

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS,
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET REIUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERBUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONDENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTEM SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, QUOAD PRIMAM SERIEM, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLEX EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLECTITUR, ET AD NOVEN ET CENTUM VOLUMINA PERVENIT, SED SINE INDICIBUS; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEMBRIS 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTRIOBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 326 VOLUMINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272 PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT, SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLI- TUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRÆ ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEN VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONDUM EXCUSIS APPLICANTUR.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CV.

NICETAS DAVID PAPILAGO. NICETAS BYZANTINUS. THEOGNOSTUS MONACHUS.
S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS. ANONYMUS.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUCE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

ΝΙΚΗΤΑ

ΤΟΥ ΠΑΦΛΑΓΟΝΟΣ, ΤΟΥ ΚΑΙ ΔΑΒΙΔ,

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

NICETÆ PAPHLAGONIS,

QUI ET DAVID,

NICETÆ BYZANTINI

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA.

ACCEDIT EDITORUM DISSERTATIO IN QUA DE AMBORUM ÆTATE ET SCRIPTIS INQUIBITUR.

TOMUM ABSOLVUNT

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI, THEOGNOSTI MONACHI, ANONYMI,

SCRIPTA QUÆ SUPERSUNT;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNÉ,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 11 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNÉ EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTRUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

1862

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CV CONTINENTUR.

NICETAS DAVID PAPHLAGO.

Orationes Laudatoriæ aliæque nonnullæ festivæ.	col. 15
Vita S. Ignatii archiepiscopi Constantinopolitani.	487
Fragmenta Expositionis in Lucæ Evāgelium.	575
Exegesis carminum arcanorum S. Gregorii Theologi.	578

NICETAS BYZANTINUS.

<i>Editorum Patrologiæ Dissertatio de ætate et scriptis Nicetæ Byzantini, in qua etiam de Niceta Davide.</i>	583
Nicetæ Refutatio epistolæ regis Armeniæ.	587
Confutatio dogmatum Mahomedis.	670

THEOGNOSTUS MONACHUS.

Encomium in omnes sanctos.	850
Libellus ad Nicolaum Papam in causa Ignatii archiepiscopi Constantinopolitani.	855

ANONYMUS.

Vita S. Nicolai Studitæ.	863
--------------------------	-----

S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS.

<i>Vita S. Josephi auctore Joanne diacono CP., ex Actis sanctorum Bollandianis.</i>	931
Mariale S. Josephi.	978

(E regione Latini textus, olim ab Hippolyto Maraccio editi, Græca posuimus ex Menæis et aliis Græcorum libris liturgicis descripta.)

Canon in terræ motus periculo.	1415
Laudatio in S. Bartholomæum apostolum.	1422

NICETAS DAVID

PAPHLAGO

NOTITIA HISTORICA ET LITTERARIA.

(LEO ALLATIUS, *Diatriba de Nicetis*, ap. *Mat. Biblioth. nov.*, VI, part. II, p. 5.)

Inter varia cognomina et dignitatum titulos unum Nicetam latitantem, sed propter eadem incommode in plures variosque atque immaniter divisum, si fieri potest, suis partibus integrum in medium adducamus. Fuit is Byzantinus et Paphlago dictus. Joannes Scylitza in proœmio suæ historiæ: 'Ο γὰρ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, Νικήτας ὁ Παφλαγῶν, Ἰωσήφ Γενέσιος, καὶ Μανουὴλ οἱ Βυζάντιοι, Νικηφόρος διάκονος Φρύξ, καὶ τὰ ἑξῆς. Namque *Theodorus Daphnopates, Nicetas Paphlago, Josephus Genesis, et Manuel Byzantini, Nicephorus diaconus Phryx*, etc. Ex Scylitza sua hausit Cedrenus. Consentit hisce Nicephorus Callistus *Hist. eccl.* lib. XIV, 28. Sed Paphlago, cognomene fuerit, an episcopatus titulus, quis extricet? Plane in multis manuscriptis legitur *Νικήτας Παφλαγονίας, Nicetas Paphlagoniæ*, ut in codice Vaticano 1246, et ante Vitam Ignatii patriarchæ. Et potuit quoque esse ex Paphlagonia, sed Byzantina civitate donatus: neque id probatione eget: sunt enim omnes omnium scriptorum chartæ de alienis in cives proprios ascitis a civitatibus plenæ. Et episcopatus Paphlagoniæ nullus apparet. Fuit is quoque binominis: namque et Davidis appellatione insignitur. Hinc sæpius *Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ, Nicetæ qui et David*; et absolute a nonnullis *Nicetas David* appellatur. Et videant qui *David* hoc cognomentum fuisse tradunt, quo se fulciant fundamento. In aliquibus codicibus adnectitur loco *Davidis et Paphlagonis, Δαδύβρων, Dadybrorum*, qui erat episcopatus sub Gangrensi Paphlagoniæ. Hinc arguo non male Dadybrensem episcopum, dictum etiam Paphlagonem, qui nempe possideret in Paphlagonia episcopatum. Huic additur quoque nomen *philosophi*, *Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ τοῦ φιλοσόφου. Nicetæ, qui et David, philosophi*, ut clare videtur in codicibus manuscriptis Vaticanis 344, 365 et 679. Et in aliis, nullo alio addito, *Νικήτα τοῦ φιλοσόφου, Nicetæ philosophi*, non quod tantum institutum monachorum professus, sed quod inter alia potissimum sibi philosophiæ munus ascriberet, quales plerique eo ævo fuere, et primus inter eos ὑπάτου τῶν φιλοσόφων titulo cohonestabatur. Quare hic fuerit Nicetas, qui et alio nomine David vocabatur, Byzantinus, dignitate philosophus, Dadybrorum in Paphlagonia sub Gangrensi episcopus: et omnia, quæ sub Nicetæ nomine diversis hisce titulis ad varios referuntur, huic soli vindicantur (a).

Floruit circa Leonis et Constantini tempora, ut colligitur ex proœmio Vitæ sancti Ignatii patriarchæ, quam ille neque indocte neque ineleganter concinnavit: Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοῖς ἐσχάτοις, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τούτοις ἐγγίζοντες τύχοιεν καιροῖς, πολλῶ μᾶλλον ἀξιωματημονευτότατοι ἂν εἴεν ἀπάντων, καὶ ἀξιωμαίνετο, ὡς πολὺ πλεον οικοδομεῖν τῇ ἐγγύτητι δυνάμενοι τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ γὰρ ἀρχαῖον καὶ πάμπολυ κατὰ χρόνον διεστῶς, εἰ καὶ πιστεύεται τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ θάττον ἂν τοῖς πολλοῖς πρὸς τὴν μίμησιν ἀπογινώσκοιτο, λογιζομένοις ὡς κρείττον, ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν, τῶν πρεσβυτέρων ἐκείνων δυνάμενων κατορθοῦν γενεάν· ὅσα δ' ἂν τοῖς καθ' ἡμᾶς κατορθοῦσθαι πιστεύοιτο καιροῖς, μᾶλλον ἂν οἶμαι ταῦτα παρακνίξειν τοὺς εὐσεβεστέρους, καὶ πρὸς τὸν ἴσον τῆς ἀρετῆς διερεθίζειν ζῆλον· διὰ ταῦτά μοι τοῦτον ἐνστήσασθαι νῦν ἰτῶ λόγῳ τὸν ἀγῶνα· καὶ μοι σφαιρὸς πόθος κατακάρδιος ἀληθινοῖς διηγήμασι καὶ πάσης προλήψεως ἀπηλλαγμένοις ψεύδους, τὸν μέγαν ἱεράρχην, καὶ ποιμένα τῆς βασιλείδος Ἰγνατίου ὑπὸ γε Θεῷ πνεύματι τῆς ἀληθείας ὑφηγητῆ, καὶ συλλήπτορι τοῖς ἀγνοοῦσι, ὁποῖός τις ἦν, ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας

(a) Hactenus notitiam de hoc Niceta nos ex Allatio edideramus in *Script. vet.* t. IX, præf. p. XIX; quem tamen diversum esse a Niceta Serrarum episcopo, infra constabit. A. M.

ἀπεδείξαι· Ἰγνάτιον, φημί, τοῦτον τὸν ὑστερον μὲν τῷ χρόνῳ καὶ πρὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης ἀναδειχθέντα γενεᾶς, οὐδενὸς δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ τιμῶν ἱεραρχῶν τὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν ἀπολειπόμενον· *Quod si autem eisdem ad extremam et nostram ætatem propius accedere contingat, tum vero multo maxime præ cunctis memorandi, omnique laude prædicandi sunt, ut qui propter temporum vicinitatem multo magis Ecclesiæ prodesse possint. Quod enim pervetustum est, longisque temporum intervallis remotum, etsi fidem propter scribentis auctoritatem mereatur, desperatur tamen a plerisque studium imitandi, ut qui putent illis majorum nostrorum sæculis multo promptius fuisse, quam nostris cum virtute vivere. Quæ vero nostra memoria recte facta creduntur, illa multo acrius, opinor, piorum mentes ad virtutis decus æmulandum inflammant. Quapropter ingens me desiderium animi impulit ad causam hanc sive certamen oratione persequendum, duceque et adjutore Deo spiritu veritatis, ostendendum nescientibus, qui vir Ignatius qualisque et quantus hic antistes, et regis pastor urbis, [in vitæ suæ ratione fuerit. Ignatium, inquam eum, qui ævo quidem posterior et ante hanc nostram generationem floruit, prioribus tamen illis venerandis pontificibus nihil vel de fide, vel confessione concessit. Quid sit γενεά, vel ætas, antequam vixisse fertur Ignatius, docent laudatissimi quique grammatici. Quare nulli dubium fuerit, sub jam dictis imperatoribus Nicetam hunc floruisse.*

Scripsit *Historiam*, ut Scylitza atque Cedrenus tradunt, et Nicephorus Callistus loco dicto, quod divus Cyrillus per visionem divinam nomen Joannis susceperit, conceptumque antea odium in Chrysostomum, Dei Genitricis hortatu deposuerit: Ἐν ἀποκρύφῳ ἱστορίᾳ εὐρῶν Νικήτα φιλοσόφου τοῦ καὶ Δαυὶδ, καὶ ἄλλων, καὶ αὐτὸς δεῖν ἔγνων ἐν τῇ παρουσίᾳ ἱστορίᾳ ἐντάξαι, ὡς ἂν μὴ τι ἀμφιβάλλειν γένοιτο, πῶς οἱ τοσοῦτοι φωστῆρες δι' ἐχθρας ἀλλήλοις ἰόντες ἀγιωσύνης καὶ ἀμφῶ εἰς ἄκρον ἤκον, καὶ τῆς Ἐκκλησίας θεομέλιοι ἐχρημάτισαν, μηδαμῶς τὸ τῆς ἐχθρας μέγα τὴν κρατοῦσαν δόξαν λυμήνασθαι δυναθείσης· *In arcana Nicetæ philosophi, qui et David dictus est, historia, et apud alios item cum invenerim, operi huic meo inserendum esse quoque duxi, ne cui ambigue in mentem veniat quomodo tanta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad summam sanctitatem pervenerint, et Ecclesiæ fundamenta exstiterint, inimicitias hujusmodi nullum illorum gloriæ detrimentum afferentibus.*

Vitam sancti Ignatii, Michaelis Trauli (Balbi) imperatoris Constantinopolitani F. et patriarchæ Constantinopolitani, quo exacto Photius ex senatore et laico factus est patriarcha. Eam in Latinum a se versam edidit Græce et latine Matthæus Raderus ante concilium octavum generale, in-4, Ingolstadii. Postmodum in nova Concillorum generalium et particularium editione Romæ, Colonizæ, et Parisiis publicata est. Eam quoque e Græco vertisse Federicum Metium scribit Possevinus in Apparatu. Legitur etiam nunc manuscripta in bibliotheca Vaticana cod. 1452, collegii Græcorum, regia Sancti-Laurentii, et alibi.

Orationes varias in laudes sanctorum, Quas ipse legi sunt :

1. *In sanctum Joannem evangelistam. P. :* Ὁ τὸν μέγαν τῆς βροντῆς γόνον προτραπόμενος ἐπαινεῖν. Sub *Nicetæ rhetoris et sancti viri* titulo servatur in bibliotheca Barberina.

2. *In sanctos martyres Cerycum (sic) et Julittam. P. :* Ὡσπερ οὐκ ἔστι συνεχόμενον τῷ Κυρίῳ Ἰουδαῖον.

3. *In sanctum Pantaleemonem. P. :* Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, φησιν ὁ μέγας.

4. *In sanctum Bartholomæum apostolum. P. :* Θερμὸς ὁ πόθος, ἀλλ' ἀδρανῆς ὁ νοῦς, ζέων δ' ἔρω.

5. *In sanctum Marcum evangelistam. P. :* Ὡσπερ οὐχ ὁμοιοὶ τῶν σωμάτων πάντων αἱ μορφαί.

6. *In sanctum Jacobum Zebedæi filium. P. :* Πρώτην μὲν ἡμᾶς ἡ ζῶσα τῆς ἀληθινῆς θεολογίας πηγή.

7. *In Petrum et Paulum apostolorum principes. P. :* Τίς ὁ τερπυδὸς οὗτος ἦχος; τίς ὁ τῶν ἑορταζόντων. κτλ.

8. *In sanctos duodecim apostolos. P. :* Τί καλὴ τῆς Ἐκκλησίας ἡ τάξις! τί τερπνὴ τῶν ἐπ' αὐτῆς, κτλ. Hæ omnes sub eodem rhetoris titulo leguntur in Barberina.

9. *De certamine, et inventione, et translatione reliquiarum sancti protomartyris et archidiaconi Stephani. P. :* Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ πάντων τῶν ἐλπίζόντων ἐπ' αὐτόν. Sub eodem titulo in Barberina, et sub *Nicetæ philosophi* in Vaticanis codicibus 679 et 819. Possevinus in Apparatu putat *Nicetæ Byzantini* esse, qui in Vaticana bibliotheca sub nomine *Nicetæ philosophi* asservatur Græce manuscriptus sermo, *de martyrio, inventione, et translatione venerandarum reliquiarum protomartyris sancti Stephani.* Alii codices tribuunt Michaeli Psello, notantque ex improviso dictum.

10. Sub *Nicetæ Paphlagoniæ* habetur *Laudatio in sanctum martyrem Theodorum. P. :* Τί λαμπρὰ καὶ διαυγὴς ἡ τῆς ἡμέρας χάρις! In Vaticana, cod. 1246. In Barberina expressius: *Νικήτα ἐπισκόπου Παφλαγονίας, Nicetæ episcopi Paphlagoniæ. Cod. 247.*

11. Chii etiam legeram: *Νικήτα ῥήτορος τοῦ Παφλαγόνοιο ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον τὸν Μυροβλύτην καὶ θαυματουργὸν ἀρχιεπίσκοπον Μύρων τῆς Λυκίας: Nicetæ rhetoris Paphlagonis laudatio in*

sanctum Nicolaum Myroblytam, et mirandorum effectorem archiepiscopum Myrorum Lyciae. P.: 'Ο μὲν θεοπάτωρ Δαυὶδ τὸ ἀειθαλὲς καὶ μετάρσιον.

12. *Laudatio in sanctos anargyros Cosmam et Damianum.* P.: 'Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων! Sub Nicetæ philosophi nomine in Vaticana cod. 808. Eademque habetur in meo manuscripto, nullo præfixo auctoris nomine. Eam cum nonnullis aliis Monachium nisi doctissimo Simoni Wagnereckio, qui nunc de sanctissimis his Anargyris commentationem meditatur, quam jam bene inchoatam nielius conficiet. Quid enim est, quod ille calamus amplissime non perfecerit?

Scriptis præterea *expositionem* in aliqua carmina Gregorii Nazianzeni.

1. In sepulcralia, quæ ille in defunctum Basilium composuit. Conservatur in bibliotheca Vaticana cod. 496 et 949, sub nomine Νικήτα φιλοσόφου τοῦ Παφλαγόνης, *Nicetæ philosophi Paphlagonis*:

2. In gnomas seu sententias ejusdem, quas ille acrostichide illa complexus est. Γνώμαι Γρηγορίου δίστιχος εὐεπίη, ἐσθλὸν ἄθυρμα νέοις, etc. Sub nomine Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ τοῦ φιλοσόφου, *Nicetæ, qui et David, philosophi.* Cod. 344 et 365. Et in Augustana inter theologicos cod. 44. In Altempsiana sub nomine Νικήτα φιλοσόφου ἐπισκόπου Δαδύβρων, *Nicetæ philosophi Dadybrorum episcopi.* Et absque episcopi dictione inter rhetoricos Augustanæ cod. 17. Quæ Venetiis edita sunt in 4, anno 1563. Ἑρμηνεῖα εἰς τὰ τετράστιχα τοῦ μεγάλου Πατρὸς Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἰς τὰ μονόστιχα, εἰς τὰ ἐπιγράμματα τὰ εἰς τὸν μέγαν Βασιλείον παράφρασις. Vindicantur Nicetæ, qui et David, editæ quoque paraphrases carminum Gregorii Nazianzeni de principiis, ex bibliotheca reipublicæ Augustanæ, Lugduni Batavorum in officina Plantiniana anno 1591, in 8, quam etiam arbitratur David Hoeschelius esse Nicetæ. Verum tamen cum ipse rem penitus examinarem, reperi paraphrases has, sive expositiones, editas tum Venetiis tum Lugduni Batavorum, nullo modo Nicetæ esse; idque ex codice satis antiquo bibliothecæ S. Andreæ Vallensis, codicibus Vaticanis, Lutetianis, et aliis. Et ut veram in carmina Nazianzeni expositionem Nicetæ habeas, non gravabor ex eodem Santandreano codice titulos carminum, et paraphraseon principia, ut ibi sunt, digerere.

Τοῦ φιλοσόφου κυροῦ Νικήτα ἐπισκόπου Δαδύβρων ἐξήγησις τῶν ἐπῶν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (α). *Philosophi domini Nicetæ Dadybrorum episcopi expositio carminum magni Gregorii Theologi.* Proœmii principium: Οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφώτατοι εἶναι δόξαντες. Alterius proœmii P.: Οἱ τῆς κοσμικῆς σοφίας τὴν ἀκροτάτην καταλαβεῖν.

Περὶ ἀρχῶν λόγος α'. *De principiis oratio prima.* P.: Οἶδα μὲν, φησὶν ἡ θεόληπτος τοῦ λόγου φωνή.

Περὶ Υἱοῦ λόγος β'. *De Filio oratio secunda.* P.: Ἐκθέμενος περὶ ἀρχῶν, ἡ ἀρχῆς τὰυτῶν δὲ εἰπεῖν.

Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λόγος γ'. *De Spiritu sancto oratio tertia.* P.: Θεολογήσας ὁ θεοληπιτότατος περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ.

Περὶ κόσμου λόγος δ'. *De mundo oratio quarta.* P.: Ἰκανῶς διὰ τῶν προειληφόντων ἐπῶν.

Περὶ Προνοίας λόγος ε'. *De Providentia oratio quinta.* P.: Φιλοσοφῆσας περὶ τῶν δύο κόσμων, πρώτου, φημί.

Περὶ νοερῶν οὐσιῶν λόγος ς'. *De intellectualibus substantiis oratio sexta.* P.: Δειληφῶς περὶ διττοῦ κόσμου, νοητοῦ λέγω καὶ αἰσθητοῦ.

Περὶ ψυχῆς λόγος ζ'. *De anima oratio septima.* P.: Ἐπομένως μετὰ τὴν τῶν οὐρανίων καὶ λογικῶν.

Περὶ διαθηκῶν, καὶ ἐπιφανείας Χριστοῦ λόγος η'. *De testamentis, et apparitione Christi, oratio octava.* P.: Συντελέσας τοὺς δογματικοὺς λόγους ἑπτὰ.

Περὶ ἀρετῆς ἀνθρωπίνης λόγος θ'. *De virtute humana oratio nona.* P.: Θεολογικώτατον καὶ φιλοσοφώτατον.

Περὶ φύσεως ἀνθρωπίνης λόγος ι'. *De natura humana oratio decima.* P.: Φιλοσοφῆσας ὁ θεοσοφώτατος περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς.

Περὶ εὐτελείας τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώπου, καὶ τῆς τῶν παρόντων ματαιότητος λόγος ια'. *De contemptione exterioris hominis, et rerum præsentium vanitate oratio undecima.* P.: Περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Περὶ τῶν φθασάντων μακαρισμῶν καὶ ὁριπνευματικοῦ βίου λόγος ιβ'. *De beatitudinibus et finitionibus vitæ spiritualis oratio duodecima.* P.: Ταλανίσας καὶ κατασμικρύνας τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου.

Γνωμολογία δίστιχος, ἧς ἡ ἀκροστιχὴς αὕτη. *Sententiæ distichis expositæ, quarum hæc est acrostichis.* Γνώμαι Γρηγορίου, etc.

Γνωμολογία τετράστιχος. *Sententiæ tetrastichis expressæ.* Γρηγορίου πόνος εἰμί, etc. P.: Ἐβουλόμην μακροτέρας λόγων πραγματείας. Et hanc suam expositionem non ultra Nicetam extendisse, colligitur ex fine hujus postremæ expositionis, ubi hæc habet: Ἐβουλόμην μακροτέρας λόγων πραγματείας κατα-

τεινόμενος πρὸς ἐκάστην ὑπόθεσιν τῶν ἐμμέτρων ἐπῶν τοῦ Θεολόγου τὴν ἀρμόζουσαν ἐξήγησιν ἀνατάξασθαι, ὁμοῦ μὲν ἐμαυτῷ χαριζόμενος, ἐγκαλλωπιζομένῳ τοῖς τῆς ἐκείνου μεγαλονοίας θεωρήμασιν· καὶ θεολογήμασιν ὁμοῦ δὲ καὶ τοῖς ὀπισθεν τοῦσιν ὠφέλειαν ταῖς περὶ τούτων ἀδιλεσχίαις προμηθεύμενος· ἄλλης δὲ βασιλικῆς ὑπομνηθεὶς καὶ πατρικῆς ἐντολῆς, *Υπέμου, φύλαξαι τοῦ ποιῆσαι βιβλία πολλά, παραγγελλούσης, καὶ τὸ αἰτιον ἐπαγαγούσης, τοῦ μὴ εἶναι περασμὸν ἡισυντέλειαν τῶν συνταγμάτων τῆς ἀπείρου σοφίας τοῦ Θεοῦ, καὶ κόπασιν μὲν λεγούσης ψυχῆς καὶ σαρκὸς τὴν ἀμετρίαν ὑπάρχειν τῆς μελέτης, τὴν ἀπ' αὐτῆς δὲ ὠφέλειαν, καὶ πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς δύναμιν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ φόβον, καὶ τῆς ἐντολῆς τήρησιν συγκεφαλαιουμένους ἐξεῖναι λαβεῖν· τοιγαροῦν τῆς παραγγελίας ταύτης ἀκροασάμενος, ἐφυλαξάμην ἐπὶ πλείστον τῆς ἐξηγήσεως μετὰ τὴν τῶν ἀπορρήτων ἐπίσκεψιν εἶναι· τελευταίαν δὲ τῶν τετραστίχων τούτων τὴν ὁμολογίαν ἀποχρώντως ἡμᾶς οἰκοδομούσης πρὸς τε θεωρίαν καὶ πρᾶξιν ἐξηγησάμενος καταπαύσω·*

Mihi in animo erat diffusiore sermonis ambitu ad argumenta singula carminum Theologi condecentem expositionem apponere, tum mihi morem gerens, qui illius gravium et amplissimarum sententiarum speculationibus, et acuminibus theologis mihi complaceo, tum posteris emolumentum circa ea magis comparans. Verum alterius consilii memoriam recolens, et regii ac paterni præcepti, « Filii mi, cave ne multos libros conscripseris, » sedulo admonentis, et causam proferentis, quod nullus sit finis aut terminus compositionem infinitæ numinis sapientiæ, et laborem asserentis animæ et corporis immoderatam rei meditationem esse; utilitatem vero, quæ inde consequitur, et totius divinitus inspiratæ Scripturæ facultatem in Dei timorem, et præcepti observantiam, veluti in unum caput referentes, usurpare licere. Quapropter monitum hoc audiens, cavi ne ultra expositionem post ineffabilem considerationem protraherem. Postremum vero tetra-stichorum horum sententiis, quæ satis abundeque tum ad speculationem tum ad actionem ædificant, enarratis, dicendi finem faciam. Has interpretationes maxima ex parte Billius in suam Nazianzeni editionem Latine parum cautus sub Cyri nomine transfudit. Et in epistola ad cardinalem Sirletum: Reliqua etiam opuscula, quæ Cyrus explanavit, versibus item reddidi. Sed cyrus (id est dominus) antè nomina positum quid sit, fusius in aliis diximus.

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΦΛΑΓΟΝΟΣ

ΤΩΝ ΠΑΝΥ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΑΛΛΟΙ ΤΕ ΤΙΝΕΣ ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟΙ.

NICETÆ PAPHLAGONIS

SUMMORUM APOSTOLORUM ORATIONES LAUDATORIA

ALIAEQUE QUÆDAM FESTIVÆ.

(Ex Franc. Combefisil *Auctario ad Bibl. Patr.*, tom. I, p. 327.)

ORATIO I.

In diem natalem sanctissimæ Dei Genitricis.

Exultationis dies lætitiæque exordium. Depo-
namus mœstitiām, ac splendorem induamus. Lo-
quamur potentias Domini, auditas faciamus omnes
laudes ejus in portis illiæ Sion¹. Exsultemus in
salutari ejus. Etenim erexit nobis hodie cornu sa-

¹ Psal. cv, 2.

(1) Ex cl. v. Raph. Dufrene cod. nunc Regio. Tit.: Τοῦ λαμπροτάτου φιλοσόφου καὶ ῥήτορος Νικήτα, το καὶ Δαβὶδ.

A

ΛΟΓΟΣ Α΄.

Εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου (1).

Ἀγαλλιάσεως ἡμέρα καὶ εὐφροσύνης ἀρχή. Ἄπι-
θώμεθα τὴν κατήφειαν, καὶ τὴν λαμπρότητα περ-
θώμεθα. Εἰπωμεν τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκοι-
στάς ποιήσωμεν πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ ἐν ταῖς
πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών. Ἀγαλλιασώμεθα ἐπὶ τῇ

σωτηρίῳ αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν σήμερον, ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καὶ καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων προφητῶν αὐτοῦ, ἀνέστησεν ἡμῖν φυτὸν εἰρήνης, τὴν ῥίζαν τοῦ Ἰεσσαί, ἐξ ἧς ἡ ῥάβδος ἡ τὸ ἀμάραντον ἄνθος ἀναδοῦσα Χριστόν. Τίς οὐκ ἀγαλλιᾶται τῇ καρδίᾳ; Τίς οὐκ εὐφραίνεται πνεύματι; Τίς οὐ μυστικῶς κατατέρπεται; Τίς οὐ πανηγυρίζει πνευματικῶς, τὴν ἐν τῷ Θεῷ προκωρισμένην, καὶ διὰ στομάτων προφητικῶν προηγγελμένην σωτηρίαν, εἰς ἔκδασιν ἄρτι σαφῆ προλοῦσαν καθορῶν;

Πᾶσα ἡ κτίσις χορευέτω· πᾶσα ἡ γῆ μετ' εὐφροσύνης βοάτω καὶ σχιρτάτω, ὅτι τὸ τῆς ἀρχεγόνου λύπης ἀναιρετικὸν φάρμακον ἐβλάστησεν ἄρτι· ὅτι τῆς προγονικῆς ἀρᾶς, ἣ πᾶν τε βρότειον ὑποπεπτῶκει γένος, διὰ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας περὶ ἡμῶν, ἡ ἀφάνισις πάρεστι· καὶ τοιαύτη σήμερον ἡμῖν ἀνωθεν ἐπιδραβεύεται δωρεὰ, ὡς μὴ μόνην ἐκείνην ἐξαναιρεῖσθαι τὴν ἀρὰν, ἀλλὰ καὶ σύμπασαν ἡμῖν εὐλογεῖσθαι τὴν φύσιν· καὶ καταργεῖσθαι μὲν τὸ τῆς παλαιᾶς Ἐχθρας μεσότοιχον, ἀγάπην δὲ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ εἰρήνην ἐξανίσχειν.

Ἰερμίας μὲν ὁ τῶν προφητῶν συμπαθέστατος καὶ θειότατος ὕδωρ αἰτεῖ τῇ κεφαλῇ, καὶ πηγὴν δακρύων τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὥστε κατ' ἀξίαν θρηνησαὶ δυστυχοῦντα τὸν Ἰσραὴλ. Ἐμοὶ δὲ τίς δώσει τῇ καρδίᾳ πηγὴν ἐννοιῶν θείων, καὶ τοῖς λόγοις ποταμῶν εὐροῖαν ἀγαθῆν, ὥστε τὸ μέγα κλέος ἐξαγγεῖλαι τῆς παρούσης χαρᾶς, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς θείας μεγαλοδωρεᾶς αἰνέσαι; οὐ κατ' ἀξίαν (ἀνέφιχτον γὰρ οὕτως ὕμνεῖν), ἀλλ' ὅσον εἰπεῖν ἐμοὶ τε θεμιτὸν, καὶ τοῖς ἀκούουσι χωρητόν. Γενέθλια ἡ πανηγυρίς, ὦ φίλοι· γενέσια Μαρίας, τῆς τὸν Χριστόν ἡμῖν μετὰ ταῦτα τὸν Θεὸν γεννησαμένης· τῆς ἀσπόρου, ἀχράντους τὸν ὑπερούσιον Λόγον καὶ ἀπερίληπτον καὶ ἀσώματον, τῇ σωματικῇ καὶ ἡμετέρα καταμιξάσης μορφῇ. Ταύτης τὴν γέννησιν σήμερον ἐορτάσαι συνήλομεν, ἵνα τῶν μεγαλειῶν αὐτῆς αἰνέσωμεν τὴν ἀρχὴν, ὧν εὐδόκησε ποιεῖν ὁ δυνατὸς ἐν αὐτῇ.

Πολλῶν γὰρ καὶ ἀπείρων, οὐμενοῦν ὅσον εἰπεῖν δυνατὸν, ἀποκαλυπτομένων μεγαλουργιῶν ἐν αὐτῇ, τοῦτο πρῶτον καὶ θαυμασιώτατον, τὸν ὑπερφουὸς τῆς γεννήσεως τρόπον ὑπερφουῶς προκατεβάλλετο. Ἄνωθεν γὰρ ἡ σοφία πρὸ αἰώνων τὰς τῶν γινομένων ἐκτάσεις προορῶσα, ἀναλόγως τοῖς τέλεσιν ὑποβάλλει καὶ τὰς ἀρχάς. Ἐπειδὴ οὖν ἐμελλεν οὐ μήτηρ μόνον χρηματίσαι Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ θυγάτηρ κατὰ πνεῦμα υἱοθεσίας, ἀλλὰ καὶ βασίλισσα καὶ κυρία τῶν ὄλων ἀναβρῆθησθεσθαι, διὰ τῆς ὑπεραγνώστου πρὸς τὸν Υἱὸν ὑψώσεως καὶ ἀναγωγῆς, διὰ τοῦτο καὶ ἡ σύλληψις εὐθὺς ξένη, καὶ ἡ πρὸς τὸν βίον αὐτῆς εἴσοδος καινοπρεπής· διὰ τῶν ἠττόνων πρὸς τὴν τῶν μειζόνων αὐτῆν ὁδοποιούσα πίστιν. Ἐδαὶ γὰρ οἴκοθεν ἔχουσα τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμει; τὰ ὑποδείγματα, καὶ

luis in domo David pueri sui², ac, sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorum, pacis nobis arborem suscitavit, radicem Jesse, ex qua virga, quæ Christum florem immarcescibilem produxit³. Quis non animo exsulet? Quis spiritu non lætetur? Quis non mystice congaudeat ac jucundetur? Quis non festis gaudiis celebret, dum salutem in Deo prædestinatam, ac per ora prophetarum prænuntiatam, in apertum jam eventum procedere conspiciat?

Omnis creatura choros agat. Omnis terra cum lætitia clamet et exsulet, quod jam pharmacum germinarit, quo sublata est originalis tristitia: quod præsto est, quo magna Dei erga nos providentia aboleatur primorum parentum maledictio illa, cui obnoxium factum fuerat universum genus mortalium: taleque nobis hodie cœlitus donum prærogatur, ut nedum maledictio illa exstinguatur, sed et omnis nobis natura benedicatur, destruatque veteris inimicitie medius paries, ac dilectio Deum inter et homines paxque oriatur.

Jeremias quidem prophetarum miserantissimus ac divinissimus, aquam capiti petit, atque oculis fontem lacrymarum, ut pro meritis infelicem lugeat Israel⁴; mihi verò quis dabit cordi divinorum fontem conceptum atque sensorum, verbisque facili lenique vena defluentium fluminum copiam, ut præsentis gaudii magnam decus enuntiare, divinique magni doni excellentiam laudare valeam? non ex dignitate (nec enim sic laudare concessum est), sed quantum tum mihi laudare licet, tum auditores capere possunt. Dies natalis est, amici! quam celebritatem agimus, Mariæ natale, ex qua nobis postea Christus Deus nascetur; ejus nimirum, quæ sine semine, intemerate omni majus substantia Verbum incomprehensumque et incorporeum, corporeæ nostræque ac humanæ formæ ut coalesceret, fecit. Hujus natale celebraturi hodie convenimus, ut ejus magnalium exordium laudemus, quæ in ea, qui potens est⁵, propensa voluntate facere voluit.

Cum enim multa et infinita, ac quæ nullus referre possit, in ea detecta sint magnifica opera atque munera, primum istud mirabilissimumque, eum, qui naturam omnem excedit, divinumque altiore supra naturam modo diviniusque præstruebat nativitatibus modum. Sapientia enim, jam tum a principio ante sæcula, eorum quæ fiunt eventus prævidens, pro finium ratione congrue principia subdit. Quod igitur futurum erat, ut nedum Dei Mater audiret, sed et filia secundum spiritum adoptionis filiorum, sed et regina atque domina universorum celebraretur, per ignotissimam ex Filii rationibus exaltationem celsamque elevationem, idcirco etiam conceptio statim nova, ejusque in vitam ingressus mira extra usum ratione: quo nimirum ex miris

¹ Luc. i, 69. ² Isa. ii, 10. ³ Jerem. ix, 1. ⁴ Luc. i, 49.

ribus ad majorum ei fidem viam sterneret. Decebat enim ut quæ a se divinæ haberet potentia exempli, atque ad matris, qua suscepta esset, sterilitatem respiceret, nec cujus nuntius illi afferebatur, virginitati fidem abnueret. Verum videamus, qui ejus secundum carnem fuerint parentes, quantaque fulti virtute, et quomodo speciem Jacob, quam Deus dilexit, ipsi meruerint gignere ac suscipere *.

Quis igitur nescit Joachim et Annam, qui divinæ infantis parentes existant, par illud venerabile ac religiosum? Quis ita tardus, quis in divinis Litteris sic peregrinus, ut non teneat, ter beatos illos omnis pietatis ac justitiæ, per eam, qua vixerunt ætatem, summum verticem adeptos esse? Atque id manifestum, nōdum ex fructu, quem non magis precum instantia, quam natura foeta germinarunt, verum etiam ex illorum historia, quæ inculpatos eis mores, vitamque Deo placitam ac sanctam, ascribit; cum genus in Davidem ac Judam referrent, morumque ingenuitate atque indolis probitate, nec non mandatorum Dei custodia, omnem Israelē nobilitarent.

Hi nimirum, cum virtutis censu (uti dictum est) divites essent, quin et terrenis bonis affluerent; nempe gregibus, armentisque, ac reliqua omni substantia fulti essent, uno hoc solum a perfecta felicitate se abesse existimabant, quod nempe absque liberis consenuerant: erantque omnia doloris plena, ac mœstitia cuncta oppleverat, quod haud secus ac vetustæ Saræ, menstrua Annæ fieri desiderant⁷; nec Joachimo eratsuccessor, nec cernebatur qui familiæ scintilla foret. Accedebat et irritans vicinorum exprobratio, æ quantum nec dici potest ægræ mentis doloris sensum succendebat. Ac quidem Joachim duplicia dona Domino offerebat; cum his forte Deum propitiaret, ac orbitatis probrum a se depelli posse cogitaret. Nihilominus tamen sic quoque in iisdem infecunditatis probris manebat, donec tandem vir justus extremum jam animi anxius et humiliatus, carnalibus despectis hostiis, et quibus imperfecti imperfecte obsequi se et indulgere existimant, iisque ut quæ non admodum placeant, sprētis, sacrificium Deo spiritum contribulatum et cor contritum ac humiliatum offerendum operæ pretium duxit⁸, creditque per continentiam et orationem apprehensurum se, cujus æger animi desiderio erat.

Qui enim sanctissimi Spiritus sanctissimum pignus ac sacrarium esset geniturus, decebat ejusdem primum Spiritus divinis affatibus repletum, sacro spiritalique desiderio ad conceptum confoveri. Quoniam igitur modo rem præstat? Communicat quidem uxori divinum animo assumptum consilium. Communis enim ambobus, uti sterilitas, sic et cura suscipiendæ prolis; monetque aliorum omnium curas posthabere, jejuniisque et confessioni atque precibus assiduam esse, donec, inquit, a nobis Deus

πρὸς τὴν στείρωτικὴν τῆς μητρὸς γέννησιν δρῶσα, μηδὲ τὴν εὐαγγελιζομένην ὕστερον αὐτῇ παρθενίαν ἀπιστεῖν. Ἄλλ' ἴδωμεν τίνες αὐτῆς οἱ κατὰ σάρκα τοκεῖς, καὶ ὅποιοι τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅπως τὴν τοῦ Ἰακώβ καλλονὴν, ἣν ἠγάπησεν ὁ Κύριος, αὐτοὶ κατήξιώθησαν ἐκτεκεῖν.

Τίς οὐκ οἶδεν Ἰωακείμ καὶ Ἄνναν, γεννήτορας ὄντας τῆς θεόπαιδος, τὴν ἐμίαν ξυνωρίδα καὶ θεοφιλή; καὶ τίς οὕτω βραδύς, τίς οὕτω τῶν θείων Γραφῶν ἀνεπίσκεπτος, ὥστ' ἀγνοεῖν ὅτι πάσης εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης κατὰ τὴν ἐαυτῶν γενεάν τὸ ἀκρότατον οἱ τρισμάκαρες ἀπηνέγκαντο; Καὶ τοῦτο δῆλον, οὐκ ἐκ τοῦ καρποῦ μόνον, ὃν οὐχ ἔττον διὰ προσευχῆς ἢ φύσεως ἐδλάστησαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς περὶ αὐτῶν ἱστορίας, ἀμειμπτον πολιτείας καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ βίον βιοῦν αὐτοῖς ἀναγραφούσης· εἰς Δαβὶδ μὲν καὶ Ἰούδαν τὸ γένος ἀναφέροντας, εὐγενεῖα δὲ τρόπων καὶ ἠθῶν καλοκαγαθία, καὶ τῶν προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ φυλακῆ, ὅλον ἐξευγενίζοντας τὸν Ἰσραήλ.

Οὗτοι τὸν πλοῦτον, ὡς εἶρηται, πλουτοῦντες τῆς ἀρετῆς, βρῖθοντες δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀγαθοῖς, ποιμνίοις καὶ βουκολίοις καὶ πᾶσιν ἄλλοις αὐταρκούμενοι περιουσιασμοῖς, ἐνὶ τούτῳ μόνῳ τῆς τελείας μακαρισμένης ὑπώπτενον ἀστοχεῖν· ἀτεκνοὶ γὰρ τὸν βίον κατεγῆρων· καὶ πάντα λύπης μεστὰ ἦν, καὶ ἀθυμίας· αὐτοῖς τὰ πάντα πεπλήρωτο· ὅτι τῇ Ἄννᾳ μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν Σάρραν ἐξέλιπον τὰ γυναίκεα· τῷ δὲ διάδοχος οὐκ ἦν, καὶ ὁ τοῦ γένους οὐκ ὤρᾳτο σπινθήρ. Καὶ πρὸς τούτοις ὁ ἐκ γειτόνων ὑποσμύχων ὀνειδισμὸς, οὐκ ἔστιν ὅσον εἰπεῖν ὑπεξέκαιε τὴν δυσθυμίαν. Καὶ προσέφερε μὲν Ἰωακείμ Κυρίῳ τὰ δῶρα διπλᾶ· τούτοις τυχὸν δεξιούμενος, καὶ τὸ τῆς ἀπαιδίας ὀνειδος ὑπολογιζόμενος φυγεῖν· ἔμενε δὲ καὶ οὕτως οὐδὲν ἔττον ἐν τοῖς ὁμοίοις τῆς ἀκαρπίας ὀνειδισμοῖς, ἕως εἰς τέλος ὁ δίκαιος ἀπορούμενος καὶ ταπεινούμενος, τῶν μὲν σαρκικῶν θυσιῶν, καὶ οἷς οἱ ἀτελεῖς ἀτελῶς χαρίζεσθαι νομίζουσιν, ἀμελεῖ, καὶ ὡς οὐ πάνυ θελητῶν ὄντων ὑπερορᾷ· θυσίαν δὲ τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμμένον καὶ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην διεγνώκει καρποφορεῖν· καὶ δι' ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς τοῦ ποθομένου πιστεύει καταδράττεσθαι.

Τὸν γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος μέλλοντα τὸ ἀγιώτατον κειμήλιον ἐκτεκεῖν, ἴδει τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ πρῶτον τῶν θείων πληρούμενον ἐνεργειῶν, ἐξ ἱερᾶς τε καὶ πνευματικῆς πρὸς τὴν κύησιν διαθερμανθῆναι προθυμίας. Πῶς οὖν τοῦτο ποιεῖ; Ἀνακοινοῦται μὲν τῇ συζύγῳ τὴν ἐνθεον λογισμόν· κοινή γὰρ ἀμφοῖν, ὡσπερ ἡ στείρωσις, οὕτω καὶ τῆς παιδογονίας ἢ φροντίς· καὶ πάντων ἀμελεῖν τῶν ἄλλων παρεγγυᾷ· νηστεία δὲ καὶ ἐξομολογήσει καὶ προσευχῆ προσκαρτερεῖν, ἀχρις ἂν ἐξ ἡμῶν, φησὶ, περιέλῃ

* Psal. XLVI, 5. Gen. XVIII, 11. ⁷ Psal. L, 19.

την ἀρεκνίαν ὁ Θεός. Ἐαυτῷ μὲν ὁ μακάριος ὑπόδειγμα προθέμενος Ἀβραάμ· τῇ συνεύκῳ δὲ πρὸς τὴν ὁμώνυμον Ἄνναν συνταξάμενος ἀφορᾶν, καὶ ἐφ' ὁμοίους ἐκείνη πρὸς τὸν Ἐψιστον ἀδιατρέπτως βοᾶν, αὐτὸς ὄρος καὶ ἔρημον κατελήφει σπουδῆ, ὅπου δὴ πλείοσιν ἡμέραις τῶν βιωτικῶν ἐνοχλήσεων ἀνακαθηράμενος τὸν νοῦν, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἑαυτῷ μόνῳ συγγινόμενος καὶ Θεῷ ὦδε· Κύριε Σαβαώθ, ἐβόα, Κύριος ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὦν, κατὰ τὴν Γραφήν, οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Ὁ ἐντειλάμενος ταῖς πέτραις, καὶ ὑδάτων ἐξέβλυσαν ποταμοί, Ἰαμα δὲ ἰσχυρῆς, τῷ ἐν ἐρήμῳ δεδιψηκότι λαῷ· καὶ ἐντειλάμενος τῇ ῥάβδῳ, καὶ ἀνθήσασα ἐξήνεγκε κάρυα, σφραγίδα Ἰερωσύνης καὶ πλοῦσι τῷ Ἰακώβ· Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ὁ παρ' ἡλικίαν ἐκεῖ πρῶτον γόνιμον τὴν Σάρραν ἀπεργασάμενος· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῇ Ῥεβέκκῃ μετ' αὐτήν, καὶ τῇ Ῥαχὴλ στειρευούσαις ὡς ἠθέλησας καρπὸν δεδωκώς· ἐπίδε, Κύριε· πρόσχε, Κύριε, ἐξ ὕψους ἀγίου σου, καὶ κατανόησον τὸν ἡμέτερον θλιμμόν· καὶ ἐντειλαί τῇ φύσει καρπὸν ἐνεργεῖν, ὁ ἐντειλλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ. Εὐδόκησον, ὁ Θεός, τῇ δυνάμει σου ἀναστῆσαι κάμοι σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ ἔσται ὁ καρπὸς σοὶ καὶ τῷ οἴκῳ σου τῷ ἀγίῳ ἀφιρωμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἰωακείμ μὲν οὕτως.

Ἄννα δὲ καὶ αὐτὴ, τὸ τῆς εὐσεβείας ὑπόδειγμα, τὸ τῆς σωφροσύνης τέμενος, τὸ πάσης ἀρετῆς καταγωγίον, τὸ πάσης ἀγιότητος ὄχημα. Ἄννα, ἡ χάρις, οὐ τῷ ὀνόματι μόνον, πολὺ δὲ μᾶλλον τῷ πράγματι, καὶ πάσης Θεοῦ χάριτος ταμείον, ὡς τὴν πηγὴν τῶν χαρίτων ἀναβλύσασα· καὶ χειμάρρους μὲν ἐν αὐτῇ τῆς κακίας ἀναστειλάσα, εὐωδίας δὲ ποταμούς ἐπὶ πᾶσαν πλημμυροῦσα τὴν γῆν. Ἄννα, πάσης θηλείας σεμνολόγημα καὶ καλλώπισμα καὶ ἡδυσμα· καὶ αὐτὴ τοίνυν νηστείας οἶκοι σχολάζουσα, καὶ τὴν σάρκα ἐκτέχουσα· προσευχαῖς δὲ διηνεχέει τὴν διάνοιαν εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνασα, καὶ ὅλον αὐτῆς τὸν νοῦν παριστάνουσα τῷ Θεῷ τοιοῦδε λόγοις τὴν ὑπεράπειρον ἀγαθωσύνην ἐκδυσώπει.

Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, εὐσπλαγχνε, μακρόθυμε καὶ οἰκτιρμον, δίκαιε καὶ ἀληθινέ, ὅλην ἑμαυτὴν ἀποδοῦσα, πρὸς σὲ μόνον τὸ ὄμμα τῆς ἐμῆς ἐρείδω ψυχῆς· πρὸς μόνην τὴν σὴν ῥοπὴν ἰθύνω τὸν λογισμόν. « Ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν· ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ μου πρὸς σὲ, Κύριε Θεός μου, ἕως ἄν οἰκτιρηθῆς με, » καὶ περιέλης ἀπ' ἐμοῦ ὄνειδος, καὶ στειρώσεως ἐξουδάτωσιν· ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις, ἣν ἐποίησας, καρποφορεῖ ἐναντίον σου, Κύριε· καὶ πᾶν ζῶον γεννᾷ τι ὅμοιον αὐτῷ· καὶ πᾶσα φύσις φυτῶν τὸν οἰκίστον προβάλλει καρπὸν. Ἐγὼ δὲ πάντων ἐνώπιόν σου λογισθεῖσα ὡς ξύλον ἀκαρπυόν, ταμιεύομαι τῷ κυρί. Ἄλλ' οὐκ ἀπαγνώσομαι, οὐδέ

A auferat, quod orbi liberis sumus⁹. Sibi ipso quidem vir beatus Abraham exemplo proponit; conjugem vero jubet ad ejus ipsius nominis matronam Annam respicere, inque iisdem ac illa ad Altissimum immota animi constantia clamare. Ipse cito montem ac desertum petit, ubi complures dies a sæcularis vitæ molestiis ac curis animo depurgatus, sibi que soli ac Deo silentio otioque vacans, in hunc modum clamabat: *Domine Sabaoth, Dominus Deus Israel*¹⁰, qui facis magna et non vestigabilia, gloriosaque ac magnifica, quorum, juxta Scripturam, non est numerus. Qui mandasti petris, manaruntque aquarum fluvii, silis solatium, populo ea laboranti in eremo. Qui jussisti virgæ, germinansque nuces edidit ac amygdalas, sacerdoti signaculum, Aaronisque illo assertum principatum. *Domine Deus meus, Deus Abraham et Isaac et Jacob: qui illic primum effeta ætate Saram secundam reddidisti: nec modo illi, sed et Rebeccæ deinde, ac tum Hætheli, cum steriles essent, ut placuit, fructum dedisti*¹¹, respice, *Domine, attende, Domine, de excelso sancto tuo, et intellige tribulationem nostram; mandaque naturæ ut fructum ferat, qui mandasti salutes Jacob. Placeat, Deus, potentiæ tuæ, ut et mihi suscites semen in Israel; et erit fructus tibi tuæque sanctæ domui consecratum in sæcula*¹². Sic quidem Joachim.

Anna vero ipsa quoque, pietatis exemplum, castitatis delubrum, virtutis omnis domicilium, omnis sanctitatis vehiculum. Anna, gratia, non solum nomine, sed longe magis re, omnisque Dei gratiæ promptuarium, ut quæ gratiarum fontem secunda vena ediderit; ac quidem in seipsa malitiæ vitii que torrentes stiterit, suavis autem fragantiæ fluvios in omnem terram inundaverit. Anna, feminei omnis sexus decus magnificum et gloriatio ac suavitas. Et hæc igitur jejuniis domi vacans, ac carnem maceans, jugique precum instantia mentem in cælos intendens, ejusque omnem vim Deo coram adhibens, verbis ejusmodi supra quam infinitam bonitatem obsecrabat:

*Tibi, Domine, misericordiæ visceribus longe patiens et clemens, juste et verax, me solam adhibens, in te solum mentis meæ oculum figo. Dissolve nutum tuum animi rationem ac cogitatum arigo. Sicut oculi servorum in manibus domine suorum; et sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ; ita oculi mei ad te, Domine Deus, donec miserearis mei*¹³, et auferas a me opprobrium ac sterilitatis contemptum; quoniam omnis creatura, quam condidisti, fructificat coram te, Domine mi, Domine: omneque animal gignit sibi simile, omnisque natura plantarum ac stirpium producit fructum suum. At ego una omnium in conspectu tuo reputata ut arbor infructuosa, igni reservabor. Haud tamen spem omnem abjiciam, aut infinitæ misericordiæ immemor ero. Non enim me

⁹ II Reg. i, 11. ¹⁰ Job. ix, 10. ¹¹ Exod. xvii, 6; Num. xi, 8; Num. xvii, 5; Gen. xviii, 20; xxv, 21; xxx, 22. ¹² Psal. xliii, 5. ¹³ Psal. cxxii, 2.

iatet, etiam aliis ante me perinde laborantibus, fortiterque invocantibus, placide attendisse, ac statim secundas reddidisse. Scio et Annam alteram sterilitatis dedecus evasisse, hoc solum quod ad te clamaverit. Et nunc, Domine Deus meus, « Tu idem ipse es, et anni tui non deficient¹⁶, » et misericordie tuæ non iminentur, prompteque per quam bona dona tua digne petentibus præstantur. Ipse quoque quod liberis orbisum, meam aufer sterilitatem, ut et in me clarificeris. Non enim mihi erit, qui nascetur infans, sed tuo nomini tuæque sanctæ domui sacrum donarium sistetur¹⁸.

Ac illi quidem in his erant, quid vero qui totus misericors est, Dominus? qui facit omnia et transmutat in melius? qui sanctorum suorum petitiones et cogitata superabundanter facit¹⁶? Num justorum supplicationem sprexit? Aut attendit quidem clamori, donum tamen in tempus donans distulit? Aut statim quidem donat, ejusmodi tamen donum, quale petebant tribuit? Haudquaquam; sed respondet quidem statim angeli sancti voce, ac oraculo edicit, fore ut Dei puella concipiatur atque nascatur: edicit et clari nominis futuram in omnes fines terræ. O fidei fortitudinem! o Altissimi donum magnificentum! Illi quidem desperata natura, ea petunt quæ naturam excedunt; is vero gratiam tribuit, emendantem quod illis inerat vitium. Ac quidem illi prolem simpliciter petunt, et ut id illis opprobrium auferatur, quod illa orbi sunt; is autem suam illis largitur Matrem; non quæ parentum duntaxat afflictionem sanet, sed quæ universum humanum genus spiritali veroque gaudio impleat.

Hæc nimirum divinæ potius promissionis verbo, quam naturæ ratione in sterili concepta atque gestata utero, vel ut lunaplena hodie ex materno exoritur thalamo. Clare hodie videre est juxta Prophetæ oraculum, oriri veritatem de terra, ac justitiam de cælo prospicere¹⁷. Etenim Dominus ostendens de cælo digne petentibus justitiam suam, dedit benignitatem, divinæ promissionis verbo oraculo edito; Anna vero illo fide suscepto, ex vulva sua, velut ex terra, oraculo promissam veritatem in lucem ducit, eamque cunctis mortalibus animatum atque viventem fructum producit. Hodie quæ Mater Dei secundum carnem, ejus vero filia secundum spiritum sanctificationis, naturalem suscipit ortum, hominisque filia, quæ Regis magni filia sit, noscitur: ac quæ a dextris summi omnium regis in cælis regina astitura est, in terra jam partu editur, obstetricante manu suscipitur, aquis abluitur, pannis involvitur, ac infantibus debita cura fovetur: et quæ virginali sinu amplexura expectatur, ipsum qui cælum continet ac Deum, senilibus ulnis nunc stringitur; seniliaque jam ac materna fugit ubera, quæ posthac divina quadam ratione cum qui cunctis animalibus escam præbet, lactavit.

Α τῆς ἀμέτρου φιλανθρωπίας ἐπιλήσομαι· οἶδα γὰρ ὅτι καὶ ἄλλαις πρὸ ἐμοῦ τὰ ἴσα παθούσαις, καὶ ἰσχυρῶς ἐπικαλεσαμέναις, εὐμενὲς προσέσχες, καὶ καρπογόνους ἀπέδειξας παραυτά. Οἶδα καὶ ἄλλην Ἄνναν ὄνειδισμῶν ἀτεχνίας δρασκετεύσασαν, Ἰνα μόνον βοήσῃ πρὸς σέ. Καὶ νῦν, Κύριε ὁ Θεός μου, « Σὺ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐλλείπουσι, καὶ τὰ ἐλέησου οὐκ ἐλαττοῦσι, καὶ τὰ παράγαθά σου δῶρα τοῖς ἀξίως αἰτοῦσιν ἐτόλμως ἐπιχορηγοῦνται· αὐτὸς καὶ τὴν ἐμὴν ἀτεχνίαν, τὴν ἐμὴν περίελε στείρωσιν, Ἰνα καὶ ἐν ἐμοὶ δοξασθῆς. Οὐ γὰρ ἐμοὶ τὸ τικτόμενον, ἀλλὰ τῷ σὺ ὀνόματι καὶ τῷ ἀγίῳ σου οἴκῳ προσαναθήσομαι τούτῳ δοτόν.

Οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν, τί δὲ ὁ πανοικτίρμων, Κύριος, ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὁ ὑπερεκπερισσοῦ τὰ αἰτήματα τῶν ἀγίων αὐτοῦ καὶ τὰ νοήματα ποιῶν; ἄρα παρεῖδε τῶν δικαίων τὴν ἱκετηρίαν; ἢ προσέσχε μὲν τῇ κραυγῇ, ὑπερέθετο δὲ εἰς χρόνους τὴν δωρεάν; ἢ δωρεῖται μὲν εὐθύς, τοιαύτην δὲ οἶαν ἠτοῦντα δόσιν ἐπεδράβουσαν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ χρηματίζει μὲν αὐτίκα δι' ἀγγέλου φωνῆς ἀγίου, τῆς θεόπαιδος τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἀπότεξιν· χρηματίζει δὲ αὐτὴν ὀνομαστήν γενήσεσθαι ἄχρι τερμάτων τῆς γῆς. Ὡ τῆς ἰσχύος τῆς πίστεως! Ὡ τῆς Ἰψίστου μεγαλοδωρεᾶς! οἱ μὲν ἀπογόνους τῆς φύσεως, τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐξαιτοῦνται· ὁ δὲ δίδωσι χάριν, τὸ ἐκείνοις ἔλλειμα διορθουμένην. Καὶ οἱ μὲν τέκνον ἀπλῶς αἰτοῦσι, τὸ τῆς ἀπαιδίας ὄνειδος ἀφαιρούμενον· ὁ δὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῖς χαρίζεται Μητέρα· οὐ τῶν τεκόντων μόνον τὴν θλίψιν ἰωμένην, ἀλλ' ὅλην τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν πνευματικῆς καὶ ἀληθοῦς πληροῦσαν χαρᾶς.

Αὕτη τῷ ῥήματι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ μᾶλλον, ἢ τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἐν τῇ στειρωτικῇ συλληφθείσα καὶ κυοφορηθεῖσα γαστρὶ, σήμερον οἶα σελήνη πλησιφαῆς, τῶν θαλάμων ἐξανατέλλει τῶν μητρικῶν. Σήμερον ἐναργῶς ἴστιν ὄραϊν, κατὰ τὴν προφητικὴν θεηγορίαν, ἀλήθειαν μὲν ἀνατέλλουσαν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ τὴν δικαιοσύνην διακύπτουσαν. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἀνωθεν τὴν αὐτοῦ δικαιοσύνην ἐπιδεικνύμενος τοῖς ἀξίως αἰτήσασιν, ἔδωκε χρηστότητα, τὸ ῥῆμα τῆς θείας ἐπαγγελίας χρηματίζων· Ἄννα δὲ πίστει τοῦτο καταδεξαμένη, ὡς περ ἐκ γῆς τῆς οἰκείας μητρᾶς τὴν χρησιμωδοθεῖσαν ἀλήθειαν ἀνίσχει, καὶ ταύτην πᾶσιν ἀνθρώποις ἐμψυχον καὶ ζῶντα προβάλλει καρπὸν. Σήμερον ἡ Μητέρα μὲν Θεοῦ κατὰ σάρκα, θυγάτηρ δὲ κατὰ πνεῦμα ἀγνωσύνης ἐσομένη, τὴν κατὰ φύσιν προσίεται γέννησιν, καὶ θυγάτηρ ἀνθρώπου γνωρίζεται ἢ θυγάτηρ τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου· καὶ ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Παμβασιλέως ἐν τοῖς οὐρανοῖς στήσεσθαι μέλλουσα βασίλισσα, ἐπὶ γῆς ἄρτι λοχεύεται, μαιεύεται· ὕδασι σμήχεται, βράκει σπαργανούται· καὶ τῆς προστηκούσης νηπίως ἐπιμελείας ἀξιοῦται, καὶ ἡ παρθενικαῖς ἀγκάλαις τὸν τοῦ οὐρανοῦ συνοχέα καὶ Θεὸν ἐναγκαλίσασθαι προσδοκωμένη, γηραλέαις ὠλέναις περιλαμβάνεται

¹⁶ Reg. 1, 11 seqq. ¹⁷ Isal. 63, 23. ¹⁸ Eph. 11, 20.

¹⁷ Psal. LXXIV, 12.

νῦν· καὶ πρεσβυτικὴν ἀρτι θηλὴν καὶ μητρικὴν ἐκμυζᾷ, ἢ τὸν τρέφοντα πᾶν ζῶον, ὑπερφυῶς μετὰ ταῦτα γαλακτοτροφήσασα.

Καὶ ἐπὶ τούτοις χαίρει μὲν Ἄννα, καὶ τέρπεται Ἀ σφόδρα, καὶ ἐναγκαλίζεται τῷ γεννήματι, καὶ τῷ καινῷ τόκῳ ἐγκαλλωπίζεται· συγκαλεῖ δὲ νεάνιδας, καὶ πρεσβυτίδας μεταστέλλεται· καὶ ταῖς ὁμοφύλοις πάσαις συχαίρειν παρακαλεῖ καὶ συνήδεσθαι, καὶ πᾶσιν εἰς ἡδονὴν καὶ θαῦμα κινεῖ τοῖς προσανέχουσιν αὐτῇ· χαριστηρίοις μὲν τὸν εὐεργέτην ἀμοιδομένη· καὶ, *Τίς εἰμι, λέγουσα, Κύριέ μου, Κύριε, ὅτι τῆς ἐμῆς οὕτω δεήσεως ἐπακήκοας· ὅτι κεραιῖλες τὸν ὄνειδισμόν μου ὃν ὑκώπτουσα· ὅτι κλειῖον ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν αἰτησίαν παρέσχες; Τέκνον γὰρ ἀπλῶς ἠτησάμην ἐγὼ, σὺ δὲ μοι πρὸς τούτῳ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἐδώρησθαι τῷ Ἰσραήλ. Ὅρῳ γὰρ ὡς ἐν τεκμηρίοις τὸ μέλλον· ὡς ἐν αἰτιγμοῖσι, ταῖς ἐνθεωρουμέναις τῇ θυγατρὶ χάρισαι, τὴν σωτήριόν σου κατολλίγον προαναγάζομαι χάριν, καὶ μοι τεκμηριούσασιν δι' αὐτῆς ἐκφανθήσασθαι τὸν τοῖς προφήταις προκηρυττόμενον. Καὶ τίς εἰμι ἐγὼ τοσαύτης ἀγαθοδωρίας ἀναφανῆναι ῥίζα, τοσαύτης χάριτος μήτηρ, καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν χρηματίσαι πηγὴ; Ἄλλ' οὐ νοσφίζομαι τὸ σόν· οὐ κρύψω παρ' ἐμαυτῇ, ὦ Δέσποτα, τὸ δῶρον τὸ σόν. Ἀπογαλακτισθὲν δὲ, τῷ ἀγιάσματι σου προσανόσω, καὶ τοῖς τῶν ἀγίων Ἀγίοις ἀφιερώσομαι δωρεάν. Καὶ ἡ μὲν ταῦτα.*

Ἰωακείμ δὲ καὶ αὐτὸς τοῖς οἰκετοῖς συχαίρων, τοῖς φυλῆταις συνορτάζων, καὶ τῇ γερουσίᾳ μὲν τὰς φιλοτιμίας, τοῖς ἱεραῦσι δὲ τὰ ὀφειλόμενα μετὰ πλείονος προσαγόμενος ἀφθονίας καὶ φιλοτιμίας, χαρμονικῶς ἀπεδίδου τῷ Σωτῆρι τὴν εὐχαριστίαν, Κύριε, λέγων, ὁ Θεός μου, ὑμνήσω σε, δοξάσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστά πράγματα, βουλὴν ἀρχαίαν, ἀληθινήν, καὶ ἠξίωσας ἐφ' ἡμῖν ἀληθεύοντα δεῖξαι τὸν ἱερόν σου προφήτην Ἠσαΐαν· καὶ ἔστιν ὄρῳ ἀρτι στείραν τὴν οὐχὶ τίκτουσαν, ἐμφραινομένην· καὶ τὴν οὐκ ὠδίνουσαν, ἐπὶ τέκνῳ βοῶσαν καὶ ἀγαλλιωμένην. Καὶ τίς ὁ ὕμνος, τίς ὁ αἴνος, τίς ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἡ μεγαλοπρεπὴς εὐχαριστία; Οὐδεὶς γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος, οὐδὲ σύνεσις, τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς δεσποτικῆς δωρεᾶς τὸ τέλειον αἰνέσαι. Οὐ γὰρ κατὰ φύσιν μόνον ἡ τοῦ τέκνου δόσις ἡμῖν· οὐ κατὰ φύσιν τῆς καλλιπιδος ἡ γέννησις· πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐκ δυνάμεως ῥήματος Θεοῦ. Διὸ καὶ τὸ δῶρημα, τέλειον καὶ ἀξιόραστον, ὡς ἀνωθεν ἐφ' ἡμῖν ἦκεν ἐκ σοῦ τοῦ τῶν φώτων Πατρὸς, καὶ ὡς ἡρέμα δηλοῦν τὴν ὕστερον ἐν αὐτῷ φανερωθησομένην δόξαν. Ἡ γὰρ [ἐπὶ] τὸ βέλτιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καινοτομία, ἔργον ὁμολογουμένως οὐσα τῆς παντοδυνάμου χειρὸς, μέγα τι καὶ ἀγαθὸν ὄλον, ἐν οἷς γίνεται προαγορεύει.

Ὅτως μὲν οἱ πάντῳ τῆς Θεόπαιδος γονεῖς, καὶ μετὰ τοιαύτης αὐτὴν πίστεως ἐκτεκόντες καὶ σπουδῆς, μετὰ πλείονος καὶ θερμότητος ἀνέτρεφον τῆς

Ac in his quidem gaudet Anna, et valde lætatur, prolemque in ulnas suscipit, ac novo magnifice partu gloriatur. Convocat vero puellas, accersitque vetulas, ac cunctis tribulibus congratulari jubet ac congratulante; cunctis denique in eam attendentibus animum, gaudium ac admirationem facit; ac quidem gratiarum actionis munera munerum largitori rependit. Et, *Quænam ego, Domine mi, Domine, inquit, sum, quod meam sic petitionem audisti? quod opprobrium meum, quod suspicata eram, abstulisti? quod majora quam petieram tribuisti? Etenim ego solummodo prolem petebam, tu vero præterea etiam spem salutis Israël dedisti. Video enim velut certis omnino indicibus quod futurum est: velut in ænigmatibus, in iis, quas in puella intueor, gratias, salutarem tuam paulatim prælucentem gratiam, certaque dantem indicia, fore ut per eam manifestetur, quem olim prophetarum oracula prædicaverunt. Ecquænam ego sum, quæ tam munifici doni radix exstiterim, tantæ gratiæ parens, ut tantorum bonorum fons audierim? Haud tamen mihi quod tuum est usurpo. Non penes me occulto, Domine, donum tuum; sed ubi ablatavero, sanctuario tuo offeram, et Sanctis sanctorum munus consecrabo*¹⁰. Hactenus Anna.

Joachim vero et ipse cum necessariis gratulans, festum cum tribulibus agitans, ac quidem senibus honoratis magnifica dona, sacerdotibus vero majori cumulo debita stipendia præbens atque munera, gaudio exsultans gratiarum actionem Salvatore reddat, dicens: Domine Deus meus, laudabo te; glorificabo nomen sanctum tuum, quia fecisti res mirabiles, consilium antiquum, verum¹¹; et dignatus es in nobis veracem ostendere sanctum tuum prophetam Isaiam; ac videre est sterilem, quæ non parit, lætantem; et quæ non parturit, filii causa clamantem ac exsultantem¹². Ac, quodnam canticum, quæ laus, quæ magnifica gratiarum actio ob ea quæ in præsentibus sunt? Nullus enim nobis est sermo aut intelligentia, ut beneficii magnitudinem ac doni Domini perfectionem laudemus. Non enim ex natura solum data nobis filia est; non ex ejus legibus præclaræ infantis nativitas; sed multo magis ex verbo virtutis Dei. Quapropter etiam donum perfectum est ac digne amore prosequendum, quæ ratione in nos desursum venit a te, Patre luminum, utque sensim manifestandam postea in eo claritatem ostendit. Natura enim meliore statu novata, quæ sit explore dexteræ omnipotentis opus, magnum quid ac eximie bonum præ-sagit, in quibus occurrit¹¹.

Sic quidem beatissimi divinæ puellæ parentes, tantaque fide et opera ea suscepta, majori ferventiorique educabant propensæ voluntatis diligentia; do-

¹⁰ Psal. cxviii, 39. ¹¹ Isa. xxv, 1. ¹² Isa. liv 1.

¹¹ Jac. 1, 17.

nec triennem, uli se voto obstrinxerant, hostiam donumque obtulerunt Deo. Nos vero Dei Genitricis natale hodie honoremus, ac præ illis majore gaudio exsulemus, spiritaliter festum celebrantes atque lætantes, quanto et majorem ex illa utilitatem consequimur; quanto nunc magis, splendidiusque ac perfectius gratia per Dei parentem coruscat ac prænitet. Honoremus vero, nedum quod carnali ratione ex sterili processit, sed longe magis quod ex superna gratia spiritu nata est, animo quidem considerantes atque colentes, canticis vero plaudentes et magnificantes ac dilaudantes; quatenus purissima omni hoc exuta sæculo, supercœlestique Sponso prope adjuncta ac cum eo in sacratissimum incorruptissimumque thalamum ingressa, regnique solio ei consociata, pro nostra intercedit salute, adjuvatque cum Patre et Filio et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO II.

In exaltationem venerandæ ac vivificæ crucis.

Qui cruci honorem habeam, explore crucifixò habeo: qui vero honorem habeam crucifixo, crucem dubio procul adoro. Utrique enim vicissim, aliique ex alio gloria et adoratio conflatur. Nam neque crux ante Christi apparitionem gloriam habebat (quippe cum mortis organum, atque id infamis, esset), et, *Jesus, inquit, nondum erat glorificatus*²¹, quia necdum tum crucem adierat. Laudemus igitur ter beatam Domini crucem, et adoremus et glorificemus, ut et Deum gloriæ in ea pariter laudemus ac exaltemus. Quia vero laudemus ratione? Non ita ut crapula et ebrietatibus corrumpamur, sed ut jejuniis ac precibus castitatem colamus: non ut sæculi curis ac turbis suffocemur, sed ut Domini spe fideque illustremur. Ne avaritiæ rei que injustis lucris augendæ studio animum addicamus, sed divina ac veritatis scientia dilatemur. Prorsus vero Christi amore ad alta contemplationis ducente, sanctificemur, non occupatis nequitiae opinionibus, non simultatis malignitatibus, non superbix jactantia, non vesani gloriæ appetitus vanitate, nec ullo omnino alio vitio interiorem hominem labefactemus ac conspurcemus.

Non scurrilitatibus mente evagemur, non turpiloquio linguam inquinemus, non conviciis aut mendaciis conscientiam fœdemus; neque vero temere juramento assuescamus, per quod in perjuriuin (negati scilicet Dei scelus) prolabamur. Verum hæc implis et incredulis gentibus relinquamus, jam a puero pravæ mancipatis consuetudini, ac quæ vilia hæc tanquam nativos affectus, præ longo temporis usu, consecentur, ac quæ ne hoc quidem ipsum intelligant, quod delinquunt. Nos autem quibus crucifixus atque ejus crux adoretur ac colatur, si utique vere adorare volumus, ab omni prius inqui-

A προθυμίας· ἕως αὐτὴν τριετίζουσαν, καθὼς ἤβξαντο, δῶρον ἀνάγοντες ἐκαρποφόρησαν τῷ Θεῷ. Ἡμεῖς δὲ τιμήσωμεν τῆς Θεοτόκου τὴν γέννησιν σήμερον, καὶ μᾶλλον ἐκείνων ἀγαλλιώμαθα, πνευματικῶς ἐορτάζοντες καὶ εὐφραϊνόμενοι, ὅσῳ καὶ πλείονος ἐξ αὐτῆς μετέσχομεν τῆς ὠφελείας, ὅσῳ νῦν μᾶλλον ἢ τότε, λαμπρότερόν τε καὶ τελεώτερον ἢ χάρις διὰ τῆς Θεομήτορος ὑπερεκλάμπει. Τιμήσωμεν δὲ, μὴ μόνον τὴν ἐκ τῆς στείρας κατὰ σάρκα πρόβον, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ τῆς ἀνωθεν χάριτος κατὰ πνεῦμα γέννησιν αὐτῆς, ἀναθεωροῦντες μὲν τῷ νοῦ καὶ σεβόμενοι, κροτοῦντες δὲ τοῖς ὕμνοις καὶ μεγαλύνοντες καὶ δοξάζοντες· καθ' ἣν ὅλον ἢ πάναγνος ἀπεκδυθεῖσα τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ τῷ ὑπερουρανίῳ Νυμφίῳ προσεγγίσασα, καὶ εἰς τὴν ἱερωτάτην αὐτῷ παστάδα καὶ πανακήρατον συνεισελθοῦσα καὶ συμβασιλεύουσα, τὴν ἡμετέραν πρεσβεύει σωτηρίαν, καὶ συνεργεῖ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β'.

Εἰς ὑψώσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

Τὸν σταυρὸν τιμῶν, ὁμολογουμένως τὸν σταυρωθέντα τιμῶ· τὸν σταυρωθέντα δὲ τιμῶν, ἀναντιρρήτως προσκυνῶ τὸν σταυρὸν· δι' ἀλλήλων γὰρ ἀμφοτέροις ἡ δόξα συγκροτεῖται καὶ ἡ προσκύνησις. Οὐτε γὰρ σταυρὸς πρὸ τῆς ἐπιφανείας δεδοξασται τοῦ Χριστοῦ· ὄργανον γὰρ θανάτου, καὶ ἀτίμου, καθίστατο· καὶ, Ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω, φησὶν, ἐδοξάσθη, ὅτι μήπω ἦν τότε τῷ σταυρῷ προσωμιληκῶς. Ἐπαινέσωμεν τοιγαροῦν τὸν τρισόλβιον τοῦ Κυρίου σταυρὸν, καὶ προσκυνήσωμεν καὶ δοξάσωμεν, ἵνα καὶ τὸν τῆς δόξης Θεὸν ἐν αὐτῷ συνέπαινέσωμέν τε καὶ συνυψώσωμεν. Ἐπαινέσωμεν δὲ πῶς; Μὴ κραιπάλαις καὶ μέθαις καταφθειρόμενοι, ἀλλ' ἐγκρατεῖα καὶ προσευχαῖς ἀγνιζόμενοι. Μὴ μερίμναις καὶ τύρβαις βιωτικαῖς συμπηγόμενοι· ἀλλ' ἐλπίδι καὶ πίστει τοῦ Κυρίου φωτιζόμενοι· μὴ τὴν καρδίαν εἰς πλεονεξίαν τιθώμεθα, ἀλλ' εἰς θεολογίαν καὶ ἀληθογνωσίαν ἐμπλατυνώμεθα· ὀλικῶς δὲ τῷ ἀναγῶν ἱρωτι ἀγιαζώμεθα τοῦ Χριστοῦ, μὴ πονηρίας προλήψαι, μὴ μνησικαχίας κακότησι, μὴ ὑπερηφανίας ἀρχήματι, μὴ δοξομανίας ματαιότητι· μηδ' ἄλλη μηδεμιᾶ κακίᾳ, συνόλωσ εἰπεῖν, τὸν ἐντὸς ἀνθρώπον ἀχρειώσωμεν ἢ χράνωμεν.

Μὴ εὐτραπέλαις μετεωρίζώμεθα, μὴ αἰσχρολογίαις τὴν γλῶσσαν καταβρυπαινῶμεθα· μηδὲ λοιδορίαις ἢ ψεύδεσι τὸ συνειδὸς μαινώμεθα· μήτ' οὖν δρκωμα μάτην κατεθιζώμεθα, δι' οὗ πρὸς ἐπιορκίαν, εἴτ' οὖν ἄρνησιν Θεοῦ, καταπίπτομεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔθνεσιν ἀσεβέσι καὶ ἀπίστοις παρῶμεν, πονηρῶν νηπιόθεν δεδουλωμένοις ἔθει· καὶ ὡς φυσικά, ταῦτα μετιοῦσι τὰ πάθη διὰ τὴν τοῦ χρόνου συνήθειαν· καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο εἰδόσιν, ὡς ἀμαρτάνουσιν. Ἡμεῖς δὲ οἷς ὁ ἐσταυρωμένος καὶ ὁ τούτου σταυρὸς ἐστὶ τὸ προσκυνούμενον καὶ σεβόμενον, εἰ ἀληθῶς ἄρα προσκυνεῖν ἐθέλομεν, παντὸς μολυσμοῦ

²¹ Joan. vii, 59.

σαρκός και πνεύματος πρότερον ἐαυτοῦς διὰ πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαθηράμενοι, και ὅλον τὸν Χριστὸν διὰ πάσης εἰσοικίσαντες ἀρετῆς, οὕτως πνεύματι προσκυνῶμεν και ἀληθείᾳ. Πνεῦμα γάρ, φησίν, ὁ Θεός, και τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι και ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Και ὡς περ ὁ προσκυνούμενος σταυρὸς ἔχει μὲν τι και ὁωματικόν, τὴν ἀπὸ τῆς γῆς δηλαδὴ λαμβανομένην ὕλην πρὸς αὐτοῦ κατασκευήν· πᾶσα δὲ ἡ δόξα και ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔσωθεν ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἐπιχορηγεῖται τοῦ ἐσταυρωμένου· οὕτω χρῆ και ἡμᾶς διττὴν αὐτῷ τὴν προσκύνησιν ἀποπέμειν, και τὴν τιμὴν· προηγουμένως μὲν, τὴν ἐν πνεύματι κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, και τὴν ὁματικὴν.

Ἀποδῶμεν τοιγαροῦν τὸ τῆς προσκυνήσεως χρέος τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ. Κάμψωμεν αὐτῷ γόνυ τοῦ σώματος· κάμψωμεν πολὺ πρότερον τὸν ἀκαμπῆ τῆς καρδίας αὐχένα, τὸν μὴ δυνάμενον ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· τὸν αὐθάδη λέγω και ἀλαζόνα τῆς φιλαυτίας λογισμόν. Τοῦτον κλίνωμεν πρότερον, και κατακάμψωμεν τῷ σταυρῷ, τὸν ζυγὸν εὐμαρῶς ὑποδεχόμενοι τῆς ὑποταγῆς τοῦ Χριστοῦ· και οὕτως ἡμῖν και τῶν γονάτων ἡ κλίσις δεκτὴ. Οὕτως προσκυνήσωμεν και προσπέσωμεν, ὡς αὐτῷ προσπίπτοντες τῷ ἐσταυρωμένῳ ὑπὲρ ἡμῶν· και δοξάσωμεν ταῖς αἰνέσεσιν, και τοῖς ὕμνοις ὑψώσωμεν.

Ἵψώσωμεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὑψώσωμεν αὐτὸν ἐν τῇ γῇ. Μᾶλλον δὲ καθ' ἐκάστην αὐτὸν ὑψοῦντες και προσκυνοῦντες μὴ παυσώμεθα, ἀχρις ἂν ὑπ' αὐτοῦ κυβερνώμενοι και ποιμαινόμενοι, τὸν πονηρὸν τοῦτον αἰῶνα και τὰς αὐτοῦ δυσχερείας διαβῆναι δυνηθῶμεν. Ὡς περ γάρ οὐκ ἐνι χωρὶς τοῦ ἡλιακοῦ τοῦδε φωτὸς βιωτὸν γενέσθαι τὸν βίον ἡμῖν, οὕτως οὐδὲ ψυχὴν ἀνθρώπου δυνατόν ἀνευ τῶν νοερῶν ἀπαυγασμάτων σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ διαβῆναι κατὰ Χριστόν. Και ὡς περ ἀναγκαῖα τοῖς ζῶσιν ἡ τοῦ ἀέρος ἀναπνοή, οὕτως Χριστιανοῖς ἀπαραίτητος ἡ σημείωσις τοῦ σταυροῦ.

Σταυρὸς τὸ σημεῖόν ἐστι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δόξα Χριστοῦ, ὑψωσις Ἰησοῦ, σκῆπτρον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, βακτηρία Θεοῦ, ῥάβδος εὐθύτητος, ῥάβδος δυνάμεως, ῥάβδος ἦν μάλα σαφῶς ἡ Μωσαϊκὴ ἐκείνη προσικόνισε ῥάβδος. Οὐκ ἂν ὁ Ἰσραὴλ ἐκεῖνος τοῦ τε Φαραῶ και τῶν Αἰγυπτίων τότε τῆς περὶ ἐκείνης δουλοσύνης και ταλαιπωρίας ἀπῆλλακτο· οὐκ ἂν τὴν θάλασσαν ἀναχοπέισαν αὐτῷ, ὡς διὰ χλοηφόρου διέβαινε πεδίου, εἰ μὴ ἡ ῥάβδος ἐκείνη ἐν χειρὶ Μωϋσῆ τὰ στοιχεῖα μετεσκεύασεν, και τοὺς ἀδικοῦντας ἀπόλεσεν. Και οὐκ ἂν ἡμεῖς τοῦ νοητοῦ Φαραῶ, και τῶν ὑπ' αὐτῷ στρατηγουμένων δαιμόνων τῆς τυραννίδος ἀπηλλάγμεθα· οὐδ' ἂν, τῆς εἰδωλολατρίας ὡς Ἐρυθρίας ἡμῖν βαγείσης, πρὸς τὴν τῶν πατέρων κληρονομίαν, ἦτοι τὴν τοῦ Θεοῦ πίστιν και ἀληθειαν διέβημεν, εἰ μὴ ὁ τοῦ Κυρίου

A namento carnis et spiritus per spiritalem dilectionem mundati, ac qui totum Christum; omnis virtutis cultu, mentis hospilio exceperimus, sic spiritu ac veritate adoremus. Spiritus enim, inquit, est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare²². Ac sicut crux, quæ adoratur, ipsa quoque corporeum quid habet (terrenam scilicet substantiam, quæ ad fabricam illius assumitur), omnis vero claritas et magnificentia virtutis ejus, interius a Crucifixi Spiritu subministratur; sic nos quoque duplicem ei adorationem ac honorem impendamus necesse est; primo quidem, adorationem quæ in spiritu est, consequenti vero ratione, etiam eam, quæ corpore præstatur

B Reddamus igitur cruci Christi adorationis debitum. Genu ei corporis flectamus, longe vero prius inflexam cordis cervicem, legi Dei subijci non valentem (protervum scilicet et arrogantem exi amoris ac libidinis sensum) flectamus. Hunc prius cruci inclinemus ac incurvemus, qui jugum subjectionis Christi placide suscipiamus: sicque fiet, ut quod etiam genua flectimus, acceptum reddatur. Sic adoremus ac procidamus, velut ei, qui pro nobis cruci affixus est, procumbamus; laudibusque celebremus ac canticis exaltemus.

C Exaltemus eam in gentibus: exaltemus eam in terra²³. Quinimo eam quotidie exaltandi et adorandi nullum finem faciamus, quoadusque ea gubernante atque regente sæculum hoc nequam ejusque molestias superaverimus. Quemadmodum enim fieri non potest ut absque solari hac luce vita nobis toleranda sit, sic neque hominis animus absque spiritualibus mentemque irradiantibus crucis Christi splendoribus Christiana pietate vixerit. Ac sicut vitæ usura fruentibus necessaria aeris spiratio, sic Christianis inevitabilis crucis consignatio est.

D Crux signum est Filii Dei, Christi gloria, Jesu exaltatio, sceptrum regni cœlorum, Dei baculus, virga directionis, virga virtutis: virga, quam Mosaica illa clare admodum præfiguravit²⁴. Nunquam Israeliticus ille populus amara tunc illa Pharaonis Ægyptiorumque servitute atque ærumna liberatus esset; nunquam intercisum illi mare, velut virenti solo Incedendo, transisset, nisi virga illa in manu Mosis elementa mutasset, atque injuriæ auctores perdidisset: nec vero nos unquam spiritualis Pharaonis eiq̄e succenturiatorum dæmonum tyrannidem eramus excussuri, aut vero simulacrorum cultu velut mari Rubro nobis dirupto, ad patrum hæreditatem (Dei scilicet fidem ac veritatem) commeaturi, nisi crux Dominica nequissimum mundi principem profligasset, ascensumque in cœlum,

²² Joan. iv, 24. ²³ Psal. xlv, 11. ²⁴ Matth. xxiv, 30; Psal. xxii, 4, et xlv, 5; cix. 2; Exod. iii etc.

inaccessus cum esset, accessum volentibus præstitisset.

Crux, Ecclesiæ catholicæ splendor illustrisque ornatus, apostolorum gloria, sacerdotum sanctificatio, martyrum nitor, constansque adversus nequissimos patientia. Piorum ac monachorum firmitas, omniumque justorum fides atque spes, omnium denique sanctorum gaudium et corona exultationis. Ne lex quidem expers virtutis crucis: nec qui gratiam præcessere sancti absque ea admirabiles: sed et in illis paulatim obscuris quasi umbris delineata, suam gloriam vimque submonstrabat. Nam et magnus quondam Moses manibus in cælum crucis figura extensis, Amalecum fugavit ac fudit¹⁶.

Crux armatura Christianis omnibus invulnerabilis ac inexpugnabilis. Murus æneus, cunctis latronum insultibus insuperabilis. Turris fortitudinis a facie inimicorum. Signaculum regium inviolabile ac inadulterabile: locus munitus ac tutus ad salutem, his qui persecutionem patiuntur: domus refugii, his qui a peccato impugnantur: vitæ pharmacum, his quorum vita in periculo versatur¹⁷.

Crucis signum Moses effingebat, cum in deserto olim e recto ligno velut malo, serpentem transversum exponeret: ac si quod lethiferum virus serpens morsu immisisset, eo læsus, in eam statim pilam ac simulacrum aspicere jubebatur. Mox igitur ac percussus crucis signo adhibebat oculum, etiam venenati vis morsus elanguescebat, noxaque interitum afferens facessebat; ac confestim qui morsus fuerat, sanitatis remedium ultro concessum referebat. Si autem crucis figura vivificam adeo operationem præbebat, multo magis crux ipsa. Si quidem enim Petri umbra infirmos sanabat (uti sacro proditum eloquio ac creditum est), longe potius ipse Petrus¹⁸.

Crux sacerdotii consummatio ac signaculum, imperii robur ac fundamentum, potestas magistratum, armatura ducum, victoria militum ac victoriæ tropæum, tuta salus pro imperio dominantium, subditorum compositio ac constantia. Crux eruditorum sapientia, insipientium disciplina, divitum fulcimentum ac firmamentum, pauperum gloriatio et solatium, eorum qui versantur in ærumna, gaudium et exultatio, eorum qui morbis conflictantur, sanitas et refrigerium, eorum qui in cunctis vitæ malis agunt, ædificatio exhortatioque et consolatio.

Crux omnium sanctorum angelorum gloriatio et corona, dæmonum omnium plaga ac confractio, Judæorum offensio et afflictio, infidelium confutatio et condemnatio, fidelium conservatio et justificatio, cadentium excitatio, elisorum erectio¹⁹.

Crux emortuorum vita, depositorum spes, virtute

A σταυρός τὸν πονηρὸν ἄρχοντα κατάλλυκε τοῦ κόσμου, καὶ τὴν πρὸς οὐρανὸν ἀνοδὸν, ἄβατον οὔσαν, εἰργάσατο τοῖς βουλομένοις βατὴν.

Σταυρός τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ λαμπρυσμός τε καὶ στολισμός· τῶν ἀποστόλων ὁ καλλωπισμός· τῶν ἱερέων ὁ ἁγιασμός· τῶν μαρτύρων ὁ ἀγλαΐσμος, καὶ ἡ πρὸς τοὺς πονηροὺς ἀνένδοτος ὑπομονὴ· τῶν ὁσίων ὁ στηριγμός, καὶ πάντων τῶν δικαίων ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς, καὶ πάντων ἁγίων χαρὰ καὶ στέφανος καυχῆσεως. Οὐδὲ ὁ νόμος ἄμοιρος τῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ· οὐδὲ οἱ πρὸ τῆς χάριτος ἅγιοι τούτου χωρὶς θαυμαστοί· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνοις ἡρέμα σκιαγραφούμενος, τὴν ἰδίαν δόξαν ὑπέβαινε καὶ ἰσχύν. Ἐπεὶ καὶ Μωσῆς ὁ μέγας ποτὲ σταυροειδῶς τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐκτεινόμενος τὸν Ἀμαλήκ ἐτροπώσατο.

Σταυρός, ὄπλον Χριστιανούς πᾶσιν ἄθραυστον καὶ ἀπρόσμαχον· τεῖχος χαλκοῦν, πάσαις ἐφόδοις ληστρικοῖς ἀνεπίδατον· πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθρῶν. Βασιλικὴ σφραγὶς ἀπαράτρωτος καὶ ἀπαρπόλητος· τόπος ὀχυρὸς τοῖς διωκομένοις εἰς σωτηρίαν· οἶκος καταφυγῆς, τοῖς ἐξ ἁμαρτίας πολεμυμένοις· ζωῆς φάρμακον, τοῖς εἰς θάνατον κινδυνεύουσιν.

Σταυρὸν ἐτύπου Μωσῆς, ὀρθίῳ ξύλῳ καθάπερ ἰστῷ χαλκοῦν ὄφιν ἐγκάρσιον ἐπὶ τῆς ἐρήμου τὸ πρὶν ἐκδεδωκώς· καὶ εἰ τι θανατηφόρον ἰδὼν ὄφιν ἐναπήμεσε δακῶν, ἐκείνη προσβλέπειν εὐθὺς τῇ στήλῃ παρήγγελλτο. Ἄμα τοίνυν τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ προσείχε, καὶ τὸ λοβόλον ἡμδύνητο δῆγμα, καὶ τὸ ὀλεθροτόκον ἐλύετο πῆμα· καὶ ἀμισθὸν αὐτίκα τὴν ἴασιν ὁ δηχθεὶς ἐκομίζετο. Εἰ δὲ ὁ τοῦ σταυροῦ τύπος ζωοποιὸν οὕτω παρείχεν ἐνέργειαν, πολλῷ μᾶλλον ὁ σταυρὸς αὐτός· εἰ γὰρ ἡ σκιά τοῦ Πέτρου τοὺς ἀσθενοῦντας ἰᾶσθαι καὶ μεμαρτύρηται καὶ πεπίστευται, πολὺ πρῶτον ὁ Πέτρος αὐτός.

Σταυρός τῆς ἱερωσύνης ἡ τελείωσις καὶ σφραγὶς· τῆς βασιλείας ἡ κραταίωσις καὶ κρηπίς· ἡ δύναμις τῶν δυναστῶν, ἡ πανοπλία τῶν στρατηγῶν, ἡ νίκη τῶν στρατιωτῶν καὶ τῆς νίκης τὸ τρόπαιον· τῶν ἀρχόντων ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀρχῆς, τῶν ἀρχομένων ἡ εὐταξία τε καὶ εὐστάθεια. Σταυρός τῶν πεπαιδευμένων ἡ σοφία, τῶν ἀσόφων ἡ παιδείσις, τῶν πλουσίων ἔρεισμα καὶ κραταίωμα, τῶν πενήτων καύχημά τε καὶ παρηγόρημα, τῶν ἐν θλίψεσιν χαρμοσύνη καὶ ἀγαλλίασις, τῶν ἐν νοσήμασιν ἴασις καὶ ἀνάψυξις, τῶν ἐν πᾶσιν ἐξεταζομένων τοῦ βίου κακοῖς οἰκοδομὴ καὶ παράκλησις καὶ παραμυθία.

Σταυρός τῶν ἁγίων ἀγγέλων πάντων τὸ ἀγαλλίαμα καὶ στεφάνωμα, τῶν δαιμόνων ἀπάντων θραῦσμα καὶ συντριμμός, τῶν Ἰουδαίων πρόσκομμα καὶ θλιμμός, τῶν ἀπίστων ἔλεγχις καὶ κατάκρισις, τῶν πιστῶν συντήρησις καὶ δικαίωσις, τῶν καταπιπτόντων ἀνάστασις, τῶν καταβρῆγγυμένων ἀνόρθωσις.

Σταυρός ζωὴ τεθανατωμένων, ἐλπίς τῶν ἀπεγνω-

¹⁶ Exod. xvii, 41. ¹⁷ Psal. lxx, 4; Psal. lxx, 3; Psal. xxx, 3. ¹⁸ Act. v, 15. ¹⁹ Psal. cxliv, 14.

σμένων, τῶν κατορθούντων κλίμαξ ὑψοῦσα πρὸς οὐρανόν, τῶν διεστῶτων συναγωγεὺς, τῶν ὀρθοδούντων εὐθυδρομία καὶ συντονία, τῶν ἐκκλινόντων διόρθωσις καὶ χειραγωγή, τῶν μετανοούντων ἀνακαίνωσις καὶ ἀναγωγή.

Σταυρὸς, τῶν ὄλων τοῦ θεοῦ Πνεύματος χαρισμάτων βραβεὺς καὶ δοτὴρ. Ὅσα γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ μένοντα τοῖς ἀξίοις ἐπιχορηγεῖται, διὰ πίστεως καὶ δυνάμεως ἐπιχορηγεῖται τοῦ σταυροῦ. Σταυρὸς, φόβων νυκτερινῶν, βελῶν ἡμερινῶν, καὶ παντὸς πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, καὶ συμπτώματος παντὸς καὶ δαιμονίου παντὸς, οὐ μεσημβρινοῦ μόνον, τοῖς καλῶς αὐτὸν ὠπλισμένοις, ἤτοι ἰεσημειωμένοις, ἀναιρετικός τέ ἐστι καὶ ἀποτρόπαιος.

Σταυρὸς, τί δεῖ μακρηγορεῖν; τῶν παναγάθων τοῦ Θεοῦ ἰδιωτέων, ὧν ἐξ αἰῶνος ἀνθρώποις ἐδωρήσατο, τὸ θεοπρεπέστατον καὶ τελειότατον. Οὗτος τὸν ὀλισθόν τοῦ προπάτορος ἀνεκαλέσατο, καὶ τὴν ἀρχαίαν ὑπὴνοιξεν τοῦ παραδείσου τρυφήν. Οὗτος τὴν διὰ τοῦ ξύλου κατάραν, εἰς εὐλογία· τὴν φθοράν, εἰς ἀφθαρσίαν· τὴν πικρίαν, εἰς γλυκύτητα· καὶ τὴν ὑπερορίαν, εἰς βασιλείαν· καὶ τὸν θάνατον μετασκεύασεν εἰς ζωὴν. Οὗτος, οὐ μόνον πρὸς τὸν ἄνω παράδεισον εἰσοδος καὶ εἰσαγωγεὺς, ἀλλὰ καὶ ζωῆς ὄντως ξύλον, ὡς περ τῷ ληστῇ πρότερον, οὕτω καὶ πᾶσι καθίσταται τοῖς ἰσθὴν πίστιν ἐκείνου μιμουμένοις.

Τοῦτον ὁ μέγας Πέτρος κρατῶν τῇ χειρὶ, καὶ ὡς ῥάβδῳ ποιμαντικῇ τούτῳ σκηριπτόμενος, ἀπεβουκόλησε μὲν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐπίβουλον Σίμωνά τὸν Μάγον, καὶ τοὺς λύκους ἐξέτριψε τῆς Ἀραβίας· ἐν αὐτῷ δὲ τὰ πρόβατα προθύμως ἐποίμανεν καὶ ποιμαίνει Χριστοῦ. *Λήψομαι, φησὶν ὁ θεοπέσιος Ζαχαρίας, τὴν ῥάβδον μου τὴν καλὴν* (τὸν σταυρὸν ἐμοὶ δοκεῖν λέγων), *καὶ ῥίψω αὐτὴν ἐναντίον τῶν ἔθνων, καὶ ποιμανῶ τὰ πρόβατά μου, καὶ διασκεδάσω τὴν* [Sic. αὐτὴν τοῦ διασκεύασαι τὴν] *διαθήκην μου, ἣν διεθέμην πρὸς πάντας τοὺς λαούς· ἐν τῷ σταυρῷ γὰρ, τὸ γράμμα μὲν διεσκέδασται, ἀνέθαλε δὲ καὶ παρῥησιάζεται τὸ πνεῦμα.*

Τοῦτον καὶ ὁ οὐρανοφοίτης Παῦλος ἀριστα περιφραχθεὶς, πᾶσαν περιώδευσεν τὴν οἰκουμένην, λογισμοὺς ἐν αὐτῷ καθαιρῶν, καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ αἰχμαλωτίζων πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.

Τὸν σταυρὸν καὶ πάντες ἀπόστολοι καὶ πάντες μάρτυρες, ἱερεῖς τε Κυρίου πάντες, καὶ πάντες ὅσοι νοητῶς καθοπλιζόμενοι· οἱ μὲν κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας λαμπρῶς ἀριστεύοντες· οἱ δὲ κατὰ πάσης ἀνομίας, ποικίλοις τροπαίοις νίκης τὸν ἐσταυρωμένον διὰ τῆς δυνάμεως δοξάζουσιν τοῦ σταυροῦ.

Τὸν σταυρὸν καὶ Κωνσταντῖνος πρῶτον ὁ μέγας φωτὶ μορφαζόμενον ἐν οὐρανῷ κατιδὼν, καὶ τὴν αὐτοῦ δύναμιν διὰ τοῦ τύπου συνείς, ὕστερον καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ πρωτότυπον τοῦ σταυροῦ ξύλον, ἐν ᾧ προσηλούμενος κατετάθη Χριστὸς, γῆς κατορω-

viventium scala in caelum sublevans, discordantium conciliatio, recto pede incedentium rectus cursus ac contentio, declinantium emendatio et manuductio, poenitentium renovatio et subvectio.

Cruce omnium divini Spiritus donorum arbitra ac datrix. Quaecunque enim in Christo manentia dignis subministrantur, per crucis fidem ac potentiam subministrantur. Crucis ea vis, ut iis qui ea probe armati sunt seu consignati, timores nocturnos, diei sagittas, remque omnem in tenebris ambulanti, ac casum omnem, omneque daemone (necum meridianum) interimat profligatque²⁰.

Cruce (quid refert prolixius dicere?) optimorum Dei donorum, quae a saeculo mortalibus elargitus est, augustissimum perfectissimumque. Haec primi parentis ruinam instauravit ac paradisi antiquas delicias subaperuit. Haec invectam a ligno maledictionem in benedictionem, corruptionem in incorruptionem, amaritudinem in dulcedinem, exiliumque in regnum, ac mortem in vitam commutavit. Haec necum ingressus ac admissio ost ad supernum paradysum, sed et plane lignum vitae, uti prius latroni, sic et cunctis qui ejus imitantur fidem²¹.

Hanc magnus ille Petrus manu tenens, illaque tanquam virga pastorali nixus, Simonem magum, velut qui Ecclesiae insidiaretur, abegit, luposque Arabiae extrivit, atque in illa propense Christi oves rexit ac regit²². *Sumam, ait divinus Zacharias, virgam meam pulchram* (cruce eum dicere arbitror), *et projiciam eam contra inimicos, et pascam oves meas, et dissipabo foedus meum, quod pactus sum ad omnes populos*²³. In cruce enim dissipata quidem littera est; reffloruit vero ac se palam spiritus prodit.

τὸν σταυρὸν γὰρ, τὸ γράμμα μὲν διεσκέδασται, ἀνέθαλε δὲ καὶ παρῥησιάζεται τὸ πνεῦμα.

Hac quoque, qui in caelo versaretur, Paulus optime instructus, universum terrarum orbem circuit, destruens in eo cogitationes et omnem sublimitatem extollentem se adversus scientiam Dei, et captivans omnem sensum in obsequium Christi²⁴.

Cruce omnes tum apostoli tum martyres, sacerdotesque Domini omnes, ac pii omnes et sancti spiritualiter armati; priores quidem, adversus simulacrorum cultum, alteri autem, adversus omnes haereses; postremi ac versus omnem improbitatem strenue dimicantes, variis victoriae tropaeis per crucis potentiam crucifixum clarificant.

Cruce quoque magnus olim Constantinus luce formatam cum in caelo vidisset, exque figura, illius potentiam intellexisset, postea illud ipsum prototypum lignum, in quo Christus distentus fuerat, alta defossum humo, per beatissimam ipsius matrem

²⁰ Psal. ix, 5, et 9. ²¹ Pro. iii, 18; Luc. xxiii, 43.
²² Phil. iii, 20; II Cor. x, 4.

²³ Habac. i, 8. Vulg. *Vespertinos*. ²⁴ Zach. xi, 10.

(augustissimam scilicet Helenam) diligenter scrutatus reperit, repertumque religiose adeo coluit et exaltavit, ut ejus longe claritas in omnem orbem exuberet.

Quis vero illi spe devinctus, ad ejus adorationem non occurrit? Quis non exultat atque adorat scabellum pedum Domini Dei nostri, quia sanctus est²²? Quis non laudat ac magnificat eam, quæ emortuum genus nostrum ex morte et inferni perditione exaltavit et vivificavit? Nunc gaudent angeli atque exsultant archangeli, cum quibus etiam choros ducunt supermundani principatus et potestates, omnesque cœlorum virtutes, invisibilique præsentia, salutarem toto orbe adorari atque exaltari crucem videntes, cum Ecclesiis Dei collætantur. Neque enim

nunc apostoli clarescunt, et prophetæ, his quæ geruntur, magnifice splendescunt. Nunc martyres jucundantur, ac decorantur sacerdotes. Nunc religiosorum sanctorumque chori omnes diem festum agunt gestiuntque, qui nimirum quam illi clarificaverunt, et quæ eos clarificavit, sacro ritu crucem clarificari videant, atque e terra sacris manibus in altum tolli: cum qua pariter sublatis, per quam bono omnium Salvatori gratiarum actionem incessabilibus mysticisque vocibus modulantur ac

promunt. Omnis jam Ecclesia lætatur ac decore fulget, velutque cœleste donum, ut immortales delicias pignusque inviolabile, ita crucem sinu complectitur, universorumque conspectibus ad spectaculum simul et exaltationem ac adorationem proponens, filiis suis fortiter ad Dominum clamantibus, illius munere misericordiam et sanctificationem et illuminationem large impertitur. Jamque omnes gentes, quantas fecit Dominus, veniunt, ac vivifico terque beato ligno procumbunt²³. Adorant coram illo, ac per crucem Crucifixi nomen clarificant, quod revera magnus sit et faciens mirabilia solus²⁴. Jam dæmonum; aerea omnis aerique incubans cohors ac pompa triumphali cæditur ligno, frangiturque

A ρυγμένον βάθει, διὰ τῆς πανολβίας αὐτοῦ μητρὸς, τῆς κοσμιωτάτης Ἑλένης λέγω, φιλοπόνως ἀντριυνησάμενος εὐρεν· καὶ εὐρών, φιλοθέως ἐτίμησέν τε καὶ ὑψωσεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς τὴν αὐτοῦ δόξαν εἰς πᾶσαν ὑπερπερισεύειν τὴν γῆν.

B Καὶ τίς τῶν εἰς αὐτὴν ἠλπικότεων οὐκ ἀπαντᾷ πρὸς τὴν τούτου προσκύνησιν; Τίς οὐχ ὄψοι καὶ προσκυνεῖ τῷ ὑποποδίῳ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὅτι ἅγιός ἐστιν; Τίς οὐ δοξάζει καὶ μεγαλύνει τὸν ἐκ θανάτου καὶ ἀπωλείας ἄδου, τὴν ἡμετέραν ἀνυψώσαντα καὶ ζωώσαντα νέκρωσιν; Νῦν ἄγγελοι χαίρουσι, καὶ σκιρτῶσιν ἀρχάγγελοι, Ἄρχαί τε σὺν τούτοις ὑπερκόσμιαι καὶ Ἐξουσίαι, καὶ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν αἱ Δυνάμεις χορεύουσι, καὶ ἀοράτως παρεστῶσαι, καὶ τὸν σωτήριον ἐν πάσῃ τῇ γῆ προσκυνούμενον καὶ ὑψούμενον ὀρῶσαι σταυρὸν, ταῖς Ἐκκλησίαις συνευφραίνονται τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἄλλη τοῖς ἀγαθοῖς ἀγγέλοις οὕτως ἐορτὴ τε καὶ χαρμονή, ὡς ἡ ἐπὶ σωτηρίᾳ τελομένη τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν.

C Νῦν ἀπόστολοι ἐλλαμπρύνονται, καὶ προφηταὶ τοῖς παροῦσιν ἐναγλαίζονται. Νῦν οἱ μάρτυρες κατατέρπονται, καὶ οἱ ἱερεῖς ὠραίζονται. Νῦν πάντες ὁσίων καὶ ἁγίων ἐορτάζουσι καὶ γεγήθασιν οἱ χοροὶ, τὸν ὑπ' αὐτῶν δεδοξασμένον, καὶ αὐτοὺς δοξάσαντα, βλέποντες σταυρὸν ἱερῶς δοξαζόμενον, καὶ ἀπὸ γῆς ἱεραῖς χερσὶν εἰς ὕψος αἰρόμενον· καὶ αὐτῷ συνεπαιρόμενοι, τῷ παναγάθῳ τῶν ὅλων Σωτῆρι τὸν χαριστήριον ἀκαταπαύστοις καὶ μυστικαῖς ἀναμύπουσι ταῖς φωναῖς.

D Ἄρτι μὲν Ἐκκλησία πᾶσα φαιδρύνεται καὶ καλλύνεται· καὶ ὡσπερ τι δῶρον οὐράνιον, ὡς ἔλθον ἀκῆρατον, ὡς κειμήλιον ἄψαυτον, οὕτως ἐγκολπίζεται τὸν σταυρὸν, καὶ τοῦτον ταῖς ἀπάντων ὄψεσιν εἰς θεωρίαν τε ὄμα καὶ ὑψωσιν καὶ προσκύνησιν προτιθεῖσα, τοῖς τέκνοις αὐτῆς στεβρῶς ἐπιδοωμένοις τὸν Κύριον, δι' αὐτοῦ τὸν ἔλεόν τε πλουσίως καὶ τὸν ἀγιασμόν ἐπιχορηγεῖ καὶ τὸν φωτισμόν. Ἄρτι δὲ πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἤκοντα, καὶ τῷ ζωοποιῷ ξύλῳ καὶ τρισολβίῳ προσπίπτοντα, προσκυνοῦσιν ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ διὰ τοῦ σταυροῦ τὸ τοῦ ἐσταυρωμένου δοξάζουσιν ὄνομα, ὅτι μέγας ἐστὶ τῷ ὄντι καὶ ποιῶν θαυμάσια μόνος. Ἄρτι δὲ πᾶσα τῶν δαιμόνων ἐνάερος στρατιὰ καὶ πομπὴ τῷ νικοποιῷ ραπίζεται ξύλῳ, καὶ θλάται καὶ ῥήγνυται, καὶ τῶν οὐρανίων ἐνδίκως οἰκητηρίων κατασπᾶται· πᾶσαι δὲ τῶν ἁγίων αἱ ἐκκλησίαι καὶ ὁμηγύρεις τῶν εὐσεβῶν, ὡς κλίμακι γῆθεν ὑψουμένη πρὸς οὐρανὸν συνυφούμεναι, ὡς βάλβῳ ἰσχύος ἐπερειδόμεναι, ὡς σκήπτρῳ βασιλικῷ προϊόντι, τῷ τοῦ παμβασιλέως σήμερον συνεπόμεναι σταυρῷ, τὸν οὐράνιον διαμεῖθοντα χῶρον· ἀντὶ γῆινων οὐράνιοι, καὶ ἀντὶ θνητῶν ἀθάνατοι καθιστάμενοι· καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τῷ τροπαιοφόρῳ παρίοντες ξύλῳ, πρὸς τὸν ἄνω παράδεισον καὶ τὸ ξύλον κατευθύνονται τῆς ζωῆς.

²² Psal. xcvi, 5. ²³ Psal. lxxv, 9. ²⁴ Psal. lxxxv, 4.

'Αλλ', ὦ σταυρὲ τίμιε, καὶ ὑπέριμε σωτηρίας καὶ ζωῆς χορηγέ· ὡς ἐμφύχῃ γάρ σοι καὶ ζῶντι διὰ τὴν ζῶσαν προσλαλῶ χάριν· τὸ μέγα καὶ καλὸν τῶν ψυχῶν φυλακτήριον· τὸ παντὸς εὐσεβοῦς νοδὸς Ἰασηρίου, καὶ πάσης καρδίας καὶ διανοίας ὀρθῆς φωτιστήριον καὶ ἀγιαστήριον. Ὁ σταυρὲ, πάντων ὑπερασπιστὰ τῶν πιστῶν, πασῶν οἰκιῶν οἰκιστὰ, καὶ συνοικιστὰ τῶν χωρῶν· πασῶν πόλεων πολιστὰ, καὶ εἰρηνευτὰ τῶν ἐθνῶν. Ὁ σταυρὲ, τοῦ κόσμου παντὸς συναγωγὴ καὶ ἐνοποιᾶ, οὐ τὸ ὄψος καὶ βάθος, μῆκος τε τοῦ παντὸς καὶ πλάτος ταῖς οἰκείαις κερταῖς διαγράφων, καὶ τὴν τετραπέρατον κτίσιν ἐν ἑαυτῷ διαζωγραφῶν καὶ συγκρατῶν, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· καὶ ποίμαρον ἡμᾶς, καὶ ἔπαρον ἡμᾶς ἕως τοῦ αἰῶνος τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Εἰς τοὺς ἀγίους καὶ κορυφαίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον (2).

Τίς ὁ τερπνὸς οὗτος ἦχος; Τίς ὁ τῶν ἑορταζόντων εὐσημὸς κρότος; Τίς ἡ θαυμαστὴ καὶ περιφανὴς αὐτῆ λαμπροφωρία καὶ φωταγωγία; Ὑμεῖς ὁ περιούσιος τοῦ Θεοῦ λαός· ὁ τῆ Χριστωνύμφῃ τετιμημένος κλήσει, ὁ καὶ παντὸς γένους καὶ βίου καὶ πολιτείας καὶ ἡλικίας, ζέσει πίστεως κεκνημένος, καὶ τὸν περιώνυμον τοῦτον τῶν ἀποστόλων σηκὸν πεπληρωκώς. Τίς ὁ δρόμος; τίς ἡ σπουδὴ τὴν ἱερὰν ταύτην καταλαβεῖν αὐλήν; πόθεν ὑμῖν ὡσπερ ἐξ ἐνὸς συνθήματος, ἀφ' ἑσπέρας αὐτῆς ἐγηγερμένοις, τὰς ἰθίας μὲν οἰκίας ἐκκενωσαί, τὸν θεῖον δὲ πληρῶσαι ναόν; καὶ ἑαυτῶν μὲν ὡσπερ ἐξεστάναι δοχεῖν· ἀλλήλων ὡς συμπνοία γεγενῆσθαι, γνώμης καὶ πίστεως ὁμοφροσύνη, καὶ γλώσσης συμφωνία, μονοειδῆ καὶ ἑναρμόνιον ὡσπερ ἐξ εὐρύθμων ὀργάνων τὸν τῆς δοξολογίας ἀνακροῦσαι φθόγγον; Τίς ὁ τὸν ἱερώτατον τοῦτον σύλλογον ἢ θίασον οὕτω παναρμονίως συγκροτῶν; Ἡ δὴλον ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος, ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν ἀποστόλων ἀκρότης· Πέτρος, ἡ τῆς Χριστοῦ πίστεως ἀρχή· Παῦλος, ἡ τῆς ἀγάπης τελειότης· Πέτρος, ἡ ἀμετακίνητος τῆς Ἐκκλησίας πέτρα· Παῦλος, ὁ τὸν θεμέλιον ταύτης ἀσφαλῶς καταβαλόμενος.

Οὗτοι δὴ σήμερον οἱ αἰνοῦντες ὑπόπτεροι τῶν ὑπερφώτων καὶ οὐρανίων ὑποκαταβάντες χώρων, καὶ τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ζῶσιν ἐτι νοερῶς τε καὶ φιλανθρώπως συγγινόμενοι· ὁξέως τε διατρέχοντες, καὶ ἐμπεριπατοῦντες ἐν ἡμῖν, πρὸς ὑπέρλαμπρον ἐκκαλοῦνται θυμηδίαν· καὶ ἄλλον ἀλλαχόθεν ἡσυχίῃ καὶ ὑψηλῷ συγκαλοῦμενοι κηρύγματι, καὶ καθάπερ μέλη πλείω τοὺς πάντας εἰς ἓν σῶμα τῇ ἀρχι-

²² Psal. xxvii, 9.

(2) Tota hæc oratio variis flosculis ludit, vixque alia ad historiam pertinentia sumit quam quæ ipsa Scriptura de principibus apostolorum sic magnifice

Verum, o Crux venerabilis, omnique major veneratione, ac salutis vitæque conciliatrix (velut enim cum animata atque vivente loquor, ob eam qua prædita es vitalem gratiam), magnum præclarumque animorum phylacterium, piæ omnis mentis propitiatorium, necnon recti omnis cordis atque animi lucis ac sanctitatis promptuarium. O Crux, omnium defensio præsidiumque fidelium! omnium ædificatio domorum, auctorque ut tractus et loca pari fœdere habitentur; omnium condendarum arbitra civitatum, et ut nationes pace componantur! O crux mundum universum concordia socians uniensque, cuius omnis altitudinem et profunditatem, longitudinemque et latitudinem tuis cornibus ramisque delineas, orbisque quatuor partes in te representantes contineasque, *Salva populum tuum et benedic hæreditatem tuam: et rege nos atque extolle in sæculum usque sæculorum*²². Amen.

ORATIO III.

Laudatio sanctorum ac principum apostolorum Petri et Pauli.

Quisnam jucundus hic sonitus? Quis faustus clarusque festum agentium plausus? Quænam mira hæc ac splendida vestium candore luminumque gestatione pompa? Vos scilicet peculiaris Dei populus, Christi nominis nuncupatione ornatus, ex omni genere, instituto, civitate atque ætate, fidei fervore commotus, quique illustre hoc apostolorum delubrum, quantum est, concertantibus animis impleveritis. Quisnam cursus? Quæ diligentia et ardor, ut in sacrum hoc septum veniretis? Unde vobis ut velut ex uno condito ab ipso excitati vespere, relictis vacuis domibus, divinam hanc ædem repleretis? ac quidem vobis ipsis prope modum excessisse; alii vero aliorum facti, animorum conspiratione fideique concordia ac linguæ consensione, uniformem atque concinnam velut modulatis organis laudationis vocem sonumque edere videamini? Quis sacratissimum hunc conventum seu chorum sic apte tantaque omnino harmonia cogit? Nonne palam Petrus et Paulus, princeps ille augustissimusque apostolorum vertex: Petrus, Christi fidei origo, Paulus, charitatis perfectio: Petrus immobilis Ecclesiæ petra, Paulus, illius tute certa que destinatione jactum fundamentum?

Illi nimirum hodie velut aligeræ mentes a lucidissimis illis ac cœlestibus sese demittentes axibus, benignaque inclinatione illis spiritu congressi, qui mortalem adhuc agunt vitam, velociusque discurrerent ac ambulantes in nobis, ad omni majorem splendore jucunditatem invitant: aliumque aliunde placido altoque convocantes præconio, ac velut plura membra, in unum corpus, sacratissimi eorum

trahit; quæ certe sunt maxima, et quæ merito maximam eis venerationem in fidelium animis concilient. Pauca itaque nobis annotanda.

spiritus fabricatione cunctos coaptantes, ad Dei cantica laudesque celebrandas, ipsorumque honestandam magnificentiam ac spargendos honores, congregant.

Igitur ea sonemus, quæ Spiritum nobis insonantem addeceant! Canamus tuba in Sion: prædicemus in monte sancto, in hac scilicet Ecclesia (mystica ac prædilecta Dei civitate, ac sacros ordinantes choros, sacrorum theologorum sacratissime religiosaque pietate cantica laudesque depromamus³⁶. Qua vero id ratione? Non Sophistarum leges secuti; non sermone celebrantes, quam quisque in terris patriam nactus sit; non terrenum magnifice genus extollentes; non natalitatis atque conversationis civilitatem sermone ornantes. Quæ enim laus eis proveniat, qui patrem habuerunt universorum Deum, patriam vero, coelestem Jerusalem, genus, beatissimum patriarcham Abraham? quin potius illius fidem et justitiam, quibus etiam illi prorsus similes extiterunt: conversationem, virtutem, et quæ ad Christum est per legem, primam institutionem ac præparationem? At neque cuncta ordine præclare illis ac magnifice Dei Verbi causa gesta sigillatim laudemus. Sic enim præterquam quod impossibilis ea molitio est; justæ mediocritatis legem excesserimus. Hæc vero etiam, si qua alia, quemadmodum in omnibus operationibus passionibusque et actibus, sic et in ipsis intellecta integraque sermonibus, laudem habet. Verum alia quidem alii tempori atque sermoni sunt reposita; alia vero nunc laudis argumento atque gloriæ disertissimis sermonis amicis offeramus: directoque ad eos laudis cantico, in hæc verba cum propheta: *Avete, filii Sion*³⁷, ipsos alloquamur.

Avete, paternæ divinæ originis clari præcones: divinorum Filii operum divinissimi explanatores: vivificæ Spiritus virtutis viva organa ac modulatissima, quæ videlicet dulcissimis vocibus atque modulis concinnissimis, universum simul orbem terram uni Verbo et Deo adhibueritis, et ad illi in spiritu et veritate serviendum institueritis³⁸.

Salvesis, Petre, cui claves regni cælorum creditæ sunt; super quem Christus firmavit Ecclesiam suam; quem ad Patrem migraturus suis ovibus pastorem præfecit³⁹.

Salve sis, Paule, qui fidelis et prudens dispensator paternæ domus enitueris, eamque ob rem etiam super omnia quæ illius sunt, constitutus sis; qui adhuc vivens corpore, in tertium cælum raptus sis, paradisumque mentis oculis spectabilem conspexeris, ac verba arcana tuis ipse auribus audiveris⁴⁰.

Salve sis, Petre, qui prius quidem mutos sagena pisces capiebas⁴¹: postea vero, divino plexa opere ipse per Christum sagena effectus, et in sæculi missus mare, atque ex omni rationalium piscium

Α τεκτονία τοῦ πανευαγοῦς αὐτῶν πνεύματος ἀρμόζοντες, εἰς ὑμνησιν μὲν καὶ δόξαν Θεοῦ, ἐπαινῶν δὲ καὶ τιμὴν τῆς οἰκίας μεγαλοπρακτείας συγχροτούσιν.

Οὐχοῦν ἠχῆσωμεν τοῦ ἐνηχοῦντος ἡμῖν Πνεύματος ἐπάξια· σαλπίσσωμεν σάλπιγγι ἐν Σιών· κηρύξωμεν ἐν ὄρει ἀγίῳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, τῇ μυστικῇ καὶ ἀγαπητῇ τοῦ Θεοῦ πόλει· καὶ ἱεράς συστησάμενοι χοροστασίας, τὰς τῶν ἱερῶν θεολόγων πανιέρως κροτήσωμεν ὑμνολογίας. Κροτήσωμεν δὲ πῶς; Οὐ σοφιστῶν ἐπόμενοι νόμοις· οὐ τῷ λόγῳ τὰς κάτω σεμνύοντες πατρίδας; οὐ τὸ ἀπὸ γῆς μεγαλαυχῶντες γένος· οὐ γεννήσεως, οὐκ ἀναστροφῆς ἀστεϊότητα διεξιόντες. Τίς γάρ ἐκ τούτων αἶνος, τοῖς Πατέρα μὲν, τὸν τῶν ὄλων σχεῦσι Θεόν· πατρίδα δὲ, τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ· γένος δὲ λαχοῦσι, τὸν μακάριον πατριάρχην Ἀβραάμ· μᾶλλον δὲ, τὴν ἐκείνου πίστιν καὶ δικαιοσύνην, οἷς αὐτῷ καὶ παντάπασιν ὁμοιωταί· ἀναστροφήν δὲ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν πρὸς Χριστὸν διὰ νόμου παιδαγωγίαν τε καὶ προκατάρτισιν; Ἄλλ' οὐδὲ πάσας ἐξῆς τὰς ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ Λόγου κατωρθωμένας αὐτοῖς μεγαουργίας κατ' εἶδος ἐξυμνήσωμεν· οὕτω γάρ πρὸς τῷ ἀνεφίκτῳ τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ τὸν τῆς συμμετρίας ἀν νόμον παραβαίημεν. Ἐπαινέτο δὲ καὶ οὗτος, εἴπερ ἄλλος τις, ὡς περ ἐνεργείαις πάσαις καὶ πάθεσι καὶ πράξεσιν, οὕτω δὴ καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῖς ἐνθεωρούμενος. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐτέρῳ τεταμιεύσθω καιρῷ καὶ λόγῳ· τὰ δὲ νῦν αἶνον καὶ δόξαν τοῖς λογιωτάτοις προσάξωμεν τοῦ Λόγου φίλοις· καὶ πρὸς αὐτοὺς τὸν ὕμνον ἀποτεινάντες, *Τὰ τέκνα Σιών, χαίρετε*, μετὰ τοῦ προφήτου, προσφθεγγώμεθα.

Χαίρετε, τῆς πατρικῆς θεαρχίας διαπρύσιοι κήρυκες· τῆς τοῦ Υἱοῦ θεουργίας ἱεροφάντορες θεϊοτάτοι· τῆς ζωαρχίας τοῦ Πνεύματος ὄργανα ζῶντα καὶ πολυαρμόνια· τὰ φθόγγοις ἠδίστοις καὶ μέλεσι παναρμονίοις, τὴν οἰκουμένην ὁμοῦ πᾶσαν, ἐνὶ Λόγῳ καὶ Θεῷ παραστησάμενα, καὶ τούτῳ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεύειν συμβιδάσαντα.

Χαίροις, Πέτρε, ὁ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὰς κλεῖς πεπιστευμένος· ἐφ' ᾧ τὴν ἰδίαν ὁ Χριστὸς Ἐκκλησίαν ἐστηρίξατο· ὃν καὶ ποιμένα, πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα μεταβαίνων, ἐπὶ τῶν αὐτοῦ προβάτων κατεστήσατο.

Χαίροις, Παῦλε, ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος τῆς τοῦ Πατρὸς ἀποδειχθεὶς οἰκίας· δι' ὃ καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ καθεσταμένος· ὁ ἐπὶ σώματι ζῶν, πρὸς τὸν τρίτον ἀρπυγίς οὐρανῶν, καὶ τὸν νοητὸν παράδεισον τεθεαμένος, καὶ ῥημάτων ἀρρήτων αὐτήκοος γεγεννημένος.

Χαίροις, Πέτρε, ὁ πρότερον μὲν ἀλόγων ἰχθύων σαγήνευτής· ἔπειτα σαγήνη θεόπλοκος διὰ Χριστοῦ γενόμενος αὐτός, καὶ εἰς τὴν κοσμικὴν θάλασσαν ἐμβεβλημένος, καὶ ἐκ παντὸς γένους τῶν λογικῶν

³⁶ Joel II, 1, 15; Psal. II, 6. ³⁷ Joel II, 23. ³⁸ Joan. IV, 23. ³⁹ Matth. XVI, 18; Joan. XXI, 17. ⁴⁰ Matth. XXIV, 46; II Cor. XII, 2. ⁴¹ Matth. IV, 19; XIII, 47.

συνειλεχώς ἰχθύων · καὶ τῇ Δεσποτικῇ τραπέζῃ πολυτελέστατον παρασκευαζόμενος ὀψώνιον.

Χαίροις, Παῦλε, ὁ πρότερον μὲν τῷ ζήλῳ τοῦ νόμου καταφλεγείς · ἔπειτα τῇ τῆς χάριτος ἀγάπῃ πυρποληθείς · καὶ φυγὰς μὲν, ἀντὶ διώκτου · ἀντὶ βλασφημίου δὲ καὶ ὕβριστοῦ, δοκιμώτατος εὐαγγελιστῆς γεγενημένος · καὶ χερσὶ μὲν δέξρεις ἀψύχους συβράπτων πρὸς σκηνοποιίαν · Πνεύματι δὲ θεῷ λογικὰς συνδέων καρδίας καὶ νοεράς, καὶ σκηνὴν ταύτας ἀκήρατον, καὶ οὐράνιον πρὸς τὴν τοῦ Ὑψίστου κατοίκησιν ἀπεργαζόμενος.

Ἑμεῖς, εἰ καὶ κατὰ χρόνον τὴν ἴδιον ἐκάτερος τῆς ἐν σαρκὶ γεννήσεως ἐτύχετε, ἀλλὰ προαιωνίως ἐν Θεῷ Πατρὶ προεγνωσμένοι, καὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐξέτης σύμμορφοι γενέσθαι προωρισμένοι, ὅτε ἦλθεν τὴ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, πρῶτως αὐτοὶ (3) τοῦτον ἐπιγινόντες καὶ λαβόντες · καὶ πρῶτοι τῆς ἐξ αὐτοῦ γεννήσεως ἠξιωμένοι, καὶ πρῶτοι τοῦτον ἑαυτοῖς εὐμοιρήσαντες ἐσκηνωκότα, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ συμμαρτυροῦν ἐσχήκατε τῷ πνεύματι ὑμῶν, ὅτι ἐστὲ τέκνα τοῦ Θεοῦ · εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι · κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ.

Ἑμεῖς, οὐ τῆς ἐπουρανίου κλήσεως μέτοχοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκλογῆς υἱοὶ κεχρηματίκατε · καὶ οὐκ ἐξελέγητε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδικαιώθητε, ἀλλὰ καὶ ἐδοξάσθητε. Ἑμεῖς οὐκ ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἵματος · ἀπὸ τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς τὸν αὐτοῦ Χριστὸν ἀπαυγασθέντες, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ φωτὶ τὸ μέγα φῶς τεθεαμένοι, καὶ τούτῳ σαφῶς πεπιστευκότες, καὶ νῦν ἐν αὐτῷ καταστραφθέντες, καὶ ψυχὴν καταλαμφθέντες · μᾶλλον δὲ φῶτα λαμπρὰ καὶ θαυγά (4) γεγενημένοι, εἰς φῶς ἐθνῶν ἀπεστάλητε, εἰς σωτηρίαν ἐσχάτου τέθεισθε τῆς γῆς.

Ἑμῶν τὴν πίστιν, ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης πρῶτος ἐμακάρισεν, ἄγγελοι ὑμνησαν, δαίμονες ἐπτήξαν, ἢ κτίσις ἐδόξασεν. Ἑμῶν τὴν ἐλπίδα, οὐ πυκναὶ βροχαὶ καὶ συνεχεῖς λογισμῶν ἐκτόπων παρεσάλευσαν · οὐ πονηροτάτων καταγιγῶδες γλωσσῶν καὶ βαρύτερες, ὡς ποταμοὶ προσπίπτοντες διέλυσαν · οὐ κινδύνων καὶ θανάτων ἐσμός, ὡς ἀνέμων βία προσρήσουςα κατέβραξεν. Ἑμῶν τὴν ἀγάπην, οὐκ Ἄρχαι, οὐκ Ἐξουσίαι, οὔτε ζῶη, οὔτε θάνατος, ἀλλ' οὐδὲ πᾶς ὁ κόσμος ἰταμώτατα συγκινηθεῖς, τῆς οἰκείας αὐτὴν βεβαιότητος μετεκίνησε καὶ μονιμότητος.

Ἑμῖν πρῶτως καὶ εἰλικρινῶς καὶ σαφῶς δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ · τοῖς

³ Gal. i, 14; Act. ix, 2; Act. xviii, 3. ⁴ Rom. viii, 29; Gal. iv, 4; Joan. i, 14; Rom. viii, 16. ⁵ Hebr. iii, 1; Act. ix, 15; Rom. viii, 30; Matth. xvi, 17; Psal. xxxv, 10; Isa. xlix, 6. ⁶ I Tim. vi, 15; Matth. xvi, 17; vii, 25; Rom. viii, 38.

(3) Τότε πρῶτως αὐτοὶ. Id ita verum de Petro ac Andrea ejus fratre, qui sic primo primique Christum agnoverunt et receperunt; Paulus vero, aliquanto post, et tardius, Domino jam in caelos recepto, a quo etiam de caelo vocatus est. Sed et ipse inter primos et primus, quantum ad illos

A genere congregans, laudatissimum mensæ Dominicæ edulium struis apparatusque.

Salve sis, Paulus, prius quidem legis æmulatione exæstuans; postea autem gratiæ charitate incensus; ac pro persecutore, qui ipse fugam inieris; pro blasphemo et injuriis atroce, probatissimus prædicator exstiteris: ac qui pelles quidem inanimes in usum tabernaculorum manibus ipse consueris ³, divino autem Spiritu corda utentia ratione ac mente prædita alia aliis Deoque devinciens, immortale hæc tabernaculum atque cœleste, in quo Altissimus habitaret, præstares.

Vos, etsi suo quisque tempore in carne nati estis; ante sæcula tamen in Deo Patre præsciti, atque ut Unigeniti gloriæ similes efficeremini, prædestinati; quando venit plenitudo temporis ac Verbum caro factum est, tunc primum ipsi, illo agnito acceptoque; ac primi ut ex eo nasceremini consecuti, primique ut ipsum in vobis manentem haberetis felici sorte nacti, ipsum Dei Spiritum habuisti testimonium perhibentem spiritui vestro, quod filii Dei essetis: si autem filii, et hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi ⁴.

Vos, nedum cœlestis vocationis participes facti estis, sed et electionis exstitistis filii: nec solum electi estis, sed et justificati, sed et glorificati. Vos non ex carne et sanguine, sed Patris cœlestis illustratione, ejus Christum edocti, inque magna luce magnam conspicati lucem, eique manifeste credentes, atque in illa mente collustrati penitusque animo illuminati; quinimo splendida divinique fulgoris lumina effecti, in lucem gentium missi estis: in salutem ad extremum usque terræ estis positi ⁵.

Fidem vestram, primus beatus ille et solus potens beatam prædicavit; concelebrarunt angeli, dæmones expaverunt, creatura gloria extulit. Spem vestram, crebri jugesque absconarum cogitationum imbres non concusserunt; nequissimarum linguarum procellæ, dirique blasphemiarum turbines ac molestiæ, irruentium more fluminum, non dissolverunt; periculorum agmina mortesque plurimæ, ceu venti vehementius illisi, non eliserunt. Vestram charitatem, non Principatus, non Potestates, neque vita, neque mors (at neque mundus totus sævissime commotus) a sua constantia et firmitate dimoverunt ⁶.

Vobis primum vereque ac manifeste datum est nosse mysteria regni Dei; reliquis autem, juxta

qui post illum ejusque maxime opera crediderunt.

(4) Θαυγά φῶτα. Divini splendoris ac fulgoris lumina. Sic maxime apostoli et in eis principes, quorum sic divinus splendor et claritas, et qui dii quidam, toti Deo inbeti mortalibus sint.

quod divino proditum eloquio, est, in parabolis, pro cujusque nimirum certa quadam ratione cum sermone Verboque necessitudine. Vobis sublimis divinaque ac immediata in excelsis circa inaccessum thronum primæ sedis constituta dignitas, pro vestra illa cum divinissimo sermone Verboque necessitudine digne ac magnifice attributa : nec dictu temerarium arbitror, quæ a dextris atque sinistris summi universorum Regis sessio est, vobis a Patre præparatam esse⁴⁴.

Vos, terra quidem tanquam veritatem, juxta ac sacratissimum occinit melos, edidit : cælum autem, justitiæ præcones produxit⁴⁵. Nam terra quidem, velut elegantem emisit fructum : sua vero Dominus, in vobis alte defixa rataque benignitate, emicantibus ex vobis radiis creaturam omnem bonitate imbuit.

Vos primos vasa misericordiæ, suarumque gratiarum pretiosas penus condens, sacrosanctorumque donorum suorum plenitudine implens, ex vestra rursus plenitudine, cunctas deinceps gentium generationes munere afficit⁴⁶. Ac sicut legis olim interpretem ac promulgatorem, cum suo illum spiritu illique proprio adimpleret, subjectos ei legisperitos ex illo impartit (quod ita manifeste Septuaginta seniorum, juxta Scripturam, vocatio prodit; ac quod a Mosaiico ablatum, Spiritus illis demensum contributum est), sic in vos quoque postea principes, gratiæ doctores ministrosque, non commensalargitate; sed velut in summe necessarios, toto effuso adoptionis Spiritu, vestra ex plenitudine ut ex inexhausto fonte, gratiæ filios omnes bonitate imbuit et deitate.

Vos mundus universus non recte æmulatus, hoc quoque satagens ut perditionis profundo mergeret, sic nesciens imprudensque spe frustratus est, ut suos magis heros regesque agnoverit. Nempe reges, non qui rapina regnum caducum inierint, sed qui gloriam immortalem ac sempiternum regnum induerint. Omnis enim terra et mare excitationis, aquarumque more importabili impetu præcipitantium efferatis, linguæque multiplicis gentium cuneis, adversus sacros ipsos theologos; viros scilicet modestos ac graves, humiles, brevi lacerna opertos, nec ullum præterea sæculi hujus inferentes commeatum; atque his corpus perdere, prædicationem extinguere, sensumque ac fidem sic radicibus evellere molientibus, ut nec memoriæ vestigium mundo exstaret: sic vicissim aversa, et ab absurdis inhibita conatibus sunt, ut: divinum illud re ipsa oraculorum impletum conspiciatur⁴⁷. Eorum nempe sermone compressa tempestate inque lenem traducta auram; atque illius quidem silentibus fluctibus; cunctis vero præ tranquillitate lætantibus, ac qui in divinæ voluntatis portum deducantur.

Α δὲ λοιποῖς, κατὰ τὸν θεῖον Λόγον, ἐν παραβολαῖς, ἀναλόγως τῆς πρὸς τὸν Λόγον ἐκάστων οἰκειότητος. Ὑμῖν ὑψηλὴ τε καὶ θεία καὶ προσεχὴς ἐν ὑψηλοῖς περὶ τὸν ἀπρόσιτον θρόνον ἡτοιμάσθη προεδρία, κατὰ τὴν πρὸς τὸν θεαρχικώτατον Λόγον οἰκείωσιν ἀξιοπρεπῶς ἀποκεκληρωμένη. Ὑμῖν οὐ ταλμηρὸν οἶμαι φάναι τὴν ἐκ δεξιῶν τε καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ Παμβασιλέως καθέδραν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς προητοιμάσθαι.

Ὑμᾶς, ἡ γῆ μὲν ὡς ἀλήθειαν, κατὰ τὸ ἱερώτατον μέλος, ἐξάνετελεν · ὁ οὐρανὸς δὲ δικαιοσύνης κήρυκας ἐξέφανεν. Καὶ γὰρ ἡ γῆ μὲν, ὡς ὠραῖον πρῶτον καρπὸν · ὑμῖν δὲ ὁ Κύριος τὴν οἰκείαν ἐνιδρυσάμενος χρηστότητα, ταῖς ἐξαλλομέναις ὑμῶν ἀκτίσι πάσαν ἀγαθοῦργεῖ τὴν κτίσιν.

Ὑμᾶς πρώτους ἐλέους σκεύη, καὶ ταμειᾶ τίμια τῶν αὐτοῦ χαρίτων κατασκευασάμενος, καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος τῶν τελεταρχικῶν αὐτοῦ δωρεῶν πεπληρωκῶς, ἐκ τοῦ ἡμετέρου πάλιν πληρώματος, τὰς ὅλας ἐξῆς γενεὰς τῶν ἔθνῶν εὐεργετεῖ · καὶ ὡσπερ τὸν τοῦ γράμματος πρώην ὑποφήτην, τοῦ ἐκείνῳ προσήκοντος πνεύματος πεπληρωκῶς, ἐξ αὐτοῦ τοῖς ὑπ' αὐτῷ μεταδίδωσι νομιζομένοις · εἴπερ ἀπόδειξις τούτου σαφὴς, ἡ τῶν Ἑβδομήκοντα πρόσκλησις πρεσβυτέρων, κατὰ τὴν Γραφὴν · καὶ πνεῦμα τοῦ Μωσαϊκοῦ μὲν ἀφαιρούμενον, αὐτοῖς δὲ ἐπιμετρούμενον · οὕτω καὶ ὑμῖν ὑστερον τοῖς κορυφαίοις τῆς χάριτος μυσταγωγοῖς καὶ διακόνοις, οὐκ ἐκ μέτρου τὸ Πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας · ἀλλ' ὅλον ὡς οἰκειοτάτοις ἐκχεάμενος, ὡς ἐξ ἀκενώτου πηγῆς τῆς ὑμετέρας πληρότητος, τὰ τέκνα πάντα τῆς χάριτος ἀγαθύνει καὶ θεουργεῖ.

Ὑμᾶς ὁ πᾶς κόσμος ζηλώσας οὐ καλῶς, καὶ βυθεῖς ἀπώλειας καταχώσειν βιασάμενος, οὕτως ἔλαθε τῶν ἐλπίδων ἀποτυχῶν, ὥστε μᾶλλον δεσπότας ἰδίους ἐπιγνώσκειν καὶ βασιλεῖς · βασιλεῖς οὐχ ἀρπαγμῶ βασιλείον εὐληφότες καταργούμενον · ἀλλ' ἀκατάλυτον δόξαν καὶ διαωνίζουσαν ἡμφιεσμένους βασιλείαν. Καὶ γὰρ ἡ γῆ μὲν πᾶσα καὶ θάλασσα, τὰς ἐκτεθηρωμένας καὶ πολυγλώσσους ἀγέλας τῶν ἔθνῶν, καθάπερ ὑδάτων βίαν ἀνυπόστατον, κατὰ τῶν ἱερῶν τούτων θεολόγων κατεγείρουσα, τῶν σεμνῶν, τῶν μικρῶν, τῶν βραχεῖ ῥάκει τὸ σῶμα σχεπομένων · ἀλλὰ δὲ καθάπαξ τοῦ νῦν αἰῶνος οὐδὲν ἐφόλιον ἐπαγομένων · καὶ τούτοις ὀλέσαι μὲν σῶμα, εὐθέσαι δὲ λόγον · νοῦν δὲ καὶ πίστιν οὕτως ὀλόριζον ἐκτίλει, ὡς μηδὲ μνήμης ἔχνος τῷ βίῳ καταλιπεῖν μηχανωμένη · οὕτως ἀντέτραπται τῆς κακίας, καὶ τῶν ἀτόπων ἐγχειρημάτων ἀνάκεκοπτο, ὡς τὸ θεῖον ἐκεῖνο λόγιον ἐνεργούμενον ἔσθην · τῷ λόγῳ μὲν αὐτῶν τῆς καταιγίδος ἐπιτεταγμένης, εἰς πρᾶξιν δὲ αὐρὰν ἰσταμένης · καὶ τῶν κυμάτων μὲν αὐτῆς κατασιγαζομένων · εὐφραينوμένων δὲ πάντων ἐπὶ τῇ ἡσυχίᾳ, καὶ ἐπὶ λιμένα τοῦ θεοῦ θελήματος ὀδηγούμενων.

⁴⁴ Matth. xiii, 11; Luc. viii, 10; Matth. xix, 28; ⁴⁵ Psal. lxxviii, 12. ⁴⁶ Rom. viii, 25; ⁴⁷ Psal. cvi, 29. Num. xi, 17.

Ἦν ὁρᾶν ἐκεῖ τότε πᾶσαν μὲν ἀνθρώπων φυλὴν · A πᾶσαν δὲ γλῶσσαν, τὴν ἰδίαν διάλεκτον ἀκούουσαν, τῷ Παρακλήτῳ διὰ ἀποστόλων λαλομένην · καὶ γόνυ μὲν ψυχῆς τῷ θεολογούμενῳ Λόγῳ κατακάμπτουσαν · χεῖλη δὲ καὶ γλῶσσαν πρὸς τὴν τριαδικὴν κατευθύνουσαν δοξολογίαν · καὶ ὡς περ εἰδώλων τε πλάνης καὶ τῶν δαιμονίων πρώην ἐμεμέστωτο, οὕτως ὕστερον χάριτος ζώσης τοῦ ζωαρχικοῦ Πνεύματος πεπλήρωτο. Καὶ ὡς οἶον ἀλοῖ δραστηρίοις ταῖς πούτων θεηγορίαις καταρτυομένη, τὴν ὑγρὰν ἀπερρύπτετο καὶ δυσώδη τῆς ἀμαρτίας σηπεδόνα. Τῶν μιαρῶν γὰρ ὀργίων καὶ ἔθῶν καὶ τελετῶν, οἷς χρόνιος ἐμμείνατα δυσάπονηπτον ἔσχε τὴν κηλίδα, τούτων ὕδατι ρυπτομένη καθαρῷ, καὶ μυστηρίων θείων θεουργουμένη μετουσία, κοινωνῶς οὐρανίων ἀναπέφηνε μεγαλοδωρεῶν.

Ἄλλ' οὐχ ἡ σωματικὴ κτίσις μόνον, οὕτω τῆς Πέτρου καὶ Παύλου μεγαλοφυίας καὶ στερρότητος, ἦτοι χάριτος ἠττήθη · καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἀσώματοι πᾶσαι καὶ ἀποστατικαὶ Δυνάμεις, δυσμαχώτατα πόλεμον κατ' αὐτῶν ἀνηρημένοι, οὕτως ἐξουδένωνται καὶ κατανενίκηνται, ὡς εἰκὸς ἦν ἐξουδενούσθαι τοὺς κατὰ τῶν Ἰησοῦ πιστοτάτων ὀπλιζομένους ὀπαδῶν. Καὶ γὰρ ὡς περ πρῶτος ἐκεῖνος τὴν ἀνθρωπότητα περιποιούμενος, καὶ διὰ ταύτην τῷ κοσμοκράτορι πάλῃ συμπλακεῖς, νοητῶς ἀπεξεδύσατο (5) · καὶ παρῆρσι θριαμβεύσας αὐτὸν, τῷ σταυρῷ παρεδειγμάτισεν · οὕτω δὲ Πέτρος καὶ Παῦλος, οἱ γνήσιοι τῆς ἐκείνου πείρας καὶ νίκης μιμηταί, πάσαις Ἀρχαῖς καὶ Ἐξουσίαις ὑπὲρ τῶν ἔθνῶν, καὶ κοσμοκρατορίαις ἀπάσαις συμπλεκόμενοι, καὶ ταύτας ἀραχνίων τρόπον νημάτων ἀπημάντως ἐν ἐκείνῳ διεκδύνοντες · καὶ τοῖς παθήμασι μὲν εὐδοκοῦντες, τοῖς καθημερινοῖς δὲ θανάτοις ἐγκαυχώμενοι, εἶτα τὸ τοῦ διδασκάλου ποτήριον ἐκπεπωκάτες, ἐν αὐτῷ τὸν ἀντίπαλον κατακράτος καθαιροῦσιν · καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ κρατούμενους ἠχμαλωτικότες Χριστῷ, τοῖς τῆς δικαιοσύνης καὶ νίκης ἐστεφανώθησαν στεφάνοις.

Καὶ Πέτρος μὲν τῷ σταυρῷ τὰς ἱεράς τε καὶ πρεσβυτικὰς παλάμας ἐκπεπετασμένος · καὶ κάτω μὲν πρὸς τῆ γῆ τὴν κεφαλὴν · ἄνω δὲ πρὸς οὐρανὸν τοὺς πόδας ἀπηωρημένος, ὡς ἂν καὶ τῆ ὁμοιότητι τοῦ πάθους, καὶ τῆ ἀνομοιότητι τὸν διδάσκαλον δοξάσειεν. Παῦλος δὲ, τὴν ὑπέριμον κάραν ἀπομηθεῖς, καὶ τὸ στέρημα ταύτη τῶν παθημάτων Χριστοῦ πεπληρωκῶς, οὕτω νενικήκασιν τὸν κόσμον. Οὕτως

Vidisses illic tunc hominum nationem omnem omnemque linguam, suum proprium sermonem ex apostolorum ore Spiritus munere audientem⁸⁰ : ac quidem genu, sermoni, cujus deitas prædicaretur, flectentem ; labia vero ac linguam ad Trinitatis laudem dirigentem : ac sicut olim simulacrorum dæmonumque errore plena exstiterat, sic postea viva vivifici Spiritus gratia exuberabat : velut denique acri sale, divinis eorum condita prædicationibus, nam atque olentem peccati cariem detergebat. Impuris enim orgiis mysteriisque ac cæremoniis, quibus olim alte hærentem contraxerat maculam, horum munda aqua abluta, divinorumque mysteriorum communione imbuta, magnificorum cæli munerum consors effecta est.

Nec corporalis duntaxat natura, sic Petri Paulique victa magna indole et firmitate, sive gratia ; verum etiam incorporeæ omnes atque apostolicæ Potestates, duro in illos difficillimoque bello excitato, sic dejectæ prorsusque obtritæ sunt, ut par erat dejici eos, qui adversus Jesu fidelissimos discipulos ac sectatores armis instruerentur. Et enim sicut primus ille humanæ naturæ vindex, ejusque causa adversus mundi rectorem lucta congressus, spiritaliter exiit⁸¹ : palamque triumphans, in cruce traduxit ; sic plane Petrus Paulusque, illius certaminis ac victoriæ veri æmuli, cum Principatibus omnibus et Potestatibus, cunctisque mundi rectoris cuneis gentium causa congressi, velutque aranearum stamina, nulla hæc noxa in eo exuentes : ac quidem laboribus atque ærumnis audentes, quotidianisque mortibus gloriantes ; tumque magistri hausto calice, in eo adversariam prorsus profligant : quosque ille tenebat, Christo mancipantes, coronas justitiæ ac victoriæ perciperunt.

Ac Petrus quidem, sacras in cruce atque seniles expandens palmas ; capite deorsum in terram pronus, pedibusque sursum in cælum levatus, ut passionis tum similitudine tum dissimilitudine magistrum clarificaret : Paulus vero supra modum venerabili cæsá cervice ; atque ea, quod deesset Christi passionum adimplens, sic mundum vicere⁸². In eum modum contigit ut virtus in infirmitate

⁸⁰ Act. II, 1. ⁸¹ Coloss. II, 15. ⁸² Coloss. I, 24 ; II Cor. XII, 9.

(5) *Νοητῶς ἀπεξεδύσατο*. Hanc vocem plerique transitive exponunt, non satis ad mentem apostoli, quasi velit sic exspoliatus nudatosque principatus ac potestates traduxisse ; non quod ipse potius ad certamen exutus, posita scilicet per mortem carne, vel etiam, ut Chrysostomus exponit, ipsa eorum labe, eaque in se depulsa ab humana natura (qui mos est luctatorum), sic magnifice de illis triumphaverit, ac exemplum eos fecerit. Sic certe Syrus interpr., *Et per exspoliationem corporis sui, diffamavit principatus et potestates*. Sua nimirum morte, qua velut indumentum, corpus exiit. Eodem modo

August. I. *De agone Christ.* c. 2 et 16 ; *adversus Faustum*, c. 29 et 1, et *De peccat. merit. et remiss.*, c. 27, *Exuens se carnem*. Quin et Hilar. I. IX, *De Trinit.*, *Exutus carnem, et potestates ostentui esse fecit*. Hoc nempe insinuantes, reciproce accipiendam eam vocem, utrovis tandem modo intelligatur ea reciprocatio. Nicetas exponit ad sensum Chrysostomi exspoliationem in nobis factam νοητῶς infernalium potestatum, ita ut mente intelligi potest et spiritali ratione ; quomodo etiam oblita Dei in nobis imagine per peccatum, internam omnem labem cum auctoribus indueramus.

persecratur; sicque exitioso illo colliso atque percusso, clari clare una cum Christo victoriæ auctore in cœlum recepti sunt⁵³. Et sicut primus ille victoria potitus, in dextera sedis majestatis primus in excelsis sedit, ita hi quoque pro illius similitudine victores, ut illi a dextris sedeant, secundis partibus nanciscuntur.

O eximiam imitationem omni majorum imitatione! O humilium ac modesto sensu exaltationem apud Altissimum! Terreni, et cœlestes; mortales, et immortales; pusilli, terque maximi. Qui omni mundo retributum ac quisquilæ positi, venerabiliores Seraphin exstiterunt. Qui fame, siti, nuditate conflictati, bonorum quæ oculus non vidit, non auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt; in quæ etiam angeli (ut cum ipsis loquar) desiderant prospicere, horum hi dispensatores atque arbitri sanctis præfecti sunt. Quodnam istud erga vos bonitatis mysterium? Quomodo iidem tum filii hominum auditis, tum Dei? Alterum, natura; alterum, adoptione. Quomodo momentanea levisque tribulatio, sic æternum vobis gloriæ pondus præstitit⁵⁴?

Carnem factum esse Deum Verbum et habitasse in nobis, vestra insinuatione atque doctrina agnovimus⁵⁵: vos autem reipsa corpus membraque nobilia, ei qui carnem assumpsit, exstitistis: corpus nimirum undequaque pulchrum, deiforme, divinis micans fulgoribus, quod nullam maculam, nullas rugas aut labem ullam admittat. Velut enim duo lucidissimi ac blandissimi Domini corporis prostatis oculi, quibus totum ejus corpus illustratur: per quos Dominus exstantes toto orbe Ecclesias inspectans, ædificet perficiatque. Sed et aures apertæ et claræ, atque divinæ voci faciles, Dei verbum sapientissimum ac omnipotens, Incarnationis scilicet mysterium, cum primum audissetis, cunctorum illud postmodum auribus intulistis.

Vos et nares odoratissimæ et genæ estis mysticæ. Nares sacræ, sacrorum unguentorum Christi fragrantiam suaviter admodum olfacientes, ejusque scientiæ suavem odorem, omni loco manifestantes. Genæ vero sicut phialæ aromatum⁵⁶, velut e fonte divina doctæ linguæ, germinantes (uti sacratissimo continetur eloquio) unguentaria; mysticas scilicet odoris suavitates (Spiritus nempe doctrinas) his qui digni sint, proferentes.

Vos item manus strenuæ ac industriæ; quæ non in tabulis lapideis, sed carnalibus, nec atramento, sed vivo Dei Spiritu, mystice divina eloquia ornate depingatis⁵⁷. Manus, quæ nedum firmum fundamentum (fidei scilicet) tuta base figatis, sed et digna fidei opera superædificetis. Non enim lignis, stipula et feno, sed auro et argento pretiosissimisque lapidibus (doctrinis scilicet atque actibus Deo placitis) intelligentem atque viventem Deo

A ἡ θεία δύναμις ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τούτων τετελείωται· καὶ οὕτω τὸν ὀλετήρα θραύσαντες, λαμπροὶ λαμπρῶς τῷ νικοποιῷ Χριστῷ πρὸς οὐρανοὺς συνανελήφθησαν. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖνος πρῶτος νενικηκώς, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης πρῶτος ἐκάθισεν ἐν ὑψηλοῖς· οὕτω καὶ οὗτοι κατὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁμολοσίαν νενικηκότες, τῆς ἐκ δεξιῶν τούτου δευτέρας καταξιῶνται καθιζήσεως.

B Ὡς τῆς ὑπερφυοῦς μιμήσεως τῶν ἀμιμητῶν! Ὡς τῆς πρὸς τὸν Ὑψίστον τῶν ταπεινοφρόνων ἀνυψώσεως! οἱ ἐπίγειοι, καὶ οὐράνιοι· οἱ θνητοὶ, καὶ ἀθάνατοι· οἱ μικροὶ, καὶ τρισμέγιστοι· καὶ οἱ περικάθαρμα τῷ κόσμῳ παντὶ καὶ περίφημα κείμενοι, αἰδέσιμοι καθεστήκασι τοῖς Σεραφεῖμ· καὶ οἱ πείνη δὲ καὶ δίψη καὶ γυμνότητι ταλαιπωρούμενοι, τῶν ἀγαθῶν ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· εἰς ἃ καὶ ἄγγελοι, κατ' αὐτοὺς εἰπεῖν, ἐπιθυμοῦσι παρακύβαι, τούτων οὗτοι ταμίαι, καὶ πρυτάνεις ἁγίοις προεστήκασι. Τί τὸ περὶ ὑμᾶς τοῦτο τῆς ἀγαθότητος μυστήριον; Πῶς οἱ αὐτοὶ καὶ υἱοὶ ἀνθρώπων καὶ Θεοῦ κεχρηματίκατε; Τὸ μὲν, διὰ τὴν φύσιν, τὸ δὲ, διὰ τὴν υἱοθεσίαν. Πῶς τὸ παραυτίκα τῆς θλίψεως, καὶ ἐλαφρῶν, οὕτως ὑμῖν βάρος δόξης αἰώνιον εἰργάσατο;

C Σάρκα μὲν γεγονέναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἐν ἡμῖν ἐσκηνωκέναι, ἐκ τῆς ὑμετέρας μεμυήμεθα μυσταγωγίας· ὑμεῖς δὲ σῶμα τῷ ὄντι, καὶ μέλη τέμια τῷ σεσαρκωμένῳ καθεστήκατε. Σῶμα πάγκαλον, θεοειδὲς, θεαυγὲς, πάσης κηλίδος καὶ ῥύπων καὶ μώμων ἀνεπίδεκτον. Οἷα γὰρ ὀφθαλμοὶ δύο φωτοφανέστατοι καὶ χαριέστατοι τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος προέβλησθε, οἷς ὅλον αὐτοῦ φωτίζεται τὸ σῶμα· δι' ὧν ὁ Κύριος τὰς καθ' ὅλην τὴν γῆν ἐκκλησίας ἐφορῶν, οἰκοδομεῖ καὶ καταρτίζει. Καὶ ὧτα δὲ τρανὰ καὶ σαφῆ, καὶ τῆς θείας ὄντες εὐήχοα φωνῆς· τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ τὸ πάνσοφον, τὸ παντοδύναμον, τὸ τῆς Οἰκονομίας, φημί, πρῶτον μυστήριον ἐνωτισθέντες, ταῖς ἀκοαῖς αὐτὸ πάσαις δευτέρως ἐνηχῆσατε.

D Ὑμεῖς καὶ μυκτῆρες εὐοσμότεστοι, καὶ σιαγόνες ἐστὲ μυστικά. Μυκτῆρες ἱεροὶ τῆς ἱερᾶς τῶν Χριστοῦ μύρων εὐωδίας ἀγαν-ἠδέως ὀσφραϊνόμενοι, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ παντὶ τόπῳ φανεροῦντες. Σιαγόνες δὲ, καθάπερ φιάλαι τοῦ ἀρώματος, ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς τῆς θεολόγου γλώσσης, φύουσαι (κατὰ τὸ μυστικώτατον λόγιον), μυρεψικά, τὰς μυστικὰς εὐωδίας (ἢ τοὶ διδασκαλίαις τοῦ Πνεύματος) τοῖς ἀξίοις προβαλλόμενοι.

Ὑμεῖς καὶ χεῖρες ἐνεργεῖς καὶ δραστήριοι πιστεύετε, οὐκ ἐν λιθίναις τὰ θεῖα λόγια πλαξίν, ἀλλὰ σαρκίνοις· οὐ μέλανι, ἀλλὰ Θεοῦ Πνεύματι ζῶντι μυστικῶς καλλιγραφοῦσαι. Χεῖρες, οὐ θεμέλιον μόνον ἀσφαλῆ, τὸν τῆς πίστεως καταπηγνύουσαι, ἀλλὰ καὶ ἔργα τῆς πίστεως ἀξία ἐποικοδομοῦσαι. Οὐ ξύλοις γὰρ, οὐ καλάμῃ καὶ χόρτῳ, χρυσῷ δὲ καὶ ἀργύρῳ καλλίστων τοῖς τιμιωτάτοις, εἴτ' οἷον λόγοις καὶ πράξεσι θεοστερπέσι, τὴν νερὴν Ἐκκλησίαν καὶ ζῶσαν καταρ-

⁵³ Hebr. i, 13. ⁵⁴ II Cor. iv, 17, 1, 4, 11; i, 2, 9; I Petr. i, 12; II Cor. iv, 17. ⁵⁵ Joan. i, 14.

⁵⁶ Cant. v, 15. ⁵⁷ II. Cor. iii, 5.

είζετε Θεῷ. Χεῖρες μυστηρίων ἱερουργοὶ θείων· ὑπερφυῶν τεραστίων αὐτουργοὶ· ἀφῆ μόνῃ νόσου ἰώμεναι, δαίμονας ἐλαύνουσαι, παραλελυμένους σφιγγουσαι, λεπρούς καθαίρουσαι, παγκεχυφῶτας ἀνορθοῦσαι, νεκρούς ἀνιστῶσαι, καὶ τυφλοῖς μὲν τὴν ὄψιν, κωφοῖς δὲ τὴν ἀκοήν, μογιλάλοις δὲ τὴν γλῶσσαν διατρανοῦσαι καὶ διασαφοῦσαι· καὶ πᾶσαν σῶματος λῶδην, καὶ πᾶσαν ψυχῆς λύμην ἀφράστως καὶ ἀχρόνως θεραπεύουσαι.

Ἵμεῖς καὶ δύο ὦμοι καὶ μαζοὶ δύο τῆς Ἰησοῦ πεφήνατε μεγαλειότητος· οἱ μὲν τὸν σταυρὸν αἵροντες, καὶ αὐτῷ συνεπαιρόμενοι· καὶ ὡς κεφαλῆ ἰδίᾳ, τῷ ἐσταυρωμένῳ προθύμως ἐφεπόμενοι. Ὄμοι, τὸν χρηστὸν αἵροντες Χριστοῦ ζυγὸν, καὶ τὸν ἐλαφρὸν ἐλαφρῶς κουφίζοντες φόρτον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῖς ἀξίοις αὐτὸν ἐπιφορτίζοντες· ναὶ δὴ, καὶ τὰ τῶν προβάτων ἀναλαμβάνοντες πλανώμενα, καὶ τοῖς μένουσιν συναριθμοῦντες, καὶ μάνδραις ταῖς ἀνω κατασφαλιζόμενοι, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν σταυρῷ καὶ θανάτῳ κατὰ μέμησιν ἀγιαζόμενοι Δεσποτικῇν. Μαζοὶ δὲ, οὐκ αἰσθητῷ γάλακτι, νοητῷ δὲ τρέφοντες τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ οὐδὲ γάλα μόνον, τὸν εἰσαγωγικὸν τε λόγον καὶ τοῖς εἰσαγομένοις κατάλληλον ἀναλαμβάνοντες, ἀλλὰ καὶ οἶνον, τὴν στερεάν τῶν δογμάτων ἐστιατορίαν, καὶ τοῖς τελείοις πρέπουσαν ἐπινόοντες θεολογίαν.

Ἵμας, καὶ σπλάγχνα καὶ νεφρούς τις εἰπὼν διδύμους· μηρούς τε καὶ σκέλη καὶ πόδας τῆς τοῦ σαρκωθέντος ὑπερουσιότητος, οὐκ ἂν, οἶμαι, τοῦ πρέποντος ἀποσφαλεῖη. Καὶ γὰρ παρ' ὑμῖν ζωτικὴ ποιότης καὶ ἀρρευστος τῆς θεοπροποῦς, ἥτοι θεοτελοῦς ἀγάπης ἐνθεωρουμένη, καὶ ὡσπερ ἐκ διδύμου καὶ ζώσης πηγῆς τῶν ὑμετέρων κρυφίως ἐξαλλομένη σπλάγχμων, πισταῖς ἐπαρδομένη ψυχαῖς, γονίμους αὐτάς ἀποδεικνύει Θεῷ. Κνήμαι δὲ καὶ πόδες, εὐλόγως, οἶμαι, τοῦ Λόγου τεθειώρησθε, ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν διαθέων ἐν ὑμῖν, καὶ πᾶσαν βροτῶν διάνοιαν ἐπιών, πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν δι' ὑμῶν χειραγωγεῖ.

Ἵμεῖς ὄντως ἐστὲ, κατὰ τὸν ἱερὸν Ζαχαρίαν, οἱ δύο τῶν ἐλαιῶν κλάδοι, ἐκ δεξιῶν τε καὶ εὐωνύμων τῇ χρυσῇ λυχνίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ δὴ λέγω, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς λαμπαδίῳ Χριστῷ παρεστηκότες· οἱ δύο, κατ' αὐτὸν εἰπεῖν, τῆς πίστεως υἱοὶ, τῷ Κυρίῳ πάσης παρίστασθε τῆς γῆς.

Ἵμας καὶ αἱ δύο βάρδοι, ἃς ἑαυτῷ λήψεσθαι φησὶν ὁ Κύριος, παρὰ τῷ αὐτῷ, προὑπογράφουσιν. Ὅν τὴν μὲν κάλλος, διὰ τὸ τῆς ψυχῆς περικαλλέσστατον· σχολίσμα δὲ τὴν ἐτέραν, ὡς ἰδίαν μερίδα κατωνόμασεν· ἐν αἷς καὶ τὰ πρόβατα ποιμαίνει, καὶ τὴν διαθήκην, ἣν πρὸς τοὺς λαοὺς διέθετο, διασκεδάσειν ἐπαγγέλλεται· δῆλον ὅτι τὸν νόμον τοῦ γράμματος, διὰ τὸν τοῦ πνεύματος νόμον ἀθετῶν. Καὶ γὰρ ὁ τῇ κατὰ νόμον λατρεία καὶ τοῖς τύποις Μωϋσῆς πεφήνασι καὶ Ἀαρῶν, παιδαγωγοὶ πρὸς Χριστὸν τοῖς ἀτελέσι γεγονότες, τοῦτό γε δὴ Πέτρος

*Ecclesiam instruitis*⁶⁵. Manus, divinis operantes mysteriis; ipsæ eximiorum prodigiorum artifices: tactu solo sanantes morbos, fugantes dæmones, astringentes soluta membra, leprosos mundantes, incurvos erigentes, mortuos suscitantes; ac cæcis visum, surdis auditum, balbis facilem et expeditum linguæ usum præbentes; omnemque corporis labem atque omnem animi noxam nullis verbis explicabili ratione, momentoque curantes.

Vos quoque duo humeri duoque ubera majestatis Jesu enitetis. Humeri scilicet tollentes crucem, ac cum ea pariter exaltati; velutque caput proprium, cum qui crucifixus est alacres secuti. Humeri, Christi jugum suave tollentes, leveque Evangelii onus levantes, atque illud dignis imponentes⁶⁶. Sane vero etiam errantes oves assumentes, earumque quæ remanserant gregi inferentes atque supernis caulibus includentes; proque illis, cruce ac morte, Domini exemplo, ipsi vos ipsos sanctificantes⁶⁷. Ubra vero non eo lacte qui in sensum cadit, sed spiritali, Ecclesiam alentia; ac nōdum lac (doctrinam scilicet rudimentariam atque illis qui inducuntur convenientem) colligentia, sed et vinum (solidam scilicet dogmatum epulationem ac perfectos decentem theologiam) affluentia.

Qui vos viscera geminosque renes, coxasque ac crura dicat, ejusque qui carnem assumpsit substantialis Majestatis pedes velit, haud puto a decore erraverit. Apud vos enim vitalis et ineffusa divinæ seu deificæ charitatis intellecta qualitas, ac velut ex gemino vivoque fonte, e vestris occulte visceribus, fidelibus irrorans animis iisque affusa, secundos Deo reddit. Crura vero ac pedes congrue puto Verbi intelligamini, quod ipsum in vobis universam percurrens terram, omnemque mortalium mentem iustrans, ad veritatis notitiam vestro munere atque opera ducit.

Vos revera, sacratissimo Zacharia auctore⁶⁸, duo olivarum rami, a dextris atque sinistris, aureo candelabro (Ecclesie scilicet) eique impositæ lampadi (nempe Christo) positi; duo, ut idem loquitur, filii pinguedinis, assistentes Domino universæ terræ.

Vos quoque duæ virgæ, quas sibi assumendas apud eundem Dominus dicit, præfigurant; quarum alteram decorem ob animi summam venustatem; alteram vero funiculum, velut propriam nuncupavit partem⁶⁹: in quibus fore pollicetur ut oves pascat, ac sædus, quod cum populis pepigerat, dissipet; dum nimirum legem litteræ, per spiritus legem abrogat. Quod namque legis cultu atque figuris Moyses et Aaron (pædagogoi scilicet atque ductores imperfectorum ad Christum) hoc sane Petrus et Paulus spiritu exsiterunt; gratieque

⁶⁵ I Cor. iii, 12. ⁶⁶ Matth. xvi, 24; Luc. ix, 5; Matth. xi, 28; xviii, 12. ⁶⁷ Joan. xvii, 19. ⁶⁸ I Cor. iii, 2; Hebr. v, 12. ⁶⁹ Zach. iv, 13, 14. ⁷⁰ Zach. xi, 7.

Evangelium defungentes, legis umbrās ac figuralia A mandata in illo dissipant atque evertunt.

Enimvero, quid hæc ad laudem claritatis magnificentiæ vestræ videantur? Certus enim sum, vestram illam claritatem, nedum historicorum omnium dexteritatem oratorumque vim dicendi excedere, verum etiam summos apud nos theologos, nihil vestra dignum laude posse efferre. Quemadmodum enim nullus sermo est, qui eminentem omnibus majestatem merito explicare sufficiat (divina enim gloria, nedum sermonem, verum et mentem; neque humanam solum, sed et Seraphicam, longe superat), sic quoque ipsa eorum, qui apud illam vere firmi steterunt, supremumque nacti honorem sunt, B tanta claritas est, ut nec verbis exprimi, nec satis mente concipi possit: atque id amplius, quo et magis accessu ad supersubstantialem, quidquid in creatis est, excedit.

Quandoquidem igitur terrena omnis lingua vestris impar laudibus est, ubi adhuc pauca adjecerimus, spirituque spiritualius salutaverimus, magnificentiam gloriæ sanctitatis vestræ silentio dabimus. Salvete, natura, id est deitate conjunctæ Trinitatis, quam annuntiastis, ac cujus notitiam creaturæ omni intulistis, sacratissimi præcones et apostoli et testes.

Salvete, equi ratione menteque præditi, singulariter Deoque judicē lecti ac delecti: non ut quidam vocantur, corporis colore nive candidiores, sed supra nivem animi puritate nitentes⁶⁴: nec cursu ventis pares, sed mentis velocitate atque numine ventorum volatum superantes: nec quantum e specula dispicit oculus, tantum repente subsilientes, uti poeta loquitur, sed quantum sol iste magna luce complectitur, creaturam omnem fulguris instar sermone percurrentes. Quibus Deus Verbum conscens, ut loquitur divinus Ambacum, atque in spiritale hoc mare deductis, in vobis aquas multas (gentium scilicet mentes) turbavit⁶⁵. Ejus vero equitatus, eorum qui turbarentur salus exstitit.

Salvete, lapides pretiosi, post illum summum angularem in spiritualis Siou fundamenta missi. D Salvete, venerabiles Dei servi, Christi fideles amici, Domini Spiritus sacri liberi, angelorum gloria, archangelorum laus, Principatum sublimitas, Potestatum gloriositas, Virtutum jucunditas, Dominationum exsultatio, Thronorum honor, Cherubini oblectatio, Seraphim pulchritudo et decor⁶⁶.

Salvete, diaboli destructores, hominibus munere largi præbitores, erroris vindices, veritatis patroni, idolorum destructio, Trinitatis prædicatio, hæreseon abolitio, peccatorum propitiatio; eorum quæ veterantur eversio, eorum quæ innovantur conversio: litteræ destitutio, spiritus confirmatio.

και Παῦλος γεγονάσι τῷ πνεύματι· και τὸ τῆς χάριτος Εὐαγγέλιον ἱερουργοῦντες, τὰ σκιώδη τοῦ νόμου και τυπικὰ παραγγέλματα διασχεδάζουσιν ἐν αὐτῷ και καταργοῦσιν.

Ἄλλὰ τί ταῦτα πρὸς ἔπαινον δόξης τῆς ὑμῶν ἐστι μεγαλωσύνης; Πείθομαι γάρ, οὐ μόνον λογογράφων τε πάσης περινοίας και ρητόρων δυνάμει, τὴν ὑμετέραν ὑπερῆρθαι δόξαν, ἀλλὰ και τοὺς παρ' ἡμῖν ἀκροτάτους θεολόγους, μηδὲν εἰπεῖν ἀξιὸν δύνασθαι τῆς ὑμετέρας τελειότητος. Ὅσπερ γάρ οὐκ ἐστι λόγος ἐπάξιος τῆς ὑπερεχούσης ἐκφαντορικῆς δόξης· και γάρ οὐ λόγου μόνον, ἀλλὰ και διανοίας· οὐκ ἀνθρωπικῆς μόνον, ἀλλὰ και Σεραφικῆς, ἣ θεία μεγαλειότης ὑπερίδρυται· οὕτω και τῶν παρ' αὐτῇ γνησίως ἰδρυμένων, και τῆς ἀνωτάτω τιμῆς εὐμοιρηκότων, ἀνεκφραστός τέ ἐστι και ἀπερινόητος ἡ δόξα· και τοσοῦτω πλέον, ὅσῳ και μᾶλλον τῇ πρὸς τὸν ὑπερούσιον ἐγγύτητι τὴν ὅλην ὑπεραναικίζει κτίσιν.

Τοιγαροῦν, ἐπειδὴ πᾶσα γηγενῆς γλῶσσα τῆς κατ' ἀξίαν αἰνέσεως ὑφείται, μικρὰ λοιπὸν ἐτι προσειπόντες, και τῷ πνεύματι μυστικώτερον κατασπασάμενοι, σιγῇ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ὑμετέρας θελήμεν ἀγισσύνης. Χαίρετε, τῆς τριαδικῆς συμφύτας ἢ συνθεῆς, τῆς δι' ὑμῶν καταγγελίτης, και πάσης τῇ κτίσει γνωσθείσης, ἱερώτατοι κήρυκες και ἀπόστολοι και μάρτυρες.

Χαίρετε, ἵπποι λογικοὶ και νοεροὶ, ἐπίλεκτοι και θεόλεκτοι, οὐχ ὡς τινες λέγονται, τὴν χροάν τοῦ σώματος λευκότεροι χιόνος· ἀλλ' ὑπὲρ χιόνα, τῇ τῆς ψυχῆς διαλάμποντες καθαρότητι· οὐδὲ τὸν δρόμον ἀνέμοις παραπλήσιοι· ἀλλ' ὑπὲρ ἀνέμων πτησιν ὀξύτεροι τῇ τοῦ νοῦ ταχύτητι και θεότητι· οὐδ' ὅσον ὀφθαλμοῦ ἀπὸ σκοπιᾶς ὄρα, τοσοῦτον ἀθρώως ἐπιθρώσκοντες, κατὰ τὴν πόλιν· ἀλλ' ὅσον ὁ ἥλιος οὗτος τῷ μεγάλῳ φωτὶ περιλαμβάνει, κτίσιν πᾶσαν ἀστραπῆς τρόπον τῷ λόγῳ διατρέχοντες· ἐφ' οἷς ὁ Θεὸς Λόγος, κατὰ τὸν θεῖον ἐπιθάς Ἀμβακοῦμ, και εἰς τὴν νοητὴν ταύτην θάλασσαν ἐπιβιβάσας, ἐν ὑμῖν ὕδατα πολλὰ, τὰς τῶν ἐθνῶν διανοίας διετάραξεν· ἣ ἵππασία δὲ τούτου σωτηρία τῶν ταραττομένων ἐγενήθη.

Χαίρετε, λίθοι τίμιοι, οἱ μετὰ τὸν ἀκρογωνιαῖον, εἰς τὰ τῆς νοητῆς τεθειμένοι θεμέλια Σιών. Χαίρετε, τοῦ Θεοῦ σεπτὸι δοῦλοι, τοῦ Χριστοῦ πιστοὶ φίλοι, τοῦ Κυρίου Πνεύματος ἱερά τέκνα, τῶν Ἀγγέλων δόξα, τῶν Ἀρχαγγέλων ἔπαινος, τῶν Ἀρχῶν ὑψωμα, τῶν Ἐξουσιῶν καύχημα, τῶν Δυνάμεων θυμηδία, τῶν Κυριοτήτων ἀγαλλίαμα, τῶν Θρόνων τιμῆ, τῶν Χερουβείμ τερπωλή, τῶν Σεραφείμ καλλονή.

Χαίρετε, διαδόλου καθαιρέται, ἀνθρώπων εὐεργέται, πλάνης ἀντίδοκοι, ἀληθείας συνήγοροι, εἰδώλων καθαιρέσεις, Τριάδος ἀνάβρῃσεις, αἰρέσεων ἀφανισμοί, ἁμαρτιῶν ἰλασμοί, τῶν παλαιουμένων καταστροφή, τῶν ἀνακαινουμένων ἐπιστροφή, τοῦ γράμματος ἀθετηταί, τοῦ πνεύματος κυρωταί.

⁶⁴ Thren. iv, 7. ⁶⁵ Habac. iii, 8. ⁶⁶ Isa. xxviii, 16; II Cor. iii, 17.

Χαίρετε, τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνάστασις, τῶν κατεβ-
ραγμένων ἀνάκτῆσις, τῶν ἀπηλπισμένων ἀνάκλησις,
τῶν ἐν πόνοις παρηγορία, τῶν ἐν πάθει θεραπεία,
τῶν ἐν πένθει παραμυθία, τῶν χειμαζομένων λιμῆν
ἀσφαλῆς, τῶν πενομένων πλοῦτος ἀνελλιπής, τῶν
πλούτουτων ἀντίληψις ἀψευδής, τῶν ὀφειλόντων
ἐγγυηταί, τῶν σωζομένων προασπισταί.

Χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε, οὐρανοί, ἅμα τῷ ὑμῖν
οἶα θρόνῳ θεοπρεπῶς ἐποχομένῳ· οὐρανοί θεοὶ καὶ
νοητοί, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίας μυστικώτα-
τον στερέωμα· οἱ τὴν Θεοῦ δόξαν μαγαλοφώνως
κηγούμενοι, καὶ τὴν τῶν χειρῶν αὐτοῦ πόλιν
ἀενάως ἀναγγέλλοντες· ὧν ὁ φθόγγος εἰς πᾶσαν
λαμπρῶς ἐξελήλυθε τὴν γῆν, καὶ τῶν ῥημάτων ἡ
δύναμις εἰς τὰ πέρατα διέδραμε τῆς οἰκουμένης.

Ὡσπερ οὖν ἀφ' ὑμῶν, ἢ δι' ὑμῶν ἡ θεαρχικὴ
χάρις τοῖς πέρασιν ἐξήχηται, οὕτω καὶ δεξιῶν τέλος
ὑμῖς τῇ δεξιᾷ καταβάλλετε ἀρχῆν, καὶ τὸν θεῖον
λόγον τοῖς πᾶσιν ἔθνεσι κρατύνοντες, τὴν ἱεράν πί-
στιν ἐν τούτῳ βεβαιώσατε· τοὺς πλανωμένους ἐπι-
στρέψατε, τοὺς ἀμφιθόλους στηρίξατε, τοὺς ἀναιδῶς
ἀθετοῦντας διορθώσατε ἢ ἐκτίλατε· καὶ τοὺς μὲν τῷ
ὑμετέρῳ κανόνι στοιχοῦντας, ἐδραίους, ἀμετακλινεῖς
ταῖς ἱεραῖς συντηρήσατε θεσμοθεσίαις· τὰς δὲ ἅλας δὲ
τῶν πιστῶν ὀμηγύρεις τῇ ὀλοκληρίᾳ τοῦ θεοῦ σώ-
ματος ἐν ἀγίῳ Πνεύματι συνδέοντες, τὸ πλήρωμα
τῆς Ἐκκλησίας ὅλον εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, οὗ ἡ
κεφαλὴ Χριστὸς, καταρτίσατε καὶ συναρμόζατε·
πόλεμον δὲ καὶ ὄπλα πάντα πρὸς ἐξέλιαις ὑμῶν δεκταῖς
ἀντανελόντες, καὶ τροπᾶλοις ὑλῆς ἐνθέοις τὸν ἀλη-
θῶς εὐσεβῆ βασιλέα καταστέφοντες, εἰρήνης θείας
εὐσταθοῦς τε καὶ γαληναίας ζωῆς πληρώσατε τὴν
γῆν· ἡρεμον δὲ βίον καὶ φιλευσεβῆ, καὶ τῆς ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ δικαιοσύνης καὶ χαρμοσύνης ἐπίμεστον
τῇ Χριστωνύμῳ παρεσχηκότες πολιτείαν, καὶ πρὸς
τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἧς ὑμεῖς πρωτότοκα τέκνα
καὶ πολιῶταί γεγένησθε καὶ πολιοῦχοι, διακυβερνῶν-
τες, εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ πάντας εἰσάγοντες καταπαύσατε
κατάπαυσιν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ
Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πνεύρημον ἀπόστολον
Ἀνδρέαν (6).

Πᾶσι μὲν τοῖς τοῦ Θεοῦ Λόγου φίλοις καὶ μαθη-
ταῖς, ἢ διὰ τῶν λόγων ἀνεσις, ὡσπερ οὖν καὶ
ἢ διὰ τῶν ἔργων μέμησις, κατὰ δύναμιν ὀφείλεται·
αὐτῶν δὲ μάλιστα τοῖς κορυφαίοις τε καὶ πρε-
σβυτάτοις· οὐ μόνον ὅτι καθ' ἑαυτὸν ὁ τῶν βέλων
ἀνδρῶν ἔπαινος ἐπαινετόν τι χρῆμα Θεῷ, καὶ
τοῖς ἐπαινουμένοις αὐτοῖς ἔραστόν· ἀλλ' ὅτι καὶ
τοῖς αἰσίως ἐπαινεῖν εἰδῶσι, σωτήριος· καὶ τοῖς
συναينوῦσιν ὠφέλιμος· καὶ πᾶσι τοῖς συνετῶς

⁶ Psal. xiii,

(6) Floridissima hæc laudatio, magni Andreæ apo-
stolorum vocatione primi, quem ideo Græci πρωτό-
κλητον vocant, habentique præcipuum suum aposto-

Salvete, Ecclesiarum excitatio, elisorum instau-
ratio, desperatorum revocatio, laborantium refe-
ctio, ægrorum curatio, lugentium consolatio,
eorum qui tempestate jactantur tuta statio ac
portus pauperum indeficientes divitiæ, divitum
vera defensio, debitorum sponsores, eorum qui
salutem parant defensores.

Salvete et exultate, coeli, una cum eo, qui divina
in vobis magnificentia quasi in throno sedet. Divini
coeli et spiritales; ejusque Ecclesiæ, quæ in coelis
est, sacratissimum firmamentum⁶⁷: coeli, Dei
gloriam alto vocis enarrantes præconio, ejusque
opus manuum jugiter annuntiantes: quorum sonus
in omnem clarè exivit terram, ac verborum vis in
fines orbis excurrit.

Quemadmodum igitur a vobis, vestraque opera,
divina gratia finibus insonuit, sic quoque faustum
fausto initio finem adhibete, divinumque sermo-
nem cunctis nationibus firmantes, sacram in eo
fidem confirmate. Errantes convertite, dubios animi
solidate, impudenter spernentes, emendate aut
evellite: ac eos quidem qui vestram regulam
sequuntur, firmos indeclinabiles vestris legibus
conservate: universasque fidelium collectas, divini
Spiritus integritate in sancto Spiritu arctius col-
ligantes, Ecclesiæ cætum omnem in unum no-
vum hominem, cujus caput Christus, perficite ac
coagmentate. Bellum autem armaque omnia, vestris
Deo acceptis intercessionibus e contrario tollentes,
divinisque victoriæ tropæis pium vere imperato-
rem coronantes, divina pace stabilique, ac tran-
quilla jucunditate terram implete; quietamque ac
religiosam, ejusque justitiæ, quæ est in Christo Jesu
atque gaudii plenam, christianæ reipublicæ vitam
præbentes, atque ad cœlestem Jerusalem, cujus
vos primitivi filii principesque patroni atque re-
ctores exististis, gubernantes, in Dei cunctos indu-
centes requiem, requiem præstabit; in Christo
Jesu Domino nostro, cui est gloria et potestas,
una cum Patre et Spiritu sancto, in sæcula sæculo-
rum. Amen.

ORATIO IV.

Laudatio sancti laudeque celeberrimi Andreæ
apostoli.

Cunctis sane Dei Verbi amicis ac discipulis, ver-
bis concepta laudatio pro virili facultate debetur,
uti et imitatio, quæ operibus præstatur; maxime
vero his, qui inter illos principes ac antiquissimi
sunt: nedum ea ratione, quod ipsa a se divinorum
virorum laudatio, res est divino judicio jure lauda-
bilis ac quam ii ipsi qui laudantur, amori ducant;
verum etiam quod iis, qui fauste laudare norunt,
salutaris sit; atque his qui laudando socii accedant,

lum, in Græcia maxime apostolico munere functum,
ac tandem in ea illustri martyrio consummatum.

utilis; cunctisque demum solerter audientibus, **A** causa sit ac ratio perfectioris ædificationis.

Igitur, o viri! ad commune nobis propositum certamen excitemur. Commune enim nobis omnibus certamen hodie proponitur; mihi quidem, ut discipulorum coronidem; apostolorum summitatem, a fortitudine nuncupatum Andream, tanquam rosarum flosculis, sermonum laudibus ambitiose coronem, ejusque memoria suavius delecter; ac velut cum præsentate atque oculis conspicuo, sic cum illo loquar, ejusque enarrandis rebus magnifice glorier; vobis autem, ut propense feratis opem, totisque viribus laboranti animo ac fatiscenti, tacitis precibus collaboretis; ac sermonem tanti mole argumenti vix non oppressum ac elanguescentem, altissimo ipsi silentio et attentione animi erigatis.

Prompte igitur debitum reddamus; alius laudis præconium; alius auditione; atque adeo fructificemus; alius quidem, actionem ratione nitentem ac eruditam; alius vero, sermonem actuosum et efficacem: alius canticum; alius desiderium et amorem; alius compunctionem; alius precationem: unus veram fidem, alter religiosam in Christum charitatem. Inferat quispiam; alius quidem sermonem sapientiæ; alius vero, sermonem scientiæ⁶⁶⁻⁶⁹; atque hic, cor lene ac quietum; ille, nullum habentem sinem jugemque Jesu memoriam. Hic, indeficientem animo precandi vim; ille claram atque lucidam cogitante animo Christi visionem. Omnes Dei timorem, omnes continentiam, omnes animi sensusque modestiam et, ut per patientiam ad pietatem nos ipsos extendamus. Sic enim magnus Apostolus in nobis clarificabitur, cum alius aliud quid illius bonorum præstabit, universique simul eum clarius imitabimur, ac velut festivum quoddam munus, imitationis fructum ei proferemus. Sic et ipse Christus, qui in sanctis requiescat, atque in iis qui clarificantur clarificetur, a quo omnis ad virtutem incitatio; ac qui omnis bonæ actionis, principium et medium ac finis est.

Posteaquam verò, pro virili nostra facultate theatrum orationi præinstruximus, age jam ipsa certamina aggrediamur, atque ad apostolicarum laudum celsitudinem eniti conitiamur; non temere, quæ inconcessa sunt tentantes; sed timore inaccessa adeuntes; nec procaci audacia intacta perumpentes, sed pudore, omnique religione ac metu ad ea quæ rationem vimque omnem sermonis superant, mentem pertendentes, rationemque ac sermonis vim ad ea quæ mentem ipsam excedunt, provehentes, de inexhausta thesaurorum Spiritus opulencia spe præsumamus; ex qua exiguum aliquod effluviolum (gratiæ scilicet stillam) per ejus, quem

A ἀκρωμένους, τελεωτέρας γίνεται πρόξενον οικοδομῆς.

Οὐκοῦν διαναστῶμεν, ὦ ἄνδρες! πρὸς τὸν προκειμένον ἡμῖν ἀγῶνα· κοινὰς γὰρ ἅπασι πρόκειται σήμερον ὁ ἀγὼν· ἐμοὶ μὲν, τὴν κορωνίδα τῶν μαθητῶν, τῶν ἀποστόλων τὴν κορυφήν, τὸν τῆς ἀνδρίας ἐπώνυμον Ἀνδρέαν, τοῖς ἐπαίνοις τῶν λόγων, ὡς ἄνθεσι ῥόδων ἀναδῆσαι, καὶ τῆς μνήμης κατατροφῆσαι· καὶ ὡσπερ αὐτῷ παρόντι καὶ ὀρωμένῳ προσλαλῆσαι· καὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ διηγήμασιν ἐγκαλλωπίσασθαι· ὑμῖν δὲ, τῆς ἀγωνίας ἐμοὶ κοινωνεῖν, καὶ ὅση δύναμις συνεργεῖν, τῷ προσευχαῖς ἀλαλήτοις (7) κάμνοντι τὸν νοῦν, συμπνεῖν, καὶ πρὸς τὸ τῆς ὑποθέσεως μέγεθος τὸν λόγον ὀκλάζοντι, διὰ βαθείας σιγῆς παραθάρβυνεν **B** καὶ προσοχῆς.

Ἀποδῶμεν τοίνυν προθύμως τὴν ὀφειλὴν· ὁ μὲν, τὴν εὐφημίαν, οἱ δὲ, τὴν ἀκρόασιν· καὶ καρποφορῶμεν· ὁ μὲν πρᾶξιν εὐλογον· ὁ δὲ λόγον ἐμπρακτον· ὁ μὲν τὸν ὕμνον· ὁ δὲ τὸν πόθον· ὁ μὲν κατάνυξιν· ὁ δὲ προσευχὴν· ἄλλος πίστιν εὐκρινῆ, ἄλλος ἀγάπην χριστοφιλή. Εἰσφερέτω τις· ὁ μὲν, λόγον σοφίας· ἄλλος δὲ, λόγον γνώσεως· ὁ μὲν, πρᾶξιν καρδίαν καὶ ἡσυχον· ὁ δὲ, μνήμην ἀληκτον καὶ ἀένναον Ἰησοῦ· ὁ μὲν, ἀνέκλειπτον κατὰ νοῦν προσευχὴν· ὁ δὲ καθαρὰν Χριστοῦ φαντασίαν καὶ φωτοφανῆ. Πάντες φόβον Θεοῦ, πάντες ἐγκράτειαν, ταπεινοφροσύνην πάντες, καὶ τοῖς πρὸς εὐσέβειαν δι' ὑπομονῆς ἐπεκτείνεσθαι. Οὕτω γὰρ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐν ἡμῖν δοξασθήσεται, ἄλλου πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐκείνου κατορθουμένου καλῶν, καὶ πάντων ὁμοῦ τρανεστέραν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνυμένων ὁμοιότητα· καὶ ὡσπερ τι δῶρον ἐόρτιον τὴν μίμησιν αὐτῷ καρποφορούντων τῆς ἀρετῆς. Οὕτω καὶ Χριστὸς αὐτὸς, ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος, καὶ δοξαζόμενος ἐν δοξαζομένοις, παρ' οὗ πᾶσα πρὸς ἀρετὴν κίνησις, καὶ ὅς ἐστι πάσης πράξεως ἀγαθῆς ἀρχὴ καὶ μεσότης καὶ τελευτή.

Ἐπεὶ δὲ τῷ λόγῳ τὸ θέατρον, ὡς ἐνὸν, προκατηρητιτάμεθα, φέρε λοιπὸν αὐτῶν τῶν ἀγῶνων ἀψώμεθα, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὕμνων τῷ ὕψει προσβῆναι πειραθῶμεν· οὐ τολμηρῶς ἀνεφίκτοις ἐγχειροῦντες, ἀλλὰ φόβῳ τοῖς ἀπροσίτοις προσιόντες. Οὐδὲ θράσει τῶν ἀψαύστων κατατολμῶντες· αἰδοῖ δὲ καὶ εὐλαβεῖα πάσῃ τὸν τε νοῦν πρὸς τὰ ὑπὲρ λόγον ἀνατείνοντες, τὸν τε λόγον πρὸς τὰ ὑπὲρ νοῦν ἀναβιδάζοντες, ἐπὶ τὸν ἀκένωτον πλοῦτον τῶν τοῦ Πνεύματος ἐλπίζωμεν θησαυρῶν· ἐξ οὗ βραχείας ἀπορροῆς, ἤτοι σταγόνης χάριτος, διὰ τῆς τοῦ ὕμνουμένου σήμερον καταξιούμενοι πρεσβείας, πρῶτον μὲν τὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν χάριν ἀπὸ τοῦ νόμου με-

⁶⁶⁻⁶⁹ I Cor. xii, 8.

(7) Προσευχαῖς ἀλαλήτοις. Ipsum est quod Paulus Rom. viii, 26, στεναγμαῖς ἀλαλήτοις, gemitibus enenarrabilibus; tanti scilicet fervoris, ut nec verbis exprimi possit, sive etiam tacitis, mente

tenus conceptis inque illa occultis. Interpret. Æthiop., in afflictionibus et tentationibus nostris; quasi legerit, ἐν πειρασμοῖς ἡμετέροις, cujus tamen lectionis nullum apud alios exstat vestigium.

τάθεισιν ἐπαινεσόμεθα · ἔπειτα δὲ, τὴν ἐν τῷ Εὐαγγ-
 γελίῳ τούτου συντεμόντες εὐδοκίμησιν, τὴν τιμίαν
 οὕτω καὶ Χριστοπρεπῆ προσόλομεν τελευτήν.

Angelio præclare gesta perstringentes, sic pretiosam vereque Christianam illius mortem atque excessum
 afferemus.

Ἄνδρας τοίνυν (τὸ τιμιώτατον θεῶν πρᾶγμα καὶ
 ὄνομα), ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος τοῦ Πατρὸς τῶν
 φώτων οἰκονόμος, ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ Λόγου κήρυξ
 καὶ δοκιμώτατος ὁμιλητὴς · ὁ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ἀγιώτατος ὑπηρέτης καὶ θεραπευτὴς · οὗτος ἀεὶ τῷ
 Θεῷ προεγνωσμένος, ὡς ἀγιότης τε ψυχῆς καὶ γνώ-
 μης ἐσόμενος ὅτι μάλιστα δεξιᾶς ἀεὶ, διὰ τοῦτο
 καὶ προῦριστο σύμμορφος ἕσασθαι τοῦ Θεοῦ τῷ
 Μονογενεῖ.

Ἐπεὶ οὖν ὁ τῆς οἰκονομίας τοῦ Λόγου, καὶ τῆς
 ἀναδείξεως ἐνέστη καιρὸς, ἔδει πάντως καὶ τοὺς
 οὐκείους αὐτῷ συναναδείκνυσθαι. Ἔδει τοῦ βασι-
 λέως παρόντος, καὶ τοὺς αὐτοῦ παρεῖναι δορυφόρους. **B**
 Ἄλλὰ τί τὸ σημεῖον τῆς τοῦ βασιλέως φανερώσεως;
 Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Φωνὴ πρὸ προσώπου
 τοῦ Λόγου προοῦσα, καὶ τὰς ἑδούς αὐτοῦ κατα-
 σκιάζουσα, τὰ ἀνερέρωγῶτα πληροῦσα, τὰ ὑψηλὰ
 ταπεινοῦσα, καὶ τὰ σκολιὰ μὲν κατευθύνουσα, τὰ
 τραχέα δὲ καταλαείνουσα τῶν ἡθῶν. Καὶ οὐ ψιλὴ
 φωνὴ μόνη τὸ τεκμήριον, ἀλλὰ καὶ βάπτισμα με-
 τανοίας · καὶ ὁ μὲν Βαπτιστὴς ἐπὶ τοῦ ὕδατος,
 καὶ ὁ Βασιλεὺς κατὰ πόδας εὐθὺς ἐπὶ τὸ βαπτί-
 ζεσθαι παρών · καὶ ἡ ἀνάβρῃσις, ὡς θεοπρεπῆς ἰ-
 ούρανῶν γὰρ αὐτῷ βαπτίζομένῳ γέγονεν ἀνάπτυ-
 ξις, Πνεύματος ἐπέλευσις, φωνὴ τε Κυρίου βρον-
 τῶντος, ἐπὶ τῶν ὑδάτων, οἷα δακτύλῳ, τῇ περιστερᾷ
 τὸν ἀγαπητὸν ἀνωθεν ἐπιδεικνύντος.

Οὕτω τοῦ οὐρανίου Βασιλέως, τῆς Ἰωάννου μεῖζω
 τὴν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἐσχηκότος μαρτυρίαν · αὐτὸς
 εἰς πρῶτος ὁ Βαπτιστὴς, καὶ μετ' αὐτὸν εὐθὺς,
 ὦ μακαριώτατε σὺ, τῇ τοῦ Πνεύματος συνεκράτης
 τῷ μαρτυρουμένῳ στοργῇ. Καὶ γὰρ οὐκ ἀμέσως
 τῷ θεαρχικώτατῳ προσελήλυθας · οὐδὲ ἐξ αὐτῆς,
 ὡς εἰπεῖν, τῆς πρώτης τοῦ βίου βαλδίδος ἐπιθέ-
 δηκας τῆς τελειότητος · πῶς γάρ; Ἔδει δὲ τῷ
 νόμῳ τοῦ γράμματος προπαιδαγωγηθέντα τῷ τοῦ
 Πνεύματος οὕτω περιτυχεῖν · καὶ ταῖς τῶν ἐντολῶν
 ἀτελέσι προστοιχισθέντα, οὕτω τοῦ Εὐαγγελίου τῇ
 τελειότητι προσχωρεῖν, ὡς ἐδραΐαν ἐν αὐτῇ καὶ
 ἀμετάθετον τὴν ἰδρύσιν ἔχειν. Ἔδει τῷ προδρόμῳ
 λύχνῳ, τὰς τῆς καρδίας προκατασκευασθέντας κό-
 ρις, τὸ ὑπέρολαμπρον οὕτω καὶ μέγα καταδέξασθαι **D**
 φῶς · διὰ τοῦτο, ὡς μόνον τὴν φωνὴν ἐν ἐρήμῳ
 βοῶσαν ἐπακήκοας, οὐχ ὡς εἰκῆ φωνοῦσαν ἀπεσεύσω
 κατὰ τοὺς ἀσεβεῖς · οὐδ' ἀξιάκουστον μὲν ἠγῆσω,
 τῇ τοῦ βίου δὲ ματαιότητι κατατεινόμενος, τὴν
 ἀκρόασιν παρητήσω κατὰ τοὺς πολλοὺς · οὐδ' ἐγέ-
 νου μὲν πλησίον αὐτῆς, βαρέως δὲ κατὰ τοὺς ἀψι-
 κόρους ἀκηκόεις, εὐθὺς εἰς τὰ ὀπίσω παλινοστεῖς ·
 ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον, τῆς
 ἀνατροπῆς, τῆς διαίτης, καὶ τῆς ὅλης τοῦ κήρυκος

A hodie laudandum suscepimus, intercessionem con-
 secuti; primum quidem illius a lege ad gratiam
 translationem laudabimus: tum vero ejus in Evan-
 gelio Christianam illius mortem atque excessum

Andreas igitur (res Deo charissima ac nomen)
 fidelis ac prudens Patris luminum oeconomus, ma-
 gnus Dei Verbi præco probatissimusque discipulus;
 Spiritus sancti sanctissimus minister ac famulus.
 Hic Dei semper præscientia cognitus, fore boni
 animi ac quam maxime solertis ingenii, idcirco
 etiam semper prædestinatus est ut esset conformis
 Unigenito Dei ¹⁰.

Quod igitur dispensationis Verbi, ejusque decla-
 rationis tempus advenerat, omnino decebat ut et
 ii, qui ejus essent, ac necessarii forent, pariter de-
 clararentur ¹¹. Necesse erat ut Rege præsentem, ejus
 quoque satellites præsto essent. Verum quodnam
 signum declarationis Regis? Vox clamantis in de-
 serto. Vox præiens ante faciem Verbi, illiusque
 præparans vias, quæ dirupta compleat et confra-
 gosa; excelsa humiliet, seu deprimat, prava diri-
 gat, aspera morum complanet et leniat ¹². Nec sola
 vox signum est, sed et baptismus pœnitentiæ. Ac
 quidem Baptista super aquas; Rexque præsto sta-
 tim ut intingatur; ac præconium quam plenum
 majestate ac divinum! Ipsi enim qui aqua tingeba-
 tur, explicatum cœlum; advenit Spiritus, facta
 vox Domini tonantis super aquas, velutque digito,
 columbæ illapsu, charissimum ac prædilectum e
 cœlo ostendentis ¹³.

In hunc modum cœlesti Rege, majus Joannem te-
 stimonium e cœlo consecuto ¹⁴ cum ipse primus
 Baptista, tum statim ab illo, tu beatissime, arctiori
 spiritus amoris vi, cui testimonium deferebatur,
 proclive adhæsisti. Nec enim absque ullo medio,
 divinissimo illi accessisti; nec ab ipsis statim vitæ
 carceribus (ut sic loquar) perfectionis alta conscen-
 disti: Qui enim id fieret? Necesse vero erat ut lege
 scripta ante eruditus, sic legis spiritus eompos effi-
 cereris; atque ut imperfectioribus prius mandatis
 eruditus, sic Evangelicæ perfectioni admovereris,
 in qua nimirum firmam sedem ac statum immobi-
 lem habiturus esses. Par erat ut præcurrente lu-
 cerna, animi pupilla jam ante præparata, sic lucis
 omnes fulgures excedens magnum lumen reciperet.
 Idcirco, mox ac vocem clamantem in deserto au-
 disti, non velut temere clamantem, impiorum more
 repulisti: nec dignam arbitratu cui auditus accom-
 modaretur, sæculi vanitati intendens animum,
 vulgi more audire rennisti: nec propius quidem
 accessisti, graviter autem audiens, velut fastidiosus
 usu venit, statim pedem retulisti: sed primum nati
 præconis modum, eximiam institutionem vitæque
 omnem rationem demiratus; tumque prædicationis

¹⁰ Luc. xii, 42; Jac. i, 17; Rom. viii, 29. ¹¹ Luc. i, 80. ¹² Isa. xl, 3; Matth. iii, 3; Luc. iii, 3
¹³ Psal. cxviii, 5. ¹⁴ Joan. v, 36.

vi attendens animum, ac velut divinum quoddam verbum cunctisque salutare intelligens, a parentibus atque fratribus, omnique cognatione abscessisti, atque illius te totum disciplinæ addicens, paternam hæreditatem et piscationem, ac naviculariam sprevisisti: sed et mulcentia omnia, atque ad libidinem pellicentia, contempsisti. Jamque melius quam pro hominis ratione sapiens, urbanos cœtus morasque, deserto; tumultus vitæque negotia, quiete ac solitudine; delicias, continentia ac jejunio; rerum affluentiam, tenuitate census commulasti: Baptistæque contubernium, regum aula potiore loco ducens, omnem brevi præceptoris virtutem imitationis cultu attraxisti; exactam doctrinæ rationem, constantiam animi, morum honestatem, vitæ splendorem, terrenorum contemptum, contentum cœlestium desiderio animum; atque (ut semel dicam, omnem ejus divinam studiorum rationem ac characteres, bona mentis indole expressisti:

πρέπειαν (8), καθάπαξ ελπείν, τῷ ἀγαθοειδεῖ ἐναπεμάξω τοῦ νοῦ.

Quoniam vero is, qui erat venturus, jam præsens erat, et Dominus cum servis versabatur, cœlorumque Rex simili pauperis habitu cum pauperibus agebat¹⁸, hinc tuæ ingens virtutis præstantia monstratur. Mox enim ac præceptoris, de Jesu vocem audisti, *Ecce Agnus Dei*¹⁹, non dubiam eam habuisti, nec de testimonio anceps animo fuisti; at neque eorum more qui sunt modicæ fidei, ad fidem faciendam certum aliquod argumentum ac indicium flagitasti: sed mox audito verbo, ad Verbum temet ipse transtulisti; relictoque pronubo, summa animi perspicacia Sponso adhæsisisti; nempe velut sponsam immaculatam, mentem ei offerens, sacrioreque illi ratione aptatus: quin et corpus offerens, et cum eo manere quærens ac discipulorum matriculæ ascribi (o fidem!) inque ævum illi co-hærere, ministrique partes implere, enixe rogas.

Quid ex tuis primum laudabimus? quid vero potissimum, o qui summa dignus admiratione sis, admirabimur? Fidei sinceritatem? veram dilectionem? an sensus modestiam animique lenitatem ac æquitatem? Quod enim audita solummodo Baptistæ voce, illo statim relicto, festine post Jesum abieris, omnem plane virtutem perspicue prodit. Num lenitatis simul modestique sensus ac animi, quod illu-

Α ἀγωγῆς τὸ ὑπερφυῆς ἐκτεθαυμακῶς· Ἐπειτα τῆ τοῦ κτηρύγματος δυνάμει προσεσηκῶς, καὶ ὡς θεῖόν τι τὸ ῥῆμα, καὶ τῶν ὄλων εἰς σωτήριον, ἐπιστήσας τὸν νοῦν, ἐξίστασαι μὲν γονέων καὶ ἀδελφῶν, ἐξίστασαι συγγενῶν· ὅλος δὲ τῆς ἐκείνου γενόμενος φιλοσοφίας, ὑπερεῖδες μὲν κλήρου πατρῷου, καὶ ἀλείας καὶ ναυτιλίας· ὑπερεῖδες δὲ καὶ τῶν ὄσα καταθέλγει, καὶ πρὸς φιληδονίαν κατασύρει τὸν νοῦν. Κρεῖττον δὲ λοιπὸν, ἢ κατὰ ἀνθρώπων φρονῶν, τὴν ἔρημον μὲν, τῶν ἐν πόλεσιν ἡλλάξω διατριβῶν· θορύβων δὲ, τὴν ἡσυχίαν· τρυφῆς δὲ, τὴν ἐγκράτειαν· περιουσίας δὲ, τὴν λιτότητα· καὶ τὴν μετὰ τοῦ Βαπτιστοῦ συνοίκησιν, βσιλείων ἡγούμενος προτιμοτέραν, ὄλην ἐν βραχεῖ τοῦ διδασκάλου διὰ μιμήσεως ἐπεσπάσω τὴν ἀρετὴν, καὶ τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές, καὶ τοῦ τρόπου τὸ εὐσταθές, καὶ τὸ τοῦ ἡθους σεμνὸν, καὶ τὸ τοῦ βίου λαμπρὸν, καὶ τῶν ἐπιγείων τὴν ὑπεροψίαν, καὶ τὴν πρὸς τὰ οὐράνια συντονίαν, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν θεο-

B

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐρχόμενος παρῆν, καὶ μετὰ τῶν δούλων ὁ Δεσπότης· καὶ ὁ τῶν οὐρανῶν Βασιλεὺς, ἐν ὁμοιώματι πένητος τοῖς πένησιν ἐπεχωρίαζεν· ἐνταῦθά σου τὸ μέγα προτέρημα καθορᾶται τῆς ἀρετῆς. Ὡς μόνον γὰρ τοῦ καθηγεμόνος ἐπακήκοας, Ἴδε ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ Ἰησοῦ λαλοῦντος, οὐκ ἐδίστασας τῆ φωνῇ, οὐ διεκρίθης πρὸς τὴν μαρτυρίαν· οὐδ' αὖ τεκμηρίω τινὶ πιστωθῆναι κατὰ τοὺς ὀλιγοπίστους ἀπητήσω· ὁμοῦ δὲ τῷ λόγῳ πρὸς τὸν Λόγον μετετίθεσο· καὶ τὸν νυμφαγωγὸν καταλιπὼν, νοιρώτατα τῷ Νυμφίῳ προσεφύου· οἶα μὲν νύμφην ἄμωμον, τὴν διάνοιαν προσάγων αὐτῷ, καὶ μυστικῶς προσαρμολόμενος· προσάγων δὲ καὶ τὸ σῶμα, καὶ παρ' αὐτῷ μένειν ζητῶν καὶ μαθητιῶν (ὡ τῆς πίστεως!), καὶ αὐτῷ δι' αἰῶνος συνεῖναι καὶ διακονεῖσθαι παρακαλῶν.

C

Τί σου πρῶτον ἐπαινεσόμεθα; τί δὲ μᾶλλον, ὡ θαυμασιώτατε, θαυμασόμεθα; τὸ τῆς πίστεως ἀχραιφνές, τὸ τῆς ἀγάπης εἰλικρινές, ἢ τὸ μέτριον τοῦ φρονήματος καὶ ἄγαν ἐπιεικές; Τὸ γὰρ μόνης τοῦ Βαπτιστοῦ τῆς φωνῆς ἀκηκόατα, αὐτὸν μὲν αὐτίκα λιπεῖν, τῷ Ἰησοῦ δὲ προσδραμεῖν, πάσης ἀρετῆς ἀπόδειξις ἐναργής. Ἡ οὐ πραῦτητος ἔργων ὁμοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης, τὸν περιώνυμον μὲν ἐκείνον καὶ τὴν δόξαν ὑπέρλαμπρον καταλιπεῖν, τῷ πρᾶσι δὲ τῆ καρδίᾳ καὶ ταπεινῷ, καὶ οὕτω δεδοξασμένῳ κολλᾶσθαι ζητεῖν; Ἡ οὐχὶ καὶ πίστεως τοῦτο τῆς τελειοτάτης, καὶ ἀγάπης Θεοῦ τεκμήριον τῆς ἀκροτάτης; Τὸν γὰρ πρῶτον τῷ Λόγῳ μαθητευθῆναι προσιόντα, καὶ πρῶτον ἐν μετοχῇ τῆς θεαρχικῆς οἰκειότητος μέλλοντα καθίστασθαι, ἔδει μέτοχόν τε εἶναι τοῦ Πνεύματος ἐκείνου, καὶ σπέρ-

D

¹⁸ Habac. ii, 4; Hebr. ii, 37. ¹⁹ Joan. i, 29. Joan. i, 38. ²⁰ Matth. xi, 29.

(8) Πῶσιν αὐτοῦ τὴν θεοπρέπειαν. Alii communius τὸ θεοπρεπές dicunt. Quidquid est ejus divinarum dotum ac perfectionum, divinas omnes in eodotes ac characteres, ac si quid ejusmodi divi-

potest: quo fere modo Eustat. exponit τὸ θεοπρόπος apud Homer. Sed est proprie vates, divinus, idem ac θεωρός et θεοπροπία, vaticinium.

ματα προέχειν τῶν ἀρτεῶν. Ὅθεν οὐκ εὐχόμενος ἔχων A κατὰ φύσιν αὐτῶ, πρῶτος μετὰ τὸν Βαπτιστὴν ἐπέγνω Μεσσίαν εἶναι, τὸν ὑπὸ τῶν προφητῶν μαρτυρούμενον Χριστόν· καὶ πρῶτος τῶν ἀποστόλων αὐτομάτοις ποσὶ, τὸ τοῦ λόγου φερόμενον, προσχωρεῖ καὶ τούτῳ συνοικίζεται.

Οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται τινὰς πρὸ αὐτοῦ φοιτῶντας ὄρῃν, καὶ παρευδοκίμεισθαι τῷ ἀγαθῷ· δειλῶν μᾶλλον, ἢ περιεσκεμμένων τὸ πάθος λογιζόμενος· οὐδὲ τὴν παρ' ἐκείνου κλήσιν κατὰ τοὺς ἄλλους ἀναμένει· ἐξύττητι δὲ νοῦ καὶ ἀγχινοίᾳ τὸν ζητούμενον εὐρών, θερμότητι τούτῳ πίστεως εὐθέως συμφύεται. Τρόπῳ δὲ φιλαγάθῳ κεχρημένος, οὐκ ἀνέχεται μόνος τοῦ ἀγαθοῦ κατατροφᾶν· ὡσπερ δὲ θησαυρὸν τινα μέγαν τὸν Ἰησοῦν εὐρηκῶς, B τρέχει καὶ Σίμωνι τούτον παραδείξει· Σίμωνι, ἀδελφῷ τὴν φύσιν, ἀδελφῷ τὴν γνώμην· τὴν τέχνην ἐμοτίμῳ· ἄμφω γὰρ ἀλιεῖς· τὸν τρόπον ὁμοζήλῳ· νομομαθεῖς γὰρ ἄμφω, καὶ τῆς αὐτῆς ἀληθείας ὁμοίως συζητηταὶ καὶ ἐρασταί.

Τούτοις πρῶτον ὁ Ἀνδρέας εὐρών, *Εὐρήκαμεν*, ἔφη, τὸν *Μεσσίαν*. Περιχαρσίας γέμων ὁ λόγος, καὶ θαυμασίας ἡδονῆς. Οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐφραίνειν οἶδε ψυχὴν, ὡς τὸ μετὰ πόνου καὶ πλείστης ἐρεῦνης εὐρισκόμενον· οἷς γὰρ ἂν ἐκ τοῦ ἀδοκῆτου περιτύχοιμεν, κἂν μέγала δοκῇ, οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς προσηκάμεθα τῆς σπουδῆς· καὶ διὰ τοῦτο μόνιμά τε τῷ κεκτημένῳ καθίσταται καὶ βεβαιότερα. C Διὸ καὶ οὗτος ψυχῇ μὲν φιλοπόνῳ, φιλολόγῳ δὲ διανοίᾳ προσέχων ταῖς Γραφαῖς, ἤδει μὲν τὸν Χριστόν εἰς σωτηρίαν ἀνθρώπων ἐλευσόμενον, κάμων [μὴ κάμων] δὲ τῇ ἐλπίδι, περὶ τὴν τοῦ προσδοκωμένου εὐρεσιν ἐπόνει. Καὶ ἐπειδὴ πρῶτος πάντων εὐρεῖν κατηξιοῦτο, εἰς τε ἑψὶν αὐτῷ καὶ λόγους ἤκε βραχεῖς, ἀναβάλλει μὲν τῇ καρδίᾳ τῷ φίλτρῳ τοῦ ἀγαθοῦ· τῷ φωτὶ δὲ τῆς γνώσεως τὸν νοῦν ἀναφθείς, πλήρης Θεοῦ γίνεται χαρᾶς· ἥς μόνος οὐ φέρων κατατροφᾶν, καὶ Πέτρον ἠπειλετο, ὡσπερ εἶχεν πρῶτον τῆς ζητήσεως, οὕτω καὶ τῆς εὐρέσεως λαβεῖν κοινωνόν· διὸ λέγει· *Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, ὃ ἐστὶ Χριστός· καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς Ἰησοῦν*. Τούτους πρῶτους, καθάπερ ἐκλεκτοὺς λίθους, τιμίους, δοκίμους, ὁ ἀκρογωνιαίος D οἰκοδομῶν ἐφ' ἑαυτὸν, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης συνδέσμῳ καταδεσμούμενος καὶ συναρμολογούμενος, ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὸν ὅλον ἐξῆς ἱερὸν μαθητῶν ἐποικοδομεῖ χορόν.

Εἶεν, τὸ μὲν δὴ μέχρι τούτων, ἰδιοτρόπως ἡμῖν ὑπογράφει τὸν πρωτόκλητον ὁ λόγος· ἐντεῦθεν δὲ, κοινῶς πᾶσιν ὁ τρόπος τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον εὐδοκίμησεως. Ἡ τε γὰρ πίστις, καὶ ἡ πρὸς τὸν διδάσκαλον ἀγαπητικὴ διάθεσις κοινὴ· ὁμοίως ταῖς ἀποστόλοις πᾶσιν ἢ τε κλήσις, καὶ ἡ ἐκλογή, καὶ ἡ ἀκολουθήσις τοῦ Χριστοῦ· καὶ γε τῶν θαυμασιῶν ἔργων ἢ ὄρασις, καὶ τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων ἢ ἀκρόασις.

A præhabere, decebat. Quamobrem, cum natura quamdam cum eo necessitudinem haberet, primus post Baptistam, esse eum Messiam et Christum prophetarum oraculis prænuntiatum agnovit; primusque apostolorum, ultroneis (quod aiunt) pedibus, accedit, ac contubernalis ei efficitur.

Non enim sustinet, ut se priores aliquos Magistrum adeuntes, eique discipulos, videat, bonique studio illi præstantes: meticulosorum potius eum ratus affectum, quam eorum qui solentiori prudentia ducantur. Neque exspectat, quemadmodum alii, ut ab ipso vocetur; sed mentis sagacitate invento illo qui quærebatur, fervore fidei illi statim cohæret. Benignissimisque usus moribus, non fert ut solus bono potiatur; sed velut qui ingentem quemdam thesaurum Jesum nactus esset, etiam Simoni festinat ostendere: Simoni scilicet natura germano; germano voluntate atque animo; paremque artem profertenti (quippe cum ambo essent piscatores) ac qui pari ducerentur æmulatione (quippe ambo Legisperiti) ac qui veritatem pariter conquirerent ac deperirent.

Hunc primum Andreas cum invenisset, *Invenimus*, inquit, *Messiam* ⁷⁸. Lætæ sermo plenus jucunditatis ac admirandæ voluptatis. Nihil enim æque animum gaudio replere consuevit, ac rei ejus inventio quam multo labore ingentique diligentia quæsieris. In quæ enim ex improvviso, ac pene casu incidimus, tametsi magna videantur, non tanto studio affectuque amplectimur. Quamobrem etiam illorum diuturnior firmiorque possessio est. Is itaque etiam animo laboribus indefesso, menteque studiosa Scripturis vacans, venturum Christum ad salutem hominibus præstandam non nesciebat, speque vegetus, ut exspectatum quandoque inveniret, opera satagebat. Quodque omnium primus id nactus esset ut inveniret, inque conspectum admissus, brevem cum illo sermonem miscuisset (qua amoris vi bono afficitur) animo relloret: menteque scientiæ luce accensa, Dei gaudio exuberat: quo solus frui non ferens, Petrum quoque festinat, uti primum quærendi diligentiam, sic et inventionis socium assumere. Idcirco ait: *Invenimus Messiam, quod est Christus: et duxit eum ad Jesum*. Hos primos, velut lapides electos, pretiosos, probatos angularis ille lapis in seipso ædificans, ac charitatis vinculo colligatus ac coaptatus, in eis etiam totum deinceps sacrum discipulorum chorum superædificat ⁷⁹.

Verum, hætenus quidem peculiariter ac propria seorsim ratione, eum, qui vocatione primus apostolus est, nobis oratio delineat atque describit: postmodum vero communis modus est, quo operam navantes Evangelio, claruerunt. Tum enim fides, tum dilectionis erga magistrum communis illis affectio est. Par apostolis omnibus tum vocatio, tum electio, ac quod Christum secuti sunt: quod item

⁷⁸ Joan. 1, 43. ⁷⁹ Isa. xxviii, 16; 1 Petr. ii, 6.

admiranda opera viderunt ac audierunt excelsa mysteria. Omnes pariter velut a se excedentes, sic isti Magistro devincti; probraque ornamenta ducentes, ac ejus causa conscitis persecutionibus ignominibus, arumnis gloriantes, sociique ei passionum ac crucis effecti, in vitæ novitatem cum eo surrexerunt. Ac sicut Dei Verbi per dilectionem ac fidem sic et Spiritus vitæ pari omnes præstantia consortes evaserunt⁸⁰; partim quidem, ante passionem; efficacius vero, post passionem ac resurrectionem; divinius. Christo jam in cælos recepto perfectiusque, cunctis perinde e cælo in sono status vehementis illabente divinissimo Paracleto, ad singulos eorum adimplente; testesque auditorum; atque lætos nuntios ac præcones in universam terram illos constituentes⁸¹.

Secundum hæc igitur alterum alteri præferre non licet, ex illis, qui Deum viderunt, ejusque familiaris usi necessitudine sunt: cunctis scilicet velut præstantissimis margaritis una absolutis gratia; velutque pretiosis lapillis pari cultu ad eximiam unam Regi cælorum coronam gloriæ instruendam contextis. Postquam vero omnes pariter, velut perfecti arietes, Principis pastorum ovibus dati duces juxta divinum oraculum Spiritum sanctum induerant, inde alius aliam orbis terrarum partem sortientes, ad propriam apostolatus sortem, operam Evangelio navaturi exierunt⁸².

Tu vero omni mihi veneratione prosequende Andree, res Deo digna, veræ fortitudinis exemplum, sustinentiæ adamas, patientiæ statua, altera post petram, petra⁸³: a Christo statim firmum Ecclesiæ fundamentum, aquilone in sortis partem accepto, Iberos, Sauromatas, Tauros et Scythas, cunctasque regiones ac urbes Ponto Euxino ad aquilonem austrumque adjacentes circumiens insiti cucurristi, Jesu nomen celebrans ac clarificans cucurristi speciosis pedibus Christi Evangelium prædicaturus, tanquam lucis penus ipseque lux ipsa, ad eos qui densissimis obsiti tenebris erant ut lenissimus, ad eos qui furore incitatissimi⁸⁴ ut revera suavissimus ac mitissimus, ad eos qui immitissimi ac durissimi. Quantum enim istarum gentium protervia major,

⁸⁰ Joan. vii, 39; xx, 22. ⁸¹ Act. ii, 2. ⁸² I Petr. v, 4; Luc. xiv, 19. ⁸³ I Cor. x, 4. ⁸⁴ Psal. lxi, 5; Rom. x, 15.

(9) Ἐτερον ἑτέρου προτιμῆσαι. Sobrie admodum apostolorum ἰσοτιμίαν exponit Nicetas, quod una vocatio, eadem concessa munera eadem cunctis destinata provincia, prædicandi Evangelii ac fundandi ecclesias, quod nihil lædit aliorum aliorumque προνόμια, maxime Petri, quod gregis princeps erat quodque in eo designata unitas, nec nisi ejus communionem fundandæ Ecclesiæ, extra quam quidquid est, profanum est: nedum in ipsa Petri persona, sed et in illis qui Petri successores Ecclesiæ clavum tenent, in ipsum sæculi finem, ac quandiu Ecclesia, una illa sponsa, vel in suis sæcibus ac ruinis, superstes futura est. Glorientur itaque Græci, ac quotquot alii a Romana Ecclesia discensionem fecerunt, Ecclesiæ catholicæ nomine; παρασυνογωγῆ est, quæ sic ludit illisque mansit, non Petri privilegio seniore Romanam deficiente, ad

Καὶ πάντες ὁμοίως, ὡς περ ἑαυτῶν ἕξαστῶτες, οὕτως ἅλοι τῆς τοῦ διδασκάλου φιλίας καθεστῶτες, καὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς καλλωπιζόμενοι, καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ διωγμοῖς καὶ ταῖς ἀτιμίαις καὶ θλίψεσιν ἐγκαυχώμενοι· καὶ πάσχοντι δὲ συμπάσχοντες, καὶ σταυρωθέντι συσταυρωθέντες, εἰς καινότητα τούτῳ συνανέστησαν ζωῆς. Καὶ ὡς περ τοῦ Θεοῦ Λόγου δι' ἀγάπης καὶ πίστεως, οὕτω καὶ τοῦ τῆς ζωῆς Πνεύματος, πάντες ὁμοτίμως γεγένηντο κοινωνοί. Μερικῶς μὲν, πρὸ τοῦ πάθους· ἐνεργέστερον δὲ, μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν· θεϊότερον δὲ, μετὰ τὴν ἀνάληψιν, καὶ τελεώτερον, πᾶσιν ὁμοίως οὐρανῶθεν ἐν ἤχῳ πνοῆς βιαίας τῆς θεαρχίας τοῦ Παρακλήτου καταπτώσεως, καὶ ἕκαστον αὐτῶν πληρωσάσης· καὶ μάρτυρας αὐτοῦς, ὧν ἀκηκόασιν, εὐαγγελιστὰς τε καὶ κήρυκας, Β ἐπὶ πᾶσαν καταστήσασθαι τὴν γῆν.

Κατὰ ταῦτα τοίνυν οὐκ ἔστιν ἕτερον ἑτέρου προτιμῆσαι (9) τῶν θεοπτῶν· πάντων οἷα μαργαριτῶν πολυτίμων μὴ χάριτι κατηρτισμένων· ἢ λίθων τιμίμων ἰσοτίμως εἰς ἓνα στέφανον δόξης ὑπέριμον τῶ τῶν οὐρανῶν διαπλεκομένων Βασιλεῖ· ἐπειδὴ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οἷα χρῖοι τέλειοι τῶν τοῦ Ἀρχιποίμενος προβάτων ἡγούμενοι, πάντες ὁμοίως κατὰ τὸν θεάρχιον λόγον ἐνεδύσαντο, ἄλλως μὲν ἐντεῦθεν ἄλλο μέρος διαλαγχάνοντες τῆς οἰκουμένης, πρὸς τὸν οἰκεῖον τῆς ἀποστολῆς κληρὸν, τῶ Εὐαγγελίῳ διακονήσαντες ἐξήεσαν.

Σὺ δέ μοι, σεβασμιώτατε Ἀνδρέα, ἀξιόθρονος πραγμάτων, τὸ τῆς ἀληθινῆς ἀνδρίας ὑπόδειγμα, ὁ τῆς καρτερίας ἀδάμας, ὁ τῆς ὑπομονῆς ἀνδρίας, ἡ μετὰ τὴν πέτραν πέτρα· ἡ μετὰ τὸν Χριστὸν εὐθὺς ἀβραχῆς τῆς Ἐκκλησίας κρηπίς, τὸν βορρᾶν κληρωθεὶς, Ἰθέρης καὶ Σαυρομάτας, Ταύρους καὶ Σκύθας, καὶ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν, ὅσαι τε πρὸς ἄρκτον Εὐξείνου τοῦ Πόντου, καὶ ὅσαι πρὸς νότον διάκεινται περιῶν, ἕδραμες ἐν εἰλίφει δοξάζων τὸν Ἰησοῦν. Ἐδραμες ὡραίοις ποσὶν εὐαγγελιούμενος· Χριστὸν· ὡς πλήρης φωτός, καὶ αὐτοφῶς ὢν, πρὸς τοὺς σκοτεινοτάτους· ὡς πραῦτατος, πρὸς τοὺς μακικωτάτους· καὶ ὡς τῶ ὄντι χρηστότατος, πρὸς τοὺς ἀτεράμονας καὶ σκληροτάτους. Κατὰ τοσοῦτον γὰρ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς σῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ δόξα

novam (ipsam errorum matrem, totque hæresiar-
chis antistitibus incessam, uti merito Calecas nos-
ter ipse Græcus Græcis suis objicit, in suo Περὶ οὐ-
σίας et ἐνσργείας) Ecclesiæ catholicæ res nomen-
que transivit. Describebam nuper ex V. cl. probe-
que eruditi D. Balesdens, integro codice Gregorii
Cyprii patriarchæ Constantinopolitani, post ademp-
tam Latinis eam urbem, epistolas, quæ præcipue
viderentur aliquid ecclesiasticum habere possent-
que frugis aliquid in rem ecclesiasticam afferre.
In eis una Latinorum et cum eis sententiarum inse-
ctatio, quod schismatici, quod scindant Ecclesiam,
in eos ulciscendum, arcendos qui secus doceant vel
sentiant: argumenta, quibus sua statuat, nulla,
cum sic eruditus videri velit, et qui perpetuo
illi blanditur ac laudat, magnus Logotheta.

τῆς ἀγιοσύνης ὑπερφερῆς, καθ' ὅσον καὶ ἡ τῶν ἄθλων ἰταμότης τούτων, καὶ ἡ θηριωδία περιφανῆς.

Ἔγνων γάρ, φησὶ, Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ τοὺς πρὸς ἐκάστην δισκονίαν ἐπιτηδεύουσας εἰδώς, καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ πλάσει τούτοις ἀθεωρήτως συνεισῶν, ἀναλόγως τε τῆς ἐκάστου προθέσεως τὴν παρ' αὐτοῦ χαριζόμενος ῥοπήν, πρὸς τὴν κατ' αὐτὸν ἕκαστον κατευθύνει τελειότητα. Ἐκεῖνος καὶ μετὰ σοῦ τοῖς ἀπηλλοτριωμένοις καὶ ζοφερωτάτοις ἐπιδεδημηκῶς, νοητὰς αὐτοῖς ἐπαφῆκε μαρμαρυγὰς. Οὐ γὰρ νεφέλη φωτὸς, νεφέλη κούφη καὶ μυστικῇ τῇ διανοίᾳ ἐποχοῦμενος, καὶ τοῖς ἀλαμπάσιν ἐκεῖνοις ἔθνεσιν ἐπιφοιτῶν, σύμμετρον αὐτοῖς, καὶ ὡς ἦν θεμιτὴν, τὴν τῆς θεογνωσίας ἀκτίνα παρεγύμνωσε διὰ σοῦ.

Ἄλλὰ τίς ὁ τρόπος τῆς τοῦ φιλανθρωποτάτου πρὸς τοὺς ἀπανθρωποτάτους συνουσίας; Πρῶτον μὲν τῷ ὁμογλώσσῳ πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο τὴν ἀνήμερον ἀκοήν· τῷ ὁμοίῳ γὰρ φύσει τὸ ὁμοίον ἐφέπεται. Διὰ τοῦτο καὶ γλωσσῶν ἐν εἶδει τὸ Πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις ἐπεφοίτα· καὶ πρὸ τῶν ἄλλων σημείων, ὁ μερισμὸς αὐτοῖς ἐνήργητο τῶν γλωσσῶν, ὡς τῇ κοινωνίᾳ τοῦ λόγου μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν θαύμασι τῶν ἀτιθάσων ἡμερουμένων ψυχῶν. Τῷ ταυτῷ τοίνυν τοῦ φθέγματος, τὸ ἀγαθοειδὲς τοῦ τρόπου μιγνύς, καὶ ἡπιον, καὶ πραῦ, καὶ τὸ τραχὺ τούτων καὶ ἄγριον ἐν τούτοις καταμαλάσων καὶ ἀπηνές, κατ' ὀλίγον αὐτοὺς ὑπεποιεῖτο.

Εἶτα, φίλιον ἑαυτῷ καὶ προσήγορον τῇ συνηθείᾳ τὸ δυσμενὲς καταστησάμενος, οὕτως εὐκαίρως πρὸς ἐπίγνωσιν ὠδήγει Θεοῦ. Καὶ γὰρ τὸ ἐξαίφνης ἄψασθαι τῆς ὑψηλῆς θεολογίας, οὐ μόνον οὐκ ὤνησεν ἀντοὺς ἄφρονας· καὶ παχεῖς, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς πολλάκις καὶ κακίας μεζονος ἀνῆψε πυρκαϊάν. Τὸ δὲ ταῖς κοιναῖς ὁμιλίαις πρότερον τοῖς ἀσεδέσιν ἐθιζόμενον, καὶ ὁμοιότητι τούτοις ἀνομοίῳ φιλιούμενον, φυσικοῖς τε καὶ συντρόφοις ὑποδείγμασι χρώμενον, οὕτω κατὰ μικρὸν συμβιδάξειν πρὸς εὐσέβειαν, ἀρίστην εἶναι τάξιν διδασκαλίας καὶ ἔργον ἀποστολικῆς οἴμαι φρενός.

Οὕτως ὁ μέγας ἀπόστολος, τὰ πλευρά τοῦ Βορρᾶ μετιῶν, ὄρη κατέστησε Σιών. Καὶ γὰρ ὅσοις ἴχνος εὐθύτητος μετῆν, ὅσοις μοῖρα λογικῆς φρενὸς καὶ διανοίας, ἀνθρωπον ὄρωντες, τῇ τε τοῦ λόγου λαμπρότητι, τῇ τε τοῦ βίου τελειότητι κατὰ τοσοῦτον ἐκείνους ὑπεραίροντα, καθ' ὅσον αὐτοὶ τῶν θηρίων καὶ τῶν κτηνῶν ὑπερέχειν ὑπελάμβανον, καὶ τούτου παντάπασιν ἠττώμενοι τῆς ἀρετῆς, ὑπεκατέκλινον μὲν τῇ διανοίᾳ, προήεσαν δὲ τῷ δι' αὐτοῦ κτηρυτομένῳ φωτί· καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος φωτιζόμενοι, καὶ τῷ τῆς ἀναγεννήσεως ὕδατι καθαιρόμενοι, καὶ τῷ τῆς υἰοθεσίας Πνεύματι τελειούμενοι, εἰς Ἐκκλησίας ἁγίας τῷ Ὑπεραγίῳ κατηρτίζοντο.

A sævitiaque ac feritas illustrior atque notior, tanto virtutis tuæ magnificentia, ac justitiæ claritas, excellentior atque altior.

Novit enim, inquit, Dominus qui sunt ejus⁶⁵ atque ad singula quæque ministeria idoneos cognoscens, illisque a prima statim formatione inaspectabili ratione suam eis auxilium benignissime præbens, unumquemque ad eam, quæ ex illius rationibus est, perfectionem dirigit. Ille una comes ad eos profectus, qui longe alienissimi ac caliginosissimi erant, spirituales eis fulgores immisit. Tanquam enim nube lucida (nube scilicet levī ac mystica) tua invertus mente, obscuratisque illis gentibus adveniens, moderatum, ac quantum licebat, divinæ cognitionis ac fidei radium, te auctore, illis manifestavit⁶⁶.

At quisnam modus, quo vir humanissimus cum immanissimis congregiebatur? Primum quidem ejusdem sermonis usu, ferocem auditum ad se attrahebat. Sic enim natura comparatum, ut simile simili proclive adducatur. Idcirco etiam Spiritus in specie linguarum apostolis advenit, ejusque afflatu, ante alia signa, divisus linguis impartiti sunt; quod nimirum sermonis potius communiōne, quam ullis aliis miraculis, agrestes animi et indomiti mansuescant ac cicurentur. Illi itaque parvis eloquii vi, bonitatem commiscens et lenitatem et mansuetudinem, hisque qua horrebant, morum asperitatem et ferociam ac sævitiam subigens, eos paulatim alliciebat.

Deinde cum amicos ac colloquio faciles infensos alioqui animos consuetudine ipsa reddidisset, sic opportune ad Dei notitiam fidemque adducebat. Quod enim quis repente sublimem theologiam aggrediatur, nedum nihil insipientes crassioreque ingenio homines juverit, verum etiam non raro iræ majorisque nequitiae flammam accenderit. Communibus autem colloquiis prius impiis consuescentem, dissimilique similitudine eorum ineuntem gratiam, atque ex natura petitis familiaribusque exemplis utentem, si paulatim pietati aptare ac componere, eum demum optimum docendi ordinem ac apostolicæ mentis facinus existimo.

Eum in modum magnus Apostolus latera aquilonis incessens, montes effecit Sionis⁶⁷. Quodquod enim rectitudinis vestigium inerat; quotquot sensus animi ratione utentis mentisque particulam ullam retinebant, hominem contuentes, tum rationis splendore, tum vitæ perfectione, tam ipsis eminare, quam illi bestiis atque jumentis præstarent, arbitrabantur: illiusque omnino se virtuti impares agnoscentes, ei animum submittebant, atque ad eam, quam prædicabat, lucem accedebant: verboque gratiæ illustrati atque regenerationis aqua emundati, nec non adoptionis Spiritu consummati, in Ecclesias sanctas, ei qui omnem sanctitatem excedit componebantur.

⁶⁵ II Tim. II, 19. ⁶⁶ Isa. XIX, 1. ⁶⁷ Psal. XLVII, 5.

Nec absque cruore magnum fidei illis constabi-
liebatur mysterium : sed sicut Magister ac Dominus
proprio sanguine testamentum suum obsignavit,
sic quoque par erat ut probatissimus discipulus non
nudis solum verbis salutare Dei annuntiaret, sed
ut etiam proprio sanguine disciplinam sanciret.
Quia igitur fieri non poterat, ut omnes penitus ver-
ritati assensum præberent; quemadmodum Judæi
prius adversus Jesum manum extulerant, sic ad-
versus Andream instructi Scytharum animi; regum
ira præceps, eadem spirans præsidum impetus at-
que judicium, populorum fera coitio : hinc carceres
atque verbera, distracta membra ac dilacerata :
quin et ligna et lapides et gladii, quidquid deni-
que cruentis hominibus in manus venisset, armo-
rum loco venerandum caput impetebant. Prompta
victima, ut pro immolantibus promptly sacrificaretur;
ac ceu debitum, ipsius causa prius immolato,
suum ipse libaret cruorem; atque (o Dei imitatio-
nem)! pro neci tradentibus sacrificium offerret.

Quid vero magnus ille pontifex? Libentissime qui-
dem habet victimam, volentisque animi perfectio-
nem odoratur odorem suavitatis⁸⁸, perfectam tamen
atque integram victimam rursus restituit, majori-
bus coronis atque præliis reservans. In eum modum
Andreas adversarios superabat; atque Christo con-
fixus cruci, per eum qui dilexerat, potiore in om-
nibus victoria gaudebat⁸⁹.

Omnes igitur aquilonis oras, omnemque Ponti
maritimam, in virtute sermonis sapientiæ ac intel-
ligentiæ, in virtute signorum et prodigiorum, Evan-
gelii complexus prædicatione; ubique erectis aris,
sacerdotibusque ac episcopis ubique fidelibus præ-
positis, ad illustre hoc Byzantium accessit. Huc vir
admirabilis obiter veniens, exstructaque in arce Dei
Matri æde; eleganti quidem illa schemate, cujus
tamen moles pro fidelium tunc paucitate angustiis
suis responderet; dignoque Ecclesiæ pastore magno
Stachy assignato, uberes postmodum hac in urbe

⁸⁸ Gen. viii, 11. ⁸⁹ Gal. ii, 19.

(10) Ὁραῖον μὲν τὴν κατασκευὴν. Exstabat forte
vestigium aliquod sic elegantis ædiculæ ac sacelli,
vel a majoribus traditum Nicetas acceperat, cum
ipsa moles exigua esset, ac pro eorum paucitate
qui Byzantii nomen Christo dederant, per breve
illud tempus, quo Andreas ille prædicavit. Ipsum
oppidum ac urbem, πολίχνην adhuc tunc vocat
Metaph. sive quisquis auctor est Commentarii in
Andream apostolum, a me representati Latine ex
cod. card. Mazar. et quod Græcorum Menæa inte-
grum in ejus die festo habent. Quod vero Andreas
ipse eam fundavit Ecclesiam, eique Stachyn unum
e Septuaginta, ut Græcorum traditio est, præfecit,
nihil apostolicam Ecclesiam facit, aut admodum
celebrem, ante translata in imperii sedem, qua
Byzantio novæ Romæ illata dignitas, sæculari
primum fastu, postmodumque etiam sacerdotio;
quauquam diu oblectante Romana sede; cui mole-
stum videretur sæculari eo ambitu convelli Eccle-
siarum privilegia, viamque schismati præstrui,
et ut a matre discederet, quæ jure vel injuria re-
liquis præter eam, eique secunda jam tum præ esse

Καὶ οὐ χωρὶς αἵματος τούτοις τὸ μέγα τῆς πίστεως
ἐκρατύνετο μυστήριον· ὡσπερ δὲ τὸν Διδάσκαλον
καὶ Κύριον τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν αὐτοῦ σφραγίσαι
διαθήκην, οὕτως ἔδει καὶ τὸν δοκιμώτατον μαθητὴν
οὐ φιλοῖς λόγοις μόνον τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον εὐαγγε-
λίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰκὼν αἵματι τὴν αὐτοῦ βεβαιώ-
σαι διδαχὴν. Ἐπειδὴ οὖν πάντας ἄρδην οὐκ ἦν τῇ
ἀληθείᾳ συγκαταθέσθαι· ὡσπερ Ἰουδαϊκῆ κατὰ τοῦ
Ἰησοῦ πρότερον ἐπῆρτο χεῖρ, οὕτως κατὰ τοῦ Ἀν-
δρέου παρεσκευάστο Σκυθικῆ· καὶ θυμὸς βασιλέων
προπετής, καὶ φονώδης ἀρχόντων ὀρμή, καὶ θηριώ-
δης ἐπισύστασις λαῶν· καὶ εἰρκταί, καὶ μάστιγες
ἐντεῦθεν, ἔλκυσμοί τε καὶ μελῶν σπαραγμοί. Ναὶ δὴ
καὶ ξύλα καὶ λίθοι καὶ μάχαιραι, καὶ πᾶν τὸ ἐπιτυ-
χὸν ταῖς μαιφόνοις χερσίν, ὄπλον κατὰ τῆς τιμίας
ἐφέρετο κεφαλῆς. Καὶ τὸ θῦμα πρόθυμον, προθύμως
ὑπὲρ τῶν θυομένων αὐτὸν ἱερουργούμενον· καὶ ὡς
ὀφειλήμα τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ τεθυμένῳ πρότερον τὸ οὐ-
κείον ἐπισπένδον αἷμα· καὶ (ὦ τῆς θεομιμησίας!)
ὑπὲρ τῶν ἀναιρούντων προσάγον εἰς ἐξίλασμα.

Καὶ τί ὁ Ἀρχιερεὺς ὁ μέγας; Προσιέμενος μὲν
τὴν θυσίαν ἀσμενέστατα, καὶ ὁσμὴν εὐωδίας τὴν
τελειότητα τῆς προθέσεως ὁσφρώμενος· ἄρτιον δὲ
καὶ ἐλόκληρον αὐθις τὸ λογικὸν ἱερεῖον ἀποκαθιστῶν,
καὶ ἐπὶ μείζοσι τοῦτο δόξαις καὶ ἀγωνίσμασι τα-
μειούμενος. Οὕτως ὁ μέγας Ἀνδρέας, τῶν ἀντιτεταγ-
μένων περιῆν, καὶ οὕτως συσταυρούμενος τῷ Χριστῷ,
ἐν πᾶσιν ὑπερένικα διὰ τοῦ ἡγαπητότος αὐτόν.

Πάντα τοιγαροῦν τὰ κλίματα τοῦ βορρᾶ, καὶ πᾶ-
σαν τοῦ Πόντου τὴν παράλιον, ἐν δυνάμει λόγου σα-
φείας καὶ συνέσεως, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων
τῷ Εὐαγγελίῳ περιλαβὼν· πανταχοῦ τε θυσιαστή-
ρια, ἱερεῖς τε καὶ ἱεράρχας τοῖς πιστεύουσι καθ-
ιστῶν πανταχοῦ, τούτῳ δὴ τῷ περιωνύμῳ Βυζαντίῳ
προσεπέλασεν. Ἐνταῦθα κατὰ πάροδον ὁ θαυμάσιος
γεγονώς, καὶ ναὶν παρὰ τῇ ἀκροπόλει τῇ Θεομήτορι
δεινόμενος, ναὶν ὥραλον μὲν τὴν κατασκευὴν (10)·
ἀναλογούντα δὲ τὸ μέγεθος τῇ τῶν ἐν ἀρχῇ τότε πε-
πιστευκότων ὀλιγότητι· καὶ ποιμένα δὲ ἄξιον τῆς

vellet : ac quæ postmodum errorem affinxit, ut
ejus ipsius jugum excuteret; unaque audiret Ec-
clesia Catholica, omnium ipsa προεδρία, nulla jam
illi veteris Romæ τῆς προεδρίας dignitate ac po-
tentia. Quæ prima Photii strues, tumque cæularii
ab eoque reliquorum eam sedem non ornantium,
sed sæde stuprantium; cæca sane temeritate, quasi
non Christi hæc in Petro institutio, sed regum au-
ctoritas atque jus in palpone incubatore, vel etiam
in tyranno, ἀντάρτη tum imperii tum Ecclesiæ;
quo utroque rubros calceos ambiisset, ac quorum in
ipsa Ecclesia repulsa, qui æqualis Romano antistiti
esse nequiverat, diabolica superbia, illi se superio-
rem ac summum Ecclesiæ πρόεδρον præfecit. Qua
de re in Historia Byzant. ex inonumentis quæ apud
me exstant, omni majora exceptione, ad utriusque
tyranni ac schismatis inceptoris tempora; jamque
prelo parata sunt, si quando regia Lupara, aliis
plene superfluis fatigata, ad ejus Historiæ absolu-
tionem convalescat, eaque sibi, regique Christia-
nissimo semper Augusto atque victori, gloriæ cumu-
lum quærat.

Ἰκκλήσιας τὴν μέγαν Στάχυν ἐγκεκληρωκῶς, ἰδει-
ξεν τὴν εἰς ὑπερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φανησομένην
δαψιλῆ τοῦ Πνεύματος καρπογονίαν. Ὅσα γὰρ σῖτος
κόκκου ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος Στάχυς πεσὼν ἐν αὐτῇ, καὶ
ταῖς οὐρανίαις ἀρδεύαις ὀροσούμενος· καὶ τῇ ἐπιτη-
δειότητι τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ψυχῶν καὶ διανοιῶν
ἐμπλατυνόμενος καὶ αὐξανόμενος, ἑκατονταπλασίω
καρπὸν.

Διὰ τοῦ Βυζαντίου δὲ Θράκην ὁ θειότατος ἀνὴρ
ἐπιὼν, ἵνα τὰ μεταξὺ συντέμω, διὰ Μακεδονίας καὶ
Θεσσαλονίκης τοῖς Πελοποννησίοις, καὶ τελευταίον
ταῖς Πάτραις τῆς Ἀχαΐας προσχωρεῖ· ὅπου δὴ γενό-
μενος, καὶ ἱερῶς τοὺς ἐγγίζοντας ὁ θεόσοφος ἐκκλη-
σιαζόμενος· Ἄρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, ὧ ἀν-
δρες Ἀχαιοί, παρεκάλει, πρὸς οὐρανόν· ἡλίον τε
καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας, καὶ πᾶσαν τῶν νοου-
μένων κτίσιν διδασκαλιῶν οὖσαν τοῦ Κτίσαντος
ἐπίγνωτε. Ὁς, αἰεὶ ὢν ὁμοίως ἀναρχος καὶ ἀθάνα-
τος, ἀπειρος καὶ ἀσώματος, ἀληπτος καὶ ἀπρόσ-
ιτος, πρῶτον μὲν νοερόν κόσμον καὶ ἄλλον, καὶ
οἰκείον ἑαυτῷ εἰς δόξαν ὑπεστήσατο· δεῦτερον
δὲ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον καὶ φθαρτὸν καὶ σωμα-
τικόν, τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς συνεστῶτα, καὶ
πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, κατεσκευάσατο. Ἰδίαις
δὲ τὸν ἀνθρώπον μόνον τῶν ζῶων διαπλάσας
χερσὶ, καὶ λόγῳ τοῦτον τετιμηκῶς, καὶ νοῦ καὶ
σοφίας ἡξιωκῶς, τῆς οἰκείας εἰκόνα μεγαλειότη-
τος εἰργάσατο.

Τοῦτον ἐν παραδείσῳ θέμενος κατ' ἀρχῆς, τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς ἐπέταξεν πάντων ἡγεμονεῖν. Φθόνῳ
δὲ τοῦ διαδόλου καὶ ἀπροσεξία ἰδίᾳ τὴν ἐντολὴν
τοῦ Θεοῦ παραβάς, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ παραδείσου
πεσὼν, καὶ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις παρασυμ-
βληθεὶς καὶ ὁμοιωθεὶς, αὐτοῦ μὲν ἤκεν εἰς λήθην
ὀλοτελή· τῇ κτίσει δὲ λοιπὸν καὶ τοῖς ὀρωμένοις
ἐταπερθεῖν τὸν νοῦν, καὶ γὰρ τὸ καλὸν τοῖς
ὀφθαλμοῖς νομισθὲν ἀθέως θεοποιῶν, τοῦ ὄντως
ὄντος ἀπολισθαίνει Θεοῦ· καὶ οὕτως ἀνθρώποις
αὐτοῖς ὁ νοῦς, τοῦ ἐνός καὶ ἀληθοῦς τῆς φιλίας
ἀπορραγεὶς, μυρίαὶ δσαὶ εἰδώλων καὶ πλάνης
περιηρέχθη συμφοραῖς.

Διὰ τοῦτο Θεὸς ἀνθρώπος γίνεται· Θεὸς αἰώ-
νιος, ἢ ὑπεραιώνιος· Θεὸς ἀπροσδεῆς, τέλειος,
μόνος τὴν φύσιν ἀγαθὸς καὶ ὑπεράγαθος· μόνος
δυνατὸς τὴν ἰσχὺν καὶ ὑπερδύναμος. Οὗτος
οὐκίτῳ χρησάμενος, τὸν μονογενῆ, τὸν ἰσοσθενῆ
καὶ συνἀναρχον αὐτοῦ λόγον, εὐδόκησε δοῦναι
τοῖς ἡμαρτηκόσιν ἱλαστήριον, ὃς Παρθένον ἀγίαν
ἀπαιρόγαμον ὑποδύς, καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρώπος
ὑπερουσίως ὁ αὐτὸς ἡμῖν γεννηθεὶς· ἔπειτα μετὰ
λαμπρᾶς καὶ θεοπροποῦς τῆς ἐκ λόγων καὶ ἔργων
μαρτυρίας ἀναδειχθεὶς· ἔπειτα τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν
σῶτηρίοις παθήμασι, καὶ τῷ θείῳ σταυρῷ προσ-
ωμληκῶς, καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν τριήμερος ἀναστὰς,
καὶ ἐμπροσθεν ἡμῶν ἀναληφθεὶς εἰς τὸν οὐρανόν,

A fuluros Spiritus fructus ostendit⁹⁰. Velut enim tri-
tici granum sacer ille Stachys in terram cadens,
coelestique rore irriguus, ac subjectarum illis ani-
marum mentiumque aptitudine dilatatus adanctus-
que, centuplum etiamnum sanctæ fidei fructum inte-
gra segete edit.

τὸν τῆς ἀγίας τελεσφορεῖ πίστειος ἄχρι καὶ τήμερον

Byzantio autem vir divinissimus Thraciam in-
grediens (ut quæ media sunt perstringam) per Ma-
cedoniam et Thessalonicam, Peloponnesios aggre-
ditur; ac ad extremum Patras Achaïæ venit. Ubi
constitutus sancteque eos qui accederent divinus
magister pro concione cogens: *Tollite, quæso*, aie-
bat, *viri Achæi, in cælum lumina; solemque et lunam*
B *et stellas, omnemque earum rerum, quæ mente intel-
liguntur, creaturam, ejus qui creavit ac condidit ad-
discendi ludum apertum agnoscite. Is, cum semper
nihil dissimilis, æternus et immortalis, infinitusque
et incorporeus, incomprehensusque sit et inaccessus,
primum quidem animorum mundum atque mentium,
nec existentem in materia, velutque sibi familiarem,
in gloria condidit (16); tumque alterum, hunc nimirum
sensibus objectum ac corruptioni obnoxium corpo-
reumque, ex cælo et terra constantem, cunctisque quæ
in eis sunt, fabricatus est: solum autem ex animan-
tibus hominem propriis formatum manibus, et ratione
atque sermone ornatum mentemque ac sapientia instru-
ctum, suæ simulacrum majestatis fecit.*

Hunc in paradiso ab initio positum, universis quæ
C in terra essent, præesse constituit. Diaboli autem in-
vidia suaque ipsius socordia Dei mandatum transgres-
sus eamque ob rem e paradiso prolapsus, ac jumentis
insipientibus comparatus illisque similis effectus, in
ejus plenam oblivionem venit⁹¹: jamque creaturæ ac
rebus in aspectum cadentibus adhibens animum, im-
pieque quod pulchrum oculis visum esset in Deum
consecrans, a vero excidit Deo: sicque mens humana,
ab unius verique amore abscissa, innumerabilibus se
simulacrorum errorisque ærumnis ac malis inseruit.

Eam ob rem Deus homo fit. Deus æternus, sive
æterno major. Deus nullius egens, perfectus, solus
D natura bonus ac supra quam bonus: solus fortis ac
potens omnemque potentiam excedens. Placuit huic
miseratione uso, ut unigenitum, ejusdem secum
naturæ ejusdem potentie ac coæternum Verbum
suum peccatoribus propitiationem daret. Isque (Dei
scilicet sermo) sanctam Virginem rei maritalis
expertem subiens, Deusque ac homo idem nobis super-
substantialiter natus, tumque magnifico divinoque
verbis operibusque testimonio declaratus atque pro-
ditus; ac deinde salutaribus nostri causa passio-
nibus divinaque cruce perfunctus, atque ex mortuis
triduanus suscitatus, nobisque coram in cælum re-

⁹⁰ Joan. xii. 4. ⁹¹ Psal. xlviii, 13.

(11) Cf. Greg. Theol. orat. in Christi natalem.

ceptus, in Dei dextera consedit. Qui et sanctum Spiritum suum in nos postea abunde effudit, cujus virtute ac invocatione, uti videtis, dæmones ab obsessis pelluntur corporibus, morbi fugiunt, cæci visum recipiunt, surdi auditum, claudorum bases consolidantur, resurgunt mortui, ægrique omnes animorum corporumque affectus insanabiles, solo Christi nomine convelluntur.

Igitur denuntiamus vobis, viri sapientissimi, ac adhortamur, ne verbum salutis hujus, quod per nos vobis annuntiat, repudietis: sed variis istis virtutibus confirmati, credite uni Deo vivo ejusque Unigenito, qui pro nobis homo factus est et crucifixus et resurrexit, ascenditque in cælos, ac rursus cum gloria e cælis venturus est, ut vivorum ac mortuorum Judex sedeat, singulisque pro eo ac gesserunt reddat. Huic credentes, baptizamini in ejus nomine; sanctique Spiritus suscepto dono, illuminamini animo, illuminamini mente, inque eum modum ab impura emundati dæmonum religione ac cultu, hæredes efficiamini vitæ æternæ in Christo Jesu.

φωτισθητε νοῦν, καὶ οὕτως τῆς ἐναγοῦς τῶν γερήσεσθε ζωῆς αἰωνίου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ejusmodi semper doctrinis tantaque prodigiorum vi, totam vir summe admirandus nimium quantum Achaïæ provinciam in stuporem agens, ab idolorum paulatim errore subducebat, virosque simul ac mulieres, senes, pueros, nobiles, privatos, sapientes et rudes, divites ac pauperes veritati admovebat. Adeoque prævexit prædicatio et invaluit, ut et Maximilia proconsulis uxor et Stratocles illius frater, Deo vero crediderint; susceptoque baptizate, in doctrina Apostoli perseverarent. Sic Græcorum ac Barbarorum detritus omnis simulacrorum cultus; sicque dæmonum omne supercilium, Jesu in Andrea virtute detractum atque convulsum: sic denique Domini Ecclesiæ quotidie exaltatæ ac fide roboratæ.

Quia igitur eum in modum vir beatissimus in

(11*) Μαξιμίλλαν ἀνθυπάτου τὴν γαμετὴν. Etiam Græci in Synaxario, fusiusque illis Metaphr. sive cujuscunque alius antiquis Actis, in quibus et illud de ea habetur, Reverso Roma proconsule ac viro, noluisse maritali copula illi commisceri, eo quod Christiana jam fide imbuta nollet cum homine nesciente Christum consuescere; sed cum Davide, qui Deum odissent, odisset: quod forte disciplinæ Christianæ non satis consentiat, nulla tali fideli conjugii licentia, nisi ubi infidelis illi commanere non sustinet absque Salvatoris injuria: exstant tamen in Actis Clementis Romani de Theodora Sisinii uxore pene similia, aliisque non paucis, quæ omnia durum dicere Manichæorum fuligine aspersa. Forte eam ipsam ducebant piæ mulieres Salvatoris injuriam, quod mariti obstinatius infideles manebant, et ut proclive est, sibi suæque superstitioni uxores addicere studebant: aut studere videri poterant. Quæ August. refert ac suggillat ex Actis Andreae, l. De fide contra Manich., c. 58, plane Manichaica sunt, vereque digna Leucio Manichæo auctore; quod ipsa nolens viro debitum

ἐν δεξιᾷ κεκάθικε τοῦ Θεοῦ· ὃς καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον, μετὰ ταῦτα πλουσίως ἐξέχευεν ἐφ' ἡμᾶς, οὗ τῆ δυνάμει καὶ τῆ ἐπικλήσει, καθὼς ὁράτε, δαίμονες τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἐξελαύνονται, νόσοι δραπετεύουσι, τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, κωφοὶ ἀκούουσι· καὶ ἀναβρώννυνται μὲν χωλοὶ, ἀρίσταρται δὲ νεκροὶ, καὶ πάθη πάντων ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀγίατα, μόνῳ καταργεῖται τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ.

Τοίγυν παραγγέλλομεν ὑμῖν, ὡ ἄνδρες σοφώτατοι, καὶ παραινοῦμεν, μὴ ἀποστραφῆναι τὸν λόγον τῆς ζωῆς ταύτης, τὸν δι' ἡμῶν ἐν ὑμῖν καταγγελλόμενον· ἀλλὰ ταῖς ποικίλαις ταύταις βεβαιούμενοι δυνάμεσι, πιστεύσατε ἐν ἑαυτοῖς ζῶντι, καὶ τῷ τούτου Μονογενεῖ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀνθρωπισθέντι καὶ σταυρωθέντι καὶ ἀναστάντι, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθόντι, καὶ ἐρχομένῳ πάλιν μετὰ δόξης ἐκ τῶν οὐρανῶν, κρίσιν ποιήσασθαι ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Τούτῳ πιστεύοντες, βαπτισθητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαμβάνοντες, φωτισθητε ψυχὴν, δαιμόνων ἀποκαθαίρομενοι τελειῆς, κληρονόμοι

Τοιαύταις ἀεὶ διδασκαίς, τηλικούτοις δὲ τέρασιν πᾶσαν ἐπὶ πολὺ τὴν Ἀχαΐδα γῆν, ὁ θαυμασιώτατος ἐξιστῶν, ὑπεξῆγε μὲν τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης κατὰ μικρόν· προσήγετο δὲ τῆ ἀληθείᾳ, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας, γέροντας, νέπια, ἄρχοντας, ἰδιώτας, σεφούς τε καὶ ἀμαθεῖς, πλουσίους καὶ πένητας. Ἐὶ τοσοῦτον δὲ τὸν λόγον αὐξάνεσθαι καὶ κραταιοῦσθαι, ὥστε καὶ Μαξιμίλλαν ἀνθυπάτου τὴν γαμετὴν (11*), καὶ Στρατοκλέα δὲ τὸν αὐτοῦ σύγγονον, τῷ τῆς ἀληθείας καταθέσθαι Θεῷ· καὶ βαπτισθέντας, τῆ τοῦ Ἀποστόλου προσκαρτερεῖν διδασκίᾳ. Οὕτως εἰδωλοτρατεῖα πᾶσα τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων· καὶ δαιμόνων ὄφρὺς οὕτω πᾶσα, διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀνδρέᾳ τοῦ Ἰησοῦ δυνάμεως ἐμειοῦτο καταργούμενα· καὶ οὕτως αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Κυρίου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑψοῦντο, τῆ πίστει στερεοῦμεναι.

Ἐπεὶ δὲ τοῦτον ἐπὶ πολὺ τὸν τρόπον ὁ μακαριώ-

reddere, supposuerit marito ancillam suam Eucliam nomine, exornans eam, etc., aliaque plane putida, quibus nihil commune cum his quæ versamus, præter nimiam forte illam religionem castitatis servandæ, aut etiam viri infidelis consuetudinis vitandæ. Quæ exstat de Andreae Passione Achaïæ presbyterorum Epistola, Maximillam Egetis uxorem non habet, sed senatoriam mulierem ac prænobilem, quæ martyris corpus et apostoli religiose sepelierit, cujus ille rei nomine ad imperatorem delaturus esset, non ausus, qua fulgebat nobilitate, ordinaria quasi potestate in eam manus injicere, seu etiam civium, qui plures Christiani essent ab Andrea conversi, majorem stragem edere: sive alias Maximilla ejus uxor erat, sive non. Non enim hæc pugnant: quod ejus tanta nobilitas, et quod uxor proconsulis esset. Nicetas ubique cautior, oratorisque licentia, uxorem Egetis dixit, reliqua tacuit, aut certe subobscurius dixit; cum et ipse crucis Andreae causam tradidit, quod Egeatis γυναικὸς ἡστόχει καὶ ἀδελφοῦ, uxorem fratremque quasi amittebat, auscultantes fidei quam Andreas prædicabat.

τατος βεβιωχώς, τὸ ἔργον τετελείωκε τοῦ Χριστοῦ· καὶ αὐτὸς μὲν ἐσχάτῳ γήρει τὸ σῶμα πεπονηχώς ἐπέθει τὴν ἀνάλυσιν, ἐκάλει δὲ τοῦτον ἄνωθεν ὁ ὑπερουράνιος Νυμφίος πρὸς ἑαυτὸν· καὶ ὁ Πατήρ δὲ ὁ ὑπέρθος (12), τὰς ἀγκάλας ὑψηπλωχώς, εἰς τοὺς γάμους προσεδέχετο τοῦ Μονογενοῦς, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ὠδοποιεῖ τούτῳ τὴν ἀνοδὸν καὶ κατίθυνα· ὃ τε νυμφῶν αὐτῷ ὡς πανάγνη παγκάλως διηνέωκτο, καὶ οἱ Σεραφεῖμ μὲν κύκλωθεν ἐστῶτες τὴν τρισάγιον αἴνεσιν ἠρμύζοντο· οἱ Χερουβείμ δὲ, τῷ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὴν δόξαν εὐλογημένην ἀνεβάλλοντο, καὶ οἱ θρόνοι πρὸς ὑποδοχὴν, καὶ πᾶσαι δὲ τῶν οὐρανίων αἱ δυνάμεις τῷ τιμιωτάτῳ τοῦ Θεοῦ παιδί πρὸς δεξιῶσιν παρεσκευάζοντο· καὶ οἱ μὲν τῶν ἱερῶν νόων ἐπ' αὐτὸν οὐρανόθεν ἐκατὶ καταβαίνοντες, οἱ δὲ ἀναβαίνοντες, λείαν αὐτῷ καὶ ἄγαν εὐπορον τὴν ἀνάδασιν ἠτοιμάζοντο, ἔδει λοιπὸν αὐτὸν κάτω τὸ τοῦ σώματος ἔλυτρον ἀφέντα, πρὸς τὸν ὑπερούσιον ἀσωμάτως ἀναπτῆναι· καὶ τοῦ τῆς σαρκὸς πάχους βαγέντα, γυμνῷ τῷ Πνεύματι πρὸς τὸ Πνεῦμα καθαρῶς ἐνδημεῖν. Ἔδει μείναι τὴν γῆν ἐπὶ γῆς, εἰς ἀγιασμὸν ἐσομένην τῇ γῆ, καὶ τῆς αὐτοῦ πίστεως ἐνέχυρον, τὸ ἱερὸν σκήνος καταλιπεῖν τοῖς πιστοῖς, αὐτὸν δὲ κούφον ἀρθῆναι πρὸς οὐρανὸν, τῷ ὑπερουρανίῳ συνεσόμενον.

Ἄλλὰ τί τὸ τῆς ἀναλύσεως ὄργανον; Σταυρὸς, τὸ σημεῖον τοῦ ἐσταυρωμένου, τὸ σκήπτρον τοῦ Παμβασιλέως, ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἄθραυστον πάντων τῶν ἁγίων ὄπλον. Σταυρὸς, ὡσπερ ὄργανον μὲν πρότερον θανατικὸν τῷ Ἰησοῦ πρὸς τῶν Ἰουδαίων κατασκευασθεῖς, σύμβολον δὲ ζωῆς παρ' αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις πᾶσι δοθεῖς· οὕτω καὶ τῷ πιστοτάτῳ τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ μαθητῇ, τοῦ θανάτου μὲν ὄργανον πρὸς τοῦ Αἰγυπτίου καταπηχθεῖς, καὶ τὸ αἷτιον, ὅτι εἴη γυναικὸς ἡστόχει καὶ ἀδελφοῦ, τῆς Ἀνδρέου πίστεως καὶ θεηγορίας ἠρτημένων· ζωῆς δὲ ξύλον, οὐ Μαξιμίλλῃ, καὶ τῷ Στρατοκλεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσαις ὁμοῦ ταῖς Πάτραις, καὶ τῇ Ἀχαΐᾳ σωτηρίας ὑπόθεσις γεγονώς.

Καὶ γὰρ ὑψωθείς ὁ πρεσβύτατος ἐπὶ τοῦ ξύλου· καὶ οὐ προσηλωμένος, ἀλλ' ἐφ' ἡμέραις αὐτῷ προσδεδεμένος τρισὶν, ὡσπερ ἀπὸ σκοπιᾶς τινος ἢ ἀκρωρείας τοὺς παρεστῶτας αὐτῷ λαοὺς ἐφορῶν, καὶ τὰ τῆς μυσταγωγίας ῥήματα παρατιθεῖς, σαρκὸς μὲν παρῆναι παραμελεῖν· ἡδονῆς τε σώματος ἠτιᾶσθαι μηδεμιᾶς, μηδέ τι τῶν ὀρωμένων ἢ λυομένων ἀξιὸν ἠγεῖσθαι σπουδῆς· μόνῃς δὲ ψυχῆς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας, τῆς κατὰ πίστιν ἀληθείας φημί, τῆς πρὸς τὸ τῶν ἐφετῶν ἀκρότατον ἐκστατικῆς ἀναγωγῆς, καὶ κοινωνικῆς ὁμοιότητος καὶ συναφείας θεολογικῆς, πάση σπουδῇ, πάση μηχανῇ καὶ παντὶ σθένει χρεῶν ἔλεγεν ὁ θεόληπτος ἐπιμελεῖσθαι.

¹² Joan. xvii, 4. ¹³ Phil. i, 23. ¹⁴ Isa. vi, 3. ¹⁵ Ezech. iii, 12.

(12) Ὁ ὑπέρθος. Quasi supra quam Deus; longe excedens quicquid deum de Deo concipiamus: sive deitas intelligatur, ut in creatis dicitur, et participatione, sive etiam ut in Deo, sic a nobis affirmate

A longos annos protracta vita, Christi opus peregerat¹²; ac quidem ipse extrema senectute defesso corpusculo, solvere cupiebat¹³; supercœlestis vero Sponsus, e cœlis ad se vocabat; omnique major deitate Pater, passis ulnis ad Unigeniti nuptias exspectabat; sed et Spiritus sanctus ascensum prospere muniebat iterque dirigebat; thalamusque, velut omni castitate ornato, decore omni patebat; ac Seraphim quidem in circuitu stantes trinæ laudationis canticum aptabant¹⁴, Cherubim vero sedenti super thronum benedictam gloriam repetitis vocibus personabant¹⁵; Thronique susceptionis ergo, ac cœlestes omnes Potestates, ad nobilissimum Dei famulum triumpho accipiendum paratæ erant; atque aliæ quidem sacrarum mentium ad eum illuc e cœlis descendentes, aliæ vero ascendentes, planum valdeque expeditum ascensum muniebant; jam necesse erat ut relicto in terra corporis involucro, ad substantia omni majorem corporis expers evolaret; abruptaque carnis mole ac crassitie, nudo spiritu ad Spiritum pure emigraret. Necesse erat ut terra in terra manente, futuraque illa terræ in sanctificationem, illiusque pignus fidei, sacræ exsuviae fidelibus cederent, ipseque levis in cœlum tolleretur, cum eo versaturus, qui excelsior cœlo est.

Quodnam vero sic emigrandi atque solvendi organum fuit? Nimirum crux, signum crucifixi, sceptrum universorum Regis, Christi gloria, sanctorum omnium inviolabilis armatura. Crux, sicut prius a Judæis Jesu structa velut mortis organum, cunctisque ab eo sanctis data tanquam vitæ signum; sic et fidelissimo Christi cruci affixi discipulo, mortis organum ab Ægeate fixa (ea scilicet ratione quod uxore fratreque frustraretur, ab Andreæ pendentibus fide ejusque divinis sermonibus) quæ tamen nedum Maximillæ et Stratocli, sed et cunctis Patrarum civibus, omnique Achaiæ salutis causa exstiterit.

Sublatus enim in crucem provecctæ ætatis senex, nec illi confixus, sed tridui spatio alligatus, velut e specula montisque vertice astantes populos intuens, sacratorisque doctrinæ verba proponens, hortabatur carnem despiciere, nulli corporis voluptati ac libidini cedere, nihilque eorum quæ cerni oculis possunt aut intereunt, studii dignum ducere; animæ duntaxat ejusque operationis (veritatis scilicet fidei) exstatici ad supremum eorum, quæ desiderari possunt, animi ascensus, sociæque similitudinis ac conjunctionis theologicæ, omni diligentia, arteque ac robore, vir Deo plenus aiebat curam habendam esse.

ex creatis, et ut illorum auctor est, intellecto: cujusmodi plura in l. *De Mystica Theologia*: non ὑπέρθος, quasi aliis personis magis Deus, aut illis superior existat; quod esset Arianici fursuris.

Hujus unius quam maxime assumendam sollicitudinem, quippe cum Dei opus sit²⁴; inque eo primitus laborandum; omnes autem terrenas possessiones, eeu fluxas, spernendas esse: bonam corporis habitudinem, ut quæ ipsa fragilis sit, contemnendam; animoque virtutis causa laborante connitendum fortiter admonebat, nec laboribus fatisendum. Unam scire mortem qui sit philosophus, peccatum scilicet ac impietatem. Veram hanc mortem esse veram nimirum vitam ignorare, animique oculos claudere, ne Christi fidei radiis collustrentur. Hanc tremendam acerbamque aiebat mortem; quam autem infidèles inferant, cunctis suaviolem deliciis, vitæque causam existimandam esse, ut quæ ipsi Vitæ, ipsi Luci atque luminum Patri (omnis scilicet, pulchritudinis auctori omnisque bonitatis parenti) admoveat,

Ne igitur, filii, eorum causa indignemini qui interimunt. Nam et inviti vitam conciliant; et cum lædere arbitrentur, beneficium præstant: putantes honori detrudere, honorem accumulantes: existimantes affligere atque ærumnæ auctores esse, ad verum ac nunquam diffuens gaudium transmittunt. Non igitur mihi mæroris causa et tristitiæ animique doloris, injusta hæc existimata sententia. Esset mihi plane valde molesta ac tristis, ac vere mortis causa, siquidem justa esset. Si deprehensi essemus facinoris rei; si nos Ægeali morte dignos exhibuissemus. Nunc autem veram vitam, vitam stabilem, ineffabilem, intemeratam, quam oculis vidimus, manibus contrectavimus²⁵; cujus ipso rei periculo virtutem cognovimus, cum annuntiamus, cunctosque (quod nostrarum partium est) boni socios assumere studeamus, ejusque rei gratia in talia incidamus, non delicti pœnas luimus, sed clarescimus; non punimur, sed servamur; nec (ut quis putaverit) morte afficimur, sed vita donamur²⁶. Quid enim vir fortissimus virtutis causa injuria affici ac cruciari, philosophi sensu existimaret, quam justificari ac coronari? Quid vero Jesu causa in crucem agi ac interimi, quam vita ac deitate augeri; ac sicut supplicii mortisque similitudine, sic claritatis societate ei copulari, ac cum eo in æternum regnare.

Atque hæc quidem ad plebem: sibi vero vir reipsa sapientissimus incumbens, atque ad eum, quem in se manentem habebat, sermonem convertens, *Gratias, inquit, ago tibi, mea voluptas ac gloriatio, mea exsultatio ac exaltatio, mea lux, mea potestas, mea corona, mea substantia, mea claritas, mea gratia, nomen desiderabile, divinumque nomen.*

Gratias tibi, Jesu, vitæ meæ, meæ respirationi, alto cordis mei sensui, mentis meæ gloriationi, quem Dei amore amo quo frui liceat æterna voluptate; quem habeo, quem sitio, cui vivo, ac cui sum obligatus, et ad quem urgeor provehorque, ac contente contendo.

A Τούτου μόνου φροντίζειν ὅτι μάλιστα δεῖν, ὡς ἔργου καθεστῶτος Θεοῦ, καὶ περὶ τοῦτο προσηγομένως πονεῖν· κτήσεως δὲ γῆινης πάσης, ὡς βεούσης, ὑπερορᾶν· εὐπαθείας σώματος, ὡς οὐ μενούσης, ὑπερφρονεῖν· καὶ ψυχῆς δὲ ὑπὲρ ἀρετῆς πονούσης, ἀνδρίζεσθαι παρήγγελλε, καὶ μὴ ἐκκακεῖν· θάνατον δὲ μόνον εἰδέναι φιλόσοφον, τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἀσέβειαν. Θάνατον τοῦτον ἀληθῆ, τὴν ἀληθῆ ζωὴν ἀγνοεῖν, καὶ μυωπάζειν τοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμοὺς, ὡς μὴ ταῖς ἀκτίσι τῆς πίστεως καταυγασθῆναι Χριστοῦ. Τοῦτο θάνατον ἔφασκεν εἶναι φρικτὸν καὶ πικρὸν· τὸν παρὰ τῶν ἀπίστων δὲ ἐπαγόμενον, πάσης ἡδύω τρυφῆς καὶ ζωῆς αἴτιον ἡγεῖσθαι, ὡς αὐτῇ προσάγοντα τῇ αὐτοζωῇ, τῷ αὐτοφωτῇ, καὶ τῷ φωτῶν Πατρὶ· τῷ πάσης καλλοποιῶ καλλονῆς, τῷ πάσης ἀγαθότητος ἀγαθοποιῶ.

Μὴ οὖν ἐπὶ τοῖς ἀναιρουῶσιν, ὧ τέκνα, δυσχεραίνειν. Ἄκοιτες γὰρ ζωοποιουῶσι· καὶ κακοῦν νομιζοῦντες, εὐεργετοῦσι· καὶ ἀτιμοῦν οἰόμενοι, τιμῶσι· καὶ θλίβειν ἡγούμενοι, ἐπὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀρβενστον παραπέμπουσι χαρὰν. Οὐκ οὖν ἐμοὶ δυσθυμίας, οὐκ ἀνίας, οὐδὲ λύπης αἰτία, ἢ ἀδικος αὐτῆ νομιζομένη κρίσις. Ἦν ἂν μοι, φησὶν, σφόδρα λυπηρὰ, καὶ ὀντως θανάτου πρόξενος· εἰπερ ἐνδικος ἦν· εἰ κακοεργουῦντες ἐάλωμεν· εἰ ἀέλους ἑαυτοὺς θανάτου τῷ Αἰγυπτῷ παρεστήσαμεν· τῶν δὲ ζωὴν ἀληθῆ, ζωὴν μένουσαν ἀρβηστον, ἦν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐωράκαμεν, ταῖς χερσὶν ἐψηλαφήσαμεν· ἧς διὰ πείρας ἐγνώκαμεν τὴν δύναμιν, ταύτην εὐαγγελιζόμενοι, καὶ βουλόμενοι πάντα ὅσον ἐφ' ἡμῖν, τοῦ ἀγαθοῦ λαβεῖν κοινωνοὺς, καὶ τοιοῦτοις περιπίπτοντες δι' αὐτὴν, οὐ τιμωρούμεθα, δοξαζόμεθα δὲ· οὐ κολαζόμεθα, σωζόμεθα δὲ· οὐδ' ὡς ἂν τις ὑπολάβοι, θανατούμεθα, ζωούμεθα δὲ. Τί γὰρ τὸ ὑπὲρ ἀρετῆς ἀδικεῖσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι ὁ ἀνδρειότατος ἐφιλοσόφει, ἀλλ' ἢ δικαιοῦσθαι καὶ στεφανοῦσθαι; Τί δὲ τὸ ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ δόξης σταυροῦσθαι καὶ νεκροῦσθαι, ἀλλ' ἢ ζωοποιεῖσθαι καὶ θεοῦσθαι· καὶ ὡσπερ τῇ ὁμοιότητι τοῦ πάθους, οὕτω καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς δόξης συμφύεσθαι, καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ εἰς τοὺς αἰῶνας;

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ πλῆθος· ἑαυτοῦ δὲ πάλιν ὁ τῷ ὄντι φιλοσοφώτατος γινόμενος, καὶ πρὸς τὸν ἐν αὐτῷ μένοντα τὸν λόγον ποιούμενος, *Εὐχαριστῶ σοι, φησὶ, τὸ ἐμὸν ἐντρούφημα καὶ καλλώπισμα, τὸ ἐμὸν ἀγαλλίαμα καὶ ὑψωμα, τὸ ἐμὸν φῶς, τὸ ἐμὸν κράτος, τὸ στεφάνωμα τὸ ἐμὸν, ἢ ἐμοῦ περιουσία, ἢ ἐμῆ δόξα, ἢ χάρις ἢ ἐμῆ, τὸ ἐπιπόθητον ὄνομα, τὸ θεάρχιον ὄνομα.*

Εὐχαριστῶ σοι, Ἰησοῦ, τῇ ζωῇ μου, τῇ ἀναπροῇ μου, τῷ ταυριάματι τῆς καρδίας μου, τῷ κυυχῆματι τῆς διανοίας μου, οὐ ἐρῶ Θεοῦ ἔρωτι, οὐ ὀναιμην αἰωνίῳ τρυφῇ, ὃν ἔχω, ὃν διψῶ, ὃν ἴψῳ, καὶ ὃν δέδεμαι, καὶ πρὸς ὃν ἐπιέγομαι καὶ ἀνάγομαι, καὶ συντεταμένως ἀνατείνομαι.

Ἐὐχαριστῶ σοι, Χριστέ, τῷ Κυρίῳ μου καὶ Θεῷ μου καὶ Βασιλεῖ μου, ὅτι με πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τῇ κοινῶν τειμήκακ τοῦ σοῦ πάθους· ὅτι με τὸν δρόμον τελῶσαι καλῶς, τὸν ἀγῶνα νομίμως ἀγωνίσασθαι, καὶ τὴν πίστιν ἐνίσχυσας βεβαίαν τηρῆσαι. Καὶ νῦν διὰ τοῦ σταυροῦ τούτου ὑψούμενον, πρὸς σὲ χαρμοσύνως ὑπόλαβε, φιλοφρόνως δεξιῶσαι, πατρικῶς ἐναγκάλισαι καὶ γὰρ παρὰ σοὶ μένειν, ἐν σοὶ ζῆν, ἀγαλλιᾶσθαι δι' αἰῶνος ἐν σοὶ, κατατέραςθαι καταξίωσον ἐν σοὶ, καὶ τῆς σῆς ὠραιότητος, τῆς σῆς βασιλείας κατατρυσᾶν, ἧς οὐδὲν μοι τῶν ἐπὶ γῆς κατ' οὐδένα προτετιμῆσθαι καιρόν.

Ἄλλὰ καὶ τὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἀπαρχὰς, τὰς συναγωγὰς τῶν πιστῶν, τὰ τῶν ἐμῶν ἀκροθήνια πόρων, τὰ δράγματα τῆς γεωργίας τῆς ἐμῆς, ἃ τῷ σῷ περιπεποίημαι Πνεύματι, φύλασσέ μοι, Χριστέ, καὶ τήρει, καὶ σκέπε τῆς βασκανίας τοῦ ποτηροῦ. Μεγάλυνόν σου τὸ ποιμνιον, ἀγαθὲ, κραταίωσον, ἰσχυρὲ· σθένωσον, κολλαπλασίσσον, ὥστε πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τῆς ἀπάτης ἐλευθερουμένην τοῦ δυσμενοῦς, πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου καθορμισθῆναι· ὥστε τῆς σῆς πλησθῆναι τὴν γῆν.

Τοιοῦτοις ῥήμασι, καὶ ἔτι πολλῶ πλείοσι καὶ κρείτοσι, ὃ τρισμακαριώτατε μαθητὰ, τῷ διδασκάλῳ καθομιλῶν, καὶ ὅλος ἐν τῷ Θεῷ ἐξεστῶς, εἶδες μὲν ἀνεφύγτας σοὶ κρυφίως τοὺς οὐρανοὺς· εἶδες δὲ καὶ τὸν Βασιλέα τῶν οὐρανῶν, ὡς ὑπέσχετο, μυστικῶς ἐμφανισθέντα σοι, καὶ νοερωτάτοις καρδίας ὄμμασιν ὑψηλῶς καὶ θεοπρεπῶς αὐτῷ προσθαλῶν, καὶ ἀρρήτην καὶ μυστικὴν θυμηδίαν καὶ τερπνότητι συνδεόμενος καὶ ἐφεπόμενος, συνανελήφθης μετὰ παρρησίας καὶ ἀγαλλιᾶσεως εἰς τοὺς οὐρανοὺς· καὶ οἶα χιτῶνα τὸ ἱερώτατον σκῆνος τῷ ξύλῳ καταδεδεμένον ἀφείδ, αὐτὸς ἐπήρθης τῷ πνεύματι, καὶ σύμμορφος ὄντως ὤφθης ἐν ὑψίστοις, τῷ σώματι τῆς δόξης Χριστοῦ.

Χαίρε μοι τριγαροῦν, ὃ πρωτόκλητε καὶ προβάθμια (13) τῶν ἀποστόλων καὶ ἀρχηγέ· ὁ μετὰ τὸν σύγγονον μὲν τὴν τάξιν εὐθύς, τὴν κλήσιν δὲ πρὸ αὐτοῦ· τῆς εἰς τὸν Σωτῆρα δὲ πίστεως καὶ μαθητείας, οὐ τῷ Πέτρῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις γενόμενος ἀπαρχὴ μαθηταίς.

Χαίρε, ὅτι τῷ προδρόμῳ λύχνῳ προκαταυγασθεὶς, δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐχειραγωγῆθης· ὅτι πρῶτος τὸν Ἄμνόν τοῦ Θεοῦ καὶ καλὸν Ποιμένα τῶν προβάτων ἐπεγνωκῶς, ὡς ἀρνίον ἀκακόν, ἀχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, τούτῳ σαφῶς ἐπηκολούθησας· διὸ καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον γεννήτηρα συνυψούμενος, καὶ εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος συνεισιῶν, τοῦ ὑπερτάτου πάντων ὀνόματος κατηξιώθης.

Χαίρε, ὅτι τὸν ἀληθῆ τῶν ψυχῶν Νυμφόν, πρῶ-

Gratias tibi, Christe, Domino meo et Deo meo ac Regi meo, quod præter alia, etiam tuæ me socium passionis honoraveris⁹⁶ : quod ut cursum probe consummarem, certamen legitime certarem⁹⁷, ac firmam servarem fidem, vires roburque præbueris⁹⁷. Nunc itaque per hanc elevatum crucem, ad te gaudio suscipe, amanter benigneque accipe, paterne amplectere ; ac vero apud te manere, in te vivere, in æternum in te exsultare, in te delectari concede ; tuoque decore ac regno potiri, cui nihil terrenorum usquam velim anteire.

Sed et Ecclesiarum primitias, fidelium cœtus meorum laborum manubias, culturæ meæ manipulos, quos tuo acquisivi Spiritu, mihi, Christe, custodi, servaque, ac a nequissimi invidia protege. Adauge gregem tuum, qui bonus es ; confirma ac roborâ, qui fortis es ; conforta, multiplica, quo omnis hominis anima, inimici errore liberata, tuto se portu ad Evangelii veritatem recipiat ; ut quam cito tui agnitione et gloria repleatur universa terra.

ἐπιγνώσεως καὶ δόξης σύμπασαν, ὡς τάχιστα,

Istiusmodi verbis, longèque iis pluribus ac potioribus, ter beatissime discipule, magistro collocutus, totusque Deo excedens, vidisti cœlos tibi occulte apertos, vidisti et cœlorum Regem, ut erat pollicitus, mystice apparentem, perspicacissimisque animi oculis sublimiter ac divine illi incumbens, arcanaque quadam ac mystica animi jucunditate et oblectatione ipsi devinctus ac comes, cum favore et exultatione pari triumpho in cœlos receptus es : sacratissimumque tabernaculum tunicæ instar e ligno vinctum relinquens, ipse spiritu elatus, verèque in excelsis conformis factus corpori claritatis Christi es^{97*}.

Salve igitur mihi sis, primo in apostolis vocate graduque eorum prime et antesignane : ordine quidem dignitatis secunde statim a fratre, at prior illo vocatione : fide autem in Salvatorem discipulorumque matricula, nedum Petro, sed et discipulis omnibus facte primitiæ.

Salve, quod præcurrente lucerna primum illustratus, per illam ad Solem justitiæ adductus es : quod cum Agnum Dei bonumque illum ovium Pastorem cunctis prior ipse agnovisses, velut ovis innocens, ad mortem usque, idque mortem crucis, eum palam secutus es : quamobrem etiam ad cœlestem Patrem una sublimatus, inque interiora velaminis pariter ingressus, supremum omnium nomen consecutus es⁹⁸.

Salve, quod verum animorum Sponsum, cum

⁹⁶ Joan. xx, 28. ^{97*} II Tim. iv, 7. ⁹⁷ II Tim. ii, 4.

^{97*} Philipp. iii, 10. ⁹⁸ Hebr. vi, 19.

(13) Καὶ προβάθμια. Novi hoc tituli sola vocatione, fideique in Christum explicatæ primitiis, intelligendum est ; cum alioqui Petrus, ipse junior, omnibus Andreæ præeat, unus ipse coryphæus ac gregis dux, princepsque apostolorum ac Christi

singularis vicarius, in quo fundata Ecclesiæ unitas, non in Andrea, ullove alio discipulorum : qui proinde absolute προβάθμιος, apostolorum primitiæ ac primas electus a Domino est.

primus promudi testimonia didicisses, totusque statim charitatis modis vulneratus esses, ac ejus prorsus captus dulcedine, cervique in modum siti maxima te illi adjunxisses, ac vitali latice affatim potatus atque inebriatus esses, ex ejus in te pinguedinis abundantia plures inebriasti, torrensque voluptatis gentibus multis exististi⁹⁹, quibus velut aquam multam operientem maria Christi notitiam ubertim eructasti¹⁰⁰.

Salve, quod ipsam Jesu faciem videre meruisti, ipsoque gubernatore tum spiritali, tum quod sensu percipitur, enavigato mari, atque ad crudivoras gentes profectus, non ab eis devoratus es, sed eos Christo venatu cepisti; nec ab eis consumptus es, sed et latitantem in eis draconem peremisti: mirandisque operibus in stuporem agens, cogensque ad Domini fidem, Ecclesiam Christo crexisti.

Salve sis, crucifixi crucifixe, benedicti benedictæ, dilectissimi dilectissime, discipule et præco, et apostole ministerque divinissime; angelorum decus, apostolorum firma basis, sanctorum fulcimentum, Ecclesiae fundamentum et gloria.

Salve, et exulta valde in Christo Jesu, qui velut in curru Chêrubico in te requiescit; ac tanquam nostræ gentis apostolus, patriæque tutelaris ac curator, clementer rogo et miseranter nostræ quoque humilitatis miserere; benignissimumque Patrem tuum ac Deum exorans, ad ipsum nobis viam dirige, ut ex ejus doctrina exque judiciorum justitiæ rationibus inculpate super terram conversati, omnium Regi Christo, te intercessore, cum gloria præsentari mereamur; quem decet omnis gloria, honor, adoratio, una cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum Amen.

ORATIO V.

Laudatio sancti et celebratissimi apostoli Jacobi Zebedæi.

Haud ita pridem vivus nos veræ Theologiæ fons, mysticum Paracleti tonitruum, concinna ac suave

⁹⁹ Psal. xxxv, 9 ¹⁰⁰ Isa. xi, 9.

(14) Sunt quædam ex Evangelio, exque libro Actuum apostolicorum de Jacobo explorata, quædam vero de illius rebus gestis ante passionem ambigua: de adventu scilicet in Hispaniam, deque prædicatione, numi solis Judæis prædicaverit, an etiam gentibus. Ill. annal. pater in notis, vix tandem acquiescens dicentibus venisse in Hispaniam, nec rem adeo absurdam videri, ut non decoqui possit, modo ne etiam gentibus Christum annuntiasse existimetur, sed solummodo Judæis; putat tunc potuisse venire, cum facta est magna illa Hierosolymis persecutio Stephani cæde, quando et dispersi omnes discipuli per Samariam et Galilæam, exceptis apostolis, qui ut gregis arietes ac reliquis fortiores illic remanserant, ut sic dispersam Ecclesiam denno congregarent. Nihil enim vetat etiam aliquos apostolos discessisse, qui ipsi sic dispersis solatio

Α τος τοῦ νυμφαγωγοῦ ταῖς μαρτυρίαις ἐπεγνώκως, καὶ τοῖς τῆς ἀγάπης μέτροις εὐθὺς ὄλος κατατρωθεὶς, καὶ κατακράτος τῆς αὐτοῦ γλυκύτητος ἠττηθεὶς, καὶ αὐτῷ τρόπον ἐλάφου διψητικώτατα προσδραμῶν, καὶ τῶν ζωηρῶν ναμάτων ἀναπλησθεὶς τε καὶ μεθυσθεὶς, ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς ἐν σοὶ πιότητος ἐμέθυσας πολλοὺς· καὶ χειμάρρους τρυφῆς ἔθνεσι γέγονας πολλοῖς, οἷς ὡσπερ ὕδωρ πολὺ κατακαλύπτον θάλασσαν, τὴν γνῶσιν κατακέρως ἐναπηρεύξω Χριστοῦ.

Καίρε, ὅτι τῆς αὐτοπροσώπου θέας τοῦ Ἰησοῦ καταξιωθεὶς, τὴν τε νοσητὴν θάλασσαν, καὶ τὴν αἰσθητὴν ὑπ' αὐτῷ κυβερνήτῃ διαπλεῖς, καὶ τοῖς ὡμοφάγοις τῶν ἀνθρώπων ἐπιδημῶν, οὐ κατεβρώθης ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐζώγησας τῷ Χριστῷ· οὐ κατηναλώθης, τὸν ἐμφωλεύοντα δὲ τούτοις δράκοντα ἀνεῖλες· αὐτοὺς δὲ, θαυμασίοις ἔργοις ἐκστήσας, καὶ τῷ Κυρίῳ πιστεῦναι ἀναγκάσας, ἐκκλησίας ἀνεστήσω Χριστῷ.

Καίρέ μοι, ἐσταυρωμένε τοῦ ἐσταυρωμένου· εὐλογημένε τοῦ εὐλογημένου· ἡγαπημένε τοῦ ἡγαπημένου, μαθητὰ καὶ κήρυξ καὶ ἀπόστολε, καὶ θεϊότατε λειτουργέ· τὸ τῶν ἀγγέλων ὠράισμα, τὸ τῶν ἀποστόλων ἱδρυμα, τῶν ἁγίων στήριγμα, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐδραῖωμα καὶ καλλῶπισμα.

Καίρε καὶ ἀγαλλία σφόδρα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ ὡσπερ ἐν ἄρματι Χερουβείμ ἐπαναπαυομένῳ ἐν σοὶ· καὶ ὡς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἔθνους ἀπόστολος, καὶ προγονικὸς ὑπερασπιστής, καὶ ὡς πατρικὸς ἀντιλήπτωρ καὶ κηδεμῶν, εὐσπλάγχχνως δέομαί σου καὶ οἰκτιρμόνως καὶ τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος μέμνησο, καὶ τὸν ἀγαθόν σου Πατέρα καὶ Θεὸν δυσωπῶν, κατεύθυνον ἡμῖν τὴν ὁδὸν πρὸς αὐτόν, ἵνα κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης ἀμώμως ἐπὶ τῆς γῆς πολιτευσάμενοι, καταξιωθῶμεν τῷ πάμβασιλει διὰ σοῦ προσενεχθῆναι μετὰ δόξης, Χριστῷ· ᾧ πρόπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου (14).

Πρώτην μὲν ἡμᾶς ἡ ζῶσα τῆς ἀληθινῆς θιολογίας πηγὴ, ἡ μυστικὴ τοῦ Παρακλήτου βροντὴ, ἡ ἐναρ-

essent, ac per eam etiam occasionem aliis locis Christum evangelizarent; velut etiam Ananias Damasci, aliique aliis locis. Verum sive tunc eaque occasione, sive postea atque alia non satis nobis nota, nihil vetat sanctissimum apostolum adiisse Hispaniam, ut ejus Ecclesiae suadent monumenta; eodem fere instinctu quo Paulus postea; ut nempe Judæis, quorum ingens turba ex priori dispersione per Hispanias disseminata erat, Evangelii lucem inferret. Id certe primo satagebant apostoli, antequam in gentes dividerentur, eisque ex instituto (relictis Judæis ut pervicacibus atque indignis Christi munere) Christum prædicarent; ut scilicet antea in illis, quasi Christi mandato, operam probarent; neque id solum intra angustos Judææ limites, sed et ubique gentium, ubi celebriores erant ac numerosiores Judæorum cœtus, sive alias legis cul-

μόνιος λύρα καὶ εὐρηγὸς τῶν οὐρανίων φωνῶν· ὁ τῆς
τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐπώνυμος, Ἰωάννης, ὁ μέγας καὶ

A sonans caelestium vocum lyra ; qui a gratia nactus
appellationem est, Joannes, magnus ille primusque

lorum : per quam ipsam occasionem factum est ut
et Græcis Christi Evangelium, ante etiam Jacobi
necem, a viris Cypriis aliisque Antiochiæ annun-
tiaretur, Act. xi. Quod si hoc a discipulis vix se-
cundi ordinis, quidni ab apostolis, et inter apo-
stolos fere principe, Jacobo ? Potuit ergo interim in
Hispania versari, et quidquid est apostolici muneris
præstare, ac, quod postea Paulus, obduratis Judæis
et viam Domini bonam blasphemantibus, ad gentes
converti, vel certe illarum explorasse animos, num
ad fidem aptiores essent, deque illis relaturus (velut
etiam factum est Antiochiæ) Hierosolymam ad Pe-
trum et apostolos reliquos ascendisse ; per quas
moras Herodes Agrippa ante festum Paschæ cervices
illi amputavit. Ac forte simile aliquid in Jacobo
præcessit, quod postea in Paulo Actuum apostoli-
corum historia nobis manifestavit. Nempe delatæ
quædam querelæ, sive perlatus Hierosolymam rumor,
ab iis Judæis quos vel in Hispania, vel aliis locis
inviserat, tanquam et ipse discessionem prædicaret
a lege, et gentibus Evangelii ostium aperiret ; vel
non omnem œconomiam quam Joannes illius frater,
vel etiam reliqui Hierosolymis apostoli et Jacobus
loci episcopus servaret. Certe peculiare aliquid
fuit, ut sic Herodes Agrippa legis æmulatione, ac
putans se obsequium præstare Deo, non Petrum,
non Joannem, non quemquam aliorum invaserit,
sed potissimum Jacobum, ac reliquorum primum,
cujus cæde in Petri necem exarsit. Hæc tota mens,
quam ipse nobis Nicetas insinuavit, quibus sic lo-
quitur, τὴν ἑρμῶν δὲ τῶς Ἐκκλησίαν συσσελ-
σασα τῶν ἰθῶν, quasi Jacobi prima omnium præ-
dicatio sic concusserit desertam hactenus gentium
Ecclesiam, sensumque Evangelii sensim illi indide-
rit : quod vel maxime in Hispania factum sit. Vel-
lem pro Hispanis testes antiquiores, et probatæ
magis fidei, quam quos habent. Isidorus plura ha-
bet consuta mendaciis, ut bene Baron. Proinde
non verus Isidorus : Flavius Dexter, auctor suppo-
sititius ; Beda ipse non satis vetustus, et forte in-
terpolatus : Callixtus, alique pontifices, possunt
ipsi pium sensum suum de Jacobo ejusque in Hi-
spania apostolatu et miraculis aperire, et etiam li-
bris ecclesiasticis inserere ; sed historicam fidem,
nisi ex probatis monumentis, non possunt certam
præstare. Utque in Jacobo sic in aliis, in quibus
nulla pietatis jactura, licet post etiam diplomata
pontificia, vel instituta publica auctoritate sancto-
rum veneratione officia, a viris doctis et studiosis
certius aliquid inquiri. Quod recudendis Romæ nu-
per fastis ecclesiasticis diligenter præstitum audio,
et summo opere laudo ; quippe nullum majus ad pie-
tatem fomentum, quam certa veritatis assertio.
Græcis prorsus ignotus Jacobi hic in partes occi-
duas adventus. Nicetas, in Judæa et Samaria præ-
dicasse habet, ab illa dispersione, quæ facta est sub
Stephano, tumque reversum ut inviseret Hierosoly-
morum Ecclesiam, sic ab Herode captum et occi-
sum. Hippolytus adhuc parcus, ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ κη-
ρῦσων, cum prædicaret in Judæa : nec aliter
Menæa Græcorum. Abdias Babylonius, cujuscunque
fidei auctor, Samariam adjungit ; quæ ipsa vicina
Judææ est, ac procul abest a transmarina illa His-
panica profectio. Euseb. l. ii, c. 9, ejus duntaxat
meminit, quod ex Actibus habuit : solumque refert
ex Clem. Alexandr., eum qui iudicio obtulerat, εὐ-
χαρῶν εἰς δικάστηριον, visa Jacobi martyrii con-
stantia, veniam a Jacobo petiisse, quem Jacobus in-
precando pacem osculatus sit, fratremque vocave-
rit. Docet Henric. Vales. illam vocem potius de
delatore seu accusatore intelligendam, qui ipse in
iudicium adducere dicitur, quam de apparitore seu
militate ; cum vox Græca utrumque ferat ; quod sic
ille veniam a Jacobo petierit, quod magis, inquit,

convenit accusatori, quam militi. Quippe accusator
qui innocentem calumniatur, sciens ac volens peccat :
atque idcirco veniam petere potest ab eo quem affecit
injuria. Miles vero qui iudici exhibet noxium, cum
imperio iudicis obsequatur, omni culpa videtur vacare.
Quæ certe ratio, pace tanti viri, non prorsus satis-
facit. Quoties enim legimus in Actis martyrum et
confessorum apparitores, cornicularios, carcerarios
veniam petiisse, ac culpam agnovisse, cum omnes
iudici obsequerentur, qui proinde obedire, non
omni semper culpa vacare videri potest ; tunc ni-
mirum, cum contra Dei legem obeditur, nec reus
adducitur, sed sanctus et Dei servus, eo ipso no-
mine quod Dei servus, uti res se tunc in martyrum
et confessorum judiciis pœnisque habebat. Cum
itaque vox εὐχαρῶν, ut exstat in Clem. nullis aliis
vestita, non magis apparitorem sonet et militem,
quam delatorem vel calumniatorem (qui forte nul-
lus peculiaris erat, sed communis rumor prædica-
tionis Jacobi, quovis tandem modo illa impingere
videretur Mosis legi), liberum erit quo quis potius
sensu accipere velit. Si qua tamen fides Abdias, fuit
hic unus ex scribis Pharisæorum, Josias nomine,
qui Jacobo concionem habente, cum essent duo
centuriones, qui eum essent adducturi, Lysias et
Theocritus, ipse quasi majoris zeli, in ejus collum
funem injecerit : quasi nimirum legis vindex, quam
in Jacobo putaret violari ; donec miraculo curati
paralytici ad fidem illuminatus, sic veniam suæ te-
meritatis petiit, et ejus, quod cæco zelo atque igno-
rans, in Jacobum et Christum patraverat, delicti.
Quæ narratio plenior est illa Clementis, et forte ad
veritatem expressior. Potuit visus Jacobus μαρτυ-
ρῆσας, vel ut alii codd. μαρτυρήσων, ipsa scilicet
martyrii constantia, cogere ad fidem Josias animum
offulgente illi Christi gratia ; pronius tamen est ut
existimetur id factum aliquo miraculo, cujusmodi
istud paralytici Abdias relatum : in quo nihil novum,
aut non prius Christo sæpius, tumque Petro et Joan-
ni, Christi Deitatis argumento exhibitum, uti partim
sacris Evangeliiis, partim Actuum libro habemus ex-
pressum. Sic in Stephano, ut Saulus converteretur,
non satis fuit ejus exemplum constantiæ, vel etiam
oratio, sed opus fuit divino vocationis miraculo :
sic in Jacobo videatur, cum pene pares Josias et
Saulus in Jacobo et Stephano videantur, eademque
instincti æmulatione, præcipui amborum necis au-
ctores extiterint. Sunt in Abdias, quæ probata videri
possint, sintque bonis auctoribus consentientia,
multumque eis ac historiæ lucis afferant ; quod
tamen in eo carbones auro commisti merito cen-
seantur, caute legenda et probanda, quæ affert ;
velut etiam est illa tanta narratio de Phileta et Her-
mogene magis, quos nihil vetat, sic a Jacobo con-
versos, a fide postea defecisse, ut testatur Paulus ;
sicque pene in illis se rem habuisse ac in Simone
Mago. Multos ejusmodi ad fidem conversos, fidem
facit Actuum liber, qui et libros suæ artis tanto
pretio combusserint.

Joannes Tamayo Sarazar in suo Martyrologio,
Hispanico, tom. IV, sancti Jacobi genealogiam
texens, seu historiam referens, in hæc verba ordi-
tur : *Jacobus Zebedæi ex Maria sorore Matris Dei,
Filia Salome, de Anna, et frater Joannis Evangelistæ,
filius.* Ubi primum ipsa quæsitæ constructio, mire
obtundit. Quam enim longe posita vox, *filius !* Sen-
tentia ejus est fuisse tres Annæ filias, omnes dictas
Marias ; Mariam matrem Jacobi, filiam Salome et
Annæ : ita ut Salome illi vir sit unus ex maritis
sanctæ Annæ, quos plures habuerit. At abhorrent
hæc a traditione relata a Niceph. l. ii, c. 3, ex Hip-
polyto Portuensi, singularis prolis sanctæ Annæ ex
Joachim, quam confirmat card. Baron. in appar., n. 41.
Idem tamen totis velis in eam sententiam vide-

Dei Verbi Theologus, ad suorum mirabilium laudationem humanissime colligens, laudatissimam

tur ire in notis Jul. 25, ubi et Maii 25, majori commento Mariam Jacobi, hujus matrem interpretatur, quæ sic in Italiam venerit in dispersione illa sub Stephano, et Verulis in Hernicis sancto sine quieverit: putatque se habere ex illius Ecclesiæ monumentis; quæ certe vir doctus probare debuit, vel probanda repræsentare lectori. Mihi certe monstro simile, quæ in Evangelio legitur Maria Jacobi, matrem intelligi Jacobi Zebedæi aut etiam Joannis. Undenam vero orta Maria hæc, ac quidni æque Joannis dicta, qui ipse etsi junior fratre ætate, cunctis tamen reliquis celebrior fuit, ut etiam auctor est Chrysostomus, etc. Certe Maria Jacobi, ipsi Baronio, et illis qui ejus sententiæ sunt de duobus ex duodecim Jacobis, Maria Alphæi est (scilicet uxor) non Zebedæi: ita alios, ne illius quidem, sed Jacobi, cujus se fratrem Judas nominat, qui etiam Jacobus *μικρός*, *Parvus* seu *minor*, ὁμωνυμίας vitandæ causa a Marco dicitur, undecunque hoc illi cognomen hæserit, sive quia fratrum minimus, quanquam meritis ita conspicuus, sive quia hujus ipsius Jacobi nepos sit ex Symeone. Hanc sic dictam Mariam Jacobi, quasi evangelica phrasi habeant Verulenses, illa gaudeant: non illa invicta, ex nescio quibus monumentis, Mariam Jacobi, quasi uxorem Zebedæi (quæ nec Maria quidem) nobis obtrudant. Sanius certe idem ill. annalium pater in Appar. 61, non jam ex stramineis ac subdititiis monumentis, sed ex puris evangelicis fontibus censens, Matthæumque Marco componens, *Quam alter matrem filiorum Zebedæi astantem cruci ponit, alter Salomen dicit: nec usquam aliter dictam, aut vocatam Mariam, probatus ullus auctor insinuavit. Nec bene, qui nuper (id est Clem. VIII pontifice) Rom. tabulas auxerunt, nec satis ex tanti pontificis mente zeloque emendarunt, dum ita xi Kal. Novembr. illis ascripserunt: Hierosolymis sanctæ Mariæ Salome, quæ in Evangelio legitur circa Domini sepulturam sollicita. Ubi Bar.: De ipsa Matthæi Evangelium xv et xvi. Agunt de ea hac die Beda, Usuardus et alii recentiores. Matth. xv et xvi, ne Salome quidem nominatur, sed solum mater filiorum Zebedæi pro filiis sollicita, et rogans pro illis; etsi id non Matth. xv aut xvi, sed xx. Beda: *Item beatæ Salomæ, quæ in Evangelio legitur cum reliquis sanctis feminis circa Domini sepulturam sollicita; nec aliter* Ado. Quid hoc ad illud novarum ejusmodi tabularum, ut quasi ex illo videatur exscriptum? Vetus quoque Rom. Hieron.; *Item Salome, quæ in Evangelio legitur circa, etc.* Quomodo Maria Salome Hierosolymis, si Maria Jacobi, quæ ipsa Maria Salome, auctorum sensu, quos exagito, Verulis in Italia? Rom. item Rosveid.: *Et Salome, quæ in Evangelio legitur.* Corbeien. ipsum antiquissimum, Salomen non habet, at nec Mariam Magdal.: quod mirum, et contra ac reliqua omnia, etsi ita in indice ascriptum vulgatoris προλήψει, *Maria Magdalena xiv Kal. Febr., 19 Jan.,* ubi tamen ipsæ tabulæ, *Hierosolymæ, Marthæ et Mariæ sororum Lazari.* Certe ad eum diem nullæ veterum tabulæ, nulli fasti Magdalenam ascriptam habent: sed omnes 22 Julii, et quidem simplicissime, ascripto duntaxat illius nomine, *Sanctæ Mariæ Magdalænæ;* exceptis duntaxat novis Rom. tabulis, in quibus explicatur adventus ejus in Provinciam, et quidquid est traditionis illius provincie. Corbeienses illæ unæ tabulæ, cur desiderent Magdalenæ nomen et memoriam, nescio. Num quod illarum auctor in Asia defunctam ad se minus spectare existimavit; an quia ipsam Mariam sororem Marthæ putavit, et cum sorore honorare voluit? Sic certe Dacherius suo indice repræsentavit: sed re ancipiti, probare debuit, ejusque suæ opinionis momenta aperire, quibus forte suasurus aliquid erat, non quasi imponere. Græcos certe video*

Α πρώτος τοῦ Θεοῦ Λόγου Θεολόγος, πρὸς ὕμνησιν τῶν αὐτοῦ θαυμασίων ἀγαθοπρεπῶς ξυναγαγῶν, πολυ-

Magdalenam colere dicta illa Julii 22, Mariam vero et Martham die 4 Junii; *Basilianum Menol. altero die, Natalis sanctæ Mariæ Magdalænæ; altero, et sanctarum mulierum Marthæ et Mariæ.* Sed hæc alterius operæ.

Ad Jacobi matrem Salomen quod spectat, Græci in Menæis 8 Maii laudato Sophron. Ἰστέον ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Θεολόγου ὁ Ζιβεδαῖος ἦν ἡ δὲ μήτηρ, Σαλώμη, θυγάτηρ Ἰωσήφ τοῦ μνηστευσαμένου τὴν Θεοτόκον. Ὁ δὲ Ἰωσήφ υἱοῦς ἔσχε τέσσαρας, Ἰακώβον, Συμεῶν, Ἰούδαν καὶ Ἰωσήφ καὶ θυγατέρας τρεῖς: τὴν τε Ἑσθήρ, τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Σαλώμην, ἣ τις ἦν γυνὴ Ζεβεδαίου. Ἐνταῦθεν ὁ Σωτήρ, θεῖος ἦν Ἰωάννου, ὡς ἀδελφός Σαλώμης τῆς θυγατρὸς Ἰωσήφ. Hæc quidem de Joanne; sed eadem ratio de Jacobo, qui ejus germanus erat. *Fuit Zebedæus Theologi pater: mater vero, Salome, filia Joseph, qui Deiparam sponsam accepit. Porro Joseph quatuor masculos habuit, Jacobum, Simeonem, Judam et Josetem: feminas tres, Estherem et Martham et Salomen, quæ fuit uxor Zebedæi. Itaque Salvator Joannis avunculus erat, velut Salomes frater filie Josephi.* Paulo aliter Niceph. ex Hippol. l. ii, c. 3, duas assignans Josepho filias ex Salome Zachariæ filie, patris Joannis Baptistæ, *Estherem et Thamar.* Epiphan. hæc. 78, ipse quoque duas filias dicit, καὶ δύο θυγατέρας, Μαρία, καὶ ἡ Σαλώμη καλουμένη. *Filiæ duæ, Maria et Salome.* Fuit in feminis istud nomen vulgatissimum: *Salome* enim mater Machabæorum, soror Herodis, obstetrix Bethlehemitica, ipsaque hæc uxor Zebedæi, et plures aliæ: mirumque sic potuisse in virum mutari per apocryphorum somnia, ex quo et Anna Maria mater filiorum Zebedæi suscepta sit, ut in Anna idem Tamayo belle describit.

C Unum alterumve notabo, ne nimis sim, quod Stephanum Jacobi hujus diaconum faciunt. Julian. in Chron. n. 16, fol. 3, quod, ait Tamayo, *multum honoris Apostolo nostro conciliat.* Auctorem laudant Ignatium epist. ad Tralien. Verba Ignatii sunt, in ea epistola, inter eas quæ interpolatæ censentur, cum nec purius exemplar Florentinum habeat, nec veteres versiones Latinæ: *Τί δὲ διάκονοι, ἀλλ' ἡ μιμηταὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, λειτουργοῦντες αὐτῷ λειτουργίαν καθαρὰν καὶ ἁμωμον; ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος Ἰακώβω τῷ μακαρίῳ, καὶ Τιμόθεος καὶ Αἴνος Παύλῳ, καὶ Ἀνέγκλητος καὶ Κλήμης Πέτρῳ.* Quid vero diaconi? nisi imitatores angelicarum potestatum, præstantes episcopo ministerium mundum et immaculatum; quomodo sanctus Stephanus beato Jacobo, et Timotheus et Linus Paulo, et Anencletus et Clemens Petro. Hæc quidem interpolator, nullius proinde frugis, ut existimentur veri Ignatii. Ac vel si Ignatii, quid hæc ad Jacobum Zebedæi; aut cur ejus potius diaconus Stephanus, seu minister quam Petri, vel etiam Andreæ, aut Joannis? Fuerit Jacobus Hierosolymis, at cum reliquis apostolis fuit, nec in eis princeps, aut etiam peculiariter Ecclesiæ illius sacerdos, cui addictum foret Hierosolymis ministerium Stephani; cum præcipue, si aliquid demus Hispaniarum illi traditioni, Jacobi ad eam apostolatus, minus omnibus Hierosolymis moratus sit, nec ut faceret missas, ac diacono in eis uteretur, sed ut Christum prædicaret. Nec forte ulla alia potiori ratione delatus Jacobo ἀδελφοθέῳ Hierosolymorum episcopatus, non ulli ex duodecim peculiariter usurpatus, ne quid ejus functio obstaret prædicationi, quam præcipuum atque proprium suum munus duodecim noverant a Christo sibi constitutum, et ad quod primitiis Spiritus donati erant: licebatque sacerdotes facere et episcopos, non sic facile apostolos, ac apostolico vere spiritu præditos. Hæc sic straminea, ac curiose adeo accersita, ipsam elevant pie traditionis apostolatus

τελῆ μὲν ἡμῖν τράπεζαν σεπτῶν ἐνοιῶν · ἠδελαν δὲ A
 ζτι μάλιστα παρεσκευάσατο φιλοτησίαν · οὐ τῆς
 ἀφθόνου καὶ ζωηρᾶς κατατροφῶντες ἐστιατορίας, καὶ
 τῆ δαφιλείᾳ τῆς χάριτος πληρούμενοι καὶ θερμαινό-
 μενοι, οἷά τινα μικρὰν ἐκ καρδίας τῶν λόγων αὐτῷ
 προσενηνέγκαμεν ἐρυγὴν · τῆς μὲν εὐεργεσίας ἀξίον
 προσενεγκεῖν ἔχοντες οὐδέν · ὡς ἂν δὲ μὴ ἀχαριστίας
 δεινὴν ἀποισώμεθα γραφὴν, κατὰ δύναμιν τὸν ἐπι-
 νον εἰσενεγκόντες.

Νυνὶ δὲ μετ' αὐτὸν, ἄλλη μυστικὴ διαδέδεχται
 πρᾶξις, καὶ ἄλλος ἡμῖν ζωηρῶτος πόματος με-
 μεστωμένος προσεβήθη κρατῆρ · καὶ ὁ ἐστιάτωρ ὡς
 φιλότιμος τε καὶ δαφιλῆς, οὐδὲν ἐκείνου τῆς μεγα-
 λοπρεπείας λειπόμενος · πάντα δὲ τρόπον ἐξισούμε-
 νος, ἀδελφός τὴν φύσιν, ἀδελφός τὴν πίστιν. Ἐνδὲ B
 γὰρ ἑκάτεροι πατρός, ὡσπερ τοῦ Ζεβεδαίου κάτω,
 οὕτως ἄνω τοῦ Θεοῦ · ὀνόμασι μόνοις Ἰωάννης καὶ
 Ἰάκωβος διενηνόχασιν, μικροῦ τοῖς πράγμασι συν-
 απτόμενοι · ἴσοι τὴν γνώμην, ἴσοι τὴν χάριν, ἴσοι
 τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειώσιν. Ὡν ἀληθῶς
 Κύριος εἷς, ὁμοίως ὁρώμενός τε καὶ πιστευόμενος,
 ὁμοίως προσκυνούμενός τε καὶ λατρευόμενος · μία
 κλῆσις, μία πρόθεσις, ἐλπίς μία, ὡσπερ καὶ βά-
 πτισμα ἓν.

Ὁμότιμοι τὴν ἐν γράμματι λατρείαν, ὁμότιμοι
 τὴν πρὸς τὸ πνεῦμα μετάθεσιν. Ὁμόφρονες τὴν
 ἐπίγνωσιν τοῦ Πατρὸς, ὁμόφρονες τὴν εἰς τὸν Μονο-
 γενῆ καὶ ἀγάπησιν · οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν
 τοῦ Πνεύματος συγκατάθεσιν καὶ ὑποταγὴν οἱ αὐ-
 τοί. Διὸ καὶ Βοανεργῆς, ὁ ἐστὶν υἱὸς βροντῆς, ἀμφω C
 πρὸς αὐτῆς κέκληνται τῆς ἀληθείας, ὡς ἐνὶ καὶ τῷ
 αὐτῷ Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ Εὐαγγελίου μεγαλο-
 φωνίαν καταρτιζόμενοι καὶ κροτούμενοι · ὀφθαλμοὶ
 δύο τῆς ἀγιοπρεπείας Ἰησοῦ, τὴν ἀνωτάτω τοῦ
 Δεσποτικοῦ σώματος κατέχοντες σκοπιάν · καὶ πρῶ-
 τοι τῶν θεαρχικῶν ἀκτίων ὁμοίως, ὡς ἀπλοὶ καὶ
 διειδεῖς καὶ φωτοφανεῖς ἀποπληρούμενοι · καὶ ἀγα-
 θοπρεπῶς ὄλον δι' ἑαυτῶν καταλάμποντες τὸ σῶμα.
 Κορυφαῖοι τὴν τάξιν ὡσαύτως, ὡς τῆ κορυφαίᾳ τῶν
 ἀρετῶν ἀγάπη πάντων μᾶλλον τῷ Θεοῦ προσ-
 ωκειωμένοι ἀγαπητῷ. Διὸ καὶ πρωτόθρονοι, καὶ ἰσό-
 τιμοι καὶ πάντων μικροῦ φάναι πρόκριτοι, ὡς τῆς
 ἰσῆς καὶ πρώτης παρὰ τῷ Παμβασιλεῖ κατηξιω-
 μένοι τιμῆς.

Τοῦτον οἱ τῆς βροντῆς υἱοὶ τὸν τρόπον ἐνούμενοι
 καὶ ταυτιζόμενοι, πῶς οὐ τὸν αὐτὸν τῆς εὐφημίας
 προσοίονται λόγον; Ἦν γὰρ οἱ ἀγῶνας ἴσοι, καὶ αἱ
 ἀναβρῆσεις αἱ αὐταί · ὧν δὲ κοινὴ τῆς ἀρετῆς ἡ κτῆ-
 σις, κοινοὶ δὴλον ὅτι οἱ στέφανοι. Τίς οὖν τὰ ἀδιαί-
 ρετα διελεῖν, καὶ τὰ κατὰ φύσιν καὶ γνώμην ἡνω-

¹ Ephes. iv, 5. ² Matth. iii, 17.

Jacobi in Hispaniam fidem. Porro interpolator ipse
 insulsus, qui præter Stephanum Jacobi Hierosoly-
 morum antistitis vere diaconum, et in hoc præci-
 pue ab apostolis creatum, inter diaconos numeret,
 qui omnes episcopi fuerunt, et quidem apostolorum
 quasi suffraganei, quos vocant; partes scilicet et

nobis venerabilium sententiarum sensorumque
 mensam, ac quam maxime suave convivium para-
 vit: cujus copiosis vitalibusque delectati epulis,
 nec non abundantia gratiæ repleti accensique,
 quasi exiguam quamdam ex corde sermonum eru-
 ctationem ei dependimus: quibus suppeteret qui-
 dem nihil, quod pro munere dignum offerretur;
 sed qui tamen, quanta facultas erat, ad depellen-
 dam ingrati animi tetram labem ac crimen, lauda-
 tione in eum defuncti simus.

Nunc vero post illum alia nobis mystica succes-
 sit mensa: alius nobis mellito plenus nectare crater
 propositus est; mensæque structor ac convivator,
 quasi splendidus largusque opum ac magnificus,
 nihil illi impar ambitioso cultu et magnificentia,
 sed omnimode æqualis: natura germanus, ac fide
 germanus: uno enim prolati patre, uti in terris
 Zebedæo, ita in cælis Deo. Solis discreti nomini-
 bus Joannes atque Jacobus, propemodum rebus
 concreti ac copulati: pares animo, pares gratia,
 pares virtute ac cum Deo necessitudine: quorum
 revera unus Dominus, quem similiter viderent, et
 una vocatio, unum mentis propositum, una spes,
 uti et baptisma unum¹.

Pari honore, quod attinet ad cultum legalem;
 pari, quod ad translationem ad spiritum. Pari
 animi sensu ac concordia in Patris agnitione, pari
 propensa in Unigenitum voluntate et dilectione.
 Neque id modo, sed et consensu in Spiritum ejus-
 que subjectione, iidem. Quamobrem etiam Boaner-
 ges (quod est, Filii tonitru) ab ipsa ambo nuncu-
 pati sunt veritate, velut quos unus idemque Spi-
 ritus ad magnificam Evangelii prædicationem con-
 cinnasset atque conflasset². Gemini oculi sanctis-
 simi decoris Jesu, Dominici corporis supremam
 tenentes speculam; primi scilicet divinæ lucis ra-
 diis, ceu simplices atque limpidi lucidique pariter
 repleti, benignissimeque totum corpus fulgoribus
 suis collustrantes. Perinde ordine principes, tan-
 quam charitate quæ princeps virtutum est omnium
 maxime Dei dilecto devincti ac familiares. Quam-
 obrem etiam primis sublimes sedibus, parique ho-
 nore ac cunctis propemodum prælati, tanquam vi-
 delicet parem primumque apud summum universonum
 Regem consecuti honorem.

In hunc modum conjuncti tonitru Filii unaque
 velut ratione coaliti, quomodo non eundem lauda-
 tionis ac præconi sermonem admiserint? Quorum
 enim certamina paria, eadem etiam existant præ-
 conia. Quorum commune virtutis decus, communes
 nimirum etiam coronæ. Quis igitur quæ sunt indi-

munia et episcopalia præstantes, dum apostoli ma-
 jora magisque propria ex officio tentarent; ipsi κατ'
 ἐξοχὴν coryphæi et principes, eminentiusque quid-
 quid episcoporum est, ac velut prima sub Christo
 fundamenta atque ostia habentes.

visa tentet dividere; ac quæ natura ac voluntate copulata, dispescere? Quonam vero modo ex propositis alteri seorsim contexti laudatio queat? quæ enim quis de altero dixerit hæc forsitan etiam alteri convenient. Num vero, cum aliis quidem, uti dictum est, cocant; modo tamen quo ad Christum emigrarunt, abunde distinguantur; illorum quidem ratione, communis amborum laudatio; horum vero merito cuique propria ac distincta sit?

Etenim cum primum eandem humano satu natiuitatem ac educationem nacti essent; iisdemque moribus et disciplinis instituti fuissent, ac paternæ piscatoriæ arti operam posuissent; magnam vitæ partem in mari versati, qui hamum mitterent, sagenam laxarent, ac rursus retia emundarent, eandem postea diuissimi Jesu vocationem consecuti; ac tanquam eodem animo duplicique corpore uterentur, eodem ambo divinæ scientiæ e cœlo coruscante, cuncti qui attentis animis sint, uno ejus fulgore atque micatu pariter irradiantur: sic et illi Dominica vocatione donati, quæ sequi illos præciperet, atque hominum piscatores facturum polliceretur, nihil verbi novitate diffidentia acti sunt: nulla vocationem dubietate repulerunt; nec sicut Paulum Athenienses in crastinum distulerunt³: sed simul atque sermone illabente collustrati animo sunt, ac velut incendio paratiore materia, mentis rectitudine cœlestem ignem susceperunt, sui ipsorum confestim obliti sunt, ac patre cum navi relicto, spretaque propinquorum necessitudine ac consueta institutione posthabita, cunctisque deliciis ac carnis voluptatibus contemptis, uni se Jesu amori addixerunt.

καὶ πάσης τέρψεως καὶ πάσης σαρκίνης παραμελήσαντες ἡδονῆς, μόνου γεγένητο τοῦ ἔρωτος τοῦ Ἰησοῦ.

Terrenorum omnem jucunditatem, una hac sublimi cupiditate commutarunt: neque duntaxat naturalem corporis libidinem animi magnitudine supergressi, Legis tamen litteræ ac Mosaicis traditionibus justo amplius addicti, segniores ad Spiritum accedebant; neque fervore quidem ac fide accedentes, novum tamen legislatorem spernebant; aut ei quidem honorem habebant, at qualem Mosi, seu cuidam alii prophetarum: quinimo omnium a sæculo sanctorum Deum ac Dominum, Dei que viventis Filium⁴, ac prophetam olim Scripturis prænuntiatum Christumque venturum Jesum credentes, sic ardore fidei ipsum sequebantur⁵; non subjecta oculis specie offendentes, sed qui ad ea quæ mente intelligebantur spiritus ratione dirigerentur. Non enim lapis eis offensionis, velut his qui essent prava mente, nec petra scandali positus erat⁶, sed lapis electus, angularis, pretiosus in fundamentis Sionis collocatus⁷.

Hunc Jacobus atque Joannes lapidem suam in spiritu effodientes mentem ac cor alte scindentes

Δ μένα πειράσαιο διστάειν; Πῶς δὲ τῶν προκειμένων ἡμῶν ἑκατέρω τὸν αἶνον ἰδίᾳ διαπλέκουμεν; ἃ γὰρ ἔν τις εἶποι περὶ τοῦ ἑνὸς, ταῦτά γε τυχὸν καὶ τῷ ἑτέρῳ ἐφαρμόσειεν. Ἡ, τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ εἴρηται, ταυτιζομένους, τῷ τρόπῳ δὲ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν διαφορομένους ἀναλύσεως· κοινοποιητέον μὲν κατ' ἑκεῖνα· διαιρετέον δὲ τὸν λόγον κατὰ ταῦτα.

Καὶ γὰρ τὴν ἐξ ἀνθρώπων γέννησιν· πρῶτον καὶ ἀνατροφὴν λαχόντες τὴν αὐτὴν, καὶ ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι καὶ μαθήμασι παιδοτριβοῦμενοι, καὶ τῇ πατρικῇ τέχνῃ τῆς ἀλείας προσασχολούμενοι, καὶ τὰ πολλὰ τῇ θαλάσῃ προσέχοντες, καὶ ἀγκιστρον καθιέντες, καὶ δίκτυον χαλῶντες, καὶ αὐθις ἀνακαθαίροντες· μετὰ ταῦτα δὲ τῆς αὐτῆς ὁμοίως πρὸς τοῦ θεαρχικωτάτου κλήσεως ἀξιώθεντες· ὡς περ μίᾳ μὲν ψυχῇ, δυοὶ δὲ σώμασι χρώμενοι, μίαν ἀμφοτέροι τὴν τῆς θεογνωσίας περιελάμφθησαν ἀκτίνα. Καὶ καθάπερ ἀστραπῆς ἀνωθεν διαλαμψάσης, μίαν τὴν ἀπ' αὐτῆς αὐγὴν πάντες ὁμοίως οἱ προσέχοντες ἐναπαστράπτονται, οὕτω δὲ καὶ οὗτοι τῆς Δεσποτικῆς κλήσεως ἡξιωμένοι, ἔπεσθαι μὲν αὐτῷ παρεγγύωσθαι· ἀνθρώπων δὲ ἀλιεῖς πόσειν ὑπισχνουμένης, οὐκ ἐνεδύλασαν τῷ ξενίζοντι τοῦ βήματος, οὐκ ἀπορία τὴν κλήσει διεκρούσαντο, οὐδ' ὡς περ Ἀθηναῖοι τὸν Παῦλον εἰς τὴν ἐξῆς ὑπερετίθεντο· ὁμοῦ δὲ τῷ λόγῳ περιαστραφθέντες τὸν νοῦν, καὶ ὡς περ ὕλης ἐπιτηδειότητι, τῇ τῆς διανοίας εὐθύτητι τὸ οὐράνιον καταδεξάμενοι πῦρ, ἐπελάθοντο μὲν εὐθύς ἑαυτῶν· ἐπελάθοντο δὲ οἰκειότητος φυσικῆς· καὶ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ πλοίου καταλιπόντες, καὶ συγγενείας ὑπεριδόντες, καὶ τῆς συνήθους διαγωγῆς ἐκστάντες,

Μιᾶς ταύτης ἀγίας καὶ ὑψηλῆς ἐπιθυμίας, πᾶσαν ἠλλάξαντο τὴν ἀπόλαυσιν τῶν γερῶν· καὶ οὐ τῆς κατὰ τὸ σῶμα φυσικῆς σχέσεως μόνον μεγαλοφυῆ φρονήματος ὑπερανέβησαν, τῷ γράμματι δὲ τοῦ νόμου καὶ ταῖς Μωσαϊκαῖς παραδόσεσι πλέον ἢ εἶδει κρατούμενοι, πρὸς τὸ πνεῦμα νωθέστερον ἐχώρουν· οὐδὲ συντόμως μὲν καὶ πιστῶς προσέεισαν τῷ πνεύματι, τοῦ καινοῦ δὲ ὑπερεφρόνουν νομοθέτου· ἢ ἐτίμων μὲν, Ἰσα δὲ Μωσέως, ἢ τινος ἄλλου τῶν προφητῶν· πάντων δὲ τῶν ἐξ αἰῶνος ἀγίων Θεῶν καὶ Κύριον καὶ Υἱὸν Θεοῦ ζῶντος, καὶ τὸν προκατηγεγλόμενον προφήτην ταῖς Γραφαῖς, καὶ Χριστὸν εἶναι τὸν ἐρχόμενον πεπιστευχότες τὸν Ἰησοῦν, οὕτως αὐτῷ θερμότητι πίστεως ἐπηκολούθουν, οὐ τῷ ὀρωμένῳ προσκόπτοντες, ἀλλὰ τῷ νοουμένῳ κατευθυνόμενοι τοῦ Πνεύματος. Οὐ γὰρ λίθος αὐτοῖς προσκόμματος, ὡς περ τοῖς τὴν νοῦν σχολιοῖς, οὐδὲ πέτρα τέθειται σκανδάλου, ἀλλὰ λίθος ἐκλεκτός, ἀχρογωνιαῖος, ἐντιμος, τοῖς θεμελίοις ὑποθεβλημένος Σιών.

Τοῦτον τὸν λίθον Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, τὴν τῶν ἐν τῷ πνεύματι σκάψαντες διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν

³ Act. xvii, 22. ⁴ Matth. xvi, 16. ⁵ Deut. xviii, 15. ⁶ I Petr. ii, 8. ⁷ Isa. xxviii, 16.

βαθύναντες, καὶ τὸν νοῦν μεταλλεύσαντες καὶ εὐρη-
 κότες, καὶ ἐν αὐτῷ τῆς αὐτῶν πίστεως τὰ θεμέλια
 καταπηξάμενοι, κραταιοὶ τινες καὶ ἀνένδοτοι πρὸς
 τε τοὺς νοοῦμένους ὁμοίως καὶ τοὺς ὀρωμένους γε-
 γένητο πειρασμούς· ὅθεν τῆς κορυφαίας ἅμα τῷ
 μεγάλῳ Πέτρῳ καὶ ἀκροτάτης παρ' αὐτῷ καταξιοῦν-
 ται τιμῆς, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θεαρχικοῦ σώματος ἐπὶ
 τοῦ ὄρους ἀστράψασαν, ὡς πιστοτάτοις παραδεικνύει
 μορφήν. Τούτοις καὶ τὴν κατὰ τὸ πάθος τῆς ἀνθρω-
 πίνης ἐν αὐτῷ φύσεως ἀγωνίαν καὶ ἀδημονίαν, ὡς
 οὐκαιοτάτοις ἀνατίθῃσιν· καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον εὐ-
 θύς, συλλήπτορας αὐτοὺς παρελήφει τῆς προσευ-
 χῆς· εἰ καὶ τὸ πολὺ τῆς λύπης ἀπέκναιε, καὶ ὕπνω
 τούτοις κατενάρκα τὸν λογισμόν.

Καὶ κατὰ παῖσαν δὲ τῶν δύο τούτων τοῦ Θεοῦ παλ-
 δων τὴν μετὰ τοῦ Κυρίου τὴν συναναστροφὴν, καὶ **B**
 τοῦ ζήλου τὴν θερμότητα, καὶ τῆς πίστεως τὴν δο-
 κιμότητα, καὶ τῆς ἀγάπης τὴν τελειότητα· ναὶ δὴ
 καὶ κατὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἄνωθεν ἐπέλευσιν καὶ
 τὸν τῶν γλωσσῶν μερισμὸν καὶ τὴν διανομήν τῶν
 δωρεῶν, οὐδὲν ἕτερον ἡγοῦμαι τοῦ ἑτέρου διενεγκεῖν.
 Ὅθεν εἰς ἀμφοτέρων καὶ κοινὸς ἄχρι τούτων αὐ-
 τοῖς ὁ αἶνος, μιᾷ Χριστοῦ μεμορφωμένοις μορφῇ,
 καὶ ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, τὸν ἴσον τρόπον κατηρ-
 τισμένοις καὶ χαρακτηριζομένοις. Ἐπεὶ δὲ ἴδιος
 ἑκατέρῳ τῆς μεταστάσεως ὁ τε χρόνος ὑπάρχει καὶ
 ὁ τρόπος, ἴδὲν λοιπὸν καὶ τὸν λόγον τῶν ἐγκωμίων
 ἀποδῶμεν.

Τῷ μὲν οὖν Εὐαγγελιστῇ πρότερον ἀφωσῶται κατὰ
 δύναμιν ἢ αἰνεσις· καὶ πνευματικῶς αὐτοῦ τῆς με- **C**
 γάλῃς κατατροφῶντες ἀρετῆς, καθὼς οἳοί τε ἤμεν,
 ἀπετίσαμεν μετρίως τὴν ὀφειλήν. Νῦν δὲ μοι, ὦ
 ἄριστε καὶ δοκιμώτατε Χριστοῦ μαθητὰ, δεῦρο καὶ
 σὺ σήμερον, Ἰάκωβε, ὁ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου
 θεατῆς καὶ ποιητῆς ἔργων· καὶ τῶν ἀπορρήτων μύ-
 στης καὶ μυσταγωγῆς λόγων. Ἡ κινύρα τοῦ Πνεύ-
 ματος, ἡ ἠδύφωνος καὶ καλλίφωνος· ἡ εὐμελῆ καὶ
 εὐάρμοστον τοῖς εὐθέσι τὸν νοῦν, τὴν τῆς θεολογίας
 ἀνακρουομένη φωνήν· ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ Λόγου
 βροντή, ἡ ὑψηλόρως, ἡ μεγαληγόρως τὴν ἀνάστασιν
 τοῦ Ἰησοῦ, ταῖς Ἰουδαϊκαῖς διανοαῖς ἐνηχῆσασα,
 καὶ τὴν σκληρότητα τῆς αὐτῶν καρδίας καταθραύ-
 σασα· τὴν ἔρημον δὲ τέως ἐκκλησίαν συσσεύσασα
 τῶν ἐθνῶν, καὶ ἡρέμα πρὸς αἴσθησιν τοῦ κρυπτο-
 μένου Λόγου προσάγουσα, καὶ τῇ ἀποβολῇ τῆς ἀγνώ- **D**
 μονος Συναγωγῆς τὴν εὐγνώμονα μνηστευομένην
 Χριστῷ.

Δεῦρό μοι, μακαριώτατε Ἰάκωβε, ὁ τῷ ἀπλάστῳ
 τοῦ ἦθους καὶ ἀγαθοειδεῖ καὶ μονοτρόπῳ, τῷ ἐνὶ καὶ
 ἀγαθῷ μόνῳ τὴν φύσιν ἀγαπηθεὶς, καὶ τῶν πατρι-
 κῶν εὐλογιῶν κληρονόμος ἀποδειχθεὶς, καὶ ταύτη
 τὸν πρὸ γεννήσεως μεμισσημένον Ἰσαῦ ἐπετρικῶς
 καὶ παρευδοκιμηκῶς, ὡς τῶν πρωτοτοκίων τῆς κατὰ
 πνεῦμα γεννήσεως ἡξίωμένος. Ὁ τῷ ἀληθινῷ Ἰσαάκ,
 τὴν ἀληθῶς φιλίαν αὐτῷ τῆς πίστεως προεισεγεγκά-
 μενος τροφήν, καὶ διὰ τοῦτο κατέναντι τοῦ πατρὸς
 εὐηρεστικῶς, καὶ διὰ τοῦτο τελῶς εὐλογηθεὶς· καὶ

A animumque, curiosius investigantes, cum offendis-
 sent, atque in eo suæ fidei fundamenta fixissent,
 firmi ac constantes adversus spiritales pariter et
 quæ oculis subjiciantur, tentationes exstiterẽ;
 unde primo atque principe supremoque una cum
 magno Petro apud eum honore donantur; iisque
 seu fidelissimis effulgentem divini corporis formam
 in monte ostendit. Ad eos quoque tanquam summe
 necessarios, humanæ in ipso naturæ anxium mor-
 tis timorem ac moestitiam, sub ipsum tempus pas-
 sionis refert; moxque a cœna, orationis socios
 adhibuit; quanquam nimia tristitiæ vis exulce-
 rabat, ac torpentem eorum animum somno degra-
 vabat.

Quantum denique ad omnem amborum horum
B Dei puerorum cum Domino conversationem, atque
 æmulationis fervorem, probatamque fidem ac dile-
 ctionis perfectionem; sed et quantum ad Spiritus
 e cœlo illapsum, linguarumque dispertitionem ac
 donorum divisionem, nihil quidquam alterum ab
 altero existimo differre. Quamobrem una hactenus
 ac communis erit eorum laudatio, qui una Christi
 forma imbuti, unoque ac eodem pariter Spiritu
 perfecti fuerint ac configurati. Quod vero propria
 cuique migrationis tum tempus, tum modus existi-
 terint, seorsim etiam, qua eis defungimur, lauda-
 tionem reddemus.

Prius itaque pro virili nostra laudationis in
 evangelistam partibus functi sumus, ejusque summa
 virtute spiritaliter delectati, quod per facultatem
 licuit, vel modice debitum dependimus. Nunc au-
 tem, optime Christique discipulorum probatissime
 Jacobe, tu quoque mihi adesto hodie; nempe su-
 blimum Dei Verbi spectator factorque operum,
 arcanorumque discipule ac magister sermonum:
 dulcisona ac pulchrisona Spiritus cinyra, modula-
 tam concinnamque his qui recto animo sint pul-
 sans theologiæ vocem: magnum Dei Verbi toni-
 truum, sublimi magnoque fragore Jesu resurrectio-
 nem Judæorum mentibus insonans, atque eorum
 cordis frangens duritiam: hactenusque desertam
 concilians gentium Ecclesiam, eique sensim Verbi
 evangelici sensum ingerens, atque improbæ Syna- **D**
 gogæ repudio probam gratamque sponsam Christo
 adhibens *.

Ades dum, beatissime Jacobe, morum simplici-
 tate et bonitate et uniformitate, ei qui unus solus-
 que natura bonus est, dilectus, paternarumque
 benedictionum hæres effecte¹, ac qui ea ratione
 Esau ante ortum nativitatis odio habitum supplan-
 taveris, ac gloria superaveris, velut nimirum qui
 spiritalis nativitatis primitiva nactus sis². Qui vero
 Isaac, vere illi acceptos fidei cibos intuleris, eam-
 que ob rem coram Patre placueris, ac propterea
 perfectam benedictionem consecutus sis; frumentis-

* Psa. cxviii, 5, 8. ¹ Gen. cxv, 25, 27; ² Rom. ix, 11; Malach. i, 2.

que ac vini loco, Unigeniti corpore et sanguine constabilitus, Dominusque et iudex contribulium ab eo constitutus ^a.

Adesdum; os deiloquium admove, excelsam vocem ac deisonum immittens eloquium, aspira verbum fidele ac verum; nempe verbum vestra apostolici muneris functione, sive certamine dignum. Nefas enim ea aggredi, quæ majora quam pro tenui mea facultate sunt. *Mortalis enim temere natal sermonibus*, ut divina Scriptura loquitur: *status autem omnium conservatoris*, inquit, *ipse docet nos* ²⁴. Jam enim divinissimo Verbo, uti semper deitate, sed et anima sua intelligente et quæ simul Deus existat, omnia implere satagente: ac cum inferna quidem, suo illuc per crucem descensu impleret ad seque summa colligeret; ac rursus cœlestia, sua in cœlos exaltatione, majestate sua impleret: cumque adeo congeneo Spiritu, vehementis flatus Instar e cœlo in discipulos veniente, omnemque eis sensum ac corporis membrum, omnemque motum ac operationem ad pietatem complente: quando visus quidem linguis igneis collucens circumfulgebatur; auditus vero, divini sonitus fragore sanctificabatur: atque olfactus quidem mysticis gratiæ radiis, tanquam unguenta perspirantibus suavissimæque fragrantiae odoribus, efflorebat; linguæ vero his eximie afflatæ, potiorique theologia excitæ, sic Spiritus vi ad omnem nationum sermonis vim ac proprietatem componebantur, ut et temulentiae profanæ rem ascriberent: per omnem autem tactum, omnemque rationis ac intelligentiæ vim, divina pervadens gratia, totosque illos vere undequaque adimplens; extraque seipsos ac mundum omnem constituens (o beatum et exoptandum excessum! o laudabilem illam immutationem!), intra Deum esse fecerat: quando nimirum, eorum, quæ ad eos primum dicta a Christo, obscure acceperant, quæ tunc gerebantur ac præsentia, clara evictio erant: ac quorum obscuris vestigiis fidei umbras animo effingebant, eorum ibi tunc dilucida ac perspicua adimpletione oculis observante, rationumque ac cogitationum missa dubietate metuque deposito: omni denique ignavia, omnique animi labe deteresa, cœlestis jam vitæ gustum faciebant: quando plane præmagnificum revera maximæ perfectionis arrhabonem nacti, certissimam inde spem divinissimamque arripuerant.

Tunc sane, tunc rursus æmulatio nihil priore minor, insolentem populum invasit; ignisque adversarios vorans, adversariam Deique inimicam factionem, adversus apostolicam (divinam scilicet) fidem ac consilium accendebat ^b. Quemadmodum autem initio scelestissimus ille, suam Jesu apparitione convellendam tyrannidem sentiens, Judam quidem ut proditor esset, suscitaverat; omnemque incompositam plebem cogens, ad deditionem turbasque

ἀντὶ σίτου καὶ οἴνου, τῷ σώματι καὶ αἵματι τοῦ Μονογενοῦς στήριχθεις· καὶ κύριος καὶ κριτὴς τῶν ὁμογενῶν ὑπὲρ αὐτοῦ καταστάς.

Δεῦρό μοι, πρόσαγε τὸ θεηγόρον στόμα, ὑψηλόρον φθέγμα, καὶ θεόφθογον ἐνιεις λαλιάν, ἐμπνευσον ῥῆμα πιστὸν καὶ ἀληθινὸν, ῥῆμα τῆς ὑμετέρας ἀποστολῆς, εἴτ' οὖν ἀθλήσεως ἄξιον· οὐ γὰρ μοι θέμις ἐγχειρεῖν τοῖς ὑπὲρ ἐμέ· *Βροτὸς* [Sixt. Ἄνθρωπος] γὰρ ἄλλως κηρύσσεται λόγοις, κατὰ τὴν Γραφὴν· *κροῆ δὲ, φησὶν, παντοκράτορος ἢ διδάσκουσά με*. Ἄρτι γὰρ τοῦ θεαρχικωτάτου Λόγου, ὡς περ ἀεὶ τῆ θεότητι, οὕτω καὶ κατὰ τὴν νοεράν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ ὁμόθεον, τὰ πάντα πληροῦν ἐπειγομένου· καὶ τὰ ὑποχθόνια, κατὰ τὴν ἐκείσε διὰ τοῦ σταυροῦ κἀθοδὸν αὐτοῦ τε πληροῦντος, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνακεφαλαιοῦντος· τὰ ἐπουράνια δὲ αὐθις, διὰ τῆς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὑψώσεως, τῆς οἰκείας ἐμπιπλῶντος δόξης, τοῦ συμφυοῦς δὲ Πνεύματος ἀνωθεν, ὡς περ βιαίας κροῆς ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ἰόντος, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνοθεῖν, πᾶν τε μέλος τοῦ σώματος καὶ πᾶσαν κίνησιν, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν κατορθοῦντος πρὸς εὐσέβειαν· ἦνίκα τούτοις ὄρασις μὲν ταῖς πυρίναις γλώσσαις λαμπρυνομένη κατηστράπτετο· ἀκοή δὲ τῷ ῥοιζήματι τῆς θείας ἤχης καθηγιαζέτο· καὶ ὁσφρησις μὲν, ταῖς μυστικαῖς ἀκτῖσι τῆς χάριτος, οἷα μυριπνόοις ἀνέθαλλε εὐωδεστάτοις ὀσμαῖς· γλώσσαι δὲ τούτοις ὑπερφυῶς θεοφορούμεναι καὶ κρείττονος ἐμφορούμεναι θεολογίας, οὕτω πρὸς πᾶσαν ἔθνῶν διάλεκτον μεθηρμόζοντο τῷ πνεύματι, ὥστε καὶ μέθην τοῖς ἀμύστοις αὐτῶν καταγινώσκεισθαι· δι' ἀφῆς δὲ πάσης, καὶ πάσης λογικῆς δυνάμεως καὶ νοερᾶς ἢ θείας καταδεδωκυῖα χάρις, καὶ ὄλου δι' ὄλου τούτους ἀκραιφνῶς πληροῦσα· καὶ ἔξω μὲν αὐτῶν, ἔξω δὲ τοῦ κόσμου καθιστῶσα πάντος· (Ὁ μακαρίας ἐκστάσεως καὶ ζηλωτῆς! ὦ τῆς ἐπαινετῆς ἐκείνης ἀλλοιώσεως, ἐντὸς καθίστη Θεοῦ!) ἦνίκα τῶν ὑπὸ Χριστοῦ πρώτον πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων καὶ ἀμυδρῶς ἀκουομένων, ἔλεγχος ἦν τὰ παρόντα σαφῆς· καὶ ὧν ἀμαυροῖς ἔχνεσι πίστεως ἐν λογισμοῖς ἐνετύπουν τὴν σκιαγραφίαν, τούτων ἐκεῖ τότε φανῆν τε καὶ εὐδελὸν καταθεασάμενοι τὴν πληρωσιν, καὶ τῶν λογισμῶν τὴν διάκρισιν ἀποβαλόντες καὶ τὴν διψυχίαν ἀφέντες, καὶ τὸν φόβον ἀποσκευασάμενοι, καὶ πᾶσαν δειλίαν καὶ πᾶν πάθος ἀποκαθηράμενοι τῆς ψυχῆς, τῆς οὐρανίας λοιπὸν ἦσαν ἐν συναισθήσει ζωῆς· ὅτε δὴ λαμπρὸν ὄντι μάλιστα τὸν ἀρραβῶνα δεξάμενοι τῆς τελειότητος, ἀξιολογωτάτης ἐντεῦθεν ἐλπίδος καὶ θεοτελεστάτης κατεδράξαντο.

Τότε δὴ, τότε ζῆλος μὲν πάλιν οὐκ ἦτον τοῦ πρώτου, τὸν ἀπαίδευτον εἰλήφει λαόν· πῦρ δὲ τοὺς ὑπεναντίους κατεσθλόν, εἰς ἀντίπαλον καὶ θεομάχον μοῖραν, κατὰ τῆς ἀποστολικῆς ἤτοι θεαρχικῆς ἐξῆπτε πίστεως καὶ βουλῆς. ὡς περ δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ δυσμενῆς καθαιρουμένη αὐτοῦ τὴν τυραννίδα διὰ τῆς ἐπιφανείας αἰσθόμενος τοῦ Ἰησοῦ, Ἰουδαίαν μὲν ἤγειρεν εἰς προδοσίαν· πάντα δὲ τὸν ἀσύνθετον ὄχλαγωγῆσας δῆμον, εἰς ἐπισύστασιν ἐξέμηγεν· ἀρχιερεῖς τε

^a Gen. xxvii, 27. ²⁴ Job xxii, 8. ^b Isa. xxvi, 11.

καὶ γραμματεῖς πάντας ἐξήρπτε πρὸς θεοκτονίαν· καὶ ὁ Πιλάτος τὸν ἄθῳον ἐξεδίδου, καὶ οἱ στρατιῶται κατέπαιζον· καὶ ὁ σταυρὸς ὕψωτο, καὶ ὁ δίκαιος τοῖς ἀνόμοις συνεσταύρωτο· κἀντεῦθεν ἐδόκει μὲν τὸ χρῆμα κατὰ νοῦν τοῖς ἀσεβέσι χωρεῖν, καὶ τεθνᾶναι τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὴν αὐτοῦ καταπαύσασθαι διδαχὴν, καὶ διεσκορπίσθαι τοὺς μαθητάς· ἐλάνθανον δὲ διὰ τῆς αὐτῶν κακουργίας, δόξαν μὲν ὁδοποιούντες Χριστῷ· αἰσχύνῃν δὲ καὶ βλεθρον αἰώνιον ἑαυτοῖς περιποιούμενοι.

Ὅσπερ οὖν πρὸ τοῦ Πνεύματος ταῦτα, οὕτω καὶ μετὰ τὸ Πνεῦμα, ἐπειδὴ τὸ ἔργον Ἰησοῦ πάλιν ἐν τοῖς ἀποστόλοις διὰ τοῦ Πνεύματος ἀνενεοῦτο, καὶ ὁ τῆς χάριτος λόγος ἐπαρρησιάζετο, καὶ τὸ μέγα θαῦμα τῆς ἀναστάσεως μεγαλοπρεπῶς ἀνεκηρύττετο. Οἱ πρὸ μικροῦ δὲ φυγάδες καὶ δεδιότες καὶ τρέμοντες, σὺν μεγάλῃ παρρησιαζόμενοι δυνάμει τὸ μαρτύριον ἀπεδίδουν τῷ Θεῷ· καὶ ὁ ἐπὶ τῇ Ἰερουσαλὴμ ἱεροῦ πύλῃ καθήμενος ἀνῶρθωτο χωλός, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀνίστατο Ταθυθά, καὶ πᾶσα νόσος καὶ πᾶσα μαλακία οὐ προσευχῇ μόνον, καὶ χειρὸς ὀσίας ἀφῆ, ἀλλὰ καὶ τῇ σκιᾷ μόνῃ τῶν μαθητῶν ἐθεραπεύετο· καὶ πάντα συνῶλως φάναι τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μείζονα ὧν ἐκεῖνος πεποίηκεν, ὡς ἡ ἐπαγγελία, τῷ ὀνόματι τοῦ διδασκάλου κατειργάζοντο. Ἐπειδὴ οὖν ταῦτα τοῦτον ὠρᾶτο γινόμενα τὸν τρόπον, ἐκμαίνεται μὲν αὖθις ὁ τῶν φόνων πατήρ· ἐκμαίνεται δὲ καὶ πᾶσα ἡ ὑπὲρ ἐκείνῃ στρατηγουμένη Συναγωγὴ· καὶ ἡ μάχαιρα στίλβουται, καὶ τείνεται τὸ τόξον, καὶ ῥομφαία καὶ πόλεμος ἐρρίπιζετο κατὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Πρῶτον μὲν οὖν, παραγγελίαις, ἀπειλαῖς, φυλακαῖς, πληγαῖς, τοὺς ἱεροὺς τοῦ Λόγου θεολόγους οἰομένη φοβεῖν, ἀναστέλλειν αὐτῶν (ὡ τῆς ἀσεβείας! ὡ τῆς σκαιότητος!) ἐπειρᾶτο τὴν θεολογίαν. Ἐπεὶ δὲ τούτοις εἰς μάτην ἤσθάνετο πονοῦσα· οὐ γὰρ μανίαις ἀφρόνων τὸ θεῖον περιτρέπεται· οὐδὲ οἱ ἀληθεῖς τούτου ῥᾶον ὑπέικουσι συνήγοροι· οἷα δὲ ἄργυρος τῇ πυρώσει καθαιρόμενοι, εὐφωνοτέραν τῆς πίστεως οἶδασιν ἀποδίδου τὴν φθογγὴν· διὰ τοῦτο τὴν συνήθη λοιπὸν εἰς ὑπόμνησιν εἴληψε μαιφονίαν· καὶ δὴ ζήλω προφητοκτόνῃ διαθερμανθεῖσα, πρῶτον μὲν λίθοις κατέλευσε τὸν Στέφανον, οἷα δεκτὸν καλλιέρημα τοῦτον μαιφόνους ἱεουργοῦσα χερσίν, τὴν ὑπὲρ τῶν θυομένων χριστοπρεπῶς ἀναφέροντα προσευχῇν.

Γευσάμενη δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ αἵματος ἡ ἐναγής, καὶ ἡσθεῖσα κομιδῇ, οἷα ἐκείνη ἀεὶ τοῖς τοιούτοις ἐπιτερπομένη, ἐμελέτα μὲν πάντας, εἴ γε δυνατὸν, ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι διαχειρίσασθαι Στεφάνου, οὐκ εἶχεν δὲ ὅπως τὴν αὐτῆς μελέτην συντελέσαι, ὁρῶσα μὴ καθ' ἓνα τῷ λόγῳ τοὺς πιστεύοντας προστιθεμένους, ἀλλὰ κατὰ χιλίους τε καὶ μυρίους τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῶν προστατῶν τοῦ λόγου συγχροτούμενην καὶ πληθυνομένην.

Τί οὖν ποιεῖ; ἄρα γὰρ ἠττήθη τῆς τῶν σημείων θεοπρεπότητος; ἄρ' ἔδεισε τὸν ὑπερηφάνους ἀντιτασσόμενον, ταπεινοῖς δὲ χάριν ἐπιμετροῦντα; τὸν

A consciverat; pontificesque ac scribas omnes ac deicidii scelus animaverat: tradebatque Pilatus innoxium, ac milites illudebant: exaltata denique cruce, justus cum sceleratis illi confixus fuerat: hincque adeo res ex animo impiis cedere videbatur, extincto Jesu, ejus abrogata doctrina, dispersis discipulis. At imprudentes nequitia sua pravisque consiliis Christi gloriæ viam perstruebant, sibi que ipsis probrum ac exitium æternum arcesebant.

Quemadmodum igitur hæc ante Spiritum, sic et post Spiritum. Quod namque Jesu opus Spiritus munere in apostolis rursus instaurabatur, magnumque resurrectionis miraculum magnifice prædicabatur. Qui paulo ante profugi, pavidī, tremētes erant, cum magna virtute palam loquentes testimonium Deo reddebant¹⁰. Qui ad portam Speciosam templi claudus sedebat, erectus; Tabitha a mortuis suscitata^{10*}: morbus omnis et languor, in edum precibus ac sanctæ manus contactu, sed et sola discipulorum umbra curabatur. Atque ut summa dicam, cuncta Christi opera, quin et majora quam ille operatus erat (pro eo ac fuerat pollicitus) in magistri nomine fiebant^{10**}. Quod itaque hæc eum in modum fieri cernebantur, furore rursus incenditur cædium auctor; accenditur et illi succenturiata omnis Synagoga. Vibratur gladius, arcus tenditur; romphæa suscitatur ac bellum adversus Ecclesiam conflatur.

C Primum igitur, præceptis, minis, carceribus, plagis, sacros Verbi theologos se illa territoriam existimans; ipsorum (o impietatem! o consilii malignitatem!) divinam inhibere doctrinam nitebatur. Ubi autem frustra se conari sensisset (non enim Dei consilium insipientium furore evertitur, nec facile cedant, qui illius veri patroni ac defensores existunt: sed sicut argentum igne depurgatum, sonoram magis fidei vocem reddere sueverunt). Idcirco consuetam animo repetit cædium vim ac sævitiam: atque adeo æmulatione, qua prophetas occiderat succensa, primum quidem lapidibus obruit Stephanum, tanquam scilicet placabilem hostiam cruentis manibus illum immolans, qui Christi exemplo pro immolantibus preces offerebat¹¹.

D Gustu percepto apostolici sanguinis, scelestissima, eoque plurimum delectata, ut quæ cædibus semper gavisæ esset, ad serio cogitabat, ut si liceret, pari cum Stephano nece cunctos tolleret. Cum vero consilium implere non posset: quippe non singulos ad fidem ac doctrinam amplectendum accedere; sed milleis denisque millibus per verbi præsules pariter adjunctis, Ecclesiam conflari ac multiplicari videbat.

Quid ergo facit? Num divinis signis victa concessit? operum novitate? splendore sermonum? Num cum timuit, qui superbis resistit et humilibus gra-

¹⁰ Act. iv, 33; ix, 36.

^{10*} Act. iii, 7; v, 15.

^{10**} Joan. xiv, 10.

¹¹ Act. vi, 7.

tiam tribuit? Fortem illum in bellis, clarificatum in sanctis, mirabilem in majestate; cujus potentiae documenta multa acceperat; atque a pugna cum Deo destitit? Minime gentium: sed sicut pridem Pilatum adiens, crucem ac mortem, Sodomorum Gomorrhæque clamoribus adversus Dei Verbum poposcerat, sic postea ab Herode ejus apostolorum necem, supplex flagitabat ¹¹.

Nulla. aiebat, nulla, rex optime, genti tuæ salutis spes. Concidimus; periimus: periculo peritæ ne prorsus a facie discipulorum Jesu deficiamus ac intereamus. Non satis fuit, quod ille adhuc vivens post se plebem seduxit: sed qui eo familiariter usi, illius doctrinæ successerunt, nostram dementarunt gentem: duodecim tribus nostras perdidit: parum abest quin populum omnem allaxerint. Defectionem a Cæsare docent; in majestatem tuam contumeliosi sunt; patriam legem evertunt. Neque id modo, verum etiam in ipsum Deum Patrum impii existunt, qui Jesum illum, qui crucifixus est, faciant Deum. Nisi igitur ociosius, regum maxime, justam illis pœnam inflixeris, conspicue rei malus exitus erit.

ποιούντες Ἰησοῦν. Ἐἴπερ οὖν μὴ θάττωρ αὐτοῖς τὴν ἀξίαν δίκην, ὧ μάλιστα βασιλεῦ, ἐπιβαλεῖς εἰς περιόπτου τὸ χρῆμα τοῦτο καταλήξει κακόν.

Quid igitur vero simili conjectura dixisse Herodem putabimus? Quid vero operæ pretium faciamus? Qui autem adversus tantam hominum turbam neci dandam procedentes, non majorem noxam malumque difficilius reddiderimus? At non adversus omnes penitus, aiunt, potentiam vestram exsuscitari hortamur. Nam præterquam quod res difficillima, neque sorte Cæsari grata fore videatur; tantis scilicet cædibus civitatem pollui ac deformari: sed insignes ejus discipulos (sunt autem illi duodecim numero, quos et plebs omnis erroris magistros habet) hos, si duci jusseris, rex clarissime, tum Deum propitium habebis, tum omni genti pacatam vitam largieris; ejusque nos beneficii memores, gratias quam maximas habentes, debitam vicem rependemus.

Mox igitur Herodes pessimo illo instinctus consilio, injustitiam parturiebat. Porro concipit dolorem, et parit iniquitatem ¹². Mandatum accipiunt milites, positisque cuniculis insidiæ struuntur. Jamque adeo discipulorum turba, ejus vexationis causa quæ sub Stephano facta erat, Hierosolymis relictis, perque alias extra urbes atque oppida alii alio dispersi, veritatis doctrinam secundo conatu prædicabant ¹³. Magnus autem Jacobus, cum per universam Judæam et Galilæam, uti vere tonitruum filius, Dei Evangelium clarius intonuisset, Hierosolymitanam Ecclesiam invisurus iterum reversus est. Repente ergo militari manu corripitur, atque Herodis tribunali sistitur. Cumque atrocius injuriis perlitus, probris complutus, verberibus exanimatus, etiam atque etiam juberetur omnino negare Christum; sin illi casse morte luendum: *Impossibile, exclamavit, vi-*

κραταιὸν ἐν πόλεμοις; τὸν δεδωξαμένον ἐν ἁγίοις τὸν θαυμαστὸν ἐν δόξαις, οὐ πολλὰ τῆς δυνάμει εἴληφεν ὑποδείγματα, καὶ τοῦ θεομαχεῖν ὑπανεχηρήσεν; Οὐδαμῶς· ὡσπερ δὲ τῷ Πιλάτῳ προσιοῦσιν πρώην, σταυρόν τε καὶ θάνατον ἐν κραυγαῖς Σοδῶμων καὶ Γομόρρας κατὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου πηρητεῖσθαι οὕτω μετὰ ταῦτα τῷ Ἡρώδῃ προσπίπτουσα, τὴν κατὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ κατελιπέει σφαγὴν.

Οὐδεμίαν, λέγουσα, τῷ ἔθνει σου, κράτιστε βασιλεῦ, οὐδεμίαν σωτηρίας ἐλπίδα. Διαπεπτώκιμυ ἀπολώλαμεν. Κινδυνεύομεν οὐχ ἵνα σφαιρωθῶμεν καὶ διαφθαρήσομεθα, ἀπὸ προσώπου τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Οὐκ ἀπέχρησεν ἐκεῖνος ἐπιβουλήν αὐτοῦ τὸν λαὸν ὑποπλανῆν· ἡμεῖς δὲ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας οἱ ὠμίληκότες αὐτῷ διαδεξάμενοι, ἐξέστησαν τὸ ἔθνος ἡμῶν· ἀπώλεσαν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν. Ὀλίγου δεῖν πάντας ἐπισπάσαντο τοὺς λαοὺς. Ἀποστασίαν ἀπὸ Καίσαρος ἐκδιδάσκουσιν. Πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἐξυβρίζουσιν, τὸν πατρῶον ἀθετοῦσι νόμοι καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τῶν πατέρων ἀσεβοῦσι θεόν, τὸν ἐσταυρωμένον ἐκεῖνον θεοῦ ἀξίαν δίκην, ὧ μάλιστα βασιλεῦ, ἐπιβαλεῖς

Τί οὖν διανοηθῶμεν Ἡρώδην, ὡς εἰκὸς, φάναι Τί δὲ ποιητέον ἡμῖν; πῶς δὲ κατὰ τοσοῦτου πρὸ σφαγῆς ὄχλου χωροῦντες, οὐ μείζων τὴν βλάβην καὶ ἀργαλιώτερον ἀπεργασάμεθα τὸ κακόν ἄλλ' οὐ κατὰ πάντων ἀρδην, φασί, τὸ ὑμέτερον κράτος διαναστῆναι παραινοῦμεν· καὶ γὰρ πρὸ τῷ δυσχερεῖ τοῦ πράγματος, οὐδ' αὐτῷ ἂν ἀρῆσαι τῷ Καίσαρι τοσοῦτοις αἵμασι τὴν πόλιν μαινεῖν καὶ ἀχρειοῦν· τοὺς ἐπισήμους δὲ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Δώδεκα δὲ τὸν ἀριθμὸν οὕτω οἷς καὶ ἑκάστῳ ὄχλος ἐπόμενος ἀποπλανᾷται τούτους, ὧ λαμπρότατε βασιλεῦ, εἰ ἀπαγάγοι ἕξις μὲν τὸν θεόν εὐμενῆ· ὁ δὲ τῷ ἔθνει εἰρηναίαν ζωὴν χαριῆ· καὶ σοι τῆς εὐεργεσίας ταύτης μεγίστην εἰδότες χάριν, ἀξιοχρεῶν εἰσεῖσομεν ἀμοιβήν.

Ἄμα τοίνυν τῇ πονηρᾷ βουλή, καὶ Ἡρώδῃ ἔδινε τὴν ἀδικίαν. Συλλαμβάνει δὲ πόρον, ἀνιμίαν δὲ τίκτει· καὶ οἱ στρατιῶται παρηγγέλλοντες καὶ ὁ λόγος ἠτοιμάζετο, καὶ τὸ ἐνεδρὸν κατεσκευάζετο. Τὸ πλῆθος μὲν οὖν τῶν μαθητῶν, διὰ τὴν ἐπὶ τῷ Στεφάνῳ θλίψιν, τὴν Ἱερουσαλήμ καταλιπόντες καὶ πρὸς τὰς ἐξω πόλεις καὶ κώμας ἄλλοι διασπαρέντες ἀλλαχοῦ, τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐπεκηρυκεύοντο· Ἰάκωβος δὲ ὁ μέγας, ἐπειδὴ καθ' ὅλην τὴν Ἰουδαίαν τε καὶ Γαλιλαίαν, ὡς βροντῆς υἱὸς ἀληθῶν, τὸ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγέλιον ἐμβροντήσας γεγωνότερον, τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις αὐθις ἐπισχεψόμενον ἐκκλησίαν ἐπανήγεν· συναρπάζεται μὲν ἐξαπίνης χειρὶ στρατιωτικῇ, τῷ Ἡρώδου δὲ βήματι προσάγεται ὁ καὶ ὑβρεῖσι βαλλόμενος, καὶ ὄνειδισι πλυνόμενος, καὶ μάστιγι ἐταζόμενος, καὶ παραγγελλόμενος παραγγεῖλαι παντάπασιν ἐξόμνησθαι τὸν Χριστὸν, ἢ ὑάνα-

¹¹ Gen. xviii, 20. ¹² Psal. vii, 15. ¹³ Act. viii, 1.

ν ἐτηρηθῆσθαι τὴν ζῆμίαν, Ἀμήχανον, ἐξεβόη-
ν, ἀνδρα σώφρονος μετέχοντα λογισμοῦ, ἐλέ-
λαι μὲν ἐν συγκρίσει τὸν σκότον ὑπὲρ τὸ φῶς·
ἵνατον δὲ θέσθαι προτιμότερον τῆς ζωῆς. Ἀδυ-
κώτερον δὲ πολλῶν, τὸν ἐν συναισθήσει τῆς
ἡσοῦ τοῦ Χριστοῦ θεϊότητος καὶ μακαριότητος
τόμενον, ἄλλο τι τῶν πάντων ἐκείνου σεβασμώτερον, ἢ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστώς
ἰοθεώτερον ἠγήσασθαι.

Οὐκ οὖν ὅς γε πεπίστευκεν ἐκ Θεοῦ τε γενέσθαι
δε τὸ πᾶν, καὶ παρ' αὐτοῦ δεδῶσθαι προφήτας
καὶ νόμον ἐν Ἰσραὴλ, τὸν ἀγαπητὸν δύναιτ'
ἀρνεῖσθαι καὶ συμφυῆ καὶ μονογενῆ, δι' οὗ
ἅπαντα γέγονεν, ἃ τῆς δόξης πεποίηκε Πατὴρ, καὶ
ᾧ συνέστηκε τὰ πάντα. Τοῦτο μόνον λυπηρὸν,
Β βασιλεῦ, τοῦτο θλίψεως ἡμῖν αἴτιον, δεῖ ἅπαξ
ἵνον, ἀλλ' οὐ μυριάκις ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ θεό-
τος καὶ δόξης ἀποθανεῖν δυνατὸν.

Τούτοις τὸν μιαιώτατον ἐμβροντηθέντα καὶ μα-
ντα, παρευθὺ κελεῦσαι τοῦτον ἀπαγαγεῖν, καὶ τὴν
ἰσχυρίαν κάραν μαχαίρᾳ τεμεῖν. Οὐ θαυμαστὸν
εἰ ὁ τῆς ἀδικίας πυθμῆν, ὁ ὁδοποιὸς τοῦ Ἀντι-
χριστοῦ, ὁ τῆς ἀσεβείας πληρωτῆς, οὐ θαυμαστὸν
τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ἐπιβαλὼν, τὸν
ἱερόν ἀνεῖλε τῆς Ἐκκλησίας ὀφθαλμόν· ἀλλ' ἐκεῖνο
θαυμασιώτερον, εἰ μὴ εἰς οἰκοδομὴν τοῦτο μείζω,
ἢ νίκην αὐτῆς περιφανεστέραν ὠκονόμητο· καὶ
ἔτι τοῦτο τοσοῦτον θαυμαστὸν, ὅσον εἰ μὴ τοῖς
ἰστοῦ διώκταις ἐνεῦθεν ἡ παγκοσμία ἐπιστάσει-
α.

Ἰάκωβος μὲν οὖν ὁ μακαριώτατος, ὡς ἀρνίον
ἰκον, ὡς πρόβατον ἀμωμον, ὀπίσω τοῦ ἀμνοῦ τοῦ
C ἡ σφαγιασθεῖς, καὶ διὰ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ μεγά-
θυσια ζῶσα, λογικῆ τε καὶ θελητῆ τῶ ζῶντι
ἢ προενεχθεῖσα, ἐπρέσβευσε μὲν ὑπὲρ τῶν
ἀποστόλων, ἐπρέσβευσε δὲ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας·
ἢ μὲν, τὸ ἔργον εὐδοῦσθαι τῆς ἀποστολῆς· τὴν
τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀπαλλάττεσθαι μαιφονίας· καὶ
ἢ νυθῆσθαι μὲν τοὺς τῶ Εὐαγγελίῳ μαχομένους·
ροῦσθαι δὲ τοὺς εὐδοκοῦντας αὐτῶ.

Ἐαυτῆς ἀποτέλεσμα τῆς ἰκεσίας, ἢ παρ' ἐλπίδα
Πέτρου σωτηρία· τῶν τε δεσμῶν καὶ τῆς εἰρκτῆς
τῆς ἀπαγωγῆς, ἢν αὐτὸν ἔμελλεν Ἡρώδης ἀπ-
ιγεῖν εὐθύς μετὰ τὸ Πάσχα, δι' ἀγγέλου χειρὸς
ἢ ἀλλαγῆ. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτοῦ Ἡρώδου
λατοῦς πληγῆ, δι' ἢν αὐτίκα τοῦ μιαινοῦ σώματος
D ἢ ἄλλης ἐξέρψαντος, βιαίως ἀπέβηκε τὴν ψυχὴν.
τεῦθεν δὲ καὶ ἡ χάρις τὰ ἔθνη μετιοῦσα, τοῖς
Ἰουδαίοις τὸν οἶκον εἰς ἐρήμωσιν ἤφει.

Ἀλλ', ὦ κήρυξ θερμότατε τῆς ἀληθείας τοῦ
ἢ ἡγγελίου! ὁ μετὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου τὴν ἀνω-
ω τάξιν καὶ τὴν κορυφὴν τῆς ἀποστολικῆς κα-
ρας διεῖληχώς· χαῖρε, ὡς τὸ πατήριον Χριστοῦ
ἢ συμμαθηταῖς προπιῶν, καὶ τὸ σωτήριον βᾶ-
σμα, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν βαπτισθεῖς· καὶ διπλῶ
φάνω, τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς μαρτυρίας, κατα-
μηθεῖς.

ἢ χαῖρε, ὅτι νήπιος ὢν ἔτι τὴν πνευματικὴν ἡλι-

*rum qui sobria impartitus ratione sit, optione facta,
tenebras luci anteferre; mortemque vita potiore du-
cere: longe vero amplius abhorret ut sit possibile,
eum, qui Jesu Christi Deitatis ac beatitudinis sensum
fecerit, universorum aliud quidpiam illo sanctius, seu
dilectione fideque in ipsum, dignius arbitrari.*

*Absit igitur, ut qui rerum hanc universitatem a
Deo conditam credit, atque ab eo datos prophetas ac
legem in Israele, dilectum, ejusdem ac ille naturæ
et Unigenitum, per quem condita omnia, quæ Pater
gloriæ condidit, et in quo constant omnia, unquam
B negare possit. Unum nobis, rex, hoc molestum; unum
angit et excruciat, quod semel duntaxat, non millies
pro Jesu Deitate atque gloria mori concessum sit.*

Hisce scelestissimus ille attonitus ac furens, con-
festim duci Jacobum jussit, ac beatissimum illius
caput gladio abscindi. Neque id mirum, quod ini-
quitate sentina imusque gurgis, Antichristi præ-
cursor, impietatis artifex; cum in apostolos misis-
set manus, dextrum Ecclesiæ sustulerit oculum:
sed illud dignum admiratione, nisi in majorem id
ædificationem ejusque ipsius illustriorem victoriam,
dispensatum esset. Quin ne hoc quidem sic mirum,
quam si hinc quoque Christi persecutoribus confla-
tum non esset exitium.

Beatissimus itaque Jacobus tanquam agnus inno-
cens, tanquam ovis immaculatus, post Agnum Dei
immolatus, et per pontificem magnum hostia vivens,
rationalisque et voluntaria, Deo viventi oblatus,
precibus ad Deum pro apostolis intercessit; inter-
cessit et pro Ecclesia. Pro illis quidem, ut eis pro-
spere cederet apostolica functio; pro hac vero, ut a
Judaica liberaretur sævitia: ac rumperentur qui-
dem Evangelii hostes; malis autem solverentur,
qui lubentes illud haberent.

Hujus effectus supplicationis, Petri illa inexpectata salus; ejusque a vinculis et carcere et du-
ctione per angelum liberatio, qua statim post Pascha
eum Herodes erat ducturus. Neque id modo, sed et
Herodis ipsius divino numine plaga, qua mox im-
puro corpore ebullientibus vermibus, violenter
animam abruptit. Quin et inde gratia gentes prose-
cuta, Judæis domum in desolationem reliquit.

Sed, o veritatis Evangelii prædicator ferventis-
sime! qui cum Petro et Joanne supremam classem
atque verticem apostolicæ dignitatis tenes: Salve
sis, ut qui Christi calicem ante condiscipulos bibe-
ris ac juxta quod illi pollicitus eras, salutari
baptismo baptizatus sis, duplicique præclare co-
rona condecoratus, apostolici muneris ac suscepti
martyrii ¹⁵.

Salve, quod cum parvulus adhuc esses spiritali

¹⁵ Marc. I, 39.

statura et ætate, terreni regni primatum petieris (nec enim fiat unquam ut magnificus animus, rei alicujus tenuis ac vilioris desiderio afficiatur) in virum autem adultus, Regi gloriæ proximam primamque sedem adeptus sis.

Salve, beate Verbi Dei que ipse oculis inspector, quod piscationem piscatione, desiderium desiderio, hæreditatem hæreditate commutans, iis, quæ instabilia sunt, ea quæ manent; iis, quæ in terris et fluxa sunt, cælestia nec unquam peritura consecutus sis.

Gaude, quod sicut nullo medio, cum in corpore versareris, Dei hominis consuetudine in terra prius utebaris, sic nunc eidem immediate spiritu devinctissimus facie ad faciem in cælis insuescis.

Gaude et lætare in Domino Deo tuo ac Rege tuo, nosque propitius de cælo intueri: ac vero purum nobis ac immaculatum, apostolorum ter beatissime, et a sæculi malitiæ insidiis liberum servans animum, Domino Christo incontaminatum utinam repræsentas, in gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO VI.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli et Evangelistæ Joannis Theologi.

Qui magnum tonitruum Filium laudare jubet, ipsum mihi magnum Dei Spiritum laudibus coronare jubere videtur; quo ille compositus ac concinne collisus, orbem terrarum ad suum convertit sonum¹⁶. Id vero tantum sermonis nostri facultatem superat, quantum et humanæ vim comprehensionis excedit. Cum enim sonitum hunc, qui sensu percipitur, haud facile animo intelligamus; quam quis ratione spiritalem assequatur, ac qui omni corporis sensui præcellit? Cumque id tonitruum, quod per naturam in nubibus venti agitatione conflatur, accurate verbis explanare non possimus: quonam modo eximii illius, cujus solus ipse Dominus conflator, ac parens, laudes præsumamus? Quis ita in divinis eruditus, sicque alto animo præditus? Quis ita terrenis superior sese extulit, parique cælestibus celsitudine exasit? Quis adeo seipso excedens, intra Deum comprehensus totusque receptus est, ut vel os aperire, ac linguam movere in Dei discipulorum laudem audeat? Quis sufficiens, ut nedum omnium sigillatim, sed vel unius illorum virtutis magnificentiam pro rei merito, animo informare, ut verbis eloqui possit?

Quænam mens (ut summa dicam), quæve ratio ac oratio, magnificæ Joannis indolis (quinimo animi Deo simillimi mentisque divinissimæ) laudes attigerit, nisi is ipse e cælestibus tantisper adytis descendens, divinæque æmula bonitate humilibus accedens, osque pro theologi munere divinissimum auribus nostris accommodans, suam nobis, quoad

Α κίαν, βασιλείας ἐπιγείου προτίμησιν ἤτησας· οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται ποτε ψυχὴ μεγαλοφυῆς, μικροπρεπὲς τι ποθεῖν· εἰς ἄνδρα δὲ τελειούμενος, τῆς ἔγγιστα παρὰ τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης πρωτακαθεδρίας ἠξιώθης.

Χαῖρε, μάκαρ αὐτόπτα τοῦ Λόγου καὶ Θεόπτα, ὅτι τῆς ἀλείας ἀλείαν, τῆς ἐπιθυμίας ἐπιθυμίαν, καὶ τῆς κληρονομίας κληρονομίαν ἀμειψάμενος, τοῖς ἀβεβαίοις τὰ μένοντα, καὶ τοῖς κάτω καὶ ρέουσι τὰ οὐράνια κατεκτήσω, καὶ μὴ μεταπίπτοντα.

Χαῖρε, ὡσπερ μετὰ σώματος ἀμέσως τῷ Θεανθρώπῳ προσωμίλεις πρὶν ἐπὶ γῆς, οὕτω νῦν τῷ αὐτῷ προσεχῶς ἐν τῷ πνεύματι συμφοδόμενος, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐντυγχάνεις ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Χαῖρε καὶ κατευφραίνου ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου καὶ βασιλεῖ σου· καὶ ἡμᾶς ἐποπτεύοις ἀνωθεν ὡς ἄσπιλον δὲ καὶ ἄμωμον ἡμῖν, ὃ τρισμακαριώτατε τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς τοῦ νῦν αἰῶνος κακίας ἀνεπίδουλον [ἀνεπιδούλευτον] διατετηρηκῶς τὴν ψυχὴν, ἀμίαντον παραστήσας τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην τὸν Θεολόγον.

Ὁ τὸν μέγαν τῆς βροντῆς γόνον προτρεπόμενος ἐπαινεῖν, αὐτό μοι δοκεῖ τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα παραινεῖν ἐπαινεῖν· ὃ ρυθμιζόμενος ἐκεῖνος καὶ ἑναρμονίως κροτούμενος, πρὸς τὸν οἰκεῖον τὴν οἰκουμένην ἐπέστρεψε φθόγγον. Τὸ δὲ τοσοῦτον τοῦ ἡμετέρου λόγου τὴν δύναμιν ὑπερβάλλει, ὅσῳ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπεραίρει κατάληψιν. Εἰ γὰρ τὸν αἰσθήσει ληπτὸν τοῦτον ἤχον, οὐ πρόχειρον κατανοεῖν, πῶς ἂν τις ἐφίκοιτο τοῦ νοουμένου καὶ πᾶσαν σώματος αἰσθησιν ὑπερβαίνοντος; Καὶ εἰ τὴν ἔγγιστον ἐγγιστομένην τοῖς νέφεσι, τῇ κατὰ φύσιν κινήσει τοῦ πνεύματος βροντῆν, οὐχ οἶοί τέ εἰμεν ἀκριβεῖ διασαφῆσαι λόγῳ, πῶς ἂν τῆς ὑπερφουῶς, καὶ μόνης τῷ Κυρίῳ προκροτηθείσης ἢ γεννηθείσης, τῶν ὑμνήσεων κατατολήσασαιμεν; Τίς οὕτω τὰ θεῖα πολὺς, οὕτω τὴν καρδίαν βαθύς; Τίς οὕτω τῶν γῆινων ὑπερανώκισται, οὕτω τοῖς οὐρανοῖς συνύψωται; Τίς ἐπὶ τοσοῦτον ἑαυτοῦ ἔξω γενόμενος, ἐνδον Θεοῦ κατεβληπταί, ὥστε στόμα διᾶραι τολμᾶν, καὶ γλῶσσαν εἰς ἔπαινον κινεῖν τῶν τοῦ Θεοῦ μαθητῶν; Τίς ἰκανὸς, μὴ ὅτι γε πάντων ὑφ' ἐν, ἐνδὸς γοῦν αὐτῶν, τὴν τῆς ἀρετῆς μεγαλοπρέπειαν, τυπωθῆναί τε κατ' ἀξίαν τῷ νῷ, καὶ ἐρμηνεῦσαι τῷ λόγῳ δυναθῆναι;

Πολὸς, ἵνα συνελὼν εἴπω, νοῦς, ποῖος δὲ λόγος τῆς Ἰωάννου μεγαλοφυῆς, μᾶλλον δὲ θεοειδεστατῆς ψυχῆς καὶ διανοίας τοῖς ἐγκωμίοις προσεγγίσει, εἰ μὴ αὐτὸς ἐκεῖνος τῶν οὐρανίων ἀδύτων ὑποκάταθας, καὶ θεομιμήτῳ χρηστότητι τοῖς ταπεινοῖς ἡγγικῶς, καὶ τὸ θεολογικώτατον στόμα τοῖς ἡμετέροις ὡς παρασκευάσας, τὸν οἰκεῖον ἔπαινον, εἰς τὴν

¹⁶ Marc. iii, 17.

τοῦ Πατρὸς δόξαν, ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν, ἐμβροντήσειεν ἡμῖν; Ἐλθέ τοιγαροῦν, ὦ θεσπέσιε θεολόγε καὶ εὐαγγελιστᾶ, ἡ οὐρανία τοῦ Λόγου σάλπιγξ, ἡ εὐχη-
χος, ἡ ἐναρμόνιος, ἡ τοῖς μελειιδέσι τῆς ἀληθείας
φθόγγος, πᾶσαν εἰκαιμουθίαν ἑλληνικὴν κατασι-
γάσσα· πάντα δὲ ῥητόρων καὶ φιλοσόφων ἕργα
πολυαρμόνια τῷ βροντοφώνῳ τῆς θεολογίας σου
κατακοιμίσα· πᾶσαν δὲ ψυχὴν ἀξίαν τοῦ Λόγου
πρὸς ἑαυτὴν ἐφελκομένη· καὶ οὐκ ἀνθρώπων μόνων,
ἀλλὰ καὶ αὐτῶν, τολμῶ φάναι, τῶν οὐρανίων Δυνά-
μεων, τὴν ὑπερφυστάτην ἐπισπωμένη, πρὸς ἑαυ-
τὴν ἀκοήν.

Ὁ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων ἀξιότατος ὑποφήτης
καὶ γραμματεὺς· τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ γλῶσσα
τοῦ Πνεύματος, ἐλθέ μοι τῷ πνεύματι, Πνεῦμα καὶ
αὐτὸς θεῖον ὢν, ὡς ἐκ Θεοῦ Πνεύματος γεγεννημέ-
νος. Ἴδου κίχρημί σοι καρδίαν πραεῖαν καὶ ἡσύχιον,
καὶ οἷα δὴ νερὸν κῆπον καὶ μυστικόν, διάνοιαν ὑπέχω
ταπεινὴν τε καὶ ὁμαλῆν. Ἐξεγείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρ-
χου, τότε· *διάπνευσον κῆπόν μου, καὶ ρευσά-
τωσαν ἀρώματά μου.* Προσλαλείτω γάρ σοι καὶ
Σολομών· σὺ γὰρ βορρᾶς μὲν, ὡς τοῖς καθαρωτάτοις
τῆς θεολογίας φθέγμασιν, οἷα λαμπραῖς καὶ ζωογό-
νοις ἀναψύχων πνοαῖς· καὶ τὸ τῆς πολυθετίας πνί-
γος, καὶ τὸν τῶν αἰρέσεων διαχέων φλογμόν· καὶ
τὰς πιεζομένας ἐν τούτοις καρδίας ψυχαγωγῶν καὶ
ἀνακτώμενος. Νότος δὲ, ὡς τοῖς τῆς ἀγάπης δια-
θερμαίνων λόγοις, καὶ τοὺς ἀναισθησία νοῦ καὶ
σκληρότητι θείας ἐστερημένους ἐπιρροῆς, ἀγόνους
τε διὰ ταῦτα καὶ κατεψυγμένους καθεστῶτας, ἀνα-
θάλπων καὶ ἀναζωπυρῶν; καὶ ζωτικῆς ἰκμάδος
πληρῶν καὶ καρποφόρους ἀποτελῶν.

Τοιαύταις πνοαῖς, τοιοῦτοις ῥοιζήμασιν ἀεὶ δια-
πνέων ἡμᾶς, ὦ μακάριε, ὡσπερ τινὰ ποικίλην ἐκ
ποικίλων ἀρωμάτων εὐωδίας ὄσμην, τὴν ἐκ τῶν λό-
γων σοι αἶνεσιν παρασκευάσον ἐνεγχεῖν. Πάντως δὲ,
οὐδεμιᾶς ἡμῖν μακρηγορίας χρεῶν, τὸν πρῶτον ἐν
θεολόγοις προθεμένοις ὑμνεῖν. Ὡς γὰρ ἀεὶ τὸ θεῖον
ἐν τε τοῖς ἄλλοις πᾶσι, καὶ πολὺ πλεον τοῖς λόγοις, τὸ
γοργόν καὶ συντετριμμένον [συντετριμμένον] φιλεῖ·
φιλον δὲ τοῦτο, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ θεολογεῖν εἰδῶσιν,
οὕτω προσήκειν ἡγοῦμαι καὶ τῷ νῦν ἐπαινουμένῳ,
ἀπέριττον τε καὶ σύμμετρον, ὡς οἶόν τε, τὸν λόγον
καρποφορεῖν. Ὅθεν οὐκ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ γῆθεν αὐ-
τῷ παρεπομένων, γένους, φημί, καὶ πατρίδος, ἢ τινος
εὐκληρίας βίου, τὸν οὐράνιον ἀνδρᾶ γνωριούμεν· περι-
τῆ γὰρ, καὶ οὐχ ὅπως τῷ ὑψηλοτάτῳ τῆς ἀληθείας εὐ-
αγγελιστῇ· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς πολλῶν λειπομένοις τῆς ἀρε-
τῆς ἀγίοις, οἵκελα ἢ θελητῇ, ἢ ἀπὸ τῶν τοιοούτων εὐφη-
μία. Ἀλλὰ τὰ ἀπὸ γῆς μὲν τίμια τοῖς ἀπὸ γῆς ἐναδρύ-
νεσθαι παρῶμεν· οἷς δὲ ἡ γέννησις οὐκ ἐξ αἱμάτων,
οὐδὲ ἐκ θελήματος γέγονεν ἀνδρός· ἀλλ' ὁ Πατὴρ
μὲν οὐράνιος ἀνωθεν προεγνώκως, συμμόρφους κατὰ
καιρὸν ἐξελέξατο τῷ Μονογενεῖ· τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ
ἄγιον ὡς ἀγίοις ἐπαναπαυσάμενον, καὶ καινὸν ἐν
σὺτοῖς ἀνθρώπων καὶ θεοειδῆ τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ
γεγεννηκῶς, υἱοθετήσατο τῷ Θεῷ, τούτους ἐντεῦθεν

A assequi licet, in Patris gloriam, laudem intonuerit?
Veni igitur, divine Theologe et Evangelista, coelestis
Verbi tuba, sonora, concinna mellitis veritatis sonis,
omnem Græcorum sermonis vanitatem silentio da-
mnans: omniaque oratorum ac philosophorum mul-
tiplici consonantia modulata organa theologiæ tuæ
alto tonitruo sopiens, atque omnem Verbo dignum
animum ad se trahens; nec hominum modo, sed et
ipsarum (ausim dicere) cœlestium Potestatum per-
eximium auditum sui desiderio illiciens.

Patris luminum dignissime interpret ac scriba,
Christi os, lingua Spiritus, veni ad me spiritu, qui
et ipse divinus Spiritus sis, tanquam ex Deo Spi-
ritu natus¹⁷. Ecce cor tibi lene et tranquillum mu-
tuo, velutque intelligentem hortum ac mysticum,
humilem æquabilemque animum præbeo. Surge,
aquilo; et veni, auster; perfla hortum meum, et fluent
aromata mea¹⁸. Te enim etiam Salomon alloqua-
tur. Tu namque aquilo, ut limpidissimis scilicet
theologiæ vocibus, tanquam puris ac vitalibus flati-
bus refrigerans, supersticiosique numinum cultus
algorem atque hæreseon incendia, dissipans; his-
que oppressa pectora recreans ac levans. Auster
vero, velut charitatis sermonibus calefaciens, men-
stisque extincto sensu ac duritie, divino omni de-
titutos influxu, eaque ratione infecundos atque ri-
gentes refovens ac exsuscitans, vitalique humore
replens ac fructiferos præstans.

Ejuscemodi flatibus, istiusmodi stridoribus nos
semper perflans, vir beate, præsta, ut velut quam-
dam ex variis aromatibus odoris suavissimi fragran-
tiam, quæ sermonibus textitur, laudem tibi offera-
mus. Omnino enim nihil nobis prolixa opus oratione,
quibus incumbat ut primum inter theologos laude-
mus. Quemadmodum enim Deus, cum in reliquis
omnibus, tum potiori longe ratione in sermonibus,
id amat quod acre ac breve est; amant vero et
qui divina tractare norunt: sic et illi quem lauda-
mus convenire existimo, ut orationem minime su-
perfluum, ac modis suis coercitam, quoad licet,
offeramus. Quamobrem a nullo eorum quæ extrin-
secus sunt, et terrena quasi appendice sequuntur
(prosapia scilicet atque patria ullave sæculi cla-
ritate) virum cœlestem celebrabimus (superflua enim, ac
nedum celsissimo veritatis evangelistæ, sed neque
sanctis ab ejus longe virtute remotis conveniens
aut placita, quæ ex talibus laudatio est). Verum
terrenis ornamentis superbire eos sinamus et glo-
riari, qui sunt e terra: quibus autem nativitas at-
que origo non ex sanguinibus, nec ex voluntate viri
obtiguit¹⁹; sed Pater quidem cœlestis olim præco-
gnitos, pro tempore conformes elegit Unigenito; Spiritus sanctus autem, ut qui in sanctis conquie-

¹⁷ II Cor. III, 17. ¹⁸ Cant. IV, 16. ¹⁹ Joan. I, 13.

cat²⁰, atque in eis novum hominem ac Deiformem A sermone veritatis gignat, in filios Deo adoptavit^{20*}; ii inde laudentur ac admirationi habeantur, quorum, juxta sacra eloquia, in Domino laudetur animus; quique adeo cum cœlesti Patre jucundissim celebrentur²¹.

Inde cunctis quidem sanctis apta laudatio, velut ex uno Patre luminum prognatis; cum primis vero coryphæis antiquissimisque Verbi theologis; ex quibus Petrus quidem tanquam fidei petra firmissimumque fundamentum honore prælatus est: Jacobus vero, ut qui primus apostolorum, calicis ac baptismatis passionis Christo socius, sanctæque fidei basis sanctis esset futurus. Tu vero, o beate! summa apostolicæ majestatis arce arrepta, ut qui supremam virtutum (charitatem dico) præ cunctis illius consortibus dilexeris, eximieque tibi illa placueris, ac summe eam colueris; inque ea, vere dilecto ac charissimo Deo Verbo Dei que Unigenito, necessitudinis devinctus sis. Nempe hoc tibi animi incitationis summique in Deum ascensus initium. Hoc et vestræ nota propria atque insigne beatitudinis, pulcherrimum peculiarissimumque, ac quam maxime singularis gloriatio, velut præ sanctis reliquis magis propria, Jesu nempe dilectio; qua utique suavissimi mentis vestræ decoris, divinæque formæ præstantia elucescit. Quemadmodum enim nihil ad speciem majus, ne subtili quidem cogitatu assumi queat, specioso forma præ filiis hominum^{21*}: sic quem ille singulariter amavit, primas utique animi pulchritudinis laude præ reliquis retulerit. Nec enim C adeo dilectus esset, ut et una fere illius nota propriaque distinctio charitas foret ac dilectio, nisi probitatis morumque lenitatis, atque Dei simulacro bonitatis abundantia, maxima cum diligente necessitudine, a se quoque certa quadam ratione ac pro modulo, dilectionem ipse contulisset. Diligere enim eos qui ipsum ament, diserte pronuntiat Dei sapientia²².

Omnem igitur divinam actionem omnemque eximiam contemplationem, velut ex quadam radice, ex Christi in eo dilectione surgere: ac quidquid ageret aut loqueretur, dilectionis fructum esse; qua ille totus excedens ac continue quasi emigrans, semper quidem in ea Deum contuebatur²³; hancque D adeo divinæ legis plenitudinem, Deumque esse ac deificam noverat; cujus scilicet extrema, perfectissima imperturbatione ac mente purissima, nactus esset^{24*}.

Cæterum videamus, unde a principio motus, et qua projectus ac proficiens via, ad perfectionis hanc speculam subvectus sit. Jam enim magna veraque luce iis exorta, qui sedebant in tenebris; ac quidem Patre gloriæ, Filium esse charissimum, eum qui intingebatur, e cœlis intonante²⁵; e terra vero, ipso qui intingebat, Agnum Dei esse testante^{26*}, quin et Spiritu in columbæ specie descendente,

ὕμνεσθαι καὶ θαυμάζεσθαι, ἐν τῷ Κυρίῳ, κατὰ λῆγαια, ψυχὴν ἐπαινουμένους, καὶ ὡς ἥδιστα τῷ οὐρανῷ συνδοξαζομένους Πατρὶ.

Ἐντεῦθεν πᾶσι μὲν ἀγίοις προσήκων ὁ ἔπαινος ὡς ἐξ ἐνδὸς τοῦ τῶν φώτων γεννωμένοις Πατρὸς· οὐ ἥκιστα δὲ τοῖς κορυφαίοις καὶ πρεσβυτάτοις τοῦ Λόγου θεολόγοις· ὧν Πέτρος μὲν, ὡς τῆς ἱερᾶς πίστεως πέτρα καὶ ἀβραγῆς προετιμήθη κρηπίς· Ἰάκωβος δὲ, ὡς πρῶτος τῶν ἀποστόλων τῷ ποτηρίῳ καὶ τῷ τοῦ πάθους βαπτίσματι κοινωνεῖν μέλλων Χριστῷ, καὶ βάσις ἀγίας ἐλπίδος τοῖς ἀγίοις ἐσόμενος. Σὺ δὲ, ὦ μάκαρ, τὴν ἀκρὰν τῆς ἀποστολικῆς μεγαλοπρεπείας κατέλαβες κορυφὴν, ὡς τὴν ἀκρετάτην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην δὴ λέγω, παρὰ τοῖς μετόχοις αὐτῆς πάντα ἠγαπηκῶς, καὶ ὑπερβαλλόντως ἡρετικῶς, καὶ ἀκρῶς κατωρθωκῶς, καὶ ἐν αὐτῷ ὄντως ἀγαπητῷ Θεῷ Λόγῳ καὶ τοῦ Θεοῦ προφικειωμένος Μονογενεῖ. Τοῦτό σοι καὶ ἀρχὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑπῆρξε κινήσεως καὶ ἀναγωγῆς. Τοῦτο κινῶρισμα τῆς μακαριότητος ὑμῶν κάλλιστόν τε καὶ ἰδιαιτάτον, καὶ καύχημα ἐξαιρετόν, οἷον τῶν πάντων μᾶλλον ἀγίων ἀποκλήρουμένον, ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ δι' ἧς ἡ ὑπερβολὴ τῆς νοερᾶς ὑμῶν εὐπρεπείας θεοειδείας παραδείκνυται. Ὡςπερ γὰρ οὐδὲν ὠραϊτερον τοῦ ὠραίου κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ τῇ ἐπινοίᾳ δυνατὸν λαβεῖν· οὕτω κινῶν ἐξαιρετικῶς ἐφίλησεν ἐκεῖνος, τὰ πρεσβεῖα δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἄλλους τῆς νοερᾶς ἀπολείπει καλλοῆν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον ἠγάπητο, ὡς καὶ ἀπ' αὐτῆς μόνης σχεδὸν τῆς ἀγάπης χαρακτῆρίζεσθαι, μὴ περιουσίᾳ χρηστότητος καὶ θεομιμησίας, οἵκεν εἶχε πρὸς τὸν ἀγαπῶντα, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ φιλίαν ἀναλόγως εἰσηνέγκατο. Τοὺς γὰρ φιλοῦντας αὐτὴν ἀγαπᾶν, ἡ τοῦ Θεοῦ διαβρόδη ἀποφαίνεται σοφία.

Πᾶσαν τοίνυν πρᾶξιν θεοτελεῖ καὶ θεωρίαν ὑπερφυᾶ πᾶσαν, καθάπερ ἐκ τινος βίξεως, τῆς ἐν αὐτῷ βλαστάνειν ἀγάπης Χριστοῦ· καὶ πᾶν τὸ δι' αὐτοῦ γινόμενον ἢ λεγόμενον, ἀγάπης εἶναι καρπὸν, καθ' ἣν ἐκεῖνος ἐξεστῶς ὅλος καὶ διάπαντός ἐκδημῶν, αἰμὲν ἐώρα τὸν Θεὸν ἐν αὐτῇ· ταύτην δὲ ἥδει πλήρωμα νόμου Θεοῦ, καὶ Θεὸν οὔσαν καὶ θεοποιούσαν, τὰ ἔσχατα ταύτης ἀπαθεία τελειοτάτη καὶ νῦν καθαρωτάτῳ κατειληφώς.

Ἄλλ' ἰδῶμεν, ὅθεν τὴν ἀρχὴν κινήθεις, καὶ δι' ἧς ἀναγόμενος καὶ προκόπτων ὁδοῦ, ταύτην ἐπήρθη τῆς τελειότητος τὴν περιωπὴν. Ἄρτι γὰρ τοῦ μεγάλου καὶ ἀληθινοῦ φωτός, τοῖς ἐν σκότει καθημένοις ἀνίσχοντος· καὶ ἀνωθεν μὲν ἐξ οὐρανῶν τοῦ Πατρὸς τῆς ὁδῆς ἀγαπητῶν Υἱὸν εἶναι τὴν βαπτίζομενον ἐμβροντήσαντος· κάτωθεν δὲ τοῦ βαπτίζοντος, Ἄμνὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ τοῦτον μαρτυρήσαντος·

²⁰ Rom. viii, 29. ^{20*} Jac. i, 18. ²¹ Psal. xxxiii, 3.

^{21*} Rom. xiii, 10; I Joan. iv, 8. ²² Isa. ix, 21; Matth. ii, 17; Luc. iii, 32. ²³ Psal. xlii, 3. ²⁴ Prov. viii, 17. ²⁵ II Cor. v, 14.

^{26*} Joan. i, 29.

καὶ τοῦ Πνεύματος δὲ περιστερᾶς εἶδει κατιόντος, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἀμφοῖν ἐπισφραγίζοντος, οἷα τις ἠλιακὴ πρὸς τοὺς ἄλλοις τοῦ Λόγου μύσταις, καὶ τοῖς υἱοῖς Ζεβεδαίου προσέπεσε μαρμαρυγὴ· καὶ καθάπερ τινὰ σπινθῆρα γνώσεως ἐλλαμφθέντες τοῦ μαρτυρουμένου, ἐπειδὴ μετ' ἄλιγον αὐτοὺς ὁ θεαρχικώτατος ἐκάλεσε παραστάς, οὐδὲ βραχὺ γοῦν πρὸς τὴν κλῆσιν ἀνεβάλοντο· οὐ συνηθείας οἰκείων, οὐ φίλων, οὐχ ὁμηλικίων, οὐθ' ἕλως συγγενικῆς φιλίας, καὶ ἐταιρίας ἐπεσχέθησαν τοῖς δεσμοῖς· ἀλλὰ καὶ τὰ προσόντα πάντα, καὶ τὴν ἐστίαν τὴν πατρικὴν· ναὶ δὴ καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα μετὰ τοῦ πλοίου καὶ τῆς ἀλιευτικῆς ἀφέντες (ὦ τῆς πίστεως!) ἀκολουθοῦσι τῷ Ἰησοῦ· ἐν ἀληθινῇ καὶ γνησίᾳ καρδίας συμφυόμενοι στοργῇ.

Καὶ ταῖς μὲν ἀκτίσι τῶν λόγων τῆς χάριτος τῶν ἐκ τοῦ θεαρχικοῦ στόματος ἐξαλλομένων, περιλαμπόμενοι τε τὸν νοῦν, καὶ εἰς καινὸν ἄνθρωπον καὶ θεοειδῆ μεταμορφούμενοι· τοῖς τῶν ἔργων δὲ θαυμασίοις τὴν πίστιν κραταιούμενοι, καὶ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸν τῆς ἀγάπης ἀναζωπυροῦντες πυρσόν· καὶ καθάπερ τὰ τῶν φυτῶν εὐγενέστερα ἢ εὐθαλέστερα, γῆς τε πλοῦτος καὶ καλῆς λαχόντα τῆς ὀποκειμένης· ἱκανῶς δὲ καὶ τῆς παρὰ τῶν φυτοκόμων ἀξιούμενα κομιδῆς· θαττόν τε πρὸς ὕψος ἀναδίδεται, καὶ βαθείας καθιέντα ῥίζας, ἀδρύνεται τε κατὰ τάχος, καὶ πολὺν, ὡς εἰκὸς, ἀποδίδωσι τὸς καρπόν· οὕτως οἱ τοῦ Λόγου δοκιμώτατοι μαθηταί, καλῆς δτι μάλιστα καὶ ἀγαθῆς ὄντες διανοίας, οἷς μὲν τῶν ἱερῶν τῆς σοφίας ὀργίων κατηξίωοντο, τὴν καρδίαν βαθυνόμενοι· οἷς δὲ τῶν ἔργων Χριστοῦ τὴν μεγαλοπρέπειαν κατεθεῶντο, πρὸς οὐράνιον ὕψος πίστεως τὸν νοῦν ἀνατεινόμενοι, εὐγενῆ καὶ ὠριμον τὸν τῆς ἀγάπης ἀπεδίδουν καρπόν.

Ὅθεν αὐτοῖς περὶ τὰ ἥττω φανεῖσι πιστοῖς, καὶ περὶ τὰ μείζω λογισθῆναι πιστοῖς· καὶ τῶν ἔργων Ἰησοῦ τὴν λαμπρότητα πίστεως ὀποσχόντες τελειότηει, καὶ τῆς ὑπερουσίου θεότητος, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ κατηξιούοντο φύσει. Καὶ γὰρ οὐ τοῖς πολλοῖς ἑαυτὸν ἐνεπίστευεν ὁ ὑπερούσιος, σαφῶς ἐκάστου τὰ κρύφια τῆς καρδίας καταθεωρῶν· οὐδὲ πᾶσιν ἐξαπίνης τοῖς μαθηταῖς· ἀλλ' οὐς ἀξιωτέρους ἦδει, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων πιστοτέρους παραλαβὼν· καὶ τῷ θαδωρῷ προσαναγαγὼν, τὴν αὐτοῦ δόξαν ἠρέμα μεταμορφούμενος ὑπέδειξεν.

Τοῦτο μὲν οὖν, οὐ τοῦ Ἰωάννου μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἰακώβου καὶ Πέτρου τῆς πίστεως ἀπόδειξις ἐναργής· τεκμήριον δὲ τῆς κατὰ τὴν ἀγάπην τελειότητος, ἢ κατὰ τὸ μυστικὸν δεῖπνον ἐπὶ τὸ ζωαρχικώτατον στήθος ἀνάκλισις τοῦ θεολόγου. Ἐπεὶ γὰρ ἕνα τῶν συνεστιωμένων παραδώσειν αὐτὸν προειρηκέναι, θορύβου μὲν, ὡς εἰκὸς, τῆς καρδίας τῶν μαθητῶν καὶ λύπης ἀγωνιώσας ὑποπίμπλασθαι· οὐδένα δὲ παρρησίᾳ τολμᾶν ἐρωτᾶν, εἰ μὴ τὸν κατὰ τὴν ἱερὰν ἀγάπην ὑπερβαλλόντως τετελειωμένον, ὃς ἐχόμενα νατακείμενος τῷ διδασκάλῳ· προσαναδᾶς δὲ,

atque amborum testimonium obsignante, præter reliquos Verbi discipulos, in Zebedæi quoque filios, velut solis quidam micatus et splendor cecidit; ac quasi scintilla quadam, ejus, cui testimonium perhibebatur, illis coruscante, cum brevi post divinissimus ille fonsque deitatis illos, præsto vocasset, ne momento quidem obsequi distulerunt. Non consuetudinis suorum, non amicorum, non æqualium, neque prorsus cognatorum sodaliumque necessitudinis vinculis inhibiti sunt; sed et omni substantia paternaque domo, quin et ipso patre una cum nave ac navicularia arte relictis (o fidem!) Jesum sequuntur, nedum corpore, sed magis spiritu; vero illi sinceroque cordis amore devincti.

Ac quidem sermonum gratiæ, divino ex ore salientium, radiis animo collustrati, inque novum hominem ac deiformem transformati; admirandisque operibus in fide roborati, ac dilectionis flammam de die in diem suscitantes, velutque nobiliora vegetioraque ac magis virentia germina, pinguique ac opima subjecta humo consita, necnon sedula plantantis diligentia exulta, citius proceritate augescunt, aliisque firmata radicibus, tum cito crassescunt, tum fructum, ut par est, longe uberem proferunt; sic probatissimi Verbi discipuli, cum honesta maxime atque optima præstarent mentis indole, qua sacris sapientiæ orgiis initiabantur, alte animo defixi; qua vero operum Christi magnificentiam contuebantur, in cœlestem fidei sublimitatem mente surrecti, nobilem ac maturum dilectionis fructum reddebant.

Hinc nempe adepti, ut cum in minoribus fideles exstitissent, etiam in majoribus fideles haberentur²⁰; operumque Jesu splendorem perfectioni fidei permittentes, supersubstantialis quoque deitatis, quoad humanæ naturæ concessum est, compotes efficerentur. Non enim vulgo seipsum credebat, qui substantiam omnem excedit, quod cujusque occulta cordis palam intueretur²¹; nec cunctis repente discipulis; sed illis assumptis quos digniores noverat, ac majori cæteris fide præstantes; subductisque illis ad Thaborii excelsa, suam eis claritatem leniter transformatus ostendit²².

Id quidem, non Joannis duntaxat, sed et Jacobi et Petri fidei aperta probatio est: perfectæ vero dilectionis certum indicium, theologi in mystica cœna super vitalissimum pectus recubitus²³. Quod enim discipulorum corda, idcirco quod prædictum erat, fore ut communi mensa cœnantium unus Magistrum traderet, turbationis atque mœtoris, ut par est, anxique timoris plena erant²⁴: nec ullus palam interrogare audebat, excepto duntaxat qui sacræ dilectionis perfectione excellenter præstabat, cum Magistro proximus discumberet, tantisper ad

²⁰ Luc. xvi, 40. ²¹ Joan. ii, 24. ²² Matth. xvii, 1; Marc. ix, 4; Luc. ix, 17. ²³ Joan. xiii, 23.

eam ascendens, omnique reverentia pectus suum Dominico admonens, osque illius auribus adhibens (o beatam religiosissimamque audaciam!) ex illo percontatur proditorem, eumque signo intincti panis docetur.

Clarius vero expressiusque in crastinum, deificæ dilectionis necessitudinem seu perfectionem, solus mysteriorum auctor Jesus in cruce quasi ænigmate ostendit; dum Matri prædilectum discipulum tanquam filium commendavit, Matrisque curam corporalem in eum filium retulit; ac velut sui permutationem pretiumque Dei Genitrici traditum, veniori gradu fratrem sibi eum adhibuit ²⁷.

Quia enim reliqui omnes discipuli (absit, ut quod molestum est, totum dicam) irruentem potestatem tenebrarum, Judæque cruentam grassationem, necnon Judæorum rabiem ac sævitiam, adversusque Salvatorem vesaniam non ferentes, fugam arripuerant: tu vero ex omnibus tanquam firmi ac tolerantissimi animi ut qui majori fortiorique amoris vi Magistro devinctus esses, cunctis illi salutaribus cruciamentis comes, præ illo fere dirius molestis afficiebaris; qui nempe tanquam acutissimis jaculis viscera transverberareris, valdeque acerbis illius causa doloribus animo exurereris: condolebas quod verberibus excipiebatur varieque colaphis dehonestato miseratione afficiebaris: sed et cruci affixo solus cum Maria astans, una et ipse quodam modo cruci suffixus eras, qui videlicet clavorum pariter perforationes lanceæque C punctiorem, lethales animo ictus exceperas. Idcirco igitur non hos frustra sustinuisi laborum aculeos, sed cum operibus vero amicam prætulisses, alter ille visus es. Hoc veræ amicitiae munus; hoc sacrorum laborum æquale dignumque præmium; qui nempe supra quam summe eximiam Verbi amicitiam (seu potius fratris dignitatem et nomen) eunctis dignius magnificentiusque consecutus sis. Etenim non corporis indulgentiore cultu ac deliciis, sed molestia ac tentationibus, probata vim ostentare novit.

Igitur ad vitalem usque passionem ac resurrectionem tentata apostolorum fides, ac qua in eum ferebantur, qui sponte nostri causa morte functus esset, probata affectio; quod offendiculo omni superior, ac Domini tentationibus inviolabilis persistisset, inde jam ceu divina quædam, veræ illa amicitiae fideique digna præmia, consequitur. Quænam vero illa? Primum quidem ipsum triduanum a mortuis suscitatum Christum vident, illatique cruciatus symbolis, mysterii resurrectionis fide roborantur. Ad hæc Spiritum, partim quidem primum ejus qui suscitatus erat spiraculo ²⁸; perfectius vero illo e terra in cælum recepto, in sono vehementi linguisque igneis e cælo in ipsos venientem suscipiant ²⁹: cujus et munere accepta in omnes gentes potestate, ac principes constituti super omnem ter-

A και τὸ οἰκτεῖον στήθος πανευλαβῶς ἐπερείσας τῷ Δεσποτικῷ, καὶ τὸ στόμα παραθεῖς τοῖς ὠσίν, (ὡ μακαρίας καὶ θεοφιλεστάτης τόλμης!) πυνθάνεται μὲν παρ' αὐτοῦ τὸν προδότην· συνθήματι δὲ τοῦτον, τῷ κατὰ τὸν ἄρτον, ἐκδιδάσκεται.

Ἐμφαντικώτερον δὲ τῇ ἐξῆς, τὴν διὰ τῆς θεωτικῆς ἀγάπης οἰκείωσιν ἢ τελείωσιν, ὁ μόνον τελετάρχης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ παρενέφηεν Ἰησοῦς· τῇ Μητρὶ μὲν εἰς υἱὸν τὸν ἡγαπημένον παρακατατιθεῖς μαθητὴν· τῷ δὲ τῆς Μητρὸς τὴν κατὰ τὸ σῶμα προμήθειαν ὡς υἱῷ ἀνατιθεῖς· καὶ οἶον ἀντάλλαγμα τῇ Θεοτόκῳ διδοὺς ἑαυτοῦ, καὶ εἰς τάξιν αὐτὸν ἀδελφότητος γνησιωτέρας τιθεῖς.

Ἐπειδὴ γὰρ οἱ μὲν ἄλλοι μαθηταὶ πάντες· ἀπειθὴ δέ μοι φορτικὸν ἅπαν εἰπεῖν, τὴν ἐπισπεσοῦσαν τοῦ σκότους ἐξουσίαν, καὶ τὴν Ἰουδα μαιφύρον ἐπίθεσιν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν λύτταν καὶ ὕδριν, καὶ τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἀπόνοιαν ἐφυγον οὐκ ἐνεγκόντες, σὺ δὲ μόνος ἐκ πάντων, ὡς σταθερᾶς καὶ καρτερικωτάτης διανοίας, ἅτε μείζονι καὶ ἰσχυροτάτῃ συνημμένος τῷ διδασκάλῳ στοργῇ, πᾶσιν αὐτῷ τοῖς σωτηρίοις παθήμασι παρῶν, πλέον ἢ ἐκεῖνος μετεῖχες τῶν ἀνιαρῶν· οἷα μὲν βολίσιν ὀφείλεις τὰ σπλάγχνα τιτρωσκόμενος· ὀδύνας δὲ ἄγαν δριμύεις ὑπὲρ ἐκείνου πυρπολούμενος, καὶ μαστιγούμενῳ συνήλγεις, καὶ συνέπασχεις· πολυτρόπως χολαφιζομένῳ καὶ σταυρουμένῳ δὲ μόνος ἅμα τῇ Μητρὶ παρεστῶς, τρόπον τινὰ συνεσταυρώθης· τὰς τε τῶν ἡλῶν τρήσεις, καὶ τὴν τῆς λόγχης ἐκκέντησιν, καιρίας κατὰ τῆς καρδίας δεδεγμένος βολᾶς. Διὰ ταῦτα, τοίνυν, οὐ προῖκα ταύτας ἀνέτης τῶν πόνων τὰς ἀκίδας· ἐργοῖς δὲ τὸν ἀληθῆ φίλον ἐπιδειξάμενος, ἄλλος ἐκεῖνος ὤφθης. Τοῦτο γέρας φιλίας ἀληθινῆς, τοῦτο τῶν ἱερῶν πόνων ἄθλον ἀντάξιον· τὴν ὑπερφυεστάτην Δόγου φιλότητα, μᾶλλον δὲ ἀδελφότητα, πάντων ἀξιοπρεπέστερον ἀπενεγκάμενος. Καὶ γὰρ οὐκ εὐπαθεῖα σώματος καὶ τρυφῇ, ἀνία δὲ καὶ πειρασμοῖς ἢ φιλία δοκιμαζομένη, καθαρὰν τὴν πρὸς τὸν φίλον οἶδεν ἐπιδεικνύναι στοργῇν

amicitia, claram erga amicam puramque amoris

Μέχρι μὲν οὖν τοῦ ζωαρχικοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῖς ἀποστόλοις ἡ πίστις πειρασθεῖσα, καὶ ἡ πρὸς τὸν ἐκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα διάθεσις βασανισθεῖσα· ἐπειδὴ παντὸς ὑπερτέρα προσκόμματος, ἀνάλωτος δὲ τοῖς τοῦ Κυρίου διαμέμενῃκει πειρασμοῖς, ἐντεῦθεν λοιπὸν οἶα τινα θεοπρεπῆ γέρατα, τῆς ἀκραιφνοῦς φιλίας καὶ πίστεως ἀξία κομίζεται. Τίνα δὲ ταῦτα; Πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐκεῖνον τριήμερον ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνιστάμενον ὁρῶντες Χριστὸν, καὶ τοῖς συμβόλοις τοῦ πάθους, τὸ μυστήριον βεβαιούμενοι τῆς ἀναστάσεως· ἐπειτα τὸ Πνεῦμα, μερικῶς μὲν πρῶτον τῷ τοῦ ἀναστάντος ἐμφυσήματι· τελειώτερον δὲ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς γῆς ἀνάληψιν ἐν ἡχῇ βιαίῃ καὶ πυριμόρφοις γλώσσαις οὐρανόθεν ἰδὸν ἐπ' αὐτοὺς ὑποδεχόμενοι· ἔφ' ἣν καὶ τὴν ἐπὶ πάντων ἐθνῶν ἐξουσίαν εἰληχότες, καὶ ἐπὶ

²⁷ Joan. xix, 26. ²⁸ Joan. xx, 22. ²⁹ Act. ii, 2.

πάσαν ἀρχοντας καταστάντες τὴν γῆν· ἄλλοι μὲν ἄλ-
λου τῆς οἰκουμένης μέρους τὴν ἀποστολικὴν ἀρ-
χὴν διακληροῦμενοι, τὴν κατ' αὐτὸν ἕκαστος
ἐπέλη

Ἡ μεγάλη δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου βροντὴ, ὁ μεμυστω-
μένος τῆς ἄνω θεολογίας κρατῆρ, ὁ τῶν ἀποστόλων
ὄφθαλμός, Ἰωάννης ὁ πᾶν, κατακληροῦται τὴν
Ἀσίαν, ὡς δυνατὸς ἐν λόγοις, δυνατὸς ἐν ἔργοις·
τὴν πόλει μὲν ἄγαν καὶ δυναταῖς, λαοῖς δὲ θρασυ-
τάτοις κομῶσαν καὶ πονηροτάτοις· λαοῖς πολλῶ
πλού-
τῳ, καὶ δόξαις γαυρουμένοις κεναῖς καὶ σοφίᾳ μὲν
Ἑλλήνων ὑπεραιρομένοις· τῇ περὶ τοὺς θεοὺς δὲ
πλάνῃ σφοδρότερον ἐνισχημένοις.

Τούτοις ὁ μέγας ἀπόστολος ἐπιδοδημηκῶς, καὶ
πάσαν μὲν τῶν ἀνθρώπων καρδίαν τῷ τῆς δεισιδαι-
μονίας ζόφῳ πεπαχυμένην ἰδὼν· πᾶσαν δὲ ψυχὴν
ἐζωγρημένην τῷ διαδόλῳ, καὶ πρὸς τὸ αὐτοῦ θέλη-
μα συντεταμένην τῷ πνεύματι κατανενοηκῶς, οὐκ
ἀνεβάλετο τοῦ Πνεύματος τὴν ἐπιταγὴν· οὐ τῷ ἐρ-
γῶδε τοῦ ἐγχειρήματος ἀπεκναίσθη τὸν νοῦν, οὐτ'
οὐκ διψυχίας περιπέπτωκε λογισμοῖς. Πρὸς τὸν δὲ ἐν
αὐτῷ μένοντα Χριστὸν ἀφορῶν, οὐ κατὰ τῶν ἀνθρώ-
πων, ἀλλὰ κατὰ τῶν δαιμόνων· οὐδὲ κατὰ τῶν αἰ-
χμαλώτων, ἀλλὰ κατὰ τοῦ τυράννου πρῶτον αὐτοῦ,
τῇ νόητῇ παντευχίᾳ παρατέτακτο τοῦ Πνεύματος

Καὶ τοῦτον ἐν ὁμοιώματι Χριστοῦ καὶ δυνάμει
πρῶτον διανοεῖται δῆσαι· καὶ οὕτω τὴν αὐτοῦ παν-
οπλίαν ἄραι· καὶ οὕτω τὴν αἰχμαλωσίαν αἰχμαλω-
τίσαι· καὶ τῇ ὡραιότητι τοῦ οἴκου Κυρίου, τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ λέγω, διελέσθαι σχῦλα. Ἄρ' οὐκ διανενοῦται μὲν
Χριστοπρεπῶς οὕτως, ἀγεννέστερον δὲ συνερράγη
τῷ δυσμενεῖ; ἢ συμπλέκεται μὲν νεανικῶς, εἴτ'
οὐκ εὐαγγελικῶς, ἡμιτελῆ δὲ τὸν ἀγῶνα καταλέλοι-
πεν; ἢ τέλειον μὲν, οὐκ ὥστε δὲ παντάπασιν ἀφο-
μοιοῦσθαι τῷ Ἰησοῦ; Ὁμνεῖται ὡσπερ δὲ τὸν Χρι-
στὸν οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλ' ὅλον ἐν ἑαυτῷ προκα-
τῶσατο, καὶ διὰ τοῦτο πάσαις ἅμα ταῖς ἐνεργεταῖς
τοῦ θείου Πνεύματος ἐδορυφορεῖτο καὶ συνεκροτεῖτο,
οὕτω καὶ τὸ τῆς σωτηριώδους διακονίας ἔργον, ἐν
τελείᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητι, τέλειον ἐπληροφό-
ρησε τῷ Θεῷ· καὶ καθάπερ αὐτὸς πρῶτος ὁ τῶν οὐ-
ρανῶν βασιλεὺς, οὐτε περιουσίᾳ δυνάμειος μόνῃ τὸν
ἀρχηγὸν τῆς κακίας χειρώσασθαι βεβούληται, ἀλλὰ
καὶ ἐν σοφίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, ὡς ἅμα τὰ
πάντα, καὶ δυνατὸς, καὶ δίκαιος, καὶ σοφός· μᾶλλον
δὲ αὐτοσοφία καὶ δικαιοσύνη καὶ δύναμις ὧν· καὶ
ἵνα περιφανῆ μὲν ἑαυτῷ τὴν νίκην· περιφανῆ δὲ καὶ
βεβαιωτέραν τὴν πρῶσιν τῷ ἀντιπάλῳ κατεργάση-
ται, τὴν αὐτὴν τοῖς ἡδίκημένοις μορφήν εἰληφώς, καὶ
ἐν σοφίᾳ τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν δικαιοσύνῃ συνανα-
στραφεῖς, ὑπὸ τῆς τοῦ πονηροῦ κακίας μάτην διώκεται,
καὶ εἰς θάνατον ἐπιβουλεύεται. Διὸ καὶ οἷς ἀδίκως
ἐκεῖνος ἐπέθετο, δικαίως περιπαρεῖς, καὶ ἐν τοῖς
ἔργοις τῶν αὐτοῦ χειρῶν συλληφθεὶς ἐάλω· καὶ κα-
τακρηθεὶς, οὕτως ἐν χειρὶ Θεοῦ τῆς τυραννίδος
ἐκδέδληται ἀρχῆς. Οὕτως καὶ ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Λόγου

ram, alius aliam partem ad apostolici muneris fun-
ctionem sortiti, ad suam quisque provinciam pro-
ficiscebantur²⁰.

Magnum vero Dei Verbi tonitruum, plenus ille
supernæ theologiæ crater, apostolorum oculus, præ-
clarus Joannes, Asiam in sortem accipit, tanquam
videlicet vir sermone potens ac operibus: provin-
ciam nimirum multis urbibus iisque potentibus
confertam, ferocioribusque ac nequissimis populis
longe plenam; populis scilicet divitiarum affluentia
inaniumque vento opinionum superbientibus; Græ-
corum quidem sapientia gloriantibus, sed qui deo-
rum arctius errore innexi tenerentur.

Ad hos magnus apostolus cum se contulisset, om-
nesque eorum animos superstitionis caligine obru-
tos cerneret; captosque omnes a diabolo, atque in
ejus intentos voluntatem spiritu animadvertisset,
nihil morandam Spiritus jussionem putavit. Non
aggressionis arduo offensus animo est, neque vero
in dubietatis ac dissidentiae incidit rationes: sed in
Christum in ipso manentem, versis oculis, non
adversus homines, sed dæmones; nec adversus
captivos, sed in ipsum primo tyrannum, ea quæ
mente intelligitur armatura Spiritus instructus est.

Atque hunc primum, Christi tum exemplo, tum
potentia, alligare statuit; sicque ejus arma auferre,
atque ea ratione captivos recipere²¹; nec non
decori domus Dei (Ecclesie scilicet) spolia divi-
dere²². Num vero sic quidem Christi exemplo cogi-
tavit ac statuit, segnius vero cum hoste conflixit?
aut congressus quidem strenue est (id est, ex
Evangelii norma) certamen tamen inchoatum ac
imperfectum reliquit? aut exhibuit quidem perfe-
ctum, non sic tamen ut omnimodis Jesu similitudi-
nem assecutus sit? Nequaquam; sed sicut Chri-
stum prius, non ex parte, sed totum animi sinu
exceperat, eamque ob rem cunctis simul divini
Spiritus virtutibus stipatus instructusque erat, sic
quoque salutaris ministerii opus, perfecta cum eo
similitudine, perfectum Deo representavit. Ac
sicut ipse primus cælorum Rex, non sola potentie
abundantia parentem malitiæ voluit subjugare.
verum etiam sapientia, verum etiam justitia, ut qui
simul omnia, et potens, et justus, et sapiens esset,
quinimo ipsa vere sapientia et justitia et poten-
tia: atque ut sibi quidem illustrem victoriam, ad-
versario autem illustrem firmioremque ruinam
efficeret, eadem assumpta forma cum illis qui læsi
injuria fuerant, inque sapientia et justitia cum ho-
minibus conversatus, frustra nequissimi malitia
persecutionem sustinet, insidiisque ad mortem appe-
titur. Quamobrem etiam quibus ille inique ingru-
bat, merito transfusus, et in operibus manuum
suarum comprehensus, devictus est, judicioque
damnatus, sic manu Dei tyrannico principatu do-

²⁰ Psal. XLIV, 17. ²¹ Matth. XII, 29; Marc. III, 27; Luc. XI, 21 ²² Psal. XXV, 8.

jectus est³⁰. Sic quoque prædilectus Verbi theologus, ad eorum qui eum suscepturi essent, salutem, in Asiam ingressus, atque in unam primum in ea metropoleon maximam scilicet Ephesum veniens, non statim adventu suo et præsentia civitatem turbavit: non civium confestim animos magnifica Evangelii prædicatione perculit; sed in sapientia cum externis ambulans, ac tempus, quod malum esset, redimens, benigniori indole modestoque gestu atque habitu, et leni alloquio, cunctis ad se accessum facilem placidumque præbebat; vitæ vero disciplina, variaque ac exulta virtute, inaccessus pariter ac mirabilis erat.

Ac ipse quidem continentiae rigore, infracta patientia, jugi precum instantia cum mentis tranquillitate ac lenitate spiritus, Deo serviebat: malitiae autem princeps, qui externa quidem specie hominem, mente autem angelum videret; tantisper inferius terram contingentem, superius vero mente cælos penetrantem; quique deos omnes ac dæmonia excuteret, sensimque hactenus ad se adeuntibus Jesu doctrinam proponeret; acerba confestim æmulatione accensus est, cum inde futuram sibi ruinam præsagiret. Tanquam autem ignitis jaculis invidia succensus, varias Christi discipulorum tentationes suscitavit: accenditque in eum, primo quidem mulierem zelotypam ac procacem, ea in civitate facile principem habitam, exindeque tum

A Θεολόγος, ἐν σωτηρίᾳ τῶν ὑποδεχομένων αὐτὸν τὴν Ἀσίαν καταλαβὼν, εἰς μίαν δὲ πρῶτον τῶν ἐν αὐτῇ μητροπόλεων, τὴν μεγίστην Ἐφεσον γενόμενος, οὐκ ἐθορύθησε τῇ παρουσίᾳ παραχρῆμα τὴν πόλιν· οὐ τὰς τῶν πολιτῶν διανοίας εὐθὺς τῷ μεγαλοφύει τοῦ Εὐαγγελίου διετάραξεν· ἀλλ' ἐν σοφίᾳ πρὸς τοὺς ἔξω περιπατῶν, καὶ ὡς πονηρὸν ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρὸν, τῷ μὲν ἀγαθοπρεπεῖ τοῦ ἠθους, καὶ τῷ μετρίῳ τοῦ σχήματος, καὶ τῷ προσηνεῖ τῆς ἐντεύξεως, πᾶσιν ἑαυτὸν εὐπρόσιτον καθίστη καὶ εὐμενῆ, τῷ τρόπῳ δὲ τοῦ βίου, καὶ τῷ ποιικίῳ καὶ ἀπεξεσμένῳ τῆς ἀρετῆς, ἀπρόσιτον ἅμα καὶ θαυμαστόν.

Καὶ αὐτὸς μὲν τῇ ἐπιτεταμένῃ ἐγκρατεῖᾳ, ὑπομονῇ ἀνεκδότῳ, προσευχῇ ἀνεκλείπτῳ, μετὰ ἡσυχίας νοῦς καὶ πραΰτητος πνεύματος ἐλάτρευε τῷ Θεῷ· ὁ ἄρχων δὲ τῆς κακίας, ὁρῶν ἄνθρωπον τὸ φαινόμενον, ἄγγελον τὸ νοούμενον· κάτω μὲν τῇ σαρκὶ μετρίως ἀπτόμενον τῆς γῆς· ἄνω δὲ, τῷ νῷ διαβαίνοντα τοὺς οὐρανοὺς· καὶ θεοὺς μὲν πάντας καὶ δαίμονας ἀποσειόμενον, ἡρέμα δὲ τέως τοῦ Ἰησοῦ τὴν δόξαν τοῖς ἐγγίζουσι παρατιθέμενον· ζήλῳ μὲν ἀνήπται παραχρῆμα πικρῷ, τὴν οἰκίαν ἐντεῦθεν κατάλυσιν ὑποβλεπόμενος. Οἷα δὲ πυρφόροις βολίσι τῷ φθόνῳ πυρπολούμενος, ἐπεγείρει μὲν ποικίλους τῷ Χριστοῦ μαθητῇ πειρασμούς· ἐξάπτει δὲ κατ' αὐτοῦ, πρῶτον μὲν γυναικάριον ζηλότυπον (15) καὶ θρασὺ, πρῶτον ἐκείνης τῆς πόλεως

³⁰ Psal. ix, 17.

(15) *Γυναικάριον ζηλότυπον*. Hactenus inoffenso pede oratio Nicetæ processerat, ea solum exornans Joannis Theologi, quæ libris sacris habentur de illo conscripta, ejusque in Asiam apostolatam, quæ tanta provincia et fere orbis præcipua, pro tanti apostoli apostolico munere videri poterat præstantia ac solertia; in qua jam Paulus prima Evangelii semina jecerat, atque Ephesi Timotheum episcopum ordinaverat. Tacet merito Nicetas, quod tantis Prochorus refert, nec Græci Menæis deesse voluerunt, etsi brevius perstringentes, humano quodam timore recusasse Joannem eo proficisci, cujus rei causa a Petro reprehensus sit, Deique iram, ut naufragio multaretur, incurrerit. Quod Bellarmino non abs re displicet, velut non satis congruum tanto apostolo, estque primum quod nota dignum judicat in Prochoro. Mulier vero hæc sic æmula et procax, quam malus dæmon in Joannem adeo accenderit, ipsa plane est, quam ex eodem Prochoro, Joannem male habentem, cum is illi serviret cum Prochoro, Romanam nomine, eadem Menæa referunt, ex quibus Nicetas habuerit. Mihi certe inter apocrypha perinde numerandum subit, nulliusque fidei et stramineum habendum. Quanquam enim congerunt libri apocryphi non pauca vera, vel traditione majorum accepta, vel ex certioribus aliis monumentis collecta, cujusmodi in Πρωτοεὐαγγελίῳ Jacobi ἀδελφοθέου, in Actis Theclæ, aliisque occurrunt, ex iisdem ipsis nonnunquam fontibus, Patribus laudata: istud tamen cujus fidei, ut tantus apostolus, urbem jam Christianis moribus non parum instituta, et quæ Paulum doctorem ac Timotheum episcopum habuisset, servitutem sic vilem servire debuerit, ut saltem modici panis copiam haberet? Sublatam quidem passionis lalce Timotheum legimus: at nulla tanta Ephesi

C persecutio, quæ omne Christianum semen ea in urbe extinxisset, antequam Joannes ad eam accederet: per quem fere tota Christo addicta est. Majores vero erant coryphæi, et in eis, ὁ Θεολόγος, ὁ Ἠγαπημένος, ὁ Ἐπιστήθιος, ac si quid magnum ac singulare in apostolis est, Joannes noster, ut sic in Asia atque Epheso, provinciam petens jam semicultam ac Ecclesias habentem, desolatus esse potuerit. Obstiterit femina primæ Joannis Ephesi prædicationi (ut est sexus ille organum diabolo accommodatissimum) Deique opus inturbavit, alio tamen modo se res habuerit, quam Prochorus descripsit: ac si habuit Nicetas, non parum nocuit historiæ sacræ, qui non exposuit, sed mulieris duntaxat sic apostolo diabolica suasionem adversantis, meminere.

D Sanctam Mariam Joanni comitem Ephesum adhæsisse censet Baron. 20. 44, n. 29, seu potius ratum habet id Patres Ephesinos epist. synodica ad clerum Constantinopolitanum insinuare ac velle, cum ita refert: *Quare et Nestorius impiæ hæreseos instaurator, in Ephesiorum civitate, quam Joannes Theologus et sacra Deipara Virgo Maria quandoque incoluerunt, constitutus, etc.* Quæ versio est Theodori Pelt. S. J., etsi illius nomine non citat, in qua non satis partes agit fidei interpretis, dum suam conjecturam omni retro traditioni adversam inserit textui. Plane enim assererent Patres, si hæc illorum verba essent. Patrum verba sunt. Ὅθεν καὶ Νεστόριος, ὁ τῆς δυσσεβοῦς αἰρέσεως ἀνακαινιστῆς, φθάσας ἐν τῇ Ἐφεσίῳ, ἐνθα ὁ Θεολόγος Ἰωάννης καὶ ἡ Θεοτόκος ἡ ἅγία Μαρία. In Ephesiorum civitatem veniens, in qua Joannes Theologus et Deipara Virgo. Ubi margini ascriptum, quasi supplendo: *Aliqui subintelligunt, « aliquando habitaverunt; » alii: « ædes habent. »* Qui vel parum in Græcis verò

νομιζόμενον· ἔπειτα καὶ τῶν ἐκ τοῦ δήμου καὶ τῶν προεχόντων Ἐφέσου τοὺς πονηροτάτους. Καὶ γλώσσαις μὲν ὡς ξυρὸν ἠκονημέναις, γλώσσαις δολίαις θορυβῶν, ὡς ἦετο, καὶ φοβῶν· τραύμασι δὲ καὶ εἰρκταῖς καὶ πληγαῖς ἐκθλίβων καὶ ἀνιῶν· ὡς ἂν, εἴ γε δύναίτο, στερῆσαι καὶ τῆς ζωῆς· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τῶν ἰδίων μετακινήσαι τόπων.

Ἐπειδὴ οὖν τούτοις τὸν δίκαιον ἀδικεῖν ὁ ἀδικὸς ἐπέθετο, καθ' ἑαυτοῦ λοιπὸν τοῦτον ἐξεγείρει· μᾶλλον δὲ, τὴν ἐν αὐτῷ πανσθενῆ χεῖρα, δειλαίος, κατὰ τῆς ἰδίας ἐξαναστήσας κεφαλῆς· αὐτὸς μὲν ἐκτίλλεται (16), καὶ τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας ἐνδίκως καθαιρεῖται· σειραῖς δὲ ταρταρούμενος ζόφου, πρὸς τὸν αὐτοῦ καταρρήγνυται πατέρα. Ἐντεῦθεν κατευθύνεται μὲν ὁ δίκαιος· ὁ δὲ τῶν δικαίων ὑψοῦται θεός· καὶ ἀφαιρεῖται μὲν τῶν ἀνθρωπίνων διανοιῶν ἡ ἀχλύς· τὸ μέγα δὲ φῶς ἐξανατεῖλαν ἐν τῷ Ἰωάννῃ, πᾶσαν εὐθείαν ἐπισπᾶται ψυχῆν.

Οὕτως ὁ τῆς ἀπωλείας τοῦ ἔθνους ἐπιστατῶν, οὐκ ἐν δυνάμει Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη τοῦ Ἀποστόλου κατακινήθεις, ἐρρίφη· οἱ ὑπ' αὐτοῦ δὲ πρώην ἀγόμενοι, ἄλλος ἐπ' ἄλλον καθάπερ κυμάτων ἐπανάστασις ἐπεχειρόμενοι· καὶ τῷ τοῦ μεγάλου φωτὸς Υἱῷ προσερχόμενοι, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας διδάγμασι καθαιρόμενοι καὶ προτελούμενοι, τὸν ζόφον μὲν τῆς ἀπάτης καὶ πλάνης ἀπαδύοντο· τὸ μέγα δὲ φῶς τῆς ἀληθογνωσίας διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἐνεδύοντο. Ἐστήκει δὲ κήρυξ διαπρύσιον τοῖς ἔθνεσι καὶ σωτήριον βροντὴν ἐνηχῶν. Ἄνδρες, λέγων, ὁσων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς καρδίας ἐπελάβετε, δεῦτε πρὸς με, καὶ ἴδετε ἔργα Θεοῦ καὶ ἀληθείας, καὶ τὴν ὕψιν τῆς διαβολίας καταυγᾶσθητε· ἀκούσατε ῥημάτων σοφίας ἀληθινῆς, καὶ τὴν ἀκοὴν φωτιζόμενοι, σύνετε καὶ

¹¹ I Pet. II, 4.

versati sunt, subintelligunt nihil (multo minus ausu, sic plagio simili, aliquid quam Græca ipsa habeant, textui ingerunt), sed sic vocatam Patribus ipsam majorem Ephesiorum ecclesiam a suis patronis et tutelaribus, intelligunt, quam ipsam ejusque titulum sibi præsidio adversus Nestorii blasphemiam, hunc ipsum titulum sanctæ Mariæ detrahentem, merito putaverunt. Ita certe ipse Cyrillus auctor est Apologet. ad Theodosium, convenisse totius orbis episcopos, in ecclesiam quæ Sancta Maria dicitur, ut Deiparæ Virginis honorem in ecclesia ejus nomini dedicata, adversus calumnianium hæreticorum furorem tuerentur; item epist. ad clerum populumque Alexandrinum: Ἴστε τοίνυν, ὅτι κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ εἰκάδα τοῦ Παυλὶ μηνός, ἡ ἅγια σύνοδος γέγονεν ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ἧτις καλεῖται Μαρία Θεοτόκος. Itaque scitote sacram synodum in magna Ephesiorum ecclesia, quæ dicitur Deipara Maria, vicesima octava mensis Pauni fuisse celebratam. Ubi etiam non bene Peltanus suæ indulgens conjecturæ, inchoatam reddidit. Quod nec Græca volunt, nec res ipsa subjecta fert; cum de eo conventu sit sermo, in quo gradu motus Nestorius est; non in quo ejus inchoata causa, tametsi schismaticorum factione ac Nestorii fautorum, nundum omnia ad eam synodum spectantia fuerant peracta. Epiph. hæres. 78, n. 11, serio impugnans, qui συνεσάχτους καὶ ἀγαπητάς habent (sorores scilicet spirituales domi retiacrent), seque ea re Joannis exemplo tuerentur,

A plebeculæ tum et procerum Ephesiorum nequissima capita. Ac quidem linguis velut novæculis acutis, linguisque dolosis, ut videbatur, turbabat atque terrebat; vulneribusque et carceribus et plagis exterebat, molestusque ingruebat et affligebat, ut si liceret, ipsam etiam vitam adimeret: sin vero, vel suis eum sedibus deturbaret.

Quandoquidem igitur iniquus ille virum justum hisce lædere satagebat, eum deinceps adversum se suscitavit. Quinimo, potentissimam in eo in caput suum, miser ille exsuscitans dexteram, ipse quidem elevatur, ac tyrannica juste potestate dejicitur; infernique profundo catenis detrusus caliginis ad suum parentem præceps agitur¹¹: inde justus dirigitur, ac justorum Deus exaltatur: atque aufertur quidem caligo ab humanis mentibus; lux vero magna in Joanne exorta, rectum omnem attrahit animum.

Sic qui gentis perniciem satagebat atque illius architectus erat, non in Dei virtute solum, verum etiam Apostoli sapientia et justitia excussus, projectus est. Quorum autem ille nuper dactor erat, alius post alium velut in turgentes fluctus concitati, magnæ lucis Filio admoti, ac veritatis doctrinis emundati velutque rudimento imbuti, erroris caliginem exuebant, magnamque veræ scientiæ lucem per lavacrum regenerationis induebant. Stabat vero præco, clarum gentibus ac salutare tonitruum insonans. Viri, aiebat, quotquot Spiritus sanctus corda tetigit; venite ad me, et videte opera Dei ac veritatis. mentisque oculum illuminamini. Audite veræ sapientiæ verba, audituque illustramini: intelligite et scitote eum, qui vere Deus est.

γνώτε τὸν ὅτιως ὄντα Θεόν.

qui Domini jussu ad se eam accepisset, factum id tunc κατ' οἰκονομίαν docet, certa quadam dispensatione, sicque tunc Mariam ad se accepisse, ut non amplius apud eum morata sit. Καίτοι γε τοῦ Ἰωάννου περὶ τὴν Ἀσίαν ἐνστειλαμένου τὴν πορείαν καὶ οὐδαμοῦ λέγει, ὅτι ἐπηγάγετο μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἁγίαν Παρθένον. Ac cum Joannes interim in Asiam profectus sit, nusquam tamen beatam Virginem itineris comitem secum habuisse significat. Ad quæ Baron.: Cæterum complura tradita habentur sine scripto. Ita sane; sed hoc nusquam; nisi quantum illi facta fraus per interpretem, quem pene plagii notavi. Græci in Menæis, quos non necesse fuit a Peltano discere sensum verborum epistolæ synodi, 26 Sept., accepisse Joannem in cruce Deiparam in sua, aiunt, illique ministrasse, μέχρι τῆς κοιμήσεως, usque ad ejus dormitionem; post quam dicunt sortitum Asiam provinciam: quæ sit ratio cur tardius illam adierit, curaturus Ecclesiam, quam jam Pæulus fundaverat, ut est auctor Irenæus, quod forte unus ipse par in apostolis tantæ provinciæ videretur, cujus deinceps princeps foret, cunctasque in ea Ecclesias vel fundaret, vel regeret; janique Asianam diocesium quasi exarchi jure peculiariter subditam teneret.

(16) Αὐτὸς μὲν ἐκτίλλεται. Videntur hæc quoque tanta illa respicere Prochoro narrata, de profligatis dæmonibus locisque infestis per Joannem mundatis; quæ in eo ac Menæis videre licet, si cui animus est.

Cognoscite Deum Patrem omnipotentem, invisibilem omnium ac visibilium rerum creatorem. Cognoscite Deum Verbum ante sæcula supra omnem rationem ex illo natum, per quem omnia fecit²¹. Cognoscite Spiritum sanctum ex Patre sine tempore ac indivise procedentem, omniumque cum Filio conditorem, ac qui per essentiam cuncta repleat. Intelligite Tria Deum unum, unamque naturam et potentiam et regnum; unumque Dominum in tribus pari dignitate personis adorete. Intelligite, missoque quem a parentibus accepistis, errore, ad veram lucem accedite. Accedite et illuminamini, et facies vestræ non confundentur²². Videte quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis²³. Unigenitus Filius, qui est semper in sinu Patris, vere homo hominum causa ex sancta innuptaque Maria Virgine nascitur, ac per omnia, uno peccato excepto, similis nobis efficitur; concessaque per baptismum remissione peccatorum, ac per crucem ac resurrectionem a morte ac corruptione liberans, Patri reconciliavit. Hic et modo (quod illius opus proprium) posuit in nobis reconciliationis sermonem, hanc vobis salutem annuntiatum nos mitens.

Recedite igitur ab omni dæmonum vanitate. Omnis idolorum cultus, omnis vitii ac improbitatis noxiam consuetudinem procul a vobis abjicite. Fidei lege, quæ est in Christo Jesu; lege Spiritus sanctitatis ejus, si vixeritis, ab iraque de cælo superveniet impiis liberabimini, immortalisque gloriæ ac vitæ æternæ compotes efficiemini. Ne vero inanibus verbis a nobis deceptos vos existimetis, adducite mihi qui in vobis labe aliqua vitioque laborant ac curatione egent, ut me non in sermone tantum ad vos venisse, sed longe amplius in virtute appropinquare ad vos regnum Dei, videatis.

Statim ergo illic loci videre erat, solo Theologi verbo dæmonia ab obsessis corporibus fugere; erigi claudos, cæcis lumen, surdis auditum restitui, doceri halbos diserte loqui. Videre erat precibus mortuos exsuscitari, mundari leprosos; omnemque morbum ac omnem corporis labem, solo manus sanctæ contactu sanari: ac quidem omnem præstigiæ magicæque artem, necnon etiam dæmonum omne maleficium astutiamque, per Christi in eo potentiam destrui: omnem denique illuminantem atque purgantem initiationem, omnemque gratiam ac scientiam consecrantem ac desiccantem in fidelium animis præstari. Totum enim Christum per Dominum Spiritum præstantissimus Spiritus dispensator indutus, quæ hosti undequaque inaccessa essent ac impervia gerebat; rectumque omnem animum ac boni forma imbutum per Spiritum obsecrans, ad eam cujus doctor erat atque assertor, doctrinam componebat.

²¹ Hebr. 1, 2. ²² Psal. xxxiii, 6. ²³ Joan. 1, 14.

Α Γνωτε Θεόν Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ἀοράτων κτισμάτων καὶ ὁρατῶν ποιητήν. Γνωτε Θεόν Λόγον πρὸ τῶν αἰώνων ὑπὲρ λόγον γεννώμενον ἐξ αὐτοῦ, δι' οὗ πεποίηκε τὰ πάντα. Γνωτε Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως ἀνεκφοιτήτως τε προϊόν, καὶ τῷ Υἱῷ συνδημιουργοῦν τὰ πάντα, καὶ πάντα κατ' οὐσίαν πληροῦν. Σύνεστε Θεόν ἓνα τὰ τρία, καὶ φύσιν μίαν καὶ δύναμιν καὶ βασιλείαν· καὶ τὸν ἓνα Κύριον, ἐν ὁμοτίμοις προσώποις προσκυνεῖτε τρισίν. Σύρετε, καὶ τὴν πατροπαράδοτον πλάνησιν ἀφέντες, προσέλθετε τῷ ἀληθινῷ φωτί. Προσέλθετε καὶ φωτισθῆτε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυθῆ. Ἴδετε, ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ἐν τοῖς κέλοις ὢν ἀεὶ τοῦ Πατρὸς, ἀνθρώπος ἀληθῶς ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐξ ἁγίας Παρθένου καὶ ἀπειρογάμου γίνεσθαι Μαρίας, καὶ κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, ἡμῖν ἐξομοιοῦται· καὶ ἄφρασιν ἁμαρτιῶν διὰ βαπτισματος χαρισάμενος, διὰ σταυροῦ τε καὶ ἀναστάσεως, θανάτου καὶ φθορᾶς λυτρωσάμενος, κατήλλαξε τῷ Πατρί. Οὗτος καὶ νῦν ἐν ἡμῖν, τὸ ἴδιον ἔργον, τὸν τῆς καταλλαγῆς λόγον θέμενος, ἀπέστειλεν, τὴν σωτηρίαν ταύτην εὐαγγελιούμενος ὑμῖν.

Β Ἀπόστητε τοίνυν πάσης δαιμόνων ματαιότητος, πάσης εἰδωλολυτρίας, πάσης κακίας καὶ ἀνομίας τὴν ἐλέθριον ἀποβρίψατε συνήθειαν· τῷ νόμῳ δὲ τῆς πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· τῷ νόμῳ τοῦ Πνεύματος τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ πολιτευόμενοι, ῥυσθήσεσθε μὲν ἀπὸ τῆς ἐπερχομένης ἐξ οὐρανοῦ τοῖς ἀσεβέσιν ὀργῆς· ἀφθάρτου δὲ δόξης καὶ αἰωνίου καταξιώθησεσθε ζωῆς. Ἴνα δὲ μὴ κενοῖς ῥήμασιν ἐξηπατηθῆσθε νομίζητε παρ' ἡμῶν, προσάγετέ μοι τοὺς ἐν ὑμῖν λελωθημένους καὶ θεραπείας ἐπιδεσμένους, ἵν' ἰδῆτε, ὡς οὐκ ἐν λόγῳ πρὸς ὑμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει πολὺ μᾶλλον ἢ βασιλεία ἐγγίζει τοῦ Θεοῦ.

Γ Αὐτίκα τοίνυν ἦν ὄραν ἐκεῖ, δαιμόνια λόγῳ τοῦ Θεολόγου μόνῳ τῶν δαίμονων δραπετεύοντα, χωλοὺς ἀνορθομένους, τυφλοὺς φωτιζομένους, κωφοὺς ἀκούοντας, καὶ μογιάλους τρανῶς λαλεῖν παιδευομένους. Ἦν ὄραν διὰ προσευχῆς ἀνισταμένους νεκροὺς, καθαιρομένους λεπροὺς, καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν σώματος λύθην, ἀφῆ μόνῃ χειρὶ ὁσίας ἰωμένην. Καὶ πᾶσαν μὲν γοητικὴν τέχνην καὶ μαγικὴν, πᾶσαν δὲ κακοτεχνίαν καὶ δαιμονίων κακομηχανίαν, διὰ τῆς ἐναυτῷ τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως καταργουμένην· πᾶσαν δὲ μυσταγωγίαν φωτιστικὴν καὶ καθαρτικὴν· πᾶσαν δὲ χάριν καὶ γνῶσιν τελετουργικὴν, καὶ θεουργικὴν, ταῖς καρδίαις ἐνεργουμένην τῶν πιστῶν. Ὅλον γὰρ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ Κυρίου Πνεύματος ὁ τοῦ Πνεύματος κράτιστος περιβεβλημένος οἰκονόμος, ἀπρόσιτα μὲν πανταχόθεν καὶ ἀνεπίβητα κατεσκευάζε τῷ ἐχθρῷ· πᾶσαν δὲ ψυχὴν εὐθείαν καὶ ἀγαθοειδῆ διὰ τοῦ Πνεύματος παρακαλῶν, εἰς τὴν εἰς αὐτὸν πρᾶσσομένην ἀλήθειαν προσφικεῖτο.

Οὕτως ὁ μέγας Ἥλιος τοῦ Εὐαγγελίου, οὐ τὴν Ἀ προκαθεζομένην τῆς Ἀσίας μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἐφεξῆς χώραν καὶ πόλιν, τὸν εἰρημένον τύπον ἐπιών, κατήργει μὲν πᾶσαν δαιμονων θυσίαν καὶ τελετὴν · ποιμένας δὲ καὶ ἱερεῖς καθιστῶν, Ἐκκλησίας κατὰ τόπον ἀνίστη Χριστῷ. Κάλλιστα μὲν οὖν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ θαυμασιώτατα διακονούμενος · καὶ μεγάλη μὲν λόγων σοφία, μείζονι δὲ ἔργων δυνάμει · καὶ ἔτεσι δὲ πολλοῖς ἤδη τὴν Ἀσίαν πᾶσαν, καὶ πᾶσαν τὴν Ἐφῶν (17) φωτίζων Χριστῷ · καὶ θλίψεσι μὲν ὑπερβαλλούσαις ὄσαις ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου περιπεσών · μυρίας δὲ καὶ ἐπιβουλὰς τοῖς τοῦ ψεύδους ὑπασισταῖς ὑποσχών · ἔτι μὴν καὶ ἐξορίαν κατὰ Πάτμον (18) τὴν νῆσον ὑπὸ

(17) *Καὶ πᾶσαν τὴν Ἐφῶν.* Quod ait Nicetas, B præter Asiam omnem, etiam totum Orientem Christo illuminasse Joannem, favet card. Baronii sent. an. 44, n. 30, qui indubitatum habet ascendisse ad Parthos. ex titulo primæ ejus epistolæ, quæ olim ad Parthos inscripta legebatur. Id tamen rem mihi non conficit. Scripsit Paulus ad Romanos, cum necdum illos invisisset; scripsit et Jacobus Catholicam suam sic dispersis fratribus, quos non adierat, qui Judææ fines non excesserat. Quid ergo vetat Joannem tanti nominis apostolum, Judæis sic trans Euphratem remotis, quos Thomas inviserat, et quorum multos Joannes Jerosolymis viderat, religionis causa eo accedentes, per suos Asianos et Ephesios mercatores scribere, atque ad concordiam inuicemque amorem hortari, ac in fide Jesu veri Messie et Christi, ex apostolico munere (ex quorum choro unus fere ipse restabat) illos confirmare? Hugo Grotius, cui ratum sit scriptam Joannis epistolam ad Parthos, auctoritate Augustini, quem laudat (cujus tamen locum indicare non potuit), docet eam esse causam, cur illa neque in fronte nomen titulumque apostoli habeat, neque in fine salutationes apostolici moris contineat, quod ad eos scripta, qui non essent Romani imperii, sed Parthorum, quibuscum litterarum illud commercium, si deprehensum esset, quantumvis innocens, poterat grave aliquod damnum creare. Locus Augustini quo meminerit hujus tituli, nullus exstat: solum meminit Possid. in Indiculo, *De epistola Joannis ad Parthos, sermones decem.* At quantum hoc sit singulare, ut verus titulus haberi possit? Videatur potius ea generalitate scripta, qua aliæ Catholicæ Petri et Jacobi. Potuit et nomen reticere beatus Joannes, siquidem in Patmo insula paulo ante excidium Jerosolymitanum scripsit, ne in se magis Domitiani iram accenderet; apud quem jam offenderat, et in insulam deportatus erat. Porro argumentum perinde Palæstinis Judæis congruit ac Parthicis, sive aliis remotioribus, apud quos Joannes plurimum poterat: quod erga illos, et quoad legalia fere iis indulgentior erat, ut sic Christo eos adjungeret; ut patet ex illis, quæ ritus pene Judaici in Asia diu viguerunt ex illius traditione, extra Petri Paulique Romæ ἀκρίβειαν. Joannis apostolatium ad Parthos aliasque remotiores nationes, nulli veterum agnoverunt, nec ipsi apocryphi, et qui adeo liberales sunt apostolorum περιόδοις. Nec inventa nuper Patribus Societatis monumenta, *ulteriores Orientis partes et ad Indos usque penetrasse, et Bassorus Christiana fide imbuisse*, facile nobis persuadeant, qui paulo duriores simus ad fidem, quam ill. annalium pater, et quos non lateat serio probanda istiusmodi monumenta, quod sic prona hominum ingenia, ut suas origines tam alte arcessant. Potuerunt eo penetrare aliqui Joannis discipuli, ac magistri inferre monumenta, quæ ipse indigenis

In eum modum magnus Evangelii Soli, nedum urbem Asiæ principem, sed et omnem deinceps provinciam urbesque omnes et oppida, ex ejus, quam dicebam, normæ ratione, obiens, dæmonum sacrificia omnia ritusque abrogabat; pastoresque ac sacerdotes constituens, Ecclesias per loca Christo erigebat. Cum igitur optime eaque, quæ miraculum omne vinceret, sedulitate, Spiritui ministraret, ac magna quidem sermonum sapientia, majorique operum virtute: sed et annis jam multis Asiam omnem, omnemque orientem Christi cognitione imbucet, inque ærumnas nimium quantas Evangelii causa incidisset, innumerasque ab erroris antistitibus insidias sustinuisset, ad hæc etiam in

creditus sit posuisse, dum vel sibi blandiuntur, vel per alium illis obrepit, quod sic existimant: velut fere Galliis nostris idem beatissimus apostolus per suos suppetias ivit, vel etiam per discipulorum suorum discipulos, qui præcipui nobis apostoli fuerunt. Mirum quanta hic quoque novi βιογράφοι, quorum deberet esse major diligentia, inepte congerant et laudent; quibus certe pro scribendis exercendus illis stylus, non augendus. Scatet ejusmodi, qui in omnium manibus versatur, P. Ribadeneira: possetque majori utilitate legi, si cuncta satis eliminata haberet, et quantum patitur lubricitas ipsa historiæ, præsertim in vitis sanctorum, quibus foedandis potius quam ornandis, portentosa multa confingendo, multi veterum pauloque superioris ævi insudasse videntur. Quod merito deplorat, ipse veri amans noster Melchior Canus in *Locis suis*. Exemplo sit, quod unum vir tantus velut singulare et maximum miraculum, sibi referendum putavit, in Magdalena nostra Phocensi et Sammaximianensi, nihilque dubium: nempe liberatio Caroli secundi, Provinciæ comitis, ex regis Aragonum carcere, ejusque momento translatio in suæ ditionis loca, Magdalensæ numine: velut fere Habacuc ex Judæa Babylonem ad Danielelem ab angelo translatus est: quod merum figmentum, certis omnibus monumentis adversum, nec ullis antiquis et æqualibus proditum, vel etiam apostolicis diplomatibus, quibus regum rogatu, amplissima episcopalis jurisdictio in oppidanos priori ejus conventus seu illius præfecto, sancte indulta tot annos, et ab ipsa origine, seu a translatione a Cassianitis ad nostros Prædicatores constiterat, donec nuper ex regulis sanctæ synodi Tridentinæ, senatus Parisiensis decreto, em. card. Grimaldi, archiepiscopus Aquensis, eam ad se parochiam plebemque reduxit; servato duntaxat nostris parochi seu curionis nomine atque onere: quo ipso præstaret liberatos esse, si populo sua esset ecclesia, in qua cum suo parochi ei liceret suas collectas agere. Nicetas, quod πᾶσαν τὴν Ἐφῶν, omnem Orientem dicit illustrasse Joannem, loca alia intelligat Asiæ stricte dictæ vicina, et quæ ipsa τῆς Ἀνατολῆς essent: vel alia ei fuerant afferenda monumenta.

(18) *Ἐξορίαν κατὰ Πάτμον.* Hujus Joannis exsilii Domitiano principe, quo Nerva imperatore solutus, Ephesum redierit, scriptores omnes ecclesiastici meminere: per cujus exsilii otium aliquod sanctus apostolus et Apocalypsim vidit, et Evangelium conscripsit, posteaque Ephesi in Asiæ theatro et philosophorum communi quasi lyceæ promulgavit: in quam rem meminimus multa scripsisse in mea Hippolyti Synopsi, eamque veterum communem sententiam contra ill. annalium patrem serio ostendisse. Græci in Menæis (quæ ex Prochoro, aliis tamen consona acceperint): Πάντων δὲ τῶν τὴν νῆσον ἐπικουόντων περὶ τῆν εὐαγγελικῶν κηρύγματι γενομένων · καὶ τῷ Χριστῷ διὰ τῆς πίστεως προσελ-

insulam Patmon ab iniquis principibus exsilio relegatus esset; quod vir beatissimus coarctari se vi-

A βασιλέων ἀδίκων κατακριθείς, ἐπειδὴ συνεχόμενον ἑαυτὸν ὁ μακαριώτατος ἔωρα, καὶ τὴν πρὸς τὸν

θόντιον, ὡς μηδένα σχεδὸν ἀπολειφθῆναι, κοινῇ παρὰ πάντων πρὸς τὸν ἀπόστολον παράκλησις γίνεται ἑγγράφως τούτοις ἅπαν ἐκθέσθαι τὸ σωτήριον κήρυγμα. Ὡς τὸν πόθον ἀποδεξάμενος, πείθεται τῇ αὐτῶν παρακλήσει· καὶ εἰς τι μετὰ τοῦ μαθητοῦ Προχώρου ὄρος γενόμενος, τρεῖς ἡμέρας διῆγεν ἐν αὐτῷ ἄσιτος, δεόμενος τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου· καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἀστραπῆς γενομένης μεγάλης καὶ βροντῆς, ὥστε σαλευθῆναι τὸ ὄρος, ἔπεσεν ὁ Πρόχωρος ἐπὶ γῆς, καὶ γέγονεν ὡσεὶ νεκρός. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀναστῆσας αὐτὸν καὶ καθίσας ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἤρξατο λέγειν, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » κ. τ. ε. Καὶ συμπεράνας εἰς τὸ ἱερώτατον καὶ πάνσεπτον Εὐαγγέλιον, παρέδωκε τοῦτο αὐτοῖς· κακείθεν εἰς ἅπαντα διεδόθη τὰ τοῦ κόσμου πέρατα. *Cumque omnes insulares obsequentem animum evangelicæ prædicationi accommodassent, ac Christo per fidem accessissent, vixque aliquis desideraretur, communis ab omnibus supplicatio apostolo deferretur, ut salutarem omnem prædicationem scripto illis ederet. Quorum ille laudato desiderio, ipsorum postulationi morem gerit; veniensque in montem cum discipulo Prochoro, tres ibi dies jejunos agit, ejus rei gratia Deum orans. Quibus exactis, ingenti fulgore atque tonitruo edito, ut et mons quateretur, Prochorus in terram procidit, et factus est quasi mortuus. Tum Joannes illo erecto, atque a dextris sedere jusso, sublatisque in cælum oculis, cæpit dicere, « In principio erat Verbum. » etc. Absolutoque sacratissimo omnique veneratione habendo Evangelio, illis tradidit; indeque in omnes mundi fines pervasit. Quæ ipsa nihil pugnant cum illis quæ refert Euseb. lib. iii, c. 24, ad scribendum Evangelium accessisse, ut suppleret quæ in aliis tribus desiderari animadverterat, de priore Domini prædicatione et ante Joannis carcerem, a quo alii suam prosequuntur narrationem; at neque relatis ab Hieronymo in Catalogo, scripsisse rogatu episcoporum Asiæ adversus Cerinthum aliosque hæreticos, ac maxime Ebionitarum dogma consurgens: nempe agnoscebant Asiatici episcopi Patrem suum atque magistrum et in Patro exulem; facileque erat ad eum scribere, hocque illum rogare, quod præsertim tanto ejus senio, vel etiam Domitiani novo edicto, sibi Joannem ereptum iri formidarent, qui unus, qua pollebat in Ecclesia auctoritate, par videri poterat tuendæ Christi divinitati, sic Judæis ac Judaizantibus hæreticis ignotæ.*

Nihil Nicetas meminit Joannis martyrii, et quod in dolium olei ferventis missus a Domitiano, divino miraculo servatus sit, uti nec Menæa: multis tamen Prochorus rem prosequitur, qui et ipsam Romæ gestam tradit, quod a proconsule illius jussu Joannes adductus fuerat. Accedit gravis testis Tertullianus *De præscript. hæret.* ubi sic Romanam Ecclesiam deprædicat. *Ista quam felix Ecclesia! cui totam doctrinam apostoli cum sanguine suo profuderunt; ubi Petrus passioni Domini adæquatur, ubi Paulus Joannis exitu coronatur, ubi apostolus Joannes, posteaquam in ollam igneam demersus nihil passus est, in insulam relegatur.* Unus Tertullianus est, ex quo, exceptis apocryphis, istud nobis de Joannis Romæ martyrio Ecclesia acceperit: nam et Hieronymus illius vestigia premit unumque illum sequitur et laudat auctorem, l. i *Contra Jovin.* et Matth. xx. Eusebius enim, quem citat Baron. in not. ὁ Mail ex l. iii *Evang. Demonstr.*, c 7, nihil ejusmodi habet; cujus hæc una verba sunt: Καὶ Πέτρος δὲ ἐπὶ Ῥώμης κατὰ κεφαλῆς σταυροῦται, Παῦλος τε ἀποτίμνεται· Ἰωάννης τε νήσω παραδίδοται. *Petrus Romæ capite in terram verso cruci affigitur; Paulo vero caput abscinditur, et Joannes in insulam relegatur.* Quod de Joanne sic Romæ potius quam alio

quovis loco constituto, vel Roma in insulam deportato intelligendum, nemo sane ex illis verbis habere possit: quodque non habuerunt Græci, latueritque eos illa Tertulliani auctoritas, vel non satis momenti habere putaverunt, nec Joannis illius martyrii unquam meminerunt. Sane nullus est Eusebius, ut ibi Romam potius quam ullam aliam urbem laudet, sed solum celebrat apostolorum in Christum fidem et amoris constantiam per tot ardua, mortesque ipsas, et quæ pares morti haberentur Romanis legibus, in insulas deportationes. Prochorus, nullius fidei auctor, in suam trahere sententiam non potuit: at neque Abdias Babylonius, qui rem non Romæ, sed Ephesi contigisse contendit: nec a Domitiano, sed a proconsule id supplicii Joanni irrogatum tradit; carpitque vulgator marginali sua annotatione Perionium, qui id Romæ factum in Joanne suo scripserit. Noli detrabere Romanæ pietati, aut monumenta convellere, si qua satis certa exstant rei illic gestæ. Mirum tamen videri potest, tanti apostoli Romam profectionem et martyrium, sic apud reliquos veteres in obscurum abiisse. Euseb. l. iii, c. 18, quasi nullum haberet laudandum auctorem, ipsius exsilio testem, sic quasi ex fama refert: Ἐν τούτῳ κατέχει λόγος, τὸν ἀπόστολον ἅμα καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἔτι τῷ βίῳ ἐνδιατρίβοντα, τῆς εἰς τὸν θεῖον Λόγον ἔνεκεν μαρτυρίας Πάτμον οἰκεῖν καταδικασθῆναι τὴν νήσον. *In hac persecutione [Domitiani] Joannes apostolus idem et evangelista, qui etiam tum in vivis supererat, ob testimonium quod divino Verbo perhibebat, in insulam Patmonem traditur relegatus. Rei luculentior testis Hippolytus, quem et Græci in Menæis referunt paulo brevius, quam a me editus sit, etsi eadem sententia: Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου, κηρύσσων ἐν τῇ Ἀσίᾳ τὸν λόγον, ἐξωρίσθη ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ, κακείθεν πάλιν εἰς Ἐφεσον ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνακληθεὶς ὑπὸ Νερουῆα, τελευταῖα ἐκεῖσε, οὐ τὸ λεῖψανον παρὰ τῶν ἐποικίων τῆς πόλεως πιστῶν ζητηθὲν, οὐχ εὗρέθη. Joannes Jacobi frater prædicans verbum in Asia, relegatus est in Patmonem insulam, indeque rursus revocatus ab exsilio Ephesum, Nerva imperatore, illic moritur. Cujus corpus a civibus fidelibus quæsitum, non est inventum.* Quæ sunt fere reliqua quæ Nicetas prosequitur, de ejus vera morte et translatione, sive suscitatus est, jamque corpore et animo beatus est, ut habet pia opinio de beatissima Virgine, sive quovis alio modo placuit eum honorare; quam opinionem urget auctor Synaxarii, ac multis Chrysostomi locis probat; exque Cæsario, Gregorii Theologi fratre, explicationem illius Joan. xx: *Si cum volo manere, quid ad te?* assert, qua ostendat cum locum nihil eis favere, qui existiment Joannem vivere in carne mortali. Quod tamen existimavit Ephremius Theopolitanus episcopus apud Photium, itemque Theophanes in quodam modulo εἰς τὴν λειψάνον· Τὴν τῶν ἀποστόλων ἀκρότητα, τῆς θεολογίας τὴν σάλπιγγα, τὸν πνευματικὸν στρατηγὸν· τὸν τὴν οἰκουμένην Θεῷ καθοποτάξαντα, δεῦτε, οἱ πιστοὶ, μακαρίσωμεν Ἰωάννην τὸν αἰδίμον, ἐκ γῆς μεθιστάμενον καὶ γῆς οὐκ ἀφιστάμενον, ἀλλὰ ζῶντα καὶ μένοντα τὴν φοβερὰν τοῦ Δεσπότου δευτέραν ἔλευσιν. *Apostolorum verticem, theologiæ tubam, spiritalem belli ducem, eum, qui Deo subjecit orbem, Joannem inclytum, venite, fideles, beatum prædicemus; qui a terra migravit, nec a terra abscessit; sed vivit atque expectat secundum tremendum adventum Domini.* Exstat in eam rem oratio Georgii Trapezuntii in Germanorum *Orthodoxogr.*, quamvis a communi sententia Joannis vere mortui minime recedendum sit.

Κύριον εἰσοδὸν ἐγγίζουσας · συνιδὼν δὲ καὶ τὸν χρό-
νον ὡς δεινότερον ὄντα λήθης βυθοῖς ἀμαυροῦν τὰ
καλὰ, κινεῖται μὲν ἀγαθοειδῶς, τὸ τῆς αὐτοαγαθό-
τητος ἔσοπτρον, ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς τοῦ Εὐαγγελίου γρα-
φῆς · κινεῖται δὲ πρὸς ἑρῶτα θεολογίας ὑπερφυοῦς,
ὑπὸ τε τοῦ ἐνοικοῦντος Θεοῦ Λόγου, καὶ τῶν πιστο-
τάτων τῆς Ἐκκλησίας λιπαρούμενος.

rem, tum Dei Verbi inhabitantis instinctu, tum eorum qui fidelissimi in Ecclesia erant, precibus at-
que rogatu.

Ἐντυχὼν δὲ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τρισὶν Εὐαγγέλοις,
καὶ περὶ τῷ σωματικῷ τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον προσ-
ησχολημένην αὐτῶν τὴν διήγησιν ἰδὼν, αὐτὸς τοῖς
ὑψιλοτέροις τῶν λόγων καὶ θειοτέροις ἐπεκτείνεται.
Καὶ πᾶσαν μὲν τὴν ὀρωμένην κτίσιν ἀφείλ· πᾶσαν
δὲ τὴν νοητὴν καὶ ὑπερκόσμιον δξύτητι νοῦ καθαρῶ-
τάτου διὰ τοῦ Πνεύματος ὑπερναβάς · καὶ τὰ Χε-
ρουβειμ λιπῶν, καὶ τὰ Σεραφειμ παρελθῶν, ἀκραι-
φνῶς αὐτῷ καὶ ἀμέσως ἐγγίζει τῷ ἀγαπητῷ · κάκει
δὴ νοερῶς, καὶ κρειττόνως ἢ πρῶην τὸ νοερῶτατον
στῆθος, τῷ θεαρχικωτάτῳ προσερείσας, καὶ οὖς εὐ-
σύνετον τῷ τῆς Σοφίας αὐτῆς στόματι παραβαλὼν,
οὐδ' αὖτις πηγὴν ζῶσαν ἐκείθεν ὑψηλῆς ἀνεστόμωσε
καὶ θεωτικῆς θεολογίας.

Ἦς ἐν προοιμίῳ, θεολογεῖ μὲν τοῦ Λόγου τὴν ἐν
ἀρχῇ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ προἀναρχον ὑπερούσιον
συνύπαρξιν. Θεολογεῖ δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν σάρκωσιν, ἐν
ὀλίγοις καὶ θεοφθόγοις ῥήμασιν πᾶσαν ὑψηλῶς καὶ
μεγαλοφυῶς ὡσπερ ἐξ οὐρανοῦ σαλπίσσας τὴν περὶ
αὐτοῦ θεηγορίαν. Εἶτα, ὑπομιμνήσκειται μὲν ἐν τῷ
Πνεύματι, τῶν τε λόγων Χριστοῦ καὶ τῶν ἔργων τὰ
ὑψηλότατά τε καὶ παραδοξότατα, ὅσα τοὺς πρὸ αὐτοῦ
παραλιπεῖν εὐαγγελιστάς. Καὶ πάντα θεσπεσίαις
ἱερολογίαις ἀνατεταχῶς, καὶ πάντα Θεοῦ φωναῖς συν-
τετελεχῶς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ (κατὰ Ἠσαΐαν) συν-
τετμηκῶς, εἰς τὰ πέρατα τοῦτο δὴ τὸ κατ' αὐτὸν
Εὐαγγέλιον ἐβρόντησε τῆς γῆς · πάσης ἤδη φανε-
σης ἢ φανησομένης αἰρέσεως ἐξαναλωτικὴν καὶ
πρηστήριον ἀστραπὴν · πάσης δὲ θεογνωσίας καὶ
θεολογίας ὄρον ἀληθείας, καὶ ἀπαρעγγέλρητον γνώ-
μονα διαθέμενος · καὶ τοῦτο τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ
Χριστοῦ καινὴν διαθήκην ἐκ στόματος γραφεῖσαν
παραδοῦς τοῦ Χριστοῦ · τοσοῦτῳ τῆς ἐν πλαξὶ πάλαι
τῷ Μωσεί γεγραμμένης σεβασμιωτέραν τε καὶ θεο-
πρεπεστέραν, ὅσῳ τὴν παλαιάν μὲν ἢ καινὴν, τὸν
νόμον δὲ τοῦ γράμματος ὁ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς
ἀληθείας παρευδοκιμεῖ. Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Ἐπεὶ δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος διακονίαν καὶ ἱερουρ-
γίαν τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ἔργον τῆς ὑψηλῆς ἀποστο-
λῆς, ὡς πιστὸς τῷ ὄντι καὶ φρόνιμος οἰκονόμος τε-
τελειωκῶς, καὶ εἰς πῖον ἤδη γῆρας ἐληλακῶς, ἐπόθει
τὴν ἀνάλυσιν, κρεῖττον δὲ φάναι, τοῦ σώματος τὴν
ἐπὶ τὸ ἀφθαρτον μετασημάτισιν · αἰεὶ γὰρ καὶ νοῦν
καὶ διάνοιαν ἐν οὐρανοῖς συντηνωμένος Χριστῷ, τὸ σῶμα
μόνον καὶ τὸ ὀρώμενον ἦν ἐπὶ γῆς.

deret, ac in proximo esse ut ad Dominum Ingredere-
retur; intelligensque vim maximam temporis esse,
ad ea quæ bona ac honesta sunt, oblivionis alto
gurgite mergenda ac abolenda, incitatur, qua im-
butus erat, boni indole, qui ipsius vere bonitatis
speculum esset, ad conscribendum sanctum Evan-
gelium, inardescitque in eximie theologie amo-

rem, tum Dei Verbi inhabitantis instinctu, tum eorum qui fidelissimi in Ecclesia erant, precibus at-

Lectis vero, quæ illo priora conscripta erant tri-
bus Evangeliiis, animadversoque magis in eo versa-
tos esse, ut ea quæ spectarent ad Dominicum cor-
pus, enarrarent, sublimioribus ipse diviniioribusque
sermonibus animum intendit: omnique rerum in
aspectum cadentium natura ommissa, earumque quæ
mente intelliguntur ac supermundanæ sunt, pu-
rissimæ mentis acumine per spiritum superata sub-
stantia; relictisque Cherubin et Seraphin præter-
gressus, ipsi sincere ac immediate prædilecto jun-
gitur: illicque mentis intelligentia præstantioreque
ac pridem ratione, intelligentia solertissimum pe-
ctus divinissimo pectori illidens, osque sagacissimum
ipsius ori Sapientie admovens, velut quemdam
illinc vivum sublimis ac deificæ theologie fontem
reseravit.

Ejus exordio, Verbi in principio apud Patrem
præeternamque supersubstantialem coexistentiam
pro Theologi partibus tradit: tradit vero etiam
ejus incarnationem, paucis divinisque vocibus,
omnem quæ de illo est, sublimi ac magnifico præ-
conio velut tubæ clangore executus divinam præ-
dicationem. Tumque commentatur in Spiritu con-
scribitque, Christi tum doctrinarum tum operum
præcelsissima summeque admiranda et nova, aliis
fere evangelistis ommissa. Cumque divinis cuncta
sermonibus conscripsisset, Deique vocibus omnia
absolvisset, atque in *justitia* (ut Isaias loquitur)
*abbreviasset*²⁵, hoc a se conscriptum Evangelium
in orbis fines detonuit: fulgur nimirum ignitumque
ejusmodi turbinem, ut consumendo sit ac incen-
dendo, quidquid demum hæreseon exstitit unquam,
autve existet; omnisque fidei ac theologie, veri-
tatis terminum normamque inviolabilem statuens;
atque hoc universæ Christi Ecclesie novum fœdus
ex Christi exceptum ore, tradens: tanto scilicet
scripto olim Mosi in tabulis majorem habens vene-
rationem, diviniusque, quanto novum veteri, lexque
spiritus et veritatis, legi litteræ præcellit. Atque
hæc hactenus.

Quia vero Spiritus ministerio Evangelique fun-
ctione (sublimi scilicet apostolici munii opere) con-
summato, tanquam revera fidelis ac prudens dis-
pensator, ac qui in pinguem jam senectutem eva-
serat, dissolvi cupiebat²⁶, sive, ut melius loquar,
corporis corruptionem incorruptione mutare (sem-
per enim animo mentisque cogitatione Christo in
cælis conjunctus, solo corpore parteque sui oculis
conspicua, in terra versabatur).

²⁵ Isa. xx, 25. ²⁶ Philipp. i, 25.

Quia igitur consummationis dies aderat, assumptis vir beatus discipulorum fidelissimis, ac tantisper Epheso progressus, collemque assecutus, sepulcrum fodere præcepit. Tumque oculis in Deum levatis manibusque in cælum extensis, totus palam extra se, precibusque Deo excedens erat. Ubi autem orandi finem fecerat, ad astantes conversus, illisque divinorum mysteriorum explanationibus præclarisque hortamentis ac documentis ad virtutem facientibus rite compositis, intra fossam mox subit, et in ea decumbit; obductoque asseribus sepulcro, cum in crastinum venissent, pro eo ac jussi erant, amotisque asseribus (o rem miram!), ipso minime invento, qui palam ad Deum concessisset, translationis ejus seu resurrectionis certo vestigio, vestes offenderunt.

Non enim par est, ut velut Eliam, mortali eum corpore adhuc vivere existimeinus (*Non enim dixit ei Jesus, inquit, Quia non moritur* ²⁶), neque ut reliquorum defunctorum more eum diem extremum exspectare dicamus: sed cum virginale illud sanctumque tabernaculum tantisper reliquisset, ad eum ingressus qui cælis excelsior est, ac quantum necesse videbatur ut mortis periculum faceret, vera statim in Christo vita apprehensa, munus hoc, ac velut singulare excellentis dilectionis præmium nactus est, ut et corporea corruptione immunem vitam ageret; ac Deiparæ Matri in superno

²⁶ Joan. xxi, 22.

(19) Κατὰ τὸν ἀνω παράδεισον. Supernum ac cælestem paradisum, quem jam unus cum Maria Joannes etiam corpore inhabitet, nullus alius exproqui possit, quam qui nobis cum cælestibus virtutibus præmio tandem promissus est, et a secunda resurrectione, quam sic benignissimus Dominus in Matre sua et dilecto discipulo occupaverit. Nec enim terrenum aliquem paradisum exspectat fides nostra, sed in quem Jesus per sanguinem suum intravit, et quem nobis aperuit, id est cælum. Ejusdem sententiæ videtur auctor Canonis, ode 8, strophe 2, in qua sic canit: Σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν κεκαθαρμένους, εὐηγγελίσω τὸ οὐράνιον Χριστοῦ Εὐαγγέλιον· καὶ ἀγγέλοις ὁμοδίαιτος ἐν οὐρανοῖς γενόμενος κράσεις νῦν, Εὐλόγεῖτε. *Corpore et animo menteque purus, cæleste Christi Evangelium annuntiasti: angelisque in cælis contubernalis factus, clamas nunc, Benedicite*; quanquam de sola animæ angelis socia in cælis vita, exponi potest. Exstant vero passim in Menæis antiqua ejus fidei indicia (quoad sanctorum animas jam Deo fruantes, et cum Deo in cælis versantes) a qua fere moderni Græci abhorrent; etsi nuper in concilio Florentino inter dogmata, id illis oblatum est. Sanctæ Mariæ laudatores ejusque dormitionis, Andreas Cretonsis et alii, eodem modo loquuntur de illius corpusculo, sic post, brevi quasi somno, degustatam mortem, translatione honoratum; quanquam Andreas incertus est, quid factum sit sanctissimo illo corpusculo, et an vere animæ unitum, vitæque dotatum, qualis futura exspectatur post extremum judicium, vel aliter humanis oculis subtractum, et in divinis thesauris, pro eo ac Dei Parentem decebat, repositum: potiorique ratione id de Joanne dicendum, cujus non inventum corpus, ut nec Mosis: unumque hoc ex historia de illo nobis compertum; reliqua, piæ in Joannem meditationis commenta sunt. Apocrypha in Mariæ dormitionem plura sunt, Joannis

Ἐπειδὴ οὖν ἡ ἡμέρα τῆς τελειώσεως παρῆν, παραλαμβάνει μὲν ὁ μακάριος τοὺς πιστοτάτους τῶν μαθητῶν, μικρὸν δὲ τῆς Ἐφέσου προελθὼν, καὶ γεωλόφῳ τινὶ προσβάς, τάφον ὀρύξειν ἐνετείλατο· ὁ δὲ τὸ δῆμα πρὸς Κύριον καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατετακῶς, δῆλος ἦν ἐκδεδημηκῶς ὄλος, καὶ ταῖς προσευχαῖς ἐξεστηκῶς τῷ Θεῷ. Ἐπεὶ δὲ κατέπαυσεν, ἐπιστραφεὶς, καὶ θείων ἐκφαντορίαις μυστηρίων, καὶ παραινέσεσι καλλίσταις καὶ νοουθεσίαις ἐναρέτοις τοὺς παρόντας αὐτῷ καταρτισάμενος, εἰσεῖσιν ἔνδον τοῦ ὀρύγματος εὐθύς, ἀνακλίνεται δὲ· οἱ δὲ καλύπτουσι μὲν τὸν τάφον πλαξί, τῇ ἐξῆς δὲ κατὰ τὴν ἐντολὴν παραγεγόμενοι, καὶ τὰς πλάκας ἀφελόμενοι (ὦ τῶν θαυμασίων!) αὐτὸν μὲν εὐρίσκουσιν οὐδαμῶς, σαφῶς ἐνδεδημηκῶτα πρὸς τὸν Θεόν. Μαρτύριον δὲ τῆς μεταστάσεως, εἰτ' οὖν ἀναστάσεως αὐτοῦ, τὰ ἱμάτια κατελήπται.

Οὕτε οὖν ἐν θνητῷ σώματι ζῆν αὐτὸν ἔτι καθάπερ Ἥλιαν προσῆκεν ὑπονοεῖν. Οὐ γὰρ εἶπεν αὐτῷ, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· οὕτε καθ' ὁμοίότητα τῶν ἄλλων θανεῖν, τὴν ἐσχάτην ἡμέραν ὑπομένοντα· ἀλλὰ τὸ παρθενικὸν ἐκεῖνο σκῆνος καὶ ἅγιον, τῇ πρὸς τὸν ὑπερουράνιον εἰσόδῳ τοσοῦτον λιπὼν, ὅσον θανάτου πείραν λαβεῖν· εὐθύς δὲ τῆς ἀληθινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καταδραξάμενος, τοῦτο δῶρον καὶ οἶόν τι γέρας ἐξαίρετον τῆς καθ' ὑπερβολὴν εἰληφεν ἀγάπης, τὸ καὶ τῷ σώματι ζῆσαι τὴν ἀφθαρτον ζωὴν· καὶ τῇ Θεοτόκῳ, οἷα μητρὶ κατὰ τὸν ἀνω παράδεισον (19) ἐν ἀγαλλιάσει συνοικεῖν·

Theologi. Joannis Thessal., ipsa Melitonis, quæ una produxi, etsi nec alia deerant, quod in his alii præivissent, nulliusque frugis omnia existimarem.

Unum Nicetæ omissum, de Joannis manna, ut vocant, seu de pulvere ex sancto illo ejus depositionis sepulcro scaturiente; cujus annum festum colunt Græci die octava Maii, quod illo potissimum die hoc miraculum contingeret; velut fere in sancto Hyacintho Amastrensi quem nuper produxi eodem Nicetæ laudatore; non sicut in sancto nostro Raymundo, in quo miraculum jure est; ac, sin eruptio pulveris, ejus tamen copia, quotiescunque iis quorum id curæ est (fratres nostri Barcinone) ex sacro tumulo extrahere velint, ut piæ fidelium devotioni fiat satis, et ad illum rogantibus in omnes orbis Christiani oras, aliquot jam sæculis affatim transmittendum; quo sane, velut et illo Joannis Theologi, morbi innumerabiles curantur. Synaxarium ita exprimit. Ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος Κύριος ἡμῶν, οὐ μόνον τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ προθύμως ἀγωνισαμένους ἀγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, προφήτας καὶ μάρτυρας, καὶ πάντας τοὺς εὐαρεστήσαντας αὐτῷ, βασιλείας οὐρανῶν καὶ τῶν αἰωνίων ἤξίωσεν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόπους ἐν οἷς διέπρεψαν καὶ ἐτάφησαν, πλήρεις χαρίτων ὑποδείξας, πολλοῖς ἐλάμπρυνε θαύμασι. Καὶ γὰρ ὁ τάφος, ἐν ᾧ ὁ μέγας ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος μέλλων μετατεθῆναι ἐτάφη, κόνιν ἀγίαν, ἣν οἱ ἐγχώριοι μάννα μετονομάζουσιν, ἐπινεύσει Πνεύματος ἁγίου κατὰ τὴν ἐγδοχὴν τοῦ Μαΐου μηνὸς ἐτησίως ἐξαίφνης ἀναβρῦει καὶ ἀναδίδωσιν· ἦν οἱ προσερχόμενοι λαμβάνοντες, χρώνται εἰς παντοίων παθῶν ἀπολύτρωσιν, εἰς θεραπείαν ψυχῶν, εἰς ῥῶσιν σώματος, Θεὸν δοξολογοῦντες, καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα Ἰωάννην γεραίροντες. *Benignissimus Deus ac clementissimus Dominus noster, non solum qui pro illo fortiter dimicaverunt, sanctos*

καλοῦτω μένειν αὐτὸν οἶμαι πιστέον, κατὰ τὴν εὐ-
αγγελικὴν ῥῆσιν, τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι, καὶ τὸ ἀνέφικτον
ὑψος τῆς Ἰωάννου θεότητος καὶ μεγαλοπρεπείας
ὑπερεκπλαγέντες, καὶ τὴν ἀσύγκριτον τῆς ἀγιότη-
τος ἐκθαυμάσαντες ὑπερβολὴν, τῷ ἀπροσίτῳ τῶν
ὑμνων ἀναγκαζόμεθα σιγᾶν. Μικρὰ γοῦν ἕμως τὴν
ἠγαπημένην Θεῷ καὶ τιμίαν προσηγορηκότες ψυχὴν,
καταπαύσομεν τὸν λόγον.

Χαῖρε, ἀληθῶς ἠγαπημένε τῷ ἀγαπητῷ · χαῖρε,
τῷ μόνῳ καλλοπιῷ καὶ ὑπερκάλῳ Χριστῷ ἴσαν πε-
φιλημένε, ὡς ὠραιότητι ψυχῆς, ὠραιότητι πνεύμα-
τος, νοῦ τε καὶ διανοίας εὐπρεπείᾳ καὶ εὐθύτητι
πάντας αὐτοῦ παρευδοκιμῶν τοὺς ἀγαπητούς.

Χαῖρε, κάλλος ἀψαύστον καὶ νοερὸν, οὐράνιον καὶ
μουστικόν, ἀπρόσιτον καὶ ὑπερφυές. Χαῖρε, Παρθένε
τὸ σῶμα, τῷ μηδεμίαν σοι πώποτε κηλῖδα σαρκίνης
ἐπιθυμίας προστριβῆναι · Παρθένε τὴν ψυχὴν, τῷ
μὴ καταρρέμβευθῆναι ποτε κάλλει σώματος, μηδὲ
κατὰ νοῦν · παρθένε τὸ πνεῦμα, ὡς τὴν καρδίαν
καθαρὰν καθαρὸς · ὡς τρόπον νύμφης ἀγνῆς γνη-
σίως τὸν οὐράνιον Νυμφίον ἐπεγνωκώς, καὶ παν-
ἀγνῶς ἠγαπηκῶς καὶ συγκραθεὶς, εἴπερ Ὁ κολλώ-
μενος τῷ Κυρίῳ, ἔσ πνεῦμά ἐστιν.

” I Cor. vi, 17.

suos discipulos et apostolos, prophetas et martyres,
cunctosque qui ipsi placuerunt, cælorum regno dona-
vit bonaque æterna illis contulit; verum etiam loca
in quibus claruerunt et sepulti sunt, plena gratiæ
ostendens multis illustravit miraculis. Nam sepul-
crum in quo magnus apostolus et evangelista Joan-
nes Theologus, cum esset transferendus, humatus est,
sancti Spiritus nutu octava Maii quotannis sacrum
repente scaturit evomitque pulverem, oppidanis manna
nuncupatum, quem accipientes hi qui accedunt, ad
omnis generis depellendos morbos et ægrotudines, ani-
morumque curationem, et sanitatem corpori præstan-
dam illo utuntur amuleto, laudantes Deum, ejusque
famulo Joanni honorem habentes. Tiliæna nostra
Menæa antiqua, paulo brevius: Μνήμη τοῦ ἁγίου
ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου·
ἔχουν ὁ ῥοδισμὸς, καὶ ἡ τοῦ μάννα συγκομιδῆ, ἥτις
ἐκ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἀναπέμπεται. Memoria sancti
apostoli et evangelistæ Joannis Theologi: sive rosa-
rum suavitate aspersio, et mannæ comportatio seu
collectio, quæ ex illius sepulcro erumpit. Magna etiam
Menæa voce illa ῥοδισμὸς utuntur, in iambis Syna-
xario præmissis, nec video quo alio sensu cominode
exprimi possit; nisi etiam manna illud purpureum
quid habebat, et rosei coloris, quo utrumque sensu
auctores voce ῥοδίζειν usi inveniuntur. Illustre
testimonium est hujus mannæ sacrique pulveris,
Gregorii Cyprii, patriarchæ Constantinopolitani
statim urbe Latinis erepta, per cujus occasionem
acerrimus fuit schismatis fautor, et decessoris
Joannis Becci, ut Λατινὸφρονος, exagiator, epist.
9, ad Ephesinum antistitem, Isaac nomine (ejus
epistolarum locupletem codicem utendum dedit vir
cl. ipse eruditus eruditorumque fautor et amicus,
nihilque fere ipso Gregorio suo, librorum quibus
exquisitum aliquid ad illustrandam rem litterariam,
sacram pariter ac profanam contineatur, studiosus,
D. de Balleddens, aliis pridem apud excel. virum

atque cœlesti paradiso in exultatione contuberna-
lis esset. Sicque arbitror existimandum, quod juxta
Evangelicam sententiam, Domini exspectat ad-
ventum.

Huc loci deducta oratione, Joannisque deitatis
ac magnificentiæ, quam assequi nequeamus, supra
modum admirati, omnique majorem comparatione
sanctitatis ejus præstantiam suspicientes, inaccessa
canticorum vi, litare silentio cogimur. Paucis tamen
prædilectum Deo ac venerandum animum allocuti,
dicendi finem faciemus.

Salve sis, vere dilecte ei, qui dilectus est. Salve
sis, soli decoris auctori ac supramodum decoro
Christo, valde amice: velut qui decore animi, de-
core spiritus, mentisque ac intelligentiæ honestate
ac rectitudine, illius cunctos dilectos superes.

Salve sis, pulchritudo intacta mentisque illibatæ,
cœlestis ac mystica, inaccessa, longeque eximia.
Salve sis, Virgo corpore, quod nullam unquam
carnalis libidinis labem contraxeris; Virgo animo,
quod ne mente quidem vaga ulli unquam corporali
formæ adhæseris: Virgo spiritu, velut puro corde
purus; ut qui velut casta sponsa, cœlestem vere
Sponsam agnoveris, ac castissime dilexeris; digno-
que illi cognitus et mente consertus atque com-
mixtus sis; etenim, Qui adhæret Deo, unus Spiritus
est ”.

Petrum Seguerium Franciæ cancellarium munis
clarissime functum, nunc etiam presbyteri, ætate
moribus, munere venerabilis ac Christo merens:
Hoc pro mea in virum observantia). Post igitur
gratias, quod eleganti codice donaverat, de sancto
pulvere sic ait: Ὡς δὴ καὶ ἡ τοῦ σεβασμίου χορὴ ἀπο-
στολή, ὅν ὁ θεὸς τοῦ παρθένου πηγάζει τάφος, τῆς
τῶν μεγίστων οὐκ ἂν εἴη τεκμήριον; ποίας ἀγάπης
οὐκ ἂν ἔχοι ἀπόδειξιν; Ἐπέμφθη γὰρ εἰς εὐλογίαν
οὗτος ἡμῖν, εἰς ἀγιασμὸν ψυχῆς τε καὶ σώματος, εἰς
ἀποτροπὴν τῆς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ἐπιθυμίας, εἰς
ὅ τι κάλλιστον καὶ σωτήριον· καὶ ἡμεῖς αὐτὸν μετὰ
πίστεως τοῦ ταῦτα εἰς ἡμᾶς ἐνεργεῖν δύνασθαι ἐδε-
ξάμεθα, καὶ εἴη οὕτως ἡμῖν νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἐπι-
λοιπον βίον. Quemadmodum etiam venerabilis pulvis
a te missus, quem divinum virginis sepulcrum velut
fonte scaturit, cujus non maximorum fuerit argumen-
tum? Quantæ dilectionis specimen non habeat? Mis-
sus enim ille nobis est, ut in benedictionem cederet,
in sanctificationem animi et corporis, ut esset pro-
pulsandis adversarii insidiis; denique ad præstan-
dum si quid honestissimum est et salutare. Et vero
nos quoque ea fide accepimus, ut existimemus hæc in
nobis efficere posse; sicque ille nunc et in reliquam
vitam, se in nobis habuerit. Sic ubique Græci erga
sacra pignora religiosi: quam utinam eorum reli-
gionem non fuscaret, qua fere laborant (planeque
laboravit Gregorius Cyprius) schismatis labes,
odiumque in Romanam et Petri sedem, cujus amore
et concordia, nonnullis nostrum possent sua illa
religione ac pietate prodesse. Denique, ut sua sem-
per, omnique ætate intelligatur divina Spiritus in-
staurare miracula, nec in nostræ Rosæ Limanæ
miraculoso tumulto deesse voluit eum pulveris fon-
tem, ex quo et exportandum in Europam nostram,
meque ipsum, exspecto, cum jam sic novum orbem
inundaverit, ei usque miraculorum gloriam densa
nube protulerit.

Salve sis, vere ac fidelis Dei Verbi discipule, et amator, cultorque; ac gaude, quod ille cum Patre veniens, vere apud te mansionem fecerit²⁸: quod ejus servans mandata, in illo manseris, ipsumque in te in perpetuum manentem habeas, divinam aperte tibi gloriam manifestantem.

Salve sis, Dei frater et hæres; frater vero et cohæres Dei qui cuncta regni Dei mysteria doctus es, quique divina revelatione quæ eventura sunt clare videris omnia; atque ea, quoad concessum est, conscripta ac consignata Ecclesiis tradideris²⁹.

Salve sis, solus nunc corpore una cum Deipara matre incola paradisi, ac qui inde spiritu totam lustres terram ac perspicias. Nos propitius intuere, beatissime Theologe et evangelista! erudique epistolis tuis, ac divinis prædicationibus confirma atque præceptis compone: nosque rege et extollo, Decque in æternum siste, in gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, in sæcula. Amen.

ORATIO VII.

Laudatio sancti laudeque clarissimi apostoli Thomæ.
Laudabilis pro sanctis assumptus amor; merito

²⁸ Joan. xiv, 23. ²⁹ Rom. viii, 17.

(20) Ταῖς ἐπιστολαῖς σου συνέτισον. Joannis alteram et tertiam epistolas recenset Euseb. lib. iii, cap. 25, quæ in dubium vocarentur, etsi a multis agnoscerentur: Ἐτε τοῦ εὐαγγελιστοῦ τυγχάνουσαι, εἴτε καὶ ἐτέρου ὁμωνύμου ἔχελνῳ. Sive sint Joannis evangelistæ, sive alterius ejusdem ac ille nominis: quæ altera quæstio est, in qua utraque perinde Hieronymus hæsit. Nobis non licet in dubium vocare, quas pridem Ecclesia, divino instinctu in Canonem receperit, ac nuper in concilio Tridentino comprobavit. Fecit Ecclesiæ judicium, non ut libri qui canonici non erant ac θεόπνευστοι, postmodum essent, sed ut agnoscerentur. Quod etiam de veteris instrumenti libris aliquot factum est, quos Judæi et Synagoga ad ædificationem duntaxat legendos retinuit, Ecclesia (apostolorum præsertim judicio) etiam ad auctoritatem canonicos sanxit. Præclara certe Augustini vox, Non crediturum Evangelio, nisi Ecclesiæ auctoritas commoveret. Et vero, cur quatuor Evangeliiis credimus, non tantis illis quæ ab ipsis primis temporibus alio alioque nomine obrepserunt? Nulla vel Hieronymi, vel cujuscunque privati par auctoritas, istiusmodi censura librorum. Quod Joannes utraque epistola Senior vocatur, maluitque sic interpretes reddere, quam Græcam vocem presbyteri retinere (ut magis ætatem insinualet, quam dignitatem), ratio Jacobi Capelli non displicet; quod valde provector ætate eas Joannes scripserit, omniumque Christi discipulorum vetustissimus, et qui sic quasi antonomastice intelligi ac dici posset. Nam et Paulus ad Philemonem in sui commendationem, et ut Philemoni suadeat, se, velut illo, senem insinuat. Proinde convenienter Joannes familiaribus epistolis peneque consolatoriis, Senioris nomen præfixit, nimiumque pondus in voce apostoli, ita scribens existimavit; ut hac parte nullius momenti sit argumentum Grotii, quasi inde Joanni Theologo abrogari hæc epistolæ possint. Videndus Tertull. De præscript., ubi fuse admodum ostendit quam sedulo apostoli titulos honoratiores vitarent, sibi que ægre ac pene inviti

Καίρε, γνήσιε καὶ πιστὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου μύστα, καὶ ἐραστὰ, καὶ θεραπευτὰ· ὅτι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐληλυθὼς ἐκεῖνος, μόνην ἀληθῶς πεποιήται παρὰ σοὶ· ὅτι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τετηρηκῶς, ἔμεινας ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸν ἔχεις μένοντα δι' αἰῶνος ἐν σοὶ, τῆς θεαρχικῆς σοι δόξαν ἀνακακαλυμμένως ἐμφανίζοντα.

Καίρε, τέκνον Θεοῦ καὶ κληρονόμῃ· ἀδελφῆ δι καὶ συγκληρονόμῃ Θεοῦ· ὁ πάντα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τὰ μυστήρια μεμυσταγωγημένος. καὶ πάντε σαφῶς τὰ ἐσόμενα δι' ἀποκαλύψεως τεθεαμένος, καὶ κατσεφραγισμένα ταῖς Ἐκκλησίαις παραδούς.

Καίρε, τὸν παράδεισον μόνος νῦν μετὰ σώματα ἅμα τῇ μητρὶ θεομήτορι κατοικῶν, κάκειθεν τῷ πνεύματι τὴν ὅλην γῆν καταθεωρῶν, ὡς ἡμᾶς ἐποπτεύεις, ὦ τρισμακάριε Θεολόγε καὶ εὐαγγελιστά! καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς σου συνέτισον (20), καὶ ταῖς θεολογίαις σου στήριξον, καὶ ταῖς ἐντολαῖς σου κατάρτισαι, καὶ ποιμανὸν ἡμᾶς, καὶ ἔπαρον ἡμᾶς καὶ ἕως αἰῶνος παράστησον τῷ Θεῷ, εἰς δόξαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας Ἄμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Θωμᾶν
Ἐπαινετὸς ὁ ὑπὲρ τῶν ἁγίων πόθος· ἀξιεπαίνε-

tribuerent. Nomen presbyteri et senioris, quod alteri Joanni quasi proprium erat, prout sic eum Papias vocat, cum tamen Aristioni eum postponat et gloriatur utriusque se auditorem fuisse, cum illi multa ex Joannis ore accepissent, diuque cum illi versati essent, et ipsius Domini discipuli fuissent, ut est apud Euseb. l. iii, c. 39, peculiare momentum habet, quod difficile videatur, voluisse sibi Joannem Theologum nomen asciscere, quod alter sciret quasi proprium: forte etiam, ob longissimam ætatem, qua Joannis Theologi pene æqualis, illiusque distinctione, nomen illud habuerit: sive eum Joannes Ephesiorum episcopum creaverit, ut es in Constitutionibus Clem., vii, 45: Τῆς Ἐφέσο Τιμόθεος μὲν ὑπὸ Παύλου· Ἰωάννης δὲ, ὑπ' ἐμοῦ Ἰωάννου· sive solum ejus Ecclesiæ presbyter fuerit. Istud certe difficultate non caret: non tamen con vincit non esse epistolas vere canonicas, quod ea ipsa jam Eusebii ætate multi habebant; cum et alii discipuli extra duodecim, libros et epistola condidisse noscantur, quos et quas Ecclesia agnoscit ex Canone librorum Novi Testamenti. Nec vide quibus ex monumentis aut libris idem Grotius habeat (et ut argumento utatur ad probandum non habitas has epistolas ut de Canone) quod non fuerint redditæ in sermonem diversarum gentium; cur Angli tot linguis repræsentaverint, quot ipsarum Joannis primam epistolam ac reliquos libros Novi Testamenti. Nec enim illi eas cudisse versione putandi sunt, sed quas antiquis codicibus ac ecclesiasticis libris olim exaratas offenderant, illas in Polyglottis suis Bibliis generoso conatu vulgasse. De Judæ epistola, quam ad Judam trahit, qui sub Adriano vixit, nec vel apostolus vel discipulus Jesu fuit, alibi forte exercendus stylus. Longe certe hoc a pio fidelium sensu, nec tam veritate quam proληψαι ab eo dictum; et quod frater Jacobi, idque genus aliâ, subdititia contendit, plane dictu temerarium sit; cum plagii, quod in re tam sancti commissum esset, nulli idonei testes produci possint.

ερος δὲ πάντων μᾶλλον ὁ ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων ἄξι-
οις ἐγγινόμενος· καὶ τοσοῦτω πλέον, ὅσῳ
αὐτοὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἀγιότητος ὑπερβολῇ
αιρνεστέρον τῷ ὑπεραγίῳ προσωκείωνται. Ἐπι-
ήσωμεν τοίνυν τοὺς τῶν ἁγίων ἀξιοποθήτους χο-
ρος, καὶ τούτων μάλιστα, τὸν ὑπεραναβεδηκότα
; ὄλους τῇ θεοειδεῖα, καὶ συνεχῶς τῷ ὑπερουσίῳ
φκισμένον· τὴν ὑπερφερῆ λέγω ἀξιεραστοτά-
των ὑψηλῶν ἀποστόλων δωδεκάδα.

stantiam cohæret ac necessitudine conjunctissimus est; eximium dico digneque amabilissimum
limium duodenarium apostolorum cœtum.

ταύτην ἐπιποθήσωμεν, ταύτην ζηλώσωμεν· καὶ
μιμήσεως τῆς ἡμῖν ἐφικτῆς, ταύτης γενέσθαι
υδάσωμεν κοινωνοί. Οὕτω γὰρ δι' αὐτῶν, τῷ
κοτάτῳ τῶν ἐφετῶν, τῷ ἐγκατωκισμένῳ τούτοις
ιοῦμεν Χριστῷ· μακάριοι τε τῷ ὄντι κατὰ τὸ
ὄν ἐσόμεθα λόγιον, πληροῦντες τὴν ἐπιθυμίαν
ὄν ἐξ αὐτῶν, καὶ μὴ ἀσχυρόμενοι, ἥνικ' ἂν πρὸς
; τοῦ βίου πύλαις γενόμενοι, τοῖς ἑαυτῶν ἀντι-
ῶμεν (21) ἐχθροῖς. Ἄλλὰ μὴ ἀκαρπὸν τινα καὶ
ἦν ἐφῆσιν πρὸς αὐτοὺς ἐπαγγελώμεθα· ἐνεργῆ δὲ
ἐμπρακτον εἰσφέρωμεν· καὶ βίῳ μὲν τελείῳ,
; τραυστέραν ὁμοίωσιν, ὡς δυνατὸν, ἀφασιού-
κοι· λόγῳ δὲ, τὴν καθήκουσαν ἀνεσίαν αὐτοῖς
; ερούμενοι, δι' ἀμφοῖν τὸν ἐν αὐτοῖς ἀγιάζωμεν
οξαζόμενον Θεόν.

Ἔστι μὲν οὖν ὡσπερ εἰς ὁμοίως τῶν δώδεκα Πα-
; ὁ Θεός, διδάσκαλός τε καὶ Κύριος καὶ καθηγη-
; ὁ Χριστός· μία τε πίστις καὶ χάρις καὶ δύναμις
; Πνεύματος· ἡ τε διακονία τῆς ἀποστολῆς, καὶ
; οιδῆ δὲ τῶν γερωῶν ἡ αὐτῆ, οὕτω καὶ ἐπαινος ὁ αὐ-
; τῶν μαθητῶν ἀπάντων ἐστίν. Ἄλλ' ὡς κατ' ἄλλον
; ἵππον τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος μὲν ἐκδημίαν, πρὸς
; ἵππον δὲ πεποιημένων ἐνδημίαν, ἀναγκαίως ἐκά-
; ρ καὶ ἡ ἀνεσίαι ἰδιοτρόπως ἀποδίδονται.

Τίς οὖν τὸν ἱερὸν σύλλογον τοῦτον ἢ θέασον σήμε-
; ρ συνιστῶν, καὶ προθυμίας ἀναπιμπλῶν, καὶ ἡδο-
; θουμασίας, καὶ φαιδρότητος τὰς Ἐκκλησίας
; πληρωῶν, καὶ πρὸς δοξολογίαν θεῖαν συναγείρων
; ἰ συγκροτῶν; Ἡ πᾶσι καταφανῆς ἡ αἰτία τῆς ἐορ-
; ς; Θωμᾶς γὰρ ὁ μέγας τοῦ Εὐαγγελίου λαμπτήρ,
; πρὸς ἀλαλαξίν σωματικὴν, ἀλλὰ νοεράν ἐξανίσχων
; ἴν, καὶ φανωτάτας τῆς αὐτοῦ μνήμης τὰς μαρμα-
; γὰς ἐνείεις, πρὸς τὴν οἰκίαν συγκαλεῖ δόξαν. Θω-
; ς ὁ τίμιος λίθος, καὶ σεπτὸς καὶ ἐκλεκτός· ὁ τῷ
; εφάνῳ τῆς δόξης τῷ τῇ ἐπουρανίῳ πλακέντι Σιών,
; ὃς τοῖς ἑνδεκά σνηρητημένος· ὁ μαργαρίτης ὁ
; λαμπρῆς. Ὁ γνῶμης ἀπλότητι, καὶ νοῦς καθαρότητι
; ἰ φανότητι ὄλον τὸ ἀπλοῦν φῶς καὶ θεαρχικὸν εἰς-
; λεγμένος, καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἀφ' ἑαυτοῦ τοῖς ἐζο-
; ἰμένοις ἔθνεσι τὰς ἀντανακλάσεις ἀποπέμπων τῶν
; ἰσισμῶν. Θωμᾶς, ὁ καὶ Δίδυμος· τοῦτο γὰρ τοῦ

⁴⁰ Psal. cxvi, 5.

(21) Ἀντιβολῶμεν. Malim ἀντιβαλῶμεν, vixque
; ibitem Nicetam aliter scripsisse, qui totius allu-
; t ad locum psalmi cxvi de iudicio in porta He-
; æorum more, quod auctor ad iudicium trahit in
; itu vitæ atque excessu, cum beatus revera, qui
; n confundetur, cum loquetur inimicis; cum sci

A autem longe omnibus laudabilior, qui apostolorum
; gratia, eorum qui sunt digni animos incessit; tan-
; toque amplius, quanto et illi excellentia sanctitatis,
; sanctitatem omnem vincenti, sanctis omnibus purius
; veriusque necessitudine conjuncti sunt. Amore igitur
; et desiderio, dignos vere qui amentur ac desi-
; derio habeantur, sanctorum choros prosequamur:
; omnium autem maxime, qui divina similitudine
; omnes præcellit, continuoque excedenti omnem

Hunc desideremus, hunc æmulemur; ac imita-
; tione (quanta per facultatem licet) illius socii effici
; studeamus. Sic enim per illos, supremo desiderabi-
; lium, in eis habitanti Christo, prope accedemus;
; ac beati reipsa (uti sacrum perhibet eloquium)
; erimus, qui impleamus desiderium nostrum ex
; ipsis, nec simus confundendi, cum in vitæ portis
; constituti, inimicis nostris occurremus⁴⁰. Haud
; enimvero infructuosum quoddam ac simplex erga
; illos desiderium amoremque profiteamur, sed quod
; efficax verumque existat, in rem conferamus: ac
; vitæ quidem perfectione, limpidiorem (quoad licet)
; similitudinem exhibentes; doctrina vero atque ser-
; mone laudem eis congruam depangentes, utroque
; qui in illis sanctificatur, Deum sanctificemus.

Est igitur, quemadmodum unus pariter duodecim
; Pater Deus, magisterque et dominus atque præcep-
; tor, Christus; una quoque fides et gratia virtusque
; Spiritus, apostolicique muneris functio, ac eadem
; præmiorum retributio, sic et eadem laus omnium di-
; scipulorum existit: quod tamen alia aliaque ratio-
; ne emigrarint e corpore et ad Dominum commigra-
; rint, necessario quoque propria cuique laus ratione
; dependitur.

Quisnam igitur est qui sacrum hunc conventum
; seu chorum hodierna die constituit, impletque ala-
; critate, ac mira voluptate ac jucunditate Ecclesias
; ubique afficit, atque ad Dei laudes concelebrandas
; congregat cœtusque cogit? Num cunctis manifesta
; festi ratio ac causa? Nempe Thomas magna illa Evan-
; gelii fax, non corporalis sensus ratione, sed spirita-
; lis mentisque fulgure nobis exorians, lucidissimos-
; que suæ memoriæ micatus vibrans, ad ipsius con-
; vocat celebrandam gloriam. Thomas nimirum præ-
; tiosus lapis ac venerabilis electusque, coronæ glo-
; riæ cœlesti plexæ Sioni, undecim adjunctus imple-
; xusque catervæ. Margarita omni parte lucidus, ani-
; mi simplicitate mentisque puritate ac perspicuitate
; toto ipso simplici divinoque lumine sinu suscepto,
; magnificosque a se ipso obscæcati caligine gentibus
; illustrationum fulgores refractu emittens Thomas,

licet respondebit, ac verba dabit, iis accusantibus
; ac dæmonibus, pro his quæ illorum maxime sug-
; gestionem peccavit; quod est ἀντιβαλεῖν· non cum
; illis occurret, quod ἀντιβαλεῖν, et remotius est,
; seu communis, nec expressum a Davide.

qui et Didymus. Hæc enim nominis interpretatio at-
que notio. Porro Didymus appellatus est, quod
non solus, sed cum altero illique gemellus uno par-
tu editus est ⁴¹.

Hic vero in terrestre cælum (ædem scilicet suam)
fidelium turmas in concionem vocans, suaque mi-
racula ac præclara gesta spiritali convivio lautaque
epulatione apponens, omnem magnifice dapibus
reficit ac recreat animum: non qui corpore con-
spiciatur, sed qui spiritu credatur; nec qui uno loco
corporum more circumscribatur, sed qui omni-
bus toto orbe Ecclesiis (quippe divinus spiritus,
tanquam ex Deo Spiritu natus) spiritalem gratiam
solari persplendeat micatu, omnique jucunditate
adimpleat; atque operum suorum radio, seu clari-
tate, Patrem qui in cælis est, glorificet ⁴². Cumque
adhuc vitæ superstes ac in carne agens, aliud nihil
tum verbis, tum operibus præstaret, quam quod Pa-
tri videretur: potiori longe ratione corpore solutus,
ac spiritu Deo contemperatus, nullo tædio ac labore
temporisque momento, velut quædam cælestis mens
orbem pervagans, cunctosque simul superne in-
tuens, ad Dei laudem ac gloriam operum suorum ac
passionum memoria, alacres reddit.

Thomas itaque ante mundi constitutionem, con-
formis futurus imaginis Unigeniti cognitus ac præ-
destinatus, quod tempus apparitionis aderat, qui-
que apostolicum senatum essent impleturi præsto
eligendi erant, ipse pariter cum reliquis ad sacram
illam vocationem evasit: vocatusque, haud segnium
more vocantem repulit; aut cum obaudisset, ac tan-
tisper illi adhæsisset; velut illi quorum modica ac
nutans fides, postmodum abit retro ac pedem re-

⁴¹ Joan. xx, 24. ⁴² II Cor. iii, 17.

(22) *Τὸν αὐτοῦ ναόν.* Erat hoc Thomæ templum
in palatio, a Leone Basilii filio instauratum, cum
incendio scædatum fuisset; qua de re exstat una et
altera ejus oratio, quam meo stylo produxi ad ejus
diem festum, ex ms. eminent. card. Mazarini, in quo
et ejus caput, quod forte Edessa translatum esset; ubi
olim creditum ejus corpus esse, cum Indi, apud quos
martyrio functus est, etiamnum putent se illud ha-
bere.

Num Baronii faciat satis expositio, ut pars exuvia-
rum Thomæ ex India Edessam translata, pars in
India manserit, quæ tot retro sæculis, iterum af-
fulgente illis gentibus per Europæos Evangelio,
detecta sit, alii viderint: mihi omnino non facit,
quod et caput Constantinopoli et corpus Edessæ,
pari fere veneratione ac Romæ apostolorum Petri
et Pauli, ut Chrysost. auctor est, et quod inven-
tum in India corpus cum instrumentis ipsius mar-
tyrii, et quale veterum narratione habemus, non
particulæ corporis, cum tamen (ut fides aliqua
apocrypho Abdixæ habenda sit) statim post marty-
rium integrum e sepulcro furto ablatum fuerit, et
Edessam asportatum, relicto tumulo prorsus va-
cuo, sicque reperto, ut illo libro narratur. Putem
magis in eo contigisse, quod in Stephani protomar-
tyris corpore, quod in Baptistæ capite Romano,
Angeliaco, Ambianensi (ipso olim Constantinopoli-
tano); qua de re, ad narrationem de inventionem
corporis ejusdem Stephani, et translationem Con-
stantinopolim, Constantino imperatore et Metro-
phane episcopo: quod denique in Magdalena Veze-

νόματος ἢ δῆλωσις· Δίδυμος δὲ κεκλήσθαι, τῷ μὴ
μόνον, μεθ' ἐτέρου δὲ τοῦτον ἐκ μιᾶς ἀποτεχθῆναι
γαστρός.

Οὗτος ὡσπερ εἰς οὐρανὸν ἐπίγειον τὸν αὐτοῦ
ναὸν (22) ἐκκλησιάζων τὰ συστήματα τῶν πιστῶν,
καὶ πνευματικὴν πανδαισίαν τὰ οἰκεῖα θαύματα καὶ
κατορθώματα προτιθεὶς, πᾶσαν ἐστιᾶ φιλοτίμως καὶ
κατατέρει ψυχὴν· οὐ τῷ σώματι καθοριζόμενος,
ἀλλὰ τῷ πνεύματι πιστευόμενος· οὐδ' ἐνὶ τόπῳ πε-
ριγραφόμενος, ὡς τὰ σώματα· ταῖς ἀπανταχοῦ δὲ τῆς
οἰκουμένης Ἐκκλησίαις, ἅτε πνεῦμα ὢν θεῖον, ὡς
Πνεύματι Θεοῦ γεννηθεὶς, τὴν νοσητὴν ἡλιοβολῶν χά-
ριν, καὶ πάσης θυμηδίας πληρῶν, καὶ διὰ τῆς τῶν
ἰδίων ἔργων ἐκλάμψεως ἢ ὑμνήσεως δοξάζων τὸν
Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ εἰ περιῶν ἐτι τῷ
βίῳ καὶ τῷ σαρκίῳ, οὐκ ἄλλο τι ἢ δόξαν ἐν τε λόγοις
καὶ ἔργοις κατειργάζετο τῷ Πατρὶ, πολλῶ μᾶλλον
τοῦ σώματος ἀπολυθεὶς, καὶ τῷ πνεύματι Θεῷ συγ-
κραθεὶς, ἀκαμάτως τε καὶ ἀχρόως, οἷά τις οὐράνιος
ῥῆς, τὴν οἰκουμένην διῶν, καὶ ἀνωθεν πάντας ἅμα
καταθεωρῶν· πρὸς ἑκαὶνὸν τε καὶ δόξαν, διὰ τῆς τῶν
οἰκείων ἔργων καὶ παθῶν μνήμης, ἀναπτέρῳσαι
Θεοῦ.

Οὗτος γὰρ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς, σύμ-
μορφος ἐσεσθαι τῆς εἰκόνης τοῦ Μονογενοῦς ἐγνω-
σμένος καὶ προωρισμένος, ἐπειδὴ τῆς ἐπιφανείας ἡ
χρόνος παρῆν, καὶ ὁ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς
παρειστήκει καιρὸς, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸς, εἰς
τὴν Ἰσραὴν ἐκεῖνην ἀπήντησε κλήσιν· καὶ κληθεὶς, οὐ
παρητήσατο κατὰ τοὺς ῥαθύμους τὸν κεκληκότεν·
οὐδ' ἐπήκουσε μὲν, ἀχρι δὲ καιροῦ παραμείνας, εἰ;
τὰ ὀπίσω κατὰ τοὺς ὀλιγοπίστους παλινοστεί· οὐδ'

liacensi et nostra Sanmaximiana provinciæ Phocen-
sis; recentiorique exemplo in S. Vincentii Ferrerii
alio alioque corpore Venetiis in Britannia, ne quid
dicam de Vincentio levita Valentino in Hispania
adhuc exstante, et Novempopulaniam apud Castras
translato: quo loco venerationem habebat sancti
Patris Dominici ætate, ipso eodem illius pio cultore,
habuitque apud meos Prædicatores, translata ad
eos æde illi sacra ac basilica, donec Calviniana
rabie erepto deposito ac disturbato, ejus fidi cu-
stodes FF. mei illius domus Prædicatores ad unum
necati et in puteum projecti, martyres et ipsi con-
secrati sunt: novaque excitata basilica ac conven-
tu, ex eodem puteo in eam illata nuper, pia fidelium
fratrumque religione, ipsorum pignora; quibus fi-
dem faceret, nedum ipsa vicens constansque tradi-
tio, sed et auctoris æqualis certa sinceraque narra-
tio, faciente copiam integerrimo senatore annosa
probitate (ipsaque avita in senatu Tolosano) cl.
viro D. Mazenot. Qua tanta nostrorum aliorumque
catholicorum in ea urbe strage, aiebat ille referre
auctorem, oppidanos Calvinianos deterritos, mala-
que sibi omnia ominatos, nec vana conjectura, uti
ille aliquot in eam rem adductis, quæ illis sinistra
contigerunt, se conficere existimat. Ea in re te-
nenda Prætoris lex, ut ipse alibi monet Baron.:
Qui tenet, teneat, omninoque cavendum ne istius-
modi obrepant, aliaque aliis subdantur sanctorum
pignora, vel etiam ipsa non sancta: in quibus etsi
non perit, nutat tamen vera religio ac pietas Chri-
stiana.

ἐμμένει μὲν ἄχρι τέλους, ἐλάττονος δὲ χάριτος ἢ δόξης τῶν κορυφαίων τινός, παρὰ τῷ παμβασιλεῖ καταξιοῦται· ὡσπερ δὲ τῆς κλήσεως, τῆς ἐκλογῆς, τῆς ἀκολουθήσεως, τῆς αὐτοπροσώπου θέας, τοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τῶν δι' αὐτοῦ γεγενημένων, τῆς αὐτηκόου τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων ἀκροάσεως, τῆς τῶν ζωοποιῶν παθημάτων κοινωνίας, τοῦ μυστικοῦ νιπτῆρος, τοῦ ἄρτου, τοῦ σταυροῦ, τῆς ταφῆς, τῆς ἀναστάσεως, τῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανίσεως, καὶ ἀναλήψεως τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Γεννήτορα, καὶ τῆς δι' αὐτοῦ μετὰ ταῦτα μεταλήψεως τοῦ Πνεύματος, ὁμοίως τοῖς πρωταποστόλοις μέτοχος ἦν· ναὶ δὴ καὶ τῆς ἐπὶ τὰ ἔθνη λαμπρᾶς ἀποστολῆς, τῶν τε ἡμείων καὶ τεράτων, καὶ τῆς τοῦ Εὐαγγελίου μεγαλοφωνίας.

Ὡσπερ οὖν ἐν τούτοις, οὐδὲν Ἀνδρέου καὶ Πέτρου, καὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου ἀπελείφθη θωμᾶς, οὕτω καὶ τοῦ τέλους συστοίχου τοῖς πρώτοις ἐπιτετυχώς, ἀκολουθῶς καὶ δόξης ἐκείνοις τῆς αὐτῆς, καὶ Ἰησοῦ παρὰ τῷ διδασκάλῳ καὶ Θεῷ τετυχῆκει τιμῆς· εἰ μὴ τις αὐτοῦ τὴν μετὰ τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀμφιβολίαν ἢ διψυχίαν, ὑφέσεως τρόπον ὑπολάβοι, κακῶς ὑπονοῶν, καὶ οὐκ ἐν συνέσει τὰ θεῖα διακρίνειν εἰδώς. Ὡσπερ γὰρ ὑπερβολῇ θερμότητος χρώμενος ὁ Πέτρος, ἀρνήσασθαι συνεχωρήθη, ὡς ἂν αὐτὸς τε μετριώτερος ἑαυτοῦ γένηται καὶ ἀσφαλέστερος· ἀσφαλείας δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπόθεσις ἢ τριπλῆ τούτου μετὰ τὴν ἀρνήσιν ὁμολογία καταστῆ· κοινὸν γὰρ ὡσπερ τὸ ἥτημα, οὕτω πάντων ἐγένετο καὶ τὸ πρότερον· οὕτω καὶ ὁ Αἰδύμος, πλείονα τὴν θέρμην καὶ τὴν περὶ τὸν διδάσκαλον προθυμίαν ἔχων, περιπέπτωκεν ἀμφιβολίᾳ, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων τοῖς λογισμοῖς διεκρίθη περὶ τὴν ἀνάστασιν, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ πραύτερος καταστῆ, καὶ διὰ τῆς ἐνστάσεως ἀκριδέστερον βεβαιωθείς, βεβαιωτέραν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐμποιήσεις πίστιν.

Καὶ γὰρ ἔδει τυχὸν ἐκεῖ πρῶτον πολυπραγμονηθῆναι τὸ μυστήριον· καὶ δοκιμασθεῖσαν οὕτω τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ἀλήθειαν, ἀναμφίλεκτον τοῖς ἔθνεσι παραδοθῆναι. Ἡρέμα μὲν οὖν διχόνοια καὶ τῶν λοιπῶν τὰς καρδίας διικνουμένη μαθητῶν, οὐκ εὐαγεῖς ἀνεκίνει λογισμούς· καὶ φαντασίαν εἶναι τὸ δρώμενον ὑπέβαλεν. Ἄλλ' οἱ μὲν δειλίᾳ τὴν ἀκριβολογίαν παρακλέπτοντες, ἠνεύχοντο πυρπολεῖσθαι τε καὶ μερίζεσθαι τὸν νοῦν. Σὺ δὲ, ὦ γενναϊότατε καὶ θερμότητι τῆς ἀληθείας ἐρευνητᾶ, οὐ φιλοῖς τῶν ἐπαγγελῶν λόγους παραδέξασθαι δεῖν ὡς τῆς ἀνάστασιν· σφαλερὸν γὰρ· οὐδ' ἔχει μόνῃ καταπιστεῦσαι τὸ μυστήριον· ὑποπτον γὰρ, ὡς καὶ ἀγγέλων τινῶν εἰς εἶδος τοῦ ποθουμένου μορφοῦσθαι πολλάκις δυναμένων· ὡσπερ δὲ τὸν θάνατον καὶ τὴν ταφὴν τοῦ Ἰησοῦ, δι' αὐτῆς δόξεως καὶ πείρας ἔγνωσ, οὕτω δὴ καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀναντιρρήτην ἑαυτῷ τε πρῶτον, καὶ πᾶσι κατασκευάσασθαι βουλόμενος, τὴν διὰ τῆς πείρας ἀπήτησας πληροφορίαν· καὶ τοὺς ἐν χερσὶ καὶ ποσὶ τύπους τῶν ἡλῶν, καὶ τῆς πανολθίας πλευρᾶς τὴν νυγὴν, τοῦ παθόντος σώματος ὡς ἀληθῶς

A fert⁴²; vel manet quidem usque in finem, minorem tamen gratiam aut claritatem nanciscitur apud summum omnium Regem, quam unus quis ex coryphæis? Quinimo sicut vocationis, electionis, comitatus, divini coram Deique ac Verbi, illique patrum conspectus, ipsiusque ex ejus ore sublimium mysteriorum auditionis, vivificationum item societatis passionum, mystici pelvis, panis, crucis, sepulturæ, resurrectionis, illam secutæ apparitionis, Filii ad Patrem in cœlos receptionis, Spiritusque postea per eum impartitionis; sic plane etiam magnifici ad gentes apostolatus, signorumque ac prodigiorum; Evangelii denique claræ prædicationis, cum primis pariter summisque apostolis particeps fuit.

B Quemadmodum igitur ea parte Thomas, nihil Andrea et Petro et illis Zebedæi minus habuit, sic et finem primis illis consimilem natus; proinde etiam eadem ac illi claritatem, paremque honorem apud magistrum Deumque promeruit. Nisi quis forte eo deteriore minoremque putaverat, quod post crucem ac resurrectionem, dubius animique anceps exstiterit; male scilicet opinans, ac qui divina prudenter discernere et judicio expendere haudquam norit. Quemadmodum enim Petrus excellenti fervore negare permissus est, ut tum ipse modestior cautiorque redderetur, tumque ejus post negationem trina confessio, cautionis, ac remedii ratio reliquis foret (communis enim sicut clades, sic et universorum fuit victoria): ita quoque Didymus, majori fervore inque Magistrum alacritate pollens, in dubietatem incidit, ac plus reliquis de resurrectione anceps fuit, ut et ipse lenior benigniorque evaderet, animique contentiosioris pugna plenius confirmatus, firmiorem perinde reliquis fidem ingereret.

C Forte enim operæ pretium erat, ut illic primum mysterium curiosius exploraretur, inque eum modum probata Evangelii veritas, indubitata gentibus traderetur. Sane vero etiam reliquorum discipulorum animos sensim pervadens dubietas, haud parum in eis ac religiosas cogitationes movebat, spectrumque inane esse suggerebat, id quod oculis cernebatur: verum illi quidem, formidine accuratam fallente rationem, animo incendi, ac partibus secari sustinebant⁴³. Tu vero, generosissime ferventissimeque veritatis indagator, non nudis referentium vocibus recipiendam resurrectionem duxisti (quippe res fallax, nec tuta satis), nec solis obtutibus credendam mysterii fidem existimasti (nam et hoc suspectum, cum et angeli non raro desiderati formam induere possint), quin sicut Jesu mortem ac sepulturam ipso aspectu ac experimento usurpaveras, sic quoque resurrectionem, tum ipse tibi primum, tum reliquis omnibus incontestabilem reddere studens, ipso rei experimento illius tibi certo præstandam fidem flagitasti: vereque susci

⁴² Joan. vi, 66. ⁴³ Luc. xxiv, 36; Marc. xvi, 14.

tati ejus corporis, quod passum erat atque mortuum, certa indicia statuens, clavorum in manibus pedibusque apertas cicatrices; beatissimique lateris lanceæ fassionem, mox ac contrectasses, beatam *meus et Deus meus*²⁸.

O sanctam vocem sancto Spiritu sanctissime prolatam! quæ scilicet apostolorum mentes constabilivit, dubietatem curavit, firma cunctos fide composuit. O brevem vocem, magnam in se virtutem habentem! quæ videlicet profligatis hæreticis, rectæ omnem fidei regulam illustret. *Dominus meus et Deus meus!* Non alius Dominus, atque alius Deus. Non alius qui palpatur, alius qui omnem tactum fugit; sed qui assumptæ carnis ratione comprehensus Dominus, is ipse Deus meus, natura deitatis omnino absolutus et incomprehensus; qui personæ ratione singulariter; gemine, spectata natura videatur atque credatur. Sic Christum scire velut tessera divinus edicat Apostolus: ac sicut Petrus ante passionem et resurrectionem, ita hic quoque Christo jam suscitato, quod in illo unum est ac duplex prædicabat: quorum Dominus accuratam confessionem ratam habens, suam in ea firma basi constabilivit Ecclesiam.

Quod vero Spiritus sanctus a Patre per Filium (juxta quod olim promissum fuerat) effusus erat; plenique illius virtute discipuli, afflatuque repleti, gratiæ in seipsis parturiginem continere non valebant; ac nisi per universum sparsi orbem, aliisque aliam in eo complexus nationem, divina bonitate impartirent; nec Deo mittenti placita, nec Jesu benignitate atque præcepto digna, facturos se arbitrabantur: alii itaque alio missi apostoli, pro eo utique ac auctor ipse mittendorum decreverat; probatissimæ autem virtutis terque maximo (quo de agimus) Verbi discipulo, cum Parthorum, Medorumque atque his ulteriorum Æthiopum apostolatium nacto, ac quo in eos modo ac ratione invaderet (ad homines scilicet proficiscens aspectu truces animique moribus acerbiores), ac cum eis de pietate sermones misceret, haud satis succurreret: quin et ipsum fere illarum gentium oneris læderet; omnis in promptu dubitatio et anxietas depulsa est. Ipse enim divinissimus Jesus, incomprehensus ille, nullis terminis finitus, qui in cœlis Patri semper conjunctus est, atque in terris apud eos quos habet necessarios, semper indivise manet: hic corporis statura, indole vultusque specie viro assimilis, Mercatorem India profectum, recensque Hierosolymis exeuntem ac patriam cogitantem adit. Ad quem dominus cum accessisset (o dominatoris inclinationem! o servi probitatem!) velut servum, suum vendit discipu-

²⁸ Joan. xi, 28.

(23) Ἐμπόρῳ τινὶ... προσελθῶν. Sumpta hæc ex Thomæ Periodis, libro olim reprobato ac plane apocrypho; cujus tamen fidem sic Græci non abnuunt, ut et quibusdam antiquis libris ecclesiasticis ascriptos habeant, et partem in Menæa retulerint, longa narratione hoc ipso titulo, Ἐκ τῶν

ἀναστάντος τεκμήρια τιθέμενος, τὴν μακαρίαν ἐκείνην μετὰ τὴν ψηλάφησιν εὐθὺς ἀνηρεύξω φωνὴν· Ὁ Κύριός μου, ἀποκρινόμενος, καὶ ὁ Θεός μου! illam vocem cruciasti, ac respondisti. Dominus

Ὁ φωνῆς ἀγίας, ἀγίῳ Πνεύματι παναγίως φωνηθείσης, καὶ τὰς ἀποστολικὰς διανοίας στηριξάσης, καὶ θεραπευσάσης τὴν ἀμφιβολίαν, καὶ πρὸς βεβαίαν τοὺς πάντας κατορθωσάσης πίστιν! Ὁ φωνῆς βραχείας, μεγάλην ἐν αὐτῇ δύναμιν ἔχούσης, τῶν αἰρετικῶν μὲν ἀφανιστικὴν, ὀρθοδοξίας δὲ πάσης οὖσαν φωτιστικὴν! Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου! Οὐκ ἄλλος ὁ Κύριος, καὶ ἄλλος ὁ Θεός. Οὐκ ἄλλος ὁ ψηλαφώμενος, καὶ ἄλλος ὁ ἀναφής· ἀλλ' ὁ τῷ προσλήμματι ληπτὸς Κύριος, αὐτὸς οὗτός μου Θεὸς ἀκράτητος τῇ θεότητι καὶ ἀληπτός· μοναδικῶς τὴν ὑπόστασιν, διῆκῶς τὴν φύσιν ὀρώμενος καὶ πιστευόμενος. Οὕτως εἰδέναι τὸν Χριστὸν ὁ θεὸς παρεγγυάσθω Θωμάς· καὶ ὡσπερ ὁ Πέτρος πρὸ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως, οὕτω μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὗτος, τὸ ἐνοειδὲς καὶ διπλοῦν ἀνεκλήρυτε τοῦ Χριστοῦ, ὣν τὸ τῆς ὁμολογίας ὁ Κύριος ἐπισφραγιζόμενος ἀκριβὲς, ἐπ' αὐτῷ τὴν ἰδίαν Ἐκκλησίαν ἀνεστηρίξατο.

Ἐπεὶ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Υἱοῦ πατρόθεν κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπαγγελίαν ἐξερχέτο· καὶ πλήρεις μὲν τῆς ἐκείνου δυνάμεως οἱ μαθηταί, πλήρεις δὲ γενόμενοι τῆς ἐνεργείας, οὐχ οἱοί τε ἦσαν τὴν ὁδοῦ τῆς χάριτος ἐν ἑαυτοῖς κατασχεῖν· ἀλλ' εἰ μὴ κατὰ τὴν οἰκουμένην διασπαρέντες ὅλην, καὶ ἄλλος ἄλλο τι μέρος τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐθνῶν διαλαβόντες, τῆς θεαρχικῆς μεταδοῖεν ἀγαθότητος, οὔτε τῷ ἀποστέλλοντι Θεῷ φίλα, οὔτε τῆς Ἰησοῦ φιλιανθρωπίας ἐπάξια πράξεις καὶ διαταγῆς ἠγοῦντο· ἄλλοι μὲν οὖν ἀλλαγῇ τῶν ἀποστόλων, καθὼς αὐτοὺς ὁ ἀποστέλλων διέστειλε δῆπουθεν ἐξαπαστέλλοντο· τῷ δοκιμωτάτῳ δὲ τούτῳ καὶ τρισμεγίστῳ τοῦ Λόγου μαθητῇ, Πάρθων καὶ Μήδων, καὶ τῶν ἐπέκεινα τούτοις Αἰθιοπῶν τὴν ἀποστολὴν λαχόντι, καὶ πῶς ἂν αὐτοῖς ἐπίοι, καὶ τίνι τρόπῳ τοῖς ἀπευκτοῖς μὲν τὴν ὕψιν, χαλεπωτέροις δὲ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον ἐπιδημηκῶς, εἰς τε λόγους καὶ ὁμιλίαις τὰς ὑπὲρ εὐσεβείας ἔλθοι· ἡρέμα δὲ καὶ πρὸς τὸ βάρος ἐκείνων δυσχερῶν τῶν ἐθνῶν, ἐγγύθεν ἢ λύσις παρέστη τῶν ἠπορημένων. Αὐτὸς γὰρ ὁ θεαρχικώτατος Ἰησοῦς, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀπερίοριστος, ἄνω παρὰ τῷ Πατρὶ ὣν ἀδιαστάτως ἀεὶ, καὶ κάτω δὲ παρὰ τοῖς οἰκείοις ἀμερίστως μένων ἀεὶ· οὗτος ἀνδρὶ τὸ μέγεθος, τὴν τε φύσιν καὶ τὴν μορφήν ἰοικῶς, ἐμπόρῳ τινὶ προσελθῆναι, τῆς Ἰνδικῆς μὲν ὀρμωμένῳ, ἔρτι δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ἐξίοντι, καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν παλινοστοῦντι γῆν, τούτῳ προσελθῶν (23) ὁ

αὐτοῦ Παριόδων, Ex ejusdem Thomæ Periodis: quæ perinde, paucis mutatis, Abdiæ Babylonii nomine vulgata sunt, magis etiam in illo impura. Synaxarium, quod antecedit, iisdem verbis habetur in magnis Menæis et Basilii imperatoris a card. Sirleto Latine redditus, et Henrici Canisii t. III edi-

Κύριος, (ὡ συγκαταβάσεως δεσπότου! ὡ εὐγνωμοσύνης οικήτου!) οἷα δοῦλον οἰκεῖον πιπράσκει τὸν

A lum; venditoque se itineris præbet socium, eique occulte semper colloquitur, arcanisque divinis præ-

tis. Synaxarii verba sunt: Οὗτος Μήδοις καὶ Πάρθοις, Πέρσαις καὶ Ἰνδοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κηρύξας φρουρεῖται παρὰ Σμιδαίου βασιλέως, διὰ τὸ πιστεῦσαι καὶ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ Οὐαζάνην τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν γυναῖκα Τερτίαν, καὶ Μιγδονίαν, καὶ Νάρχαν. Διὸ καὶ παραδίδοται πέντε στρατιώταις, οἱ τοῦτον ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβιβάσαντες, λόγχαις κατέτρωσαν, καὶ οὕτω πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. *Hic cum Medis, Parthis, Persis et Indis Dei verbum prædicasset, in custodiam conjicitur a rege Smidæo, propterea quod ejus opera crediderant et baptizati fuerant Vazanes ejus filius, et uxor nomine Tertia, et Migdonia et Narce. Quapropter quinque militibus traditur, qui ad montem quemdam ductum lanceis transverberarunt, atque ita migravit ad Dominum.* In excerpto illo ex Thomæ Periodis, mercator ille Thomæ ductor in Indiam Azanes itidem dicitur, qui et ipse conjectus in carcerem cum apostolo, quasi deluso rege, dum exstruendam illi eximii decoris regiam profiteretur, erogatis in pauperes illius thesauris: quam tamen in cœlis regiam ille ex fratre ab apostolo suscitato sibi exstructam atque paratam didicerit; eoque miraculo cum fratre ad Christum conversus, ab eo τὸν ἀρραβῶνα τῆς ἀκηράτου βασιλείας, immortalis regni arrhabonem, acceperit; apostolo ad alias urbes proficiscente, prædicandi Evangelii causa, ubi sic consummatus sit, ob conversam reguli alterius familiam, ut habet relatum Synaxarium, actaque illa Abdiana, in quibus uxor illa regis Treptia dicitur. Istud de mercatore Indo, cui se Thomas in Indiam comitem dederit, etsi habetur in apocrypho, indeque ille nutare videatur, ex eo non improbable redditur, quod Indorum alter apostolus atque Japponum Franciscus Xaverius (ipse pene Thomas redivivus et successor, ac pro humilitate, excolenda ea Domini vinea, vicarius, quem tanti ex suis nostrisque et aliis æmulati sint, religiosi omnes et Mendicantes, strenui vere operarii, non fastu dominantes in cleris, ut quibus ad jactantiæ supercilium est vocari pontifices, et qui nolint aut desiderent esse pontifices, secus ac Yvo Carnot. *serm. in cathedr. sancti Petri* admonet; nec satis attendant sub monachi toga, in inferioribus domus Domini mansiunculis, quorum labia custodiunt scientiam, angelos scilicet Domini exercituum, reliquos sacerdotes, ipsos quidem juxta destinationis momenta minime pontifices, sed tamen *Petri consacerdotes*, inquit idem Yvo, ipse in regulari toga egregius ac strenuus pontifex), eodem spiritu eadem pene inlitione tentavit, ut Meacum, Japponum fere metropolim servi habitu ac pedisequi adiret. De qua re Tursel. in ejusdem Francisci Vita: *Franciscus, sive ut expeditum inter Barbaros haberet iter, sive ut certum aliquem talis viæ ducem haberet, equiti indigenæ Meacum petenti, famulum semet adjunxit, servitutem quoque pro Christo sibi decoram ratus. Domini ergo equitantis sarcinulam, præter suum missæ instrumentum, cursitans gestabat humeris. Herus quippe, cursus magis quam itineris modo, concitabat equum per obnoxia latronibus loca. Et Franciscus pedibus ferme ibat nudis, quod rivi amnesque vado transeundi se passim offerrent. Itaque sæpenumero pedibus ex nivis et algoris injuria intumescentibus graviter laborabat: crebro etiam cursu et sarcinarum gestatione fatigatus, glacie aut asperitate viæ fallente vestigia, corruebat. Quæ ille omnia, non æquo solum, sed etiam intento in Deum et a sensibus alienato superabat animo. Quippe tanta vis erat cœlestis contemplationis, ut victis dulcedine sensibus, subinde in vepres indueret se, ad lapides offensaret pedes lacrareretque, sine ullo prorsus sensu doloris; ac quæ in eam rem prosequitur alia, pene iucredi-*

biliora, quam quæ habet Thomæ illa cum mercatore profectio. quem in via sibi addixerit, Christianisque moribus imbuerit, ac cujus ope et opibus longam eam viam solatus sit. Quod ita se Christus ut apostolum venderet, conspicuum fecerit, ad altiore spectet prophetiæ gradum; nec aliud gessit exteriori illa specie, quam quod interiori instinctu in Francisco, ipso eodem auctore, post tot demum sæcula actum est.

Gentes, ad quas Thomas prædicator missus est, easdem refert Nicetas, quas Hippolyti Synopsis: addit tamen Æthiopus Parthis Medisque ulteriores; abusus forte Æthiopum nomine pro ipsis Indis. Nam non videtur velle Æthiopus Ægypto superiores et Afros; tametsi illi quoque sibi Thomam apostolum vindicant, eique peculiari religioni tenentur. Æthiopes etiam vicini terræ promissæ, id est Madiantæ, ex quibus orta Mosis uxor, inde dicta Æthiopissa, non videntur Parthis Medisque ulteriores, ut ita Nicetas designare voluerit. Forte etiam Chrysostomus, cum dealbatos Thomæ prædicationibus Æthiopus scribit, in *Act. apost.*, Indos Orientales intellexit, etsi ipsis Æthiopibus, ut sibi Thomam apostolum raperent, occasio aliqua fuit. Græci in Menæis aperte satis Indos intelligunt, nec alii apud eos Æthiopes, quorum Thomas animos dealbaverit. Sic præter alia ode 1 et stroph. 1: Ἀρετῆς κάλλι διαπρέπων, αὐτόπτα, καὶ θαύμασι, τῶν Ἰνδιῶν τὸ δυσειδὲς φῶρι τῷ θεῷ κληῖ κατηύγασας πλοῖται, καὶ ἐφαίδρυνας τούτων τὴν ζόφωσιν. *Virtutis pulchritudine decorus ac miraculis, qui ipse Deum oculis vidisti, deformes Indos divina luce (fide) collustrasti, eorumque caliginem perpurgasti;* obscuram scilicet et fucatam eorum animo cutem. Nam et Lucianus de Æthiopibus, ἀνδράσι μελαντέροις καὶ τὴν ὄψιν ἐξοφωμένοις, *obscura forma*, ut Ovid. in *Metamorph.*, quod ipsum Indis cum Æthiopibus commune, etsi non adeo satura illorum nigredo; tanta tamen, ut respectu Europæorum fuscii audiant et ζοφεροί. Maneat ergo Thomæ sua India, et in ea sui Æthiopes, ipsi scilicet Indi; Matthæo potius proprie magis dicti Æthiopes, partimque etiam illius fratri Jacobo Alphæi, qui ipse unus ex duodecim, Ægyptum partesque illi superiores Evangelio illustravit, ut certiora de illo habent monumenta; non nudus episcopus Jerosolymis templo assiduus consenuit, ut existimant, qui male volunt esse ipsum Jacobum fratrem Domini. Sophronius aliis nationibus, quibus apostolum Thomam prædicasse commemorat, etiam Γερμανοὺς addit, sicque etiam Guiliel. Lindanus Rurem. episcopus existimat, traditque exstare ejus rei monumenta S. Thomæ apostoli nomine complures ecclesias in extremis ipsis Germaniæ oris, et pene usque ad polam arcticam; quæ tamen ratio ac traditio nullo modo rem mihi conficit. Num enim quod Burdigalensis mea metropolis Andreæ nomine sacra, indicio sit prædicasse Andream Burdigalæ; vel Stephanum in Aquitania, cujus pene nomine in ea sacræ reliquæ antiquæ cathedrales ecclesiæ, Tolosana, Aginensis, Lemovicensis, etc.? Prædicarunt certe, qui vel talium discipuli fuerant, vel eis peculiari religione obstricti ac devoti: sicque se res in Germania habuerit, quod ad Thomam attinet; itemque in Æthiopia, quæ est Africæ: ne dicamus Thomam unum plus terrarum peragrasse ac fidei præconio implese, quam reliqui omnes apostoli; cum certum sit Pauli oraculum, cum plus omnibus laborasse implendo Evangelium ab Jerosolymis usque in Illyricum per circuitum. Quod ita apud Sophronium est de Germanis, nullius præterea antiquorum testimonio nititur. Quod apud eundem est *Magis*, qui et ipsi Mediæ ponuntur populi, apud Hippo-

dicationibus animum ac fiduciam addit. Quin et in cunctis illi viis inaspectabili ratione comes, ab omnique periculo ac adverso casu liberans; ubi quidem divina tractanda forent, divinæque sapientiæ verbis ad pietatem adhortandi auditores essent, vitæ sermonem largo in eo fonte effundebat; ubi autem declaranda prodigiorum virtus, omni res miraculo majores ad spectatorum tum stuporem tum fidem præstare tribuebat.

Quem in modum magnus Thomas ad Indos abductus est. Indeque Æthiopum ipsis regibus, cunctisque illius terræ satrapis ac viris principibus, tanquam mirabilium operum patrator illustris efficitur⁴⁴. Ac sicut ipse Jesus Christus factus obediens Patri, servi formam accepit, seque ipsum dignatione humilians, atque ad mortem usque prodita subjectione, Patris gratia exaltatus est, supremumque omnium nomen, qua ratione homo est, consecutus, in dextera majestatis sedet⁴⁵. Sic verus discipulus, ipseque filii dignitatis compos, secum animo Domini reputans humilitatem, servi illam dejectionem habitumque non indigne tulit. Non moleste habuit quod ab impiis emeretur: nempe non mœstitiam, sed jucunditatem; non ignominiam, sed honorem; non probrum aut dolorem, sed potius gloriam ac lætitiā ducens temporaneam servitutem: eaque palam æmulari se magistrum ac diligere ostendens, nedum solus ipse veram libertatem filiique decus altius consequebatur, verum etiam innumeros infidelitatis peccatique tenebris obnoxios liberabat, atque gratiæ spiritu ac baptismi aqua mystice regeneratos, immaculatam prolem plenosque lucis, veræ illos magnæque Luci admovebat.

Cuncta vero ter beatissimo doctori egregie præstita, omnemque illius sermonum atque operum circulum, quibus Parthiam omnem et Hyrcaniam et Bactrianam evangelizans Christo adduxit, conari sigillatim verbis exsequi et enarrare, idem merito sit, ac tentare pluviae guttas numerare. Ut igitur quæ sunt media cuncta contraham, sacri nimirum præconis ad Indiæ regem admissionem, regiæ extruendæ pollicitationem, æris regii in tenues personas insumptionem, creata inde pericula, minas, verbera, carceres, ab ærumnis omnibus propitio Numine benignioreque providentia liberationem ac, ne orationem longius protraham, abyssum enarrans miraculorum, quam multis ægrotis sanitatem tribuerit, quantis cæcis visum, surdisque

⁴⁴ Philipp. II, 6. ⁴⁵ Hebr. I, 3.

lytum est *Margis*: melius forte *Mardis*, qui sunt Hyrcaniæ populi apud Strabonem, Suidam, Stephanum: sunt etiam Persæ populi apud Herodotum. Brachmanes, quos addunt novæ Romanæ tabulæ, non tam populi sunt et natio aliqua, quam philosophi Indiæ citerioris, qui sic adhuc nostratibus

μαθητήν, καὶ τῷ πεπραμένῳ συνέρχεται, καὶ κρυφίως ἀεὶ προσλαλεῖ, καὶ μυστικαῖς ὁμιλίαις παρακαλεῖ, καὶ θεοβήρημοσύναις ἀρρήτοις παρασκευάζει θάρσειν. Καὶ μὴν καὶ ἐν πάσαις αὐτῷ ταῖς ὁδοῖς ἀοράτως ἐφεπόμενος, καὶ παντὸς κινδύνου καὶ παντὸς συμπτώματος ἀπολυτρούμενος· καὶ οὐ μὲν θεολογεῖν χρεῶν, καὶ ῥήμασι θεοσοφίας τοὺς ἀκούοντας εἰς εὐσέβειαν παρακαλεῖν, λόγον ἐν αὐτῷ πηγάζων ζωῆς· οὐ δὲ καὶ τεράτων ἐνέργειαν ἐκφαίνειν ἔδει, παρῶν τὰ θαυμασιώτατα πρὸς ἐκπληξίν τε τῶν ὁρῶντων, καὶ πίστιν χαρίζεται δρᾶν.

Οὕτως εἰς Ἰνδοὺς ὁ μέγας ἀπήχθη Θωμᾶς. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς τῶν Αἰθιοπῶν βασιλευσιν ὡς θαυμασιῶν ἔργων ἐργάτης, καὶ πᾶσι τοῖς κρατοῦσι τῆς γῆς ἐκείνης, ἐπίσημος καθίσταται· καὶ ὡσπερ ὁ Χριστὸς αὐτὸς Ἰησοῦς, ὑπήκοος τῷ αὐτοῦ γενόμενος Γεννήτορι, μορφήν εἴληψε δουλικὴν, καὶ δι' οἰκονομίαν ἑαυτὸν τεταπεινωκῶς, καὶ μέχρι θανάτου τὴν ὑποταγὴν δειξάμενος, ὑπερύψωται διὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ὑπερτάτου πάντων ὀνόματος ἢ ἀνθρώπος ἡξιωμένος, ἐν δεξιᾷ κεκάθικε τῆς μεγαλοσύνης· οὕτως ὁ γνήσιος μαθητὴς, καὶ τῆς υἱοῦ τάξεως ἐπήβολος, πρὸς τὴν Δεσποτικὴν ταπεινωτὴν ἀφορῶν, οὐ τὸ πρόσχημα τῆς δουλείας ἐδυσχέρανεν· οὐκ ἀπεδυσπέτησεν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπεμπωλούμενος· οὐ δυσθυμίαν, ἀλλὰ προθυμίαν· οὐκ ἀτιμίαν, ἀλλὰ τιμὴν· οὐδ' αἰσχύνην ἢ λύπην, δόξαν δὲ καὶ εὐφροσύνην τὴν πρόσκαιρον δούλωσιν ἠγούμενος, καὶ ταύτῃ σαφῆ τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον μέμησιν καὶ ἀγάπησιν ἐπιδειξάμενος, οὐ μόνος αὐτὸς τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας καὶ ὑψηλοτέρας υἱότητος κατηξιοῦτο· ἀλλὰ καὶ μυρίους ὄσους τῷ σκότῳ τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας καταδεδουλωμένους ἠλευθέρου· καὶ τῷ τῆς χάριτος πνεύματι, καὶ τῷ τοῦ βαπτίσματος ὕδατι μυστικῶς ἀναγεννῶν, ἄμωμα τέκνα καὶ φωτὸς πλήρεις τούτους, τῷ ἀληθινῷ καὶ μεγάλῳ παρίστησι φωτί.

Πάντα μὲν οὖν καθ' ἐν διεξιέναι πειρᾶσθαι λόγῳ, ὅσα τῷ τρισμαχαριωτάτῳ κιτῶρθωται μυσταγωγῶν· καὶ πᾶσαν δὲ τῶν τε λόγων αὐτοῦ καὶ ἔργων τὴν περίοδον, οἷς Παρθίαν τε πᾶσαν καὶ Ὑρχανίαν καὶ Βακτριανὴν εὐαγγελιζόμενος προσηγάγε τῷ Χριστῷ, ταυτὸν ἂν εἴη καὶ ὑετοῦ σταγόνας ἐπιχειρεῖν ἀριθμεῖν. Ἴν' οὖν τὰ ἐν μέσῳ συνέλῳ πάντα, τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰνδικῆς τοῦ ἱεροῦ κήρυκος εἰσαγωγὴν, τῆς οἰκοδομῆς τῶν βασιλείων τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν εἰς τοὺς μετρίους τῶν βασιλικῶν χρημάτων ἀνάλωσιν, τοὺς διὰ ταῦτα κινδύνους, τὰς ἀπειλάς, τὰς μάστιγας, τὰς εἰρκτάς, καὶ τὴν διὰ προνοίας κρείττονος τῶν δυσχερῶν ἀπάντων ἀπαλλαγὴν· καὶ ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείναιμι λόγον, ἄβυσσον ἐξηγούμενος θαυμάτων· ὅσοις ἀρῶστοῦσι παρέσχε τὴν

audiunt, teste Maphæo, ac si quis Druidibus dicat, pro Gallis. Ac, num Sophronius etiam, voce illa *Magis*, Persarum sapientes (id est philosophos) intellexit? Populum tamen Persidis assignant, quorum urbs Plinio et Solino Pasagorda dicitur.

λασιν, ὅσοις ἢ τυφλοῖς ὄρασιν, καὶ κωφοῖς ἀποκαθίστη τὴν ἀκοήν· καὶ ὅσοις μὲν παρειμένους ἀνωρθώσατο, ὅσοις δὲ λελωθημένοις τὸ σῶμα, καὶ καθ' ὄντιν' οὖν πεπηρωμένοις τρόπον, ἢ συμπτώματι φύσεως κεκαχωμένοις, ἢ πνεύματος ἀκαθάρτου βασανιζομένοις ἐπιηραία, τὴν ἀπονόν τε καὶ ἀμισθον ἰατρειάν τῷ τοῦ Ἰησοῦ ὀνόματι δεδώρηται. Ἰν' οὖν ταῦτα παρῶμεν ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ παρόντος ὄντα σκοποῦ· ἵνα δὲ καὶ τὸ πέλαγος τῆς ἀποστολικῆς συνέλωμεν θεοσοφίας, καὶ ὅπως τὸν Λόγον ἐθεολόγει τῆς ζωῆς, ἐν ἀρχῇ ὄντα, πρὸς τὸν Πατέρα ἀεὶ ὄντα, καὶ σάρκα γενόμενον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθῆναι καὶ θανάτῳ, καὶ τριημέρῳ προσωμιληκότα ταφῇ· εἶτα, ἀναστάντα μὲν ἐν νεκρῶν, καὶ ἀπὸ γῆς ἀναληφθέντα εἰς οὐρανόν· ἤξοντα δὲ μετὰ τῆς αὐτοῦ δόξης αὐθις ἐκείθεν, καὶ προσάξοντα σύμπαν τὸ πλάσμα κριθησόμενον καὶ λόγον ὑφέξον τῶν βεδωμένων· καὶ ὅτι τούτῳ πιστεύοντας, ὕδατι καὶ Πνεύματι καθαιρεσθαι δεῖν, καὶ πάσης πλάνης δαίμονος, καὶ πάσης βίου κακίας καὶ πονηρίας ἀπαλλαττομένους, μόνης τῆς βασιλείας Θεοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης ἔρῃν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἰν' οὖν τὴν ἀβυσσον ταύτην τῶν θεολογιῶν καὶ τῶν πράξεων τοῦ Ἀποστόλου ταῖς ἱστορίαις καταλίπωμεν, τῷ τέλει τοῦ βίου, τὸ τέλος ἐπιβάλλωμεν τοῦ λόγου.

Ἐπει γὰρ τὸν θεῖον ὁ μακαριώτατος δρόμον ἐξανύων, καὶ τοῖς εἰρημένοις ἔθνεσι πᾶσιν, οἷα σπόρον οὐράνιον τὸν τοῦ Θεοῦ κατασκεύρας λόγον, ἀναριθμήτους μὲν πεπιστευκότας δι' αὐτοῦ καρποφορεῖ τῷ Χριστῷ, καθαρτηρίῳ δὲ τῆς παλιγγενεσίας ἀποσμήχει λουτρῷ· παντὶ δὲ λόγῳ σοφίας καὶ χάριτος φωταγωγῶν καὶ τελετουργῶν, τοὺς μὲν ποιμένας καθίστη καὶ διδασκάλους, ὅσοις θερμότητι πίστεως καὶ εὐθύτητι ψυχῆς μᾶλλον εὐδοκεῖν τὸν Θεόν· τοὺς δὲ ποιμαίνεσθαι καὶ ἄρχεσθαι, κατὰ τὴν ἀγίους πρέπουσαν εὐθυμοσύνην καὶ τάξιν ἱερῶς διαταττόμενος, ἐκκλησίας καλλίστας καὶ πλείστας ἀνεστήσατο τῷ Χριστῷ· ἴδει τοῦτον ἰσχυρόν ὑπὲρ πάντων κατὰ τὴν τοῦ διδασκάλου μίμησιν θείναι τὴν ψυχὴν· τοῦτο γὰρ εἶναι τῆς τελείας ἀγάπης τὸ τεκμήριον· διὸ καὶ ὑπὸ τῶν ἐμμενόντων ἐτι τῇ πλάνῃ σαφῶς ἐπιβουλεύεται· καὶ λόγχαῖς τὰς πλευράς ὁ θαυμασιώτατος ἐκκεντηθεὶς, τὴν ἀγίαν ψυχὴν καὶ μακαρίαν, καὶ ὄντως Χριστοειδῆ καὶ Χριστοφιλή, τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ σταυρωθέντι καὶ λογχευθέντι παρατίθεται

Οὐδὲ γὰρ εἶναι δίκαιον, τὸν ὅλον ἔχοντα τὸν Χριστόν ἐν ἑαυτῷ, καὶ τούτῳ θαυματουργαῖς ὑπερφυεστάταις, διδαχαῖς θεολογικωτάταις καὶ πᾶσι τῆς ἀρετῆς τοῖς τρόποις ἐξωμοικωμένον, μὴ καὶ κατὰ τὸ πάθος κοινωνεῖν. Καὶ ὡ τῆς προνοίας! ὡ τῆς οικονομικῆς ἐκείνης ἀμφιβολίας τοῦ Θωμᾶ καὶ ψηλαφησεως, ἢ τὸ Χριστομίμητον αὐτῷ πάθος ἡρέμα παρεσήμανεν! Ὅτι γὰρ τὸν τύπον τῆς λόγχης καὶ τῆς Δεσποτικῆς ἀφασθαι τότε κατηξιώθη πλευρᾶς, ὡσπερ τινὰ μισθὸν τῆς πανολθίας ἐκείνης ἀφῆς, τὴν ὑπὲρ

A auditum restituerit, quantos solutis morabris erexerit, quantis leprosis, aliove modo corpore oblatas, aut naturæ vitio laborantibus, vel spiritu immundo vexatis, sine labore ullave mercede, Jesu invocato nomine sanitatem donaverit. Hæc, inquam, ut omittamus, qui scilicet historici pensî, non hujus nostri instituti sunt. Ut donique etiam apostolicæ pelagus sapientiæ contrahamus, ac quomodo Verbum vitæ divine prædicaret, quod erat in principio, et erat semper apud Patrem, ac pro nobis caro factum est, et propter nos cruci affixum mortuumque ac triduo sepultum⁴⁸; tumque surrexit a mortuis, ac a terra in cælum receptum est; indeque rursus veniens cum majestate sua cunctos ad judicium et rationes eorum, quæ per vitam egerunt, coget: quodque ejus fidelibus aqua ac Spiritu emundatis, omnique dæmonis errore ac vitæ nequitia et malitia liberatis, Dei duntaxat regnum et iustitia ejus in Christo Jesu amanda sint. Tantam igitur divinarum doctrinarum actionumque Apostoli abyssum ut historiis relinquamus, vitæ illius sine, orationi finem imponamus

B

Quod enim vir beatissimus divinum cursum consummans, hisque omnibus, quas dixi, gentibus, velut cœlestem sementem, Dei sermonem disseminans, quantos nec numerare quis possit fideles secunda messe Christo offerebat, ac lustrali regenerationis lavacro, sordibus detergebat; omnique sapientiæ atque gratiæ sermone illuminans ac perficiens, alios pastores doctoresque constituabat (quotquot nimirum fervore fidei animique rectitudine Deo acceptiores noverat), aliis ut pascerentur ac subditi essent, juxta concinnam illam dispositionem, aptumque ordinem qui sanctos decet, sacratissime statuens, Ecclesias pulcherrimas ac longe plurimas Christo excitaverat; par erat, ut quod supremum est, pro omnibus, magistri exemplo, animam poneret. Hoc enim perfectæ dilectionis certum indicium⁴⁹. Quamobrem etiam, eorum qui adhuc errorem colebant eoque obstinatiores erant, insidiis palam appetitur; lanceisque latera transverberatus vir summe mirabilis, sanctam beatamque animam, vereque Christo similem ac Christi amantem, ei qui ipsius causa cruci affixus lanceaque transverberatus fuerat, tradit.

D

Non enim decebat, ut qui totum in se Christum haberet, eique præmagnificis patratis miraculis, doctrinisque divinissimis, ac modis omnibus virtutis similis enituerat, non parvis etiam passionis socius exsisteret: Atque, o providentiam! o Thomæ illam certa consilii ratione dubietatem ac contrectationem, quæ illi similem Christo passionem tantisper designaret! Quod enim lanceæ circumferentem ac Domini latus tangere tunc meruerat, quasi beatissimi illius contactus mercedem quamdam, lateris

⁴⁸ Joan. i, 1. ⁴⁹ Joan. xv, 15.

eam transverberationem, in ejus quem palpaverat gratiam, postea sustinuit; suaque in sine Dominico vulnere aptata passione, eique modis omnibus factus similis, ad eandem dubio procul claritatem ac regnum sempiternum evasit.

Latus hoc exhorruerunt dæmones, eosque apprehendit timor et tremor; quodque necis avida incensi æmulatione, lubentissimeque per ministros ipsorum dignos sævitia ingruentes pupugerant, intelligentium mox divinarumque Potestatum studiis coli animadvertentes, in chaos atque Tartarum planctu lugubri diffugerunt⁴⁰. Latus hoc reveriti sunt angeli, ut Jesu lateris typum et exemplum; indeque diffuentes cruoris stillas, velut sacrum Domino libamen offerunt. Laudarunt archangeli ac honore prosecuti sunt; quin illius ictu recepta sanctissima Anima, læti plauserunt. Glorificaverunt Principatus, Potestates exaltaverunt, Virtutes magnificaverunt, Dominationes humanissime acceperunt, sanctissimique Cherubin ac Seraphinsuavissima quadam laude divinissimoque cantico, Domino Sabaoth lætantem, eximieque Regi gloriæ exultantem, præsentarunt.

Ipsam hoc latus adorat Ecclesia, ejusque guttis pullulans lætatur. O latus, tuo ipsius vulnere eam vulnerans, qui ictum infixit; passionisque imitatione eam glorificans, qui tui causa lancea transverberatus fuit! Latus, non veteri Adamo factum transgressionis causa, sed novo justitiæ materia!

O lancea! exteriori specie necem inferens; spiritali autem intelligentiâ ipsum qui sublatus est, ducens ad vitam æternam, eique satellitio obsequens! quo etiam sit, ut indignis acerba videaris, illi autem qui Verbi transverberati causa transverberari meruit, melle dulcior sis. Lancea scilicet, Animæ Dei æmulæ januam fabricata, qua ex corpore excederet, eique depulso gladio igneo, pandens paradisi januam, citraque omne impedimentum inter medios Cherubin inducens, ac ei qui sedet super Cherubin, nullis verbis explicabili fiducia ac exultatione sistens⁴¹.

Quamobrem saluto te ac compello, Animam scilicet lancea stipatam, ac cum gloria ac claritate Christo oblatam. Ave, Verbi eloquentissime discipule, ejusque operum imitator strenuissime; Evangelique ferventissime adimplentione, ac peragendo quod in mandatis sit probatissime. Salve sis, quod cum magistro mori percipiisti; nec percipiisti solum, sed et condiscipulos magna ad hoc voce cohortatus es et impulisti⁴²: nec id verbis duntaxat, sed multis pro illo perfunctus laboribus ac periculis, quo alacritas animi vocabat, postmodum reipsa effecisti.

Salve sis, quod et resurrectionem præ cæteris curiosius inquiris; non ipse tibi magis, quam con-

Α τοῦ ψηλαφηθέντος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐκκέντησιν ὕστερον ὑπέσχεον, καὶ τῷ τοῦ Κυρίου πάθει τὸ ἴδιον ἐπὶ τέλει προσηρμοκῶς, καὶ οἱ πάντα τρόπον ἐξωμοιωμένος, εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογουμένως δόξαν καὶ αἰδίων ἀνελήφθη βασιλείαν.

Β Ταύτην ἐφριξαν δαίμονες τὴν πλευρὰν, καὶ φόβος καὶ τρόμος ἐπελάβετο αὐτούς· καὶ ἦν ζήλω φονώδει πυρπολούμενοι, καὶ διὰ τῶν ἀξίων αὐτοῖς ὑπουργῶν ὡς ἡδιστα καταδραμόντες ἐξεκέντησαν, ταύτην εὐθὺς ὑπὸ νοερῶν καὶ θείων Δυνάμεων περιεπομένην καθορῶντες, εἰς χάος καὶ Τάρταρον ἀπεφοίτησαν ὀλοφυρόμενοι. Ταύτην ἠδέσθησαν ἄγγελοι, ὡς ἀντίτυπον τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ· καὶ τὰς ἀπορρέουσας αὐτῆς ρανίδας τοῦ αἵματος, οἷα σπονδὴν ἱερὰν ἀναφέρουσι Κυρίῳ. Ταύτην ἀρχάγγελοι ἤνεσαν καὶ ἐτίμησαν· μᾶλλον δὲ, διὰ τῆς τρώσεως ταύτης, τὴν παναγίαν ψυχὴν ἐκρόθησαν ἀναλαβόντες. Ἀρχαὶ δὲ, ἐδόξασασαν· Ἐξουσίαι δὲ, ὑψώσαν· Δυνάμεις δὲ, ἐμεγάλυναν· καὶ αἱ Κυριότητες μὲν ἐδεξιώσαντο· οἱ παναγέστατοι δὲ Χερουβιμ καὶ Σεραφιμ, μετὰ τινος ἐμμελοῦς αἰνέσεως καὶ θεοπροπεσιτάτης ὕμνωδίας; τῷ Κυρίῳ Σαβαὼθ εὐφραينوμένην, τῷ τῆς δόξης παρῆσθησαν ὑπερφυῶς ἀγαλλιωμένην βασιλεῖ.

Γ Ταύτην καὶ ἡ Ἐκκλησία προσκυνεῖ τὴν πλευρὰν, καὶ ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφραίνεται ἀνατέλλουσα. Ὁ πλευρὰ, τῷ οἰκείῳ τραύματι τραυματίζουσα τὸν τετρωκότα· καὶ τῷ τοῦ πάθους μιμήματι, δοξάζουσα τὸν λελογχευμένον ὑπὲρ σοῦ! Πλευρὰ, οὐκ ἀφορμὴ παραβάσεως τῷ παλαιῷ Ἀδὰμ, ἀλλὰ δικαιοσύνης ὑπόθεσις τῷ καινῷ γεγεννημένῳ!

Δ Ὁ λόγῃ! τὸ δρώμενον μὲν, θάνατον ἐργαζομένη· τὸ νοούμενον δὲ, τὸν θανόντα πρὸς τὴν αἰώνιον ὁδοποιούσα καὶ δορυφοροῦσα ζωὴν· οἷς καὶ πικρὰ μὲν δοκεῖ; τοῖς ἀναξίοις· ἡδίων δὲ μέλιτος, τῷ ὑπὲρ τοῦ νυγέντος κεντηθῆναι κατηξιωμένῳ Λόγῳ. Λόγῃ, θύραν μὲν τῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξόδου τῆ θεομιμήτω τεκταινομένη ψυχῆ· τὴν θύραν δὲ ταύτη τοῦ παραδείσου διανοίγουσα, καὶ τὴν φλογίνην βρομαίον ἐκκρούουσα· καὶ διὰ τῶν Χερουβειμ ἀκωλύτως εἰσάγουσα, καὶ τῷ ἐπὶ τῶν Χερουβειμ μετὰ παρρησίας ἀφράστου καὶ ἀγαλλιάσεως προσάγουσα.

Ε Τοιγαροῦν προσαγορεύω σε, τὴν διὰ τῆς λόγῃς δορυφορουμένην, καὶ μετὰ δόξης τῷ Χριστῷ προσαναφερομένην ψυχὴν. Χαῖρε, τοῦ Λόγου λογιώτατε μαθητὰ, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ πρακτικώτατε μιμητὰ· καὶ τοῦ Εὐαγγελίου θερμότατε πληρωτὰ, καὶ τῆς ἐντολῆς δοκιμώτατε τελειωτὰ. Χαῖρε, ὅτι ἐπεθύμησας τῷ διδασκάλῳ συναποθανεῖν· καὶ οὐκ ἐπεθύμησας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς τοῦτο μεγαλοφῶως προέτρεψας καὶ παρώτρυνας· καὶ οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ μετὰ πολλοὺς ὑπὲρ ἐκείνου πόνους καὶ κινδύνους, ὕστερον καὶ τοῖς ἔργοις ἐκτετέλεχας τὴν προθυμίαν.

Χαῖρε, ὅτι καὶ τὴν ἀνάστασιν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πολυπραγμονεῖς· οὐ μᾶλλον ἑαυτῷ, ἢ τοῖς συμμα

⁴⁰ Psal. xlvii, 7. ⁴¹ Gen. iii, 24; Psal. lxxix, 98.

⁴² Joan. xi, 46.

θηταῖς· οὐδὲ τοῦτοις μᾶλλον, ἢ πᾶσιν ἔθνεσιν, τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον τῇ πολυπραγμοσύνῃ βεβαιούμενος· καὶ τὴν ὑπόνοιαν τῆς φαντασίας διορθούμενος, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀπειθειαν ἐπιβραβεύων, καὶ τὴν τῶν αἰρετικῶν ἐπικόπτων φρενοβλάθειαν, καὶ πᾶσι τὴν ἁρθὴν καὶ ἀμώμητον πίστιν ἀναμφίλεκτον ὁδοποιῶν.

Χαῖρε, ὅτι μέγαλοφυῖα ψυχῆς, καὶ περιουσία πνεύματος δυνάμειος, τοῖς μέλασι μὲν τὸ σῶμα, μελανότεροις δὲ ζόφου τὴν ψυχὴν προσεγγίσει κατατόλμησας· καὶ τοῦτοις, τὸ σῶμα μὲν οὐκ ἐλεύκανας· διατί γάρ; ἡλλοῦ δὲ λευκότεραν ἢ φωτοειδεστέραν ἀπέφηνας τὴν ψυχὴν· ἥς δῆλον ὅτι μόνης χρεῖα τῷ Σωτῆρι. Οὐ γὰρ σωμάτων εὐπρεπείας (φθαρτὰ γάρ), ἀλλὰ ψυχῶν ὠραιότητος (ἀφθαρτος γάρ), ὁ φιλόψυχος νυμφίος ἔρξ. Ὦν αὐτὸς, ὧ νυμφοστόλε καὶ ἀρμωστὰ τοῦ Λόγου, τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος τὴν ψυχικὴν ἐμορφίαν καὶ μελανίαν ἀποξύσας, ταῖς ἀκτίσι δὲ τῆς χάριτος περιαιγάσας· καὶ οἷα δευσοποιῶ βαφῆ τῇ πίστει Χριστοῦ καὶ τῇ ἀγάπῃ καταχρώσας, καὶ νοερῶς καταλευκάνας, εὐπρέπειάν τινα τοῦτοις, καὶ διὰ τῶν ἀρετῶν μυστικὴν ἐνεμόρφωσας καλλονὴν· καὶ τοσοῦτον αὐτοῖς τὴν νοερὰν εὐμορφίαν ἐφιλοειμήσω ταῖς διὰ τοῦ Πνεύματος ἐπιμελείαις, ὡς καὶ εἰς Ἐκκλησίας ἀμώμους, ἀγίας καὶ ἀγαπητάς καταστήναι Χριστῷ.

Χαῖρέ μοι, καὶ σκίρτα, καὶ χόρευε, τρισμακαριώτατε Θωμᾶ, τῶν ἁγίων τὸ ἐγκαλλώπισμα, τῶν ἀποστόλων τὸ γλύκασμα, τὸ ὠράισμα τῶν οὐρανίων νόων, τὸ τῆς Ἐκκλησίας περιπόθητον ἄκουσμα, περιπίπτουτον λάλημα. Χαῖρε, τοῦ Κυρίου Πνεύματος τὸ παναγέστατον σκῆνωμα, τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὸ φύτευμα, καὶ τῆς βασιλείας διάδημα· τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ εὐλογημένον καὶ σπέρμα καὶ τέκνον, καὶ ὅλης κληρονόμον τῆς ἀγαθότητος· ἥς καὶ ἡμεῖς, ὧ τῆς ἀξιαρχικῆς Τριάδος ἀγιοπρεπέστατον ἀγιαστήριον, μετόχους κατασκευασάμενος, καὶ κοινωνοὺς παραλαβὼν, σὺν σοὶ δοξάζειν καὶ αἰνεῖν καταξίωσον τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η΄.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαιου (24).

Χθὲς καὶ πρώην ὁ μακαριώτατος τῶν ἀποστόλων Θωμᾶς, τῶν αὐτοῦ παθημάτων καὶ τῆς ἀναλύσεως

(24) Diu est ex quo mihi visus, dulcissimam mihi rem ac nomen serio vindicasse, Jacobum Alphæi apostolum primi ordinis unumque e duodecim, expuncto ex eorum albo, qui unus e septuaginta duobus et fere in eis, antistitisque munere princeps Jacobus Josephi filius (ut vocat Nicetas more majorum, exque veterum communi sententia) qui et Θεάδελφος (ut iidem vocant, aliis ἀδελφόςθεος) primus eorum qui ab apostolis ordinati sunt, non qui a Christo, ut scite Anast. Biblioth. in notis ad Acta viii synodi, act. 1, consentanee Anacleto, qui in ejus ordinatione traditam reliquis formam ordinationis episcopi, ut non nisi a tribus fiat ordinantibus, Petro, Jacobo et Joanne, tradit: quidquid ad eum ventose Lorin, in Act. apostolorum,

A discipulis; ac nec his magis, quam gentibus universis, curiosa indagine magnum hoc mysterium astruis, spectrique suspicionem ac inanis visi amoris; Judæorumque incredulitatem convellis, ac hæreticorum dementiam excindis; cunctisque demum rectam ac inculpatam fidem omni dubio eximis.

Salve sis, quod magnifica animi indole ac spiritus fortitudinis abundantia, nigros corpore, animique caligine nigriores accedere ausus est. Atque his quidem corpus candore non mutasti (quid enim intererat?), at sole candidiorem lucidioremque animam reddidisti; qua nimirum una Salvator opus habet. Non enim Sponsus ille animorum amans, corporum deperit venustatem (quippe cum illa corruptioni obnoxia sint), sed animorum decorem, quippe qui ab illa immunes ac liberi sint. Horum tu, Verbi auspex ac pronubel' sic animis concretam deformitatem ac nigredinem gladio Spiritus abradens, gratiæque radiis collustrans, ac velut indelebili tinctura Christi fide ac dilectione alte imbuens, mentequē dealbans ac candorem concilians, quamdam eis venustatem, ac mysticam virtutum cultu consistentem pulchritudinem informasti: tantumque eis animi decorem ac florem, Spiritus curis accurasti, ut et Ecclesiæ immaculatæ, sanctæ, Christoque charissimæ conflarentur.

Salve sis, exulta et choros ducito, ter beatissime Thoma, sanctorum gloria, apostolorum suavissimæ deliciæ, celestium mentium præclarum decus, Ecclesiæ desideratissima auditio, clara celebrisque narratio ac sermo. Salve sis, Domini Spiritus purissimum tabernaculum, Christi Jesu plantatio ac regni diadema: Dei ac Patris benedictum tum semen, tum filius ac proles, omnisque bonitatis hæres: cujus nos quoque, o primævæ sanctitatis Trinitatis locupletissimum sanctuarium! participes faciens ac consortes assumens, dignare tecum glorificare atque laudare, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO VIII.

Laudatio sancti ac celebratissimi Jacobi Alphæi apostoli.

Heri nudiusque tertius apostolorum beatissimus Thomas, suarum passionum ac migrationis oblata

Græcos non moror. Esset actum agere, plura conferre ad ea quæ mihi producta sunt in Hippolyti Synopsi, n. 9, quæ mihi rata volo, debuissentque æmuli elevare, aut contrariis momentis veterumque auctoritatibus convellere, meque illorum sententiæ veritatem historica vere fide docere, non meam παρρησίαν cavillari, et quod imprudenter nimis dictum audire non potui, quod præcipui nostri antistites, quod Ecclesiæ totæ, Græca, Syra, Æthiopica, antiqua traditione accepta, ac quam maxime Evangelio consentanea, dixissent, ac nunc etiam celebrarent. Imprudenter dictam vocem, latamque temere censuram, exagitavi, qua sibi parcendum vir modestissimus voluisset, si a me prolata momenta ac monumenta, ipsa animo

memoria, nos splendide accepit, suavissimo nos epulo ac delectatione adimplens spiritali. Hodie vero, alia actio est, ac convivium aliud mysticum; aliusque nobis auspex atque inceptor indictus est sacræ solemnitatis, nihil illius magnificentiæ impar ac splendori. Quippe illius frater est; haud quidem natura, sed fide; non carne, sed spiritu, uno Dei Spiritu, eodem Domini Verbo, eodemque Patre qui in cœlis est, uno eodemque modo renatus, ita nimirum ut ambo in unum corpus existant²², unumque spiritum; qui videlicet ipse quoque perinde ac venerabilis Didymus eodem modo ad fidei unitatem et agnitionis Filii Dei occurrerit²³.

Vultis ejus nomen audire, qui hujusce diei solemnia præbet? At quis nesclat Jacobum esse, qui sacræ hodie solemnitatis ac sanctorum lætitiæ auspex existat? Jacobus nimirum, non qui Zebedæi filius nuncupatur: non qui Josephi, qui et Dei fratris cognomen adeptus est; sed qui Alphæi nomine

²² Gen. ii, 24. ²³ Ephes. iv, 13.

succurrissent, nec πρόληψις ex Hieronymi semel hausta opinione (cui nec ille constans hæsit, vel ex ipsis Romanis recentioribus tabulis, judicio obstasset. Putavit Chrysost. hom. 35 in x Matthæi Jacobum et Matthæum fratres ex evangelicis ipsis verbis, nulla vi eis facta, se perspicue habere, quod Alphæi ambo cognomine ab aliis omnibus diserte distincti. Ita nimirum solempne Hebræis, ipsique Scripturæ, ut loco cognominis, parentis nomen in obliquo ponant. *Levi* ergo *Alphæi* (qui et *Matthæus* tribus evangelistis in catalogo apostolorum, ipsique *Matthæo* in eadem suæ vocationis historia), *Marc. ii, 14; Jacobi Alphæi, Matth. x, 3; Marc. iii, 18; Luc. vi, 15*; sicque Græci in Menæis, quod sancte in aliis solent (ut est auctor S. Th. Joan. i), maximum doctorem suum exponendis sacris Scripturis, secuti Chrysostomum. Velim mihi hunc nodum solvi, quod maximum est (etsi non unum), ut non possim in contrariam sententiam adduci. Perion. in *Matthæi Vita*, quod scribit, pene initio, *Alphæi, ut ait Lucas, filius, falsus memoria est. Marcus dicere debuit, qui unus sic, Levi Alphæi dixit. Existimavit tamen ea forma loquendi, illius partem significari. Quidni ergo in Jacobo Alphæi? Aut unde iste Alphæus non idem ubique in sacris Evangeliiis, estque necesse tantam in eis synonymiam admitti? Abdias, si qua auctori fides, libr. vi, Judam Thaddæum Alphæi filium facit, Jacobi fratris Domini uterinum fratrem, quem Josephus ex Maria Cleophæ sustulerit, eoque nomine peculiariter omnibus Domini frater appellatus sit; cum et alii illius fratres audirent, peculiari illa affinitate familiæ Josephi. At nihil hæc ad Matthæum seu Levi Alphæi, qui nec per somnium Domini frater aut Josephi illius audivit unquam, uti nec Jacobus Alphæi, quotiescunque ita dictus in Evangeliiis, aut Act. libro occurrit. De Matthæo idem Abdias, l. vii: *Matthæus cognomento Levi et Alphæi filius*; haud dubie alium Alphæum dicens, qui pater Levi, et qui Judæ ex Maria Cleophæ, nisi illum quoque, et qui Jacobus Alphæi dictus est, velit ex alia ante uxore suscepisse. Quo ipso modo illi alius Jacobus Alphæi, alius Jacobus frater Domini, quem Alphæi nolit, sed magis Josephi. Major fides illorum, quæ tanta produxi, Hegesip., Greg. Nyss., Epiph., Chrys., etc. Non pigebit ex Menæis unam aut alteram stro-*

φροτεινόμενος τὴν μνήμην, λαμπρῶς ἐδειξίωσατο, ἡδίστης ἡμᾶς ἐστιάσεως καὶ τερπνότητος ἀναπλήσας πνευματικῆς. Σήμερον δὲ πρᾶξις ἄλλη καὶ ἄλλο συμπόσιον μυστικόν· καὶ ἄλλος ἡμῖν ἑξαρχὸς τῆς ἱερᾶς κεκήρυκται πανηγύρεως, οὐδὲν ἐκείνου τῆς μεγαλοπρεπειᾶς λειπόμενος. Ἄδελφός γὰρ ἐκείνου τὴν φύσιν μὲν οὐ· τὴν πίστιν δὲ· ἀδελφός οὐ τῆ σαρκί, τῷ πνεύματι δὲ· ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ Πνεύματι, τῷ αὐτῷ Λόγῳ Κυρίου, τῷ αὐτῷ Πατρὶ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καθ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀναγεννώμενος τρόπον, ὡς εἰς ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα τοὺς ἀμφοτέρους καθεστάναι, καθ' ἓνα τρόπον εἰς τὴν τῆς πίστεως ἐνότητα, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν τελειότητα ὡσαύτως τῷ σεπτῷ Διδύμῳ καὶ οὗτος κατηχητικῶς.

B Βούλεσθε καὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ χορηγοῦ ταύτης ἀκοῦσαι τῆς ἑορτῆς; Καὶ τίς οὐκ οἶδεν ὡς Ἰάκωβος σήμερον τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως, καὶ τῆς τῶν ἁγίων φιλοφροσύνης καθηγεῖται; Ἰάκωβος οὐχ ὁ τοῦ Ζεβεδαίου λεγόμενος υἱός· οὐχ ὁ τοῦ Ἰωσήφ, ὃν καὶ Θεάδελφον ἐπωνομάσθαι· ἀλλ' ὁ τοῦ Ἀλφαίου παρὰ

phem apponere, quod præsertim Canon certo auctore editus est, nempe Theophane, qui et ipse suum habeat auctoritatis pondus, dum veri apostoli gesta laudat ac passionem, quæ prorsus abhorrent ab his quæ de Jacobo fratre Domini explorata habemus ex ecclesiastica historia; in qua, cum tanta perscripta sint, nec verbum exstat, quo vel Jerosolymis, vel ipso templo exiisse memoretur, ad prædicationis aliisque apostolorum propria obeunda munia. Κάθισμα. Τὴν σοφίαν τὴν ὄντως παιδαγωγὸν ἐσχληκῶς σε μνοῦσαν τὰ ὑπὲρ νοῦν, σοφίαν ἐμώρυνας τῶν Ἑλλήνων, θεόπνευστε, καὶ ἐθνῶν ἐγένου φωστὴρ καὶ διδάσκαλος, εὐσεβείας λόγοις ρυθμίζων τοὺς ἀφρονάς· *Qui eam quæ vere est, sapientiam paedagogum nactus esses, ea secretius docentem quæ mentis intelligentiam superant, Græcorum sapientiam, vir a Deo afflate, stultam ostendisti, gentiumque lumen atque magister extitisti, pietatis sermonibus atque doctrinis insipientes componens.* Οἶκος. Τὸν οὐρανόθεν τοῦ Λόγου μνηθέντα τὴν γνῶσιν, καὶ τρανῶς τοῖς ἐν γῆ τὸ εὐαγγέλιον κηρύξαντα, τὸν μέγαν προφητημένον τοῦ Ἀλφαίου τὸν γόνον ἀνευφημῆσαι, σὲ δυσωπῶ καταπέμψαι μοι χάριν, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ πλήσας Πνεύματος θείου τὸν σοφὸν μαθητὴν σου, καὶ κήρυκα τοῦτον πᾶσι τοῖς πέρασιν δωρησάμενος. *Qui verbi scientiam cœlitus edoctus, clare in terra Evangelium prædicavit, magnum Alphæi filium cui laudibus celebrare animo constitutum sit, obsecro ut mihi gratiam, Jesu Christe, affluenter mittas, qui sapientem discipulum tuum divino Spiritu replesti, ac cunctis terminis terræ præconem donasti.* Ode 8, 1: Ἱερομύστης τὰ οὐράνια μεμυημένος, μάκαρ ὄντως, μυστήρια, διεκλύθας τὴν σύμπασαν οἰκουμένην, κηρύττων μεγαλοφώνως λόγον τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως. *Mysta sacer, cœlestia, vir vere beatus, doctus mysteria, omnem terrarum orbem peragrasti, alto vocis præconio, Christi fidei doctrinam prædicans.* De Jacobo fratre Domini, quod iisdem pene verbis dicunt, in Vesper.: Πάντα περιήχησε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα τῶν ῥημάτων ὁ φθόγγος σου, δι' ὧν φωτιζόμεθα ἀρετῆς ἐνθέου πρὸς πᾶσαν ἰδέαν. *Omnes fines orbis terrarum circumsonvit sonus verborum tuorum, quibus ad divinæ virtutis genus omne illustramur, ad ipsius epistolam spectat, ex cujus verbis ac documentis, idem ipse Theophanes ejus Officii canonem magna ex parte conflavit.*

τοῖς ἱεροῖς ἀνακηρυττόμενος Εὐαγγελίους. Οὗτος ἡμῶν A
 νῦν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ μνήμην ξεναγῶν, καὶ τοὺς συ-
 χνοὺς ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόνους, καὶ τοὺς ἱεροὺς
 ἀγῶνας, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου προβαλ-
 λόμενος σταυρὸν, λαμπροτάτην ψυχῆς εὐωχίαν καὶ
 πολυτελεστάτην συγκροτεῖ· καὶ οὐ τοὺς κάτω μό-
 νον ἀνθρώπους πρὸς τὴν κατ' αὐτὸν ἁρμοσύνην
 συγκαλεῖ, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὰς ὄλας χοροστασίας
 τῶν ἀγίων· καὶ οὐ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς
 ὑπερκοσμίους ταξιαρχίας πάσας τῶν ἱερῶν καὶ νοε-
 ρῶν νόων· καὶ μὴν καὶ αὐτὸν τὸν τῶν ὄλων Δεσπό-
 τῃν ὑπερκοσμίως ἐπευδοκοῦντα τοῖς τελουμένοις
 συνεπάγεται. Οὕτως οὐδὲν τῆς ἀποστολικῆς τελειό-
 τητος περιφανέστερον, καὶ οὐδὲν οὕτως εὐφραίνει κα-
 λὸν τοὺς οὐρανοὺς ὁμοῦ καὶ τὴν γῆν, ὡς ἐνὸς τῶν δώ-
 δεκα τοῦ Θεοῦ τέκνων ἱερῶν ἐκτελουμένη μνήμη. B

Ἄλλὰ καρποφορήσωμεν καὶ ἡμεῖς τῷ μεγάλῳ τοῦ
 Λόγου μαθητῇ, μείζον ὢν ἔχομεν πάντων, τὸν λόγον·
 καὶ μὴ τοσοῦτον ἐχαριστήσωμεν ἢ ἀγνωμονήσω-
 μεν, ὥστε καὶ τῶν ἀψύχων αὐτῶν καὶ τῶν ἀλόγων
 χείρους εἶναι δοκεῖν. Ἐπεὶ καὶ γῆν ἀρουμένην, ἢ καὶ
 περιτκαπτομένην καὶ γεωργικῆς ἀπάσης τυγχάνου-
 σαν ἐπιμελείας, πολλαπλασίους ἀποδιδόναι τῷ γεωρ-
 γῷ τοὺς καρπούς· καὶ ξύλον δὲ φυτοκομίας, καὶ τῆς
 καθηκούσης ἐπιτυχὸν φιλοπονίας, οἶδεν τῷ παρ'
 ἑαυτοῦ τὸν ἀνακαθαίροντα δεξιούσθαι καρπῷ· καὶ
 ποὺ καὶ τῶν ἀλόγων ἕκιστα, οὐκ εἰκῆ τῆς παρὰ
 τῶν κτησαμένων ἢ θρεψαμένων ἀπέλαυσε κομιδῆς· C
 οἶδεν δὲ καὶ αὐτὰ τὸν εὐεργέτην εὐκαίρως, κατὰ
 τὴν αὐτῶν δύναμιν, ἀμείβεσθαι· πολλῶν δὲ ποὺ μᾶλ-
 λον προσήκειν ἡγοῦμαι τοῖς τετιμημένοις λόγῳ,
 τοῖς αὐτῶν διδασκάλοις τὸν τῆς εὐγνωμοσύνης καρ-
 πὸν ἀφοσιούσθαι. Πᾶσι μὲν, μάλιστα δὲ τοῖς τοῦ
 Λόγου μὲν μαθηταῖς, ἡμῶν δὲ παιδευταῖς, τὴν κρείτ-
 τω καὶ εἰς ἀεὶ μένουσαν παιδευσιν· τοῖς τῇ παιδείᾳ
 τοῦ Κυρίου καὶ θεοτελεῖ διδαχῇ τὰ ὅσα μὲν ἡμῖν τῆς
 καρδίας διανοίξασιν, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ καταφωτίσα-
 σιν, ὡς ἀκοῦσαι καὶ γινῶναι τῆς εὐσεβείας τὸ μέγα
 μυστήριον· καὶ τὸν σκότον μὲν ἀσεβείας καὶ ματαιώ-
 τητος ἀπολιπεῖν, τῷ ἀληθινῷ δὲ τῆς δικαιοσύνης
 φωτὶ προσδραμεῖν.

oculos, quo audire ac scire magnum pietatis mysterium liceret, collustrarunt; et ut impietatis ac va-
 nitatis relictis tenebris, ad veram justitiæ lucem accurreremus.

Ἀποδώμεν τοιγαροῦν καταχρέως τοῦ λόγου τὴν D
 ὀφειλὴν τοῖς ἱεροῖς ἀρόταις τοῦ Λόγου, καὶ τῆς ἡμε-
 τέρας καρδίας γεωργαῖς, καὶ τοῖς σωτηρίας ἱερουργοῖς.
 Ἀποδώμεν τοῖς τ' ἄλλοις πᾶσι, καὶ μετ'
 αὐτῶν καὶ τῷ σήμερον εἰς ἀίνεσιν καὶ δόξαν μνη-
 μονευομένῳ· καὶ καρποφορῶμεν, οἱ μὲν, τὸν τῆς
 ἱερᾶς αἰνέσεως καὶ δοξολογίας φθόγγον ἀνακρούοντες·
 οἱ δὲ, προθέσεως τελειότητα καὶ ἀένναον κατὰ νοῦν
 προσάγοντες προσευχῇ· οἱ μὲν πίστιν ἀνόθευτον καὶ
 εἰλικρινῆ, οἱ δὲ, πόθον διάπυρον καὶ θεοπρεπῆ· καὶ οἱ
 μὲν αἰσίως καὶ δεξιῶς τὸν μέγαν Ἀπόστολον κατὰ τὴν
 παρ' αὐτοῦ χορηγουμένην τοῦ Λόγου χάριν ἐπαινοῦν-
 τες, οἱ δὲ, συνετῶς καὶ πιστῶς τὸ ἐγκώμιον κατ-
 ακοῦοντες, ὡς ἂν αὐτῷ πᾶσι τρόποις ἐπικοινωνοῦν-

in sacris Evangeliiis celebris habetur. Hic nempe ad
 ipsius nos hodie memoriam hospites congregans,
 crebrosque in magistri gratiam susceptos labores,
 sacraque desudata certamina, ac crucem illius
 causa fortiter toleratam, qui ipse cruci affixus est,
 apponens, splendidissimum lautissimumque animis
 convivium instruit. Nec mortales duntaxat in ter-
 ris constitutos ad suum illud festum gaudiumque
 invitât, quin longe potius totos sanctorum choros :
 nec vero illorum tantum, verum etiam sanctarum
 intelligentium mentium mundo superiores cunctos
 ordines ac principatus : quin ipsum quoque uni-
 versorum Dominum adducit ac cogit, cui eximie
 placeant ea quæ peraguntur. Sic nihil apo-
 stolica perfectione illustrius, nullumque adeo bo-
 num, cælum pariter terramque gaudio afficit, ac
 unius e duodecim sacrarum Dei filiorum festis ho-
 noribus memoria venerabilis.

Verum nos quoque, magno sermonis Verbique
 discipulo, id quod in censu majus omnibus habe-
 mus (sermonis scilicet fructum) dependamus ; nec
 in tantum ingrati improbique esse velimus, ut et
 ipsis anima et sensu et sermone ac ratione caren-
 tibus deteriores esse videamur. Nam et terra ara-
 tro conscissa, sive etiam circumfossa, omnemque
 culturæ artis curam consecuta, ex indole habet ut
 multiplici fructu messem colono frugesque reddat :
 arbores item diligentî consitæ manu, ac convenienti
 educatæ adultæque industria, cum ejus emundan-
 tur opera, pomis, nucibus, fructuumque omni co-
 pia recreare norunt. At nec bruta propemodum
 ulla, frustra nulloque munere aut commodo, eo-
 rum, qui domini sunt aut educarunt, curis per-
 fruuntur : quin et ipsa opportune, quanta eorum
 facultas est, ei qui beneficium impenderit, vices
 reddere sueverunt. Longe igitur potiori ratione
 operæ pretium duco, ut qui sermonis vi ac ratione
 ornati sumus, gratitudinis fructum magistris nostris
 exsolvamur : atque id cunctis quidem, maxime vero
 sermonis discipulis ; viris scilicet, qui potiore do-
 ctrina, ac quæ in perpetuum consistat, nos erudie-
 runt : qui nempe Domini disciplina, divinaque
 doctrina cordis aures nobis aperuerunt, mentisque

Reddamus pro munere sacris sermonis aratori-
 bus, sermonis debitum, nostrique cordis colonis,
 salutisque cultoribus ac sacris ministris. Redda-
 mus, cum reliquis omnibus, tum pariter etiam huic,
 cujus hodie celebri cultu ac laude memoriam agi-
 mus : fructumque afferamus, ita nimirum ut alii
 sacræ laudationis ac cantici sonum quasi plectro
 edant ; alii vero, animi perfectionem jugemque
 mente orationem offerant ; alii veram ac sinceram
 fidem, alii accensum divinumque amoris ardorem :
 atque alii quidem fauste ac solerter pro ejus quam
 ipse sermo subministrat gratiæ ratione, magnum
 Apostolum laudent ; alii autem, prudenter fideque
 laudationem peraudiant, ut modis omnibus ejus

gaudentes commercio, perfectiore ex illo præstantiorique gratia impartiamur. Hinc vero ordiendum.

Vir hic sacratissimus, sanctissimæque Dei gratiæ verissimus Filius; generosus atque nobilis veræ vitis palmæ; pinguis ille, opimi fructus longeque copiosi ferax; quem cœlestis quidem agricola, Pater purget, ac qui in Filio radicans læte frondeat, fructuque ferat; quique demum uberi jugique Paracliti irriguo pinguescat, seu vitam hauriat²⁴. Palma frondosa atque sublimis, e terra primum exque infimis orta, at quæ postmodum sublato in cœlum stipite, ad Deum usque, virtutum ascensionibus summo vertice exaltata sit: quæ denique sic jucundum tantaque placentem pietatis dulcedine multiplicem ei fructum protulerit, ut longe celsissimo venerabilissimoque duodeno apostolorum choro accenseri meruerit.

Hic igitur magnus ac admirandus Jacobus; disciplinæ ille (vitæ scilicet) Filius (hoc enim sibi vult Alphæi appellatio (24^a) cum lege prius litteræ Institutus, inque umbris atque figuris, ut par erat, cum, qui vere Israelita futurus esset, prædoctus fuisset ac quasi rudimento imbutus, ut solummodo Spiritus vitæ legislatorem vidit, ubi tantum cœlestem vocationem ac cœlestis Magistri vocem audire promeruit, mente fideque enitentem in eo veritatem intelligibiliter persentiscit, ut qui recto corde ac verbis studiosus esset: ut tanquam ipse bonæ indolis, ipsum natura Bonum intelligens, ac simile simili eximia quadam ratione agnoscens, mentis eum affectu apprehendit, ac indivise illi cohærescit.

At non spiritu quidem menteque vocanti adhæsit, corpore vero ab eo sejungi sustinuit, nec partim in mundo atque sæculi desideriis turbisque impendebatur, partimque ipsum sequendum putavit; quem plane non lateret, fieri non posse ut quis duobus dominis servus addictus sit²⁵: quin ne uni quidem eidemque obsequeretur, ita vero ut in res suas satis putaverit una honesti rectique parte defungi; aut scilicet sermone, præclaræ actionis ope carente, aut actione, quam sermonis lux ac doctrinarum uestificeret: sed utrisque ingenue admodum, et ut magistro congruum erat, animo affectue, tum spiritu totus penitus illi consertus ac cœnitus erat, tum corpore indivisas cum illo moras traheret; sapientiæque et prudentiæ atque gratiæ sermonibus aurem probe intelligentem adhibens, ejus chori principum ea parte nulli secundus erat, fideique operibus ac dilectionis pari illis modo vir admirandus perfectus, qui fieret ut in supremam antiquissimamque apostolorum classem cooptari non mereretur?

Postquam enim legitima illi contubernii cum Christo indivisæque sedulitatis ratio ineunda erat,

²⁴ Joan. xv, 1. ²⁵ Matth. vi, 24.

(24^a) Alphæus quasi doctor, dux, verb. ἡγήσατο didicit ἡγήσατο

Α τας, τελειοτέρας τῆς χάριτος ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀμείνονος μετασχοίμεν. Ἀρχτέον δὲ ἐντεῦθεν.

Οὗτος ὁ ἱερώτατος ἀνὴρ, καὶ τῆς ἀγίας Θεοῦ χάριτος γνησιώτατος υἱός· τὸ εὐγενές κλῆμα καὶ τίμιον τῆς ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς, τὸ πῖον, τὸ εὐκαρπον καὶ κατάκαρπον· τὸ ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ μὲν γεωργοῦ καθαιρόμενον, τοῦ Πατρὸς· ἐρριζωμένον δὲ καὶ εὐθαλῆ καὶ καρποφοροῦν ἐν τῷ Υἱῷ· δαψιλεῖ δὲ καὶ ἀενάῳ τοῦ Παρακλήτου πλαινώμενον, ἥτοι ζωόμενον, ἀρδεία· ὁ φοῖνιξ ὁ εὐχομος καὶ ὑψίκομος· ὁ κάτωθεν ἀπὸ γῆς πρῶτον ἐκφύς, καὶ τὸ στέλεχος εἰς οὐρανὸν ὑστερον ἀναδούς, καὶ μέχρι Θεοῦ ταῖς ἀναβάσσει τῶν ἀρετῶν ὑψωθείς. Καὶ οὕτω θυμῆρη καὶ οὕτως ἡδιστον αὐτῷ τῆς εὐσεβείας πεπλεονακῶς καρπὸν, ὡς τῇ ὑψηλοτάτῃ τῶν ἀποστόλων καὶ τιμιωτάτῃ συναριθμῆσθαι δωδεκάδι

Οὗτος τοίνυν ὁ μέγας Ἰάκωβος καὶ θαυμαστός· ὁ τῆς μαθήσεως, ἥτοι ζωῆς, υἱός (τοῦτο γὰρ τὴν τοῦ Ἀλφαίου ὀηλοῦν προσηγορίαν), ἐπειδὴ τὸν νόμον τοῦ γράμματος προκατηχθή, καὶ ταῖς σκιαῖς καὶ τοῖς τύποις, ὡς εἰκὸς ἦν τὸν ἀληθῶς Ἰσραηλίτην ἐσόμενον, προσπαιδαγωγῆθη καὶ προκατηρτίσθη· ὡς μόνον εἶδε τὸν νομοθέτην τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς, ὡς μόνον τῆς οὐρανοῦ κλήσεως, καὶ τῆς τοῦ οὐρανοῦ διδασκάλου κατηξιῶθη φωνῆς, αἰσθάνεται μὲν νοερῶς καὶ πιστῶς τῆς νοητῆς ἐν αὐτῷ νοουμένης ἀληθείας, ἅτε καρδίας εὐθείας καὶ ἀληθευτικῆς ὦν· καὶ ὡς ἀγαθὸς ὦν τὴν ψυχὴν, τὸ φύσει κατανενοηκῶς ἀγαθὸν, καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοίον ὑπερφυῶς ἐπεγνωκῶς, καταδράττεται τούτου διαθέσει ψυχῆς, καὶ ἀδιατμήτως προσκολλᾶται.

Ἄλλ' οὐ πνεύματι μὲν καὶ νοῖ τῷ κεκληκῶτι συνεφύετο, τῷ σώματι δὲ διηρησθαι τούτου κατεδέχετο· οὐδ' ἐν μέρει μὲν τῷ κόσμῳ καὶ ταῖς κοσμικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ τύρβαις ἀπησχόλητο, ἐν μέρει δὲ τούτῳ ἔπεσθαι ἔρετο δεῖν, δυσὶ κυρίοις δεδουλώσθαι ἀνένδεκτον εἰδὼς ὅτι· οὐδ' ἐνὶ μὲν καὶ τῷ αὐτῷ καταπειθῆς ἦν, καθ' ἕνα δὲ τρόπον αὐταρχεῖς εὐαρεστεῖν ἠγεῖτο, ἢ λόγῳ πράξεως ἀμοιροῦντι δεξιᾶς, ἢ πράξει τοῦ τῶν λόγων λειπομένη φωτὸς· κατ' ἀμφω δὲ λίαν εὐφυῶς, καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον ἀρμοδίως διακείμενος, καὶ πνεύματι ὅλος δι' ὅλου συνήρμοστό τε καὶ συνήνωτο, καὶ σώματι ἀναπόσπαστον τὴν μετ' αὐτοῦ πεποίηκε διατριβὴν· καὶ λόγοις μὲν σοφίας καὶ συνέσεως καὶ χάριτος εὐσύνετον οὗς παρατιθέμενος, οὐδενὸς κατὰ ταῦτα τῶν κορυφαίων ἀπελείπετο· καὶ ἔργοις δὲ πίστεως καὶ ἀγαπήσεως ὁμοίως ἐκείνοις ὁ θαυμάσιος κατηρτισμένος, πῶς οὐκ ἐμελλεν τῆς ἀνωτάτω καὶ πρεσβυτάτης τῶν ἀποστόλων τάξεως κατηξιῶσθαι;

Ἐπειδὴ γὰρ νόμιμον εἶδει τούτῳ γενέσθαι τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ διατριβὴν· νόμος δὲ μαθητείας,

ἀπαρνεῖσθαι μὲν πᾶσαν τὴν παρεπομένην ἐξωθεν ἄπειρος· ἀπαρνεῖσθαι δὲ καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ σάρκα φιλότητα τοῦ συγγενοῦς· πρὸς δὲ, καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ἀπηλλοτριῶσθαι τῆς ψυχῆς. Μόλις γὰρ ἂν οὕτω δύνασθαι συχοῖς ὅτι μάλιστα πόνοις, καὶ γνησίᾳ τῇ τῶν θεῶν μελέτῃ καὶ φιλοπονίᾳ τῷ ἀγαθῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι σχολάσαι, καὶ ἐν αὐτῷ κατορθωθῆναι, καὶ τῷ ἐπιθυμουμένῳ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας δι' αὐτοῦ προσορμίσαι κατανήματι. Ἐπειδὴ οὖν τοῦτον εἶναι τὸν νόμον τοῦ πνεύματος ὁ θεὸς Ἰάκωβος πρὸς αὐτῆς ἐπακήκοε τῆς ἀληθείας, οὐκ ἀπεκναίσθη τὴν ἀκοήν· οὐκ ἐδαρύνθη τὴν καρδίαν· οὐ πρὸς τὸ ὕψος ἰλιγγίασε τῆς ἐντολῆς· ἐμφύτῳ δὲ πόθῳ πρὸς τὸν ἐντελλόμενον τὰ σωτήρια ἀναπτρωθεὶς ἐξίσταται μὲν εὐθύς παντὸς κτήματος καὶ χρήματος, ὅσα τούτῳ προσῆν· ἐξίσταται δὲ οἰκείων, γονέων, ἀδελφῶν, συγγενῶν, φίλων, καὶ πάντων ὅσοι τούτῳ κατὰ σῶμα προσήκοντες· καὶ τέλος, τὴν ἰδίαν ἀπηρνημένος ψυχὴν, καὶ παντὸς χαμαιζήλου καὶ πεζίου θελήματος ἀλλοτριούμενος, μόνον ἀνέπνει τὸν Ἰησοῦν, μόνον ἐζη τὸν Ἰησοῦν. Πρὸς Χριστὸν μόνον ἀπηώρητο, πρὸς Χριστὸν ἀντεστίνετο τὸν νοῦν. Ὅλος ἐπέστραπτο πρὸς Χριστόν· αὐτοῦ ὅλος ἦν, καὶ οὐχ ἑαυτοῦ. Αὐτὸν εἶχε Θεόν, Κύριον, διδάσκαλον, βασιλέα, ποιμένα, Πατέρα, Σωτήρα καὶ καθηγεμόνα. Αὐτὸν τῆς οἰκείας ἐπίστευσε ψυχῆς εἶναι φῶς καὶ ζωὴν, ἀγιασμὸν καὶ ἀπολύτρωσιν, σωτηρίαν καὶ δικαίωσιν. Αὐτὸν εἶχεν ἐξουσίαν καὶ κεφαλὴν· ὅθεν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ διηνεκῶς ἐν αὐτῷ. Νοερῶς γὰρ αὐτὸν καὶ ἀδιαλείπτως ἐνωπτρίζετο. Τοῦτο γὰρ οἶμαι καὶ τὸν Ἐκκλησιαστήν παραδηλοῦν, τοῦ σοφοῦ, λέγοντα, τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶναι ἐν τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ, τὸν ἄφρονα δὲ πορεύεσθαι ἐν σκότει.

Ὡςπερ οὖν τῶν σωμάτων τὰ διαφανέστατα, ὅλα δι' ὅλου τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος, αὐτὰ τε κατὰ βάθος πληρούμενα, καὶ τοῖς πλησίον μεταδίδουσι τοῦ φωτισμοῦ, οὕτω καὶ αὐτὸς, ὡς θεόπτα, ταῖς ἀκτίσι τοῦ νοητοῦ τῆς δικαιοσύνης· Ἡλίου προσεσχηκῶς, καὶ τῆς αὐτοῦ χάριτος ὅλος δι' ὅλου πλησθεὶς, καὶ διειδεδότατη διανοία κατὰ βάθος, ὅλον τὸ θεαρχικὸν φέγγος σημειωθείς, καὶ αὐτόχρημα φῶς κατὰ μέθεξιν ὑπερφῶς γεγονώς, πᾶσιν ἔθνεσι ἐχρημάτισας φωτισμός.

Τοίνυν μαχαρίζω σου τὸ σῶμα, τὸ ἱερὸν σκηνώμα θόξης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἀγιότευκτον ἀγιαστήριον (25) τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος ὄργανον παναρμόνιον καθεστώς. Ὑμνῶ τὴν ψυχὴν, ἐν ἣ εὐδόκησεν ὁ Πατήρ, ἣν ἠρέτισεν ὁ Μονογενής, ἐφ' ἣ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον θαυμαστῶς ἐπανεπαύσατο. Δοξάζω τὸν πολύφωτον, τὸν πανθέωρον (26), τὸν οὐράνιον νοῦν· τὸν τῆς ὑπεραγνώστου καὶ ὑπερφανοῦς

A discipuli véro lex habebatur, omnem quæ exterius comes venit abnegare bonorum copiam; omnemque eorum qui sanguinis necessitudine conjuncti sunt, abnegare amicitiam; ad hæc vero ipsam etiam animi propriam abdicare voluntatem. Sic enim vix quam maxime crebris laboribus, veraque rerum divinarum meditatione ac studio, Dei posse vacare voluntati, inque ea felici exitu enitere, ac desiderato occursum cælorum regnum obtinere. Hanc itaque Spiritus legem divinus Jacobus ex ipsa veritate cum audisset, non auditu offensus, non corde gravatus est, non mandati sublimitate animo illi hærente percussus; quin innato desiderio in eum prævolans, qui ea quæ salutis essent, præcipiebat, a cunctis statim quæ in censu ac numerato erant, abscedit: a necessariis, parentibus, fratribus, cognatis, amicis cunctisque illis qui ex genere quovis modo illum contingebant, sese abjungit: ipsa postremo anima abnegata, omnique humili ac vergente abdicata voluntate, unicum Jesum spirabat, Jesum unicum vivebat; in unum Christum suspensus, mente in Christum intentus, totus in Christum conversus erat: illius totus, non sui ipse erat: ipsum Deum Dominum, magistrum, regem, pastorem, Patrem, Salvatorem ac præceptorem habebat. Sux eum credebatur animæ lucem ac vitam, sanctificationem ac redemptionem, salutem ac justificationem. Ipsum potestatem et caput habebat; unde etiam in eo jûgiter ipsius oculi erant⁵⁵: mentis enim præsentia indesinenter, ut in speculo, eum continebatur. Idque ipsum arbitror Ecclesiastem innuere, cum ait: *Sapientis oculi in capite ejus, insipiens autem ambulat in tenebris*⁵⁷.

Quemadmodum igitur corpora longe pellucida, tota prorsus altoque sinu, solari radio plena, lucis fulgores etiam vicinis impartunt: sic tu quoque (Dei ipse oculis inspector) spiritualis justitiæ Solis radiis cum adhæsisisses, ejusque totus gratia prorsus confertus, limpidissimæque mente toto alte divino fulgore imbutus, luxque reipsa, eximia quadam participatione effectus esses, cunctis gentibus illuminatio audisti.

Beatum itaque prædico sacrum corpus tuum, Dei ac Patris gloriæ tabernaculum; Filii sacrosanctum sanctuarium⁵⁶, Spiritus sancti organum concinnissimum. Laudo animam ac cano, in qua Patri complacuit, quam elegit Unigenitus; in qua Spiritus sanctus mirabiliter requievit. Mentem celebri fulgoris copia undique lucidam, omnia contuentem atque cœlestem: animum supra quam ignota,

⁵⁵ I Cor. II, 10. ⁵⁷ Eccle. II, 14. ⁵⁶ Ephes. I, 17.

(25) Ἀγιότευκτον ἀγιαστήριον. Quasi sanctitate concretum ac fabricatum, totumque sanctum, ac quod reddebam, sacrosanctum sanctuarium; eadem forma est, νεότευκτος, recentis fabricæ, et similia. Sic τευκτός Hesych. et Suid. κατάσκευαστός.

(26) Τὸν πολύφωτον, τὸν πανθέωρον. Nota hæc

voces compositionis, et quidem de mente, seu animo, dictæ. Alias τὸ πολύφωτον de candelabro, in quo sint multe lucernæ. Sic itaque mens πολύφωτος, quasi undique lucis fulgoribus micans, tota lucida, hincque adeo πανθέωρος, perspicacissima cunctaque intelligens, cum omnia manifestentur a luce.

omnemque lucis splendorem vincens ac trine lucentis summæ Deitatis contubernalem ac spectatorem. Tuum præterea, ter beatissimo, magnifico et adoro et complector ac saluto spiritum⁵⁹, quod Domino Spiritu affatim repletus, atque in eo mystice renatus, spiritusque *intelligens, sanctus* progignentis similitudine factus⁶⁰, in ipso ipsum supersubstantialiter agnovisti, uti et agnitus es⁶¹: ac, quâ illi necessitudine conjunctus es, universæ supergressus, mundoque superiorem statum consecutus, divinoque affatim, nullo medio, fruens colloquio, ad divinam paternamque mensam velut charissimus filius admissus es⁶², cum eo qui primo vereque atque natura Filius charissimus est, recumbens⁶³.

Ac sicut pro ea, quæ in mortali prius corpore communis cum illo vitæ ratio super terram fuit, convescens, ei contubernalis, omni que modo cum illo agens versansque ac ei assiduus, sublimiumque secretorum dignus habitus, mirabilium operum spectator sermonumque ac doctrinæ fidelissimus auditor, probrorumque et crucis ac salutarium passionum socius, resurrectionisque atque in cælum receptionis, divinissimique Spiritus pari ac Petrus Andreasque ac tonitruum Filii munere particeps exististi: sic rursus postea post longos Evangelii labores, omnisque generis angustias et ærumnas⁶⁴, post terra marique circuitus ac jactationes, Judæorum persecutiones, gentium insultus et coitiones, injurias, verbera, impiorumque omnium insidias: post denique crucem, ejus gratia qui ipse actus in crucem est, terræ quidem in sanctificationem, sanctificato corpore derelicto, e terra vero cum gloria angelisque stipantibus, spiritu ad Deum assumptus, pureque cum Domino tuo, et Deo tuo, et Rege tuo (o beatitatem! o jucunditatem!) versans, immortalis nullisque verbis explicabilis claritatis compos, æternam cum illo vitam atque honorem adeptus es⁶⁵.

⁵⁹ II Cor. III, 17. ⁶⁰ Sap. VII, 23. ⁶¹ I Cor. XIII, 12. ⁶² Luc. XII, 30. ⁶³ Matth. III, 17; XVII, 5. ⁶⁴ Act. I, 4. ⁶⁵ Joan. XX, 28.

(27) Ὑπερφανοῦς καὶ τριφανοῦς θεαρχίας. Ambo hæc opposita τῷ ὑπεραγνώστου. Hincque adeo Deitas ὑπεράγνωτος, occultissima ignotissimaque, quod eximia trinaque claritate ac splendore, vni omnem intellectus creati superat, nec aliter quid est sciri potest, quam in ipso ejus lumine, dante ipsam potentiam videndi Deum quasi formalem, ac elevantem, quod in creatura radicale activum ac vitale est.

(28) Συναλιζόμενος, συνδιαιτώμενος. Alteram altera voce Nicetas videtur exponere. Utraque enim et congregationem seu contubernium, ac convictum communemque mensam sonat, quomodo vetus interpr. *convescens*, fereque Patres, Chrysost. ad eum locum, et post eum Theophyl., συνηλλίζετο. τούτῃστι, κοινωνῶν ἀλῶν καὶ κοινωνῶν τραπέζης, *communi sale et mensa cum eis utens*: ut nempe per effectum comestionis, veritas patesceret carnis, ut ait Greg. in hom. Sicque sæpius apud Lucam et Joan. per comestionem comprobasse resurrectionem suam Dominum legimus; Hieron ad Hedibiam 7, Hesych. in Levit. VIII, etc. Meritoque Zuger,

Α τε καὶ τριφανοῦς θεαρχίας (27) ὑψηλότατον ἐμιλητὴν καὶ θεωρητὴν. Μεγαλύνω σου πρὸς τοῦτοις, ὦ τρισμακαριώτατε, καὶ προσκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι τὸ πνεῦμα, ὅτι τοῦ Κυρίου Πνεύματος κατακόρως ἀναπλησθεὶς, καὶ ἐν αὐτῷ μυστικῶς ἀνατεχθεὶς, καὶ πνεῦμα νοερόν ἄριον κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ γεγεννηκότος γεγεννημένος, ἐν αὐτῷ τὸν ὑπερούσιον ὑπερουσίως ἐπέγνως, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθης· καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν οἰκειότητι, τῶν ὄλων ὑπερναθάς, καὶ τῆς ὑπερκοσμίου καταστάσεως ἀξιούμενος, καὶ τῆς θεαρχικῆς ὁμιλίας ἀμέσως ἐμφορούμενος, τῆς Δεσποτικῆς τραπέζης ὡς ἀγαπητὸς Υἱὸς κατηξιώθης καὶ πατρικῆς, μετὰ τοῦ πρώτως καὶ ὄντως ἀγαπητοῦ καὶ φύσει κατακλινώμενος Υἱοῦ.

Β Καὶ ὡσπερ κατὰ τὴν ἐν τῷ θνητῷ σώματι συναστροφὴν πρότερον ἐπὶ γῆς συναλιζόμενος, συνδιαιτώμενος (28), καὶ πάντα τρόπον συνδιάγων αὐτῷ καὶ συνῶν, καὶ τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων καταξιούμενος, τῶν θαυμασίων ἔργων ἦσα θεωρητῆς, καὶ τῶν λόγῶν πιστότατος ἀκροατῆς, καὶ τῶν ὄνειδισμῶν καὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν σωτηρίων παθῶν κοινωνὸς, καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως, καὶ τοῦ θεαρχικωτάτου Πνεύματος μέτοχος Ἰσα Πέτρου καὶ Ἀνδρέου, καὶ τῶν τῆς βροντῆς κεχηρημάτικας υἰῶν οὕτως ὑπερον πάλιν μετὰ τοὺς μακροὺς ὑπὲρ Εὐαγγελίου πόνους, μετὰ τὰς παντοδαπὰς ἀγωνίας καὶ ταλαιπωρίας, μετὰ τὰς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν περιόδους καὶ περιφορὰς, τὰς τῶν Ἰουδαίων διώξεις, τὰς τῶν ἔθνῶν ἐπαναστάσεις, τὰς ἐπηρείαις, τὰς αἰχίας, καὶ πάσας τῶν εὐσεβῶν τὰς ἐπιβουλάς· καὶ μετὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου σταυρῶν, τῇ γῆ μὲν ἀγιασμὸν τὸ ἡγιασμένον σῶμα λιπῶν· τῷ πνεύματι δὲ γῆθεν ἀναληφθεὶς, μετὰ δόξης καὶ δορυφορίας ἀγγέλων πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἀκραιφνῶς τῷ Κυρίῳ σου καὶ Θεῷ σου καὶ Βασιλεῖ σου (ὦ τῆς μακαριότητος! ὦ τῆς τερπνότητος!) προσωμιληκῶς, τῆς ἀκηράτου καὶ ἀφράστου δόξης ἐντός, καὶ τῆς αἰωνίου μετ' αὐτοῦ κατηξιώθης ζωῆς καὶ τιμῆς.

multis fratrum hac parte modestior, quorum nobis auctoritas, inquit, pluris esse debet quam recentiorum, Erasmi scilicet, Grotii, etc. Sic quoque interpretes Syriac., *cumque comedisset cum eis panem, Æthiop., et prandens cum eis*. Durius Arab. nec satis perspecta vi Græcæ vocis, *cum se congregasset*. Sane cum voces rebus servire debeant, possitque illa vox de communi usu sibi et potus intelligi, qui fere comes esset ejus quasi contubernii quod Dominus cum suis habebat per dies quadraginta suæ resurrectionis, subinde illis apparens, ac vel in eam rem eos congregans, vel illis congregatis sese inferens, ut sæpius legimus in sacris Evangeliiis (maximoque argumento erat ejus suscitatae carnis, ut et Petrus id potissimum attulerit Act. X, 41: *Dedit eum manifestum fieri, testibus præordinatis a Deo; nobis qui manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis*), optime veteres sic expresse runt et reddiderunt; a quibus religio est discedere, ut sibi placentes Græci sermonis peritia aliqua grammaticos sequamur magis quam theologos.

Ἄλλὰ γὰρ ἔλαθεν ὁ λόγος, ὡς περ ἵππος ὠκύτατος ἄν
 ἄναβάτην συνηρηπακῶς· καὶ πρὸ τῶν ἀγῶνων
 ὑπαγορεύων τοὺς στεφάνους. Ἄλλὰ μὴ θαυμάσητε
 τῆς ταχύτητος. Τρόπον γὰρ ἀστραπῆς ἐξάκινα τὴν οὐ-
 κουμένην περιουαζούσης ὄλην, καὶ πρὸς ἑαυτὴν θάτ-
 τον ἀνακαμπούσης λόγου, οὕτως ἡ ἀποστολικὴ χάρις,
 ἀθρόως τὰς τῶν ἐθνῶν καρδίας περιλάμπουσα, καὶ
 ἀχρόνως τὴν αὐτῆς δύναμιν ἀπαστρέπτουσα, τρόπον
 τινὰ ἑαυτῆς τε ἔξω γίνεται, καὶ εἰς ἑαυτὴν αὖθις
 ἀνακύπτει. Καθὼς οὖν οἶός τε ἐστὶ, καὶ ὁ περὶ τῶν
 θεῶν λόγος, τῇ τῶν ὑμνουμένων ὑπ' αὐτοῦ πραγ-
 μάτων ἰσομοιοῦσθαι γοργότητι, ἤτοι θεϊότητι πειρά-
 ται· καὶ ὡς περ αἱ ὁδοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐν θα-
 λάσῃ, καὶ αἱ τρίβοι αὐτῆς ἐν ὕδασι διὰ τὸ ἀκατά-
 ληπτον ὑμνηταὶ πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη οὐκ ἐπιγινώ-
 σκονται· οὕτω καὶ τῶν τῆς σοφίας τέκνων, τῶν
 πανοδίων, λέγω, Χριστοῦ μαθητῶν, δυσθεώρητοι
 μὲν αἱ ὁδοί, ἀνεπίγνωστοι δὲ πρὸς ἀκρίθειαν αἱ
 πράξεις· καὶ πάντα νοῦν, καὶ πάντα λόγον ἀνθρώ-
 πινον αἱ τούτων ὑπερεκβαίνουσι μεγαλουργαί.

Ὅθεν καὶ ἡμῖν ὁ λόγος τῷ τῆς ὑποθέσεως ἀνεφίκτη
 συστελλόμενος, μακρὰν χαίρειν τῇ μακρηγορίᾳ
 φησὶν. Ἄμμον γὰρ, ὡς τὰ Λόγια φησὶν, *θυλασσῶν*,
 ἡ ὄρετοῦ σταγόνας, ἡ ἡμέρας αἰῶνος, τίς ἐξαρι-
 θμήσει; Ἄβυσσον δὲ θαυμάτων, καὶ τοῦ θεοπτικῆ-
 τάτου σοφίαν Ἰακώβου, διδασκαλίαν τε οὐρανίας, καὶ
 θεολογίας βυθοῦς, τίς ἐξιχνιάσει; τίς τῶν δαιμό-
 νων τὴν καθάρειν καὶ ἀποδιώξειν, τῶν ἀνθρωπί-
 νων παθῶν καὶ νόσων τὴν ἰασίν καὶ ἀφαίρειν, τῶν
 νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, τῶν χωλῶν τὴν ἀνάρθωσιν,
 τῶν τυφλῶν τὴν ἀνάβλεψιν, καὶ πάσης πηρώσεως
 σώματος τὰς ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ θεραπείας ἀναγράψαι;
 Τίς τὰς μακρὰς ὁδοπορίας, τὰς ἀκαταστασίας (29),
 σοὺς κινδύνους, τὰς πολυτρόπους ἐπαναστάσεις καὶ
 ἐπαγωγὰς τῶν Ἑλληνιστῶν; ὅσα ἐν Ἐλευθερο-
 πόλει παρὰ τῶν τῆς ἀσθείας ἀνέσχεν ὑπασπιστῶν·
 ὅσα ἐν Γάζῃ καὶ Τύρῳ, καὶ ταῖς ἐχομέναις τῶν ἀλλο-
 φύλων κωμοπόλεσιν, ἐν αἷς ὁ τρισμακαριώτατος
 εὐηγγελίζετο τὸν Χριστόν; Τίς τὰ πλήθη τῶν δι'
 αὐτοῦ Χριστῷ προσαγομένων, καὶ ὕδατι καὶ Πνεύ-
 ματι καθαιρομένων καὶ φωτιζομένων· καὶ διὰ τῶν
 ὑπ' αὐτοῦ ἰσρέων καθισταμένων καὶ ἀρχιερέων εἰς
 ἐκκλησίας τῷ Ὑπεραγίῳ καταρτιζομένων; Τίς
 ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα τῆς ἀληθογνωσίας
 ἤτοι θεοσεβείας ῥήματα καὶ πράγματα διασαφῆσαι
 λόγος; Οὐδὲ μὲν ἡμέρας ἀποστολικὴν θεολογίαν καὶ
 πράξιν θεοτελῆ δύναται· ἂν λόγος εἰς ἀκρίθειαν
 διειπεῖν, μὴ ὅτι γε πάντα καθεξῆς ὑμῆσαι, ὅσα
 μακροῖς ἔτεσιν ἐν τῷ Παρακλήτῳ κατεργάσατο.

Enimvero equi instar perniciosissimi imprudens
 oratio longe sessorem corripuit; ac ante certamina,
 coronas edisserit. Ne vos tamen celeritatis admi-
 ratio teneat. Fulguris enim in morem, totum re-
 pente orbem circumfulgentis, atque in seipsum
 dicto citius recurrentis; sic apostolica gratiæ gen-
 tium repente circumlustrans pectora, momentoque
 vim suam effulgurans, tum extra se quodammodo
 exit, tum rursus in seipsam subsilit. Quoad ergo
 per facultatem licet et ipsa de divinis instituta ora-
 tio, rerum quas laudat incitationem ac vivacitatem
 (divinitatem scilicet) æmulari contendit. Ac sicut
 divinæ sapientiæ viæ in mari, ejusque semitæ in
 aquis, eo quod vulgo comprehendi non possint,
 laudantur, et vestigia non cognoscuntur: sic quo-
 que filiorum sapientiæ (beatissimorum scilicet
 Christi discipulorum) viæ intellectu difficiles, igno-
 tæque (quam ut exacte quis percipiat) actiones:
 illorum denique magnifica opera, omnem humanam
 orationem excedunt ac rationem ⁴²

Quamobrem etiam nobis, præ argumenti dignitate,
 quam nemo facile assequi possit, ipsa se contrahens
 oratio, prolixæ loquacitati longum vale dicit.
 Arenam enim (aiunt divina oracula) *marium, aut
 pluvie guttas, vel dies sæculi, quis enumerabit* ⁴³?
 Abyssum vero miraculorum, divinorumque scientia
 perspicacissimi Jacobi sapientiam, cœlestisque do-
 trinæ ac Theologiæ profunda, quis investigabit?
 profligationem dæmonum et expulsionem; humana-
 rum passionum morborumque curationem ac
 amotionem; mortuorum suscitationem, claudorum
 firmatas bases, visum cæcis redditum, depulsam
 omnem Jesu nomine corporum labem, quis possit
 conscribere? Quis longa itinera, incertis sedibus
 locisque jactationes, pericula, Græcorum multiplies
 insultus et grassationes? quanta vir beatissimus
 Eleutheropoli ab impietatis defensoribus sustinuit;
 quanta Gazæ et Tyri, vicinisque alienigenarum
 urbibus atque oppidis, ubi is Christum prædicavit?
 Quis eorum multitudinem qui per eum Christo
 accedebant, atque aqua et Spiritu emundabantur ac
 illuminabantur; quique demum per sacerdotes et
 episcopos ab illo constitutos in Ecclesia, Deo qui
 omnem excedit sanctitatem, perficiebantur? Quis
 hæc atque his sequentia veræ scientiæ (id est,
 pietatis) verba factaque sermo queat explanare? Ne
 vel unius diei apostolicam prædicationem Deique
 munere perfectam actionem accurate possit oratio
 enarrare, nedum cuncta ordine, longa annorum
 serie illi in Paracleto gesta, laudare.

⁴² Psal. lxxvi, 20. ⁴³ Eccli. i, 2.

(29) Τὰς ἀκαταστασίας. Alius usus hujus vocis,
 Paulo I Cor. xiv, 33: Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ
 Θεός, ἀλλ' εἰρήνης. Vulg. Non est dissensionis Deus,
 sed pacis. Erasm. confusionis auctor, turbationis,
 perturbati ordinis. II Cor. xii, 20, ἀκαταστα-
 σίαι, seditiones, quod etiam Erasm. reddit. Hic
 magis, vagis sedibus jactationes, cum propter peri-
 cula uno loco consistere Christi discipulis non li-

ceret, sed necesse esset ex alia in aliam fugere
 civitatem, quæ ipsa fuga et jactatio in Evangelii rem
 maximam cedebat, dum per eam ubique Christus
 annuntiabatur. Sic ἀκατάστατος, certo in loco seu
 statu non consistens. Eleutheropolis ad Palæstinam
 spectat, aliæque urbes hic memoratæ, post quas
 Jacobus in Ægyptum profectus, in ejus urbe Ostra-
 cina martyrio functus est.

Verum his quidem, ei qui cuncta operatur ac novit, dimissis, tuam illam (ter beatissime) cruce celeberrimo. Hanc enim pulcherrimam longe productis laboribus tuis ac certaminibus, coronidem imposuisti. Crucem celeberrimo, in qua venerandis sacrisque manibus extensis, Deum tuum ac Dominum clarificasti. Crucem celeberrimo ac laudo, quod tibi, e terra in caelum recta transmittens, scala fixa sit: cruce nimirum, quæ igneo ipso curru perniciosus, flammeisque faculis velocius diviniusque majorem in modum e terra extulit, levemque volatu supercaelesti regi, admovit atque aptavit.

Etenim Ægyptum cum perripisset, habitansque in talernaculis Cedar⁶⁶, longo tempore apud Ægyptios verus ipse Israelita, et apud gentem tenebris obsitam ipse illuminatus, incola fuisset, omnesque quos inter illos dignos invenerat, filios lucis ac diei fecisset, sic tandem pro omnibus cruce ascendit⁶⁷, in una quidem Ægypti urbium (Ostracinam vocant) agnus immolatus, qui tamen provinciis atque urbibus passionibus suis Christum propitiatur. Nec tanquam grave aliquid pateretur, aut velut animi dolore excrucietur, illis indignabatur, qui illi crucis auctores erant; sed ut magis beneficium ex illis consecutus, ita alloquebatur blandique arridebat, rogans salutem prospicere, hortansque ab Ægyptio errore emergere, atque caeli terræque Dominum monens agnoscere.

Tanquam igitur accepti muneris gratiam rependens, quod hac quoque parte Christi palam similem eum effecissent; quod viam facilem, brevemque per cruce semitam ac commodum in caelum iter ei muniebant, votis obsecrabat ac hortabatur ut omnes Christum cognoscerent: *Jesum scirent, verum illud Lumen, dulce, beatum, sanctum, intemeratum, intemporale, nube non obsitum, nocte non interceptum, corpore non obductum, loco non circumscriptum; quod unum merito ambire ac exoptare operæ pretium sit; unumque credere ac diligere; Lumen scilicet semper, totumque lucens; quod occasum nesciat, nec ulla extinguere injuria possit. Lumen istud Deum intelligerent, illius inardescerent cupiditate, ipsum divina omni actione, omnique lucidissima contemplatione exquirerent, ut quod vere sit, et ab eo qui vere est* (Patre scilicet) tanquam radius ab æterno emanet. Hunc videlicet colendum in ut Spiritu Dei Verbum et Deum verum: venerationi habendam pariterque laudandam ejus in carne dispensationem; ejus scilicet ex Virgine nativitatem, nostro jam ministerio, aiebat: *Latius in vobis prædicatam: susceptam quoque illi*

⁶⁶ Psal. cxix, 1. ⁶⁷ I Thess. v, 5.

(30) Ἀσφύωτον καὶ πανφύωτον. Voces novæ compositionis. theologice, *Lux semper lucens, ac tota lux. Quia ασφύωτον, lumen αδυτον est et ασθεστον, quod nunquam occidat aut extinguatur; qua vero πανφύωτον, in quo nullæ tenebræ sint, I Joan. 1, 5, secus ac in creatis, ubi lux quidem quod sunt ex Deo, qui Pater est luminum; at tenebræ, quod a se*

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τῷ τὰ πάντα κατεργαζομένῳ καὶ εἰδοῦτι παρεῖς, ὕμνῳ σου, θεομακάριστε, τὸν σταυρὸν. Τοῦτον γὰρ καλλίστην ἐπέθηκας τοῖς μακροῖς σου πόνοις, καὶ ἀγωνίσμασι τὴν κορωνίδα. Ὑμνῶ τὸν σταυρὸν, ᾧ τὰς τιμίας χεῖρας καὶ ἱεράς ἐκτετακώς, τὸν Θεὸν σου καὶ Κύριον ἐδόξασας. Ὑμνῶ τὸν σταυρὸν, ὅτι σοι κλίμαξ ἀπὸ γῆς ἐπάγη πρὸς οὐρανὸν εὐθυβόλως ἀναπέμπουσα· ὅς καὶ ἄρματος πυρὸς θάττον, καὶ φλογερῶν ὀχημάτων ὀξύτερον καὶ ἐνθεώτερον, σφόδρα μὲν ἐπῆρε τῆς γῆς, ὑψηλέμιον δὲ σε φερόμενον τῷ Ὑπερούρανῳ προσεπέλασε καὶ προσήρμοσεν.

Καὶ γὰρ τὴν Αἴγυπτον ἐπιῶν, καὶ τὰ σκηνώματα κατασκηνώσας Κηδάρ, καὶ ἐπὶ πολὺ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ ἀληθινὸς Ἰσραηλίτης, καὶ παρὰ τοῖς ἔσχοτισμένοις ὁ πεφωτισμένος παρφηκῶς· καὶ ὄσους ἀξιούς ἐν αὐτοῖς εὔρεν, υἱούς φωτὸς καὶ ἡμέρας ἐργασάμενος, οὕτως ὑπὲρ πάντων ἀνῆλθεν ἐπὶ σταυροῦ· ἐν μιᾷ μὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον πόλεων (Ὀστρακίνη καλουμένη) ὡς ἀμνὸς καταθρόμενος· πάσαις δὲ χώραις καὶ πόλεσιν τοῖς οικείοις παθήμασιν εὐπλατευόμενος τὸν Χριστόν· καὶ οὐχ ὡς δεινὸν τι πάσχων, οὐδ' ὡς ἀλγυνόμενος τὴν ψυχὴν, ἐδυσχέρανε τοῖς σταυρωταῖς· ἀλλ' ὡς εὐεργετούμενος μᾶλλον αὐτοῖς προσελάλει, καὶ προσεμεῖδιζα, σωθῆναι παρακαλῶν· καὶ ἀνανεῦσαι μὲν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀπάτης καὶ δεισιδαιμονίας παραινῶν· τὸν τοῦ οὐρανοῦ δὲ καὶ τῆς γῆς Δεσπότην ἐπιγνώναι παρεγγυῶν.

Χάριν οὖν ὡσπερ αὐτοῖς τῆς εὐεργεσίας ἀποτιννύς, ὅτι καθαρῶς αὐτὸν κἀν τούτῳ μιμητὴν ἀπέδεικνυσαν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ῥάστην αὐτῷ καὶ ἐπιτομον οἶμον διὰ τοῦ σταυροῦ, καὶ τρίβον εὐθετον ὠδοποιούν πρὸς οὐρανὸν, παρεκάλεῖ νοουθετῶν πάντας εἰδέναί Χριστόν. *Εἰδέναί τὸν Ἰησοῦν, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ἥδύ, τὸ μακάριον, τὸ ἅγιον, τὸ ἀχραντόν, τὸ ἀχροτόν, τὸ νέφει μὴ κρατούμενον, τὸ νυκτὶ μὴ διακοπτόμενον, τὸ σώματι μὴ ἐπιπροσθούμενον, τὸ τόπῳ μὴ περιβιγτόμενον, τὸ μόνον ἄξιον τοῦ ζηλοῦσθαι καὶ ποθεῖσθαι· τὸ μόνον ἄξιον τοῦ πιστεύεσθαι καὶ ἀγαπᾶσθαι· τὸ ἀσφύωτον καὶ πάνφωτον (30)· τὸ αδυτόν καὶ ασθεστον φῶς. Τοῦτο Θεὸν εἰδέναί, τοῦτο ἐφίεσθαι, τοῦτο ζητεῖν διὰ πάσης πράξεως (31) θεοτελοῦς, διὰ πάσης θεωρίας ὑπερφαοῦς, ὡς ὄντως ὄν, καὶ ἐκ τοῦ ὄντως ὄντος ἀνάρχως ἀπαυγαζόμενον Πατρός. Τοῦτον δεῖ σέβειν ἐν Πνεύματι Θεοῦ, ὡς Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἀληθῆ· εὐλαβεῖσθαι δὲ καὶ ὑμνεῖν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐνσάρκον οικονομίαν, τὴν ἐκ Παρθένου φημι γεννησιν, τὴν δι' ἡμῶν, ἐν ὑμῖν ἤδη πλατύτερον κα-*

existant.

(31) Θεοτελοῦς πράξεως. Quasi, quæ divino munere consummationem habeat: quæ vox Nicetæ frequens, ipsa elegans et theologica: ut et quæ sequitur, ὑπερφαοῦς θεωρίας. Hujusmodi contemplatio, quæ omnem vincat lucis fulgorem.

κηρυγμένην· καὶ τὴν σταύρωσιν ὁμολογεῖν, καὶ τὴν ἀνάστασιν· δοξολογεῖν, καὶ τὴν ἀνάληψιν· προσκυνεῖν, ὡς τῆς ἀκρας αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ δυνάμεως γνωρίσματα· ὡς σωτηρίας μὲν καὶ ζωῆς αἰωνίου πρόξενα τοῖς ἐν πίστει καταδεχομένοις· κατακρίσεως δὲ καὶ κολάσεως τοῖς ἀπίστοις γενησόμενα.

Παρήγγελλε δὲ μηκέτι τῶν ζώων τὰ εὐπρεπῆ δόξαντα θεοποιεῖν· κτηνῶδες γὰρ καὶ ἄλογον κομιδῆ· μηδ' ἀφύχοις μορφαῖς ὅλως ἀνθρώπων ἢ θηρίων προσέχειν τὸν νοῦν· ἀνασθητον γὰρ καὶ σφόδρα θηριῶδες τε καὶ παχὺ· ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πάθει τῆς ψυχῆς, ἐπιθυμίᾳ, φτημί, καὶ θυμῷ προστετηκέναι περιπαθῶς· μηδὲ δι' ὑπερβολὴν φιληδονίας, τοῖς ἀπὸ τῆς ὕλης ἀπὸ δειλεάσμασιν ὡς ὑπεκκαύμασιν ἐκπυρῶντας θεοποιεῖν. Ἄστοπον γὰρ καὶ ἐπισεικῶς Αἰγύπτιον καὶ δαιμόνιον· Σώφρονι δὲ λογισμῷ πρὸς τὸν εἰς ὑμᾶς εὐαγγελισθέντα Λόγον ἀναγόμενοι, καὶ τῷ αὐτοῦ λόγῳ καὶ νόμῳ τυπούμενοι, οὕτως ἂν τῆς ἐπηγγελμένης ἐπιλαβέσθαι δυνήσεσθε ζωῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

aietal, ad eum qui ad vos prædicatus est, Sermonem subuehi, illiusque doctrina ac lege imbui contigerit, vitam promissam nancisci licebit, in Christo Jesu. Amen.

Τοιαύταις τῶν λόγων ὁμιλίαις ὁ ἀξιοθαυμαστότατος ἀνθρώπος ἐμφιλοσόφων τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐπὶ πολὺ στηρίζων τοὺς παρεστῶτας ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἐπ' αὐτῷ μὲν ἀνωμένους, ταῖς ἐμφιλοσόφοις παραμυθούμενος θεηγορίαις· τῶν ἐσταυρωκότων δὲ κατευμεγεθῶν ὡς εὐεργετεῖν, ἀλλ' οὐ δυναμένων λυπεῖν. Ἐἶτα, τῶν μὲν ἀποσιωπησάμενος, ἡσυχῇ δὲ τῷ Κυρίῳ ἐξομολογούμενος, ἐξεδήμεις μὲν ἐπιδόξως τοῦ σώματος, καὶ μάλα προσηνῶς καὶ ἡδέως ἀπολυόμενος· ἐνεδήμεις δὲ ἐν τόπῳ σκηνῆς θυμαστικής, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως ἤχου ἑορταζόντων, πρὸς τὸν ὑπερουσίως ἀναλαμβάνοντα σε μετὰ χαρᾶς ἀνεκλαλήτου καὶ δεδοξασμένης εἰσηλθεὶς Χριστόν.

Χαῖρε τοῖνον, ὦ μάκαρ Ἰάκωβε, καὶ ἀριστε τοῦ Λόγου καὶ αἰδίμε μαθητά· Καὶ γὰρ χαῖρεις ὄντως, ὡς τῆς ἀδιαδόχου καὶ ἀληθινῆς καὶ μυστικῆς ἔκγονος χαρᾶς· ὡς τῶν ἔργων Θεοῦ καὶ λόγων ἱεροφάντης, καὶ ἱερουργός καὶ μυσταγωγός· ὡς τῆς τιμίας καὶ ἱερᾶς καὶ σεπτῆς δωδεκάδος τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων συμπληρωτής.

Χαῖρε, ὅτι, υἱὸς ὢν ἀνθρώπου, καὶ υἱὸς Θεοῦ οὐκ ἀκοῦσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ γενέσθαι κατηξίωσαι· τὸ μὲν φύσει, τὸ δὲ θέσει· καὶ τὸ μὲν, κατὰ τὴν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὁμοίότητα, τὸ δὲ ἐξαιρετόν, μετὰ τῶν ὑπερτάτων τοῦ Λόγου κληρούμενος ὁπαδῶν.

Χαῖρε, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ. Σε γὰρ, καθὼς ὁ μεγαλοφωνότατος Ἠσαίας φησὶν, τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ Κύριος ἐξαποστέλλει, Τῇ ἡμέρᾳ, λέγων, ἐκείνη, ἔσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγυ-

A crucem confitendam, resurrectionemque laudibus prosequendam, atque ejus in cælum receptionem adorandam; tanquam nimirum summæ ipsius benignitatis ac potentiae certa documenta: ut illis quidem qui fide suscipiant, salutem vitamque allatura; ut vero incredulis, judicii et condemnationis futura causa.

Admonebat autem id genus animalia, quæ decorum aliquid ac formosum habere videantur non amplius in deos consecranda. Rem enim valde pecuinam ac a ratione abhorrentem esse. Nullis prorsus inanimatis formis hominum aut bestiarum attendendum animum; id enim eorum esse qui humanitatis omni sensu careant, valdeque ex bestiarum indole crassumque. Quin nec affectibus animi (cupiditati scilicet et iræ) libidinose adhærendum; nec committendum ut libidinis exsuperantia, terrenis illecebris tanquam incentivis succensus ejusmodi affectus ac perturbationes, deos faciamus. Quippe rem absurdam et plane Ægyptiacam damnique propriam; sed, dum sobrio mentis sensu,

Ejuscemodi fabulationibus, homo Jesu, admiratione dignissimus præclare philosophans, inque longas horas astantes e cruce confirmans; atque eos quidem, quos moleste habebat tui hæc supplicii immanitas, sapientissimis divinis prædicationibus consolans, eos vero qui in crucem sustulerant magnitudine animi superans, tanquam qui demereri, non injuriæ aliquid aut molestiæ inferre possent: tumque ab humano cessans colloquio, ac silentio Domino confitens, excedebas gloriose e corpore⁶⁶, valde placida atque dulci resolutione, inque locum tabernaculi admirabilis commigrabas, usque ad domum Dei⁶⁷: atque in voce exsultationis soni festum agentium, ad eum qui eximia quadam ratione assumeret, cum inenarrabili et glorificato gaudio ad Christum ingressus es⁶⁸.

Salve igitur ac gaude, beate Jacobe, præstantissime pariter atque inclyte Verbi discipule. Plane etenim gaudes, tanquam immortalis verique ac mystici gaudii proles, tanquam Dei operum sermonumque sacer interpret, ministerque ac doctor; tanquam qui venerabilem et sacrum colendamque compleas duodenarium sublimium apostolorum chorum.

Gaude quod, cum Filius hominis esses, nedum ut audires Dei Filijus, sed ut etiam efficereris consecutus es; alterum quidem, natura; alterum vero, gratiæ munere: atque alterum, qua cunctis perinde hominibus similis es; alterum cum supremis nactus Verbi discipulis ac sectatoribus.

Ave sis, homo Dei. Te enim quemadmodum vocalissimus prophetarum Isaias ait, Dominus Ægyptiis mittit. In die illa, inquit, erit altare Domino in regione Ægypti, et mittet eis Dominus hominem, qui

⁶⁶ II Cor. v, 8. ⁶⁷ Psal. xli, 5. ⁶⁸ I Petr. I, 8.

salvabit eos : et notus erit Dominus Aegyptiis : et vota
vovebunt Domino, et reddent ⁶⁶.

Gaude quod et in te ut præstantissimo, ac velut
qui ad præstantissimam Filii hæreditatem attingeres,
juxta sacratissimum oraculum, funes ei ceciderunt;
quicumque tandem hi intelligendi sint funes ⁶⁷.
Arbitror autem dilectionis Spiritus vincula, quibus
te pariter ac reliquos spiritualis thalami filios con-
strictum traxit, necnon contubernalem et commen-
salem supremo atque mystico illo cœnaculo assump-
psit, non aspectabili ratione, sed intelligibiliter; non
temporaneæ, sed æternæ: non fluxæ causa vo-
luptatis, sed stabilis gaudii: nec ejus gratia
jucunditatis, quam humanus ipse animus sibi
fingeret possit; sed cujus neque oculus, nec
unquam auris rei experimento sensum fecit,
nec vero mortalis cujusquam mens intellexit ⁶⁸.

Gaude quod non sola gratia, sed ex mercede at-
que præmio (juxta scilicet prolixorum certami-
num atque laborum pro victoria retributione)
cœlorum regnum adeptus es; cunctisque divinis
virtutibus, et cunctis veritatis et pietatis et ju-
stitiæ operibus; præterea vero etiam crucis sup-
plicio similis Salvatori effectus, atque hinc ma-
jori fiducia atque favore auctus, pro Ecclesia
ad Regem ac Deum intercedere sufficis. Licet
etiam, ac facultas est, benignissime regalissimeque
Dei Filii, tenuitatis nostræ meminisse, atque Domi-
num suppliciter rogare, ut nos quoque, Dominica
digne voluntate institutis vitæ rationibus, vestræ
partis efficiamur, ac cœlestibus Dei bonis una Vo-
biscum perfrui mereamur; in Christo Jesu Domino
nostro, cui est gloria et potestas et honor atque
adoratio, una cum æterno Patre ac vivifico Spiritu,
nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO IX.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli Philippi.

*Haurite aquam in gaudio e fontibus salutaris ⁶⁹,
nobis acclamat prophetarum vocalissimus. Quosnam*

⁶⁶ Isa. xix, 19. ⁶⁷ Psal. xv, 6. ⁶⁸ I Cor. ii, 9. ⁶⁹ Isa. xii, 3.

32) Fecit ὁμωνυμία Philippi diaconi, unius
septem diaconis, viri ex ipsa Lucæ historia cla-
rissimi, cum Philippo uno ex duodecim primique
ordinis apostolo, ut veterum simplicitate res illo-
rum confunderentur; ac quæ sunt diaconi, apo-
stolo tribuerentur, vicissimque, ea præsertim ra-
tione quod et apostoli nomen veterum usu illis
commune. Periude enim apostolos dici invenias,
qui secundi ordinis discipuli essent, ac qui primi;
maxime vero qui in illis præstarent Evangelii fun-
ctione, in quibus nobilissimus Philippus diaconus:
hinc κατ' ἐξοχήν ac singulari excellentia prædi-
candi Evangelii, εὐαγγελιστῆς dictus; Act. xxi, 8, ac
si Prædicatorem absolute dicas: quod ipsum aposto-
licæ Sedis indulgentia nobis addictum nomen; atque
utinam (S. P. Dominici, aliorumque in ordine insi-
gnium εὐαγγελιστῶν et prædicatorum spiritu vere

Ἀπείρων· καὶ ἀποστελεῖ αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον,
ὃς σώσει αὐτούς· καὶ γνωστὸς ἔσται Κύριος τοῖς
Αἰγυπτίοις· καὶ εὐξονται εὐχὰς τῷ Κυρίῳ, καὶ
ἀποδώσουσιν.

Χαῖρε, ὅτι καὶ ἐν σοὶ ὡς κρατίστῳ, καὶ ὡς μερίδι
τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κρατίστης κληρονομίας κα-
θεστῶτι, τὰ σχοινία, κατὰ τὸ ἱερώτατον λόγιον,
ἐπέπεσεν αὐτῷ· ἅτινα δὴ ταῦτα νοητέον σχοινία· οἶ-
μαι δὲ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος τοὺς δεσμούς,
οἷς καὶ σὲ, μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ νοητοῦ νυμφῶνος
υἱῶν, ἀναδησάμενος συνανέβλωσεν· ὁμῆστίδν τε καὶ
ὁμοτράπεζον κατὰ τὴν ὑπερτάτην καὶ μυστικὴν
ἀνέλαβε παστάδα· οὐκ αἰσθητῶς, ἀλλὰ νοητῶς· οὐ
προσκαίρως, ἀλλ' αἰωνίως· οὐδὲ βεούσης ἡδονῆς,
ἀλλὰ μενούσης χαρᾶς· οὐκ εὐφροσύνης χάριν, οἷας
B ἄν καὶ ἀνθρώπινος ἀναπλάσαι λογισμὸς, ἀλλ' ἦς
οὔτε ἔψις, οὔτε ἀκοή ποτε τῆς πείρας ἐπήσθετο,
οὔτ' οὖν διάνοια ἐνενοήθη βροτοῦ.

Χαῖρε, ὅτι οὐ χάριν μόνον, ἀλλὰ καὶ μισθόν, εἴτ'
οὖν ἐπαθλον ἀξιόδικον τῶν μακρῶν ἀγώνων καὶ πό-
νων, τὴν οὐράνιον βασιλείαν ἀπηνέγκω· καὶ πάσαις
Θεοῦ ἀρεταῖς, καὶ πᾶσιν ἔργοις ἀληθείας καὶ εὐσε-
βείας καὶ δικαιοσύνης· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν σταύρω-
σιν ἐξωμοιωμένος τῷ Σωτῆρι, καὶ διὰ ταῦτα παρρη-
σίας πλείονος ἠξιωμένος, ἱκανῶς ἔχεις ὑπὲρ τῆς
Ἐκκλησίας τῷ Βασιλεῖ ἐντυγχάνειν καὶ Θεῷ· ἱκα-
νῶς ἔχεις, ὧ φιλαγαθώτατε καὶ βασιλικώτατε τοῦ
Θεοῦ παῖ, καὶ τῆς ἡμετέρας μεμνησθαι μετριότη-
τος, καὶ ἐντευξιν ἰκετήριον τῷ Δεσπότη προσαγαγεῖν·
C ὡς ἄν καὶ ἡμεῖς ἀξίως τοῦ Δεσποτικοῦ θελήματος
πολιτευσάμενοι, τῆς ὑμετέρας γενώμεθα μερίδος,
καὶ τῶν οὐρανίων σὺν ὑμῖν ἀπολαῦσαι καταξυθῶ-
μεν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ
προσκύνησις, ἅμα τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ ζωοποιῷ
Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

*Εἰς τὸν ἀγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Φίλιπ-
πον (32).*

*Ἀντιλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πη-
γῶν Σωτηρίου, ὃ τῶν προφητῶν μεγαλοφωνότατος*

D apostolico apostolorum successoribus ipsa arre-
pti instituti professione adjutores, vera ipsi suc-
cessione) rem impleamus. Habuisse Philippum unum
e septem filias quatuor virgines, quæ prophetarent
Cæsareæ in Palæstina, auctor est Lucas Act. xxi
citato: ipsumque hoc de diacono sive evangelista
dictum, traxisse videntur Clem. et Polycrat. ad
Philippum apostolum ex duodecim. Euseb. l.
iii, c. 39. Clementem refert in hæc verba apostolos
recensentem, qui uxores habuissent, propter illos
qui nuptias repudiarent. Ἡ καὶ τοὺς ἀποστόλους
ἀποδοκιμάσουσι; Πέτρος μὲν γὰρ καὶ Φίλιππος ἐπαι-
δοποιήσαντο. Φίλιππος δὲ καὶ τὰς θυγατέρας ἀνδρά-
σιν ἐξέδωκε. Καὶ ὅς Παῦλος οὐκ ὀκνεῖ ἐν τινι
ἐπιστολῇ τὴν αὐτοῦ προσαγορεύσαι σύζυγον, ἣν οὐ
περιεκόμιζε, διὰ τὸ τῆς ὑπηρεσίας εὐσταλές. Ἀν-
forte etiam apostolos reprobabunt? Petrus enim ei

ἡμῖν ἐμβοᾶ. Τίνας δὴ λέγων τοῦ Σωτηρίου πηγὰς, ἢ τοὺς δώδεκα τοῦ Σωτῆρος μαθητὰς, οὓς χάκειναι

Philippus liberos susceperunt. Philippus etiam filias viris collocavit. Paulus quoque in quadam epistola, suam ipsius conjugem compellere non veretur. Quam tamen ideo minime circumduxit, ut expeditior ministerium suum expleret. De Pauli conjugio perinde astipulatur Methodius Martyr in *Symposio*, nec defunctorie ex ipsis Pauli verbis videtur conficere. Card. Baron. an. 58, n. 113, de hac Clementis auctoritate: *Quod autem tradit Clemens Alexandrinus, Philippum filias suas nuptui dedisse, non de Philippo diacono manifestum est loqui, sed de Philippo apostolo: nam adversus eos agens, qui nuptias improbarent, etc.* Mihi tamen nihil inde conficitur, ut necessario loqui putem Clementem de Philippo uno de duodecim; quod apostoli nomen ita commune erat, illis præsertim qui inter discipulos secundi ordinis quasi coryphæi erant, summisque ipsis apostolis pene conserti, cujusmodi erat Jacobus frater Domini, Jerosolymorum antistes, quem sic Paulus absolute apostolum dicit, atque neminem præterea apostolorum vidisse Jerosolymis, nisi Jacobum fratrem Domini. Erat magni ponderis ad nuptias astruendas Philippi diaconi et Evangelistæ exemplum et auctoritas, quod præsertim ejus cum laude nuptiarum et filiarum in Scriptura mentio exstaret; ut et Petri et ipsius Pauli, juxta quod veteres illi intellexerunt. De Polycrate major est difficultas, cujus semel et iterum ab Eusebio refertur auctoritas: l. iii, 31 et l. v, c. 24, quo utroque loco in vulgatis Eusebii, Φίλιππον τὸν τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Ut nulla expositio satisfacere videatur, ne Philippum, cujus filiarum memorentur, existimaverit primi ordinis apostolum, Christoph. tamen utroque loco, *Philippum dico, unum e septem diaconis.* Ubi Hent. Vales.: *Christophorsonus hoc loco nequaquam boni interpretis officio functus est, qui pro Philippo uno ex duodecim apostolis, Philippum unum ex septem diaconis substituit.* Utroque loco margini ascriptum Φίλιππος εἰς τῶν ἑπτὰ διακόνων, undecunque tandem vel Genevenses vel ipse Christophorsonus eam emendationem habuerint; atque utinam ex cod. ipsa antiquitate probato. Hieron. perinde in Polycrate τῶν δώδεκα ἀποστόλων legit. Verum Rufinus, priore quidem loco, *Dico autem de Philippo, qui fuit unus ex apostolis, qui dormivit apud Hieropolem,* absque illa voce τῶν δώδεκα, ex duodecim; cui proinde vel defuerit, vel illi glossena temere insertum textui, ac Scripturæ adversum, cujus auctoritate niti videatur Polycrates in Philippi filibus, existimata sit. Altero vero, in quibus est *Philippus evangelista, qui dormivit apud Hierapolim.* Quæ ipsa Christophorsoni emendatio est; nec plagiarius videri facile Rufinus possit, qui alterum pro altero substituerit. Facilius fuit obreperere Hieronymo, qui non Eusebii interpretem agebat, sed ex ejus Historia, prout memoriarum succurrebat, Catalogum suum texebat; in quolibet non ubique assecutum esse Eusebium vellemque ut Valesius Rufini auctoritatem vexasset, non uni Christophorsoni detraxisset. Eusebius c. illo 31, l. iii, relato ex Caii dialogo consentaneæ superioribus de Philippi et filiarum Hierapoli Asiæ civitate exitu, ubi earum et patris sepulcrum visitur, subdit ex Luca in Actibus apostolorum de filibus Philippi evangelistæ apud Cæsaream Judææ unius e septem; quasi sentiat, ac existimet, eas auctoritates consentaneæ Scripturæ non nisi de Philippo, uno e septem ac diacono, intelligendas esse: ejusque unius exstare apud veteres ipsamque Scripturam, nuptiarum certum monumentum; nullius præterea apostolorum, excepto Petro, ut sensit Hier. *contra Jovinian.*, vel etiam Paulo, in sententia eorum qui locos Scripturæ de ejus conjugio exponunt. Quatuor Philippi filias, et quidem virgines ac prophetides habet

A vero dicit salutaris fontes, nisi Salvatoris duodecim discipulos: quos ipsos duodecim illi in deserto

sacer textus: Polycrates trium duntaxat meminit, earum nimirum quæ in Asia quieverunt, cujus in ea Christianitatis refert στοιχεῖα, lumina, primaque quasi sidera: duæ scilicet Hierapoli, quæ virgines permansere; tertia Ephesi quam et pater viro locaverit, ut auctor est Clemens, nulla cum sacro textu contrarietate; in quo sic virgines dicuntur, ut non sit necesse Deo sacras intelligere; vel quibus interdictum nuptiis esset. Tertiarum illius memoriam recolunt Græci die 4 Sept. et Ermionem vocant, quæ vere divino Spiritu vitam instituerit, ut auctor est Polycrates, innumerisque clara miraculis et sanationibus, egregio martyrio consummata sit Adriano imperatore, ut multis ibi Græci. Adjungunt Eutychem quasi sororem Menææ, de qua tamen nihil addunt. Græci in Menæis 11 Oct. festum celebrant, τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Φιλίππου ἐνδὸς τῶν ἑπτὰ διακόνων, cujus filias dicunt, ac Tralli in Asia, aut procul Epheso, ad Dominum emigrasse aiunt, nulla martyrii facta mentione: Philippi vero apostoli ex duodecim, natale consignatum habent 14 Novemb., ubi nihil de ejus filiabus, sed ea solum quæ stylo exornat hic Nicetas, vel etiam Metaphr. de ejus Hierapoli in Asia cum Bartholomæo agone et consummatione. Quodque duæ Philippi diaconi filiarum virgines ibidem quieverint et sepultæ sint, crediderint forte veterum quidam filias esse ipsius Philippi apostoli ex duodecim, dixeruntque hinc inde prope patrem sepultas esse; quod, ut ita existimemus, nihil cogit. Certe ex sanctæ Ermiones et sororis actis illic relatis, liquet in Asiam concessisse, non patris adveniendi causa, sed Joannis Theologi, quod idem Magdalensæ contigit, ut ex sincerioribus veterum monumentis liquet: ex illis nimirum quæ de illa graviter scripsit Modestus Hierosolymorum antistes Photii text. cclxxv; *orat. De mulieribus unguentiferis: quem ejus locum miror viro pio, erudito acque litterarum amati obrepisse ut nudiustertius ad sanctam Deiparam traheret; quasi illa sit Maria Magdalena virgo ac martyr quæ sic Joannis studiosa Ephesi quieverit, illuc Joannem secuta: et quasi Molesti locus hic obstet Juvenalis item Hierosolymitani antistitis verbis, quibus ad Pulcheriam Augustam testatus est Hierosolymis quievisse, ejusque corpus translatum esse; quod et pluribus expressit Damascenus *Orat. 2 De dormitione sanctæ Mariæ*, quasi ex historia Euthymiaca, valde mihi suspecta, et quæ omnibus apocryphis addat illud de Thoma desiderato in transitu et exsequiis sanctæ Mariæ, cum quasi ex nube divinitus omnes apostoli præsto fuissent ac advenissent, ut funus illud et exsequia honestarent. Siquidem enim humana industria (etsi a Deo moniti) iter confecerunt, esset aliqua ratio traditoris illius adventus Thomæ, et post triduum a sepulto Mariæ corpusculo, quod in locis remotioribus prædicationis munus obiret, et apud Indos: quod autem ita miraculo sit, ut vult illa historia, nullas ex locorum distantia patitur istiusmodi moras; ac liquet plane istud de Thoma confictum, ex eo quod Joan. xx abfuisse scribitur, cum Dominus ipsa die Resurrectionis sero apostolis apparuit. Nihil ejusmodi quotquot nobis exstant apocryphi Ἰωάννου τοῦ Φλόγου, Melitonis, Joannis Thessalonicensis, quæ omnia vulgare licuit, sed non libuit, excepto Melitone, quod jam vulgatus esset, et cui viderer medicinæ aliquid posse facere, aut ab eo ejusque furfuribus lectori cavere. Andreas Cretensis archiepiscopus, ipse Jerosolymis educatus ejusque urbis clero clarus, paulo Damasceno antiquior, et qui primus hanc materiam recte tractasse scribitur ab auctoribus mihi in *Bibl. conc. prolatis*, diligenter rimatus antiqua monumenta, nullam in eis Euthymiacam Historiam offendit, aut dignam putavit, cui assumptæ Mariæ*

palam designaverunt fontes, ad quos pridem Israel castrametatus est, cum Pharaonem atque Ægyptum fugisset:⁷⁰. Hos quoque Israelis fontes dictos arbitror, ex quibus in Ecclesiis Deum benedicere jubet beatus David⁷¹. Nullis enim verbis explicabili mentis altitudine ac capacitate, ad fontanum ipsum unicunque spiritualium aquarum principium deducti, indeque jugiter in eos manans illuminatricis theologiæ fluentum suscipientes, atque eo affatim repleti, jugem omnibus sitientibus uberemque medelam secanturiunt.

Ad tales igitur fontes aquarum desiderio feramur, cervorumque in morem ardentius siticulosi huncce laticem ineuntes atque gaudio haurientes⁷², nostrum ex illis desiderium impleamus⁷³. Ne tamen ingratis moribus ac brutorum similes, ingenui animi nulla probitate donum ejusmodi atque beneficium sumamus: sed repleti aqua viva⁷⁴, viventem hostiam sanctam, rationabile obsequium nostrum, honoris titulo illi rependamus⁷⁵; nempe continue (quos dixi) vitales benedicendo fontes; ac per illos, ad divinisimum illum unumque universorum fontem, laudem ferentes.

Natura quidem indivisus indissectusque sacratissimus duodenus apostolorum chorus; ac sicut unus Dominus, unaque fides et gloria et gratia illis inerat, sic et ipsi unum Christi corpus exstiterunt⁷⁶: sicque unius laus, communis universorum laudatio exstitit, quemadmodum etiam eadem pene omnes virtute claruerunt. Cum tamen cujusque seorsim sacram memoriam celebremus, ac velut diversis Christi membris, personales eorum proprietates distingua-

ασφῶς αἱ κατὰ τὴν ἔρημον δώδεκα προετίθων πηγαί, αἷς ὁ Ἰσραὴλ πάλαι Φαραῶ καὶ τὴν Αἴγυπτον παρενέβαλεν ἐκφυγῶν. Τούτους ἡγοῦμαι καὶ πηγὰς εἰρῆσθαι τοῦ Ἰσραὴλ, ἐξ ὧν ἐν ἐκκλησίαις εὐλογοῦν τὸν Θεόν, ὁ μακάριος προτρέπει Δαβίδ. Ἀφράστῳ γὰρ διανοίας βάθει, πρὸς αὐτὴν τῶν νοητῶν ὑδάτων τὴν πηγαίαν καὶ μίαν ἀρχὴν ἀναστομούμενοι Χριστὸν, κάκειθεν ἀνεκλείπτως τὸ τῆς φωτιστικῆς θεολογίας ρεῖθρον ἐπ' αὐτοὺς ἰὼν ὑποδεχόμενοι καὶ πληρούμενοι, ἀένναόν τε πᾶσι καὶ ἀφθονὸν ἱαμα τοῖς διψῶσιν ἀναβλύζουσιν.

Οὐκοῦν ἐπιποθήσωμεν ἐπὶ τὰς τριαύτας τῶν ὑδάτων πηγὰς, καὶ κατὰ τὰς ἐλάφους, διψητικῶς σφόδρα τοῦτο τὸ νάμα μετιόντες, καὶ μετ' εὐφροσύνης ἀπαντλοῦντες, ἐξ αὐτοῦ τὴν ἡμῶν ἀποπληρώσωμεν ἐπιθυμίαν. Ἀλλὰ μὴ ἀχαρίστως τῆς δωρεᾶς, μηδὲ τρόπον ἀλόγων, ἀγνωμόνως τῆς τοιαύτης μετὰσχωμεν εὐεργεσίας· πληρούμενοι δὲ τοῦ ζῶντος ὕδατος ζῶσαν θυσίαν, ἀγίαν, τὴν λογικὴν ἡμῶν λατρείαν, εἰς λόγον ἀποδῶμεν τιμῆς· προσεχῶς μὲν τὰς εἰρημένας ζωογόνους εὐλογοῦντες πηγὰς· δι' αὐτῶν δὲ τὴν αἴνεσιν πρὸς τὴν ζωαρχικωτάτην καὶ μίαν τῶν ὄλων ἀναφέροντες πηγὴν.

Ἀδιαίρετος μὲν οὖν κατὰ φύσιν καὶ ἀτμητος ἡ τῶν ἀποστόλων πανευαγῆς δωδεκάς· καὶ ὡσπερ εἰς Κύριος, ἐν Πνεῦμα, μία τε πίστις καὶ δόξα καὶ χάρις αὐτοῖς, οὕτως ἐν σῶμα Χριστοῦ πεφήνασι καὶ αὐτοὶ, οὕτω καὶ ὁ τοῦ ἐνὸς ὕμνος, κοινὸς τῶν ὄλων ἐστίν, ὡσπερ ἡ κατ' ἀρετὴν εὐδοκίμησις ἀπάντων σχεδὸν ἡ αὐτή. Ἀλλ' ὁμως, ἰδίᾳ τούτων ἐκάστου τὴν ἱεράν τελοῦντες μνημοσύνην, καὶ οἷα διαφόροις Χριστοῦ μέλεσι, τὰς κατὰ τὴν ὑπόστασιν αὐτῶν ἰδιότη-

⁷⁰ Exod. xv. 27. ⁷¹ Psal. lxxvii, 27. ⁷² Psal. xli, 2. ⁷³ Psal. cxxvi 5. ⁷⁴ Joan. iv, 10. ⁷⁵ Rom. xii, 1. ⁷⁶ Ephes. iv, 5.

aut translatae fidem astringeret, ejusque rei subsidio afferret (uno duntaxat allato Dionysio, cap. 3, *De divinis nomin.*), alia omnia monumenta, ut ipse clare profitetur in orationibus pridem Lipomano Latine, mihi utraque lingua, representatis auctisque. Quod tamen leve praesidium ei quod praesertim Maximus Dionysii scholiastes gravissimus, de sepulchro Dominico exponat, in quo sic vita suscepta, ac quod inde vivificum, quod Dominicum corpus suscepisset, isque inde triduanus resurgens, nobis vitam incorruptam, et qua ipse praevit, initiasset. Certe in eo maxime elucebat (poterantque intelligere apostoli virique apostolici) *infinitae virtutis ἀσθένειαν*, ut habent omnes codd. *imbecillitatem*, non, quod reddit Bibl., *potentiam*, quidquid tandem in suo cod. habuerit, vel illi obrepserit: haec nimirum divina exinanitio, nobis a Paulo praedicata. Idque adeo, si qua fides hujus Dionysii, cui nihil necesse istud de Mariae exsequiis addere, eoque gravare quod nullis veterum monumentis consonat, respuitque ipse Baron. an. 52. Sed haec justo plura. Ad rem nostram. Uti Magdalena, sic quoque quae Hierapoli Philippi filiae virgines consenuerunt, et ibi sepultae sunt, alia ex causa ibi hospitium delegerint, quam ut patre fruerentur, qui forte diem obierat, ut et Philippus ipse primi ordinis apostolus, antequam illae in Asiam pedem inferrent: sic vero Hierapoli consummatas, pietatis fidelium fuit, ut prope Philippi tumulum religiose deponerent, quae ipsae inter prima Christianitatis lumina cense-

rentur, et quarum in Scriptura consecrata esset memoria; quarum ipsae prioris habitationis aedificulae Caesareae venerationem haberent, quas Hieronymus eum Paula exstantes adhuc inviserit. Haec forte justo fusius. Unum mihi istud observare potuisse in suo Eusebio videtur vir in eo versatissimus, sic eum historiam primorum illorum temporum texuisse, ut ei duntaxat insereret, quae vel ex Scriptura, vel ex certis theologorum, quos laudat, monumentis haberet, non quae vel fama vulgaret, vel incertis auctoribus conscripta exstarent. Quo factum ut, tacitis rebus Jacobi Alphaei, in rebus Jacobi fratris Domini moratus sit, ex quo parum cautis, alter alteri substitutus, expunctusque qui vere apostolus et major, quod de duodecim: unus servatus qui ex Septuaginta, quod ejus res, non illius scripserit Hegecippus, exque illo retulerit Eusebius. Vel ergo summæ oscitantiae notandi Clem., Polycrat., Papias, qui quas Scriptura sic palam filias Philippo dat evangelistae, uni ex septem, dederint Philippo, uni ex duodecim, vel ipse Eusebius, qui, relatis eorum testimoniis, de Philippo primi ordinis apostolo, subdidit quasi confirmationis causa locum Actorum de Philippi diaconi filiiabus. Quod cum durum sit admittere, malim Christophorsoni post Rulinum emendationi stare, quam Valesio morem gerere. Hieronymus, ut sibi ipse non committatur, alii viderint: certe aliis etiam locis parum sui memorem, contraria locutum liquet; quae non est instituti urgere.

τας ἀφοριζόμενοι, ἰδίως ἐκάστῳ καὶ τὸν λόγον τῆς A εὐφημίας ἀποδώσομεν.

Τίς οὖν αὐτῶν ἐστὶν ὁ νῦν τὸν λόγον ἡμῖν πρὸς τὴν οἰκείαν εὐφημίαν ξεναγαγών; Τίς ὁ μετὰ πρῶτον ὕπνον εὐθύς ἀφ' ἐσπέρας αὐτῆς ἀνιστῶν, καὶ τὴν ὄκνηρίαν ἀποσχευαζόμενος τῶν ψυχῶν, καὶ ἄλλον ἀλλαχόθεν πρὸς τοὺς τῶν ἁγίων οἴκους ἱερῶν συγγινῶν, καὶ πρὸς δόξολογίαν θείαν προθυμοποιῶν καὶ ἀναπτέρων; Ἡ πᾶσι δῆλον, ὡς ὁ μέγας Φίλιππος τὴν αὐτοῦ σήμερον ἐσάλπισε μνήμην, καὶ πάσας ἐν αὐτῇ τῶν εὐσεβῶν ἐκκλησίας πρὸς δόξαν Θεοῦ συγκροτεῖ. Οὐα δὲ τὴν πολυτελεῆ πανδαισίαν καὶ μυστικὴν, τὰ οἰκεία τῆς ἀρετῆς ἀνδραγαθήματα προβαλλόμενος, τούτοις δεξιούται τοὺς αὐτοῦ δαιτυμόνας καὶ ἐραστὰς. Φίλιππος, ὁ ἐκλεκτὸς καὶ δόκιμος καὶ πιστὸς ὄντως τοῦ Λόγου μαθητῆς, ὁ τὸν περιώνυμον B τῆς δωδεκάδος χορὴν συμπληρῶν· ὁ τίμιος λίθος, ὁ πάγκαλος, ὁ πανώριος, ὁ διαυγής, ὁ χρυσοειδής, ἡ χριστοειδής· ὁ λαμπρὰς ἀκτίσει τῆς χάριτος ὑπερφυῶς διηνηθισμένος. Φίλιππος, ὁ κάτω μὲν πατρίδα, τὴν Βηθσαϊδᾶ, πόλιν Ἀνδρέου καὶ Πέτρου λαχών· ἄνω δὲ τὴν μητρόπολιν αὐχῶν Ἱερουσαλήμ, τὴν οὐρανίαν καὶ ζῶσαν, καὶ ἀκατάλυτον πόλιν τοῦ Θεοῦ.

Οὗτος οὖν ὁ τρισμακαριώτατος ἀνὴρ, ὡσπερ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ τῆς αὐτῆς πατρίδος τῶν ὑψηλῶν ἐτύγγανε μαθητῶν, οὕτω καὶ γνώμης ὡν τῆς αὐτῆς καὶ διανοίας, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν δὲ συνειδήσεως καὶ C γνώσεως τῆς αὐτῆς, ὡς μόνον αὐτὸν εὑρε τὸν Ἰησοῦν· μᾶλλον δὲ τοῦτον ὁ Κύριος εὑρών, Ἀκολουθεῖ μοι, προσεῖπε, πάσης εὐθέως βήγνυται σχέσεως σωματικῆς· πάσης περικοσμίου προσπαθείας ἀθρόως ἀπολυθεὶς, πρὸς ὑπερκόσμιον ἐπιθυμίαν ἀνεφλέγη. Ἡθέλησε, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς ἐξελεσθῆναι εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὗρισκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολουθεῖ μοι. Οὐ μακρῶν ἐδέθησε πρὸς τὴν κλήσιν παραινέσεων· οὐ προέτεινε δωρεάς· οὐχ ὑποσχέσεων μνήμην ἐποιήσατο· οὐ μισθοὺς τῆς ἀκολουθήσεως προὔβάλετο. Ἐνὶ ῥήματι μόνῳ πρὸς μαθητείαν ἐπεσπάσατο, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ τῷ βραχεῖ τούτῳ ῥήματι φίλτρα γονέων εὐθύς ἔσθη· συγγενῶν, φίλων, οἰκείων διαθέσεως ἐπελήσθη, καὶ κτήμα καὶ χρήμα, καὶ πᾶσα τοῦ βίου παραφαῦλον ἐλογίσθη D κατασκευή, καὶ σαρκικὴ πᾶσα κατεμαράνθη στοργή· ἄλλη δὲ βλάστη φιλόκτητος καὶ ἔρωσ ἐνδοθεν ἄλλος, οὐράνιος, αὔλος ἀνέθαλλε καὶ πνευματικός.

Ἀπαξ τοῦ Λόγου φωνοῦντος ἤκουσεν ὁ Φίλιππος, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ τὸν ἀληθῆ καθηγεμόνα τῷ ἐντάλαματι γνοὺς, οὐκ ἐβλεψεν εἰς τὰ ὀπίσω λοιπὸν, οὐκ ἐδίστασε τὴν ψυχὴν, τὴν ἀκολουθήσασιν οὐκ ἐφεύσατο, οὐδ' ὡσπερ Ἐλισσαιὲ πρὸς Ἡλιοῦ καλούμενος, πρότερον τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα παρεκάλει καταφιλεῖν, καὶ τοῖς οἰκείοις συνταξάμενος, οὕτως ἀκολουθεῖν. Ἐγνω τὸν καλὸν ποιμένα τὸ πρόβατον, καὶ σπουδῇ τῶν ἀλλοτρῶν ἀπαλλοτριούμενος, δι' αὐτοῦ

mus, proprie etiam cuique laudatoriam orationem reddamus.

Quis igitur ex sacrato illo numero est, qui nobis impræsentiarum ad suas depangendas laudes nostram orationem ductat? Quis ille qui vix primo somno degustato ab ipsa statim vespera jubet surgere, decussaque animorum segnitie, hinc inde alios aliosque ad sanctorum ædes sacras concitat, atque ad divinas animis alacres erigit laudes, ac velut alas addit? Annon omnibus liquet, magnum Philippum velut clangente tuba suam hodie indixisse memoriam, cunctasque in ea piorum mentes ad Dei cogere gloriam, ipsumque haud secus ac dapes lautissimas atque mysticas, præclara sua apponentem virtutis facinora; his suos præmagnifice convivias ac B amatores excipere? Philippum nempe, electum illum, probatum ac vere fidelem Verbi discipulum, clarissimum illum complentem duodenum chorum: lapidem pretiosum, elegantissimum, pulcherrimum, pellucidum, aureis micantem fulgoribus, seu Christo similem; splendidis gratiæ radiis præmagnifice interstinctum atque florentem; Philippum, inquam, in terris quidem Bethsaida nactum patriam, Andreæ et Petri civitatem; sed qui in cælis, Jerusalem cœlesti vivaque metropoli, insolubilique Dei civitate gloriatur.

Hic itaque vir ter beatissimus, uti eadem satus prosapia, eademque natus patria ac præcelsi discipuli, sic ejusdem quoque animi ac sententiæ cum esset, ubi tantum Jesum invenisset; quin potius illo Dominus invento, *Sequere me* dixisset, ab omni statim corporali abreptus necessitudine, omnique repente solutus terrena affectione, supramundana cupiditate exarsit. *Voluit*, inquit, *Jesus exire in Galilæam, et invenit Philippum, et dicit ei, Sequere me* 14. Non proluxa adhortatione ut is vocanti obtemperaret, indignit: non munera obtulit: non pollicitationum memoriam injecit, non mercedem ac præmia his qui sequerentur dedita, in medium attulit. Uno duntaxat illi verbo, *Sequere me*, sibi discipulum addixit; brevique hac vocula parentum statim amoris vim exstinxit. Cognatorum, amicorum, necessariorum oblitus affectionis est: prædia, pecuniæ, omnisque vitæ spretus apparatus; carnalis omnis libido elanguit, germenque aliud amicitiae, ac amor alius, cœlestis ille, nihil terrenus ac spiritalis intus animo reffloruit.

Semel Verbi vocem audivit Philippus, *Sequere me*, veroque præceptore ex jussione agnito, non ultra aspexit retro, non animi anceps fuit, non sequi renuit, non sicut Elisæus vocante Elia rogavit, ut prius ambos parentes osculari liceret 15; ac necessariis vale dicto, sic sequeretur. Cognovit ovis bonum Pastorem 16, citoque liberatus ab alienis, per eum ad supernam ac mysticam festinus contendebat caulam. Quo etiam posthac auctore salutem consecutus

14 Joan. i, 43. 15 III Reg. xix, 30. 16 Joan. x, 14.

sempiternæ vitæ et pascua insedit et loca se-
desque.

Hæc Philippi, qua discipulum professus est, exor-
dia. Hæc vocationis illius ac electionis causa. Inde
toti crucifixus mundo, soli confixus cruci erat Chri-
sto¹⁷. Discipulorumque primoribus hæc chori capiti-
bus, ceu pari illis honore succenturiatus, ad solum
Magistri nutum sese extendebat, ejus solo amore
roboratus, atque ad virtutis decorem formatus, re-
gnique mysteriorum dignus habitus : quanta de-
mum facultas Verbo sacro-sancte doctori vinctus,
eique similis effectus.

Nec ipse quidem eum in modum bono perfrue-
batur, idipsum vero proximis occultabat : sed cum
bono animi proposito ac voluntate præclare nite-
ret, cum aliis quoque bonum communicat; inven-
toque primùm Nathanaele, ejus qui venturus esset,
adventum illi nuntiat. *Non jam amplius, inquit, in
spe est Israelis salus. Non amplius quod nondum præ-
sens existat, tanquam futurum, obscure animi ratio-
nibus repræsentamus. Adest enim, ac quem olim ma-
gnus Moses et prophetae spiritu præviderunt, extre-
misque temporibus Israeli Salvatorem suscitandum
prædixerunt, cum invenerimus (Jesum scilicet a Na-
zareth) eximisque ejus operibus inducti crediderimus,
cum eo libentissime morati, ejusque usi contubernio
sumus¹⁸*. His itaque penitus sermonibus captum, tan-
quam pulcherrimum venatum atque opimum, virum
Jesu adducit; hocque primùm animi vere impensi
pignus, ac sinceræ fidei certum argumentum Christo
exhibuit, verum illum Israelitam fructum ferens.

Sanctis igitur deinceps gratiæ sermonibus aurem
præbens, omniumque ipse oculis mirabillum inspe-
ctor factus, sacrarum quidem doctrinarum ope, omni
quod dejicit deprimitque atque infringit animum
purgabatur, omnisque ignorantiae depulsa caligine,
divinæ scientiæ cœlestisque sapientiæ luce profi-
ciens, magnifice illustrabatur; novis vero ac inau-
ditis operibus roborata fide, ac quotidie in interiori
renovatus homine et confortatus in virum perfe-
ctum, in mensuram crescebat ætatis plenitudinis
Christi¹⁹.

Hujusce perfectionis certum indicium, sanctæ di-
lectionis confirmatio, quam magnus ille Apostolus
perfectam, sanctam Magistro devotens, parem inde
amorem consequabatur. Quinimo, ille quidem bo-
norum auctor, ac qui natura dilectio sit, omnis
semper virtutis perfectione pollet, nullamque ejus
prorsus aut diminutionem admittit aut intensionem :
at qui exercitationis cultu, sive imitatione ad illam
enitantur, pro certa profectus ex virtutum luce ra-
tione, etiam perfectionis compotes efficiuntur; alii
quidem ad filiorum atque hæredum provehentes
classem ac dignitatem; alii vero, fidelium, qui ser-
vis deputantur, nanciscentes ordinem.

A πρὸς τὴν ἄνω καὶ μυστικὴν ἠπαίγετο αὐλὴν· δι' οὗ
καὶ σωθεὶς μετὰ ταῦτα, τῶν ἀειζῶων ἐπέθη καὶ νο-
μῶν καὶ μονῶν

Τοῦτο Φιλίππου τῆς μαθητείας ἀρχή. Αὕτη τῆς
αὐτοῦ κλήσεως καὶ ἐκλογῆς ἡ ὑπόθεσις. Ἐνταῦθεν
ὄλω σταυρούμενος τῷ κόσμῳ, μόνῳ συνσταυροῦτο
Χριστῷ. Καὶ τοῖς τῶν μαθητῶν κορυφαίοις, ὡς ὁμότι-
μος συντεταγμένος, πρὸς μόνην ἑαυτὸν τοῦ διδασκά-
λου συνέτεινε τὴν ῥοπήν, μόνῳ τούτου τῷ πάθῳ βω-
νόμενος, καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος τυπούμενος,
καὶ τῶν τῆς βασιλείας μυστηρίων καταξιούμενος,
καὶ τῷ μυσταγωγῷ λόγῳ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἐνούμενος
καὶ ἐξομοιούμενος.

Καὶ οὐκ αὐτὸς μὲν οὕτω κατετρώφα τοῦ ἀγαθοῦ,
ἀπὸ δὲ τῶν πλησίον αὐτὸ παρεκαλύφατο· ἀγαθὸς δὲ
κομιδῇ τὴν τῆς ψυχῆς πρόθεσιν ὦν, καὶ πρὸς ἄλλους
κοινοποιεῖται τὸ ἀγαθόν· καὶ πρῶτον εὐρηκῶς τὸν
Ναθαναήλ, τὴν παρουσίαν εὐηγγέλισατο τοῦ ἐρχο-
μένου. Οὐκέτι, φησὶν, ἐν ἐλπίσιν τῷ Ἰσραὴλ ἡ
σωτηρία. Οὐκέτι τὸ μήπω παρὸν, ὡς ἐσόμενον
ἀμυδρῶς ταῖς ἐννοιαῖς φανταζόμεθα. Πάρεστι
γάρ, καὶ, Ὅν πάλαι Μωσῆς ὁ μέγας καὶ οἱ προ-
φῆται τῷ πνεύματι προείδοσαν, καὶ ἐπ' ἐσχάτων
Σωτῆρα τῷ Ἰσραὴλ ἀναστήσεσθαι προείποσαν,
τοῦτον εὐρόντες ἡμεῖς, τὸν ἀπὸ Ναζυρετ Ἰησοῦν,
καὶ τῷ τῶν ἔργων αὐτοῦ πεπιστευκότας ὑπερ-
φυσεῖ, τὴν μετ' αὐτοῦ τρισάσμενοι πεποιήμεθα
συνόλκησιν. Τούτοις κατακράτος τοῖς λόγοις ἔλῶν,
ὡσπερ θῆραμα κάλλιστον, προσάγει τῷ Ἰησοῦ τὸν
ἄνδρα· καὶ τοῦτο πρῶτον ἐνόησας ἐνέχυρον ἀληθι-
νῆς, καὶ γνώρισμα πίστεως εὐκρινούς παρέσχε τῷ
Χριστῷ, τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον Ἰσραηλίτην καρποφο-
ρῶν.

Πᾶσιν οὖν καθεξῆς τοῖς λόγοις τῆς χάριτος ὑπ-
έχων τὸ οὖς· αὐτόπτης δὲ καὶ τῶν θαυμασίων πάν-
των καθεστῶς, ταῖς ἱεραῖς μὲν διδασκαλαῖς πάσης
μειωτικῆς ὑφέσεως ἀνεκαθαίρετο· καὶ πάσης ἀγνοίας
ἀποσκευαζόμενος τὴν ἀχλὺν, φωτὶ θεῶν γνώσεως κατ'
οὐρανίας σοφίας προκόπτων κατελάμπετο. Τοῖς
παραδόξοις δὲ τῶν ἔργων τὴν πίστιν βεβαιούμενος,
ὁσημέραι δὲ καὶ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ἀνακαινούμε-
νος καὶ κραταιούμενος, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον
ἡλικίας τοῦ πληρώματος ἀνήει Χριστοῦ,

Ταύτης τεκμήριον τῆς τελειότητος, ἡ τῆς ἀγίας
κραταιώσεως ἀγάπης, ἣν ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἀπόστολος
τελείαν, ἀγίαν ἀφιερούμενος τῷ διδασκάλῳ, τὴν
ἴσῃν ἐκεῖθεν ἀντελάμβανεν· μᾶλλον δὲ, ὁ μὲν ἀγα-
θοδότης, καὶ ἀγάπη κατὰ φύσιν ὦν, ἀεὶ ἐν τελειότητι
πάσης ἐστὶν ἀρετῆς, οὐθ' ὑφείσιν ἔλως, οὐτ' οὖν ἐπί-
τασιν προσιέμενος· οἱ πρὸς αὐτὸν δὲ δι' ἀσκήσεως,
ἦτοι μιμήσεως ἀνατεινόμενοι, κατ' ἀναλογίαν τῆς
διὰ τῶν ἀρετῶν προκοπῆς, καὶ τῆς τελειότητος
κατευστοχοῦσιν· οἱ μὲν, εἰς υἱῶν καὶ κληρονόμων
ἀνιόντες τάξιν· οἱ δὲ, εἰς δούλων καταντώντες πι-
στῶν.

¹⁷ Galat. ii, 19. ¹⁸ Joan. i, 45. ¹⁹ Ephes. iv, 15.

Οἱ τοίνυν ἱεροὶ καὶ μεγάλοι τοῦ Λόγου μαθηταί, ἄξινοι μὲν πάσης φιλίας τοῦ κόσμου καθεστῶτες, οἰκεῖοι δὲ καὶ φίλοι τοῦ οὐρανοῦ Πατρός· καὶ πάσης μὲν τοῦ νῦν αἰῶνος ἐρωτικῆς διαθέσεως ἑαυτοὺς ἀλλοτριοῦντες, μόνῃ δὲ τῆς ἀγάπης τοῦ θεαρχικωτάτου Νυμφίου τετραμένοι, καὶ αὐτῷ συνενούμενοι διὰ τοῦ Πνεύματος, τῆς ὑψηλῆς εὐμοιρῆσιν υἰότητος. Ὅθεν αὐτοῖς καὶ Πνεῦμα ἅγιον, πρότερον μὲν ὡς ἀτελέσιν, ἀτελῶς τε καὶ ἀμυδρῶς ἐνεργοῦν· ὕστερον δὲ, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἰκτὺ Μονογενοῦς ἀποκατάστασιν, τελετουργικῶς (35) ὡς τελείοις ἐπιδημοῦν καὶ θεοῦν, ἀρχοντας αὐτοὺς ἐπὶ πᾶσαν καθιστάνει τὴν γῆν· οὐκ ἐπικήροισ τιμῶν ἀρχαῖς, οὐδὲ βασιλείαν ἐπιζήλον καὶ περιτρεπομένην· ἀκατάλντον δὲ δόξαν, καὶ μὴ μετακίπτουσαν χαριζόμενον ἀρχὴν. Ἐπρεπε γὰρ τοὺς γεννωμένους ἀνωθεν, ἀνάλογον τῆ τοῦ Πνεύματος ἀιδιότητι καὶ τὴν κληρονομίαν λαβεῖν· καὶ τοὺς συμμόρφους τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς καθισταμένους, κατὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁμοίωσιν, καὶ τῆς ἀκηράτου κατασχέσεως μετασχεῖν.

Πᾶσαν τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς λαβόντος Χριστοῦ, πᾶσαν δι' αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην οἱ ἱεροὶ θεολόγοι τούτου κληρωσάμενοι, οἱ μὲν τὰς ἐξῆς λήξεις, οἱ δὲ τὰς ἐσπερίους διαλαγχάνοντες ἐπήρσαν· καὶ οἱ μὲν τὸ βόρειον, οἱ δὲ τὸ νότιον κλίμα διέθεον εὐαγγελιζόμενοι τῆς γῆς. Φίλιππος δὲ ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ παῖς, ὁ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων φωτοφανῆς καὶ γνήσιος κατὰ μέθεξιν υἱός· ὁ τοῦ Μονογενοῦς φίλος πιστὸς καὶ κατὰ χάριν ἀδελφός· τὸ τίμιον λόγευμα τοῦ Παρακλήτου, τὸ σκήνωμα τῆς ἀγνωσύνης τοῦ Ἰπεραγίου, τὸ στεφάνωμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ καλλώπισμα τῶν ἀποστόλων, τὸ ἐνερῶν φῆμα τῶν ἀσωμάτων· οὗτος τῆς Ἀσίας τὰ κλίματα (36) περιῶν, καὶ πάσαις μὲν χώραις καὶ πόλεσι

³⁵ Cant. ii, 5. ³⁶ Act. ii, 2. ³⁷ Psal. xliii, 17.

(35) *Τελετουργικῶς*. Opponitei quod dixerat ἀτελῶς τε καὶ ἀμυδρῶς. Si ergo, quasi vi divina secretius saceratusque operante, consecrante atque initiante. Est τελετὴ caeremonia ritus consecratio; τελετουργός δύναις Dionys. virtus divina operans in sacramentis; auctore Budæo, τελετουργία, consecratio. In apostolis ipse seipso τελετουργῶν divinus Spiritus, in nulla exteriori caeremonia divinius præstans in apostolis, ut in primitiis, quod in reliquis per signa sensibilla et elementa, quibus subjicere potuit, dum adhuc imagine versamur, nec ipsam omnino veritatem tenemus.

(36) *Τῆς Ἀσίας τὰ κλίματα*. Videtur Nicetas hanc unam Philippo assignare provinciam; alii tamen etiam alias addunt: Abdias Babylonius in Scythia primum prædicasse, ac certamen desudasse narrat, quo perfunctus in Asiam venerit, ubi Hierapoli dormierit, et quidem placida morte, quod cunctis adversatur. Omnes certe constanter docent, in ea urbe martyrio functum esse; nec de modo martyrii dissident, sed solum plus minusve explicant, quæ fuit erroris occasio card. Bar. dum ita scribit an. 54, n. 3: *De mortis genere discrepat ab Eusebio Nicophorus, et alibi idem Metaphrastes; sed nec horum alicui assentitur incertus auctor, qui scripsit passiones apostolorum. Incertum eum auctorem non*

Sacri igitur magnique Verbi discipuli, ab omni amicitia, quæ sæculi usu præstatur, extranei, ac Patris cœlestis necessarii atque amici: lique adeo tum repudiata ævi præsentis omni libidine, tum vero divinissimi Sponsi charitate vulnerati³⁵, eique per Spiritum copulati ac juncti, sublimem filiorum rationem nacti sunt ac nomen. Quamobrem hos quoque Spiritus sanctus, cum prius quidem tanquam imperfectos, imperfecte atque obscure afflaret³⁶; postea, Unigenito jam in cœlos recepto, consummativa (ut sic loquar) ratione ac consecrativa, quasi perfectis illis adveniens eosque deificans, principes constituit super omnem terram³⁷: non perituris magistratibus atque muniis augens, neque regnum ejusmodi tribuens, quod invidiosum sit atque facile evertatur, sed indissolubilem gratiam, ac imperium nulla unquam ratione ad alios transiturum eis consedens. Decebat enim, ut qui de supernis nati essent, hæreditatem quoque ac sortem æternitati Spiritus convenientem consequerentur: ac qui conformes gloriæ Unigeniti essent, pro similitudinis ejus ratione, etiam immortale decus perciperent.

Cum igitur omnem Christus in cœlo et in terra nactus esset potestatem, omnem per ipsum ejus sacratissimi Theologi sortiti orbem³⁷, alii orientales, alii occiduas, quæ obtigerant, partes inierant: atque alii quidem borealem, alii vero australem plagam, evangelizando percurrebant. At magnæ Dei puer Philippus, Patris ille luminum lucidissimus verusque participatione filius; Unigeniti fidelis amicus ac gratiæ indulgentia frater; nobilis Paracleti fetus, tabernaculum sanctificationis, ejus qui omni eminent sanctitati; Ecclesiæ corona, apostolorum gloriatio ac decus, spirituum deliciæ; hic utique Asiæ oras perlustrans, cunctisque provinciis atque urbibus vitæ doctrinam annuntians, eosque

³⁷ Matth. xxviii, 19.

moror, sive est Abdias, sive quis alius; Eusebio reliqui consentiunt: solum explicant modum crucis, quem ille tacuit, quod inverso capite et a pedibus perforatis calcaneis stipiti affixus: quo tanto supplicio, tumultuante etiam plebe, lapidibus appetitus, brevi animam reddidit. De tempore singularis est Hippolytus, quod Domitiano imperatore sublatum scribit. Menæa, peragratis Mysiæ et Lydiæ urbibus, Hierapolim venisse tradunt, quæ ipsæ Asiæ provinciæ sunt: nec enim Mysos seu Mæsos Europæo, videntur velle, quibus propius ad Galliam licuisset accedere, in qua prædicasse auctor est Isidor. lib. *De vita et morte sanctorum* c. 74. *Philippus Gallis prædicat Christum, barbarasque gentes vicinas, tenebris et tumentis Oceano conjunctas, ad scientiæ lumen fideique portum perducit*. Additque hoc munere perfunctum Philippum, in Phrygiam migrasse, ubi Hierapoli occubuit. Baronii opinionem, qui rem trahat ad Galatas Asiaticos, serio convellit ill. ac reverend. Petrus de Marca Parisiensis archiep. in epist. ad Henricum Vales. ejus Eusebio præfixa, adducto etiam Usserio Armachano, cap. 2 *De antiquitatibus Ecclesiæ Britannicæ*, qui ipse strenue Isidori lectionem vindicat, et Jacobi Berulii temeritatem notat, qui *Galatis, pro Gallis, in textu ipso, absque ulla nota veteris lectionis reposuerit*. Vellem testes

qui ad vitam erant ordinati, veræ vitæ per fidem concilians; captosque omnes a diabolo, innumerisque erroribus ac seductionibus perditos sapientiæ divinæ sermonibus hortamentisque captivans, ac regenerationis aqua emundans, gratiæque Spiritu illuminans atque consummans, ita nimirum Patri, qui in cœlis est, filios adoptabat. Cunctos vero qui variis passionibus seu morbis tenebantur, aut obsessi a dæmonibus erant, aut quovis alio sinistro casu afflictabantur, maleque habebant, solo sermone ac sacræ manus contactu sanabat. Ac quidem spiritali ratione, inaspectabilium hostium facies cædens, eos elidebat; ad sensum autem, quos illi seduxerant arguens, increpans, obsecrans⁸², magnifica, prædicatione prodigiorumque stupendis operibus, ad agnitionem veritatis paulatim adducebat^{83*}: B sacerdotesque ac præules fidelibus præficiens, quin et per loca Domino altaria exstruens, sacrumque sanctorum mysteriorum ritum tradens, necnon evangelicam, quoad liceret, eis legem constituens, in eum modum duplicis auctor beneficii (corpus scilicet demerendo atque animum) vir beatissimus credentibus erat.

Quemadmodum autem ingens sagena in mare missa, quanto amplius aquis immoratur, tanto majorem piscium copiam trahit⁸⁴; sic utique magnus Philippus annos complures cum gentilium multis populis versatus, longe confertam multitudinem eorum C trahit, qui illius opera nomen Christo darent. Decebat autem, ut tanquam Spiritus sagena, sanctorum angelorum manibus, velut ex mari in littus (in cœlestem scilicet stationem) eductus, si quid Dominica indignum mensa illi comes esset, id vero abjiceret; quidquid autem bonum et pulchrum ac pretiosum esset, Regi gloriæ cum honore offerret.

At quisnam Apostoli resolutionis modus? Est Phrygiæ urbs magna atque illustris, opum abundantia gloriæque fastigio superba (Hierapolim vocant), civium robore ac multitudine, nulli forte tunc magnarum per Orientem metropoleon primas cedens. Ad hanc magnus Philippus post longos viarum circuitus, post omnis generis pericula, labores, D ærumnas, post varia Evangelii causa tormenta

τὸν λόγον εὐαγγελιζόμενος τῆς ζωῆς· πάντας δὲ τοὺς εἰς ζωὴν τεταγμένους, τῇ ἀληθινῇ διὰ πίστεως προσάγων ζωῆς· καὶ πάντας μὲν ἐζωγρημένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ μυρία ἀπάταις καὶ πλάναις ἐξαπολωλότας, λόγοις σοφίας Θεοῦ καὶ παραινέσεσιν αἰχμαλωτίζων, καὶ τῷ τῆς παλιγγενεσίας ὕδατι καθαίρων, καὶ τῷ τῆς χάριτος πνεύματι φωτίζων καὶ τελετουργούμενος, οὕτω δὲ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς υἱοθετεῖτο Πατρί. Πάντας δὲ τοὺς ὑπὸ ποικίλων ἐξεταζόμενους παθῶν ἢ νόσων πειραζόμενους, ἢ δαιμονίων παρενοχλουμένους, ἢ ὅτι οὖν πονηρῶ κακουμένους συναντήματι, λόγῳ μόνῳ καὶ χειρὸς ἱερᾶς ἐθεράπευεν ἐπαφῇ. Καὶ νοητῶς μὲν, τῶν ἀοράτων τὰ πρόσωπα ραπίζων κατέρρασεν ἐχθρῶν· αἰσθητῶς δὲ, τοὺς ὑπ' ἐκείνων πλανωμένους, ἐλέγχων, νοθετῶν, παρακαλῶν, τῇ μεγαληγορίᾳ τοῦ κηρύγματος καὶ ταῖς τῶν τεράτων μεγαουργίαις ἐξιστῶν, εἰς ἐπίγνωσιν ἤγε κατὰ μικρὸν τῆς ἀληθείας. Ἱερεῖς δὲ καὶ ἱεράρχας τοῖς πιστοῖς καθιστῶν, καὶ θυσιαστήρια δὲ κατὰ τόπους Κυρίῳ κατασκευαζόμενος, καὶ τὴν ἱερὰν τῶν ἁγίων μυστηρίων παραδιδούς τελετουργίαν (35)· καὶ τὸν εὐαγγελικὸν νόμον ὡς θεμιτὸν αὐτοῖς διατιθέμενος, οὕτω διπλῆς αἰτίας εὐεργεσίας, σωματικῆς τε καὶ ψυχικῆς, ὁ μακαριώτατος τοῖς πιστεύουσι καθίστατο.

Ὡσπερ δὲ σαγήνη μεγάλη καθιεμένη τῇ θαλάσῃ, ὅσα πλέον ἐγγρονίζει τοῖς ὕδασι, τοσοῦτω πλείω καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἰχθύων ἐφέλκεται περιουσίαν· οὕτως ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐπὶ χρόνοις πλείοσι πολλοῖς ἔθνεσιν ἐμβεβλημένος, πολὺν ὅτι μάλιστα δι' αὐτοῦ Χριστῷ πιστευόντων ἐπεσπάσατο περιουσιασμόν. Ἔδει δὲ τοῦτον οἷα σαγήνην ὄντα τοῦ Πνεύματος, χερσὶν ἀγγέλων ἁγίων ὡσπερ ἐκ θαλάττης εἰς αἰγιαλὸν, τὸν οὐράνιον χῶρον ἀναδιδαζόμενον, ἀποτίθεσθαι μὲν, εἰ τι τῆς δεσποτικῆς τραπέζης ἀνάξιον ἐπηκολούθησεν· ὅσον δὲ καλὸν τε καὶ τίμιον, μετὰ τιμῆς τῷ τῆς δόξης προσφέρεσθαι Βασιλεῖ.

Ἄλλὰ τίς ὁ τῆς ἀναλύσεως τοῦ Ἀποστόλου τρόπος; Ἔστι πόλις κατὰ τὴν Φρυγίαν μεγάλη καὶ περιφανής, πλοῦτου περιουσία καὶ δόξης καυχῆματι γαυρουμένη πολλῶ· Ἱεράπολις ὄνομα τῇ πόλει, ἰσχύος καὶ πολυανθρωπίας τότε μάλιστα, οὐδεμιᾶ τυχὸν τῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν μητροπόλεων παραχωροῦσα τὰ πρεσβεῖα. Εἰς ταύτην ὁ μέγας Φίλιππος μετὰ τὰς μακρὰς περιόδους, μετὰ τοὺς παντο-

⁸² II Tim. iv, 2. ^{83*} I Tim. ii, 4. ⁸⁴ Matth. xiii, 47.

alios, qui nobis Philippum apostolum assererent. Placet Nicetæ castigata moderatio, qui probatiora solum stylo exornanda suscepit, sæque maxime Ecclesiæ usu explorata. Accuratam historicæ rei diligentiam in gente Hispana alii desideraverunt, ac in primis Godest. Hensch. tom. I Febr. Historiæ sanctorum, ubi de primis Jacobi discipulis, quibus sata fides in Hispania, illi sermo incidit: quanquam nec quod de Philippi obitu Olymp. 207 in Eusebii chronico habetur, magni ponderis habendum sit, aut certa epocha illius martyrii, cum in plerisque manuscriptis desideretur, ut et Miræus omiserit, et

Pontanus diverso charactere edendum putaverit; gravi certe indicio, subdititium quid esse, non ab Eusebio scriptum, quem Philippi apostoli res videntur prorsus latuisse: nec Sophronius extra martyrium crucis Hierapoli in Phrygia aliquid quod adderet habuit.

(35) *Τὴν ἱερὰν τῶν ἁγίων τελετουργίαν.* Nempe sanctorum mysteriorum et universim sacramentorum ritum, sub quorum symbolis Christi Ecclesia adunatur, suntque quod attinet ad substantiam, divinæ institutionis, quoad modum vero celebrationis et ornatum quemdam, apostolicæ.

δακτύλους κινδύνους, τοὺς πόνους, τοὺς κόπους, μετὰ
τάς ποικίλας ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου βασάνους καὶ
θλίψεις, καὶ εἰς ταύτην τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν εὐαγγε-
λιούμενος ἤγετο τῷ Πνεύματι.

Ἰδὼν δὲ τὴν πόλιν, οὐ κατείδωλον οὔσαν μόνον,
ξοάνοις τε κωφοῖς καὶ δαιμονίων σεβάσμασι μεμια-
σμένην· ἀλλὰ δὴ καὶ ἰοδόλοις ἕρπετοῖς, καὶ ἐχίδνῃ
τινὶ τερατώδει (36) καὶ ἀπευκτῇ (ὡς τῆς τῶν κακῶν
ὑπερβολῆς!) ὡς Θεῷ τε προσανέχουσαν καὶ θυσίαις
ἐξίλασκομένην, ζήλω μὲν θεῶν καταπίμπραται τὴν
ψυχὴν· προσευχαῖς δὲ συντονιστάταις, καὶ ῥήματι
παραγγελίας Θεοῦ ζῶντος, καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ
ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὀλεθροτόκον Ἐχίδναν
ἐκείνην ἀπεκτονῶς, πᾶσιν ἐπιεικῶς ὁ θαυμάσιος
παρῆνει, καὶ συνεβούλευεν εἰς οὐρανὸν ἀνανεύοντας,
τὸν τοῦ οὐρανοῦ Δεσπότην ἐπιγνῶναι. "Ὁς, ὡν δει
Θεὸς τέλειος, ἀναρχος, ἀσώματος, ἀκατάληπτος·
βουληθεὶς δὲ μετὰ τὸν ἀόρατον, καὶ τὸν ὁρώμε-
νον τοῦτον κόσμον δι' ἀγαθότητος ὑπερβολὴν
παραγαγεῖν, οὐρανὸν μὲν ἐξῶθεν πάντων, οἷα
τινα σφαῖραν ἀεικίνητον τῶν ὄλων σωμάτων
περικτικτὴν κατεσκευάσατο· γῆν δὲ μεσαιτάτην
τῶν ὄλων, ὡς περ τι κέντρον τοῦ παντός ἐν ἀκι-
νήτῳ ἰδρύσει καὶ ἰσορροπία κατεστήσατο. Καὶ
τὸ ἀθύρσιον μὲν καὶ στοιχειῶδες ὕδωρ περὶ τὴν
γῆν, τὴν γῆν δὲ περὶ τὸ ὕδωρ στερεῶν, δι' ἀλ-
λήλων ἀμφω ταυτὶ τὰ στοιχεῖα ἐστηρίξατο, εἰς
μίαν τινὰ δύναμιν ἀρρήτων, τὴν κατὰ τὸ μεσαι-
τατον τοῦ παντός ἐστῶσαν ὑπερφυῶς ἐκκορυ-
φούμενα· ἐπομένως δὲ τούτοις, τὸν πολύκενον
πανταχόθεν ὑπερχάμενος ἀέρα, ὑπὲρ αὐτῶν
αὐθις ἐχόμενα, τὸ αἰθέριον κῦτος περιήγαγεν·
ἐξ ὧν φυτὰ πάντα καὶ ζῶα, κατὰ ἰδιότροπον
ἕκαστον φύσιν ἐποίησε καὶ μορφήν.

Μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον, τῆς ἰδίας πλάσας
μεγαλειότητος εἰκόνα, τοῦ παραδείσου πεποίηκεν
οὐκ ἐπιτήρητον· ὃν τὴν Δεσποτικὴν ἐντολὴν ἠθετη-
κότα, καὶ διὰ τοῦτο τῆς πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐπιτήρητος
ὠμισθηκότα, θάνατος καὶ φθορὰ, τὰ ὀφθαλμια τῆς
ἁμαρτίας, διεδέξατο· ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ὁ ἀγα-
θὸς ὤργισθη, οὐδὲ τὸ οὐκ ἐπιτήρητον παρεῖδεν εἰς τὸν
αἰῶνα πλάσμα· διὰ νόμου δὲ καὶ προφητῶν
πρῶτον ἀγίων παιδαγωγήσας πρὸς εὐσέβειαν·
νῦν δὲ κατὰ τὴν τῶν αἰῶνων συντέλειαν, τὸν
μονογενῆ, τὸν ἰσοσθενῆ καὶ ὁμοφυῆ Λόγον, ὑπερ-
ουσιῶς ἡμῶν ἐκ παρθένου σεμνῆς, καὶ ἀγίας

(36) Καὶ ἐχίδνῃ τινὶ τερατώδει. Perinde Me-
taphr. Elevat autem card. Baron. horum fidem
an. 54, n. 3, eo quod Hierapoli, non viperam, sed
alios deos colerent, ex Euseb. lib. II De præ-
parat. Evang. c. 4. Sed nihil ibi Eusebius in eam
rem. Solum enim eo libro veterum theologorum
dicta refert, quibus idololatriæ originem traducat:
non ut singula numina singularum civitatum pro-
ferat. Bene apud Nicephorum, ejus vulgator hoc
ipsum nostris temporibus in Livonia et Samogitia
reperit. At neque in Gallia desunt viri sim-
plices, quibus hujusmodi viperæ ac serpentes boni
ominis existimentur, ubicunque degant, ruri vel in
domo; sinistraque omnia portendere, si abigantur,
vel etiam necentur; quo in genere singulare quid
de domestica vipera sibi accidisse narrat Leo Al-

A illataque mala, in ea quoque Christum annuntiatu-
rus, Spiritu agebatur.

Videns itaque civitatem, nedum simulacrorum
superstitioni deditissimam, mutisque statuis ac dæ-
monum cæremoniis pollutam; verum etiam venena-
tis serpentibus, ac portentosæ cuidam infandæque
viperæ (o malorum exsuperantium!) tanquam Deo ac
Numini animis addictam, quam dementi sensu ho-
stis placandam existimaret; divina animo æmula-
tione inardescit, ferventissimisque precibus, Deique
viventis verbo præceptoque, necnon Christi Jesu
invocato nomine, perempta exitiosa vipera, cunctos
palam vir admirandus hortabatur, auctorque consilio
erat, ut in cælum aspicientes, cœli Dominum agnosce-
rent. *Is, Deus semper perfectus, æternus, incorporeus,
incomprehensus, post illum invisibilem, etiam mundum
hunc oculis subjectum præ eximia bonitate condere
cum voluisset; cælum, aiebat, cunctis externum,
haud secus ac globum perpetuo mobilem universa
corpora continentem, fabricatus est: terram verc
omnium mediam, velut rerum hujusce universita-
tis centrum quoddam immobili sede, ac suis æque
libratam ponderibus collocavit. Abyssi, ac qua ele-
mentum consistit, aquam, circa terram; terram vero
circa aquam solidans, alterum altero elementum mu-
tuaque communionem firmavit: quæ videlicet in unam
arcanam vim, in universi meditullio mirabiliter con-
sistentem fixamque explicentur. Exinde multivium
his undique superfundens aerem, super ipsum rursus
continue ætheream circumduxit late fusam capacita-
tem: ex quibus plantas omnes et animantes condidit,
juxta propriam cujusque indolem ac formam.*

Solum autem hominem suæ majestatis simulacrum
formans, paradisi constituit civem: quem ipsum Do-
minici transgressorem mandati, eamque ob rem ab
illius cassum necessitudine, mors et corruptio (peccati
scilicet obsonia) exceperunt. Haud tamen benignis-
simus ille in finem iratus est, aut in perpetuum de-
spexit figmentum suum: sed cum prius per legem
sanctosque prophetas ad pietatem instituisset; nunc
tandem in consummatione sæculorum, unigenitum
parique secum robore ac ejusdem naturæ Verbum,
divina quadam eximiaque ratione, ex venerabilis san-
ctaque Virgine, nullius contagione peccati factum ho-

lat. cum adolescens esset, lib. De peregrinis Græ-
corum opinionibus, vaticinante inde vetula quæ illi
satis prospera evenere, adventum, profectio-
nem, etc., quæ non careant superstitionis labe. De
Hierapoli et serpentum in ea cultu argumento est
antiquum civitatis nomen, quod tradit apud Meta-
phrastem Joseph Humilis Oratione in laudem sancti
Bartholomæi; nempe Ophioryma, quasi dicas, ser-
pentis ac anguis tutamen seu præsidium. Confer
nostra hæc cum dictis ad Hippolyti Synopsim; nec
te censuris ejusmodi facile abduci sinas. Durum
sane unius ductu calami novi hominis expungi,
quidquid summa consensione tot retro sæculis,
probatas actis ac auctoribus consignatum fidem
habuit.

minem, nobis præbuit. Is hominum similis apparens, A veritatis sermonibus ac potentiae operibus, Patris sui nobis gloriam ac notitiam, affusa cœlitus luce manifestavit; quique ab omni immunis passione esset, passionibus nostri causa, cruceque et morte perfunctus atque in illis versatus (quippe homo cum esset). resurrexit tertia die ac se nobis conspicuum fecit, nobisque cernentibus in cœlum receptus est (quippe qui Deus esset). Quem et rursus venturum e cœlis expectamus, pro eo ac pollicitus est, ut humanum omne genus exsuscitet, judicetque ac reddat unicuique pro eo ac gessit. Hunc, hortamur, agnoscite. Hunc, obsecramus, colite; et in nomine ejus baptizati, ab omni scelere impuraque omni cœremonia emundamini; omnisque gratiæ participes effecti, atque illius consortes sanctitatis, vitæ æternæ ac regni hæreditatem consequimini, in Christo Jesu. Amen.

Hujuscemodi vir beatissimus divinis prædicationibus admonens, adhortans privatimque ac publica concione doctrinam justitiæ tradens, turbam numero superiorem assensum præbentem, veritati adjunxit. Hosque adeo per aquam et Spiritum regenerans, ac qui in illis majori pollerent prudentia, majoremque essent assecuti gratiam, in antistites ac sacerdotes præficiens, Ecclesiam sanctam immaculatam excitat Christo.

At non tulit, ut veritatem sic prosperantem videret, qui illius adversarius est: quin potentiores ac primores civitatis illius incessens, flammæque instar æmulationem in eis succendens, apparitorum repente manu eum corripit, sævisque conscissum verberibus, diro carcere includit. Tum funiculis e calcaneis vinctum in sublimi verso in terram capite, virum justum suspendunt. Eratque videre velut agnum immaculatum alte in aere sublatum. Ac pedes quidem sursum, deorsum vero venerandum caput habebat, eoque habitu mentis in cœlum iter ac contemplationem velut adumbrabat.

Haud tamen eum Dominus consolationis expertem reliquit. Propensiore namque mitioris providentiæ consilio, divinus quoque Bartholomæus, pari damnatus patibulo pendebat. Contigit enim D eum tunc ibi versari, ac sicut prædicationis, sic et passionis socium effici. Neque id modo, sed et ipsa

(37) Σχοινοῖς ἐξάψαντες κατὰ τῶν ἀστραγάλων. Sic quoque Metaphr. necnon Menæa, in quibus expressius aliquid: Ἐπὶ τῆς πλατείας συρεῖς, εἶτα τοὺς ἀστραγάλους τρυπηθεῖς, ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀνηρτήθη· καὶ οὕτως εὐξάμενος, τῷ θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο· Per plateam tractus, tumque perforatis calcaneis in ligno suspensus est, et sic passus Domino tradidit spiritum: quibus constans est, Philippum capite deorsum verso, et quidem talis sic perforatis, stipiti ac cruci alligatum pependisse: quam forte ipsam crucem velint Romanæ tabulæ, et Eusebiani Chronici interpolator, ex quo ipso tanquam ex vero Eusebio acceperint, qui easdem tabulas auxerunt, novasque composuerunt. Lapidem addi facile fuit tumultuariæ illi crucifixioni, plebe in su-

Α ἀναμαρτήτως ἀνθρωπιζόμενον παρέσχετο. Ὡς ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων ἐπιφανείς, λόγοις ἀληθείας καὶ ἔργοις δυνάμεως, τὴν πατρικὴν αὐτοῦ δόξαν καὶ γνῶσιν, ἐπέλυμψεν ἡμῖν· καὶ πάθεισιν ὁ ἀπαθῆς, καὶ σταυρῷ καὶ θανάτῳ προσωμικῶς ὑπὲρ ἡμῶν (ἄνθρωπος γὰρ ἦν), ἀνέστη τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ ἐνεφάνισεν ἡμῖν ἑαυτὸν· καὶ βλέπόντων ἡμῶν, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν (Θεὸς γὰρ ἦν). Ὁν καὶ προυδοκῶμεν ἡξίειν ἀδελφίς, ὡς εἶπεν, ἐκ τῶν οὐρανῶν, τοῦ ἀναστῆσαι σύμπαν τὸ πλάσμα, καὶ κρίναι καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Τούτον ἐπιγινώσκετε, παραινῶμεν. Τούτον σεβάσθητε, παρακαλοῦμεν· καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τούτου βαπτιζόμενοι, καθαρισθήσεσθε μὲν πάσης ἐναγοῦς καὶ μιαρᾶς τελείης· πάσης δὲ χάριτος μέτοχοι, καὶ κοινοὶ τῆς αὐτοῦ γενόμενοι ἀγιωσύνης, κληρονόμοι ζωῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας καταξιωθήσεσθε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τοιαύταις ὁ μακαριώτατος θεηγορίας νοουθετῶν, παραινῶν, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τὸν λόγον πρεσβεύων τῆς δικαιοσύνης, ἀναριθμήτους μὲν πείθων προσήγετο τῇ ἀληθείᾳ· δι' ὕδατος δὲ καὶ Πνεύματος τούτους ἀναγεννῶν, καὶ τοὺς συνετωτέρους ἐν αὐτοῖς, καὶ χάριτος μείζονος ἡξιωμένους, εἰς ἀρχιερέας, ὡς θέμις, καὶ ἱερέας προβαλλόμενος, Ἐκκλησίαν ἀγίαν, ἁμωμον ἀνίστη Χριστῷ.

Ἄλλ' οὐκ ἔνεγκε βλέπων οὕτως εὐδοκούμενην τὴν ἀλήθειαν, ὁ ταύτης ἐχθρὸς· τοὺς δυνατωτάτους δὲ καὶ πρώτους ἐκείνης τῆς πόλεως ὑποδύς, καὶ τὸν ζῆλον ἐν αὐτοῖς ἀναφλέξας ὡς πῦρ, συναρπάζει μὲν αὐτὸν ἐξάψινα χειρὶ στρατιωτικῇ· μαστιγοῖ δὲ πικρῶς, καθελργνυσι δὲ δεινῶς· μετὰ ταῦτα δὲ σχολίοις ἐξάψαντες κατὰ τῶν ἀστραγάλων (37), ἐπὶ μετεώρου τὸν δίκαιον ἐκχρεμῶσι κατὰ κεφαλῆς. Καὶ ἦν τοῦτον ὄρᾳ καθάπερ ἁμωμον ἀρνίον, διὰ τοῦ ἀέρος ἀπηρωρημένον· καὶ ἄνω μὲν τοὺς πόδας, κάτω δὲ τὴν σεβασμίαν ἔχοντα κεφαλὴν· καὶ τῷ τοιῶδες σχήματι τὴν ἰθυτενῆ πρὸς τὰ ἄνω τοῦ νοῦ πορείαν καὶ θεωρίαν ὑπογράφοντα.

Ἄλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ Κύριος ἀπαρηγόρητον· οἰκονομία δὲ κρείττονι καὶ Βαρθολομαῖος ὁ θεῖος ἀπόστολος τούτῳ συνεσταύρωτο. Ἐκείσε γὰρ αὐτὸν ἐνδημεῖν, καὶ ὡσπερ τοῦ Εὐαγγελίου κοινωνῶς, οὕτω δὴ καὶ τοῦ πάθους ἐγνωρίζετο. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ Μαριάμ ἡ Φιλίππου ἀδελφὴ (38)· ἀδελφὴ τὴν

rorem acta adversus Sanctum, donec terræmotu ac hiatus periculo fuit deterrita. Mitior fuerit Bartholomæi crux et Mariæ, sororis, sive Mariamne (ut Menæa vocant) ut licuerit deponi ac supervivere, cum jam Philippus diem clausisset.

(38) Αὐτὴ Μαριάμ, ἡ Φιλίππου ἀδελφὴ. Menæa Μαριάμνην, quo etiam modo Metaphr. fuitque facile ejus vocis ultimam syllabam antiquario Mazar. excidere. Consentiant hæc tanta de Maria seu Mariamna, sorore Philippi, non solum spirituali, sed etiam carnali, his quæ refert Paulus de apostolis et prædicatoribus Hebræis, circumducentibus sororem mulierem, more gentis I Cor. ix, 5; qua tamen is icentia minime usus sit, ne quam offensionem poneret gentibus, quibus peculiariter destinatus

φύσιν, ἀδελφή τὴν πίστιν· τὸν ζῆλον, ὁμότροπος· Ἄ Maria Philippi soror, nempe soror natura ac τὴν ἀγάπην, ὁμόγνωμος· παρθένος τὴν ψυχὴν, παρθένος τὸ σῶμα, ὅλη τετραμένη τῆς ἀγάπης Χριστοῦ. Μαριάμ, γνησία Χριστοῦ θεραπαινίς, ἀξία Θεοῦ θυγάτηρ, ὅλη τοῦ παναγίου Πνεύματος μεμεστωμένη, πιστὴ τοῦ Εὐαγγελίου μαθήτρια, σπουδαία τῶν ἀποστόλων διάκονος, καὶ θερμότητι πρὸς τὰς Ἑλληνίδας τοῦ Ἰησοῦ εὐαγγελίστρια. Ἄνωθεν αὐτὴ προσεκαρτέρει τῷ Φιλίππῳ, ἐξ οὗ τὸν κλῆρον εἴληψε τῆς ἀποστολῆς· καὶ τοῦτον, ὡς ἀδελφὸν μὲν τὸ σῶμα, πατέρα δὲ τὸ πνεῦμα τιμῶσα, καὶ ὡς δραστήριος ὑπηρετούμενη θεράπαινα, πλήρης τῆς ἀποστολικῆς καὶ αὐτῆς δυνάμεως ἦν. Ὅθεν εὐαγγελιζομένην συνεργούσα, καθειργνυμένην συμπαραμαρτοῦσα, καὶ τότε δὴ κρεμαμένην συνανιωμένην τε καὶ συν-οδυωμένην, πάντα τρόπον συνέπασχεν ἡ μακαριωτάτη Χριστῷ.

Γίνεται δὲ τότε θέαμα ξέρον, φρίκης τε πάσης καὶ ἀγωνίας γέμον. Σείεται μὲν ἐξαίφνης ἡ γῆ καὶ ὅλος ὁ χορὸς ἐκεῖνος ἐκτιναχθεὶς, εἰς βάθος ὑπανόσσει, ἐν ᾧ πᾶσα μικροῦ δεινὴ ἡ πόλις ἐκεῖνη συναγερμένη, θέατρον ἐποιεῖτο τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἰησοῦ· συγκατεσπᾶτο δὲ τῷ ἐδάφει πᾶς ὁ λαὸς, καὶ δεινῶς ἀπολείσθαι κινδυνεύοντες, τοὺς περὶ τὸν Φιλίππον ἐπεδοῶντο· καὶ ταύτη γὰρ τῆς πλάνης μὲν ἀποστήσεσθαι, τῷ τῆς ἀληθείας δὲ πιστεῦσαι καθυπισχυνοῦντο Θεῷ. Τοὺς δὲ ἰκετηρία μὲν ἐκτενέειν ἐξευμενίζεσθαι τὸν Θεόν, ἀθρόως δὲ τὸν Κύριον προσευχομένοις αὐτοῖς ἐπιφανῆναι· καὶ στηριχθῆναι μὲν εὐθέως τὴν γῆν τῆς ἐπὶ τὸ κάταντες ὑποχωρήσεως· δύναμιν δὲ θέλαν κλίμακος τρόπον τοῖς ἀπολλυμένοις ὑποτεινομένην, πρὸς σωτηρίαν ὁδοποιεῖν. Αὐτὴ γίνεται πίστει τοῖς ἀπίστοις ἀφορμὴ. Τοῦτο δὴ τὸ θαυμάσιον τὴν πόλιν ἐκεῖνην ὀλίγου δεινὴ πᾶσαν τῷ τοῦ Φιλίππου προσῆγε Θεῷ. Ἐντεῦθεν λύειν μὲν τοὺς Χριστοῦ δεσμίους οἱ σεσωσμένοι, καὶ τοῦ ζόλου καθεῖναι προσήεσαν σπουδῇ· ἐπέιχοντο δὲ, τὴν περὶ αὐτῶν γενομένην ἄνωθεν ἐγνωχότες βουλήν.

Σὺ μὲν γάρ, ὦ τρισμακαριώτατε τῶν ἀποστόλων, ἀνεθῆναι μὴ καταδεξίμενος τῶν δεσμῶν, ἐπισκήψας δὲ τῇ τε πόλει τὰ δέοντα, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσι προσμένειν τῇ πίστει τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ταῖς ἐντολαῖς παρεγγυησάμενος προσλιπαρεῖν· εἶτα, δέησιν ἰκετηρίων τε ἅμα καὶ εὐχαριστήριον, ἐμφανιζομένην σοι νοερῶς καὶ ὑπερκοσμίως τῷ Θεῷ σου καὶ βασιλεῖ σου προσλαλήσας Χριστῷ, εἰς χεῖρας αὐτῷ τὴν πανοδθίαν ἀπέδου ψυχὴν· καὶ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ἐν ἤχῳ ἑορταζόντων νοερῶν καὶ θείων Δυνάμεων, πρὸς τὰς οὐρανίας αὐτῷ καὶ ὑπερφυεστάτας συνανελήφθης μονάς.

⁸⁶ Cant. II, 6. ⁸⁷ Psal. XLII 5.

erat prædicator. Saniora hæc, quam illa Abdiæ, de duabus apostoli filibus, quæ post aliquantos annos in tumulum patris et ipsæ illatæ sint, a dextris et a sinistris illius positæ ac miraculis claræ; quas ementitus scriptor non advertit alterius Philippi filias existisse, id est diaconi; quæ forte Philippi apostoli amore, et quod celebris civitas erat, multosque in ea Philippus Christo acquisierat, Palæ-

stina a Romanis vastata, illo commigrarant, ac hospitii locum ibi delegerant. Quod etiam Mariam seu Mariannem τοῦ Ἰησοῦ εὐαγγελίστριαν dicit πρὸς τὰς Ἑλληνίδας, annuntiasse Jesum mulieribus Græcis, sexui convenientissimum, nec privatam excedens doctrinam, qua nihil vetat mulieres, etiam summis apostolis adjunctices esse evangelica functione.

Contigit vero novum quoddam spectaculum, horrendumsane tremendumque ac terroris plenum. Terræmotu subito locus quatitur, totusque ille succussus chorus alta voragine subsidebat, quotota fere civitas, Jesu homines theatro traductura, concesserat; omnemque populum unus cum solo hiatus absorbebat. Jam itaque gravi salutis vitæque pulsante periculo, Philippum cum sociis inclamabant; atque ea se ratione ab errore abscessuros, veroque Deo credituros, etiam atque etiam pollicebantur. At Philippus sociique ferventibus Deum supplicationibus placare; orantibus Dominus confestim apparere, moxque terram, ne mergeretur hiatusque subsideret, consulcire; vi denique divina instar scalæ pereuntibus submissa, ita ad salutem munire. Hæc incredulis fidei occasio. Miraculum hoc, omnem fere illam civitatem adjunxit Philippi Deo. Hinc periculo redempti, Christi vinctos solutum lignoque depositum prompti accedere; at cohibebantur, qui supernum de illis consilium intelligerent.

Tu quidem, apostolorum ter beatissime, cum solvi vinculis nolisses, ac quæ officii erant civitati mandasses, cunctisque fratribus sit in fide Jesu perseverarent ac mandatis assidui essent, præcepisses: tumque supplicantis animi pariter atque gratias agentis orationem, Deo tuo, Regi tuo Christo qui apparuerat, mentis sensu, ac supra quam decore honesteque, prolocutus esses, in manus illius beatissimam animam tradidisti: inque voce exultationis et confessionis in sono mentium epulantium⁸⁶ divinarumque Potestatum, in cœlestes eximiasque ac divinas, illo auctore, receptus es mansiones.

Bartholomæus autem e patibulo depositus, unaque sapientissima Maria, cum Christiferum illud tabernaculum reverenter sepeliendum curassent ac Ecclesiam confirmassent, eosque qui accessissent illuminassent; ac si quid reliquum ad Evangelii functionem videbatur, complerent, suam quisque viam perrexere.

Tu vero, summe inclyte ac divine Dei puer, cœlestes festivos axes inscendens chorosque agens, ac cum magistro atque Domino in æternum versans, gaude ac lætare tanquam Dei filius adoptione, quippe qui hoc nactus sis, ut cum eo qui natura Filius est, regnes vivasque, et in sempiternum læteris ac præsentia fruaris.

Gaude, quod Patrem luminum videre cupiisti; eumque videns⁸⁶, prototypum in Filio, ac tanquam in imagine vidisti; velutque in radio, solem in Unigenito, Genitorem intelligens, veræ plenus lucis, quasi filius lucis atque vere ipse lux enituiisti.

Gaude, Christi equorum ferventissime ac perniciosissime, quem ille conscendens, ac in mare quod mente intelligitur, inducens, miraque ratione regens, multas aquas tua opera (absurda scilicet gentium sensa ac consilia) conturbavit⁸⁷.

Gaude, quod spiritalium Dei equorum (angelicorum scilicet potestatum) volatilem indolem atque agilem, acremque ac alacrem æmulatus atque amore prosecutus, pro nominis merito ratione Philippus appellatus es, Deique currus, ut Scriptura loquitur, decem millibus multiplex effectus⁸⁸; in quo millia eorum, qui te auctore crediderunt (Ecclesie scilicet), abundantes Deo Sabaoth gloriam concinunt.

Salve sis, et exulta ac choros ducito, qui in medio coryphæorum consessu thronum gloriæ sortitus es, ac primis apostolis connumeratus: primum denique apud supremum omnium Regem, honorem consecutus.

Salve gaudeque, ac nobis quoque afflictis exultatio et lætitia et gaudium esto. Pauperum molestias leva; Ecclesiis pacem restitue, ac tranquillis moribus pietatem: nostramque hanc exigua laudationem acceptam habens, beatissime tu Deique munere felicissime, quod ex Christianæ pietatis rationibus est, desiderium imple, bonæque et beneplacenti atque perfectæ aptans Domini voluntati, inconfusum Deo exhibe: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Ex miraculis Philippi apostoli.

Lucidissimum sidus hoc magnusque Domini apostolus, cum in Galilæam iret prædicans, adhuc

⁸⁶ Joan. xiv, 8. ⁸⁷ Habac. iii, 8. ⁸⁸ Psal. lxxvii, 18.

(39) Narratio hæc, sic Græcorum Menæis consecrata, maximam procul dubio veri speciem habet, consentientissima aliis quæ in Act. adversus apostolos gesta legimus, vel quæ etiam a probatis auctoribus referuntur. Nomen Archelai obrepisse

A Βαρθολομαῖος δὲ τοῦ ξύλου καθαιρεθεὶς, καὶ ἅμα τῇ σοφωτάτῃ Μαρίας, τὸ Χριστοφόρον σεβασμῶς κεκτηθευκότες σχῆνος, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σπηρίξαντες, καὶ τοὺς προσιόντας φωτίσαντες, καὶ εἰ τι λείπον τῆς ἱερουργίας τοῦ Εὐαγγελίου συντετελεκότες, οὕτω πρὸς τὴν κατ' αὐτοὺς ἐχώρουν ὁδόν.

Σὺ δὲ μοι, παναοίδιμε καὶ θεσπέσιε τοῦ Θεοῦ παῖ, τὰς οὐρανίας ἐστίας χοροβατῶν, καὶ τῷ διδασκάλῳ δι' αἰῶνος καὶ Κυρίῳ συνῶν, χαίρει, καὶ κατατέρπου ὡς υἱὸς Θεοῦ θέσει, τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ συμβασιλεύειν λαχὼν, καὶ συζῶν καὶ συνευφραίνόμενος ἄλλα καὶ συνομιλῶν.

B Χαίρει, ὅτι τὸν Πατέρα τῶν φῶτων ἐπεθύμησας κατιδεῖν, καὶ τοῦτον ὁρῶν, ἐδιδάχθης ἐν τῷ Υἱῷ καὶ ὡς ἐν εἰκόνι τὸ ἀρχέτυπον· καὶ ὡς ἐν ἀπαυγάσματι, τὸν ἥλιον· ἐν τῷ Μονογενεῖ, τὸν γεννητορα κατανοῶν, πλήρης εἰ φωτὸς ἀληθοῦς, ὡς υἱὸς φωτὸς, καὶ αὐτοφῶς πεφηνῶς.

Χαίρει, ἴππε Χριστοῦ θερμότατε καὶ ταχύτατε, ὃν ἐπιβάς ἐκαίνος, καὶ εἰς τὴν νοήτην θάλασσαν ἐπιβιβῶν, καὶ θαυμασίως ἠνιοχῶν, ὕδατα πολλὰ διὰ σοῦ, τὰ ἄτοπα νοήματα συνετάραξεν τῶν ἐθνῶν.

C Χαίρει, ὅτι τῶν νοητῶν τοῦ Θεοῦ ἴππων, εἰς' οὓν ἀγγελικῶν δυνάμεων τὴν πτηνὴν φύσιν καὶ γοργὴν, καὶ δραστήριον ἐζηλωκῶς καὶ πεφιληκῶς, εἰκότως Φίλιππος προσηγορεύθης, καὶ ἄρμα Θεοῦ μυριοπλάσιον ἀνεδείχθης, κατὰ τὴν Γραφὴν, ἐν ᾧ χιλιάδες τῶν διὰ σοῦ Χριστῷ πιστευσάντων, αἱ Ἐκκλησίαι εὐθηνούσαι, δόξαν ἀνακροῦνται τῷ Θεῷ Σαβαώθ.

Χαίρει μοι καὶ σκίρτα καὶ χόρευε, θρόνου δόξης ἐν μέσῳ τῶν κορυφαίων εὐμοιρηκῶς, καὶ τοῖς πρώτοις τῶν ἀποστόλων συνηριθμημένος, καὶ τῆς πρώτης παρὰ τῷ Παμβασίλει κατηξωμένος τιμῆς.

D Χαίρει, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν θλιβομένοις ἀγαλλίασις γίνου καὶ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ. Τοῖς πένθησιν, ἐπικούφισον τὰς δυσχερείας· ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποκατάστησον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐνομίαν· καὶ ἡμῶν τὴν ὀλίγην ταύτην ἀνεσιν ἀποδεξάμενος, πλήρωσον, ᾧ τρισόλβιε καὶ θεομακάριστε, τὴν κατὰ Χριστὸν ἐπιθυμίαν· καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον θέλημα τοῦ Δεσπότης συμβιδάσας, ἀκαταίσχυντον παράστησον τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ ἀποστόλου (39).

Ὁὗτος ὁ φαεινότετος ἀστὴρ καὶ μέγας τοῦ Κυρίου ἀπόστολος, ὡς ἐπ' αὐτὴν ἦει τὴν Γαλιλαίαν

typographo, sive etiam antiquario, ex quo ille expressit, manifestum est; nec enim tandiu Archelaus superstes fuit, aut alius ejus nominis in Judæa, ea tempestate rex fuit, qui jus vitæ ac necis sibi indulgeret, in eos qui Mosaicæ legis violatores

κηρύσσων, ἔτι τῷ βίῳ περιῶν, γύναιον αὐτῷ προσ-
υπαντῆ; ἐκκομίζων παιδίον τεθνηκός· καὶ οἶα μή-
τηρ, ἀμέτρως ἐκόπτετο. Ταύτην ὁ κηρύσσων κατ-
οικτεῖρας, καὶ τὴν δεξιάν τῷ τεθνηκῷ προτείνας,
Ἔγειρε, κελεῖται σοι ὁ ὕπ' ἐμοῦ κηρυττόμενος,
ἔφησεν, Ἰησοῦς ὁ Χριστός· καὶ ὁ λόγος ζωτικὴν
αὐτῷ ἔδωκεν ἀνέγερσιν, καὶ τῇ πενθούσῃ βακτηρίαν
τὸν ἀναστάντα γενέσθαι πρὸς τὴν οἰκίαν παρεσκεύα-
σεν. Ἡ δὲ, τῶν ἰχνῶν τοῦ θαυματουργοῦ δραξαμένη,
Ὅν ἀνέστησας, ἔλεγε, δι' ὕδατος ἀναγέννησον
σὺν ἐμοί. Καὶ τυχοῦσα τῆς χάριτος, ἀπόστολος
ἔγεγόνει, πᾶσιν εὐαγγελιζομένη τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τὴν
ἀνάστασιν.

Ἦγε δὲ τοῦτον καὶ ἐπ' Ἀθήνησιν. Ἐνθα τὸ
ἀπλοῦν τοῦ λόγου κἂν εὐτελίξειν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβού-
λοντο, ἢ πρᾶξις τῶν παραδόξων τούτοις ἀντεπισχεῖν
ἔπειθε. Καὶ λοιπὸν, *Τί δὴ πράττειν ὀφείλομεν*,
ἔλεγον, ἡμεῖς οἱ περὶ τοὺς λόγους ἐσπουδικότες,
τούτου τοῖς λόγοις ἠετώμενοι; Καὶ γὰρ, ὡς
ὄρατε, ἀγροικὸς οὗτος καὶ ἀπολις, ἐν δὲ τοῖς
ἔργοις ἡμῶν ἐγκρατής καὶ περιφανής ἐνδείκνυ-
ται. Τοιγαροῦν δι' ἐπιστολῆς σηματοῦμεν τῷ
ἀρχιγραμματεῖ τῶν Ἰουδαίων ἐν Ἱερουσαλήμ·
καὶ τὸ δόξαν αὐτοὶ κρατόναντες, ἱκανὸν πρὸς τὸ λέ-
γειν ἐξαποστέλλουσιν. Ὁ γοῦν ἀποσταλεὶς, ἔσω τῆς
Ἱερουσαλήμ γεγονώς, μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς γρα-
φῆς, διὰ λόγων τοῖς ἀρχουσιν ἐπετρένωσε τὰ τῆς
γραφῆς, λέγων· *Τούτομα Φίλιππος ἐκ τῶν ὧδέ τις
λέγων εἶναι, ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς· ὃς ἀγροικὸν
μὲν ἐπιφέρεται τὸν λόγον, οὐ μικρὸν δὲ τὴν
ἡμῶν ἐπισιόντα τὴν καρδίαν καὶ πατρίδα, και-
ρὸν διατηρέων ὄνομα, Ἰησοῦν, ᾧ καὶ χρώμενος
ἐπὶ γλώττης, ἀποτρόπαιον ἔχει δαιμόνων καὶ
ροσημάτων παντοδαπῶν. Ἀλλὰ γε σὺν τούτοις,
καὶ τὸ κατέπραξεν. Ἀπολιπὼν τις τὸν βίον, καὶ
πρὸς τὸν χῶρον τῶν τεθνεώτων μεταχωρήσας, τῇ
τοῦ Ἰησοῦ προσηγορίᾳ ἀνέστησε. Ἀλείπεται τοι-
γαροῦν σίχσθαι τὰ ἡμῶν, καὶ τὰ τούτου ἀξά-
νεσθαι, εἰ μὴ τάχιόν τις πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν πα-
ραγένοιτο.*

Καὶ δὴ ἑαυτῆς μετὰ σοβαρᾶς καὶ ἀλαζονικῆς
φροντασίας τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀρχιγραμματεὺς καταλαμ-
βάνει, κατὰ Φιλίππου σφόδρα χαλεπαίνων· καὶ μήτε
ἀρτου γευσάμενος μήτε τινὸς ἄλλου τῶν σώματι

viderentur, et ab ea homines avocare. Hoc nomine
clarus Herodes junior, qui Jacobum occidit gladio,
voluitque occidere et Petrum, etsi Judæis in Chri-
tum religiosior, ne ea nece scædaret solemnitatem
paschalem, distulit post dies azymorum, quando
et Petrus ab angelo liberatus est. Agrippas quoque,
ipse in Judaismo religiosissimus, regnoque Judææ
aliisque provinciis Romanorum benevolentia au-
ctus, sic potuit in apostolos excandescere, quanquam
in Paulum mitior videatur, cum dicentem audisset,
jam vinctum, sed qui Cæsarem appellasset, eaque
ratione nec ab illo, nec a Festo præside judicari
posset. Trahi Hierosolymam ex aliis procul synago-
gis religionis reos, ipsa Pauli legatio Damascum
indicium est, cum irarum plenus ac minas spirans
in discipulos Domini (utique ex Judæis conversos) fer-
retur, quales et h. Athenienses videntur fuisse, ac mu-
lier cujus filium in Galilæa Apostolus suscitaverat :

A vitæ superstes, mulier quædam illi obviam venit,
quæ filium suum defunctum efferret : maternaque
pietate ac sensu supra modum plangebat. Hujus
Christi præco misertus, dextraque defuncto expor-
recta : *Surge, inquit, jubet tibi qui a me prædicatur,
Jesus Christus* : fecitque sermo, ut puer vivus exci-
taretur; et ut qui suscitatus erat, lugenti matri
baculus sustentandæ domui redderetur. At illa,
ejus qui miraculum patrarat vestigiis admota :
*Quem suscitasti, aiebat, una mecum per aquam rege-
nera*. Munusque consecuta, apostolus evasit, dum
filii suscitationem cunctis annuntiat.

Duxit vero et Athenas apostolum. Ibi, quanquam
eo animo erant Athenienses ut pro sermonis sim-
plicitate contemnerent, stupendarum tamen ac inau-
ditarum rerum patratio, obniti eos doctrinæ suade-
bat. Ac demum : *Quidnam, aiebant, facturi sumus,
nos qui eloquentiæ ac doctrinis operam damus, cum
hujus sermonibus vincamur? Etenim, ut videtis,
rusticus iste incertisque sedibus vagus, operum luce
nostri compos illustrisque efficitur. Quapropter con-
scripta epistola significemus Scribarum Judæorum
Hierosolymis principi. Firmata porro illis sententia,
qui rei eloquendæ idoneus esset, mittunt. Is vero
cum Hierosolymam venisset, reddita epistola, ver-
bis explanabat quæ illa continerentur, dicens : *Vir
quidam, qui se Philippum vocari dicat, ad nos hinc
profectus est. Est ille quidem rudi rusticoque eloquio,
quo tamen non parum corda nostra patriamque
commoveat, dum novum nomen (Jesum scilicet) præ-
dicat; quem et in lingua habens, dæmones, omnisque
generis morbos deturbat. Sed et cum istis, rem patra-
vit, quæ stuporem injiciat. Humanis quispiam exem-
ptus erat, utque ad defunctorum locum commigrarat.
Hunc ille suscitavit invocato Jesu nomine. Superest
itaque ut nostra plane aboleantur et intereant; quæ
vero illius sunt; augeantur, nisi citius ex vobis aliquis
ad nos veniat.**

Statim ergo pleno fastus, superboque apparatu
Scribarum princeps Græciam petit, adversus Phi-
lippum valde indignans; ac neque pane degustato,
neque ullo alio, quod corpori indulgeatur, sublime

D quæ ipsa Athenis sufficere Apostolo poterat, ut mo-
ris erat Judæis sumptus facere suis magistris : quam
Christus consuetudinem non sustulit, sed discipu-
lis suis liberam fecit. Qui toties pontifex ἀρχιερεὺς
et ἀρχιγραμματεὺς dicitur, non ipse summus pon-
tifex Hebræorum putandus, sed quem synedrium
Hierosolymitanum ἀπόστολον mitteret, et quasi
ἐξαρχον, virum scilicet generis sacerdotalis et le-
gisperitum, legisque æmulationem habentem, qualis
fuit Paulus missus ad synagogas in Damascum,
quanquam hoc illi deerat, ut esset ex sacerdotali
prosapia, (qui seipse de tribu Benjamin affirmat.
Nec modo Hebræis desunt apostoli ac disciplinæ
legis præfecti, quos ex synedrio vel Hierosolymitano
vel Babylonico mittant ad subjectas synagogas ac
plebes, qui severius in legem commissa, et quorum
indulgentiam non habent per gentium pressuram
ex suis legisperitis, emendent ac puniant.

sibi tribunal parari jubet; mutatoriaque pontificali chlamyde assumpta, superbia tumens, judicii sedem conscendit, cunctis ejus patriæ eruditis, ac qui venerant cum eo, timore astantibus. Vocatus itaque apostolus, medius stetit, pontifici responsurus. Ad quem pontifex in hæc verba percontatur: *Non satis visum, cunctorum miserrimè hominum, quod Judææ et Galilææ et Samariæ pravitate mentis obrepseris, simplicioresque in eis errore dementaris, sed et Athenarum urbis sapientes tentare molitus es, existimans nimirum viros catos atque prudentes abs te seductum iri. Ac quidem te, velut qui errore seductus sis, ad præsens omisso spretoque, ad viros sapientes, quæ tuæ opinionis sunt, edisserens, sermonem habebo.*

Ejus magister, auditores, cum evertendæ legi Mosaicæ daret operam, justa a nobis lege ut crucem ferret, damnatus est. nudusque alto stipite suspensus derelictus, ob diei celebritatem, Pilato, Josephi cujusdam viri divitis supplicatione induoto, sepulturæ tradi permittitur. Amicitiaque lege cum tenerentur ejus discipuli, occulte intempesta nocte eum furantur; hoc nempe commento vulgus seducere parantes. Sparsaque ubique fama, eum a mortuis surrexisse, magistrum sibi atque doctorem hominem arrogant. Ex eorum collegio unus est et Philippus iste, cujus rex Archelaus desiderat compotem fieri, ulciscenda vulgi injuria, mala eum morte perditurus: quem si vultis, quam cito vinctum Hierosolymam abducite.

Ac vero, cessante loqui pontifice astantes intentis oculis in Philippum erant, quid demum ille ei responderet. Sensim itaque leniusque apertis labiis, Philippus ita pontifici inquit: *Fili hominis, ut quid diligis vanitatem et loqueris mendacium? Ut quid cor tuum gravas in vanitate? Nonne tu auro custodum manus implesti, ut resurrectionis, afflicta calumnia, fidem abolerent? Nescis quæ signacula monumento apposuisti? Hæc nimirum in die iræ tuum scelus ignominia traducunt.*

His pontifex majorem in modum turbatus, furoreque irruens ut apostolo manus inferret, rem præstare non potuit. Statim enim ejus pupillæ oculorum obscuratæ sunt, ac corpus reliquum inutile redditum. Visa res præstigizæ, his qui aderant. Ut tamen in apostolum impetum fecerunt, ejusdem ipsi cæcitalis periculum sumpserunt. Quod vero apostolus non nesciret illorum incredulitatem ac ignorantiam, quod vis dæmonum in illis præpolleret, eam in rem ingenti gemitu: *Tua, Domine, aiebat, benignitas, ipsa te moveat, eorumque contritiones sana, et ut te agnoscant credantque, illorum animos immuta.*

E terris itaque apostolo orationem fundente, indulta e cœlis, his qui percussi fuerant, sanitas ac

A χαριζομένων, ὑψηλὸν αὐτῷ γενέσθαι βῆμα παρηγυδοῦ καὶ τὴν ἑξαλλὸν τῆς ἀρχιερατικῆς χλαμύδα περιβαλὼν, εἰς τὸν δικαστικὸν πεφουσιωμένος ἀνεισιθρόνον, πάντων τῶν ἔλλογιμων τῆς πατρίδος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ παραγενομένων, μετὰ δέους παρεστηκότων. Ὅμως προσκληθεὶς ὁ ἀπόστολος, μέσον, τῷ ἀρχιερεὶ ἀπολογησόμενος ἴστατο· καὶ πρὸς τὸν ἀπόστολον ὁ ἀρχιερεὺς οὕτω προσήρετο· Οὐχ ἰκανῶς ἔχειν ἔδοξε, τὸ μοχθηρῶς ὑπείσειλθεῖν σε, ἀθλιώτατε πάντων ἀνθρώπων, τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Γαλιλαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ τοὺς ἐπ' αὐταῖς ἀσφαλεστέρους ἀποπλανῆσαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς σοφοὺς τῶν Ἀθηνῶν ὑπενοήσω, μεμελετηκῶς τὴν ἀπάτην, πεφυκνωμένους ἀνδρας οἰόμενος ἀπατᾶν. Καὶ ὡς ἠπατημένου, καταφρονῶ σου τὸ παρόν· ἐπὶ δὲ τοὺς σοφοὺς, διδάσκων τὰ κατὰ σέ, τὸν λόγον ποιήσομαι.

B Ὁ τούτου διδάσκαλος, ὃ ἄνδρες, ἐπὶ παρατροπῇ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου γενόμενος, ὑφ' ἡμῶν σταυρῷ τεθνήσκει εὐλόγῳ νόμῳ κατακρίθη· καὶ τυμνός τῷ ξύλῳ ἀκρωτηριασμένος καταλειφθεὶς, διὰ τὸ τῆς ἡμέρας ἐπίσημον, τοῦ Πιλάτου, Ἰωσήφ τινος κλουσίου ἰκετηρία ἐπικαμφθέντος, τάφῳ συγκεχώρηται. Καὶ νόμῳ φιλίας οἱ τούτου κρατούμενοι μαθηταί, λαθραίως ἀσπρὶ τοῦτον ἀποσυλοῦσιν, εἰς πολλῶν ἀπάτην, ἐπιτεχνευσάμενοι τοῦτο· καὶ πανταχοῦ ἐπισπείραντες ἐκ νεκρῶν ἐγηγέρθαι, τὸν ἐαυτῶν ἐπιφημιζουσι διδάσκαλον. Ἐξ αὐτῶν εἰς ἔστι καὶ ὁ Φίλιππος οὗτος, οὗ περικρατῆς ὁ βασιλεὺς ἐπιθυμεῖ γενέσθαι.

C Ἀρχέλαος, εἰς πολλῶν ἐκδίκησιν ἀπολέσων αὐτόν· ὄνπερ εἰ βούλεσθε, πρὸς αὐτόν τὸ τάχος δέσμιον εἰς Ἰερουσαλήμ ἀπαγάγετε.

Καὶ δὴ τοῦ ἀρχιερέως παύσαντος τοῦ λόγου, οἱ παρεστῶτες ἐνητένιζον τῷ Φιλίππῳ, τί πρὸς αὐτόν ἀντερεῖ. Ἠρέμα δὲ πως τοῖς χεῖλεσιν ὑπανόξας ὁ Φίλιππος τῷ ἀρχιερεὶ ἔφησεν οὕτως· Χρὴ ἀνθρώπου, ἵνα τί ἀγαπᾷς ματαιότητα, καὶ λαλεῖς ψεῦδος; Ἴνα τί ἐπὶ ματαίῳ τὴν καρδίαν σου βαρύνεις; Οὐ χρυσοῦ σὺ τῶν φυλάκων τὰς χεῖρας ἐπλησας, εἰς τὸ πλάσασθαι τῆς ἐγέρσεως συγκοφαντίαν; οὐκ οἶδας ὡς ἐναπέθου σφραγίδας τῷ μνήματι; αὐταὶ σου ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς στηλιτεύσουσι τὸ ἀνόμημα.

D Ταῦτα τὸν ἀρχιερέα μεγάλως ἐτάραξαν· θυμικῶς δὲ διορμήσας διαχειρίσασθαι τὸν ἀπόστολον, οὐκ ἠδυνήθη. Παρευθὺ γὰρ αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀπημαυρώθησαν, καὶ τὸ περίλοιπον σῶμα ἀχρηστον ἐγεγόνη. Τότε τοῖς παρατυχοῦσι τὸ γεγονός γοητεία προσεδόκατο. Ὅμως κατὰ τοῦ ἀποστόλου ὀρμήσαντες, καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς πηρώσεως πείραν ἔλαβον. Ἄλλ' ἐπεὶ οὐκ ἠγνοεῖτο τῷ ἀποστόλῳ ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀγνοία, ὅτι ἐπικράτεια δαιμόνων ἐνεστί τούτοις, ἐπὶ τούτῳ οἰμώξας μέγα, Δυσωπήθητι ὑπὸ τῆς σῆς ἀγαθότητος, Κύριε, ἔλεγε, καὶ ἀμφοτέρων ἴασαι τὰ συντριμματα, καὶ πρὸς τὴν σὴν ἐπίγνωσιν αὐτοὺς μεταποίησον.

Κάτωθεν οὖν τοῦ ἀποστόλου τὴν εὐχὴν ποιούντος, οὐρανῶθεν ἡ ῥῶσις τοῖς πληγείσιν ἐχαρίζετο·

καὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἑρβαλοῖς ἀναβλέψαντες, τὴν νοσητὴν τῆς ψυχῆς ἐπεζήτουν ὑγιῶσιν. Ἄλλ' ἐπεὶ πολλάκις τῶν ἀστηρίκτων εὐμετάβολον τὴν γνώμην, οἶδεν ὁ ἀπόστολος εἶναι, τὸ φῶτισμα τούτοις οὐκ ἐπένευσε. Ἐκτενεστέρον δὲ τοῦ ἀποστόλου προσευξαμένου, θεία δύναμις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατωῦσα, τὰ ἀφιδρύματα τούτων πάντα (40) κατέβραξ, καὶ τοὺς ἐμφωλεύοντας ἄρδην ἀπώλεσε δαίμονας. Καὶ κλόνος βίαιος τότε τὴν γῆν κατεῖχε, καὶ πάντες καταφυγὴν τὸν ἀπόστολον ἐτίθουν, μεγάλη κράζοντες τῇ φωνῇ, Ἰσχυρὸς θεὸς ἐστίν, ὁ ὑπὸ σοῦ κηρυττόμενος, καὶ τούτῳ ἀδιστάκτως πιστεύομεν, καὶ χαίροντες τὸ λουτρὸν κομιόμεθα. Καὶ ἀρξάμενος, πάντας ἐβάπτισε. Μόνος δὲ ἀρχιερεὺς ἀποσπασθέντας ὡς εἶδε τοὺς ὑπ' αὐτῶν, τῇ τοῦ δολίου ὑποβολῇ κατὰ τοῦ Πλάστου δύσφημα ἐδλασφήμει ῥήματα. Καὶ τούτου μὴ φερομένη τὴν παράνοιαν ἡ γῆ, πάντων ὀρώντων, ὡς ἐπὶ Δαθάν καὶ Ἀβειρών, βιαίως τοῦτον ἐνδον αὐτῆς κατασχεθῆναι ζῶντα συνώθησε. Τότε τοὺς φωτισθέντας ὑποστηρίξας, καὶ Νάρκισσον τινα τούτοις ἐπίσκοπον καταστήσας, οὗ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ὁ ἀπόστολος Παῦλος μέμνηται, αὐτὸς πρὸς Πάρθους ἀφίκετο καὶ κλίνας γόνου, ἐπίσκεψιν οὐρανόθεν ἐζήτηι. Καὶ αὐτίκα σχῆμα αὐτῷ ἐδείκνυτο ἀετοῦ, ὑπὸ χρυσαῶς πτέρυγας τὸν Χριστὸν εἰκονίζουσα ἐσταυρωμένον. Ὅθεν ἀναβρωσθεὶς, πάλιν εἶχετο τοῦ κηρύγματος, καὶ τῶν Κανδάκων πόλεις (41) διαδραμῶν, ἐπ'

robur est : visuque recepto sensilibus oculis, animæ sanitatem, quæ mente intelligitur, expetebant. Quod tamen apostolus instabilium hominum mentis inconstantiam haud raro expertus erat, non annuit ut illuminatione persiceret. Intentiusque ac instantius orante apostolo, divina virtus e cœlo demissa, eorum omnia simulacra elidit; ac qui in eis latitabant, penitus dæmonas perdidit. Factaque tunc terræ valida quassatio, omnesque ad apostolum confugiebant, magna voce clamantes : *Fortis est Deus qui abs te prædicatur, eique citra omnem dubitationem credimus, ac lubentes lavacrum consequemur.* Incipiensque apostolus, cunctos baptismo tinxit. Solus vero pontifex, ubi subditos avulsos cognovit, dolosi illius suggestione, nefanda in rerum Auctorem verba blasphemo ore evomebat. Ejusque terra dementiam non ferens, cunctis cernentibus, velut in Dathan et Abiron, viventem illum hiatus violento compressit atque absorpsit. Tum apostolus, confirmatis illis qui crediderant, præfectoque illis Narcisso quodam episcopo, cujus Paulus meminit in Epistola ad Romanos ¹⁶, ad Parthos profectus est : genuque in oratione posito, divinam e cœlis visitationem quærebat. Moxque ostensa illi est Aquilæ figura, quæ sub alis auro rutilis Christi crucifixi formam exprimeret. Unde roboratus, prædicationi rursus incumberebat; Candacensiumque peragratis urbibus, conscensa navi, Azotum naviga-

¹⁶ Rom. xvi, 11.

(40) *Τὰ ἀφιδρύματα τούτων πάντα.* Antecedentia omnia Hebræos sonant, et qui Mosis religione tenerentur; nunc vero ἀφιδρύματα, *statue, simulacra*, quæ sic erigantur sedibusque locentur, ut venerationi habeantur, prorsus remolum a Judæorum, per ea tempora, moribus. Ac quanquam etiam luci ἀφιδρύματα reddantur, nec lucos quidem habuisseputandi Athenis Judæi aut excelsa, ubi more antiquo adorarent. Vel ergo misti Judæis Græci, illa in Apostolum grassatione, vel non satis accurata, ac interpolata, quæ de Philippo legit Ecclesia Græca. Difficile etiam consentiunt, quæ de Pauli Athenis prædicatione habet Act. liber; nisi primus Paulus tanta anxietate Athenis prædicavit, Dionysiumque et conjugem aliosque nonnullos convertit, quibus tamen necdum Dionysium episcopum dederit: sed Philippus secundo urbem tentans, pluribusque in ea conversis, dederit Narcissum; quem perinde Hippolytus de septuaginta duobus discipulis Athenarum episcopum facit: colunt Græci die 31 Octobr. cum Stachy, Amoplio et Urbano: assignatisque tribus superioribus, quibus episcopi præfuerint, sedibus, nihil ejusmodi de Narcisso, sed hoc solum: Ὁ δὲ Νάρκισσος διαφόρως βασανισθεὶς παρέδωκε καὶ αὐτῆς τὴν ψυχὴν τῷ θεῷ, εἰ δὲν καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ προθύμως ἐξέχεε. *Narcissus vero diversis excruciatu tormentis, ipse quoque animam Deo tradidit, cujus etiam gratia lubens sanguinem profundebat.* Quod auctor eum facit, cujus Paulus meminit Rom. xvi, 11: Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ. *Salutate qui sunt ex Narcissi domo* (vel ut Erasm. *ex Narcissi familiaribus*) *qui sunt in Domino*, conjecturam elidit Hugonis Grotii, cum ad eum locum sic advertit, *Puto intelligi Narcissum Claudii libertum, in cujus domo aliqui fuerint Christiani.* Magis itaque assentior Baronio, an 58, 56, quanquam non ejus fundamento, quod Narcissus potentissimus Claudii libertus odio

C Agrippinæ matris, biennio ante scriptam Pauli Epistolam, consulatu Asinii et Acilii, ut auctor est Tacitus, a Nerone occisus fuerat: poterant enim superesse de familia, et quidem in Domino, id est, fideles, ad quos attingere poterat ea Pauli commendatio: sed quod toto illo capite, Asiaticos hospites fideles notos Romanis commendat, ea commendatione eis solatium aliquod ac præsidium quærens, ut per quos Romæ Christi agebatur negotium, ac sensim spargebantur fidei semina. Erat forte tum Narcissus, in Oriente Athenarum episcopus, vel etiam diem martyrio clauserat. τῶν αὐτοῦ, quibusdam ejus necessariis, notis, affinibus, qui periunde Christiani essent, Romæ versantibus. Roma vero dum scribit Paulus, ut Phil. iv, Romanorum salutes perfert, maxime potentum, et eorum qui favore polerent, ut eorum fidei collegio, sic salutati atrociores in Christi fide ac Christiana militia redderentur.

D (41) *Τῶν Κανδάκων πόλεις.* Videtur regionem Syriæ, significare, et quidem vicinam Parthis, unde illam adierit, ac inde Azotum navi pelierit, quæ urbs est Palæstinæ, una ex satrapiis Philistinorum. Nihil mirum hæere nos in locis dissitis, cum non raro etiam in vicinis sapientes geographi perplexi sint, vel propter urbium occasum, aut mutationem nominum, seu etiam alios casus. Erant apostoli quasi nubes volantes, mira agilitate, quo ferebat impetus Spiritus, vel terra, vel mari sequentes; quod sane necessarium, ut brevi adeo intervallo temporis, in omnem terram exiret sonus eorum; ipso præsertim Deo sæpius monente, quæ potissimum civitas aut regio illis petenda esset, ut de Paulo legimus: nec æquum ut coapostolis (maxime coryphæis et qui de duodecim erant) negemus. Quid si allusio est ad Candacem reginam Æthiopum, cui fuerint Æthiopes Palæstinæ vicini, versus Arabiam, ex quibus apostolus, eorum peragratis urbibus,

vit. Validaque tempestate jactata navi, lucida statim A crucis figura ab ipso navigio affusis fulgoribus, noctis caliginem lustravit. Navique exscendentes, ab Azotide quodam in mediterraneas illius ædes deductus apostolus, die jam in vesperam desinente, preces producebat. Hospitis itaque filia prope fenestram e vicino stans, oculi dolore discruciabatur. Sic tamen apostoli verbis lenocinio quodam mulcebatur, ut vim ipsam doloris oblivisceretur. Tum illa ad patrem accedens, oculi probrum cum dolore conjunctum expostulabat, ut cujus serio cura non ageretur. Ad quam pater: *Pro te forsitan, filia, vel ipsam, inquit, libens animam exponerem, si quis oculi tui dedecus, labemque posset auferre.* Cui filia gratiose arridens: *Est, pater, modo velis, qui et dolorem et labem curare possit. Ubinam vero, ait, filia? In mediter-*

tercineis aedibus, respondit illa, *quem heri sero e navisio domi suscepisti.* Moxque apostolum jubet accersiri. Insertaque qui accersitus erat, dulci veritatis doctrina, sermone delinitos cum omni familia, baptismo intinxit. Cumque puella ex patre oculi curationem exquireret, ait apostolus: *Sanandi munus tibi tribuam, cunctisque qui baptismatis donum susceperint. Mane itaque surgens, o puella, invocato Christi nomine, laboranti oculo manum impone, integerque ac sanus, qui læsus est, oculus evadet.* Quod cum ita fecisset, ut magister admonuerat, ægritudinem suam curavit. Quo ex tempore sapiens Charitina, adjutore patre suo Nicolide, apostolum secuta est cum eo laudans ac benedicens Deum.

Uτως ἡ μαθήτρια ποιήσασα ὡς ὁ διδάσκαλος ὑπέθετο, τὸ οικεῖον ἐθεράπευσε πάθος. Καὶ ἔκτοτε ἡ σοφὴ Χαριτίνα, συνεργεῖα τοῦ πατρὸς αὐτῆς Νικολείδους, ὁπαδὸς τοῦ ἀποστόλου ἐγένετο, δοξάζουσα σὺν αὐτῷ καὶ εὐλογοῦσα τὸν Θεόν.

Veniens autem apostolus Philippus Hierapolim, C monebat qui erant comites, ne tentationibus animi desponderent. Inter quæ indigenæ ut impostorem dolo necare volebant, ne scilicet eorum uxores, velut etiam aliorum multorum, seduceret. Quidam vero Heros, ingenua præ reliquis civibus fortuna, apostolum ne lapidaretur liberari studens, in hæc fere verba sodales probabilibus aggressus est. *Viri cives, meum consilium noseite. Nihil nobis injustum cum peregrino isto homine: sed, si lubet, illius examinemus doctrinam, num ad animi salutem aliquid conferat.* Cum nemo Heroi (quippe vero illustri) contradicere ausus esset, primus ipse apostoli pedes complexus, sanctum rogabat ut in domum suam diverteret. Ingressis illis, Marcella Herois uxor indignari adversus virum, divortiique libellum offerre, et ut dos ad ipsam revertatur, nisi is Philippum domo ejiciat, serio rogare. Videns

Azotum venerit, Charitinam cum patre et familia Christo lucraturus? Sequentia etiam de Hierapoli, forte spectent ad Hierapolim Syriæ, itinere decem dierum a Damasco, urbem archiep. sub patriarcha Antiocheno, unam ex præcipuis imperii Turcici, ubi tantis illis patris, in Phrygiam et Lyeoniam venerit, ut hic dicitur; postremo consummatus Hierapoli Phrygiæ, quæ omnium recepta sententia est. Hæc, quantum asse-

Ἀζωτον ἐπλεῖ νηὸς ἐπιβάς· καὶ σφοδρῶς καταγιγδὸς κλυδωνιζούσης τὴν ναῦν, φωτοφανῆς αὐτίκα σταυροῦ τύπος ὑπ' [ἀπ'] αὐτῆς τῆς ὀλκάδος τῆς νυκτὸς τὸ ζοφῶδες ἐπέλαμψε· καὶ ἀποβάντες τοῦ πλοίου, ὑπ' Ἀζωτίδος τινὸς ἐν μεσογαίῳ οἰκίῳ καταχθελὶς ὁ ἀπόστολος, τῆς ἡμέρας ἤδη πρὸς ἐσπέραν διαληγούσης, τὴν εὐχὴν παρέτεινε. Τὸ γοῦν θυγάτριον τοῦ ξενοδόχου ἐν χρωῖ τῆς σύνεγγυς θυρίδος καθιστάμενον, ὠδυνᾶτο τὸν ὀφθαλμόν. Οὕτω δὲ τοῖς λόγοις τοῦ ἀποστόλου ἠδύνετο, ὡς καὶ τὸ τῆς ὀδύνης ἐπιλαθέσθαι. Ἐἶτα προσελθοῦσα τῷ οικείῳ πατρὶ, τοῦ ὀφθαλμοῦ τὴν αἰσχύνην σὺν τῇ ὀδύνῃ, ὡς ἀμεληθεῖσα προσενεκάλει. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν, Ἵπὲρ σοῦ τάχα, τέκνον; ἔφη, προθύμως ἔν καὶ τὴν ψυχὴν προθέμην, εἰ τοῦ σοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ δυσειδὲς ἠδύνατό

τις διορθώσυσθαι. Καὶ ἡ παῖς χαριεντιζομένη, Ἔστιν, πάτερ, εἰ βούλει, ὁ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ πάθους θεραπευτής. Καὶ τοῦ τέκνον, ἔφη; Ἐν τῷ μεσογαίῳ οἰκίῳ, ἡ παῖς ἀντεπάγει, ὅν ἐκ τοῦ πλοίου τῇ χθὲς ὀψιαθέντα καθυπεδέξω. Καὶ παρεοὺ τὸν ἀπόστολον προσκληθῆναι κελεύει. Καὶ τοῦτοις τὴν ἠδὺν τῆς ἀληθείας ὁ προσκληθεὶς ἐνειράμενος λόγον, πανοικί καταθέλξας ἐδάπτισε. Τῆς δὲ κόρης, τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπιζητοῦντος τὴν ἴασιν τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἔφη ὁ ἀπόστολος· Σοὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς ὑγείας χαρίσομαι καὶ πᾶσι τοῖς προσδεξαμένοις τὸ χάρισμα τοῦ βαπτισματος. Πρωτὰς ἀναστᾶσα, ὦ κόρη, τῷ πάσχοντι ὀφθαλμῷ τὸν Χριστὸν ὀνομάσασα τὴν χεῖρα ἐπιθεῖς, καὶ ἄρτιος ὁ βεβλημμένος ὀφθαλμὸς γενήσεται.

Τὴν δὲ Ἱεράπολιν καταλαβὼν ὁ ἀπόστολος Φίλιππος, ἐδίδασκε τοὺς συνεπομένους αὐτῷ μὴ ἐκκακεῖν τοῖς πειρασμοῖς. Καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ ἐγγύριοι δολοφονῆσαι τοῦτον ἐβούλοντο ὡς ἀπατεῶνα, προφάσει μὴ καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας ἀπατηθῆναι, ὥσπερ καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἦρωσ δὲ τις, τῶν πολιτῶν τὴν τύχην αἰδεσιμώτερος, ἐξᾶραι θέλων τοῦ λιθασμοῦ τὸν ἀπόστολον, πρὸς τοὺς σὺν αὐτῷ πιθανολογούμενος, οὕτω πως ἔφη· Ἄνδρες πολῖται, τὸ ὑπ' ἐμοῦ βουλευόμενον μάθετε. Μηδὲν ἡμῖν ἀδικον καὶ τῷ ξένῳ ἀνδρὶ· ἀλλ' εἰ δοκεῖ, τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν δοκιμάσωμεν, εἴγε εἰς ψυχικὴν περιποίησιν ἔσται. Καὶ ὡς ἐπισήμῳ τῷ Ἠρωῖ ἀντειπεῖν οὐκ ἐτέλμησαν, καὶ αὐτὸς πρῶτος τῶν ποδῶν τοῦ ἀποστόλου δραξάμενος, ἐδυσώπει τὸν ἅγιον εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καταλῦσαι. Καὶ ἀμφοτέρων ἀφικομένων, Μάρκελλα ἡ τοῦ Ἠρωὸς γαμετὴ ἐδυσφόρει κατὰ τοῦ συνεύνου, λύσιν τοῦ συνοικεσίου ζητοῦσα (42),

qui licet, in re sic antiqua, nulloque præterea certo teste comprobata: quanquam favet illud de Philippo diacono, qui sic baptizato in via eunucho Candacis reginæ Æthiopum, dum rediret Azotum, a Spiritu raptus est, Act. viii, 27; quod argumento est, fuisse loca satis vicina, quæ sic continue Philippus apostolus potuerit divina prædicatione lustrare.

(42) Λύσιν τοῦ συνοικεσίου ζητοῦσα. Quan-

καὶ τὴν ἀντιστροφὴν τῆς προικῆς, εἰ μὴ τῆς οἰκίας ἔξω βάλλει τὸν Φίλιππον. Ἐπεὶ δὲ ἐναγώνιον ὁ ἀπόστολος τὸν Ἡρώα ἐωράκει, αὐτὸν παρεθάρρυνεν ἐπιμένειν τῇ πίστει. Αὐτὸς δὲ γονυκλίνας καὶ προσευξάμενος, τὴν πρὸ μικροῦ χαλεπαίνουσαν, ἰκέτιν τοῦ ταύτης ἀνδρὸς παρεσκεύασεν, Ὡ ἄνερ γλυκύτατε, λέγουσα, πόθεν ὁ θαυμαστὸς οὗτος ἐγένετο ἄνθρωπος; Ὡς ἡδὺς ὁ τούτου λόγος καὶ ἡ τῶν ἡθῶν κατάστασις! Μεγάλου Θεοῦ, ὁ Ἡρῶς ἔφησε, καταγγελεύς οὗτος, ὦ γύναι, καὶ αἰωνίου βασιλείας προξενητής· καὶ εἰ δοκεῖ, ἀνενδοιάστως προσέλθωμεν τῷ τούτου Θεῷ· καὶ ἄμφω προσπεσόντες ἀποστόλῳ, πανοικί λαμβάνουσι τὴν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναγέννησιν. Ἐκ δὲ τούτου, πολλοὶ τῆς περιοικίδος πρὸς Κύριον μετετάξαντο.

Ἄλλ' ὁ τῆς κακίας ἐφευρετής, ὡς ἑαυτὸν ἠττώμενον εἶδε, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐζωγρημένους, πυρπολῆσαι τὴν οἰκίαν τοῦ Ἡρώος ἤγειρε. Καὶ γνῶς τῷ πνεύματι ὁ ἀπόστολος, ἀτρόμως ἔξεισι πρὸς αὐτούς· ὃν ἀνημέρως ἐπικαυχῶντες, εἰς τὸ δικαστικὸν βουλευτήριον ἤγαγον. Ἐμβριθῶς δὲ τῷ ἀποστόλῳ Ἀρίσταρχος ὁ ἑξαρχὸς τοῦ βουλευτηρίου προσχὼν, Οἶδά σε ταῖς μαγείαις ἐναδρυνόμενον, ἔλεγε· ἀλλ' εἰ μὴ ἀποθέμενος ταύτας ἔσθῃ, λιθασμῷ πικρῷ σε ἀπολέσω. Τὰ γὰρ περὶ τοῦ σταυρωθέντος Θεοῦ σου εὐκαίρως ἐπιζητήσομεν, λέγει, καὶ τῆς ἀποστολικῆς δραξάμενος κόμης, ὡθῶν αὐτὸν προσεπηλάκιζεν. Ἀριστάρχου δὲ τὸ ἀτακτὸν ἐπιτεχνευσάμενος σωφρονῆσαι ὁ μακάριος Φίλιππος, ἔσωσεν καὶ διὰ τοὺς παρατυγχάνοντας, ἵνα γνῶσιν ὅτι δυνατοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὑπηρέτης, εἰς ἐπήκοον πάντων οὕτω πως ἐξεφώνησεν, Ὁ τὰς καρδίας ἡμῶν πλάσας καταμόνας, καὶ τὰς κινήσεις αὐτῶν πρὸς ὀπωσανοῦν τρεπόμενος, τὸν ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας ὡς ὀργῆς ἀμέτοχον ἀναγόμενον λόγον ἔργῳ πλήρωσον, Κύριε, καὶ γενέσθω πᾶσι σωφρονισμός. Ἡ προταθεῖσα χεὶρ ἐπὶ τὴν κόμην, ἧς ἠγλάσας κεφαλῆς, παρεθήτω. Ἐπηκολούθει δὲ τῷ λόγῳ ἡ τοῦ ἀτάκτου διαστροφή τῶν μελῶν. Παρευθὺ γὰρ ἡ τούτου ἀπεξηράνθη χεὶρ καὶ ὁ πρὸς αὐτὴν ὀφθαλμὸς ἀπετύφλωτο, καὶ κατ' ἄμφω κεκώφωτο τοῖς ὠσὶ. Τοῦτο τοὺς συνειλεγμένους ἐξέστησε, καὶ μετὰ δέους ἰκέτευον δοῦναι συγγνώμην τῷ πλημμελήσαντι. Καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς αὐτούς· Αἱ τῶν μελῶν διαστροφὰι ἀνθρωπίνης βοήθειας ἐπαποροῦσιν. Ὁ γὰρ τούτων διορθωτής εἰς ἐστίν, ὁ ἐκ χόδου κατάρχας διαρθρώσας τὸν ἄνθρωπον. Ὡς εἰ μὴ προσέλθητε, καὶ αὐτὸς ὁ παθὼν, οὐ τεύξετε τῆς ἰάσεως.

Καὶ πρὸς τούτῳ, τεθνεῶς τις ἐξεχομίζετο πρὸς ταφήν· καὶ κατασχόντες τὴν κλίνην οἱ συμπρόντες

quam apostoli consilium erat, ne susceptæ fidei causa uxores a viris discederent, vel etiam viri uxores relinquerent, I Cor. vii, 12, *Cæteris ego dico, non Dominus* : Si quis frater uxorem habet infidelem, etc., plures tamen simul suscepta fide, castitatis propositum amplectebantur, quibus nunquam apostoli annuebant : quandoque etiam ipsi infideles, suscepto fidei odio, divortium faciebant, ut hic Marcella tentasse describitur, nisi vir apostolica vestigia domo ejiceret. Proinde veneri poterant Hierapolitæ, ne illorum uxores Phi-

itaque apostolus inde animo anxium, ut in fide constans perseveraret excitabat. Tum ipse positus genibus orans, eam quæ paulo ante indignans obstrepebat, viro supplicem fecit. *O vir dulcissime, aiebat, unde venit mirabilis hic homo? Quam suavis illius sermo morumque constitutio! Magni Dei, aiebat Heros, o mulier, nuntius est ac præco, regniq̄ cælestis parandi auctor. Ac, si libet, citra omnem dubitationem accedamus illius Deo;* amboque procedentes apostolo, regenerationem quæ ex aqua est et Spiritu, accipiunt cum tota domo. Quo factum est, ut et vicini multi ad Dominum transirent.

καὶ Πνεύματος ἀναγέννησιν. Ἐκ δὲ τούτου, πολλοὶ

Verum malitiæ auctor, ut se vinci vidit, suosque apostolicis captos cassibus cognovit, ut Herois domum incenderent excitavit. Tum apostolus spiritu rem intelligens, ad eos intrepidus iit : quem immaniter insultando, ad curiam tribunalque duxerunt. Aspereque ac minaciter apostolo Aristarchus præfectus curiæ præses : *Novi te, aiebat, magiæ virtutibus gloriari; at, nisi eas abjeceris, acerbo te imbre lapidum perdam. Quæ enim ad Deum tuum crucifixum spectant, opportune examinabimus, inquit, comaque apprehensum apostolum, trudens suggillabat. Studens autem vir beatus Aristarchi insolentiam castigare, forte vero etiã propter eos qui aderant, ut intelligerent potentis Dei eum ministrum esse, cunctis audientibus in hunc modum vocem extulit. Qui omnium nostrum sigillatim corda formasti, eorumque in quosvis vertis motus, ex meo erumpentem corde sermonem, quippe iræ expertem, Domine, opere adimple, sitque omnibus justæ ultionis exemplo. Quæ in comam ejus capitis, quod sanctificasti, extensa manus est, dissolvatur. Dixerat, virique insolentis membrorum distortio actutum verba secuta est. Statim enim ejus manus exaruit; positum ad eam oculum invasit cæcitas, auresque ambæ obsurduerunt. Ea res, eos qui congregati erant in stuporem egit, metuque ac tremore delicti reo veniam præstari supplicabant. Ad quos Apostolus : *Distorta membra, humana ope non valent reparari. Qui enim restituat atque instauret, unus est, qui a principio ex pulvere hominem sic membris instructum fabricatus est. Quamobrem nisi accesseritis, isque ipse qui laborat, sanitatem non consequimini.**

Interea, defuncti cujusdam funus efferebatur; tenentesque feretrum qui sodales Aristarcho ad-

lippus seduceret, adducendo ad fidem, unde illa divortia fierent. Sic nimirum venit Dominus gladium mittere, Matth. x, 35, nec est illo dignus, qui vel uxorem, vel alium quemquam plus illo amat; quod utique facit, qui consentit cum infideli cohabitare cum injuria Salvatoris, quæ plane in proclivi est, cum alter conjugum errori pristino ac superstitioni manet addictior. Moduli ac canon præter apostolorum communes laudes et labores, ac Philippi crucem, quod historiæ lucem ullam afferat, nihil habent.

erant, illudentes apostolo dicebant: *Hunc si suscitaveris, omnes cum Aristarcho, Deo tuo cultum adhibebimus.* Sanctus vero intentis in cœlum oculis, proluxe orans, leni demum voce jacentem in feretro his alloquitur, *Theophile.* Statimque resedit et aperuit oculos. Adjiciensque apostolus, dixit: *Christus tibi jubet: surge, omnisque impedimenti liber, loquere.* At ille excussus e feretro, apostolo procidit, dicens: *Gratias habeo, sancte Dei, quod ex multis malis hora hac liberabor.* Duobus enim obscuris sædoque aspectu, ac immitibus violenter trahentibus, jamjam, nisi prior venisses, in tetrum exitiosumque tartarum projiciendus eram. Tum res inaudita cunctos in stuporem egit, dicentes: *Quomodo quem nunquam viderat, ex nomine vocans, suscitavit? Vere quem Deum fortem et dicit et prædicat ac annuntiat, potens ac verus est; nosque indubitanter accurramus atque credamus.* Exinde apostolus indicto manu silentio tumultum sedans, jubet Heroi, ut manu crucis signum exprimens super Aristarcho, sanctæ Trinitatis invocato nomine, oblæsa membra illius satuitate, sana componeret. Quo facto Heros Aristarchum membris omnibus integrum sanumque reddidit. In hoc euncti apostolo prociidunt, in quibus et præfectus (illius pater qui a mortuis fuerat suscitatus, primus inter eos qui convenerant) cum conjugæ apostolo accessit, facileque suscepta fidei doctrina ac institutione, ac fidei suæ firmum specimen, quos colebat duodecim deos aureos in egenos apostolicis distribuendos profert. Sed et his quæ erant reliqua probe dispensatis, rectæ fidei regulam constanter tenebat.

τοῦ σεβομένουσ δώδεκα χρυσοῦσ θεοῦσ τῶν ἐνδεῶν εἰσ διανομὴν τῷ ἀποστόλῳ γενέσθαι προτίθησιν. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ περιλειφθέντα καλῶσ οἰκονομήσασ, τῆσ ὀρθῆσ ἀδιστάκτωσ εἶχετο πίστεωσ.

Apostolus vero cunctis ibi in recta fide perfectis Heroe illis ordinato episcopo, creatisque ex illis presbyteris et diaconis: cumque ad hæc templa construi mandasset, ipseque erexisset, atque omnes fidei doctrina imbuisset, beneque illis precatus esset, in Phrygiam venit et Lycaoniam atque Asiam, prædicans ac evangelizans Christum; cui gloria in sæcula. Amen.

ORATIO X.

Laudatio sancti ac celebratissimi Bartholomæi apostoli.

Accensum desiderium, at mens tenuis: fervens amor. at vilis oratio. Etenim spiritus quidem

(43) Cum Græci duplici festo colant Bartholomæi apostoli memoriam, altero ejus natalis 11 Junii, altero miraculosæ advectionis ipsius reliquiarum ad Liparim insulam, die 25 Augusti, qui unus Latinis solemnus est, sive etiam pridie ejus pro vario Ecclesiarum ritu, Nicetas totus in exornando Bartholomæi natali est, ac ne meminit quidem illius stupendi miraculi, in quo tamen ex antiquioribus et emendatioribus ejus Actis referendo, multus est Theophorus Studita paulo Niceta antiquior, cujus sermonem Anastasius reddidit, et D. Lucas Dacheri in *Spicileg.* t. III representavit; adjectis etiam

A Ἀριστάρχῳ, χλευάζοντεσ ἔλεγον τῷ ἀποστόλῳ· Ἐὶ τοῦτοσ ἔγερεις, πάντεσ σὺν Ἀριστάρχῳ προσκυνήσομεν τῷ Θεῷ σου. Ὁ δὲ ἅγιος πρὸσ οὐρανὸν τοῦσ ὀφθαλμοῦσ ἀτενίσασ, προσήύξατο ἐπὶ ἱκανόν· καὶ πρὸσ τὸν βεβλημένον τῇ κλίνῃ, πρασίῃ τῇ φωνῇ λέγει, Θεοφίλε. Καὶ εὐθὺσ ἀνεκάθισε, καὶ τοῦσ ὀφθαλμοῦσ ὑπανέωξε. Καὶ προσθεὶσ ὁ ἀπόστολοσ, εἶπεν· Ὁ Χριστόσ σοὶ κελεύει· Ἀνάστηθι, καὶ ἀκωλύτωσ προσομίλει. Ὁ δὲ ἀποθὰσ τῆσ κλίνησ, τῷ ἀποστόλῳ προσέπεσε, λέγων· Εὐχαριστῶ σοὶ, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐκ πολλῶν κακῶν ἐρρύσω με τῇ ὥρῃ ταύτῃ. Ὑπὸ δύο γὰρ ἰσζοφωμένων καὶ δυσειδῶν καὶ ἀσπλάγγων ἐξελευόμενοσ βιαίωσ, ἐτι μικρόν, εἰ οὐκ ἐφθασασ, ἀπερρίφην ἂν εἰς τάρταρον δυσειδῆ καὶ ὀλέθριον. Τότε τὸ παράδοξον τοῦτο ἐξέστησε πάντασ λέγοντασ· Πῶσ δὲ οὐδέποτε εἶδεν, ἐξ ὀνόματοσ φωνήσασ ἀνέστησεν; Ἐπ' ἀληθείασ δὲ ἰσχυρόν καὶ λέγει καὶ κηρύττει καὶ Θεὸν καταγγέλλει, δυνατόσ καὶ ἀληθῆσ ἐστί, καὶ ἡμεῖσ ἀδιστάκτωσ προστρέχωμεν καὶ πιστεύομεν. Καὶ τῇ χειρὶ ὁ ἀπόστολοσ κατασιγήσασ τὸν θόρυβον, διακελεύεται τῷ Ἡρωὶ· Ἐπὶ Ἀριστάρχῳ τῇ χειρὶ σου σταυροῦ τύπον ἐπιχαράξασ, τῷ τῆσ ἁγίασ Τριάδοσ ὀνόματι, τῶν μελῶν τὰ βλαθέντα ἐκ τῆσ αὐτοῦ ἀφειλείασ ἀνόρθωσον· καὶ τοῦτο ποιήσασ ὁ Ἡρωσ, τὸν Ἀριστάρχον ἀπετέλεσεν ἄρτιον. Ἐπὶ τούτῳ πάντεσ τῷ ἀποστόλῳ προσπίπτουσιν, ἐν οἷσ καὶ πρέφεκτοσ, ὁ τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντοσ γενέτησ, τὰ πρῶτα ἐπὶ πᾶσι φέρων τοῖσ συνειλεγμένοισ, σὺν τῇ γαμετῇ προσῆλθε τῷ ἀποστόλῳ, καὶ τῆσ κατηχήσεωσ εὐμαρῶσ τὸν λόγον δεξάμενοσ, εἰσ βεβαλασ τῆσ ἑαυτοῦ πίστεωσ ἐνδειξίην, τοῦσ ὑπ' αὐτοῦ

B δοξον τοῦτο ἐξέστησε πάντασ λέγοντασ· Πῶσ δὲ οὐδέποτε εἶδεν, ἐξ ὀνόματοσ φωνήσασ ἀνέστησεν; Ἐπ' ἀληθείασ δὲ ἰσχυρόν καὶ λέγει καὶ κηρύττει καὶ Θεὸν καταγγέλλει, δυνατόσ καὶ ἀληθῆσ ἐστί, καὶ ἡμεῖσ ἀδιστάκτωσ προστρέχωμεν καὶ πιστεύομεν. Καὶ τῇ χειρὶ ὁ ἀπόστολοσ κατασιγήσασ τὸν θόρυβον, διακελεύεται τῷ Ἡρωὶ· Ἐπὶ Ἀριστάρχῳ τῇ χειρὶ σου σταυροῦ τύπον ἐπιχαράξασ, τῷ τῆσ ἁγίασ Τριάδοσ ὀνόματι, τῶν μελῶν τὰ βλαθέντα ἐκ τῆσ αὐτοῦ ἀφειλείασ ἀνόρθωσον· καὶ τοῦτο ποιήσασ ὁ Ἡρωσ, τὸν Ἀριστάρχον ἀπετέλεσεν ἄρτιον. Ἐπὶ τούτῳ πάντεσ τῷ ἀποστόλῳ προσπίπτουσιν, ἐν οἷσ καὶ πρέφεκτοσ, ὁ τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντοσ γενέτησ, τὰ πρῶτα ἐπὶ πᾶσι φέρων τοῖσ συνειλεγμένοισ, σὺν τῇ γαμετῇ προσῆλθε τῷ ἀποστόλῳ, καὶ τῆσ κατηχήσεωσ εὐμαρῶσ τὸν λόγον δεξάμενοσ, εἰσ βεβαλασ τῆσ ἑαυτοῦ πίστεωσ ἐνδειξίην, τοῦσ ὑπ' αὐτοῦ

C Καταρτίσασ δὲ ὁ ἀπόστολοσ τοῦσ ἐκεῖσε πάντασ, πρὸσ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τὸν Ἡρωα τούτοισ χειροτονήσασ ἐπίσκοπον, καὶ πρεσβυτέρουσ καὶ διακόνουσ ἐξ αὐτῶν· ἐτι δὲ καὶ ναοῦσ προστάξασ γενέσθαι, καὶ τούτουσ καθιδρύσασ, καὶ πάντασ κατηχήσασ καὶ ἐπευξάμενοσ, αὐτόσ ἐν Φρυγίῃ προσέθαλε ἅμα τῇ Λυκαονίῃ καὶ τῇ Ἀσίῃ, κηρύττων καὶ εὐαγγελιζόμενοσ τὸν Χριστόν· ᾧ ἡ δόξα εἰσ τοῦσ αἰῶνασ. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

D Εἰσ τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Βαρθολομαῖον (43).

Θερμόσ ὁ κόθοσ, ἀλλ' ἀδρανῆσ ὁ νοῦσ· ζέον ὁ ἔρωσ, ἀλλ' εὐτελήσ ὁ λόγοσ· καὶ γὰρ προθυμεῖται

quæ spectant ad alteram inde translationem Beneventum, desolata per Saracenos Lipari insula. Atque utinam in manibus esset Græcum exemplar hujus sermonis Theodori Studitæ, vel Sirmundo licuisset eum ipsum ejusque omnia (etiam majores Catecheses) juris publici facere, quibus plurimum Christiana pietas profecisset, novoque clypeo et armatura, Ecclesia catholica adversus hostes suos tuta fuisset, dum cum blattis et tineis pugnant manu exarati codices, futuri et ipsi injuria temporis excedentis omnia, non ita post prorsus inutiles. Bene tamen est, quod antiquiora illa

μὲν τὸ πνεῦμα καὶ ἵεται, καὶ σφύζει τῶν ἀποστόλων ἅκαστον τὴν ὀφειλὴν ἀποδοῦναι τῆς ὑμνήσεως ἀνεί-

A promptus est ac gliscit, salitque ac micat, ut cuique apostolorum debitum laudationis reddat: verum

Acta ac emendatoria, quæ refert Theodorus, nobis servarunt Menæa, ex quibus, sequentibus repræsentabo. Quod ait Nicetas, vocasse Dominum, τὸν ἀληθινὸν τοῦτον Ἰσραηλίτην Βαρθολομαῖον, videri forte possit existimare esse ipsum Nathanaelem, quod quidam Latinorum, etsi non adeo antiqui, senserunt. Græci tamen, et ipse Nicetas, existimant Nathanaelem esse Simonem Cananitem, ipsumque nuptiarum sponsum; nec abnuat Baron. Sed conjectura potius hæc dicuntur, quam ut ex certis ullis monumentis sint explorata: nec quod Nathanael ipse ex Cana Galilææ erat, teste Joan. xi, firmum argumentum est, ut Simon Cananites existimetur, quem nec liquet Cana oppido esse oriundum, vel inde cognomen illud traxisse. Potuit etiam S. Maria alios ibi necessarios aut cognatos habere; nec ulla ratio probat, sponsum illum ab uxoris complexu a Christo avocatum esse, et invitatum ad discipulorum album, qui illi assidui essent, ac reliquissent omnia, implendum. [Fuit certe magnus Joanni Nathanael, quod sic a Christo vocatus, tantumque ab ipso testimonium innocentiae retulerit; quod item cum præcipuis discipulis, Simone, Petro, Thoma, filiis Zebedæi, electus sit testis Dominicæ magnæ apparitionis, et miraculi piscium, et promotionis Petri in Christi vicarium summumque sub illo Ecclesiæ pastorem, ipsisque prior filiis Zebedæi et post magnum Thomam nominatus sit: nec sicut aliorum discipulorum, tanquam minorum, illius nomen suppressum sit, facta hinc conjectura, esse primi ordinis apostolum, quem alii alio nomine vocaverint, sive Simonem Cananitem sive Bartholomæum, quæ nomina Joannes non habet; quanquam Augustinus existimat, quod erat legisperitus, non fuisse a Christo in apostolum electum, qui tantum simplices et rudes ad illud munus delegerit. Atqui Hieronymus in ii Matth. prophetas, sapientes, scribas in lege doctissimos agnoscit Christi discipulos, Petrum crucifixum, aliosque in Actibus flagellatos: nec Andreas Joannis discipulus non studebat divinæ legi, aut non erat legisperitus, ut quidam etiam indignant. Aut unde tanta Nathanaeli legis peritia supra reliquos apostolos, quod dubitavit Messiam esse a Nazareth, quem vulgatissimus rumor apud Judæos, vel a facto Herodis et seiscitatione ejus ex Scribis et Phariseis, a Bethleem Juda venturum perhibebat? Fuisse et ipsum piscatorem insinuare videtur Joannes, cum Petro eunti ad piscationem eum adjungit, et quidem inter primos, ante ipsos filios Zebedæi, quos liquet piscatores a Christo vocatos, haud secus ac Petrum. Sequebantur autem, inquit Chrysostomus hom. 86, διὰ τὸ συνδεῖσθαι λοιπὸν ἀλλήλοις, καὶ ἅμα βουλόμενοι θεάσασθαι τὴν ἀλεῖαν, καὶ τὴν σχολὴν εὖ θεῖσθαι, quod deinceps alii aliis devincti erant, simulque piscationem videre, et otium suum bene ponere volebant. Nempe bene illas horas collocare, et operis aliquid facere: pristinum denique laborem innocuum, quo vitam ante honeste toleraverant, per ejus temporis inducias, et cum nondum prædicationis onus incumberet, repetere, quemadmodum insinuavit Greg. in hom. Certe non videtur iturus Nathanael, si paulo liberalioris instituti fuisset, et ut quasi sola ductus curiositate Petro comes esset, non ut etiam cum eo operam præstaret. Quod etiam ita Petro cum primis illis præsto fuit, indicio est, perinde assiduum Christo hæsisse, ac scholæ illius domesticum: sive alias implebat primum ordinem τῶν β', sive secundum τῶν οβ'.

Quod etiam Nicetas narranda Bartholomæi passione ac cruce, sic urget quæ Joan. i, 51, habentur Domini de seipso ad Nathanaelem verba, de ange-

lis descendentibus et ascendentibus, animi sui sensum de Bartholomæo subindicat, qui ipse Nathanael ac Jesus alter, ut ante dixerat, summa cum Jesu similitudine et διὰ τὸ Χριστοειδές, existat. Quæ omnia conjecturam faciunt, non certo remevident, ac nec ipsam clare Nicetæ mentem ostendunt.

Quod Nicetas sic Οὐρβανούπολιν dicit Majoris Armeniæ, Menæa nostra Tiliana ἐν Ἀρβανουπόλει habent; edita paulo remotius ἐν Ἀθαρνουπόλει, ut facilis est Græcis in nominibus propriis mutatio, prout varie pronuntiant, illaque aures feriunt: ipsa tamen 25 Aug. etiam Οὐρβανούπολιν habent; ubi Theodorus Studita *Albani*: ex quo videntur facta elementorum mutatio, sive illorum confusio, ex soni potius vicinitate quam ex litterarum aliqua affinitate. Hippol. quoque ἐν Ἀλβανῶ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Atque hi omnes, ex certioribus monumentis, ut videtur, habent crucis martyrio sublatum, et quidem capite in terram verso, ut habet Hippolyt., κατακεφαλῆς. Quod capite cæsus dicitur, postquam fuerat fustibus contusus, Abdiam auctorem habet. Secuti Romanum paulo antiquius Martyrol. et Ado. *Natalis beati Bartholomæi apostoli: qui apud Indiam Christi Evangelium prædicans, decollatione martyrium complevit.* Ubi quod India, pro Armenia, Abdianum; etsi Œcumenia Synopsis Ἰνδιχῆς Ἀρμενίας dicit: quasi dicat, *Armeniæ quæ spectat aut vergit ad Indiam.* Auxerunt Romanas tabulas alia traditione novi earum compositores, excoriati Bartholomæi, quam perinde Beda habet. *Sancti Bartholomæi apostoli, qui apud Indiam Christi Evangelium prædicans, vivens a Barbaris decoratus est: atque jussu regis Astyagis decollatus, martyrium complevit.* Hæc totidem verbis Rom. tabulæ, nisi quod ex India in Majorem Armeniam profectum, sic dicunt martyrium fecisse. Quanti hæc traditio, aliorum esto judicium. Isidorus majori consequentia, vivum excoriatum dicit, et sic sepultum. Erat hoc vulgare apud Persas Armenis finitimos supplicium, et quo rei passim plectebantur: sic tamen a Barbaris, et quasi tumultuaria coitione excoriatum, principis deinceps jussu capite plexum esse, ut hæc insinuant, hæc difficile: nec tam absurda ipse Abdias decoxit, vel credibile putavit, ut homo sic excoriatum ab Astyage capitis damnaretur, eoque plecteretur. Quod is utrumque jusserit, et per suos carnifices fecerit, sicque excoriatum decollaverit, nihil absurdi habeat, sed hoc veterum auctoritate probandum, quæ præscribat illis, qui tanto consensu, ac quasi re explorata, crucis supplicio eum sublatum dicunt; cum et antea cruci affixus fuisset cum Philippo apostolo: sed ea liberatus divino miraculo, longæva deinceps vivens ætate, plus fere omnibus apostolis laborasset: adeo ut non immerito Nicetas dicat, parem summis apostolis Petro et Paulo honorem consecutum, apud summum omnium Regem: a quo nec Joseph illius laudator apud Métaphrastem abluat, parem Romæ Liparim ex illius corpusculi hospitio perhibens, et quod illa vicissim apostolorum Petri et Pauli sacra pignora contineret: quam ipsam felicitatem nec Dominus Romæ invidit, eam forte ob rem devecto Romam, Othone imperatore, Bartholomæi sacro sarcophago, et ipsa quandoque Roma, magni ipsius Bartholomæi exuviis ditata, novo pietatis sensu convivisceret, ejusque cultu ferventior fieret; omnisque, qua late patet, velut ex arce Roma, novis fidei igniculos, Romana diocesis atque Occidens, in tantum apostolum hauriret; verebarque ne extincta nuper in populis natalis illius πανηγυρίς, sive etiam translationis, quovis tandem magni præsulis destinata animo, huic plusculum majorum pietati, ac apostoli in nos jubari, officeret.

mens fatiscit, impar scilicet, quam ut dignam argumento intelligentiam sufficere valeat: sed et oratio debilis fractaque languet, quod rerum laudis argumento propositarum præstantiam assequi nequeat. Ac quidem dum dicendorum magnitudini intendit, manum ori imponit, ac velut quid aliud eorum quæ convenientissima sunt, surdi sibi ac muti silentium indicit. Cum vero spiritus fervore velut igni intus depascente succenditur, suæ velut imbecillitatis oblita, non excitari pro facultate ad laudationem defungendam non patitur. Undenam igitur hæc solvenda perplexitas, nisi hoc uno, si ab his ipsis qui laudandi sunt, orationi opem imploraverimus? Nam in reliquis quidem argumentis, nihil inde opis accedit ac nisi orator a se ipse instructus accesserit; in sacris vero sanctisque Dei filiis, secus apparet. Quippe ipsa mens sapientissima inops consilii fit, disertissimaque perplexa cedit oratio, nisi ab ipso cui laudandus est, gratia large provenierit.

Quandoquidem igitur nos magnus hodie Bartholomæus, ad ipsius gratiæ claritatem laudibus celebrandam, annua recurrente memoria convocavit, suæque is sanctitatis magnificentia, variisque miraculis et perpersionibus, cruceque crucifixi causa tolerata, prolatis, nostri in ipsum vim amoris accendit, inflammataque etiam ad illius exornanda miracula, gratiæ ab ipso illustrationem invocemus, veraque fide ac intentis precibus ab illius spiritu virtutem attrahamus, atque ita sanctissime ac Christiana vere pietate sacrum caput ac Christi gratias reverendum, tanquam floribus, laudibus coronantes, in eum puto modum tantisper desiderium so-

sed timorem abstulit, quod idem magnus antistes, Romani summi antistitis nutu, pristinam Bartholomæo, ac reliquo choro duodenario, celebritatem auxit, majoribusque animis plebs omnis devota colit.

Bartholomæi sententia, quam citat, ex Dionysio petita, 1 De Myst. Theol., ubi sunt paulo alia verba, nempe Θεολογίαν πολλὴν εἶναι καὶ ἐλαχίστην· καὶ τὸ Εὐαγγέλιον πλατὺ καὶ μέγα, καὶ αὐτὸς συντεταγμένον· *Theologiam et copiosam esse, et summe exiguam; Evangeliumque et amplum et magnum, ac rursus concisum.* Ubi in Maximi scholio error irrepsit, emendandus ex ipsa serie et ex Pachimere. Probat Maximus esse genuinum opus Areopagitæ, ex simplicitate, qua in superioribus citavit auctoritates, χρήσις, quorumdam qui cum apostolis vixerunt; et νῦν παραπλησίως τοῦ θεοῦ Βαρθολομαίου χρήσιν ἀγεί, ὡς δηλοῖ τὸ, φησὶν. Et ἀγράφως ἦν διδάξας, εἰρήκει ἄν, Ἔφη. Ubi Cord.: *Modo similiter D. Bartholomæi sententiam adducit, uti verbum Ait declarat. Nam si absque scripto id tradidisset, utique dixisset, Dixit.* Quasi nimirum velit Maximus, Bartholomæum aliquid scripsisse, atque id sibi videatur ex Dionysio ipso colligere. Nec aliter Lancel.: quod ita sensisse, vel inde voluisse colligere Maximum virum sapientissimum, perridiculum est; unde Pachim. non magis Dionysii, quam ipsius Maximi fidissimus paraphrastes: Μετὰ ταῦτα, καὶ ἀγράφως παραδοθεῖσαν χρήσιν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Βαρθολομαίου τίθησι, πολλὴν καὶ ἐλαχίστην τὴν θεολογίαν λέγοντος. Deinde traditionem quamdam non scriptam sancti Bartholomæi apostoli ponit, nullam esse theologiam; etc. Sic ergo et Max.: Χρήσιν ἀγράφως ἀγεί, ὡς δηλοῖ τὸ, φησὶν. Et γὰρ ἐγ-

ται δὲ ὁ νοῦς, οὐκ ἔχων ὄθεν ἀξίαν ἔννοιαν τῆς ὑποθέσεως πορίσαστο· κάρσεται δὲ καὶ ὁ λόγος, ἐφικέσθαι τῶν ὑμνουμένων ἀπορούμενος. Καὶ ὅταν μὲν ἀτενίζει πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὑποθέσεως, χεῖρα τίθησι τῷ στόματι, καὶ ὡσπερ τι ἄλλο τῶν εὐλογωτάτων, τὴν κόφουσιν ἑαυτῷ παρεγγυᾷ. Ὅταν δὲ τῆ ζέσει τοῦ πνεύματος, ὡς ἀπὸ πυρὸς ἔνδον καταφλέγεται, τῆς οἰκείας ὡσπερ ἀδρανείας ἐπιλελησμένος, οὐκ ἀνέχεται μὴ οὐχὶ πρὸς τὸν ἐνδιδόμενον αἶνον διαγείρεσθαι. Τίς οὖν ταύτης ἡ λύσις τῆς ἀμηχανίας, εἰ μὴ τὴν ἀπὸ τῶν ἐπαινουμένων αὐτῶν συνεργίαν ἐξαιτησαίμεθα τῷ λόγῳ; Ἐπὶ τῶν ἄλλων μὲν γὰρ ὑποθέσεων, οὐδεμία παρ' αὐτῶν ἐφήκει βοήθεια, εἰ μὴ οἴκοθεν ὁ λέγων ἀποχρώντως ἦκοι παρεσκευασμένος· ἐπὶ τῶν ἱερῶν δὲ καὶ ἁγίων τοῦ Θεοῦ τέκνων, ἔμπαλιν ὁράται. Ἐξηπορησθαι γὰρ καὶ τὸν φιλοσοφώτατον νοῦν, καὶ τὸν ῥητορικώτατον ἀμηχανεῖν λόγον, εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ θαυσιλῶς ἡ χάρις ἐπιθραβεύοιτο ἐπαινουμένου.

Οὐκοῦν ἐπειδὴ Βαρθολομαῖος ἡμᾶς σήμερον ὁ μέγας, πρὸς ἐπαινον δόξης τῆς αὐτοῦ χάριτος, κατὰ τὴν ἐτήσιον μνήμην συνεκάλεσεν, καὶ τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ τὴν θεοπρέπειαν, καὶ τὰ ποικίλα θαύματα καὶ παθήματα, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου προβαλλόμενος σταυρὸν, ἀνέκαυσε μὲν ἡμῶν τὸ φίλτρον τὸ πρὸς αὐτόν· ἀνάπτει δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν αὐτοῦ θαυμασίων ἀνακλήρῳξιν, ἐπικαλεσώμεθα τὴν ἀπ' αὐτοῦ τῆς χάριτος ἑλλαμψίν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δύναμιν δι' εἰλικρινοῦς πίστεως καὶ συντεταμένης ἐπισπασώμεθα προσευχῆς· καὶ οὕτω πανευαγῶς τὴν ἱεράν ἐκείνην καὶ Χριστοπρεπῆ τοῖς ἐπαίνοις ὡς ἄνθεσιν ἀναδησά-

γράφως ἦν διδάξας, εἰρήκει ἄν, Ἔφη. *Sententiam non scriptam adducit, uti verbum, Ait, declarat: Nam si scripto id tradidisset, utique dixisset, Dixit.* Est id quidem subtilius quam verius, aliquid tamen momenti-habens ad conjecturam; ut quod viva voce, quasi de præsentī, et rumor volans significetur; quod vero scriptum est, de præterito, quasi ratum, eo quod libris et chartæ seu tabulis insertum est. Promiscue tamen τὸ, φησὶ, et ἔφη usurpantur, citandis vel Scripturis, vel aliorum etiam non scriptis sententiis. Vel certe quod magis putem, et ne sic leviter existimemus Iussisse Maximum, pro ἔφη (in quo vix aliquid discriminis est a voce φησὶ) scripserit γράφει, in quo subtiliter venatur mentem Dionysii. Nempe si sententiam scriptam Bartholomæi citasset, dicturus erat γράφει, scribit, ut in ejusmodi solet, non φησὶν, ait. Argumento est *De divin. nom. c. 4, § 12*, ubi Γράφει δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἰγνάτιος, « Ὁ ἐμὸς ἔρωσ ἐσταύρωται. » Scribit divinus Ignatius: « Amor meus crucifixus est; » quod agnoscit Maximus non posse intelligi, ni i de scripta sententia; sed vel subditivum putat, et ex margine in textu illatum, a quo nullo hiatu abesse posset: vel aliis scripsisse Ignatium quam Romanis, allisque epistolis ab iis quas proxime martyrium facturum pluribus scripsit. Ut quasi solemne hoc effatum habuerit, ac pro re nata, verus Joannis amorisque discipulus, et ore et scripto usurpaverit. Hæc pro mea in Maximum observantia, quandiu levissimi æris penuria non satis mihi licet votis illi defungi, ac quod cœpta adultaque editio, ad umbilicum mature satis perducere: tanta nostratium in rem litterariam sacramque munera!

μενοι κεφαλὴν, μετρίως ἂν οὕτως, οἶμαι, παραμυθησάμεθα τὸν πόθον. Οὐδένι γὰρ οὕτω ὁ θεὸς τῶν θείων ἔρωσ, ὡς ἐπαίνῳ τῶν ἐπιθυμημένων καὶ παρακαλεῖται καὶ παραμυθεῖται.

Δεῦρο δὴ οὖν, ὦ σεβασμιώτατε καὶ λαμπρότατε· δεῦρό μοι, πάρεσθ πνεύματι, ὡς πνεῦμα καθαρώτατον καὶ παναγέστατον ὢν, καὶ τοῦ ἁγίου καὶ θεαρχικοῦ Πνεύματος γέννημα καὶ ὁμοίωμα. Ἐμπνευσον νοῦν, ἔμπνευσον λόγον· νοῦν, θεωρητικὸν τῆς σῆς ἁγιοπρεπείας καὶ θεότητος· λόγον, τῆς ὑμετέρας ἐκφαντορικῆς θαυμασιότητος, ἐν ἁμφοτέροις καὶ νοῦς καὶ λόγος ἡμῖν ἁγιάζεται καὶ λαμπρύνεται, τὰ σὰ θαυμάσια καὶ διανοουμένοις καὶ διηγουμένοις· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐπὶ μνήμης μόνον λαβεῖν, ἁγιασμός τε καὶ φοιτισμός, οὐχ ἦττον ἡμῖν τοῖς μόνῳ κατοπτριζομένοις τῷ πνεύματι, ἢ τοῖς πρὶν μετὰ τοῦ ἱεροῦ σκήνου ὁρῶσιν ἀναστρεφόμενον ἐπὶ γῆς.

Καὶ γὰρ νηπιόθεν ὅλος ἀφιερῶμένος τῷ Θεῷ, καὶ σχήματι εὐλαβείας καὶ πράγματι θεοσεβείας καὶ τοῦ νόμου μελέτη καὶ τῶν ἐντολῶν φυλακῆ, πρὸς τὴν τελειοτέραν προπαρασκευαζόμενος θεογνωσίαν· οἶδεν γὰρ Κύριος ἀπὸ γαστρὸς ἁγιάζειν τοὺς οἰκείου, καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ συνεισέναι πλάσει καὶ ἀοράτως ἐφέπεσθαι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν κατευθύνειν καὶ ποδηγεῖν, ἐπειδὴ ὁ τῆς πίστεως ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς ἐπεφάνη Χριστὸς, καὶ πᾶσαν μὲν τὴν Ἰουδαίαν καὶ Γαλιλαίαν ἐπεφόιτα, τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν εὐαγγελιζόμενος· καὶ θαυμασιότις μὲν λόγοις, θαυμασιωτέροις δὲ ἔργοις, τὴν τῶν Εὐαγγελίων ἀλήθειαν πιστούμενος, τὰ ἀπολωλότα πρόβατα πρὸς ἑαυτὸν ἐπισυνῆγε τοῦ Ἰσραὴλ· τότε δὴ, τότε καὶ τὸν ἀληθινὸν τοῦτον Ἰσραηλίτην ἐκάλεσεν Βαρθολομαῖον.

Τί οὖν οὗτος; Ἄρ' ἀπηνήγατο τὸν κεκληκότα; ἢ πιστεύει μὲν, οὐχ ἔπεται δέ; ἢ ἔπεται μὲν, ἄχρι καιροῦ δέ; ἢ μέχρι μὲν τέλους, ὡς εἰς δὲ τοῦ πλήθους καὶ τῶν πιστῶν; ἢ τοῖς μαθηταῖς μὲν συνηριθμεῖτο, τῆς δευτέρας δὲ τάξεως παρὰ τῷ διδασκάλῳ καθεστῶσιν; Οὐδαμῶς. Ὁμοῦ δὲ τὸν ποιμένα τὸν καλὸν εἶδεν, καὶ οὗτος αὐτὸν κατὰ τὸ βῆθος ἐπέγνω διανοίας, ἐπεγνώσθη τε παρ' αὐτοῦ, ὡς τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης ἐκλογῆς κατηξιῶσθαι, καὶ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων συντετάχθαι, καὶ τὴν ἱεράν καὶ τιμίαν δωδεκάδα συμπληροῦν· ἐντεῦθεν ὅλην ἀπανηνάμενος τὴν κτῆσιν τῶν ἐπὶ γῆς, πατρίδι, γονεῖς, συγγενεῖς, φίλους, πᾶν ὅ τι καλὸν ἀνθρώποις καὶ περισπούδαστον· ἔτι δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ὁ θαυμάσιος ἀπηνήγατος· πᾶσαν τοῦ σώματος ἐπιθυμίαν, καὶ πᾶσαν θέλησιν τῆς ἰδίας καρδίας ἀπερρίψατο, ἵνα τῆς Ἰησοῦ φιλίας, καὶ τελειότερας γνώσεως ἐν μετουσίᾳ καταστή.

Ἐντεῦθεν κατὰ σκοπὸν διώκων καὶ καταλαμβάνων, ἅτε πνεύματι ζῶν ἀκραιφνῶς, καὶ πνεύματι

labimur. Nulla enim adeo re divinus divinorum amor, ac eorum laude qui amori habentur, lenimen atque solamen nanciscitur.

Adesto igitur, o venerabilissime ac clarissime; adesto, præsto sis spiritu, ut qui purissimus ac sanctissimus spiritus sis, sanctique ac divini Spiritus soboles ac simulacrum. Aspira sensum, aspira orationem: sensum mentisque intelligentiam, ad sanctitatis ac deitatis tuæ contemplandam magnificentiam; orationem, ad mirabilem oris sermone explanandam vestram præstantiam; quo scilicet utrumque (sensus pariter atque mens, et oratio) cogitantibus nobis ac loquentibus tua mirabilia, sanctificetur ac splendet: quippe cum vel ipsa duntaxat animo assumpta tui memoria, sanctificationem præstet ac illuminationem, tum nobis qui solo spiritu velut in speculo relucens formam contuemur, tum iis qui olim cum sancto corpusculo versantem in terra viderunt.

A puero namque totus Deo consecratus, pietatisque forma ac indole; et vera religione et legis meditatione et mandatorum observantia, ad perfectiorem Dei scientiam fidemque institutus cum esset (novit enim Dominus ex utero qui sui sint ac necessarii, ex utero sanctificare, atque a prima statim formatione illis illabi, seque eis inaspecta ratione comitem præstare, atque ad seipsum dirigere et ducere), quod fidei auctor et consummator Christus apparuerat⁹⁰, omnemque Judæam et Galilæam, evangelizando regnum cælorum peragrabat, admirandisque sermonibus majoremque admirationem facientibus operibus Evangelio fidem astruens, ovesquæ perierant Israelis ad se congregabat⁹¹; tunc plane, tunc quoque verum hunc Israelitam Bartholomæum vocavit⁹².

Quid igitur ille? Num vocantem respuit? aut credit quidem, non tamen sequitur? aut sequitur quidem, verum ad tempus; aut in finem usque, velut tamen unus e vulgo ac turba fidelium? aut relatus quidem est in discipulorum album, verum illorum qui secundi ordinis erant apud magistrum⁹³? Nequaquam; quin simul atque bonum pastorem vidit, sicque eum alta mente cognovit et ab eo agnitus est, ut supremæ primæque electionis dignus haberetur, ac inter apostolorum principes accenseretur, sacrumque ac venerabilem duodecim chorum compleret; exinde omni terrena spreta substantia, patria, parentibus, cognatis, amicis; quidquid hominibus pulchrum videtur ac studiis prosequendum; ad hæc vero etiam abnegata vir admirandus anima sua, omnem corporis libidinem, omnemque cordis proprii voluntatem projecit, ut Jesu amicitia, ac scientiæ perfectioris participus fieret⁹⁴.

Inde juxta destinatum persequens ac comprehensens, velut qui sincere spiritu viveret, spiritu in-

⁹⁰ Hebr. xii, 2. ⁹¹ Matth. xv, 24. ⁹² Joan. i, 47.

⁹³ Joan. x, 11. ⁹⁴ Philipp. iii, 14.

cederet et ambularet, Dei quidem amicus ac filius adoptione, gratiæ vero dono Unigeniti frater constituitur. Qui autem Christo non domesticus foret et contubernalis ac commensalis, viæque ac institutionis socius? fandorum omnium ac nefandorum mysteriorum, omniumque Dei operum ac sermonum, quæ Patri luminum placuit ut mortalibus aperiret, conscius.

Beatos igitur prædico tuos oculos, o Verbi ipse lis spectator et mysta divineque discipule, quod inaccessi decoris supercælestis pulchritudinis speciosi forma præ filiis hominum⁹², aspectu potitus es. Beatas prædico aures, quod Dei oris vocibus ac Christi mystico auditu alloquioque impletus es. Circumfundor spiritu beatissimis tuis labiis orique; osculor et genas et linguam, velut divinissimum illum haud raro osculata, ac quæ illius impleri dulcedine imbuique sanctitate meruerunt. Beatum prædico tuum gustum olfactumque et tactum; priorem quidem, quod ejusdem ac Verbum mensæ particeps fueris eosdemque sales perceperis; nec dici potest quoties eodem cum Servatore sensibili pariter ac spiritali saturatus epulo sis. Alterum, quod intemeratis unguentis; ac spiritali summi omnium Regis scientiæ fragrantia impletus sis. Tactum denique, quod sæpius intemeratissimum corpus intemerate contrectaveris, tremendumque Cherubim ac Seraphim etiam atque etiam venerandum, tuis ipse manibus ministrans, ut par est, propior factus apprehenderis, cunctisque penitus sensibus, accessu ad eum qui omnem excedit sensum, eoque familiaris utens, sanctificatus sis.

Adhuc autem magis æmulor ac beatum prædico, quod mente non concideris, nec in tentationibus animo dissisus sis aut cogitatione vacillaveris; sed immotus cum magistro manes, parique opprobrio subjiceris, atque condemnato socius condemnationis existis: patienti compateris, eique condoles qui in dolore agit. Etenim cum crucifixo pene cruci mente crucifixus es, et cum moriente mortuus, et cum sepulto animi voluntate sepultus: quo et factum est, ut et cum resurgente resurgeres et convivificareris. Atque ejus tecum testamentum, contubernalem cum principibus in regno cælorum; sed et plane pari eis solii dignitate sublimem in regenerationem fore assumendum.

Quemadmodum igitur Jesu tum passionis, tum resurrectionis, tum ejus in cælum recepti, una cuiu primis ipse oculis spectator sociusque fuisti, sic quoque cum eis pari munere vitali Spiritus dono adimpletus es. Etenim cum prius Verbo Domini velut spiritale cælum ac mundo superius firmatus esses⁹³; eaque victus ratione quæ sanctos deceat purgatus, atque claris animo representationibus eximie illustratus, diviniioribusque mente illustrationibus supersubstantialiter deificatus, velutque sublimis quidam thronus gloriæ ac sanctitatis

λοισῶν καὶ περιπατῶν, φίλος μὲν Θεοῦ καὶ Θέσει υἱός, ἀδελφός δὲ τῇ χάριτι καθιστῆται τοῦ Μονογενοῦς· καὶ πῶς οὐκ ἂν ὁμοδαίτος ὑπῆρχε Χριστῷ καὶ ὁμόροφος, σύσσιτος, συνόμιλος, τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ ἀγωγῆς τῆς αὐτῆς· κοινωνὸς πάντων ῥητέων καὶ ἀπορρήτων μυστηρίων· κοινωνὸς ἔργων Θεοῦ καὶ λόγων, ὧν εὐδόκησεν ἐκφᾶναι τοῖς βροτοῖς ὁ τῶν φῶτων Πατήρ;

Τοίνυν μακαρίζω σου τὴν ὄρασιν, ὧ αὐτόπτα τοῦ Λόγου καὶ μύστα, καὶ θεηγόρε μαθητά, ὅτι τοῦ ἀπροσίτου κάλλους τῆς ὑπερουρανίας ἀγλαίας, τοῦ ὠραίου κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τῆς θείας κατετρύφης, Μακαρίζω σου τὴν ἀκοήν, ὅτι φωνῶν στόματος Θεοῦ, καὶ μυστικῆς ἀκροάσεως καὶ ὁμιλίας ἀμέσως ἐνεπλήσθης Χριστοῦ. Περιπτύσσομαι σου τῷ πνεύματι τὰ μακαριώτατα χεῖλη καὶ στόμα· ἀσπάζομαι καὶ τὰς σιαγόνας καὶ τὴν γλῶσσαν, ὡς τὸν θεαρχικώτατον πλεονάκις ἀσπασάμενα, καὶ τῆς ἐκείνου τερπνότητος ἐμπεπλησμένα, καὶ τῆς ἀγιότητος ἤξιωμένα. Μακαρίζω σου τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὄσφρησιν καὶ τὴν ἀφήν· τὸν μὲν, ὅτι τραπέζης τῷ Λόγῳ κεκοινωνήσας τῆς αὐτῆς, καὶ ἄλλων τῶν αὐτῶν· αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς ἐστιατορίας, οὐκ ἔστιν ὀσάκις εἰπεῖν, τῆς αὐτῆς ἐνεφορέθης τῷ Σωτῆρι· τὴν δὲ, ὅτι τῶν ἀχράντων μύρων καὶ τῆς νοητῆς εὐωδίας τῆς γνώσεως τοῦ Παμβασιλέως ὑπερενεπλήσθης· τὴν ἀφήν δὲ, ὅτι πλεονάκις τοῦ παναχράντου σώματος ἀχράντως ἤψω· καὶ τὸ φρικτὸν μὲν τοῖς Χερουβείμ, αἰδέσιμον δὲ σφόδρα τοῖς Σεραφίμ, ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑπηρετούμενος, κατὰ τὸ μέτρον, ἐγγίζων ἐπέλαβου· καὶ ὅλας δι' ὅλου τὰς αἰσθήσεις, τῷ ὑπὲρ πᾶσαν αἰσθησὶν πελάζων, καὶ σώματι συναναστρεφόμενος, καθηγιασθης.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ζηλῶ καὶ μακαρίζω σε, ὅτι οὐκ ὠκλασας τὸν νοῦν, οὐ τὴν ψυχὴν διεκρίθης ἐν τοῖς πειρασμοῖς, οὐδὲ τὴν διάνοιαν ἐδίστασας· ἀλλ' ἀπερίτρεπτος μετὰ τοῦ διδασκάλου μένεις, καὶ τὸν ἴσον ὀνειδισμόν ὑφέξεις· καὶ κατακρινομένῳ τῆς κατακρίσεως κοινωνεῖς· καὶ πάσχοντι συμπαθεῖς· καὶ ἀλγυνομένῳ συναλγείς. Καὶ γὰρ σταυρουμένῳ τρόπον τινὰ τῇ διανοίᾳ συνεσταύρωσαι· καὶ θανόντι συναπέθανες· καὶ γε προθέσει ψυχῆς συνετάφης θάπτομένῳ· ὄθεν καὶ ἀνισταμένῳ συνανέστης καὶ συνέζησας. Καὶ ἡ διαθήκη τούτου μετὰ σοῦ, συνέστιον μετὰ τῶν κορυφαίων εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· ναὶ δὴ καὶ συγχάθεδρον ἅμα τούτοις, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ προσληφθήσεσθαι.

Ὡσπερ οὖν τοῦ τε πάθους Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως, ἅμα τοῖς πρώτοις αὐτόπτης ἔγένου καὶ κοινωνός, οὕτω μετ' αὐτῶν ὁμοίως καὶ τῆς ζωαρχικῆς τοῦ Παρακλήτου πεπλήρωσαι δωρεᾶς. Καὶ γὰρ τῷ Λόγῳ Κυρίου πρότερον οἶα δὴ νοερὸς καὶ ὑπερκόσμιος στερεωθεὶς οὐρανός, καὶ τὸ σῶμα διαίτη ἀγιοπρεπεῖ καθαρθεὶς, καὶ τὴν ψυχὴν καθαραῖς ἐμφάσεσιν ὑπερφυῶς φωτισθεὶς, καὶ τὸν νοῦν θειοτέrais ἐλλάμψεσι ὑπερουσίως θεωθεὶς· καὶ οἶα τινα θρόνον δόξης ὑπερφερῆ, καὶ ἀγιότητος κατάπαυσιν τὸν ἐντὸς ἀνθρώπων κατασκευασθεὶς, οὕτω

⁹² Psal. XLIV, 5. ⁹³ Psal. XXXII, 6.

δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐρανὸθεν κατιὸν ἐν εἶδει A
 πυρίνων ὑπεδέξω γλωσσῶν· καὶ σὲ ὄλον δι' ὅλου
 πεπληρωκός, καὶ τῶν θεουργικῶν αὐτοῦ χαρισμά-
 των ὑπερβαλλόντως μεταδεδωκός, καὶ ἐν σοὶ καθ-
 εσθὲν τε καὶ ἰδρυθὲν, ὄργανόν τε τῆς οἰκείας δυνά-
 μεως ἑναρμόνιον, καὶ θεολόγον στόμα καὶ γλῶσσαν
 ἑαυτοῦ θεοβόρημονα κατηρτισμένον· καὶ ὡσπερ τι
 σκεῦος ἱερὸν τε καὶ τίμιον ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος με-
 τῶγον καὶ μετατιθὲν, τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον, τὴν
 Ἰησοῦ σωτηριώδη σάρκωσιν καὶ ἀνάστασιν καὶ βα-
 σιλείαν, μεγαλοφωνότατα τοῖς πᾶσιν ἐνεφθέγγετο διὰ
 σοῦ.

Τίς οὖν τὴν πηγάαν τοῦ ἐν σοὶ Πνεύματος δύνα-
 μιν ὑμνήσειεν; Τίς δὲ τὴν πλημμύραν τῆς θεολο-
 γίας ἀνατάξειτο; Τίς μὲν τὴν παρεπομένην ἀρετὴν B
 καὶ κοσμιότητα; Τίς δὲ τὴν ἐν τῷ κεκρυμμένῳ τῆς
 σῆς διανοίας ἀξιοπρεπῶς αἰνέσαι τελειότητα; Τίς
 τῶν λόγων τὸ ὑψηλόν; Τίς τῶν ἔργων τὸ ὑπερφερές;
 Τίς τὸ προσηγὸς τοῦ ἤθους καὶ μελιχρον καὶ Χρι-
 στοειδές; Τίς δὲ τὸ τοῦ πνεύματος ἀπρόσιτον καὶ
 φοβερόν καὶ θεοειδές;

Πῶς δ' ἂν τις εἰδείη τὴν ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων
 καὶ τῆς Ἰουδαίας ἔξοδον ἐπὶ τὰ ἔθνη, τοῦ τῆς θείας
 εἰρήνης εὐαγγελιστοῦ, καὶ τὰς ἐπὶ πᾶσαν χώραν καὶ περι-
 πόλιν ἀκαταστασίας ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ περι-
 φορίας; Τίς τὰς περιόδους ἀριθμήσαι, τὰς ὁδοιπο-
 ρίας, τοὺς κινδύνους, τοὺς κόπους, τὰς φυγὰς, τὰς
 πληγὰς, τὰς φυλακὰς, τοὺς ῥαβδισμούς, τοὺς λιθα- C
 σμούς, τοὺς ὀνειδισμούς; Τίς τὰς ἐπὶ τῶν ἀρχῶν ἀνα-
 γωγὰς, τὰς ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν ἐνοχὰς, τὰς κατὰ τῆς
 ὁδοῦ τῶν πιστῶν διαβολὰς, τὰς λοιδορίας, τὰς κα-
 κώσεις, τὰς πυρώσεις, τὰς αἰκίας, τὰς μάστιγας,
 τοὺς ἔλκυσμούς τε καὶ σπαραγμούς;

Ὅσα καὶ ὅσα μετὰ Φιλίππου κατὰ τὴν Ἱεράπολιν
 ἀνέτλη, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πρώτην ἀνάρτη-
 σιν· καὶ πᾶσαν ἐκεῖ τῶν ἀπίστων τὴν ἐπισύστασιν
 καὶ καταδρομὴν, καὶ πᾶσαν ὀδύνην καὶ πόνον καὶ
 ταλαιπωρίαν; Ποῖος δὲ νοῦς ἐννοηθεῖη, ποῖος δὲ λό-
 γος τῶν ἀντιλήψεων Χριστοῦ τὸ πλῆθος, τῶν οὐρα-
 νίων ἐλλάμψεων, τῶν φωτισμῶν, τῶν στηριγμῶν
 τὴν ἀβυσσον ἐκφράσαι; Τίς ἱκανός τῆς θεωρίας τὸ
 μέγεθος, τῆς θεολογίας τὸ ὕψος, καὶ τίς τὸ ἀπλετον
 πλάτος τῆς θεοσοφίας ἐξιχνιάσαι τοῦ Βαρθολομαίου; D
 Ὅ γὰρ οὐσιωδῶς αὐτὴν τοῦ Θεοῦ τὴν Σοφίαν, τὴν
 ἀπειρον, τὴν τελείαν, τὴν θεαρχικωτάτην ἐγκάρδιον
 ἐνιδρυμένην ἔχων, πάντα μὲν ἐρευνᾷ τῷ Πνεύματι,
 καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· ὑπ' οὐδενὸς δὲ τῶν ἐπὶ γῆς
 κατανοεῖται. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀνακρίνει πάντα· πνευ-
 ματικὸς γὰρ· ἀνακρίνεται δὲ ὑπ' οὐδενός· νοῦ γὰρ
 ἄγεται Χριστοῦ. Καὶ, Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς
 συμβιβάσει αὐτόν;

Τίς δὲ τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων τεράτων ἀνα-
 γράφει τὰς μεγαλοουργίας, ὅσα δακτύλῳ Θεοῦ δρῶν,
 κρῆς ἐπιστροφὴν καὶ γνῶσιν Θεοῦ τοὺς ἀπηλλοτριω-

requies interiori homine constructus, sic quoque
 Spiritum sanctum in linguarum ignearum specie e
 caelo descendentem suscepisti⁹⁵, qui totum omnino
 implens, deificisque suis donis excellenter impar-
 tiens, atque in te sedens ac consistens, aptumque
 virtutis suae organum efficiens, atque os Deum lo-
 quens linguamque divinis sermonibus disertam
 concinnans; velutque sacrum quoddam vas ac
 pretiosum de gente ad gentem traducens transfe-
 rensque, dispensationis doctrinam (salutarem Jesu
 incarnationem et resurrectionem et in caelos re-
 ceptionem regnumque) sublimi cunctis oratione
 tua opera praedicavit.

Quis igitur quae fontis instar manet divini in te
 Spiritus virtutem satis laudaverit? Quis vero inun-
 dantes divinos sermones conscripserit? Quis virtu-
 tem illis comitem ac gravitatem? Quis vero animi
 tui sinu occultam perfectionem digne celebraverit?
 Quis sermonum altitudinem? Quis eminentiam
 operum? Quis morum lenitatem et suavitatem,
 Christique aemulam bonitatem? Quis inaccessam
 iremendamque ac Deum referentem spiritus praes-
 tantiam?

Quonam quis modo, divinae pacis nuntii ac praed-
 icatoris, Jerosolymis Judaeaque excessum ad gentes
 pernoverit, cunctisque oppidis et locis ac civitatibus
 Evangelii causa jactationes erroresque? Quis circui-
 tus, itinera, pericula, labores, fugas, plagas, car-
 ceres, fustuaria, lapidationes, probra enumeraverit?
 Quis apud praesides accusationes, sub potestatum
 audientia noxas ac crimina; appetitam insidiis ac
 maledictis fidelium viam, aemummas, ustulationes,
 dehonestamenta, verbera, discriptiones ac dila-
 nationes?

Quanta nimirum et qualia Philippo socius Hiera-
 poli perpressus sit, primamque in cruce suspensio-
 nem; omnemque ibi tumultuantium infidelium
 coitionem ac grassationem, omnemque cruciatum
 et laborem atque aemumnam? Quenam vero mens
 intellexerit, quaeve oratio auxiliorum Christi co-
 piam, caelestiumque illustrationum et coruscatio-
 num ac fulcimentorum abyssum enarraverit? Quis
 contemplationis magnitudinem ac theologiae cel-
 sitatem; quisve Bartholomaei divinae sapientiae im-
 mensam latitudinem pervestigaverit? Qui enim
 ipsam substantialiter Dei Sapientiam (infinite
 illam, perfectam, divinissimam) in corde manentem
 inque illo fixam habeat, omnia Spiritu scrutatur,
 etiam profunda Dei, tametsi a nullo terrenorum
 intelligitur. Ac quidem ipse omnia dijudicat, a
 nemine autem dijudicatur. Quippe qui agatur
 Christi mente; ac, Quis Domini mentem ipsum
 instruentem ac praemonentem cognovit⁹⁶?

Quis per eum facta magnifica portenta litteris
 exsequatur; quanta Dei digito praestans, eos qui
 aversis animis erant, ad conversionem Dei quo

⁹⁵ Act. II, 3. ⁹⁶ I Cor. II, 10, 15, 18.

hæc enim permovēbat? Ad Arabes enim quos Eudæmonas vocant (id est felices) vir beatissimus profectus; nec id modo, verum etiam Indis postea et orientibus Æthiopicis Dei sermo lumenque scientiæ ac vitæ æternæ doctrina informatioque, missus, ipsa quorumque lingua magnifice Christum annuntiavit, omnemque adversus homines depellens infestam dæmonum vim ac grassationem, atque omnem morbum, omnemque languorem in Jesu nomine curans; nec paucos mortuos ejusdem nominis potentia, vita donans, innumeros quotidie credentes fidei rudimenta edoctos Christo adjungebat: regenerationisque lavaero emundans, ac deifico Spiritu eorum detergens corda, quos in illis digniores majoremque gratiam consecutos noverat, in episcopos et sacerdotes, omni prosequendus admiratione sacrorum antistes consecrabat; cunctisque sacris ritibus legibusque perornans, ac Scripturarum doctrina mysteriorumque traditione, quantum capiebant, illis proposita, immaculatas Christo Ecclesias per oppida et civitates obiens lustransque excitabat.

Ejusmodi Bartholomæi præclare gesta; talis magni Ecclesiæ præconis præstantia: inque cum modum annos longe plures apud immanissimas versatus gentes, nedum nihil ipse illarum contraxit feritatis, sed sua illas humanitate impartivit; nec omnino ignorantia aut nequitia illorum vel minima labe suam ipse vitam ac disciplinam aspersione; quinimo excellentia bonitatis divinæque imitationis, illorum impietatis ac morositatis partem plurimam dissolvit; velut sol emissis e cælo in cœnum radiis, ac qui non ipse sordescat, sed magis fetorem dissolvat, aboleatque ac minuat.

Quia vero cursu præclare consummato ac fide servata⁹⁷, quantos nec numerus capiat, ad Dominum converterat, multisque salutis via exstiterat; jam quoque finem digne laboribus respondentem nancisci cupiebat; pingui nimirum senectute corpore fatiscens⁹⁸, atque ad Christum emigrare, Deique requie frui insatiabili desiderio sitiens⁹⁹. Neque vero Dominus justum desiderium istud contempsit: nec exaudivit quidem, minus tamen quam pro votorum illius ratione tribuit: sed sicut in omnibus ex Christi compositus rationibus vir Deo beatissimus cum esset, sic Christi pietate ac moribus vitam instituerat, ut Christus alter recte contuentibus et esset et disciplina omni præferret, ita finem quoque ejusmodi subsequi necesse erat, qui toti vitæ congrueret.

Quamnam vero consummationis causa, ac videamus quam illa religiosa exque Christiana pietate. Contigit sacrum Theologum, in quadam urbe majoris Armeniæ (Urbanopolim vocant) versari. In ea magnificis divinisque ex more prædicationibus Deum celebrans; deosque omnes ac omnes dæmones de-

A μένους ἐδυσώπει; Ἄραψι γάρ τοις καλουμένοις Εὐδαίμοσιν ὁ μακαριώτατος ἐπιθεσημηκῶς· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοις Ἰνδοῖς μετὰ ταῦτα, καὶ τοις ἑσίοις Αἰθιοψίν, λόγος Θεοῦ, καὶ φῶς γνώσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου διδασκαλία καὶ ὑποτύπως ἀποσταλεις, ταῖς αὐτῶν διαλέκτοις μεγαλοφύως εὐηγγελίσαστο τὸν Χριστόν. Καὶ πᾶσιν μὲν δαιμόνιον ἀποδιώκων κατ' ἀνθρώπων ἐπιφορὰν· πᾶσαν δὲ νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν ὀνόματι θεραπεύων τοῦ Ἰησοῦ· καὶ νεκροῖς δὲ οὐκ ὀλίγοις τῇ αὐτῇ τοῦ ὀνόματος δυνάμει χαρισάμενος τὴν ζωὴν, μυρίους ἄσους ἡμέραν καθ' ἡμέραν πιστεύοντας κατηχῶν προσῆγε Χριστῷ· οὗς τῷ τῆς παλιγγενεσίας ἀνακαθαίρων λουτρῷ, καὶ τῷ Πνεύματι τούτων τὰς καρδίας ἀποσμήχων θεουργικῷ, τοὺς ἀξιοτέρους ἐν αὐτοῖς καὶ τελειότερας χάριτος ἡξιωμένους, εἰς ἀρχιερέας τε καὶ ιερέας, ὁ θαυμασιώτατος ἱεροτελεστής ἐτελετούργει· καὶ πάσαις θεσμοθεσίαις κατακοσμῶν ἱεραῖς, καὶ τῶν λογίων τὴν μύησιν καὶ τῶν μυστηρίων τὴν παράδοσιν, καθὼς ἐχώρουν, παρατιθέμενος αὐτοῖς, Ἐκκλησίας ἀμώμους κατὰ χώρας καὶ πόλεις διερχόμενος ἀνίστη Χριστῷ.

Τοιαῦτα τοῦ Βαρθολομαίου τὰ κατορθώματα· τοιαῦτα τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας κήρυκος τὰ προτερήματα· καὶ οὕτως ἐν χρόνοις πλείοσι τοῖς ἀπηνεστάτοις ἐπιχωριάζων ἔθνεσιν, οὐκ αὐτὸς τι μετέσχε τῆς αὐτῶν θηριωδίας, ἀλλὰ τῆς οικείας μετέδωκε φιλανθρωπίας· οὐδὲ τῆς ἀγνοίας ὅπως ἢ τῆς κακίας ἐκείνων κἂν τὸν βραχύτατον σπῖλον τῇ κατ' αὐτὸν πολιτείᾳ προσετρίψαστο· μᾶλλον μὲν οὖν, ὑπερβολῇ χῆρηστότητος καὶ θεομιμησίας τὸ πλεῖστον τῆς ἀσεβείας ἐκείνων καὶ σκαιότητος διέλυσεν, ὡσπερ ἥλιος κατὰ βορβόρου τὰς ἀκτῖνας ἀνωθεν λείψ· καὶ οὐκ αὐτὸς ῥυπαινόμενος, ἐκτήκων δὲ μᾶλλον τὴν δυσωδίαν, καὶ ἀφανίζων καὶ μειῶν.

Ἐπεὶ δὲ τὸν δρόμον ἄριστα τετελεκῶς καὶ τὴν πῆστιν τετηρηκῶς, ἀναριθμήτους μὲν ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον, πολλοῖς δὲ σωτηρίας γέγονεν ὁδὸς, ἐπεθύμει λοιπὸν καὶ τὸ τέλος ἀξίον ἀπενέγκασθαι τῶν πόνων, ἤδη γήρει πῆστιν τὸ σῶμα πεποννηκῶς, καὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναλύσεως, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καταπαύσεως, ἀπληρώτως ἐφιέμενος. Καὶ οὐκ ἡμέλησεν ὁ Κύριος τῆς ἐπιθυμίας τοῦ δικαίου· οὐδ' εἰσήκουσε μὲν, ἔλαττον δὲ ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ παρεσχέτο προσευχὴν· ὡσπερ δὲ τὰ πάντα Χριστοειδῆς ὁ θεομακαριστότατος ἀνὴρ ὢν, Χριστοπρεπῶς οὕτως ἐβίωσεν, ὡς ἄλλον ἐκείνον τοῖς ὀρθῶς ὀρθῶσι καὶ εἶναι καὶ πολιτεύεσθαι, οὕτως ἔδει καὶ τέλος ἀνάλογον ὅλων τῷ βίῳ παρακολουθῆσαι.

Τίς οὖν ἡ τελειώσεως ἀφορμὴ· καὶ εἰδῶμεν ὡς Χριστοπρεπῆς· πόλεις γάρ τινι τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ὁ ἱερεὺς ἐπετελεῖ θεολόγος ἐνδημῶν. Οὐρβανόπολιν δὲ ταύτην εἶναι· ἐν ἣ μεγαληγόρως ἢ θεηγόρως, ὡς ἔθος αὐτῷ, βεολογῶν τὸν Θεόν· καὶ πάντα μὲν θεοὺς, πάντα δὲ δαίμονας ἐξουθενῶν, μόνον δὲ

⁹⁷ II Tim iv, 7. ⁹⁸ Psal. lxxv, 15; Gen. xv, 15.

⁹⁹ Phil. i, 23.

σέβεσθαι παρεγγυώμενος τὸν Ἰησοῦν, μόνον ἡξίου τοῦτον εἶδέναι Θεὸν ἀληθῆ· Θεὸν τέλειον, μόνον ἄγιον, ἀχρονον, ἀιώνιον, ἀκατάληπτον, φῶς ἀίδιον ἐξ αἰδίου γεννώμενον, εἰτ' οὖν ἀπαυγαζόμενον Θεοῦ τοῦ Πατρὸς· φῶς ἀναρχον, καὶ συναρχον τῆς ἀφράστως καὶ ὑπὲρ λόγον πάντα καὶ τοῦν ἀπαυγαζούσης ἀρχῆς.

Οὗτος, τὸ ἡμέτερον δλον προσειληφώς, καὶ ἄνθρωπος ὁμοίως ἡμῖν ἐκ Παρθένου ἀγίας καὶ σεμνῆς, ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς ἀλήθεια, γεγονώς, καὶ ἐπὶ τρίτῃ χρόνον ἐν λόγοις θεοπρεπεστάτοις καὶ ἔργοις ὑπερφυσστάτοις ἡμῖν συναναστραφείς, εἶτα σταυρῷ δι' οἰκονομίαν καὶ θανάτῳ προσομιληκώς· εἶτα τριήμερος ἀναστάς καὶ ἀναληφθεὶς, ἡμῶν πρὸς αὐτὸν βλέπόντων, εἰς τὸν οὐρανόν, ἐν δεξιᾷ καθεσίκε τοῦ Θεοῦ· ὅς καὶ ἔρχεται κρίναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὴν πρῆξιν αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς, φησὶν, ἀποσταλέντες, παραινῶμεν καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, πιστεύσατε καὶ βαπτισθῆτε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαβόντες, κληρονόμοι ζωῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας ἀφθάρτου γενήσεσθε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Ταῦτα τοῦ ἱεροῦ Βαρθολομαίου, καὶ πολλῶν πλείω καὶ θεϊότερα τοῖς παρεστῶσι τῶν ὄχλων κατὰ τὴν ἐκείνων διάλεκτον προσηγεῖ καὶ ἠπίω τῷ φθέγματι βοῶντος, καὶ τινῶν μὲν πειθομένων, καὶ τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τιθεμένων, τινῶν δὲ σκληρυνόμενων, καὶ δαιμονιώδει κατ' αὐτοῦ ζήλῳ κινουμένων, ἐξαπίνης οἱ πονηρότατοι τὸν θεοπρεπέστατον συναρπάξουσιν πρεσβύτην, καὶ ἀνακραγόντες τοῖς πρώτοις κατ' αὐτοῦ τῆς πόλεως ἐμφανίζουσιν. Οἱ γε τοῦτον ἰταμῶς ἄγαν ἀνακρίναντες, καὶ τὸν πρεσβευόμενον λόγον ἐπακούσαντες· ὅτι τε Θεὸς ὢν προαιώνιος, ἄνθρωπος γέγονεν ἐγγχρόνιος· καὶ ὅτι ἐσταύρωται, καὶ ὅτι τριήμερος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνέστη· καὶ ὅτι ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὅτι ἔρχεται πάλιν κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Ὡς οὖν οὕτως ἤκουσαν οἱ δυσσεβεῖς, τῷ καινοπρεπεῖ τοῦ ῥήματος ἐμβροντηθέντες, καὶ πρὸς τὸν ἐσταυρωμένον δυσχεράναντες, αὐτίκα δὴ τὸν αὐτοῦ κήρυκα μαστιγοῦσι, καὶ ἀνασταυροῦσιν, ἄξιον ἐπιφωνοῦντες τὸν τοῦ ἐσταυρωμένου μύστην σταυρὸν τὴν ζημίαν ὑποσχεῖν.

Καὶ ὅς εὐθύμως προσῆει τῷ ξύλῳ, μετὰ πλείστης ὄσης προσηλοῦτο χαρᾶς· ἐντεῦθεν ἄγγελοι μὲν οὐρανῶθεν ἐπ' αὐτὸν καταβαίνοντες καὶ ἀναβαίνοντες, ὑπερφυσστάτην ἀνάβασιν ὠδοποιοῦν. Διηνέωκτο δὲ ὁ οὐρανὸς ἀνωθεν αὐτῷ, καὶ πᾶσαι δὲ τῶν οὐρανίων Δυνάμειν ἱεραρχαί, πρὸς ὑποδοχὴν καὶ δεξιῶσιν τῷ φιλιτάτῳ τοῦ Κυρίου παρεσκευάζοντο μαθητῆ. Ὁ δὲ χαριστήριον ὁμοῦ καὶ ἰκέσιον πρότερον, ὡσπερ εὐῶδες θυμίαμα προαναπέμψας τὴν ἐξομολόγησιν τῷ Πατρί· ἔπειτα, προσηγῶς μὲν καὶ ἀσμένως τῶν ἐνδέσμων ῥηγνύμενος τῆς σαρκὸς, Πνεύματι δὲ Θεοῦ

A spuens, unumque Jesum colendum admonens; cum solum ut verum Deum agnoscerent instabat; nempe: Deum perfectum, solum sanctum, principii expertem, æternum, incomprehensum, lumen æternum ex æterno natum lumine; id est, manantem ex Deo Patre splendorem, lumen principii expert ac coexpert principii, principio, quo auctore nulla vi verborum explicabili ratione, supraque omnem rationem et effulget.

Hic, quidquid nostræ concretionis est assumens, similique nobis ratione ex sancta ac castissima Virgine factus homo, uti fidei nostræ veritas docet, triumque annorum spatii divinissimis sermonibus præmagnificisque ac stupendis operibus nobiscum conversatus, tumque propensiore consilio cruce ac morte perfunctus, postmodumque triduanus suscitatus, atque in cælum, nobis in eum contuentibus, receptus, in dextera Dei sedit: qui etiam venturus est iudicatum orbem terræ in justitia, et ut reddat unicuique juxta opera sua. Ejus, inquit, nos quoque nutu missi, hortamur vos et obsecramus, fratres, ut credatis et baptizemini in nomine ejus; donumque Spiritus sancti accipientes, hæredes vitæ æternæ regni que incorruptibilis efficiemini, in Christo Jesu. Amen.

Talia atque his longe plura divinioraque cum miti lenique alloquio sacratissimus Bartholomæus astantibus turbis, ipsa earum lingua, declamaret, atque alii quidem crederent, assensumque veritatis doctrinæ præberent; alii vero exacerbarentur, ac dæmoniaci adversus eum æmulatione incitarentur, facta repente coitione, scelestissimi divinissimum senem corripunt, sublatoque clamore primoribus eum civitatis accusant. Hi severe admodum instituto causæ examine, auditaque ejus prædicationis doctrina, ac, quod Deus cum esset prææternus, homo in tempore factus est; quod cruci affixus, quod triduanus a mortuis suscitatus, quod in cælum receptus, ac rursus venturus iudicatum vivos et mortuos. Cum hæc igitur impii perorantem audissent, verbi novitate attoniti, adversusque crucifixum, indignatione accensi illius confestim præconem verberibus cæsum in crucem agunt; æquum scilicet pronuntiantes, ut crucifixi discipulus crucis pœna multaretur.

Ille porro alacri animo lignum adiens, maximo gaudio illi confixus est. Hinc angeli e cælo in eum descendentes et ascendentes⁹⁹, augustissimum illi ascensum præstruebant. Apertum ei superne cælum, omnesque cælestium Potestatum ordines, ad suscipiendum charissimum Domino discipulum ejusque pompam parati erant. Hinc ille, gratiarum prius actionis ac supplicationis, fragrantissimi instar thymiamatis, confessione ad Patrem directæ, tumque leniter ac placide abruptus carnis vinculis, Deique Spiritui e terra in cælum assumenti devin

⁹⁹ Joan. 1, 51.

etus atque compactus, sic e corpore perfecte evolat et ad Deum cum claritate commigrat : atque ut vere filius ad Patrem cœlo celsiorem inenarrabili exultatione deductus, hæreditatem incontaminatam atque longævam, divinissimamque jucunditatem, atque supremum ac primum cum Petro et Paulo apud summum omnium Regem honorem consequitur.

Idcirco saluto te, charissimum Deo ac sanctissimum caput. Salve, lapis pretiosus, unus ex duodecim, summo angulari dignus lapide; pretioso dignus margarito, velut illi immediate cohærens, eique aptatus atque contextus, et coædificatus, in habitaculum Dei in Spiritu.

Salve, stella lucidissima ac spectabilis, pulcherrimaque ac late conspicua, qui undecim consortus, in starque stellæ⁹⁹, plexæ illi coronæ gloriæ inditus ac appositus es, quam cœlestis sponsus, ut sacratissimum habet eloquium, aptavit capiti sponsæ.

Salve, Angelorum jucunditas, Archangelorum cura, Principatum odoris fragrantia; ac quidem Potestatum splendor, Dominationum vero angustum decus : qui Thronis consideas; Cherubim sodalis, ac Seraphim contubernalis existas.

Salve, apostolorum gloria, martyrum illuminatio, sanctorumque omnium sanctificatio et jucunditas; res Deo digna, nomenque prorsus desiderabile; ^C digne divineque pro nominis ratione Bartholomæus nuncupatus; vere filius suspendens aquas : id enim nomen sonat, si quis interpretetur.

Salve ac gaude, quod et ipse Dei imitatione sicut Dei Filius verbo aquas sublimes ære librat⁹⁹, levatque e terra, quibus etiam juxta Scripturam, *tegit cœnacuta ejus*¹ : sic quoque tu, aquas multas (humiles scilicet animos tua opera credentium Christo) prædicatione tua sustollis; spiritualioresque a terreno penitus sensu suspendens, ac in Deum perfectius elevans, in illis qui secundi ordinis sunt, ac cœnaculorum rationem habent, animos fidelium legis.

Salve sis, beate, inclyte ac divine, qui magnum et parvum, multum et paucum salutare Evangelium prædicasti ac docuisti : magnum quidem, quod omnem mentis ratione utentis atque indolis comprehensionem excedat; parvum vero, ob inclinationem atque ad terrigenas demissionem, ac cum eis similitudinem, ejus qui cœlis celsior existit. Vel magnum quidem, ob Deitatis majestatem; parvum autem, ob extremam humanæ naturæ exilitatem : quorum nova mistio et concretio, Evangelii caput summaque est. Ac multum quidem, quod multam in se ac immensam intelligentiæ ac sapientiæ abditam

A συνδεδόμενος καὶ συναρμολογούμενος, τῷ τοῦτον ἀναλαμβανόμενῳ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ γῆς, οὕτω τελείως ἀφίπταται μὲν τοῦ σώματος, ἐνδημεῖ δὲ μετὰ δόξης πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ὡς ἀληθῶς τέκνον τῷ ὑπερουρανίῳ Πατρὶ ἀνεκκλήτῳ προσεληλυθῶς ἀγαλλιάματι, τῆς ἀμιάντου κληρονομίας καὶ μακραίωνος, τῆς θεοτελεστάτης τερπνότητος, καὶ τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης μετὰ Πέτρου καὶ Παύλου παρὰ τοῦ Παμβασίλει καταξιῶται τιμῆς.

Προσαγορεύω σε τοιγαροῦν, τὴν τιμιωτάτην τῷ Θεῷ καὶ παναγεστάτην κεφαλὴν. Χαῖρε, ὁ λίθος ὁ τίμιος, ὁ εἰς τῶν δώδεκα, ὁ ἀξιὸς τοῦ ἀκρογωνιαίου, ἀξιὸς τοῦ πολυτίμου μαργαρίτου, ὡς αὐτῷ προσεχῶς ἡγγικῶς καὶ συναραρῶς καὶ συνυφασμένος καὶ συνυφοδομημένος, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν ^B Πνεύματι.

Χαῖρε, ἀστὴρ φωτοφανέστατε καὶ περίσπετε, περικαλλέστατε καὶ περίδλεπτε· ὁ τοῖς ἔνδεκα συνηρμοσμένος, καὶ εἰς τὸν στέφανον τὸν πλακέντα τῆς δόξης συγκαταστεριζόμενος καὶ συνταττόμενος, ὃν ὁ οὐράνιος νυμφίος, κατὰ τὸ μυστικώτατον λόγιον, τῆ τῆς νύμφης ἐφήρμοσε κεφαλῇ.

Χαῖρε, τῶν Ἀγγέλων ἡ θυμηδία, τῶν Ἀρχαγγέλων ἡ θεραπεία, τῶν Ἀρχῶν ἡ εὐωδία· καὶ τῶν Ἐξουσιῶν μὲν ἡ λαμπρότης, τῶν Κυριοτήτων δὲ ἡ κοσμιότης· ὁ τῶν Θρόνων σύνθρονος, καὶ τῶν Χερουβειμ συνόμιλος, καὶ ὁμοδαίτιος τῶν Σεραφείμ.

Χαῖρε, τῶν Ἀποστόλων ὁ καλλωπισμός· τῶν Μαρτύρων ὁ φωτισμός, καὶ πάντων Ἀγίων ἀγιασμός καὶ ἀγλαϊσμός· τὸ ἀξιόθεον πρᾶγμα, τὸ ἀξιοπόθητον ὄνομα· ὁ ἀξιώνυμος καὶ θεώνυμος Βαρθολομαῖος· *Ἐ ἀληθῶς ὕδατα κρεμάσας υἱός*· τοῦτο γὰρ ἡ σημασία τοῦ ὀνόματος.

Χαῖρε, ὅτι θεομιμήτως καὶ αὐτὸς, καθάπερ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, λόγῳ τὰ ὕδατα διαέρια μετεωρίζει καὶ κουφίζει τῆς γῆς, οἷς καὶ τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἱερὰν, στεγάζει, Γραφήν· οὕτω καὶ αὐτὸς ὕδατα πολλὰ, τῆς χαμπεῖς διανοίας τῶν διὰ σοῦ Χριστῷ πιστευόντων, τῷ Εὐαγγελίῳ σου μετεωρίζει· καὶ τοῦ γῆινου φρονήματος τοὺς πνευματικωτέρους παντάπασι κρεμάσας, καὶ τελειώτερον ἐπάρας πρὸς τὸν Θεόν, ἐν αὐτοῖς τὰς δευτέρας τάξεως οὔσας, καὶ ὑπερῶων λόγον ἐπεχούσας, τῶν πιστῶν σκεπάζεις

^D ψυχάς.

Χαῖρε, μάκαρ, αἰδίμιε καὶ θεσπέσιε· ὁ μέγα καὶ μικρὸν, πολὺ καὶ ὀλίγον τὸ σωτήριον θεολογήσας Εὐαγγέλιον. Μέγα μὲν, τῷ πάσης λογικῆς διανοίας καὶ φύσεως ὑπεραναβεθηκέναι τὴν κατάληψιν· μικρὸν δὲ, διὰ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὴν πρὸς τοὺς γηγενεῖς τοῦ ὑπερουρανίου ταπεινότητα καὶ ὁμοιότητα. Ἡ, μέγα μὲν, διὰ τὸ τῆς θεότητος μεγαλοπρεπές· μικρὸν δὲ, διὰ τὸ μικροπρεπές τῆς ἀνθρωπίνης ἐσχατιᾶς, ὧν ἡ καινὴ μίξις καὶ κρᾶσις, τὸ κεφάλαιον τοῦ Εὐαγγελίου χρηματίζει· καὶ πολὺ μὲν, τῷ πολὺν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀμέτρητον ἔχειν συνέσεως καὶ σοφίας ἐν ἀπορόητοις βυθόν· ὀλίγον δὲ πάλιν,

⁹⁹ Apoc. xii, 1. ⁹⁹ Job xxvi, 8. ¹ Psal. ciii, 3.

ὡς ὀλίγην αὐτὸ καὶ σύντομον συγκεφαλαιούμενον Ἀ
θεολογίαν.

Χαῖρε, καὶ κατατέρπου, λαμπρότατε καὶ βασιλι-
κώτατε τοῦ Θεοῦ παῖ, ὅτι σοι θρόνος ἐν οὐρανοῖς
παρὰ τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης ἡτοιμάσθη Χριστῷ· ἐν ᾧ
καὶ καθιεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτάτων τοῦ Λόγου καὶ
κορυφαίων ὀπαδῶν, κρίνων, ὡς ἡ θεία τῆς ἀληθείας
ὑπόσχεσις, τὸν Ἰσραήλ.

Χαῖρε, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς θειοτέrais ἐπισκεπτόμενος
ἐπιδημίαις, πάσης θλίψεως καὶ καταγίδος ῥύσαι,
καὶ ὀδύνης καρδίας καὶ πειρασμῶν· καὶ ἀπὸ προσ-
ώπου μὲν ἐχθροῦ πύργος ἡμῖν ἰσχύος γενοῦ· γενοῦ
δὲ μεσίτης καὶ διαλλακτῆς ἀγαθῆς πρὸς Χριστὸν,
ἀκατασχύντους αὐτῷ προσάγων, καὶ προσοικειῶν
τῷ Παμβασιλεῖ· εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ
ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Translationem sacri pignoris Bartholomæi in Liparim insulam, Latini pariter ac Græci concorditer
memorant. Significat Gregorius diu post ejus martyrium contigisse, cum infideles illarum regionum poti-
rentur, qui sic fidelium devotioni obtundere, et sancti apostoli cultum abolere pertentarent; cum Deus
majori cultu habendas ejus exuvias ad partes Occiduas, ac postremo Romam sacerdoti arcem destinaret.
Nostra breviter, at graviter Tiliana Menæa II Junii: Σταυρῷ παραδοθεὶς ἐν Ἀρβανουπόλει τελειοῦται ἐνδύ-
ξως, καὶ ἐν μολυβδίνῳ λάρνακι τεθεὶς τῇ θαλάσῃ ἐναποβρίπτεται. Ὑπὸ δὲ θελας προνοίας μέχρι Σικελίας,
ἐν Λιπάρῃ τινὶ νήσῳ κομισθεὶς καὶ φανερωθεὶς, ἐκείσε θάπτεται· *Cruci traditus Arbanopoli gloriose con-
summat; inque urna plumbea positus, in mare projicitur. Dei tamen providentia usque in Siciliam, in
insulam quamdam Liparam delatus atque manifestatus, ibi sepelitur.* Veram edita 25 Augusti sic cuncta
fuse narrant.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ λειψάνου τοῦ ἀγίου ἀποστόλου C
Βαρθολομαίου.

Ὡς θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ!
Εὐκαιρὸν ἐστὶ κάμολ νῦν ἀναβοῆσαι, διηγῆσασθαι
προαιρουμένῳ ἐξαίσίῳ τι καὶ φρικῶδες τερατούρ-
γημα. Ὁ γὰρ ἅγιος ἀπόστολος Βαρθολομαῖος ἐν δια-
φόροις τόποις τὸ τοῦ Κυρίου ὄνομα φανερὸν τοῖς
ἀνθρώποις ἀνακηρύξας, σταυροῦται ἐν τῇ μεγάλῃ
Ἀρμενίᾳ τῆς Ἀνατολῆς (44)· τοῦτον καταθέντες ἐν
λάρνακι λιθίνῃ (45) ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ πιστοὶ εὐρε-
θέντες, ἀπέθεντο ἐν Οὐρβανουπόλει. Ὡς δὲ ἡ λάρναξ
ἐκείνη ἀεννάους τὰς ἰάσεις βλυστάνουσα ἦν, προσ-
έτρεχον οἱ λαοὶ, καὶ ἀπηλλάσσοντο τῶν ἐνοχλούντων

³ Matth. xix, 28. ⁴ Psal. lx, 4. ⁵ Psal. lxxvii, 39.

(44) Τῆς Ἀνατολῆς. Hoc ipsum forte voluit D
Œcumenius sua Synopsi, ubi editum, τῆς Ἰνδι-
κῆς; ; tametsi etiam Studita Armeniam Indiæ vide-
tur dicere, cum sic ait: *Deinde Indiæ evangelizans,
ad ultimum in Armenia Majori, quæ ejusdem est
provinciæ.* Nota regio ἡ Ἀνατολή, ipsa vasta, et un-
de sic dicta Græcis, quod scilicet ad orientem es-
set Constantinopoli; quæ et latius accepta ipsam
Armeniam complectatur. Auctor perinde cruce sub-
latum refert apostolum. Unus ex Græcis Studita,
*Decoratus ab impiis in modum follis, capite plexus
est; cujus phrasim essent imitati, qui a Barbaris vi-
vum excoriatum, et jussu Astyagis capite truncatum,
dixerunt.* Sic nempe utrumque Persæ nectebant
supplicium, alterumque alteri præibat, velut fere
apud Romanos, prius rei virgis aut sustibus cæde-
bantur, quam morte plecterentur. Prævisse item
crucem, ut sic omnia concilientur, non facile ac-

contineat altitudinem; paucum vero rursus, quippe
quod paucam ac compendio brevem summa colligat
de divinis doctrinam.

Gaude ac lætare, clarissime regalissimeque Dei
fili! quod tibi sedes in cælis apud Regem gloriæ
Christum parata est, in qua etiam cum antiquissi-
mis ac primariis Verbi discipulis, pro eo ac divina
vere cautum promissione est, Israelis judex sessu-
rus es².

Salve sis, verum nos quoque diviniorebus Invi-
sens conspectibus, ab omni ærumna et turbine
libera, cordisque dolore et tentationibus: ac esto
nobis turris fortitudinis a facie inimici³: esto et
sequester ac bonus cum Christo pacator, qui nos
illi inconfusos adducas, summoque omnium Regi
concilies; in gloriam Patris et Filii et Spiritus
sancti, nunc et semper, et In sæcula sæculorum.
Amen.

Reversio reliquiarum sancti apostoli Bartholomæi.

Quam mirabilis Deus in sanctis suis⁴! nunc quo-
que ipse opportune clamavero, qui stupendum
quidpiam atque tremendum prodigium narraturus
sim. Sanctus enim apostolus Bartholomæus, cum
nomen Domini in diversis locis prædicatione sua
mortalibus notum reddidisset, in majori Armenia,
quæ plagæ orientalis est, cruci affigitur. Qui autem
ejus consummationi adesse fideles inventi sunt,
depositum in arca lapidea, Urbanopoli condiderunt.
Cumque arca illa, seu urna, jugi sanitatis vena
scaturiret, concurrentes populi, morborum mole-

quiescam Lipomano; sed aliam aliamque traditio-
nem, quod attinet ad supplicii genus, esse sentio.
Nisi forte tanta rabies fuit, ut sic crucifixum capite
in terram verso e cruce seminecem extraxerint,
aliaque Persico more illi tormenta irrogarint: quod
tamen auctores utriusque sententiæ ne hilum qui-
dem insinuant, ut quasi ex illis legitime satis possi-
mus conjicere.

(45) Ἐν λάρνακι λιθίνῃ. Sic quoque Joseph et
Studita; cum noster Menæorum codex, sic expres-
sum μολυβδίνην habeat, id est plumbeam. Ac, num,
quod fere usus habet, in arca lapidea, urna plumbea
erat, ac utrumque in mare projecerunt inofficiosi
homines, ne qua apostoli memoria, etiam vacuo tu-
mulo, apud eos exstaret, et qua confoveri posset
populi in eum devotio? Mea hæc conjectura; alii
divinent; vel quod plurimum est, admittant.

stia liberabantur. Videntes itaque diaboli ministri, A furore in urnam illam incendebantur; ac quandoque deliberatione habita, urnam in qua erat sancti apostoli corpus, cum quatuor aliis sanctorum martyrum urnis, in mare projecerunt. Id vero omne contigit, ut et tantus maris tractus, quantum emensi sunt, per illos sanctificaretur, ac loca per quæ illos divisit divina gratia, benedicerentur.

Magnos enim Ponti sinus subnavigans apostolus, altisque Hellesponti superatis angustiis, Ægeum mare et Adriaticum petiit, relleque a sinistris illustri ac maxima Siciliæ insula, una comites habens qui in aliis urnis præclara victoria inclyti martyres erant, Pappianum, Lucianum, Gregorium et Acacium, ad insulam, quam Liparam vocant, appulsus est. Quam mirabilia opera tua, Domine! B Ecquænam oratio laudandis illis sufficiat? Ac quidem præclari victores martyres, velut rege quodam, ubi eum conquirere voluerant, magno derelicto apostolo, statim reversi sunt, quo loco divinæ providentiæ visum erat, singulis illis hospitium sedesque ascribere: Pappianus quidem in urbem Siciliæ Amyllam; Lucianus vero, Mesanam; Gregorius, Columnam Calabriae urbem; Acacius Asealum civitatem sic dictam.

Tum apostolus adventum suum Agathonis intimat. Statimque episcopus matura diligentia, ubi magnum horrendumque prodigium vidit, stupore plenus: *Unde, inquit, tibi, Lipara, tantus hic ingensque the- f* *saurus advenit? Plane eximie magnificata es et clarificata. Choros age, sali atque exsulta. Suscipe tuis manibus, et ad eum clama: Fauste venisti, apostole Domini. Hæc aliaque non pauca prolatus episcopus, laudesque apostoli atque insule prosecutus, dicendi finem fecit.*

Quodque deponenda urna loco illustri, quo scilicet loco divinum delubrum ad gloriam celebratissimi apostoli excitandum erat; trahentibus multis, nihil illa obsequebatur, donec revelatione divina beatus Agatho adducto vitularum jugo, ac foniculis alligatis, ingentis molis arcam illam, inhabitantis potentia facile traxit, quo apostoli voluntas delegerat.

Ingens porro miraculum miraculis comes secutum, ac cui forsitan plures eorum quibus ignota divina prodigia sunt, fidem abnegabunt. Exiguæ mo-

⁵ Eccli. ii, 4.

(46) Παππιανόν. Anastasius in Studita Pappinum vocat; apud quem etiam nomina urbium minus corrupta sunt: de quibus videnda nostra. *Bibl. PP. concionat.*

(47) Βουρκάνος. Anast. in Studita, Vulcanus; favetque allatæ jam mihi conjecturæ, permutationis litterarum ex soni affinitate, ubi sic crassioribus auribus Græci audiunt in nominibus propriis. Miraculum vere stupendum, cujus tamen Joseph non meminit, qui videatur Studita antiquior, et qui jam

παθῶν. Ταῦτα οὖν βλέποντες οἱ τοῦ διαβόλου ὑπαυροί, ἐμαίνοντο κατὰ τῆς λάρνακος ἐκείνης· καὶ σκεψάμενοι ποτε, ἀπέβριψαν ταύτην, συνέχουσιν καὶ τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ θαλάσῃ, σὺν ἑτέροις λάρναξιν ἁγίων μαρτύρων τέσσαρσι. Τῆσδε δὲ ὄλον γέγονεν, ἵνα καὶ ἡ τοσαύτη θάλασσα ᾦν διήλθον, ἁγιασθῆ δι' αὐτῶν· καὶ οἱ τόποι καθ' οὓς ἡ θεία χάρις αὐτοὺς διεμέρισεν, εὐλογηθῶσι.

Τοὺς γὰρ μεγάλους τοῦ Πόντου ὑποπλεύσας κόλπους ὁ ἀπόστολος, καὶ τὰ στενά τοῦ Ἑλλησπόντου παραδραμῶν βάρη, τὸ Αἰγαῖόν τε καὶ τὸ τοῦ Ἀδρίου κατέλαβε πέλαγος· καὶ τὴν τῶν Σικελῶν περιφανῆ τε καὶ μεγίστην ἐν εὐωνύμοις καταλιπὼν νῆσον, ἔχων συνεπομένους αὐτῷ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἑτέροις λάρναξι καλλινίκους μάρτυρας, Παππιανόν, Λουκιανόν, Γρηγόριον καὶ Ἀκάκιον, νῆσῳ τῇ οὕτω καλουμένην Λιπάρῃ, προσωρμίσθη. Ὡς θαυμάσια τὰ ἔργα σου, Κύριε! καὶ τίς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων σου; Καὶ οἱ μὲν καλλινίκοι μάρτυρες, οἳ τινὰ βασιλέα ἐν ᾧ ἂν ἤρετσαντο ἀναπαύσασθαι τὸν μέγαν καταλιπόντες ἀπόστολον, αὐτίκα ἀνθυπενόστησαν, ἔνθα ἂν ἕκαστον ἡ θεία κατασκηνώσαι εὐδόκησε πρόνοια· Παππιανόν (46) μὲν εἰς Ἀμυλλαν πόλιν Σικελίας· Λουκιανόν δὲ ἐν Μεσσηνίᾳ· Γρηγόριον ἐν Κολύμνῃ πόλει Καλαβρίας, καὶ Ἀκάκιον εἰς Ἀσκάλου πόλιν οὕτω καλουμένην.

Τότε Ἀγάθωνι τῷ θεῷ ἐαυτὸν καταμηνύει ὁ ἀπόστολος. Καὶ παρευθὺς ὁ ἐπίσκοπος σπεύσας, τὸ μέγα καὶ φρικῶδες ὡς εἶδε τεράστιον, θάμβους πλησθεὶς, *Πόθεν σοι οὗτος, ὦ Λιπάρᾳ, ἀπεφθέγγετο, ὁ πολὺς προσεγένετο πλοῦτος; Ὅντως ἐμπεγαλύνθησ ὑπερβαλλόντως καὶ ἐδοξάσθησ. Χόρευσον, σκίρτησον. Ὑπόδεξαι χερσὶν οικελαῖς καὶ βόησον πρὸς αὐτὸν, Καλῶς παραγέγονας, ὁ τοῦ Κυρίου ἀπόστολος.* Ταῦτα καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα ὁ ἐπίσκοπος εἰπὼν, καὶ ἐγκωμιάσας τὸν τε ἀπόστολον καὶ τὴν νῆσον, κατέπαυσε τὸν λόγον.

Ἐπεὶ δὲ εἶδε ἀποκαταστῆναι τὴν λάρνακα καὶ ἐν τόπῳ ἐπιστήμῳ, ἐν ᾧ καὶ θεὸς σηκὸς ἐμελλεν ἀνεγείρεσθαι εἰς δόξαν τοῦ πανευφήμου ἀποστόλου, ὡς μὲν ἔλκοντες πολλοὶ, ὑπήκουε δὲ οὐδαμῶς, ἕως ἀποκαλύψει θεῖα ὁ μακάριος Ἀγάθων ζεῦγος ἀγαγῶν δαμάλειον, καὶ λεπτοῖς ἀποδήσας καλωδίους, τὴν παμμεγέθη ἐκείνην λάρνακα, τῇ τοῦ ἐνοικουῦντος **D** *δυνάμει, εὐκόλως ᾔξε, ὅπου τὸ τοῦ ἀποστόλου ὑπῆρξε θέλημα.*

Θαῦμά τι δὲ θαύμασι συνείπετο μέγιστον, καὶ πολλοῖς ἴσως τῶν ἀμυήτων τῶν θεῶν τερατουργιῶν ἀπιστον. Νησιδίων γὰρ Βουρκάνος (47) ὀνομαζόμενον,

nomen haberet Metaphrastis ætate. Certe ejusmodi est, cui non facile arrogant fidem nedum ἀμύητοι τῶν θεῶν τερατουργιῶν, ut auctor scribit, sed nec qui divinam in prodigiis virtutem sancte venerantur. Potest hæc hisque majora illa præstare, sed facile etiam est in ejusmodi vulgi obrepere. Vulcaniæ ejusmodi insulæ, in quibus pars magna sulphur est et materia combustibilis, magna habent symptomata, ex ipsa rerum natura et absque miraculo: in quibus non injucunda lectu, quæ nuper in

καὶ πηγὴν ἔχον κυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀναδράζουσαν, ὡς μόνον τὴν τοῦ ἀποστόλου παρουσίαν ἦσθετο, ἐπειδὴ τῇ ἐγγύτητι τὴν Λιπάραν κατέβλαπτε, θεῖα δυνάμει εὐθέως ἀποσυρὲν, ἑπτὰ σταδίους μακρὰν ὤχητο, τοῦ παρασυρμῶ ὡσπερ ποταμίου ρεύματος μέχρι τῆς σήμερον τὸ θαῦμα ἀνακηρύττοντος. Ὁ παραδόξων θαυμασίων! ὦ ὑπερβαλλόντων τερατουργημάτων! ποῦ τοιαῦτα ἐν πάσῃ τῇ ὑφ' ἡλίον διέγνωσται; Ἐπειδὴ δὲ ἀνήγειρε καὶ περικαλλῆ ναὸν ὁ ἐπίσκοπος τῷ ἀποστόλῳ, καὶ ἐν αὐτῷ ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν τὸ μακάριον ἐκεῖνο καὶ σεβάσιμον κατέθετο λείψανον σὺν τῇ λάρνακι, τίς δύναται ἐξαιρεῖν τὰ ἐκεῖσε ὀσημέραι γινόμενα θαύματα;

Ἐτῶν οὖν πλείστων παραδραμόντων, ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, ἐν ταῖς ἡμέραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως (48), τοῦ φρουρίου ἐν ᾧ ἅγιος ἀπόστολος κατέκειτο διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὰς ἀνομίας ἡμῶν ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν συλληφθέντος, καὶ πάσης τῆς νήσου Λιπάρας ἀοικητοῦ διαμεινάσης, ὁ τῆς πόλεως Βενένδου ἀρχὼν τὰ ἀποστολικὰ θαύματα ἀναμαθῶν, πίστει ζεοῦση πρὸς τὸν ἅγιον κινήθει, ἐκ τῆς Ἀμαλφινῶν πόλεως ἄνδρας τινὰς ναυσιπόρους προσκαλεσάμενος, καὶ τούτοις χρήματα ἱκανὰ δοῦναι ἐπαγγειλάμενος, ἤξιωσεν ἀπελθεῖν, καὶ τὸν πολῦτιμον ἐκεῖνον πρὸς αὐτὸν ἀνακομίσει θησαυρὸν. Ὁ καὶ ἐγένετο.

Ὁ γοῦν ῥηθεὶς ἀρχὼν ἐκ πολλοῦ διαστήματος τῆς θαλάσσης ἴδεν, τὸν τε τοῦ τόπου ἐπίσκοπον καὶ πολλοὺς ἄλλους τοῦ τε κλήρου καὶ τοῦ πλείστου λαοῦ συγκινήσας, πρὸς ὑπαντήν ἐξῆλθεν τοῦ ἀποστόλου. οὗ καὶ τὸ ἅγιον λείψανον ἐν τῇ πόλει Βενένδου ἀγαγὼν, ἐν σεβασμίῳ τόπῳ κατέθετο. Ἐνθα καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶν ὁ μέγας ἀπόστολος, πᾶσι τοῖς ἐκεῖσε ἐδείκνυτο, εἰς δόξαν τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ ἡμῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον (49).

Ματθαίου δὲ μνήμης τί ἂν γένοιτο χαριέστερον; Δι' ὅτι οὐ ψιλὸν ἡμῖν τὸν ἀπόστολον, κατὰ τοὺς ἄλ-

Relatione insulæ sanctæ Irenæ prope Cretam habentur scripta.

(48) Ἐν ταῖς ἡμέραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως. Appendix Anastasiana perinde refert, etsi Theophili non meminit; pauloque aliter rem narrat; nempe factam revelationem cuidam monacho Græco ut dispersa ossa colligeret signo divini luminis agnita; quæ ipsa ejus rei fama, sive etiam miraculorum quæ olim percrebuerant in sancti apostoli tumulo, in causa fuerit, ut ita Beneventanus regulus seu magistratus, per conductos Amalphitanos nautas sacrum pignus sibi rapiendum putaverit, ipso forsitan Græco monacho annuente, et eum a suis Græcis nihil jam opis exspectaret. Sicque alia aliam juvet narratio, non quidquam officiat.

(49) Matthæi res, præter Evangelium ab eo scriptum, obscuræ admodum remansere, nullis certæ fidei auctoribus consignatæ; Abdia Babylonio fabuloso auctore fere proditæ, quem ipsum exscribit Perionius; quodque nulla affert veterum monumenta, nullam eis majorem conferre auctoritatem certum est. Quæ novissime ex antiquis monumentis et sanctorum Patrum scriptis collegit R. D. Marc. Antonius Columna archiepiscopus Salernitanus, et sane quidem erudite, ut auctor est Baronius in notis,

lis insula est, Vulcanum vocant, in qua Ions ignis ebulliens nocte dieque. Hæc, ubi duntaxat apostoli sensit adventum, quod vicinitate Liparam oblaedebat, divina potentia statim retracta, septem procul stadiis recessit; quod miraculum tractus velut recedentis fluvii in hunc usque diem prædicat ac prodit. O inaudita stupendaque miracula! o modum omnem excedentia prodigia! Ubi talia in universa quæ sub sole est cognita? Postquam vero etiam episcopus elegantem ædem apostolo excitaverat, atque in illa quasi pretiosum thesaurum, beatum illud ac venerabile pignus cum urna deposuerat, quis referre possit quanta ibi quotidie fierent miracula?

Longa itaque annorum decursa serie, extremis temporibus, in diebus Theophili imperatoris, capto ab Agarenis, ob plura nostra scelera, in quo sanctus apostolus jacebat, præsidio, omnique Lipari insula manente desolata, Beneventanæ urbis regulus, apostoli perceptis miraculis, ferventi erga sanctum fide excitatus, Amalphitanæ urbis nautis aliquot convocatis, ac quantas par erat pecunias dare pollicitus, ire jussit, ac pretiosum illum thesaurum ad se deferre. Quod et contigit.

Quem dicebam itaque re ilis longo procul a mari intervallo, accitoque loci episcopo multisque aliis, tum ex clero tum ex vulgi plebe in occursum apostoli exivit; adductumque Beneventum sacrum pignus, in venerabili æde deposuit: ubi etiam oppidanis omnibus sanctitates præstans clarescebat magnus apostolus, in Dei nostri gloriam, qui omnem boni rationem excedit.

ORATIO XI.

Laudatio sancti celebratissimique apostoli et evangelistæ Matthæi.

Matthæi memoria quidnam fuerit gratius? quod scilicet non nudum nobis apostolum, sicut reliquos,

mihî in manus non venire; et forte potuissent laborem levare, gratiamque is ipse fecisset, si ex illis aliquid saltem delibasset: nisi sunt illa ipsa quæ affert. Ait autem se legisse in libello Hippolyti *De duodecim apostolis, Matthæum victimam factum virginitatis: alludente nimirum auctore ad historiam de sancta Iphigenia virgine, quæ legitur in Actis ejus ab eo Deo dicata.* Nempe legitur in Actis illis Abdianis: nusquam alibi: mihî editus Hippolyti indiculus nihil habet ejusmodi; at nec Matthæi in Æthiopiam itineris aut prædicationis, quæ proinde videri possint in Hippolyto subdititia. Metaphrastis nomine vulgata Acta a Lipomano et Surio ommissa, cum probatiora videantur, quam illa altera illi repræsentata, eidemque Lipomano secundo loco edita, extra Parthiam non trahunt Matthæum, et Hierapolim Syriæ, in qua martyrium fecerit. Ac de Iphigenia, certum est, præter novas Romanas tabulas Baronio aliisque auctas, Clem. VIII summo pontifice, nullas alias ejus nomen habere, ne ipsis quidem Romanas paulo superiores; in quibus hoc solum de Matthæo: *Natale sancti Matthæi apostoli et evangelistæ, qui apud Æthiopiam prædicans, martyrium passus est. Hujus Evangelium Hebraico sermone conscriptum, Christo revelante, tempore Zenonis*

nominis nuncupatio delinēet, sed una quoque evangelistæ dignitatem iuferat : evangelistæ autem me-

imperatoris inventum est. Eademque fere Beda, qui et Hortaci nomen addit, insinuans se ex Abdia bibisse; ex quo nescio an tuto satis vindicare poterint Iphigeniæ nomen, qui eas tabulas auxere. Æthiopiā etiam habet Socrat. I. 1, c. 15 : Θωμάς μὲν τὴν Πάρθων ἀποστολὴν ὑπεδέχετο· Ματθαῖος δὲ τὴν Αἰθιοπίαν· Βαρθολομαῖος δὲ ἐκλήρουτο τὴν συνημμένην ταύτῃ Ἰνδίαν· Thomas Parthiam suscepit, in qua apostolico munere fungeretur : Matthæus Æthiopiā; Bartholomæus Indiam, quæ huic finitima est. Interiorem vero Indiam censet non penetrasse, ad quam Constantino Magno imperatore fides pervaserit, et cui Frumentius episcopus datus sit. Proinde loquitur Socrates de Æthiopibus Asiaticis, vicinis terræ sanctæ, nec forte ab aliis dissentit, qui vel Hierii, vel Hierapoli Syriæ apud Parthos vel Persas martyrium fecisse scripserunt. In his Martyrologium Corbeiense magnæ certe antiquitatis et fidei. xi. Kal. Oct. : In Persida, civitate Tarrum, natalis sancti Matthiæ evangelistæ. Scripsit Hierium, quod sic antiquarius depravarit, vel qui non satis accurate ex illo exscripsit. Idem pridie Non. Maii omissio solum civitatis nomine : In Persida, natalis S. Matthæi apostoli et evangelistæ. De loco ubi passus est, vel ubi sepultus, inquit Baron, potius assentior Venantio Fortunato, qui ante annos mille vixit : is etenim dum agit de apostolis singulis, ipsisque locis ubi passi et conditi sunt, hæc de Bartholomæo atque Matthæo canit :

*Inde triumphantem fert India Bartholomæum,
Matthæum eximium Naddaver alta virum.*

Mihi quoque esset magnum ad fidem, si suæ res ætatis Fortunatus referret, vel non liqueret ex ipso Abdia suam Naddaver Matthæi habuisse, ut et Bartholomæi Indiam, quem sic alii eo profectum narrant, ut tamen in Asia fuerit martyrio coronatus, de quo Greg. Turon. De gloria martyr., c. 34 : Apud Asiam, inquit, passum, agonis ipsius narrat historia; et ut Sophr. apud Hieron., nosterque Hippolytus, in Armenia. Euseb. I. v, c. 10, refert ipse quidem incerto rumore Bartholomæum unum ex duodecim apostolis prædicasse in India, apud quos Evangelium Matthæi Hebraicis litteris scriptum dicatur reliquisse, et quem Pantænus illic reperit : non tamen quod ibi diem obierit. Contra fidem interpretis Rufinus illud inde Evangelium Pantænum secum detulisse ait : quod Eusebius non dicit, ut etiam Henricus Vales. recte observavit. Aliudque fuerit quod in bibliotheca Cæsariensi a martyre Pamphilo collecta servabatur, quo utebantur Nazaræi, ipseque Hieronymus commodatum accipit : sed non ipsum Matthæi authenticum, ut nec quæ Syriaca unum, et alterum vulgata sunt. Etiam quod cum Barnabæ corpore inventum Evangelium est Zenone imperatore, Matthæi esse ferunt : sicque Baron. an. 485, n. 4, laudatque historiam, auctore Alexandro monacho ; qui tamen ab ipso relatus, et, ut exstat apud Lipomanum, nihil Matthæi Evangelii meminit. Ejus verba sunt : *Invenere etiam Evangelium supra Barnabæ pectus impositum ; quod deinde Zeno ab Anthimo episcopo sibi mitti petierit, et in palatio suo reposuerit ; ubi, inquit, ad hodiernum usque diem servatur, et in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatii oratorio Evangelium ex eo libro recitatur.* Quod magis indicio est, fuisse Græcum Evangelii exemplar, ex quo sic Græce ex usu ejus Ecclesiæ legi Evangelium possit, quodque Græcus textus magis ex usu Barnabæ esset, qui præcipue Græcis prædicabat, et quia etiam Judæi in dispersione positi fere Græce callebant ; ut una hac lingua apostoli novum omne instrumentum divino instinctu consignandum putaverint. Sy-

λους, ἢ τοῦ ὀνόματος κλήσις ὑπογράφει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ εὐαγγελιστοῦ συνεπάγεται. Εὐαγγελιστοῦ

παχ xi Junii : Οὗτος λέγεται τεθάρθαι ἅμα τῷ ὄντι αὐτοῦ γραφέντι κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ, τῷ ἐσὺστερον εὐρεθέντι μετὰ τοῦ ἀποστολικοῦ σώματος· ὅθεν καὶ προνόμιον ἔλαβον οἱ πιστοὶ μὴ ὑποχεῖσθαι ὑπὸ τινὰ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ταύτην τὴν νῆσον· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου χειροτονεῖσθαι· *Ferunt hunc sepultum cum Marci Evangelio ab ipso conscripto, quod postea repertum est cum apostoli corpore. Unde et fideles (Cyprii) privilegium nacti sunt, ne ea insula subesset ulli aliorum episcoporum, sed a suo ipsius episcopo ordinationes reciperet. Non accepit privilegium, sed olim concessum, per eam occasionem illi ratum habitum et confirmatum Zenonis et synodi τῶν ἐκδημούντων Constantinopoli iudicio. Quæ de re, deque privilegio insulæ Cypri leg. Theod. Balsin. can. 8 synodi Ephes., quo repressus conatus Antiocheni patriarchæ, et relictæ Cyprii ordinationes liberæ. Porro fungi est quidquid Cedrenus in eam rem scribit, excepta sacri pignoris inventione sub ceraso arbore, quod Matthæi Evangelium supra pectus haberet, Ἰδιόγραφον αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα· ἐξ ἧς προφάσεως ἔκτοτε γέγονε μητρόπολις ἡ Κύπρος, καὶ τοῦ μὴ τελεῖν ὑπὸ Ἀντιόχειαν, ἀλλ' ὑπὸ Κωνσταντινούπολιν· *Ea occasione Cyprus metropolis facta est, ut jam non amplius sub Antiochia censeretur, sed soli Constantinopoli subesset.* Nuga hæc. Non hoc quærebatur ut servitutem servitute mutaret, vel quod non habebat acquireret ; sed ut quod erat, αὐτοκέφαλος, suarumque arbitra ordinationum, perseveraret, nec vel Antiocheno, vel ulli alii subesse deberet ; excepto jure προεδρίας et προστασίας Romani antistitis, qua Christi vicarius, summusque omnium pastor est : quo nihil lædit aliarum sedium jura, nec se illarum ordinationibus extra diocesium propriam (jure antiquo) immiscet. De Evang. Matth. consentit Niceph. I. xvi, c. 37, ac, num inde creditum Matthæi Evangelium potius quam Marci, quod feria illa quinta majoris hebdomadæ Græci, non ex Marco, sed ex Matthæo legant Dominicæ passionis partem : verum nihil vetat quin in eo palatii oratorio, in quo repositus ille Barnabæ codex, ex Marco legeretur, cum eadem ipsa pene Matthæi Marcus habeat, sed paulo breviora. Nicephorus etsi ipse patriarcha, auctor sic nuperus et post captum a Latinis, receptamque a Græcis Urbem scribens, potuit ignorare traditionem suæ Ecclesiæ paulo superiorem. Cedrenus quod ita absurde narrat, nullius pene est fidei. Auctor Synaxarii quam antiquus, me latet, qui sic Marci Evangelium maluerit, utpote consobrini Barnabæ. Nostrum Tiliapum, paulo antiquius, nihil istorum habet, ut neque Basilianum Sirleti ; quodque in tabulis Thyinis scriptum ejusmodi Evangelium tradit Alexand. monachus, qui cæteris videtur antiquior, ac reliquis auctor hujus traditionis, existimem fuisse potius Evangelii partem ejusque capita quædam et περιχοπὰς, quam integrum codicem, velut forte in Cæcilia, quæ sic Evangelium in pectore et sinu gerebat Beda, *Cujus corpus tempore Zenonis imperatoris, ipso revelante, repertum est, nulla mentione ejus libri Evangeliorum. Nec aliter Romanæ tabulæ paulo uberiores ante novas Baronianas, per quas invecum illud assummentum, una cum codice Evangelii sancti Matthæi sua manu descripto. Romanum quoque Breviar. Pii V : Ad cujus pectus erat Evangelium Matthæi, Barnabæ manu conscriptum ; nostrum Prædicatorum addit, Hebraicum : sic res creseit eundo, quasi non et Græcum transcribere liceret, vel nondum esset illud Evangelium Græcè redditum Antiquus Rom. etiam hæc nescit. Marianus tamen Scotus an. 483 : Corpus Barnabæ apostoli, et Evangelium Matthæi, Hebræo stylo scriptum reperitur, ipso revelante. Sigebertus quoque, Cum**

δὲ μνήμη εὐθυδῶως εἰς ἔννοιαν ἀγει τοῦ Εὐαγγε-
 λίου. Τοῦτου δὲ ἡ ὑπόμνησις τῷ ἐν αὐτῷ δοξαζο-
 μένῳ συνάγει Χριστῷ. Μνημόνευσον γνησίως τοῦ
 εὐαγγελιστοῦ, ἵνα μνημονεύσης ἀληθῶς Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, καὶ ἀναθεωρήσης αὐτοῦ τὴν δόξαν ἐνοσιδῶς τε
 καὶ συνεπτυγμένως, τὸ μυστήριον ὅλον τῆς οἰκονο-
 μίας διὰ τοῦ σεπτοῦ ὀνόματος νοερῶς μυσταγωγού-
 μενος.

Ἄξιον μὲν οὖν καὶ πάντας καλεῖν εὐαγγελιστάς
 τοῦ Σωτῆρος τοὺς μαθητάς, ὡς τὴν ὑπερέχουσαν
 πάντα νοῦν εἰρήνην Θεοῦ, τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελισα-
 μένους, καὶ διδασκαίς ἐνθέοις καὶ χριστομιμήτοις
 παθήμασι, τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον ἐμφθεγξαμένους τῇ
 γῆ· οὐχ ἥμισυ δὲ τοὺς τέσσαρας τούτῳ δὴ τῷ ὀνό-
 ματι καλεῖσθαι προπεδέστατον, ὡς οὐκ ἀγράφως
 μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως εὐαγγελισαμένους Χρι-
 στὸν· οὐδὲ ταῖς κατ' αὐτοὺς γενεαῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ
 ταῖς ἐπιούσαις ὁμοῦ πάσαις, τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια
 παραδόντας διὰ τῆς Γραφῆς. Ὡν πρῶτος ὁ ἱερώτα-

quo etiam Evangelium Matthæi, ipsius manibus Mat-
 thæi Hebraice scriptum, quod erat simul reconditum,
 invenitur. Quod Evangelium ipse Barnabas secum
 semper ferre solebat, et ubicunque inveniebat infirmos,
 ponebat illud super eos, et tam fide Barnabæ, quam
 merito Matthæi, omnes sanabantur. Quanta hæc, sed
 unde hausta, et quantæ fidei? Unde quod non ha-
 buit Ecclesia ipsum hoc Matthæi autographum pro
 authentico, vel qua nobis jactura sic periit? Scri-
 psisse Matthæum Hebraice fere veteres consentiunt:
 hoc vero ipsum illius autographum fuisse hominis
 ex suo capite confluentis commentum merito vi-
 deatur. Scripsit vero ne quæ viva voce ab apostolis,
 ipsoque Matthæo, Hebræi acceperant, illis ad gentes
 abeuntibus, paulatim exciderent, vel etiam falsis
 admistis corrumpere. Videndus Euseb. l. iii,
 c. 24; ac num ipsa Nicetæ ratio quam Euseb. insi-
 nuat, cum ita scribit: Nempe scripsisse Matthæum,
 τοῦ, τὸ λείπον τῆ αὐτοῦ παρουσία, τοῖς ἀφ' ὧν ἐπέλ-
 λετο, διὰ τῆς γραφῆς ἀποπληρῶν. Ut quod minus
 per præsentiam præstare potuerat, illis a quibus
 proficiscebatur, scripto suppleret. Sic nimirum tenui
 corpusculo ac debiliori, quo non liceret velut aliis
 ac coapostolis fulguris instar Evangelium quaqu-
 versus proferre ac prædicare. Potuit et hæc ratio
 esse, et quod præsentiam subtracturus erat, quod
 ipsum velle Eusebium arbitror, nec satis mihi expli-
 catum video verbis illis novi interpretis, quod præ-
 sentiæ suæ adhuc superesse videbatur, scripto, illis
 quos relinquebat supplevit. Quæ refert Nicephorus
 l. ii, c. 41, Acta sancti Matthæi plane fabulosa, et
 Abdianis ipsis longe improbabiliora, a quibus non
 abludit Græcorum Synaxarium ad xii Kalendas De-
 cembriis, quo die sancti Matthæi solemnia reco-
 lunt. Bene tamen est, quod reliqua diei ἀπο-
 λουθία et officium, nihil ejusmodi furturum ha-
 bet; sed apostolica duntaxat et evangelista-
 rum elogia pie ac graviter strophis odisque
 modulata: in quibus Theophanes canonis est auc-
 tor. Quomodo et Basilianum Sirleti Monologium,
 Commemoratio sancti apostoli et evangelistæ Matthæi.
 Sive nulla major erat explicatio rerum Matthæi,
 sive Sirletus non putavit sic absurdis reliquorum
 elevandam fidem, quæ libro illo continentur. Esse
 quandoque Synaxaria novi κόμματος et παρχόμ-
 ματος, falsaque et nullius fidei continere, Græcis
 recentioribus cusa, indubium est. ejusmodi sunt
 illa Triedio adjecta ab ipso Nicephoro, cum vetus
 Triodium nulla haberet, ejusmodi vidi Tilianum,
 ejusque jacturam deploro, nesciens in ejus manus
 venerit, per distractionem et auctionem librorum

Amoria, ad Evangelii recta intelligentiam ducit.
 Hujus vero recordatio, Christo conjungit, qui in eo
 laudatur. Memor esto sincere et ex animo evange-
 listæ, ut Jesu Christi vere recorderis, ejusque glo-
 riam uniformiter ac complexe contempleris, qui
 dispensationis omne mysterium, per venerandos
 nominis apices mente docearis.

Æquum sane ut et omnes Salvatoris discipuli
 evangelistæ vocentur; ut qui Dei pacem exsuperan-
 tem omnem sensum, fausto gentibus nuntio intu-
 lerunt, divinisque doctrinis ac Christi æmulis pas-
 sionibus, salutare Dei in terra prædicarunt. Impri-
 mis vero convenientissimum est ut eo nomine qua-
 tuor appellentur, ut qui nedum prolata nude voce,
 sed et scripto Christum annuntiarunt; neque sue
 duntaxat ætatis hominibus, sed et futuris deinceps
 omnibus Dei mysteria Scriptura teste propalarunt:
 quorum primus sacratissimus Matthæus, ad sacram

ejus bibliothecæ. Graviter queritur Radulphus
 Tungr. l. De canonum observ. prop. 11 de illis sa-
 cerdotibus qui ejusmodi falsas et incertas narra-
 tiones studiose invehunt in divina officia, secus ac
 statuit Gelasius c. Sancta Romana, quod præcipue
 attinet ad passiones apostolorum, in quibus latinis
 pleraque spuria, et ex apocryphorum cœnosis la-
 cubus hausta: cum præstaret, veterum more, pie
 ignorare gesta singula, et primitias Spiritus labo-
 resque in eis omnibus majores suspicere, nostro-
 que Christiana religione antistites atque parentes
 sub Christo ambitiose venerari et colere supra re-
 liquos sanctos omnes, uti etiam præstant omnibus,
 quam ullam mendacii, quantumvis officiosi, suspi-
 cionem, quæsitis illis narratiunculis et fabellis,
 nobis sacrisque aspergere. Quod tamen ait idem
 Radulphus, Passio apostoli Matthæi hæresim habet
 contra declarationem Benedicti XII de visione sa-
 ciali; nescio quam Passionem, quæve Acta Mat-
 thæi notet; nam quæ nobis exstant, nihil ejusmodi
 videntur habere; nec Abdiana, nec alia. Quin Me-
 taphrastes, aliis probatiora, Lipomano edita, ejus-
 modi sunt, ut ex illis idem Lipomano probaverit
 sanctorum animas jam in cœlo beatas esse, ac Deo
 frui, cujus contrarium errorem notare voluit Ra-
 dulphus, et Benedictus confixit: non illum alterum,
 quem Armenorum dicunt, quod ipsa Dei essentia
 non sit videnda a beatis, sed duntaxat gloria et
 majestas, seu splendor quidam sub Deo et συ-
 κατάβασις, non ipsum Dei κρύφιον et ἀκραιφνές.
 Qua in re laborant nostri theologi explicandis Græ-
 corum quorundam, Chysost., Theodor., etc., in
 speciem difficilibus, locis ac dictis.

Placet omnino Nicetæ modestia et sobrietas, qui
 missis omnibus apocryphis atque dubiis, vel etiam
 fabulosis et commentitiis, quæ de Matthæo male
 scriatorum hominum temeritas invexit, una sua
 Ecclesiæ ac veterum traditione contentus fuit, ejus
 scilicet consummationis ac martyrii Hierapoli Asiæ,
 sive (ut alii) Parthiæ, ubi in ea urbe et metropoli,
 vicinisque, ac paulo etiam remotioribus regionibus
 (si has Æthiopiam Asiaticam volumus) strenue
 operam Evangelio posuisset, ac Ecclesias fundas-
 set; ne explorato quidem ejus mortis genere aut
 supplicii, quod nescio an ulli veterum prodiderint;
 exceptis apocryphis, qui sic omnia referunt, ac si
 cuncta oculis coram usurpassent: quod sane scri-
 ptorum genus Ecclesiæ valde invidiosum, ac pene
 hæreticorum fabrica, ut agnoscit papa Gelasius in
 cap. Sancta Romana.

Evangelii conscriptionem animum adiecit; primusque Novum nobis Testamentum enarravit. Ac sicut ille olim Moses primam mundi originem, ac deinceps omnium Dei operum magnificentiora scripto consignavit: sic nimirum et iste, Christi Dei ortu recensito, illius exinde miraculorum omnem magnificentiam, divinis scripto prædicationibus tradit. Matthæus scilicet, fidelis ac prudens dispensator Patris, sapiens magnusque Verbi evangelista; Paracleti denique splendidus prædicator ac scriba velox.

Matthæus, cujus si nomen interpreteris, donatus (49°) dicitur: e mundo quidem velut pulcherrima delibatio, donatus Christo ac divino Spiritu genitus Verboque veritatis perfectus, ab ipso rursus in lucem et salutem gentium donatus est, usque ad extremum terræ. Hic nos hodie convocans, suamque ipsius memoriam splendidissimæ celebritatis argumentum præstans, lætam maxime ac admirandam desiderabilis convivii computationem indixit; solidam quidem ac perfectam escam, conscriptum ab eo Evangelium apponens, gratiæque sermonem ex ejus ore procedentem⁷ velut sacratissimum quemdam craterem miscens, Christique amantes animos omnes lætificans.

Sed videamus quali ex vita, ac instituti prius genere vir beatus, ad quem evaserit finem: excellentemque mutationem summeque inauditam in melius transmutationem admirantes, mirabilem Deum in justitia, mirabilem in bonitate magnificemus.

Publicanus prius fuit, Christi postea discipulus; ac pecuniarum ratiocinator, Evangelii interpres et enarrator. Publicanus nempe institutum quod piis maxime abhorrendum, religiosæque mentis hominibus scelestissimum habeatur. Quid enim violentius aut magis tyrannicum, quam pecunias conflare earumque exactorem esse? Quid vero vitæ ex Evangelii rationibus institutæ magis adversum, quam opprimere viduas, pauperumque animas injuste trahere atque vexare, sive etiam juste, ut existimatur? Utrunque enim attentæ naturæ æquitate vere locus injuriæ est, tametsi lex humana, sancita olim tyrannide, actionem innoxiam dictet. Non enim hæc lex Dei est, non naturæ, ut nempe alii tyrannidem exerceant, alii tyrannide premantur; atque alii quidem adversus humiliores supercilium tollant ac efferantur, alii mancipentur atque ærumnis conflantur: alii lasciviant ac deliciis adversus pauperes temulenti diffluant, prætextoque publico debito, supremam tolerandæ vitæ rationem auferant; alii graventur ac cædantur, donec novissimum obolum reddant; a quibus sicut spiraculum, sic et tributum austere exigatur. Non sic Deus ab initio, non sic hominibus, cum primo conditi sunt, lege sanxit. Sed sicut universorum unus est flector, sic et natura

Α τος Ματθαῖος ἐπὶ τὴν ἱερὰν τοῦ Εὐαγγελίου ἤκε συγγραφὴν, πρῶτος ἡμῖν τὴν Καινὴν Διαθήκην εἰσηγήσατο· καὶ ὡς περ Μωσῆς ἐκείνος τὸ παλαιὸν, ἄνωθεν τὴν κοσμογένειαν, καὶ ἐξῆς τῶν ὅλων ἔργων Θεοῦ τὰ μεγαλοπρεπέστερα λογογραφῶν· οὕτω δὴ καὶ οὗτος τὴν γένεσιν θεολογῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντων ἐξῆς τῶν αὐτοῦ θαυμάτων τὴν μεγαλωσύνην, ταῖς ἐγγράφοις θεορῆμοσύναις παραδιδούς· Ματθαῖος, ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος τοῦ Πατρὸς, ὁ σοφὸς τοῦ Λόγου καὶ μέγας εὐαγγελιστὴς· ὁ λαμπρὸς τοῦ Παρακλήτου κήρυξ καὶ ὀξυγράφος γραμματεὺς.

Β Ματθαῖος, ὁ δεδωρημένος ἐρμηνευόμενος· ὃς ἐκ τοῦ κόσμου μὲν οἷά τις ἀπαρχὴ καλλίστη δεδώρηται Χριστῷ, ἰΠνεύματι δὲ θείῳ γεννηθεὶς, καὶ Λόγῳ ἀληθείας καταρτισθεὶς, αὐθις τοῖς ἔθνεσιν εἰς· φῶς παρ' αὐτοῦ καὶ σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου δεδώρηται τῆς γῆς. Οὗτος ἡμᾶς σήμερον σύγκαλῶν, καὶ λαμπροτάτης ἑορτῆς ὑπόθεσιν, τὴν αὐτοῦ παναγῆ μνήμην ποιούμενος, φαίδραν ὅτι μάλιστα καὶ θαυμασίαν ὑπέτεινε φιλοτησίαν· στερεὰν μὲν καὶ τελείαν τροφήν, τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον προτιθεὶς· τὸν λόγον δὲ τῆς χάριτος, τὸν διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ πορευόμενον, οἷά τινα κρατῆρα μυστικώτατον ἐγκιβρῶν, καὶ πάσας καρδίας εὐφραίνων Χριστοφιλεῖς.

Γ Ἄλλ' ἴδωμεν οἷου βίου, καὶ οἷας πρότερον ὁ μακάριος πολιτείας τετυχηκώς, εἰς οἷον κατανατᾶ τέλος· καὶ τὸ τῆς μεταβολῆς ὑπερβάλλον, καὶ τὸ καινοπρεπέστατον τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐκτεθαυμακότες ἀλλοιώσεως, τὴν θαυμαστὴν ἐν δικαιοσύνῃ, θαυμαστὸν ἐν χρηστότητι μεγαλύνωμεν Θεόν.

Δ Τελώνης ἦν πρότερον, ὁ Χριστοῦ μαθητὴς ὕστερον· καὶ χρημάτων λογιστῆς, ὁ τοῦ Εὐαγγελίου ὑφηγητῆς. Τελώνης, τὸ ἀπευκτότατον τοῖς εὐσεβέσι, τὸ ἀμαρτητικώτατον τοῖς εὐλαβέσιν ἐπιτήδευμα νομισθέν. Τί γὰρ τοῦ χρήματα πράττειν βιαιότερον ἢ τυραννικώτερον; τί δὲ πρὸς τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐναντιώτερον ζωὴν, τοῦ χερῶν κατάρχειν, καὶ σύρειν καὶ θλίβειν πενήτων ψυχὰς ἀδίκως, εἴτ' οὖν δικαίως, ὡς ἡ ὑπόληψις; Ἐκατέρως γὰρ ἴξεται κατὰ τὸ φύσει δίκαιον ἀληθῶς ἀδικεῖν, εἰ καὶ νόμος ἀνθρώπων ἄνωθεν ἐπισφραγιζόμενος τὴν τυραννίδα, τὸ ἀνεύθυνον τῆς πράξεως ὑπαγορεύει. Οὐ γὰρ τοῦ Θεοῦ τοῦτο νόμος, οὐ φύσεως, τοὺς μὲν τυραννεῖν, τοὺς δὲ τυραννίσθαι· καὶ τοὺς μὲν κατωφρυῶσθαι τῶν ταπεινοτέρων καὶ ὑπεραίρεσθαι, τοὺς δὲ καταδουλοῦσθαι καὶ κατατρίβεσθαι· καὶ τοὺς μὲν ὑπερμαζᾶν καὶ μεθύειν κατατρυφῶντας τῶν πτωχικῶν καὶ δημοσίας πρόφασιν ὀφειλῆς, τὴν ἐσχάτην ἀποστερεῖν τῆς ζωῆς ἀφορμὴν· τοὺς δὲ κατακάμπεσθαι καὶ μαστιγοῦσθαι, μέχρις ἂν καὶ τὸν ἐσχάτον ἀποδοῖεν ὀβολόν· ὡς περ τὴν ἀναπνοὴν, οὕτω καὶ τὴν τοῦ τέλους ἀπόδοσιν εἰσπραττομένους· οὐχ οὕτω Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς, οὐχ οὕτως ἀνθρώποις ἄνωθεν ἐνομοθέτησεν· ὡς περ δὲ πλάστης ἀπάντων εἰς, οὕτω καὶ φύσις μία, καὶ ὁρὸς καὶ νόμος ζωῆς ἅπασιν ὁ αὐτὸς· ἐλευθερία τε

⁶ Isa. XLIX, 6. ⁷ Luc. IV, 22.

(49) τῆς Συριακῆς *donum a radice*.

πᾶσιν ὁμοίως, καὶ κατάστασις καὶ πολιτεία ἡ αὐτὴ διατέτακται τὴν ἀρχήν.

Ἄφ' οὗ δὲ λογισμὸς ἀγέρωχος, καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀλόγιστος ἐπιθυμία, καὶ ὄρεως μὲν ἐπιβουλὸς συμβουλή, ἐντολῆς δὲ ἀγίας ἀθέτησις καὶ παρακοή τῆς φύσεως καταδραμόντα, διέστησε μὲν καὶ μακρὰν ὥσεν θεοῦ, τῷ βασκάνῳ δὲ προσεγγίσει παρεσκεύασεν, ἐντεῦθεν τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον εἰς ἀλλοτριότητα γνώμης καὶ βίου κατεμερίσθη τομήν. Ἐντεῦθεν τὸ δυναστεῦον, καὶ τὸ δυναστευόμενον · τὸ τυραννοῦν, καὶ τὸ τυραννούμενον · καὶ τὸ μὲν ἀπαιτεῖν φόρους, τὸ δ' ἀπαιτεῖσθαι · καὶ τὸ μὲν ὑπερῆρθαι θράσει, καὶ τῶν ὁμοτίμων ὡς δούλων κατεξανίστασθαι, τὸ δὲ καταπτῆσαι τὴν τυραννίδα, καὶ ὡς ἀπαραίτητον τὸ ἐτήσιον τέλος, καὶ τὴν δουλείαν ἀποτινύειν ὡς ὀφειλήν.

Ταύτης ἀεὶ πράκτορες τῆς κακῆς ἐπιτιμήσεως οἱ θερμότεροι μὲν τὴν φύσιν καὶ ὀξύτεροι · τουτέστιν, συνιέναι καὶ λογίσασθαι τὴν δασμοφορίαν ἰκανώτατοι · ἀσυμπαθέστεροι δὲ πάντων, καὶ τὴν γνώμην ἐπίπαν ἱταμώτεροι, ὥστε μηδενὶ τῶν ὀφειλόντων παραχωρεῖν ἔχειν μηδέν. Ταύτης Ματθαῖος ἐπήβολος τῆς πολιτείας πρότερον ἦν. Τούτου βίου, ἅτε φύσεως ἀγγινοῖα καὶ νοδὸς ἐντρεχέια κατευμεγεθῶν, τὴν πρώτην ἐν τελώναις ἐπέιχε τάξιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν δι' αὐτοῦ πράγων ὁ Κύριος, τῷ τῆς καρδίας βάθει προσέβλεψεν, καὶ κεκρύφθαι μὲν ἐν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς θησαυρὸν, ἔξωθεν δὲ κατὰ σύμθεσιν τῇ πονηρίᾳ διοχλεῖσθαι τῇ κοσμικῇ · καὶ τὸ μὲν, ἐκούσιον εἶναι καὶ ἔμφυτον ἀγαθόν · τὸ δὲ τύχης ἐπήρειαν μάλλον, ἢ γνώμης ἐκουσιότητα κατανενόηκεν, καλεῖ μὲν αὐτὸν, ἐντελλόμενος ἀκολουθεῖν · ὁ δὲ ἀναστάς, εὐθύς ἐπηκολούθησε. Οὐ μακρῶν ἐδέησε λόγων τῷ Κυρίῳ, οὐ χρόνου τριβῆς, οὐ τελωτέρας συνουσίας · ἀλλ' οὔτε θεολογίας συχνῆς, οὐ συμβουλίας πιθανῆς, οὔτε δὲ θαυμάτων ἐπιδείξεως, ὥστε τὴν ἀρχιτελώνην τῆς κατ' αὐτὸν ἀφαρπίσθαι σχολῆς, παριῶν δὲ, καὶ μιᾷ μόνῃ καλέσας, ἐπεσάσατο φωνῇ · Ἀκολουθεῖ μοι. Ὁ δὲ οὐκ ἀπήρεισε πρὸς τὰ χρήματα τὸν λογισμὸν · οὐ τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους ἐνενόησεν ἡδονήν · οὐ πρὸς τὴν δόξαν τῶν συγκαθημένων αὐτῷ διατραπεῖς, τὴν κλήσιν ἀπείσεύσατο · ὁμοῦ δὲ τῇ φωνῇ τοῦ πεφωνηκότος γεγονώς διος, καὶ ὡσπερ ἀστραπῆς ἀθρόα λαμπρότητι τὴν καρδίαν καταλαμφθεὶς · καὶ τῶν ἐν χερσὶ μὲν χρημάτων καὶ πραγμάτων εὐθύς ἀλλοτριωθεὶς, τῆς θείας δὲ κλήσεως (ὡ τῆς πίστεως!) ἠττηθεὶς, καταλείπει μὲν τοὺς συμπράκτορας, καταλείπει δὲ τὸ τελώνιον, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν αὐτῷ πραττομένην ἀποβρίπτεται φορολογίαν · χρυσοῦ δὲ παντὸς καὶ ἀργύρου τὸν πολῦτιμον ἀντωνεῖται μαργαρίτην · καὶ τῶν γηϊνῶν τὴν ἀρπαγὴν ἀφείς, τὴν οὐράνιον τρέχει διαρπάσων βασιλείαν · μάλλον δὲ, χρυσοῦ μὲν καὶ ἀργύρου παντὸς τιμαλφεστέραν ἔχων ψυχὴν, οἷα δὲ λίθον τίμιον καὶ ἀξίεραστον θεῶν προΐσχων τὸν νοῦν, ἀλίσκεται τούτῳ καὶ πηθεῖται καὶ ζητεῖται · καὶ πρὸς

est, ratioque ac vitæ lex eadem omnibus; cunctisque similiterque libertas, status et vitæ ratio eadem primum constituta fuit.

Ex quo autem superba ratio, rerumque natura superiorum inconsulta cupiditas; ac serpentis quidem insidiosum consilium, sanctique mandati spreto, et inobedientia naturæ ingruentia, divisam illam procul a Deo depulerunt, atque invidio adjungi præstiterunt; inde jam cognati ac tribules, in alienas scissi voluntates sunt ac vitæ studia. Inde factum ut alii dominantur, alii dominio subiciantur; alii tyrannide regant, alii regantur: atque alii quidem tributa exigant, ab aliis autem exigantur: alii audacia efferantur et adversus eos qui pari honore sunt quasi adversus servos insurgant; alii tyrannidis metu paveant, ac tanquam indeprecabile, tributum annuum solvant velutque debitum, servitutem pendant.

Hujus semper malæ auctionis censusque quæstores, qui calentiori ac acriori ingenio sunt; hoc est, callentissimi tributorum ratiocinatores, inque rem maxime idonei. Hi vero omnium inclementiores, et qui nulla iniseratione moveantur; ubique procaciores majorique improbitate, ut nihil quidquam debitores habere sinant. Hujus Matthæus prius compos disciplinæ erat. Hujus instituti, tanquam solerti vir ingenio mentisque agilitate præpollens, inter publicanos principem locum obtinebat.

Quod igitur per eum transiens Dominus, illius animi imo inspecto sinu, latentem in eo virtutis thesaurum deprehenderat, etsi tum exterius ex accidenti, sæculi pravitas ac nequitia obtundebat: atque alterum quidem, bonum esse spontaneum atque innatum; alterum vero, fortunæ potius injuriam, quam spontanæ mentis sententiam intellexerat, eum vocat ac jubet sequi: qui surgens, statim secutus est. Non longis Domino opus sermonibus fuit, non temporis mora, non majori consuetudine; at neque crebra divinorum doctrina, non probabili consilio et suasionem, non miraculorum exhibitione, ut principem publicanorum a suo illo studio institutoque abriperet; sed transiens, unaque duntaxat commonitum voce cum traxit: *Sequere me.* Ille porro, non pecuniis attendit animum; non quæ ex lucro est, voluptatem cogitavit: non eorum opinionem qui pari instituto ad telonei lucra considerabant, pudore repressus vocationem respuit; sed mox voce audita, totus vocanti devotus, velutque repentina fulguris coruscatione animo illustratus, atque a pecuniis rebusque quas manibus versabat alieno statim factus animo, ac vocationis (o fidem!) in eo victoria, socios quidem quæstores relinquit, relinquit vero portorium, collectaque in eo tributa omnia projicit: anroque omni atque argento pretiosum margaritum commutat: missaque terrenorum rapina cælorum regnum raptum currit. Quinimo, cum anima auro omni et argento pretiosiore præditus esset, dum velut lapidem pretiosum digneque amabilem, Deo obtendit animum, ejus ille illecebris

capitur, et amori habetur atque quæritur; et ad incorruptam beatissimamque vocatus atque electus aulam, ad extremum assumptus est.

Eum in modum mutatis mirabiliter Levi moribus, in Matthæum etiam nomen commutavit: ac sicut antea publicani arte, portoria e subditis legendo, illi qui genti imperabat, aurum quæsierat, sic et postea eadem Christum sibi addixerat, qui invitante ad spiritale ac mysticum sermonum convivium sequeretur, rursusque domum ipse invitaret, magnificeque acciperet, atque duplici cibo recrearet; ut quidem hominem, illis dapibus quæ ex corporis usu forent; ut autem Deum, pœnitentia placando, fidemque charitate afflatam (pulcherrimum scilicet eorum, quæ a nobis ille exigit) offerendo. Quamobrem etiam proclive telonei quasi jure a se exigi sinit, qui se esurientibus magnificus largitor præberet; esuriens ipse esuriri, et eos qui accipere dapibus viderentur, pascens.

Cum igitur vir beatus se totum publicani illa functione vitæque expedisset, ad Christum apte suscipiendum comparatus est; nempe abjecto sæculi spiritu, Dei que Spiritu assumpto, inde omni mundo crucifigitur, ac cunctis mundi cupiditatibus evacuatur pariter et emundatur; atque a vanitatis rationibus velut sæcibus prorsus depurgatus, solique Jesu vivens atque illius vestigia premens, in dolis omnem solertiam omnemque animi sagacitatem ac mentis acumen, illius contuendæ veritati addixit: cunctisque ipsius sacris atque mysticis divinis prædicationibus intelligentem auditum ac morigerum adhibens; admirandisque cunctis Christi operibus simplicem oculum atque lucidum admovens; ac præterea salutarium passionum, crucis mortis, sepulturæ, resurrectionis, omniumque reliquorum ipse spectator sociusque effectus, mirandum in modum ipse seipso (o omni admiratione prosequende inaspectabilium spectator!) excedis, totusque Dei excessu rapiens efficeris, Dei que Spiritu nascens, divinus plane spiritus evadis. Quamobrem etiam Paracletus e cœlo effusus, quasi cum propria prole consuescit: ipsaque substantia illapsus et versans, divinisque illustrationibus ac muneribus replens, sapientia adimplet et intellectu, impletque fortitudine et scientia; pari denique coryphæis antiquissimisque munere, signorum prodigiorumque virtutibus liberaliter donavit.

Quid igitur? Num Spiritum quidem in ignis specie e cœlo descendentem pari reliquis munere suscepit, non pari vero conatu gratiam quæ in illo est, gentibus annuntiavit? aut a Petri ac Pauli divina pro apostoli partibus sapientia, id est, magniloquentia, defecit? Nequaquam. His namque per omnes nationes ac terræ oras discurrentibus, prout cuique obtigerat, aut Paracletus discernebat, verbumque vitæ oris ipso officio, his in quos incidebant enarrantibus; hic, ferventi Dei æmulatione succensus, animis gliscebat, discruciabatur, ægre molesteque habebat, cordis parturiginem ferre non

Α τὰ ἀφθάρτα βασίλεια καὶ μακαριώτατα κληθεὶς τε καὶ ἐκλεγείς, ἐπὶ τέλους ἀνελήφθη.

Οὕτως Δεσφίς θαυμασίως τὸν τρόπον μεταποιηθεὶς, εἰς Ματθαῖον καὶ τὴν προσηγορίαν μετελλόξατο· καὶ ὡσπερ ἐτελώνησε πρότερον τὸν χρυσὸν, τῷ βασιλεὶ τοῦ ἔθνους τὸ ὑπήκοον φορολογούμενος, οὕτως ἐτελώνησεν ὕστερον τὸν Χριστόν· ἐπόμενος μὲν πρὸς τὴν πνευματικὴν πανδαισίαν τῶν λόγων καλοῦντι καὶ μυστικὴν· καλῶν δὲ καὶ αὐτὸς αὐθις αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ φιλοφροσύνη δεξιούμενος, ἐδέσμασί τε θεραπεύων διττοῖς· ὡς ἄνθρωπον μὲν, τοῖς τοῦ σώματος ἐπιτηδεύοις· ὡς θεὸν δὲ, ἰεζούμενος τῇ μετανοίᾳ, καὶ πίστιν προσάγων ἐνεργουμένην δι' ἀγάπης, τὸ κάλλιστον, ὧν ἐκεῖνος αἰτεῖ παρ' ἡμῶν. Διὸ καὶ τελωνεῖται προθύμως, ἑαυτὸν τοῖς πεινώσιν ὁ μεγαλόδωρος δυδούς· πεινῶν τὸ πεινάσθαι, καὶ τρέφον τοὺς ἐστιᾶν νομίζοντας.

Ὅλον οὖν ἑαυτὸν ὁ μακάριος τῆς τελωνικῆς πράξεως ἀνακαθάρας, πρὸς ὑποδοχὴν εὐθετον κατεσκευάσθη τοῦ Χριστοῦ· ἀποβαλόμενος μὲν τὸ πνεῦμα τοῦ πῆσμου, προσλαβόμενος δὲ τὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν σταυροῦται μὲν κόσμῳ παντὶ, καὶ πάσαις ταῖς κοσμικαῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἀνακενοῦται καὶ καθαίρεται· καὶ τῶν τῆς ματαιότητος παντάπασιν ἀποδιυλίζεται λογισμῶν· μόνῳ δὲ τῷ Ἰησοῦ ζῶν, καὶ τούτῳ κατ' ἔχνος ἀκολουθῶν, ὅλην μὲν τὴν ἐκ φύσεως ἀγχνόσιαν καὶ τῆς διανοίας τὴν ἐντρέχειαν καὶ τὴν ὀξύωπιαν τοῦ νοῦ, πρὸς ὄρασιν τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθείας ἀπησχόλει· πάσαις δὲ ταῖς ἱεραῖς αὐτοῦ θεολογίαις καὶ μυστικαῖς συνετὸν παραβάλλον καὶ εὐήκοον οὖς· καὶ τοῖς θαυμασίοις δὲ τῶν ἔργων Χριστοῦ πᾶσιν ἀπλοῦν ὀφθαλμῶν ἐπιβάλλον καὶ φωτολαμπῆ· καὶ πρὸς τούτοις τῶν σωτηρίων παθῶν, τοῦ σταυροῦ, τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς, τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῶν ἐπομένων αὐτοῖς πάντων αὐτόπτης καὶ κοινῶς γεγεννημένος, ἐξίστασαι μὲν ἑαυτοῦ θαυμασίως, (ὡ θαυμασιώτατε τῶν ἀθεωρήτων θεωρητά!) ὅλος δὲ τοῦ ἐξιστῶντος γίνῃ Θεοῦ· καὶ Θεοῦ Πνεύματι γεννώμενος, πνεῦμα θεῖον ἀτεχνῶς γίνῃ· οἷς δὲ καὶ ὁ Παράκλητος ἀνωθεν ἐκχεθεὶς, ὡς οἰκείῳ γεννήματι προσομιλεῖ· καὶ κατ' οὐσίαν ἐμφιλογωρῶν, καὶ τῶν θεαρχικῶν ἐλάμφσεων καὶ δωρεῶν ἐμπιπλῶν, πληροὶ μὲν σοφίας καὶ συνέσεως, πληροὶ δὲ ἰσχύος καὶ γνώσεως· ἐν σημείων δὲ καὶ τεράτων δυνάμεσιν, ἴσα τοῖς κορυφαίοις καὶ πρᾶστυτάτοις ἐφιλοτιμήσατο.

Τί οὖν; Ἄρα τὸ Πνεῦμα μὲν ἐν εἶδει πυρὸς οὐρανόθεν καθιέμενον ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ὑπεδέξατο, οὐχ ὁμοίως δὲ τὴν ἀπ' αὐτοῦ χάριν τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγγειλεν; ἢ Πέτρου καὶ Παύλου τῆς ἀποστολικῆς θεοσοφίας, ἤτοι μεγαλοφωνίας, ἀπελείφθη; Οὐδαμῶς. Καὶ γὰρ, τῶν μὲν κατὰ πᾶν ἔθνος καὶ πᾶν κλίμα τῆς γῆς διατρεχόντων, ὡς ἔλαχεν ἕκαστος, ἢ ὡς ἀφώριζεν ὁ Παράκλητος, καὶ τὸν τῆς ζωῆς λόγον τοῖς παρατυγχάνουσι διὰ στόματος ἐξηγουμένων, οὗτος, ζήλου Θεοῦ πυρπολούμενος θερμότητι, ἐσφάδαζε μὲν καὶ κατετρύχετο καὶ ἠσχαλλε, τὴν ὠδίνα τῆς καρδίας ὑπέχειν οὐχ οἶός τε ὧν· καὶ πᾶσαν τὴν

οἰκουμένην, ὅσον εἰς τὴν αὐτοῦ πρόθεσιν ἤχον, τοῦ ἁ
τῆς χάριτος λόγου πληρῶσαι προθυμούμενος.

Ἀνακοπτόμενος δὲ τῆς ἱερᾶς ἐπιθυμίας φυσικῆ
, οἰοῦ ἀγίου σώματος ἀδυναμία, οὐκ ἀναπέπτωκε τῇ
βραθυμίας· οὐ βρασιώνη ἑαυτὸν ἀπέδοτο καὶ τρυφῇ·
οὐδὲ σωματικαῖς ἀνεκλήθη διαίταις καὶ ἀνέσεσιν·
ἀλλὰ δευτέραν ἤλθεν ὁδὸν, ἐπίτομον καὶ ἀμοχθον,
καὶ πάσαις ἀνθρώπων σωτηριώδη γενεαῖς. Συν-
αγαγὼν ἑαυτὸν ὡς οἶόν τε ἦν, καὶ τὴν θεανδρικὴν τοῦ
Λόγου πρὸς ἀνθρώπους ἐπιφάνειαν καὶ πᾶσαν τὴν
θεουργὸν οἰκονομίαν διὰ μνήμης σαφοῦς ἀνατυπωσά-
μενος τῇ διανοίᾳ, καὶ οἶον ὑπ' ὄψιν λαβῶν, λογογρα-
φεῖ τὴν εὐσέθειαν· καὶ ἄπερ ἀγράφως τοῖς ἔθνεσι
διὰ γλώσσης αἱ ἄλλοι παρεδίδουσαν, ταῦτα Ματθαῖος
ὁ μέγας διὰ συγγραφικῆς θεωρίας συγκεφαλαιούμε-
νος, ὄλον τοῦ Λόγου τὸ μυστήριον ἱερᾶς ἀνατέταχε
θεηγορίαις.

Ἄνωθεν γὰρ τῆς γενεαλογίας ἀπὸ Ἀβραάμ τὴν
ἀρχὴν καταβαλόμενος, καὶ καθεξῆς, προῶν,
τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν εὐαγγελίζεται τοῦ Χρι-
στοῦ· εἶτα, τὴν ἀνάδειξιν, τὴν βάπτισιν αὐτοῦ
καὶ τὸν πειρασμόν· εἶτα, τῶν ἀποστόλων τὴν ἐκ-
λογὴν, τὰς ἱερὰς μυσταγωγίας, ὅσας τε διὰ πα-
ραβολῶν, καὶ ὅσας ὁ Κύριος ἐν παύρησιζ τοῖς
ὄχλοις ὠμίλει καὶ τοῖς μαθηταῖς· εἶτα, τὰς ὑπερ-
φυσεῖς θαυματουργίας, τὰς τῶν νοσοῦντων θεραπείας,
τῶν δαιμόνων τὰς καθάρσεις, τῶν πολυτρόπως πα-
σχόντων τὰς ἰάσεις, τὴν τῶν ἄρτων εὐλόγησιν, τὸν
ἐν θαλάσῃ περίπατον, τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἀλλοίωσιν.
Καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τερατουργίαν ὑπερφυσῆ, καὶ πᾶ-
σαν πρᾶξιν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν ἀξιο-
λογωτάτην, Θεοῦ φωναῖς, ὁ τοῦ Πνεύματος ἀριστος
μυστογράφος ὑφηγεῖται. Ναὶ δὴ καὶ τὰ τῆς δευτέ-
ρας αὐτοῦ παρουσίας, ἐξέφρασε μυστήρια· πρὸς δὲ,
καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ πύλου καθίζησιν, καὶ τῶν παίδων
τὴν ὕμνησιν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν βασκανίαν· καὶ
τὸν δειπνὸν τὸν μυστικόν, καὶ τὴν Ἰουδα προδοσίαν,
καὶ τὴν ὑποκεκριμένην τοῦ Πιλάτου κρίσιν καὶ κατὰ-
κρίσιν τὸν κάλαμον, τὸν στέφανον, τὸν ἐμπαιγμὸν,
τὸν σταυρὸν, τὴν ταφὴν, τὴν τριήμερον ἀνάστασιν
καὶ ἐμφάνισιν. Καὶ πᾶσαν συνόλως φάναι τοῦ Λόγου
τὴν οἰκονομίαν, ὁ τοῦ Λόγου λογιώτατος ἐν γραφῇ
διηγησάμενος ὑπογραφεὺς, κοινὸν προῦθηκε πᾶσιν
ἔθνεσιν πρόγραμμα θεοσεβείας, ἐχέγγυον πίστεως,
ἀγάπης ἐμπύρευμα, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας
ἀπόδειξιν, τῆς βασιλείας ἀνακήρυξιν, τῆς οἰκονομίας
βεβαίωσιν, ἀληθείας στηριγμὸν, ψυχῶν φωτισμὸν,
ἀρχὴν ἤτοι πηγὴν ἀγιασμοῦ καὶ ἀκραιφνοῦς σω-
τηρίας ὑπόθεσιν, τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον τοῖς
πέρασιν ἐκδεδωκώς.

Οὕτως οὐκ ἐνὶ μὲν ἔθνει Ματθαῖος ἐπιδημεῖ· τῶν
ἄλλων δὲ κατὰ σώματος ἀναγκασίαν περιγραφὴν καὶ
ἀδυναμίαν φύσεως ἀπολείπεται· οὐδὲ πᾶσι μὲν ἔθνε-
σιν ἐπιφοιτᾷ· ὀλίγοις δὲ τῶν ἀνθρώπων ὀμιλῶν, τὸν
τῆς θεογνωσίας ἐπιλάμπει πυρσόν· οὐδὲ πᾶσι μὲν
ὀμιλεῖ, μόνοις δὲ τοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ περιοῦσι γε-
νεάν· ἢ πάσαις μὲν ἐφεξῆς γενεαῖς τὸν Ἰησοῦν, καὶ
τὴν αὐτοῦ βασιλείαν καὶ τὴν σάρκωσιν εὐαγγελίζεται·

valens; ac orbem universum, ad ejus animi propo-
situm quod attinebat, verbo gratiæ implere sata-
gens.

Obstante vero sacro desiderio, quod corpúculo
imbecilliore natura præditus erat, non ignavia
concidit, non se mollitici ac deliciis deditum voluit,
non corporali exquisito victu ac delicatiore resiliit;
sed alteram inivit viam, eamque compendiarium, nec
quidquam morosam, cunctisque hominum ætatibus
salutarem. Quinimo ipse seipsum, quoad licebat,
colligens, Deique virilem Verbi ad homines appa-
ritionem, omnemque divinam dispensationem clara
mente memoria informans, ac velut ob oculos
ponens, scripto consignat pietatem: quæque adeo
reliqui gentibus linguæ munere non scripta tradi-
derant, hæc magnus Matthæus scripta commenta-
tione summa colligens, totum Verbi mysterium sa-
cris prædicationibus intexuit.

Sursum enim ab Abrahamo generationum seriem
orsus, ac deinceps procedens, quæ secundum car-
nem est, Christi generationem annuntiat: tum
ejus ostensionem, baptismumque et tentationem;
deinde apostolorum electionem, sacrasque institu-
tiones, quæcunque Dominus in parabolis, et quæ-
cunque palam turbis ac discipulis loquebatur. Ad
hæc eximia miracula, curatos ægrotos, a dæmoni-
bus mundatos, variis languoribus sanatos, panum
benedictionem, ambulationem supra mare, immu-
tationem in monte; omnem denique simpliciter
prodigiorum stupendam vim, omnemque Jesu actio-
nem, ac omnem præcipui momenti operationem,
Dei vocibus, optimus mysteriorum Spiritus scriba
et interpres exponit. Quin et ea, quæ ad secundum
adventum spectant mysteria, exsecutus est. Ad hæc
etiam sessionem super pullum, et puerorum lau-
dem, Judæorumque invidiam: item cœnam mysti-
cam et Judæ proditionem, ac Pilati simulatum judi-
cium et condemnationem: arundinem, coronam,
illusionem, crucem, sepulturam, triduanam resur-
rectionem et apparitionem. Omnem denique, ut
universim loquar, Verbi dispensationem, Verbi
desertissimus scriba scripto enarrans, cunctis gen-
tibus pietatis proposuit titulum, fidei pignus, dile-
ctionis fomitem, bonitatis divinæ ac clementiæ de-
clarationem, regni prædicationem, mysterii Christi
confirmationem, veritatis fulcimentum, animorum
illuminationem, sanctificationis originem si e sou-
tem veræque salutis argumentum, abs se scriptum
Evangelium orbis finibus edens.

Sic Matthæus non ad unam proficiscitur gentem;
reliquis autem naturali corporis circumscriptione,
ac naturæ ipsa imbecillitate deest: neque ad omnes
quidem se confert, cum paucis vero hominum ser-
monem miscens, divinæ eis cognitionis atque fidei
facem accendit: nec cum omnibus quidem, cum
iis vero duntaxat quos illa superstites serebat ætas:
aut omnibus quidem deinceps ætatibus Jesum

annuntiat, ejusque regnum ac Incarnationem, non similiter tamen vera scientiæ fulgores cunctis affundit : quintimo solis instar lucidos Evangelii radios in omnem simul terrarum orbem, omnemque nationum linguam emittens, atque omnem hominum mentem secundum ætatum successionem ad proprium theologiæ lumen illiciens, pari cunctos indulgentia, largo velut fonte, beneficio impartit : iis quidem qui simplicem atque fidelem animi oculum adhibeant, vera lux et salutaris existens; iis autem qui prave nec in fide in eum intendant, Spiritus scilicet judicii ardorisque^a.

Scriptio hæc Lycurgi leges et Solonis nugas esse ostendit. Hæc Platonis non vere existentes respublicas longasque verborum ineptias, silentio damnavit : tantoque omni Aristotelica obscuritate ac argumentis non concludentibus, omnique apud Græcos facundissimorum lucubratione ac scripto divinior est ac sapientior, quanto cælum terra sublimius, solque, ejuscemodi lucerna, quæ nobis accenditur, lucidior est ac splendidior : quin, si lubet, quanto Deus homine nobilior, atque veritas umbra expressior.

Satis enim fuit omnium loco beatissimus publicanus ad orbis terrarum eruditionem. Satis fuit, iis qui vellent pietatem colere, ad pietatem : ad sapientiam et scientiam, his qui sapientiæ ac scientiæ amatores essent : ac quidem actioni deditis, ad disciplinam vitæque normam : contemplationi autem studentibus ac supernæ Dei claritatis avidis, ad theologiam errorisque omnis expertem mentis ad cœlestia subductionem. Satis fuit cunctis gentibus Græcorum illius loquacitatis vice, compendiaris Evangelii doctrina ad supernam philosophiam doctrinamque et illuminationem.

Hinc neglectæ academix, Stoicorum et Peripateticorum scholæ : neglectæ vero Athenæ et Thebæ, eorum domicilia et sedes qui videbantur philosophiam colere : ridiculumque supercilium, ac despicienda inani fastu tumentium jactantia spreta; cujus etiam merito a vera sapientia excidentes, discipuli doctoresque impiorum deorum impie, vatesque et sacerdotes execrabilium mysteriorum, exstiterunt : turpem scilicet turpis cupiditatis demetentes fructum, dignamque mercedem erroris reportantes.

Cuncta hæc abolita sunt et exsufflata, velutque fumus soluta ac sicut pulvis sublata, ex quo tu, o beate, animo incorrupto menteque e terra in cælum extensa, velut tuba ductili, tuba cornea^b, divinos a te conscripti Evangelii sonos clangis. Id commodi ex tua sapientia consecuti sumus. Hunc tuis ex laboribus sempiterna dignum memoria ac indeficientem fructum decerpimus^c, quem in vera vite manens atque a spiritali purgatus agricola tanquam fertilis palmas multiplicem edidisti; coque impleti, mortis abjicimus tenebras, ac induimus vitæ lucem^d.

Α οὐχ ὁμοίως δὲ πάσαις τὰς τῆς ἀληθογνωσίας ἐπαυγάζει μαρμαρυγὰς· ἡλίου δὲ τρόπον τὰς φωτοδόλους ἀκτῖνας τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶσαν ἔθνῶν διάλεκτον ἐπαφίεις· καὶ πᾶσαν ἀνθρώπων διάνοιαν κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν πρὸς τὸ οἶκλον τῆς θεολογίας ἐπισπώμενος φῶς, ὁμοτίμως τοῖς πᾶσιν ἐπιβλύζει τὴν εὐεργεσίαν· τοῖς μὲν ἀπλοῦν αὐτῶν καὶ πιστῶν τὸν ὀφθαλμὸν τῆς καρδίας ἐπιβάλλουσιν, ἀληθινὸν καὶ σωτήριον γινόμενος φῶς· τοῖς σκολιῶς δὲ καὶ οὐκ ἐν πίστει πρὸς αὐτὸν ἀτενίζουσι, πνεῦμα κρίσεως καὶ πνεῦμα καύσεως καθιστάμενος.

Β Τοῦτο τοὺς Λυκούργου νόμους καὶ Σόλωνος βασιτολογίαν ἀπέφηνεν. Τοῦτο Πλάτωνος τὰς ἀνυποστάτους πολιτείας, καὶ τὰς μακρὰς κατεσίγασεν ἀδολεσχίας· καὶ πάσης Ἀριστοτελικῆς ἀσαφείας καὶ ἀπεραντολογίας, καὶ πάσης τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλολογωτάτων συγγραφῆς κατὰ τοσοῦτον ἐνθεώτερόν τε καὶ φιλοσοφώτερον, ὅσῳ γῆς μὲν οὐρανὸς ὑψηλότερος, ἡλῖος δὲ τοῦ παρ' ἡμῖν λύχνου φανότερος καὶ περιλαμπέστερος· εἰ βούλει δὲ, καὶ ὅσῳ θεὸς ἀνθρώπου τιμιώτερος, καὶ ἀλήθεια ἐκτυπώτερα σκιᾶς.

Γ Ἦρχεσε γὰρ ἀντὶ πάντων ὁ τρισμαχαριώτατος τελώνης τῇ οἰκουμένῃ πρὸς παιδαυσι· ἤρχεσε τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσι, πρὸς εὐσέθειαν· πρὸς σοφίαν καὶ γνῶσιν, τοῖς γνῶσεως καὶ σοφίας ἐρασταῖς· καὶ τοῖς πρακτικοῖς μὲν, πρὸς νομοθεσίαν· τοῖς θεωρητικοῖς δὲ καὶ τῆς ἀνω Θεοῦ λαμπρότητος ἐφιεμένοις, πρὸς θεολογίαν καὶ ἀναγωγὴν ἀπλανῆ· τοῖς πᾶσιν ἔθνεσιν ἤρχεσεν, ἀντὶ τῆς Ἑλληνικῆς πολυλογίας, τῷ συντετμημένῳ τοῦ Εὐαγγελίου λόγῳ πρὸς τε φιλοσοφίαν τὴν ἀνωτάτω καὶ διδασκαλίαν καὶ φωτισμόν.

Δ Ἐντεῦθεν ἡμέληνται μὲν αἱ ἀκαδημαῖαι, καὶ στοαὶ καὶ περίπατοι· ἡμέληνται δὲ Ἀθηναὶ καὶ Θῆβαι, τῶν φιλοσοφεῖν οἰομένων αἱ διατριβαί· καὶ ἡ καταγέλαστος ὄφρυς, καὶ ἡ κατάπτυστος οἴησις τῶν κατοιομένων περιεώρεται, δι' ἣν καὶ τῆς ἀληθινῆς σοφίας ἀμαρτάνοντες, μύσται καὶ μυσταγωγοὶ θεῶν ἀθέων ἀθέως, ἐκφάντορες τε καὶ τελετουργοὶ μυστηρίων κατέστησαν ἐναγῶν· αἰσχροὺς αἰσχροῦς ἐπιθυμίας τρυγῶντες καρπὸν, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἀξίαν τῆς πλάνης κομιζόμενοι.

Πάντα ταῦτα κατήργηται καὶ ἠφάνισται, καὶ ὡς καπνὸς ἐλύθη, καὶ ὡς κονιορτὸς ἐξήρθη, ἀφ' οὗ σὺ, ὦ μάκαρ, ἀκηράτῳ ψυχῇ, καὶ γῆθεν εἰς οὐρανὸν ἐκτεταμένη διανοία, οἷα σάλπιγγι ἐλατῇ, σάλπιγγι κερρατίνῃ, τὸ κατὰ σὲ θεόφθογον Εὐαγγέλιον σαλπίζεις. Τοῦτο τῆς σῆς ἀπανάμεθα σοφίας. Τοῦτον δρεπόμεθα τῶν σῶν πόνων ἀείμνηστον καὶ ἀνέκλειπτον καρπὸν, ὃν ἐν τῇ ἀληθινῇ μένων ἀμπέλω, καὶ πρὸς τοῦ νοητοῦ καθαιρόμενος γεωργοῦ, καθάπερ εὐφορον κλῆμα, πολυπλάσιον ἐκαρποφόρησας· καὶ τούτου πληρούμενοι, ἀποτιθέμεθα μὲν τὸν σκότον τοῦ θανάτου· ἐνδύομεθα δὲ τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

^a Isa. iv, 4. ^b Psal. xcvi, 6. ^c Joan. xv, 8. ^d Rom. xiii, 12.

Πάντα μὲν οὖν τοῦ μακαριωτάτου εὐαγγελιστοῦ τὰ Ἀ κατορθώματα, ὅσα τε λόγοις τοῖς διὰ χειλέων προλοῦσι θεοπρεπῶς θεολογῶν ἐδοξάζετο Χριστόν· ὅσα τε διὰ τοῦ πανουργοῦ Πνεύματος ἐνεργῶν, καὶ τοὺς λαοὺς ἐξιστῶν, ἐφ' οὗς αὐτὸν ἡ χάρις ἀπήγαγεν, ἐμεγάλυνε τὸν Θεόν· καὶ ὅπως δὲ τελευταῖον κατὰ τὴν ἐν Συρίᾳ γενόμενος Ἱεράπολιν, καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνέσας τὴν Ἰησοῦν, καὶ θεοῶρημοσύναις θεοτελέστοις ὑπερφυῶς δοξάσας Χριστόν, καὶ τοὺς πεπιστευκότας δι' αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ προσαγόμενος, καὶ Ἐκκλησίαν αὐτοῦς ἀγίαν, ἄμωμον κατασκευασάμενος· καὶ οὕτω δὴ τὸ τοῦ Θεοῦ μαρτύριον ἱερῶς καὶ ἀξίως τῆς αὐτοῦ κλήσεως τετελεχῶς, ἀνέλυσε ἐνδόξως πρὸς τὸν αὐτοῦ Βασιλέα καὶ Κύριον καὶ Θεόν· οἷα μὲν χιτῶνιον, τὸ ἄγιον δέμας καὶ τίμιον ἀποθέμενος· οὐράνιον δὲ δόξαν ἐνδοθεν ἀμφιέσάμενος καὶ τιμὴν, καὶ ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῃ καὶ δεδοξασμένῃ, πάσης οὐρανίας ἱεραρχίας ὑπερκοσμίως αὐτὸν παραπεμπούσης καὶ δορυφορούσης, τῷ προσώπῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης κατενώπιον Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐφανισθησόμενος εἰσφει· ὅν καὶ στέφανον δόξης καὶ περιβολὴν ἀφθαρσίας καὶ ζωὴν αἰώνιον, καὶ βασιλείαν ἀσάλευτον κεκλήρωται.

Ταῦτα πάντα ταῖς ἱστορίαις καὶ ταῖς κρείττοσιν ἢ κατ' ἐμὲ θεολογίαις κίρεις, προσαγορεύω σε τὴν κεχαρισμένην Θεῷ καὶ λίαν πεφιλημένην κεφαλὴν. Χαῖρέ μοι, τῶν ἀποστόλων σεβασμιώτατε καὶ ἀξιωμακαριστότατε. Χαῖρε, ὅτι τὸ τῶν χρημάτων τελώνιον ὡς ἄγος, ὡς μίασμα καταλιπὼν, τὴν τῶν χαρισμάτων Θεοῦ πεπλοῦτηκας περιουσίαν, καὶ ὡσπερ ὑποδείγματι τῶν νοουμένων, τῇ τῶν ὀρωμένων χρησάμενος ἀρπαγῇ, εὐθυδόλως πρὸς τὴν ἐκείνων λῆψιν, εἶπ' οὖν ἐπαινετὴν ἔδραμες ἀρπαγῆν· καὶ τοσοῦτω τὴν ἀμεμπτον ἐπλεονέκτησας πλεονεξίαν, ὅσῳ τῆς μωμητῆς ὑπερανέστης· ἐκείνης δὲ τοσοῦτον ἀπηλλοτριώθης, ὅσον ταύτῃ σαφῶς προσφκειώθης.

Χαῖρε, μάκαρ, αὐτόπτα τῆς ἀληθείας καὶ θεόπτα· ὁ τὸν ἀτίμητον θησαυρὸν ἐβρών, ὡς ἐν ἀγρῷ τῇ καρδίᾳ κρυφίως κατακεχωσμένον, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς ἀπελθὼν, καὶ πάντα ὅσα εἶχες πεπραχῶς, καὶ τὸν ἀγρὸν ἐωνημένος, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον θησαυρόν· καὶ οὐ μόνος τοῦ ἀμιάντου καταπολαύων πλοῦτου, ἀλλ' ἐκ τοῦ τῆς καρδίας περισσεύματος τὰς ὅλας πλουτίζων τῶν ἀνθρώπων γενεάς.

Χαῖρε, ὅτι πρῶτος αὐτὸς τοῦ Παρακλήτου κατέστης ὑπογραφεύς· πρῶτος τὴν ἀλήθειαν ὧν ἀκήκοας θεοῶρημοσυνῶν, ὧν ἐώρακας ἱεροτελεστιῶν, οὐ μόναις ἐκρίνας πιστεῦσαι τῶν ἀνθρώπων ἀκοαῖς· ἀλλ' εὐλαβήθης, μὴ τῷ χρόνῳ τὰ θεῖα νοθευθῇ, καὶ τὰ καθαρὰ βυπωθῇ, καὶ τὰ ἅγια βεβηλωθῇ· διὸ καὶ βιβλίους ἐγγραφῆναι, καὶ τῇ οἰκουμένῃ παρακεμφθῆναι, καὶ εἰς ἀπαντας εὐτως ἐλθεῖν τὸ ὑψηλὸν εὐαγγέλιον ἀγαθοπρεπῶς καὶ ἀφθόνως, ὡς τοῦ ἀγαθοῦ μόνου πιστοῦς ὑπηρέτης, ἐδοκίμασας, ὡς ἂν πᾶν-

Cuncta quidem beatissimi evangelistæ præclara gesta, quantaque sermonibus labiorum munere prodeuntibus divine augusteque docens Christum clarificaverit, ac quanta per Spiritum omnium conditorem operans, eosque ad quos eum gratia amandaverat in stuporem agens, Deum magnificaverit: quemadmodum etiam ad extremum Hierapolim Syriæ veniens, confertaque hominum concione Jesum laudans, divinisque prædicationibus eximie Christum celebrans, atque eos qui per ipsum credidissent, Domino adjungens, sanctamque et immaculatam Ecclesiam exstruens; inque eum modum sancte, et ut ejus dignum erat vocatione, Dei functus martyrio, ad Regem suum et Dominum Deumque profectus sit; velut quidem tunica sancto ac venerabili deposito corpore, cœlestem vero intus indutus claritatem atque honorem; inque gaudio inenarrabili et glorificato, omni cœlitum sacro principatu pompa mundo superiori deducente ac stipante, vultui magnificæ gloriæ coram Deo in Christo Jesu appariturus, ingressus sit: quem et coronam gloriæ et indumentum incorruptionis, vitamque æternam ac regnum inconcussum adeptus est¹⁰.

Hæc nimirum omnia historiarum monumentis, ac potioribus, quam pro mea facultate divinis exornata sermonibus sinens, in tui desinam salutationem, Deo gratum ac valde amicum caput! Salve sis, apostolorum venerabilissime, ac merito beatissimi titulo prædicande. Gaude, quod tanquam piaculo ac contaminatione relicto pecuniarum portorio, donorum Dei substantia locuples evasisti, velutque eorum quæ animo intelliguntur exemplo, rerum in aspectum cadentium rapina usus, recta ad illa capienda (laudabilem scilicet eorum rapinam) cucurristi: tantoque innoxia illa plus habendi libidine vicisti, quanto culpabili emersisti: tantoque ab hac magis alienatus avaritia es, quanto te illi aperte devinxisti.

Salve sis, beate, qui ipsis oculis veritatem spectasti, ac Deum vidisti: qui longe pretiosissimum thesaurum velut in agro, in corde occulte defossum invenisti, ac præ gaudio vadens, quæ habebas omnia vendidisti, agrumque propter latentem in eo thesaurum coemisti¹¹: nec solus incontaminatis divitiis frueris, sed ex cordis abundantia cunctas hominum ætates illis impartiris.

Salve sis, quod primus ipse Paraclito a secretis exstitisti. Primus divinorum, quos audieras, sermonum veritatem, ac, quæ videras, sacramentorum fidem, solis hominum auribus condendam haud putasti; sed veritus es ne divina temporis lapsu adulterarentur, ac pura contaminarentur, sanctaque profanarentur. Quamobrem etiam ut libris conscriptum in orbem transmitteretur, atque in eum modum ad omnes veniret sublime Evangelium, boni indole ac sine invidia, tanquam illius qui solus

¹⁰ 1 Petr. i, 8; Hebr. ix, 24. ¹¹ Matth. xiii, 44.

lous est, fidelis minister, operæ prelium existimasti; quo scilicet omnes illuminentur et erudiantur, et ad religionis cultum provocentur.

Salve sis, quod et reliquorum deinceps evangelistarum probum exemplar existitisti, tuaque æmulatione etiam illos ad sacri Evangelii conscriptionem movisti, et ut omnes Ecclesias ædificarent, incitamento fuisti.

Gaude et exulta, amice Dei fidelissime, Verbi minister probatissime, ac Paraclæti scriba sacratissime: memorque tui memorum, ac eos benedicens qui te benedicunt, ac sanctificans qui sanctificant, ducas nos, o beate, et dirigas in Christo Jesu, immaculatosque Paraclæto exhibeas, unius principatus et sanctitatis ac vitæ auctori, Trinitati, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XII.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli Simonis Zelotæ.

Quam læta hodie dies, insignisque festivitas ac jucunditatis plena! Etenim omnes quidem dies, fe-

(50) Simonem Cananitem, Lucas, Hebraicam vocem interpretatus, Zelotem vocat, Luc. vi, 15, et Act. i, 13; quo cognomine distinguunt evangelistæ a Simone Petro. Fædo errore Synax. nostrum Tilian. εἰς τῶν σ' ὧν· cum esset unus de septuaginta, voluit scribere τῶν ιβ', unus de duodecim, nec enim aliter de illo loquitur quam Menæa edita: cunctaque apostolorum primi ordinis officio sonant; nec de eo cuiquam aliud, sic clara Evangelii luce, in mentem venit, aut venire potuit. Græci in Menæis editis eundem faciunt cum Nathanaelo, qui legitur Joan. i a Philippo adductus ad Jesum. Volunt etiam edita fuisse sponsum, quando Jesus vocatus ad nuptias, aquam in vinum vertit; quo miraculo inter familiares discipulos, illi adhæserit. Sed hæc minus certa, carentque majorum auctoritate. Nec liquet Nathanaelem inter apostolos fuisse cooptatum; etsi alii, minori fundamento, eum ipsum Bartholomæum putent: sponsum vero, Joannem evangelistam. Falluntur etiam, qui quasi ab oppido Cana, Cananitem dictum volunt, et non potius a κάρ, quod sic bene Lucas, ζῆλωτής interpretatus sit; quomodo et LXX eam vocem reddiderunt Exod. xx, 5, et alibi. Ac vel hinc ruit commentum illud de Simonis nuptiis in Cana Galilææ, quasi domi et in propria urbe carum convivium dederit. Drusius existimat, aliunde forte dictum Cananitem, aliunde Zelotem; et primum quidem a patria (Cana scilicet), alterum ab alio quopiam. Verius tamen apparet idem esse nomen, undecunque Simoni hæserit, sive erat ex illorum numero qui ζῆλωτῆς vocabantur, de quibus Theophyl. in Acta, Suidas et alii; qui alio modo Ἐσσαῖ dicebantur; sive istud a familia cognomen habuit, vel potius a virtute ejusque præstantia illud nactus est, uti in Petro et filiis Zebedæi se res habuit, quos sic Dominus certa mysterii ratione novo nomine auxit, ut scite Nicetas exponit: ob fidei scilicet firmam immobilemque constantiam, et ob magnificentiam prædicationis. Excelluisse verbi præconio vereque Evangelii tonitruum existisse Jacobum argumento est, ipsa illius maturata passio, ac qua apostolis reliquis, Herodis Agrippæ et Judæorum æmulatione, velut prædicationis munere atque vi cunctis antistes, præiit: quæ certe singularis laus est nostri Simonis, sic Luca interprete, quartum in apostolis esse, quem Dominus sic novo titulo atque nomine auxerit.

Α τὰς φωτίζονται, καὶ πάντες παιδεύονται καὶ πρὸς θεοσέβειαν παρακαλῶνται.

Χαῖρε, ὅτι καὶ τῶν μετὰ σὲ εὐαγγελιστῶν ἀρχέτυπον γέγονας ἀγαθόν· καὶ ὁ ἐκ σοῦ ζῆλος κάκεινους πρὸς τὴν ἱερὰν τοῦ Εὐαγγελίου κερκίνηκε γραφὴν, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ὅλων ἠρέθισεν Ἐκκλησιῶν.

Χαῖρε καὶ ἀγαλλία, φίλε Θεοῦ πιστότατε, ὑπηρέτα τοῦ Λόγου δοκιμώτατε, καὶ τοῦ Παρακλήτου μυστικώτατε γραμματεῦ· καὶ μεμνημένος τῶν μεμνημένων σου, καὶ τοὺς εὐλογοῦντάς σε εὐλογῶν, καὶ ἀγιάζων τοὺς ἀγιάζοντας, ὀδηγήσαις ἡμᾶς, ὦ μακάριε, καὶ κατευθύναις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· καὶ ἀμώμους τῷ Παρακλήτῳ παραστήσαις, τῇ μοναρχικῇ καὶ ἀγιαρχικῇ καὶ ζωαρχικῇ Τριάδι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Σίμωνα τὸν Ζηλωτὴν (50).

Τί παιδρὰ σήμερον ἡ ἡμέρα, καὶ εὐσημος ἑορτὴ, καὶ θυμηδίας μεστή· καὶ γὰρ πᾶσαι μὲν ἡμέραι,

Nusquam Nicetas aut Græcorum Menæa vel Nicephor. Dominicæ affinitatis seu cognationis, in eo meminerunt: proinde alium censent, nedum a Juda Thaddæo vel Lebbæo; sed etiam a Simone Cleopha, vel, ut alii, Simeone, qui Jacobo fratri in sede Hierosolymitana successit, ac crucis supplicio, Trajano imperatore, cum centum viginti annorum esset, Davidici generis invidia sublatus est, ut ex Hegesippo refert Eusebius l. iii, c. 11 et 32. Abdias tamen, germanum fratrem facit, cum Juda, qui et Thaddæus, et cum Jacobo; vultque omnes ex Cana Galilææ oriundos, parentibus Alphæo et Maria Cleophae filia: solum vero Jacobum, Josepho patre natum, eamque ob rem fratrem Domini peculiariter vocitatum: quæ multa implicant, aliis non satis consona, aut pluribus recepta: quamvis fere nostrates, quidquid de Simone, ejusque præcipue in Perside exitu dixerunt, ex cœnoso hoc fonte accepisse noscantur. Orig. Matth. xiii, 55, ubi de fratribus Domini sic nuncupatis, *Et fratres illius Jacobus et Jose et Simon et Judas*, laudata Judæe epistola paucorum quidem versuum, sed plena efficacibus verbis gratiæ cælestis (quod illius grave testimonium est), de Josete et Simone subdit, *nihil se compertum habere*: sive alias ipsum Simonem Cananitem seu Zelotem existimavit, sive, quod Hegesippus prodidit, longe ab eo diversum putavit; nec apostolum ex duodecim, sed communem discipulum. Rosweidi vetus martyrologium Romanum, quo brevius ac simplicius, hoc verius: v Kal. Novembr. *Simonis et Thaddæi apostolorum*. Voluitque Corbeïense Dacherii eadem simplicitate, etsi in eo aliquid luxatum est, dum *Zelotis* cognomen, non Simoni, sed Judæe ascribit: ac si duo cognomina, Cananæus et Zelotes, alterumque Simonis sit, et Judæe alterum; *Et alibi sanctorum apostolorum Simonis Cananæi, et Judæe Zelotis*. Quod alibi dicit, nec certum locum assignat, ut illi moris est, indicat ejus auctor ignotum habuisse, quo loco fuerint consummati, ac vel non legisse Abdiam, vel illius commentum de apostolorum simul in Perside martyrio, quale narrat, respuisse; quod sic avide hauserunt Ado Romanæque tabule, nedum recentiores, sed et paulo antiquiores, sæpius Lugd., Parisiis, etc.; ante novam recensioem, recusa. Et sane consensit gentium illarum traditio, qui sibi Judam Thaddæum seu Lebbæum vindicant apostolum, ejusque

ἐορταί Κυρίου, καὶ πᾶσαι πλήρεις ἀγαλλιάσεως καὶ A πνευματικῆς χαρᾶς αἷτιαι, τοῖς Πνεύματι Θεοῦ ἀγομένοις· πάσαις γὰρ ἡ σοφία τὰς τῶν ἀγίων αὐτῆς ἐπιμερισμένη μνήμας, καὶ τούτοις ὡσπερ ἄστρων ἐπιτελεῖς τὸν ὅλον τοῦ ἐνιαυτοῦ στέφανον εὐλογοῦσα καὶ κατακοσμοῦσα, πάσης ὅσαι ἡμέραι τερπνότητος, καὶ χαρμολύνης τὰς τῶν εὐσεβῶν ἀναπίμπλησι ψυχάς· μάλιστα δὲ τῶν ἡμερῶν αὐταὶ φαῖδρα, καὶ χαρίεσσα ἐνείσαι τοῖς φιλοθέοις τὴν τερπωλὴν, καθ' ἃς τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων ἕκαστος τὴν γῆν ἀφείλ, ἀνέπτη πρὸς τὸν οὐρανόν· καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόνων ἀπαλλαγίς καὶ τοῦ θανάτου, πρὸς τὴν ἀνώδυνον καὶ τὴν μακαρίαν ἐν αὐτῷ μετέστη ζωὴν.

Ὅσπερ γὰρ οἱ κατ' οὐρανὸν ἀστέρες, πάντες μὲν λαμπροὶ τὴν φύσιν καὶ διαυγεῖς, οὐ πάντες δὲ ὁμοίως φωτὶ λάμπουσιν· Ἄστηρ γὰρ, φησὶν, ἀστéρος δια- B φέρει ἐν δόξῃ· οὕτω δὲ καὶ αἱ ἡμέραι πᾶσαι μὲν ἐπίσημοι καὶ εὐφρόσυνοι, διὰ τοῦς μνημονευομένους ἐν αὐταῖς ἁγίους· οὐ τῆς ἰσῆς δὲ πᾶσαι χάριτός εἰσι μεταδοτικά. Κατὰ τοσοῦτον δὲ τῶν ἄλλων αἱ τῶν δωδεκα μῆμαι τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, τῷ τε μεγέθει τῆς δόξης καὶ τῇ τῆς λαμπρότητος ὑπερβαλλούσῃ παρουσίᾳ, καθόσον καὶ αὐτοὶ τῶν ὄλων ἀγίων τῇ μεγαλειότητι τῆς ἁγιότητος ὑπερανέβησαν.

Ὁὐκοῦν ἀγαλλιασώμεθα σήμερον καὶ εὐφρανθώ- μεν, καὶ τῆς ἀποστολικῆς μνήμης καὶ χάριτος κα- τατροφῶντες, τῆς ἡμέρας πνευματικὴν ἐορτὴν συ- στησώμεθα καὶ δημοτελῆ· καὶ πᾶσαν μὲν ἐργασίαν σωματικὴν, πᾶσαν δὲ μέριμναν καὶ βιωτικὴν ἀφέ- C μενοι φροντίδα σχολάσωμεν καὶ γνῶμεν τίς ὁ τῆς ἡμέρας ταύτης φωστὴρ καὶ τῆς θαυμασίας χάριτος ἀρχηγός· γνῶμεν τίς ὁ τῆς ἐορτῆς ἑξαρχος, καὶ ἐν τινι σήμερον ὁ τῆς δόξης εὐδόκησεν ἐνδοξασθῆναι Θεός.

Βούλεσθε ἀνακηρύξω τὸν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ξε- ναγωγούντα μνήμην; ἢ πᾶσι καταφανές, ὅτι Σίμων ὁ μέγας ἀπόστολος, ὑπόθεσιν ἑαυτὸν λαμπροτάτης πανηγύρεως ταῖς Ἐκκλησίαις παρασχόμενος, τῆς πνευματικῆς ἡμῶν εὐφροσύνης καθηγεῖται καὶ χαρ- μονῆς. Σίμων, ὁ τῆς ὑψηλῆς δωδεκάδος τῶν μαθη- τῶν εἷς. Ὁ πᾶσαν μὲν τῶν κορυφαίων ἀρετῆν, πᾶ- σαν δὲ χάριν τοῦ Πνεύματος ὁμοίως ἐκείνοις καὶ

sta Domini; omnesque exultationis pleni, ac spiri- talis gaudii causa, his qui aguntur Spiritu Dei¹². Cunctis enim sanctorum suorum memorias disper- sita sapientia, iisque velut astris orientibus om- nem anni benedicens et perornans coronam, omni quotidie voluptate et gaudio piorum animos adim- plet¹³. Inter reliquos tamen dies illi maxime læti, ac qui gratam religiosi animis jucunditatem inji- ciant, per quos sublimium quisque apostolorum di- missa terra, in cœlum evolavit; laboribusque ma- gistri causa desudandis ac morte liberatus, ad do- loris nesciam atque beatam in illo vitam commi- gravit.

Quemadmodum enim quæ cœli axem ornant, cunctæ quidem natura splendida ac pellucidæ stellæ; non omnes tamen pari fulgent radiorum jubare; *stella enim, inquit, differt a stellu in cla- ritate*¹⁴; sic etiam omnes quidem dies insignes et læti, ob sanctorum illis consignatas memorias: at non ita comparatum, ut eadem omnes impartiant gratia. Tantum autem duodecim Christi discipulo- rum memoriæ, tum claritatis magnitudine, tum splendoris abundantia præstant, quantum et illi sanctos reliquos sanctitatis magnificentia supera- runt.

Igitur exultemus hodie et lætemur, apostolicæque memoriæ atque gratiæ munere perfruentes, spiri- talem populique omnis conventu celebrem diei fe- stivitatem constituamus: omnique corporali opere omnique sæculi sollicitudine curaque posthabitis, vacemus ac intelligamus, quodnam hujus diei si- dus ac admirandæ gratiæ auctor. Intelligamus quis solemnitatis auspex, ac in quonam hodie Deus glo- riæ voluit glorificari.

Vultis prædicem, quis non recolenda sua memo- ria hospitio excipit? Annon omnibus liquet, ma- gnum Simonem apostolum esse, qui seipsum splen- didissimæ solemnitatis argumentum Ecclesiis præ- bens, spiritalis nobis lætitiæ atque gaudii auctor et auspex existit? Nempe Simon unus e sublimi duodecim choro; qui omni quidem coryphæorum virtute, omnique Spiritus gratia consimili illis ra-

¹² Rom. viii, 14. ¹³ Psal. lxiiv, 12. ¹⁴ I Cor. xv, 41.

hactenus exuviis glorientur, non sic Simonis, quod D et Patrum nostrorum Majoris Armeniæ domi com- munerantium testimonio mihi confirmatum est. Quæ monumenta habeant Britannicæ Ecclesiæ, Simonis apud eos apostolatus et consummationis, sive illius crucis, quæ sic Græcorum traditioni respondeant, me latet. Et certe bene est, quod tanto Græci con- sensu Simonein Occidentis apostolum scribunt, ejusque res ac itinera, nihil fere minora quam Thomæ per Orientem ad Indiam usque, Nicetas exornat. Utque peragrata Cyrene et Africa in Bri- tanniam venerit, tantaque in ea apostolica virtute patravit, haud putandus non salutasse Gallias, ni- hilque illis contulisse; aut eas solas, quæ nobil- lissima portio erant imperii Romani, primorum apostolorum vestigia non meruisse. Undecunque vero orta Græcorum hæc traditio, liquet antiquis

ignota fuisse; nec ejus quidquam Bedæ comper- tum fuisse, qui etiam minus accuratus Act. i, in Jacobo, Simone et Juda; de quo plura, ac de illius retractatione, ad nostram S. Hippolyti Synopsin; ex qua Sophron. alique sua hauserint de Simone Cananita filio Cleophæ, qui successit Jacobo in episcopatu Hierosolymitano, ibique sepultus est, martyrio functus sub Trajano; quod plane stramineum est, et ecclesiasticæ historiæ adversum, serioque Adoni improbatum. Ignota etiam Africanis illa Simonis in Africa peregrinatio et prædicatio, nulliusque veterum testimonio prodita, cum Do- natistæ post apostolos accepisse fidem Afros con- tenderent; nec Augustinus aliud posset opponere, quam Roma illos accepisse episcopos. Vide Bar. an. 44, 38.

lione, nulloque discrimine polleat; qui tamen ab una cum primis celebretur ac innotescat, qua reliquis abundantius fulsit; Simon cognomento Zelotes, pari nimirum primis pietate in Domium nobilitatus, qui tamen majori reliquis fervore ornatus, rite Zelotes (id est, æmulator) audiat. Id enim est zelus seu æmulatio, nempe fervor cum ratione sanoque consilio honoris Dei causa accensus, ac fidei tutamen certumque præsidium præstans. Hic nos hodie claro præconio lenique ac placido ad mysticas invitât epulas: seque ipse tanquam opiparam ac splendidam mensam apponens, suamque crucem, ac quibus crucifixi causa functus est, cruciamenta recteque facta ac virtutes velut immortales dapes offerens, convivas suos quam lautissime accipit ac habet.

Quis non igitur præsto ad solemnitatem occurrat? Quis ita segnis, ita negligens ac morosus; quisve sic mollis animique solutus, ut delicias ejusmodi, ut tantam jucunditatem talemque convivatorem contempserit? qui siempe [filius hominis cum esset, ac bonam animam sortitus fuisset, usque adeo tantaque diligentia seipsum excoluit, legisque documentis ac gratiæ placitis absolvit, ut Dei filius efficeretur ac existimaretur ¹⁰.

Vultis et disciplinæ modum, quo ad Patrem suum proventus est, discere? Præsto sum ut paucis referam: ac quæso aurem solertem atque animum accommodate. Ille nimirum morigero auditu ac fideli mente divina edoctus, intelligensque Domini oracula, atque hæc a puero in animum congerens, hactenus quidem cen rudimento lege instituebatur; carnalibusque justificationibus ac litteræ imperfectioni navans operam, inque illis exercens, ad gratiæ perfectionem præparabatur.

Quia vero qui litteram abrogaret et spiritum consummaret, venerat: ac lucernæ quidem lucendi tempus excesserat, justitiæ autem Sol illuxerat; atque noctis se moestitia subducente, jam oriens summos montium vertices illustrabat; non amplius figuris umbrisque distineri sustinuit: non ut deinceps pædagogus affixus illique assiduus esset, operæ pretium duxit: sed gravi illo jugo humeris excusso, jugum magistri suave imposuit; spretoque circumcisionis modesto onere, leve gratiæ onus elegit; ac relicto Mose, vocantem Jesum secutus est: qui nimirum suæ illi gratiæ radios affundens, propriæque gloriæ ac majestatis sensum immittens, atque sursum ducente spiritualiorique amore subvehens, ac indubia confirmans fide, regni que prædicati spe desiderioque contendens, sibi totum addixisset ac devinxisset, subtilissimæ mentis elevationibus abstrusissimisque contemplationibus sibi eum concilians aptausque.

Duplici vero jam ratione, vir beatissimus illi animum attendens, ac corpore quidem, quodque

A ἀπαράλλακτως καταπλουτών, ἀπὸ μιᾶς δὲ ἦν ἐκεῖνος τῶν πάντων περισσοτέρως κατωρθώσατο γνωρίζομενος. Σίμων ὁ καλούμενος Ζηλωτής· ἐπίσης μὲν τοῖς πρώτοις τῆ εἰς τὸν Κύριον εὐσεβείᾳ σεμνυνόμενος· πλείονι δὲ τῶν ἄλλων θερμότητι κοσμούμενος, εὐστόχως κέκληται Ζηλωτής· τοῦτο γὰρ ζῆλος, θερμότης κατὰ εὐλογιστίας ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς ἀναπομένη, καὶ τῆ πίστει τὸ ἀσφαλὲς παρεχομένη. Οὗτος ἡμᾶς σήμερον διαπρυσίῳ κηρύγματι καὶ ἡσυχίᾳ πρὸς μυστικὴν πανδαισίαν συγκαλεῖ· ἑαυτὸν δὲ πολυτελῆ καὶ νοερὰν τράπεζαν προτιθεῖς· τὸν αὐτοῦ δὲ σταυρὸν, καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου παθήματα καὶ ἀνδραγαθήματα ὡσπερ ἀκήρατα προβαλλόμενος ἐδύσματα, ἐν τούτοις τοὺς αὐτοῦ δαιτύμονας λαμπρῶς ὅτι μάλιστα δεξιῶται καὶ φιλοτιμεῖται.

B Τίς οὖν οὐκ ἀπαντήσῃ πρὸς τὴν πανήγυριν; Τίς οὕτως ῥάθυμος, οὕτως ἀμελής τε καὶ ὑπεροπτικός; τίς δὲ ἄχαυνος οὕτω καὶ ἐκκελυμένος, ὡς τοιαύτης τρυφῆς, τοιαύτης τερπνότητος καὶ ἐστιάτορος τοιούτου παραμελεῖν; ὡς Υἱὸς ὢν ἀνθρώπου, καὶ ψυχῆς λαχὼν ἀγαθῆς, ἐπὶ τοσοῦτον ἑαυτὸν δι' ἐπιμελείας ἐξησχέσατο, καὶ τοῦ νόμου τοῖς παραγγέλμασι, καὶ τοῖς τῆς χάριτος δόγμασι κατήρτιστο, ὡς Υἱὸν καταστῆναι καὶ λογισθῆναι Θεοῦ.

C Βούλεσθε καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναγωγικῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα πολιτείας μαθεῖν; Ἐτοιμος ἐπιτεμεῖν ἐγὼ· καὶ μοι συνετὸν οὐς καὶ διάνοιαν ὑποσχεῖν. Ἐκεῖνος ἀκοῇ μὲν εὐπαθεῖ, διανοίᾳ δὲ πιστῆ, τὰ ἐνθεα λόγια τοῦ Κυρίου συνιεῖς, καὶ νηπιόθεν αὐτὰ συμβάλλων τῆ καρδίᾳ, τέως μὲν ἐστοιχειοῦτο τῷ νόμῳ, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς δικαιώμασι παιδοτριβούμενος, καὶ τῆ ἀτελείᾳ τοῦ γράμματος ἐγγυμναζόμενος, πρὸς τὴν τῆς χάριτος τελειότητα παρεσκευάζετο.

D Ἐπειδὴ δὲ ὁ τοῦ γράμματος ἀθετητῆς καὶ τοῦ πνεύματος ἦκε τελειωτῆς· καὶ τῷ λύχνῳ μὲν ὁ τοῦ φαίνειν ἐξήκει καιρὸς, ὁ ἥλιος δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐπεφάνη· καὶ ἡ κατήφεια μὲν ὑπεχώρει τῆς νυκτὸς, ἡ ἀνατολή δὲ ἤδη τὰς ἀκρωρείας κατεφώτιζεν, οὐκέτι τοῖς τύποις ἠνείχετο προσμένειν καὶ ταῖς σκιαῖς· οὐκέτι τῷ παιδαγωγῷ προσλιπαρεῖν ᾤετο δεῖν· τὸν δὲ βαρὺν ἐκείνου ζυγὸν τῶν οικειῶν ὤμων ἀπωθούμενος, τὸν τοῦ διδασκάλου χρηστὸν ἐπιφορτίζετο· καὶ τὸ δύσοιστον ἄχθος τῆς περιτομῆς ὑπεριδὼν, τὸ ἐλαφρὸν τῆς χάριτος ἠρέτισεν· καὶ τὸν Μώσῃν καταλιπὼν, ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ καλοῦντος ἠκολούθει. Ὅς, αὐτοῦ τῆ καρδίᾳ τὴν οικεῖαν ἐναστράψας χάριν, καὶ τῆς ἰδίας δόξης αὐτῷ καὶ μεγαλειότητος ἀσθησιν ἐνθέμενος, καὶ τῷ ἀναγωγῷ ἔρωτι πτερῶσας, καὶ τῆ ἀδιακρίτου πίστει βεβαιώσας, καὶ τῆ ἐλπίδι τῆς κηρυσσομένης συντείνων βασιλείας, ἑαυτοῦ ὅλον ἐποίησατο καὶ κατεδήσατο, νοερωτάταις αὐτὸν ἀπυγχαίαις καὶ μυστικωτάταις ἑαυτῷ θεωρίαις μνηστευόμενος καὶ ἀρμοζόμενος.

Διχῆ δὲ λοιπὸν ὁ μακαριώτατος προσέχων αὐτῷ, καὶ σώματι μὲν καὶ τὸ ὀρώμενον, υἱὸν ἀληθῶς ἀν-

¹⁰ Sap. viii, 19.

θρώπου, πνεύματι δὲ καὶ τὸ νοούμενον, Υἱὸν Θεοῦ A κατὰ φύσιν ὄρων· τὴν διπλὴν δὲ τῶν φύσεων τῆ τῶν ἐνσργειῶν διπλὴν τεκμαιρόμενος· καὶ διὰ πίστεως μὲν τὴν ὑψηλὴν θεωρίαν ταύτην βεβαιούμενος, διὰ θεωρίας δὲ πάλιν τὴν πίστιν κρατυνόμενος, ζωτικῇ δὲ τινι συμπαθείᾳ καὶ νοερᾷ φιλότῃ τῃ θεωρουμένῳ συμφυόμενος καὶ συνδεόμενος, καὶ τῷ νῷ λεληθότως συνενούμενος, κατ' οὐδένα λοιπὸν τούτου διηρεῖτο τρόπον· οὔτε τὸν νοῦν τῆς ἀγαπητικῆς μνημοσύνης ἀποσπόμενος, οὔτε δὲ τὴν σωματικὴν ὄψιν ἀπολείπασθαι, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη καταξιών τοῦ ποθομένου.

Ἄμα γοῦν ἀρχὴν τῆς ἐνωθεν κλήσεως καὶ ἀποστολικῆς ἐκλογῆς κατηξιοῦτο, καὶ τῶν λόγων τῆς χάριτος ἥσθετο, καὶ τὴν τῶν ἔργων δύναμιν τεθέατο, B νεκροῦται μὲν αὐτίκα τῷ κόσμῳ παντὶ, μόνῳ δὲ ζωοῦται Χριστῷ. Νεκροῦται γονεῦσι, οἰκείοις, φίλοις, κτήμασι, χρήμασι, καὶ παντὶ συνελόντα φάναι τῷ αἰῶνι τῷδε, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ σταυρωθεῖς· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ ἀλλοτριωθεῖς, καὶ ὅλον τὸ φρόνημα τῆς αὐτοῦ σαρκὸς ἀπολωλεκώς, μόνου γίνεται Χριστοῦ Ἰησοῦ, μόνῃς αὐτοῦ τῆς ὑπεραρβήτου καὶ μυστικωτάτης γενόμενος καλλονῆς καὶ ἀγλαίας· μόνον ἀναπνέων αὐτὸν, μόνον ὑπερτιμῶν καὶ δοξάζων καὶ ὑπερευλογῶν, πῶς οὐκ ἐμελλες τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης παρ' αὐτῷ κατηξιῶσθαι τιμῆς; οἷς δὴ καὶ τῆς ἀκροτάτης τάξεως τῶν ἀποστόλων κατηξιωμένος, γέγονας αὐτῷ τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων ἀκροατῆς, καὶ τῶν θεοτελῶν ἔργων θεατῆς· γέγονας C αὐτῷ δούλος, πιστότατος καὶ φρονιμώτατος, διάκονος ἐνεργίστατος καὶ δραστηκώτατος, μᾶλλον δὲ φίλος ἀληθέστατος καὶ δοκιμώτατος· καὶ τῇ χάριτι μὲν τοῦ Πνεύματος, συνέσει τε καὶ σοφίᾳ καὶ ταῖς ἀλλοις ἱεροτελεστίαις καὶ δυνάμεσιν, οὐδενὸς ἀπελείπου τῶν μαθητῶν· κοινὴ γὰρ καὶ ἡ αὐτῇ τοῖς δώδεκα πρὸς τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων ἐπέλαμπε φωταγωγία, ἀμέσως αὐτοῖς καὶ κατ' ἰσομοιρίαν τὰς ἀγαθουργοὺς δωρεὰς ἐπιβραβεύουσα.

Σοὶ δὲ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόθος καὶ ζῆλος κατὰ τοσοῦτον πεπλεόνακεν, καθόσον καὶ εἰς ἐπωνυμίαν ἡ ἀρετὴ κατέστη. Ὡς γὰρ τῷ Σίμωνι μὲν ἡ τοῦ Πέτρου προστέθειται προσηγορία, διὰ τὸ τῆς πίστεως ἐδραῖον καὶ ἀκλινές· τοῖς υἱοῖς δὲ Ζεβεδαίου βροντῆς ἀκοῦσαι διὰ τὸ μεγαλόφωνον υἱοῖς· D οὕτω καὶ σοὶ ἡ τοῦ Ζηλωτοῦ ἐπωνυμία διὰ τὴν τοῦ Οὐραίου ζήλου περιουσίαν προσετέθη.

Ἀσπάζομαι σου τὸ θεοειδέστατον πρόσωπον, σεβασμιώτατε, καὶ προσκυνῶ, ᾧ εὐμενῶς ἐνέδλεψεν ὁ Κύριος· ὃ εὔρεν ἀληθῶς χάριν κατέναντι τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Ἀσπάζομαι νοερῶς καὶ πανευλαδῶς τὰ σεπτότατα χεῖλη καὶ τὴν γλῶσσαν· τὰ μὲν, ὡς αἰεὶ τοῖς θεαρχικοῖς χεῖλισιν ἐφηρμοσμένα τῷ πνεύματι, καὶ ἀσπασμῶν θειωτέρων κατηξιωμένα, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀσπασζομένου θεουργικὴν προσεληφῶτα χάριν· τὴν δὲ, ὡς γραφίδα τοῦ Πνεύματος,

oculis objectum erat, vere filium hominis; spiritu autem et quantum mens penetrabat, Dei Filium natura, conspiciens, exque duplici operatione, duplicem naturam conjiciens, ac fidei quidem præsidio, sublimem hanc contemplationem confirmans, rursusque contemplationis sagacitate fidem roborans: quadam denique vitali necessitudine animique propensioris benevolentia, ei qui cernebatur, cohaerescens devinctusque, necnon secretiore nexu illi iacente unitus, nulla deinceps ratione ab eo disjungebatur; qui neque animo, amante avelli memoria, nec corporali ipso desiderati aspectu destitui, aut summa vix necessitate, pateretur.

Simul igitur caelesti primum vocatione ac apostolica dignatus electione, sermonumque gratiae percepto sensu atque operum conspecta virtute, omni statim mundo moritur, solique Christo vivificatur. Moritur parentibus, necessariis, amicis, prædiis, pecuniis; omnique (ut verbo dicam) huic saeculo cunctisque in illo crucifixus: neque id modo, sed et ipse sibi alienus factus, omnique carnis ejecto sensu ac prudentia, unius Jesu Christi efficitur, una ejus supra quam arcana sacratissimaque pulchritudine affectus et gratia: cumque solum eum spirares, solum præmagnifice coleres et laudares atque benediceres, qui fieri poterat, ut non apud eum, supremas primasque honoris partes assequeris? Quamobrem etiam supremo apostolorum ordine sublimatus, sublimium ei mysteriorum auditor, divinorumque spectator operum exististi: servus ei fidelissimus ac prudentissimus; minister gnavissimus agendique acerrimus; quinimo, verissimus amicus ac probatissimus. Ac quidem Spiritus gratia intelligentiaque ac sapientia, necnon reliquis consecrationibus et virtutibus, nulli impar discipulorum fuisti. Communis enim eademque, Patre luminum auctore, duodeno illi choro illucebat coruscatio, quæ nullo medio æquisque partibus benefica eis dona tribueret.

Tibi autem magis, quæ Magistrum prosequeris, amoris vis zeliqque ardor in tantum abundavit, ut et in appellationem virtus cesserit. Quemadmodum enim Simoni quidem, ob fidei firmitatem ac constantiam, Petri nomen accessit; filiisque Zebedæi, ob magnificam prædicationem, ut audirent Filii tonitruï obtigit; sic tibi quoque Zelotæ nuncupatio ob divini zeli seu æmulationis abundantiam advenit¹⁶.

Osculor Deo simillimam faciem tuam, colendissime, et adoro, in quam Dominus placide inspexit; quæ vere gratiam invenit in conspectu Dei. Osculor mente omnique reverentia, veneranda labia, linguamque: illa quidem, velut semper divinis labiis spiritu coaptata divinioraque oscula consecuta; quibus denique ab eo, cui infixæ oscula, deifica gratia accesserit; hanc vero ceu stylum et penicillum Spiritus, tanquam organum oraculorum Dei;

¹⁶ ΕΙΟΘ. XX, 5; ΙΟΥ. XXIV, 19.

volut Christi laudatricem, ac tanquam reipsa laudabilem atque placitam; per quam ille exaltatus est in gentibus, exaltatus est in terra ¹⁷.

Osculor venerabilissimas tuas manus; complector et speciosissimos pedes: manus, quæ strenue ac industrie Domino servierunt: quæ Evangelii gratiæ ministerio functæ sunt, quibus creditus vitæ Sermo: quem nimirum scrutatæ sunt et contrectaverunt inveneruntque vitæ Sermonem esse ¹⁸: cui conjunctæ ac Spiritu divino coaptatæ atque compactæ, illius manus effici meruerunt: manus utique eximiorum operum effectrices; mirabilium Dei voluntatum consummatrices.

Adoro et pedes, velut currum cherubicum, ut quibus vehatur, qui cœlos implet et terram; qui in universo hoc, extraque universum versatur. **B** Pedes nimirum, qui omnem fere percurrerunt terram: pedes rectos et sursum tendentes; pedes alatos et volucres, quales Cherubim; pedes fulguris instar currentes, incredibilique celeritate circumvenientes terram, ac fideles in benedictionibus prævenientes ¹⁹.

Osculor, etiamque atque etiam colens te quoque totum, totus ex toto mente circumfusus, complector; spirituque velut in speculo obversantem contuens ac memoria collustratus, quasi intelligente intemerataque, ac omnis exsorte materiæ, luce, augustæ vestræ magnificentiæ ac decoris vultu circumfulgeor.

Cæterum videamus, quoad liceat, quanta Zelotes evangelica functione et virtutis laude enituerit. **C** Etenim tanquam reipsa veræ lucis discipulus, divinumque totum lumen nitidissima mente complexus, totusque lucidus et filius lucis ac reipsa lux ipse effectus, post primæ summæque lucis ac originalis in cruce occasum, post illius ab inferis tertio vespere exortum, post ascensum in cœlos (illius scilicet supra quam arcanam latebram) post Paracliti perfectiorem adventum, quando nimirum magnis [primisque Verbi discipulis in cœnaculo considerans, pari cum illis collegio, in linguis ignis specie apparentibus ac sonitu flatus vehementis, Spiritus a Patre descendens, in optimo corde ac regalissimo susceptus est: tunc plane etiam perfectiori repletus sapientia, divinissimorumque signorum ac prodigiorum potestate atque virtute ex alto indutus, Orientem relinquens, ad partes occiduas, duce Spiritu, sol magnus eximique fulgoris Libyæ universæ, Africæque et Mauritanicæ, ac cunctis denique per occiduas oras sedes nactis, exortus es.

Quis igitur vel mente intelligat, vel satis oratione exsequi sufficiat atque exponat, labores, ærumnas, timores, viarum pericula, vigiliæ, curas, dolores, turbas, infidelium Barbarorum grassationes, insidias, plagas, carceres, insultus, coitiones, contradictiones, calumnias, verbera, detractiones et convicia, ejusque omnes Evangelii causa

A ὡς ὄργανον λογίων Θεοῦ, ὡς ἐπαινέτιν Χριστοῦ, καὶ ὡς ἐπαινετὴν τῷ ὄντι καὶ θελητὴν· δι' ἧς ἐκεῖνος ὑψώθη ἐν ἔθνεσιν, ὑψώθη ἐν γῆ.

Φιλῶ σου τὰς τιμιωτάτας χεῖρας· περιπτύσσομαι καὶ τοὺς ὠραιωτάτους πόδας· χεῖρας, τὰς εὐφυῆς καὶ αἰσίως ὑπηρετησαμένας τῷ Κυρίῳ· τὰς τῷ Εὐαγγελίῳ τῆς χάριτος διακονησαμένας· τὰς τὸν τῆς ζωῆς πεπιστευμένας Λόγον· Λόγον, ὃν ἠρεύνησαν, ὃν ἐψηλάφησαν καὶ εὖρον Λόγον ὄντα ζωῆς· ᾧ συμφυόμεναι, καὶ Πνεύματι θεῷ συναρμολογούμεναι, χεῖρες ἐκεῖνου γενέσθαι κατηξίωνται· χεῖρας, ἔργων ὑπερφυῶν αὐτουργοί· θαυμασίων Θεοῦ θελημάτων τελεσιουργοί.

Προσκυνῶ καὶ τοὺς πόδας, ὡς ἄρμα Χερουβικόν· ὡς ὄχουντας ἐφ' ἑαυτοὺς τὸν οὐρανοῦς πληροῦντα καὶ γῆν, τὸν ἐν τῷ παντὶ τῷδε καὶ τοῦ παντός ἔξω καθεστῶτά· πόδας, τοὺς πᾶσαν μικροῦ διαδραμόντας τὴν γῆν, τοὺς ἰθυτενεῖς καὶ ἀνωφόρους, τοὺς πτερωτοὺς καὶ πτηνοὺς, οἳ τῶν Χερουβείμ· τοὺς ἀστραπῆς δίκην θέοντας, καὶ ἀμηχάνῳ ταχύτητι περιοδεύοντας τὴν γῆν, καὶ ἐν σύλλογίαις χρηστότητος προφθάνοντας τοὺς πιστοὺς.

Ἀσπάζομαι, καὶ λίαν τιμῶν περιπτύσσομαι καὶ σὲ ὄλον, ὄλος δι' ὄλου τῆ διανοίᾳ περιφύς· καὶ τῷ πνεύματι κατοπτριζόμενος, καὶ τῆ μνήμῃ περιλαμπόμενος, οἷα νερῷ καὶ ἀχράντῳ καὶ ἀδύῳ φωτὶ, τῷ προσώπῳ τῆς ὑμετέρας περιαιυγάζομαι θεοπρεπείας.

Ἄλλ' ἴδωμεν, ὡς ἐφικτὸν, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον εὐδοκίμησιν τοῦ Ζηλωτοῦ· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τῷ ἀληθινῷ μαθητεύσας φωτὶ, καὶ τὸ θεαρχικὸν φῶς ὄλον διειδεστάτη δεδεγμένος διανοίᾳ, καὶ φωτοφάνης ὄλος, καὶ υἱὸς φωτὸς καὶ φῶς αὐτόχρημα γεγονώς, μετὰ τὴν τοῦ ἀρχιφώτου φωτὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δύσιν, μετὰ τὴν ἐξ ἄδου τριέσπερον ἀνατολήν, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνάβασιν· εἴτ' οὖν ὑπεράρρητον τοῦ αὐτοῦ ἀποκρυφὴν· μετὰ τὴν τελειότεραν τοῦ Παρακλήτου παρουσίαν, ἠνίκα δὴ τοῖς μεγάλοις τοῦ Λόγου καὶ πρώτοις ἐν ὑπερώῳ συγκαθήμενος ὁμιληταῖς, ἐν γλώσσαις πυροειδῶς ὀρωμέναις, καὶ βιαίας ἤχῳ πνοῆς, τὸ Πνεῦμα πατρόθεν κατιὸν, ἀγαθοειδεῖ καρδίᾳ καὶ βασιλικωτάτη καταδέδεται· τότε δὴ καὶ σοφίας τελείας πληρωθεὶς, καὶ θεοπρεπεστάτων σημείων καὶ τεράτων ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ἄνωθεν ἐνδύθεις, καταλείπεις μὲν Ἐφῶν, πρὸς τὰ Ἐσπέρια δὲ, διὰ τοῦ Πνεύματος ὀδηγούμενος, μέγας ἥλιος καὶ ὑπερφαῆς, τῆ τε Λιθύῃ πάσῃ, Ἀφρικῇ τε καὶ Μαυριτανίᾳ, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς τὴν Ἐσπερίαν οἰκεῖν λαχοῦσιν ἐξανέτειλες γῆν.

Τίς οὖν ἐννοηθῆναι νοί, τίς δὲ ἱκανὸς διασκευάσαι λόγῳ τοὺς πόνους, τοὺς κόπους, τοὺς φόβους, τοὺς ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κινδύνους· τὰς ἀγρυπνίας, τὰς φροντίδας, τὰς ὀδύνας, τὰς ἀκαταστασίας, τὰς παρὰ τῶν βαρβάρων ἀπίστων καταδρομάς, τὰς ἐνέδρας, τὰς πληγὰς, τὰς εἰρητὰς, τὰς ἐπαναστάσεις καὶ ἐπισυστάσεις· τὰς ἀντιλογίας καὶ συκοφαντίας· τὰς

¹⁷ Psal. xlv, 11. ¹⁸ I Joan. i, 1. ¹⁹ Ezech. i, 7; Psal. xx, 4.

αἰκίας καὶ λοιδορίας, καὶ αὐτοῦ πάσας τὰς ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου περιόδους · καὶ πάσας τὰς θλίψεις, ἃς ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὁ μακαριώτατος πολιορκούμενος ὑπομένων ὑπέμενε τὸν Κύριον, ἕως αὐτῷ προσχῶν, καὶ τῆς δεήσεως εἰσακτικῶς, θύραν πίστεως ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσιν · ἕως οἰκτείας ἀνήγαγεν αὐτὸν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ὡσπερ θαλάσσης κλύδωνι, τῇ κατ' αὐτοῦ τῶν ἀσεβῶν ἐπιτετιμηκῶς ἐπαναστάσει, καὶ τὸ φλεγμαῖνον τῆς αὐτῶν διανοίας κατευνάσας, καὶ τὸ δαιμονιώδες ὄρημα πραΰνας, καὶ πρὸς τὸν θεῖον φόβον ἐν σημείοις καὶ τέρασι μεταβαλὼν φοβεροῖς · καὶ οὕτως αὐτοῦ πρὸς συγκατάθεσιν καὶ πίστιν τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου μεταγαθῶν, ἐβρύσατο μὲν τὸν αὐτοῦ κήρυκα τῆς καταγιγδῶς τῶν φονευτῶν · τοὺς δὲ καθάπερ ἐκ πελάγους, τῆς ποικίλης αὐτῶν ἀσεβείας ἐκλυτρούμενος, ὡς ἐπὶ λιμένα σωτήριον, τὸν μέγιστον Σίμωνα προσώρμιζεν · οἱ καὶ τῇ πέτρᾳ τῆς ἀκλινούσ αὐτοῦ πίστεως ἐπερειδόμενοι, καὶ τῷ ὕδατι καθαιρόμενοι καὶ τῷ Πνεύματι φωτιζόμενοι, καὶ τοῖς ἰσροῖς δι' αὐτοῦ μυστηρίοις τελεσιουργούμενοι, εἰς Ἐκκλησίας ἀμώμους τῷ ὑπεραμώμῳ κατηρτίζοντο.

Οὕτως ὁ θεομακαριστότατος Ζηλωτής, τῆς ἀντιτεταγμένης αὐτῷ περιγέγονε δυνάμει · καὶ οὕτω τοὺς ἠχμαλωτισμένους ὑπ' αὐτῆς αἰχμαλωτίζων, ἡμέραν καθ' ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς σωζομένους προσετίθει. Καὶ γὰρ ἦν ὄρα ἄκραιφνῆ τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ τὴν ὁμοιότητα · ἦν ὄρα ἄπλοῦν καὶ πολυειδῆ τὸν αὐτόν. Καὶ ὅν τρόπον ὁ ἥλιος εἰς μὲν τὴν φύσιν, τῷ μονοειδεῖ τοῦ φωτός, ποικίλος δὲ δεικνύεται ταῖς ἐνεργείαις · οὕτω καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος, ἐνοειδῆς μὲν ἦτοι χριστοειδῆς, τῷ περὶ πάντας ἀγαθοπρατεῖ τῆς συνειδήσεως, ποικίλος δὲ ταῖς προνοίαις καὶ ταῖς περὶ τὰς Ἐκκλησίας φροντίσι καθῶρθε · καὶ νῦν μὲν σιωπῆν εὐλογον, νῦν δὲ λῆγαν καίριον ἐνδεικνύμενος · νῦν μὲν ἀνθρωποπρεπέστερον τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁμιλῶν, καὶ τὰ ὑψηλότερα τοῦ Εὐαγγελίου παρακαλυπτόμενος, νῦν δὲ τὴν ἀληθινὰν παρρησιαζόμενος, καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενον Ἰησοῦν, Θεὸν εἶναι προαιώνιον, τέλειον, ἀναρχον, ἀτελεύτητον διαμαρτυρούμενος · Θεὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα, ἐξ ἀληθινοῦ καὶ ζῶντος ἀεὶ τοῦ ἰδίου γεννώμενον Πατρός · ἀσώματον ἀσωμάτου · ἅγιον ἁγίου · φῶς ἐκ φωτός, ζῶν ἐκ ζωῆς, ὁμότιμον καὶ ὁμόθεον καὶ ὁμογάθον · δι' οὗ οὐρανός τε καὶ γῆ παρήχθη, καὶ ὁ σύμπας διεκοσμήθη κόσμος.

Τοῦτον νῦν σάρκα γενέσθαι, τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκ παρθενικῆς καὶ ἁγίας νηδύος ὑποδύντα · καὶ σταυρῷ καὶ πάθει καὶ θανάτῳ προσωμιληκότα, ἀπάθειαν ἡμῖν καὶ ζῶν ἀιώνιον διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν τριημέρου ἀναστάσεως παρασχέιν · ὅν καὶ ἀναληφθῆναι βλεπόντων ἡμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἤξειν ἐμφανῶς αὐθις ἐκείθεν προσδοκῶμεν, εἰς κρίσιν ἅπαν τὸ πλάσμα παραστήσοντα.

Καὶ νῦν μὲν ἐλέγχων τὴν ἀνοιαν, τὴν ἀσέθειαν τῶν μὴ ἐπεγνωκότων τὸν Θεόν, τὸν οἰκεῖον πλά-

A profectioes et itinera : omnes denique molestias ac mala, quæ vir beatissimus adversariorum infestatione quotidie sustinens ²⁰, sustinebat Dominum, donec is illi attendens exauditaque illius oratione, fidei januam gentibus aperuit ²¹. Donec misertus, eduxit eum de lacu miseræ, ac velut maris procella, impiorum in eum insultu increpato, eorumque animi tumore sedato, ac dæmoniaco impetu delinito, iisque in divinum timorem signorum tremendorumque portentorum vi immutatis, atque in eum modum ad assensum fidei veritatis Evangelii traductis, tum præconem suum ex homicidarum procella eruit, tum velut e pelago, ex varia ac multiplici eorum impietate redemptos, quasi in sospitale littus, ad maximum Simonem appellebat. Ique adeo, immotæ illius fidei petræ nixi, et aqua emundati ac Spiritu illustrati, sacrisque per eum initiati ac consecrati mysteriis, in Ecclesias immaculatas, ei perficiebantur qui omnem a macula puritatem excedit.

Sic Deo beatissimus Zelotes, quæ conserta acie adversus illum stabat, virtutem superavit ; sicque illos captivans, quos ea addixerat, salutem deditos quotidie Ecclesiæ adjungebat. Verum namque Dei simulacrum in eo elucebat. Vidisses simplicem eum, et multiformem ; ac sicut sol cum unus natura sit, unius generis luce, effectis tamen ac virtutibus variis ostenditur : sic et magnus apostolus, uniformis cum esset (Christo scilicet affinis atque similibus), conscientiæ erga omnes bonitate ; curis nihilominus Ecclesiarumque sollicitudine variis cernebatur. Ac modo quidem, congruum justa ratione silentium ; modo autem, opportunum sermonem exhibebat : nunc ex humana ratione humiliter adeuntibus loquebatur, ac Evangelii sublimiora obtegebat ; nunc veritatem palam loquebatur, ac quem prædicabat Jesum, Deum esse prææternum, perfectum, principii finisque expertum, contestabatur : Deum verum ac vivum, ex vero ac vivo semper nascentem Patre ; incorporeum ex incorporeo ; sanctum ex sancto ; lumen ex lumine, vitam ex vita ; pari honore et deitate et bonitate ; per quem cælum et terra producta, omnisque eorum ornatus et distinctio edita.

Hunc modo carnem factum esse, nostra pro nobis indutum vilitate, ex virginali sanctoque utero ; cruceque et passionibus ac morte perfunctum, immortalis nobis nullisque obnoxiam passionibus atque æternam vitam, tridua ex mortuis resurrectione præbere : quem et nobis videntibus in cælum receptum, inde rursus conspicua specie venturum exspectamus, qui pro tribunali sibi sistat omne humanum genus.

Ac modo quidem, eorum qui Deum conditorem suum mundique hujus universitatis opificem non

²⁰ Psal. LXXIX, 2 ²¹ Luc. VIII, 54.

agnovissent, demerentiam impietatemque arguens, modo obsecrans, atque admonens; argumentisque ex natura petitis, improbos ingratosque ad benefactorem ducens; turpe esse dicens, et a ratione prorsus alienum, ne paribus quidem cum brutis animantibus modis, eum nosse qui muneribus demeretur; qui et primum condiderit, nosque rursus proprio sanguine vindicavit: nunc quidem ad synagogas et tribunalia iudicesque nequissimos rapitur, palamque Evangelium loquitur: atque ab aliis quidem subsannatur et illuditur; ab aliis autem laudatur et admirationi habetur; nunc dorsum verberibus creditur, sustibus contunditur, ergastulis clauditur; quandoque etiam catenis exsultat et gloriatur: ac modo quidem potiori Christi apparitione auxilioque potitur, mirisque modis a malis liberatur; modo nova prorsusque inaudita spiritu patrat miracula, mortuosque suscitavit et claudos roborat, solutaque membra, Jesu invocato nomine, sana præstat: tumque cæcis visum, surdis auditum, mutisque eloquium imperat.

Mitto dicere quanta in fluminibus ac paludibus sua illi virtute designata portenta, dum illorum

(51) Κατὰ ποταμῶν καὶ ἐλῶν. Videatur Nicetas habuisse plena quædam Simonis Acta, quibus isthæc omnia perscripta exstarent, quæ hic transitione subnotat, sed non satis declarat: gratiamque maximam iniisset illa producendo, si modo ejus generis erant, quibus certa fides adhiberi posset: Menæa etiam ipsa miraculorum meminerunt una aut altera strophe, nihil tamen explicatus tradendo, sed quod communi ratione cadere in apostolos possit, quos liquet miraculorum dono magnifice a Christo donatos esse. Nicetas autem peculiariora quædam indicat, aversa alio flumina, ac paludes arefactas, quæ nulla nobis prodere videntur monumenta: etsi affinia quædam habeat Gregorii Neocæsariensis vita. Metaphrastes nihil nobis de alterutro apostolo protulit, nec Lipomanus ex illo representare, aliquid potuit. Itinera, longasque peregrinationes Evangelii causa, atque illis animarum salutem, aspirante Dei gratia, inidem merito Græci celebrant, ex quibus unum aut alterum similem modulum seu versiculum ad Vesperas, ex nostro Tiliano cod. exque editis, libet his ascribere.

Σίμων θαυμάσιος, τῶν ἀποστόλων τῆ καύχημα, ὡς βολίς ἐξαστράπτουσα διήλθε τὰ πέρατα ἐκλιώκων ζόφον τῆς πολυθείας, σωτηριώδεσιν αὐτοῦ καὶ φωτοδόλοις θεοῖς διδάγμασι, καὶ πάντας κατεψώτισε μίαν δοξάζειν θεότητα ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἀδιάρητον, ἀτμητον.

Σίμων ὁ θαυμάσιος διαδραμῶν εἰς τὰ πέρατα ὡς τροχὸς κυλιόμενος, πᾶσαν γῆν κατέφλεξεν εἰδωλομανοῦσαν, καὶ τῆ εὐσεβείᾳ πυρσεύσας, τηλαυγεῖς πυροὺς ἀντίψα πιστοῖς πανένθεα· πάντας γὰρ κατεψώτισε, κ. τ. ἔ.

Σίμων ὁ θαυμάσιος ὁ παμφαθῆς καὶ ὑπέριμος τῶν ἐθνῶν ὁ διδάσκαλος, σαγήνη ἡ ἐνθεός ἐκ τῆς ἀπειρίας τοῦ βύβου ζωγράφου, θεολογίας ὑψηλῆς ὁ ἀληθέστατος κήρυξ, ἅπαντας Χριστοῦ πρὸς τὴν ἐπιγῶσιν, νῦν δεξιῶς εἰσιτάτο, τὰ αὐτοῦ κατορθώματα προτιθεὶς πανδαισίῳν τερπνόν.

Simon admirabilis, apostolorum gloria, tanquam bolis (id est jaculum) effulgurans, orbis fines pervasit, impietatis caliginem effugans salutaribus lucisque vigoribus micantibus doctrinis suis; cunctosque illuminavit, ut unam Deitatem in tribus personis indivisam, indissectam laudent ac sentiant.

Α στην καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός· νῦν δὲ παρακαλῶν, νοθετῶν· φυσικοῖς ἐνθυμήμασιν πρὸς τὸν εὐεργέτην τοὺς ἀγνώμονας ἰδηγῶν· αἰσχρὸν εἶναι λέγων καὶ ἱκανῶς ἄλογον, μηδ' ἴσα τοῖς ἀλόγοις κτήνεσι τὸν εὐεργέτην εἰδέναι· τὸν καὶ κτίσαντα τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐθὶς ἡμᾶς τοῦ ἰδίου αἵματος κατακτησάμενον· ἄρτι μὲν ἐπὶ συναγωγᾷ ἀρπάζεται καὶ δικαστήρια καὶ πονηροτάτους κριτὰς, καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ παρρησιάζεται· καὶ ὑπὸ μὲν τῶν μυκτηρίζεται καὶ χλευάζεται· ὑπὸ δὲ τῶν ἐπαινείται καὶ θαυμάζεται· ἄρτι δὲ τὸν νῶτον αἰκίζεται, καὶ ξύλοις συγκόπτεται, καὶ εἰρκταῖς συγκλείεται, καὶ ἀλύσειν ἔστιν ὅτε καλλωπίζεται καὶ σεμνύεται. Καὶ ποτὲ μὲν ἐπιφανείας Χριστοῦ κρείττονος καὶ ἀντιλήψεως, καὶ θαυμασίας τῶν λυπούντων ἀπαλλαγῆς καταξιούται· ποτὲ δὲ θαυματουργεῖ τῷ πνεύματι τὰ παραδοξότατα, καὶ νεκροὺς ἀνίστησι, καὶ χολοὺς ἀναρρώνουσι, καὶ παραλελυμένους τῆ ἐπιπλήσει στερβόποιεῖ τοῦ Ἰησοῦ· ἤδη δὲ καὶ τυφλοῖς ὄραν, καὶ κωφοῖς ἀκούειν, καὶ ἀφώνοις ἐπιτρέπει λαλεῖν.

Ἐὼ λέγειν ὅσας κατὰ ποταμῶν καὶ ἐλῶν (51) τῆ αὐτῆ δυνάμει παρέδειξεν καινοτομίας· τοὺς μὲν τῆς

Simon admirabilis, in orbis discurrens fines velut rota volvens, terram omnem simulacrorum cultu insanientem incendit, sublataque pietati face, procul micantes fidelibus ignes divina prorsus opera accendit. Cunctos namque illuminavit, etc.

Simon admirabilis, splendidissimus præque venerabilis gentium doctor, divinum everriculum, e perditionis profundo cunctos ad Christi capiens fidem, sublimis theologiae veracissimus præco, laute nunc epulis excepit; qui virtutes suas, resque magnificas læto fruentibus convivio apponat.

Edita paulo vitiosiora. Synaxarium nostrum levi sublato mendo, quod initio suffixi, ipsum grave, nonnullisque ab editis diversum, quod præcipue attinet ad commentum illud de sponso nuptiarum in Cana, qui esset ipse Nathanael, sicque Dominum secutus sit: quod proinde nuperæ admodum fidei sit ac leve. Sic ergo habet. Ἀθλητὴς τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Σίμωνος τοῦ Ζηλωτοῦ. Οὗτος ὁ ἀπόστολος εἰς τῶν ἑλῶν (τῶν ἱβ') καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ ὑπερφῶν συνῶν, ὅτε πυρίνων εἶδει γλωσσῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπεφόιτησεν, καὶ τούτου πλησθεὶς, καὶ τὴν γῆν σχεδὸν ἅπασαν διαδραμῶν, πᾶσαν κατέφλεξε τῆς πολυθείας ἀπάτην. Μαυριτανίαν γὰρ καὶ τὴν Ἀφρῶν χώραν διαδραμῶν, ὕστερον ἐν Βριταννίᾳ γενόμενος, καὶ πολλοὺς διδάξας καὶ φωτίσας, σταυρῷ ὑπὸ τῶν ἀπίστων προσπήγνυται, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκεῖ θάπτεται. Οὗτός ἐστι Σίμων ὁ Ναθαναήλ, ὃς ζήλῳ διάπυρος ζηλῶν θεῷ παντοκράτορι, κλήσιν τὴν τρόπον ἐκτήσατο. Certamen sancti Simonis Zelotis apostoli. Hic apostolus cum esset unus ex duodecim et cum apostolis in cenaculo versaretur quando ignearum linguarum specie Spiritus advenit, illoque plenus, ac omni fere peragrato terrarum orbe, impietatis deorumque superstitionis errorem succendit. Mauritania enim et Africa peragratis, cum postea in Britanniam venisset, multosque docuisset ac illuminasset, ab infidelibus crucifigitur, ejusque corpus ibi sepelitur. Hic Simon Nathanael est, qui nempe zelo accensus, Deo omnipotenti zelans, mores ipsos atque indolem, appellationem nactus est. Basilianum Sirleti Menologium, nec ipsum penitus a Cana purum, etsi nuptiarum aut sponsi non meminit. Eodem die sancti apostoli Nathanaelis, qui fuit Simon Zelotes. Hic fuit ex Cana Galilææ, ubi Christus Dominus invitatus ad nuptias aquam in vinum convertit.

βλεθροφόρου ἀνακόπτων φορᾶς, καὶ τοῖς καθήκουσι A
 χώροις ἐπιέναι τῆς διαβάσεως ἐν ὀνόματι παραγγέλ-
 λων Χριστοῦ· τὰ δὲ τῷ αὐτῷ ὀνόματι ξηραίνων, ὡς
 τὰ πρὶν ἄβυσσος βᾶσιμα τοῖς προσοίκοις καθεστάναι·
 ἐὼ ταῦτα, καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ τῶν στοιχείων ὁ θαυ-
 μασιώτατος ἐπιδεικνύμενος· καὶ ὅσα πρὸς εὐεργε-
 σίαν τῶν ἀνθρώπων τερατουργῶν, καὶ τούτοις χώ-
 ρας ὅλας καὶ πόλεις πρὸς τὴν ὑπερφᾶ τοῦ Ἰησοῦ
 διδασχὴν ἐξίστων, τῇ πίστει κατασφραγίζει, καὶ τῆς
 κακῆς συνηθείας καὶ πλάνης καὶ δεισιδαιμονίας ἀρι-
 στῶν, διὰ τοῦ Χριστοῦ προσοικειῶ τῷ Θεῷ· καὶ νῦν
 μὲν τοῖς προκατηχημένοις τὸν λόγον, νῦν δὲ τοῖς ἀν-
 ηκόοις ἐπιδημεῖ· πάλιν ἠπειροῦ μακρᾶς, πάλιν μα-
 κροτέραν κατατολμᾶ πελαγῶν· αὐθις ἀγωνιᾶ, σφα-
 δάζει καὶ τρύχεται, ἔθνεσι δεινοτάτοις καὶ σκληροτά-
 τοις περιτυχῶν· αὐθις δὲ χαίρει καὶ ἀγαλλιᾶται καὶ B
 ἡδύεται, εἰς γαλήνην τὴν χειμῶνα μεταβεβλημένον
 ὄρων, καὶ τὴν ἀγριότητα καὶ ἀπιστίαν εἰς ἡμερό-
 τητά τε καὶ πίστιν μεταποιουμένην.

Ἔστι μὲν ὅτε καθ' ἕνα φωτίζει τοὺς παρατυγχά-
 νοντας· ἔστι δ' ὅτε καὶ πλείοσι κατὰ ταῦτ' ἀνδρά-
 σι καὶ γυναῖξι, πλοοσίοις καὶ πένησιν, ἀρχουσί τε
 καὶ ἰδιώταις νομοθετῶν, κοινὸς πάντων διδάσκαλος,
 ποιμὴν τε καὶ σωτὴρ ἀγαθός, κατὰ τὴν ὁμοιότητα
 δείκνυται Χριστοῦ. Τοιοῦτος ὁ τοῦ ἀποστόλου βίος
 καὶ τρόπος· καὶ ταύτην εἶναι βραχεῖαν ὑπόμνησιν
 τῶν πολυχρονίων αὐτοῦ πόνων καὶ κικροτάτων περι-
 ὄδων

Ἐντεῦθεν πολλὴν μὲν ἠπειρον, πολλὴν δὲ παρ-
 ᾶλιον, καὶ νήσους δὲ οὐκ ὀλίγας τῷ κηρύγματι περι-
 λαβῶν· Ἐκκλησίας τε πλείστας, ἱερέας τε καὶ ἀρ-
 χιερέας ἀφιερωσάμενος Κυρίῳ· καὶ ἤδη τὸ ἔργον
 τῆς ἱερουργίας τοῦ λόγου περαινόμενος, καὶ αὐτῶν
 ἤδη τῶν στεφάνων πλησίον γινόμενος· διαπλεῖ μὲν
 τὸν ἑσπέριον Ὀκεανόν, πρὸς ταῖς Βρετανικαῖς δὲ
 καλουμέναις καταίρει νήσοις· ἃς τῆς ὅλης οἰκου-
 μένης τέλος φασίν· μηδὲ γὰρ ἐπέκεινα γῆν εἶναι,
 μήτ' οὖν τὸ πέλαγος μετ' αὐτάς περατόν.

Ἐκεῖ Σίμων ὁ τρισμακαριώτατος γενόμενος,
 καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας εὐαγγελισάμενος· καὶ
 πολλοὺς μὲν πιστεύσαντας τῷ λόγῳ τῆς χάριτος
 σφραγισάμενος, πλείστας δὲ καὶ παρὰ τῶν ἀντιλε-
 γόντων τῇ ἀληθείᾳ ἐπιβουλάς ὑποσχῶν· τέλος ὑπὸ D
 τῶν τῆς ἀσεβείας συναρπασθεῖς ὑπασπιστων, προση-
 λούται σταυρῷ· τέλος ἀξιὸν τῆς ἐπιθυμίας, καὶ τῶν
 ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου πόνων, τὸν ὑπὲρ ἐκείνου
 δεξάμενος σταυρόν· καὶ τῇ ὁμοιότητι τοῦ πάθους
 δοξάζων αὐτὸν καὶ δοξαζόμενος ἐν αὐτῷ.

Τοίνυν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καθάπερ ἄλλος ἐσταυρω-
 μένος Ἰησοῦς, μετὰ τὰς μακρὰς πρὸς τοὺς παρόν-
 τας τῶν ὄχλων ὁμιλίας, μετὰ τὰς συντεταμένους πρὸς
 Κύριον προσευχάς, τὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶν, τὰς ὑπὲρ
 τῶν ἀπίστων· τῶν μὲν, ὅπως ἐμμένοιεν ἀπαρκενή-
 τοι τῇ ἀληθείᾳ, τῶν δὲ, ὅπως ἐπιστραφεῖεν πρὸς τὸν
 Θεὸν τὴν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα, καὶ πιστεύσαντες σω-

quidem exitiosum inhibet impetum, jubetque in
 Christi nomine iis locis defluere, quibus oppido
 commodum esset; has vero eodem invocato no-
 mine exsiccet, ac quæ prius impervia erant, loca,
 incolis præstat pervia. Mitto hæc, ac quæcunque
 alia vir admirandus adversus elementa designans,
 quæcunque etiam in hominum gratiam illisque de-
 merendis prodigia patrans, atque his provincias
 integras urbesque diviniore Jesu doctrinæ stupore
 suspendens, fide consignat, atque a mala avocatos
 consuetudine, erroreque ac superstitione, per Chri-
 stum Deo conciliat: ac nunc quidem ad eos se con-
 fert, qui jam doctrinæ auditum acceperant, nunc
 autem ad eos qui ejus nihil audierant. Rursus lon-
 ga continentis, longiora æquoris atque pelagi per-
 tentata spatia. Rursus animi anxius mœstusque et
 moræ impatiens est et discruciat, in ferissimas
 gentes ac durissimas incidens; rursusque gaudet
 et exultat ac jucundatur mutatam tempestatem in
 tranquillum videns; ferinosque et incredulos mo-
 res in lenitatem conversos et fidem.

Quandoque singulos qui adirent illuminabat,
 quandoque vero etiam pluribus simul viris ac mu-
 lieribus, divitibus ac pauperibus, magistratibus et
 privatis documenta tradens, universis communis
 magister, Pastorque ac servator bonus, Christi
 exemplo epitebat. Talis apostoli vita moresque:
 hicque brevis commentarius eorum laborum, quos
 longos annos desudavit, molestissimorumque illius
 itinerum.

Hinc multam continentem et maritima, insulas-
 que non paucas prædicatione complexus pluribus-
 que Ecclesiis et sacerdotibus ac episcopis Domino
 consecratis; jamque sacræ verbi functioni colopho-
 nem imponens, ac ipsas e propinquo coronas salu-
 tans, occiduum Oceanum navigat, atque ad insulas,
 quas Britannicas vocat. Has vero, universi orbis
 terrarum oras extremas esse ferunt; neque quod
 deinceps est, pelagus posse superari.

Illuc Simon beatissimus cum venisset, ac verita-
 tis sermonem annuntiasset, multosque verbo gra-
 tiæ credentes consignasset: sed et ab iis, qui ve-
 ritati contradicerent, multis appetitus insidiis esset,
 ad extremum corripientibus impietatis patronis,
 cruci affigitur; dignum scilicet cupiditatis finem,
 ac laborum crucifixi causa susceptorum, illius gra-
 tia reportans repositam crucem; passionisque si-
 militudine tum ipsum clarificans, tum in ipso cla-
 ritate nactus et gloriam.

Igitur in crucem velut alter Jesus sublatus, post
 longa ad astantes turbas colloquia; post contentas
 ad Deum preces, in fidelium gratiam, et infidelium;
 priorum, ut immoti in veritate perseverarent;
 aliorum, ut ad Deum sortem vivum converteren-
 tur, ac fide salutem consequerentur²². Post hæc,
 inquam, a mundo quidem et a corpore penitus ex-

²² Psal. xli, 5.

cadens, in se vero totus conversus, seque medio, in eum, in quem per fidem semper commigrabat; corpus quidem velut quasdam faeces ponit, qui carnis pridem indumento emortuus esset; velut autem levi penna ac caelipeta spiritu in caelos sublatus, videt sibi caelestes apertas januas; videt et clare Filium sedentem a dextris paternae majestatis: ipseque cunctis illis mentium sanctorumque stipatus agminibus, mystice ac qua nemo verbis explicet ratione, ad supremum omnium regem adit cum exultatione; ipsumque facie ad faciem natus, ac illi eximie laudis cantico defunctus, Jesuque dextera, corona gloriae donatus: nullis denique verbis explicabili apparatu atque honore susceptus, supremis primisque coaptatur atque unitur Dei filiis.

Hoc tibi, divine Verbi ac eloquentissime discipule, hoc longorum laborum, quos magistri causa Jesu daveras, dignum praemium; ut videlicet illi ipsi copulareris, ac sicut eum clarificaveras super terram, sic cum eo in caelis clarificareris: ac sicut excellenti quadam ratione passionum socius extiteras, sic ejusdem cum eo regni particeps efficereris.

Salve sis igitur, Deo beatissime summeque venerabilis Simon, obedientiae nomen (hoc enim ejus significatum) digne Deo laudanda res digne amabilis, atque angelis quidem aemulanda, tremenda vero daemionibus; ac fidelibus quidem venerabilis et amabilis, infidelibus vero molesta et aversabilis.

Salve sis, Christi aemulator ferventissime ac gnativissime, tanto Phines illo, Eliaque et Elisaeo; ac prophetis eo nomine laudem habentibus, divino zelo superior, quanto Christi schola ejusque discipuli partibus, majorem Dei notitiam majoremque fidei fervorem adeptus, majoris quoque fervoris sinceritatem studiumque boni praestandi gratia contulisti.

Gaude, quod tua ipsius opera honestata, quam in terra nactus fueras, patria; illamque penitus supergressus, rationes tuas, velut caelestis filius in caelum transtuleris, Sionemque Dei Metropoli vera cognita patria, Sionites potius, quam Canites appellari merueris: qui nimirum sicut patrem patre, hereditatemque hereditate, atque fratres fratribus, sic et patriam patria, mortaliaque et fluxa, iis quae stabilia sunt ac incorrupta, sapienti consilio commutaveris²².

Salve sis, Patris quidem minister; dispensator vero mysteriorum Filii, ac Spiritus famule: sive, Patris quidem praeco ac minister; Filii vero, testis et apostole; Spiritus denique discipule ac scriba;

²² Joan. II, 1; Jos. x:1, 28.

(51) 222 audivit.

Α θῶσιν· μετὰ ταῦτα γοῦν, τοῦ κόσμου μὲν τέλεον καὶ τοῦ σώματος ἐξιστάμενος, πρὸς ἑαυτὸν δὲ συννενοκῶς ὄλος, καὶ δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν, ἐν ᾧ διὰ πίστεως ἦν ἀεὶ μεθιστάμενος, ἀποδιῦλλίζεται μὲν καθάπερ τοῦ σώματος, πάλαι τὸ σάρκινον φόρημα νενεκρωμένος· οἷα δὲ πτερῶν κούφῳ καὶ οὐρανοπόρῳ τῷ πνεύματι διαιρούμενος εἰς οὐρανοὺς, ὁρᾷ μὲν τὰς οὐρανίας ἀναπεπταμένας αὐτῷ πύλας· ὁρᾷ δὲ καθαρῶς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκ δεξιῶν τῆς Πατρῴας μεγαλωσύνης ἰδρυσμένον· καὶ αὐτὸς ὑπὸ πάσης νοερᾶς καὶ ἀγίας δορυφορούμενος; ταξιαρχίας, πρόσκειται μυστικῶς καὶ ἀρρήτως τῷ τῆς δόξης ἐν ἀγαλλιάσει Παμβασιλεῖ· καὶ αὐτῷ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐντετυχηκῶς καὶ ὑπερφῶς αὐτὸν ὑμνηκῶς· καὶ τῷ στεφάνῳ τῆς δικαιοσύνης παρὰ τῆς δεξιᾶς ἐστεφανωμένος τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἀρρήτου δεξιώσεως καὶ τιμῆς καταξιωθεὶς, τοῖς ἀνωτάτω καὶ πρώτοις τοῦ Θεοῦ συναρμόζεται καὶ συνενοῦται παισίν.

Τοῦτό σοι, θεσπέσιε τοῦ Λόγου καὶ λογιώτατε μαθητά· τοῦτο τῶν μακρῶν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόνων τὸ γέρας ἀντάξιον, αὐτῷ ἐκείνῳ συναφθῆναι· καὶ ὡς περ ἐδόξασας αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτως ἐν οὐρανοῖς αὐτῷ συνδοξασθῆναι· καὶ ὡς περ τῶν παθημάτων ὑπερβαλλόντως ἐκοινωνήσας, οὕτω καὶ τῆς αὐτῷ βασιλείας συμμετασχεῖν.

Χαῖρε τοίνυν, ᾧ θεομακαριστότατε καὶ τιμιώτατε Σίμων, τὸ τῆς ὑπακοῆς ὄνομα· τοῦτο γὰρ ἡ σημασία· τὸ ἀξιεπαίνετον Θεῷ πρᾶγμα καὶ ἀξιοπόθητον· καὶ ἀγγέλοις μὲν ζηλωτὸν, δαίμοσι δὲ φρικτὸν· καὶ πιστοῖς μὲν αἰδέσιμον καὶ ἐράσιμον, ἀπίστοις δὲ βαρὺ τε καὶ ἀποτρόπαιον.

Χαῖρε, Χριστοῦ ζηλωτὰ θερμότατε καὶ δραστήριε· τοσοῦτῳ τῷ θεῷ ζήλῳ τὸν Φινεὲς ἐκείνων, τὸν Ἰλλίαν, τὸν Ἐλισσαῖον, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτῳ μακαριζομένους ὑπερβάλλων τῶν προφητῶν, ὅσῳ τῷ μαθητεῦσαι Χριστῷ πλεονος θεογνωσίας καὶ θερμότηρας τῆς πίστεως εὐμοιρηκῶς, θερμότεραν καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ προθυμίαν κατενήνοχας καὶ σπουδῆν.

Χαῖρε, εἰτι δι' ἑαυτοῦ σεμνύνας τὴν πατρίδα τὴν ἐπὶ γῆς, τῆς μὲν τέλεον ὑπερανέστης, τὸν οὐρανὸν δὲ, ὡς οὐράνιος ᾤκησας παῖς· καὶ Σιών, Θεοῦ τὴν μητρόπολιν, πατρίδα ἀληθῆ ἐγνωκῶς, Σιώνίτης μᾶλλον ἢ Κανανίτης ἀξίως προσηγόρευσαι· ὡς περ πατέρα μὲν πατρός, κληρὸν δὲ κλήρου, ἀδελφοὺς δὲ ἀδελφῶν, οὕτω καὶ πατρίδα τῆς πατρίδος, τὰ ἐπίκτρα καὶ λυόμενα τῶν ἐσώτων καὶ ἀκηράτων ἐχεφρόνως ἀμειψάμενος.

Χαῖρε, τοῦ Πατρὸς μὲν ὑπηρέτα, οἰκονόμη δὲ μυστηρίων τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος λειτουργέ· ἢ, τοῦ μὲν κήρυξ καὶ διάκονε· τοῦ δὲ μάρτυς καὶ ἀπόστολε· τοῦ δὲ μύστα καὶ γραμματεῦ· τῆς μισθ;

θεότητος ὁμοσταΐ τῶν τριῶν ὑποστάσεων μυστολέκτα καὶ θεωρητά.

Χαίρε καὶ κατατέρπου, ὅτι συμμασιλεύσεις εἰς αἰῶνας Χριστῷ, καὶ ἐπὶ θρόνου δόξης σὺν αὐτῷ καθῆῃ, τιμῆς ἀφάρτου πληρούμενος καὶ λαμπρότητος· ἀλλὰ μηδὲ τῆς ἡμῶν βραχύτητος ἐπιλέλησο· μέμνησο δὲ τῆς ὀλίγης ταύτης, ᾧ τρισμακαριώτατε, προσλαλῆς, καὶ ὡς τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ μιμητής, πλουσίᾳ χειρὶ τῆς προθέσεως ἀντάμειψαι· καὶ τῇ εὐθείᾳ τοῦ Ὑψίστου συμβίβασον ἕδῳ· καὶ ταῖς ἐκετηρίαις σου, κατεύθυνον ἐν αὐτῇ, καὶ ταῖς ἐπισκιάσεσι κατάρτισαι κατ' αὐτήν, καὶ τελείους Θεοῦ θελήμασι, καὶ ἀγαθοῖς ἐνευδοκιμηκότας πρόσδεξι ἡμᾶς ἐπὶ τέλους, θαυμάσιε Ζηλωτά! εἰς τὰς μακαρίας τοῦ Πατρὸς ἐν ἀγαλλιάσει μονᾶς· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ παντεφώημον ἀπόστολον Ἰούδαν τὸν Θαδδαῖον (52).

Ὁ μὲν μακάριος Ἰακώβ ἐκεῖνος ὁ καὶ Ἰσραὴλ, ἐπὶ τέλει ποτὲ τοῦ βίου γενόμενος, καὶ τοὺς υἱοὺς

(52) Quem *Judam Jacobi*, Lucas vocat vi, 15, et Act. i, 13, liquei Matthæum x, 3, et Marcum iii, 18, *Thaddæum* dicere, sicque utroque loco habet Vulg. Qui tamen exstat Græcus Matthæi textus, καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, *Et Lebbæus, qui appellatus est Thaddæus*. Nec aliter reliqui interpretes, Syriac., Arab., Persic., Æthiop., legisseque Hieronymum declarat, quod in *Nom. Hebræis* apud Matth. meminit. *Lebbæi, corculum* interpretans; quæ et clara derivatio est. Eo nomine vocatus Romæ P. Nasicæ. Plinius *Corculos* nominatos refert, qui sapientia præstarent. Unde vero tanta hæc nominum varietas, sicque Lucas *Judam* maluerit, Matthæus *Lebbæum*, cognomento *Thaddæum*: Marcus solum *Thaddæum*, haud facile reddi ratio possit. Quod enim Hugo Grotius affert de concursu litterarum τοῦ τετραγραμμάτου, quem quidam Judæi vitarent, esseque idem nomen, quod sic Lucas vetuste extulerit, procul a vero abhorrere videtur. Quanta enim horum nominum affinitas, ut idem nomen censi possint; vel quæ invidia nominis Juda, sicut triti in Scriptura, ut religio esset ullis Judæis, reverentia τοῦ τετραγραμμάτου illud pronuntiare? At Ἰῆδας ipse proditor Judæ nomen sic sanctum, universim sædare non potuit, etsi forte aliqui, ne vel proditoris meminisse viderentur, sic *Lebbæum Thaddæum*que vocitarent, quod Matthæus Marcusque secuti sint. Lucas vero Judæ nomen expressit, adjuncto, ὁ τοῦ Ἰακώβου, ut ejus nobis prosapiam aperiret: ac bene Vulg. *Judas Jacobi*; videnturque mihi limites probi interpretis excessisse, Syriac., Persic., Arab. qui *Judam Jacobi filium* reddiderunt (etsi illa vox atque additum, Hebræorum ritu ita accipi solet) quod præcipue Judas ipse se Jacobi fratrem dicat initio suæ epistolæ, hincque in Evangeliiis sub Judæ nomine clarus sit, quod inter fratres Domini numeretur, inter quos Jacobus quasi major, ac defuncto patre quasi paterfamilias, toti nomen familiæ daret. Unde et plurium veterum sententia est, quam Mariam Jacobi vocant reliqui evangelistæ, ipsam esse quam Joannes Mariam matrem Jesu nuncupat, cui sententiæ novissime accedit Vossius non tam veterum auctoritate, quos nullos refert, cum licuisset Hesychem et alios, quam quod ita sibi colligere videatur ex Evangelio; et quod defuncto Josepho, ejus omnes liberi in

A unius deitatis laudator; trium personarum sacer vates ac spectator.

Salve sis et lætare, quod Christo in æternum contregnabis, ac cum eo in sede majestatis sedebis, immenso plenus honore et claritate. At, ne nostræ quidem exilitatis obliviscaris; sed memineris, vir beatissime, exiguæ hujus allocutionis; velutque Dei supra quam boni imitator, locupletæ manu hujuscæ vices propositi redde, rectæque Altissimi viæ admovens, in ea supplicationibus tuis dirige, exque ejus rationibus obumbrando perfice; perfectisque ac bonis Dei voluntatibus præclare functos, in beatas tandem nos Patris mansiones, admirando Zelotal in exultatione recipe: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XIII.

Laudatio sancti et celebratissimi Judæ Thaddæi apostoli.

Beatus ille Jacob, qui et Israel, cum in extremis quandoque constitutus filiis bene precaretur; quin-

una familia, sub ejus quasi tutela essent, præstante sic reliquis Jacobo, quidquid Abdias omnium minimum dicat, quem unum Joseph ex altera uxore sustulerit: quanquam non desunt etiam ex Græcis, qui hanc sententiam de Matre Jesu, ipsa dicta Maria Jacobi, serio impugnent, in quibus mihi productus Georgius Nicomed. *Orat. de assiduitate sanctæ Mariæ ad sepulcrum*. Ut ut sit, vocatum Judæ patrem Jacobum, non satis liquet, nec ejus nobis plene fidem isti interpretes præstare possunt, quod ipse Judas Lucæ vocem videatur potius de fratre exposuisse. Nec movere debeat, quod Hugo Grotius existimet additum esse a scribis, quod ita dicitur, ἀδελφός δὲ Ἰακώβου· qua enim facilitate, inani conjectura, illi dicitur, eadem rejicitur; quod nulla varietate codices habeant, ejusque gravis testis Origenes sit in Matth. xiii. ubi laudata Judæ epistola, quod *paucorum quidem versuum, sed plena efficacibus verbis gratiæ cælestis*, sic ait in principio dicere, *Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi*. Quæ certe majora sunt ad epistolam Judæ apostolo ac fratri Jacobi vindicandam, quam suppressum nomen apostoli, aut quod vexata Carpocratiana hæresis videatur, ac si qua ejusmodi sunt, ad illi abrogandam. Apostoli nomen quandoque modestia suppresserat; satisque Judas expressit, quod se fratrem Jacobi dixit, quasi exponens, quod in apostolorum catalogo semel et iterum Judas Jacobi dictus fuit, atque hinc δεσπότης, quasi ex Dominica stirpe et vere apostolus, qui duplex illi titulus præaugustus. Ipsa falso nomine Nicolaitarum hæresis ejusque turpia satis erant, ut sic Judas exagitaret, in quibus præiverant ipsa Carpocratiana. Quod si illis freti interpretibus, sicque usitata Hebræorum phrasi, admittamus Judæ patrem Jacobum dictum fuisse, perinde ac illius fratrem (Jerosolymorum scilicet antistitem et fratrem Domini), in promptu erit, cur hic alter Jacobus et Jacobi filius dictus sit Marco μικρός, *Parvus* seu *Minor*, nempe comparatione ad patrem, quomodo Theodosius Minor, Magni Theodosii filius. et sic passim alii, justa inter duos comparatione, quam poscit Hieronymus, nec bene ipse assignat cum Jacobo Zebedæi, quem Scriptura nunquam aliter quam ex patris nomine ab altero Jacobo et collega seu coapostolo distinxit, ac nec ullus veterum. Mo-

imo eventura per singulas tribus spiritu vaticinaretur, ita pronuntiavit: *Juda! te laudent fratres tui. Manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum;* ad-

deste satis Origenes, exceptis quæ ex illo retulimus, nihil præterea de Juda et Joseph (qui sic fratres Domini cum Jacobo et Simone dicantur), conperitum se habere profitetur: ipseque Nicetas, nulla se Acta vidisse ait. quibus res Simonis continerentur; quem proinde latuerunt illa Abdixæ de martyrio in Perside cum Simone, ipsa plane spuria, ac reliquorum traditioni adversa.

Hieronymus, non tam forte memoriæ lapsu quam nimia Origenis assecutione, quem sic Lucas distinguit. *Simonem Zelotem*, quasi Matthæi Hebræam vocem *Cananites*, exponendo, *Judam Zelotem* ad fastidium usque obtrudit. In c. iv, Epist. ad Gal.: *Bonum zelum legimus Phinees, Eliæ, Muthatiæ et apostoli Judæ.* Adversus Helvid.: *Judas Zelotes*, in alio Evangelio *Thaddæus* dicitur. Sed et Matth. x in catalogo duodecim apostolorum, Thaddæum apostolum facit, ipsum qui a Thoma Edessam missus est ad Agbarum seu Augarum regulum, cum Eusebius, ex quo mutuatus est, l. i, c. ult. et penult. aperte dicat unum e LXX fuisse: ut plane non decebat apostolum, qui nullo superior esset, sui ordinis atque æqualem apostolum mittere. Quare non immerito Henr. Valesius Eusebii doctus interpretis expostulat; fidemque ac diligentiam majorem in viro desiderat. Ut existimem Hieronymum secutum Origenem, sic passim vocando *Judam Zelotem*, qui Scripturæ phrasi sit *Judas Jacobi*, suadet Origenis locus tract. xxxv, in Matth. ad eum locum, *Jesum Barrabam, an Jesum qui dicitur Christus. In multis*, inquit, *exemplaribus non continetur, quod Barrabas etiam Jesus dicebatur, etc.* Quibus elevat eam lectionem, quod nomen Jesu non videatur ulli majorum commune; sicut in aliis nominibus invenimus justorum, ut ejusdem nominis inveniantur etiam iniqui, ut puta *Judas apostolus, Zelotes, et Judas patriarcha, et Machabæus Judas, omnes laudabiles: sed Judas proditor.*

Sed et Græcorum Menæa nec ipsa forte omnis labis pura. Nam quod utrumque Thaddæum (et apostolum et discipulum unum ex LXX) Edessam profectum volunt, ibique prædicasse et curasse Augarum, ablato quod ei lepræ erat reliquum (ab accepta nimirum Domini epistola) palam confundunt, reliquis distinguunt. Crasso errore in Synax. edito 19 Junii, Οὗτος ἐν μὲν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίῳ καὶ ταῖς Ἠράξειν, Ἰούδα, ἐπονομάζεται. Εὐμενὴς ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν. Nec enim Græci Judæ Evangelium noverunt, vel aliud quam Lucæ, in quo Judas dictus sit, uti etiam in Actibus, eodem Luca scriptore. Sed præstat Tilianum nostrum Synax. illo purius auctiusque, quo epistolæ Judæ illustre testimonium habetur, hic loci representare: Μνήμη τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰούδα, ἀδελφοῦ κατὰ σάρκα χρηματίζοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅς ἦν υἱὸς Ἰωσήφ τοῦ μνηστοροῦ, καὶ ἀδελφῆς Πακώβου τοῦ ἀδελφοῦ θεοῦ γνήσιος κατὰ φύσιν. Οὗτος παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν σύμπαντα κόσμον πεμφθεὶς, τὴν σωτηρίαν καταγγέλλει τοῖς ἔθνεσι, καὶ πολλοὺς τόπους διαμειψάμενος, καὶ πολλὰς πόλεις καὶ λαοὺς εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ χειραγωγῆσας πίστιν, εἰς τὴν Μέσην τῶν ποταμῶν παραγίνεται, ἐκκλησίας ἐκείθεν καταφυτεύσας, καὶ τοῖς ὁμόροις ἔθνεσι τὸ Εὐαγγέλιον κηρύξας, καὶ τὴν Ἐδессινῶν καταλαμβάνει, καὶ τῷ Λυγάρῳ περιτυχῶν, καὶ τοῦ συνέχοντος πάθους ἐλευθερώσας αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀπίστων ἀναρτηθεὶς ἐν Ἀράτ τῇ πόλει θνήσκει. Ὅς ἔτι περιῶν ἅπασιν ἀνθρώποις θεόπνευστος καὶ πολλῶν δογμάτων ἔμπλεων ἐπιστολὴν ἐπιστεῖλας, πλείους θανῶν ἢ ζῶν δι' αὐτῆς ἐπιστρέφει πρὸς θεοσέβειαν. *Memoria sancti apostoli Judæ, fratris Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. Fuit hic filius Josephi*

A εὐλογῶν μᾶλλον δὲ πρόβῳησιν τῶν κατὰ φύλην ἐκάστην ἀποδησομένων τῷ πνεύματι ποιούμενος, Ἰούδα! σὲ ἀνέσασσαν, προηγόρευσεν, οἱ ἀδελφοὶ σου.

S. Mariæ sponsi, verusque natura frater Jacobi fratris Dei. Hic ab ipso Christo in mundum universum missus, salutem annuntiat gentibus, variisque peragratis locis multisque urbibus ac populis ad Christi fidem adductis, in Mesopotamiam venit; atque ibi plantatis Ecclesiis; prædicato Evangelio finitimis gentibus, Edessam quoque venit, Augaroque locutus, et cum morbo quo tenebatur, eum liberasset, ab infidelibus suspensus telisque confossus in Arat moritur. Cum in humanis adhuc versaretur, divini Spiritus afflatu digesta multisque decretis plena, cunctis hominibus conscripta Epistola (catholica 1), plures per eam vita functus ad pietatem convertit, quam vivus. Consentit earum gentium traditio de Judæ martyrio in Armenia. Thaddæum unum ex LXX requievissse Beryti tradunt 21 August., ubi perinde Edessam lustraret, et Augarum a reliqua lepra mundasset, ipsumque baptizasset, ac deinde in Mesopotamiam intrasset, Syriamque prædicatione peragrasset, quæ nemo non videt, alia ex aliis transcripta esse. Quod Thaddæum, qui et Lebbæus, vocant, dicas Menæorum Synaxariique auctores eum respexisse, qui sic apud Matthæum dicitur, ac velut ille alius a Juda Jacobi Lucæ significetur; quod est valde absurdum. Non enim alium Matthæus et Marcus, alium Lucas texuerunt τῶν ἱβ' catalogum, vel ei alius alios inseruerunt; ipsique diserte suum illum Thaddæum unum e LXX dicunt, hominem Edessenum, etsi Hebræum; qui Joannis primum, tum Christi discipulus fuerit, ac sic patriam suam curaverit, cujus forte labores Thaddæus alter sive Lebbæus, ipse Judas Jacobi, ibi absolverit. Ac num ab illo sibi nomen illud asciverit, vel ipse ab eo apostolus ita dictus sit, velut a Sergio Paulo, Paulus, qui antea Saulus, quod eum peculiarius instituerit, et quasi operis vicarium ac alium se in Christo habuerit? Liceat ita divinare, dum certiora et integræ fidei monumentis occurrerint: quæ cum antiquos defecerint, non facile possunt nobis suppetere. Liqueat tamen, et recentiori probatum periculo est, prodesse plurimum ad ponenda fidei fundamenta, si quis indigena probe ea instructus, suis magister et doctor præficiatur, velut Clemens Romæ, Areopagita Athenis, et forte Ananias Damasci, aut etiam Joannes Senior Ephesi, aliique. Miserint itaque vel Thomas, vel Thaddæus, Thaddæum Edessenum Edessam; jam Christi discipulum, et secundi ordinis apostolum, utilemque in ea operam posuerit, quem ipse postea Thaddæus apostolus primi ordinis secutus sit, cœptaque discipulo absolverit, majorique luce prædicationis apud Syros et finitimas Edessæ nationes offenderit, cujus rei causa sic martyrium fecerit. Et certe Menæa quasi exordium prædicationis Thaddæi discipuli Edessam faciunt; quem et reliquum lepræ nigre, quod Augaro ejus urbis regulo hærebat, abstulisse aiunt: sinem vero prædicationis apostoli, qui Augarum morbo liberaverit, non lepram sustulerit, sive idem sive potius aliusque regulus sit, ut erat nomen commune ejus gentis principum. Venerit itaque Thaddæus apostolus et Judas curatum sic laborantem Edessenum regulum, susceptamque in ea urbe fidem opera roboratum, quo præstito in Ararat veniens Christi victima occisus sit. Atque in hunc modum conciliare licebit, quæ in speciem videantur dissidere. Nicetas, ipse caute Menæorum venam sequitur. De curato Augaro maluit tacere, quod unius putavit Thaddæi discipuli, habuitque ex historia Eusebii: quem sequatur, cui nostra hæc conciliatio non placuerit.

Δι χεῖρες σου ἐπὶ νότου τῶν ἐχθρῶν σου· προσκυνήσουσί σοι υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου, καὶ ὅσα τῆς εὐλογίας ἐξῆς. Ἄ πάντα κατ' οὐδὲν, ἢ μικρῶς ἐκείνῳ συνέβαινε· ἐναργῆ δὲ τὴν ἐκβασιν καὶ τρινεστάτην, ἐπὶ τῷ ἐξ Ἰούδα μέλλοντι φῦναι Χριστῷ, τὰ τῆς προφητείας καταδέδεται.

Οὗτος γὰρ ὁ ἀληθινὸς Ἰούδας, ὁ τῷ Πατρὶ, τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος σημασίαν, ἐξομολογούμενος· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τούτῳ γνησίως καὶ πιστῶς μαθητιῶσιν. Οὐ γὰρ ὅσοι ψιλῆς μεταποιῶνται τῆς προσηγορίας, ἀξιοπρεπῶς ἀνκληθεῖεν Ἰουδαῖοι. Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ, φησὶν, Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ. Ὅσπερ οὐδὲ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ' οἱ πρὸς μόνην Θεοῦ τὴν ἐλπίδα διὰ πίστεως ἀνατεινόμενοι (τοῦτο γὰρ τὸ ἔργον τοῦ Ἀβραάμ)· καὶ Θεόν, ὡς ἐφικτόν, ὀρᾶν ἀξιούμενοι· τοῦτο γὰρ Ἰσραὴλ. Οὗτοι καὶ νόμον τηροῦσι τῆς περιτομῆς· οὐ τὸν ἐν γράμματι καὶ σκιᾷ, ἀλλὰ τὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, ἐν τῇ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἀπεκδύσει ἢ νεκρώσει. Οὗτοι νόμῳ στοιχοῦντες, καὶ ἀδιαλείπτως ἐξομολογήσει καὶ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ἐν τῇ τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου ἀναλήψει ἢ ἀνακαινώσει.

Ὅσπερ οὖν πάσης ἐνεργείας θεοτελοῦς, πάσης ἀρετῆς, πάσης χάριτος ρίζα καὶ πηγάδα πέφυκεν αἰτία Χριστός· δευτέρως δὲ κατ' ἀναλογίαν τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητος, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ κοινωνοὶ καθεστᾶσι τῶν αὐτῶν· οὕτω καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐξομολογήσεως προηγουμένως μὲν τῷ διδασκάλῳ, κατὰ τὴν ἐξ ἐκείνου δὲ μέθεξιν καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐνθεωρεῖται· τοῖς τ' ἄλλοις πᾶσι, καὶ πρὸ αὐτῶν τῷ καὶ προσηγορίαν προνοία κρείττονι τὴν πρᾶξιν αὐτὴν κληρωσάμεν.

Αἰνέσωμεν τοιγαροῦν Ἰούδαν, κατὰ τὴν τοῦ πατριάρχου προφητείαν· τὸν τῆς ἐξομολογήσεως ἐπώνυμον. Αἰνέσωμεν καὶ προσκυνήσωμεν τὸν ἀξίως τοῦ Ἰερου ὀνόματος πολιτευσάμενον· τὸν ὡσπερ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, οὕτω καὶ ταύτης ὑπερβαλλόντως κεκοινωνότα Χριστῷ· τὸν θερμότατον τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην δοκιμώτατον, καὶ τὴν γνῶσιν τελειώτατον μαθητὴν· τὸν τῆς ὑψηλῆς τῶν ἀποστόλων καὶ Ἰερᾶς δωδεκάδος συμπληρωτὴν. Αἰνέσωμεν, οὐ τὸν Ἰσχαριώτην· μακρὰν γὰρ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς εὐλογίας, ὅτι ἠγάπησεν κατάρην, καὶ ἦλθεν αὐτῷ· ἀλλὰ Ἰούδαν, τὸν ἀμφοτέρωθεν περιδλεπτόν τε καὶ εὐγενέστατον· ἔκαὶ τοῖς φυσικοῖς, καὶ τοῖς ὑπὲρ φύσιν πλεονεκτήμασιν ὑπερφυῶς λαμπρυνόμενον καὶ καλλωπιζόμενον· τὸν κάτω μὲν ἐπὶ γῆς, ἔχγονον μὲν Ἰωσήφ, Ἰακώβου δὲ ἀδελφόν· ἀνω δὲ, παῖδα μὲν Θεοῦ, σύγγονον δὲ Χριστοῦ. Τὸν ἀπόγονον μὲν τοῦ βασιλέως Δαβὶδ· συγγενέα δὲ κατὰ σάρκα Χριστοῦ· εἰπερ δὴ καὶ Ἰωσήφ αὐτὸς ὁ πατήρ, συγγενῆς τῇ μνηστῇ καθίστατο Μαρίας. Τὸν ἐγγυῆ μὲν περιφανῆ, καὶ λαμπρὰ κεκτημένον τὰ τῆς δικαιοσύνης ὑποδείγματα· οὕτω δὲ παρευδοκιμηκότα καὶ

A *rent te filii patris tui*¹⁵, et quæcumque sequuntur in benedictionibus. Quæ omnia nihil, aut parum illi acciderunt; clarum vero et apertissimum in Christo, qui ex Juda ortus est, in eum modum prædicta eventum habuerunt.

Hic enim verus est Judas, qui Patri, qui in cœlis est, pro eo ac nomen sonat, confitetur: neque is solum, sed et omnes qui ejus vere ac fide discipuli existunt. Nec enim qui nudam vindicationem, congrue digneque Judæi vocitentur. Non enim qui in manifesto Judæus est, sed qui in abscondito. Quemadmodum neque omnes qui ex Israele, hi sunt Israelitæ; neque quia semen sunt Israel, omnes filii¹⁶; sed qui per fidem in solam Dei spem animis intendunt (hoc enim opus Abrahæ) ac qui Deum, quoad concessum est, merentur videre (id enim sibi vult Israel), hi legem quoque circumcisionis servant, non ejus quæ in littera et umbra est, sed quæ in spiritu et veritate, in exspoliatione seu mortificatione veteris hominis: qui nimirum legem sequuntur, ac indesinenter confessioni et orationi assidui sint, in assumptione novi hominis seu illius renovatione¹⁷.

Quemadmodum igitur divinæ omnis operationis, omnisque virtutis et gratiæ Christus radix, fonsque ac auctor existit; secundis autem partibus pro rata cum eo similitudine, hi quoque qui ex illo sunt, eorundem et ipsi socii ac consortes existunt: sic quoque confessionis vis, primo quidem principaliusque in magistro, ex illo autem etiam in discipulis participata ratione noscitur; tum reliquis omnibus, tum præ illis singularique excellentia, in eo qui diviniore providentia rem ipsam appellationem est consecutus.

Laudemus igitur Judam, juxta patriarchæ vaticinium; illum scilicet qui ex confessione nomen sit mutuatus. Laudemus et veneremur eum, qui digne pro sacri nominis ratione vitam instituerit; qui sicut reliquas virtutes, sic hanc quoque excellenter cum Christo communem habuerit; ferventissimum utique fide, et dilectione probatissimum, scientiaque perfectissimum discipulum, qui sublimem sacramque complevit duodenarium apostolorum chorum. Laudemus, non Iscariotem (procul enim is est a benedictione; quippe qui dilexerit maledictionem, et venit ei) sed Judam utrinque spectabilem ac nobilissimum¹⁷; tum scilicet naturalibus dotibus, tum quæ natura superiores sunt, eximie clarum atque ornatum. Ad terrenam quidem prosapiam quod attinet, Josephi filium ac Jacobi fratrem; quod autem ad cœlestem, Dei filium ac Christi fratrem, nepotem quidem Davidis regis, ac Christum agnatione carnali contingentem; siquidem et Joseph ipse parens, ejuscemodi sanguinis necessitudine Mariam sponsam contingebat: propinquis quidem illustrem, et qui clara justitiæ

¹⁵ Gen. xlix, 8. ¹⁶ Rom. ii, 28; Rom. vii, 6.

¹⁷ Joan. viii, 59; Colos. ii, 11. ¹⁸ Psal. cviii, 18.

exempla nactus esset, sicque illa majori virtutis claritate vicisset, iisque præcelluisset, ut non tam ipse illorum, quam illi ejus longe fulgoribus honestarentur ac prænerent.

Hunc et in typum sanctæ ex Judæis collectæ Ecclesiæ assumptum esse existimo. Quia enim futurum erat, ut gens Judaica duabus scissa partibus, altera quidem necessitudine Deo adjungeretur, altera repelleretur; hinc quidem per fidem justificata, inde incredulitatis causa damnata; utque pars altera superædificaretur super fundamentum apostolorum et prophetarum, altera instar ramorum aridorum et inutilium a sancta radice effringerentur¹⁸; excisæ quidem Synagogæ typus proditus est nefandus ille proditor; sanctarum vero Ecclesiæ reliquiarum saluti deditarum typus enituit beatissimus Judas, quem impræsentiarum laudamus. Ac sicut ille ob peccati summam nequitiam devinctus devotusque diabolo, his qui sequuntur, in interitum præit; sic iste perfecta justitia Christo copulatus, ad salutem supra quam perfectam, eos, qui illi comites adjungantur, ducit.

Quandoquidem igitur ancipitem vocis significationem distinximus, ac quod vulgo rudibusque abhorere videbatur, nominis explicatione deterimus, age, quæ ad sanctum hunc Judam spectant, quem admodum ipse nobis cœlitus illuxerit, consideremus; ab ejus quidem minutim narranda vita supersedentes, apostolicique laboris periodo, necnon prædicationibus et miraculis omissis (quod neque ullos hactenus hæc complectentes nanscisci licuerit commentarios) apostolicis eum laudibus velut rosarum floribus aliorum more coronantes, tum gratia illi fecerimus, tum amica valde atque accepta, his, qui veri amantem auditum prætendunt; ut qui ex communibus omniumque sensu receptis rationibus, veritatis discipulo laudationem contexamus.

Ejus itaque ab initio vitæ ratio ac educatio sancta dubio procul justaque et bona. Bona enim ex radice, bonæ indolis ortum germen est: ac sub parente justo sobrioque, sobrie justeque justus filius erudiebatur ac instituebatur¹⁹. Quapropter omnes sæculi vanitates et insanias falsas devitabat: hoc cavens, ne ingenui magnique ejus animi vis caducis rebus ex libidine addicta, corrumpere: totus vero in se conspirans ac sibi studens, legisque meditatione institutus, atque mandatorum documentis excultus ac magnifice præexercitatus, non minus mentis habitu, quam corporis statura quotidie crescens, profectu augebatur.

Quia igitur ipse quidem prædologo lege hactenus custoditus, ad mensuram ætatis tum corporalis, tum animi provexerat; magnum autem gratiæ lumen Sol justitiæ, unigena paternæ substantiæ figura, mortali jam massa per castissimam ac virgina-

A περιουσία τῆς ἀρετῆς ὑπερβαλόντα, ὡς ἐκείνους ἐκ τοῦδε πολὺ μᾶλλον, ἢ τοῦτον ἐξ ἐκείνων γνωρίζεσθαι καὶ λαμπρύνεσθαι.

Τοῦτον ἡγοῦμαι καὶ εἰς τύπον τῆς ἐξ Ἰουδαίων ἀγίας Ἐκκλησίας παρειλήφθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐμελλε διχῆ τὸ Ἰουδαίων μερισθὲν γένος, τὸ μὲν οἰκειωθῆναι Θεῷ, τὸ δ' ἀποτεθῆναι· τὸ μὲν διὰ πίστεως δικαιούμενον, τὸ δὲ δι' ἀπίθειαν κατακρινόμενον· καὶ τὸ μὲν ἐποικοδομηθῆναι τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, τὸ δὲ τρόπῳ κλάδων ξηρῶν καὶ ἀκάρπων τῆς ἀγίας ἐκκλασθῆναι ῥίζης· τύπος μὲν τῆς ἐκκεκομμένης Συναγωγῆς ἐκεῖνος ὁ δυσώνυμος ἀπελήλεγκτο προδότης· τύπος δὲ τοῦ σεσωσμένου τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας καταλείμματος, ὁ μακαριώτατος Ἰούδας, ὁ νῦν ἐπαινούμενος· ἐδείκνυτο· καὶ ὡσπερ ἐκεῖνος δι' ἁμαρτίας ἄκρας οἰκειωθείς τῷ διαβόλῳ, εἰς ἀπώλειαν τῶν ἐπομένων καθηγείται, οὕτω διὰ τῆς τελείας δικαιοσύνης οὗτος τῷ Χριστῷ συναφθεῖς, πρὸς ὑπερτέλη σωτηρίαν τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ χειραγωγεῖ.

Ἐπειδὴ οὖν τὴν ὁμωνυμίαν διεστείλαμεθα, καὶ τὸ ἀπεικὸς δοκοῦν τοῖς πολλοῖς καὶ ἀμαθέσι διὰ τῆς τοῦ ὀνόματος δηλώσεως ἀνεκαθήραμεν, φέρε τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν τοῦτον Ἰούδαν, ὡς ἂν αὐτὸς ἡμῖν οὐρανῶθεν ἐλλάμψειεν, θεωρήσωμεν· τὴν μὲν ἐπὶ λεπτῶν τῆς αὐτοῦ πολιτείας ἀφήγησιν, καὶ τὴν ἀποστολικὴν περίοδον, καὶ τὰ κηρύγματα καὶ τὰ θαύματα παρέντες, ὅτι μηδ' ὑπομνήμασιν ἡμῖν ἐξεγένετο μέχρι τοῦ δεῦρο περιτυχεῖν· ἀποστολικοῖς δὲ τοῦτον ἐκαίνοις ὡς ἄνθεσι ῥόδων κατὰ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμοίωσιν ἀναδησάμενοι, αὐτῷ τε κεχαρισμένα δράσαιμεν ἂν, φίλα τε ἄγαν καὶ εὐαπόδεκτα τοῖς φιλαλήθῃ προτεινούςιν ἀκοήν· ὡς ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὁμολογημένων ἐννοιῶν, τὴν εὐφημίαν τῷ τῆς ἀληθείας διασκευαζόμενοι μαθητῇ.

Ἡ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ βίωσις καὶ ἀναγωγή, ὁμολογουμένως ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Ἀγαθῆς γὰρ ῥίζης ἀγαθοφυῆς βλαστὸς ἐκδοθείς· καὶ ὑπὸ δικαίῳ πατρὶ καὶ σώφρονι, σωφρονικῶς καὶ δικαίως, ὁ δίκαιος ἐπαιδεύετο καὶ ἀνήγετο παῖς. Ὅθεν πάσας μὲν τοῦ βίου ματαιότητας καὶ μανίας παρητεῖτο ψευδεῖς, μὴ καταξιῶν τὸ εὐγενὲς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς καὶ μεγαλοφυῆς, τῇ φιλοπαθείῃ τῶν ἐπικήρων καταφθαρῆναι σχολῇ· πρὸς ἑαυτὸν δὲ συννευκῶς ἔλος, καὶ τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου παιδοτριβούμενος, καὶ ταῖς παραγγελίαις τῶν ἐντολῶν ἐξασκούμενος, καὶ μεγαλοφυῶς προγυμναζόμενος, οὕτως οὐχ ἤττον τῆς σωματικῆς ἡλικίας, τῆς διανοίας τὴν ἕξιν ἡμέραν καθ' ἡμέραν αὐξάνων, ἐπεδίδου ταῖς προκοπαῖς.

Ἐπεὶ γοῦν αὐτὸς μὲν τῆς τε σωματικῆς, τῆς τε κατὰ ψυχὴν ἡλικίας εἰς μέτρον ὑπὸ τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ τέως φρουρούμενος προέβηκεν· τὸ μέγα δὲ τῆς χάριτος φῶς, ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ μονογενῆς τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως χαρακτήρ, ἤδη τὸ

¹⁸ Ephes. II, 20. ¹⁹ Psal. XXXIX, 5.

ἡρώτειον φύραμα διὰ τῆς πανάγνου καὶ παρθενικῆς ἀνειληφώς Μαριάμ, καὶ ὑπὸ τῷ ἐκείνου πατρὶ τῷ Ἰωσήφ, ἄτε μνηστῆρι τῆς Παρθένου τὴν σωματικὴν ἱλικίαν ἀναγόμενος· ἐπειδὴ ταῖς Ἰωάννου μαρτυρίαις, καὶ πολὺ μᾶλλον ταῖς τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἀπεκαλύπτετο, καὶ τοῖς ὑπερφυεστάτοις εὐθὺς τῶν ἔργων, ἡρέμα τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς οἰκειᾶς ἐπέφαινε θεότητος, οὐ κατὰ τοὺς ψευδωνύμους οὗτος Ἰουδαίους τὰ τῆς καρδίας νοήματα πεπωρωμένως, βασκάνοις τὸν εὐεργέτην ἀνέβλεψεν ὀφθαλμοῖς· οὐδ' ἠγάπησε μὲν, φυσικῇ δὲ μόνῃ φιλοστοργίᾳ, καὶ συγγενείας οἰκειότητι τούτῳ συνδεόμενος, τῆς σωτηριώδους πίστεως κατὰ τοὺς κλείους τῶν συγγενῶν ἔρημος ἦν· οὐδὲ πίστει μὲν ἐχρήτο βεβαίᾳ, τῆς δὲ ἀγίας ἀγάπης τὰ δευτέρᾳ τινος τῶν τῷ Χριστῷ τότε μαθητιῶντων ἀπεφέρετο· ὁμοῦ δὲ συνδεδραμηκότων ἐπ' αὐτῷ τῆς κατὰ τὸ σῶμα συγγενείας, τῆς φυσικῆς προσπαθείας, εἴτ' οὖν φιλίας, τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος· τῆς οὐχ ἤττον διὰ τὸν τοῦ βίου τρόπον, ἢ τὰ μεγάλα θαύματα πίστεως, καθ' ὃν καὶ συνανατέθηραπτο, καὶ συνανῆχτο τῷ Ἰησοῦ, ὡς τῷ αὐτῷ νομιζόμενος κεχρησθαι πατρὶ· διὰ ταῦτα τοίνυν τῆς ἀκροτάτης πρὸς αὐτὸν εὐθὺς οἰκειότητος, ἦτοι φιλικότητος ὁ μακαριώτατος εὐμοιρηκῶς· ὁμοῦ τε τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τοῦ κηρύγματος ἐδέξατο τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτὸς τοῦ Εὐαγγελίου καθίσταται μαθητῆς· καὶ τῇ συγγενικῇ φιλίᾳ τὴν κατὰ Θεὸν προστιθείς· καὶ τῇ παιδαριώδει γνώσει τὴν τελείαν ἐξευρηκῶς· καὶ τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ πρὸς τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος ῥῆστα συμβιθασθεῖς, καὶ τὸν διδάσκαλον εὐθύτητι νοῦ διανοούμενος, δικαιοτάτα τῆς πρώτης τῶν τοῦ Ἰησοῦ φίλων τάξεως, καὶ τῆς ἱερᾶς ἐναρίθμιοις δείκνυται τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων δωδεκάδος.

Ἐντεῦθεν αὐτήκοος μὲν μυστηρίων κρυφίων Θεοῦ, αὐτόπτης δὲ ἔργων χρηματίζει Θεοῦ· μᾶλλον δὲ κοινωνὸς μὲν καὶ μύστης ὀργίων θεουργικῶν· αὐτουργὸς δὲ καθίσταται θαυμάτων θεοτελῶν. Ὅσα γὰρ ὁ Πατὴρ ἐνήργει διὰ τοῦ Μονογενοῦς, ταῦθ' οὗτος αὐθις ἀποστέλλων τοὺς δώδεκα, πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα Ἰσραὴλ, καὶ πρὸς τὴν μεγάλην αὐτοῦς τῶν ἐθνῶν προγυμνάζων ἀποστολήν, καὶ μετ' αὐτῶν δὲ τῷ πνεύματι πορευόμενος ἐνήργει· μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς, ὦ τρισμακαριώτατε! πεμπόμενος, καὶ τὴν αὐτὴν τοῖς κορυφαίοις καὶ πρώτοις ἐξουσίαν, ὡς οὐδὲν αὐτῶν κατὰ πνεῦμα ἀγνωσύνης ἐλαττούμενος, εἰληφώς, δαίμονας μὲν ἐξέβαλλες, ὡς ὑπὸ πυρὸς τῆς ἐνεργούσης ἐν σοὶ χάριτος ἐκπιπραμένους καὶ διωκομένους· λεπρούς ἐκαθάριζες, λόγῳ μόνῳ καὶ ἐπικλήσει τοῦ πέμψαντος τῆς λέπρας ἐκκαθαυρομένης· νεκροὺς δὲ δι' ἀφῆς χειρὸς μόνῃς καὶ προσευχῆς ἀνιστῶν, καὶ τυφλοὺς ὀμματῶν, καὶ χλωλοὺς ἀνορθῶν, καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν σώματος πάθην ἐξιῶμενος, ὅλον ἐν σοὶ τὸν τῆς ζωῆς μένειν λόγον τοῖς θαυμασίοις πιστούμενος ἐνεργήμασιν ἐδείκνυες.

Τοῦτον ἀρραβῶνα πρῶτον τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς χάριτος ἀπαρχὴν, τῶν τοιοῦτων σημείων τὴν ἐπί-

A lem Mariam assumpta, subque illius parente Josepho, utpote virginis sponso, corporali ætate augete, cum Joannis testimonio, tum longe amplius ipsa Patris cœlestis super aquam voce detegeretur, magnificisque tamen operibus suæ sensim deitatis magnificentiam proderet; haudquaquam is, falsi nominis Judæorum more, occæcatis mentis sensibus, viventibus oculis benefactorem aspexit⁹⁰. Neque dilexit quidem, at naturali duntaxat amoris vī sanguinisque necessitudine illi devinctus, uti cognatorum magna pars, salutarī fide destituebatur. Neque firmā quidē usus est fide; quod vero ad sanctam dilectionem attinet, secundas præ ullo eorum tulit, qui tum Christo magistro utebantur: quinimo, simul in eo concurrentibus corporali affinitate, naturalisque affectus proclivitate (amicitiæ scilicet necessitudine) necnon Spiritus charitate; fide item, quam non minus morum ipsa vitæque necessitudo conciliaret, quam ingentia illa patrata miracula (educato scilicet cum Jesu, ut qui eundem habere parentem existimaretur): his, inquam, vir beatissimus, summam statim in eum necessitudinem, sive amicitiam, consecutus, simul atque Evangelium regni prædicari cœpit, ipse quoque Evangelii discipulus efficitur; cognationisque illi ac sanguinis necessitudini divino amore adjuncto, puerilique scientia adinventā quæ perfecta est; legeque pædagogo, ad Spiritus facili negotio legem provocatus, ac mentis rectitudine magistrum intelligens, per quam merito primæ Jesu amicorum classi, sacroque sublimium apostolorum duodeno choro accensetur.

Inde occultorum Dei mysteriorum ipse auditor operumque inspector efficitur: quinimo socius quidem ac mystes ac deificarum cæremoniæ, diviniarumque patrator miraculorum redditur. Omnia enim quæ Pater Unigeniti munere operabatur, hæc ille rursus mittens duodecim ad oves quæ perierant domus Israelis, atque ad magnum gentium apostolatū velut rudimento exercens, illisque comes spiritu vadens, itidem operabatur. Cum quibus tu quoque, beatissime, missus, velut nihil illis sanctitatis spiritu deterior, nactus potestatem, dæmones ejiciebas, quos instar ignis vis gratiæ in te efficax incenderet atque fugaret; leprosos mundabas, solo sermone ac mittentis invocato nomine lepram profligans; mortuos denique solo manus tactu atque precibus suscitans, cæsis visum reddens, claudos erigens, omnemque morbum ac corporis ægritudinem sanans, totum in te vitæ manere sermonem mirandis operibus ostendebas.

Primum hunc Spiritus arrhabonem ac gratiæ delibationem, ejuscemodi signorum exhibitionem

⁹⁰ Malach. iv, 2; Hebr. i, 3; Matth. iv, 17; Luc. iii, 22.

nactus; postea vero Christi improperium sustinens, ac cum eo qui ageretur in crucem quodammodo cruci affixus, vitalissimaque defungenti passionis miserantis animo compassus, et cum resurgente consuscitatus, majus perfectiusque spiraculo affusum Spiritus donum consecutus es.

Postea vero e terra sublato cœlique apside nactum, atque ad cœlestem Patrem cum gloria assumptum filium contuitus es. Tuum veracis expectata promissione, perfectum Spiritus afflatu donum in cœnaculo cum undecim sedens, ejus illapsu suscepisti (velut nimirum throno gloriæ elevato atque excelso, aut divina regis, aut mystico adyto, vel sancto sanctorum, lucis fulgoribus micante seu deformi præparato animo, sic prompte ad te venientem divinissimum Paracletum²¹⁾, atque ejus quidem præsentis vehementi sonitu contentis nervis, cœlestique virtute repletus, atque igneis linguis purgatus et sapientia auctus, plenusque veritatis et gratiæ effectus, sic tu quoque ad destinatam tibi apostolici muneris sortem cucurristi in siti²²⁾.

Cucurristi, ut boni consortes assumes; ut scaturiente in te gratia, qui illius expertes essent, singulari humanitate ac benignitate impariteres. Sicut enim pluviosa nubes aquis conferta, nec diu grave pondus suslinere valens, ventoque coarctante jactata atque compressa, versantibus in terra imbrem spargit: sic et magnus apostolus Judas, cœlesti illa Spiritus unda, fluentisque spiritalibus eximie potatus atque ebrius, sætantem diutius animum tenere nequibat.

Verum terrena statim Jerusalem egressus cœlestis Sionis causa ac tum ad Aquilonem tum ad Orientem, agente eum Domino Spiritu, raptus²³⁾; totaque Syria et Mesopotamia superata, sermonis doctrinas vitam præbentes atque gignentis, influit. Nec vero tanquam stillas, aut guttas roris, ut sic dicam, cœlestem influit imbrem: sed largo velut flumine, tanquam revera flumen Dei repletum aquis²⁴⁾; divinis quidem sermonibus gentium aures in stuporem agens, admirandis autem operibus oculos admiratione percellens; ac sermonum quidem veritate operum magnificentis fidem astruens; operum vero claritate, sermonum confirmans veritatem: aut verbis quidem, veritatis vivam divinamque præstantiam, inauditis vero operibus, operum natura superiorum dignitatem animis commendans, utriusque Evangelii veritatem, dignissimam cui fides adhiberetur, gentibus tradebat, ac rerum quidem natura, ad eorum quæ naturam superant, agnitionem fidemque suadendam usus, rerumque ob oculos positarum exemplis, ad Dei qui cerni oculis non potest, intelligentiam manu ducens, ac seipsum, ad ejus qui prædicabatur, Christi fidem simulacrum quoddam proponens, sic paulatim omni

Α δειξίν εὐληφώς· μετὰ ταῦτα δὲ τὸν ὀνειδισμὸν ὑποσχῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τινὰ οἱ τροπὸν σταυρουμένην συσταυρωθεὶς· καὶ τὴ ζωαρχικώτατον πασχόντι πάθος συμπεπονθώς· καὶ ἀνισταμένην συναστὰς, τῆς μείζονος καὶ τελωτέρας τοῦ Πνεύματος τῷ ἀμφοσῆματι κτύχηκας δωρεᾶς.

Μετὰ ταῦτα δὲ, τῆς γῆς μὲν ἐπαιρόμενον, τοῦ οὐρανοῦ δὲ τῶν ἀψίδων ἐπιλαμβανόμενον, καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα τὸν Υἱὸν μετὰ δόξης ἀναλαμβάνόμενον τεθεαμένος· εἶτα, τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἀψευδοῦς ἐκδεδεγμένος, τὴν τελείαν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν, ἐν ὑπερώῳ τοῖς ἔνδεκα συγκαθεζόμενος, οὐρανὸν ἐφαλλομένην ὑπεδέξω· οἷα γὰρ θρόνον δόξης ἐπηρμένον καὶ ὑψηλὸν ἢ θεῖον ἀνάκτορον, ἢ μυστικὸν ἄδυτον, ἢ ἅγιον ἁγίων, τὴν φωτοειδῆ καρδίαν, ἢ τὴν θεοειδῆ προπαρασκευασάμενος, οὕτως ἐτόλμως ἰόντα παρὰ σὲ τὸν θεαρχικώτατον Παράκλητον καὶ τῆ μὲν βία τούτου τῆς παρουσίας ἡχῆ τονωθεὶς, ταῖς πυρίναις δὲ γλώσσαις καθαρθεὶς τε καὶ σοφισθεὶς, καὶ πλήρης ἀληθείας καὶ χάριτος γεγονώς, οὕτω καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν ἀφωρισμένον σοὶ κληρὸν τῆς ἀποστολῆς ἔδραμες ἐνδίψει.

Ἐδραμες, ὥστε τοῦ ἀγαθοῦ παραλαβεῖν κοινωνούς· ὥστε τοῖς ἀμολοῖς τῆς ἐν σοὶ πηγαζούσης χάριτος ὑπερβολῇ μεταδοῦναι φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος. Καθάπερ γὰρ ὀμβροτόχος νεφέλη τοῦ ὕδατος μεμειστωμένη, καὶ τὸ βάρος διανέχειν ἐπὶ πολὺ μὴ δυναμένη, τῷ συνέχοντι δὲ πνεύματι φερομένη καὶ συνθλιβομένη, τὸν ὑετὸν ἀποστάζει τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς· οὕτω καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Ἰούδας, τῆς οὐρανίας ἐκείνης πλημμύρας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῶν νοσητῶν ρείθρων ὑπερφυῶς μεθυσθεὶς, οὐχ οἷός τε ἦν ἐπιπλεῖον ἐγκυμονοῦσαν τὴν διάνοιαν κατασχεῖν.

Ἄλλὰ τὴν ἐπίγειον εὐθὺς Ἱερουσαλήμ διὰ τὴν οὐράνιον Σιών ἐξελθὼν, καὶ πρὸς Βορρῆν τε καὶ Ἐω διὰ τοῦ ἄγοντος αὐτὸν Κυρίου φερόμενος Πνεύματος· καὶ πᾶσαν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν διαδῆς, ἐπινάει μὲν αὐτοῖς τὰς ζωπαρόχους τοῦ λόγου καὶ ζωογόνους διδασκᾶς· οὐ κατὰ ψεκᾶδας δὲ καὶ δροσῶδεις, ὡς εἶπεῖν, σταγόνας, τὸν οὐράνιον ὀμβρὸν ἐπινάει, ποταμηδὸν δὲ, ὡς τῷ ὄντι ποταμὸς ὢν ὑδάτων Θεοῦ πεπληρωμένος· λόγοις μὲν θεοῖς τὰς τῶν ἔθνων ἀκοὰς ἐξιστῶν, ἔργοις δὲ θαυμαστοῖς τὰς ὀφθαλμοὺς ἐκπλήττων καὶ ἐκθαμβῶν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ μὲν τῶν λόγων τὴν τῶν ἔργων μεγαλειότητα πιστούμενος. τῇ λαμπρότητι δὲ τῶν ἔργων τὸ εἰλικρινὲς τῶν λόγων βεβαιούμενος· ἢ λόγοις μὲν τὸ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας καινοπρεπὲς καὶ θεοπρεπὲς, ἔργοις δὲ παραδόξοις τὰ τῶν ἔργων ὑπερφυῆ πληροφορῶν, δι' ἀμφοτέρων τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου τοῖς ἔθνεσι πιστοτάτην παρεδίδου· καὶ τῇ φύσει μὲν τῶν ὄντων πρὸς τὴν τῶν ὑπὲρ φύσιν γνῶσιν καὶ πίστιν χρώμενος ὁδηγῶ, καὶ ἐν ὑποδείγμασι τοῖς ὀρωμένοις πρὸς τὴν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ κατανόησιν χειραγωγῶν· εἰκόνα δὲ ἑαυτὸν πρὸς τὴν τοῦ κηρυττομένου πίστιν προβαλλόμενος Χριστοῦ, οὕτω κατὰ μικρὸν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν τοὺς ἀναίσθητους ἔγει· πείθων

²¹⁾ Isa. vi, 1. ²²⁾ Psal. lxi, 5. ²³⁾ II Cor. i, 17. ²⁴⁾ Psal. lxiv, 10.

οὐρανὸν μὲν καὶ ἥλιον καὶ τοὺς ἀστέρας· ἀέρα τε τοῦτον, καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτὸν αἰθέρα· γῆν τε καὶ θάλασσαν, καὶ ὅσα γε τούτοις ἐμπέφυκε φυτὰ καὶ ζῶα, πάντα κτιστὰ τε καὶ δοῦλα καθεστάναι τοῦ τὰ πάντα δημιουργήσαντος Θεοῦ· Θεὸν δὲ τούτων οἰεσθαι μὴδὲν, ὅτι ἀλλοιωτὰ ταῦτα καὶ φθαρτὰ, καὶ ὑπηρετικὰ τῆς ἐν κόσμῳ τῷ ἀνθρώπῳ δέδοται ζωῆς· καὶ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν ἦττω, ὅτι τε λόγου ἀμοιρα, καὶ ὅτι δι' ἐκείνον· εἰ οὖν ἐκείνος οὐ Θεός, πολλοῦ δεῖ τὰ χεῖρω τούτου θεοῦ προσειπεῖν· οὗτος δὲ μόνος ἀληθῶς Θεός, ὃ μὴ ὑπὸ τινος γινόμενος, ἀεὶ δὲ ὢν· ὃ μὴ δημιουργούμενος, τὰ πάντα ποιῶν δὲ· ὃ μὴ ἀλλοιούμενος ἢ τραπέμενος, ὢν δ' αὐτὸς ἀεὶ δὲ καὶ πάντα κινῶν, καὶ ἀλλοιῶν, καὶ μετασκευάζων.

destitutos sensu ad veritatis agnitionem ducebat : nempe suadens cælum, solem, stellas, huncque aerem, atque illi superiorem æthera ; terramque et mare, et quæ in eis versantur, ac vivunt plantæ, et animalia cuncta creata, ac Dei mancipia esse, qui condidit omnia, ex his nullum arbitrandum Deum, quod nimirum ista aliam ex alia qualitate mutant, sintque interitioni obnoxia ; data scilicet in subsidium humanæ, quam in mundo agimus, vitæ : esseque natura homine deteriora, quod careant ratione, ac sint illius causa. Cum igitur ne homo quidem sit Deus, longe abhorret, ut quæ illo deteriora sunt, deos nuncupemus. Hic autem solus vere Deus est, qui a nullo sit, et est semper. Qui ipse nullo auctore creatus, sed creat ipse omnia ; qui nec qualitate ulla, nec substantia mutatur, sed semper idem ipse est, movetque omnia, exque alia in aliam qualitate convertit, mutatque substantia.

Τοῦτον Θεὸν εἰδέναι δεῖ μόνον καὶ προσκυνεῖν· μόνος γάρ ἅγιος φύσει, μόνος ἀγαθός καὶ δίκαιος καὶ σοφός, ἐξ οὗ πᾶσα σοφία καὶ δικαιοσύνη, καὶ πᾶσα πηγάζει χρηστότης καὶ ἀγιωσύνη· μόνος οὗτος δυνατός, ὡς παντὶ θελήματι σύνδρομον δύναμιν καταπλουτῶν· ἐλεήμων τε καὶ οἰκτιρῶν μόνος, ὃς τὸν μονογενῆ, τὸν ὁμοφυῆ, τὸν ὁμόθεον καὶ ὁμόγαθον Υἱόν, ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἀμαρτησάσης, καὶ εἰς ἄδου καὶ ἀπωλείας βάραθρον ὀλισθησάσης ἀνθρωπιζόμενον θωρεῖται, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν σταυρούμενον, θαπτόμενον, τριήμερον ἀνιστάμενον, τεσσαρακοσθήμερον ἀναλαμβάνόμενον, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ δόξης, ἡμῶν βλέπόντων, ἀναφερόμενον.

Ὡς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν ὑπερουσίως τετελεκώς, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου λοιπὸν τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς κεκαθικώς, ἀπέστειλεν ἡμᾶς εὐαγγελιζόμενους ὑμῖν εἰρήνην καὶ πᾶν ἀγαθόν· ἵνα τούτῳ πιστεύσαντες βαπτισθῆτε, καὶ πληρωθῆτε εἰς πᾶν πλήρωμα τοῦ Θεοῦ· ἵνα ἀπολουσάμενοι καὶ ἀποκαθηράμενοι τὸν ἐντὸς ἀνθρώπου ἀπὸ πάσης ἀσεβείας καὶ πορνείας, πληρωθῆτε μὲν Πνεύματος ἁγίου, κληρονόμοι δὲ γένησθε κατ' ἐπαγγελίαν· ζωῆς αἰωνίου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τοιαύταις ἀεὶ διδαχαῖς ὁ ἀξιωματικὸς Ἰούδας πᾶσαν Συρίαν, καὶ τὰς τῆς Ἑφίας πόλεις καὶ χώρας, νοθητῶν, διαλεγόμενος, παρακαλῶν καὶ πᾶσι τρόποις θεομιμησίας ἐγκείμενος καὶ χρηστότητος, πᾶσαις ἐπινοίαις Θεοῦ φρονήσεως αὐτοῦς μετρεῖ, καὶ ποτὲ μὲν πειρασμοῖς ἐξαισίαις καὶ αἰκίαις καὶ μάστιξι, καὶ θανάτου κινδύνοις περιπίπτων, διὰ προνοίας τοῦ ἐν αὐτῷ μένοντος ἀπηλλάττετο Χριστοῦ· ποτὲ δὲ τοῦ Παρακλήτου μυστικωτέραις ἐλλάμψεσι καὶ ἱερωτάταις ἐπισκιάσεσι παρεκαλεῖτο· καὶ νῦν μὲν ἀποκαλύψων θειοτέρων καὶ τῶν κρυφίων Θεοῦ καταξιούμενος, νῦν δὲ θαυμασίων ἔργων ὑπερβολῆς, καὶ ἐνεργείαις τεράτων Θεοῦ καὶ σημείων δοξαζόμενος καὶ μεγαλυνόμενος, οὕτως ἐμεγάλυνεν τὸν

Hunc solum noscendum Deum et adorandum : solus enim natura sanctus, solus bonus et justus et sapiens, ex quo omnis sapientia et justitia, omnisque bonitas et sanctitas manat. Solus hic potens, ea scilicet pollens potestate, quæ omnem voluntatem exæquet. Solus miserator ac misericors, ipse nimirum munere auctor, ut unigenitus ejusdem secum naturæ, paris deitatis ac bonitatis Filius pro humana natura peccati rea, atque in inferni interitionisque barathrum prolapsa, homo fieret ac cum hominibus sociam vitam ageret ; ut item hominum causa cruci affigeretur, sepeliretur, triduanus resurgeret, quadragesimo post die in cælum reciperetur, atque ad Patrem cum majestate, cernentibus nobis, sursum ascenderet.

Is, salutis nostræ negotio, altiori quam rerum natura ferat, consilio atque opera peracto, jamque in dextera sedis majestatis, in excelsis sedens, misit nos pacem vobis evangelizatum, omneque bonum, ut illi credentes baptizemini, et impleamini in omnem plenitudinem Dei : ut abluti et emundati interiorem hominem ab omni impietate et nequitia, impleamini Spiritu sancto, ac hæredes efficiamini secundum promissionem vitæ æternæ, in Christo Jesu. Amen.

Ejuscemodi semper doctrinis sempiterna dignus memoria Judas omnem Syriam, Orientisque urbes et castella, arguens, disputans, obsecrans, modis omnibus divinæ imitationis ac bonitatis incumbens, cunctis divinæ solertiæ subtilibus inventis ac consiliis aggrediebatur : ac modo quidem in gravissimas tentationes ærumnasque et verbera, et mortis pericula incidens, Christi in eo manentis providentia liberabatur : modo vero Paraclæti secretioribus illustrationibus sacratoribusque obumbrationibus recreabatur ; ac nunc quidem diviniorum revelationum Deique occultorum compos, nunc vero mirabilium operum eximiis muneribus, Deique prodigiorum ac signorum operationibus clarus ac

²⁵ Hebr. 1, 3.

magnificus, eum in modum Dominum Jesum magnificabat; sic Christi Evangelio fidem certam arrogabat.

Sic præter alia, cum et Edessam Syriæ maximam metropolim venisset, ac in ea non sine laboribus atque ærumnis Christum annuntiasset, totamque diabolo addictam, divinissimis maxime sermonibus operibusque perquam eximiis humanumque excellentibus modum, rapuisset, ac per fidem Jesu conciliasset, sanctamque ei Ecclesiam, qui omnem vincit sanctitatem conciliasset, ac postea clarum Deoque dignum Dei martyrium compleret, sic ad eum gaudens evolavit; cunctos quidem principatus et potestates, mundique rectores tenebrarum, ac spiritalia omnia nequitiae velut somnia umbrasque prætergressus, sacris autem ac divinis angelis (caelorum spiritaliter reseratis januis) intermistus³⁶; archangelis obviam factus, venerabilesque principatus assecutus, perque omnes sanctas potestates atque virtutes ac dominationes incredibili lætitia atque exultatione commeans: quin et per ipsos quoque mundo superiores thronos, mediaque celsissimorum venerabilissimorumque Cherubim atque Seraphim agmina deductus, velut charissimus prædilectusque filius ei apparuisti, qui in solio gloriæ regni sui laudatur³⁷; ac tanquam victor, et qui ad finem usque Christi servaveris opera, diviniorem iterum sublimioremque potestatem in gentes ab eo consequeris, eique, juxta divinam promissionem, consessor assistis³⁸, unaque pascis, et vero pasces regesque gentes, confringens eas ut vasa figuli³⁹. Sed et de ligno vitæ, quod est in medio paradisi sumens, eoque vescens, excelsissimam dilectionem ac deificationem primorumque Dei charissimorum pignorum effusas longævasque delicias atque honores adiisti⁴⁰.

Quænam igitur oratio vestram explanet atque declaret magnificentiam? Quis vero tantam divinæ scientiæ vim aut contemplationis sublimitatem nactus, ut, qua polletis gloriam et sanctitatis magnificentiam, audeat tentare? Quemadmodum enim fieri non potest, ut qui terreno adhuc utitur corpore, vestram beatitatem ac deitatem conspiciat, sic neque ut verborum canticis eam digne laudet ac celebret. Æquum proinde ut augustissimum digneque beatissimum caput salutantes, ita dicamus:

Salve sis, o beate ipse inspector, vereque ac sedule Dei Verbi famule. Salve sis, Juda charissime, dignaque veri Israelis et Dei, ac vere Deum videntis, proles! quod te quoque vere laudaverunt, parentisque similitudine adoraverunt atque adorant spirituales fratres tui: quod sicut ille ex Patre, sic tu quoque ex illo divinum germen, velut ex leone catulus emersisti⁴¹: ac sicut leo in medio hæreditatis tuæ recubans obdormisti; nec qui suscitetur ullus est (qui nimirum a spiritali abactus sit hæreditate) quod asinam tuam et pullum tuum (gen-

A Κύριον Ἰησοῦν, οὕτως τὸ Εὐαγγέλιον ἐπληροφόρει Χριστοῦ.

Οὕτω πρὸς τοὺς ἄλλοις, καὶ Ἐδεσσαν μεγίστην οὔσαν τῆς Συρίας μητρόπολιν καταλαβὼν, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν Χριστὸν οὐκ ἀπόνως εὐαγγελισάμενος, πᾶσαν τε τῷ διαβόλῳ προσαναχειμένην ἀφαρπάσας, ἐν τε λόγοις ὅτι μάλιστα θειοτάτοις καὶ ἔργοις ὑπερφυεστάτοις, καὶ διὰ πίστεως τῷ Ἰησοῦ προσοικειώσας, καὶ Ἐκκλησίαν ἁγίαν τῷ ὑπεραγίῳ ταύτην ἀφιερωσάμενος, καὶ μετὰ ταῦτά τε μαρτύριον καθαρὸν τε καὶ ἀξιόθεον ἀποπεπληρωκὸς τῷ Θεῷ, χαίρων οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀνέπτυ, πάσας μὲν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, καὶ πάντα τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ὡς ὄνειρατα παρελθόν, τοῖς ἱεροῖς δὲ καὶ θείοις ἀγγέλοις τῶν οὐρανίων νοητῶς ἀναπεπετασμένων πυλῶν παρεμβάλων, καὶ τοῖς ἀρχαγγέλοις ἀντιβολῶν, καὶ ταῖς τιμίαις ἀρχαῖς τυχῶν, καὶ διὰ πάσης ἐξουσίας ἁγίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος ἐν ἀρρήτῳ φαιδρότητι καὶ ἀγαλλιάσει παριῶν· ναὶ δὴ καὶ διὰ τῶν ὑπερκοσμίων θρόνων ἀδελφῶν, καὶ διὰ μέσων τῶν ὑψηλοτάτων καὶ σεπτοτάτων καὶ Χερουβείμ τε καὶ Σεραφείμ προσίων τῷ ἐπὶ θρόνου δόξης τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὑμνουμένῳ, ὡς ἀγαπητὸς καὶ τίμιος ἐνεφανίσθης οἷός, καὶ ὡς νενικηκὼς, καὶ ὡς τετηρηκὼς ἄχρι τέλους τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν αὔθις ἐνθαώτερόν τε καὶ ὑψηλότερον παρ' αὐτοῦ λαμβάνεις ἐξουσίαν· καὶ αὐτῷ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν συνεδριάζεις καὶ συμποιμαίνεις, καὶ συμποιμανεῖς δὲ τὰ ἔθνη, ὡς σκευὴ ταῦτα συντριβῶν κεραμικά· καὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου δὲ τῆς ζωῆς τοῦ ὄντος ἐν μέσῳ τῷ παραδείσῳ λαβὼν καὶ φαγὼν, τῆς ὑψηλοτάτης ἀγαπήσεως καὶ θεώσεως· καὶ τῶν πρώτων Θεοῦ πεκνίων τῆς ἀκρασίας, καὶ τῆς μακραίωνος ἐπιθέδης τρυφῆς καὶ τιμῆς.

Τίς ἂν οὖν γένοιτο λόγος τῆς ὑμετέρας ἐκφαντορικῆς μεγαλειότητος; τίς δὲ ἐπὶ τοσοῦτον θεολογίας ἢ θεωρίας ὕψους ἀφίκετο, ὡς τὴν καθ' ὑμᾶς δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀγιότητος ἐκφράσαι τολμᾶν; Ὅσπερ γὰρ ἀμήχανον τὸν ἐτι σώματι χρώμενον γενητῷ τὴν ὑμετέραν μακαριωσύνην καὶ θεϊότητα καθορᾶν, οὕτως αὐτὴν καὶ τοῖς διὰ τῶν λόγων ὕμνοις ἀξίως ἀδύνατον εὐφημεῖν. Ἄξιον τοιγαροῦν τὴν σεπτοτάτην καὶ ἀξιομακαριστοτάτην προσαγορεύοντας κεφαλὴν, οὕτω φάναι·

Χαῖρε, ὦ μάκαρ αὐτόπτα, καὶ ὑπηρέτα γνήσις καὶ δραστήριε τοῦ Θεοῦ Λόγου· χαῖρε, Ἰούδα τίμιε, καὶ ἀξιε τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ καὶ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἀληθῶς ὁρῶντος Ἰησοῦ Χριστοῦ παῖ! ὅτι καὶ σὲ ἤρισαν ὄντως, καὶ ἐν ὁμοιώματι τοῦ τετοκότου, οἱ ἐν πνεύματι ἀδελφοί σου προσεκύνησαν καὶ προσκυνοῦσιν· ὅτι καθάπερ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκείνου, οὕτως ἐξ αὐτοῦ σὺ θεόφυτος βλαστὸς, ὡς ἐκ λέοντος σκύμνος ἀνεδόθη· καὶ ὡσπερ λέων ἀναμέσον τοῦ κλέρου σου ἐκοιμήθη ἀναπεσὼν· καὶ οὐδεὶς ὁ ἀνιστῶν, ἦτοι τῆς πνευματικῆς μεθιστῶν κληρονομίας, ὅτι τὸν ὄνον σου

³⁶ Ephess. vi, 12. ³⁷ Dan. iii, 54. ³⁸ Matth. xix, 28. ³⁹ Psal. ii, 9. ⁴⁰ Apoc. ii, 7. ⁴¹ Gen. xlvii, 8.

καὶ τὸν πῶλόν σου, τὰ διὰ σοῦ πεπιστευκότες τῶν ἔθνῶν πλήθη, τῇ τῶν λόγων ἕλιξι πρὸς τὴν ἀμπελον ἐδέσμευσας τὴν ἀληθινὴν· ὅτι καὶ αὐτὸς ὡς ἐν ἄνω τῷ σῶματι τὴν ἱερὰν τοῦ σώματος ἐπλυνας στολὴν· καὶ χαροπούς μὲν ἔσχες, ἦτοι χαρίεσσας ἀποστρίβοντας αἴγλην, τοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμούς· λευκοὺς δὲ ὑπὲρ γάλα τοὺς ὀδόντας, τῷ Πνεύματι πνευματισμένους τῷ ἁγίῳ, καὶ καθαρὸν τὸ τῆς θεολογίας προΐόντας νάμα.

Χαῖρε, ὅτι οὐ πνεύματι μόνον κατὰ τὴν ἄνω γέννησιν, ὡσπερ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἀλλὰ καὶ σῶματι κατὰ συγγένειαν ἀδελφός ἐχρημάτισας Θεοῦ· καὶ τῇ κατὰ φύσιν, τὴν ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῇ κατὰ σῶμα οικειότητι, τὴν κατὰ πνεῦμα προσλαβόμενος, δι' ἀμφοῖν ἰσχυροτάτην τε ἅμα καὶ δραστηκωτάτην τὴν πρὸς τὸν μόνον ἀγαπητὸν ἀγάπην ἐπεδείξω· δι' ἧς συνήφθης καὶ υἱοθετήθης Θεῷ· κληρονόμος μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ γενόμενος.

Χαῖρε καὶ εὐφραίνου, ὅτι ὑμῖν ἡ δόξα καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἀληθὴς ἡτοιμάσθη χαρὰ, ἡ ἀκατάληκτος, ἡ ὑπέρφωτος, ἡ ἀπρόσιτος· ἧς καὶ ἡμᾶς, ὡ τρισόβθιε, δέομαί σου, πρέσβευσον μετασχεῖν σὺν ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

Εἰς τὸν ἁγίον καὶ παρεύφημον ἀπίστολον Μαθίαν (53).

Πῶς δαὶ ἄρα τὸν ἱερὸν Μαθίαν ὑπερίδωμεν; πῶς δαὶ ἤττονος λόγου πρὸς τοὺς ἑνδεκα καταξιώσωμεν; Εἰ γὰρ μιᾶ καὶ τῇ αὐτῇ ἐκείνοις μεμορφωμένος πῶς

⁴⁰ Rom. viii, 17.

(53) Esset actum agere, ad ea quæ erudite persecutus est Godefr. Henschenius 24 Februarii de Mathia apostolo (re sic obscura atque perplexa) plura addere. Videtur Nicetas perinde incertus fuisse de martyrio; imo pene ratum habuisse, non fuisse Mathiam illo consummatum, sed confessorem duntaxat obiisse; multis scilicet pro fide exanilatis suppliciis, quibus testimonium Christo reddidisse ait; atque morti destinatum, et scelestissimo convivio servatum, divinitus fuisse liberatum; quod solemne Arabibus, si hos Æthiopus exteriores intellexerunt Menæa, Nicetasque et Niceph. primos Æthiopus. Vetera omnia monumenta et Martyrologia perinde tacent martyrium. Qui illo consummatum tradunt, omnes hausisse videntur ex Actis illis ex Hebræo redditis, quæ adjecta sunt ad Abdiam Babylonium, nec minus illo forte apocrypha sunt; ex quibus ipsis sua Perionius consarcinavit. Hinc quoque, quod in Judæa passus legitur, atque ibi sepultus, indeque ad Germanos et Treverim, sive ad alios Europæos, translata ejus sacra pignora referuntur, idem pene Synaxarium habent Menæa mss. quod edita, habuitque Sirleti Basilianum Menologium: Ἐκήρυξε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ ἕξῳ Αἰθιοπία, καὶ πολλαῖς καθυποβληθεῖς τιμωρίαις, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο. Sic mss. noster Tilian. Edita vero, Ἐκήρυξε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ ἕξῳ Αἰθιοπία, καὶ πολλαῖς τιμωρίαις ὑπ' αὐτῶν ἀκισθεῖς, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο. Sirleti Menologium: *Prædicavit autem Evangelium in Æthiopia, ubi multis pro Christi fide superatis tormentis, spiritum Deo tradidit; quæ plane omnia martyrium sonare videntur. Verum sunt plerum-*

quæ scilicet per te ad fidem adductarum agmina) sermonum capreolo seu clavicula, veræ viti alligasti: quod et ipse tuo cruore, tanquam vini liquoribus, sacram corporis stolam lavisti: ac quidem decoris ac gratiosis fuisti mentis oculis, nempe gratum fulgorem ac lucem emicantibus, dentibus vero lacte candidioribus, nempe Spiritu sancto illuminatis, et qui limpidum theologiæ laticem profunderent.

Salve sis et gaude, quod nedum spiritu, supernæ generationis ritu, velut reliqui discipuli, sed et corporalis cognationis jure Dei frater fuisti: ac naturali, ea, quæ natura superior est, ac corporali, ea, quæ spiritu est, adjuncta necessitudine, utrinque robustissimam simul ac efficacissimam in eum, qui solus prædilectus est, dilectionem ostendisti: quæ Deo copulatus, inque filium ei adoptatus, hæres quidem Dei, cohæres autem Christi effectus es ⁴⁰.

Gaude et lætare, quod vobis gloria et regnum, verumque gaudium præparatum est; nunquam illud finem habiturum, omnem lucis claritatem vincens, inaccessum: cujus nos quoque (quæsumus, beatissime) una vobiscum precibus obtine esse participes, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et potestas et adoratio in sempiterna sæcula. Amen.

ORATIO XIV.

Laudatio sancti celebratissimique Mathiæ apostoli.

Quinam igitur fiat, ut Mathiam despiciamus? Quinam fiat ut minoris præ undecim summisque apostolis habeamus? Quando enim una eademque

que Synaxaria ipsa non tantæ fidei, ac reliqua ἀκολουθία (ut vocant), Officii scilicet series, Canones et Strophæ reliquæ, quibus unis constabat Triodiam omne antequam Nicephorus Calixtus patriarcha ei Synaxaria adderet, iisque librum ecclesiasticum magnæ sane auctoritatis, non historicarum luce illustraret, sed suis erroribus fœdaret. Vidi ego venerandæ antiquitatis Tilianum Triodiam illis purum, quippe quod Calixti ætatem superaret; quæ et pauca exstaret in Græcia legebam nuper, in PP. Societatis relatione insulæ S. Irenæ prope Cretam; atque utinam exstarent plura, nec eorum penuria cogerentur passim Græci iis uti, quæ Venetiis typis edita, Palamæ, Philothei, Calixti erroribus scatent; licuissetque Venetiis religiosiores esse, ut non sinerent alia Græcorum ecclesiastica apud ipsos vulgari, quam quæ Græcorum communis ipsa fides probaret; non quæ apud illos saniora capita rejiciant, hæreseosque insinulent. Iambi sæpius præfixi Synaxariis, ipse recentioris operæ exiguæque auctoritatis. Nullos habent Tiliana nostra Menæa. Nullius proinde frugis est, quod ligno sublatus, ac cruci allixus, illis iambis Mathias insinuatur, cum nulla veterum auctoritate nitatur. Ipse Hebræus, novam præter antiquorum fidem de Mathiæ martyrio, et quidem Jerosolymis, traditionem afferens, lapidibus obrutum, securi quoque Romanorum more percussus ait; ut, inquit, quasi præsidi Romanæ majestatis, in hoc aliquid deferretur. Quod mihi satis πάρεργον videtur, nec in Jacobo servatum, quem sic ut blasphemum lapidibus obruerunt, seu potius præcipitio, et fulgonis fuste colliso capite necarunt, non gladio per-

ac illi formatus fide, una Christi doctrina, una gratia eodemque perfectus Spiritu, ipsum postremo beatissimum complevit duodenarium apostolorum chorum : qui stat ut non paria illis præmia honoresque, tum in cœlis a Rege gloriæ ac præmiorum justissimo arbitro, tum in terra apud sermonis non iniquos dispensatores obtineat? Laudemus itaque Mathiam, venerabile nomen, beatum, colendum; rem, quæ pro nominis ratione tum intelligatur, tum laudetur; vere nimirum Dei donum, his scilicet qui accipiunt. Hoc etiam sibi vult, quod sic appellatur. Laudemus cum cantico; ac, quanta facultas, eum, qui virtutis magnificentia omnem laudum splendorem superavit, magnificemus: nec verbis solum verum Jesu discipulum exaltemus, sed et quam magnificis donis Deoque acceptis, illius memoriam constipemus.

Quænam ergo sunt munera, quibus magnus sacerque apostolus lubens accipitur? Non aurum dico et argentum, nec unionum fulgores, aut vestes pretiosas (terræ scilicet fructum, et quæ in terra diffluant ac intereant), sed pærenni illi munere terrenorum abjectionem, amorem cœlestium, carnalium contemptum atque neglectum, spiritalium gnavam operam curamque offeramus: ac quidem pro pecunia longiusque a ratione abhorrente corporis voluptate ac libidine virtutis desiderium studiumque; pro cibi qui corrumpitur, operosa sollicitudine ac diligentia, sacrorum eloquiorum legisque spiritus vitæ puram meditationem fructificemus⁴¹. Sic enim vere, his qui sincere laudant, etiam corporis necessaria, cœlestis Patris munificentia omnino subministrat pro eo ac promisit⁴².

Non enim frustra sacra lex cessationem ab operibus corporalibus, per illos maxime dies quibus festorum solemnia aguntur, indixisse conspicitur; nec eo consilio, ut corporis otio ac desidia carnisque mollitie animum libidini laxaremus; secus vero indicta vacatione, hoc serio curat et agit, ut et corpore et mente et animo a terrena inquietudine laboreque ac molestia circa res vanas liberemur, atque ad bonum natura (verum illud bonum et amabile naturæ omni intelligenti ac rationis vi præditæ) erigamur; dumque a sæcularis vitæ laboribus ac molestiis otium agimus, potiore illam et manentem rationis atque virtutis operationem proferamus; divinisque canticis ac sacris Scripturarum meditationibus, jugi denique precum assiduitate, Domino perfruamur.

⁴¹ Joan. vi, 27; Rom. viii, 2. ⁴² Matth. vi, 37.

cusserunt, cujus non videntur Judæi habuisse jus, sed Romanorum duntaxat præsides. Placent veteres tabulæ, quibus nudum Mathiæ consignatum natale, quibuscum malim profiteri nescire reliqua, quam quæ nesciam ut certa venditare. Crescit semper fama eundo. Displicent Acta illa ex Hebræo versa, quod unam Judæam velint Mathiæ provinciam, quæ fuit Jacobi Zebedæi, aliorumque apo-

σται, μιὰ τοῦ Χριστοῦ διδασχῆ, μιὰ χόριτι καὶ πνεύματι τῷ αὐτῷ κατηρτισμένος, καὶ τῆς μακαριωτάτης τῶν ἀποστόλων δυοκαιδεκάδος ὑστερον ἀναδέδεικται συμπληρωτής, πῶς οὐ τῶν ἰσων γερῶν καὶ τιμῶν, ἐν τε τοῖς οὐρανοῖς παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς δόξης, καὶ τῶν ἐπάθλων δικαιοτάτῳ βραβευτῇ· καὶ ἐπὶ γῆς παρὰ γε τοῖς οὐκ ἀδίκους τοῦ λόγου διαιτηταῖς καταξιοῖτ' ἄν; Διένεσωμεν τοιγαροῦν Μαθίαν, τὸ σεβάσιμον ὄνομα, τὸ μακάριον, τὸ τίμιον, τὸ κατὰ τὸ ὄνομα, τὸ πρᾶγμα νοούμενον καὶ αἰνούμενον· τὸ ἀληθῶς δόγμα Θεοῦ, δηλαδὴ τοῖς λαμβάνουσι· τοῦτο γὰρ ἡ προστηγορία βούλεται· αἰνέσωμεν μετ' ὤψης, καὶ ἀποστολικοῖς ἐπαίνοις, ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν, μεγαλύνωμεν, τὸν τῆ μεγαλοφυῖα τῆς ἀρετῆς πᾶσαν ἐπαίμων ὑπερανάθαντα λαμπρότητα· καὶ μὴ τοῖς λόγοις μόνον ὑψώσωμεν τὸν γνήσιον τοῦ Ἰησοῦ μαθητὴν, ἀλλὰ καὶ λαμπροῖς ὅτι μάλιστα δώροις καὶ θεοτερπέσι τὴν μνήμην αὐτοῦ καταπυκάσωμεν.

Τίνα τοίνυν τὰ δῶρα, οἷς ὁ μέγας καὶ ἱερὸς ἀπόστολος χαίρει φιλοτιμούμενος; Οὐ χρυσὸν λέγω καὶ ἄργυρον, οὐδὲ λίθων λαμπρότητας, οὐδὲ τῶν ἐσθημάτων τὰς τιμιότητας, γῆς ὄντας καρπὸν, καὶ κατὰ γῆς ῥέοντα καὶ ὀλλύμενα· ἀλλὰ δωροφορήσωμεν τὴν τῶν γηίνων ἀπόθεσιν, τῶν οὐρανίων τὴν ἐφεσιν, τῶν σαρκικῶν τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, τῶν πνευματικῶν τὴν ἐργασίαν καὶ ἐπιμέλειαν· καὶ ἀντὶ μὲν τῆς βοσκηματώδους καὶ ἀλογωτέρας τοῦ σώματος ἡδονῆς, τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιθυμίαν καὶ τὴν σπουδὴν· ἀντὶ δὲ τῆς περὶ τὴν ἀπολλυμένην βρῶσιν πολυεργίας καὶ φιλοπονίας, τῶν ἱερῶν λογίων καὶ τοῦ νόμου τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς τὴν καθαρὰν μελέτην καρποφορῶμεν· ταύτῃ γὰρ ἀληθῶς τοῖς γνησίως δοξάζουσι, καὶ ἡ τῶν ἐπιτηδείων τοῦ σώματος πρὸς τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς, ὡς ἐπήγγελται, πάντως ἐπιτεταί χορηγία.

Καὶ γὰρ οὐκ εἰκῆ τὴν ἀπὸ τῶν σωματικῶν ἐργῶν ἀργίαν, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἱερὰς τῶν ἑορτῶν ἡμέρας, ἡ ἱερὸς φαίνεται νόμος συντεταχίως· οὐδ' ὥστε βρωσῶν ἰσώματος καὶ ἀνέσει σαρκὸς ἐφείναι τὴν ψυχὴν ἡδοναῖς· τοῦναντίον μὲν οὖν, καὶ σῶμα καὶ νοῦν καὶ ψυχὴν ἐξείργεσθαι μὲν τῆς κάτω περιφορᾶς, καὶ τῆς περὶ τὰ μάταια μοχθηρίας καὶ ὀχληρίας ἀπαλλάττεσθαι διὰ τῆς ἀργίας προμηθεῖται· ἀνατείνεσθαι δὲ πρὸς τὸ φύσει καλὸν, τὸ ὄντως ὄν ἀγαθὸν καὶ ἐπέραστον πάσῃ νοεῖσθαι καὶ λογικῇ φύσει· καὶ σχολὴν ἀπὸ τῶν βιωτικῶν ἔγοντας μόχθων, παντὶ σθένει τὴν κρείττω καὶ μένουσαν ἐργασίαν τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀρετῆς προτιμᾶν· ὕμνοις τε θεοῖς καὶ ἱεραῖς τῶν λογίων μελέταις καὶ προσευχαῖς ἀενάοις τοῦ Κυρίου κατατρύφειν.

stolorum, et qua relicta, ad alias gentes commigrarunt, uno relicto Jacobo fratre Domini Jerosolymorum antistite, quem solum cum Petro Paulus Jerosolymis et in Judæa viderit; aliis nimirum ipsoque Mathia per alias regiones pro apostolatus munere dispersis, ubi post annos 14 a sua conversione, eo ascendit ut Petrum inviseret, et cum eo Evangelium conferret.

Οὕτω γάννυται πᾶς ἀπόστολος δωροφορούμενος ἅ
καὶ τιμώμενος· οὕτω καὶ πᾶς ἅγιος· οὕτω καὶ ὁ τῶν
ἀγίων χαίρει Θεός, "Ἄγιος ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος,
καὶ δοξαζόμενος ἐν δοξαζομένοις, ὁ καὶ ἡμῖν τὸν τῆς
ἀγιότητος νόμον νομοθετῶν.

Οὐκοῦν σχολάσωμεν σήμερον πάσης ἐργασίας
βιωτικῆς· σχολάσωμεν, καὶ γινώμεν ὅτι οὗτός ἐστιν
ὁ Θεός, ὁ καθάπερ ἐν οὐρανοῖς τοῖς ἀποστόλοις αὐ-
τοῦ κατοικῶν, καὶ ὅλος δι' ὅλου τούτοις ὑπερφυέ-
σταται τῷ πνεύματι συνενούμενος, καὶ σῶμα ἐξουτοῦ
πανακήρατον, πανάμωμον κατασκευαζόμενος· καὶ
μὴ περιφρονῶμεν, ἀλλ' εἰδῶμεν, ὡς ὅτι ἂν τρόπον
τοῖς μαθηταῖς προσφερώμεθα, τοῦτο πρὸς αὐτὸν εὐ-
θυδῶν τὴν Διδάσκαλον ἀναπέμπεται. Καὶ ὡσπερ ὁ
δεχόμενος αὐτούς, τὴν ἀποστελλαντα δέχεται· οὕτω
καὶ ὁ ἀθετῶν, ἐκεῖνον ἀθετεῖ δηλαδὴ.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καὶ εἰρηται καλῶς καὶ πεπίστευ-
ται, φέρε δὴ καὶ σήμερον κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐπι-
χορηγημένης ἀνωθεν χάριτος, τῶν ἀποστολικῶν
ἐπαίνων ἀψώμεθα, καὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ θεοῦ Μαθίου,
κατὰ τὸ ἐνὸν τῆς δυνάμεως, τῶν εὐφημιῶν κατατρυ-
φῶμεν· οὐκ εἰς πλήθος τὸν λόγον ἀποτεινόντες· οὐδὲ
γὰρ ἀνέχονται μακρηγορίας οἱ περὶ τῶν θεῶν ἕμνοι·
τῷ συντετμημένῳ δὲ μᾶλλον ἡδονταὶ καὶ γοργῶ.
Ἄλλως δὲ, οὐδὲ καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων αὐτῶν,
ἢ πεπραγμένων, ὅσα ταῖς μακραῖς περιόδοις κατωρ-
θώσατο διεξιέναι σκοπός· ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὴν ἱε-
ρὰν κλήσιν, ἔπειτα τὴν ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀπο-
στόλων τάξεως ἐπὶ τὴν πρώτην αὐτοῦ προσυπομνή-
σαντες ἀναγωγὴν εἶτα τὴν μέθεξιν, ἣτοι λῆψιν
τοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν ἀποστολικὴν πορείαν ἐπι-
τέμνοντες, καὶ βραχέα προσφωνήσαντες, ἀφοσιω-
σόμεθα μετρίως οὕτω τὴν ὀφειλὴν.

Ἐκεῖνος, Ἰσραηλίτης μὲν ἦν ἀληθῶς, ὡσπερ δὴ
καὶ πάντες οἱ μαθηταί, καὶ τέκνον τοῦ Ἀβραάμ,
ὡς τὸ ἔργον πεποιηκώς τοῦ Ἀβραάμ· εἶπερ ἔργον
ἐκείνου, πίστις εἰλικρινής, καὶ ἡ ἐπομένη αὐτῇ δι-
καισύνη· ἔλεγχος δὲ πάσης τῆς πίστεως, ὁ Κύριος
Ἰησοῦς, ὃς καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα τε-
θεῖσθαι γέγραπται σκανδάλου, δηλαδὴ τοῖς καρδίᾳ
κεχηρημένοις σκαμβῆ· ἀνευθέτῳ γνώμης στρεβλότητι
καὶ διεστραμμένῃ διανοίᾳ, τῷ ἀγαθῷ καὶ εὐθεῖ τὴν
φύσιν προσπταίουσι, καὶ ἐφαρμοσθῆναι τούτῳ μὴ
βουλομένοις, ἢ μὴ δυναμένοις· ὅσοις δὲ νοῦς εὐθύτη-
τος μέτοχος καὶ ἀγαθότητος, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ὡς
τάχιστα γινόντες καὶ πεπιτευκότες, καὶ τὸν Υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν ὁρῶμενον καὶ γνωριζόμε-
νον, τὸν αὐτὸν καὶ Υἱὸν Θεοῦ ἀληθῆ τοῖς ὑπερφυε-
στάτοις τῶν θαυμασιῶν βεβαιούμενοι, οὗτοι καὶ
τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ὡς τῷ ἐκεῖνου μιμήματι πι-
στεύοντες, καὶ τέκνα Θεοῦ, οὐκ ἀκολουθία φύσεως
οὐδὲ σαρκίνῃ γεννώμενα θελήματι, διὰ πίστεως δὲ
καὶ ἀγάπης τοῦ Μονογενοῦς ἀναγεννώμενα.

Τούτων εἰς καὶ ὁ μακαριώτατος ἐχηρημάτισε Μα-
θίας, καὶ ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν ἐκ παιδὸς ὢν, καὶ τὸν
νοῦν εὐθύς, καὶ τὴν καρδίαν πραῦς, καὶ τὴν γῶμην

Eum in modum muneribus accipi ac honorari
gestiunt omnes apostoli : sic et sancti omnes ; sic
et sanctorum Deus, qui Sanctus in sanctis conque-
scit, laudibusque excipitur in iis qui laudantur, ac
nobis ut simus sancti, lege sancit.

Igitur vacemus hodie ab omni ex sæculi usu
opere ; vacemus ac intelligamus, quoniam hic est
Deus, qui in apostolis suis habitat velut in cœlis ⁴¹ ;
totusque ex toto eis supra quam eximia ratione spi-
ritu unitur, suumque incorruptissimum et inma-
culatissimum corpus illos efficit : nec vero con-
temnamus, sed intelligamus, quo tandem modo usi
discipulis fuerimus, id ad ipsum recta Magistrum
spectare : ac sicut qui eos recipit, eum recipit qui
ipsum misit, sic qui spernit, illum utique sperne-
re, certo noverimus ⁴².

Quandoquidem autem hæc recte tum dicta tum
credita sunt, age hodie etiam pro concessæ cœlitus
gratiæ modulo, apostolicas laudes aggrediamur,
sacrique ac divini Mathiæ, quanta vis animi ac fa-
cultas, præconiis læti indulgeamus : non ea ratione
ut sermonem copia protrahamus : nam neque di-
vinæ laudes prolixitatem ferunt, quin brevi potius
ac vivaci seu incitato eloquio proclive depanguntur.
Ac nec præterea illud animo constitutum, ut dicta
quæque aut facta (quæcunque scilicet per longos
circuitus præclare illi gesta sunt) edisseram ; sed
ut primum sacra vocatione relata, tumque ejus a
secunda ad primam apostolorum classem prove-
ctione narrata ; exindeque compendio collatum Spi-
ritus donum, ac pro apostolico munere suscepta
itineria exsecuti, brevique acclamatione seu saluta-
tione functi, sic vel modice debitum persolvemus.

Mathias vere ille quidem Israelita fuit, quemad-
modum etiam reliqui discipuli ⁴³, atque Abraham
filius, ut qui Abraham opus fecerit : quippe opus
illius, vera fides est ; ac quæ huic comes existit,
justitia. Omnis autem fidei probatio, Dominus Je-
sus, quem lapidem offensionis et petram scandali
Scriptura positum testatur ; nempe illis qui pravo
versantur corde ⁴⁴ ; qui nimirum inepta mentis
perversitate ac obliquis animi rationibus, illi im-
pingunt qui natura bonus rectusque est, nec ipsi
coaptari aut volunt, aut possunt : quotquot autem
ea mente præditi, quæ sit rectitudinis particeps ac
bonitatis, simile simili quam celerrime cognove-
runt ac crediderunt, Filiumque hominis natura
conspicuum ac visibilem, eundem ipsum verum
Dei Filium, præmagnifica signorum luce inducti
certo existimarunt ; hi scilicet, tum filii Abraham,
velut illius credentes exemplo, tum filii Dei, non
naturæ ordine aut carnis voluntate nati, sed per
Unigeniti fidem ac dilectionem renati, exstite-
runt.

Horum e numero unus exstitit et beatissimus
Mathias : nempe a teneris unguibus, bona anima
atque iudole præditus, menteque rectus et lenis

⁴¹ Psal. xlv, 11. ⁴² Luc. x, 16. ⁴³ Joau. i, 47 ; viii, 39. ⁴⁴ Isa. viii, 14 ; Rom. ix, 22.

animo, sensuque placidus ac modestus mitisque cum esset, ubi primum Jesu fama in omnium aures insonuit, cœperuntque Christi miracula in Christo increbrescere, haud satis putavit auditu solo verbum suscipere; quin et cucurrit animo avidus ut ipsis quoque oculis miraculorum inspector fieret.

Mox itaque ac vidit, non dubitavit, aut velut qui modicæ fidei sunt, anceps hæsit. Non invidia exarsit, velut malignissimi Judæi; non dementissimorum gentilium more segnior fuit; quin animo revirescit, excitatur spiritu; ac quidem mente admiratur, in desiderium vero transfert miraculum, desideriumque desiderio cumulans, in divinum amorem provehit. Vehementi denique contentoque boniformis amoris ardore, depulsa terrenorum omni cupiditate, omnique sæculi hujus excussa cura; atque necessariis quidem omnibus velut minime necessariis spretis, charissimisque relictis velut extraneis, omnium vice unum oppido optabat nancisci Jesum. Has unas percupiebat divitias: totam illi vitam comes adhærere avebat; et ut divinas illius mereretur audire prædicationes, pluris illi servum esse, quam ut universorum herus esset, habebat: unum illum vitæ suæ patrem et pastorem atque magistrum et præceptorem ducebat.

Quid vero Dominus? num discipuli æmulationem sprexit? Aut admisit quidem, sed tamen fidellum turbæ innumerabili adlegit? vel denique paucis quidem et qui facile numerarentur accensuit, a prima tamen classe repulit? Minime gentium; sed cum primum secundæ discipulorum classis eum effecisset, ac Septuaginta adlegisset, cunctisque divinis sacratoribusque doctrinis ac miraculis absolutiorem præstasset, eum in modum omni proVectum pietate atque virtute, ad supremum eorum, qui coryphæi essent, digne pro meritis sustollit gradum.

At quisnam, cedo, modus translationis? Dominus Jesus, sui in terra incolatus absoluta mora, salutarisque dispensationis peracto opere, ac omni Patris expleto consilio, ad vivificam beatamque crucis passionem venerat. Ac Judas quidem unus de duodecim, illo Judæis, data pecunia, prodito, apostolicum munus laqueo commutavit. Judæi flagellis cæsum, colaphis dehonestatum (o nulla verborum vi explicabilem longanimitatem!) illusumque cruci affixerant. Is autem conculcata morte ac eo qui mortis habebat imperium, a mortuis suscitatus, jamque pluribus modis discipulis factus conspicuus, postremo illis videntibus in cælum receptus erat. Postquam itaque hæc ita gesta fuèrant, *exurgit statim magnus Petrus*⁴⁶ (illi enim sermonis principatus, jusque pascendæ atque regendæ Ecclesiæ concreditum erat) inque media apostolorum turba, publica in Spiritu concione Judæ proditorem, et quam ejus causa disruptis visceribus pœnam is sustulisset, commemorat: duodenarium numerum, quem Dominus in apostolis sacrum voluisset, in Juda diminutum, haud despiciendum esse: aut

χρηστός, καὶ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον ἐπεικῆς, ὡς μόνον ἢ τοῦ Ἰησοῦ φήμη ἀνὰ πάσας τῶν ἀνθρώπων διηγεῖτο ἀκοῆς, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ θαυμάσια ἐν Χριστῷ ἀπεκάλυπτετο, οὐκ αὐταρκῆς ἤγηται δι' ἀκοῆς μόνης τὸ ῥῆμα καταδέξασθαι· ἀλλὰ καὶ αὐτόπτης τῶν θαυμασίων ἔδραμε γενέσθαι.

Ὡς οὖν εἶδεν, οὐκ ἐδίστασεν ὡς οἱ ἐλιγόπιστοι τῇ διανοίᾳ. Οὐκ ἐδάσκηεν, ὡς οἱ κακοήθεις Ἰουδαῖοι· οὐδὲ ἐῤῥαθύμησεν, ὡς οἱ ἀνούστατοι τῶν ἐθνικῶν· ἀλλ' ἀναθάλλει τὴν καρδίαν, ἀναζωπυρεῖται τὸ πνεῦμα· καὶ θαυμάζει μὲν τῷ νοί, εἰς πόθον δὲ μετατίθησι τὸ θαῦμα· πόθῳ δὲ πόθον προστιθείς, εἰς ἔνθεον ἔρωτα προκόπτει· τῷ σφουδρῷ δὲ τοῦ ἀγαθοειδοῦς ἔρωτος καὶ ἐπιτεταμένῳ πᾶσαν τῶν κάτω διακρουσάμενος ἐπιθυμίαν, καὶ πᾶσαν τοῦ νῦν αἰῶνος ἀποτιναξάμενος σπουδὴν· καὶ οἰκείους μὲν πάντας ὡς ἀνοικεῖλυς ὑπεριδῶν, ὡς ἀλλοτρίους δὲ τοὺς φιλάτους ἀφείς, μόνον ἔχειν ἀντὶ πάντων ἐπόθει τὸν Ἰησοῦν. Μόνον Χριστὸν ἐπόθει πλουτεῖν· αὐτῷ ἀκολουθεῖν διὰ βίου παντός· αὐτοῦ τῶν θεορῆμοσυνῶν καταξιοῦσθαι· αὐτοῦ δοῦλος εἶναι, ἢ τῶν πάντων δεσπότην ἐπεθύμει· καὶ αὐτὸν τῆς οἰκείας ζωῆς πατέρα, ποιμένα καὶ διδάσκαλον μόνον ἐτίθετο καὶ καθηγητήν.

Τί δαὶ ὁ Κύριος; ἄρα παρεῖδε τὸν ζῆλον τοῦ μαθητοῦ; Ἥ προσέσχε μὲν, τῷ ἀναριθμῷ δὲ τοῦτον πλήθει συνέταξε τῶν πιστῶν; ἢ τοῖς ὀλίγοις μὲν καὶ εὐαριθμήτοις συνηρίθμησεν, τῆς πρώτης δὲ τάξεως ἀπώσατο; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τῆς δευτέρας μὲν τάξεως τῶν αὐτοῦ μαθητῶν πρῶτον ἤξιωκῶς καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα συντεταχῶς, καὶ πάσαις αὐτὸν θεουργικαῖς προκαταρτισάμενος μυσταγωγίαις, οὕτω κατὰ πᾶσαν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν προκεκορότα, πρὸς τὸν ἀνώτατον τῶν κορυφαίων ἀξιοπρεπῶς ἀνάγει βαθμόν.

Τίς δαὶ καὶ τρόπος τῆς μεταθέσεως; Ἐπειδὴ συνετελείτο μὲν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ ἢ ἐπὶ γῆς μετὰ σώματος διατριβῆς, τὸ ἔργον δὲ τῆς σωτηρίου διατελεστικῶς οἰκονομίας, καὶ πᾶσαν τὴν πατρικὴν περὰ βουλήν, ἐπὶ τὸ ζωοποιεῖν τοῦ σταυροῦ καὶ μακάριον ἦκε πάθος· καὶ Ἰούδας μὲν εἰς τῶν δώδεκα τοὺς Ἰουδαίους τοῦτον ἀργυρίου προέμενος, βρόχον ἠλλάξατο τῆς ἀποστολῆς· οἱ δὲ τοῦτον φραγελώσαντες κολαφίσαντες (ὦ μακροθυμίας ἀφάτου!) καὶ καταπαλίσαντες ἐσταύρωσαν· ὁ δὲ τὸν θάνατον, καὶ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου πεπατηκῶς, τριήμερος ἀνίσχεν ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ τρόποις ἑαυτὸν πλειοσιν ἐμφανίσας τοῖς μαθηταῖς, ὁρῶντων αὐτῶν ἔσχατον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναλαμβάνεται. Ἐπειδὴ οὖν οὕτω ταῦτα συνετέλεστο, ἀρίσταται μὲν ὁ μέγας Πέτρος εὐθύς· τοῦτω γὰρ τοῦ λόγου τὴν ἡγεμονίαν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐγκεχειρίσθαι τὴν ποιμαντικὴν· ἐν μέσῳ δὲ τῷ πλήθει τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ Πνεύματι δημηγορῶν, ἀναμιμνήσκει μὲν τὴν Ἰούδα προδοσίαν, καὶ ῥῆξιν ἦν δι' αὐτὴν ὑπέστη· οὐκ ἄξιον δὲ φησι τὴν τῷ Κυρίῳ τετιμημένην δωδεκάδα μειωθεῖσαν ὑπεριδεῖν, οὐδὲ τὸν τοῦ παραβεβηκότος τόπον

⁴⁶ Act. 1, 15.

κεκενωμένον ὄρωντας παραμελεῖν· ἕνα δὲ δεῖν τὸν ἄποστολῶν ἑβδομηκοντάδος, τῶν ἀπαρχῆς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἄχρις αὐτῆς ἀναλήψεως τῷ Ἰησοῦ παρηκολουθηκότων, τὸν δοκιμώτατον κλῆρον διαγνόντας, εἰς τὸν τοῦ ἀπωλισθηκότος ἀντικαταστήσαι κλῆρον.

Καὶ οὕτως, ὦ μακαριώτατε σὺ, ἐν μέσοις αὐτοῖς ὡς ἐπιστημώτατος τῶν ἄλλων προβληθεὶς τε καὶ παραστάς, καὶ τῷ ἱερῷ συγκλήρωθεις Ἰούστω· εἶτα, ταῖς τῶν κορυφαίων ἱεραῖς προσευχαῖς, καὶ μᾶλλον τῇ δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ ψήφῳ, τοῦ τὰ βάθη τῶν διανοιῶν ὄρωντος, τοῦ κλήρου πεζόντος ἐπὶ σέ, ἀναλαμβάνη μὲν ἐκ τῶν ἑβδομηκοντα, τοῖς ἑνδεκα δὲ συγκαταψιφισθεὶς, τὸν τρίμιον τῆς δωδεκάδος ἀνεπλήσας ἀριθμόν· οὕτως τὴν μυστικὴν τοῦ Θεοῦ παράταξιν ἀνεπλήρωσας, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ πεπτωκότι λύπην τοῖς τοῦ λόγου πρωταγωνισταῖς, διὰ τῆς σῆς ἀναστάσεως παρεμυθήσω· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐκείνου κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον λαβὼν, καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἀποστολῆς κεκλήρονομηκῶς· καὶ τῆς ἀποστολικῆς τιμῆς καὶ καθέδρας τέως μὲν τῆς κάτω καὶ κατέναντι τῶν ἑθνῶν, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς παρὰ τῷ ἑπουρανίῳ συγκαθιζήσεως Βασιλεῖ, ἅμα τοῖς πρεσβυτάτοις κατηξιωμένος, ὀφθήσῃ φαίδρως, ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις, τοῖς ἑνδεκα συγκαθήμενος, καὶ κρίνων τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον.

Τότε δὲ τοῖς πρώτοις τῶν ἱερῶν θεολόγων ὡς εἰς ὧν αὐτῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ ὑπερφῶ συνεδρεῦων, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ὁμοίως ἐκείνοις ἐπαγγελίαν προσδεχόμενος· ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς συμπληρουμένης, οὐρανόθεν ἐν εἴδει πυρρίνων ἐπεδήμει γλωσσῶν, καὶ ἐφ' ἐνὶ τούτων ἐκάστῳ καθεζόμενον, τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἐπλήρου, πληροῦσαι μὲν καὶ αὐτὸς χάριτος ζωῆς, πληροῦσαι δὲ σοφίας καὶ συνέσεως. Καὶ οὐ τήνδε μὲν ἐνέργειαν τοῦ Παρακλήτου πλουτεῖς, τῆς δὲ λεῖπῃ· ὡσπερ δὲ ναὸς καθαρὸς καὶ ἅγιος, αὐτῆς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος τῆς οὐσίας, τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ἀποστόλοις διὰ πάσης γενόμενος ἀρετῆς καὶ βίου καθαρότητος, ὅλην ὑπεραβρήτως καὶ ὑπερουσίως ἐν ἑαυτῷ τὴν θεότητα κατέπαυσας· οὕτω δὲ καὶ τῶν πνευματικῶν ἐνεργημάτων, οὐ τῶν μὲν, τῶν δ' οὐ· πάντων δὲ κατηξιωμένος, καὶ πάσαις θείαις δυνάμεσι τῆς τοῦ Θεοῦ συγκροτούμενος δεξιᾶς, εὐκαίρως καὶ αὐτὸς τοῖς ζοφορωτέροις ἐπιδημῶν τῶν ἑθνῶν, περιουσίᾳ νοερῶν κατακαλύψων φωτός.

Καὶ γὰρ ὡσπερ ὕλη τινὶ παχυτέρα τε καὶ ὑγροτέρα πῦρ ἐμβλήθην, ἀμυδρὸν μὲν ὄν, ἔσθῃ καὶ μεμάρανται παραυτὰ, τῆς παχύτητος ἢ ὑγρότητος ἡττηθῆν· λάβρον δ' ὅτι μάλιστα καὶ δραστήριον πεφηνός, παρτυτικά μὲν ἴσως οὐκ ἀνήψε, τῇ τοῦ ὑπεκαύματος ἀνεπιτηδειότητι· ἐνδομυχοῦν δὲ κατὰ βάθος, καὶ λεληθότως τὴν ὑποκειμένην ἀναξηραίνον ὕλην, εἰς μεγάλην ἐξάιφνης ἀνεβρίπισθι φλόγα, καὶ

committendum, ut quem videant vacuum Judæ prævaricatoris locum, ipsi negligant: necesse esse, ut de secunda classe (hoc est, ex sacra septuaginta apostolorum turba) unum ex his, qui ab evangelicæ prædicationis exordio ad ipsam Jesu in cælum receptionem, sedulo assectati sint, quem sortis indicatione probatissimum noverint, in ejus qui lapsus sit, sortem munusque sufficiant.

Atque hac ratione, tu (o beatissime!) ceu reliquis illustrior, in medium productus ac præsentatus, dataque cum sancto Justo communi sociaque sorte, tumque sacris coryphæorum precibus (quin Dei potius, cui animorum profunda perspecta sunt, justo suffragio), illa in te cadente, ex Septuaginta assumptus, undecimque primis adlectus, sacramento venerabilem duodenarium numerum implesti. Sic nimirum mysticam Dei aciem integram effecisti, aspersumque Judæ ruina primis illis evangelicæ prædicationis ducibus mœrorem suscitatione tua abstersisti⁴⁷: illiusque nactus episcopatum (ut sacro prænuntiatum erat oraculo) sortemque apostolici muneris sorte adeptus (apostolicam denique dignitatem ac sedem, hactenus quidem in terris et coram gentibus, postea vero etiam in cælis) cælorum Regi ut consideas una cum antiquissimis illis consecutus læte ac splendide (ut ejus qui verax est promissio est) pari cum undecim collegio sedens ac Israelem judicans, apparebis⁴⁸. Verum hæc postea.

Tunc vero una cum sacrorum theologorum primis antistitibus velut unus ex eis in cœnaculo illo consedens, parique illis ratione promissum Spiritum sanctum exspectans; divinissimo illo Spiritu dum compleretur sancta Pentecoste ignearum specie linguarum e cœlo veniente, ac singulos eorum quibus insedit, sua virtute implente, impletus et ipse viva gratia es: impletus sapientia et intelligentia: nec hac quidem Paraclæti virtute affluenter donatus es, illaque deficeris: quin potius substantiæ Dei Spiritus, velut mundum sanctumque templum, haud secus ac apostoli reliqui, omni cultu virtutis vitæque munditia, effectus, nulla verborum vi explicabili, divinissimaque ratione, in te totam divinitatem conquiescere fecisti⁴⁹, atque in eum modum, non alia quidem, aliis desideratis, sed omnia illius dona consecutus, cunctisque Dei dexteræ virtutibus instructus, opportune et ipse ad gentes majori oblitus caligine, abundantiore operaturus luce profectus es.

Etenim sicut ignis, si in crassiorem humidiorumque forsitan lignorum struem injicias, sitque ille exilis ac tenuis, mox exstinguitur et elanguescit, crassitie illi ac humiditati victus concedens: sin autem maxime vorax acrisque exstiterit, etsi forte non protinus accendat inhabili fomite nec satis disposito, penitius tamen insidens imaque pervadens, ac sensim subjectam materiam exsiccans, in

⁴⁷ Psal. cvm, 8. ⁴⁸ Matth. xix, 28. ⁴⁹ Joan. iv, 24.

magnam derepente exsuscitatur flammam, totamque prorsus molem extenuans, sui similem reddit: sic sane etiam magnus hic Evangelii præco, postquam cœlesti plenus igne, reque ipsa ignis evaserat, terrena relicta Jerusalem, atque ad eas profectus gentes, ad quas afflatu suo divinus Spiritus advocaverat, sensimque ejus ignis, quem pectore gestabat, illis virtutem immittens, optimisque divinis prædicationibus præstantissimisque miraculis, paulatim insidentem eorum pectoribus impietatem, inolitamque viscositatem atterens ac tenuans, tumque animi sordes absumens, atque ad fidei illustrationem idoneos præparans, sic repente ad veritatis illos agnitionem accendit, ac Spiritu illustrat, innovatque aqua, ac sacra unctione consignat, Deique verbo sanctificat: inque eum modum totos omnino, quo incensus erat, cœlesti eos igne replens, in suam trahit similitudinem. Scripturarum enim documentis quæ tironum, ac rudimentaria sunt, eos emundans ac instituens, perfectioribusque doctrinis illuminans atque componens, nec non supremis divinis prædicationibus perficiens, donansque absolute, Dei filios immaculatos, cohæredes ac concorporales comparticipesque Christi efficit: sicque jam in Ecclesias sanctas Domino, grægesque magno sacerdotum pastorumque principi cogens, a nequissimi potestate liberatos atque solutos, cœlesti eos Patri supremoque omnium Regi admovet.

Sic Mathias Dominum clarificavit, sicque vicissim illum Dominus clarificavit; eratque mirabile quoddam inter ambos velut certamen, ac vincendi ardor. Nam alter quidem, qui salvandi essent Domino adjungebat, omnique conatu ac industria ejus, qui miserat, quærens gloriam, eorum numero addebat: alter autem, his qui credidissent illius opera, coronam gloriæ animique exultationem ac decus munificus remunerator donabat.

Sane quidem maxima digni admiratione beatissimi apostoli circuitus omnes ac peregrinationes: quotquot item illi fortiter gesta universas lustrando nationes, splendidissima illa plane ac divinissima; cum primis vero apud eos exhibita, qui in prima Æthiopia sedes habent. Admirandus enim vir iste Jesu, apud atros illos corporis fuligine, mentisque ipsa atque animi caligine longe atriores, nec quidquam cruditoris animantibus dissimiles, commoratus, inque medio agrestium bestiarum tanquam homo, seu potius inter scelestissimos homines quasi Deus beatus, in longum tempus versatus, nedum nullum prorsus illorum protervix ac feritatis vestigium sibi ipse ascivit, verum sua illos mansuetudine impartit. Nedum nulla vitii macula Christi dotibus prænitentem animum imbuit, quin ad meliorem eos frugem commutavit. Prorsus enim contrarium contrario sanans, eorum cordis duritiam et perversitatem ac superbiam, morum suavitate, lenitate, placiditate emolliebat; feritatem, dolos, malignitatem, animi benignitate, candore, mansuetudine inflectebat; mellifluis denique sermoni-

A ὄλην δι' ὄλου λεπτύνων, ἐαυτῷ ἐξωμοίωσεν· οὕτω δὲ καὶ ὁ μέγας εὖτος τοῦ λόγου θεηγόρος, ἐπειδὴ πλήρης ἐκείνου τοῦ οὐρανοῦ πυρὸς ἦν, καὶ αὐτόχρομα πῦρ, τὴν κάτω λιπὼν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐφ' ἃ τοῦτον ἔβη τὸ κινεῖν Πνεῦμα θεῖον προσκέκληται πορευθεὶς, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἡρέμα τούτοις τοῦ ἐν αὐτῷ πυρὸς ἐνίει, καὶ θεολογίαις ἀρίσταις καὶ θαυματουργίαις κρατίσταις καταβραχὺ τὴν ἐνεσκιρωμένην ταῖς αὐτῶν καρδίαις ἀσέθειαν λεπτύνων· καὶ τὴν ἐντετηγμένην γλισχρότητα, εἴτ' οὖν κηλίδα τῆς διανοίας ἐξαιεῖ, καὶ ἐπιτηδεύει πρὸς φωτισμὸν πίστεως προπαρασκευαζόμενος, οὕτως ἐξαπίνης αὐτοῦ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἀνάπτει, καὶ λαμπρύνει τῷ Πνεύματι, καὶ καινίζει τῷ ὕδατι· καὶ ἱερῷ χρίσματι σφραγίζει, καὶ ῥήματι ἀγιάζει Θεοῦ·

B καὶ οὕτως ὄλους δι' ὄλου τοῦ κατ' αὐτὸν οὐρανοῦ πεπληρωκῶς πυρὸς, ἐαυτῷ ἐξωμοίωσεν. Ταῖς εἰσαγωγικαῖς γὰρ τῶν λόγων διδασκαίς καθαίρων καὶ στοιχειῶν, τοῖς τελειότεροις δὲ τῶν δογμάτων φωτίζων καὶ συμβιβῶν· ταῖς ἀνωτάτω δὲ θεολογίαις καταρτίζων αὐτοῦ καὶ τελεσιουργῶν, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετόχα δείκνυσσι τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτω λοιπὸν εἰς ἐκκλησίας ἀγίας Κυρίῳ, καὶ σεπτὰ πρόμνια τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεὶ καὶ ἀρχιποίμενι καθιστῶν, ἀπήλλαττε μὲν καὶ ἡλευθέρου τῆς ἐξουσίας τοῦ πονηροῦ· τῷ οὐρανίῳ δὲ τούτου παρίστη Πατρὶ καὶ Παμβασιλεῖ.

Οὕτω Μαθίας ἐδόξασε τὸν Κύριον, καὶ οὕτως αὐτὸν ἀντεδόξασεν ὁ Κύριος· καὶ ἦν θαυμαστή τις ὄλον ἀμιλλα ἐν ἀμφοτέροις. Ὁ μὲν γὰρ προσετίθει τοὺς σωζομένους τῷ Κυρίῳ, πάση μηχανῇ τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν ζητῶν· ὁ δὲ τούτῳ τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας, καυχήσεως στέφανον, ἀγαλλίαμά τε καὶ δόξαν ψυχῆς ἀντεδωρεῖτο.

Ἔστι μὲν οὖν πάσας τοῦ μακαριωτάτου τὰς περιόδους ὑπεράγασθαι, καὶ τὰς ἀνδραγαθίας, ὅσας ἐν πᾶσιν ἔθνεσι κατεπράξατο περιῶν, ὡς ἀξιολογώτατας καὶ ἀξιοθεωτάτας· οὐχ ἥμισυ δὲ, ἦν ἐν τοῖς ἔθνεσι πρώτην Αἰθιοπίαν οἰκοῦσιν ἐπεδείξατο. Τοῖς γὰρ μέλανσιν ἐκείνοις τὸ σῶμα, μελαιντέροις δὲ πολὺ πλέον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ὠμοδόρων θηρίων

D βιεννοχόσιν οὐδὲν, ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνθρώπος ἐμφιλοχωρῶν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐν μέσῳ θηρῶν ἀγρίων ὡς ἀνθρώπος· μᾶλλον δὲ μεταξὺ πονηρῶν ἀνθρώπων οἷα Θεὸς ἀγαθὸς ἐπὶ πολὺ κατοικῶν, οὐ τῆς ἐκείνων ἰταμότητος ἰχνος ὅλως ἐπεσύρετο, τῆς οικείας μετέδωκε χρηστότητος δέ· οὐτ' οὖν τῆς κακίας σπῖλον τῇ χριστοειδεῖ προσετρίψατο ψυχῇ· κρείττονος μεταβολῆς τούτους κατηξίωσε δέ· τῷ ἐναντίῳ γὰρ ἀτεχνῶς τούαντίον ἐξώμενος, τὸ σκληρὸν μὲν αὐτῶν τῆς καρδίας καὶ δυσπειθὲς καὶ ἀγέρωχον, τῷ ἀπαλῷ τε ἦθει καὶ μελιχίῳ κατεμάλαττε καὶ πραεῖ· τὸ ἀνήμερον δὲ καὶ ὑπουλον καὶ σκαιὸν, τῷ ἀγαθοειδεῖ τῆς γνώμης, ἀπλοῖκῳ τε καὶ προσηνεῖ κατεδυσώπει· καὶ τῷ τῶν λόγων δὲ μελιρρύτῳ καὶ τῷ τοῦ τρόπου δὲ ἐνθέῳ, καὶ τῷ τῶν ἔργων δὲ μεγαλοδόξῳ καταπλήττων αὐ-

τοὺς καὶ ἐκφοβῶν, εἰς συγκατάθεσιν οὕτω τῆς ἀλη-
θείας ἦγε. Ἡ ἀλήθεια δὲ τίς;

Γινώτε, φησὶν, ὧ ἄνδρες, γινώτε διὰ τοῦ πρὸς
ὑμᾶς ἀπεσταλμένου τὸν ἀπεσταλκόντα· καὶ ἐν
ἐμοί, τὸν δι' ἐμοῦ κηρυττόμενον γνωρίσατε. Τὸν
ἐν ἐμοί λαλοῦντα καὶ ζῶντα μὴ ἀγνοεῖτε Θεόν.
Θεὸς γὰρ οὗτος ἀληθής ἐστι μόνος, μόνος Θεὸς
θεῶν, Κύριος κυρίων, καὶ Ἅγιος πέφυκεν ἁγίων
μόνος· ὃς ἀεὶ ὦν, καὶ ὄλος τὴν φύσιν ἀγυθὸς
ὦν, οὐκ ἐβούλετο μόνος ἑαυτοῦ κατατρυφᾶν· ὡς
ἂν δὲ πλείους εἶεν οἱ εὐεργετούμενοι, πρῶτον μὲν
τὸν αὐλὸν κόσμον καὶ νοοῦμενον· ἔπειτα τὸν
ὕλικόν καὶ θρώμενον τοῦτον ἐν σοφίᾳ κατεστή-
σατο· ἐν ᾧ μόνον τὸν ἄνθρωπον λόγῳ καὶ αὐτ-
εξουσιότητι τετιμημένον, οὐκ εἰς τέλος ὁ ὑπερ-
ἀγαθος παρῆθεν· ἀλλ' αὐτὸς ἐκείνος ὁ σύνθρο-
νος καὶ συμφυῆς τῷ Πατρὶ Λόγος, ὁ ἀμότιμος, ὁ
ἐμόσος, ὁ μονογενής, αὐτὸς ἀναλλοιώτως καὶ
ἀτρέπτως ἐν τῷ τετοκότι μένων, ἐπ' ἐσχάτου τῶν
ἡμερῶν τούτων ἐνανθρωπίσθη διὰ τὸν ἄνθρω-
πον ἠνέσχιστο, καὶ λύτρον ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν
δεδωκώς, ἐξηγοράσατο· καὶ δι' ἑαυτοῦ τῷ Πατρὶ
προσφκειώσατο· διὰ σταυροῦ μὲν, τὸν τύραννον
καθελών· δι' ἀναστάσεως δὲ τριημέρου, τὴν ἡμε-
τέραν ζωσας καὶ θεώσας μορφήν· οὗτος ἀνα-
λαμβανόμενος πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα, δώ-
δεκα τοὺς πάντας ἡμᾶς τῶν αὐτοῦ μαθητῶν τοὺς
ἀρίστους ἀποστέλλει, ταύτην τῷ κόσμῳ παντὶ
τὴν σωτήριον οἰκονομίαν καταγγέλλοντας.

Ὅρωντες οὖν, ὧ ἄνδρες ἐχέφρονες καὶ συν-
στοί, τῶν σημείων τὴν δύναμιν τῶν ἐνεργουμέ-
νων ἐν ἡμῖν, τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, τῶν
τυφλῶν τὴν ἀνάβλεψαν, καὶ τῶν κακῶς πασχόν-
των πάντων τὴν ἰασιν, διὰ τούτων πιστώθητε
τῇ ἀληθείᾳ, κραταιώθητε τῷ λόγῳ τῷ εὐαγγελι-
ζομένῳ νῦν ἐν ὑμῖν, καὶ τὴν παλαιὰν πλάνην καὶ
πᾶσαν ἀπανθρωπίαν καὶ ἀσέβειαν ἐκτιναξάμενοι,
ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν·
εἰ οὐ καὶ λαβόντες τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος, καὶ
τῷ τῆς καλιγγεσεῖας ἀνακαιρισθέντες λουτρῷ,
τὸ θηριῶδες μὲν τῆς γνώμης καὶ δίστροπον εἰς
ἠπιότητα μεταποιηθήσεσθε καὶ ἐπιείκειαν· ἀντὶ
εἰσποιηθήσεσθε Πατρὶ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τούτων οἱ ἀπηγεῖς ἐκεῖνοι κατὰ τὴν αὐτῶν διάλε-
κτον ἐπαύοντες τῶν θεολογιῶν, καὶ τὴν ὀργὴν καθ-
υφιέντες, καὶ τὴν ἀπειλὴν μετατιθέντες, πίστιν μὲν
ἀντὶ τῆς ἀπειθείας, ἀντὶ τῆς πρώην δὲ μανίας ἐπιεί-
κειαν, καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς κακίας ἀντηλλάττοντο.

Παρὰ τούτοις, ὧ παναγέστατε Μαθία, ἐπὶ χρόνοις
μεμενηκῶς ἱκανοῖς, καὶ πολλοὺς μὲν ἐπὶ τὸ κρεῖττον
ἠλλοιωκῶς, καὶ ἐκκλησίας ἀφιερικῶς τῷ Θεῷ· πλεί-
σταις δὲ θλίψεσι παρὰ τῶν ἀσεβούντων καὶ κινδύνοις
περιπεσῶν, ἐπιβουλεύμενος, βλασφημούμενος, μα-
στιγούμενος, προπηλακιζόμενος· καὶ οὕτω τέλειον
τὸ μαρτύριον ἀποδίδους τῷ Θεῷ, καταλείπεις μὲν τὸ
σαρκίον ὡς ἄχθος ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς δὲ κοῦφος ἀν-
έπτῃς εἰς οὐρανοῦς· καὶ τοὺς μέλανας ἀπεκδυσάμε-
νος, ταῖς φωτισειδεστάτοις προσεχώρησας τῶν οὐρα-

bus reclusis moribus ac magnificis operibus, stu-
porem terroremque incutiens, ad veritatis consen-
sum trahebat. At quænam veritas?

Agnoscite, inquit, o viri, agnoscite per eum qui ad
vos missus est, ipsum qui misit : atque in me, eum
qui per me prædicatur, cognoscite. Nolite Deum
ignorare qui in me loquitur, ac Deum vivum. Hic
enim solus verus Deus est : solus Deus deorum, Do-
minus dominantium, solus Sanctus sanctorum. Is,
cum semper esset, ac totus natura bonus existeret,
noluit solus ipse se frui ac beatus esse. Sed ut in plures
beneficium transiret, primo quidem mundum condi-
dit, qui extra materiam est, ac mente intelligitur :
tumque hunc ipsum constituit materia concretum ac
visibilem ; in quo unum hominem ratione ornatum ac
liberi arbitrii facultate præditum, non in finem de-
spexit, qui supra quam bonus ac benignus existit :
sed is ipse Sermo Patri consessor ejusdemque ac ille
naturæ, honore compar, pariter Deus, unigenitus,
nulla mutatione aut labe in eo manens qui genuit,
extremis hisce diebus hominum causa homo fieri un-
nuit, ac seipsum dans pro nobis pretium, redemit ;
suaque ipse opera ac intercessione Patri conciliavit,
per crucem quidem sublato tyranno, tridua vero
resurrectione vivificata ac deificata nostra hominum
forma. Hic ad Patrem in cælos receptus, omnes nos
duodecim illius præcipuos discipulos mittit, qui omni
mundo salutarem hanc dispensationem annuntiemus.

Cum igitur, viri prudentes ac sapientes, signorum
quæ in nobis fiunt vim perspicatis : suscitatos mortuos,
cæcos luci redditos, male habentium genus omne sa-
patos, per hæc fidem veritati præstate. Confirmamini
ea doctrina quæ apud vos modo prædicatur, veterem-
que errorem ac omnem immanitatem impietatemque
excutientes, induimini Dominum nostrum Jesum Chri-
stum ; per quem accepto Spiritu gratiæ, ac regene-
rationis innovati lavacro, animi feritatem ac morum
pravitatem in lenitatem convertetis ac modestiam,
proque eo ac homines sitis, filii Dei per gratiam cæ-
lesti Patri adoptabimini, in Christo Jesu. Amen.

ἀνθρώπων δὲ, υλοὶ Θεοῦ κατὰ χάριτ, τῷ οὐρανίῳ

D His igitur immites illi divinis prædicationibus
ipso illorum idiomate auditis, iraque mitigata, ac
missas facientes minas, pro incredulitate fidem,
pro pristina feritate atque furore lenitatem et mo-
destiam, pro vitio virtutem commutavere.

Postquam autem annos sat multos apud eam
gentem, sanctissime Mathia, versatus esses, plures-
que ad meliorem frugem revocasses, ac ecclesias
Deo consecrasses ; quamplurimis per impiorum
struem perfunctus ærumnis, exceptusque periculis,
insidiis appetitus, blasphemis lacessitus, verberis-
bus dehonestatus, ludibrio habitus ac vellicatus ;
inque hunc modum perfectum Deo reddens testi-
monium, velut sarcina corpusculo in terra relicto,
ipse ut levis in cælos evolasti ; nigraque cute

Æthiopus exuens, lucidissima angelorum castra adlisti: dimissis qui molesti ac graves erant, ad beneficium ac Salvatorem tuum Christum gaudens receptus es; qui denique ad Deum fortem vivum vehementer sitiens⁶⁰, atque in confessione et exultatione in conspectum magnificæ gloriæ veniens, nulla verborum vi explicabilem beatitatem ac dulcedinem, penitissimumque cum primitivis Dei filii recubitum nactus es.

Salve sis itaque, venerande ac perfectissime præco ac discipule, quod sanctitatis excellentia supremam primamque sanctorum classem adeptus es. Salve ac gaude, quod tibi auxilium ex Deo est; quibus et ascensiones, uti scriptum est⁶¹, in corde tuo disposueris, atque in valle plorationis (humili scilicet ac compuncto animo) ipsius in te disponentis ac lege sancientis benedictionibus susceptis, sublimi ascensu de virtute ad apostolorum supremum ordinem evaseris; quibus etiam Deus deorum velut in excelsa cœlestique Sione (contemplante animo tuo) cernitur.

Salve sis ac gaude, Mathia venerande sancteque ac admirande, quod in crudivoros feris bestiis crudeliores cum aliquando incidisses, claususque carcere et in tenebris esses, impuro nimirum sceleratissimoque servatus convivio, minime ab eis consumptus es, sed benignissimi Dei benigna providentia atque numine, homicidarum omni molestia liberatus es. Gaude et exulta, quod per multas Evangelii causa turbationes, labores, ærumnas, firmum ac stabile gaudium consecutus es: quod per molestias, malaque pene innumera, ac necessitates nimium quantas veritatis causa, nulla caducam mutabilitate, semperque eadem ac manentem jucunditatem ingressus es. Gaude, quæso, intende, prospere procede et regna⁶², tanquam totus bonitatem spirans, verusque Regis magni filius. Gaude et lætare; meque vestræ partis, o beate! vestræ dilectionis ac gratiæ socium assumens, fac ut cum fiducia Deo præsender, in Christo Jesu Domino nostro, quem decet orionis gloria, potestas et laudatio, in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XV.

Laudatio sancti ac celebratissimi Marci apostoli et evangelistæ.

Quemadmodum non omnium corporum formæ similes, sic nec animorum eadem ipsæ proprieta-

⁶⁰ Psal. xli, 3. ⁶¹ Psal. lxxiii, 6. ⁶² Psal. xlii, 5.

(54) Marci evangelistæ cum alii plures persecuti sint, vix alius gravius majorique, iudicio nostro, hic Niceta rem exsecutus merito videri possit; illius omnibus quæ certa habuit, summoque defectu orationis argumento proposuit, luculenter stylo exornatis, ommissis quæ de illo incerta aut spuria nonnulli narrant, etiam veteres, quorum dicta ad iudicii libram exigenda, ne ex ipsa eorum vetustate fiant erroris causa; quod de Papia homine simplici refert Euseb. l. iii, c. 39, qui σφόδρα σμικρὸς τὸν νοῦν, pertenuis valde ingenii, audita a seniori-

νίων ἀγγέλων παρεμβολαῖς· καὶ τοὺς διοχλοῦντας ἀφείλε, πρὸς τὸν εὐεργέτην καὶ Σωτῆρα σου χαίρων ἀνελήφθης Χριστόν· καὶ σφόδρα πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρόν τὸν ζῶντα δεδιψηκῶς, καὶ ἐν ἐξομολογήσει καὶ ἀγαλλιάσει τῷ προσώπῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης ἐμφανισθεὶς, τῆς ἀφράστου μακαριότητος καὶ γλυκύτητος, καὶ τῆς ἐνδοτάτω κατακλίσεως μετὰ τῶν πρωτοτόκων τοῦ Θεοῦ κατηξιώθης υἱῶν.

Χαῖρέ μοι τοιγαροῦν, ὦ σεπτότατε καὶ τελειότατε κήρυξ καὶ μαθητῆ, ὅτι τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης τῶν ἁγίων τάξεως δι' ὑπερβολὴν ἀγιότητος κατηξιώθης. Χαῖρε ὅτι ἔστι σοι ἀντίληψις πρὸς Θεόν, οἷς καὶ ἀναβάσεις, ὡς γέγραπται, τῇ καρδίᾳ σου διέθου, καὶ ἐν κοιλίᾳ τοῦ κλαυθμῶνος, τῆ ταπεινόφρονι καὶ κατανευγμένῃ διανοίᾳ, τὰς εὐλογίας τοῦ ἐν σοὶ διατιθεμένου καὶ νομοθετοῦντος καταδεδεγμένος, ἐκ δυνάμει ἐπορεύθης εἰς τὴν ὑπερτάτην τάξιν τῶν ἀποστόλων προσαναβάς· οἷς καὶ ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ὡς ἐν ὑψηλῇ καὶ οὐρανίᾳ Σιών, τῇ θεωρητικωτάτῃ σου ἐμφανίζεται καρδίᾳ.

Χαῖρε, Μαθία τίμιε, καὶ ἱερὸ καὶ θαυμάσιε, ὅτι τοῖς ὠμοδόροις θηρίων ὠμοτέροις ποτὲ περιπεσὼν, καὶ εἰρκτῇ κατακλεισθεὶς καὶ σκότῳ, καὶ εἰς κατάθρωμα τούτοις καὶ θοίνῃν οὐκ εὐαγγῆ ταμιευόμενος, οὐ κατηναλώθης ἐν αὐτοῖς· ἀγαθῆς δὲ προνοίας πρὸς τοῦ ἀγαθοῦ μῆνου καὶ κρείττονος ἐπικουρίας τυχὼν, πάσης ἀπηλλάγης δυσχερείας τῶν φονευτῶν. Χαῖρε καὶ ἀγαλλία, ὅτι διὰ πολλῶν τῶν ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου ἀκαταστασιῶν καὶ πόνων καὶ θλίψεων, τῆς ἐστῶτης κατεδράξῃ χαρᾶς· ὅτι διὰ κακοπαθείας, καὶ κόπων μυρίων ὧσων καὶ τῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἀναγκῶν, τῆς ἀμεταπτώτου καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἐχούσης εὐφροσύνης ἐπιδέθηκας. Χαῖρέ μοι, καὶ ἐντεινε, καὶ κατευοδοῦ καὶ βασιλεύε, ὡς ἀγαθειδῆς, καὶ υἱὸς γνήσιος τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου. Εὐφραίνου καὶ κατατέρπου· καὶ με τῆς ὑμετέρας μερίδος, ὦ μακάριε, τῆς ὑμετέρας ἀγάπης καὶ χάριτος κοινωνὸν παρεληφώς, εὐπαρρησιάστως ὀφθῆναι παρασκευάσον τῷ Θεῷ· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, κράτος καὶ ἀνεσις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'.

Εἰς τὸν ἁγίον καὶ παρεύφημον ἀπόστολον Μάρκον τὸν εὐαγγελιστήν (54).

Ὅσπερ οὐχ ὁμοίαι τῶν σωμάτων πάντων αἱ μορφᾶι, οὕτως οὐδὲ τῶν ψυχῶν ἰδιότητες αἱ αὐταί· καὶ

βασ, nec satis intellecta, libris consignavit, ac posteritati tradidit. In quibus mihi statim occurrit, quod de Marco in hæc verba narrat eodem illo capite quasi ex Aristione presbytero accepta: Μάρκος μὲν ἑρμηνευτῆς Πέτρου γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν. Οὐ μέντοι τάξει τὰ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα. Οὐτε γὰρ ἤκουσε τοῦ Κυρίου, οὐτε παρηκολούθησεν αὐτῷ. Ὑστερον δὲ, ὡς ἔφην, Πέτρῳ, ὃς πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ὡςπερ σύνταξιν τῶν Κυριακῶν ποιούμενος λόγων. Marcus Petri interpret, quæ-

ὡς περ πολυεταίων τῶν ἀγίων ἡ ἀρετὴ, ἄλλου πρὸς ἄλλον τινὰ βίον ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι κατορθουμένου, καὶ τῷ περὶ ἕκαστον ὑπερβάλλοντι, ἕκαστου πρὸς τὸ

tes : ac sicut sanctorum multigena virtus est, cum videlicet alius aliud institutum in eodem Spiritu, vitæque genus adimpleat, ac singuli quibus pecu-

cunque memoriæ mandaverat, diligenter perscripsit. Non tamen ordine pertexuit quæ a Domino aut dicta aut gesta fuerant. Neque enim ipse Dominum audiverat, aut sectatus fuerat unquam. Sed cum Petro, uti dicebam, postea versatus est; qui pro audientium utilitate, non vero ut sermonum Domini historiam contexeret, Evangelium prædicabat. Petri interpretem perinde tradunt Irenæus apud Euseb. l. v, c. 8, et Hieronymus in Catalogo, qui ipse ex Petri ore ait accepisse et scripsisse ut ab illo acceperat; Petrumque probasse, et sua auctoritate legendum ejus Evangelium Ecclesiis tradidisse: cum tamen Irenæus citatus, μετὰ τὴν τούτων ἐξοδὸν, post Petri Paulique excessum, dicat Marcum, quæ a Petro prædicata fuerant, scripto tradidisse; quem alii fere ante Petrum docent Alexandriæ diem obiisse. Ut sit, nemo sani iudicii Marci Evangelium ex iis agnoscat, quæ Papias velut ejus notas assumit. Ubi enim sic desultorie nullaque certa serie rerum a Domino gestarum ejusve sermonum, conscriptum Marci Evangelium; quod Matthæi pene breviarium sit, et a Joannis prædicatione et baptisate ad Christi resurrectionem cuncta prosequatur, uti etiam edisserit hic Nicetas, non tumultuarie alia aliaque Petro dicta inter prædicandum, pro subjecta occasione, auditorumque ratione referat? Videatur qui sic loquitur, Marci Evangelium nec salutasse, ut nec presbyter ex quo jactat se audivisse. Deinde, quæ ratio conscribendi Evangelium, quod maxime divina Scriptura et θεόπνευστος, non humana industria, sed divino afflatu ac Spiritu ad singula dirigente atque movente, composita. Potuit Petrus coryphæus et theologorum summitas Marco uti quasi a secretis, eique Evangelium foret: nec Marcus evangelista, sed Petrus esset: uti Joannes evangelista est, non Prochorus, sive quisquis ex illius ore excepit. Deinde potuit Petrus hortari ad conscribendum Evangelium (vel etiam ad hoc præcepto astringere) non suum quasi interpretem, vel quem gnævum sciret ut ex ipso audita in commentarios referret, sed in quo divinum afflatum et prophetiam (qua ipse prophetia præditus erat et primus apostolus), ad edendum librum canonicum agnosceret: in quo ipso munere, nihil minus a Matthæo atque Joanne (quoniam neque a Petro, si ipse conscripsisset Evangelium) haberet, uti serio urget Nicetas, nec fuco rhetorico, sed saniore theologia, ac cujus Petrus in sua Catholica præcipuus mysta ac doctor est. Qua ipsa ratione confici videtur fuisse Marcum, non solum Petri, sed magis Jesu discipulum; quanquam non primi ordinis et ex duodecim, sed ex septuaginta duobus, quos illis Dominus adjunxit; contra ac docent plures, hoc puto maxime fundamento, quod eum Petrus *filium charissimum* vocet; velut quem genuerit in Christo per fidem, uti Paulus genuit Timotheum. Non enim extraneo a Christi schola, aut in ea novitio, apostolorumque discipulo ea committenda fuit provincia, clauso in Jesu veris discipulis ac apostolis scriptorum canonicorum albo, quod Paulus (ipse Jesu apostolus, ac divino instinctu omnem theologiam edoctus, non humano ministerio ea institutus) mirabiliter epistolis suis absolvit, clarioribusque divinæ scientiæ radiis ac sensis illustravit. Filius ergo Petri Marcus, et quidem charissimus; quod ei adhæserit, operamque omnem navaverit, exque illo multa didicerit, ut erat Petrus summus vertex apostolici ordinis, quibus, accedente divino instinctu, feliciter usus sit, conscribendo Evangelio, uti etiam Lucas autem a Paulo, seu magis a sanctissima Dei Matre, cum qua familiaris versatus sit, exque illa ipsa acceperit,

quæ tanta de Christi ortu ac infantia, aliis suppressa, edisserit. Non enim prophetiâ, humana h. i. adminicula, seu illi prævia, respuit; quod unum voluerint antiqui, etsi sic ὀργαστικῶς locuti sint. nec satis ex dignitate scriporum canonici et evangelistæ. Origenes, *Dialogo de recta in unum Deum fide*, contra tria Megetii Marcionistæ principia, Eutropio philosopho Græco iudice Marcum et Lucam ex septuaginta duobus asserit, quorum ipse Paulus auditor fuerit. *Primum amandavit*, inquit, *duodecim, post, septuaginta duos, ut Evangelium annuntiarent. Marcus igitur et Lucas, cum in numero septuaginta duorum essent, ipsi etiam Paulo Evangelium prædicabant.* Qua responsione hæretici elidit calumniam, inde falsi insimulantis Evangelium, quod non Christi discipuli, sed extranei et ascititii Marcus et Lucas, illud conscripsissent. De Lucæ Evangelii exordio, ut non officiali scienti Græce, jam ostendi in *Bibl. PP. concion.*, repetamque, vel etiam illustrabo, in Auctarii hujus Luca, seu commentario de ejus rebus gestis. Græci perinde Marcum Christi discipulum sentiunt, et quod sic passim et sine addito apostolum vocant et quod prima statim strophe canonis θεόπτην indignant, *qui Deum ipse viderit*, non corporeis solum oculis, ut increduli Judæi, sed fide cum eo versatus illiusque doctrinis institutus, quo nomine ipse discipulos beatos prædicat. *Μάρκον τὴν θεόπτην εὐφημῶν, ἐπικαλοῦμαι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὅπως μοι ἐμπνεύσασα φωτιστικῶς ἀπελάσει τὴν ἀγνοίαν. Qui Marci, qui Deum ipse vidit, laudes celebrem, invoco gratiam Spiritus, ut afflatu suo illuminando ignorantiam depellat.* Etiam Epiphanius hæres. 51 Marcum ex septuaginta duobus discipulis fuisse tradit, additque unum ex illis fuisse, qui scandalizati illo verbo Domini. *Nisi quis manducaverit carnem meam, et biberit sanguinem, non est me dignus*, dispersi sunt; undecunque hoc habuerit. Solet enim sæpe non magno iudicio asserre ab aliis dicta, quandoque etiam alia aliis adversantia, vel certe non satis probata. Idne Marco contigerit, Petrique opera reversus sit, penes illum sit fides, ac quem auctorem exscripsit. Apud alios nulla ejus rei exstat mentio, nec nisi ex quibusdam apocryphis haberi potuit.

Alia quæstio est, sitne Marcus evangelista ipse Joannes, qui cognominatus est Marcus, Pauli et Barnabæ quandoque comes, et cujus illi causa ab invicem scissi sunt, cum is, illis relictis, domum abiisset, velletque Barnabas ejus rei penitentem recipere, Paulus nollet, severiore usus disciplina; qua sic profecit, ut idem postea utilem sibi ministrum eum agnoverit, et ad se adduci a Timotheo, Romæ scribens, rogaverit. Eundem existimat Origenes citatus, itemque Hieronymus in *Epist. ad Philem*. Cyrillus, seu alias Victor. Antioch. argumento in Marci Evangelium, Alexand. Monachus in Actis Barnabæ, Niceph. l. ii, c. 15. Auctor similarium versuum Menæorum: *Συνοδοιπόρος ἐγένου τοῦ σκιύου τῆς ἐκλογῆς, καὶ σὺν αὐτῷ διήλθες δὴν Μακεδονίαν· ἐν Ῥώμῃ δὲ φοιτήσας, τοῦ Πέτρου ἐρμηνεὺς ἀναδέδειξαι, καὶ ἀνεπαύσω ἀθλήσας θεοπρεπῶς ἐν Αἰγύπτῳ, Μάρκε πάνσοφε. Itineris comes vasis electionis fuisti, et cum eo Macedoniam pertransisti; cumque Romam venisses, Petri dulcis interpret effectus es: divinoque perfunctus certamine, in Ægypto quievisti.* Quam eandem strophem habent Menæa Tiliiana mss. Auctor quoque canonis mss. in iisdem Menæis, qui totus ab edito diversus est od. v, stroph. 3: *Διανοίᾳ τελείᾳ Παύλω θείῳ κήρυκι συμπορευόμενος τὸν τοῦ κόσμου γῦρον κατεφώτισας· μεθ' οὗ νῦν πρέσβευε κοσμηκῶν*

liarius excellunt, ab iis distinguantur, qui sui prope ordinis atque classis sunt : sic et quæ illorum laudibus defungatur oratio, varia quædam haud dubie fuerit, nec ejusdem omnino rationis, dum ipsam rerum veritatem, uti se illa habet, certa justaque conjectura assecutura sit.

Alia itaque apostolorum vita, alia prophetarum, uti nec eadem divinorum antistitum disciplina ac institutio. Præterea quoque alia triumphalis ordinis ad sanguinem usque adversus impios reluctatio, ac pro veritate in finem usque certandi constantia : quanquam profecto ac explore ad unum omnes spectent scopum, ut præclara vitæ institutione Deo probentur atque placeant. Tanto autem quisque illorum orationis argumento difficilior, arduoque magis conatu laudandus sit, quanto etiam pluribus virtutum ornamentis ac præclaris dotibus, illius vita insignitur. Nulla porro tanta orationis vis, nulla lumina ac exquisita dicendi facultas, quæ non apostolicæ perfectioni victa concedat. Sin autem etiam in eo, qui sermone exornandus sit, evangelistæ munus atque ratio accedat, quam proluxa argumenti dignitas? Sin denique sacerdotali quoque principatu, ac pontificali infula is præfulgeat; ad hæc vero etiam martyrum desudato agone inmarcescibilibus supremi omnium Regis manu coronis inclarescat; habet sane quem tanta illa decorant, ab eo qui ipsum laudantes digne exque merito ratione glorificat, eam laudem, quæ humanum omnem cogitatum ac sapientiam excedat. Nec quisquam adeo temerarius, ut nisi divini cœlitus Spiritus ope conciliata, inconcessa præsumperit.

Imploremus igitur Paraclæti virtutem, ac sapientiam quæ de cœlis est, intelligentiamque fide atrahamus, quo magnum apostolum et evangeli-

σκανδάλων καὶ πειρασμῶν καὶ ἁμαρτίας λυτρωθῆναι με, Μάρκε ἀπόστολε! *Mente perfecta Paulo divino præconiî itinerum comes, mundi orbem illustrasti; quocum nunc intercede, o Marce apostole! ut ab scandalis et tentationibus et peccato liberemur.* Alii tamen diversum fuisse asserunt, quod Marcus evangelista sic Petro assiduus hæserit, ab eoque in Ægypto dimissus, annos novemdecim eam Ecclesiam rexerit, et in Ægypto et Libya prædicaverit; cum Marcus alter diversa omnia egerit. Vid. Bar. an. 45, n. 44. Unde et auctor Synax. diversum omnino indicat, pluribus referens illi per Ægyptum et Libyam et Barbaricam (num Marmoricam?) et Pentapolim gesta, ac postremo martyrium Alexandriæ, cum ante Evangelium scripsisse, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἐξηγουμένου αὐτῷ, quasi *Petro doctore.* Nicetas quoque in eam ivit sententiam. Quod addit Baronius, novisse hoc ipsum et majores (*Basilii enim, inquit, eo tempore quo Paulus Romæ agebat quocum (ut diximus) aderat Marcus consobrinus Barnabæ, Marcum evangelistam Alexandriam Ecclesiam excoluisse testatur.* Basilii verba sunt l. 1. contra Eun., c. ult.: Καὶ Παῦλος ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζόμενος, καὶ Ἰάκωβος ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ Μάρκος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἄλλοι ἐν ἄλλῃ πόλει, ἐπληροῦντο τῷ Πνεύματι· οὐδεὶς διαστήματος κωλύοντος ἐν τῷ αὐτῷ ἐνεργεῖσθαι τὴν αὐτὴν χάριν. *Et Paulus Romæ evangelizans, et Jacobus Jerosolymis, et Marcus Alexandriæ, ut alius alia in civitate, Spiritu adimplebantur, nullo obstante intervallo, quin eadem eodem tempore afflarentur gratia), nihil mihi rem conficit. Petit Paulus in II sua ad Timotheum, ut is veniens adducat Marcum consobrinum*

κατ' αὐτὸν οἰκείως ἀφοριζομένῳ τάγμα, οὕτως καὶ ὁ ἐγκωμιαστικὸς αὐτῶν λόγος ποικίλος τις ἂν εἴη, καὶ οὐ μονοειδῆς καθαρῶς, εἰ γὰρ μέλλει τῆς ἐν πράγμασιν ἀληθείας κατευστοχεῖν.

Ἄλλος τοίνυν τῶν ἀποστόλων, καὶ ἄλλος ὁ βίος τῶν προφητῶν· ὡς περ καὶ τῶν θείων ἱεραρχῶν ἡ πολιτεία· καὶ παρὰ τούτους ἄλλη τῶν ἀθλοφόρων καὶ μέχρις αἵματος πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς ἀντικατάστασις, καὶ ὁ ὑπὲρ ἀληθείας ἄχρι τέλους ἀγὼν· εἰ καὶ πάντες ὁμολογουμένως πρὸς ἓνα σκοπὸν, τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέστησιν, ὀρῶσιν. Τοσοῦτον δὲ τούτων ἕκαστος δυσχερῆς ἂν πρὸς ὑπόθεσιν τῷ λόγῳ καὶ προσαντέστερος γνωρίζοιτο, καθόσον καὶ διὰ πλειόνων χαρακτηρίζεται κατορθωμάτων. Πάντα μὲν οὖν λόγον, καὶ τὸν μεγαλοφυέστατον τῆς ἀποστολικῆς ἡττάσθαι τελειότητος. Εἰ δὲ καὶ τῶν εὐαγγελιστῶν εἰς ὁ ἐπαινοδομενος, πηλίκον τὸ μέγεθος τῆς ὑποθέσεως! εἰ δὲ καὶ ἱερατικῇ τελεταρχίᾳ, καὶ πρὸς τούτοις ἐτι μαρτυρικαῖς ἀγωνίαις καὶ ἀμαραντίνοις εἰς στεφάνοις ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως ἐστεφανωμένος, ἔχει μὲν οὗτος κρείττω πάσης ἐννοίας ἀνθρώπων καὶ σοφίας τὸν ἔπαινον παρὰ τῷ ἀξίως δοξάζοντι τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν· καὶ οὐδαίς οὕτω θρασείως τῶν ἀνεφίχτων κατατολμᾶν ἔλοιτ' ἂν, εἰ μὴ τὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἀνωθεν ἐπισπάσαιτο βοήθην.

meriti ratione glorificat, eam laudem, quæ humanum omnem cogitatum ac sapientiam excedat. Nec quisquam adeo temerarius, ut nisi divini cœlitus

Τοιγαροῦν ἐπικαλεσώμεθα τοῦ Παρακλήτου τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἀνωθεν σοφίαν καὶ σύνεσιν διὰ πίστεως ἐφελκυσώμεθα, ὥστε τὸν μέγαν ἀπόστολον

Barnabæ. Non erat ergo tunc Marcus Romæ cum Paulo, ac nec venisse liquet, aut quamdiu cum eo manserit, cum diu jam Paulus Romæ valde desolatus egisset, atque hæc scribens mortem proximam exspectaret. Quidni ergo vera Basilii probatio, etsi Marcus Barnabæ consobrinus, ipse Alexandrinus episcopus est? Quod præcipue non ejus generis episcopus fuerit, ac Jacobus Jerosolymitanus episcopus, semper templo assiduus, nec ullas apostolici muneris partes implens, sed apostolorum adjutor ipseque apostolus, variis locis prædicans fundansque Ecclesias, nedum in Ægypto, Pentapoli, Cyrenaica; sed in Italia Aquileiensem, aliasque. Si vera Synaxarii epocha prædicasse Marcum Alexandriæ κατὰ τοὺς χρόνους Τιβερίου Καίσαρος, dicendum, missum ab apostolo Alexandriam et in Ægyptum Palæstinæ vicinam, dum in Asia adhuc ipse moraretur, et ante Claudii tempora, fundasseque eam Ecclesiam per Marcum, quo fere tempore ipse fundavit rexitque Ecclesiam Antiochenam; ut quod per seipsum explere non poterat, per discipulum expleret: sicque cœpta ejus Ecclesiæ fundatione, cum Romam sedem transtulit, Marcum sibi necessarium adduxisse, quo interprete et ministro ipsam Romani imperii arceam invaderet; unde rursus, sicque exigente Ecclesiarum utilitate, eundem in Ægyptum remisit; ut nec ipse Petrus, ubi semel Romam venerat, semper Romæ mansit; sed in Syriam rediit, aliasque plures regiones lustravit. Erat non otiosa primorum illorum mystarum vita, nubiumque assimilés aliis aliisque locis divini eloquii imbrem depluebant totumque orbem rigabant.

καὶ εὐαγγελιστὴν, προσήσω δὲ καὶ ἱεράρχην, καὶ τῆς Ἰησοῦ μεγαλειότητος μάρτυρα Μάρκον ἀφηγησά-
σαι· καὶ τοῖς ἐκ τῶν λόγων ἐπαίνοισ ὡς ἀνθεσιν εὐ-
ωδιάσαι καὶ κατακοσμήσαι. Οὗτος γάρ ἡμᾶς σήμερον,
τῷ γλυκερῷ μὲν καὶ ἡδίστῳ τῆς αὐτοῦ μνήμης πρὸς
οἶκελον ἀναζωπυρῶν αἶνον· τῷ ποικίλῳ δὲ τῆς ἀρετῆς
καὶ μεγαλοπρεπεῖ, τὸν ὄκνον ἡμῖν ἐνείεις, ἀγωνίας
τε ἅμα καὶ προθυμίας ἐμπίπλησιν. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῦ
Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, καὶ τοῦ εὐφημουμένου
τὴν θεολόγον ἐπικαλεσάμενοι φωνήν, βραχεία τούτῳ,
καὶ ὅσα δώσει προσλαλήσωμεν· οὕτω γάρ καὶ τὸ
χρέος τῷ λογιωτάτῳ τοῦ Λόγου κατὰ δύναμιν ὑφέξο-
μεν μαθητῆ, καὶ τῆ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τὸν ἱερὸν
ἀφοσιωσόμεθα πόθον.

Οὗτος τοίνυν ὁ ἐκλεκτός καὶ δόκιμος εὐαγγελιστὴς
τοῦ Ἰησοῦ, ὁ λαμπρὸς τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λό-
γου θεολόγος· ὁ φωτοφανέστατος τῆς Ἐκκλησίας
λαμπτήρ· ὁ μὴ λόγοις μόνον σοφοῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγίαις
Γραφαῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγῶσι στερόχοις, ἀλλὰ καὶ παθη-
μασιν ἀθλητικοῖς ὑπέρλαμπρον τὸ κατ' αὐτὸν μαρ-
τύριον ἀποπληρώσας, τῷ Θεῷ. Οὗτος, τὴν ἀκοήν
πρότερον ἀκηκοῶς τοῦ Ἰησοῦ, οὐκ ἔβουσε τὰ ὦτα
κατὰ τοὺς ἀπειθεῖς, οὐδ' ἤκουσε μὲν, ἀσυνέτως δέ·
οὐδὲ συνετώς μὲν, οὐ μετὰ πίστεως δέ· οὐδὲ πιστῶς
μὲν, ἀμελῶς δὲ τῷ κηρυττομένῳ προσφοιτᾷ λόγῳ·
πάσης δὲ κατὰ σάρκα συγγενείας, πάσης κτήσεως
καὶ προσπαθείας δὲ πάσης τῶν γηίνων τελείως ὑπερ-
ιδῶν, ὡσπερ ἔλαφος ἔδραμεν ἐν δίψει, τῶν ζωηρό-
των Χριστοῦ πλησθησόμενος πηγῶν.

Τί οὖν ὁ Κύριος, ἡ πηγὴ τῶν δωρεῶν, τὸ πλήρωμα
τῶν ἀγαθῶν, ὁ τοῦ Πατρὸς ἀπαράλλακτος χαρακτήρ,
ὁ τοῦ θεωτικοῦ Πνεύματος δοτήρ; πῶς οὗτος, ἡ ποῖα
διαθέσει τὸν θερμὸν οὕτω προσήκατο φοιτητὴν; Ἄρα
γε τοῦτον ὡς οὐκ εὐθετον ἀπώσατο; ἢ λόγου βραχείας
ἀξιοῖ; ἢ τῷ πολλῷ πλήθει συναριθμεῖ τῶν πιστῶν;
ἢ τῶν πρωτοαποστόλων τιγὸς ἤτιτω παρέσχέτο τὴν
τιμὴν; Οὐ μὲνον. Ὅμοῦ δὲ εἶδε τοῦτον, καὶ τῷ βάλει
τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐνέδλεψεν ὡς θεός, καὶ ὃν πρὸ
παταβολῆς ἤδει τοῦ κόσμου τῷ αὐτοῦ σώματι σύμ-
μορφον ἐσόμενον, τοῦτον καὶ σωματικῶς ἄρτι φοι-
τῶντα παρ' αὐτὸν ἰδῶν, τὴν τοῦ νοῦς εὐθύς ἠρέτισεν
εὐθύτητα, καὶ τὸ ἀχραιφνὲς ἠγάσθη τῆς πίστεως,
καὶ τὸ καθαρὸν ἠγάπησε τῆς διανοίας, καὶ τὸ ἀληθευ-
τικὸν τοῦ τρόπου καὶ ἀπλαστον πεφιληκῶς, τοῖς πι-
στοτάτοις συντάττει τῶν ὁμιλητῶν.

Καὶ ἐπειδὴ τοῖς πρεσβυτάτοις ἐγκαταλεγεῖναι
ἀδύνατον ἦν, ἤδη τῆς ἱερᾶς δωδεκάδος συμπληρω-
μένης· τοῖς δευτέροις μὲν τὴν τάξιν ἐναριθμεῖ· τῆ
ἐβδοματικῆ λέγω λογόδι τῶν μαθητῶν· τῆς τῶν
πρώτων δὲ χάριτος καταξιοῖ καὶ τιμῆς· οἷς, καὶ τοῦ
Εὐαγγελίου σεπτὸν ὑποφήτην αὐτὸν μετὰ ταῦτα, καὶ
ἀξιόθεον ἀποδείκνυσιν ἱεροφάντην. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν
κατ' αὐτὸν μυστηρίων ἀκρατὴν, καὶ τῶν θεοτελῶν
ἔργων ἐκείνων, καὶ τῶν ζωσπαιῶν παθημάτων,
καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως αὐτὸν
ἀπέφηνε μύστην καὶ θεατὴν· καὶ τοῦ Πνεύμα-

A stam, addam vero et antisitem, Jesuque majestatis
testem Marcum laudibus celebremus, ac velut sua-
veolentibus floribus, encomiastico sermone asper-
gamus ac exornemus. Hic enim nos hodie dulci sua
suavissimaque memoria, in suam excitat laudem;
idemque nihilominus vario ac præmagnifico sua-
rum virtutum cultu, torporem injiciens, timore
pariter ac alacritate adimplet. Nos enim vero invo-
cato Spiritus afflatu, ejusque ipsius qui laudis ar-
gumento propositus est, divina nobis adhibita voce,
pauca illi, et quæ donaverit, proloquamur. Sic
enim, tum eloquentissimo Verbi discipulo pro vi-
rili nostra debitum exsolvemus, tum sacro Ecclesiæ
Dei desiderio defungemur.

B Hic igitur probatus atque electus Jesu evange-
lista, Dei Verbi dispensationis clarus theologus,
Ecclesiæ lucidissimum lumen, qui nedum sapien-
tissimis sermonibus, sed et Scripturis sacris, sed
et robusti animi certaminibus, sed et athleticis pas-
sionibus, supra modum illustre martyrium suum
Deo adimplevit. Is, audita prius Jesu auditione,
laudquaquam incredulorum more aures obturavit;
nec vero audivit tantum, at sine intellectu; nec
cum intellectu quidem, at sine fide; nec fide qui-
dem, at animi socordia prædicationi auditum ad-
movit: quinimo carnali omni sprete cogitatione,
omni despecta substantia, terrenorum omni libi-
dine perfecte contempta, cervi in morem, vitalibus
Christi laticibus inebriandus ac proluendus accur-
rit in siti⁵¹.

C Quid igitur Dominus, fons ille donorum, bono-
rum plenitudo, Patris incommutabilis figura, deifici
Spiritus dator? Is nimirum quam ratione, quo ve-
mentis affectu, tanto actum fervore discipulum ad-
misit? Num quasi minus idoneum repulit? aut mi-
noris fecit? vel promiscuæ fidelium turbæ annu-
merat? aut minore honore habet ac ullum primi
ordinis apostolum? Minime gentium: quin mox ac
vidit, et velut Deus, illius alta pectoris inspexit;
quem ante mundi constitutionem suo corpori con-
formem fore noverat: ad se jam etiam corporali
gressu venientem cernens, ejus statim animi recti-
tudinem probavit; fidei sinceritatem miratus est,
mentis puritatem dilexit; moresque veri tenaces
atque simplices amans, fidelissimorum discipulo-
rum collegio adiungit.

D Quoniam vero haud fieri poterat, ut sacro jam
duodenario completo numero, antiquissimis illis
primisque accenseret; iis accenset, qui secundi qui-
dem ordinis essent (septuaginta nimirum electis
discipulis), at primorum tamen gratia et honore
auget; qua et postmodum Evangelii præclarum in-
terpretem, divinumque sacrorum antisitem facit,
Quod enim suorum te mysteriorum auditorem, di-
vinorumque operum illorum, ac vivificarum passio-
num, resurrectionisque atque in cælum receptio-
nis cognitione imbuerat, horumque spectatorem

⁵¹ Psal. lxi, 5.

fecerat; ignis item specio delapso in discipulos Spiritu sancto, pari cum coryphæis compendio donaverat, omnisque cœlestis muneris participationem indulserat; ut quod ordinis præjudicio deesse videretur, alio expleretur munere; implet sapientia, implet majore gratia et veritate; omnis in te dispensationis dilucidam et claramque memoriam excitat. Quamobrem totus Deo afflatus, totus, o beate Marcel Christo excedens, ejusque fervens Spiritu atque instinctu actus; quin etiam magno primoque ac principe apostolorum Petro, uti fama est, in hoc provocante atque jubente, evangelicus scriptor, baptismum narras et tentationem, ducto divinæ tuæ scriptionis exordio ab ostensione Jesu Israel. Conscribis vero apostolorum electionem sublimemque legislationem, ac parabolis intextas divinas prædicationes; ad hæc omnis generis male habentium curationes, variaque miracula ac in Thabore transformationem, tuo illi sacro inseris commentario. Exinde admirandum Christi Jerosolymam ingressum edisseris, innocentiumque olivarum ramis ac stratis vestibibus triumphi specie, clarum comitatum et acceptionem; sacram denique cœnam, prodicionem, iniquam sententiam, crucem, funus, sepulturam, resurrectionem die tertia et apparitionem atque in cœlum receptionem, sacris Scripturarum monumentis consignans, ne magna salutis nostræ mysteria memoria diffunderent, egregie cavisti, quin et universo terrarum orbi, omniumque hominum animis (quod tua spectabat) magnam Evangelii lumen claro sidere intulisti: pariaque sacratissimo Matthæo, divinisque aliis Spiritus scriptoribus consentanea idemque valentia eodem Spiritu elucubratus, communem pietatis veræque doctrinæ tabellam, abs te conscriptum Evangelium cunctis proposuisti.

Eum in modum, eundem ac primi apostoli honorem consecutus, iisdem quoque consessor exististi. Sic apostolorum principis regni que cœlorum clavigeri, boni illius statim a Christo pastoris ac successoris sectator, ejusque omni fere civitate ac gente itinerum, sermonumque ac disputationum, necnon signorum ac prodigiorum socius, illius ~~conferre~~ spiritu sacrisque Evangelii functionibus atque aliis Spiritus ministrationibus claruisti, ut ejus ~~ipsius~~ in spiritu Filius tum efficereris, tum in clyta nominis appellatione dicereris.

Ejus jussu atque ordinationibus Alexandriam Ægypti profectus Christo in ea Ecclesiam constituisti: illo ipso inconcusso fundamento posito; ipse statim a Jesu superædificatus, inque teipso cunctos fidelium cœtus committens coaptansque. Ac quod sacratissimus Jacobus Jerosolymorum Ecclesiæ, et his qui erant ex circumcisione, hoc ipse Alexandrinæ ac universæ Ægypto exististi.

(55) Ὅπερ ὁ ἱερός Ἰάκωβος. Comparisonem angel Hieronymus in catalogo, secutus Eusebium,

Α τος μὲν πυροειδῶς ἐπ' αὐτοῦς κατιόντος, ἰσως τοῖς κορυφαίοις κατηξίωσεν· κοινωνόν τε πάσης ὁμοίως οὐρανίας ἀπέδειξε δωρεᾶς, ἵνα τὸ λεπτόν τῆς τάξεως δι' ἑτέρου χαρίσματος ἀναπλησθῆ· πληροὶ μὲν σοφίας, πληροὶ δὲ χαρίσματος μεζονος καὶ ἀληθείας ἀνακινεῖ δὲ μνήμην ἐναργῆ τῆς ὅλης οἰκονομίας ἐν σοί. Ὅθεν ὅλος ἐνθους, ὅλος ἐξεστῶς, ὦ μακάριε Μάρκε, Χριστῷ, καὶ τῷ αὐτοῦ Πνεύματι διαθερμανθείς τε καὶ ἐμπνευσθείς, καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου δὲ καὶ πρωταποστόλου Πέτρου παρακινήθεις, ὡς γέ φασι, πρὸς τοῦτο καὶ προτραπέεις, εὐαγγελίῃ μὲν τὴν βάπτισιν καὶ τὸν πειρασμόν, ἀρχὴν τῆς κατὰ σὲ θεοπνεύστου Γραφῆς, τὴν ἀνάδειξιν πρὸς τὴν Ἰσραὴλ ἀναταττόμενος τοῦ Ἰησοῦ· εὐαγγελίῃ δὲ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ὑψηλὴν νομοθεσίαν, καὶ τὰς παραβολικὰς θεολογίας· πρὸς δὲ καὶ τὰς παντοδαπὰς τῶν κακῶς πασχόντων θεραπείας, καὶ τὰ ποικίλα θαύματα, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ θαθωρίου μεταμόρφωσιν τῇ ἱερᾷ ἐπισυνείρεις Γραφῇ· ἐπὶ τούτοις τὴν θαυμάσιαν Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἰερουσαλήμ εἰσοδίαν θεηγορεῖς, καὶ τὴν μετὰ κλάδων ἐλαιῶν, καὶ ἱματίων στρώσεως τῶν ἀπειροκάκων δορυφορίαν καὶ δεξιῶσιν. Ἐπὶ τούτοις τὸ δεῖπνον τὸ ἱερὸν, τὴν προδοσίαν, τὴν ἀδικὸν κρίσιν, τὸν σταυρὸν, τὴν κτερίαν, τὴν τρυφήν, τὴν τριήμερον ἀνάστασιν καὶ ἐμφάνισιν καὶ ἀνάληψιν, ἱερολογίαις θελαῖς συντεταχῶς, οὐκ ἀφήκας λήθη τὰ μεγάλα τῆς ἡμῶν σωτηρίας μυστήρια παραβρυῆσαι τῇ οἰκουμένῃ δὲ πάσῃ, καὶ πάσαις ἀνθρώπων ψυχαῖς, ὅσον ἐπὶ σοί, τὸ μέγα τοῦ Εὐαγγελίου ἐνήστραψας φῶς· καὶ τῷ ἱερῷ Ματθαίῳ ἐφάμιλλα, καὶ τοῖς ἄλλοις μυσταγωγῶσι τοῦ Πνεύματος, σύστοιχὰ τε καὶ ὁμοδύναμα τῷ ἱσῷ Πνεύματι διαθέμενος, κοινωνόν [αἰ. κοινόν] εὐσεβείας καὶ ἀληθογνωσίας πίνακα πᾶσι τὸ κατὰ σὲ προτέθεικας Εὐαγγέλιον.

Ὅτω τοῖς πρωταποστόλοις κατηξιῶθης τιμῆς, καὶ συγχάθεδος ἐχηρήματις τοῖς αὐτοῖς. Ὅτω τῷ κορυφαίῳ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ κλειδούχῳ βασιλείας, τὸ μετὰ Χριστὸν εὐθύς ἀγαθῷ ποιόμενε καὶ διαδόχῳ Πέτρῳ κατακολουθῶν, καὶ τῶν κατὰ πᾶσαν μικροῦ πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος περιόδων, λόγιον τε καὶ συλλόγων, σημείων τε καὶ τεράτων αὐτῷ κοινωνῶν, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ τῷ πνεύματι, ταῖς τε ἱερολογίαις τοῦ Εὐαγγελίου, ταῖς τ' ἄλλαις τοῦ Πνεύματος ἱερουργίαις καὶ διακονίαις εὐηρέστησας, ὥστε καὶ εἰς οὐδὲν αὐτῷ κατὰ πνεῦμα γενέσθαι καὶ κληθῆναι.

Ταῖς αὐτοῦ δὲ προτροπαῖς καὶ προχειρίσεσι καὶ τὴν κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξάνδρειαν καταλαβὼν, Ἐκκλησίαν ἐν αὐτῇ ἀνεστήσω Χριστῷ· ἀρρήκτον μὲν θεμέλιον ἐκαῖνον καταθέμενος· εὐθύς δὲ μετὰ τὸν Ἰησοῦν ἐποικοδομούμενος αὐτὸς, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ πάντα συναρμολογῶν καὶ συμβιβάζων τὰ συστήματα τῶν πιστῶν· καὶ ὅπερ ὁ ἱερός Ἰάκωβος (55) τῇ κατὰ Ἰερουσαλήμ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐκείνῃ τῇ πόλει, καὶ τῇ Αἰγύπτῳ πάσῃ κεχηρημάτικας.

ut solet, l. ii, c. 17, ubi multis contendit, quos Philo tanquam Judæos laudat, Libro de supplicibus,

Δυσὶ γοῦν τοῖς ἀνωτάτω τοῦ Πνεύματος χάρισμα- A
 σιν, ἀποστολικῶ τε καὶ ἱεραρχικῶ κατηρτισμένοι, τῷ μὲν πρὸς τοὺς ἔξω τῆς πίστεως, τῷ δὲ πρὸς τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας ὁ μακαριώτατος ἐχρῆτο· καὶ οἷα μὲν ἀπόστολος, πρὸς τοὺς ἑλληνίζοντας ἔτι παρῆρσιαζόμενος, παρακαλῶν, νοουθετῶν, ἐλέγχων τὴν ἀσέβειαν, διασύρων τὴν ἀσέλγειαν, θριαμβεύων τὴν τῆς θρησκείας ματαϊότητα, παραδειγματίζων τῶν σεβασμάτων τὴν σαθρότητα, διαμαρτυρόμενος δὲ τὸν τῶν ὄλων Δημιουργὸν καὶ συνοχέα Θεόν. Διαμαρτυρόμενος πιστεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῶ, καὶ τῷ αὐτοῦ Λόγῳ ὡς συμφυεῖ καὶ συνανάρχῳ, ὡς πρωτοτόκῳ πάσης κτίσεως, καὶ Μονογενεῖ· εἰδέναι δὲ καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ὁμότιμον τούτοις καὶ σύνθρονον καὶ συμφυεῖ· διδάσκων, καὶ πειρακάλων πιστεύειν καὶ προσκυνεῖν, Πατέρα μὲν ὡς ἀγέννητον καὶ τῶν ὄλων αἴτιον, καὶ πρῶτανάρχον τῶν ὄντων πάντων ἀρχὴν· Υἱὸν δὲ, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννώμενον προαιωνίως καὶ ὑπερουσίως· καὶ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὑπερανάρχως ἐξαλλόμενον. Παραινῶν δὲ καὶ παραγγυώμενος ὄλη δυνάμει καὶ τοῦ ἐνὸς τῆς ὑπερουσίας ταύτης καὶ μοναρχικῆς Τριάδος τὴν φιλάνθρωπον κένωσιν ἐπιγνώσασθαι, καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν σάρκωσιν μὴ ἀπαναίεσθαι· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ ἀγνῆς κόρης γέννησιν, καὶ τὴν διὰ τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν διδαχὴν πᾶσαν, ὡς σωτήριον πάντας ἀποδέχεσθαι νόμον καὶ ἀληθείας ἔδγματα παρεκάλει· πρὸς δὲ, καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν σταύρωσιν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν λόγχην, καὶ τὴν ταφὴν μὴ ἐπαισχύνεσθαι ὡς ἀσθενῆ καὶ ἐπονείδιστα· ἀλλὰ τὴν ἐξ ἄβου τρι- C
 ἡμερον μετ' ἐξουσίας ἔγερσιν, καὶ τὴν συνεξανάστασιν τῶν νεκρῶν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνοδὸν θεωροῦντας καὶ πιστεύοντας, ἐλλαμπρύνεσθαι μᾶλλον καὶ δοξάζεσθαι, εἴπερ Θεοῦ δυνάμει ταῦτα γνωρίσματα σαφῆ· προσδοκᾶν δὲ καὶ τὴν ἐξ οὐρανοῦ πάλιν δευτέραν μετὰ δόξης ἐπιφάνειαν, καὶ παντὸς τοῦδε τοῦ κόσμου τὴν ἐπὶ τῷ κρείττονι ἀλλοίωσιν καὶ μεταποίησιν, καὶ τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, καὶ τῶν δικαίων τὴν ζώωσιν, καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν κατάκρισιν.

tionem, necnon mortuorum resurrectionem, justorumque vivificationem ac peccatorum condemnationem.

^a Coloss. 1, 15.

θεραπευτὰς seu cultores Christianos jam tum monachos fuisse, qui Marco doctore Alexandriae praestarent, quod Jerosolymis fideles, quos Lucas refert, venditis possessionibus, ad pedes apostolorum pretium detulisse, habuisseque omnia communia; quae nobis forma religiosae paupertatis, in Christi ipsa familia et apostolis consecrata. Quod ita senserit Eusebius et scripserit, graviter reprehendit Scaliger libro vi *De emend. temporum*, eique assentitur Henric. Valesius ad eundem Eusebium; nec potest abhorreere quos omnes in manibus Marci laudatores habeo (Beda excepto et Damiano), Nicetam, Procopium rhet., Laurentium Justin., etc., quod in suis encomiis nullam ejus rei mentionem fecerint, ut nec Graeci in Menaeis: quorum proinde ego judicium non facile rejecerim. Ut enim placeant monachorum origines sic antiquae, non tamen facile est, tanta quae obstant decoquere. Erant Alexandriae a prima captivitate innumerable Judaei; ipsi legis aemulatores, in quibus erant etiam philosophantes, et

Duplici itaque supremo Spiritus munere (apostolico scilicet et hierarchico seu pontificio) perfectus, altero quidem vir beatissimus erga eos utebatur qui extranei a fide erant, altero in eos, qui illius opera ad fidem accessissent; ac, pro apostoli quidem munere, ad eos qui Graecanico adhuc errore tenebantur loquens libere, obsecrans, increpans, arguens impietatem, impudicitiam accusans, superstitionis vanitatem traducens, numinum debilitatem suggillans; universorumque Creatorem et conservatorem Deum contestans. Contestans nimirum Deo vivo ac vero credere, ejusque Verbo, ejusdem scilicet ac ille naturae, ac coaeterno, tanquam primogenito omnis creaturae ^a, et Unigenito. Scire vero etiam Spiritum sanctum, tanquam pari ac illi honore et dignitate, eademque seorsum sublimitate ac ejusdem naturae. Docens nimirum, hortansque ac obsecrans, crederent et adorarent, Patrem quidem ut ingenitum rerumque universarum auctorem, omnium denique principium omne antecedens principium: Filium vero, ut ex Patre praeteraeternae ac supersubstantialiter natum: ac denique Spiritum sanctum, ut qui eodem auctore praeteraeternae prosiliat. Hortans totis viribus atque admonens, unius quoque supersubstantialis hujus Trinitatis unoque principatu pollentis benignissimam exinanitionem agnoscerent, Deique Verbi incarnationem non abnuerent. Quin et suadebat natum ex castissima puella, et a Joanne intinctum, omnemque evangelicam doctrinam, seu salutarem legem ac veritatis decreta, omnes reciperent. Praeterea vero etiam propter nos suscepam crucem, mortemque et sepulturam, ut infirma et probrum habentia non erubescerent; sed qui triduanam ex inferis cum potestate suscitationem, mortuorumque pariter excitationem, atque in caelum ascensum considerarent ac crederent letarentur magis ac gloriarentur: quippe cum haec divinae virtutis perspicua indicia essent: exspectarent denique etiam secundam e caelo rursus cum maiestate apparitionem, mundi que universi in melius immutationem, necnon mortuorum resurrectionem, justorumque vivificationem ac peccatorum condemnationem.

δοξοῦντες, qui vita severiori sanctitatem quamdam vulgo majorem praeferrerent, quos latuisse Philonem, D
 Judaeum essent an Christiani, cum ipse Alexandriae ageret, rerumque Judaicarum peritissimus esset, nec cum res Christianae laterent, aegre suaderi potest. Accedunt alia quae prosequitur Valesius longe diversa ab illis quae erant Christiani ritus, et quae recepta Christianorum moribus Jerosolymis nos docet Actuum liber. Diversos ab Essenis ostendit Valesius contra Scaligerum. Mihi non licet plura inquirere. Monachorum Aegyptiorum origines, post illas Jerosolymis et in apostolis designationes, maxime proba, quas in monachis Raitonis et Sinaitis habet Ammonius a me productus, insinuatque Antonii Vita, et Pauli Eremitae, ac si quid exstat his antiquius, modo sanae fidei, non apocryphorum insomniis nutans, aut minus exploratum. Si cui tamen Eusebii, Hieronymi, Epiphani, etc., sententia placet, ut magis pia et favens instituto monachorum, adeat Baronium an. 64.

Hæc quidem ille, ceu plene verax ac veritatis præco, scripto pariter vivaque voce tradens, populis prædicabat. Ex illis vero, alii quidem verbis assentiebantur; quicunque scilicet recto animo erant, ac quorum cor invisibilis Spiritus afflatus tetigerat. Hos nimirum veritati doctrinæ admoventis ac aqua emundans, Spirituque illuminans, necnon sacris divinorum signis initiatis atque consummans, filios immaculatos per lavacrum regenerationis Deo obsignabat. Quicunque autem pravo corde atque impii erant, in divinam contumeliosi doctrinam, superbo animo ac dura mente adversus disertissimum contumaces præconem, nimio furore percili dentibus in eum stridebant; struebantque insidias, qua aperta molitione grassantes, qua occultis consiliis malignantes, atque eos qui essent ex Ecclesia corripientes, magistratibusque ac præsidibus offerentes, calumniantes, facultates auferentes, modis omnibus aggredientes, omni machina arteque affligentes (ejusmodi nimirum diaboli amulatio est) omnisque generis inventis creaturos se molestiam animique angustam beatissimo viro arbitran-

tes. Is autem, haud secus ac grandis quædam marina rupes atque prædura, vixque non dicam, imo terre sinu radicata, irruentium fluctuum incursibus omnibus ac reciprocis æstibus, cunctisque ventorum violentis flatibus inconcussa inflexaque manet; sic sane hic quoque, alto valde consilio atque animo, in vera, et quæ mente intelligitur, fundatus petra, rectissimisque ac fortissimis rationibus inconcussa in Christo radicans, concinne tranquillaque securitate in eo consistebat; nulloque terrentium insultu pavidus, ei, qui secundum doctrinam est, fideli sermoni incumbebat; atque ad omne tentantis periculum strueinque impercussus atque inflexus manens, Ecclesiam suam firmiter tutans stipansque, ab adversantium flatuum injuria illæsam conservabat.

Eum in modum vir inclytus Marcus, quæ in verbis posita est (quandoque vero etiam quæ in signis atque portentis) apostolicam virtutem erga Græcos ostendens, domesticorum fidei tanquam divinissimus antistes salutem adimplebat. Quis enim vero ejus implendæ modus? Divinæ sapientiæ verbis atque doctrinæ Spiritus, eorum quotidie mentes illustrabat; ac carnalem quidem amicitiam atque peccati consuetudinem inhibens, spiritus lege ac amoris vi Christo despondebat; ab omnique noxia cupiditate, ac terrenorum dementi ratione, appetitione arcens, cælestium duntaxat et stabilium, et quæ vera bona sint, desiderium instillabat.

Sic igitur, ut paucis dicam, sacris sermonibus atque doctrina fidelium mentes ædificans, rursusque operibus sacras sacrosanctorum mysteriorum

(56) *Τὰς ἱερὰς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἱεροτυπίας. Est grave hoc testimonium pro Marci Liturgia, qua et modo utuntur Ægyptii, meminitque Balsamon, etsi locus non occurrit, qua tamen eis*

Α Ταῦτα ὁ μὲν, ὡς ἀληθῆς τῶ ὄντι καὶ ἀληθείας εὐαγγελιστής, ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως παραδιδούς τοῖς λαοῖς εὐηγγελίζετο τῶν δὲ οἱ μὲν ἐτίθεντο τοῖς λεγομένοις, ὅσοι τὸν νοῦν ἦσαν εὐθεῖς, καὶ ὧν τῆς καρδίας ἀοράτως τὸ Πνεῦμα κατεδράττετο· τούτους τῶ λόγῳ τῆς ἀληθείας προσαγόμενος, καὶ τῶ ὕδατι καθαίρων, καὶ τῶ Πνεύματι φωτίζων, καὶ ἱερομύστοις τελεσιουργῶν θεοπλαστίαις, ἀμώμητα τέκνα διὰ τῆς παλιγγενεσίας ἐσφράγιζε Θεῷ· ὅσοι δὲ σχολιάς ὄντες ἐτύγγανον καρδίας καὶ δυσσεβοῦς, πρὸς τὸν θεῖον λόγον ἐξυθρίζοντες, καὶ ἀλαζόνι φρενὶ καὶ γνώμῃ σκληρᾷ τοῦ λογιωτάτου κήρυκος ἀπαυθαδιαζόμενοι, ἔτριζον μὲν τοὺς ὁδόντας ἐμμαινόμενοι σφοδρῶς· ἐπεδούλευον δέ· τοῦτο μὲν ἀνάφανδον κατ' αὐτοῦ συσκευαζόμενοι, τοῦτο δὲ καὶ κρυφῆ σκαιωροῦντες, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας συναρπάζοντες, καὶ τοῖς πολιτάρχαις προσάγοντες, συκοφαντοῦντες, ζημιοῦντες, πᾶσι τρόποις ἐπιχειροῦντες, πάσῃ μηχανῇ κακοῦντες (τοιούτος γὰρ ὁ τοῦ διαβόλου ζῆλος), καὶ πάσαις ἐπινοίαις τὸν μακαριώτατον ἄνδρα δοκοῦντες λυπεῖν.

Γ Ὁ δὲ, καθάπερ τις πέτρα πελιδῶς μεγάλη καὶ στερεὰ, εἰς βάθος γῆς, οὐ μὲν οὖν ὅσον εἰπεῖν, ἐρρίζωμένη, πάσαις μὲν χυμάτων ἐμπτώσεσι καὶ πικρῶν ῥοαῖς, πάσαις δὲ βλαῖς πνευμάτων καὶ προσβολαῖς ἀρρήκτο; τε μένει καὶ ἀκλινῆς, οὕτω δὲ καὶ οὗτος, βαθεῖα σφοδρὰ διανοία τῇ ἀληθινῇ πέτρᾳ καὶ νοητῇ τεθεμελιωμένος, καὶ λογισμοῖς εὐθυτάτοις τε καὶ στεβρότατοις ἀκατασειστω; ἐρρίζωμένος Χριστῷ, ἔμενε μὲν ἀραρότως καὶ ἀπαθῶς ἐν αὐτῷ· ἀντείχετο δὲ τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, οὐδεμίᾳ πτυρόμενος τῶν νομιζόντων φοβεῖν προσβολῆ· ἀκατάπληκτος δὲ μένων πρὸς πᾶσαν τοῦ πειράζοντος πείραν καὶ ἀρρέπης, καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀβραγῶς Ἐκκλησίαν συγκροτῶν, τῆς ἀπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων ἐπηρείας ἀνεπηρέαστον ἐτήρει.

Δ Οὕτως ὁ μέγας Μάρκος πρὸς τοὺς ἐλληνίζοντας, τὴν ἐν τοῖς λόγοις, ἐστὶ δ' ὅτε καὶ τὴν ἐν σημείοις καὶ τέρασιν, ἀποστολικὴν δύναμιν ἐπιδεικνύμενος, τῶν οικειῶν αὐτῷ κατὰ πίστιν ὡς ἱεράρχης ἐνθεώτατος τὴν σωτηρίαν ἱερούργει. Ἄλλὰ τίς ὁ τῆς ἱερουργίας τρόπος; Λόγοις μὲν θεοσοφίας καὶ διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος, τὰς αὐτῶν ὁσημέραι κατεφώτιζε ψυχὰς· καὶ τὴν σαρκικὴν μὲν φιλίαν, καὶ τὴν συνήθειαν τῆς ἀμαρτίας ἐπικόπτων, τῷ νόμῳ τοῦ Πνεύματος καὶ τῷ φίλτρῳ κατηγγυᾶτο Χριστοῦ· πάσῃ δὲ βλαβερᾷ ἐπιθυμίᾳ ἐξείργων τῆς ἀλογιστίας τῶν ἐπὶ γῆς, μόνον τῶν οὐρανίων καὶ ἐστώτων, καὶ ὄντως καλῶν τὴν δρεξίν ἐνέσταζεν.

Ὡς ἐν βραχεῖ μὲν οὖν δὴ εἰπεῖν, οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις τὰς πιστῶν ὑποδόμει ψυχὰς· ἐργοῖς δὲ πάλιν, τὰς ἱερὰς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἱεροτυπίας (56)

uti non prorsus liberum sit Constantinopoli, sed ea quam passim in sacris adhibet Ecclesia Constantinopolitana, nempe Chrysostomi; certis etiam diebus Basilii. Edidit Marci Liturgiam Joan.

πανιέρως διασκευαζόμενος, και προσευχὰς ἐγγρά-
φους παραδιδούς, και τὴν μυστικὴν και ἀνάμακτον
τοῦ ζωαρχικοῦ σώματος, και αἵματος ἱεροτελεστίαν
τε και λειτουργίαν, θεοτυπώτους παραδόσεις, και
ἀμώμοις τῷ πνεύματι διατυπούμενος ἀκολουθίαις,
τύπον τε τῶν βαπτισμῶν και χειροτονιῶν ἱερῶν,
και πᾶσαν ἀπλῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν,
εὐχῶν τε μυστικῶν ἱερολογίαις, και συμβολικαῖς
θεσμοθεσίαις ἀποστολικῶς διαταξάμενος, οὐ τῇ κατ'
αὐτὸν γενεᾷ μόνον, ἀλλὰ και πάσαις ἐξῆς, ἱεροθέ-
της σωτήριος, και καινῆς διαθήκης ἀριστος νομο-
θέτης ἀναπέφηνεν.

Και οὐχ ὡσερ Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ πάνυ, κραταιᾷ
χειρὶ ταῖς Αἰγυπτίαις ἐμπεπαιχῶς· πρὸς τὴν ἔρη-
μον δὲ και τὸ ὄρος διαβεθηκῶς· ἐδέξατο μὲν ἀνω-
θεν νόμον, τὸν ἐν γράμματι δέ· και νομοθετεῖ μὲν,
μόνῳ τῷ Ἰσραὴλ δέ· ἀλλ' Αἰγυπτίαις μὲν νοητοῖς,
ταῖς ἀντιτεταγμέναις δυνάμεσι, και πᾶσι τοῖς ἀσε-
δέσιν τῶν Αἰγυπτίων συμπλεκόμενος, και κατακρά-
τος τούτους τροπούμενος και καθαιρῶν· τὴν ἀσέ-
θειαν δὲ αὐτῶν και ἀσέλγειαν ἀπημάντως ὡς Ἐρυθ-
θρᾶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διαβάς, και πρὸς τὴν ἡρε-
μαίαν τοῦ νοῦ κατάστασιν και γαλήνιον, ὡς ἔρημον
προσχωρῶν, και τῷ τῆς θεολογίας προσαναβαίνων
δρει στόμα κατὰ στόμα προσλαλεῖ τῷ Θεῷ· και τὸν
νόμον ἐκεῖθεν οὐ τοῦ γράμματος, ἀλλὰ τοῦ πνεύμα-
τος νομοθετεῖται· και λειτουργίαν, οὐ τὴν ἐν τύποις
τε και σχιαῖς, ἀλλὰ τὴν ἐν ἀληθείᾳ και πνεύματι
θεωρουμένην μυσταγωγηθεῖς, οὐ τῇ κατ' αὐτὸν Ἐκ-
κλησίᾳ μόνον, ἀλλὰ τῇ καθολικῇ νομοθετεῖ. Και οὐχ
ἐνὶ μόνον ἔθνεσι, και τούτῳ μικρῷ και ὀρίοις μικροῖς
διείλημμένῳ, τῇ οἰκουμένῃ δὲ πάσῃ, και παντὶ τῷ
Χριστωνύμῳ πληρώματι μυστικῶς ἐπιστατεῖ· και
διαθήκη καινῆ, και παράδοσις ἀποστολική, και νόμος
ἐκκλησίας, πᾶν τὸ παρ' ἐκεῖνου λεχθὲν, ἢ παραδοθὲν,
οὐ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι μόνοις, ἀλλὰ και πάσαις καθ-
όλου ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις χρηματίζει.

Ἐπεὶ δὲ πάσαις μὲν ἀποστολικαῖς θεοσημελαῖς,
πάσαις δὲ θείαις χρώμενος λειτουργίαις, τὸ ἔργον εὐ-
άρεστον Θεῷ και τέλειον τῆς αὐτοῦ παρέστησε δια-
κονίας, και πολλοὺς μὲν τῷ χρίσματι τῆς ἱεροσύνης
τετελειωκῶς· παμπόλλους δὲ τῆς εἰδωλικῆς ἀπάτης
και πλάνης βυσάμενος, διὰ πίστεως προσήγαγε τῷ
Χριστῷ, ἀξιον κέκριται μηδὲ τῆς ἀθλοφορικῆς (57)
αὐτὸν ἀπολελειφθαι τιμῆς.

a Sancto-Andrea, Ecclesiæ Parisiensis canonicus,
ex cod. monasterii S. Mariæ τῆς Ὀδηγητρίας in Ca-
labria, ex-cribente atque mittente Sirleto cardinale.
Fuerintque adeo duo magni antistites ipsi sacrorum
antistites et divinarum caeremoniarum auctores,
ambo apostoli secundi ordinis, viri maxime spiri-
tales, Jacobus et Marcus: unde reliqui tanquam
ex limpidissimo fonte, quæ ejus generis sancta tra-
diderunt, hauserint; sive etiam illis, ceu solidis-
simo fundamento, sua pro temporum ratione vel
explicatoria vel breviata, seu aliter composita, su-
perstruxerint; sive id ita illis usurpatum divino
instinctu, ac sponte ea assumpta provincia, sive
quia majores apostoli istud muneris eis injunxe-
runt, dum illi, iis quæ sunt propius apostolici mu-
neris, toti incumbunt, id est, prædicationi; quam
Paulus sic proprium sibi munus voluit, ut ad hoc

PATUOL. GR. CV.

A caeremonias sacratissime componens ac preces
scripto tradens, mysticamque et ineruentam vivi-
lici corporis atque sanguinis celebrationem ritum-
que divinis traditionibus, ac omni labe puris offi-
ciis informans; baptismatum denique ac sacrarum
ordinationum ritum, omnemque prorsus ecclesia-
sticam hierarchiam precum mysticarum sacris ser-
monibus ac symbolicis institutionibus apostolico
sensu nutuque instituens, nedum suæ, sed et cun-
ctis deinceps ætatibus, salutaris sacrorum antistes,
novique testamenti optinus legislator effulsit.

Nec sicut celeberrimus ille Moses in manu forti
percussis Ægyptiis, atque in desertum secedens,
conscensoque monte cœlitus quidem, at in littera
tamen positam Legem accepit; ac lege quidem sanc-
cit, verum soli Israeli: quinimo cum spiritalibus
Ægyptiis (adversariis scilicet potestatibus cunctis-
que Ægyptiorum impiis) congressus, iisque penitus
suis ac profligatis, necnon illorum impietate ac
lascivia, instar maris Rubri innoxie in Christo Jesu
superata; velutque in desertum, ad tranquillum
mentis statum quietumque secedens, tumque abunde
conscenso theologiæ monte, ore ad os cum Deo
sermones miscet; indeque non litteræ, sed spi-
ritus legem docetur; sacramque functionem, non
quæ in figuris et umbris, sed quæ in spiritu et
veritate intelligatur, hauriens, nedum suæ ipse, sed
et universali sancit Ecclesiæ; nec uni duntaxat
genti, eique ejusmodi, ut ipsa exigua angustiiori-
busque terminis comprehensa sit, sed universo
terrarum orbi ac Christianorum omni cœlui my-
stice præscribit; novumque testamentum et apo-
stolica traditio, lexque veritatis audit, quidquid ab
eo nedum Alexandrinis, sed et cunctis universim
sanctis Ecclesiis dictum aut traditum sit.

Quod vero universis apostolicis signis divina
virtute exhibitis, cunctisque sacris functionibus
peractis, ministerii sui opus quam acceptum Deo
perfectumque reddiderat, multisque sacerdotali
unctione consummatis, complures a simulacrorum
cultu atque errore liberatos per fidem Christo ad-
junxerat, operæ pretium visum est, ne et trium-
phalis eum pugnae honor deficeret.

D singulariter se missum a Spiritu sancto professus
sit, non ad baptizandum, vel etiam ad ritus sacros
conscribendum: quanquam tradidisse eum Corin-
thiis, quæ Eucharistiæ ritum spectarent, et ad
εὐταξίαν in Ecclesia, aliaque ejus generis, nedum
scripto, sed etiam verbo, ex ejus ad eos Epistolis
compertissimum est. De Jacobo alias dixi in meo
Hippolyti indiculo, deque regendæ Ecclesiæ ac
instituendæ sic inter illum et Petrum ac Joannem
distributo munere.

(57) Μηδὲ τῆς ἀθλοφορικῆς. Marci martyrium
perinde Menæa referunt, Metaph., Niceph., etc.
Quod ignem accessisse ad reliqua tormenta scribit
Nicetas, videtur singulare. Potuit sic turba tu-
multuante ac saviente, ut est Alexandrinorum ferox
ingenium, cadaver in ignem conjici; unde Marci
discipuli extractum honorifice sepelierint.

Cum jam itaque præsto esset emigrationis tempus ac præmia conferenda essent, repente Alexandrinorum nequissimis zelus inardescit; zelus scilicet dæmoniaci furoris ac sui impotens. Ii, consilium in sanctum ineuntes, atque in ejus ædes invadentes, cum Dominicum opus agentem offendissent, violenta manu abreptum, soli pavimento allidunt; tumque ligatis e collo funibus, alii quidem media Alexandria ludibrio propudiosoque spectaculo ab ante trahebant, alii secuti fustibus lapidibusque tundebant: qua is sævitia, sacra Deoque dilecta ac gratissima victima exstitit.

Eum in modum, apostolorum summa admiratione digne, sacrorum antistitum sacratissime, triumphatorum athletarum fortissime ac generosissime, cruentum adhuc necantium manibus scissum carnis integumentum relinquens, ad certaminis ipsum præsidem ac Servatorem Christum corona redimitus receptus es; posteaque sacro illo corpusculo igni sacrificato, ita undique ei, quem dilexeras, factus hostia, holocaustum perfectum immaculatum in odorem suavitatis oblatus es.

Ave itaque, divine divinoque sensu evangelista! Gaude, quod etsi inferiori duodecim ordine ac classe, Evangelii tamen functione ac Paracliti donis, ab eorum nihil perfectione delicias.

Gaude quod apostolis ut apostolus, evangelistis tanquam evangelista, patriarchis ut patriarcha, atque ut martyr martyribus connumeratus sis ac cooptatus; hincque varii generis corona eximie præfulgens, summo omnium Regi astare a dextris dignus habitus es.

Gaude, quod non semel, sed et sæpius, bono Jesu testimonio perfunctus, neque semel vinctus funibus, media civitate tractus, et laceratus carnis es, et tuo ipsius cruore infectus: sed post primam laniam, semivivus in carcerem conjectus, ac noctu angelica voce sanatus atque animatus, et in crastinum simili adhuc ratione ligatus tractusque, inque eum modum astantis Domini ac pacis osculo donantis aspectu recreatus nulla verborum vi explicabili gaudio et exultatione ad eum emigrasti.

Gaude, Marce, *Excelsi mandatum* ex nominis ipsa ratione. Vere enim Altissimi propemodum mandatum exstitisti, justificans eos qui sequerentur, ac condemnans eos, qui tuo Evangelio increduli essent. Gaude et lætare, tuique memorum memor, tuæ nos claritatis et gratiæ, tuæ in cælis jucunditatis et splendoris participes precibus effice, in Christo Jesu Domino nostro, cui est honor, gloria et potestas æterna. Amen.

A Ἐπεὶ δὲ τῆς ἀναλύσεως καὶ τῶν στεφάνων ὁ καιρὸς ἤδη παρῆν, ζῆλος μὲν ἐξάπινα τοῖς τῶν Ἀλεξανδρέων ἀνάπτεται πονηροτάτοις· ζῆλος δαιμονιῶδης, καὶ οὐ καθεκτός· οἱ συμβούλιον κατ' αὐτοῦ λαβόντες, καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ μακαρίου πεφθακότες, καὶ τοῦτον τοῦ Κυρίου τὸ ἔργον καταλαβόντες ἐργαζόμενον, συναρπάσουσι τε σφοδρῶς, καὶ τῷ τῆς γῆς ἐδάφει προσκράσουσιν. Εἶτα καλωδίους αὐτοῦ τὸν τράχηλον ἐξάψαντες, οἱ μὲν ἐμπροσθεν εἶλκον διὰ μέσης Ἀλεξανδρείας θεατρίζοντες καὶ παίγνιον τιθέντες· οἱ δὲ ξύλοις καὶ λίθοις ἐπόμενοι κατέκλων· καὶ θῦμα ἱερὸν οὕτω καὶ φίλον Θεῷ καὶ εὐχάριστον ἔβρυσαν.

B Οὕτως, ὦ θαυμασιώτατε τῶν ἀποστόλων, τῶν ἱεραρχῶν ἱεροτελεστικώκατε· τῶν ἀθλητῶν στεφρότατε καὶ γενναιότατε, τὸ σάρκινον ἑλευτην μαιφόνους ἔτι ῥηγνύμενον χερσὶν ἀφελίς, πρὸς τὴν ἀγωνοθέτην καὶ Σωτῆρα στεφανηφορῶν ἀνελήφθης Χριστόν· καὶ τὸ ἱερὸν δὲ μετὰ ταῦτα σωμάτιον διὰ πυρὸς ἱεουργούμενος, καὶ οὕτω, διὰ πάντων τῷ ἡγαπηκῶτι σε καθιερούμενος, ὀλοκάρπωμα τέλειον ἁμωμον εἰς ὄσμην εὐωδίας ἀνηνέχθης αὐτῷ.

Χαῖρε τοίνυν, ὦ θεσπέσιε καὶ θεόφρον εὐαγγελιστά. Χαῖρε, ὅτι εἰ καὶ τὴν τάξιν τῆς δωδεκάδος ὑποδέδηκας, ἀλλὰ τῇ ἱεουργίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῖς τοῦ Παρακλήτου χαρίσμασιν οὐδὲν τῆς ἐκείνων ἐλείφθης τελειότητος.

C Χαῖρε, ὅτι τοῖς ἀποστόλοις ὡς ἀπόστολος, τοῖς εὐαγγελισταῖς ὡς εὐαγγελιστής, καὶ τοῖς πατριάρχαις μὲν ὡς πατριάρχης, ὡς μάρτυς δὲ τοῖς μάρτυσι συνηριθμημένος καὶ συντεταγμένος, καὶ ποικίλῳ στεφάνῳ διὰ ταῦτα καθωραϊζόμενος, ἐκ δεξιῶν παραστῆναι τῷ Παμβασίλει καταξιοῦσαι.

Χαῖρε, ὅτι οὐχ ἅπαξ τὴν καλὴν Ἰησοῦ μαρτυρίαν ἐμαρτύρησας, πλεονάκις δὲ ἅπαξ σχοινοῖς καταδεθείς διὰ μέσης τῆς πόλεως εἰλκυσθῆς, καὶ τὰς σάρκας κατετρύφθης, καὶ τῷ οἰκίῳ αἵματι ἐβάφθης· ἀλλὰ μετὰ τὸν σπαραγμὸν τὸν πρῶτον εἰς εἰρκτὴν ἡμιθανῆς ἐμβλιθθεὶς, καὶ δι' ἀγγέλου φωνῆς νυκτὸς λαθεὶς καὶ προθυμοποιηθεὶς· καὶ τῇ ἐξῆς αὐθις ὁμοίως δεθείς καὶ κατασυρεὶς, καὶ οὕτως ἐπιστάγας τὸν Κύριον καὶ εἰρηνικῶς ἀσπαζόμενον τεθεαμένος, μετὰ χαρᾶς ἀφράστου καὶ ἀγαλλιάσεως ἐξεδήμησας πρὸς αὐτόν.

D Χαῖρε, Μάρκε, ἡ τοῦ Ὑψηλοῦ ἐντολή, κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος· καὶ γὰρ ἀληθῶς τρόπον τινὰ τοῦ Ὑψίστου γέγονας ἐντολή, δικαιοῦσα μὲν τοὺς ἐπομένους, κατακρίνουσα δὲ τοὺς ἀπειθοῦντας τῷ Εὐαγγελίῳ σου· χαῖρε καὶ εὐφραίνου, καὶ τῶν μεμνημένων σου μεμνημένος, τῆς σῆς δόξης καὶ χάριτος, τῆς σῆς ἐν οὐρανοῖς εὐφροσύνης καὶ λαμπρότητος· πρόσευξαι μετασχίσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄.

A

ORATIO XVI

Eis tñn áγιαν πρωτομάρτυρα και άπόστολον Θεκλαν (58).

Laudatio sanctæ protomartyris et apostoli Theclæ.

Ἐπαινετὸς ὁ τῆς Ἐκκλησίας θεσμός, ἐπαινεῖν ἀεὶ τοὺς ἀξιεπαίνους προτρεπόμενος· εὐλογεῖν τε καὶ μακαρίζειν, τοὺς ἔγγιζοντας θεῷ παραινῶν. Ἴνα γὰρ μὴ ἀποστενούμενον τὸ ἀγαθόν, εἰς μόνους τοὺς κατορθοῦντας αὐτὸ περιορίζηται· πλατυνόμενον δὲ καὶ χερόμενον εἰς πλείους ἐκτείνει τὴν εὐεργεσίαν, τούτου χάριν εὐλογεῖν τοὺς εὐλογημένους ὑπὸ τοῦ εὐλογητοῦ νενομοθετῆσθαι θεοῦ. Οὐκοῦν εὐλογῶμεν τοὺς εὐλογημένους, καὶ τοὺς ὑπὸ Κυρίου τιμημένους, μακαρίσωμεν· οὐχ ἵνα τινὰ τούτοις διὰ τῆς ἡμετέρας προσθῶμεν εὐφημίας (ἐστήκασι γὰρ ἀεὶ τῆς ἐν Κυρίῳ πεπληρωμένοι δόξης, καὶ τῶν ἀπὸ γῆς ἐνδεδῶς ἔχοντες οὐδενός)· ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς πρὸς αὐτοὺς ἀνατεινόμενοι, καὶ διὰ τῆς μνήμης καὶ τῶν ἐπαίνων νοερῶς συναπτόμενοι καὶ συγγινώ-

(58) Habuit Nicetas eadem ipsa Theclæ Acta vetera, quæ habuit Basilius Seleuciæ, sive qui exstat auctor ejus nomine, editus semel et iterum, Petro Pantino Bruxell. interprete: alio tamen stylo-exornavit, pressiori illo quidem, sed elegantiori, et quo egregie servet decorum, dum aliquos loquentes seu concionantes inducit. Quæ videantur aliquid habere alienum a regulis ecclesiasticis, vel paucis perstringit, vel licentia rhetorica quandoque supprimit. Multis card. Baronius in not. ad Martyr. Rom. Sept. 23, tom. i *Annal.* pro Actis sanctæ Theclæ pugnat, omniaque illius veterum testimonio vindicat, longeque aliâ ab Actis pridem reprobatis, et quibus hæretici uterentur, demonstrat. Viderat solum acta a Metaphraste conscripta, vel etiam quæ de Thecla habeant Menæa 24 Septemb., quod die 23 solemnis in eis habeatur memoria conceptionis sancti Joannis; in quibus de baptismo a Thecla usurpato nihil legerat. Habent tamen Basilius Seleuc. et Nicetas, habueruntque Acta vetera, quæ illi stylo exornant; potueruntque hæretici hoc ex illis Theclæ exemplo abuti, ut sacram functionem et hierarchicam feminis assererent; cum et illud excusari possit, ut et excusat Petrus Pantinus, quod non nisi defectu sacrorum ministrorum et necessitate cogente, id sibi illa indulerit: quomodo etiam Latini feminæ baptismum non repudiant, habentque legitimum, etsi forsitan Græci non admittunt Orientales, videturque insinuare Maximus in Collat., hincque adeo Nicetas ipse Græcus et Constantinopoli rhetor, singulare dicit Theclæ privilegium, nec ulli seminarum concessum. Ἄλλὰ καὶ τῷ ἁγίῳ βαπτισματι τελετουργοῦσα, *Perficiens initiatusque sacro baptismate.* Ταύτην γὰρ μόνη γυναικῶν εἴληψε τῆς ἐξουσίας. *Sola inter mulieres hanc nacta est potestatem,* et quæ sequuntur. Proinde valde adducor ut existimem, illa ipsa acta esse, ex quibus veteres Græci pariter ac Latini tanta illa de Thecla mutua sunt, ac scripto tradiderunt, quæ omnia in illis hactenus continentur, et quæ nonnulli ut apocrypha exceperunt, rem habentes cum hæreticis, ac quod illis favere arbitrarentur. Fabulam Leonis baptizati non moror, quæ una merito exsulat, potuitque pio alicujus zelo expungi. Ut sic dicam de Theclæ Actis non exiguo mihi momento est, simile aliquid in Actis S. Georgii martyris, inter apocrypha Gelasii Romani pontificis censura relatis; quæ Lipom. spuria quædam et anilia Acta Latina esse existimat, non illa duplicia quæ in libris Græcorum ecclesiasticis passim exstant, habentque Græci ac legunt ut vera Georgii Acta; cum tamen S. Nicephorus illa ipsa esse significet

B

Laudabilis Ecclesiæ ritus, eos qui digni laude merito habeantur, semper laudare jubet: eosque qui Deo propinquent, benedicere ac beatos prædicare admonet. Ne enim bonum coangustetur, intraque illos duntaxat qui illud gerunt, definitur; sed ut dilatatum fusumque in plures beneficium producat; idcirco benedicere, qui benedicti sint a Deo benedicto, nobis est imperatum. Benedicamus igitur benedictos, et qui a Deo honorem adepti sunt, beatos prædicemus: non ut nostris laudibus eorum cumulo aliquid conferrimus (sunt enim semper in Domino claritate pleni, nulliusque terrenorum egent), sed ut intentis in eos animis, memoriæque ac laudum cultu eis mente conjuncti unaque versantes, quæ ex illis

C

Juris Orient. l. ii, ubi inter alios canones de libris apocryphis: Τὴν Ἀποκάλυψιν Ἐσδραῖ καὶ Ζωσιμαῖ, καὶ τὰ δύο μαρτύρια τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης, καὶ τὴν βίβλον Μάρκου καὶ Διαδόχου. οὐ χρὴ δέχεσθαι· ἀπόβλητα γὰρ καὶ οὐ δεκτά. *Apocalypsim Esdræ et Zosimæ, et duo sancti Georgii Martyria, et sanctorum martyrum Ceryci et Julittæ librumque Marci et Diadochi suscipere non oportet. Rejicienda enim hæc, non admittenda.* Quis enim putet Nicephorum de aliis loqui Georgii Actis, quam de illis sic Græcis tritis; quæ ipsa proinde Gelasii censura, non alia obscura et fungi Acta, in angulo forte latentia, attingerit; cum tamen Græci reliqui eam vel Nicephori vel Gelasii censuram non videantur amplexi, aut quidquam repudiasse illa Acta Georgii. Sic Andreas Cretensis *Orat. in Georgium* totam ex illis ejus delibat historiam, quam et meminisse vindicasse, quibus illa petitur ill. annalium patre, levi satis argumento ὁμωνυμίας Athanasii Magi cum magno Athanasio. Eo nomine videantur proscripta, quod quædam nimis portentosa, aut sic visa, habeant; cum hæc ipsa, aut iis majora non desint, aliorum quorundam martyrum Actis. Ceryci et Julittæ Acta genuina, qualia Justiniani ætate colligere potuit Theodorus Iconiensis episcopus, dedit ex bibl. Regia; quæ ipsa per inscitiam in suspicionem nonnullis venerant, quasi apocrypha illa Gelasio ac Nicephoro notata, non quibus apocryphis itum obviam esset, ac paratum antidotum sapientis viri diligentia ac solertia. Erat et in antiquis illis apocryphis Actis Julittæ feminæ baptismus, sed portentosus et plumbo liquente; aliaque plane rejicienda, et ecclesiasticæ traditioni adversa, inscite nimis P. Poree ord. Præmonstr. laudata ac, quod mirum, in Galliæ aliquot Ecclesiis recepta, sed nunc pene saniore sensu ab illis profligata. Τὴν βίβλον Μάρκου καὶ Διαδόχου. Enimundus Bonetid. ita reddit, *librumque Marci et successoris.* Quis vero Marci successor, nempe apachoretæ? Habuerit episcopus, vel etiam hegumenus aut archimandrita; nudus monachus non ita facile habuisse dicendus sit, cujus præcipue res obscuræ, etsi nota capita et opuscula. Malim ergo *librum Marci, et Diadochi κατὰ κοινῶν, supple librum;* qui ipse exstat Francisco Turriano interprete, *De perfectione spirituali,* centum capitibus comprehensus, etsi semel et iterum in Bibl. PP. Colon. per errorem scriptum est, *De persecutione, etc.,* in quo ipso libro non desint duriora, uti fere habent scriptores ejus generis, caute proinde legenda, et ad sanioris theologiæ normam componenda, ob quæ hanc Nicephori censuram illo meruerit. Laudat tamen Maximus Qu. ad Thalassium.

D

est sanctificationem nobis asciscamus, condignam-
que illis vicem, salutem nostram offeramus.

Sanctum quidem ac convenientissimum, ut qui Deo propinquant, omnes laudibus atque honore prosequamur, sed eos maxime, qui maxima Deo necessitudine junguntur. Non enim omnes ejusdem ordinis ac classis existunt; sed in primo alii censu, alii in postremo habentur. Uti nimirum etiam apud reges terræ non unus idemque omnium concessus gradusque, sed alii primo, alii postremo habentur: quidam etiam medio, pro cujusque virtutis ratione, aut ejus qui præest ad eos amore: ita nimirum etiam in cœlestibus arbitror, alios superiores eminentioresque, alios inferiores nactos sedes, ea rata ratione, qua a primis minore præstantia atque virtute recedunt. Quod si omnes beati merito prædicandi atque laudibus celebrandi, longe prius qui primo in illis gradu sunt, primaque Christo necessitudine devincti.

Quo igitur loco Theclam collocabimus, sacræ fidei decorum pignus, venerandæ virginitatis monile, intactam Christi sponsam, inviolabilem geniale lectum? Ubi inquam, quove ordine ac loco statuemus, quam ei convenientem laudem oblaturi sumus? Illisne accensebitur qui virginitate sanctisque moribus vitam instituerunt, ut quæ nimirum omnis castitatis vitæque religiosæ norma mundo exstiterit? Haud enimvero a triumphali agmine abesse patiatur; ac neque primam martyrii lauream ulli mortalium cedat; quæ videlicet mulierum prima, contentione certandi, ingentique animorum vi, muliebris sexus probrum sustulerit, primaque spirituale pancratium desudaverit; quæ teneris pedibus draconem illum magnum protriverit, ac velut regina a dextris summi omnium Regis corona insignita sit. Quid igitur, triumphali agmini accensebitur? Enimvero Paulo prædicationis socia, eumque doctrinis ac operibus imitata, communique persecutionum ac tentationum stadio, Christi Jesu apostolus facta, martyrum cœtu coerceri nolit. Quonam igitur modo ejus laudibus defungentes, quæ grata futura sint, præstiterimus? Num plane, non tanquam ex una alterave solum excellentia, sed ex omnibus ejus sacris institutis, quibus summe claruisse, egregiaque dari exoptet ac admirationi haberi?

(59) Ἀσκητικοῦ βίου νομοθεσία. Norma, regula vitæ religiosæ. Sic merito σαμνεῖον vocat sequentibus, ædiculam in monte prope Seleuciam, ubi quietam vitam agebat, extra civium turbas, et quo illam feminæ et ægroti conveniebant; ubi et a petra orans absorpta, ut ab spurcis hominibus esset illi tuta, illibata virginitas. Sit itaque Thecla, uti martyrum, sic et sacrarum virginum, sub sancto instituto princeps et norma, vere ἀσκήτρια, ejus illi instituti auctore magno Paulo. Nostri Phocenses hanc laudem Marthæ tribuunt, sive etiam Mariæ Magdalena, quæ sic religiosam vitam coluerint; ac quidem Martham similitum virginum sodalitis, quod fidem haberet, nisi acta laborarent, quæ et Pius V e Rom. Breviario movere cogitabat, ut erat emunctissimæ naris, et sic incertis piam fidelium

μενοι, τὸν παρ' αὐτῶν μὲν ἀγιασμόν ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπασώμεθα· ἀμοιβὴν δὲ αὐτοῖς ἀξιοχρεῶν, τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἀφοσώσωμεθα.

Πάντας μὲν οὖν ὕμνεϊν καὶ τιμᾶν τοὺς ἐγγίζοντας τῷ Θεῷ, δοῖόν τε ὁμοῦ καὶ πρεπωδέστατον· μάλιστα δὲ τοὺς μάλιστα τούτῳ προσφκειωμένους. Οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς εἶναι πάντας τάξεως καὶ στάσεως· ὡσπερ δὴ καὶ παρὰ τοῖς κρατοῦσι γῆς, οὐ μιᾶς οὐδὲ τῆς αὐτῆς πάντες καθέδρας ἢ στάσεως τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν πρώτης, οἱ δὲ ἐσχάτης· ἄλλοι δὲ τούτων μεταξὺ κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀρετῆς, ἢ τῆς τοῦ ὑπερέχοντος πρὸς αὐτοὺς διατάττονται φιλότητος· οὕτως ἡγοῦμαι καὶ τοῖς οὐρανίοις, τοὺς μὲν ὑπερτέρας, τοὺς δὲ καταδεεστέρας λαχεῖν τάξεως, ἀναλόγως τῆς μειωτικῆς ἀπὸ τῶν πρώτων ὑφέσεως καὶ ὑποβάσεως. Εἰ δὲ μακαριστοὶ πάντες, καὶ πάντες ἐπαινετοὶ, πολλῷ πρῶτον οἱ πρῶτοι τὴν τάξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν οἰκείωσιν.

Ποῦ τοίνυν θήσομεν Θέκλαν, τὸ τῆς ἱερᾶς πίστεως ἀγαλμα, τὸ τῆς σεπτῆς παρθενίας κειμήλιον, τὴν ἀψαυστον τοῦ Χριστοῦ νύμφην καὶ ἀνεπίδατον παστάδα; Ποῦ ταύτην, καὶ ἐν ποίῳ θέμενοι τάγματι, τὴν αὐτῇ πρέπουσαν αἴνεσιν προσάξομεν; Ταῖς παρθενικῶς καὶ ὁσίως βεβιωκυῖαις συντετάξεται, ὡς ἀγνόητος πάσης καὶ ἀσκητικοῦ βίου νομοθεσία (59) τῷ βίῳ γενομένη; Ἄλλ' οὐκ ἂν τῆς ἀθλοφορικῆς ἀπολειπεσθαι τάξεως ἀνάσχοιτο· ἀλλ' οὐδὲ τὰ πρωτοτόκια τῆς μαρτυρίας ἄλλῃ παρεῖναι· καταδέξαιτο· πρώτη γυναικῶν ἐντόνοις ἀγωνίαις τὸ τῆς θηλείας φύσεως δνειδος περιελούσα, καὶ πρώτη νοητὸν παγκράτιον διαγωνισαμένη· καὶ ποσὶν ἀπαλοῖς τὸν δράκοντα καταπατήσασα τὸν μέγαν· καὶ στεφηφόρος οἷα βασίλισσα ἐκ δεξιῶν τῷ Παμβασιλεῖ. Τί οὖν; τοῖς ἀθλοφόροις συντετάξεται; Ἄλλ' αὐτῇ Πσύλῳ τοῦ εὐαγγελίου κοινωνήσασα (60), καὶ τῇ μιμήσει τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων· καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῶν διωγμῶν καὶ πειρασμῶν, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ γεγεννημένη, οὐκ ἂν ἐθέλοι τοῖς μάρτυσι περιωρίσθαι. Πῶς οὖν αὐτὴν ἐπαινοῦντες, κεχαρισμένα δράσαιμεν ἂν; Ἡ δὴλον ὡς οὐκ ἐξ ἑνὸς ἢ δευτέρου· μόνον προτερήματος· ἐκ πάντων δὲ τῶν ἱερῶν αὐτῆς ἐπιτηδευμάτων, οὗς κατὰ τὸ ἀκρότατον ἐνευδοκίμηκεν αἰ μεμαρτύρηται, ἀγαπῶν ἂν ἐπαινεῖσθαι καὶ θαυμάζεσθαι.

laude perfunctam esse, conspicuum est, laudari exoptet ac admirationi haberi? credulitatem onerari ægre ferebat.

(60) Τοῦ εὐαγγελίου κοινωνήσασα. Sic evangelii, seu prædicationis socia Paulo Thecla exstitit, ut non nisi privatim ac necessitate, sive Pauli aliorumque ministrorum absentia, docendi munus usurparit: quod certe ipsis Pauli legibus ac Ecclesiæ, de mulierum in Ecclesia silentio, non nocet. Quod ergo ἀπόστολος dicitur singulari excellentia, more Græcorum est, qui apostolos proclive vocant eos omnes qui in rem fidei majoris aliquid operæ contulerunt. Sic illis discipuli omnes primi que ministri apostoli, sic Constantinus Augustus ἱσαπόστολος, par apostolis eisque conserius, ut Severus in Martino. Sic Μενᾶ, τῆς ἀγίας μεγαλομάρτυρος καὶ ἱσαποστόλου Θέκλης. Ανατὼ. πρωτομάρτυς ἀπόστολος.

Πρῶτον μὲν οὖν τὴν παρθενικὴν αὐτῆς ἐκ νεότη- A
τος ἀναστροφῆν, μᾶλλον δὲ τὴν εἰς Χριστὸν ἀγά-
πησιν καὶ πίστιν κατὰ δύνάμιν ἐπαινώμεθα· δι'
ἧς, ἡ τε παρθενία καὶ ἡ ἀθλησις ὑπερανθήσασα,
εἰς τὴν ἀποστολικὴν αὐτὴν προσανύψωσεν κορυφὴν
ἢ περιωπὴν. Ἄρτι γὰρ τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας
εὐαγγελιστοῦ, τῆς οὐρανίας καὶ μεγαλοφωνοτάτης
τοῦ Εὐαγγελίου βροντῆς, τῆς ὑπερφώτου τῶν ἔργων
Χριστοῦ καὶ λόγων ἀστραπῆς (61)· Παύλου λέγω,
τοῦ στόματος Ἰησοῦ, τοῦ ὄργανου τοῦ Πνεύματος,
τῆς εὐχεστάτης Θεοῦ σάλπιγγος, τῆς τὰ πέρατα
συγκαλουμένης· τούτου, τ' ἄλλα τε τῆς οἰκουμένης
διόντος μέρη, καὶ τὸν τῆς ζωῆς λόγον ὡσπερ τι
θεῖον καταβαλλομένου σπέρμα· ἐτι δὲ πρὸς τοῖς
ἄλλοις καὶ Ἰκόνιον κατειληφότες, καὶ παρ' ἀνδρὶ
ξυναγωγουμένου πιστῶ· καὶ ἄρτι μὲν τῷ ἀπὸ γῆς B
τὸ σωμάτιον στηριζομένου· ἄρτι δὲ οὐρανίῳ τῶν
ἐπισυναγομένων στηρίζοντος καρδίας· καὶ θεῶν μὲν
ἀθέων, καὶ συνηθείας κακῆς, καὶ δεσιδαίμονος
ἀγωγῆς τὸ θεοστυγὲς διασύροντος καὶ μυσαρὸν·
ὑφ' οὖντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, καὶ τὴν
ἄβρῆτον σάρκωσιν τοῦ Ἰησοῦ· τό τε ζωοποιὸν πά-
θος καὶ σωτήριον· τὴν τε τριήμερον ἀνάστασιν ἐκ
νεκρῶν, καὶ τὴν τεσσαρακονθήμερον ἀνάληψιν ἀπὸ
γῆς· καὶ τὴν οὐρανόθεν αὐθις ἐπιφάνειαν καὶ κρίσιν·
καὶ τὴν δίκαιαν τῶν βεβιωμένων ἀπόδοσιν φιλοσο-
φοῦντος, καὶ ῥήμασι χάριτος ὑμνοῦντος μεττοῖς· ναὶ
μὴν καὶ τὸν ἡδυπαθῆ μὲν καὶ ἀκόλαστον βίον ἐπι-
σκώπτοντος ὡς βδελυκτὸν· τὸν ἄμωμον δὲ καὶ ἀγνόν
μακαρίζοντος καὶ παρθενικόν, ὡς οἰκεῖον ὄντα Θεῷ C
καὶ ἀρεστόν.

Ταῦτα τοῦ ὑψηλοῦ κήρυκος τοῖς πρὸς αὐτὸν εἰσι-
οῦσιν ὁμιλοῦντος· καὶ τινῶν μὲν ἠδέως καὶ προσ-
ηκῶς ἀκρωμένων· τινῶν δὲ πρὸς τὸν λόγον ἀνεπι-
σθῆτως διατιθεμένων· Εἰς τὴν δ' ὧν καὶ ὑποτονθορυζόν-
των, καὶ πονηρὰ λογιζομένων ἀντὶ ἀγαθῶν, Θέκλα
νεάνις, θυγάτηρ μὲν Θεοκλείας, μνηστὴ δὲ Θαμύρι-
δος, ἐξ ὑπογύου μένουσα τούτοις, καὶ διὰ τῆς θυρί-
δος τὸ οὐδ' ὑποσχομένη, τῶν Παύλου διδασκαλιῶν
ἐπηκροῶτο. Καὶ τὸ πρόσωπον μὲν ἔρῃν οὐκ εἶχεν·
οὕτω δὲ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐξήρτητο
μυσταγωγίας, ὡς ὄλην δι' ὅλου τῶν παρόντων ἀπ-
αναστάσιν, πρὸς τὸν εὐαγγελιζόμενον ἀρθῆναι Χρι-
στὸν. Οὕτως ἐκ πρώτης εὐθύς ἀκοῆς, ὡ τῆς πίστεως! D
ἐξέστη μὲν τῶν οἰκειῶν· ἐξέστη δὲ αὐτῆς· καὶ μῆτε
σημείων πείραν λαβοῦσα, μῆτε χρόνῳ τὸν λόγον τοῦ
Εὐαγγελίου δοκιμάσασα, ἀλλὰ μῆδὲ τὸν εὐαγγελι-
στήν, τὸ παραδοξότατον, ὄμμασι τεθεαμένη, οὕτω
κατέθετο τῇ ἀληθείᾳ, καὶ πρὸς αὐτῆς διὰ πίστεως
ἐγένετο, ὡς ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἀμνηστεῖν αὐτὴν
πάντα, καὶ βρώματος, καὶ πόματος.

Καὶ μήτηρ μὲν φιλοστόργῳ τινὶ καὶ φιλοφύχῳ
διαθέσει περὶ αὐτὴν εἰσιοῦσα, καὶ στένουσα καὶ δια-
πονουμένη· καὶ τί γὰρ ἡ μήτηρ; πῆ μὲν κολακεύ-
ουσα, καὶ αἰμυλλοῖς ὑποποιουμένη λόγοις. Τέκνον,
ἐδὴ, φίλατον· τέκνον ἡδιστόν γ' οὖν καὶ τερ-

Primum itaque virginalem ejus a juventute
conversationem, quin potius, qua Christum pro-
secuta est, dilectionem ac fidem, pro virili nostra
laudemus, cujus nimirum ope, virginitas pariter
vigorque certaminis altiore cumulata flore, ad
apostolicum ipsam summum verticem seu specu-
lam abunde provexerunt. Jam enim magno veri-
tatis præcone, cœlesti vocalissimoque Evangelii
tonitru, luce omni clariore Christi operum ser-
monumque fulgetro, Paulo nimirum, Jesu ore,
Spiritus organo, Dei clarissima tuba, orbis con-
vocante fines: hoc, inquam, cum alias orbis
peragrante partes, ac verbum vitæ velut divinam
quamdam sementem jaciente; ac cum præter alia
loca etiam Iconium venisset, et apud virum fide-
lem hospes ageret; ac pane quidem terreno
corpusculum confirmaret, cœlesti vero, eorum
qui ad eum congregarentur, animos fulciret,
inaniumque deorum et pravæ consuetudinis, su-
perstitiosæque institutionis, invisum Deo scelus
detestandumque traduceret, Deique altissimi glo-
riam, et arcanam Jesu incarnationem exaltaret,
vivificamque et salutarem passionem triduanamque
ex mortuis resurrectionem, atque e terris quadra-
gesimo die in cœlos receptionem, rursumque e
cœlis apparitionem, judiciumque ac justam pro
vitæ meritis in eaque gestis retributionem sapien-
ter declararet, ac verbis gratiæ plenius laudaret:
necnon etiam voluptariam ac libidinosam vitam
velut detestabilem suggillaret, impollutam vero et
castam ac virginalem, tanquam Deo necessariam
eique placitam beatam prædicaret.

Hæc itaque sublimi præcone ad eum adeuntibus
perorante, ac cum alii quidem dulciter placideque
audirent, alii vero nullo sermonis sensu afficeren-
tur, alii etiam murmurarent, ac pro bonis mala
cogitarent, Thecla puella, Theclæ quidem filia,
sponsa vero Thamyridis, e vicino ædes habens,
ac per fenestram aurem accommodans, Pauli doc-
trinis auscultabat. Ac quidem faciem videre non
licebat; sic vero a doctrina ejusque sermonum
institutione pendebat, ut tota prorsus e terrenis,
ad Christum qui annuntiabatur, animo tolleretur.
Sic ex primo statim auditu (o fides!) excessit qui-
dem dumo, excessit et seipsa; idque cum neque
signorum experimentum ullum fecisset, neque
Evangelii doctrinam per tempus probasset: at
neque prædicatorem (rem summe inauditam!)
oculis usurpasset, sic veritati assensit eique per
fidem adhæsit, ut triduo omnium oblita sit, et
cibi et potus.

Mater vero materni quadam amoris vi, impen-
sioresque in eam carnali affectu ingressa, gemens-
que ac quiritans, (quid enim aliud mater?) modo
quidem blandiens, lenibusque verbis demulcens ac
sibi concilians, *Filia*, clamabat, *charissima! Filia*

(61) Τῆς ὑπερφώτου ἀστραπῆς. Fulgur omne vicens lumen. Pauli scitum epithetum.

mihi sane dulcissima, gratissimaque ac desideratissima, quid tibi et peregrino illi ac seductori? Ecquid causæ est, cur ad ejus absurdam hanc ac inauditam fabulationem aurem accommodaveris? Quid est quod excessisti, portentosum hunc horrendumque excessum? Cur tota anima, post seductionis hujus verba abiisti? Revertere ad genitricem tuam, quæ te educavit. Aspice in me, filia mea. Loquere ad me verbum; loquere ad me, viscera meum; abjectaque hac dementia, exsurge ut cibum sumas, o filia! exsurge ut bibas. Quid causæ est cur ita vecors mentisque inops sedeas?

Sic modo quidem obsecrans, modo vero etiam austerioribus ad eam verbis, Cur vero, velut insipientium una, increpabat, seipsam desperans, ac quasi quæ sensum omnem mentis consiliumque perdidideris, sic irrationabiliter sedes? Reverere matrem, quæ in te erubescit. Reverere cognatos, amicos, coætaneos. Pudeat a facie servorum tuorum. Ubi virgineus pudoris rubor? ubi incessus? ubi gravitas? ubi ordo? ubi prior illa honestas? Nescis esse nos primos inter Iconii cives, totamque ad nos urbis æmulationem spectare, resque nostras cunctorum expositas sermonibus esse, sive illæ fausto ac ominato euentu, sive secus succedant. Cur ergo te ipsa invidis gaudium, amicis vero reprehensionem ac probrum præbes?

En et sponsus adest. En civium flos, æqualium decus, Iconii oculus. En tuus Thamyris, Thecla. Exsurge, in amplexus rue, osculare. Scito cui sis desponsata, cui nuptialibus pactis obstricta. Ne spe vacuum, ne tuarum expertem gratiarum, ne tuo privatum colloquio virum repuleris.

Thamyris vero, qui et ipse aderat, quid non faciebat, quid non loquebatur, quibus emolliri noverat animum atque a constantia tenoreque innecti? Thecla, aiebat, mihi gratissima, mihi desponsata atque aptata! Convertite aspectum in prociam tuam: reverere vocem sponsi tui. Veni ad me qui unum te, qui te diligam, quique omnia mea omnemque meam substantiam, meque ipsum cum omnibus, tuis manibus credam. Convertere, et vide tuum Thamyrim, Thecla, eique loqui dignare; eosdem percipiamus sales; ac, si lubet, nunc statim canamus hymenæum. Sin autem neque hoc lubet, iube mihi, et veniam ad te; quemadmodum ego totus sum ut tibi placeam, tuæ obsequar voluntati, tuo desiderio totus teneor; modo vocem audiam, modo dulcissimam mihi fabulationem, modo consilium tuum sentiam, modo non surdum ad te ingressum, non vanum, non inanem, o charissima, ad te mihi præbeas adventum.

Neque his duntaxat verbis, sed et nutibus ad innectendum animum compositis allicere studens,

πρότατον καὶ ποθεινότερον· τί σοι καὶ τῷ ξένῳ τούτῳ ἀνδρὶ καὶ γόητι; καὶ ἴνα τί πρὸς τὴν αὐτοῦ λαλίαν τὴν ἀλλόκοτον ταύτην καὶ ξένην προσέθου τὴν ἀκοήν; Ἴνα τί ἐξέσθης ἐξαισίων ταύτην ἐκστασιν καὶ φρικτήν; Ἴνα τί δὴ ψυχῆ ὀπίσω τῶν λόγων ταύτης ἀπήχθης τῆς πλανήσεως; Ἐπιστρέψον πρὸς τὴν γεννησαμένην σε, τὴν ἀγαθροψαμένην σε· βλέψον πρὸς με, τέκνον ἐμόν· φθέγγαι πρὸς ἐμὲ λόγον· φθέγγαι, σπλάγχρον ἐμόν, καὶ ἀπορροψαμένη ταυτηνὶ τὴν παραφορὰν, ἀνάσθηθι ἐπὶ βρωτῶν, ὦ θύγατερ· ἀνάσθηθι ἐπὶ ποτῶν· καὶ ἴνα τί οὕτως ἀπορευομένη κάθη;

Πῆ μὲν οὖν οὕτως παρακαλοῦσα, πῆ δὲ καὶ αὐστηρότερον αὐτῇ χρωμένη, Ἴνα τί, ὡς μία τῶν ἀφρόνων, ἐπέπληττεν, ἑαυτῆς ἀπεγνωκυῖα, καὶ ὡς περ ἀπολωλεκυῖα σύνεσιν καὶ βουλήν παραλόγως οὕτως κάθη; Αἰδέσθητι μητέρα διατρεπομένην ἐν σοί· αἰδέσθητι συγγενεῖς, φίλους, ὀμηλικας· αἰσχύνθητι ἐκ προσώπου τῶν σῶν οἰκετῶν. Ποῦ τὸ πυρθένοις πρόπον ἐρύθημα τῆς αἰδοῦς; ποῦ τὸ βάδισμα; ποῦ ἡ σεμνότης; ποῦ ἡ τάξις, καὶ ἡ προτέρα κοσμιότης; Οὐκ οἴσθα ὡς πρῶτοι τῶν Ἰκονιέων ἡμεῖς, καὶ ὁ ζῆλος τῆς πόλεως πρὸς ἡμᾶς ὄλος, καὶ τὰ ἡμέτερα λάλημα πᾶσιν, εἴτε δεξιῶς, εἴτε οὖν ἐτέρως ἔχου; Διὰ τί οὖν, χάσμα μὲν τοῖς βασκαίνουσιν, ἔλεγγον δὲ καὶ δρεῖδος τοῖς φίλοις ἐμπαρέχεις σαυτήν;

Ἴδού σοι καὶ ὁ μνηστήρ. Ἴδού τὸ ἄρθος τῶν πολιτῶν, τὸ κάλλος τῶν ὀμηλικῶν, ὁ τοῦ Ἰκονίου ὀφθαλμὸς· Ἴδού ὁ σὲς θάμυρις, θέκλα· ἀνάσθηθι, ἀσπασαι αὐτόν. Γνώθι τὸν νυμφευσάμενον, τὸν κατεγγυησάμενον· μὴ κενὸν τῶν ἐλπιδῶν, μὴ τῶν σῶν ἄμοιρον χαρίτων, καὶ τῆς σῆς ἀποπέμψης ἀστοχοῦντα προσλαλιᾶς.

Θάμυρις δὲ παρῶν καὶ αὐτὸς, τί μὲν οὐκ ἔδρα, τί δ' οὐ προσελάλει τῶν ὄσα χαυνοῦν οἶδε καὶ καταμαλάττειν ψυχὴν; θέκλα, λέγων, ἐμοὶ κεχαρισμένη, ἐμοὶ ἡρμοσμένη, καὶ νυμφοστολουμένη ἐμὲ· ἐπιστρέψον τὸ βλέμμα πρὸς μνηστήρα τὸν σόν· αἰδέσθητι φωνῆς νυμφίου τοῦ σου· γενοῦ πρὸς ἐμοῦ ταῦ περιληκότος σε, τοῦ ἡγαπηκέτος σε, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ, καὶ πᾶσαν κτήσιν καὶ ὑπαρξιν, καὶ ἐμαντῶν πρὸς τοῖς πᾶσι, ταῖς σαῖς ἐγχειρίζοντος χερσίν. Ἐπιστρέψον, καὶ ἴδε τὸν σόν θάμυριν, θέκλα, καὶ λόγου μετάδος· καὶ ἄλῶν μετάσχωμεν τῶν αὐτῶν· καὶ, εἰ βούλει, κῦτλκα νῦν ἄδωμεν τὸν ὑμέγαϊον. Εἰ δ' οὖν οὔτε σοι φίλον τοῦτο, σύνταξον ἐμοὶ, καὶ ἤξω πρὸς σέ· ὡς ἐγώ γε τῆς σῆς ὄλος ἀρσεκείας, τοῦ σου θελήματος, καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὄλος εἰμὶ τῆς σῆς· μόνον ἀκούσω φωνῆς· μόνον τῆς ἡδίστης ἐμοὶ λαλιᾶς· τῆς βουλής μόνον αἰσθημῆς τῆς σῆς. Μόνον μὴ κωφὴν τὴν ὡς σέ εἰσοδον, μὴ κενὴν, μὴ ἀνήνυτον, ὦ φιλάτη, παρασκευάσης μοι τὴν παρουσίαν.

Καὶ οὐ μόνον ταύτοις τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ καὶ νεύμασι δυσωπητικαῖς ἐπικλίθειν δοκῶν, ἀλλὰ καὶ φιλή-

μασι χαινωτικοῖς· ἡρέμα δὲ καὶ τῆς ὀθόνης ἐπαφώ- Δ
μενος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκόμενος, Ἔγειραι, φά-
γωμεν, ἔλεγεν· τάχα γάρ καὶ ἡ ἀσιτία τὸ πολὺ
μέρος ἐξέστησεν· τραπέζης δὲ μετασχοῦσα, καὶ
ἀγαθυνθεῖσα τὴν καρδίαν, ἐαυτῆς ἄση, καὶ τὸν
γόνυ τούτου ἄνδρα καὶ ποτηρὸν, ὡς ἀλήτην καὶ
πλάνον ἀποσεισάμενη, οὕτως τριβίως ἀνακάμ-
ψει ἡμῖν· καὶ τὸν γαμεταῖς προσήκοντα πόθον
πρὸς ἡμᾶς ἀνανεωσαμένη, τῆς νομομισμένης
αὐτίκα συγκυρήσεις ὀμίλιας.

Τί οὖν ἡ παρθένος; ἄρ' ἐπέβλεψε πρὸς τὴν μη-
τέρα; ἄρα τῷ μνήστορι προσέσχεν; ἄρα τινος τῶν
οἰκείων ἢ φίλων ἠττηθεῖσα, τὸ τῆς ἀκροάσεως ἐν-
τεταμένον ὑπεχάλασεν; Οὐδαμῶς· ὡσπερ δὲ ὀρνέων
ἤχη, ἡ σωμαίων ἀψύχων ψόφον τὰς τοιαύτας ἡγου-
μένη προσλαλιάς, καὶ ὡσπερ δὲ θάμνος, ἡ πέτρα B
βαθύριζος, τοῖς ἔλκουσιν οὐχ ἐπομένη, μόνης τῶν
λόγων Παύλου τῆς χάριτος ἐν ἡρεμαίᾳ νοῦ κατα-
στάσει, καὶ συναισθήσει κατήκουε ψυχῆς.

Καὶ ἦν ἄξιον ὄντως τὸ γινόμενον ἐκπλήξεως.
Τρυφερὰ κόρη, ἀμυθήτω κάλλει καὶ ὠραιότητι σώ-
ματος πάσας ἀνθρώπων τὰς θυγατέρας παρευδοχι-
μοῦσα, ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τῷ ἄνθει, ἐν αὐτῇ τῆς
νεότητος τῇ ἀκμῇ· καὶ γὰρ ἦν ἐπίγαμος, εἰς ἐφ-
ήβους ἤδη τελοῦσα· καὶ αὐτῇ, μήτε Γραφαῖς προπαι-
δευθεῖσα, μήτε νόμῳ Θεοῦ καὶ προφήταις παιδαγω-
γηθεῖσα, ὡς μόνον τῆς εὐαγγελικῆς ἐπήσθετο φθογ-
γῆς, καὶ ταύτης οὐ κατ' εὐθείαν, ἀλλ' ἐκ πλαγίας
ἐπ' αὐτὴν λούσης, ἐξέστη μὲν στοργῆς μητρικῆς· C
ἐξίστη δὲ πάσης ἐπιθυμίας σαρκός. Οὐ μόνον δὲ,
ἀλλὰ καὶ ἐαυτῆς ἐκστῆσα τῷ πνεύματι, καὶ διανοεῖται
καθαρᾶ καὶ πιστοτάτῳ νοῦ, τὸν εὐαγγελισθέντα λό-
γον εὐθύς εἰσδεξαμένη· ἐν ἑαυτῇ δὲ τοῦτον ἐδρά-
σασα, καὶ ἐδρασθεῖσα παγίως ἐν αὐτῷ, ὠρᾶτο μὲν
ἐπὶ γῆς οὕσα, τοῖς οὐτιν ἐκ γῆς· ἦν δὲ ἐν οὐρανοῖς
ἀληθῶς, καὶ τῶν ἱερῶν Παύλου λόγιων, ὡς ἐκ τοῦ
ὑπερουρανίου Θεοῦ κατακούσασα, οὐδεμιᾶς ἡξίου
τοῦς ἀπὸ γῆς φωνοῦντας ἐπιστροφῆς. Καὶ καθάπερ
ἡμεῖς περὶ τῶν ἀναγκαίων τινὸς πρὸς τῶν ὑπερ-
εχόντων ἡμῶν παραγγελλόμενοι, νηπίων ἐνίοτε
παρληρούντων εἰώθαμεν παραφρονεῖν, ἵνα μὴ τοῦ
κρείττονος λόγου διαμάρτωμεν· οὕτως ἡ μακαρία
παρθένος, ὄλον ἀκραιφνῶς διὰ θερμοτάτης πίστεως D
ἐλλαδομένη τὸν Ἰησοῦν, συνετῶς καὶ πανευλαδῶς
ὑπέιχε τῷ ἱερίνου κήρυκι τὸ οὖς, ἵνα τοῖς αὐτοῦ
λογοῖς, τὸ τοῦ γνωσθέντος αὐτῇ Θεοῦ θέλημα γνοῦ-
σα, καὶ τοῦτο καταπραξαμένη, βέβαιον ἑαυτῇ καὶ
διτρεπτον τὸ οὐράνιον ἀγαθὸν διατηρήσειεν.

Σωφροσύνην γοῦν καὶ ἐγκράτειαν, ἀκτησίαν καὶ
παρθενίαν, πίστιν τε καὶ ἀγάπην, ὡς βεβαιοῦντα
Χριστῷ τὴν ψυχὴν ἐπακούσασα μακαριζόμενα, ἔρ-
γοις αὐτίκα καὶ πράξεις, τὴν ἱερὰν μετῆσι διδα-
χὴν· καὶ τῆς ἐγκρατείας περιείχετο, καὶ τῇ παρ-
θινίᾳ προσεφύετο, καὶ τὴν ἀκτησίαν ἡρετίζετο· δι-
ὤν εἰς πίστιν τοῦ ἀγαπωμένου κραταιουμένη Χρι-
στοῦ, ἐκπληκτος μὲν ἐδόκει τοῖς εἰς αὐτὴν ὀρῶσιν,
ὅλη δὲ ἄρα ἦν ἐξστῶσα τῇ θεωρίᾳ τοῦ Θεοῦ.

sed et mollibus osculis, sensim vero etiam appre-
hendo linteo ad seque trahens, Surge, edamus,
aiebat, forte vero inedia magnam partem stuporem
injecit. Ubi autem mensæ particeps, meliore jam
animo facta fueris, tua ipsius eris, huncque virum
præstigiatores ac nequissimum, velut seductorem
planumque submovens, sic perfecte ad nos redibis,
instauratoque amore conjugali, consuetum sermonis
usum continue recuperabis.

Quid igitur virgo? Num ad matrem respexit?
Num ad prociū animum attendit? Num ulli ce-
dens necessariorum aut amicorum, auditus rigo-
rem relaxavit? Nequaquam; sed velut passeru-
lorum stridulas voces, inanimumque corporum
fragorem istiusmodi verba alloquentium ducens;
sed et sicut fruticetum, aut petra alta radicata
humo, trahentem non sequitur, solam verborum
Pauli gratiam, tranquillo mentis statu atque
animi sensu audiebat.

Eratque sane quod gerebatur ejusmodi, ut stu-
porem merito ingereret. Nempe puella delicata,
immensa pulchritudine ac corporis venustate omnes
hominum filias longe superans, in ipso ætatis flore,
in ipso juventutis vigore (etenim virgo nihilis erat,
inter ephēbos jam constituta), hæcque adeo, cum
nec ante Scripturis erudita fuisset, nec Dei legæ
atque prophetis instituta, ubi solum Evāg-
gelii sonum percepit, eumque non recta, sed ex obliquo
ad eam venientem, materna continuo excessit amo-
ris vi; omni vero carnis cupiditate excessit: neque
id solum, sed et ipsa seipsa excedens spiritu, men-
teque pura ac fidelissimo animo, quam audierat,
statim arrepta doctrina, atque illius sinu alie col-
locata, ipsaque in illa firmiter constabilita, videba-
tur quidem in terra versari, his qui erant de terra,
vere tamen in cœlis versabatur, sacrisque Pauli
eloquiis velut ex supercœlesti Deo auditis, ne vel
minimum converti ad eos dignabatur, qui vocabant
de terra. Ac sicut nos, dum a viris principibus ac
majoribus necessariorum quidpiam jubemur, in-
fantium quandoque nugæ ac deliria contempnere
solemus, ne per illa majoris momenti sermonem non
satis assequamur; sic beata virgo, quæ totum sin-
cere ferventissimo fide animi sinu accepisset Jesum,
prudenter omnique reverentia ac religione ejus præ-
coni aurem præbebat, ut illius eloquiis, Dei illi
cogniti cognita voluntate, eaque exsecuta fir-
mum sibi ac immobile cœleste bonum servare li-
ceret.

Castitatem igitur et continentiam, paupertatem
et virginitatem, fidemque et charitatem prædicari
audiens, ut quæ Christo animum firmiter astringe-
rent, opere statim ac actione sacram colens doctri-
nam, continentiam studebat, ac virginitati animum
adhibebat, atque paupertatem sibi deligebat: qui-
bus in Christi prædilecti roborata fide, stupore cor-
repta atque percita cernentibus in eam videbatur,
cum utique Dei contemplatione tota excessisset.

Quid igitur Thamyris? Amara inde æmulatione, A iraque et furore impletur. Ejusmodi enim est corporis philtum. Quandiu quidem adest quod in deliciis est, velut ignis illius cupiditate accenditur, quod amoris habetur; si autem desiderato frustratur, mutata statim passione, desiderii flammam in iræ ignem accendit, adversus eum qui illius inhibere cupiditatem existimatur. Sic et ille æmulatione exæstuat, furit, injuriam queritur, incenditur, totumque succendit Iconium, omnemque populum civitatis, ac turbæ omnem adversus eum concionem cogit, a quo læsus injuria videbatur. Ubi diluxerat, Onesiphori domum irrumpit, injuriis, minis, maledictis procaz, turpissime Paulum se multatum jurans; trahens primum in forum et ad principes civitatis, pestem eum accusans ac civitatis B corruptiorem; adhuc vero etiam ejus, quæ illi desponsata esset; eundem postea etiam ad præsidem ducens. Quodque coactum judicium erat, præsesque pro tribunali sedebat, ac præsto judices assessores erant, populusque circumfusis stabat, ac præcosilentium indicabat, Paulusque adductus in judicium erat, Thamyris accusans ait:

Nec vestram potentiam, magnificentissimamque mentis solertiam, nec præsentium quemquam ignorare arbitror, quæ mearum rerum sunt. Scitis vero, tum mihi genus splendidum, tum longe gravem esse substantiam, honoremque, qui ipse opum affluentia paribus modis respondeat. Accedit et formæ venustas ipsa elegans, cunctaque illustra, ac cuncta conspicua. Ac ne verbis obtundere videar, mea omnia ejusmodi sunt, ut merito amorem cieant ac æmulationem. Sed et mihi uxorem despondi. Nostis omnes Theocleam; ejus filia addictus sum. Parata jam omnia; tempusque nuptiarum aderat, ac cuncta ad eas ambitioso cultu instructa. Repente vero malo genio homo iste hominibus lues, mihi que præ cunctis exitium (fabellis enim dilutis uxores demens, virgines seducens; has quidem non sinit legitimis nuptiis viris copulari, illas vero viros contemnere facit), cum omnibus etiam meam Theclam corruptit; Theclam mihi sponsam a sana mente dejecit. Siquidem igitur sinatur hic vitare, præstantissime præses, nec urbem habiturus es. Corruptit Iconium, periit et omnis circumvicina regio: neque id modo, sed et omnis provincia atque civitas, D si ad illius legis ritum mores componere in animum inducat, haud evaserit quin tempore liberorum orbitate intereat. Etenim si nuptiæ in causa sunt ut petente sit humanum genus ac generatio, quæque ex aliis aliorum successio est; nimirum cælibatus liberorum orbitatem inducit, universique generis interitum affert.

(62) Τὸν Ὀνησιφόρον κατέλαβεν οἶκον. Hunc Onesiphorum existimat Baron. ipsum esse qui a Paulo nominatur, ut ad Tim. I et IV, qui que martyr habetur in Rom. tabulis 7 Sept. Sola conjectura est. Menæa illo die, jungentia Evodio, primo post Petrum Antioch. episcopo: Τὸν δὲ Ὀνησιφόρον, ὃν ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολῇ ὁ Ἀπόστολος παρ-

Τί οὖν ὁ Θάμυρις; Ζήλου πικροῦ, θυμοῦ τε καὶ ὀργῆς ἐντεῦθεν ἀναπίμπλαται· τοιοῦτον γὰρ τὸ φίλτρον τοῦ σώματος· ἕως μὲν ἂν παρῆ τὸ καταθύμιον, ὡς πῦρ ἀνακαίεται τῇ περὶ τὸ φιλούμενον ἐπιθυμίᾳ· ἀστοχῶν δὲ τοῦ ἐπιθυμουμένου, ἐνέλλαξε τὸ πάθος εὐθύς, καὶ τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας εἰς πῦρ ἀνῆψεν ὀργῆς, κατὰ τοῦ ἀνακόπτειν αὐτοῦ τὴν ἔφεσιν νομιζομένου· οὕτω κάκεινος, ζηλοτυπεῖ, μαίνεται, ὕβριοπαθεῖ, ἐξάπτεται, καὶ ὅλον ἐξάπτει τὸ Ἰκόνιον, καὶ πάντα τὸν δῆμον τῆς πόλεως, καὶ πάντα τὸν ὄχλον, κατὰ τοῦ ὑπονοουμένου λυπεῖν ὀχλαγωγεί· ἔρθρος, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου κατέλαβεν οἶκον (62), ὕβριζων, ἀπειλῶν, βλασφημῶν, καὶ τοῦ αἰσχίστου Παῦλον διαθήσειν διομνύμενος· ἔλκων ἐπὶ τὰς ἀγορὰς πρῶτον καὶ τοὺς πολιτάρχας, λυμεῶνα τοῦτον, φθορέα τῆς πόλεως, ἔτι δὲ καὶ τῆς αὐτῷ καθηρμοσμένης, διαλοιδορούμενος· ἐνάγων δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα· καὶ ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον συνεκροτήθη, καὶ ὁ ἡγέμων ἐπὶ θρόνου δικαστικοῦ, καὶ οἱ σύεδροι περὶ αὐτὸν, καὶ περίξ ὁ δῆμος, καὶ σιωπῆν ὁ κήρυξ παρήγγελλεν, καὶ ὁ Παῦλος τῷ βήματι παρήκτο, καὶ ὁ Θάμυρις κατηγορῶν ἔφη·

Οὕτε τὸ ἀμύστερον κράτος, καὶ τὴν μεγαλοφρεσάτην ἀγχίνοιαν τῆς διανοίας, οὕτε δὲ τινα τῶν παρόντων ἀγνοεῖν οἶμαι τὰ κατ' ἐμέ. Ἐπίστασθε δὲ, ὅτι καὶ γένος ἐμοὶ λαμπρὸν, καὶ περιουσία σφόδρα πολλή, καὶ τιμὴ κατὰ τὸν πλοῦτον. Πρὸς δὲ, καὶ ὥρας ἐλαχον ἀγαθῆς· καὶ πάντα ἐπίσημα, καὶ πάντα περίβλεπτα· καὶ ἵνα μὴ πολυβήρημονεῖν δοκῶ, πάντα τὰ κατ' ἐμέ ζηλωτᾶ· μεμνήσθευμαι δὲ καὶ γυναῖκα ἐμαντῷ· τὴν Θεόκλειαν ἀπαρτες οἴδτε· ταύτης προσεθέμην τῇ θυγατρὶ· καὶ ἤδη ἔτοιμα πάντα· καὶ ὁ καιρὸς τοῦ γάμου παρῆν, καὶ πάντα πρὸς τοῦτον φιλοτίμως παρεσκευάστο· ἐξαπλήρης δὲ κακῶ δαίμονι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, δλεθρὸς ἀνδράσι, καὶ πρὸ πάντων ἐμοὶ (λογοῦδροιοις γὰρ κεκομψευμένοις τὰς γυναῖκας συλαγωγῶν, τὰς παρθένους ἐξαπατῶν· τὰς μὲν οὐκ ἔῃ καθ' ὁ θεμὶς ἀνδράσι γαμηθῆναι· τὰς δὲ συνεύρων ὑπερορᾶν παρσκευάζει), μετὰ πάντων καὶ τὴν ἐμὴν διέφθειρεν Θεόκλαν· τὴν ἐμοὶ καθηρμοσμένην ἐξέστῃσθε Θεόκλαν. Εἰ οὖν ἐαθεῖτε τῆν οὗτος, πόλις, ὃ κράτιστε ἡγεμόνων, οὐκ ἔχεις· διέφθειρε τὸ Ἰκόνιον· ὦλετο καὶ πᾶσα περιουσία· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα χώρα καὶ πόλις, εἴ γε δὴ κατὰ τὸν αὐτοῦ νόμον ἀνάσχοιτο βιοῦν, οὐκ ἔν φθάνοιεν χρόνῳ δι' ἀτεκνίας ἐξαπολωλότες. Καὶ γὰρ εἰ ὁ γάμος ἀεικῶτα τοῦ γένους ἀφορμὴ, καὶ αἴτιος ἀνθρώποις γενέσεως· καὶ τῆς ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλους ἐφθεξῆς διαδοχῆς! ἀπαιδίας ἂν εἴη, καὶ καθόλου τοῦ γένους ἀναιρέσεως, ἢ ἀγαμία δηλαδὴ.

εἰσάγει, Κολοφωνίας ἐπίσκοπον εὐρομεν γεγονότα· δεξιὸν ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἀλκιμώτατον μέχρις αἰματος αὐτοῦ τὴν πίστιν κρατύναντα. Onesiphorum, cujus Apostolus obiter meminit in Epistola ad Timotheum, invenimus fuisse Colophonie episcopum, virum eloquio facilem ac fortissimum, qui ad usque sanguinem roboraverit fidem. Reliqua nobis obscura sunt.

fecit? Haudquaquam. Quid itaque facti? Surgit silentio media nocte; Deumque Pauli invocat, ut conies esse velit; ornatum spernit, in aures, specula, quidquid illecebrarum est juventutis; instarque evangelici illius mercatoris, inventa pretiosa margarita, suorum omnium pretio eam coemit⁸⁹; ac velut ejus præceptor, quæ illi erant lucra, propter Christum detrimentum existimans⁹⁰, alia janitori præbebat, alia carcerario, modo solum sine retur Paulum videre, eique carceris, soli, vinculoꝝ sociam accedere; divinæque Evangelii prædicationis perfectius participem fore. Erat inter hæc conspiceret, illam quidem ut siticulosissimam cervam ad Dei aquas accurrere; hunc vero tanquam profluentem fluvium, illius mentis ori uberimum theologæ laticem illi affundere. Ac illi quidem in his erant.

Prima statim aurora, ingensque domesticos cepit turbatio. Quærebatur namque Thecla: de Thecla rumor erat: apud notos, apud cognatos omni diligentia vestigabatur, interque vicinos, ut par est, et amicos. Famuli inquirebantur; ancillæ poenias dabant; omnis familia agitabatur. Cognita tamen, ad Pauli pedes provoluta inventa est; ac quidem, juxta Isaiam, illius pedum pulverem lingebat⁹¹; tanquam vero Dei Filio Deoque sic reverentia atque tremore illi astabat. Sic nimirum summe eam Dei timor ceperat quo jam confixa tentaque ac constricta, nihil pensi habebat aut attendebat, qui ejus causa aut turbas cierent, aut ipsis illatas ferrent.

Quid igitur Thamyris? Furore rursus agitur; rursus turbatur; rursus incenditur; rursus turbas cogit, longeque magis ac prius, quanto nimirum etiam certiore virginis seductionem putabat. Desert rursus præsidii adversus Paulum; velutque palam injuria læsis, poenam irrogari deposcit. Is itaque apparitores secutus, ad judicium alacri rursus animo ascendebat: sed et illa, ut Pauli revera discipula, vocata cum esset, præclara animi magnitudine ac præstantia, ad tribunal adibat. Non enim Christi Evangelium erubescerebat; sed gaudium illius eximie cor, mysticaque exsultatio pervaserat, quod pro Christo cum Paulo urbis teatro traduci meruerat.

Ubi itaque ambo judicii astiterant; Paulum quidem nec verbo dignantur, quod ille jam sui defensione perfunctus erat, quodque ex prima statim responsione illatum crimen strenue quidem depulerat: ex Thecla vero rationem exposcunt spretoꝝ nuptiarum, quidve causa aversi ejus a Thamyride animi existat. At illa, ne verbum quidem dignata loqui, intenta in Paulum erat, silentioque suam sensim mentem videntibus subindicabat; nempe non licere præsentem magistrum, discipulum pro concione loqui. Indisciplinatos itaque seu incompositos reprehendens magnanimis Virgo qui sciscitarentur, in eum modum nihil loquens manebat.

Οὐ μὲν οὖν. Ἄλλὰ τί ποιεῖ; Ἀνίσταται κατὰ μέσας νύκτας ἡσυχῇ· ἐπικαλεῖται τὸν Παύλου Θεὸν εἰς συνουσίαν· ἐξουθενεῖ τὰ κόσμια, τὰ ἐνώτια, τὰ κάτοπτρα, τὰ θέλγητρα πάντα τῆς νεότητος· καὶ κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν ἐκαίνον ἔμπορον, τὸν πολύτιμον εὐρηκυῖα μαργαρίτην, πάντων ὧν εἶχεν ἐπρίλατο αὐτόν· καὶ κατὰ τὸν αὐτῆς διδάσκαλον, ἅτινα ἦν αὐτῇ κέρδιον διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν ἡγησαμένη, ἃ μὲν ἐδίδου τῷ πωλωρῷ, ἃ δὲ τῷ δεσμοφύλακι· μόνον, ὥστε παραχωρῆσαι ταύτη τὸν Παῦλον ἰδεῖν, καὶ τῆς εἰρκτικῆς αὐτῷ καὶ τοῦ ἐδάφους κοινωνῆσαι καὶ τῶν δεσμῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς εὐαγγελικῆς θεωρίας τελεώτερον μετασχεῖν. Ἦν οὖν ἐκεῖ καθορᾶν, τὴν μὲν οἶα διψητικωτάτην εὐλαφὸν δρόμῳ τὰ ὕδατα τοῦ Θεοῦ καταλαβοῦσαν· τὸν δὲ, καθάπερ προρρέοντα ποταμὸν, καὶ κατὰ τοῦ νοεροῦ στόματος αὐτῆς τὸ τῆς θεολογίας νάμα δαψιλέστατον ἐπιβλύζοντα. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐν τούτοις.

Ἄμα δὲ ἔω, καὶ τάραχος μέγας κατελήφει τοὺς οἰκείους. Ἐζητεῖτο γὰρ θέκλα· διαλαλεῖτο θέκλα· ἀνηρευνᾶτο παρὰ τοῖς γνωστοῖς, παρὰ τοῖς συγγενέσι, καὶ παρὰ γείτοσιν, ὡς εἰκός, καὶ φίλοις. Οἱ οἰκέται ἠτάζοντο, αἱ θεραπαινίδες δίκας εἰννευον· καὶ οἱ ἐπὶ τῆς οἰκίας πάντες ἐδονοῦντο. Ἐγνώσθη δ' οὖν ὁμῶς, καὶ πρὸς τοῖς Παύλου κυλιόμενη κατελήφθη ποσὶν· καὶ τὸν χοῦν μὲν τῶν αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἠσαίαν, ἔλειχε ποδῶν· αὐτῷ δὲ μετ' εὐλαθείας οὕτω καὶ τρόμου παρίστατο, ὡς υἱῷ Θεοῦ καὶ θεῷ· οὕτω κατ' ἄκρας αὐτὴν εἶλεν ὁ Θεοῦ φόβος, ἣ λοιπὸν καθηλωμένη καὶ συνεχομένη, οὐδεμίαν ὄπιν, οὐδεμίαν ἐπιστροφὴν τῶν δι' αὐτὴν θορυβούντων ἢ θορυβουμένων ἐποιεῖτο.

Τί δὲ ὁ Θάμυρις; Μαίνεται πάλιν· ταραττεται, πάλιν ἐξάπτεται· ὀχλαγωγεῖ πάλιν, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ πρῶτην, ὕψος καὶ βεβαιότεραν ὑπέληψε τῆς παρθένου τὴν ἀπάτην. Ἐμφανίζει αὐθις τῷ ἡγεμόνι κατὰ Παύλου· καὶ ὡς ἔντικρυς ἡδίκημένος, δίκην αἰτεῖ λαβεῖν, καὶ δε τοῖς κλητῆρσιν ἐπόμενος, προθύμως αὐθις ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἀνφεί. Ἡ δὲ καὶ αὐτὴ ὡς Παύλου τῷ ὄντι μαθήτρια κλητευομένη, μετὰ πλειστης ὄσης ἀνφεί μεγαλοψυχίας. Οὐ γὰρ ἐπησχύνετο τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· χαρὰ δὲ αὐτῆς ὑπερφύως τὴν καρδίαν, καὶ μυστικῇ διειλήφει ἀγαλλίασις, ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ μετὰ Παύλου θεατρῖζειν ἤξιούτο.

Ἐπεὶ οὖν παρέστησαν ἄμφω τῷ δικαστῇ, τὸν μὲν οὐκ ἀξιοῦσι λόγου, ἤδη τὰ περὶ αὐτοῦ ἀποελογημένον, καὶ ὡς ἐκ τῆς πρώτης εὐθὺς ἀποκρίσεως τὴν κατηγορίαν οὐκ ἀγεννῶς διακρουσάμενον· τὴν δὲ λόγον ἀπαιτοῦσι τῆς ἀγαμίας, καὶ τῆς θαμύριδος ἀποστροφῆς. Ἡ δὲ λόγου μὲν τούτους ἠξίωσεν οὐδενός· προσεῖχεν δὲ Παύλῳ· καὶ τιωπῶσα, τὴν αὐτῆς τοῖς ὁρῶσι γνώμην ἡρέμα καθυπέφαινε, ὡς οὐ θεμιτὸν διδασκάλου παρόντος δημηγορεῖν μαθητῆν. Ἀπαιδευσίας οὖν, ἢ ἀταξίας τῶν πυνθανομένων αὐτὴν ἢ μεγαλόφρων καταγνοῦσα, ἔμενε οὕτω λαλοῦσα μηδέν.

⁸⁹ Matth. xiii, 44. ⁹⁰ Philipp. ii, 7. ⁹¹ Isa. xlix, 25.

Τί οὖν ὁ δικαστής; Τὸν μὲν φραγελώσας, τῆς πό- A
λεως ἀπήλασεν· τὴν δὲ ζῶσαν καῆναι κελεύει πυρὶ.
Τοῦτο γὰρ μὴ πειθομένης αὐτῆς, καὶ ἡ μήτηρ μεγά-
λαις ἐβόα κραυγαῖς. Ἐνταῦθά μοι τῷ λόγῳ κάμνοντι,
καὶ τὸ τοῦ ἀγῶνος μέγεθος ἀμηχανοῦντι παραστῆσαι,
συναγωνίσασθέ μοι, παρεγγυῶ, διὰ προσευχῆς τε
καὶ προσοχῆς· τῇ μὲν, νοερῶς ἐξαιτούμενοι εὐδοῦ-
σθαι μοι τὸν λόγον τῆς ἀπαγγελίας· διὰ προσοχῆς δὲ
καὶ ἀταραξίας, ὡσπερ ἐν λιμένι τινὶ γαληνῷ, τῷ
οικεῖῳ νῶ, τοῦτον γαληναίως ἐγκαθορμιζόμενοι.

Πᾶσα ἡ πόλις ἐπὶ τὸ θέατρον ἀνῆει μετὰ σπουδῆς·
ἄνδρες πάντες, αὐτόχθονες καὶ ἐπήλυδες, ἀφανεῖς
καὶ περιφανεῖς· γυναῖκες πᾶσαι, πρεσβύτεραι καὶ
νεώτεραι, ἄσημοι καὶ ἐπίσημοι· καὶ νῆπια δὲ μετὰ
τῶν καθεστηκότων ἔτρεχον ἰδεῖν· καὶ πρὸ πάντων, ὁ B
τὴν ἄτοπον οὕτω κρίσιν καὶ ἄδικον ἀποφηνάμενος
ἡγεμών· καὶ ἐπιδήτᾳ τε ξύλα ἠτοίμαστο πρὸς ὑπέκ-
καυμα, καὶ πάντα ἔτοιμα ἤδη, καὶ πάντα εὐτρεπῆ τᾳ
πρὸς τὴν πυρᾶν, προσήχθη καὶ αὐτὴ θέκλα· καὶ τὸ
θαυμάσιον, ὅτι οὐκ ὠχρίασεν πρὸς τὴν τοῦ πυρὸς
ἀπειλήν· οὐκ ἐδειλίασεν τὴν ψυχὴν· ἀλλὰ τὴν καρ-
δίαν μὲν ἀνατεταμένη καὶ εὐφραينوμένη πρὸς ὃν
ἐπίστευσε, Κύριον· θάλλουσα δὲ τὸ πρόσωπον, καὶ
ὡσπερ εἰς βλανεῖον τοῦ λούσασθαι χάριν προθύμως
ἀποδυσσάμενη· ἢ ὡσπερ ἐπὶ παστᾶδα χωροῦσα παρ-
θενικὴν, οὕτως· ἑαυτὴν κατασφραγισαμένη, τῶν
ἑστρωμένων ἐπιβαίνει ξύλων (63).

Τίς οὐ κατεκλάσθη τὴν καρδίαν τοῖς ὀδυρμοῖς;
Τίς οὐ παρέβη πάντα τῆς σαρκὸς μέλη; τίς πα- C
ρειὰ δακρύων οὐ πύμπλαται; τίς δὲ οὐκ ἀπεδυσπέ-
τησε τοῖς κεκριμένοις, καὶ σφοδρῶς ἐκεῖ τοῦ δικά-
ζοντος κατεῖπεν; Πᾶσι γὰρ ἔλεον, οὐ μὲν οὖν ὀπίσσω
εἰπεῖν ἔστιν, ἐνεπεί τὸ γινόμενον, ἕρῳσιν νεᾶνιν
καλὴν μὲν τὸ σῶμα καὶ τρυφερὰν· προθυμῆ δὲ
πνεύματος ἀνυποστάτου κατατολμῶσαν φλογός, καὶ
αἵρουμένην εἰς τέφραν αὐτίκα δὴ τῷ πυρὶ διαλυθῆναι,
ἢ τὴν αὐτῆς προσέβη παρθενίαν, καὶ τὸν ἀρμοσά-
μενον καταφεύσασθαι Χριστόν.

Ἐκεῖ καὶ πάσας οἶμαι τὰς δυνάμεις τῶν οὐρα-
νῶν ἠρώσας, τὸν τοῦ ἀγῶνος ὑπεριρκεῖν τρόπον.

(63) *Tῶν ἑστρωμένων ἐπιβαίνει ξύλων.* Nondum
scilicet accensa pyra: quod etiam Metaphr. ait; quodque desunt Græca, Latina repræsentō, *Lignis autem jam substratis, tortores ut conscenderet præceperunt: conscendit illa, signo se crucis consignans: illi ignem accendunt, etc.*, ubi nihil extraordinarium, et quo sibi Theclam necem intulisse videatur. Sic enim quotidie jubentur rei, quæ sunt inferendæ neci prævia, ipsi præstare, præstantque, nemine rem crimini dante. At Basil. in ipsam jam in sublime elatam flammam insilisse auctor est, excusatque Pantinus exemplo aliarum sanctarum mulierum, quæ Spiritus sancti instinctu perinde se in ignem aut aquam sponte præcipites dederunt: quibus omnibus prævisset Thecla, utroque exemplo, si vera hic de igne Basilio narrata: nam de lacu conveniunt omnes, se in illum præcipitem dedisse, in quo et a phocis loret devoranda; quæcumque tandem illæ phocæ fuerint: grandiora enim cete et balenas, quæ sunt monstra marina, in brevi lacu et stagno ad ipsum theatrum, non videnter servari potuisse. Fuerint alii

Quid ergo Judex? Paulum flagellis cæsum, urbe
ejicit; Theclam vero vivam jubet igne cremari. Hoc
enim cum morem non gereret, ipsa mater magnis
clamoribus urgebat. Hic, quæso, fatisciente mihi
sermonis vi, nec certaminis molem valente repræ-
sentare, vos ipsi precibus propensiusque attentis
animis opem ferite: precibus quidem, mente exo-
rantes ut enarrandi sermo mihi prosperetur; at-
tentis vero animis et inturbatis, ut velut in tran-
quillo quodam portu, in mente vestra, tranquilla
eum statione accipiatis.

Urbs tota festinato in theatrum concesserat: viri
omnes, indigenæ et inquilini, obscuro et illustres:
mulieres omnes, seniores et juniores, ignobiles at-
que nobiles: quin et infantes cum his qui ætatis
sensusque integri erant, ad spectaculum currebant;
præque omnibus, præses ipse qui sic absurdam
atque iniquam tulerat sententiam. Quodque ligna
ad fomitem parata erant, cunctaque jam expedita
et ad rogam aptata erant, adducta est et Thecla:
resque miram, quod non expalluit ad ignis minas:
non animo formidavit; sed intenta mente lætans-
que in Domino, in quem crediderat, florentequè
vultu in balneo ad lavandum alacriter exuens, aut
velut genialem virgo lectum petens, sic sibi con-
signans, lignorum struem conscendit.

Cujus non tristi gemitu fractus animus? Cujus
non soluta omnia carnis membra? Cujus genæ non
lacrymis oppletæ? Quis non indigne ferret senten- C
tiam, judicemque acriter tanta illa turba non re-
prehenderet? Cunctis enim miserationem, quantam
nec verbis exprimere liceat, res ea faciebat; dum
videlicet formosam corpore ac delicatam puellam vi-
derent, spiritus alacritate, animique fervore intolera-
bilem incendii vim contemnere, malleque in favillam
statim igne exurente dissolvi, quam virginitatem suam
prodere, aut Christo sponso datam fidem fallere.

Ibi arbitror et cælestes omnes potestates cum
viderent certaminis modum, miseratas esse. Ibi et

pisces grandiores, ipsi voraces, ut erat nocendū
solers ac curiosa omnis generis bestiis cæca geo-
tilitas, eoque spectaculo insanæ plebis in magna
quibusque urbibus, qualis Antiochia, Orientis oeu-
lus, oculos pascibat. Ipsa Basili verba haud satis
consonare videntur; sicque rem narrat, quomodo
nemo sane gestam putaverit: Πάντων τοιγαροῦν
πανταχόθεν ξύλα συμφορησάντων, καὶ τῆς φλογός
εἰς αὐτὸν τὸν ἀθέρα κορυφωθείσης, ἐπιβῆναι κε-
λεύεται τῇ οὕτως ἐκφλογωθείσῃ πυρῇ. *Lignis con-
ferta omnium opera undique comportatis, et flamma
in ipsum jam æthera sese sustollente, pyram in
flammanem virgo inscendere jubetur.* Non hoc ju-
bent carnifices, nec vero humanum est quod ju-
heri debeat; sed ipsi præcipitant; etsi quandoque
illorum vim nonnullæ sanctæ mulieres occupave-
verint, sicque parato rogo ipsæ sponte non abs-
que ipsorum tortorum stupore in illum insilierint,
ut de Apollonia graviter narrat Dionys. Alexandr.
refertque ex illo Eusebius. Etiam nemo veterum
istud Theclæ adduxit in exemplum.

ipse Dominus rei misertus est. Qui enim poterat A ut non ejus miseretur, quæ absque ullis signis atque portentis, sola præconis voce, ejusque qui vincius, qui profugus esset, sic illi credidisset, ut nedum matrem et domesticos et cognatos, opesque et nuptias et delicias omnes et illecebras, sed et ipsam ejus gratia contemneret animam? Quoniam vero mirabilium Deus de cælo in terram aspexerat, plane necesse erat, ut quod siebat, facientis magnificentia dignum eluceret.

At quodnam Domini judicium! Jam rogas quidem circa virginem accensus erat; necdum tamen intactum corpus flamma attigerat, cum repente illa comprecante, magnus e terra erupit sonitus; e cæloque circumstans nubes vim tantam pluvix B grandinisque effudit, utet pluribus ibi creatum periculum, ignisque extinctus, ac Thecla servata sit. Hæc celsitatum Deus mirabilis in majestatis, faciens prodigia⁶⁴. Hæc qui Babylonica excussa fornace, tres in illa pueros cantores incolumes servavit⁶⁵. Istud vere illius manus opus; tum nimirum roscidam fornacem præstare, tum quod repente e cælo aqua inundante eam extinxerit.

Hoc primum Thecla in sui gratiam vidit patrum miraculum, fideique fidem, Deique dilectioni excellentem adjunxit dilectionem. Aqua hæc nedum ignem, sed et Theclæ furorcm, sed et Thamyridis (ignis in morem accensa) æmulationem, C extinguens tabefecit. Igni enim cœlesti præclara virgo animo incensa, terreni ignis virtutem exstinxit. Qua vero etiam ratione leonum ora obstruxerit, operæ pretium sit ut videamus.

Quod enim ab eo periculo liberata fuerat, domesticis omnibus soluta molestiis ac turbis, vestigio magistrum sequitur: quo invento in terræ quodam foramine pro ipsa orante, acceptoque per illum, quod est in Christo, signaculo, cum eo postea Antiochiam intravit. Ingressa autem in

⁶⁴ Exod. xv, 41. ⁶⁵ Dan. iii, 21.

(64) Ἐν ἐπιτιμῇ γῆς. In terræ quodam meatu ac foramine; in antro, in specu. Basil., ἔξω που τοῦ ἄστρου ἐν τινὶ τύμβῳ. In quodam sepulcro extra urbem. Metaphr., ἐν μνημεῖῳ, in monumento additque, κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ Ἰκονίου εἰς Δάφνην φέρουσαν· juxta etiam quæ Iconio tendit ad Daphnem. Prosequitur Nicetas accepisse τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα· Basilus, rogasse ut acciperet; Metaphrastes obscurius, *Patienti animo sis oportet, et illud donum ad te perveniet; quasi dilata fuerit, non tunc Christi signaculo insignita; quod sacrum baptismum merito intelligatur: eoque tunc initiata sit per eam remissionem, cum vix ante licuisset. Obscurius tamen locutum veterem auctorem fatetur Basilus, ut vix sciri possit quid per σφραγίδα intellexerit: intellexisse aliquid prævium baptismum et consignationem, qua quasi in alio competentium poneretur, ut deinde sequeretur intinctio, et τὸ θεῖον λουτρόν, mihi satis durum, etsi putat Pantinus indicasse Basilium.*

(65) Τὴν Ἀντιόχειαν εἰσήει. Putavit Baron. se

Ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος τὸ γινόμενον ἠλέησεν. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλεν οὗτος ἐλεεῖν τὴν ἀνευ σημείων καὶ τεράτων, διὰ μιᾶς φωνῆς κήρυκος, καὶ τούτου δεσμοῦ, καὶ τούτου φυγάδος, οὕτως αὐτῷ πεπιστευκυῖαν, ὥστε μὴ μόνον μητρὸς, καὶ οἰκείων, καὶ συγγενῶν, καὶ πλούτου, καὶ γάμου, καὶ πάσης ἡδονῆς καὶ τρυφῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ὑπεριδεῖν δι' αὐτὸν τῆς ψυχῆς; Ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψεν, ἄξιον ἔδει πάντως καὶ τὸ γινόμενον τῆς τοῦ ποιούντος ἀποδείκνυσθαι μεγαλειότητος.

Ἄλλὰ τίς ἡ τοῦ Κυρίου κρίσις; Ὑφῆπται μὲν περίξ τῆς παρθένου τὸ πῦρ· οὐπω δὲ τοῦ ἀνεπάφου σώματος ἐθίγετο, καὶ ἀθρόως, εὐχομένης αὐτῆς, ἤχος μὲν μέγας γῆθεν ἀνεβράγη· ἀνωθεν δὲ νεφέλη περιστάσα, τοσοῦτον ὕδωρ καὶ χάλαζαν κατέχυσεν, ὥστε πολλοὺς μὲν ἐκεῖ κινδυνεῦσαι· τὸ πῦρ δὲ σθεσθῆναι· Θέκλαν δὲ σωθῆναι. Ταῦτα ὁ τῶν ὑψωμάτων Θεὸς, ὁ θαυμαστός ἐν δόξαις, ὁ ποιῶν τέρατα. Ταῦτα ὁ τὴν Βαβυλωνίαν κάμινον ἐκτιναζάμενος, καὶ τρεῖς ἐν αὐτῇ παῖδας ὑμνηδοὺς περισσάμενος. Ἔργον τοῦτο τῆς αὐτῆς χειρὸς ἀληθῶς· δροσοδόλον τε κάμινον ἀποφῆναι, καὶ ἐξαπίνης ἀνωθεν ταύτην ἐπικλύσαι τῷ ὕδατι καὶ κατασβέσαι.

Τοῦτο πρῶτον εἶδεν ἡ Θέκλα θαυμάσιον ὑπὲρ αὐτῆς γεγενημένον, καὶ τῇ πίστει πίστιν, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ τὴν καθ' ὑπερβολὴν προσέθηκεν ἀγάπην. Τοῦτο τὸ ὕδωρ, οὐ μόνον τὸ πῦρ ἐκείνο, ἀλλὰ καὶ Θεοκλείας τὴν μανίαν, ἀλλὰ καὶ Θαμύριδος τὸν ζῆλον, ὡς πῦρ ἐκκαίόμενα, σθέσαν κατεμάρανεν. Πυρὶ γὰρ οὐρανίῳ τὴν καρδίαν ἡ καλλιπάρθενος ἐκκαίομένη, τοῦ ἀπὸ γῆς ἐσθεσεν δύναμιν πυρός. Ὅπως δὲ καὶ λεόντων ἐνέφραξε στόματα, ἄξιον ἰδεῖν.

Ἐπεὶ γὰρ ἐκείνου ἐβρόύσθη τοῦ κινδύνου, πάντων ἀπαλλαγείσα τῶν ἄκοθεν ὀχληρῶν, κατ' ἴχνος ἐβάδιζε τοῦ διδασκάλου· ὃν ἐν ὁπῇ τινὲ γῆς (64) ὑπὲρ αὐτῆς προσευχόμενον καταλαβοῦσα· λαβοῦσα δὲ δι' αὐτοῦ τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα, σὺν αὐτῷ μετὰ ταῦτα τὴν Ἀντιόχειαν εἰσήει (65). Εἰσιούσα δὲ, νεω-

D in Actis Antiochiam Pisidiæ legisse; sic enim ait. *Cum enim in iisdem Actis illud etiam enarretur, sanctam Theclam a tormentis liberam, verbi cupidam, magistri avidam, Antiochiam Pisidiæ, quo sanctum Paulum profectum audierat, adventasse. Ego tamen in nullis invenio, præterquam in Sirleti Menologio, ubi est, Paulum secutus est usque Antiochiam Pisidiæ; ex quo etiam habuit Baronius, qui fere unum illud Menologiorum meminuit, ut et Henr. Canis. observavit: idcirco, puto, quod alia Latine reddita non habuit. At Basilus aperte id excipit, etsi, inquit, Pisidæ ita velint. Nicetas quoque et Metaphr. cum Alexandrum Theclæ Antiochiæ procum disertè hominem Syrum doceant, ac civitatis fere principem, ipsam Syriæ magnamque Antiochiam indicant. Hieronymus ad Oceanum illi relatus aliter loquitur, Thecla post tentationem passionis Antiochiæ, a Paulo prohibetur pariter pergere; quæ certe toto cælo distant ab illis Baronii. Nempe iverat Thecla cum Paulo Antiochiam, ibique ten-*

τέρω τινὶ ζέοντι, καὶ τοῦ σώματος τὴν ἀκμὴν σφριγῶν-
τι περιπίπτει. Ὁ δὲ ἦν Σύρος μὲν τῷ γένει, Ἀντιοχέων
δὲ πρῶτος· Ἀλέξανδρος δὲ τοῦνομα· οὗτος δι' ὀφθαλ-
μῶν ἐαλωκῶς τῆς κόρης, καὶ ὄλος τοῦ ἔρωτος γενόμε-
νος (δεινὴ γὰρ νέων ὄψις ἀκόλαστος, τὸ προσπεσὺν αὐ-
τῇ κάλλος οἷόν τι γλυκερώτατον βέλος τοῖς βάθεσιν ἐγ-
κατασπεῖραι τῆς καρδίας), πρῶτον μὲν ἐξελιπάρει
Παῦλον, μυρία δῶρα, τὰ μὲν αὐτίκα διδούς, τὰ δὲ
ἐπαγγελλόμενος, εἰ γε τούτῳ γαμετὴν ἐπιτρέψαι
λαβεῖν. Τὸν δὲ, μηδεμίαν ἔχειν εἰς αὐτὴν ἐξουσίαν
ἀποκρίνασθαι· ἄλλου γὰρ εἶναι, καὶ ἄλλῳ καθηρ-
μόσθαι.

Τί οὖν ὁ νεανίας; Δύσοιστον γὰρ ὁ ἔρωσ· νεότητος
δὲ, καὶ τύφου καὶ ποικίλης τρυφῆς ἐπιτυχῶν, γίνε-
ται ἀνύποιστος. Ὄραν οὖν, ὡς ἐνόμιζεν, εὐθετον
ἐπιτετηρηκῶς, αὐτὸς αὐτῇ ἐν ἀμφόδῳ τινὶ περι-
επλέκετο. Ἐκείνη δὲ τί; Πρῶτον μὲν τοῖς λόγοις
ἀπημύνητο, καὶ τὴν ἀκρασίαν τοῦ νέου, καὶ τὴν ἀκό-
λαστον ἀνεχαίτιζε προσβολὴν, *Μὴ βιάζου, λέγουσα,
τὴν ξένην· μὴ ἀπαιδεύτως ἐπιτίθεσο. Ἰκονιέων
εἰμὶ πρώτη, καὶ γαμηθῆναι τῷ πρώτῳ τῆς πόλεως
οὐ βουλομένη, τῶν οἰκείων ἀπῶσμαι· ἀλλ' ἀπόστη-
θι, ἀρθρωπε. Θεοῦ ὑψίστου δούλη εἰμὶ· Χριστῷ
κατεγγύημαι Ἰησοῦ· Χριστῷ μεμνηστέυμαι. Μὴ
ἐνόχλει τοιγαροῦν. Μὴ πειρῶ θίγειν τοῦ σοὶ μὴ καθ-
ήκοτος. Μὴ πειρῶ ψεύσειν ἀψεύστου σώματος, μὴ
ποτέ σοι μεταμείση τῆς ἀναιδοῦς ἐπιχειρήσεως.*
Καὶ ἡ μὲν ταῦτα. Ὁ δὲ εἶχετο κατακράτος. Ἡ δὲ τὸν Ἰη-
σοῦν ἐπικαλεσαμένη, περισχίζει μὲν αὐτῷ τὴν χλα-
μύδα· ἀκοντίζει δὲ καὶ τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφα-
λῆς· ὑπεκδύνασα δὲ τῶν χειρῶν τὰς λαβὰς, ἀφῆκεν
αὐτὸν εἰς γῆν ἀπωσαμένη. Ὁ δὲ τὴν αἰσχύρην τῷ
φίλτρῳ κερασάμενος, καὶ βαρέως ἐζηλωκῶς, τῷ
ἡγεμόνι τῆς πόλεως ἐμφανίζει κατ' αὐτῆς. Ἐρωτω-
μένης δὲ, καὶ ὁμολογούσης οὕτω δεδρακέσθαι, κατ-
έκρινε θηρίοις παραβαλεῖν.

Τίς οὐκ ἐπεστενάξε τοῖς κεκριμένοις; Τίς τῷ ἀν-
οσίῳ τῆς κρίσεως οὐκ ἐπεστύγναται; Ἄνδρες, γυ-
ναῖκες, καὶ πολῖται καὶ ξένοι, ἀδικίαν εἶναι τὸ δρώ-
μενον ἐδόντων· βλαῖον τὸ δόγμα· τυραννικὸν τὸ ἐγ-
χείρημα· βιάζεσθαι παρθένον, καὶ ταῦτα ξένην, καὶ
ταῦτα τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ταῦτα τῶν ἰδίων τοῦδε εἰνε-
κεν δεδιωγμένην. Ἄλλ' ὅμως ὁ μακρόθυμος ἠνείχετο·
καὶ ὅσα πρὸς δόξαν οἰκείων, πόρρωθεν προητοιμά-
ζετο· καὶ ἡ παρθένος οὐ καθυφῆκε τῷ προσώπῳ·
οὐ πρὸς τὴν τῶν λεόντων ὠκλασεν ἀπειλήν· οὐ πρὸς
τὴν ἐξ οὐρανοῦ συμμαχίαν ἐνεδοίασεν· πεποιθυῖα
δὲ μᾶλλον, καὶ πρὸς τὸν ἀμίαντον ἐκ πυρὸς αὐτὴν
ἀποβλέπουσα διασώσάμενον, πρῶτον μὲν λεάλνη

tatione passionis perfuncta, liberaque dimissa a
præsidente, Paulum Myram in Lycia secuta erat, a
quo dimittitur, ut jam satis confirmata, ne sit illi
amplius comes, sed in patriam discedat ibique pro
modulo suo sexusque ratione Christum annuntiet.
Quæ omnia in Actis habentur. Vestis mutationem
semel et iterum merito suppressit Nicetas. Græci
quoque nihil ejus meminere. Et certe quid illa
vestis mutatio, cum statim Antiochiam ingressa
mulier ægnita sit, nisi ingrediendo muliebrium cul-

A æstantem quemdam juvenem, vegetoque corpore
luxuriantem, incidit. Erat is, Syrus genere, Antio-
chenorum primus, Alexander nomine. Illic puellæ
captus oculis, totusque amore incensus (validus
enim impudicus juvenum aspectus, ut objectam
pulchritudinem, velut dulcissimum quoddam spi-
culum inis infligat cordis penetralibus), primum qui-
dem Paulum obsecrare, qua statim innumera præ-
bens munera, quæ et dare pollicitus, si modo ei
conjugem Theclam permetteret. Ad quem Paulus,
ejus sibi nullam esse potestatem; ad alium spec-
tare, atque alii desponsatam esse.

Quid igitur juvenis? Est enim amor res ægre
tolerabilis; ubi vero juventutem et superbiam varii-
que generis delicias nactus fuerit, intolerabilis.
B Observata igitur, ut existimabat, opportuna tem-
poris hora, in compito quodam ipse illi congredi-
tur. Quid vero illa? Primum quidem se verbis
luelur, atque intemperantem lascivamque retundit
juvenis audaciam. *Ne vim, inquit, hospitæ feceris.
Ne praterve insilieris. Iconiensium prima sum,
quodque nollem primi civitatis nuptiis implicari,
domo expulsa sum. Verum abscede, homo: Dei
altissimi ancilla sum; Christo obatricula sum;
Christo sum desponsata. Ne itaque molestiam fece-
ris. Ne tentes attingere, quod ad te non attinet. Ne
intactum corpus coneris contingere, ne te forte teme-
rariæ aggressionis pœniteat.* Atque hæc quidem illa:
is vero totis viribus instabat. Tum virgo, Jesum
invocans, illius discindit chlamydem, exque capite
C coronam exemit, seque tenentis manibus subdu-
cens, forti repulsa solo stratum relinquit. At ille
probrum philtro commiscens, gravique percitus
æmulatione eam accusat urbis præsidi. Interroga-
tam vero, ac cum sic fecisse fateretur, bestiis ob-
jiciendam lata in eam sententia præses decer-
nit.

Quis non rei judicatæ indignitate ingemuit?
Quis non scelestum judicium illud ægre tulit? Viri,
mulieres, cives pariter atque hospites, iniquum esse
quod gerebatur, conclamarunt; violentum decre-
tum, tyrannicam aggressionem: vim inferri virgini,
idque hospitæ idque illustri stirpe satæ; idque de-
mum ea de causa patria ejectæ. Verum sustinebat qui
longæ patientiæ est, quantaque ad suorum gloriam
D essent, procul instruebat. Ac virgo non vultu con-
cidit: non ad leonum minas nutavit; non de su-
perna ope dubitavit; quin potius fiducia plena, in-
que eum intentis oculis, qui ex igne incontaminatam
servaverat, primum quidem sævæ lænæ alligata

tum iterum resumpsit? quæ gratis dicta videntur.
Datum etiam Theclæ ut unam alteramve civitatem
sibi assumeret, quasi apostolico munere erudien-
dam, valde mihi durum et alienum a disciplina
ecclesiastica Christi institutione; etsi Acta ita
significent. Videturque pugnare, quod sancta virgo
in monte extra urbem Seleuciæ in angulo ac tugurio
consenuerit, quam paucæ feminæ ægrotique ad-
rent; non quæ urbi se magistram ac apostolum
exhiberet.

est; *cujus dorsum, omni major admiratione puella, velut equi levis conscensu, sic sedale ac inconcussse vehebatur. Bestia vero, quasi suam ipsa iudolem oblita, speciosos ac triumphales pedes (o miraculum! o populi clamorem ac stuporem!) lenitor conversa circumlingebat, Ne quis vero incredulitatis hic cogitationibus fatiscat. Cum enim Spiritus sanctus velut rex magnus per sanctos adest, contremiscere uoyit bestiarum spiritus et quiescere, exque omnipotentis consilii rationibus cessare.*

Hujus itaque agonis luctam velut rudimentum quoddam adversus fortissimi pectoris virginem cum statuissent, bestiarum deinceps sævissimarum multitudinem parabant. Decebat enim, ut et Christi virtus, virginisque in eum fides illustrior inter gentes manifestaretur. Thecla igitur apud Tryphænam quandam mulierem, indole pariter atque animi moribus ingenuam, hactenus servabatur, convenientis apud eam hospitii munus consecuta. Quod vero bestiarum in eam congregata multitudo erat, jamque certaminis dies aderat, et certamini stadium apertum erat, populusque clamoribus ad theatrum evocabatur, ac sævissimam correptam virginem producebat: eum autem etiam civitas, præsidēs pariter ac subditi abirentes illud spectaculum una cum præside convenissent, turbæque tumultuantur ac vociferarentur; tunc nimirum splendida splendide muliebri cum stola deposita tum animo, cinguloque præcineta, ac totum intus Jesum divine prospiciens, Paulumque mentis oculis contuens (uno enim mentis aspectu velut unum ambos intuebaris) fortiter admodum forti mentis proposito in medium stadium insiliisti: priusque totum corpus signo crucis consignans, expansisque in cælum manibus, sedenti super cherubim arcanis maxime animi motibus orans colloquebaris; immissorumque in te leonum, ursorumque ac pardorum rugitum velut pecudum balatum reputans, populorumque fragorem et tumultuantis turbæ strepitum mulierumque ululatus atque gemitus velut infantium vagitum habens, sic quiete stabas, ac si in media publici cœtus panegyri laudibus coronareris, ac opulente mente lætareris.

Exinde, quando dimissis in eam omnibus bestiis, aliæ aliarum morsibus laniabantur; aliæ velut alto sopore consopitæ segnesque effectæ, tantum aberat ut virginale ac impollutum corpus attingerent, quantum ut et duros dentibus lapides apprehenderent. Ubi itaque certamen istud fauste illi peractum erat, Paterque luminum clarificatus, Filius magnificatus, Paracletus denique in ea mirificatus fuerat; tunc nimirum in theatri parte aliqua

(66) *Ἦς ἐπὶ τὸν νῶτον. Singulare istud Nicetæ est, nec forte satis credibile, sic virginem velut equum leonem insedissee. Alii melius leonem virgini assedissee, et canis more blande cauda

προτεδέθη πικρᾶ ἤς ἐπὶ τὸν νῶτον (66) ἡ θαυμασιωτάτη κόρη, καθάπερ ἐφ' ἵππου πραέως ἀναβᾶσα, γαληνῶς οὕτως καὶ ἀδιατρέπτως ἐπωχεῖτο τὸ θηρίον δὲ, τῆς αὐτοῦ φύσεως ὡσπερ εἰς λήθην ἐλθόν, τοὺς ὠραίους καὶ ἀθλοφορικούς πόδας (ὦ τοῦ θαύματος! ὦ τῆς τοῦ δήμου κραυγῆς καὶ τῆς ἐκπλήξεως!) ἐπιστρεφόμενον ἴρέμα περιελιχμάτο. Ἀλλὰ μηδεὶς ἐπὶ τούτοις ἀπιστίας καμνέτω λογισμοῖς. Πνεύματος γὰρ ἀγίου διὰ τῶν ἀγίων οἷα μεγάλου παρόντος βασιλέως, οἶδεν πνεῦμα θηριῶδες ὑποπέθεσιν καὶ ἡρεμεῖν, καὶ εἰς πανσθενῆ διατίθεσθαι βουλήν.

Τούτου μὲν τοῦ ἀγῶνος οἶδόν τι προγύμνασμα κατὰ τῆς γενναιοτάτης ἐνοστησάμενοι, πλῆθος λοιπὸν θηρίων πονηροτάτων ἠτοιμάζοντο. Ἔδει γάρ, τοῦ Χριστοῦ μὲν τὴν δύναμιν, τῆς δὲ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπιφανέστερον ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκκαλυφθῆναι. Ἡ μὲν οὖν θέκλα, παρὰ Τρυφαίνῃ τινὶ γυναικί, τὴν τε φύσιν τὸν τε τρόπον τῆς ψυχῆς εὐγενεῖ, τέως ἐτηρεῖτο· ξενία δὲ παρ' αὐτῇ δεξιᾶς λαχοῦσα. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος τῶν κατ' αὐτῆς θηρίων συνῆκτο, καὶ ἡ τῆς ἀγωνίας ἡμέρα ἤδη παρῆν· καὶ τὸ τῆς ἀθλήσεως στάδιον ἠνέφκτο· καὶ ὁ δῆμος βοαῖς εἰς τὸ θέατρον ἐξεκαλεῖτο· καὶ ὁ πικρὸς ταύτην λαβὼν ἀνήγεν ἔραστης· ὅτε δὲ πᾶσα μὲν ἡ πόλις, ἀρχόντες τε καὶ ἀρχόμενοι ἐπὶ τὴν φρικτὴν ταύτην θεᾶν τῷ ἡγεμόνι συνανήεσαν· θόρυβοι δὲ τοὺς ὄχλους καὶ βοαὶ συνείχον, καὶ ταραχαί· τότε δὲ σὺ λαμπρὰ λαμπρῶς, τὴν γυναικίαν ἀποθεμένη καὶ στολήν, καὶ ψυχὴν· διάζωσμα δὲ περιθεμένη, καὶ τὸν Ἰησοῦν ὄλον ἐνδον θείως προορωμένη· καὶ τὸν Παῦλον δμμασιν νοεροῖς ὀπταζομένη (μὴ γὰρ ὁράσει νοὸς ἀμφοτέρους ὡς ἓνα κατωπτρίζου), μάλα νεανικῶς ἐν ἀρρενωπῷ τῷ φρονήματι, εἰς τὸ τοῦ σταδίου μέσον εἰσεπήδησας· καὶ σταυρῷ μὲν ὄλον τὸ σῶμα πρότερον σημειωθείσα· ἐκπεπετασμένη δὲ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, τῷ μὲν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθημένῳ τοῖς τῆς διανοίας μυστικωτάτοις κινήμασιν εὐχομένη προσωμίλεις· τῶν ἐπὶ σὲ δὲ πεμπομένων λεόντων καὶ ἀρκτων καὶ παρθάλειων τὸν βρυγμόν, ὡς προβάτων λογιζομένη βληθηθμόν τοῦ πατάγου δὲ τῶν δῆμων καὶ τῆς τῶν ὄχλων ταραχῆς καὶ τῆς τῶν γυναικῶν ὀλολυγῆς ὡς νηπίων ἐπαισθανομένη βοῆς, οὕτως ἀτρέμας ἴστατο καθάπερ ἐν μέτρῳ δημοτελοῦς πανηγύρεως εὐφημουμένη, καὶ κατατερπομένη τὸν νοῦν.

Ἐἶεν· ὅτε δὲ πᾶν θηρίον ἀφεθὲν κατ' αὐτῆς, ἃ μὲν ὑπ' ἀλλήλων ἀνήλωτο· ἃ δ' ὡς ὑπὸ βαθεῖ κάρθεντα καὶ ναρκήσαντα, τοσοῦτον ἀπέιχε τοῦ παρθενικοῦ καὶ ἀχράντου σώματος ἐνάψασθαι, ὅσῳ καὶ λίθων ἀντιτυπία· ὁδοῦσι καταδράξασθαι· ὅτε γοῦν δεξιῶ; αὐτῇ τόνδε συντετελέσθαι τὸν ἀγῶνα, καὶ τὸν Πατέρα τῶν φώτων δοξασιθῆναι, καὶ τὸν Υἱὸν μεγαλυνοθῆναι, καὶ τὸν Παράκλητον ἐν αὐτῇ θαυμαστωθῆναι, τότε δὲ πρὸς ἐν τι τοῦ θεάτρου μέρος δρυγμα

blanditam esse. Basil. παρεκαθέζετό τε καὶ περιέσαινε τοὺς πόδας. Metaph., *Lingua molliter pedes ejus lambere.* Quod ad ὄλεον longe proclivius, ductique magis modestiam virginis.

πλήρες ὕδατος ἰδοῦσα (67), καὶ κατασφραγισαμένη. ἀκοντίζει μὲν ἑαυτὴν κατὰ τοῦ ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγουσα· *Τῷ ὕδατι σήμερον βαπτίζομαι.* Ἦν γὰρ ἤδη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς Παύλου σφραγίδος τελείως ἐγκολπωσαμένη· εὐθύς δὲ νεφέλη περὶ αὐτὴν πυρὸς ὤπτται, ὁμοῦ τὴν τε γύμνωσιν περιστέλλουσα τοῦ σώματος, καὶ ἀμίαντον ἀπὸ τῶν ἐν ὕδασι διατηροῦσα φωκῶν.

Ἐκείθεν ἡ καλλίνικος ἀθλοφόρος ἀναδύσα, ἵνα μᾶλλον ἔτι δοξασθῇ τοῖς οἰκειοῖς μέλεσιν ἀγιάζουσα Χριστὸν, ταύροις ἀγρίοις καὶ σκληροτάτοις προσεδέδετο· καὶ τῆς βίας αἰτίας, Ἀλέξανδρος ὁ ἄφρων αὐτῆς ὑπῆρχεν ἐραστής· τούτου γὰρ τῆς μανίας ἀγεννῶς ὁ ἡγεμὼν ἠττάτο. Καὶ πάντες μὲν ἄνδρες τοῖς γινομένοις ἐπιμυκτηρίζοντες ἀπεδυσπέτουν· παῖσαι δὲ γυναῖκες ὠλόλυζον, τὴν βίαν ἀπολοφυρόμεναι. Τρύφαιναν δὲ παρὰ τὸ θέατρον μικροῦ δεῖν ἀποπνεύσαντες ἀνείλαντο. Οἱ δὲ σίδηρα κακομηγάνως πυρώσαντες, καὶ τῶν ταυρικῶν ὄρχων ἀπαιωρήσαντες, ἐπιπλεῖον αὐτοὺς τῆ τοῦ πυρὸς θίξει συνταράξαι, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δεσμίαν βιάως ἐξανθελεῖν ἐμηχανῶντο. Νήπιοι! οὐ γὰρ τὴν ὑπερμαχοῦσαν αὐτῆς κατεθεῶντο χεῖρα· εὐθύς γὰρ τῶν κάλων περιβραγέντων τῆ φλογί, οἱ μὲν ἀπέστησαν· ἡ παρθένος δὲ κατὰ χώρας ἀλώδητος διαμεμένηκεν. Ταῦτα, ὁ τὸν Δανιὴλ λεοντείων ρυσάμενος χασμάτων· ὁ στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης ἐν γῆ καὶ ὕδατι παραδοξάσας τὸν Ἰσραὴλ· καὶ θηρίων αὐτοῦς κράτορας, καὶ πονηροτάτων τυράννων ἰσχυροτάτους ἐργασάμενος.

Ἐφριξεν Ἀντιόχεια ὁρῶσα ταῦτα, καὶ μεγάλη φωνῇ τὸν τῆς Θεκλῆς ἤνεσαν Θεόν. Τρίμος ἔλαθεν τὸν ἡγεμόνα, καὶ πρὸς ἑαυτὸν εὐμενῶς οὕτως καὶ πρῶτος τὴν νικηφόρον μετακαλεσάμενος, ἐπύθετο ποῖα δυνάμει τῶν τοσοῦτων περιγένοιτο θηρῶν. Τὴν δὲ παρῆρσιασαμένην, καὶ θεολόγον διάρασσαν ἐκεί στόμα, λαμπροτάτην ἐξερεύεσθαι τοῦ Ἰησοῦ τὴν μαρτυρίαν. Καὶ, εἰς βούλοιο, φησὶν, ὦ ἡγεμῶν, τὴν ἐν ἐμοὶ δύνάμει ἀκοῦσαι, φθόνος οὐδεὶς φάται.

“ Dan. xiv, 30. “ Exod. xiv, 24.

(67) Ὀρυγμὴ πλήρης ὕδατος ἰδοῦσα. Metaph. λάκκον μεστὸν ὕδατος. Basil. κολυμβήθραν καὶ ὕδωρ, quæ omnia aliis aliisque verbis idem significant. Phocas, bestias marinas ac carnivoras trucesque, in eo fuisse ait Basilus, ad virginis forte supplicium paratas; ut quod in fossam desiliit virgo, solummodo carnificum vim occuparit, ab illis in eam mox projicienda, ut nullarum non bestiarum in eam periculum fieret. Quomodo factum istud Theclæ, alteri Apolloniæ præverit in diverso licet elemento: videaturque non tam sui spontanea occisio, quam certæ jam necis ac paratæ divino quodam impetu fideique excellentia nonnulla acceleratio. Displacuisse tamen istud Theclæ cunctis astantibus refert Basil. quibus visa ἀτοπος καὶ ὀλέθριος τόλμα, absurda exitiabilisque audacia et temeritas, sic se in aquam monstris vorandam præcipitem dare, quamquam poterat certa esse Thecla, qui se incolumem servasset ab omni illarum terrestrium bestiarum agmine, servaturum et a marinis, quo ejus magis undique gloria claresceret. Quod vero ait Thecla, se in fossam jactando, *Τῷ ὕδατι σήμερον βαπτίζομαι, Ho-*

A fossam aqua plenam videns, ac crucis signo communita, sese in eam jactat in nomine Jesu Christi dicens: *Hodie aqua baptizor.* Jam enim Spiritum sanctum Paulo obsignante animi sinu perfecte susceperat. Mox vero ignea nubes circa eam visa est, quæ et corporis nuditatem obtegeret et a phocis in aquis degentibus illæsum servaret.

Hinc præclara pugil victoria triumpho emergens, quo majori adhuc claritate foret, Christum sanctificans membris suis, tauris agrestibus ac sævissimis prorsusque indomitis alligata est. Ejusque illatæ vis ductor demens Alexander illius amator ac procius: ipsius enim insaniam præses degeneri animo totus concesserat. Ac quidem viri omnes probris incessentes, rem indigne ferebant; cunctæ vero mulieres, vim illam deplorando, ululatu æra replebant. Tryphænam ad theatri gradus expirantem parum abest quin sustulerint. Subulas porro ferreas, subtili nocendi arte incendentes taurorumque scrotis appendentes, majorem in modum ignis attractu conturbare, ac Christi vinctam vi enecare studebant. Stulti videlicet homines! Neque enim manum illi auxiliantem videbant. Statim enim funibus flamma abruptis, tauris abscedentibus virgo illæsa in stadio ac arena permansit. Hæc nimirum, qui Daniele e faucibus hiantibus leonum liberavit⁶⁴; qui columna ignis ac nubis, terra marique Israel em præclare honestavit⁶⁵; cum bestiarum illos victores, tum nequissimis tyrannis fortiores fecit.

Horruit Antiochia cum hæc videret, magnaque voce Theclæ Deum laudarunt. Tremor præsidem invasit, sicque placide blandique victoria claram accersens virginem, sciscitabatur, qua demum virtute tot bestiarum victrix exstitisset. Ad quem illa libere fiduciaque theologicum illic os aperiens, illusterrimum Jesu testimonium eruclavit. *Atqui, si lubet, inquit, o præses, in me existentem virtutem audire, nulla invidia est, quæ loqui vetet. Chri-*

*die aqua baptizanda sum, vel, ut referunt Basil. et Metaph., Ἐν τῷ ὀνόματί σου, Κύριε, ὑστέρᾳ ἡμέρᾳ βαπτίζομαι. In nomine tuo, Domine, ultima hac die baptizor, hæret μυστικόν, ipsum λουτρόν, verumque Christi baptismum, hoc sibi fore Thecla existimaverit, quod tamen recte adversari Ecclesiæ legibus advertit. Mirum sane si necdum Pauli ministerio fuerat intincta, vel si istam mersionem verum baptismum putavit, nisi forte quatenus illo sibi complendum martyrium credidit, etsi Deus rem aliter dispensavit. Ex illis quæ loquitur apud Metaphr., rem hanc habuisse videtur pro baptismo. Sic enim postremo Paulum alloquitur, cum Myram ad eum accessisset, virili semper habitu, quod nusquam placet: *Accepi, o Paule! lavacrum: qui enim una tecum operatus est in Evangelium, mihi quoque ille ipse ut abluerem, concessit.* Qui sic liberalis Paulus in Act. legitur, ut statim jubeat baptizari in nomine Christi, quomodo in Thecla sic rem distulit, ut miraculoso baptismo, seu miraculo ipsius vim sup-
plente, in ea opus fuerit?*

stus hic est Dei Filius, cui, Deus invisibilis, in tempo-
ralis, incorporeus cum esset, ac semper cum suo
Genitore esset, ante paucos hos annos, hominum
causa hominem fieri propensa voluntate placuit; ac
qui ex sancta Virgine, nullis verbis explicabili ra-
tione, natus, et cum hominibus conversatus, opera
quæ soli Deo convenient, fecit. Solo enim verbo ac
imperio, cæcis visum præbuit, mutis ac impediti-
linguæ loqui præcepit, surdos aridosque sanavit,
paralyticos claudosque erexit, dæmones fugavit at-
que mortuos suscitavit, aliaque innumera humanæ
salutis causa patravit. Exinde, ut etiam mortuis
viam vitæ ostenderet, mortem quæ crucis supplicio
est, non erubuit; sed moriens ut homo, triduanus
Dei potentia surrexit; receptusque in cælum, sedit a
dextris Dei. Postea effuso in discipulos suos e cælis
Spiritu sancto, mittensque illos in omnem terram,
per illos ubique omnibus jubet ut pœnitentiam
agant animumque ad eum convertant: idola vero
argentea aureaque, velut inanima inaniaque con-
temnant. Discipulorum unus est et meus præceptor
Paulus, a quo accepto mysterio, ac per fidem Chri-
stum induens, illæsa, ut vides, a bestiarum impetu
servata sum; quia hic est Deus fortis ac vivens, qui
fecit cælum et terram. Et non est aliud nomen sub
cælo, uti loquitur Scriptura, in quo oporteat nos
salvos fieri ⁶⁵.

καὶ ζῶν, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν·
λόγιον, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.

Ille cum audisset voces, cum stupor ex sa-
cræ puellæ vultu, validusque timor ita cepit, ut
eam statim vestibulis operiret, conscriptoque diplo-
mate, ab omni immunem noxa dimitteret. Illa vero
ad Tryphænam rursus ingressa, ejus filiam Falco-
nidiam, in deteriore jam sortem, qua laboraverat
incredulitate, translata, ad meliorem precibus ad

⁶⁵ Act. iv, 12.

(68) Τὸ θυγάτριον αὐτῆς Φαλκωνίλλιον. Hanc
quoque Damasc. sive quisquis auctor est oratio-
nis εἰς τοὺς χεχοιμημένους apud ipsum, secutus
est, vel fabellam vel historiam. Mortua erat in in-
fidelitate, nec ad vitam revocata est, velut quem
Martinum catechumenum suscitavit, qui et intin-
ctus est, et Christiane postea vixit, quæ lex est pa-
randæ salutis; non ut mortuus quis in infidelitate,
jamque reus æternæ damnationis, in ipso altero
ævo, cujusquam precibus salvus fiat, velut etiam
Trajanus Gregorii papæ: quam eundem fabellam,
verus ille fictusne Damascenus, tanquam rem Romæ
pervulgatam ita intrudit, nusquam sibi notam, un-
decumque ille hauserit, aut fraudem passus sit.
Suspensio illa divini judicii, seu sententiæ damna-
tionis æternæ, ob prævisas quandoque sanctorum
preces, libera conjectura est et evasio, non certa ali-
qua ratione soluta solutio, excipiens adversus uni-
versalem illam regulam, quod nulla sit in inferno
redemptio, quod omnis hic paranda salus, quod
clausum sit adversus defunctos, etc. Et ut apertius
hic meam mentem aperiam, putem Acta illa vetera,
quæ vel Basilus, vel Metaphr., vel etiam Nice-
tas susceperunt enarranda ac stylo exornanda,
ipsos Pauli et Theclæ circuitus esse, antiquis me-
rito reprobatos, in quibus tamen pleraque Theclæ
vera continerentur, quæ alii Patres ex illis acce-

A Χριστὸς ἐστὶν οὗτος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὃς Θεὸς
ἀόρατος, ἀχρονος, ἀσώματος ὢν, καὶ δεῖ τῷ οὐ-
κείῳ γεννήτορι συνῶν, πρὸ ὁλίγων τούτων ἐτῶν,
ὑπὲρ ἀνθρώπων εὐδόκησεν ἐνανθρωπισθῆναι,
καὶ ἐκ Παρθένου ἀγίας ἀρρήτως γεννηθεὶς, καὶ
τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφείς, ἔργα Θεῷ μόνῳ
πρέποντα πεποίηκεν. Ἀδῶν γὰρ μόνῳ καὶ προσ-
τάγματι, τυφλοῖς παρέσχεν ὄραϊν, μογιλάτοις
προέτρεψε λαλεῖν· καὶ κωφοὺς λάσατο καὶ ξη-
ροὺς· καὶ παρειμένους ἀνώρθωσε καὶ χωλοὺς·
δαίμονας ἀπήλασεν, καὶ νεκροὺς ἀνέστησεν, καὶ
μυρία ἄλλη πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων κατεπρά-
ξατο. Εἶτα, Ἰνα καὶ τοῖς νεκροῖς τὴν ὁδὸν ὑπο-
δείξῃ τῆς ζωῆς, τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατον
οὐκ ἐπισηχύνθη· ἀλλὰ θανὼν ὡς ἄνθρωπος,
B ἀνέστη τριήμερος δυνάμει Θεοῦ· καὶ ἀναληφθεὶς,
ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· μετὰ ταῦτα, τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνῶθεν τοῖς οικείοις ἐκχέας μα-
θηταῖς, καὶ τούτους εἰς πᾶσαν ἀποστέλλων τὴν
γῆν, παραγγέλλει δι' αὐτῶν πανταχοῦ πᾶσι μετα-
νοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν τὴν καρδίαν ἐπ' αὐτόν·
ἀργυρέων δὲ καὶ χρυσέων εἰδώλων, ὡς ἀψύχων
καὶ ματαίων ὑπερορᾶν. Τούτων εἰς καὶ ὁ ἐμὸς
ἐστὶ καθηγητῆς Παῦλος, κυρ' οὗ τὸ μυστήριον
παραλαβοῦσα, καὶ διὰ πίστεως ἐνδυσαμένη Χρι-
στόν, ἀνάλωτος, ὡς ὄραϊς, ἀπὸ τῆς τῶν θηρίων
περισώθη ὁρμῆς· ὅτι οὗτός ἐστι Θεὸς ἰσχυρὸς
καὶ οὐκ ἐστὶν ἄλλο ὄνυμα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὸ

C Ἐπεὶ δὲ τούτων ἐκεῖνος ἤκουσε τῶν φωνῶν, θάμ-
θος αὐτὸν ἐκ προσώπου τῆς ἱερᾶς κόρης καὶ ψόθης
κραταῖς οὕτως εἶλεν, ὥστε ταύτην εὐθὺς ἰματίοις
τε περιστεῖλαι, καὶ ἔγγραφον ἀφείναι ἐνταξάμενος,
πάσης ἀθάναν ἐνοχῆς ἀφείναι. Τὴν δὲ πρὸς τὴν Τρύ-
φαιναν αὐθις εἰσελθοῦσαν, καὶ τὸ θυγάτριον αὐτῆς
Φαλκωνίλλιον (68), ἧδ', πρὸς τὴν χεῖρῳ λήξιν δι' ἀπι-

perint et probaverint. Nempe scriptore vetustis-
simo et apostolicorum temporum, cujusmodi re-
fert Hieron. *De scriptoribus ecclesiasticis* in Luca,
et quod presbyter horum auctor Joannis sententia
gradu exciderit: ob admista scilicet falsa veris
Pauli amore, et quod non satis ex regula ecclesia-
stica sic portentosa scripserit: quibus omnibus
qui vacare velit, ipsa hæc Nicetæ omnibus casti-
gatoria, magisque ad Ecclesiæ regulam composita,
mibi dealbet Æthiopeni. Maneat Theclæ sua vene-
ratio; sit vere nobile seminarum decus ac gloria,
prima in virginitate, in martyrio, in quadam quasi
apostolatus specula; sed salva semper honestate
sexui debita, salva et regula ecclesiastica: ac,
num illa omnia, ex cœnosis adeo fontibus Patribus
hausta, vera sint ac certa, censeant alii. Hoc mihi
exploratum, pie hæc veneranda atque credenda,
quandiu non suppetunt alia certiora. Sic factum
video in Protoevangelio Jacobi ἀδελφοθέου romine,
antiquo Judæo et ipso apostolicorum temporum,
ex quo certum est hausisse Patres quidquid nobis
de S. Mariæ ortu et infantia, nuptiisque et
voto tradiderunt: nec alium auctorem habuisse
vel Epiphanium, vel Gregorium Nyssenum, vel
auctorem imperfecti, quam qui nobis exstat, ha-
bentque passim libri Græcorum ecclesiastici; ex
quo etiam haustum quidquid habemus de sanctæ

στίαν προμεταστάν, πρὸς τὴν ἀμείνω διὰ προσευ-
χῆς μεταγαγοῦσαν· καὶ δὴ καὶ ὄλω ταύτης τῷ οἴκῳ
χαρᾶς ἀφράστου, καὶ σωτηρίας αἰτία γενομένην,
αὐτοῖς μετιένει τὸν καθηγεμόνα· ὃν εὐροῦσαν, καὶ
τὴν ἐπ' αὐτῇ συμπεσοῦσαν οἰκονομίαν ὑφηγησαμέ-
νην, αὐτῷ μὲν ὅτι μάλιστα πλείστης παρακλήσεως
καὶ εὐφροσύνης, τοῖς πιστοῖς δὲ μεγάλης ἀφορμῆν
χρηματίζαι οἰκοδομῆς.

Οὕτως ἡ πανολβία τὸ μαρτύριον ἀφοσιοῦται Θεῷ·
πρώτη, καθάπερ ὁ μέγας Στέφανος ἀνδράσιν, οὕτως
αὐτῇ στάδιον ἀθλητικὸν ὑπερβολῆ πίστεως διανοίξα-
σα γυναίξιν· διὸ καὶ μερίζονος πάντων τῆς πρὸς Χρι-
στοῦ τετύχηκεν ἐπικουρίας, ὅτι πάσαις θηλείαις
ἔμελλεν περιφανέστατον ἀρχέτυπον μαρτυρίας ἀνα-
δείκνυσθαι.

Ἐντεῦθεν πάσης ἀνθρώπων ἐπιρρείας ὑπερτέρα
διὰ Χριστὸν γεγενημένη, καὶ τοὺς ἀθλοφορικούς
ἀγῶνας ὑπερβάσα, τὸν ἀποστολικὸν ἀκρι- τέλους βίον
ἀκραιφνῶς ἐπολιτεύετο· καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τὴν οἰ-
κείαν ἐπανιοῦσα πόλιν, εἰς οἰκοδομῆν τῶν οἰκείων,
καὶ πρὸς Θεὸν ὑποστροφῆν· ὡς ἐπίπαν δὲ τὴν Σε-
λεύκειαν αἰρουμένη κατοικεῖν, μόνον τοῦτο διὰ σπου-
δῆς ἔργον εἶχεν ἀεὶ, μεγαλύνειν Χριστόν. Μόνον
τοῦτο φρόντισμα καὶ καρδίας ἔμμονον μελέτημα,
δοξάζειν Χριστόν. Καὶ γὰρ λόγῳ μὲν ἐνουθέτει πάν-
τας καὶ πάσας ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα,
καὶ τὰς πατροπαράδοτους καὶ μουσάρδας θρησκείας,
καὶ πάσας συνηθείας ἐκκλίνοντας πονηράς, μόνης
ἔχεσθαι παρῆναι τῆς ἐν Χριστῷ ἀληθείας καὶ πί-
στεως, μόνης τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιμελεῖσθαι
ζωῆς, καὶ πρὸς ἕν μόνον ὄραν, τὸ ἀρέσκον τῷ Θεῷ.

Τοιαῦτα τοῖς λόγοις ἡ μακαριωτάτη παρθένος καὶ
ἀπόστολος διαμαρτυρομένη, ἔργῳ τοὺς ἀρρώστους
αὐτῶν δι' ἐπικλήσεως ἐθεράπευε Χριστοῦ· καὶ πᾶ-
σαν σώματος πῆρσιν, καὶ πᾶσαν δαιμόνων ἐπι-
ρρείαν· καὶ πᾶσαν καθάπαξ εἰπεῖν νόσον καὶ πᾶσαν
μαλακίαν ἰωμένη· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγίῳ
βαπτίσματι τελετουργοῦσα· ταύτην γὰρ μόνη γυ-
ναικῶν ἐβλήθη τὴν ἐξουσίαν· ἄθλον δηλαδὴ τοῦτο καὶ
γέρας ἐξαιρετόν οἶον τῆς τελείας ἀθλήσεως καὶ πί-
στεως, πάντας ὠκοδόμει, καὶ εἰς μίαν ἀγίαν ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ Ἐκκλησίαν κατηρτίζετο.

Ἐπεὶ δὲ τὸν δρόμον κελῶς τετελεκυῖα, εἰς γῆρας
ἤδη πῖον κατήντησε καὶ χρηστόν· ἵνα κἂν τούτῳ
πλέον ἔχη τῶν ἄλλων ἀγίων, τὴν παράδοξον τελευ-
τὴν καὶ ἀποκρυφὴν· ἀνῆπται μὲν φθόνος τοῖς πο-
νηροτάτοις τῆς πόλεως κατ' αὐτῆς· ἀνῆπται δὲ μᾶλ-
λον τοῖς ἰατροῖς. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι παρ' αὐτὴν οἱ νο-
σοῦντες ἰόντες, ἐκείνων παρημέλουν. Συμβούλιον

⁶⁷ II Tim. iv, 7. ⁶⁸ Gen. xv, 8.

Mariæ præsentatione et educatione in templo, quæ
tota jam recepit Ecclesia; repudiavit Romana in
Pio V, mitius habente postmodum Sixto V. Quæ-
dam in illo libro exstant nobis apocrypha atque
reproba, antiquis (etiam Latinis, magisque Græcis)
laudata, ut de obstetrice: in quæ modo non inqui-
rendum, et an nihil a fide abhorreant, aut divini

A Deum traduxit. Totique adeo illius domui immensi
gaudii atque salutis auctor effecta, rursus præce-
ptorem adit, narratisque quæ propensiore Dei con-
silio gesta in illa erant, cum ei maxime ingentem
plane consolationem ac lætitiā attulit, tum fideli-
bus magnæ causa ædificationis fuit.

In eum modum beatissima Dei martyrio fungi-
tur: prima nimirum, velut Stephanus viris, sic illa
feminis, excellentia fidei aperiens certaminis sta-
dium. Quare etiam majorem omnibus a Christo
consecuta est opitulationem, quod cunctis mulieri-
bus illustrissimam exhibitura esset martyrii for-
mam atque exemplar.

B Hinc omni humana injuria propter Christum su-
perior effecta, superatisque triumphalis palæstræ
agonibus, apostolicam in finem usque plane vitam
egit: ac quandoque quidem ad propriam revertens
civitatem, ad ædificationem necessariis præstandam,
illosque ad Deum convertendos; plerumque tamen
Seleuciæ delecto hospitio, unum hoc opus diligenter
agebat, ut Christum magnificaret. Una hæc illi
cura assiduaque mentis cogitatio, ut Christum glo-
rificaret atque laudaret. Etenim viros omnes atque
mulieres verbo admonebat converti ad Deum vivum,
paternoque errore acceptas impurasque supersti-
tiones pravasque omnes consuetudines deserendo,
soli in Christo veritati atque fidei adhærerehorta-
batur: vitæ duntaxat ex Evangelii rationibus curam
habere, inque unum solum, quod Deo placeat, animi
sensem attendere.

Ejuscemodi beatissima virgo verbis contestans,
illorum infirmos Christi nominis invocatione opere
curabat; omneque corporis vitium, atque omnem
dæmonum læsionem; omnem, ut verbo dicam, mor-
bum, et omnem languorem sanans: neque id so-
lum, sed et sacro baptisate initians (hanc enim
sola mulierum nacta est potestatem; nempe munus
hoc velutque singulare præmium perfecti certaminis
atque fidei) omnes ædificabat, inque unam sanc-
tam in Christo Jesu Ecclesiam perficiebat.

Quod vero cursu probe consummato⁶⁷, ad opti-
mam jam bonamque senectutem venerat⁶⁸, ut
in hoc quoque præ sanctis reliquis majorem excel-
lentiam haberet (ut scilicet inaudita morte ac oec-
cultâ præstaret) accenditur in eam livor civium
scelestissimis; præcipue vero accenditur medicis.
Ejus ratio fuit, quod ægroti ad eam accedentes,

partus puritate. De Triphæna nihil habemus, quam
quæ representant hæc Theclæ Acta, et quod
ejus meminuit Apostolus Rom. xvi, si tamen hæc
ipsa est, quam Rom. tabulæ aiunt Leonii coli 10
Novembr. Quidni magis Antiochiæ, ubi tanta erat
feminæ nobilitas?

illos negligebant. Consilio igitur inuito, impurus A quosdam viros in illam dimiserunt. Dianæ enim sacrificulam scelesti homines arbitrabantur; et ut ejus labefactata virginitate nullam amplius Dea illi vim afflaret. Hæc itaque absurdo consilio, ad sacram pie exercentis accessere ædiculam. Quibus illa conspectis, et ad vicinam rupem, confugiens intentissimis Jesum precibus invocabat, ut ab eo se periculo liberaret: moxque Dei manu discissa petra, suppliceque in ea (rem miram!) recepta, epomidis sola exterius stumbria, ad conspicuam hactenus videntibus fidem, substitit.

Hinc nimirum præclaræ virginis Theclæ finis. Hæc sacræ apostoli ac protomartyris dormitio, sive migratio, nihil antiqui illius Henoc⁶⁹⁻⁷⁰, nihil magni B Eliæ translatione inferior⁷¹⁻⁷². Etenim illi, quanquam ab humanis oculis inaudita quadam ratione subtracti, qui tamen in mortali adhuc corpore vivunt, necdum clare in purissima illa versantur luce. Tu vero, o Dei filia! visibili petra incontaminato corpori discissa, illudque velut sacrum pretiosum pignus in finem usque invisibile intactumque contingente, Christoque spiritali Petra⁷³, eximie deiformi animæ apertæ, in celsissimis intus paternisque conquiescens sedibus, non jam per fidem solum, sed et per speciem; neque in speculo et ænigmate, sed facie ad faciem⁷⁴, solam desiderabilem ac amabilem adeptam pulchritudinem; atque ut formosa, supra modum formoso, utque immaculata sponsa, immaculatissimo copulata Sponso, ejusque pulchritudinis atque gratiæ in perpetuum deliciis fruens, quam a nobis condignam laudem habebis? Quæ mens sanctitatis vestræ decorem ac præstantiam intelligere sufficiat, quæve oratio laudare? Solus ille digne ac convenienter tuam laudare possit virtutem, quem glorificasti, quem magnificasti, quem in variis tentationibus ac passionibus sanctificasti. Solus ille condignum honorem habuerit, cui nullam rerum omnium anteponendam majorique honore habendam duxisti: cui te totam ex toto reddidisti; cui spiritu adhasisti, unusque cum illo spiritus evasisti⁷⁵: quem exaltasti in gentibus, exaltasti in terra⁷⁶. Solus

⁶⁹⁻⁷⁰ Gen. v, 22. ⁷¹⁻⁷² Eccl. li. xliv, 16; IV Reg. ii, 11; Eccl. xlviii, 13. ⁷³ I Cor. x, 4, ⁷⁴ II Cor. v, 7. ⁷⁵ I Cor. vi, 17. ⁷⁶ Psal. xlv, 11.

(69) Τῆς ὄρατῆς πέτρας περιβραγείσης. Sic quoque Metaphr., εἰς πέτραν διανοιγεῖσαν εἰσδῆναι, καὶ ἕνα τὰ πέτρας ἀμφοτέρωθεν μέρη ἐνωθῆναι καὶ συγχλειςθῆναι. *In petram subsisse, ambasque illius partes cunctas et clausas esse.* Hanc etiam traditionem tuetur Basilius, terram illi apertam esse, ipsamque vivam subsidisse, quo fere modo se res habuit in Joanne evangelista. Singulare istud Nicetæ, de extrema ora mulieris pallioli exstante, quod ex vulgi narret opinione. Menææ sic defunctam tradunt, πέτρας βραγείσης καὶ ὑποδεξαμένης αὐτήν, cum annos nonaginta vixisset. Quo mihi incredibile istud Nicetæ, arbitratos æmulos Dianæ sacrificulam esse (quod idem Metaphrastes habet) et conatos constuprare ut Deæ invisam facerent. Videtur enim per tot annorum curriculum, ejus ipsius ac Christiana fides notior Seleuciæ fuisse.

οὖν τοὺς πεποιθῆσθαι, μιανούς τινες ἀνδρας ἀφείναι κατ' αὐτῆς· ἰέρειαν γὰρ τῆς Ἀρτέμιδος ὑποτοπάζειν τοὺς ἐναγείς· καὶ ὥστε, φησί, τῆς παρθενίας αὐτῆ λυμανθείσης, μηδεμίαν ἐν αὐτῇ λοιπὸν δύναμιν τὴν θεὸν ἐνεργεῖν. Τοὺς μὲν οὖν ἐκτόπως ταῦτα βουλευσαμένους, τῷ ἱερῷ σεμνείῳ προσεγγίσει· τὴν δὲ τοὺς ἰδοῦσαν, καὶ τῇ ἐχομένῃ πέτρᾳ προσφυγοῦσαν, ἐκτενεστάταις ἐπικαλεῖσθαι τὸν Ἰησοῦν ὑπὲρ ἀπολυτρώσεως προσευχαίς. Ἦς αὐτίκα χεῖρι διαβραγείσης Θεοῦ, καὶ τὴν ἰκέτιν, ὡ τοῦ θαύματος! εἰσδεδεγμένης, μόνον ἔξω τὸ τῆς ἐπωμίδος πτερύγιον, εἰς ἐναργῆ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἄχρι καὶ τῆμερον ἀπηρωρῆσθαι πίστιν.

Τοῦτο τῆς καλλιπαρθένου Θέκλης τὸ τέλος· αὕτη τῆς ἱερᾶς ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος ἡ κοίμησις, ἦτοι μετάστασις, οὐδὲν τῆς Ἑνώχ ἐκείνου τοῦ πάλαι, οὐδὲν τῆς Ἡλιοῦ τοῦ μεγάλου μεταθέσεως ἀτιμωτέρι. Οἱ μὲν γὰρ, εἰ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων παραδόξως ἀπεκρύβησαν, ἀλλ' ἔτι μετὰ τοῦ θνητοῦ σώματος διαβιοῦντες οὕτω καθαρῶς τῷ ἀκραιφνεστάτῳ προσομιλοῦσι φωτὶ. Σὺ δὲ, ὦ Θεοῦ θύγατερ, τῆς ὄρατῆς μὲν πέτρας τῷ ἀκηλιδῶτῳ σώματι περιβραγείσης (69), καὶ τοῦτο καθάπερ κειμήλιον ἅγιον τίμιον ἄχρι τέλους, ἀόρατόν τε καὶ ἀψαυστον συγκαλυπτούσης· τῇ θεοειδεστάτῃ δὲ ψυχῇ τῆς νοητῆς πέτρας, Χριστοῦ διανοιγείσης ἐν ταῖς ὑψηλοτάταις ἑνὸν καὶ πατριχαῖς καταπαύσασα μοναῖς, οὐκ ἔτι διὰ πίστεως μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ εἶθους· οὐδ' ἐν ἐσόπτρῳ καὶ εἰκόνι, πρόσωπον δὲ πρὸς πρόσωπον, τῷ μόνῳ ἐφετῷ καὶ ἀγαπητῷ περιτυχοῦσα κάλλει· καὶ ὡς ὠραία, τῷ ὑπερῳραίῳ, καὶ ὡς ἀμωμος νόμφη, τῷ ὑπεραμώμῳ Νυμφίῳ συνημμένη, καὶ τῆς αὐτοῦ καλλονῆς καὶ τερπνότητος αἰδίως ἐντροφῶσα, τίνα παρ' ἡμῶν ἔξεις αἶνον ἐπάξιον; Τίς νοῦς τὴν ὑμετέραν ἀγιοπρόπειαν νοεῖν, τίς δὲ λόγος ἰκανὸς ἐξυμνεῖν; Μόνος ἐκεῖνος ἀξιοπρεπῶς αἰνεῖσαι τὴν σὴν ἀρετὴν, ὃν ἐδόξασας, ὃν ἐμεγάλυνας, ὃν ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς καὶ παθήμασιν ἠγίασας· μόνος ἐκεῖνος τὴν ἀξίαν σοι προσάγοι τιμὴν, οὐ οὐδὲν ἠγγίσαι τῶν ὄντων ἀπάντων τιμιώτερον· ᾧ ὅλην ὀλοτελῶς ἀπέδου σαυτήν· ᾧ ἐκολλήθης πνεύματι, καὶ ἐν πνεῦμα αὐτῷ ἐγένου· ὃν ὕψωσας ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὕψωσας ἐν τῇ γῆ. Μόνος ἐκεῖνος τὰς σὰς ἀγλάτας,

Haud absimile in illa Jacobi Jerosolymorum antistitis confessione Eusebio narrata, quasi æmuli nescirent Christi cultorem esse, quando ipsum confessum, e pinnaculo templi præcipitem egerunt, et seductum Justum conclamarunt. Majusque foret miraculum, si ipse Jacobus Alphæi unus de duodecim fuisset (ex primis scilicet idæi satoribus), quæ prima statim alteraque Petri prædicatione in ea plebe tantum promovisset. Certe liquet multa veteribus ἀρχαῖκῶς scripta, non nisi justa libra examinata, eruditis probisque viris in censum recipienda: justaque hic Cani nostri bilis, in suis nunquam satis laudatis *Locis theologis*, quod vel simplicitate, vel iusula pietate, haud raro minus sincere et accurate nostrales scripserint ecclesiastica monumenta, quam gentiles ipsi profana.

τάς αινίσεις, τὰς παρθενικὰς ἀριστείας, τὰς ἀθλοφο-
ρικὰς ἀνδραγαθίας, τὰς ἀποτολικὰς ὁδοὺς καὶ περι-
όδους, μόνος ἂν ἐκεῖνος ἀξίως δοξάσαι καὶ σεμνύναι,
ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ σου, κατὰ τὰ θεόφθεγκτα λόγια,
ὃν ἐκαρδίωσας, ὃν ἐδίωξας, ὃν κατέλαβες, ὃν οὐ καὶ
κατέληφθης, γάμοις αὐτῶ οὐρανοῖς καὶ θεοπρεπε-
στῆτος ὑπερφυῶς συνενουμένη, Πνεύματι καὶ συν-
αρμολογουμένη τῷ ἁγίῳ.

Ἐκεῖνος ἐρεῖ τῇ ὠραιότητί σου, καὶ τῷ κάλλει
σου, Ὅλη καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου· ὅλη καλὴ, καὶ
μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί· ὀφθαλμοὶ σου περιστεράι.
Τοῦτό σοι καὶ μόνον παρ' αὐτοῦ προσφωνούμενον ἀρέ-
σει μᾶλλον, ἢ πάντες οἱ ἐξ ἀνθρώπων ἀπὸ γῆς λό-
γοι. Ἡμῖν δὲ μέγα, κἂν εἰ πόρρω τῆς σῆς ἰστάμενοι
μεγαλειότητος, καὶ μόνῃ τῇ τῆς σῆς ἁγίας εἰκόνας
ἐμπερεῖα προσβλέποντες, τὸν καθήκοντα προσάγοι-
μεν ἀσπασμόν. Χαῖρε, τὸ τῆς ὑπερουσίου Τριάδος
ἐνδιαίτημα καὶ σκήνωμα· τὸ τῶν ὑπερκοσμίων νόων
ὑράτισμα καὶ ἀγαλλίαμα· τὸ τῶν ἀποστόλων καλ-
λώπισμα· τῶν μαρτύρων στεφάνωμα.

Χαῖρε καλλίμαρτυς, παρθενόμαρτυς καὶ πρωτό-
μαρτυς· ὅτι οὐχ ὡς ἓνα τῶν ἀπὸ γῆς ἀνθρώπων,
ἀλλ' ὡς ἄγγελον Θεοῦ, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν
θεῖον δεξαμένη Παῦλον· καὶ ὡς Ἰσραηλίτις ψυχὴ καὶ
μεγάλῃ τὸν ἐν αὐτῷ διηνεκῶς καθορῶσα Χριστὸν,
ἑτοίμω; τὴν ὑψηλὴν καὶ ζῶσαν τῆς ἀποστολῆς χάριν
εὐθύτητι διανοίας ἐπεσπάσω.

Χαῖρε, ὅτι ἀληθῶς ἐν Χριστῷ καὶ αὐτῇ νενίκησας
τὸν κόσμον· διὰ πυρὸς γὰρ ἀκατάφλεκτος, καὶ δι'
ὑδατος ἀκατάκλυστος διήλθες· θῆρας ἠμέρωσας,
ταύρους ἐπράυνας· καὶ συγγενῶν μανίαν, καὶ ἐρα-
στῶν οἰστρον ἀφρόνων, καὶ ἡγεμόνων ἀδικῶν βίαν,
καὶ δαιμόνων κρυπτὴν ἐπίθεσιν, καὶ πονηρὰν ἐξου-
σίαν πᾶσαν ἐξουδένωσας καὶ κατήρραξας.

Χαῖρε, Θέκλα, θεόκλητε, τὸ χαριέστατον ὄνομα·
τὸ τιμιώτατον καὶ σεπτότατον· τὸ φιλοτάτον Θεῷ καὶ
ἀνθρώποις καὶ πρᾶγμα καὶ ὄντι. Χαῖρε, ὅτι ἠνοξέν
σοι τὴν ἀληθινὴν θύραν ὁ θυρωρός· καὶ εἰσελθούσα
δι' αὐτῆς, ἐσώθης· κἀντεῦθεν εἰσερχομένη πρὸς τὴν
ἄνω παράδεισον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μακαριώτατα τοῦ
νοητοῦ Νυμφίου κάλλη καὶ θεάματα· καὶ ἐξερχο-
μένη δὲ πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἐγκατατεταγμένης τοῖς
ὄλοις σοφίας καὶ θείας προνοίας, ὡς περ ἀγαθὴν
ταύτην εὐρίσκεις αἰεὶ καὶ νοερὰν νομὴν καὶ τροφήν.

Χαῖρε, ὅτι παντὶ τρόπῳ ἡγιατίθης· παντὶ μέρει
Θεῷ καθιερώθης· πνεύματι μὲν ἐν οὐρανοῖς τῷ βα-
σιλεῖ δεξιόθεν παρεστῶσα, καὶ ἐργιστὰ τῇ Θεομήτορι
καὶ βασιλίδι τῶν ὄλων συνεστῶσα, περιβεβλημένη,
πεποικιλμένη· τῆς τοῦ ἠγαπημένου Λόγου νοερᾶς
ὠραιότητος προσεχῶς κατατροφᾶς· τῇ ψυχῇ δὲ, τῷ
τοῦ Θεοῦ παραδείσῳ μετὰ τοῦ κλεινοῦ διατρίβουσα
καθηγεμόνος, τῆς τερπνότητος, ἢ θέμις, τῶν αὐτοῦ
ἀγαθῶν ἀνάως ἀναπύμπλασαι· τῷ σώματι δὲ, τῇ

A ille tuas gratias, tuas laudes, virginis animi for-
titudines, triumphalis pugnae facinora digne lauda-
verit ac honestarit, quem dilexit anima tua⁷⁷, juxta
divina oracula, cui cor abstraxisti, quem es perse-
cuta, quem comprehendisti, a quo et comprehensa
es⁷⁸, caelestibus illi ac divinis eximie cuncta
nuptiis, ac Spiritui sancto coaptata.

Ille nimirum dicturus est, pro tua illa venustatis
forma ac pulchritudine: *Tota pulchra est proxima
mea; tota pulchra, et macula non est in te. Oculi mei
columbae*⁷⁹. Hæc tibi unaque ab eo acclamatio ma-
gis placebit, quam quidquid e terra homines loqui
possint. Magnum vero ipsi ducamus, si vel a tua
procul magnificentia consistentes⁸⁰, inque solam
sanctæ tuæ imaginis effigiem oculos convertentes,
convenientem salutationem obtulerimus. Salve sis
supersubstantialis Trinitatis habitaculum ac taber-
naculum, supermundanarum mentium eximium
decus et exultatio, apostolorum gloriatio ac decor,
martyrum corona.

Salve sis, præclara martyr, virgo martyr, proto-
martyr, quod non velut unum aliquem terrenorum
hominum, sed ut Dei angelum, ut Christum Jesum,
divinum Paulum suscipiens⁸¹, et ut anima Israeli-
tis et magna, qui in illo erat, continue Christum
contuens, sublimem atque viventem apostolatus
gratiam mentis rectitudine, prompte attraxisti.

Salve sis, quod et ipsa vere in Christo mundum
vicisti. Per ignem enim incombusta, et per aquam
insubmersa transisti; bestias cicurasti, tauros man-
suescere fecisti; cognatorum furorem, insipien-
tiumque procorum œstrum et iniquorum præsidium
violentiam, dæmonumque occultam aggressionem,
atque malam omnem potestatem destruxisti ac
elisisti.

Ave sis, Thecla a Deo vocata, gratiosissimum
nomen, honorabilissimum, summeque venerabile:
amabilissimam Deo et hominibus rem pariter ac
nomen. Salve sis, quod tibi verum ostium ostia-
rius aperuit⁸², et per illud ingressa, salutem con-
secuta es. Indeque ingressa in caelestem paradi-
sum, et quæ in illo sunt, spiritualis Sponsi beatissima
decora ac spectacula, egressaque ad ejus sapientiæ
divinæque providentiæ considerationem, quæ re-
bus universis inserta est, velut bonam semper
ac spiritalem pascuam escamque eam inve-
nis.

Ave, quod omni modo sanctificata sis: omni
parte Deo sis consecrata; spiritu quidem in caelis
Regi a dextris assistens⁸³, proximaque Dei Matri
atque omnium Reginae consistens, circumamicta,
variegata, prædilecti Verbi spirituali decore imme-
diate frueris; anima vero, in Dei paradiso cum
inclito præceptore morans⁸⁴, bonorum illius ju-
cunditate, quoad fieri potest, jugiter adimpleris;
corpore autem petra protegente⁸⁵, ac quæ tecum

⁷⁷ Cant. iii, 4. ⁷⁸ Philipp. iii, 12. ⁷⁹ Cant. iv, 7.
⁸⁰ II Cor. xii, 4. ⁸¹ Exod. xxxiii, 21.

⁸² Gal. iv, 14. ⁸³ Joan. x, 2. ⁸⁴ Psal. xlii, 10.

simul est tua Ecclesia, Deum in ea in finem usque benedicens ac glorificans, Deum exspectas.

Ave, quod particeps es omnium amicorum Dei. Quare etiam quæ sis cum omnibus, cum omnibus pariter spiritu lætaris ac glorificaris; cum sanctis et justis, ut vere sancta omnique sanctitatis forma: cum triumphali agmine, ut quæ prima certamen desudasti, et ad martyrium optima aliptes sis: cum apostolis ut perfecta apostolus, fidelisque Evangelii administra ac industria socia.

At ne obliviscaris vocem servorum tuorum; memorque bonorum quæ plena manu largitus est, qui omnem bonitatem excedit; memor ejus in te inexplebilium miserationum; ipsa quoque in nobis viam in Deum prospera; fidem robora, ac spem confirma; gustumque in nobis spiritualis ac sinceræ dilectionis perficiens, placitum effice Patri et Filio et Spiritui sancto, uni deitati et imperio atque virtuti, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XVII.

Laudatio sanctæ magnæ martyris atque virginis Anastasiæ.

Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei ⁶⁹ *aut beatissimus David, Quam vero dicit Dei civitatem,*

⁶⁹ Psal. LXXVI, 3.

(70) Anastasiam hanc omnes seniore vocant, eoque distinguunt ab Anastasia vidua, muliere senatoria, quæ passa est Diocletiano imperatore, anno illius circiter vicesimo, cum dira multa passa esset a viro suo Publio, consolante eam sancto viro Chrysogono; quorum mutua sub hæc tempora exstant epistolæ. De seniore Anastasia et virgine, filia spiritali sanctæ Sophiæ, de qua tanta hæc Nicetas, occurrit scrupulus, in quem mirum non incidisse illi annalium patrem, qui et ipse ejus Acta a Liponiano et Surio relata, notis ad Martyrologium laudat; in quibus perinde ac in Niceta hic nostro, passa legitur sub Diocletiano: Menæa Sirlleti et ipsa Magna, sub Valeriano; exque illis recentiores Romanæ tabulæ: nam antiquæ nihil de hac Anastasia habent, vel Rosweidi, vel Corbeien- ses Hieronymi; at neque Ado. Quod mihi indicio est, eos qui nuper Romanas tabulas auxerunt, Clem. VIII pontifice, non aliunde habuisse, quod ita asserit in eis posuerunt, de Valerian tempore, quam ex illis Græcorum Menæis, quæ videndum an præpolleant Actis antiquis, sic Lipomano et Surio quasi Metaphrastis relatis, cum forte sint ipsa priinum sic ἀρχαϊκῶς scripta, quæ ipsa Nicetas stylo exornanda acceperit, nec in eis inventam epocham immutandam sibi indulserit; sive illud Menologium viderat, sive quod ex archetypo Basilii Porphyrogeneta edendum curavit atque exscripsit; cujus Nicetas ætate paulo superior. In Sirlletio hæc habes 29 Oct.: *Natalis sanctæ magnæ Anastasiæ Romanæ. Fuit autem Anastasia Decio et Valeriano imperatoribus, genere Romana, etc. Magna Menæa, Ἀστὴ ὑπῆρχεν ἐπὶ Δεκίου καὶ Βαλεριανοῦ τῶν βασιλέων, καὶ Πρόβου ἡγεμόνος. Contra Acta vetera: Illi vero statim currentes ad præsidem (is autem erat Probus, Diocletiano tunc administrante imperium), etc. Nicetas: Διοκλητιανὸς δὲ τότε τῶν ἔλων διεπέτη τὴν ἀρχήν. Diocletianus tunc uni-*

πέτρα σκεπασθεῖσα, καὶ τῇ κατὰ σὲ συνοῦσα ἐκκλησία, εὐλογοῦσά τε τὸν Θεὸν ἄχρι νεφελῶν ἐν αὐτῇ, καὶ ὑπὸ τῶν οικειῶν εὐλογομένη καὶ δοξαζομένη τέκνων, προσδέχη τὸν Θεόν.

Καίρει, ὅτι μέτοχος εἶ πάντων τῶν φιλῶν τοῦ Θεοῦ· διδὼ καὶ μετὰ πάντων οὔσα, πᾶσι συνευφραίνῃ καὶ συνοδοξάζῃ πνευματικῶς· τοῖς ὁσίοις, ὡς ἀληθῶς ὕψια, καὶ ὡς ὑποτύπωσις πάσης ὁσιότητος· τοῖς ἀθλοφόροις, ὡς πρῶταθλος, καὶ ὡς ἀλείπτεις πρὸς μαρτυρίαν ἀγαθὴ· τοῖς ἀποστόλοις, ὡς ἀπόστολος τελεία, καὶ διάκονος τοῦ Εὐαγγελίου πιστὴ καὶ συνεργὸς δεξιὰ.

Ἄλλὰ μὴ ἐπιλάβῃς τῆς φωνῆς τῶν σῶν οικειῶν· μνησθεῖσα δὲ, ὧν ἐπλήθυνεν ἐν σοὶ ὁ ὑπεράγαθος ἀγαθῶν, μνησθεῖσα τῶν οἰκτιρῶν αὐτοῦ τῶν ἀπληρώτων εἰς σὲ, σπλαγχνίσθητι, ὡς τρισολβία, καὶ αὐτῇ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ὁδὸν καταυδώσον, καὶ τὴν πίστιν κραταίωσον, καὶ τὴν ἐλπίδα στήριξον· καὶ τὸ γεῦμα τῆς νοερᾶς καὶ ἀκραιφνοῦς ἀγάπης ἐν ἡμῖν τελετουργήσασα, εὐάρεστον ἀπέργασαι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· τῇ μιᾷ θεότητι καὶ βασιλείᾳ καὶ δυνάμει, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

Εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα παρθένον Ἀναστασίαν (70).

Δεδοξασμένα ἐβλήθησαν περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, φησὶν ὁ μακαριώτατος Δαβὶδ· τίνα δὴ λέ-

versorum regebat imperium. Graveque in eo ad conjecturam, quod virginis crimen præcipuum memorat, quod evertendum gentiliū imperium et in Christianos principes brevi transferendum clare vacillabatur: quod ipsum in aliorum ejus ætatis martyrum Actis legitur: Deo nimirum jam inde Ecclesiam consolante, quæ sic dire a Diocletiano vexabatur. Εἰς Χριστιανούς δὲ τοῦτον μεταθήσειν μικρὸν ὅσον τὴν βασιλείαν διαθεσαιοῦται. Quam brevi affirmat translaturum in Christianos imperium. Quare, quam vero Acta vetera ejusmodi crimen non habeant, sed duntaxat Christi prædicationem et vitæ cælibet professionem, fuisse tamen aliquid in ea peculiare, cujus delata præsidii sit, ex eo videtur manifestum, quod una ipsa ex sancto illo sodalitiō ad Probi tribunal rapta, cum ille ejus nuptias non ambiret, nec ejus ullus procus esset: fueritque libera facultas Sophiæ colligendi dissecta illius membra, truncoque adjungendi, atque omnino ad locum Urbi vicinum situs curandi: quæ non male convenient in Diocletiani priores annos, quando necdum funestum illud edictum in Christianos promulgaverat, quo tanti ab eo omnis generis brevi tempore nece sublati; sed ex superiorum temporum ratione, vel ipse, vel præsides, qui præcipue offendisse aliquid videbantur, ac majestatis quidpiam habere, Christianæ superstitionis reos excruciabant. Fueritque forsitan hæc causa ut senior dicta sit, quod prior, etsi eodem imperatore, martyrium fecerit; quamvis forte ætate Anastasia vidua junior. Si quis ad conjecturam melius habuerit, aut in certiora monumenta incidit, gratiam faciet si produxerit. Hoc certe habeo, parum caute facere, qui sic asserit illud unum alterum ponunt, ac si nihil eis obstaret; aut una Menæorum lides certa omnino esset: cum certum sit plura in eis exstare quæ laborent, magnoque judicio accipienda sint; cujus exemplum

γων τοῦ Θεοῦ πόλιν, ἢ τὴν ἄνω τὴν Ἱερουσαλήμ; τὴν ἄλευθέραν, ἣν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος μητέρα πάντων ἔφη τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ· τὴν τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπο-

⁶⁶ Galat. iv, 26.

in altera et juniore Anastasia statim occurrit, quam Græci 22 Decembris colunt, nos 25, ipso die Christi Natalis. Nam et illa fecit ὁμωνυμία, ut plures strophæ et moduli in ejus officium irrepserint, qui palam sunt Anastasiæ senioris et virginis. Unum aut alterum asseram, ut exemplo sint. Inter versus similes, hic secundus est: Ἦς στρεβλώσεις τοῦ σώματος καὶ μασθῶν τὴν ἀφαίρεσιν καὶ χειρῶν ὑπέφερες καρτερώτατα· τὴν τῶν ὀδόντων ἐκρίζωσιν, πλευρῶν τὴν κατὰ φλεξιν, τῶν ποδῶν τὴν ἐκκοπήν, καὶ τὴν βίαιον θάνατον· ὄθεν εἰληφας τοὺς στεφάνους τῆς νίκης, οὐρανοῖς ἐν θαλάμοις κατοικοῦσα, Ἀναστασία πολυάθλε! Corporis tormenta, **B** uberum manuumque amputationem patientissime sustinisti; laterum excisionem, pedum excisionem ac violentam mortem. Quamobrem accepisti victoriæ coronas, in cælestibus versans thalamis, Anastasia multiplici clara certamine! Quæ præterquam supernam Jerusalem, liberam illam, quam divinus Apostolus matrem appellavit omnium filiorum Dei ⁶⁶; Ecclesiam nimirum primiti-

Quod in Anastasia hac altera versamur, duxitque ad eam ὁμωνυμία cum Anastasia Nicetæ laudata, quædam mihi observanda. Primum Sireti **C** Menologium, quam breviter, tam vere, *Commemoratio sanctæ martyris Anastasiæ sub Diocletiano in urbe Roma*. Hanc in insula Palmaria consummatam cum palis alligata esset, et ignis circa illam accensus, docent Romanæ tabulæ, et Acta Metaphrasticæ, 25 Decembr. Ejus reliquias Constantinopolim post annos plures translatas habent eadem Acta, non explicato loco ubi primum conditæ, et ubi Apollonia mulier religiosa deposuerat in horto suo, ac postea templum magnificentum illi construxerat. Theophanes alique Græci scriptores Sirmio delatum aiunt Anastasiæ corpus a Marciano œconomo, aucta magnificè, quæ pridem erat Constantinopoli, Anastasiæ ecclesia, et in qua Gregorius Theologus docuerat. At, quid Sirmio cum insula Palmaria? Nempe Sirmium urbs Pannoniæ Straboni, Zosimo et aliis; Palmaria, Plinio et Melæ, Ligustici maris insula, non longe a Tiberinis ostiis: in quam relegata Anastasia (ab ipsa utique Roma) cum tanta aliorum multitudine, martyrium ignis incendio fecit. Atque adeo putem, tertiam aliam Anastasiam esse, quæ ira Sirmii passa sit fueritque Sirmii condita, et Sirmio translata Constantinopolim, in ædem pridem Anastasiæ sacram, quæcumque tandem illa Anastasia esset. Martyrologium vetus Rosweidi antiqua simplicitate: *Romæ, Anastasiæ*. Atque utinam integre chartæ Corbeiensis Martyrologii potuissent postremos dies mensis Decembris representare: Non aliter puto illæ representarent, cum de Anastasia Sirmiensi in ea legamus viii Idus Januar. *Apud Sirmium, Anastasiæ*: quæ ipsa forsitan fuerit, quæ sub Ilyrici præfecto certavit, junctaque Theodote necessitudine fuit, cujus et filiorum, breviter quidem, at sincera, Acta ex Reg. cod. in meis *Lectis Triumphis Martyrum* dedi: quas ambas post Adonem, sic recentiores pauloque antiquiores Romanæ tabulæ confuderint: præsertim

si Apollonia, in ipsa insula Palmaria, Anastasiam Romanam præsidis indulgentia sepelivit, ut videtur Ado iunior; etsi re ipsa de Sirmiacensi potius Anastasia videtur intelligendus esse. Baronius 25 Decembr., mire sui oblitus, ita ait: *Duas fuisse Anastasias superius diximus: quarum senior passa est Valeriano imperatore; agitur de ea v Kal. Novembr. Hæc autem junior dicta, martyrio coronatur temporibus Diocletiani imperatoris. Fuit hæc Romæ celeberrima, etc. Illa autem senior, quæ Sirmii passa dicitur. Constantinopoli erat celebris: quam olim fuisse veneficam, tradit Niceph. l. xiv, c. 10, in fine, ubi ait ejus reliquias tempore Gennadii episcopi Constantinopolitani Sirmio Constantinopolim translatas esse.* Bene quidem, quod Anastasiam Publii viduam, senatoriam mulierem Romanam, ab Anastasia Sirmiensi diversam et ipse putat; at quod Sirmiensem, ipsam seniore Anastasiam sub Valeriano passam esse existimat, cujus meminerat v Kal. Novembr. toto cælo errat. Nam et illa Romæ passa est, et prope muros Urbis sepulta, ut omnia Acta habent, nec dissentiunt Romanæ tabulæ, quas ex Græcorum Menæis conflatas liquet. Sic ergo illæ: *Ibidem sanctæ Anastasiæ senioris, etc.*, id est Romæ; nam præmittitur: *Romæ sanctæ Cyrillæ virginis, etc.* Quid ergo Romæ cum Sirmio, aut Romanæ virgini cum martyre Sirmiensi?

Incantatricem fuisse Anastasiam Sirmiensem, quod quasi Nicephoro auctore refert, indulgentum Baronio, cui Joannes Longus interpretis imposuit, nec satis Fronto Ducæus cavet, quamvis Ducæi annot. videre non potuit. Nicephori verba sunt: *Ἐπὶ δὲ τῆς ἐχομένης βασιλείας Γενναδίου τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινου ἐπιτροπεύοντος, καὶ τὰ δελφανα τῆς ἀγίας Ἀναστασίας τῆς φαρμακοῦτρως ἀπὸ Σιρμιου ἠνέχθη. καὶ ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῆς κατετέθη, ὃ ἐγγιστα τοῖς καλουμένοις Δομνίνου ἐμβόλοις ἐστὶ. Lang. : Ejusdem imperii tempore (id est Leonis), Gennadio Ecclesiam Constantinopolitanam curante, reliquiæ etiam sanctæ Anastasiæ incantatricis ex Sirmio allatæ, in martyrio ejus sunt repositæ, quod proxime ad porticum, quæ Dominini dicitur, situm est. Ubi Duc. : *Historia Anastasiæ pharmaceutriæ, ex Suida, in fine libri annexa est.* Ubi hoc ipsum displicet, quod vocem φαρμακοῦτρων Nicephori pharmaceutriam reddiderit, quæ sane communiori usu Græcorum veneficam sonat, et in malam partem sumitur; quanquam potest et in bonam sumi, ut sit quasi *medica*, et curandi vim munusque habens. Ad hæc, altera vox nova est, et quam Nicephorus sic novus auctor ex solis Menæis habuerit, cujus nobis vim aperire debuit Duc. altera pervulgata. Quod etiam de Suida dicit, non mihi in illo nec in Nicephoro occurrit. Græci itaque illud nomen Anast. tribuunt, quam se Romanam 22 Decembr. colere putant, Chrysogoni necessitudine notam, et Publii viduam, quanquam ejus se reliquias Sirmio accepisse ὁμωνυμίας errore existimant. Fueritque ædes illa primum erecta Anastasiæ, sic Romæ celebri, a Romanis novæ Romæ conditoribus, quæ postea Sirmiensis illius reliquiis ditata sit: uti Sandionysiana in agro Parisiensi basilica ditata est Innocentii III, Rom. Pontificis, liberalitate, Dionysii Atheniensis (ut ipse putavit) exuviis; vel (ut monachi venditant) Dionysii Corinthiorum episcopi, cum pridem Dionysii basilica esset, et Parisiensis. Anastasiam autem Romanam illam veneficam fuisse, omnino abhorret; quæ ipsa, epistola I ad Chrysogonum confessorum,*

vorum descriptorum in cœlis quæ constat ex spiri-
tibus iustorum perfectorum. De hac civitate, vere
gloriosa dicta sunt ⁷. Omnis enim fere divina

⁷ Hebr. xii, 23.

auctor est, a puero Christianis moribus imbutam
se esse a sanctissima matre Flavia, etsi patre ido-
lorum cultore. Petenda itaque vis vocis, unde illi
origo; nempe ex Menæis, quorum auctor sic in ea
sibi ludendum putavit. Sic itaque versibus ex more
ascriptis ante Synaxarium. Tit. : Τῷ αὐτῷ μηνί,
εἰκοστῇ δευτέρῃ, Μνήμη τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος
Ἀναστασίας τῆς φαρμακολυτρίας. Memoria sanctæ
magnæ martyris Anastasiæ pharmacolytriæ.

Ἀναστασία φάρμακον πιστοῖς μέγα,

Πᾶν φάρμακον λύουσα, καὶ κεκλυμένη.

Καύθη Ἀναστασίη πυρὶ εἰκάδι δευτέρῃ λάβρι.

Anastasia magnum fidelibus medicamentum;

Venenum omne solvens, etsi exusta fueris.

Combusta Anastasia voraci igne vicesima secunda.

Porro quod pharvacum omne, seu venenum sol-
vere dicitur, non id pharvacutrias ac veneficæ
more, sed gratia sanitatum, qua merito donata a
Deo sit ob insignem eam pietatem, quam erga con-
fessores, viri tyrannide soluta, ad miraculum usque
mulier tanta exhibuit, vere illis φάρμακον, illorum
detergens vulnera, saniein emundans, ac præstans
quidquid officiosissima charitas, illique ardor
possit suggerere. Hæc miracula, has sanitates cla-
mat totum ejus Officium, supra omnes quorum in
iisdem Menæis memoria. Libet pauca ex illis ascri-
bere. Versus similes (ad Vesperas scilicet) isti
sunt: Ὡς περικαλλέστατα τὰ σά, μάρτυς, προτερή-
ματα! ὡς εὐκλείεις οἱ ἀγῶνές σου, ὦ περιβόητος,
καὶ ὁμολογία! ὡς πολλὰ τὰ θαύματα καὶ ἄπειρα
τὰ θεῖα τεράστια, δι' ὧν δοξάζει σε εἰς αἰῶνας ὃν
ἐδόξασας ἐναθλοῦσα τοῖς σεπτοῖς σου μέλεσι!

Στέργουσα τὴν εὐκλείαν, σεμνὴ, τῶν ἀθλοῦντων,
ἵσπευσας τούτων τὸν ζῆλον μιμήσασθαι, ὕθεν ὑπήνεγ-
κας πόνου; σφοδροτάτους· καὶ θεῖα χάριτι κουφι-
ζεις πάντα πόνον, πανεύφημε! ἔκ τῶν ψυχῶν ἡμῶν
καὶ σωμάτων, τῶν τιμώντων σου τοὺς ἀγῶνας καὶ
τὰ προτερήματα.

Ἥστραφας παιδρότερον σαφῶς τοῦ ἡλίου, ἐνδοξε!
τὸν σὺν ἀγῶνα τελέσασα, καὶ ταῖς ἀκτίσι σου τῶν
πολλῶν θαυμάτων, πάντων τὰ νοήματα φωτίζεις τῶν
πιστῶς προσιόντων σου τῇ θεῖα λάρνακι, πηγαζούση
θεῖα νάματα, Ἀναστασία μάρτυς μεγαλώνυμε.

Δόξα, τῆς ἁγίας ἰδιομέλον.

Τῆς ἀναστάσεως εἰληφας τὸ δώρημα, Ἀναστασία
πανεύφημε, ἀθληφοροῦσα ἐν τῷ σταδίῳ. Δαιμόνων
γὰρ ἐξηφάνισας πληθύν, καὶ πόντῳ παρέδωκας,
ἀθλοφόρε μάρτυς ἀξιοθαύμαστε.

Quam pulcherrimæ tuæ, martyr, excellentiæ! Quam
præclara tua certamina, o celeberrima, et confessio!
Quam multa miracula infinitaque divina prodigia,
quibus te clarificat in sæcula, quem clarificasti, cer-
tamine in membris tuis persuncta!

Amans decertantium claritatem, casta matrona,
illorum zelum es imitata: unde gravissimos sustinui-
sti labores, omnemque divina gratia levas laborem, o
clarissima! nostris ex animabus et corporibus, qui
tuo certamina ac præstantes dotes colimus.

Splendidius sole palam fulsisti, o incluta! tuo
peracto certamine, plurimumque miraculorum radiis
omnium collustras mentes, qui ad divinum tuam
urnam divinos scaturientem latices, magni nominis
martyr Anastasia, fide accedunt.

Gloria sanctæ idiomelon.

Resurrectionis donum accepisti, Anastasiu laude
clarissima, victrix coronata in stadio. Dæmonum
enim cœlum profligasti et pelago mergisti, triumphan-
tix martyr, quæ digne admirationi habenda sis.

His similia iusto Canone, nec usquam reliquia-
rum mentio, nisi quod ita tertio illo versu de urna

Α γεγραμμένων πρωτοτόπων ἐκκλησίαν τὴν ἐκ πνευ-
μάτων δικαίων τετελειωμένων συνεστῶσαν. Περὶ ταύ-
της ἐν τῷς λελάληται δεδοξασμένα. Πᾶσα γὰρ μικροῦ

dicitur; quæ sit forsitan illius Anastasiæ Sirmien-
sis, cujus sint existimata miracula, posteaquam in
eam ecclesiam illata sunt illius pignora, cum et
ante, Anastasiæ Romanæ invocatione, locus mira-
culis clarus esset, nec Anastasia Sirmiensis (quam-
vis confusis utriusque rebus) illius memoriam po-
tuerit obscurare. Certe placet quod Synaxarii
auctor, pura Anastasiæ Romanæ Acta retulerit,
nec quidquam eorum quæ spectant ad Sirmiensem
addiderit. Quare libet hic referre, ex quibus Latina
ipsa emendari possint: Ἡ ἁγία καὶ γενναιοτάτη
μάρτυς Ἀναστασία ἦν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασι-
λέως ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει· Πραιτεξάτου τινός

Ἕλληνος οὔσα θυγάτηρ, μητρός δὲ Φαύστης· ὅφ' ἦς
προσαχθεῖσα Χρυσογόνῳ ἀνδρὶ θεοπνεύστῳ καὶ εὐ-
σεβεί, τὰ ἱερά γράμματα ἐκιδεύθη, τὴν δὲ εἰς Χρι-
στὸν πίστεν παρὰ τῆς μητρός ἔμαθε, καὶ συνεζεύ-
χθη ἀνδρὶ Ἕλληνι πρὸς κοινονίαν γάμου, Πουπλίῳ
ὀνόματι· καὶ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ ἀστόργως τὴν
πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν ἔφερε, νοσεῖν προφασίζομένη,
καὶ μὴ καταδεχομένη συνέρχεσθαι αὐτῷ εἰς συν-
άπειαν· μετρίαν δὲ καὶ πενιχρὰν ἐνδυομένη στολήν,
προσωμίλει ἀεὶ γυναῖξι δεομέναις, καὶ λαθραῖως
τοῖς διὰ Χριστὸν ἐναθλοῦντας ἐθεράπευεν, ἐν ταῖς
φυλακαῖς ἐν αἷς ἦσαν εἰσιούσα, καὶ τῶν μολυσμῶν
ἀπολαύουσα, καὶ ἐλαίῳ ἐπαλείφουσα, καὶ τοὺς ἰχῶ-
ρας αὐτῶν ἀπομάπτουσα, καὶ τροφὰς ἐπιτηδείας
τούτοις παρέχουσα, μιᾶς μόνης θεραπαινίδος ἐπομέ-
νης αὐτῇ. Ἐπὶ τούτοις πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ ἀνδρός
ἐφυδρίσθη, ἐπιγόντος τὰ κατ' αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ-
νος διαποντίῳ κλύδωνι γέγονεν ὑποβρύχιος, ἀδείας

αὐτῇ, λαβομένη, πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ διένειμε
τοῖς πτωχοῖς. Ἔπειτα ἀδέεστερον τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ
ἀθλοῦντας ἐθεράπευε, καὶ τελειωθέντας συνεκόμιζε
καὶ παρεδίδου τῇ ὁσίᾳ ταφῇ. Καὶ πολλοὺς πρὸς τὴν
μαρτύριον ὑπαλείψασα, καὶ διαφόροις ἡγεμόσιν ἐξ-
ετασθεῖσα, καὶ ἐν θαλάσῃ μεθ' ἑτέρων γυναικῶν
ἀπορρίψαισα, τελευταῖον πάλοις προσδεθεῖσα καὶ
πυρὶ βληθεῖσα, τὴν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδή-
σατο. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῆς σύναξις ἐν τῷ μαρτυρίῳ
αὐτῆς τῷ ὄντι πλησίον ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβό-
λοις. Sancta strenuissimæque Anastasia fuit Diocle-
tiano imperatore in urbe Roma, Prætextati cujusdam
hominis gentilis filia, matris vero Faustæ: a qua
oblata Chrysogono viro divino ac religioso, sacras
litteras edocta est: Christianam vero fidem a matre
didicit, viroque gentili Publio nomine in nuptiarum
societatem juncta est. Quodque ille infidelis erat, non
libens cum illo consuetudinem habebat, ac commi-
sceri cum eo respuebat; modestaque et paupercula
induta stola, cum egenis mulieribus semper versaba-
tur, atque eos qui propter Christum certabant, pro-
pense fovebat, ingressa in carceres, ubi detinebantur,
lavansque eorum sordes et oleo inungens, illorumque
saniein extergens, ac cibos convenientes præbens, una
duntaxat ancilla comite. Inter hæc, primum a viro
suo, ubi res ejus rescivisset, graves injurias passa
est. Quod vero ille maris fluctu absorptus est, nacta
licentiam Anastasia, sua omnia distribuit pauperi-
bus, imque liberius Christi confessores fovebat, et
qui consummati essent, efferebat ac justæ sepulturæ
tradebat. Cumque multos ad martyrium animasset,
atque a diversis præsidibus examinata, in mare cum
aliis mulieribus projecta fuisset, ad extremum palis
alligata et in ignem conjecta, martyrii coronam sus-
cepit. Agitur ejus collecta in ejus martyrio, quod est
prope in Domini porticu. Pater Goar in Theoph.
ἐπίθιλι Δομνίνου. Ad Domnici porticum, quod mendo
non caret. Quod rostra verbi Gentianus Helvetus
in Marciani Actis, non ex usu est illius et sequacis

φάναι θεία Γραφή, καθάπερ τινὰ σκοπὸν ἀκριβῆ A ταύτην τῷ λόγῳ προτιθεῖσα, πῆ μὲν ἀσυμφανῶς καὶ συμβολικῶς, πῆ δὲ ἐναργῶς καὶ λαμπροφανῶς, τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆσδε τῆς πόλεως ὕμνει, καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀποκεκρυμμένην αὐτῆς διηγείται δόξαν.

Εἰ μὲν οὖν τοσαύτη τις καὶ ἡμῖν λόγου χάρις καὶ πνεύματος δύναμις ὑπῆν, ὥστε κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους καὶ ἡμᾶς πρὸς τοσοῦτον ὑποθέσεως ὕψος ἀποχρώντως ἔχειν ἀτενίσαι, εὐλογώτατον ἂν ἴσως ἦν καὶ λυσιτελέστατον ἀπάντων, τὸ τοῦ νοῦς ὄμμα πρὸς μόνην ἐκείνην τὴν ὑπερφυστάτην ἐπερυσσάμενους αἰγλήν, πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ λόγου κατευθῆναι. Ἐπεὶ δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ταυτησί τῆς δόξης ἀπολείπεσθαι, ὅσῳ καὶ τὸν ὁρῶμενον τοῦτον ἥλιον ὄλον ὀφθαλμῷ δύνασθαι περιλαβεῖν· τὸν μὲν καθόλου B τῆς ἐπουρανίου πόλεως ἔπαινον, ὡς ἀνέφικτον, τὸ γὰρ παρὸν παρῶμεν, καὶ εὐλαβηθῶμεν ἐκ προσώπου αὐτῆς· ἐν δὲ μέρος αὐτῆς τὸ κάλλιστον καὶ τερπνότατον, φημί δὴ τὴν ὑπέρλαμπρον Ἀναστασίαν, κατὰ νοῦν λαβόντες, καὶ τῆς γενναιοτάτης μακαρίσαντες ὑπομονῆς καὶ μαρτυρίας· καὶ δεδοξασμένα περὶ αὐτῆς λειλαληχότες, περὶ τῆς οὐρανίου πόλεως ἐκείνης εἰρηκότες ἂν εἴημεν, τῷ πᾶσαν ὡς ἐν ἀκτιδιώτῳ ταύτῃ κατόπτρῳ θεωρεῖσθαι, καὶ αὐτὴν ἕντως πόλιν Θεοῦ καθεστηκέναι.

Διττὰς δὲ ἡμῖν Ἀναστασίας (71) οἶδεν ὁ λόγος· περιφανεῖς μὲν, καὶ ἐκ περιφανῶν κατὰ σάρκα τυχευούσας· περιφανεστέρας δὲ πολλῶ μᾶλλον κατὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν· καὶ ἄμφω μὲν ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ὠρμημένας· ἄμφω δὲ ταύτην, τῆς C ἀκαταλύτου τῶν ἁγίων πόλεως ἀντικαταλλαξάσας· ἀλλ' ἡ μὲν ἀνδρὶ πρότερον οὐκ εὐσεβεῖ, πρὸς βραχὺν ἀφθόρως συζυγεῖσα χρόνον· εἶτα θανάτῳ τῆς αὐτοῦ κακοτρόπου γνώμης ἐλευθερώθεισα, ἐν χηρείᾳ σώφρονι, καὶ πάτῃ δικαιοσύνη καὶ ὁσιότητι ζῶσα διετέλει. Ἡ δὲ παιδιόθεν ἀποδεδομένη παρθενῶνι, καὶ ψυχὴν ἅμα σώματι καθιερούμενη τῷ Κυρίῳ, ἀμίαντον ἀχρι τέλους αὐτῷ τὴν ἱεράν παρθενίαν διετήρη-

atatis. Locum hunc P. Goar, ante allatum Sirmio corpus sanctæ Anastasiæ vocatum fuisse ait Ἀναστάσιως, quod Gregor. in eo sacra fidei dogmata in Arianos exponens, veram doctrinam e veterno excitaverit; vel quod ibi mulier prægnans ex alta porticu in terram lapsa et contrita, vitam receperit. Novi hæc etiam ab aliis dicta, sed nulla firma veritate. D Ante enim Gregorium Ἀναστασία erat, nec aliter ipse, aut alii antiquiores ecclesiam illam, seu martyrium vocant, quod hinc tamen, auctore eodem Gregorio, quasi omen et oraculum habuerit suscitandæ in eo fidei; idemque dicatur, suscitandæ illius mulieris, si vera sit illa historia, quam non moror. Certe differunt hæc toto cælo, mirorque sic confundi: ut et quod doctus Billius elegansque interpr. istud Greg. ἐν τῷ συντακτικῷ, Χαίροις, Ἀναστασία μοι τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμε. Vale, Anastasia, nomen a pietate habens, exponit, templum resurrectionis, sive magis ex Nicetæ Comment. ita perstringit: Hoc templum Constantinopoli construxit Gregorius, eique Anastasiæ, id est Resurrectionis, nomen indidit. Falsa omnia. Invenit Gregorius ædiculam illam Anastasiæ ab Arianis spre- tam, cœpitque in ea orthodoxos congregare: nec nomen ei indidit, sed quod erat, Ἀναστασία, nomen

A Scriptura, velut certum quemdam scopum ac argumentum sibi eam orationis proponens, modo obscure et symbolice, modo autem clare ac splendide, hujusce civitatis laudat magnificentiam, ejusque in cælis occultam enarrat gloriam.

Siquidem igitur nobis etiam tanta esset sermo- nis gratia ac spiritus vis, ut nos quoque laud secus ac sacri theologi, ad tantam argumenti celsitatem, quantum satis sit, possemus intendere, rationabilissimum forsitan esset omniumque utilissimum in solo illo supra quam eximio fulgore fixo mentis oculo, in eundem ipsum orationis fluxu dirigere. Quandoquidem autem tantum ab ejus claritate deficiamus, quantum abest ut et solem hunc aspectabilem totum oculo comprehendere possimus; cœlestis illius civitatis laudem universim, ut quam assequi non liceat, impræsentiarum quidem omittamus, ac revereamur a facie ejus; unam vero illius partem pulcherrimam ac lepidissimam (eximie scilicet splendidam Anastasiam) animo assumentes, fortissimæque patientiæ ac martyrii virtute beatam prædicantes, omnis illius cœlestis civitatis laudes videamur prosecuti esse, quod tota hæc velut in purissimo speculo mea inspiciatur, ipsaque vere civitas Dei existat.

Duas porro novimus Anastasias, ambas illustres, atque ad carnem quod attinet, illustri stemmate satas, confessione autem, quæ est in Christo, longe illustriores; ortasque ambas seniore Roma, ac quæ ambæ, immortalis sanctorum civitate hanc commutarint. Verum altera quidem ad breve tempus viro improbo incorrupte copulata, tumque mortis incursu ab ejus maligna mente liberata, castæ viduitatis studiis, omnique justitia et sanctitate instituta vita, perseveravit. Altera vero, a puero virginum cœtui addicta, animoque simul ac corpore Christo consecrata, impollutam in finem usque virginitatem illi conservavit. Ac quidem illa, a majoribus

reliquit; quod nusquam Resurrectio, id est Ἀναστάσις (id enim celebre duntaxat Jerosolymis martyrium a Constantino in loco Resurrectionis ac Dominico sepulcro ædificatum), sed Ἀναστασία seu Anastasiæ martyrium et ecclesia ac ædes, trito illo Græcorum usu, quo templa vocant eodem ipso nomine illorum, quibus illa dicata sunt. Hæcque hactenus de Anastasia vere φαρμακολυτρῖς, quasi quæ omne dæmonum maleficium solvat, omnemque languorem et morbum depellat, singularissimo illo sanitatum dono, quo aucta a Deo est, ejus præmio charitatis et fidei, qua sic confessoribus ministravit, non quæ veneficæ unquam nomine laboraverit, ut inficete Langus somniavit; ipseque heterodoxus nostratium simplicioribus imposuit; non sic Genebr. archiepiscopo Aquensi viro erudito, qui verum vocis sensum agnovit, et in Græcorum Fastis, seu eorum Calendario, ut vocant, expressit.

(71) Διττὰς δὲ ἡμῖν Ἀναστασίας. Sic Acta Metaphrastæa quæ hinc ducunt exordium: tres tamen, haud infelici conjectura, invenisse mihi visus sum, aliquamque Sirmiense a duabus Romanis hic recensitis, ut recens Fr. Maria Florent. in Martyr. Lucensi.

acceptam omnem substantiam (quæ saue perampla erat) necessitatibus sanctorum communicans, impensaque martyribus amoris vi illis quodammodo conglutinata, eorumque pretiosis linteis saniem extergens, vulneraque infundens ac exosculans; atque adhuc viventes, verbis fortibus roborans et ad immarcescibiles coronas egregie animans, defunctisque sanctissime justa persolvens, sic seipsam præclarum illis munus sepulcrum postea præbuit, per ignem holocausto oblata, ac in odorem suavitatis Deo computata, virgo autem, parentum affiniumque, prædiorum ac pecuniarum ab ipso jam ætatis tertio anno reflecta facultate atque copia, religiosæque cuidam domui ad vicesimum usque annum ex animo assidua; necnon sacræ sophiæ (hoc enim illi nomen sub cujus magisterio ac disciplina agebat), seu potius ipsius vere Dei sapientiæ opera; Patri adoptata, per multa graviaque pro Christo tormenta et lanienas, abrupto qui in carne est incolatu, ad desideratissima Dei tabernacula commigravit.

Hæc igitur magni illustrisque nominis Anastasia, splritale intemperatumque convivium hodie convocans, velutque opimarum dapum varietatem sacra sua certamina victoriasque apponens, atque illis castissimos amatores suos accipiens, immensa eos adimplet lætitia, divinæque consortes exultationis facit. Hæc nostrum et animum et sermonem ad illius passionum exsuperantiam fatiscientes excitans; animum quidem fide roborat; sermonem vero ad illius enarranda mirabilia erigit.

Primum quidem illud omnes rogo; ne quis scilicet comparando naturæ imbecillitatem cum immensa tormentorum vi, moleste animo habeat ac dubitationis cogitationes assumat; tanquam fieri non possit, ut vel robustissimum viri corpus, nedum muliebre ac juvenili valde ætate, tandiu tantis sicque violentis cruciatibus ac tormentis obniti poterit. Non enim corporis robore, sed spiritus; nec firmitate naturæ, sed fidei fortitudine, victoriæ compotes martyres exstiterunt. Ipse enim inaspectabili ratione certaminis præses illis spiritu præsens, qui illo defunguntur, illorumque membris tanquam propriis utens, pro se laborantibus firmitatem animi præstat ac audaciam. Ipsumque adeo pariter decertans corpusculum, modo quidem intactum omnino tormentis facit; modo autem ubi tantisper pati permiserit, quam cito illud curat, integrumque ac sanum reddit; donec tandem faustum exitum sinemque certantibus conferre ei placuerit. Id vero præstat, tum ut sibi gloriam, iisque qui tormentis excruciantur, sanctimoniam conciliet, tum ut et vulgo salutem afferat. Salutem, inquam, quæ ex fide est, nedum illis qui tunc temporis certaminum spectatores fuerint, sed et futuris generationibus provideat.

(72) Καλὸν ἐντάφιον. Sumptum est Gregorii Machabæicis, ubi ita Bill.: *Pulchri cujusdam funebris loco seipsam liberis obtulit, mater scilicet; ipsa*

σεν. Καὶ ἡ μὲν, ἔλην αὐτῆς τὴν γονικὴν περιουσίαν (πολλὴ δέ τις ἦν) ταῖς τῶν ἀγίων χρεῖαις κοινωνοῦσα, καὶ στοργῇ φιλομάρτυρι τούτοις τρόπον τινὰ συμφυομένη· καὶ τοὺς ἰχῶρας αὐτῶν ὀθόνας ἐντίμοις καταμάσσουσα, καὶ τὰ τραύματα καταντοῦσα καὶ καταφιλοῦσα· καὶ ζῶντας μὲν ἔτι, λόγοις στεβροῖς ἐπιβρωννύουσα, καὶ πρὸς τοὺς ἀμαράντους παραθαβρύνουσα στεφάνους· ἀποιχομένοις δὲ πανοσίως τὴν ὀσίαν ἐπιβάλλουσα, οὕτως ἑαυτὴν καλὸν ἐντάφιον (72) τούτοις ὑστερον παρέσχετο, διὰ πυρὸς ὀλοκαυτωθεῖσα, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας λογιθεῖσα τῷ Θεῷ. Ἡ παρθένος δὲ, γονέων καὶ συγγενῶν, κτημάτων καὶ χρημάτων ἐκ τριετοῦς τῆς ἡλικίας χρόνου τοὺς περιουσιασμοὺς λιποῦσα, καὶ σεμνεῖω τινὲ γνησίως ἄχρι τοῦ εἰκοσθετοῦς προσκαρτερήσασα· καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς Σοφίας (οὕτω γὰρ ἡ διδάσκαλος ὠνόμαστο), μᾶλλον δὲ διὰ τῆς ὄντως Θεοῦ σοφίας υἰοθετηθεῖσα τῷ Πατρὶ, οὕτω διὰ πολλῶν καὶ δεινῶν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ βασάνων καὶ τομῶν, τῆς ἐν σαρκὶ μὲν ἐβράβη παροικίας, πρὸς τὰ ἀγαπητὰ δὲ Θεοῦ σκηνώματα μετέστη.

Αὕτη τοίνυν ἡ μεγαλάνυμος, ἡ περιώνυμος Ἀναστασία, ἡ πνευματικὴν καὶ ἀκήρατον ἐστιατορίαν σήμερον συγκαλουμένη, καὶ οἷα δὴ πολυτελῶν ἐδεσμάτων ποικιλίαν, τοὺς ἱεροὺς ἄθλους προτιθεῖσα, καὶ τούτοις τοὺς πανάγνους ταύτης ἐραστὰς δεξιουμένη, μυρίας ἀναπιμπλᾷ τῆς εὐφροσύνης, καὶ ἀγαλλιάσεως θείας μετόχους ἀποδείκνυσιν. Αὕτη καὶ νοῦν τὸν ἡμέτερον, καὶ λόγον πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῶν αὐτῆς παθημάτων ἐκλυόμενον διεπτῶσα, βώννυσι μὲν ἐν πίστει τὸν νοῦν· πρὸς ἐξήγησιν δὲ τῶν αὐτῆς θαυμασίων τὸν λόγον ἐξεγείρει.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο πάντας ἀξιῶ, μηδένα τὸ σαθρὸν τῆς φύσεως πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῶν κολάσεων παρατιθέμενον, ἀποκναίσθαι τὸν νοῦν, καὶ διψυχίας κάμνειν· λογισμοῖς, ὡς ἀμήχανον ὄν καὶ γεννικώτατον ἀνδρὸς σῶμα, μὴ ὅτι γε ὁ ἦν καὶ κομιθῆ νεαρὸν, πρὸς τηλικαύτην στρεβλωτηρίων βίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀντισχεῖν· οὐ γὰρ ἰσχύει σῶματος, ἀλλὰ πνεύματος· οὐδὲ φύσεως στεβρότητι, πίστει δὲ κραταιότητι μετὰ μαρτύρων ἡ νίκη καθορᾶται. Αὐτὸς γὰρ ἀοράτως ὁ ἀθλοθέτης μετὰ τῶν ἀθλούντων γινόμενος τῷ πνεύματι, καὶ τοῖς αὐτῶν μέλεσιν ὡς οἰκείοις κεχρημένος, σταθερὰν τε καὶ μεγαλότολμον τὴν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ πονουμένων ἐργάζεται ψυχὴν. Καὶ τὸ συναθλοῦν δὲ σωματίον, ποτὲ μὲν ἀπρόστον πάντη ταῖς τιμωραῖς ἀποδείκνυσι· ποτὲ δὲ μικρὰ πάσχειν ἐνδοῦς, ὡς τάχιστα τοῦτο θεραπεύει τε καὶ καταρτίζει, μέχρις οὗ δεξιὸν πέρας τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐπιβαλεῖν ἐκεῖνος δοκιμάσειεν. Τὸ δὲ ποιεῖ, ὁμοῦ μὲν ἑαυτῷ δόξαν, καὶ τοῖς αἰχιζομένοις ἀγιασμὸν περιποιούμενος· ὁμοῦ δὲ καὶ σωτηρίαν πολλοῖς· σωτηρίαν δὲ, τὴν ἐκ πίστεως, οὐ τοῖς τότε μόνον τοὺς ἀγῶνας ὀρῶσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐπιούσαις προμηθεύμενος γενεαῖς.

prægressos liberos martyrii palæstra secuta. Sunt hæc de Anastasia vidua accurata ac pura, ipsa eadem quæ in Menæis et in Actis Metaphr.

Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχειν καλῶς ἐκεί- A
ληπται, φέρε δὴ καὶ ἡμεῖς, κυβερνήτην μὲν ἐπικαλε-
σάμενοι τὸν ἀγωνοθέτην Χριστόν· ἐν ῥῆματι δὲ πνεύματι
τῷ Παρακλήτῳ κεκρημένοι, τῷ πελάγει δὴ τούτῳ,
τῶν τῆς μεγάλης Ἀναστασίας ἄθλων τὸν λόγον ἐπι-
αφῶμεν· τοῦτό γε δι' εὐχῆς ἔχοντες μόνον, ὥστε κατε-
υθυνθῆναι μὲν ἡμῖν τὸ σκάφος τοῦ νοῦ πρὸς τὸν
τῆς ἀληθείας ἀκινδύνως ὄρμον· τὴν παντοδαπὴν δὲ
τῶν ἀγωγίμων, εἴτ' οὖν ἐπαίνων φόρτον, οἷα δὴ κεχα-
ρισμένα δῶρα καὶ φίλα, τῇ παρθενομάρτυρι προσ-
ενεγκεῖν.

Ἄλλοις μὲν οὖν πατρίδα τὴν βασιλίδα καὶ μεγα-
λόπολιν αὐχοῦσι Ῥώμην, καὶ γένους δὲ τῶν παρ'
αὐτοῖς λαχοῦσι λαμπροῦ, ἔξεστιν ἴσως μεγαλοφρονεῖν,
καὶ τι πλεον τῶν ἀγενεστέρων ἔχειν δοκεῖν· οἷς οὐδὲν B
οἴκοθεν ἔχουσιν εἰς εὐδοκίμησιν, ἐντεῦθεν εὐκλεία
τις προσγίνεσθαι νομίζεται· τῇ δὲ οὐδὲν οἶμαι μέγα
Ῥώμης πεφυκέναι βλαστόν. Οὐδὲν αὐτῇ τὸ ἐπίσημον,
εἰ γενεᾶς οὔσα τυγχάνοι περιφανοῦς· τούναντιον μὲν
οὖν, μέγα τῇ πόλει Ῥωμαίων, τὸ πολίτην αὐχεῖν
Ἀναστασίαν. Ἐπίσημοι δὲ δι' αὐτήν, οὐχ οἱ κατὰ
σῶμα συγγενεῖς μόνον, πολλῶν δὲ πλεον οἱ διὰ πίστεως
αὐτῇ προσοικειούμενοι. Πῶς οὖν πατρίδος ἢ γένους
σεμνότητι σεμνύνεσθαι νομίζειν εἰκόσ, τὴν ἀπάσας
τῶν πιστῶν γενεᾶς δι' ὑπερβολὴν ἀγιότητος ἐξευγενί-
ζουσιν; Οὐδεὶς ἔπαινος μάρτυσιν· οὐδὲ καθόλου τοῖς
ἀνωθεν γεγεννημένοις, καὶ πρὸς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα
μεταθεμένοις, ἢ τῶν κάτω λαμπρότης συγγενῶν.
Ὅθεν καὶ ἡμεῖς τὰ κάτω παραλιπόντες, ἐκ τῶν C
οικείων ἀνδραγαθημάτων τῇ μάρτυρι τοὺς τῶν ἐπαί-
νων ἀναδησώμεθα στεφάνους.

Ἡ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς βίωσις, εἴτ' οὖν ἀνα-
στροφή, καλὴ τε καὶ δεξιὰ· καὶ οἷαν εἰκόσ ἀνατε-
θρῖφθαι, τὴν πρὸς τηλικαύτην ταμειουμένην μαρτυ-
ρίαν. Ἐγκράτειαν μὲν γὰρ ἢ πανάμωμος, οὐχ ὕπνου
μόνον, οὐδὲ βρωμάτων καὶ πομάτων, ἀλλὰ καὶ θυμοῦ
παντός καὶ ἐπιθυμίας ἀλόγου κατορθοῦσα· καὶ γλῶσ-
σαν χαλινοῦσα, καὶ πᾶσαν αἰσθησιν, καὶ πᾶσαν
ψυχῆς κίνησιν παιδαγωγοῦσα καὶ κατακοσμοῦσα·
ἀενάῃ δὲ προσευχῇ καὶ μελέτῃ τῶν ἱερῶν σχολά-
ζουσα Γραφῶν, νεκροὶ μὲν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς,
ζωοποιεῖται δὲ πνεύματι· τούτοις δὲ τῆς ἀρετῆς τοῖς
ὄπλοις κατοχυρωθεῖσα· μᾶλλον δὲ Χριστὸν ὄλον διὰ D
τῶν ἀρετῶν, ὡς θώρακα δικαιοσύνης, ὡς περικεφα-
λαίαν σωτηρίου, ὡς μάχαιραν δίστομον καθοπι-
σθεῖσα· ἐπειδὴ πρὸς τελειότεραν ἤκεν ἡλικίαν, πρὸς
ἰσχυροτέραν πάλιν τοῦ δράκοντος, τοῦ θάλασσαν
μὲν, ὡσπερ ἐξάλειπτον, κατὰ τὸν Ἰώθ, ἡγησαμένου·
εἰς περίπατον δὲ τὴν ἄβυσσον λογισαμένου· τοῦ σί-
δηρον μὲν, ἄχυρα· χαλκὸν δὲ, ὡς ξύλον σαθρὸν νο-
μίζοντος. Κατὰ τοῦτου νεανίης ἀπαλή καὶ ἀπειρήγα-
μος, σφόδρα κατευμεγεθεῖν νεανιεύεται. Ὁ δὲ, ταῖς
ἀπὸ τῶν λογισμῶν ἐκ νεότητος ἀκρίσιν ἐναλλόμενος,
καὶ ποικίλως ταῖς ἐπαναστάσεσι διὰ τῶν παθῶν ἐρ-
βαγείς· ἐπεὶ μὴ οἶός τε γέγονεν τῆς κόρης καταστρα-

Quandoquidem igitur hæc se recte habere visum
est, age jam nos quoque certaminis præside Chri-
sto gubernatore invocato, secundoque Spiritu
atque afflatu Paracleto usi, huic magnæ Anasta-
siae certaminum pelago sermonem immittamus,
unum hoc duntaxat in votis habentes, ut mentis
nostræ scapha ad veritatis portum tuto dirigatur, et
ut omnis generis mercium (laudum scilicet) vectu-
ram (quippe grata munera placitaque) virgini at-
que martyri offeramus.

Reliquis quidem, qui urbem augustam magnani-
que Romam patriam gloriantur, quique claro
Romæ genere nati sint, liceat forsitan altum sapere,
atque majus aliquid præ ignobili vulgo videri na-
ctos esse : quibus nimirum cum a se nihil virtutis
ad claritatem habeant, aliqua inde claritas videat-
ur accedere; Anastasiæ vero, nihil magnum exi-
stimo Romæ germen fuisse. Nihil illi illustre, quod
illustri claraque orta progenie; secus vero magna
hæc Romanæ civitatis præstantia, Anastasia glo-
riari cive. Clari vero ejus gratia, nedum corporis
illi affinitate conjuncti, sed et longe magis, fidei
merito cultuque ei necessarii. Quoniam igitur
modo, patriæ sive generis claritate honestari jure
putanda sit, quæ sanctitatis excellentia cunctas
præclare generationes nobilitet? Nullam martyri-
bus laudem, nec prorsus illis quorum e cœlis
nativitas est, ac qui suum municipatum in cœlum
transtulerunt, terrenorum claritas cognatorum
conferre censenda est. Quamobrem ipsi quoque
illis omissis quæ terrena sunt, ex propriis facino-
ribus laudum coronas martyri contexamus.

Vitæ igitur a principio ratio, sive conversatio,
proba atque ingenua fuit; quali nimirum educari
conveniebat, quæ ad tantum martyrii certamen
servaretur. Continentiam enim prorsus immacu-
lata, nedum a somno, ciboque et potu tantum, sed
et ad omni ira adversaque rationi cupiditate im-
plens, linguamque frenans, omnemque sensum,
atque animi motum omnem castigans perornansque,
jugi denique orationi sacrarumque Scripturarum
meditationi vacans, membra quæ sunt super ter-
ram mortificat⁸⁷, vivificaturque spiritu : atque
bisce virtutis armis communita : seu potius totum
Christum virtutum cultu, velut lorica[m] justitiæ⁸⁸,
velut salutaris galeam, velut gladium ancipitem,
arma nacta; ubi jam ad perfectiorem ætatem per-
venerat, ad fortiorem draconis luctum (ejus sci-
licet, qui auctore Jobo, mare reputat ut vas
unguentarium⁸⁹, abyssumque habet in deambula-
torium; atque ferrum paleas æstimat, æsque tan-
quam fragile lignum) adversus hunc tenera innu-
ptaque puella vires experiri fortiterque conniti
audet. Ille porro cogitationum a juventute aculeis
irruens, varietate perturbationum insurgentibus
motibus pulsans et congregiens, quod puellam ex-

⁸⁷ Coloss. iii, 5. ⁸⁸ Ephes. vi, 11. ⁸⁹ Job xli, 18.

pugnare nequiverat (quinimo, hacce pugna linguam ei ad divina verba expeditionem contentioremque reddiderat, adversusque insanum simulacrorum cultum, etsi invitus, vehementius incitaverat) insania furit, uritur, rabie impletur, atque, ut ait Scriptura, *Ex ore ejus egrediebantur lampades accensae, et projiciebantur areae ignis* 90.

Deus sane in altissimis, hujus certaminis inspector, atque praemiorum victrici distributor, silens consistebat: omnes vero angeli, atque caelorum omnes potestates, spectaculi aviditate prospicientes (vere enim merito aspectabile coactum illud theatrum erat) vix non anxiae virginis causa erant, ne quid sinistri malique circa illam contingeret. Ac nec homines ab eo spectaculo aberant. Omnis enim maxima Roma: jam vero etiam indigenae extraneique in ea versantes Christiani Graecique, ad sceleratum illud tribunal, inque illo praesidentem, confluebant. Nempe Probus hic erat, universarum rerum praeses et iudex. Horrendus quidam ac sollicitus pavor timorque omnes invaserat, Graecos quidem, ne forte puella praetoris spretis terroribus deosque despiciata, mori potius quam Christum abnegare eligeret: ut inde certo argumento falsam esse illorum superstitionem liqueret. Ipsis vero etiam Christianis animus clam formidine anxius erat, pectusque occulte constrepebat ac collidebatur, nequando virgo blanditiis emollita, aut tormentorum vi fatigata, fractaque illi constantia, aliquid indignum Christo, illorumque spe moliretur.

Exiit itaque astutissimus ille ad palaestram draco; quin potius sibilans adversus castam columbam serpit. Grave enim illi se deplorandum, quod omne sublime videns, Regemque se esse glorians omnium versantium in aquis; nullique se similem dignatus existentium sub sole 91; nuda puella, sexumque fragilem (ut existimabat, circumdata, non amplius haberet. Ingreditur itaque ignote in theatrum draconis obtutu, leonisque adversus virginem fremitu; invisibili quidem apparatu daemonum stipantibus cuneis; visibili vero, mortaliumpiissimis confertus.

Confestim itaque delata ad Probi tribunali Anastasia, oblataque accusatio in haec fere verba: *Puellam quamdam procul in angulo quodam contumeliosam cum paucis quibusdam sedentem, diis omnibus acerbe maledicere, sed et in ipsum Probum verborum procucia injuriam esse; evertendumque imperatorem (Diocletianum nimirum universorum tunc imperium moderantem) evertendos et praesides clare vaticinantem; ac Christum quemdam Regem existere, ac fore ut is brevi imperium in Christianos transferat, asserere. His itaque Probus auditis, effrenique statim*

τηγήσαι· μάλλον μὲν οὖν, πρὸς θεολογίαν αὐτῆ τοῦ τοῖς τὴν γλῶσσαν εὐτονωτέραν ἀπορήνας; καὶ κατὰ τῆς εἰδωλομανίας σφοδρότερον, καὶ μὴ βουλόμενος, ἠρέθισεν, ἐκμαίγεται, καίεται, τῇ λύσσει καταπίμπραται. Καὶ, ὃ φησὶν ἡ Γραφή, Ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξεπορεύοντο λαμπάδες καιόμεναι, καὶ διεβρίπτοῦντο ἐσχάροι πυρός.

Θεὸς μὲν οὖν ἐν ὑψίστοις, τῆς ἀγωνίας ταύτης καθήμενος ἔφορος, καὶ τῶν ἐπάθλων τῆ νικηφόρῳ καθίστατο βραβεύς. Ἄγγελοι δὲ πάντες, καὶ πᾶσαι τῶν οὐρανίων δυνάμεις, ἐπικεκῦφται τῷ θεάματι· θέατρον γὰρ ὄντως ἀξιοθέατον συνεκροτεῖτο· μικροῦ δεῖν ἡγωνίων ὑπὲρ τῆς παρθένου, μὴ τι τῶν ἀπυκτῶν περὶ αὐτὴν συμβαίη. Ἄλλ' οὐδ' ἀνθρώποι τῆς θεωρίας ἐκείνης ἀπελείποντο· πᾶσα δὲ ἡ μέγιστη Ῥώμη· ἤδη δὲ καὶ τῶν ἐπιχωρίων καὶ ξένων οἱ ἐπιδημοῦντες Χριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες, πρὸς τὸ παράνομον ἐκεῖνο βῆμα, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ προκαθήμενον, συνέβρεον. Πρόδος δὲ οὗτος ἦν, τῶν δίων πραγμάτων ἡγεμῶν καὶ δικαστῆς. Φρικτὴ δὲ τις ἅπαντας εἶχεν ἀγωνία καὶ δέος· Ἕλληνας μὲν, μήπως ἡ νεανίς τοῦ δικαστικοῦ φόβου κατολιγώρησασα, καὶ τοὺς θεοὺς ἐξουδενώσασα, θανεῖν μάλλον ἢ ἐξομώσασθαι βουληθεῖη τὸν Χριστόν· ὡς ἐντεῦθεν ἀπατηλῆς αὐτοῖς τῆς θρησκείας ἀπελεγχομένης· Χριστιανοῖς δὲ καὶ αὐτοῖς ἡ ψυχὴ λαθριδίως ἡγωνία, καὶ ἡ καρδία κρυφίως συνεπαταγέτο, μήπως καταμαλακισθεῖσα πρὸς τὰς κολακείας ἢ παρθένου, ἢ πρὸς τὰς αἰτίας ἀπηγορευκυῖα, ἀνάξιόν τι Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτῶν ἐλπίδος καταπράξαιτο.

Ἀποδύεται τοίνυν ὁ παμμήχανος ἐκεῖνος πρὸς τὸ σκάμμα δράκων· μάλλον δὲ προσερπύζει συρίζων κατὰ τῆς ἀγνῆς περιστερᾶς. Δεινὸν γὰρ εἶναι καὶ σχέτλιον, εἰ πᾶν ὑψηλὸν ὄρων, βασιλεὺς δὲ πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι αὐχῶν· οὐδενὶ δὲ τῶν ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἐμπερὲς καταξίων, μὴ πλέον ἔχοι κόρης γυμνῆς, καὶ σαθρὰν περικειμένης φύσιν, ὡς ὑπελάμβανεν. Εἴσεισι τοίνυν ἀγνώστως εἰς τὸ θέατρον δρακοντῶδες ὄρων, καὶ λεόντειον βρέμων κατὰ τῆς παρθένου· καὶ ἀοράτως μὲν ταῖς δαιμονίαις δορυφορούμενος στρατιαῖς, ὀρωμένως δὲ τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἀσεβιστάτοις συκροτούμενος.

Παραχρῆμα τοίνυν ἀνάγεται φάσις τῷ Πρόδῳ κατὰ τῆς Ἀναστασίας. Ἀνάγεται δὲ, Ὡς κόρη τις ὑβρίστρια Χριστιανῆ, ἐν ἐσχατιᾷ τινὶ σὺν ὀλίγαις ἄλλαις καθημένη, θεοῖς τε πᾶσι διαλοιδορεῖται πικρῶς· ἐνυβρίζει δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πρόδον· καὶ καταστροφῆν μὲν τοῦ βασιλέως (Διοκλητηαχός δὲ τότε τῶν δίων διέπει τὴν ἀρχὴν), καταστροφῆν δὲ ἡγεμόνων λαμπρῶς καταμαντεύεται· καὶ Χριστὸν μὲν τινα βασιλέα καθιστάται· εἰς Χριστιανοὺς δὲ (73) τοῦτον μεταθήσειν μικρὸν ὄσον τὴν βασιλείαν διαβεβαιού-

90 Job. xli, 10. 91 Isa. xiv, 14.

(73) Εἰς Χριστιανοὺς δέ. Hæc sic pressa, de vaticinio transferendi μικρὸν ὄσον, quam cito, imperium in Christianos, gravia sunt, ut suadeant Diocletianea tempora, ipsa jam provectora: ut senioris

juniorisque Anastasiæ distinctio illorum forte solimmodo sit, qui Anastasiam virginem accessunt ad Valeriani tempora.

ται. Ταῦτ' οὖν ἀκηκόατα Πρόβον, ἀσχέτω μὲν ἀλῶ-
ναι παραυτίκα θυμῷ· πικρῷ δὲ προστάγματι τὴν
κόρην εὐθὺς ἄγεσθαι καλεῦσαι.

Αὐτίκα τοίνυν τὴν παρθενικὴν ἐστίαν, οἷς ἐπιτέ-
τραπτο, κατειληφότες, πέλυξί τε καὶ λαξευτηρίοις
τὰς θύρας καταβράξαντες τε καὶ ἐπεισπεσόντες·
ἐπειδὴ μόνην ἐξεκαλοῦντο τὴν Ἀναστασίαν· τὴν
λερὰν Σοφίαν τούτους παραιτεῖσθαι μικρὸν ἐπι-
σχέιν, καὶ τὴν ζητουμένην εὐθέως παρασχέιν. Κατα-
λαβομένην δὲ τῆς παιδός, καὶ ἐν ἀποκρύφῳ κατ-
έναντι τοῦ θυσιαστηρίου σταδῶν, τοιοῖσδε πρὸς αὐ-
τὴν ῥήμασι κεχρῆσθαι·

Ἐγὼ μὲν, ὦ θυγατέρων ἐμοὶ καλλίστη καὶ πο-
θεινοτάτη, τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, καὶ τῆς κατὰ
Χριστὸν ἀγωγῆς τὴν ἐπιμέλειαν, ὡς οἶα τε ἦν, B
εἰς σὴν ἐπεδειξάμην χάριν. Λοιπὸν εἰς μέτρον
ἡλικίας τοῦ πληρώματος καταστήσασα Χριστοῦ,
ἀπιθι μετὰ χαρᾶς πρὸς αὐτόν. Ἀὐτῷ νυμφεύομαι
σε μυστικώτερον σήμερον καὶ τελειότερον, τὴν
ἐκ βρέφους αὐτῷ καθηρμοσμένην. Αὐτῷ σε νῦν
παραδίδωμι φιλοτιμότερον. Πρὸς τὸν οὐράνιον
τούτῳ συναγάβαιε νυμφῶνα.

Ἴδοῦ, ὦ φίλτατον ἐμοὶ τέκνον, ὁ νυμφίος πάρ-
εστιν ἀρρήτως καλῶν. Ὁ νυμφὼν εὐτρεπῆς· ὁ κα-
λῶν ἀψευδής. Νῦν ἡ βασιλὶς καὶ κυρία καὶ θεογεν-
νήτρια, νεητῶς προπορευθεῖσα, πρὸς τὸν ἀνω γὰρ
συνεισάξει σε τοῦ βασιλέως. Νῦν ἀπόστολοι καὶ
μάρτυρες, πρὸς τὸ τοῦ μαρτυρίου στάδιον ἀπο-
δυομένην καθορῶντες, ὑπὲρ σοῦ τὸν Κύριον ἐκλι-
παροῦσιν, καὶ ἐπὶ τῇ σῇ σταθερότητι προσδο-
κῶσιν ἀγαλλιασθῆναι. Νῦν ἄγγελοι σπυδρῶσιν, C
ἀναβαίροντες ἐπὶ σὲ καὶ καταβαίροντες· καὶ φι-
λοφροσύναις λαμπραῖς, ὡς Χριστοῦ νύμφην,
δεξιούσθαι καταστρίχονται.

Τοίνυν βιάδιζε τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν καὶ τὴν
στερῆν· κρούουσα μὴ ἐνδῶς, πύλην, ἀχρις οὗ
προσνεχθῆς τῇ ζωῇ. Νόμος οὗτός ἐστιν τῆς
μαρτυρίας, μὴ φείδεσθαι ψυχῆς, μὴ φείδεσθαι
σώματος. Ὁμῶσε τοῖς διώκταις χωρεῖν· τοὺς
θεοὺς αὐτῶν ἐξουθενεῖν· μόνον Χριστὸν ὁμολο-
γεῖν· καλὴν ταύτην μόνην ἀναλδίσαν ἡγεῖσθαι,
ὑπὲρ Χριστοῦ γυμνοῦσθαι, κατατέμνεσθαι καὶ
θανατοῦσθαι. Μνήσθητι, θυγατερ ἐμή, καὶ ἴδε,
καὶ ἠνώθι, ὅτι δίκαιον οὐ παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ D
μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀποθανεῖν. Εἰ γὰρ
ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τί μέγα δούλω τὰ Ἰσα-
τῷ Δεσπότῃ πιθεῖν; Τοῦτο καὶ λυσitteλευτάτον
ἂν εἴη, μικρᾶς ἀγίας αἰώνιον ἀγαλλίασιν ὠνή-
σασθαι· καὶ βραχέας ὀδύνης, εὐφροσύνην ἀέν-
ταον καρπώσασθαι· καὶ πρόσκαιρον θάνατον,
ζωῆς μὴ ληγούσης ἀνταλλάξασθαι. Τοῦτό τοι
καὶ βῆδιον ἐσται, τῇ πίστι κριτυνθείσῃ Χρι-
στοῦ. Παρέσται σοι Χριστός, ὦ φίλτατη· πυρ-
δέσει κουφίζων τὰς ὀδύνας τῶν αἰκισμῶν. Εἰ δὲ
καὶ μικρὸν ὀδυνᾶσθαι συγχωρήσεις, ὥστε σου
τὸ δοκιμὸν τῆς πίστεως καταργήσασθαι ὑπομο-

A correptus ira, acerbo mandato puellam mox adducti
jubet.

Confestim igitur, quibus imperatum erat ad vir-
ginis aedes venientes, securibusque et ascis fores
perrumpentes ac irrumpentes, quod solam evoca-
bant Anastasiam, deprecatur sacra Sophia tantisper
subsistere, moxque exhibituram quam illi quærant.
Assumpta vero puella, atque in occulto ante altare
constituta, ejuscemodi ad illam verbis usa est :

Ego quidem, o filiarum mihi pulcherrima ac de-
sideratissima, probæ educationis ac Christiano ritu
institutionis curam quoad licuit per facultatem, in
tui gratiam exhibui. Jam, quæ ad mensuram ætatis
evaseris plenitudinis Christi⁹¹, vade gaudio ad ipsum.
Illi te hodie sacratius perfectiusque sponsam trado,
quæ ab infantia ei desponsata sis. Illi te nunc ambi-
tiosius offero ; in cælestem illi comes thalamum as-
cendito.

Ecce, filia mihi charissima, adest Sponsus secreto
vocans. Paratus thalamus est : Qui vocat verax est.
Nunc Regina Dominæque ac Dei puerpera spiritaliter
præiens, ad superum te Regis templum introducit.
Nunc apostoli atque martyres exui conspicientes ad
martyrii stadium, Domino pro te supplicant, spe-
rantque fore ut de tua constantia exsultent. Nunc
angeli properant, ascendentes supra te et descendex-
tes⁹², clarisque gaudii significationibus, ut Christi
sponsam, accipere festinant.

Incede igitur coangustatam arctamque viam⁹³,
pulsans, nulla remissione, januam, donec præsens
vitæ sistaris. Martyrii ea lex est, ut non parcatur
animæ, nec corpori parcatur. Cum persecutoribus
illisque comites persistere : illorum deos spernere ;
solum Christum confiteri ; unam hanc præclaram
impudentiam durere, pro Christo nudari, consecrari,
neci dari. Memento, filia mea, et vide, et scito, ju-
stum esse necdum pati pro Christo, sed et sapius
mori. Nam si illi pro nobis, ecquid magnum servo,
ut pro Domino paria patiat⁹⁴ ? Fuerit hoc quoque
longe utilissimum, parva molestia æternam lucrifa-
cere exultationem : brevi dolore, perennem nancisci
jucunditatem : temporaneam mortem, vita nunquam
desitura commutare. Erit hoc quoque facile roborante
Christi fide. Aderit tibi Christus, charissima ; aderit
levans cruciatuum dolores. Quod si etiam parum
affici dolore permiserit, ut probatio tuæ fidei patien-
tiam operetur⁹⁵, ne putaveris te derelictum esse. Ne
dissolvaris, quasi despecta sis, quin fatiscentem ani-
mum spes contineat. Modicum enim aliquantulum,
et exstinguetur acerbitas dolorum ; orietur vero can-

⁹¹ Ephes. iv, 13. ⁹² Joan. i, 51. ⁹³ Matth. vii, 14. ⁹⁴ I Petr. i, 7

solutio, caritas et gratia. Orietur tibi vita et lux, in A νήν, μὴ νομίσης ἐγκαταλελειφθαι. Διὴ ἐκλυθῆς. Christo Jesu cum gloria æterna.

ἐλπὶς διασχετέω. Μικρὸν γὰρ ὄσον, καὶ σβεσθήσεται μὲν ἡ δριμύτης τῶν ἀλγεινῶν ἀνατελεῖ δὲ παράκλησις, δόξα τε καὶ χάρις. Ἀνατελεῖ σοι ζωὴ καὶ φῶς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰωνίου.

Cui virgo respondens, ait : Orationis opus est, o mater ! impleri vna gratia, quo tantæ persecutorum impressioni resistatur. Non enim te latet, juxta Dominicum sermonem, spiritum quidem promptum esse, carnem autem infirmam⁹⁶. Nempe debile quoddam vas corpus est, ne vel minimæ injuriæ resistere valens. Sin autem virtus aliqua e cælo subministrabitur, statim animus vigoratur, corpusque roboratur, ac mens divinis collustrata fulgoribus piis cogitationes ac theologicos propense sermones profert, Do-

Verum sermones hos, domina colendissima, missos facito, quæ hoc palam scias, me tuis pridem imbutam hortamentis, nec unquam vestri hujus consilii esse obliturum. Ad Dominum vero oratione fusa, ac pro me, mea illi ærumna supplici voto exposita, magis juvabis ejus munere virtutem cœlitus additura, qua corruptoribus istis possim resistere.

Ejus necdum ore verbum egressum erat, cum procaces procaci impetu cubiculum irrumpunt; ferrique pondera adhibentes, ac luporum cruentorum more sacram hanc agnam rapientes, coram præside stiterunt. Stetit autem virgo, totum mente induta Christum; ac quidem eximia vultus pulchritudine, cernentium oculos velut radiante quodam fulgure perstringebat; mentis vero firmitate, adversarium dire vulnerabat. Quemadmodum autem oculis conspicuus decor, moleste habebat videntes (quisquis enim re frustratur, quam dulcem habet, dolet nimirum et indignatur) : sic et animo latens, latentem ejus prorsusque gravem æmulum, ad acriorem æmulationem gravioremque furorē incitabat.

Quonam igitur modo singulari excellentia præstans certamen hoc oratione repræsentaverim? Quod tibi nomen? ait Probus, prima statim ad eam quæstione. Cui illa : Anastasia quidem apud homines eorumque usu vocor; Christiana vero, mihi verum atque proprium nomen est. Cui Præses, rursus subjungens : Quid causæ est, cur Anastasiam vocent? Quia nimirum, inquit puella, suscitavit me Dominus coram vobis, ut et te hodie patremque tuum Satanam plane confundam. O vivam vocem ! O

Ἡ δὲ παρθένος, Εὐχῆς ἔργον ἐστίν, ᾧ μῆτερ· εἶπεν ὑπολαβοῦσα, πλησθῆναι χάριτος ζωῆς, ὥστε πρὸς τοσαύτην ἐπίθεσιν τῶν διωκτῶν ἀντισχεῖν. Οἶσθα γὰρ ὡς τὸ μὲν πνεῦμα, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Σκευδός τι σαθρόν ἐστι τὸ σῶμα, μηδὲ πρὸς τὴν τυχοῦσαν ὀλοὴν ἐπήρειαν ἀντιβῆναι. Ἄν δ' ἄρα τις ἀνωθεν δύναμις ἐπιχορηγηθῆ, νευροῦται μὲν εὐθύς ἡ ψυχὴ· στερεοῦται δὲ τὸ σῶμα· καὶ ὁ νοῦς δὲ, ταῖς θείαις περιλημπόμενος ἀκτίσι, λογισμοὺς εὐσεβείας καὶ λόγους καρποφορεῖ θεολογίας, δοξάζων μὲν τὸν ἑαυτοῦ Δεσπότην, καταισχύων δὲ τοὺς ἀντιδιατιθεμένους αὐτῷ. Ὅλος γὰρ τοῦ κρείττονος γεγονώς, οὐ μόνον οὐκ ἐνδίδωσι πρὸς τὰς κολάσεις, ἀλλὰ καὶ παροξύνει πολλάκις τοὺς τιμωρεῖν δοκοῦντας, ὥστε συνεργῆσαι τρόπον τινα τοῦτο πρὸς τὴν τῆς ἐφέσεως κατάληψιν.

Ἄλλὰ τοὺς λόγους μὲν τούτους, ᾧ κυρὰ τιμιωτάτη, πάρε· τοῦτο σαφῶς εἰδυῖα, ὡς ἐμὲ πάλαι τῶν σῶν ἠρτυμένην ἔχεις παραινέσεων, καὶ ὅποτε τῆς ὑμετέρας ἐπιλησομένην συμβουλίας· ἐπὶ τὸν Κύριον δὲ τὴν δέησιν ἐκχέουσα, καὶ αὐτῷ τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ θλίψιν ἀπαγγέλλουσα, μᾶλλον ὠφελήσεις, οὐρανόθεν δύναμιν προστιθεῖσα διὰ προσευχῆς, δι' ἧς ἀντικαταστῆναι δυναίμην τοῖς λυμεῶσι τούτοις

Ἐτι τοῦ ῥήματος ὄντος ἐν τῷ στόματι αὐτῆς, ἐπεισέρχονται μὲν ἀνάδην οἱ ἀναιδεῖς· σίδηρα δὲ περιθέντες, καὶ τρόπον αἰμοδόρων λύκων τὴν ἱερὰν ταύτην ἀρπάξαντες ἀμνάδα, τοῦ ἡγεμόνος κατέναντι παρέστησαν. Εἰστήκει δὲ ἡ παρθένος ὄλον νοερῶς ἐνδεδυμένη Χριστόν· καὶ τῇ μὲν ὑπερφυεῖ τοῦ προσώπου καλλονῆ, τὰς τῶν ἑρώντων ἔψεις καταστράπτουσα, τὸν ἀντίπαλον δὲ τῇ τῆς διανοίας τραυματίζουσα στερρότητι. Ὅσπερ δὲ τὸ βλεπόμενον κάλλος ἐλύπει τοὺς ὀρώντας (πᾶς γὰρ ἀστοχῶν τοῦ κατ' αὐτὸν ἡδέος, ἀχθεταὶ δηλαδὴ καὶ δυσχεραίνει), οὕτω δὲ καὶ τὸ κρυπτόμενον, τὸν κρυπτὸν αὐτῆς καὶ παγγάλεπον ἀντίζηλον, εἰς πικρότερον ζῆλον καὶ λύσαν ἠρέθιζε χαλεπωτέραν.

Πῶς οὖν ἀξίως τὸν ὑπερφυῆ τοῦτον ἀγῶνα τῷ λόγῳ παραστήσαιμι; Τί σοι, φησὶν, ὄνομα; πρῶτον ὁ Πρόβος τὴν μεγαλῶνυμον ἀνείρετο. Ἀναστασία μὲν, ἔφη, παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὀνομάζομαι· Χριστιανῆ δὲ μοι τὸ ἀληθινὸν ὄνομα καὶ κύριον. Ὁ δὲ, Τοῦ χάριν, αὐθις ἔλεγεν ὑπολαβὼν, Ἀναστασίαν σε καλοῦσιν; Ὅτι, φησὶν ἡ νεάνις, ἀνίστησί με Κύριος κατὰ πρόσωπον ὑμῶν, ἴνα καὶ σὲ σήμερον, καὶ τὸν πατέρα σου καταισχύρω Σατανᾶν. Ὁ φωνῆς ζωῆς ! ᾧ λαμπρᾶς καὶ

⁹⁶ Matth. xx, 11.

πεπαθήσασθαι μένης ἀποκρίσεως ! ἦν Πρόβος μὲν A ἀκούσας, συνεχύθη καὶ συνέπεσεν · οὐ γὰρ ἔχειν ἔτι χρηστάς περὶ αὐτῆς ἐλπίδας· διάβολος δὲ τὴν ἕψιν ἐβράβισθη. Ἄγγελοι δὲ ἐκρότησαν· ὁ δὲ Κύριος ἐν οὐρανοῖς ἐπεσφράγισεν.

Τί οὖν ὁ σοβαρδὸς δικαστῆς; Πρῶτα μὲν θωπεύεται; κατακλεῖν ἐδόκει, καὶ κολακευτικαῖς λαλιαῖς συλαγωγεῖν τὴν ἀσύλητον ἐπεῖρα· καὶ, Πείσθητί μοι, συνθεοῦλεν, ὦ θύγατερ, καὶ τοῖς μεγάλοις προσπεσοῦσα θεοῖς, καὶ τῶν ἱερῶν ὀργίων μετασχοῦσα, ζευχθήσῃ μὲν τῶν πρώτων τῆς πόλεως καὶ περιφανεστάτων ἐνὶ προστεθήσεται δέ σοι χρυσός, ἄργυρος, ἱματισμός, ἀνδραπόδων τε καὶ κτηνῶν ἀμύθητος περιουσία. Ἔσῃ δὲ περιβλεπτος καὶ μακαριωτάτη γυναικῶν, παρτολοῖς ἀγαθοῖς κομῶσα, καὶ δόξῃ παρτοδοπῆ καταγλαυζομένη. Σκέψαι τοιγαροῦν, ὦ κόρη, καὶ κατάλληλα τῇ ὠραιότητι τῆς ὕψεως βουλευσαμένη, τὴν ματαιότητα μὲν τούτων τῶν λογισμῶν ἀπόθου· φρενήρη δὲ διάνοιαν ἐνδυσασμένη, μὴ βουληθῆς πείραν τῆς ἡμετέρας ἀγανακτήσεως λαβεῖν· μηδὲ κατὰ τοὺς ἀφρονάς πείρα μελέτης μαθεῖν, οἶον κακόν ἐστὶν ἀσέβεια. Ἐγὼ, καὶ τῆς φύσεως οἰκτεῖρων, καὶ τοῦ κάλλους κηδόμενος, ὡς πατὴρ φίλῳ τέκνῳ τὸ συνοῖσον εἰσηγοῦμαι· ἐὰν δὲ μὴ πεισθῆς, ἐτέρως, εὖ ἴσθι, προσενεχθήσομαι σοι.

Ἡ δὲ μάρτυς ὡς ἰὼν ὕψους τὴν παραίνεσιν ταύτην ἐκτινάξασα τῆς ἀκοῆς, Ἔμοι, φησὶ, τὸ ζῆν, ὦ ἄνθρωπε, Χριστός· καὶ κέρδος δὲ μοι λαμπρόν C ἐστὶ μάλιστα, δι' αὐτὸν ἀποθανεῖν· δι' οὗ οὐ χρυσίον, οὐκ ἀργύριον, οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἐπὶ γῆς ἐπόθησα τερπνῶν· αὐτὸν δὲ μόνον ὡς πολῦτιμον ἔχουσα μαργαρίτην ἐν ἔμοι, πάντα πηλὸν ἠρῶμαι· πάντα σκυβάλων ἀτιμότερα τὰ παρ' ὑμῶν. Βάσανοι δὲ καὶ ξεσμοὶ καὶ μελῶν ἀποκοπαὶ καὶ ὀνύχων σπαραγμοὶ καὶ θηρίων ἀλεσμοὶ, πρὸς ἡδονὴν μᾶλλον ἐμοὶ δι' ἐκείνον, ἢ ἀλγῆμα τυγχάνουσιν. Ὅστε μὴ τὸ σωματίον ἡμῶν ὡς ἀδρανὲς οἰκτεῖρειν ὑποκρίνου, ἀλλὰ τὸ παριστάμενον τῇ ἐξουσίᾳ σου καὶ τῇ τῶν τρόπων ἰταμότητι, τοῦτο ποιεῖ μηδὲν ἀναβαλλόμενος· ὡς ἔγωγε ξυλίνοις ξοάνοις καὶ λιθίνοις, οὐκ ἂν προσετέγκαιμι προσκύνησιν εἰς τὸν αἰῶνα.

Τούτοις ἡ καλλίστη παρθένος τὴν ὀργὴν ἐξάψασα D τοῦ δικαστοῦ, χαλεπὸν δὲ τινα καὶ βαρῦμηνιν τὸν ἐν αὐτῷ δάιμονα παρισκευάσασα, ὅλην ἐφ' ἑαυτὴν τοῦ ὀλεθρίου θηρὸς ἐπεσπάσατο τὴν λύσσαν. Πρῶτον μὲν οὖν τῆς ἐπὶ κόρης βράβισμασι τὴν σεμνὴν ἕψιν ἐκείνην, ὡς φλυαρεῖν τολμῶσαν κατηκίετο. Ἐπειτα, τὸν παρθενικὸν ἐπικαταβήγγυνεῖν αὐτῇ προσέτατε χιτῶνα· καὶ δὴ γυμνὸν ὄλον τὸ καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμον ἐκείνο σῶμα παρατησάμενος ὁ ἀναιδής, ἐπιγελῶν δὲ τῷ θεάματι καὶ κατορχούμενος· Ὅττω σοι, φησὶν, ἀσχημονεῖν πρόπει, κατ' ὀφθαλμοῦς ἀπάντων παρεστῶση γυμνῆ, καὶ καταγέλωτα πᾶσι τοῖς ὀρῶσί σε παρεχόμενῃ. Ἄλλ' εἰ

splendidam liberamque confessionem ! qua Probus audita, confusus est, conciditque (non enim adhuc bene de illa poterat sperare) ; diabolus in faciem cecidit ; angeli, plausu exceperunt ; ac postremo Dominus obsignavit in caelis.

Quid igitur superbus iudex ? primum quidem blanditiis deliniturum se putabat, adulatoriisque sermonibus, quæ inviolabilis esset, deprædari tentabat. *Credito mihi, consulebat, filia, magnisque procidens diis, sacrorumque orgiorum particeps facta, uni procerum civitatis ac illustrissimorum nuptiarum foedere jungeris : cumulabitur vero aurum, argentum, vestium cultus, servorum pecorumque immensa substantia. Erisque spectabilis ac mulierum beatissima ; nempe omnis generis bonorum copia affluens. omnis claritate jucundaberis. Attende igitur, o puella, ac quæ oris venustati convenient tibi ipsa consulens, harum vanitatem pone cogitationum ; sanamque mentem induens, cave sis nostræ periculum velis facere indignationis ; nec insipientium more exspectes, donec ipso rei experimento noveris, quantum malum impietas sit. Ego, et sexus miseratione ductus, et pulchritudinis cura sollicitus, velut pater prædilectæ filiæ, quod tuis rationibus conducit, hoc suadeo. Sin autem morem non gesseris, alia ratione acturum me tecum noveris.*

Martyr vero velut serpentis virus exhortantis verba hæc, aure surda excutiens, *Mihi, inquit, o homo, vivere Christus est* 97, quam maxime vero splendidum mihi lucrum, propter illum mori ; cuius gratia non aurum concupiui, non argentum, non aliud quidquam eorum, quæ super terram delectabilia habentur, ipsum vero unum velut pretiosam nacta margaritam, omnia lutum existimo, cuncta quæ in censu habetis, stercoribus arbitror viliora 98. Porro tormenta et laniensæ membrorumque excisiones atque unguium discriptiones bestiarumque molæ, illius causa majori voluptate exhilarant, quam dolore excruciant. Idcirco noli simulare, mei te corpusculi ut imbecillis miseratione duci, sed quod tuæ potentiæ morumque procacitati impromptu est, nulla dilatione exsequere. Ad me sane quod attinet, ligneis lapideisque statuis nullum cultum adhibuero.

His pulcherrima virgo accensa iudicis ira, gravemque quemdam ac gravis iræ in eo dæmonem cum instruxisset, totam in seipsam exitiosæ feræ attraxit rabiem. Primum igitur impactis colaphis venerabilem illam faciem, velut quæ proterve nugari ausa esset, dehonestavit. Exinde virginalem illi tunicam dirumpi præcepit ; nudumque totum corpus illud, etiam angelis venerabile, impudens homo producens, pro spectaculo illudebat ac insultabat. Sic, aiebat, *decorum tibi turpiter agere quæ ob omnium oculos nuda astes, risumque cunctis videntibus præbeas ? Sed si qua tibi sanæ rationis gutta inspersa est, ab stupore qui incidit emergens,*

97 Philipp. i, xxi.

98 Matth. xiii, 46 ; Sap. vii 9 ; Philipp. iii, 8.

hacque animi contentione ac pernicacia abjecta, magnorum deorum clementiæ accede; velutque mundum amabilem, religiosam in eos mentem tibi asciscens, noli tantam præciature pulchritudinem tormentorum falce excisam tibi deperire. Neque enim ullus est qui non obsequentem e manu mea possit liberare. Omnia vero tua membra (probe scito) bestiis tradam devoranda.

Mihi quidem, o præses, nil rursus subjiciens virgo martyr, nulla turpitude est vestiam istarum positiv, quin potius decor est, nudari pro Christo; atque indumento hoc abjecto, veterem hominem simul abjicere (quæ enim oculis conspicua sunt, signa sunt eorum, quæ mente intelliguntur), superindui vero novum, qui secundum Deum conflatus est in justitia et veritate¹⁹. Tibi autem reipsa turpe ac probrum est, quod malitiam sicut vestimentum indutus es, et intravit sicut aqua impietas in interiora tua, et sicut oleum sceleratæ mentis pravitas hæsit ossibus tuis¹.

Te igitur in istis, non vero me æquum est pudere, quod una cum hac tunica, carnali sorde deposita, ac gravante excusso terreno pondere, levis ac expedita Christum in cælum sim secutura; quem velut tunicam lætitiæ et vestimentum salutis occulte secundum interiorem hominem indui². Me vero alioqui etiam decebat quasi in stadio huic tribunali nudo corpore astantem, ita vobiscum adversariis lucta congregari. Jam itaque tortores, ne cunctemini, ne moras neclite, ignis accendatur, rota distendatur, gladius vibretur, novacula acuatur. Ac, si libet, etiam fossa aperiatur, omneque mortis organum expediatur.

Adhuc vero, martyrii amore succensa, ac velut divino quodam furore, castissima afflata, etiam hæc adjecit: Comminaris, sævissime 'ac dire tyranne, membra excindenda? En in hoc tibi parata asto. Morte multandam asseris? Et hoc volenti accidet animo; omnium mihi istud gratissimum, horum amissione membrorum ad vitam transire incorruptam. Itaque effodiantur oculi, ut sola interius mens limpidius elucescat, Deum clare ac inturbate videre possit. Amputentur aures et nasus: est mihi interior cordis auditus, quo mystica eloquia audiam: sunt mihi et nares, quibus ineffabilia Dei mei unguenta olfaciam. Num hæc potes, impurissime, gladio tuo amputare? Extrahatur vero etiam lingua, ut non ultra loquatur opera hominum³; secum vero ipse animus loquatur et Deo. Radicitus evellantur dentes, abscindantur et labia; non enim hæc necessaria ei qui non amplius luteo cibo indigeat, sed qui solo Dei verbo secretius mystice alatur. Præterea auferantur aures: ac, si libet, auferantur etiam pedes. Sunt enim irreprehensæ manus (practicæ scilicet animæ

Α τίς σοι λογισμοῦ σώφρονος ἐπέσταται φανίς, τῆς προσπεσούσης ἀρασφήλασα πεισιμονῆς, καί τὸ δύσσερι τοῦτο καί φιλόνηκον ἐκριψαμένη, πρόσσελθε τῇ τῶν μεγάλων εὐμενεῖα θεῶν· καί τὸ πρὸς αὐτοὺς σέβας ὡς ἐπέραστον κόσμον ἐγκομβωσαμένη, μὴ βουληθῆς κάλλος τοσοῦτον πρόωρον ἐκθερισθῆναι. Καί γάρ οὐδεὶς ἀπειθοῦσαν τῆς ἐμῆς ἀπαλλάξαι δύναται χεῖρός· πᾶν δέ σου μέλος, εὖ ἴσθι, βορᾶν προθήσομαι θηροσίν.

Ἔμοι μὲν, ὦ ἡγεμόν, εἶπεν αὐτῆς ἡ παρθενόμαρτυς ὑπολαβοῦσα, οὐκ ἀσχημοσύνη τῶν ἱματίων τούτων ἢ ἀπόθεσις· εὐπρέπεια δὲ μᾶλλον, ὑπὲρ Χριστοῦ γυμνοῦσθαι, καὶ τῇ ἀποβολῇ τοῦδε τοῦ ἐνδύματος, τὸν παλαιὸν μὲν ἄνθρωπον συναποβάλλεσθαι· σύμβολα γάρ τὰ βλεπόμενα τῶν νοουμένων· ἐπεδύεσθαι δὲ τὸν καιρὸν, τὸν κατὰ θεὸν συγκροτούμενον ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ. Σοὶ δὲ τῷ ὄντι καθέστηκεν ἀσχημοσύνη, ὅτι ὡς ἱμάτιον ἐνεδύσω τὴν κακίαν· καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἐγκατά σου ἡ ἀσέβεια, καὶ ἡ πορνεία ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις σου.

Σὲ τοίνυν ἐν τοῦτοις, ἀλλ' οὐκ ἐμὲ, δικαίον αἰσχύνεσθαι· εἰ τῷ χιτῶνι τούτῳ τὴν ἀπὸ τῆς σαρκὸς κηλίδα, καὶ τὸ ἀπὸ γῆς συναπεσχυασμένη βάρος, κούφη λοιπὸν καὶ εὐσταλῆς πρὸς οὐρανὸν ἔφομαι Χριστῷ· ὃν ὡς χιτῶνα εὐφροσύνης καὶ ἱμάτιον σωτηρίου κρυφίως κατὰ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ἐνδέδυμαι. Ἐμὲ δὲ καὶ ἄλλως ἔδει καθάπερ ἐν σταδίῳ τῷ βήματι τούτῳ γυμνωμένην τὸ σῶμα παραστᾶσαν, οὕτω συμπλέκεσθαι τοῖς ἀντιπάλαις ὑμῖν. Λοιπὸν, ὦ δῆμιοι, μὴ μέλλετε, μὴ ἀναδύεσθε. Τὸ πῦρ ἐξαπτεσθῶ, ὁ τροχὸς κατατεινέτω, ἡ μάχαιρα στιλβούσθω, ὁ ξυρὸς ἀκονηθήτω. Εἰ βούλεξ δὲ, καὶ βόθρος ὀρυττεσθῶ, καὶ πᾶν ὄργανον εὐτροπεξέσθω θανάτου.

Ἔτι δὲ, τῷ τῆς μαρτυρίας ἔρωτι διαθερμαινομένη, καὶ οἶονεὶ πως ἡ πάναγνος ἐγθουσιῶσα, καὶ ταῦτα προστίθει· Μελῶν ἀπειλεῖς, ὠμότατε, τὴν ἐκτομήν; Ἐτοίμη πρὸς τοῦτό σοι παρέστηκε. Θανάτῳ ζημοῦν ὑπισχρῆ; Εἰς τοῦτο παρεσκευάσμαι. Τοῦτό μοι τῶν πάντων θυμηρέστατον, τῇ τῶν μελῶν ἀποβολῇ τούτων, πρὸς τὴν παρακλήρατον μεταβῆναι ζώην. Ὄφθαλμοι τοίνυν ὀρυττεσθῶσαι, ὡς ἂν μόνος ἐνδον ὁ τοῦς διαυγέστερον ἐκλάμψας, τὸν θεὸν καθαρῶς ὄραν καὶ ἀνεπιβόλωτως δυνήθῃ. Περιαιρείσθωσαν ὦτα καὶ μυκτῆρ· ἔστι μοι κρύφιον ὄδες ἐγκάρδιον, ᾧ μυστικῶν λογίων ἀκροῶμαι· ἔστι μοι καὶ μυκτῆρ, ᾧ τῶν ἀφράστων τοῦ θεοῦ μου κατοσφρῶμαι μύρων. Μὴ ταῦτα δύνῃ, μαρώτατε, τῇ μάχαιρα σου περιελεῖν; Ἐξελκέσθω δὲ καὶ γλῶσσα, ὡς ἂν μηκέτι λαλή τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ἑαυτῇ δὲ νοερῶς ἡ ψυχὴ συλλαλή καὶ θεῷ. Ἐκριζούσθωσαν οἱ ὀδόντες· ἐκκοπτεσθῶσαν καὶ χεῖλη· οὐδὲ γάρ τούτων χρεῖα, τῷ μηκέτι πηλίνης ἐπιδεεῖ τροφῆς· μόνῳ δὲ τῷ θεοῦ ῥήματι κρυφωμύστως τρεφο-

¹⁹ Ephes. vi, 22-24. ¹ Psal. cviii, 18. ² Isa. lxi, 10. ³ Psal. xvi, 4.

μέτραις. Ἀφαιρῆσθωσαν πρὸς τοῦτοις χεῖρες· ἀφαιρῆσθωσαν, εἰ σοι δοκεῖ, καὶ πόδες. Εἰσὶ μοι χεῖρες ἄληπτοι, αἱ πρακτικαὶ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, αἷς ἂν εὐαρσστήσασαι θεῷ· εἰσὶ πόδες, τὰς σὰς παγίδας ὑπερβύλλοντες, αἱ πρὸς αὐτὸν ἐθνύρομαι διὰ θεωρίας ἀκραιφνοῦς πορείαι. Πρότερον δὲ τοὺς θυλάκας ἀφέλεσθε, — ἴνα μοι πλῆθους φιλοτιμήσῃσθε νίκης καὶ στεφάνων ἀφορμὰς. Περιττὴ μοι τυχὸν καὶ τῶν μαζῶν αὐτῆ περιλείπεται ζυγὰς· ἴνα τί λίχνους ὄμμασιν ἔτι δέλεαρ προκρίσονται; Ἀπέσθω καὶ τούτων ὁ θυρῶς· τρυφή μοι διὰ Χριστόν ἐστὶ τὰ κολαστήρια· εὐεργέτας ἠγοῦμαι τοὺς κολαστάς. Εἴθε γένοιτο πᾶσι μέλεσι δοξάσαι τὸν πλαστοουργόν. Εἴθε μοι καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι τοῦτον ἀγιάσαι. Οὕτω γὰρ ἑμαυτὴν ὀλοκλήρον αὐτῷ παραστήσασα, ὀλοκλήρως ἂν ἴσως τῆς αὐτοῦ γλυκύτητος ὀναίμην. Σπεῦθε τοίνυν, ὦ τύραννε, ἐμοὶ μὲν τῆς καλλίστης ἐφέσεως τὴν ἐπίτευξιν ὁδοποιῶν· σαυτῷ δὲ σκότος καὶ κόλασιν θησαυρίζων διηγεκῆ.

Τούτοις Ἀναστασία τοῖς λόγοις καταπλήξασα τὸ θέατρον, καὶ ἀγγέλους μὲν κατατέρψασα, καὶ τὸν τῶν ἀγγέλων κατευφράνας Δεσπότην· εὐφροσύνη γὰρ ἄγαν θεῷ Δεσπότη, πιστοῦ θεράποντος εὐγνωμοσύνη· δαίμονας δὲ καὶ τὸν αὐτῶν προστάτην συμφύρασα· αὐτὴ μὲν ἄτρομος ἴστατο, καὶ τὴν γνώμην ἀπερίτρεπτος, πρὸς τὸν Ἰησοῦν μόνον τοῦ νοῦ τὸ βλέμμα προστείδουσα, καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ συμμαχίαν ἐπικαλουμένη. Ὁ δικαστὴς δὲ, ἐπειδὴ τρυφερὰν ἔδλεπε παῖδα, ἀρβενωπῶ γνώμῃ τῆς κολακείας οὐκ ἐνδιδούσαν μαγγανεύμασιν· σταθερῶ δὲ καὶ γαύρῳ τοῦ νοῦ παραστήματι, οὐ μόνον οὐκ ἐκπλησσομένην τὰς ἀπειλὰς· ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν κολαστηρίων δριμύτητος ὑπερφυῶς ὑπερφρονοῦσαν· μηδενὶ δὲ λοιπὸν τρέπω τὸν τῆς ἀηττήτου τόνον ἐκμοχλεύειν ἔχων, ἐμαίνετο, ἐκορυφοῦτο θράσει· βαρέως ἄγαν κατὰ τῆς παρεστῶσης δειπαιδος (74) ὑλάκτει.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐκ τεσσάρων τανυσθεῖσαν, καὶ πάλαις προσδεθεῖσαν, ἠρέμα κουφισθῆναι τῆς γῆς, καὶ κάτωθεν μὲν πῦρ, ἐλαίω καὶ πύσση, θείω καὶ κληματίσιν ὑφαπτόμενον, τοῖς τιμίαις αὐτῆς ἐκέλευσεν ὑποστρωθῆναι σπλάγχνοις. Ἐπὶ πολὺ δὲ τῶν ἀλγηδόνων εὐπετῶς ἀνατλάσης τὴν ὀξύτητα (εἶχε γὰρ ὄντως, εἶχε Χριστὸν ἐπίκουρον ἀληθῆ), καὶ τῶν σπλάγχνων μὲν κάτωθεν ἐξοπτωμένων, συμφρυγομένων δὲ καὶ σπυμένων τῶν ἐντέρων τε καὶ τῶν ἰνῶν τοῦ αἵματος δὲ ξηρανομένου, καὶ τεφρουμένων τῶν φλεβῶν· τῆς ζωτικῆς δὲ δυνάμεως τῶν μὲν ἐμπιπραμένων μελῶν ὑπαπιούσης· νεκρὰ δὲ τὰ ὦν ἀφ-εστήκοι καταλιμπανούσης· διαρρήγνυμένου δὲ καὶ τοῦ σώματος τοῖς μάστιξι καὶ διαρρῦσιχαμένων τῶν σαρκῶν, οὐδεμίαν τῆ ἀθλοφόρῳ προσπίπτειν ἄσθησις ἔδδοκει· ὅλη δὲ τοῦ συγκρατοῦντος αὐτῆ τὸ πνεῦμα γενομένη, καὶ τῆ πρὸς αὐτὸν ἐκστάσει τὴν ἀσθητικὴν μικροῦ δύναμιν παροθεῖσα, οὕτε τῶν ἄνωθεν

A tires) quibus liceat placere Deo; sunt et pedes, tuos laqueos supergredientes, quæ per veram contemplationem ad eum dirigantur viæ. Prius vero ungues eximite, quo plura a vobis victoriæ ac coronarum mihi ambitiose præsto sint argumnta. Frustra mihi etiam forsitan quod inest, uberum par. Ut quid enim etiam prostabunt, ut luscivis oculis escam sufficiant? His quoque novacula adhibeatur. Mææ sunt propter Christum tormenta deliciæ. Eos qui cruciatus ingerant, benefactorum loco habeo. Utinam mihi contingat membris omnibus, eum qui finxit, glorificare! Utinam et corpore et spiritu eum sanctificare. Sic enim me illi integram adhibendo, integre illius frui dulcedine valeam! Festina igitur, o tyranne, ut et mihi ad pulcherrimi optimique desiderii consecutionem viam facias, tibi que ipse tenebras ac jugem caliginem thesauro reponas.

His Anastasia verbis theatro stupore attonito, angelisque propense recreatis, atque angelorum Domino lætitia affecto (valde enim Dominum Deum delectat fidelis servi gratus animus atque probitas), dæmonibus vero eorumque principe confusis turbatis atque, stabat virgo quieta atque libera, menteque inconcussa, in uno duntaxat Jesu defixo mentis oculo, atque illius opem Implorans. Judex vero, quod delicatam puellam videbat virili animo nihil blanditiarum illecebris cedere, sed constanti superbæque mentis præsentia ac audacia, nedum non minis conterreri, sed et tormentorum acerbiter fortitudinis extimia vi spernere; cum nulla jam ratione invictæ mentis vigorem posset effringere, furore agebatur, audacia tumebat, graviterque admodum adversus astantem puram semper puellam latrabat.

Primum igitur e quatuor distentam palisque alligatam, paulatim e terra levare, sublusque ignem oleo et pice, sulphureque et tormentis succensum, venerandis ejus visceribus substerni præcepit. Diu autem multumque acutos illa leniter sustinente dolores (quippe quæ Christum vere auxiliantem haberet), visceribusque deorsum igne assis, intestinalisque ac libris pariter tostis ac dissilientibus; exsiccato quoque sanguine ac venis in favillam reductis, vitalique facultate exustis se membris subducente, emortuaque unde recessisset, ea relinquente; dorso quoque verberibus dirupto, carnibusque diffluentibus, nullus inde forti pugili sensus effici videbatur: sed tota roborantis ei spiritum facta, excessuque in eum vix non dissoluta ejus sentiendi vi, nec plagas curabat quas superius tortor infligebat, nec ad incendia deorsum urentia animum attendebat: sed Christum solum enixe

(74) Παρεστῶσης δειπαιδος. Vox nova est, haud dubium qui pro δειπαρθένου posita, et ut candor ac innocentia puellæ significetur. Suppli-

cia hæc eodem ordine narrata in Actis Metaphrastæis, sed non ea pompa, qua Nicetus illa prosequitur exornatque.

rogans, eaque mirabilia memorans, quæ olim Babylonæ tribus pueris exhibita essent⁴, et quæ semper illis exhibet, qui ejus causa malis afficiantur; velut rore quodam, oratione refrigerante, facile admodum cruciatus ferebat.

Illis itaque animum despondens fera bellua, in rota distendi columbam immaculatam mandat; direque hac pressa machina, ossibus illi comminutis, nervisque ac medullis distentis, omnique fere exartuata corporis commissura. At quonam modo a talis mortis impetu liberatur? Nempe accepta ad eum, qui salvare eam, ex morte posset oblata supplicatione, quam forte haud superfluum videatur addere. *Deus, Deus spirituum,* ^B *niebat, omnisque carnis, qui sapientia tua res produxisti, rerumque oculis conspicuarum pulcherrimam (hominem scilicet) ad imaginem tuam fecisti⁵; atque hunc pro sæculi hujus dispensatione, carne ac cute vestisti, ossibusque ac nervis compegisti, vitamque ac misericordiam tribuisti ei⁶; tu, Domine, misericors curator jussisti per Prophetam, dicens: Invoca me in die tribulationis tuæ, eruam te, et glorificabis me⁷. Ecce hodie benigni tui illius mandati recordata fortiter invoco; erue et libera me a violentia quæ arctat me; atque a doloribus quæ me nunc premunt, immunem redde: et ostende mihi misericordiam tuam, et salutare tuum dona⁸: ut in te, in finem usque legitime desudato certamine, tibi gloriam submittam, Patri et Filio et Spiritui sancto, quoniam solus es glorificatus in sæcula. Amen.*

νισαμένη, δόξαι ἀναπέμπω σοι, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
σμέρος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Talia comprecans, a ferali illa machina solvitur; manumque statim divina, ad nativam sanitatem reducit. Rursus ergo cruentus ille iudex uncinis aculis in aëro suspensæ, totum corpus ferreis unguis dilaniari jubet. Rursusque illa Christum orans, propensioreque Dei cura fruens, carnificum dissolvit loros; depositaque, facile a laboribus recreatur, et ad nativam citius bonam habitudinem redit.

At ne sic quidem insipiens voluit intelligere. ^D Plane enim pugnax contentio erat, uti quod oculis subjectum erat, Anastasianum inter Probumque, sic nimirum quod mente intelligebatur, Christum inter et Antichristum: hunc nempe, hoc conantem, ut a recto sensu avocatum, simulacrorum inquinamentis pollueret; illum vero hoc studentem ac propense agentem, ut illo depulso, incontaminatum suum sibi figmentum exhiberet.

Ursos aiunt in lustris latitantes, ubi semel a venatoribus in corde vulnus acceperint, importabilis iræ fieri, ac quidquid inciderit, repente enecare. Talis tunc erat Probus; sic nimirum iræ impotens

^A καταφερομένων ἐφρόντιζε πληγῶν· οὕτως δὲ πρὸς τὰς κάτωθεν ἐπεστρέφετο πυρώσεις· μόνῃ δὲ προσευχομένη Χριστῷ, καὶ τῶν θαυμασίων αὐτὸν ὑπομιμνήσκουσα, ὧν τε πάσαι κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν τρισὶ νεανίαις, καὶ ὧν αἰεὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ κακουμένοις ὑποδείκνυται· καθάπερ δρῶσιν τινὶ τῇ προσευχῇ καταψυχομένη, εὐμαρῶς ἄγαν ὑπέφερε τὰς ἀλγηδόνας.

Τούτοις οὖν ἀποκαμίων ὁ θῆρ ἐκεῖνος, ἐπὶ τροχοῦ κατατείνεσθαι τὴν ἔσπιλον ἐνετέλλετο περιστεράν· δεινῶς δὲ τῷ μαγγάνῳ καταπιεσθεῖσα· τῶν ὀστέων μὲν αὐτῇ συνθλιωμένων, ἐντεινωμένων δὲ γε τῶν νεύρων καὶ μυῶν· καὶ πάσης δὲ σχεδὸν ἀρμονίας τοῦ σώματος ἐξαρθρουμένης· τί·α τρόπον τῆς τοιαύτης τοῦ θανάτου βύμης ἀπαλλάττεται; Ἰκετηρίαν δεκτὴν πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὴν ἐκ θανάτου προσενέγκασα, ἣν Ἰσως οὐ περιττὸν προσθεῖναι· Θεέ, Θεέ τῶν πνευμάτων, ἔλεγε, καὶ πάσης σαρκός· ὁ τῇ σοφίᾳ σου τὰ ὄντα παραγιγῶν, καὶ τῶν ὀρωμένων τὸ κάλλιστον, ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα σὴν πεποιηκώς· καὶ τοῦτον πρὸς τὴν οἰκονομίαν τὴν κατὰ τὸν παρόντα βίον, σάρκα περιβάλων καὶ δέρμι· ὅστέοις δὲ καὶ νεύροις ἐνείρας· ζωὴν δὲ παρ' αὐτῷ θέμενος καὶ ἔλεος· σὺ Κύριε φιλάθρωπε κηδεμὼν ἐνετείλω διὰ τοῦ προφήτου, Ἐπικάλουσαί με, λέγων, ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με. Ἴδου δὴ σήμερον τῆς ἀγαθῆς σου ταύτης ἐντολῆς, ἡ ἐλαχίστη σου θεραπευτικὴ ὑπομιμηθεῖσα, στερόρως ἐπικαλοῦμαι· ἐξελοῦ καὶ ῥύσαι τῆς συνεχούσης βίας· καὶ ἀπάλλαξον τῶν ὀδυνῶν, αἵ με νῦν πιέζουσι· καὶ ^C δεῖξόν μοι τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δώρησαι· ὅπως ἐν σοὶ μέχρι τέλους νομίμως ἀγωνίσω καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὅτι μόνος εἶ δεδοξα-

Τοιαῦτα προσευχομένη, λύεται μὲν τοῦ χαλεποῦ μηχανήματος ἐκείνου· χειρὶ δὲ παραυτᾶ κρείττονι, πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ὑγίαν ἐπάναισι. Πάλιν οὖν ὀξέσιν αὐτὴν ὀγκίνοες ὁ δεινὸς ἐκεῖνος δικαστῆς εἰς τὸν ἀέρα μετεωρισθεῖσαν, πᾶν σιδηροῖς θυξί τὸ σῶμα κελεύει καταξάινεσθαι· καὶ πάλιν αὐτῇ Χριστῷ προσευχομένη, καὶ κρείττονος εὐμοιροῦσα προμηθείας, ἐκλύει μὲν τὴν τῶν δημίων εὐτονίαν· κατενεχθεῖσα δὲ, ῥαδίως τε τῶν πόνων ἀνεῖτο, καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν εὐεξίαν ὀξέως ἐπανήει.

Ἄλλ' οὐδ' οὕτως ὁ ἀσύνητος ἠβουλήθη συνιέναι· ἄμιλλα γὰρ ὄντως ἦν, ὡσπερ τὸ βλεπόμενον, Ἀναστασίας μεταξὺ καὶ Πρόβου, οὕτω δὴ τὸ νοούμενον, Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου· τοῦ μὲν, ὅπως τῆς ὀρθῆς ἀποστήσα; διανοίας, εἰδώλων μιάσμασι βεβηλώσῃ πειρωμένου· τοῦ δ', ὅπως ἐκεῖνον ἀποστρέψας, ἀμίαντον ἑαυτῷ παραστήσῃ τὸ ἴδιον ἐνευδοκοῦντος πλάσμα.

Τὰς μὲν δὴ φωλάδας τῶν ἀρχτῶν, φασίν, ἐπειδ' ἂν ἀπαξ πρὸς τῶν θηρατῶν κατακάρδιον δέξωνται πληγὴν, ἀφορήτους τε γίνεσθαι, καὶ πᾶν τὸ προσπίπτον ἐξαπιναίως ἀναιρεῖν. Τοιοῦτος ἦν τότε Πρόβος. Οὐ-

⁴ Dan. iii, 19. ⁵ Gen. i, 26. ⁶ Job x, 11, 12. ⁷ Psal. xlii, 15. ⁸ Psal. lxxxiv, 8.

τω; ξερογός τις και βαρύχολος, ὡστ' οὐδὲ πολλοῦ τοῦτον ἔδει τοῦ θρόνου τε διαναστῆναι, και τοῖς ὀδοῦσιν ὤμων τῶν παρθενικῶν ἐνάψασθαι σαρκῶν.

Πρῶτον οὖν κατὰ τῶν σεμνῶν και τιμίων ὠπλίσατο μαστῶν· και ξυρῶ τούτους ὁ ὠμοφάγος περιελῶν, δριμυτάταις ὀδύνας; ἠθανατοῦν ἐμηχανάτο. Ἰσπερ δὲ πάντως, οἷ γε τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος εἰδότες, ὡς ἐκ σαρκῶν και μύων και νεύρων τόδε πῶ μέρος συνεστῶς, αἰσθητικώτατόν ἐστιν· ἄτε δὴ και πλησίον τῆς πηγῆς τῶν αἰσθήσεων, τῆς καρδίας, φημί, καθιδρυμένον· και τεμνόμενον, ὀδονηροτάτω μόρῳ παραδίδωσι· τοῦ ζωτικῶ και περὶ τὴν καρδίαν αἵματος ἅμα τῷ ψυχικῷ πνεύματι συναπορέοντος. Ἄλλ' ἢ τῆς ἀναστάσεως ἐπώνυμος, οὐ τῷ νόμῳ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἀναστάσεως; ὑποκειμένη, και τοῦ θανάτου περιγέγονε, και τῶν ὠδίνων ἐκείνων ῥαδίως; ὑπερέσχεν. Ἡ μαστοί, οὐ γάλα τροφήν προῖόντες νηπίοις, ἀλλὰ μαρτυρικὸν αἷμα σπένδοντες Χριστῷ! Ἡ μαστοί, καθάπερ δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος διαλλόμενοι τοῦ σώματος! Προσαδέτω γάρ τι τούτοις και ὁ Σολομών· μάλλον δὲ ὁ Νυμφίος τῆς Νύμφης προσφωνεῖτω, δι' ὃν αὐτὴ τοὺς μαστοὺς ἐξεθερίζετο· *Τι ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σου, ἀδελφὴ μου νύμφη! τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σου! οὐκ ἀπὸ οἴνου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ οἴκείου αἵματος!*

Ἐπὶ τούτοις, κατὰ τῶν ἐνύχων ὁ ἀπηνῆς διεγωνίσαστο· οὐς πάντα ἀπηνῶς ἀνασπῶν και ριζοτομῶν, ἀνυπολίστους αὐτῇ προσάγειν ἔπειτο πόνους. Ἡ δὲ, καθάπερ τριχῶν ἀφαίρεσιν, οὕτω λογιζομένη τούτων τὴν ἐκρίζωσιν, ἠύχαρίσται μὲν τῷ πρὸς τὰς ἀλγηδόνας ἐπιβρῶννύντι Χριστῷ· κατεβρῆτόρευε δὲ τοῦ δικαστοῦ· θεοὺς τε ἀναθεματίζουσα και δαίμονας, ψυχῆς βεδήλωσιν τὴν αὐτῶν προσκύνησιν ὠνόμαζεν. Ἡ ἐνύχες, μικροὶ μὲν τὸ μέγεθος, και τὴν τάξιν ἔσχατοι, μεγάλων δὲ και τελείων πρόξενοι στεφάνων γενόμενοι· ἐνύχες, τῷ τε ἐνύχῃ και τῇ στακτῇ, και τοῖς ἄλλοις ἀρώμασι προσεικότες· οἷς Μωσῆς ἐκαίνος τὸ τῆς συνθέσεως κατασκευαζόμενος θυμίαμα, θυσίαν εὐώδη προσῆγε τῷ Θεῷ.

Τοῖς ἐνύχῃ δὲ, χειρῶν ὁμοῦ και ποδῶν ὁ μαιφονώτατος προσετίθει τὴν ἀποκοπὴν. Ἐδει γάρ ἴσως, μὴ τὰ λεπτότερα μόνον, ἀλλὰ και τὰ τῶν μορίων ἀδρότερα τῆς ὀσιομάρτυρος καλλιερῆσθαι· και καθάπερ ἄμπελος εὐκλήματοῦσα, ὅσπερ ἀν τῶν περιττῶν τὴν βλάστην ἀποτέμνηται, τοσοῦτω τῆς ἐν αὐτῇ ζωτικῆς δυνάμεως περὶ βραχὺν συναγομένης τόπον, πολὺς μὲν ὁ καρπός· εὐτραφῆς δὲ ὁ βότρυς, και δαψιλῆς ὁ οἶνος καταβρεῖ τῶν ληνῶν· οὕτω δὴ και ἡ παρθένος, ὅσπερ τὰ μέλη κατετέμνετο, τοσοῦτον ἐκῦπριζεν μὲν αὐτῆς τὸ τῆς ὁμολογίας ἄνθος· οἷ τῆς μαρτυρίας δὲ βότρυες κληθυνομένοι, τὴν τῆς ὑπομονῆς εἰδίδοσαν ὀσμὴν· τὸ αἷμα δὲ τῆς ἀθλήσεως, ὡς οἶνος ῥέων εὐώδης και δαψιλῆς, συνέπνιγε μὲν ὅσον ἀλλότριον και δυσσεθές, κατεύφραινε δὲ ὅσον ἡμέτερον και εὐσεθές.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν και οἱ ὀδόντες τῆς ἰδέας αὐτῶν

A evaserat gravique bile excesserat, ut parum abfuerit quin e throno dissiliens, crudas virginis carnes dentibus laceraret.

Primum itaque adversus honestas ac venerabiles mammas armatur, iisque crudivora bellua amputatis, acerbissimis doloribus interimere moliebatur. Prorsus vero scitis, quotquot corporis structuram non ignoratis, hanc ejus partem, quippe quæ carnibus et musculis atque nervis constet, maxime sensu vigere, quodque prope sensuum fontem collocata sit: cor nimirum: ac si amputetur, dirissimo cruciatu mortem consciscit; nempe vitali, et qui circa cor, sanguis existit, cum animali spiritu pariter defluente. At, cui a resurrectione appellatio erat, non legi naturæ, sed resurrectionis obnoxia, tum mortem superavit, tum illis facile cruciatibus superstes fuit. O ubera, quæ non lac infantibus profluant, sed martyrii amorem Christo libent! O ubera, velut duo hinnuli gemelli e capræ salientes corpore! Accinat enim his aliquid et Salomon: Quin potius Sponsus sponsæ acclamet, cujus ergo illi ubera amputata: *Quam pulchræ factæ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa, quam pulchræ factæ sunt mammæ tuæ!* non a vino, sed a proprio cruore.

Ad hæc adversus ungués sævo illi assumptum certamen est; quos omnes immaniter evellens ac a radicibus secans, intolerabiles se illi dolores afferre arbitrabatur. Illa vero, ac si capilli detunderentur, ita reputans quod dentes radicibus evellabantur, gratias Christo agebat, qui robur adversus cruciatum præstaret, ac judicem verbis confundebat, deosque ac dæmones diris devovens, conspurcationem animi illorum cultum vocitabat. O ungués, mole quidem exigui atque ordine postremi, qui tamen magnarum ac perfectarum exististis auctores coronarum! O ungués, unguis et stactæ aliisque aromatibus similes, quibus Moses ille incensum compositionis præparans, suavis fragrantiae hostiam Deo offerebat.

Porro unguibus, manus pariter pedesque amputandos cruentissimus adjecit. Forte enim decebat, ut non solum tenuioribus, verum etiam robustioribus sanctæ virginis partibus Deo litaretur: ac sicut vitis palmitibus eluxurians, quo magis superfluo germine putatur, tanto vitali ejus virtute angustiori coarctata spatio, majori copia pinguiorque botro fructificat, ac vinum e torcularibus uberius defluit; sic nimirum et virgo, quo membra putabantur, tanto illius confessionis flos vernabat, martyriique botri exuberantes, suavem patientiæ fragrantiam dabant; cruor denique certaminis, quasi suavissimi odoris copiosumque vinum abundantilattice fluens, quidquid extraneum impiumque erat, suffocabat; quidquid vero nostrum ac religiosum, gaudio perfundebat.

Inde jam et dentes violento præcepto, violenter

* Cant. vii, 3. * Cant. iv, 10. * Exod. xxx, 34.

ex sua vellebantur sede: *Dentes* nimirum *lacte candidiores* ¹⁰, ut *Scripturæ* verbis utar; doctrinæ puritatem omni incommistam malitiæ designantes; suis autem cruoribus rubescentes, ac qui thuris iustar in suavissimi odoris hostiam offerrentur.

Inde et lingua e gutture extracta, radicitus ferro amputari jubetur. Lingua utique ad divinas loquendum laudes ac Jesu testimonium, *calamus scribæ velociter scribentis* ¹¹; ad arguendam vero impietatem, *gladius acutus* ¹², mendacii atque erroris caput abscindens.

Hisque omnibus in ea peractis, tanquam oliva fructifera ¹³ virgo inelyta, immaniter excisis tenellis ramis, nullam degeneris animi misit vocem. Nihil prorsus ignavia cessit, laxato quidquam mentis tenore. Etenim divina quævis anima propensiore in corpusculum affectu liberata, levique mentis penna ad eximiarum rerum contemplationem evolans, libenter admodum corruptibilis corporis depositionem amplectitur; ac quasi illi impedimento sit ad Deum plenius assequendum, dolet nimirum ac indigne fert quod cum illo versatur. Tale quid nimirum tunc et in Anastasia evenire cernebatur; quippe cum jam omnibus fere membris exsecta, ut et vocis organum putaretur, damnata esset, hactenus solum distulit, repulso carnifice, donec breve tempus ad orandum indulgeretur, hancque postremam lingua confessionem Domino offerret; ac primum gratias agens pro auxilio, inque eam usque horam opitulationis, munere: tumque orans ut fausto exitu martyrii cursus illi perageretur; ac sic inde oblati Domino precibus, pro his qui animo, ac qui corpore ægroti, ad eam accessuri essent, sed et nihilominus audita e cælo voce, quæ præstanda ea quæ prærita essent, attestaretur, *Veni, inquit carnifici; hoc facito quod incumbit, nihil veritus. Etsi enim vocis organum excideris, ne suavissimas illius voces recolare liceat, verum audit Deus etiam non loquentes.* Sicque præclara virgo theologo sponte protensa lingua, hac quoque cruenta putatur manu. Decimam hanc sortis animi pugil tyranno dedit pœnam. Decebat enim, ut quidem existimo, qui perfectus esset in malitia, adversus eam quæ perfecta esset inter martyres, perfecto furore congressum, perfecto numero, velut antiquus ille Pharao, decimo a Deo flagello cæsus adhucque induratus ¹⁴, hunc quoque decem tropæis infamari.

Fluebat igitur undique pretiosus virginis cruor, exque manibus, et pedibus, et ore, et uberibus: corpusque affatim ac sature, velut regia purpura, tingebatur. Hic ferunt immaculatissimam tantisper elanguisse. Quemadmodum enim quæ naturam su-

ἔδρας βιαίῳ προστάγματι, βιαίως ἐξεσπῶντο· Ὀδοῦτες, λευκοὶ μὲν ἢ γάλα, κατὰ τὴν Γραφὴν· τὸ καθαρὸν τῶν λόγων καὶ κακίας ἀτάσης ἀνεπίμικτον ἐμφαίνοντες· ἐρυθραίνόμενοι δὲ τοῖς οἰκείοις αἵμασι, καὶ λιθανωτοῦ τρόπον εἰς εὖοσμον προσαγόμενοι θυσίαν.

Ἐντεῦθεν καὶ γλῶσσα τοῦ φάρυγγος ἐξελκυσθῆναι, καὶ σιδήρῳ ριζοθεν περιαιρεθῆναι προστέτακτο. Γλῶσσα, πρὸς θεολογίαν μὲν καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, κάλυμος γραμματέως ὀξυγράφου· πρὸς ἐλεγμὸν δὲ δυσσεβείας, ὀξεῖα μάχαιρα, τὴν τοῦ ψεύδους ἀποτέμνουσα κεφαλὴν.

Καὶ τούτων ἀπάντων ἐπ' αὐτῇ τετελεσμένων, ὥσπερ ἐλάια κατάκαρπος ἀνηλεῶς τοὺς κλῶνας ἢ ἀσιδήμους ἐκκοπτομένη, οὐκ ἀφήκεν φωνὴν ἀγεννή. Οὐκ ἐνέδωκεν ὄλωις, τὸ τῆς διανοίας εὐτονον ὑποχαλῶσα. Καὶ γὰρ ψυχὴ θεία πᾶσα τῆς πρὸς τὸ σαρκίον ἀπαλλαγείσα προσπαθείας, κούφῳ δὲ τοῦ νοῦ πτερῶ πρὸς τὴν τῶν ὑπερφυῶν θεαμάτων ἀναδραμοῦσα θεωρίαν, ἡδέως ἄγαν τοῦ φθαρτοῦ σώματος τὴν ἀπόθεσιν ἀσπάζεται· καὶ ὡς ἐμποδῶν αὐτῇ γινομένου πρὸς τὴν τελειότεραν τοῦ κρείττονος ἐπιτυχίαν, ἀχθεταὶ δηλαδὴ, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ δυσχεραίνει διατριβὴν. Τοιοῦτο δὴ τότε συμβαῖνον καὶ περὶ τὴν Ἀναστασίαν καθωρᾶτο· ἦ γε πᾶν ἤδη μέλος ὀλίγου δεῖν κατακοπεῖσα, ἐπειδὴ τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον τμηθῆναι κατακέκριτο, τοσοῦτον ἀνεβάλετο μόνον, τὸν δῆμιον παρητημένη, ὥστε μικρὸν αὐτῇ χρόνον εἰς προσευχὴν ἐνδοῦναι, καὶ ταύτην ὑστάτην Κυρίῳ διὰ γλώσσης ἐξομολόγησιν προσενεγκεῖν· εὐχαριστήσασα δὲ πρῶτον, τῆς ἐπικουρίας, καὶ ἀχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἀντιλήψεως· εἶτα δεξιῶ τέλει τὸν δρόμον τελεῖσαι τοῦ μαρτυρίου δεηθεῖσα· καὶ οὕτως ἐντεῦξιν ὑπὲρ ἀβρωστούντων ψυχᾶς, ἀβρωστούντων σώματα, καὶ αὐτῇ προσιέναι μελλόντων, τῷ Κυρίῳ προσενέγκασα· καὶ μέντοι καὶ φωνῆς οὐρανόθεν τῶν αἰτουμένων τὴν δόξιν ἐπιμαρτυρούσης ἐπακούσασα, *Δεῦρο, φῆσι τῷ δημίῳ, τὸ παριστάμετόν σοι ποιεῖ, μηδὲν ὑπεστελλόμενος.* Εἰ γὰρ καὶ τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον ἐκκόψεις, ἴνα μὴ τῶν ἐκείνης ἡδίστων ἐπιμνησθῶ φωνῶν, ἀλλὰ καὶ σιωπῶντων ἀκούει ὁ Θεός. Καὶ οὕτω τὴν θεολόγον γλῶσσαν ἐκουσίως ἢ καλλίμαρτος προτειναμένη, καὶ αὐτὴν χειρὶ μαιφόνῳ περιήρηται. Δεκάτην ταύτην ἢ μεγαλότολμος ὑπέσχε τῷ τυράννῳ ποινήν. Ἔδει γὰρ, οἶμαι, τὸν ἐν κακίᾳ τέλειον, κατὰ τῆς τελείας ἐν μάρτυσι μανίᾳ τελείᾳ προσβαλόντα, ἐν ἀριθμῷ τελείῳ κατὰ τὸν πάλαι Φαραῶ δεκάκις πρὸς Θεοῦ μαστιγούμενον, καὶ ἔτι σκληρυνόμενον, καὶ τοῦτον δέκα τροπαίοις στηλιτεύεσθαι.

Ἐρῶει μὲν οὖν πανταχόθεν τὸ τίμιον αἷμα τῆς παρθένου, ἐκ τε χειρῶν, ἐκ τε ποδῶν, ἐκ τε τοῦ στόματος, ἐκ τε τῶν μαστῶν. Ἐδαπτίζετο δὲ τὸ σῶμα κατακόρως, οἷα δὴ βασιλέως πορφύρα. Ἐνταῦθα μικρὸν τὴν πανάμωμον ὀλιγορῆσαι λόγος (75).

¹⁰ Gen. XLIX, 12. ¹¹ Psal. XLIV, 2. ¹² Psal.

(75) Μικρὸν ὀλιγορῆσαι λόγος. Quasi tenorem tantisper remisisse, et quod mitius reddidi, elanguisse; ut idem hic ea vox significet quod sequens, ἐλαιομένη. Lipomani interpr., cum parum dese-

LVI, 5. ¹³ Psal. LI, 10. ¹⁴ Exod. XI, 4.

cisset. Sic passim in sanctis Deus humana miscet divinis, ne quis in se gloriatur, sed in Deo, ex quo tota illi virtus est.

Ὡσπερ γὰρ τὰ ὑπὲρ φύσιν διὰ τὸν ὑπὲρ φύσιν ἐν αὐτῇ μεμενηκότα· οὕτω καὶ τὰ κατὰ φύσιν δι' αὐτὴν ὀραῖσθαι. Τῇ τοίνυν ἀπορροῇ τοῦ αἵματος ἐκλυομένη, μικρὸν ἤτησεν ὕδωρ εἰς ἐκκλυσιν τοῦ στόματος. Ἐπεδίδου δέ τις ἀνὴρ, ὁ μὲν τὴν θρησκείαν καθ' ἡμᾶς· κατ' ἐκείνους δὲ, μέχρι τοῦδε νομιζόμενος. Κύριλλος ὄνομα τῷ ἀθλητῇ. Ὁν ὁ Πρόβος ἰδὼν, καὶ οὐχὶ συμπαθεῖα φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ταυτότητι πίστεως πρὸς τὴν ἀθλοφόρον διακείμενον ἐγνωκῶς, τὴν ἐπὶ θανάτῳ προσέτατεν ἀπάγεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ λαμπρὰ μὲν ἡ αἰσχὺν κατεκέχυτο τῷ πειραστῇ, λαμπρότερα δὲ ἡ νίκη τῆς ὑπεράθλου (76) κατεφαίνεται, τὸν τῆς μαρτυρίας μὲν διαυλον περαιομένης, ἐγγὺς δὲ τῶν στεφάνων γινομένης, ἐξενεχθῆναι τε τῆς πόλεως, καὶ κατατομηθῆναι κατακίριται. Οὐ γὰρ ἔφερον ὁ ἀνταγωνιστὴς ἔτι, ἀπαλῆς ὑπὸ κόρης καταπαίξασθαι ποσίν. Ἐδει δὲ κατὰ τὸν Διγύπτιον καὶ τοῦτον σκληρυνόμενον, καὶ ἔσχατον δὴ τοῦτο κατὰ τῆς Ἰσραηλίτιδος ταύτης παιδὸς ἑσρατοπεδευκότα, τῆς μὲν ἀστοχῆσαι πάντως, καθάπερ ἀμιάντου περιστερᾶς, τῇ διαιρέσει τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐκπετασθείσης, καὶ πρὸς τὰς ἀνω κατευθυνθείσης μονάς· τοῦ δὲ τοῖς ἐρυθραίοις αἵμασιν ἐκείνης ἐναποπνιγένης, καὶ ταύτην δὴ κόλασιν ἐνδικὸν τῆς ἀδικωτάτης ἐπιθέσεως ὑπεσχηκότος.

Οὕτως Ἀναστασία τὸν βαρὺν ἀντίζηλον, τὸν ψυχροφόρον ἔφιν, τὸν σφοδρῶς μὲν κατ' αὐτῆς ἐβράγυντα, σφοδρότερον δὲ ταύτης ἐκκρουσθέντα, καθάπερ πηλὸν πλατειῶν τοῖς ὠραίοις ποσὶ καταλεάνασα, εἰς χάος ἀμήχανον καὶ χιτραμοῦς ταρταρίους ἐξεβρίψατο. Αὐτὴ δὲ θεοῖς ἀγγέλοις ἐαυτὴν παράθεμένη, ἀρχαγγέλοις ὁδοποιουμένη, καὶ πάσαις δὲ ταῖς ὑπερκοσμίοις δυνάμεσι προπεμπούσαις καὶ δεξιουμέναις αὐτὴν, κλειζομένη καὶ συγκροτουμένη, τῷ βασιλεῖ καὶ νυμφῷ μετὰ δόξης προσάγεται Χριστῷ· ἀμαραντίνῳ καταστέφεται τὴν κεφαλὴν· ἀμοιβὰς ἀναλόγους τῶν πόνων, μᾶλλον δὲ πολλῶ κρείττω καὶ ὑψηλότερα παρὰ τῆς ἐκείνου λαμβάνει δεξιᾶς. Τὰ πανώραια δὲ τῆς ἀμιάντου μέλη, τὰ παντὸς χρυσοῦ τιμιώτερα, τὰ παντὸς λίθου τιμίου τιμαλφέστατα, γυψὶ μὲν καὶ θηρῶν βορᾶν, ὁ θηρῶν ἀπάντων ὠμότατος ἐκδέδωκεν· ἀνέπαφα δὲ τούτοις, καὶ ἀψαυστα διὰ προνοίας τοῦ πάντα τὰ τῶν δικαίων φυλάσσοντος ὅσῃ, μεμενηκότα, τῇ ἱερᾷ πρὸς κηδεῖαν ὀπαδέδοται Σοφίᾳ· καὶ τίνα τρόπον; Οὐδὲ γὰρ τοῦτο σιγῆσαι δέκταιον.

Ἦγωνία μὲν γὰρ, ὡς εἶδος, ἡ καλὴ μήτηρ ὑπὲρ τῆς κατὰ πνεῦμα καλλίστης θυγατρὸς. Ἦγωνία, μὴ τι πρὸς τὰς βασάνους ἀγεννὲς παθοῦσα, τὰς ὑποσχέσεις διαψεύσεται. Ἐβρίπτο τοίνυν ἐπ' ἐδάφους οἴκοι κατακεκλιμένη, καὶ γοεραῖς οἰμωγαῖς τὸν

perant propter eum qui natura superior est, in ea persisterant, sic et ejus gratia visa ea, quæ essent ex natura. Cruoris igitur copia elanguescens, modicam aquam petit, qua os elueret. Porrexit vir quidam, Christianus quidem religione, sed qui hactenus gentilium sectæ existimaretur: Cyrillo athletæ nomen erat. Quo Probus conspecto, nec naturæ solum miseratione, sed et ejusdem fidei commercio in pugilem propense affectum intelligens, eam quæ ad mortem est, duci præcepit.

Quod vero tentatori splendida offusa confusio erat, splendidiorque, quam pro certaminum alea superiori, victoria affulserat, quæ et martyrii stadium finiret, ac prope jam coronas aspiceret, ejecta urbe, capite plecti condemnata est. Non enim ultra ferebat adversarius, ut delicata puella conculcante, ei illuderetur. Decebat enim ut velut Ægyptius ille, hic quoque induratus, postrema hac adversus Israelitidem istam expeditione, suo in illam prorsus conatu frustraretur, quæ velut incontaminata columba, dissecta cervice a corpore evolasset, et ad cœlestia habitacula recta commeasset, illo rubris illius cruorum fluctibus suffocato, hacque utique justa pœna iniquissimæ aggressionis multato.

In hunc itaque modum Anastasia, gravem æmulum, animarum corruptorem serpentem, valide sane in eam aggressum, validiusque ab ea repulsum, cum sicut lutum platearum¹⁵ speciosis pedibus comminisset, in immensum chaos tartaræque lustra foveasque projecit: ipsa vero divinis angelis sese commendans, archangelis viam facientibus, cunctisque supercœlestibus potestatibus præeuntibus eamque accipientibus, magnifico ornatu plausuque Christo Regi ac Sponso cum gloria offertur: immarcescibili sermo caput coronatur; pro laborum ratione justas vices (quinimo longe meliora sublimioraque) ab illius accipit dextera: Formosissima vero intemeratæ membra, auro quovis pretiosiora, omnique lapide pretioso cariora; vulturibus bestiisque, ab homine bestiis omnibus immensum crudeliori escam data, iis vero intacta, nihilque læta illius providentia servata, qui custodit omnia ossa justorum¹⁶, sanctæ Sophiæ ad justa iis persolvenda reddita sunt. At quoniam id modo? Neque enim reticere operæ pretium est.

Etenim anxia merito erat proba mater pro optima ac pulcherrima secundum spiritum filia. Anxia erat atque timebat ne degeneris aliquid animi intortimenta illi accideret, ac sponsiones vota que falleret. Nudo itaque projecta sole domi jacebat, lu-

¹⁵ Psal. xvii, 43. ¹⁶ Psal. xxxiii, 21.

(76) Ἡ νίκη τῆς ὑπεράθλου. Quasi jam certamine emerita, et quæ plura ac supra modum illa desudasset: novem jam perfuncta tormentis; et

cui unum novissimum restaret ac decimum, exsecta cervice.

gubrique gemitu querula, supplex Altissimum rogabat, ne filia blanditiis cederet, ne minis subigeretur, ne tormentis flecteretur, ne minori usquam constantia persecutoribus appareret. Ubi autem ris illi fauste successerat, virgoque, quam illa expectaverat, meliori exitu nacta consummationem erat, rei nuntius angeli ad eam perfertur voce: quo ipso etiam viæ duce usa, collectisque triumphalis martyris segmentis, atque mundis linteis involutis, multoque lacrymarum imbre perfusis, ejuscemodi vocibus præclare victricem affabatur:

Filia mea, aiebat, amantissima filia, quam ab infantia præclare educavi, ac pietatis documentis institui: omnisque generis virtutis modos docens, sponsam castam, virginem intemeratam exhibere optavi: gratias ago, quod admonitiones meas oblivioni minime tradidisti, sed meo de te scopo ac destinationi, tua comes voluntas animique incitatio fuit. Quamobrem tanquam cervus desiderans ad fontes divinatorum fluentorum, etiam atque etiam sitiens ad Deum, fortem, vivum, transisti in locum tabernaculi admirabilis et confessionis sonitus festum diem agentium¹⁷; cœlisque superatis, spiritali thalamo admota es, divinisque nuptiis cubili sociata. Te enim cepit odor unguentorum¹⁸ immortalis sponsi, cuius nomen unguentum effusum nuncupatur. Quamobrem eum dilexisti; traxisti eum; in tuo corde conquiescere fecisti. Ferculum Regi fuisti¹⁹, filii, ut venerabile Canticum loquitur, cuius acclinatorium, aurum; ascensus ejus, purpura²⁰; intimum ejus, lapidibus constratum. Idcirco tum simul dilecta, tum divinæ charitatis eximie vulnerata es; ad eum pro vecta, virtutibus dealbata ac suffimento incensa, quasque vicissim eum attrahas, ac virginalis cordis tui geniali lectulo quiescere facias.

τε ἄμα, καὶ τῆς θείας ἀγάπης ὑπερφυῶς ἐτρόθης· ἀναγομένη μὲν πρὸς αὐτόν, λελευκαρθισμένη ταῖς ἀρεταῖς καὶ τεθυμιαμένη· ἐπισπωμένη δὲ πάλιν αὐτόν, καὶ τῇ τῆς παρθενικῆς σου καρδίας προσαναπαύουσα παστάδι.

Quid igitur retribuemus Domino pro muneris magnificentiâ? Quid dicam? Quid sciam? Quomodo laudabo? Quomodo tantam beneficii molem enarrabo? Egena lingua est, egenus et mens. O quomodo gratias agam inexplicabili tuæ bonitati? Quomodo dignum aliquid loqui possim, o Domine, infinitæ benignitati tuæ! Nam spiritus quidem magnitudinis gratiæ paulatim sensu percepto, cupiditate agitur: saliens ac alacris est; verum deficitur, sermonem non habens, ut digna majestate repræsentet quod mente concipitur. Jam ergo cesset lingua; mens vero beneficii tuæ altitudinem, o bonorum omnium auctor ac Pater! secum ipsa cogitans, laudet, quod charissimam filiam meam, tuam fieri dignatus es: Quod mearum admonitionum fructum, velut divinum pignus, in cœlestia sursum vehis horrea: Quod meam margaritam tua dignam corona judicasti, atque angelis conseruisti, apostolisque ac martyribus contubernalem fecisti.

συνήψας, καὶ ἀποστόλοις καὶ μάρτυσιν ὁμόσκηρον ἀπέδειξας.

Ἄ Ὑψιστον ἐλιπάρει, μὴ ἠττηθῆναι τὴν παῖδα των κολακείων, μὴ χειρωθῆναι ταῖς ἀπειλαῖς, μὴ κατακαμφθῆναι ταῖς τιμωρίαις, ἐν μηδενὶ τῶν διωκτῶν ἠττω φανῆναι. Ἐπεὶ δὲ τὰ κατ' αὐτὴν ἀπέδη δεξιῶς, καὶ ὡς οὐδ' ἂν αὐτὴ προσεδόκησεν, κρείττονος ἢ παρθένος ἔτυχε τῆς τελειώσεως, ἀγγέλλεται μὲν αὐτῇ τοῦτο δι' ἀγγέλου φωνῆς· αὐτῷ δὲ τούτῳ καὶ καθηγεμόνι τῆς ὁδοῦ χρωμένη, καὶ τὰ τῆς ἀθληφόρου τμήματα συλλεξαμένη, καὶ καθαράς ταῦτα σινδόσιν ἐντυλιξαμένη, δάκρυσί τε καταδιαίνουσα πολλοῖς, τοιοῦσθε λόγους τῇ καλλινίκῳ προσεφώγει·

Τέκνον ἐμόν, λέγουσα, παρέραστον· τέκνον, ὃ παιδιόθεν καλῶς ἀνεθρεψάμην, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας συναρτήγαγον διδάγμασιν· καὶ τρόπους ἀρετῆς καρτοίας ἐκπαιδεύουσα, τῷ Χριστῷ ἑνύμφην ἀγνήν, παρθένον ἀμίαντον ἠΰδαμην παραστῆσαι, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐ διήμαρτον τῶν ἐμῶν ἐλπίδων ἐπὶ σοί· ὅτι οὐκ ἐπελάθου μου τῶν παραινέσεων, ἀλλὰ τῷ ἐμῷ περὶ σοῦ σκοπῷ καὶ ἡ σὴ πρόθεσις συνέδραμεν. Ὅθεν ὡς ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν θείων ἐπιποθήσασα ὑδάτων ναμάτων, διψήσασα σφόδρα πρὸς τὸν Θεόν, τὴν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα, διήλθες ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, διήλθες ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχου βορταζόντων· καὶ τοὺς οὐρανοὺς διεβιδάσθης, καὶ τῷ νοσῶντι ἑνύμφῳ προσηρέχθης, καὶ εἰς τοὺς θεοὺς ἀνεκλήθης γάμους. Ὅσμη γὰρ εἶπεν σε μύρων τοῦ ἀθανάτου ἑνύμφου, οὗ τὸ ὄνομα μύρον ἐκκερωθὲν καλεῖται. Ὅθεν ἠγάπησας αὐτόν· ἐλλυσας αὐτόν· ἐπὶ τὴν σὴν τοῦτον ἀνέπαυσας καρδίαν. Φορεῖον ἐγένου, θύγατερ, κατὰ τὸ σεμνότετον ἄσμα, τῷ Βασιλεῖ· οὗ τὸ ἀνάκλιτον, χρυσοῦν· ἢ ἐπίθασις αὐτοῦ, πορφύρα· τὸ ἐντὸς αὐτοῦ, λιθόστρωτον. Διὰ τοῦτο ἠγαπήθης

Τι οὖν ἀντιποδώσομεν Κυρίῳ τῆς μεγαλοδωρίας; Τι εἶπω; τίς γένομαι; πῶς ὑμνήσω; πῶς ὄγκον τοσοῦτον εὐεργεσίας ἐξαγγεῖλω; Ἄπορεῖ μὲν ἡ γλῶσσα· ἀπορεῖ δὲ ὁ νοῦς. Ὡ πῶς εὐχαριστήσω τῇ ἀνεκφράστῳ σου χρηστότητι; Πῶς ἂν ἀξίον τι φθεγγείμην, ὦ Δέσποτα, τῆς ἀπείρου σου φιλευθροπίας; Τὸ πνεῦμα μὲν γὰρ τοῦ τῆς χάριτος ἠρέμα διαισθανόμενον μεγέθους, ἵεται διαλλόμενον καὶ προθυμεῖται· ἀπορεῖ δὲ, λόγον οὐκ ἔχον ἀξιοπρεπέστατα παραστῆσαι τὸ νοούμενον· λοιπὸν ἠρεμεῖτω γλῶσσα· ὁ νοῦς δὲ, τὸ σὸν ἕψος τῆς ἀγαθουργίας, ὦ πάντων ἀγαθῶν ἀρχηγὲ καὶ Πάτερ, καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενος, ὑμνεῖτω, ὅτι τὸ ἐμόν ἐπέραστον τέκνον, σὸν γεγονέναι κατηξίωσας· ὅτι τὸν τῶν ἐμῶν νοθεσιῶν καρπὸν, οἷα δὴ κειμήλιον θεῖον εἰς οὐρανίους ἀνάγεις ἀποθήκας· ὅτι τὸν ἐμόν μαργαρίτην ἀξίον ἐκρίνας τοῦ σου στεφάνου, καὶ ἀγγέλοις

¹⁷ Psal. xli, 2-5. ¹⁸ Cant. i, 2. ¹⁹ Cant. iii, 9. ²⁰ ibid. 10.

Διὰ τοῦτο χαίρω· πρὸς σὲ γὰρ αὖθις, ὦ τιμία Α
μοι καὶ φιλάτῃ κεφαλῇ, τὸν λόγον ἐπιστρέφω·
καὶ λίαν ἐπὶ σοί, ποθεινοτάτῃ, χαίρω. Χαίρω τὰ
σὰ μέλη διεσπαρμένα συναγείρουσα· τέρπομαι
καὶ κατατέρπομαι, ὅτι νῦν ἔχεις ἀλώβητα σωθή-
μενα, καὶ τῇ κεφαλῇ συνηνωμένα, Χριστῷ· ὅτι
οὐκέτι σὰ τιῦτα, ἀλλ' αὐτοῦ πέφυκε Χριστοῦ,
ὑπὲρ οὗ καὶ δι' οὗ αἰμοβόροι θῆρες κατεδάσαντο.
Ὡ μέλη, σταχύων τρόπον σιδήρῳ θερυσθέντα, καὶ
τῇ τῶν πειρασμῶν ἄλφ συντριβέντα, καὶ τὸν τῆς
ὁμολογίας σῖτον καθαρώτατον ἀποδόντα τῷ Δεσ-
πότῃ. Μέλη, καθάπερ ἐλαῖαι πίστες τῷ μηχανήματι
τῶν κακούργων στρεβλωθέντα, καὶ τὸ τῆς ἀγαλ-
λιάσεως ἐλαίου τῷ ἐκπισμῷ κατασταλάζοντα.

Οὐ κλαύσομαι τοίνυν ἐπὶ τούτοις· οὐ σπαρά-
ξομαι χιτῶνα, οὐ κατατεμῶ βραχίονα, οὐκ ἀπο- Β
δρύνομαι παρσιὰς, οὐ θρηνώδη ρήξω φωνήν, οὐκ
ἄσμα γοερὸν ἔσω, οὐ ῥῆμα προήσομαι βλάσφη-
μον, οὐκ ἀπολοφυροῦμαι τὴν σὴν κατατομήν.
Ὅτι οὐ κατατεμήθης μοι, φιλάτῃ τέκνον, μᾶλ-
λον συνεπάτης δέ. Οὐ δισπάσθης, συνηνώθης
δέ. Χριστῷ γὰρ συναποθνήσκουσα, πιστὸς ὁ λό-
γος, ὅτι καὶ συζήσεις αὐτῷ. Τούτῳ πρὸς βραχὺν
συνατιμωθεῖσα καιρὸν, δι' αἰῶνος αὐτῷ συνδοξα-
σθήσῃ. Ἀλλὰ δέομαί σου, ὦ θύγατερ, μᾶλλον
δὲ κυρία λοιπὸν καὶ μήτηρ πνευματικῆ· σὺ μοι
κατὰ τὸ βραχὺ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς, καὶ σὺ πρὸς
ἄλλον μετακλιπτούσῃ βίον, παράστηθι πόρων
ἀλεξικακος, ἀμαρτιῶν ἱλασμός, καὶ ψυχῆς πα-
ράκλησις ἀγαθῆ, καὶ διαιωνίζουσα παραψυχή. Μὴ C
ἔμοι δὲ μόνῃ, μὴ ἔμοι· ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πιστῶς
καὶ σωτηρία, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τούτους ἢ Σοφία τοὺς ἐπιταφίους σὺν θερμοῖς ἀγαν
καὶ γλυκυτάτοις δάκρυσιν ἐπιφωνοῦσα, ἕκαστον δὲ
μέλος καταβράίνουσα καὶ κατασπαζομένη, ἔπει μὴ
εἶχαν δυνάμει μόνῃ συγκομίσει, δύο τινὲς ἐξαίφνης
ιεροπρεπεῖς τὸ εἶδος, ἀσκητικοὶ τὸν βίον, ἐπιστάν-
τες, καὶ τὸν ἱερὸν φόρτον ἐκείνον τῇ τιμίᾳ γραδί-
συναράμενοι· ἔγγιστα δὲ τῆς Μεγάλῃς Ῥώμης τόπω
σεμνῷ προσηγγικότες, μετὰ φώτων καὶ ὕμνων κη-
δεύσαντες, κατέθεντο.

Τοιαύτης κατ' ἀρχὰς ἀγωγῆς ἡ αἰδιδιμος εὐμοιρη-
κυία, τοσαύτης βασάνων οὐχ ἠττηθεῖσα τρικυμίας,
τοιοῦτου δὲ τέλους τρισολβίου καταξιωθεῖσα, τίσιν ἂν D
τῶν πάλαι γνωρίμων ἐπ' εὐσεβεῖς γυναικῶν, τίσι δὲ
τῶν ὕστερον εὐδοκιμησασῶν ἀντεξεταζομένη, οὐ
πολὺ λειπόμενον τὸ πρὸς αὐτὴν συγκρινόμενον
ἐλέγξειεν; Ὡν μὲν γὰρ ἐν πίστει, τὴν πρὸς τὸ θεῖον
ἐνδειξαμένων εὐδοκίμησιν· οἶον, Σάρρας ἐρεΐνης
τῆς τοῦ Ἀβραάμ· Ῥεβέκκας, Ῥαχὴλ· Ἄννης πρὸς
αὐταῖς, τῆς τοῦ Σαμουὴλ· Δεδώρρας, Ἰουδίθ, Ἐσθήρ-
δοκῶ μοι προσθήσειν, καὶ Ἄννης τῆς τοῦ Φανουὴλ,
καὶ Ἄννης ἄλλης τῆς Ἰωακείμ, καὶ τῆς Ἐλισάβετ
Ζαχαρίου· ὧν δὲ πάλιν ἐν ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ τὸ κράτος ἀπενέγκασθαι λεγομένων· οἶον, τῆς
πρωτομάρτυρος ἐκείνης καὶ καλλιπαρθένου Θέκλης·
καὶ πρὸ αὐτῆς, τῆς παρὰ τοῖς Εὐαγγελίοις Μαγδα-
ληνῆς Μαρίας· μετὰ ταύτας, Εὐφημίας, Εἰρή-

*Idcirco gaudeo (ad te enim rursus, o charum ami-
cissimumque caput, orationem converto), valdeque de
te, desideratissima, gaudeo. Gaudeo, dum dispersa
membra tua congrego. Placet, etiamque atque etiam
placet ac delectat, quod nunc incolumia habeas, ac
Christo capiti conjuncta. Quod non illa tua sint, sed
ipsius Christi facta, pro quo, ac propter quem
cruentæ bestiae devorant. O membra, segetum
instar ferro demessa, ac tentationum area contrita;
quæque mundissimum confessionis triticum Domino
reddiderunt! Membra, velut oleæ pingues nefariorum
hominum molitione torta machina, oleumque exsul-
tationis compressione stillantia!*

*Non igitur lugebo super istis: non discerpam ta-
nicam, non brachium concidam, non unguibus genas
laniabo, non vocem lugubrem rumpam, non deplo-
rabo tuam concisionem; quod nimirum non mihi
conscisa sis, charissima filia, sed magis compacta;
nec distracta, sed cunctis: Christo enim commo-
riens, fidelis sermo fore ut et ei convivas²¹. Cum illo
ad breve tempus dehonesta, in æternum conglori-
ficaberis. Verum rogo te, filia, seu potius domina
jam ac mater spiritualis! tu mihi per brevem hanc
in carne vitam, tuque ad aliam transeunti vitam,
præsto sis laborum depultrix, peccatorum propiti-
tio, animi bona consolatio, perpetuum refrigerium.
Nec mihi solum, mihi, inquam, sed et cunctis te fide-
liter invocantibus, Dei sponsa, esto refugium et salus,
in Christo Jesu. Amen.*

ἐπικαλουμένοις σε, θεόνυμφε, γενού προσφύγιον

Hos Sophia sepulcrales sermones fervidis valde
dulcissimisque elocuta lacrymis, singulaque mem-
bra irrigans ac amplexata, cum sola per vires
comportare non posset, duo quidam repente vene-
rabili religiosaque specie, vitæ asceticæ cultores,
astantes, sacrumque illud onus una cum venerabili
vetula tollentes, ac vicino admodum Magnæ Romæ
venerabili loco admoventes, cum luminibus et can-
ticis justa peragentes deposuerunt.

Talia principio educatione inclita Virgo potita,
tantaque tormentorum ei superata procella, talem
denique ter beatum finem nacta, quibusnam olim
pictatis ergo clararum mulierum, quibusnam earum
quæ postea claruerunt, comparata, non longe a se
deficere minorisque præ illa esse arguerit? Ex qui-
bus nimirum, aliæ fidei merito virtutis in Deum
specimen dederunt; ejusmodi sunt, Sara illa
Abrahæ conjux, Rebecca, Rachel: Anna præterea,
Samuelis mater; Debora, Judith, Esther. Addam
et Annam Phauuelis, Annamque aliam Joachim, et
Elisabet Zachariæ: aliæ vero rursus, dilectione
in Christo Jesu præfulsisse palmamque reportasse
dicantur; ejusmodi sunt protomartyr illa ac præ-
clara virgo Thecla; illaque prior, quæ in Evange-
liis legitur, Maria Magdalena: postque illas Eu-
phemia, Irene, Æcatharina. Sophia cum filiabus

²¹ II Tim. II, II.

suis, Fide, Spe et Charitate; Ripsimia et Febronia, Anastasia, partim vero æquavit. Quinimo superavit omnes, nisi audax dictu istud videatur; illas quidem quæ fide magnifice clarere creduntur, charitatis perfectione præcellens; illas vero quæ charitatis perfectione splendent, fidei excellentia vincens. Ac si libet, fide quidem eximie perfecta, his quæ fide consummationem habeant; charitatis vero excellentia illis præstat, quæ sincere charitate diligant. Cunctis porro sanctis adolescentulis divinarum gratiarum cumulo tantum eminent, quantum pluribus acerbioribusque pro Christi dilectione fideque perfuncta tormentis, acerbior casu adversarium elisit.

Sed, o puella, prorsus immaculata ac incorrupta! quæ prius quidem religiose exercens, corporis vitia ac libidines mortificasti (imo, ne exstare quidem in te a principio ista permisisti) quæque deinde certaminis palæstra, ipsa quoque membra, in quibus illis vigere comparatum est, putata amisisti ut soli Christo in Spiritu viveres! O Christi sponsa et soror et mater²²! castissimam, quoad licet, Dei Matrem imitata; ac animo quidem in carne ipsa quoque præpurgata, velutque divino quodam semine conceptis Spiritus primitiis, variisque propter illum tormentis enixa, ac quæ Spiritu salutis Christo Domino in corde genito, ad eum

gaudens commigrasti. O sexus sexum omnem eximie vincens: sexus muliebris in virili sensu. Quinimo natura indolesque hominis in angelica elucens mente atque virtute, quæ igni, ferro omnisque generis tormentis congressa; ac cum postea abscissæ mammæ, inanusque ac pedes, evulsique dentes; ac lingua primum, tum cervix cæsa esset, Christum non prodidisti, aut quæ est in illum, fidem mentita es, accipere tenues has sermonum primitias. Quid enim hæc oratio ad tuam virtutem, quam laudant angelorum acies, celebrantque cælestes omnes Potestates? Animum tamen, o incorruptissima! acceptum habens, exsuscita nos de lacu miseræ et de luto sæcis, ut quæ Resurrectio sis ac dicaris, veramque Resurrectionem Christum in te refeceris; et statue super petram pedes, animique gressus nobis dirige; ut tuo numine meliorem vitam divinioremque resurrectionem consecuti, gloriam et laudem et gratiarum actionem submittamus, Patri et Filio et Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

²² Matth. xii, 50.

(77) *Ειρήνης*. Duæ Irenes Græcis pariter Latinisque tabulis celebres; etsi illis parum variantibus, nec liquet cui potissimum a Justiniano erecta celebris illa sanctæ Irenes basilica, cujus Procopius meminit libro 1, ac cum qua Nicetas hic Anastasiam comparat.

(78) *Σοφίας*. Sophiæ et filiarum martyrum diem natalem Græci recolunt 17 Septembris. Allis diebus ascriptum Romanæ tabulæ.

νης (77), Αικαθερίνης, Σοφίας (78), καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῆς, Πίστειας, λέγω, καὶ Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης· Ῥίψιμις (79), Φεβρωνίας, καὶ τῶν ἐπομένων αὐταῖς. Τούτων πασῶν Ἀναστασία, ὣν μὲν ὑπερέσχεν, ὣν δὲ κατὰ ταυτὸν ἠνέχθη. Μᾶλλον δὲ, πασῶν ὑπερέσχεν, εἰ μὴ τολμηρὸν εἶπειν· τῶν μὲν ἐν πίστει λαμπρῶς εὐδοκιμεῖν πιστευομένων, τῇ τῆς ἀγάπης ὑπερβαλοῦσα τελειότητι· τὰς ἐν ἀγάπῃ δὲ τελειότητι κλειζομένας, τῇ ὑπερβολῇ τῆς πίστεως νικήσασα. Εἰ βούλει δὲ, πίστει μὲν ὑπερτελεῖ τὰς ἐν πίστει τετελειωμένας, ὑπερβολῇ δὲ ἀγάπης τὰς ἀκραιφνῶς ἀγαπώσας παρευδοκιμεῖ. Πασῶν δὲ νεανίδων ἀγίων κατὰ τοσοῦτον ταῖς θείαις χάρισιν ὑπέρκειται, καθ' ὅσον καὶ πλείοσι καὶ δριμυτέραις ταῖς ὑπὲρ ἀγάπης Χριστοῦ καὶ πίστεως περιπεσοῦσα τιμωρίαις, δριμύτερον κατέβραζε τὸν ἀνταγωνιστὴν.

Ἄλλ', ὦ κόρη πανάμωμε καὶ πανάφθορε, ἡ τῇ ἀσκήσει μὲν πρότερον τὰ πάθη νεκρώσασα τοῦ σώματος· μᾶλλον δὲ, μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐν σοὶ ταῦτα συγχωρήσασα· τῇ ἀθλήσει δὲ τὸ δεύτερον, καὶ αὐτὰ τὰ μέλη, οἷς ἐνεργεῖσθαι πέφυκε τὰ πάθη, περιαιρεθεῖσα, ἵνα μόνῃ ζήσης ἐν πνεύματι Χριστῷ. Ὡς νύμφη Χριστοῦ καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ, ἡ τὴν ὑπεράγνον, ὡς δυνατόν, Θεομήτορα μιμησαμένη· καὶ ψυχὴν μὲν καὶ σάρκα τῷ Πνεύματι καὶ αὐτῇ προκαθαρθεῖσα, τὴν ἀπαρχὴν δὲ τοῦ Πνεύματος οἶα δὴ σπέρμα θεῖον ἐλλαβοῦσα· καὶ διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ μὲν ποικίλων ὠδινήσασα τιμωριῶν, πνεῦμα δὲ σωτηρίου Χριστὸν Κύριον ἐν καρδίᾳ γεννήσασα, πρὸς ὃν χαίρουσα μετέστης.

Ὡς φύσις ὑπερφυστάτη· φύσις γυναικὸς ἐν ἀνδρείῳ φρονήματι· μᾶλλον δὲ, φύσις ἀνθρώπου ἐν ἀγγελικῇ διανοίᾳ καθορωμένη καὶ δυνάμει· ἡ πυρὶ καὶ σιδήρῳ καὶ παντοδαποῖς μηχανήμασι περιδληθεῖσα· εἶτα μαστοὺς ἀφαιρεθεῖσα· χεῖράς τε καὶ πόδας, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐκκοπεῖσα· γλῶσσαν μὲν πρῶτον, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν τμηθεῖσα· τὸν δὲ Χριστὸν οὐ προεμένη, οὐδὲ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ψευσαμένη, δέξαι τὴν μικρὰν τῶν λόγων ἀπαρχὴν. Τί γὰρ οὗτος ὁ λόγος πρὸς τὴν σὴν ἐστὶν ἀρετὴν, ἣν ἀγγέλων ὕμνοῦσι στρατιαί, πᾶσαι τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις ἐπαινοῦσιν; Ἀλλὰ τὴν πρόθεσιν, ὦ πανακήρατε, προσηκαμένη, ἀνάστησόν ἡμᾶς ἐκ λάκκου ταλαπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος, ὡς ἀνάστασις οὔσα καὶ καλούμενη· καὶ τὴν ὄντως ἀνάστασιν ἐν σοὶ μυστικῶς ἀναπαύουσα, Χριστόν· καὶ στήσον ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας, καὶ κατεύθυνον ἡμῖν τῆς ψυχῆς τὰ διαθήματα· ὅπως διὰ σοῦ ζωῆς κρείττονος καὶ ἀναστάσεως τετυχηκότες θειοτέρας, δόξαν καὶ αἶνον καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμφωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(89). *Ῥίψιμις*. Ripsimix virginis sacræ in Armenia memoriam sub Tiridate rege, a quo ejus frustra tentata pudicitia est, Latini recolunt 29 Sept., Græci 30. Febroniæ item virginis celeberrimæ utriusque 25 Junii: ut sicut nobilissimas matronas veteris testamenti, sic et novi clarissimas (Byzantii maxime) mulieres adduxisse Nicetas putandus sit ut omnibus parem aut fere superiorem prædicando Anastasiam, luculentum ei encomium texeret.

AD SANCTORUM EUSTATHII

THEOPISTES AC LIBERORUM

ACTA ANTIQUA EORUMQUE LAUDATIONEM NICETA AUCTORE

FR. COMBEFISII MONITUM *.

Sancti Eustathii et sociorum martyrum, quæ produco, ipsa vere Acta antiqua sunt; quorum auctor, quibus ad ea præfatur, æqualem se (quod ipsum vir plane πολυτόπωρ, juxta ac κριτικώτατος; Leo Allatius, sua illa de Symeonibus eorumque scriptis dignissima luce, mihi que hæcenus deposito tradita diatriba censuerat) sanctis iisdem martyribus serio prodit ac significat. Nec falso eum prodere, indicat ipse character, quem gravissimum atque simplicem, nulliusque interpolantis temeratum manu (quod vel levi conjectura deprehendi queat) vir Christiana simplicitate solertissimus, his indidit. Nec vere de illis, si in manus venissent, dicturum arbitror illustrissimum annalium patrem, quod de iis quæ ipsis versaverat, (Metaphrastis scilicet nomine Latine vulgatis) Christi anno 120, n. 4, ita pronuntiavit: *Putabitur tamen eis multa superaddita esse; sed pro suo candore, mitiori censura illa habiturum: seu potius digna vero tanti martyrii Acta, cujus Romæ memoria egregiis illustrata monumentis; quæ in urbe agroque Parisiensi, tutela, pignoribus charissima; quin utroque orbe Christiano in perpetuum florentissima, summe quoque veneranda; sic augusta, sic plana, sic fæcunda omni carentia, veneraturum, laudaturum; his, seu gemma pulcherrima, ac pretiosissima amplissimos Annales suos ornaturum. De illis Metaphrastis nomine sic vulgatis quid sentiam ipse, paucis expedit.*

Dispexi illa attentius; quin mihi, etiam ex altero eminentissimi cardinalis Mazarini probato codice, eadem hæc Latina feci; tantisper offensus interpretis stylo paulo humiliori, ubi auctor ille non male nitet atque assurgit. Addita vix occurrunt, seu alia ac antiquus auctor ediderat. Solemni potius more ejusmodi μεταφράσεων, quædam leviuscule aucta, vel ordine modoque mutata, excepto stylo, appareant; quæ mihi artis solertia, δούστατον potius invexisse, quam ornatum suis præclare radiis micantem operi videtur addidisse. Qua in re major licentia fuit, tum ejus, qui duobus libris Italie, hisque Gallicè redditis, Eustathii sociorumque certamen voluit exornare, finxitque in eo plura, tum qui sacras Metamorphoses Gallico idiomate, inque illis Eustathium, produxit. Habuere illi duntaxat Metaphrastea Acta, eaque Latina (nec enim hi Græcæ videntur scivisse), proposita; quæ ipsa, eo quem dixi modo, tractavere.

Quem produco Nicetam Paphlagonem (Ignatio Constantinopolitano æqualem, illique affectissimum, ac Vitæ ejus Raderio editæ auctorem) Eustathium sociosque laudantem, vere unum dicam, sua hæc Laudatoria, præclare in eos oratoris munus obiisse. Habuit ille non Metaphrastea illa, sed antiqua nostra, ipsa suo schemate veneranda atque augusta Acta proposita. Detrahit nihil, auxit, aut immutavit; flosculis rhetoricis, verborum ἐμφάσει, oratoriis luminibus duntaxat illustravit; atque suavius aures tangerent, ac animum caperent, scito quodam lenocinio temperavit, ac composuit. Vir scilicet eo dicendi genere eximius; cujus in singulos quosque apostolos, illustres produco panegyricos; mea, proxime vulganda, jamque umbilicum spectante, *Bibliotheca concionatoria*; quibus certiora quæque, ac Ecclesiarum longa traditione accepta, nihil Abdiam ac apocryphos alios moratus, vir labore strenuus, eloquio clarus comptusque, ac vere βήτωρ, de primis illis Christianæ religionis antistitibus feliciter orat, atque exponit: ut alios ejus panegyricos laceam; inque illis Gregorii τοῦ Θεολόγου, cujus neminem theologiam ac ornamenta reliqua tantis eloquentiæ nervis sicque luculenter existimo laudasse. Faxit Deus ut ubi Latinis meis vocibus paulo dejectior suo illo manipulo minime displicuerit suis ille, Græcisque cultissimis copiosiore messe etiam Anastasiam seniorem Hyacinthum Amastrensem, Joannem Chrysostomum, Theclam aliosque laudans, propensius oblectet, ac ad pietatem ædificet.

Actorum nostrorum testis egregius, aureo vere flumine Joannes Damascenus *orat. iii, de imaginibus*; quæ ex ipsis bene longam περιχοπήν, ipsis eorum verbis produxit. Refert illa Eustathio venanti oblatam in cervo crucis Christique effigiem, factumque ad ipsum ejus oraculum, quo futuri illi totius stadii propositique certaminis vaticinium habeatur; certa nimirum structura (mira licet casuum eventuumque diversitate; Græci περιπέτειαν vocant; qua lusit egregie Dei providentia), deinceps coherentibus omnibus ad ipsam martyrii metam; ut nedum multa, si vere illa sunt, superaddita, sed et pauca opus totum labefactent ac inficiant. In Damasceni ipso loco commissus hiatus male interpretem egit. Nos sana omnia, meliori codice repræsentamus. Latinis quoque Metaphrastis, Placidæ uxor vitio *Trujana* dicitur, cum Græca melius Τατιανήν, *Tatianam*, habeant. Ipsum Eustathii augustum nomen, ac quo victoriæ videatur ex ipso sacro fonte habuisse oraculum, velut ipso Deo sacerdotis ore indente, futuramque ejus constantiam, ac firmitatem illo contestante, male sibi vulgus in *Eustachium* deformavit; quod ipsum nomen titulus præfert in Vita Surio edita; etsi in margine *Eustathii* emendetur.

* *Illustrium Christi martyrum lecti Triumpho*, Paris. 1660, 8°.

Eustathii meminerunt, seu, ut malunt scribere, Eustachii, etiam Latini, Usuardus et Ado 2 Novemb., si tamen Ado, non ejus appendix; ac quod Romanum vocant Eusebianum. Mirum nullam exstare in Rosveydiano Martyrologio ejus memoriam, si modo illud vere antiquum Romanum est, ac quod sanctus Gregorius papa Romanum indicavit; scribenti Romæ Baronio quam expetitur, tam desideratum, frustrata diligenti adeo rerum ecclesiasticarum indagatori tot fulta adminiculis exquirendi opera: quanquam non raro celebrior aliis locis sanctorum memoria, atque martyrum, quam quibus vivere, seu functi agone sunt. Titulus qui Romæ exstat Eustathii, quam antiquus, me latet: haud certe ille recentior: vel aperienda illius origo, si quis dicti jam Martyrologii, seu etiam Gregorii in libro Sacramentorum, silentio, recentiorem illi Eustathii memoriam, ac cultum contendit. Scripta Romæ, ac Latino scriptore ipsa, qua repræsentata lingua, Acta hæc, ut certo affirmari nequit, sic nihil abhorrere spectatis ejus ætatis Latinorum moribus, ac in iis Christianorum, liquet.

Quæ de Eustathii (ulim Placidæ, eoque nomine Josepho clarissimi in bello Judaico) expeditione novissima, sub extremis Trajani temporibus, habent Acta; deque ejus Trajano bellis fatigato desiderata opera, ac veterani ducis industria, consentientissima sunt iis quæ de Trajano, ejusque in Oriente bellis, refert Dio, quibus Assyrios Persasque ita debellavit, ut tamen ii tumultantes, ægre in fide ac officio continerentur: quo ipse nomine expostulat ad senatum. In hos ipsos movisse, ac primum iis studentes Judæos illa indicant, cum postremum, ubi et conjugem recepit, superasse ipsum Hydaspem fluvium memorant, eoque interiorem hostium dittonem pervasisse. Hydaspes enim ille Medus est, de quo Virg. vi Georg., Strabo, Plin., Quintus Curt. alique. Quod ejus suppressum nomen gentilibus, nemo mirum habeat, qui non omnino sit Romæ Romanisque in rebus peregrinus. Abunde fuit Christianæ superstitionis reum obisse Eustathium, ut ejus memoria illis penitus aboleretur; quando nec tyrannis imperatoribus parceretur, quin latæ illis leges vel expungerentur, vel sequentiam imperatorum nominibus censerentur; nec consulibus, quin ex albo consulum ipsorum nomina, non levi publicæ rei damno, temporumque ac contractuum rationis incommodo, delerentur. Si qua igitur præclare bello gesta per id tempus Eustathio, cujus triumphum exceperit bos Phalariticus, morsque extraneis exsecrata, hæc vel legati, vel summi principis nomine, gentis ritu fuerint consignata. Secessio denique Eustathii profligata re familiari, amissisque opibus quibus consulatus ac patritia dignitas sustentanda esset, nihil a Romanis moribus abhorret cum lata olim lege, qui pari usi fortuna essent, seu alia ratione facultates ordini congruas amisissent senatu inovendi essent. Hæc mihi strictim; tu, Lector, antiquo hoc monumento frueri.

ORATIO XVIII.

Laudatio inclyti martyris Eustathii, Agapii, Theopisti et Theopistes.

Præclarum in victorum choro Eustathium laudabo, tanetsi ærumnis flectitur animus: æquum enim ac sanctum, neque id modo, sed et oppido utile atque commodum. Neque enim quia sæculi malis gravamur, idcirco tacebimus; sed quia justum Dei amicos prædicationibus accipere, pro virili nostra laudare non desistemus: nec denique quod Ecclesiarum Dei curis ac sollicitudinibus premiamur, egregii martyris celebrationem differemus, sed quia probatissimus ille in ærumnis, probatissimus defungendis pietatis causa certaminibus ac laboribus, quorum etiam nomine cunctis fere majorem martyribus venerationem obtinet, idcirco

S. EUSTATHII ET SOCIORUM ACTA ANTIQUA.

Martyrium sanctorum ac inclytorum Christi martyrum Eustathii, Theopistes, ac liberorum.

Prostat mortalibus ex naturæ ipsa indole propria ad virtutes præstandas adhortatio, atque palæstra, id in proximum conferendum docens, quod velis ab alio in te conferatur, idque demum gratiarum actionis nomine, Deo beneficiorum largitori rependendum, quod ab iis, quos beneficio demerueris, exigas ipse ut rependatur. Quin ex divinis quoque Scripturis, prostant doctrinæ plurimæ; beatorum item ac clarorum virorum gesta inclyta ac facinora; qui plane, animata quædam simulacra, æmulatione virtutum, quibus præclare, egregiaque laude functi sunt, volentibus hæc illorum magistraria sequi, exhibeantur. Perinde igitur mihi constitutum, ut tum veterum heroum præclara gesta

A

ΛΟΓΟΣ ΙΗ'.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Εὐστάθιον, Ἀγάπιον, Θεόπιστον, καὶ Θεοπίστην.

Τὸν ἀοιδίμον ἐν ἀβλοφάροις Εὐστάθιον ἐπαινέσομαι, καὶ εἰ ταῖς θλίψεσι κάμπτομαι· ὄσιον γάρ· καὶ οὐχ ὄσιον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον. Οὐ γάρ ὅτι τοῖς τοῦ βίου κακοῖς βαρυνόμεθα, διὰ τοῦτο σιγήσομεν· ἀλλ' ὅτι ἄξιον τοὺς τοῦ Θεοῦ φίλους δεξιούσθαι ταῖς ἀναβήσεσι, τῆς κατὰ δύναμιν εὐφημίας οὐκ ἀφεξόμεθα· οὐδ' ὅτι φροντίσι καὶ μερίμναις Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ πιεζόμεθα, τὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος ὕμνησιν ὑπερθησόμεθα· ἀλλ' ὅτι δοκιμώτατος ἐν ταῖς θλίψεσι κεῖνος, δοκιμώτατος ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνίσμασι καὶ πονήμασι, οἷς καὶ πάντων μαρτύρων σχεδὸν σεβασμιώτατος ἀναδείκνυται, διὰ ταῦτα τῶν ἐγκωμίων τὸν ἔρανον ὡς ὀφειλὴν καρποφοροῦ-

Μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, Εὐσταθίου, καὶ Θεοπίστης, καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν.

Πρόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἐκ φύσεως οἰκεῖον διδασκάλιον πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν κατάρθωσιν, διδάσκον κεῖνο ποιεῖν τῷ πλησίον, ὅπερ αὐτῆς πάσχειν παρ' ἐτέρου βούλεται· κεῖνό τε ἀποπληροῦν τῷ εὐεργέτη Θεῷ, εὐχαριστίαν, ὃ καὶ αὐτὸς παρὰ τῶν εὐεργετούμενων ἀπαιτεῖ. Πρόκειται δὲ καὶ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν διδασκαλίαι παμπληθεῖς, καὶ πράξεις ἀνδρῶν μακαρῶν καὶ ἀοιδίμων, οἱ εἰκόνας τινὲς εἰσιν ἐμφυχοὶ πρὸς μίμησιν τῶν ἀγαθῶν κατορθωμάτων, τοῖς βουλομένοις ἔπεσθαι ταῖς αὐτῶν ἀρεταῖς. Οὐδὲν οὖν ἦττον προεθέμην προθεῖναι ἐγγράφως τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθίας, καὶ τὰ νῦν ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν κατορθωθέντα, πρὸς εὐεργεσίαν μὲν τῶν ἀκούοντων, ἐπιστροφὴν δὲ τῶν φασχόντων, μὴ

μεν αὐτῷ · ἅμα μὲν τὰ αἴσια, τῷ μεγάλῳ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῇ · ἅμα δὲ καὶ ἑαυτοῖς, ἐν τοῖς ὑπὲρ ἐκείνου λόγοις, παράκλησιν τῶν λυπούντων ἱκανῶς χαριζόμενοι.

Δεῦρο δὲ οὖν, ὦ μακάριε τῆς ἀληθείας μάρτυς, καὶ τῶν ἀθλητῶν ἀπάντων ἀγαθοφύεστατε καὶ λαμπρότατε. Δεῦρό μοι σήμερον ἐκ τῶν οὐρανίων καὶ νοητῶν κατοικητηρίων ἅμα τοῖς σοῖς ἀγιωτάτοις μέλεσι προσεγγικῶς. Αὐτὸς γίνου τῶν ἡμετέρων βραβευτῆς καὶ διαιτητῆς · καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ῥάθυμον ἀναζωπύρησον, καὶ τὸ ἀμυδρὸν τῶν ἐννοιῶν καταλάμπρυνον, καὶ τὸ ἀμβλὺ δὲ καὶ νωθρὸν παραθήξῃς τοῦ νοῦ, τὰς ὑπερόγκους ὑμῶν ἀνδραγαθίας καὶ ἀριστείας ἐπιτόμως ὑπόμνησον · καὶ ὑπόσχου τοῖς ἡμετέροις λόγοις εἰς ἀνεσιν, ὡς ἂν αὐτὸς τε καταφανέστερος εἴης ἔτι μᾶλλον καὶ γνωριμώτερος, εἴπερ τινὲς ἄρα τυγχάνοιεν ἀνεπαίσθητοι τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς ἀγιωσύνης τῆς σῆς · πᾶσι δὲ παράκλησιν ἀγαθὴν καὶ πνευματικὴν ἐμποιήσεις οἰκοδομήν.

Δεῦρο δὲ καὶ ὑμεῖς, ὅσοι πρὸς δόξαν τῶν ὕμνουμένων συντρέχετε · τὴν φλεγματὴν τῶν ἀτόπων λογισμῶν κατευνάζοντες, καὶ τῆς βιωτικῆς ὀχληρίας τὰς ἐπαναστάσεις ἐκκρούοντες, συνετῶς καὶ πανευλαβῶς ὑπόσχετε τὴν ἀκρόασιν. Ἔστι γὰρ, οὐ τοῖς ἀγνωστοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς καλῶς εἰδέναι δοκοῦσιν, ὠφέλιμος ἡ ἀφήγησις. Ὡς γὰρ τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν ἱερῶν λογίων ἀπάντων τὰ ἐπιστημώτατα, συνεχῶς μελετώμενα, καὶ τοῖς εἰδόσιν αὐτὰ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

δύνασθαι νῦν τοιαῦτα κατορθοῦσθαι, οἷα ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις, ἵνα γινῶσι πάντες πῶς οὔτε χρόνων, οὔτε καιρῶν δυσχέρεια, οὔδὲ ἀναστροφή ἀπηγορευμένου βίου ἐμπόδιον γίνεται, πρὸς κατορθώσιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων · ἐάν γὰρ θελήσῃ τις πρῶτον τῷ φυσικῷ νόμῳ ἐπόμενος, ἔτι δὲ καὶ ταῖς διδασκαλαῖς τῶν προειρημένων ὁσίων Πατέρων ἀκολουθεῖν, ῥαδίαν εὐρήσει ὁδὸν τῆς ἐναρέτου πολιτείας · οἷοί εἰσι πρὸς διήγησιν καὶ ἡμῖν ἄνδρες, ὧν καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς βίον ἀναγράφω, καὶ τὸν τοῦ τέλους ἔπαινον, ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ἔργων ἐπιδείξω.

doctrinas consecietur, ejus disciplinæ viam, quæ virtute nitet, facilem nanciscetur. Ejusmodi sunt, quorum nobis res enarrandæ incumbunt; viri scilicet, quorum a principio sim vitam conscripturus, finisque laudem ex eorum claris operibus, monstraturus.

Ἐν ταῖς ἡμέραις Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως, τῆς εἰδωλομανίας κρατούσης, ἦν τις στρατηλάτης, ὄνομα τούτῳ Πλακίδας · γένους τοῦ κατὰ κόσμον ἐπιδόξου, πλούσιος σφόδρα, ὑπερβάλλων πάντας τοὺς ἐνδόξους, ἐν τε κτήμασι καὶ ἀργυρίῳ καὶ ἀνδραπόδοις, καὶ τῇ λοιπῇ περιουσίᾳ. Ἕλληνα δὲ ὑπῆρχε τὴν θρησκείαν · τοῖς δὲ ἔργοις τῆς δικαιοσύνης παντοίως ἐκεχώρητο. Πολεμικώτατός τε ὧν, καὶ δεξιᾷ τύχη ἐν πᾶσιν εὐδοκιμῶν. Ἦν δὲ καὶ περὶ τὴν θήραν σπουδαίος, καὶ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἠδέως κυνηγῶν. Ἀλλ' ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἀγαθὸς Θεὸς, ὁ πάντοτε τοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ δούλους προσκαλούμενος, οὐ παρεῖδεν αὐτοῦ τὰ: εὐπορίας · οὐδὲ ἠθέλησε τὴν ἀγαθὴν καὶ ἀξίαν τοῦ Θεοῦ γνώμην ἀμισθὸν καταλειφθῆναι, τῷ σκότει τῆς εἰδωλομανίας καλυπτομένην · ἀλλὰ κατὰ τὸ γεγραμμένον · Ἐν παντὶ ἔθνηι ὁ φοβούμενος τὸν Θεόν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἔστιν, ἔφθασε καὶ εἰς αὐτὸν τοῖς χρηστοῖς αὐτοῦ σπλάγγνοις τοῦ σώζειν βουλόμενος.

Ἐξελεθόντος οὖν αὐτοῦ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τὰ

A laudationis ei symbolum tanquam debitum dependemus; quo scilicet tum præclaro pietatis pugili læta faustaue, tum vero etiam nobis ipsi, quibus eum efferimus, a tristibus atque molestis levamen, quantum satis sit, præbecamus.

Adesdum igitur, o beate veritatis testis, pugilumque omnium nobilissime ac clarissime. Adeste mihi hodie, a cœlestibus ac spiritalibus sedibus accedens, una cum sanctissimis membris tuis. Esto ipse nostrorum arbiter ac iudex; animique nostri segnitiam excitans, obscuras ipsius rationes ac sensa illustra: mentisque hebetudinem ac tarditatem acuens, præmagnifica vestra certamina, resque vobis præclare gestas strictim suggere: nostris denique sermonibus laudationis argumento impendere; quo tum ipse adhuc illustrior efficiaris atque notior (siquidem ulli sunt, quos magnificentie sanctitatis tuæ sensus fugerit), tum bonam cunctis jucunditatem ac spiritalem ædificationem ingeras.

Quin vos quoque adeste omnes, qui ad eorum qui laudis argumento propositi sunt, gloriam concurritis. Absonarum cogitationum æstum sedantes, curarumque sæculi rebelles motus excutientes, sulterter omnique modestia aures accommodate. Est enim narratio, nedum iis qui nesciunt, sed et qui probe videntur nosse, quam utilis. Sicut enim Evangeliorum sacrorumque omnium eloquiorum præstantissima capita, jugiter tractata ac repetita,

scripto consignem, tum eorum qui nuper nostrisque temporibus virtutis laude claruerunt: quo scilicet auditores quidem commodum sentiant; ii vero qui oppido inficiatur, posse nos modo talia præstare, qualia antiquis temporibus, errorem abjiciant; scientque omnes, neque temporum, neque articulorum molestias, neque vero projectæ vitæ anteactas rationes impedimento esse, quin præclara quis designet, ac rite virtutem colat: modo enim animo constitutum habeat, ut primum naturalem legem, tumque etiam sanctorum, quos diximus, Patrum virtute nitet, facilem nanciscetur. Ejusmodi sunt, quorum a principio sim vitam conscripturus, finisque laudem ex eorum claris operibus, monstraturus.

Traiano imperii sceptrum moderante, ac cum insanus simulacrorum cultus late vigeret, fuit quidam magister militiæ, Placidus nomine. Is genere clarissimus erat, ac valde dives; cunctosque inelytos ac claros, prædiorum amplitudine, pecuniæ vi, servorum copioso ambitu, ac substantia reliqua, superabat. Ac quamvis cultu gentilis erat, justitiæ tamen operibus omnino præfulgebat. Vir nimirum bellicosissimus, ac qui prospera in omnibus fortuna ineretur. Quin et venatui gnævus incumberebat, lubensque quotidie feras insequerebatur. Clementissimus vero ac benignissimus Deus, qui semper dignos servos vocet, ejus minime beneficentiam despexit, aut benignum ac mitem, Deoque dignum animum, insani idolorum cultus tenebris obductum, mercedis vacuum, ac indonatum relinquendum duxit, Sed juxta quod scriptum est: *In omni gente qui timet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi*²⁰, ad ipsum quoque suavissimis visceribus salutem præstare volens, pervenit.

Quadam igitur die venaturus in montibus una

²⁰ Act. x, 35.

his etiam qui noverunt, voluptatem creare solent, ac incitamento ad virtutem esse; sic et divini Eustathii ac sociorum vita, quoties memoriae succurrit, compunctionis atque fidei argumentum animis religiosis existit.

Fuit primum Eustathius civis Romanus; generis autem nobilitate, divitiarum abundantia, gloriae claritate, quin et corporis decora specie, fortis spiritus præstantia, ingenii subtilitate, prudentiæ copia, adeo sibi imperatorum conciliaverat animos, ut et exercitiis cum magistratu præficerent; summaque bellicæ rei solertia hostibus formidabilem, nec raro maxima adversus illos excitantem tropæa, communi magni Senatus suffragio, magnum supra omnes magistrum militiæ renuntiavissent. Porro vir bonus hac utrinque gnarus virtutis exercitator cum esset, ejus partem corpori addictiorem, crassioraque ac spectabilem, imperatori pariter atque populis magnifice exhibebat; spiritalem autem, bonæque indolis morum animi affectionem, universorum Conditori addixerat; tametsi tunc adhuc veritatis illustrationum rudis, atque his necdum initiatus erat. Quanquam enim Græcisticis vanitatibus occupato animo, nullum tamen opus quod laudem habeat, ac Deo acceptum sit, negligebat; nempe redimendo captivos, affictos consolando, vindicando quos violaret injuria, pauperes juvando, modisque omnibus omnes strenue demerendo, vir mirabilis, Christi humanitatem atque mandatum æmulabatur, etsi necdum fidei luce aspirantem Je-

Α ἰδονὴν καὶ παράκλησιν εἰς ἀρετὴν εἰωθεν ἐμποιοῦν, οὕτως ὁ Εὐστάθιου τοῦ θαίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ βίος· ὁσάκις ἂν ἐπὶ μνήμῃς γένοιτο, τοῖς φιλοθέοις κατανόξως γίνεται καὶ πίστεως ἀφορμὴ.

Ἐκαῖνος πολιτείας μὲν ἔλαχε πρῶτον Ῥωμαϊκῆς· εὐκλήριζα δὲ γένους, καὶ πλοῦτου περιουσία, καὶ δόξης περιφανεία, ναὶ δὴ καὶ ὤρας σώματος κάλλου, καὶ ἀνδρίας πνεύματος ὑπερβολῇ, καὶ διανοίας ἀξύτητι, καὶ φρονήσεως πυκνότητι, ἐπὶ τοσοῦτον βασιλεῦσι Ῥωμαίων προσωκείωτο, ὡς καὶ τῶν στρατευμάτων αὐτὸν καταπιστεύεσθαι τὰς ἀρχάς· καὶ στρατηγικώτατα τοῖς πολεμίοις ἀντιταξάμενον, καὶ μέγιστα κατ' αὐτῶν πολλάκις ἀναστησάμενον τρόπαια, κοινῇ τῆς μεγάλης βουλῆς ψήφῳ, μέγαν ἐπὶ πάντων ἀναβρῆθῆναι στρατηλάτην. Ἀγαθὸς δὲ ὁ ἀνὴρ, καὶ τὴν ἀρετὴν ἀμφοτεροδέξιος ὢν· τὴν σωματικώτεραν μὲν καὶ φαινομένην, τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς δήμοις φιλοτίμως ἐπέδεικνυτο· τὴν νοουμένην δὲ καὶ ἀγαθοφύῃ τοῦ τρόπου διάθεσιν τῆς ψυχῆς, τῷ τῶν ὄλων ἀντιθέτο ποιητῇ· εἰ καὶ τῶν τῆς ἀληθείας ἀμύητος ἔτι τότε καθίστατο φωτισμῶν. Καίπερ γὰρ Ἑλληνικαῖς ματαιότησι προεὶλημμένος, ὁμῶς οὐδενὸς ἔργου τῶν ἐπαινετῶν καὶ φίλων Θεῷ παρημέλει· αἰχμαλώτους λυτρούμενος, θλιβεροὺς παραμυθούμενος, ἀδικουμένους δικαίων, πενομένους ἐπικουρῶν, καὶ πᾶσι τρόποις πάντας εὐεργετεῖν ὁ θαυμάσιος ἐσπουδακῶς, τὴν Ἰησοῦ φιλανθρωπίαν ἐμίμειτο καὶ ἐντολήν, μήπω τὸν Ἰησοῦν διὰ πίστεως ἐγνωκῶς. Καὶ ὁ περὶ Κορνηλίου τῶν Ἠράξεων ἢ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

cum exercitu, omnique obsequio, egressus, cervorum procul armentum pascens conspicatur: distributoque, ut moris est, exercitu, in eos insequabatur. Cuncto autem exercitu indagini intento, apparet illi unus totius armenti longe maximus, per prærupta, ad densiora dumetis loca, ac invia erumpens. Hunc ille conspiciens, ac capiendi desiderio accensus, cunctis sociis relictis, paucisque militibus committentibus, retro insequabatur. Porro universis fatiscentibus, unus ipse strenue insistebat. Dei autem providentia nec æquo elanguente, ut nec ipso animum despondente, prædamque præsumente, dum diu multumque insequitur, ab exercitu procul abreptus invenitur. Tum cervus præcelsæ rupis arrepto vertice, in eo constitit. Huic ipsi magister militiæ solus, nullo comite prope admotus, fixo gradu circumspicit undique, ac quo tandem modo prædæ compos efficiatur, animo cogitat. Enimvero sapientissimus ac misericors Deus, qui omnis generis vias, ac rationes quibus hominum consulat salutem, adinvenit, prædam cogitantem vicissim præda capit; non sicut Cornelium Petri usus opera, sed velut Paulum persequentem propria illi specie objecta²¹.

Diu autem consistente Placida, ac cum intentis in cervum oculis, ejus magnitudinem miraretur, nec ullus capiendi modus succurreret, ostendit Dominus tale prodigium quod nec abhorreret, nec suæ potentiae magnitudinem superaret. Sed sicut in Balaam, cum sermonem asinæ indidisset, illius arguit dementiam; ita hic quoque in cervi quidem cornibus venerabilis Crucis exstantem figuram, solis ipsos radios fulgore vincentem, ostendit; inter cornua vero, hisque mediam, divini ejus

Κ ἡρη θηρεῦσαι μετὰ τοῦ στρατοπέδου, καὶ πάσης τῆς θεραπείας, ὥρθη αὐτῷ ἀγέλη ἐλάφων βοσκομένη· καὶ διαστήσας κατὰ τὸ σὺνήθεσ τὸν στρατὸν, ἐποιεῖτο τὴν κατ' αὐτῶν δίωξιν. Παντὸς δὲ τοῦ στρατοπέδου περὶ τὴν θήραν ἀσχολουμένου, φαίνεται αὐτῷ εἰς τῶν ἐλάφων ὑπερμεγέθους πάσης τῆς ἀγέλης, ὀρμήσας κατὰ τοῦ κρημνοῦ ἐν δασυτέροις τόποις τῆς ὕλης καὶ δυσβάτοις χωρίοις· ὃν θεασάμενος ὁ Πλακίδα, καὶ ἐπιθυμήσας συλλαβέσθαι αὐτὸν, καταλιπὼν πάντας, μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν κατεδίωκεν. Ἀτονησάντων δὲ πάντων, μόνος παρέμεινε τῇ διώξει. Κατὰ πρόνοιαν δὲ Θεοῦ, μήτε τοῦ ἵππου ἀτονήσαντος, μήτε δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν σύλληψιν ἀπορήσαντος, ἐπὶ πολὺ καταδιώκων, μακρὰν εὐρέθη τοῦ στρατοπέδου. Ὁ δὲ ἔλαφος ἐκεῖνος καταλαβὼν ἀκρώρειαν πέτρας ὑψηλῆς, ἔστη ἐπάνω αὐτῆς. Φθάσας δὲ πλησίον ὁ στρατηλάτης, μηδενὸς συνόντος αὐτῷ, ἔστη περισκοπῶν πάντοθεν καὶ ἐννοῶν, ποίῳ τρόπῳ ἐπιλάβηται τῆς ἐλάφου· ἀλλ' ὁ πάνσοφος καὶ οἰκτίρμων Θεός, ὁ παντοίας ὁδοὺς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων ἐπινοήσας, ἀντιθηρεύει τοῦτον ἐν τῇ θήρᾳ· οὐχ ὡς Κορνήλιον διὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ὡς Παῦλον διώκοντα διὰ τῆς ἰδίας ἐμφανείας.

Ἐπιπολὺ δὲ ἐστῶτος τοῦ Πλακίδα, ἀτενίζοντος μὲν εἰς τὸν ἔλαφον, καὶ θαυμάζοντος τὸ μέγεθος, ἀμηχανοῦντος δὲ πρὸς τὴν σύλληψιν, δείκνυσιν ὁ Κύριος τεράστιον τοιοῦτον, οὐκ ἀπεικός, οὐδὲ ὑπερβαῖνον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὸ μέγεθος. Ἄλλ' ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Βαλαάμ, λόγον ἐνθεὶς τῇ ὄνῳ, ἤλεγξεν αὐτοῦ τὴν ἀνοιαν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα δείκνυσιν, ἐπὶ μὲν τῶν κεράτων τοῦ ἐλάφου, τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ, ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου διαλάμποντα· μέσον δὲ τῶν κεράτιον, τὴν εἰκόνα τοῦ θεοφόρου σώμα-

²¹ Act. x, 1; Act. ix, 5.

βίβλος φησιν, ὡς ἀγνώστως ἐλάτρευε τῷ ζῶντι Θεῷ, οὐδὲ δὴ καὶ τῆς ἀνωθεν κατηξίωτο θεογνωσίας, τοῦτο καὶ ὁ Εὐστάθιος διετελεῖ ποιῶν· καὶ πᾶσαν ἀγαθὴν ἐργασίαν ἐξ ἀγαθοειδοῦς καρδίας καρποφορῶν, πρὸς τὴν διὰ πίστεως ταύτη ὠδοποιεῖτο τελειότητα. Οὐ γὰρ ἀξίον ἀληθῶς, τὸν γνησίως περὶ τὴν ἀρετὴν διαπονούμενον, τῆς ἀπιστίας ἀποπνιγῆναι βυθοῖς. Διὸ δὴ καὶ τοῦτον θαυμασίως ὁ Κύριος πρὸς τὴν οἰκείαν γῶσιν καὶ πίστιν ἐπεσπάσατο.

Ἄρ' οὖν τὸν ἴσον τρόπον τῷ Ἐκατοντάρχη καὶ τοῦτον ὁ Δεσπότης καλεῖ; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὸν μὲν προσευχόμενον δι' ἀγγέλου φωνῆς πρὸς τὸν μέγαν ἀποστέλλει Πέτρον, τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον διδάχθησόμενον· αὐτοπροσώπως δὲ τὸν Εὐστάθιον καὶ οἰκείαις ἀνακαλεῖται φωναῖς. Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς κλήσεως; Περὶ θήραν ποτὲ τῶν ἀγρίων ζῴων διαπονούμενον, οὐρανία τοῦτον ἀντεθήρευσε χεῖρ. Καὶ γὰρ τινὰ τῶν τεθεαμένων ἐλάφων, ὡς μὲν ὠραῖον ἰδεῖν, ὡς δὲ εὐμεγέθη καὶ πύονα κατ' ὀφθαλμοὺς ἐμφαινόμενον διώκοντα, καὶ πόρρω τῶν συνεξελαυνόντων διὰ τοῦτο γενόμενον· ἔργον δὲ τοῦτο θείας οἰκονομίας, ὡς εἰκόσ ἦν· καὶ ἐν ἐρημίᾳ τινὶ μονώτατον ἀπειλημένον, τῆς Δεσποτικῆς οὐρανόθεν ἀκοῦσαι φωνῆς. Ἐπέστραπται μὲν γὰρ πρὸς τὸν ἄνδρα τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ζῶν· οὐ πρὸς τῆ κεφαλῇ, τὴν τοῦ ἐσταυρωμένου, τὸ παραδοξότατον, καταθεαθῆναι μορφήν· ἐξ οὗ καὶ φωνὴν ἐνεχθῆναι, Ὡ Πλακίδα, λέγουσαν, τί με διώκεις; Ὡ καινῆς κλήσεως! Ὡ

A sum cognoverat. Quodque Actorum liber de Cornelio refert²¹, eum, cum nesciret, Dei vivi cultorem exstitisse, eaque ratione etiam fidei illustrationem consecutum esse, hoc nimirum Eustathius præstabat; omnemque boni operis fructum ex boniformi corde proferens, ad fidei perfectionem via ducebatur. Haud enim revera æquum, id is, qui virtuti sincere operam poneret, incredulitatis imo gurgite suffocaretur. Idcirco etiam mira eum Dominus ratione ad suam notitiam atque fidem traxit.

Ergone pari modo ac Centurionem hunc quoque Dominus vocat? Minime gentium: sed illum quidem dum præcæretur angelica voce ad magnum apostolum Petrum destinat pietatis mysterium edocendum; Eustathio autem ipsemet, ac suis ipse vocibus in-clamat. Quisnam vero vocationis modus? Cum aliquando ferarum venatui gnāvus insisteret, cœlestis eum contra manus venata est. E cervis enim quos conspexerat, unum quemdam pulchrum aspectu, præmagnumque, atque opimum obtutibus præsentatum, dum persequitur, eamque ob rem procul a reliquis pariter insequentibus abripitur (ita nempe propensiori Dei, ut par est, consilio agebatur), atque in solitudinem quamdam singularissimus appellitur, Dominicam cœlitus audit vocem. Nimirum conversa in eum admiranda hac bestia, ad ejus caput, Crucifixi novam plane ac insuetam formam conspicit; ex qua ipsa vox rumperetur, dicens, Placida, quid me persequeris? O novam vocationem!

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

τος, ἦν διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἀναλαβεῖν κατεδέξατο· καὶ φωνὴν ἐνθεὶς τῆ ἐλάφῳ ἀνθρωπίνην, προσκαλεῖται τὸν Πλακίδα, λέγων αὐτῷ· Ὡ Πλακίδα, τί με διώκεις; Ἴδου ἐνεκεν σοῦ πάρεμι ἐν τῷ ζῷῳ τούτῳ ὀφθῆναι σοι. Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Χριστὸς, ὃν ἀγνοῶν σέβῃ. Αἱ γὰρ εὐποῖαι σου ἄς ποιεῖς εἰς τοὺς δεομένους, παρέστησαν ἐνώπιόν μου, καὶ ἦλθον ἐμφανίσαι σοι ἑμαυτὸν, καὶ καταντῆσαι διὰ τοῦ ἐλάφου τούτου, καὶ ἀντιζωγρεῦσαι σε, καὶ συστοιχεῖν σε τοῖς δικτύοις τῆς φιλανθρωπίας μου. Οὐ γὰρ ἐστὶ δίκαιον τὸν ἐμοὶ προσφιλῆ, διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν, δουλεύειν δαίμοσιν ἀκαθάρτοις. Διὰ τοῦτο γὰρ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν ἐν τῷ εἶδει τούτῳ, σῶσαι θέλων τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ στρατηλάτης Πλακίδας, καὶ ἐμφοβὸς γενόμενος, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐπὶ τὴν γῆν. Ὄρας δὲ διελθούσης, εἰς ἑαυτὸν ἔλθων, ἔστη ἀκριβέστερον ἰδεῖν βουλόμενος τὸ ὀφθέν αὐτῷ ὄραμα, καὶ φησὶ· Τίς ἡ φωνή, ἀποκάλυψόν μοι ὁ λαλῶν μοι, ἐν' ἀκούσας πιστεύσω. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Σύνας, ὦ Πλακίδα. Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐκ μὴ ὄντων συστησάμενος· ὁ τὴν ἀδιάκριτον ὕλην διακρίνας· ὁ τὸ φῶς ἀναδείξας, καὶ τὸ σκότος διαχωρίσας· ἐγὼ εἰμι ὁ τὸν ἥλιον εἰς τὸ φῶς κατασκευάσας, καὶ τὴν σελήνην σὺν τοῖς ἀστροῖς εἰς φαῦσιν τῆς νυκτὸς τάξας. Ἐγὼ εἰμι ὁ καιροὺς καὶ χρόνους καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ ἡμέρας συστησάμενος. Ἐγὼ εἰμι ὁ τὸν ἀνθρώπον ἐκ γῆς διαπλάσας· ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ γῆς φανεῖς ἐν σαρκί, ὁ σταυρωθεὶς, καὶ ταφείς, καὶ τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθεὶς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ στρατηλάτης Πλακίδας, προσέπεσε πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν. λέ-

C corporis imaginem, quod nostræ salutis causa benignissimus ipse assumpsit: inditaque cervo humana voce, ad se Placidam vocat, atque: Placida, quid me persequeris? En adsum tuæ salutis causa, ut tibi in hocce animali, appaream. Ego sum Jesus, quem, cum nescias, colis. Quæ enim beneficentiæ munera confers in egenos, in conspectu meo astiterunt, ac veni, manifestaturus tibi meipsum; cervique hujus specie occursurus, ac vicissim venatu capturus, impensiorisque clementiæ meæ retribus indagine cincturus. Haud enim æquum, ut qui bonorum operum studio mihi amicus sit, impuris dæmonibus obsequio mancipetur. Idcirco enim veni in terram hac tibi conspicua specie, quod humanum genus ut salvum præstem, mihi sit constitutum.

His inagister militiæ Placidus auditis, metuque correptus, equo excussus in terram corruit: decursaque temporis mora, in se rediens, sui que compos effectus, stetit, hoc scilicet cogitans, ut objectam visionem diligentius conspiceretur, atque: Quænam vox, aperi mihi qui mihi loqueris, ut ubi audiero, credam? Ad quem Dominus, intellige Placida: Ego sum Jesus Christus, qui cœlum et terram ex nihilo condidi, ac materiæ indiscretam molem distinxī: qui lucem edidi, ac tenebras separavi. Ego sum qui solem in lucis usuram constitui, lupamque cum stellis, ut nocui splendeant, posui. Ego sum qui tempestates, et tempora, et annos, et dies feci. Ego sum qui hominem e terra formavi; qui humanæ salutis causa in carne apparui; qui que cruci affixus, ac sepultus, tertia demum die surrexi. His auditis, inagister militiæ Placidus, iterum in terram procidit,

²¹ Act. x, 4.

o vocem Sermonis vivi, nova ac insolita ratione in muta personantem animante! Assimilis illa vox, voci magnum pridem Paulum vocanti e caelis: unusque ac idem est, qui hunc ac illum, iisdemque vocat ex causis. Amborum enim æmulationem acceptam habens, ignorantiam emendavit; velut qui pietatem quidem, at non ex animo ac volentes persequerentur.

O Placida, quid me persequeris? Non enim fas tibi est, ut eum teneas, qui non potest teneri; utve eum qui capi non potest, cursu assequaris: par vero potius, ut a me ipse venatu capiaris, meisque impensioris clementiæ retribus ac indagine tenearis. Sic novæ ac insolitæ formæ spectaculo, vocisque tonitru stupore actum, ac equo excussum, magnoque animi pavore ac formidine percontantem, **E**quisnam es, Domine, audisse, aiunt, ex divina illa ipsi conspecta visione, Esse se Jesum Deum Christianorum; cui operibus quidem obsequeretur, at cujus dispensationis rationem nesciret. Monere deinceps, atque jubere, ad Christianorum ecclesiam ac sacerdotem celerrime pergeret, ex quo mysteriorum impartitionem ac illuminationum emundationem cum tota familia posceret; idque consecutus sciret, totam in ipsum hostis æmulationem concitatum iri: ac fore ut humanam omnem claritatem honoremque amitteret, necnon omnium facultatum jacturam faceret: hortari, animi tolerantia æmulationem vinceret; se, qui respondeat, supernum certo

φωνῆς Λόγου ζῶντος, ἐν ἀλόγῳ παραδόξως ἐκφωνηθείσης ζώῃ. Παραπλησία αὕτη ἡ φωνὴ τῇ πρώτῃ τὸν μέγαν οὐρανόθεν καλοῦση Παῦλον· καὶ εἰς ὃ τοῦτον κάκεινον, καὶ ἐφ' ὁμοίοις καλῶν. Τὸν ζῆλον γὰρ ἐκατέρων προσιέμενος, τὴν ἀγνοίαν ἐπανορθοῦται· ὡς διωκόντων μὲν τὴν εὐσέβειαν, οὐ κατὰ σκοπὸν δέ.

Ὡ Πλακίδα, τί με διώκεις; Οὐ γὰρ σοι θέμις κρατεῖν τὸν ἀκράτητον, οὐδὲ τὸν ἀνάλωτον δρόμῳ καταλαβεῖν· σὲ ζωγρηθῆναι δὲ μᾶλλον ὑπ' ἐμοῦ δεῖ, καὶ τοῖς ἐμοῖς φιλανθρώποις ἐνσχεθῆναι βρόχοις. Τὸν δὲ πρὸς τὴν οὕτω καινοπρεπῆ καὶ ξένην καταπλαγέντα καὶ καταπεσόντα μορφὴν καὶ φωνὴν, **B** Καὶ τίς εἶ, Κύριε; σὺν μεγάλῳ διαπυθανόμενον φόβῳ ψυχῆς, ἀκούσαι λέγεται πρὸς τῆς ὑποφανείσης αὐτῷ θεοειδοῦς ἐκείνης ὀπτασίας, ὡς αὐτὸς Ἰησοῦς εἶη τῶν Χριστιανῶν ὁ Θεός· ᾧ καὶ τοῖς ἔργοις φησὶν αὐτὸν εὐαρεστεῖν, τὸν τῆς αὐτοῦ δὲ λόγον οἰκονομίας ἀγνοεῖν· παρεγγυᾶν δὲ οἱ λοιπὸν τὴν τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἱερέα ὅτι τάχιστα καταλαβεῖν· παρ' οὗ τῶν μυστηρίων τὴν μέθεξιν, καὶ τῶν φωτισμάτων τὴν κάθαρσιν, αἰτῆσαι πανοικεῖ λαβεῖν· καὶ λαθόντα εἰδέναι, ὡς ἐξεγαρεῖ μὲν ὄλον τοῦ δυσμενοῦς τὸν ζῆλον ἐφ' ἑαυτὸν, ἐκπυρεῖται δὲ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης καὶ τῆς τιμῆς, καὶ πάντων τῶν προσόντων αὐτῷ. Καὶ νικᾶν μὲν τῇ καρτεροψυχίᾳ τὸν ἀνταγωνιστὴν παραινεί· ἑαυτὸν δὲ εἶναι τὸν ἀνωθεν ὑπερμαχοῦντα, χρημα-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

dicens: Credo in te, Domine, quia tu es Conlitor sæculorum, qui errantes convertis; eos qui ceciderant, erigis; eos qui morte extincti fuerant, vita impartis. Ad quem Dominus: Si credis in me, vade in civitatem, et ad Christianorum sacerdotem accede, atque ab eo gratiam, quæ initiatione baptismatis præstatur, quære. Tum Placidus: Placet uxori quoque ac liberis hæc me annuntiare, ut et ipsi in te credant? Ait Dominus: Annuntia, acceptoque per baptismum Christi signaculo, mundabimini ab inquinamentis peccatorum vestrorum: tum vero huc revertere; sibi quoque ipse apparens, quæ futura sunt ostendam, atque salutis mysteria nota faciam.

Facto jam vespere, ac die inclinata, magister militiæ domum cum descendisset, quæ sibi apparuerant magna Christi mirabilia uxori edicere, ac exponere. Vixdum autem expleta narratione, ac relatis quæ in illa dicta acceperat, ad eum statim **D** clamore uxor, Domine mi, Crucifixum vidisti, quem colunt Christiani. Is enim solus verus Deus est, qui signis ejusmodi vocat, eos, qui in ipsum credunt. Auctoque clamore; Miserere mei, ait, Domine mi Jesu Christe, et amborum puella ætate natorum meorum.

Tumque illa viro: Ego quoque superiori nocte cum contuita sum, dicentem mihi: Cras tu, virque tuus, ac liberi ad me venietis, ac scietis, quia ego sum Jesus Christus. Placuit igitur ut tali figura, novoque hoc ac insolito spectaculo in cervo tibi apparerem, ut meam admirata potentiam, in me crederes. Veni igitur, nocte hæc accedamus, ac Christianorum baptismi compotes elliciamur; cujus vi Christi fideles illi conciliantur. Ad quam Placidus. Id quoque, uxor charissima, qui apparuit, ad me locutus est. Media igitur nocte assum-

γων· Πιστεύω εἰς σέ, Κύριε, ὅτι σὺ εἶ ὁ ποιητὴς τῶν αἰῶνων, καὶ ἐπιστροφεὺς τῶν πεπλανημένων, καὶ ἀνορθωτὴς τῶν πεπτωκότων, καὶ ζωοποιὸς τῶν τεθνατωμένων. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Εἰ πιστεύεις εἰς ἐμέ, ἀπελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ πρόσελθε τῷ ἱερεὶ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ζήτησον παρ' αὐτοῦ τὴν διὰ τῶ βαπτίσματος χάριν. Λέγει ὁ Πλακίδας· Κιλεύεις ἀπιγγελῶ ταῦτα τῇ γυναικί μου, καὶ τοῖς τέκνοις μου, ὅπως καὶ αὐτοὶ πιστεύσωσιν εἰς σέ; Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Ἀπάγγειλον αὐτοῖς, καὶ δεξάμενοι τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα διὰ τοῦ βαπτίσματος, καθαρισθήσεσθε ἀπὸ τῶν μολυσμῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν, καὶ ἔλθῃ ἐνθάδε, καὶ ὀφθήσομαι σοί, καὶ ὑποδείξω σοὶ τὰ μέλλοντα, καὶ φανερώσω σοὶ τὰ τῆς σωτηρίας μυστήρια.

Καταθὰς δὲ ὁ στρατηλάτης ὀψίας λοιπὸν ἤδη γεγεννημένης, ἤρξατο διηγέσθαι τῇ γυναικί αὐτοῦ τὰ μέγала θαύματα τοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ συνετέλεσε διηγούμενος τὴν ὄρασιν καὶ τὰ λεχθέντα αὐτῷ διὰ τῆς ὀπτασίας, ἀνεβόησεν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα· Ὡ κύριέ μου, τὸν ἐσταυρωμένον εὐραχας, ὃν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται. Αὐτὸς γὰρ ὁ μόνος ἐστὶ Θεὸς ἀληθινός, ὁ διὰ τοιούτων σημείων προσκαλούμενος τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Καὶ ἐπιπλεῖον ἀναβοήσασα, λέγει· Ἐλέησόν με, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ τὰ δύο μου νήπια.

Καὶ λέγει τῷ ἀνδρί· Ἐν τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ κάγω ἐθεασάμην αὐτὸν λέγοντά μοι· Ἀβριον σὺ, καὶ ὁ ἀνὴρ σου, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, ἐλεύσεσθε πρὸς με, καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Χριστός. Ἐβουλήθην οὖν ἐν τοιούτῳ σχῆματι, καὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι, διὰ τοῦ ἐλάφου σοὶ ὀφθῆναι, ἵνα θαυμάσια τὴν δυνάμιν μου, πιστεύσης εἰς ἐμέ. Δεῦρο οὖν, ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ προσέλθωμεν, καὶ τύχωμεν τοῦ βαπτίσματος τῶν Χριστιανῶν. Διὰ τούτου γὰρ οἰκειοῦνται αὐτῷ οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Πλακίδας· Τοῦτο, γύναι, καὶ ἐμοὶ εἶπεν ὁ

ρίζων πληροφωρεῖ· καὶ εἰς τὴν προτέραν μὲν ἐπὶ Ἀ τέλους ἀποκαταστήσονται τιμὴν, τοῖς στεφάνοις δὲ τῆς δικαιοσύνης αὐτὸν ἀναδησόμενον.

Τὸν δὲ ταῦτα χρηματισθέντα καὶ παπιστευκότα, καὶ οἱκοι γενόμενον, ἀναθεῖναι μὲν τῇ γυναικὶ πάντα, οὐκ ἐπικοπήναι δὲ τῆς προθέσεως· μάλλον μὲν οὖν καὶ θερμότερον περὶ τὴν τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἀνάληψιν διαναστῆναι πρὸς αὐτῆς, ἅτε δὴ καὶ αὐτῆς ὄραμασι θείοις καὶ κλήσεσιν ἤδη πρὸς τὸν Κύριον ἐξισταμένης καὶ προθυμουμένης. Οὕτω τοῦ τῆς παλιγγενεσίας ἅμα τοῖς δυσὶ τέκνοις οἱ τρισμαχάριοι κατηξιοῦντο λουτροῦ· καὶ οὕτω μυστικῶς τὸ τῆς ἀληθείας μυστήριον διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐγκολπωσάμενοι, καὶ κατὰ τὸν ἐντὸς ἀνθρώπων ὅλον εἰσοικισάμενοι τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ τῆς θείας γλυκύτητος χάριτι ἠγαλλιῶντο. Τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ Β πρῶτην χρηματισμοῖς, τὴν μελέτην τῶν ἱερῶν συμβάλλων Γραφῶν, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ Πνεύματος ὁ θαυμάσιος ἀνὴρ, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας οἰκοδομούμενος, ἀνδρικῶς καὶ μεγαλοτόλμως πρὸς τὸν κατὰ τοῦ δυσμενοῦς πόλεμον ὠπλιζέτο. Ταῦτα τῆς πίστεως Εὐσταθίου τὰ προοίμια, ταῦτα τῶν ἀνδραγαθιῶν αὐτοῦ τὰ προγυμνάσματα· καὶ ταῦτα τῆς καλλίστης αὐτοῦ γυναικὸς Θεοπίστης, Ἀγαπίου τε καὶ Θεοπίστου, τῶν αὐτοῦ μὲν ἱερῶν τέκνων, νεολέκτων δὲ τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῶν, τὰ προτέλεια· καὶ οὕτω τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον ἀποθέμενοι, ὁμοῦ δὲ τοῖς ὀνόμασι τὴν τε πολιτείαν καὶ τὴν γνώμην ἀμείψαντες, τὸν καινὸν καὶ κατὰ Θεὸν σὺνη.

auxilium polliceri, ac fore ut pristino tandem honori restitutum, justitiæ sertis donet atque redimiat.

Hoc illum divino responso ad credulitatem adductum, domumque reversum, uxori cuncta retulisse, nec inde quidquam retardatum, quin potius ferventius etiam ad capessendum sanctum baptismum ab ea excitatum esse, quippe quæ ipsa quoque divinis jam visionibus ac vocationibus in Dominum excita atque alacris esset. In eum itaque modum ter beati una cum ambobus liberis regenerationis lavacrum consecuti sunt; sicque mystice, Spiritus sancti munere veritatis suscepto mysterio, ac cum totum interioris hominis hospitio Christum accipissent, divinæ dulcedinis gratia exultabant. Itaque vir mirabilis, divinis nuper in deserto oraculis sacrarum meditationem Scripturarum componens, ac cum doctrina atque adhortatione Spiritus quotidie ædificaretur, fortiter magnoque ac fidenti animo ad belli cum hoste proximum atque conflictum instruebatur. Hæc Eustathii fidei exordia, hæc ejus facinorum præexercitamenta; hæc conjugis optimæ Theopistes, Agapiique ac Theopisti sacrarum, Christique novorum militum, præludia: inque eum modum deponentes veterem hominem, ac cum nominibus commutata disciplina, animique rationibus, novum illum quique secundum Deum creatur, in sanctitate et justitia induerunt. κτιζόμενον ἐν ὁσιότητι περιέβαλοντο καὶ δικαιοσύνη.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ὄφθεις μοι. Μεσοῦσης δὲ τῆς νυκτὸς λαθραίως λαβόντες τὰ δύο νήπια, καὶ ὀλίγους τῶν οἰκετῶν, προσήλθον τῷ ἱερῷ κατ' ἴδιαν μόνοι, καὶ ἐξήγγειλαν αὐτῷ πᾶσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς ὀπτασίαν· καὶ ὁμολογήσαντες αὐτῷ πιστεύειν ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, παρεκάλεσαν αὐτὸν δοῦναι αὐτοῖς τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα. Ὁ δὲ περιχαρῆς γενόμενος, καὶ δοξάσας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν θέλοντα πάντα ἀνθρώπον σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, καὶ λαβὼν, κατήχησεν αὐτούς, ἐκθέμενος αὐτοῖς τὸ μυστήριον τῆς πίστεως. Καὶ ἐβάπτισεν αὐτούς, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· τὸν μὲν Πλακίδα, μετονομάσας Εὐστάθιον· τὴν δὲ γυναῖκα αὐτοῦ, Θεοπίστην· τὰ δὲ τέκνα αὐτοῦ, τὸν μὲν πρῶτον, ὀνομάσας Ἀγάπιον, τὸν δὲ ἕτερον, Θεοπίστον. Καὶ μετέδωκεν αὐτοῖς τοῦ ἀγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς, εἰπὼν· Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς ἔσται μεθ' ὑμῶν, καὶ χαρίσεται ὑμῖν τὴν αὐτοῦ βασιλείαν. Ἐγνων γάρ, ὅτι χεῖρ Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς ἐστίν. Ὑμεῖς δὲ ὅταν αὐλιζήσθε ἐν παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, μνησθητε τῆς ψυχῆς μου Ἰωάννου. Ναὶ παρακαλῶ ὑμᾶς.

Πρωτὰς δὲ γενομένης, λαβὼν ὁ Εὐστάθιος ὀλίγους ἵππους μεθ' ἑαυτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος· καὶ ἐγγίσας τῷ τόπῳ ἐν ᾧ τὴν ὄρασιαν ἐώρακεν, ἀπέστειλε τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ὡς ἐν προφάσει δῆθεν ἐκζητῆσαι θήραμα· καὶ μόνος ἀπομείνας μικρὸν, προσήλθεν αὐτὸς εἰς ὃν ἔδει ἐγγίσει τόπον, καὶ ὄρᾳ τὸν τύπον τῆς διειχθείσης αὐτῷ ὀπτασίας τὸ πρότερον· καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐβόα, Δέομαί σου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ· ἔγνωκα γάρ ὅτι σὺ εἶ ὁ

C ptis clanculum ambobus liberis, paucisque adeo famulis, seorsim soli ad sacerdotem adierunt, totamque visionis quæ obtigerat, rationem illi edixerunt; professi denique credere se in Dominum Jesum Christum, eo ministro signaculo donari quod in Christo est, rogaverunt. Iugenti ille affusus gaudio, inque Domini nostri Jesu Christi laudes effusus: *Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire* ²¹, assumptos illos catechismo instituit, exposito fidei mysterio; institutosque in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, tinxit; Placidam quidem mutato nomine, Eustathium vocans; uxorem, Theopistem; similiter quoque liberos, majorem natu, Agapium; secundum vero, Theopistum. Postremo impartitus sacrosancto corpore, ac sanguine Domini nostri Jesu Christi, a se illos dimisit, ita monens, Deus ac Christus erit vobiscum, suumque vobis clementissima bonitate, tribuet regnum. Novi enim esse super vos manum Domini. Vos autem, cum versari vos in paradiso voluptatis contigerit, mementote animæ meæ (mei scilicet Joannis). Ita rogo.

Oborto mane, Eustathius parva equitum assumpta manu in montem concessit: jamque locum, ubi visionem aspexerat propius assecutus, commilitones ceu ad ferarum, venatusque indaginem, dimisit; solusque paucillum remanens, ad locum cui propinquare debebat, accessit; enque videt figuram ostensæ prius visionis; ac cadens in faciem: *Rogo te, clamat, Domine Jesu Christe; cognovi enim, quia tu es Filius Dei vivi, et credo in Patrem,*

²¹ I Tim. II, 4.

Quia vero sic spiritaliter, menteque instructi A erant, atque parati, ut omnem Christi causa imper- turbate laborem laturos essent, vide, quæso, qui magnorum horum certaminum spectator, ac sermonum auditor existis, quanta eis ab eo qui tentat tentatio consletur. Primum lues quædam noxia servos ancillasque invadens, quidquid obsequio addictum erat, domique famulabatur, brevi temporis mora absumit. Tum adversus boves et equos, cunctaque penitus jumenta grassata lethifera ipsa lues noxaque, pari ratione exstinguit ac necat.

In his streui Dominum collaudantes, animique candore gratias agentes, ad vicinas tantisper (quas habebant) ædes, inde forsitan refrigerii aliquid a malis ingruentibus sibi fore arbitrati, recedunt. B Secessisse impii quidam ac scelerati cum advertissent, repentina in ædes impressione, eorum omnem substantiam abstulerunt. Ac vero aspectu mirabile quod ita evenerat. Qui enim innumerabili satellitio prætor stipabatur, derepente singularissimus in angulo sedebat, cui ne unius quidem ad obsequium famuli opera concessa esset. Quique adeo heri auro, argento omnique vasorum magnificentia, necnon servorum ambizioso omni famulatu conspicuus longeque spectabilis erat, cunctis hodie amissis, extremam pauperiem ac egestatem summa felicitate commutaverat; exque uxore ac geminis duntaxat pendens puerulis, non tam

Ἐπει δὲ οὕτω μὲν ὠπλίσθησαν νοητῶς, οὕτω δὲ παρασκευῆς εἶχον, ὡς ἔτοιμοι εἶναι πάντα πόνον ἀταράχως ὄσσειν ὑπὲρ Χριστοῦ, ὄρα δὴ μοι πῶς ὁ τῶν μεγάλων τούτων ἀγώνων θειωρητῆς, καὶ τῶν λόγων ἀκροατῆς, ὅλον αὐτοῖς πρὸς τοῦ πειράζοντος πειρατήριον συρρήγνυται. Πρῶτον μὲν λοιμὸς ἦς κατὰ τε τῶν παίδων καὶ παιδισκῶν ἐπισκῆψας ὀλέθριος, πᾶν τὸ περὶ αὐτοῦς θεραπευτικὴν καὶ οἰκίδιον, ἐν βραχεῖ ἀναλίσκει καιρῷ. Ἐπειτα κατὰ τε βοῶν καὶ ἵππων, καὶ κατὰ πάντων ἀρδῆν τῶν κτηνῶν θραύσις ὀλεθροφόρος ἐπεισφρήσασα, τὸν Ἰσον ἐξαναίρει τρόπον.

Ἐπὶ ταῦτοις εἰ γεννάδει τὸν Κύριον εὐλογήσαντες, καὶ τὴν εὐχαριστίαν εὐγνωμοσύνη ψυχῆς ἀναπέμψαντες, μικρὸν τῆς οἰκίας ἑαυτῶν ὑποχωροῦσιν, ἀναψύξιν τυχόν βραχὺ δόξαντες ἐκ τῶν ἐπιχειμένων ἀνιάρων. Τούτων δὲ τὴν ὑποχώρησιν ἄνδρες τινὲς παρατηρήσαντες ἀτεβεῖς, καὶ ἄφνω καταδραμόντες τῆς οἰκίας, ἅπαντα τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ἀφείλαντο περιουσίαν. Καὶ ἦν ἰδεῖν θαυμαστὸν ὄντως τὸ γινόμενον. Ὁ γὰρ ὑπὸ μυρίων δορυφορούμενος στρατοπεδάρχης, ἐξαπίνης ἐκάθητο μονώτατος ἐπ' ἐσχάτῃς, οὐδ' ὅσον ἐνὶ παιδαρίῳ λειτουργεῖσθαι συχωρηθεῖς· καὶ ὁ χθὲς χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ, καὶ πάσῃ πολυτελείᾳ ἀκευῶν, καὶ πάσαις τῶν ὑπηρετούμενων αὐτῷ περίθλαπτος φιλοτιμίας, σήμερον ἀπάντων ἐκπεπτωκώς· ἐσχάτην δὲ πενίαν καὶ ἀπορίαν ἀκρας εὐδαιμονίας ἀμειψάμενος· καὶ γυναικί δὲ καὶ νηπίοις μόνοις σαλεύων θυσι, εὐ μᾶλλον παρακαλοῦ-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

et Filium, et Spiritum sanctum: nuncque venio obsecrans intemeratam deitatem tuam, ut mihi ea manifestes, quæ es pollicitus. Ad quem Dominus: Beatus es, o Eustathi; quod gratiæ meæ lavacrum, meam indutus immortalitatem, suscepisti. Nunc, itaque nequissimum vicisti. Nunc eum seduxisti, cujus astu seducebaris. Nunc hominem, qui corrumpitur, exuisti; nullique obnoxium tentationi manentem in sæculum sæculi induisti. Nunc elucescet fidei facinus: diabolus namque quod ipsum reliqueris, acri in te iracundia exarsit, omnemque adversum te machinam movere satagit. Tentationem sustineas oportet, quam si sustinueris, victoriæ coronam reportabis. Ecce enim in hunc usque diem sæculi hujus, temporanearumque rerum, ac divitiarum functionibus clarus effulsisti. Necesse igitur est, ut a vana hac sublimitate dejiciaris, ac spiritalibus rursus divitiis sublimeris. Ne ergo formidaveris, neque sæcularem gloriam attendens, qua præfulsisti, dissidentia abducaris: sed sicut militiæ munia obiens, præclara mortalibus videbaris designare facinora, hoc enitens ut gratiam inires terreni principis ac imperatoris: sic quoque nava operam, ut adversus diabolum strenue dimicans, mihi Regi immortalis serves fidem; hisque adeo extremis temporibus Job alter in tentationibus eniteas, ac diaboli clarus triumphis. Vide igitur ne forte cogitatio aliqua maledicentiæ in cor tuum ascendat. Posteaquam enim depressus in humile fueris, veniam ad te, ac rursus in pristinam gloriam te restituum. Atque his Dominus dictis, in cælos ascendit: hoc abunde addens: Nunquid igitur placet, ut statim propositam tibi tentationem, an in horum sine dierum, excipias? Ad quem Eustathius: Quæso, Domine, nisi transire possunt, quæ de nobis definita sunt, ut nunc potius excipere nos tentationem jubcas, atque virtutem ad ea

C Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ πιστεύω εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ νῦν ἤκω δεόμενος τῆς ἀχράντου σου θεότητος, ὅπως γνωρίσῃς μοι, ἄπερ ἐπηγγέλω. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Μακάριος εἶ, ὦ Εὐστάθιε, ὅτι ἐδέξω τὸ λουτρὸν τῆς χάριτός μου, ἐπαμφοσιώμενός μου τὴν ἀθανασίαν. Νῦν οὖν ἐνίκησας τὸν πονηρὸν. Νῦν ἐπάτησας τὸν ἀπατήσαντά σε. Νῦν ἀπεδύσω τὸν φθαρτὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐνεδύσω τὸν ἀφθαρτον, τὸν διαμῦνοντα εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Νῦν τῆς πίστεως διεχθήσεται τὸ ἔργον, ἐπειδὴ περ φθόνῳ κελίνηται κατὰ σοῦ ὁ διάβολος, διότι ἐγκατέλιπες αὐτὸν, καὶ σπουδάζεις πᾶσαν ἐπίνοιαν κατὰ σοῦ κινήσαι. Δεῖ σέ τινα πειρασμὸν ὑπέμειναι, ὃν ἐάν ὑπενέγκῃς, κομίση τὴν στέφανον τῆς νίκης. Ἴδοὺ γὰρ ὑψώθης ἕως τοῦ νῦν ἐν ταῖς πραγματείαις τοῦ βίου τούτου κατὰ τῷ πλούτου τούτου προσκαίρου· δεῖ οὖν ταπεινωθῆναι σε ἀπὸ τοῦ ἕθους τοῦ ματαίου τούτου, καὶ αὐθις πάλιν ὑψωθῆναι σε ἐν τῷ πνευματικῷ πλούτῳ. Μὴ οὖν δειλολανθήσῃς, μηδὲ ἀπιστήσῃς πρὸς τὴν ὑπάρξασάν σοι κοσμικὴν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ πολεμῶν ἀνθρώποις ἀριστέων ἐφαίνου, τῷ βασιλεῖ ἀρέσαι τῷ ἐπιγείῳ σπουδάζων· οὕτως καὶ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀνδραγαθῆναι σπουδάσον, ἐμοὶ τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ τὴν πίστιν φυλάσσων, καὶ ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις ἄλλον ἰῶθ ἀναδειχθῆναι ἐν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ νικητὴν τοῦ διαβόλου. Ὅρα οὖν μήπως ἐν τῇ καρδίᾳ σου λογισμὸς τις δυσφημίας ἀναβῆ. Ὅταν γὰρ ταπεινωθῆς, ἐλεύσομαι πρὸς σε, καὶ πάλιν ἀποκαταστήσω σε ἐν τῇ προτέρᾳ σου δόξῃ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Κύριος, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγων τῷ Εὐσταθίῳ· Νῦν οὖν βούλει δέξασθαι τὸν προκειμένον σοι πειρασμὸν, ἢ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων; Λέγει ὁ Εὐστάθιος· Δέομαί σου, Κύριε, εἰ οὐκ ἔστι παρελθεῖν τὰ ὠρισμένα ἐφ' ἡμῖν, νῦν μᾶλλον δέξασθαι ἡμᾶς τὸν πειρασμὸν κέλευσον, καὶ ὅς δύναμιν

μενος, ἢ τῇ περὶ αὐτοὺς εὐσπλαγγνίᾳ καὶ συμπαθείᾳ A
δακνόμενος τὴν ψυχὴν καὶ διαπονούμενος.

Τί οὖν οἱ μεγαλόφρονες ἐκεῖνοι καὶ ὄντως ἀνθρω-
ποι τοῦ Θεοῦ; Ἄρα λόγον ἀφῆχαν οὐκ εὐαγῆ πρὸς
Θεόν, ταῖς ὑπερβολαῖς οὕτω πιεζόμενοι τῶν κακῶν;
ἢ χεῖλεσι μὲν οὐχ ἤμαρτον, διανοίᾳ δὲ πρὸς ἀτό-
πους ἐξήγοντο λογισμούς; ἢ τούτων μὲν οὐδέτερον,
πρὸς τὸν βασιλέα δὲ καὶ τοὺς ὑπάτους Ῥωμαίων
καὶ στρατηγούς ἑαυτοὺς ἀναθέμενοι, λύσειν ἤτοῦντο
τῶν δυσχερῶν; Οὐδὲ μὲν ὡς ἀρχαῖοι δὲ, καὶ οὐχ ὡς
ὄψιμαθεῖς τοῦ Εὐαγγελίου μαθηταί, περὶ τῶν παρόν-
των διαβουλεύσάμενοι, εὐχαριστοῦσι μὲν τῷ Κυρίῳ,
μάλα φαιδρῶ καὶ γεγανωμένῳ παραστήματι τῆς ψυ-
χῆς, τῆς ὑπαρχόντων ἔνεκεν ἀποβολῆς· τὰ εἰκότα δὲ
προσευξάμενοι, καὶ τὴν ἐν τοῖς λυπηροῖς ὑπομονὴν
αἰτησάμενοι, ἀναλαμβάνουσι μὲν τοὺς δύο νηπίους· B
οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῶν ὑπόντων ὑπολέλειπτο· τῆς οἰ-
κειας δὲ πόλεως ἀφορμηθέντες, τὴν ἐπ' Αἴγυπτον
κατηυθύνοντο πορείαν.

Ἔδει δὲ αὐτοὺς διὰ θαλάσσης περᾶν· καὶ ἐπειδὴ
πέρας αὐτοῖς εἶχεν ὁ πλοῦς, καὶ ἡ ναῦς ἐπὶ τῆς
ἀκτῆς· καὶ τοῖς πλωτῆρσιν ἐκβαλεῖν καιρός· καὶ τὸ
ναῦλον ὁ ναύκληρος ἔπραττεν· καὶ ὁ Εὐστάθιος τότε
δὴ, τότε τῆς θαλάσσης ἀργαλεωτέρᾳ περιπίπτει τρι-
κυμία. Ἀφηρέθη γὰρ πρὸς τοῦ ναυκλήρου τὴν γα-
μετήν, ἢ μόνη τούτῳ παραμύθιον παρείπετο· πρό-
φασιν μὲν, ὡς οὐκ ἔχων ἀποδοῦναι τὸ ναῦλον· τὸ
ἀληθές δὲ, ὅτι ἔρωσ ἐκεῖνον εἰλήφει τὸν βάρβαρον
οὐκ εὐαγῆς, τῇ ὥρᾳ τῆς σὺφρονος ἐπιμαίνόμενον.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ὕπνευγεῖν τὰ ἐπαγγελλλόμενα, ἵνα μὴ λογισμὸς τις C
ὀπελθῶν, σαλεύσῃ τὴν διάνοιαν ἡμῶν ἀπὸ τῆς εἰς σὲ
πίστεως. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος, Ἄγωνίζου,
καὶ ἰσχυε· οὐ γὰρ νικήσει σε πονηρὸς λογισμὸς. Ἡ
γὰρ χάρις μου ἔσται μεθ' ὑμῶν διαφυλάττουσα ὑμῶν
τὰς ψυχάς.

Κατελθὼν δὲ ἀπὸ τοῦ ὄρους, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν
οἰκίαν, ἀπήγγειλε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, τὰ λαληθέντα
αὐτῷ ὑπὸ Κυρίου· καὶ κοινῇ κλίναντες τὰ γόνατα
αὐτῶν, προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐδέοντο αὐτοῦ,
λέγοντες· Τὸ θέλημά σου, Κύριε, γενέσθω ἡμῖν.

Ὀλίγων δὲ ἡμερῶν διελθουσῶν, συνέβη νόσον
λοιμ[ον]ικὴν ἐνακῆσαι τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ τελευτῆσαι
πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὰς παιδίσκας. Τού-
του δὲ γενομένου, ἦσθετο ὁ Εὐστάθιος, τὸν προμηνυ-
θέντα αὐτῷ πειρασμὸν εἶναι, καὶ εὐχαρίστως δεξά-
μενος, παρεκάλει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ μικροψυ-
χῆσαι. Καὶ μετ' ὀλίγον τινὰ χρόνον, ἐφθασε κατὰ
τῶν ἵππων καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν ἀπάντων· καὶ πα-
ράχρημα ἀπέθανε πάντα τὰ κτήνη τὰ προσόντα D
αὐτῷ. Καὶ οὕτως δεξάμενος ταύτην τὴν πληγὴν εὐ-
χαρίστως, ἀναχώρησε τῆς οἰκίας αὐτοῦ λεληθότως
ἅμα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τοῖς τέκνοις εἰς ἀνακεχω-
ρισμένον τόπον. Καὶ θεασάμενοι τινες τῶν κακούργων
τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν, ἐπελθόντες νυκτός, διαρπά-
ζουσι πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς, ἐν τε χρυσίῳ καὶ
ἀργυρίῳ καὶ ἱματισμῷ, ὡς μηδὲν ὑπολιπέσθαι τῆς
οὐσίας αὐτῶν πλὴν ὧν περιεβέβληντο. Ταῖς τοιαύταις
δὲ συμφοραῖς, καὶ ἐπηρειαῖς πᾶσα ἡ λοιπὴ περιου-
σία αὐτῶν καὶ ὑπαρξίς εἰς ἀνυπαρξίαν κατέληξε.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἠμμοτελοῦς ἑορτῆς
ἐπιτελουμένης ἐπινικίου τῆς κατὰ τῶν Περσῶν νίκης,
καὶ χαρμονῆς μεγίστης, ὡς εἰκός, ἐορτάζειν συνέβαινε
καὶ τὸν βασιλέα. Ἔδει δὲ καὶ τὸν στρατηλάτην πρὸ
πάντων παρεῖναι τῇ ἑορτῇ, ὅσα τε στρατηλάτην
ὄντα, καὶ πρῶτον τῆς συγκλήτου· καὶ ἐζητεῖτο, καὶ

A animo recreabatur quam miseratione in ἑπσοσ ac
condolentia mordebatur direque conficiebatur.

Quid igitur, magnanimes illi ac vere homines
Dei? Ergone sermonem non sanctum ac abhorren-
tem, tanta malorum exsuperantia pressi, in Deum
emiserunt? Aut non peccaverunt quidem labiis;
mente tamen ut turpia absonaque cogitarent, tra-
hebantur? Vel neutrum quidem; at se imperatori
consulibusque Romanis ac praetoribus commen-
dantes, liberari malis flagitabant ac epitebantur?
Haudquaquam: quin imo tanquam veterani, non
ut tirones Evangelii discipuli deliberantes, certa
admodum atque hilari animi constantia, amissa-
rum causa facultatum Domino gratias agunt;
exque muneris ratione precati, ac patientiam in
adversis petentes, infantes duos (quippe cum ex
universa substantia aliud nihil eis reliquum esset)
assumunt, atque patria discedentes, iter recta in
Aegyptum contendunt.

Necesse vero erat mare transmittere: quodque
jam absoluta navigatione, navis litus teneret, ac
vectoribus tempus exeundi esset; avidusque nau-
clerus portorium peteret; tunc plane, tunc in
graviorem mari porcellam Eustathius illisus est.
Ablata namque a nauclero conjux est, quae una
solatio reliqua erat. Praetextus hic vertebatur,
quod ille nauulo reddendo non erat: re ipsa autem,
quod amor libidinosus, castae feminae fornicam in-
sane deperentem barbarum cepisset. Sed et haec

C sustinenda quae indicta fuerint, benignus indulgeas,
ne qua subiens cogitatio, animum nostrum a tua fide
secutiat. Ad quem Dominus: Decerta, et esto ro-
bustus: nulla enim te superabit prava cogitatio.
Erit namque vobiscum mea gratia, quae animas
vestras custodiat.

Descendens itaque de monte, ac domum ingres-
sus, uxori nuntiat, quae a Domino dicta acceperat;
pariterque in genua provoluti, Dominum adoravere;
ac orantes aiebant: Contingat nobis, Domine, vo-
luntas tua.

Non plures fluxerant dies, cum saeva lues Eu-
stathii domum invadens, servos illius omnes, ac
ancillas exstinxit. Id ubi accidisset, sensit Eusta-
thius praenuntiatam hanc esse tentationem, gra-
toque suscipiens animo, strenue uxorem adhorta-
tur, ne pusillo animo fiat. Tum brevi eadem adver-
sus equos ac reliquum omne pecus processit; sta-
timque quidquid in censu jumentorum erat, inte-
riit. Sicque hac quoque plaga grato in Deum animo
accepta, clam domo cum uxore, ac liberis exce-
dens, in locum semotiorem recessit. Ea comperta
secessione, facinorosi quidam ac nequissimi, noctu
irrupentes, omnem eorum substantiam, quidquid
in auro, argento, indumentis positum erat, late di-
ripiunt, nullo relicto exceptis duntaxat vestibibus
quibus tecti erant. Iisque ærumnis ac cladibus re-
liqua eorum abundantia, ac substantia in nihilum
cessit, penitusque evanuit.

Eo tempore publicum victoriae festum, ac gau-
dium maximum, ex more superatis Persis agente
civitate, contigit etiam imperatorem illi interesse.
Sed et magistrum cum primis militiae, pro mune-
ris scilicet ratione, ac quod senatus princeps esset,
par erat adesse. Querebatur igitur, nec usquam

nequissimi injuria, omnium dirissime pugilem discrucians erat. Nam steterat ille quidem diu obsecrans, ac lacrymis orans, fletuque uxorem dimitti rogitan: at durus ille inflexique animi fortiter tenebat. Barbarica enim crudelitas, dæmoniaco conserta æstro, ut confringatur, una Omnipotentis dextera opus habet; quæ et illo brevi post sublato, contaminatam atque liberam beatæ feminæ vitam largita est.

Tunc vero se quoque ipsum vir beatus in periculum adductum videns, ne barbari sævitia in mare mitteretur, uxorem quidem invitus relinquens, ambo autem charissima pignora in humeros tollens (o quoties ad eam vertens faciem! quam acerbe ejulans, recentique memoria dolens animo, ac contabescens!) ad quemdam fluvium venit. Hic porro acerbissima visceribus ac gravissima impacta plaga. Quisnam apte sermo dolorem affectumque expresserit? Quisnam vero qui istarum tentationum oculis siccis meminerit? Ego sane quoties historiam legerim, illic me animo versari certo arbitror, ac tanquam recentem affectum casumque sentio; corde angor, contorquentur viscera, lacrymis misceor atque compungor, velut sub aspectum fabula præsens ageretur: ac mihi palam conspiciere videor, magnum illum ante certamen pugilem; unum quidem charissimorum pignorum in humeros sublato (quod ambo simul non posset)

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

inveniebatur. Omnes itaque tenebat stupor, quod uno temporis momento, eorum quæ possederat, nihil in censu illi remansisset. Indoluit igitur imperator, ac senatus omnis casus acerbitate, cunctique rem vehementius admirabantur. Tunc ait uxor ad Eustathium: Quamdiu hic manebimus, Domine mi? Veni, assumptis ambobus parvulis, quos dumtaxat residuos habemus, hinc emigremus, cum notis omnibus opprobrium facti sinus. Per noctis itaque silentia ambos pueros cum sustulissent, Ægyptum cogitantes, iter arripiunt. Bidui autem emenso spatio, in mare incurrunt; inventoque in statione navigio, maris itinere profecturi conscendunt. Accidit vero, ut et nauclerum hominem barbarum, ferocem, crudelem nanciscerentur. Conscensa itaque scapha, enavigabant. Porro nauclerus, Eustathii uxoris aspectu, elegantissima forma delectatus, ejus acrius amore exarsit: inter quæ mare trajicientibus, vecturæ mercedem ætæ exquirat. Cumque ejus solvendæ per penuriam facultas deesset, Eustathii sibi uxorem retinet: id nempe prætexens (non solutam scilicet mercedem nauticam), re ipsa autem hanc omnem fabulam ludens, ut eam secum, ac vitæ sociam haberet. Nec ut redderet, in animum inducebat. Cumque diu contradicens Eustathius, atque obsecrans nauclero obtunderet, annuit ille nautis, ut in mare projiciant. Eustathius detectis insidiis, uxorem invitus reliquit; assumptisque ambobus parvulis, lugens procedebat, quiritansque, ac dicens: Væ mihi, vobisque filioli, quod mater alienigenæ tradita sit.

Dum vero gemitu ac animi lacrymis iter prosequitur, fluvius occurrit; quem utroque onustus puero, exundantibus aquis transmittere, prudens formidavit. Sublato igitur in humeros altero, alterum ipso loco in ripa fluminis reliquit. Quo transmisso, exque altera fluminis ripa humi collocato,

A Ἐπήρεια δὲ καὶ τοῦτο τοῦ πονηροῦ, πάντων βιαιότερον μᾶλλον τὸν ἀγωνιστὴν βρασνίζουσα· ὁ μὲν γὰρ ἴστατο ἐπιπολὺ δυσωπῶν, καὶ δάκρυσι καταδεόμενος, καὶ ποτνιόμενος, τὸ γύναιον ἀπολυθῆναι· ὁ δ' ἀμείλικτος καὶ ἀνένδοτος μένων, εἶχετο κραταιῶς. Βαρβαρικὴ γὰρ ὠμότης ὄστρη δαιμονιώδει συγκραθεῖσα, μόνης τῆς παντοκρατορικῆς δεῖται τοῦ καταθραυσθῆναι χειρός. Ἡ δὲ κάκεινον ἐνδίκως οὐ μετὰ πολὺ θανατώσασα, ἀμίαντον καὶ ἐλευθέραν ζωὴν τῇ μακαρίᾳ παρέσχετο.

Τότε δὲ καὶ ἑαυτὸν ὄρων ὁ μακάριος τῇ τοῦ βαρβάρου σκληρότητι πρὸς τὸ πέλαγος ἐξωθῆναι κινδυνεύοντα, τὴν μὲν ἄκων ἀφήκεν παρ' αὐτοῖς· τοὺς δὲ φίλτάτους ἐπωμίλους ἀνειληφώς· ὡς πόσα μὲν τὴν ὄψιν ἐπιστρεφόμενος· πόσα δὲ ὀλοῦζων πικρῶς, ὅτι καὶ τῇ μνημοσύνῃ τὴν καρδίαν δακνόμενος, καὶ κατατηχόμενος, καταλαμβάνει μὲν τινα ποταμὸν· ἐνταῦθα δὲ τούτῳ ἡ δριμυτάτη τοῖς σπλάγχνοις καὶ βαρυτάτη προσπίπτουσα πληγὴ. Ποῖος λόγος καιρῶς ἐξαγγεῖλαι τὸ πάθος; Πῶς δ' ἂν τις εἰς μνήμην ἀφίκοιτο τῶν πειρασμῶν ἐκείνων ἀδακρυτῆ; Ἐγὼ γοῦν ὁσάκις ἐὰν τὴν ἱστορίαν ἀναλέγωμαι ταύτην, ἐκείσε πείθομαι γίνεσθαι τῇ διανοίᾳ, καὶ ὡς νεαροῦ τοῦ πάθους αἰσθάνομαι. Καὶ τὴν καρδίαν ἀλγύνομαι, καὶ τὰ σπλάγχνα πιέζομαι, καὶ τοῖς δάκρυσι φύρομαι, καὶ κατανύσσομαι ὡσπερ ὑπ' ὄψιν μοι παρισταμένου τοῦ δράματος. Καὶ μοι δοκῶ σαφῶς καθορᾶν τὸν μέγαν ἐκεῖνον πρὸ τῆς ἀθλήσεως ἀθλητὴν τὸν ἓνα μὲν τῶν φιλτάτων ἐπὶ τῶν ὤμων ἀναλαβόμενον,

C οὐχ εὐρίσκειτο. Πάντας οὖν ἀμηχανία κατεῖχεν, ὅτι οὕτως ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή μὴδὲν ὑπολειφθῆναι αὐτῷ τῶν αὐτοῦ κτημάτων. Ἐλυπήθη οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος περὶ αὐτοῦ· καὶ πάντας ἐκπληξίς εἶχε περὶ τοῦ συμβεβηκότος. Τότε λέγει πρὸς τὸν Εὐστάθιον ἡ γυνὴ αὐτοῦ, Μέχρι τίνος παραμενοῦμεν ἐνταῦθα, κύριέ μου; Δεῦρο, λαβόντες τὰ δύο νήπια ἡμῶν (αὐτὰ γὰρ μόνον περιλείπεται ἡμῖν), ἀναχωρήσωμεν τῆς χώρας ταύτης, ὅτι δνειδος γέγοναμεν τοῖς γινώσκουσιν ἡμᾶς. Νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, λαβόντες τὰ δύο νήπια, ἐβάδιζον ὡς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἡμερῶν δὲ δύο τὴν πορείαν ποιησάμενοι, προσέβαλον τῇ θαλάσῃ καὶ εὐρόντες πλοῖον, προσώρμισαν τῷ λιμένι· καὶ ἐζήτησαν εἰσελθεῖν εἰς αὐτὸ καὶ πλεῦσαι. Συνέβη δὲ καὶ τὸν ναύκληρον τοῦ πλοίου βάρβαρον τινα καὶ ἀνήμερον εἶναι. Ἐμβάντες οὖν ἐπλεον. Θεατάμενος δὲ ὁ ναύκληρος τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ὅτι ὠραία ἦν τῇ ὄψει σφόδρα, ἠράσθη αὐτῆς· καὶ ἐν τῷ διαπερᾶν αὐτοῦ τὴν θάλασσαν, ἐζήτησε παρ' αὐτῶν τὸν ναῦλον. Μὴ ἐχόντων δὲ ἀποδοῦναι, κατεῖχε τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ὡς ἐν προφάσει δῆθεν τοῦ ναύλου· τὸ δὲ ὅλον ἦν, διὰ τὸ ἔχειν αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ οὐκ ἠθέλην ἀποδοῦναι. Ἐπὶ πολὺ δὲ ἀντιλέγοντος τοῦ Εὐσταθίου καὶ παρακαλοῦντος, νεύει ὁ ναύκληρος τοῖς ναύταις αὐτοῦ, εἰς τὸ πέλαγος ἀκοντίσαι αὐτόν. Γνοὺς δὲ ὁ Εὐστάθιος τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῶν, ἄκων κατέλιπε τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα· καὶ παραλαβὼν τὰ δύο νήπια, ἐπορεύετο ὀδυρόμενος, καὶ λέγων· Οὐαὶ μοι καὶ ὑμῖν, τεχνία, ὅτι ἡ μήτηρ ὑμῶν ἐξεδόθη ἀνδρὶ ἄλλοφύλῳ.

Πορευόμενος δὲ μετὰ στεναγμοῦ καὶ δακρύων ψυχῆς, κατέλαβεν τινα ποταμὸν, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος, ἐδειλίασε βαστάζων τὰ δύο νήπια, διελθεῖν τὸν ποταμὸν. Βαστάσας οὖν τὸ ἐν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, κατέλιπε τὸ ἕτερον ἐντεῦθεν, ἐπὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Καὶ διαπεράσας, τίθησιν ἐπὶ τὴν γῆν τὸ

στὴ μὴ ἀμφοτέρως ὁμοῦ δυνατὸν εἶναι καὶ τοῦτον ἐκεί-
 θεν διαγαγόντα θεῖναι τοῦ ποταμοῦ, ἐπιστρεφόμενον
 δὲ τοῦ καὶ τὸν ἕτερον ὁμοίως ἀναλαβεῖν καὶ διενεγ-
 χεῖν· καὶ ἐπειδὴ κατὰ μέσον γέγονε τῆς διαβάσεως,
 τὸν μὲν ἐντεῦθεν ὑπὸ τοῦ λέοντος, ὑπὸ τοῦ λύκου δὲ
 τὸν ἕτερον ἐντεῦθεν, ἀναρπαζομένους ἰδεῖν. Ἄγ-
 νοῦντα δὲ τὴν διὰ τοῦ Κυρίου τοῖς τέκνοις βραβευο-
 μένην σωτηρίαν, τί εἰκὸς αὐτὸν ἐννοεῖν; Μᾶλλον δὲ,
 τί ἐπὶ τούτοις τότε παθεῖν; Ὁξύτης γὰρ ἔδυνῶν,
 καὶ ὑπερβολὴ συμφορᾶς ἐξαπιναιῶς καταβρῆχυν-
 μένη, πρῶτον μὲν, ἐξιστῶσα πικρῶς τὸν λογι-
 σμὸν· σκότους τε καὶ δίνης αὐτὸν ὑποπίμπλησιν· μι-
 κρὸν δὲ τοῦ πάθους ὑπολωφῆσαντος, εἰς ἑαυτὸν ο-
 πεπονθῶς κατ' ἄλλγον ἐπάνεισιν, καὶ τὴνικαῦτα τῆ
 τῆς αὐτοῦ διανοίας διαδείκνυται. Ἀνδρείος γὰρ ὢν,
 καὶ θεόφρονι χρώμενος τῷ λογισμῷ, εὐχαριστεῖ μὲν
 τῇ σωφράτῃ προνοίᾳ καὶ ὑπεραγάθῳ, ἐφ' οἷς οὕτω
 διοικεῖται τὰ κατ' αὐτὸν· φέρει δὲ τοὺς πόνους
 ἀκατασείστω φρονήματι, ὡς περ αἰσχυρόμενος ἑαυ-
 τὸν, εἰ τι παρὰ τοῦ δέοντος καταμαλακίζομενον ἴδοι.
 Τοιοῦτος ἐν τοῖς πόνους Ἰὼβ ἐκείνος ὁ πάνυ· ὃν καρ-
 τερίας ὑπόδειγμα καὶ στήλην ὑπομονῆς ἀβραμῆ
 ταῖς πάλαι προῦθηκε γενεαῖς ὁ Θεός. Τοιοῦτος ὁ μέ-
 γας Εὐστάθιος· εὐσταθῆς κατὰ τὴν προσηγορίαν,
 καὶ ἀκταγώνιστος τοῖς παθήμασιν· ὃν ἀνδρίας ἀλη-
 θοῦς καὶ εὐσταθείας εἰκόνα ζῶσαν ὁ Κύριος ὑστερον
 ταῖς αὐτοῦ Ἐκκλησίαις ἀνεστήσατο. Ὅς ἐπὶ τοῖς
 οὕτω φρικτοῖς, οὕτω πικροῖς, καὶ ἀνυπόστοις συμ-
 πτώμασι καὶ ἀλγήμασι δεινοπαθῶν τὴν ψυχὴν, οὐκ

cum trajecisset, illic in fluvii ripa collocantem ;
 tumque revertentem, ut et alterum pariter subla-
 tum trajiceret, cum jam medium gurgitem atligis-
 set, alterum quidem hinc a leone, alterum vero
 illinc a lupo, rapi coram videre. Cumque adeo ne-
 sciret quam Dominus liberis salutem disponderet,
 quid putamus illi in animum venisse? quinimo,
 quo tunc doloris coque spectaculo sensu affectus
 esse? Acrior namque doloris vis exsuperansque
 calamitas repente ingruens in stuporem conjiciens
 rationem evertit tenebrisque ac vertigine obruit.
 Tantisper vero levato affectu, qui illo perturbatus
 atque animo percussus fuit, in seipsum paulatim
 rediens, mentem tunc suam prodit. Qui enim
 fortis sit, divinoque sensu ac ratione utatur, sa-
 pientissimæ providentiæ, omnemque vincenti ho-
 nitatem, gratias agit, quod eum in modum res
 suas gubernet; fertque labores inconcussa mente,
 velut se ipse erubescens, si quid extra officii ra-
 tionem molliorem se factum adverterit. Talis in
 laboribus Job illé clarissimus fulsit; quem Deus
 tolerantie exemplum, ac immotam patientiæ colum-
 nam, antiquis ætatibus produxit. Talis magnus Eu-
 stathius; εὐσταθῆς pro nominis ratione (firmus scilicet
 ac constans, malisque insuperabilis), quem veræ
 fortitudinis ac constantiæ vivum simulacrum, suis
 postea Dominus Ecclesiis erexit. Is nempe sic hor-
 rendis, acerbis, intolerandis casibus atque dolori-
 bus duro animo excruciat, mærensque, degenerem

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

παιδίον, καὶ ὑπέστρεφεν, ὀφελίων διασῶσαι τὸ ἄλλο.
 Γενόμενος δὲ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, ἀτενίσας
 θεωρεῖ, ὅτι λέων ἤρπασε τὸ παιδίον αὐτοῦ· καὶ ἐπο-
 ρεύετο, ἀπελπίσας αὐτό. Περιεστράφη λοιπὸν, μόνην
 ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸ ἕτερον, καὶ θεωρεῖ ὁμοίως καὶ
 αὐτὸ ὑπὸ λύκου ἀρπαγέν. Θεασάμενος οὖν τὰ τέκνα
 αὐτοῦ θηριάλωτα γεγονότα, τίλλων τὴν κόμην τῆς
 κεφαλῆς ἑαυτοῦ, καὶ ὕδρῳ μόνον πικρῶς ἐπιρᾶτο
 ἑαυτὸν καταβαλεῖν τῷ ὕδατι τοῦ ποταμοῦ. Ἐστή-
 ριξε δὲ αὐτὸν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴ ποιήσας
 τοῦτο, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ὕδατος. Ὁ δὲ λέων λαβὼν τὸ
 παιδίον, καὶ διαφυλάξας ἀβλαβῆς κατὰ πρόνοιαν
 Θεοῦ, ἐπέρασε τὸν ποταμὸν ἀνωτέρω, καὶ ἐπορεύετο
 ἐπὶ τὴν ἔρημον. Θεασάμενοι δὲ τινες ποιμένες τὸ
 παιδίον βρασταζόμενον ὑπὸ τοῦ λέοντος ζῶν, καὶ μη-
 δὲν ἀδικηθὲν, στοχασάμενοι ἐκ προνοίας Θεοῦ πεφυ-
 λάχθαι τὸ παιδίον, ἧτις καὶ αὐτοῖς βοηθήσει, πρὸς
 τὸ ἐξελεῖσθαι αὐτὸ ἐκ τοῦ θηρός, κατέδραμον τοῦ
 λέοντος μετὰ κυνῶν. Κατ' οἰκονομίαν δὲ Θεοῦ θροη-
 θεῖς ὁ λέων, ἐβρόψε τὸ παιδίον σῶον, καὶ ἀνεχώρησε.
 Τὸ δὲ ἕτερον παιδίον ἀρπαγέν ὑπὸ τοῦ λύκου, δι-
 εφυλάχθη καὶ αὐτὸ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας· ὅπερ ἰδόν-
 τες τινὲς ἀροτῆρες, ἐπιδραμόντες μετὰ βορῦθου,
 ἀφείλοντο ἐκ τοῦ λύκου μηδὲν ἀδικηθὲν· ἐκάτεροί τε,
 ἴδι τε ποιμένες, οἳ τε ἀροτῆρες, ἐν μιᾷ κώμῃ ὑπῆρ-
 χον· καὶ λαβόντες τὰ παιδιά, ἀνεθρέψαντο παρ' ἑαυ-
 τῶν.

Ταῦτα δὲ Εὐστάθιος οὐκ ἔγνω, ἀλλ' ἐπορεύετο
 ἔδρῳ μόνον, καὶ θρηνῶν, καὶ λέγων, Οἱ μοι τῷ ποτῆ
 ὕδατοντι ὡς δένδρον, νῦν δὲ γυμνωθέντι. Οἱ μοι τῷ
 ποτῆ ἐν εὐθυμίᾳ διάγοντι πολλῆ, νῦν δὲ αἰχμαλώτῳ
 ὄντι. Οἱ μοι ὁ στρατοπεδάρχης, ὁ ὑπὸ μυριάδων λαοῦ
 διορυφούμενος, νῦν δὲ μονώτατος καταλειμμένος,
 οὐδὲ κἄν τὰ τέκνα μου συγχωρηθεῖς ἔχειν. Ἄλλ' σὺ,
 Κύριε, Κύριε, μὴ με εἰς τέλος ἐγκαταλίπῃς, μηδὲ
 παρίδῃ τὰ δάκρυά μου. Μέμνημαι, Κύριε, εἰρηχότος
 ΠΑΤΡΩΛ. GR. CV.

C dum alterum quoque recepturus revertitur; jam-
 que medium alveum tenens, intendit oculos, leonis
 rictu filium raptum videt, ibatque, illo desperato.
 Jamque conversus, spes omnes suas jactans in al-
 terum, eum ipsum similiter asportari a lupo intue-
 tur. Horrendo igitur captorum a bestiis liberorum
 aspectu, vellens capitis comam, flensque acerbæ,
 atque ejulans, prope erat ut pari naufragio in aquas
 fluminis præceps mergeretur. Verum constabilivit
 divina providentiæ, coque tutus discrimine, aquis
 exivit. Leo autem sublato puero, Deique providen-
 tia servato incolumi, cum superiori vado fluvium
 transmisisset, desertum petebat. Rem vero con-
 spicati pastores (deportari scilicet a leone vivum
 puerum, nullaque violatum injuria, divina eum
 providentiæ solum conjectantes, cujus ipsius ope
 recepturos se eum a bestia arbitrarentur) laxatis in
 leonem canibus irruerunt. Porro bestia, propen-
 siori Dei consilio territa, puero incolumi projecto,
 recessit. Quin et alter, quem lupo rapuerat, ipse
 quoque divina providentiæ servatus est. Eoque viso,
 coloni quidam strepitu irruentes, ab ejus laucibus
 illæsum abstraxerunt. Inque eodem utrique oppido
 incolæ (tum scilicet pastores, tum coloni) pueros
 receptos apud se educaverunt.

Hæc tamen Eustathium lachant; ibatque ejulans,
 ac gemens, dicensque: Heu me, qui olim arboris
 instar cum vernarem, essemque virentibus foliis,
 modo nudus existam! Heu me, qui aliquando ju-
 cuendissime agens, nunc captivus invenior! Heu
 me, qui magister militiæ satellitum myriadibus sti-
 patus, nunc solus omnino relictus sum ac desola-
 tus, qui nec ipso liberorum solatio frui sinat! Sed
 tu, Domine, Domine, ne me derelinquas in finem,

vocem nullam emisit : blasphemiae ne ullum verbum, providentiae rationes insinulans, protulit. At neque ægre ferens, ita ad Jesum ait: O Domine, utquid sic judicasti? Utquid sic injuria afficis atque atteris, qui toto animo ad te confugi? Num satis fuerat pecoris omnis interitus, servorum e medio sublata familia, ablatæ omnes facultates, priorumque exilium ac fuga? Ad hæc num mihi rapta conjux, ac quam torti, tam animi socia, abunde erat? Quin adhuc quoque abstulisti charissima gemina animi lumina. Quid mihi ultra jam vivere, qui necessariis omnibus caream? Aut injuria, Jesu, affectisti, siquidem hæc abs te mihi sunt; aut qui afficiar liberare nequivisti; quo adhuc igitur modo in te spes jactem meas? Nihil ejusmodi vir ille magnanimis aut dixit aut cogitavit: sed ejulatur ille quidem, at non rumpitur; frangitur vis patibilis animi, infracta tamen ratio animusque consistit. Ac quidem deplorat ac lamentabiliter quiritatur (non enim sensus experta tristitia sustinet), atque, Heu me! heu me! clamat, quid egam? quid de me fiat? quo me vertam, quia desolatus sum, quia solus relictus, nec cognationis carnalis mihi scintilla reliqua est, quod ex summa lætitiæ felicitate in calamitatem ex diametro adversam prolapsus sim. Nunc ego singularissimus, velut lignum aridum, amputatis undique naturæ ramis, quo ibo? quibuscum vivam? unde victum conferam?

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

neque despexeris lacrymas meas. Memini, Domine, te dixisse, necesse esse ut in Jobi morem tentarer; ac ecce plus aliquid in me fieri video. Ille tametsi pecuniis privatus erat, at non deerat sterquilinum, in quo ut sederet, ei liberum erat; ego autem in aliena, atque extorris tanta hæc tormenta sustineo. Habebat ille amicos qui consolarentur; at ego in solitudine feras bestias nactus sum, quæ ipsum quodcumque meum solatium (illos scilicet) immanes rapuerunt. Ille tametsi ramos amiserat, uxoris tamen radicem apud se videns, animo levabatur; at ego miser undique evulsus sum, qui ne minimam generis scintillam conspiciam; sed rami instar, nequissimi procella, atque turbine in deserto jacter, ac ferat. Ne in te, Domine Jesu Christe, verbis effusio-rem, ac procaciorum servum tuum deseras. Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostia munitio- nis circa labia mea³³; Ne declinet cor meum in verba prava, et projiciat a facie tua³⁴. Da, Domine, ut deinceps a multis turpibus meis requiem habeisear.

Hæc gemito, atque animi lacrymis, dicens, ad quoddam oppidum, cui nomen Badissus, venit. Quo ingressus, quotidiano victum labore parabat. Annosque plures ibi comoratus, oppidanos recreans, ac obsequio mulcens, ab eis frugum præfectus custos, annos quindecim mercenarium egit. Liberi autem, uti dictum est, alio in pago educati, esse se fratres omnino nesciebant. Porro nauclerus alienigena, ablatam Eustathio uxorem, in patriam suam abduxerat. Tanta vero feminæ obumbraverat gratia, ut nusquam ille ad eam admissus sit. Hoc enim mulier enixius a Deo flagitabat, ut tutam se ab alienigenarum consuetudine præstaret. Postmodum

ἄφῆκε φωνὴν ἀγεννή· οὐ βλάσφημον ῥῆμα προῆκε, τοὺς τῆς Προνοίας λόγους ἐπιμεμφόμενος. Οὗτ' οὖν ἀποδυσπετῶν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ὁ Κύριε, λέγει, ἵνα τί οὕτω κέκρικας; ἵνα τί οὕτω ἀδικεῖς καὶ ἐπιτρίβεις τὸν ὄλη ψυχῆ καταπεφευγότα πρὸς σέ; Οὐκ ἀπέχρησεν ἡ πανωλεθρία τῶν κτηνῶν, ὁ τῶν παίδων ἀφανισμὸς, ἡ τῶν προσόντων πάντων ἀφαίρσις, καὶ τῶν ἰδίων ὑπερορία καὶ φυγαδεία; οὐκ ἤρκει μοι πρὸς τοῦτοις ἡ τῆς ὁμοζύγου καὶ ὁμοφύχου διαρπαγῆ· ἀλλ' ἔτι καὶ τοὺς δύο μου φιλότατους περιεῖλες τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς; καὶ ἵνα τί μοι λοιπὸν ζῆν ἔστι πάντων ἐστερημένῳ τῶν ἐπιτηδεῶν; Ἥ ἡδίκησας, Ἰησοῦ, εἴ γε παρὰ σοῦ μοι ταῦτα· ἡ ἀδικούμενον ῥύσασθαι οὐκ ἐδουάσθης, καὶ πῶς ἔτι ἐλπῶ ἐπὶ σέ; Οὐδὲν τοιοῦτον, οὗτ' εἶπεν ὁ μεγάλωφρων ἐκείνος, οὗτ' ἐνεθυμήθη. Ἄλλ' ἀπολοφύρεται μὲν, οὐ καταβρῆγνυται δέ· καὶ θραύεται μὲν τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς· ἀθραυστος δὲ μένει τὸν λογισμὸν· καὶ ἀποδύρεται μὲν καὶ ἐλεεινολογεῖται· οὐ γὰρ ἀναισθητῶς φέρει τὰ λυπηρά· καὶ, Οἶμοι, οἶμοι, βοᾶ, τί πράξω; τί γένωμαι; ποὶ τραῦμαι; ὅτι μεμόνωμαι· ὅτι ἡτίμωμαι, καὶ τῆς κατὰ σὰρκα συγγενείας οὐχ ὑπολέλειπται μοι σπινθήρ· ὅτι ἐξ ἄκρας κατὰ τοῦ βίου εὐτυχίας εἰς τὴν ἐκ διαμέτρου περιηνέχθη δυστυχίαν. Καὶ νῦν ἐγὼ μωνώτατος, ὡς ξύλον ξηρὸν, τοὺς τῆς φύσεως κλάδους πανταχόθεν περιηρημένους, ποῦ πορευθῶ; μετὰ τίκων βιώσωμαι; πῶθεν ἐρανισαίμην τὰς τῆς ζωῆς ἀφορμὰς;

σου, ὅτι δεῖ σε πειρασθῆναι ὡς τὸν Ἰώβ· καὶ ἰδοὺ πλέον τι ὄρω γινόμενον εἰς ἐμέ. Ἐκεῖνος εἰ καὶ τῶν χρημάτων ἐστερήθη, ἀλλὰ τὴν κοπρίαν εἶχεν, ἐφ' ἧ καθεσθῆναι συνεχωρήθη· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ξένης τοσαύτας ὑπομένω τιμωρίας. Ἐκεῖνος φίλους εἶχε, συμπαρηγοροῦντας αὐτόν· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ἐρημίας τοὺς ἀγρίους θῆρας ἔσχον, τὴν παραμυθίαν τῶν τέκνων μου ἀρπάσαντας. Ἐκεῖνος, εἰ καὶ τῶν κλάδων ἐστερήθη, ἀλλὰ τὴν ῥίζαν τῆς γυναικὸς βλέπων μεθ' ἑαυτοῦ, παρηγορεῖτο· ὁ δὲ τάλας ἐγὼ, πάντοθεν ἐκρίζος ἐγενήμην, μηδὲ σπινθήρα γένους μου ἀφορῶν· ἀλλὰ κλάδου δίκην ἐν ἐρήμῳ ἱσταμένου, κλονοῦμαι ὑπὸ λαίλαπος τοῦ πονηροῦ. Μὴ με ἐγκαταλίπης, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τὸν σὸν δούλον πολυλογοῦντα. Θεοῦ, Κύριε, φυλακῆν τῷ στόματι μου, καὶ θύρας περιοχῆς πρὸς τὰ χεῖλη μου, ἵνα μὴ ἐκκλίνη εἰς λόγους πονηροῦς ἡ καρδία μου, καὶ ἀπορρίψω ἀπὸ τοῦ προσώπου σου. Δός δέ μοι, Κύριε, λοιπὸν κατάπαυσιν τῶν πολλῶν μου θλίψεων.

Ταῦτα λέγων μετὰ στεναγμοῦ καὶ δακρύων ψυχῆς, κατέλαβέ τινα κώμην, λεγομένην Βαδισσόν· καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ, εἰργάζετο τὴν ἡμέραν τροφήν. Διατρέψαντος δὲ ἐν αὐτῇ ἔτη πλείονα, παρεκάλεσε τοὺς τῆς κώμης, καὶ κατέστησαν αὐτὸν φυλάττειν τοὺς καρπούς αὐτῶν· καὶ τὸν μισθὸν κομιζόμενος, διήγεν ἐπὶ ἔτη δεκαπέντε. Οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ ἀνετρέφθησαν, καθὼς προεῖρηται, ἐν ἑτέρῃ κώμῃ, μὴ ἐπιγινώσκοντες ἀλλήλους, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί. Ὁ δὲ ναύκληρος ἐκεῖνος ὁ ἀλλόφυλος ὁ λαβὼν τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐστάθιου, ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα. Καὶ τοσαύτη χάρις ἐπεσχίσατο τῇ γυναικί, ὥστε μὴ πησιάσαι αὐτῇ τὸν ἀλλόφυλον ἐν πᾶσι τοῖς χρόνοις

³³ Psal. cxi, 5. ³⁴ ibid. 4.

Τοιαῦτα μὲν, ὡς εἰκός, ὑδρόμενος φθέγγεται· οὐκ ἂν ἀποκίπτει δὲ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, οὐδὲ λήθην λαμβάνει τῶν πρώτων χρηματισμῶν. Μᾶλλον μὲν οὖν ταπεινῶνται Χριστῷ, καὶ ἐκτενεστέραις πρὸς τὸν Ὑψίστον μετ' εὐχαριστίας κέχρηται προσευχαῖς, Εὐχαριστῶ σοι, λέγων, ὦ Κύριε Ἰησοῦ· εὐχαριστῶ τοῖς ἀνεφίπτοις κρίμασί σου, ὅτι κατὰ τὴν πρόβησίν σου, ἰδοὺ ἀπήνησέ μοι πάντα τὰ δυσχερῆ, δι' ὧν βεβαία καὶ τῶν ἀγαθῶν σου παρίσταται ἡ προσδοκία. Ἄλλὰ μὴ ἐγκαταλίπῃς με· ἀλλὰ μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ, Κύριέ μου, Κύριε. Μὴ λογισμοῖς ἀτόποις, μὴ λογισμοῖς βεβήλοις, μήτ' οὖν πράξει πονηρᾶ συγχωρήσῃς χρανθῆναι μηδεμιᾶ. Ἄει δέ μοι συνῶν καὶ συνεργῶν, πάσας μου τὰς βδοῦς κατευθύνεις πρὸς σέ.

Ταῦτα διανοούμενος ὁ θαυμάσιος, καὶ προσευχόμενος ἀπῆει, λύπη τε ἅμα μεριζόμενος καὶ χαρᾶ· τὸ μὲν, διὰ τὰ προκείμενα· τὸ δὲ, διὰ τὰ προσδοκώμενα. Ψυχῇ γὰρ θεοληπτουμένη πάσας βίασων ἀρετῆς τὰς συμβατικὰς ἡγουμένη περιστάσεις, οὐ μόνον οὐκ ἀπογινώσκει τούτοις, μᾶλλον δὲ ἀναβαρβεῖ, καὶ ταῖς Ἰησοῦ μνήμαϊς ἀνακαθαίρεται, καὶ πρὸς ἐξομολόγησιν διανίσταται· καὶ τρανότερον τῶν ἐλπίζομένων τὴν μύθιν ἐλλαμπομένη, ὄλη καταύξει· καὶ πνευματικῆς πληροῦται χαρᾶς. Τοῦτο καὶ ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ πεπονθῶς, κώμην καταλαμβάνει τινὰ, ἐν ἣ τούτον ἀποχειροβίωτον διαζῆν ἴδει. Ὅπου θῆ πεντεκαίδεκατον ἔτος διησυκῶς, καὶ παρὰ γεωργαῖς ἀτίμοις θητικῶν βίον διαβίου, εἶνα κομί-

Talia is quidem, ut par est, gemens loquitur; haud tamen a sua excidit fide, aut prima ad ipsam divina responsa obliviscitur. Quinimo Christo humiliatur ferventioribusque cum gratiarum actione ad Altissimum precibus utitur: Gratias tibi ago, inquit, Domine Jesu, gratias abstrusis judiciis tuis, ac quæ mens nulla assequi possit; quod juxta prædictionem tuam cuncta jam mihi mala evenerint, per quæ etiam bonorum tuorum firma exspectatio præstatur. Verum ne derelinquas me; verum ne discesseris a me, Domine mi. Domine: ne turpibus atque absonis cogitationibus, ne impuris, ac neque prava ulla actione sinas me contaminari: sed mihi semper comes atque adiutor omnes vias meas dirigas ad te.

Hæc vir admirandus animo cogitans, oransque ibat, tristitia pariter gaudioque divisus; alterum, præsentium ratione; alterum, eorum quæ illi exspectabantur, Animus enim Deo plenus atque affatus, molestos omnes qui excipiunt casus virtutis probationem existimans, nedum his in desperationem non agitur, quin confidit magis, ac Jesu recollectionibus depurgatur, atque ad confessionem excitatur; clariusque eorum quæ in spe posita sunt, rationes edoctus, totus compunctione ac gaudio spiritali repletur. Id ipsum vir ille divinus reipsa expertus, oppidum quoddam petit, in quo manuum labore illi victus quærendus. Ibi annos quindecim moratus, ac apud viles colonos mercenarium agens,

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ἐκείνους. Τοῦτο γὰρ ἤπειτο ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων κοινωνίας... συνέβη δὲ τελευτῆσαι τὸν ἀλλόφυλον ἐκεῖνον, καὶ αὐτὴν ἐπ' ἀδείας διάγειν.

Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐγένετο ἐπανάστασις τῶν ἀλλοφύλων ἐκεῖνων, εἰς αὐς ἦν ἡ γυνὴ τοῦ Εὐσταθίου· οἱ τινες ἐξεληθόντες, πολλὴν ἀφείλοντο χώραν τῶν Ῥωμαίων. Ἐν πολλῇ οὖν ἀδημονίᾳ ὑπάρχων ὁ βασιλεὺς περὶ τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῶν, ἐπῆλθεν αὐτῷ περὶ τοῦ Πλακίδα μνήμη, διὰ τὸ μάλιστα πλειστάκις ἀνδραγαθῆσαι αὐτὸν κατὰ τῶν ἀλλοφύλων ἐκεῖνων. Καὶ ἀνανεώσας τὴν περὶ αὐτοῦ φήμη, διηπόρει περὶ τῆς ἀθρόας αὐτοῦ μεταβολῆς. Στρατολογήσας οὖν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ σκεψάμενος περὶ πολέμου, ἔμαθε παρ' ἐκάστου αὐτῶν περὶ τοῦ Πλακίδα, τί ἔγνωσαν περὶ αὐτοῦ, ζῆν αὐτὸν, ἢ τεθνάναι· καὶ ἐδίδου ἐντολὴν ἐκάστῳ τῶν στρατιωτῶν, ἀναζητεῖν αὐτὸν, εἰ ζῆ. Καὶ ἀπέστειλεν εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, τὴν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐκζητῆσαι αὐτὸν, εἰπὼν, ὅτι Ὅστις ἀναζητήσας εὕροι αὐτὸν, προσθήσω αὐτῷ τιμὴν μείζονα, καὶ ἀνόνας πλείους ὧν ἔχει. Δύο δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν, Ἀντίοχος καὶ Ἀκάκιος, οἱ ποτὲ ἀδιαιρέτως ὑποτελοῦντες τῷ Πλακίδα, ἐπορεύθησαν εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ· καὶ περιελθόντες σχεδὸν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, κατέλαβον τὴν κώμην ἐκεῖνην, ἐν ἣ δῶγεν ὁ Εὐστάθιος. Παραπορευόμενοι δὲ εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνους εἰ, οὐ· ἐφύλαττεν ὁ Εὐστάθιος, ἠπόρουσαν ἐπερωτῆσαι αὐτὸν. Ὁ δὲ Εὐστάθιος πρόβησεν θεασάμενος αὐτούς, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως αὐτῶν, ἐπέγνω αὐτούς· καὶ ἀναμνημονεύσας τῆς προτέρας διαγωγῆς, ἤρξατο ἀδημονεῖν, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ λέγειν· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἐλεήμων, ὁ ἐκ πάσης θλίψεως βύθιμος τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ, ὡς τούτους παρ' ἐλπίδα ἐθεασάμην τοὺς ποτὲ συνόντας μοι, κέλευσον λοιπὸν θεασαῖσθαι καὶ τὴν δούλην σου τὴν ὁμόζυγον

C autem illo humanis exempto, factum est ut illa libere, ac metus accurata dominiceps ageret.

Evoluto, quem dixi, annorum circulo, Barbaris, apud quos hospes erat Eustathii uxor, excita rebellione finibus egressi, partem haud exiguam ditioris Romanæ ademurunt. His motibus imperator anxius, ac mœrens, Placidam animo recollit, quod nempe is maxime adversus eosdem ipsos alienigenas, nec id raro, prospere eduxisset, ac fortiter pugnasset. Ejus itaque nominis claritatem cogitans, prærepentina illius mutatione, animi anxius erat. Subditorum igitur delectum habens, ac belli molem considerans, quemque sciscitabatur, de Placida quid nossent; viveretne, an mortuus esset? præcipiebatque ut universi diligentius rem exquirerent. Misit itaque per omnes Romanæ ditionis provincias indagine solertes viros; hoc pollicitus, si quis tandem invenisset, majori auctum honore, ampliori annona ejus liberalitate donandum esse. Duo autem quidam (Antiochus et Acacius hi nominabantur) qui Placida ductore exercitus jugiter meruerant, perquisitum profecti, ac toto fere instrato orbe, ad eum postremo vicum perveniunt, in quo Eustathius colonus agebat. Prætereuntes autem loca, ubi ille custodis munus obibat, dubitabant an percontarentur. Eustathius vero a longe eos conspiciens, ex incessu, motusque ratione agnovit; animumque subeunte pristinae institutionis memoria, tædere eum cœpit, atque precari, ac dicere: Domino Deus misericors, qui ab omni ærumna liberas sperantes in te; quaeso facias, ut sicut viros hos insperato conspexi (olim scilicet mihi assiduos) sic quoque ancillam tuam conjugem meam videam. Amicus enim infelices liberos, plane novi (quæ mea est mi-

quamquam laborum mercedem refert, quanti præmii ac magnificam? Omni fastu ac sæculari arrogantia animo purgatur; inque parvulorum habitum (perfectam scilicet mansuetudinem atque innocentiam) Christiano more totus immutatus, exque summa animi tranquillitate ac imperturbatione cœlorum ægno quam maxime idoneus redditus, ita uxorem atque liberos dextera Dei servatos recipit; iisque sociis Regem quoque in illum beneficium coram regibus rite confessus, ac Christi clarus præconio, illius dextera cum familia tota coronatur. Præstat vero ut ejus etiam restitutionis ac perquam legitimi certaminis modum summa perstringamus.

Quia enim certamen obscura in apertum trahebat, nec civitas supra montem posita (ut divinis proditum cloquiis est ⁸⁵ abscondi poterat, aut lucerna ardens valle atque accensa, sub modio legi amplius sustinebat, ii ipsi Barbari, in quos plura olim Placido erecta tropæa, multam Romanæ ditionis partem incurant; confiniumque agros omnes circumquaque late populantur ac vastant. Quamobrem ingenti imperator mœstitia tenebatur ac cura angebatur; sed et Romanorum inclytos omnes quam maxime anxios habebat ac attonitos, quod vir tantæ virtutis, ita clarus ac spectabilis, sic repente ex hominibus periisset, inque obscurum abiisset.

Recolens igitur Trajanus Placidæ memoriam, sic inquirendo animum adjecit, ut pacta mercede

Α ζεται τῶν κόπων μισθόν; ὡς ἀξιοθλον καὶ μεγαλοπρεπῆ· ὄλον μὲν τὸν τυφόν καὶ τὴν κοσμικὴν ἀλαζονείαν ἐκ καρδίας ἀνακαθαίρεται· εἰς ἕξιν δὲ νηπίων, ἦτοι τελείαν πραύτητα καὶ ἀκακίαν ὄλων ἔλλοιωμένος κατὰ Χριστὸν, καὶ πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν δι' ἀπαθείας ἀκρας ἐπιτηδείατο· γεγωνῶς, οὕτως ἀπόλαμβάνει μὲν τὴν γυναῖκα κατὰ τέχνα, δεξιᾶ τετηρημένα Θεοῦ· σὺν αὐτοῖς δὲ, τὸ εὐεργέτην καὶ Βασιλέα κατέναντι βασιλέων ὁμολογῆτας, καὶ δεξιᾶς Χριστὸν, οὕτω πανοικεσίᾳ πρὸς τῆ αὐτοῦ στεφανοῦται δεξιᾶς. Ἄξιον δὲ καὶ τὸν τῆ ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς ἐνομοωτάτης ἀθλήσεως αὐτοῦ τρόπον ἐπιτεμεῖν.

Ἐπεὶ γὰρ ὁ ἀγὼν ἦγε τὰ ἀδηλα πρὸς ἐκφανσιν καὶ ἡ πόλις ἐπ' -ἕρος κειμένη, κατὰ τὰ λόγια, οὐ ἠδύνατο λαθεῖν· καὶ ὁ λύχνος καυθεὶς ἄγαν, οὐ ἠνείχετο ἐτι τῷ μοδίῳ ὑποκεῖσθαι· κατατρέχουσι μὲ οἱ βάρβαροι γῆς Ῥωμαίων πολλῆς, καθ' ὧν ὁ Πλακίδας πρῶτον τρόπαια ἀνεστήσατο πολλά· ληίζοντες δὲ καὶ τῶν ὁμόρων αὐτοῖς ἅπασαν περιοικίδα. Ἀδὴ πολλή μὲν ἀθυμία τὸν βασιλέα καὶ φροντίς, πλεστη δὲ ὄση καὶ τοὺς ἐπιδόξους Ῥωμαίων πάντ ἀζημονία καὶ ἐκπληξίς συνείχεν, ἐξαπορουμένου πῶς ἄρα ὁ τοσοῦτος τὴν ἀρετὴν, τοσοῦτος τὴν πεφάνειαν, οὕτως ἐξ ἀνθρώπων ἐξαπίνης ὤλετο ἠφάνιστο.

Ἄνανεωσάμενος ὁὖν Τραϊανὸς τὴν τοῦ Πλακ μνήμην, ἐπὶ τοσοῦτον προσέθετο ζητεῖν, ὡς κα

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

sera sors!) a bestiis captos ac voratos esse. Da igitur, Domine, Deus misericors, qui solus verus Deus es Jesus Christus, ut saltem in die resurrectionis eorum aspectu fruam. Hæc locutus, audit vocem de cœlo, dicentem: Confide, Eustathi; futurum namque est, ut hoc ipso articulo ad pristinum statum tuum revertaris; uxoremque ac liberos contuearis. In resurrectione autem majora visurus es, ac æterna bona nancisceris; eritque nomen tuum magnificum in generationibus generationum.

His Eustathius auditis, metuque conferritus sedit. Videns autem propinquantem militem, e loco ubi sederat, descendit, ac in via contra illos stetit; cumque propius accessisset, eos penitus agnovit. Neque tamen illi agnovere, dixeruntque: Salve sis, sodalis. Ad quos ille: Pax vobiscum, fratres. Aiunt ei: Quæso dicito, num quemdam hic peregrinum noveris, cum uxore ac duobus pueris. Siquidem autem ostenderis, pecunias ex nobis consequeris. Tum ille: Quid vero causæ est, cur illum quæritis? Responderunt: Amicus noster est, jamque diu est ex quo nos cupido incessit ut illum alloquamur. Tum ad eos Eustathius: Nullum hic talem novi; hactenus vero hospitii causa tantisper domum divertite. Nam ipse quoque hospes hic ago, ac peregrinus. Assumptos itaque illos in hospitium induxit, atque patrifamilias apud quem diversabatur: Noti mei sunt hi homines, neque ut inviserent, ac officii causâ advenerunt. Præbe igitur mihi escas et vinum, quibus benigne excipiam, reddamque ea cum extiterit tempus mercedis. Præbuit ille pro-

С μου. Τὰ γὰρ ἀθλία νήπια εὖ οἶδα ὅτι διὰ τὴν ἐκ κακοπραγίαν θηριάλωτα γέγονασι. Ἀδὸς οὖν, Κύριε Θεὸς ὁ ἐλεήμων, ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως κ' ἂν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως θεα γένωμαι τῶν τέκνων μου. Καὶ ταῦτα λέγοντος τοῦ, ἤκουσε φωνῆς οὐρανῶθεν λεγούσης· Θάρ Εὐστάθιε· ἐν γὰρ τῷ παρόντι καιρῷ ἐπανελε εἰς τὴν προτέραν σου κατάστασιν, καὶ ἀπολήψῃ γυναῖκά σου καὶ τοὺς υἱούς σου· ἐν δὲ τῇ ἀναστειζονα ἕψει, καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν εἰσεις· καὶ τὸ ὄνομά σου μεγαλυνοθήσεται ἐν γενεαῶν.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Εὐστάθιος, καὶ ἐμφοβὸς γεννός, ἐκαθέζετο. Θεασάμενος δὲ τοὺς στρατιώτας γίζοντας αὐτῷ, κατελθὼν ἀπὸ τοῦ τόπου οὗ ἐκαθέει ἕστη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἀντικρυς αὐτῶν· καὶ πλησίον τῶν γενόμενος, πλείον ἐγνώ αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ πρὸς αὐτόν εἶπον· Καί, ἑταῖρε. Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς, Εἰρήνη ὑμῖν, ἀδελφῶν λέγουσιν αὐτῷ· Εἰπέ ἡμῖν εἰ ἐγnows ἐνταῦθα ἰτινά ὄνομα Πλακίδα μετὰ γυναίκης καὶ δύο παιματα. Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτούς, Καὶ τίνας ἐζητεῖτε αὐτόν; Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Φίλος ἐστὶ, καὶ θέλομεν συντυχεῖν αὐτῷ διὰ πολλῶν. Τότε λέγει πρὸς αὐτούς ὁ Εὐστάθιος, Οὐκ ἐγnows οὕτον ἄνδρα ἐνταῦθα· τέως δὲ βραχὺ καταλύ εἰς ὃν ξενίζομαι ὑμᾶς εἶκον. Καὶ γὰρ κάγῳ ὑπάρχω. Καὶ λαθὼν αὐτούς, ἀπήγαγεν εἰς ξενίαν αὐτοῦ· καὶ ἐπορεύθη τοῦ πρίσθαι οἶνον. ποτίσαι αὐτούς. Καὶ λέγει τῷ γυρίῳ τῆς οἰκῆς κατήγετο, Γνωστοὶ μοῦ εἰσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ διὰ τοῦτο ἔχασιν ὡδε· παράτχου οὖν μοι

⁸⁵ Matth. v, 41.

πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν τοὺς ἀνερευνομένους αὐτῶν ἐπὶ ῥητοῖς μισθοφόροις ἐκπέμψαι καὶ τιμαῖς. Ἐντεῦθεν, ἵνα συντεμῶν εἰπω, δύο τισὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν γνωρίμων στρατιωτῶν, πρὸς αὐτὸν κατανησασιν ὁ ζητούμενος ἀνεύρηται. Οὗς καὶ ξενίσας πρῶτον ὁ μακάριος, καὶ τὸ μυστήριον ὅλον τοῦ κατ' αὐτὸν δράματος ὑψηγησάμενος, οὕτω πρὸς τὸν βασιλέα οὗτοις συνέρχεται.

Ὁ δὲ μέγιστος ἑορτῆς ἀφορμὴν τὴν τοῦ στρατηγῶν ποιούμενος ἀνεύρειν, πολυτελεστάταις χαρυσύναις τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων καταφαιδρύνει. Καὶ γὰρ ἦν ἀξιοπόθητος ἀνὴρ, ὅτι καὶ πρῶτον ἐν περοχαῖς ἀξιομάτων, οὐδὲν τύφου καὶ ὑβρεως ἐπεικνύμενος· τὰ πάντα δὲ μέτριον ἑαυτὸν, καὶ τοῖς ῥόποις ἐπιφαίνων ἐπισικῆ, ἐπέριστος ἦν τοῖς πολιευομένοις· καὶ νῦν τῆ ἀποστάσει τὸν πόθον ἀνάψας, ἢ πρὸς τὸ ἄγαν ταπεινὸν τῆς τύχης ἐξαλλαγῆ, καὶ ἢ ἐμφιλοσόφῳ καὶ θεοειδεῖ τοῦ τρόπου καταστάσει, ἰδεσιμώτατος καὶ ἀξιεραστότατος πάσῃ παρίστατο ἢ πόλει.

Παρακληθεὶς οὖν ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως αὐτοῦ καὶ ἧς συγκλήτου, περιζώννυται μὲν αὖθις ζώνην στρατηγικὴν· εἰς τὴν προτέραν δὲ κατὰ τὸν χρηματισμὸν ἀπεκατεστάθη τιμὴν. Συνεωραχῶς δὲ τὸν στρατὸν, πρὸς τὸν προκείμενον αὐτῶ τῶν βαρβάρων ὄλεμον μὴ ἐξαρκεῖν, νεόλεκτον ἐκστρατευθῆναι ῥισσε στρατιάν. Ἔργον δὲ τοῦτο τῆς παναγάθου ρονοίας ἀληθῶς ἦν, ὥστε τοὺς ἀγαθοὺς παῖδας τῶ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ας, καὶ οἶνον πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν, κάγω ἀπόσω σοι αὐτὰ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μισθοῦ μου. Ὁ δὲ ῥοθύμως παρέσχεν αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν. Θεραπεύων δὲ αὐτοῦς ὁ Εὐστάθιος, οὐκ ἠδύνατο πενεργεῖν ἐννοῶν τὸν πρότερον αὐτοῦ βίον. Ἄλλ' εἰς ἔκπορευόμενος, ἔκλαιε, καὶ ἀπένιπτε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ εἰσερχόμενος πάλιν, διηκάνει αὐτοῖς. Ἐδὲ θεωροῦντες αὐτὸν, ἤρξαντο κατὰ μικρὸν εἰς πλῆγνωσιν τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἔρχεσθαι, καὶ ἐπιγιώσκουσιν αὐτὸν· καὶ πρὸς ἀλλήλους κατ' ἰδίαν ἔλεγον, ὅτι ὁμοῖος τυγχάνει ὁ ἀνθρώπος οὗτος τῷ ζητούμενῳ παρ' ἡμῶν. Λέγει ὁ εἰς τῷ ἑτέρῳ, Πάνυ ὁμοῖος οὗτῳ τυγχάνει, οἶδα δὲ ἐγὼ, ὅτι ἔχει σύσσημον, τινὰ ῥλήν ἐν τῷ τραχήλῳ, πληγεὶς ἐν τῷ πολέμῳ. Θεωροῦμεν οὖν· εἰ ἔχει τὸ σύσσημον ἐκεῖνο ἐν τῷ τραχήλῳ, οὗτός ἐστιν ὁ ζητούμενος παρ' ἡμῶν. Καταθρόντες οὖν ἐπιμελέστερον, θεωροῦσι τὴν οὐλὴν ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ· καὶ εὐθέως ἀναπηδήσαντες, καταβλήσαν αὐτὸν· καὶ μετὰ δακρύων ἠρώτων αὐτὸν, αὐτὸς εἶπεν ὁ στρατηλάτης Πλακίδας. Ὁ δὲ συσχεῖς τοῖς δάκρυσιν, ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων· Ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ. Ἐπιδεικνυόντων δὲ αὐτῶν τὸ σύσσημον, καὶ ἐξομνυμένων ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ στρατηλάτης οὗτων· καὶ περὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν τέκνων τῆρώτων αὐτὸν. Τότε ὡμολόγησεν, ὅτι αὐτός ἐστι· ἐπεὶ δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων ἀπήγειλεν ὅτι τεθνήκασιν. Καὶ τούτων λεγομένων, συναβραμον πάντες οἱ ἐκ τῆς κώμης, ἐπὶ μεγίστῳ ἰάματι.

Τότε οἱ στρατιῶται καταστείλαντες τὸν θόρυβον, ἠγοῦντο αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς τοῦ ἀνδρός ἀρετῆς, καὶ τῆς προτέρας δόξης. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐκ τῆς κώμης, ὠδύροντο λέγοντες· Ἴδ' οἶον γαυρίαμα ἀνδρός, μισθωτὸς ἡμῶν γέγονε. Τότε οἱ στρατιῶται γεφάνισαν αὐτῷ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, καὶ ἔδυσαν αὐτὸν, ἐξ ὧν ἐπεφέροντο ἰματίων. Παραλαβόντες δὲ αὐτὸν, ὤρμησαν ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν πόλιν.

A atque præmiis, in provincias omnes locaque ac civitates, qui eum sedulo pervestigarent, emisit. Hinc factum (quo paucis expediam, ac compendio dicam) ut duobus quibusdam militibus a principio illi notis, in ipsum cum incidissent, qui exquirebatur inventus sit. Hos vir beatus cum hospitio primum excepisset, ejusque quod acciderat mysterium totum enarrasset, iis comes ad imperatorem profectus est.

Inventum magistrum militiæ, maximæ rem solemnitatis ac tripudii imperator ducens, magnificentissimis urbem augustam ludis recreat atque gaudiis. Etenim vir erat plane desiderabilis, qui et pridem cum dignitatum arcem teneret, nihil superbium ac procaz ostendisset: in omnibus vero modestum ac moribus lenem placidumque præferens, vel maxime civibus amabatur: nuncque adeo abscessu accenso desiderio, immutata in summam humilitatem fortuna, morumque philosophica ac diviniore compositione, statuque summe venerabilis, vereque amabilis cunctæ civitati repræsentabatur.

Tum ipsius igitur imperatoris, tum senatus delinitus alloquiis, prætoris rursus cingulo donatur; atque, ut divino editum oraculo fuerat, in pristinum restituitur honorem, ac dignitas redditur. Postquam autem minores copias intellexit, quam ut ad bellum quod in barbaros illi incumberebat, molem pares esse viderentur, novum delectum habendum constituit. Id vero benignissimæ re ipsa providentiæ

C penso animo, ac quidquid opus erat, alacris ministravit.

Hospitum obsequio impensus Eustathius, ferre non poterat, cum vitæ prioris status succurreret animo; verum tecto egressus, lacrymis disfluebat: tumque detergo vultu atque oculis, rursus ingressus viris ministrabat. Illi hominem contuiti, in ejus paulatim aspectus venire notitiam, ipsumque agnoscere cœperunt; dicebantque seorsim mutuo: Vir iste illius similis est, qui a nobis quæritur, ac vestigatur. Ait unus socio: Valde illi similis est. Novi autem ego inesse ejus collo certam notam ac signum; nempe cicatricem, quam vulnus in bello inflictum vestigio impressit. Videamus igitur; si quidem enim nota occurrat, ipse certo est qui nobis quæritur. Diligentius itaque attendentes, in ejus collo cicatricem offendunt: moxque exsiliantes, in oscula ruunt; inque lacrymas propensius effusi: Num ipse Placidus sit magister militiæ, seu prætor, exquirunt. Ille lacrymis vocem inhibentibus, se eum non esse, respondit. His notam monstrantibus, ac jurejurando esse illum magistrum militiæ sub quo ierussent, alliruantibus; ac cum uxorem, atque liberos sciscitarentur, vix tandem esse se illum confessus est. Quod ad uxorem spectaret, atque liberos, mortuos significavit. Inter quæ verba, omnis plebs oppidana ad spectaculum longe maximum effusa concurrat.

Tum milites sedato tumultu, Viri virtutem, ac pristinam referre claritatem. His oppidani auditis, eulatu: O quante, aiebant, gloriæ vir, quamque inclytus, nobis redempta mercede opera servavit! Tunc edito imperatoris mandato, allatis eum vestibus induerunt: ipsumque assumentes, in suam civitatem iter arripuerunt. Oppidani vero cuncti, honore deduxerunt. In itinere positus narravit quo-

opus erat, quo patri optimo liberi optimi conciliarentur; quos nempe is, dudum a bestiis captos, luctu prosecutus, mortuos arbitrabatur; divinissima autem Jesu providentia; alterum quidem, pastorum; alterum vero, colonorum clamore, ac irruptione servatos, eodem in oppido præliterat anulo ut educarentur. Statim igitur cum peregrini comitum suffragio in tirones allecti: quorum tum vultus venustate, tum animi fortitudinæ, tum denique indolis dexteritate plurimum magister militiæ delectatus, sibi ipse adolescentes adhibet, mensæque socios statuit, ac satellitum confestim munere fungi jubet.

Ubi igitur vir ducis solertia, ac fortitudine præstantissimus, Christi potentia Barbaros invadens, qua neci dederat, qua sub jugum mittens, universam illam regionem liberaverat, illud tandem ipsum oppidum petit, in quo uxor hospes agens, ac Christi paupertatem colens, patientiæ studio emitebat. Fixo itaque illic tabernaculo, tantisper recreandum quiete exercitum putavit.

Huc sermonis devecus, obsistere mihi orationem video, ac valde reniti ad ea quæ superant, ac deinceps sequuntur, procedere. Admiratio enim cum pari voluptate metuque incurrens, tum percellit animum, tum sermonis cursum inhibet. Qui enim ossa ossibus, ac compagem compagi se admoturum, prophetarum oraculo promittit²⁴, is hoc quoque beatos ab invicem, idque annos plures, di-

A ἀγαθῷ πατρὶ προσοικειῶσαι· οὗς αὐτὸς μὲν εἰς θηραλώτους ἀποκλαυδόμενος πρῶτην, φετο θανεῖν· ἢ τοῦ θεαρχικωτάτου δὲ πρόνοια Ἰησοῦ τὴν μὲν δὸς τῶν ποιμένων, τὸν δὲ δι' ἀροτήρων κρουγῆς παρῶσαμένη καὶ καταδρομῆς, ἐν τῇ αὐτῇ παρεσκευάσειν ἀμφοτέρους ἀνατρέψασθαι. Καὶ τοὺς εἰς τήρωνας οἷα ξένους εὐθὺς εἰ κομῆται προσβάλλουσα, εἰς τῇ τε τῆς ὕψους ὠραιότητι, καὶ τῇ ἀνδρεία τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς φύσεως, τῇ δεξιότητι, πάνυ διατεθείς ὁ στρατηλάτης, ἐαυτῷ τοὺς νέους προσάγειται, καὶ τῆς αὐτοῦ τραπέζης καὶ τῆς δορυφορίας αὐτίκω ποιεῖται κοινωνούς.

Ἐπειδὴ οὖν τῶν βαρβάρων ἐκείνων ὁ στρατηγικώτατος ἐν τῇ δυνάμει καταβραμίων τοῦ Χριστοῦ, οὗς μὲν φόνῳ ἀπόλεσεν, οὗς δὲ δορυλήπτους ποιούμενος, πᾶσαν ἐκείνην λυτροῦται τὴν γῆν· ἀγεται λατὴν ἐπὶ τῆς κώμης αὐτῆς, ἐν ἣ τὴν γυναῖκα ξεντεύουσαν, καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν πενήτῃ σχολάζουσαν τὴν ὑπομονὴν φιλοσοφεῖν. Παρ' αὐτῇ δὲ τὴν ἰδίαν καταπηξάμενος σκηνήν, διαναπαύειν φετο δεῖν τὸν στρατόν.

Ἐνταῦθα γενόμενος, προσιστάμενός μοι τὸν λόγον ἔρω, καὶ προσθῆναι τοῖς ἐξῆς ἄγαν ἀποκλαιόμενον. Θαῦμα γὰρ μεθ' ἡδονῆς ἄμα καὶ φόβου προσκίπτον, ἐκπλήσσει τε τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦ λόγου τὴν ῥύμην ἀνακόπτει. Καὶ γὰρ ὁ δοτὴς πρὸς δοτῆ, καὶ ἀρμονίαν προσάξειν πρὸς ἀρμονίαν διὰ τῶν προφητῶν ἐπαγγελόμενος, οὗτος καὶ τοὺς μακαρίους τούτους ἀπ' ἀλλήλων διελὼν, καὶ δι' ἐτῶν

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA:

modo Christum vidisset, ac in baptismo mutato nomine Eustathius nuncupatus fuisset. Cuncta denique, quæ acciderant, retulit. Denique quindecim dierum itinere imperatoris aulam assecuti, qua ratione Placidam magistrum militiæ nacti essent, coram exposuere. Egressus vero obviam imperator, osculo virum excepit; ac multis affundens lacrymis, secessus causam exquirebat. Cui ipse, ac senatui cuncta per ordinem narravit. De uxore quoque, atque liberis retulit; relictam eam in mari; rapinis a bestiis liberos, quidquid denique ærumnarum pertulerat, edidit.

Ingens eo invento actum tripudium. Porro imperator blande consolatus, proprii functione magistrum militiæ tribuit cingulum. Is recensito exercitu minoresque nactus copias, quam quæ Barbaris grassantibus coercendis essent, tironum delectum instituit. Destinati igitur per civitates et oppida, qui tirones conscriberent. Accidit autem ejus muneris ergo missos tribunos, illud ipsum oppidum, in quo Eustathii liberi educabantur, adire. Producti mox oppidanorum studiis ambo juvenes, ac tanquam peregrini contra iti. Erant vero procera statura, ac forma præ cunctis eleganti. Collecta tironum omni multitudine, ac magistro militiæ adducta, omnes in numeros retulit. Ambos autem adolescentes elegantiori cæteris forma conspicatus, aliis subductos seorsim sibi satellites, adhibuit; aliusque animo morum ingenuitatem cogitans, naturali quadam amoris vi eorum illectus desiderio, mensæ socios, ac contubernales esse præcepi-

C Πάντες δὲ οἱ ἐκ τῆς κώμης ἐκείνης προέπειμπον αὐτόν. Παρευομένων δὲ αὐτῶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς εἶδε τὸν Χριστὸν, καὶ ὅτι μετωνομάσθη Εὐστάθιος ἐν τῷ βαπτίσματι· καὶ πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ διηγήσατο αὐτοῖς. Καὶ ἀνύσαντες τὴν ὁδὸν δι' ἡμερῶν δεκαπέντε, ἤλθον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ τὸ, πῶς εὔρον τὸν ποτε στρατηλάτην Πλακίδα. Καὶ ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, κατεφίλησεν αὐτόν· καὶ πολλὰ θαυμάσας, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ. Ὁ δὲ καθεξῆς διηγήσατο τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ συγχλήτῃ τὰ συμβάντα αὐτῷ· καὶ περὶ τῆς γυναικὸς, καὶ τῶν τέκνων, πῶς ἐν τῇ θαλάσῃ κατελείφθη· καὶ πῶς τὰ τέκνα αὐτοῦ θηριάλωτα γεγονάσι· καὶ πᾶσαν τὴν θλίψιν αὐτοῦ διηγήσατο αὐτοῖς.

Ἐγένετο δὲ χαρὰ μεγάλη ἐπὶ τῇ εὐρέσει αὐτοῦ. Παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ ζώνεται κατὰ τὸ πρότερον στρατηλάτης. Καὶ ἐπισκεψάμενος τὸν στρατόν, καὶ γνοὺς μὴ ἀρκεῖν πρὸς τὴν καταδρομὴν τῶν βαρβάρων, ἐκέλευσε τυρωνάτων γενέσθαι. Καὶ ἐγράφησαν κατὰ πᾶσαν πάλιν καὶ κώμη τῆς Ῥωμανίας, πεμφθῆναι εἰς τυρώνας. Συνέδη δὲ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν κώμην, ἐν ἣ ἀνετράφησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Εὐσταθίου, φθάσαι τοὺς ἀπεσταλμένους. Πάντες οὖν οἱ ἐκ τῆς κώμης ἐκείνης προέπειμπον αὐτοῖς τοὺς δύο νεωτέρους· οὗς ἀπὸ ξένους ψηφισάμενοι, παρέδωκαν τοῖς στρατιώταις. Ἦσαν δὲ εὐμέγεθεις καὶ ὠραῖοι τῇ ὕψει σφόδρα. Συναχθέντων δὲ πάντων τῶν τυρώνων, καὶ προσαχθέντων τῷ στρατηλάτῃ, θεασάμενος αὐτούς, πάντας κατέταξεν εἰς νύμπερα. Ἰδὼν δὲ ἐκείνους τοὺς νεωτέρους ὑπὲρ πάντας εὐεεῖς, κατέστησεν αὐτούς εἰς τὴν ἰδίαν ὑπηρεσίαν. Καὶ κατανοῶν ἐν ἑαυτῷ τὸ σύγγενές τοῦ τρόπου, φυσικῇ τινι φιλοστοργίᾳ ἐλκόμενος προ-

²⁴ Ezech. xxxvii, 1 seq.

πλειόνων· ὡς τῆς περὶ αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ προνοίας καὶ κτηδεμονίας· ἐν τῇ θλίψει δοκιμάσας, τοὺς πόνοις πύρωσας, καὶ ὅλον τὸ σάρκινον φρόνημα τούτοις ἀπεκτονῶς, καὶ ἀξίους τῷ ὄντι τῆς ἐν πνεύματι καταστάσεως ζωῆς, οὕτως ὡσπερ ἐκ νεκρῶν ζῶντας ἀνίστησιν καὶ ὡς μέλη διηρημένα πλείω, εἰς ἐνότητα βίου καὶ πολιτείας συνίστησι μιᾶς· καὶ ὅλον εἰκόνα τινὰ ζῶσαν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ἀναδεικνύουσιν αὐτούς.

Ἄλλὰ τίς ὁ τοῦ ἀναγνωρισμοῦ τρόπος; Ὁμιλοῦν μὲν οἷα εἰκὸς εὐσχολοῦντες· οἱ νεώτεροι, ἀλλήλοις τὰ τῆς νεότητος ἀνακοινοῦμενά. Ἐπηρεῖτο δὲ ταύτων ἡ μήτηρ, αὐτοῦ που πλησίον παρ' αὐτοῖς καθεζομένη. Ὡς οὖν ὁ μὲν στρατηλάτου πατὴρ εἶναι διηγείτο, εὐπρεποῦς δὲ μητρὸς υἱός· καὶ ἀδελφὸν ἔχειν, βραχύτερον μὲν τὴν ἡλικίαν· ὠραῖον δὲ σφόδρα τὴν ὄψιν, καὶ ξανθὸν ταῖς θριξί· καὶ ὡς οἱ γονεῖς ἀμφοτέρους ἀνελόμενοι, οὐκ οἶδ' ὅπη βουλόμενοι πορεύεσθαι, πλοῖον ἐπιβαίνουσιν, ὅπου δὴ καταλείφθαι τὴν μητέρα· ὡς οὖν ταῦτά τε καὶ ὅσα πεπόνθασιν ἐξῆς οἱ παῖδες ἐξηγοῦντο, ἐπέγνωσαν μὲν ἑαυτοὺς τὴν φύσιν ἀδελφοὺς εἶναι· ἀλλήλοις δὲ περιπλακέντες, ἀμυθήτου χαρᾶς ἐπληροῦντο καὶ ἡδονῆς.

Ἀγάπιος μὲν οὖν καὶ Θεόπιστος οἱ ἱεροὶ παῖδες, ὡσπερ ἐκ θανάτου ζῶντας ἀπειληφότες ἑαυτοὺς, τῷ φίλτρῳ τοῦ πνεύματος· συνεκινῶντο τὰς ψυχὰς. Τί δὲ ἡ καλὴ μήτηρ; Οὐδ' αὐτὴ τὸ τοῖς νέοις συμβαῖνον ἀπαθῶς κατεθεῖτο· ἄπτεται δὲ καὶ αὐτῆς τὸ πάθος· καὶ τὴν ἄχρι τοῦ πλοῦ τῶν παίδων ἀφήγησιν

A visos (o divinam erga illos providentiam, ac curam!) ærumna probatos, ac laboribus conflatos, omnique in eis carnali extincta prudentia, ac vere ea dignos effectos vita, quæ in spiritu est, sic velut e mortuis vivos exsuscitat, ac quasi membra plura divisa, in vitæ unius ac disciplinæ unitatem copulat; ceu denique vivum quoddam communis resurrectionis simulacrum profert atque ostentat.

Quisnam vero ejuscemodi agnitionis modus? Fabulabantur, ut fieri solet, otii indulgentia juvenes, ac quæ a puero acciderant, alter alteri communicabant. Mater illic prope apud eos sedens, loquentibus aurem adhibebat. Narrante igitur altero, ortum se patre magistro militiæ; matre, femina decora specie: nactum juniorem fratrem, alterum egregia vultus forma, capillis flavum. Parentes ambobus sumptis, nescio quo profecturos navem conscendisse, ac matrem illic relictam esse. Hæc, inquam, ac quæ deinceps passi essent, iisque evenissent, dum ii narrant, germanos se esse agnoverunt, inque oscula ruentes, alterque alterum amplexati, imbecillo repleti gaudio sunt ac jucunditate.

Agapius igitur ac Theopistus, sacratissimi juvenes, cum velut e mortuis vivos alter alterum recepissent, amantis vi spiritus, animis miscerantur. Quid vero præclara mater? Nec illa nullo animi sensu, quod ita adolescentibus acciderat, contuebatur: quin ipsam quoque tangit affectus, ac per-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

πύθον αὐτῶν, ἐκέλευσεν αὐτοὺς μετέχειν τῆς τραπέζης αὐτοῦ, συνεστίους αὐτῷ καταστήσας. Καὶ διατάξας τὸν στρατὸν, ὡς εἰώθει, ἐπαρεύθη εἰς τὸν πόλεμον· καὶ τὴν μὲν χώραν, ἣν ἀφείλοντο οἱ βάρβαροι, ἠλευθέρωσε· τοὺς δὲ βαρβάρους τροπώσας, ἐξέπερασε τὸν ποταμὸν, τὸν καλούμενον Ἰθάσπιν. Καὶ ἐπὶ τὸ ἐμπροσθεν χωροῦντες, ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ἐσωτέραν χώραν τῶν βαρβάρων· τάχα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καλούσης αὐτὸν ἀπελθεῖν, ὅπου ἦν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἥτις, ὡσπερ εἰρηται, φυλαχθεῖσα ἀπὸ τῆς τοῦ ἀλλοφύλου ἐκείνου τυραννίδος κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ, τελευτήσαντος αὐτοῦ ἀναχωρήσασα καθ' ἑαυτὴν ἔκειτο εἰς κηπὸν πινος τῶν οἰκητόρων. Καὶ λαβοῦσα, καὶ ποιήσασα σκηνὴν, ἐφύλαττε τοὺς καρπούς αὐτοῦ.

Καταλαβὼν οὖν τὴν κώμην ἐκείνην ὁ στρατηλάτης, καὶ πολιορκήσας αὐτήν, ἐπηξεν φωσάτον ἐν αὐτῇ, καὶ παρέτεινεν ἐκεῖσε ἡμέρας τρεῖς διαναπαύων τὸν στρατὸν, ὡς ἐπιτηδεῖον ὄντος τοῦ χωρίου πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Καὶ μεσημβρίας γενομένης καθεζόμενοι, ἐξηγοῦντο ἀλλήλοις τὰ τῆς νηπιότητος αὐτῶν. Εἶχον γὰρ ἀμυθρᾶν ἐν αὐτοῖς τῶν συμβεβηκότων τὴν μνήμην. Ἡ δὲ ταύτων μήτηρ καθεζομένη ἀπέναντι αὐτῶν, ἀκρόασιν ἐποιεῖτο τῶν λεγομένων παρ' αὐτῶν. Ἐλεγε δὲ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς πρὸς τὸν νεώτερον· Ὅτι ἐγὼ πάνυ νηπιὸς ὦν, οὐδὲν ἕτερον εἰς μνήμην φέρω ἢ τοῦτο, ὅτι ὁ πατήρ μου στρατηλάτης ἦν, ἡ δὲ μήτηρ μου εὐμορφοτάτη πάνυ· καὶ εἶχον δύο τέκνα, ἐμέ τε, καὶ ἕτερον μείρακιον μικρότερον, ξανθὸν ταῖς θριξίν, ὠραῖον τῇ ὄψει σφόδρα. Καὶ λαβόντες ἡμεῖς ἀμφοτέρω, ἐξῆλθον τῆς οἰκίας νυκτός, καὶ ἐνέβησαν εἰς πλοῖον μεθ' ἡμῶν, οὐκ οἶδα ποῦ βουλόμενοι πορεύειν. Ἐν δὲ τῷ ἐξελθεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν, ἡ μήτηρ ἡμῶν οὐκ ἦν μεθ' ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐπίσταμαι, πῶς ἐν τῇ θαλάσῃ κατελείφθη. Ὁ δὲ πατήρ ἡμῶν βαστάσας ἡμᾶς τὰ δύο, ἐπορεύετο ὁδουρόμενος. Καταλαβὼν δὲ τινὰ ποταμὸν, ἐξέπερασε μετὰ τοῦ ἑτέρου

C Exercitu illi ex more distributo, ad bellum processit; ac quas Romanæ ditionis regiones Barbari invaserant, illorum jugo absolvit. Quibus fugatis, flumen Hydaspem dictum, transmisit. Retroque fugaces insecuti, interiorum Barbarorum ditionem late pervasere. Eo forsitan evocante divina providentia, ut conjugem prætor reciperet. Hæc enim, ut dictum superius est, divino munere a Barbari injuria tuta, ac tyrannide, eo defuncto cum secessisset, in oppidani cujusdam hortulo, illius suscepta cura, structoque illic tabernaculo, frugum custos agebat.

Ad hoc igitur magister militiæ movens oppidum, ac eo expugnato, castra metatus egit duos dies, agrum scilicet ad reforcillandum commisso, ut fessis turmis requiem aliquam præstaret. Sub æstu porro meridiano sedentes ambo adolescentes, alter alteri narrabant, quos infantia casus tulerat. Eorum enim quæ illis evenerant obscuram animo memoriam tenebant. Parens e contra sedens, quæ ii loquebantur, sedula auscultabat. Ait vero senior juniore: Ego valde juvenis, ac puerulus cum essem, unum hoc, aliud præterea nihil memini; natum me patre magistro militiæ; matre femina elegantissima specie. Erant iis duo liberi, ipsius ego, alterque me ipso minor, flavis capillis, aspectu formosus, ac valde elegans. Hi, nobis assumptis noctu domo egressi, nescio quas oras cogitantes, nobiscum navim, conscenderunt. Nobis in terram eductis, nusquam jam mater comens, nec mihi liquet qua illa ratione in mari relicta sit. Pater autem ambos gestans, diro ejulatu iter pergebat. Tum objectu fluvii, me in ripa relicto, altero onustus puerulo juniore vadum tentat. Denique reversuro ut in eo quoque assumeret, irruens leo, ac

stringit dolor. Ad navis exitum cognita puerorum narratio, ac cum certis quibusdam iudiciis reluctantes eorum formas aspiceret, amore animo misceretur, ac visceribus emovebatur, serio cogitans, num forte ejus liberi essent; prudenti tamen ratione affectum compescebat, ac turbationem. Stulto enim vel spe sola præsumptum bonum, tum mentem levat, tum sæpe animum temere superbia pulsat: prudenti vero, immotus boni expectatione animus est; nec tam consecutione extollitur, quam frustratione contrahitur; vix namque etiam præsentem firmiter bono credat, qui scilicet humana omnia mutationi obnoxia explorare noverit, Ideirco etiam Theopistes, longanimiter hactenus, ac sapienter viscera commota continuit; adiensque magistrum militiæ Romanam se, longosque hic annos captivam consedissee, ait, rogare supplex in patriam reverti. Dum igitur mulier castissima supplicatione agit, non obscuris virum iudiciis notisque intelligit. Quin ille quoque illius contuitus vultum, propriam paulatim conjugem agnoscit. Inque eum modum suis ipsorum narrationibus, dictisque firmati, ac cum palam alter alterum agnovissent, o quantis gaudiorum lacrymis! quantis gratiarum actionis vocibus Salvatori confitebantur!

Quia vero etiam liberorum statim illata mentio est, Eustathius a bestiis captos, ii-que voratos ait. At uxor recenti adolescentum fabulatione animo

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

me raptò, in saltum nemusque iter habebat. Igitur ovium pastores, a leonis avulsum faucibus, in eo, quod tu ipse nosti oppido, educaverunt. Nec vero mihi liquet, quid deinceps patre, ac fratre puerulo sit actum.

His ex fratre seniore auditis, exsiliit junior, flensque ait: Testor Christi potentiam, ipsus frater tuus sum. Novi enim quæ narrando exsecutus es. Hi enim quorum opera educatus sum, mihi hæc loquebantur; cruisset me illos e lupi itidem faucibus, inque amplexus ruens, oscula defigebat.

Mater audiens, ac cum dicta omnia, ac enarrata ad navim usque explore novisset, sic se res habere non inanis conjectans, graviter animo afflictebatur, ejusque turbabantur viscera, tum maxime cum juvenes in amplexus ruentes, figentesque alterum alteri oscula, atque fleutes videret. Se tamen ipsa videns cohibebat, ac pariter secum animo reputabat, num ii filii sui forent, eo præsertim, quod tum patrem magistrum militiæ, tum matrem in mari relictam dixissent.

Postridie mulier ad magistrum militiæ veniens, inquit: Quæso te, Domine mi, Romanæ ditionis cum sim, hic captiva ago: igitur me ancillam tuam in patriam reducito. Dumque hæc loquitur, quæ in viro signa erant, attentior legebat: Atque eo agnito, ejus advoluta pedibus ita aiebat, Quæso te, Domine mi, ne indigneris adversus ancillam tuam, sed placide audias, ad mihi antiquum tuum institutum, vitæque rationem edisseras. Arbitror enim esse te Placidam magistrum militiæ, mutato nomine e sacro baptismate Eustathium vocatum; eum scilicet, qui Christo in cervi forma apparente, in eum credidit, gravissimisque tentationibus exceptus, assumpta uxore (me ipsa scilicet) ambobusque puellis liberis

A είδυια, καί τισι τεκμηρίοις τὰς τούτων ἐνοπτριζομένη μορφάς, πολλῶ [πόθῳ] μὲν τὴν καρδίαν συνευκᾶτο, τὰ σπλάγχνα καὶ κατεδονεῖτο, λογιζομένη, μὴ ποτε ἄρα οἱ αὐτῆς εἴεν υἱοί. Ἐπεῖχε δὲ ὁμως ἐχέφρονι λογισμῶ τὴν ταραχὴν. Ἄφρονι γὰρ ἀνθρώπῳ μόνον ἐν ἐλπίσι προσδοκῆθὲν ἀγαθόν, κουφίζει τε τὴν διάνοιαν, καὶ πολλάκις εἰκῆ μετεωρίζει τούτῳ τὸν λογισμόν. Τῷ συνετῷ δὲ ἀκίνητος ἐν ταῖς τοῦ ἀγαθοῦ προσδοκίαις ὁ νοῦς· οὐ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπίτευξιν ἐπαυρόμενος, ἢ συστελλόμενος πρὸς τὴν ἀποτυχίαν. Μόλις γὰρ ἂν καὶ παρόντι βεβαίως πιστεῦσαι τῷ ἀγαθῷ, ὡς μετακίνητὰ πάντα ὄντα τὰ τῶν ἀνθρώπων εἰδώς. Διδὸ δὴ καὶ Θεοπίστη μακροθύμως τε καὶ σοφῶς ἐπέσχε τέως τῶν σπλάγχνων τὴν ταραχὴν· τῷ στρατηλάτῃ δὲ προσιοῦσα, γῆς τε B Ῥωμαίων ὑπάρχειν, κἀνταῦθα πολὺν ἔφη χρόνον αἰχμάλωτος καθῆσθαι, καὶ πρὸς τὴν οἰκειάν ἰκέτευε ἀνακομίζεσθαι πατριάν. Ἄμα τοίνυν τὴν ἰκετείαν προσῆγεν ἡ πάνσεμος, καὶ τισι τεκμαιρομένη σημάτων, τὸν οἰκεῖον ἄνδρα κατενόει. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ κακείνος τὸ εἶδος αὐτῆς ὀπταζόμενος, τὴν ἰδίαν ἐπέγνω καταμικρὸν γαμετήν. Καὶ οὕτω οἱ μάκαρες τοῖς αὐτῶν ἀφηγήμασι βεβαιωθέντες, καὶ σαφῶς ἀλλήλους ἐπιγνόντες· ὧ πότοις μὲν χαρμοσύνης δάκρυσι! πότοις δὲ ῥήμασι χαριστηρίοις ἐξωμολογούντο τῷ Σωτῆρι!

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν τέκνων εὐθύς μνήμην ἐποιούντο, ὁ μὲν Εὐστάθιος θηριαλώτους ἔφησε τούτους γενέσθαι· ἡ δὲ, πρὸς τὴν ἐξυπογούου τῶν νέων ὁμι-

C παιδίου τοῦ μικροτέρου, καὶ ἐμὲ κατέλιπε ἐντεῦθεν. Μέλλοντος οὖν ἀνακάμπειν πρὸς τὸ λαβεῖν κάμῃ, λέων ἐπελθὼν, ἤρπασέ με, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸν δρόμον. Ποιμένες οὖν προβάτων ἐξέλιοντό με ἐκ τοῦ λέοντος· καὶ ἀνετράφην εἰς τὴν κώμην, εἰς τὴν καὶ αὐτὸς ἐπίστασαι. Λοιπὸν περὶ τοῦ πατρὸς μου καὶ τοῦ παιδίου τί ἐγένετο, οὐκ ἔγνω.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ νεώτερος παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, ἀνεπήδησε, καὶ κλαίων ἔλεγε· Νῆ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ἀδελφός σου τυγχάνω. Ἐγνώρισσα γὰρ, ἃ διηγήσω μοι· καὶ γὰρ καὶ οἱ ἐμὲ ἀναθρεψάμενοι, ταῦτα μοι ἔλεγον, ὅτι Ἐκ λύκου σε ἐβρύσασμαθα. Καὶ περιλαβὼν, κατεφίλει αὐτόν.

Ἀκούσασα δὲ ἡ μήτηρ ταῦτα καὶ γνωρίσασα τὴν μέχρι τοῦ πλοῦς διήγησιν, καὶ στοχασαμένη περὶ αὐτῶν οὕτως ἔχειν, ἔπαθε τὴν ψυχὴν σφόδρα, καὶ ἐταράττετο τὰ σπλάγχνα αὐτῆς, καὶ μάλιστα βλέπουσα τοὺς νέους περιλαμβάνοντας ἀλλήλους, καταφιλοῦντάς τε καὶ κλαίοντάς, καὶ ἐπεῖχε θεωροῦσα αὐτοὺς ἅμα καὶ διαλογιζομένη, μήπως αὐτοὶ εἰσιν οἱ υἱοὶ αὐτῆς· καὶ μάλιστα περὶ τοῦ πατρὸς εἰπόντων, ὅτι στρατηλάτης ἐστὶ· καὶ ὅτι ἐν θαλάσῃ ἡ μήτηρ κατελείφθη.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, προσῆλθε τῷ στρατηλάτῃ ἡ γυνὴ, λέγουσα· Δέομαί σου, κύριέ μου, ἐκ γῆς Ῥωμαίων ὑπάρχω, καὶ αἰχμάλωτός εἰμι ἐνταῦθα· ἀνάγαγε οὖν με εἰς τὴν πατρίδα μου. Καὶ ταῦτα λέγουσα, κατενόει τὰ σημεῖα τὰ ἐν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· καὶ ἐπιγνοῦσα αὐτόν, καὶ προσπεσοῦσα οὕτῳ ἔλεγε· Δέομαί σου, κύριέ μου, μὴ ἀγανακτήσης κατὰ τῆς δούλης σου, ἀλλ' εὐμενῶς ἀκουσον, καὶ φράσον μοι τὴν ἀρχαίαν σου πολιτείαν. Ἐγὼ γὰρ νομίζω εἶναι σε τὸν στρατηλάτην Πλακίδα, τὸν μετονομασθέντα Εὐστάθιον ἐν τῷ βαπτίσματι· ὅστις ὀφθέντος αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ἐλάφου, ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν· καὶ πειρασμοῖς περιπεσὼν ἀνηκέστοις, λαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἧτις εἰμι ἐγὼ, καὶ τὰ δύο παιδία

λίαν ἀναπτρωμένη τὸν νοῦν, εἰς μέσον αὐτοῦς αὐ-
 τικά παράγειν τὸν ἄνδρα παραινεί. Τοὺς δὲ παρα-
 στάντας διαπυθνομένοι, καὶ ταῖς ἀθλητικαῖς
 ἀφηγήσεσι, καὶ ταῖς τῶν ἠθῶν καταστάσεσι, γνῶσει
 τούτους καταλαβόντες σαφεῖ, καὶ ὡς ἐκ χειρὸς
 ἀπολαβόντες Θεοῦ, πληροῦνται μὲν ἀγαλλιᾶσεως
 ἀφάτου καὶ χαρμονῆς· ἀναζωπυρούμενοι δὲ τὰ πα-
 τρῶα πρὸς αὐτοὺς σπλάγχνα καὶ ἀνανεούμενοι, ἀγα-
 πητικῶς συνεδεσμοῦντο περιπλοκαῖς. Ἐντεῦθεν οὐ
 μόνον εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς
 ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον,
 τελειότερον κατήνησαν· ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς τελειότη-
 τος συνδέσμῳ συναρμολογούμενοί τε καὶ συμβεβα-
 ζόμενοι τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ Πνεύματος, ἀλλήλοις
 τε καὶ τῷ σώματι συνεκράθησαν τοῦ Χριστοῦ.

Ὅθεν οὐκ ἦν ἄξιον τούτους εἶτι λοιπὸν τῷ ἐπιγεῖφ
 στρατεύεσθαι βασιλεῖ· οὕτω δὲ παρεσκευασμένους,
 πᾶσα μὲν ἡ οὐράνια προσεδέχετο στρατιὰ διηνέφκτο
 δὲ τούτοις ἡ πανακήρατος τοῦ ὑπερουρανοῦ Βα-
 σιλείως παστάς. Ἄγγελοι δὲ τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντες
 καὶ καταβαίνοντες ἐπ' αὐτοὺς, τὴν πρὸς Θεὸν ἁνοδὸν
 προωδοποιοῦν. Οἱ δὲ πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλῆδα
 Σιών ἀναβάσεως τὴν ἔφεσιν ἔχοντες, ὄλη δυνάμει
 πρὸς αὐτὴν ἀνασταμένον εἶχον τὴν νοῦν. Καὶ γὰρ
 ταῖς εὐγνώμοσι τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς
 εὐεργεσία προσθεῖσα, εἰς προσθήκην ἀγάπης μείζονα
 τοῦ εὐεργετοῦντος ἐξανάπτει.

Ὁ μὲν οὖν ἐπίγειος βασιλεὺς, Ἀδριανὸς δὲ τότε
 διαδέδεκτο τὴν ἀρχὴν, ἑαυτῷ πρὸς τὴν γῆν συγκα-

A excita, virum monet eos protinus in medium pro-
 ducat. Astantes percontati, certaminumque narra-
 tione, ac morum ipsa compositione eorum aperte
 nacti notitiam, velutque iis ex Dei manu receptis,
 exultatione replentur, ac gaudio, quantum nec lin-
 gua effari possit, paternaque in illos excitantibus ac
 Instaurantes viscera, charitatis amplexibus arctis-
 sime stringebant. Hinc, nedum in unitatem fidei, ac
 agnitionis Filii Dei³⁷, ut magnus Apostolus loqui-
 tur, perfectius occurrerunt, verum etiam vinculo
 perfectionis per Spiritus fabricationem commissi,
 consertique tum secum mutuo, tum Christi corpori
 coaluerunt.

B Quamobrem haud æquum erat ut hi amplius
 terreno militarent regi; sicque instructos exspecta-
 bat cœlestis omnis exercitus, ac apertus erat im-
 mortalis supercœlestis Regis thalamus. Angeli as-
 cendentes super eos, ac descendentes, ascensum
 pendebant ad Deum. Ipsi denique ascensus cupidī
 ad cœlestem reginam Sion, tota virtute intentum
 in eam animum habebant. Gratis namque, ac pro-
 bis bonorum animis, beneficii cumulus, dilectionis
 majorem cumulum erga beneficium accendit.

Terrenus igitur imperator (Adrianus scilicet im-
 perii tunc clavum susceperat) una secum in terram

S EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

Ἀγάπιον καὶ Θεόπιστον, ἐξώρομησιν ἐπὶ τὴν Αἴγυ-
 πτον· καὶ ἐν τῷ ἀποπλεῖν ἡμᾶς, ἀπώλεσέ με, διὰ τὸ
 τὴν ναύκληρον θάρβαρον εἶναι· ὅστις ἤγαγέ με εἰς
 τὴν ἑαυτοῦ ταύτην πατρίδα· καὶ μαρτυρεῖ μοι ὁ Δε-
 σπότης Χριστὸς, ὅτι οὐτ' ἐκεῖνος ἐμίανέ με, οὐτ'
 ἕτερός τις· ἀλλ' εἰμι μέχρι τῆς σήμερον φυλάξασα
 τὴν σωφροσύνην μου. Εἰ οὖν σὺ εἶ, ὃν ἐγὼ ἐκ τῶν
 προσόντων σοι σημαίντρων γνωρίζω, ἀνάγγειλόν μοι
 τὴν δύναμιν σὺ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Εὐστάθιος ταῦτα παρ' αὐτῆς, καὶ
 αὐτὸς ὁμοίως ἐνοπιοιζόμενος τὸ κάλλος αὐτῆς, καὶ
 ἐπιγνοὺς αὐτὴν, ἀκατασχέτῳ ληφθεὶς χαρᾷ, δάκρυά
 τε πολλὰ ἐκχέας, εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι ὃν λέγεις. Καὶ
 ἀναστὰς περιεπλάκη αὐτῇ, καὶ κατεφίλου ἀλλή-
 λους, δόξαν ἀναπέμποντες τῷ Δεσπότη Χριστῷ, τῷ
 παντοίως εὐεργετοῦντι τοὺς ἐκυτοῦ δούλους, καὶ ἀνα-
 καλουμένῳ ἐκ πολλῶν θλίψεων. Καὶ λέγει πρὸς αὐ-
 τὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, Κύριέ μου, ποῦ εἰσι τὰ τέκνα
 ἡμῶν; Ὁ δὲ εἶπε, Θηριόλωτα γεγόνασι. Καὶ διηγή-
 σατο αὐτῇ πῶς ἀπώλεσε τὰ νήπια. Ἡ δὲ λέγει αὐ-
 τῷ· Εὐχαριστήσωμεν τῷ εὐεργέτῃ Θεῷ· τάχα γὰρ
 ὡς ἐχαρίσατο ἡμῖν εὐρεῖν ἀλλήλους, παρέξει καὶ τὰ
 τέκνα ἡμῶν ἀπολαβεῖν ἡμᾶς. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ
 Εὐστάθιος· Εἰπὸν σοι, Θηριόλωτα γεγόνασι. Τότε
 λέγει πρὸς αὐτὴν ἡ γυνὴ αὐτοῦ· Ἰὴ χθὲς ἡμέρᾳ
 κηθεζομένη ἐν τῷ κήπῳ, ἤκουσα δύο τινῶν νεανί-
 σκων, πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων, καὶ ἐξηγουμένων
 τὰ τῆς νηπιότητος αὐτῶν· καὶ ἐπέγνων αὐτοὺς ὅτι
 εἰσὶν οἱ υἱοὶ ἡμῶν. Ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ ἤδεισαν, ὅτι
 ἀδελφοὶ εἰσιν, εἰ μὴ ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ πρεσβυ-
 τέρου ἀδελφοῦ ἐπέγνωνσιν ἀλλήλους. Εἰ οὖν μέχρις
 τῆς σήμερον ἀγνοεῖς ταῦτα, γνῶθι πῶς ἡ πολλὴ τοῦ
 Θεοῦ εὐσπλαγχνία τὴν ἐπίγνωσιν ἀλλήλοις ἐχαρί-
 σατο. Μάθε οὖν αὐτὸς παρ' αὐτῶν, καὶ ἐροῦσί σοι.

C Agapio et Theopisto, in Ægyptum profectus est;
 qui denique dum mare trajicimus, ac enavigamus
 delinente barbaro nauclero mei jacturam fecit. Is
 nempe est, qui in hanc me regionem traxit. Testis-
 que mihi Christus Dominus est, quod nusquam is,
 ullusve alius constupraverit; hactenusque serva-
 verim castitatem meam. Dum igitur ille sis, quem
 iis ex signis nosco, ac prodo, tu vicissim Christi
 me potentiam doceto.

His ex ea Eustathius auditis, ipseque pariter
 formam contuitus, ac cum agnovisset, impotenti
 correptus gaudio ubertimque manantibus lacrymis:
 Ego ipse, inquit, sum quem dicis. Surgensque, in
 amplexus ruit, alterque alterum osulati, Christo
 Domino gloriam submiserunt, qui modis omnibus
 servos suos beneficiis afficit, exque multis ærumnis
 revocat, ac restituit. Tum ait illa viro, domine mi,
 ubinam sunt nostri liberi? Respondit: Rapti sunt
 a bestiis; modumque narravit, quo infantes amise-
 rit. At illa: Gratias agamus Deo bonorum auctori;
 forsitan opin qua pietate ut alter alterum invenire-
 mus concessit, ut etiam liberos recipiamus, præ-
 bebent. Ad quam Eustathius: Jam eos a bestiis rap-
 tos esse dixi. Tunc ad eum mulier. Cum heri in
 horto sederem, duos quosdam adolescentes inter
 se colloquentes, ac quos infantia casus tulisset,
 mutuo narrantes audivi; atque hos nostros ipsos
 liberos esse, agnovi. At neque hi se germanos esse
 prorsus noverant, nisi ex senioris narratione, alter
 alterum fratrem, seque mutuo agnovissent. Siqui-
 dem igitur hæc te hactenus latent, scito quem in
 modum impensior divina clementia hoc ipsum illis
 munus largita sit. Discas itaque ipse ex illis, tibi-
 que il dicent. Accersitis vero ille adolescentulis, ex illis

³⁷ Ephes. 1, 7.

tentans detrahere, magnificis accipiebat honoribus : tumque rerum fortiter bello barbarico gestarum, tum inventorum suorum nomine, publica solemnia apparatus ac struens, admonerat gratiarum actione libare, ac diis pro victoria sacrificia facere. Haud enimvero beatus ille, reque ipsa cœlorum Regis prefectus militiæ, aut imperatoris adulatione ac acceptione, aut plebis civiumque honore emollitur; vel exiguam quamdam, atque vulgarem, pro Jesu deitate, Romanis principibus, plebique vocem iaculavit : sed una cum ingenua radice, divinæque sationis ipsius ramis, in Dei jam paradiso plantatus ac radicatus, divina dignum plantatione, etiam confessionis reddidit fructum. Nos, inquit, o imperator, ac qui circumquaque astatis universi, ne nos ultra claritatem regiam, abundantes divitias, perituram fluxamque voluptatem ac libidinem, pueris deperire. His enim omnibus per Christi fidem mortui sumus. Cuncta hæc spernere didicimus, quorum vos tanquam necessariorum dulcedine affecti, impietatis nobis ea præmio offertis. Quemadmodum autem quod spectat ad illa per Christi virtutem mortui sumus, sic longe prius, quod ad omnes eorum, qui dii dicuntur, atque dæmonum mortui caerimouias, soli Christo Jesu Deoque omnipotenti ac Patri ejus, necnon vivifico Spiritui vivimus; qui elegit nos, et acquisivit in spem vivam quem solum cum Deum vivum ac verum, solum Salvatorem ac Dominum, Regemque universorum noveri-

Α ταυτῶν αὐτοῦ ἀποπειρώμενος, λαμπραῖς ἐδεξιοῦτο τιμαῖς· καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἀλλοφύλων ἀριστείῃ, καὶ ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει τῶν οἰκειῶν, δημοτελεῖς πανηγύρεις κατασκευαζόμενος, ἐξ χαριτήρια σπένδειν παρηγγύα, καὶ θύειν τὰ ἐπινίκια τοῖς θεοῖς. Ἄλλ' οὐχ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ τοῦ τῶν οὐρανῶν ἀληθοῦς Βασιλέως στρατηλάτης, ἢ πρὸς τὴν βασιλικὴν κολακσίαν καὶ δεξιῶσιν, ἢ πρὸς τὴν παρὰ τοῦ θήμου καὶ τῆς πόλεως καταχωνοῦται τιμὴν· ἢ μικρὰν τινα καὶ τὴν τυχοῦσαν, ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ θεότητος τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων καὶ δήμοις ἀνακεκράγει φωνὴν· ἕμα δὲ τῇ εὐγενεὶ ρίζῃ καὶ τοῖς θεοφύτοις αὐτοῦ κλάδοις ἤδη τῷ τοῦ Θεοῦ παραδείσῳ πεφυτευμένος καὶ ἐρρίζωμένος, ἀξίαν τῆς θείας φυτείας, καὶ τὸν τῆς ὁμολογίας ἀπέδωκε καρπὸν· Ἡμεῖς, λέγων, ὦ βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ περιεστάμενοι, μηκέτι νομίζετε δόξης βασιλικῆς, ἢ χρημάτων περιουσίας, ἢ τῆς ἀπαλλυμένης ἀντέχεσθαι καὶ ρεούσης ἡδονῆς. Πρὸς πάντα γὰρ ταῦτα διὰ πίστεως νενεκρίμεθα Χριστοῦ, πάντων ὑπερορᾶν δεδιδάγμεθα τούτων, ὡς ἀνεγκαίωον ὑμεῖς τῆς ἀπολαύσεως περιεχόμενοι, ἀθλα ταῦτα προτείνετε τῆς ἀσεβείας ἡμῖν. Ἄλλ' ὡς περ ἀπεθνήσκοντες πρὸς αὐτὰ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, αὐτῶ πολὺ πρῶτον καὶ πρὸς πάσας τῶν λεγομένων θεῶν καὶ δαιμόνων ἀποθανόντες τὰς τελετάς, μόνη ζῶμεν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τῷ παντοκράτορι Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτοῦ, καὶ τῷ προσκυνητῷ Πνεύματι· ὃς ἐξελέξατο, καὶ περιεποίησατο ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν· ὃν μόνον εἰδότες Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν,

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

percontatur, quinam existant, quæve illis acciderint. Cumque universa narrassent, agnovit ipsos esse filios suos : amboque in eorum ruentes colla, cum lacrymis benignissimo Deo gratias agebant, quod nova adeo ac insolita ratione liberos reperissent.

A secunda autem ad sextam usque horam, diffusus eorum quæ acciderant rumor late castra ordinæque pervasit; ita scilicet ut collecti omnes mirarentur, magisque gestirent quod illi reperti, quam quod ipsi suis Barbaris victoria potiti essent. Maximam vero Eustathius quod agnitus esset solemnitate, ac tripudium agens, inque crastinum invocato Deo, ac gratiarum actionis voces pro summa illius clementia, ac benignitate Domino Christo submittebat, omnique circum Barbarorum disione subacta, ingenti parva victoria, multisque onustus spoliis, ac captivorum confertam multitudinem adducens, remeavit.

Contigit autem Eustathio necdum in urbem reverso, Trajano satis functo alium imperatorem (nempe Adrianum) ei subrogari; hominem scilicet gentilem, ac qui omnes retro imperatores impietatis ergo longe superaret. Reverso itaque Eustathio, imperator (ut Romanorum comparatum moribus est) obviam factus, victoriæ monumento diem festum agebat; rursusque illi præclare gestas, ac belli facinora, necnon inventam uxorem atque liberos cum didicisset, triumphi lætitiâ, ac convivium magis protraherebat. Quamobrem, etiam pro victoria simulacris facturus, in templum erupit. Ingresso autem in Apollinis delubrum, nusquam Eustathius caerimoniarum comes, totusque resiliens, foris stetit. Tum impetator illo accersito serio percontari, cur hostium victor, ac patriæ redditus, simulacris non immolaverit.

С Προσκαλεσάμενος δὲ τοὺς νεωτέρους, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, τίνας εἰσὶ καὶ τί τὰ συμβάντα αὐτοῖς. Ὡς δὲ διηγήσαντο αὐτῷ πάντα, ἐπέγνω αὐτοῦς, ὅτι αὐτοὶ εἰσὶν οἱ υἱοὶ αὐτῶν· καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τοὺς τραχίλους τῶν τέκνων αὐτῶν, μετὰ δικρῶν ἠύχαρίστου τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ἐπὶ τῇ παραδόξῳ ἀνευρέσει αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ ὥρας δευτέρας ἕως ὥρας ἑκτῆς, διέδραμε περὶ τῶν συμβεβηκότων φήμη καθ' ὅλου τοῦ στρατοπέδου, ὡς πάντας συναθροισθέντας τοὺς στρατιώτας θαυμάζειν, καὶ ἀγάλλεσθαι ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει αὐτῶν πλείον, ἢ ἐπὶ τῇ τῶν βαρβάρων νίκῃ. Ἐορτήν δὲ μεγίστην ποιούμενος ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ αὐτοῦ ὁ Εὐστάθιος, καὶ τῇ ἐξῆς ἐπικαλεσάμενος τὸν Θεόν, καὶ εὐχαριστήριους φωνὰς ἀναπέμπων τῷ Δεσπότη Χριστῷ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ αὐτοῦ φιλανθρωπίᾳ, τροπωσάμενός τε πᾶσαν τὴν κύκλῳ χώρην τῶν βαρβάρων, ὑπέστρεψε μετὰ νίκης μεγάλης, καὶ λάφυρα πολλὰ ἐπιφερόμενος καὶ αἰχμαλώτους πλείονας.

Ἐυνέθη δὲ πρὶν ἢ ἐκνελεθῆν τὸν Εὐστάθιον ἐκ τοῦ πολέμου, τελευτῆσαι τὸν βασιλέα Τραϊανόν, καὶ ἀναστῆναι ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον βασιλέα, Ἀδριανόν ὀνομα, Ἕλληνα, ἀσεβέστερον τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων. Ἐπανελθόντος οὖν τοῦ Εὐσταθίου, ἀπαντὴν ποιούμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις, ἐπινίκιον ἑορτήν ἤγε· καὶ μαθὼν τὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἀνδραγαθίαν, τὴν τε εὐρεσίαν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων, ἐπὶ πλείον παρέτεινε τὴν εὐωχίαν· καὶ ὤρμησεν εἰς τὸν ναὸν ἐπινίκιον θυσίαν ἀνεγεχεῖν τοῖς εἰδώλοις. Εἰσερχομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, οὐ συνειτλήθη αὐτῷ ὁ Εὐστάθιος, ἀλλ' ἀποπηδήσας, ἕστη ἔξω. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσκαλεσάμενος αὐτόν, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ, διατί οὐκ ἐπέθεσε τοῖς εἰδώλοις, ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς νίκης. Ἔδει γὰρ σε, φησὶν, εὐχαριστήριους σπονδὰς ἀναπέμ-

μόνον Σαυτῆρα καὶ Κύριον καὶ τῶν ἄλων βασιλέα, ἅμους, ἀπὸ αὐτοῦ ἀνάγεισθαι ποθεῖμεν διὰ θανάτου, καὶ τῶν πρὸ τοῦ θανάτου κολάσεων σκεύδομεν πρὸς αὐτόν.

Τούτοις ὁ τύραννος τοῖς λόγοις ἀκαθέκτω φλεγμήνας θυμῷ, ἀποδυθῆναι μὲν τὸν Εὐστάθιον τῆν περιχειμένην προστάττει παραυτα ζώνην ἐν μέσῳ δὲ τῷ σταδίῳ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ κατενεχθῆναι, καὶ φερότατον λέοντα κατ' αὐτῶν ἀπολυθῆναι. Ὁ δὲ ἀφίθεις, καὶ τῶν μακαρίων ἐγγιστα γεγονώς, καὶ τὸν αὐχένα τούτοις εἰς προσκύνησιν ὡς τοῦ θαύματος! κεκλικῶς, οὕτως ὑπεστάλη πρὸς ἑαυτόν. Ἄλλ' οὐχ ὑποχωρῆσαι τούτοις τὸν ἀμειλικτον ἐκείνον θῆρα· βούν δὲ χαλκοῦν μέγαν εὐθύς πυρακτωθῆναι, καὶ ἐν αὐτῷ τούτους ἐμβάλλεσθαι κελεῦσαι.

Ὡς οὖν μεγάλη τῇ προθυμίᾳ, καὶ ἀνεκλαλήτῳ παραστάντες οἱ γεννάδαι χαρᾶ, πρῶτον μὲν εὐχαριστοῦν, ἔπειτα ἱκετηρίαν τῷ τῆς δόξης Θεῷ προσευξίμενοι, ὡς ἂν ἐντὸς μὲν ἐκείνου τοῦ μηχανήματος τελειωθείεν, ἀκατάφλεκτοι δὲ διατηρηθῆεν τῷ πυρὶ, οὕτω κωχρήσασιν ὡς ἐκ παστάδι, παιῆροι παιδραῖς καὶ γεγανωμέναις ἐν αὐτῷ εἰσιόντες ψυχαῖς. Ἐπὶ πολὺ δὲ τὸν Κύριον ὑμνήσαντες, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦτον εὐλογήσαντες καὶ μεγαλύψαντες, οὕτως αὐτῷ ἐν εἰρήνῃ τὰς πανιέρους αὐτῶν παρέθεντο ψυχάς.

Τοῦτο τῆς εὐσταθείας Εὐσταθίου τὸ γέρας. Τοῦτο τῆς πίστεως Θεοπίστης τὸ προτέρημα. Καὶ τοῦτο πῶν ἀγαπητῶν τέκνων Ἀγαπίου καὶ Θεοπίστου τῆς

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ψαι τοῖς θεοῖς, μάλιστα διὰ τὴν ἀνεύρσειν τῆς γυναικός σου καὶ τῶν τέκνων σου.

Ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει πρὸς αὐτόν· Ἐγὼ τῷ Χριστῷ μου καὶ ἀνεπέμψα, καὶ ἀναπέμπω ἀπαύστους δεήσεις καὶ ἱκεσίας, ὅτι ἠλέησέ μου τὴν ταπεινώσειν, καὶ ἀνεκαλέσατό με ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ἀπέδωκέ μοι τὴν γυναῖκά μου καὶ τοὺς υἱοὺς μου. Ἐτερον γὰρ Θεὸν οὔτε οἶδα, οὔτε γινώσκω, εἰ μὴ τὸν Θεόν, τὸν ποιήσαντα λόγῳ τὰ πάντα. Τότε ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς διαδεχθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν ὡς παγανὸν παραστῆναι ἅμα τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ. Καὶ οὕτω ἐποίησε τὴν κατ' αὐτῶν ἐξέτασιν.

Θεασάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ ἀμετάθετον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως αὐτῶν, ἐκέλευσεν, αὐτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, εἰσαχθῆναι εἰς τὸ στάδιον, καὶ ἀπολυθῆναι αὐτοῖς λέοντα. Προσδραμῶν δὲ ὁ λέων, καὶ πλησίον αἰὲς τῶν μακαρίων καὶ ἀειδύμων, ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ προσκυνήσας αὐτούς, ἀνεχώρησε, καὶ ὤρμησεν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σταδίου. Τότε ὁ βασιλεὺς θεασάμενος τὸ παράδοξον θαῦμα, ὅτι οὐχ ἤψατο αὐτῶν τὸ θηρίον, ἀπρηθείς ἐκέλευσεν ἐκκαῆναι βούν χαλκοῦν, καὶ ἐμβληθῆναι τοὺς ἁγίους. Συνήρχετο δὲ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, θεάσασθαι τοὺς ἁγίους, ἐμβαλλομένους ἐν τῷ χαλκουργήματι.

Προσελθόντες δὲ οἱ ἅγιοι, παρεκάλεσαν τοὺς δημίους δοῦναι αὐτοῖς διορίαν εἰς τὸ προσεύξασθαι. Ἐκτεινάντες οὖν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, προσήψαντο, λέγοντες· Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ πᾶσιν ἄρατος, ἡμῖν δὲ ὀρώμενος, ὡς ἠδουλήθης, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου. Ἴδού γάρ ἡ εὐχὴ ἡμῶν πεπλήρωται, διότι ἀποβαλόντες ἄλλήλους, καὶ αὐθις εὐρεθέντες, κατηξιώθημεν τῆς

Hisce tyrannus sermonibus impotenti ira accensus; exui confestim Eustathium, quo præcinctus erat, cingulo imperat: inque medium stadium cum sociis demitti, ac formidolosissimum in eos leonem laxari. Dimissus leo, ac beatis proxime vestigiis admotus, cervice adorantis specie (o rem miram!) inflexa, sese ipse subtraxit. Non his tamen dura illa bestia cessit; sed ingentem statim bovem æneum igne incendi, inque illum sanctos conjici jussit.

Hisce tyrannus sermonibus impotenti ira accensus; exui confestim Eustathium, quo præcinctus erat, cingulo imperat: inque medium stadium cum sociis demitti, ac formidolosissimum in eos leonem laxari. Dimissus leo, ac beatis proxime vestigiis admotus, cervice adorantis specie (o rem miram!) inflexa, sese ipse subtraxit. Non his tamen dura illa bestia cessit; sed ingentem statim bovem æneum igne incendi, inque illum sanctos conjici jussit.

Cum igitur summa alacritate, nullisque verbis explicabili gaudio astantes stronui athletæ, primum gratias egissent, tumque precando supplicationem Deo gloriæ obtulissent (nempe faceret ut in ea machina consummati, incombusti atque illæsi ab igne permanerent), sic velut in thalamum, læti, lætis animis, ac gestientibus ingressi processerunt. Ac denique, cum ad longum horæ tempus Dominum cantico celebrassent, eumque in spiritu laudassent ac magnificassent, sacratissimas animas suas illi in pace tradiderunt.

Hæc Eustathii firmitatis ac constantiæ merces. Hæc Theopistes fidei victoria; hoc ebarissimorum pignorum Agapii et Theopisti virtutis decus, longo-

Par enim, inquit, erat, ut in gratiarum actionem effusus eo cum primis nomine eis liberes, quod uxorem atque liberos inventos receperis.

At quem Eustathius: Ego Christo mea obsecrationes ac supplicationes tum submissi, tum incessanter submitto, quod meæ misertus humilitatis, a captivitate revocato, uxorem liberosque reddiderit. Alium enim Deum nec novi, nec colo, excepto duntaxat eo, qui sermone omnia condidit. Tunc imperator abrogato illi magistratu, tanquam pagani una cum uxore atque liberis sisti ipsam iubens, eum in modum, cognitionem de illis instituit.

Ubi autem inflexam eorum fidei in Christum constantiam abunde perspexisset, Eustathium pariter uxoremque ac liberos, laxato in eos leone, induci in stadium jussit. Accurrens autem leo, jamque beatorum, ac inclytorum prope admotus vestigiis, inclinata juba, atque capite, adorantisque specie procumbens, pedem retrahit, exqua stadio exire impetu contendit. Tunc imperator, novi miraculi, ac insoliti spectaculo (quod scilicet bestia martyres minime attingisset) animi anceps effectus, bovem æneum igni incendi, atque in illum sanctos exurendos jactari præcepit. Qua sententia, cœlus omnium fidelium, Græcorumque, theatrum unum sanctos spectantium, in æneam illam machinam conjiciendos, emersit.

Sancti igitur accedentes, precandi sibi spatium a carnificibus concedi poposcerunt. Extensis itaque in cœlum manibus, in hæc verba precati sunt: Domine, Deus cunctis invisibilis, nobis tamen visus atque conspectus, quomodo voluisti, exaudi nos rogantes te. Ecce enim nostra jam impleta precatio est, quod cum alii alios amisissimur, rursusque viviti fuerimus, meruimus sanctorum sortem nau-

runque ipsorum pietatis ergo laborum ac certaminum dignum merito, ac triumphale præmium; quod scilicet claro martyrii sine vitam clauserunt. Porro sanctorum omnium a sæculo, divinorumque virorum virtutes beatissimi æmulati; ac magnorum quidem patriarcharum benignitatem atque hospitalitatem; Jobi vero patientiam ac sustinentiam; prophetarum atque judicum futurarum rerum scientiam victoriasque, ac fortia adepti facinora, Danielis instar obturaverunt ora leonum, triumque puerorum in Babylone more, exstinxerunt vim ignis²⁰. Triduum enim veneranda illorum corpora in æneæ illius incensæ machinæ medio posita, nullam ignis vel ad unum usque capillum læsionem senserunt; sed tanquam aurum, seu argentum probata, splendidiora, magisque decora eluxerunt.

Horruit Adrianus eo illos habitu conspicatus: sed et Romani, Christi potentiam magnis vocibus celebrarunt. Ac Pauli quidem vocationem e cœlo, omniumque discipulorum fidem, spem, charitatem imitati, sanctorumque omnium Christo traditam paupertatem, mansuetudinem, modestiam assecuti, sic demum constanter fortiterque triumphales agones adierunt; parique magnis atque invictis martyribus gloria iis defuncti, dignas victoriæ, variasque multiplices coronas, Christi dextera donante, acceperunt.

Sed, o ter beati, Deoque dignissimi, ac amabi-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

cisci. Quemadmodum enim qui Babylone erant tres pueri per ignem probati, te non negaverunt, sic nos quoque igni hæc consummemur ac sicut hostia tibi placita, igni toti absumendi suscipiamur. Da vero, Domine, nostris quoque pignoribus gratiam, ut quisquis nostri memor exstiterit, partem in regno cœlorum, atque in terra abundantiam nanciscatur. Sive in mari, sive in flumine per nomen nostrum te invocantes, liberentur a periculis ex peccato creandis, per nostram tibi procidentes humilitatem, eisque veniam indulgere peccatorum. Omnibus denique qui te laudantes nostri meminerint, adjutor esto atque beneficus. Da, Domine, ut ignis sævissima vis in rorem nobis vertatur, placeatque nos in eo consummari.

Hæc cum precati essent, venit eis vox de cœlo, dicens: Sic erit vobis uti petiistis; hisque abundantius vobis continget, quod mei causa multas ac magnas sustinentes tentationes. nihil iis victi, certetis. Venite igitur in pace, ut vestræ victoriæ sarta recipiatis; ac pro temporaneis malis, quibus conflictati estis, præparata sanctis bona in sæculum sæculi percipiatis. Quibus auditis beati, alacri animo se igni dederunt. Immissisque in æneam machinam, confestim vis ignis compressa est, laudatissimamque ac intemeratam Trinitatem laudantes personante victoriæ cantico, divinas divinaque loquentes animas suas, ab igne penitus illasi, ac nec pilo iis violato, reddiderunt.

Triduo autem post, veniens impiissimus imperator, æneam machinam (visurus scilicet quid sanctorum corporibus factum esset) jussit aperiri. Inventisque illæsis cadaveribus, vitæ eos superstites

ἀρετῆς τὸ κλέος, καὶ τῶν μακρῶν αὐτῶν ὑπὲρ εὐσεβείας κόπων καὶ πόνων ἄθλον ἀξιάθλον, τὸ μαρτυρικῶν καὶ ἀσιδίμων τέλει τὸν βίον κατακλείσαι. Πάντων δὲ τῶν ἐκ τοῦ αἰῶνος ἀγίων καὶ θείων ἀνδρῶν τὰς ἀρετὰς οἱ μακαριώτατοι ζηλώσαντες: καὶ τῶν μεγάλων μὲν Πατριαρχῶν τὸ φιλάγαθον καὶ φιλόξενον, τὴν ὑπομονὴν δὲ καὶ καρτερίαν τοῦ Ἰωβ, καὶ τῶν προφητῶν δὲ καὶ κριτῶν τὴν τῶν ἐπερχομένων γνῶσιν, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν κατορθωσάμενοι νίκας καὶ ἀνδραγαθίας, ἐφριξαν μὲν στίγματα λεόντων ὡσπερ ὁ Δανιήλ: ὡς οἱ ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας δὲ τρεῖς παῖδες, ἐσθεσαν δύναμιν πυρὸς. Ἐπὶ τρισὶ γὰρ ἡμέραις τὰ τίμια τούτων σώματα, ἐν μέσῳ τοῦ ἐκφυρομένου ἐκείνου χαλκουργήματος κείμενα, οὐδ' ὅσον ἕως τριχῶς ἐφλογίσθη μιάς, ὡσπερ δὲ χρυσίον ἢ ἀργύριον δοκιμαζόμενα, τὴν αὐτῶν ὠραιότητα λαμπροτέραν ἐπεδείκνυσαν.

Ἐφριξεν Ἀδριανὸς οὕτως αὐτοὺς ἰδὼν· ἠλάλαξαν δὲ καὶ παῖδες Ῥωμαίων τὴν δύναμιν μεγαλύνοντες τοῦ Χριστοῦ. Καὶ Παύλου μὲν τὴν ἐξ οὐρανοῦ κλήσιν, τῶν μαθητῶν δὲ πάντων τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπην μιμησάμενοι: καὶ πάντων ὁσίων τὴν κατὰ Χριστὸν πενίαν καὶ πραῦτητα καὶ ἐπιείκειαν. οὕτως ἐπὶ τέλει πρὸς ἀθλοφορικούς ἀγῶνας εὐσταθῶς καὶ γενναίως ἀπεδύσαντο: καὶ ἴσα τοῖς μεγάλοις καὶ ἀηττήτοις μάρτυσιν ἐνευδοκιμηκότες, ἀξιονίκους, οὕτω καὶ πολυποικίλους στεφάνους διὰ τῆς δεξιᾶς ἀνεδήσαντο Χριστοῦ.

Ἄλλ', ὦ τρισμακάριοι, καὶ ἀξιοθεώτατοι, καὶ

μερίδος τῶν ἀγίων σου τυχεῖν. Ὡσπερ γὰρ οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ἐν Βαβυλῶνι δοκιμασθέντες διὰ πυρὸς, καὶ μὴ ἀρνησάμενοι σε, οὕτω καὶ ἡμεῖς τελειωθῆμεν διὰ τοῦ πυρὸς τούτου, καὶ προσδεχθῆμεν ὡσπερ θυσία εὐπρόσδεκτός σοι, ἐν τῷ πυρὶ τούτῳ ὀλοκαυτούμενοι. Δὸς δὲ, Κύριε, χάριν καὶ τοῖς λειψάνοις ἡμῶν, ἵνα πᾶς ὁ μνημονεύων ἡμῶν σχῆ μέρος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐπὶ γῆς εὐθηνίαν. Καὶ ἐν θαλάσῃ, κἂν ἐν ποταμῶν κινδυνεύοντες ἐπικαλέσωνται σε διὰ τοῦ ὀνόματος ἡμῶν, ρυσθῆιν ἐκ τῶν κινδύνων τῶν ἐξ ἁμαρτίας, διὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν προσπίπτοντές σοι, καὶ συγχώρησιν αὐτοῖς χάρισαι τῶν ἁμαρτιῶν: καὶ πάντων τῶν μεμνημένων ἡμῶν, καὶ δοξαζόντων σε, βοηθὸς καὶ εὐεργέτης γενεῖ. Δὸς, Κύριε, καὶ τὴν ἀπειλήν τοῦ δεινοτάτου πυρὸς εἰς ὄρθρον μεταβληθῆναι, καὶ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τελειωθῆναι εὐδόκησον.

Καὶ ταῦτα αὐτῶν εὐξαμένων, φωνὴ αὐτοῖς ἦλθεν ἀπ' οὐρανοῦ, λέγουσα: Οὕτως ἔσται ὑμῖν καθὼς ἠτήσασθε: καὶ περισσότερον τούτων ὑμῖν γενήσεται, ὅτι ἀθλεῖτε δι' ἐμὲ, πολλοὺς καὶ μεγάλους ὑπομειναντες πειρασμοὺς, καὶ μὴ ἠττηθέντες. Δεῦτε οὖν ἐν εἰρήνῃ, ἀποληψόμενοι τοὺς στεφάνους τῆς νίκης ὑμῶν καὶ ἀντὶ τῆς προσκαίρου κακοπαθείας, εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἀπολαύσοντες τῶν ἡτοιμασμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγίοις. Καὶ ταῦτα ἀκούοντες οἱ μακάριοι, προθύμως ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασιν τῷ πυρὶ. Καὶ ἐμβληθέντων αὐτῶν ἐν τῷ χαλκουργήματι, εὐθέως ἡ ἀπειλή τοῦ πυρὸς κατεστάλη: καὶ δοξάσαντες τὴν πολυῦμνητον καὶ ἀχραντον Τριάδα, ἤσαντες ὡδὴν ἐπὶ νίκην, ἀπέδωκαν ἐν εἰρήνῃ τὰς θεολόγους αὐτῶν ψυχὰς: καὶ οὐχ ἦψατο αὐτῶν τὸ πῦρ μέχρι καὶ τριχῶς.

Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας παραγίνεται ὁ ἀσεβέστατος βασιλεὺς, καὶ ἐκέλευσεν ἀνοιγθῆναι τὸ χαλκουργήμα πρὸς τὴν θεάσασθαι τί γέγονασι τὰ σώματα τῶν ἀγίων. Καὶ εὐρόντες σῶα τὰ λείψανα αὐτῶν, ἐνδ-

ἀξιεραστότατοι Θεοῦ φίλοι, οἱ νοερῶς καὶ ἀχρόνως διατρέχοντες τὴν οἰκουμένην, καὶ τοῖς ἐπιχαλουμένοις ὑμᾶς τὰς θείας ἐπιδαφιλευόμενοι δωρεάς· χαίρετε ὡς τῇ ἀληθινῇ τῶν ἁγίων καὶ αὐθυποστάτω συζῶντες χαρᾶ· χαίρετε, ὡς ἐν χώρᾳ καὶ ἐν φυτῷ ζώντων τῷ τῆς ζωῆς εὐαρεστοῦντες Θεῷ. Χαίρετε, ὅτι οὕτως ὑμεῖς ἐφοβήθητε τὸν Κύριον καὶ ἐπορεύθητε κατὰ τὰ λόγια ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ· διὸ καὶ τοὺς πόνους τῶν καρπῶν ὑμῶν φάγεσθε· μακάριοί ἐστε, καὶ καλῶς ὑμῖν ἐσται. Εὐφραίνου καὶ κατατέρπου, ὡς τῆς εὐσταθείας φερώνυμε καὶ συνώνυμε, ὅτι ἡ γυνὴ σου ὡς ἀμπέλος εὐθιγνοῦσα, τοῖς τῶν χαρίτων Θεοῦ βότρυσιν ἐν τοῖς κλίτεσιν, εἰτ' οὖν ἀνακλίσει τῆς ἐν ἀνθρώποις ἀχειριποίητου παστάδος· ὅτι οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος, κύκλω τῆς νοερᾶς καὶ πανακτηράτου σου τραπέζης.

Ἄλλὰ καὶ ἡμᾶς, ὡς πανόλβιε μάρτυς, τῆς σῆς εὐφροσύνης, τῆς σῆς εὐλογίας καὶ μακαριότητος παράλαβε κοινωνούς· καὶ ἐπιχειμένων ἡμῖν θλίψεων τὰς ἐνοχλήσεις παρενεγκῶν, ἀιρηνηκὸν ἐμοὶ βίον καὶ θεοφιλῆ καὶ ἡσύχιον δώρησαι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ᾧ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

μιζον αὐτοὺς ζῆν. Καὶ ἐξενέγκαντες αὐτὰ, ἀπέθεντο ἐν τῇ γῆ. Θαῦμα δὲ ἔσχε τοὺς περιστώτας ἅπαντας, ὅτι οὐδὲ τριχὸς αὐτῶν κατεκυρίευσεν τὸ πῦρ· ἀλλ' ἦσαν τὰ σώματα αὐτῶν ὡσπερ χιῶν λάμποντα. Καὶ φοβηθεὶς ὁ ἀνοσιώτατος βασιλεὺς, ἀνεχώρησε. Τὰ δὲ πλήθη ἀνέκραζον, Ἄληθῶς μέγας ἐστὶν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, εἰς μόνος ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Χριστὸς, καὶ οὐκ ἐστὶν ἄλλος, ὅς ἐφύλαξε τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

Λάθρα δὲ οἱ Χριστιανοὶ κλέψαντες τὰ σώματα τῶν ἁγίων, κατέθεντο ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ· καὶ μετὰ τὸ παυθῆναι τὸν διωγμὸν, οἶκον εὐκτῆριον οἰκοδομήσαντες, κατέθεντο αὐτοὺς, ἐπιτελοῦντες τὴν μνήμην τῶν ἁγίων μαρτύρων τῇ εἰκάδι τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός.

Αὕτη ἡ πολιτεία τῶν ἁγίων, καὶ ἀοιδίμων μαρτύρων. Τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐνθέου καὶ ἐνδόξου αὐτῶν ἀθλήσεως. Πάντες οὖν οἱ καταξιούμενοι ἐπιτελεῖν τὴν μνήμην αὐτῶν, καὶ ἐπικληθῆναι αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, τυγχάνουσι τῶν ἐπιγγεγμένων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ταῖς αὐτῶν πρεσβείαις, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

lissimi Dei amici, qui mentis agitatione, nullaque temporis mora orbem terrarum percurratis, vosque invocantibus divina affluenter munera tribuatis; gaudete, ut qui vero ac in se consistenti sanctorum gaudio convivatis. Gaudete, ut qui in regione, ac luce viventium, Deo vitæ placeatis. Gaudete, quod ita timueritis Dominum, ac sicut habent divina oracula, in ejus viis ambulaveritis; quamobrem etiam labores palmarum vestrarum comedetis; beati eritis et bene vobis erit. Gaude et lætare, cui a constantia nomen est, exque nominis ratione vere constantia enites, quia uxor tua sicut vitis abundans, Dei gratiarum botris, in lateribus, id est devexis, nulla in hominibus manum opera facti thflami tui, quia filii tui sicut novellæ olivæ, sanctissimi Spiritus pinguedine virentes, in circuitu spiritalis, prorsusque intemeratæ mensæ tuæ.

Verum nos quoque, o beatissime martyr, tuæ nos lætitiæ, benedictionis, ac felicitatis socios assume; ingruentiumque calamitatum molestias avertens, vitam mihi præcatam, religiosamque ac tranquillam largire, in Christo Jesu, cui est gloria, honor, adoratio in sæcula. Amen.

arbitrabantur. Cumque eduxissent, humi straverunt. Cepit vero eos qui præsentēs erant admiratio ac stupor, quod nec pilum unum ignis vis læsisset, eorumque cadavera nive candidiora essent. Territus itaque impiissimus imperator, recessit. Vulgus autem ac turba clamabat: Vere magnus est Deus Christianorum, unus solus verus Deus Christus, neque ullus alius est, qui sanctos suos servavit.

Porro Christiani clam furati sanctorum cadavera, in insigni ea loco deposuerunt: ac cum cessasset persecutio, exstructa oratoria domo hæc in ea collocarunt, sanctorum martyrum indicta memoria, ad 12 Kalendas octobris.

Hæc sanctorum ac inelytorum martyrum vita atque institutio: hic divini illorum ac gloriosi certaminis exitus. Quotquot igitur in animum inducunt, ut eorum agant memoriam, atque adiutores illos invocent, promissa bona consequuntur; quæ utinam nos omnes iis intercedentibus consequamur, gratia ac benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XIX.

Laudatio S. Hyacinthi Amastreni (1).

Acta Sanctorum Bolland., Julii tom. IV, die 17, ex editione Combefisii in Christi martyrum lecta Trias, Agarenico pridem mucrone sublatorum. Paris., 1668, 8.

CAP. I. — Prologus, Sancti patria, adhortatio ad suos populares, ut idololatriam deserant.

α'. Ἐπρεπεν ἄρα, πολλῶν καὶ τιμίων λίθων εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Πνεύματι συνοικοδο-

1. Sane decebat, cum multi iique pretiosi lapides in Dei habitaculum in Spiritu coædificentur,

(1) Amastris, inelyta olim Paphlagoniæ civitas, de cujus origine, situ et episcopatu fuse actum est 21 Februarii in commentario prævio ad vitam sancti Georgii episcopi Amastreni, primam lucis usuram et gloriosam martyrii palmam sancto

Hyacintho dedit, sacrosque civis sui cineres postmodum religiose venerata est, uti in ipsis Actis huic commentario subjungendis legimus. Ex sacris Græcorum monumentis patet quam celebris quondam fuerit hujus martyris cultus: nam Menolo-

atque in eo celebri gloria habeantur (talibus enim A
 intelligens vitæque Dei civitas ipsa perfecta
 constructur atque conflatur) sacrum pariter divi-
 namque Hyacinthum una assumit; tantum scilicet
 spiritalibus sanctorum gratiis latisque fulgoribus,
 cunctorum fere sanctorum palam splendores viu-
 centem, illisque præmicantem, quantum et gratius

gium a Genebrardo editum, Horologium, Epitome
 Menologii, Typicum sanctæ Sabæ, Menæum Chiffle-
 tianum, aliæque Græcorum Synaxaria die 18 Julii
 annuam illius memoriam celebrant. Unde mirum
 est, martyrem adeo illustrem a Menæis impressis
 et Maximo Cytherorum episcopo prætermitti. Transit
 tamen ejus commemoratio in Menologium Slavo-
 Russicum, quod a prænobili Barone Sparwenseldio
 Latine versum eodem die sic eum annuntiat. « Sancti
 martyris Hyacinthi Amastridensis, qui post
 multa tormenta et dentium effractiones moritur
 in carcere. » Aliud vero Synaxarium Ruthenorum,
 a Georgio David societatis nostræ missionario
 Moscuæ anno 1688. Latine versum, hac eadem
 die sic habet: « Sancti martyris Hyacinthi in Vol-
 mastria. » Puto legendum « in Amastride; » nisi
 forte hæc urbs ita Russice appelletur, quod ignoro.

Synaxarium, jussu Basilii imperatoris col-
 lectum, prolixiori sanctum Hyacinthum ornat elo-
 gio, quod post nostrum tomum I Julii Græce edi-
 tum sic Latine reddo: « Hyacinthus Christi mar-
 tyr, piis ortus parentibus, filius fuit Theoclitii et
 Neonillæ sub Heraclio episcopo Amastridis. Qui
 quidem nomen ab angelo accepit, ac triennis
 Christi invocatione puerum mortuum excitavit.
 Crescente vero per ætatem virtute, usque ad sene-
 ctatem pervenit, cum interim fecisset multa mira
 opera; videns idololatrias arborem superstitiose
 colentes (erat autem ulmus inanis et quasi exhausta),
 excidit eam. Comprehensus igitur ad principem
 et Amastrenæ urbis magistratum ductus fuit,
 illique vehementer verberato evulsi sunt dentes:
 etiam ligatus funibus extra urbem tractus, acutis-
 que arundinibus punctus est. Postea in carcerem
 conjectus spiritum Deo tradidit. Reliquiæ illius
 collocatæ sunt in ipsa urbe, scatentes perpetuo
 medelis. » Brevi hoc elogio quædam continentur
 quæ in prolixioribus Actis non leguntur. In iis
 enim nomina parentum non exprimentur. Nulla etiam
 fit mentio de Heraclio Amastreno episcopo, vii
 nec de miraculo quod sanctus Hyacinthus triennis
 petrasse hic dicitur. Præterea arbor quæ in hoc
 elogio vocatur ulmus inanis et quasi exhausta,
 in Actis nostris nuncupatur lotus pulchra aspectu
 et grata frondium compositione luxurians.

Huic elogio serme consonant Excerpta nostra
 mss. ex Menæis bibliothecæ Ambrosianæ, quæ
 matrem sancti martyris Theonilam, et episcopum
 Amastrenum vocant Heracitum; principem vero
 Amastridis Canstricum. In fine autem adduntur
 sequentia: λέγεται παράδοξον καθ' ἕκαστον χρόνον
 ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ συμβαίνειν αὐτῷ. Ὑπὸ γῆν
 γάρδοντος τοῦ τάφου, ἐν ᾧ τὸ τρίμιον αὐτοῦ ἀπόκει-
 ται λείψανον, ὁμνῶντας παρὰ των συνελθόντων καὶ
 δεήσεως γινομένης, ἀναδίδονται χουῖς, ὅνπερ ὁ ἐπι-
 σκοπος ἐν τινι σκεύει δεχόμενος ἱερῶ τοῖς συνελ-
 θούσιν διανέμει εἰς ψυχῶν καὶ σωμάτων θεραπείαν
 καὶ ἰασην. Id est: « Dicitur singulis annis in illius
 commemoratione mira res per ipsum evenire: nam
 intra terram existente tomulo, in quo venerandæ
 illius jacent reliquiæ, dum ab iis qui convenerunt
 hymni et preces canuntur, egeritur pulvis, quem epi-
 scopus in sacro quodam vase suscipiens distribuit ad-
 vens ad animarum ac corporum medelam ac sanatio-
 nem. Ejusdem miraculi meminerunt Acta nostra.
 num. 20. Posteriori huic elogio seu Vitæ compendio
 simile admodum est supplementum ms. ad Menæa ex-

μουμένων, καὶ ἐν αὐτῷ δοξαζομένων· καὶ γὰρ τοῖς
 τοιοῦτοις ἡ νοερά τοῦ Χριστοῦ πόλις καὶ ζωσα κατ-
 αρτίζεται καὶ συγκροτεῖται· καὶ τὸν ἱερόν τε καὶ θεῖον
 Ὑάκινθον συμπαρσιλήθῃαι· τοσοῦτον ταῖς νοηταῖς
 τῆς ἀγιότητος χάρισι καὶ ἀγλαῖαις τῶν δλων σχεδὸν
 ἀγίων σαφῶς ὑπεραστράπτοντα, ὅση καὶ χαριστέ-
 ρας ἀπάντων τετύχηκε προσηγορίας· παντοίας γὰρ

cusa et Synaxario Sirmondi et ms. Chiffletii col-
 lectam, in quo episcopus Amastridis appellatur
 Heraclides, et præfectus ejusdem urbis Canstridius.
 Præter alias quasdam levioris momenti discre-
 pantias isti elogio præmittuntur hi duo versiculi:

Ὡς δὲ σπράδιον ὑάκινθινον, Ἄδης,
 Δέξει τὸν Ὑάκινθον αὐτῷ καλᾶμφ.

Ut gratum odorem floris hyacinthi, turm

Sic, Christe, in ipsa arundine Hyacinthum accipis.

Satis manifesta hic est allusio ad nomen sancti et
 florem hyacinthum. Dum autem de calamo vel
 arundine fit mentio, arbitror significari scapam
 seu caulam floris hyacinthini, et poetam Græcum
 voluisse alludere ad supplicium acutarum arundi-
 num, quibus idololatrae sanctum martyrem pu-
 pugerunt.

Quamvis in præcedentibus Græcorum fastis
 hic sanctus martyr die 18 Julii referatur, tamen
 in Menologio quod ex bibliotheca et interpreta-
 tione cardinalis Sirleti vulgavit Cangius tom. II.
 Antiquæ lectionis, sic legitur 17 Julii: « Eodem
 die sancti martyris Hyacinthi apud Amastridem.
 Illic ad Castrisium præsidem et Amastridis urbis
 magistratus eum ductus esset, Christianam fidem
 professus verberatur vehementer, evulsisque den-
 tibus per median urbem funibus trahitur, et acutis
 calamis vulneratur; postea conjectus in carcerem.
 Deo ipsi spiritum commendavit. Ex hoc Menologio
 haud dubie transit in martyrologium Romanum,
 quod hac die sic habet: « Amastride in Paphlago-
 nia sancti Hyacinthi martyris, qui sub Bastridio
 præside multa passus, quievit in carcere. Ad hæc
 martyrologii Romani verba notat Baronius, quod
 de eo agant: « etiam Græci hac die in Menologio,
 ubi et ejus passio describitur. » Id autem intelli-
 gendum videtur de Menologio Sirletiano, cum
 superius citata Græcorum monumenta, et additones
 Usuardinæ secunda ac tertia vice a Molano editæ
 die 18 Julii consignent. Nihilominus nos Romanum
 Martyrologium secuti, hac die eum collocavimus.
 Nunc de ipsius Actis pauca præfabimur.

Nicetas, cognomento Paphlago, qui post
 medium sæculi noni vixit, in laudem sancti Hy-
 acinthi martyris Amastreni orationem panegyricam
 composuit, in qua quidem gesta fortissimi athlete
 rhetorica facundia exornat, sed nullam vitæ aut
 passionis epocham indicat. Posset ea utcumque
 colligi ex elogiis supra relatis, si de episcopi vel
 præfecti Amastreni, illic memorati, ætate constaret.
 Sed cum eam hactenus frustra quæsiverim, nihil
 certi statuere possum, nisi quis me felicior illam
 alicunde eruerit. Castellanus quidem in suo Marty-
 rologio universali martyrem nostrum hac die an-
 nuntians notat in margine sæculum iv. Sed cum
 nullum suæ assertionis argumentum afferat, et in
 hujusmodi epochis figendis non raro hallucinetur,
 ei sine testibus pronuntiamini fidere non ausim.
 Quare martyrii tempus cogor indeterminatum re-
 linquere, donec quis, ut dixi, illud ex antiquis mo-
 numentis probatum ostenderit. Nihil jam superesse
 video, nisi ut orationem panegyricam, a Niceta
 Paphlagone Græce conscriptam, et a fratre Fran-
 cisco Combefisio Dominicano ex ms. codice cardi-
 nalis Mazarini una cum interpretatione Latina
 Parisiis anno 1666 editam, hic denuo prelo sub-
 jiciamus.

νηπιόθεν ὁ θαυμασιώτατος ἀναγόμενος ἀρεταῖς, πᾶσι δὲ θεοῖς τοῦ Πνεύματος συγκροτούμενος χαρίσματι, ἐν πολιᾷ δὲ βαθεῖα λαμπρὸν καὶ περιφανὲς τὸ μαρτύριον ἀποδοῦς τῷ Θεῷ, λαμπρῶς ὅτι μάλιστα καὶ τῆς ἀναρρήσεως καταξιοῦται.

β'. Τοιγαροῦν ἐπαινέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἀξιοπαί-
νετον τοῦ Θεοῦ παῖδα τὸν ἀξιόθεον, τὸν ἀξιοπακά-
ριστον Ἰακίνθον, τὸν νοητὸν, καὶ τίμιον τοῦ Θεοῦ
λίθον, τὸν ἐμφυχον, τὸν ζῶντα, τὸν νοερὸν, τὸν οὐρανίῳ
τοῦ Πνεύματος φρονήματι οἷα λαμπρῶ καὶ οὐρανοθα-
φει χρώματι κατακόρως οὕτω χρωρνύμενον καὶ
κλειζόμενον, ὡς μέρος καὶ αὐτὸν τοῦ στεφάνου τῆς
δόξης τοῦ τῷ Παμβασιλεῖ πλακέντος ἀναδείκνυσθαι.
Τοῦτον σήμερον κατὰ τὴν ἐτήσιον αὐτοῦ καὶ ἱερὰν
μνημοσύνην, εἰς ὑμνησιν ταῖς Ἐκκλησίαις προσιθέ-
μενον τοῖς τῶν λόγων ἀνθεσι, κατὰ δύναμιν καὶ
ἡμεῖς ἀναδησώμεθα· καὶ τῶν μαρτυρικῶν ἀγῶνων
γενναίως αὐτὸν μακαρίσαντες, καὶ τῶν τῆς μαρτυ-
ρίας ἐπάθλων· διὰ ταῦτα κοινωνήσαντες, αὐτῷ τε
χρέως χαριέστατον ἀποδώσομεν, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ
Ἐκκλησίᾳ τὴν ὀφειλομένην προσοίσωμεν οἰκο-
δομήν.

γ'. Ἐκείνῳ πατρὶς μὲν ἡ ἀνω Σιών, ἡ λαμπρὰ
πάντων ἀγίων νοερά τε μητρόπολις καὶ πιστὴ· πα-
τήρ δὲ ἀληθὴς ὁ Θεός· μήτηρ δὲ ἡ χάρις τοῦ Πνεύ-
ματος· ἡ τοσοῦτον δι' ὑδάτος ἀναγεννώμενον ἀνωθεν
ἐνδύσα, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ φυσικὴν εἰς ὑπερφυῆ μορ-
φήν μεταποιούσα καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας Θεοῦ,
καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος προάγουσα
Χριστοῦ, δοκιμώτατον ἐπὶ τέλει μάρτυρα τοῦτον,
καὶ ἀξιολογώτατον Κυρίῳ παρίστησιν ἀθλητήν.
Ἄλλ' οὐδ' ἡ κάτω πατρὶς ἄσημος· οὐδ' ἀνώνυμοι
καὶ ἀγενναῖς τῷ Ἰακίνθῳ τοκεῖς. Ἀμάστρα δὲ
τοῦτον ἐνφύσασα καὶ τιθηνήσασα, καὶ ὑπὸ γονεῦσιν
ἐπισήμοις τε τοῦτον ἀναθρεψαμένη καὶ πιστοῖς,
ἔλαθε τὸν αὐτῆς προβαλλομένη πολιοῦχον καὶ πολι-
στήν.

δ'. Ἀμάστρα, ὁ τῆς Παφλαγονίας, μᾶλλον δὲ τῆς
οἰκουμένης, ὀλίγου δεῖν, ὀφθαλμῶς, εἰς ἣν οἱ τε τὸ
βόρειον τοῦ Εὐξείνου μέρους περιοικοῦντες ἔχουσι,
καὶ οἱ πρὸς νότον δὲ κείμενοι, ὥσπερ εἰς τι κοινὸν
συντρέχοντες ἐμπόριον, τὰ παρ' ἑαυτῶν τε συν-
εισφέρουσι, καὶ τῶν παρ' αὐτῆς ἀνειλαμβάνουσι·
πόλις, ἐφ' ἧς τε πάσης λήξεως καὶ ὁσπερίου μεταξὺ
κειμένη· οὐδενὶ μὲν τῶν ἀπὸ γῆς ἢ θαλάσσης ἀγω-
γίμων σπανίζεται· πᾶσι δὲ τοῖς ἐπιτηδείοις δαψιλῶς
εὐθηνούμενη, οἰκοδομήμασι τε λαμπροῖς καὶ τεύχεσι
καρτεροῖς, ναὶ δὴ καὶ λιμέσι καλοῖς, καὶ οἰκήτορσιν
ἀνωθεν περιφανεστάτοις κεχηρμένη, ἐνὶ ταύτῳ, τῇ
εἰς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ, μικρῶ πάντων ἀνθρώπων
ἡλαττοῦτο. Καὶ σκοπεῖτε τὸ εἶδος ἐκείνων ἀγνοσίας
ἢ δεισιδαιμονίας βάθος· οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώπων ἢ ζώων
τινῶν ὁμοιώματι τὴν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ δόξαν
ἐναλλάττοντες, ὥσπερ Ἑλλήνων καὶ Αἰγυπτίων οἱ
πλείους, τὸ σέβας τοῖς δαίμοσιν ἀφοσιοῦντο, δένδρω

omnibus nomen obtinuit. Omni enim virtutum
genere ab infantia, vir summe admirandus, pro-
vectus, cunctisque divinis Spiritus gratiis con-
fertus, alta senectute claro illustrique Deo martyrio
reddito, quam maxime splendido præconio do-
natus.

2. Itaque nos etiam dignum laude Dei famulum
laudibus prosequamur : virum scilicet Deo dignum,
digne prorsus beatificandum Hyacinthum ; spiri-
talem pretiosamque Dei lapidem ; animatum, vi-
ventem, intelligentem, cælesti Spiritus sensu,
velut claro cælestique colore saturo æther imbutum
ac collustratum, ut et ipse coronæ gloriæ, summi
omnium Regis plexæ capiti, pars eniteat. Hunc
hodie, annua ejus sacraque memoria, in laudis
argumentum Ecclesiis propositum, sermonum flo-
ribus, quoad per facultatem licuerit, nos quoque
coronemus ; quoque martyrii sincere agones de-
sudarit, beatum prædicantes, martyriique inde
præmiis communicantes, cum illi lepidissimum
reddemus debitum, tum Dei Ecclesiæ debitam
nihilominus ædificationem, gratamque offerimus.

3. Illi patria quidem superna Sion, clara san-
ctorum omnium mentiumque metropolis ac fidelis ;
verus autem pater, Deus : mater vero, gratia
Spiritus ; quæ sic per aquam denuo (seu mavis,
superne) regeneratum subierit infuderitque, na-
turalem in eo formam eximiam, ac, quam pro
naturæ rationibus nobiliorem demutans, ad Dei que
veritatis agnitionem ac mensuram saturæ ple-
nitudinis Christi provehens, ut probatissimum lau-
dem martyrem, ac spectatissimum Domino athle-
tam reddiderit. At ne terrena quidem patria igno-
billis ; nec obscuri exque plebis sæce Hyacintho
parentes exsistere : quin Amastris eum sustulit
et educavit, clarisque ac nobilibus fidelibusque
parentibus a lens nesciens pene patronum suum
auctoremque ac principem protulit.

4 Amastris nimirum, Paphlagoniæ (quin potius
orbis fere totius) ocellus ; ad quam circumvicini
Scythæ tam qui borealem maris Euxini plagam ha-
bitant, tum qui ad austrum positi sunt, velut ad
communem concurrentes emporium, tum suas ipsi
inferius aperces, tam ab ea recipiunt : Urbs scili-
cet media fere Orientis omnis ditionis Occidentis-
que constituta ; nullius terra aut mari comitatus
penuria laborans, cunctisque opportunis affluenter
abundans ; splendidisque ædificiis, civibusque olim
illustrissimis usa, uno hoc (pietate scilicet in Deum
ac religione) mortalibus propemodum omnibus in-
ferior erat. Nam, quæso, illorum ignorantiaæ seu
superstitionis altitudinem quanta foret, attendite.
Non enim in hominum aliquorumve animalium
similitudinem incorruptibilis Dei gloriam commu-
taverant ; qua ratione Græcorum plures ac Ægyp-
tiorum, dæmonibus cultum adhibebant : sed cui-

dam arbori, apud eos lotus (2) nuncupatae, pulchrae aspectu, ut par est, grataque frondium compositione eluxurianti animum attendentes, supraque modum insipienti illecti animo, atque ejus victi pulchritudine, deum ipsam vocitantes, sacerdotibus ministris hostiarumque religione placandam decreverant.

5. Sic nimirum tamque immane auctus stupor sensusque omnis absentia, omnis sensus luce carenti arbori ipsos addicebat. Id vero etiam illius manus opus, qui a principio homicida est¹. Is nempe quod a veritate, quae una solaque est, pariter secedere ac moveri praestiterat, innumeris deinceps erroribus diversissimisque generis superstitionibus noxam inferebat. Quam itaque dicebam, civitas, dira quam adverso lumine stoliditate, majorum traditione accepta, absurdaque inolito vulgi errore opinione, cultum arbori adhibens, a vera Dei cognitione ac fide eum in modum aberrabat. Non tamen futurum erat ut eam Christi providentia negligeret, vel in fine contemneret. Quia nobilem hanc Deoque satam opportune producit stirpem. Nempe stirpem vitae sanctae, perfectique animi ac Dei veritatis plenam, adversus erroris stirpem exsuscitat.

6. Sancti igitur Hyacinthi ipsam primo quasi germine editionem, ei scilicet ab infantia omnipotentis Spiritus afflatum comitem ac operationem, mirabiliumque operum exhibitionem (3): novit enim Sapiencia ex ipsa vulva qui illius necessarii sint sanctificare; ac quos suis agiles munitis fore praescivit ac industrios, liberoque animi nutu ac voluntate virtutem electuros, max ac prima formatione in rerum naturam subierint, eorum certis quibusdam iudiciis quandoque futuram gloriam designare ac claritatem) haec, velut quae non humanae voluntatis, sed Dei liquido opera existant, illis referenda relinquemus (4), quibus animo constitutum, ut ejus rerum texant historiam. Quod vero non solum divinae gratiae, sed et victricis palam athletae animi voluntatis fructus est illiusque dignum illi opus, hoc mihi visum ut laudibus celebrem, admirandisque sacri martyris fortis animi gestis factisque martyrum amantes animos mentesque laute excipiam. Quod enim prima alteraque aetate, ac deinceps omni pietate ac justitiae operibus peracta, vir beatus ad seniles jam annos evaserat; quanto ille longa aetate omnem Dei fidem virtutemque praestabat, tanto magis seculi cives, eorum more qui olim increduli fuerant, ejus, quam dicebam, arboris cultu mae-

δέ τινη τῶν παρ' αὐτοῖς, λωτῶ μὲν καλουμένῳ, ὡραίῳ δὲ τὴν θέαν, ὡς εἰκὸς, καὶ εὐθαλεῖ τὴν κατασκευὴν προσχόντες, καὶ τὸν ἀνόητον νοῦν ἀμέτρως καταθειλθέντες, καὶ ἠττηθέντες τῆς αὐτοῦ καλλονῆς, τοῦτο θεὸν νενομῆκασιν· ἱερεῦσί τε καὶ θυσίαις ἐξίλασκεσθαι ᾤοντο δεῖν.

ε'. Οὕτως αὐτῶν ἡ ἀναισθησία κατευμεγεθοῦσα, τῷ ἀναισθητῷ κατεδουλοῦτο ξύλῳ· ἔργον καὶ τοῦτο τῆς ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου χειρὸς· ὃς ἐπειδὴ τῆς μιᾶς ἀληθείας καὶ μόνης συμπαρακινήθηται πάρεσκευάζεν, μυρίαίς λοιπὸν ἀπάταις καὶ δεισιδαιμονίαις πολυτροπωτάταις ἐλυμαίνετο. Ἡ μὲν οὖν εἰρημίνη πόλις ἐκ τινος θεοβλαβείας πατροπαράδοτου καὶ ἀτόπου προλήψεως ξυλολατροῦσα, τῆς ἀληθινῆς οὕτω διημάριε θεογνωσίας· οὐκ ἐμελλε δὲ ἄρα ὑπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ προνοίας παραμεληθήσεσθαι· οὐδ' εἰς τέλος αὐτῷ παραραθήσεσθαι· τὸ τίμιον δὲ τοῦτο καὶ θεόφυτον εὐκαίρως ἐξανίσχει φυτὸν· φυτὸν ζωῆς ἀγίας, καὶ ψυχῆς τελείας καὶ ἀληθείας θεοῦ πλήρες, κατὰ τοῦ τῆς πλάνης ἀνίστησι φυτοῦ.

ε'. Τὴν μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς Ἰακίνθου τοῦ ἀγίου βλάστην, ἔτοι τὴν νηπιόθεν αὐτῷ παρεπομένην τοῦ πανσθενοῦς Πνεύματος ἐνέργειαν, καὶ τῶν θαυμασιῶν τὴν ἐπίδειξιν· οἶδεν γὰρ ἡ Σοφία ἀπὸ μῆτρας αὐτῆς ἀγιάζειν τοὺς οἰκείους καὶ οὓς προέγνω δεξιούς αὐτῇ χρηματίζοντας, καὶ γνώμης ἐκουσιότητι τὸ βέλτιον αἰρετίσοντας, τοῦτοις ἅμα τῇ πρώτῃ συνεισιέναι πλάσει, καὶ τεκμηρίοις τισὶν ἔστιν ὅτε τὴν μέλλουσαν παρασημαίνειν δόξαν· ταῦτα μὲν, ὡς οὐκ ἀθροισμένης προαιρέσεως, θεοῦ δὲ καθαρῶς ἔργα καθεστῶτα, τοῖς ἱστορεῖν ἐθέλουσι παρήσομεν· ὁδὲ, οὐκέτι μόνης τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀθλοφορικῆς ὁμολογουμένως προθέσεως καρπὸς, καὶ ἔργον τῆς ἐκείνου πίστεως ἄξιον, τοῦτό μοι δοκοῦν, ἐπαινετέον εἶναι, καὶ ταῖς θαυμασίαις τοῦ ἱεροῦ μάρτυρος ἀνδραγαθίαις, τὰς φιλομάρτυρας διανοίας καὶ ψυχῆς ἐστιᾶν. Ἐπεὶ γὰρ τὴν πρώτην τε καὶ δευτέραν ἡλικίαν, καὶ καθεξῆς ὁ Μακάριος ἐν εὐσεβείᾳ τε πάσῃ καὶ ἔργοις τετελεσῶς δικαιοσύνης, εἰς πρεσβυτικὴν ἤδη μεθελικίωσιν κατήντησεν, ὅσω μὲν αὐτὸς τῷ μακρῷ χρόνῳ πρὸς πᾶσαν θεοῦ πίστιν κατωρθοῦτο καὶ ἀρετὴν, τοσοῦτω μᾶλλον οἱ παρανομώτατοι τῆς πόλεως κατὰ τοὺς πάλαι ἀπειθεῖς, τῷ εἰρημένῳ ἐμοιχῶντο ξύλῳ· καὶ αὐτοὶ μὲν ὡς θεῶ, τούτῳ τὰς λατρείας ἐκτόπως θυσιάζοντες ἀνέφερον· αὐτὸς δὲ, τῷ ζήλῳ τῆς εὐσεβείας πυρπο-

¹ Joan. viii, 44.

(2) Est lotus arbor Afris familiaris, quae profert fructus adeo gratos, ut advenis incutiat patriae oblivionem. Hinc natum proverbium, Λωτοῦ ἔφαγες, id est: Lotum gustasti. Hinc Lotophagi vocantur quidam Africae populi, qui ejus fructu vesi dicuntur. De illa meminit Homerus, Ovidius, Plinius alique.

(3) Forte hic Nicetas vult alludere ad miraculum

quod S. Hyacinthus in pueritia patravit, uti in illius elogio antea vidimus.

(4) Hinc patet, Nicetam Paphlagonem tantum martyrium sancti Hyacinthi laudibus extollere, sive quod de gestis ejus ante martyrium pauca nosset, sive quod haec celebrassent alii scriptores, quorum notitia ad nos non pervenit.

λούμενος, καὶ καθ' ἐκάστην, ὡς εἰπεῖν, αὐτοῖς A
προσιῶν, παρηγγύα καὶ παρήγγελεν,

Γ. ε Ἄνδρες πολῖται, λέγων, ὅσοις ἔμφρων ἐν-
έστακται λογισμῶς, δέομαι ὑμῶν, ὀρθῇ κρίσει καὶ
διακονίᾳ λελογισμένη κεχημένοι, τοῖς ὑφ' ὑμῶν
πραττομένοις ἐπιστήσατε τὸν νοῦν· γινῶτε δὴ καὶ
σύνετε τίνι λατρεύετε· καὶ τίνι τὸ σέβας, ὡς Θεῶ,
προσαναφέρετε· τὸ ξύλον γὰρ τοῦτο, καθὰ καὶ τὰ
λοιπὰ δένδρα πάντα, τῶν μὲν ἀψύχων σωμάτων καλ-
λίονός ἐστι φύσεως, καθ' ὃ θρεπτικῆς ὄλως καὶ αὐ-
ξητικῆς δυνάμεως εὐμοιρεῖ· χεῖρον δὲ ζῶων πάν-
των, ὅτι πάσης αἰσθήσεως καὶ πάσης μεταβατικῆς
κινήσεως ἀμοιρεῖ· ὡσπερ δὴ καὶ τῶν ἀλόγων ἕκαστα
ζῶων, τῶ μὲν αἰσθήσεως ἢ κινήσεως μετέχειν, τῶν B
φυτῶν τελειότερα δεικνύμενα, τῶ ἀμοιρα δὲ λόγου
καθεστάναι, τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν χροματίζει
χείρω· καὶ γὰρ οὐχ ὁμοειδῆς ἢ κτίσις, οὐδ' ὁμο-
ταγῶς τὰ πάντα τῇ δημιουργῶ σοφίᾳ διατέτακται·
ἀλλ' ἐν παναρμονίᾳ τὰ πάντα συστοιχίᾳ καὶ ἀκο-
λουθίᾳ, ἀπὸ τοῦ βελτιόνος ἐπὶ τὸ ἥσσον, καὶ ἀπὸ
τοῦ ὁμοίου καὶ θεοειδοῦς ἐπὶ τὸ πόρρω Θεοῦ καὶ
ἀνόμοιον προάγει τὴν δημιουργίαν· ὡς ἂν μὴ ἀμέ-
σως τοῖς τῶν ἔργων ἐσχάτοις, διὰ πολλῶν δὲ τῶν ἐν
μέσῳ θεωρηθῆ, τὰς πρεπούσας προνοίας ἐπιβάλλουσα·
τοῖς κάτωθεν δὲ πρὸς αὐτοῦ ἀνιέναι τὴν
σοφίαν διὰ θεωρίας βουλομένοις, διὰ τινος ἀναθα-
θμοῦς προὑποβάλλουσα, καὶ τούτοις τὰς πρὸς Θεὸν
ἀναβάσει; κατευθύνουσα.

η'. ε Διὰ τοῦτο πρῶτοι μὲν ἀπάσης τῆς ὀρατῆς κτί-
σεως, ὑπὸ τῆς ἀκτίστου τῶν ὄλων αἰτίας, οἱ θεοὶ
νῆες εἰς τὸ εἶναι καταβέβληνται· νόες ἀσώματοι,
θεοειδεῖς, φωτοειδεῖς, ἐν ἀρετῇ πρὸς τὸν ἀχρόνως
αὐτοῦς ὑφιστῶντα τὴν ὁμοιότητα κεκτημένοι καὶ οὐ-
κείωσιν· μετὰ τὸν νοῦν δημιουργεῖται λόγος, τῇ τοῦ
ἀνθρώπου συγκατασκευαζόμενος οὐσίᾳ· σώζων μὲν
καὶ αὐτὸς εἰκόνα τινὰ καὶ ὁμοίωσιν τοῦ πλάσαντος,
ἦττον δὲ, ἢ κατὰ τὴν τῶν νόων ἰδέαν, διὰ τὴν τοῦ
χείρονος μετοχῆν· μετὰ τὸν λόγον δὲ, αἰσθησις, ἢ
τῶν ἀλόγων ζῶων τὸ ἰδιαίτατον, ὡσπερ ἐστὶ τῶν
λογικῶν ὁ λόγος· μετὰ τὴν αἰσθησιν ἐξ, ἢ ἀπλῆ, ἢ
φυσικὴ τέτακται ζωῇ, πάσης ὑφειμένη τῆς κτίσεως· D
μόνης δὲ τῆς ἀψύχου πάντη καὶ ὕλικῆς, ὅν εἰπόντες
προέφθημεν τρόπον, καθυπερτεροῦσα.

plex, nempe vegetabilis, infimo omni creaturæ gradu; sic nimirum ut soli prorsus inanimæ terrenæque, ad eum quem superius dicebamus modum, præcellat.

θ. ε Εἰ οὖν οὕτ' αἰσθησιν, οὕτε λόγον, οὕτε δὲ νοῦν,
τὰ τῶν ποιημάτων κάλλιστα, τιμητέον ὡς θεοὺς
(ποιήματα γὰρ, καὶ πάντα πρὸς δόξαν ἰδίαν ὁ τῶν
πάντων παραγωγεὺς κατεσκευάσατο), πῶς τὰ μακρῶ
τὴν φύσιν ἐκείνων ἀτιμότερα νομισθεῖσαν θεοί;
πῶς δὲ τὸν λωτὸν τουτονί, γῆς ὄντα καρπὸν, καὶ ἐφ'
ἐνὸς μὲν ἐρριζωμένον τόπου, ἀνέμοις δὲ πᾶσι δονού-
μενον, πυρί τε καὶ σιδήρῳ κατὰ φύσιν ὑποκείμενον,

chabantur. Atque hi quidem illi, ut Deo sacri-
ficantes, hostias offerebant; ipse vero pietati;
zelo succensus, quotidieque, ut sic loquar, homi-
nes conveniens, officii monebat et adhortabatur,

7. ε Viri cives, aiebat, quotquot estis, quibus saræ
aliquid rationis inest, rogo vos, recto iudicio ac
consulto animo, his quæ a vobis geruntur mentem
attendite. Scitote, quaeso, ac intelligite, quem co-
latis, cuive, ut Deo venerationem adhibeatis. Et-
enim arbor hæc, ut et reliquum stirpium genus
atque arborum, præstantioris quidem naturæ est
quam corpora inanima, ea scilicet ratione quod
nutriendi facultate atque augendi prædita est:
deterior vero cunctis animantibus, quod omnis
sensus omnisque gradiendi motus expers est. Uti
sane etiam brutæ quæque animantes, qua sensu
motuque præditæ sunt, stirpibus plantisque præbatur
nobiliores, ipsæ, quod ratione deficiuntur, homine
natura existunt inferiores. Non enim ejusdem
generis est quidquid in rebus creatum est, eodem-
que ac pari ordine, creatrice Sapientia cuncta
constituta sunt, sed concinnissima omnia serie
aliaque aliis cohærentia, ab eo quod præstantius
est, ad id quod deterius est, atque ab eo quod simile
ac deiforme, ad id quod præcul a Deo ac dissimile,
producta illi creatio est; ne immediate extremis
operibus, sed pluribus mediis interjectis, conve-
nientem providentiam enramque adhibere intel-
ligatur, hisque adeo qui ab inferioribus ad ipsam
per contemplationem velint assurgere, quasi gradus
quosdam substernere, ascensionesque in Deum
dirigere.

8. ε Quamobrem ante omnem creaturam, in aspe-
ctum cadentem, increato universorum auctore,
divinæ mentes (5) in rerum naturam productæ
sunt: mentes scilicet incorporeæ, deiformes, lu-
ciformes, ut sic liceat loqui, virtutis partibus
cum intemporaliter producente similitudinem nactæ
ac necessitudinem: secunda a mente origine, ratio
conditur ac procreatur, ipsa hominis essentiæ
comes fabricata: quæ quidem ejus qui formavit
imaginem quamdam ac similitudinem ipsa retineat,
longe tamen quam pro mentium ratione inferio-
rem ob ejus commercium quod deterius est. Post
rationem autem, sensus, brutarum animantium
peculiarissimum munus atque dos, uti ratio eorum
qui illa præditi sunt. A sensu sequitur vita sim-
plex, nempe vegetabilis, infimo omni creaturæ gradu; sic nimirum ut soli prorsus inanimæ terrenæque, ad eum quem superius dicebamus modum, præcellat.

9. ε Cum igitur nec sensum nec rationem, ut ne-
que mentem, creatorum pulcherrimam, ut deos co-
lere liceat: quippe creaturas, ac quæ omnia uni-
versorum productor in suam gloriam fabricatus sit:
quinam fiat, ut quæ his longe natura ignobiliora
sunt, dii existimentur? Quomodo autem lotum
hanc, terræ scilicet germen, atque uno quidem ra-
dicatam loco, omni vero ventorum flatui expositam,

(5) Puto hic per divinas mentes intelligi cœlestes spiritus, quos vulgo angelos nominamus.

igni quo ac ferro natura obnoxiam, quomodo, inquam, eam Deum vocare, o viri, non perhorrescitis; nec vos pudet victimis ac libamentis omni destitutam sensu naturam venerari? Hæc enim si Deus est, erit profecto et saltus omnis Deus: cuncta enim unius naturæ sunt, arbores scilicet ac ligna. Quod si arbores dii sunt, quomodo securibus excidentibus ignique pabulum subjicientes, non impietatis, et ut Dei adversarii audiatis, aleam subitis? Res stultitiæ plena, profusi stuporis, exigue fragilique arbori ac prorsus inutili attendere animum, et ut Deo cultum illi adhibere. Si enim qui cælum ipsum, solemque et lunam ac stellarum quasdam seu siderum deitate donarunt, reliquaque elementa ac ignem ipsum venerantes, justam iram receperunt, quod non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ejus cultu impensi qui omnia produxit conservatque, sed evanescentes in cogitationibus suis², coluerunt creaturam magis quam Creatorem; longe vos potiori ratione, dum eo omisso, qui creaturæ omnis sator est, humili huic stirpi tremendum Dei nomen falso bis contemnitur, indignationem trahitis.

10. « Si quid igitur mihi creditis, viri cives, si qua vobis cura salutis est, arborem hanc succidite et in ignem mittite, quod nulla alia ejus vobis utilitas sit (6); ipsique rerum omnium oculis subjectarum creatura mentium cogitatu superata, quam omnem nostri causa non lateat editam, naturaque deteriolem quam pro hominis præstantia; sed et superiorum nobis mentium, sanctarumque substantiarum ommissa factura, seu potius iis quasi manu ducentibus, ad ejus, qui vere Deus est, notitiam dirigamur: qui nempe semper ipse est, semperque unigenitum Verbum velut sol lucem, ex substantia sua, ac splendorem edit; semperque consistem, ut ita loquar, ac cognatum Spiritum sanctum ex suo ore indivise profert. Hic Verbo suo firmavit cælos³, vimque omnem rerum abs se conditarum Spiritu perficit atque absolvit. Hic primum hominem, ad imaginem suam et similitudinem conditum, atque in paradiso positum, cum mandati transgressione corruptioni mortique addictus esset, perditumque non prorsus despexit, sed ratione legeque ac prophetis primum erudiens, ipsum quoque demum pro nobis Filium dedit, puella inuupta natum, factum hominem, aquis intinctum, tentatum, cruci affixum, sepultum, tertia suscitatum die, atque in cælos assumptum: quippe qui inde rursus venturus expectetur, ac quidquid formatum est (humanum scilicet genus omne) suo tribunali adhibiturus, unicuique denique pro eo ac gesserit, redditurus. Hunc vos, amici, ut Deum agnoscat, admoneo. Huic ut cultum adhibeatis, eumque spiritalibus hostiis placare studea-

² Rom. 1, 21. ³ Psal. xxii, 6.

(6) Debit hæc lotus fuisse fructibus destituta, idem clarius exprimitur num. 16.

πῶς τοῦτον Θεόν, ὡ ἄνδρες, οὐ φρίσσετε καλεῖν, θυσίαις τε καὶ σπονδαῖς τὴν ἀνασθητον φύσιν οὐκ αἰσχύνεσθε τιμᾶν; Εἰ γὰρ Θεὸς τοῦτο, καὶ πᾶν ἄρα ἄλλο; Θεὸς ἂν εἴη· πάντα γὰρ ἐστὶ φύσεως μίξ· ξύλα γὰρ· εἰ δὲ τὰ ξύλα θεοὶ, πῶς ταῦτα ταῖς ἀξιναῖς ἐκκόπτοντες, καὶ τῷ πυρὶ τροφὴν ὑποβάλλοντες, οὐ κινδυναύετε θεομαχεῖν; Πολλῆς τοῦτο γέμει ἀλογίας, ὑπερβαλλούσης ἀναισθησίας, βραχεὶ καὶ ὑποσάθρῳ ξύλῳ καὶ ἄνομητῷ πάντα προσανέχειν τε καὶ λατρεύειν ὡς Θεῷ. Εἰ γὰρ οἱ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν, καὶ τὸν ἥλιον, σελήνην τε καὶ ἀστέρων τινὰς θεοποιήσαντες, τὰ τελοικὰ στοιχεῖα, καὶ αὐτὸ σεβαζόμενοι τὸ πῦρ, ἐνδικὸν ἀπειλήφασιν τὴν ὀργὴν, ὅτι οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν τὸν τῶν ἀπάντων παραγωγέα τε καὶ συνοχέα, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν λογισμοῖς ματαιωθέντες, ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς, οἱ τὸν τῆς κτίσεως ὅλης φυτουργὸν ἀφέντες, καὶ τῷ χαμαιζήλῳ τούτῳ φυτῷ τὸ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ καταψευδόμενοι, δικαίαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἔχετε τοῦ κατοφρονουμένου τὴν ἀπειλήν.

ascribitis, justam in vosmetipsos, ejus qui a vo-

1. « Εἰ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, ὡ ἄνδρες πολῖται, εἴ τι μέλει τῆς οικείας σωτηρίας ὑμῖν, τὸ μὲν δένδρον τοῦτο ἐκκόψατε, καὶ εἰς πῦρ βάλλετε, ὅτι μηδ' εἰς ἄλλο τι μὲν χρησιμεύει ὑμῖν· αὐτοὶ δὲ πᾶσαν τῶν ὀρωμένων τὴν κτίσιν ταῖς διανοαῖς ὑπερβαίνοντες, πᾶσαν ἡμῶν ἔνεκεν γεγενημένην εἰδότες, καὶ χεῖρῳ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν οὔσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ποιήσιν τῶν νοερῶν καὶ ἀγίων ἀφέντες οὐσιῶν, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν χειραγωγούμενοι πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ὄντως ὄντος κατευθυνώμεθα Θεοῦ· ὁς μόνος ὢν ἀεὶ, καὶ ἀεὶ τὸν μονογενῆ Λόγον ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἀπαυγάζων, ὡσπερ ὁ ἥλιος τὸ φῶς, καὶ ἀεὶ Πνεῦμα ἅγιον σύμφυτον, τοῦ οικείου στόματος ἀμερίστως προτέμενος. Οὗτος τῷ Λόγῳ μὲν αὐτοῦ ἐστερέωσεν τοὺς οὐρανοὺς, τῷ Πνεύματι δὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτιζομένων καταρτίζεται. Οὗτος τὸν ἀνθρώπον πρῶτον κατ' εἰκόνα ἰδίαν ποιήσας καὶ ὁμοίωσιν, καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τεθεικῶς, καὶ ἐντολὴν δεδοκῶς, ἐπειδὴ τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς ψυχρὰν κατακέκριται καὶ θάνατον, οὐχ εἰς τέλος αὐτὸν ὑπερσίδεν ἀπολλύμενον, ἀλλὰ λόγῳ καὶ νόμῳ καὶ προφήταις προπαιδαγωγήσας, ὑστερον καὶ αὐτὸν ἔδωκεν τὸν Υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐξ ἀπειρογάμου κόρης γεννώμενον, ἀνθρωπιζόμενον, βαπτιζόμενον, πειραζόμενον, σταυρούμενον, θαστόμενον, τριήμερον ἀνιστάμενον, πρὸς οὐρανοὺς ἀναλαμβανόμενον, καὶ αὐθις ἐκεῖθεν ἤξειν προσδεχόμενον, καὶ σύμπαν τὸ πλάσμα παραστήσειν ἑαυτῷ, καὶ ἀποδοῦναι ἕκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Τοῦτον ὑμᾶς, ὡ φίλοι, Θεὸν εἰδέναι παρεγγυῶ· τοῦτον σεβέσθαι, τοῦτον θυσίαις πνευματικαῖς ἰλεοῦσθαι παραινῶ, τὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι

cum non nisi ad comburendum utilis dicatur.

θεωρούμενον καὶ προσκυνούμενον· τὸν μόνον δίκαιον καὶ ζῶντα Θεόν· ὃς ἀέναντον κόλασιν καὶ πῦρ ἤτολμασεν ἄσβεστον, τοῖς αὐτὸν μὲν ἀθετοῦσι, τὴν κτίσιν δὲ θεοποιούσιν· ὃς οὐρανῶν βασιλείαν ζωῆν τε καὶ ἔδραν αἰώνιον τοῖς πιστεύουσιν ἐπ' αὐτὸν, δι' ὕδατος τε καὶ πνεύματος ἀναγεννωμένοις, ἐπηγγείλατο. »

ια'. Τοιαύταις ὁ θεὸς Ἰακίνθος παραγγελάει, τοιαύταις αἰεὶ παραινήσειν, οὐκ ἀνιεῖ τοὺς ἐγγιζόντας αὐτῷ νοθετῶν, ἐλέγχων, παρακαλῶν, πᾶσι λόγοις καὶ τρόποις τῆς ἐκτόπου δεισιδαιμονίας αὐτοῦς ταύτης ἀπαλλάττειν προθυμούμενος· ἦνυσεν δὲ πλέον οὐδέν· δῆμος γὰρ ἀλόγιστος καὶ θρασύς, συνηθείαις κακαῖς καὶ πονηροτάταις προλήψεσι δεδουλωμένος, δυσσαγώνιστός τε ἔστι, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνεπαίσθητος ἐπιστροφῆς· ὅθεν οἱ μὲν ἀναισθησία τὰ ὧτα βαρύνοντες, καὶ νῦτον διδόντες παραφρονῶντα, κατὰ τὴν Γραφήν, ὡς εἰκῆ ληροῦντος οὐκ ἠνείχοντο· οἱ δὲ καὶ μανίαις καὶ ζήλοις πικροῖς οἰστηλατούμενοι, ὑβρεσί τε τοῦτον μυρίαῖς ἠμείθοντο καὶ ἀτιμίαις· καὶ ποτὲ μὲν χλευάζοντες, ποτὲ δὲ ὀνειδίζοντες, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀπειθεῦντες αὐτῷ καὶ συνεπιτιθέμενοι, ἔδρυχον τοὺς ἐδόντας ἐπ' αὐτόν. Τί οὖν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ; Οὐκ αὐταρκες οἴεται τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον διορᾶν, ὅπως ἂν ἔχοι καλῶς, τῶν ἄλλων δὲ κακῶς ἔχόντων ὑπερορᾶν· οὐδὲ θρηνεῖν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἡσυχῆ, καὶ ποτηνίσθαι πρὸς τὸν Κύριον, παρρησιάζεσθαι δὲ ὑπὲρ ἀληθείας ὑποστέλλεσθαι· οὐδὲ λόγῳ μὲν καὶ διδασκαλίαις μόνον, ἔργῳ δὲ μὴ ἀνακόπτειν τῶν ἀφρονευσόμενων πειράσθαι τὴν δυσσέθειαν, ἀρίστης εἶναι καὶ τελείας ἔργον ἡγεῖται διανοίας.

nec ut sermone dumtaxat ac doctrinis, non vero etiam opere insipientium conetur impietatem infringere ac inhibere, optimæ atque perfectæ mentis opus esse reputat.

CAP. II. — Sancti martyris zelus in excidenda arbore, libera facti confessio, cruciatus, mors, tumulus, et auctoris epilogus.

ιβ'. Ἀλλὰ τοῖς λόγοις, ὡς εἴρηται, πρότερον ἔχκεῖνος, ἐπεὶ μὴ οἶδός τ' ἦν ἐν τούτοις τῆς πλάνης ἐκαίνης ἐπισχεῖν, ἐπομένως λοιπὸν τὴν ἐπὶ τῶν ἔργων δύναμιν ἐκδείκνυται, καὶ τῆς τῆς διανοίας ὁσφύς ἀναζωσάμενος, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆ προσευχῆ δύναμιν ἐπισπασάμενος, εἶτα πέλεκυν ὄξυν λαβὼν τῇ χειρὶ, καὶ θερινῆς μεσημβρίας πάντας διαλαθῶν, πρόρριζον ἐκκόπτει τὸ τῆς πλάνης φυτόν. Ὡ ψυχῆς ἀνδρείας ἀνδρείῳ χρωμένης σώματι! Ὡ θερμότητος πίστεως, τὸ μὲν τῆς ἀσεβείας ξύλον κεραυνοῦ τρόπον ἐμπιμπρώσης, ὡπὲρ δὲ καιούσης καὶ κατεσθιούσης, τοὺς ἀσεβεῖς! Ὡ τόλμης ψυχῆς καρτερᾶς καὶ σταθερᾶς, καὶ διανοίας συνετῆς πλέον ἢ κατὰ ἀνθρώπινον νοῦν, περὶ τὴν αὐτὴν πράξιν

• II Tim. iv, 2.

(7) Indicare hic voluit Nicetas Zachariam, c. vii, 11, ubi versio Vulgatæ habet « dorsum insanum » contendens, quod verbum Græcum παραφρονεῖν proprie significet « insanire. »

(8) Χλευάζειν est « irridere » quod Combessius vertit « naso suspendere, » id proprie est « vafre

lis, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto intelligitur ac adoratur, solum justum ac viventem Deum, adhortor : qui nimirum æterna supplicia ignemque illis præparavit, qui, eo spreto, creaturam deificanti; qui denique regnum cœlorum, vitamque æternam ac gloriam credentibus in ipsum pollicitus est, qui ex aqua et Spiritu renati sint. »

11. Talibus Hyacinthus hortamentis, talibus frequens Jugiterque admonitionibus, si qui adirent, increpando, arguendo, obsecrando (nullis scilicet non rationibus modisque satagendo. ut ab insulsa dementissimaque superstitione eos liberaret), nihil tamen amplius proficiebat. Inconsultus enim audaxque ac lemerarius populus, pravæ deditus consuetudini, pessimæque emancipatus occupatæ opinionis, vixdum expugnari poterat, sensuque omni melioris frugis arripiendæ carebat. Hincque adeo alii, quo stupore perciti erant, aures aggravantes, ac dorsum Insanum dantes (7), uti Scripturæ verbis expressum est, velut temere delirantem, eum non sustinebant : alii vero etiam furis amarulentisque æmulationibus efferati, injuriarum vim innumeram probrorumque illi rependebant; ac modo quidem naso suspendebant (8), modo autem exprobrabant, quandoque vero etiam minaciter impetuque ruentes, dentibus in eum frendebant. Quid igitur Dei homo? Non satis arbitratur ut sua dumtaxat dispiciat, quomodo recte se habeant, res vere aliorum se male habentes despiciat : neque ut silentio pro eis lugeat, atque ad Dominum gemitus trahat, libereque pro veritate aere ac loqui pertimescat:

12. Sed cum prius, uti dicebam, verbis incubisset, nec illorum vi ac usu ab errore illo inhibere posset; consequenter jam, quæ in operibus posita est, virtutem ostendit: succinctusque lumbos mentis, atque a Jesu Christo precum instantia corrogata virtute, tum manu, acuta securi prehensa, clam omnibus, æstivo sole ac meridie, erroris stirpem radicitus excindit. O fortem animum, robusto corpore usum! O fervorem fidei, fulminis instar, impietatis succendentem arborem, ac velut igne impios comburentem ac absorbentem! O constantis firmique animi audaciam, mentemque quam pro humana ratione solertiolem, una eademque actione tanta præstantem; ac tum simul erroris organum

ac subdole irridere, » quod Græci simplici verbo dicunt μυκτηρίζειν. Phrasis hæc satis communis est apud veteres, uti inter alios patet ex Horatio in sermonibus, ubi ait: « Naso suspendis adunco. » Plura de hac expressione videri possunt apud Paulum Manutium in Adagiis.

tolletem, eosque qui immedicabiliter illo affecti erant, confundentem, nec non plures, quibus error non sic alte inoleverat, emendantem, ad veritatem, ducem, Deoque suo gloriam rependentem : quin et horum deinum præmio, clarissimi etiam martyrii laurea decorantem.

13. Ubi igitur sacerdotes, constitutum arbori sacrificium reddituri, advenissent, excisamque ac humi propulsiore illis in conspexissent, primum quidem attoniti hærebant, longe maximo stupore, ut par est, perciti. Sic enim comparatum, ut quod præter omnem expectationem accidit, animum stupore afficiat atque percellat, ac siquidem illud bonum exstiterit, hilaritatis implet ac jucundissime habeat, sin vero malum, mæstijæ animique dolore repleat. Ac si quidem eo auctore evenerit, qui nulli ipse noxæ obnoxius sit, dirum merito cruciatum animo inferri, donec quibusdam enim rationibus deliniri contigerit. Detecto autem auctore, eoque noxæ obnoxio, quidquid doloris erat animique cruciatus repente in iram furoremque transit, non prius liberos sinens quos incesserit, merito videatur, vindictam pœnamque rependerit.

14. Hoc et illis cum ita evenisset, primum quidem quis tantæ eis cladis auctor exstisset, animis exquirebant. Tum paulatim animo recolentes quanta Ilyacinthus hortatus esset ac increpasset; secumque cogitantes, nullius plane alterius id opus esse, quam ejus qui et hostiarum perceptionem ut sceleratam abominaretur, et in eos qui offerrent etiam atque etiam inveheretur, verbisque deterret; uno omnes in eum irruunt impetu; summoque more dentes acunt, ac quodvis tandem corporis membrum, quidquid denique cuius occurreret, arma adversus Sanctum arripiunt. O quomodo opportune sanguinariam illam impressionem narraverim! Lingua sacrilegum, cruentum, impium (quin potius, deicidam) maledictio jactabant, ore despuebant: calcibus, pugnis insilientes, crinibus trahabant: humi distrahebant, cædentes lignis ac lapidibus: sicque injuriarum omni genere atque verberum exsatiati, civitatis præsidii (9) eum adhibuerunt.

15. Stabat itaque Sanctus, totum mente Christum indutus, omni in eum intenta mentis acie. Ex adverso vero stantes viri sanguinum ac dolosi, fortiter accusabant. « Nobis, aiebant, præses, una ob oculos gratia, una bona fausta que expectatio, Deus ipse conspicuus ac spectabilis erat; alta, pulchra, venusta lateque expansa frondium coma: nempe foliis umbraculum præbens variisque leporibus civitatem nostram recreans oblectansque. Is, quamquam arbori per omnia similis existimabatur, admirabili tamen decore et gratiis cunctis stirpibus eminebat; sed et vis quædam efficax ac vivens illi

καὶ μίαν πλείω κατορθούσης καὶ ὁμοῦ τό τε τῆς ἀπάτης ὄργανον ἐξαναίρουσης, καὶ τοὺς ἀνιάτως τούτῳ προσπάσχοντας καταισχυνούσης· πολλοὺς δὲ διορθούσης, οἷς μὴ κατὰ βάθος τὰ τῆς πλανήσεως ἐντέτηκε· πρὸς τὴν ἀλήθειαν δὲ ποδηγούσης, καὶ τὸν οἰκεῖον δοξαζούσης Θεόν· ναὶ μὴν διὰ ταῦτα, καὶ λαμπροτάτῳ καταγλαῖζομένης μαρτυρίῳ.

ιγ'. - Ἐπεὶ γὰρ ἤκον οἱ ἱερεῖς τὴν νενομισμένην τῷ δένδρῳ θυσίαν ἀποδώσοντες, ἐκκοπὴν δὲ τοῦτο καὶ κατὰ γῆς ἀτίμως εἶδον καταρραγεῖν, πρῶτον μὲν ἀπνευθύνοντο, θάμβει πολλῷ, κατὰ τὸ εἶδος, περιεχόμενοι· οἶδεν γὰρ τὸ παρὰ προσδοκίαν συμπίπτον ἐκπλήσσειν τὴν ψυχὴν, καὶ ἀγαθὸν μὲν ὄφθην, ἰλαρότητος καὶ εὐθυμίας ἀναπιμπλῆν, κακὸν δὲ, σκυθρωπότητος καὶ δυσθυμίας· καὶ εἰ μὲν ἐξ ἀνευθύνου τοῦτο συμβέβηκεν αἰτίας, δεινῆν, κατὰ τὸ εἶδος, ἐνσκήπτειν τῇ ψυχῇ τὴν ὀδύνην, ἄχρις ἂν ἐπινοήσῃ τιτὶ παρηγορηθῆ· περιφανοὺς δὲ τοῦ αἰτίου καὶ ὑπευθύνου καθεστῶτος, εἰς ὀργὴν ἐξαπίνης τὰ τῆς λύπης μετεσκεύασται, οὐ πρότερον ἀνείσαν τοὺς ὀργιζομένους, πρὶν ἢ τῷ λελυπηκότι τὴν τῆς ἀντιλυπήσεως ἀξίαν ἀντεπάγωσι ποιήν.

quin illi qui injuriam fecit, quanta pro facinoris

ιδ'. Τοῦτο κάκεινοι παθόντες, πρῶτον μὲν τὸν αἷτιον αὐτοῖς ταύτης ἀνεσχοποῦντο τῆς συμφορᾶς· ἔπειτα τῶν Ἰακίνθου κατὰ μικρὸν εἰς ἀνάμνησιν ἤκοντες νοθεσιῶν, καὶ κατανηνοσηκότες ὡς οὐδενὸς ἂν εἴη ἄλλου τὸ ἔργον, ἢ τοῦ καὶ τῶν θυσιῶν τὴν μετάληψιν ὡς ἐναγῆ μυστατομένου, καὶ θυσιάζουσι ἐπιτιμῶντος ἢ προσωχθηκότος, ὀρμῶσι μὲν ὁμοσε κατ' αὐτοῦ πάντες· συὼν δὲ τρόπον τοὺς ὀδόντας θήγοντες, καὶ πᾶν μέλος τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ πᾶν τὸ παρατυχὸν ἐκάστῳ ὄπλον κατὰ τοῦ Ἁγίου ποιοῦμενοι (ὡς πῶς ἂν καιρῶς τὴν φοινικὴν ἐκαφῆν ἐπίθεσιν ἐξηγησαίμην); τῇ γλώττῃ μὲν τοῦτον ἱερόσυλον μισαιφόνον, ἄθεον, μᾶλλον δὲ θεοκτόνον ἐλοιδοροῦντο τῷ στόματι δὲ κατέπτυσον· καὶ τοῖς ποσὶ λάξ, καὶ χερσὶ δὲ πύξ ἐναλλόμενοι, ἐπὶ τῶν τριχῶν, ἐσπάρασσον κατὰ γῆς, τοῖς ξύλοις παύοντες, τοῖς λίθοι βάλλοντες, καὶ οὕτω παντοδαπῶς αὐτὸν αἰκισάμενοι τῷ τῆς πόλεως ἡγεμόνι παρεστήσαντο.

ιε'. Εἰστέθει δὲ ὁ Μάρτυς, ὄλον νοερῶς ἐνδεδυμένος Χριστὸν, ὄλην πρὸς αὐτὸν ἀνατείνων τοῦ νοτὴν ῥοπὴν· ἐξ ἐναντίας δὲ τούτου ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος ἰστάμενοι, εὐτόνως κατηγόρουσι ἡμῖν, λέγοντες, ὡς ἡγεμόν, μία μὲν χάρις ἰὸφθαλμοῖς, μία δὲ προσδοκία ἀγαθῆ ὁ περιδλεπτικὸς ὑπῆρχε θεός· ὁ ὑψικόμος, ὁ εὐχομος, ὁ πανώρων καὶ εὐθαλής· ὁ τοῖς φύλλοις περισκέπων, καὶ ἀγλαὰ ποικίλαις τὴν ἡμετέραν πόλιν ψυχαγωγῶν καὶ ἀνακτιμένος· ὅς εἰ καὶ δένδρῳ παρεμπερῆς νενομιστοῦ ἀλλὰ πάντων ταῖς θαυμασταῖς ὠραιότησιν ὑπεξῆρται φυτῶν· ἀλλὰ καὶ δύναμις ἀνεργὸς καὶ ζῶσα τοῦ

(9) Præsidis nomen exprimitur in Menologio Sirleti, Martyrologio, ac mss. nostris Græcis; s ubique cum aliquo discrimine, ut notavi (not. 1).

παρεδρεύουσα οὐκ ἔστιν ὄντινα τῶν αὐτῷ προσιόντων οὐ λαμπραῖς ἐφιλοτιμεῖτο εὐεργεσίαις· ἄφω δὲ τοῦτον οὗτος ὁ ἀπονενοημένος ἐξέτιλε γέρων· τῆς πόλεως ἀπέχειρε τὴν χορμὸν, τῆς χώρας ἡμῶν ἐξέτεμε τὴν ἀξίτη· τὸ γαυρίαμα· διδὸν καὶ τῷ σῷ βήματι τοῦτον παρεστήσαμεν, τῆς θεομαχίας ἀξίας ἐκτινύοντα δίκας. »

15'. Ἐνδοθέντος δὲ τῷ Ἰακίνθῳ τὰ καθ' αὐτὸν ἀπαλογεῖσθαι, ἰ Εἰ μὲν, εἶπεν ὑπολαβὼν, ὦ κράτιστε ἡγεμὼν, τὸ δένδρον ἐκπεχομένα τοῦτο συνομολογῶ· καὶ οὐ πως ἂν δυναίμην τὸ ἀληθὲς ἀρνεῖσθαι· οὐ κακονοία δὲ τοῦτο πεπραχέναι· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπερβάλλον τῆς πλάνης οὐκ ἔστεργον ὄρξην, ὅτι ἄνθρωποι τετιμημένοι λόγῳ, τὸν ἴδιον πλάστην, καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀφέντες τὸν ποιητὴν, τὸ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων ἐλαχιστότερον θεοποιούντες λελατρεύκασι. Τί γὰρ τοῦ ἀπὸ γῆς ἀναδιδομένου σήμερον ξύλου, καὶ πολλῶν ξύλων ἀειμιότερου καὶ φαυλοτέρου, ὡς ἀκάρπου, ἢ κακοκάρπου, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς πῦρ βαλλομένου, ταπεινότερον; Τοῦτο γοῦν ὄρων προσκυνούμενον, καὶ πλεῖστα τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας κατεγνωκῶς, καὶ φιλανθρωπῶς ἐζηλωκῶς, ἐπεὶ μὴ οἶδός τε γέγονα λόγοις τῆς σαθρᾶς ἐλπίδος ἀποτιῆσαι, ἔργῳ τούτους πείθω λοιπὸν, ὡς οὐδεμία τῷ ἀναισθήτῳ δύναμις, οὔτε πρὸς κακοποιίαν, οὔτε πρὸς εὐεργεσίαν οὐδενός, καὶ τῆς ἀλεθρίας πλάνης τὴν πρόφασιν περιελάμβανον, ἔδοποιεῖν μοι πάντας δοκῶ πρὸς θεοσέβειαν, ὥστε τὸν τῶν ὄλων ἐπιγόντας Θεόν, καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, αὐτῷ προσκυνεῖν, αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. »

16'. Ἐπεὶ τούτων ἀκοῦσαι τὸν ἡγεμόνα τῶν ῥημάτων, πρῶτον μὲν κατὰ γῆς αὐτὸν ἐκταθέντα, ξύλοις ἀγρίοις μαστιγοῦσθαι διετάξατο. Ἐπὶ πολὺ δὲ τὰς σάρκας ξαινομένου, καὶ τὰ ὀστά θλωμένου, καὶ τῷ αἵματι βάπτοντος τὴν γῆν· οὐδεμίαν δὲ φωνὴν ἀφιέντος· ἡσυχῇ δὲ πρὸς τὸν Κύριον ἐξέστωτος Ἰησοῦν, καὶ ἀνεκλαλήτοις αὐτῷ προσευχαῖς ἐντυγχάνοντος· καὶ εὐμαρῶς τὰς αἰκίας ὑποφέροντος, ὁ δῆμος ἐπεφώνει· Κάλει τὸν δῆμιον, ὦ ἡγεμὼν, κάλει τὸν τοῦς ὀδόντας, ἐκρίζωσοντα· ὡσπερ οὗτος ἐξέκοψε τὸν ἡμέτερον Θεόν, οὕτως αὐτοῦ οἱ ὀδόντες ἐκκοπέσθωσαν, σιδηρᾶ λαβίδι· ριζώθειν ὀρυττέσθωσαν. Καὶ ταύτης ἐπ' αὐτῷ πέρας τῆς ἀποφάτεως λαβούσης, οὐδ' οὕτως οἱ ἐμβρόντητοι δῆμοι τῆς μανίας καθυφίσαν· αἴθεις δὲ τοῦτον δεσμούμενον, τρόπον δένδρου κοπέοντος, σπαράσσασθαι τε καὶ σύρεσθαι κατὰ τῆς γῆς ἐβόων· ἐξελκόμενόν τε τῆς πόλεως, ἐκκεντᾶσθαι καλάμοις ὀξέσι, καὶ λίθοις καταλεύεσθαι· Ἐπεὶ δὲ πᾶσα τέλος ἐπ' αὐτῷ ἡ μαιφόνος ἐληφεν ἔρμη καὶ βουλή, τὸν μὲν οὕτως ἀγγελῶς κατακίσαντες, καὶ ἄγρις ὄφρυς τοῦ ὄρους ἐξελκύσαντες, ἀπὸ κεφαλῆς δὲ μέχρι ποδῶν ἐν τραῦμα τοῦτον ἀπο-

Assidens, quisquis ad eum accederet, præclaris beneficiis ac muneribus magnifice donabat. Hunc momento dementatus hic senex evulsit: civitatis gaudium excidit, provinciæ nostræ gloriationem securi amputavit. Idcirco etiam tuo ipsum tribunali stilimus, ut impietatis læsique numinis condignatione pœnis subjiciatur. »

16. Facta vero Hyacintho pro seipso satisfaciendi licentia, ἰ Ego sane, respondit, optime præses, excidisse me arborem confiteor, nec possum unquam veritatem negare. Nullo tamen malo animo ais me rem hanc præstitisse, sed qui erroris exsuperantiam videre non sustinerem; homines scilicet ratione ornatos, eo omisso, qui formavit, coelique ac terræ conditor exstitit, rerum ipso auctore in rerum natura exstantium infimam, deitate donatam, divinis auxisse honoribus, ac illi servisse. Quid enim, amabo, ea humiliter arbore, quæ hodie e terra surgens, multis longe arboribus ignobilior sit ac deterior, ut quæ infructifera, aut malorum ferax fructuum, paulo post in ignem mittatur? Hanc itaque coli ac adorari vicens, ac quam ægre humanam eam amentiam ferens, humanioreque affectu æmulatus, quod verbis non leveit, ut a frustranea eos spe avocarem, opere jam fidem facio ac suadeo, nullam rei inesse vim, ut vel malefici aliquid irroget, aut benefici præstet, quæ ipsa omni sensus vi prorsus destituatur; sublatoque exitiosi erroris prætextu, præire omnibus ad pietatem, videor, ut universorum agnito Deo, ejusque unigenito Filio, Domino nostro Jesu Christo, eum adorent, ipsique soli serviant in Spiritu sancto (10). »

17. Hæc præses verba ubi inaudit, primum humi distentum, virgis agrestibus cædi imperat. Cumque diu multumque illius carnes dilacerarentur, ossaque contunderentur, ac terra cruore maderesceret, nec ille ullam mitteret vocem, sed silentio in Dominum Jesum excederet, tacitisque precibus ac votis illi supplicans, placide verberum dehonestamenta sufferret, populus clamabat: Voca, præses, carnificem; voca qui dentes evulsurus sit. Quemadmodum iste Deum nostrum succidit, illius excidantur dentes, ferrea forcipe radicitus effodiantur. Ea que demum ferale sententia in eo exercita atque expleta, ne sic quidem perciti populi furoris quidquam remiserunt, Kursus vero vinctum, arborisque in modum concisæ, discerpendum humique raptandum, occinebant: urbe denique extractum, acutis suffigendum arundinibus ac lapidibus obruendum. Postremo, ubi omnis ille cruentus impetus consiliumque in eo finem acceperat; sic dire verberibus affectum ac dehonestatum, atque ad montis usque supercilium extractum, unoque a vertice ad imos pedes vulnere

(10) Hæc expressio in quibusdam Græcis suspecta est; imo ob eam Basilius in suspicionem vocatus fuit. Hic tamen loquendi modus viris probe catho-

licis usitatus est, quo significare volunt Spiritum sanctum, ut amorem ac nexum Patris et Filii.

detritum ac deformatum, factumque emortuum, appetente Jani vespere, devorandum bestliis reliquerunt.

18. Quid igitur Dominus? Suine famuli neglexit curam? Aut ejus more, qui sibi ipse vitam adinat, dimisit mori? Vel occulta ac mente tenus solum apparitione donavit? Minime gentium. Porro jam nox erat, ac terram sol subierat, cum ecce verus Sol lucis filio oritur; ac circa eum multitudo cœlestis militiæ, ac Domini claritas, ut evangelicis vocibus utar, circumfulsit eum⁸. Tum ille, quasi ex alto emergens somno, divinamque circa se sentiens apparitionem, atque mox omni solutus dolore omnique compunctioque, ac inenarrabili gaudio repletus, rectus in pedes stetit, tanta remissione, tanto robore, ac si ne ullum quidem tormentorum

19. Statim vero vir beatus, flexo ad Deum genu, ac puras in cœlum manus levans, animi exultatione dulcibusque lacrymis, Domino confitebatur, etiam atque etiam gratias agens, ejus constantiæ nomine, cujus ad eam usque horam specimen exhibuisset; rogans ut in ea confessione agonem consummaret; animusque repositam martyribus requiem consequeretur, nec corpusculum ærumnis multis ac laboribus tormentisque consumptum, bono ad quiescendum loco destitueretur: ac vero custodia ac præsidium in ævum civitati fore precatus est, omnis generis morborum præsentem medicinam, omniumque procul malorum aversionem. Impietate in Deum laborantibus, salutem, quæ per fidem est, votis deprecatur; peccatoribus, ut pœnitentia convertantur; magistratibus, ut justitiam teneant; subditis, ut obedientiam; divitibus, ut propensos in eleemosynam mores habeant; pauperibus, ut patientiam servant ac sustentiam; gaudentibus, ut gratias agant; his qui in ærumna sunt, ut levamen ac consolationem obtineant; navigantibus, ut felici navigatione utantur; iter habentibus, ut iter fauste condeciant; his qui in bello versentur, victoriæ tropæa; qui denique in pace agant, ut omnem strenue pietatem ac justitiæ opera colant. Christi æmula bonitate, cunctis bona ac utilia apprecatur, ut perfectus Christi discipulus. Ut patriæ amans, patriæ, ut ab omni tuta periculo sit omnique hostium grassatione liberetur; iis præsertim, qui illius sincere memores fuerint, ac reliquiarum loculo accesserint, ædificiis præstiterint, canticis oblationibusque acceperint. Qui se adeant, faustam omnem gratiam comprecatur ac salutare munus (11).

20. In hunc modum precatus vir divinus, diuque sacro astante angelorum choro sacre delectatus mentequè recreatus, tumque tertio deiformem consignans vultum (o quæ tunc temporis locum impleverat mystica jucunditas divinarumque laudum cantical.) sanctum eis sanctus tradit ani-

⁸ Apoc. xxi, 23.

(11) Diximus alias non placere nobis illam martyrum viventium curam, quæ a corpore et reliquiis suis sunt sollicitæ, quidquid hic in notis suis id

δείξαντες; καὶ θανατώσαντες, ἐσπέρας ἤδη φθοράς, θηρσί τὸ σῶμα κατέλιπον βορὰν.

ιη'. Τί οὖν ὁ Κύριος; ἄρα γε τοῦ οικείου θεράποντος ἠμέλησεν; ἢ βιαθανατοῦντος τρόπον ἀφῆκεν ἀποθανεῖν; ἢ κρυφαίας καὶ νοερᾶς μόνον ἐπιφανείας ἀξιοί; Οὐδαμῶς· νύξ δὲ ἤδη, καὶ ἥλιος ὑπὸ γῆν, καὶ ὁ ἀληθινὸς Ἥλιος τῷ τοῦ φωτὸς ἐπανέτελλεν οὐρανὸν· καὶ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ περὶ αὐτὸν, καὶ δόξα Κυρίου, εὐαγγελικῶς εἶπειν, περιέλαμψαν αὐτόν. Ὁ δὲ, καθάπερ ἐξ ὑπνου βαθέος ἀνενεγκῶν, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν αἰσθηθεῖς θεοφανείας, καὶ πάσης μὲν ἀλγηδόνος σῶματος εὐθύς ἀνεθείς, πάσης δὲ κατανύξεως καὶ ἀνεκλαλήτου χαρᾶς πληρωθεῖς, ἵσταται μὲν ἐπὶ πόδα, οὕτω κούφως καὶ εὐσθενῶς, ὡς μηδ' ἦν τινα πείραν ἀνιερῶν εἰληφῶς.

ιβ'. Εὐθύς δὲ κάμψας ὁ Μακάριος τὸ γόνυ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὰς ὄσας χεῖρας ἐπάρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καὶ γλυκερῆς δάκρυσιν ἐξωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ· εὐχαριστῶν μὲν ἰσχυρῶς ὑπὲρ τῆς σταθερότητος, ἧς ἄχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἐνεδείξατο· δεόμενος δὲ ἐπὶ ταύτῃ τελειωθῆναι τῇ ὁμολογίᾳ· καὶ τὴν ψυχὴν μὲν τῆς ἀποκειμένης τοῖς μάρτυσιν ἀνιπαύσεως μετασχεῖν· τὸ πολυπαθὲς δὲ σωματίον σεμνὸν τόπον εἰς κατάπαυσιν λαχεῖν· φυλακτήριον δὲ τοῦτο τῇ αὐτοῦ πόλει προσηύξατο δι' αἰῶνος χρηματίσαι· νόσων τε παντοδαπῶν ἰατήριον καὶ πάντων ἀλεξητήριον κακῶν. Προσηύξατο τοῖς εἰς τὸν Θεὸν ἀσεβοῦσιν τὴν διὰ πίστεως σωτηρίαν, καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι τὴν διὰ μετανοίας ἐπιστροφὴν, τοῖς ἀρχουσι δικαιοσύνην· εὐπειθειαν τοῖς ἀρχομένοις, τοῖς πλουσίοις τρόπον ἐλεήμονα, τοῖς πένησιν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, χαίρουσιν εὐχαριστίαν, λυπούμενοις παραμυθίαν, πλέουσιν εὐπλοίαν, ὁδοιποροῦσιν εὐοδίαν, τοῖς ἐν πολέμῳ τρόπαια νίκης, τοῖς εἰρηνεύουσι συντονίαν πρὸς πᾶσαν εὐσέθειαν καὶ δικαιοπραγίαν. Πᾶσιν ἐπεύχεται Χριστομιμήτῳ χρηστότητι τὰ χρηστὰ καὶ λυσιτελῆ, ὡς τέλειος Χριστοῦ μαθητῆς· ὡς φιλόπατρις, τῇ πατρίδι τὴν ἀπὸ κινδύνου παντολύτρωσιν· μάλιστα δὲ τοῖς γνησίως αὐτοῦ μνημονεύειν μέλλουσι, καὶ τῇ τῶν λειψάνων θήκῃ πελάζουσιν· οἰκοδομαῖς· τε χαρίζεσθαι, ὕμνοις τε καὶ ὕμνοις δεξιούσθαι· τούτῳ προσιοῦσι, πᾶσαν δεξιάν χάριν καὶ σωτήριον ἐπεύχεται δωρεάν.

κ'. Οὕτω προσευξάμενος ὁ θεὸς ἀνῆρ, καὶ ἐπὶ πολὺ τοῖς παρεστῶσι τῶν ἱερῶν ἀγγέλων ἱερῶς συνηδόμενος, καὶ νοερῶς κατατερπόμενος, εἶτα τρίτῃ σφραγίδι τὸ θεοειδὲς πρόσωπον σημειωσάμενος (ὡς τῆς τότε τὸν τόπον ἐκεῖνον πληρωσάσης μυστικῆς θυμηρίας καὶ δοξολογίας), τὴν ἀγίαν αὐτοῖς ὁ ἅγιος παρα-

explicare nitatur Combefisius. Atque hinc suspicor, hunc esse Græcum Nicetæ rhetoris ornatum.

τίθεται ψυχὴν. Ταύτην μὲν οὖν εὐθύς ὁ παράδεισος ἔλαχε τοῦ Θεοῦ, τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης ἀνοφθέγκτω χαρᾷ προσιοῦσαν, καὶ πανευαγῶς αὐτῷ προσκυνούσαν, καὶ τῷ τῆς ἀφθαρσίας στεφάνῳ τῇ Δεσποτικῇ καταστεφομένην δεξιᾷ· ταύτην αἱ νοεραὶ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις ἐπήνεσαν, καὶ ὡς νικηφόρον ἢ Χριστοφόρον ἑαυταῖς προσφκειώσαντο. Ταύτην ἀπόστολοι μὲν, ὡς ἀποστολικώτατα βιώσαντες, ἀσμενεῖς τὰτα [ἀσμενέστατα] δεξιούμενοι περιεπτύξαντο· Μαρτύρων δὲ χοροὶ ἱεροὶ, ὡς οικεῖον αὐτῶν μέλος, καὶ τὸ τιμιώτατον ἀποδεχόμενοι τῶν μελῶν· καὶ τῷ πνεύματι συναρμολογοῦντες ἑαυτοῖς καὶ συμβιβάζοντες τῆς αὐτῆς αὐτοῖς δόξης καὶ μακαριότητος μέτοχον δι' αἰῶνος ἐκληρώσαντο· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ προφητῶν καὶ ἁγίων θίασοι πάντων, ὡς τῆς Ἰσῆς αὐτοῖς ἀγιότητος ὑπερβαλλόντως μετέχουσαν ὀρῶντες, τὴν αὐτῆς ἀνάλυσιν καὶ ἐνδημίαν πρὸς τὸν Χριστὸν, λαμπρὰν ὅτι μάλιστα καὶ θεοπρεπεστάτην συνεκρότησαν ἑορτήν.

κα'. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἢ τρισυλβία ψυχὴ τῆς τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς κατακληροῦται μονάς· ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἀθλοφορικὸν σκῆνος, ἢ οὕτως εἰς γῆν πεσὼν παρεώραται, ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς μάρτυρας τετιμῆται· ὡσπερ δὲ τέρασι μελίσσαι καὶ ἀφθονωτέροις λάμασιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πεφιλοτίμηται, οὕτω καὶ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων τιμαῖς, ἀπάντων ὀλίγου δεῖν τῶν ἀθλοφορικῶν σωμάτων τὸ ἐπιδοξότατον ἠνέγκαστο. Τότε μὲν γὰρ αὐτοῦ που πλησίον τῆς πόλεως γῆς βάθεισιν ὑπὸ τῶν εὐσεβούντων ὁ πολῦτιμος ἐντίμως καταχωσθεὶς θησαυρὸς, οὐμενοῦν ἀφικτὸς ἢ τινι γέγονεν ἐξ ἐκεῖνου θεωρητὸς, οὐ μὴν ταῖς ἀγαθουργίαις τῶν αὐτοῦ θαυμασιωπιῶν οἷός τε γίνεται λαθεῖν· ἀλλ' ἐκτενεστάταις μὲν ἰκασίαις τὸν Κύριον ἐνδοξὸν ὁ ἀθλοφόρος ἱλευόμενος, ἐξω δὲ ταῖς ἐπὶ τοῦ τάφου τελουμέναις λάσεσι δυσωπῶν, καὶ τοιούτοις πάλαι τὴν αὐτοῦ πόλιν ἐξ ἀπιστίας εἰς ὀρθότομον πίστιν καὶ ἀνυπόκριτον μετάγων, οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν ὁ θαυμάσιος διαλείπει. Λέγεται γὰρ, ὅ καὶ ὀρώμενον πιστεύεται, ὅτι ἐκάστης τοῦ ἐνιαυτοῦ περιτροπῆς τὴν τοῦ ἁγίου μνήμην ἐπαγούσης, δέησις περὶ τὸν ἱερὸν τάφον, ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ παντὸς ἀναπέμπεται λαοῦ· ἄφνω δὲ χοῦς ἐν ἤχη τινὶ ξέκῳ καὶ ροιζήματι πνεύματος ἐκ τοῦ βάθους κάτωθεν ἀναδίδεται ἢ ἀναβρίπτεται, οὕτως σφοδρῶς ἐκφυσώμενος, ὡς καὶ τοὺς περὶ τὸν τάφον καιομένους λαμπτήρας, τῇ ἐπιπνοίᾳ κατασβέννυσθαι· αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ τάφου στόμα, καὶ τὴν καλύπτουσαν λαρναχοειδῶς οἰκοδομίαν, ἀνάμεττα τοῦ ἱεροῦ χοῦς, καὶ τῆς τιμίας ταύτης κονίας εὐθέως ἀποδείκνυσθαι.

κβ'. Ἄξιον καὶ τοῦτο τῇ ἱστορίᾳ παραδοῦναι, ὡς οὐ πρὸ πολλῶν τούτων ἐτῶν, τῆς ἐτησίου κονίας ἀναδραττομένης, καὶ τὸν μέγαν τῆς χειρὸς δάκτυλον τοῦ θαυμαστοῦ Μάρτυρος κάτωθεν συναναβῆναι·

A mum. Hunc vero statim Dei paradisos habuit, Regi gloriæ, nulla verborum-vel explicabili gaudio, accedentem, eique religiosissimo habitu cultum adhibentem, atque incorruptionis coronam Dominica dextera suscipientem. Hanc cœlestium potestatum mentes omnes laudaverunt, ac velut victoriæ trophæa, aut Christum ferentem, suis domesticam cœtibus asciverunt. Hanc et apostoli, quæ apostolicis præclarissime muneribus vitam egerit, placidissime accipientes complexi sunt. Sacri martyrum chori, velut proprium ipsorum membrum recipientes membrorumque nobilissimum, ac sibi ipsis spiritu concinnantes ac committentes, ejusdem sociam gloriæ ac beatitudinis in ævum nacti sunt. Neque id modo, sed et prophetarum sanctorumque omnium chori velut paris illis sanctitatis gratiis eximie auctam conspicientes, ejus ad Christum solutionem ac emigrationem, claram maxime divinissimamque festivitatem ac tripudium celebrarunt.

21. In hunc itaque modum ter beata anima cœlestis Patris mansiones sedesque consequitur: at neque sacrum illud ac triumphale tabernaculum, vel sic in terram cadens spretum est, vel pari martyribus reliquis honore decoratum: sed sicut majoribus prodigiis uberioribusque sanctorum Christi munere honestatum est, sic et humanis honoribus ac obsequiis, cunctis fere victoria inelytorum martyrum corporibus majori gloria illustrius habitum. Ac tum quidem illic loci prope civitatem aggesto tumulo pretiosus thesaurus fidelium manibus honorifice conditus est: at quamquam inaccessus, nullique eo ex tempore re conspectus est, per ejus tamen mirabilium operum benefica munera laud fieri poterat ut lateret. Quin jugibus contentisque supplicationibus intus Dominum martyr triumphalis placans, forisque in sepulcri memoria sanctorum munere permovens, hisque olim suam civitatem ab infidelitate ad rectam sinceramque fidem traducere, hactenusque vir admirandus non cessat. Aiunt enim (cui rei et ipse visus præstat fidem) vertente anni tempestate, qua ejus celebris memoria agitur, sacratæ plebis circa sacrum tumulum obsecratione, repente insolito quodam sonitu, flatusque stridore ex imis sursum pulverem erumpere (12) seu exsufflari tanta vehementia, ut et tumulo circumpositas accensas faces spiratione exstinguat; ipsumque tumuli os, urnæque in modum operientem fabricam, sacro pulvere pretiosoque cinere confestim adimpleat.

22. Dignum vero et istud commentario consignare; ante nimirum non multos hos annos (13), annuo pulvere erumpente ac ebulliente, dextræ quoque admirandi martyris majorem digitum una

(12) Idem fere miraculum narratur de sepulcro S. Raymondii de Pegnaforti, uti dictum est ad diem 7 Januarii in ejus Actis, cap. 8.

(13) Hinc patet, cultum ejus Amastride adhuc floruisse sæculo nono.

ascendisse, ita integrum sanumque, ac si vivente recens dextera amputatus esset. Sic vero ascendisse arbitror, ut sancti eo loco corpusculi depositionis certiore faceret fidem, et ad templi fabricam fideles animaret. O sanctum pulverem in sancti pulvere imbutum sanctitate, qui universo populo distribuaris, parique cum sancto corpore virtute polleas! O pulvis, natura quidem terrenus, ac caelestis virtute atque potentia! Pulvis nimirum, mannae, quod olim e caelo pluebat, gratia venerabilior, sanctimonia religiosior, virtute potentior efficaciorque. Nam illud quidem ad alenda corpora ac conservanda caelo pluebat; hic vero, non solum ad corpora (a frigoris maxime aestusque tabe) curanda, verum etiam ad abundantem animis firmitatem praestandam ac illustrationem.

23. At, o martyrum omnium decus inclytum, fidelium gloriatio contritioque infidelium! O venerandae patriae bona stirps, imo vero stirps sancta, suo munere pravam patriam in bonitatem vertens, impuramque castam reddens ac sanctam, inhonoramque honorans! Stirps pretiosa caelestisque Patris tui vere plantatione digna, quasi palma, jugi virtutum flore vernans, ac quasi cedrus secus aquas, infinitis sanitatum fructibus exuberans! O lapis pretiose vereque summo angulari digne lapide! Lapis, cui nomen cum Hyacintho commune (14); illo, inquam, Hyacintho, qui undecim pretiosis lapidibus, utrinque ordine digestis, annexus, summi pontificis rationale iudicii una componit! Lapis sancte, qui juxta Isaiam super terram volvaris, Amastridis murus vallumque; sive potius turris coronaque, omnes hostium capiendis urbibus machinas, arietes, catapultas, balistas aliaque propellens! Paphlagonum alta sublimitas eximiusque decor, imperii corona, sacerdotii laus ac gloriatio, nostrorum, quaeso, etiam suscipere digneris sermonum primitias; ac vel si nihil tua dignum magnificentia exhibeant, prorsus tamen tibi charissimas, quod e vicinio fructus existant. Ac reliquis quidem, quae illis prius a summo omnium Rege precatus es, praestare ipse ne cessaveris, quippe cui facultas non desit, quam inde acceperis: vicinis autem atque civibus, uti magis tibi fide ac charitate consertis, majorem bonorum Dei munerum copiam subministra, in Patris et Filii et Spiritus sancti gloriam, in saecula saeculorum. Amen.

Α οὕτως ἄρτιον καὶ διόκληρον, ὡς ἄρτι τῆς αὐτοῦ ζω-
σης ἀφαιρεθέντα δεξιᾶς· ἀνέβη δὲ, πίστιν τε, οἶμαι,
τελειοτέραν παρεχόμενος, τῆς ἐνταυθοῖ τοῦ Ἁγίου
καταθέσεως, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ διεγείρων τοὺς
πιστοὺς κατασκευὴν. Ὁ χοῦς ἅγιος, ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου
ἀγιαζόμενος χοῖ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ διαδιδόμενος,
καὶ τῷ ἁγίῳ ἴσα σώματι δυναμούμενος. Ὁ χοῦς, τὴν
φύσιν μὲν χοϊκῆς, οὐράνιος δὲ τὴν δύναμιν· χοῦς, τοῦ
οὐρανοῦ πρώην ὑομένου μάνα τὴν χάριν αἰδεσιμώ-
τερος! τὸν ἀγιασμὸν σεβασμιώτερος, τὴν δύναμιν
δραστηκίωτερος· τὸ μὲν γὰρ εἰς σωμάτων ὕετο θρέ-
ψιν τε καὶ συντήρησιν· ὃ δὲ, οὐκ εἰς σωμάτων
θεραπείαν μόνον, ψύχους τε μάλιστα καὶ καύσωνος
μαρασμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς διαρκῆ ψυχῶν στηριγμὸν
καὶ φωτισμὸν.

B

κγ'. Ἄλλ', ὃ πάντων μαρτύρων ὠράϊσμα, πιστῶν
δὲ ἀγαλλίαμα, ἀπίστων δὲ σύντριμμα· ὃ πατρίδος
σεμνῆς ἀγαθὸν φυτὸν· μᾶλλον δὲ φυτὸν ἅγιον, τὴν
πονηρὰν ἀγαθύναν δι' ἑαυτοῦ πατρίδα, καὶ τὴν
ἀναγνὸν ἀγνίσαν, καὶ τὴν ἀειμον τιμῆσαν· φυτὸν
τίμιον, καὶ τῆς τοῦ Πατρὸς σου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
φυτείας ἀληθῶς ἄξιον, ὡς φοῖνιξ ταῖς ἀειθαλέσιν
ἀνθῶν ἀρεταῖς, καὶ ὡσεὶ κέδρος παρ' ὕδατα τοῖς
ἀπείροις τῶν λαμάτων πληθυνόμενος καρπῶν! Ὁ
λίθε τίμιε, καὶ τοῦ ἀκρογωνιαίου τῷ ὄντι ἐπέξιε·
λίθε, τῷ Ἰακίνθῳ ὁμώνυμε· ἐκείνῳ, τῷ τοῖς ἑνδεκα
συστοιχοῖς τιμῶς συνηρημένῳ λίθῳ, καὶ τὸ λο-
γεῖον τῆς κρίσεως τοῦ ἀρχιερέως συγκατασκευαζο-
μένου τοῦ μεγάλου λίθε ἁγίε, κυλιόμενε ἐπὶ τῆς γῆς,
κατὰ τὸν Ἠσαϊαν, τῆς Ἀμάστρας τὸ περιτελισμα
καὶ περίφραγμα, μᾶλλον δὲ πύργωμα καὶ στεφά-
νωμα, πάσας ἐλεπόλεις καὶ μηχανὰς ἀποκρουόμενον
ἐχθρῶν· τῶν Παφλαγόνων τὸ ὕψωμα καὶ καλλῶπισμα
τῆς βασιλείας ὁ στέφανος, τῆς Ἰερωσύνης ὁ ἔπαινος
καὶ τὸ καύχημα, δέχοις καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων
ἀπαρχὴν λόγων· καὶ εἰ μηδὲν τῆς σῆς ἄξιον μεγα-
λοπρεπείας ἐπιφαίνουσας, ἀλλὰ φιλὴν γέ σοι πάντως
οὔσαν, τῷ ἐκ γειτόνων εἶναι καρπὸν, καὶ τοῖς μὲν
ἄλλοις πᾶσιν, ἃ πρὸς τοῦ Παμβασιλείως πρότερον
ἐπηύξω, μὴ διαλίπης αὐτὸς ἐνεργῶν· δύνασαι γὰρ
ἐκαῖθεν λαθῶν· τοῖς γείτοσι δὲ καὶ πολίταις, ὡς μὲν
ἀνηρημένοις τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς σῆς,
πλείω τῶν ἀγαθοδύρων Θεοῦ ἀγαθῶν τὸν περιουσια-
σμὸν ἐπιχορήγησον, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

D

ORATIO XX.

Laudatio magni Gregorii, Constantinopolitanæ urbis archiepiscopi, cognomento Theologi (1)

Magnum Theologum laudaturus accedo, tametsi is laudibus eminent. Æquum enim; nec vero dumtaxat æquum, sed ut etiam maxime deceat oratione defungi viro eloquentissimo, omnisque eloquentiæ

regulæ ac magistro. Nec quod sit necesse, ut nedum ipsi, qui tantis ab illo partibus deficiamus, sed et qui ad summam magnifici animi præstantiam evasisse videntur, ab eo quod est pro dignitate

(14) Satis clara hic est allusio, sicut etiam fuit in exordio, ad S. Martyris nomen, et pretiosum lapidem hyacinthum. De allusione ad flosculum ejusdem nominis jam diximus (not. 1).

(1) Ex codice Mazarinæo, Fr. Combefisio interprete, in Bibliotheca Patrum concionatoria, tom. VI, p. 616.

exerrent; idcirco inhibendus conatus, segniusque agendum quam ut rem aggrediamur. Magnum enim iugensque est, ut vel temperate, in iis quæ maxima sunt, vim argumenti tractes: nedum ut pro operum merito exsequaris. Quia enim vero ille Dei Verbo tum genitus, tumque perfectus, viventi Deo Verbo necessitudine conjunctus est, quomodo non rationi convenientissimum, ut pro virili nostra, ac quantum assequi licet, honorem, qui ex sermonibus dicendi-que facultate est, illi tribuamus? Laudetur igitur; quippe æquum sanctumque, ut is, qui operibus ac sermonibus, quoad vita superstes fuit tuendis Verbi partibus labores, ac inœstitias nimium quantas jugesque sustinuit, laudibus quoque ex eloquentia, sermonumque vi corrogatis ceu floribus exornetur.

Porro Gregorium dico, divinæ summeque principis cognominem theologiæ; sive, ut loquar verius, ipsam reipsa theologiā. Quemadmodum enim vera illa lux²⁵ pro nobis atque nobiscum orta, cum sit sapientiā, et justitiā, et redemptio²⁶, sic potius, quam ex illis deducto nomine nuncupata est. Sunt enim divina hæc nomina ejusmodi, ut præpolleant, divinisque aptiora existant, in quibus essentia cum operatione pariter concurrat. Sic quoque vir hic divinus, qui totam mentis vim eximie divinissimæ-que theologiæ contemperaverit, totamque eam animo intelligenti expresserit, quinimo totus ab ea comprehensus sit, velut ipsa reipsa theologia tum est, tum nominatus fuit. Qui igitur fiat, ut quæ ad illam spectat laudatio, non recto tramite ad istum evaserit? Theologiæ autem laudatio, ipsius sit perfecte, ac quam perfectis loquuntur²⁷, divinæ principis sapientiæ celebratio; cujus iste amator, quæ nescio an ullus præstantia, ex eo hominum genere qui a sæculo philosophiam colere statuerunt, effectus, viasque scrutatus, atque incertorum ac occultiorum²⁸ illius mystica sacraque ratione scientiam edoctus, sic mentis sensu, divineque interioris perfectionem hominis adeptus est, ac par erat eum adipisci, qui superna sapientiā parente supremæ virtutis cultu natus erat. Velut enim divinum vehiculum, sive eximius divinissimo Verbo eximia vite ratione, verbique luce partus, evaserat.

Qua igitur ratione is, qui solari globo oculi vini deligit, simul quoque concretam illi lucem necessario luminum acie attingit, sic qui laudis obtentu in magnum Gregorium linguam laxaverit, Theologiæ quoque in eo sedem habentis, sive sapientiæ atque virtutis, dubio procul pariter laudes aggreditur. Hæc enim non eorum qui foris sunt sapientum typo, sed plane apostolica norma, neque Græca ambitione, sed lege evangelica scitisque ejus, contemplatione pariter ac actione, velut natura essentiaque Gregorio conserta, eique concreta apparuerunt. Parum abest, quin et hæc Gregorius dicatur totus ex toto his commistus, ut vix ab eis subtili mentis

A cogitatu dirimatur. Quemadmodum enim hocce aeris corpus, solis radiis fulgoribusque imbutum, totumque ex toto exsiliens inde ac emicantis splendoris corusco plenum, unam lucis plenam aream oculis representat; ita et iste, spiritalibus hisce radiis magni justitiæ Solis aciem intendens, omnemque ejus, quem nemo capiat, eximia quadam ratione claritatem capiens, animique essentia corpore vacanti commiscens, tanto magis, eo, quem diximus, aere, suæ illi conjunctior luci ostenditur, quanto aer brevi temporis intervallo aspectabili luce perfusus, illa migrante, noctis mox tenebris ac caligine impletur; hic autem semel, iis, quos diximus, radiis animum adhibens, sicque mentis felicitate eorum fulgore illustratus, ut lucis (nempe spiritalis) filius evaserit, ejus scilicet quæ in illo ratione nullis verbis explicabili, formata, sive signata sit, indivisus a parente in sæculum manet; luxque spiritalis ac pura, non sibi ipse duntaxat, sed et his qui illi animum attendunt, efficitur atque cernitur.

Cum igitur istud in eum pulchre dictum sit, fidemque meruerit; age jam nos quoque spiritales intelligentiæ radios, spiritalibus intelligentis animi manibus rapientes (radios scilicet Gregorio quidem emicantes, at qui e cælo ad nos usque pervadant) sermonemque virtutis, ac sapientiæ summitati laxantes, ejusque sacræ Theologiæ profundo intentam mentem adhibentes, atque inde velut claris nobis collectis fulgoribus, id est, divinis illustratoribus affulgentibus, præclaras Theologi res atque merita pro eorum tum sublimitate, tum latitudine contuentes, atque in eum rectis mentis oculis ac irretortis intendentes, proprium ei ac conveniens munus charumque, laudum primitias offeramus.

Ac vero diligenter attentam mihi aurem, ac benevolentem animum, mentem denique mundanis seu carnalibusurbationibus liberam mundamque exhibete, quotquot merito theologicis oblectari canticis atque laudibus peroptatis. Plane enim oratio, uti quæ honesta sunt sincere laudantibus, sic vero etiam prudenter ac cata mente audientibus, longe utilissima ac salubris existit.

Quæ enim vero ab imis haud secus ac corpus umbrae assectantur, ceu quæ ad eorum quæ dicta sunt laudem non admodum conferant, omittenda operæ pretium duco; cum et præterea multi jam ea conscripserint, sintque omnibus conspicua, tametsi nos minime eloquamur. Quænam vero hæc dico? Puta, patriæ majestatem ac præstantiam, non quam is quem laudamus, inde percipiat, sed qua ipse illam potius excellentia virtutis impartiverit. Etenim, quemadmodum non ea ratione illustris Christus, quod natus in Bethleem, secus vero illa ejus clara cunabulis orbique celebris evasit; sic et Gregorius, non propter Nazianzum, ex qua duxit originem, honestatis cumulo aliquid accepit; quin illa propter

²⁵ Joan. 1, 9. ²⁶ I Cor. 1, 30. ²⁷ I Cor. 11, 6. ²⁸ Ps. 1, 8.

Gregorium in orbis usque fines sui claritatem nominis protulit. Modum, quo in lucem susceptus : maternis enim precibus, ac fide, haud secus ac quæ Verbo præcurrit vox, aut velut sacer ille ex utero Samuel, impetratus, earumque dubio procul partus audiit ac effectus. Urbanam educationem, scitamque, ac qua educari eum decebat, qui sacrosancta decensque virtutis officina futurus erat. Ingenium subtile, ac capacissimum in juvene, ac tenero corpore ; animique solertiam tantam, sagacitatem ac præstantiam, quanta eum statim designari decebat, qui divinum ac magnificum sapientiæ delubrum exstruebatur.

Ad hæc varias disciplinæ causa perégre susceptas profectioes ac itinera ; puta, Nazianzo Cæsaream ; indeque in Palæstinam ; exque Palæstina Alexandriam ; Alexandria in Græclam, Athenasque magnum illud doctrinarum decus, ac earum reginam ; ubi divino Basilio paris disciplinæ causa illic peregre agenti congressus, illiusque usus consuetudine, nedum lecti, victusque, ac mensæ socium habuit, sed et pulcherrimarum disciplinarum, omnisque virtutis concordi mentis proposito, unaque animi conspiratione æque illi particeps accessit. Athenis vero Byzantium, urbem scilicet jam fere summam orbis arcem, in quam, uti reliquæ terrarum divitiæ ac ornamenta pro augustæ urbis majestate convenienter inferebantur, sic quoque tunc quod universis præstantius est, litteræ scilicet ac doctrina, eum ad præstantissimam urbium in eam commigrabant.

In his itaque Gregorium, viros aduentem scientia præstantissimos, iisque dantem operam ; atque omni arte grammatica poeticaque abunde exercitatum ; oratoria summe excultum, vimque omnem sermonis, elegantiamque, ac facundiam commodissime adeptum ; itemque philosophiæ, non quidquid duntaxat organicum est, atque ad mores ac naturam spectans, verum etiam quidquid magis eximium spiritaliusque, sublimissime contutum, mentisque intelligentia assectum : qui denique cujusvis disciplinæ, omnisque (ut verbo dicam) Græcorum sapientiæ ac scientiæ potissima quæque decerpens, hisque ipse sibi ad ea contemplanda quæ vim mentis excedunt præclare admodum viam muniens, sic totam quidem mentis suæ vim ac intelligentiam, Trinitati, quæ ipsum antequam etiam nasceretur scivisset, sacrumque sibi Theologum prædestinasset, perfecte addixerit ; patriæ vero ac parentibus castum hoc corpusculum, majorique animum præfulgentem castitatis luce reddiderit. Hæc quidem, cui libuerit, narret ac philosophetur ; rudimentariis velut actionibus, defunctoriisque viri magni agitationibus facultatis dicendi vim non defunctorie promens ; siquidem in his quoque dignum aliquid ejus prudentia, animique præstantia ac magnitudine loqui licet. Nobis autem id propositum, non ut a

A deterioribus, sed præstantioribus, non ab iis quæ exterius, profanisque, ac quæ circa ipsum considerantur, sed a propriis, ac quibus per fidem ex Evangelii ratione egregie functus est, virtute scilicet (uti dictum est), sapientia ac theologia, pontificem magnum ac Theologum laudemus ; ipsum eundem invocantibus, ut canticis atque laudibus adjutor adsit, dexteramque benignius præbeat fatiscenti sermone.

B Ille igitur mente animoque divinus : cujus actio omni major imitantis conatu ; contemplatioque eximie præcellit : cuncta scrutans in Dei Spiritu, ac dijudicans, quique ipse, ut divinus. Apostolus loquitur, a nemine dijudicetur³⁹. Magna cœlestis tonitruï proles ac filius ; sola temporis antecessione, nihil vero sacrorum dogmatum magnificis vocibus, divinorumque sensorum fulgetris, quibus trine subsistentis Deitatis consubstantialitas prædicata meruit fidem, a primo illo deficiens ; ob quæ etiam par illi nomen consecutus est. Qui clare, ac præ omnibus, qui præcesserunt, apertius, Trinitatem personarum Deitatis unitate Deum celebret ; naturæque unitatem in proprietatum Trinitate adorationem habentem, divinam enuntiet.

C Ille, omni primum humana sapientiâ ac virtute præeruditus, abundeque animo ac mente ad pietatem exercitatione prævia excultus, ac cum se ipse per Spiritum vas Deo dignum præparasset, ita ad lavacrum regenerationis venit ; non ut sordes ablueret (audens dicam), sed clariore animi illustratione donandus, baptisma demum suscipiens ; nec ut aboleret peccata, sed potiora dona percepturus, Spiritum gratiæ admittens.

D Inque hunc modum, secundæ hinc vitæ optimæque ac perfectioris disciplinæ ducens exordium, a vitæ illa ratione quæ carni impensior est, omnium se alienum exhibebat : quin et quodammodo a terrena tantisper et animali sapientiâ⁴⁰ atque virtute excedebat. Sed et supra mundanam omnem amicitiam elatus, in spiritum solummodo commigrabat ; statuitque ut solam spiritus legem sequeretur, unam hanc teneret normam, ejusque virtutis ac sapientiæ quæ divino Spiritu præstatur, internum animo nactus amorem, eumque magnificum, iniquam omnem prorsus viam declinabat ; cunctisque divinis mandatis probe perfunctus, eorum cultu Christum appetibilem supremum velle persequabatur. Ac sicut pueri, cum teneriores decurrunt annos, infantilibus scitis vitæque rationibus educati, moribus quoque ac sensis puerilibus utuntur, in viros autem promoventes, cogitatis ac studiis quæ magis viros deceant, consequenti ratione accedunt, ita nempe, ut eo quod perfectum est, puerilis illis sensus ac institutio aboleatur : sic quoque magnus iste, quidquid ante lavacrum illi disciplinæ, tum ad eruditionem, tum ad actiones moresque spectans elaboratum fuerat, tanquam puerilem sensum re-

³⁹ I Cor. ii, 10 ; I Cor. ii, 15. ⁴⁰ Jacob. iii, 15.

linquens, quinimo ea eum rudimento primaque Institutione ad perfectionem capessendam utens, apostolicum illud jugiter opere implebat: *Quæ sunt retro obliuiscens, ad ea vero quæ a fronte secundum præfixum signum ad brachium supernæ vocationis extendens incipsum*⁶¹.

Cum enim duobus modis spectari philosophiam, nedum ab iis qui foris sunt, sed et a nostris exploratum haberet, tum nempe rationis, tum contemplationis ratione; profanâ quidem iis relicta qui foris sunt ac profanis, ipse illi quæ interna est solum inhærescebat. Id nimirum vere philosophiam ducens, ut a mundo animis abrumperetur, omnemque in eo confusionem ac perturbationem transcenderet, solique primæ ac verissimæ luci per veram ac sinceram tum vitæ, tum doctrinæ, rationem misceretur, omni studio pernicatissimaque diligentia id enitebatur.

Intelligens autem, non alia se ratione id quod volis efflagitabat felici successu consequi posse, quam si ipse a se virtutis actionem coleret, cœlitusque a Spiritu auxilium operumque obtineret: esse enim pariter communem boni adeptionem ac consummationem, cum scilicet Deus semina, nosque, ut decet, operationem conferamus (2): ac Spiritus quidem ut bonum velimus, assumptumque in nobis mystice, secretiusque operetur, nos autem Spiritus secuti consilium, probæ mentis proposito illi cooperemur: hæc itaque vir ille magnifici animi cogitans, perspectoque quam in oppidis atque urbanam vitam agimus, quandoque, iis maxime qui tirocinia ponunt, instituto officere, id est, capessendæ sublimi philosophiæ, repente se a parentibus ac cognatis abrumpit; abrumpit vero ab omni sæculi cura; tollensque pedes in desertum agebatur a Spiritu.

Ac sicut magna Verbi vox, ac quæ illi præcurrit, præclarissimus Joannes, prophetis omnibus major qua illi vicinior quem prophetarum tangebant oracula, Domino prædicatus, cum deserto prius Deoque vocasset⁶², eximieque vitæ cultu ac eminentiori contemplatione superata creatura⁶³, creatori propius adhæsisset: post hæc utique ante Domini faciem incedens, illius vias paravit⁶⁴: sic plane etiam Gregorius, sæculi turbis ejusque salo placide prius avulsus, vitæque imperturbata atque ab omni pravitate commercio libera, mente sublimis factus; exque divinis (quoad concessum) contemplationibus deitate imbutus, nedum pœnitentiæ atque baptismatis hominibus præco, sed et omni majoris perfectione absolutissimæque Trinitatis magister e deserto emittitur. Id autem oratio processu declarabit.

Etenim magnum quidem Basilium, uti prius ejus philosophiæ quæ usu sæculari venit, ita postea spiritualis adiutorem sociumque adhibens, sic cum

A eo omnibus simul parandis virtutibus studio incumberebat, actione quidem iis defungens quæ actione constant, contemplatione autem iis, quæ contemplatione: vel, actione quidem, ad ea quæ contemplationis sunt, promovens; contemplatione autem ea sibi familiaria reddens quæ sunt actionis.

At quænam actio? Operæ pretium enim existimo, ut per virtutes, quibus illa magnifice splendet ante contemplationem, eam designemus. Quænam igitur sunt virtutes? Primum quidem firma solitudo, seu quies, ac mundissima. Solitudo, inquam, ac quies animi pariter et corporis. Non enim loci duntaxat præsidio se tum civilibus, tum rusticanis subducebat tumultibus, sed longe magis in se ipse mentis constantia, seque medio, in Deum conversus, moribus potius solitudinem ac quietem obibat; tranquillamque ac mansuetam animi constitutionem adeptus, in qua velut pellucido speculo ac mundissimo, cœlestium illustrationum representationes, terrenis impermixtas figuris ac seducentibus, suscipiebat.

Tum vero meditatio robusta jugisque. Meditatio sacrorum Spiritus eloquiorum, quæ nedum labiis, sed et corde vere in mysterio proferantur; eamque plane ob rem, non a tramento, sed Spiritu animo inscribantur. Precandi autem studium jugale nactus meditationi, indivulsum a Deo animum obtinebat. Quemadmodum enim corpus solitudinis cultu, animumque meditationis vi consecrare Deo satagebat, sic utique etiam mentem jugibus supplicationibus instans Spiritui copulabat.

Cum autem in his tribus, ratione scilicet, ira, ac cupiditate, hominis totus animus consideretur; atque ad rationem quidem, tanquam augustissimam spectet ut præsit ac dominetur, ad reliquas vero, ut huic ipsa pareant, atque ab ea regantur (hæc enim viri perfectio est) virtute perfunctus quæ cuique animi parti apta sit ac conveniens; inque his summa vir magna philosophia spectatus, temperantiam quidem cupiditati præscit, quæ scilicet nedum necessarii cibi, somnique partem maximam amputaret, sed et cunctis sensibus modos regulasque deflueret; pulchritudinis ac formæ cupidinem omnem aboleret, omneque rerum intereuntium ac caducarum desiderium necaret; membrum omne omnemque motum disciplina componeret ac comprimeret, mentique, quæ est præstantior, subiceret.

Rursus vero mansuetudinem iræ adversam instruit: in qua nimirum omnis ei animi amaritudo iræque impetus solveretur; solveretur autem blasphemia et clamor: ac quidem malitia omnis ac rancor (iræ scilicet mala germina) penitus evellerentur; velutque ex perfecta radice, ex tenuitate, omnis in eo benignitas atque probitas germinaret ac effloresceret.

⁶¹ Phil. iii, 13. ⁶² Matth. iv, 1: Luc. iv, 1. ⁶³ Matth. xi, 11. ⁶⁴ Luc. i, 76.

(2) Greg., orat. 38 et 42.

Modestiam autem (humilitatem vocant) ornatum optimum rationi imponit; in qua inanem omnem atque elatum animi sensum esset destructurus, omnemque altitudinem, extollentem se adversus præstantiorem scientiam, compressurus. Quemadmodum enim in hoc ratio constituta est, ut cupiditatis lasciviam temperantiæ vi, iræque inconsultum impetum lenitate retorqueat; sic quoque suum ipsa tumorem ac superbiam modestia castigans ac comprimens, piam se modestamque, ut Christo obediat, captivam addicit.

Sicut autem naturæ ipsa vi ac ratione lilio comes flagrantia est, sic et his virtutibus animi summa tranquillitas, cum quis illis perfunctus est. Tranquillitas, affectuum recessus, omnium ægritudinum, tum quæ animum, tum quæ corpus labe afficiunt, U evulsio ac interitus; beatus status, nullaque turba pulsatus ac molestia; angelorum vita, futuræ arripit beatitudinis.

Ad hanc cum evasisset divinus Gregorius, hancque septimum sui actionis vi ascensus gradum statuisset, illi deinceps optimum ac stabilissimum ternarium virtutum, fidem scilicet, spem ac charitatem, eam pulcherrimam coronidem imposuit. Fidem quidem, in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unam deitatem et potentiam, ac regnum; ore quidem sinceram confessionem, corde autem ac mente, comprobationem irrevocabilem assensumque. Spem vero, horum ipsorum, quæ nunc obscure tenuique umbra ex fide conspicimus ⁴⁶, perfectioris postmodum explicationis, id est, revelationis ac detectionis expectationem. Charitatem autem, supremum hujusce scalæ spiritualis ascensum: legis summam ac prophetarum ⁴⁷, vinculum perfectionis ⁴⁸, continuam, ac quam nullum dirimat medium, mentis propriæ cum Deo in Spiritu per Jesum Christum societatem atque compagem.

Hisce universis virtutibus, quæ actione ejusque gerantur cultu, eas, quæ mentis contemplatione consummationem habent, æquali numero attexuit; primum scilicet operationes, seu afflatus Spiritus, quos Spiritus septem Isaias nuncupavit. Hi nempe vere primoque in Christo requieverunt, orto illo ex radice Jesse ⁴⁹; secundo autem, illa, quæ ex eo est, societate ac commercio, tum in aliis qui sint D ejus participes, tum vel maxime etiam in eo quem laudamus; qui hos mente agat ac intelligat, quinimo illis agatur ac consummetur, mystice requiescunt.

Quinam igitur afflatus ac Spiritus? Priore quidem loco sapientiam ⁵⁰; quinimo ab inferioribus sursum versus ascendens, velut sapientiæ radicem ac principium, timorem Domini præjaciens, castum illum, ac qui teste Davide, permaneat in sæculum sæculi; eo confixus carnem ⁵¹, animum-

A que ac mentem circumseptus ac emundatus, ad divinæ Sapientiæ celsam evadit arcem.

Ad timorem autem, fortitudinem ac consilium assumens; prioris usi, nedum adversus affectus vitiaque, verum etiam dæmones robur indult, ac confirmatur. Nec vero contra hos solum, sed et contra ipsum principem potestatis aeris ⁵² convalescit: nec contra illum duntaxat, verum etiam contra ipsos dissidentiae filios ⁵³, nempe incredulos, qui ejus afflatu aguntur; quibuscum opportune certamen commissurus erat. Spiritu autem consilii non id solum scrutans quod privatim suisque rebus eoduceret, sed quod etiam omnibus ⁵⁴, aut plerisque foret utile; neque proprii voluntatem animi, sed Dominicam, summeque bonam atque perfectam, tanquam probus famulus explorans ⁵⁵, eamque imis mentis penetralibus formans, pravi consilii genus omne cavebat.

Pietatem dogmatum veritate ac morum rectitudine colebat: nempe ab omni turpi cogitatu, omnique profano sermone, ac alieno omni hæreticorum furo defæcate mundatus, in mentis vero novitate in Christo transformatus, ea plurimum promovebat atque præstabat.

Scientiæ autem, quæ sit intellectuum, id est, eorum quæ scientia noscuntur, tota quædam confertaque contuitio; uti etiam visio, eorum aspectus, quæ cerni oculis possunt; tantus ei cumulus copiaeque accesserat, quanto etiam præ omnibus emundatus, ad angelicam contemplationem mente transmutabatur. Dum maris arenam, et guttas pluviae, diesque sæculi enumeraveris ⁵⁶, quam etiam sacra ejus eloquia intelligentiæ vim præstant ac secundo edunt germine, intellexeris. Sacra namque Scripturæ sensus, velut rosa in caliculo, dictionis obscuritate contactus erat. Is autem clare in spiritu explicans, suavique illius intelligentiæ fragrantia supra modum repletus, ea statim sacratissimam sapientiam sacratissimo nisu comprehendit.

Est igitur sapientia, illa quidem tum viva tum quæ per se est atque consistit, qui cum Patre ante sæcula Sermo est, ac cum eo una sempiternæ intelligitur: est vero etiam sapientia, qui de Sermonem sermones sunt; quorum vi Sermo, iis qui pietate colunt, sacra occultaque ratione conspicitur. Tanto autem Theologo illustrior clariorque incomprehensi comprehensio efficitur, quanto et perfectiore donatus intelligentia, eaque uberius pollens, cunctis quoque præstantius perfectiusque sapientiæ sermones ac doctrinam decerpit.

Sic spiritualis Israel (vere is videns Deum) virtutibus quæ actione geruntur, eas conserens, quæ contemplatione præstantur, inque scalæ modum, tanquam sapiens architectus alias aliis opponens

⁴⁶ I Cor. xiii, 12. ⁴⁷ Matth. xxii, 40. ⁴⁸ Coloss. iii, 4. ⁴⁹ Isa. xi, 1. ⁵⁰ Eccl. i, 16. ⁵¹ Psal. xviii, 10. ⁵² Psal. cxviii, 120. ⁵³ Ephes. ii, 2. ⁵⁴ Ephes. v, 6. ⁵⁵ I Cor. x, 33. ⁵⁶ Rom. xii 2. ⁵⁷ Eccl. i, 2.

atque committens, ac per eas ascensiones in corde disponens⁶⁶, menteque in ipsum directus cœlum, hunc plane postremum ascensum, mentis, rationis, seu Verbi ac Spiritus contemplationem disponit; quo scilicet ipsi clare, quæ scilicet huic innitur⁶⁷, cuius principatus Trinitas, copulatus est.

Mentem igitur, rationis seu Verbi, ac Spiritus auctorem efficacem, vivumque nullo anteriori auctore, arbitror illum intellexisse (3), hancque Paternæ essentia, quæ essentia omni superior est, typo accepisse. Rationem autem, seu Verbum, velut notionem atque conceptum, gignentis mentis naturæ accuratissimam expressionem ac simulacrum spectasse; rursusque Spiritum, qui mentem quidem auctorem ac principium habeat (4), velut aquæ fontis oculum; instar vero fluvii, per scaturiginem (rationem scilicet Verbumque) profluat; uti rationem Verbumque ad proles nativam cum gignente omni majorem essentia necessitudinem exemplo declarandam, sic ad divinæ processionis æqualem cum mente producente sub imagine reddendam dignitatem considerasse. Tantam scilicet magnus hic divinaque præclare sapientia fulgens animus contemplationis vi ac actionis conscendat speculam; ipsique divinissimæ ac principii menti, rationi seu Verbo, ac Spiritui, per mentem in ipso existentem, verbumque seu rationem, ac spiritum consuescens versansque, intemeratis supra modum affusis radiis replebatur; sacratioresque eas doctrinas ac initiationes nanciscebatur, quæ rationis vim omnem superarent.

At quisnam sacratoris illius doctrinæ modus? Præstat enim, puto, ut et illius, quoad nobis concessum, meminimus; ut quemadmodum reliquæ virtutis, sic et illius divinæ prædicationis atque doctrinæ formam habeamus. Quænam igitur sacratoris doctrina ac initiatio? Deus in tribus personis intelligitur. Deus, qui primum, solumque ac vere sit. Sit, non factus sit; tametsi id postea, circa Filium ac quam assumpsit humanitatem, obligit. Vivificans, non qui vivificetur; illuminans, non qui illuminetur; sanctitate imbuens, non qui imbuatur; principii finisque expers, æternus, essentia, vita, deitate superior; omnis essentia conditor, omnis potentia robor, omnis actus afflatusque effector; omnium, universe loquendo, eorum quæ sunt, intellectuum, utentium ratione, sensuum causas uniformiter ac completionem in seipso præhabens.

Nullisque adhuc rebus in naturam productis atque editis, erat lux vera ac prima, Pater luminum⁶⁸, ex quo ante sæcula Filius ac Verbum prima similiter veraque lux eximie effulget; incorporea,

A ex ea quæ vacat corpore; incomprehensa, ex ea quæ comprehendendi non potest; ignotaque, ex ea quæ altior notitia est. Solus enim Genitor, uti est, Natum cognoscit, solusque Natus Genitorem novit⁶⁹. Quemadmodum autem soli quidem radius comes individuus existit (siquidem quod est infinitum exemplis sollicitare decet, iisque de illo conicere), radio vero lux semper conjuncta est; sic Patri quidem Filius, Filio autem Spiritus Patris una comes adest. Ac sicut nunquam sol iste sine radio ac luce possit existere, ita neque ut Pater luminum absque Verbo ac Spiritu intelligatur unquam fiat. Ex illo namque tanquam ex radice quæ a se sit, primoque auctore ac originali totius augustissimæ deitatis orti, cœternam in illo existentiam nacti sunt.

B Quemadmodum autem tribus facibus pari micatu in domo accensis, una quidem triam conspicitur lux, ita tamen ut sic uniformis subjectarum facium nihil distinctionem confundat, cum suis quodque propriis notis a compari differat ac seceratur: sic, cum una essentia, id est, deitas, in Patre et Filio et Spiritu sancto consideretur, quædam singulos consequuntur proprietates immobiles, quibus personarum trina distinctio inconfuse consistit.

C Quænam igitur sunt proprietates? Nempe, ingentum, nativitas, ac processio. Esse enim Patrem quidem ingentum, quod nulli auctori ac principio subjiciatur; omnisque quicumque auctor ac principium intelligatur, vel dicatur, auctor existat omnino primus, prorsusque originalis. Genitum vero Filium, tanquam Verbum atque Sermonem, ex Patre mente natum. Processisse autem Spiritum sanctum, cum verum essentia paternæ defluviu. Esse autem sicut Filium paternæ formæ ac claritatis, sic plane etiam Spiritum Filii invariabile simulacrum (5). Nam quemadmodum mens, ejus qui in nobis internus sermo est, velut fons existit, eademque ipsa etiam sermonis qui ore profertur, ac sensum tangit, auctor est; verum conceptum quidem, velut sui vivum simulacrum mystice ac secreto gignit; conceptus vero rursus simulacrum, sermonem scilicet, profert ac edit: ita mens illa omni major cogitatu, primaque, quantum ex rebus exiguis licet quæ sunt maxima conicere, velut alium se, innatum, ac substantialem ante sæculum Sermonem, seu Verbum, gignit; velutque Sermonem alium, seu Verbum rursus Spiritum (Verbum scilicet virtutis suæ⁶⁹) proferens ac edens, in eo creaturam universam absolvit.

D Trinitas igitur in Unitate; atque Unitas in Trinitate, declaratur id quod colimus: Trinitas, perso-

⁶⁶ Psal. LXXXIII, 6. ⁶⁷ Gen. XXVIII, 13. ⁶⁸ Jac. I, 17. ⁶⁹ Matth. XI, 27. ⁷⁰ Hebr. I, 3.

(3) Greg. oral. 13, p. 211.

(4) Orat. 37, p. 611.

(5) Ita fere Græci, non facile Latini, quibus Spi-

ritus vi originis formaliter non sit similis, etsi re ipsa est, uti et Deus.

nis, atque Unitas, essentia; immutabilis, pari sublimis honore, intemerata natura; eadem præfulgens claritate, eodem throno sedens: una voluntas, una operatio, eadem virtus; potestas, dominatio, regnum non divisum. Nullo enim modo quæ sunt ex ipsa (mente) ab ipsa differunt; quorum alteri quidem, ut gignatur, alteri, ut procedat auctor, existit.

Sic quidem igitur sanctus, Sancta sanctorum secretius doctus, quantum brevi sermone representare licet, defixaque huic theologiæ mentis acie, post eam ordine, quæ etiam ad creata spectant, divinas prædicationes aptavit. Haud vero abs re forsitan, ut et horum paucis, ex sacris illius eloquiis, meminerimus. Duplici enim mundo, ea quæ sunt, summa colligens (6), atque alterum quidem ejusmodi ut mente intelligatur, alterum ut sensu percipi possit; primum alterum, Dicoque familiarem, atque intelligendi vi præditum; secundum alterum, extraneumque a deitate, ac materia concretum, intelligens; utrumvis ab altero sapientissima ratione ac sensu discernit.

Etenim alterum quidem spiritalem, velutque essentia igneam ac deiformem (angelicas scilicet naturas, ac a corpore absolutas), alterum vero corporeum tum esse, tum sibi ipsum compactum partibusque connexum; qui nempe ex continente rerum hanc universitatem, ac elementis quatuor constat. Ad majoris autem sapientiæ specimen, ex contrariorum mixtione unum quoddam animal artificie ratione compegisse; ejusmodi scilicet, ut tum caro existat, tanquam ex materia e terra formatum; tumque spiritus, tanquam insufflatio, atque ejus similitudo qui illi insufflavit. Porro, totum concretum hoc, hominem existisse, mentis sensusque competentem; ut sensu quidem, his quæ sensilia sunt, mente vero, his quæ intellectilia tanquam familiaribus consuesceret.

Hunc, ut sacris proditum Litteris est, in paradiso collocatum esse immortalium plantarum, id est, divinorum sensorum spectatorem: nequissimi vero serpentis consiliis seductum, ac cum minus hactenus congruam importune speculationem attingisset, tum ab ipso conditore, tum a paradiso voluptatis extorrem merito ejectum esse. Inde vitam nullis molestam laboribus, extraque interitus aleam, sudoribus, ac laboribus, mortisque commutasse. Inde sermone, lege, iudiciis, prophetis, omni genere beneficiorum, omnique flagellorum periculo ferocientem, vixque tractabilem, quin desperatum omnino, ac insanabilem, eo adductus, ut primo indigeret auxilio, supremoque curandus esset remedio. In eo illud positum, ut ipse Deus Verbum, carnis expertus, carnis ergo ex virgineis sanguinibus carnem indueret; animæque intelligenti propter animam commisceretur; ac qua demum morte

A defungeretur, naturam interitu mortuam excitaret, atque ad diviniorum vitam transferret.

Ejusmodi erant quæ Theologus hactenus in Ponto degens, philosophabatur. Hæc prius illic mente speculando contemplatus est; tumque postea sermone pro Theologi partibus dictavit. Atque hic ejus solitudinis, qua eremum co'uit, fructus est, quantum mihi equidem res ejus, ex ipsiusmet scriptis, saltem modice datum est prosequi.

B Totam igitur veterem totamque novam, qua nullus sagacitate tum antiquiorum, tum quos sequens protulit ætas, Scripturam meditatus; divinique cuiusque verbi ac vocis accuratam notitiam, primaque veritatis intelligentiam divino Spiritu præceptore sacratius edoctus; ac cum ita Dei paradisi fructu omni dulcissimo, honoreque omni cogitatu ac intellectu confertum, suum ipse animum reddidisset, revertitur; primum quidem sacris parentibus, qui ejus maxime cum spiritali, tum corporali ope indigerent, tumque etiam omnibus quibus esset animo constitutum ut pietatem colerent, in communem se utilitatem, iisque utendum, exponens.

C Ac sicut Petrus, Christi discipulorum præstantissimæ primitiæ ac coronis: atque universe deiformis omnis apostolorum chorus, tota primum sinceritate divinissimum summeque principem Jesum assectati, fideique doctrinæ navantes operam, omni quidem animi macula abstergebantur, omnique divinæ scientiæ luce replebantur; perfectiore autem postea Spiritus adventu exhibitæ, uberiorumque divinorum in eos afflatuum donorumque participationem nacti, sicque instructi, cunctis sospitatores gentibus mittebantur: haud secus hic quoque cum Domino Spiritu⁶¹ accensa primum fide inter solitudinis silentia versatus, ac cum scientiæ cultor, etiam contemplationi operam posuisset, omnemque prorsus vitii labem eloisset, ac divinam omnem illustrationem consecutus esset, perfectiore demum Spiritus afflatu, sic operatione donatus, atque ita, juxta divum Jacobum, sermone veritatis genitus, ipse quoque illorum more primitiæ quædam creaturarum Dei, missus est⁶².

D Qui primus homo conditus est, Dei imaginis, atque dexteræ gloriæ, ac paradisi consecutus delicias, quod per carnis libidinem, vita, quæ in spiritu est, exciderit, carnalis ortus auspex auctorque hominibus existit; vitæque angelica ac nulli obnoxia interitui per socordiam amissa atque projecta, ejus quæ affectibus mortisque interitui addicta est, parens inaudit. At Gregorius, primi quidem atque terreni prius gestans imaginem⁶³ (etenim homo erat), tumque eo abdicato, secundum postea atque coelestem Adamum induens; natusque atque perfectus secundum ejus imaginem (quippe præstantior homine) initium quoddam ac radix

⁶¹ I Cor. iii, 17. ⁶² Jac. i, 18. ⁶³ I Cor. xv, 39.

(6) Orat. 38 et 42.

spiritualis natiuitatis, ætatis suæ hominibus apparuit. Verbi enim Spiritusque potentia, ceu incontaminatam sementem pietatis, verbum cunctorum cordibus disseminans; ac velut imbribus, continuis illud sermonibus ac colloquiis nutrens consummansque, atque ad mensuram spiritualis ætatis prouebens; primum quidem, eorum qui carne genuissent, spiritu efficitur parens; exindeque etiam ad extraneos, mentis hanc, pulcherrimamque adoptionem supra modum ac latissime profert.

Ipsæ autem seipsum, omni dignum miraculo, ac longe absolutum virtutis exemplar proponens (7), primum quidem suæ in Pontum iugæ manifestas exiens affert rationes: quod nempe præclaro solitudinis afflatus amore, supernæque philosophiæ instinctus desiderio, urbanos tumultus declinaverit; ut se nimirum in ea, tanquam speculo nitidissimo, contemplatus, ac, quam prius per Spiritum divini sacerdotii unctionem nactus erat, perfectiore emundatione obsiguans, ratamque sibi ac firmam divini doni possessionem præstans, sic pure purissimo uti posset, ac ei consuescere. Tum sacerdotis ostendit dignitatem, ac qualem eum oporteat esse qui in episcopum præficiendus sit: quibus item rationibus præesse eum oporteat gregi utenti ratione, pulcherrime summaque philosophia sermone aliis tradens, ipse operibus, clarissimisque certaminibus implendo, fidem verbis addebat.

Quænam igitur opera? ac videamus num plurima ea faciendæ ac præmagnificæ. Et quid enim, quam Theologi animo ac fide digna? Primum quidem templi ornatu venustum ac mole ingens ejus cura atque diligentia excitatum (8), velutque aliud in terra cælum in cælis habitanti palam consecratum. Verum id, præ iis quæ ejus sunt, minus ad miraculum. Qui enim ipse se templum Deo dignum atque augustum virtutum cultu extruxerat, quid mirum plurimam patri operam contulisse, ut ex lapidibus sacram eam ædem ædificaret?

Deinde parentum honores: qui nempe verbis, qui ipsa præstandi re: pupillorum tutamina, viduarum præsidia, pauperum patrocinia, senum, ægrotorum, mendicorum hospitia; tum quæ solus ipse ac seorsim extruxit in patria; tum quibus extruendis sociam manum contulit amico ac sodali Basilio; nec solis operibus quæ sua erant fovendis ipse conferebat, sed et verbis exiniam adhortationis vim habentibus, saxea ipsa pectora ad pauperum ac mendicorum amorem suscitabat.

Ac quidem erga adversarios rebus ac verbis contraria studia; erga autem domesticos fidei opitulationes, gubernationes, non tam ad corpus, quam ad animum spectantes⁴⁴, cum ejus doctrina ac lege cuncti gubernarentur ac pascerentur⁴⁵. Nam Cæsario fratre jam vivis exempto, cum pater

A Nazianzenam sedem regendam suscepisset, annisque gravis, ac corpore morbis attrito, Ecclesiæ certo Dei consilio molestis rebus, seu inæqualitatibus ferendis impar esset, Gregorius illi cuncta erat, senectutis baculus, morborum curatio, ædificatio corporis, animi requies, solamen spiritus; ac quod potissimum omnium, sensuum animi custodia, ac succussæ fidei emendatio.

Etenim ejusmodi aliquid ejus rationibus accidit. Quia enim Arianorum furor omnem propemodum terrarum orbem pervaserat; novaque adversus Trinitatis æqualitatem doctrina, ceu læs quædam, sive grangræna, per omnes provincias, urbesque grassabatur, ac tum imperatores, tum principes proceresque ac populos, quin etiam (quod dirissimum omnium) malos præsules sibi addixerat; quos vel eorum, qui rerum potiri videbantur, metus dejiceret, vel (quod mitissimum) ignorantia falleret. Quando scilicet videre erat dirui ecclesias, templa ablata, cruoribus foedata, sacraque spoliata, sancta polluta, atque, ut proverbium est, illotis pedibus projecta ac conculcata. Quando qui sanæ rectæque fidei assertores, ac pietatis cultores in Ecclesia erant universi, suis ipsorum turpiter expellebantur, ac vel carceribus publicis, vel gravissima fame, aut acerrimis verberibus, aut longe plurimis variisque plagis ac dehonestamentis, aut durissimis exiliis, aut amarissimis, ut verbo dicam, cruciamentis ac molestiis tentati, extrema aditabant pericula, nisi impietati assensum præberent; atque ii quidem sponte urbibus demigrantes, desertaque ac solitudines ultro petentes, cum bestiis ratione carentibus exerceri ad pietatem malebant, quam habitare cum iis⁴⁶, qui loqui in excelso blasphemiam temere audebant. Quotquot autem contrariæ opinionis erant, ac se impietati addixerant, ecclesias obtinentes, easque velut suæ ipsorum hujus nequitiam munita quædam præsidia existimantes, inde in eos qui pietatem colere statuissent irrumpentes, eos disperdebant.

Tunc plane, tunc quoque in magi Gregorii patriam, velut aquarum vehemens impetus hæreseos scelus erumpens, quotquot leves invenit ac debiles, abripuit utique ac dissolvit (ubi et patrem fama est, mentis simplicitate delusum, litteris, non animo, ut nequissimis assensum daret, adductum esse [9]), quotquot vero Gregorii theologiæ ac fidei petrae firmo fundamento hæserant, nihil hæretica vi ac injuria labefactati emotique permanserunt.

Noëmus itaque olim, cum suæ ætatis scelerata gente ipse criminis expertem communem vitam agens, inventa gratia apud Deum, futurum aquarum illuvie mundi docetur exitium: quin et modum docetur, quo a malis liberandus sit: exque lignis affabre compacta arca, atque in eam cunctis simul

⁴⁴ Gal. vi, 8. ⁴⁵ I Cor. xii, 28. ⁴⁶ Psal. lxxii, 8.

(7) Id totum orat. 1.

(8) Orat. 19, p. 313.

(9) Greg. orat. 19, p. 297.

animalium inductis seminibus, uxoreque ac filiis ca-
 lnelosis, in eum modum cœlestes cataractas ac
 abyssi aquarum fontes, semen ipse ac primitiæ
 sæculi sequentis servatus, evasit. At Gregorius
 hærescon prævidens spiritale diluvium, tanto illud
 Noemi diluvio gravius, quanto animabus interitum
 parere ad nocendum majus, quam labem corpo-
 ribus inferre; suamque ipse Ecclesiam arcam
 fabricans, atque eam arcanis doctrinis recteque
 fidei documentis communiens; nec eos solum qui
 generis necessitudine contingebant, sed et qui alic-
 nigenæ videbantur (quos nempe omnes Dei prote-
 gens dextera adduxisset), perquam alacriter lubens-
 que recipiens, edulisque eos ac suavissimis Trini-
 tate tuenda sermonibus nutriens, ab omni illæsos
 animi diluvio servat.

At quidem ille (Noemus scilicet) sui unius, ut
 videtur, rem agens, suæque duntaxat spectans, in
 octo solum maxima conjunctis necessitudine ani-
 mabus salutem paravit: hic autem, in multorum,
 quam in suam ipse salutem affectu propensior; ac
 cum eum non minor eorum cura tangeret, qui se
 abscindebant, quam qui accedebant ac adjungeban-
 tur; paterno quidem sermonis delicto sermonis vi,
 ac spiritus rectæque fidei abundantia oblecto, ac
 quidquid illius ergo offensionis inciderat, sublato,
 nec non sermonibus ad pacem decentibus tantisper
 effrenem æmulationem delinens, discordes patri
 conciliat animos; magnoque ac concordiæ tenaci
 Ecclesiæ cœtui sincera veraque fidei confessione
 devinciens, populum Domino peculiarem, sectato-
 rem bonorum operum⁶⁷, pastoris solertia saluum
 recepit.

Quibus igitur, is, qui spiritali ratione ab animi
 ocitio liberat, illi præstet, qui a corporis labe; qui
 multitudinem numero majorem, illi, qui paucas
 animas salute donat; his Gregorius Noemi clarita-
 tatem obscuraverit. Enimvero quid iis quæ illius
 minora sunt, immorans, orationem protrahere
 videor, cum operæ pretium sit ut ad majora illius
 mirabilia transeamus, gestisque perfectioribus per-
 fectionem ipsum ostendamus?

Sanctificatos quidem sanctissimo sanctos ante-
 quam nascerentur, uti et peccatores alienatos a
 vulva⁶⁸, verissime divino Spiritu testante comper-
 tum est; omnium enim, tum quæ facta sunt, tum
 quæ fiunt, similiter inoffensam, certissimamque ac
 firmissimam apud eum esse notitiam. Alii itaque ad
 aliud divinæ voluntatis propensum consilium, aut
 gentis præfecturam, legemque ferendam; aut populi
 regimen, aut sacerdotii apicem, aut visionem pro-
 pheticam, aut portentosam operationem, aut apo-
 stolicam gratiam; aut martyrii certamen; aut (ut
 verbo dicam) spiritale ministerium prædestinati,

⁶⁷ Tit. II, 14. ⁶⁸ Jer. I, 5; Isa. XLIV, 2; Psal. LVII, 4.

(10) Concil. Chalced. can. 6. Μηδὲνα ἀπολελυ-
 μένω; χειροτονεῖσθαι.

(11) Orat. 20, p. 556

A rato singuli ac congruo tempore, quod cujusque
 functionis est, implent ac præstant. Gregorius au-
 tem cui suprema credita theologia foret; atque ad
 personarum Trinitatem, ac Dicitatis unitatem
 universo orbi prædicationis luminibus infe-
 rendam, missus esset, tametsi corporis ratione
 intra brevis loci erat definitus angustias; emissis
 præmagnifice toto mundo theologiæ radiis, alios ad
 lumen vitæ attrahebat; quotquot scilicet potioris
 rationis ac pietatis erant; alios tenebris, dubi-
 tatione, confusione (non sua ipse indole ac proposito, sed
 illorum animi pravitate; quotquot nimirum erant
 hæreticæ labis) implebat.

Porro etiam illum episcopali consummari myste-
 rio decebat. Par namque videbatur, ut qui nedum
 episcopalem, sed et apostolicum, operum merito,
 ordinem explebat, omnino quoque ordinationibus
 sacris perficeretur. Operæ pretium autem erat id,
 non profanorum opera, sed sanctorum; neque
 per eos qui indigni instituto essent, qui et deitatem
 damnanda temeritate in tres alias aliis extraneas
 contrarietates scinderent, sed per eos qui gratiæ
 fidelissimi dispensatores, ac Trinitatis verissimi mi-
 nistri essent. Qui autem ejusmodi essent nulli
 tunc, exceptis Gregorio, illius patre, ac Basilio, illic
 existebant; quorum alter filium pari secum nomine,
 iisdemque præditum moribus alacri animo episco-
 pum designat; alter autem, cum jam Ecclesiæ Cæ-
 sariensis credita gubernacula accepisset, sacro ritu
 C initiat atque ordinat; additque spiritum spiritui,
 ac donum adjungit dono. Quin potius, illi quidem,
 quantum oculis conspicuum erat, sacris symbolis
 initiavit ac perficiunt: Spiritus autem qui proprium
 olim defensorem noverat, in eo perfectus manserat.
 Ac illi quidem, quod ordinatum certæ omnino cui-
 dam civitati ac regioni, ex sacrorum canonum in-
 stituto (10) nuncupari, ejusque designari titulo
 oportebat, præterito solo angustæque præficiunt pa-
 rœciæ, ne quidem hominum habitationi, nedum ut
 episcopali sedi sufficeret, satis commodæ, velut puto,
 qui doctrinæ vi, quod loci genio deerat, posset adim-
 plere (11).

Verum Spiritus sanctus, diviniore, ut videtur,
 propensa consilii ratione, nec eorum ejusmodi co-
 natum inhibuit, nec ut ille ad majores hactenus
 infulas sedemque eligeretur constituit. Siquidem
 enim vetustæ Ecclesiæ, ac digniori datus episcopus
 esset, necesse forsitan erat ut illi fixus, haud inde
 transferri facile posset; ecclesiastica scilicet re-
 gula translationum id genus prohibente (12); atque
 adeo futurum erat ut urbium præstantissima, præ-
 stantissimi sui tum episcopi, tum pastoris jacturam
 incurreret.

Denique, sacræ quidem initiationis (etsi id quo-

(12) Conc. Nicæn. can. 13, conc. Antioch.,
 can. 20.

que vi ; erat enim si quis mortalium quam maxi-
me a fastu alienus ; sic tamen quasi præhente
Altissimi dextera) summi que sacerdotii sumpta
tessera ; ac cum Spiritu duce, ad quod eum gratia
opus segregaret, exploratum haberet, omnino qui-
dam Sasimorum abdicavit paræciam ; sacrorum
autem hactenus parentum pie cultu defungens,
paternumque gregem pastoralis solertiæ sermoni-
bus, ac operibus componens ; velutque prævia qua-
dam exercitatione, ac præludio patriæ episcopatu
usus, sese urbis Augustæ ; quin et orbis, præfec-
turæ aptabat ; supernæque perfectionis arrhabone
suscepto, ad eam festinantem præferebat : ac pia
longanimitate, divinas promissiones recipiebat.

Abrahamus quidem patriarcharum clarissimus,
tribus viris Trinitatis typo hospitio susceptis⁶⁹ ; imo
cum trium virorum forma Trinitatem venientem
sub quercu refrigeraret, humaniusque exciperet,
benedictiones a Deo consequitur : hospitii que illius
præmio, optatissimam refert promissionem. Quæ-
nam vero promissio ? Nempe Sarræ supra spem
omnem, ætate inque proles susceptio ; seminis ea
multitudine diffusio, ut stellas cœli æquet ; terræ
optimæ hæreditas ac possessio. Illic autem, non
tribus viris, sed deitatis tribus personis ; neque
Trinitatis figura, sed ipsa vere suscepta Trinitate ;
neque ea quæ semel hospes venerit, sed quæ sem-
per abstrusissima ratione adesset ; non irrationabi-
libus cibus, sed vivis sermonibus, verisque animi
sensus, ac rationibus, ipsaque vere dignis Trinitate,
magnifice, ambitioseque illam convivio accipit ;
nec sub arboris umbra refrigerat, sed sub eximiorum
sensorum alto recreat ; melioresque ac certissimas
promissiones consequitur. Liberorum enim multipli-
catorum, non carnalium, sed spiritualium ; neque stel-
lis in aspectum cadentibus, sed quæ mente intelligun-
tur, tum multitudinæ, tum decore quam similium ;
nec terræ ejus, quam sceleratæ gentes aliæ, aliæque
subinde calcarent, sed quæ mitium⁷⁰ propria est
(cœlestis, inquam) possidendæ verissimas recipit
promissiones.

Ac quidem Abrahamus postea unigenitum primo-
genitumque, de quo facta promissio erat, cum ten-
taretur ut super uno montium victimam offerret⁷¹,
haud præceptum distulit, haud rem aggredi dubi-
tavit ; haud obstupuit, quin manum, atque gla-
dium (o animi magnitudinem, imo insignem pieta-
tis vim, ac religionem !) charissimi jugulo infer-
ret ; tametsi novo illo ac insolito sacrificio inhibi-
tus est, ariete statim cornibus devincto, qui victi-
mæ utentis ratione locum expleret. Gregorius au-
tem, tum altari admotus est, tum paternis initiatus
manibus integra victima, ac novæ sacerdos victi-
mæ sacerdotii initiatione oblatus. Nec a patre dun-
taxat, sed longe prius a teneris annis ipse se offe-
rens, non super uno aliquo ex iis montibus qui ocu-

lis cernuntur, moleque a terra assurgunt ; sed in
sacræ imperturbationis alto culmine ; cumque se
ipse magni primique pontificis manibus præbuisset,
non Isaaci more dimittitur, sed in duo secatur, vita
scilicet, quæ ad carnem spectat, tota emortuus ;
solaque ea quæ in spiritu est, vivus ; ac terrena
quidem hæreditate, tanquam fluxa ac caduca ex-
cedens ; ad supernam autem, ac stabilem, muni-
cipatum vitæ rationes transferens, filiorumque
promissionis pulcherrimæ primitiæ, ac nobilissi-
mæ existens.

Nam quis præ illo, sicque se intelligentiæ vi
præditum, opimumque holocaustum, primæ illi
menti, Deoque pro intelligentissima illa ac spiri-
tali ara obtulit ? Quis vero sic victima utente ratio-
ne, ac immaculata omnium gratia immolatæ ra-
tioni, Verboque fecit ? Quis ita hostiam viventem,
sanctam, beneplacentem corpus suum, ac spiri-
tum, Domino Spiritui exhibuit⁷² ? Quis ita prius
tum carne, tum animo sanctitate imbutus, exinde
sanctitatis sacerdos, ac administer effectus est ?
Quis supremam ante nactus adoptionem, sic aliis
Patri spirituum⁷³ adoptandis conciliator ascitus est ?

Quodnam pastoralis solertiæ genus ; quodnam
virtutis vegeta actione non obiit specimen ? Quid
est, quod divinæ prædicationis sermonibus non
clarissime detexerit ? ut in eo majorem sermo,
atque doctrina præ actione admirationem habeat ;
quinimo actio præ sermone, atque doctrina majori
admiratione rapiat. Quis ita sermone clarus gra-
visque ; sic distinctus, atque elegans, ornatusque ;
sic verax ac perspicuus, ut videri, quam audiri
potius videatur, quidquid loquitur ; id est, pro
Theologi partibus de Deo exsequitur ? Imo quis ita
Deo afflatus, atque gratiæ conditus salibus ; ut om-
nem vitii, potentissimæque hæreseos exsiccat
tabem ; quidquid vero humanis moribus disso-
lutum, molliusque inest, atque diffuens, ad mentis
constantiam, sanarumque rationum transferat firmi-
tatem ?

Quis præ illo (dummodo principem illum pasto-
rum⁷⁴ excipias) magisque bonus Pastor, qui ser-
monis fistula ad bona pascua educat⁷⁵, inque bonas
atque utiles caulas inducat ? Quis sic probus, ac
industrius, ut gregem tum impinguare noverit,
tum copia augere ; ac quam procul a luporum feri-
tate incolumem servare ?

Jacobus quidem ille Isaaci filius suavissimis pa-
trem accipiens dapibus⁷⁶, ejus in se benedictionem
fratri prælatus attraxit. Tum Esau cædem spiran-
tis invidiam fugiens⁷⁷, faustis usus insomniis, quæ
ad scalam in cœlum protensam spectarent, pro-
spereque deductus itinere, ac se maternis laribus
inferens, Labani filiarum causa labores desudat⁷⁸ ;
desudat vero curando pecori, ac sibi vindican-
do ; tribusque in canalium alveis virgis apposi-

⁶⁹ Gen. xviii, 1 seqq. ⁷⁰ Matth. v, 4. ⁷¹ Gen. xxii, 1. ⁷² Rom. xii, 1 ; I Cor. iii, 17. ⁷³ Hebr. xii, 9.
⁷⁴ I Petr. v, 4. ⁷⁵ Joan. xi, 14. ⁷⁶ Gen. xxvii, 4. ⁷⁷ Gen. xxviii, 1. ⁷⁸ Gen. xxix, 1.

lis⁷⁹, ac sub eorum colore variante aspectum oves ad coitum emittens, plures maculosas facit, quam quæ nullis erant distinctæ maculis: hisque artibus deluso Syro, ac cum solerter sibi parasset substantiam, ita cum uxoribus ac liberis ab eo fugit; Deique copiis, ac turmis occurrit. Ad hæc cum Deo, qui apparuerat, conserta pugna, cujus etiam nutu mutata appellatione Israelis nomen accepit, cunctis liberatus molestiis, in paternam alacris domum rediit.

Quid vero Gregorius? Nonne optimis Theologiæ dogmatis divinum accipiebat Numen; presbyterumque etiam illi invisum funestum Arium gloria superans, divinarum decus benedictionum privilegio accepit? Nonne hic quoque illius crudelitatem fugiens, ad maternam domum, apostolicam scilicet Ecclesiam commigravit? Nonne scalam e terra in cælum, fastigiata, ac quæ virtutibus fabricaretur, prius aspexit? Nonne per eam, Dei qui illi innitebatur, angelorumque in ea ascendentium ac descendentium doctus est contemplationem? Quin hic quoque labores desudat, at non ita ut mulierum venustate tabescat; non ejus gratia pulchritudinis, quæ ad horam floret; quæ ad modicum delectat, citiusque evanescit; neque apud Labanum, sed ejus nepotem Moysen: laborat autem, ut duarum ejus filiarum, veteris scilicet novique Testamenti, notitiam perfectam nanciscatur. Ac plane illarum compos efficitur; primum quidem senioris; exinde autem junioris. Sic enim forte par erat, ut cum legis prius littera, ac tum cum spiritu, societate jungeretur. Par erat, ut veteris Scripturæ sensum facilem, ac expeditum, nec admodum pulchrum aspectu, atque venustum vere primum coleret; sicque in eo alte latentem, inque gratiæ Evangelio manifeste proditam, formosam illam ac elegantem rationem (Dei scilicet Verbi incarnationis contemplationem) clare pernosceret, ac diligeret, inque ejus amplexus animi proposito rueret.

His utique duobus testamentis tanquam veris usus conjugibus, filios patri multiplicat. Animi parturigiium in spiritu, Dei promissionum hæredes, liberos procreat. Nec id tantum cura intenta agit, ut suscipiat liberos, sublimiores scilicet ac spirituales; sed ut etiam mancipia acquirat; nimirum corpori viciniore ac humiliores. His enim ille pro sui ratione spirituales sibi ac immortales divitias parat. Nam ipse quoque, paucis admodum ac brevi numero creditis, solertiaque ac labore in amplam grege provento sobolem; non omnes mercedis loco datos qui revertenti in paternam domum una comites essent, sed electos duntaxat; nec qui nota carerent, sed qui essent insigniti, in divinas subductos rationes, atque illius signatos thesauris intelligens; quidnam molitur? Quin potius quem in sensum provehitur, illius ductu qui

A non in somnis, sed ipsa vigilia, quæ e re essent ac conducerent, quotidie submonstraret?

Trium illarum loco virgarum, tribus Deitatis personis in Ecclesiis sermone propositis (has namque palam figurabant canalium alvei), hortansque ad eas animum attendentes pietate fetum uterum gestarent, optimæ contemplationis optimam rationem, salubrem rationem ut eniterentur, præstabat; quo ad supernas caulas, bono illo Pastore, summeque provido submitte, transirent.

B Omnis generis terrenas facultates, quas illi sapientia, virtusque paraverat, sumens; atque hactenus fidei ope, non ipsa specie angelicarum Potestatum castris humanissime acceptus, id est stipatus; ac cum Deo homine in spiritu congressus, mensque vere Deum videns nedum nuncupatus, verum etiam factus, per illum ad superna atque paterna tabernacula tuto commeavit.

C Hoc Theologo sapientiæ ac prudentiæ efficitur specimen. Virilis hoc animi, fortisque præludio, rem adversus hæreticos strenue gerendam fauste auspiciatus, ita se ad perfectiora aspectuque ipso terribilia certamina accingit. Ac sicut pugnacissimi athletæ, non a primo statim experimento fortioribus adversariis congregiuntur; sed ante pugna cum iis qui debiliores sunt tyrocinio quodam eruditi, majoribusque abunde luctaminibus instituti, ita demum ut cum potentioribus vires contendant, in arenam descendunt. Ad eundem etiam fere modum Gregorius, primum in patria cum impiis congressus, rationisque adversus eos lucta, ac victoriis fortis pugilis lacertos, ac multiplicem experientiam adeptus; deinque parentibus felici vitæ exitu consummatis, cum laudatorio sermone, tum justis legitimis perfunctus; paternoque grege velut in tuta mandra sua ipsius theologia communito, atque pastorum Principi in manus relicto, ipse se ad graviora sermonis causa, atque doctrinæ pericula expedit. Ad velut qui in modico fidelis probatus esset, ad multorum se curam parat. Relictaque Nazianzo, recta ad urbem Augustam iter contendit. Id vero temporis, ingens eam, gravisque hæreseon caligo invaserat atque opplebat; quæ scilicet, tum aliæ aliis compugnarent, tum veritati infensa vehementius acie ingruerent. Sic enim fere comparatum est, ut vitium atque pravitas, nedum virtuti, sed et sibi ipsa acriter adversetur. His autem qui rectam tenebant fidem atrox procella incumbibat; immensaque undique offusa anxietas, ac consilii inopia erat, cum neminem tuenda doctrina certaminis ducem ac defensorem haberent.

D Igitur videre erat velut ingenti immensaque voragine exporrecto pelago ventos sese alios aliis immani impetu collidentes. Hi nempe lenioribus primum auris afflant, versantque ac circumagunt, paulatim procellam attollentes, ita tamen, ut necdum impactos stridentes fluctus dirumpant. Tum

⁷⁹ Gen. xxx, 37.

repente turbinis instar utrinque alii aliis ingruen-
tes, atque collisi intoleranda flatuum vi mare tum
inflant, tumque diffringunt; assurgente procella
ac desidente, interceptisque navibus pariter in al-
tum sublatis, inoque depressis, atque fluctuum
immanitate, æstusque submersis.

Similis quædam tum tempestas Constantini ur-
bem invaserat; nequissimis scilicet spiritibus,
adversantes linguas, ac mentes alias aliis commit-
tentibus; ac cum omnes loquendi immensa pruri-
gine, ac libidine, pronisque molitionibus litibus alii
alios diffringere, ac pessumdare superbe conniteban-
tur: si quæ vero pars rectæ fidei addicta in tanta
hominum turba reliqua erat, eam vero opprimere
ac perditionis alto mergere contendebant.

Nam alii quidem Sabellii Libys confusione sus-
cepta, nimiaque conjunctione, velutque concretio-
ne; nec, quanta par erat, discretione inconsulte
usi, Patrem, Filium, ac Spiritum sanctum, nomine
tenus honorant; quæ autem his significantur, pro-
bro habent, nudasque hæc nuncupationes arbitrari,
ac quæ nec vere existant, inconsistentem re ipsa
atque inanem, Judaica singularis principatus opi-
nionem, ac impietate, sibi fidem contingunt. Alii
Arii dementiæ astipulantes, exque diametro, iis,
quos dicebam, pugnantem sententiam, pari tamen
impietate proveci; quibus illi concretione, hi divi-
sione Impii, recti metas excedunt.

Quomodo enim priores, qui unam deitatis
tum naturam sentiant, tum personam, procul a
veritate exerrant; sic et secundi, qui præter ternas
personas, etiam naturæ divisionem, Græcorum er-
rore ac impietate inducant; alienos a Patre effi-
ciunt, qui sunt ex ipso; quin et ipsos inter se alie-
nos pronuntiant: imparibus scilicet, prorsusque
indignis deitate gradibus, Filium Patri submitten-
tes; ac Spiritus gloriam Filii claritate minorem,
destruentes; quin potius ipsi se una ac singulari
deitate longe abdicantes, extraneis atque absonis
opinionibus alii in alios merito incitantur.

Eos enim, qui a medio exerraverant, atque a re-
gia declinaverant (in qua uti virtus omnis, sic et
inculpata puraque consistit, ac spectatur fides)
omnino par erat, excessibus ac defectibus inhæ-
rentes, in nimietatis scirtes incurrere; postremoque
in contrarietatem dissidio, inimicitiasque proce-
pere. Idque adeo quemadmodum istis, in iis quæ
ad triam Deitatem spectant, ita rursus aliis, in iis
quæ ad Dei Verbi incarnationem, aiunt accidisse:
cum nempe alii ex Christo duplici natura duos sibi
Filios inducendos sentirent; alii in unam eum na-
turam ex una personæ ratione cogere: cum par
esset illic pariter, atque hic honesti terminis insi-
stentes, tum simul dispescere, tum connectere ac

velut conflare; alterum numero, atque alterum na-
turæ ratione.

Nam excessus quidem, defectui; defectus adver-
satur excessui: ambo autem immoderatio sunt, ac
improportio, velutque unum accepta vitium, cum
ea, quæ ex recta mediocritatis ratione moderatio
ac proportio consistit, velut cum virtute pugnant.
In eum modum perversa opinio, nedum ut recte
adversetur, sed ut etiam pravæ contraria sit, ex
natura habet. Il igitur, in ea prolapsi absurda, tum
cum aliis alii, tum cum veritate congregiebantur.

In his erant, qui Filio quidem, naturæ cum Patre
conjunctionem indulgebant; Spiritum vero, quem
a Patris, ac Filii divinitate alienum sentiebant, li-
berum alii, alii etiam servum blasphemia dictitare
audebant. Aliud hoc pravæ opinionis genus. Apolli-
narii enim Syri, quidam aliud vocem amentiam?
qui scilicet doceret accepisse quidam Verbum car-
nem; eam tamen animo ac mente carere dementer
assereret.

His utique, aliisque quamplurimis, ac deterrimis
opinionibus, ceu sævis procellis immans quantum
fluctuanti urbi Augustæ, velut quis optimus guber-
nator admirandus hic Gregorius a Deo, eoque au-
spice, incumbit. Ac sicut prius Dominus Jesus
discipulis, pelago nocte navi conflictantibus; factus
conspicuus, suo statim adventu tumentes compri-
mit fluctus; ventosque increpans, procellam in
tranquillitatem convertit⁶⁰: sic verus re ipsa di-
scipulus, ac, quoad licet, imitator strenuus, cum
illo pariter, iis, qui spiritali tempestate jaclabantur,
apparens, procellæ præcipit, atque in auram⁶¹,
ejus fluctibus silentibus, statuit.

At quonam id modo? Hic mihi narrationis vernat
amabilis conspectus. Ingreditur Byzantium, non
sate litum agmen adducens, sed virtutibus circum-
stipantibus. Non aurum, non argentum, non æs in
zona habens; sed fide, spe, ac charitate, velut
mundo præstantiore quam pro mundi ipsa ratione
redimitus. Non pretiosas vestes, non mulorum
convehendis sarcinis multitudinem; non aliud
quidquam, vel exiguum, vel magnum, iis ex rebus
quas comportare moris est viris luxu magnificis, ac
carnis curam agentibus, inferens; sed Jesu sapien-
tiam ac tenuitatem; cultumque apostolis parcita-
tem, nudamque ac simplicem ad Evangelium (et,
ut ita dicam) imparatam præparationem.

Sic igitur, eoque adveniens apparatu, qualis eum
decebat, cui concredita apostolica functio esset;
primum quidem apud quosdam necessitudine, quæ
secundum spiritum est, conjunctos, hospes agit:
id autem ad magnæ Anastasiæ (13) exiguæ domus
proximas ædes. Una hæc, quod vili forsansche-
matè, peneque inutilis videretur, hæreticis neglecta.

⁶⁰ Psal. cvi, 29.

(13) Hanc ipse Nicetas egregio laudat encomio:
nempe seniore ac seniore Roma ortam, nec nisi

æde illic sacra ac cultu Byzantinam; quo etiam
modo auctor vocat suam.

fideliū, ac pietatis cultorum exiguo cœtui addicta manserat. Anastasiæ, inquam, illius illustris, ac nostræ; virginis corpore, virginis spiritu ac mente. Anastasiæ quæ olim jam ingens adversus diabolū eximio martyrii agone erecto tropæo, majorem adversus diversas hæreses Theologi opera subinde triumphum revexerit; nempe expugnatis quotquot contentiosiores erant, ac clarissima Orthodoxis asserata victoria.

Etenim exterius aspectabili specie, aspectabili ejus templo (tum quidem invenusto ac exiguo; per ipsum autem decore aucto, ac magnitudine: ipso scilicet quod nunc Theologi nuncupationem sortitum est) insistens antistes; interius autem in aspectabili mentis habitu, ipsi perspicue resurrectioni Christo per Anastasiam incumbens, in ea suos vacillantes lulcit, confractos erigit, nutantes confirmat; ac cum persecutoribus grassantibus vix spirantes invenisset, vitali actu ac potentia adimplet. Recto enim sermone atque doctrina tanquam verrissimo tritico bonorum animos esurientes replet; mundissimoque inculpatæ theologiæ pane, longa fame tabescentia pectora cibo recreat.

Josephus quidem ille beatus, fraterna invidia Ægyptiis venditus⁸¹, nec heræ impudicæ præstigiis delusus; sed carcere munito castitatis causa circumseptus; visa somnia solerter dextreque interpretatus, Ægypti universæ princeps, frumentique largitor atque nutritor, nedum unius Ægypti, sed et jam exterorum, inaudiit. Gregorius autem, non ex fraterna invidia, sed Magni Basilii, fideique per-necessariorum hortamentis cedens; quinimo impensoris providentiæ consiliis adductus, non abscelerata hera tentata pudicitia; palam vero hæreticorum maligne agentium insidiis appetitus, instarque carcerum instructos eorum dolos varios, ac machinamenta incidens, sapientiæque doctrina potioris contritos venantium laqueos effugiens, non unam provinciam, aut urbem; sed per unam, quæ sub cœlo sunt universas, beneficio impartire monstratur.

Ille igitur ejus cibi qui perit; hic ejus qui manet in vitam æternam, dispensator ostenditur, arbiterque magnificus. Atque ille quidem, non corporalis solum, sed et temporaneæ annonæ; idque adeo eum frumenta pretio venderet; hic autem, non solum spiritualis, ac quæ contineat animos; sed et in sæculum largus conviva enitet; uberrimumque, ac sine pretio pulchre esurientibus convivium propositus est. Quanto igitur mens sensu nobilior, tanto hujus illa frumenti distributio, præ illius præstantior, ut mea fert opinio, his, quibus sanæ sint animi rationes, facile judicabitur.

Verum erga quidem domesticos fidei ac necessarios talis cum esset divinus Gregorius, talis semper ad eos habuit: qualis vero etiam erga adversarios enituerit; in quam multos veritatis causa

A labores ac pericula incidere; quantis Trinitatis causa certaminibus perfunctus sit, quam, quæso, sermonis vi repræsentaverim? Quomodo præcipuum quiddam dixerim, nec ita procul consecranda veritate iverim? Quomodo illius res omnes tentans enarrare, non fastidio gravem orationem reddiderim; aut quomodo pleraque volens omittere, non ingenti auditores damno affecerim? Illius plane necessaria vox, atque sententia, ut multa paucis exhibeantur. Illius namque hoc partium, atque indolis, uti sic magnifice atque strenue decertare, ita et certaminum magnificentiam sermonis magnificentia exhibere.

B Cum jam igitur pessimi dæmones Græcanica incantatione, ac errore, impurisque sacris, ac omni impietate, divinorum apostolorum munere, ac triumphalibus præliis martyrum, cessissent; sublataque idolorum nefarii cultus caligine, ac vera fidei luce rectum omnem animum collustrante cum deinceps extraneorum opera pietatis cultores bello fatigare non possent, ipsos secum invicem Christianos concitantes; quinimo quidquid in nobis debilius erat errore abducentes, corruptisque sermonibus adversus eos qui præcipua pietate fulgebant instruentes, acri lite, pugnacissimaque excita contentione, alios aliis committunt; fraudeque usi ac audacia, partim quidem suasoriæ orationis artificio rationibus simpliciores dicto sibi audientes reddunt; partim vero imbecillioribus ingruentes, metuque procacitatis perterrentes, impio ipsorum sensui eos submittere conantur.

C Quid igitur vir in divinis versatissimus, accuratissimæque Theologiæ infracta columna ac immobilis? Num nequissimorum pravitate minor apparuit? aut eorum omnino grassantium vi cessit? aut quid modicum pietate remisit? aut illius causa mediocria pericula adivit? Haudquaquam; sed eorum audaciæ, prudentiam opponens; calliditati, vafrisque consiliis, animi præsentiam ac fiduciam; quin potius, fortitudinem adversus audaciam ac temeritatem; prudentiamque adversus calliditatem ac vafritiem educens; universimque adeo virtutem, adversus eorum totam pravitatem infesta acie instruens; sic omnino fudit, fugavitque, ac perexpugnavit, ut potius semitam navis mare secantis, aut serpentis vias super petram, aut volantium aquilarum vestigium⁸², ut habet paræmia, videas, quam illorum impietatis sæculo relicta vestigia deprehendas.

D Nam illi quidem unum id opus erat ac studium, ut mendacii quidem vim infringeret; veritatem autem propugnaret; atque ut a scelestissimorum dissimilitudine quam alienissimus foret, consubstantialitatis autem opiūioni omnino adhæreret. His autem ut ex animo eam excutientes, suo ipsorum errori insisterent; ac quidem veritatis præconi, ut cunctos boni socios pro bonitatis indole habere

⁸¹ Gen. xxxvi, 28. ⁸² Prov. xxx, 19.

percuperet; mendacii autem patronis, ut tanquam A perduelle, hosteque uterentur; ac tum illi necem inferre, tum quam docebat rectam fidem, extinguere tentarent. Quem enim animum absurdæ rationes, aut actiones occupato addixerint, sicque comparatus est ut qua tenetur præsumptione liberari nolit, tanquam infensus reformidat, si qui mendare tentaverint; reprehensionemque vilicis loco, ac plagæ ducens, amarum crudelissimumque animi consilio adversus arguentem exsuscitat atque instruit.

Ac quidem Theologo, divinæ prædicationis sermones prætendebantur; nempe sermones ejusmodi, qui nedum ad veram salubremque Trinitatis fidem proveherent, sed qui etiam Christi charitati per mandatorum observationem (quibus salus ac justitia provenire creditur) adjungerent. Ad hæc, carnis illi culta mortificatio, jugisque oratio, qua animi summa plenaque emundatio; ex qua mentis in Dominum excessus⁸⁴, diviniorum illustrationum perceptio, cœlestium splendorum societas; ac demum potiorum votorum adimpletio; quibus Dei verus homo absolutus, ac qui mentis renovatione Christi similitudine quoto quoque die transformatur, non vitæ minus deitate ac magnificentia, quam sermonis atque doctrinæ illustri claritate, iis qui salute digni sunt, salutis existit præsidio; Arianis autem, ac qui illis adjutores atque socii erant (porro erant adjutores consciscenda Sancto nece hæreticorum omnis cuneus; novit enim haud raro vitium vitio auxiliari belloque fatiganda virtute, uti dictum est, sociari concordia, quanquam sibi ipsum dissentaneum ac discors est); his itaque inimicitia, lites, æmulationes, iræ, ac quæ deinceps magnus Paulus⁸⁵ pridem percensuit carnis opera; ac quod omnium supremum malorum est, cædes ipsa accurabatur nihil defunctorie.

Atque hi, primum quidem maleficæ dialecticæ sermonibus tentantes, litigantes, veritatis turrini dejicere molientes; velutque præsidio, qua pollebat sapientia subnoti, sermonumque ac dicendi fiducia; ac tanquam duro saxo firmoque, viri magni fidei, procaci irruentes audacia, exque imbecillitate abacti, ac impudentia quidem adorientes, præ virium autem exilitate victi recedentes; qui D potius contriti, ac velut pulvis vento ac turbine, alti ejus sermonis spiritu, æstiva area excussi ac ventilati; cum absurdissimum videretur novos jam cum eo sermonum iure congressus, qui omni palam sermonis ac doctrinæ vi superaret, lapidibus deinceps tentabant obruere.

Ac sicut homicida Judæorum plebs, Stephano ad eos unum verbum prolocuto⁸⁶; apertos nimirum ipsi cœlos, ac Filium hominis ad Patris dexteram se videre, cum æqualem cum Genitore honorem prolis ferre non possent; continentes aures, moxque surgentes, lapidaverunt theologiæ sacrum

interpretem, Sicut etiam Jesum, qui ante Stephani testimonium, in medio ipso concilio clamasset: *Ego, et Pater unum sumus*⁸⁷, surgentes lapidare nitentur, quanquam fecit is, ut incassum lapides mitterentur: pari ratione Gregorio quoque Deum Patrem, Deumque Filium, ac Deum Spiritum sanctum, unam Deitatem, quæ tribus personis ejusdem substantiæ discrete ac velut dividue una consistat, eximie pro Theologi partibus disserente, immensa rabie acti, ac furore repleti princeps hæreticorum agmen inque illis antistes, tanquam suis eis dogmatis funditus labefactatis, præstantissimum theologiæ interpretem, velut sua opera, vique doctrinæ parem Trinitatis honorem asserentem, lapidibus petunt.

B Quia vero, quam illi male impugnabant deitatem ac dividebant, hæc rite pro ea depugnantem, auxilio lovebat; ac Spiritus illi, qui in ejus spirabat gratiam, aderat: ab homicidarum eum injuria liberat; illæsumque a lapidum grandine servans, ad majora certamina, ac perfectiores coronas præparat. Idem namque ipsi ea ratione convicti, probroque affecti, ad aliud rursus fortissimum, ut putaverant, prorsusque ineluctabile vertuntur commentum. Nempe variis onerantes criminibus, iisque urbis præfectum, fidei ipsa communionem magis credulum ac proclivorem accendentes, cum et accusatores statuissent repente comprehensum Gregorium, pro tribunali sistunt. Atque, o stuporem! o insipientem C sceleratorum aggressionem! Pacifici probatissimus discipulus, ac pacis mitissimus arbiter, seditiosi ac protervi crimen sustinebat; ac qui docendo, juxta divinum Apostolum⁸⁸, fidelem sermonem amplecteretur, tanquam qui aliena a fide, ac hæreticis propria doceret, ab impiis calumnia insimulabatur. Stabat autem vir strenuus, velut sodalium cuiquam ac notorum; non quasi tanto magistratui, judicique assisteret.

Quoniam modo scite apteque, vel præfecti superbiam, fastumque animi, ac sermonum arrogantiam; aut viri prudentiam ac lenitatem: certamque ad eum ac exquisitam satisfactionem verbis expediam?

PRÆF. Quid sibi vult, heus tu, quod sic præmagnificam augustissimamque civitatem seditiosis molitionibus turbas, cum præsertim extraneus atque hospes existas?

GREG. Cui ille: Quænam injuria, quæve adversum nos, inquit, accusatoribus divulgata, rumoreque sparsa seditiosa molitio ac petulantia? Nihil enim mihi ejusmodi rerum conscius sum.

PRÆF. Quod, inquit, inanibus verbis atque profanis, incompositam plebem ad res novas sollicitas: viderisque mihi turbas ciere, qui imperitorum ac insipientium tibi animos addicas, atque ad seditionem (quæ his facile succendatur) cæstro quodam impellas.

⁸⁴ II Cor. v, 15. ⁸⁵ Galat. v, 20. ⁸⁶ Act. vii, 55.

⁸⁷ Joan. x, 30. ⁸⁸ Tit. i, 9.

GRÆC. Enimvero, ait rursus, seditiosæ molitionis, turbæque popularis tantum abest ut ulli ipse sim auctor, quantum qui olim mortui, a vestra civitate ac republica extranei agunt. Olim enim (neque me quisquam arrogantiae fastusque insimulet) omni sæculi, fluxæque gloriæ claritate sprete ac carnis universis cupiditatibus excussis, solique Christo foedere adjunctus, ac qui ejus lege Spiritus agi maluerim, ab omni discordia ac rixa mundum meipsum servare contendo; nec solam pulcherrimam pacem solus ego amplector, sed et cunctos totis viribus eam amplecti, cum Paulo⁹⁹ hortor atque suadeo. Fore enim ut sine illa nemo videat Deum.

PÆR. Quid vero, inquit, quod et aliena, ac pro hæreticis partibus doces? Nonne vobis sufficit fides, cui et magnus imperator astipulatur: omnisque ditio ac civitas assentitur? Solusne fidei novitatem illaturus es, orbemque solus in sententiam tuam pertrahes?

GRÆC. Nihil equidem novum, inquit, aut ab apostolica fide alienum, vel ipse cogitavi unquam, vel alios docui; sed quæcunque, juxta sacram Scripturam, *audivimus, et cognovimus eu, et patres nostri narraverunt nobis*⁹⁹, hæc sentimus, hæc loquimur: in his permanemus, quæ credidimus, ac nobis credita sunt, scientes a quo didicerimus⁹⁹. Non humanis cogitationum rationibus inconcessa, iisque inaccessa metimur: neque naturam nulla verborum vi explicabilem, ac quam nemo intelligat, dialecticis methodis pensitamus. Neque enim ut quibusdam moris est, præter ea quæ sacris nobis oraculis exposita sunt, contumacius quidquam præsumimus. Omnis igitur qui ex Deo est, nostramque audit vocem, ac quam loquimur veritatem agnoscens: non nobis simpliciter, sed ipsi plane, nostra opera, veritati accedit, eique conciliatur.

PÆR. Quid ergo, inquit, videmur tibi non ex Deo ac veritate nos esse, quod vestro consubstantiali non admodum assentimur: neque enim ex Scripturis habemus, ut ei certo assensum præbeamus. Quid vero tibi, qui nec imperatoris decretis consentias, inque tantum opinionis fastum vecors evaseris, nec cum tanto episcoporum coetu concordiam colas? Num times ne in te ipse grave aliquid ex contentione inconsulte arcessas?

GRÆC. Decebat quidem, o præfecte (qua mansuetudine, blandaque lenitate respondit Theologus) unigeniti gloriæ non impingere; nec adversus divini Spiritus honoris æqualitatem elatos, illius majestatem spernere: nec denique tanta testimoniorum neglecta copia, quibus Patri honore coæquantur, deterforibus animum opinionibus inficere. Sic enim una fidei confessione, mentisque concordia, tribus sanctificationibus velut sublimes Seraphim, unam dominationem, ac Deitatem laudantes⁹⁹,

A unum corpus, unusque spiritus Christiani omnes ageremus⁹⁹; jamque adeo non ex alio alii, alioque, sed ex Christo, omnes tum nuncuparemur, tum essemus, qui ad unam eandemque spem vocacionis pariter curreremus⁹⁹.

Quia vero nonnulli, animi potius pravitate, quam inscitia, si certæ veritati, clarisque testimoniis, ac auctoritatibus obstitantur: putas, quæ ad Filium spectant, quod Dei sermo cum esset in principio, erat apud Patrem⁹⁹, et Deus erat; quodque Unigenitus, et quod in sinu Patris. *Ego, inquit, in Patre, et Pater in me est*⁹⁹. *Et, Ego et Pater unum sumus*⁹⁹. Quod item splendor gloriæ⁹⁹, ac figura paternæ substantiæ, id est, imago invariabilis, divino Paulo prædicatus est; necnon aliis, quibus eadem deitatis natura asruitur. Quæ vero spectant ad Spiritum, quod Dominus est, quod mittit, quod sibi templum efficit⁹⁹, ac deificat; quod operari eum sicuti vult⁹⁹, ac dona dividere testante Scriptura⁹⁹ proditum est; quibus, aliisque plurimis, ejus quoque cum Patre sociæ, unaque dominatio ostenditur.

Quia igitur nulla tantorum Spiritus testimoniorum reverentia ducti, non horrent creatricem ac effectricem omnium causam creatis accensere; fiuntque creatura nequam, qui omni pudore semoto, naturam omni superiorem dominatu, in servitute arrogantiæ ac superbia detrahant, nec ex seipsis hactenus intelligere voluerint, cum animi interior ratio, atque notio ex mente nulla passione ac fluxione, nulla temporis inter capedine nascens, atque a gignente inseparabilis, quæque item sermonis prolatione ad sensum transit, ejusdem cum mente horum parente naturæ sint; vero etiam propius certa quadam ratione qui ex Patre luminum velut coæterna quædam germina existunt, ejusdem merito naturæ cum genitore debere existimari.

D Id vero in causa est, ut ipsi ab eorum nos communionem, velut qui adversa veritati dogmata inducant, non injuria abscindamus; nec decretis acquiescamus, ac impietatibus assensum præbeamus, ne scilicet parem illis blasphemiam condemnationem sustineamus, quidquid orbi nunc universo imperare videantur; etsi vulgo videantur episcopi, etsi sublimes sedes conscenderint. Nobis siquidem, o spectande, imperatores non purpura, sed virtute nobiles atque inclyti: non auro, argento, pretiosissimisque capillis, vel auro compactis curribus, seu magnis exercitibus augusti ac formidabiles, sed fidei sinceritate, veraque ac genuina erga divinum Numen affectione. Episcopos autem non eos omnino habemus, qui sacerdotalibus præfulgent stolis, atque infulis; sed qui velut podere, id est talari, etiam virtute amicti sunt; rectamque fidem velut rationale judicii⁹⁹, et veritatem, et manifestationem in pectore, animique precordiis gestant.

⁹⁹ Hebr. xii, 14. ⁹⁹ Psal. lxxii, 3. ⁹⁹ II Tim. iii, 14. ⁹⁹ Isa. vi, 5. ⁹⁹ I Cor. x, 17; I Cor. vi, 17. ⁹⁹ Ephes. iv, 4. ⁹⁹ Joan. i, 1 et 18. ⁹⁹ Joan. xiv, 11. ⁹⁹ Joan. x, 50. ⁹⁹ Hebr. i, 3. ⁹⁹ II Cor. iii, 17. ⁹⁹ Act. iii, 2; I Cor. vi, 19. ⁹⁹ I Cor. xii, 11. ⁹⁹ Exod. xxviii, 4.

Sic autem animatus, ac cum ita de his sentiam, A siquidem ingruentia Trinitatis ergo pericula, ac exsilia, cruciatus, mortem (vitæ scilicet immortalis argumenta) detrectaverim; tum vero re ipsa innumeris me dignum mortibus ac periculis existimaverim.

Aiunt præfectum, his ex eo auditis, viri sapientiam mira quadam ratione virtuti contemperatam admiratam esse: sicque adeo plebem pietate commotam, ac divina victam prædicatione, ut ingentem clamorem extulerit, ac nedum theologiæ nomine beatum prædicaverit, verum etiam illic primo Theologum appellaverit. Sic nimirum prorsus theatrum ceperat; sibi que iudicium (auditores scilicet) addixerat. Ac Gregorium quidem cum reverentia domum remis-
B sisse; accusatores vero tantisper objurgasse, ut qui ad causæ momentum arguendo viro nihil attulerant. Hinc etiam ille, ut divino proditum eloquio est, majorem ⁶ in plateis agebat libertatem, fidentiusque palam loquebatur. Omnis enim animus, cum certamina necdum adierit, plerumque formidare, seque pugnae subducere; lucta autem defunctus, auctusque victoria, fortiter ac strenue amat agere.

Homo sane illius Ausites ac beatus Jobus, præ virtutis præstantia invidiosus diabolo redditus, illique postulanti traditus, liberis quidem, omnique prius substantia nudatur; tumque etiam pessimis corpore ulceribus cæditur ⁷; ad hæc vermium tabo, acutisque amotus doloribus; ac, cum uxore demen-
C tia loquente, atque amicis imprudentius, nec pro rei indole consolantibus usus, nec minimum emolitus esset, vel ullam prorsus Deo stultitiam dedisset, magnifice claroque præconio in fine certaminum celebratus est; ac, quod omnium præstantissimum, illius voce prædicatur justus, qui e turbine atque nubibus illi respondebat. Hic autem, nulla mala æmulatione, atque livore ablata substantia, sed Christi lege erogata in pauperes omni facultate; nec decem duntaxat confertim, unoque momento corporalem liberorum perpeesus interitum, sed innumerabili animi labem tabescentibus dolore visceribus sustinens ejus, qui expuerat, ira cæditur; nec vero solum corpore, quin potius medio ipso pectore, atque animo duriore plaga afficitur. Tentator enim velut armis, atque jaculis, nequissimorum dentibus, linguisque, velut acutis usus gladiis, hæreticorum loquendi licentia, atque pruritu continue tanquam mucronibus, ferit; percutitque blasphemis animum; atque eorum opera, qui simulata fide, amicitiam profitebantur (in quibus etiam fuit Maximus Cynicus; cujus pro Cynica indole supercilium, morumque impudentiam, ac insidias, velut cunctis notas, dimittam) omni, ut verbo dicam, machina, ac arte commode, incommode admota, qua ille fulgebat, veritatem redarguere, sibi que eam vindicare tentat actionis necessitudine, ac pro si-

militudine. At Gregorius (quippe qui non nesciret ejus cogitationes) admirandam adversus omnia patientiam opponens ac longanimitatem, haud secus ac inturgentes spumas, decumanos injuriarum fluctus elidit: sed ei administratorum invidiæ omnem malignitatem sinistraque molimina convellit. In fine autem ea, quæ in censu erant, non duplicia recipit, sed multis partibus auctiora, velut scilicet bonus ille servus, accepta potestate super decem civitates, quinimo instar fidelis ac prudentis œconomi ⁸, ipse quoque (nec magnum dictu.) omnibus quæ sunt Domini sui præpositus. Minime autem prædicatur justus, sed efficitur: Theologus autem tum efficitur, tum magnifice prædicatur.

Hinc Trinitas, haud secus ac lampas trino fulgens lumine, eximie in eo accensa, non jam silentii modio premi sustinebat: non jam ad eos indulgentia utendum arbitrabatur, quorum imbecillior erat animus; sed sicut lucidissimus iste sol, jam terræ solutus sinu, inque horizontem terra superiorem micantibus radiis tantisper prominens; hactenus quidem summos montium vertices sensum luce perfundens, densa tenebrarum ad terræ cava contrudit: paulatimque promovens, omnino caliginem dissipat atque dispellit universumque orbem terræ mundi communi luce ubertim impartit; nisi quid ex eorum genere est, quæ noctu pascentur, nec solis radios ferre possunt; sic nimirum comparata, ut lucis excellentia eorum non tam illustretur visus, quam deteratur; aut propter meatus inferendæ luci non idoneos, nec satis explicatos ut splendorem recipiant; cujusmodi lustra subit, ac Petrarum specus. Sic quoque Gregorius; quin potius quæ in illo velut orbe solis rutilo quiescebat Trinitas, primum mente sublimiores illustrans, tumque omnem animum luce dignum amabili scientia replens, ferinum omne pectus, sensumque affectus a ratione alieni alumnum terræ abditis obscurum tradit: nempe non ferentem divini radii spiritalem illustrationem; atque ideo divinam repellentem lucem, quod vel malo naturæ genio, vel animi pravitate, excellentiam bonitatis suscipere non possit.

D Ergo civitati quidem, inque ea agentibus, atque civibus, quæ in Gregorio erat trini solis exoritur lux; provinciæ autem, ac quæ extra sunt, illius destituuntur luminis claritate? aut vicinis quidem, nec longius dissitis theologiæ splendor illucet; ad eos autem qui procul remoti sunt, ad extrema terræ occupant, sermonum grata non attingit? aut pervenit quidem etiam ad illos, obscure tamen? aut clare quidem, at non firmiter, et ut perenne? Haudquaquam; sed cuncta simul purgat, illuminat, perficit. Purgat quidem hæresis piaculo, eos qui ignorantia olim tenebantur; eximie ac cœlestis prædicationis divinis sermonibus, illuminat; augu-

⁶ Prov. i, 20. ⁷ Job xii, etc., 42. ⁸ Luc. xiv, 17.

stissimis divinissimæ naturæ ejusdem conjunctionis A radiis concilians, perficit.

Non me latet eo provehi orationem, ut, qua excurrit prolixitate, jam nausæ fiat; quamobrem duplici distrahor affectu, hincque inde studiis seror. Nam metus quidem ne plerisque molestior, ac decori inscius videar, sermonis mihi impetum inhibet. At quid patior? quippe etiam alias eum remittere non sinit, qui cogit amor, vimque facit: totumque peritus expugnans, sibi palam addicens. Is namque Theologi tum sermonum magnificentiam, tum divinam morum præstantiam longiore verborum ambitu exspatiantibus comparationibus clarius animo suggerens, ut in eis mente immorer, ac plura loquar, evincit.

Esto igitur, etiam cum Mose pro viris nostris B magnum Gregorium diligenter comparantes, hinc quoque antistitis præclare gestorum amplitudinem consideremus. Mose, inquam, illo, qui sancta quidem Abrahami radice germen progenitus sit, metuque Pharaonis infans in fluvio expositus; ac Pharaonis filie visus elegans, in filium palam adoptatus fuerit: quique adeo hac ex causa omnem Ægyptiorum scientiam doceatur, nec tamen cognatorum dedoceatur amoris a natura vim. Idcirco, quod educantibus haud satis æquus, exque animo affectus, deprehensus esset, se fuga proripiens, atque ad Madian montem transiens, illicque uxori legitimis copulatus nuptiis, pecudum pastor effectus sit; seque rerum contemplationi impendens, quantum homini videre concessum est, in rubo Deum viderit.

Is rursus in Ægyptum cum signorum virtutibus missus, Ægyptiacique animi duritiem expugnans, multiplici prorsus eos verbere ac plaga affligit, inque brachio excelso populum suum liberat: ac quidem ab Ægyptiaca morositate redimens; ignisque columna, ac nubis ducens, eorum in terram promissam ductorem agit. Tum, mare Rubrum divisum, sicis eis vestigiis iter explicavit: idemque rursus in seipsum confusum, persecutoribus introitus simul, ac sepulcrum fuit. Hinc rupes dirupta, flumina profundit; lignumque aquarum sanat amaritudinem: ac quidem firmamentum aviculas pluit sicut pulverem; cælo verum panem, spisso D lumbre, demittit: atque extensæ manus, innumera fugant hostium millia; Deique justa sententia, populum murmurantem vicissim neci tradit.

Quod omnium maximum, maximamque habet admirationem, ascendit in montem excelsum solus, dierumque quadraginta jejuni corpore mundatus, animo expiatus, tremenda Dei coram animadversione, præstantiorique in specie ignis apparitione, atque vocibus, ac tubis, tanquam in symbolis, dignatur: lapideisque tabulis inscriptas leges accipiens, atque varios illic sacrificiorum ritus

edoctus, veri quoque tabernaculi figuram ex umbratilis forma ibi contuebatur. Illic candelabrum et mensam; illic aras et arcam, aliaque celestium similitudine assumpta, figuræ ratione vir Dei conspectu usus serio contemplabatur. Hæc vero tribulibus tradens, ac sacerdotium quidem Aaroni, germano corpore, germano spiritu præbens; deus autem præfecturam Jesu famulo concedens, omnique operum ipsius ministerio ex consiliis divini rationibus expleto, sic vitam caducam, mortique obnoxiam deponit.

Sic quidem Moses; isque (ut paucis complectar) ejus institui vitæque rationis modus fuit. Quid vero Gregorius? Nonne sacrorum parentum, sacratissima proles eluxit? Nonne is quoque sæculo tanquam fluvio expositus, Spiritus quidem signaculo fiscella communitus est⁷: sæculari autem sapientiæ elegans, dexterque indole visus, atque in filium ei adoptatus, in ea eruditur, atque præparatur? Num illius sensum humilem ac superstitionem lubentissime fugiens, sublimiori contemplatione, ac magis e pietate usus est ad sapientiam mundo superiorem?

Non commigrans velut Moses ad montem Madian⁸, sed sacræ animi tranquillitatis, ac imperturbationis verticem conscendens; nec sicut ille, mortalem sibi conjugem assumens, sed perfectæ sapientiæ amore incensus, ejusque gratiarum corona eximie ornatus; nec pecudum rationis expertium, sed ratione vere utentium probatissimus pastor effectus, si quis alius mortalium Invisibilem videt⁹; ac revelatâ facie contemplatus Domini claritatem, tum contemplatione¹⁰, tum potentia repletur, atque in istam mittitur Ægyptum. Mittitur vero ut populum Domino peculiarem acquireret; atque a caliginosa hæreticorum ignorantia liberatos, ad lucidam in fide viventium veritatis hæreditatem transferret.

Virga quidem a Deo minime in manus tradita¹¹; quin ipse potius virga virtutis efficitur divinitus missa. Virga utique, non quæ in seductorem serpentem transformetur¹², sed quæ in formam Christum referentem, ac mentem immutetur: non quæ aquam potabilem in sanguinem potui inutilem vertat¹³, sed quæ potabili doctrina, salsam eorum abstergat. Non quæ ingruente reptilium copia, eaque edacissima adversarios confringat¹⁴; sed quæ efficacibus vivisque sermonibus durissimam mentem atque superbam velut flagello cadat; aliis quidem vulnus ac plaga tumens, non suapte indole, sed illorum morositate, qui omni ulcere insanabilius invidia vulnerati ac scædati essent¹⁵; aliis consolatio bona, fulcimentum ac gratia. Ac quidem aliis, instar grandinis, ignisque ingruens, tum densitate sermonum, tum divinatorum igne sensorum, contumacium animos consumebat¹⁶; aliis

⁷ Exod. ii, 3. ⁸ ibid. 15. ⁹ I Tim. i, 17. ¹⁰ II Cor. iii, 18. ¹¹ Exod. iv, 2. ¹² Exod. vii, 19 20.
¹³ Psal. civ, 29. ¹⁴ Exod. viii, 2; xvii, 21. ¹⁵ Exod. x, 5. ¹⁶ Exod. ix, 25.

velut ros e cœlo leniter stillans, sensibus ut florent, præstabat : atque aliis quidem tenebræ palpabiles prostabat¹⁷ ; aliis lux mentis sancta, ex luce, quæ omni major sanctitate est, abunde effulgebat : quin potius, qui lux cunctis vera tum fieret, tum esset ; aliis quidem illustrandi vi pollebat (iis scilicet qui suæ mentis oculo ab ejus fulgoribus minime abhorrent), aliis obscurandi, qui propria mentis debilitate veram claritatem obtueri non possent ; qui lucem quidem, ut inimicam refugerent ; tenebras autem tanquam suavissimas sibi deligerent. Ac aliorum quidem mentis rationum ac actionum primitiva, argumentis confutans exterminabat¹⁸ ; aliorum autem incontaminatas in Christi sanguine animas conservabat.

Idem ipse ignis columna ac nubis efficitur¹⁹ ; peccati caliginem dispescens, virtutisque laborem refrigerio temperans atque leniens ; velutque nubis rore, Paraclæti consolatione, spiritalem Israellem levans, atque ad supernas mansiones traducens ; ac manu quidem excelsa sæculi mare illi scissum, innoxia transmittens ; eos vero qui dementi ac furienti in eum impetu, omni apparatu insequerentur, in eo suffocatos relinquens, purissimo ipse salvandorum cœtui, cum magifico virtutis comite, ad beatas salutis sedes ductor præibat.

Fit petra²⁰ ; revera enim spiritalem petram²¹, non sequentem, ipsique comitem, sed in eo manentem, Christum vitæ latices manantem, habebat. Lignum quoque efficitur, potui inutilem²², atque amarum hæreseon doctrinam, in rectæ fidei dulcedinem mutans. Manibus autem non interdum extensis, ac quæ graves deprimerentur, aliorumque opera sustentari deberent ; sed mente in Dominum jugiter sublata ac excedente, tum verum suffulciebat Israellem, tum verum fundebat fugabatque Amalec²³.

Alit autem, non pane qui prima luce e cœlo pluens, plusculum ascendente sole mox colliquecat²⁴ ; nec avium carnibus immensa copia imbris instar depluentium, sed sermonum abundantia atque vi ; tum nempe magis spiritualium ac divinarum, eque sursum, atque sapientia quæ de sursum est, subministrante suppetentium ; tum corporaliū magis ac naturalium, ex terrena, ac quæ sæculi usu comparatur, intelligentia, mentisque solertia illi collectorum²⁵. His igitur, qui recti ac fideles essent, tum alebat, tum recreabat ; qui autem murmuratores, ac Deo detrahebant, eos miserabili ac deplorandæ morti tradebat.

Non in montem (terræ scilicet, qui in sensum cadat, tumulum) per breve tempus secedens, Deique illic usus colloquio²⁶, turbis se rursus legislator permittebat ; sed suprema theologiæ conscensa specula, non dierum quadraginta, sed jugi jejunio ;

A præstantiorem quam pro sensus ratione Dei visionem nactus ; non fragore mugientibus vocibus, tubisque aerem vi percutientibus, vehementiusque auribus insonantibus ; sed sine strepitu, atque leniter, et leni ac quieto Dei Spiritui colloquens, illique congregiens, ac silentio magnas sublimium decretorum voces percipiens : non tenebris ac caligine obducto corpore, sed supra quam ignoti incomprehensionis notitia oblecto : non procellis ac turbine ventisque flantibus, sed divini Spiritus mollioribus auris perflantibus ; non cœlestium imagines, ac figuras, nec veritatis obtuetur umbras, sed ipsa sacratius docetur cœlestia, ipsamque clare veritatem cernit. Symbolis enim, ac umbris Mosis conspectis ad ea quæ vera sunt intelligenda usus, ac per ea ad ipsum clare legislatorem devecius, vere gloriam contuitus est, nedum posteriorum Dei (quibus a Deo secunda, illoque auctore condita obscure significantur), verum etiam (ni audentius loquor) anteriorum²⁷ ; ipsius, inquam, existentia præeuntis supra quam ignotam infinitatis notitiam. Vidit autem Dei claritatem, non brevi temporis morula factam conspicuam, citoque abscedentem, sed quæ semper ita consistat : nec velut ille, in petræ protectus foramine, sed in unigenito Verbo paternam contuens gloriam, in Filii Spiritu eximie Filio circumfulgetur. Vidit quæ per tabernaculum, inque illo reposita vasa mystice significabantur ; quin ipse potius vario virtutum cultu insolubile se tabernaculum Deo exhibens, etiam arcam animi suum reddidit : arcam scilicet, non quæ haberet urnam auream²⁸, sed quæ cor auro rutilum, panem illum cœlestem gremio continens. Non quæ virgam amygdalinam, quæ floruerat, lapideamque ac fragilem tabulam ; sed quæ expolitam mentem, ac inviolabilem, vereque Dei digito scriptam, contegeret.

Idem pariter candelabrum septem habens lucernas constituitur²⁹, qui scilicet septem Spiritus donis Ecclesiam illustret. Constituitur et mensa, panem illum summe mysticum probe esurientibus appositum habens³⁰. Constituitur etiam altare, nedum thymiāmatum, velut suavissimos suffitus, precum jugiter hostias submittebat³¹ ; verum etiam holocaustorum, pietate pingues animas sacrificii ritu in ipso faciens³².

Idem quoque magnus pontifex effectus, non unctionis oleo caput barbamque diluitur, sed Spiritu exsultationis mente ac animo sanctificatur. Nec variis tunicis, terrena e materia contextis perornatur, sed virtutum varietate, animi tunica varia induitur ; ac velut Aaron ille tintinnabula³³, concinnum apostolicæ sapientiæ sonitum assumens, ita sanctificationis sacerdos, atque hostiæ novæ sacrificus non per sanguinem, sed per spiritum sa-

¹⁷ Exod. x, 22. ¹⁸ Exod. xii, 29. ¹⁹ Exod. xiii, 21 ; xiv, 19. ²⁰ Exod. xvii, 6. ²¹ I Cor. x, 4. ²² Exod. xv, 25. ²³ Exod. xvii, 11. ²⁴ Exod. xvi, 14, 15. ²⁵ Jac. iii, 15, 17. ²⁶ Exod. xix, 3. ²⁷ Exod. xxxiii, 25. ²⁸ Hebr. ix, 4. ²⁹ Exod. xxv, 51. ³⁰ Isa. xi, 2. ³¹ Exod. xxv, 23. ³² Exod. xxx, 1. ³³ Exod. iv, 27.

clus est. Non enim ex umbræ rerum, sed ex veritatis ratione; nec juxta ordinem Aaron, sed qua ratione divinus Paulus, regni Evangelio defungens; ac, sicut magnus ille pontifex Jesus Christus pro suo populo victima factus, precesque offerens, non semel in anno in sanctis sanctorum versabatur; sed incessanter spiritali atque cœlesti altari propinquans, inde nobis salutem operatur.

In eum modum, nedum Moses Theologo exemplum efficitur, verum etiam Aaron: in quod aspiens, quantum veritas umbram ipsam figura designantem præcellit, tantum, arbitror, illis illustrior ostenditur ac perfectior. Quid vero? Qui sic horum imitatus vitam, adeo his superior clariorque eluxit; num a sequentium prophetarum atque justorum imitatione defecit? aut alios quidem aliis virtute claros imitatus est, non item aīos? aut omnes quidem, aliquo tamen præripiente palmam, ipsumque superante? aut paribus modis virtutem gessit? aut exiguo a se intervallo, proximeque secundas virtutis referentes illos reliquit? Minime gentium. Qui enim Moysen prophetis omnibus, ac his qui leges tulerunt, longe præstantem, adeo antecellit; quanto magis reliquos abundantia magnificentiæ gratiæ superabit? Verum ad ea quæ continua serie ad ejus vitæ rationis monumentum spectant, operæ pretium iterum orationem reducamus.

Interim Gregorio hisce impenso, ac dum errantes quidem oves reducit³⁶; quærit autem quæ perierant, ac contritas alligat, uti sacræ prophetiæ verbis proditum est: virentibusque collocat pascuis, ac veræ refectionis aqua educat³⁷; omnique (tum quæ ad actionem moresque, tum quæ ad fidem pertinet) tanquam herba lethifera atque noxia, ipsas iniquitate arcens, super semitas ducit justitiæ; ac lege sancit, non temporaneam corporis emundationem, sed sensus carnis mortificationem; neque ritum quo immolandæ animalium victimæ, ostendit; sed Spiritus vivificationem, quæ per fidem existit; ac velut sagittis solertissime Anomœorum corda ferit, velutque lucidissimis radiis, sacrosanctis doctrinis suis, electis lucem præterdit; de repente solvitur ruitque tyrannis, ac legitima imperii potestas designatur; ac impiorum quidem potestas penitus eliminatur, piorum autem reliquiæ fiduciam sumunt; hæreticorum merito supercilium detrahitur, Deique populo cornu salutis suscitatur³⁸ atque exurgit, imperator clementissimus, malorumque odio propensissimus. Is, duo optima secum constituit; ut nempe, qui trinam monarchiam evertere viderentur, probrum honore commutantes everteret; qui autem pari honore, naturam honore parem, atque æqualem supra quam honorarent, atque colerent, honore exceptos erigeret, atque eos qui sedes vi inscenderant, spretim submoveret;

A injuste autem Ecclesiis submotos, locis propriis restitueret.

Porro ut auspicalissimo exordio delatum imperium iniret, duo hæc ut exsequatur diligenter enititur. Quænam illa? Ut nempe œcumenica synodo Nicææ Patribus decreta confirmans, quæ succreverant hæresum novitates exstingueret, litesque ecclesiasticas dispelleret. Hæc Magni Theodosii prima consilii ratio; ut autem Gregorium in Constantinopolitana sede collocaret, id illi secundum opus, nihil priore impar, aut quidquam segnius curatum.

B Gregorius autem, qui animum omni superiorem ambitione haberet, paternisque visceribus erga gregem affectus esset, concessam quidem Ecclesiam libentissimus recepit; inire autem sedem, hactenus differebat. Postea tamen, vi quidem, at cessit nihilominus episcoporum votis, cum aliorum plurimum, tum Antiochiæ præsulis; magni scilicet illius Meletii, qui multa pridem ac strenua sanctæ Trinitatis causa fertur desudasse certamina. Hujus divinis judiciis, probrumque imperatoris id enitentis vi, ac fidelium civium adactus obsecrationibus; quin divinis potius obsequens nutibus, ad celsam, pro antistitis munere prælationis sedem, evehitur. Lucerna super candelabrum sublimis collocatur; ac prædicator, speculam sublimiorem aggreditur. Quid vero? an quæ præstat regibus ut regnent super terram, ac tyrannis ut dominantur terræ³⁹, beata Trinitas, suscitaturque de terra inopem, ac de stercore elevat pauperem⁴⁰, non etiam probatissimum famulum, ipsisque rebus perfectissimum præulem, in pontificia sede collocaret?

C At nemo illegitime, contraque ac sacra Ecclesiæ regula statutum est, ad tertiam eum arbitretur transferri sedem. Nam neque ea res translatio est, sed electio, primaque ac unica in urbe augusta pro episcopi dignitate, atque munere sedis collocatio. Nam quod primo Sasimis, uti dicebam, præfectus est, id solum promotionis causa fuit, cum neque sedem receperit, nec omnino illic ordinaverit, ut lamve mysticam initiationem pro antistitis partibus celebraverit; quod nempe viculus ad sustentandam episcopalem sedem esset omnino ineptus. Nazianzenam autem cathedram quondam curavisse, cum D pater illius episcopus esset: at non ejus creatum esse episcopum, aut sedem illam unquam suscepisse. Solum autem Patris hortatu ac jussu, ut sacri ministerii defectum impleret, sic Ecclesiæ curam suscepisse, ut senectæ fulcrum, ac paternæ imbecillitatis sustentaculum audiret. Ita vero se rem habere, etiam ex his perspicuum est, quæ ipse ad Gregorium sibi cognominem scribit (14). *Inter omnes etenim constat me non Nazianzi, sed Sasimorum antistitem creatum fuisse; tametsi in patris reverentiam, et eorum, qui supplices hoc a me con-*

³⁶ Psal. XLIV, 8; Hebr. I, 9. ³⁷ Eccli. XLV, 10. ³⁸ Psal. CXXI, 7.

³⁹ Ezech. XXXIV, 4, 5 seqq. ⁴⁰ Psal. XXII, 2. ⁴¹ Luc.

tenderunt, ad breve tempus, quasi hospites præfecturam suscepimus. Quod igitur pater mortalem vitam divina commutaverat, vacantem jam inventum divina Spiritus gratia, vitæque ac doctrinæ humana maiore præstantia postea clarissimum effectum, in urbis augustæ solio quantum oculis conspicuum erat, constituit; quantum autem animo aspectabile, orbis terrarum bonum Pastorem, magnumque antistitem præficit.

Operæ pretium autem ut nec ipsum inoundæ selis taceamus modum. Postquam enim divinum illud ac salutare præceptum atque decretum pervulgatum est fore Theologum in sede collocandum; perinde vero ac dicas, quam is Trinitatem Deum prædicabat; videre erat universam propemodum simul creaturam, illius sublimationis ergo ac pro-
B
 vocationis secum ipsam moveri. Tunc enim, arbitror, cælorum virtutes omnes, mente, immateriate, inaspecte, præeuntes, sequentes, stipantes, pro sacro divini præsulis ingressu jucunde applaudebant: omnes profanorum dæmonum turmæ, quotquot aeriam regionem circumeunt, ac quotquot locum terræ viciniorem adeptæ, hoc sibi studium ponunt ut hominum genus seducant, inferna festine latibula subibant, cum micantia divini Spiritus fulgetra non ferrent. Omnis vero piorum civium cœtus, fideli imperatori ex fidei pietate comes, monumentique maximi festivitatem antistitis ingressum ducens, splendide ovansque in sacram pariter ædem irrumpebat.

Vidisses igitur illic populi universi plausus, victoriæ cantica; ac quibus Deo, quibus imperatori grates exsolverentur. Vidisses viros, feminas, senes, pueros, servos, heros, hominum ætatem omnem, omne instituti genus qui solitariam, quique vulgo tritam vitam agerent, sacerdotes ac laicos, ex omni ferme hominum, quod sub cœlo est, genere, haud secus ac fluctuum eruptionem, confluentes, influentes, præeuntes, occursantes, impellentes, in adversum pellentes ac qui pellerentur, gaudentes omnes, omnes gestientes, jucundo omnes animo, bonumque certamen certantes. Ne quidem virginibus fas videbatur ut sacro illi spectaculo deessent. Ac vero hæc, honesta gravitate operatæ, sacra festive septa invadebant. Cunctis certamen erat, piaque contentio, alii ut antistitem prope accederet; alii, ut iis qui prope accedebant e vicino succederet; alii, ut vel eminus, ingressus videret, velut hinc quoque commodum aliquid percepturus esset. Animus enim fidei sensu, ei qui creditur mente conjunctus, dum vel ejus umbram procul speculari adverterit, cupiditate agitur, gestit, omnique studio ad ipsum contendit: ac velut quodam majoris amicitia stimulo, conspectu usus, corpore etiam, ut ita res ferat, enititur amato conjungi.

Non sic Judaicus olim populus circa templum Hierosolymitanum, Salomone dedicationem illius

A celebrante¹¹, frequens confluit; nec sic plena ante eum uno totius populi conventu Davidi coacta celebritas est, tum, cum arca ut quiesceret locata fuit atque deposita, ac in illo ingressu conflantem ferunt¹²; nempe Gregorio sedem adeunte. Iis quidem qui recta fulgebant fide, talis quidam cursus ac alacritas erat; at neque hæreticorum agmen a communi illa populi glomeratione aberat. Aderant autem, atque alii quidem, intus animo invidia dissecabantur; nec tamen pravitatem in lucem proferebant; alii more canum in rabiem acti, jam cædis avidi irruere, atque necare incitabantur; sed Dei occulta manu, cunctaque conservante, furens ille eorum impetus inhibebatur. Atque illi quidem insidias, strues, turbas ac seditiones, innoxiique sanguinis effusionem animis cogitabant; Trinitas autem (quippe boni amans) defensorem suum ac propugnatorem, ab omni tutum nequitia servabat.

Vidisses illinc utrinque congressiones fieri, pugnasque committi, Anomœis scilicet, tanquam ad ipsos spectantes, Ecclesias vindicantibus (iis enim qui longiori tempore possederint, vel si injustissima possessio sit, haud raro ex continua solummodo detentione, hominum judicio rata fides succurrit); Homousii autem defensoribus easdem mordicus retinentibus, velut qui recens Dei nutu, piique favore imperatoris, Theologo optimo præceptore, ac testatore, ceu legitima hæreditate illas adepti essent.

C Vidisses illic sacrum illud melos reipsa præstitum, nempe, justi quidem cornu exaltatum in gloria; peccatores autem videntes, et irascentes, et stridentes dentibus, ac tabescentes; eorumque periisse desideria¹³. Non enim futurum erat ut in longum tempus falsitas reluctaretur ac obsisteret, neque ut veritatis adversum se aciem ad extremum sustineret: sed sicut hiberna tempestas, sive brumale frigus, procul adhuc morante sole, atque australem versante viam, late viget, omnemque constringit naturam, ac premit: illo autem rursus ipsas jam ad aquilonem decliviores detegente partes, atque æstivum gyrante solstitium, clarioresque ac mora firmiores radios immittente, incalescit, spiritusque ac vitam resumit, quidquid in rebus est, vereque lætius dilucente, bruma facile, frigusque exolescit ac dissolvitur, inque internos recessus atque latebras vicissim cogitur. Eodem fere modo, gravem illam hæresum, ac quam molestam caliginem, atramque tempestatem, haud secus ac crassissimam hiemem, nubemque Ecclesiis affusam, ac piorum prementem corda, Gregorii sermonum radios, velut e sole, Christo in eo manente promicantes; clariusque ac lucidius effulgentes dissolvisse ac consumpsisse; atque Ecclesiæ firmamentum in statum diei fulgoribus lucidum, ac pacis claritatem transmutasse.

Hujus vero certum argumentum, ac conjectura,

¹¹ II Par. vii, 8. ¹² II Reg. vi, 1. ¹³ Psal. cxi, 10.

quæ ante sacrum illum ingressum in aerem effusa densissima caligo ac obscuritas est. At ubi Ecclesiam ingressus est, universa civitate ac imperatore una comite, omnique Ecclesiæ cœtu decantante laudum cantica, ac divino antistite in sede collocato, cunctorumque vultibus præfervido lacrymarum imbre perfusis, compunctis scilicet omnium animis, nec tantam beneficii vim siccis oculis suscipere valentibus; ubi denique clamor, gaudium, commistaque tristitia ac supplicatio, universi populi gestu, habitu oreque erupit; solvitur statim densissima illa nox ac tenebræ; luxque splendidissima conferlim effulgens, hæreticorum quidem spes in obscurum trudit, piorum autem exceptis corporibus etiam animum claritate perfudit, exsuperante moestitia in jucunditatem in finem quantam cedente, atque conversa. Sic nimirum Dominus, quemadmodum eos, qui ipsum clarificant, claritate augere, sic qui spernunt, spernere consuevit.

Admirandus quidem Jesus, Israelis belli dux Moisis loco creatus, siccoque vestigio cum omnibus copiis Jordane transmissio⁴⁴; atque adversus gentes regesque fortissimos instructa acie, belloque comparatus, sic incruenta victoria evertebat quidquid incurrisset, ac par erat everteret, ac pessumdaret, quem Altissimi dextera cum primis protegat. Unico tubarum clangore, robustissima concussa mœnia corruerant: tumque urbes integræ, civiumque omnis conferta multitudo excludebantur: bellicosissimi reges impressione facta, nedum armis, sed et cœlo lapsorum lapidum instar grandinis imbre cædebantur⁴⁵; quin et ii, præcuntium vesparum aculeis⁴⁶, dire pungebantur. Quodque majus ac insolentius, sol stabat, luna inhibebatur⁴⁷, ipsumque cœlum Israeli aderat belli subsidio adversus insipientes depugnans. His Dei providentia curaque excisis, eorum substantias ac facultates in funiculo distributionis, per manum Jesu, eorum terram, ac quidquid ditionis fuerat dividendis, partibus adibant.

Gregorius autem veri Israelis sacra præfectura concredita, velut anine rapido glomerantes aquas, prolixas stulte impiorum nugas innoxie transmittens; quod et ipse excelsam manum valide protegentem haberet, tanquam civitates ac oppida, illegitimas hæreticorum sodalitates cœtusque, clarissime sonantibus suæ theologiæ tubis, repente solo allidebat, fortesque blasphemiarum patronos, ac antistites, tanquam saxorum ictibus, densaque grandine, cœlestibus sensis confringebat; velut denique multo vesparum examine, crebris sermonum suorum aculeis saucians, alios quidem omnino perimebat, quotquot scilicet longe maxima temeritate acti, præfracte cum Deo pugnare audebant; alios vita donabat potiori, quotquot nimirum veri-

tatis decretis pari credulitate subnittere animo, operæ pretium ducebant.

Sol et luna, oculis quidem conspicua, haudquaquam cursu inhibita sunt. Quorsum enim? at qui menta sol intelligitur, non semel, sed in perpetuum, sublimi ejus menti, ac cœlum pervadenti assistens; quin et ejus sapientiæ quæ sæculi usu præstatur lucidissima specie velut lunæ jubar effulgens, victorem adversus Dei hostes, ac triumphatorem facit: quibus neci datis, quam possederant terram, nempe Ecclesiam, possessione adit.

Possidet, inquam, aditque hæreditatem, non quæ diffluat, atque facile dilabatur; sed stabilem, atque ad futurum sæculum commigrantem, nec eam duntaxat quæ in terris, atque oculis conspicua est; sed per eam, ad cœlestem Jerusalem, liberam illam⁴⁸ (primitivorum scilicet Ecclesiam⁴⁹) transiens; non solus ipse, sed cum cœtu, turbaque ipsi comite, pro rata cujusque laborum ratione, patribus ascriptas incorruptas sortes possidendas consequitur.

Melle ac lacte fluere terram promissam. Scripturæ sacræ testimonio proditum est⁵⁰; Gregorii autem, mel quidem, theologiæ dulcedo; lac autem, doctrina jugi latece manans. Vel mel quidem, virtutis operosus labor, quem animorum cultori instar apis argumentosæ, laborisque tenacissimæ abunde suppeditabat; lac vero, largissimus, ac qui maxime nutriendo esset, sermonum latex. His enim, optimis divinissimisque rationibus commo- dum Ecclesiam regebat.

Hæc ille ante adeptam sedem, hæc post etiam adeptam, studio agebat. Non enim requiem laborum, sed accessionem curarum, angorem, sollicitudinem, ac laborum exsuperantiam, præfecturam ducebat, unam vero animi jucunditatem noverat, discipulorum pietatis rationibus profectum; unam corporis refectionem ac laxamentum, secessum ad loca ab hominum usu ac consuetudine remotiora; in seipsum conversione, animi rationum diligentiam ac curam: qua nimirum mens illi ad altissimas assurgens contemplationes, unam Paraleti lubens habebat consolationem; reliqua autem animi oblectamenta, ac corporis relaxationes, crassioribus atque ad corporis rationes magis comparatis, projiciebat.

Nam cum his tribus, hominis animus omnis capiatur ac insolescat, nempe gloria, divitiis, voluptate; nec inanis gloriæ fastu ac superbia elatus, mentis rationibus movebatur; nec pecuniarum amore emollitus, animo capiebatur; quippe cum a teneris ipsis unguibus ejusmodi rerum cupiditas omnis illi extincta esset. Ac neque (quod plerisque usu venit) varils ventris voluptatibus victus concedebat: sed omnis jam vitæ mollioris ac voluptatis fragili fluxaque jucunditate excussa ita laboribus ac sudoribus virtutis causa sese excercebat,

⁴⁴ Josue i, 2. ⁴⁵ Josue. x, 11. ⁴⁶ Sap. xii, 8.

⁴⁸ Exod. iii, 8.

⁴⁹ Josue. x, 12. ⁵⁰ Galat. iv, 26. ⁵¹ Hebræ. xii, 23.

ut illi quam maxime opportunum esset Davidi-
cum illud proferre, propter nimirum Dei laborum
sermone, vias se duras custodisse ⁵⁰.

Alii quidem alia functi virtute, aut divinæ parti-
cipes facti gratiæ, solam forte quisque suam
ætatem beneficio afficere velit : Gregorius autem in
eo laboravit, atque operam posuit, ut non sæ-
duntaxat ætati, sed et cunctis simul deinceps fu-
turis divinam gratiam Dei exemplo explicaret.
Sacris eloquiis fluminis instar ex ejus lingua
fluentibus, doctrinaque ore tradita, ad ipsum
adeuntes nunquam demereri cessabat, arguens,
increpans, obsecrans ⁵¹, pietatis decretis ad sapien-
tiam componens, sermonibus veritatis aptus
atque instruens, cunctosque ad contemplationem
pariter ac actionem expeditos agilesque reddere
maxime cupiens. Conscriptis autem sacris monu-
mentis futuros deinceps per ætates ædificans ; in
iis, eversos constabilit, fideles confirmat ; sed et os
omne fremens, aut quod futurum est, ut fremat
loqui adversus Deum iniquitatem ⁵², obstruit.

Tanta vero Gregorio exacti sermonis, ac veritatis
cura, cum venustate, incitatione, perspicuitate, ac
gravitate, ut quanquam multi sæpius a sæculo
orationes conscripserint, aut divinas enarrationes
ediderint ; quantum stellæ a solis claritate, tantum
universi ab illius divina prædicatione ac eloquio,
vique sermonum, deliciant. Ego, quantum licet
pro virili, dicam.

Cum in orationes invectivas incido, quibus is
Juliam prævaricatoris confutat dementiam, numi-
numque gentilium infelicitatem ac vanitatem ex-
agitat ; ac quibus eorum Deos, ac demones traducit,
Gedeonis gladium video, aut illius trecentas tubas,
atque lampades, quibus alienigenas exterret, ac in
stuporem vertit ⁵³ ; propriisque ipsorum sermonum
atque actionum Jaqueis, innecti facit. Aut Barach ⁵⁴
Jephtheque enses ⁵⁵ ; aut Samsonis mandibulam,
qua hostes milleni percussi collidébantur atque
cadebant ⁵⁶.

Cum in eas, quibus Filii ac Spiritus Deitatem
tuetur, quibus alienigenarum decretum omne
atque doctrinam excindit, ac præsertim Macedonii
Ariique ac sequacium Impudentem amputat bla-
sphemiam, statim admirandi illius Davidis facinoris
memini, triplici lapide funda rotato alienigenam
percutientis, atque procax illud caput amputantis,
ac salutis cornu Israeli erigentis ⁵⁷ : aut Samuelis
illo superiorum tonitruum, atque fulgurum, vehe-
mentiumque e cælo imbrium, quibus is insipientem
Israel emudiebat ⁵⁸ : aut ignis Eliæ, quo holo-
causta ac ligna consumpsit ⁵⁹ ; uti etiam postea
illo duorum quinquagenariorum principum audaciam
contrivit ⁶⁰, aut ejus ipsius gladii quo prophetas
confusionis (id est, Baal) justissime interemit ⁶¹.

Cum laudatorias ac quæ de Dei hominis in carne
negotio sunt orationes lego, quibus sacras solemn-
itates exornat, Dei revera vocibus Ecclesias illumi-
nans, atque oblectans, cum Elia in cælum levor ⁶²,
igneaque eloquia haud secus ac flammeos currus
inascendens, sublimis ad Dominum tollor : ejusque
etiam incotem, quam Elisæo tribuit, cogito ;
quinimo, quæ illi comes est, duplicem Spiritus
gratiam, qua nedum impietatis fluente inhibentur ⁶³,
verum etiam steriles animæ secundissimæ reddun-
tur ; ac quæ per fidei pravitatem interierunt, cre-
duntur vitam recipere ⁶⁴.

Cum antistitum laudes, ac martyrum ; ad hæc
etiam, quæ illius, moribus instituendis adhorta-
tiones exstant ; divinæ ejus sapientiæ varietatem,
multipliciaque ac diversi generis opuscula, ac lu-
cubrations metro, solutaque oratione inecum per-
tracto, Salomonis animi profundum contueor ;
quia et præ illo, ac majus aliquid possumus dicere.
Nam Salomon quidem, cum sapientiam, rerum
scilicet scientiam petiisset, ac accepisset ⁶⁵ ; sic
elementorum indoles, animalium ortus, plantarum
diversa genera, ac eorum quæ sub sole sunt, aut
fiunt, operationes viresque intellexisse perhibitus
est, ut superiorum existerit nemo hac illi scientia
par, aut post eum surrecturus sit ⁶⁶. Gregorius au-
tem cum humana illa sapientia nihil, ac certe
parum quid a Salomone deficeret ; ea ceu rudi-
mento ad divinam sapientiam usus, tantum illa
Salomoni præcelluit, quantum Salomon reliquis
præfulsit. Ac quidem ille, creatorum se contem-
plationi dedens, perspicacem in ea animi vim
insumit ; hic autem ex creatis ad incomprehensi-
supra quam ignotam notitiam transvectus, sum-
meque mysticam ac abstrusissimam nactus incom-
prehensionem, eaque apprehensa, ipsam in ea
contemplationem sistit.

Ac quidem Salomon multiformem ac dividuam
naturæ doctus rationem, intelligentiæ abundantiam
multis libris editis produxisse proditus est : Gre-
gorius autem naturæ supra quam divinæ Unitate
ac Trinitate eximie perspecta ac intellecta, sermo-
nis pulcherrimi vi, ac illustrante Deitatis gratia,
cunctis simul ætatibus divina alte edisserit. Atque
ille quidem, ea, quæ sæculi usu consistit, solertia
ac sollicitudine elatus, ac carnis prudentia victus,
quam procul, heu ! ab spiritu recessit, eorum
nomine quæ sibi deligenda putavit (ne quid nefan-
dum dicam) vituperio dignus ⁶⁷. At Gregorius,
qui Spiritu Dei ageretur ⁶⁸, quanquam ad ejusmodi
sapientiæ pelagus evaserat, facile tamen, ac leni
aura navigat, divino scilicet Spiritu per spirita-
lem disciplinam, vitæque institutionem ad cœlestem
superecœlestis sapientiæ portum ipsum dirigente ;
carnisque affectuum ac libidinum, tanquam flu-

⁵⁰ Psal. xvi, 4. ⁵¹ II Tim. iv, 13. ⁵² Psal. ii, 2. ⁵³ Judic. vii, 20. ⁵⁴ Judic. iv, 16. ⁵⁵ Judic. xi, 32. ⁵⁶ Judic. xv, 15. ⁵⁷ I Reg. xvii, 40. ⁵⁸ I Reg. xii, 17. ⁵⁹ III Reg. xviii, 38. ⁶⁰ IV Reg. i, 9. ⁶¹ III Reg. xviii, 40. ⁶² IV Reg. ii, 9 seqq. ⁶³ IV Reg. xii, 14. ⁶⁴ IV Reg. iv, 16. ⁶⁵ II Paral. i, 10. ⁶⁶ III Reg. iii, 12 ; iv, 30. ⁶⁷ III Reg. ii, 1 seqq. ⁶⁸ Rom. viii, 14.

ciuum insurgente vi natalu superior, atque emergens, tutissimo exitu animi propriam navigationem obsignavit, ac clausit.

Postquam autem, quam sibi propositam habuerat impensoris illius consilii actionem, faustum finem, ac pro ejus diligentiae, ac spei ratione convenientem, vidit accepisse; omni scilicet populari tumultu ac contentione, Anomæorumque linguæ improbitate ac contradictione divisa prorsus, atque conscissa; omnique sacro Orthodoxorum cœtu sacris Ecclesiis restituto, sicque virtute ac fide adulto, ut super eos divina omnino efflorescere sanctificatio conspiceretur⁶⁶. Aderant quidem quorum adventus expectabatur præstantiores episcopi atque proceres; aderant, non ut Ecclesias collapsas erigerent (jam enim sacri antistitis sudoribus id ante præclare præstitum erat), sed ut illius acta confirmarent. Non ut notantem fidem firmarent ac stabilirent (quam ille factis ac sermonibus adamantinis communiverat), sed ut ejus de Deitate doctrinam calculo approbarent. Nec ut Consubstantialitatis gloriam tunc Spiritui deferrent, Deumque pariter ac Patrem Filiumque assererent, sed ut omnes communi suffragio, illius divinis prædicationibus consentirent.

Quod enim magno prius tonitruo filio⁶⁷ concessum est, ad Unigeniti gloriam declararet, ac præ reliquis Evangeliorum scriptoribus, ipsum Deum clare prædicaret; quamobrem etiam scite Theologus nuncupatus est; hoc ipsum plane, huic quem laudamus, quod ad Paraclætum attinet, postea donatum est. Cum enim alii a Deitate extraneum traderent; alii componerent quidem Deitati, ut tamen palam Deum nuncuparent, induci non possent; sed vel suæ ipsi ignaviæ, vel imbecilliorum animis ea temperatione consulerent; solus hic, primusque fere præ omnibus Spiritum Deum Patri ac Verbo consubstantialem perspicue ac valde clare fiduciaque prædicavit; cujus etiam liberæ prædicationis magnificentissimum præmium consecutus est, ut qua aliis præstat excellentia, Theologi nomen nancisceretur, auri scilicet thesauris innumerabilibus, cunctisque pretiosis lapidibus longe clarius.

Sacro igitur episcoporum cœtu, universaque civitate, quod Ecclesia victoria potiretur, id vero ejus certaminum, laborum, sermonum facinus, cœrem omni majorem fide testantibus, eique mutationis in melius causam ascribentibus, ac velut dignum præmium sublimi eum sede collocandum operæpretium ducentibus; ipse negotiorum ecclesiasticorum, turbarumque pertæsus; ad hæc etiam ut de ejus institutione ac sede ortas disceptationes vitaret, eaque ratione Ecclesiarum pacem procuraret; quin jam quoque curam placendi aulae, civibusque declinans. Plerique enim sacerdotes ad sua ipsorum desideria lubentius trahunt, quam ut

A eorum ipsi consilia sequantur; maluntque sibi eos addicere, quam ut ii pietatis lege ipsis addicantur. Ipse vero, cum hactenus omnibus placere sustinisset, ut quod in ipso erat, juxta magnum Apostolum⁶⁸ omnes lucrifaceret; quod amplius est, velut studii libidine placendi, ac assentationis crimen submovens, diffiansque; necnon ejus quam amaverat a principio, coalumnamque habuerat, philosophiæ supra modum desiderio accensus; unamque eandem, supernam scilicet, nulli invidiæ expositam, ac intransferibilem; vitæ autem hujus laborum mercedem, ejus ascensum, proque illa sessionem, sciens; quem homines honorem deferrent, spernit; litibusque expositam sedium celsitatem volenti cedens; ac Vale Ecclesiæ, Augustisque dicens, urbanis se turbis, ac negotiis eximens, ad terram hactenus patriam commigrat.

Illuc iterum reversus, paternaque Ecclesia, amentium labe purgata Apollinaristarum, atque domesticis fidei tradita; ac tum exinde, in terræ angulum solitarius secedens, ab exteriorum se curis omnino collegisset; Ecclesiarum quidem præsides per epistecas constabiliendo coagmentabat; ipse vero potioris vi contemplationis, absolutissimaque philosophia supremo desiderabili consuescens, ac ipso arcanorum præceptore utens, omnem tum figurarum sacrarum symbolorum expressius perfectiusque veram notitiam docetur; tum et ipsam symbolica omni repræsentatione superiorem, illique eminentem, veritatis scientiam.

C Alii quidem prophetarum, aliis in Spiritu visionibus vi animi rectrice ac mente informati; atque alii quidem super solium excelsum et elevatum⁶⁹; alii animalibus quadriformibus vectum, invisibilem conspicati⁷⁰; ac modo quidem electri, modo ignis specie⁷¹; aliasque rursus humana eum forma considerantes⁷², variis figurarum simulacris, ac diversi generis formis tanquam qui per naturam⁷³, nulla certo specie formaque designetur, sitque universorum auctor, atque ea ratione pro eo ac videntes capiunt, indulgentia cuncta subeat atque induat; tanquam in ænigmatis obscurisque repræsentationibus, omni vacantem quantitate ac qualitate, in antecessum videbant. Hic autem, omnium simul visionum, quas seorsim singuli aspectarunt, illustrationes, vique sincerissime edoctus, omnique Evangelio exhibitæ veritatis luce, altissimæ contemplationis compendio imbutus; atque veteris fundamento, nova illa superædificata sacra scientia, omnis plenitudinis sapientiæ Dei vasculum, sedesque efficitur. In Christo quidem omnem plenitudinem divinitatis corporaliter inhabitare credimus⁷⁴; in hunc autem, totum per Spiritum sentinus Christum commeasse.

D Jonas quidem ille Amathi filius, Daniel quoque, ac tres pueri; prior quidem, belluæ marinæ projectus⁷⁵; alter, esca leonibus in lacu datus⁷⁶; po-

⁶⁶ Psal. cxxxii, 18. ⁶⁷ Marc. iii, 17. ⁶⁸ I Cor. ix, 19. ⁶⁹ Isa. vi, 1 seqq. ⁷⁰ Ezech. x, 18 seqq. ⁷¹ Ezech. i, 27. ⁷² Ezech. viii, 2. ⁷³ Dan. vii, 9. ⁷⁴ Col. ii, 9. ⁷⁵ Jon. ii, 2. ⁷⁶ Dan. xiv, 31 seqq.

ix, 19. ⁷¹ Isa. vi, 1 seqq. ⁷² Ezech. x, 18 seqq. ⁷³ Dan. vii, 9. ⁷⁴ Col. ii, 9. ⁷⁵ Jon. ii, 2. ⁷⁶ Dan. xiv, 31 seqq.

strenu, in fornacem ignis injecti, horum singuli oratoriam domum⁷⁹; Jonas, cetum; Daniel, lacum; tres pueri, fornacem effecerant. Precabantur enim, ut ipsorum vita ab interitione labeque emergeret; liberationem precibus exposebant; et vero divino nutu obtinuerunt; Jonas, e ceto; Daniel, e lacu; pueri tres, e fornace ignis liberati. Gregorius autem, tum bestiam, tum lacum, tumque ignis fornacem, corpus existimans, corporisque malum habitum, seu ejus ægrotam valetudinem, atque vitia, quæ animo etiam summe philosopho, ac contemplatione provecissimo quandoque molestiam faciant, divinorumque (ut ipsius verbis utar (13) ei radiorum lucem tanquam interjecta nubes adimant, his tanquam vinculis exsolvi precibus ad Deum flagitabat; ac cum solvere desideraret, et esse cum Christo, ingemiscebat⁸⁰, quemadmodum magnus Apostolus, gravatus, ac, sicut ille, habitaculum quod de cælo est, indui cupiens⁸¹.

Enimvero etiam quod precibus enitebatur, ac cupienti in votis erat, hoc consequitur; Inque bona ac pingui senectute⁸², vitam solvit; ac cum pridem suas omnes vitæ rationes in cælum transtulisset⁸³, utique etiam eo commigrat. Ac quidem corpus, ut quod terra esset, terra obtegendum paterno in tumulto dimittit; ac cum ex tabulis cavisset sub uno occultandum lapide, spiritum in ejus deponens manus qui tradiderat⁸⁴, ad ipsum incontaminato animo transit. Ac sicut sacrum vas electionis divinus Paulus⁸⁵, divinissimo Christi sensu repletus, per eum non e terra, sed e cælo vocatus, inque lucem gentium⁸⁶, ac terræ salutem missus; cum multis defunctus periculis atque ærumnis, Dei salutare Evangelium mortalibus prædicasset, bonumque certamen legitime certasset, coronam justitiæ consecutus est⁸⁷; pariter etiam illius perfectus imitator altioris cælo Trinitatis nutu ad divinam Theologiam vocatus, ac cum ipse quoque per multa pericula divinam omni majorem essentia Consubstantialitatem annuntiasset, bonumque præclare certamen certasset, ac inoffensum pietatis cursum consummasset, rectamque accuratæ fidei regulam servasset, a rebus, quæ in aspectum cadunt solutus, his quæ mente intelliguntur, copulatur; atque peregre a mundo proficiscens, Deo præsens efficitur, ac tanquam mens incorrupta, incorruptis mentibus coaptatur.

Velut sapiens patriarcha, patriarchis; velut prophetica pollens gratia, prophetis; ac quidem apostolis unitur, tanquam apostolica maxime vita præfulgens; sacris præsulibus ac doctoribus, tanquam sacerrimus, doctrinaque præcipuus atque maximus; ac quidem martyribus, tanquam Trinitatis testimonio illis compar; justis autem, ac confessoribus,

tanquam plane exercitatione, quæ ad pietatem ducit, æqualis; ac demum societate cum omnibus, universis conjunctus; atque eam forte ob rem cunctis altius collocatus, ad ipsam pure purissimam Trinitatem propior accedit, atque ab ea, ejusque benignissima largitione, justitiæ coronam accipit; quin illam ipsam ornatu omnem mundum superante, immarcescibilem coronam gloriæ induit.

Decebat enim, ut qui tantos illius gratia agones in terra desudasset, ipsam in cælis velut coronam gloriæ, ac dignum victoriæ præmium acciperet; atque is qui pro ea laboribus defunctus, atque humilis abjectusque effectus esset, laborum eam remissionem ac exaltationem inveniret. Decebat, ut qui pro Unigeniti gloria, ac Spiritus æqualitate omnem laborem ærumnamque proclivis, suscepisset, eorum quoque claritate in sempiternum præfulgeret.

Divino olim proditum oraculo est, Enochum Deo placuisse, ac carne translatum esse⁸⁸, nempe exiguæ illius Dei notitiæ præmio id consecutum, ut ita transferretur. Deinde etiam Eliam Thesbiternum magnifice assumptum cum corpore⁸⁹. Igneus enim currus, ac equi ignei tollentes, non in cælum, sed, velut in cælum, aurigæ instar eum assumpserunt. Ut Gregorius, qui tanto præstantiori, ac majorem habente admirationem obsequio placuisset Deumque demeruisset, quanto fides quæ est veritate, illa perfectior est quæ in umbris posita est, ipse quoque ad Dominum commigrat, atque transfertur: neque id curru igneo cum corpore vectus, sed cum adhuc in corpore versaretur, virtutibus tanquam curru in cælum tollebatur, altisque animi sensis, ac contemplationibus, ad Altissimum sublimis assumptus, atque evadens, revelationum excellentia Deo excedebat; postea autem peregre factus a corpore, omninoque ad Dominum suum migratione e vita profectus, omnibus cum supermundanis virtutibus altiore quam pro mundi ratione cultu stipantibus, ac festive excipientibus augustissimæ coram Trinitati eximia præfulgens claritate apparet.

Verum, o mentis illius magnæ primæque ac divinissimæ discipule ac cultor, mentis perspicacitate maxima prædite. O Verbi illius vivi, quod primæ menti ac Patri unigena est, ac conjunctum natura, præco ac doctor eloquentissime! O divini Spiritus, qui cum Patre et Filio, ejusdemque classis atque ordinis numeratur, spiritualissime ac illustrissime adorator, clarissimeque ac summe conspicue Theologe! O qui diserte nobis, ac dilucide Trinitatem in unitate, ac unitatem in Trinitate adorandam Deum edisseris; hæc quæ a nobis tibi laudatio debetur. Ac siquidem eodigna illa videatur, tuum dubio procul munus, tuique laboris, ac tuæ in dno

⁷⁹ Dan. iii, 23. ⁸⁰ Philipp. i, 23. ⁸¹ II Cor. v, 2. ⁸² Gen. xv, 15. ⁸³ Philipp. iii, 20. ⁸⁴ Luc. xxiii, 46. ⁸⁵ Act. ix, 15. ⁸⁶ Isa. xlii, 6. ⁸⁷ I Tim. vi, 11. ⁸⁸ Gen. v, 24. ⁸⁹ IV Reg. ii, 11.

temporum prædictionis exitus (16) ac finis est. Sin autem longe abest a tua virtute, ipse cum Seraphim, vir beate, qui inaccessiblei Trinitati assistas, ac ter sanctum modulum illi ter sancto ter sancte proloquaris, divino tuo ad nos spiritu propior accede, ac seraphico igneorum eloquiorum calculo, atque carbone indigna continge labia, emundansque ab iniquitate, ac perfectiori adimplens sacra scientia, divinioreque dignans consummatione; primum quidem sanctæ Trinitatis secretiore doctrina ac

scientia divina, nostram divinius sublimiusque mentem adimple; tum vero admirabilium tuarum virtutum dignos laudatores effectos, in tua nos incontaminata ac immortalia comineantes tabernacula suscipe; ut tua ope clariore ac diviniore claritate, atque gratia supra quam exuberantes, digne tecum Deo claritatem dare mereamur, cum Patre, et Filio, et Spiritu sancto, una Deitate, et regno, et potentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

(16) Ad calcem scilicet orat. 20.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΒΙΟΣ ΗΤΟΙ ΑΘΛΗΣΙΣ,

Συγγράφη δὲ παρὰ Νικήτη δούλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ καὶ Δαυὶδ, τοῦ Παφλαγόνοσ.

S. P. N. IGNATII

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

VITA SIVE CERTAMEN,

Auctore Niceta servo Jesu Christi, cognomento Davide Paphlagone (1)

(Mansi, Concil, tom XVI, col. 209.)

Præclarum juxta et salutare est, cum cæterorum quidem sanctorum omnium res in vita gestas exponere et enarrare, posterisque sæculis vitæ documenta, pariterque ad virtutem incitamenta tradere: tum vero maxime eorum qui fuere præditi venerando pontificatu, quique suo vitæ splendore acerbum adversarium ad gravissimam provocarunt invidiam, et cum invicta laborum omnium patientia, animique magnitudine, fortitudinem contra insectatorem eximiam declararunt. Quod si autem eisdem ad extremam et nostram ætatem propius accedere contingat, tum vero multo maxime præcunctis memorandi omnique laude prædicandi sint; ut qui propter temporum vicinitatem multo magis Ecclesiæ prodesse possint. Quod enim pervetustum est, longisque temporum intervallis remotum, etsi fidem propter scribentis auctoritatem mereatur, desperatur tamen a plerisque studium imitandi; ut

Πάντων μὲν τῶν ἀγίων τοὺς βίους ἀνατάττεσθαι καὶ διηγεῖσθαι, παιδευμά τε πρὸς ἀρετὴν καὶ παράκλησιν ταῖς ἐπιούσαις τῷ παραδιδόναι γενεαῖς, κάλλιστον ὁμοῦ καὶ σωτήριον· μάλιστα δὲ τῶν ἱεραρχήσασπι τῇ κεκοσμημένων, καὶ διὰ τῆς οικείας λαμπρότητος τοῦ βίου εἰς ζῆλον ἀκάθεκτον τὸν πικρὸν διώκτην ἀνερεθισάντων καὶ δυσμενῆ, καὶ διὰ τῆς ἀνευδότητος τῶν πόνων ὑπομονῆς καὶ γενναϊότητος λαμπρὰν ἐπιδειγμένων τὴν ἀριστείαν κατ' αὐτοῦ. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοῖς ἐσχάτοις, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τοῦτοις ἐγγίζοντες τύχοιεν καιροῖς, πολλῷ μᾶλλον ἀξιομνημονευτότατοι ἂν εἴεν ἀπάντων καὶ ἀξιεπαίνετοι, ὡς πολὺ πλέον οἰκοδομεῖν τῇ ἐγγύτητι δυνάμενοι τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ γὰρ ἀρχαῖον καὶ πάμπλου κατὰ χρόνον διεσθῆς, εἰ καὶ πιστεύεται τῇ ἀξιοπιστία τῆς γραφῆς, ἀλλὰ καὶ θάπτον ἂν τοῖς πολλοῖς πρὸς τὴν μίμησιν ἀπογινώσκοιτο, λογιζομένοις, ὡς κρείττον ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν, τῶν πρεσβυτέρων

(1) Hujus versionis auctor Matthæus Raderus S. J., quod post Romanos editores Binius et Regius collector tacuerunt.

ἐκεῖνων δυναμένων κατορθοῦν γενεάν. Ὅσα δ' ἂν A τοῖς καθ' ἡμᾶς κατορθοῦσθαι πιστεύοιτο καιροῖς, μᾶλλον ἂν ὄλμαι ταῦτα παρακνίζειν τοὺς εὐσεβεστέρους, καὶ πρὸς τὸν Ἰσον τῆς ἀρετῆς διερεθίζειν ζῆλον. Διὰ ταῦτά μοι τοῦτον ἐνεστήσασθαι νῦν [Ἰσ. νῦν σκοπὸς] τῷ λόγῳ τὸν ἀγῶνα, καὶ μοι σφοδρὸς πόθος κατακάριος ἀληθινοῖς διηγήμασι, καὶ πάσης προλήψεως ἀπηλαγμένοις ψευδοῦς, τὸν μέγαν ἱεράρχην καὶ ποιμένα τῆς βασιλίδος Ἰγνάτιον, ὑπὸ γε Θεῷ Πνεύματι τῆς ἀληθείας ὑφηγητῆ καὶ συλλήπτορι, τοῖς ἀγνοοῦσιν ὁποῖός τις ἦν, ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας ἀποδείξει· Ἰγνάτιόν φημι τοῦτον, τὸν ὑστερον μὲν τῷ χρόνῳ, καὶ πρὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης ἀναδειχθέντα γενεᾶς, οὐδενὸς δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ τιμῶν ἱεραρχῶν τὴν πίστιν, τὴν ὁμολογίαν, τὴν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης ἀθλῆσιν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐδοκίμῃσιν ἀπολειπόμενον. Τοῦτω τὴν παρακαλουθήσασαν ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους βίωσιν μετὰ πλείονος ὑφηγούμενος τῆς ἀκριθείας, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν ἀληθειαν ἐκ τῶν ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων ἀπροσπαθῶς καὶ ἀνυποστόλως διηγούμενος, πέποιθα πρῶτον μὲν ἐνώπιον τῆς ἐνυποστάτου καὶ ζώσης δίκαια γράψειν Ἀληθείας· δεύτερον δὲ, τὸ χρόνῳ ἱκανοῖς ἤδη καταπυκνωθὲν τῆς ἀγνωσίας νέφος, καὶ πᾶς τῶν πολλῶν ἀμαυρῶσαν διανοίας, λεπτῦναί τε καὶ σκεδάσαι· ὥστε τοὺς ἐθέλοντας πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἀληθειαν εὐκρινῶς ὁρᾶν, τὸν ἐργάτην μὲν ἀληθῶς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς εἰδέναι, καὶ ὑμνεῖν, καὶ ζηλοῦν· τὸν αὐτοργόν δὲ τῆς κακίας καὶ τῆς

Ἰγνάτιος οὗτος ὁ μακαριώτατος καὶ θεῖος ἱεράρχης πατρίδα μὲν ἔσχεν ἐπὶ τῆς γῆς Κωνσταντινούπολιν, ταύτην δὲ λέγω τὴν πάσης χώρας καὶ πόλεων περιφανεστάτην βασιλίδα· πατέρα δὲ Μιχαὴλ καὶ Προκοπίαν, τοὺς εὐγενεστάτους καὶ πιστοτάτους βασιλεῖς. Ὦν ὁ Μιχαὴλ μὲν Θεοφυλάκτου πατρικίου μεγαλοπρεποῦς υἱὸς ἦν, Προκοπία δὲ Νικηφόρου θυγάτηρ τοῦ εὐσεβοῦς ὑπῆρχε βασιλέως. Τοῦτου δὲ πρὸς τὰ ἄνωθεν χωρήσαντος βασιλεία, καὶ τοῦ υἱοῦ δὲ Σταυρακίου ὀλίγιστον χρόνον ἐπιθιώσαντος τῆ βασιλείᾳ, καὶ αὐτοῦ μεταναστάντος, Μιχαὴλ ὁ προβήρθεϊς οὗτος, ἄτε γαμβρὸς ὢν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ τετελευτηκότος Νικηφόρου, καὶ τὰ πρῶτα τῶν ἐν τῷ παλατίῳ τιμωμένων ἀποφερόμενος (κουροπαλάτης γὰρ ἦν), ψήφῳ μὲν Θεοῦ, ψήφῳ δὲ τῆς συγκλήτου πάσης, τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἐγχειρίζεται. Τοῦτου τὴν περὶ τὸ Θεῖον εὐσεβῆ γνώμην, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, τοῖς ἱστορεῖν κατὰ μέρος ἐθέλουσι παρήσομεν· ἡμῖν δὲ ἀρκέσει πρὸς ἔπαινον ἢ τοῦ ἡθους πραύτης τε καὶ ἐπιείκειαν ἦν ἔργοις ἐκεῖνος, καὶ οὐ πλάσματι μόνον ἐπεδείξατο· διετῆ γὰρ ὀλίγου δεῖν χρόνον εὐσεβεστάτα τὴν βασιλείαν διθύνας, ἐκουσίως αὐτῆς ἐξέστη, καὶ τῷ τυραννικῶς ἐπιθεμένῳ, Λέοντι δὲ τῷ Ἀρμενίῳ, φημί, στρατηγῷ μὲν πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ τῶν Ἀνατολικῶν προχειρισθέντι, κατὰ Βουλγάρων δὲ στρατευσάμενῳ, κάκειθεν τὴν ἐπανάστασιν βουλευσαμένῳ, ὑποχωρεῖ τῆς ἀρχῆς ὁ μακάριος ἐκὼν, καὶ τῆς κοσμητικῆς ἀλαζονείας, καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ

qui putent, illis majorum nostrorum sæculis multo promptius fuisse quam nostris cum virtute vivere. Quæ vero nostra memoria recte facta creduntur, illa multo acrius, opinor, piorum mentes ad virtutis decus æmulandum inflammant. Quapropter ingens me desiderium animi impulit ad causam hanc sive certamen oratione prosequendum, duceque et adjutore Deo, spiritu veritatis, ostendendum nescientibus, qui vir Ignatius, qualisque et quantus hic antistes et regię pastor urbis in vitæ suæ ratione fuerit: Ignatius, inquam, iste, qui ævo quidem posterior, nostra ætate floruit, prioribus tamen illis venerandis pontificibus nihil, vel de fide, vel confessione, vel decertatione pro justitia, laudeve pietatis erga Deum concessit. Hujus ego totum vitæ cursum dum ab ipso exordio ad exitum usque singulari cura exigo, rerumque de illo apud nos testatissimarum veritatem sive fama, sive scripto acceptarum, sine ulla affectus indulgentia et fraude expono, certo mihi persuaduo futurum, ut prius um teste ipsa vivente ac per se subsistente veritate, æqua præscribam; deinde nubem annorum utcumque multorum intercapedine concretam, animosque tenebris ignorantie involventem, discutiam dissipemque: ut qui veritatem penitus perspicere volent, æquitatis et virtutis cultorem vere nosse, celebrare laudibus, æmularique possint, malitiæ vero et improbitatis architectum jure detestari. Sed hinc jam nobis est exorillendum.

ἀδικίας ἐνδίκως ἀπωθεῖσθαι. Ἀρχτέον δὲ ἐντεῦθεν.

C Beatissimus hic et divinus antistes Ignatius Constantinopolim in terris patriam habuit, hanc, inquam, totius dittonis et imperii præclarissimam regiam: parentes vero, Michaelē imperatorem et Procopiam imperatricem, nobilissimos et religiosissimos principes. Atque Michael quidem Theophylacto patricio splendidissimo viro natus, Procopia vero a Nicephoro pio imperatore procreata est. Nicephoro porro ad cœleste imperium evocato, et Stauracio filio, cum regnum exiguo tempore administrasset, extincto, Michael hic Nicephori gener, ut dictum est, mortuo Nicephoro, cum inter palatinos (nam curopalates erat) principem locum teneret, auspice Deo senatusque decreto imperii sceptrā suscepit. Cujus ego religionem in Deum, omniaque virtutis ornamenta iis narranda relinquo qui res ab illo gestas sigillatim prosequi volent. Nobis ad decus illius memorandum sufficiat morum lenitas et clementia, quam minime fucalam factis ipsis declaravit. Etenim cum non toto biennio imperium sanctissime administrasset, Leoni Armeno per tyrannidem regnum invadenti libens volensque cessit, quamvis ipse præfecturam exercitus in Oriente illi prius commisisset. Expeditionem tamen cum in Bulgarios suscepisset, ibi per insidias defectionem molienti, sponte beatus ille imperium concessit, seseque ab omni fastu, bellisque civilibus atque invidia regni subduxit; ratus multo sibi rei que publicæ commo-

diolem utiliolemque voluntariam regni abdicatio-
nem et pacem, ut qui paci veræ natus esset, fore.
Decedit ergo ex urbe cum tota familia, atque in
Principes insulas secedit; ibique vitam monasticam
cum conjuge et liberis, non cultu tantum corporis,
sed re ipsa degit, causa sua supremo Numini per-
missa.

Beato huic Michaeli, omnique admiratione pro-
sequendo, qui terrarum regna cœlestibus permu-
tavit, quini omnino fuisse libèri perhibentur; mu-
licbris stirpis gemini, Georgo prima natuque ma-
xima, minima Theophano; quæ virginitatis laude per
omnem vitam in religione sanctissime custodita, fel-
luciter obierunt: tres vero stirpis virilis, Theophylac-
tus, Stauracius, Nicetas: quorum natu maximus Theo-
phylactus, et Stauracius, diademate imperii insigniti
sunt: sed Stauracius admodum adolescens ante pa-
tris abdicationem oppetiit; Theophylactus autem
una cum parentibus tunc in monachum attonsus,
Eustracius est appellatus. Nicetam primum decen-
nem ab avo Nicephoro hicanatorum domesticum
aiunt creatum, cujus gratia munus illud primo in-
stitutum: quartum vero decimum ætatis annum a-
gens, terrestri simul cum bonis parentibus regia
relicta, et ipse monachum induit, et Ignatius est
cognominatus.

Leo igitur, illa infausti nominis fera, cum, quam
conceperat, peperisset iniquitatem, occupato per
vim ac tyrannidem imperio, nullam omnia spe-
ctantis oculi rationem habuit, neque beatorum exsu-
lum reveritus est modestiam et æquitatem; imme-
morque erat omnium beneficiorum, quibus beati
illi indignum exornarant: a quo improbæ mentis
artibus illecti erant adco, ut imperator regionum
illum liberorum in sacra baptismatis unctione spon-
sorem et patrinum designaret. Sed nihil horum im-
mitem illius ferocemque animum potuit flectere.
Etenim in exsilium amandatos, alterum ab altero se-
paravit, singulisque suam insulam assignavit, fir-
maque custodia circumsepsit. Filiis porro virilita-
tem ademii, membrorum castratione plectens,
plusquam inhumanus et crudelis. Hinc sane, cum
tam impia imperii jecisset fundamenta, vitam, exitu
principiis respondente, sibiit. Impiam enim invisam-
que Deo Iconomachorum sectam, ab impio illo
Leone quondam meditatam, et a Constantino Leonis
filio, patre etiam deteriore, corroboratam, sed divina
Providentia per sanctam septimam synodum pie
recteque sopitam ac sublatam, invisus draco, dis-
tortusque veritatis interpres conatus revocare, con-
tra orthodoxæ pietatis propugnaculum, Nicephorum,
inquam, religionis tunc antistitem, ac urbis impe-
rantis patriarcham, erectus, illum minis juxta ac
blanditiis oppugnat. Sed cum multo firmiorem quam
sperarat, esperiretur, vi tyrannica de throno detur-
datum, ad dexteriores Steni, id est angusti freti
regionem, in monasterium quoddam importunus
ejecit (cum Ecclesiam apostolice per novennium

Α φθόνων · πολλῶ ἄκρηττω καὶ λυσιτελεσστέραν ἑαυτῶ
τε καὶ τῷ κοινῷ τὴν ἐκούσιον ὑποχώρησιν καὶ τὴν
εἰρήνην, ὡς υἱὸς τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης, ἠγησάμενος.
Ἀπαίρει μὲν τῆς πόλεως πανοικί · πρὸς τὰς Πριγ-
κιπέιους δὲ νήσους μετακεχωρηκῶς, καὶ τὸν μονήρη
βίον ἅμα γυναικί καὶ τέκνοις, οὐ τῷ σχήματι μόνον,
ἀλλὰ καὶ τῷ πράγματι καταδεξάμενος, τῷ παμβα-
σιλεῖ Θεῷ τὴν αὐτοῦ κρίσιν καὶ δίκην ἀνέθετο.

Τούτῳ δὴ τῷ μακαρίῳ Μιχαήλ, τῷ θαυμαστῶς τὴν
ἐπίγειον τῆς οὐρανίας ἀντικαταλλαξαμένῳ βσιλείας,
παῖδες οἱ πάντες, πέντε λέγουσι γενέσθαι · ὧν θήλειαι
δύο, πρώτη μὲν ἡ καλουμένη Γεωργῶ, πάντων δὲ ὑστάτη
Θεοφανῶ · αἱ καὶ παρθενικῶς τὸν ὄλον βίον καὶ μοναχι-
κῶς διαβιώσασαι, μακαρίως ἐκοιμήθησαν. Ἄρρενες δὲ
τρεις, Θεοφύλακτος, Σταυράκιος, Νικήτας · τούτων Θεο-
φύλακτος μὲν ὁ πάντων πρωτότοκος, καὶ ὁ Σταυρά-
κιος, ἀμφότεροι τῷ διαδήματι πρῶτον τῆς βσιλείας
ἐστεφάνωνται · εἶτα ὁ μὲν κομιδῇ νέος ὧν ἐτι, ὁ Σταυρά-
κιος, πρὸ τῆς καταβάσεως τελευτᾷ · Θεοφύλακτος δὲ ἅμα
τοῖς, πατράσιν αὐτοῦ καὶ βασιλεῦσι τότε χειράμενος,
εἰς Εὐστράτιον μετωνομάσθη. Νικήταν δὲ πρῶτον μὲν
δεκαέτη τυγχάνοντα, τῶν λεγομένων Ικανάτων παρὰ
Νικηφόρου φασὶ τοῦ πάππου προβεβλήσθαι, δι' ὃν
ἐκείνο τὸ πρᾶγμα πρῶτον καταστῆναι · τεσσαρεσ-
καίδεκαέτης δὲ γεγονῶς, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ἅμα τοῖς
ἀγαθοῖς τοκεῦσι βασιλεία καταλιμπάνων, ἀποκείρε-
ται μὲν καὶ αὐτὸς, Ἰγνάτιος δὲ μετωνομάζεται.

Ὁ τοίνυν Λέων ἐκεῖνος, ὁ δυσώνυμος θῆρ, ἦν ὠδί-
νησεν ἀδικίαν ἐκτετοκῶς, καὶ τῆς βασιλείας τυραν-
νικῇ περιεδραγμένος χειρὶ, οὐ πρὸς τὸν παντέφορον
ἀπέβλεπεν ὄφθαλμόν, οὐ τὴν ἐπιείκειαν τῶν μακα-
ρίων ἠύλαθῆθη φυγάδων, οὐδὲ τὸ μέγεθος τῆς εὐερ-
γείας, ἧς αὐτὸν οἱ μακάριοι παρ' ἀξίαν κατηξίω-
σαν, ἐπὶ τοσοῦτον τῷ δολερῷ τῆς καχοτρόπου δε-
λεασθέντες γνώμης, ὥστε καὶ ἀνάδοχον αὐτὸν ἀπὸ
τῆς πνευματικῆς κολυμβήθρας τῶν τῆς βασιλείας
ἀναδείξαι τέκνων. Οὐδὲν τούτων τὴν ἀπηνῆ καὶ
θηριώδη κατεδυσώπησε ψυχὴν · ἀποστειλας δὲ,
διείργει μὲν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ἰδίᾳ κατὰ τὰς
νήσους ἕκαστον περιορίζων, καὶ ὑπὸ ἀσφαλεῖ κατα-
πέζων φρουρᾷ · ἀφαιρεῖται δὲ τοὺς παῖδας καὶ τῶν
γεννητικῶν, καταδικάσας ὁ ἀμελικτος μελῶν εὐνου-
χίᾳ. Ἐντεῦθεν αὐτὸς μὲν πονηρὰν τῆ αὐτοῦ βσι-
λείᾳ καταβαλόμενος ἀρχὴν, καὶ τέλος δέξιον ἀπηνέγ-
κατο τῆς ἀρχῆς. Τὴν γὰρ πάλαι κακῶς μὲν καὶ
θεοστυγῶς μελετηθεῖσαν τῶν Εἰκονομάχων ἀρεσιν
ὑπὸ Λέοντος ἐκείνου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ Κωνσταντί-
νου τοῦ δυσσεβεστέρου κραταιωθεῖσαν υἱοῦ, καλῶς
δὲ καὶ εὐσεβῶς διὰ προνοίας Θεοῦ καὶ τῆς ἀγίας
ἐβδόμης συνόδου καθαιρεθεῖσαν καὶ καταπαυθεῖσαν,
ὁ μυσαρὸς οὗτος ὄφεις καὶ τῆς ἀληθείας παραλογι-
στῆς ἀνανεοῦν αὐτὸς ἐπιχειρεῖ · καὶ τῷ πύργῳ τῆς
ὀρθοδοξίας ἐκραγεῖς (Νικηφόρος δὲ οὗτος ἦν, ὁ τῆς
εὐσεβείας προστάτης, καὶ τῆς βασιλίδος ἱεράρχης),
τούτῳ προσβαλὼν θωπέαις καὶ ἀπειλαῖς, ἐπειδὴ
στερρότερω μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ περιέπιπτε
βουλήν, ἐξλαύνει μὲν τυραννικῇ τοῦ θρόνου χειρὶ,
ἐννέα ἔτησιν ἤδη ἀποστολικῶς ἰθύναντι τὴν Ἐκκλη-
σίαν, πρὸς δὲ τοῖς δεξιῶς τοῦ Στενοῦ μέρεσι κατὰ τι

σεμνεῖον αὐτὸν ὁ ἀπηνῆς ὑπερορίζει· ὅπου δὴ χρόνον ἑπτακαίδέκατον ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἐν τῇ καλῇ διαβειωκῶς ὁμολογίᾳ, πρὸς τὸν Θεὸν μετέστη. Θεόδοτον δὲ τινὰ τῶν ἐν πολιτικοῖς φανακίζομένων ἀξιωμασίων, ἄνδρα κοσμικοῖς ἡθεσί τε καὶ πράγμασιν ἐντεθραμμένον, οὐδεμίᾳ δὲ παιδείᾳ, οὐ γνώσει ἀγαθῆς μετεσχηκότα, μόνον δὲ τῆς Χριστιανοκατηγορικῆς τῶν Εἰκονομαχούντων αἵρέσεως ζηλωτὴν νομιζόμενον, κληρικὸν ἀποκαίρας ὁ παμβέβηλος, τῷ τῆς βασιλείδος ἐνιδρύει θρόνον. Ἐντεῦθεν διωγμὸν πικρὸν καὶ ἀπάνθρωπον κατὰ τῶν εὐσεβεῖν βουλομένων ἐπανηρημένους, εὗρε δὴ κατὰ πόδας καὶ τὰ τῆς ἀμαρτίας ὀψώνια τὸν θάνατον, ἐν ἑπτὰ μὲν ἔτεσι καὶ μικρὸν τι πρὸς τῆς ἀρχικῆς ἐξουσίας συντετμημένης αὐτῷ, ἐν μέσοις δὲ τοῖς ἀδύτοις τοῦ ναοῦ τῆς Θεομήτορος, ὃν δὴ Φάρον ἐν τῷ παλατίῳ φασί, κυνὸς τὸν τρόπον τοῖς ξίφεσιν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω φιλοτιμῶς τὰ τῆς ἀσεβείας σπέρματα καταβαλόμενος, ἀναλόγως τῶν αὐτοῦ πόνων ἐτρύγησεν καὶ τὰς ἐπικαρπίας. Μιχαὴλ γάρ, ὃν καὶ Ψελλὸν φασί, δομέστικος τῶν ἐξουβιῶν ὢν τότε, καὶ ὡς τυραννίδα μελετῶν διαβλήθεις, καὶ κατακλεισθείς, διὰ τῶν αὐτοῦ δὲ συνωμοτῶν καὶ συνασπιστῶν ληληθότως τοῖς βασιλεῖσι ἐν σχήματι κληρικῶν ἐπισεληθόντων ὄρθρου, καὶ τὸν τύραννον ἀνηρηκότων, αὐτὸς εὐθύς ἀναγορευθεὶς, τὸν μὲν ἐν σάκκῳ συγκεκομμένον βαλὼν, εἰς τὴν Πρώτην καλουμένην νῆσον ἀτίμως προσέταξε ταφῆναι· ὡς ἐπιστρέψαι τὸν πόνον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν Γραφὴν, καὶ ἐπὶ κορυφῇ αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ ἀδικίαν καταβῆναι.

Αὐτὸς δὲ Μιχαὴλ Ἀμοριανός, καὶ τὴν αἵρσιν Σαββατιανός ὢν, ἐπὶ ἑννέα μὲν χρόνους καὶ ἡμῖσι τὰ σκήπτρα διεῖπε τῆς ἀρχῆς, οὐδεμίαν δὲ τῆς ὀρθοδοξίας φροντίδα ἐποιεῖτο, ἀλλὰ καὶ βίαν τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσιν ἐπῆγεν. Θεοδότου δὲ τοῦ Κασσιτερά λεγομένου τεθνηκότος, τὸν Βυρσοδέψην καλούμενον Ἀντώνιον, μητροπολίτην μὲν ἤδη Πέργης γενόμενον, καὶ τῆς αἵρέσεως κοινῶν, σχολάζοντα δὲ, ὁ αὐτὸς Μιχαὴλ ἀναλαβὼν, ἀρχιερεῖα Κωνσταντινουπόλεως ἀποδείκνυσι.

Μετὰ δὲ τὸν Μιχαὴλ Θεόφιλος ὁ υἱὸς ἐπὶ δέκα καὶ τρεῖς χρόνους ἐγκρατῆς γίνεται τῆς βασιλείας. Καὶ ἦν τᾶλλα μὲν, ὡς φασίν, οὐ κακός, καὶ δικαιοκρίσιος ἀντεχόμενος· τὴν ἀθέτησιν δὲ τῶν ἱερῶν, καὶ τὴν τῶν ὀρθοδόξων διωγμὸν οὐδενός, ὡς εἰπεῖν, τῶν πρὸ αὐτοῦ διωκτῶν ἐνομιζέτο κορυφώτερος· καὶ τοῦτο ἐπιστεύετο εἶναι καὶ γίνεσθαι ἐξ ὑποβολῆς μάλιστα τοῦ Ἰωάννου, ὃν μετὰ τὸν Ἀντώνιον ἐκεῖνος ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ὕψωσε θρόνον.

Ἐν τούτοις τῶν τε πολιτικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὄρωμένων, καὶ ἐπὶ τριακονταετῆ χρόνον τῆς ὀρθοτομούσης μὲν Ἐκκλησίας μυρίοις ὄσοις κινδύνοις καὶ θανάτοις καὶ θλίψεσι προσομιλούσης, τῶν ἀσεβῶν δὲ τὰ ἅγια καταπατούντων βεβήλοισι ποτὶ, καὶ ἀκαθάρτοις τὰ θεῖα μεταχειριζομένων χερσὶ, Νικήτας ὁ καὶ Ἰγνάτιος, οἳ τὴν εὐγενέστατος ὄρηξ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ φυτευθεὶς, καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῆς μοναδικῆς πολιτείας ἐξηνοθηκώς, οὐκ ἐμελλεν ἀκαρπὸς ἐνώπιον τοῦ φυτεύσαντος αὐτὸν ὄρασθαι, οὐδὲ φύλλοις μόνον, εἴθουν ἀπειροκάλοις

(2) Hoc est coriarium.

curasset), ubi beatus ille septenis denis annis in præclara confessione exactis, ad Deum migravit. In throno vero Constantinopolitano Theodotum quemdam profanis moribus ac negotiis innutritum, atque omnis doctrinæ et liberalis disciplinæ proterus expertem (hoc tamen uno, quod Christianos calumniantis Iconomachorum hæreseos æmulator haberetur) attonsum profanissimus collocavit. Hinc sæva crudelique piorum vexatione instituta, juxta vias suas, stipendia peccati mortem accepit. Nam intra septennium et paulo plus regia potestate illi præcisa, in mediis Dei Matris templi (quod in palatio Pharum nuncupant) adytis, infelix, ritu canis, gladiis confectus est. Ita, quam tanta contentione impietatis sementem fecit, hanc quoque laborum suorū messam collegit. Etenim Michael Balbus, excubitorum tum præfectus, seu domesticus, de affectato regno delatus, et in custodiam datus, a commilitonibus suis et sociis conjurationis, qui clericorum habitu ementiti, clam summo mane palatium ingressi tyrannum occiderunt, extemplo imperator est consalutatus: qui tyrannum conculsum, atque in saccum conjectum, in insula Prota, sine ullo apparatu, contemptim sepeliri præcepit, liberosque castrari et torqueri: uti Scriptura teste, *Conversus si labor ejus in caput ejus, ac in ejus verticem iniquitas ejus descenderit.*

ταφῆναι, τοὺς τε αὐτοῦ υἱοὺς ἐννοχυισθῆναι καὶ κεφαλὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν Γραφὴν, καὶ ἐπὶ κορυφῇ

Michael porro Amorianus patriæ, sectaque Sabbatianus, sceptris Imperii per novennium et semestre tractatis, rectæ religionis curam gessit nullam: subinde tamen veræ pietatis studiosis vim attulit. Theodoto, quem Cassiteram appellitabant, extincto, Michael Antonium, cognomento Byrsodepsam (2), jam Pergæ metropolitanam, et hæreseos participem, tunc accersit, urbisque regie patriarcham pronuntiat.

Secundum Michaelē Theophilus, Michaelis filius, sceptris potitus annos tredecim imperavit; cætera non malus, æquitatis quoque propugnator. Sed in sacrarum imaginum insectatione nullo retro Iconomachorum inferior habebatur credebaturque: id vero maxime Joannis, quem Antonio patriarcham suffecerat, impulsu fecisse.

In hoc rerum statu cum res et civiles et ecclesiasticæ versarentur, Ecclesia catholica totos triginta annos periculis innumerabilibus, et ærumnis cædibusque conflictata, cum impij sancta profanis pedibus conculcarent, et sacra pollutis manibus contrectarent, Nicetas sive Ignatius, velut generosissimus in domo Domini surculus plantatus et in atrijs monasticæ vitæ educatus, nec ei qui ipsum plantaverat infructuosus, nec ad speciem foliis tantum copiosis, ut maledicta illa ficulnea, hoc est, indumentis nihil boni continentibus visendus: sed qui æcus

cælestium aquarum decursus, et uberrimos Spiritus sancti fontes situs, et Vetus omne Testamentum, Novumque totum meditatus, sanctorum Patrum monumentis studiose addictus, illorum et facta imitando, et contemplationes mente revolvendo, totumque interiorem hominem saginando confirmatus, dulcissimos virtutis fructus Deo progignebat. Primum itaque temperantiam in abstinendo, studium in vigilando, psalmis canendis, quando id jubebatur, precandoque proferebat: adde callos in genibus, lacrymas, pectoris planctus, linguæ continentiam, verberumque tolerantiam, a pædagogo tetrico pravique iudicii homine-inflictorum, qui illum, ut Ieconomachis gratificaretur, dure admodum educavit. Ad hæc lenitatem, animique demissionem, ergaque omnem fraternitatem quæ secundum Deum est obsequium. Hisce primum rebus factisque dum beatus exercetur, hisce in studiis versatur, et præclare se componit, ordine cum ipsis annis et corpore succrescente, puerilem ætatem ducens ad perfectiora confirmabatur. Deinceps vero perfectiores Deo procreat fructus, fidem, inquam, spem, et charitatem: fidem perfectam ex perfecta ac tota mente Deo perfecto offerens, fidem sinceram, spem quæ non confunditur, charitatem non fictam ex puro corde erga Deum et proximum, ex præcepto recte institutam. Hos virtutis fructus dum sacer hic Ignatius producit, atque in his recte factorum studiis a teneris usque annis tempus omne collocat, quo Deum impii ad iracundiam provocabant, ipse ad omnem religionis laudem conscendebat. Patre enim et pædagogo e vita sublatis, statim fratrum sibi animarumque cura et præfectura commissa, in ipso muneris exordio ostendit, quæ sancti Spiritus vis deinceps ex se esset effulsura. Adeo quippe frequentibus concionibus sapientibusque cohortationibus suorum mentes pascebat, semperque ad virentia Dei pascua deducebat, uti mirifice cresceret in illo gratiæ et spiritalis magisterii donum, adeoque augeret suis institutionibus ovile Christi, ut illud nec unus jam locus, nec una domus amplius caperet, sed quaterna illius studio cœnobis excitarentur constituerenturque; ita ut singulis sua commoda essent domicilia, sacrumque instrumentum, cæteraque ad usum monasterii necessaria. Omnia denique decenti ipsisque convenienti apparatu suscepta cura, magnus ille instrucebat componebatque. Docebantur omnes ab illo magistro et parente, in primis ipsorum esse Deum laudibus celebrare, et orationi vacare: deinde ut singuli sua ministeria obirent, omniaque ad Dei

laudem et gloriam referrent.
 νοντος ἐπιμελείας· καὶ πάντων ἐπ' ἐκσίῳ καθηγεμόνι καὶ πατρὶ διδασχομένων, ἔργον μὲν ποιεῖσθαι τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν καὶ προσευχὴν, ἐν παρέργῳ δὲ καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἑκάστον ἀντιλαμβάνεσθαι διακονίας, καὶ πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον Θεοῦ.

Itaque Plate, et Hyairos, ac Terelinthus, quas Principes appellant insulas, illius cura et studio inhabitate, in ades sacras et monachorum domicilia sunt conversæ. Nam e regione harum in continente ad mare situm, hoc, inquam, eximium magni

ἐνδύμασι κομῶν καὶ στολαῖς, κατὰ τὴν κατηραμένην ἐκείνην συκῆν· παρ' ὕδασι δὲ θείοις καὶ ἀφθονωτάτοις τοῦ Πνεύματος μένων ἐπιβροαῖς, καὶ πᾶσαν μὲν Παλαιὰν Διαθήκην, πᾶσαν δὲ Νέαν ἐκμελετῶν, πᾶσι δὲ λόγοις τῶν ἱερῶν Πατέρων φιλοπείρωσ ἐσχολακῶς, καὶ τούτων τὴν τε πρᾶξιν μιμούμενος, καὶ τὴν θεωρίαν ἀναλεγόμενος, καὶ τὸν ἐντὸς ἀνθρώπων ὄλως πιαινόμενος ἐν τούτοις καὶ κραταιούμενος, καρποφορεῖ τὸν ἡδιστον τῆς ἀρετῆς καρπὸν τῷ Θεῷ. Καρποφορεῖ πρῶτον μὲν νηστείαν, ἀγρυπνίαν, ψαλμῶδιαν ἐπιτεταγμένην, καὶ προσευχάς, τύλους γονάτων, δάκρυα, στηθῶν ἐπιτίμησιν, γλώσσης ἐγκράτειαν, ὑπομονὴν πρὸς πάσας αἰχλίας, τοῦ καθηγεμόνος σκληροῦ τε τὴν γνώμην ὄντος, καὶ τῷ τοῖς Εἰκονομάχοις χαρίζεσθαι, σκληρῶς πάνυ παιδαγωγῶντος αὐτόν· πρὸς τούτοις πραῦτητα, καὶ ταπεινώσιν, καὶ ὑπακοὴν πᾶσαν πρὸς πᾶσαν τὴν κατὰ Κύριον ἀδελφότητα. Πρῶτον μὲν ταῦτα διὰ πράξεως ὁ μακάριος μετιῶν, καὶ τούτοις πᾶσιδοτριβούμενος, καὶ κάλλιστα προτελούμενος, ἀκολουθῶς τῇ αὐξήσει τοῦ σώματος, καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν προκόπτων κατωρθοῦτο. Ἐπειτα καρποφορεῖ τῷ Θεῷ τὰ τελειότερα, πίστιν δὴ λέγω, καὶ ἐλπίδα, καὶ ἀγάπην· πίστιν τελείαν ἐκ τελείας καὶ ὀλοκλήρου διανοίας τῷ τελείῳ προσαγομένην Θεῷ· πίστιν ἀνυπόκριτον, ἐλπίδα ἀκατασχυντον, ἀγάπην εἰλικρινῆ, ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον κατὰ τὴν ἐντολὴν κατορθουμένην. Ταῦτα καρποφορῶν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος, κἂν τούτοις ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τοῖς κατορθώμασι συζῶν πάντα τὸν χρόνον, ὧ τὸν Θεὸν οἱ ἀσεβοῦντες παρεπίκραινον, αὐτὸς πρὸς τὴν εὐσέβειαν κατωρθοῦτο τελειότατα. Καὶ γὰρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ καθηγητοῦ τὸν ἀνθρώπινον μετηλλαχόντων βίον, πάσης δὲ τῆς ἀδελφῶν ἐπιμελείας καὶ τῆς ψυχῶν ἐπιστάσις, ὡς ποιμένα κἀλὸν καὶ τῶν λογικῶν προβάτων καθηγητὴν, περισταμένης εἰς αὐτόν, ἔδειξεν ἐν πρώτοις εὐθύς τὴν ἐσῦστερον ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος δύναμιν ἀναφανησομένην. Οὕτω γὰρ ταῖς συνεχέσι τῶν λόγων ὀμιλίαις καὶ ταῖς σοφαῖς παραινέσεσι τὰς αὐτῶν ἐξέτρεψε ψυχάς, καὶ ἐπὶ τὰς ἀειθαλεῖς ὠδήγει τοῦ Θεοῦ μονάς, ὡς πολλαπλασιασθῆναι μὲν αὐτῷ τὸ τῆς χάριτος θάλαντον καὶ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, πολλαπλασιασθῆναι δὲ καὶ τὸ ποιμνιον ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μηκέτι τούτους ἐνὶ τόπῳ μηδὲ μιᾷ μονῇ δύνασθαι χωρεῖσθαι, τέσσαρα δὲ τὰ πάντα διὰ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς ἀναστήσαι καὶ καταστήσαι μοναστήρια· ἐκάστου τὰς ἀρμοζούσας οἰκοδομάς, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῶν ἀναγκαίων χρεῶν τὴν περιποίησιν, καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν κατασκευὴν τε καὶ διάταξιν διὰ τῆς τοῦ μεγάλου λαμβάνου

Πλάτη μὲν οὖν καὶ Ἰάτρος τότε καὶ Τερέβινθος, αἱ Πριγκίπειοι νῆσοι προσαγορευόμεναι, ταῖς ἐκείνου προνοίαις οἰκισόμεναι, εἰς ἐκκλησίας Κυρίου καὶ εὐαγεῖς μοναχῶν καθίσταντο μονάς. Καὶ γὰρ τὴν ἀντικρὺ τούτων κατὰ τὴν ἡπειρον πρὸς τῇ ἀκτῇ κει-

μένην, ταύτην δὴ λέγω τὴν προκαθημένην τοῦ μεγάλου ταξιάρχου μονῆν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς αὐτοῦ ζωῆς ὁ μακάριος τελευταίαν ἀνεστήσατο, καὶ καθηγίασε τῷ Θεῷ ἡς τὴν ἐπισημότητα καὶ περιφάνειαν, τοῦ τε ναοῦ ὑπέρχλον ἀγλαίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὴν ὅλην ἀγιοπρέπειαν καὶ δόξαν, ὡς λόγου κρείττω, ταῖς ὄψεσι παραχωροῦντες, ἐπὶ τὰ ἐξῆς τοῦ βίου προΐωμεν. Ἐν τούτοις τοίνυν ὁ ὁσιος ἐνώπιον εὐαρεστών Κυρίου, ψήφω μὲν θελοῦ Πνεύματος, ψήφω δὲ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζομένων καὶ δεδιωγμένων θεοφόρων ἱεραρχῶν, τῆς ὁγίας ἱεροσύνης ἀξιούται· καὶ χειρὶ μὲν Βασιλείου (τῆς κατὰ τὸ Πάρεον δὲ οὗτος ἱερεὺς ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς ὢν, πλείσταίς ὄσαις ὑπὲρ τῶν ἱερῶν εἰκόνων θλίψεσι τότε προσωμίλει καὶ διωγμοῖς), τούτου χειρὶ τὸ φαινόμενον, αὐτουργία δὲ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὸ νοούμενον, πρῶτον μὲν ἀναγνώστης, ἦτοι τῶν θείων ἱεροκήρυξ Γραφῶν, εἶτα ὑποδιάκονος, εἶτα διάκονος, καὶ ἱερεὺς μετὰ ταῦτα, τάξει καὶ νόμῳ πνευματικῆς καθίσταται ἀκολουθίας. Ἐγωνίζετο δὲ ἀεὶ πολλαπλάσιον τῷ εὐεργέτῃ τὸ τῆς χάριτος ἅλαντον ἀποδιδόναι, καὶ μὴ τῆ ὀκνηρίᾳ καταχῶσαι, ἀλλὰ τῆ προθυμίᾳ περισσεῦσαι· ὡσπερ δὲ τῷ μοναδικῷ βίῳ πολλοὺς διὰ τῆς οικείας ἀσχέσεως προσηγάγετο καὶ σπουδῆς, οὕτω διὰ τῆς ἱερατικῆς πάλιν ἀναριθμητὰ πλήθη παίδων βαπτίζων ἐσφράγιζε Θεῷ. Ἐπὶ πολὺ γὰρ τῆς αἰρετικῆς ἀχλύος, οἷα νυκτὸς χαλεπῆς ἐπικρατούσης, καὶ τῆς τυραννίδος δὲ τῶν ἀνιέρων ἐπικειμένης μισθωτῶν, πάντες ὀλίγου δεῖν ἄνθρωποι, ὅσοι κατὰ τὸ Βυζάντιον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀντεῖχοντο, καὶ ὅσοι ἐξ Βιθυνίου, καὶ τὰς ἐχομένας κατῴκουν κωμοπόλεις, ἄλλος ἄλλον ταῖς ὑπὲρ τοῦ Ἰγνατίου διανιστῶντες εὐφημίαις, τὰ οικεῖα τέκνα προσῆγον, καὶ δι' αὐτοῦ βαπτίζεσθαι ταῦτα καὶ ἀγιάζεσθαι κατελιπάρουν. Καὶ ἦν ὄρα τούτου, ὡσπερ ἓνα τῶν πρότερον Χριστοῦ μαθητῶν, ἔργον τοῦτο ποιούμενον, τοὺς πρὸς αὐτὸν ἰόντας, ὡς ὑπὸ Χριστοῦ πεμπομένους προθύμως καταδέχεσθαι, διδάσκειν τε καὶ νοθετεῖν πάντα ἄνθρωπον, ἀντέχεσθαι μὲν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀπέχεσθαι δὲ τῆς τῶν αἰρετικῶν δυστροπίας καὶ φρενοβλαθείας, καὶ πάσης μὲν ἑαυτοῦς ῥυπαρίας, καὶ παντὸς ἀνακαθαίρειν πνεύματος μολυσμοῦ καὶ σαρκὸς, πάσης δὲ ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι καὶ κοσμιότητος καὶ σωφροσύνης· ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια τοὺς πατέρας παιδεύων καὶ νοθετῶν, τὰ τούτων βρέφη προκατηγῶν ὁ μακάριος, δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἡγίαζε τῷ Θεῷ.

Ὁ μὲν οὖν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τότε χειμῶν βαρὺς, καὶ ἡ κατὰ ἱερῶν δίωξις χαλεπὴ, ὅσοι Χριστοῦ τῆς εἰκόνος διὰ τὸ πρωτότυπον προκινδυνεύειν ἐβλῶντο δεῖν· εὐδοκίᾳ δὲ πᾶσι καὶ γαλήνιος ὄρμος τοῖς χειμαζομένοις, ὁ ἱερεὺς Ἰγνάτιος καὶ ὅλος αὐτοῦ ὁ οἶκος παρὰ τῆς τοῦ Ὑψίστου προητείμαστο δεξιᾶς. Τίς γὰρ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας θλιβομένων οὐχ εὕρισκεν ἐκεῖθεν αὐτάρχη τῶν θλίψεων ἀναψυχῆν; τίς τῶν ἐν ὑπερορίαις καὶ δεσμοῖς κατεχομένων, καὶ λιμοῖς καταγχομένων, ὑπὸ τῆς δεούσης ἐτύγχανε παρηγορίας, καὶ ἀφθονον εἶχε τῶν ἀναγκαίων τὴν ἐπιχορηγίαν παρ' αὐτοῦ; Οἱ δὲ τὰς τῶν τυράννων φέροντες χεῖρας, καὶ τῶν ἰδίων ὑπάρξεων στερούμενοι καὶ ἐκπί-

A cœlitum principis Michaelis cœnobium in fine vitæ postremum condidit, Deoque Initiavit: cuius nobilitatem templi, magnificentiam, et claritatem, eximiumque splendorem, et ornatum omnem ac majestatem (quando pro dignitate a me exprimi nullo modo potest), ego spectantium oculis permitto, simulque ad reliqua illius vitæ acta exponenda progredior. His ergo sanctus Deo probatus, Spiritus sancti decreto, sanctorumque pontificum, eorum, inquam, qui pro vera pietate pugnabant, extremaque omnia patiebantur, sententia, sacro presbyterii honore insignitur manu Basilii, qui sacra Pæcorum ecclesiæ episcopus, pro sacrarum imaginum cultu casibus innumeris gravissimisque ærumnis conflictabatur. Hujus, inquam, Basilii manu spectabili, vi autem ac virtute sanctissimi Spiritus, primum quidem lector, sive sacrarum Litterarum præco sanctus, deinde hypodiaconus, tum diaconus ac sacerdos lege et ordine ecclesiasticorum graduum consecratur. Studebat vero hoc perpetuo, uti largitori gratiæ talentum multiplici fenore auctum redderet, neque per socordiam defoderet. Ut autem, cum in cœnobio viveret, sua pietate studioque multos traxit, ita per sacerdotium iterum innumerum numerum infantium baptisinate abluens, Deo consignavit. Perdiu enim hæretica caligine, velut densa nocte, et tyrannide sacrilegorum mercenariorum incumbente, omnes prope mortales, qui Constantinopoli rectam fidem defendebant, quique Bithyniæ oppida colebant, alii alios Ignatium laudibus prædicando excitabant, suosque liberos ad illum deducebant, precabanturque, ut ab illo baptizarentur, Deoque initiarentur. Et erat hunc videre, tanquam aliquem e primis Christi discipulis, cum ad se ventitantes alacriter, ut a Christo missos, exciperet atque institueret: qui quidem documenta illius ita arripiebant, dum doceret singulos et hortaretur, ut sinceram et catholicam religionem propugnarent, atque hæreticorum perversitatem et insaniam aversarentur, omnesque se ab omni mentis et corporis labe repurgarent, ac virtutis omnis et temperantiæ honestatisque laudem procurarent. Hæc et his similia parentes educebat, horumque liberos prius rite institutos, Deo per aquam et Spiritum sanctum

D consecrabat.

Et gravis quidem tum et vehemens Ecclesiam tempestas, sacrosque acerba divexatio premebat, quicumque pro Christi imagine ob prototypum sibi periclitandum putaverunt: tranquillius vero et serenius omnibus tempestate jactatis portus a summa Numinis dextra sacer hic Ignatius destinatus erat, et domus ejus tota. Ecquis enim pro pietate decertantium, malorum ærumnarumque suarum refrigerium ab eo non percepit? Quis in custodiam datus, quis in exilium ejectus, quis vinculis et fame cruciatus, ab eo non est relevatus, necessariisque auxiliis liberaliter instructus? Nam quicumque tyrannorum vim et rapinas patiebantur,

suisque bonis ac fortunis exuebantur, omniumque A rerum inopia conflictabantur, præsertim sacri religiosique viri, nullum aliud vitæ et ærumnarum perfugium habebant, quam eximium hunc Ignatium, parentemque Ignatii Procopian, ac sororem, quæ ævum in multos annos propagabant, adeoque benigne hilariterque opes effundebant. Deique misericordiam æmulabantur, ut verissime de illis sacrum illud oraculum proditum expletumque videretur. Tota enim quodammodo die miserabantur et commodabant, et semper eorum in benedictione erat. Atqui is quidem hunc in modum una cum athletic Christi propugnabat, cum dolentibus dolentibus, cum afflicto afflicto sustinebat, egentibus opem suggerebat: in precandi studio assiduus, et in eucharistia et communione panis, et sanctorum necessitatibus secundum apostolum communicans¹, sic ad majora pro virtute certamina sese comparabat; hæc signa gratiæ in futuro patriarchatu exserendæ spectantibus prodebat, ut ingens ille in virtutis palæstra Theophaues, prodigiis et miraculis illustris, ille, inquam, Sigriani seu Agriani cænobii conditor, olim peregre ad se adveniendi beato illi tum adolescenti, tanquam patriarchæ, manū dextra porrecta jam tum bene sit precatus.

Optimis igitur hisce studiis præclare occupato Ignatio, Theophilus decedit, totumque imperium in Theodoram matronarum religiosissimam imperatricem, Michaele filio admodum adhuc tenero, devolvitur. Hinc inimica sacrarum imaginum secta conquiescit: sanctificatio autem Ecclesiæ sanctæ efflorescit. Hinc Joannes, imo infausti nominis Janes (quem lecanomantem, seu magnum dicebant, a quo Theophilus in errorem actus creditur), sede Constantinopolitana, ipsoque sacerdotio merito spoliatur: erigitur autem cornu salutis populo Dei Methodius vere bonus Christiani gregis pastor, veræque doctrinæ Ecclesiæ verus magister; qui multis antea pro sanctarum imaginum defensione laboribus et periculis defunctus, Constantinopolitanæ Ecclesiæ præficitur Dei nutu et imperatricis opera. Exauctoratis ergo omnibus et dissipatis, qui hæreseos labe infecti erant, novam Ecclesiam condit, sacerdotes et episcopos in suæ rectæ fidelis fundamenti collocat. Etenim hæreticis (uti etiam antea sub Tarasin, sacro divinoque pastore, et pia Irene) sectam suam damnantibus, et veniam impetrantibus, atque iterum ad hæreseos perniciem prolapsis, Nicephorus vir eximius, adhuc superstes, et hic Methodius, divinitus decreta illorum extirpatione, virique divini Joannici impulsu in omnes hæreticos declarata, rectam adhuc viam incedere quærentibus, veritatis tramitem ostendit. Sed cum Ecclesiam Dei optime sanctissimeque per quadriennium rexisset, ad Deum sempiterna politurus pace abiit. Multis vero tum ad Ecclesiæ administrationem

πτοντες, καὶ ἐσχάτῃ πενίᾳ περιπίπτοντες· ὅσοι δὲ τῆς ἱερατικῆς μάστιγας, καὶ ὅσοι τῆς μοναδικῆς ἐτύγχανον ὄντες τάξεως, οὐδὲν ἄλλο τοῦ βίου παραμύθιον καὶ τῶν λυπηρῶν εἶχον ἀπαλλαγὴν, ἢ τὸν μέγαν Ἰγνάτιον καὶ Προκοπίαν, τὴν αὐτοῦ λέγω μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφὴν, ἐπιπολὺ τῷ βίῳ παραταμένας, καὶ οὕτως ἀφειδῶς τε καὶ ἰσάμῳ τὸν πλοῦτον ἐκκενούσας, καὶ τὸν ἔλεον μιμουμένας τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐπ' αὐτοῖς ἀληθῶς τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πληροῦσθαι λόγιον. Ὅλην γὰρ, ὡς εἶπεν, τὴν ἡμέραν ἠλέουν καὶ ἐδάνειζον, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς εὐλογίαν ἦν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω τοῖς ἀγωνισταῖς συνηγωνίζετο, τοῖς κακοπαθοῦσι συνεπάθει, τοῖς θεομένοις ἐπήρκει, καὶ τῇ θλίψει μὲν τοῖς θλιβομένοις ὑπέμενε συλλυπούμενος· τῇ προσευχῇ δὲ προσκαρτερῶν ἀδιαλείπτως, καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων χρεαῖς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, κοινωνῶν, οὕτω πρὸς τοὺς μείζους ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγωνίας ἠτοιμάζετο. Οὕτω δὲ τὴν μέλλουσαν ἐπ' αὐτὸν ἐμφανῆσθαι χάριν τῆς ἱεραρχίας ὁ θαυμάσιος τοῖς ὄρωσιν ἐπεδείκνυεν, ὥστε καὶ Θεοφάνην ἐκεῖνον τὸν μέγαν ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσι, καὶ πολλὸν ἐν σημείοις καὶ θαύμασι, τὸν τῆς καλουμένης Σιγριανῆς λέγω μονῆς οἰκιστὴν, ἐπιδεδημηκότι ποτὲ πρὸς αὐτὸν τῷ μακαρίῳ νέφ' ἐτι τυγχάνοντι, τὴν δεξιάν, ὡς λόγος, ἐπιβαλεῖν, καὶ ὡς πατριάρχην αὐτὸν εὐλογεῖν.

Ἐν οὗτοις τοίνυν αὐτοῦ διαπρέποντος τοῖς κατορθώμασι, τελευταῖα μὲν ὁ Θεόφιλος, εἰς Θεοδώραν δὲ τὴν εὐσεβεστάτην βασιλῖδα, τὴν τιμιωτάτην τῶν γυναικῶν καὶ πιστοτάτην, περιέστη τὰ τῆς ἀρχῆς· ἐτι δὲ νῆπιος κομιδῇ τότε Μιχαὴλ ὁ υἱὸς ἦν. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων αἵρεσις ἐκλείπει· τὸ ἁγίασμα δὲ τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας ἐξινθεῖ. Ἐντεῦθεν καὶ Ἰωάννης, εὐθὺς ὁ δυσώνυμος Ἰαννῆς (ὃν καὶ λεκανομάντιν ἔλεγον, καὶ τῆς Θεοφίλου κλάνης ὑπάτιον), τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐνδίκως καθαιρεῖται, ἀνίσταται δὲ πέρας σωτηρίας τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ Μεθόδιος ὁ καλὸς ὄντως τῶν Χριστοῦ προβάτων ποιμὴν, καὶ τῶν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ὀρθοτόμος ὑφηγητής· ὃς πολλοὺς ὅτι μάλιστα πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τῶν ἁγίων πρότερον ὑπομεμενηκῶς εἰκόνων, ἀνίσταται μὲν Θεοῦ ψήφῳ καὶ τῆς βασιλίδος συνεργίᾳ πρόεδρος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως· καθαιρεῖ δὲ πάντας καὶ κατασπᾶ τῶν ἐκκλησιῶν, ὅσοι τῷ μύσει τῆς αἵρεσεως ὑπήχθησαν· ἀνίστησι δὲ Ἐκκλησίαν καινὴν, ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς κατ' αὐτὸν ὀρθοδόξου πίστεως προεχειρίσατο. Καὶ γὰρ τῶν αἵρεσιωτῶν, ὡς ἤδη καὶ πρότερον ἐπὶ Ταρασίῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἱεροῦ ποιμένος, καὶ τῆς εὐσεβοῦς Εἰρήνης, ἀνατεθεματικῶν μὲν τὴν αἵρεσιν, καὶ οὕτω συγχωρημένων, παλινδρομησάντων δὲ, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν αὐθις λύμην ὑπενηγεγμένων· τούτων μὲν οὖν τελείαν καθάρσιν καὶ διηνεχῆ Νικηφόρος τε ἐτι τῷ βίῳ περιῶν ὁ μέγας, καὶ αὐτὸς οὗτος θεοβουλεύτως ὁ ἱερὸς καταψηφισάμενος Μεθόδιος, καὶ τοῦ θεοφόρου ταῖς ὑποθήκαις Ἰωαννικίου κατὰ πάντων τῶν

¹ Rom. xii, 13.

αἰρεσιωτῶν ἀποφηνάμενος, εὐθεΐαν ἔτι τοῖς ὀρθοτο-
 μείν ἐθέλουσι τὴν τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέδειξεν ὁδόν·
 ἐπὶ τέσσαρας δὲ χρόνους κάλλιστά τε καὶ ἀμεμπτα
 τὴν τοῦ Κυρίου ποιμένας Ἐκκλησίαν, ἐν εἰρήνῃ πρὸς
 αὐτὸν μετέστη. Πολλῶν τοιγαροῦν εἰς προστασίαν
 τῆς Ἐκκλησίας προχειριζομένων, καὶ ἄλλων δι' ἄλ-
 λας αἰτίας διαμαρτανόντων τοῦ σκοποῦ, ἵνα ἡ πραιο-
 σθεΐσα τοῦ Θεοῦ βουλή μείνῃ, Ἰγνάτιος ὁ ἁγιώτατος
 πρεσβύτερος, πλείστοις ἔτεσιν ἤδη τοῖς τῆς ἱερωσύ-
 νης χαρίσμασιν ἐνευδοκιμηκῶς, καὶ βαθμῶν ἑαυτῷ
 καλῶν ἐν πολλῇ παρῆρσι καὶ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 πίστει περιποιησάμενος, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων διὰ
 τοῦτο στόμασιν ἀδόμενος, καίτοι γε πλείστα παραι-
 τούμενος, καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀξιώματος ἀποδιδρά-
 σκων πανευλαδῶς· ὁμῶς ἐνεργεία μὲν Θεοῦ Πνεύ-
 ματος, συνεργία δὲ καὶ ψήφῳ ἀρχιερέων Θεοῦ, τῆς
 Θείας ἱεραρχίας ἀξιοῦται, καὶ τῷ θρόνῳ τῆς βασιλί-
 δος ἐνίδρυται, καὶ τῇ λυχνίᾳ ὁ λύχνος ἐπιτίθεται.
 Πρὸ πάντων δὲ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν λαῶν, τῆς
 βασιλίδος ἀποστειλάσης, καὶ ἀξιώσασθαι διὰ Κυρίου
 γνωρίσαι τὸν ἄξιον, προφητικῶς ὁ μέγας τοῦτον
 Ἰωαννίκιος ψηφίζεται· καὶ οὕτως διὰ τῆς θύρας ὁ
 ποιμὴν ὁ καλὸς εἰς τὴν αὐλήν τῶν πρόβάτων εἰσελ-
 θὼν, τὰ ἴδια πρόβατα ἐκάλει κατ' ὄνομα· καὶ πάσης
 μὲν νομῆς θανασίμου καὶ βλαβεράς, πάσης δὲ λύμης
 καὶ ἀπωλείας ἐξῆγεν αἰρετικῆς, πρὸς τὰς ἀειζώους
 δὲ καὶ ἀειθαλεῖς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ δικαιο-
 σύνης ὠδήγει καὶ εἰσήγε νομάς· καὶ αὐτὸς μὲν κα-
 κίας ἀπάσης τοσοῦτον ἀπέλιχτο, ὅσῳ πάσης ἀντί-
 χετο δικαιοσύνης· ἐξαιρέτως δὲ πρὸς τὰς τῶν ἀρε-
 τῶν κατορθούμενος γενικῶς, τῆς κατ' εὐσέβειαν
 τελειότητος ἐπεμελεῖτο. Φρόνησις μὲν γὰρ αὐτῷ δι-
 εσπούδατο, οὐχ ὥστε πλοῦτον ἑαυτῷ καὶ δόξαν κο-
 ρίζεσθαι κοσμικὴν, καὶ ποικίλας σώματος ἡδονάς,
 ἀλλ' ὥστε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρε-
 στον καὶ τέλειον ἐν διακρίσεως πνεύματι καλῶς συν-
 ἕναι καὶ ποιεῖν. Ἄνδρῖα δὲ αὐτῷ, τὸ μὴ ἡττάσθαι
 ποτε τῆς ἀμαρτίας, ἀλλ' ἐλεύθερον εἶναι καὶ δεσπό-
 ζειν τῶν δυναστῶν· ἀποτόμως δὲ τὸν ἀμαρτάνοντα
 κατὰ τὸν ἀποστολικὸν νόμον διελέγχειν, καὶ τοῦτο
 πολλάκις ἐνώπιον πάντων, καὶ μὴ καθυφέσθαι δου-
 λοπρεπῶς, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ, φησὶ, φόβον ἔχωσι.
 Σωφροσύνη δὲ, οὐ τοῦ οἰκείου σώματος μόνον ἢ
 ἀγνότης τε καὶ καθαρότης, ἦν ἐκ νεαρῶς ἡλικίας
 οὕτω πόνοις συχνοῖς καὶ ἰδρωσὶ κατωρθώσατο, ὡς
 εἰς ἄκραν αὐτὸν ἀπάθειαν, ἦτοι παντελεῖ νέκρωσιν
 τοῦ σαρκίνου φρονήματος ἐλθεῖν. Οὐ ταύτη γοῦν μό-
 νον τὸ τῆς σωφροσύνης ὠρκετο καλῶν, πάσῃ δὲ σπου-
 δῇ καὶ τὴν κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἡγχι-
 ζε, καὶ τῷ ἐμβριθεῖ τε καὶ συνεχεῖ τῆς τοῦ Πνεύ-
 ματος διδασκαλίας ἐσωφρόνιζεν, ὡς μηδ' ὄνομα
 πορνείας, ἢ τινος ἄλλης ἀκαθαρσίας ἐν τοῖς αὐτῷ
 πλησιάζουσιν ἀκούεσθαι· ἀλλ' ὥσπερ αὐτὸς τὴν
 ἀμωμον ὁδὸν τοῦ Κυρίου ἀμώμως ἐπορεύετο, οὕτω
 καὶ τὴν ἐκαίνου νύμφην, ὡς ἀγαθὸς νυμφοστόλος, ἐν
 ἀμώμῳ προσῆγε πολιτείᾳ. Περὶ δικαιοσύνης δὲ τί
 χρῆ καὶ λέγειν; ἦν οὕτω στερεῶς καὶ μεγαλοπρε-
 πῶς ὁ μακάριος ἐνεδέδυτο, ὥστε καὶ μέμψιν δι' αὐ-
 τὴν ὑπέχειν πολλάκις παρὰ τοῖς ἀδίκους τοῦ δικαίου

A designatis, aliisque alias ob causas voto frustratis,
 uti destinata Dei sententia staret, Ignatius sanctis-
 simus presbyter, cum per multos annos sacerdotii
 muneribus magna cum laude perfunctus esset, ho-
 numque sibi in multa auctoritate, et in Jesum
 Christum fide jam gradum extruxisset, ac pro-
 pterea omnium ore celebraretur, quantumvis digni-
 tatis magnitudinem refugiens, vi tamen sancti Spi-
 ritus, et antistitum auctoritate et sententia, honore
 sacro dignissimus iudicatus, in imperantis urbis
 sacra sede collocatur, lucernaque candelabro im-
 ponitur; cum ante omnium episcoporum et populi
 sententias imperatrix ad Joannicium anachoretam
 consultum misisset, eequemnam hoc patriarchatus
 honore dignum per Dominum cognosceret; Igna-
 tium eximius ille Joannicius divinitus pronuntiavit.
 B Atque ita bonus pastor per ostium in ovile ovium
 ingressus, oves proprias vocabat nominatim: quas
 ex noxiis et pestiferis herbis, omni que hæretica
 peste et exilio ereptas, ad immortalia semperque
 virentia rectæ fidei justitiæque pascua deducebat
 inducebatque. Ipse vero tum ab omni crimine
 al horrebat, tum in omne præsertim virtutum prin-
 cipalium et æquitatis studium singulari conatu in-
 cumbens, ad perfectæ pietatis culmen enitebatur.
 Prudentia namque illi curæ erat, non ut opulen-
 tiam sibi, humanamque gloriam, et voluptates
 conquireret; sed ut Dei voluntatem sanctam, bene
 placentem et perfectam, in spiritu recti iudicii
 bene intelligeret et sequeretur. Fortitudo vero erat
 C ipsi, ne unquam servitutis peccato succumberet, sed
 liber esset, et dominaretur optimatibus, atque ex
 apostoli præscripto, peccantem acriter castigaret,
 et hoc sæpe coram omnibus, nec servili modo se
 subjiceret; ut et cæteri, inquit, in officio per timo-
 rem contineantur. Temperantiam autem non tantum
 in corpore coluit suo, quam a teneris annis adeo
 laboribus sudoribusque assiduis perfecte est assecu-
 tus, ut sensum omnem, omnesque cupiditates corpo-
 ris noxias penitus extinxerit. Non ergo his tantum
 finibus temperantiæ splendorem circumclusit, sed
 Ecclesiam suam totam, morum et doctrinæ suæ
 gravitate assiduitateque, ad eam provexit honesta-
 tem et verecundiam, ut inter ejus familiares ne
 D nomen quidem fornicationis, vel cujuscumque impuri-
 tatis audiretur. Perinde enim ut ipse vias Domini
 rectas ambulabat, ita sponsam Domini optimus
 paranymphus per inculpata vitæ semitam dedu-
 cebat. Jam ut fuerit æqui tenax, justitiæve obser-
 vans, quid dicam? cum ita rigide eam servavit, ut
 illius causa non raro ab iniquis æquitatis arbitris
 reprehenderetur, pastorque vere mitis ac divinæ
 imitator justitiæ, asperrime condemnaretur. Etenim
 non in civilibus tantum rebus, sed multo magis in
 ecclesiasticis disceptationibus et judiciis facile
 agnoscebatur ad veritatis æquitatisque momentum
 lancemve propendere, contra vero mendacium et
 quamlibet injustitiam vehementissime severissime-
 que insectari. Nec erga plebeios tantum et viliores

in quos, si quid peccent, cuius facilis et libera est censura; sed adversus principes etiam magistratus ac dynastas, ipsosque imperatores, ardor ac divina dicendi libertas antistitis elucebat: quod mea nunc declarabit oratio.

μὲν καὶ δικαιοσύνην ἐπιβρέπεις, ὑπεροπτικὸν δὲ αὐτοῦ καὶ ἀπότομον πρὸς τε τὸ ψεῦδος καὶ ἀδικίαν πᾶσαν ἐγνωρίζετο· καὶ οὐ πρὸς τοὺς πολλοὺς μόνον καὶ χυδαιότερους, πρὸς οὓς ἀδικοῦντας τάχα καὶ ἄλλος ἂν παρῆρσιάσαιτο, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς τὰς πρώτας περιβεβλημένους δυναστείας, καὶ πρὸς τοὺς βασιλέας αὐτοὺς ὁ τοῦ ἀρχιερέως ζήλος καὶ ἐνθεος παρῆρησία διεδείκνυτο· δηλώσει δὲ νῦν ὁ λόγος.

Bardam illum, uti scio, nostis omnes, Theodoræ Augustæ bonæ principis non bonum, sed ævum admodum et crudelem fuisse fratrem. Quanquam enim in rerum civilium administratione egregius industriusque esset, rei tamen divinæ atque ecclesiasticæ nemo illum unquam commodam dixit; ut qui nurus suæ amore ita fureret, ut ejus rei fama totam urbem peragraret: nec inter plebem tantum hæreret, sed ad patriarchæ quoque aures facti indignitas deferretur. Quid ergo patriarcha? Non hominis dignitatem reveritus, facinus silentio pressit; sed ex lege arguit, reprehenditque, et hortatus est, ut ne salute neglecta, animam suam perditum iret, sed foedum et enorme scelus expiaret. Ille tamen non modo se ab improbitate sua non abstinuit, sed ipso Epiphaniæ die festo in ædem sacram, eucharistiæ mysteria percepturus, impudenter est progressus. Quid hic patriarcha? A sacris arcei, indignum eum judicans corporis Dominici participatione. Ille vero diro percitus œstro fuit, suumque in exitium armatus, se gladium in antistitis viscera desaturum minuitur. Sed Ignatius contra comminatur, Deum invocans, qui potens esset gladium in illum convertere. Hinc offensionum prima origo: hic fons ecclesiasticæ perturbationis. Hinc gravi Bardas ira odioque concepto, ac altius in pectus demisso, omnem, ut dicitur, rudentem contra Ignatium movebat, ut eum apud imperatorem criminaretur. Patricius tum erat Bardas, et scholarum domesticus, sibique totam imperii administrationem, utpote avunculus Michaelis, vindicabat. Ille aggressus aliquando adolescentem, verbisque insidiosus captans: Quid, inquit, domine, imperium matri et sororibus permittis? Atqui non es amplius infans, ævique immaturus: imo, inquit, et jam uxore ducta virum agis. Debes ergo in posterum virilem animum gerere. Itaque a patriarcha accersito matrem et sorores tonderi velarique jube. Ut enim deinceps solus cum procreandis a te liberis imperes, et Numini cœlesti placet, et nobis æquissimum videtur. Accersit ergo illico venerandum patriarcham. Est enim inconstans et mutabilis adolescentia, facileque vana spe effertur. Quod si potentia quoque fastigium accedat, major etiam est illius levitas, majoremque in amentiam et casum sæpenumero prolabitur. Tunc igitur Michael corruptelarum, morumque depravatorum, et vero magis impietatum suarum principio posito: Matrem, inquit, meam sororesque e vestigio arreptas attonde, et religiosa velatas veste

διαίτηταις, καὶ σκληρότατα καταγινώσκεσθαι τὸν ὡς ἀληθῶς πρᾶον ποιμένα, καὶ Θεοῦ μιμούμενον δικαιοσύνην· καὶ γὰρ οὐκ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς πολὺ μᾶλλον ἀμφισβητήσεσι καὶ κρίσεσι, τὸ πρὸς ἀλήθειαν καὶ ἀπότομον πρὸς τε τὸ ψεῦδος καὶ ἀδικίαν πᾶσαν ἐγνωρίζετο· καὶ οὐ πρὸς τοὺς πολλοὺς μόνον καὶ χυδαιότερους, πρὸς οὓς ἀδικοῦντας τάχα καὶ ἄλλος ἂν παρῆρσιάσαιτο, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς τὰς πρώτας περιβεβλημένους δυναστείας, καὶ πρὸς τοὺς βασιλέας αὐτοὺς ὁ τοῦ ἀρχιερέως ζήλος καὶ ἐνθεος παρῆρησία διεδείκνυτο· δηλώσει δὲ νῦν ὁ λόγος.

Τὸν Βάρδαν ἐκεῖνον οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε, ὡς [ἀλλ. δ.] Θεοδώρας μὲν τῆς ἀγαθῆς βασιλίδος ἀδελφὸς ἦν, οὐκ ἀγαθὸς δὲ, ἀλλὰ καὶ λίαν πικρὸς καὶ ἀπάνθρωπος· ὃν σπουδαῖον μὲν εἶναι καὶ δραστήριον περὶ τὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων μεταχείρισιν, οὐδεὶς δὲ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν χρηστὸν ἔφησε γενέσθαι· τοῦτον τῇ ἰδίᾳ φασὶν οὕτως ἐπιμανῆναι νύμφη, ὡς ἀνά πᾶσαν τοῦτο τὴν πόλιν περιβομβηθῆναι· καὶ οὐκ ἄχρι τῶν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως τὴν πονηρὰν φήμην ἔλθειν. Τί οὖν ἐκεῖνος; Οὐ τὸ μέγεθος ἠύλασθη τοῦ προσώπου, οὐδὲ συνεσκίασε τὸ ἀμπλάκημα τῇ σιωπῇ, ἀλλὰ καὶ ἤλεγξε κατὰ τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ καὶ ἐπετίμησεν, ἀλλὰ καὶ παρεκάλεσε φείσασθαι τε τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ τὸ φρικτὸν τουτέ μῦθος ἀπορρύψασθαι· ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἀπέσχετο τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας (ἐορτῇ δὲ τῶν ἁγίων Θεοφανίων ἦν) καὶ αὐτὸς ἀναιδῶς προσῆλθε, τῶν θείων μεθέξων μυστηρίων. Τί δὲ ὁ ἀρχιερεὺς; Ἀποβάλλεται τῆς κοινωνίας, ἀνάξιον τοῦτον τῆς τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος κρίνων μεταλήψεως. Ὁ δὲ μαίνεται μανίᾳ πικρᾷ, καὶ κατὰ τῆς ἰδίας ὀπλιζεται ψυχῆς· ἀπειλεῖ τὸ οἰκεῖον ξίφος τοῖς σπλάγχχνις τοῦ ἱεράρχου καταχῶσαι· ὁ δὲ ἀνταπειλεῖ, τὸν δυνάμενον ἐκκαλούμενος ἐπιστρέφειν τὴν βρομφαίαν αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν. Αὕτη γίνεται σκανδάλων ἀρχή· αὕτη πρώτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκαταστασίας ἀφορμή. Ἐντεῦθεν βαρὺν ἑαυτῷ χόλον καὶ μῆνιν ὁ Βάρδας ἐκεῖνος ἐναποθέμενος κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, πάντα κάλων ἐκίνει, τὸ δὴ λεγόμενον, τῷ βασιλεὶ τοῦτον διαβαλεῖν. Πατρικίος δὲ τότε καὶ τῶν σχολῶν δομέστικος ὢν, ὄλην τοῦ Μιχαήλ, ἅτε δὴ θεῖος, εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν ὑπεποιεῖτο. Καὶ ποτε προσελθλυθὼς τῷ μειρακίῳ καὶ λόγοις καταγοητεύων ἀπατηλοῖς, Ἴνα τί, ἔλεγεν, ὦ Δέσποτα, παραχωρεῖς τὴν βασιλείαν τῇ μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς; μὴ γὰρ ἔτι νήπιος εἶ; μὴ τὴν ἡλικίαν ἀτελής; Ἄλλ' ἰδοῦ, φησὶν, ἐξεύχθης καὶ γυναικί, καὶ ἤδη εἰς ἄνδρας τελεῖς· ὀφείλεις καὶ φρόνημα λοιπὸν ἀναλαβεῖν ἀνδρός· τὴν μητέρα δὲ καὶ τὰς ἀδελφάς, τὸν πατριάρχην μετακαλεσάμενος, ἀποκείραι πρόσταξον. Σὲ γὰρ βασιλεύειν μόνον λοιπὸν, καὶ τοὺς ἐκ σοῦ τεχθησομένους, καὶ Θεῷ καὶ πᾶσιν ἡμῖν ἀρεστόν. Αὐτίκα τοῖνυν ἐκεῖνος τὸν τίμιον ἱεράρχην μεταπέμπεται· εὐρίπιστον γὰρ ἡ νεότης, καὶ ῥαδίως ταῖς κεναῖς τῶν ἐλπίδων μετεωριζόμενον. Εἰ δὲ καὶ ἐξουσίας ὑπεροχὴ προσείη, μείζων μὲν ἡ κουφότης, εἰς μείζω δὲ ἀνοιῶν καὶ πτώσιν ὡς τὰ πολλὰ προχωρεῖ. Τότε τοῖνυν ἀρχὴν ταῖς κατ' αὐτὸν ἀταξίαις καὶ ἀπαιδευσίαις, μᾶλλον δὲ ἀσεβείαις, ὁ Μιχαὴλ καταβαλλόμενος, Ταχὺ τὴν ἐμὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς, πρὸς τὸν δίκαιον

ἔφη, λαβὼν, ἀπόκειται, τῷ μοναχικῷ σχήματι ταύ-
 τας καταδίξασον. Ὁ δὲ παρῆρησιάζαμενος, Ἀδύνατόν
 μοι τοῦτο ποιεῖν, εἶπεν ὑπολαβὼν· τῆς γὰρ Ἐκκλη-
 σίας τοὺς οὐκ ἀρχὴν ἐγχειριζόμενος, ἐγγρά-
 φον ὄρκον ἐθέμην, μηδεμίαν τῆς βασιλείας ὁμῶν
 ἐπιβουλήν, ἢ οὐρανὸν ἐπήρειάν ποτε διαλογίσασθαι.
 Καὶ νῦν τί τὸ ἀδίκημα τῶν βασιλῶν; καὶ τίς ἡ
 κατ' αὐτῶν αἰτία, ὅτι τὸ ὑμέτερον κράτος ταῦτα κατ'
 αὐτῶν διανοήθη; Οὕτως εἰπόντος τοῦ ἀρχιερέως,
 καθοσιώσας τοῦτον Βάρδας ἐγράψατο γραφήν, Γη-
 βοδασίλευτον ἔναντι τοῦ βασιλέως διαλοδορούμενος.
 Ἦν δὲ ὁ Γήθων οὗτος ἐπίληπτος ἄνθρωπος, καὶ τὰς
 φρένας οὐ πάνυ καθεστηκώς· ὃς πρὸς ὀλίγων ἐκείνων
 ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ Δυβραχίου παρεγένετο, σχῆμα μὲν
 περικείμενος κληρικῷ, παῖδα δὲ ἑαυτὸν τῆς βασιλί-
 δος Θεοδώρας ἐξ ἀνδρὸς ἑτέρου ληρῶν· ᾧ οἱ πολλοὶ
 τοῦ δήμου ὡς βασιλεύειν μέλλοντι προσέσχον· τότε
 δὲ ἐν Ὁξείᾳ τῆ-νῆσφ ὑπὸ ἀσφαλεῖ συνείχετο φρουρᾷ.
 Ὁ μὲν οὖν πατριάρχης ἐν ὑπονοίᾳ διὰ ταῦτα τῷ
 Μιχαὴλ καταστάς, εὐθύς ὑπενόσται πρὸς τὴν ἐκκλη-
 σίαν. Ὁ δὲ παραχρῆμα τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς
 καταγαγὼν, ἐν τοῖς Καριανοῦ λεγομένοις ἀπενεχθῆ-
 ναι κελεύει καὶ καρῆναι. Μετὰ μικρὸν δὲ καὶ αὐτὸν
 ἀπελαύνει τοῦ πατριαρχείου τὸν Ἰγνάτιον, καὶ πρὸς
 τὴν νῆσον Τερέβινθον αὐτὸν ὑπερρῖζει· κατ' αὐ-
 τὴν δὲ τὴν ἡμέραν καὶ Γήθωνα ἐκείνον ἀπὸ τῆς
 Ὁξείας εἰς Πρίγκιπον μετενεγκῶν, τὰ τε σκέλη καὶ
 τοὺς βραχίονας ἐξέκοψε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύ-
 ξας, ἀπέκτεινεν αὐτὸν, οἰόμενος ταύτη τὸν πατριάρ-
 χην ἀμυνεῖσθαι. Οὕτω τρεῖς μετὰ τὴν κατάβασιν δι-
 εληλύθεισαν ἡμέραι, καὶ παρῆσαν τῶν ἐπισκόπων οἱ
 νομιζόμενοι λογάδες, λίθειλλον ἀποταγῆς, ἦτοι παρα-
 τήσιν, διὰ τὴν ἐνιστώσαν τοῦ καιροῦ κακίαν ἀξιοῦν-
 τες λαβεῖν παρ' αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα τίνας; Οἱ ἐγγρά-
 φως αὐτῷ πρότερον ὁμωμοκότες, καὶ αὐτῆς ἐκπεσεῖν
 τῆς ὑπερουσίου Τριάδος εὐξάμενοι, εἶγε τὸν οἰκεῖον
 ποιμένα ἀνευ καταγνώσεως ἀθετήσαιεν κανονικῆς.
 Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν ὑπέστρεφον ἀνήνυτα πεπονηκότες.
 Μετ' ὀλίγας δὲ αὐθις ἡμέρας πατριῆσιοι καὶ τῶν χρι-
 στῶν οἱ ἐπιφανέστατοι σὺν τοῖς προλαβοῦσιν ἐπισκό-
 ποις ἐξιόντες, πάσαις μηχαναῖς, ὑποσχέσεσί τε καὶ
 ἀπειλαῖς τὸν θρόνον ἐγγράφως παραιτήσασθαι κατ-
 εδιδάξαντο, εἶγε μὴ μέλλοι εἰς προφανῆ καθεῖναι κίν-
 δυνον ἑαυτόν. Ἐμενε δὲ ἀμετάθετος οὐδὲν ἦττον ἢ
 πέτρα παράλιος εἰς βάθος γῆς ἐρρίζωμένη, καὶ πά-
 σαις ἀνένδοτος κυμάτων ἐπιφοραῖς. Ἐπειδὴ οὖν οὐκ
 εἶχον εὐλόγως παρανομεῖν, οὐδεμίᾳς αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ
 ἀνευθύνου προφάσεως ἐνδοξομένης, γυμνῆ λοιπὸν τῆ
 κεφαλῆ, καὶ ἀναιδεῖ προσώπῳ, κατὰ τὸ ἀδόμενον,
 πρὸς πᾶσαν ἐχώρουν ἀδικίαν καὶ παρανομίαν. Ὁ
 μὲν οὖν Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἅτε Θεὸς
 ἀληθινὸς καὶ ἀληθινοῦ Πατρὸς ὢν, οὐ τῷ Θεῷ εἶναι
 μόνον προαιώνιος, τὰ πάντα πρὸ τῆς αὐτῶν γενέσεως
 οἶδεν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὲρ ἡμῶν γενέσθαι,
 τῷ τεθεωμένῳ νοῖ τὰ πάντα προκατανοῶν, Ἀνάγκη,

^a Matth. xviii, 7.

(3) Gebobasileutum, hoc est, Gebonis stolidi hominis, et imperium temere affectantis, parti favente-
 rem.

A vitæ religiosæ addicito. At libere patriarcha; Hoc,
 inquit, a me fieri nefas: nam Ecclesiæ gubernacula
 sedemque sacram cum susciperem, fidem jureju-
 rando meam per scriptum astrinxi, nunquam me
 imperio vestro insidias positurum, vel consilium
 ejuscemodi agitaturum. Et vero nunc, quod regi-
 narum est facinus, quæve in illis causa, ut maje-
 stas vestra adversus eas talia machinetur? Hæc
 memorantem patriarcham Bardas reum majestatis
 postulavit, et coram imperatore Gebobasileutum [3]
 (seu Gebonis pseudo-imperatorii generis similem)
 per convicium vocavit. Erat Gebo hic stolidus
 maleque sanus homo, qui proximis diebus Dyrra-
 chio venerat, veste quidem ecclesiastica indutus,
 se vero pro filio Theodoræ Augustæ ex alio viro
 gerebat; cui non pauci ex plebe velut regnatura
 adhærebant: tunc vero in insula Oxia, seu Acuta,
 firma custodia tenebatur. Patriarcha ergo pro-
 pterca Michaeli suspectus, statim ad ecclesiam se
 recepit. Michael vero extemplo matrem cum soro-
 ribus in Cariani ædes detrusam deportari tonderi-
 que imperat. Nec multo post ipsum quoque patri-
 archam Ignatium pellit, atque in insulam Terabin-
 thum ejicit; eodemque die Gebonem illum ex Acuta
 in Principes transfert, et cruribus brachiisque præ-
 cisais, oculisque erutis, interficit, ratus se hac ratio-
 ne ultum ire patriarcham. Necdum triduum a pa-
 triarchæ discessu fluxerat, cum adsunt qui puta-
 bantur inter episcopos primarii, chirographum sive
 libellum abdicationis ob præsentium temporum
 iniquitatem ab eo petentes. Et quinam hi? Qui
 antea illi per scriptum juraverant, se prius supre-
 mam Trinitatis majestatem negaturos, quam sine
 canonica damnationis sententia pastorem suum
 exauctorari passuros. Verum ii re infecta reverte-
 runt. Intra paucos autem dies patricii, judicumque
 clarissimi eum iisdem episcopis egressi, omnibus
 machinis et pollicitationibus, comminationibusque
 compellebant, ut episcopatu se abdicaret, si in
 apertum nollet committere se periculum. Sed non
 minus firmus immotusque stetit, quam maritima
 cautes altis in terram defixa radicibus, fluctuum
 insultibus nihil cedens. Ergo cum non haberent,
 unde illum laederent, nulla per eum data causa,
 cujus rationem reddere non posset; nudo, quod
 aiunt, capite, perfrictaque fronte ad omne fas nefas-
 que descenderunt. Et Dominus quidem noster
 Jesus Christus, utpote Deus verus et veri Patris
 soboles, non solum qua Deus est æternus, omnia
 antequam sint, prævidit; sed etiam qua homo pro
 nobis factus, deificata sua mente omnia præseiens.
*Necesse est, inquit, ut veniant scandala: vix autem
 illi, per quem scandalum venit*^a. Omnium ergo
 sectarum, quæ a divina Christi in humanitatem
 præsentia ad hodiernum usque diem in Ecclesias

eum pernicie irrepserunt, auctores, veluti scandalorum duces, digni sunt, qui primi malum, quod Christus minatur, participant. Sed non minus, opinor, ii qui nostro ævo maligne egerunt, quam illi prisci et decantatissimi hæresiarchæ, cœlestis iram vindictamque Numinis sentient, ut qui innumerabilium offensionum et malorum toti terrarum orbi sint auctores. Neque enim propterea justorum albo ascribentur, quod rectis scilicet dogmatibus et scriptionibus innumeris Deum sateri videantur: sed idcirco damnabuntur, quod, ut est in sacris paginis, Deum factis ipsis negarint, abominabiles facti, et contumaces, et ad omne opus bonum reprobii. Nec quia personam pietatis vultumque religionis ementiti, agunt omnia esse iunctaque, ut justii ab hominibus putentur, ideo sunt justii apud occultorum cognitorem et iudicem Deum: sed quod nervo pietatis eliso, mores ad Evangelii præcepta non conformarint; quod amore sui cæci, avaritiæ et voluptatibus, ambitionique venudati et emancipati, innocentes omni genere injuriarum, perjuriarum, crucis abnegationum, insidiarum, et maleficidarum opprimentes, optime compositum Ecclesiæ statum perturbarint everterintque; rem autem divinam, nomenque et sacra sanctæ Ecclesiæ tot impietatibus et flagitiis contaminarint, polluerint, profanarint, ut periculum sit (pene dicam) ne pietatis mysterium in verbis nudis potius, quam in rebus ac veritate consistere videatur: idcirco justissimam damnationis a Deo ferendæ sententiam incurrent.

ἐν ἀληθείᾳ καὶ πράγματι τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον Θεοῦ τῆς κατακρίσεως.

Horum porro malorum omnium stirps et radix, primaque causa et certissima exstitit is, qui a principio homicida fuit: qui quod a bono defecit, omnis maleficii artifex effectus, hodieque non cessat venenum in eos suum eructare quos omnibus sæculis ad id hauriendum paratos habet: eoque largius latiusque virus suum diffundit, quanto ad rem suam aptiores offendit. Permittuntur aulem tales sæpe rerum potiri, terrarumque imperiis extolli, ut ex multorum cordibus, quemadmodum est in divinis oraculis, revelentur cogitationes; utque triticum a paleis secernatur, et justus igne molestiarum, velut aurum in fornace, coquatur, cœlestibusque thesauris reservetur; rejiciaturque, quidquid ut scoria adulterinum est et cœlesti regno indignum. Atque his, opinor, nemo contradicet eorum qui pietatem colunt.

Sed videamus porro, quæ deinceps beato Ignatio acciderint, quantaque mala veterator ac hostis sanctorum virorum adversus latentem in illo fidem ac virtutem, per suos administratos, malitia sua machinatus sit. At vero cum intelligam me sigillatim omnia percensere non posse, rebusque tantis parem non fore, oratione ad res præcipuas enarrandas conversa,

ἂ φησὶν, ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται! Καθ' ὅλας μὲν οὖν τὰς ἀπὸ τῆς θεανδρικῆς αὐτοῦ παρουσίας μέχρι τοῦ δεῦρο παρεισφθαρείσας αἰρέσεις ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, οἱ τῶν αἰρέσεων ἑξαρχοὶ, ὡς τῶν σκανδάλων ἐξηγούμενοι, πρῶτοι ἂν ἀξίως αὐτοὶ μετέχοιεν καὶ τοῦ ταλανισμοῦ· οὐχ ἦττον δὲ, οἶμαι, τῶν πάλαι θρυλλομένων αἰρετικῶν καὶ οἱ κατὰ ταύτην πονηρευσάμενοι τὴν γενεάν, ὡς αἴτιοι σκανδάλων μυρίων τῷ κόσμῳ γενόμενοι, τῆς ἀνωθεν πείραν λήψονται ὀργῆς. Οὐ γὰρ ὅτι δόγμασιν ὀρθοῖς δῆθεν καὶ συγγραφαῖς ἀμέτροις Θεὸν δοχοῦσιν ὁμολογεῖν, διὰ τοῦτο μόνον δικαιωθῆσονται· ἀλλ' ὅτι τοῖς ἔργοις, κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον, ἠρνήσαντο αὐτὸν, βδελυκτοὶ γενόμενοι καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι, τοῦτου γε ἕνεκεν κατακριθήσονται. Οὐδ' ὅτι μόρφωσιν εὐσεβείας, καὶ σχῆμα γοῦν τι καὶ πλάσμα κενὸν εὐλαβείας περιθέμενοι πάντα δρῶσι καὶ πραγματεύονται, ὥστε δικαιωθῆναι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τοῦτο δίκαιοι καὶ παρὰ τῷ τῶν κρυφίων ἐπόπτη καὶ ἐξεταστῇ· ἀλλ' ὅτι τῆς εὐσεβείας τὴν δύναμιν, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπηνήναντο ζωὴν, πάσαις μὲν φιλαυταίς καὶ φιλαργυραῖς, φιληδοναῖς τε πάσαις καὶ φιλαρχαῖς ἑαυτοὺς ἀπεμπολήσαντες, πάσαις δὲ ἀδικαῖς, ἐπιπορκαῖς, σταυροπαταῖς, καὶ κακουργαῖς δὲ κατὰ τῶν ἀθῶων καὶ ἐπηρεῖαις χρωμένοι, πᾶσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐνομίαν διέλυσαν καὶ συνέχεαν· τὸ θεῖον δὲ τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας πρᾶγμα καὶ ὄνομα οὕτω ταῖς ποικίλαις αὐτῶν ἀθεσμίαις καὶ παρανομίαις ἐβεβήλωσαν, ὥστε κινδυνεύειν, ὀλίγου δεῖν, ἐν ψιλοῖς ἡμῶν λόγοις, ἀλλ' οὐκ ὑπονοεῖσθαι· διὰ ταῦτα δικαιοτάτης τεύξονται πρὸς

θεοῦ τῆς κατακρίσεως.

Τούτων δὲ τῶν κακῶν ἀπάντων αἰτία προκαταρκτικὴ καὶ ρίζα, ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος καθέστηκε δηλαδὴ· ὅς τῷ ἀποστῆναι τοῦ ἀγαθοῦ, πάσης κακίας γενόμενος δημιουργὸς, οὐ παύεται μέχρι καὶ νῦν τὸν οικεῖον ἐν τοῖς πρὸς ὑποδοχὴν ἐτοίμοις κατὰ πᾶσαν ἐναπερευγόμενος γενεάν· καὶ τοσοῦτον μᾶλλον τὴν παρ' ἑαυτοῦ κακίαν ἐπιδαψιλεύεται, καθ' ὅσον ἂν καὶ ἐπιτηδειότεροις πρὸς τὸν οικεῖον περιτύχοι σκοπόν. Συγχωροῦνται δὲ πολλάκις κρατεῖν, καὶ κοσμικαῖς δυναστείαις οἱ τοιοῦτοι μεγαλύνεσθαι, ὡς ἂν ἐκ πολλῶν καρδιῶν, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, ἐφανῶσι διαλογισμοί· καὶ ὥστε τὸν σίτον διακριθῆναι τοῦ ἀχύρου, καὶ πυρωθῆναι μὲν ταῖς ἐπηρεῖαις τὸν δίκαιον, ὡσπερ ἐν χωνευτηρίῳ χρυσόν, καὶ τοῖς οὐρανίοις ταμιευθῆναι βασιλείαις, ἀποποιηθῆναι δὲ, καθάπερ σκυρίαν, ἕσον ἀδόκιμον καὶ ἀνάξιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Πρὸς οὖν ταῦτα οὐκ οἶμαι τινα τῶν εὐσεβούντων ἀντερεῖν.

Ἰδόμεν δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν Ἰγνάτιον παρακολουθηκότα, καὶ ὅσα κατὰ τῆς ἐν αὐτῷ κεκρυμμένης ἀληθείας καὶ ἀρετῆς ὁ τῶν ἀγίων ἐχθρὸς καὶ ἐπίβουλος διὰ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῦ τῇ κακίᾳ κατεπράξατο· ἀλλὰ πάντα μὲν κατὰ μέρος ἐπεξίβναι ἀμήχανον εἰδῶς, καὶ κρείττον ἢ κατ' ἰσχύον ἐμὴν, τοῖς κυριωτέροις δὲ τὸν λόγον ἐπαφίεις, πειράσομαι

καθ' ὅσον οἶδόν τε πανταχοῦ τῆς ἀληθείας πεφροντι-
κῶς μηδὲν τῶν ἀξίων μνήμης παραλιπεῖν.

Ἐπειδὴ τοίνυν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως τότε πολλὰ
πειράσαντες, τὸ πρὸς παρανομίαν ἐνδόσιμον οὐχ
οἷοί τε ἐγεγόνευσαν παρὰ τοῦ Ἰγνατίου λαβεῖν, γεν-
ναίαις ἐνστάσεσι παραιτήσασθαι μὴ καταδεξαμένου,
παρ' αὐτῶν ἔλαβον τοῦτο λοιπόν· καὶ πλεῖστα καθ'
ἑαυτοὺς συσκειψάμενοι, καὶ πᾶσαν κεκινητότας βου-
λήν, Φώτιον πρωτοσπαθάριον τε ὄντα καὶ πρωτο-
ασκηρῆτιν, εἰς ἀρχιερέα τῆς βασιλίδος προχειρίζονται.
Ἦν δὲ οὗτος ὁ Φώτιος οὐ τῶν ἀγεννῶν τε καὶ ἀνωμό-
μων, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενῶν κατὰ σάρκα, καὶ περιφαν-
ῶν, σοφίᾳ τε κοσμικῇ καὶ συνέσει τῶν ἐν τῇ πολι-
τείᾳ στρεφομένων εὐδοκιμώτατος πάντων ἐνομίζετο.
Γραμματικῆς μὲν γὰρ καὶ ποιήσεως, ῥητορικῆς τε
καὶ φιλοσοφίας, καὶ δὴ καὶ ἰατρικῆς, καὶ πάσης ἀλλ'-
γου δεῖν ἐπιστήμης τῶν θύραθεν τοσοῦτον αὐτῷ τὸ
περὶν, ὡς μὴ μόνον σχεδὸν φάναι τῶν κατὰ τὴν αὐ-
τοῦ γενεῶν πάντων διενεγκεῖν, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς
παλαιοὺς αὐτὸν διαμιλλᾶσθαι. Πάντα γὰρ συνέτρεχεν
ἐπ' αὐτῷ, ἡ ἐπιτηδειότης τῆς φύσεως, ἡ σπουδὴ, ἡ
τελοῦτος, δι' ὃν καὶ βίβλος ἐπ' αὐτὸν ἔρρει πᾶσα· πλεόν
δὲ πάντων ὁ τῆς δόξης ἔρως, δι' ὃν αὐτῷ καὶ νύκτας
ἀδύπνοι περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐμμέλως ἐσχολακῶτι.
Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, ὡς μὴ ὤρε-
λεν, ἐπεισελεῖν ἔδει, καὶ τῶν διὰ τοῦτο βιβλίων τῆς
ἀναγνώσεως οὐ κατὰ πάρεργον ἐπεμελήθη· ἀγῶνιμα
δὲ ἠγνόησεν, ἵν' εἴπω θεολογικῶς, σφόδρα τῆς αὐτοῦ
σοφίας ἀνάξιον. Οὐ γὰρ ἠθέλησε προσέχρειν τὸν νοῦν,
ὅτι *Εἰ τις θέλει σοφός γενέσθαι ἐν τῷ αἰῶνι
τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός.* Οὐδὲ
τὴν ὁδὸν ἐλάτο τῆς ταπεινοφροσύνης, δι' ἧς ἡ με-
γάλη τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ ἡ ἀληθὴς σοφία δίδεται
καὶ κατορθοῦται· οὐδὲ στραφῆναι καὶ γενέσθαι ὡς τὸ
παιδίον διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ὡς ἡ τοῦ Κυρίου
διαμαρτυρία, κατεδέξατο· ἀλλ' οὐδὲ σκάψαι τὴν αὐ-
τοῦ ψυχὴν, καὶ βαθῦναι τὴν διάνοιαν διὰ πάσης ὑπο-
ταγῆς, κατὰ Κύριον, καὶ ἀτιμοτέρας ἀγωγῆς καὶ
ταπεινόφρονος, καὶ δι' ἀπειθείας οὕτω τῇ πέτρᾳ προ-
εγγίσει Χριστῷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ θεῖναι θεμέλιον πί-
στεως ἀρβυγῆ, καὶ δι' ἀγαθῶν πράξεων οὕτω τῆς
σοφίας [ἴσ. τῇ σοφίᾳ] ἑαυτὸν οἰκοδομεῖν· οὐ ταῦτα
διανενοῦνται ὁ σοφός· πολλοῦ γε δεῖν· καὶ οὐδὲν τού-
των ἐπὶ νοῦν ἤλθεν αὐτῷ, ἀλλ' ἐπὶ σαθρῷ θεμελίῳ
καὶ ἀμμόδει, τῇ κοσμικῇ σοφίᾳ, καὶ τῇ ἀλαζονείᾳ
τοῦ μὴ κατὰ Χριστὸν πεπαιδευμένου λόγου τὴν ἑαυ-
τοῦ καρδίαν στηρίξας καὶ τὸν νοῦν, καὶ τοῖς κενῶς
τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνοις καὶ κρότοις φυσιοῦμενος,
καὶ ἐπὶ πολὺ τῇ κενοδοξίᾳ μετεωριζόμενος, δι' αὐτῆς
τῇ ἐχθρᾷ τοῦ Θεοῦ ὑπερηφανίᾳ προσεπέλασε, δι' ἧς
κακουργίαν τε πᾶσαν καὶ πᾶσαν σκανδάλων ὑπόθε-
σιν μυσταγωγείται. Ὅθεν ἀδόκιμον αὐτοῦ τὴν τῆς
ἱερουργίας καταβαλόμενος ἀρχὴν, ἀκόλουθον ἔσχε τῇ
ἀρχῇ τὸ τέλος. Οὐ γὰρ παρητήσατο τὴν ὡς παρὰ

A nudam rei veritatem ubique studiosè persecutus, pro
mea virili curabo, uti ne quid rerum quæ sint me-
moriam dignæ, prætermittam.

B Postquam igitur administri regii, sæpe tentata re,
non potuerunt flectere Ignatium ad id quod iniique
petebant, suam illo dignitatem fortiter et constanter
tuente, a se ipsi consilium de cætero petiverunt ;
rebusque inter se diu agitatis, omnemque in partem
versatis, tandem Photium protospatharium et pri-
mum a secretis, patriarcham urbis regis designant ;
hominem sane minime obscurum et ignobilem, sed
claris et illustribus oriundum natalibus, rerumque
civilium et politicarum usu, prudentiaque et scientia
clarissimum. Grammaticæ enim litteraturæ, et car-
minis pangendi, dicendique laude, quin et philo-
sophiæ et medicinæ, et omnium prope liberalium
disciplinarum externarum studio cognitioneque
tantopere florebat, ut ævi sui facile princeps habe-
retur, imo et cum veteribus jam certare posset.
Omnia quippe in illo concurrerant, aptitudo quædam
et naturæ vis ac felicitas, studium, opes, quibus sibi
librorum omnium maximam copiam comparabat ;
et, quod præ cunctis, gloriæ laudisque cupido, qua
incensus totas noctes, ut lectioni assidue vacaret,
ducebat insomnes. Quoniam vero sacrum etiam
(quod utinam nunquam fuisset) thronum Ecclesiæ
conscensurus erat, sacra quoque et ecclesiastica
volumina studiosè cœpit lectitare. Verum ut Theo-
logi Nazianzeni ritu loquar (4), quod sane ipsius
sapientia indignum fuit, ignorationem ignoravit.
Noluit enim animadvertere, quoniam, *Si quis vult
sapiens fieri in hoc mundo, stultus sit, ut sapiens
fiat* *. Neque viam modestiæ et submissionis ingres-
sus est, qua ad cœlestem gratiam veramque sa-
pientiam pervenitur : neque deposito fastu voluit
converteri, et fieri ut parvulus, propter regnum Dei,
juxta Domini vocem : neque animam suam et men-
tem altius fodere et omni subiectione demittere, ut
jubet Dominus, per abjectiorem humilliolemque se-
mitam ; atque ita per affectuum mortificationem
petræ Christo conjungi, et super ipsam inconcus-
sum fidei fundamentum ponere, et piis operibus
seipsum domiciliura sapientiæ constituere. Nihil
horum huic venit in mentem, alia omnia cogitabat :
fragili et arenoso, vanæ profanæque sapientiæ fun-
damento et insolentiæ, non secundum Christum do-
ctrinæ cor suum mentemque confirmans, vanis
hominum laudibus et plausibus inflatus, elatusque
inani gloria, per ipsam inimicæ Deo superbiæ se
conjunxit : ex quo omnis impietatis omniumque
offensionum materiam edoctus est. Ergo jactis sa-
cerdotii sui improbandis fundamentis, extrema
iniciis consentanea sortitus est. Nec enim repudia-
vit Ecclesiam, tanquam a profanis magistratibus
profane et sacrilege sibi decessatam ; neque velut

* I Cor. III, 18.

(4) Potius, ut more loquar Scripturæ sacræ. HARD.

alteri viro nuptam, sibi per adulterium desponderi veritus est : sed contra potius exultabundus, avide impudenterque in illius complexum ruit, alienamque vitam propriam palam arrogavit, suaque infam dedecore gloriabatur, et laudabatur in iniquitate sua ; intraque sex non amplius dies, manibus hominum initiatus, concupitam Ecclesiæ cathedram invasit. Eratque vere cernere, ut fertur adagio, extemporalem fictitiumque, seu personatum sanctum. Nam primo die monachus ex laico, altero lector, tum hypodiaconus, ac diaconus et presbyter : sexto deinde, qui fuit Christi natalis, et ipse sacrum conscendens tribunal, pacem populo, nihil vera pace dignum cogitans, nuntiavit.

Erat huic auctor et initiator in omnibus Gregorius Ille cognomento Asbesta, quem Syracusanum olim pontificem fuisse ferunt, tum Constantinopoli de maleficiis reum factum, et jam Romæ, quod contra leges et sanctiones ecclesiasticas peccasset, exautoratum. Hunc Ignatius, cum esset patriarcha consecrandus, ne initiationi suæ interesset, admonuit, donec per otium causa ipsius diligenter cognoscere-tur. Quod patriarchæ inter initia factum multi, quamvis juste factum, reprehenderunt.

Hinc, o quis ex his paucis verbis ortam cladem illam et noctem explicet ? quis turbas et factiones, litesque et improbitatem illius probi (5) Siculi dicendo assequatur ? Simul ac enim ejus rei nuntium accepit, non se philosophum ostendit, et infamiam suam prudenter dedecusque contexit ; sed cereos de Ignatii consecratione acceptos abjecit, et impudentissimo ore innocentem coram universa Ecclesia scædissime conviciatus, lupum pro pastore substitui furiose clamitavit. Quem et Petrus quidam Sardonum episcopus cognomento Miser, et Eulampius Apameæ, alique e clero obscuriores [insigniores], seipsos ab Ecclesia sine causa sejungentes, secuti sunt.

Undecim igitur ipsius annis Ignatius a recepta primum sede Constantinopolitana, omni ratione conatus, omnique verborum humanitate et liberalitate adhibita, nunquam tamen potuit Asbestæ improbitatem extinguere. Etenim potentiorum limina terebat, apud omnes virum nullam ob culpam criminabatur, et acerbè conviciis proscindebat, et sanctum exsecratus, ne Christiani quidem cognomine dignabatur. Præsertim vero Photio Photianisque gratissimus honoratissimusque, magnus quidam homo Dei credebatur. Quare ab eodem Photio primum est initiatus ; qui hominis auctoritate inductus, totum ex illo adversus insoutem Ignatium furorem hausit : perinde quasi ad hoc ipsum patriarcha esset consecratus, ut omnibus consiliis modisque omni-

A κοσμικῶν ἀρχόντων ἀδόσμως αὐτῷ καὶ ἀθέσμως ἐν-
δομένην Ἐκκλησίαν, οὐδ' ὡς ἑτέρῳ ἀνδρὶ καθηρο-
σμένην μοιχικῶς ἑαυτῷ κατεγγυᾶσθαι ἠύλαβήθη·
τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ περιχαρῶς, ἢ ἀναιδῶς μάλ-
λον, κατησπάζετο, καὶ ὡς ἰδίας τῆς ἀλλοτρίας σαφῶς
ἀντεποιεῖτο, καὶ ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτοῦ ἐγαυρία δοξα-
ζόμενος, καὶ ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτοῦ ἐνευλογεῖτο, καὶ ἐν
ἕξ ταῖς ὁλαῖς ἡμέραις χερσὶν ἀνθρώπων τελειούμε-
νος, τῆς ἐπιθυμουμένης ἐπελαμβάνετο καθέδρας· καὶ
ἦν ἀληθῶς ἐκείνον ὄραν ἀύθημερον ἅγιον πλαττόμενον,
κατὰ τὴν παροιμίαν. Πρώτῃ γὰρ ἡμέρᾳ μοναχὸς ἀντὶ
λαϊκοῦ, τῇ δευτέρᾳ δὲ ἀναγνώστης, καὶ ὑποδιάκονος τῇ
ἕξτῃ, εἶτα διάκονος, εἶτα πρεσβύτερος· ἔπειτα τῇ ἕκτῃ
(Χριστοῦ δὲ ἦν τὰ γενέθλια) καὶ αὐτὸς τῷ ἱερατικῷ
προσβάς θρόνῳ, τὴν εἰρήνην τῷ λαῷ προσεφώνει,
μηδὲν τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης ἄξιον ἐννοούμενος·

B Ἦν δὲ αὐτῷ καθηγητῆς καὶ ἱεροτελεστῆς τὰ πάντα
Γρηγόριος ἐκεῖνος ὁ καλούμενος Ἀσβεστᾶς, ὃν ποτε
καὶ Συρακούσης μὲν ἐπίσκοπον ἔφασαν γενέσθαι, ἐπ'
ἔγκλημασι δὲ τισιν εἰς τὸ Βυζάντιον κατηγορούμενον,
ἤδη δὲ καὶ ὑπὸ τῆς τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ὡς
παρὰ κανόνας πράξαντα, καθηρημένον. Ἰγνάτιος
ἄρτι πρῶτον χειροτονεῖσθαι μέλλων, μὴ παρεῖναι
τοῦτον τῇ χειροτονίᾳ διεπέμψατο, ἄχρις οὗ τὰ κατ'
αὐτὸν, φησὶν, ἐπὶ σχολῆς ἀκριδέστερον διαγνωσθῆ-
ῖ. Τοῦτο ὁ πατριάρχης ἐν πρώτοις, οὐ καλῶς μὲν, ὡς
γε δοκοῦν τοῖς πολλοῖς, πέπραχε δ' οὖν ὁμοῦς ἐν δι-
καιοσύνῃ.

C Ἐντεῦθεν, ὦ τίς ἂν ἐξείποι τὴν ταραχὴν καὶ τὴν
σκοτόμαιναν ; τίς τὴν ἀπὸ τοῦ μικροῦ ῥήματος φιλα-
νειαίαν, καὶ ἔριν, καὶ μνησικακίαν τοῦ δεινοῦ ἐκεῖ-
νου Σικελοῦ παραστήσει ; Εὐθύς γὰρ ἀκούσας, οὐκ
ἐφιλοσόφησε πρὸς τὴν ἀγγελίαν, οὐ τὴν ἰδίαν ὡς
φρόνιμος συνεκάλυψεν αἰσχύνην, τοὺς ἐπὶ χειροτονίᾳ
δὲ κηρὸς τῶν αὐτοῦ χειρῶν ἀπορρίψας, καὶ καταναί-
δευσάμενος, πάσης ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας ἐσχάτως
διελοιδορεῖτο τὸν ἀναίτιον, καὶ λύκον ἀντὶ ποιμένος
ἐπεισιέναι τῇ ἐκκλησίᾳ μανιωδῶς δισχυρίζετο· ὧ
καὶ Πέτρος ὁ Σαρδέων, ὁ λεγόμενος Δεῖλαιος, πρὸς
δὲ καὶ ὁ Ἀπαμείας Εὐλάμπιος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν
ἀσημοτέρων [ἀν. εὐσημοτέρων] εἶποντο κληρικῶν,
ἀλόγως τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρήγνυμενοι.

D Ἐν ὅλοις μὲν οὖν ἑνδεκα χρόνοις τῆς πρώτης αὐτοῦ
ἱεραρχίας ὁ Ἰγνάτιος ἀποπειρώμενος, καὶ πᾶσαν μὲν
λόγων, πᾶσαν δὲ δωρεῶν προτεινόμενος φιλοτιμίαν,
οὐχ οἷός τε ἐγεγόνει τὴν τοῦ Ἀσβεστᾶ κακίαν κατα-
σθέσαι. Διήρχετο πάσας οἰκίας τῶν δυναστῶν, μάτην
διαλοιδορούμενος καὶ διασύρων πικρῶς, καὶ μηδὲ
Χριστιανὸν ὀνομάζειν τὸν ἅγιον ὁ ἑναγῆς ἀξίων, μάλ-
ιστα δὲ πάντων παρὰ Φωτίῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ συγγε-
νέσι τιμώμενος, μέγας τις ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ χρη-
ματίζειν ἐπιστεύετο· ὅθεν καὶ παρ' αὐτοῦ πρώτου
χειροτονηθεὶς ὁ Φώτιος, ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως
ὄλην τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τοῦ ἀναιτίου μανίαν ἐπεσπά-
σατο. Καὶ ὡς περ εἰς αὐτὸ τοῦτο πατριάρχης προχει-
ρισθεὶς, ἵνα πάσαις ἐπινοαῖς, τρόποις πᾶσι, τὸν
ἀθῶον τιμωρήσῃται, οὕτως ἡγωνίζετο, οὐ τῆς ἱερα-

(5) Pro improbi: vel dictum per ironiam, HARD

σύνης μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς αὐτὸν ἀπαλλάξειν, εἰ δυνατόν, τῆς ζωῆς· καίτοι γε χειρόγραφα παρὰ τῶν καταδεχομένων αὐτὸν πρότερον ἀπαιτηθεὶς μητροπολιτῶν, ὥστε πατριχὴν ἀπονέμειν τῷ Ἰγνατίῳ τιμῆν, καὶ πάντα κατὰ βούλησιν αὐτοῦ ὄρῃν, καὶ ἐν μηδενὶ τοῦτον παραλυπεῖν. Οὕτω δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν δύο μῆνες παρῆλθον, καὶ αὐτὸς τοὺς ὄρκους ἠθετηκῶς, πρῶτον μὲν τοὺς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τεταγμένους, ὅσους οἰκειότερους εὗρισκε τοῦ πατριάρχου, κατακλείων, καὶ αἰκισμοῖς βίαιοις καὶ μάστιξι κατακλιζόμενος· καὶ κολακείων δὲ πάλιν, καὶ δῶρα προτείνων καὶ προκοπᾶς, καὶ χειρόγραφα ἀπαιτῶν, καὶ πᾶσι * ὥστε πέμψοι, καὶ ἔρευναν ἀκριβῆ ποιήσασθαι κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, ὡς αὐτοῦ λάθρα τυρεύοντος κατὰ τῆς βασιλείας. Εὐθύς οὖν ἄρχοντες ἀπηνεῖς καὶ στρατιῶται θρασεῖς τὴν Τερέβινθον καταλαβόντες, καὶ πᾶσαν ποιήσαντες ἐξέτασιν, καὶ πᾶσαν βᾶσανον, τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον ἀνθρώπους βασάνισαντες, ἐπειδὴ ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις, καὶ λοιπὸν οὐδὲν εἶχον, ὥστε δικαίως τιμωρήσασθαι, τῇ ἀδικίᾳ καθαρᾷ χρωῦνται. Λαβόντες γὰρ τὸν ἱερὸν ἄνδρα μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ πρὸς τὴν λεγομένην Ἰέρειαν περάσαντες, δέσμιον τοῦτον εἰς μάνδραν αἰγῶν κατέκλεισαν· ἐκεῖθεν τε πρὸς τὰ Προμήτου λεγόμενα ἡμιπερῶσιν, ὅπου δὴ Λέων ἐκεῖνος ὁ Λαλάκων ἐπονεμαζόμενος τῶν Νουμέρων δομέστικος ὢν, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ τοῖς ῥαπίσμασι κατέκοψε τὰς σιαγόνας, ὡς δύο μύλας ἐκεῖ τοῦ ἱερωτάτου γέροντος ἐκπεσεῖν· εἶτα δύο μοχλοῖς σιδηροῖς, ἀνδροφόνων τρόπον, τοὺς αὐτοῦ πῖδας κατασφαλίσάμενοι, καὶ μικρᾷ φρουρᾷ κατακλείσαντες ἀπήεσαν, δύο παῖδας καὶ μόνον πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῷ καταλιπόντες. Ὅλοι δὲ αὐτοῖς ὁ ἀγὼν καὶ ἡ ἐπειξις ἦν, ὥστε λίθελλον αὐτοῖς ἀποταγῆς δοῦναι, καὶ ἐκουσίως τοῦ θρόνου παραχωρεῖν. Ὁ δὲ τὸν λύκον κατὰ τῆς ποιμένης δεινῶς ἐπεισφρήσαντα θεασάμενος, ὅσον ἦν ἐπ' αὐτῷ, τὴν ἐφοδὸν ἐξεῖργεν. Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν ὀλίγων, εἰς τὰ Νούμερα τοῦτον περάσαντες, σιδηροδέσμιον ἐγκλείουσιν· εἶτα Αὐγουστος ἐνίστατο μὴν, καὶ εἰς πλοῖον αὐτὸν ἐμβαλόντες, εἰς Μιτυλήνην ἐξορίζουσι. Πάντας δὲ τοὺς ὑπονοουμένους οἰκείους εἶναι καὶ φίλους αὐτοῦ, οὓς μὲν δαρμοῖς ἀφορήτοις καὶ θανατιφόροις παρεδίδουν πληγαῖς· οὓς δὲ, τὸ φιλανθρωπώτατον, ὑπερώριζον τῆς πόλεως. Ὅτε δὴ καὶ τὸν χαρτοφύλακα Βλάσιον διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παρρησίαν ἐγλωσσοτόμησαν. Ἐν Μιτυλήνῃ δὲ διατρίβοντος, ὁ Φώτιος τὴν κατ' αὐτὸν ἐκκλησίαν τῶν πανηρευομένων συναγαγὼν, καὶ πρὸς τῷ ἱερῷ τεμένει τῶν πανευδόξων Ἀποστόλων γενόμενος, καθάρσει ἀποφαίνεται κατὰ τοῦ μὴ παρόντος Ἰγνατίου· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζει καὶ ἀποκηρύττει, αὐτὸς κατήγορος γινόμενος καὶ κριτής. Καὶ ὅσους μὲν ἑώρα τῷ αὐτοῦ σκοπῷ καὶ τῇ παραλόγῳ πράξει ταύτῃ συνάδοντας, καὶ τοῖς τελουμένοις ὑπογράφοντας, ἐν τοῖς πρώτοις τῶν φίλων καὶ γνησιωτάτων εἶχε συλλειτουργῶν· ὅσοι δὲ τῇ ἀκρίτῳ κρίσει προσοχθήσαντες, συναινέσαι ταῖς ἀλογισταῖς ταύταις οὐκ ἠθούλοντο, τούτους τῷ πραιτωρῷ καὶ φυλακαῖς πολυτρόποις κολασθησομένους παρεδίδου. Πολλῶν οὖν διαγογγυζόντων, καὶ ἐπὶ ταῖς ἀκρισταῖς

abus innoxium iret perditum, sic pugnabat, ut illum non sacerdotio tantum privaret, sed vita etiam, si posset, exueret: licet essent ab eo per metropolitans suos, a quibus est receptus, exacta chirographa: ut paternum Ignatio honorem tribueret, omniaque ex ejus voluntate gereret, nec ulla in re molestus esset: ipse tamen vix post duos a creatione sua menses juramento suo violato, primum Ignatii familiares conjecit in vincula, dirisque flagris et plagis multavit: deinde rursus blanditus, muneraque et honores pollicitus, chirographa petiit, et omnibus modis studuit adversus Ignatium exitii causam reperire. Cumque nihil horum quæ ipse cupiebat, inveniret, scelerato Bardæ, perque Bardam Michaeli levissimo suggerit, ut mittat, qui in Ignatium velut imperio insidiantem severe inquirent. Ergo crudelibus præfecti atrocesque satellites extemplo Terentium petunt, omniaque genera quæstionum instituant, et famulos Ignatii tormentis omnibus excruciant. Postquam vero defecerunt scrutantes scrutinia, nec quidquam deprehenderunt, quo jura in illum animadverterent, aperto scelere in eum grassantur. Arreptum enim virum sanctum et suos in insulam Hieriam traduxerunt, atque Ignatium vinctum stabulo caprario incluserunt. Inde ad ea loca transferunt, quæ Prometi dicebantur; ubi Leo ille cognomento Lalaco, Numerorum domesticus, tam immaniter colaphis genas illius cecidit, ut sacratissimo seni duos molares excuteret dentes. Deinde vectibus geminis, latronum instar, pedes strinxerunt; angustoque conclusum ergastulo, duobus duntaxat pueris administris illi concessis, reliquerunt. Tota autem vis hæc et vexatio eo pertinebat, ut Ignatius abdicationis libellum scriberet, sponteque throno patriarchatus cederet. Sed Ignatius, cum lupum in gregem atrociter grassari cerneret, quantum poterat, impetum reprimebat. Elapsis autem haud multis inde diebus, in Numera deductum, in carcere catenis onerant: dein Augusto mense appetente, in navigium conjectum Mitylenam deportant. Porro eos qui habebantur ejus familiares et amici, immanissimis cruciamentis plagisque lethalibus afficiebant: quos autem humanissime tractabant, exsilio multabant; Blasioque chartophylaci ob fidem et dicendi libertatem linguam detruncarunt. Ignatio porro Mitylenæ commorante, Photius ecclesia malignantium sibi affinium coacta, absentis Ignatii, in ipso gloriosissimorum apostolorum templo, exauctorationem pronuntiat: nec pronuntiat tantum, sed anathemate Ignatium ferit damnatque; et damnatum idem accusator, idem iudex proclamatur. Qui quos factioni suæ studere, factisque insanis accinere, ac decretis subscribere videbat, hos vero inter intimos amicos ac symmystas habuit. Qui autem ejus amentia offendeantur, factaque (ut qui sincero judicio forent) non probabant, prætorio et vinculis pessime acceptos tradebat. Multis igitur mussitantibus, improbaque Photii acta damnantibus; quin et ipse Photius cum suis factis

et conscientia reprehenderetur, consilium impro-
bum potius quam sapiens capit. Non enim bono ma-
lum, sed malum malo sanare; minorique malo majus
addere cogitat. Nam ut virtutis viam ingressi, per
bona opera quasi per gradus ad Deum enituntur,
ita improbi relicto recto tramite, per opera mala
auctori malitiæ copulantæ, scelusque scelere cumu-
lare non desistunt, donec in profundum malefacto-
rum suorū præcipites agantur.

Legationem ergo et ille Romam veterem destinat,
et a Nicolao papa legatos petit, qui in speciem qui-
dam collapsam Ecclesiæ disciplinam emendent, et
damnata Leonomachorum sectæ reliquias penitus
extinguant; revera autem, ut Romanæ Ecclesiæ
auctoritate Ignatii exauctorationem firmaret testa-
tioramque redderet. Legat ergo Theophilum Amorii
episcopum, et Samuolem, qui ad illum diem Cho-
narum antistes Laodiceo subjectus, archiepiscopi
honore dignatus est a Photio. Per quos egregius
ille non veritus est ad pontificem maximum menda-
cie perscribere; Ignatium senio et morbo confectum,
corporisque in valetudine laborantem, se misere
abdicasse, suaque in insula et cœnobio commorari,
et a principibus populoque, et tota Ecclesia, omni
honore et officiis coli. Pontifex, legatis exceptis, re-
rum Constantinopoli gestarum ignarus, duos le-
gatos, Zachariam et Rhodoaldum episcopos ablegat.
μενος, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν ἀγνοῶν,
αὐτὸς ἀποστέλλει.

Interea athleta Christi semestri Mitylenæ exacto, C
ab exilio redit: redit autem voluntate principum
restitutus insulæ Terebintho, non tam honori,
quieti et solatio, quam ignominia, vexationi, ma-
jorique afflictioni. Quanta enim inimicus in eo ma-
lignatus sit, quantasque ærumnas Nicetas regiæ
classis drugarius cognomento Oryphas, quantas
nem contumelias, ut Photio et principibus gratifi-
carentur, irrogarit, quæ oratio assequatur? Quis
singillatim, impetum, convicia, verbera, tormenta,
quæ ille in familiares illius cruenta manu exercuit,
εκπονᾷ? Accessit et alia sancto viro calamitas.
Ea tempestate Rhossi gens Scytharum, a Ponto
Euxino ad Stenum excursione facta, omnem circa
regionem omniaque monasteria deprædati sunt:
insulanorum quoque Byzantinorum per populatio-
nem vasa omnia diripuerunt, argentum abstule-
runt, captos ad unum omnes trucidarunt. Ipsius
denique patriarchæ cœnobio barbarico furore et im-
petu incursantes, tota suppellectili direpta, spolia-
runt, duosque supra viginti ex familiarissimis captos,
in uno navigii trochantere omnes securibus truci-
darunt. Quas ille clades cum accepisset, unicam
hanc in ore vocem semper habuit: *Dominus dedit,
D
Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum
est.*⁴, et quæ sequuntur. Ita gratias agens et ora-

ταύταις Φωτίου καταγινοσκόντων, ὑπὸ τε τῶν οἰ-
κείων ἔργων ἐκείνος καὶ τῆς συνειδήσεως διελεγχόμε-
νος, βουλὴν βουλευέται πονηρὰν μᾶλλον ἢ συνετὴν.
Οὐ γὰρ ἀγαθῶ, ἀλλὰ κακῶ τὸ κακὸν λάσασθαι δια-
νοεῖται· μᾶλλον δὲ τῷ ἡττοῦν τὸ μείζον ἐπενεγκεῖν.
Ὅσπερ γὰρ οἱ τὴν ὁδὸν ἀνιόντες τῆς ἀρετῆς, διὰ τῶν
ἀγαθῶν ἔργων ὡς διὰ κλίμακος ἀναβαίνουνσι πρὸς τὸν
θεόν· οὕτως οἱ τὴν εὐθείαν ἀφιέντες, διὰ τῶν πονη-
ρῶν πράξεων τῷ τῆς πονηρίας προσοικειοῦνται πα-
τρὶ· καὶ κακῶ κακὸν ἐπιπλέκοντες οὐ διαλείπουσιν,
ἕως ἂν εἰς τὸν τῶν οικείων ἔργων ἐκτραγῶσι βόθρον.

Διανοεῖται τοίνυν κάκεινος πρεσβυτάς εἰς τὴν
πρεσβυτέραν ἀποστελᾶν Ῥώμην, καὶ παρὰ Νικολάου
τοῦ πάπα τοποτηρητάς αἰτῆσαι, πρόφασιν μὲν εἰς
διόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας, εἶπουν ἐκτομὴν τελείαν
τῶν ἐν τῆς Χριστιανοκατηγορικῆς τῶν Εἰκονομάχων
αἰρέσεως ἀντεχομένων· τὸ δὲ ἀληθές, ὡς ἂν μετὰ τῆς
τῶν Ῥωμαίων χειρὸς περιφανιστέραν τοῦ Ἰγνατίου
ποιήσῃται καθάρσιν. Ἀποστέλλει τοίνυν Θεόφιλον
ἐπίσκοπον τοῦ Ἀμορίου, καὶ Σαμουὴλ ἐπίσκοπον
ἄχρις ἐκείνου τῶν Χωνῶν ὑπὸ Λαοδίκιαν τυγχάνοντα,
ἀρχιεπίσκοπον τετιμηκώς· δι' ὧν καὶ τὰ ψευδῆ πρὸς
τὸν πάπαν γράφειν ὁ γεννάδας οὐκ ὀκνεῖ· γράφει
γὰρ, ὡς Ἰγνάτιος διὰ γῆρας καὶ νόσον καὶ σώματος
ἀδυναμίαν παραιτησάμενος, ὑπεχώρησε τῆς Ἐκκλη-
σίας, καὶ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν νήσῳ καὶ τῷ μοναστηρίῳ
μένων, πάσης τιμῆς καὶ θεραπείας ὑπὸ τε τῶν βασι-
λευόντων, ὑπὸ τε πάσης τῆς πόλεως καὶ τῆς κατ'
αὐτὸν Ἐκκλησίας ἀξιοῦται. Τούτους ὁ πάπας δεξά-
μενος δύο τοποτηρητάς Ζαχαρίαν καὶ Ῥοδόαλδον ἐπισκό-
τους ἀποστέλλει.

Ἐν δὲ τῷ μεταξύ ἐπάνεισι μὲν τῆς ἔξορας ὁ
ἀθλητής, ἐξ μηνῶν ἐν Μιτυλήνῃ πεποιηκώς· ἐπάνεισι
δὲ διὰ τῆς τῶν κρατούντων προνοίας πρὸς τὴν Τερέ-
βινθον ἀποκαθιστάμενος, οὐ πρὸς τιμὴν μᾶλλον ἢ
ἀτιμίαν, οὐδὲ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ παραμυθίαν, ἀλλὰ
πρὸς θλίψιν καὶ κάκωσιν περισσοτέραν. Ὅσα γὰρ ὁ
ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ ἐπονηρεύσατο, καὶ ὅσας αὐτῷ Νική-
τας ὁ τοῦ βασιλέως στόλου δρουγγάριος, ὁ Ὀρύφας
λεγόμενος, θλίψεις ἐπήνεγκε καὶ ἐπηρείας, Φωτίῳ
καὶ τοῖς κρατοῦσι χαριζόμενος, τίς λόγος παραστή-
σαι δύναται; τίς καθ' ἐν ἀπαγγεῖλαι τὰς ἐπαγωγὰς,
τὰς ὑβρεῖς, τὰς ζημίας, καὶ τοὺς δαρμούς, ὅσα χειρὶ
μιαφῶν κατὰ τῶν τοῦ μακαρίου οικείων ἐκαίνος
ἐτακτήνατο; Ἐπεγένετο δὲ καὶ ἄλλη τῷ ἀγίῳ συμ-
φορά· Κατ' ἐκείνον γὰρ τὸν καιρὸν τὸ μιαυφονώτατον
τῶν Σκυθῶν ἔθνος, οἱ λεγόμενοι Ῥῶς, διὰ τοῦ Εὐ-
ξείνου πόντου προσκεχωρηκότες τῷ Στενῷ, καὶ πάντα
μὲν χωρία, πάντα δὲ μοναστήρια διηρπακότες, ἐνὶ δὴ
καὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου περιοικίδων κατέδραμον
νησιῶν, σκαυτὴ μὲν πάντα ληϊζόμενοι καὶ χρή-
ματα, ἀνθρώπους δὲ τοὺς ἀλόντας πάντα ἀπο-
κτείναντες· πρὸς οἷς καὶ τῶν τοῦ πατριάρχου μονα-
στηρίων βαρβαρικῶν καταδραμόντες ἀρμήματι καὶ
θυμῷ, πᾶσαν μὲν τὴν εὐρεθείσαν κτῆσιν ἀφείλοντο,
εἴκοσι δὲ καὶ δύο τῶν γνησιωτέρων αὐτοῦ κε-
κρατηκότες οικειῶν, ἐφ' ἐνὶ τροχαντήρι πλοίου τοὺς

⁴ Job. 1, 21.

πάντας ἀξίνοις κατεμέλισαν. Τούτων δὲ τῶν συμφο-
 ρῶν ἐκεῖνος ἐπακούων, μίαν ἀεὶ ταύτην ἐπὶ στόματος
 εἶχε φωνήν· Ὁ Κύριος ἐδωκεν, ὁ Κύριος ἀφεί-
 λετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἐδοξεν, οὕτως ἐγένετο,
 καὶ τὰ ἐξῆς· οὕτως εὐχαριστῶν, καὶ ταῖς προσευ-
 χαῖς ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν Θεὸν ἀνατεινόμενος, τὴν
 παρ' αὐτοῦ κρίσιν καὶ βοήθειαν ἐπεκαλεῖτο, ματαλαν
 δὲ πᾶσαν τὴν ἀπὸ τῶν κρατεῖν δοκούντων ἠγεῖτο
 σωτηρίαν· οἶγε καὶ ἡνίκα τοῦτον τηλικαύταις περι-
 πεσεῖν ἀνταῖς ἤκουσαν καὶ θλίψεσι, τοσοῦτον ἀπ-
 ἔσχον τοῦ συμπαθῆσαι καὶ παραμυθῆσασθαι, ὥστε
 καὶ λύπης πρόφασιν ἠγήσασθαι, ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς τῇ
 βαρβαρικῇ ἐάλῳ χειρὶ, καὶ τοῖς οἰκείοις συνανηρέθη
 παισὶν· οὐ μᾶλλον εὐθυμοῦντες ἐπὶ τοῖς ἀνηρημέ-
 νοις, ἢ ἀνιῶμενοι ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ δικαίου. Καὶ
 οὐ θαυμαστόν. Ψυχὴ γὰρ πᾶσα τῆς ἀγάπης μὲν
 ἀλλοτριωθεῖσα, τοῦ δὲ μέλους ἀναπλησθεῖσα, καὶ ὡς
 πυρὸς ὑπ' αὐτοῦ δαπανωμένη, μίαν ταύτης ἠγεῖται
 τοῦ πάθους ἀναψυχὴν, τὴν ἀπώλειαν τοῦ μισουμένου.
 Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ πάλιν συνέδρια, πάλιν ἀρ-
 χόντων καὶ ἀρχιερέων κατὰ τοῦ ἀθῶου βουλευτήρια·
 ὁ μὲν οὖν εἰς τὰ Ποσέως ἐκάθητο, τὴν κατ' αὐτοῦ
 σκευωρίαν ὑφορώμενος. Φῶτιος δὲ τὴν κατ' αὐτὸν
 ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἤκοντας λαβὼν
 τοποτηρητάς, τὸν ἱερὸν τῶν Ἀποστόλων κατελήφει
 ναόν. Παρήσαν καὶ οἱ βασιλεῖς, παρήσαν καὶ πάντες
 οἱ ἀρχόντες, καὶ πᾶσα σχεδὸν ἡ πόλις παρήσαν ἐκεῖ.
 Ἐπειδὴ οὖν συνεληλύθεισάν, πρῶτον μὲν Βαάνην
 πραιπόσιτον, τὸν Ἀγγορὴν ἐπικαλούμενον, καὶ ἄλ-
 λους δὲ τινὰς ἐξουθενημένους Ῥωμαίους πρὸς Ἰγνά-
 τιον ἀποκρισιάρους προχερίζονται. Οἱ καὶ παρα-
 γενόμενοι, Ἡ μεγάλη, φασὶ, καὶ ἱερὰ σύνοδος καλεῖ
 σε πρὸς ἑαυτὴν· ἐλθέ τάχιον ἀπολογησόμενος πρὸς
 τὰ δικαίως ἢ ἀδίκως θρυλλούμενα κατὰ σοῦ. Ὁ δὲ
 μακάριος, Εἶπατε, φησὶν, ἀξιῶ, πῶς ἐλεύσομαι; ὡς
 ἐπίσκοπος, ἢ ἱερεὺς, ἢ θεραπευτής; Οἱ δὲ, μὴ εἰδέ-
 ναι τί πρὸς ταῦτα ἀποκριθῶσιν, εἶπον· Ἀλλὰ νῦν
 ἀπιόντες πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας, βεβαίαν ἀπό-
 κρισιν αὐθις ἰόντες κομιοῦμεν. Τῇ οὖν ἐπαύριον οἱ
 αὐτοὶ παραγενόμενοι, οἱ τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυ-
 τέρας, ἔφασαν, Ῥώμης, Ῥοδοάλδος καὶ Ζαχαρίας,
 δι' ἡμῶν τῶν ἀναξίων δηλοῦσι τάδε· Εἰς τὴν ἁγίαν
 καὶ οἰκουμενικὴν σύνοδον ἀνυπερθέτως ἀπάντησον,
 ὡς ἔχει σου ἡ συνείδησις. Εὐθύς οὖν τὴν ἀρχιερατι-
 κὴν στολὴν ἐκεῖνος ἐνδυσάμενος, σὺν ἐπισκόποις καὶ
 πρεσβυτέροις, καὶ πλήθει πολλῶν μοναχῶν τε καὶ
 λαϊκῶν, ἀπήει πεζοπορῶν. Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ Γρη-
 γορίου τοῦ Θεολόγου, ὅπου σταυρὸς ἐν μαρμαρίνῳ
 κλονι κατὰ μέσον ἀνεστήλωται τῆς λεωφόρου, γενο-
 μένῳ, Ἰωάννης πατρίκιος, ὁ Κόξης λεγόμενος, ἀπ-
 ἠντησεν αὐτῷ, λέγων ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἀπεστάλθαι,
 καὶ ἀπειλῶν, ὡς εἰ μὴ παγανεύων ἐν μοναχικῇ τῷ
 συνήθει σχήματι προέλθοι, θάνατον ἐπηρτῆσθαι τὴν
 ζημίαν. Ὁ καὶ πεποιηχότα τὸν ἀοίδιμον τῷ συν-
 εδρίῳ παρεστήσαντο. Καὶ δὴ παριστάνουσιν ἐβδομή-
 κοντα καὶ δύο ψευδομάρτυρας, οὓς ἐκ πολλοῦ προ-
 ητοιμάσαντο, ἀνθρώπους ἀσεβεῖς πάντας, ἀγελαίους
 καὶ συγκλητικούς, ὧν ἠγεῖτο Λέων πατρίκιος ἐκεῖ-
 νος, ὁ Κρητικὸς ἑνομαζόμενος, καὶ Θεοδοτάκιος πα-

tionem assidue intentus, a Deo iudicium et auxilium,
 nullam a principibus salutem exspectans, implora-
 bat. Nam illi, ubi hunc tantis oppressum malis et
 ærumnis audiverunt, tantum abest ut dolerent,
 vel afflictum solarentur, ut moleste etiam ferrent,
 eum non cum domesticis suis barbarica vi captum
 interiisse: non magis læti de interemptis, quam
 tristes de salute iusti viventis. Quod mirum videri
 non debet: mens enim omni charitate destituta, odio-
 que penitus imbuta, velut igne subjecto consumpta,
 ejus quem odit, exitium, unicum putat mali sui
 levamentum. Nec multum temporis fluxit, et rur-
 sum conciliabula, rursus principum et pontificum
 adversus sanctum conventicula. Atque Ignatius
 quidem in ædibus Poseos morabatur, insidiosasque
 contra se machinationes observabat. Photius autem
 cum sua factione, et missis ab urbe pontificis
 legatis, sacram Apostolorum ædem occuparat. Ade-
 rant imperatores, aderant et principes cuncti, to-
 taque prope civitas confluxerat. Frequentes ergo
 cum adessent, primum Baanem præpositum cogno-
 miento Angoram, aliosque nonnullos ex vilioribus
 Romanis, apocrisiarios ad Ignatium destinant. Qui
 coram Ignatio, Magna, inquit, et sacra synodus
 te citat. Quamprimum ergo ades, causam de obje-
 ctis tibi sive veris, sive falsis criminibus dicturus.
 Hic beatus: Agite, inquit, obsecro, quomodo ve-
 nism? an ut episcopus, an sacerdos, an monachus?
 Illi hærentes: Nunc, inquit, abimus, cras ad te
 certa relaturi. Postridie igitur iidem reversi: Le-
 gati, inquit, veteris Romæ, Rhodoaldus et Za-
 charias, per nos indignos hæc nuntiant tibi, uti sine
 mora ad sanctam et œcumenicam synodum adsis,
 ut tua conscientia tibi dicat. Ergo (Ignatius) ex-
 templo sacrum patriarchæ ornatum indutus, cum
 episcopis et clero, magnaue religiosorum frequen-
 tia, civiumque concursu et comitatu, viam pedes
 ingressus, cum ad ædem sancti Gregorii Theologi,
 ubi crux in media publica via marmoreæ columnæ
 imposita est, venisset, Joannes patricius, Coxes
 nuncupatus, illi occurrit; seque ab imperatore
 missum dicit; ac nisi privata et usitata monachi
 veste prodiret, ei capitis periculum ac supplicium
 imminere. Parec vir sanctus, synodoque sistitur.
 Apponunt duos supra septuaginta perjuros testes,
 quos jam olim impios omnes subornarant, grega-
 rios juxta ac senatorios; quorum dux erat Leo
 patricius cognomento Creticus, et secundum illum
 Theodotacius item patricius; cui et perjurii pretium
 magistri dignitas delata est. His reliquos ex uno-
 quoque gradu sorteque vel deterrimos adjunxerunt.
 Neque hos tantum, sed quos dibaptistas appellant
 hæreticos. Atque, ut ita dicam, ex omni hominum
 face et colluvie turpissimos quosque nequissimos-
 que auro dignitatumque pollicitationibus inductos,
 singillatim producerunt, qui jurati testarentur,
 Ignatium, qui patriarcha jam fuerat annos prope
 duodecim, non rite et ordine creatum, cathedram
 Ecclesiæ occupasse. Quid vero stolidi horum judi-

ces, in quorum manibus iniquitates sunt, et dextera eorum repleta est muneribus? Quid contra perjurium hoc decreverunt? Tricesimum subito canonem subjiciunt, qui sic habet: Si quis episcopus sæcularibus potestatibus usus, per ipsos Ecclesiam obtineat, deponatur (6). Quod autem sequitur in eodem capite: ut et omnes communicantes cum illo, etc. fraudulentum malitiose tacuerunt. Oportebat enim, siquidem pro sanctione apostolica propugnabant, non partem, sed totum canonem observare: et si accusationem admisissent, ut Ignatium, ita ab illo initiatos, et cum illo communicantes exauctorare: sicque in operibus manuum suarum peccatores manifeste deprehensi essent. Contra jus autem fasque decernentes, hoc pronuntiarunt tantum, quod pro ipsis ad evertendum Ignatium ab illis sine causa læsum, faciebat. Quod autem sequitur in canone, quo illi ipsi eidem subjiciuntur censuræ, dissimularunt: id quod illis tacentibus opportune patriarcha ipse succlamavit. O improbitatem! o stuporem! Quis enim ignorat Ignatium episcoporum omnium calculis et totius populi applausu legitime canoniceque creatum fuisse: Ipsum autem Photium potius ab execrato Bardà, et sæcularibus armatum principibus, contra leges, magisque per tyrannidem, quam ecclesiasticum ritum, thronum invasisse? Sed non cognoverunt, neque intellexerunt, qui in avaritiæ et ambitionis tenebris ambulant, se iisdem consiliorum laqueis, quos aliis paraverant, comprehendi.

κακουργίας! ὦ τῆς σκαιότητος! Τίς γάρ οὐκ οἶδεν, ὡς Ἰγνάτιος μὲν ψήφῳ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης συναινέσει, κανονικῶς καὶ ἐνθέσμως προκεχειρίσται· αὐτὸς δὲ ὁ Φώτιος μᾶλλον τῷ τε δεινῷ Βάρδᾳ καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἀρχουσι χρησάμενος συνεργοῖς, ἀκανονίστως καὶ τυραννικῶς μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικῶς τοῦ θρόνου καταδράττεται; Ἄλλ' οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν οἱ τῷ τῆς φιλαργυρίας καὶ δοξομανίας σκότῳ διαπορευόμενοι, ὡς ἐν οἷς διαβουλίαις*, συλλαμβάνονται.

Post longam ergo verborum altercationem, laborem, et cunctationem, sola impotenti freti potentia, præter jus fasque omne, pontificali cultu pannoso et sordenti primo [pan. et sord. primo, tum pontif. cultu] induunt, rursusque postea a tergo exuunt. Erat autem hypodiasconus quidam Procopius nomine, ab Ecclesia ejectus; quippe quem mente insanum moribusque profanum patriarcha non ita pridem gradu moverat. Hic primus ablato a patriarcha pallio, vesteque reliqua sacra, istud solemne proclamabat: Indignus. Zacharias et Rhodoaldus, nonnullique alii nefarii homines idem vociferantes, impio decreto suffragabantur. Quos tamen onines brevi cœlestis vindicta consecuta est, cum illos sancti vatis Zachariæ falsi illa jure optimo demersit. Photius autem quo pacto suum adversus in-

Λ τρίκιος μετ' αὐτὸν, ᾧ καὶ τῆς ἐπιτορκίας μισθὸν τὴν ἀξίαν μαγίστρου προετείνατο. Ἐφ' οἷς καὶ τοὺς λοιποὺς ἀφ' ἐκάστου βαθμοῦ καὶ τοῦ καταδεεστάτου πάντων συλλεξάμενοι, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν λεγομένων διδαππιστῶν, καὶ ἀπὸ παντὸς, ὡς εἰπεῖν, τάγματος τοὺς ἀσχιστότους καὶ μιαιφωτάτους τῶν ἀνθρώπων χρυσοῦ τε καὶ ἀξιομάτων ἐξαγορασάμενοι, ἕνα καθ' ἕνα προσῆγον, ὁμνύοντας, ὡς Ὁ δωδεκαετῆ μικροῦ δεῖν χρόνον ἀρχιερατεύσας Ἰγνάτιος ἀψηφίστως χειροτονηθεὶς, ἐκράτησε τῆς ἐκκλησίας. Τί οὖν οἱ μάταιοι τῶν τοιούτων κριταί, ὧν ἐν χειρὶν αἱ ἀνομίαι, ὧν ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων; τί οὗτοι πρὸς τὴν ψευδορκίαν ταύτην ἀνθυπήνεγκαν; Τὸν τριακοστὸν εὐθύς ὑπαναγινώσκουσι κανόνα, Εἰ τις ἐπίσκοπος, λέγοντα, κοσμικοῖς ἀρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατῆς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρεῖσθω. Τὸ ἐξῆς δὲ τοῦ κεφαλαίου, ὅτι Καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες, κακούργως οἱ δόλιοι παρεσιώπησαν· ἔδει δὲ πάντως, εἴπερ ἀποστολικὸν νόμον ἠγωνίζοντο τηρεῖν, οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλὰ τελείως τηρεῖν· καὶ εἰ ἀληθῶς εἶχεν ἡ κατηγορία, ὡςπερ ἐκείνον, οὕτω καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνου χειροτονηθέντας, καὶ αὐτῷ κοινωνήσαντας, καθαιρεῖν· καὶ οὕτως ἂν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοὶ σαφῶς συνελαμβάνοντο. Ἀδικώτατα δὲ διανοούμενοι, ὅσον μὲν αὐτοῖς πρὸς βλάβην τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπηρεαζομένου συνετέλει, τοῦτο ἐξαφώνησαν, τὸ ἐξῆς δὲ, ὡς καὶ αὐτοὺς τῇ αὐτῇ ὑποβάλλον ἐπιτιμίᾳ, κατεκρύψαντο· ὃ δὲ καὶ ὁ πατριάρχης αὐτοῖς τότε παρασιώπησασιν εὐστόχως ἐπιφωνεῖ. Ὡς τῆς

Μετὰ πολλὴν οὖν τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἄμιλλαν καὶ σπουδὴν καὶ τριβὴν, κατ' οὐδένα δικαιοσύνης νόμον, μόνῃ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ μανικῶς χρώμενοι, ἐνδύουσι τοῦτον ἱμάτιον διεβρωγῶτα καὶ ρυτιπῶντα, καὶ τὴν ἱερατικὴν στολὴν περιβαλόντες, ἐκ τῶν δισσθεν ἀπαμφιάζουσιν. Ἦν δὲ τις ἐκκήρυκτος ὑποδιάκονος, Προκόπιος τοῦνομα, τὸν λόγον ἀλογος, τὸν βίον βέβηλος, ὃν ὁ πατριάρχης πρῶτην διὰ τοῦτο ἐβρίβη τοῦ βαθμοῦ. Οὗτος πρῶτος ἀναιρούμενος τὸ ὠμοφόριον καὶ τὴν λοιπὴν ἐτήθητα, ἐβόησε τὸ Ἀνάξιος. Ζαχαρίας τε καὶ Ῥοδόαλδος, καὶ τινες ἄλλοι μιαιφῶται τὰ ἱσακραυγάζοντες, τῇ ἀνοσίᾳ ψήφῳ συνεπεψηφίζοντο· οὐς πάντας οὐ μετὰ πολὺ μετήλθεν ἡ δίκη, καὶ τὸ τοῦ Ζαχαρίου τοῦ θεοῦ δρέπανον ἐκδικώτατα κατακτεῖναι συνετέλεσε. Φώτιος μὲν οὖν τὴν ἐνδομυχοῦ-

Δ σαν ἐν αὐτῷ κατὰ τοῦ ἀνεγκλήτου μῆνιν πῶς ἂν ἄλλως τῇ οἰκουμένη πάσῃ κατεστήσατο φανεράν, καὶ πῶς ἂν ἑαυτὸν ὡς πορρωτάτω τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ πράου ποιμένος ἀπέφηνησεν Ἰησοῦ, ἢ τοιαῦτα διανοηθεὶς, καὶ οὕτως ἀδικώτατα τῷ δικαίῳ ἐπιθέμενος; Ταύτην τὴν κρίσιν οὐκ ἦν ὅστις οὐκ ἐμέμψατο, καὶ τῆς ἀλογιστίας, μᾶλλον δὲ μισανθρωπίας τὸ ὑπερ-

(6) Canon apostol. 29, alias 31.

θάλλον ἀπιστράφη. Οὐδὲ γὰρ οἱ τῷ μέρει μόνον τοῦ ἄρθου λόγου τιθέμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ Φωτίου οἱ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι κατεστέναξαν τῶν γενομένων, καὶ εἰς κακὸν ταῦτα προδήσεσθαι τῷ τῆς ἀδικίας οἰωνίζαντο κριτῇ. Τί δὲ ἐκεῖνος; ἄρ' ἠδέσθη τοὺς ἀνθρώπους, ἢ τὸν δικαιοσύνην ἀγαπῶντα καὶ κρίσειν Θεὸν φοβηθεῖς, ἐξ ἐκείνου κατέπαυσε τὴν ὀργήν; Οὐδαμῶς· ἀεὶ δὲ φθόνον φθόνῳ, καὶ κακίαν ἐπιστυνᾶπτων τῇ κακίᾳ, ἠγωνίζετο σπουδῇ πάση καὶ μηχανῇ οὐ θανατῶσαι μόνον, ἀλλὰ τὸ τούτου χεῖρον, καὶ ὡς θανάτου ἀξιὸν αὐτὸν ἀνελεῖν. Τότε μὲν οὖν, ὡς ὑπέλαβον, καθαιρήσαντες καὶ ἐκκηρύξαντες, ἀνθρώποις αὐτὸν ὠμοτάτοις καὶ ἀσεβαστάτοις τιμωρεῖσθαι πικρῶς παραδιδώκασιν, ἄχρις ἂν οἰκεῖα χειρὶ τὴν ἰδίαν καθαίρεισιν ὑποσημήνηται. Ἦσαν δὲ οἱ κολαφίζοντες, καὶ ταλαιπωροῦντες αὐτὸν, καὶ πήξεως ὀσης δριμείας, ἐνὶ χιτωνίσκῳ πιέζοντες, καὶ στυροῦντες αὐτὸν, καὶ πυρπολοῦντες, καὶ ἐν δυσὶν ἑβδομάσιν ἐμφοῦριον συνέχοντες, καὶ ἀσιτία τελεῖα κατατήκοντες· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς αὐτὸν τοῦ Κοπρωνύμου τῆς λάρνακος ἐκάθιζον ἀναβιβάζοντες, καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κάτωθεν λίθους ἐξαρτῶντες βαρεῖς, καὶ ἐπὶ πλεῖον τῇ τοῦ μαρμάρου τὴν ἔδραν ὀξύτητι πικρῶς ἄγαν πλήσσοντες ἐπέτριβον. Οἱ οὖν ταῦτά τε καὶ ἄλλα πλείω ἐνουβρίζοντες εἰς τὸν μακαριώτατον, καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ἐμπαροينوῦντες εἰς αὐτὸν, σπέρμα πονηρὸν, ὡς εἶπεῖν, υἱὸς ἀνομοῦ, ὁ Μωροθεόδωρος ἐκεῖνος, καὶ ὁ Γοργονίτης Ἰωάννης, καὶ ὁ Θεοδοῦλου Νικόλαος, ὁ Σκουτελόφης ἦν.

Μετὰ γοῦν τὰς κολάσεις, ἃς οὗτοι προσήγαγον τῷ ὁμολογητῇ τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὰς ἀπειλάς, μετὰ τὰς ἀλύσεις, ἃς κατὰ τῶν τιμῶν ἐπέβαλον ποδῶν, μετὰ τὰ ραπίσματα, μετὰ τὸ σταυρωδῶς ἐπὶ πρόσωπον κατὰ τῶν μαρμάρων ἐφαπλῶσαι, καὶ ὅλην τὴν νύκτα δεδεδεμένον τιμωρήσασθαι, μετὰ τὸ ἐπιβιδᾶσαι τῇ λάρνακι εἰς τὴν ἐξῆς νύκτα πᾶσαν, εἴθ' οὕτως ἀπολύσαι τῶν δεσμῶν, καὶ κατὰ τοῦ ἐδάφους αὐτὸν ἀκοντίσαι καὶ συντρίψαι, καὶ τῷ αἵματι φοινίξαι τὴν γῆν· μετὰ ταῦτα πάντα μικρὸν τοῦτον ἐμπνέοντα (συνεῖχε γὰρ μάλιστα λελυμένη καὶ ἡ γαστήρ), βίβης τῆς τοῦ ἁγίου χειρὸς ὁ Μωροθεόδωρος κρατήσας, καὶ χάρτην λαθὼν, ἐπηξεν ὡς δι' αὐτοῦ σταυρὸν, ὃν καὶ ἀναγαγὼν ἐπιδίδωκε Φωτίῳ. Ὁ δὲ τὸν σταυρὸν λαθὼν, ἐξ ἑαυτοῦ ὑπέγραψεν οὕτως· « Ἰγνάτιος ἀνάξιο; Κωνσταντινουπόλεως ὁμολογῶ ἀψηφίστως εἰσελθεῖν, καὶ τὰ ἔτη ταῦτα οὐχ ἠγλαζόν, ἀλλ' ἐτυράνουν. » Ταύτης τῆς ὑπογραφῆς τῷ βασιλεῖ πεμφθείσης, ἀφίεται μὲν ὁ μακάριος ἐκείνης τῆς ἐνοχῆς, τὸν μητρικὸν δὲ οἶκον τὰ Ποσειῶς καταλαθὼν, μικρὸν τέως ἀπὸ τῶν πολλῶν πόνων ἀνέψυχεν ἐκεῖ. Ὁ ἐχθρὸς δὲ οὐκ ἐπαύετο δόλους ἐν καρδίᾳ τεκταινόμενος, καὶ πονηρὰ κατὰ τοῦ αἵματος διαλογιζόμενος. Τοίνυν ὑποβάλλει τοῖς κρατοῦσιν ἐπὶ τὸν τῶν Ἀποστόλων αὐθις αὐτὸν ἀναγαγεῖν ναδν, καὶ βιάζεσθαι, πρῶτον μὲν τὴν οἰκειαν καθαίρεισιν ἀνεγνωκῶτα ἐπὶ τοῦ ἀμβωνος ἀναθεματίζειν ἑαυτόν· μετὰ ταῦτα δὲ (ὡ τῆς μισαιφόνου βουλῆς! ὡ τῆς δεινότητος!) τοὺς τε ὀφθαλμοὺς ἐκκέψαι καὶ τὴν χεῖρα

manitatem non aversaretur. Neque enim illi soli, qui rectam rationem sequebantur, sed ipsius quoque Photii propinqui et familiares ad hanc rerum gestarum infamiam ingemiscebant, augurabanturque, hanc omnem improbitatem in ipsius quondam iniqui iudicis caput et exitium redundaturam. Quid vero ille? an homines est reveritus? an timuit diligentem justitiam et iudicium, Deum? illoque ex tempore iram posuit? Minime vero. Quinimo odium odio, invidiam invidia, scelus scelere cumulans, illum omni ratione vique conabatur non tantum pessumdare, sed, quod est atrocius, veluti noxium ultimoque supplicio dignum e medio tollere. Itaque tunc, ut cœperant, exauctoratum publicoque præconio damnatum, immanissimisque scelestissimisque hominibus excruciantum tradidere, quoad sua manu suæ ipsius abdicationi subscriberet. Ergo illum colaphis plectunt, misereque divexant: et cum frigore prope contabesceret, unica tantum tunicula indutum macerant, arunt, atque discruciant. Cumque binas illum hebdomadas in carcere tenuissent, extrema prope fame conficiebant. Imo et Copronymi sepulcrum seu arcam conscendere cogebant, in eaque collocato, ingentia a pedibus saxa suspendebant, sæpeque marmoris acumine sedem concussam atterebant. Hæc et his plura tormenta, sannas, contumeliasque impium semen, ut sic loquar, et impia progenies viro sanctissimo dictis factisque, et stolidus ille Theodorus, et Gorgonites Joannes, atque Nicolaus Theoduli Scutelopsis, irrogabant.

Ergo post cruciamenta, quibus Christi confessorum afflixerant, post comminationes, post catenas et compedes venerandis pedibus injectas, post alapas, et postquam eum ad formam crucis in faciem in marmore prostratum ac distentum, tota nocte vinctum insuper torsissent, atque tumbæ impositum totam insequentem noctem cruciassent, tandemque solutum humi projecissent fodicassentque, ut sanguine etiam terram purpuraret: post hæc, inquam, omnia, cum adhuc modice spiraret (urgebatur enim et alvi solutioris profluvio), tum insanus Theodorus sacra viri manu per vim arrepta, chartaque subjecta, quasi per illum crucem impressit, allatamque Photio porrexit. Qui signo accepto, sua ipse manu subscripsit: « Ignatius indignus Constantinopolitanus confiteor, me non lege et suffragiis creatum ecclesiæ thronum invasisse, neque his annis rite et sancte ecclesiam rexisse, sed tyrannidem exercuisse. » Hoc pseudo-chirographo imperatori misso, vir sanctus e custodia est dimissus, maternisque in ædibus Poseos paululum a tot ærumnis respirabat. Sed enim hostis non desuit fraudes animo versare, pessimaque adversus innocentem consilia coquere. Itaque suggerit imperatoribus, ut Ignatius ad ædem apostolorum reductus, primum exauctorationem suam ipse publice pro ambone legat, atque sibi ipsi anathema dicat. Deinde, o crudele consilium, o singularem immanitatem! ambo illi effodere lumina, manuumque

præcidere illa furia meditabatur. Tam altum impii odium conceperant, ut divinæ vindictæ rationem ducerent nullam. Aberat omnis Dei metus, et quidem diaboli furor illos agitabat. Pentecostes sancta dies complebatur, cum ecce ibi armatorum manus domicilium in quo degebat, corona præter omnem expectationem repente cingit. Vir sanctus ubi animadvertit se peti, et parricidæ Esau furorem sensit, consilium contra temporum improbitatem opportunum, suaque sapientia et Spiritu sancto ejus rectore dignum capit. Quodnam illud? Vilem a servis et sæcularem sumit vestem, geminasque sportas ab humeris una a pertica suspensas bajuli ritu gestans, deceptis per noctem custodibus, uno comitatus Cypriano discipulo suo, profugit, iter ingressus per embolum ad Sybaiticum, saucio et afflicto pectore, velut alter David, cum profugeret a facie Saul. Enimvero per tenebras eunti divinitus occurrit vir augusta admodum facie decorus, coma barbaque decenter promissa, veste candida, niveoque vectus equo, quasi Blachernas tenderet. Ignotus autem illè vir, cum propter luminis inopiam eum videre clare non posset, nibilo secius, quisquis ille erat, divino Spiritu impulsus pronuntiavit: Deus, inquit, et sanctissima Dei Mater, sacratissime domine, te et comites tuos tueatur. Quam vocem ille cum tanquam oraculum e caelo missum accepisset, et loco itinerarii subsidii, quasi viaticum sibi datum putaret, multo alacrius iter carpebat; et tenui illo ac servili habitu ignotus navigium conscendit, et Principes, Præconesum, aliasque Propontidis insulas, aliam ex alia permutando, per solitudines in montibus et speluncis, cavernisque terræ, ut cum Apostolo loquar, absconditus errabat, egenus, afflictus, angustiat, victumque rogatoris instar a piis Christianis emendicabat. At Pholius amissa, quam spe devorarat, præda omnia cœnohia, urbemque totam ac suburbia vestigabat, sicubi velut igne evanidum reperiret titionem. Cum ergo nihil eorum quæ cupiebat, succederet: procurato cuncto regio, Orypham illum cum sex cursoribus ad cuncta loca maritima, cunctasque insulas lustrandas amandat, uti quocumque loco deprehensum, veluti perturbatorem eversoremque imperii, de medio tolleret. Itaque venatici illi canes cum sæpius et pluribus in locis in Ignatium ipsum incidissent, servili tunicula decepti non agnoverunt. Qui et ipsum alias medios transeuntem quæritantes, velut Assyrii cæcitate percussi, non senserunt. Abierunt ergo, quod est in parcœmia, ut frustrati præda hiantes lupi. Ignatius persolutis Salvatori pro tutela votis, per multas tribulationes ad regnum cœlorum contendebat. Atque illi quidem hæc agebant. Quid vero hæc illis molientibus, longanimis, justus, et fortis Deus, qui non irascitur per singulos dies? an diutius extremas has malorum ærumnas potuit dissimulare? Minime vero.

οὐκ ἠδυνήθησαν ἰδεῖν. Καὶ αὐτοὶ μὲν, ὡς λύκοι μάτην κεχρηνότες, ἀπήεσαν, κατὰ τὴν παροιμίαν. Ὁ δὲ τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς ἀναπέμπων τῷ Σωτῆρι, διὰ πολλῶν ὀλίψεων τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ἐξωκεῖτο. Οἱ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Τί δὲ ὁ μακρόθυμος Κύριος, ὁ δίκαιος, ὁ ἰσχυρὸς, ὁ μὴ τὴν ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην ἡμέραν; ἄρ' ἐπὶ πολὺ τὰς ὑπερβολὰς τῶν κακῶν ταύτας ἠνέσχετο καθορᾶν; Οὐδαμῶς.

Α μανιωδῶς ἐδυσσοδόμευεν. Οὕτως αὐτῶν εἰς βάθος τὸ μῖσος καθήψατο, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης λόγος παρ' αὐτοῖς οὐδεὶς, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος ἀπῆν, καὶ ὁ τοῦ διαβόλου ζῆλος ἐσπουδάζετο. Αὕτη συνεπληροῦτο ἡ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς ἡμέρα, καὶ ἰδοὺ πλῆθος στρατιωτῶν ὀπλοφόρων τὸν οἶκον ἐξαίφνης, ἐν ᾧ κατήγετο, περιεκύκλου. Ἰδὼν οὖν ὁ ἅγιος ἐκεῖνος τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, καὶ τὴν ἀδελφοκτόνον μανίαν αἰσθόμενος Ἡσαῦ, βουλήν βουλευέται, ἀντίρροπον μὲν τῆς τοῦ καιροῦ κακίας, τῆς αὐτοῦ δὲ συνέσεως καὶ τοῦ ὀδηγοῦντος αὐτὸν θεοῦ Πνεύματος ἐπάξιον. Τίς δὲ ἡ βουλή; Ἄλλοιοὶ μὲν ἑαυτὴν, οἰκτρὰν καὶ λαϊκὴν παρὰ τῶν οἰκετῶν ἀνειλημμένος στολὴν, δύο δὲ σφυρίδας ἐφ' ἑνὸς ξύλου τῶν ἰδίων ἀπαωρήσας ὤμων, ἀχθοφόρου τινὸς τρόπον ἀπέδρα, τοὺς φύλακας κατὰ μέσας νύκτας λαθῶν. Ἔσπευδε δὲ ἅμα τῷ μαθητῇ Κυπριανῷ, τὴν ἐπὶ τὸ Συβαίτικον διὰ τοῦ ἐμβόλου ποιούμενος πορείαν. Τὴν ψυχὴν δὲ συντριβόμενος, καὶ τοῖς δάκρυσι περιβραίνόμενος, καὶ σφόδρα κατάπικρος τὴν καρδίαν καὶ κατώδυνος ὢν, ἔτρεχεν ὡσπερ Δαυὶδ ἐκεῖνος ἀπὸ προσώπου διαδρᾶναι Σαοῦλ. Κρεῖττονι δὲ προνοίᾳ συναντᾷ τούτῳ διὰ τῆς νυκτὸς ἰόντι ἀνὴρ τις πάνυ τὴν προσοψίν εὐπρεπῆς, τὸν τε πύγωνα καὶ τὴν κόμην εὐσταλῶς καθειμένους τῆς κεφαλῆς· καὶ αὐτὸς στολὴν λευκὴν ἑσταλμένος, καὶ ἔπιπυ ἐπιδαίνων λευκῷ, τὴν ὡς ἐπὶ Βλαχέρνας ἐβάδιζεν ὁδόν. Ἄγνως δὲ ὁ ἀνὴρ, ὅτι πυρὸς οὐδαμοῦ, καὶ τρανῶς ἐκεῖ τοῦτον ἰδεῖν οὐκ ἦν· πλὴν, ὅστις ποτὲ ἦν, Πνεύματι θεῷ κινήθεις, ἔφη· Ὁ Θεὸς καὶ ἡ ὑπεραγία, λέγων, Θεοτόκος ἀκίνδυνόν σε, πανίερε δέσποτα, καὶ τοὺς μετὰ σοῦ διαφυλάξαι. Τοῦτο τὸ ῥῆμα, οἴάπερ, ἐφόδιον ἀγαθὸν ἀνωθεν ἦκον ἐπ' αὐτὸν, ὁ μακάριος ὑποδεξάμενος, προθυμότερον ἐβάδιζε· καὶ τῷ δουλικῷ καὶ πενιχρῷ σχήματι πάντας λαθῶν, καὶ εἰς πλοῖον ἐμβὰς, καὶ τὰς Πριγκιπέλους, καὶ Πραικονησίους, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Προποντίους νήσους, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀμείβων, καὶ ἐν ἐρημίαις κλανώμενος, βρεσέτε καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς τῆς γῆς, ἀποστολικῶς φάναι, κατακρυπτόμενος ὅποις, ὑστερούμενος, θλιβόμενος, κακουχούμενος, τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς ἐπαίτου τρόπον διὰ τῶν φιλοχρίστων ἠρανίζετο. Φώτιος δὲ τῆς θήρας διαμαρτῶν, πάντα μὲν μοναστήρια, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀνηρευνᾶτο, εἰ ποῦ ἄρα καταλάβοι τὸν ὡσπερ δαλὴν ἐξηπτασμένον [ἴσ. ἐξηφανισμένον] ἐκ προσώπου πυρός. Μιτδὲν οὖν ἀνύειν δυνάμενος ὢν ἐβούλετο, παρασκευάζει προστάγματι βασιλικῷ, τὸν χαλεπὸν ἐκεῖνον Ἄρῦφαν σὺν ἑξ ὁρμεῦσι πάσας τὰς νήσους καὶ τὴν παράλιον ἀνερευνᾶσθαι, καὶ εἰ ποῦ συμβαίη ληφθῆναι τὸν Ἰγνάτιον, εὐθὺς ἀναρῆσθαι τοῦτον, ὡς ὄλην ἀνατρέποντα τὴν βασιλείαν. Πολλάκις οὖν καὶ κατὰ πλείους τόπους αὐτῷ περιπέπτοντες οἱ θηραταὶ, διὰ δουλικὴν οὐκ ἐπέγνωσαν στολὴν. Καὶ ἄλλοτε πάλιν διὰ μέσου αὐτὸν παρερχόμενον, ἀορασίᾳ ληφθέντες, ὡς οἱ περὶ τὸν Ἐλισσαῖον Ἀσσύριοι, τοῦτον

Αὐγουστος ἐνίστατο μῆν, καὶ σεισμοῖς ἐξαισίαις ἡ βασιλεύουσα κατεδονεῖτο· καὶ πᾶς οἶκος ἐκλονεῖτο, καὶ πᾶσα καρδία τῷ φόβῳ κατεσειέτο· καὶ πᾶς ἄνθρωπος τῷ τοῦ θανάτου δέει συνεχόμενος ἐδόξ, μίαν αἰτίαν εἶναι τοῦ σεισμοῦ, μίαν τὴν εἰς τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον ἀδικίαν καὶ παρανομίαν. Ἐν ἡμέραις δὲ τεσσαράκοντα μηχανόμενος ὁ σεισμὸς ἐπὶ τοσοῦτον αὐτῶν τὴν ὠμότητα καὶ ἰταμότητα κατέκαμψεν, ὡς καὶ τοὺς κρατοῦντας αὐτοὺς ὄρκον προθεῖναι δημοσίᾳ, μήτ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν ἱερὸν φυγάδα, μήτε παρ' ᾧ κρύπτεται φανερούμενον, ὑπεύθυνον καθεστάναι λοιπὸν, ἀθωούμενον δὲ εἰς τὴν εἰκελίαν ἀνενοχλήτως ἀποκαθίστασθαι μονήν. Τοίνυν οὕτως ἀκούσας ὁ ἀθλητῆς, καταδηλοῖ ἑαυτὸν αὐτίκα τῷ πατρικίῳ Πετρῶν^α· ὃς τοῦ αὐτοκράτορος θεῖος πρὸς μητρὸς ὢν, καὶ τοῦ βασιλέως ἄρας ἐγκόλπιον, εἰς ἐνέχυρον φέρων δίδωσι τῷ πατριάρχῃ. Ὁ δὲ τοῦτο τοῦ τραχήλου ἀπαιωρήσας, καὶ πρὸς τὸν Βάρδαν ἀναχθεὶς, ἔστη. Πρὸς δὲ ἐκεῖνος, Ἴνα τί, φησὶ, τρόπον δραπετεύου μιμησάμενος, ἄλλην ἐξ ἄλλης χώραν ἀμείδων περινοστεῖς; Ὁ δὲ, Χριστὸς, ἔφη, ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἐνετείλατο· Ἐὰν διώκουσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Ἦττηθεὶς οὖν τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἐκεῖνος, ἀνεύθυνον τοῦτον καὶ ἀνετον εἰς τὴν αὐτοῦ καταστῆναι κελεύει μονήν. Εὐθύς οὖν καὶ ὁ σεισμὸς ἔστη. Καὶ Βούλγαροι δὲ τότε προνοαίαις Θεοῦ, βιαίῳ κατατακέντες λιμῷ, ἅμα δὲ καὶ τοῖς δώροισι τοῦ αὐτοκράτορος θεληθέντες, τὰ ὄπλα καταθέμενοι, τῷ ἀγίῳ προσήεσαν βαπτίσματι.

Τότε καὶ οἱ προλεχθέντες τοποτηρηταὶ Ῥώμης φιλοφρόνως ὑπὸ Φωτίου δωροδοκηθέντες, τὴν Ῥώμην παλινοστήσαντες κατέλαβον. Οὗς ὁ πάπας ἀνακρίνας Νικόλαος, καὶ τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον ἠκριθῶκώς, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ὑποδίκους αὐτοὺς πεφωρακῶς, ὡς ἐπισυστάσεως ληστρικῆς, ἀλλ' οὐ κανονικῆς συνόδου κατάρξαντας, διηνεκεῖ καθαιρέσει καὶ ἀναθεματισμῷ καθυποβάλλει· καὶ οὐ μόνους αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Φώτιον, ὡς ἐπιβήτορα καὶ μοιχόν, ἀποκηρύττει, καὶ ὑπὸ συνόδῳ κανονικῇ καὶ ψήφῳ πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν Ἐκκλησίας ἀναθεματίζει καὶ καθαιρεῖ· οὐδὲν αὐτὸν διαφέρειν Μαξιμου τοῦ Κυνικοῦ, τοῦ τῷ Θεολόγῳ Ἰρηγορίῳ ἐπιφυνέντος, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν συγχέαντος, ἀποφηνάμενος. Ὅθεν αὐτὸν τε, ὡς τῶν

σκανδάλων αἰτίον, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονημένους, ὡς ὁμύφρονας τούτῳ δηλονότι καθεστῶτας, ἀποστολικῇ κρίσει τῇ αὐτῇ ὑποβάλλει καταδίκῃ. Οὐ τοῦτο δὲ ποιεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας Φωτίῳ, αὐτὸν τε τὸν βασιλέα καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν πολιτείαν πᾶσαν δι' ἐπιστολῶν ἀφορίζει. Ταῦτα δὲ Ἀνατολῆς πατριάρχεις τὴν ἐνθεσμον κρίσιν ταύτην

Augustus instabat mensis, et tremoribus harrissetis Constantinopolis quatiebatur: ædes nutabant omnes, omniaque mortalium pectora metu palpitabant, nemo non mortis horrore occupatus clamitabat, unicum plane hujus prodigii seu motus causam esse injuriam et sacrilegium in patriarcham Ignatiam commissum. Urbe autem totos quadraginta dies continuo tremente, usque adeo ferocia et immanitas illorum mitigata est, ut ipsi principes publice jurejurando contestarentur, neque fugam sacro illi exsuli, nec hospiti exsulis apud quem delitisset, fraudi futuram; sed absolutum crimine, innocentemque pronuntiatum, sine cujusquam molestia in suo coenobio secure permansurum. Quod cum Christi athleta accepisset, Petronæ se patricio, materno imperatoris avunculo, aperit: qui pretiosum gestamen, quod ad sinum imperatoris pendebat, pro pignore allatum tradit patriarchæ, quo ille de collo suspensus ad Bardam accedit; qui ad patriarcham: Quid, inquit, fugitivi more ex loco in locum profugus oberras? cui Ignatius: Christus, inquit, rex noster ac Pater præcepit: Si persequuntur vos in una civitate, fugite in aliam¹. Victus innocentia et virtute viri Bardas, innoxium liberumque in monasterium remitti suum jubet. Statimque moveri terra desiit, et Bulgari providentia Dei, fame urgente, muneribusque ab imperatore deliniti, armis positis, ecclestis baptismatis unda sunt lustrati.

Legati quoque pontificii a Photio donis blande corrupti Romam redierunt. Quos Nicolaus pontifex de patriarcha Ignatio interrogatos, et severe inquisitos, cum suis illos verbis captos convicisset, illos sicariæ potius factionis, quam legitimæ synodi præsidēs egisse, perpetua exauctoratione damnatos anathemate percussit. Nec legatos tantum, sed ipsum quoque Photium tyrannum et adulterum pronuntiat, et legitimæ synodi sententia totius Ecclesiæ suæ anathemate ferit deponitque, ipsumque a Maximo Cynico, qui Gregorio Theologo insultans, Ecclesiā turbis omnibus permiscuit, nihil differre declarat. Quare illum, ut scandalorum auctorem, et ab illo consecratos, apostolica auctoritate, veluti conjuratos, eidem sententiæ subjicit. Nec his contentus, assecclas illius, ipsumque imperatorem cum senatu ejus omni per litteras a cœtu fidelium excludit. Quæ Nicolaus cum divino zelo inflammatus egisset, æquissimam judicii sui sententiam ad Orientis patriarchas transmisit.

Ἰὴν θεῖω ὁ Νικόλαος καταπραξάμενος, καὶ τοῖς τῆς διεπέμψατο.

Per idem fere tempus ingens in ædibus Sophiæ incendium exstitit, nec quantum vicinis calamitatem, quantumque exitium attulerit, dicendo explicari potest. Quæ tamen res eos qui perverse agere decreverant, ad meliorem mentem non reduxit;

¹ Matth. x, 23.

sed ex apostolico oraculo, in pejus proficiebant, *errantes, et in errorem mittentes* *.

Bardas enim imperium affectans, primum europalates, mox Cæsar renuntiatus, imperatoris, sororis filii, stultitia abutebatur, seipsumque omnis intemperantiae effusæque libidinis mancipium prodebat. Michael vero animo juvenilibus desideriis corrupto, rem divinam pro fabula seu ludibrio ducebat, ludibrium ipse factus omnis sceditatis et peccati, ipsiusque peccati patris. Etenim homunciones quosdam impurissimos et profanissimos, et scurras, divini quidem Spiritus celestisque gratiæ omnino expertes, pessimisque dæmonis artibus instructissimos, sacrilege impudenterque sacerdotes et antistites ad Ecclesiæ profanam imitationem dementissimus consecravit, illisque Theophilum quemdam protospatharium, scurram et mimum, interque profanos profanissimum, patriarcham præfecit, risum sibi et cachinnum improbum detestandum et deridendum quæritans. Per quæ oblationi sanctæ flebat injuria, nomen vero Dei contumeliis affectum inter gentes blasphemabatur.

Sed Michael tantopere infamia hac gloriabatur, uti nec publice quidem hæc erubesceret jactare: *Mihi Theophilus, Cæsari Photius, Christianis Ignatius est patriarcha. In hoc amentitiæ dicam, an impietatis potius, tandem chaos est devolutus? Ita sacrilegus ille scurra, ut dixi, Theophilus, exserta sua petulantia aulas lambens regias, nefandis sceleribus, lascivia et facetiis, turpissima imitatione per contemptum rerum divinarum, mysteria et sacramenta traducebat et illudebat; quod ne gentes quidem quamvis impiæ ausæ sunt aliquando. Quæ Photius cum coram se geri cerneret, rem indignissimam nec reprehendit, nec restitit impietati, neque, quod res divina ludibrio haberetur, verbum ullum contra seu grave seu leve edidit. Quod mirum videri non debet: erat enim mercenarius opilio, non germanus pastor: quocirca illi de percunte grege cura nulla. Ad hæc duo tantum toto pectore intentus: alterum ut iis qui rerum potiri videbantur, blandiendo, modisque omnibus gratificando et obsequendo, patriarchatum sibi firmaret: alterum, ut Ignatium, si qua ratione fieri possent, etiam vita exueret. Atque hæc ita se habere, non esse autem verba inania, facta ipsa clamant. Ecquis enim technis illius auditis, atrocem animum non illico perspexit? Nam die quapiam advena quidam prius ignotus omnibus, monachi habitu indutus, Eustratius nomine, recta ad patriarchium properabat, ingressusque binas litteras licet palam promptas porrigebat; quas quidem sapientissimus iste Photius per dolum excogitavit, ut postmodum manifeste patuit: alteras Ignatii nomine ad Nicolaum pontificem datas, quibus statum*

στολικήν πρόβησιν, Ἐπὶ τὸ χειρὸν προέκοπτον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

Βάρδας μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτὸν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ὑποποιούμενος, πρῶτον μὲν κουροπαλάτης, μετὰ μικρὸν δὲ Καῖσαρ ἀναγορευθεὶς, τῆς τοῦ ἀνεψιοῦ εὐθερίας κατετρέψα, αὐτῆς ἀκρασίας τε πάσης καὶ πάσης ἡδονῆς ἀτελοῦς ἀνδράποδον ἀποδεικνύμενος· ὁ Μιχαὴλ δὲ νεωτερικαῖς ἐπιθυμίαις ὅλος κατεφθαρμένος τὸν νοῦν, παλγνιον ἔθετο τὰ θεῖα, παλγνιον αὐτὸς ἀκρασίας τε πάσης καὶ ἀμαρτίας, καὶ τοῦ τῆς ἀμαρτίας γεγενημένου πατρὸς· καὶ δὴ μιαιωνάτους τινὰς ἀνθρωπίσκους, καὶ βεβηλοτάτους, καὶ εὐτραπέλους ἐκλεξάμενος, ἀμοίρους μὲν ἀγίου παντάπασι Πνεύματος, τοῦ ἐναντίου δὲ πνεύματος τῆς ἐνεργείας πεπλησμένους, ἀνευλαβῶς τε καὶ ἀπηρυθριακῶτως ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐναγῆ μίμησιν ὁ ἀνούστατος ἐχειροτόνει· καὶ ἐν αὐτοῖς Θεόφιλόν τινα πρωτοσπαθάριον, ἀνδρα γελωτοποιὸν καὶ μίμον, καὶ πάντων ἐναγῶν ἐναγέστατον, πατριάρχην ἐπ' ἐκείνοις προχειρίζομενος ὠνόμαζεν, γέλωτα ἑαυτῷ καὶ καγχασμὸν ἀσελγῆ ὁ κατάπτυστος κατασκευαζόμενος καὶ καταγέλαστος· δι' ὧν ὑβρίζετο μὲν ἡ ἀγία προσφορά, ὑβρίζετο δὲ καὶ ἐβλασφημεῖτο τοῖς ἔθνεσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τῆ ἀλογιστῆ ἐνετρέψα ταύτη καὶ ἐνεκαλλωπιζέτο, ὥστε μὴδὲ τοῦτο παρρησίᾳ λέγειν αἰσχύνεσθαι, ὅτι Ἐμοὶ μὲν πατριάρχης ὁ Θεόφιλος, ὁ Φώτιος δὲ τῷ Καίσαρι, καὶ τοῖς Χριστιανοῖς ὁ Ἰγνάτιος καθέστηκεν· εἰς τηλικούτον αὐτὸν ἀφροσύνης μᾶλλον ἢ ἀσεθείας κατενεχθῆναι βόθρον. Ὁ μὲν εὖν εἰρημένος βωμολόχος ἐκεῖνος Θεόφιλος οὕτω παρρησίᾳ ταῖς βασιλείαις κωμάζων αὐλαῖς, ἀρρητοποιαῖς τε πάσαις, καὶ ἀσελγείαις, καὶ εὐτραπέλαις, δι' αἰσχίστη μιμήσεως τῶν ἱερῶν μυστηρίων κατωρχεῖτο [καὶ] κατέπαιζε· πρᾶγμα μὴδὲ τοῖς ἀσεδεστάτοις τῶν Ἑλλήνων πώποτε τολμηθέν. Ὁ Φώτιος δὲ τούτων τολμωμένων, καὶ κατ' ὀφθαλμοῦς αὐτοῦ πραττομένων, οὐκ ἠλεγξε τὸ τοῦ ἐπιτηδεύματος ἀτοπὸν, οὐκ ἀντέστη τῇ παρανομίᾳ, οὐ μικρὸν, οὐ μεγάλην ὑπὲρ τῶν ὑβριζομένων θείων ὀργῶν ἀφῆκε φωνήν. Καὶ οὐ θαυμαστόν· ἦν γὰρ μισθωτὸς, καὶ οὐ ποιμὴν· διὸ οὐδεμία τούτων περὶ τῶν ἀπολλυμένων προβάτων ἐγένετο φροντίς. Πρὸς δύο δὲ μόναν ὄλω; αὐτῷ συντέτατο τῆς ψυχῆς ὁ σκοπός· ἐν μὲν, ὅπως τὰ πάντα χαρίζομενος τοῖς χριτεῖν δοκοῦσι, τὸ τῆς πατριαρχίας κράτος μόνιμον ἑαυτῷ διατηρῆ· δεύτερον δὲ, ὅπως καὶ αὐτῆς ἀποστερηθῆται τὸν Ἰγνάτιον, εἰ δυνατόν, τῆς ζωῆς. Καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτα, καὶ οὐ λόγοι κενοὶ, αὐτὰ βεβᾶ τὰ πράγματα. Τίς γὰρ ἀκούσας ἐκεῖνο τὸ σκυῶρτημα, οὐ τὴν φονικὴν πρρευθὺ τοῦ ἀνδρὸς ἐπέγνω προαίρεσιν; Καὶ γὰρ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ξένος τις ἀνθρώπος ἀχρις ἐκεῖνου πρὸς πάντων ἀγνοούμενος, σχῆμα δὲ μοναχοῦ περικείμενος, Εὐστράτιος δὲ καλούμενος, τὸν πατριαρχικὸν ἐξαπίντης οἶκον ἐπιθᾶς, καὶ εἰσελθὼν, δύο πλάσματογραφῆς ἐνώπιον πάντων ἀποκαλύψας ἐπέδιδου (ὡς αὐτὸς ἂ

* II Tim. iii, 13.

σοφώτατος Φώτιος, ὡς σαφές ὕστερον ἐγένετο, δο-
 λειούμενος κατεσκευάστο)· μίαν μὲν ἐκ προσώπου
 τοῦ Ἰγνατίου πρὸς Νικόλαον τὸν πάπαν ἐπιστολήν,
 τὴν περὶ αὐτὸν γενομένην καινοτομίαν καὶ ἀδικίαν
 τοῦ βασιλέως σαφῶς διαγορεύουσαν· ἦν, ὡς ἔλεγε,
 τοῦ πάπα μηδὲ προσβλέψαι καταδεξαμένου, ἐκεῖθεν
 αὐτὸν αὐθις ἀνενεγκεῖν· μίαν δὲ πρὸς τὸν Φώτιον
 αὐτὸν τοῦτον, ὡς ἀπὸ τοῦ Νικολάου αὐτοῦ διεκομί-
 ζετο, δύναμιν ἔχουσαν ἀπολογίας ὑπὲρ τοῦ μεταξὺ
 αὐτῶν πρώην παρακολουθήσαντος παροξυσμοῦ, ἀγά-
 πης δὲ τοῦ λοιποῦ καὶ κοινωνίας δῆθεν ἀβρήχτου
 κυρωτικῆν. Ταῦτα ὁ ταραχοποιὸς ἐκεῖνος δεξάμενος
 ἀνὴρ, εὐθὺς τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῷ Καίσαρι κατὰ
 τοῦ ἀναιτίου ἐμφανίζει, καὶ παροξύνει κατ' αὐτοῦ,
 Πονηρεύεται, λέγων, κατὰ τῆς ὑμετέρας βασιλείας
 Ἰγνάτιος, καὶ διαβάλλει πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ κατ-
 ηγορεῖ, καὶ τὴν τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας κράτος συκο-
 φαντεῖ· καὶ εἰ πρὸς δίκαιον εἶχεν, οὐδ' ἂν ζῆν συν-
 εχωρεῖτο, τοιαῦτα κατὰ τῆς ὑμῶν διανοούμενος γα-
 ληνότητος· καὶ ἡ τῆς κακουργίας, φησὶν, ἀπόδειξις,
 ἰδοὺ καὶ αὐτὰ μαρτυροῦσι τὰ γράμματα, ἅπερ ἡμᾶς
 μὲν ἐδραψεν οὐδὲν, ὠφέλησε δὲ μᾶλλον, πληροφορη-
 θέντος τοῦ πάπα τάληθῆ, καὶ ἀγάπην κεκυρωκότος
 εἰς ἡμᾶς. Οὐχ ἡγοῦμαι δὲ δίκαιον εἶναι τὴν ὑμῶν
 βασιλείαν οὕτως ἐξουδενεῖσθαι παρ' αὐτοῦ. Ταῦτα
 μὲν ὁ συκοφάντης· φύλακες δὲ παρ' αὐτὰ, καὶ φρουρὰ
 περὶ τὸν ἀναιτίως κατηγορούμενον ἀσφαλῆς, ἐρευνά-
 τε πολλὴ σφόδρα καὶ ἐξέτασις εἰς ταῦτα τοῦτον γέ-
 γονε τὸν τρόπον. Παρήγετο τοίνυν εἰς μέσον ὁ γραμ-
 ματοφόρος ἐκεῖνος, καὶ ἀπητεῖτο δεῖξαι, πρὸς τίνος
 εἰλήφει τὴν πρὸς τὸν πάπαν ἐπιστολήν. Ὁ δὲ πρότερον
 εἰρηκῶς, ὡς Κυπριανὸς ἐκεῖνος ὁ τοῦ Ἰγνατίου τὰ
 τε γράμματα ταῦτα καὶ ἐφόδια ἐχειροδότησεν ἱκανά,
 οὗτος ἐπὶ μῆνα σχεδὸν ὅλον ἀπαιτούμενος τοῦτον
 ἐπιδείξαι, ἠλέγχετο μήτε αὐτὸν εἰδῶς τὸν Κυπριανόν,
 μήτε τιν' ἄλλον τῶν ἀνθρώπων Ἰγνατίου. Οὕτω δὲ
 τῆς σκευωρίας φωραθείσης, μάστιξιν ὑπὸ τοῦ Καί-
 σαρος πικροτάταις ἐκεῖνος κατηκίσθη. Ὅν καὶ πολλὰ
 εἰς παραμυθίαν δὲ μετὰ ταῦτα διωγμητῶν τοῦτον
 αὐτῷ. Ταύτης καταφανοῦς γενομένης τῆς κακοτροπίας, οὐκ ἦν ὅστις οὐ προσώχθισε τῷ κατασκευαστῇ
 τῶν κακῶν.

Μετὰ ταῦτα τῆς Χριστοῦ μὲν Ἀναλήψεως τελεῖτο
 μνημόσυνον, πρὸς ἑσπέραν δὲ σεισμός γίνεται τῶν
 πῶποτε γενομένων ὁ φρικωδέστατος. Δι' ὅλης δὲ τῆς
 ἐπιούσης ἐπεκράτει νυκτός· βοῆ δὲ τις καὶ ἄσημος
 θροῦς ἐκ τε γῆς, ἐκ τε θαλάσσης σφοδρῶς ἀναδιδό-
 μενος, πάντων ἀνθρώπων ταῖς καρδίαις παράλυσιν
 ἐμπολεῖ καὶ θραυσμόν. Τότε δὴ καὶ ἡ στήλη Του-
 στίνου ἐκ τῶν γονάτων κοπεῖσα κατερράγη· τότε καὶ
 Βασίλειος ἐκεῖνος ὁ πρότερον μὲν Κρήτης ἐπίσκο-
 πος γενόμενος, διὰ δὲ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν ἐφοδὸν εἰς
 Θεσσαλονίκην μεταστθεῖς (εἰς αἰσχύνην καὶ τοῦτο
 τοῦ τῆς βασιλίδος προκαθεζομένου), τολμήσας
 αὐτὸς πρόσεισι τῷ Μιχαήλ, παραινενικῶς ἅμα καὶ
 διδισχαλικῶς ἀποσχέσθαι τῆς τῶν ἱερατικῶν ἔργων
 αἰσχρᾶς καὶ ἀνοσίου μιμήσεως παρακαλῶν· ἐντεῦθεν
 γὰρ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἀνακαίεσθαι δισχυρίζετο.
 Ὁ δὲ τοῖς ἐλέγχοις ὑπερβαλλόντως πληγεῖς, ραπί-
 σμασι μὲν ἰσχυρῶς τοῦ τιμίου γέροντος τοῦς ὀδόν-

A patriarchatus sui, immutatum, et injurias impera-
 toris exponere; quas aiebat pontificem ne aspi-
 cere quidem voluisse, ac proinde a se reportatas :
 alteras quasi a Nicolao ad ipsum Photium missas,
 quibus purgabat priorem inter Photium et pontifi-
 cem dissensionem, et charitatem amicitiamque in
 omne reliquum tempus stabiliēbat. Has ille turba-
 rum artifex arreptas e vestigio imperatori et Cæ-
 sari tradit, contraque innocentem egregie mentien-
 do principes accendit : Vestram, inquit, majesta-
 tem Ignatius ad exterās etiam gentes traducit, ve-
 strique imperii potentiam improbissimus calum-
 niator in crimen vocat. Qui tametsi justam haberet
 causam, tamen vita illi jure adimeretur, dum hæc
 in vestram serenitatem machinatur : sed en, in-
 quit, testes perfidiae litteras, et fidem dictis faciant,
 quæ nobis nihil obfuere, sed profuere : cum papa
 rei veritatem sit edoctus, et inter nos amicitiam ac
 benevolentiam etiam confirmet. Sed indignum
 judicavi vestram majestatem per illum alicō con-
 culcari. Hæc sycophanta Photius. Accersitur sa-
 tellitium; Ignatius per calumniam circumventus
 arcta custodia servatur, inquiritur acriter, et quæ-
 stiones, an ita se res habeat, exercentur. Addu-
 ctus quoque in medium Tabellarius ille jubetur
 indicare, a quo litteras ad Nicolaum pontificem
 acceperit. Tabellarius a Cypriano illo Ignatii disci-
 pulo prius se litteras et viaticum accepisse respon-
 det. Sed cum nec Cyprianum, etiam toto mense ad
 investigandum dato, ostendere posset, nec quem-
 quam ex Ignatii comitatu nosse videretur, fraude
 deprehensa, loris a Cæsare acerrime est multatus :
 pro quo liberando tametsi omnia faceret Photius,
 nihil tamen perinde profecit. Tandem ut solaretur
 hominem, lictorum præfectum creavit. Hac Photii
 perfidia detecta, nemo fuit, qui improbas has artes
 non indignissime ferret.

Φώτιος λυτρώσασθαι διεσπουδακῶς, οὐκ ἔδυνήθη·
 ἄρχοντα καθίστησι, πλῆθος βιβδόχων ὑποτάξας

D Agebatur non multo post sacer ascensionis Christi
 dies anniversarius, cum sub vesperam terra tanto
 motu, quanto nunquam antea, cœpit contremiscere,
 neque tota insequentī nocte constitit. Et obscurus
 quidam fragor ac mugitus e terra marique ingens
 editus hominum pectora ita metu fregit, ut pene
 dissolverentur. Justinī quoque statua a genibus
 convulsa concidit. Tum Basilius Cretensis antea
 episcopus, Agarenis autem Cretam invadentibus,
 Thessalonicam translatus (non sine Photii tum ca-
 thedram Constantinopolitanam occupantis infamia),
 ausus ipse Michaelē adit, eumque partim admo-
 nentis auctoritate, partim docentis, a tam impia et
 sacrilega rerum sacrarum inimica imitatione et
 irrisione dehortatur : inde enim Numinis iram ac-
 cendi affirmabat. Qua reprehensione Michael gravis-
 sime offensus, colaphis atrocissimis venerando seni
 dentes stirpitus elisit, tergumque flagris ita laniavit,

ut nihil propius factum sit, quam ut inter tormenta animam ederet. De quo nihil sollicitus erat mercenarius opilio, quin ipse paulatim sacrilegiis illis pariter oblectabatur, et una cum impuris bistrionibus pueroque consuescebat et comessabatur, neque ab eorum consuetudine et ludibrio procul aderat. Verum ejus cura omnis ad Ignatium opprimendum vertebatur: auebat enim aliquid aduersus illum audire, et pruriebant illi aures. Ubi etiam casu in calumniatorem illius incidebat, qui vel tenuem de illo obuiamve calumniam spargeret, hunc vero mox in album amicorum suorum referebat, magnaque cum voluptate obtrecentem audiebat. Nihil quippe ita capit animos inuidia odioque occupatos, quam sinistra de eo quem oderint, narratio. Itaque per familiares et subjectos Ignatii, quotquot ex iis donis et honoribus poterat eblandiri, sibique obnoxios reddere, semper investigabat, contraque iusti animam causam querebat. Ex quibus Ignatius, ille hujus sancti Ignatii discipulus, erat, qui, ut Demas olim, sæculum diligens ad Photii castra transiit; et aliquandiu præfectus cœnobiorum Propontidis, tum ab illo archiepiscopus Hierapolis creatus est. Qui ut beneficium compensaret: Mirari subit, inquit, domine, quonam pacto tantum Ignatii delictum facinusque vel ignores, vel omnino negligas. Nam in media insulæ platea ædes sacra quadraginta martyribus est excitata; junctum vero est illi Dei Matris oratorium, ejus aram Rhussi nuper, cum insulam depopularentur, euerterunt, quam instauravit Ignatius et reposuit. Quid hic Photius? an culpam aut parvam aut nullam ratus subleuit? an leue turbarum incendium hanc ob causam excitauit? Nequaquam uero; sed rem apud imperatorem, uelut immane et inexpiabile facinus, exaggerabat: utque consilio cum facinoræ sua communicato, Amphilochem Cyclici, et Theodorum Patrarum, archiepiscopos, quin et Pantaleonem senatorem cognomento Bothrum in insulam ablegat, qui sacrilegis manibus sanctam illam arulam disturbent. Mandarat insuper Photius, ut ara ad litus maris deportata (6), quadragies undaingeretur, atque ita demum reducta reponeretur. Quid te, mi homo, non demiremur (nam summa me perversitatis tuæ indignitas, quamuis inuitum et alienum, cogit te conuiciis proscindere)? imo uero

A τας ἐξερόλιζωσεν, οὕτω δὲ καὶ τὸν κῶτον κατηχίσατο, ὡς ὀλίγου δεῖν αὐτὸν ταῖς βασάνοις ἐναποθανεῖν· τούτων δὲ οὐδὲν ἐμελε τῷ μισθωτῷ. Ἡρέμα γὰρ καὶ αὐτὸς συνήδετο τοῖς τελουμένοις, καὶ ἅμα τοῖς μισοῖς μίμοις ἐκείνοις συνεχέστερον τῷ μείρακλι συνερχόμενος καὶ συμποσιαζόμενος, οὐδὲ τῆς διατριβῆς ἐκείνων καὶ καταφρονήσεως μακρὰν ἦν· μέριμνα δὲ αὐτῷ καὶ πολλὴ σφόδρα περὶ τοῦ Ἰγνατίου ἐνέκειτο φροντίς, καὶ ἐγλίχτο κατ' αὐτοῦ ἀκούειν, καὶ ἐκνήθετο τὴν ἀκοήν· καὶ εἰ τινα διαλοιδωρούμενον εἰκῆ εἴωρα, ἢ τινα ψιλὴν κατ' ἐκείνου καὶ ματαίαν κατηγορίαν ἐνιστάμενον, φίλον τοῦτον ἐτίθετο πιστὸν, καὶ ἤκουεν ἡδονῇ πολλῇ· καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως ἡδύνει ψυχὴν ἐχθρὰ κακῆ καὶ μίσει προκατειλημμένην, ὡς ἡ κατὰ τοῦ μισουμένου λαλιά. Ἄει οὖν ἐκ τῶν τοῦ πατριάρχου συνήθων καὶ ὑπηκόων, ὄσους ἡδύνατο, δώροις καὶ ἀξιώμασι κλέπτων καὶ ὑποποιούμενος, δι' αὐτῶν ἐξιχνίαζε, καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ δικαίου ἐθήρευε ψυχὴν. Τούτων εἰς καὶ Ἰγνάτιος ἦν ἐκείνος ὁ τοῦ ἀγίου μαθητῆς, ὃς κατὰ Δημᾶν ἐκείνον τὸν πάλαι, τὸν νῦν ἡγαπητικῶς αἰῶνα, Φωτίῳ προσφύγει· καὶ ἄρχων μὲν τέως τῶν μοναστηρίων τῶν κατὰ τὴν Προποντίδα, ἔπειτα καὶ μητροπολίτης ὑπ' αὐτοῦ τῆς Ἰεραπόλεως καθίσταται. Οὗτος τῆς τιμῆς αὐτὸν ἀμειβόμενος, Ὡ δέσποτα, ἔφη, θαυμάζω, πῶς τηλικούτῳ σε τοῦ Ἰγνατίου διέλαθεν ἀτόπημα, καὶ ἀδιόρθωτον παρημελήθη· μέσον γὰρ πλατείας τῆς νήσου ναὸς τοῖς τεσσαράκοντα μάρτυσι ἐνίδρυται, αὐτοῦ δὲ ἐχόμενα τῆς θιομήτορος εὐκτήριον. Τούτου τὴν τράπεζαν πρώην οἱ Ῥῶς τὴν νῆσον πορθοῦντες κατέβαλον εἰς γῆν, ὁ Ἰγνάτιος δὲ ταύτην αὐθις ἀνεθρόνισε. Τί οὖν ἐκείνος; ἄρα μικρὸν τοῦτο, ἢ οὐδὲν ἀτοπον ἡγησάμενος παρεσιώπησεν, ἢ μικρὰν ὑπὲρ τούτου ταραχὴν ἀντίψεν; Οὐ μόνον· ἀλλὰ καὶ τοῖς κρατοῦσιν ὡς μέγα τι καὶ δευνὸν οἶον ἀνέθετο. Καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ κοινωσάμενος, Ἀμφιλόχιόν τε Κυζίκου, καὶ Θεόδωρον τῶν Πατρῶν, μητροπολίτας, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Πανταλέοντα συγκλητικὸν τὴν ἐπικαλούμενον Βόθρον, εἰς τὴν εἰρημένην ἀποστεύσας νῆσον, βεβήλων χερσὶ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο τραπέζιον καθέλειεν. Ἐνετείλατο δὲ πρὸς τῷ αἰγιαλῷ τῆς θαλάσσης καταγαγεῖν (6), καὶ τεσσαράκοντα πλύσεις δοῦναι, καὶ οὕτως ἀναγαγεῖν καὶ καθιδρῦσαι. Τί σου θαυμάσαιμεν, ἄνθρωπε (προάγει γὰρ με λοιδωρεῖσθαί σοι μὴ βουλόμενον ἢ τῆς κακίας ὑπερβολῆς); μᾶλλον δὲ τί σου πρῶτον, ἢ τί ὕστατον ἐπιμυκτηρίσαιμεν; τὴν ματαιότητα τῶν λογισμῶν, ἢ τὴν τῆς διανοίας δυστροπίαν; τὴν τῆς μνησικακίας ὑπερβολὴν, ἢ τῆς ἀδικίας τὴν φιλοτιμίαν; Ταῦτα ἢ μακρὰ μελέτη, καὶ νύκτες ἀϋπνοί, καὶ ὁ δυσσάρβητος τῶν βιβλίων ἔσμυς, καὶ τῶν ἀμοιβαίων ἀναγνωστῶν καὶ συνομιλητῶν, αἱ ποικίλαι περὶ τοὺς λόγους φιλοτιμίαι καὶ διαπαρατριβαί; τοιαῦτά σε καρποφορεῖν αἱ Παλαιαὶ Διαθῆκαι καὶ Καιναί, αἱ τῶν ἐξωθεν σοφῶν γνῶμαι, καὶ τῶν ἀγίων οἱ νόμοι καὶ λόγοι παροτρύνουσιν, ὥστε καταδιώκειν ἄνθρωπον πένητα καὶ πτωχὸν τῷ

(6) Cod. 6 legit, καὶ ἄλλην καθιδρῦσαι, *deportata, alia reponeretur.*

πνεύματι, καὶ κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ, τοῦ θα-
νατῶσαι; Οὐκ ἤρκεσέ σου τὸν ἀμετρον ἀποπλῆσαι
θυμὸν ἢ βία τοῦ θρόνου ῥίψις, αἱ ἀθεσμόταται καθ-
αιρέσεις, αἱ ἀδικώταται ὑπερβολαὶ αἱ κατὰ τῶν
ποδῶν ἀλύσεις, αἱ μυρία φυγαὶ, καὶ θλίψεις, καὶ συ-
κοφανταί, καὶ διαβολαί, αἷς αὐτὸν ἐπλυνας; καὶ
γὰρ ἐπλυνας ἀληθῶς τοσοῦτον, ὅσον ἐρρύπανας σαυ-
τόν. Οὐκ ἤρκεσε ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐτι βιάζῃ ροῦν
ποταμοῦ μάτην ἀπολέσαι φιλονεικῶν, καὶ τὸν ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ δικαιούμενον κατακρίνειν, καὶ ἀδικώτατα
καταδικάζειν ἐπιτιθέμενος, καὶ ταύτη τὸν ἐλεγχον
τῶν ἰδίων ἀνομημάτων διαδράναι λίαν ἀνοήτως
διανοούμενος, ὡσπερ οὐκ ἐφεστῶσης Θεοῦ προνοίας
τοῖς πράγμασι, ἢ καιροῖς ἰδίοις ἐκάστῳ πάντως
τὴν ἰδίαν ἀποδώσει πράξιν; Ἐγὼ λογίζομαι, ὅτι καὶ
αὐτὸς ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς πρὸς τοῦ λέγοντος ἀκούσῃ
Θεοῦ· *Ἰνα εἰ σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου,*
καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στό-
ματός σου; καὶ ὅσα τῆς ἱερολογίας ἐξῆς. Κρεῖττον
γὰρ οἶμαι ἀνδρὶ ἀναφαβήτῳ πάντῃ καὶ ἀμαθεῖ
μετὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἀνεπιλήπτως βιοῦν, ἢ
πάντας θείους καὶ ἀνθρωπίνους λόγους σοφίας ἀν-
εἰλίπτοντι διὰ γλώσσης, καὶ μακροῖς λόγων συντάγμα-
σιν ἐπαινουμένῳ, φονικὴν ἀναρβίπτειν κατὰ τοῦ
πλησίου βουλήν. Πῶς οὐδὲ τοῦ μεγάλου Βασιλείου
τῶν λόγων κατακούων (7) ἠύλαθῆθης, ἐν ἐκπλήξει
περὶ τινος εἰπόντος, ὅτι πλειόνων ἀκμασάντων αἰρε-
σιάρχων κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, οὐδέτις ἀνα-
θρανισμοὺς τελείσαι ἐθάβρησεν, εἰ μὴ ὁ Ἀγκυρο-
γαλάτης Εὐστάθιος, οὗτινος τὴν μυσαρβήτητα ἢ ἐν
Γάγγραις ἀγία παρίστησι σύνοδος; Ἀλλὰ τούτοις ὁ
σοφώτατος οὐ μόνον οὐκ ἐνεκαλύπτετο, ἀλλὰ τού-
ναντίον καὶ ἐνελαμπρύνετο, δόξαν μᾶλλον τὰ ἔργα
τῆς αἰσχύνης καὶ ἰδίαν τιμὴν ἠγούμενος, εἶγε και-
νοπρεπῇ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἀλ-
λότρια τεχνάζοιτο. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως.

Οὐ κατασιγήσω δὲ ἐγὼ τὸν τοῦ Καίσαρος ὄνειρον
οὐδὲ δίκαιον. Εἰ γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἐκ
τῶν μεθημερινῶν φροντίδων καὶ ἐνθυμημάτων
ἔχουσι τὰς ἀρχάς, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπὸ δαιμόνων καθ-
εύθουσιν ὑποτυποῦνται· ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀγγέλων
Θεοῦ ἔστιν ὅτε προστάγματι σχηματίζονται [Θεοῦ],
καὶ πρὸς τοῖς ἀρχαῖς δὲ μάλιστα καὶ βασιλεῦσιν, εἰ
καὶ μὴ εὐσεβεῖς εἴεν. Ἄλλ' οὖν τὸ πνεῦμα τῆς προφη-
τείας, εἴτε πρὸς τὸ αὐτοῖς ἐκείνοις εἴτε τοῖς ὑπ-
ηκόοις λυσιτελοῦν, πολλάκις ἐνεργεῖν οἶδεν· ὡς ἐπὶ
τοῦ Φαραῶ καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ μεμαθήκαμεν.
Οὕτω καὶ Βάρδας ὁ Καίσαρ οὗτος φιλόθεον ἐκείνον
γενικῶν ποτε λογοθέτην, καὶ φίλον αὐτῷ πιστὸν ὄντα
προσκαλεσάμενος, λίαν ἐψχεῖ τεθορυβημένῳ· καὶ
ἀσθματι πυκνῶ συνεχόμενος, Ὁ Φιλόθεε, ἔφη, δράμα
εἶδον, καὶ πάντα μου συνέτριψε τὰ ὀστά, καὶ τοὺς
ἀρμούς τῆς ἀσφύος μου ἔλυσεν. Ὁμῆν γὰρ κατὰ ταύ-
την τὴν νύκτα, ὡς δῆθεν προελεύσεως ὄψεως, εἰς τὴν
Μεγάλην Ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ βασιλέως εἰσιέναι·

⁷ Psal. xlii, 16.

(7) Vide Basilium 130, ad Theodotum.

dum? Non satiavit implicabilem animi tui furorem
tyrannica de throno dejectio, illicitæ depositiones,
iniquissimæ proscriptiones, compedes et vincula, in-
finita exsilia, calumniæ, ærumnæ, vexationes, quibus
illum abluisti? revera enim tantopere illum abluisti,
quantopere teipsum inquinasti. Nec his contentus, in-
super fontem ipsum fluminis altercando studes ex-
haurire, et ab ipso absolutum Numine condemnare,
modisque indignissimis circumventum veluti reum
noxiumve perdere? ut hoc stultissimo consilio sce-
lorum tuorum iudicium possis declinare, perinde
quasi rebus humanis nullus præsideat Deus, aut ille
suo tempore non sit unicuique redditurus secundum
opera sua. Ego vero arbitror te quoque in die visi-
tationis tuæ a Deo dicente auditurum: *Quare in-*
enarras justitias meas, et assumis testamentum meum
per os tuum? et quæ deinceps in sacra pagina se-
quuntur. Equidem melius actum iri censeo cum ho-
mine imperitissimo, omnisque litteraturæ et disci-
plinæ experte, si cum pura conscientia inculpata
vitam degat, quam cum eo, qui omnia divinæ et hu-
manæ sapientiæ oracula ore volvat jactetve, longis-
que logis et logorum voluminibus laudatus, adversus
alterum exitialem nocendi foveat voluntatem. Et tu,
audita magni Basilii sententia (7), nihil reformidas,
cum de quopiam admirabundus dixit, nullum ex om-
nibus totius orbis hæresiarchis, qui suere quam
plures, ausum fuisse resecreare, præter Eustathium
Ancyrogalatam, cuius nefarium scelus synodus Gan-
grensium exponit. Sed ob hæc sapientissimus (noster
Photius) non modo nullo pudore suffundebatur,
sed magnifice etiam se ostentabat, ratus ex honore id
suo dignitateque fore, si qua nova et ab ecclesiasti-
ca disciplina aliena excogitaret. Atque ita quidem
se gerebat Photius.

Sed a me, per somnum Bardæ Cæsari objecta
species (neque enim fas est), silentio præteriri non
debet. Quamvis enim multa a negotiis per diem
actis vel cogitatis causam trahant, nec pauca a dæ-
monibus per imagines subjiciantur; est tamen cum
etiam a bonis angelis jussu Dei suggeruntur, præ-
sertim magistratibus et regibus, quamvis impiis.
Nam spiritus prophetiæ vim suam, sive ad ipsorum
principum, sive illis subjectorum salutem novit
sæpe exerere: id quod Pharaoni et Nabuchodonoso-
ri accidisse didicimus. Ita Bardas Cæsar familia-
rem suam certumque amicum Philotheum, quon-
dam genicorum logothetam, perturbatissimus ac-
tersivit, multumque anhelans: Mi Philothe, inquit,
somnia vidi, quod omnia ossa mea contrivit,
omnesque corporis nervos dissolvit. Hac nocte
enim videbar tanquam in publica pompa cum im-
peratore ad magnam basilicam prodire, videreque
archangelorum effigies per fenestras omnes supe-

riores et inferiores in templum respicere : et cum ad ambonem venissemus, spectati sunt veluti duo a cubiculis, severi ac truces : quorum alter ipsum imperatorem vinctum capiens, ad dextrum latus tractum, e pavimento cancellis proximo velut noxium damnatumque pellebat : alter vero me pari modo ad sinistram partem abducebat. Et dum repente circumspicio, animadverto in throno patriarchali in adytis virum principi apostolorum Petro forma simillimum, geminosque illi assistentes sane formidabiles, qui præpositorum dignitatem præ se ferebant. Ad sedentis porro genua procumbentem cerno Ignatium supplicem, multisque lacrymis perfusum ; adeo ut ipse quoque Petrus Ignatii vicem miseratus ingemuerit. Porro Ignatius clamitabat : Claviger cœlestis regni, et petra super quam Christus Deus Ecclesiam suam firmavit, si quidem tibi ignotum non est, quam iniuste mecum actum sit, solare afflictissimam senectam meam. Cui beatus Petrus : Ostende vexatorem tuum, et Deus faciet cum tentatione proventum ; et conversus Ignatius manu me indicabat ; et : Hic, inquit, plus omnibus me afflixit, ut quem nulla satietas mei cruciandi ceperit. Tum qui in throno considerabat, cum annuisset illi qui ad dextram assistebat, educta sicala, palam omnibus audientibus sententiam pronuntiavit. Hunc, inquit, invisum Deo Bardam prehende, et foris in atrio frustatim concide. Extemplo ergo ad supplicium abreptus, vidi quod et imperatori minaci manu diceret : Expecta, impie filii. Atque ita mihi visus sum re vera concidi. Hæc Cæsari attonito et cum lacrymis narranti, Theophilus : Parce, inquit, domine, infelicissimo seni, et ad Dei tribunal respiciens, eum neque jure, neque injuria lædas. Sed Bardas ne sic quidem voluit intelligere, ut bene ageret ; sed formidandis hisce comminationibus oblivione sepultis, properavit peccata sua adimplere, ut justam Dei vindictam in se concitaret. Statim quippe, ipso solemnibus jejunii exordio, Leonem illum cognomento Ptolemaem, cognatum Photii, cum satellitio in insulam mittit, adeoque arcte custodiri præcipit Ignatium, ut ne sacris quidem operari posset, neque cuiquam copia fieret illius conveniendi, nec illi exeundi. Cum ad tertium mensem ita circumclusus mansisset, somnii prædictio maturabatur. Michaele namque expeditionem in Cretam suscipiente, Bardas cum illo jam ad Hortorum locum qui dicitur progressus, quod insidias imperatori struere diceretur (cœlesti nempe vindicta illum prosequente), ultimas Deo poenas exsolvit, gladiisque miserandum in modum membratim est dissectus. Tam infamili letho extinctus est, ut ipsius quoque familiarissimus in eum inveheretur, quamvis ab eo summis beneficiis affectus, patriarchatus dignitatem accepisset. Sed hunc ille vivum quidem mirifice colebat, suumque quasi vitæ præsidem omnibus præconiis efferebat : perempto vero palinodiam cecinit, ac velut execrandum quoddam piaculum dignum tali

A κατὰ πάσας δὲ θυρίδας τὰς ἄνω καὶ τὰς κάτω εἰκόνας ὁρᾶν ἐδόκουν ἀρχαγγελικὰς πρὸς τὸν ναὸν βλέπουσας· καὶ ὅτε πλησίον ἤμεν τοῦ ἁμβωνος, ὠφθησαν ὡσπερ κουβικουλάριοι δύο ἀπότομοι καὶ ἐμβριθεῖς· ὧν ὁ μὲν δέσμιον τὸν βασιλέα λαθὼν, καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατασύρων, ἐξωθεῖτο τῆς σολέας, κατακρίνων ὡς ὑπεύθυνον· ἐμὲ ὁ ἕτερος ὁμοιοτρόπως διὰ τῶν ἀριστερῶν ἀπῆγεν. Ἄφνω δὲ περιελεψάμενος, ὁρῶ ἐν τῷ συνθρόνῳ τοῦ ἀδύτου καθήμενον ἄνδρα γηραλέον, ἀπαραλλάκτως τοιχότα τῇ εἰκόνι τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, καὶ αὐτῷ δύο τινὲς παραιοσθήκεισαν σοβαροὶ, πραιποσίτων τάξιν ἐπιφαίνοντες. Ὅρῳ δὲ πρὸς τοὺς γόνασι τοῦ καθημένου τὸν Ἰγνάτιον ἰκατεύοντα, καὶ πολλοὺς δάκρυσι περιβραίνόμενον οὕτως, ὥστε κάκεινον αὐτῷ συλλυπούμενον στενάξαι. Καὶ αὐτὸς ἐβόα· Κλειδοῦχε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ πέτρα ἐν ἧ Ἰησοῦς ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ἐστηρίζατο, εἰ εἶδας, ὅτι ἠδικήθην, παραμύθησόν μου τὸ πολύθλιπτον γῆρας. Ὅτε πρὸς αὐτὸν, Δείξον, ἔφη, τὸν ἀδικήσαντά σε, καὶ ὁ Θεὸς σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει καὶ τὴν ἐκβασιν. Καὶ στραφεὶς ὁ Ἰγνάτιος τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἐπέδειξεν ἐμὲ, λέγων· Οὗτος περισσότερον πάντων ἐλυμήνατό με· καὶ κόρον τῆς κατ' ἐμοῦ ὑβρεως οὐκ ἔσχεν. Νεύσας οὖν ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου πρὸς τὸν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καθεστηκότα, καὶ μικρὰν πάνυ μάχαιραν ἐκβαλὼν, εἰς ἐπήκοον πάντων ἀπεφῆνατο· Τὸν θεόργιστον Βάρδα παρὰλαβε, καὶ πρὸ τοῦ νάρθηκος ἐξω κατάκοπον μεληδόν. Αὐτίκα τοίνυν, ἐλκόμενος δῆθεν πρὸς θάνατον, εἶδον, ὅτι καὶ τῷ βασιλεῖ τὴν χεῖρα ἐπισείων, Ἐκδεξαι, ἔφη, ἀσεβότακνον· καὶ οὕτως ἐμαυτὸν εἶδον ὡς ὑπαρ καταμελιζόμενον. Ταῦτα μὲν ὁ Καῖσαρ θαμβούμενος ἄμα καὶ κλαίων ἐξηγεῖτο. Πρὸς δὲ ἐκεῖνος, Φείξαι, ὦ δέσποτα, τοῦ παναθλίου γέροντος, εἶπε, καὶ πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ κριτήριον ἀφορῶν, μήτε δικαίως, μήτ' οὖν ἀδίκως ἔτι πονηρεύου κατ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅμως ἐκεῖνος οὐδ' οὕτως ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῶναι· ἀμνηστειὰ δὲ τὴν φρικώδη ταύτην παραδοῦς ἀπειλήν, ἔσπευδε τὰς οἰκείας ἀναπληρῶσαι ἀμαρτίας, ἐν' Ἰνδικὸν ἄνωθεν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπάσθηται τὴν ὀργήν. Εὐθύς γάρ πρὸς αὐταῖς τῶν νηστειῶν ταῖς εἰσβάσεσι, Λέοντα ἐκείνον τὸν Πιτολόμηον ἐπονομαζόμενον, συγγενῆ Φωτίου τυγχάνοντα, μετὰ στρατιωτῶν εἰς τὴν νῆσον ἀποστέλλει, καὶ παραγγέλλει οὕτω τηρεῖσθαι τὸν Ἰγνάτιον, ὡς μὴ ἐξείναι αὐτῷ παντάπασι τὴν ἱερὰν ἀναφέρειν λειτουργίαν, μήτ' οὖν εἰσιέναι τινα πρὸς αὐτὸν, μήτ' ἐξείναι συγχωρεῖσθαι. Ἐπὶ τρεῖς δὲ μῆνας ἡ ταιαύτη περὶ αὐτὸν ἐστερευτο φυλακῆ, καὶ οὕτως ἡ τοῦ ὀνειράτος ἐφθασεν ἀπόφασις. Ἐπειγομένῳ γάρ κατὰ τῆς Κρήτης τῷ Μιχαὴλ καὶ αὐτὸς ὁ Βάρδας ἄχρι τῶν λεγομένων Κήπων συστρατεύων, ἐκεῖ δὴ τὴν ἐσχάτην ἔτισε δίκην. Πρόφασιν γάρ ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ βασιλεῖ ἡ θεήλατος αὐτὸν μετῆλθεν ὀργῆ, καὶ ξίφει μεληδὸν ἀθλίως κατακοπόμενος, οὕτω δυσκλεῖς τέλος ἀπηνέγκτε, ὥστε καὶ ὑπ' αὐτοῦ στηλιτευθῆναι τοῦ φιλάτου. Ὁ γάρ τὰ μεγάλα εὐεργετηθεὶς, καὶ τὴν πατριαρχικὴν ὑπ' ἐκείνου τιμὴν κληρωθεὶς, ζῶντα μὲν ὑπερετίμα,

καὶ προστάτην εἶχε τοῦ βίου, παντοίαις εὐφημίαις ἂν ὑπερεπαινῶν· ἀποθανόντι δὲ παλινφθίας ἦδε, καὶ ὡς ἀλιτήριον τοῦτον καὶ τρισκατάρατον, ἄξιον τοιαύτης ἀπεφθίνατο τελευτῆς. Τοιοῦτος ὁ δεινὸς ἐκεῖνος ἦν σοφιστῆς, ἀεὶ πρὸς τοὺς καιροὺς μεταβαλλόμενος καὶ τὰ πράγματα, καὶ τοῖς τῶν κρατούντων συμπεριεγόμενος θελήμασιν. Ὁ γὰρ τῆς θεαρχικῆς βουλῆς καὶ βροπῆς δι' Ἐλλειψίν πίστεως διαμαρτῶν, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπηληπικῶς, ἐπειδὴ σαθρῶ θεμελίῳ τὸν νοῦν ἐπερείδεται, ἀπιστὸς τε πρὸς πάντας καὶ κατηγορὸς δὲ γινόμενος ταπεινουμένους· καὶ πρὸς ἕν αὐτὸν ἀρχῆς ἐκπεσεῖν.

Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν παλινουστει. Πεντηκοστῆ δ' ἄρ' ἦν, καὶ Βασιλεῖον πατρίκιον ὄντα καὶ παρακοιμώμενον, στέμματι κατακοσμήσας, ἀναγορεύει βασιλέα. Ὁ πολύφρων δὲ Φώτιος πάμπολλα κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα μηχανοβραφῶν, ἐπειδὴ οὐδὲν εἶχεν ἄλλο δρᾶν κατ' αὐτοῦ, πείθει πολλὰς παραιέσεις τὸν βασιλέα συναίνεσαι, σύνοδον συγχροτῆσαι, καὶ τοῦτον καθαιρῆσαι καὶ τοῖς αὐτῶ κοινωνοῦσιν ἀφορισμὸν ἀντισηκοῦντα τῷ παρ' ἐκεῖνου πρώτῃν πεμφθέντι διαπέμψασθαι. Συναγαγὼν οὖν πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους ὁ γεννάδας, καὶ τινὰς μιαροὺς ἀνθρωπίσκους καὶ ἀσήμεους ἐκ τῶν ἀνατολικῶν δῆθεν πατριαρχείων τοποτηρητὰς ἐπαγόμενος, καὶ ψευδοσύλλογον ποιούμενος, καθαίρει, ὡς ἐνόμιζε, καὶ ἀναθεματισμὸν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ποιεῖται Νικολάου. Δώροισι γὰρ λαμπροῖς ὅτι μάλιστα τὸν ῥήγα Φραγγίας Λοδόμηχον, καὶ Ἡγιθέργαν δὲ τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ὑποποιούμενος, βασιλεῖς τούτους ἀνευφημεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπηγγέλλετο, εἴγε συνεργήσαιεν αὐτῷ πρὸς τὴν ἀτοπον ταύτην καὶ ἀθεσμον ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν δίκαιον ἀνδρα τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας βιαίως ἐξωθήσαιεν. Τούτων δὲ ὑπισχυμένων λόγου θᾶπτον, ἀλόγως ὁ μάταιος μάτην ἀπεφαίνετο. Ἐντεῦθεν ὑπογραφαὶ καὶ φωναὶ κανονικῶν τε προσώπων καὶ πολιτικῶν, μητροπολιτῶν καὶ πατρικίων· πάντα καινὰ, πάντα τῶν ἐπὶ σκηπῆς θρυλλομένων ματαιότερα καὶ κταγελαστότερα· ἢ γὰρ ἐκ παιδὸς αὐτῷ παρεπομένη τῆς ψυχῆς οἴησις, εἰς ὑπερηφανίαν τε τοῦτον ἐσχάτην καὶ ἀπόνοιαν μετεωρίσασα, ἀδεῶς τε καὶ ἀναιδῶς ἀνέπειθε τὰ τοιαῦτα τολμᾶν. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα κατασκευασάμενος, διὰ χειρὸς Ζαχαρίου τοῦ Κωφοῦ, ὃς ὑπ' αὐτοῦ τῆς Χαλκηδόνος κεχειροτόνητο μητροπολίτης, καὶ Θεοδώρου τοῦ ἀπὸ Καρίας εἰς Λαοδικεῖαν μετατεθέντος, τὰς παραλόγους αὐτοῦ καὶ ἰναγεῖς πράξεις πρὸς Ἰταλίαν ἐξαπέστειλεν. Αὐτὸς δὲ τῆς ἐμφύτου κατὰ τοῦ ἀγίου μηνίδος εἶχετο, καὶ τῶν γνησίων αὐτοῦ θεραπευτῶν, μᾶλλον δὲ νόθων, ὄσους ἠδύνατο, κλέπτων, καὶ ταῖς ματαιότησι τῶν ἀξιωματῶν δελεάζων, δι' αὐτῶν τὴν πτέρναν τοῦ ἀναιτίου ἐπετήρει· ἡμάρτανε δὲ τῶν ἐλπίδων· πάσης γὰρ ὑψηλότερος κατηγορίας ὁ μακάριος ἦν· ἐν τοῖς ἔργοις δὲ τῶν χειρῶν αὐτοῦ κακουργῶν συνελαμβάνετο. Ἄγνοῶν δὲ ἀληθῶς εἰς τίνα τὸ κράτος τῆς βασιλείας περιίτταται, ποτὲ μὲν πρὸς τὸν Μιχαὴλ διέβαλλε Βασιλεῖον, αὐθις δὲ τοῦτον πρὸς ἐκεῖνον, ἀμφοῖν, ὡς ἐνόμιζε, φίλιαν καταπραττόμενος, ὁ ἀμφοτέρων τὴν φιλίαν οὐκ ἐν ἀληθείᾳ

morte dictitabat. Hoc ingenio improbus ille veterator et sophista fuit, ut semper foro et tempori, principumque studiis obsequeretur. Qui enim cœlesti spiritu ductuque, fide destitutus, non agitur, et spes suas in mortalibus sitas habet, cum vilioso putrique fundamento mente nitatur, tandem inconstans et perdidus in omnes deprehenditur: potentium palpator, calumniator vero pauperum; qui id unum studet, ut placeat potentibus, ne dignitate spoliatur.

ἀδέβαιος ἐλέγχεται· ὑψουμένοις μὲν συνήγορος, μόνον ὁρῶν ἀρέσαι τοῖς δυνατοῖς, τοῦ μὴ τῆς κατ'

Imperator tum repente converso itinere Constantinopolim repetit. Erat autem Pentecoste, et Basilium patricium cubiculi sacri præfectum, Casarem imposito stemmate renuntiat. Sed versutus Photius plurima in Nicolaum pontificem moliens, cum operam lusisset, imperatori multis verbis incitato sit auctor cogendæ synodi, quæ Nicolaus pontifex (eadem sententia in illum lata, quam nuper ille in Photium tulerat) exauctoretur. Evocat ergo præclarus ille Photius episcopos omnes sibi subiectos, aliosque nonnullos sædos et sordidos homunciones, quasi patriarcharum orientis legatos, pseudoque synodum instituit, et exauctorationem, ut putabat, atque anathema nullam ob rationem in Nicolaum papam pronuntiat: regem quoque Franciæ Lodoechum (seu Ludovicum) et Ingelbertam reginam conjugem sollicitat, et imperatores Constantino-poli creatum iri pollicetur, si operam navarent ad impium suum conatum exsequendum, et virum justum ex ecclesia sua exigendum. His vero dicto citius pollicentibus, frustra stultus suam stultitiam ostentabat. Hinc subscriptiones, et vota hominum sacrorum et profanorum, archiepiscoporum et patriciorum: vana omnia, omnia theatralibus fabulis ineptiora. Nam quæ illi a puero adhæserat arrogans sui existimatio, eadem ad summam illum insolentiam extremamque dementiam evectum adducebat, ut talia tam audenter et impudenter auderet. His ille omnibus procuratis, insana et sacrilega (conci-liabuli sui) acta per Zachariam Cophum a se Chalcedonensem metropolitam creatum, et Theodorum translatum a Caria ad Lapidicensem episcopatum, in Italiam transmisit. Ipse vero insitum contra sanctum virum odium alebat, ac quotquot ex ejus germanis, aut spuris potius sectatoribus poterat, furtim ad se trahebat, dignitatibusque vesaniæ suæ illiciebat, per quos innocentis calcaneo insidiabatur. Sed enim spe frustrabatur, quod beatus ille jam extra omnem esset aleam calumniarum: Photius autem in operibus manuum suarum malignans capiebatur. Qui cum dubius hæreret, ad quem tandem summa imperii esset perventura, subinde apud Michaellem carpebat Basilium, et vicissim apud Basilium obtrectabat Michaeli, ratus amborum se ita amicitiam sibi comparaturum, dum erga utrumque benevolentiam simularet, ut uter tandem ex illis solus imperium obtineret, illum sibi devinctis-

simum haberet. Atqui non probavit se Basilio, qui admodum veteratoris illius strophis offendebatur. Nec ita multo post ipse Michael ad sancti Mamantis martyris ædem per insidias mactatur, merito dignoque sua amentia, scelere et impietate, fato perfunctus; cum imperium una cum matre annos quindecim, menses octo, solus novem prope annos administrasset: cumque malum fecisset in conspectu Ecclesiæ Dei, periit. Initio autem indictionis primæ, ix Kal. Octobris, Basilius regia occupata imperator est consalutatus: qui missis ad revocandum ex itinere Zachariam, illum e media via retraxit. Posteroque die quam renuntiatus erat imperator, Photium de throno deturbatum, in cœnobium Scepen appellatum ejicit; postridieque Eliam splendidissimum regis classis drungarium cum dromone regio, seu celoce, ad sanctissimum patriarcham ex insula Constantinopolim ea qua par est honoris pompa reducendum mittit: qui illum tantisper in paternis ædibus suis, quas Mangana appellant, collocat.

μῶνι πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἀποστέλλει πατριάρχην, μετὰ τῆς πρεπούσης ἀνεύγκη τιμῆς· καὶ τέως μὲν ἐν Μιχαήλοις ἀποκαθίστησιν αὐτόν.

Ut vero improbæ artes omnes contra virum sanctum omnibus pateant, qui apprehendit sapientes in astutia eorum, et consilium prævorum dissipat, ille etiam imperatori injecit eam mentem, ut ad Photium mitteret, juheretque, omnia quæ a patriarcho sumpsisset, manu sua scripta, quamprimum sibi transmitti. Sed pejerabat ille, nihil se ex patriarcho secum accepisse, eo quod urgere ad discessum, Dum hæc ad Basileum præpositum dicerentur, famuli præpositi a tumultuantibus inter se Photii servis, septem saccos referros, plumbeoque signatos, in proximum arundinetum condendos ferri animadvertunt, manumque injecta ereptos ad imperatorem deportant. Et dum resignant, duo volumina auro argentoque bractenta, sericoque extorsum velata, introrsum vero eleganter et acite litteris venustis exarata reperiant. Alterum continebat actiones septem synodicas contra Ignatium, quæ nec sunt, nec fuerunt unquam celebratæ, sed gratis astuta duntaxat mente conflictæ. In quarum singulis initiis, manu ipsius Syracæsanæ Asbestæ (egregie enim, ad cumulum, reor, malorum, et piangendi artificium didicerat) coloribus artificiosis expressus erat Ignatius. O rabiosum furorem, o furiosam rabiem, cui nihil addi possit! Atque in prima quidem actione raptatum et verberatum Ignatium effinxit, supraque caput inscripsit: Diabolus. Nunquid non maledicti exhorrescitis atrocitatem? Sed non est, quod miremini. Nam si patremfamilias appellarunt Beelzebub, domesticos ejus quomodo appellarent? In altera actione sputis scædatum, magnaque vi tractum efformavit, cum hoc elogio: Principium peccati. In tertia, de throno deturbatum, cum hoc titulo: Filius perditionis. In quarta, vinculis colligatum,

ὑποκρινόμενος, καὶ οἰόμενος, ὡς ὁποῖος ἂν τούτων μονοκράτωρ ἀναδειχθῆ, τοῦτον εἰς οἰκειότητα προσήσεται. Οὐκ ἤρθεκε δὲ τῷ Βασιλείῳ ταῦτα, πάνυ δὲ τὰς πανουργίας προσώχθισε τοῦ σοφοῦ. Μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ πρὸς τῷ τεμένει τοῦ Μάρτυρος Μάμαντος δολοφονεῖται, ἀξίαν τῆς ἀνοίας, εἴτεον ἀδικίας αὐτοῦ καὶ ἀσεβείας δεξάμενος τελευτήν· χρόνους μὲν πεντεκαίδεκα καὶ μῆνας ὀκτώ συμβεβασίλευκῶς τῇ μητρὶ, ἐννέα δὲ παρὰ βραχὺ μόνος ἔτη κενρατηκῶς, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας Κυρίου πεποιηκῶς, τελευτᾷ. Πρώτη μὲν Ἰνδικτιῶν εἶχεν ἀρχήν, εἰκάδα δὲ καὶ τετάρτην ὁ Σεπτέμβριος, καὶ ὁ Βασίλειος πρὸς τὰ βασίλεια κατευθυνόμενος, αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύετο. Παρευθὺ δὲ πῆμψας εἰς καταδρομὴν, τοὺς περὶ τὸν Ζαχαρίαν Καλχηδόνας ἐκ μέσης ἀπέστρεψε τῆς ὁδοῦ. Τῇ ἐξῆς δὲ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν, τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν Φώτιον καταβιδάζει, καὶ ἐν μοναστηρίῳ τινὶ καλουμένῳ Σκέπη τούτων ἐθῆς ὑπερορίζει· καὶ τῇ ἀπαύριον Ἠλίαν τὸν περιφανέστατον τοῦ βασιλικοῦ στόλου δρουγγάριον σὺν τῷ βασιλικῷ δρόμῳ, ὅπως αὐτὸν ἐκ τῆς νήσου πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐν τοῖς γονικοῖς αὐτοῦ παλατίοις τοῖς καλουμένοις

ἵνα δὲ πᾶσα ἡ κατὰ τοῦ ἀγίου γένηται πονηρία καταφανής, ὁ δραστόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, πολυπλόκων δὲ βουλῶν ἐξισπῶν, αὐτὸς ἐμβάλλει καὶ τῷ αὐτοκράτορι Βασιλείῳ λογισμὸν. Καὶ ἀποστέλλει πρὸς Φώτιον, τὰ ἰδιόχειρα πάντα, ὅσα ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου κατιῶν ἔλαβεν, ἀνυπερθέτως αὐτῷ πῆμψαι παρεκλειόμενος. Ὁ δὲ ὄρκος ἐψεύδατο, μηδὲν τοιοῦτον ἐκεῖθεν λαβεῖν, τῷ κατεπίγεσθαι πρὸς τὴν κατάβασιν. Ἡ οὖν ταῦτα παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πραιπόσιτον Βαάνην ἐλέγχετο, οἱ αὐτοῦ θορυβούμενοι θεραπευταὶ, ἐκτὰ εὐχνοῦς πλήρεις ἐσφραγισμένους μολίβδῳ εἰς τὸν πλησίον ἐτίθεισαν καλαμῶνα κατακρύβοντες· οὗς οἱ περὶ τὸν πραιπόσιτον ἰδόντες, καὶ τῆς χειρὸς ἀφαρπάσαντες, πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεκόμισαν. Ἀνοίξαντες δὲ ταύτους, δύο εὐρίσκουσι βιβλία χρυσοῦ καὶ ἀργύρου σηρικῶς ἐνδύμασιν ἐξωθεν κεκοσμημένα, ἑσθῆν δὲ φιλοκόλως καὶ ἐπιμελῶς γράμμασι γεγραμμένα τερπνοῖς. Περιεῖχε δὲ τὸ ἐν πράξει ἐκτὰ συνοδικῆς, τὰς μηδέποτε ὄσας, ἢ γενομένας, κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, μάρτην δὲ κακοδαίμονι μόνον ἀνατικλασμίνας διανοίᾳ. Ἐν ταῖς ἀρχαῖς δὲ τούτων, ἐφ' ἐκάστης πράξεως, αὐτουργίᾳ τοῦ Συρακουσίου Ἀσβεστά (ἦν γὰρ καὶ ζωγράφος ὁ γεννάδας, εἰς προσθήκην τῶν αὐτοῦ κακῶν, οἶμαι) διὰ χρωματικῆς ζωγραφίας ἐνεγέγραπτο Ἰγνάτιος. Καὶ (ὡ τῆς ἀκαθάρτου λύσσης! ὡ μανίας οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολειπούσης!) κατὰ τὴν πρώτην μὲν πρᾶξιν σφρόμενόν τε αὐτὸν καὶ βαβδίζόμενον ἐμόρφωσεν, ἐκωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ἐπέγραψεν· «Ὁ διάβολος.» Ἀρ' οὐκ ἐφρίξατε τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας; Ἀλλὰ μὴ θαυμάσητε. Εἰ γὰρ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβούλ ἐκάλεσαν, τί πρὸς τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ἐμπτυόμενον, καὶ βιαίως ἐλάττωμενον αὐτὸν, καὶ ἡ ἐπιγραφή· «Ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας.» Κατὰ τὴν τρίτην δὲ καθαιρούμενον, καὶ, «Ὁ υἱὸς τῆς

ἀπωλείας, ἢ ἐπιγραφόμενον. Δεσμούμενον δὲ καὶ ἐξ-
 οριζόμενον κατὰ τὴν τετάρτην πράξιν εἰκόνισεν αὐ-
 τὸν, καὶ πλεονεξίαν τοῦ μάγου Σίμωνος ἐπέγραψε.
 Κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς πέμπτης κλοιὸς αὐτὸν σχη-
 ματίζει περικαίμενον, καὶ ἡ λοιδορία· ἢ Ὁ ὑπεραιρό-
 μινος ἐπὶ πάντα θεὸν καὶ σέβασμα. ἢ Κατὰ τὴν ἕκτην
 δὲ εἰς καταδίκην αὐτὸν ἐμβαλλόμενον εἰκόνισεν. Ἡ
 δὲ κατ' αὐτοῦ ἀργολογία [αἰ. ἀπολογία]· ἢ Βδέλυγμα
 τῆς ἐρημώσεως. ἢ Κατὰ τὴν ἑβδόμην δὲ καὶ τελευ-
 ταίαν πράξιν, συρόμενόν αὐτὸν καὶ παρατομούμενον
 διεζωγράφησε· καὶ ἡ ἐπιγραφή αὐτοῦ, ἦν ἔγραψεν,
 ἦν· ἢ Ἀντίχριστος. ἢ Ταῦτα ἐγὼ μὲν αἰσχύνομαι, νῆ
 τὴν ἀλήθειαν, ἐπὶ γλώσσης ἄγων, καὶ εἰς μνήμην
 τούτων ἰών· καὶ διὰ τοῦτο παντάπασιν, εὖ ἴστε,
 κατεσίγησα ἄν, εἰ μὴ ἐώρων τοὺς ταῦτα καταπρα-
 ξαμένους, καὶ τοὺς αὐτῶν οἰκείους, οὐ μόνον ἐν τού-
 τοις οὐκ ἐγκαλυπτομένους, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπιζο-
 μένους, καὶ δόξαν ἀγιοσύνης ἐπιψευδομένους αὐτῷ·
 ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰπών· Ὅταν ἔλθῃ ἀσεβῆς εἰς βᾶθος
 κακῶν, καταφρονεῖ· ἐπέρχεται δὲ αὐτῷ ἀτιμία
 καὶ ὄνειδος. Ὡμοσαν κατὰ τοῦ φόβου Κυρίου, καὶ
 κατὰ τῆς ἐδόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, οἱ ἐπὶ τῇ ἀναγνώ-
 σει τῶν ἐναγῶν πράξεων ἐκείνων εὐρεθέντες, πεντή-
 κοντα καὶ δύο ἀναμφίβολα καὶ πᾶσιν ὡμολογημένα
 ψευδῆ κεφάλαια γεγράφθαι, ἐξ ἀσεβοῦς μᾶλλον ἢ
 μανικῆς διανοίας εἰς κατηγορίαν τοῦ μάκαρος Ἰγνα-
 τίου προσηρόμενα. Ἐκάστης δὲ κατηγορίας πρὸς
 τῷ τέλει ἄγραφον στίχον κατελίμπανον, εἰ τινὰ ποτε
 τῶν ἀξίων ἀγχόνης δώροις ἢ ἀξιώμασιν ἀπατῆσαι
 δυνήθειεν, ἐν' ἑκῆ τῶν ἐγγράφασθαι τῷ ψεύδει.
 Καὶ ταῦτα μὲν ἡ μία τοῦ διαδόλου περιείχε βιβλίος.
 Ἡ ἑτέρα δὲ συνοδικὴ κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα Ῥώ-
 μης κατεσκευάστο, πᾶσαν συκοφαντίαν καὶ βλασφη-
 μίαν ἀτοπον εἰς καθάρσεις ἀνδρῶς ἀγίου καὶ ἀναθε-
 ματισμὸν ἀθέως καὶ πονηρῶς δραματουργοῦσα,
 ἀξία καὶ αὐτὴ τῆς τε τοῦ πονηροῦ δαίμονος ὑπαγο-
 ρίας, καὶ τῆς τοῦ Φωτίου ὑπουργίας. Ἀπαράλλακτως
 δὲ ταύτας ὁ τολμητίας δις ἀναγραφάμενος, τὰς δύο
 μὲν Ζαχαρία παρέσχετο καὶ Θεοδώρῳ τοῖς προσηρη-
 μένοις, μετὰ εὐφημιῶν καὶ δώρων πολλῶν καὶ λαμπ-
 ρῶν πρὸς τοὺς τῆς Φραγκίας βασιλεῖς ἀπενεγκεῖν,
 τοῦ τὸν πάπαν Νικόλαον ὡς καθηρημένον ἐξώσασθαι
 τοῦ θρόνου. Τὰς δύο δὲ παρ' αὐτῷ κατείχε. Τούτων
 τῶν τεσσάρων βιβλίων δραξάμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ
 τῇ συγκλήτῳ πρότερον καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιήσας
 καταφανεῖς, εὐν ὄλην οὕτω Φωτίου σκευωρίαν καὶ
 κακίστην συνείδησιν ὑπ' ὅψιν ἀπάσῃ τῇ πολιτείᾳ
 κατεστήσατο. Ἐξέστη πᾶς ἀνθρώπος ὄρων καὶ
 ἀκούων ταῦτα, οὐ μόνον ἐπὶ τῇ κακονοίᾳ καὶ κα-
 κορρημοσύνῃ τοῦ σοφιστοῦ, ἀλλὰ καὶ τῇ ὑπερβολῇ
 τῆς μακροθυμίας καὶ ἀνοχῆς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ταύτας
 μὲν τὰς βίβλους ὕστερον ἐνεγκόντες ἐπὶ τῆς συνέδου,
 καὶ κατὰ πρόσωπον τῷ αὐτοῦργῳ αὐτῶν παραστήσαντες

A et exterminatum, itaque inscriptum : Avaritia
 Simonis Magi. In quinta, collari furca inclusum,
 cum hac calumnia : Qui se extollit supra omne id
 quod dicitur aut colitur Deus. In sexta depinxit
 quasi jam damnatum, cum dicto : Abominatio des-
 solationis. In septima et ultima finxit raptatum,
 capiteque multatum ; et inscriptio erat : Anti-
 christus. Quæ ego per veritatem sine pudore neque
 pronuntio, neque in mentem revoco : ob eamque
 causam scialis, velim, me silentio præteriturum
 fuisse, nisi viderem horum auctores, auctorum-
 que asseclas hæc non solum non erubescere, sed
 in his palam etiam gloriari, Photioque sanctitatis
 opinionem falso tribuere. Sed verax ille non men-
 titur, qui dixit : *Impius cum in profundum venerit,*
 B *contemnit* : sed sequitur eum ignominia et oppro-
 brium. Juraverunt per timorem Domini, et gloriam
 fortitudinis ejus, qui in sacrilegarum actionum
 illarum lectione adfuerunt, duo supra quinquaginta
 capita ad beati Ignatii calumniam perscripta
 fuisse omnium consensione falsa, et ex impia vel
 potius furiosa mente conficta. Relinquebant
 et in singulis accusationibus versum ad finem
 vacuum, ut si quem laqueo dignum donorum et
 dignitatum largitione irretissent, mendacio is sub-
 scribendo haberet locum. Et hæc quidem alter di-
 aboli continebat liber. Alter vero synodicus in
 Nicolaum pontificem Romanum tela torquebat,
 omnisque generis calumnias et atrocias maledicta
 in illius sancti exauctorationem et damnationem
 C complectebatur, impie et tragico prope modo con-
 cinnatus ; sane ipse quoque dictantis Stygii do-
 ctoris magisterio et Photii ministerio dignus. Hos
 eodem exemplo libros cum impudens bis descri-
 bendos curasset, geminos quidem libros Zachariæ
 et Theodoro supra indicatis, cum singularibus
 D laudum encomiis, multisque ac splendidissimis
 muneribus ad Ludovicum Franciæ regem defe-
 rendos dedit, ut is Nicolaum pontificem velut ex-
 auctoratum de throno deturbaret : duos penes se
 retinuit. Hæc quatuor volumina imperator illa ere-
 pta, prius ad senatum totamque Ecclesiam palam
 detulit : atque ita omnes Photii machinationes et
 impiam conscientiam omnium oculis totique rei-
 publicæ spectandam proposuit. Quibus visis et
 auditis attoniti omnes obstupere, non solum
 propter perversam sophistæ mentem, versutamque
 verbositatem, sed etiam ob incredibilem Dei pa-
 tientiam et diuturnam vindictæ dilationem. Hosce
 libros ad œcumenicam postea synodum delatos,
 auctorque præsentis cum probro ob os obtrusos,
 igni tradiderunt.

καὶ παραδειγματίσαντες, οὕτω παρέδωκαν τῷ κυρί.

Τότε δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος σιλέντιον ἐπὶ
 τῷ παλατίῳ Μαγναύρας ποιούμενος, καὶ τὸν πα-
 τριάρχην ἀγαγὼν, [καὶ] πολλοῖς τούτων ἐπαίνοις κατε-
 ἴσταψε. Κυριακῇ μὲν τῶν ἡμερῶν ἦν, εἰκάδα δὲ
 καὶ τρίτην εἶχε Νοέμβριος, ὡσπερ καὶ ὅτε πρῶτον

Tunc vero Basilius imperator adductum in Ma-
 gnauræ palatium Ignatium, silentio indicto, multis
 laudibus cohonestavit. Dies erat Dominica, tertia et
 vicesima Novembris ; quo etiam anni tempore
 prius in exsilium pulsus erat, qui Dei præsidio et

clementia fretus, novennalem ac perfectam ex virtutis certamine lauream adeptus, ecclesiae suæ throno restituitur : et lampas magis accensa, clarior quam antea, candelabro imponitur : pastorque rursus oves agnoscit suas, et a suis vicissim ovibus clarior agnoscitur. Ergo tota quasi urbe triumphante, illumque ad templum ascendentem a tergo et fronte prosequente, lætitiæque gestiente, cum per sacrum puteum ad superiora templi duceretur, dextra parte ingredientem ordo patricius occursans venerabilis excepit : res vero tunc divina fiebat. Nec par est, ut sacrum omen, quod in ingressu Ignatii accidit, prætermittamus. Intransentem namque Ignatium populus quidem supplex venerabatur, sacerdos autem in adytis oblationem Domino faciens clamabat : Gratias agamus Domino Deo nostro : et mox populus respondebat ; Dignum et justum est. Ita sacer Ignatius bonis omnibus throno suo recepto, et gubernaculis Ecclesiae resumptis, arcet a sacris non Photium tantum, et omnes ab illo initiatos, sed omnes etiam illius sectatores cum illo communicantes : precatur insuper imperatorem, ut œcumenicam synodum cogat, qua omnia Ecclesiae vulnera sanari arbitrabatur. Ex templo igitur Joannes Pergæ episcopus, Ignatii in omnes casus et ærumnas comes, et malorum omnium, quantum in ipso erat, socius : ex Photii vero factione Petrus Sardiensis metropolita, ad Nicolaum pontificem legati mittuntur ; quibus allegatur Basilius cognomento Pinaxas, qui spatharii dignitatem obtinebat : usique

A ἐξωρίζετο· καὶ αὐτὸς ὑπερασπισμῶ καὶ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ δι' ἑννέα τελείων χρόνων τελείαν ἀθλητὴν ὑπὲρ ἀρετῆς ἐπιδειξάμενος, ἀποκαθίσταται τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ὁ λύχνος λαμπρότερον ἀναφθεὶς περιφανέστερον ἢ πρῶην τῇ λυχνίᾳ ἐπιτίθεται, καὶ ὁ ποιμὴν ἐπέγνω τὰ πρόβατα, καὶ αὐτὸς τοῖς προβάτοις σαφέστερον ἐπέγνωσται. Πάσης οὖν σχεδὸν φάναι τῆς πόλεως ἐπευφραινομένης αὐτοῦ τῇ ἀναβάσει, προαγούσης τε καὶ ἐπομένης ἐν ἀγαλλιάσει, αὐτὸς μὲν διὰ τοῦ ἁγίου Φρόντος ἀνάγεται· πρὸς τοῖς ὑπερφύοις δὲ τοῦ μεγάλου Ναοῦ διὰ τῆς δεξιᾶς πύλης εἰσιόντι προσυπαντᾷ αὐτῷ τῶν πατρικίων ἡ τάξις προσκυνοῦσα καὶ δεξιουμένη· ἡ ἱερὰ δὲ τότε λειτουργία κατὰ τὸ ἔθος ἐτελεῖτο. Ἄξιον δὲ μὴδὲ τὴν ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ συμπροσῦσαν ἱερὰν κληθῶνα παραλιπεῖν· ὁ μὲν γὰρ ἔσθῃ, οἱ δὲ προσεκύουν· ὁ ἱερεὺς δὲ, Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ, τὴν ἀναφορὰν ἐν τοῖς ἀδύτοις ποιούμενος ἀνέκραγεν· ὁ λαὸς δὲ, Ἄξιον καὶ δίκαιον, ἀπεκρίνατο. Οὕτως ὁ ἱερὸς Ἰγνάτιος ὑπ' ἀγαθοῖς συμβόλοις τὸν οἰκεῖον θρόνον ἀπειληφῶς, καὶ τοὺς οὐρακας αὐθις τῆς Ἐκκλησίας ἐγχειρισθεὶς, εἰργεῖ μὲν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας οὐ Φώτιον μόνον, καὶ τοὺς χειροτονηθέντας ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς κεκοινωνηκότας αὐτῷ· ἐκλιπαρεῖ δὲ τὸν βασιλέα οἰκουμένην συνόδον κροτῆσαι, δι' ἧς εἰσθῆναι τῶν σκανδάλων πάντων ὑπελάμβανε τὴν Ἰασην. Εὐθέως τοίνυν Ἰωάννης μὲν ὁ τῆς Πέργης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς θλίψεσιν Ἰγνατίῳ συγκακοπαθῶν, ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κατ' αὐτὸν, ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Φώτιον δὲ Πέτρος ὁ τῶν Σάρδεων, πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἀποκρισιάρχοι προσχειρίζοντο· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Βασίλειος ὁ καλούμενος Πινακᾶς ἀπῆει, σπαθάριος τὴν ἀξίαν καθεστῶς· καὶ ἀπήεσαν ἐν δυοῖ δρόμοισι στελλόμενοι τὸν πλοῦν. Ἄλλὰ Πέτρος μὲν ὁ καλούμενος Δεῖλαιος, ἐν τῷ κόλπῳ Δαλματίας κινδύνῳ περιπεσὼν, δεῖλαιος ὤλετο. Ἰωάννης δὲ σὺν Βασιλείῳ διασωθεὶς Ἀδριανὸν εὔρε πάπαν, τοῦ Νικολάου ἤδη τὴν ἐν σώματι καταλιπόντος ζωὴν. Οὐ πολὺς οὖν ἐν τῷ μέσῳ χρόνος, καὶ παρῆσαν τοποτηρηταί, Στέφανος μὲν καὶ Δονάτος ἐπίσκοποι τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ Μαρῖνος εἰς τῶν ἑπτὰ διακόνων σὺν αὐτοῖς. Ἐκ δὲ τῶν τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχείων, τοῦ αὐτοκράτορος δώροις καὶ γράμμασι τὸν τῆς Συρίας ἀρχοντα παρακαλέσαντος, Ἰωσήφ μὲν ἀρχιδιάκονος καὶ σύγκελλος, τοποτηρητῆς Μιχαὴλ ἦλθε τοῦ πάπα τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας· Θωμᾶς δὲ μητροπολίτης Τύρου τόπον Μιχαὴλ ἐπλήρου τοῦ τῆς Ἀντιοχείας τῆς κατὰ Συρίαν πατριάρχου, Ἠλίας δὲ πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος εἰς τόπον Θεοδοσίου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων παρῆν· οὗτοι πάντες ἅμα Ἰγνατίῳ τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπό-

λεως, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ἐπισκόποις τοῖς συγκεκοπιακόσι, καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους συνηθληκόσιν αὐτῷ, ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν κατηγουμένων τοῦ περιωνύμου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου προεκάθισαν.

Propositis ergo venerandis vivificæ crucis lignis, sanctisque Evangeliiis explicatis, præsentem etiam sacro senatu, primum quidem missæ ab Adriano veteris Romæ pontifice, et patriarcharum ex Oriente litteræ ex ordine lectæ, omnem sacro jure requisitum ordi-

τῶν τιμίων δὲ καὶ ζωοποιῶν ξύλων, τῶν τε ἱερῶν Εὐαγγελίων προκειμένων, συμπαρούσης δὲ καὶ τῆς ἱερᾶς συγχλήτου, πρῶτον μὲν αἱ πεμφθεῖσαι παρὰ τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ ἐπιστολαί, καὶ αἱ παρὰ τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχῶν

κατὰ τάξιν ἀναγινωσκόμενοι, πᾶσαν, καὶ ἱερὰν εὐ-
θymosύνην, τὸ τε πιστὸν καὶ ἁμωμον, καὶ ἀνεπίλη-
πτον τῶν ἀπεσταλμένων τοποτηρητῶν, τὸ τε κανονι-
κὸν καὶ ἑνθεσμον τῶν ἀποστειλάντων αὐτοῦς, ἐνώπιον
πάντων ἀπέδεικνυσαν.

Ἐπειτα τῇ ἐξῆς ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς πάντες,
ὅσοι Μεθοδίου μὲν καὶ Ἰγνατίου χειροτονία τῶν
ἀγωγῶν ἐτύγχανον πτριαρχῶν, πανουργίας δὲ
παντοδαπαῖς, καὶ ποικίλαις κολάσεσι καὶ ἐπινοίαις,
Φωτίου τῇ κοινωνίᾳ συναπήχθησαν, οὗτοι πάντες λι-
βέλλους μετανοίας ἐπιδεδωκότες, καὶ μετὰ δακρῶν
τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ προσπίπτοντες καὶ ἐξομολογούμενοι,
καὶ μέντοι καὶ συγγνώμης, κατὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν
τοῦ βασιλέως παράκλησιν, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων
ψῆφον, ὡς βιασθέντες, ἀξιούμενοι, ναὶ δὴ καὶ τῷ
διωρισμένῳ θέμενοι ἐπιτιμίῳ, οὕτω τῆς τῶν ἐπισκό-
πων καθέδρας τοῖς ἀνεγκλήτοις ὁμοίως καὶ αὐτοὶ
κατηξιοῦντο.

Ἐντεῦθεν εἰς ἑκατὴν δύο τῶν ἀριθμῶν ἐπισκόπους
ἡ σύνοδος ἐκείνη συγκροτούμενη, καὶ πάντα εὐσχη-
μῶνως καὶ κατὰ τάξιν, καὶ πάντα σὺν λόγῳ καιρίῳ
καὶ κανονικαῖς διατάξεσι λέγειν καὶ πράττειν διαλο-
γιζόμενοι, τὸν ὑπεύθυνον Φώτιον παράγουσι μὴ βου-
λόμενον καὶ διελέγχουσι μὲν ἀποτέμνω τῆς φωνι-
κῆς κατὰ Ἰγνατίου τοῦ ἱεράρχου προαιρέσεως, καὶ
τῆς παραλόγου καὶ μανιώδους καθαιρέσεως· ἐλέγχου-
σι δὲ καὶ τὰς ψευδοπειλάς αὐτοῦ καὶ δυσφημίαις, καὶ
ἔσα κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα πεφώραται δεδρακώς.
Εἶτα πυνθάνονται παρ' αὐτοῦ, εἴ τι ἔχει δικαίωμα
πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ πάλαι γενομένην παρὰ τῶν
Ῥωμαίων κατάκρισιν ἀνθυπενεγκεῖν. Αὐτοῦ δὲ
σιωπῶντος τῷ μηδεμίαν (8) εὐλογον ἔχειν ἀπολο-
γίαν πρὸς τὰ ἐγκαλούμενα, ἐπειδὴ ὑπὸ τε τῶν τοπο-
τηρητῶν αὐτῶν, ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συγκλή-
του παραινούμενος συγγνώμην αἰτῆσαι, ὥστε καὶ
τῆς τῶν πιστῶν κοινωνίας ὡς λαϊκῶς ἀξιοθῆναι,
παντάπασιν ἐξ ἀθθαδείας ἀπεσεύσατο τῆς συμβου-
λίαν· κοινῇ λοιπὸν ψήφῳ καὶ δικαιοσύνη κατακρί-
νουσι, καθαιροῦσι τε τοῦτον καὶ ἀναθεματίζουσιν,
ὡς ἐπιθήτορα καὶ μοιχρὸν, καὶ διωγμῶν χαλεπωτά-
των καὶ σκηνδάλων μυρίων ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
σίαις αἴτιον γενόμενον. Καὶ ἀποφαίνονται σὺν ἅμα
Νικολάου [αἰ. συνοδικῶ; τῇ Νικ.] τοῦ πάπα καθαιρε-
τικῇ ψήφῳ, τῇ μετὰ πολλῆς ἀκριθείας πρώτον καὶ
κανονικῆς, ἥτοι συνοδικῆς κρίσεως ἀποφανθείση κατ'
αὐτοῦ. Ὑπογράφουσι δὲ τῇ καθαιρέσει, οὐ ψιλῶ τῷ
μέλανι τὰ χειρόγραφα ποιούμενοι, ἀλλὰ, τὸ φρικω-
δέστατον, ὡς τῶν εἰδῶν ἀκήκοα διαθεβαιουμένων,
καὶ ἐν αὐτῷ τοῦ Σωτῆρος τῷ αἵματι βάπτοντες τὸν
κάλαμον, οὕτως ἐξεκήρυξαν Φώτιον, οὕτως αὐτὸν
αὐτοῦ.

Ἐνταῦθα γενόμενος, κατηγορήσειν μοι δοκῶ τῆς
συνόδου· μέμφομαι δὲ καὶ τὴν κρίσιν ταύτην, εἰ καὶ
τολμηρόν. Πᾶσας γὰρ τὰς πράξεις καὶ τοὺς διωρι-
σμένους ἐν αὐτῇ κανόνας ὁμοίως τοῖς ἐν ταῖς προλα-
βούσαις ἐπὶ συνόδοις οἰκουμενικαῖς, καὶ τούτους ὡς

A nem, fidem, Innocentiam, integritateinque legato-
rum, necnou jus et auctoritatem mittentium de-
clarabant.

Deinde postero die sacerdotes et antistites omnes,
qui a Methodio et Ignatio sanctissimis patriarclis
consecrati erant, artibusque et insidiis, omniqne
genere tormentorum ad Photii communionem ab-
repti erant, libellis pœnitentiæ porrectis, cum la-
crymis supplices ad sanctæ synodi pedes procubue-
runt; et deprecatu imperatoris, quod vim passi
essent, de sententia legatorum pontificis Romani
venia dignati, præscriptum sibi epitinium seu pœ-
nam susceperunt, perindeque ac alii inculpati,
B episcoporum sedem locumque receperunt.

Deinceps illa synodus per episcopos duos supra
centum celebrata, omnia ordine decenterque, et ra-
tione optima ex legum et canonicorum decretorum
præscripto dicendo agendoque, reum Photium
quanivis reluctantem, præsentem adesse cogit. Et
severe illi objiciunt consilia exitialia adversus Igna-
tium inita, factam præter rationem insana mente
ejus depositionem; mendacia item, et calumnias,
aliaque omnia, quæ clam adversus Nicolaum ponti-
ficem fuerat molitus. Deinde quærunt ex eo, quid
respondeat ad illam olim Romæ latam contra se
damnationis sententiam. Cum obmutesceret, quod
nullam criminum suorum veram defensionem re-
periret, a legatis Romanis, ipsoque imperatore et
toto senatu admonitus, ut veniam precaretur, et
saltem tanquam laicus ad fidelium communionem
reciperetur, superbo et contumaci animo consilium
penitus repudiavit. Ergo communi omnium æquis-
simo judicio damnatur, abdicatur, anathemateque
percellitur, veluti violator et adulter, maximarumque
calamitatum et indignarum offensionum ac scanda-
lorum in Ecclesia Dei auctor; et pronuntiat syno-
dus juxta Nicolai papæ sententiam, qua primum
Photius maturo cum judicio, canoniceque seu sy-
nodica fuerat depositione damnatus. Subscribere
(episcopi) depositioni calamis, non nudo atramento,
sed, in quo penitus contremiscas (ut eos qui rem
norant, asseverantes audivi), ipso Salvatoris san-
guine tinctis. Ita, inquam, demum Photium exau-
ctorarunt damnaruntque, unaque omnes ab illo sa-
cris initiatos.

κατεδίκασαν, καὶ πάντα τοὺς χειροτονημένους ὑπ'

Hic ego mihi synodum jure quodammodo repre-
hensurus videor: reprehendam autem, etsi fortasse
audacius, hoc ipsum judicium. Actiones enim om-
nes et definitos in ea canones, perinde ac in aliis
septem œcumenicis synodis, ita in hac quoque ut

(8) Alter codex legit, αὐτοῦ δὲ εἰπόντος τὸ μηδεμίαν, cum vero ille respondisset se nihil habere quod
diceret.

sanctos et a Spiritu sancto dictatos valde probo A admittoque. Hoc tantum in hac octava non laudo, non quod (ut aliqui censent) gravius commota, durius in reos decreverit; sed contra potius reprehendenda forsitan sit apud æquum arbitrum, quod multo clementius quam oportebat, judicavit, habita nempe personarum aliqua ratione, non ex lege apostolica sincere lata sententia. Tricesimus canon (9) adhibendus erat, quo innocentem ante Ignatium Photius sycophanta damnarat, quasi per sæcularem potestatem Ecclesiam invasisset. Hoc magis nunc innitendum erat in eum, ut qui non Dei, non mystarum sententia, sed incredibili gloriæ et ambitionis furore correptus, per sæcularem potestatem solium vi tyrannica occupasset. Hanc ille ob causam, et præterea, quod ab exauctorato se consecrari voluerit, de gradu deturbandus erat, omnesque qui cum illo communicabant, secundum apostolicam sanctionem: nec oportuit eos Deo Deique judicio clementiores esse, et sacrosancti Spiritus decretum antiquare. Hæc quippe illorum indulgentia omnia susque deque egit (10). Hoc iudicium dici non potest quantum offenderit, quantumque causam præbuerit malorum. Persuasum enim habeo, si tunc ex apostolorum et canonum auctoritate sententiam rite, et in auctorem schismatis et offensivum, et in totam ejus factionem cum illo communicantem, omnibus exauctoratis, tulissent, futurum fuisse, uti omnis ab Ecclesia impietas in posterum excluderetur. Sed quemadmodum ante, divino Tarasio patriarcha, et synodo contra Iconomachos celebrata, cum indulgentius quam ex præscripto justitiæ hæreticos tractassent, illi arrepta occasione impietatem suam multo magis confirmarunt: ita nunc synodo hac remissius agente, nec sine affectu, neque ex apostolico canone damnationis sententiam ferente, malitia rursus contra Ecclesiam invenit locum. Nam per homines antea corruptos explosus, et per ejectos damnatus quasi familiares, postliminio recurrens, rursus patriarchæ thronum per vim invasit; sacrisque legibus et apostolicis sanctionibus elusis, traditionibus omnibus ecclesiasticis proculcatis, cum omnes in sua testimonia et chirographa perjuros, et crucis conculcatores, ut ipse erat, fieri coegisset, et extrema primis deteriora fecisset, omnium conscientias inquinavit et profanavit. Atque id in hac synodo desideratur, ut ego sentio, quod et lapsi ad communionem recepti, et lupus præter ipsius expectationem in ovile est admissus. Quod et quidam ex signis temporibus illis visis sapienter conjecerunt. Nondum enim hac synodo celebrata, sed adhuc sperata, bubalos quondam aliunde huc adductos, perque mediam viam actos, repente furor corripuit, aliisque alio ruentibus, unus recta adversus magnam ecclesiam dela-

θεοπνεύστους λλαν προσιέμενός τε καὶ ἀποδεχόμενος, τοῦτο μόνον τῆς ὀγδόης συνόδου ταύτης ἐπιμέμφομαι, οὐχ ὅτι θυμῷ βαρεῖ καὶ μνησιχακίᾳ, ὡς τινες οἴονται, τῶν ὑπευθύνων ἀνηλεῶς κατεψήφισατο, μᾶλλον μὲν οὖν τοῦναντίον μεμπτέα τυχὸν αὐτῆ παρὰ γε δικαίῳ τῶν τοιοῦτων κριτῆ, ὅτι φιλανθρωπότερον ἦ ἴδει τὴν κρίσιν ποιουμένη, οὐκ ἀπροσωπόληπτον, οὐδὲ καθαρῶς ἀποστολικὴν ἐπήγαγε ψῆφον· δέον τῷ τριακοστῷ κεφαλαίῳ, ᾧ πρῶτον τὸν ἀμεμπτον ὁ συκοφάντης κατεδίκαζεν, ὡς διὰ κοσμικῆς δυναστείας ἐγκρατῆ γενόμενον τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτῳ μᾶλλον ἰσχυρίσασθαι νῦν κατ' ἐκείνου, ὡς οὐ ψῆφῳ Θεοῦ καὶ ἱερῶν, ἀλλ' ὑπερβολῇ φιλαρχίας καὶ δοξομανίας, διὰ κοσμικῆς δυναστείας τυραννήσαντος τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτόν τε διὰ ταῦτα καθαιρεῖν ἴδει, καὶ ὅτι παρὰ καθηρημένου χειροτονεῖσθαι κατηξίου, καὶ τοὺς κεκοινωνηκότας δὲ αὐτῷ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἀπόφασιν πάντας· καὶ μὴ φιλανθρωποτέρους Θεοῦ καὶ Θεοῦ γινομένους κρίσεως, τὴν ἀπόφασιν τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀκυροῦν. Τοῦτο τὰ ἄνω κάτω πεποίηκε· τοῦτο τὸ κρίμα οὐκ ἔστιν ὅσων εἰπεῖν κακῶν αἰτιον καὶ σκανδάλων ἐχρημάτισεν. Οἶμαι γάρ, ὡς εἰ ἀποστολικῶς τότε καὶ κανονικῶς κατὰ πάντων ἀπεφῆναντο, οὐ τὸν αἰτιον μόνον τῆς διχοστασίας τε καὶ τῶν σκανδάλων, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνήσαντας αὐτῷ πάντας ἐκκηρύξαντες, οὐδεμίαν ἂν ἔτι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας εἶχε παρεῖδουσιν ἡ ἀδικία. Ὅσπερ δὲ πρῶτον κατὰ τὴν ἐπὶ Ταρασίῳ τοῦ Θεοῦ σύνοδον κατὰ τῶν Εἰκονομάχων γενομένην, ἐπειδὴ συμπαθέστερον μᾶλλον ἢ δικαιότερον ἐχρησαντο τοῖς αἰρετικοῖς, καιροῦ πάλιν ἐκείνοι δραξάμενοι, τὴν οἰκείαν δυσσέθειαν χαλεπώτερον ἀνευέωσαντο· οὕτω καὶ νῦν τῆς συνόδου ταύτης πεφεισμένως, ἀλλ' οὐκ ἀπροσπαθῶς καὶ κανονικῶς τὴν κρίσιν ἀποφνηαμένης, εὔρεν αὐθις ἡ πονηρία κατὰ τῆς Ἐκκλησίας χώραν. Καὶ διὰ τῶν προειλημμένων ὁ ἀπόβλητος [αἱ. προσειλημμένων ἀπ.], καὶ διὰ τῶν ἀποκρίτων [ὑποκριτῶν] ὁ καθηρημένος, ὡς κοινωνικῶν ὄντων αὐτοῦ, καταδραμῶν, καὶ αὐθις τὸν ἱεραρχικὸν θρόνον τυραννήσας, καὶ τῶν ἱερῶν καταπαίξας θεσμῶν, καὶ πάντα μὲν ἀποστολικὸν κανόνα, πᾶσαν δὲ παράδοσιν ἐκκλησιαστικὴν καταπεπατηκῶς, καὶ πάντας μὲν τῶν οἰκείων ὁμολογιῶν χειρογράφων ἀθετητάς, πάντας δὲ σταυροπάτας, οἷος ἐκείνος, γίνεσθαι καταναγκάζων, καὶ τῶν πρώτων τὰ ἔσχατα χεῖρῳ διαθέμενος, τὰς ἀπάντων συνειδήσεις ἐδεδήλωσε καὶ κατέχρανε. Τοῦτο μὲν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, τῆς συνόδου ταύτης τὸ ἐλάττωμα, διὰ τῆς καταδοχῆς καὶ κοινωνίας τῶν παραπεσόντων, καὶ τὸν λύκον, ὡς οὐ προσεδόξα, τοῖς προβάτοις ἐπεισαγοῦσης. Τοῦτο δὲ τινες καὶ ἀπὸ τῶν παρηκολουθηκότων τοῖς τότε χρόνοις τεκμηρίων ἐμφρόνως ἐστοχάσαντο. Καὶ γὰρ μήπω ταυτησὶ τῆς συνόδου συγκεκροτημένης, ἔτι δὲ ἐλπίζομένης, βούβαλοι ἐξωθέν ποτε ἐλαυνόμενοι, κατὰ μέσης διήγοντο τῆς πόλεως· ἀθρόως

(9) Canon est 29 Apostolorum. HARD.

(10) Non damnat Nicetas œcumenicum concilium quasi apostolicos canones violarit, sed ex iis rebus, quæ post concilium evenere, majorem severitatem

desiderat: quippe cum clementius egisse videatur quam per canones ipsos agere licuisset, si summo jure agere cum Photio Photianisque voluisset, inquit P. Raderus.

δὲ θροηθέντες, ὧδε κάκεισε διεσκορπίζοντο. Εἰς δὲ αὐτῶν κατὰ τῆς Μεγάλης εὐθυδρομίας Ἐκκλησίας, καὶ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ γεγονώς, ἀχρις αὐτοῦ τρέχων τοῦ ἀμβωνος κατήντησεν. Ὡρα δὲ ἦν ἐνάτη τῆς ἡμέρας· καὶ αὐτὸς οὐκ ἀγαθὸς ἀγγελος τοῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν εἰδῶσι κατεφαίνετο. Τούτου δὲ μείζων ἀπόδειξις, ὁ φρικωδέστατος σεισμός, ὃς κατ' ἐκείνον συνέβη τὸν καιρὸν. Ἐνάτην εἶχεν Ἰανουάριος, καὶ πολλὰ μὲν ἐκκλησίαι, ἔμβολοι δὲ πλείστοι καὶ οἴκοι ἡδαφίσθησαν, κτηνῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀμύθητος γέγονε πανωλεθρία, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μέγας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας οἶκος κατὰ πολλὰ μέρη διεκινδυνεύετο ῥηγνύμενος, εἰ μὴ τῆς ἀξίας πρὸς τῶν κρατούντων ἐτύχχανεν ἐπιμελείας. Ταῦτα μὲν πρὸ τῆς συνόδου. Καὶ μετ' αὐτὴν ἐξαίφνης ἐπῆλθε πνεύματος σφοδρὰ καταιγίς. Ὀκτώβριος ἐνίστατο μὴν· καὶ οὕτω βιαίως ἐπέθετο τὸ πνεῦμα, ὡς πολλῶν μὲν ἐκκλησιῶν, πολλῶν δὲ παλατιῶν, καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ δὲ οἴκου τὸν μόλιθον οἷα μεμβράνας συνελίσσειν, καὶ εἰς τοῦδαφος κατασπῆν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῦ τετραπλεύρου μονολίθου κίονος ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐστηλωμένον χαλκοῦν στροβίλιον βαρύτερον ὢν ὡς πορρωτάτω συνετρίβη πρὸς τὸν οὐρανόν. Οὐκ εἰκῆ δὲ ταῦτα παρηκολούθησε τὰ σημεῖα, ἀλλὰ τῆς μελλούσης αὐτῆς ἀκαταστασίας καὶ ταραχῆς διὰ τοῦ τάραχοποιοῦ δαίμονος ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐνίστατο τεκμήρια σαφῆ· ἅπερ ἴσως οὐκ ἂν συνέπεσεν, εἰ μετὰ τὸν ἀποστολικόν, ὡς εἴρηται, τὰ κατ' αὐτὸν ἐκρίθη θεσμόν· ἀλλ' ὁμοίως οὐ βυπαίνει ταῦτα τὴν τοῦ πατριάρχου δόξαν, ὅτι μὴ αὐθεντικῶς εἶχε πᾶν τὸ ἐβούλετο δρᾶν· μᾶλλον δὲ τοῖς Ῥωμαίοις μετὰ τὴν ἀνωθεν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, τὴν τῆς κρίσεως ἐξουσίαν παρεχώρει. Ἄλλ' οὐδ' ἡ σύνοδος ἐκείνη τοῖς κεκοινωνηκόσι Φωτίῳ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα βιασθεῖσι, τοσοῦτον ἠθέλει συμπαθεῖν, ὅσον ἡ τοῦ βασιλέως ἀπλότης, ἵνα μὴ λέγω κουφότης, προσώπων ἡττωμένη παρακλήσεσι, καὶ τοῖς παρὰ τούτων ἐπαίνοις ὑποχαυνομένη, καὶ φιλανθρωπίας ὀνόματι τῆς ἀκριβοῦς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης ὡς ἐπίπαν ἀποπίπτουσα.

Αὐτὸς δὲ ὁ μέγας Ἰγνάτιος τῶν τῆς Ἐκκλησίας οἰάων τὸ δεύτερον ἐπιλαθόμενος, εἰδείξε καὶ τοῖς τυφλώτεσι ἐκουσίως ἐθέλουσιν, ὡς μάτην ὁ ἐχθρὸς ἐνεκαυχῆσατο κατ' αὐτοῦ. Ἐπιστημονικώτερον γάρ, καὶ μᾶλλον θεϊκώτερον πῶς καὶ ἀσφαλέστερον ἢ πρῶην τὴν Ἐκκλησίαν ἐκυδέρινα· ἅτε δὴ ταῖς μακρῶν ταλαιπωρίαις καὶ ποικίλαις θλίψεσιν ἱκανὴν ἐμπειρίαν ἑαυτῷ συνειλοχῶς· ἀδέκαστος μὲν πάντῃ καὶ ἀπροσωπότητος ἐν ταῖς κρίσεσι δεικνύμενος, λίαν δὲ ἀκριδῆς ἐν ταῖς χειροτονίαις, τοῖς ἀδικουμένοις ἐπικουρῶν, τοῖς λυπουμένοις συλλυπούμενος, τοῖς πενομένοις ἐπαρκῶν, καὶ τὴν ἔνδειαν τούτοις ὄση δύναμις ἱλαρῶς παραμυθούμενος· καὶ τοὺς ἀσθενοῦντας μὲν τῇ πίστει ἢ καὶ τῷ σώματι παρακαλῶν καὶ ψυχαγωγῶν, τοὺς ὀλιγοψύχους δὲ τῇ χάριτι τῆς τοῦ Πνεύματος ἀνακτώμενος διδασκαλίας· καὶ πᾶσι πάντα γινόμενος, ἔσπευδε κερδαίνειν, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, πάντας ἐν σπλάγγνοις Ἰησοῦ. Δύο μὲν αὐτῷ διὰ σπουδῆς ἦσαν ὁδοί· ἡ μὲν πρὸς Θεὸν ἰθυτενῶς ὁρῶσα διὰ καθαρᾶς τε καὶ ἀνεκλείπτου προσευχῆς· ἡ δὲ πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομήν καὶ περιποίησιν.

aus, irrupit, atque ad ambonem usque curriculo hora diei nona pervenit; qui rem æstimare scientibus visus est malus esse nuntius. Sed majus isto argumentum erat, terrificus plane, qui eadem tempestate nono Januarii accidit, terræ tremor, quo multa templa, plurimæ porticus, ædificiaque conciderunt. Hominum ac jumentorum tanta strages edita est, quanta verbis exprimi nullis potest. Quin et ipsum Sophiæ augustum Dei templum multis in partibus concussum, nisi cura singularis principum antevertisset, ruinæ periculum adiisset. Atque hæc ante synodum evenere. Post synodum vero mense Octobri jam ineunte, repente tantus venit turbo, tantaque ingruit procella, ut multa templa, multaque palatia, atque ipsius etiam patriarchii plumbeum tectum instar membranæ convolutum in terram dejecerit. Imo et obelisci in hippodromio tetragoni ex perpetuo lapide facti aeneus turbo, seu strobilus ingenti pondere columnæ impositus, procul ejectus et elisus est. Nec vana sane hæc, quæ tum acciderunt, fuere prodigia, sed futuri motus et perturbationis per architectum turbarum dæmonem Ecclesiæ impendentis aperta signa et argumenta. Quæ fortasse evenissent nunquam, si causam Photii synodus ex decreto apostolico, ut est dictum, decidisset. Enimvero hæc patriarchæ Ignatii gloriæ labem nullam aspergunt, quod non esset illi auctoritas agendi quæ vellet: Romanis enim pro ecclesiastica antiqua traditione, judicandi potestatem permittebat. Quin et ipsa synodus non tantopere volebat iis qui cum Photio, quamvis inviti et coacti, communicarant, indulgere, quantopere simplicitas, ne dicam levitas, imperatoris, victa nempe hominum precibus, et laudibus inflata humanis, et clementiæ nomine perfecta Dei æquitate penitus destituta. Atque hæc ita tum gesta sunt.

ὑποχαυνομένη, καὶ φιλανθρωπίας ὀνόματι τῆς ἀκριβοῦς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης ὡς ἐπίπαν ἀποπίπτουσα. Πλὴν ταῦτα μὲν τοῦτον γέγονε τὸν τρόπον.

Magnus porro Ignatius de suo gubernaculis Ecclesiæ admotus, vel sua sponte cæcipientibus ostendit, quam frustra hostis contra se gloriatus sit. Peritius enim quodammodo, sanctiusque et securius quam antea, Ecclesiam administravit, ut qui multis et diuturnis variisque casibus et ærumnis usum regendi majorem sibi comparasset. Incorrupte enim nullaque personarum habita ratione jus dicebat. Singularem curam in consecrationibus adhibebat, injuria oppressis ferebat auxilium, afflictos solabatur, egentes sublevabat, eorumque inopiam suis copiis, ut poterat, hilariter recreabat. Infirmos quidem fide, sicut etiam corpore, confirmabat et solabatur. Pusillanimes vero Spiritus sancti gratia ad spem per doctrinam erigebat. Denique omnibus omnia factus, pro viribus studebat omnes in visceribus Jesu Christi lucrifacere. Geminas semper propositas habebat vias: alteram, qua recta per puras et assiduas preces tendebat ad Deum: alteram ad Ecclesiæ suæ ædificationem et profectum referebat: verum eadem simul opera utrumque

recte administrabat; non perfunctorie, vel, ut nonnulli, oscitanter, sed accurate et decenter a prima juventa ad ultimam usque senectam sacris operabatur; atque in omnibus templis, et laudatissimæ Dei Matri, et divinis apostolis martyribusque, gestienti corde, cum ea qua par erat, ac divinam decebat majestatem, pictate panegyres di-sque festos agitabat. Tam pie vero et religiose, Spiritu nempe sancto illum complente, rem divinam faciebat, ut in ipso altari videre esset aperta Spiritus sancti præsentia argumenta. Videbatur enim panis divinus penitus immutatus, totusque veluti cælestis carbo, gratiæ radios spargere cælestis flammæ. Crucis quoque signum, quod aræ desuper imminabat, sæpe placide concuti cernebatur, cum sacra hostia extollebatur, sancti Spiritus videlicet significans obumbrationem. Sed ipso die Paschæ potissimum adeo vehementer commotum est, uti presbyteri et episcopi omnes, maximeque ii qui ex aliis patriarchis aderant, mysterio percussi, ingenti voce diutius Numen laudibus celebrarint. Ita sacerdos magnus sacrificium intemeratum perfecta plenaeque fide offerebat, Deoque per illud propitiato, populi salutem, ut sacerdoti par erat, operabatur. Eos porro qui ad illum accedebant, hujuscemodi documentis erudiebat: *Attendite, inquit, vobis, fratres, et videte quomodo caute ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes: et nolite fieri imprudentes, sed intelligentes voluntatem Dei*⁹; *et: Nolite conformari huic sæculo, sed transformamini, secundum Apostolum, renovatione mentis vestrae; ut probetis vos, et scialis, quæ sit voluntas Dei bona et beneplacens et perfecta*¹⁰: *et quæ vocatio fidei vestrae et spei in Christo Jesu Domino nostro*¹⁰. Sit lucerna cordis vestri semper ardens Spiritu sancto, pura, sincera, liquida et splendida, ut illa tota anima vestra illuminetur. Sit vobis mens semper intenta ad Dominum, simplex et recta, cujus unicus labor sit et studium, unicusque et primarius finis propositus, boni summi contemplatio. Ad illud, inquam, natura sua verum germanumque bonum mens vestra sit conversa semper, et in illo vivat, moveatur et sit; in illo illuminetur bonaque reddatur: illi, quoad ejus fieri potest, similis efficiatur et deificetur. Ita enim animo supra naturam totam seu corporatam, seu intelligentem elevato, mentem nostram in sanctissimæ Trinitatis majestate, quæ sola inexplicabilis, abscondita, supraque naturam evecta omnem per se est existitque, stabiliemus. Sicuti vero unam Patris et Filii et Spiritus sancti naturam divinitatis, ita potentiam, operationem, gloriam et magnificentiam profiteamur et credamus: unum autem divinissimæ Trinitatis intemporneum, cointemporneum Patri Verbum, ab oculorum acie remotum, a corporis concretione purum, ejusdem ac Patris essentiæ, potentiæ ejusdem; hunc ipsum scientes hominis quoque Filium

Διὰ τῆς αὐτῆς δὲ σπουδῆς ἀμφοτέρω κατώρθου, οὐ μετὰ πάρεργον, οὐδὲ βρῦθῶς, ὡσπερ τινὲς, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιμελῶς καὶ συντόμως ἐκ νεότητος ἕως γήρωος καὶ πρεσβείου βαθῆος ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις εὐηρέσκει, καὶ μετὰ πάντα σεβάσιμον οἶκον τῆ τε πανυμνήτῳ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ, τοῖς τε θεοῖς ἀποστόλοις καὶ μάρτυσιν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας θεοπροπῶς ἐπανηγύριζεν. Οὕτω δὲ θεοφιλῶς καὶ πνευματοκινήτως ἀνῆγε τὴν προσφορὰν, ὡς ἐπ' αὐτῆς ὄρα τῆς θείας τραπέζης ἐναργῆ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας τακμήρια. Ἄρατο γὰρ ὁ θεὸς ἄρτος ὄλος ἠλλοιωμένος, ὄλος ὡσπερ ἀνθραξ οὐράνιος χάριν ἀποσείλδων τοῦ οὐρανοῦ πυρός. Ὄπταί ποτε κραδαινόμενος καὶ ὁ ὑπεράνω τῆς ἀγίας τραπέζης ἀπαιωρούμενος σταυρός· ἡρέμα μὲν πολλάκις σειόμενος, ὑψουμένου τοῦ ἄρτου, καθωρῆτο, τὴν τοῦ ἁγίου δηλαδὴ Πνεύματος ἐπισκίασιν ὑποσημαίνων. Ἐν ἡμέρᾳ δὲ ποτε τοῦ Πάσχα μάλιστα οὕτω διεκινήθη σφοδρῶς, ὡς πάντας ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων, τὸ μυστήριον ἐκπεπληγμένους, μεγάλη φωνῇ βοᾷζεν ἐπὶ πολὺ τὸν Θεόν. Οὕτως ὁ μέγας ἱεράρχης ἀχράντου; θυσίας ἐν τελειότητι πίστεως γνησίως ἀναφέρων, καὶ ταῦταις ἰλασκόμενος τὸν Θεόν, ἱεροπροπῶς ἱερούργει τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ. Ἄει δὲ τοὺς ἐγγιζοντας αὐτῷ τοιαύταις κατεφώτιζε διδαχαῖς, *Προσέχετε, λέγων, ἑαυτοῖς, ἀδελφοί, καὶ βλέπετε, πῶς ἀκριβῶς τοῦ βίου περιπατεῖτε τὴν ὁδόν, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί. Καὶ μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τὰ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ. Καὶ· Μὴ σχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον, τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς καὶ εἰδέναι ὃ τι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθόν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον· καὶ τίς ἡ κλησίς τῆς πίστεως ὑμῶν καὶ τῆς ἐλπίδος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἦτω ὁ λύχνος τῆς καρδίας ὑμῶν τῷ Κυρίῳ Πνεύματι ἀει καιόμενος, καθαρὸς, εἰλικρινὴς, ἀπλευρῶς ὄλος, διαυγής, καὶ φωτοφανής, ἰν' ὄλη δι' αὐτοῦ καταυγάζεται ὑμῖν ἡ ψυχὴ. Ἔστω ὁ νοῦς ὑμῖν ἀνατεταμένος ἀεὶ πρὸς Θεόν, μονότροπος, μονολόγιστος, ἐν ἔργον καὶ μίαν προηγουμένως ἔχων ἐνέργειαν, τὴν θεωρίαν τοῦ ἀγαθοῦ, πρὸς μόνον τὸ φύσει καὶ κυρίως ἐν ἀγαθῷ ἐπεστραμμένος ἀεὶ, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶν καὶ κινούμενος καὶ ὢν, αὐτῷ λαμπρυνόμενος καὶ ἀγαθυνόμενος, καὶ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ὁμοιούμενος καὶ θεούμενος. Οὕτω γὰρ ὑψοῦ τὸν λογισμὸν ἀφροντες, καὶ πάντων μὲν αἰσθητῶν, πάντων δὲ νοητῶν κτισμάτων ὑπερναθαίνοντες, μόνῃ δὲ τῇ τριαδικῇ θεαρχίᾳ, μόνῃ τῇ ἐν ἀπορρήτοις ἐστῶση κρυφίῳ καὶ ὑπερουσίῳ τὸν οἰκεῖον ἰδρυσάμενοι νοῦν· καὶ μίαν μὲν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ὡσπερ φύσιν θεότητος, οὕτω καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ὁμολογοῦντες καὶ πιστεύοντες· τὸν ἕνα δὲ τῆς τρισυποστάτου θεαρχίας τὸν ἀναρχὸν καὶ συνἀναρχὸν τῷ Πατρὶ Λόγον τὸν ἀόρατον, τὸν ἀσώματον, τὸν ὁμοφυᾶ τῷ Γεννητόρι καὶ*

⁹ Ephes. v, 15, 16. ¹⁰ Rom. xii, 2. ¹¹ Ephes. i, 18.

ὁμοδύναμον, τοῦτον Ἰὺν ἀνθρώπου καθ' ἡμᾶς ἐκ τῆς ὑπεραμώμου γενόμενον Θεομήτορος εἰδότες. Καὶ ἕνα μὲν τῷ προσώπῳ, διπλοῦν δὲ ταῖς φύσεσι καὶ ἐνεργείαις καὶ θελήσει κηρύσσοντες· καὶ ταύτη σχολάζοντες ἐπιμελέστερον τῆ θεωρίᾳ τῶν θείων καὶ θεολογία καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς τῶν Γραφῶν μελέτης ἀνακαθαιρόμενοι, καὶ δι' ἀενάου προσευχῆς ἀγνιζόμενοι, ὑπεροράσει τῶν ματαίων ὑπερίδωμεν μεριμνῶν, καὶ τοῖς τῆς ἀτιμίας μὴ ὑποκύπτωμεν πάθεσι, καὶ πρὸς ἀνοήτους φροντίδας μὴ καταπίπτωμεν. Καὶ πᾶς θυμὸς θηριώδης, καὶ πᾶσα παράλογος ἐπιθυμία ἀρθήτω ἀφ' ἡμῶν· μᾶλλον δὲ ὁ μὲν θυμὸς ὄπλον ἡμῶν κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ τῆς ἀμαρτίας ἔστω πατρός. Ἡ ἐπιθυμία δὲ πρὸς τὸ κυρίως καὶ ἀληθῶς ἐπιθυμητὸν μετασκευαζομένη πᾶσα, συνεργὸς ἡμῶν γινέσθω πρὸς τήρησιν τῆς Δεσποτικῆς ἐντολῆς. Τοιαύτας οὖν ἔχοντες παραγγελίας, ἀγαπητοί, διὰ προφητῶν μὲν πρῶτον, ἔπειτα διὰ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν, καὶ διὰ τῶν Πατέρων δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἱερῶν διδασκάλων γινομένης εἰς ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος λαλουμένης ἀεὶ, καὶ πολυτρόπως κηρυττομένης ἐν ἡμῶν, μὴ καταφρονῶμεν, μηδὲ βραθύμως καὶ ἐκμελῶς, ἐπιμελῶς δὲ τὴν πράξιν καὶ σπουδαίως μετῴμεν τῆς ἀρετῆς, ἐλεημοσύναις μὲν καὶ πίστει πάσης ἀμαρτία, ἀποκαθαιρόμενοι, ἀγάπη δὲ τελείη καὶ ταπεινοφροσύνη ἀληθεῖ παντὸς μόλυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος ἀποδιυλιζόμενοι· ἵνα κατὰ πᾶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ περιπατήσαντες, ἄξιοι τῆς τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς βασιλείας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀναφινῶμεν. Ἀποθώμεθα τοιγαροῦν πᾶν πάθος, καὶ πάντα πονηρίας ἀποτριψόμεθα λογισμῶν, ἵνα καθαροὶ τῷ καθαρῶτάτῳ προστενεχθῆναι δυνηθῶμεν. Ἀποθρίψόμεθα γαστριμαργίας πάθος ὀλέθριον, ὡς πάσης ἀλλότριον ἀρετῆς, καὶ πικροῦς γεννητικὸν κακίας· ἀντ' αὐτῆς δὲ τὴν κοσμιωτάτην ἐγκράτειαν ὡς διπλοῦσα περιθώμεθα, τὴν τῶν ἀγγέλων σύντροφον, τὴν τῶν ἁγίων σύσκητον, τὴν τῆς ἄνω τερπνότητος πρόξενον καὶ τρυφῆς. Πορνεία δὲ μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ἡμῶν, οὐ μόνον ἡ κατ' ἐνέργειαν καὶ πράξιν, ἀλλὰ μηδὲ πορνικαῖς φαντασίαις βυπαινῶμεθα. Πάση δὲ μηχανῇ καὶ σπουδῇ, πάση ταπεινοφροσύνη καὶ προσευχῇ τὴν κακὴν βίβαν προθέλυμον ἐκτίλλωμεν, τὴν θολερὰν πηγὴν, τὸ τῆς ἡδονῆς ἐμπύρευμα, τὸ τῆς ἀκολασίας ζώπυρον, τὸ πορνικὸν τῆς καρδίας ἐξιδῶλον πρῶτον ἐξανέλωμεν ἢ μειώσωμεν. Οὕτω γὰρ ἡμῶν τὸ ἱερὸν τῆς σωφροσύνης ἐπανθήσει κάλλος, οὕτω καὶ τὸν νοητὸν Νυμφίον καὶ ἅγιον ἁγιοπρεπῶς ἑαυτοῖς ἐπισπασόμεθα. Φιλαργυρίαν δὲ καὶ πλεονεξίαν πᾶσαν, ὡς εἰδωλολατρείαν ἀποφύγωμεν. Ταυτὸν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ Ἀποστόλου πέφυκε νόμον, εἴπερ οἱ ταύτης ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦς περιέπειραν ὀδύνας πολλὰς. Εἴπερ οὖν καὶ τῆς σωτηρίου πίστεως ἄλλοτριοί, καὶ πολυώδυνον ἡμῶν καθίστησι τὴν ζωὴν, πῶς οὐχὶ φευκτέα μᾶλλον ἀπάντων καὶ βδελυκτῆ τῷ γε μὴ πάντῃ κατηλικῶ τὴν ψυχὴν; Οἱ γοῦν τὸ

A secundum nostram naturam ex immaculata Dei Matre natum, unum quidem personam, gemina porro natura, operatione, voluntate prædicemus: atque his rerum divinarum et theologiarum meditationibus penitus occupati, sacrarumque Litterarum studiis repurgati, atque assidua oratione lustrati, contemptis humanis rebus, curas inanes negligamus, neque nos fœdis cupiditatibus submittamur, neque ad cogitationes stultas prolabamur. Omnis ferina iracundia, omne desiderium a ratione alienum a nobis excludatur: imo ira telum nobis sit in peccatum peccatique auctorem. Cupiditas vero ad verum germanumque bonum translata, ad præcepta Domini custodienda nobis adiutrix fiat. Hæc documenta, dilecti, primum quidem a prophetis, deinde a præstantibus Christi discipulis et evangelistis, tum vero a Patribus, sive sanctis doctoribus accepta, imo per unum et eundem Spiritum dictata, variisque modis prædicata, ne contempnamur, nec segnitè et ignave exsequamur, sed acriter et studiosè virtutis opus persequamur; ut benignitate in egenes, fideque a peccatis expiati, charitate perfecta, et submissione sincera, ab omnibus animi et corporis inquinamentis defæcati, secundum Dei voluntatem ambulantes, regno supremi Patris in Christo Jesu digni habeamur. Omnes ergo animi vitiositates et malitiæ fibras elidamus, uti puris ad purissimum nobis pateat accessus. Perniciosam ventris ingluviem, veluti pestem virtutis et omnis fontem impietatis, procul habeamus: illius locotemperantiam veluti diplomem induamus; temperantiam, inquam, beatarum mentium sociam, cœlitum contubernalem, cœlestiumque deliciarum ac voluptatum conciliatricem ac pignus. Fornicatio autem ne noquinetur quidem in nobis, ut non solum opere et facto, sed ne cogitationum quidem impurarum monstris inquinemur¹¹. Totis proinde viribus, omni que connixu, et summa animi depressione, precibusque elementa luxuriæ penitus eradamus, cœnorumque impuritatis scaturiginem, et voluptatis focum, intemperantiæ suscitabulum, idolum cordis obscenissimum evertamus vel minuamus. Sic enim in nobis continentia decus efflorescet, sanctumque et divinum spiritalem sponsum ad nos pie sancteque attrahemus. Avaritiam et studium habendi non secus atque idololatriam refugiamus¹². Idem enim sunt, ut lex Apostoli docet, quando pecuniam appetentes a fide aberrarunt, seipsosque inseruerunt doloribus multis¹³. Cum ergo nobis fidem salutarem tollat, nullasque vitæ calamitates pariat; quomodo non omni ope erit fugienda, et exsecranda ei qui nolit cauponis more animam vendere? Quapropter si conversatio nostra in cœlis est, si cœlum cogitamus, atque ad vitam immortalè ac salutem sempiternam aspiramus¹⁴, habentes victum et amictum, his contenti simus¹⁵. Sic enim probe instructos expedite arduum virtutis clivum

¹¹ Ephes. v, 5. ¹² Colos. iii, 5; Ephes. v, 5. ¹³ II Tim. iii, 2-8. ¹⁴ Philipp. iii, 20, 21. ¹⁵ I Tim. vi, 8.

juvabit superare; baud ignaros, ut ales humi re-
 tibus implicata ad caelum eniti non potest, ita per-
 inde fieri nullo modo posse, ut is qui copiis et
 opibus fortunarum devinctus sit, expedite callera
 ad caelum ducentem decurrat ¹⁶. Irani vero, ut in-
 saniae affinem, ignominiae parentem, malique dae-
 monis scintillationem, remis velisque fugiamus, ne
 hoc olim incendio hauriamur. Sed affectemus
 mansuetudinem, animi aequitatem, patientiam. Haec
 enim sunt vera clementiae Jesu symbola; et haec
 ille cum superessentialiter sit, haec praecipit. Om-
 nia enim propemodum Christi dominica praecepta
 continent lenitatis et mansuetudinis, atque in tole-
 randis malis patientiae documenta; per quae et ca-
 put omnium virtutum rite constituitur acquiritur-
 que charitas. Mœrorem autem et acediam deteste-
 mur, ut quae viam paliuris obsepant claudantque.
 Abjiciamus mœrorem qui sit propter rerum fluxa-
 rum non acquisitarum defectum, qui premit men-
 tem, et urit animum, adeoque divexat et affligit,
 ut non possit in sinceri gaudii largitorem intueri,
 ad ipsumque in Spiritus sancti gaudio evolare. Ab-
 jiciamus tedium, velut pravi mœroris fetum, igna-
 viae parentem, et socium desperationis, solutum,
 remissum, atque ad omnia divina praecepta ope-
 raque bona minus idoneum. Imo vero illam poenit-
 entiae matrem quae Deo placet, tristitiam indua-
 mus, plenam compunctionis, caelestique gaudio
 delibutam. Induamus alacritatem, diligentiam, om-
 nemque cultum virtutis. Simus spiritu ferventes,
 Domino servientes ¹⁷, spe gaudentes, in tribulatio-
 ne patientes, in oratione perseverantes; ut possi-
 mus vanam et exsecratam gloriam, atque hac multo
 deteriorem ac caput scelerum superbiam, princi-
 pales diaboli filias in Christo Jesu superare: dum
 per summam animi demissionem, versutum veterato-
 rem vanae laudis explodimus et conculcavimus, vi-
 tiorumque omnium reginam superbiam in fide et
 virtute Dei prosteruimus elidimusque: atque ita
 totam vitiorum animi sentinam exhaurientes, po-
 sitis omnibus noxiis affectibus mentis, integritatem
 sanctam et auctorem integritatis Deum pure in-
 duemus. Sicque omni virtutum ornatu exentlos
 dilectus Dei Unigenitus nos diliget ¹⁸, et ad nos
 cum Patre veniet, ut promisit, et mansionem apud

nos faciet.

παθῶν, τὴν ἱερὰν ἀπάθειαν, καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας
 πάσης κατηρτισμένους ἀρετῆς ὁ Μονογενὴς ἀγαπητὸς
 ὑπέσχετο, καὶ μὴν ποιήσει παρ' ἡμῶν.

Hujusmodi monitis divinus noster Ignatius,
 hujusmodi praeceptis et documentis utebatur: et
 separatim quidem religiosos et semotos a turbis
 viros, ut actioni magis deditos, sermonibus actione
 firmatis alliciebat, amoremque religiosae disciplinae
 in illis incendebat. Seorsum etiam divitiibus prae-
 cepta vivendi dabat, ne magnifice et superbe sen-
 tirent, neque fluxis rebus et incertis fortunis fide-

A καίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἀποπιθέμενοι, καὶ πρὸς τὸν
 ἐκεῖ βίον καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον μεταταττόμενοι,
 ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τοῦτοις ἀρκώ-
 μεθα. Καὶ γὰρ οὕτω κούφου; ἡμᾶς καὶ εὐσταλείς
 τῶν ἀρετῶν ἀνιέναι τὴν κλίμακα δεῖ, εἰδότες, ὅτι
 ὡς περ ἀμύχανον ὄρνιν ἐπὶ γῆς δεδεμένην ἀναπτῆναι
 πρὸς οὐρανὸν, οὕτως ἀνένδεκτον εἶναι τὸν γῆνιους
 κτήμασι καὶ χρήμασιν ἐν προσταθείᾳ καταδεδεμέ-
 νον, τὴν πρὸς Θεὸν ὑψοῦσαν εὐθυδῶως οἶμον δρα-
 μείν. Ὁργὴν δὲ, ὡς ἐκστάσεως οὔσαν παράφυσιν,
 ὡς ἀσχημοσύνης μητέρα, καὶ ὡς τοῦ πονηροῦ τυγχά-
 νουσαν ἐξαλμα, φυγῇ φύγωμεν, μήποτε τῇ ταύτης
 ἐξαναλωθῶμεν φλογί. Ἀναλάβωμεν δὲ πραῦτητα,
 ἐπιείκειαν, μακροθυμίαν. Ταῦτα γὰρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ
 γνωρίσματα φιλοφρονίας, καὶ ταῦτα ὑπερουσίως
 ἐκεῖνος ὢν, ταῦτα νομοθετεῖ. Σχεδὸν γὰρ αἱ ἐντολαὶ
 πᾶσαι τοῦ Κυριακοῦ στόματος, πραῖτητος διδασκαλία
 καὶ ἀνεξικακίας εἰσὶν, δι' ὧν καὶ ἡ κορυφαία τῶν
 ἀρετῶν ἀγάπη συνίσταται καὶ κατορθοῦται. Λύπη
 δὲ καὶ ἀκηδία ἐκτρεπώμεθα, ὡς ἐμπόδιά τε καὶ
 σκῶλα καθεστῶσας τῆς ὁδοῦ. Ῥίψωμεν λύπην, τὴν
 δι' ἀποτυχίαν ἢ ἑλλειψίν γεηροῦ πράγματος ἐγγινο-
 μένην, καταδαρύνουσαν τε καὶ πυροῦσαν ἡμῶν τὴν
 ψυχὴν, καὶ οὕτω σκληρῶς ἐκθλίβουσαν καὶ ἐκπιέζου-
 σαν, ὥστε μὴ δύνασθαι πρὸς τὸν δοτῆρα τῆς ἀληθι-
 νῆς ἀτενίσαι χαρᾶς, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐν ἀγαλλιάσει
 Πνεύματος ἁγίου δραμείν. Ῥίψωμεν ἀκηδίαν τῆς
 κακῆς λύπης ἔγγονον, τὴν βαθυμίας μητέρα, τὴν
 ἀπογνωσεως φλην, τὴν ἐκλειυμένην, τὴν πάρετον,
 καὶ πρὸς πᾶσαν ἐντολὴν θεῖαν, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον
 ἀγαθὸν ἀδόκιμον. Ἐνδυσώμεθα δὲ μᾶλλον τὴν κατὰ
 Θεὸν λύπην, τὴν μητέρα τῆς μετανοίας, τὴν κατα-
 νύξεως γέμουσαν, τὴν χαρᾶς πλήρη πνευματικῆς.
 Ἐνδυσώμεθα προθυμίαν, σπουδὴν, εὐσέθειαν πᾶσαν,
 καὶ ἀρετὴν. Καὶ τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ
 δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομέ-
 νοντες, τῇ προσευχῇ προύκαρτερουντες, δυναθεῖν
 ἂν οὕτω καὶ τῆς ἀνοσίας κενοδοξίας, καὶ τῆς ἀν-
 οσιωτέρας ὑπερηφανίας, τῶν ἀκροτάτων παθῶν, τῶν
 πρωτογόνων τοῦ διαβόλου θυγατέρων ὑπέρτεροι γε-
 νέσθαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ δι' ἄρας μὲν ταπει-
 κώσεως τὸν πολὺπλοκὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας ἐκ-
 κρινόμενοι καὶ συμπατοῦντες, τὸν κολοφῶνα δὲ τῶν
 παθῶν τὴν ὑπερηφανίαν ἐν πίστει καὶ δυνάμει Θεοῦ
 τέλειον ἀνατρέποντες καὶ καταργοῦντες. Καὶ οὕτως
 ὅλον τὸ σμῆνος τῶν πονηρῶν τῆς ψυχῆς ἀναιρουντες
 Θεὸν καθαρῶς ἐπενδυσώμεθα. Καὶ οὕτως ἡμᾶς διὰ
 καὶ ἡγαπηκῶς ἐλευσεται μετὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς

Τοιαύταις αἰεὶ παραγγελίαις ὁ θεὸς Ἰγνάτιος,
 τοιαύταις νοθεσίαις καὶ διδασκαλίαις κεχρημένος,
 καὶ ἰδίᾳ μὲν τοὺς μοναχικοὺς καὶ ἐρημικοὺς, ὡς
 πρακτικώτερουσ ταῖς ἐμπράκτοις ὁμιλίαις φυγαγω-
 γῶν, καὶ τῶν πόθεν αὐτοῖς τῆς ἀσκήσεως ἐπιτείνων,
 ἰδίᾳ δὲ τοῖς κλουσίοις παραγγέλλον μὴ ὑψηλοφρο-
 νεῖν, μηδ' ἐπ' ἀθληότητι πλοῦτου πεποιθῆναι· τοῖς
 ἄρχουσι μὴ φησιούσθαι, μηδὲ καταπαρεσθαι τῶν

¹⁶ Coloss. iii, 1, 2. ¹⁷ Rom. xii, 11. ¹⁸ Joan. xiv, 21.

πενήτων παραινῶν· ἰδίᾳ δὲ πάλιν ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς· ὡς ἱεραρχικώτατος καὶ γραφικώτατος ταῖς κανονικαῖς θεσμοθεσίαις ἐπανθροούμενος· καὶ πᾶσι, συνδουλῶς εἰπεῖν, ὡς ὧν ἐποίησεν καὶ ἐδίδασκει, τὴν τοῦ Θεοῦ νόμον καὶ τὴν ἐπιταγὴν ὑποτιθέμενος, εἰς λιπαρὸν ἤδη καὶ πένον ἐληλάκει γῆρας, ἐπεθύμει δὲ τὴν ἀνάλυσιν, καὶ τῶν χρόνων κόπων καὶ νόσων καὶ θλίψεων ἐπόθει τὴν ἀπαλλαγὴν. Καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει καύτης, καὶ ἐκ' ἀγαθαῖ; ἀγαν ἐλπίζει τοῦ μέλλοντος ἀποτίθεται τὴν παρούσιν ζωὴν. Ἐξίσταται θορύβων καὶ παραχῆς, καὶ φθόβου, μίσους τε καὶ ἀντιλογίας τῶν ἀτόπων ἀνθρώπων καὶ μοχθηρῶν· ἐν εἰρήνῃ δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη καὶ ὑπνώσκει· καὶ εἰς χεῖρας Κυρίου τὸ πνεῦμα παραθέμενος, προστίθεται τοῖς ὁσίοις· ὁ ὁσιος, τοῖς ἱεράρχαις ὁ μέγας ἱεράρχης, τοῖς ὁμολογηταῖς ὁ ὁμολογητής, καὶ μεγά-

λοῖς Πατέρας ὁ ὑπὲρ δικαιοσύνης Θεοῦ καὶ ἀληθείας οὐδένως ἔλαττον ἐκείνων κεκοπιακῶς.

Ἄξιον δὲ μηδὲ τὸν τρόπον τῆς αὐτοῦ παραδραμῆν μεταστάσεως. Ἐπειτὸ μὲν τὰ τελευτάα πνέων ὁ ἄγιος, καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν μέγαν ἐκείνον ὑπὸ τῆς ἀνω χοροστασίας ἐπιζητούμενος· καὶ τὴν φωνὴν ὄργανα τούτου ἤδη παρεῖθη, καὶ ἡ ζωτικὴ δύναμις ἐσθῆ, καὶ τὰ μέλη νεκρὰ πάντα, καὶ ἅλη τῆς ἐσθῆ· μίας ἦν ἡ ψυχὴ. Καὶ ἰδοὺ ὁ ὑπηρέτης κατὰ τὸν τῆς Ἐκκλησίας τύπον· μέσαι δὲ νύκτες ἦσαν· καὶ μεγάλη φωνὴ τὸ, Εὐλόγησον, Δέσποτα, βοῶν ἀνακείμενον. Καὶ ὁ μακάριος ἤρμα τῇ χειρὶ τὸ στόμα σφραγίσας, καὶ τὰ εἶμα χεῖλη βραχὺ κεκινήκως· μάλισ διακουομένη, τοῖς ἔγγιστα παρευῶσιν ἐπίθετο τῇ φωνῇ· Τίνος ἀγίου σήμερον μνήμη; Οἱ δὲ, Τακῶδου, φασί, τοῦ ἀδελφοθέου, τοῦ φίλου σου, ὦ Δέσποτα. Ὁ δὲ μακάριος πρὸς αὐτοὺς, Τοῦ δεσπότη μου, κτανοικτικῶς ἔφη· λοιπὸν εὐχέσθε. Εἶτα λέγει· Εὐλόγητός ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ ἅμα τῇ δοξολογίᾳ περιεπλήθει, καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ συγκατέληξε τὴν ζωὴν. Εὐθύς οὖν κηδεύουσι τὴν ζωὴν, ὡς ἂν τις εἶπῃ αὐτόν· ζωὴ γάρ, ἐπεὶ μετέστη πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ ἔστι, καὶ γέγονε· καὶ τὴν ἱεραρχικὴν αἰ οἰκεῖται, ὡς ἔθος, ἀμφιεννύντες στολήν, ἐκ' αὐτῆ καὶ σεβασμίαν αὐτῷ ἐπιμίδα τοῦ ἀδελφοθέου σεβασμίως ἐπιβάλλουσιν, ἣν πρὸ χρόνων τινῶν ἐξ Ἱεροσολύμων ἀποσταλείσαν αὐτῷ οὕτως εἶμα καὶ πανευλαδῶς ἐσέβητο, ὡς ἀπὸ τὸν ἐκείνον Τακῶδον τὸν μέγαν Ἀπόστολον καὶ πρῶτον ἱεράρχην ἐν αὐτῇ καθορῶν· ταύτην αὐτῷ διὰ τοῦτο καὶ συνταφῆναι κατεδέξατο. Καὶ μέντοι κατὰ τὴν ἐκείνου μνήμην· εἰκάδι γὰρ τρίτη Ὀκτωβρίου καὶ αὐτὸς ἀπῆρε πρὸς Κύριον. Ἐνδειγμα τοῦτο σαφὲς τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου οἰκειώσεως τε αὐτοῦ καὶ μεταστάσεως. Οὕτω μὲν οὖν τότε τὸ τίμιον ἐκεῖνο δέμας καὶ ἱερὸν ἱερῶς καὶ τιμίως ἐνταφιαζόμενον, γλωσσοκίμων ξυλίῳ κατακρύπτεται, καὶ πρὸς τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Σοφίας πρῶτον κατατεθῆν, τῆς προσηκούσης δοξολογίας τε καὶ προσκυνήσεως καταξιοῦται.

gent : principibus, ne fastu surgerent, humilioresque præ se contemnerent. Sigillatim etiam sacerdotes et antistites ipse maximus antistes divinarum et ecclesiasticarum institutionum cognitione erudit. Denique per id omne quod agebat et docebat, celestem legem ac præcepta proponebat. Cumque jam ad extremam ultimamque vergeret senectutem, orabat solvi, multorumque laborum ac morborum, atque adeo tot ærumnarum finem expectabat, quem tandem etiam est consecutus. Nam spe certa futuri consequendæ præsentem vitam ponit, barbaramque motus atque invidiæ, odiique et insectorum infelicitum et impiorum evadit; atque in pace in ilipsum dormit et requiescit, spiritumque in manus Domini commendat; atque apponitur ad sanctos sanctus, ad hierarchas magnus hierarcha, ad confessores confessor, ad magnos Patres ille pro Dei justitia et veritate non minus atque illi certamine fatigatus.

Enimvero par est, ut quo pacto de statione vitæ decesserit, exponamus. Jacbat sanctus extremum ægramque trahens spiritum, dum et ipse, ut magnus ille (11), a cœlesti choro expectaretur. Jam vocis instrumenta prope tota ceciderant, vitalisque aura defecerat, omnesque artus exanimati erant; ipsa denique anima non nisi profectionem spectabat. Cum ecce tibi minister pro ritu Ecclesiæ somnia nocte ingenti voce illud solenne : Jube, domine, benedicere, intonat et proclamatur : et beatus sensim manu ora signans, modiceque veneranda labia motans, voce intermortua, quam ægre, qui proximi stabant, percipiebant, quærit, cujus ea die memoria sancti celebretur. Jacobi, inquit, domine, fratris Domini. Cum magno sensu pietatis inquit : Mei. Valele ergo : tum ait : Benedictus Deus noster omni tempore, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Simulque cum hymno et gratiarum actione animam edidit, mortalemque vitam reliquit. Statim igitur non tam funus, seu mortem dicas, quam vitam curant (nam quæ a migravit ad vitam, et est, et factus est vita), illumque sacro patriarchæ ornatu ex more domestici vestiunt, et venerandum Jacobi fratris Domini superhumeralem cum veneratione illi induunt, quod ante al quot annos Hierosolymis sibi missum tanta veneratione prosecutus est, ac si ipsum Jacobum apostolum, et primum in eo humerati pontificem spectaret. Hoc propterea voluit ut secum sepeliretur. Et sicut illo ipso die memoriæ sancti Jacobi sacro, ipse quoque Ignatius ex hac vita die tertia supra vicissimam Octobris ad Dominum emigravit, certo admodum indicio familiaritatis erga fratrem Domini et migrationis ad illum accepto. Atque sic quidem sacrum illud et venerabile pignus sancte et religiose ad funus compositum, ligneo sarcophago clauditur, atque ad principem Sophiæ sedem deportatum, exsequiis et justis pro dignitate honoratur.

(11) Basilii scilicet, de quo Greg. Naz. sequentia verba protulit orat. fun. in eundem Basil.

Tanta vero pietas populum incenserat, uti et A
 in retiri, in quo jacebat, fragmenta reliquiarum loco
 distraxerit, et velum quo tectus erat, in partes
 mille discerptum, sacri pignoris loco inter pios sit
 divisum. Cum ergo corpus agre e manibus populi
 esset ereptum, ad nobilem magni martyris Menæ
 aedem pervenit; ibique aliquandiu depositum, sa-
 cris quoque hymnis honorifice, ut par erat, est
 exceptum. In quo loco binæ femine a malis occu-
 patae dæmonibus, horrendumque exagitatae, solo
 tumbarum contactu, spectante universo caetu, liberatae,
 certissimam sanitatem sunt consecutæ; quæ et in-
 gentes Deo magnâ voce gratias persolverunt. Hinc
 vero cum familiares nobilem hunc reliquiarum
 thesaurum navî imposuissent, mareque jam ante
 vehementer intumidisset, et violenta Noti procella
 fluctus decumanos tolleret, qui navigationem im-
 pedituri viderentur, simul ac sacra arca navem at-
 tigit, statim mirum quid est Dominica virtute fa-
 ctum: nam magno illo antistite procellam invisibi-
 liter increpante, fluctibus leniter cadentibus, placida
 mare constitit aura. Ergo curatores funeris serena-
 tum mare Dominum concelebrando trajiciunt, at-
 que in nobile templum cœlestis militiæ principis
 atque archangeli ædificatorem illius Ignatium et
 cultorem deportant, atque ad dexteram ædis par-
 tem magna cum veneratione marmoreo conditum
 tumulo reponunt, morborum nempe variorum me-
 dicam quasi officinam, ubi et spiritus infesti pel-
 luntur, omnisque generis ægri (ut compendio di-
 cam) tum corporis, tum animi morbis, cum tu-
 mulo admoventur, potenter curantur.

Ita vir Dei in terris multis arumnis conflictatus,
 et tanquam aurum in fornace probatus, atque ita di-
 gnus Deo exhibitus, cœlestem beatitudinem et hono-
 rem in excelsis, quo fruuntur sancti, consecutus est.
 Stulte vero egerunt tenebræ lumen persecutæ, quod
 nunquam apprehenderunt: imo tanto magis pro-
 fuerunt persequendo, quanto magis illud a se ve-
 xari putaverunt. Nam dum persequerentur lumen
 hoc, ut captum conculcarent, et inde illi insulta-
 rent, lucem quidem a se quam longissime repule-
 runt, illamque vel nolentes tanto propius summo
 bono admoventur, quanto se magis cum malo ex-
 tremo deterrimis suis consiliis conjunxerunt.

Ergo Ignatius iterum patriarcha decennio præ-
 fuit; tricennium vero, pauloque amplius, universe
 magnus antistes solum tenuit; aunorumque oc-
 toginta in pace ad magnum illum pontificem Chri-
 stum est profectus.

Porro quot ac quantis illum Deus signis ac pro-
 digiis celebravit, et celebrare semper in illo cele-
 bratus Dominus non desinat, non hujus instituti
 operis est, sed historiæ et justi voluminis labor.
 Ego de multis pauca (nam singula persequi infini-
 tum sit), quæ tamen Dei gratiam et ipsius fidem
 mediocriter declarent, compendio exponam.

Puer octennis, summum novennis, morbo per-

Ἐπεὶ τοσοῦτον δὲ τὸ εἰς αὐτὸν σέβας ἀνῆπται τοῖς
 λαοῖς, ὥστε καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ σκίμποδος, ἐν ᾧ κατ-
 ἔκειτο, θράνη ἀντὶ λειψάνων διετηρεῖσθαι, καὶ τὸ ἐπὶ
 αὐτοῦ δὲ κείμενον πέπλον μυρίοις καταδαιρούμενον
 τμήμασιν, εἰς ἀγιασμοῦ δῶρον καταμεμερίσθαι τοῖς
 πιστοῖς: μόγις οὖν τότε τὸ σῶμα τοὺς κρατοῦντας
 διαφυγόν, καὶ πρὸς τῷ μεγάλῳ ναῶ τοῦ Μεγαλομάρ-
 τυρος καταντῆσαν Μηνᾶ, ἐκεῖ δὴ πάλιν κατατίθεταί
 τε βραχὺ, καὶ τῆς ἐκ τῶν ὕμνων, ὡς θέμις, τυγχά-
 νει: δεξιῶσεως. Ὅπου καὶ δύο γυναῖκες ὁμοῦ πονη-
 ροῖς πνεύμασιν ὀχλούμεναι, καὶ δεινῶς ἀναθρασύ-
 μεναι, ὡς μόνον ἔψαυσαν τῇ τοῦ ἁγίου σορῶ,
 ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ κατέστησαν ὑγιεῖς, ἀναν-
 τιρρήτου τυχοῦσαι τῆς ἰάσεως, καὶ μεγάλη φωνῇ
 δοξολογοῦσαι τὸν Θεόν. Ἐντεῦθεν τῶν περὶ αὐτὸν ἐν
 πλοῖῳ καταθεμένων τὸν πολύτιμον θησαυρὸν, τῆς
 θαλάσσης μὲν τότε κορυφουμένης, ἐν ἀνέμῳ δὲ Νότῳ
 βιάῳ τῶν κυμάτων εἰς ὕψος αἰρομένων, καὶ ἀπρόσ-
 ιτον ὑποδεικνύντων τὸν πλοῦν, ὡς μόνον ἡ θεία
 σοφία ἐκείνη ἐπιβίβηκε τῆς νηὸς, ἣν ὁρᾶν παρτυτᾶ
 γινομένην Δεσποτικὴν θαυματουργίαν. Ἀοράτως γὰρ
 ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως τῆς καταιγίδος ἐπιτι-
 μωμένης, ἴστατο μὲν εἰς αὐρανὴν ἡ θάλασσα, τῶν
 κυμάτων δὲ κατασιγαζομένων, οἱ τοῦ ἁγίου θερα-
 πευταὶ ἐν γαλήνῃ διαπεραιούμενοι καὶ δοξάζοντες,
 καὶ πρὸς τῷ ἱερῷ καὶ παγκάλῳ τοῦ ἀρχιστρατήγου
 ναῶ τὸν πιστότατον οἰκοδόμον ἐκείνου καὶ λάτριν
 ἀγαθόντες, πρὸς τοῖς δεξιῶσι σεβασμῶς ἐν μαρ-
 μαρίνῃ κατατιθέασιν σορῶ, νόσων τε παντοδαπῶν
 ἰατῆριον, καὶ πνευμάτων πονηρῶν ἐλατήριον, καὶ συν-
 τόμως εἰπεῖν, παντοίων παθῶν ψυχῆς τε καὶ σώμα-
 τος τοῖς ἐγγίζουσιν ἀλεξητήριον.

Οὕτως ὁ ἱερὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος διὰ πολλῶν θλί-
 ψεων ἐν γῆ πειρασθεὶς, καὶ ὡς χρυσοῦς ἐν χωνευ-
 τηρίῳ δοκιμασθεὶς, καὶ ἄξιός οὕτως ἀποδειχθεὶς τοῦ
 Θεοῦ, τῆς οὐρανόθεν μακαριότητος καὶ τῆς ἐν ὕψη-
 λοῖς τῶν ἁγίων κατεξιῶθη τιμῆς. Ἐματαιώθη δὲ
 ἡ σκοτία, διώξασα μὲν τὸ φῶς, οὐ καταλαβοῦσα δὲ.
 Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον εὐηργέτησεν, ὅσῳ πλέον ἐφῆθη
 λυπεῖν. Διώκουσα γὰρ, ἵνα πάτησῃ καὶ κατακαυ-
 χήσῃται, ἑαυτῆς μὲν τὸ φεῦγον ἐμάκρυνε, προσεγ-
 γίσαι δὲ παρεσκεύασε καὶ μὴ βουλομένη τῷ ἀγαθῷ
 τοσοῦτον, ὅσον ἐστυῆν τῷ κακῷ διὰ τῆς πολυμη-
 χάνου στραγγαλιᾶς προσψκειώσατο.

Δέκα μὲν οὖν ἔτη τὸ δεύτερον, τὰ πάντα δὲ
 τριάκοντα καὶ μικρόν τι πρὸς, ὁ μέγας ἀρχιερατεύ-
 σας Ἰγνάτιος, ὀγδοηκοστὸν δὲ ἤδη γεγονῶς ἔτος, ἐν
 εἰρήνῃ πρὸς τὸν Ἀρχιερέα τὸν μέγαν ἀνελήθη
 Χριστόν.

Ὅσοις μὲν οὖν καὶ ἡλίκοις αὐτὸν τεραστίοις ὁ ἐν
 αὐτῷ δοξαζόμενος ἰδόξασε Κύριος, καὶ ἔτι δὲ δοξά-
 ζων οὐ διαλιμπάνει, ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ
 παρόντος ἀν εἰη διηγεῖσθαι καιροῦ. Ὅλίγα δὲ ἐκ
 πολλῶν, καὶ ὅσα τὴν αὐτοῦ μὲν πίστιν, τὴν τοῦ Θεοῦ
 δὲ ἐν αὐτῷ χάριν μετρίως ὑποδείκνυσιν, ἐπιτόμως
 ὑπομνήσαντες, τὰ κατὰ μέρος ὡς ἀριθμὸν ὑπερβαί-
 νοντα παρήσομεν.

Παῖς γὰρ ὡς ὀκτώ ἢ καὶ ἐννέα καθεστὼς χρόνων,

πνεύματι ἀσθενείας πληγείς, καὶ ἀθρόως παρεθείς ἅλος, οὐ μόνον ἀναυδὸς πάντη καὶ ἀνήκοος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀκίνητος ὀλοτελῶς γεγονώς, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ βασταζόμενος, τῷ κοινῷ τῶν πιστῶν ἰατρῶν, τῷ ἱερῷ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς προσρίπτεται τάφῳ. Δι' ἡμερῶν δὲ τεσσάρων τῆς τοῦ ἁγίου καταξιωθεὶς ἐπισκέψεως, ἐξαπίντης ἰδίως ἐξανέστη ποσὶ, καὶ δι' ἑαυτοῦ τὴν τοῦ ναοῦ πύλην ἀνοίξας, καὶ ὑγιῆς ὄλος ἐξελθὼν ἔξω, ἐλάλει τοῖς παροῦσι καὶ ἤκουέν, εὐλογῶν τὸν Θεόν, καὶ τὰ θαυμάσια ἀναγγέλλων τοῦ ἁγίου.

Ἄλλος, πλὴν ἐξ ἐπιηρείας, αἵμαι, καὶ τοῦτο τοῦ πονηροῦ, ἐπιληψίας ἐαλωκῶς πάθει, δεινῶς ἐξανέστραπτο μὲν τὸ στόμα, παρήρητο δὲ καὶ τοῦ κατὰ φύσιν φθέγματος τὴν φωνὴν, ὡς ἐλεεινόν τε αὐτὸν καὶ δυσέντευκτον θέαμα προκαίεσθαι. Οὗτος ἐπεὶ ἀδιστάκτῳ πίστει ἐπεκαλεῖτο τὸν ἅγιον, ὁρᾷ μὲν αὐτὸν ὄναρ ὡσπερ τὴν κλεῖδα κατέχοντα τῇ χειρὶ, καὶ ταύτην τῷ στόματι αὐτοῦ ἐπεμβιζόντα, καὶ ὡς δῆθεν θύραν ἀνοίγοντα, συστρέψαι, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν· Εἰ οἶδας, τίς εἰμι ἐγώ; Τὸν δὲ μὴ εἰδέναι φάμενον, ἀκοῦσαι πρὸς αὐτοῦ, ὡς αὐτὸς εἶη Ἰγνάτιος πατριάρχης· Καὶ ἰδοὺ, φησὶν, ἀπὸ τοῦ νῦν καθέστηκας ὑγιῆς· ἔξυπνον δὲ τοῦτον γενόμενον, ὑγιῆ παντελῶς ἑαυτὸν εὐρεῖν, ὡς μηδέποτε ἔχνος τοιαύτης ἐωρακότα κακώσεως.

Ἄλλος, πάλιν νόσῳ κοιλιακῇ περιπεσὼν, καὶ πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἡγγικῶς δι' αὐτὴν ὤραις, τῆς μὲν ἀπὸ τῶν ἰατρῶν βοηθείας λοιπὸν ἀπέγκυ, τὸν ἅγιον δὲ πόρρωθεν ἐξ ὀλοκλήρου πίστεως ἀνακαλούμενος, ὁρᾷ μὲν τοῦτον ὄναρ αὐτῷ παρεστῶτα, καὶ εὐθυμεῖν ἐπαγγελλόμενον. Αὐτίκα δὲ τῆς ρύσεως ἀναξηρανθείσης τῆς γαστρὸς, εἰς τροφῆς ἔφεσιν ὁ κάμων καὶ τελείαν ὑγείαν ἀποκαθίσταται.

Πάλιν γυνὴ τις ἀνδρὶ νομίμως συνοικοῦσα, καὶ παίδων μήτηρ γεγονυῖα τριῶν, ξηρὰν πάντη καὶ ἀνικμον προέβαλλε τὴν θηλήν, ὥστε τὰ ὑπ' αὐτῆς τικτόμενα βρέφη παραυτὰ ξέναις ἐκδίδασθαι τιθηνεῖσθαι τροφοῖς, ἕως ἐπὶ νοῦν ἤλθε τοῖς αἰχείοις αὐτῆς τῷ ἁγίῳ προσδραμεῖν. Καὶ δὴ τῶν ἁγίων αὐτοῦ τριχῶν ἀπομυριαθισῶν, καὶ τῇ ἀρτιτόκῳ πιεῖν δεδωρημένων, ἐπὶ τοσοῦτον εὐθὺς γαλοῦχος ἀπεφάνθη, ὡς καὶ πολὺ πλεόν τῆς χρείας τὸ γάλα τῶν μαζῶν καταρρεῖν. Καὶ τοῦτο οὐκ εἰς μίαν μόνην φασὶ γυναῖκα γεγονέναι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑτέραν πάλιν τῷ αὐτῷ κάμουσαν ἀρρώσθηματι τῆς φύσεως, διὰ τῆς ὁμοίας τῶν ἁγίων τριχῶν ἀπομυρίσεως τῆς ὁμοίας ἰάσεως τυχεῖν.

Ἄλλη δὲ πάλιν γυνὴ τῶν εὐγενῶν καὶ περιφανῶν, καὶ αὐτὴ νομίμως ἀνδρὶ ἐπιδόξῳ συνοικοῦσα, ἐν ἔτεσι πλείοσι στείρα καὶ ἀπαις ἐγνωρίζετο. Τοῦ ἀνδρὸς δὲ πίστει τῷ τάφῳ προσπεπτωκότος τοῦ ἁγίου, καὶ ἑλαῖον ἅγιον ἐκεῖθεν εἰληφότος τῇ γυναικί, κάκείνης ἐκ πίστεως ἀλειψαμένης, καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως εὐχὴν ἐπικαλεσαμένης, παραυτίκα τῶν τῆς στειρώσεως ἀπελύθη δεσμῶν, καὶ λοιπὸν τέκνων πλείονων ἀναδείκνυται μήτηρ.

Ἄλλ' οὐ μόνον τοῖς τῷ ἱερῷ τάφῳ πελάζουσιν αἱ θαυματουργίαι τοῦ ἱεράρχου πηγάζουσιν· ἀλλ' ἔδῃ

A culsus, ac totus repente fractus, non solum usum linguæ et aurium amiserat, sed membris omnibus captus, a suisque gestatus, ad communiem credentium, sacramque curationum officinam, ad sancti (inquam) Patris tumulum projicitur: quartoque die sancti auxilio dignatus, confestim suis insistens vestigiis consurrexit; portaque sua manu aperta, sanus integerque egressus, obviis quibusque loquedatur, et audiebat, immensas Deo gratias agens, et sancti enarrans miracula.

B Alius invidia, reor, carodæmonis epilepsia vehementer correptus, os forte distorterat, et naturali vocis sonitu orbatus erat, ut miserabile juxta ac triste spectaculum oculis proponeretur. Hic firmissima fide, ope sancti implorata, per nocturnam speciem videt Ignatium manu clavem gestantem, et ori suo admoventem, ac vertentem, quasi inde januam aperiret, ad se dicere: Nostin' qui sim? negantem, postea audivisse ab illo, Ignatium esse patriarcham. Et ecce jam nunc, inquit, es curatus. Postea expectatum, adeo salvum et incolumem repertum, uti ne vestigium quidem in se morbi deprehenderet.

C Alius item dyssentertia laborans jam in extremis erat, et a medicis conclamatus: qui tamen, ut sancti opem e longinquo plena fide implorabat, spectat hunc per somnum sibi assistentem, bonumque animum habere jubentem, et illico siccata alvus constitit, ciliq̄ue orexis reversa, hominem perfectæ restituit incolumitati.

D Femina quoque nupta viro, triumque liberorum parens, aridis semper et siccis erat papillis, ita ut statim partus suos cogeretur alienis nutricibus alendos committere; donec propinquus venit in mentem, ut ad sanctum properarent: ubi absterso e sancti viri coma liquore, et recens enixæ ad sorbendum propinato, subito tanta lactis copia redundare visa est, ut plus quam fuerit necesse, papillæ lactis suppeditarent. Atque id non ei soli, sed alteri quoque eodem naturæ laboranti morbo narratur accidisse, quæ pariter ex eodem capillamenti illius desumpto liquore sanitatem recuperavit.

Alia nobilis item et illustris matrona, quæ nobili viro in matrimonium collocata, pluribus annis infecunda sterilisque erat, mariti fide ad cineres viri sancti procumbentis, oleoque sancto inde uxori allato, atque ea fide allito, illa magna pontifice suppliciter invocato, secunda subito reddita, prolem edidit numerosam.

Enimvero non ii duntaxat, qui sacram complexum tumbam, hæc miracula sunt experti, peregrinis

etiam, et ultima terrarum incolentibus; Deo plenus Pater adest imploratus. Cujus rei amplissimus testis prætor est Sicilia, qui id sanctissime juratus affirmavit. In Agarenos (Siciliam invadentes) pugnaturos, cum ingenti cura pavoreque augetur, magnum Ignatium in auxilium ardentibus votis invocat: qui (inquit prætor) manifestus in aere velut albo insidens equo me monuit, ut in dexteram partem flecterem agmen, illicoque gloriam Dei me visurum. Quod cum præfectus Musilices nomine fecisset, ingenti prælio devictos hostes cepit.

καὶ κατοικηκότα τὸν στρατοπεδάρχην (Μουσιλικῆς δὲ ἐλεῖν.

Quo pacto vero feminæ alterius admirandum casum, et stupendum amplius viri sancti in illa auxilium reticebimus? Quæ cum marem ferret utero, et jam doloribus partus proximis urgeretur, puer in pedes editus, et hærens progredi non potest amplius: partorienti interim acutissimi intolerandique cruciatus augentur. Cumque jam in eo res esset, ut femina simul cum puero interiret, medici vulnerarii adsunt, ut setum membratim divisum per partes extrahant. Sed meliore providentia numinis, magnum nostrum miraculorum patratores in memoriam revocant. Et forte quidam ex presentibus minimam ex reliquiis veli illius partem in funeris cura ante populis fidelibus distributi profert, Ignatiique ope implorata, ad illa admoveat, feminaque tacta solum, infans repente in caput versus, indeque salvus et incolumis editus, Ignatius a parentibus, ut ab ipso nomine sibi imposito rediret in memoriam miraculi a patriarcha perpetrati, est appellatus. Et hoc cur apostolicis illis prodigiis inferius ducatur? Quid Petri et Pauli virtuti cedit? Vis enim Spiritus sancti in illis efficiebat, ut sudaria et semicinctia illorum ingentia signa ederent. Hæc eadem modo per apostolicum hunc virum, novum vere deiferum, effecit, ut velamenta feretri, quæ sacras illas reliquias tantum contigerant, compedesque ferreæ, quibus impii homines sacros illius pedes presserant, non minora ad Dei laudem fideliumque salutem fecisse credantur.

Mitto dicere, quot renum doloribus confectos toto animo rogatus curarit, quot elaphanticos seu leprosos absterserit, quod cæcos illustrarit, fractos et jacentes erexerit, et qua manibus, et qua pedibus aridos restituerit. Prætereo febrientes, aut ab improbis spiritibus tortos, quot sanarit, hodieque sanet, ac per veneranda vincula omnes prope morbos, omnesque ægritudines pellat curetque eorum omnium, qui sincera fide ad sacrum illius tumulum confugiunt. Neque sane, quamvis volens, possim omnia dicendo percensere. Unum tamen illud miraculum adjungentes, pauca ex iis quæ post viri sancti mortem evenisse narrantur, historię adjicimus. Etenim quo pacto Lydi illius saccellarii

καὶ τοῖς ἐπ' ἀλλοδαπῆς γῆς, καὶ τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης οἰκοῦσιν, ἐπικαλουμένοις ὁ θεόληπτος Πατὴρ ἐπιφαίνεται. Καὶ τούτου μάρτυς ἡμῶν ἀψευδῆς ὁ τῆς Σικελίας Ἰστρατηγός, φρικτοῖς ὄρκοις πληροφορῶν, ὡς μέλλων εἰς πόλεμον συμβαλεῖν ἐν Σικελίᾳ τοῖς Ἀγαρηναῖς, καὶ ἀγῶνι πολλῷ συνεχόμενος, καὶ τὴν μέγαν Ἰγνάτιον εἰς συμμαχίαν θερμῶς ἐπικαλούμενος, Εἶδον, φησὶν, αὐτὸν ὀφθαλμοφανῶς ἐπὶ τοῦ ἀέρος ὡσπερ ἐφ' ἵππου λευκοῦ καθήμενον καὶ παρεγγυώμενον, πρὸς τοῖς δεξιόις μέρεσιν ἐδηγεῖν τὴν στρατὸν, καὶ τὴν δόξαν εὐθὺς καθορᾶν τοῦ Θεοῦ. Ὁ ὄνομα τῷ ἀνδρὶ), κατακράτος τοὺς ὑπεναντίους ἐλεῖν.

Πῶς δὲ τὸ τῆς γυναικὸς ἐκείνης θαυμάσιον πάθος, καὶ τὴν θαυμασιωτέραν ἐπ' αὐτῇ τοῦ ἁγίου παραδοξοποιῶσαν σιωπήσασαι; Ἦτις ἄρβεν ἐγκυμονοῦσα, καὶ ὠδίνουσα ἤδη πρὸς τὸ τεκεῖν, ἐπειδὴ ἐπὶ πόδας τὸ βρέφος κατηνέχθη, οὐτ' αὐτὸ προσελθεῖν ἔτι δυνατόν ἦν, καὶ τῇ τικτούσῃ ὀξυτάτας καὶ ἀνυπόβιστους τὰς ἀλγηδόνας προσετίθη. Καὶ ἐπεὶ εἰς ἀμηχανίαν περιέστη τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ καὶ ἡ γυνὴ συναπόληται, παρήσαν μὲν ἰατροὶ χειρουργεῖν τὸ ἔμβρυον, καὶ ἐξέλκειν τεμνόμενον μεληδόν. Προνοῖα δὲ θειοτέρη τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπεμνήσθησαν μεγάλου θαυματουργοῦ. Καὶ τις ἐκ τῶν παρόντων λείψανον ἔχων τοῦ πέπλου βραχύτατον, τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς αὐτοῦ κηδείας ἐκ πίστεως καταμεμερισμένου τοῖς λαοῖς, καὶ τοῦτο προσαγαῶν, καὶ τὸν ἅγιον ἐπικαλεσάμενος, ἐπειδὴ μόνον τῇ ὀσφύϊ περιῆψε τῆς γυναικὸς, περὶ ἑστραπτὰ μὲν τὸ βρέφος εὐθὺς ἐπὶ κεφαλῆν, ἀκινδύνως δὲ λοιπὸν γεννηθὲν, Ἰγνάτιος πρὸς τῶν γεννητῶρων κατωνόμασται, εἰς ὑπόμνησιν ἤκων διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπ' αὐτῷ γενομένης διὰ τοῦ πατριάρχου θαυματοποιίας. Τοῦτο τί τῶν ἀποστολικῶν τεράτων ἀπολείπεται; Τοῦτο τί τῆς ἐν Πέτρῳ καὶ Παύλῳ δυνάμει ἐνδεί; Ἡ γὰρ ἐν ἐκείνοις ἐνεργούσα χάρις τοῦ Πνεύματος, ὡς καὶ διὰ τῶν σουδαρίων καὶ σιμικινθίων ἐκείνων θαυμασιώτατα ὄρβην, αὐτῇ καὶ νῦν διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ τούτου ἀνέρος, νέου ὡς ἀληθῶς θεοφόρου, καὶ διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ σκίμματος ἱματίων τῶν τῷ ἱερῷ λείψανῳ ἐγγισάντων, καὶ διὰ τῶν σιδηρῶν κλωκῶν, οἷς τοὺς ἱεροῦς πόδας ἄνδρες κατέκλεισαν ἀσεβεῖς, τὰ ἕμοια πιστεύεται ὄρβην εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, καὶ σωτηρίαν τῶν πιστῶν.

Ἐῷ λέγειν, ὅσους νεφριτικῶ τετραχυμένους νοσήματι, καὶ ἐκτενῶς ἐπικαλεσάμενους θεράπευσεν ὅσους λεπρούς καὶ ἐλεφαντιῶνας ἐκαθάρισε, καὶ τυφλοὺς ἐφώτισε, καὶ πραιμένου; ἀνώρθωσε, καὶ ξηρὰς χεῖρας καὶ πόδας ἔχοντας ἴασατο. Ἀφίτη καὶ ὅσους ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ρίγους τρυχαμένους, καὶ ὅσους ὑπὸ πνευμάτων πονηρῶν ἐταξομένους ἄχρι καὶ τῆμερον ἴσται, καὶ διὰ τῆς τιμίας ἀλύσειος πάσαν, ὡς εἰπεῖν, νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν ἀποκαθαίρων τῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πίστει προσφευγόντων τῇ ἀγίᾳ θεραπείᾳ σορῶ. Οὐδὲ γὰρ εἰ βουληθείημεν, ταῦτα τῷ λόγῳ δυνατόν ἐξαριθμεῖσθαι. Ἐνὸς δὲ ἔτι μνημονεύσαντες τῶν θαυμασίων, ὀλίγα τῶν μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου κοίμησιν ἱστορουμένων ἔτι τῷ λόγῳ

συνάφομεν. Πῶς γὰρ τοῦ Λυδῶ σακελλαρίου σιωπῆ τὸ πρᾶγμα παραπέμπομεν; ὅς ὑποβολῆ Φωτίου τοῦ ἀναιδοῦ, εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθὼν, ὥστε πάντας τοὺς τῷ ἁγίῳ τάφῳ προσλιπαροῦντας ἀσθεναῖς μετὰ μαστίγων ἐξῆσαι καὶ ὑβρεῶν· καὶ τοῦτο δεδρακίως, προστίθει κακὸν τῷ κακῷ, καὶ προστάσει κλησιαίτατα τοῦ ἱεροῦ τάφου κατορύσσειν, καὶ εἰς βάθος ἀνασχάπτειν τὴν γῆν, πρόφασιν μὲν, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ πρώην ὑπὸ τοῦ πατριάρχου χρυσοῦ κατακρυβέντος κολλοῦ, τὸ δ' ἀληθές, ὡς ἀνὰ ἀτιμίαν τῷ κνίῳ λειψάνῳ προστρέφαιτο. Οὕτως αὐτῷ ὁ φθόνος πάντῃ κατακεκυριευκῶς τῆς μανιώδους ψυχῆς, οὐδὲ μετὰ τὸν θάνατον ἠρεμεῖν εἶα. Ἄμα δὲ τῷ λόγῳ τοῦ ἀθεμίτου ἐκείνου προστάγματος, καὶ θεήλατος τὸν ἀσεβῆ μετῆλθεν ὄργη, ἐνταῦθα μόνον οὐκ ἀτασχαμένης ἐπ' αὐτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίας, ἀλλ' ὀξύτατην ἐνδίκως ὑπενεγκούσης τὴν τομήν. Εὐθύς οὖν μεγάλα βῶν ὁ σοβαρὸς, οἷα αἵματι κρουνηδὸν περιβραινόμενος, καὶ φορέδην ἀπέφυξε τιμωρούμενος.

Τοιαῦτα τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς τὰ διηγήματα· τοιαῦτα τοῦ καλοῦ ποιμένος τὰ προτερήματα. Οὕτως ὁ μακαριώτατος καὶ ζῶν ἐπὶ γῆς ἐνομοῦτάτος τε ἦν καὶ χριστοφιλέστατος, πάντα λέγων καὶ πράττων εἰς δόξαν Θεοῦ· καὶ τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομῆν· καὶ πρὸς Θεὸν μεταστάς, ὠφελιμώτατος καὶ σωτήριος, ὡς ἀμέσως ἐντυγχάνων ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ.

Τί δὲ ὁ λεγόμενος Φώτιος; ἄρα τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην κρίσιν ὡς ἐνδικὸν καταδεξάμενος, τῶν πολυπλόκων ἀπέσχετο-διαβουλίων; ἢ ὑπὸ τὴν κραταιάν τοῦ Θεοῦ χεῖρα ταπεινωθεὶς, τῆς θείας ἑαυτὸν ῥοπῆς ἐξῆψε λοιπὸν; ἢ τέλειον μὲν τῆς αὐτοῦ κακομηχανίας οὐκ ἐξίστη, μετριώτερος δὲ ἑαυτοῦ καὶ ἐπεικίστερος διὰ τῆς κατακρίσεως κατέστη; Οὐδαμῶς. Πάντα δὲ τὸν δεκαετῆ χρόνον τῆς ὑπερορίας, μυρίας κατὰ τοῦ ἁγίου κακονοίας κινῶν, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀνάλωτον αὐτὸν εἴωρα καὶ ἀληπτον, τοῦ βασιλέως ἐφ' ἑαυτὸν τὴν εὐνοίαν ἐπισπάσασθαι μηχανᾶται· καὶ πᾶσαν μὲν βουλήν, πᾶσαν δὲ τριβὴν λογισμῶν πρὸς τοῦτο κινῶν, εὖρεν ὄδον λοιπὸν, δι' ἧς τῆς ἀπλότητος, ἦτοι κουφότητος κατωρχήσατο τῆς βασιλικῆς· καὶ σκοπεῖτε ὡς πιθανὴν, καὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀξίαν. Τῶν ὀνομάτων γὰρ ἕκαστον περισκεψάμενος, αὐτοῦ τε, φημί, Βασιλείου τοῦ βασιλέως, Εὐδοκίας τε τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, καὶ τῶν παιδῶν, Κωνσταντίνου, Λέοντος, Ἀλεξάνδρου, καὶ Στεφάνου· ἐξ ἑκάστου δὲ τὸ πρῶτον γράμμα λαβὼν καὶ συντιθεὶς, ἐντεῦθεν λαμβάνει τῆς ἀπάτης τὴν ἀφορμὴν. Ἱστορίαν γὰρ, ἦτοι γενεαλογίαν τὴν μητρῴωσαν, μήτ' οὖν ποτε γενομένην ἀναπλάσας, Τηριδάτην μὲν ἐκείνον τὸν μέγαν Ἀρμενίων βασιλέα, τὸν ἐπὶ τοῦ ἱερομάρτυρος λέγιω Γρηγορίου, προπάτορα τίθεται τῷ λόγῳ, ἐξ ἐκείνου δὲ τὴν γενεαλογίαν ὀνομασιν, οἷς ἠθέλησεν, ἐπισυνείρων, καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων τῇ πλασματώδει κατάγων ἱστορίαν, ἠνίκα δὴ πρὸς τὸν πατέρα κατῆλθε Βασιλείου, τοῦτον ἔγραψεν, ὡς ἀνδρὰ γεννήσει τοιοῦτον, οἷος αὐτῆς Βασιλείου

A facinus silentio prætereamus? qui ab impudente Photio submissus in cœnobium venit, ut ægros omnes ad sepulcrum illius supplicantes, conviciis et flagris exigeret. Quo facto scelus addit sceleri: terram enim proximam sacræ tumibæ alte jubet effodi; in speciem quidem, quasi ingentem auri vim patriarcha illic condiderit; reipsa autem, ut sacris ossibus contumeliam irrogaret, adeo animum hominis furiosum invidia occuparat, uti ne post mortem quidem (Ignatii) ab illo cesserit. Simul ac enim hoc ille verbo impie edixerat, vindicta Numinis impium prosecuta est: hic duntaxat Dei patientia se diutius continere non potuit, sed e vestigio plagam infixit. Ergo superbus ille horrendum boans, et tanquam victima supra infraque sanguine diffusus, domumque delatus, elinguis intra quadriduum a Deo punitus exspiravit.

B sflagiζόμενος, ἀνωθέν τε καὶ κάτωθεν τῷ εἰκείῳ οἴκαδε ἀναγόμενος, ἀφωνος ἐν ἡμέραις τέσσαραις

Hæ sunt rerum a Patre nostro gestarum narrationes, hæc boni pastoris prærogativæ. Ita beatissimus ille dum in terris ageret, se quam sanctissime religiosissimeque gessit, rebus omnibus ad Dei laudem et Ecclesiæ ædificationem relatis: et per mortem ad Deum profectus, nobis apud illum salutaris juxta ac utilissimus est patronus, ut qui Deo præsens citra ullum medium interpellat pro nobis.

C Quid autem is qui dicitur Photius? an iudicium de se rite factum est veritus, atque impia consilia abiecit? An sub potenti manu Dei humiliatus, divinæ se deinceps voluntati commisit? An perseveravit quidem in improbis machinationibus suis semper, sed ex damnatione sui seipso æquior et modestior est redditus? Nihil minus. Toto illo decennali exsilio insidias adversus sanctum impia mente molitus est. Cumque illum irretire capereve nullo modo posset, imperatoris animum sibi conciliare tentat. Ergo artibus omnibus strophisque in consilium abhibitis, reperit viam, qua imperatoris simplicitatem levitatemque caperet, et vixit quæ probabilis et ipsius ingenio dignam. Observatis enim nominibus singulorum, ipsius, inquam, imperatoris Basilii, et Eudociæ Augustæ conjugis, liberorumque, Constantini, Leonis, Alexandri, Stephani; ex primis singulorum nominum litteris compositis componendæ fraudis occasionem arripit. Historiam enim, sive genealogiam, quæ nusquam est, aut fuit, continxens, Tiridatem illum inclytum Armeniæ regem, qui sancti Gregorii martyris avo imperitavit, stirpis caput fingit. Ex illo, nominibus pro arbitrato excogitatis, gentem deducit, et alios ex alio fabulosa narratione condit. Quando demum ad parentem Basilii pervenit, scripsit, nasciturum ex eo talem plæne virum, qualis ipse erat Basilius, eique nomen esse Baclas; quem omnium retro regum felicissime et diutissime regnaturum vaticinatur: innumeraque menda-

cia, quibus auditorem capl intelligebat, in librum suum concenturiat, et litteris Alexandrinis in vetustissima charta ad ipsam antiquitatis speciem expressis conscribit, atque thecā, seu tegumento ex antiquissimo codice detracto vestit, atque in illa nobili palatinaque bibliotheca clam reponit. χειροθεσίαν μιμησάμενος, γράφει· ἀμφιέννυσι δὲ ἀφαιρούμενος, κἀντεῦθεν τῇ μεγάλῃ τοῦτο τοῦ παλατίου ἀπτηθεται βιβλιοθήκῃ.

Administer et fidus illi in hac scena et fabula Theophanes erat, palatinus ea tempestate clericus, habensque apud imperatorem eruditionis opinionem, ac postea in improbæ operæ præmium episcopus Cæsareæ Cappadociæ creatus. Hic commentitium hunc libellum in bibliotheca, ut dictum est, repostum, opportuno tempore extrahit, imperatorique librum, velut cæteris omnibus admirabiliorem et arcanis refertiorē, exhibet : simulatque neque se, neque mortalium quemquam ejus mysteria, præter unum Photium, assequi posse. Ergo extemplo ad Photium mittitur. Prætexit ille, nulli posse arcanum illud, nisi soli imperatori committi, de quo illud ipsum perscriptum esset. Quid igitur? capitur imperatoris salicitas hæc fabula, et cum Photio in gratiam redit. Solent enim faustæ, quamvis vanissimæ prædicationes excelsam et gloriæ appetentiorē indolem eludere et enervare, penitusque in suam potestatem redigere. Hæc inter Basilium et Photium origo familiaritatis. Hinc Ecclesiæ tranquillitas funditus eversus. Hæc primæ turbæ et dissensionis redintegratio. Hinc assiduus in palatio Photius benevolentiam imperatoris furtim colligebat, et demum suis præstigiis et morum illecebris totum sibi virum vindicavit. Exstitit mox et alia necessitudinis occasio, Theodorus ille habitu vesteque in speciem monachus, omnium autem improborum improbissimus, et versutorum versutissimū, Santabarenus. Inquam, de quo, opinor, audivistis omnes. Hunc nescio quomodo repertum (nam pares, ut dicitur, cum paribus facile congregantur), ut virum singulari sanctitate, præscientia, rerumque futurarum cognitione pollentissimum : quibus tamen virtutibus non solum caruit omnibus, sed contra, ut aiunt, magicis præstigiis, et ariolandi, conjectandi, incantandi, animasque evocandi artibus insignis habebatur : hunc imperatori sisit. immensisque celebratum laudibus commendat. Cumque jam imperatorē intimo familiarissimoque uteretur, Photius per eum patriarchæ Ignatio insidiatur, sedemque amissam occulte recuperare conatur, sibi que denuo reditum sacrilege comparat. Quod tamen ubi fore difficile sensit, aperte, ut in sacerdotium restitueretur, a viro sancto omni ope contendit. Sed patriarcha canonum divinarum, legumque ecclesiasticarum observantissimus, tametsi vehementer sollicitatus, illum tamen hanc admisit, nec grassanti lupo reditum ad Christi causam indulisit, nè secum ipse pugnaret, suasque oppugnaret subscriptiones. meritoque deinde de gradu dignitatis deturbaretur. Nam a synodorite exauctora-

Α ἦν· τὸ δὲ ὄνομα εἶναι Βεκλᾶς· ὃν εὐτυχέστατα καὶ πολυχρονιώτατα τῶν ἐξ αἰῶνος βεβασίλευσάντων βασιλεύσοντα προφητεύει. Μυρίοις δὲ ψεύδεσιν, οἷς ἤδει γάννυσθαι τοῦτον ἀκούοντα, τὸ σύγγραμμα κταρτιστάμενος, ἐπὶ παλαιωτάτων μὲν τοῦτο χαρτίων γράμμασιν Ἀλεξανδρινοῖς, τὴν ἀρχαίαν ὅτι μάλιστα καὶ πτύχαις παλαιωτάταις, ἐκ παλαιωτάτου βιβλίου

Ὁ κατὰ ταῦτα δὲ πιστῶς ὑπηρετούμενος, καὶ τὴν ἀπάτην αὐτῷ τοῦ δράματος συγκατασκευαζόμενος Θεοφάνης ἐκεῖνος ἦν, κληρικὸς μὲν τότε βασιλικός, καὶ δόξαν σοφίας ἱκανῶς ἔχειν παρὰ τῷ βασιλεῖ νομιζόμενος, ὕστερον δὲ Καισάρειας Καππαδοκίας ἐπίσκοπος γεγωνώς, ἄθλον ὁδηλᾷ τοῦτο τῆς κακοτεχνίας ταύτης λαβὼν. Λαβὼν γὰρ τὸ πλάσμα τῶδες ἐκεῖνο βιβλίον, καὶ τῇ βιβλιοθήκῃ, καθὼς εἶπον, ἀποθέμενος, εἶτα ὥρας εὐθέτου δραξάμενος, ἐπιδείκνυσι τῷ βασιλεῖ, ὡς πάντων καὶ βιβλίων θαυμασιώτατον καὶ μυστικώτατον ἦν. Σκήπτεται ἀπορεῖν, οὐκ αὐτῆς μόνος, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος τις, φησὶν, ἀνθρώπων, ἢ Φώτιος, τοῦτο διαγνώσκει δύναται ἄν. Τοῖνον εὐθὺς ἀποστέλλεται πρὸς αὐτόν. Σχηματίζεται ἐκεῖνος, μὴ δύνασθαι πρὸς ἄλλον εἰπεῖν τὸ μυστήριον, ἢ πρὸς αὐτόν ὑπὲρ οὗ καὶ γέγραπται τοῦ βασιλέως. Τί οὖν ; ἤτταται λοιπὸν τῆς βιβλιογραφίας ταύτης ὁ Βασιλεὺς, ἀποτίθεται τὴν δυσμένειαν, καὶ εἰς κατάλλαγας ἐντεῦθεν χωρεῖ. Οἶδε γὰρ ἡ ἀγαθὴ πρόβησις, κἀν ὅτι μάλιστα ψευδὴς ἦ, καταχαυνοῦν καὶ ἐκλύειν καὶ ὅλην ἑαυτῆς ποιεῖσθαι τὴν μεγαλόφροναν καὶ φιλοδοξοτάτην ψυχὴν. Τοῦτο πρὸς Βασιλείου τῆς τοῦ Φωτίου φιλίας ἀρχὴ· τοῦτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης κατάλυσις, καὶ τῆς πρώτης ἀκαταστασίας ἀνανέωσις. Ἐντεῦθεν συνεχῶς τοῖς βασιλεῦσι ὁ πολυμήχανος ἐπεχωρίαζε, κλέπτων μὲν τὴν εὐνοίαν τοῦ κρατοῦντος, ἔλον δὲ πρὸς ἑαυτὸν τὸν ἄνδρα ταῖς γοηταῖς τῶν λόγων καὶ αἰμυλλαῖς τῶν τρόπων κατασκευαζόμενος. Ἐπεγένετο δὲ καὶ ἄλλη τις εὐθὺς οἰκειώσεως ἀφορμὴ. Θεόδωρον γὰρ ἐκεῖνον ἄχρι τοῦ σχήματος τῶν ἱματίων ἀβδῶν, πάντων δὲ δεινῶν ὄντα δεινότατον, καὶ πανούργων πανουργότατον, τὸν Σανταβαρηνὸν οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε· τοῦτον οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ Φώτιος εὐρηκῶς (καὶ γὰρ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ, κατὰ τὴν παροιμίαν, προσκολληθήσεται ἀνὴρ), ὡς ἄνδρα ἅγιον, καὶ διορατικώτατον, καὶ προφητικώτατον, ταῦτα μὲν οὐκ ὄντα, πόθεν; πολλοῦγε καὶ δεῖ· μαντικῆς δὲ, μᾶλλον δὲ μαγικῆς, φασί, καὶ ὄνειροκριτικῆς, ἤτοι δαιμονιώδους σοφίας καὶ ψυχικῆς μετασχηκῶτα τῷ αὐτοκράτορι προσάγει, καὶ μυρίοις ἐπαίνοις προσοικαιοῖ· καὶ ἐγκόλιον αὐτῷ ποιησάμενος, τῷ πατριάρχῃ μὲν ἐπεβούλευε, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου ῥίψιν δι' αὐτοῦ βαθείως ἐπάγειν ἐπειράτο, ἑαυτῷ δὲ αὐθις ἀνόμως τὴν ἀνάβασιν ἐμνάτο. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο συνείδε σκληρὸν ὄν, φανερῶς εἰς ἱερωσύνην παρὰ τοῦ ἀγίου δεχθῆναι, πᾶσαν ἐμηχανάτο μηχανήν. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης κανόσι Θεοῦ καὶ θεσμοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀκολουθῶν, καίτοι γε πολλὰ παρενοχληθεὶς, οὐ κατέλεξτο, οὐδὲ τῷ φονίῳ λύκῳ κατὰ τοῦ ποιμνίου πάροδον παρέσχεν, ἵνα μὴ αὐτῆς ἑαυτῷ περιπεσῶν, καὶ

ταῖς ἰδίαις ἐναντιωθείς ὁμολογίαις, ἐνὸικως ἀποστε-
ρηθῆ τῆς τιμῆς. Τὴν γὰρ ὑπὸ συνόδου κανονικῶς
καθηρημένον, οὐ μερικῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἰκουμε-
νικῆς, μᾶλλον δὲ ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐνθέσμως
τῆς ἱεραρχίας ἀψάμενον πλέον αὐτὸν ἀποκεκρηρυγ-
μένον, ἀμήχανον εἶναι διετείνετο ἄνευ συνόδου μεί-
ζονος καὶ κυριωτέρας ἀθωοῦσθαι. Ἄλλ' ἐκεῖνος
οὐδενὸς λόγον κανόνος ἢ νόμου ποιούμενος, ἐαυτῷ
τὰ τῆς ἱερωσύνης ἐπέτρεψε· καὶ ἤδη πρὸς τοῖς
βασιλείοις ἐπὶ τῇ καλουμένῃ Μαγναύρῃ καταμένων,
ἐξάρχου τε προεδάλλετο, καὶ χειροτονίας ἐπετέλει,
καὶ ὄσα πρὸς ὕδριν μὲν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ,
θλίψιν δὲ τοῦ πατριάρχου, ἀπώλειαν δὲ τῆς ἰδίας
ψυχῆς, ἀνοσίως ὁ ἀνοσιώτατος εἰργάζετο. Οὕτω τῆς
βασιλικῆς εὐθείας κατεφρίνει, μᾶλλον δὲ τῆς ἀνοχῆς
τοῦ Θεοῦ καὶ μακροθυμίας ὁ δοξοχαρῆς ἐκεῖνος καὶ
σκανδαλοποιὸς ἄνθρωπος ὑπερφρονῶν, καὶ πᾶν τὸ περὶ
τὴν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον ὑποποιούμενος,
καὶ τὴν ἐνδομυχοῦσαν αὐτῷ κακίαν καὶ πονηρίαν πολὺ
μᾶλλον ἢ πρῶην ἐντονωτέραν ἐπιδεικνύμενος, καὶ τὴν
ἀπὸ τῆς κοσμικῆς δυναστείας πολλῶ πλέον προσλαμ-
βανόμενος ῥοπὴν· οὕτω τρίτη μετὰ τὴν τοῦ ἀγίου παρ-
ῆλθε μετὰστασιν ἡμέρα, καὶ τὴν πατριαρχικὸν ἐπικα-
ταλαμβάνει θρόνον, καὶ τὴν πάλαι ληττρικὴν αὐτοῦ καὶ
τυραννικὴν γνώμην, καὶ τὴν κατὰ τοῦ ἀγίου λύτταν
ἀνανεούμενος, πάντας μὲν τοὺς οἰκελοὺς ἐκεῖνου θερα-
πευτὰς φυλακαῖς καὶ πληγαῖς καὶ ἐξορίαις καὶ θλίψε-
σιν ἀνηκέστοις περιέβαλεν· πάντας δὲ τοὺς ἀντιλέγον-
τας αὐτοῦ τῇ ἀνόδῳ, ὡς οὐ κανονικῶς, ἀλλ' ἀθέσμως
καὶ παρανόμως γενομένη, μυρίαις ἐπινοαῖς κατ-
εστρατήγει· οὓς μὲν δώροισι καὶ ἀξιώμασι, καὶ θρό-
νων μεταθέσει πρὸς τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν ἐπ-
αγόμενος· οὓς δὲ ἀποφρονῶν, καὶ ἐπ' ἀσχυρογυῖαις
ἀβρήτοις διασύρων τὸ πρῶτον, καὶ πικρῶς διαλοιδο-
ρούμενος, εἴ τις αὐτῶν αὐτῷ μετὰ ταῦτα κοινω-
νεῖν ἀνωμολόγησεν, αὖραις φέρειν ἐξαπίντης ἐκεῖνα
πάντα παρεχόμενος. Καὶ συλλειτουργὸς αὐτῷ σήμερον
ὁ ἱερόσυλος χθῆς· καὶ ἱεροφάντης μέγας καὶ τίμιος
ὁ κλέπτης καὶ πόρνος καὶ βέβηλος πρῶην ὑπ' αὐτοῦ
μεθ' ὄρκων ἀποδεικνύμενος. Οὓς δὲ πρὸς τὴν αὐτοῦ
κοινωνίαν εἴωρα στερβῶς ἀνθισταμένους (ἐνίσταντο
δὲ πάντες, ὅσοι ἀληθῶς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως
ἀντεῖχοντο, τῷ ὑπὸ ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου
κανονικῶς ἀνατεθεματισμένῳ καὶ καθηρημένῳ ἐπιχει-
νδυνάτατον λογιζόμενοι καὶ ὀλέθριον κοινωνεῖν, καὶ
εἰς ἓν σῶμα τούτῳ συγκεκράσθαι, τῷ μυριάκις τὸν
τίμιον τοῦ Χριστοῦ καταπεπατηκῶτι σταυρῶν, καὶ
πάντας καταπατεῖν διὰ τῆς τῶν χειρογράφων
ἀπαιτήσεως καταδιαζομένῳ), τούτων οὖν ὅσους φυ-
λακαῖς καὶ μάστιξι πείθειν οὐκ εἶχε, τῷ ὠμοτάτῳ
πάντων ἀνθρώπων καὶ ἀπηνεστάτῳ παρέπεμπε
γαμβρῷ· Λέων δὲ οὗτος ἦν ὁ καλούμενος Κατάκαλος,
τῆς βίγλας δρουγγάριος ὑπ' αὐτοῦ προδιβισθείς· ὅς
τῆς τιμῆς αὐτὸν ἀμειβόμενος, πάντας τοὺς πρὸς
αὐτὸν πεμπομένους, ἵνα μικρῷ λόγῳ τὴν μισοφονίαν
παρῆσθω, Ἰσα Δικινίῳ τῷ πάλαι τῇ κατὰ τῶν
ἐκείνων ὠμότητι ἐχρήτο. Καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν
ἄχρι τέλους τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐνστάσιν ἐνδει-
ξάμενους· πλείους δὲ τῶν ἀνυποκρίτων βυζάνων ἡ-

lum, non modo provinciali, sed etiam generali, imo
qui nec ab initio quidem unquam legitime sedem
sacram occupasset, atque insuper publice damnatus
esset, nisi majori et amplioris auctoritatis synodo
non posse absolvi contendebat. At ille canonibus
legibusque contemptis, utroque sibi sacerdotio de-
nuo arrogato, sedebat in regia Magnaura dicta,
constituens exarchos, et sacros ordines conferens.
Nam quidquid ad Ecclesiae contumeliam, virique
sancti afflictionem, suumque ipsius exitium specta-
bat, sacrilege profanissimus audebat: adeo impera-
toris simplicitate, imo longa Dei patientia et poeni-
tentiae exspectatione abusus homo ambitiosus
pessimique exempli, et palatinis omnibus sibi
conciliatis, suasque in partes traductis, latente intus
B scelere multo quam antea magis apertiusque pro-
dito, multoque majore quam antea vi saecularis
potestatis comparata, non toto, quam Ignatius obie-
rat, triduo elapso, tribunal patriarchale, revocata
pristina et patricidali tyrannicaque mente, occupa-
vit; et furore adversus sanctum renovato, cunctos
illius domesticos ac servos custodiis, verberibus,
exsiliis, aliisque intolerandis malis et ærumnis op-
pressit. Profectioni porro illius contra leges et
sanctiones ecclesiasticas factæ quicumque repugna-
bant, hos mille artibus expugnavit. Alios quippe
muneribus et honoribus permulcendo, vel sedium
episcopalium permutationibus, ad societatem et
communione attraxit. Alios primum criminatio-
nibus inauditisque calumniis traducendo, graviter-
que lancinando; quos tamen eosdem mox, si se
C ad ejus partes adjunxissent, causa tota ventis com-
missa, absolvit. Ita qui modo illi sacrilegus erat,
is eidem mox symmysta et comminister fiebat. Qui
prius fur, adulter, et profanus ab illo juratissimo
probabatur, ille mox eidem magnus et venerandus
sacrorum antistes habebatur. Quos autem in sen-
tentia firmos suam communionem penitus aversari
videbat: aversabantur autem omnes qui vere Chri-
stiani erant, quique persuasum habebant, se cum
eo qui a sancta et œcumenica synodo rite sancteque
damnatus esset et depositus, sine summo salutis
periculo et exitio communicare non posse, neque
cum illo in unum Christi corpus coalescere, qui
millies venerandam Christi crucem pedibus concul-
casset, aliosque omnes per chirographa vi extorta
conculcare coegisset: hos, inquam, omnes quot-
quot vinculis flagisque frangere non poterat, affini
suo Leoni cognomento Catacalo, biglæ seu vigilia-
rum præfecto, quem ipse ad eam dignitatem prove-
xerat, homini sævissimo immanissimoque tradebat:
qui ut se de beneficio gratum exhiberet, missos ad
se cunctos (ut brevi carnificinam illam comprehen-
dam) Liciniana quadam immanitate excruciebat.
Ex quibus multos pro veritate ad necem usque pro-
pugnantes sustulit: plures tamen intolerandis victos
tormentis, præclari muneris loco, mittenti remitte-
bat. Quis, per Deum immortalem, temporis hujus
tempestatem et iniquitatem, imo quis tortuosi

draconis illius insidias et machinationes dicendo assequatur? Multos veterator ille perjura lingua calumniatus, aut per falsas criminationes exauctoratos, mox ut cum eo rursus communicabant, commendatos restituebat, et nonnunquam ad majores dignitates transferebat. Deinde si quis iterum vesana illius insania offensus, se denuo ab illius societate abstinuisset, hunc rursus damnabat; et damnatum, si cessisset, mox admittebat. Tanta gloriæ dominandique sibi æstuabat, ut illius causa per furiosam ambitionem leges divinas, jura omnia, sacraque permisceret. In primis autem hoc agebat, ut ordinationes patriarchæ transmuleret, atque ab eo damnatos sedibus restitueret. Sed cum illi imperatori non probaretur, videte quid tentarit. Consecratos a sancto Ignatio resecrare conatur. Quod cum æque parum succederet, omnesque indignissime ferrent, atque execrarentur; ne ita quidem defecit iniquitas. Humeralibus et orariis, et aliis status sacerdotalis coemptis insignibus, secreto preces super ea quasdam (si tamen preces, et non potius diræ execrationes appellandæ sunt) pronuntiabat: sicque ea singulis loco muneris largitionisque dabat. Atque ut peccatum fieret supra modum peccans, ubique jurisjurandi sacramenta, ubique chirographa exigebat, sive iniuriæ, sive honores et dignitates ecclesiasticas conferret, sive episcopatus permutaret. Quibuscumque demum se beneficium præstare censebat, hos sibi obstringebat, et testatissimis chirographis exactis sibi cavebat, ubique suam duntaxat gloriam affectando, novisque rebus studendo. Neque Dei nutu vel providentia sibi benefore unquam credebatur, aut sperabat; sed per multiplex ingenium suum seu artificium, imo maleficium, sese communiabat: adeoque totum Ecclesiæ statum permiscebat, omniumque mortalium animos pessimis exemplis offendebat; atque ut Christi nomen blasphemaretur, impiis artibus suis efficiebat.

Ergo ubi iterum patriarchatum Invasit, Theodorum illum (quem ipse exsul Patrarum metropolitam creavit, quem quidam facete Aphantopolis, hoc est, nusquam exstantis civitatis metropolitam nuncupabant), hunc, inquam, Theodorum ad Joannem papam apocrisiarium destinavit; per quem scripsit, se per vim a tota Ecclesia totaque republica coactum, tribunal sacrum denuo perinvitum conscendisse. Atque ut mendacium in epistola scriptum stabiliret, per Petrum a secretis, qui postea ob signum Sardium pontifex præmii loco dictus est, omnium metropolitaram signa furatur; adeoque ipse sibi metropolitam suffraganeum ignaros se libello subscripsisse, cum arcanam fundi emptionem prætendisset. Tantis ille et tam insignis fraudum omnium et nequitiarum artifex erat. Sed qua ratione facili causam Euphemiani illius Euchaitarum episcopi dissimulabimus, cujus episcopatum propter vicinitatem Santabarensis appetebat? Hunc ergo episcopatu cedere cogit, et illi Santabarenum sufficit. Ne-

τισμένους, ὡς δῶρα τίμια πρὸς τὴν πέμποντα τούτους ἀνταπέστειλε. Τίς ἱκανῶς τοῦ τότε καιροῦ τὴν κακίαν, μᾶλλον δὲ τίς τοῦ σχολιοῦ δράκοντος ἐκείνου τὰς ἐνέδρας ἐξείποι καὶ μηχανάς; Παλλοὺς ἐπιλάμεις ὁ δόλιος δολία γλώσση συκοφαντῶν, ἢ ἐπ' ἐγκλήμασι δῆθεν καθαιρῶν, εἰ συνέθεντο μετὰ ταῦτα κοινοῦναι, τούτους αὐθις ἀποκαθίστη συνιστῶν, καὶ ἐπὶ μείζους ἐνίστη θρόνους μεθιστῶν. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν εἰ τις αὐτοῦ προσωχθηκῶς ταῖς ἀπονοαῖς ἀπέσχετο τῆς κοινωνίας, αὐθις καθήρει τούτον, καὶ ὑποκύπτοντα προξίαιτο πάλιν. Οὕτως ἐτραχεν ἐν δίψει πάντα κανόνα θεῖον καὶ πάσαν θεσμοθεσίαν ἱερὰν διὰ τῆς αὐτοῦ φιλαρχίας συγγέαι καὶ δοξομανίας. Πρὸς τούτων δὲ πάντων κειρᾶται τὴν τοῦ πατριάρχου προχείρισιν μεθιστῶν, καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν καθηρημένους ταῖς ἐκκλησίαις ἀντικαθιστῶν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρεσκεν οὕτω τῷ βασιλεῖ, ὁρᾶτε οἷον ἐτόλμα· τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀγίου τετελεσμένους ἐπειρᾶτο ἀναχειροτονεῖν· ἐπεὶ δὲ καὶ τούτο τῶν ἀποκωτάτων ἔδοξε καὶ ἀπεικτῶν, οὐδ' οὕτως ἠπόρησεν ἡ κωνηρία· ὡμοφῶρια δὲ καὶ ὠράρια ὠνούμενος, καὶ ὅσα τῆς ἱερατικῆς σύμβολα χρηματίζει τελειώσιως, καὶ τούτοις ἐν μυστηρίῳ οικείας ἐπιλέγων εὐχὰς· εἶγε ταύτας εὐχὰς, ἀλλ' οὐ δυσφημίας ἐπαγίς ὀνομάζειν χρεῖων· οὕτως ἐκάστη λόγι φιλοτιμίας ἐδίδου καὶ χάρισματος. Ἴνα δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς γένηται ἡ ἁμαρτία, πανταχοῦ ὄρκος, πανταχοῦ τῶν χειρογράφων ἀπαίτησις, ἐν χειροτονίαις, ἐν ἀξιωμασίαις, ἐν μεταθέσει· ἐν πάσιν οἷς εὐεργετεῖν ἐνομίζετο, κατεδειτό τε καὶ ἰδιοχείρως ἰσχυροτάτοις ἠσφαλίζετο, πανταχοῦθεν τὴν ἰδίαν δόξαν ζητῶν, καὶ χαίρων ταῖς καινοτομίαις· καὶ οὐ διὰ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ διὰ τῆς ἐκείνου συστήναι ποτε προνοίας ἢ πιστεύων, ἢ προσδοκῶν, διὰ τῆς οικείας δὲ πολυτεχνίας ἢ κωκοτεχνίας αὐτῶν ἐπιχειρῶν συνιστῶν, καὶ πάσαν οὕτω συγγέων Ἐκκλησίαν, καὶ πάσαν οὕτω σκηνδαλίζων ψυχὴν, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βλασφημεῖσθαι διὰ τῆς αὐτοῦ κακομηχανίας παρασκευαζόμενος.

Μετὰ γοῦν τὸ ἐν θρόνον τὸ δεύτερον κατασχεῖν Θεόδωρον ἐκείνον, ὃν ἐν ἐξορίᾳ καθήμενος αὐτὸς μὲν εἰς τὰς Πατρας ἐχειροτόνησε μητροπολίτην· Ἄφαντοπόλειος δὲ τούτον ἀστείως οἱ παρ' ἐκείνου κατωνόμαζον· τούτον πρὸς Ἰωάννην τὸν πάπαν ἀποκρισιάριον προχειρίσατο γράψας, ὅτι βία πολλῇ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης καὶ τῆς πολιτείας ἀναγκασθεὶς, ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνῆλθε καὶ μὴ βουλόμενος· Ἴνα δὲ βεβαιώσῃται τὸ ψεῦδος τῶν ἐπιστολῶν, διὰ τοῦ μυστογράφου Πέτρου, ὃς καὶ τὰς Σάρδεεις ὑστερον ἐπαθλον τῶν πλασμάτων ἠνέγκατο, δι' αὐτοῦ κλέπτει μὲν τὰς σφραγίδας τῶν βουλευτηρίων τῶν ὅλων μητροπολιτῶν· συναρπάζει δὲ καὶ αὐτοὺς μὴ εἰδότες ὑπογράφαι τῷ λιβέλλῳ, πρόφασιν ὡς ἐπὶ μυστικῇ ἀγορασίᾳ· τοσοῦτος τὴν πανουργίαν ἐκείνος, καὶ τηλικούτος ὑπῆρχε τὴν δεινότητά. Πῶς δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Εὐφημιανὸν ἐκείνον παρέλθωμεν σιωπῇ; Ὅς Εὐχαϊτῶν μὲν ἐπίσκοπος ἦν, ἐπειδὴ δὲ ὁ Σανταβαρηνὸς τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης ὡς γείτων ὠρέγετο, τὸν μὲν βία σχολάζειν ἀναγκάζει, τὸν δὲ ἀντ' αὐτοῦ χει-

ρστονεῖ. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπισκοπὰς ἐκ τῶν γειτνιαζουσῶν μητροπόλεων, ὅσας ἐκείνος ἤθελεν, ἀφαίρειται, καὶ δίδωσιν αὐτῷ. Καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ παρ' ἑαυτῷ καθίζων πρωτόθρονον τοῦτον κατωνόμαζε· καὶ Νικηφόρον μὲν Νικαίας μητροπολίτην ὄντα βιάζεται παραιτησάμενον ὄρφανοτρόφον εἶναι. Ἀμφιλόχιον δὲ τὸν Κυζίκου πρὸς τὴν Νικαίαν μεθίστησι. Καὶ ταχὺ θανόντος αὐτοῦ, τὸν Συρακούσιον ἀντικαθίστησι Γρηγόριον· ὃν καὶ αὐτὸν μετ' οὐ πολὺ θανόντα οἷσι ἐσέμνυεν ἐπιταφίσι, ὡς τῶν μεγάλων Πατέρων ἐφάμιλλον βεβιωκότα βίον, δι' οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτον, ὅσον ὅτι κατὰ τοῦ ἀγίου καθὼς περ ἑρῶν ἀχρι τέλους τὴν γλῶσσαν ὁ δὴστυνος παρέθηξε.

Διὰ ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τούτων ἀτοπώτερα ἤλθεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦς υἱοῦς τῆς ἀπειθείας· καὶ εὐθὺς μὲν τότε τῷ βασιλεῖ τέθνηκε Κωνσταντῖνος ὁ τριπόθητος καὶ πρωτότοκος υἱός, ὃν καὶ ἄγιον ὁ τολμητίας οὗτος εἰς τὴν τοῦ πατρὸς χάριν ἐξ ἑαυτοῦ χειροτονῶν, μοναστηρίοις τε καὶ ναοῖς ἀνθρωπαρεσκία τιμῶν οὐκ ἠύλαβεῖτα.

Αὐτίχα δὲ καὶ ἡ μεγάλη πόλις Συρακούσαι τὴν φρικτὴν ὤλετο πανωλεθρίαν· καὶ πᾶσα νῆσος, καὶ πᾶσα πόλις καὶ χώρα προνομεύεται καὶ καταφθειρεται μέχρι καὶ τῆμερον τοῖς ἐχθροῖς, οὐδεμίᾳς ἐκ τῶν ἱερᾶσθαι δοκούντων Ἰλουμένης τὸν Θεὸν προσευχῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ἐγρονόμεθα ὄντως πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν. Χρονίσσα γὰρ ἡ κακία, καὶ πολλοῖς ὑποδείγμασι παγωθεῖσα, νόμος νενομίσταί τοῖς ἀνομοῦσι, καὶ τὸ ἀθεσμον ἔθος εἰς φύσιν τρόπον τινὰ τοῖς καταφρονηταῖς καταστάν, ὅλην ἐπισπᾶται τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργήν.

Ἄλλὰ τὸ μὲν καθέκαστον ἐπαξιῆναι τὰς καινοτομίας καὶ παρανομίας αὐτοῦ τε Φωτίου τοῦ πρωτοστάτου τῶν ὑποκριτῶν καὶ σταυρομάχων, καὶ πάντων καθεξῆς τῶν αὐτοῦ διαδόχων καὶ τῆς φιλαρχίας κοινωκῶν, ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ παρόντος τῷ λόγῳ σκοποῦ.

Ἡμεῖς δὲ τὴν ὑπεράπειρον μακροθυμίαν καὶ ἀνοχήν ὑμνοῦντες τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, εὐχώμεθα τῆς μερίδος ἐξαιρεθῆναι τῶν τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς διχοστασίας διὰ τῆς κακίστης αὐτῶν ἐπιθυμίας καταεργαζομένων, κοινωκοὶ δὲ γενέσθαι τοῦ τῶν ἁγίων κλήρου, τῶν διὰ πίστει καὶ ἀγάπης Θεοῦ, ταπεινοφροσύνης τε καὶ πραότητος, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας καὶ ἱεραρχίας ἁγίας τοῦ ὑπεραγίου καταξιωμένων, πρεσβείαις τῆς ὑπεράγνου καὶ παννιῶμου Θεομήτορος, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἱερῶν ἀγγέλων καὶ τῶν πανευφήμων ἀποστόλων καὶ τῶν πανενδόξων ἀθλοφόρων, καὶ ὅλων τῶν ἁγίων ταῖς εὐπροσδέκτοις καὶ ἱεραῖς ἱκετηρίαις. Πρὸς τούτοις πᾶσι δὲ καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ νέου ἀληθῶς ὁμολογητοῦ καὶ θεοφόρου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις ἅμα τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ συνανάρχῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹⁰ Matth. ix, 36.

A que id tantum, sed episcopatus etiam, quoscunque ille expetebat, vicinis metropolitibus ereptos, huic donat: insuperque juxta collocatum primatem nominabat. Præterea Nicephoro Nicææ metropolitæ, per vim abdicato orphanotrophi curam ac tutelam pupillarum committit. Amphilochem vero Cyzici præsulenti Nicæam transfert; cui mox extincto Gregorium Syracusanum subrogat: quem et ipsum mox sublatum hujusmodi Photius epitaphiis ornavit ut magnis illum Patribus vita et virtute æquarit: nec id aliam ob causam, quam quod infelix linguam suam sicut novaculam acuerit in sanctum Ignatium usque in finem.

B Has et his multo plures ac deteriores ob causas venit ira Dei super filios dissidentiae. Subito namque imperatori filius et charissimus et natu maximus Constantinus est ereptus; quem audax Photius in gratiam imperatoris, per se in sanctorum censum relatum, templis coenobiisque, ad aucupandam hominum gratiam, colere nihil veritus est.

C Deinde etiam magna Syracusanorum civitas horrenda clade periit: insulaeque omnes, et cuncta oppida, et omnis provincia hostili manu scæde etiamnum hodie vastatur, diripitur et pessumdatur, nullo ex iis qui rem sacram administrare videntur, Deum precibus placante, sed, ut scriptum est: *Facti sumus sicut oves errantes sine pastore*¹⁰. Etenim inveterata tempore iniquitas, multisque exemplis corroborata, pro lege impiis et exlegibus habetur, ipsoque usu et consuetudine corruptelarum in morem et naturam abit, atque adeo iram in se Dei provocat universam.

Enimvero sigillatim percensere omnia quæ novata et impie gesta sunt a Photio architecto et magistro hypocritarum hostiumque crucis, et omnibus successoribus illius et sociis ambitionis, justæ sit opus historiae, non hujus loci argumentum.

D Nos vero infinitam Dei patientiam clementiamque memorantes, Dominum universorum deprecemur, uti nos a sorte eorum qui tot scandalorum offensio-numque et dissensionum cupiditatibus suis pessimis auctores exstiter, ereptos, sortis sanctorum, qui per fidem et charitatem Dei, humilitatem et mansuetudinem, regno et sacerdotio sancto Dei, qui sanctorum caput est omnium, sunt dignati; precibus intemeratæ purissimæque Dei Matris, selectorumque coelitem angelorum, gloriosissimorum apostolorum victorumque nobilissimorum martyrum, sanctorumque omnium; cumque omnibus nostri sancti Patris Ignatii patriarchæ CP. vere novi confessoris ac deiferi Patris, consortes efficiat in Christo Jesu Domino nostro: cui laus, honor, adoratio cum æterno Patre, pariterque æterno et vivificante ipsius Spiritu, nunc et semper, et in omnes omnium sæculorum æternitates. Amen.

NICETÆ PAPHLAGONIS

QUI ET DAVID

EXPOSITIONIS IN EVANGELIUM LUCÆ FRAGMENTA

(Mat, Script. Vet. tom. IX, p. 668, 670, 702.)

Cap. VI, vers. 32. *Et si diligitis eos qui vos diligunt, etc.*

Nicetæ, qui et David. Ex tribus constat amicitia, testantibus philosophis; ex voluptate scilicet, ex necessitate, et virtute; quarum dum priores instabiles sunt, et minime constantes, quippe quæ in filiis hominum fundamentum suum non habent. Ubi enim primum voluptas valedixit, ac necessitas cessavit, philtrum quoque transvolat: quare etiam temporis et spatii distantia amantibus nocet, amicitiam oblivione ceu densa caligine obvelando. Contra quæ virtute nititur non pari modo offuscatur, imo per omne tempus ac spatium durat inconcussa, et ubi in obstaculum aliquod incidit, vi et splendore augetur. Hinc jam non amicitia, sed charitas plerumque nuncupatur, quæ, secundum Apostolum, nunquam deficit. Benevolentia enim amicitia initium est, sicut visio concupiscentiam parit. Amicitia porro charitatis principium et fons; charitas autem caput est legis et prophetarum. Id quidem multis persuasum est, amicitiam inanimibus sæpe verbis contentam esse, charitatem autem re vera probari. Quocirca etiam veræ charitatis discipulus nos monet ut re ipsa ac veraciter, nec verborum illecebris, nos adanemus.

Cap. VIII, vers. 5. *Exiit qui seminat seminare, etc.*

Nicetæ Paphlagonis. Vide ne semen divinum per volatilia cæli, id est per spiritus æthereos, disseminetur, neve cordis tui fomes exstinguatur. Id quoque cura ne spiritus vitalis qui in te est affectuum aut passionum flagrantia, ceu igne solari, exsiccetur, neque committas ut semen divinum, timor, inquam, Domini, corporis tui miseriis et curis sicut carduis et zizaniis delitescat. Sic enim fides tua, sicut campus sterilis, pessum ibit.

Nicetæ, qui et David. Caveamus igitur ne nos quoque huiusmodi periculis succumbamus, imo mentis agrum omni noxa purgeimus. Sic enim mentibus nostris culturam sicut pluviam matutinam ac serotinam infundemus; sic calorem qui e sole justitiæ fluit, lacrymis nostris mitigabimus. Hinc, sicut ager secundus, Dei benedictionis compotes erimus, virtutum nostrarum fructum, si non centu-

A Κεφ. Γ', στίχ. λβ'. *Kai ei αγαπητε τους αγαπωντας υμας, κ. τ. λ.*

Νικήτου του και Δαβίδ. Τὴν φιλίαν ἐκ τριῶν συνεστάναι τούτων, ἡδονῆς, φημί, καὶ χρείας, καὶ ἀρετῆς, παῖδες σοφῶν ἀπεφῆναντο· ἀλλὰ τὰς μὲν πρώτας δύο αἰτίας, εὐκινήτους εἶναι, οὐ μόνιμους, οὐδὲ τὸ βέβαιον ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων ἐχαύσας. Ὁμοῦ γὰρ τὸ ἡδῦνον πέπαιται, καὶ ἡ χρεία παρελήλυθε, καὶ τούτοις συγκαταλέγεται τὸ φίλτρον. Ὅθεν καὶ χρόνου καὶ τόπου διάστασις τοῖς οὕτω φιλοῦσι ἐπιβουλεύειν οἶδε, τὴν φιλίαν ὡσερ ὀμίχλη παχέια καὶ ζόφω, τῇ λήθῃ συγκαλύπτουσα. Οὐ μὴν καὶ ἡ κατὰ ἀρετὴν συνεστῶσα τὸν ἴσον τρόπον ἀμαυροῦται, ἀδιάπτωτος δὲ καὶ ἀνεπηρέαστος παντὶ χρόνου καὶ τόπου μένει διαστήματι, καὶ οὐδ' ἠτινιοῦν προφάσει διαπίπτει, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἰσχυροτέρα καὶ λαμπροτέρα γίνεται πολεμουμένη· ὡς μηκέτι φιλίαν μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην κυριώτερον ὀνομάζεσθαι· ἦτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εὐνοια μὲν γὰρ, φιλίας ἀρχή· ὡς ὄψις, ἐπιθυμίας· φιλία δὲ, ἀγάπης ἀρχὴ καὶ πηγὴ· ἀγάπη δὲ, τὸ κεφάλαιον νόμου καὶ προφητῶν. Διὸ τὴν μὲν, καὶ ἄχρι χειλέων μόνον, καὶ ψιλοῖς συνίστασθαι λόγοις οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, ἀγάπην δὲ τῷ ὄντι μὴ εἶναι, εἰ μὴ ἔργω καὶ ἀληθείᾳ μαρτυροῖτο· καθὼς ὁ τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης παρεγγυᾷ μαθητῆς, μὴ ἀγαπᾶν λόγῳ καὶ γλώσσει παραγγέλλων, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ.

B Κεφ. Η', στίχ. ε'. *Ἐξῆλθεν ὁ σπειρων του σπειραι, κ. τ. λ.*

C *Νικήτου Παφλαγονων.* Ὅρα μήπως ἡ τοῖς πτερινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τοῖς τοῦ ἀέρος, φημί, πνεύμασι, τὸ θεῖον σπέρμα διαρπαγῇ, εἴτουν ἐναποσθεσθῇ σου τῆς καρδίας ἡ θρυαλλίς· ἡ ἡλιακῶ καύσωνι, εἴτουν ἐμπυρλοῖς πάθεισι καὶ ἐνδομυχοῦσι πιεσμοῖς, ἡ ζωτικὴ ἐναποξηρανθῇ σοι ἰκμάς· ἡ μήπως ὡς ῥάμνοις τισὶ καὶ ἀκάνθαις ταῖς ποικίλαις μερίμναις καὶ φροντίσι τοῦ σώματος τὸ θεῖόν σοι τοῦτο σπέρμα τοῦ φόβου Κυρίου καὶ τῆς πίστεως ἐναποπνιγὲν, ἀχαρπὸν καὶ ἀδόκιμον ἀπελέγξῃ τῷ γεωργῷ.

Νικήτου, του και Δαβίδ. Φυλαττώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς μηδεμιᾶ τούτων κινδυνεῦσαι τῶν ἀποπτώσεων, ἀλλ' ἀνακαθαίρωμεν πάσης ἐπηρείας τοιαύτης, τῆς διανοίας τὴν ἀουραν· καὶ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὕψιμον τὴν ποικίλην τοῦ πνεύματος διδαχὴν ταῖς μελέταις ἐπισπώμενοι, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης σύμμετρον θέρμην ἀνακαλούμενοι δάκρυσιν, οἷα καλὴ καὶ ἀγαθὴ γῆ, τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογίας ἐπιτυγχά-

νοιμεν· εἰ καὶ μὴ ἐν ἑκατὸν, ἀλλ' ἐν ἐξήκοντα, ἔχουν ἄν
ἐν τριάκοντα, τὸν καρπὸν ἀποδίδόντες τῶν ἀρε-
τῶν.

Κεφ. III', στίχ. κδ'. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς
περίλυπον γενόμενος, κ. τ. λ.

Νικήτου τοῦ Παφλαγόου. Καρδιακῆ γὰρ διαθέ-
σει τῷ ἀργυρίῳ προσπεπερονημένης αὐτῷ τῆς ψυχῆς,
καὶ τινὰ τρόπον προσκεκολλημένης, καὶ ἐν γενομένης
ἐπὶ αὐτῷ, οὐκ ἐβούλετο εὐχερῶς τοῦ φιλουμένου δια-
σπᾶσθαι, εἰ μὴ μετὰ μείζονος πόνου· ὡσπερ καὶ με-
λῶν σώματος βίαιως ἀφαίρεσις γίνεται διαιρουμένης
συμφύτας.

plum, at saltem sexagesimum tricesimumque red-
dendo.

Cap. XVIII, vers. 24. Videns autem Jesus illum
tristem factum, etc.

Nicetæ Paphlagonis. Anima quæ simul cum corde
aurum sicut eique unite dedita est, non sine magno
labore inde divellitur. Sic etiam corporis membra
haud amputantur, quin tota eorumdem coadunatio
penitus solvatur.

ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΥΡΟΥ ΝΙΚΗΤΑ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΑΔΥΒΡΩΝ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

DOMINI NICETÆ PHILOSOPHI

EPISCOPI DADYBROUM

EXEGESIS CARMINUM ARCANORUM MAGNI GREGORII THEOLOGI.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφώτατοι εἶναι δόξαντες
καὶ λογιώτατοι, ἤνικα ἂν ταῖς ὑπὲρ τὸ βλεπόμενον
καὶ τὴν αἰσθησιν θεωρίαις ἐπιβαίνοντες φυσιολογίας
τινὸς ἢ θεολογίας ὡς αὐτῷ... νῦν ἐπελαμβάνοντο,
πλείους ὅτι μάλιστα βίβλους ἐπετείνοντο· ὡς ἂν αὐ-
τοὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἐντυφῶντες πολυνοίας καὶ
θεωρίας, καὶ τοῖς ἐγγίζουσι δὲ αὐτοῖς τῆς ἀπὸ τῶν
θεωρημάτων μεταδίδοιεν ὠφελείας· ἀλλ' οὐδὲν τοσ-
οῦτον εἰς οἰκοδομὴν καὶ κατόρθωσιν τῆς τε ἰδίας
αὐτῶν διανοίας καὶ τῆς τῶν μαθητευομένων... φιλο-
σοφεῖν ἐδοκίμασαν, ὅσον εἰς βλάβην... τῆς ὄντως
ἀληθογνωσίας δι' ἁμαρτίαν... ἐπειδὴ γὰρ τὴν πάσης
σοφίας καὶ... πηγὴν κατ' ἀρχὴν εἰς τοὺς περὶ τῶν
ὄντων γινομένων λόγους προκατεβάλλοντο, οὐδ' ἐπι-
γνώσκειν... καὶ οὕτως ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῶν πρὸς πᾶ-
σαν ἀληθογνωσίαν ὀδηγεῖσθαι καὶ κατε... κατηξίω-
σαν· ὁ δὲ τοῦτο οὔτε περὶ ἀρχῶν, οὔτε περὶ τῶν μετὰ
τὰς ἀρχὰς, οὔτε περὶ τοῦ τῶν γινομένων τέλους
ἀξιόλογον ἢ ἀξιόθεόν τι φιλοσοφήσαντες ἀπελέγχον-
ται· ὅθεν τῆς μιᾶς καὶ μόνης τοῦ ὄντως ὄντος Θεοῦ
σοφίας καὶ ἀληθείας διαμαρτόντες, μυρίαὶ δόξαι
καὶ πλάκαι καὶ ἐναντιότησι πρὸς τε ἑαυτοὺς καὶ
ἀλλήλους διενεχθέντες, ἀπεδοκιμάσθησαν οὔτε τοῖς
περὶ Θεοῦ λόγοις συμβαίνοντες (πῶς γὰρ καὶ ἐμελλ-
λον οἱ μὴ παρ' αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ μωούμενοι, τὸ πᾶν

B

PROOEMIUM (a).

Qui apud Græcos philosophiæ et ratiocinationis
peritissimi esse putant, quando in speculationibus
de visu et sensatione aggredientes quamdam phy-
siologiam aut theologiam ut illi ... nunc incurre-
bant plures quam maxime libros protendebant :
ita ut ipsi intra se de sapientia et speculatione sua
gloriantes, his qui ad ipsos accedunt suarum de-
monstrationum utilitatem communicent ; sed ni-
nime tantum ad efformationem et directionem
sui ipsorum et discipulorum conscientiæ ... phi-
losophari sibi proposuerunt, quantum ad perva-
sionem veræ et rectæ cognitionis propter culpam ...
Quoniam enim omnis sapientiæ fontem a principio
in sermonibus de entibus existentibus instituerunt,
non cognoscere ... et ita in ipsa et per illa ad
omnem veram cognitionem perduci et ... æstima-
verunt. Ideo neque circa principia, neque circa
res quæ principiis succedunt, neque circa entium
finem aliquid rationabile vel probabile philoso-
phari inveniuntur. Unde sola et unica Dei verè
existentis sapientia et veritate carentes, mul-
tis opinionibus et erroribus et contradictionibus
cum seipsis et cum aliis agitati, reprobati sunt in
sermonibus circa Deum non convenientes : quomodo
enim evenire debebat his qui non ab illo de illo

C

(a) Mai, *Spicileg. Rom.* V, 397, ex codice Vati-
cano qui, utpote ex antiquiore Sfortiano descri-
ptus, lacunis aliquot laborat, propter veteris exem-

plaris-damna. Deest hoc proœmium in Commentario
Nicetæ quod post Gregorii Nazianzeni carmina
edidimus (tom. XXXVIII). ΕΒΙΤ.

edocet, in omni re suis propriis cogitationibus se permittebant? neque de his quæ ad Deum pertinent concordantem et firmum sermonem et determinatum per veritatis amorem elucubrati sunt.

Quamobrem certe sapienter et recte supernaturaliter supernaturale Dei Patris Verbum, ut indignos fide et insanos factus illos esse arguit et contemptibiles, homoque per paterni Spiritus in purissimam Mariam obumbrationem, et sine peccato humanam ingressus vitam, sermonibus quæ ad unam et solam in Trinitate divinam hierarchiam attinebant, revelavit; quæ autem in ipso fiebant aut facta erant similibus verbis ac prophetæ patefecit; et quæ de suo sine erant grandibus et dignis sermonibus rectas et intelligentes aures edocuit; operibus autem omnibus et divinis signis suis sermones confirmavit et fidem adeptus est, itaque stultam omnem mundi sapientiam cum manifestasset quantum potest aliquis per crucem et sepulturam et resurrectionem, ad Patrem a quo exivit, et ad propriam gloriam ascendit; suum vero in locum ejusdem naturæ Spiritum famulis suis mittens, per omnes, qui cunctis generationibus surgent, servos suos, sanctas et arcanas de Deo revelationes et sapientie veritates et magnificentias diffundit. Videntur quidem diversæ quædam esse et multiformes, fortasse etiam contradicere quædam reputarentur a quibusdam, de Deo doctrinæ, quæ per prophetas et apostolos et hos qui secuti sunt plures sanctos doctores institutæ sunt: ne una quidem apud illos qui veram gloriam annuntiant occurrit contradictio. Omnes enim a Deo inspiratæ theologiæ, ex uno et ejus sancto Spiritu principium assumptas, et ad unum veritatis propositum tendentes, concordantes secum et cum aliis consonas esse debent; veteribus quoque Scripturis novæ insequuntur et veteres novis consentiunt, et nullam hominibus sensu præditis contradictionem præbent; nisi quis ab aliis theologis dictum, aliis attribuerit; quod apud prophetas obscure et ænigmatische dictum est propter tempus, clare et sine ambiguitate per evangelistas dicatur; aut, ad hæc quoque, nisi quid concisè et rapide apud apostolos dictum, explicatis, amplius et diffusis verbis per Ecclesiæ edificationem a doctoribus tractatum sit.

Si quis igitur tanta discordantiam in sacris Literis reperit, omnino ille longe a veritatis proposito decidit. Non ergo discordantia quædam aut contradictio inest in veritatis theologis circa simplex et unum veritatis verbum, aut ad invicem, quemadmodum in philosophis extraneis esse demonstratur; semper enim qui unius Domini sunt veritatis spiritus suis prædecessoribus in fide et pietate seu patribus et duobus suis post Christum devote inherentes, et horum gratiam et sapientiam ad se adducunt, et si quid necesse est vel aliud a se adjici, non sibi sed patribus prudenter referentes, merito Patrum laudis hæredes et ipsi exhiben-

δὲ τοῖς ἰδίοις ἐπιτρέψαντες λογισμοῖς;), οὕτως δὲ τῶν παρὰ Θεοῦ γινόμενων σύμφωνον καὶ ἐπιτότα λόγον καὶ ὠρισμένον φιλαλήθως διακονήσαντο.

Διὸ δὴ σοφῶς τε καὶ ἀγαθοπρεπῶς ὑπερουσίως ὁ ὑπερούσιος τοῦ Θεοῦ Πάτερς Λόγος, ὡς ἀναξίτους πίστεως καὶ μεματαιωμένους ἐν τοῖς ἐξελέγγων, καὶ ἐξουδενωκῶς, ἀνθρώποις τε διὰ τῆς τοῦ πατρικοῦ Πνεύματος ἐπὶ τὴν ὑπεράγιον Μαρίαν ἐπιλεύσει, καὶ χωρὶς ἁμαρτίας τὸν ἀνθρώπινον ὑπελθὼν βίον, λόγοις μὲν τὰ περὶ τῆς μίσεως καὶ μόνης τριαδικῆς Θεαρχίας διηγγελῶς· τὰ τε περὶ τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων, ἢ γινόμενων ὁμολόγως τῶν λόγων καὶ τοῖς προφήταις ἀνηγγελῶς· τὰ τε περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς εὐθέσι καὶ συν-
B τοῖς ἐνηχησας ὡσὲν ἔργους δὲ πᾶσι καὶ σημεῖοις ἀξιοθέοις ἐπισφραγίσας τοὺς αὐτοῦ λόγους καὶ πιστοποιήσας, καὶ μωρὰν οὕτω πᾶσαν τὴν κοσμικὴν σοφίαν ἀποφύνας, ὅπως τις διὰ σταυροῦ καὶ ταφῆς καὶ ἀναστάσεως, πρὸς τὸν Πατέρα, παρ' οὗ ἐξεληλυθεν, καὶ τὴν ἰδίαν ἐπανῆλθε δόξαν· ἑαυτοῦ δὲ ἀντάλλαγμα τὸ συμφυὲς Πνεῦμα τοῖς οικείοις παρεχόμενος διὰ τῶν ἐφ' ἐκάστης γενεᾶς ἐξεγειρομένων αὐτοῦ θεραπευτῶν, τῆς ἱεροκρυφίους θεωρήματος καὶ ἀληθοσοφίας αὐτοῦ καὶ μεγαλοφυΐας ἀναφέρει· δοκοῦσι μὲν οὖν ποικίλαι τινὲς εἶναι καὶ πολυαχίδεις, ἰσως δὲ ποτε καὶ ἀνεκνωσθαί τινες ὑπονοηθεῖν τισιν, αἱ τε διὰ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν ἐφεξῆς διδασκάλων ἁγίων κλειῶν ἀναταττόμεναι θεηγορίαι· οὐδεμία δὲ παρὰ τοῖς τὴν ἀληθῆ δόξαν προσεδύουσιν ἐναντιότης· πᾶσαι γὰρ αἱ θεόκλυτοι θεολογίαι, ἅτε ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἀρχὴν ἀφορμώμεναι, καὶ πρὸς ἓνα τὸν τῆς ἀληθείας σκοπὸν συντετινόμεναι, σύμφωνοί τε πρὸς ἑαυτὰς καὶ ἀλλήλαις ὁμολογοί· ταῖς τε Παλαιαῖς Γραφαῖς αἱ Καινὰι συνειπόμεναι, αἱ τε Παλαιὰι συνῆθουσαι ταῖς Καινὰις, καὶ μηδεμίαν τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν ἐναντιώσιν ὑποφαίνουσαι· κτλὴν εἰ μὴ τις τὸ παρ' ἄλλοις τῶν θεολόγων ῥηθῆν, ἄλλοις δὲ παρεθῆν· καὶ τὸ παρὰ τοῖς προφήταις ἀσαφῶς ἢ ἀνιγματοδῶς εἰρημένον διὰ τὸν καιρὸν, σαφῶς δὲ καὶ ἀνεκκαλυμμένως διὰ τῶν εὐαγγελιστῶν ἢ πρὸς τοῦτοις ἔτι, εἰ τὸ συντετινόμενος καὶ γοργῶς διὰ τῶν ἀποστόλων, ἀνηπλωμένως δὲ καὶ πολυμερῶς
D διεξοδικῶς πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐξεργαζόμενον.

Ἐὰν τις οὖν τὰ τοιαῦτα διαφωνίαν τῶν ἱερῶν Λογιῶν ἀπολογίζοιτο, πάντῃ πασιν ὁ τοιοῦτος τοῦ τῆς ἀληθείας πῶρρω πίπτει σκοποῦ· οὐκ οὐκ διαφωνία τις ἢ ἐναντιώσις τοῖς ἀληθινοῖς θεολόγοις περὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἑνὸς τῆς ἀληθείας λόγου, ἢ πρὸς ἀλλήλους, καθάπερ τοῖς τῶν θύραθεν φιλοσόφοις παρίσταται· ἀλλ' γὰρ οἱ τοῦ ἑνὸς ὄντος Κυρίου τῆς ἀληθείας Πνεύματος, τοῖς αὐτῶν πρεσβυτέροις τῇ πίστει καὶ τῇ εὐσεβείᾳ, ὡς πατέραςιν ἑαυτῶν καὶ καθηγηταῖς, μετὰ τὸν Χριστὸν, εὐλαδῶς ἐφεκόμενοι, καὶ τούτων τὴν χάριν καὶ τὴν σοφίαν εἰς ἑαυτοὺς ἐπισπώμενοι, καὶ εἰ τι προσθεῖναι δεόν παρ' ἑαυτῶν, καὶ τοῦτο, οὐχ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τοῖς Πατέραςιν εὐγνωμόνως ἀναφέροντες, ἀξίως

τῶν Πατρικῶν εὐλογιῶν κληρονόμοι καὶ αὐτοὶ καταδείκνυνται. Διὸ καὶ ἡμεῖς οἱ πάντων ἔσχατοι καὶ μικρότεροι, πρὸς τὸν ὑπὲρ πάντας τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διδασκάλους τιμημένον ἡμῖν Γρηγόριον τὸν θεολόγον τὸν νοῦν ἐπερείδοντες, ὡς τῆς ἡμετέρας καθηγεμόνα φύξης, καὶ ὡς περισσοτέρως ἐκ τῶν αὐτοῦ θεολογιῶν οικοδομούμενοι, ὀλίγους τινὰς ἐκ τῶν αὐτοῦ δυσφράστων καὶ δυσθεωρήτων λόγων, ἤτοι θεοφράστων ἐπιῶν, τὰ ἀπορρήτοτερα καὶ τοῖς πολλοῖς ἀνεπίστα εἰς ἐξήγησιν προῦθήκαμεν ἑαυτοῖς ὁμοῦ μὲν τὸν θεὸν Πατέρα ταῖς ἱεραῖς τιμῶντες μνημοσύνας, ὁμοῦ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου θεόσοφον νοῦν τὸν αἰετῶν διὰ τῆς ἐρμηνείας τῆς λέξεως ἐξ ἀνάγκης παρελείποντες ἢ παρεκτείναντες νοῦν, εἰ καὶ ἀληθῶς τὸ ἐγγεῖρημα τολμηρὸν καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸ πλάτος τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθογνωσίας κατασυνόμενοι, οὕτω δ' ἂν καὶ ἄλλοις τῶν πεπαιδευμένων οὐ μικρὰν ἰσως τὴν ὑφέλειαν διὰ τῆς τῶν θεολογικῶν δογμάτων ἐξηγήσεως προξενήσοιμεν. Πρόκειται δὲ πρῶτον ἡμῖν ἔπος εἰς ἑπίσχεψιν *Περὶ ἀρχῶν*.

Οἱ τῆς κοσμικῆς σοφίας τὴν ἀκροτάτην καταλαβεῖν κατοιομένοι περιωπῆν, πάντα τὰ ὄντα καὶ τὰ γινόμενα εἰς τρεῖς τὰς κυριωτάτας καὶ πρωτίστας αἰτίας καὶ ἀρχάς ἀναφέροντες ἐκκορυφοῦνται ταύτας δὲ νοῦν, καὶ ὕλην, καὶ εἶδος καλοῦντες, συνἀρχους καὶ συναιτίους τῶν πάντων ὑποτίθενται, κατ' οὐδεμιᾶς ἐρώσεως ἢ ἀρχῆν ἢ τέλος δεδέξασθαι πάντως δυναμένης ἢ δυνασομένης τὸν νοῦν μὲν καὶ θεὸν κατωνομάμασιν, ὡς διὰ πάντων χωροῦντα, καὶ καταθεώμενον τὰ πάντα ὕλην δὲ φασὶ τῶν καλουμένων στοιχείων τὴν τετρακτὺν πρὸς δὲ καὶ πέμπτον εἶναι σῶμα τὸ οὐράνιον· εἶδος δὲ τὴν ἰδιώτροπον ἐκάστου καὶ συμπληρωτικὴν τῆς οὐσίας ἰδιότητα, ἣν οἱ μὲν οὐσιώδη ποιήματα, οἱ δὲ ἰδέαν ὀνομάμασι τρεῖς εἶναι ταύτας τῶν ὄντων καὶ τῶν γινομένων αἰτίας συνἀρχους εἰς ἰστώσας καὶ συναιτίους, μήτε ἀρχῆν μήτε τέλος ἔχουσας διηρημένως καθ' ἑαυτάς θεωρεῖσθαι διορίζουσιν· ἐξ. ὧν ἐκ ποιητικοῦ ὕλικου τε καὶ ἰδικοῦ αἰτίου, ἀνθρώπους τε καὶ ζῶα πάντα, καὶ τὰ ἐπι μέρους φυτὰ πάντα, ἄλλοτε ἄλλα διὰ γενέσεως εἰς τὸν κόσμον εἰς παραγόμενα, καὶ διὰ φθορᾶς ἀποιχόμενα, κατὰ συντυχικὴν τινα καὶ ἀπειρον καὶ ἀόριστον ἐκ διαδοχῆς ἀνακύκλῃσιν· οὕτως ἀνάρχως καὶ ἀτελευτήτως ἐς τὸ διημεκὲς ἀποτελεῖσθαι. Τοιαύτη μὲν ἡ τῶν στοιχειωδῶν μεταίστες, ὡς δὲ ὀλίγων ὑπομνήσαι, ἀξία τῶν ὄντων τῆς αὐτῶν ἀθεότητος ἀναρχίας τε καὶ ἀταξίας ὑποθεμένη· καὶ τῇ ἀρχηγικωτάτῃ τῶν ὄλων ἀρχῇ καὶ αἰτίᾳ τὸ ἀνίδεον αἰσχος τὴν ὕλην, καὶ τὸ ἀνυπόστατον εἶδος ὁμοσθενῶς εἰς συνυπάρχειν δογματίζουσα ὧν τῆς παραλόγου ματαιασοφίας τὸ αἰσχιστον καὶ παράλογον ἰκανῶς τοῖς θεολόγοις ἐξαληκτεμένον παρέντες ἡμεῖς τῇ τοῦ μεγάλου θάμεθα Γρηγορίου ἀληθοσοφίᾳ, κ. τ. λ.

cur. Ideo et nos qui his omnibus posteriores et longe minores ad virum super omnes veteres et doctores nobis honoratum Gregorium Theologum mentem nostram applicavimus, ut ad animi nostri ducem, et tanquam abundantius ex illius libris theologicis refecti, in paucis quibusdam inter illius sermones stylo et intelligentia difficiles, certe divinos tamen sermones, loca arcana magis et nullis impervia per exegesim explanavimus; simul divinum Patrem sacra memoria honorantes, simulque ad illius Dei sapientia plenam mentem, propriam per interpretationem orationis necessario applicantes et intendentes nostram mentem, etsi vere temerarium fuerit susceptum: et per hoc ad amplitudinem cognitionis secundum illum veritatis directi, sic aliis discipulis non parvam forte utilitatem per theologorum dogmatum exegesim procurabimus. Proponitur autem nobis primus sermo ad disquisitionem *De principiis*.

Qui mundanæ sapientiæ summam accipere presumunt cognitionem, omnia entia et creata ad tres principales et primarias causas seu principia referentes enumerant; has vocant mentem, materiam, et speciem, quas communia principia et communes causas omnium supponunt, cum nullo qui concipi queat modo, aut principium aut finem accipere unquam possunt aut poterunt. Mentem quidem Deum appellaverunt, ut per omnia diffusum, et omnia commoventem; materiam vero dicunt eorum quæ vocantur elementa, quaternitatem; quintum autem adjicitur corpus cœleste: speciem denique propriam formam cujusque et perfectam substantiæ proprietatem, quam substantialem qualitatem alii, alii ideam nominaverunt. Tres igitur illas entium et creatorum causas coprincipales, semper existentes et coæternas, neque principium neque finem habentes distincte per se demonstrari exponunt; e quibus sunt ex activa materia et propria causa, homines et animalia cuncta, et particulares omnes plantæ, et aliunde alia per productionem in mundum semper inducta, et per destructionem consumpta, secundum fortuitam quamdam, infinitam et illimitatam circularem successionem; ita absque principio et fine in continuum perficiuntur. Talis quidem est horum superbiorum insania, ut paucis memorem, illi qui est digna attribuens atheistæ eorum anarchiæ et confusionis; et supremo omnium principio et causæ per... contumeliam materiam, et sine substantia speciem pari virtute semper consociari dogmatizans; quorum stultæ sapientiæ turpitudinem et stultitiam merito theologis condemnatam linquentes, nos ad veram magni Gregorii sapientiam incumbamus, etc.

NICETAS BYZANTINUS.

MONITUM EDITORUM.

Circa ætatem Nicetæ Byzantini parum consentiunt qui scriptorum ecclesiasticorum historiam enarrarunt. D. Cellier eum floruisse putat post medium sæculum XII; sed id inconsulto scripsit. Allatius, quem sequitur Maius, eum ad finem sæculi IX floruisse asserit, et quamvis suam sententiam nullo argumento confirmet, a veritate tamen non aberrat.

Duo tantum supersunt Nicetæ Byzantini opera, quæ ex certis notis intrinsecis ad hanc ætatem referri debent; adeo ut mirum sit, tot viros oculos qui de ætate Nicetæ disputarunt, eas non perspexisse.

In Refutatione epistolæ principis Armeniæ et Apologia concilii Chalcedonensis, eam fere agit controversiam quam Photius in scriptis suis ad Armenos tractat. Refellit epistolam principis Armeniæ, cujus verba singillatim recitat; quæ quidem epistola alibi exstare non memini, sed scriptam fuisse ex historiis Armeniæ narrat doctissimus Serpos (a). Adeo ut omnino verisimile sit principem Armeniæ quem Nicetas refutat, illum ipsum esse *Asutium* vel *Aschodum*, ad quem Photius sibi scribendum esse existimavit (b).

Id vel inde colligi potest, quod Basilius Macedo pacem conclusit cum Aschod, rege Armeniæ, quem *dilectissimum suum filium* appellabat, ut narrat Joannes Catholicos, celeberrimus Armeniæ historicus (c). At Nicetas pariter principem Armeniæ, quem refellit, nomine *filiæ dilectissimi* appellat, sive nomine imperatoris Constantinopolitani scripserit, sive, quod verosimilius, tanquam episcopus Ascotum filium in Christo nominaverit. Porro Basilius Macedo obiit anno 886, Aschod vero, anno 889. Refutatio ergo Nicetæ ante illam ætatem in publicam lucem prodit.

Nec recentiora sunt opuscula quæ Nicetas Byzantinus scripsit contra Mahometanos. Quamvis enim nulla nota temporis in capite libri appareat, occurrit tamen infra *confutatio epistolæ secundæ ab Agarenis missæ ad Michaellem imperatorem, Theophili filium*. Alqui agitur hic de Michaelle III qui anno 836 natus est, et an. 867 a Basilio Macedone trucidatus est. Epistola illa secunda scripta est ergo ante annum 867, nec diu post a Niceta confutata, siquidem de ea loquitur quasi recenter scripta. Præterea ab initio summis laudibus extollit imperatorem cujus jussu se librum illum exarare declarat; quæ laudes maxime ad ætatem Basilii convenire videntur, vel ad initia regni Leonis Sapientis qui anno 886 patri Basilio successit.

Falso igitur Nicetæ opera recenserentur inter scripta sæculi XI (d) vel XII (e), etsi et illis ætatibus Græci cum Armenis de dogmatibus fidei disputaverint, sed prorsus collocanda erant inter monumenta exeuntis sæculi IX; quod nemo hactenus demonstravit.

Postquam Allatius in sua *Græcia orthodoxa* (f) asseruisset, Nicetam Byzantinum a Niceta Davide non esse distinguendum, quin opinionis suæ momenta exponeret, postea tamen ubi de Nicetarum scriptis ex industria disserit (g), duos esse auctores distinctos affirmat. Allatium sive affirmantem sive negantem identitatem utriusque auctoris cæce et candide sequitur card. Mai. Nobis autem longe verosimilior videtur secunda opinio, non tantum ideo quod scribendi ratio utriusque diversa sit, sed etiam quia Nicetas David e Paphlagonia oriundus, Nicetas vero philosophus Constantinopoli natus esse videtur. De iis penes doctos iudicium esto.

J-B. M.

(a) Vid. *Compendio storico di Memorie chronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena. Opera del marchese Giovanni di Serpos. T. II, p. 44. Venezia 1786.* Notat, epistolam quam Aschod I Constantinopolim misit, scriptam fuisse ab Isaaco Mrud, doctore serocis indolis, qui ex odio suo erga Græcos multa incongrue dixit, et scilicet Nicetæ, ut conjicimus, cum refellendi ansam præbuit.

(b) Vid. Opera Photii, t. II, p. 714, *Patrolog. Græc.* t. CII.

(c) *Histoire d'Arménie par Jean Catholicos* (His-

torien), pag. 126, Paris 1841.

(d) *Histoire d'Arménie de Matthieu d'Edesse*, traduite par Dulaurier, part. II, chap. 93, p. 135, Paris 1858, ubi Matthæus Edessenus narrat quomodo Kakig Ascoti filius, tempore Ducæ imperatoris, id est inter an. 1059 et 1067, Constantinopoli pro Armenis disputavit, et Græcis satisfecit.

(e) Conferantur disputationes Theoriani.

(f) *Græciæ orthodoxæ*, t. I in notis, ad calcem voluminis, ubi lectorem remittit ad Disquisitionem suam, postea edendam, *De Nicetis*.

(g) Apud Mai *Nova Bibl. Patr.*, t. VI, p. 9.

DE SCRIPTIS NICETÆ BYZANTINI.

(Ex Leonis Allatii *Diatriba de Nicetis*, ap. Maium, *Biblioth. nov. Patr.* tom. VI, part. II, p. 8).

Habetur: Νικήτα Βυζαντίου φιλοσόφου ἔκθεσις κατασκευαστικὴ μετ' ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος, ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου, καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας προαγομένη· καὶ ἀντίρρησης τῆς σταλείσης ἐπιστολῆς ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου, ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· *Nicetæ Byzantini philosophi expositio confirmans cum demonstratione Christianum dogma ex communibus notionibus, et dialectica methodo, et naturalibus argumentis, et artificio syllogistico producta. Et consutatio epistolæ ab Agarenis ad Michaelem imperatorem, Theophili (non Theophylacti, ut Possevinus et Epitomatores Gesneriani vertunt) filium missæ, quæ Christianam fidem calumniabantur.* P.: Δυσθήρατόν τι χρῆμα ἀλήθεια, καὶ τοὺς γε λίαν ὀξυωποῦντας.

Alius est ejusdem tractatus: Ἀντίρρησης, καὶ ἀνατροπὴ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τῆς σταλείσης παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου, ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· *Consutatio et eversio secundæ epistolæ ab Agarenis ad Michaelem imperatorem Theophili filium missæ, quæ fidem Christianam calumniabantur.* P.: Ἐβουλόμην, ὦ φίλος, τὸν περὶ πίστεως ἡμῶν, τοῦ Χριστιανικοῦ λέγω δόγματος, λόγον.

Tertius est: Ἀνατροπὴ τῆς παρὰ τοῦ Ἀραβοῦ Μωάμεθ γραφείσης βίβλου ἐν κεφαλαίοις λ'· *Refutatio libri ab Arabe Mohamedo conscripti, capitibus triginta.* P.: Μεγάλων καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀξίων ὑπαρχόντων. Hos tractatus contra Agarenos dicunt asservari in bibliotheca Vaticana Possevinus, et Epitomatores (a).

Est præterea pro synodo Chalcedonensi adversus epistolam Armeniæ regis, quæ ille dictam synodum hæreseos incusare veritus non fuerat: Νικήτα Βυζαντίου φιλοσόφου καὶ διδασκάλου Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς σταλείσης ἐπιστολῆς ἐκ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἀρμενίας, ἐπὶ διαβολῇ τῆς ὀρθόδοξου ἡμῶν πίστεως, καὶ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου, ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν. Ἐγράφη δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου· *Nicetæ Byzantini philosophi et doctoris refutatio epistolæ ab Armeniæ principe missæ, quæ invidiose fidem nostram orthodoxam, et sanctam atque œcumenicam quartam synodum criminatur, jussu Christi amantis et piissimi nostri imperatoris. Scripta est ad principem, et patriarcham inducit loquentem.* Epistolam hanc doctissimam tum argumentorum copia et vi, tum sententiarum gravitate, et sanctorum Patrum auctoritatibus refertissimam, et vere auream, non passus inter meæ litterariæ suppellectilis latebras diutius immorari, Latinitate donatam, edī curavi in primo tomo scriptorum Græciæ orthodoxæ hic Romæ typis sacræ Congregationis de fide propaganda anno 1652, in 4, Græce et Latine.

Ejusdem etiam sunt: Προλεγόμενα, καὶ ἐξήγησις τῶν πάντε φωνῶν· *Prolegomena et expositio quinque locum.* P.: Μέλλοντες σὺν Θεῷ ἄρχεσθαι. In bibliothecis Italicis.

(a) Mirari licet, magnum Allatium, loqui nunc ex aliena potius notitia, quam ex propria. Atqui codex Vaticanus DCLXXXI, qui illa Nicetæ Byzantini adversus Mohametum Agarenosque opera continet, jamdiu exstabat ante Allatium in bibliotheca Vaticana, ut nos diximus in hac *nova Patrum bibl.* T. IV, part. I, p. 321, ubi tamen nostra aliqua secundum hanc Allatii dissertationem reformanda videntur. Neque enim hic Byzantinus Nicetas idem est ac Nicetas David; quod cum in calce tomi I *Græciæ orthodoxæ* affirmasset Allatius, nosque eum sectati fuerimus, nunc idem aliter sentit, eique nos ipsi obsequenter rursus consentimus. — Idem Allatius ignoravit codicem Latinum CCCXIV, qui pariter in bibliotheca Vaticana jamdiu exstabat; ideoque neque

Nicetæ Aquileiensis episcopi, neque nobilium ejusdem scriptorum meminuit, quæ nos, Deo laboribus nostris favente, illinc deprompsimus, scilicet *de ratione fidei, de Spiritus sancti potentia, et de diversis Christo Domino convenientibus appellationibus.* — Denique Allatius nullam facit mentionem Nicetæ episcopi Naupacti, quem pariter omnino ignorat Lequinius in *Or. ck.* T. II, col. 198 seq., ubi scribit illius urbis episcopos. Atqui ego in bibliotheca Vaticana manibus non semel contrectavi ms. ad quatuor Evangelia et ad apostolorum Actus copiosum Græcum Nicetæ episcopi Naupacti commentarium, quod egregium opus accurate postea describam, ejusque aliquem saltem fructum cum Ecclesia publice communicabo. A. M.

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗ

ΤΗΣ ΣΤΑΛΕΙΣΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ
ΕΠΙ ΔΙΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΗΜΩΝ ΠΙΣΤΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

ΕΞ ΕΠΙΤΡΟΦΗΣ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΗΜΩΝ.

Ἐγράφη δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου.

NICETÆ BYZANTINI

REFUTATIO ET EVERSIO

EPISTOLÆ AB ARMENIÆ PRINCIPE MISSÆ

QUÆ INVIDIOSE FIDEM NOSTRAM ORTHODOXAM

ET SANCTAM ET ŒCUMENICAM QUARTAM SYNODUM CRIMINATUR

JUSSU

CHRISTI AMANTIS ET PISSIMI NOSTRI IMPERATORIS.

Scripta est ad principem, et patriarcham inducit loquentem.

(Ex Leonis ALLATI *Græcia orthodoxa* t. I, p. 663.)

¶. Cum Dei humanitate, et divinis judiciis, nec-
non piissimorum atque orthodoxorum nostrorum
imperatorum benignitate supremam pontificatus
sedem reginæ urbium gubernare in me receperim,
omni studio animique alacritate rationis competentem
gregem Christi nostri, inter pastores primarii, uti
fas est, regere dirigereque aditor, et ut vires mi-
nistrant, et oratio in oris apertione ab universorum
Domino suggeritur, divinis sæpenumero dogmatibus
instruere contendo, ne zizaniorum satori dæmoni in
sincero ac purissimo frumento, vera scilicet rectaque
fide et doctrina, super quam firma atque inconcussa
catholica et apostolica Ecclesia fundata est, zizanas,
hæreticas nempe opiniones disseminandi, noxamque
divino gregi afferendi, locus sit. Quapropter licet non-
nulli aulam Domini ingressi, nostrorumque arcano-
rum participes facti, postea ab aliquibus temerariis
hominibus seducti, sive ex ignorantia, sive avita
morositate oppressi, non ita recte exquisitam veri-
tatis rationem, puramque Christianorum sententiam
profitentur, hos nunc quidem consueta oris allocu-
tione corrigere, et in veritatis rectique dogmatis nor-
ma constabilire incumbimus, nunc vero eos, quos ob
longum locorum intervallum præsentibus alloqui non
possumus, per epistolas confirmare studemus, et

Α α'. Θεοῦ φιλανθρωπία, καὶ θεοῖς κρίμασι, καὶ εὐ-
μενείᾳ τῶν πανευσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων ἡμῶν βασι-
λέων, τὴν ἀρχιερατικὴν βαθμὴν τῆς βασιλίδος πόλεως
πηδαλιουχεῖν ἀναβεδεγμένος, πάσῃ σπουδῇ καὶ προ-
θυμίᾳ τὸ λογικὸν ποιμνιον τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἡμῶν
Χριστοῦ ἐνόμωσ' διέπειν καὶ διευθύνειν ἐπιχειροῦμαι·
καὶ, ὡς ἡ δύναμις ἐγχεῖται, καὶ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ
στόματος παρὰ τοῦ τῶν ὄλων χορηγεῖται, καὶ θεοῖς
δόγμασι καταρτίζειν πυκνῶς τοῦτο ἔσπούδακα, ὡς ἀν-
χώραν μὴ λάβῃ ὁ τῶν ζιζανίων σπορευὸς διάβολος, καὶ
τῶν ἀδόλων καὶ καθαρῶν σίτω, τουτέστι τῇ εὐλι-
κρινεῖ καὶ ὀρθῇ πίστει καὶ διδασκαλίᾳ, ἐν ἣ βεβαία
καὶ ἀσάλευτος ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία
ἔστηκε, ζιζάνια, ἡγοῦν αἰρετικὰς τινὰς ἐννοίας ἐπι-
σπεύρη, καὶ τινὰς τοῦ θεοῦ ποιμνίου καταλυμήνηται.
Β Διὰ τοῦτο, εἰ καὶ τινες τῆς αὐτῆς Κυρίου ἐντὸς
γενόμενοι, καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου μετασχεῖν
καταξωθέντες, εἴτα ὑπὸ τινῶν εἰκαίων ἀνδρῶν κατα-
συρέντες, ἢ καὶ ἐξ ἀμαθείας, ἢ καὶ ἐκ προγονικῆς
δυστροπίας κεκρατημένοι, καὶ μὴ λίαν ὀρθῶς τὸν
ἀκριθεῖ λόγον τῆς ἀληθείας καὶ καθαρᾶς δόξης τῶν
Χριστιανῶν πρεσβεύοντες τυγχάνοιεν, τοὺτους πῆ-
μὴν τῇ [κατὰ στόμα ὀμίλιᾳ ἐπανορθοῦν, καὶ ἐπιβε-
βαιῶν εἰς τὸν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος
λόγον προθυμούμεθα· πῆ δ' οἷς κατὰ πρόσωπον ὀμι-

λέιν, ὡς πέρρω που διεστῶτες, ἐξαδυνατούμεν, τοὺς διὰ γραμμῶν ἐπιστηρίζειν σπουδάζομεν· καὶ ἐπὶ εἰπεῖν, πάντα τὸν περιούσιον λαόν, καὶ τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα χρηματίσαν Κυρίου, καὶ δεομένους ὠφελείας τῆς κρείττονος, ὡς οἶόν τε, ἡγήσῃ ἡμᾶς ἐπιβουλεύσας. Τοῦτο γὰρ χρέος ἀφωσιωμένον ἀρχιερεῦσιν ἀεὶ καθέστηκε. Ταύτη τοι διαθέσει ψυχῆς καὶ πρὸς τὴν εὐκλείαν τοῦ πεποθημένου ἡμῶν τέκνου, καὶ χρονίας ἡμῖν ἀγάπης πρὸς αὐτὸν καθισταμένης, καὶ πλείστιον, ὡς εἰκός, πρὸς τὸ γράφειν ἡμῖν συνωθούτων, ἔδοξε μάλλον διὰ τῆ, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐν τοῖς τῆς Ἀρμενίας κλίμασι δόγματος οὐκ ὀρθοῦ ἐπεισφύετο καὶ ἐπισκῆψαντος, Σεβήρου τινός, φημὶ, αἰρεσιάρχου καὶ τοὺς ἐκείσε πάντας καταλυμηναμένου πρὸς τὸ γράφειν παρορμηθῆναι. Ὅθεν δὴ τῆς ἡμετέρας ἐπιστολῆς πολλὰς ἀποδείξεις χρησάμενοι, ἐν αἷς θάπτον πρὸς τὸ θεόν καὶ ὑμᾶς πεισθῆσθαι ἰδούκουν, καὶ ἀναμνηθέντας τὸ ἀληθὲς πῆς ἀμώμου καὶ καθαρῆς πίστεως τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου μεθ' ἡμῶν στήναι· καὶ ἅμα τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον, καὶ Θεὸν ἡμῶν τὸν ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεσι ἔχοντα, μὴ δὲ τῆ ὑποστάσει ὄντα κυρίως δοξάζαι. Ὑπερ ἀνέκαθεν καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἡ ὑφήλιος πᾶσα, καὶ οἱ ἀρχιερατικοὶ πάντε θρόνοι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τὸ τηλικῶς ἐν τῇ Χαλκηδονέων μητροπόλει συναθροισθέντες, καὶ κατὰ πάντα ὁπαδοὶ καὶ ὁμόφρονες ταῖς πρώην τρισὶν ἁγίαις συνόδοις γενόμενοι, κατὰ μηδὲν διαφωνήσαντες συνοδικῶς ὠρισάν τε καὶ ἐθέτισαν. Τοιγαροῦν ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς σήμερον οἱ ὀρθῶς καὶ εὐσεβῶς μετὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας βιοῦν ἐθέλοντες, τὴν ἐκείσε συγκροτηθεῖσαν σύνοδον ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν τετάρτην πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶν ἀσμένως ὑποδοχόμενοι, διαπαντὸς σέβουσι. Μενοῦνγε ἔλατς ἡμῖν οὐχ ἡ τυχοῦσα παρῆν, ὅπως ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιστολῆς πεισθέντες, ὅτι τάχιστα τῆς χειρὸς δόξης μετασταίητε, καὶ πρὸς τὸ παρ' ἡμῶν ὀρθὸν δόγμα τῆς ἀληθείας πεισθευόμενον, ἦγουν τὸ δοξάζειν δύο φύσεσι καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης Χριστοῦ, εὐμαρῶς μεταπίποιτε.

β'. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἐπιζόμενον ἡμῖν εἰς πέρας οὐκ ἐκτίθηκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ γραφέντα ἐδυσχέρησεν· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀντειπεῖν καὶ ἀντιρρητικῶς ἡμῖν λόγους γράφαι ἐπειράθη, τοῦτου χάριν πυρωθεὶς τῷ θεῷ ζήλω, καὶ τὴν τῆς σωπῆς ὑφορώμενος δίχην, οὐδ' ἂν ταυτοῖς ἀτημέλητόν σε καὶ ἀθεράπευτον καταλιπεῖν ᾤκηθῃμεν. Διὸ ὅσα μὲν ἐν τῷ γράμματι σου ἐπὶ διαβολῇ τῆς ἡμετέρας ἀληθινῆς ὁμολογίας ἐμφέρεται, καὶ ἄξια ποσῶς λόγου ὄντα, ταῦτα εἰς μέσον ἀγαγόντες, ἀνατρέψαι πειρασόμεθα. Τοιγάρτοι μικρὸν μετὰ τὸ προοίμιον τῆς σῆς ἐπιστολῆς οἰνεὶ ἐπισφίγγων καὶ ἐπισυνδῶν τὴν τῆς ἀγάπης κτήσιν μετὰ τὴν εἰς μίαν ὁμολογίαν τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, σπουδάζων τοὺς ὁμοτρόπους ἐν οἴκῳ Κυρίου φωτίζεσθαι τε καὶ καταρτίζεσθαι. *Εἰ καὶ τινες ἀπέδρασαν ἐκ ταύτης τῆς καλῆς καὶ ὀρθῆς ὁμολογίας, ἧς παρέδωκαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ κατώρθωσαν αἱ ἅγαι τρεῖς σύνοδοι, καὶ τὰ ἔξῃς, ἀριθλοτάτα ἡμῖν διὰ τούτων*

A ut verbo extricem universo populo accepto, et regio sacerdotio, quod fuerat Domini, necnon posterioris utilitatis indigenti pro viribus viam demonstrare necessarium est: hoc etenim semper est proprium antistitum munus atque officium. Propterea tum inclinatione voluntatis qua ad gloriam nostri desideratissimi filii propendemus, tum amore diuturno, quo eum prosequimur, plerisque etiam ad scriptiorem compellentibus, visum est satius, propter nescio qua ratione multo ab hinc tempore in regionibus Armenorum dogma non rectum, Severi cujusdam hæresiarchæ jam per omnes eas partes introductum, quod desævians omnes ibi habitantes sumopere lædit, ad scribendum animum applicare, ut inde nostræ epistolæ plerisque demonstrationibus usi, quibus quanto citius vos ad id, quod æquum est, reduci existimo: et de novo veritatem inculpatæ sinceræque fidei Christiani mysterii edocti una cum nobis sentiatis, et simul unum Christum et Dominum, et Deum nostrum, qui ex duabus naturis, et in duabus naturis, et duas naturas habet cum unica hypostasi, uti est, tenèatis, quod ab antiquo tempore, et sere, ut ita dicam, universus terrarum orbis, et quinque archieraticæ sedes catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ tum in Chalcedonensium metropoli coacti, in omnibus consortes ac concordēs, et a primis tribus synodis minime in aliquo discrepantes ex synodi sententia decreverunt et determinarunt. Quapropter ex eo tempore ad hunc diem, qui recte pieque cum catholica et apostolica Ecclesia vivere satagunt, ibi coactam synodum sanctam, et œcumenicam quartam, præ aliis tribus lubenter exosculati per omnia venerantur. Spes itaque certa nos tenet, vos nostrâ hæc epistola persuasos, abjecta omni cunctatione a pessima vestra sententia recessuros, et ad rectum veritatis dogma, quod nos profiteamur, nempe in œconomia Christi duas naturas, et unam hypostasim esse, facili negotio relapsuros.

γ. Cum ergo, quod nos sperabamus, finem non habuerit, imo scriptis etiam nostris exasperatum et contra ire, et refutatoriam quoque orationem scribere conatus es, ideo divino zelo succensi, crimen silentii et accusationem effugientes, te neglectum et incuratum deserere operæ pretium esse non duximus. Quare quæcumque in epistola tua nostram veram professionem calumniatus atlexuisti, aliquo tamen modo non indigna consideratione in medium afferentes, redarguere conabimur. Atqui paulo post tuæ epistolæ proœmium, quasi astringens et alligans mutuam amicitiam cum una veræ et immaculatæ fidei professione, studensque ut tui similes in domo Domini illuminentur et instruantur: *Licet nonnulli, ais, ex proba hæc rectaque professione recesserint, quam sancti apostoli tradiderunt, et sanctæ tres synodi perfecerunt, etc.*, manifestissime nobis per hæc tuam opinionem indicasti, laudibus extollens et beatos eos existimans, quibus cum divino

amore veræ fidei professio una est. At quænam hæc fuerit verissima professio, quam apostoli tradiderunt, et tres sanctæ synodi constabiliverunt, licet aliqui ex hac recta fide rebellarint, omnino dices tuam, quæ unius naturæ unum Christum et Deum nostrum ex diversis naturis post unionem factam profiteatur, et ex duabus naturis et duas naturas habere in una hypostasi pernegat. Hunc enim compositionis modum in divini Verbi unionem cum carne factum fuisse palam infra declamas. Heu rem miram! Quanam tu ratione testes oculatos et divinos veritatis præcones, necnon sanctos ac deiferos viros aliis atque aliis temporibus ad synodos congregatos tandem culpas et contumelia oneras? Quis enim ex iis, qui res dijudicandi peritia pollent, traditam esse, aut confirmatam dicet apud Verbi ministros, aut Patres divinos, quam tu profiteris sententiam, quæ asserat, Christum unius naturæ post unionem esse, et ex duabus unionem confectam, in duabus vero, aut duas esse naturas post unionem inficietur? Propterea accedat princeps apostolorum Petrus per suam confessionem, te quæ dixisti ementitum esse manifesto evincens et, per eum universus apostolorum cætus. Etenim Christus Dominus et Deus noster dixit apostolorum principi Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*¹. Hæc porro Dominus Petro dixerat, cum Domino semetipsum hominem nuncupanti Petrus enuntiasset, *Tu es Christus Filius Dei vivi*². Tum vero in Christo Domino et Deo nostro hæc duo dicta copulata sunt, confirmatumque est, et Deum esse, et hominem. Si itaque ambæ hæc deitatis et humanitatis rationes, cum Christus Dominus et Deus noster unus existat, post ipsius unionem de eodiscuntur, et unus et idem est sempiternus Filius ante omnia sæcula a Patre sine tempore et mutatione prognatus, qui est una sanctissimæ Trinitatis hypostasis, Deus Patri secundum æternitatem æqualis, paternam essentiam et naturam in se perpetuo habens, sed qui extremis temporibus ex Spiritu sancto et Maria Virgine carnem et humanitatem assumpsit, hic æternus Filius sine ulla mutatione factus tanquam unus ex hominibus, per omnia præ uno peccato, nostra, quam ipse non habebat, natura accepta, in eo divina, quam ab æterno possidebat, permanente, manifestum est, in duabus naturis, et duas naturas possidere, qui unus est hypostasi Christus post unionem, si modo compellationes *Deus et homo* naturas indicant, tanquam quæ de multis dicuntur. Confessionis itaque de Christo verum dogma in Chalcedone celebratæ divinæ synodi sanctorum Patrum definitio recte decernit, Christum determinans, unam esse ex sancta Trinitate hypostasim duas naturas habentem, naturam divinam et naturam humanam.

Χαλκηδόνι συγκεκροτημένης θείας συνόδου τῶν ἁγίων ὑπόστασιν ἐκ τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι, δύο φύσεις ἔχοντα, φύσιν θεϊκὴν καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην.

Ἐνέφηνα; τὴν σεαυτοῦ δόξαν ἀποσεμνύων, καὶ μακαριστοὺς εἶναι οἰόμενος, οἷς ἂν μετὰ τῆς ἐνθέου ἀγάπης καὶ ἡ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ὁμολογία μία πάρεστι. Τίς δὲ αἴτη ἡ ἀληθεστάτη ὁμολογία, ἣν οἱ ἀπόστολοι παρέδωκαν, καὶ αἱ ἅγιαι τρεῖς σύνοδοι κατώρθωσαν, εἰ καὶ τινες ἐκ ταύτης τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀπεδυσπέτησαν; Πάντως ἐρεῖς τὴν σεαυτοῦ, ἦτις μίᾳ φύσεως τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐκ διαφόρων φύσεων μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀποτελεσθέντα ὁμολογεῖ, καὶ ἐκ δύο φύσεων, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα ἐν μίᾳ ὑποστάσει ὄντα ἀρνείται. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον τῆς συνθέσεως παρακατῶν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ Λόγου πρὸς σάρκα ἐνώσει γεγενῆσθαι σαφῶς διαγορεύεις. Βαβαὶ τοῦ θαύματος! Πῶς εἰς τοὺς εὐτόπτας καὶ θελοὺς κήρυκας τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς κατὰ διαφόρους χρόνους συνοδικῶς συνειλεγμένους ἁγίους καὶ θεοφόρους ἄνδρας τοσοῦτον ἐπιχέεις τὸν μῶμον; Τίς γὰρ τῶν ὑγιῶς κρίνειν εἰδότεων, παραδεδοῦσθαι, ἢ βεβαιουῦσθαι φήσεται παρὰ τοῖς ὑπηρέταις τοῦ λόγου, ἢ τοῖς θεοῖς Πατράσι τὴν οὕτως παρὰ σοῦ πρεσβευομένην δόξαν, τὴν φάσκουσαν τὸν Χριστὸν μίᾳ φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν εἶναι, καὶ ἐκ δύο μὲν ἀποτελεσθεῖσαν τὴν ἔνωσιν, ἐν δύο δὲ, ἢ δύο εἶναι τὴ φύσει μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀπαγορεύουσαν; Διὸ εἰσαχθήτω ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, διὰ τῆς ἑαυτοῦ ὁμολογίας ψευδηγοροῦντά σε δεικνύων, καὶ δι' ἐκείνου ἅπας ὁ τῶν ἀποστόλων σύλλογος. Καὶ γὰρ Χριστὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ τῶν ἀποστόλων Ἐφῆ κορυφαίῳ Πέτρῳ· *Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς*. Τοῦτον δὲ τὸν λόγον ὁ Κύριος Ἐφῆ τῷ Πέτρῳ, ἠνίκα πρὸς τὸν Κύριον, ἑαυτὸν Υἱὸν ἀνθρώπου κεκληκῶτα, Πέτρος εἶρηκε· *Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*. Καὶ συνήχθησαν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀμφότεροι οἱ λόγοι, καὶ πεπίστωται, δεῖ καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρωπὸς εἶσιν. Εἰ οὖν ἀμφότεροι οἱ λόγοι, τῆς θεότητος, φημί, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ ἐνδὸς ὄντος Χριστοῦ καὶ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, μετὰ τὴν ἔνωσιν αὐτοῦ κατηγοροῦνται, καὶ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς εἶσιν ὁ αἰδιος Υἱὸς, ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως καὶ ἀπαθῶς γεγεννημένος, ὃς εἶσιν ὑπόστασις μία τῆς ἁγίας Τριάδος, Θεὸς ἴσος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν αἰδιότητα, τὴν πατρικὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αἰδίως ἐν ἑαυτῷ ἔχων, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου σαρκωθείς, καὶ ἐνανθρωπήσας, οὗτος ὁ αἰδιος Υἱὸς ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως, καὶ γεγονῶς ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων κατὰ πάντα, χωρὶς ἀμαρτίας, προσειληφῶς τὴν ἡμετέραν, ἣν οὐκ εἶχε, φύσιν, μεμενηκυίας αὐτῷ τῆς θείας, ἣν αἰδίως προσείχε, φύσεως φανερόν, δεῖ ἐν δύο φύσεσι καὶ δύο φύσεσι ἔχων εἶσιν ὁ εἰς τῇ ὑποστάσει Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν· εἴπερ τὸ Θεὸς ὄνομα καὶ ἀνθρώπος φύσεων εἰσι δηλωτικά, ὡς κατὰ πολλῶν φερόμενα. Οὐκοῦν τὸ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας τοῦ Ἀποστόλου ἀληθινὸν δόγμα ὁ τῆς ἐν Πατέρων ὄρος ὀρθοτομεῖ, τὸν Χριστὸν ὀρίζων μίαν

¹ Matth. xvi, 18. ² Ibid. 16.

γ'. Καὶ τῆς τούτου παράδειγμα, εἰ θέλεις συν-
 ορῶν, ὡδε· Προκείμεσθωσιν οὖν χρύσινοι τρεῖς, ὁ εἷς
 ἐμβληθεὶς πυρὶ, καὶ πυρωθεὶς ἐγένετο πῦρ, μεμενη-
 κῶς χρυσοῦ, οἷος ἦν. Σὺ οὖν εἰ θέλεις ἐν μέρει μὲν
 τοὺς ἄλλους δύο χρυσίνους, ἐν μέρει δὲ πολλοὺς ἀν-
 θρακας πυρίνους, εἶτα τὸν χρύσινον τὸν πυρωθέντα,
 καὶ πῦρ γενόμενον μεταξὺ τῶν ἄλλων δύο χρυσίνων
 καὶ τῶν ἀνθράκων, τὸν διάμεσον ἐν θεόσῃ χρύσινον
 ἔχοντα τὴν τε φύσιν τῶν ἄλλων δύο χρυσίνων τελείαν,
 τουτέστιν ὄντα χρυστὸν, ὡς τοῖν δυοῖν ἐκείνοι τοῖν
 χρυσίνοι ἐκάτερον, καὶ τῶν ἀνθράκων φύσιν, ἐπειδὴ
 πῦρ ἐστίν, ὡσπερ τῶν ἄλλων ἀνθράκων ἕκαστος·
 τὴν αὐτὴν δὴ τρόπον ὁ ἀπίδος Υἱὸς ἐξ οὐρανοῦ κατα-
 βὰς, οὐχ ὑπόστασιν ἐξ ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν
 φύσιν ἔλαβε, καὶ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, ὡς ὁ θεὸς
 ἀπίστολος Παῦλος λέγει, *πεπειρωσθαι κατὰ πάντα*
καθ' ἡμετέραν ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. Τοῖνον
 οὖν ὁ ἀπίδος Υἱὸς ἔχει τὴν τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος, ἣν αἰεὶ προεῖχε φύσιν, τὴν ἡμετέραν
 ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ σάρκωσιν,
 μία ὑπάρχων ἐκ τῆς ἁγίας Τριάδος ὑπόστασις, τῆς
 ἁγίας Τριάδος προσθήκην οὐκ εἰσδεξαμένης. Εἰ δὲ
 τοῦτο φανερὸν καὶ τοῖς μικρὰ δυναμένοις συνορῶν
 ἐστίν, ὅτι τὴν σεαυτοῦ δόξαν, τὴν περὶ μιᾶς φύσεως
 τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τῶν ἀποστόλων ὁ χορὸς παραδέδω-
 κεν, οὔτε μὴν αἱ ἅγιοι τρεῖς σύνοδοι, αἱ κατὰ δια-
 φόρους καιροὺς παρ' εὐσεβῶν βασιλέων προνοία Θεοῦ
 συναθροισθεῖσαι, αἷς καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ σοῦ γράμμα-
 τος συνωμολογεῖς, καὶ ἀποδέχη, ἐπεὶ καθαιρέσει μὲν
 τῆς τοῦ Ἀρείου, καὶ Μακεδονίου, καὶ Νεστορίου
 κακοδοξίας πρῶτον σύνοδοι συναγῆγεργεμένοι, αἱ μὲν
 πρότεραι δύο τὴν ἐπὶ θεολογίᾳ ὀρθὴν ὁμολογίαν
 ἐτράνωσαν τε καὶ ἐθέσπισαν, τοῦ ὁμολογεῖν ἀληθῶς
 τὸν ἀπίδιον Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοούσια τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοφυῆ,
 καὶ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος, ἰσοκλεῶς τῷ Πατρὶ
 τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μετέχειν, καὶ ἕνα
 Θεὸν καὶ τρία δοξάζειν, καὶ τρία ταῖς ἰδιότησι πι-
 στεύηται, καὶ μηδέτερον εἰς κτίσμα τούτων κατάγειν.
 Αὗται δὲ περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστη-
 ρίου οὐδαμῶς ἐθέσπισάν τε καὶ ὤρισαν. Ἡ δὲ πρώτη
 μὲν ἐν Ἐφέσῳ, τρίτη δὲ πρὸς ταῖς δυσὶν οἰκουμένην
 ἁγία σύνοδος, αὕτη μὲν τὴν τοῦ Νεστορίου κακοδοξίαν
 θριαμβεύσασα, ἥτις τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ
 Θεὸν ἡμῶν εἰς δύο υἱοὺς καὶ δύο πρόσωπα κατατε-
 μεῖν ἐτόλμησε, καὶ τὴν πάναγνον καὶ ἁγίαν Παρθέ-
 νον Θεοτόκον καλεῖν ἀπηρυθριασμένως ὁ δειλαῖος
 οὐκ ἤξιον, μᾶλλον μὲν ὡς Χριστοτόκον, ὡς ψιλὸν
 ἀνθρώπον γεννήσασαν. Τὰς γὰρ δύο φύσεις τοῦ Ἐμ-
 μανουήλ, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὁ Χριστὸς ἐθεωρεῖτο, ἡγουν
 τὴν θεότητα, φημί, καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀνά μέρος
 τιθεῖς, καὶ ἰδιοσυστάτως ταύτας ὁμολογῶν, καὶ φύ-
 σιν ἀπρόσωπον μὴ δοξάζων, καὶ διὰ τοῦτο ὄσαι μὲν
 αἱ φύσεις, τὸσαῦτα καὶ τὰ πρόσωπα συνεισάγων, καὶ
 σχετικὴν ἔνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸν ἐκ Μαρίας
 γεννηθέντα ὁμολογεῖ. Τοιγάρτοι τοῦτον ἀναθεματί-
 σασα, ἐθέσπισέ τε καὶ ἐκύρωσε τὴν καθ' ὑπόστασιν

3. Et præclarum huiusce rei exemplum, dum-
 modo id non renuas, tibi habeto. Sint aurei nummi
 tres : unus in ignem conjectus et ignitus factus est
 ignis, remanens id quod prius erat aurum. Tu porro
 si seposueris alios duos nummos aureos in una
 parte, et ex alia multos carbones ignitos, postmo-
 dum ignitum illum aureum, et ignem jam factum
 inter alios duos aureos et carbones conjicias, me-
 dium nummum aureum intueris naturam aliorum
 duorum aureorum habentem perfectam, tanquam
 qui aurum est, quemadmodum et duo alii aurci,
 carbonum quoque naturam, quando ignis est, sicut
 et ex aliis carbonibus quilibet. Non alia ratione
 sempiternus Filius de cœlo descendens non a nobis
 hypostasini, sed naturam accepit, et factus est tan-
 quam unus ex nobis. Et divinus Paulus apostolus
 asseverat, *tentatum fuisse per omnia secundum
 nostram similitudinem absque peccato* 1. Igitur sem-
 piternus Filius habet Patris et Spiritus sancti,
 quam semper antea possederat, naturam, et nostram
 humanam, post suam incarnationem, cum sit una
 sanctæ Trinitatis hypostasis, nullo sanctæ Triadis
 adilitamento. Id si ita est, manifestum sit iis, qui
 pusilla etiam capere possunt, tuam de una Christi
 natura sententiam, neque apostolorum cœlum, ne-
 que tres sanctas synodos diversis temporibus a piis
 imperatoribus divina Providentia congregatas, quas
 et ipse per tuam epistolam recipis, et eodem atque
 nos animo voluntateque probas, tradidisse. Ad
 refellendas equidem Arii, Macedonii et Nestorii ve-
 sanas opiniones illæ coactæ sunt, primæ ducæ pro-
 fessionem de Deo rectam exposuerunt, et decreve-
 runt, ut omnes vere profitentur, sempiternum Fi-
 lium et Verbum Dei et Patris, necnon et sanctum
 Spiritum ejusdem essentiæ naturæque esse cum
 Patre, et eandem et unam divinitatem æquali glo-
 ria cum Patre Filium et Spiritum sanctum parti-
 cipare, et unum Deum tria hæc confiteri, licet pro-
 prietatibus tria esse credantur, et ex his neutrum
 ad creaturas deferre. Et hæc de una natura mysterii
 secundum Christum nihil sanciverunt, aut desinive-
 runt. Prima autem Ephesina, sed tertia ordine
 œcumenica sancta synodus, Nestorii hæresi delib-
 lata, qui unum Christum et Dominum et Deum
 nostrum in duos filios, et duas personas dividere
 ausus, immaculatissimam sanctamque Virginem
 vocitare *Deiparam* inverecunde nimis miser renue-
 bat, sed potius *Christiparam*, tanquam, quæ purum
 hominem genuisset : namque duas Emmanuelis na-
 turas, ex quibus et in quibus Christum contempla-
 mur, deitatem nempo et humanitatem per se unam-
 quamque separans, et æque ac si propria hypostasi
 subsisterent asseverans, et absque persona naturam
 nullam agnoscens, et propterea tot personas, quot
 erant naturæ, introducens, secundum habitudinem
 unionem Dei Verbi ad eum, qui ex Maria prognatus
 erat, assererat, eundem anathemate ferit, decre-

1 Hebr. iv, 15.

vitque et constituit unionem essentialem et secundum hypostasim duarum naturarum, deitatis scilicet et humanitatis, in uno Christo, una nempe hypostasi observari. Nullo itaque modo sancta synodus, vesani Nestorii opinionem, quæ duas in Christo personas astruebat, condemnans, unam in Christo naturam prorsus asserendam esse decernit. Etenim neque prima sancta synodus, quæ tres naturas in divinis, quæ erat Arii opinio, sustulit, protinus et triadem hypostaseon denegavit. Sic et Ephesina tertia synodus de duabus hypostasibus sententiam anathemate feriens, non statim et naturarum diversitatem condemnavit. Quinimo ad stabilendam secundum hypostasim et essentialem unionem naturarum unius Christi, deitatis et humanitatis, hominis exemplum usurpavit, qui ex duabus naturis, corporea atque incorporea conflatus, in duabus naturis consideratur, licet una tantum hypostasis sit quicumque homo. Et quamvis exemplum de homine particulari non in omnibus assimilatur unioni Christi, eo tamen solummodo ad insanam Nestorii opinionem refellendam usa est, qui palam affirmabat nullam esse absque propria persona naturam, necque non posse, ut duæ naturæ secundum hypostasim et essentialiter unitæ in una hypostasi observentur, quæ non inferant et duas personas, quod unionem scheticam, sive secundum habitudinem, efficit, ideoque duos filios et duos Christos miser deprædicabat. Hanc falsam opinionem dirimens, hominis exemplum usurpavit. Imo plerosque deiferos Patres in sancta tertia synodo Ephesina divus Cyrillus in medium adlucit, stabiliens secundum hypostasim unionem in una hypostasi, qui est Christus in diversis naturis agnitus. Quod vero in diversis naturis agnoscitur, omnino in illis est, in quibus agnoscitur. Cum itaque oratio demonstraverit de una Christi natura confessionem, neque ab apostolis fuisse assertam, neque a sanctis tribus synodis constabilitam, frustra falsa fabularis emittians, eam a sanctis apostolis traditam, et a sanctis tribus synodis fuisse confirmatam: nam oratio potius naturarum diversitatem in uno Christo representavit. Illud autem rursus asserere, etsi nonnulli ex hac sententia nempe affirmante, unius esse naturæ Christum post unionem, *transugerunt*, ad eos scilicet, qui duas naturas Christum habere post unionem profitentur, quosnam ignorantiae terminos non exsuperat? Quis enim non novit partem a toto, minus a multesimo decedere? Et non contra. Quapropter qui vestræ sunt sententiæ, si ad eos, qui nostræ sunt, comparentur, minimam atque infimam partem occupare comperientur. Quare indecore agis dicens nos ex vestra sententia aufugisse. Quin, ut potius verum dicam, vos a nobis decussistis.

4. Infra etiam in epistola tua nolens sanctam et universalem synodum admittere, quam nos inter reliquas alias sanctas tres synodos annumeramus,

A καὶ οὐσιώδη ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων, τῆς θεότητος, λέγω, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ἡγουν τῇ μιᾷ ὑποστάσει θεωρεῖσθαι. Οὐδαμῶς οὖν ἡ ἀναίρουσα ἀγία σύνοδος τὸ τοῦ ματαιόφρονος Νεστορίου φρόνημα, τὸ δοξάζον ἐπὶ Χριστοῦ δύο πρόσωπα, συνεισάγει ἐξάπαντος τὸ μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ ὁμολογεῖν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς θεολογίας, οὐχ ἡ ἀναίρουσα πρώτη ἀγία σύνοδος τὸ τρισδὸν τῆς ὁμολογίας τῶν φύσεων τὸ τοῦ Ἀρείου φρόνημα, ἤδη καὶ τὸ τρισδὸν τῆς ὑποστάσεως ἀνήρει. Οὕτως καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἀγία τρίτη σύνοδος ἀναθεματίσασα τὸ διττὸν τῶν ὑποστάσεων φρόνημα, οὐκ ἤϊη καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον ἀνεῖλε. Μεινοῦνγε πρὸς βαβαίωσιν τῆς καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδους ἐνώσεως τῶν φύσεων τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ, φημί δὲ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ τὸν τινα ἀνθρώπον ὑποδείγματος χάριν προσεβλήθη, ὃς ἐκ δύο μὲν φύσεων, σώματος τε, φημί, καὶ ἀσωμάτου, τὴν σύνθεσιν ἐσχίκε, καὶ ἐν δύο φύσεσι θεωρεῖται, μία τις ὑπόστασις οὕσα ὁ καθέκαστα ἀνθρώπος. Καὶ οὐ κατὰ πάντα ἰσομοιούμενον τὸ παράδειγμα τοῦ τινος ἀνθρώπου πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἔνωσιν, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὴν τοῦ Νεστορίου κακόνειαν ἀποτετινομένην, ὃς τρανῶς ἔφασκε, μὴ εἶναι φύσιν χωρὶς οἰκείου προσώπου, καὶ ἀδύνατόν ἐστιν ἰδεῖν δύο φύσεις καθ' ὑπόστασιν, καὶ οὐσιωδῶς ἡνωμένας ἐν μιᾷ ὑποστάσει, μὴ συνεισάγουσας καὶ δύο πρόσωπα, ὅπερ ποιεῖ σχετικὴν ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο δύο υἱοὺς, καὶ δύο Χριστοὺς, ὃ δειλαῖος ἐκήρυττε. Ταύτη τοι τὴν ψευδῆ δόξαν ἀναίρουσα τῷ τινος ἀνθρώπου παραδείγματι ἐχρήσατο. C Ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν θεοφόρων Πατέρων εἰς τὴν κατ' Ἐφεσον ἀγίαν τρίτην σύνοδον προεκκόμικεν ὃ ἐν ἀγίοις Κύριλλος, συνιστῶν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει, ὃς ἐστιν ὁ Χριστὸς ἐν διαφόροις φύσεσι γνωριζόμενος. Τὸ δ' ἐν διαφόροις φύσεσι γνωριζόμενον πάντως καὶ ἐν ἑκαταῖς ἐστίν, ἐν αἷς καὶ γνωρίζεται. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος παρέστησεν, ὅτι τὴν περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν, οὔτε τις τῶν ἀποστόλων εἶρηκεν, οὔτε μὴν ἐκ τῶν ἀγίων τριῶν συνόδων ἐθεδαιώθη. Μάτην ψευδοεπειεὶ λέγων, ὅτι περὶ ἐκ τῶν ἀγίων ἀποστόλων παρεδόθη, ἐκ δὲ τῶν ἀγίων τριῶν συνόδων ἐθεδαιώθη· ὁ λόγος γὰρ μᾶλλον τῶν φύσεων τὸ διάφορον ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ παρέστησε. Τὸ δὲ πάλιν εἰρημέναι, εἰ καὶ τῶς D ἐκ ταύτης (ἡγουν τῆς δόξης, τῆς λεγούσης μιᾶς φύσεως εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν) ἀπέδρασαν, ὡς δὴθεν τοὺς δύο φύσεις τὸν Χριστὸν εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμολογοῦντας, ἐξ αὐτῶν ἀποδεδρακέναι, ποίας ἀμαθίας ἀνάμεστον οὐκ ἂν εἴη; Τίς γὰρ οὐ συνοιδεν, ὅτι τὸ μέρος ἐκ τοῦ ὅλου, τὸ ὀλιγοστὸν ἐκ τοῦ πολλοῦ ἀποδρᾶν εἴωθεν· οὐ μὴν ἐμπαλιν; Διὸ οἱ τῆς ὑμετέρας δόξης πρὸς τοὺς τὴν ἡμετέραν πρᾶσθεύοντας εἰ παραβληθεῖεν, τὸ ὀλιγοστὸν ἂν καὶ ἐλάχιστον μόριον ἔχοντες φανείεν. Ὡστε οὐ δεῖ ἀποφαίνεσθαι σε, ἡμᾶς ἀποδεδρακέναι ἐκ τῆς ὑμετέρας δόξης, ἀλλὰ μᾶλλον τάληθες εἰπεῖν, ὑμᾶς ἐξ ἡμῶν.

δ. Παρακατῶν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου, καὶ ἀποδυσπετῶν πρὸς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης τετάρτης συνόδου, διὰ τὸ ἡμᾶς συναριθμοῦν

ποιῆσαι τῷ ἀριθμῷ τῶν λοιπῶν ἀγίων τριῶν συν-
 ὄδων, καὶ ὡς περ ἐξ εὐλόγου αἰτίας ταύτην ἀπαναινό-
 μενος, τοιαύτη γράφεις· Οἶδα μὲν, ὅτι οὐκ ἔστι
 κεκρυμμένος εἰς ὑμᾶς ὁ τρόπος τῆς τετάρτης
 συνόδου, ὅτι ἐν τῷ γράμματι αὐτῆς ἡ ἀγνωσύνη
 σου ἐμνήσθη ταύτην τὴν σύνοδον, καὶ ἔταξεν
 αὐτὴν μετὰ τῶν λοιπῶν τριῶν συνόδων, καὶ θέ-
 λει καὶ ἡμᾶς ταύτην δέχεσθαι, ἣν οὐκ ἐδέξαντο
 οἱ Πατέρες ἡμῶν, οὔτε οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν, ἐπι-
 στάμενοι τὴν κενοφωνίαν αὐτῆς ἐκ τῶν λοιπῶν
 τριῶν συνόδων, τῶν διαγνωσθέντων, καὶ κηρυ-
 ξάντων ὅλην τῷ κόσμῳ τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν
 καὶ Κύριον, ἐνωθέντα ἐκ δύο φύσεων, ἀσυγχύ-
 τως, καὶ ἀτρέπτως, καὶ ἀχωρίστως, τῆς αὐτῆς
 συνόδου εἰς δύο φύσεις κεχωρισμένας λεγούσης, B
 καὶ ἐνεργείας, καὶ θελήσεις, ὁμοφωνήσασα τῷ
 Νεστορίῳ, πληρὴ εἰς τὰ δύο πρόσωπα· ἐκείνου
 μὲν λέγοντος δύο πρόσωπα, αὐτῆς δὲ δοξαζού-
 σης ἕν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ὀρθοδόξους χλευά-
 σασα, ὅτι οὐ συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ. Θαυμάζειν
 μοι ἔπεισι τοιαῦτα γράφοντός σου· οὐδὲ γὰρ συν-
 ἦκας, ὡς γέ μοι δοκεῖ ἐκ τῶν σῶν ῥημάτων, τῆς
 ἀγίας τετάρτης συνόδου τὸ τε βούλημα καὶ τὴν
 πραγματείαν. Οὐδαμοῦ γὰρ φαίνεται ἡ τοιαύτη ἀγία
 σύνοδος, δύο φύσεις κεχωρισμένας ἰδιοσυστάτως ὄ-
 σασ, καὶ καθ' ἑαυτὰς ἀνά μέρος ὑπαρχούσας ἐπὶ τοῦ
 κατὰ Χριστὸν μυστηρίου δοξαζούσας, εἰ καὶ ἀδίκως
 παρ' ὑμῶν συκοφαντεῖται, μᾶλλον μὲν οὖν τὰς παρ'
 ἑκάτερα τῆς μεσότητος, ἡγουν τῆς ἀληθείας, δόξας,
 φημι δὴ τὸν πλεονασμὸν καὶ τὴν ἔνδειαν, ἐκτροπὰς C
 ὄσας τῆς μεσότητος, καὶ διὰ τοῦτο ψευδεῖς ὄσας
 ἐξοστρακίσασα, τὴν μέσῃ τάξιν ἔχουσαν δόξαν, ἀλη-
 θείας ἐχομένην ἐκράτυνε. Καὶ γὰρ ὡς περ ἐπὶ τῆς
 θεολογίας ἡ μεσότης φαίνεται ἔχουσα τάληθὲς δόγμα
 τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ
 πλεονασμὸς καὶ ἡ ἔνδεια τὸ ψεῦδος (ὅς γὰρ διὰ τὸ
 τρισσὸν τῆς ὑποστάσεως καὶ διάφορον, καὶ τὸ τρισ-
 σὸν τῶν φύσεων δοξάσεις, καὶ μὴν καὶ ὅς διὰ τὸ
 ἐνιαῖον τῆς φύσεως, καὶ τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστά-
 σεως συνεισφέρει, τάχα μοι δοκεῖ καὶ τῆ ἀληθείᾳ,
 τῆ κατὰ πλεονασμὸν καὶ ἔνδειαν δόξῃ νενοσηκέναι.
 Ὅπερ πέπονθεν Ἀρειὸς τε καὶ Σαβέλλιος ὁ Αἰθῦς,
 τὰ ἐκ διαμέτρου κακὰ, καὶ ὁμότιμα τὴν ἀσέβειαν.
 Ἡ δὲ τῆς ἀληθείας ὁδὸς μέση τις οὐσα, καὶ τοῦ
 μὲν τὸ τρισσὸν τῶν φύσεων, τοῦ δὲ τὸ συγχυτικὸν
 καὶ μοναδικὸν τῆς ὑποστάσεως ἐξοστρακίσασα, ἕνα
 Θεὸν, ἡγουν μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν, καὶ τρεῖς
 ὑποστάσεις ὁμοουσίους ἐπὶ τῆς θεολογίας τρανῶς
 ἀνακηρύττει. Ὅπερ εὐσεβῶς ἡ ἀγία καὶ οικου-
 μενικὴ πρώτη σύνοδος ἐθέσπισέ τε καὶ ὥρισε)
 τὸν αὐτὸν εἶναι τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ἀγίας τετάρτης
 συνόδου θεωρεῖν ἔνεστι. Τοῦ γὰρ Νεστορίου διὰ τὸ
 δισσοῦν τῆς ὁμολογίας τῶν φύσεων, καὶ τὸ δισσοῦν τῆς
 ὑποστάσεως εἰσάγοντος, καὶ διὰ τοῦτο δύο υἱοὺς ἐπὶ
 τῆς οἰκονομίας δοξαζόντος, τοῦ γε μὴν Εὐτυχοῦς, καὶ
 Διοσκόρου, καὶ Σεβήρου καὶ τῆς ἀμφ' αὐτὸν συμμο-
 ρίας, διὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς ὑποστάσεως, καὶ τὸ μοναδι-
 κὸν τῆς φύσεως λέγοντος· φανερὸν δὴ ποιεῖν, ὅτι ὁ
 μὲν τῆ κατὰ πλεονασμὸν ψευδεῖ δόξῃ νενοσηκεν, ὁ

A quasi ex rationabili causa eam respuas simili scri-
 bis : *Sat novi apud vos non esse in occulto quartæ
 synodi modum, cujus sanctitas tua in epistola men-
 tionem induxit, eamque una cum aliis tribus synodis
 collocavit : capitque nos eam recipere, quam neque
 Patres, neque doctores nostri receperunt, scientes eam
 aliis tribus synodis, quæ determinarunt, et universo
 terrarum orbi promulgarunt, unum Christum et Fi-
 lium et Dominum unitum ex duabus naturis incon-
 fuse, immutabiliter et inseparabiliter, absõna ac
 diversa censuisse, cum asserat duas naturas divisas,
 et operationes, et voluntates, Nestorio ipsi, duas per-
 sonas si excipias, consentiens ; ille enim saletur duas
 personas, synodus unam, sicque orthodoxis fucum
 faciens quasi non consentiat Nestorio. Admiratio
 sane me tenet, te similia scribere. Neque enim in-
 telligis, ut ipse ex tuis verbis conjicio, sanctæ quartæ
 synodi neque propositum, neque scopum. Siquidem
 sancta hæc synodus duas naturas ex se subsisten-
 tes separatimque existentes in Christi mysterio
 unquam tenuit, licet vos illam non sine calamitæ
 ignominia criminamini, quinimo inter extrema me-
 dium veritatis duntaxat sequens, excessum et de-
 fectum, quæ sunt e medio diverticula, ideoque
 falsa abjudicans, medium locum occupantem sen-
 tentiam veritati innixam constabilivit. Quemadmo-
 dum enim in divinis medium obtinet verum ca-
 tholicæ et apostolicæ Ecclesiæ dogma, ita excessus
 et defectus falsum. Qui namque, propter hyposta-
 seon triadem ac diversitatem, naturarum item tria-
 dem persenserit, vel propter naturæ unitatem sin-
 gulare etiam hypostaseos introduxerit, hæc is mihi
 videtur a veritatis opinione in ea, quæ ex excessu
 et defectu consequitur, falsitate graviter aberrare.
 Quod perpassi sunt Arius et Afer Sabellius, mala
 ex diametro se invicem adversantia, juncta tamen
 impietate. Sed veritatis via media, et hujus quidem
 triade naturarum, illius confuso ac hypostaseos
 singulari proscriptis, unum Deum, unam scilicet
 essentiam, et naturam, et tres ejusdem naturæ hy-
 postases in divinis palam deprædicat, quod pie san-
 cta et œcumenica prima synodus decrevit et de-
 terminavit. Simili ratione et de sancta quarta sy-
 nodo philosophandum est. Nam, Nestorio, propter
 geminam naturam, geminam etiam hypostasim in-
 troducente, ideoque duos filios in œconomia asse-
 rante : Eutyche vero ac Dioscoro, necnon Severo,
 aliisque ejusdem doctrinæ consortibus, propter uni-
 tatem hypostasis, singulare quoque naturæ laten-
 tibus, manifestum est, hunc quidem ex excessu,
 alios ex defectu mala opinione laborasse. Sed defi-
 nitio sanctæ Chalcedonensis synodi mediam verita-
 tis viam ingressa, sanctamque et œcumenicam pri-
 mam synodum secuta, quæ mediam veritatis viam
 constabilivit, absurda penes extrema, duplex nempe
 hypostaseos, quod duos filios facit et duos Chri-
 stos, quod est per excessum, imo et defectum, qui
 propter singulare hypostasis, naturæ quoque unita-
 tem exhibet, corrigens, veritatis viam, quæ medium*

occupat confirmavit, et palam constat in unione Christi secundum hypostasim, duas naturas convenisse partium locum in uno Christo continentes, et unam hypostasim: quando medium aliquid obtineat cum extremis commune, et in aliquo differat, et in quibus cum excessu disconvenit, cum defectu concordat; in quibus autem a defectu discordat, cum excessu convenit. Exempli causa: Ecclesiae opinio, quæ ab Ario secundum naturas dissentit, cum Sabellio unam naturam asserente consentit; quæ cum Sabellio pugnat secundum singulare et confusum hypostasis, non abhorret ab Ario secundum triadem hypostaseon. Sic etiam discurrendum est in œconomia de media via, veritatis nempe sententiam in aliquo cum extremis concordare, in aliquo differre, et in quibus differt ab excessu, cum defectu concordare, in quibus a defectu, cum excessu. Sit pro exemplo. Ponantur opiniones, Nestorii, inquam, et Eutychetis, et Severi, quarum altera duas naturas et duas personas fatetur, altera unam naturam et unam hypostasim asserit. Manifestum inter eas secundum excessum atque defectum nimium interesse, siquidem earum longissime diversa ratio est, nihilque est, quo natura, vel hypostasis inter se communicent. Quare assumatur ea opinio, quæ medium veritatis occupat; ea omnino in aliquo cum extremis convenire debet, et in aliquo discrepare, et in quibus ab excessu disconvenit, cum defectu consentire, in quibus defectui non concordat, cum excessu conjungi. Talis est sanctæ quartæ synodi sententia, in Christo duas naturas et unam hypostasim enuntians, quæ a Nestorio secundum hypostasim dissentiens (ille enim duas, hæc unam profitetur), cum Eutychete atque Severo consentit, quod et ipsi unam hypostasim constituentur. Sed rursus a Dioscoro, et Eutychete, et Severo disconveniens secundum naturam, quod illi unam naturam in œconomia asserant, illa duas, non dissidet a Nestorio, qui duas tantummodo naturas in Christo posuit. Nempe ex eo quod in aliquo quis communicat cum alio, omnino cum eo communicare opinetur, et tanquam una sentiente eum, qui in aliquo cum quopiam sentit, in eodem habeat, atque exsecratur; quandoquidem et vera Ecclesiae opinio, quod in aliquo cum extremis concordat, Ario et Sabellio, ut oratio comprobavit, proscribetur. Et quis tantam blasphemiam ferre poterit? Pari ratione et de sancta quarta synodo pie disserendum est. Quia consentit in aliquo cum Nestorio, ideone et una cum eo sentire dicemus? Apage. Hæc itaque synodus hoc modo mediam veritatis viam evulgans non est improbo consilio, et summa ignorance calumnianda, abjudicandaque, sed potius ubi prius rectum ipsius dogma amplexus fueris, exosculanda, annumerandaque cum aliis sanctis tribus synodis, quod, ut oratio demonstravit, nihil præ aliis sanctis tribus synodis innovavit; quinimo, si verum fateri volumus, eadem prorsus, æqueque omnia

A δὲ τῆ κατ' ἑνδεῖαν. Ἡ δὲ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου θεσμοθεσία μέσση ὄδῳ τῆς ἀληθείας βαδίσασα, καὶ μιμησαμένη τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμένην πρώτην σύνοδον, ἦτις τὴν μέσσην ὄδον τῆς ἀληθείας ἐβεδάωσε, καὶ αὐτὴ τὰ παρ' ἑκάτερα ἄτοπα, τὸ δισσὸν τῶν ὑποστάσεων, ὅπερ ποιεῖ δύο υἱοὺς καὶ δύο χριστοὺς, ὃ ἐστὶ κατὰ πλεονασμὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν ἑνδεῖαν, ὅπερ διὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς ὑποστάσεως τῆ φύσει τὸ μοναδικὸν δίδωσι, τὴν μέσσην τάξιν ἔχουσαν ὄδον ἀληθείας ἐκράτυνε, καὶ ἀνακηρύττει ἐπὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις τὰ συνελθόντα, μερῶν τάξιν ἔχοντα ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, μίαν δὲ τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ ἡ μεσότης ἐπὶ τι κοινωνεῖ τοῖς ἄκροις, καὶ ἐπὶ τι διαφέρει, καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖ τῇ ἑνδεῖᾳ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἑνδεῖᾳ, κοινωνεῖ τῷ πλεονασμῷ. Οἷόν τι φημι· Τὸ τῆς Ἐκκλησίας φρόνημα, διαφερόμενον τῷ τοῦ Ἀρείου κατὰ τὰς φύσεις, κοινωνεῖ τῷ Σαβελλίου, τῷ μίαν φύσιν δοξάζειν· τοῦ δὲ δὴ Σαβελλίου διαφερόμενον κατὰ τὸ μοναδικὸν καὶ συγχυτικὸν τῆς ὑποστάσεως, συμφρονεῖ τῷ τοῦ Ἀρείου κατὰ τὸ τρισσὸν τῶν ὑποστάσεων. Οὕτως ἐνεστὶ σκοπεῖν καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τὴν μέσσην ὄδον τῆς ἀληθείας δόξαν, ἐπὶ τι κοινωνεῖν καὶ διαφέρεισθαι τοῖς ἄκροις· καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖ τῇ ἑνδεῖᾳ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἑνδεῖᾳ, κοινωνεῖ τῷ πλεονασμῷ. Οἷόν τι λέγω· Προκείμεθωσαν δόξαι, τοῦ Νεστορίου, φημι, καὶ Εὐτυχοῦς, καὶ Σεβήρου, ἡ μὲν δύο φύσεις καὶ δύο πρόσωπα κηρύττουσα, ἡ δὲ μίαν φύσιν καὶ μίαν ὑπόστασιν δοξάζουσα. Φανερόν ἐστι κατὰ πλεονασμὸν καὶ ἑνδεῖαν ἔσονται ἀντικείμεναι· ἐπεὶ τὰ οὕτως πάντῃ ἀντίκεινται, καὶ οὐδεμίαν κοινωνίαν φύσεως ἢ ὑποστάσεως πρὸς ἀλλήλας κέκτηνται. Οὐκοῦν ληφθήτω τις δόξα, ἡ τὸ μέσον τῆς ἀληθείας ἔχουσα· αὕτη οὖν ἐπὶ τι τοῖς ἄκροις ἐποφείλεται κοινωνεῖν, καὶ ἐπὶ τι διαφέρειν, καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖν τῇ ἑνδεῖᾳ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἑνδεῖᾳ, κοινωνεῖν τῷ πλεονασμῷ. Τοιαύτη τις ἐστὶ καὶ ἡ τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου ἐπὶ Χριστοῦ, δύο φύσεις καὶ μίαν ὑπόστασιν κηρύττουσα, ἦτις διαφερομένη τῷ Νεστορίῳ κατὰ τὴν ὑπόστασιν (ὅτι ὁ μὲν δύο, ἡ δὲ μίαν κηρύττει), κοινωνεῖ τῷ Εὐτυχεῖ καὶ Σεβήρῳ, κατὰ τὸ μίαν ὑπόστασιν ὁμολογεῖν καὶ αὐτοῦς. Πάλιν δ' αὖ διαφερομένη τῷ Διοσκίρῳ, καὶ Εὐτυχεῖ, καὶ Σεβήρῳ κατὰ τὴν φύσιν (ὅτι οἱ μὲν μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας κηρύττουσιν, ἡ δὲ δύο), κοινωνεῖ τῷ Νεστορίῳ, κατὰ τὸ τὰς δύο καὶ μόνον φύσεις δοξάζειν ἐπὶ Χριστοῦ. Καὶ οὐ δεῖ ἐκ τοῦ κατὰ τι κοινωνεῖν, καὶ τὸ ἀπλῶς κοινωνεῖν λογίζεσθαι, καὶ ὡς ὁμόφρονα τὸν κατὰ τι κοινωνοῦντά τινι, ταυτὸν ἐκείνῳ λογίζεσθαι καὶ μυσάττεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τὸ ἀληθὲς φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἐπὶ τι κοινωνεῖ τοῖς ἄκροις, Ἀρείῳ, φημι, καὶ Σαβελλίῳ, καθὼς ὁ λόγος παρέστησεν, ἀποκηρυχθήσεται. Καὶ τίς ἂν ὑπόσῃ τὸ βλάσφημον; Οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας τετάρτης συνόδου εὐσεβῶς συνορᾶν ἐνεστὶ· διότι κοινωνεῖ ἐπὶ τι τῷ Νεστορίῳ, ἤδη ὁμο-

φρονεῖν δώσομεν; Οὐμενου. Οὐκοῦν τὴν οὕτως ἄγίαν σύνοδον, τὴν μέσην ἔδδν τῆς ἀληθείας κηρύ-
ξαν, οὐ δεῖ κακοβουλία καὶ ἀμαθεία συκιφαντεῖν
ἔδγμα ὁμολογήσαντα, ἀποδέχεσθαι, καὶ μετὰ τῶν
λόγος ἔδειξε μηδεμίαν κενοφωνίαν εἰσάγουσαν τὴν
τρισὶ συνόδοις, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τάληθές εἰπεῖν,
τῆς ἀληθείας βαδίσαι, ὡσπερ ἔχειναι.

ε'. Ἐνεσσι δὲ σκοπεῖν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συνόδου,
εἰ ἄρα βούλεται κηρύττειν ἐπὶ Χριστοῦ. Ἐπομένη
γάρ, ὡς αὐτὴ φησι, τοῖς Πατράσι, κατὰ λέξιν ἔδε
φάσκει· Ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν συμφώνως ὁμολογεῖν ἐκδιδάσκει· διὰ μὲν
τοῦ συμφώνως ἐκείνην τὴν ὑπόψιν προῦποτεμνο-
μένη, τὴν οὐκ ἐκ πάντων ολομένην τῶν συναγηγε-
μένων ἐπισκόπων ἐν αὐτῇ τὴν ὑποκειμένην ἐκθεσιν
γεγονέναι, ἀλλ' ἐξ ἐνίων, οἷς καὶ μόνοις ἀρέσαι τὰ
εἰρημένα. Μετὰ δὲ τοῦτο ὡσπερ συνεκτικωτάτην
πλάνην ἐξιωμένη, λέγω δὴ τὴν τῆς τοῦ Νεστορίου
δυσσεβείας διαίρεσιν, ἐπεισαγομένην τῇ ἀχράντῳ
οἰκονομίᾳ. Διὸ λέγει, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν
Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· διὰ τῆς τοῦ
ἐνθὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσηγορίας, πρόβριζον τὴν τῆς
διαίρεσεως ἐξάρουσα δόξαν· καὶ μᾶλλον διὰ τῆς ἀρ-
βενικῆς προφορᾶς. Ἐνα γὰρ εἶπεν, οὐχ ἕν· καὶ
ταύτη τὴν ὅλην σύνθεσιν ἀποσημαίνουσα, καὶ οὐ
κατὰ μέρος αὐτῆς, ὅπερ εἰκὸς ἦν τὴν ἄλλην ἐνδείκνυ-
σθαι προφορὰν, κἂν τοῦτω μιμουμένη τὸν ἐν ἀγίοις
Γρηγόριον· διὰ μὲν τοῦ, ἄλλος καὶ ἄλλος, τὸ ὅλον
σημαίνουσα, διὰ δὲ τοῦ, ἄλλο καὶ ἄλλο, τὰ μέρη.
Μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ἐκ τοῦ ἐναντίου φαύλης δόξης
ὑπονοίας, φησὶ, *Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ
τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι*, ἕτερον, οἶμαι,
λέγουσα οὐδὲν, εἰ μὴ τι νομίση τις διὰ τῆς τοῦ ἐνθὸς
προσηγορίας, ἢ γυμνὴν ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν
θεότητα πληρῶσαι τὴν οἰκονομίαν, ἢ τροπὴν ὑπο-
μείναςαν εἰς ἀνθρώπου φύσιν, ἀλλὰ τέλειον τὸν αὐ-
τὸν κατ' ἄμφω ὑπάρχοντα, τὴν τε θεότητα, φησὶ,
καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ὅλον ἐν τοῖς οἰκείοις μέ-
ρεσι γνωριζόμενον θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώπον ἀλη-
θῶς, τὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς, καὶ σώματος· καὶ οὐχ
ἀπλῶς δὴ θεὸν, ἢ ἀνθρώπον, ἀλλ' ὁμοούσιον τῷ Πα-
τρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπό-
τητα τὸν αὐτόν. Καὶ τοῖς μὲν ὀρθῶς προσέχουσι τοῖς
εἰρημένοις, οὐδὲν ἔτι ἦν εἰς ἐξήγησιν ὑπολειμμέ-
νον τῆς ἀχράντου οἰκονομίας τῇ συνόδῳ, ἥτις καὶ τὸ
μᾶλλον προῦπιδομένη, λέγω δὴ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθά-
νατον ἐνίους καὶ ἀφθαρτον ἐκ πρώτης συλλήψεως, τὸ
θεῖον ἐκεῖνο καὶ ἀχραντον τοῦ Κυρίου σῶμα τολμᾶν
ὁμολογεῖν, καὶ ταύτη ἀνατρέπειν τὴν ὅλην οἰκονο-
μίαν, λέγει· *Κατὰ πάντα ὁμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρ-
τίας*. Ὅπερ τῆς μὲν ἀγίας ἐστὶ Γραφῆς, εὐκαίρως
δὲ κείμενον ἐνταῦθα, ἐπιστομίζει τοὺς τὰ τοιαῦτα
φρονούντας. Εἰ γὰρ οὔτε πάθος σώματος, οὔτε θάνα-
τος, οὔτε μὴν διάλυσις, ἦν δὴ φθορὰν ἰδίως ἀξιοῦμεν
καλεῖσθαι, ἁμαρτία· χωρὶς δὲ μόνης ἁμαρτίας κατὰ
πάντα τὰ ἄλλα τῆς αὐτῆς ἡμῖν φύσεως ἐστὶ τὸ ἀχραντον
ἐκεῖνο καὶ πανάγιον σῶμα· εὐδὴλον ὅτι ὁ εὐδοκῆσας
θεὸς τὴν ἡμετέραν πτωχείαν λαβεῖν, τοιαύτην ἔλα-
βεν, ἦν καὶ πτωχείαν καλεῖσθαι δικαίως, ἅπαντα

studuit, et concorditer voluit cum illis, tanquam quæ
mediam veritatis viam inierit.

καὶ ἀποπέμπασθαι, ἀλλὰ μᾶλλον τὴ ταύτης ἕρην
λοιπῶν ἀγίων τριῶν συνόδων καταριθμεῖν. Διὸ ὁ
ἀγίαν τετάρτην σύνοδον πρὸς ταῖς λοιπαῖς ἀγίαις
τὴν μέσην ἔδδν

5. Possumus etiam ex eadem synodo colligere,
quid ipsa de Christo profiteatur. *Patrum enim insi-*
stens vestigiis, ut ipsa ad verbum referi, *unam et*
eundem Dominum nostrum Jesum Christum concor-
diter confiteri, nos edocet: per verbum *concorditer*
suspicionem illam tollens, qua existimabatur non
ab omnibus episcopis eodem coactis præpositam
fidei expositionem compositam, sed ab aliquibus
tantummodo, quibus ea dicta in integro fuere.
Postmodum veluti primario, et reliquos continentii
errori, impii duntaxat Nestorii divisioni, in immacu-
latam œconomiam intruso medicina admovens, ait:
Unam et eundem confiteri Filium Dominum nostrum
Jesum Christum, unius *eiusdemque* compellatione
funditus divisionis opinionem evertens, et potissi-
mum masculine pronuntians: *unus enim illi dici-*
tur, non *unam*, atque universam compositionem, et
non partem ipsius exprimit, quod insinuari necesse
erat, si aliter extulisset; in hoc quoque divum Gre-
gorium secuta, per illud, *alius et alius*, totum, per
illud, *aliud et aliud*, partes indicavit. Postea adver-
sæ prævæ opinionis suspiciones tollit dicens, *per-*
fectum ipsum in deitate, et perfectum eundem in
humanitate: tantummodo asserens, nisi quisquam
existimaverit per unius appellationem, aut humana
natura denudatam deitatem, œconomiam adim-
plesse, aut mutationem passam in humana natura
perfectum eundem secundum utraque existentem,
deitatem, inquam, et humanitatem, tanquam qui
totus ac perfectus in propriis partibus agnosceba-
tur, vere Deum, et vere ex animo rationis compote,
et corpore hominem, neque simpliciter Deum, aut
hominem, sed unius cum Patre essentiæ secundum
deitatem, et nobis eundem secundum humanita-
tem; ut qui recta mente dictis animum applicat,
nihil præterea ad perfectam immaculatæ œconomix
expositionem a synodo desideret. Quæ ultra præco-
gnoscens nonnullos nec passioni, nec morti, nec
corruptioni obnoxium ab ipsa prima conceptione,
divinum illud et nullis sordibus contaminatum
Domini corpus astruere, sicque totam œconomiam
evertere ausuros annectit, *per omnia nobis similem*
absque peccato. Quod sacræ Scripturæ est, opportu-
neque hic appositum similia sentientium effrenem
contumaciam reprimit. Etenim si neque passio
corporis, neque mors, neque dissolutio, quam pro-
prie corruptionem appellare consuevimus, peccatum
est, absque vero solo peccato per reliqua omnia
ejusdem cum nobis naturæ est, purissimum illud
et sanctissimum corpus, manifestum sit, Deum,
cui nostram pauperiem assumere complacuit, talem
assumpsisse, quam non male nos pauperiem nun-

cupabimus, omnibus nostris naturalibus passionibus atque proprietatibus obnoxiam. Propterea quo dixit, *Per omnia similem nobis absque peccato*. Rursum vero cum Nestorianis non placeret Deiparam esse immaculatam Virginem, subdidit: *Ante sæcula ex Patre genitum, postremis vero diebus eundem propter nos et nostram salutem ex Maria Virgine et Deipara progenitum secundum humanitatem*. Et pauca hæc ex quarta synodo, ne prolixiora asseram, satis sint. Poterit vero quilibet multo plura, si voluerit, ex ea colligere, quibus constabit compertissime, nulla in re a tribus sanctis synodis discrepasse, sed in omnibus concordem, eundem unum Christum, et Dominum, et Deum nostrum professam ex duabus, et in duabus naturis, et duas naturas post unionem, extrema a medio inepta absurditatesque, quæcumque illæ fuerint, procul amandasse, mansisseque in veritatis medio firmam atque inconcussam. His a quarta sancta synodo ipsissimis verbis sancitis, enuntiatis et promulgatis de Christi mysterio, quisnam, dummodo non delirus est et mente captus, asseverabit quartam synodum unam cum Nestorio sentire, illius falsa opinione deceptam? Illud potius asseverandum est, ab eadem anathemate ictos, et Dioscorum, et Nestorium, et Eutychem, ex diametro sese adversantia, sed impietate mala paria.

6. Quando vero te duplex naturarum turbat, et numeri dualis enuntiatio statim tibi rerum divisionem suggerit, opinarisque omnem numerum per sese subsistentes indicare, ignavius potius quam prudenter, determinemus, sed breviter, quonam modo de binario et reliquo omni numero exquisita cognitio haberi possit. Numerus dupliciter dicitur, alius simpliciter, et per se solus: alius in relatione et rebus consideratur, quemadmodum album albedinem et albedine præditum notat. Natura numeri per se neque conjungit, neque dividit, neque enim habet res sibi subjectas: nam numerus ipse per se neque copulat, neque separat, sed utrumque admittit, tali vel tali respectu, veluti binarius, et quaternarius numerus, si unitates respicias, ex quibus componitur, in eas dividitur; si unitatem horum quæris, ex his componitur: duo etenim et duo, si ita fuerit, in quatuor abit, quatuor vero in duo et duo dividitur. Quare verissimum fuerit naturam numeri nihil præscriptum habere, neque separatim, neque unitum, sed in rerum complexu et compositione subire. Inscite itaque improbeque determinaveris naturam numeri necessario rerum divisionem subsequi, et non rerum unitatem, aut divisæ nature numerum, ut quot sint subjecta innotescant, signum statuere, cum alia ratio, et non numerus ea subdividat et copulet. Namque decem ulnas ligni continui, si ita fuerit, dicimus, non numero dividentes unionem, quæ in decem ulnarum ligno est; rursumque decem modios dum dicimus, divisos eos agnoscimus. Ita res se habet et rebus in aliis. Si numerus de naturis prædicetur,

A ἔξουσιν τὰ φυσικὰ πάθη ἡμῶν καὶ ἰδιώματα. Διὰ τοῦτο τοι ἔφη· Κατὰ πάντα ὁμοιον ἡμῖν χωρὶς ἀμαρτίας. Πάλιν δ' αὖ δεῖ τοῖς ἀπὸ Νεστορίου θεοτόκος οὐκ ἐδόκει ἡ ἀχραντος εἶναι Παρθένος, προσέθηκε· Τὸν πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου γεννηθέντα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ταῦτα μὲν ὀλίγα ἐκ τῆς τετάρτης συνόδου διὰ τὸ μῆκος τοῦ λόγου· ἐπεὶ ἐνεστὶ πλεῖστα δεῖα, εἴ τις βούλεται, ἐξ αὐτῆς ἀναλέγεσθαι, ἐν οἷς τρανότατα φαίνονται ταῖς τρισὶν ἀγλαῖς συνόδοις κατὰ μηδὲν διαφωνήσασα, ἀλλ' ὁπαδὸς κατὰ πάντα γενομένη, τὸν αὐτὸν ἓνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν κηρύττει, ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο, καὶ δύο φύσεις εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ τὰς παρ' ἑκάτερα τῆς μεσότητος ἀτοπίας, δεῖαι ἂν καὶ εἶεν, ἐξοστρακίζει, καὶ μένει βεβαία καὶ ἀμετακίνητος ἐν τῇ τῆς ἀληθείας μεσότητι. Ταῦτα παρὰ τῆς ἀγίας τετάρτης συνόδου αὐταῖς λέξεσιν ὁρισθέντα, καὶ ἐκφωνηθέντα, καὶ κηρυχθέντα περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, τίς ἐστὶν δεῖ, καὶ ὑγιεῖς τὰς φρένας ἔχων, φήσεται, τὴν τετάρτην συνόδον συμφρονεῖν τῷ Νεστορίῳ, καὶ τῇ ἀπ' αὐτοῦ κακοδοξίᾳ συναπάγεσθαι; μᾶλλον μὲν οὖν ὑπὸ ταύτης τῆς συνόδου ἀναθεματισθέντα τὸν τε Διόσκορον, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχεῖα, τὰ ἐκ διαμέτρου κακὰ καὶ ὁμότιμα τὴν ἀσέβειαν.

7. Εἰ δὲ σε τὸ δισσὸν τῶν φύσεων ἐκταράττει, καὶ ἡ τῆς δυάδος τοῦ ἀριθμοῦ ἐκφώνησις παραυτίκα τὸ διηρημένον τῶν πραγμάτων ὑποτίθησί σε νοεῖν, καὶ λογιῶν, δεῖ πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμάτων ἐστὶ δηλωτικὸς, ἀμαθαινόντος ἐστὶ τοῦτο, ἡπερ εἰδότες. Οὐκοῦν διορισώμεθα διὰ βραχέων, πῶς δεῖ περὶ δυάδος καὶ τοῦ λοιποῦ παντὸς ἀριθμοῦ ἀκριβῆ ἔννοιαν ἔχειν. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς διττῶς λέγεται, ὁ μὲν τις ἀπλῶς καὶ καθ' ἑαυτὸν, ὁ δὲ ἐν σχέσει καὶ πράγματι θεωρούμενος, ὡσπερ λευκὸν, ἢ τε λευκότης καὶ τὸ λελευκασμένον. Αὐτὴ τοίνυν ἡ φύσις τοῦ ἀριθμοῦ καθ' ἑαυτὴν οὔτε συνάπτει, οὔτε διαιρεῖ· οὐ γὰρ ἔχει ὑποκειμένα πράγματα. Καὶ γὰρ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν, οὔτε συνάπτει, οὔτε διαιρεῖ, ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν δέχεται τῇ ποιῶν σχέσει. Οἶον ἡ δυάς, καὶ ἡ τετράς, εἰ μὲν τὰς μονάδας θεωρεῖς, ἐξ ὧν συνέστηκαν, εἰς ταύτας διαιρεῖται· εἰ δὲ τὴν μονάδα τούτων ζητεῖς, ἐκ τούτων συνάπτεται· δύο γὰρ καὶ δύο, εἰ τύχοι, εἰς τέσσαρα συνάπτεται, τὰ δὲ τέσσαρα εἰς δύο καὶ δύο διαιρεῖται. Ὅστε παντὸς ἀληθέστερον εἰπεῖν τὴν φύσιν τοῦ ἀριθμοῦ μηδὲν ἀφωρισμένον ἔχειν, μήτε τὸ κεχωρισμένον, μήτε τὸ ἠνωμένον, ἐν δὲ τῇ τῶν πραγμάτων ἐπιτροχῇ καὶ συνθέσει τοῦτο ὑφίστασθαι. Ἀμαθὲς οὖν τὸ τῇ φύσει τοῦ ἀριθμοῦ ἀναγκαίως τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων ἐπεσθαι νομοθετεῖν, ἀλλὰ μὴ τῇ τῶν πραγμάτων ἠνωμένῃ γε. Ἡ διηρημένη φύσις, τὸν ἀριθμὸν σημειῖον ποιῆσθαι τοῦ ποσοῦ τῶν ὑποκειμένων, ἄλλου λόγου καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ ταῦτα διαιρούντος καὶ συνάπτοντος. Καὶ γὰρ δέκα πῆχεις λέγομεν τοῦ συνεχοῦς, εἰ τύχοι, ξύλου, οὐ συνδιαιροῦντες τῷ ἀριθμῷ καὶ τὴν ἐνότητά τὴν ἐν τῷ δεκα-

πήχει ἑξὺς, καὶ πάλιν δέκα μοδίους λέγοντες, ἐν Α
 διαιρέσει τούτους ἐπιστάμεθα. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ
 τῶν ἑτέρων ἔχει πραγμάτων· εἰ μὲν ὁ ἀριθμὸς φύ-
 σεσιν ἐπισημασθῆ, οὐ τὸ ποσὸν αὐτῶν προηγουμέ-
 νως, ἀλλὰ τὸ ἑτερογενὲς παρίστησιν. Ἴππου γάρ,
 καὶ ἀνθρώπου, καὶ βοῦς τρεῖς λέγοντες φύσεις, οὐ τὸ
 διηρημένον αὐτῶν κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλὰ τὸ παρηλ-
 λαγμένον κατὰ τὸ εἶδος σημαίνομεν· τρεῖς δὲ ἀν-
 θρώπους, εἰ τύχοι, Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰωάν-
 νην τὸ διηρημένον αὐτῶν μᾶλλον, καὶ ὅτι τόσοι, οὐ
 τοιοῦτοι δὲ, παρισκῶμεν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονο-
 μίας δύο λέγοντες τὰς φύσεις, τὸ ἑτεροειδὲς αὐτῶν,
 οὐ τὸ κειχωρισμένον δηλοῦμεν, ἐκβάλλοντες δὲ αὐ-
 τῶν, εἰ καὶ μὴ εἶεν ἐνωπύστατοι, τὸν τῶν ὑποστά-
 σεων ἀριθμὸν, εὖ μάλα εἰδότες, ὅτι οὐδ' ἐπὶ τῶν
 ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ κειχωρισμένων, ὅσον τοῦδε τοῦ Β
 Ἴππου, καὶ τοῦδε τοῦ βοῦς ἡ φύσις, οὐ τὸ διηρημένον,
 ἀλλὰ τὸ διάφορον, ὡσπερ καὶ ἡ ὑπόστασις τὸ διηρη-
 μένον, ἦπουγε ἐπὶ τῶν μὴ καθ' ἑαυτὰ ἐμφαινομέ-
 νων, ἀλλ' ἅμα τε καὶ ἐν ἀλλήλοις ὄντων μὲν καὶ
 γινομένων, ἡ φύσις, οὐ τὸ κειχωρισμένον, ἀλλὰ τὸ
 διάφορον δηλώσει, εἴτε ἐπὶ θεολογίας, εἴτε ἐπὶ τῆς
 οἰκονομίας, εἴτε ἐπὶ παντὸς πραγμάτων. Καὶ ἄλλως,
 ὅτι εἰ καὶ ἀριθμοῦμεν τὰς τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις,
 δύο ταύτας λέγοντες, οὐκ εἰσάγομεν διαίρεσιν, ἐνερ-
 γείᾳ τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων. Πᾶς γάρ ἀρι-
 θμὸς τῶν διαφερόντων ἐστὶ· καὶ ἀδύνατον ἀριθμεῖ-
 σθαι τὰ κατὰ μηδὲν διαφέροντα, καθ' ὃ δὲ διαφέρουσι,
 κατὰ τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται· ὅσον ὁ Πέτρος, ἢ ὁ Παῦ-
 λος, καθ' ὃ μὲν ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· τῷ λόγῳ C
 γὰρ τῆς οὐσίας, ἠνωμένοι, δύο φύσεις οὐ δύνανται
 λέγεσθαι, καθ' ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες, δύο ὑπο-
 στάσεις λέγονται. Ὡστὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφερόντων
 ἐστὶ, καὶ ὧ τρόπῳ διαφέρουσι τὰ διαφέροντα, τούτῳ
 τῷ τρόπῳ καὶ ἀριθμοῦνται. Ἦνωνται μὲν αἱ τοῦ
 Κυρίου φύσεις ἀσυγχύτως καθ' ὑπόστασιν, διήρηνται
 δὲ ἀδιαιρέτως λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς. Καὶ ὧ
 μὲν τρόπῳ ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· οὐ γὰρ καθ'
 ὑπόστασιν δύο φαμὲν εἶναι τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ.
 Ὡ δὲ τρόπῳ ἀδιαιρέτως διήρηνται, ἀριθμοῦνται· δύο
 γὰρ εἰσιν αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς
 διαφορᾶς, ἠνωμένοι μὲν καθ' ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐν
 ἀλλήλαις περιχώρησιν ἔχουσαι, ἀσυγχύτως ἦνωνται,
 τὴν οἰκείαν ἐκάστη φυσικὴν διαφορὴν διασώζουσαι.
 Τῷ τρόπῳ τοιγαροῦν τῆς διαφορᾶς καὶ μόνον ἀριθμοῦ-
 μεναι ὑφ' ἡμῶν, οὐ διαιροῦνται ἐνεργείᾳ καὶ ὑπάρ-
 ξει, καὶ ὡς οὐ ὑπονοεῖς. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ, ὅτι
 οὐχὶ πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμάτων ἐστὶ
 δηλωτικὸς· καὶ τοῦτο δῆλον ἐντεῦθεν. Εἰ τι μὲν γὰρ
 ἰδιοσύστατόν ἐστι, τοῦτο πάντως ἐν ἀριθμῷ τυγχάνει
 ὄν· οὐ πᾶν δὲ τὸ ἐν ἀριθμῷ τυγχάνον, ἰδιοσύστατον
 ἂν εἴη. Τὰ γοῦν ἐν τοῖς συνθέτοις, ἵνα μὴ πολλὰ
 λέγω, ἐνὸς ὄντα συμπληρωτικά, καὶ κατὰ μίαν συ-
 κείμενα τὴν συνέχειαν, ὁμῶς αὐτὰ μὲν ἐφ' ἑαυτῶν
 ἴδιαν ὑπαρξίν οὐκ ἔχει· ἐνὸς δὲ συμπληρωτικά γε-
 νόμενα ἐν τῷ συλλόγῳ τὴν οἰκείαν ὑπαρξίν ἐπιδεικνυ-
 ται. Ὡσπερ ἀμέλει τὸ ζῶον, τὸ λογικόν, τὸ θνητόν,
 οὐ μὴν εἴτι γε καὶ καθ' αὐτὰ ὑπάρχοντα ὁρᾶται,
 ἀλλ' ἐν τῷ ὄλῳ γε τῷ ἀνθρώπῳ, ψημὶ, σαφῆ τὴν οἰ-

non eorum quantitatem antecedenter, sed naturam
 diversam importat : equi enim et hominis, et bovis
 tres naturas asserentes, non eorum secundum quan-
 titatem divisionem, sed se junctum ac separatum
 in specie significamus : tres vero homines dicentes,
 si fuerint, Petrum, et Paulum, et Joannem, eorum
 potius divisionem, et tot eos esse, non tales osten-
 dimus. Sic et in œconomia duas ponentes naturas
 diversam eorundem formam, non separationem
 exprimimus, ex ipsis ejicientes, licet absque hypo-
 stasi non essent, hypostascon numerum, pulchre
 callentes in hypostasi et essentia divisio, hujus
 scilicet equi, et hujus bovis naturam non divisum,
 sed diversum, quemadmodum et hypostasis divi-
 sum, et multo magis in his, quæ ex sese non appa-
 rent, sed sunt simul, unumque alii inest, et sunt,
 naturam non separationem, sed diversitatem indi-
 caturam, tum in divinis, tum in œconomia, tum in
 quacunque alia re. Item, licet nos numeremus duas
 Christi naturas, duas illas dicentes, non ideo actu
 inducimus divisionem naturarum et proprietatum.
 Omnis enim numerus eorum est, quæ differunt,
 nequitque fieri, ut numero comprehendantur ea,
 quæ per omnia sibi similia sunt, verum secundum
 id, quo differunt, numero subjiciuntur, veluti Petrus
 vel Paulus secundum id, quo conjunguntur, non
 cadunt sub numero : ratione enim essentia uniti
 non possunt duæ naturæ dici : sed hypostasi differen-
 tes, duæ hypostases dicuntur, adeo ut numerus
 differentium sit, et modo, quo differunt differentia,
 eodem et numerentur. Junctæ sunt Domini naturæ
 inconfuse secundum hypostasim, divisæ vero sunt
 indivise ratione modoque differentia ; quo uniantur
 modo non numerantur : non enim duas secundum
 hypostasim dicimus esse Christi naturas : quo vero
 modo indivise separantur, numerantur : duæ etenim
 sunt Christi naturæ ratione modoque differentia,
 junctæ quidem secundum hypostasim, et sese invi-
 cem penetrantes inconfuse uniantur, et propriam
 singulæ naturalem differentiam conservant. Modo
 itaque differentia tantummodo a nobis numerantur,
 non dividuntur actu et existentia, ut ipse tibi
 sigis. Aliter etiam de hoc eodem philosophamur.
 Non omnis numerus res per se subsistentes indicat :
 D idque manifestum erit ex sequentibus. Quidquid
 enim per se subsistit, id omnino et sub numero
 est, non autem omne quod sub numero est, item
 per se subsistere dicetur. Quæ ergo in compositis
 sunt, de pluribus rem agam, cum unum com-
 pleant, et una continuitate consent, ex semet-
 ipsis nihilominus propriam existentiam nullam
 habent, sed unum dum constituunt in coitione
 propriam existentiam commonstrant, quemadmo-
 dum animal rationis compos, mortale : non præ-
 terea vero et per sese existentia conspiciuntur,
 sed in toto homine apertam patentemque pro-
 priam sui existentiam ostendunt : et ratione mo-
 doque differentia numerata, divisionem hominis
 non important ; partes enim dicentur hominis, sed

non per sese existentiam habebunt. Quare manifestum fit, non omnem numerum res per se subsistentes indicare.

δύπου μὲν καὶ καθ' ἑαυτὰ τὴν ὑπαρξιν ἔχει. Ὅτις δὲ τῶν ἐστὶ δηλωτικός.

7. Cum autem præterea propter divisionem naturarum et proprietatum, sanctam et œcumenicam quartam synodum criminose calumniaris, quasi illa probans duas naturas et proprietates naturarum, omnimodis cum Nestorio conveniat, naturarum divisionem introducens, proptereaque non esse hanc synodum a nobis recipiendam, nos respondentes, et divisionis proprietatisque rationem explanantes, dicimus Christi naturas, deitatem nempe et humanitatem, ex quibus et in quibus unicum hypostaseos veluti totum contemplamur, si quis intellectu et ratione, proprietates, inquam, cum naturis dividerit, non vero existentia et actu, neque absurde, neque inerudite fecerit; hoc enim, ut ita dicam, omnes Patres aperte clamant. Audi Gregorium Theologum dicentem : *Cum naturæ cogitationibus separantur, subdividuntur et nomina*, quasi diceret, quod cogitatione asseritur sit ad differentiam divisionis, quæ actu et existentia est, eam, quam longissime abicientes actu quidem naturas esse et dici tradunt, harum vero divisionem cogitatione acceperunt : quæ rebus ipsis divisa non sunt, tanquam divisa ratione supponentes propter inmutabilem unitorum, etiam post unionem, differentiam et proprietatem; ut jam clarum sit, dici de naturis et proprietatibus divisionem, quæ ex intellectu est, neque in quoquam a vero aberrabimus, licet de ea sancta et œcumenica quarta synodus nihil tradidit; nihilominus nos dicimus : cum enim integritatem hypostasis Christi contemplamur, totum animo agitamus, quando totum ex partibus conflatur, et in partibus consideratur, et tum potissimum cum ex dissimilibus componitur, servatis nempe inconfuse partibus in unione, quando et partes, quæ in toto sunt, totius reputantur, et proprietates partium totius reputabuntur, licet partium propria sermo cogitatione dividens judicat. Verbi gratia : Visus in sensorio, oculo nempe fieri solet, sic etiam ambulatio in eruribus, sed non dicimus aut oculum videre, aut erura ambulare; sed homo, qui ea tanquam partes possidet, videre dicitur et ambulare. Eodem modo et de Christi hypostasi: namque ad integritatem illius mentis aciem ligentes dicimus Eiusdem unius sanctæ Triadis Filii Dei sunt et res mirabiliter gestæ, et passiones. Etsi secundum aliam partem passionem subit, humanitatem scilicet, secundum aliam mira efficit, ut eiusdem naturæ cum Deo et Patre, et Spiritu est. Rursus partes, ex quibus totum constituitur, conservatis illis inconfuse in unione considerantes, et differentiam in unione invenientes, ubi vero differentia, ibidem omnino et numerus introducitur, tot dicimus partes esse, ratione discriminis, nec a scopo aberramus. Quandoquidem unio est eorum, quæ

ἄκλιαν ὑπαρξιν ἐπιδείκνυται, καὶ ἀριθμούμενα λόγῳ καὶ τρῶπι τῆς διαφορᾶς, διαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου οὐκ εἰσάγουσι. Μέρη μὲν γὰρ ῥηθεῖεν ἀνθρώπου, οὗ δῆλον, ὅτι οὐ πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμάτων.

ζ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ διαιρέσεως τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων μῶμον συνῆψας τῇ ἀγία καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ, ὡς δῆθεν λέγουσα δύο φύσεις καὶ ἰδιότηας τῶν φύσεων, ἐξάπαντος συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ, διαίρεσιν τῶν φύσεων ἐμποιοῦσα, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀποδεχτέα αὕτη ἡ σύνοδος; παρ' ἡμῶν, ὑπεραπολογούμενοι οὖν, καὶ διασαφούντες τὸν περὶ διαιρέσεως καὶ ἰδιότητος λόγον, φάμεν, τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἡγουν φημί τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὁ εἶς τῆς ὑποστάσεως ὡς ὅλος ἐνθεωρεῖται, εἰ μὲν τῇ ἐπινοίᾳ τις καὶ τῷ λόγῳ τὰς ἰδιότητας μετὰ τῶν φύσεων διαίρει, καὶ οὐχ ὑπάρξει καὶ ἐνεργεῖα, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ποιήσεται· τοῦτο γὰρ σχεδὸν εἰπεῖν πάντες οἱ Πατέρες διαρρήδην κεκράγασι. Καὶ γὰρ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἀκουσον λέγοντος· Ἡνίκα γὰρ αἱ φύσεις δίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαιροῦνται καὶ τὰ ὀνόματα, ὡς εἶναι τὸ ἑπὶ ἐπινοίᾳ λεγόμενον, πρὸς ἀντιδιαστολήν τῆς κατ' ἐνεργεῖαν καὶ ὑπαρξιν διαιρέσεως; ἦν ὡς πορρωτάτω ἀποπεμφόμενοι τῇ μὲν ἐνεργεῖᾳ τὰς φύσεις εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι φασί, τὴν δὲ τούτων διαίρεσιν κατ' ἐπινοίαν ἔλαβον, τὰ μὴ διηρημένα τοῖς πράγμασιν ὡς διηρημένα τῷ λόγῳ ὑποτιθέμενοι, διὰ τὴν ἀτρεπτον τῶν ἐνωθέντων, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, διαφορὰν τε καὶ ἰδιότητα. Ὅστε δῆλον ἐστὶ λέγειν ἐπὶ τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων διαίρεσιν, τὴν κατ' ἐπινοίαν λεγομένην, καὶ οὐδὲν τοῦ εἰκότος ἀποσφαλομένο, εἰ καὶ περὶ ταύτης ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ τετάρτη σύνοδος οὐδὲν ἐξεφώνησε. πλὴν οὖν ἡμεῖς λέγομεν. Ὅταν γὰρ εἰς τὴν ὁλότητα τῆς κατὰ Χριστὸν ὑποστάσεως ἀποβλέψωμεν, τὸ ὅλον ἀνασκοποῦντες, ἐπειδὴ τὸ ὅλον ἐκ μερῶν σύγκεται, καὶ ἐν τοῖς μέρεσι θεωρεῖται, καὶ μάλιστα ὅταν ἐξ ἀνομοιομερῶν σύγκεται τὸ ὅλον, σωζομένων δηλονότι ἀσυγχύτως τῶν μερῶν ἐν τῇ ἐνώσει, ἐπειδὴ τὰ μέρη ἐν τῷ ὅλῳ ἐνυπάρχοντα τοῦ ὅλου λογίζονται, καὶ τὰ ἰδιώματα τῶν μερῶν τοῦ ὅλου λογισθήσονται, εἰ καὶ τῶν μερῶν ὡς ἴδια εἶναι ὁ λόγος τῇ ἐπινοίᾳ διαιρῶν κρίνει· οἷόν τι φημι· Ἡ ὄρασις ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ, ἡγουν τῷ ὀφθαλμῷ, πέφυκε γίνεσθαι, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ βᾶδις ἐν τοῖς σκέλεσιν· ἀλλ' οὐ λέγομεν, ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς ἐρᾷ, ἢ τὰ σκέλη βαδίζει, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁ ταῦτα ἔχων ὡς μέρη λέγεται βλέπειν καὶ βαδίζειν. Οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν γὰρ εἰς τὴν ὁλότητα αὐτῆς βλέπωμεν, λέγομεν, Αὐτοῦ τοῦ ἐνὸς τῆς ἀγίας Τριάδος, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶσι τὰ τε θαύματα, καὶ τὰ πάθη, εἰ καὶ κατ' ἄλλο μέρος τὰ πάθη ἀναδέχεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, κατ' ἄλλο δὲ τὰ σημεῖα ποιεῖ, ὡς ὁμοούσιος, δηλονότι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ Πνεύματι. Ὅταν δ' αὖ πάλιν εἰς τὰ μέρη, ἐξ ὧν τὸ ὅλον σύγκεται, σωζομένων αὐτῶν δηλονότι ἀσυγχύτως ἐν τῇ ἐνώσει σκοπῶμεν, καὶ τῆς διαφορᾶς ἐν τῇ ἐνώσει, εὐρισκομένης (ὅπου

δὲ διαφορά, ἐκεῖ πάντως καὶ ὁ ἀριθμὸς συνεισάγε-
ται)· δηλονότι τόσα λέγομεν τὰ μέρη ὑπάρχειν τῷ
λόγῳ τῆς διαφορᾶς, καὶ οὐδὲν σφάλλομεν. Ἐπειδὴ
ἡ μὲν ἔνωσις τῶν πρὸς τί ἐστι. Καὶ γὰρ ἡ ἔνωσις
ἐνουμένων ἐστὶν ἔνωσις, καὶ τὰ ἐνούμενα ἐνώσει
ἐνοῦνται· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ὅλον, μερῶν ὅλον, καὶ
τὰ μέρη ὅλου μέρη. Τὰ δὲ πρὸς τι, ἐὰν θάτερον
ἐνεργεῖα ἦ, καὶ τὸ ἕτερον δηλονότι ἐξ ἀνάγκης.
Ἐπεὶ οὖν ἡ κατὰ Χριστὸν ὁλότης καὶ ἡ ἔνωσις ἐνεργεῖα
πρόσεστι καὶ τὰ μέρη ἐνεργεῖα ἔσονται, καὶ ἡ
τούτων διαφορά. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὡσπερ οὖν
καὶ ἀληθές, ὁ μὴ ὁμολογῶν τὰ μέρη τόσα εἶναι, δη-
λονότι οὐδὲ τὸ ὅλον φήσειεν ἂν εἶναι, ἀλλὰ τῶν με-
ρῶν τῆς διαφορᾶς ἀναιρουμένης, καὶ τὸ ὅλον φθα-
ρήσεται. Καὶ τίς ἂν οὐ συνήσει τὸ ἀτοπον; Φανερόν
ἔρα, ὅτι ὅσοι τὴν μίαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ ὡς
ὅλον τι ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος συγκειμένην
ἀνάγκης, κἂν ὑμεῖς μὴ βούλησθε, ὅπερ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος τρανῶς ἐξεφώνησε.

η'. Τὸ δὲ πάλιν λέγειν, ὅτι Ἡ τετάρτη σύνοδος
συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ, ὅτι δύο φύσεις λέγουσα,
κάκεινος ὡσαύτως δύο φύσεις λέγων, ὁμοφρονεῖ
τῷ Νεστορίῳ. Πλὴν διαφέρονται εἰς τὰ δύο
πρόσωπα, ἐκείνου μὲν λέγοντος δύο πρόσωπα,
αὐτῆς δὲ δοξαζούσης ἓν· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς
ὀρθοδόξους χλευάσασα, ὅτι οὐ συμφρονεῖ τῷ
Νεστορίῳ, αὐτόθεν φανερωτάτην ἔχει τὴν ἐπι-
ληψιν ἐκ τοῦ σου λόγου, ὅτι οὐχ ὁμοφρονεῖ
τῷ Νεστορίῳ, καθὼς ψευδοειπῶν κατηγορεῖς. Εἰ
γὰρ ὁ μὲν δύο πρόσωπα δοξάζει, δηλονότι καὶ τὰς
δύο φύσεις κεχωρισμένας ἰδιοσυστάτους οὖσας ὁμο-
λογεῖ, διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἔνωσιν τούτων σχετικὴν
λέγει. Ἡ δὲ ἁγία σύνοδος, ὡς σὺ φης, ἐν πρόσωπον
καὶ μίαν ὑπόστασιν θεσπίζουσα, φανερόν ὅτι τὰς
φύσεις ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ οὐσιωδῶς καὶ καθ' ὑπό-
στασιν ἠνωμένας φαίη ἂν· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἐγχευεῖ,
δύο φύσεις λέγειν ἐν ἐνὶ προσώπῳ καὶ μίᾳ τῇ ὑπο-
στάσει, εἰ μὴ καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῶς ἠνω-
ται. Εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν δέδεικται ἐκ τοῦ σου λό-
γου, ὅτι οὐ κεχωρισμένας τὰς φύσεις καὶ τὰς ἐνεργείας
ἐπὶ Χριστοῦ λέγει ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ
τετάρτη σύνοδος, ἀλλ' ἠνωμένας καθ' ὑπόστασιν.
Καὶ ἄλλως τὴ αὐτό· Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ μόνην,
λέγω δὴ τὴν καθ' ὑπόστασιν, οἱ τῆς Ἐκκλησίας
τρόφιμοι διαφέρονται τῷ Νεστορίῳ, καθὼς καὶ ὁ ἐν
ἁγίοις Κύριλλος φάσκει, καὶ οὐ διὰ τὰς δύο φύσεις,
σὺ δὲ αὐτὸς ἔφησ, ὅτι ἡ σύνοδος διαφέρεται τῷ
Νεστορίῳ κατὰ τὸ ἐν πρόσωπον, καὶ τὰ δύο, ὅπερ
ποιεῖ τὸ μὲν ἐν, τῶν φύσεων τὴν ἔνωσιν, τὰ δὲ δύο
τὴν διαίρεσιν· φανερόν ὅτι κατὰ τὸ ὀρθόν τῆς Ἐκ-
κλησίας διαφέρεται ἡ σύνοδος τῷ Νεστορίῳ. Εἰ δὲ
τοῦτο, δηλονότι οὐδὲ συμφωνεῖ. Ἀδίχως ἔρα παρὰ
σοῦ συκοφαντεῖται. Καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, Κυρίλλου
ἀκουσον πρὸς Εὐλόγιον δι' ἐπιστολῆς αὐταῖς λέξεις·
Ἐπιλαμβάνονται τινες τῆς ἐκθέσεως, ἣν πέποιήθη-
ται οἱ Ἀνατολικοὶ· καὶ φασί· Διὰ τί δύο φύσεις
ὀνομαζόντων αὐτῶν, ἠνέσχετο καὶ ἐπήγεσεν ὁ
τῆς Ἀλεξανδρείας; Οἱ δὲ τὰ Νεστορίου φρονοῦν-
τες λέγουσι κάκεινον οὕτω φρονεῖν, συναρπά-
ζοντες τοὺς οὐκ εἰδότας τὸ ἀκριβές. Κρὴ δὲ τοῖς

A ad aliquid sunt : unio enim eorum, quæ uniuntur,
unio est, et quæ uniuntur, unione uniuntur. Sic etiam
totum partium totum est, et partes totius partes. Ea
porro quæ ad aliquid sunt, si unum ex iis actu est,
necesse est, et alterum esse. Cum itaque Christi in-
tegritas et unio actu est, erunt et partes omnino
actu, et eorum discrimen. Hoc si verum est, quem-
admodum verum est, qui non consistet partes
tot esse, neque totum fatebitur esse, sed partium
differentia sublata, totum quoque destruet. Et quis
absurdum rei ineptumque non capiet? Patet ita-
que eos, qui unam Christi hypostasim, veluti totum
quoddam ex deitate et humanitate compositum
proflentur, partes duas scilicet naturas necessario
fassuros, licet vos id abnuatis. Quod sancta Chal-
cedonensis synodus palam promulgavit.

ὁμολογοῦσι, καὶ τὰ μέρη δύο φύσεις εἴποιεν ἂν ἐξ

B 8. Præterea illud item, quartam synodum unam
cum Nestorio sentire, quod duas naturas fateatur :
similiter etiam cum Nestorio concordare quicumque
duas naturas fateatur : in eo tantummodo differre,
quod ille duas, synodus unam tantum personam te-
neat, et per id sicut orthodoxis fecisse, jactans se
a Nestorio dissentire, ex tua ipsius oratione aper-
tissime refellitur, comprobaturque eam a Nestorio
discrepare, etsi ipse falso eam criminariis. Etenim
Nestorium duas naturas existimantem palam est
duas naturas diversas per se subsistentes fateri :
ideoque eorum unionem secundum habitudinem
vocat. Sancta vero synodus, ut tu ais, unam per-
sonam et unam hypostasim sanciens, duas natu-
ras in una persona per essentiam et secundum
C hypostasim unitas, ut ipse mihi persuadeo, asse-
veratura est : neque enim fieri potest duas natu-
ras in una persona et una hypostasi dicere, nisi
eæ secundum hypostasim et essentiam uniantur.
Quod si id nemini dubium est, ex tua ipsius ora-
tione demonstratur, non separatas naturas et actus
in Christo dicere sanctam et œcumenicam quartam
synodum, sed unitas secundum hypostasim. Alia
etiam ratione id idem probatur. Si propter unionem
solam, eam duntaxat, quæ secundum hypostasim
est, et non propter duas naturas Ecclesiæ alumni
cum Nestorio altercantur, ut sanctus Cyrillus re-
fert, tu quoque ipse affirmasti synodum de per-
sona unica et bina cum Nestorio litem habere,
quarum una unionem naturarum efficit, duo divi-
D sionem, palam est, secundum rectam Ecclesiæ sen-
tentiam synodum Nestorio adversari, eoque patet
evidentissime eandem cum eo non convenire. Im-
merito itaque abs te et calumniose proscinditur.
Hoc porro verum esse audi a Cyrillo epistola ad
Eulogium his iisdem verbis loquentem : Accusant
nonnulli expositionem, quam Orientales fecerunt,
aiuntque, Quam ob causam duas naturas illis asse-
rentibus sustinuit, assensumque præbuit Alexandri-
nus? Qui vero Nestorium sequuntur, tradunt, eum
hoc idem tenere, eos, qui rem metam non norerunt,

rapientes in fraudem : reprehensoribus vero respondendum est, Non omnia quæcumque hæretici tradunt, fugienda vitandaque sunt : multa enim ipsi profitentur, quæ et nos profiteamur, quemadmodum dum dicunt Ariani de Patre, Creator est omnium, et Dominus. Num propterea nos has voces declinare debemus? Sic et de Nestorio, licet tradat duas naturas, discrimen carnis et Dei Verbi innuens; namque alia est Verbi natura, alia carnis; at non item unionem nobiscum probat : nos etenim unientes, unum Deum novimus, unumque Deum eundem profiteamur. Et paucis interjectis : Quare naturarum discrimen agnoscere, non est Christum unum in duo subdividere. Et ad Nestorium hic rursus scribit : Ne dividas naturas, post unionem scilicet, alienatione, non numeratione.

9. Cum autem incusaveris sanctam quartam synodum tanquam res novas inducentem, ideoque una cum Nestorio sentientem : neque tantum id affirmasti, sed sancti Leonis pontificis ex epistola, qua quarta synodus constabillata est, nec non ejusdem synodi Nestorii dictis uniformia produxisti, ut inde colligas pontificis Leonis epistolam, quartamque ipsam synodum non absimilia Nestorio statuisse, age hac eadem in medium proposita perpendamus, an, ut ipse ais, sententia, Nestorio conformia alloquuntur, an secus. Auctoritates verbatenus ita se habent. Scribit Nestorius primo orationis suæ præceptoris capite : *Ipsæ immutabiles duas naturas Dei profiteor, Deum verum de Deo vero, et hominem perfectum ex filio David et Abraham.* Scribit item in sua epistola hoc modo : *Deum ipse profiteor, namque scriptum est : In principio Verbum, hominem quoque profiteor, quod Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Ante alia Nestorii verba examinemus, rectene an secus enuntiata sint. Namque *duas Verbi naturas absolute profiteor, dicere, neque post incarnationem determinare, haud recte dictum esse videtur.* Quandoquidem sempiternus Filius et Verbum Dei ante carnem assumptam unius naturæ, divinæ scilicet, solius erat : post incarnationem, et nostram assumpsit. Non decuit ipsum absolute dicere, *Verbi, non determinantem post incarnationem, vel humanitatem assumptam.* Si rursus duas dicens immutabiles, post carnem assumptam intelligeret : si unionem affirmaret non secundum habitudinem, sed hypostaticam et essentialem in uno, nempe Christo, considerari, et eundem unum Christum, et Dominum, et Deum diceret, Deum verum de Deo vero, et hominem eundem perfectum, veluti ex homine perfecto, Virgine, et Filium David et Abraham, ut divina testantur eloquia, verum attingere videretur : cum vero duas Verbi naturas asserens, eas unitas esse non secundum hypostasim in uno Verbo, in una scilicet Christi hypostasi, sed per relationem et respectivam unionem, sive dignitatem,

μεμφομένοις, ἐκεῖνα λέγειν, ὅτι οὐ πάντα, ἡσα λέγουσιν οἱ αἰρετικοὶ, φεύγειν καὶ παραιτῆσθαι χρή. Πολλὰ γὰρ ὁμολογοῦσιν, ὡς καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, ὅλον δὲ τὰν λέγουσιν οἱ Ἀρειανοὶ τὸν Πατέρα, Δημιουργὸς ἐστὶ τῶν ὄλων καὶ Κύριος. Μὴ διὰ τοῦτο φεύγειν ἡμᾶς ἀκόλουθον τὰς τοιαύτας ὁμολογίας; Οὕτως καὶ ἐπὶ Νεστορίου, καθ' ἕκαστην δύο φύσεις τῆς διαφορᾶν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου (ἕτερα γὰρ ἢ τοῦ Λόγου φύσεις, καὶ ἕτερα ἢ τῆς σαρκὸς), ἀλλ' οὐκ ἐστὶ τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς γὰρ ἐνώσαντες, ἕνα Θεὸν οἴδαμεν, ἕνα Κύριον τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν. Καὶ μετὰ βραχέα· Οὐλοῦν οὐ τὸ εἰδέναι τῶν φύσεων τὴν διαφορᾶν ὄραν, διατεμεῖν ἐστὶν εἰς δύο τὸν ἕνα Χριστόν. Καὶ πρὸς Νεστόριον αὐτὸς πάλιν λέγει· Παῦσαι διαιρεῖν τὰς φύσεις, μετὰ τὴν ἔνωσιν. δηλαδὴ, τῇ ἀκαλλοτριώσει, οὐ τῇ ἀκαριθμήσει.

θ'. Ἐπειδὴ δὲ Ἰσχωφας τὴν ἄγλαν τετάρτην σύνοδον, ὡς καινοφωνίαν ποιήσασαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁμοφρονοῦσαν τῷ Νεστορίῳ· οὐκ ἀπλῶς ἐκ τοῦτο ἀπεφῆκε, ἀλλὰ καὶ χρήσεις τοῦ τε ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐκυρώθη ἡ τετάρτη σύνοδος, καὶ ταύτης τῆς συνέθεσιν πρὸς τὰ τοῦ Νεστορίου ὁμοστροφῶς ἔχούσας προσηκόμικας, ὡς ἐντεῦθεν συνάγων, ὅτι ἡ τε τοῦ πάπα Λέοντος ἐπιστολή, καὶ ἡ τετάρτη σύνοδος τῆς αὐτῆς ὁμολογίας ἐστὶ τοῦ Νεστορίου φέρε δὴ, καὶ αὐτὰς εἰς μέσον θέντες, ἐπισκεψώμεθα, εἰ οὕτως συνωδὰ τῷ Νεστορίῳ κατὰ διάνοιαν φθέγγονται, εἴγε καὶ μή. Ἐχουσι δὲ αἱ χρήσεις κατὰ λέξιν ἴσως. Γράφει Νεστόριος εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ διδασκαλικοῦ αὐτοῦ λόγου οὕτως· Ἐγὼ ἀδιαλλάπτως τὰς δύο φύσεις τοῦ Θεοῦ ὁμολογῶ, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἀνθρώπον τέλειον ἐξ υἱοῦ Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ. Γράφει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ οὕτως· Θεὸν ὁμολογῶ κατὰ τὸ, Ἐν ἀρχῇ ὁ Λόγος· ἀνθρώπου ὁμολογῶ, ὅτι Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ἐπισκεπτέον πρότερον τὴν χρῆσιν Νεστορίου, εἰ ὀρθοτόμως ἔχει, ἢ οὐ. Τὸ μὲν οὖν λέγειν, ὅτι δύο φύσεις τοῦ Λόγου ἀπολύτως ὁμολογῶ, καὶ μὴ διερρασθῆναι μετὰ τὴν σάρκωσιν, οὐκ ὀρθῶς εἰρησθῆναι δοκεῖ. Ἐπειδὴ ὁ αἰδίο; Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς ἐνσάρκου οικονομίας μιᾶς φύσεως τῆς θεϊκῆς μόνῃς ἦν, μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν προσελάβετο καὶ τὴν ἡμετέραν, οὐκ εἶδει αὐτὸν ἀπολύτως εἰπεῖν, τοῦ Λόγου, μὴ προσδιορισμένον μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἢτοι ἐνανθρώπησιν. Εἰ δ' αὖ πάλιν δύο λέγων ἀδιαλλάπτους, καὶ ναῶν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, εἰ μὲν τὴν ἔνωσιν ὁμολογῆι, οὐ σχετικὴν φησι, ἀλλὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδη, ἡγουν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ θεωρεῖσθαι, καὶ τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστόν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν εἰλεγε, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἀνθρώπον τὸν αὐτὸν χρηματίσαντα τέλειον ὡς ἐξ ἀνθρώπου τῆς Παρθένου καὶ υἱὸν Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ γεγονότα, καθὰ τὰ Λόγια μαρτυρεῖ, τάχα ἂν ἐντὸς ἦν τῆς ἀληθείας. Ἐπεὶ δὲ δύο φύσεις ὁμολογῶν τοῦ Λόγου, ταύτας οὐ καθ' ὑπόστασιν ἠνώσθαι εἰλεγεν ἐν τῷ

ἐν τῷ λόγῳ, ἤγουν ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει Χριστοῦ, ἀλλὰ κατὰ ἀναφορὰν καὶ σχετικὴν ἔνωσιν, ἤτοι κατὰ ἀξίωμα, ἢ ταυτοβουλίαν, ἢ εὐδοκίαν ἔλεγεν εἶναι τοῦ λόγου πρὸς τὴν σάρκα, καὶ ἀνὰ μέρος ταῦτα ποιῶν ἕτερον εἶναι τὸν λόγον ἔφρασκε, καὶ ἕτερον τὴν ἐκ Μαρίας, καὶ προσωπικὴν ἔνωσιν λέγων, οὐ τὸ ταυτιζόμενον τῇ ὑποστάσει πρόσωπον, ὅπερ ἐπὶ τοῦ καθέκαστον ἀρμόττει, ἀλλ' ἑτέρως κατὰ τὸ αἰκείον βούλημα ἐδόξαζεν (οἷον ὡς ὅταν τις τὸ τοῦ ἑτέρου ὑποδύμενος πρόσωπον, ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιῆται λόγους, ἢν οὐ δεῖ κυρίως ἔνωσιν ἡγεῖσθαι, ἀλλὰ σχετικὴν ἔνωσιν τὸ ὅλον. Καλοῦσι γὰρ τινες πρόσωπα τὴν τινῶν σχέσιν πρὸς ἀλλήλους. Οὐκ ἀγνοεῖ δὲ ἡ συνήθεια τούτου τοῦ προσώπου τὸ σημαινόμενον. Λέγομεν γὰρ τὸν ἄρχοντα, τοῦ βασιλείως ἐπέχειν τὸ πρόσωπον, κατὰ τοῦτο ὁ Νεστόριος τὴν προσωπικὴν ἐπρέσβευεν ἔνωσιν): διὰ τοῦτο δικαίως τῷ ἀναθέματι καθυποδέβληται. Ὁ δὲ δὴ πάπας Λέων, ἐπειδὴ τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐν μιᾷ ὑποστάσει ὄντα ὠμολόγει, τὸν καὶ Θεὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον, Θεὸν μὲν ὡς συναΐδιον, καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς φύετα, καὶ ὁμοούσιον τῷ τε Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σάρκα γεγονότα, ἤτοι ἐνανθρωπήσαντα, καὶ γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καθὼς ἡ θεολόγος γλῶττα ἐκφωνεῖ, καὶ τὰ λοιπὰ λόγια μαρτυρεῖ, καὶ αἱ τῶν ἀποστόλων φωναὶ ὑφηγοῦνται, καὶ αἱ τῶν θεοσόφων Πατέρων διδασκαλίαι τρανοῦσι· φανερόν, ὅτι ὁ πάπας Λέων μετὰ τῆς ἀληθείας ἔστηκε, καὶ οὐ συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ. Καὶ πάλιν γράφει Νεστόριος, ὅτι· Οὐχὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ χειρῶν Ἰωσήφ ῥάκη ἐνεδύθη, ἀλλὰ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Γράφει Λέων, ὅτι τὸ μὲν ἔλαμπε διὰ τῶν σημείων, τὸ δὲ ὑπέπιπτε τοῖς παθήμασιν. Ἐναργέστατα διὰ τῆσδε τῆς χρήσεως ὁ μὲν Νεστόριος ἄλλον ποιεῖ τὸν Θεὸν λόγον, καὶ ἄλλον τὸν ἐκ Μαρίας, ἢ καὶ ἰδικῶς πρόσωπον ἴδιον ὁμολογῶν, Ἰησοῦν ἐκάλει. Ἔδει γὰρ αὐτὸν, εἴπερ ὀρθοτόμως ἔλεγεν, οὕτως εἰπεῖν· Οὐχὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καθὼς λόγος, ἀκατάληπτος καὶ ἀπερίγραπτος καὶ συναΐδιος τῷ Πατρὶ ὢν, ῥάκη ἐνεδύθη ὑπὸ χειρῶν Ἰωσήφ, ἀλλ' ἢ καθὼς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἄνθρωπος γέγονε, κατὰ πάντα ὁμοίος ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ νηπιάσας, ἐνεδύθη ῥάκη ὑπὸ χειρῶν Ἰωσήφ. Οὕτως δὲ μὴ εἰπὼν, φανερόν ὅτι διαίρειν τὴν οὐ πρέπουσαν ἐποίησατο τῆς μιᾶς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἰς δύο πρόσωπα ταύτην τεμὼν· διὰ τοῦτο ἀναθέματι δικαίως καθυποδέβληται. Ὁ δὲ δὴ Λέων, ὅτι τὸ μὲν ἔλαμπε διὰ τῶν σημείων, τὸ δὲ ὑπέπιπτε τοῖς παθήμασιν, οὐ δύο φησὶν ὅλα, ἕνα καὶ διαίρειν τῶν φύσεων εἰσάξῃ ἰδιοσυστάτως θεωρούμενα, καὶ διὰ τοῦτο δύο πρόσωπα καὶ δύο ὑποστάσεις, ἀλλὰ δύο ἕως ὅλου συμπληρωτικά. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, Ὁ μὲν, καὶ ὁ δὲ· οὐδὲ (καὶ ἕνα τι συγχωρήσας εἶπεν), τὸ μὲν, ἀπλῶς ἀνευ προσθήκης, καὶ τὸ δὲ. Ἀλλὰ εἰ φησι; Τὸ μὲν αὐτοῦ, καὶ τὸ δὲ, δηλονότι αὐτοῦ διὰ τινος τοῦ ὅλου φησὶ, τὸ μὲν τὸ συμ-

A aut proprium consilium, aut beneplacitum sauctur esse Verbi ad carnem, et eas postmodum secundum partes dividens, aliud esse Verbum affirmaret, et aliud, quod ex Maria ortus suos agnosceret, et personalem unionem decantans non personam, quæ una cum hypostasi est, et singulis convenit, sed alio modo, ut illi videbatur, coniungat. Verbi gratia, veluti cum quis alterius personam induens, loco illius et pro eodem sermonem habet, quæ proprie unio vocanda non est, sed mera respectiva unio; appellant enim nonnulli personas aliquorum inter se respectum seu relationem, nec usus ab huius personæ significatione abhorret: dicimus namque principem regis sustinere personam: cum inquam hac ratione Nestorius personalem profiteretur unionem, propterea jure merito anathemate ictus est. At Leo pontifex eundem unum Christum et Dominum, et Deum nostrum in una hypostasi esse affirmans, Deum simul et hominem, Deum coæternum Patri, et absque tempore a Patre genitum, et ejusdem cum Deo et Patre, et Spiritu sancto essentiæ; postremis vero diebus propter nostram salutem carnem factum, sive hominem, progenitum ex Spiritu sancto, et Maria Virgine, quemadmodum divina tractans lingua enuntiat, et reliqua eloquia testantur, et voces apostolorum docent, et divina sapientia prædicatorum Patrum doctrina commonstrat, manifestum est Leonem pontificem a veritate stare, et cum Nestorio non concordare. Rursum scribit Nestorius: *Verbum Dei per manus Josephi pannis amictum non est, sed corpus Domini*, Leo autem, hoc quidem resplenduisse miraculis, illud vero passionibus obnoxium fuisse. Apertissime per hæc verba Nestorius alium Deum Verbum constituit, et alium ex Maria progenitum, cui et singulariter propriam personam constituens Jesum nuncupabat: debebat enim, si quid ille rectum exprimere volebat, hac ratione enuntiare: Verbum Dei quia Verbum est incomprehensibile et incircumscriptum et Patri coæternum, pannis non est circumvestitum, per manus Josephi, qua vero propter nostram salutem homo factus est per omnia nobis similis absque peccato, et infans, pannis per manus Josephi involutus est. Quod cum non dicat, manifesto evincitur divisionem unius Christi hypostasis intulisse, eam in duas personas subdividens, proptereaque jure merito anathemate subactus est. Leo autem hoc miraculis resplenduisse, aliud disciplinis addictum fuisse, dicens, non duo inquit integra per se subsistentia, ut et divisionem naturarum afferat, proptereaque duas personas; et duas hypostases: sed duo unius integri completiva; neque enim dixit, hic et ille, neque ut aliquid etiam concederet hoc simpliciter absque addito, et hoc. Verum sic, hoc quidem illius, et hoc vero, hoc est illius de aliquo integro sermonem habens, hoc quidem ait completivum, et in compositionem ipsius assumptum resplendet miraculis, hoc vero, similiter et ipsum totius completivum, in compositio-

mem illius acceptum passionibus obnoxium est. Ea quicumque sic intelligit, quemadmodum et a sancto pontifice Leone exponuntur, is nihil neque ineptum neque blasphemum pronuntiabit. Rursum scribit Nestorius: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Leo vero: *Sapientia edificavit sibi domum, nam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Has voces neque impius Nestorius ex propriis attulit, neque ipse Leo elocutus est, sed ex divinis Literis haurientes, in propria commentaria retulerunt. Veruntamen Nestorius contra consilium ecclesiasticum, et ex sua depravata mente verba evangelica sumpsit: namque, *Verbum caro factum est*, sensum hunc pium obtinet: Idem divinum Verbum, unum ex sancta Triade hypostasi cum mansisset immutabile immotumque quod erat, Deus scilicet, assumpsit carnem animatam anima rationis composito et intellectuali, et hanc divinæ naturæ in propria hypostasi, deitatis nempe, univit, secundum essentiam et hypostasin unionem effecta, ut una hypostasis ipse post incarnationem, vel assumptum hominem crederetur nullo additamento personæ aucta sancta Trinitate, is cum carne comprehenditur, et est. Hoc sensu dictum evangelicum exquisita sinceraque Ecclesiæ commentatio interpretatur. Ad illud vero, *habitavit in nobis*, recte Theologus statim subjunxit: ut duo, quæ significatur, intelligens habitantem, et in quo habitatio sit, ipsum in carnem immutatum non fuisse mente concipias, sed potius in carne inhabitasse, ac tanquam proprio usum corpore, quod ex sancta Virgine principium habuit, templo.

σάρκα περιτετράφθαι νοήσης αὐτὸν, σκηνῶσαι δὲ τῷ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ναφ̄.

10. Cum porro de Dei Verbi habitatione in carne propria locutus sit Evangelista, determinandum est, quot modis dicitur Deus in nobis inhabitare: vocantur siquidem et sancti templum Dei, in quo Deus habitat: sed in illis actione habitare probe recteque dixeris. Vocatur item et Virgo templum Dei: in ipsa etenim Deus Verbum essentia habitavit, quod plus habet et sine comparatione eximium præ aliis sanctis; in propria vero carne, qua ut proprio usus est corpore ex sancta Virgine templo secundum essentiam et hypostasim illi Deus Verbum unitum, habitare dicitur. Et hæc quidem Ecclesiæ pia sententia est. Sed Nestorius perverse dictum accepit; namque, *Verbum caro factum est*, familiaritate et relatione dignitatis, aut consilio, aut beneplacito factum fuisse dixit: cum duos constituat Filios, alterum Deum Verbum, et alterum singularem hominem ex Maria; sic et illud, *habitavit in nobis*, operatione, aut beneplacito exponebat, quare et purum hominem enuntiabat Jesum: proptereaque jure merito anathemate ictus est. Leo vero dicens, *Sapientia edificavit sibi domum: nam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*, pie intelligens, et ad Ecclesiæ mentem, ut antea declaravimus, non a perverso Nestorii intellectu abripitur, propterea

A πληρωτικὸν, καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ παραληφθὲν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ὁμοίως καὶ αὐτὸ συμπληρωτικὸν ἔν τῷ ἔλλοι ἐν τῇ συνθέσει ἐκείνου παραλαβανόμενον, ὑποπίπτει τοῖς πάθεσι. Καὶ οὕτως νοοῦντι, ὡς περ οὖν καὶ εἰρηται, παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος, οὐδὲν ἄτοπον, οὐδὲ βλάσφημον ἀπαντήσει. Καὶ πάλιν γράφει Νεστόριος: Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Γράφει Λέων, ὅτι Ἡ Σοφία ἠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον· καὶ γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ταύτας τὰς χρήσεις οὐτε Νεστόριος ὁ ἐναγῆς οἰκοθεν προεβάλετο, οὐτε μὴν ὁ Λέων ἐφθέγγετο, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας Γραφῆς λαβόντες, τοῖς οἰκείοις συγγράμμασιν ἐνέθησαν. Ἄλλ' ὁ μὲν Νεστόριος οὐ κατὰ βούλημα ἐκκλησιαστικὸν τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἐξείληφεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ διεστραμμένον νοῦν. Τὸ γὰρ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, τοιαύτην ἔχει εὐσεβῆ διάνοιαν· ὅτι αὐτὸς ὁ θεῖος Λόγος, ὁ εἰς τῇ ὑποστάσει τῆς ἁγίας Τριάδος, μείνας ἀναλλοίωτος καὶ ἀτρέπτος, ὅπερ ἦν, Θεὸς δηλονότι, προσεῖληψε σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερῇ· καὶ ταύτην ἠνωσε τῇ θεῖα φύσει ἐν τῇ οἰκείᾳ ὑποστάσει, δηλονότι τῆς θεότητος, οὐσιωδῆ καὶ καθ' ὑπόστασιν τὴν ἔνωσιν ἐργασάμενος, ὡς μίαν ὑπόστασιν αὐτὸν ἔντα πιστεύεσθαι καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἦτοι ἐνανθρώπησιν, τῆς ἁγίας Τριάδος προσθήκη οὐκ εἰσοδεξαμένης προσώπου, καὶ μετὰ σαρκὸς νοοῖτο καὶ ἔστι. Ταύτη τῇ ἐννοίᾳ τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἢ τῆς Ἐκκλησίας ἀκριβοῦς διάληψις ἐξηγεῖται. Τὸ δὲ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καλῶς γε ποιῶν ὁ Θεολόγος εὐθὺς ἐπήγαγεν, ἵνα δύο νοήσας τὰ σημαινόμενα, τὸν τε σκηνῶντα, καὶ τὸ ἐν ᾧ ἢ σκηνώσας, μὴ εἰς μᾶλλον ἐν σαρκὶ ὡς ἰδίῳ προσχρησάμενον σώματι,

εἰ. Ἐπειδὴ δὲ περὶ σκηνώσεως, ἦτοι κατοικήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐρρέθη τῷ εὐαγγελιστῇ, διοριστέον κατὰ πότους τρόπους ὁ Θεὸς λέγεται ἐνοικεῖν ἐν ἡμῖν. Λέγονται γὰρ καὶ οἱ ἅγιοι ναὸς Θεοῦ, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς κατοικεῖ, ἀλλ' ἐν τούτοις κατ' ἐνέργειαν φήσειεν ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος εἰρησθαι. Λέγεται δὲ πάλιν καὶ ἡ Παρθένος ναὸς Θεοῦ. Ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος οὐσιωδῶς κατώκησεν, ὅπερ πλέον ἐστὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, καὶ ἀσυγκρίτως· ἐν δὲ τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ, ἢ ὡς οἰκείῳ προσεχρησάτο σώματι, τῷ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ναφ̄, οὐσιωδῶς καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεὶς αὐτῷ ὁ Θεὸς Λόγος κατοικεῖν ἐν αὐτῷ λέγεται. Καὶ ταύτη μὲν τῆς Ἐκκλησίας τὴ εὐσεβὲς φρόνημα. Ὁ δὲ Νεστόριος διεστραμμένως τὸ ῥητὸν. Τὸ γὰρ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἐν οἰκειώσεως λόγῳ, καὶ κατὰ ἀναφορὰν ἀξιώματος, ἢ ταυτοβουλλαν, ἢ εὐδοκίαν τοῦτο ἔφη. Ἐπειδὴ δύο ποιεῖ υἱοῦς, ἄλλον τὴν θεῖον Λόγον, καὶ ἄλλον ἄνθρωπον ἰδικόν, τὸν ἐκ Μαρίας· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ, ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατ' ἐνέργειαν, ἢ εὐδοκίαν ἔφασκεν· ὅθεν καὶ φίλον ἄνθρωπον ὡμολόγει τὸν Ἰησοῦν· διὰ τοι τοῦτο δικαίως τῷ ἀναθέματι καθυποβέβληται. Ὁ δὲ δὴ Λέων λέγων, ὅτι Ἡ σοφία ἠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον· καὶ γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, εὐσεβοφρόνως

νοήσας κατὰ τὸ βούλημα τὸ ἐκκλησιαστικόν, ὃ καὶ φθάσαντες εἰπόμεν, οὐ συναπάγεται τῇ διεστραμμένη νοήσει τοῦ Νεστορίου· διὰ τοι τοῦτο οὐδὲ συμφρονεῖ αὐτῷ ἐν τούτοις. Γράφει Νεστόριος, τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ χωρίζων, ὅτι Διπλῆ ἐστὶν ἡ φύσις εἰς ἓν ἀξίωμα. Γράφει Λέων· Τὸ πεινῆσαι, καὶ διψῆσαι, καὶ κοπιᾶσαι, ἀνθρώπινον, τὸ δὲ ἐκ πάντε ἀρτων ἀνδρας πεντακισχιλλοὺς χορτάσαι, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν χαρίσασθαι τῇ Σαμαρείτιδι, τοῦτο θεότητος. Ἄλλ' ὁ μὲν Νεστόριος οὐ διὰ τὸ εἰπεῖν, Διπλῆ ἐστὶν ἡ φύσις, ἤδη κατακρίεται· πλείστοι γὰρ ὄσοι, μᾶλλον δὲ πάντες οἱ θεοφόροι Πατέρες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπὶ Χριστοῦ, ὅτι διπλοῦς ἦν. Καὶ ἀκουσον τοῦ ἐν θεολογίᾳ Γρηγορίου λέγοντος· Διπλοῦς ἦν, ἐπεὶ καὶ ἐκοπίωσε, καὶ ἐδιψήσεν, καὶ ὅσα νόμφ σώματος ἦν· ἀλλ' ὅτι ἐπήνεγκεν, εἰς ἓν ἀξίωμα, ἐναργῶς ὑποδηλῶν τὰς φύσεις κεχωρισμένας, καὶ ἰδιοσυστάτους ποιῶν, καὶ σχετικῆν, λέγω δὴ τὴν κατὰ ἀναφορὰν ἀξιώματος πρὸς τὸν θεῖον λόγον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὴν ἐνωσιν κεκτηθῆσαι· διὰ τοι τοῦτο καὶ ἀπόβλητος. Ὁ δὲ δὴ Λέων ὀρθοδόξως τὸ μὲν διψῆσαι, καὶ πεινῆσαι, καὶ κοπιᾶσαι τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἶρηκε, τὸ δὲ θαυματουργῆσαι κατὰ τὸ θεϊκὸν μέρος ἐξέθετο. Ταύτη τῇ ἐννοίᾳ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐπὶ Χριστοῦ νοεῖν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει, τὰ μὲν ταπεινὰ τῇ ἀνθρωπότητι προσάπτουσα, τὰ δὲ ὑψηλὰ τῇ θεότητι. Εὐσεβὴς ἄρα ὁ Λέων ἀποδέδεικται, καὶ οὐ συμφωνῶν τῷ Νεστορίῳ, κἄν ἀδίκως παρὰ σοῦ συκοφαντῆται. Εἰ δὲ τοῦτο, μάτην προφασίζη προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, καὶ οὐκ ἀποδέχη τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον, καὶ τὸ παρ' αὐτῆς ὀρθὸν δόγμα, τὸ ἐπὶ τῆς οικονομίας Χριστοῦ ὀρισθέν. Οὐ γὰρ τὸν ἓνα Χριστὸν εἰς δύο διαιρεῖ, καὶ χωρισμὸν ἀπὸ Θεοῦ ἐμποιεῖ, ὡς σὺ φανερῶς διαψεύδῃ, μᾶλλον μὲν οὖν ἐνοεῖ, καὶ βασιλείας οὐρανῶν πρόξενον τὸν ταύτην ἀσμένως ἀποδεχόμενον καθίστησιν, εἶπερ καὶ αὐτὴν ὀρθοφρόνως ἐτράνωσε καλῶς τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον.

ια'. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν χρήσεων τοῦ ματαιόφρονος Νεστορίου, καὶ τοῦ ἐν ἀγίοις πάπα Λέοντος· ἐπειράθη διαβαλεῖν τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον, εἰ καὶ ὁ λόγος σου γέγονεν ἀπίθανος καὶ ἀσύμματος, ἀλλ' ἡ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συνόδου παρακεκομμένας λαβὼν ῥήσεις, ἔτι γε μὴν καὶ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, διὰ τῆς παραθέσεως τὴν διαφωνίαν ἐνδείξασθαι βούλει· φέρε δὴ, καὶ ταύτας αὐτίς εἰς μέσον θέντες, τὸ συμφωνόν τῆς τε συνόδου καὶ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου σαφέστατα παραστήσωμεν. Ἐχει ἡ σύνοδος κατὰ λέξιν ὡδε, ὡς σὺ ἐπέστεilas· Γράφει ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος, ὅτι οὐκ ἠλλοίωσε τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν διὰ τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' ἐφύλαξε τὸ ἴδιον τῆς ἐκάστου φύσεως. Γράφει ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Σούκενσον· Ἐνα λέγομεν Ἰδὸν, ὡς καὶ οἱ Πατέρες ἐλάλησαν, μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ λόγου σεσαρκωμένην. Ποίαν οὖν κοινωρίαν ἔχει ἡ τῆς Χαλκηδόνος σύνοδος μετὰ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου; Ὅτι ἐκαστὸς μὲν μίαν φύσιν ἐνώσας ἐκ δύο, ἐλάλησε κατὰ τὴν ἀγίαν σύνοδον τὴν ἐν Ἐφέσῳ· ἡ δὲ

A neque in hisce cum eo consentit. Scribit Nestorius duas in Christo naturas separans: *Duplex est natura in una dignitate*. Scribit Leo: *Cumque fame, siti, et laboribus depugnasse, humanum est: quinque vero panibus, quinque hominum millia exsaturasse, et aquam vivam Samaritanæ elargitum fuisse, hoc vero deitatis est*. Et Nestorius quidem, non quod dixerat: *Duplex est natura*, ideo condemnatus est: cum plurimi etiam ex sanctis Patribus hoc idem de Christo assererant, duplicem esse. Audi in divinis pertractantibus egregium Gregorium. *Duplex erat, ait; nam et laboravit, et sitiit, aliaque, quæ ex lege corporis tenebatur, perpessus est*. Sed quod addidit, *in una dignitate*, aperte divisas naturas innuens, et per se subsistentes enuntians, et respectivam, eam, inquam, quam secundum dignitatis relationem ad divinum Verbum humana natura unionem possedit confirmans; proptereaque proscribitur. Leo vero satis pie, et cum recte sentientibus, cum fame, siti, et laboribus depugnasse Christum humanam naturam asseruit, ac miracula effecisse de divina parte interpretatus est. Similia catholica Ecclesia de Christo nos docet, humilia humanitati ascribens, sublimia deitati vindicans. Pie itaque Leo sentit, uti demonstratum est, nec cum Nestorio convenit, licet a te immerito de eo insimuletur. Id si ita est, frustra prætextus prælexis in peccatis, et sanctam quartam synodum ipsiusque probam assertionem non recipis, quam illa de œconomia Christi præscripsit: neque enim unum Christum in duo dividit, et a Deo separationem introducit, ut tu aperte mentiris; quinimo potius unit, hospitemque regni cœlorum, qui eam libenter amplectitur, constituit; si et ipsa recte sentiens cum sanctis tribus synodis decrevit, probeque Christi mysterium publicavit.

μετὰ τῶν ἀγίων τριῶν συνόδων ἰδογμάτισε καὶ

11. Quando vero non tantum ex comparatione dictorum amentissimi Nestorii, et sancti pontificis Leonis conatus es sanctam quartam synodum criminari, quamvis id neque probabilibus, neque concludentibus rationibus egeris, sed ex ipsius etiam synodi obtruncatis ac mutilis assertis, necnon et sancti Cyrilli invicem comparatis disensionem ostendere contendis, ago ipsis in medium positis et examinatis, synodi sanctique Cyrilli consensionem quam compertissime comprobemus. Verum ipsa synodi sunt, ut ipse scripto tuo significasti: Scribit Chalcedonensis synodus: *Non immutavit naturarum differentiam per unionem, sed propriam uniuscujusque naturæ conservavit*. Scribit sanctus Cyrillus prima ad Suceusum epistola: *Unum dicimus Filium, quemadmodum et Patres locuti sunt, unam naturam Dei Verbi incarnatam*. Quid itaque Chalcedonensi synodo cum sancto Cyrillo commune est? Ille unam naturam uniens ex duabus secundum sanctam synodum Ephesinam locutus est; ut Chalcedonensis synodus ex duabus naturis separatis enuntiarit. Illi,

ut tibi videris, sanctum Cyrillum a Chalcedonensi synodo discrepare, et diversa ab ea tenere probas : quod existimas eum unam asseruisse Verbi naturam post carnem assumptam, synodo duas naturas post unionem acclamante. Sed, ut verba inferunt, hoc dicto magis ac magis sanctæ quartæ synodo Cyrillus consentit, tantum abest, ut ab ea dissideat. Quandoquidem Nestorius statim atque quispiam duas de Christo naturas enuntiasset, dictum in proprium sensum trahebat, concludebatque duas personas : asserebat siquidem nullam esse naturam absque persona, propria nempe. Hujus ingenii perversitatem prævidens sanctus Cyrillus, unam dixit Verbi naturam, eamque incarnatam, non id innuens, Verbum eum carne unitum secundum hypostasim totum unam naturam factum fuisse ; si enim id innuens ita locutus fuisset, quemadmodum vos contenditis, ipse, sibi ipsi adversa atque contraria pronuntiasset, hic inquam, unam esse naturam Dei Verbi post incarnationem, hoc est, deitatem et humanitatem in unum ambas coactas, unam effecisse naturam, ut vos dicitis, compositam : alibi vero non tantum in secunda ad Sacensam epistola, sed fere, ut ita dicam, locis omnibus, in quibus de œconomia Christique mysterio agit, deprehenditur in duabus naturis Christum, et duas esse naturas post unionem, palam aperteque dicere : neque id solum, sed aliis quoque Patribus adversabitur, quod sane falsum est tantoque viro injurium. Fere enim omnes clare intonant Christum, hoc est, unam hypostasim in duabus naturis, et duas naturas esse post unionem : si ille Deus et homo idem perfectus est post unionem. Sed obiter totum, Christum, nempe unam naturam Verbi incarnatam tradens, ex partibus totum significavit : una siquidem natura Verbi eadem est, atque Dei, et Patris, et Spiritus sancti ; cum vero annectitur incarnata, quod notat animata anima rationis compote, et intellectuali, ut et ipse dicit, omnino nostram naturam indicat, quod exprimit, duas Christi naturas esse, divinam atque humanam : hoc si ita est, manifestum sit eum potius sanctæ quartæ synodo conformari, duas et ipsam obiter significantem naturas habere unam hypostasi Christum, et Dominum, et Deum nostrum. Audi nihilominus quid divus Cyrillus secunda ad Sacensam epistola tradat respondens, quod dixerat unam Verbi naturam incarnatam. Si unam dicentes Verbi naturam tacuissimus, non adnectentes incarnatam, quasi œconomiae mysterium adulterantes, esset fortasse ipsis oratio non absque verosimilitudine, cum fingant se interrogare : Ubi est perfectum in humanitate ? aut quomodo subsistat secundum nos essentia ? Cum vero et in humanitate perfectio, et nostræ naturæ indicatio introducta est, quod dicamus incarnatam, quiescant arundineum calamum sibi ad incumbendum supponentes. Ecce jam considera incarnatam ad nostram essentiam manifestandam appositam fuisse, doctorem asse-

τῆς Χαλκηδόνος σύνοδος, ἐκ δύο φύσεων κεχωρισμένων ἐλάλησεν. Ἐνταῦθα μὲν δοκεῖ παριστῆναι ἀσύμφωνον, καὶ ἀνομολογόν τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον πρὸς τὴν σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι, διὰ τὸ οἰεσθαι αὐτὸν, μίαν ἀπὸ τὸν εἰρηκεῖναι τοῦ Λόγου φύσιν μετὰ τὴν σάρκωσιν, τῆς συνόδου δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐκφωνησάσης. Ἄλλ', ὡς ὁ λόγος παρίστησι, σύμφωνος ἔσται μᾶλλον ὁ Κύριλλος διὰ τῆσδε τῆς χρήσεως τῆ ἁγίας τετάρτης συνόδου, ἥπερ ἀσύμφωνος. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Νεστορίος, ἠνίκα ἂν δύο φύσεις εἰλεγέ τις ἐπὶ Χριστοῦ, παραυτὰ συνήρπαζε τὴν φωνὴν εἰς τὸ οἰκεῖον βούλημα, καὶ συνῆγε δύο πρόσωπα. Ἐλεγε γάρ· Οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος, ἡγουν χωρὶς οἰκεῖου προσώπου. Τοῦτου οὖν τὴν δυστροπίαν προορῶν ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου εἶρηκε, καὶ ταύτην δηλονότι σεσαρκωμένην, οὐ τοῦτο λέγων, ὅτι ὁ Λόγος μετὰ σαρκὸς ἠνωμένος καθ' ὑπόστασιν, τὸ ὅλον μία φύσις γέγονε. Εἰ γὰρ οὕτως ἔνοων εἶρηκεν, ὡς ὑμεῖς φατε, τάχα ἂν ἀσύμφωνος καὶ διαμαχόμενος αὐτὸς ἐαυτῷ ἔσται, ὡδε μὲν οὕτως λέγων μίαν εἶναι φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἡγουν τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα συναλθούσας ἀμφοτέρας ἀποτελέσαι μίαν φύσιν καθ' ὑμᾶς σύνθετον. Ἀλλαχόσε δὲ αὐτὸς ἐκείνος οὐ μόνον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Σούκενσον, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἐν οἷς διελεῖται περὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου φαίνεται πάλιν, ἐν δύο φύσεσι τὸν Χριστὸν, καὶ δύο φύσεις εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν, τρανῶς διαγορεύων. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσται Πατράσι ἐναντίος· ὅπερ ἔστι λέγειν ψευδῆς τε καὶ εὐσφημον. Σχεδὸν δὲ εἰπεῖν πάντες διαβρόχην κεκράγασιν, ὅτι ὁ Χριστὸς, ἡγουν ἡ μία ὑπόστασις ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεις ἔσται μετὰ τὴν ἔνωσιν· εἶπερ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς τέλειός ἐστι μετὰ τὴν ἔνωσιν. Ἄλλ' ἐκ περιόδου τὸ ὅλον, ἡγουν τὴν Χριστὸν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην εἰπὼν, ἐκ τῶν μερῶν τὸ ὅλον ἐνέφηεν. Ἡ γὰρ μία φύσις τοῦ Λόγου ἡ αὐτὴ ἔστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, προσκειμένου δὲ ὅτι σεσαρκωμένη, ὅπερ δηλοῖ ἐψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ὡς καὶ αὐτὸς λέγει, πάντως τὴν καθ' ἡμᾶς φύσιν δηλοῖ· ὅπερ ἐμφαίνει, ἡγουν τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις εἶναι, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην. Εἰ δὲ τοῦτο, φανερὸν ὅτι μᾶλλον συμφωνεῖ τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, δύο καὶ αὐτὸς διὰ περιόδου ἐμφήνας φύσεις ἔχειν τὸν ἕνα τῆ ὑποστάσει ὄντα Χριστὸν, καὶ Κύριον, καὶ Θεὸν ἡμῶν. Πλὴν οὖν ἀκουσον τί φησιν ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Σούκενσον ὑπεραπολογούμενος, διὰ τὸ εἰπεῖν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην· Εἰ μὲν μίαν εἰπόντες τοῦ Λόγου φύσιν σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες τὸ, σεσαρκωμένην, ἀλλ' ὅλον ἔξω τιθέντες τὴν οἰκονομίαν, ἦν αὐτοῖς τάχα που οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος, προσποιουμένοις ἐρωτᾶν· Ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι, ἢ πῶς ὑφέστηκεν ἢ καθ' ἡμᾶς οὐσία ; Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δῆλωσις εἰσκεκόμεσται διὰ τοῦ λέγειν σεσαρκωμένην, πανσάθωσαν

καλαμίνην ῥάβδον ἑαυτοῖς ἐποστηρίσαντες. Ἰδοὺ ἄ
 σκόπει τὸ σεσαρκωμένην εἰς δῆλωσιν τῆς καθ' ἡμᾶς
 οὐσίας εἰσσεκομισθαι λέγοντα τὸν διδάσκαλον, ὡς
 εἶναι τὴν μίαν τοῦ Λόγου φύσιν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς
 οὐσίας τὴν δῆλωσιν, διὰ τὸ, σεσαρκωμένην, δύο φύ-
 σεων θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος παραστατικόν.
 Καὶ μετ' ὀλίγα ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ· Ὅρθότατα δὲ
 καὶ πάνυ συχετῶς ἡ σὴ τελειότης τὸν περὶ τοῦ
 σωτηρίου πάθους ἐκτίθεται λόγον, οὐκ αὐτὸν
 μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καθὼς νοεῖται καὶ ἔστι
 Θεός, καθεὶν εἰς ἰδίαν φύσιν τὰ σώματος ἰσχυ-
 ριζομένη, καθεὶν δὲ μᾶλλον τῇ χοικῆ φύσει. Δεῖ
 γὰρ πάντως ἀμφότερα σώζεσθαι ἐν τῷ ἐνὶ καὶ
 κατὰ ἀλήθειαν Υἱῷ, τὸ μὴ πάσχειν θεικῶς, καὶ
 τὸ λέγεσθαι καθεὶν ἀνθρωπίνως· ἡ αὐτοῦ γὰρ
 κέρονθε σὰρξ. Σκόπει πῶς φύσιν θείαν εἶπε καὶ
 φύσιν χοικὴν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ σώζεσθαι καὶ μετὰ
 τὴν ἔνωσιν, καὶν οὐ ἀγανακτῆς, καὶ οὐ συγχωρῆς φύ-
 σιν θείαν καὶ φύσιν χοικὴν δύο φύσεις εἶναι.
 Καὶ πάλιν ἀλλαγῶ ἀκουσον Κυρίλλου ἐκ τοῦ περὶ
 Τριάδος λόγου· Διττὸν τὸν ἐφ' Υἱῷ λόγον ὁ σο-
 φώτατος Παῦλος, μᾶλλον δὲ σύμκας ὁ τῶν ἀγίων
 χορδὸς ἐγγνώκασί τε καὶ εἰσκόμιζουσι μετὰ τὸ
 ἐγνωθῆναι σαρκί. Ἄρα γε τὸν διττὸν ἐφ' Υἱῷ λόγον
 κατὰ τὴν ὑπόστασιν φησὶ εἰρηκεῖναι, ἢ κατὰ τὴν φύ-
 σιν; Εἰ μὲν κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἰδοὺ τὸ τοῦ Νεστο-
 ρίου φρόνημα, ὅπερ ἔστιν ἄσεβές. Εἰ δὲ κατὰ τὴν
 φύσιν, σύμφημι, ὅτι καὶ Κύριλλος ὧδε συμφωνεῖ τῇ
 ἀγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ εἰ-
 ποῦση. Καὶ σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς τοῦ ἀγίου συγγράμ-
 μασι εὐροῖ ἂν τις αὐτὸν, διπλοῦν λέγοντα τὸν
 Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν κατὰ φύσιν. Πλὴν εἰσα-
 χθῆτω αὐθις Γρηγόριος ὁ ἐπὶ τῇ θεολογίᾳ περιθόητος
 ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ λόγῳ συναπὸ τῇ ἀγίᾳ τετάρτῃ συν-
 ὄδῳ φάσκων· Θεός δ' ἂν λέγοιτο, οὐ τοῦ Λόγου,
 τοῦ ἐρωμένου δέ. Πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦ κυρίως Θεοῦ
 Θεός, ὡσπερ καὶ Πατὴρ, οὐ τοῦ ἐρωμένου, τοῦ
 Λόγου δέ; Καὶ γὰρ ἦν διπλοῦς, ὥστε τὸ μὲν κυ-
 ρίως ἔξ' ἀμφοῖν, τὸ δὲ οὐ κυρίως. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ
 τοῦ εἰς τὰ Γενέθλια· Ἄπεστάλη μὲν γὰρ, ἀλλ' ὡς
 ἀνθρώπος· διπλοῦς γὰρ ἦν. Εἰσαχθῆτω καὶ τοῦ
 Ἀμβροσίου Μεδιολάνων ἐπισκόπου πρὸς Γρατιανὸν
 βασιλέα, ἠγνεῖα χρῆσαι προήγαγε Κύριλλος ἐν τῇ
 κατ' Ἐφεσον συνόδῳ κατὰ Νεστορίου· Φυλάξωμεν
 τὴν διαφορὰν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός· εἰς
 γὰρ ἐν ἑκατέρῃ λαλεῖ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός· ἐπειδὴ
 ἐν αὐτῷ ἑκατέρῃ φύσεις ἐστίν. Ἰκανὰ μὲν καὶ
 ταῦτα παραστήσαι τὴν συμφωνίαν τῆς ἀγίας τετάρτης
 συνόδου μετὰ Κυρίλλου καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων,
 καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου. Καὶ εἰ μὴ τις λόγου
 ἔκτασις διεκώλυε, τάχα ἂν πολλὰς καὶ σχεδὸν εἰπεῖν
 ἀπίστοις μαρτυραῖς, ἐκ τε Γραφικῶν λόγων, καὶ
 Πατρικῶν συγγραμμάτων, καὶ συλλογισμοῖς ἀπο-
 δεικτικῶς χρῆσάμενοι, παριστῆν εἰχομεν τῆς ἀγίας
 τετάρτης συνόδου τὴν συμφωνίαν πρὸς ταῖς ἄλλαις
 τρισὶν ἀγίαις συνόδοις, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀλήθειαν.
 Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐναργῶς τοῦτ' ἐπαρίστησεν, ἀπό-
 στηθὶ τοῦ διασύρειν τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον, εἰπερ
 τὴν ἑαυτοῦ ἐπισκῆ σωτηρίαν, καὶ τοὺς κατ' ἐκείνο

rentem; ut sit una Verbi natura, et nostræ essen-
 tiæ manifestatio per illud incarnatam, quod duas
 naturas, deitatis atque humanitatis, constituat. Et
 paucis interjectis in eadem epistola: *Recitissime*
vero, et satis scite tua perfectio salutaris passionis
rationem exponit, non ipsum unigenitum Dei Filium
secundum quod intelligitur et est Deus, passum
fuisse in propria natura, sed in terrena contendens.
Omnino enim utraque conservanda sunt in uno et
vere Filio, non pati secundum divinitatem, si pati
secundum humilitatem: illius enim caro passa est.
 Naturam divinam, ut vides, dixit et naturam terre-
 nam in uno Christo conservari etiam post unio-
 nem, licet tu id ægre feras, neque concedas natu-
 ram divinam et naturam terrenam duas esse natu-
 ras. Et rursum alio in loco, audi Cyrillum ex ora-
 tione de Trinitate: *Duplicem de Filio rationem*
sapientissimus Paulus, imo universus sanctorum
cælis agnoverunt et tradunt post unionem cum
carne. Duplicemne ille de Filio rationem secundum
hypostasim posuit, an secundum naturam? Si se-
condum hypostasim, Nestorii hæresim firmas, quod
impium est; si secundum naturam, et tunc aio
 Cyrillum etiam hoc loco cum sancta quarta synodo
 concordare, quæ duas in Christo naturas edixit, et
 fere eundem in omnibus suis commentariis offen-
 des, duplicem Christum asserentem post unionem
 secundum naturam. Accedat nihilominus rursus
 Gregorius in rebus theologis tractandis percele-
 bris, oratione de Filio, sanctæ quartæ synodo con-
 formis scribens: *Deus vero dicatur non Verbi, sed*
illius, qui conspicitur: qua enim ratione Dei pro-
pris Deus fuerit, quemadmodum et Pater, non illius
qui conspicitur, sed Verbi? namque erat duplex, ut
hoc quidem propriis de ambobus, hoc vero non pro-
pris. Eiusdem in Christi diem natalem: Missus enim
est, sed ut homo, duplex enim erat. Accedat quo-
 que Ambrosius Mediolanensis episcopus ad Gratia-
 num imperatorem, cujus verba Cyrillus in Epho-
 sina synodo adversus Nestorium produxit: *Conser-*
vemus deitatis et carnis discrimen: unde enim in
utraque loquitur Dei Filius, cum in eo utraque na-
tura sit. Et hæc quidem satis fuerint ad probandam
 consensionem sanctæ quartæ synodi cum Cyrillo,
 et aliis Patribus, necnon et synodò Ephesina.
 Quod si sermonis prolixitas non prohiberet, forte
 plerisque, et fere innumeris, ut ita dicam, testimo-
 niis ex divinis Eloquiis, et Patrum operibus petitis,
 necnon gravissimis ac firmissimis argumentatio-
 nibus in medium allatis sanctæ quartæ synodi cum
 aliis tribus et ipsa veritate concordiam comproba-
 remus; sed cum oratio aperta id demonstraverit,
 finem ponito, sanctam quartam synodum convi-
 clandi, si tuæ te salutis studium tenet, nec eos
 aversaris, qui eo temporis hominum frequentia
 conspicuam illam synodum cogi decreverunt, et le-
 gitime, quæcunque in ea acta sunt, decreto etiam
 suo stabiliverunt, Marcianum, inquam, et Pulche-
 riam, qui summopere majestatem imperatoriam

rectæ fidei sensibus cæteraque recti ordinis conservatione condecorarunt. Tanto enim Pulcheria immaculatissimam Deiparam Mariam, Matrem eam Domini fideliter compellens, et Dei genitricem, et ingenti fide venerans, cultu prosequabatur, ut templa, et potissimum in regina hac urbem sub illius nomine, quam maxima, pulcherrima, omnique ornatu conspicua, singulis cognomine ex loco, in quo exstructa sunt, indito, exædificaverit per ea intensam fidei in immaculatissimam, et Deiparam Mariam voluntatis inclinationem suæ omnibus ostendens. Propterea improbe eam, nec uti par est, quasi cum Nestorio sentiret, insimulas, dummodo et ipse Deiparam Domini Matrem agnoscat.

πάναγνον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν πᾶσιν ἐνδεικνυμένη. Διὰ τοι τοῦτο, οὐδὲ ὡς τὰ Νεστορίου φρονοῦσαν δεῖ σε αὐτὴν διασύρειν, εἴγε καὶ αὐτὸς Θεοτόκον ὁμολογεῖ; τὴν τοῦ Κυρίου Μητέρα.

12. Illud quoque in epistola tuæ magnanimitatis inerebatur: *Multa possemus testimonia de ea, quam nos statuimus, una nempe Christi natura post unionem sententia producere, nec ab ea aliena in mediam afferre: verumtamen cum in tuæ sanctitatis scripto nulla inessent divinorum Patrum testimonia, neque nos ea recollegimus. Nos nihilominus tuæ gloriæ consulentes, nunc pro iis ita enuntiamus: Haud decet te, utcumque et ut occasio tulerit, de fide et dogmatibus testimonia Patrum recolligere: sic enim et divinos illos Patres in crimen adduces, et tibi sartam lectam fidei rationem non conservabis. Multa siquidem Patribus sive per metaphoram, sive per æquivocationem, sive per conversionem, sive alio quopiam modo vocabulis abutentibus excidisse comperentur. Quinimo, et divinæ Litteræ, et usus ita nomina pertractant. Et conspicio mihi ipsum beatum Cyrillum hypostases naturarum, et naturas hypostaseon loco accipientem. Quale illud est: Si quis dividit hypostases. Kursumque idemmet dicit: *Inconfusæ permanserunt naturæ, hypostases nempe. Magnus etiam Athanasius, et personas in Christo duas esse contendit, quæ nisi quis asserat, dicta esse a Patribus, sic vocabulis abutentibus, eosdem hæresicos nota infamabit, et ex iis orationibus testimonia congerens sibi ipsi et aliis maxima incommoda comparabit. Verumtamen dictæ auctoritates, si cui id in animo fuerit, ex divinis Patribus seligendæ sunt, cum illi de rebus decernant, et determinant, propriamque sententiam declarant, quale fuerit de natura et hypostasi a magno Basilio decretum, qui inter ea discrimen apponit non aliud, quam quo universale et singulare inter se differunt: vel quo ipsi, licet in aliis plurimis operibus abutuntur, in alio tamen opere, quid ipsi sentiant, et quamnam ipsi ob causam abusi sunt, explanant: vel ea, in quibus plerique Patrum concordant, vel quæ synodali decreto firmata sunt, non autem ea, quæ ipsi aliud agentes scripto tradiderunt, in quibus sæpius exponendis, dum aliquis negligentius se gerit, dictionibus abutitur a vestris cogitationibus ad hoc ipsum distractus, vel quod aptitudinum nullam habens in promptu, vel cum**

Α καιροῦ τὴν πολυάνδρον ἐκείνην συναθροισθεῖσαν σύνοδον βασιλεῖς ὄρισαντας, καὶ ἐννόμως πάντα τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα καλεῦσαντας, Μαρκιανόν φημι καὶ Πουλχερίαν, οἱ μεγάλως τὴν βασιλείον ἐξουσίαν ὀρθοδοξία μετὰ καὶ τῆς λοιπῆς εὐταξίας ἐκόσμησαν. Τοσοῦτον γὰρ περιῆν τὸ σέβας τῇ Πουλχερίᾳ πρὸς τὴν πάναγνον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν, μητέρα τε τοῦ Κυρίου ταύτην πιστῶς ἀποκαλοῦση καὶ Θεοτόκον, καὶ μετὰ πίστεως πολλῆς ταύτην σεβομένη, ὡς καὶ ναοὺς κατ' ἐξαίρετον ἐν τῇ βασιλευσίᾳ πόλει ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος μεγίστους καὶ περικαλλεῖς καὶ κατηγλαῖσμένους δείμασθαι, τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τῶν τόπων ἕκαστον, ἐν ᾧ ᾠκοδόμηντο, λαβόντα, δι' αὐτῶν τὸ θερμὸν τῆς πίστεως αὐτῆς τῆς πρὸς τὴν

Β' β'. Ἐνεφέρετο δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ γράμματι τῆς σῆς μεγαλονοίας, ὅτι *Πολλὰς εἰχομεν μαρτυρίας περὶ τῆς παρ' ἡμῖν δογματιζομένης, ἥθουν τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐνωσιν ὁμολογίας παριστᾶν, καὶ πολλὰ τοῦ λέγειν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲ ἐν τῷ γράμματι τῆς σῆς ἀγισσύρης τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν οὐ περιεῖχε μαρτυρίας, οὐδὲ ἡμεῖς ἐνεγράψαμεν. Πλὴν οὖν διευθετοῦντες τὴν σὴν εὐκλειαν, καὶ ἐν τούτοις τανῦν λέγομεν. Οὐχ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, δεῖ σε μαρτυρίας Πατέρων περὶ πίστεως καὶ δογμάτων ἀναλέγεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τοὺς θελοῦς Πατέρας ἐγκλήματι περιγράφειας, καὶ σὲ ἀσινῆ εἰς τὸν τῆς πίστεως λόγον οὐ διατηρήσειας. Πολλὰ γὰρ τοῖς Πατράσι πρὸς κατάχρησιν, ἦτοι κατὰ μεταφορὰν, ἢ ὁμωνυμίαν, ἢ ἀντιστροφὴν, ἢ ἄλλως πως ἔστιν εὐρεῖν λέγοντας, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ καὶ ἡ συνήθεια οὕτως τὰ ὀνόματα μεταχειρίζεται. Καὶ θεῖα μοι καὶ αὐτὸν τὸν μακάριον Κύριλλον τὰς ὑποστάσεις ἀντὶ τῶν φύσεων, καὶ τὰς φύσεις ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων ἐκλαμβάνοντα. Οἶόν φημι· *Εἰ τις διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει· Ἀσὸγγυεοὶ μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἥθουν ὑποστάσεις. Ὁ τε μέγας Ἀθανάσιος καὶ πρόσωπα ἐπὶ Χριστοῦ δύο εἶναι διισχυρίζεται, εἰ μὴ τις τοῦτο εἴποι, ὅτι καταχρηστικῶς τοῖς Πατράσιν ἐρρήθη, αὐτοὺς τε τούτους αἰρετικοὺς ἀποφήσειε, καὶ ἐκ τῶνδε τῶν λόγων ἀναλεγόμενος χρήσεις, ταυτὸν τε καὶ ἄλλους μεγάλως βλάψειεν. Ἄλλὰ χρὴ τὰς τοιαύτας χρήσεις, εἴ τις βούλοιο ἐκ τῶν θείων Πατέρων ἀναλέγεσθαι, οἷον νομοθετοῦντας περὶ τινῶν πραγμάτων, καὶ ὁροθετοῦντας εὐρισκομένους, καὶ τὴν οἰκίαν γνώμην ἀνακαλύπτοντας. Οἶόν ἐστι τὸ περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ὄνομα παρὰ Βασιλείου τοῦ πάνυ λαβῶν διάκρισιν, ταύτην ἔχοντα τὴν διαφορὰν πρὸς ἄλληλα, ἣν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθέκαστον, ἢ καὶ αὐτοὺς καταχρησαμένους ἐν ἄλλοις ὅτι πλείστοις αὐτῶν συγγράμμασι διασαφοῦντας κυρίως, ὅπερ ἀλλαχόσε κατεχρήσαντο, ἢ καὶ ἐν οἷς σύμφωνοι οἱ πλείστοι τῶν Πατέρων γενέσασιν, ἢ καὶ συνοδικῶς ἐκυρώθη, ἀλλὰ μὴ τῷ ἐξοδικῷ λόγῳ, ᾧ πολλάκις ἄν τις κατὰ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἀμελέστερον διακείμενος καταχρήσοιτο λέξεσιν, ὑπὸ ὑμετέρων νοημάτων πρὸς τοῦτο ἀγόμενος, ἢ καὶ μὴ**

πρόχειρον ἔχων τὴν ἐπιτηδειότητα, ἢ καὶ τισι τῶν ἄλλοις ἀντικαθιστάμενος, καὶ κατ' ἄλλας δὲ παραφάσεις τῆς τῶν ὀνομάτων ἀκριβείας μὴ φροντίσει, οὐδεὶς ἐκ τοιούτων χρήσεις ἀναλέγεσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνόπιν ἐφαμεν. Τοῦτο δὲ καὶ σὺ ποιῶν, οὐκ ἂν εὖροις παραστῆσαι χρήσεις συνιστώσας τὸ περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον.

ιγ'. Παρακατιῶν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου, καὶ οἶονεὶ ἀχθόμενος πρὸς ἡμᾶς, διότι γεγράφαμεν, ὅτι οἱ λέγοντες μίαν φύσιν εἰς Χριστὸν Εὐτυχιανισταί εἰσι, καὶ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι καὶ κρίματι καθυποβάλλονται, τοιάδε γράφεις· Καὶ λέγομεν, δέσποτα, οὐκ ἐποίησω ἐν τούτῳ εὐθείαν κρίσιν, διὸ καὶ πειρᾶσαι τοῦ Εὐτυχοῦς τὴν δόξαν ἐκτίθεσθαι, διασαφηνίζεις τε, ὅτι ἀνάχυσιν καὶ ἀνάκρασιν δοξάζει ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ ἐκ τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων αἱμάτων μηδὲν τὸν Θεὸν Λόγον προσλαβέσθαι λέγει, ἑαυτὸν δὲ παραστῆσαι μὴ εἶναι συγχυτικόν, καὶ ἐτέρως δοξάζοντα μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ, δι' αὐτὸ τοῦτο, μηδὲ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι δικαίως καθυποβάλλεσθαι. Ἄλλ' εἰ μὲν ὁ λόγος ὁ σὸς τὸ διάφορον τῆς δόξης, φημί δὴ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῆς σῆς ὁμολογίας, βούλεται παριστᾶν, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι συναπάγεσθαι, ὁ γοῦν ἡμέτερος λόγος τῆς ἀποδείξεως οὕτω λέγοντά σε μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως Χριστοῦ, κἂν μὴ ἐκ πρώτης οὕτως εὖροις δοξάζοντα, ἀλλ' ἐξ ὧν λέγεις, ἐξάπαντος εἰς τὸν τῆς ἀναχύσεως τρόπον περιάξει, καὶ τοῦτό σοι δῆλον ἐντεῦθεν. Τρεῖς τοίνυν αἱ ἀνωτάτω δόξαι περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων κατεβλήθησαν, διαιρητική, συγχυτική, καὶ ἡ κυρίως ἐνωτική λεγομένη. Αἱ μὲν οὖν δύο παισὶν αἰρετικῶν ἐπαίχθησαν, καὶ παιζέσθωσαν. Καλῶς γὰρ προλαβὼν αὐτοὺς ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐστηλίτευσεν. Ἡ τε γὰρ διαιρητικὴ σχετικὴ τις οὔσα, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τὰς φύσεις συνάπτουσα, κεχωρισμένα πρὸς ἄλληλα καταλείπει τὰ πράγματα, μηδὲ ὅσα ἴδια τούτοις διδοῦσα, ἢ ἀντιδιδούσα. Ὡς ἐντεῦθεν δύο φύσεις πάντῃ χωριστὰς ἀλλήλων ὀρίζεσθαι, πλὴν ὅσον ἀξία, καὶ γνώμη, καὶ ταυτοθυλίαν τὸν τῶν φύσεων χωρισμὸν φενακίζει τοὺς ἀφρονάς. Τοιαύτη ἡ τοῦ ματαιόφρονος Νεστορίου δόξα, ἢ δὲ κατὰ διάμετρον ταύτης καὶ συγχυτικὴ πλεῖστα ἀφανίζουσα, καὶ συγχέουσα, ἐν τι πρᾶγμα νόθον ἀναπλάττει τε καὶ φαντάζεται, ἐν αὐτῷ ὅποτέρῳ τῶν ἠνωμένων καθαρῶς τὸ ἴδιον ἀποσώζουσα, ἀλλὰ τοῦτο ἐκεῖνο, κάκεινο τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῦτο, οὐδὲ ἐκεῖνο συγχωροῦσα. Νόθον γὰρ ἅπαν τὸ ἐκ τῆς συγχύσεως ἀναφαίνεται, οὐδὲν ἔχον καθαρὸν, οὐδὲ ἐν τῇ μονίμῳ ἰδρυμένον ἑαυτοῦ ἰδιότητα. Ἡ δὲ τούτων μέση ἀσύγχυτός τε καὶ ἀδιαιρετός ἐνωσις οἶδε μὲν τὰ ὁραθέντα ἀνελλιπῶς ἔχοντα κατὰ τὴν αὐτῶν ἰδιότητα διὰ τὸ ἀτρεπτον, κοινῶς δὲ ταῦτα καὶ ἐνὸς εἶναι ποιεῖ δι' αὐτὴν γὰρ τὴν οὐσιώδη ἐνωσιν, ὡς εἰ καὶ τὰ μὲν κυρίως ἴδια θατέρου, κοινὰ τοῦ ὅλου, τὰ δὲ τοῦ ὅλου κοινὰ, θατέρου ἴδια διὰ τὴν ἐν θατέρῳ τοῦ αὐτοῦ ἀσύγχυτον ἰδιότητα. Οὐ γὰρ ἂν ἀντίδοσις τῶν ἰδιωμάτων ἐγένετο, εἰ μὴ ἐν ἑκατέρῳ ἔμεινεν ἐν τῇ ἐνώσει ἡ ἰδιότης ἀκίνητος. Ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη ἐνωσις τῶν μὲν πάντῃ διαιρετῶν ἐνικωτέρα, τῶν δὲ πάντῃ συγχυτικῶν πλου-

aliis opposita, sentientibus decertans, alias quoque ob causas nominum accuratam significationem neglexit. Ex similibus testimonia congerenda non sunt, sed, ut supra diximus. Id tu quoque ubi feceris, nulla comperies testimonia Patrum, quæ sententiam tuam de una Christi natura comprobent.

13. In epistola vero tua progressus, veluti indignatus molesteque ferens, quod nos scripserimus, asserentes unam in Christo naturam Eutychianos esse, eodemque anathemate ac judicio subijci, hæc scribis : *Ei dicimus, domine, in hoc te non recte iudicium tulisse ; ideoque Eutychetis opinionem exponere conaris, declarareque cum confusionem commutationemque in œconomia ponere, nihilque ex immaculatis sanctisque sanguinibus Deum Verbum assumpsisse, te ipsum veroprobare non introducere confusionem, et alibi unam naturam affirmantem in Christo, non propterea anathemati merito subijci. Et licet sermo tuus opinionis Eutychianæ tuæque confessionis discrimen extricare nitatur, ut inde ab anathemate contra Eutychem lato immunis esse videaris, nostræ tamen demonstrationis ratio te unam naturam in unione Christi asserentem, etsi ipso primo aspectu te ita constiteri non compererit, omnino in confusionis modum adducet : quod tibi hisce manifestum fuerit. Tres ergo supremæ opiniones de unione naturarum in Christo conceptæ sunt, divisiva, confusiva, et quæ proprie appellatur unitiva : quarum duæ ab hæreticis quasi joci ridiculi divenditæ sunt et divenduntur. Probe enim eos præoccupans divinus Gregorius infamavit : namque divisiva, cum relativa sit, et neque in ipso initio naturas conjungat, separatas inter se res relinquit, neque illis communia, neque peculiaria exhibet, aut reddit, ut inde duæ naturæ omnino a seipsis dispartitæ constituentur, et hæc tantummodo dignitate, et opinione, et consilio naturas dividens fucum insipientibus facit, estque stolidi Nestorii. Quæ vero illi ex diametro opponitur, plura dirimens et confundens, spurium nescio quid sibi fingit, et imaginatione complectitur, in neutra unitorum parte pure proprium conservans, sed hoc illud est, et illud hoc : ideoque neque hoc, neque illud concedens : quod enim ex confusione oritur, spurium est, nihil purum continens, in ipsa sui stabili proprietate minime firmum. Harum media inconfusa et indivisa unio agnoscit equidem conspecta integra esse propter suas proprietates, quæ immutata non sunt. Communiter autem hæc, et unius esse fatetur propter essentialem unionem, et propria unius, totius communia : quæ vero totius communia, alterius quoque propria propter illius in utroque inconfusam proprietatem. Neque enim proprietatum mutua compensatio fieret, nisi in utroque remaneret, in unione proprietates immota. Est itaque similis unio eorum, quæ penitus dividuntur, magis unitiva, eorum, quæ prorsus con-*

sumuntur affluentior; ut neque omnino idem esse faciat simul unita, neque prorsus aliud. Si itaque nihil omnino idem, neque ex omnibus aliud, quod ex unione oritur, est, querendum ubi nam idem, ubi vero aliud veritatis norma cognoscit, idem quidem secundum hypostasim, aliud vero secundum naturam; opposito namque modo, quam in Trinitate, ut divinus refert Gregorius, se habet. Quod si id adversariis non probatur, quod sequitur ipsi concludant. Omnino etenim si hypostasi non esset idem, ergo natura, concedent, et si hoc una omnino, et eadem fuerit ratio deitatis, et humanitatis per unionem; et si id idem fuerit unio et natura: idem enim de utrisque prædicatur. Quæ admodum enim quorum natura una est, horum et ratio eadem: sic necessario sequitur; quorum unio simul, et in eodem, eorum secundum ipsos et naturam esse communem. Ergo et oppositum, quorum natura una, horum hypostases diversæ; cum vero unam naturam una persona circumscribat, quid inde colligitur? unam esse naturam carnis, et deitatis, ideoque confusionem: hypostases vero duas. Quod si neque natura, neque hypostasi, et numero unum habent, quæ convenerunt, ubi nam fuerit per unionem unitorum identitas? Quod si et natura, et hypostasi unum invicem sunt, ubi nam immutabilitatis et inconfusionis ratio unioni conservabitur? Colligitur igitur omnimodis adversus eos, qui dicunt unam in Christo naturam, confusionis ipse modus, licet ipsi id renuant. Aliæ quoque ratione hoc idem probatur, asserentes scilicet unam in Christo naturam in confusionis modum incidere. Interrogamus itaque vos: Quæ in unum convenerunt inconfusa in unione, agnoscuntur a vobis, vel non? Omnino asseretis inconfusa, nisi cum Eutychianis sentire velitis: quæ vero convenerunt, etiam secundum vos duo sunt, deitas nempe et humanitas: qua vero ratione, quæ confusa non sunt in unione duo, etiam post unionem duo non agnoscitis? Et si agnoscitis, quare id non fateamini? et si fateamini, quare ea abhulistis numerare, quorum nature proprietatem inconfusam etiam post unionem scitis? *Quod enim constat, ait divus Basilus, idipsum et numerant.* Quod si non numeratis, patet vos illud non constiteri: quod si non constiterit neque agnoscitis, et si non agnoscitis, non dicitis duo esse, quæ convenerunt: sicque jam immutata est scriptura, quæ convenerunt, una natura ipsa stabit. Hoc idem etiam ratione. Universa integritas vel ex partibus similibus consistentiam habet, vel ex dissimilibus. Si ex similibus, omnino hoc eadem est, et incompressa: si ex dissimilibus et diversis naturis consistit, omnino composita est: si quæ ex diversis naturis consistit, composita sunt. Cum itaque Christi integritas ex partibus dissimilibus, differentibus scilicet naturis sui compositionem habet, deitatis mente humanitatisque, et hæc diversa in unione remanserunt, in quibus vero differentia est, omnino ibi, et binarius ad minus numerus

A *στατέρα, ὡς μήτε πάντα ταῦτα εἶναι ποιεῖν τὰ ἐνωθέντα ἀλλήλοις, μήτε πάντα ἕτερον. Εἰ τοίνυν μὴδὲ πάντα ταῦτον, μὴδὲ ἐξ ἑλκων ἕτερον τὸ ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀποφαίνει, ζητητέον πῆ μὲν ταῦτα, πῆ δὲ ἕτερον ὁ τῆς ἀληθείας λόγος εἶδαι. Τὸ μὲν ταῦτον κατὰ τὴν ὑπόστασιν, τὸ δὲ ἕτερον κατὰ τὴν φύσιν. Ἐμπαλιν γὰρ ἢ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον. Εἰ δὲ τοῦτο τοῖς ἐναντίοις ἀπαράδεκτον, τὸ ἐξῆς αὐτοὶ συναγέτωσαν. Πάντως γὰρ εἰ μὴ ὑποστάσει τὸ ταῦτον, ἀρα φύσει δώσουσιν. Εἰ δὲ τοῦτο εἰς δῆπου καὶ ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος διὰ τὴν ἐνωσιν. Καὶ εἰ τοῦτο, ταῦτον ἔστιν ἐνωθὲς τε καὶ φύσις. Κοινὸν γὰρ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν κατηγορημα. Ὅσπερ γὰρ ὦν ἡ φύσις μία, τούτων καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς, οὕτως ἀνάγκη, καὶ ὦν ἡ ἐνωσις ἅμα καὶ ἐν ταῦτῳ, τούτων κατ' αὐτοὺς καὶ τὴν φύσιν εἶναι κοινήν. Οὐκοῦν καὶ τὸ Ἐμπαλιν, ὦν ἡ φύσις μία, τούτων ὑποστάσεις διάφοροι. Ἐπει δὲ μίαν φύσιν ἐν πρόσωπον περιγράφει, ἐπεὶ οὐδὲν τί συνάγεται; μίαν μὲν εἶναι φύσιν σαρκὸς καὶ θεότητος, καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη, ὑποστάσεις δὲ δύο. Εἰ δὲ μήτε φύσει μήτε ὑποστάσει καὶ ἀριθμῷ τὸ ἐν ἔχουσιν τὰ συνελθόντα, καὶ ἢ διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐνωθέντων ταυτότης; Εἰ δὲ καὶ φύσει, καὶ ὑποστάσει τὸ ἐν ἀλλήλοις εἶσι, καὶ ὁ τῆς ἀτρεψίας καὶ τοῦ ἀσυγχύτου λόγος τῇ ἐνώσει πωθήσεται; Συνῆκται ἀρα ἐξ ἁπαντος τοῖς λέγουσιν ἐπὶ Χριστοῦ μίαν φύσιν, καὶ ὁ τῆς ἀναχύσεως τρόπος, καὶ αὐτοὶ μὴ βούλοιντο. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ, ὅτι αἱ μίαν φύσιν λέγοντες ἐπὶ Χριστοῦ εἰς τὸν τῆς συγχύσεως τρόπον ἐπιπτουσιν. Ἐρωτητέον οὖν ὑμᾶς, Πότερον ὅμιν τὰ συνελθόντα ἀσύγχυτα ἐν τῇ ἐνώσει γινώσκειται, ἢ οὐ; Πάντως ἀρεῖτε ἀσύγχυτα, εἴπερ μὴ εὐτυχισαντεῖν ἐθέλετε. Δύο δὲ τὰ συνελθόντα καὶ καθ' ἑμᾶς εἶσι, θεότητά φημι καὶ ἀνθρωπότητα. Τὴν δὲ λόγῳ τὰ μὴ συγχυθέντα ἐν τῇ ἐνώσει εἶδο, καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν οὐ δύο γινώσκετε; Εἰ δὲ καὶ γινώσκετε, πῶς οὐχ ὁμολογεῖτε; Εἰ δὲ καὶ ὁμολογεῖτε, πῶς ἀριθμεῖν ταῦτα παραιτεῖσθε, ὡν τὴν τῆς φύσεως ἰδιότητα ἀσύγχυτον καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν ἐπίστασθε; Ὁ γὰρ ὁμολογοῦσι, φησὶν ὁ θεὸς Βασίλειος, τοῦτο καὶ ἀριθμεῖσθαι. Εἰ δὲ οὐκ ἀριθμεῖτε, δῆλον ὅτι οὐχ ὁμολογεῖτε. Εἰ δὲ οὐχ ὁμολογεῖτε, οὐδὲ γινώσκετε. Εἰ δὲ οὐ γινώσκετε, οὐ δύο τὰ συνελθόντα λέγετε. Καὶ οὕτως μεταβληταὶ ἢ τῶν συνελθόντων φύσις θατέρα ἐπιθατέραν. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ Ἡ πᾶσα ὁλότης ἢ ἐξ ἀνομοιομερῶν τὴν οὐσίαν εἴληφεν, ἢ ἐξ ὁμοιομερῶν καὶ εἰ μὲν ἐξ ὁμοιομερῶν πάντως κατ' αὐτὸ, τούτῳ καὶ ἀσύμφετος ἔστιν, εἰ δὲ ἐξ ἀνομοιομερῶν καὶ διαφόρων φύσεων συνέστηκε, πάντως σύμφετος ἔσται, εἴπερ τὰ ἐκ διαφόρων φύσεων συγχέμενα σύμφετα. Ἐπει οὖν ἢ κατὰ Χριστὸν ὁλότης ἐξ ἀνομοιομερῶν, ἢ γαυρὸν διαφέρων φύσεων τὴν οὐσίαν ἐσχίκε, θεότητος, φημι, καὶ ἀνθρωπότητος, ταῦτα δὲ διάφορα καὶ ἐν τῇ ἐνώσει μεμνηκασιν, ἐν οἷς δὲ διάφορα, πάντως ἐκεῖ καὶ ὁ τῆς οὐσίας ἀριθμὸς τοῦλάχιστον συνάγεται. Εἰ δὲ τοῦτο, δηλονότι καὶ ἀριθμεῖ. Εἰ δὲ καὶ καθ' ἑμᾶς ἐν τῇ ἐνώσει τοῦ ὅλου ἢ διαφόρα τῶν μερῶν οὐκ ἀριθμεῖται, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἔστιν. Εἰ δὲ οὐκ*

ἔστι, σαφὲς δεῖ συγκέχυται τὰ μέρη, ἐν οἷς ἡ διαφορὰ οὐχ εὐρηται. Φανερόν ἄρα, τοῖς λέγουσι μίαν σύνθετον ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν συνάγεται, τὸ συγκέχυθαι λέγειν τὰς φύσεις, κὰν μὴ βούλοιντο. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις.

concluditur asserentes unam in Christo naturam licet ipsi negent. Et hæc quidem ita se habent.

13. Ἐπειδὴ δὲ τὸ συγκεχυμένον τοῦ Εὐτυχοῦς διὰ τῆς ἐκθέσεως ἐν τῷ γράμματι σου μυσταπόρετος ἀποσεύει, τὴν δὲ οἰκταίαν ὁμολογίαν δι' ὀλίγων ἐπειρήθη ἐκθέσθαι, ὡς ἐντεῦθεν ἀκατάγνωστος δειχθῆναι, καὶ δοκῶν τὸ ὀρθὸν δόγμα τῆς Ἐκκλησίας προσβεύειν, διὰ καὶ γράφεις ὕπερ Ἀρτίως δὲ δι' ἀπλῶν λόγων λαλήσομεν τὴν ἡμετέραν ὁμολογίαν, διότι λέγομεν μίαν φύσιν εἰς Χριστόν, ὅπερ πᾶσι φανερόν ἐστίν. Ἦτις μία φύσις εἰς δύο τρόπους νοεῖται τε καὶ λέγεται, τῆς μὲν ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου καὶ χωρὶς ἁρμονίας, ἡγοῦν Μιχαὴλ, καὶ Γαβριὴλ, τῆς δὲ μετὰ τῆς ἁρμονίας, ὡς περ Ἀδὰμ καὶ Νῶε. Οὗς δύο τρόπους ἀποσκευασάμενος, μὴ ἐφαρμόττειν ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστόν ἐνώσεως τὸν μὲν πρότερον, ἡγοῦν τῆς ἐκπλῆς καὶ ἀσωμάτου μιᾶς φύσεως διὰ τὸ συμβάλειν, μὴ ἐνηθροπηκῆναι τὸν Κύριον, ἀλλὰ γυμνὸν εἶναι δίχα σαρκώσεως, τὸν δ' αὖ δεύτερον, ἡγοῦν τὸν ἐναρμόνιον, καὶ κατ' ἐκεῖνον μὴ εἶναι τὸν Χριστόν, Θεόν, ἀλλὰ ψιλὸν ἀνθρωπινον, τρίτον τινα ὑποτιθεῖς τρόπον μιᾶς συνθέτου φύσεως ὄντα, ὃν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ ὁμοιοτρόπως ἔχειν ὁμολογεῖς. Διὸ καὶ παραδειγματικῶς τὸν ἀνθρώπον λαβὼν, ὑποτιθέμενος γράφεις ὕπερ. Καὶ γίνεσθαι ὁ ἀνθρώπος παράδειγμα, καθὼς καὶ οἱ Πατέρες ἐλάλησαν καὶ διήγησαν, τί ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τί ἐστὶ τῆς ψυχῆς. Ἄλλ' ὁ ἀνθρώπος οὐ λέγεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ ἀνθίσταται τις καὶ λέγει δύο φύσεις ἐπὶ ἀνθρώπου, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς τρεῖς φύσεις ἔχει, δύο τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ μίαν τῆς θεότητος. Ἀρτίως οὖν ἐκ τῶν τριῶν τρόπων τούτων, ποῖον ἐπαίρεσθαι εἰπομεν ἐκ τῶν λεγομένων τούτων φύσεων; Εἰ μὲν τὸ σῶμα, Εὐτυχιανίζομεν, εἰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν γινόμεθα ὡς ὁ Ἀπολιναρίου, εἰ δὲ τὴν θεότητα, ὁμοιούμεθα τοῖς Ἰουδαίοις λέγουσι, Σὺ ἀνθρώπος ὢν, πῶς ποιεῖς ἑαυτὸν Θεόν; Ἀρτίως οὖν φανερωῶς λέγομεν, ὅτι μία φύσις ἐπὶ τῆς ἐνώσεως δύο ἀταράχων φύσεων. Ἐλήλυθας ὡς ἐπὶ τι φρούριον ἀκαταγώνιστον, παραδείγματος χάριν τῆς σῆς ὁμολογίας τὸν ἀνθρώπον λαβὼν. Τοιγαροῦν ἐπειδὴ διελόγισα τὸν τρόπον σαφηνίσαι τῆς μιᾶς φύσεως, [καθ'] ἦν ὁ Χριστὸς μιᾶς εἶναι φύσεως μετὰ τὴν ἐνωσιν παρὰ σοῦ ὁμολογεῖται, πρὶν ἢ τῶν ἀντιρρήτικῶν λόγων τῶν πρὸς σὲ ἐφαψόμεθα, διορισώμεθα περὶ φύσεως καὶ οὐσίας, ὑποστάσεως τε, φημί, καὶ πρᾶσιον, καὶ ὑποστατικοῦ, πῶς οἱ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου ταυτὶ δὴ τὰ ὀνόματα διακρίνουσι, καὶ ἐπὶ ποίων σημαινόμενων τάττουσιν, ἵνα μὴ σύγχυσις δογματιζόντων ἡμῶν, καὶ πλάνη ποθὲν ἀναφυῇ. Πάντες γὰρ, σχεδὸν εἰπεῖν, οἱ τὰς αἰρέσεις κρατούντες, ταυτὶ δὴ τὰ ὀνόματα κακῶς ἐκλαμβάνοντες, καὶ ὡς οὐ κατὰ φρόνη-

colligitur; idque si est, manifestum quoque est numerari. Quod si per vos in unione totius, partium differentia non numeratur, palam est neque esse. Quod si non est, clarum est confusas esse partes, in quibus differentia non reperitur. Patenter itaque compositam affirmare, confusas etiam naturas fuisse,

14. Cum vero confusionem Eutychetis per expositionem in tua epistola exsecratus rejicias, tuam confessionem paucis exponere conaris, ut reprehensionem effugias tanquam qui videri cupis rectum Ecclesiæ dogma profiteri, scribis hoc modo: Nunc autem simplici oratione nostram professionem enuntiemus, quare dicamus unam in Christo naturam, quod omnibus palam est, quæ una natura duobus modis intellecta, et scripta, altera est simplex, incorporea, et sine harmonia, ut Michael et Gabriel, altera cum harmonia, ut Adam et Noe. His duobus modis rejectis, tanquam qui unioni Christi non conformantur, et primum quidem simplicis, et incorporeæ unius naturæ, quod non hominem assumpsit Dominus, sed nudus sit absque incarnatione; alterum vero nempe enarmonium, quod secundum illum Christus non sit Deus, sed purus homo, tertium quemdam modum supponis unius compositæ naturæ, quem in Christo haud dissimilem esse sateris. Quare homine in exemplum adducto, ita supponens scribis: Estque homo exemplum, quemadmodum Patres locuti sunt, et divulgant, quid corporis, et quid animæ est. Verumtamen homo non dicitur duas naturas habere: si quis vero contra opponat, prodaturque duas naturas in homine, sequeretur Christum tres naturas habere, duas humanitatis, et unam divinitatis. Nunc illaque his tribus modis concessis, quamnam ex his naturis assumpsisse dicemus? Si corpus, Eutychem; si humanam animam, Apollinarianum sequemur: si deitatem, similes erimus Judæis dicentibus: Tu cum homo sis, facis te ipsum Deum. Quare palam enuntiamus unam naturam in unione duarum imperturbatarum naturarum. Confugisti veluti ad arcem inexpugnabilem, exempli gratia tuæ professionis hominem assumens. Quapropter cum in mentem induxeris tuam, modum declarare unius naturæ secundum quam Christus unius naturæ esse post unionem a te asseritur, antequam dicta tua nostris rationibus refutemus, terminemus, quid natura, et essentia, necnon hypostasis, et persona, et hypostaticum inferant, et quamnam ratione mysterii Christiani magistri, et qui a nostris rebus alieni sunt, hæc nomina discernant, et quibus significatibus adaptent, ne confusio, cum dogmata pertractamus, et error allucunde irrepat. Omnes enim fere, ut ita dicam, qui hæreses firmarunt, hæc ipsa nomina prave, nec ad mentem Ecclesiæ exponentes a veritate aberrarunt. Attamen essentiam et naturam idem nobis ianuere ubique et sacræ Litteræ, et sancta Nicæna synodus, quæque eam secuta est Constantinopolitana, Ephesina item prima tradiderunt, de communi, et universali, et

re, quæ de pluribus dicitur, per quas sanctissimum ubique fideles symbolum possident et solvent, quod nobis unam naturam, et essentiam sanctissimæ Triadis, et tres personas, et hypostases commisit. Et hi quidem naturam et essentiam pro eodem, personam rursus et hypostasim pro eodem, de individua nempe et singulari re comprobarunt. Formæ etiam nomen similiter de essentia et natura Patres acceperunt. Proptereaque magnus Basilus illud : *In forma Dei cum esset, exponens, idem lanuere, ac in essentia Dei esse dicebat, et formam assumpsisse serui in essentia humanitatis Domipum nostrum esse notat. Hypostaticum vero diversum quid ab hypostasi ponunt : definiunt enim hypostasim dixerunt : Hypostasis est cum proprietate, sive proprietatibus per se subsistens, et totum quid secundum se existens : hypostaticum vero est essentia, cum idiomate, sive idiomatibus non per se subsistens, et secundum se tanquam aliquod totum existens, sed totius universi pars. Qui vero extra Ecclesiam sunt, naturæ nomen æque ac Ecclesia de universali re definiunt, aliud esse naturam dicentes, aliud naturam habere : et habere quidem naturam singularia dicunt, quæ a nobis hypostasis et persona nuncupantur, hoc vero quod nos hypostasim ipsi subjectum vocant, et ob hoc etiam hypostasis nominatur, non ut quidam suspicati sunt, quod simpliciter supponitur, nempe existit, sed potius quod sub alio stet, sub natura scilicet, tanquam subjectum, et naturam superjacere, hoc est superhypostasim dicunt, quam et definiunt : Natura est principium motus, et quietis primum, et secundum seipsam. Essentiæ autem nomen de communi et singulari, de universali nempe et individuo accipiunt, quos secutus Joannes cognomento Philoponus Trithedita esse evincitur. Severus vero essentiæ nomen eodem, ac Ecclesia significatu accipit, de re communi, sed naturæ, propriam in eo secutus opinionem, et ab ipsa consuetudine exterorum, Ecclesiæque intelligentia, et sensu longissime abhorrens, contrario quodam modo de communi et individua re, universali scilicet in parte accepit, et communem et individuum naturam enuntians multis sese absurdis implicuit, quæ procedens oratio non sine demonstrationibus monstrabit.*

ἐπὶ τε κοινοῦ καὶ ἰδικοῦ πράγματος, ἤγουν καθόλου ἐπὶ τῶν, πολλοῖς ἀτόποις περιπέπτωκεν, οὗς ὁ λόγος

15. His a nobis hac ratione expositis ac dijudicatis, tempus jam est, ea quæ tu scripseras, examinandi. Ea sunt : *Et in exemplum homo adducitur, quemadmodum Patres locuti sunt, exposueruntque, quid corporis, et quid animæ; verumtamen homo non dicitur duas naturas habere; si quis vero contra se opponat, prodaturque duas naturas in homine, sequeretur Christum tres naturas habere, duas humanitatis et unam deitatis, et cætera. En apertissime unius compositæ naturæ Christum esse astruens, idque probare contendens exemplum hominis usur-*

Ἄμα ἐκκλησιαστικὸν ἀπεσφάλησαν. Μενουῦνγε οὐσίαν καὶ φύσιν ταυτὸν ἡμῖν δηλοῦν πανταχοῦ καὶ ἡ ἀγία Γραφή, καὶ ἡ κατὰ Νίκαιαν ἀγία σύνοδος, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἡ πρώτη τῶν ἐν Ἐφέσῳ παρέδωκαν, ἐπὶ κοινοῦ καὶ καθολικοῦ, καὶ κατὰ πολλῶν φερομένου πράγματος, δι' ὧν τὸ παν-ἀγιον οἱ πανταχοῦ πιστοὶ σύμβολον ἔχουσι τε καὶ περιέπουσιν, ὅπερ μίαν φύσιν καὶ οὐσίαν τῆς παν-ἀγίας Τριάδος, καὶ τρία πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις ἡμῖν παρέδωκε. Φύσιν μὲν καὶ οὐσίαν ταυτὸν, πρόσωπον δ' αὖ πάλιν καὶ ὑπόστασιν ταυτὸν, ὡς ἐπὶ ἰδικοῦ τε καὶ καθέκαστα πράγματος ἐκδιδάσκουσαι, τὸ δὲ δὴ τῆς μορφῆς ὄνομα ὡσαύτως καὶ αὐτὸ ἐπὶ οὐσίας καὶ φύσεως οἱ Πατέρες παρελήφασι. Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος τὸ, Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἐρμηνεύων, ἴσον δύνασθαι τῷ, ἐν οὐσίᾳ Θεοῦ ὑπάρχειν, εἶπε. Καὶ τὸ μορφήν ἀνειληφέναι δούλου ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν Κύριον ἡμῶν εἶναι σημαίνει. Τό γε μὴν ὑποστατικὸν διάφορον παρὰ τὴν ὑπόστασιν τιθέασιν. Ὅριζόμενοι γὰρ τὴν ὑπόστασιν ἔφασαν ὅτι ὑπόστασις ἐστὶ μετὰ ἰδιώματος, ἡ καὶ ἰδιωμάτων ἰδιοσυστάτως θεωρουμένη, καὶ ὅλον τι καθ' ἑαυτὴν οὐσα, ὑποστατικὴν δ' αὖ πάλιν οὐσία μετὰ ἰδιώματος, ἡ καὶ ἰδιωμάτων, μὴ ἰδιοσυστάτως καὶ καθ' ἑαυτὸ ὡς ὅλον τι ὑπάρχον, ἀλλ' ὅλου τινὸς εἶναι μέρος. Οἱ δὲ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου τὸ μὲν τῆς φύσεως ὄνομα, ὁμοίως τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ καθολικοῦ τινος πράγματος ὀρίζονται, ἄλλο μὲν εἶναι φύσιν λέγοντες, καὶ ἄλλο τὸ ἔχειν φύσιν, καὶ τὸ μὲν ἔχειν φύσιν τὸ καθέκαστα λέγουσιν, ὅπερ παρ' ἡμῖν ὑπόστασις καὶ πρόσωπον εἴρηται ὅτι ταυτὸ δὲ τοῦτ', ἤγουν τὴν ὑπόστασιν, ὑποκείμενον εἶναι φασί. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπόστασις λέγεται οὐχ, ὡς τινες ὑπέλαβον, διὰ τὸ ἀπλῶς ὑπεστάναι, ἤγουν ὑπάρχειν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τι ἐστάναι, τουτέστιν ὑπὸ τὴν φύσιν ὡς ὑποκείμενον, τὴν δὲ φύσιν ἐνωποκεῖσθαι, τουτέστι κατὰ τινος ὑποστάσεως λέγεσθαι, ἣν καὶ ὀρίζόμενοι φασί ὅτι φύσις ἐστὶν ἀρχὴ κινήσεως, καὶ ἡρεμίας πρώτως καὶ καθ' ἑαυτὸ. Τὸ δὲ δὴ τῆς οὐσίας ἐπὶ τε κοινοῦ καὶ ἰδικοῦ, ἤγουν καθόλου καὶ ἐπὶ μέρους, οἷς Ἰωάννης ὁ ἐπίκλην Φιλόππος κατακολουθήσας, τριθεϊτικῆς ἀναδέδεικται. Ὁ δὲ δὴ Σεβήρος τὸ μὲν τῆς οὐσίας ὄνομα ταυτοτρόπως τῇ Ἐκκλησίᾳ ὀνομάζει ἐπὶ κοινοῦ πράγματος εἶναι, τὸ δὲ τῆς φύσεως ἰδιοῤῥυθμος ἐν τούτῳ γενόμενος, οὕτε τῇ συνηθείᾳ, οὕτε τοῖς ἔξω, οὕτε μὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατακολουθῶν, ἀλλ' ἐναντίως ἐπὶ μέρους ἐδόξασε ὅτι καὶ κοινήν καὶ ἰδικὴν φύσιν εἰ- παρακατιῶν μετ' ἀποδείξεως παραστήσειε.

16. Τούτων ἡμῖν ὡδέ πη διασαφηνοσθέντων, καὶ διευκρινηθέντων, καιρὸς τὰ παρὰ σοῦ γραφέντα καὶ ὡς ἐπισκέψασθαι. Ἐχει δὲ οὕτως : Καὶ γίνεται ὁ ἄνθρωπος παράδειγμα, καθὼς καὶ οἱ Πατέρες ἐλάλησαν καὶ διήγγειλαν, τί ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τί ἐστὶ τῆς ψυχῆς ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος οὐ λέγεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ καὶ ἀνθρώπινα τις καὶ λέγει δύο φύσεις ἐπὶ ἀνθρώπου, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς τρεῖς ἔχει, δύο τῆς ἀνθρωπότητος καὶ μίαν τῆς θεότητος, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἰδοὺ σαφέστατα μᾶς συνθέτου φύσεως τὸν Χριστὸν εἶναι δογματί-

ζαν, και βουλόμενος τούτο παριστᾶν, τὸν ἄνθρωπον εἰς παράδειγμα ἀπεχρήσω· ὡς περ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐκ διαφόρων φύσεων συγκείμενος, μίᾳ ἐστὶ φύσει συνθέτου μετὰ τὴν ἑνωσιν. Τοῦτ' γὰρ διήγγειλαν τὸ παράδειγμα ὁμοίως ἔχειν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ οἱ Πατέρες, ὡς σὺ φῆς. Καὶ ὡς περ συνιστῶν τὸ παράδειγμα, ὅτι μίᾳ ἐστὶ φύσει ὁ ἄνθρωπος ἐπάγει. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος οὐ λέγεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ καὶ ἀνθίσταται τις, ὅτι ἔχει, συνάγεται, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς τρεῖς ἔχει. Διὸ δοκεῖς ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τῇ ἐνώσει Χριστοῦ δοξάζοντας, δύο εἶναι φύσεις, εἰς ἄτοπον προάγειν. Οὐδὲν ξένον, ὡ φίλος, ἐνδὸς ἀτόπου δοθέντος, μυρία ἔψεται. Εἰ μὲν γὰρ πᾶσα σύνθεσις μὴ ἐκ τῶν προσεχῶς συντεθέντων συντεθεῖσθαι ἐλέγεται, ἀλλ' ἐκ τῶν πόρρω, τάχα ἂν εἶχε χώραν τὸ παρὰ σοῦ καθ' ἡμῶν γραφόμενον. Εἰ δ' οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων φῆσειεν, ἐκ τῶν πόρρω, ἀλλ' ἐκ τῶν προσεχῶς καὶ ἀμέσως, καὶ οἶονεὶ μερῶν, ἢ στοιχείων τάξιν ἐν τῷ ὄλῳ ἔχόντων συντεθεῖσθαι τὸ συντεθειμένον λέγεται, ἀνίσχυρον καὶ μάταιον τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον. Ἐπεὶ ἀνάγκη κατὰ σὲ τὸν ἄνθρωπον λέγειν ἐκ πέντε τοῦλάχιστον συγκεῖσθαι φύσεων, ἐκ τε τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ ψυχῆς. Ὡσαύτως καὶ τὸν ἤλεκτρον, μὴ ἐκ δύο, ἤγουν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἀλλ' ἐκ πολλῶν πλειόνων, χρυσοῦ, φημί, καὶ ἀργύρου, καὶ τεσσάρων στοιχείων, καὶ τῶν ἑτι πόρρωτέρω, τῆς ὕλης λέγω καὶ τοῦ εἴθους. Οὐ γὰρ τὰ μέρη τῶν μερῶν ἐν τῷ λέγειν ἐκ πόσων σύγκειται τόδ' σκοποῦμεν, ἀλλὰ τὰ προσεχῶς καὶ ἀμέσως μέρη αὐτοῦ, χρηματίζοντα. Οὐκοῦν καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰπόμεν δύο φύσεις ἔχειν, καὶ τὴν θεότητα μίαν εἶναι, οὐ συνάγεται ὅπερ βούλεσθε καθ' ἡμῶν. Οὐ γὰρ ἑταῦθα, ἤγουν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ μέρη τῶν μερῶν δεῖ σκοπεῖν, ἥτοι τῆς ἀνθρωπότητος τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὰ προσεχῶς καὶ ἀμέσως συντεθέντα, θεότητά φημι καὶ ἀνθρωπότητα. Εἰ γὰρ καὶ δύο φύσεις ἔχειν τὸν ἄνθρωπον ἡμεῖς λέγοντες, καθ' ὁμᾶς, τρεῖς φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν ἀναγκασθησόμεθα, καὶ ὁμᾶς ἄρα ἐκ δύο φύσεων τὸν ἄνθρωπον λέγοντες, εἰ καὶ μὴ δύο, ἢ ἐν δύο, ἀλλὰ μίαν φύσιν εἶναι λέγοντες, ἀλλ' οὖν ἐκ τριῶν φύσεων τὸν Χριστὸν δογματίζοιτε. Καὶ οὕτως περιτραπήσεσθε ἐκ τοῦ ὁμῶν λόγου. Ἄλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν. Οὐκ ἄρα δύο φύσεις ἔχειν ἡμεῖς λέγοντες τὸν Χριστὸν, καὶ δύο φύσεις ἔχειν τὸν ἄνθρωπον λέγομεν, τὸ τρεῖς καθ' ἡμῶν συναχθεῖη. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτό· Ὁ ἄνθρωπος ἢ καθόλου ἐστίν, ἢ ἐπὶ μέρους, ἤγουν ὁ καθέκαστα, ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ καθέκαστα ἐκ δύο φύσεων σύγκειται, σῶμάς τε, φημί, καὶ ἀσώματός, οὐδεὶς τῶν εὐεϊδόντων κρίνειν ἀντερεῖ· οὐδὲ γὰρ τὸ σῶμα ἀθάνατον, ἀλλὰ φθαρτὸν, οὐδὲ ἡ ψυχὴ θνητὴ, ἀλλ' ἀθάνατος, οὐδὲ τὸ σῶμα ἀόρατον, οὐδὲ ἡ ψυχὴ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς καθορᾶται· ἀλλ' ἡ μὲν λογικὴ καὶ νοερὰ, καὶ ἀσώματος, τὸ δὲ παχὺ καὶ ὄρατον, καὶ ἀπτὸν, οὐ μίᾳ δὲ φύσει τὰ ἀντιδιαρούμενα· οὐ μίᾳ ἄρα οὐσίας ψυχὴ καὶ σῶμα. Καὶ αὐθις· Εἰ ὧν οἱ ὅροι διάφοροι, τούτων καὶ αἱ φύσεις διάφοροι, διάφορος δὲ τοῦ σῶματος ὁ λόγος παρὰ τὸν τῆς ψυχῆς, διάφορος ἄρα καὶ ἡ φύσις τῆς ψυχῆς

pasti. Quomodo enim homo ex diversis naturis conflatus unius est naturæ compositæ post unionem, hoc vero exemplum docuerunt similiter se habere in unione Christi Patres, ut ipse tradis. Et quasi comprobans exemplum unius esse naturæ hominem concludis. Verumtamen homo non dicitur duas naturas habere; quod si quis contra contendet eum habere, consequi et Christum tres habere, videris nos in unione Christi duas esse naturas affirmantes, in absurda ineptaque rapere. Nil mirum est, et amice, uno inconvenienti dato, innumera subsequi. Etenim si omnis compositio non ex iis, quæ continenter componuntur, componi diceretur, sed ex distantibus, forte quod contra nos scribis locum haberet. Quod si nemo, qui sal habeat in pectore, dicet, ex distantibus, sed ex continuis, et immediatis veluti partibus, aut elementis in toto positum occupantibus, componi compositum, futile est inaneque, quod a te scripto traditur, cum per te necesse esset dicere hominem ad minus ex quinque naturis construi, ex quatuor elementis et anima. Similiter et electrum non ex duobus, auro et argento, sed multo pluribus, auro nempe, argento, et quatuor elementis, aliisque multo distantioribus, materia et forma. Non enim partes partium, cum inquirimus, ex quibus hoc, vel illud componitur, consideramus, sed proximas illius atque immediatas. Quare licet hominem dixerimus duabus naturis constare, et deitatem unam esse, non concluditur quod prætenditis adversum nos: neque enim hic in Domino nostro, Jesu Christo scilicet, partes partium attendendæ sunt, vel humanitatis corpus et anima, sed quæ proxime immediateque uniuntur, divinitas atque humanitas. Et si duas naturas habere hominem nos asserentes, ut vos contenditis, tres naturas in Christo dicere cogeremur, et vos igitur ex duabus naturis hominem affirmantes, licet non duas, neque in duabus, sed unam naturam esse dicentes, nihilominus ex tribus naturis Christum esse statuetis. Sicque per verba ipsi vestra refellemini. Sed hoc non est; non ergo duas naturas habere nos Christum asserentes, licet duas naturas hominem habere dicamus, tres adversus nos colligentur. Alia quoque ratione hoc ipsum probatur. Homo aut in universali est, aut in parte, in individuo nempe, sed hominem, qui in individuo est, ex duabus naturis constitui corporis et animæ, nemo, qui probe de rebus iudicium ferre novit, contradicet; neque enim corpus immortale est, sed corruptioni obnoxium, neque anima mortalis, sed immortalis, neque corpus invisibile, neque anima corporeis oculis conspicitur, sed hæc quidem rationis compos est, et intellectualis, et incorporea; illud crassum, visibile, tangibile; non unius vero naturæ sunt quæ contra sese invicem opponuntur: non unius ergo essentiæ corpus, et anima. Item: Si quorum definitiones diversæ sunt, eorum etiam naturæ diversæ, diversa vero est corporis ratio ab ea, quæ animæ est, diversa igitur erit et natura

animæ a natura corporis. Hæc autem conservantur A
In singulari homine immutabiliter: duas igitur
naturas homo singularis habere dicitur. Servat enim
utrumque et post unionem naturalem proprietatem
eorum, ex quibus et in quibus ratio conspicitur.
At homo in genere, universalis nempe, cum quis ad
ea, ex quibus componitur, animum adverterit, ani-
mam, inquam, et corpus, et ipsa generica et uni-
versalia: neque enim fieri potest, ex duobus indivi-
duis, et particularibus universale aliquod unquam
gigni: duas habere naturas hominem universalem di-
cet, cum postea in ipsam integritatem ex duabus es-
sentiis in universali animum intenderit, unum quod-
dam genericum hominem fieri contemplatus, quod
multa illi subint individua, in nihilo secundum
speciem differentia, et æque rationem illius partici-
pantia, probe essentiam et naturam unam hominem
universalem fatebitur, et cum in alterius compositio-
nem assumitur, veluti unum, et unam naturam, et
essentiam accipiet. Igitur sempiternus Filius, Do-
minus et Deus noster homo factus, non in individuo
hominem assumpsisse dicitur, ne Nestoriana rabies
irrepat, sed universalem, quem propria hypostasi
individuat; ostensum autem est hunc unius esse
naturæ, si ad integritatem consideretur. Manifestum
itaque est Christum ex duabus naturis; et in dua-
bus naturis, et duas naturas habere per nos meri-
to jureque prædicari, neque ineptum, aut blasphemum
consequi, licet hominem duas habere naturas
dicamus; cum omnia, quæ componantur ex conti-
guis componentibus componi dicantur, et non ex
his, ex quibus componentia conflata sunt. Frustra
igitur, dum ipsi Christum duas habere naturas
et hominem similiter duas dicimus, tres a vobis
colliguntur.

16. Imo licet homo ex duabus naturis, et diver-
sis, et inconfuse unitis, unius naturæ fiat, haud fieri
potest, ut ipse Christus unius naturæ sit, dummodo
ipso ex diversis naturis, deitate nempe et humani-
tate, componatur: idque ex his fuerit apertissimum.
1. Quidquid ex diversis naturis conflatur, unius
naturæ efficitur, cum compositum compositorum
neque nomina, neque rationes admittit. Verbi gra-
tia, homo una natura efficitur composita, quando
partium nomina proprie et rationes non suscipit; D
neque enim dicitur, homo proprie anima dicitur, sive
corpus, neque rationes eorum suscipit, licet dicatur
animam et corpus habere. At Christus Deus noster
ex deitate et humanitate compositus, et nomina et
rationes partium admittit; namque ipse est natura
Deus et homo, rationes eorum suscipiens; fieri ita-
que nequit, ut ipse unius naturæ efficiatur. 2. Item,
Omne quod ex diversis naturis componitur unius
naturæ effectum, aliud est ab his, ex quibus compo-
nitur. At Christus eadem est, ex quibus compo-
nitur; Deus enim ipse est, et homo; Christus igitur
non est unius naturæ post unionem. 3. Cujuscunque
quod unius naturæ post unionem, sive per confusio-
nem, sive per unionem inconfusam efficitur, simul

της τοῦ σώματος φύσεως. Ταῦτα δὲ σώζονται ἐν τῷ
καθέκαστα ἀνθρώπῳ ἀμεταβλήτως: δύο γὰρ ἄρα φύ-
σεις ἔχειν ὁ καθέκαστα ἄνθρωπος λεχθήσεται. Σώζει
γὰρ ἑκάτερον καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὴν φυσικὴν ἰδιό-
τητα, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ὁ λόγος θεωρεῖται. Ὁ δὲ
δὴ γενικὸς, ἡγουν καθόλου ἄνθρωπος, ὅταν τις εἰς τὰ
ἐξ ὧν συνετέθη ἀποκοπῆ, φημὶ δὴ ψυχὴν τε καὶ σῶ-
μα, καὶ ταῦτα γενικὰ ὄντα καὶ καθόλου, ὅτι μηδὲ
δυνατὸν ἐκ δύο ἀτόμων καὶ μερικῶν γενικὸν τι ἀπο-
τελεῖσθαι ποτε, δύο φύσεις ἔχειν τὸν καθόλου ἄνθρω-
πον φήσεσιν. Ὅταν δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ὁλότητα, τὴν
ἐκ δύο οὐσκῶν καθόλου παραλαμβάνομενον, εἰς τὴν
τούτου συμπλήρωσιν ἐν τι γενικὸν ἀποτελούμενον
τὸν ἄνθρωπον ἀναθεωρῆ, διὰ τὸ πολλά εἶναι ὑπ'
αὐτοῦ ἔτομα, τὴν ἀπαραλλαξίαν κατὰ τὸ εἶδος
ἔχοντα, καὶ τὸν αὐτοῦ λόγον ἐπίσης μετέχοντα, εικό-
τως οὐσίαν καὶ φύσιν μίαν τὸν καθόλου ἄνθρωπον
ὁμολογήσει. Καὶ ἡνίκα ἐν εἰς ἄλλου σύνθεσιν πα-
ραλαμβάνηται, ὡς ἐν τι, καὶ μία φύσις, καὶ οὐσία
παραληφθήσεται. Οὐκοῦν ὁ αἰδιος Υἱὸς, ὁ Κύριος καὶ
θεὸς ἡμῶν, ἄνθρωπος γεγωνῶς, οὐ τὸν καθέκαστα
ἄνθρωπον ἀνειληφέναι λέγεται, ἵνα μὴ ἡ Νεστοριανὴ
λύττα συνεισφρήσῃ, ἀλλ' ἡ τὸν καθόλου, ὅν καὶ ἡτό-
μωσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει. Δέδεικται δὲ οὗτος μίᾳς
εἶναι φύσεως πρὸς τὴν ὁλότητα σκοπούμενος. Φανε-
ρὸν ἄρα ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύ-
σεσι, καὶ δύο φύσεις ἔχειν παρ' ἡμῶν δοξαζόμενος,
δικαίως κηρύττεται. Καὶ οὐδὲν ἄτοπον ἢ βλάσφη-
μον ἀπαντήσῃ, κἂν τὸν ἄνθρωπον δύο φύσεις ἔχειν
λέγωμεν, ἐπειδὴ πάντα τὰ συντεθειμένα ἐκ τῶν
προσεχώσ αὐτὰ συνθέντων συγκεῖσθαι λέγονται, καὶ
οὐκ ἐξ ὧν ἐκεῖνα συντίθεται. Μάτην ἄρα, λεγόντων
ἡμῶν τὸν Χριστὸν δύο φύσεις ἔχειν, καὶ τὸν ἄνθρω-
πον ὁμοίως δύο, τὸ τρεῖς καθ' ἡμῶν συνάγεται.

17. Μενοῦνγε κἂν ὁ ἄνθρωπος δύο φύσεων καὶ
διαφόρων καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένων μίᾳς φύσεως
ἀποτελῆται, οὐκ ἐγγωρεῖ τὸν Χριστὸν μίᾳς φύσεως
ἀποτελεῖσθαι, εἰ καὶ αὐτὸς ἐκ διαφόρων φύσεων,
θεότητος τε, φημὶ, καὶ ἀνθρωπότητος, συντίθεται, ἐκ
τῶνδε δῆλον. α'. Πᾶν τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων συγκεί-
μενον μίᾳς φύσεως ἀποτελεῖται, ἡνίκα τὸ συντεθὲν
τῶν συντεθειμένων, οὔτε τὰς ὀνομασίας, οὔτε μὴν
τοὺς λόγους τούτων ἐπιδέχεται, οἷόν φημὶ, ὁ ἄνθρω-
πος μία φύσις ἀποτελεῖται σύνθετος, ἐπειδὴ τῶν με-
ρῶν τὰς ὀνομασίας κυρίως καὶ τοὺς λόγους οὐκ
ἐπιδέχεται. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος
κυρίως ψυχὴ τε λέγεται, ἢ σῶμα, οὔτε μὴν τοὺς λό-
γους αὐτῶν ἐπιδέχεται, κἂν λέγηται ψυχὴν καὶ σῶμα
ἔχειν. Ὁ δὲ δὴ Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν συντεθειμένος,
ἐκ θεότητος, φημὶ, καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ τὰς ὀνομα-
σίας καὶ τοὺς λόγους τῶν μερῶν ἐπιδέχεται. Ὁ αὐ-
τὸς γὰρ ἐστὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος φύσει, τοὺς λόγους
αὐτῶν ἐπιδέχόμενος. Οὐκ ἄρα μίᾳς φύσεως ἐνδέχε-
ται αὐτὸν ἀποτελεῖσθαι. Καὶ ἄλλως. β'. Πᾶν τὸ ἐκ
διαφόρων φύσεων σύνθετον ἀποτελούμενον μίᾳς φύ-
σεως, ἕτερόν τι παρὰ τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Ὁ δὲ Χρι-
στὸς τὰ αὐτὰ γίνεται, ἐξ ὧν συνετέθη. θεὸς γὰρ
ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος. Ὁ Χριστὸς ἄρα οὐ μίᾳς

ἔστι φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν. γ'. Εἰ πᾶν τὸ μίαις φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀποτελούμενον, εἴτε κατ' ἀνάγκην ἀποτελεῖται, εἴτε καθ' ἔνωσιν ἀσύγχυτον, συνυποστάτα εἰσι τὰ τούτου μέρη· οἷον φημι· Ὁ ἀνθρώπος ἀποτελούμενος μίαις φύσεως, τὰ μέρη ἔχει συνυπόστατα· ὁ δὲ Χριστὸς οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ Κυριακὸς ἀνθρώπος ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπέστη ἑτεροποστάτως, οὐχ ὡς τὸ συμβεβηκός, ἔπαγε· καὶ γὰρ συμβεβηκότα πάντα τοῦ ὡς ἐν ὑποκαίρῳ ἐστίν, ἢ δὲ δὴ ἀνθρωπότης ἐν ἄλλῳ, οἷον φημι, τῷ Ἡέριφ, ἢ τῷ Θωμᾷ ἰδιοουστάτως θεωρεῖται. Οὐκ ἔρα ὁ Κυριακὸς ἀνθρώπος ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑποστάσει ὑπέστη ὡς συμβεβηκός, ἀλλ' ὡς οὐσία μετὰ πρόσληψιν ἰδιωμάτων, τῶν χωριζόντων τὸν Χριστὸν ἐκ τῶν λοιπῶν ὑποστατικῶς γενόμενα, καὶ οὐχ ὑπόστασις δ'. Ἔτι· Εἰ ἐπὶ πάντων τῶν ἐκ διαφορῶν φύσεων συντεθειμένων καθ' ὑπόστασιν μὴ συνυποστάτως, ἀλλ' ἑτέρως, ἡγουν ἑτεροποστάτως ἡνωμένων, μία ὑπόστασις ἀποτελεῖται, οὐχί μία φύσις, φανερὸν δὲ ὁ Θεὸς Λόγος ἐνωθεὶς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει μὴ συνυποστάτως, ἀλλ' ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει τοῦτον ὑφεστῶτα ἔχων, οὐ μίαις φύσεως ἀποτελεῖται. ε'. Ἔτι· Εἰ πᾶν ὁ κοινῶς καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, οὐ τινὲ μὲν πλέον, τινὲ δὲ ἑλάττω ὑπάρχον, ἀλλ' ἕστις, καὶ συμπληρωτικὸν γινόμενον, ἐφ' ὧν λέγεται, οὐσία, ἐκείνων κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν λέγεται· ὁ δὲ δὴ πᾶς ἀνθρώπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐστὶ συντεθειμένος, καὶ οὐ διαλλάττει ἀνθρώπος ἀνθρώπου, καθὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος σύγκαιται, κατὰ τινὰ φύσεως διαφορᾶν, ἀλλὰ τὴν σύστασιν ἔχοντες πάντες ἀνθρώποι ἐφ' ἓνα ἀπαντες ὄρισμὸν ἀναγόμενα, κατὰ τοῦτο μίαις φύσεως λέγεται· ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ οὐ λέγειν δυνάμεθα μίαν φύσιν· αἶτε γὰρ φύσεις σώζονται, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ εἶδος Χριστῶν οὐκ ἔστιν εὔρειν· οὐ γὰρ ἐγένετο ἄλλος Χριστὸς ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, Θεὸς τε καὶ ἀνθρώπος ὁ αὐτός· οὐκ ἔρα μετὰ τὴν ἔνωσιν μίαις φύσεως ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται. ζ'. Ἔτι· Εἰ οὐ ταυτὸν ἐστὶ τὸ κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἐν, καὶ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἐν· τὸ μὲν γὰρ κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἐν, τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἑπαραλλαξίαν ἐνδείκνυται, τὸ δὲ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἐν, αὐτὸ τὸ εἶναι αὐτὸν λυμαίνεται ἐκ ἀνυπαρξίαν αὐτὸν παντελῆ ἄγον· οὐ γὰρ ταυτὸν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, τὸ σῶμα τῷ σώματι· οὐκ ἀνάγκη τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου μίαν φύσιν λέγοντας, οὐ διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσιώδους ποιότητος ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀναγομένων ἀτόμων, μίαν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν φύσιν, ἐνθα εἶδος περιεκτικὸν ὑποστάσεως οὐκ ἔστιν. η'. Ἔτι· Εἰ πάντα τὰ παραδόξως καὶ ὑπερφυσίως γινόμενα οὐ φύσιν ἀποτελεῖ· οὐ γὰρ φάμεν βράτου φύσιν προσομιλοῦσαν πυρὶ, καὶ μὴ καταφλεγόμενην, οὐδὲ φύσιν σώματος ἀνθρωπίου δροσιζομένην ἐν πυρὶ, ἀλλὰ παράδοξα ταῦτα φάμεν περὶ μίαν ὑπόστασιν γινόμενα· ὁ δὲ Θεὸς Λόγος ὑπερφυσίως ἡνώθη τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· διὰ τοι τοῦτο καὶ ἐν μίᾳ ὑποστάσει καὶ τὸ ἀποτελούμενον, οὐ φύσις ἀποτελεῖται σύνθετος, ἀλλ' ὑπόστασις. θ'.

A partes subsistunt, verbi gratia, homo unius naturæ effectus, partes simul subsistentes habet, Christus vero non item, sed Dominicus homo in hypostasi Verbi Dei, aliena hypostasi substituit, non quemadmodum accidens, apage : accidentia enim ubicumque tanquam in subjecto sunt ; humanitas vero in alio, uti in Petro, vel Thoma propria subsistentia conspicitur : non igitur Dominicus homo in Dei Verbi hypostasi substituit, ut accidens, sed ut essentia per assumptionem proprietatum, separantium Christum ex aliis hypostaticè, et non hypostaticè, 4. Item, Si in omnibus, quæ ex diversis naturis secundum hypostasim composita sunt, non simul subsistentibus, sed diversè, hoc est, alia hypostasi unita, una hypostasis efficitur, non una natura, manifestum est Deum Verbum humanæ naturæ unitum, non cum illius subsistentia, sed propria subsistentia subsistentem unius naturæ non effici. 5. Item, Si quodcunque, quod communiter, et in multis consideratur, non uni magis, quam alteri inherens, sed æqua ratione completivum eorum, de quibus dicitur, essentia eorundem secundum Ecclesiam est : omnis vero homo ex anima et corpore conflatur, nec differt homo ab homine, qua corpore et anima constat, secundum naturæ aliquod discrimen, sed consistentiam homines habentes omnes, sub una omnes definitione relati, secundum hoc unius naturæ dicentur : de hypostasi vero Christi non possumus asserere unam naturam ; nam nature etiam post unionem conservantur, nec possumus Christorum speciem invenire : neque enim fuit alius Christus ex deitate, et humanitate, Deus idem et homo : non igitur post unionem unius naturæ Christus efficitur. 6. Item, Si non idem est, unum hominis secundum speciem, et unum secundum essentiam corporis et animæ ; namque unum hominis secundum speciem in omnibus hominibus æqualitatem servat : at secundum essentiam unum corporis et animæ, ipsum esse eorundem lædit, penitus ad non esse deducens : neque enim idem est secundum essentiam rationem corpus, et incorporeum : non est igitur necesse nos in homine unam naturam asserentes non propter idem essentialis qualitatis animæ et corporis, sed propter immutabilitatem individuorum, quæ sub specie sunt unam in Christo naturam affirmare, ubi species hypostasim nulla comprehendit. 7. Item, si omnia, quæ admirabiliter et supra naturam sunt, naturam non efficiunt ; neque enim dicimus rubi naturam, igni consuescentem, flammis non exuri, neque naturam corporis humani in igne irrorari, sed admirabilia hæc circa unam hypostasim sunt ; at Deus Verbum super naturam humanæ naturæ unitus est, propterea quod in una hypostasi efficitur, non natura composita fit, sed hypostasis. 8. Item, Nulla natura, si una est, contrarias essentielles differentias admittit ; quomodo enim fieri potest ut eadem natura secundum idem sit creata et increata, mortalis et immortalis.

comprehensibilis et incomprehensibilis? sed Christus id habet: Christus igitur unius naturæ est, licet homo unius naturæ sit. 9. Item, Si unius naturæ secundum vos Christus post unionem est, omnino dicendum est hanc unam naturam esse aut divinam solummodo, aut humanam tantum, aut divinam et humanam simul, aut neque divinam, neque humanam, sed si est una hæc natura, tantum divina, Christus igitur Deus erit, et non homo: si est una ipsa natura divina et humana simul, neque Patris, neque Spiritus sancti, neque hominum natura est, et utrinque blasphemix crimen, qui ita sentit incurret, et robusta de mente cadet. Si vero est una hæc natura neque divina, neque humana, Christus igitur neque Deus est, neque homo; quocumque igitur vertamus orationem, cogemur fateri Christum unam sanctæ Trinitatis hypostasim esse duas naturas habentem, divinam scilicet et humanam, ideoque in ipsum duæ rationes convenere, eodem de se asserente: *Quem me dicunt esse Filium hominis?* et Petro respondente: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* 10. Item, Si unius est naturæ Christus post unionem, necesse est naturam, secundum quam Christus est unius naturæ, aut communem esse, aut singularem; si communem esse concesseritis, jam ipsa de pluribus dicetur, sed alios Christos reperire, aut fuisse, de quibus hæc communis natura prædicabitur, fieri omnino nequit. Si singularis est, idem erit cum hypostasi: et si id est, necesse omnino fuerit secundum vos, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum tres peculiare numerari naturas, et tres deos dici, et tres deitates, quod blasphemias omnes exsuperat: imo et totius Christianismi ejuratio est, neque enim possumus dicere in universum naturam hypostasim, aut hypostasim naturam, ne omnes Christiani asserere cogantur Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum tres naturas, quod est tres hypostases; sive unam eosdem habere hypostasim, ea ratione, qua unam habent naturam, quæ ambo a fide Christiana aliena sunt. 11. Item, Si unius naturæ hominem, illiusque partes simul, quæ prius non erant, produxit ad complementum universi, fierique potest, ut quæ ejusdem sunt temporis unam naturam compositam efficiant, tale decretum et legem naturalem a Creatore accipientia, ut ex lege naturæ similia ex similibus secundum successionem procreentur, in Domino vero unitarum naturarum, hæc quidem sine principio est et ante omne tempus, altera principium habet, et sub tempore est; neque factæ sunt species ad complementum universi, cum cessaverit Deus ab operibus suis die septimo; neque naturaliter floruerunt, aut naturæ legi subduntur, ut a Christo generentur, et speciem constituentium, multarum hypostaseon capacem, sed unam hypostasim compositam ex duabus naturis, et in duabus naturis, et duas naturas habentem, quacumque natura post unionem, propriam definitionem, et legem, et mutuam differen-

A Eι οὐδεμία φύσις μία οὐσα, τῶν ἐναντίων οὐσιωδῶν διαφερῶν δεκτικὴ γίνεται· πῶς γὰρ δυνατὸν τὴν αὐτὴν φύσιν κατὰ ταυτὸν κτιστὴν εἶναι καὶ ἀκτιστον, θνητὴν καὶ ἀθάνατον, καταληπτὴν καὶ ἀκατάληπτον; ὁ δὲ Χριστὸς τοῦτο ἔχει· ὁ Χριστὸς ἄρα μιᾶς φύσεως οὐκ ἔστιν, εἰ καὶ ὁ ἄνθρωπος μιᾶς φύσεως ἔστιν. θ'. Ἔτι· Εἰ μιᾶς φύσεως καθ' ὑμᾶς ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν ἔστιν, πάντως εἴπεται ταύτην τὴν μίαν εἰπεῖν φύσιν, ἢ θεῖαν μόνον, ἢ ἀνθρωπίνην μόνον, ἢ θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην ἅμα, ἢ μήτε θεῖαν, μήτε ἀνθρωπίνην. Ἄλλ' εἰ μὲν ἔστιν ἡ μία φύσις αὕτη θεῖα μόνον, ὁ Χριστὸς ἄρα Θεὸς ἔσται, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Εἰ δὲ ἔστιν ἡ μία φύσις αὕτη θεῖα τε καὶ ἀνθρωπίνη ἅμα, οὔτε τοῦ Πατρὸς οὔτε τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὔτε μὴν τῶν ἀνθρώπων ἄρα φύσις ἔστι, καὶ ἀμφοτέρωθεν βλασφημίας ἔγκλημα τῷ τουτεῖ φρονῶντι προστριβήσεται, καὶ τῆς ἐβρωμένης φρενὸς ἐκστήσεται. Εἰ δὲ ἔστιν ἡ μία φύσις αὕτη οὔτε θεῖα, οὔτε ἀνθρωπίνη, ὁ Χριστὸς ἄρα οὔτε Θεὸς ἔστιν, οὔτε ἄνθρωπος. Ὅπου τοιγαροῦν τοὺς λόγους περιστρέφομεν, εἰς τὸ λέγειν ἀπαγόμεθα, ὅτι ὁ Χριστὸς μία ὑπόστασις τῆς ἁγίας Τριάδος ἔστι, δύο φύσεις ἔχων, φύσιν τε θεῖαν, καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην. Καὶ τούτου χάριν ἐπ' αὐτῷ συνῆλθον ἀμφοτέροι οἱ λόγοι αὐτοῦ τε περὶ ἑαυτοῦ εἰρηκότος, *Τίνα με λέγουσιν εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;* καὶ τοῦ Πέτρου ἀποκριναμένου, *Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.* ι'. Ἔτι· Εἰ μιᾶς φύσεως ἔστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀνάγκη τὴν φύσιν, καθ' ἣν ἔστιν ὁ Χριστὸς μιᾶς φύσεως, ἢ κοινήν εἶναι, ἢ ἰδικήν. Καὶ εἰ μὲν κοινήν εἰπόντες δοίητε, συμβαίνει αὐτὴν κατὰ πλειόνων φέρεσθαι. Εὐρεῖν δὲ ἄλλους Χριστοὺς, ἢ γενέσθαι, καθ' ὧν αὕτη ἡ κοινὴ φύσις κατηγορηθήσεται, τῶν ἀδυνάτων ἔστιν. Εἰ δὲ ἰδικὴ ἔστι, ταυτὸν ἔσται τῆ ὑποστάσει. Εἰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη πᾶσα καθ' ὑμᾶς, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρεῖς μερικὰς ἀριθμείσθαι φύσεις, καὶ τρεῖς ὁμολογεῖσθαι θεοὺς, καὶ τρεῖς θεότητες, ὅδη βλασφημιῶν ἔστιν ἀπασῶν ἀκροτάτη, μᾶλλον καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ παντὸς ἀρνησις. Οὐ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν καθόλου τὴν φύσιν ὑπόστασιν, ἢ τὴν ὑπόστασιν φύσιν, ἵνα μὴ πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς συμβῆσεται λέγειν τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τρεῖς φύσεις, ὅπερ ἔστι τρεῖς ὑποστάσεις, ἢ μίαν αὐτοὺς ἔχειν ὑπόστασιν, ὃν τρόπον μίαν ἔχουσι φύσιν· ἀμφοτέρα δὲ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἀλλότρια. ια'. Ἔτι· Εἰ μιᾶς φύσεως τὸν ἄνθρωπον ὄντα τὰ μέρη ἅμα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν ἔσχηκε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παντός, καὶ δυνατὸν τὰ ὁμόχρονα μίαν φύσιν ἀποτελεῖν σύνθετον, τοιοῦτον ὄρον καὶ φυσικὸν νόμον παρά τοῦ Δημιουργοῦ δεχόμενα, ὥστε φύσει νόμιμ κατὰ διαδοχὴν ὁμοία ἐξ ὁμοίων γενέσθαι· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου τῶν ἐνωθειῶν φύσεων ἡ μὲν ἀναρχὸς ἔστι καὶ ἀχρονος, ἡ δὲ ἠργμένη καὶ ὑπὸ χρόνον, καὶ οὐ γεγονασιν εἶδος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παντός· ἐπεὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ, οὔτε φυσικῶς ἠνθησαν, ἢ ὑπὸ φύσεως ὄρον τελουσιν, ὥστε ἀπὸ Χριστοῦ γεννᾶσθαι, καὶ εἶδος ἀποτελεῖσθαι!

Χριστῶν, περιεκτικὸν πολλῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον, ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσιν, καὶ δύο φύσεις ἔχουσαν, ἐκάστης φύσεως καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν φυλαττούσης τὸν οἰκεῖον ὄρον τε καὶ νόμον, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν. 13. Ἔτι· Εἰ αἱ ἑτεροειδῆς ὑποστάσεις οὐχ ὑποστατικῆ συγκρίνονται ἢ διακρίνονται διαφορᾷ, ἀλλὰ φυσικῆ, καὶ αἱ ὁμοειδῆς ὑποστάσεις οὐ φυσικῆ συγκρίνονται ἢ διακρίνονται, ἀλλ' ὑποστατικῆ, καὶ ὡσπερ ἀδύνατον τὰ ὑποστατικῆ διαφορᾷ διαφέροντα μίᾳ εἶναι ὑποστάσεως, οὕτως ἀδύνατον τὰ φυσικῆ διαφορᾷ διαφέροντα μίᾳ εἶναι φύσεως· οὐκ ἔστιν εἰπεῖν μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκ δύο φύσεων τελείων, θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης, γεγενῆσθαι τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἀτρέπτως, καὶ ἀσυγχύτως, καὶ ἀναλλοιώτως, καὶ ἀδιαιρέτως, καὶ ἀδιαστάτως, ἐν δυσὶ φύσεσιν τελείως ἔχουσας μίαν ὑπόστασιν σύνθετον ἀποτελεσθεῖσαν ὁμολογοῦντες τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ σεσαρκωμένου, τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγοντες τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντες σώζεσθαι ἐν αὐτῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐχ ἰδίᾳ καὶ ἀνὰ μέρος τιθέντες ἐκάστην, ἀλλ' ἠνωμένας ἀλλήλαις ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει, οὐσιώδη λέγοντες ἔνωσιν, οὐσιώδη δὲ, οὐχ ὡς τῶν δύο φύσεων ἀποτελεσασῶν, μίαν σύνθετον φύσιν, τοῦτο γὰρ δέδεικται πάντως ἀδύνατον, ἀλλ' ἔνωθειῶν ἀλλήλαις κατὰ ἀλήθειαν εἰς μίαν σύνθετον ὑπόστασιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ σώζεσθαι αὐτῶν τὴν οὐσιώδη διαφορὰν ὀριζόμεθα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε κτιστὸν, καὶ τὸ ἀκτιστὸν, ἀκτιστὸν· ὡσαύτως δὴ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀντιθέσεις. 14. Ἔτι· Εἰ μίᾳ φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν ἔστιν ὁ Χριστὸς, εἶπατε, ποίας; καὶ τί γέγονεν ἢ ἑτέρα; Εἰ δὲ ὑπάρχουσιν ἀμφότεραι, πῶς μία; εἰ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων μία ἀποτελέσθη σύνθετος καθ' ὅμας. Εἰ δὲ τοῦτο, ἑτεροούσιος ὁ Χριστὸς τοῦ Πατρὸς, ἀσυνθέτου ὑπάρχοντος, ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἔστι βλάσφημον καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερῖδος ἀλλότριον. 15. Ἔτι· Εἰ ὁ ἄνθρωπος ἐκ διαφορῶν φύσεων μία φύσις σύνθετος ἀποτελεῖται, ὡς ἑτερόν τι παρὰ τὰ ἐξ ὧν συνετέθη γενόμενος, καὶ οὐδαμῶς οὔτε αὐτὸς ὁμοούσιος, ἢ ὁμοφυῆς πρὸς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη παρὰ τινος ῥηθείη· ἑτεροὶ γὰρ οἱ λόγοι αὐτοῦ τε καὶ τῶν μερῶν, οὔτε μὴν οἱ ὑπὸ τὴν αὐτὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου τελούντες καθέκαστα ὁμοφυεῖς, ἢ ὁμοούσιοι τῶν ὑπὸ τὴν κοινὴν φύσιν τελούντων ψυχῶν, οὔτε μὴν τῶν ὑπὸ τὴν κοινὴν φύσιν τελούντων σωμάτων εἰσίν· ὁ δὲ δὴ Χριστὸς, μία τις οὔσα ὑπόστασις τῶν ὑπὸ τὴν θείαν φύσιν τελούντων, Πατρός τε, φημί, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιός ἐστι καὶ κυρίως Θεός, καὶ φύσει Θεός ἐστι καὶ ἡμῖν καὶ τῇ Μητρὶ ὁμοούσιος καὶ ὁμοφυῆς, ὡς κυρίως ἄνθρωπος, καὶ φύσει ἄνθρωπος ἔστω, καὶ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος· ἡ αὐτὴ γὰρ ὑπόστασις τοὺς ὄρους τῶν δύο φύσεων ἐπιδέχεται, καὶ ὅν ἂν λόγον ἀποδῶ τις τῆς θεότητος, τὸν αὐτὸν εὐρήσει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅν ἂν ἀποδῶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν αὐτὸν εὐρήσει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἀρμόζοντα· ὥστε ἐξ ἀνάγκης συνάγεται, μὴ εἶναι τὸν Χριστὸν μίᾳ φύ-

liam conservante. 12. Item, Si diversæ species hypostases non hypostatica comparantur, aut disparantur differentia, sed naturali, et ejusdem speciei hypostases non naturali comparantur, aut disparantur differentia, sed hypostatica, et quemadmodum fieri nequit, ut quæ hypostatica differentia discriminantur, unius sint hypostasis, ita fieri nequit, ut quæ essentiali differentia dividuntur, unius sint naturæ: non possumus itaque dicere unam naturam de Domino nostro Jesu Christo, sed ex duabus naturis perfectis, divina et humana, factam fuisse unionem secundum hypostasim immutabiliter, et inconfuse, et indivise, et continenter in duabus naturis perfecte habentibus unam hypostasim compositam Filii Dei, et incarnati, eandem hypostasim asserentes deitatis et humanitatis, ipsius duas naturas confitentes in eo conservari post unionem, non separatam, et divisam unamquamque, sed inter sese unitas in una composita hypostasi, essentialem affirmantes unionem, essentialem autem non tanquam duabus naturis efficientibus unam compositam naturam: hoc enim prorsus fieri nequit, ut demonstravimus, sed unitis invicem secundum veritatem in una composita hypostasi Filii Dei, earumque essentialem differentiam conservari decernimus: creatum enim remansit creatum, et increatum, increatum: similiter et reliquæ oppositiones. 13. Item, Si unius est naturæ Christus post unionem, dicite, cuius? et quid de alia actum est? Si ambo existunt, quomodo una, nisi ex utrisque una effecta est, composita secundum vos? Id si est, alterius essentialis erit Christus a Patre, qui incompositus est; similiter et a Spiritu sancto. Sed hoc blasphemum est, et a Christiana religione alienum. 14. Item, Si homo ex duabus naturis una natura composita efficitur, tanquam aliud ab iis, ex quibus componitur factus: nullaque ratione ille neque ejusdem essentialis, neque ejusdem naturæ cum iis, ex quibus conflatur, esse affirmabitur: alia enim sunt ipsius definitiones, alia partium: neque etiam, qui eandem hominis naturam in individuo complent, ejusdem naturæ aut essentialis sunt cum animabus, quæ communi naturæ subsunt, neque cum iis, quæ communi naturæ subjacent, corporibus: sed Christus cum una hypostasis sit cum iis, quæ sub divina natura sunt, Patris nempe, et Spiritus sancti, ejusdem essentialis et naturæ est, et vere Deus, et natura Deus, et ejusdem cum nobis et Matre essentialis et naturæ, tanquam qui proprie homo et natura homo sit, unusque ex sancta Triade: eadem enim hypostasis definitiones duarum naturarum recipit, et definitionem, quam quispiam deitati attribuet, eandem et in Christo comperiet, et quam humanitati exhibuerit, eandem et Christo conformem esse offendet: hinc necessario colligitur Christum non esse unius naturæ, sed duas esse naturas unius Christi compositæ hypostasis, licet unius naturæ homo sit. Cum itaque oratio ex communibus notionibus et plu-

rimis naturalibus argumentis demonstravit Christum non esse unius naturæ post unionem, neque similem esse compositionem hominis et Christi, cum homo unitus una simul subsistat, Christus autem alio modo naturarum unionem habeat, jam patet mentita falsaque esse vestra dogmata, ideoque ab illis recedendum.

τως ἠνωσθαι τὸν ἄνθρωπον, τοῦ Χριστοῦ ἐτέρως τῶν φύσεων τὴν ἔνωσιν ἔχοντος, φανερὸν ὅτι διεσφαλμένην ὁμολογίαν ἔχετε, ἧς ἀποστῆναι χρεῶν.

17. Quando vero quæ de œconomia Christi dicuntur tribus modis in divinis Litteris digeruntur: quædam per synecdochen, cum a parte totum nominatur, ut, *Christus pro nobis mortuus est* ⁴: namque a parte, humanitate nempe, hoc Apostolus enuntiat, licet Christi nomen ambas naturas inferat; sed hæc est Scripturæ sacræ proprietates: vel contra cum a toto pars, ut illud apud eundem Apostolum, *Interior homo, et exterior* ⁵: a toto enim, hominæ scilicet, animam notat et corpus: quædam vero per retributionem, propter mutuam partium circumvolutionem, et secundum hypostasim, et inenarrabilem unionem, et quod unus erat, idemque, qui divina simul atque humana exsequabatur. Communicat itaque sua divina natura carni per modum retributionis, rursusque humana propria divinæ naturæ in divino Verbo unita secundum hypostasim, quæ simul inter se sunt inseparabiliter conjunctæ. Ideoque *et Dominus gloriæ cruci affixus* ⁶ dicitur, licet nihil divina ejus natura perpessa fuerit, et Filius hominis ante passionem in cælo esse affirmatur, quemadmodum ipse Dominus dixit: *Nullus ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit Filius hominis* ⁷. Et tamen non de cælo carnem descendisse, sed ex puris immaculatisque sanguinibus Virginis factam fuisse dicimus. Per retributionem itaque et hoc dictum est. Quædam per appropriationem, ut cum dicimus: *Modicæ guttæ sanguinis Dei universum terrarum orbem sanctificaverunt*; rursusque: *Deicidæ Judæi*; quoniam caro propria Verbi facta est, et in propria illius hypostasi substitit. Proprias itaque carnis passiones sibi Verbum appropriat, et uti proprias agnoscit; quemadmodum tu etiam in commentario de Christo ex divinis Litteris adnotaras, licet non ... et de hominis compositione similiter in Scriptura, sicut et de Christo tres hos modos, synecdochen, inquam, retributionem et appropriationem inveniri, quasi ex eo colligens similitudinem compositionis hominis cum Christi unionem, proptereaque scripseras unius naturæ esse Christum post unionem, quemadmo-

σεως, ἀλλ' ἡ δύο φύσεις εἶναι τῆς μιᾶς συνθέτου ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἰ καὶ μιᾶς φύσεως ἔστιν ὁ ἄνθρωπος: ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων ὅτι πλείστων παρέστηκεν, μὴ εἶναι τὸν Χριστὸν μιᾶς φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν, μήτε μὴν τὴν τοῦ ἀνθρώπου σύνθεσιν ὁμοίαν εἶναι τῆς τοῦ Χριστοῦ συνθέσεως, κατὰ τὸ συναποστάσεως τὴν ἔνωσιν ἔχοντος, φανερὸν ὅτι διεσφαλμέν-

18. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα κατὰ τρεῖς τρόπους παρὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς λέλεκται: τὰ μὲν λόγῳ συνεκδοχῆς, ὡς τὸ, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον ἀναμάζειν: ὡς ἐστὶ, *Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν*: ἀπὸ γὰρ μέρους δηλονότι τῆς ἀνθρωπότητος τῷ Ἀποστόλῳ τοῦτο εἰρηται, εἰ καὶ τὸ *Χριστὸς* ὄνομα τῶν δύο φύσεων ἐστὶ δηλωτικόν: ἀλλ' οὖν τοῦτο ἰδίωμα τῆς Γραφῆς: ἢ τὸ ἔμπαλιν, ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος, ὡς ἐστὶ παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀποστόλῳ λεγόμενον: *Ὁ ἔσω ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἔξω*: ἀπὸ γὰρ τοῦ ὅλου, φημί δὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα σημαίνει: τὰ δὲ λόγῳ ἀντιδόσεως, διὰ τὴν εἰς ἀλλήλα τῶν μερῶν περιχώρησιν, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ ἀφραστον ἔνωσιν, καὶ ὅτι εἰς ἡν καὶ ὁ αὐτὸς ὁ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργῶν. Μεταβιβάσειν οὖν τῆς σαρκὸς τῶν ἰδίων ἢ θεῖα φύσις κατὰ τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον, καὶ πάλιν ἡ ἀνθρωπίνη τῆς θεῖας φύσεως τὰ οἰκία, ἐν τῷ θεῷ λόγῳ ἠνωμένη καθ' ὑπόστασιν, καὶ ἅμα ἀδιασπάστως οὔσαι. Διὸ καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωσθαι λέγεται, καίτοι τῆς θεῖας αὐτοῦ μὴ παρούσης φύσεως, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τοῦ πάθους ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι εἰρηται: ὅς αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφη: *Ὁυδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*. Καὶ μὴν οὐκ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν σάρκα κατεληλυθέναι, ἀλλ' ἐκ τῶν [καθαρῶν] καὶ ἀχράντων αἱμάτων τῆς Παρθένου διακεκλάσθαι φαμέν. Τῷ λόγῳ οὖν τῆς ἀντιδόσεως καὶ τοῦτο εἰρηται. Τὰ δὲ πάλιν λόγῳ οἰκειώσεως, ὡς ὅταν πάλιν λέγωμεν: *Ὀλίγαι βραχίδες αἱματος Θεοῦ κόσμον ὅλον ἠγίασαν*. Καὶ πάλιν, *Θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι*, ἐπειδὴ ἡ σὰρξ ἴδια τοῦ Λόγου γέγονε, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀποστάσει ὑπέστη. Οἰκειοῦται οὖν τὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς πάθη ὁ Λόγος, καὶ ὡς οἰκία λογίζεται: οὐ; καὶ αὐτὸς ἐν τῷ συγγράμματι περὶ Χριστοῦ παρὰ τῆς θεῖας Γραφῆς λέγεσθαι διεξῆλθε, εἰ καὶ μὴ περὶ (1) φήθη, καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως. Ὁμοίως παρὰ τῆς Γραφῆς, καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοὺς τρεῖς τρόπους, φημί δὴ τὴν συνεκδοχὴν, τὴν ἀντίδοσιν, καὶ τὴν οἰκειώσιν εὐρίσκεισθαι, ὡς ἐκ τοῦδε συναγωγὴν τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως μετὰ τῆς Χριστοῦ ἐνώ-

⁴ Rom. v, 9. ⁵ I Cor. ii, 14, 15. ⁶ I Cor. ii, 8.

⁷ Joan. iii, 13.

(1) Hic locus ab exscriptore pessime habitus, qui neque sanior est in codice Vaticano. Et cum scirem asservari idem opusculum in Bavaria bibliotheca, scripsi ad doctissimum Simonem Wagenseckium, ut opem amico, si posset, afferret. Nihil esse auxilii ex eo codice respondit. Namque

et ibi lacuna est signata tribus punctis ad marginem. Hinc vir eruditissimus suspicatur, quod in autographo Nicetæ olim a libraria legi rite non potuisset, hanc ab eis lacunam ad omnia exemplaria inde transcripta propagatam fuisse.

σεως. Διά τοι τούτο ἔφη, μίᾳ φύσει εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὡσπερ καὶ ἐπ' ἀνθρώπου. Τοῦτο δὲ ποιῶν λέληθας σεαυτὸν τὰ ἀσύγκλωστα συγκλώθων, καὶ τὰ ἄμικτα μιγνύων. Οὐ γὰρ ὡσπερ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ καὶ τῆς ἀμφ' αὐτὸν ἔνωσεως, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἔνωσεως, ἔστιν εὐρεῖν τὴν ἀγίαν Γραφὴν φάσκουσαν, ἀλλὰ τὸν μὲν συνεκδοχικὸν τρόπον τὸ ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος ἐπ' ἀνθρώπου λέγειν τὴν Γραφὴν, οἷον καὶ αὐτὸς ἔφη, ἢ ἀπὸ ψυχῆς μόνης, ἢ ἀπὸ σώματος τὸν ὅλον ὀνόματι σημαίνουσαν ἔστιν εὐρεῖν, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος. Τὸν δὲ τῆς οἰκειώσεως, οὔτε ἐπὶ Χριστοῦ ἠδυνήθη αὐτὸς παραστῆσαι, μὴ οὐ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸν δὲ τῆς ἀντιδόσεως τρόπον, τὸν λέγοντα μεταδιδόναι τὰ τοῦ σώματος εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ τῆς ψυχῆς εἰς τὰ τοῦ σώματος, διεσφαλμένως διεξῆλθες· οὐκ ἔστι γὰρ τὸν τρόπον τῆς ἀντιδόσεως, ἢ τῆς οἰκειώσεως ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος λεγόμενον εὐρίσκεισθαι, ὡς καὶ εὐὶ διὰ τῶν σῶν παραδειγμάτων ἔφησθα. Τὸ γὰρ εἰρηκάναι σε, ὅτι παρὰ τῆς θείας Γραφῆς λέλεκται ἀντὶ σώματος ἢ ψυχῆς, ἐν τῷ εἰπεῖν τὸν Κύριον· *Μὴ μεριμνήσητε τῆ ψυχῇ ἡμῶν, εἰ φάγητε ἢ εἰ πίνητε*, δῆλον ὅτι οὐ σώματος ἔστι τὸ ἐσθίειν, ἢ πίνειν· ἀλλὰ τοῦ συναμφοτέρου, λέγω δὴ τοῦ ζώου. Εἰρηται γὰρ τοῖς σοφοῖς, τὰ μὲν ἴδια εἶναι ψυχῆς μόνης, οἷον ἔστι τὸ νοεῖν, τὰ δὲ τοῦ συναμφοτέρου, οἷον τοῦ ζώου, τὸ ἐσθίειν, καὶ πίνειν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ ὑπνοῦν, καὶ ἐγρηγορῆσαι, καὶ τὰ παραπλήσια δι' ἐκείνην ὑπάρχοντα. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ. Ἄλλα σώματος ἴδια, οἷον τὸ τέμνεσθαι, ἢ καίεσθαι· ἀλλὰ δὲ σώματος ἐμφύχου, οἷον τὸ κοπιᾶν· ἀλλὰ δὲ ψυχῆς σώματι χρωμένης, οἷον τὸ λυπεῖσθαι, τὸ ἀδημονεῖν, ἅπερ ἔστι τοῦ συναμφοτέρου κατὰ συνεκδοχὴν. Ἐλέχθη δὲ τὸ, *Μὴ μεριμνήσητε τῆ ψυχῇ ὑμῶν, εἰ φάγητε, ἢ εἰ πίνητε*, τουτέστιν αὐτοὶ ὑμεῖς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἅσα ἂν περὶ τούτου διεξῆλθες, τὰ λεγόμενα κατὰ συνεκδοχὴν, εἰς τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον μετέφερες, ἀμαθῶς καὶ ἀκρίτως ποιῶν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων ὡς.

ἰη'. Πάλιν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου ὡσπερ ἑαυτὸν ἀπαλλάττων ἐγκλήματος διὰ τὸ γεγραφέναι ἡμᾶς, ὅτι εἰ μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ δοξάζετε, συμβαλεῖ ἂν, ἢ θεῖαν μόνον ταύτην εἶναι, ἢ ἀνθρωπίνην, ἢ μεταβεβλησθαι τὴν θεῖαν εἰς τὴν ἀνθρώπου, ἢ τὴν ἀνθρώπου εἰς τὴν θεῖαν, ἢ συνθέτου μίᾳ φύσει ὄντος τοῦ Χριστοῦ, σωζομένων δηλονότι τῶν φύσεων ἀμεταβλήτων, ἀνάγκη καὶ τοῦ Πατρὸς τὴν φύσιν σύνθετον εἶναι, διὰ τὸ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἢ μὴ εἶναι ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱόν, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ πολλὰ ἄτοπα τάχα ἂν τι· ἐκ τοῦδε τοῦ λόγου συνάξει, αὐτὸς τὴν τοιαύτην γραφὴν ὡσπερ ἀποθαυμάζων, καὶ ἑαυτὸν ἐκτὸς ἐγκλήματος συνιστῶν ὡδὲ πη γράφεις· *Ἐθαύμασα περὶ ὧν ἔγραψας ἐν τῷ γράμματι τούτῳ*. Καὶ

A dum et de homine dicitur. Annon vides hisce te ea, quæ simul componi non possunt, conuocetere, et quæ misceri non possunt commiscera? Neque enim eodem modo de œconomia Christi, unioneque cum ipso, et de compositione hominis divinæ Litteræ verba faciunt; sed per synecdochen ex parte totum, vel ex toto partem de homine Scripturam dicere, quod et tu quoque insinuasti, vel ab anima tantum, vel a corpore totum hominem notare, vel a toto partem inuenimus. At appropriationis modum neque de Christo ostendere potuisti, tantum abest, ut de humanitate id egeris. Sic quoque retributionis modum, qui ea quæ corporis sunt animæ communicat, aut quæ animæ, corpori, non absque errore prosecutus es: neque enim retributionis aut appropriationis modum de anima et corpore dictum potes ostendere, quemadmodum tu hîdem per tua exempla asseruisti; nam cum astruis in divina Scriptura dici animam pro corpore in illis Domini: *Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid manducetis, aut bibatis*, falsus es. Manifestum etenim est manducare aut bibere non esse corporis, sed utriusque, animalis duntaxat. Prolatum quippe est a sapientibus alia esse propria animæ solius, ut intelligere, alia utriusque, animantis nempe, ut edere, bibere, moveri, dormire, et vigilare, et his similia propter eam existentia. Sic quoque magnus Basilius decernit: corporis vero propria sunt, sacari, aut uri: alia vero sunt corporis animati, ut de lassari: alia animæ, quæ corpore utitur, ut tristitia, aut mœrore affici, quæ utriusque per synecdochen sunt. Dictum vero est, *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, aut bibatis*, hoc est vos ipsi. Similiter etiam quæcumque de hoc disserueras, quæ per synecdochen dicta sunt, ad retributionis modum ignave et citra iudicium transuexisti. Et hæc quidem de his satis.

18. Rursus in epistola tua temetipsum a crimine liberans, quod nos scripserimus, si unam tantum in Christo naturam statueris, contingeret, aut diuinam tantum eam esse, aut humanam, aut diuinam in humanam immutatam fuisse, aut humanam in diuinam: vel compositæ unius naturæ cum sit Christus, non alteratis duntaxat naturis, necesse fuerit et Patris naturam compositam esse: quod etiam post unionem ejusdem naturæ et essentiæ cum Deo, et Patre, et Spiritu sancto Christus sit: aut non esse ejusdem naturæ et essentiæ cum Deo et Patre Filium etiam post unionem; et multa alia absurda alius ex hac oratione in unum colliget. Hoc, inquam, scripto, veluti in admirationem raptus, teque a crimine immunem comprobans, ita scribis: *Admirationi mihi fuerunt, quæ huic scripto commiseras*: et post pauca: *Etenim si nos confusam*

* Matth. vi, 25.

mistionem dicimus in Christi naturis, quemadmodum A
 aqua et vinum permista omnino confusa sunt; vel
 ut in conflatorio ignis aurum, et argentum fusa
 penitus confunduntur, non dissideret omnino ab his,
 quæ dicimus. Si vero ab his disjunctissima est,
 quam nos vocamus mistionem Verbi Dei cum proprio
 corpore, quemadmodum lumen cum radio, sive ignis
 cum auro, sive spiritus cum corpore citra ullam
 immutationem et separationem, immerito igitur
 nobis convitia ingeritis, justitiam conculcantes, etc.
 Et ad hanc naturarum unionem inconfusam con-
 stabiliendam, Gregorium Theologum et consortem
 illius, concordemque alium Thaumaturgum Grego-
 rium id idem asserentem adducis. Et nos in hoc
 solo convenimus. Sic videris quidem criminatio-
 nem effugere, quod existimes unius naturæ unio- B
 nem in Christo absque confusione fuisse factam,
 quam et profiteris. Per ea itaque quæ ipse confite-
 ris et scribis, tantum abest, ut maculas notasque
 evadas, ut potius tuis ipse alis capiaris.
 Quod ex his apertum manifestumque fuerit.
 Omne compositum unam naturam efficiens ex com-
 positione, aut immistione, aut confusione, aut
 unione inconfusa effici dicimus. immistione, ut
 nostrum corpus, et alia quoque ratione, sed potis-
 simum, quod ex quatuor elementis unum quid,
 uniusque naturæ effectum, et corruptionem par-
 tibus, quæ convenerunt in unione passis hoc totum
 constitutum est; quæ neque omnino a propria
 natura, cum conveniunt, recedunt: tum enim
 compositio, quæ convenerunt, partium unio, si C
 penitus corrumpantur, merito non vocabitur, sed
 in aliquo corrumpi, in aliquo conservari videbun-
 tur. Quod vero ex hisce totum sit ex tot quidem,
 quæ convenerunt, dicitur, in illis vero tantisque
 quæ actu nulla sunt, proprie non dicentur, nisi id
 aliquis virtute dicat. Et nostrum corpus, ut antea
 diximus, ex quatuor elementis per immistionem aut
 confusionem factum, ex quatuor quidem esse dici-
 tur, in quatuor autem, aut quatuor virtute esse,
 nunquam vero actu dicitur. Sed corpus quoque
 licet asseratur habere quatuor elementa, nullo modo
 ipsum ejusdem naturæ et essentiae cum iis, ex
 quibus compositum est, dicitur: quod nullo modo
 totum convenientium partium in compositione, ne- D
 que nomina, neque earum definitiones obtineat.
 Quinimo neque singularia humanorum corporum,
 quæ sub universalia elementa reducuntur, ejusdem
 essentiae aut naturæ dicentur. Quod si per unio-
 nem inconfusam rursus compositum una natura
 fit, ut homo: duo etenim concurrentia citra con-
 fusionem corpus, et anima totum constituerunt.
 Sed hoc quidem diversam unionem habens, diver-
 sum quoque unionis modum possidet. Ex tot enim,
 corpore nempe et anima, et in tot esse jure merito
 dicitur, cum et ea, quæ convenerunt in unione,
 integra conserventur, cum actu sint. Et tot habere
 partes homo dicitur ab iis, qui res sane dijudicant,
 tot vero case, nempe duas naturas homo nullo

μετὰ βραχέα· Ἐάν γάρ ἡμεῖς πεφυρμένην μίξιν
 λέγωμεν εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ φύσεις, ὡς περ τὸ
 ὕδωρ μετὰ τοῦ οἴνου μίγντα πάντως ὅτι πεφυρ-
 μέναι εἰσιν, ἢ ὡς περ ἐπὶ χωνευτηρίου πυρὸς
 χρυσὸς λέγω καὶ ἄσημος χωνευόμενοι πάντως
 καὶ φύρονται, εἴχον ἄν ὁμοιότητα ὧν λέγομεν.
 Εἰ δὲ ἐξωθεν τούτων ἐστίν, ἢ λέγωμεν μίξιν τοῦ
 λόγου τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος, ὡς περ
 φῶς μετὰ τῆς ἀκτῖνος, εἴτε πῦρ μετὰ τοῦ χρυ-
 σοῦ, ἢ πνεῦμα μετὰ τοῦ σώματος ἀπαραλλά-
 κτως καὶ ἀχωρίστως, λοιπὸν ἀδίκως ἡμᾶς λοιδο-
 ρεῖτε, καταπατοῦντες τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὰ
 ἐξῆς. Καὶ ἐπιθεβαιῶν τὴν ἀσύγχυτον τῶν φύσεων
 ἔνωσιν, προκεκόμικας Γρηγόριον τὸν Θεολόγον τοῦτο
 αὐτὸ φάσκοντα, καὶ τὸν ὁμοταγῆ αὐτοῦ καὶ ὁμό-
 φρονι Γρηγόριον τὸν Θαυματουργόν. Ὅτι καὶ
 ἡμεῖς ἐν τούτῳ συμφωνοῦμεν μόνον. Διὸ δοκεῖς μὲν
 διαδρᾶναι τοὺς ἐλέγχους, δι' ὧν οἶει τῆς μιᾶς φύσεως
 τὴν ἔνωσιν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ ἀνευ συγχύσεως γεγε-
 νῆσθαι, ἢν καὶ ὁμολογεῖς, οὐχ ἥμισυ δὲ δι' ὧν γρά-
 φεις τοὺς ἐλέγχους ἐκφεύγῃ, μᾶλλον δὲ τοῖς ἑαυτοῦ
 πτεροῖς φωραθῆσθαι ἀλισκόμενος. Καὶ τοῦτο δῆλον
 ἐντεῦθεν· Πᾶν τὸ συντιθέμενον μίαν φύσιν ἀποτελοῦν
 ἐκ τῆς συνθέσεως, ἢ κατὰ κρᾶσιν, ἢτοι κατὰ σύγχυ-
 σιν τοῦτο φαίνεται γινόμενον, ἢ καθ' ἔνωσιν ἀσύγ-
 χυτον. Καὶ κατὰ κρᾶσιν μὲν, οἷον τὰ ἡμέτερα σώ-
 ματα. Καὶ ἄλλο ὅτι καὶ πλεῖστον ἐκ τεσσάρων στοι-
 χείων ἐν τι καὶ μιᾶς φύσεως ἀποτελούμενον, σύμ-
 φθαρσιν τῶν συνελθόντων μερῶν ἐν τῇ ἐνώσει πε-
 πονθότων, τὸ ὅλον συνέστηκεν, ἃ οὔτε πάντῃ τῆς
 οἰκείας φύσεως ἐν τῷ συνελθεῖν ἕμα ἐξέστηκεν· ἢ
 γὰρ ἂν οὐδὲ σύνθεσις ἢ ἔνωσις τῶν συνελθόντων με-
 ρῶν πάντῃ φθειρομένων δικαίως ἂν καὶ κληθεῖν,
 ἀλλ' ἐπὶ τι μὲν δόξει φθειρεσθαι, ἐπὶ τι δὲ φυλάττε-
 σθαι. Τὸ δὲ ἐκ τῶνδε ὅλον γινόμενον ἐκ τῶν μὲν
 τῶν συνελθόντων λέγεται, ἐν ἐκείνοις δὲ, ἢ τῶν οὐ-
 δαμῶς ἐνεργεῖα οὐσι κυρίως ῥηθήσεται, εἰ μὴ τις
 τοῦτο δυνάμει εἴποι. Καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὡς
 προέφημεν, ἐκ τεσσάρων στοιχείων κατὰ κρᾶσιν,
 ἢτοι κατὰ σύγχυσιν γινόμενον, ἐκ τεσσάρων μὲν
 εἶναι λέγεται, ἐν τέτρασι δὲ, ἢ τέσσαρα εἶναι δυνά-
 μει λεχθήσεται, ἐνεργεῖα δὲ οὐκ ἂν ῥηθεῖν, καὶ οὔτε
 τὸ σῶμα, εἰ καὶ λέγεται ἔχειν τέσσαρα στοιχεία· ἀλλ'
 οὐδαμῶς οὔτε αὐτὸ ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιον πρὸς τὰ
 ἐξ ὧν συνετέθη ῥηθήσεται, διὰ τὸ μηδαμῶς τὸ ὅλον
 τῶν συνελθόντων μερῶν εἰς τὴν σύνθεσιν μήτε τὰς
 ὀνομασίας, μήτε μὴν τοὺς ὀρισμοὺς αὐτῶν ἐπιδέχε-
 σθαι. Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ τὰ καθέκαστα τῶν ἀνθρωπί-
 νων σωμάτων πρὸς τὰ ὑπὸ τὰ καθόλου στοιχεία ἀν-
 αγόμενα ὁμοφυῆ, ἢ ὁμοούσια ῥηθεῖεν ἂν. Εἰ δὲ καθ'
 ἔνωσιν ἀσύγχυτον πάλιν, τὸ συντιθέμενον μία φύσις
 γίνεται, οἷον ἐπ' ἀνθρώπου· δύο γὰρ συνελθόντα
 ἀσύγχυτως, σῶμα, λέγω, καὶ ψυχὴ, τὸ ὅλον ἀπετέλε-
 σαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν διάφορον τὴν ἔνωσιν ἔχον, διά-
 φορον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνώσεως κέκτηται. Ἐκ μὲν
 γὰρ τῶν, ἢ γουον ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ ἐν
 τῶν εἶναι ῥηθεῖν ἂν δικαίως. Ἐπεὶ καὶ τὰ συνελ-
 θόντα ἐν τῇ ἐνώσει ἀμελῶτα διασώζονται, ἐνεργεῖα
 ὄντα, καὶ τόσα ἔχειν ὁ ἄνθρωπος μέρη ῥηθεῖν ἂν

παρὰ τοῖς ὀρθῶς κρίνουσι· τόσα δὲ εἶναι, ἤγουν δύο φύσεις εἶναι ὁ ἄνθρωπος οὐδαμῶς λέγεται, ἤπερ αἱ φύσεις τοῦ ὄλου οὐδαμῶς κατηγοροῦνται. Ἐπειδὴ τὸ συντιθέμενον ἕτερον γέγονε παρὰ τὰ ἐξ ὧν, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ, καὶ οὔτε αὐτὸ τὸ ὄλον, ἤγουν ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, πρὸς τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά φημι, ὁμοφυῆς ἢ ὁμοούσιος ρηθεῖν ἂν ποτε· ἐπεὶ μηδὲ κυρίως τὰς ὀνομασίας αὐτῶν, μήτε μὴν τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιδέχεται, οὔτε μὴν οἱ καθέκαστα ἄνθρωποι, οἷον, φημί, Παῦλος, ἢ Πέτρος πρὸς τὰ καθέκαστα τῶν ἀνθρώπων ψυχᾶς, ἢ τὰ ἀνθρώπινα σώματα ὁμοφυεῖς, ἢ ὁμοούσιοι λεχθεῖεν ἂν, διὰ τὸ μηδὲ τὰ καθόλου ὁμοιοῦσιν εἶναι. Οὐκοῦν εἰ τις τὸν ἄνθρωπον ἐκ διαφόρων φύσεων ἀσυγχύτως ἐνωθέντα φήσειεν ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, συμβαλὴν ἂν ἐξάπαντος, ἢ τὴν ψυχὴν σύνθετον εἶναι ἐκ τοῦ αὐτῆς καὶ τοῦ σώματος· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ ἐναργὲς ἄτοπον, τὴν ψυχὴν μὴ εἶναι ὁμοούσιον καὶ ὁμοφυῆ τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πεπράχαμεν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ἡμῶν λέγοντες· Εἰ μίαν φύσιν λέγοιτε ἐπὶ τῆς Χριστοῦ συνθέτου ἐνώσεως, ἀνάγκη πᾶσα, ἢ θεῖαν αὐτὴν εἶποιτε εἶναι, ἢ ἀνθρωπίνην μόνον, ἢ μετατετράφθαι ἀμφω πρὸς ἀλλήλας· ἢ συνθέτου μιᾶς οὐσης τῆς Χριστοῦ φύσεως, ἀνάγκη πᾶσα, ἢ σύνθετον εὐρίσκεισθαι τοῦ Πατρὸς τὴν φύσιν, ἵνα τὸ ὁμοφυῆς μετὰ τὴν ἐνωσιν τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν διασώζοιτο· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ βλάσφημον, οὐκ ἔσται τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος, ὅπερ ἔστι καὶ αὐτὸ πάσης βλασφημίας ἀνώτατον. Σὺ οὖν δοκῶν τοὺς ἐλέγχους ἐκφεύγειν, τὸ διάφορον τῆς ἐνώσεως τοῦ κατὰ σύγχυσιν καὶ μὴ τοιοῦτου προκεκόμικας, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲ δικαίως παρ' ἡμῶν συκοφαντούμενος. Τὸ μὲν οὖν δὴ γράφειν ἡμᾶς μετατετράφθαι θατέραν φύσιν ἐπὶ θατέραν ἐπὶ τῶν κατ' ἀνάχυσιν τὴν ἰσὴν ἔχει. Τὸ δὲ συμβαλὴν ἢ σύνθετον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εὐρίσκεισθαι τὴν φύσιν διὰ τὸ μετὰ τὴν ἐνωσιν τὸν Χριστὸν ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἶναι τε καὶ πιστεῦσθαι· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ βλάσφημον, τὸν Πατέρα μὴ εἶναι ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ μετὰ τὴν ἐνωσιν, ὅπερ ἔστι καὶ αὐτὸ πάσης βλασφημίας καὶ ἀτοπίας ἐπέκεινα. Τοῦτ' ἴδιον καὶ ἐπὶ τῆς καθ' ἐνωσιν ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως ἠνωμένης, ὡς ὁ λόγος διὰ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑποδείξεως παρέστησε, τὸ ἄτοπον καὶ βλάσφημον συνάγοντος, οὐδαμῶς ἂν τοὺς παρ' ἡμῶν ἐλέγχους ἐκφύγοις, μιᾶς φύσεως τὸν Χριστὸν δογματίζων, καὶ ἀσύγχυτον τὴν ἐνωσιν δοξάσειας. Ὁ λόγος γὰρ ἐκατέρωθεν ἀπέδειξε πρὸς τὸ ἄτοπον καὶ βλάσφημον συνάγεσθαι. Ὅσαύτως δὲ οὐδὲ ἢ τῶν παραδειγμάτων προσαγωγή πρὸς παράστασιν τῆς παρὰ σοῦ δοξαζομένης μιᾶς φύσεως, καθ' ἐνωσιν ἀσύγχυτον γεγεννημένης, ὀρθῶς ἐλήφθη. Ἐὰ μὲν γὰρ ἐπὶ καθαιρέσει τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως, καὶ τοῦ σοῦ δόγματος ἐνεισιν, οἷον ὁ χρυσὸς μετὰ πυρὸς μεμιγμένος· πάντως ὅτι ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ὁ χρυσὸς τὸ πῦρ δεχόμενος, ποιεῖ σύνθετον ὑπόστασιν, δύο φύσεις ἔχουσαν, τὴν τε τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ πυρὸς, ὃ καὶ πλείστοι περιφανῆς καὶ θεοφόροι Πατέρες εἰς παράστασιν τῶν δύο φύσεων τῶν ἐν τῷ ἐνὶ Χρι-

A modo prædicatur. Cum compositum aliud factum sit ab iis, ex quibus constat, nec illa eadem sit. Nec etiam ipsum totum, homo scilicet, cum iis, ex quibus conflatus est, anima inquam et corpore, ejusdem naturæ et essentiæ dicetur unquam, cum neque appellationum eorum neque definitionum omnino capax sit. Neque singulares homines, ut Petrus et Paulus, cum singularibus hominum animis, aut humanis corporibus ejusdem naturæ aut essentiæ esse dicentur, quod nec universalis ejusdem speciei sint. Itaque si quis hominem ex diversis naturis inconfuse unitum assereret ejusdem naturæ et essentiæ cum anima humana, necessario inde sequeretur, aut animam ex se et corpore compositam esse, aut si id non datur, propter patens absurdum, animam non esse ejusdem essentiæ et naturæ cum una composita, hominis natura. Non dissimile nos quoque in epistola nostra attentavimus inducentes. Si unam naturam dicitis in Christi composita unione, necesse est, aut ipsam divinam asserere, aut humanam tantum, aut utrasque inter sese immutatas fuisse, aut composita una existente Christi natura, necessarium omnino erit, vel compositam reperiri Patris naturam, ut in natura æquale etiam post unionem Christi cum eo conservetur: vel si id non est, propter blasphemiam, non erit Pater ejusdem naturæ cum Filio, quod etiam blasphemiam omnem exsuperat. Tu igitur, ut tibi videris argumentorum vim vitans, diversitatem unionis secundum confusionem, et non secundum confusionem in medium attulisti, quasi inde quoque te immerito calumniaremur. Scribere itaque nos unam in aliam naturam immutatam fuisse ab iis, qui eam secundum infusionem factam esse tradunt, non abhorret. Verum consequi, aut compositam Dei et Patris naturam reperiri, quod post unionem Christus ejusdem naturæ et essentiæ est et creditur cum Deo et Patre, at si id propter blasphemiam non concedatur, Christum non esse ejusdem essentiæ cum Deo post unionem, quod et ipsum et blasphemiam et ineptiam universæ limites excedit. Cum autem et in natura post unionem inconfuse et immutabiliter unita, quemadmodum oratio demonstratione ex homine desumpta ostendit, idem absurdum blasphemumque inferatur, nulla ipse ratione reprehensiones nostras effugies, unius naturæ Christum astruens, licet inconfusam unionem asserueris. Oratio etenim utrinque absolum blasphemumque colligi demonstravit. Sic etiam exempla a te adducta ad comprobandam unam naturam, quam ipse statuis post unionem inconfusam factam, haud recte instituta sunt: quædam enim unam compositam naturam tumque dogma proscribunt, ut aurum igni immistum: cum omnino aurum in propria hypostasi ignem accipiens compositam hypostasim efficiat, duas naturas habentem, auri et ignis, quod plerique etiam ex Patribus, divini illi sane ac per celebres, ad comprobandas duas naturas in uno Christo, una scilicet hypostasi, propriis commentariis usurparunt: alia ab-

horrent ab inconfusa et immutabili naturarum unione; neque enim quispiam recte sentientium lumen cum proprio radio componi dicet. Nulla enim rerum cum proprio actu, sive cum effectu suo unquam componi dicitur. Quinimo neque anima, et homo similem habet unionem inconfusam cum ea, quæ Christi est. Quod supra demonstratum est, quoniam animæ simul una subsistit, Christi vero alio modo.

19. Rursus in epistola tua, quasi sermonem excipiens, objicis: *Circa quod Patres non convenientes, partibus studuerunt, misionem vocantes et unionem, quod mistio separationem nullam habet, neque unio divisionem; sed per hæc verba Patres locuti sunt: quemadmodum enim separata mista non dicuntur, ita nec mista dicuntur separata. Quemadmodum proprietates unionem tollunt, ita et unio opprimit proprietates. Si itaque non erant mista inconfuse cum corpore, quare dicunt incarnatum fuisse? Si non erat unitus cum humanitate, quare dicunt, eum hominem assumpsisse? Hæc cum nullius considerationis sint, quod satis abunde in antecedentibus a nobis dissoluta sunt, parum nobis de illis curandum est. Cæterum ne cui jactabundus superbias, brevibus respondemus. Sancti Patres unionem et misionem in Christo inconfusam et immutabilem duarum quæ concurrerunt naturarum, deitatis et humanitatis, astruentes, secundum hypostasim et essentialiter, factam in uno Christo asserunt, eosque, qui actu et existentia duas naturas per partes et divisim ponerent, ex quibus erat impius Nestorius, quem post magnam rixam atque contentionem anathemate merito perculerunt, condemnant: namque unita secundum hypostasim et essentialiter, privatim et per partes separata disjungi non possunt, quemadmodum disjuncta actu et per partes, unionem secundum hypostasim et essentialiter habere non possunt. Quare nos nihil tale, duas naturas, et duas proprietates naturarum, quæ in uno Christo sunt, partes, considerantes, facimus. Neque enim numerus secundum se rebus divisionem inducit, neque res per se subsistentes repræsentat. Neque enim nos, quod numeramus, et tantum differentiæ ratione, naturas, et earum actus, et voluntates naturis congruentes asseveramus, divisionem secundum actum et existentiam in naturis et proprietatibus inducimus, ut quod a te scribitur, locum habeat. Quodsi ex iis, quæ scribis, nihil nos lædit, frustra hac atque illac sermonem agitas, veritatem infamans. Et hæc quidem ita se habent.*

20. Quando vero et hoc in nostra epistola scripsimus, Chalcedonensem synodum propterea acclamasse unam personam et unam hypostasim, quod et passiones et miracula unius ex sancta Trinitate, Dei Verbi scilicet, esse reputantur, et ad eum

Λ. στῷ, ἡγουν τῆ μιᾶ ὑποστάσει ἐν τοῖς οἰκειοῖς συγγραμμάσιν ἐντεθεικασιν· τὰ δὲ ἀπέοικεν ἐκ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀσύγχυτου καὶ ἀτρέπτου τῶν φύσεων ἐνώσεως. Τὸ μὲν γὰρ μετὰ τῆς ἰδίᾳς ἀκτίνοσ οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων συντεθεῖσθαι φήσειεν. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων μετ' οἰκειᾶς ἐνεργείας, ἢ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀποτελέσματος λέγεται ποτε συγχεῖσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ ἀνθρώπος ὁμοίαν ἔχει τὴν καθ' ἐνωσιν ἀσύγχυτον πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν. Τοῦτ' γὰρ καὶ προδέδεικται, ὅτι ἡ μὲν τῆς ψυχῆς συνυποστάτως γέγονεν, ἡ δὲ ἐτέρως.

ιβ'. Πάλιν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου ἀνθυποφερων, γράφεις· *Περὶ τι οἱ Πατέρες ἐν διαφωνίᾳ ἐπολιτεύθησαν, μίξιν δὲ λέγοντες καὶ ἐνωσιν, διότι ἡ μὲν μίξις χωρισμὸν οὐκ ἔχει, οὐδὲ ἡ ἐνωσις διασπασμὸν, ἀλλὰ διὰ τούτων τῶν ῥημάτων ἐλάλησαν οἱ Πατέρες, ὅτι ὡσπερ τὰ κεχωρισμένα οὐ λέγονται μεμιγμένα, οὕτως οὐδὲ τὰ μεμιγμένα λέγονται κεχωρισμένα· ὡσπερ αἱ ἰδιότητες τὴν ἐνωσιν ἐκάλρουσιν, οὕτως καὶ ἡ ἐνωσις συγχῶνει τὰς ἰδιότητας. Ἐὰν οὖν οὐκ ἦν μεμιγμένα ἀσύγχυτως μετὰ τοῦ σώματος, διὰ τί λέγουσιν, ὅτι ἐσαρκώθη; Εἰ δὲ οὐκ ἦν ἐνωθεὶς μετὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τί λέγουσιν, ὅτι ἐνηθρώπησε; Ταῦτα μὲν οὐδεὶς λόγου ἀξία ὄντα, διὰ τὸ ἱκανῶς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν παρ' ἡμῶν πρόβελυσθαι, ἤκιστα περὶ τούτων φροντιστέον. Πλὴν οὖν εἰ μὴ τῷ δόξῃ καταβρενθῆσθαι ἐν τούτοις διὰ βραχέων λέγομεν. Οἱ μὲν οὖν ἅγιοι Πατέρες ἐνωσιν καὶ μίξιν ἐπὶ Χριστοῦ ἀσύγχυτον καὶ ἀτρέπτον τῶν δύο φύσεων τῶν συνελθουσῶν, θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, δογματίζοντες, δηλονότι καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῶς γεγεννημένην ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ λέγουσι, καὶ τοὺς ἐνεργείᾳ καὶ ὑπάρξει τὰς δύο φύσεις ἀνά μέρος καὶ χωρὶς τιθέντας, ὃ ἐστὶ Νεστόριος ὁ θεοστυγῆς, πρὸς αὐτὸν διηλέχθησαν, καὶ τῷ ἀναθέματι δικαίως αὐτὸν καθυπέβαλον. Καὶ γὰρ τὰ ἡνωμένα καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῶς, κεχωρισμένα ἰδίᾳ καὶ ἀνά μέρος εἶναι ἀδύνατον, ὡσπερ καὶ τὰ κεχωρισμένα ὑπάρξει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ ἀνά μέρος, τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῆ ἐνωσιν ἔχειν οὐ δύνανται. Τοιγαροῦν ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῷ δοξάζειν δύο φύσεις, καὶ δύο ἰδιότητος τῶν φύσεων τῶν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τὰ μέρη ἀναθεωροῦντες, ποιούμεν. Οὐ γὰρ ὁ ἀριθμὸς καθ' αὐτὸν διαιρέσεως τῶν πραγμάτων ἐστὶ ποιητικῆς, οὐδὲ ἰδιοσυστάτων πραγμάτων παραστατικῆς. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς διὰ τὸ ἀριθμεῖν καὶ μόνον τῷ λόγῳ τῆς διαφορᾶς τὰς φύσεις, καὶ τὰς τούτων ἐνεργείας, καὶ θελήσεις καταλλήλως τῶν φύσεων δοξάζειν, διαίρειν τὴν κατ' ἐνέργειαν καὶ ὑπάρξιν ἐπὶ τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων λέγομεν, ἵνα καὶ χώραν τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον λάβῃ. Εἰ δὲ οὐδὲν ὧν γράφεις ἡμῶν ἐφάπτεται, μάτην ὤδε κάκεισε τὸν λόγον κινεῖς συκοφαντῶν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις.*

κ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ γράμματι ἡμῶν συνετάξαμεν, ὅτι ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἅγια σύνοδος διὰ τοι τοῦτο ἐξεφώνησεν ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, διὰ τὸ καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ θαύματα τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος, ἦτοι τοῦ Θεοῦ Λόγου λογί-

ζεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν ἀνατρέχειν, αὐτὸς οὐκ οἶδ' ὅπως ἀκρίτως τὰ παρ' ἡμῶν ἐπιγέλῃς, καὶ πρὸς τὰ γραφέντα ἀντιλέγεις, καὶ ἀποθαυμάζων, ὡδὲ πη γράφεις· Καὶ ἄλλο θαῦμα ἐγνωμὲν ἐν τῷ γράμματι σου, ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος ἐν πρόσωπον καὶ δύο φύσεις διὰ τοῦτο ἐλάλησεν εἰς Χριστὸν, ὅτι τῷ ἐπὶ λόγῳ τοῦ Θεοῦ λογίζονται, καὶ ἀνατρέχουσι τὰ πάθη, πρὸς ὃν ὁ μακάριος Κύριλλος θεότως ἀπελογήσατο. Ὅντως τὰ ἀμικτα μίγνυον, καὶ τὰ μηδὲν κοινῶν κατὰ διένοιαν ἔχοντα, ὁμοιότροπως λογίζη, καὶ εἴτε ἕκων, εἴτε ἄκων, Θεὸς ἂν εἰδείη μόνος, καὶ τὸ διάφορον τῆς ἡμῶν γραφῆς, καὶ τῆς τοῦ Νεστορίου κακονοίας, συνῆσαι οὐ βούλει. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ταυτὸν οἰόμενος εἶναι φύσιν καὶ πρόσωπον καὶ ὑπόστασιν, καὶ τί τὸ ἐν ἀμφοῖν διάφορον ἀγνοῶν, καὶ πᾶσαν φύσιν ἰδιούστατον λογίζομενος, πρὸς τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἀπεδυσπέτει, ὡς δὴθεν τῶν φύσεων συναιρουμένων ἐν τῇ ἔνωσει τοῦ ἐνὸς προσώπου. Εἰς τὸν θεῖον τοιγάρου ἄλογον ἐπισφαλῶς οἰεται, πρὸς ὃν ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ κατὰ τὸν ἀνθρώπον ὑπαδείκνυε, δύο φύσεων ἐν μιᾷ ὑποστάσει θεωρουμένων, οἷόν τι φημι, σώματος καὶ ἀσωμάτου, εἰ καὶ τι λέγεται παθεῖν ὁ ἀνθρώπος, οἷον κείσθαι, ἢ τέμνεσθαι, κατὰ σῶμα τοῦτι πέπονθε, τῆς ψυχῆς ἀμειώτου καὶ ἀβλαβοῦς φυλαττομένης. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ λόγου ἔστιν ἰδεῖν. Τοῦ γὰρ Θεοῦ λόγου σωματικῶς πάσχοντος, αὐτὸς ἀπαθῆς, ὅσον ἦκε τὸ ἐπ' αὐτῷ, καθὼς Θεὸς ἀναρχος καὶ ἀσωματὸς ἐστὶ, διετήρηται. Καὶ οὕτως μὲν Νεστόριος νοήσας, ἐναντία γέγραφε πρὸς Κύριλλον. Ὁ δὲ δὴ τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου σκοπὸς ἐτέρῳ τινὶ καὶ οὐ καθ' ὃν Νεστόριος ὁ ἐναγῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ διάφορον τῆς φύσεως, ὃ ἔχει πρὸς τὴν ὑπόστασιν, συνοδικῶς καὶ Πατρικῶς διακριθὲν σαφῶς ἴδει, καὶ πᾶσαν φύσιν ἰδιούστατον εἶναι μὴ λογίζομένην, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδη ἔνωσιν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ ἀκριβῶς ἐπισταμένην, καὶ ὅτι ὁ ἀίδιος λόγος ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ἐπέστησε τὴν ἡμετέραν φύσιν, καὶ τῷ λόγῳ τῆς οἰκειώσεως, τῆς φυσικῆς, φημι, καὶ οὐσιώδους, καὶ οὐ τῆς προσωπικῆς καὶ κατὰ σχέσιν θεωρουμένης, ἀπαγε, ἣν καὶ Νεστόριος πρὸς τὸν ἀνθρώπον ἔχειν τὸν λόγον ἐκήρυττεν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς ἔφαμεν, τὴν φυσικὴν καὶ οὐσιώδη, ἣτις ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει θεωρεῖται, καλῶς γινώσκουσα, καὶ ὅτι τὸν ἀίδιον Υἱὸν δοξάζουσα ἀνθρώπον γεγενῆσθαι, τοῦτο ἔλεγεν, ὅπερ Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰρήκασιν ἱεράρχαι, καὶ πάντες οἱ Πατέρες, ὅτι κτίσας ἐκ τῆς πανάγνου Παρθένου Μαρίας ἐαυτῷ σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ, τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἰδίαν τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως ἐποιήσατο. Καὶ ὅν τρόπον ὁ Πέτρος, ἢ ἄλλος πῶς σῶμα ἀνθρώπινον ἔχων καὶ ψυχὴν ἀνθρωπίνην ἀνθρώπος ἐστὶ, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ὁ ἀίδιος Υἱὸς κτίσας τῇ ἐαυτοῦ ὑποστάσει σῶμα ἀνθρώπινον καὶ ψυχὴν ἀνθρωπίνην, καὶ ἴδια ἀμφω αὐτοῦ ποιησάμενος,

recurrant, tu ipse, nescio qua ratione, inconsulte nostra deridens, scriptis contradicis, nec sine admiratione hunc in modum loqueris: Aliud quoque admiratione non indignum in tua epistola legimus, secundum Chalcedonensem ideo unam personam et duas naturas censuisse in Christo, quod unum Verbum divino ascribantur passiones, et ad eum referantur, cui beatus Cyrillus, uti par erat, respondit. Verum quæ misceri non possunt immiscens, quæ nulla communione, etiam per intellectam, coniunguntur, eadem ratione perpendis, et sive id libens, sive invitus agas, Deus tantummodo noverit, et nostræ descriptionis, et Nestorianæ vesaniæ discrimen cognoscere renuis. Ille enim idem esse personam et hypostasim existimans, quidque inter utraque intererat, ignorans, et omnem naturam per se subsistentem reputans, secundum hypostasim unionem ægre ferebat, quasi duæ naturæ contraherentur in unione unius personæ. Ipse itaque in Verbum divinum gravissimo peccat, cui divus Cyrillus ab exemplo hominis monstrabat, duas naturas in una hypostasi considerari, ut corporei et incorporei, et si quid dicitur homo pati, ut si uratur, si abscindatur, secundum corpus illud perpeti, anima integra illæsaque remanente. Eadem ratione et de Filio Dei philosophandum est; namque divino Verbo corporaliter patiente, ipse impatibilis, quantum in eo est, qua Deus est absque principio et citra corpus, conservabatur. Et ita Nestorius sentiens contraria scripsit Cyrillo. At sancta quarta synodus alio proposito, et non ut execrandus Nestorius diversitatem naturæ, quam habet ad hypostasim, synodi Patrumque sententiis edocta, et omnem naturam per se minime subsistere posse sciens, cauteque tenens secundum hypostasim, et essentialem unionem in Christo, et sempiternum Verbum in propria hypostasi sustinuisse nostram naturam, et rationem appropriationis, naturalis et essentialis, non personalis, et quæ secundum relationem consideratur, apage, quam Nestorius erga hominem habere Verbum divulgabat, sed potius, ut diximus, naturalis, et essentialis, quæ in unione secundum hypostasim conspicitur, probe sentiens et sempiternum Filium hominem factum sciens assererat, quod Athanasius et Cyrillus Alexandrini antistites, et Patres universi affirmarunt, creata ex immaculata Virgine Maria sibi ipsi carne, animata anima rationis composita et intellectuali, humanam carnem et humanam animam propriam suæ hypostasis effecisse. Et quemadmodum Petrus, vel alius quispiam humanum corpus et humanam animam possidens, homo est, ita et sempiternus Filius creans suæ hypostasi corpus humanum et animam humanam, et ambo propria sibi faciens, vere homo factus est. Cum vero Petri corpus et anima, ambo illius hypostasis, non alterius hypostasis propria sunt, proptereaque ea obtinens omnino humanam habet naturam, quæ

synodus tradit, unum Trinitatis, una hypostasi duas habere naturas, non privatim utraque sua hypostasi separata, sed divina quidem natura ipsi, et Patri, et Spiritui sancto communi, humana natura ipsi et singularibus. At hypostasis ipsius potissimum ipsi soli præ Patre et Spiritu sancto decreta est, et corpus ipsius, et anima proprie utraque ipsius hypostasi præ reliquis hominibus. Ideoque quæcumque subiit et perpressa est sempiterni Dei caro, et humana ipsius anima, ipse sempiternus Filius subiisse et perpressus fuisse dicitur, ipsique vere contigerunt, ipsique vindicantur, quemadmodum quæcumque patitur Petri caro et anima, Petro accidunt, ipsique vere ascribuntur. Proptereaque veritatem confitentes dicimus, ipsum sempiternum Filium esuriisse, sitiisse, turbatum et delassatum fuisse, faciem ipsius alapis cæsam, et sempiterni Filii manus ac pedes clavis affixas, eundem consputum et flagellatum in cruce pependisse, et mortuum, et sepultum, et die tertia resurrexisse. Hæc omnia sempiterno Filio contigerunt. Sed ista perpressus est modo quo pati poterat, hoc est sua ipsius humana carne et anima, non sua ipsius divina natura. Modo itaque naturalis et essentialis appropriationis uni Verbo hæc omnia acciderunt, non ut erat Verbum, ut diximus. Quapropter sancta quarta synodus unam hypostasim et duas naturas in Christo statuit. Verum Nestorius alia ratione Verbi passionem intelligens, ut supra explicavimus, probe a Cyrillo Alexandrino refutatus est. Et hoc quoque inane nulliusque roboris, quod ipse tanquam alicujus momenti afferbas, demonstratum est.

Διὰ τοῦτο ἡ τε ἅγια τετάρτη σύνοδος μίαν ὑπόστασιν καὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ἐδογματίσεν. Ὁ δὲ Νεστορίος ἐτέρωθι τρόπῳ τοῦ Λόγου νοῶν τὰ πάθη, καθὼς ἀνόπιν εἶπομεν. Διὸ πρὸς αὐτὸν καλῶς ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ἀντίειπε. Καὶ τοῦτό σοι ἀποδέδεινται ἔωλον καὶ πάντῃ ἀνίσχυρον.

21. Videamus nunc quid ipse in subsequentibus scribas: namque scriptum tuum ita se habet: *Sed obijciantes dicamus ex oppositis verbis, quæ ipsi dicunt, quemadmodum legimus in epistola; nam si naturas separant, et personas unientes firman, mistio sequitur, et personam fieri addecet, quod Apostolus pro duabus personis scribat. Qui in forma Dei cum esset, formam servi accepit: formam itaque et formam dixit. Nunc itaque quamnam ex his duabus amant onerare personam, quam dicunt unam? Si deitatis, Sabellii errorem incurrent, si humanitatis, quid illud fuerit, quo vere in forma hominis Dominum videbant? Hic enim vero orationem componis veluti ex adversis contra nos prolata, et nos, cum videamur duas in Christo naturas unamque hypostasim asserere, in absurda rapere conaris, ut scilicet ex eo quod nos in absurdum inducis, tuum ipsius dogma, unius nempe naturæ Christum esse comprobes. Quare quod adversus nos a te tanquam certum decernitur, tale quid est, licet stolide exprompsisti, quandoquidem non citra errorem naturæ et hypostasis, personæ nempe nomen, quasi idem significet in œconomix mysterio accipis: et quot sunt naturæ, tot etiam hypostases,*

ἴδια, οὐκ ἄλλης τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεως· ταύτη τοι ἐσχηκώς ταῦτα, πάντως τὴν ἀνθρωπίνην ἔχει φύσιν, ἥτις οὐχὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ μόνῃς, ἀλλὰ καὶ ἐκάστης ὑπάρχει τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεως, τούτου χάριν τὸν αἰδίον Υἱὸν ἡ σύνοδος λέγει, ἵνα τῆς Τριάδος ὄντα μίᾳ ὑποστάσει δύο φύσεις ἔχειν, οὐκ ἰδικῶς ἑκατέρας τῇ αὐτοῦ ὑποστάσει διαφερούσης, ἀλλὰ τῆς μὲν θείας φύσεως, αὐτῷ τε καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὑπεχούσης, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, αὐτῷ τε καὶ τοῖς κατὰ μέρος. Ἡ μέντοι ὑπόστασις αὐτοῦ διαφερόντως αὐτῷ μόνῳ παρὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφώρισται, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ, ἰδίως ἀμφοτέρω τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Διὸ καὶ ὅσα ὑπέστη καὶ πέπονθεν ἡ τοῦ αἰδίου Θεοῦ σὰρξ, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ψυχὴ, αὐτὸς ὁ αἰδίος Υἱὸς ὑφυστᾶναι καὶ πεπονθέναι λέγεται, καὶ αὐτῷ συμβέβηκε κατὰ ἀλήθειαν, καὶ αὐτῷ ἐπιγράφεται, ὡς τρόπον ὅσα πάσχει ἡ τοῦ Πέτρου σὰρξ καὶ ἡ ψυχὴ, τῷ Πέτρῳ συμβαίνει, καὶ αὐτῷ κατὰ ἀλήθειαν ἐπιγράφεται. Διὰ τοῦτο τὴν ἀληθινὴν ὁμολογοῦντες λέγομεν, ὅτι αὐτὸς ὁ αἰδίος Υἱὸς ἐπέλασε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἠγωνίασε, καὶ ἐκοπίασε, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐβράβισθη, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐμαστιγώθη, καὶ τοῦ αἰδίου Υἱοῦ καθηλώθησαν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες, καὶ αὐτὸς ἐπὶ σταυροῦ ἐκρεμάσθη, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἀνέστη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Ταῦτα δὲ πάντα τῷ αἰδίῳ συμβέβηκεν Υἱῷ. Ἀλλὰ ταῦτα πέπονθε καθὼς δυνατόν παθεῖν, τουτέστι τῇ ἑαυτοῦ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ τε καὶ ψυχῇ, οὐ τῇ ἑαυτοῦ θείᾳ φύσει. Τῷ λόγῳ οὖν τῆς φυσικῆς καὶ οὐσιώδους οἰκειώσεως ταῦτα πάντα τῷ ἐνὶ Λόγῳ συμβέβηκεν, οὐ καθὼς Λόγος, ὡς ἔφαμεν.

κα'. Ἴδωμεν δὲ ἐν τοῖς μετέπειτα τί γράφεις· ἔχει δὲ καὶ τὸ σὸν γράμμα οὕτως· Ἀλλ' ἀνθυποφέροντες λαλήσωμεν ἐκ τῶν ἐναντίων ρημάτων, ὧν αὐτοὶ λέγουσι, καθὼς ἀνέγνωμεν ἐν τῷ γράμματι. Ἐὰν γὰρ τὰς φύσεις χωρίζωσι καὶ τὰ πρόσωπα ἐνοῦντες λέγουσι, κρᾶσιν εἶναι λοιπὸν, καὶ πρόσωπον κρᾶσι γίνεσθαι, διότι ὁ Ἀπόστολος διὰ δύο πρόσωπα γράφει, ὅτι ἐν μορφῇ Θεοῦ ὢν, μορφὴν δούλου προσελάβετο. Μορφὴν οὖν καὶ μορφὴν εἶπεν. Ἀρτίως οὖν ποῖον ἐκ τῶν δύο ἀγαπῶσι φορτῶσαι ἐπὶ τοῦ προσώπου, οὗ λέγουσιν εἶναι; Εἰ μὲν τῆς θεότητος, τὴν τοῦ Σαβελλίου ἀσθένειαν ἀσθενήσουσιν· εἰ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, τί ἐστὶν ἐκεῖνο, ὃ ἐν ἀληθείᾳ ἐν μορφῇ ἀνθρώπου τὸν Κύριον ἐβλεπον; Ἐνταῦθα μὲν σχηματίζεις τὸν λόγον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων καθ' ἡμῶν προβαλλόμενον, καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ δοκεῖν τοὺς δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ λέγοντας, καὶ μίαν ὑπόστασιν, εἰς ἄτοπον περιστρέφειν, ἵνα δῆθεν ἐκ τοῦ ἡμᾶς εἰς ἄτοπον ἀπάγειν, τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ δόγμα, τὸ μίᾳ εἶναι φύσεως τὸν Χριστὸν, κατασκευάσειας. Τοιγάρτοι τὸ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον καθ' ἡμῶν ἐστὶ τοιόνδε, εἰ καὶ ἀνοήτως αὐτὸ ἐξηγήνοχας, ἐπειδὴ ἐσφαλμένως τὸ τῆς φύσεως καὶ ὑποστάσεως, ἡγοῦν προσώπου

ὄνομα ταυτὸν δηλοῦν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐπινοῆ, καὶ
 ὄσαι μὲν αἱ φύσεις, τοσαύτας καὶ τὰς ὑποστάσεις,
 ἦγουν πρόσωπα συνεισάγεσθαι δίδως, ἤνίκα ἂν ἡμεῖς
 δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ καὶ μίαν ὑπόστασιν εἰπω-
 μέν, παραυτίκα συνάγεις κατὰ οἰκεῖον θέλημα, ὅτι
 ἀνάγκη, κρᾶσιν συμβαίνει γίνεσθαι τοῖς προσώποις·
 εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον τὸ λέγειν, κρᾶσιν γίνεσθαι τῶν
 προσώπων, ἀνάγκη μίαν ὑπόστασιν ὄντα, ἀνάγκη
 καὶ μίαν φύσιν. Ὡς τῆς ἀμαθίας τῶν ταῦτα λεγόν-
 των! Οὐδὲ γὰρ συνῆκαν περὶ ὧν τε λέγουσι, καὶ περὶ
 τίνων διαβεβαιουῦνται. Τίς γὰρ τῶν εὖ προνοούντων,
 τὸ κοινόν, ἦτοι τὸ καθόλου ταυτὸν φήσειεν ἂν εἶναι
 τῷ ἰδιωτῷ, ἦγουν τῷ καθέκαστα, ὅπερ ἐστὶ πρόσωπον,
 ἢ ὑπόστασις; Τὸ μὲν γὰρ κατὰ πλείωνων εἴωθε φέ-
 ρεσθαι, οἷον ὁ ἄνθρωπος κατὰ Πέτρου καὶ Παύλου,
 τὸ δὲ καθ' ἑνός, ἦτοι τὸ πρόσωπον καὶ ἢ ὑπόστασις,
 καὶ οὐκ ἀνάγκη ἀντιστρέφειν πρὸς ἀλλήλα τὴν τε
 φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον· τῷ μὲν γὰρ ὑπόστασιν εἶναι
 λέγοντι, ἀνάγκη παρεῖναι τὴν φύσιν, εἴπερ τὸ πρό-
 σωπον, ἦτοι ἢ ὑπόστασις οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ φύσις
 μετὰ ἰδιώματος, ἢ καὶ ἰδιωμάτων, ὅλον τι καθ' ἑαυτὸ
 λεγόμενον· τῷ δὲ καθόλου, ἦτοι φύσιν φάσκοντι,
 οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ καθέκαστον, ἦγουν τὸ πρό-
 σωπον, ἢ τὴν ὑπόστασιν παρεῖναι. Τὰ γὰρ καθόλου ἐν
 τοῖς καθέκαστα θεωρούμενα, συμπληρωτικὰ τούτων
 ἐστίν, οὐ μὴν τὰ καθέκαστα ἐν τοῖς καθόλου. Οὐκοῦν
 οὐ διὰ τὸ δύο φύσεις λέγειν ἡμᾶς ἐπὶ Χριστοῦ, καὶ
 μίαν ὑπόστασιν, συμβαίνει καὶ προσώπων κρᾶσιν
 γίνεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ καταναγκάζει λόγος, ἐπεὶ οὐ
 ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, οὐδὲ μὴν ἀντιστρέφει,
 ἵνα ὄσαι ἂν εἶεν αἱ φύσεις, τοσαῦτα καὶ τὰ πρόσωπα.
 Ἐν πολλοῖς γὰρ ἐνεστὶν ἰδεῖν ἐν μιᾷ ὑπόστασις δύο
 φύσεις θεωρούμενας, καὶ δύο φύσεων ὄντων μὴ γί-
 νεσθαι δύο προσώπων εἰς ἑνός προσώπου κρᾶσιν,
 οἷον ἐπὶ τοῦ καθέκαστα ἀνθρώπου, καὶ ἐπὶ τοῦ σι-
 δήρου τοῦ πεφυρακτωμένου, καὶ ἐπ' ἄλλων πλείστων
 δύο φύσεις εὐρηγνται ἀσυγχύτως ἠνωμέναι, οὐ μὴν
 καὶ πρόσωπα δύο, ἵνα καὶ κατὰ κρᾶσιν καὶ ἐν γέ-
 νωνται. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν
 κακῶς συνῆκας τὸ λεγόμενον· *Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ
 ὑπάρχων, οὐκ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα
 Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβών.*
 Τὸ μὲν οὖν τῆς μορφῆς ὁ τε μέγας Βασίλειος ἐν ἰσῶ
 δύνασθαι σημαίνει τῷ ἐν οὐσίᾳ καὶ φύσει τῇ πα-
 τρικῇ τὸν Υἱὸν ὄντα, μορφὴν δούλου, ἦγουν φύσιν
 ἀνειληφέναι τὸν Κύριον, καὶ γεγονότα ἄνθρωπον·
 καὶ ὄσαι ἂν τοῦδε τοῦ ῥητοῦ τὴν ἐξηγήσιν ἐποιή-
 σαντο Πατέρες, ἐν οὐσίᾳ, ἦτοι φύσει, τὸ τῆς μορφῆς
 ὄνομα σημαίνει νοηθῆσθαι. Αὐτὸς οὖν καὶ τότε ταυ-
 τὸν ἠγησάμενος σημαίνει τῷ προσώπῳ καθὰ καὶ
 τὴν φύσιν, ἀμαθῶς καὶ ἀναποδείκτως συμπεραίνει.
 Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτό· εἰ μὲν οὖν τὰς φύσεις κεχω-
 ρισμένας, ἦτοι ἰδιοσυστάτους, καὶ καθ' ἑαυτὰς οὐσας
 ἔδογματιζόμεν, οἷον τὸν Θεὸν Λόγον ἰδίως μετὰ τῆς
 θεϊκῆς αὐτοῦ φύσεως ὄντα, καὶ πάλιν ἄνθρωπον καθ'
 ἑαυτὸν προῦποστάντα, καὶ διαπλασθέντα, εἶτα τὴν
 ἕνωσιν τῶν φύσεων λέγοντες, καὶ δύο αὐτὰς ὁμολο-

A vel personas induci concedis, et cum nos duas in
 Christo naturas et unam hypostasim asserimus,
 illico tu pro libidine colligis, necesse esse, mistio-
 nem fieri personarum, quod si id dicere absurdum
 ineptumque est, mistionem personarum fieri ne-
 cesse esse, unius hypostasis cum sit, unius quo-
 que esse naturæ. O ignorantiam similia traden-
 tiam! neque enim norunt, de quibus sermonem
 habent, et de quibus decernunt; quis enim, dum-
 modo animus illius a sapientia et prudentia re-
 motus non sit, commune, seu universale dicet
 idem esse ac individuum, sive singulare, quod est
 persona, sive hypostasis? Hoc enim ad plures re-
 ferri solet, ut homo ad Petrum et Paulum, hoc
 vero ad unum, ut persona et hypostasis: nec est
 B necesse, ut sibi mutuo respondeant natura et
 persona; namque hypostasim esse asserenti, ne-
 cesse est, ut adsit natura, si modo persona,
 sive hypostasis nihil aliud est, quam natura cum
 proprietate, vel proprietatibus, totum quoddam
 per se dictum; at universale, sive naturam enun-
 tianti, non est necesse et singulare, personam
 nempe, aut hypostasim adesse. Universalia enim
 in individuis considerata, horum faciunt ad com-
 plementum, at non singularia in universalibus.
 Non itaque ex eo quod dicimus duas in Christo
 naturas et unam hypostasim, evincimur etiam
 dicere et immistionem personarum fieri. Nulla id
 cogit ratio, cum non idem sit natura et per-
 sona, neque una pro alia sumatur, ut quot sint
 C naturæ, tot etiam sint personæ. In multis enim
 conspicimus in una hypostasi duas naturas con-
 siderari, et duabus naturis existentibus non fieri
 duas personas in unius personæ mistionem, ut in
 singulari homine, et in ferro succenso, et in pleris-
 que aliis duæ naturæ comperiuntur inconfuse
 unitæ, non autem et duæ personæ, ut per mi-
 stionem unum fiant. Similiter etiam Apostoli di-
 ctum non probe intellexisti, quod ait: *Qui cum
 in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est,
 esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit
 formam servi accipiens* *. Nomen itaque formæ et
 magnus Basilius perinde esse idemque innuere,
 ac qui in essentia et natura paterna Filius
 erat, formam servi, hoc est naturam, assumpsit
 Dominus, factusque est homo, et quicumque alii
 D Patres dictum hoc interpretati sunt, in essentiæ
 naturæque significatione formæ nomen acceperunt.
 Tu itaque et hoc non aliud ratus notare quam
 personam, quemadmodum et naturam, temere et
 absque ulla demonstratione concludis. Alia quo-
 que ratione de eodem. Si naturas divisas, per
 se nempe subsistentes, et separatas decerneremus,
 nempe Deum Verbum separatim cum divina sua
 natura, rursumque hominem secundum se antea
 in hypostasi subsistentem, et creatum, tum unio-
 nem naturarum affirmarem, easque duas proff-

* Philipp. ii; 6.

teremur et unam hypostasim, necessario sequeretur, duas personas in unam contractas fuisse, quod si alienum est a Christianorum fide orthodoxa, idque nos tanquam Nestorii sententiam exsecramur, frustra adversus nos similia concludis. Nos enim dicimus divinum Filium divinam naturam in se perfecte habentem, postea naturam humanam cum præscriptis illi proprietatibus in propria hypostasi individuam, et hypostaticum Dominicum hominem facientem, in ipso conceptu ipsi unitum, et non antea conflictum in utero Virginis, sed statim in ipsius prima productione simul tria fuisse, assumptionem, existentiam, et deificationem ipsius a Verbo, sicque intelligi, dicitur Deiparam sanctam Virginem, non tantum ob naturam Verbi, sed ob unionem hominis, quorum simul conceptus et existentia non sine miraculo effectum habuit: conceptio quidem Verbi, carnis vero in ipso Verbo existentia per ipsam Deiparam supra naturam creationem Creatori, et incarnationem Deo, et factori universi, quod erat assumptum deificanti suppeditantem, conservante unitate quæ erant unita, talia et qualia in unionem convenerunt, non divinum, inquam, solummodo, sed etiam humanum Christi, quod erat supra nos et secundum nos. Quod si id est, temere ex eo quod nos de Christo duas naturas et unam hypostasim dicimus, personarum mixturem colligi contendis. Et sane ad vestras querelas, et adversus rectam magnæ et œcumenicæ synodi Chalcedonensis doctrinam criminationes et convicia, nostræ responsiones et instantiæ, per quas a calumniis, qui cum hac sancta synodo quæ sentiunt, vindicantur, illis qui rectum justumque amplecti appetunt, a nobis sic dispositæ hic finem habeant.

22. Reliquum est, ut ea etiam, quæ in vestra professione non tantum ex improbitate, quam antecessæ animo informationis tyrannide depravate intelliguntur et conservantur, gravis enim essem, si discerem ex inscientia et contentione studio, considerem. Non prorsus a recta circa fidem ratione excidistis, sed ex parte, nisi quis proverbii illud velit vobis appingere, Qui parvum negligit, paulatim cadet; quodcumque vero in casum abducit, et casum a Deo, execrationis aversionisque dignum est. Namque Filii et Verbi Dei cum Patre sine principio, et sanctissimo vivificoque ipsius Spiritu ante sæcula existentiam recte secundum catholicam et orthodoxam Ecclesiam tenetis. Præterea Dei Patrisque beneplacito, et sanctissimi Spiritus concursu in utero semper virginis ac Deiparæ Mariæ habitationem, et nostræ naturæ inconfusam et inseparabilem unionem, immutabili remanente Deo Verbo, in propria natura, nempe deitate, et immutabili conservata ipsius humanitate, nempe humana natura, omnia vere præ se ferente quæ hominis sunt, excepto peccato solo, corpus, animam, et mentem. His vero per vos comprobatis, perfectus in deitate et perfectus in humanitate com-

Α γυντες, και μιαν υποστασιν, αναγκη τα προσωπα τα δυο εις εν προσωπον συνηρησθαι. Ει δε τουτο αλλοτριον της των Χριστιανων ορθοδοξου πιστεως (ως γαρ Νεστοριου φρονημα εν μυσαιττομεθα), ματην τδιαυτα καθ' ημων συμπεραινεις. Ημεις γαρ φαμεν τον Θεον Λογον την θελαν φύσιν εν εαυτω τελειαν εχοντα, εϊτα την ανθρωπινην φύσιν μετα των αφοριστικων ιδιωμάτων εν τη ιδία υποστασει ατομωσαντα, και υποστατικον τον Κυριακον ανθρωπον ποιησαντα, εξ αυτης της συλληψεως ενωθεντα αυτω, και μη προδιαπλασθεντα εν τη νηδυι της Παρθενου, αλλ' αμα τη εις το εϊναι τουτου παραγωγη ομου γενεσθαι τα τρια την προσληψιν, την υπαρξιν, την θεωσιν αυτω υπο του Λογου, και οτω νοεϊσθαι και λεγεσθαι Θεοτόκον την αγίαν Παρθενον, ου μόνον διὰ την φύσιν του Λογου, αλλα και διὰ την ενωσιν του ανθρωπινου, εν αμα η συλληψις και η υπαρξις τεθαυματουργηται, η μεν συλληψις του Λογου, της δε σαρκος η εν αυτω τω Λογω υπαρξις δι' αυτης της Θεομητορας, υπερφυως χορηγούσης το πλασθηναϊ τω πλαταντι, και το ανθρωπισθηναϊ τω Θεω και ποιητη του παντος θεουντι το προσλημμα, σωζούσης της ενωσεως τα ενωθεντα τοιαυτα οια και ηνωνται, ου το θεϊον λεγω μόνον, αλλα και το ανθρωπινον του Χριστου, το υπερ ημας και καθ' ημας. Ει δε τουτο, ματην διὰ το δοξάζειν ημας δυο φύσεις, και μιαν υποστασιν επι Χριστου, και προσωπων κρδσιν συναγεσθαι λεγοις. Και αι μεν προς τας καθ' ημων μεμψεις, και τας κατα του ορθου δογματος της μεγαλης και οικουμενικης εν Καλκηδονι συνόδου κατηγορίας και διαβολας, απαντήσεις τε και ενστασεις, δι' ων αθωοι πάντες οι σύμφρονες τη τοιαυτη αγίη συνόδω δεικνυνται τοις ορθως εϊναι βουλομένοις παρ' ημων εκτεθηναι και ενθαδε περιωρισθω.

κβ'. Λοιπον και τα κατα την εμολογιαν ομων ου τοσοουτον εκ μοχθηρίας, εσον τη της προσληψεως τυραννιδι εσφαλμένως νοούμενά τε και φυλαττομενα (δκνηρον γαρ εϊπειν εξ αμαθίας τε και φιλονεικίας), επισκεπτεον. Ου πάντη του ορθου περι την πιστιν διακεπτόκατε λογου, αλλ' επι μέρους. Ει μητι ερα το παροιμακον εκεινω τις βουληθειη ομιν επαφηναϊ ρητων, οτι 'Ο καταφρονων το μικρον κατ' ολιγον πεσειται· πδν δε το εις πτωσιν απάγον, και πτωσιν απδ Θεου, μίσους και αποστροφης αξιον. Την γαρ προαιώνιον του Υιου και Λογου του Θεου συν τω ανάρχω αυτου Πατρι και τω παναγιω και ζωοποιω αυτου Πνεύματι υπαρξιν, ορθως δοξάζετε κατα την οικουμενικην και ορθόδοξον Έκκλησιαν. Έτι γε μην και την ευδοκία του Θεου και Πατρος, και συνεργία του παναγιου Πνεύματος γενομένην του Θεου Λογου εν τη γαστρι της αειπαρθενου και Θεοτόκου Μαρίας, οικησιν τε και της ημετέρας φύσεως ασύγχυτον και αχώριστον ενωσιν, αμεταβλήτου μείναντος του Θεου Λογου τη οικεία φύσει, ηγουν θεότητι, και αμεταβλήτου τηρηθείσης της ανθρωπότητος αυτου, ηγουν της ανθρωπίνης φύσεως, πάντα αφευδως προβαλλομένου του ανθρωπινου πλην της αμαρτίας μόνης, τουτέστι σωμα, ψυ-

χην, καὶ νοῦν. Τούτων δὲ παρ' ὑμῶν ὁμολογουμένων, τέλειος ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι δεικνύται εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς Λόγος ἐνωθεὶς τῇ ἀνθρωπότητι, τελείαν ἔχων τὴν θεότητα, τελείαν τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ καὶ καθ' ὑμᾶς φυλάττων ὁμολογεῖται, τίνι λόγῳ οὐχὶ καὶ ἐκ δύο, καὶ ἐν δύο φύσει, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα αὐτὸν πιστεύετε, ἀλλὰ μιᾶς αὐτὸν ἀναγορεύετε φύσεως; Εἰ οὖν τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἑκατέρᾳ πεφηνότα φύσει ὁμολογεῖτε, δῆλον ὅτι καὶ ἀριθμῶ ταύτας τὴν τε θείαν φύσιν φημί καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, τῷ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς ἀριθμουμένης καθυποβάλλετε, καὶ οὐ τῷ διορισμῷ τῆς ὑπάρξεως ὑφ' ἡμῶν καὶ τῆς ἀγίας τετάρτης συνόδου λέγειν ὀριζούσης οὕτως ἐπὶ Χριστοῦ τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντες, ἐνεὸς τῆς ἀληθείας ἐστήκατε. Εἰ δὲ ὁμολογοῦντες, ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ ἐνὶ Χριστῷ ἢ τε θεία καὶ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν ἑστὶ, ταύτας δὲ τὰς φύσεις κατὰ τὸ διάφορον οὐκ ἀριθμεῖτε, ἐν δύο φύσεσιν αὐτὸν, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα τὸν Χριστὸν λέγοντες, φανερόν ἐστι ἀσύμφωνοι ἀλλήλων ἐστέ, πῆ μὲν ὁμολογοῦντες, πῆ δὲ ἀπαρνοῦμενοι. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἀριθμεῖν τὴν διαφορὰν, τὰς φύσεις ἀναιρεῖτε, διὰ δὲ τοῦ ἀναιρεῖν τὰς φύσεις, καὶ τὸ ἀσύγχυτον καὶ τὸ ἀτρέπτρον μετὰ τὴν ἑνωσιν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ δὲ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, πῆ μὲν ὡς ἔχον φύσεως ἀπαγγέλλων, πῆ δὲ ὡς οὐκ ἐστὶ τὸ αὐτὸ ὡς πρότερον εἴρηκε δισχυριζόμενος, ἢ παραφρονεῖ, ἢ κακουργεῖ, ὧν οὐδέτερον ὑμᾶς εὐχόμεθα πάσχειν. Τὸ μὲν γὰρ ἀθλίον καὶ ἐλπίον, τὸ δὲ κολάσεως ἀξίον. Εἰ δὲ τῶν τοιούτων ἐκτὸς ἐγκλημάτων ὄψασθε ἑαυτοὺς παριστᾶν, ὁμολογοῦντες τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ θεότητα ἔχειν τὸ ὁμοούσιον, πρὸς τὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἀριθμεῖτε δηλονότι λέγοντες, Δύο φύσεις ἔχει ὁ Χριστὸς, καὶ ἐν δύο φύσεσιν, καὶ δύο φύσεων εἶναι μετὰ τὴν ἑνωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον τοῦτο θεσπίσασαν μεθ' ἡμῶν σεβάσασθε, καὶ οὕτως ὀρθοδόξως πολιτεύεσθαι θαρρείτε. Τὸ δὲ λέγειν, Καὶ οὐκ ἀπλήν ὁμολογοῦμεν τῶν φύσεων τὴν ἑνωσιν, θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, εἰ μὲν τὸ συντεθὲν μιᾶς ὑποστάσεως, δύο τε φύσεις ἔχειν φαίητε, ὅπως ὀρθῶς καὶ μετὰ ἀληθείας λογισθήσεσθε· εἰ δὲ τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων μιᾶς συνθέτου φύσεως ἀποτελεσθὲν καθάπερ ἐπ' ἀνθρώπου ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος μία φύσις ἀποτελεῖται, οὕτως ὁμολογεῖτε, φανερόν ἐστι τὰς οικείας ὁμολογίας ἀναιρεῖτε. Δέδεικται γὰρ διὰ πολλῶν ἐμπροσθεν ἐπιχειρημάτων, ὅτι τὰ ἀσύγχυτως συντιθέμενα, καὶ μίαν φύσιν ἀποτελοῦντα, μήτε αὐτὰ πρὸς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη ὁμοούσια, ἢ ὁμοφυῆ εἶναι, ἢ τὰ ὑπὸ τῆς κοινότητος αὐτῶν ἀναγόμενα ἄτομα. Εἰ δὲ τοῦτο, ὁ Χριστὸς οὐκ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰ δὲ τὸ ὁμοούσιον καὶ ἐν τῇ ἑνώσει βούλεσθε διασῶζειν, τὸ δοξάζειν μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ ἐξ ὑμῶν ἀπορρίψατε. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐπόμενα ἄτοπα ἐκ τῶν παρ' ὑμῖν ὁμολογουμένων ἐπὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ συμβαίοντα ἐνανθρωπήσεως, διὰ τὸ μὴ ἔπεσθαι

A monstratur unus et idem Christus Deus noster. Si itaque Deus Verbum unitus humanitati perfectam habens deitatem, perfectam suam humanitatem, vobis hoc idem non abnuentibus, conservat, quam ob causam ex duabus, et in duabus naturis, et duas eum naturas habere non creditis, sed eum unius naturæ tantum pronuntiat? Si perfectum ipsum in utraque apparuisse natura constitimini, manifestum est, vos easdem, divinam scilicet naturam et humanam, differentiarum ratione numeratas, numero subijcere, et non existentiarum determinatione, ita sancta quarta synodus injungente. Sic in Christo duas naturas asserentes a veritate non aberratis. Quod si affirmantes in ipso uno Christo divinam et humanam naturam fuisse, naturas secundum differentiam non numeratis, in duabus naturis, et duas naturas Christum habere probantes, palam est, vos inter vos non convenire, nunc quidem consentes, nunc abnegantes: ex eo enim quod differentiam non numeratis, naturas tollitis, et ex eo quod naturas tollitis, tollitis etiam inconfusam, et immutabile post unionem, et per consequens consubstantiali Patri secundum deitatem, et consubstantiali nobis secundum humanitatem. Qui vero rem eandem nunc quidem ut se habet pronuntiat, nunc eam non ita se habere, ut antea dixerat, contendit, aut mente captus est, aut malitiose agit, quorum nulli ne obnoxii sitis Deum exoramus; id enim miserum et commiseratione, hoc castigatione dignum est. Si autem vos ab his criminationibus exemptos judicatis, dum fatemini, Filium Dei secundum deitatem habere naturam eandem cum Deo Patre, et nobiscum secundum humanitatem, et numeratis, verbi gratia dicentes, Duas naturas habet Christus, et in duabus naturis, et duarum naturarum est post unionem in una hypostasi, et Chalcedonensem synodum illud decernentem nobiscum veneramini, sic ut orthodoxi pie vitam agentes, bono sitis animo. Sic dicere, Non simplicem constemur naturarum unionem, deitatis nempe et humanitatis, si compositum unius hypostasis duas naturas habere concesseritis, recte equidem nec citra veritatem opinamini. Quod si ex diversis naturis unius compositæ naturæ effectum, ut de homine ex anima et corpore una natura efficitur, hac ratione profiteremini, manifestum est, vos vestras confessiones destruere: antea enim multis argumentationibus demonstratum est, ea quæ inconfuse uniuntur et unam naturam efficiunt, non esse cum illis, ex quibus composita sunt, neque ejusdem essentiae, neque ejusdem naturæ, aut quæ sub universitate eorum referuntur individua. Id si est, Christus non erit consubstantialis Deo et Patri secundum deitatem, et nobis secundum humanitatem. Quod si consubstantiali etiam in unione conservare prætenditis, unam in Christo naturam tenere, a vobis abjicite. Et hæc quidem absurda consequuntur ex iis, quæ a vobis astruuntur de

Filii Dei incarnatione, quod vos non sequimini rectam Christianæ fidei traditionem a sanctissima et œcumenica Chalcedonensi synodo traditam. Ex eo porro quod vds illius sana exquisitaque decreta improbatis inverecunde, imo stulte intelligitis, erratisque circa ea, quæ de incarnatione unigeniti Filii Dei et Domini nostri Jesu Christi dicuntur, hæc sunt:

23. Concursus autem dictionem vulgaris suti-
lisque plebeculæ usus de duobus, aut pluribus de-
certantibus, aut equo, pedibusque de cursu conten-
dentibus accipit, at sapientium virorum conceptus
non hoc tantummodo notare concursum vult, sed
et duarum, aut plurium rerum celerem ac subita-
neam in idem absque ullo temporis intervallo ter-
minationem, quemadmodum in paralytico factum
agnovimus: statim enim atque dixit Dominus: *B*
Surge, et ambula, Subito, ait evangelista, surrexit
*et ambulabat*¹⁰. Pernicem itaque Dominici imperii
absolutionem cum paralytici sanitate concursum
sapientes nuncupant; simul enim cum Dominica
jussione hominis sanitas cucurrit. Similiter et in
sacro Petri, et maris increpatione, et similibus.
Patres itaque duarum naturarum in eodem et uno
Christo Domino nostro concursum astruentes, nihil
aliud innuere videntur, quam citra ullam exspe-
ctationem, et absque ullo temporis intervallo, simul
atque Excelsissimi virtus semper Virgini Deiparæ
obumbravit, duarum naturarum unionem effectisse.
Vos vero secundum priorem significatum concursus
divinæ cum humana natura unionem accipientes,
divisam et propria hypostasi subsistentem utram-
que essentiam Patres asseruisse calumniamini:
vestramque ignorationem Patrum blasphemiam
rati, longe a veritate, et, quod idem est, salute
aberrastis. Edocti itaque et hujusce concursus
significatum, et usum in Filii Dei incarnatione, ex
ea quæ ab ignoratione oritur maledicentia recedite,
et in exactam duarum naturarum in Christo unio-
nem, quam nos tuemur, confugite. Namque ex eo
consequenti primū quidem catos sapientesque
reputari, postmodum veritatem, in quibus decer-
nitis, sectari. Quodsi nonnulli ex hæreticis concur-
sus nomen secundum primum significatum in pro-
prii dogmatis subdolam fraudem assumpserunt,
ideoque illud rejicitis in unione divinæ humanæque
naturæ unius Domini nostri Jesu Christi, nunc cum
alterum illius significatum apprehenderitis, deque
unione firmum illius ac cautum callentes, eum in
posterum ne negligatis: neque enim æquivocatio
eorum, qui non ita se habent, proprie ita se
habentia destruit. Quando vero uni Domino
nostro Jesu Christo omnes uno consensu, quæ
in Evangelio referuntur, dejecta excelsaque
vindictis, corporeo incorporeoque insepara-
biliter inconfuseque in eo conservatis, cuinam
ex naturis, quæ in uno Christo convenerunt dejecta
ascribetis, quale illud fuerit proficere ætate, cola-

A ὁμᾶς τῇ ὀρθῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἐκθέσει
παρὰ τῆς ἀγιωτάτης καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι
τετάρτης συνόδου. Ἄ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀθετεῖν
ὁμᾶς τὰ ἀκριβῆ ταύτης δόγματα ἀναιδῶς, μᾶλλον δὲ
ἀμαθῶς νοεῖτε, καὶ ἀμαρτάνετε περὶ τὰ λεγόμενα
ἐπὶ τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ,
Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ταῦτά ἐστι.

κγ'. Τὴν δὲ λεγομένην συνδρομὴν, ἡ μὲν τοῦ
πολλοῦ καὶ ἀγυρτώδους λαοῦ χρῆσις, ἐπὶ τινῶν δύο
ἢ καὶ πλείονων ἀμιλλωμένων, ἱππαζομένων τε
καὶ πεζῇ τὸν δρόμον ἐξανυόντων παραλαμβάνει· ἡ δὲ
τῶν σοφῶν ἀνδρῶν διάνοια, οὐ τοῦτο μόνον σημα-
νειν τὴν συνδρομὴν βούλεται, ἀλλὰ καὶ τὴν δύο
τινῶν ἢ καὶ πλείονων πραγμάτων ὀξεῖαν καὶ ἀκαρῆ
εἰς ταῦτὸ περάτωσιν παντὸς χρονικοῦ διαστήματος
ἀνευ, ὡς ἐπὶ τοῦ παραλυτικοῦ τοῦτο γεγονός ἐγνωμεν.
Ἄμα γὰρ ἔφη ὁ Κύριος, Ἔγεραι καὶ περιπάτει,
Εὐθέως, φησὶν ὁ εὐαγγελιστῆς, ἀνέστη καὶ πε-
ριπάτει. Τὴν οὖν ὀξεῖαν τῆς προστάξεως τοῦ Κυ-
ρίου πλήρωσιν μετὰ τῆς τοῦ παραλύτου ὑγείας,
συνδρομὴν οἱ σοφοὶ λέγουσι. Συνέδραμε γὰρ τῇ
Δεσποτικῇ κελεύσει καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ὑγεία.
Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Πέτρου πενθερᾶς, καὶ τῆς
ἐπιτιμήσεως τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν τοιοῦτων. Οἱ
οὖν Πατέρες συνδρομὴν λέγοντες τῶν δύο φύσεων ἐν
τῷ αὐτῷ καὶ ἐν Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, οὐδὲν
ἄλλο δηλοῦν φαίνονται, ἢ ὅτι πάσης ἀναμονῆς ἐκτὸς
καὶ παντὸς χρονικοῦ διαστήματος ἅμα ἐπεσκέασεν ἡ
τοῦ Ὑψίστου δύναμις τῇ Ἀειπαρθένῳ Θεοτόκῳ, τὴν
τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν ἀπειργάσατο. Ὑμεῖς δὲ κατὰ
τὴν προτέραν σημασίαν τῆς συνδρομῆς τὴν ἔνωσιν
τῆς θεϊκῆς φύσεως μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐκλαμβα-
νόμενοι, διαιρετὴν, καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑφραστάναι
ἐκατέραν τῶν οὐσιῶν τοὺς Πατέρας εἰρηκέναι συ-
κοφαντεῖτε, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγνοίαν, Πατρικὴν
βλασφημίαν οἰόμενοι, μακρὰν τῆς ἀληθείας, καὶ
ταῦτὸν φάναι, τῆς σωτηρίας, ἀποπεπλάνησθε. Με-
μαθηκότες οὖν καὶ ταύτης τῆς συνδρομῆς τὴν
σημασίαν, καὶ τὸ ταύτης χρειώδεις εἰς τὴν τοῦ
Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησιν, ἀπόστητε τῆς κατ'
ἀγνοίαν ὁμῶν δυσφημίας, καὶ εἰς ἀκριβῆ ἔνωσιν
τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων ταύτην, καθὼς ἡμεῖς,
προβάλλεσθε. Ἐφεται γὰρ ὁμῖν ἐκ τοῦτου, πρῶτον μὲν
τὸ σοφοὺς καὶ εἰδήμονας πεφνημέναι, ἔπειτα δὲ καὶ
τὸ ἀληθεῖς, ἐν οἷς δογματίζετε, διαγγέλλεσθαι. Εἰ δὲ
καὶ τινες τῶν αἰρετικῶν τὸ τῆς συνδρομῆς ὄνομα
κατὰ τὸ πρῶτον σημαίνόμενον ἐξελάβοντο εἰς τὴν
τοῦ οἰκείου δόγματος κακουργίαν, καὶ διὰ τοῦτο παρ-
αιτεῖσθε ταύτη ἐπὶ τῇ ἔνωσει τῆς θείας καὶ ἀνθρω-
πίνης φύσεως τοῦ ἐνὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
νῦν τὸ δεύτερον σημαίνόμενον ταύτης κατανενοηκότες,
καὶ τὸ ἐκ τοῦτου ἀσφαλὲς περὶ τὴν ἔνωσιν μεμαθη-
κότες, τοῦ λοιποῦ ταύτην μὴ ἀπαγορεύσητε. Οὐδὲ γὰρ
λυμαίνεται ἡ ὁμωνυμία τῶν μὴ οὕτως ὑπαρχόντων
τὰ κυρίως ὄντα πράγματα. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ αὐτοῦ
ἐνὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁμολογεῖτε
τὰ ἐν Εὐαγγελίῳ φερόμενα ταπεινά τε καὶ ὑψηλά, τοῦ

¹⁰ Matth. ix, 5.

τε σώματος καὶ τοῦ σώματος ἀπαρασπάστως καὶ ἀσυγχύτως ἐκ' αὐτοῦ φυλαττομένων, πότερον ποῖα τῶν συνελθουσῶν φύσεων ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τὰ ταπεινὰ δώσετε, τῇ ἀνθρωπίνῃ, ἢ τῇ θεῖα, τουτέστι τὸ προκόπτειν ἡλικίᾳ, καὶ τὸ βαπίζεσθαι, τὸ δεσμεῖσθαι, τὸ ἤλοις πεπερονῆσθαι, τὸ τεθνάναι, καὶ τὰ τοιαῦτα; Εἰς μὲν γὰρ ἀληθῶς καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὁ ταῦτα ὑπομεμενηκώς· ἀλλ' οὐδεὶς νοῦν ἔχων κατὰ τὴν θεϊκὴν ταῦτα ὑπομενηκέναι φύσιν ἔρει. Ἀπαθὴς γὰρ ἡ θεῖα φύσις, καὶ αὐξήσεως ἀνεπίδεκτος. Ὅμως γε πέπονθε ταῦτα ὁ αὐτὸς Κύριος ἀληθῶς. Ἀρ' οὖν οὐχὶ καὶ αὐτοὶ οἱ λίθοι κεκράζονται, κὰν ὑμεῖς σιγήσητε, ὅτι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ ταῦτα φύσιν ὑπέστη ὁ τέλειος ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι, εἰς Κύριος Ἰησοῦς; Εἰ δὲ κατὰ ἀνθρωπίνην αὐτοῦ ταῦτα φύσιν ὑπέστη, δῆλον ὅτι ἐν δύο φύσεσι θεωρεῖται ὁ εἰς τῷ προσώπῳ καὶ τῇ ὑποστάσει Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τὰς δὲ κατὰ τοῦ Νεστορίου τοῦ ἐπαράτου μέμφεις καθ' ἡμῶν τῶν ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν εἰδόντων ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἀφρόνως ἐπιφημίζετε. Ἡμεῖς γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐν τῷ Χριστῷ ὁμολογοῦντες, καὶ ἐν αὐτοῦ πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν μετὰ τὴν ἔνωσιν δοξάζοντες, καὶ τὴν ἐν γαστρὶ τῆς ἀειπαρθένου σκήνωσιν ἀνυμνοῦντες, καὶ τὴν αὐτοῦ πανάμωμον Μητέρα Θεοτόκον κυρίως δοξάζοντες, καὶ ἓνα τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸν τῆς Παρθένου ὁμολογοῦντες, ὧν ἀπάντων οὐδὲν ὁ μάταιος ἐκείνος καθωμολόγει, πῶς τῆς αὐτῆς αὐτῷ μέμφεως κριθείημεν ἀξιοὶ παρ' ὁμῶν; εἰ μὴ τι ἄρα τὸν ὁμῶν ἐφαρμόζοντα ψόγον διὰ τὴν ἐξ ἀμαθείας τοῦ ὀρθοῦ δόγματος παρατροπὴν ἀποτρέψαι βουλόμενοι, διὰ τῆς καθ' ἡμῶν τῶν ὀρθῶς φρονούντων ἀλόγου διαβολῆς τοῦτο ποιεῖν προαιρήσθε. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς ἀμώμητος καὶ ἀδιάβλητος δόξις, περὶ τε τῆς κατὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα θεολογίας, περὶ τε τῆς κατὰ τὴν ἑσαρξον οἰκονομίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὀρθοτομίας ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν ὁμολογουμένου ἱερωτάτου καὶ θελοῦ συμβόλου δείκνυται, ἀρξαμένου μὲν ἀπὸ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου Πατέρων, καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ἁγίων τε καὶ οἰκουμενικῶν ἐξ συνόδων βεβαιουμένου, ἧκου ἄρα καὶ τοῦτο κακῶς ὑμεῖς νοοῦντες μέτρου, ἐπεὶ καὶ κόρος λόγου πολέμιος ἀκραΐς.

A phis cædi, vinculis alligari, clavis transfigi, mori, et similia? humanæ, an divinæ? Unus enim est vere idemque Deus et homo, qui illa sustinuit. Sed nemo, dummodo cor habeat, secundum divinam illa tolerasse naturam dicet: neque enim passionibus obnoxia est divina natura, et capax incrementi: nihilominus ea vere perpassus est idem Dominus. Annon igitur saxa ipsa clamabunt, etiamet vos tacueritis, secundum humanam ipsius naturam hæc subiisse, perfectum in deitate, et perfectum in humanitate unum Dominum Jesum? Quod si secundum humanam ipsius naturam illa passus est, jam palam est in duabus naturis esse unum persona, et hypostasi Dominum nostrum Jesum Christum, et execrandi Nestorii adversus nos, qui unam personam et unam hypostasim conillemur in uno Christo Deo nostro, criminationes insipienter intorqueri. Nos etenim, qui secundum hypostasim unionem in Christo constemur, et unam ipsius personam et unam hypostasim post unionem teneamus, et in utero semper virginis habitationem celebramus, et ipsius Matrem immaculatam Deiparam proprie prædicamus, et unum eundemque Filium Dei et Filium Virginis astruimus, ex quibus omnibus nihil insipiens ille asseverabat, quomodo eadem atque ille criminatione notaque a vobis merito condemnabimur, nisi vituperationem, quam vos propter ignorance et a recto dogmate aberrationem commiseritis, avertere contendentes, per irrationabilem calumniam in nos, qui probe sentimus, conferre studetis? Verumtamen nostra inculpata innoxiaque opinio tum de sacra Triadis theologia, tum de incarnationis œconomix Filii Dei rectitudine ex sacrosancto divinoque symbolo, quod nos profitemur, incepitque a ter centum decem et octo sanctis Patribus, in Nicæna synodo congregatis, et a reliquis sanctis sex œcumenicis synodis constabillitur, nisi id etiam vos per importunam amentiam haud recte intelligentes, criminari non veremini, late patenterque demonstratur. Et hæc quidem plus satis sint, et prætor mensuram, cum et sermonis satietas auribus adversetur.

διασύρει πειράσεται. Καὶ ταῦτα μὲν πέρα τοῦ

DE SEQUENTI NICETÆ BYZANTINI OPERE MONITUM.

(Ang. Mai, *Bibliotheca nova Patrum*, t. IV, p. 321.)

Fridericus Sylburgius in præfatione libelli sui, quem *Saracenicæ* inscripsit, ediditque anno 1595, sic scribit: « Romæ in Vaticana bibliotheca exstare dicitur Nicetæ Byzantini philosophi contra Mohamedem liber, et epistolæ ab Agarenis missæ confutatio, ad Michaelē Theophili filium, imp. Constantinopolitanum. Sed quoniam neque illius neque hujus exemplaria Græca nauscisci nobis licuit, alia eorum edendorum exspectanda fuit occasio. » Vides annos 250 et amplius effluxisse ex quo Sylburgius, facto Vaticani codicis indicio, optavit hunc Byzantinum Nicetam edere, quem nos demum post tantam temporis intercapedinem in sempiternam lucem protrahimus. Cæteroque Sylburgii dictum, ut sit in rebus absentibus, non est undique exactum: nam non una, sed duæ sunt Agarenorum epistolæ, hasque ad Michaelē

Imp. missas titulus dicit, non autem diserte quod Nicetas ipsarum refutationem ad Michaellem scripserit. Decennio post Sylburgium Ant. Possevinus in Apparatus principis editione Veneta t. II, p. 477, et t. III, in catalog. p. 16, plenior et accuratior operis Nicetiani titulum recitavit, eatenus tantum mendose, quatenus pro *Theophili* utroque in loco scripsit *Theophylacti*. Reliquos, qui ex prædictis hausere, prætermitto bibliographos, excepto tamen Leone Allatio, qui in calce prioris tomi *Græciæ orthodoxæ* diserte contendit Nicetam hunc Byzantinum eundem esse, qui et Nicetas David, et Paphlago, et Dadybrorum etiam episcopus, appellatur. « Floruit, inquit, Michaelis, Basilii et Leonis, Imp. ætate, ut colligitur ex præmio vitæ S. Ignatii patriarchæ, quam ille neque indocte neque ineleganter concinnavit, et aliis ejusdem scriptis : » quo postremo dicto (de scriptis ætatem Nicetæ designantibus) intelligi ab Allatio puto refutationem præsertim quam fecit Nicetas noster epistolarum ab Agarenis ad Michaellem imp. missarum. Pergit ibi Allatius Nicetæ scripta recensere, quorum prope extrema ponit hæc adversus Mohamedem et Agarenos dictata; neque tamen codicem Vaticanum, qui ea continet, nominat aut se novisse demonstrat. Habuit sane Allatius aliud Nicetæ egregium opusculum pro concilio Chalcedonensi ad Armeniæ principem; idque in prædictum *Græciæ orth.* tomum inseruit, indubitanter affirmans unius ejusdemque Byzantini Nicetæ setum esse; id quod ego verissimum judico, quia præter cæteram styli similitudinem, clausula certe prædicti opusculi eadem omnino est, quæ in duarum ad Michaellem imp. epistolarum refutatione conspicitur. De hoc demum Nicetæ ejusque scriptis uberius dixit Allatius in inedita adhuc dissertatione sua de viginti Nicetis, cujus ego particulam de nostro loquentem vulgavi in præf. ad t. IX *Scriptorum veterum*; neque tamen hanc ipsam dissertationis particulam dedi integram, quia id tunc præter argumenti mei propositum erat. De veteri operis Nicetiani notitia hactenus. Cur autem Byzantinum hunc Nicetam nonnulli bibliographi in XII sæculo collocent, equidem nescio, neque ejus rei documenta ulla afferri video; nisi forte tot Nicetarum copia perturbationem, ut sit, in ipsorum historiam invexit. Sed ut jam propius ad rem accedam, ego quidem quanquam nondum inspexeram Sylburgii, Possevini et Allatii testimonia, nihilominus in meis ante complures annos bibliothecæ Vaticanæ cui præeram perlustrationibus, hunc codicem observaveram sub numero 681, pulchrum sane, antiquum, membraneum, integerrimum. Attamen aliis editionibus occupatus, Nicetam plus nimio distuli: sed nunc demum de codicis, ut reor, unici incertis fati cogitans, qui casu aliquo perire aliquando posset; tum etiam rei sine dubio bonæ dulcedine et utilitate illectus, exscribendum manu propria, Latinum quoque labore meo ut cætera omnia faciendum, et typis mora omni abrupta tradendum judicavi.

Nunc de ipso opere breviter præfandum est. Ludovicus Maraccius, qui pharises cunctos refutati Alcorani laude superavit, queritur in præfatione ad prodromum de illorum exiguo numero, saltem veterum, qui contra Mohamedem ejusque librum calamum strinxerunt, et pauca certe nomina recitat, Joan. nempe Damascenum, Joan. Cantacuzenum, Petrum Cluniacensem, et Chaldæos duos. Atqui dilatare numerum parumper poterat, citato Euthymio Zygabeno cum aliis brevibus ejusmodi scriptis, edente Sylburgio; Theodoro Abucara, edente Gretsero, quanquam hic præ Zygabeno valde tenuis est. Sed enim in Romanis Gr. codicibus erant: 1. Ejusdem Zygabeni dialogus adversus Mohamedem, quem nos vulgavimus. 2. Nicetæ Choniatae capitulum in *Panoplia*, quod nos in Romanum jam Spicilegium intulimus. Sed quod omnem copiam superat, erant Arabici codices Vaticani, quorum catalogum a nobis ex Assemani schedis editum qui legerit, numerosam adversus Alcoranum Christianorum scriptorum instructam aciem conspiciet; videlicet in codicibus Arabicis 99, 112, 113, 114, 118, 119, 127, 128, 135, 141, 143, 180, 504, 545, 550, 645, et fortasse aliis. Utique magnus Maraccius in prædicta præfatione p. 7 globatim memorat Arabicos codices diversarum Romanæ urbis bibliothecarum, qui ei adjumento fuerunt, ut in scholiis et in polemicis disputationibus postea demonstravit, ubi lautas Arabum de hac controversia scriptorum opes exposuit; rectius tamen fecisset, vel certe hodiernæ methodo accommodatius, si singulorum quibus usus est codicum nominatim catalogum vel notitiam perscripsisset.

Jam vero fructus hujus nostræ Nicetæ editionis multiplex, ut spero, futurus est. 1. Christianæ religionis nova defensio, et Mohamedanæ superstitionis fraudisque accusatio atque subversio. 2. Theologiæ apud Græcos scholasticæ seu speculativæ imaginem genuinam hic aspiciamus, et qua methodo, quo acumine, quibus dialecticæ et communium notionum, sive sensus, viribus, Trinitatis præsertim perdifficile perobscurumque mysterium apud ethnicos Mohamedanosque Christiani approbarent: In qua profecto disputationis parte Nicetas noster mirabilis est; Græcique ingenii et doctæ solidæque subtilitatis insigne exemplum suppeditat. 3. In singulorum satanici libri capitum confutationibus, recitatur Græce Mohamedis textus, vel ipso Niceta interprete, vel ex cujusvis Græci hominis translatione, quam nunc neque in libris editis, neque in ipsis ut arbitror manuscriptis codicibus videre est. Certe Græcos Alcoranum non semel tantummodo, sed fortasse pluries, ad linguam suam transtulisse, dubitari nequit; cum immanem sectam in prospectu, imo et in imperii visceribus receptam haberent, et cum ejus doctoribus necessario contenderent; id quod Græca monumenta superstitionum disputationum testantur. Nunc itaque festivum est videre, quantopere interdum Græcus Alcorani textus apud Nicetam ab Arabico, quem vulgo legimus, differat: quam rem, partim ex interpretis Græci imperitia, partim ob polysema Arabicæ linguæ vocabula, partim denique propter ipsius Alcorani editionum varietatem, contigisse creandum est. Nam

septem criticas diversasque Alcorani Arabici editiones nominat Herbelotius, Medinenses duas, prætereaque Meccanam, Cufensem, Bassorensem, Syriaticam, et κοινήν sive vulgatam : quarum varietas Coranicis Arabum interpretibus uberrimam disserendi copiam obtulit. Porro quod nulla apud Græcos Alcorani translatio superesse nunc videatur, odio rei scilicet factum credo. Ecce enim ne Latini quidem Alcoranum habuerunt usque ad Petrum Cluniacensem, qui illum in Hispania per Robertum Retenensem, rudelicet opere, ex Arabico interpretandum curavit, atque ad divum Clarævallensem Bernardum misit, et Theodorus Bibliander anno 1550 apud Helvetios prelo commisit. Ante hanc tamen editionem Alcoranum Itali lingua propria ex Latino Revenensis textu vulgaverant anno 1547, editore Andrea Arrivabenio, typographo Veneto; quem nitidum, ætatisque librum, nec facile obvium, multi, quos inter ipse Maraccius, ignorant. Longe recentiores sunt Ryerii et Savarii sermone Gallico editiones, itemque duæ lingua Germanica, quas Bern. Rubens, magister olim meus, in Lexico auct. Arab. memorat. Sed nostri demum Maraccii anno 1698 interpretatio optima lucem aspexit, cui philarabes cuncti fasces submiserunt. Quamquam vero hæc operis Nicetæ editio multas postulare videbatur tum criticas tum historicas adnotationes, et quandoque etiam grammaticales in dissidentibus ab Arabico sensibus; ego quidem ad alia propeaus suspenso propemodum aut certe levi pede omnia transiliam; nisi forte per otium postea locus aliquis paulo accuratius exponendus videbitur.

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΑΡΑΒΟΣ ΜΩΑΜΕΤ ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΗΘΕΙΣΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

NICETÆ BYZANTINI PHILOSOPHI

CONFUTATIO

FALSI LIBRI QUEM SCRIPSIT MOHAMEDES * ARABS.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

α. Μεγάλων καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀξίων ὑπαρχόντων πάντων πρῆσβε(β)ων (1) τῷ θεοφιλεστάτῳ βασιλεῖ, λόγους γεραίρειν αὐτὰ, διὰ τὸ μέγεθος, καὶ μέτρῳ περιορίζειν, διὰ τὸ ἀπειρον, οὐχ ὅτι τε ἐσόμεθα τὸ παράπαν· ἀλλ' ἡ τοῦ θαυμάζειν παρασκευάζουσα πᾶσαν διάνοιαν ἐκπληξίς, καὶ τοὺς ὑψηλοὺς τὸν νοῦν κηρύττειν καὶ διαγγέλλειν σαφῶς ἐξείργουσα, τοῦτο τὸ ἔργον [cod. τούτων τὸ ἔργον] ἡμᾶς τοὺς χαμαιζήλους ποιεῖν κατηνάγκασεν· οὐκ ἐπὶ πάντων δὲ (τοῦτο γὰρ ἦν πανταλῶς καὶ ἀμήχανον), ἀλλ' ἐφ' ἑνὸς αὐτοῦ προτερήματος· οὐδ' ὅπως δι' ἐγκωμίων αὐτὸν καταστήσωμεν· ποῦ γὰρ μοι τοσαύτη χρυσεῶν ἐπῶν περιουσία, ὡς ἂν χρυσογραφῆσαιμι (2), τῆς δίκην πολυανθοῦς λειμῶνος ἐξυθούσας τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ λαμπρότητας καὶ τερπνότητος; ποῦ γὰρ θήσω τὴν τῆς βασιλείας πάνσοφον πεδαλιουχίαν; ποῦ δὲ τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρηναίαν τε καὶ ἀτάραχον διαγωγὴν; ποῦ δὲ τὴν τῆς

Α

PROGRAMMA.

1. Cum tantus supraque nostram æstimationem sit meritorum cumulus dilectissimi Deo imperatoris, verbis quidem illorum sublimitatem ornare, aut mensura aliqua eorumdem infinitatem comprehendere, prorsus non valebimus. Sed enim ille qui omnem mentem ad admirandum rapit stupor, et ad prædicandos excelsi animi viros palamque commendandos impellit, is me quoque humi repentem mortalem ad hoc opusculum componendum adegit. Neque tamen de gestis omnibus dicam, hoc enim nullatenus fieri potest, sed de uno ipsius principali fascinore; neque laudibus imperatorem coronabo; namque undenam mihi aureorum verborum copia, ut splendorem ac suavitatem virtutum ejus, quæ prati instar variis floribus luxuriantis sunt, auro conscribam? Quid enim de ejus sapientissima regnandi arte dicam? quid de Ecclesiæ imperturbata et pacifica administratione? quid de generali rei-

B

(* In codicibus scribitur Μωάμεδ, Μωάμεθ, Μωάμετ, Μαχούμεδ. Primam scripturam in Latinitate mea sequor (in quam incidit et secunda, ut ex Θεός, Deus), quamquam Nicetas tertiam tenet.

(1) Vocabulum evanidum.

(2) Respicit morem scribendi auro in pergamenis, regii præsertim argumenti aut divini, cujusmodi splendida exemplaria in codicum bibliothecis supersunt.

publicæ recta legislatione? quid de ejus patientiæ ac benignitatis pelago? quid de beneficentiæ ac liberalitatis inbribus? quid de orthodoxo fidei dogmate? quid demum de apostolica, ut ita dicam, Evangelii Christi prædicatione? Etenim non contentus imperator infausta barbarorum corpora in fugam vertere, nisi etiam rebelles Deo animas, ceu gladio ancipiti, veritatis verbo dissecet; Arabes quoque ad veram religionem vocat, doctrinæ veræ argumentis absurdam fallacemque vulnerans impietatem: confidens scilicet auctori victoriarum Christo Deo nostro, quem illi maledictis pulsant, fore ut post illorum blasphemiarum refutationem, de impiis quoque ipsorum exercitibus, militaribus suis expeditionibus triumphet. Quamobrem id, quod imperator opere efficit, ignavi nos tanquam in palæstra verbis ludemus: et quod ille quotidie factis peragit, nuda nos sed magnisonante oratione prædicare proposuimus. Utinam vero honorum omnium arcarius et dator Dominus, Christi amanti imperatori salutem animæ corporisque largiatur, ut diu vivat et de hostibus victorias referat, nostramque simul linguam roboret, ut prout pia Christianorum fide dignum est loquatur; et barbaricam impietatem refellat. Quod precibus gloriosissimæ Virginis et omnium sanctorum fiat! Amen.

βάρβαρον ἀπελέγξει δυσσέβειαν· πρεσβείαις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων γένοιτο. Ἀμήν.

Finis præmii.

2. HÆC SUNT IN PRÆSENTI OPERE.

Cap. I. Expositio et demonstratio in primis nostræ veræ et orthodoxæ Christianorum fidei; et insectatio omnium blasphemiarum, quæ Mohammedis Arabis libro continentur; confutatioque simul pravorum ejus dogmatum in primo capitulo.

II. Confutationes falsorum ejus dogmatum sexdecim.

XVIII. Expositio et profligatio impie ab eo dictorum specialiter in subsequentibus sparsim cunctis impuris capitulis.

XIX. Adversus eundem, de vocabuli Verbum notionem.

XX. Adversus eundem dicentem, Deum esse peccati causam.

XXI. Adversus eundem dicentem, homines in conjugio victuros post resurrectionem.

XXII. Adversus eundem dicentem angelos esse feminas.

XXIII. Adversus eundem de angelorum intercessionem.

XXIV. Adversus eum dicentem, Deum sphericum esse.

XXV. Demonstratio, quod alienus a Dei fœdere sit populus Ismaeliticus.

XXVI. Adversus Agarenos de circumcisione.

XXVII. De eodem argumento.

XXVIII. De Deo Mohammedis.

XXIX. Quod, etiamsi hi erronei putent se progenitoris Abrahami unicum Deum colere, non oporteat Agarenos à nobis dici Dei cultores.

XXX. Adversus Agarcuos de jactantia ipsorum.

A πολιτείας καθολικὴν εὐνομίαν; ποῦ δὲ τὸ τῆς ἀνεξικαχίας καὶ προσηνότητος πέλαγος; ποῦ δὲ τοὺς τῆς εὐποιίας καὶ εὐεργεσίας ὄμβρους; ποῦ δὲ τὸ ὀρθόδοξον τοῦ τῆς πίστεως δόγματος; ποῦ δὲ τὸ ἀποστολικόν, ὡς εἶπειν, τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα; Οὐκ ἀνεχόμενος γὰρ βάρβαρα σώματα μόνον τροποῦσθαι πανάθλια, εἰ μὴ καὶ ψυχὰς θεομάχους ὡς διατόμῳ τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ διχάσειεν, μετακαλεῖται καὶ τοὺς Ἄραβας πρὸς εὐσέβειαν, διὰ τοῦ ἐξ ἀληθείας λόγων ἐλέγχου τὴν παράλογον καὶ ἠπατημένην κατατοξεύων ἀσέβειαν. Ἄτε δὴ πεποιθὼς ἐπὶ τὸν νικοποῖον Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν παρ' ἐκείνων βλασφημούμενον, ὅτι τῷ ἐκ τῶν ἀληθῶν ἀνατροπῶν ἐλέγχῳ, τῆς αὐτῶν βλασφημίας, καὶ ἡ κατὰ τῶν παρανόμων αὐτῶν στρατευμάτων, διὰ τῶν αὐτοῦ στρατηγημάτων ἐπακολουθήσει νίκη· ὅθεν τὸ ἔργῳ περατωθὲν τῷ θεόφρονι βασιλεῖ, λόγῳις ἡμεῖς οἱ νωθεῖς γυμνάσαι προήχθημεν· καὶ ὅπερ αὐτῷ διὰ πραγμάτων ὁσημέραι κατορθοῦται, καὶ γυμνοῖ; λόγοις ἡμεῖς μεγαλοφώνως σαλπίζειν προσθυμήθημεν· ἀλλ' ὁ παντὸς ἀγαθοῦ ταμίης καὶ πάροχος Κύριος τῷ μὲν φιλοχρίστῳ βασιλεῖ τὰ σωτήρια ψυχῇ τε καὶ σώματι θαψιλεύσοιτο, ἐκτάσει ζωῆς χρόνων, καὶ νίκαις ταῖς κατ' ἐχθρῶν ἐπιστέφων, καὶ τὴν ἡμῶν γλῶσσαν νευρώσειεν, τῆς μὲν τῶν Χριστιανῶν εὐσεβοῦς πίστεως εἶπειν τι ἐπάξιον, τὴν δὲ ὑπερενδόξου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων γέ-

C

Τέλος τοῦ προοιμίου.

β'. ΤΑΣΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΔΕ Τῷ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙ.

Κεφ. Α'. Ἐκθεσις μετὰ ἀποδείξεως προηγουμένως τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως· καὶ καταδρομὴ πασῶν τῶν ἐμφορομένων δυσφημιῶν τῆ τοῦ Ἄραβος Μωάμετ βίβλῳ· καὶ ἐλεγχὸς κατὰ ταυτὸ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ κακῶς δοκούντων αὐτῷ.

Β'. Ἐλεγκτικοὶ τῶν ψευδωνύμων αὐτοῦ λόγων δέκα ἔξ.

ΙΗ'. Ἐκθεσις καὶ θρίσμβος τῶν κατ' εἶδος αὐτῷ σποράδην ἐν τοῖς ἔξῃς ἅπασιν ἀσειῶς κινήθέντων μιαιροῖς λόγοις.

ΙΘ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ Λόγου ὑπολήψεως.

Κ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα τῆς ἀμαρτίας αἰτιὸν εἶναι τὸν Θεόν.

D

ΚΑ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα κατὰ συζυγίαν βιοῦντας ἀνθρώπους μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

ΚΒ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα θηλείας εἶναι ἀγγέλους.

ΚΓ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν περὶ τῆς τῶν ἀγγέλων πρεσβείας.

ΚΔ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα· Ὁ Θεὸς ἀλόσφαιρός ἐστιν.

ΚΕ'. Ἀπόδειξις ὅτι ξένος τῆς τοῦ Θεοῦ διαθήκης ὁ Ἰσραηλίτης λαός.

ΚΖ'. Πρὸς Ἄγαρηνοὺς ὑπὲρ τῆς περιτομῆς.

ΚΖ'. Εἰς τὸ αὐτό.

ΚΗ'. Περὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ Μωάμετ.

ΚΘ'. Ὅτι οὐ δεῖ, κἂν δοκῇ τοῖς πεπλανημένοις, τὴν τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ μοναρχίαν ποιεσθεύειν, λέγειν ἡμᾶς θεοσεβεῖς Ἀγαρηνοὺς.

Λ'. Πρὸς Ἀγαρηνοὺς περὶ τῆς αὐτῶν ἀλαζονείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

A

Ἐκθεσις κατασκευαστικῆ μετὰ ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος, ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου, καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας ἀποαγομένη· καὶ ἀντίρρησης καὶ ἀνασκευῆ καὶ ἔλεγχος τῆς ἀλογωτικῆς καὶ μισαρωτικῆς βίβλου τῆς παρὰ τοῦ Ἀραβος Μωάμετ πλαστογραφηθείσης, ἥτοι τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν ψευδωρύμου πίστεως.

γ. Πολλῶν ἔδη τῶν εἰς δόξαν Θεοῦ συντρεχόντων ἀρετῆς κατορθωμάτων παρὰ τοῦ φιλαγάθου καὶ Χριστιανικωτάτου ἡμῶν βασιλέως ὁσημέραι διαπραττομένων, μάλιστα δὲ περὶ τὴν εὐσεβῆ εἰς Θεὸν λατρείαν, ἐν καὶ τοῦτο σπουδῆς εἶδος τῷ γαληνοτάτῳ κράτει καθέστηκεν, τὸ ἀπελεγθῆναι τὴν ἠπατημένην καὶ ἀλογωτικὴν δόξαν τὴν πλαστογραφηθεῖσαν ἐν τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ Ἀραβος Μωάμετ βίβλῳ· ὅθεν τὴν ἡμετέραν ἀναξιοσύνην, οἷα δὲ ἐλλόγιμον ποσῶς οὖσαν, καὶ εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν αὐτοῦ θεοσυκρότητον βασιλείαν προσκειμένην, προετρέψατο καθ' ἑσὸν οἷοί τε ἔσμεν, στηλιτεῦσαι καὶ δεῖξει μακρὰν ἔης ἀληθείας ὑπάρχουσαν, οὐ μόνον ἐν ταῖς περὶ τὸ Θεῖον σαφέσιν ὑπολήψεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς παρὰ τοῦ κοινοῦ τῆς ἀνθρωπότητος γένους ῥαδίως γινωσκομέναις· τὰς τοίνυν θεοδέκτους καὶ σωσικόσμους εὐχὰς τοῦ αὐτοῦ φιλοχρίστου δεσπότου ἡμῶν καὶ μεγάλου βασιλέως ἐπικαλεσάμενοι, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῷ θύρακι τῆς πίστεως φραζάμενοι, καὶ τοῦ θυρεοῦ τῆς ἐλπίδος δραξάμενοι, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου περιβαλόμενοι, τὴν αὐτοῦ προτροπὴν ἐκτελέσαι προήχθημεν. Ἐπειδὴ δὲ διττός ἐστὶν ὁ τῆς ἀντιρρήσεως λόγος, τοῦ μὲν τὸ οἰκεῖον κατασκευάζοντος, τοῦ δὲ τὸ ἀντίπαλον ἀνατρέποντος, πρότερον τὴν εὐσεβῆ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἐκ φυσικῶν λογισμῶν, ὡς ἐφικτόν, μετ' ἀποδείξεως ἐκθέμενοι, τὸ τήνικαῦτα τὰ δοκοῦντα συνηγορεῖν τῷ δυσσεβεῖ αὐτοῦ δόγματι ἀπελέγξαι πειρασόμεθα· τῇ μὲν, φυσικῶς ἐκ τῶν περὶ Θεοῦ κοινῶν ἐννοιῶν· τῇ δὲ, καὶ Γραφικῶς ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς ὁ τῆς τοιαύτης βίβλου πλαστογράφος δοκεῖ καταδέχασθαι· ἀρξομαι δὲ ἐντεῦθεν.

δ. Ὁ πάνσοφος καὶ φιλάγαθος ἀπειροδύναμος τε καὶ πανάγιος Θεός, τὴν τοῦ κόσμου σύστασιν τε καὶ οὐσίωσιν ἐξ οὐκ ὄντων παράγων, ἥτοι ἐν δυνάμει δυνατὸς ὢν ταύτην ἐδημιούργησέν τε καὶ παρήγαγεν, ἢ οὐκ ἐν δυνάμει δυνατὸς ὢν· εἰ μὲν οὐκ ἐν δυνάμει, ψευδεῖς αἰ κατειθισμένοι περὶ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀκριβεῖς καὶ κοινὰ ἔννοιαι, λεγόμεναι τε καὶ κρατούμεναι· καὶ πῶς ἂν ὁ αὐτὸς τὰ τῆδε συνέδησέν τε καὶ συνήρμοσεν, καὶ εἰς οὐσίωσιν παρέστησεν; ἢ πῶς ὁ αὐτὸς παρακτιδός τε καὶ δημιουργός ἂν εἴη, καὶ τὸ τῆς δημιουργίας ὄνομα, ἥτοι τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, ἀραρότως ἐπ' αὐτὸν ἐπιτεθείη, ἐπ' ἂν αὐτὸς ἐν ἀδυναμίᾳ καὶ ἀσθενείᾳ φύσεως περιγράφηται, καὶ ὡς ἀδύνατος Θεός λογίζηται τε καὶ πιστεύηται; Τὸ γὰρ Θεός ὄνομα, οὐκ ἄλλου τινός, ὡς ἔγωγε οἶμαι, ἀλλ' ἢ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας σημαντικόν τε καὶ παραστατικόν ἂν εἴη· εἴπερ τὸ

CAPUT PRIMUM.

Expositio, cum argumentis et demonstratione, Christiani dogmatis, ex communibus notionibus, et dialectica methodo, necnon naturalibus argumentis, varioque syllogistico artificio, deducta. Confutatio simul et eversio atque coargutio insulsi-ssimi ac nefandissimi ab Arabe Mohamede conficti libri, sive pseudonymæ Agarenorum fidei.

3. Inter tot bona virtutis opera, ad Dei gloriam redundantia, quæ ab optimo et Christianissimo imperatore nostro quotidie fiunt, præcipue circa verum Dei cultum, hæc quoque serenissimæ ejus majestati peculiaris cura inest, ut coarguatur mendaxque et portentosa demonstretur erronea illa et absurdissima doctrina, quæ fallaci libro Mohamedis Arabis nomen gerente continetur. Quamobrem nostram indignitatem, ceu clari aliquantulum nominis, et qui ejus a Deo electæ majestati devoti sumus, hortatus est, ut pro viribus diffamaremus, atque a veritate abhorrentem doctrinam hanc demonstraremus, non solum in manifestis circa Deum conceptibus, verum etiam in communibus et universo hominum generi facile obviis notionibus. Igitur imploratis ejusdem Christophili domini nostri, magni imperatoris, Deo acceptis mundoque salutaribus precibus, cum Spiritus sancti virtute, fidei lorica tecti, spei scuto sumpto, galeaque salutis muniti, mandatum ejus exsequi aggredimur. Et quia duplex est antirrheticæ orationis pars, una quæ proprium assumptum comprobat, altera quæ contrarium refutat; nos quidem piam nostram Christianorum fidem naturalibus ratiociniis qua majore fieri poterit evidentia ostendemus; deinde argumenta quæ impiæ doctrinæ favere videntur, coarguere conabimur; modo naturaliter ex communibus de Deo notionibus, modo Scripturæ testimoniis, quam ipse hujus falsi libri auctor videtur admittere. Hinc autem initium capiam.

4. Sapientissimus et bonitatis amator, omnipotens et sanctissimus Deus, qui mundi hujus constitutionem et existentiam ex non exstantibus produxit, vel potentia præditus hanc effecit creationem et productionem, vel ea potentia carebat. Atqui si potentia caruit, falsæ sunt consuetæ illæ hominibus de Deo accuratæ et communes notionēs, quæ dici solent et vulgo dominantur. Nam quomodo is mundana hæc compegisset et conformasset, et ad existentiam perduxisset? Vel quomodo idem operator esset atque creator, eique creationis et quidem tantæ operationis denominatio congruenter attribueretur, si impotentia naturæque infirmitate limitaretur, Deusque impotens reputaretur et crederetur? Nam Dei nomen haud alius rei, ut ego arbitror, nisi creatricis efficacis significativum est et demonstrativum, quoniam ipsa certe deitas, hæc

ratione considerata, innominabilis est, inenarrabilis, atque inexplicabilis. Etiam si enim multis peculiariter in divina natura Dei nomen tanquam proprium videtur, haud apte ita accipitur: namque ex hoc nomine prorsus et potentiae idea necessario in nobis conficitur: siquidem omnis operatio haud absque potentia est, ut facta testantur. Si ergo Deus, ut supponitur, absque potentia mundum produxit, exploratum est eum potentia carere. Qui autem potentia caret, idem a creando prohibetur: qui vero a producendo et creando prohibetur, idem etiam quominus Deus sit dicaturque prohibetur. Concluditur ergo ut Deus minime Deus sit; quod est irreligiosum.

5. Et aliter: Si agere, non sine potentia est; id quod potentia caret, agendi quoque vi naturali caret; quod autem naturaliter non potest agere, ne producit quidem; quod autem vi propria ex nihilo non producit, ne Deus quidem est: ergo Deus non est Deus; quod omni blasphemia plenum est. Si itaque Deum absque potentia creasse, sermo noster impossibile blasphemumque demonstravit; superest ut verum firmumque sit, eum propria potentia posse, cuius rei testis est evidentia. Quoniam itaque cum potentia Deus mundum produxit, suaque sapientia omnia gubernat, ut ipsi etiam Agareni prorsus concedent, exploratum est, eum esse potentem. Omnis vero potens potentiam habet qua potens est, et qua tanquam potens agit, et cuius causa is potens dicitur. Conficitur ergo, ut quia Deus cum potentia mundum produxit, potentiam habeat, qua potens est, et qua agit, et cuius causa potens esse videtur. Quod si ita est, utique potentia quae habetur, diversa ab habente erit. Nulla enim res et habere simul et haberi secundum idem dicitur; sicuti non est idem qui videt, et res visa; neque qui pulsatur, et qui pulsatur; nec qui cognoscit idem est ac cognitus, nec qui scribit idem est, quod scribitur. Quare patet, haud ipsum Deum quodammodo dici potentiam, quae potens est, quatenus potentiam habet, et quatenus per illam agit ut actor atque creator. Quod si hoc verum est, uti reapse verum est, ergo per unam solam simplicemque potentiam, universum mundum Deus existentia donavit creavitque. Porro haec potentia vel limitata est, vel infinita; vel etiam plures sunt, haecque limitatae aut infinitae. Si ergo egit per unam, solam ac limitatam, evidens est absurditas, quod limitata potentia Deus res mundanas produxerit et conservet. Atqui omne quod cum limitata potentia producit, termino mensuraque contineri necesse est, tam quantitate scilicet factae rei quam qualitate. Quod si ita se habet, deficiet etiam aliquando durare nequit.

6. Et aliter: Si ergo Deus limitata unaque potentia creat omnia quae facta sunt, patet eum ipsum

(3) Reapse in Etymologico magno, Θεός παρά τὸ θῶ, τὸ κατασκευάζω καὶ ποιῶ· ὁ πάντων ποιητής, καὶ τῆς τῶν πάντων κατασκευῆς αἴτιος, γίνεται ὁὕτως

A Θεὸν κατὰ τὸν τοῦτ' ἐστὶ λόγον, ἀκατονόμαστον τε καὶ ἀνεκφραστον καὶ ἀνερμήνευτον καθίσταται· καὶ τὸν τοῖς πολλοῖς ἰδιαζόντως ἐπὶ τῆς θείας φύσεως τοῦτ' ἐστὶ Θεός ὄνομα, ὡς περὶ κύριον σημαντικόν, οὐ προσφυῶς ἐξεληπται, ἐξ οὗ ὀνόματος πάντως καὶ δύνασθαι ἡμῖν ἐξ ἀνάγκης συναναφύεται· εἴπερ πᾶσα ἐνέργεια μετὰ δυνάμεως (3)· καὶ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα· εἰ οὖν ὁ Θεός, ὡς ὑπετέθη, οὐκ ἐν δυνάμει τὸν κόσμον παρήγαγεν, φανερόν ἐστι ἐστέρηται τοῦ δύνασθαι· ὁ δὲ ἐστέρηται τοῦ δύνασθαι, ἐστέρηται καὶ τοῦ παράγειν· ὁ δὲ ἐστέρηται καὶ τοῦ παράγειν καὶ δημιουργεῖν, ἐστέρηται τοῦ εἶναι Θεός τε καὶ λέγεσθαι· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεός οὐ Θεός· ὁ περ ἀσεβής.

B ε'. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ ποιεῖν, μετὰ δυνάμεως, τὸ μὴ ἐν δυνάμει, οὐδὲ πέφυκε ποιεῖν· ὁ δὲ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ πέφυκεν, οὐδὲ παράγει· ὁ δὲ οὐ παράγειν πέφυκεν ἐκ μὴ δυνατῶν, οὐδὲ Θεός· ὁ Θεός ἄρα οὐ Θεός· ὁ περ ἐστὶ πάσης βλασφημίας ἀγάμεστον. Εἰ οὖν τὸ μὴ ἐν δυνάμει τὸν Θεὸν παράγειν ὁ λόγος εἰδειξεν ἀδυνατόν τε καὶ βλάσφημον, λείπεται τὸ ἐν δυνάμει δυνατός ὢν ἀληθής τε καὶ βέβαιον· καὶ μάρτυς ἡ ἐνάργεια [ita cod.]. Ἐπεὶ οὖν ἐν δυνάμει ὁ Θεός τὸν κόσμον παρήγαγεν, καὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ τὸ πᾶν διακυβερνήσας, ὡς καὶ αὐτοὶ πάντως οἱ ἐκ τῆς Ἁγῆς φησάμεν φανερόν ἐστι δυνατός ἐστιν· πᾶς δὲ δυνατός δύναμιν ἔχει καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, καὶ δι' ἣς ποιεῖ ὡς δυνατός, καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸ δύνασθαι λέγεται· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ ἐν δυνάμει Θεός τὸν κόσμον πράξας, δύναμιν ἔχει καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, καὶ δι' ἣς ποιεῖ, καὶ τὸ δύνασθαι ἐπ' αὐτὸν λέγεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἕτερα πῶς ἂν εἴη ἡ ἐχομένη δύναμις τοῦ ἔχοντος· οὐδὲν γὰρ τῶν δυνατῶν αὐτὸ αὐτοῦ κατὰ ταυτὴν, ἔχειν τε καὶ ἔχασθαι δοκεῖ· ὡς περ οὐδὲ τὸ αὐτὸ ὄρων τε καὶ ὄρώμενον, τύπτον τε καὶ τυπτόμενον, γινωσκόν τε καὶ γινωσκόμενον, γράφον τε καὶ γραφόμενον· ὥστε δῆλον ἐστὶ τρόπῳ τινί, οὐκ αὐτὸς τε ὁ Θεός δύναμις λέγεται, καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, ὡς ἔχων δύναμιν, καὶ δι' ἣς ποιεῖ ὁ ποιητής τε καὶ δημιουργός· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὡς περ οὖν καὶ ἀληθές, ἄρα γε κατὰ μίαν μόνην καὶ ἀπλὴν δύναμιν, πάντα τὸν κόσμον ὁ Θεός οὐσίωσέν τε καὶ δεδημιούργηκεν· καὶ ταύτην πεπερασμένην, ἢ ἀπείρου· ἢ κατὰ πλεονας, καὶ ταύτας πεπερασμένας ἢ ἀπείρους. Εἰ μὲν οὖν κατὰ μίαν μόνην καὶ πεπερασμένην, σκοπεῖν ἐστὶ τὸ ἀτοπὸν· ὁ Θεός πεπερασμένην δυνάμει, τὰ τῆδε παρήγαγεν τε καὶ περισώζει· πᾶν δὲ τὸ πεπερασμένην δυνάμει παράγον, συνορίζεσθαι ἀνάγκη καὶ συμμετρεῖσθαι, τῷ τε ποσῷ καὶ ποιῷ τῶν γινομένων· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ συνεχλεῖσθαι· τῷ γὰρ πεπερασμένῳ, ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ διαρκεῖν οὐ πρόσθετον.

Nam quod limitatum est, id infinito tempore per-

γ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ὁ Θεός πεπερασμένην καὶ μιᾷ δυνάμει δημιουργεῖ πάντα τὰ γενητά, δῆλον ἐστὶ καὶ Θεός. Deus a verbo θῶ, quod est construo et facio. Rerum omnium factor, et omnīs constructionis auctor, sicuti ὁ Θεός ἐστὶ Θεός.

καὶ πεπερασμένη δυνάμει ἐν τῷ εἶναι χαρακτηρίζε-
ται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐκ ἀίδιος· συνάγεται ἄρα ὁ
Θεὸς οὐκ ἀίδιος, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον· εἰ δ' αὖ κατὰ
πλείονας πεπερασμένας δυνάμεις ὁ Θεὸς παράγει
πάντα τὰ γενητὰ, κατ' οὐδὲν ἐστὶ τὸ Θεῖον ἀπειρο-
δύναμον· καὶ εἰς ταυτὸν συνδραμεῖται τῇ προτέρᾳ
ὑποθέσει; δι' ἑκατέρας ὑποθέσεως· καὶ συνάγεται τὸ
κατὰ μηδὲν εἶναι τὸ Θεῖον ἀπειροδύναμον. Ἐπεὶ
οὖν ὁ αἰὼν οἶονεὶ δυνάμει ἐστὶν ἀπειρος, ἢ οἶονεὶ
διάστημα ἀπειρον, καθὰ τοῖς ἐπιστήμοσιν καὶ τῇ
ἀληθείᾳ δοκεῖ, φανερόν ἐστι τὸ αἰώνιον, καὶ ἀπειρο-
δύναμον· ἐστὶν οὖν συλλογισασθαι οὕτως· Εἰ τὸ
αἰώνιον ἀπειροδύναμον, ὅπερ οὖν οὐκ ἔχει δυνάμιν
ἀπειρον, τοῦτο οὐδὲ αἰώνιον ἐστὶν· εἰ οὖν κατ' οὐδε-
μίαν τῶν ἑκατέρων ὑποθέσεων, ὁ Θεὸς ἀπειρον ἔχει
δυνάμιν, κατ' οὐδὲν ἐστὶν αἰώνιος· εἰ δὲ μὴ ἐστὶν
αἰώνιος, ὑπὸ χρόνον ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης· τῶν γὰρ
ἐντων τὰ μὲν ἐστὶν αἰώνια, τὰ δὲ ὑπὸ χρόνον· καὶ
πῶς ὑπὸ χρόνον ὁ τῶν χρόνων δημιουργός; εἰ δὲ
τοῦτο, καὶ ἀρχὴν ἔχει καὶ τέλος· καὶ ἄλλο τι αὐτῷ
ἐστὶ τοῦ εἶναι καὶ τῆς ὑπάρξεως αἴτιον· καὶ περὶ
ἐκείνου τὰ αὐτὰ ἀπορήσομεν· καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον,
ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. Δείπεται ἄρα τῶν λοιπῶν δύο τῆν
ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι, τῆς φασκούσης μίαν καὶ ἀπει-
ρον, καὶ τῆς πολλὰς τε καὶ ἀπείρους· ἀλλ' ὅτι μὲν
πλείονας δυνάμεις καὶ ἀπείρους, δι' ἃς δημιουργεῖ
τὸν κόσμον ὁ Θεὸς, λέγειν ἐπὶ Θεοῦ ἀνοίχειν ἐστὶν
διὰ τὴν παντελῆ τοῦ Θεοῦ ἀπλότητα, φανερόν ἐστι
μίαν καὶ ἀπειρον καὶ κατὰ πάντα ἀπειροδύναμον,
ὅπερ καὶ μᾶλλον ἀληθές ἐστι, καὶ ταῖς κοιναῖς ἐπὶ
Θεοῦ ἐννοίαις ἀρμόττον. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν
ἐννοιῶν καὶ ἡμῖν κατειθισμένων καὶ δι' ἐπιστη-
μονικῶν ἐπιχειρήσεων ἔδειξεν ὅτι κατὰ μίαν ὄντην
καὶ ἀπλῆν καὶ κατὰ πάντα ἀπειροδύναμον δυνάμιν,
ὁ Θεὸς τὸ δυνατόν εἶναι ἔχει, καὶ δι' αὐτῆς ποιεῖ ὁ
ποιεῖ, καὶ τὸν κόσμον οὐσίωσέν τε καὶ παρήγαγεν,
καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸ δύνασθαι λέγεται· αὕτη οὖν ἡ δύνά-
μις, ἢ ποτὲ ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ, ἢ αἰεὶ· ἀλλ' εἰ μὲν ποτὲ,
ἐστὶ ὁ Θεὸς ποτὲ ἀδύναμος καὶ ἀνίσχυρος τοῦ δη-
μιουργεῖν τε καὶ κρᾶγειν· καὶ γὰρ ἐφ' ᾧ ἡ δύνά-
μις ποτὲ οὐ πρόσεστιν, τούτων καὶ τὸ ποτὲ ποιεῖν
διακεκώλυται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐ συνδρομον τὸ
δύνασθαι θέλειν, καὶ πῶς διοίσει τῆς γενητῆς φύσεως,
ἐπ' ᾧ τὸ δύνασθαι αὐτῷ οὐκ αἰεὶ πρόσεστιν; ἀλλὰ
καὶ μάτην ἢ κοινῆ ἐννοία ἐπερειδομένη τοῦτο κατέχει,
τὸ πάντα τὸν Θεὸν δύνασθαι, καὶ ὅτε θέλει καὶ ὅτε
βούλεται.

haud semper adest? Temere igitur communis notio
quotiescunque ita vult ac decernit.

ζ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ὁ Θεὸς, ὡς ἔφαμεν, ποτὲ
ἔχει τὴν αὐτοῦ δυνάμιν, δῆλον ἐστὶ ἐπίκτητον αὐτὴν
εἰσδέχεται, ἔπερ ὁ Θεὸς αἰεὶ ἐστὶν· πᾶν δὲ τὸ ἐπίκτη-
τως δεχόμενόν τι, ὕστερον τοῦ εἶναι αὐτὸ δέχεται,
καὶ κατὰ προκοπὴν καὶ ὡς ἑλλιπέος τοῦτο δέχεται·
συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶ ποτὲ ἀτελής καὶ κατὰ
προκοπὴν τελειούμενος· ὅπερ ἐστὶ καὶ λέγειν καὶ
ἐννοεῖν ἐπὶ Θεοῦ βλάσφημον. Καὶ ἄλλως· Εἰ ἡ δύνά-
μις τοῦ Θεοῦ αὐτῷ ποτὲ πρόσεστιν, ὕστερον αὐτὴν
εἴληφεν· εἰ δὲ τοῦτο, ἦτοι παρ' ἑαυτοῦ ταύτην

A nonnisi ex limitata potentia existentiam propriam
habere videri. Quod si ita est, non est sempiternus.
Colligitur ergo Deum non esse sempiternum; quod
est absurdum. Sin vero Deus per plures limitatas
potentias creaturam omnem producit, nulla in Deo
infinita potentia est, eodemque ut antea argumen-
tum recidit in utraque hypothesi; conficiturque
ut Deus nulla in re sit omnipotens. Quia ergo æter-
nitas est quædam veluti infinita potentia, vel infi-
nitum quoddam spatium, ut sapientibus et ipsi ve-
ritati placet, constat id quod æternum est, idem
esse etiam omnipotens. Sic itaque argumentari
licet: Si quod æternum est, idem omnipotens, se-
quitur ut quod non habet potentiam infinitam, idem
ne æternum quidem sit. Si ergo in neutra hypo-
thesi Deus infinitam habet potentiam, nullo modo
est æternus. Quod si non est æternus, necessario
tempori obnoxius est. Nam rerum existentium
aliæ æternæ sunt, aliæ tempore circumscriptæ.
Quomodo autem tempore sit circumscriptus is qui
temporum est creator? Quod si ita sit, et initium
habet et finem; et aliud aliquid ei erit existentie
subsistentiæque causativum: et rursus de hoc ipso
eodem modo ambigenus; et hoc in infinitum;
quod est absurdum. Reliquum est igitur, ut alter-
utra ex duabus vera sententia sit; id est, vel illa
quæ unam dicit immensamque potentiam; vel altera
quæ plures et immensas. Sed enim quia plures
potentias et inmensas dicere, quibus mundum
Deus condiderit, Deo improprium est, propter om-
nimodam deitatis simplicitatem; profecto patet
unam immensamque esse potentiam, et quaquever-
sus omnipotentem; quos et verius est, et comuni-
tibus de Deo notionibus congruum. Quoniam ita-
que sermo noster ex communibus nobisque con-
suetis notionibus scientiæque argumentis ostendit,
unam, solam, simplicemque, et quaqueversus omni-
potentem esse facultatem illam, qua Deus potens
est, et qua id agit quod agit, mundoque subsisten-
tiam contulit; hæc, inquam, potentia, vel aliquando
in Deo est, vel semper. Sed si aliquando tantum,
Deus erit aliquando impotens et invalidus ad crea-
ndum ac producendum. Nam quibus in rebus inter-
dum ei potentia deest, eas quominus faciat inter-
dum prohibebitur. Quod si ita est, neque semper
comitatur voluntatem potentia, quomodo Deus a
creata natura differet, quandoquidem ei potentia
hoc mordicus tenet, videlicet Deum omnia posse

7. Et aliter: Si ergo Deus, ut diximus, aliquando
tantum potentiam suam habet, apparet hanc acqui-
sitam recipere; quandoquidem Deus semper est.
Jam omnis qui acquisitum aliquid recipit, nonnisi
postquam ipse est, illud recipit; et quidem incre-
menti instar, quod antea desiderabat. Colligitur
itaque Deum esse aliquando imperfectum, et in-
crementis perfici; quod de Deo dicere et cogitare
blasphemum est. Item aliter: Si Dei potentia ipsi
aliquando tantummodo inest, hanc nonnisi deinde

acceptit. Quod si ita est, vel a se ipso eam accepit vel ab alio. Jam si a se ipso accepit, vel tanquam jam habens eam accepit, vel secus. Sed siquidem tanquam non habens, nunquam hanc accipiet. Nam qui est ineptus ad faciendum aliquid, hoc ipsum scilicet facere non potest. Quod si tanquam habens accepit, primo quidem quid obstat, ut quoniam sempiternus erat, potentia quoque præditus esset? Deinde hinc existeret potentia potentiæ, multæque in Deo potentiæ fierent; quod æque manifeste negandum est. Jam si a se ipso hanc potentiam non accepit, superest ut ab alio. Sed si ab alio, utique vel ab æquali vel a minore vel a meliore. Quod quidem a nemine acceperit, inde constat, quia quod perficitur, a meliore perficitur: quod autem minus est, deterius est; et æquale, similiter. Atqui nemo Deo melior est; nam si hoc quisquam fieri posse concedat, erit Dei Deus, itemque alius Deus; idque in infinitum procedet. Igitur nequaquam Deus ab alio potentiam suam recepit.

8. Quoniam itaque Deus neque a se ipso, multoque minus ab alio potentiam suam recipit, patet ipsum habere illam congenitam. Est autem ipse semper; ergo et ipsius sapientia, qua potens est, et qua operatur, semper est. Quod si æterna, est etiam perpetua et intemporalis. Jam quod semper est, id æternum est et perpetuum et intemporale et increatum et non factum. Colligitur ergo, potentiam Dei, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, infectam esse atque increatam. Jam vero non factum a non facto, quatenus non est factum, et increatum ab increato, quatenus non est creatum, natura nihil inter se different; quod si non differunt, idem sunt; et si idem, ejusdem quoque naturæ sunt, consubstantialia, et quidquid ejusmodi est. Atqui Deus est infectus et increatus; ergo æque potentia ejus. Porro unum est infectum natura et increatum, sicut communes notiones accurate tenent: colligitur ergo, ut Dei potentia, qua dicitur potens, et qua agit, et sine qua nihil agit, consubstantialis et ejusdem naturæ cum Deo sit. Quæ si ita se habent, ipsa quoque potentia Deus est. Age vero quod ex his haud duo dii consurgant, ut Agareni stulte nobis inclamant, subsequens nostra oratio demonstrabit; cum ipsum quoque Spiritum, qui in Deo est, tanquam ejusdem naturæ et consubstantialis Deo ejusque potentiæ, quæ et Sapientia et Verbum Dei potentia, qua dicitur potens, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæque et Verbum Dei et sapientia dicitur, ut vestra quoque scriptura testatur; quod hæc, inquam, potentia, non sit alienæ substantiæ, ac veluti accidens, ut vos dicitis, sed ejusdem potius naturæ et consubstantialis Deo, utpote non facta et increata, id hac ratione sit evidens.

9. Deus simplicissimus est, et cuilibet compositioni compositivæ notioni superior, ut communis

εἰληφεν, ἢ παρ' ἑτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν παρ' ἑαυτοῦ, ἦτοι ὡς ἔχων δύναμιν ταύτην εἰληφεν, ἢ ὡς μὴ ἔχων· ἀλλ' εἰ μὲν ὡς μὴ ἔχων, οὐδέποτε ταύτην λήψεται· καὶ γὰρ τὸ ἀδύνατως ἔχον πρὸς τὸ ποιεῖν τι, ἀδύνατόν ἐστι τοῦτο ποιεῖν· εἰ δὲ ὡς ἔχων, πρῶτον μὲν τί τὸ κωλύον ἐξότε ἦν αἰδῖος, μὴ καὶ τὸ δύνασθαι ἔχῃν; ἔπειτα καὶ εὐρεθήσεται τῆς δυνάμεως δυνάμεις, καὶ πολλὰ δυνάμεις ἐπὶ Θεοῦ, ὅπερ καὶ τοῦτο σαφῶς ἐλήλεγχται· οὐκ ἄρα παρ' ἑαυτοῦ ταύτην εἰληφεν, λείπεται παρ' ἑτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν παρ' ἑτέρου, ἦτοι ἀπὸ Ἰσοῦ ἢ ἀπ' ἐλάττονος, ἢ ἀπὸ κρείττονος· ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἀπ' οὐδενὸς τοῦτο ἐνδέχεται, ἐντεῦθεν δῆλον· τὸ μὲν γὰρ τελειούμενον, ἀπὸ κρείττονος τελειοῦται· τὸ δὲ ἔλαττον, χεῖρόν ἐστι· καὶ τὸ ἴσον ὁμοῖον· κρείττων δὲ πάλιν Θεοῦ οὐκ ἔστιν· εἰ γὰρ τοῦτο δοίη τις, ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ πάλιν ἄλλος Θεός, καὶ τοῦτ' εἰς ἀπειρον· οὐκ ἄρα ὁ Θεός παρ' ἑτέρου τὴν αὐτοῦ δύναμιν εἰληφεν.

ἦ. Ἐπεὶ οὖν ὁ Θεός οὔτε παρ' ἑαυτοῦ, οὔτε πολλῶ μᾶλλον παρ' ἑτέρου τὴν αὐτοῦ δύναμιν εἰσδέχεται, δῆλον ὅτι σύμφυτον αὐτὴν ἔχει· ἔστι δὲ αὐτὸς αἰεὶ, καὶ ἡ αὐτοῦ δύναμις, καθ' ἣν ἐστὶ δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, αἰεὶ ἐστὶν· εἰ οὖν αἰεὶ ἐστὶ, καὶ αἰώνιος ἐστὶ· εἰ δὲ αἰώνιος, καὶ αἰδῖος καὶ ἀχρονος· πᾶν δὲ τὸ αἰεὶ ὄν, καὶ αἰώνιον καὶ αἰδῖον καὶ ἀχρονον καὶ ἀκτιστον καὶ ἀγένητόν ἐστι· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν ἐστὶ δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἀγένητος καὶ ἀκτιστός ἐστιν· ἀγένητον δὲ ἀγενήτω, καθ' ὃ οὐ γέγονεν· καὶ ἀκτιστον ἀκτίστω, καθ' ὃ οὐκ ἐκτίσται, κατὰ φύσιν οὐδὲν διοίσει· εἰ δὲ οὐδὲν διοίσει, ταυτὸν ἐστὶν· εἰ δὲ ταυτὸν, καὶ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιον καὶ ὅσα τοῦτοις ὁμοία· ἔστι δὲ καὶ ὁ Θεός ἀγένητος καὶ ἀκτιστος, ἔστι δὲ καὶ ἡ αὐτοῦ δύναμις· ἐν δὲ τὸ ἀγένητον καὶ ἀκτιστον τῇ φύσει, ὡς αἱ κοινὰ ἔννοιαι ἀκριβῶς ἔχουσι· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ὁμοούσιός ἐστι καὶ ὁμοφυῆς τῷ Θεῷ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ αὕτη Θεός· καὶ ὅτι καὶ τούτων οὐ δύο θεοὶ, ὡς αὐτοὶ ἀλόγως ἡμᾶς ἐπιφημίζουσι, παρακατιῶν ὁ λόγος δείξει, ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ αὐτὸ ἐν τῷ Θεῷ ὡς ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιον τῷ τε Θεῷ καὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει, ἢ καὶ Σοφία καὶ Λόγος Θεοῦ λέγεται, τρανῶς διαγορεύσειεν· ἀλλ' ὅτι μὲν καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἢ καὶ Λόγος λέγεται τοῦ Θεοῦ καὶ Σοφία, ὡς καὶ τὸ ὑμέτερον μαρτυρεῖ γράμμα (4), οὐκ ἑτεροὑπόστατός ἐστιν ὡς συμβεβηκός, ὡς ὑμεῖς φατε, ἀλλ' ὁμοφυῆς τε καὶ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ ὡς ἀγένητος καὶ ἀκτιστος, καὶ ὡδὲ ἐστὶ δῆλον.

θ'. Ὁ Θεός ἀπλούστατός ἐστι, καὶ πάσης συνθέσεως καὶ συνθετικῆς ἐννοίας ἐπέχεινα, ὡς καὶ αἱ κοινὰ ἔννοιαι ἡμῖν διαγορεύουσι· πᾶν δὲ δὴ συμβε-

θηκῆς μετὰ τοῦ ᾧ συμβέβηκε, σύνθετόν τε ἐστὶ καὶ λογίζεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ διαλυτόν, ἦτοι ἐνεργεία ἢ δυνάμει, τουτέστιν ἢ λόγῳ ἢ ὑπάρξει· διὸ ἔστι συλλογισασθαι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀπλούστατός ἐστι· πᾶν δὲ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ ᾧ συμβέβηκεν, οὐχ ἀπλοῦν ἐστὶ καὶ λογίζεται· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτός ἐστι συμβεβηκός· ἔχει δὲ δυνάμιν, ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται· καὶ αὕτη ἄρα οὐ συμβεβηκός· ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο συμπερᾶναι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτός ἐστι συμβεβηκός· ὁ Θεὸς δυνάμιν ἔχει· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ οὐ συμβεβηκός· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐνυπόστατος καὶ καθ' ἑαυτὴν τὸ εἶναι ἔχουσα, καὶ μηδενὸς ἄλλου δεομένη· ἔστι δὲ καὶ αἰεὶ, ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται· τὸ δὲ αἰεὶ ὄν, οὔτε ἀρχὴν χρονικὴν ἔχει οὔτε τέλος· πᾶν δὲ τὸ ἐνυπόστατον, μήτε ἀρχὴν ἔχον χρονικὴν μήτε τέλος, ἀκτιστόν ἐστι καὶ ἀγένητον· εὐρίσκειται ἄρα ὅτι ἡ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ ἢ ἐνυπόστατος, ἢ καὶ Λόγος καὶ Σοφία παρὰ τῶν θείων Γραφῶν τρανώς λέγεται, ἀκτιστός ἐστι καὶ ἀγένητος· τὸ δὲ ἀκτιστόν καὶ ἀγένητον, καὶ αἰ κοινὰ ἔννοιαι οὐκ ἐπ' ἄλλου τινὸς εἰώθασιν λέγειν, ἀλλ' ἐπὶ Θεοῦ· ἡ δυνάμεις ἄρα τοῦ Θεοῦ, ἢ περὶ καὶ Σοφία καὶ Λόγος αὐτοῦ καὶ Υἱὸς ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν προσαγορεύεται, Θεὸς τε ἐστὶν ἀληθινός, καὶ κατὰ πάντα ὁμοίως τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ παρὰ τῶν καλῶς δοξαζόντων Χριστιανῶν πιστεύεται καὶ λογίζεται· ἀλλ' ὅτι μὲν τὴν δυνάμιν τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατός, καὶ δι' ἣς ποιεῖ, καὶ ἣς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ ὁ Θεός, Θεὸν ὁ λόγος καὶ ὁμοούσιον αὐτὴν καὶ ὁμοφυῆ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετ' ἀκριβοῦς ἀποδείξεως ἔδειξε, φανερόν.

ε'. Ὅτι δὲ καὶ αὕτη Υἱὸς Θεοῦ καὶ Λόγος καὶ Σοφία ἐστὶν, καὶ εἰκότως παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὁμολόγηται τε καὶ πεπίστευται, ὡδὲ πῶς ἐστὶ δῆλον. Ὁ Θεός, εἴπερ ἐστὶ Θεὸς ἀληθινός καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται καὶ παρὰ τῶν εὐφρονούντων δοξάζεται καὶ κηρύττεται, ἦτοι ἐκ τῶν κατ' αὐτόν, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἐγνωσται, ἐν οἷς δοξάζεται καὶ κηρύττεται καὶ πιστεύεται ὅτι ἐστὶν, ἢ ἐκ τῶν περὶ αὐτόν, τουτέστι τῶν αὐτοῦ κτισμάτων· ἀλλ' ὅτι μὲν ἐκ τῶν κατ' αὐτόν, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον ἐγνωσθαι αὐτόν καὶ ταῖς ἀγγελικαῖς δυνάμει, μὴ ὅτι γε τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ αἰ κοινὰ ἔννοιαι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσι· καὶ γὰρ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ἀκατονόμαστον καὶ ἀνεκφραστον ἡμῖν καὶ ἀνώνημον καὶ αἰ θεῖαι Γραφαὶ καὶ αἰ κοινὰ ἔννοιαι παραδιδόσασιν· καὶ τούτου πίστις ἐναργής, εἰ θέλοι τις συνορᾶν, τὸ μηδὲν τῶν αὐτοῦ ὀνομάτων τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἶναι δηλωτικὴν, αὕτη· καὶ γὰρ ἕκαστον τῶν ὀνομάτων πρὸς ὀδηγίαν τῆς θείας φύσεως ἡμῖν λαμβανομένων, ἰδίαν ἔχει ἕκαστον ἐμπεριελημμένην διάνοιαν· καὶ οὐκ ἂν χωρὶς νοημάτων τινος, οὐδεμίαν εὐροὶς φωνὴν ἐν τοῖς θεοπρεπεστέροις τῶν ὀνομάτων. Εἰ οὖν ἐκ τῆς οὐσίας ἀμήχανον αὐτόν ἐγνωσθαι, ὡς ἔφαμεν, φανερόν ὅτι ἐκ τῶν περὶ αὐτόν, καθὰ καὶ ὀρθός τις λόγος ἐμφαίνει· ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς

A sensus nos docet. At omne accidens, æque ac ea res cui accidit, compositum est et sic reputatur. Quod si ita se habet, dissolubile quoque est, vel virtute vel potentia, id est, rationaliter vel substantialiter. Sic itaque argumentari licet : Deus simplicissimus est : quodlibet autem accidens, æque ac ea res cui accidit, non est simplex, nec reputatur. Colligitur ergo Deum accidentis esse incapacem. Atqui potentiam habet, uti demonstratum est : ergo hæc quoque accidens non est ; quod ita pariter ad conclusionem deducitur. Deus accidentis incapax est ; Deus potentia præditus est : colligitur ergo Dei-potentiam non esse accidentem : quod si ita se habet, est hæc Deo enhypostatica, et per se subsistentiam habet, et alio nomine eget. Sed et eadem semper est, B quod item demonstratum fuit. Quod autem semper est, ne temporale quidem initium habet neque finem. Omne vero quod enhypostaticum est, neque temporale habet initium vel finem, id, inquam, increatum est et infectum. Comperitur itaque, Dei potentiam, quæ enhypostatos et Verbum atque Sapientia a divinis Scripturis liquido appellatur, esse increatam atque infectam. Quod autem increatum infectumque est, id communes quoque notiones de alio nemine quam de Deo dicere solent. Ergo Dei potentia quæ et Verbum et Sapientia ipsius dicitur, et a nostris Filius appellatur, Deus verus est, et per omnia similis Deo Patri ; et a cunctis recte sentientibus Christianis creditur ac reputatur. Nunc ergo, quod Dei potentiam, qua is dicitur potens, et qua C agit, et sine qua nihil agit Deus, sermo noster et Deum esse, et Deo Patri consubstantialem atque homogeneam evidenti demonstratione ostenderit, palam est.

10. Quod vero eadem et Dei Filius sit et Verbum atque Sapientia, quodque eam jure meritoque nos Christiani confiteamur atque credamus, sic fere manifestum licet. Deus, siquidem verus Deus et dicitur atque creditur et ab omnibus recte sentientibus glorificatur et prædicatur, Deus, inquam, vel ex his quæ sunt secundum ipsum, id est, ex ejus substantia, cognoscitur, quatenus ex his glorificatur, prædicatur et creditur quod sit ; vel potius ex iis quæ circa ipsum sunt, id est, ex creaturis ejus. Sed enim ex his quæ secundum ipsum sunt, id est, ex ejus substantia, ipsum cognosci, hoc angelicis quoque virtutibus impossibile esse, nedum naturæ humanæ, vel communes notiones satis nos docent. Nam Deus, quod attinet ad suæ substantiæ rationem, innominabilis est, ineffabilis, et anonymus, ut divinæ quoque Scripturæ et communes notiones tradunt : cujus rei perspicuum argumentum, si quis volet, cernet, quod nempe nullum ex ejus nominibus substantiam ejusdem manifestat. Nam singula nomina quæ a nobis adhibentur quasi ad divinam naturam ducentia, propriam unumquodque habent involutam notionem ; neque ullum comperies sine quadam mentis cogitatione vocabulum, inter illas quæ magis Deum decent denominationes. Si ergo illum ex propria substantia

cognoscere, impossibile est, ut diximus, constat quod ex iis quæ circa ipsum sunt, cognoscendus sit, sicuti rectus quidam textus patefacit¹: namque ex magnitudine et pulchritudine creaturarum congruenter creator agnoscitur. Certe si hoc aliquis minime concedat, Deum ex externis rebus, id est, nostris, agnosci; quandoquidem ex iis quæ in ipsius natura sunt minime eum cognoscimus; necessario consequeretur, ut nos in summa Dei ignorance versaremur; quod est absurdum. Si ergo ex rebus nostris cognoscitur Deus, sine dubio ex his quæ in nobis sunt potiora et honoratiora ipsum describimus, absque omnino iis quæ nobis accidentia sunt: hæc enim a Dei attributis excludimus. Quamobrem quæ sunt optima in nobis, ea de illo affirmamus, vel potius omnia de eo negamus. Neque affirmationes repugnare arbitramur negationibus, quia non ex iisdem ambæ sumuntur. Atque ut clarior sermo noster fiat, sic loquar.

11. In nobis quidem multa ac diversa sunt, et quæ contrario veluti sensu accipiuntur: alia nempe digniora ac meliora, alia vero deteriore conditionem habentia. Sine dubio itaque cum ex nostris attributis ad Dei notitiam iter facimus, secundum meliora nostra Deum describimus ac definimus. Quia ergo in nobis lux est ac tenebræ, vita ac mors, immortalitas et immortalitas, justitia et iniquitas; priora quidem in melioribus a nobis collocantur, veluti vita, atque immortalitas, justitia, charitas; posteriora autem in deterioribus, veluti mors, mortalitas, iniquitas, odium. Porro exploratum est, vitam et immortalitatem, justitiam et charitatem, et quæ his sunt consentanea, hæc a nobis Deo attribui, et his ipsum a nobis describi ac defini; imo si magis proprie loquendum est, nostra hæc in eo esse negamus. Etenim Deus supra lucem est, supra immortalitatem, supra justitiam, et quidquid hujusmodi est. Pariter in nobis est visus et cæcitas; scilicet omissa cæcitate, Deum dicimus impassibiliter visualem; id est, absque iis quæ nostræ accidunt visuali vi; nam in cunctis Deus est impassibilis. Etiam si enim hæc scripta minime habeamus, his nihilominus vestigiis Deum indagamus. Atque ita, quia in nobis fecunditas est ac infecunditas, generatio et sterilitas, fructificatio et infructuositas; meliora quidem sunt generatio et fecunditas, germinatio et his similia: pejora autem, infecunditas, sterilitas, infructuositas, et germinationis negatio. Deum vero melioribus describimus ac definimus, absque iis quæ in nobis sunt accidentia, ut diximus; id est indubitanter, iis quæ generationem, fecunditatem fructumque habent et his similibus. Jam si in his quisquam contendat, contendam et ego, nempe in ortem vita esse meliorem, tenebras luce; quod est ridiculum. Quare constat Deum esse secundum et Verbi genitivum. Extra enim omnem controversiam est potior esse genitivam vim quam sterilitatem et

κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς γνωρίζεται· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο οὐ δοίη τις τὸ ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, τούτῃστιν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν, γινώσκεισθαι, αὐτὸν δὲ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον οὐδέποτε ἐγνώκαμεν, ἀνάγκη ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ καθίστασθαι, ὅπερ ἐστὶν ἀτοπὸν. Εἰ οὖν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν ἐγνωσται ὁ Θεὸς, φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ τιμιωτέρων ἡμῖν αὐτὸν διαγράφομεν, ἀνευ τῶν συμβαινόντων ἡμῖν συμπτωμάτων· ταῦτα γὰρ ὑπεξαιροῦμεν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων· διὸ καὶ πάσας αὐτῶν ἐν ἡμῖν κρείττωνων τὰς καταφάσεις καταφάσκομεν, καὶ πάσας αὐτῶν κυριώτερον ἀποφάσκομεν· καὶ οὐ μαχομένας τὰς καταφάσεις ταῖς ἀποφάσειν οἴομεθα· οὐ γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀμφοτέραι ἐλήφθησαν· καὶ ἵνα σαφὴς ἡμῖν ὁ λόγος γένηται,

ὡδὲ πως ἐρῶ·

Neque affirmationes repugnare arbitramur negationibus, quia non ex iisdem ambæ sumuntur.

Atque ut clarior sermo noster fiat, sic loquar.

11. Ἐν ἡμῖν μὲν πολλῶν καὶ διαφόρων καὶ τινῶν πως ἀντικειμένων λαμβανομένων, καὶ τῶν μὲν ἀξιωτέρων τε καὶ κρείττωνων ὄντων, τῶν δὲ τὴν τῶν χειρόνων μοῖραν ἔχοντων, φανερὸν δὴ ποιῆσθαι ὅτι ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς χεираγωγίαν Θεοῦ ποδηγώμεθα, ἐκ τῶν κρείττωνων ἡμῖν καὶ τιμιωτέρων αὐτὸν διαγράφομεν τε καὶ καταφάσκομεν. Εἰ οὖν ἐν ἡμῖν ἐστὶ φῶς καὶ σκότος, ζωὴ καὶ θάνατος, θνητότης καὶ ἀθανασία, δικαιοσύνη τε καὶ ἀδικία· καὶ τὰ μὲν ἐν τῇ τῶν κρείττωνων μοίρᾳ τέτακται, οἷον ζωὴ τε καὶ ἀθανασία, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγάπη· τὰ δὲ ἐν τῇ τῶν χειρόνων, οἷον θάνατος, θνητότης, ἀδικία τε καὶ ἔχθρα, φανερὸν ὅτι ζωὴν τε καὶ ἀθανασίαν, δικαιοσύνην τε καὶ ἀγάπην, καὶ ὅσα τούτοις σύστοιχα, ταῦτα τῷ Θεῷ ἀνατίθεμεν, καὶ διὰ τούτων αὐτὸν διαγράφομεν τε καὶ καταφάσκομεν· καὶ κυριώτερον εἰπεῖν, ταῦτα ἐξ αὐτοῦ ἀποφάσκομεν· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἐστὶν ὑπὲρ φῶς, ὑπὲρ ἀθανασίαν, ὑπὲρ δικαιοσύνην, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια· ὡσαύτως ἐστὶν ἐν ἡμῖν ὄρασις καὶ τυφλωσις· τὴν τυφλωσιν ἀφέντες, τὸν Θεὸν φησόμεν ὀρατικὸν ἀπαθῶς, ἥτοι ἀνευ τῶν ἐν ἡμῖν συμβαινόντων παθημάτων τῇ ὀράσει· ἐν πᾶσι γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἀπαθής· εἰ γὰρ καὶ μηδέποτε Γραφὴν ἔδεξάμεθα, τοῖς τοιοῦτοις ἔχνεσί τε καὶ τρόποις τὸν Θεὸν ἔχνηλατοῦμεν. Ἐπεὶ οὖν ἐν ἡμῖν ἐστὶ γόνιμον τε καὶ ἄγονον, γέννησις τε καὶ στείρωσις, καρπὸς τε καὶ ἀκαρπία, βλάστησις τε καὶ ἡ ταύτης στέρησις· καὶ τὰ μὲν κρείττονα, οἷον γέννησις τε καὶ γόνιμον, βλάστησις τε καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια· τὰ δὲ χείρονα, οἷον ἄγονον, στείρωσις, ἀκαρπία καὶ ἡ τῆς βλαστήσεως στέρησις· τὸν δὲ Θεὸν διὰ τῶν κρείττωνων καταγράφομεν καὶ καταφάσκομεν, ἀνευ τῶν ἐν ἡμῖν συμβαινόντων συμπτωμάτων, ὡπερ ἔφαμεν· φανερὸν ὅτι γόνιμον γέννησιν ἔχοντα, βλαστὸν, καρπὸν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια φησόμεθα. Εἰ γὰρ καὶ τις ἐν τούτοις φιλονεικίῃ, φιλονεικήσω κάγω, ὅτι ὁ θάνατος τῆς ζωῆς κρείττων, καὶ τὸ σκότος τοῦ φωτός, ὅπερ ἐστὶ γελοῖον· ὥστε φανερὸν ὅτι ὁ Θεὸς γόνιμὸς τε ἐστὶν, καὶ γεννητικὸς Λόγος·

¹ Rom. 1, 20.

πάσης γὰρ ἀντιλογίας ἀργούσης, τιμιώτερον ἢ γέννησις τῆς στειρώσεως καὶ ἀκαρπίας· εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν ὅτι ὁ Θεὸς Υἱὸν ἔχει· ἔστι γὰρ συλλογίσασθαι οὕτως·

ιβ'. Τὸν Θεὸν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν κρειττόνων γεννητικόν τε καὶ γόνιμον βλαστάνοντα προσφυῶς διαγράφομεν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἔχον, πρὸς υἱὸν ἢ βλαστὸν ἢ καρπὸν ἢ γόνον τὴν ἀναφορὰν ἔχει· συνάγεται ἄρα, ὅτι ὁ Θεὸς προεπόντως ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν διαγραφόμενος, Υἱὸν τε ἔχει (καὶ παρ' ἡμῖν καλῶς πιστεύεται καὶ δοξάζεται) τὸν ἐξ αὐτοῦ ἐνυποστάτως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀρεύστως γεννηθέντα Λόγον· εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν καὶ τοῖς ἀμυδρῶς συνορᾶν ἰσχύουσιν, ὅτι ἡ ἐνυπόστατος δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ Σοφία, καθ' ἣν ἐστι δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἦν καὶ ὁ λόγος ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον ἔδειξεν, χωρὶς τῆς γεννήσεως, Υἱὸς τε ἐστὶ Θεοῦ καὶ Σοφία καὶ Λόγος, καὶ εἰκότως παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὁμολόγηται [τε] καὶ πεπίστευται· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὡς περ οὖν καὶ ἀληθές, ὡς δέδεικται, μάτην ἄρα ὁ βάρβαρος καὶ ἀλόγος Μωάμετ ἡμᾶς ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ πλαστογραφηθείσῃ βίβλῳ ὡς κοινωνητὰς καὶ ἐταιριστὰς διακωμῶδει, ἡγουν ὡς ἕτερον Θεὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, παρὰ τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθείᾳ Θεὸν, ἐξωθεν παρεισκρίνοντας. Εἰ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν καὶ λογικῶν μεθόδων τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ἐστὶν ὡς ἔχων δύναμιν, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἢ καὶ Σοφία καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐστὶ τε καὶ λέγεται, ἐνυπόστατόν τε καὶ ὁμοούσιον καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ Υἱὸν τὴν αὐτὴν εἶναι, ὡς καλῶς παρ' ἡμῖν πιστεύεται, τρανῶς ἔδειξεν· ἀριδηλότατα πόρρω που ἐξωστράχισε, καὶ ἀπεσείσατο, καὶ ψευδεῖς ἐνέφηγεν ὑμᾶς τοὺς ἐπὶ τῇ θεότητι τὸ μετὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἐν τῇ ιδιότητι ἦτουν ὑποστάσει ὁμολογοῦντας· καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ὁμοούσιους καὶ κατὰ πάντα ταυτοὺς, πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως μὴ προσιεμένους· διὸ τέλειος ἂν ἡμῖν ὁ λόγος τῆς κατασκευῆς καταφαίνεται, καὶ οὐδενὸς δεόμενος τοῖς ἐθέλουσιν, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν ἐκ κοινῶν τε ἐννοιῶν καὶ φυσικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν ὑπὲρ φύσιν τὰς ἀποδείξεις δέχεται· ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἔχει Υἱὸν ὅμοιον αὐτῷ κατὰ πάντα, ὅνπερ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀρεύστως γεγέννηκεν· ὅς καὶ Λόγος καὶ Σοφία καὶ Δύναμις ἐνυπόστατος τοῦ Θεοῦ ἐστίν, καὶ καλῶς παρ' ἡμῶν πιστεύεται.

ιγ'. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ σὺν Υἱῷ τὸν κόσμον ζωογονοῦν καὶ ἀναπλάττον καὶ πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν μεταστοιχειοῦν, ὁμοφυές τε ἐστὶ καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ ἰσότημον, τῆς μιᾶς ἀληθοῦς θεότητος μία ὑπόστασις πεφυκός· καθ' ἣν καὶ παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καλῶς πιστεύεται τε καὶ κηρύσσεται· φέρε καὶ περὶ ἐκείνου τὸν λόγον ποιησώμαι, καὶ τὰς ἀποδείξεις μᾶλλον ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν παραστήσομαι, καὶ ἐκ Γραφικῶν ῥήσεων· ἐν' ὃ τῆς

A infructuositatem. Quod si ita se habet, perspicuum est Deum habere Filium. Sic enim argumentari licet.

12. Deum ex iis, quæ in nobis sunt potiora, genitivum et secundum et germinantem esse, apte definimus: atqui cuncta hujusmodi vocabula ad filium, aut germen, aut fructum, aut genituram referuntur: colligitur ergo Deum congrue ex nostris rebus definiri solitum, Filium quoque habere (idque a nobis recte credi et existimari), nempe illud quod enhypostatice et impassibiliter, et sine ullo fluxu genitum Verbum est. Quod si ita est, perspicuum fiet etiam illis qui exiliter cernere queunt, enhypostaticam Dei potentiam atque sapientiam, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quam etiam sermo noster consubstantiali Deo Patri, et per omnia similem demonstravit, excepta generatione, Filium esse Dei atque Sapientiam et Verbum, idque merito nos Christianos confiteri et credere. Jam si hoc verum est, ceu reapse verum demonstratum est; temere prorsus barbarus stolidusque Mohamedes, in suo falso libro nos tanquam communicarios et associantes irridet, quasi Deum alium, Dei Patris Filium, præter unum naturalem vereque Deum, extrinsecus invehamus. Si ergo sermo noster ex communibus notionibus logicisque methodis, Dei potentiam, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæ etiam Sapientia Verbumque Dei Patris est ac dicitur, enhypostaticam et consubstantiali et per omnia similem Deo Patri, eandemque esse Filium, ut bene a nobis creditur; si hæc, inquam, sermonis nostri series lucide demonstravit, indubitanter vos procul abegit dispulitque, mendacesque coarguit, qui dum præter naturæ unitatem, proprietatem quoque sive hypostasim cōstitemini, Patrem Filiumque consubstantiales, et per omnia eosdem, excepta innativitate et generatione, non recipitis. Propterea nobis quidem videbatur perfectus argumentationis nostræ sermo, et siquidem hi vellent, nihil desiderandum relinquere; quatenus ex communibus notionibus physicisque argumentis, res quæ supra naturam sunt, demonstrationem patiuntur: nempe quod Deus Pater Filium habet similem sibi per omnia; quem impassibiliter et intemporaliter et sine ullo fluxu, genuit; qui et Verbum et Sapientia et Potentia enhypostatica Dei est, recteque a nobis creditur.

13. Sed quia Spiritus quoque, qui a Deo Patre procedit, et cum Filio mundum vivificat et reformat, et ad meliorem vitam transmutat, homogeneus est et consubstantialis Patri ac Filio et æque honorabilis, unius veræ Deitatis persona singularis existens, sicut a nobis Christianis recte creditur ac prædicatur; agesis de illo quoque sermonem instituam, imo potius demonstrationes ex communibus notionibus exhibebo, necnon ex Scripturæ testimoniis, ut fidei doctrina de sancta Trinitate

secundum proprietates, id est, personas unicam- que divinitatem ac dominationem et potestatem atque monarchiam, sarta lectaque sit, et a nemine alterius fidei homine repellatur. Quoniam fidei evidentis nobis instar est communium notionum usus; præter hunc autem, prophetarum inspiratio a divino Spiritu suppeditatur, eaque manifeste nobis enarrat Deum omne creatum conservare ac fovere, vivificare, et divinos iustinctus, charisma- tum varias rationes et sanctificationes dignis præ- bere, sicut vestra quoque scriptura consonat; ex- ploratum est Deum multo prius et sanctum esse, et ex divina consuetudine mundum custodire ac fovere, et ad meliorum morum conditionem dedu- cere. Nam si forte hoc aliquis vesanus non concedat, is Deum omni carentem sanctitate diceret. Quo- modo autem ille volentibus omnibus divinæ gra- tiæ divitias ad hauriendum sine ulla sui imminu- tione proponit? nam si ipse sanctitate caret, certe ne sanctificabit quidem: nemo enim quod non ha- bet dat cuiquam: vel cuius ipse rei paupertate laborat, eadem alios ditabit. Si Deus itaque non est sanctitatis particeps, sine dubio creatura uni- versa multo magis desertissima erit a gratia et a divino munere. Atqui creatura haud omnino de- stituitur gratia et sanctitate ac præsidio; quomodo enim secus subsisteret? itaque manifestum est illum, qui hæc tribuit, id est Deum, substantialis sanctitatis multo esse pleniorum, et cum sanctitate mundum gubernare. Si ergo Deus in sanctitate ver- sans mundum sanctificat et dirigit, eumque exsi- stentem divinis inspirationibus et doctrinis atque charismatibus implet, patet eum sine sanctitate non esse. Porro omne quod sanctitatem habet, eam vel adoptivam habet vel naturalem. Jam si adopti- vam habet, vel uno syllogismo rei absurditatem cognoscere licet. Deus adoptivam habet sanctita- tem suam atque inspirationem: atqui omne quod ita habet, proficiendo perficitur: concluditur itaque ut Deus proficiendo perficiatur. Quod de Deo sine blasphemiam dici nequit.

14. Item aliter. Si Deus adoptivam habet san- ctitatem suam atque inspirationem, patet eum extrinsecus illam accepisse: atqui omnis qui ita ac- ceperit, ab alio accepit: nulla enim res existens ipsa per se et sibi dat et datur, sanctificat et san- ctificatur, illuminat et illuminatur; sicut idem homo non docet et docetur. Si ergo Deus sanctitatem ab alio accepit, vel a pari accepit, vel a minore, vel denique a majore. Sed enim quod ab horum ne- mine acceperit, hinc constat: nam qui sanctita- tem ab aliquo accipit, ut sanctificetur accipit: qui autem accipiendo sanctificatur, a majore accipit et sanctificatur. Porro horum alter est deterior, alter æqualis; nam meliorem Deo neminem esse com- muni nobis sensus suadet. Igitur Deus ab alio sanctitatem suam non accepit. Quod si nequaquam

A ἁγία; Τριάδος κατὰ τὰς ἰδιότη-τας ἦσαν ὑποστάσεις καὶ τὴν μίαν θεότητα καὶ κυριότητα καὶ ἐξουσίαν καὶ μοναρχίαν πιστευτικῆς λόγος, βέβαιος καὶ ἀσφα- λῆς εἶη, καὶ παρὰ μηδενὸς ἑτεροπίστου παρακρού- μενος· ἀρξόμεθα δὲ καὶ περὶ τούτου ὧδε· Ἐπειδὴ πίστις ἡμῖν ἐναργῆς ἡ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν ὑποτέ- θηται χρῆσις, ὑπὲρ δὲ ταύτης ἡ τῶν προφητῶν ἔμπνευσις διὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος καθίσταται, αὕτη δὲ σαφῶς ἡμῖν διαγορεύει, ὅτι ὁ Θεὸς τὴν δη- μιουργίαν ἅπασαν φρουρεῖται τε καὶ ἐπιθάλλει, ζωογονεῖ τε καὶ ἔμπνεύσει· θείας καὶ χαρισμάτων τρόπους καὶ ἁγιασμοὺς τοῖς ἁγίοις παρέχει, καθ' ἃ καὶ τὸ ὑμέτερον γράμμα συνωδᾷ τούτοις φθέγγεται, φανερόν ἐστι ὁ Θεὸς πολλῶν πρότερον ἅγιός ἐστι καὶ ἐν ἁγιωσύνῃ θεῖα τὸν κόσμον φρουρεῖ τε καὶ ἐπι- θάλλει καὶ πρὸς τὴν κρείττονα διαγωγὴν διεξάγει· εἰ γὰρ καὶ τις τοῦτο ἀφραίνων οὐ δοίη, τὸν Θεὸν φή- σεις παντελῶς ἐστερηθῆαι ἁγιωσύνης· καὶ πῶς ἂν ὁ αὐτὸς τοῖς θέλουσιν ἅπασιν τὸν πλοῦτον τῆς θείας χάριτος ἀρύεσθαι ἀπροσπαθῶς ἐντίθησιν, εἴπερ ὁ αὐτὸς ἄμοιρός ἐστιν ἁγιότητος; Εἰ οὖν αὐτὸς ἄμοιρός ἐστιν ἁγιότητος, οὐδὲ ἁγιάσει· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων, ὅπερ οὐ κέκτηται παράσχῃ τινὶ, καὶ οὐ πένεται ἄλ- λους καταπλουτίζει. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἄμοιρός ἐστιν ἁγιότητος, δῆλον ἐστὶ καὶ ἡ κτίσις ἅπασα πολλῶν μᾶλλον ἐρήμη ἂν εἴη χαρίσματος τε καὶ θεοῦ τρό- που· ἀλλὰ μὴν ἡ κτίσις οὐ παντελῶς ἐρήμη θεοῦ χαρίσματος καὶ ἁγιωσύνης καὶ ἀσφαλείας καθίστα- ται· πῶς γὰρ ἂν καὶ συνέχετο; δῆλον ἐστὶ καὶ ὁ ταύτης μεταδοτικὸς, ὅπερ ἐστὶ Θεὸς, πολλῶν πλέον οὐσιώδους ἀνάπλεως ἐστὶν ἁγιότητος, καὶ ἐν ἁγια- σμῶ τὸν κόσμον διευθετίζει. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἐν ἁγιω- σύνῃ ἅγιος ὢν, τὸν κόσμον ἁγιάζει καὶ διευθετίζει, καὶ θείων ἔμπνεύσεων καὶ μύσεων καὶ χαρισμάτων ὄντα ἐμπύμπλησι, φανερόν ἐστι ἁγιότητα ἔχει· πᾶν δὲ τὸ ἔχον ἁγιότητα, ἢ θετῶς ταύτην ἔχει ἢ φύσει· ἀλλ' εἰ μὲν θετῶς ἔχει, σκοπεῖν ἐστὶ διὰ συλλογισμοῦ τὸ ἄτοπον· ὁ Θεὸς θετὴν ἔχει τὴν αὐτοῦ ἁγιότητά τε καὶ ἔμπνευσιν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἔχον, ἐκ προκοπῆς τελειοῦται· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς κατὰ προκο- πὴν τελειοῦται· ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν βλάσ- φημον.

15. Καὶ ἄλλως· Εἰ ὁ Θεὸς θετὴν ἔχει τὴν αὐτοῦ ἁγιότητά τε καὶ ἔμπνευσιν, δῆλον ἐστὶ θύραθεν αὐτὴν εἴληφεν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἐσχηκὸς, παρ' ἑτέρου τινὸς ταύτην εἴληψε· καὶ γὰρ οὐδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ παρέχει καὶ παρέχεται, ἁγιάζει τε καὶ ἁγιάζεται· ὡςπερ οὐδὲ τὸ αὐτὸ διδάσκει τε καὶ διδάσκεται. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς παρ' ἑτέρου ταύτην εἴληφεν, ἦτοι ἀπὸ ἴσου, ἢ ἀπὸ ἐλάττονος, ἢ ἀπὸ κρείττονος· ἀλλ' ἐστὶ μὲν οὐκ ἀπ' οὐδενὸς τούτων ἐνδέχεται, ἐντεῦθεν δῆ- λον· τὸ μὲν γὰρ ἁγιότητά πως ἐκ τινος μεταλαμβάνον, ἁγιαζόμενόν πως μεταλαμβάνει· τὸ δὲ ἁγιαζί- μενον ἐν τῷ λαμβάνειν, ἀπὸ κρείττονος μεταλαμβά- νει καὶ ἁγιάζεται· τούτων δὲ τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ἴσον· κρείττον δὲ Θεοῦ οὐκ ἔστιν, ὡς ἡ κοινὴ ἐνοία ἔχει· οὐκ ἔρα ὁ Θεὸς παρ' ἑτέρου τὴν αὐτοῦ ἁγιότητά εἴληφεν· εἰ δὲ μὴ παρ' ἑτέρου, δῆλον ἐστὶ οὐδ' ἔξω

θεν· εἰ δὲ μὴ ἔξωθεν, οὐδὲ θετῶς· διὰ τὸ πᾶν τὸ θε-
τῶς τοιοῦτον εἶναι.

ιε'. Καὶ ἄλλως· Εἰ ὁ Θεὸς θετὴν ἔχει τὴν ἀγιό-
τητα, φανερόν ὅτι συμβέβηκεν αὐτῷ· πᾶν δὲ συμβε-
βηκὸς, πεπερασμένον τέ ἐστι, καὶ ἐν κτιστῇ φύσει
δηλονότι εἶναι ἔχει· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς κτι-
στός ἐστι, καὶ κτιστὴν φύσιν ἔχει· εἰ δὲ τοῦτο, ἦτοι
παρ' ἑαυτοῦ ἔκτισται, ἢ παρ' ἑτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν
παρ' ἑαυτοῦ, ἔσται κατὰ ταυτὸ ὁ αὐτὸς παράγων
καὶ παραγόμενος, κτίζων καὶ κτιζόμενος, δημιουρ-
γῶν καὶ δημιουργούμενος· οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων τοιοῦ-
τόν ἐστιν· οὐκ ἄρα ὁ Θεὸς παρ' ἑαυτοῦ ἔκτισται·
ἀλλ' οὐδὲ παρ' ἑτέρου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο δοίη τις,
ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός· καὶ περὶ ἐκείνου τὰ αὐτὰ ἀπο-
ρήσομεν, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον· οὐκ ἄρα ὁ Θεὸς θε-
τὴν ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀγιότητα καὶ ἔμπνευσιν τῶν χα-
ρισμάτων. Εἰ οὖν ὁ λόγος, διὰ πολλῶν ἐπιχειρημά-
των, ἀδύνατον ἔδειξε τὸ θετῶς ἔχειν τὸν Θεὸν τὴν
αὐτοῦ ἀγιότητα καὶ ἔμπνευσιν, φανερόν ὅτι φύσει
αὐτὴν ἔχει· εἰ εὖν φύσει αὐτὴν ἔχει, ἦτοι ἐξ ἀνάγ-
κης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· ἀλλ' ὅτι μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
οὐ πρόσεστι, δῆλον· τὸ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀποτυ-
χία φύσεως ἐστιν· ἀποτυγχάνει γὰρ ἡ φύσις ἐνίοτε
τῶν ἐπ' ἐλαττόνων· ἐπιτυγχάνει δὲ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης· τὸ δ' ἀποτυγχάνειν ἐπὶ τῆς
θείας φύσεως, ἀνοίκειόν ἐστιν· εἴπερ πᾶσα ἀποτυχία
μετὰ πάθους· ὁ δὲ Θεὸς παντὸς πάθους ἀνῶχισται·
οὐκ ἄρα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ Θεὸς ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀγιό-
τητα· λείπεται ἐξ ἀνάγκης· εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἀεί
ἐστιν, εἴπερ τοιαῦτα τὰ ἐξ ἀνάγκης· εἰ δὲ ἀεί ἐστιν
ἡ ἀγιότης καὶ ἡ ἔμπνευσις τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ἦτοι
ὡς ἐνυπόστατος τέ ἐστι, καὶ καθ' ἑαυτὴν τὸ εἶναι
ἔχει· ἢ ὡς ἑτεροῦπόστατος καὶ συμβεβηκός· ἀλλ' ὅτι
μὲν ὡς ἑτεροῦπόστατος καὶ συμβεβηκός οὐκ ἐστιν,
ὣδε δὴ πῶς ἐστι δῆλον.

subsistit, et est accidens. Sed quod ea in altero
fit.

ις'. Ὁ Θεὸς ἀπλούστατος ἐστι, καὶ πάσης συνθέ-
σεως καὶ συνθετικῆς ἐννοίας ἐπέκεινα, ὡς καὶ αἰ
κοινὰ ἔννοιαι ἔχουσι· πᾶν δὲ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ
ᾧ συμβέβηκεν, σύνθετόν ἐστιν καὶ λογίζεται· διὸ
ἐστι συλλογίζασθαι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀπλούστατος
ἐστι· πᾶν δὲ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ ᾧ συμβέβηκεν,
οὐκ ἀπλοῦν τέ ἐστι καὶ λογίζεται· συνάγεται ἄρα ὅτι
ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτος συμβεβηκός· ἔχει δὲ ἀγιότητα
ἐν ἑαυτῷ καὶ ἔμπνευσιν, ἢ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ καλεῖ-
ται, καθ' ἃ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑμέτερον γράμμα,
ἡγοῦν ἡ τοῦ Μωάμετ βίβλος (5)· οὐκ ἄρα ἐστὶ συμ-
βεβηκός· εἰ δὲ οὐ συμβεβηκός, ἐνυπόστατος ἐστι, καὶ
καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶναι ἔχει· ἐστι δὲ καὶ ἀεί· πᾶν δὲ τὸ
ἐνυπόστατον, καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶναι ἔχον, ἀεί ὄν,
οὔτε ἀρχὴν ἔχει χρονικὴν οὔτε τέλος· τὸ δὲ οὕτως
ἔχον, πάντως καὶ ἀκτιστόν ἐστι καὶ ἀγέννητον· συν-
άγεται ἄρα, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγιότης καὶ ἡ ἔμπνευ-
σις, ἢ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ λέγεται παρὰ τῆς θείας
Γραφῆς, ἀγέννητόν [ita cod.] ἐστι καὶ ἀκτιστόν· ἀγέ-

Ab alio, constat quod nec extrinsecus. Quod si
minime extrinsecus, ne adoptive quidem: omne
enim adoptivum ita se habet.

15 Adhuc aliter. Si Deus adoptivam habet san-
ctitatem, constat eam illi accidisse. Quidquid
autem accidit, limitatum est, et in natura creata
sine dubio habet subsistentiam. Colligitur ergo
Deum esse creatum, et creatam habere naturam.
Quod si ita est, vel a se ipso creatus fuit, vel ab
alio. Sed si a se ipso, erit idem producens simul
et productus, creans et creatus, artifex et arte-
factus. Atqui nihil huiusmodi in rerum natura
est: non igitur semet ipse creavit Deus. Sed neque
ab alio creatus fuit; nam si hoc quispiam conce-
dat, erit Dei Deus, deque hoc similiter ambigenus;
idque in infinitum. Non igitur Deus adoptivam
habet sanctitatem suam et donorum inspirationem.
Si ergo sermo noster multis argumentis impossi-
bile ostendit adoptivam a Deo possideri sanctita-
tem suam et inspirationem, constat eam naturaliter
ab eo haberi. Si ergo naturaliter eam habet, id vel
necessario, vel plerumque; sed quod non plerum-
que, constat; nam quod plerumque tantum evenit,
id naturæ defectum indicat: frustrationem enim
aliquando natura patitur dum minorem partem
fert: bono autem successu utitur tum in iis quæ
plerumque accidunt, tum etiam in necessariis.
Atqui frustrari in divinam naturam non cadit;
siquidem omnis frustratio non sine passione est:
Deus vero cuilibet passioni superior. Non ergo
habet Deus quasi plerumque sanctitatem suam.
Reliquum est, ut necessario. Sed si necessario,
semper quoque habet, quandoquidem hæc necessa-
riorum natura est. Jam si semper Deo inest sua
sanctitas et inspiratio; ea quidem vel enhypos-
tatica est, et per se ipsa subsistit; vel in altero
non subsistat nec sit accidens, ita fere palam
fit.

16. Deus simplicissimus est, omnique composi-
tioni compositoque mentis conceptui superior,
sicut et communes notiones tenent. Omne autem
accidens, æque ac illud cui accidit, compositum est
et ita reputatur. Quare sic licet argumentari: Deus
simplicissimus est: omne autem accidens æque ac
illud cui accidit, neque simplex est neque reputa-
tur: concluditur ergo Deum esse accidentis inca-
pacem. Habet autem sanctitatem in se ipso et in-
spirationem, quæ etiam Spiritus Dei vocatur, sicut
etiam vestra Scriptura testatur, id est Mohamedis
liber. Itaque illa non est accidens. Quod si non
accidens, enhypostatica est, et in se ipsa substan-
tiam habet, semperque est, neque temporale
initium habet neque finem. Quod vero ita se habet,
id omnino increatum est et ingenitum. Conficitur
ergo ut Dei sanctitas atque inspiratio, quæ et Spi-
ritus Dei dicitur apud divinam Scripturam, inge-
nita sit et increata. Jam ingenitum cum ingenito,

quatenus non fuit factum; et increatum cum in- A creato, quatenus non fuit creatum, idem est et homogeneous atque consubstantialis. Patet profecto enhypostaticam esse sanctitatem Dei, quæ etiam Spiritus a divinis Scripturis diserte dicitur, verusque Deus est, et consubstantialis Deo Patri Filioque eius.

17. Si ergo Deus Pater, ut omni communi sensui consentaneum est, enhypostaticus est, semperque et in se ipso existentiam habet: demonstratum est, potentiam quoque Dei, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæ Verbum quoque et Sapientia Dei est ac dicitur, et perpetuam esse et enhypostaticam. Similiter autem etiam sanctitas, quæ et Spiritus Dei dicitur, enhypostatica est et perpetua, et in se ipsa subsistentiam habet. Quod autem perpetuum est, cum perpetuo et perpetuo; et enhypostaticum, cum enhypostatico et enhypostatico, tres esse hypostases homogeneas consubstantialesque comperies. Atque hic nobis est Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus. Ille quidem genitor et productor, impassibiliter, inquam, intertemporaliter et incorporaliter. Reliqui autem, alter genitura, alter processio. Nam si Pater est verus Deus, Filius pariter ac Spiritus sanctus, tanquam eadem et una deitas, indivise, tanquam in divisis, ut ita dicam, spectata. Et tamen haud tres illi. Quodque hoc verum sit, ut superius promisimus, conabor ostendere. Omnis numerus est quantitatis subjectarum rerum demonstrativus, non autem naturæ rerum; idque non quatenus eadem sunt, sed quatenus diversæ. Similiter etiam omnis connumeratio, id est, in unum numerum complexio, diversitatum, quatenus alia est, compositio complexioque est. Idque fiet manifestum, si quis aureum nummum sumat, eumque in quinque comminuat signatos nummulos, jam non quinque aureos dicet, ut rei ejus naturam denotet, sed quinque aureos signatos solidos, ut rei subjectæ quantitatem significet, et hos quidem non tanquam unum quid, sed diversos. Pari modo hi rursus connumerati, id est quinque in unum numerum coadunati, diversorum quatenus alii sunt compositionem faciunt. Etenim numerus, diversarum rerum complexivusque est.

18. His a nobis expositis, animadvertite quid comprobatum sit. Quoniam divina ac beata natura, tota quatenus tota, indivise in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur, ut sermo noster ostendit: neque in hoc plus est, in illo minus, sed æqualiter pariterque prædicamentum fit; neque aliud prius, aliud posterius ab ipso prædicamento significatur, sed unum quid coæternum, et omnimode simile: etenim totum vel ante partes cogitatur, vel in ipsis participibus; idque rursus vel in uno totum, ceu totum indivise spectatur, vel etiam in reliquis: totum autem dico, non id quod ex partibus compositum conglutinatumque est; absit! sed id, quod utpote natura, in personis propriis spectatur. Ex dictis, inquam, constat, Patrem

νητον δὲ ἀγενήτην καθ' ὃ οὐ γέγονε, καὶ ἀκτιστον ἀκτίστῳ καθ' ὃ οὐκ ἔκτισται, τῇ φύσει ταυτὸν εἶναι· εἰ δὲ ταυτὸν, καὶ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιον· φανερὸν ἄρα ὅτι ἡ ἐνυπόστατος ἀγιότης τοῦ Θεοῦ, ἡ καὶ Πνεῦμα παρὰ τῶν θείων Γραφῶν τρανῶς λέγεται, Θεὸς τε ἐστὶν ἀληθινός, ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ αὐτοῦ.

17. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὡς πάσαις κοιναῖς ἐννοιαῖς ἐπόμνον, ἐνυπόστατος τε ἐστὶ, καὶ αὐτὸς καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶναι ἔχει· δέδειχται δὲ ὅτι καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἡ καὶ Λόγος καὶ Σοφία Θεοῦ ἐστὶ τε καὶ λέγεται, αὐτὸς τε ἐστὶ καὶ ἐνυπόστατος· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀγιότης, ἡ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ λέγεται, ἐνυπόστατος τε ἐστὶ, καὶ αὐτὸς, καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶναι ἔχει· τὸ δὲ αὐτὸς καὶ αὐτὸς καὶ αὐτὸς καὶ ἐνυπόστατος [cod. ἐνυποστάτῳ καὶ] τῷ ἐνυποστάτῳ καὶ ἐνυποστάτῳ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιος εὐρήσεται· καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῖν ὁ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ μὲν, γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, λέγω δὲ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως· τῶν δὲ τὸ μὲν, γέννημα· τὸ δὲ, πρόβλημα· εἰ γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ Θεὸς τε ἐστὶν ἀληθινός, καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος, ἀμερίστως ὡς ἐν μεριστοῖς, ἴν' οὕτως εἴπω, θεωρουμένης· ἀλλ' ὅμως οὐ τρεῖς θεοὶ· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, ὡς ὑπεσχόμεν ἀνωτέρω, πειράσομαι δείξαι. Πᾶς ἀριθμὸς τῆς ποσότητος τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικὸς, οὐ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, καὶ τούτων οὐχ ἡ ταυτῶν, ἀλλ' ἡ διαφόρων· ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσα συναριθμησις, τούτέστιν ἡ εἰς ἓνα ἀριθμὸν συναίρεσις, τῶν ἑτεροτήτων πως, ἡ ἕτερα ἐστὶν, σύνθεσις ἐστὶ καὶ συναίρεσις· καὶ τοῦτο εἶπλον, εἰ λάθῃ τις χρυσὸν, καὶ τοῦτον κατακερματίζει εἰς πέντε χαρακτηῆρας, οὐχὶ πέντε χρυσοὺς ἐρεῖ ὅπως τὴν φύσιν ὑποσημάνῃ, ἀλλὰ πέντε χρυσίνους χαρακτηῆρας, ὅπως τὴν ποσότητα τῶν ὑποκειμένων δηλώσῃ· καὶ τούτων οὐχὶ ἡ ταυτῶν, ἀλλ' ἡ διαφόρων· ὡσαύτως δὲ καὶ ταῦτα συναριθμούμενα, τούτέστιν εἰς ἓνα ἀριθμὸν τῶν πέντε συναιρούμενα τῶν ἑτεροτήτων πως καθ' ὃ ἕτερα τὴν σύνθεσιν εἰσάγουσιν· καὶ γὰρ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφόρων πραγμάτων, ἡ διαφορὰ ἐστὶ, περιεκτικὸς καὶ περιληπτικὸς ἂν εἴη.

18. Τούτων οὖν ἡμῖν ὑποτεθέντων, σκόπει τὸ κατασκευαζόμενον. Τῆς θείας καὶ μακαρίας φύσεως ὅλης ὡς ὅλης, ἀμερίστως ἐν τε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένης, ὡς ὁ λόγος εἰδείξεν· καὶ οὐ τοῦ μὲν μᾶλλον, τοῦ δὲ ἥττον, ἀλλ' ἐκ' ἴσης καὶ ἰσοκλειῶς τῆς κατηγορίας κατηγορημένης· καὶ οὐ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον τῆς κατηγορίας ἐμφαινούσης, ἀλλ' ἅμα καὶ συναῖδιως καὶ κατὰ πάντα ὁμοιοτρόπως οὔσης· καὶ γὰρ ἡ ὁλότης ἡ πρὸ τῶν μερῶν ἐπινοεῖται, ἡ ἐν τοῖς μετέχουσι· καὶ τούτων ἡ ἐν τῷ ἐνὶ ὅλῃ ὡς ὅλη ἀμερίστως θεωρουμένη, ἡ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς· ὁλότητα δὲ φημι οὐ τὴν ἐκ τῶν μερῶν συγκειμένην καὶ σύνθετον, ἀπαγε, ἀλλὰ τὴν ὡς φύσιν ἐν ταῖς οἰκείαις ὑπο-

στάσεις θεωρουμένην· φανερόν ὅτι ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ μίαν θεότητα τε καὶ ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ταυτίζονται, καὶ ἐν εἰσίν· εἴπερ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος ἐπ' Ἰσῆς πεφύκασιν. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ' ὃ τῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ ἐξουσίας ἰσοκλεῶς ἔχουσιν, ἐν τέ εἰσι καὶ πιστεύονται, ὡμολόγηται δὲ ὅτι πᾶς ἀριθμὸς τῆς ποσότητος τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικὸς, καὶ οὐ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων· καὶ τούτων οὐχ ἢ ταυτῶν, ἀλλ' ἢ διαφόρων· καὶ πᾶσα συναριθμησις, τουτέστιν ἢ εἰς ἓνα ἀριθμὸν συναίρεσις τῶν ἑτεροτήτων πως, ἢ ἕτερά ἐστὶ, σύνθεσις ἐστὶ, φανερόν ἄρα ὅτι Θεὸν τὸν Πατέρα ἰδίως λέγοντες, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν Υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ τρεῖς θεοὺς εἰσάγομεν συναριθμοῦντες τὴν φύσιν· ἦν γὰρ ἂν ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ συναριθμησις τῆς φύσεως, καὶ οὐ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων τῆς ποσότητος, καὶ τῶν ταυτῶν ἢ ταυτά ἐστὶ, καὶ οὐχὶ τῶν ἑτέρων ἢ ἕτερα ἐστὶν, ὅπερ οὐχ ὡμολόγηται· διὸ Πατέρα ὁμολογοῦντες καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, οὐ καθ' ὃ Πατήρ ἢ Υἱὸς ἢ Πνεῦμα ἅγιον ἐν ἐστὶ καταγγέλλομεν (ταῦτα γὰρ διάφορα), ἀλλ' ἢ μίαν θεότητος τε καὶ ἐξουσίαν, καὶ εἰς Θεὸς θεωρεῖται, καὶν τρία ταῖς ὑποστάσεσι πιστεύηται.

18. Καὶ ἄλλως ἐστὶ δεῖξαι, ὅτι οὐ τρεῖς θεοὺς εἰσάγομεν ἐπὶ τῇ μιᾷ θεότητι, καὶν τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογοῦμεν· εἰ οὖν ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκριβῶς παρ' ἡμῖν δέδεικται ὅτι τῆς μιᾶς καὶ ἀκτίστου καὶ ἀγενήτου θεότητος συναϊδίως ἔχουσι, καὶ μία φύσις τῶν τριῶν κατηγορεῖται, καὶ οὐχ ἕτερα καὶ ἕτερα, φανερόν ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις λέγοντες, οὐ συνεισάγομεν καὶ τρεῖς θεοὺς· εἰ γὰρ τις ἡμῖν τοῦτο καταφημίζει, οὐδὲν ἄλλο αὐτὸν ἐστὶ λέγειν, ἀλλ' ἢ κατὰ ταυτὸν ἐν τε καὶ πολλὰ εἶναι, καὶ τὴν ἀντίφασιν συναληθεύειν, καὶ τὰ ἐλάττωνα τῶν ἐπιπλέον κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν, ὅπερ οὐδὲ ταῖς λογικαῖς μεθόδοις, οὐδὲ τῇ ἀληθείᾳ σύμφωνον· καὶ ὅπως ἡμῖν σαφὲς γένηται τὸ λεγόμενον, ὡς ἐν ὑποδείγματός τρόπῳ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν λαβόντες, καὶ ἐφ' ὧν ταύτη κατηγορεῖται, δῆλον ἡμῖν τὸ λεγόμενον παραστήσω· Ἐστω ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὡς ἐν ὑποθέσει τριῶν ὑποστάσεων μόνων κατηγορουμένη, οἷον Πέτρου, φημί, καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ· αὕτη οὖν ἡ φύσις ὅλη ὡς ὅλη ἀμεριστως ἐπὶ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ κατηγορεῖται· καὶ γὰρ ἕκαστος [cod. ἕκαστον] τούτων, ζῶον λογικὸν θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν ἐστὶ· φανερόν ὅτι καὶ τὰ μετέχοντα, καθ' ὃ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς φύσεως μετέχουσιν, ἐν τε καὶ ταυτά εἰσι· καθ' ὃ δὲ διάφορα ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ τὸν τρεῖς ἀριθμὸν ἐκλήρωσαντο. Εἰ οὖν τις τὴν ἀνθρώπος φωνὴν, ἣτις ἐστὶ φύσεως δηλωτικὴ ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μίαν οὔσαν καὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἀμεριστως αὐτῶν κατηγορουμένην, εἶτα καὶ ὡς τριῶν συναριθμουμένων, καὶ ταύτην τὴν ἀνθρώπος φωνὴν ἐξ ἀνάγκης ταῖς ὑποστάσεσι συναριθμήσει, τρεῖς ἀνθρώπους φάσκων, οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἀλλ' ἢ τρεῖς φύσεις ἐν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσι θεωρεῖσθαι· ἢ γὰρ ἀνθρώπος φωνὴ φύσεως ἐστὶ δηλωτικὴ· εἰ δὲ τοῦτο,

et Filium et Spiritum sanctum, secundum unicam divinitatem, potestatem ac dominationem, idem unumque esse; siquidem unam eandemque deitatem æque tenent. Si ergo Deus Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, quatenus eandem deitatem ac potestatem æque habent, unum quid sunt et creduntur; in confesso autem est omnem numerum demonstrare subjectarum rerum quantitatem, non autem rerum naturam, et harum quidem non quatenus earumdem, sed quatenus potius diversarum; et si omnis connumeratio, id est, in unum numerum contractio, diversitatum, quatenus diversæ sunt, compositio est; constat prorsus, quod cum Patrem seorsum dicimus, itemque Filium et Spiritum sanctum, tres deos non inducimus quasi numerando naturam. Secus, numerus et connumeratio naturam afficeret, non autem subjectarum rerum quantitatem; et quidem eas tanquam easdem, non diversas prout diversæ sunt; quod non conceditur. Itaque cum Patrem confitemur et Filium et Spiritum sanctum, non quasi Pater et Filius et Spiritus sanctus unum quid sint pronuntiamus; hi enim diversi sunt, sed quatenus una deitas, una potestas, et unus Deus consideratur, quanquam tres personæ creduntur.

19. Adhuc aliter rem demonstrare possumus, nequaquam tres Deos a nobis induci in una divinitate, etiamsi personas tres confitemur. Si ergo Pater et Filius et Spiritus sanctus, prout accurate nos demonstravimus, unam nec creatam nec factam divinitatem perpetuo simul habent, unaque natura trium prædicatur, non alia et alia, patet quod, dum tres personas dicimus, hand tres deos inducimus. Quod si quis nobis imputet, idem facit dicenti, aliquid secundum idem, et unum esse et plura, et contradictioni inesse veritatem, et minora majoribus exæquari pariterque appellari: quod neque logicis regulis neque veritati consonat. Atque ut nobis dicta res clarior fiat, humanam naturam ad exemplum sumens, secundum ejusdem prædicamenta, perspicuam vobis faciam orationem ineam. Esto humana natura tanquam in subjecto trium tantum personarum prædicata, veluti Petri, Pauli, ac Thomæ. Hæc igitur natura tota prout est indivisa in Petro, Paulo ac Thoma, denominatur: nam horum unusquisque, animal est rationale, mortale, mentis scientiæque capax. Constat hos participes, quatenus unam eandemque naturam participant, unum quid idemque esse: quatenus autem diversi sunt personis, ternarium numerum habere. Si quis ergo vocabulum *homo* quod naturam denotat, quodque unum idemque et indivise de tribus prædicatur; deinde tanquam tribus jam simul connumeratis, idem hoc vocabulum *homo* necessario cum personis connumeret, tres dicens homines; nihil aliud dicit, nisi tres naturas in personis tribus spectari: namque hominis vocabulum naturam denotat. Quod si verum est, utique idem secundum idem comperietur, id est humanam naturam, et unum quid esse et contra: et quod contradictio est, verum evadet; quod est absurdum.

Neque hoc solum, sed et minora id est, personarum, majorum, id est, naturarum prædicamentum sortientur, eis quoque æquabuntur; quæ res ita declaratur.

τῶν ἐπιπλέον, τουτέστι τῶν φύσεων συμβαίνει κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο δῆλον ὧδε·

20. Humana natura in tribus personis prædicata, haud vicissim ex his prædicatur, neque convertitur, propterea quod plus est quam unaquæque persona. Nam si quid est Petrus, hoc et homo; non tamen si quid homo, hoc et Petrus. Namque in prædicatis, illa invicem convertuntur quæ sunt æqualia, veluti homo et risibile; nam si quid est homo, hoc et risibile; et si quid est risibile, hoc et homo. Quæ autem excedunt, ea invicem non convertuntur, propter excessum. Veluti si quid homo, hoc et animal; non si quid animal, hoc et homo. Si ergo, cum humana natura plus sit singulis tribus personis, prædicetur autem ternarius numerus trium personarum, non absolute, sed secundum talem subjectorum quantitatem; idem autem numerus, quem et numerabilem dicimus, cum qui numeratur magis quam numerat, prædicetur etiam de vocabulo homo adæque ac numerus personarum; sic, inquam, comperietur unaquæque persona uni naturæ æquata, et vicissim prædicata. Nam tres et tres numerati, non sunt plures, sed pares. Nam et si duo quædam sint, alterum autem de uno prædicetur, veluti risibile de homine; demonstratur autem alterum esse par, necessario accidit ut prædicamentum invicem fiat, et homo prædicetur pro risibili. Quamobrem constat, quod si quis connumeraverit personis naturæ ipsarum nomen, faciet ut iniora prædicentur de majoribus et exæquentur; quod abhorret a logicis regulis et a veritate, ut diximus.

21. Pari modo quod attinet ad divinam naturam, hoc exemplo viam nobis demonstrante, veritatem nanciscemur, erroremque depellemus. Nobis enim tres in divina natura personas contentibus, necesse non est tres quoque deos invehere, propter illas quas jam diximus absurditates. Quamobrem nobis manifestum apparet, quod tres personas, secundum suas proprietates, in una divina natura constantes, nequaquam tres deos invehimus, sed unum Deum; quandoquidem una deitas est, atque ad unum illa, quæ inde sunt, referuntur. Nomina enim Patris ac Filii, haud naturam significant, sed relationem, nempe quomodo se habeat ad Filium Pater, et ad Patrem Filius. Sicut enim apud nos hæc appellationes legitimam genituram significant, ita illic genitum cum genitore homogeneum demonstrant. Similiter et Spiritus nequaquam naturam significat, ut et cætera: etenim relationis inter has personas differentia, differentem quoque illarum appellationem effecit. Idcirco cum ad deitatem respicimus, primamque causam, et monarchiam, unum quid

εὐρεθήσεται τὸ αὐτὸ κατὰ ταυτὸ, τουτέστιν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν τε καὶ οὐχ ἐν· καὶ ἡ ἀντίφασις συναληθεύσει, ὅπερ ἄτοπον· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἡ καὶ τὰ ἐλάττονα, τουτέστι τὰς ὑποστάσεις

κ'. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων κατηγορουμένη, οὔτε ἀντικατηγορεῖται ἐκ τούτων, οὔτε ἀντιστρέφει διὰ τὸ ἐπιπλέον εἶναι ἐκάστης ὑποστάσεως· καὶ γὰρ εἴ τι Πέτρος, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος, οὐκ εἴ τι δὲ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ Πέτρος· τῶν γὰρ κατηγορουμένων, τὰ μὲν ἐξισάζοντά εἰσιν, ἃ καὶ ἀντιστρέφουσιν, ὅλον δὲ τε ἄνθρωπος καὶ τὸ γελαστικόν· εἴ τι γὰρ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ γελαστικόν· καὶ εἴ τι γελαστικόν, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος· τὰ δὲ ἐπιπλέον, ἃ καὶ οὐκ ἀντικατηγορεῖται διὰ τὸ ἐπιπλέον· ὅλον εἴ τι ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ ζῶον· οὐκ εἴ τι ζῶον, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος. Εἰ οὖν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιπλέον οὐσης μιᾶς ἐκάστης τῶν τριῶν ὑποστάσεων, κατηγορεῖται δὲ ὁ τρεῖς ἀριθμὸς τῶν τριῶν ὑποστάσεων, οὐκ ἀπολελυμένως, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοιῶσδε ποσότητα τῶν ὑποκειμένων· τὸν δὲ αὐτὸν ἀριθμὸν, ὃν καὶ ἀριθμητὸν λέγομεν, ὃς καὶ ἀριθμεῖται μᾶλλον ἢ περ ἀριθμεῖ, κατηγορήσεις καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐξ ἰσοῦ τῶν ἀριθμῶν τῶν ὑποστάσεων, εὐρεθήσεται ἐκάστη ὑπόστασις ἐξ ἰσοῦ τῆς μιᾶς φύσεως καὶ ἀντικατηγορουμένη· τὸ γὰρ τρεῖς καὶ τρεῖς ἀριθμούμενον, οὐκ ἐπιπλέον ἔστιν, ἀλλ' ἐξ ἰσοῦ· καὶ γὰρ ἐὰν δύο τινὰ ὦσι, θάτερον δὲ κατηγορεῖται τοῦ ἑνὸς, ὅλον τὸ γελαστικὸν τοῦ ἀνθρώπου· δεῖχθῆ δὲ καὶ θάτερον ἐξισάζον, συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης τὴν κατηγορίαν ἀντιστρέφειν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀντικατηγορεῖσθαι τοῦ γελαστικοῦ· ὥστε φανερὸν ὅτι εἴ τις συναριθμεῖ ταῖς ὑποστάσεις τὸ τῆς φύσεως αὐτῶν ὄνομα, συνάγει τὰ ἐλάττονα τῶν ἐπιπλέον κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν· ὅπερ ἀσύμφωνόν ἐστι ταῖς λογικαῖς μεθόδοις καὶ τῆς ἀληθείας, ὡς ἔφαμεν.

κα'. Τὸ αὐτὸ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, ὡς ἐκ τουτουῦ τοῦ παραδείγματος ποδηγούμενοι τὸ ἀληθὲς λάβωμεν καὶ τὸ ψεῦδος ἀποκρουσώμεθα· καὶ γὰρ ἡμῶν τριῶν ὑποστάσεων ὁμολογούντων ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, οὐκ ἀνάγκη καὶ τρεῖς ἡμᾶς θεοὺς εἰσάγειν διὰ τὰ προδεδειγμένα ἄτοπα· ὥστε δῆλον ἡμῖν ἀνέφηκεν, ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις κατὰ τὰς ιδιότητας ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ θεϊκῆς φύσεως ὁμολογοῦντες, οὐκ εἰσάγομεν καὶ τρεῖς θεοὺς, ἀλλ' ἓνα Θεόν, ὅτι μία θεότης, καὶ πρὸς ἐν τὰ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν ἔχει· τὸ γὰρ Πατὴρ καὶ Υἱὸς ὄνομα, οὐ φύσιν ὑποσημαίνουσιν, ἀλλὰ σχέσεώς τε καὶ τοῦ πῶς ἔχει πρὸς τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ, ἢ ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ὡς γὰρ ἐφ' ἡμῶν αὐταὶ αἱ κλήσεις τὸ γνήσιον σημαίνουσιν, οὕτως ἐκεῖ τὴν τοῦ γεγεννημένου πρὸς τὸ γεγεννηκὸς ὁμοφυτὰν σημαίνουσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα οὐ φύσιν σημαίνει, ὡς περ καὶ τὰ λοιπὰ· τὸ γὰρ διάφορον τῆς πρὸς ἀλλήλα τούτων σχέσεως, διάφορον αὐτῶν καὶ τὴν κλήσιν πεποίηκε· διὸ δὲ ἂν μὲν πρὸς τὴν θεότητα βλέπωμεν καὶ τὴν πρώτην αἰτίαν καὶ μοναρχίαν, ἐν ἡμῖν τὸ φανταζόμενον· ὅτι ἂν δὲ

πρὸς τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης τὰ ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἀχρόνως καὶ ὁμοδόξως ἐκλάμπαντα, τρία τὰ προσκυνούμενα· καὶ ταῦτά ἐστι, ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς ἃ πιστεύομεν καὶ βαπτίσαμεθα, καὶ οἷς λατρεύομεν.

κβ'. Εἰ δὲ ἀναιδέστερον πρὸς τὰ λεχθέντα οἱ ἐκ τῆς Ἄγαρ διατεθείεν λέγοντες· Εἰ καὶ κυρίως τὸ τῆς φύσεως ὄνομα οὐ συναριθμεῖται, ἀλλ' οὖν καταχρηστικῶς παρὰ τῆ συνηθείᾳ εὔρηται λεγόμενον, καθ' ὃ λέγομεν τρεῖς ἀνθρώπους καὶ τρεῖς ἴππους· οὐκοῦν καὶ καθ' ὑμᾶς λεγέσθω εἶναι ἢ παρ' ὑμῶν Τριάς σεβομένη καταχρηστικῶς λόγῳ τρεῖς θεοὶ ὡς τρεῖς ἀνθρώποι, ἢ ἄλλο τι συναριθμούμενον, φημὲν ἡμεῖς πρὸς αὐτούς· ὅτι τὸ τῆς φύσεως ὄνομα, τότε ταῖς οικείαις ὑποστάσεσι συναριθμεῖται καταχρηστικῶς, ἢνίκα αἱ ὑποστάσεις τὴν εἰς ἄλληλα περιχώρησιν (6) οὐκ ἔχουσι, ἀλλὰ πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων διακεχωρήκασιν, μετὰ καὶ τοῦ ἔχειν διάφορον τὸ θέλημα καὶ ἐνέργειαν καὶ βούλησιν, καὶ πλεῖστην τὴν διαφορὰν κεκτήσθαι, ἤτιτονα δὲ τὴν κοινωνίαν· οἷς δὲ γνώμη μία, καὶ βούλητις ἀδιαίρετος, καὶ φύσεως ταυτότης, καὶ μία ἐξουσία, καὶ θέλησις, καὶ ἐνέργεια, καὶ πάντα κοινά, πλὴν μιᾶς μόνης τῆς τῶν ὑποστατικῶν ιδιοτήτων διαφορᾶς, ἃ καὶ τὸ ἀνεκφοίτητον πρὸς ἑαυτὰς, καὶ ἡ εἰς ἄλληλα περιχώρησις, οὐδαμῶς εὔρηται τὸ τῆς φύσεως αὐτῶν ὄνομα συναριθμούμενον, οὔτε κυρίως, οὔτε καταχρηστικῶς· διὰ τοῦτο, καὶ τὸν Πατέρα ὁμολογῶμεν Θεὸν καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα ὡσαύτως, οὐκ εἰσάγομεν καὶ τρεῖς θεοὺς· οὔτε μὲν ἀπαιτούμεθα οὔτε κυρίως οὔτε καταχρηστικῶς συναριθμεῖν· ἐπειδὴ ἡ εἰς ἄλληλα περιχώρησις πρόσθεσι, καὶ τὸ ἀνεκφοίτητον καὶ τὸ ἀδιάστατον καὶ γνώμη μία καὶ βούλησις καὶ ἐνέργεια καὶ τὰ ἄλλα ἅπερ ἔφαμεν. Εἰ δὲ πάλιν ἀνθυποφύροισιν λέγοντες, ὅτι τὸ Θεός ὄνομα οὐ τῆς φύσεως τῆς θείας ἐστὶ δηλωτικόν, ἀλλ' ἐνεργείας (7), τὰ δὲ τῶν ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμοῦνται, οἷον λέγομεν τρεῖς ῥήτορας καὶ τρεῖς φιλοσόφους ἢ τρεῖς τέκτονας, λέγομεν καὶ πρὸς ταῦτα, ὅτι τότε τὰ τῶν ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμεῖται, ἐν οἷς γνώμης παραλλαγή παρεσθύεται, καὶ βουλήσεως ἑτερότης πάρεστι, καὶ ἀπορία καλοῦσα πρὸς τὴν χρείαν, καὶ ἐνέργεια οὐ μία, ἀλλὰ διάφορος καὶ ἀποτετμημένη· οἷς δὲ μία ἐνέργεια φυσικὴ ἀδιαίρετος πάρεστιν, οὐδαμῶς τὰ τῶν ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμεῖται. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑπερούσιος Τριάς, ἤγουν ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ παρὰ τῶν Χριστιανῶν εὐσεβῶς καὶ ὀρθοδόξως πιστευομένη καὶ λατρευομένη, μιᾶς ἐνεργείας ἀδιαστάτου ἐστίν, φανερόν ἄρα καὶ τὸ Θεός ὄνομα ἐνεργείας ἐστὶ δηλωτικόν, χῶραν τὸ συναριθμεῖσθαι κατὰ τοῦτο οὐκ ἔξει· ὅθεν πάσης διαβολῆς καὶ κατηγορίας ἢ καθ' ἡμᾶς πίστις ἀνωτέρα, ὡς καὶ δέδεικται.

κγ'. Ἐνεσθι δὲ καὶ ἄλλως ἡμῖν δι' ἐπιστημονικῆς καὶ ἀφύκτου διαιρέσεως τὰ περὶ τῆς ὁμοουσίου καὶ

A imaginamur. Cum vero ad ea in quibus deitas consistit, ea tunc spectamus quæ ex prima causa intemporaliter et cum honoris paritate explendescunt, tria adoranda, quæ sunt Pater et Filius et Spiritus sanctus, in quæ credimus et baptizati fuimus, et quæ latreutico cultu prosequimur.

22. Age vero, si forte impudentius adversus hactenus dicta Agareni consurgant dicentes : Quod etiamsi proprie naturæ vocabulum non connumeratur, attamen abusive secundum consuetudinem sic dici comperitur ; veluti dicimus tres homines, et tres equos : quamobrem etiam apud vos dicatur esse culta illa a vobis Trinitas abusive sermone tres dii, æque ac tres homines, aut aliud quidvis connumeratum : nos ita iis respondemus : nempe quod naturæ vocabulum tunc cum propriis personis abusive connumeratur, cum personæ non habent invicem circuminsessionem, sed plurimum invicem distant ; præterquam quod voluntate differunt et operatione et deliberatione, permultamque aliam differentiam præ se ferunt, minime vero communionem. Verumtamen illorum, quorum una inseparabilisque est deliberatio, natura eadem, una potestas, voluntas, atque operatio, cunctaque communia, sola excepta personalium proprietatum differentia, quorum item impossibilis separatio, et quæ invicem circuminsident ; horum, inquam, naturæ vocabulum nunquam invenietur connumeratum, neque proprie neque abusive. Quamobrem etiamsi C Patrem constemur Deum, pariterque Filium et Spiritum sanctum, tres deos non invehimus, neque cogimur sive proprie sive abusive connumerare ; quandoquidem invicem circuminsessio adest, nec non inseparabilitas et indivisibilitas, sententia una et deliberatio atque operatio, et alia quæ diximus. Quod si rursus adversentur dicentes, Dei vocabulum naturæ divinæ significativum non esse, sed operationis ; operationum autem vocabula connumerari solere, veluti dicimus tres rhetores, et tres philosophos, vel tres architectos ; nos his ita occurrimus : tunc videlicet operationum vocabula connumerari, cum sententiæ immutatio subit, et deliberationis diversitas adest, et perplexitas de rei gestione, nec una operatio, sed diversa et abrupta. In illis autem, quorum una operatio physica indivisa est, nequam operationum vocabula connumerantur. Quia igitur supersubstantialis Trinitas, id est Pater et Filius et Spiritus sanctus, quæ a Christianis religiose et recte creditur atque adoratur, unam habet inseparabilem operationem, constat profecto, etiamsi Dei vocabulum operationis significativum sit, haud tamen hac in re fore obnoxium connumerationi. Quamobrem calumnia omni et criminatione excelsior est fides nostra, uti demonstratum fuit.

23. Possumus nos et aliter doctrinali invictaque distinctione, de consubstantiali et sancta Trinitate,

(6) De theologico vocabulo περιχώρησις copiose Petavius *De Trin.* lib. IV, 16. Utitur etiam Nice-

phorus a nobis editus in *Antirr.* I, 43, 47.

(7) *Supra* col. 675.

tanquam brevi dictato, demonstrationes sic proferre: A
Deus, siquidem est verus Deus et creditur, vel
unum quid est natura atque persona; vel
unum utique natura, sed plura quod attinet ad
personas: vel vice versa, persona quidem est
unum, natura autem plura: vel denique natura
atque persona plura. Sed inde statim emergit ab-
surditas: nempe quod hac ratione se habet, polyar-
chicum est; polyarchicum autem, seditiosum; de-
nique seditiosum, anarchicum est et inordinatum:
at inordinatum, initium est dissolutionis; quod si
ita est, corruptibile quoque est et periturum. Jam
si forte sit persona unum, natura autem plura,
hoc quoque absurdum: nam quod est ejusmodi, id
compositum est. Omne enim quod ex diversis na-
tura unum quid constituit, in rerum compositarum B
sorte ponitur. Porro compositum, solubile est;
solutionem autem subsequitur corruptio; corru-
ptionem excipit annihilatio. Conficitur ergo ut Deus
corruptibilis sit, et in nihilum decidens; quæ
summa absurditas est. Si igitur plura esse tum
natura tum persona, falsum convincitur; pariter-
que unum esse persona, plura autem natura, super-
est ut duarum propositionum altera vera sit.
Si ergo unum quidem esse natura, plura autem
persona, sermo noster verum firmumque ostendet;
constat reliqua falsa argui, atque hoc vere dici.
Quod unum sit natura, personis autem plura, hinc
sit exploratum. Natura vel commune quid est, vel
proprium: at si proprium, singillatim est; quod C
si singillatim, atomus quædam est: quod si ita se
habet, vel una atomo extincta, necesse est naturam
quoque simul extinguere. Nam si eorum, quæ sunt
eadem, alterutrum perimatur, necesse est alterum
quoque una periri. Sic ergo moriente Moyse, con-
tigisset humanam naturam mori. Atqui moriente
Moyse, non fuit imminuta natura. Non est ergo
singularis natura. Quod si singularis non est na-
tura, ne propria quidem est, quia proprium tale
est.

24. Et aliter. Si natura res propria est, oportet
eam de uno tantummodo prædicari: atqui de
pluribus prædicatur, veluti animal rationale mor-
tale, de Petro, de Paulo, de Thoma, et de homini-
bus singulis: non est ergo propria res: quod si non D
propria, ergo communis. Item aliter. Si ergo na-
tura res propria est; et persona pariter proprium
quid est; habet autem natura personas, de quibus
pronuntiatur; comperietur utique rei propriæ
esse quid proprium; quod reapse inveniri nequit.
Non est ergo quid proprium; quod si nequaquam
proprium, commune est. Adhuc aliter. Si igitur com-
mune quid est et universale, quod de pluribus præ-
dicatur; natura autem ita se habet; sequitur ut na-
tura commune aliquid sit et universale. Quia ergo
supersubstantialis et increata, et non facta sub-
stantia est divina natura, apparet ipsam quoque
esse commune aliquid et universale; quoniam jam
ostendimus naturam esse commune aliquid et

ἀγίας Τριάδος, ὡς ἐν βραχεῖα ἀπηχῆσε, τὰς ἀπο-
δείξεις καὶ ὧδε παριστᾶν· Ὁ Θεὸς, εἴπερ ἐστὶ Θεὸς
ἀληθινὸς καὶ πιστεύεται, ἦτοι εἷς ἐστὶ τῆ φύσει καὶ
τῆ ὑποστάσει· ἢ εἷς μὲν τῆ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς
ὑποστάσεσιν· ἢ τὸ ἀνάπαλιν, τῆ μὲν ὑποστάσει ἓν,
τῆ δὲ φύσει πολλὰ, ἢ καὶ τῆ φύσει καὶ τῆ ὑποστά-
σει πολλὰ· ἀλλ' εἰ μὲν τῆ φύσει καὶ τῆ ὑποστάσει
πολλὰ, πρόδηλον τὸ άτοπον· τὸ μὲν γὰρ οὕτως εἶναι,
πολύαρχόν ἐστι· τὸ δὲ πολύαρχον, στασιῶδες· τὸ δὲ
στασιῶδες, ἀναρχόν ἐστὶ καὶ ἀτακτον· τὸ δὲ ἀτακτον,
ἀρχὴ λύσεως· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ φθειρόμενον καὶ
ἀπολλύμενον· εἰ δ' αὖ τῆ ὑποστάσει ἓν, τῆ δὲ φύσει
πολλὰ, καὶ οὕτως άτοπον· καὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον, ἀναγ-
καίως σύνθετόν ἐστι· καὶ γὰρ ἅπαν τὸ ἐκ διαφόρων
φύσεων ἓν τι καθιστάμενον, ἐν τῆ τῶν συνθέτων
μοίρᾳ τέτακται· τὸ δὲ σύνθετον, διαλυτόν ἐστι· τῆ
δὲ διαλύσει ἔπεται φθορά· φθορᾷ δὲ τὸ μὴ ὄν·
συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς φθαρτός ἐστι καὶ μὴ ὄν
[cod. 2 manu ὄν], ὅπερ ἀτοπώτατον. Εἰ οὖν τὸ
πολλὰ τῆ φύσει καὶ τῆ ὑποστάσει ἐλήλεγκται, ὡσαύ-
τως καὶ τὸ ἓν τῆ ὑποστάσει, πολλὰ δὲ τῆ φύσει,
λείπεται τῶν δύο ὑποθέσεων τὴν ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι.
Εἰ οὖν τὸ ἓν μὲν τῆ φύσει, πολλὰ δὲ ὑποστάσει
δείξει ὁ λόγος ἀληθές τε καὶ βέβαιον, φανερόν ἐστι
καὶ τὸ λοιπὸν συναπελήλεγκται· καὶ ὅτι τοῦτο ἀλη-
θές, τὸ ἓν μὲν τῆ φύσει, ταῖς δὲ ὑποστάσεσιν πολλὰ,
ἐντεῦθεν δῆλον· Ἡ φύσις ἦτοι κοινόν τι χρῆμά
ἐστίν, ἢ ἴδιον· ἀλλ' εἰ μὲν ἴδιον, καθ' ἑκαστά ἐστίν·
εἰ δὲ καθ' ἑκαστα, καὶ άτομον· συνάγεται ἄρα ὅτι
ἡ φύσις ἀτομόν ἐστιν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐνὸς ἀτόμου
ἀναιρεθέντος, ἀνάγκη καὶ τὴν φύσιν συνανααιρεῖσθαι·
τῶν γὰρ ταυτῶν ἂν θάτερον ἀνααιρεθῆ, ἀνάγκη καὶ
θάτερον συνανααιρεῖσθαι· οὐκοῦν Μωϋσέως ἀναιρε-
θέντος, συμβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀναιρεῖ-
σθαι· ἀλλὰ μὴν Μωϋσέως ἀναιρεθέντος, ἡ φύσις
ἀμειωτός ἐστιν· οὐκ ἄρα τῶν καθ' ἑκαστά ἐστίν ἡ
φύσις· εἰ δὲ μὴ τῶν καθ' ἑκαστα, οὐδὲ ἴδιον, διὰ τὸ
ἴδιον τοιοῦτον εἶναι.

κδ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ἡ φύσις ἴδιόν ἐστι χρῆμα,
ἀνάγκη καθ' ἐνὸς μόνου κατηγορεῖσθαι· ἀλλὰ μὴν
κατὰ πλείωνων κατηγορεῖται, ὡς τὸ ζῶν λογικὸν
θνητὸν, κατὰ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ καὶ τοῦ
καθ' ἑκαστον ἀνθρώπου· οὐκ ἄρα ἴδιόν τι χρῆμά
ἐστίν· εἰ δὲ μὴ ἴδιον, κοινόν ἐστίν. Καὶ ἄλλως· Εἰ
οὖν φύσις χρῆμα ἴδιόν ἐστιν, ἐστὶ δὲ καὶ ἡ ὑπόστα-
σις ἴδιόν τι χρῆμα, ἔχει δὲ ἡ φύσις ὑποστάσεις, καθ'
ἧν λέγεται, εὐρεθήσεται ἄρα τοῦ ἴδιου χρέματος
ἴδιόν τι εἶναι, ὅπερ οὐχ εὐρηται· οὐκ ἄρα ἴδιόν ἐστιν·
εἰ δὲ μὴ ἴδιόν ἐστιν, κοινόν ἐστίν. Καὶ ἄλλως· Εἰ
οὖν κοινόν ἐστὶ καὶ καθολικόν τι χρῆμα τὸ κατὰ
πλείωνων κατηγορεῖσθαι, ἡ δὲ φύσις τοῦτο ἔχει, ἡ
φύσις ἄρα κοινόν τι καὶ καθολικόν ἐστὶ πρᾶγμα.
Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑπερούσιος καὶ ἀκτιστος καὶ ἀγέννητος
οὐσία φύσις τις θεῖα ἐστίν, δῆλον ὅτι καὶ αὕτη κοινόν
τι καὶ καθολικόν ἐστὶ πρᾶγμα, διὰ τὸ δεδειχθαι τὴν
φύσιν κοινόν τι καὶ καθολικὸν εἶναι πρᾶγμα. Εἰ οὖν
ἡ θεῖα καὶ μακαρῖα φύσις κοινόν τι καὶ καθολικόν

ἔστι πρᾶγμα, ὡς καὶ αὐτὴ φύσις τις οὐσα, τὰ δὲ κοινόν τι χρῆμα, οὐχ ἑνός ἐστι κοινόν, ὡσπερ ἡ τοῦ ἀγγέλου καὶ ἀνθρώπου φύσις, οὐχ ἑνός ἐστὶν ἀλλὰ πλειόνων· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ καθολικὸν πρᾶγμα τὸ κατὰ πλειόνων λεγόμενον, ὡς αἱ λογικαὶ διαγορευούσαι μέθοδοι, φανερόν ἄρα ὅτι καὶ θεία φύσις πλειόνων ἐστίν· εἴπερ κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα ἐστὶ· τοῦτο γὰρ ὡμολόγηται.

κε'. Εἰ οὖν ἡ θεία φύσις πλειόνων ἐστίν, ὡς κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα, ἐκάστη δὲ φύσις κοινὴ τε καὶ καθολικὴ οὐσα, οὐκ ἄλλου τινός ἐστι κοινὴ, ἀλλ' ἡ τῶν ἐν αἷς θεωρεῖται καὶ ὧν κατηγορεῖται, ταῦτα δὲ ἂν εἶεν αἱ οἰκεῖαι ὑποστάσεις, συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ θεία φύσις κοινὴ οὐσα, πλειόνων ὑποστάσεων κατηγορεῖται, καὶ ἐν πλείοσι θεωρεῖται· ὅπερ ἐστὶν ἀληθινόν, καὶ ταῖς Γραφικαῖς ἐννοαῖς συνᾶδον. Εἰ οὖν ἐν μὲν τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς ἰδιότησιν, ἦτ' οὖν ταῖς ὑποστάσεσιν, ὁ λόγος ἔδειξεν ἀληθές, φανερόν ἄρα ὅτι τὸ ἐν μὲν τῇ φύσει καὶ τῇ ὑποστάσει ἀπελήλεγκται· εἰ δὲ ἡ θεία καὶ μακαρία φύσις τῇ φύσει ἐν, πολλὰ δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν ἐν αἷς θεωρεῖται ὡς κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα οὐσα, ὑπερναβέβηκε δὲ πάσης κτιστῆς φύσεως, καὶ μᾶλλον τῷ ἐνὶ χαρακτηριζομένη, ἢ περ ἐν τοῖς πλείοσι· καὶ γὰρ βραχεῖά πως καὶ ἀμυδρὰ ἐν τῷ θεῷ διαφορά· ἐν δὲ καὶ ταυτοῦτος, κατὰ πάντα ἀπαράλλακτως, πλήν τοῦ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ καὶ τοῦ ἐκπορευτοῦ· ἐν δὲ τοῖς κτίσμασιν ἀνάπαλιν πολλὴ μὲν ἑτερότης, ταυτότης δὲ ὀλίγη· φανερόν ὅτι καὶ αἱ πλείονες ὑποστάσεις ἐν αἷς ἡ μία καὶ ἀπαράλλακτος φύσις θεωρεῖται, οὐκ εἰσὶν ἄπειρον πλῆθος· οὐ γὰρ ἐστὶ συμφυῆς τῷ ἐνὶ τῷ ἄπειρον, ἀλλ' ἀλλότριον· οὐδ' ἀπλῶς ἐξαπλούμεναι ἐπέκεινα τοῦ τρεῖς ἀριθμοῦ· τοῦ γὰρ πλῆθους καθ' αὐτὸ τοῦ ἑνός ἀφειστηκότος, δῆλον ὅτι τὸ ἄπειρον πλῆθος παντελῶς ἀλλότριον καὶ ἀπειρικὸς ἐκείνου· καὶ γὰρ εἰ ἀρχὴ πλῆθος ἦν, ἔδει τὸ τῆς αὐτῆς ἀμείως μετέχον μᾶλλον εἶναι πλῆθος τοῦ πρόβωτέρου· ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν τῆς θείας φύσεως ἐστὶν ἀρχὴ, ἀνάγκη τὸ ἐκεῖνον συναφῆς τῶν θείων ὑποστάσεων πλῆθος, ἐλάχιστον παντελῶς καὶ πρόβωτέρω πλῆθους· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τριάς· οὔτε γὰρ ἡ δυάς, διὰ τὸ μὴ εἶναι (8)· οὔτε γὰρ ἄλλο τι, διὰ τὸ μὴ πρῶτως· φανερόν ἄρα ἐκ τούτων ὅτι ὁ θεός τῇ μὲν φύσει εἷς ὧν, τρισὶ ταῖς ὑποστάσεσιν γινώσκειται τε καὶ καλῶς παρὰ τῶν ὀρθῶς φρονούντων Χριστιανῶν πιστεύεται τε καὶ δοξάζεται· καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Κατὰ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ δοκούντων τῷ ἡμῶμετ.

κς'. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐξ ἐπιστημονικῆς μεθόδου καὶ συλλογιστικῆς ἀποδείξεως, τὴν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμοουσιότητα καὶ ταυτότητα, καὶ τὴν μίαν θεότητα καὶ μοναρχίαν, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ ὄντα καὶ πιστευόμενα, καλῶς παρέστησε,

A universale. Itaque si divina beataque natura communis quid et universale est, quatenus et ipsa natura est; res autem communis, non unius est communis, sicut angeli hominisque natura, non est unius, sed plurimum; æque ac universalis res de pluribus dicitur, ut logicæ regulæ tradunt; patet utique divinam quoque naturam plurium esse, quandoquidem communis universalisque res est. Hoc enim est in confesso.

B 25. Quoniam itaque divina natura plurium est, utpote quæ communis universalisque res est; unaquæque autem natura utpote communis et universalis, haud alii cuiquam communis est quam illis in quibus spectatur, id est, propriis personis; consequitur ut divina natura quæ communis est, de pluribus personis prædicetur, et in pluribus consideretur; quod reapse verum est, et divinis sententiis consonum. Igitur si quod est unam naturam, proprietatibus, id est personis, plura esse sermo noster vere demonstravit, patet sane, id quod est unum natura, persona quoque coargui. Quod si divina beataque natura naturaliter unam quid est, plura autem secundum personas in quibus consideratur, ceu res quædam communis et universalis; transcendit autem quamlibet creatam naturam, et tamen unitate magis representatur, quam plurali numero: etenim in Deo brevis quædam exilisque differentia est, sed unum et idem per omnia constanter, dempto ingenito et genito ac procedente; at vero in creaturis contra; diversum sæpe, idem raro; patet etiam plures personas, in quibus una invariabilisque natura spectatur, non esse infinitam multitudinem: non enim connaturalis est unitati innumerabilitas, sed aliena potius. Neque personæ ampliandæ sunt ultra ternarium numerum: nam cum multitudo per se abhorreat ab unitate, patet infinitam multitudinem prorsus ab illa alienam esse et abhorrentem. Nam si caput multitudo esset, oporteret illud quod proxime ei participat, magis esse pluralivum, quam quod remotius. Quia vero unitas caput est divinæ naturæ, necesse est id quod illi connectitur, divinarum nempe personarum numerum, minimum prorsus esse et a multitudine remotissimum. Talis porro trinitas est.

D Nam neque duo esse poterant, quia non fuisset pluralis numerus: neque aliud quidvis, quia non esset primitus. Ex his igitur apparet Deum natura quidem unum, in tribus personis agnosci, recteque ab orthodoxis Christianis credi et glorificari. Atque hic Deus nobis est Pater et Filius et Spiritus sanctus.

CONFUTATIO PRIMA.

Adversus sententias primi capituli Mohamedis.

26. Postquam sermo noster doctrinali methodo, nec non syllogistica demonstratione, sanctæ Trinitatis consubstantialitatem et paritatem, unamque divinitatem et monarchiam (quantum fieri potest in iis quæ supra rationem sunt et esse creduntur)

(8) Græci pluralium a duali numero distinctum volunt.

recte exposuit, nostrumque dogma comprobavit; **A** tempus jam est ut nefandissimus et mendax ab Arabe Mohamede falsidico calamo scriptus liber, utrum veritatis rectæque doctrinæ aliquid habeat, consideremus. Sic ergo tractatum exordiamur. Cum multifariam oppugnari possit inficelissimus Mohamedis liber; totus enim marcidus est et ruinosus, putris instar ædificii cariosa materie compacti, imperiteque constructi, nihilque firmum aut stabile habentis; ante omnia argumentum illud quod totum ædificii fundamentum continere videtur, proferramus; namque id cum sancti Spiritus ope subvertere meditamur. Sic enim se gerere solent etiam ii qui ejusmodi ædificia evertere volunt; nimirum iis quæ fulcra videntur destructis, universam subito fabricam humi sternunt. Est autem prima adversus hoc putre ædificium machina, comparatio ejus cum divina Scriptura. Nam quia Mohamedes, omni genere doctrinæ omisso, imo in tergum rejecto, caput sui sermonis constituit in Dei quam sibi vindicat allocutione, nos quoque debemus omnium concessu divinitus dictatam Scripturam cum eo libro in primis conferre; ut accurato comparationis lumine deprehensa illius absurditate et incongruentia, reliqua omnia falsa et vana, ideoque palam vituperanda, despuantur.

Ἐσθλὸν αὐτοῦ φωραθὲν, ὅλον λοιπὸν ψευδὲς τε καὶ μάταιον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίφογον ἀπελεγχθὲν καταπύοιτο.

27. Inspiratæ divinitus Scripturæ unusquisque **C** liber, seorsum et per se spectatus, quanquam ad unum religionis scopum tendit, qualem tamen peculiariter materiam contineat, demonstrat ex præposito sibi titulo, qui argumentum totum aperit: ita ut vel sola singulorum voluminum inscriptio profanum quemlibet, nedum initiatum, ad lectionem audiendam invitet. Veluti, exempli causa, Moysis quinque libri, id est, Genesis et reliqui, congruam titulo continentiam totam habent orationisque consecutaneam vim, et quæ suo argumento conveniunt, ut par est, narrant. Itaque Genesis, quæ sunt geneseos propria; Exodus, quæ in exodo sunt peracta; Deuteronomion denique, quæ lege iterum sancita fuerunt. Posteriores quoque libri proprie atque, ut ita dicam, naturæ suæ congruenter inscripti fuere. Similiter in Prophetis, in Sapientialibus, in Regum libris, si quæres, factum comperies; divino Spiritu duce in hoc quoque, ut arbitror, sinceritatem suam et sapientiam exhibente. Oportet enim mentis humanæ magistrum, ea quæ sanam sententiam efficiunt, antea sine vitio exhibere; ut postquam intellectualem sensum rectitudinis suæ homo gustaverit, tunc rerum quoque remotiorum certior fiat.

28. At enim deplorandus et ineptissimus Mohamedis Arabis libellus, præterquam quod blasphemis adversus Altissimum scateat, cum omni incondita

καὶ τὸ οἰκεῖον δόγμα κατεσκευάσας, καιρὸς ἤδη καὶ τὴν μουσαρωτάτην καὶ ψευδηγόρον παρὰ τοῦ Ἄραβος Μωάμετ πλαστογραφηθεῖσαν βίβλον, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐμπερόμενα εἰ ἀληθείας τε καὶ εὐθυβολίας ἔχουσιν ἐπισκέψασθαι. ἄρξομαι δὲ καὶ περὶ τούτων ὧδε. Τοιγαροῦν πολλὰς ἐπιβολὰς ἀνασκευῆς δεχομένου τοῦ ἀλογωτάτου βιβλίου τοῦ Μωάμετ (ὅλον γὰρ σαθρόν τὲ ἐστὶ, καὶ εὐκατάπτωτον, ὡσπερ οἰκία σαθρὰ ἐκ τῆς ὕλης εὐφθάρτου συντεθειμένη, ἀτεχνῶς δὲ οἰκοδομουμένη, καὶ μηδαμῶθεν τὸ βέβαιον καὶ στερέμνιον ἔχουσα), τὴν τὸ ὅλον τοῦτο συνέχειν δοκοῦν βάθρον [cod. βάραθρον] ἀνασπῶσαν (9) πρότερον προσάγοιμεν ἀνασκευῆν, ἀνατρέπειν αὐτὸ σὺν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος βεβουλημένοι. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων οἰκιῶν ποιοῦσιν οἱ τὸ **B** καθαιρεῖν αὐτὰς προαιρούμενοι, τὸ δοκοῦν ὑπερῆδειν πρότερον ἀνελόντες, πᾶσαν αὐτὴν ἀθρόως εἰς γῆν καταστρέφουσιν. ἔστι δὲ ἡ πρώτη κατὰ τῆς σαθρᾶς ταύτης προσαγομένη οἰκοδομῆς μηχανή, ἡ πρὸς τὴν θεῖαν Γραφὴν σύγκρισις. ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς πᾶν εἶδος λόγου παραδραμῶν καὶ κατόπιν ἑαυτοῦ ρίψας, τὴν κορυφὴν τῶν λόγων τὴν αὐτόλεκτον τοῦ Θεοῦ ὁμιλίαν αὐτῷ ἀπεγράφατο, ὀφειλομεν καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν ὁμολογουμένην παρὰ πάντων θεόλεκτον Γραφὴν, τὸ τοιοῦτον γράμμα πρότερον παραθεῖναι, ὡς ἂν τῇ διὰ τῆς παραθέσεως ἀκριβολογία, τὸ ἀλλόκοτον καὶ ἀσύμ-

μάταιον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίφογον ἀπελεγχθὲν καταπύοιτο. **C** κς. Τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἰδίᾳ καὶ παρ' ἑαυτῇ τεταγμένη ἐκάστη βίβλος, εἰ καὶ πρὸς ἓνα τὸν τῆς εὐσεβείας ἀφορῶσα σκοπὸν, ἀλλ' οὖν διευκρινημένη πᾶσά ἐστὶν τῆς ἀνά μέρους περιληπτικῆς ὑποθέσεως, ἐκ τῆς κατὰ τὴν πραγμαφὴν σημασίας, σὺν τῷ ὅλῳ σκοπῷ τῆς βίβλου δηλουμένης. ὡς καὶ ἐκ μόνης τῆς προσηγορίας ἐκάστης συγγραφῆς, καὶ τὸν ἀμύητον πρὸς ἀκρόασιν ἐπιστρέφειν, μὴ τί γε τὸν μεμνημένον. ὡς, φέρε εἰπεῖν, τὰ κατὰ Μωϋσεῖα πέντε βιβλία, φημί δὲ, ἡ τε Γένεσις καὶ τὰ λοιπὰ, ἀρμόζουσιν τῇ προγραφῇ τὴν ἐννοίαν ὅλην, καὶ τὴν τοῦ λόγου συνδρομον δύναμιν, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν πρόσφορα περὶ πάντως παρίστησιν. ἡ τε γὰρ Γένεσις, ὅσα τῆς γενέσεως ἦν. ἡ τε τῆς Ἐξόδου, ὅσα ἐν τῇ ἐξόδῳ πέπρακται. ὁ τε Δεύτερος νόμος ὅσα τὸ δεύτερον νενομοθέτηκεν, καὶ τὰ καθ' ἑξῆς οἰκείως τε καὶ συμφυῶς, ὡς εἰπεῖν, περιώριστα. ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς Προφητεῖαις, καὶ ταῖς Σοφίαις, καὶ ταῖς Βασιλείαις ζητῶν εὐρήσεις, τὸ ἀπλανὲς, οἶμαι, καὶ σοφὸν τοῦ ὁδηγοῦ θεοῦ Πνεύματος τοῦ λόγου καὶ τούτῳ παριστάντος. δεῖ γὰρ τὸν τοῦ νοῦ παιδαγωγὸν τὰ ἐμποιητικὰ τῆς ἀπλανοῦς γνώσεως, πρότερον ἀλωθῆτως κοσμήσαντα, ὡς τὴν νοητὴν αἴσθησιν τῆς οἰκείας ὀρθότητος ἀπογευσάμενον, τὸ τὴν καὶ περὶ τῶν πορρωτέρων διαβεβαιουῖσθαι.

κη. Τὸ δὲ γε οὐκ εἰς τὸν καὶ ἀλόγιστον τοῦ Ἄραβος Μωάμετ βιβλίδιον, μετὰ τὰς εἰς τὸν Ἰψιστον δυσφημίας ἀνάμαστον τυγγάνον, σὺν πάσῃ τῇ ἀκόσμῳ καὶ

(9) Mendum est fortasse ἀνασπῶσαν. et quidem ita relectum fuit in codice a secunda manu, ab his aliquot syllabis.

συφαιρτώδεις αὐτοῦ βδελυγμῶν, οὐδὲ τὸν κατὰ λόγον [cod. κατάλογον] τῶν κοινῶν καὶ ἄλλως ἐμφορομένων εἰρημὸν ἀποσώζει· οὔτε γὰρ εἶδος προφητικοῦ λόγου παρίστανται, οὔτε ἱστορικῶν, οὔτε νομοθετικοῦ, οὔτε θεολογικοῦ, οὔτε ἄλλου τινὸς τῶν ἐξ ὁρθῆς καὶ ἐχέφρονος διανοίας προσερχομένων, ἀλλ' ὅλον [ita cod.] ἄκοσμον τε καὶ ἀτακτον τὴν σύνθεσιν ἔχον, οὐδὲ τὰς προκειμένας ἐπιγραφὰς καταλήλους τοῖς ὑποκειμένοις λόγοις ἔχει (10)· εἰ δὲ ἐν οἷς πάντα ἀνθρώπους ἐντελῶς κεχρημένους ὑρῶμεν αὐτὸς ἀπολείπεται, πῶς τὴν ἀγέρωχον ἐκείνην καὶ ὡς ὑπὲρ ἀνθρώπων διέξαν δοκοῦσαν δεῖξαι δυνήσεται, τὸ ἐξ οὐρανοῦ, λέγω, φάναι πεπεμφθαι αὐτό (11); ὅπου γε τῆς ἀνθρωπίνης τοσοῦτον ἀποδέει συνέσεως, ὅσον αὐτῇ ἢ τῶν ἀλόγων τῆς λογικῆς διώριστα φύσεως· μήτι γε τῆς ἀκαταμαχῆτου ἐκείνης καὶ ὑπὲρ νοῦν ἰσχύος τε καὶ σοφίας, καὶ ἢ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι· ὅτ' ἂν γὰρ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ τὸν Θεὸν τοῦτο γράψαι, ἐξ ὧν γράφειν παραστῆσαι οὐ δύναται, πότε, καὶ πῶς, εἴτε ἐν ὁράσει, εἴτε ἄλλῃ τινὶ θεοφανείᾳ, καὶ τίνων μαρτυρούντων, ὡς αἱ περὶ Μωϋσῆα πλείους τῶν ἑξακοσίων χιλιάδες· ἐν στήλαις δὲ γε αὐτῶν ἐγράφετο, ὡς ἐν πέτρᾳ ὁ τῷ Μωϋσεὶ δεδομένος νόμος· αὐτὸς γὰρ οὕτως φησὶν, ὅτι ἀγράφως αὐτὸ ἐδέξαστο, ὡς ἐν χαρτίῳ, οὐδὲ ἐν ἐργῶν χειρῶν ἀνθρώπων (12)· φόβῳ δὲ τὸν ὅτι τοῦ ἀπειρηθέντα δεῖξαι μὴ δύνασθαι· ὅτ' ἂν σοφίας πάσης θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐστέρηται· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτ' ἂν ἀπροικῶτα καὶ πάντα τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ θείας φύσεως ξένα τε καὶ ἄλλοτρία, μᾶλλον δὲ πολέμια, ἀδεῶς καταψεύδεται· τί γὰρ πολεμιώτερον τῇ Θεοῦ ἀγαθότητι, τοῦ λέγειν αὐτὸν χαίρειν τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀπωλείᾳ, καὶ παρ' οὐδὲν τίθεσθαι τὴν αὐτῶν καταφθοράν; τίνα ἀντιρρήσιν ἰκανὴν παραστήσει, μὴ οὐχὶ τῆς ἀπευκταίας τούτου εἶναι καὶ δαιμονιώδους ἐμπνοίας;

ἄθ'. Τριχῇ οὖν διακεκριμένου πρακτέου παντὸς καὶ λόγου, εἰς τε θεία καὶ ἀνθρώπινα καὶ δαιμονιώδη, τῶν δύο ἐστερημένος ὁ Ἄραβ, Θεοῦ τε, φησὶ, καὶ ἀνθρωπίνου, εἰς τὸ τρίτον ἐξ ἀνάγκης περιεμνήνεχται· ὅτι δὲ πρὸς τῷ ἐστερηθῆναι θείας ἐλλάμψεως, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ἀποδεδέχται, ἐντεῦθεν δὴ καὶ πολλαχόθεν ἐτέρωθεν φανερόν· ἢ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ ἢ τοι θεολογεῖ, ἢ φυσιολογεῖ, ἢ ἠθικεύεται, ἢ ἱστορεῖ, ἢ τι τοιοῦτον· καὶ ταῦτα ἀξιολόγως· ὁ δὲ δὴ τούτου τοῦ λήρου ὑψηγητῆς γράμματος, οὐδ' ὀποτέρως εὐκλεῶς εὐμοιρήσας καὶ προγραφῆ κατατάξαι, ἢ καὶ βατταρίζων πῶς περιηλέχθη εἰς μὲν θεολογίαν, ταύτην ἔβρῆξε (13) τὴν ἄθσονφωνήν, ὅτι σφαιρικόν ἐστ:

(10) Res hæc cum per se patet Alcoranum legitimus, tum etiam animadvertitur ad sur. XII, p. 300, ubi Maraccius observat, titulo ejus suræ, quæ est de Josepho, respondere argumentum suum; quod vix, inquit, alia ulla in sura reperias. Tum idem ad suram XXIX, p. 533, reprehensa iterum titulorum ab argumentis dissonantia, ait: Excusandi nihilominus sunt Moslemi, quia cum nullus prope versiculus eum alio coalescat, impossibile prorsus erat alicui suræ argumentum conveniens et adæquatam præfigere. Prorsus hæc barbarica Alcorani fatragine nullæ sunt

abominatiōnis colluvie, ne consuetam quidem vulgarium et alibi exstantium scriptorum seriem servat; nam neque speciem prophetici sermonis præbet, neque historici, neque legiferi, neque theologici, neque cujuscemodi, quotquot scilicet a sana mente procedunt; sed ubique inornatam habet et perturbatam prorsus compositionem; et ne ipsos quidem præpositos titulos subjæctæ orationi conformes adhibet. Si ergo in re, quàm omnes homines egregie calore videmus, Mohammedes peccat; quomodo insolentem illam, et quæ supra hominem extolli videtur, opinionem ostentare poterit, quod de celo, inquam, liber ille demissus sit? qui tantopere ab humana sapientia abest, quantum brutorum natura a rationali distat: nedum ab illa incomparabili et supra omnem mentem virtute atque sapientia, in qua omnes sunt thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. Quandoquidem confectum a se opus, Deum scripsisse, ex his quæ scribit, probare non potest, et quandonam, et quomodo, et nîm visione, an alia aliqua Dei apparitione, et quibus testibus, sicut illa fuere circa Moysen sexcenta et amplius hominum millia; et utrum in tabulis scriptum fuerit, ut in petra Moysi data lex; imo ipse dicit sine scripto doctrinam accepisse, neque in charta aut humanæ manus opificio; timens sine dubio, ne ostendere postulatus non posset; quoniam, inquam, sapientia qualibet divina et humana is liber caret; quodque gravius est, indigna prorsus beata illa divinaque natura, et extranea atque aliena, imo etiam adversantia, intrepide mentitur; quid enim nîmagis adversatur Dei bonitati, quam dicere ipsum lætari hominum perditione, et illorum ruinam flocci facere? quomodo hic, inquam, execerando se dæmoniacoque spiritu affatum negabit?

29. Cum ergo quidquid faciendum est vel dicendum, in tria dividatur, nempe divinum, humanum, et dæmoniacum; duobus destitutus Arabs, divino, inquam, et humano instinctu, ad tertium necessario devolutus est. Profecto quod divino lumine humanaque sapientia caruerit, in confesso est; ex dicendis autem, et sæpe aliunde patescet. Humana sapientia vel res theologicas tractat, vel naturales, vel morales, vel denique historicas, vel aliud hujusmodi, et quidem serio ac laudabiliter. Sed enim hujus nugatoriæ scripturæ auctor, nullo prædictæ scientiæ genere instructus, ita ut saltem in titulo exprimeret, vel balbutiendo quidem illam attinge-

scopæ dissolutiores; nihil fere majore cum lædio stomacho legitur, nihil animi attentionem magis infringit.

(11) Hoc quidem de Alcorano ad se de cælis demisso mendacium centies Mohammedes effudit.

(12) Confer Maraccium in Vita Mohammedis, p. 38. Nimirum hic simulabat singulos libri versiculos a Gabriele archangelo accipere, quos ipse deinde ammensibus dictabat.

(13) Sur. CXII, 2.

rei, theologiam hanc irreligiosam vocem crepuit, quod nempe Deus figura sphaerica sit, imo potius totum sphaeralem Deum dixit, putans eum prorsus esse corporeum; neque enim aliter sphaerae figuram reciperet. Jam cum materialis sphaera secundum Mohamedem Deus sit, is quidem neque audiet, neque cernit, intellectualiter, inquam; neque item ager, si quando ab alio movebitur, praecipueque deorsum stolidissime deferretur. Ignosce mihi, Deus, Mohamedis sententiam dicenti, quanquam potius contra ipsum loquenti. Quod si forte ipsum caelum dicit Deum, sicut multi ethnicorum fabulati sunt, adhuc vere nos diximus daemoniacum esse Mohamedem. Physiologiae insuper vel nihil omnino novit; vel cum eam salutare de limine audet, en dicit boninens ex hirudine esse factum; et solem in calidam aquam submergi, cum ad vespeream devenit. Jam in re morali quid ait? Satisfacite animabus vestris; odite quemlibet, prout ille vos oderit. Quod vero ad historiam attinet, quanta de Moyse, et de ipso Domino nostro Jesu Christo mentitur? quasi haec vel illa fecerit aut locutus fuerit; quae videlicet legendo cognoscitis. Nam Christi Matrem sororem esse Moysis dicit, et Christianos cum Moyse in deserto versatos. Et ne cuncta nunc enumerans, haec sine demonstratione reprehendere videar, ea confutationi postea cum Dei gratia faciendae reservabo. Interim eatenus tantum quatenus opus erat ob ostendendum divina humanaque sapientia vacuam fuisse superbam Mohamedis mentem, et quovis charismate divinitus hominibus dari solito caruisse, summam praedicta recensui.

30. Nam cum tredecim supra centum totus hic libellus capitulis constet; in primo quidem, post eam quae proemii locum videtur tenere scriptunculam, homines a se deceptos cohortatur, ne dubitationem mente foveant circa hanc suam fraudulentam scripturam, quasi mendaciter sit conscripta.

(14) Vocabulum Arabicum, quo utitur Mohamedes, significare tum *ολόσφουρον*, *solidum*, tum etiam *aeternum*, jam adnotaverunt Relandus in *Mohamedicis* lib. II, 3, et Freytagius in *Lexico*. Et quidem ante Relandum Maraccius transtulerat *sempiternum* in sura CXII, 2, de quo loco nunc loquitur Nicetas, cujus hallucinationem secutus est Euthymius Zygabenus in *Panoptia*. Noster vero Byzantinus non *ολόσφουρον* scribit, sed *ολόσφαιρον*, scripturae ut puto similitudine deceptus. Et quidem prius vocabulum Arabico respondet, non item secundum. Corruit ergo simul tota reprehensio hinc consequens, quod Mohamedani Deum materiale esse existiment. Linguae nempe Arabicae nimis arcta aut imperfecta notitia multas apud Graecos Latinosque peperit absurditates. De hoc Arabico vocabulo non male Bartholemaeus monachus Edessenus a Moynio editus *Var. sacr.* t. I, p. 308, quem item inter Alcorani confutatores ignoravit Maraccius.

(15) Sur. XCVI, 2.

(16) Rursus hallucinatio, quam etiam Zygabenus repetit, ex vocabulo Arabico quod *sanguis coagulatus* sonat (seu *σπέρμα γεννητικόν*), et cum levi varietate *hirudo*. Ita enim recte Maraccius, nec non Relandus lib. II, 36, et Freytagius in *Lexico*. Porro ut Zygabenus secutus est Nicetae Byzantini errorem,

A τὸ Θεῖον, μᾶλλον δὲ, ὡς αὐτὸς εἶπεν, ὀλόσφαιρός (14) ἐστὶν ὁ Θεός, σῶμα πάντως αὐτὸν οἰόμενος· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως τὸ τῆς σφαίρας ἐδέχετο σχῆμα· σφαῖρα δὲ ὕλική κατ' αὐτὸν τυγχάνων, οὔτε ἀκούσεται, οὔτε ἕψεται νοητῶς δηλονότι, οὔτε ἐνεργήσει πάλιν, εἴ που τύχοι παρ' ἄλλου κινήσεις, καὶ μάλιστα κατὰ πρᾶνοῦς ἀλογίστως φέρεσθαι· ἰλάσθητι ἡμῖν, ὁ Θεός, τὰ αὐτοῦ λέγουσιν, εἰ καὶ κατ' αὐτοῦ· εἰ δὲ δὴ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν τὸν Θεὸν λέγει, ὡς πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐλήρησαν, καὶ οὕτως ἀληθεύσει ὁ λόγος, δαιμονιώδη αὐτὸν εἰρηκῶς εἶναι. Εἰς δὲ φυσιολογίαν ἢ οὐδὲν φάναι ἠπίστατο, ἢ εἰ καὶ προκύψαι εἰς τοῦτο ἐτόλμησεν, λέγει (15) ὅτι ἐκ βδέλλης (16) ὁ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ ὁ ἥλιος εἰς θερμὸν ὕδωρ καταβαπτίζεται πρὸς ἑσπέραν φερόμενος (17). Εἰς δὲ ἠθικὴν, τί καὶ φησιν; Συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, καὶ ἐχθράνατε παντὶ, καθ' ὃ πᾶς τις ἐχθραίνει ὑμῖν (18). Εἰς δὲ ἱστορίαν, ὅσα Μωϋσέως καταψεύδεται, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τάδε καὶ τάδε πεποιηκός καὶ λελαληκός, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες συνοράτε· τὴν τε γὰρ Μητέρα Χριστοῦ τὴν ἀδελφὴν Μωϋσέως φάσκει εἶναι, τοὺς τε Χριστιανούς μετὰ Μωϋσέως συνεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ (19)· καὶ ἵνα μὴ νῦν τὰ πάντα ἀπαριθμούμενος ἀναπόδεικτα ταῦτα ἀπελέγχειν δόξω, τῇ μετέπειτα Θεοῦ χάριτι τεθειμένη ἐκάστῳ αὐτῶν ἀνατροπῇ ταμειύσομαι· νυνὶ δὲ ὅσῳ μόνον πρὸς τὸ δεῖξαι ἔρημον θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας τὸν ἀλαζόνα νοῦν, καὶ ὧν ἐστέρηται θεοδωρῆτων ἀνθρώποις χαρισμάτων, κεφαλαίωδῶς ἀπενήριθμησα.

λ'. Τριῶν γὰρ καὶ δέκα πρὸς τοὺς ἑκατὸν κεφαλαίους τὸ ὅλον τοῦτο ἐκδοδομένον βιβλίδιον, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ, κατὰ τὴν δοκοῦσαν προομιῶν τόπον ἔχειν γραφὴν, παραίνεσιν ποιεῖται πρὸς τοὺς πεπληνημένους ὑπ' αὐτοῦ, μὴ ἔχειν ἐν διανοίᾳ δισταγμῶν περὶ τῆς ἀπατηλῆς αὐτοῦ ταύτης γραφῆς (20) εἶτι

ita vicissim Zygabenum secutus est Nicetas Choniata in *orthodoxae fidei Thesaurο* a nobis partim edito Specil. Rom. t. IV, ubi videsis paginam 492. Re quidem vera Mohamedes primum hominem formatum a Deo ex luto seu pulvere, deinceps homines ex sanguineo coagulo, seu ex τοῦ σπέρματος, gigni, plurimis in locis aperte dicit, sur. XVIII, 38; XXII, 5. XXIII, 12; XXXII, 7, 8; XXXV, 11; XL, 69; LV, 14; LXXV, 37; XCVI, 12, et alibi.

(17) Sur. XVIII, 87.

(18) Sur. II, 192; IX, 6, 75, 125.

(19) Anachronismus insignis Mohamedis, hominis illitteratissimi; qui error satis comprobari videtur ex sura XIX, 27, comparata cum sura III, 1. Quanquam Mohamedani, nonnullique Christiani, veluti Herbelotus et Relandus II, 20, textum historicum Alcorani aliter explicare non improbabiler volunt, quibuscum tamen Maraccius non consentit t. I, part. IV, 85, et t. II, p. 115.

(20) Vulgo scribuntur sectiones, seu surae, Alcorani CXIV, quia prima etiam numeratur, quam utpote nudam invocationem seu praefationem, Graeci in numerum non referebant. Namque et Evodius monachus apud Euthymii Zygabeni *Panoptiam*, tit. XXIV, 2, suras nonnisi CXIII dicit,

ψευδῶς γέγραπται· καὶ πρὸς τὸ πιθανὴν τὴν ἀπάτην δεικνυσθαι (21), συναποδέχεσθαι ταῖς πρώταις ἀγίαις Γραφαῖς, καὶ ταύτην [*cod.* ταύταις] παρακελεύεται, οὐκ εἰδὼς ὁ βάρβαρος ἐπ' ἀνατροπῇ ἐαυτοῦ τοῦτο γινόμενον· κατὰ συνέχειαν δὲ τὴν αἰεὶ πρὸς τοὺς διαπιστοῦντας τῷ ἀσυμφόρῳ τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀπολογία τίθησι μεστὴν οὖσαν δυσφημίας κατὰ τοῦ καθ' ἑαυτὸν ὁμόσαντος ἀγαθοῦ καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὅτι οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπισηρῆσαι καὶ ζῆν αὐτόν· ἔστι δὲ αὕτη· ὅτι τοὺς πεπιστευκότας τῇ τοιαύτῃ γραφῇ ὁ Θεὸς συνετίζει πιστεῦσαι (22)· τοὺς δὲ διαπιστοῦντας αὐτὸς κωλύει πιστεῦσαι (23)· καίτοι γε ἀληθῶς ἐναλλάξ ἔχοντος τοῦ λόγου, ὅτι τοὺς τῷ ματαίῳ τούτῳ πειθομένους ὁ Θεὸς οὐ βούλεται ἀπατάσθαι· ὡς ἂν δὲ τρανότερον τὸ λεγόμενον γένηται, εἰς τοῦτο αὐτὸ καταλήγει ἡ σκῆψις, ὅτι οὗς μὲν ὁ Θεὸς θέλει σώσει, καταρτίζει πρὸς πᾶσαν αὐτοῦ ἐντολὴν ὑπηκόους· οὗς δὲ οὐ βούλεται σώσει, οὐ δίδωσι αὐτοῖς σύνεσιν τε καὶ δύναμιν ἐνωτίζεσθαι, καὶ ποιεῖν τὰ αὐτῷ εὐάρεστα, καὶ κατὰ τοῦτο τῇ κολάσει παραδίδωσιν. Ὡς ἐκ τούτου παριστασθαι ἐννοεῖν τῶν ἀτόπων δυσφημιῶν τὸ πλῆθος, ὅτι ὁ Θεὸς κωλυτὴς ἐστὶ τῶν πρὸς τὸ καλὸν ἀφωρισμένων, ὅτι ἐναντία αὐτὸς ἐαυτῷ νομοθετεῖ, πάντας μὲν μὴ θέλων σώσει, πᾶσι δὲ τὰς σωστικὰς ἐντολάς προβαλλόμενος, εἰς ἀφορμὴν ἐλέγχου, ἀλλ' οὐκ εἰς συνδρομὴν ἐπάθλων· ὅτι πάντως φθονῶν τούτο ποιεῖ, ἢ ὅτι κενόμενος μισθοφοτῆσαι πάντας, ἢ ὡς ἴδια διαπαίζων ἔργα, μὴ ἔχων ὃν εὐλαβηθήσεται ἕνεκεν τῆς τοιαύτης ἀληθείας· ἢ ὡς ἐφῆδονος τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀπωλείᾳ ἀπλῶς· ἢ ὡς μνησικακῶν διὰ τὴν πρὸς τὸν προπάτορα ἡμῶν ἀγανάκτησιν· ἢ ὅτι φύσει αἰτιὸς ἐστὶ τῶν κακῶν, καὶ οὐ μὴ δύναται μὴ κακοποιῆσαι.

λα'. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ ἀμαθέστατος γνωμοδοτεῖ βάρβαρος, ἐκ προοιμίῳν εὐθὺς τὴν ἀπορίαν λύειν οἰόμενος, τοῦ μὴ πάντας θελήσει τῇ αὐτοῦ ὑπενεχθῆναι ἀπάτῃ· τοῦτο δὲ δεῖ παρατηρῆσαι ἐν ὅλῳ τῷ ἀγροικικῷ ἐκείνῳ βιβλίδιῳ, ὅτι ἐγνωκῶς ὁ τοῦτο ληρωδῆσας, δυσπαράδεκτον ὅλως οὖσαν Χριστιανοῖς τε καὶ Ἰουδαίοις τὴν πλαστὴν αὐτοῦ ταύτην μυθογραφίαν καὶ βαρβαρικὴν θρησκείαν, τὰς παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ κειμένας θείας ἐπαγγελίας ἀποσυλήσας, καὶ οὐδὲ ταύτας ἀπάσας, ἀλλὰ τὸν γε παράδεισον μόνον ἐν ὑποσχέσει κληροδοσίας καταψεύδεται τῶν αὐτῷ ὑπακούντων· καὶ τοῦτο παναθλίως γυναιξί

Cæterum qui noster quoque Nicetas agnoscit Alcorani proemium κατὰ [puto pro μετά] τὴν δοκοῦσαν προοιμίῳ τόπον ἔχειν γραφῆν. Nos ergo in Niceæ textu retentis necessario scriptis ab illo surarum numeris, qui semper uno tantus vulgatis sunt, in marginibus tamen vulgatos earumdem surarum numeros ascribemus, quo facilius lectores ad Alcoranum se conferant.

(21) Sur. II, 4.

(22) Sur. II, 7 sq.

(23) Impiam hanc Mohamedis doctrinam, qua sura secunda scætet, frustra mihi elevare aut lenire videtur Kelandus in *Mohamedicis* lib. II, 4. Pertinet autem ad celebre apud Mohamedanos dogma

Atque ut dolum suum credibilem faciat, cum anterioribus sanctis Scripturis has quoque suas suscipi jubet; ignorans barbarus, id ad sui ipsius eversio-nem fieri. Continenter autem apologiam ubique facit contra non credentes inepto sermoni suo, maledictorum plenam adversus illum, qui per semet- ipsum jurat, bonum benignumque Deum, qui peccatoris mortem non vult, sed eum converti ac vivere. Sunt autem verba ejus hujusmodi, quod nempe huic scripturæ credentes Deus intelligentes reddit ut credant; non credentes autem ipse a credendo prohibet: cum tamen res vice versa se habeat, quod nempe Deus, stulto huic credentes, decipi nollet; eos autem qui non credunt, adjuvat ipse quominus decipiantur. Atque ut dicta clariora fiant, ad hoc evadit commentum ejus; nempe quod Deus illos, quos vult salvare, accommodat ad mandati sui obedientiam: quos autem non vult salvare, negat iis intelligentiam et auscultandi facultatem, et placita ei exsequendi: atque ita punitio-ni contradit. Atque hinc cogitare subest blasphemiarum enormium multitudinem; nempe quod Deus impediat eos qui ad bene agendum forent destinati: quod ipse sibi legibus ferendis contradicat; cunctos quidem salvare nolens, et tamen salutaria præcepta cunctis edicens, ut hæc sint culpandi occasio, non autem consequendi præmii adjutorium. Sic autem vel in-vide agit Deus: vel quia cunctos remunerari nequit: vel quasi creaturas suas illudens, neminem habens quem ob hanc veritatem revereatur: vel quia lætatur omnino hominum pernicie: vel quia ultricem voluntatem retinet, propter susceptam cum progenitore nostro inimicitiam: vel quia naturaliter causa malorum est, neque potest male non facere.

34. Tales tantasque inscitissimus barbarus quasi sententias effudit, jam inde a principio dubium statim se dissolvere putans, cur non omnes dolis ejus irretiri voluerint. Hoc autem animadvertendum est in toto illo agresti libello, quod ejus nugatorius auctor gnarus, ægre omnino fore credibilem Christianis atque Judæis fictam hanc suam mythographiam barbaricamque religionem, exstantes apud divinam Scripturam Dei promissiones substat; neque has tamen omnes, sed paradisum tantummodo hæreditatis loco asseclis suis mendaciter promittit, idque admodum flagitiose; nempe eos

decreti (sive prædestinationis gratiæ et absolutæ) de quo legatur Herbelotus voc. *cadha*. Evodius quoque monachus in historia martyrum XLII Amoriensium a Saracenis occisorum (Bolland. Mart. T. I, die 6) concionantes facit martyres adversus hunc immanem Alcorani errorem. Et quidem legenda est tota illa Evodii adversus Saracenicam sectam in- vectio, cujus nonnisi particula refertur a Zygalieno in *Panoplia* Lat. Bibl. PP. Lugd. t. XIV, p. 229, de Deo mali auctore; quæ particula incaute cum alienis ibidem confusa fuit; in Græco autem codice apud Sylburgium ne nomen quidem Evodii scribitur.

candidis speciosisque mulieribus fruituros; quodque horribilius est, ante Dei conspectum: Deus enim, inquit ille, non erubescit. Quippe ita carnalem prorsus et materialem, et a præsenti vita nihil differentem fore illorum fabulatur resurrectionem, eosque cibis ac potibus et excretionibus usuros. Illis vero qui sibi non obtemperaverint, eam quam Evangelia Deum lædentibus comminantur poenam indicit; nempe ut consuetas illorum memoriæ voluptates poenasve proponens, facilius eorumdem animis potiat. Neque hoc item veteratorum ejus facinus ignorandum est, quod haud omnino recusat sanctorum prophetarum nomina commemorare, ut venerandorum virorum appellatione fraudem celet negantis Deum Agarenismi sui. Cæteroqui nomine tenus illorum meminit; sed prædicatam ab iis veritatem, factis manifeste conatur dolosam coarguere; quasi lex alumnos suos salvare non valeat, nisi sibi quoque fidem adhibeant. Præterea ipsius etiam Domini nostri Jesu Christi multifariam meminit, et unum de prophetis appellat, hanc solam prærogativam habentem, quod tanquam Dei Verbum de Virgine per Spiritum sanctum natus sit, et propter suam cum illo impassibilitatem in cælum assumptus fuerit. Quid tamen dicat, Mohamedes nescit. Sed certe dolo manifeste utens, ipsum calumniatur dicens, interrogatum illum a Patre utrum Deus esset, sequæ Deum esse prædicasset, negasse: etenim facile hoc ignotum Patri suo fuisse arbitratur.

52. Insuper et illud scire interest, quod nempe falsata omnia tum ex Vetere tum etiam ex Novo Testamento profert; neque eatenus, verum etiam ea quæ nunquam scripta fuerunt, neque divinis Libris ullo modo consonant; quæ res improbitatem ejus manifeste nudat et publicat. Plurima etiam Manichæicæ abominationis portenta apud eum sunt collecta: dæmonum aliquot nomina, et per ipsos de rebus nefandis jurationes: allocutiones quoque ad dæmonum loca; et confessiones, quod ex ipsis quoque apostoli ac prophetæ, a prædicato in hujusmodi sua scriptura Deo sæpissime electi fuerunt: et littera fraudulenter præposita, et sententiæ variè mutatae, sæpe apud eum comperiuntur. Timoris

(24) Paradisus voluptarius et plane lascivus Mohamedis cognoscitur sur. II, 28, XLIII, 68, LV, 70, LVI, 24; LXXVIII, 33, et alibi.

(25) Sur. II, 25.

(26) Graviter hic peccat Nicetas, dum verba *Deus enim non erubescit* necit cum præcedentibus de voluptate capienda cum feminis. Prorsus enim ea verba pertinent ad sequentem versiculum, in quo de alia re innocua agitur. Ecce enim et Maraecius rectissime interpretatur: *porro Deus non erubescit ut proponat (in) parabolam*, etc. Caret itaque hac saltem blasphemia Alcoranus. Eodem ac Byzantinus errore labitur etiam Græcus auctor secundi opusculi adversus Alcoranum, apud Moynium *Var. sacr. t. I, p. 447*.

(27) Choniata prædictus p. 490, ait ex Alcorano: καὶ τοὺς Σαμαρείτας εἰσέρχεσθαι ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐ πρὸς τὸ ἀπολαῦσαι, ἀλλ' ἵνα τὰ ἐκφόρια καὶ τὴν

Α φησι λελευκατμέναις τε καὶ εὐοφθάλμοις συγγινομένων (24)· καὶ τὸ φρικτότερον, Θεοῦ κατενώπιον (25)· Θεὸς γὰρ, φησὶν, οὐκ αἰσχύνεται (26)· Ἔνσαρκον γὰρ παντελῶς καὶ ἔνυλον οὕτως, ὡς μηδὲν τῆς παρουσίας ζωῆς διαλλάττουσαν τὴν αὐτῶν ἀνάστασιν τερατεύεται, βρώμασι τε καὶ πόμασι καὶ ἀφέδροις κεχρημένους αὐτούς (27)· τοὺς δὲ αὐτῷ μὴ πειθομένους, τὴν ἐν Εὐαγγελίοις ἠπειλημένην γέενναν τοῖς εἰς Θεὸν καθυβρίζουσιν ἐπανατείνεται· ὡς ἂν ἐκ τῶν συνήθων τοῖς μεμνημένοις ἐφετῶν τε καὶ στυγητῶν εὐπαράδεκτος γένηται· καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἀγνοεῖν ἀναγκαῖον τὸ βιβλιούργημα, ὅτι οὐ παραιτεῖται ἀπλῶς τὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπομνημονεύειν ὀνόματα (28), ἵνα τῇ τῶν σεβασμίων ἀνδρῶν προσηγορίᾳ ἀνῦποπτος αὐτῷ ὁ δόλος τῆς ἀρνιθείου Ἀγαρησίας γένηται· ψιλῶς γὰρ μόνον αὐτοὺς ἐξονομάζει· τὴν δὲ γε μὴν παρ' αὐτῶν κηρυττομένην ἀλήθειαν, ἀπάτην φανερώς διὰ πραγμάτων ἐλέγχειν πειράται· καὶ ὡς οὐχ ἱκανοῦ ὄντος τοῦ νόμου τοὺς ὑπ' αὐτοῦ παιδαγωγουμένους σῶσαι, εἰ μὴ τούτῳ πεισθεῖεν. Ἐτι γε μὴν καὶ αὐτοῦ διαφόρως μνημονεύει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἵνα αὐτὸν διαγορεύει τῶν λοιπῶν προφητῶν, μόνον κατ' ἐξαιρετον ἔχοντα ὡς Θεοῦ Λόγον τὴν δι' ἁγίου Πνεύματος ἐκ Παρθένου γέννησιν, καὶ τῇ συναπαθείᾳ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν (29), ὃ μὴ εἰδὼς τί ἦν περὶ οὗτοῦ Εἰλεγεν· τῷδε δὲ τὸν τρόπον δῆλον ὅτι τοῦ δόλου κεχρημένος (30), ἐπεὶ τοι γε φανερώς αὐτὸν διασύρει· φησὶ γὰρ (31) αὐτὸν παρα τοῦ Πατρὸς ἠρωτῆσθαι, εἰ Θεὸς εἴη, καὶ Θεὸν ἑαυτὸν ἐκήρυξεν· καὶ διαρνούμενον· ἀγνοεῖν γὰρ εἰκὸς τοῦτον τὸν Πατέρα αὐτοῦ οἶεται (32).

Β λβ'. Πρὸς τούτοις δὲ κάκεινο εἰδέναι ἀσφαλές, ὅτι πεφαλτευμένα πάντα ἃ ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς προφέρει, καὶ ἃ ἀπὸ τῆς Νέας· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὅσα οὐδὲ γέγραπται, οὔτε συνῶδὰ τυγχάνει τῇ θείᾳ Γραφῇ, τρανῶς αὐτοῦ τῆς σκαιότητος ἐντεῦθεν παραγεγυμνωμένης καὶ τεθριαμβευμένης· καὶ πλείστα δὲ αὐτοῦ τῆς Μανιχαϊκῆς μυστρίας συλλέλεκται τερατεύματα, δαιμόνων τινῶν προσηγορίαι, καὶ κατ' αὐτῶν ὀρκωμοσίαι ἐπὶ δυσφήμοις, προσφωνήσεις τε πρὸς τῶν δαιμόνων χώρους, καὶ ὁμολογίας ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπόστολοι καὶ προφῆται, τὸ παρά τοῦ διαγγελομένου ἐν τῇ τοιαύτῃ γραφῇ Θεὸν, πλειστάκις χειροτόνηνται· καὶ στοιχεῖον δὲ γοητικῶς προγράφον (33), καὶ ψῆφοι μεταγεγραμμένοι παρ' αὐτῶν

Δ κόπρον αὐτῶν τοῦ παραδείσου ἐκβάλλουσιν, ὅπως μὴ ἂν ἀποζέσειεν ὁ παράδεισος· Samaritanos paradisi introire, non ut fruantur, sed ut purgationes et stercore Moslemorum paradiso, ejiciant, ne forte paradisi male oleat. Sic fere loquitur etiam Græcus auctor secundi opusculi apud Moynium *Var. sacr. t. I, p. 147*. Item Zygarbenus.

(28) Sur. V, 162; VI, 85 seq.

(29) Sur. III, 47; XXI, 91; LXVI, 13 et alibi.

(30) Sur. IV, 156.

(31) Sur. V, 125.

(32) Apud Choniata p. 484 concludit Deus: ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Θεός· Οἶδα ὅτι σὺ Εἰλεγες τὸν λόγον τοῦτον· Scio te hujusmodi sermone usum.

(33) Videtur denotare solitarias illas, nulloque sensu, ut Moslemi fatentur, præditas litteras, quas multarum surarum initiis præpositas videmus.

διαφόρως τυγχάνουσι (34)· τῆς προστάτης δὲ αὐτῶν A
 δειλίᾳ, περὶ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ματαίου αὐτοῦ φρο-
 νήματος, τὸ οἰκτεῖν ἔργον ἐναργῶς μαρτυρεῖ· σχεδὸν
 γὰρ ἐν ἐκάστῳ λόγῳ τοῦτο αἰτεῖται μὴ διαπιστευθῆ-
 ναι, ὅτι θεόθεν τὸ θεολοῖδορον τοῦτο ἤγαγεν γράμμα·
 ὅπερ συμβαίνει τοῖς μὴ ἐξ ἔργων τὴν τῶν λόγων
 βεβαίωσιν ἔχουσιν· καὶ γὰρ ἠγνόει ὁ δῦστηνος τῆς
 διὰ τὴν τόλμην ταύτην μενούσης αὐτῷ κολάσεως τὴν
 σφοδρότητα· ἀλλ' ὅτι γε φανερῶς ἐθεομάχει, καὶ
 οὐδὲ λαθεῖν τοὺς ἀνθρώπους εἶχεν ἠπίστατο· αὐτίκα
 γοῦν ἐν τῷ αὐτῷ πρώτῳ (35) λόγῳ τὸ ἐκ Θεοῦ ταῦτα
 ἐκπεπέμφθαι βεβαιῶσαι οἰόμενος, οὕτω φησὶν (36)·
 « Ἐάν ἐστε ἐν σκηνῶν περὶ ὧν κατηγάγομεν ἐπὶ
 τὸν δοῦλον ἡμῶν, ἀγάγετε ᾠδὴν (37) ἐκ τῶν ὁμοίων
 αὐτοῦ, » τῶν προφητῶν δηλαδὴ λέγων, « καὶ ἀγάγετε
 τοὺς μάρτυρας ὑμῶν, » τοὺς αὐτοὺς λέγων προφή- B
 τας, ἢ καὶ τοὺς δυνατοὺς ἐξετάσαι ἀληθῆ ἢ ψευδῆ
 λόγον· « εἰ πάρεξ Θεοῦ, φησὶ, ἔσται ἀληθῆς (38)· »
 ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὅτι Κάγω θεὸν κηρύττω ὡς κάκεινοι·
 ἀλλ' ἔλαθεν ἑαυτὸν ὁ καμηλοφροδῆς, ὡς οὐχὶ τὸ ἀπλῶς
 θεὸν κηρύττειν ἔστιν ἀληθοῦς κήρυκος, καὶ Θεοῦ
 ἀκηθοῦς, ἀλλ' εἰ ἀληθοῦς Θεοῦ ἀληθῶς, ἔστι κήρυξ ὁ
 κήρυξ. Τίς γὰρ ὄνησις τῆς ᾠδῆς τοῦ Δαβὶδ, ἢ τῆς τοῦ
 Ἠσαίου προφητείας, ἢ Ἐζεκιήλ τε καὶ Δανιήλ, καὶ
 ταῖς τῶν λοιπῶν προφητῶν ἐκ τῆς σῆς θεοκηρυξίας
 ἀθίου, εἴποιμι ἂν πρὸς τὸν βάρβαρον τοῦτον καὶ θεο-
 μάχον, ὅτ' ἂν τὸ σὸν κήρυγμα ἐπ' ἀντροπῆ τοῦ
 ἐκείνων κηρύγματος γέγραπται; πόθεν οὖν ἄλλοθεν
 τὴν ἀπίδειξιν ἔξεις, τῆς ἐν ἣ ἐπεποιθεις ἀποδειξέως
 σοι σεσθελεσης; ἢ γὰρ οὐχὶ πᾶσα ἡ θεία καὶ ἀρχέ-
 γονος Γραφή θεὸν σαρκωθησόμενον προαγγέλλει; C
 ἔστι; ἀριδῆλως ἀποδέδεικται ὑπάρχων ὁ Χριστός, κἰν
 ἐπεπόνθει σαρκί. Ἀδιήγητον τὴν γενεάν Ἠσαίας
 φάσκει διὰ τὸ εἶπεῖν γενεάν, καὶ τὴν υἱοκίαν ἐκ τοῦ
 Πατρὸς πρόβδον ὑπογράφας, τὸ πρᾶγμα τοῦτο δη-
 λοῦντος τοῦ ὀνόματος· ἦν σὺ ὡς ἀμαθὴς οὐ περὶ
 δέχη.

ἄγ'. Ἐφεξῆς δὲ τοῦ μυθικοῦ αὐτοῦ συγγράμμα-
 τος (39) παρεισάγει τὸν θεὸν συμβουλευσάμενον τοῖς
 ἀγγέλοις περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως, καὶ κω-
 λυόμενον παρ' αὐτῶν ὡς ἀδίκου ἔσομένου αὐτοῦ· τὸν
 δὲ θεὸν καὶ ποιήσαντα καὶ σοφίσαντα τὸν Ἀδὰμ ὑπὲρ
 αὐτοῦ· καὶ τοῦτον εἶναι τὸν διδάξαντα τὰ τῶν ὄν-
 των ὀνόματα· τοιαύτη ἡ ἀνθρωπογονία τοῦ παραι-
 νοῦντος ταῖς πρὸ αὐτοῦ θείαις Γραφαῖς συναποδέ- D
 χεσθαι τοὺς Ἀραβικοὺς ὀνειρούς. Ἐπειτα (40) τὸν
 Μωϋσέα φησὶ βοοθήλειαν ἐκ Θεοῦ κελυσθέντα ὑπο-
 δεῖξαι τῷ λαῷ, ἣν ἔδει θῆσαι· τῶν δὲ ἀγνοούντων
 ὀποία τις ἂν εἴη, πλειστάκις δευθῆναι τοῦ Θεοῦ περὶ
 τοῦτου· καὶ οὕτως μαθεῖν καὶ αὐτὸν κάκεινους διὰ

* Isa. LVIII, 8.

(34) Intelligit fortasse sententias abrogatas seu retractatas in Alcorano, de quibus Maraccius *Tract. de Alc.* cap. 5.

(35) Diximus jam (col. 708, not. 20) non computari a Niceta Alcorani proœmium, ideoque quæ secunda in vulgatis editionibus Sura est, hanc illi esse primam, et sic deinceps.

(36) Sur. II, 23.

(37) Nimirum ipsa Alcorani elocutio habet quem-

autem ei perpetuo hærentis, ne stultum suum con-
 siliium frustra sit, ipse liber testis est: etenim in
 omni propè capitulo petit ne fides sibi derogetur,
 quod divinitus injuriosam hanc Deo scripturam
 acceperit: quod accidere sane iis solemne est, qui
 operibus suis firmare verba non queunt. Et sane
 ignorabat miser pœnæ gravitatem, quæ ipsum pro-
 pter facinus hoc manebat; quodque aperte Deo ad-
 versaretur, id homines non latere sciebat. Statim
 igitur in primo capitulo, missam a Deo hanc doctri-
 nam confirmare volens, sic ait: « Si scandalizamini
 in iis quæ demissimus ad servum nostrum, addu-
 cite canticum ex similibus ei. » Ex prophetis vide-
 licet. « Et adducite testes vestros, » eosdem nimi-
 rum prophetas dicens, vel etiam idoneos vera a
 falsis discernere. « Si præter Deum, inquit, est
 aliquis verax. » Quasi dicat: Ego Deum, æquo ac
 illi, prædico. Sed ignorat camelarius, quod non
 simpliciter Deum prædicare, veracem denotat præ-
 dicatorem Dei veri; sed oportet veri Dei verum esse
 prædicatorem qui prædicat. Nam quænam utilitas
 cantico Davidis, aut Isaie vaticinio, aut Ezechielis,
 aut Danielis, et reliquorum prophetarum, ab irre-
 ligiosa tua Dei prædicatione accidit (aio utique huic
 barbaro et Dei hosti), quoniam tu prædicationem
 tuam ad doctrinæ illorum eversionem scripsisti?
 Et quomodo aliunde demonstrationem sumes, illa
 tibi extincta cui confidebas demonstratione?
 Nonne omnis vetus divina Scriptura Deum fore in-
 carnandum prænuntiat? qualem nimirum manifeste
 Christus se exhibuit, etiamsi carne passus est. Ine-
 narrabilem dicit ejus generationem Isaias. Dum
 utitur vocabulo *generatio*, Filii ex Patre progressum
 describit: namque hanc rem vocabulum ostendit,
 quam tu, o inerudite, non admittis.

33. Deinde in sua fabulosa scriptione introducitur
 Deum deliberantem cum angelis de hominis crea-
 tione, atque ab illis cohibitum, quoniam homo
 futurus erat iniquus: et nihilominus Deum facien-
 tem, ac sapientiam præ illis Adamo conferentem;
 atque ab hoc dicit nomina existentium rerum enun-
 tiata. Talis est anthropogonia auctoris, qui hortatur
 ut cum antiquioribus se scripturis Arabica quoque
 somnia admittantur. Deinde dicit Moysem Deo
 jubente vaccam populo ostendisse quam immolari
 oportebat. Illis autem ignorantibus qualis esset,
 sæpenumero hac super re Deum oravisse. Atque ita
 rem demum cognovisse, illosque per symbola edu-

dam rhythmum, ideoque confertur cum canticis.
 Irridet tamen hanc Mohamedis jactantiam, gratisque
 assertam Alcoranici rhythmus venustatem, specimine
 ejus satis insulso prolato, Maraccius t. I, Prodrum.
 refut. part. II, p. 72.

(38) Alcorani-textus postulat ut scribatur, ei ἔστι
 ἀληθεὺς, si estis veraces.

(39) Sur. II, 50.

(40) Sur. II, 67.

cuisse, hanc neque vetulam esse neque juvenulam, sed media inter has ætate, colore croceo, rudem et indomitam : atque hanc vix illis persuasisse ut immolarent. Hæ sunt fabularum ejus nugæ : quæ a nobis expositæ sunt, ut ejus impossibilis cum divinis Libris consonantia innotescat; cuius tamen gratia idem se veracitatis adepturum putabat.

34. Impudentiam vero suam vir atheus adversus Dei Patris gloriam exserens, atque hanc ad se attrahere diabolica vesania satagens, tanquam ipse Moysem olim alloqui solitus, et Dominum quoque nostrum Jesum Christum misisset, ait : « Attulimus Moysi scripturam; postque eum apostolos misimus; attulimus Jesu Mariæ Filio revelationem, et roboravimus eum sancto Spiritu. » Hæc scribens, quid probare se putavit? Nempe dicit, barbaricam hanc scripturam suam tanquam divinam fore recipiendam : nesciens tamen se magno opere a scopo aberrare, quo potiri sperabat. Dicit enim ei aliquis : Quomodo vel quamobrem, ut Moysem reprehenderes, Jesum misisti? Quod si, ut par est, atque ut vere actum fuit, responderet : nihil reprehendum in Moyse fuisse, sed Jesum ad illius rudimenta perficienda vissum, nec non gravem consuetudinem carnalium observationum in meliorem atque aptiorem spiritus morem immutandam; rursus huic ipsi responderent : Tu vero quid in Jesu damnans, tertiam hanc recentiorum edidisti scripturam? Puto quia paria, vel eadem, vel majora, vel etiam minora doctura erat. Atqui majora docere, impossibile humanæ naturæ est. Quid enim majus est, quam propter Dei mandatum, mundum et corpus odio habere, imo et animam propriam indubitanter supernaturalium rerum causa tradere? Prolecto constat, nihil hujusmodi barbarico hoc libro contineri, imo nihil omnino excelsum bonæque frugis; contra vero beluina omni stoliditate atque atheismo totum redundare. Jam si paria docere dicatur, quæ fuit utilitas et legem et Evangelium excitandi? illam, id est legem, defectivam; hoc, Evangelium inquam, perfectum. Tum etiam male firmos eos qui alteratri servant exhibet, neutrosque de sua salute posse considerare; alios quidem imperfectionem causantes; alios sublimitatem, seu naturæ humanæ superiorem, a se deprecantes. Sed neutrius secundum idem exæquare perfectionem videtur : restat ergo, ut Mohammedis scriptura seu minora docens data fuerit. Sed si ob hanc causam data fuit, valde hoc sit ridiculum, sublimibus scilicet mediisque derelictis, vitam humi repentem et beluinam, quæ nihil celsum spectat, sectari. Præter quam quod summa hic naturaliter repugnans est; et ea quæ meliore sorte sunt, deterioribus adversantur : quod sane de hoc libro verum evadit : etenim is contrarius plane in omnibus Evangelio Christi est. Si ergo Evangelium legem perfecit; perfectio autem rem magis confirmat; barbarica vero scriptura

A συμβόλων διδάξει ὅτι ἔστιν οὔτε παλαιά, φησὶν, οὔτε νέα, ἀλλὰ μέση τούτων, τὴν χρυσὴν κρόκινος, ἀγρία καὶ ἀδάμαστος· καὶ μόλις αὐτοὺς πείσαι ταύτην κατασφάζει· αὗται τῶν αὐτοῦ πλασμάτων αἱ φλυαρίαι· παρετέθησαν δὲ ἵνα δειχθῇ τὰ ἀποικώνητον αὐτοῦ τῆς συμφωνίας πρὸς τὴν θείαν Γραφήν· δι' οὗ τὸ ἀληθὲς εἶναι πιστευθήσεσθαι ἠλπίζεν

λδ'. Ἀναίσχυντων δὲ ὁ ἄθεος κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δόξης, καὶ ταύτην εἰς ἑαυτὸν ἀφαιρῆν διαιμονιωδῶς ἐκφραίνουμένος, καὶ ὡς αὐτὸς εἶ ὁ τῷ Μωϋσεὶ συλλαλήσας, καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας, φησὶν (41)· « Ἐπηγάγομεν τῷ Μωϋσεὶ γραφήν, καὶ ἀπεστείλαμεν μετ' αὐτὸν ἀποστόλους· καὶ ἐπηγάγομεν τῷ Ἰησοῦ υἱῷ Μαρίας τὴν φανέρωσιν, καὶ ἐνεδυναμώσαμεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. » Ταῦτα δὲ γράφων, τί κατασκευάζειν ἐνόμισε; Τὸ φάναι τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ οὔσαν καὶ τὴν βάρβαρον ταύτην γραφήν, ὡς θείαν παραδειχθήσεσθαι· ἀγνοήσας ὡς πάμπλου τοῦ σκοποῦ διαμάρτοι ἢ ὡς οὐ κρατῆσαι ἠλπίτε. Πῶς γάρ; τίς ἐρεῖ πρὸς αὐτὸν, καὶ τί ἔχων Μωϋσεῖος καταμύμφασθαι, Ἰησοῦν ἐξαπέστειλας; Εἰ δὲ τὸ εἶδος καὶ ὡς ἀληθῶς γεγονὸς ἐρεῖ τὸ, ὅτι Μύμφασθαι μὲν εἶχον οὐθέν, τελειῶσαι δὲ τὰ αὐτῷ στοιχειωθέντα, καὶ ἄλλως τὸ ἐπαχθὲς καὶ εἰωθὸς τῶν σαρκικῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τὸ κοῦφον καὶ πρέπον μεταθεῖναι τοῦ Πνεύματος, πάλιν πρὸς αὐτὸν τούτους εἰπεῖν· Τί δὲ κατεγνωκῶς Ἰησοῦν, ταύτην τὴν κεινοτέραν καὶ τρίτην γραφήν ἐκδέδωκας; Ἄρα γε ὡς τὰ ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ, ἢ τὰ μείζω, ἢ καὶ τὰ ἐλάττω διδάξουσας; καὶ τὰ μείζω μὲν διδάξει, τῶν ἀδυνάτων τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· τί γὰρ πλεον τοῦ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ, κόσμον μιτῆσαι καὶ σῶμα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀρδῆλως πρὸς τὰ ὑπερφυῆ μεταθεῖναι; ἀλλὰ πρόδηλον ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον τῇ βαρβαρώδει ταύτῃ ἐμπεριέχεται γραφῇ· ἀλλ' οὐδὲ ἀπλῶς τι ὑψηλὸν καὶ ἄξιον λόγου· τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ κτηνωδίας πάσης καὶ ἀθείας ἀνάμεικτος ὅλη τυγχάνει· τὰ ἴσα δὲ διδάσκουσας αὐθις φάναι· Καὶ τίς χρεια καὶ νόμον καὶ Εὐαγγέλιον ἀμιστῶν; τὸν μὲν ἐνδεῶς ἔχοντα, τὸν νόμον λέγων· τὸ δὲ τελειωτικῶς, τὸ Εὐαγγέλιον φημι· ὡς ἀστηρίκτους καὶ τοὺς τὰ ἐκάτερα δουλεύοντας καθιστῶ· μηδ' ὀποτέρους ἔχοντα; ἐπὶ σωτηρίαν θάρσειν· τῶν μὲν τὸ ἀτελὲς αἰτιωμένων, τῶν δὲ τὸ ὑψηλὸν ὡς ὑπὲρ ἀνθρωπὸν παραιτουμένων· ἀλλ' οὐδέτερου περ' αὐτῆ καθ' αὐτὸ ἀκριβεῖς θεωρεῖται· λείπεται ἄρα τὰ ἐλάττω ταύτην διδάξουσας δεδῶσθαι· ἀλλ' εἰ τούτου χάριν ἐδόθη, πολὺς ὁ γέλως, τὰ ὑψηλὰ καὶ μέσα καταλιπόντας, τὰ πάντη χαμερπῆ, καὶ τῶν ἀλόγων εἰς μηδὲν ὑπερβεβηκότα μεταδιώκειν· καὶ ἄλλως δὲ τὴν ἄκραν φυσικῶς ἐναντιότητα πρὸς τὰ μείζω εἰληχότα τὰ ἐλάχιστα πολέμια αὐτοῖς καθειστήκει· ὁ δὲ καὶ ἀληθὲς ἔστιν ἐπὶ τῇ γραφῇ ταύτῃ· ἀντιτεταγμένως γὰρ ἐν πᾶσι τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ διατέτακται. Εἰ οὖν Εὐαγγέλιον τελειοῖ τὸν νόμον, συνιστῶν δὲ μᾶλλον τὸ τελειοῦν ἔστι, καταστρέφειν δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἢ βάρβαρος πειρᾶται γραφῆ, καταστρέφειν

ἄρα καὶ τὸν νόμον δοκεῖ καταστρέφειν τε τὰ τελειούμενα καὶ τελειούμενα, οὐ τοῦ Θεοῦ· οὐκ ἄρα τοῦ Θεοῦ ἐστὶ Γραφή, ἢ τοῦ βαρβάρου θεομάχου γραφή· λέγεται ἄρα εἶναι τοῦ ἀντιθέου, τουτέστι τοῦ Ἀντιχρίστου.

λβ'. Μετέπειτα δὲ μέμνηται Σολομῶντος, καὶ ἀνεξαπάτητον αὐτὸν δισχυρίζεται γενέσθαι, τῆς θείας Πραφῆς φανερώς αὐτὸν περιστώσης πρὸς τὸ γῆρας εἰδωλολατρῆσαι, ἐναντία πανταχοῦ τῇ Γραφῇ φροῶν· καὶ ἀγγέλων δὲ δύο μέμνηται οὓς λέγει κατεληλυθέναι ἐν Βαβυλῶνι, ὧν τὰ ὀνόματα Ἀριώθ καὶ Μαρῶθ· οὓς καὶ διδασκάλους εἶναι τοῦ παχοῦ λέγει τοῖς βουλομένοις· ἔτι δὲ καὶ τὰς συζυγίας τῶν ἀνδρογύνων (41') τούτους φησὶ διαλύειν καὶ κακοποιεῖν δὲ αὐτοὺς λέγει· πλὴν τὴν ἐπιτροπὴν ὑποκρίνεται καὶ αὐτὸς φάναι τοῦ Θεοῦ ἐκδεχομένου· τούτους δὲ τοὺς ἀγγέλους οὐκ ἐπίσταται ἢ ἐκδοσις τῆς θείας Πραφῆς· εἰ μὴ πῶς τις φαίη αὐτοὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶναι δαίμονας τοῦ Σατανᾶ καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνου γνωριζομένους· Ἐπισκέψασθαι δὲ δεῖ καὶ τοῦτο περὶ τὴν τοῦ βαρβάρου κενωφονίαν, ὅτι δαίμονας μὲν φανερώς ἐξ ὀνόματος καὶ γινώσκει καὶ ἀναγορεύει· προσκροῖται δὲ δῆθεν ἀπεικταίους αὐτοὺς καλεῖν, καὶ τὸν αὐτῶν πρωτοστάτην διδόνον· ὡς ἂν κάκ τούτου δυνηθῆ τοὺς ἰδιώτας θηρεῦσαι· πείθων αὐτοὺς ὅτι οὐ τοῦ πονηροῦ ἐστὶ πνεύματος ἢ τούτου μυθοπλαστία, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτιμῶντος τοῖς δαίμοσι. Μικρὸν δὲ προελθὼν τούτου τοῦ λήρου (41''), δόξας ἑαυτὸν παριστάνειν πάντων πρόκριτον ἄθῶν τε καταγνώσεως, καὶ πρὸς διδόνωσιν ταῦτα διδάσκοντα, διαβάλλει Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανούς ἀλλήλοις ἐντιτεταγμένους, καὶ τοὺς θατέρως δόξης προστηκέναι δισχυρίζομένους, θατέραν δόξιν ὑπὲρ θατέρως, μᾶλλον ἡξιώσθαι θείας οἰκειώσεως καὶ τῆς ἐν παραδείτῳ τρυφῆς· εἶτα ἀμφοτέρους φησὶν ἀποτυχεῖν τῆς ἐλπίδος, διὰ τὴν ἑκατέρου δόγματος πλάνην· ἑαυτὸν δὲ μόνον εἶναι τοῦ παραδείσου κληρονόμον ἀποφαίνεται ἀκελεύστως· ὅμοιον δὲ τινι πεποίηκεν, εἰ τινῶν ἐχόντων, λόγου χάριν, ὑπὲρ ταλάντου πρὸς ἑαυτοὺς δικαιολογίαν, οὗτος ἑαυτὸν παρενέρις εἰς μέσον, Μηδενὸς ὑμῶν τοῦτο εἶναι, διότι πρὸς αὐτοὺς στασιάζετε· ἐμοὶ γὰρ ὤρισται ὡς μηδὲν πεποιηκότι, μηδέ τινι διαμεμαχημένῳ· καὶ ὅπερ τοῦ ἐνός πρὸς τὸν ἑνα διαμφιβέλλοντος κατεγίνωσκεν, αὐτὸς πρὸς τοὺς δύο τοῦτο ποιῶν οὐκ αἰσχύνεται.

λγ'. Ὅποια δὲ τούτου ἀπόδειξις ἐστὶ τοῦ θεοθεν αὐτὸν κεκομικέναι τὴν βίβλον ταύτην, οὐ θέον εἰπεῖν, καὶ ἐπιρᾶσθαι δὲ ἑαυτοῦ καταθάρσει, ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ ὄντι καλῶς ποιῶν· καὶ καταγνώσεις καὶ μέμψεις μωρίας ἐπιφημίζει, εἰ μὴ παρὰ Θεοῦ ἀπεσταλμένος εἴη, τὴν ὑπόψιν δηλονότι τοῦ ψεύδους συγκαλύπτειν νομίζων· καὶ ἐξόμνησθαι δὲ κατὰ τὰ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ λαμπυρίδων ζώων καὶ κυνῶν ἔρομικῶν καὶ φυτῶν καὶ ἑτέρων ἀγνώπτων βαρβα-

(41') Videtur prorsus error in Nicetæ scriptura, ἀνδρογύνων pro ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Quippe apud Alcoranum Sur. II, 102, hi angeli dissociavisse di-

A evertere Evangelium nititur, legem pariter videtur evertere. Porro illa evertere, quæ perficiunt et sunt perfecta, non est Dei officium. Non est ergo Dei Scriptura, hic inimicus Deo barbari hominis liber. Superest igitur ut sit antithei id est Antichristi opus

35. Deinde Salomonis infert mentionem, eumque nullo errore deceptum fuisse contendit; cum tamen divina Scriptura aperte affirmet eum senili ætate idolorum cultui se addixisse: quæ dum ait, contrarium prorsus sacræ Scripturæ sentit. Angelos quoque duos memorat, quos Babylonem adventasse ait, quorum sunt nomina Arioth et Maroth, quos magistros esse vitii volentibus dicit. Præterea conjugia androgynorum ab his ait dissoluta, ipsosque male facere ait; verumtamen concessionem a Deo simultanter ipse quoque dicit illos accepisse. Jam vero hos angelos divinæ Scripturæ traditio ignorat; nisi hos forte dicit Mohamedes patris sui Satanæ dæmones, et ipsi soli cognitos. Hoc quoque observandum est in hujus barbari vanitate verborum, quod dæmones quidem nominatim et cognoscit et proclamatur; hoc tamen loco simulat ipsos aversabiles appellare, nec non ipsorum præsidem diabolum; ut hinc etiam idiotas capiat, persuadens eis non esse a malo spiritu figmentum suum, sed ab auctore qui dæmones increpat. Paululum vero progressus in his nugis, existimans se jam esse cunctis prælatum, et contrarii suffragii immunem, et aliis emendandis factum magistrum, criminatur Judæos atque Christianos invicem adversantes: et eos qui alterutram opinionem superare conantes, sectabantur alteram pro altera opinionem, magis promeruisse divinam familiaritatem, et paradisi delicias. Postea virosque a spe sua excidisse ait, propter hærentem utrique dogmati errorem; se vero unum esse paradisi hæredem sponte propria decernit; idem faciens homini, exempli causa, qui nonnullis de jure talentum possidendi litigantibus, medium se inferens diceret, Neutrius vestrum hanc esse proprietatem, quandoquidem de ea contenditis; mihi autem esse assignandam, qui nihil ejusmodi fecerim, neque adversus quempiam contenderim: et qui unum cum uno disceptare nollet, ipse contra duos id agere non erubescit.

36. Quamnam porro hic habeat demonstrationem se hunc librum de cælo accepisse, cum dicere non queat, ipse sibi imprecatur, hoc unum recte faciens, quod damnationes vituperiaque innumera sibi imponit, nisi a Deo missus fuerit, mendacii videlicet suspicionem obumbrare sperans; juratque per solem ac lunam, et astra, et lampyrides beluas, et cursorios canes, et arbores, et ignota alia nomina barbarica (quæ prorsus dæmonum esse existimo,

cuntur conjugia inter maritos et uxores non inter androgynos.

(41'') Sur. II, 111. seq.

purumdam saltem) quod ipse Deus Abrahami, et Deus Isaaci, Novum Testamentum ob complendam legem indixerit, qui etiam Mohamedi Manichaicam hanc abominationem tradiderit; quæ quidem utrum consonet, an contra dissonet, homo amentissimus cognoscere impotens, sectarum personas confundit, et invicem incongruentia toto suo fabuloso sermone recitat. Obliviscitur enim qui hæc componit, quisnam sit loquens, et quisnam audiens, et de quo argumento loquantur, et mutuo dissideant; modo verba loquentis conferens in audientem; modo audientis vicissim in loquentem, et colloquii materiam in utramque partem; qui est furiosi vel delirantis morbus. Templum quoque dicit ab Ismaele atque Abrahamo Deo ædificatum, quod tamen neque unquam exstitit, neque a divina Scriptura memoratur. Nam si ne unctionem quidem unius lapidis cippumque oleo limitum omisit divus historicus¹, quomodo integrum templum silentio præteriiisset?

37. Tum etiam admonet, ut iis qui incusant assecularum a se deceptorum morem orandi conversa ad austrum facie, nihil aliud velint respondere, nisi hoc ipsos facere ut suam erga Mohamedem pietatem ostendant, et ab iis distinguantur qui aliter faciunt. Macte equidem divina sapientia, quæ illos hac etiam ratione distinguit, verasque tenebras adorare coarguit! Atque ut dolus ejus aperte cognoscatur, en idolo apud Bacam posito, quod ipse oratorium observationis appellat, infelices barbaros jubet cultum exhibere. « Ubi enim, inquit, fueritis, levate facies vestras erga partem oratorii observationis. » Duoque nomina barbara Zapha et Marua de numero venerabilium Dei nominum dicit, Dei proreus sui suorumque deceptorum assecularum: quos illic circa impurum oratorii ædificium circumire jubet. Sicut autem a quodam ex ipsis ad Christianos converso didicimus, idolum est quoddam illic in ædificio medio statutum: qui vero diabolici Mohamedis jussa faciunt miseræ suas inclinantes cervices, manumque erectam ad idolum tendentes, altera autem aurum propriam tenentes, in gyrum tandiu se revolvunt, donec vertigine tenebrosa correpti corruunt. Hoc arbitror esse idolum, ut ipsi fatebantur, Veneris. Re sane vera hæc librum illum Dei donum esse ac de cælo demissum ostendunt.

38. Unum porro ex omnibus animalibus esu submovet porcum, non canem, aut lupum, aut aliud quodlibet, sed omnibus vesci hortatur deceptos

¹ Gen. xxviii, 18.

(42) Sur. II, 128.

(43) Sur. II, 143 seq.

(44) Sur. II, 160.

(45) Nomina duorum montium hæc sunt, ut censet ad Sur. II, 160, Maraccius, nec non Relandus op. cit. p. 121 et 166. Græci perperam intellexerunt angelos duos.

Α ρικῶν ὀνομάτων (οἱμοὶ δὲ εἰς πάντα δαιμόνων καὶ αὐτῶν ὄντων τικῶν), ὡς αὐτὸς εἶη ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, ὁ τὴν Καινὴν ἐπὶ ἐκπληρώσει τοῦ νόμου ὑπαγορεύσας, ὁ καὶ τῷ Μωάμετ τὴν Μανιχαϊκὴν ταύτην ἐπαναγαγὼν βδελυγμίαν· μηδὲ εἰ συμφωνεῖ ὅλως, ἢ διαφωνεῖ αὐτῇ πρὸς ἐκείνας συνιδεῖν ὁ ἀνοῦστατος δυνήθει· καὶ τὰ πρόσωπα δὲ αὐτῶν συγκεχυμένα καὶ ἀνάρμοστα δι' ὅλου τοῦ μυθικοῦ αὐτοῦ λόγου ἀλλήλοις φέρεται· ἐπιλανθανομένου ὥσπερ τοῦ ταῦτα ἀνατυπώσαντος ὅστις εἶη ὁ τε λαλῶν καὶ ἀκούων, καὶ ὑπὲρ οὗ εἶλεγον, καὶ ἀμοιβαδὼν ἀντιτέθεινται, πῆ μὲν τοῦ λέγοντος, εἰς τὴν τοῦ ἀκούοντος· πῆ δὲ τοῦ ἀκούοντος εἰς τὴν τοῦ λέγοντος· καὶ ὑπὲρ οὗ εἶλεγον εἰς τὰ ἀμφοτέρω· ὅπερ μαινομένου καὶ παραπαίοντος ἴδιον πάθος. Ναὸν δὲ λέγει (42) παρά τε Ἰσραὴλ καὶ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ ἀνοικοδομηθῆναι, τὸν οὐτε γενόμενον πώποτε, οὔτε παρὰ τῆς θεῆς Γραφῆς μνημονευόμενον· εἰ γὰρ ἀλοιφήν λίθου μόνου εἰς στήλην θεῷ κειρισμένην οὐ παρεῖδεν ὁ θεόπτης, πῶς ναὸν ὅλον ἀπεσιώπησεν;

λζ'. Πρὸς δὲ τοὺς κατατιτωμένους (43) τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεπλασμένους ἔνεκεν τοῦ πρὸς νότον εὐχεσθαι ἑστραμμένως, μὴ δεῖν ἄλλο τι φάναι, ἢ ἔνεκεν, φησὶ, τοῦ ἀποδείξαι τὴν πρὸς τὴν Μωάμετ εὐλάβειαν, καὶ τοῦ διακρίνεσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῶν μὴ ποιούντων αὐτό· καὶ εὖ γε τῆς θεῆς σοφίᾳ κἂν τούτῳ αὐτοὺς ἀποδιαστησάσῃ, καὶ τῷ ὄντως σκότει προσκυνούντας· ἐλεγξάσῃ· ἵνα δὲ καὶ ὁ δόλος αὐτοῦ κατάδηλος γένηται, τῷ εἰς Βάχα κειμένῳ εἰδῶλι, ὅπερ αὐτὸς προσκύνημα παρατηρήματος καλεῖ, τοὺς ἀθλίους βαρβάρους προσκυνεῖν παρασκευάζει. « Ἐνθα γὰρ ἐστὶ, φησὶ (44), ὀρθώσατε ὑμῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὸ μέρος τοῦ προσκυνητηρίου τοῦ παρατηρήματος. » Καὶ δὴ δὲ ὀνόματα βάρβαρα τὸ τε Ζαφά καὶ Μαρουά (45) ἐκ τῶν σεβασμίων εἶναι λέγει τοῦ θεοῦ· θεοῦ πάντως τοῦ οἰκείου καὶ τοῖς ἠπατημένοις δὲ ὑπ' αὐτοῦ παραγενομένοις, κατὰ τὸ ἐκεῖσε μεμολυμένον οἴκημα τοῦ προσευκτηρίου περιγυρεῦσαι εἰς αὐτὸ προστάσσει· ὡς δὲ παρὰ τινος ἐξ αὐτῶν εἰς Χριστιανούς ἐλθόντων ἐμάθομεν, εἰδῶλόν τι λίθινον κείμενον ἔθεν μέσον τοῦ οἴκου· καὶ οἱ τὴν πρόσταξιν τοῦ δαιμονιώδους τούτου πληροῦντες, κεκλιχότες τῶν ἀθλίους αὐτῶν ἀχένας, καὶ τὴν χεῖρα ὀρθίον πρὸς αὐτὸ ἐκτεταχότες, τῆς τε ἐτέρᾳ τὸ οὖς αὐτῶν κατέχοντες, κυκλωτέρως εἰδούνηται, μέχρις ἂν σκοτοδινία ληφθέντες καταπέσωσι (46)· τοῦτο οἱμοὶ ἐκεῖνο εἶναι τὸ εἰδῶλον, ὡς αὐτοὶ φαίεν, τῆς Ἀφροδίτης (47). Ἀριστὰ γε θεοδώρητος καὶ ἐξ οὐρανοῦ δεδωμένη ἡ βίβλος αὐτῆς ἐκ τούτων δείκνυνται.

λη'. Ἐν δὲ πάντων τῶν ζώων τῆς βρώσεως ἀποπέμπεται μόνον τὸν χοῖρον (48), οὔτε δὲ κύναν, οὔτε λύκον, οὔτε ἄλλο, ἀλλὰ πάντων μετέχειν προτρέ-

(46) Notissima est hæc superstitionum, præsertim vero Dervisionum, apud Mohamedanos choreæ.

(47) Adorari a Mohamedanis Venerem copiose doctereque negat Relandus op. cit. lib. II, cap. 5, Græcos coarguens qui hanc illis idololatriam imperitabant.

(48) Sur. II, 173.

πιτσι τοις ὑπ' αὐτοῦ ἠπατημένοις (49). « Φάγετε γάρ, φησίν, ἐκ τῶν ὄντων ἐν τῇ γῆ· καθαρὰ γάρ καὶ καλὰ· καὶ μὴ ἐξακολουθεῖτε ἐν τοῖς ἔχνεσιν τοῦ Σατανᾶ· αὐτὸς ἐχθρὸς ὑμῶν ἐστὶ φανερός· » Σατανᾶν διγλονότι καλῶν τῶν τυπώσαντα τὴν διάκρισιν τῶν τε καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων κατὰ τὸν νόμον· ὁρᾶτε πῶς ἀναφανδὸν Σατανᾶν τὸν Θεὸν ὀνομάζει; μὴ συνιείς ὁ δειλαιοῦ ὑπερ ἐφθέγγετο, μετ' ὀλίγον φησίν· « Οἷ- τινές δὲ ἀμφιβάλλονται ἐν ταῖς γραφαῖς, εἰσὶν ἐν ἀποστασίᾳ μακρᾷ. » Ἔστι τούτου εὐρεῖν ἀνασχυν- τότερον καὶ ἀνοητότερον; Καθάπερ δὲ πίθηκος, ὁρμὴν ὑποκριθεὶς λέοντος, πιθήκειον ἀλλ' οὐ λέοντειον τὸ ἄλμα ποιῶν ἐξελέγχεται· οὕτω καὶ ὁ δύστηνος οὗτος τῆς ὑπερτάτου νομοθεσίας ἐαυτῷ ἀξίωμα ἐπιγρά- ψας, τῆς παροικτίστου ἀβελτηρίας μηδὲν ἔχων πλεόν ἐλπίεσθαι· σχῆμα γὰρ μόνον, μᾶλλον δὲ ὄνομα ψι- λὸν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τῆς θεοσεβείας ἐαυτῷ περιτίθεισκε· δόξας γοῦν περὶ νηστείας διατάττεσθαι τοῖς ἀλλοίοις βαρβάρους, ταῦτά φησίν (50). « Μὴν Ῥαμίδα ἐστίν, ἐν ᾗ κατήχθη ὑμῖν τὸ ἀνάγνωσμα· νηστεύσατε αὐτόν· ἐξέσται δὲ ὑμῖν ἡ νύξ τῆς νη- στείας, εἰς μίξιν τῶν γυναικῶν ὑμῶν· αὗται γὰρ ὑμῶν εἰς σκεπάσματα, καὶ ὑμεῖς αὗταις ἐστε σκε- πάσματα· ἴγνω γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι παραβουλεύσατε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐν τῇ νηστείᾳ, καὶ Νεως ὑμῖν γίνεται· μίχθητε εἰς αὐτὰς εἰς παράκλησιν· καὶ φάγετε ἐσπέ- ρας καὶ πίετε, ἕως ἂν τὸ ἀπὸ τοῦ σκότους φαινόμε- νον ῥάμμα μέλαν, διὰ τῆς ἡμέρας φανῇ ἄσπρον· καὶ πάλιν πληρώσατε τὴν νηστείαν ἕως τῆς ἐσπέ- ρας· καὶ [μὴ] μίχθητε αὗταις ὑμῶν συχναζόντων ἐν τῷ προσκυνητηρίῳ· αὕτη ἐστὶ νομοθεσία Θεοῦ, καὶ μὴ ἐγγίσητε αὐτάς. » Ἰδρά γε τοσοῦτον πίθηκος τοῦ τὴν θείαν Γραφὴν νενομοθετηκότος;

λθ'. Μετὰ δὲ τὴν ἀθεμιτούργητον ἐκείνην νηστείαν, εἰς τὸν καθ' ἡμῶν αὐτοῦ διεγείρει πόλεμον, « Φο- νεύσατε, λέγων, αὐτοῦς ὅπου δ' ἂν συναντήσητε αὐ- τοῖς· » ἔρους δὲ αὐτοῖς ἀγάπης, ὡς εἰκὸς, τίθει φησίν (51). « Καὶ ὅστις δὲ μνησικακεῖ ἐφ' ὑμᾶς, ἐχθράνατε αὐτὴν καθὼς ἐχθρανεν ἐπὶ ὑμῶν. » Πρὸς ἐγκράτειαν δὲ καὶ σωφροσύνην αὐτοῦ ψευδῶς ἀείφων φησίν (52). « Αἱ γυναῖκες ὑμῶν νεατὸς ὑμῶν· εἰσέλθετε εἰς τοὺς νεατοὺς ὑμῶν ὅθεν βούλεσθε· καὶ συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. » τούτεστι, Πᾶσαν ἐπιθυμίαν τῶν ψυχῶν ὑμῶν πληρώσατε· ἄρα γε κτηνώδης οὗτος ἐστὶν ὁ βίος, ἢ μᾶλλον δαιμονιώδης. Λύσεως δὲ μνημονεύσας γυναῖκος ἐξ ἀνδρός, τάδε φησὶ τοῖς βαρβάρους (53). « Ἐάν τις ἀπολύσῃ γυ- ναῖκα αὐτοῦ, οὐκ εἶτι ἐξέσται αὐτῷ μετὰ τὸ ἀπολυ- θῆναι αὐτήν, ἕως ἂν ζευχθῇ ἀνδρὶ ἐτέρῳ· καὶ ἐάν ἀπολύσῃ αὐτήν ὁ δεύτερος, οὐκ εἶτι κατάκριμα ἐν ἑαυτοῖς, ἐάν ἐπιστρέψωσι πρὸς ἀλλήλους· οὗτοι γάρ, φησίν, νόμοι Θεοῦ. » Ἐκ τῆς βίβλου τῆς βιβλικῆς ἀσω- τείας!

μ'. Ἐπιθίζων δὲ πρὸς ἀνδροφονίαν τοὺς βαρβάρους, ἰδοῦσεν εἰς προτροπὴν ἱστορίαν γραφικὴν αὐ-

A suos: « Comedite, inquit, ex his quæ in terra sunt, munda et bona sunt. Neque Satanæ vestigia sequamini: ipse enim manifestus vester hostis est. » Satanam nempe appellans illum qui mundorum et immundorum distinctionem constituit, prout in lego fit. Cernitisne quomodo palam Satanæ nomen Deo affingit? Tum dictorum oblitus miser, paulo post ait: « Qui autem in scriptoris ambigue se gerunt, hi sunt in longa apostasia. » Nunquid hoc impudentius aut insanius inveniri potest? Sicut autem simia, leonis impetum simulans, simia non leone dignum facere saltum convincitur; sic ærumnosus iste cœlestis legis dignitatem sibi vindicans, nihil aliud quam miserandam ruditatem habere deprehenditur. Nam speciem tantummodo, imo nudum nomen, absque re ipsa, sibi religionis circumposuit. Volens itaque jejunii legem barbaris infelicibus ferre, hæc ait: « Mensis est Ramidanus, quo ad vos lectio delata fuit; ipsum jejunate. Jejunii nocte licebit vobis cum uxoribus vestris copula: ipsæ enim sunt vobis indumenta, et vos illis æque indumenta. Novit enim Deus, fore ut animas vestras fraudaretis in jejunio. Ideo vobis indulget. Concumbite cum illis ad solatium; et comedite vespere ac bibite: donec quod nocte videbatur solum nigrum, interdiu videatur album. Et rursus observate jejunium usque ad vesperam. Et [ne] copulemini illis, dum in oratorio perseveratis. Hæc est lex Dei: ne ad illas accedatis. » Tantumne simia leoni cedit, quantum detestabilis hic atque execrabilis a divinæ Scripturæ legislatore?

λέοντος ὑστερεῖ, ὅσον οὗτος ὁ μουσαρὸς καὶ ἐναγῆς

39. Post scelestum illud jejunium, suos concitat ad bellum contra nos gerendum. « Interflicite, inquit, illos ubicunque in eos incurreritis. » Tum iis legem charitatis statuens, ut par est, ait: « Et quicumque adversus vos iram fovet, odite illum, prout ille vos odit. » Jam ad continentiam falso ipsos temperantiamque adhortans ait: « Uxores vestræ novalia vestra sunt: ingredimini in novalia vestra unde volueritis; et congregimini ex animorum vestrorum sententia, id est, quamlibet cupiditatem animorum vestrorum explete. Est igitur lex hæc beluina vel potius diabolica. Tum divortium viri ab uxore memorans, sic alloquitur barbaros: « Si quis uxorem suam repudiaverit, non licebit ei, postquam eam dimiserit, donec alteri viro copuletur. Quod si ei secundus eam dimiserit, non est illis piaculum, si ad conjugium redeant. Hæc sunt enim, inquit, statuta Dei. » O barbaricam libidinem!

40. Barbaros autem ad homicidium concitans, videtur hortamenti loco objicere historiam de sacræ

(49) Sur. II, 170.

(50) Sur. V, 186 seq.

(51) Sur. II, 192.

(52) Sur. II, 224.

(53) Sur. II, 231.

Scripturis sumptam, confusis tamen, quoniam semper facit, personis ac permutatis. Nam res a Jesu Navi gestas Gedeoni tribuit; rursus res Gedeonis Sauli; hisque ait contemporaneum Davidem: arcamque ab angelis, non ab hominibus, gestatam. Adeo divinam Scripturam et callebat et alios docebat hic rerum divinarum illusor et atheus! Quippe Dominus piis suis cultoribus consulens, irreligiosum cor illius infatuavit, ut ne prout se habebat, ita et procederet. Nam de fidei violenta abnegatione sic ait: «Non est cogendum ad fidem; etenim quid sit recte admittendum, ex fallaci contrario innotescit.» Suis vero fabulis perpetuo insistens, inducit Abrahamum nugaciter cum Deo colloquentem, eumque illo de mortuorum resurrectione disputantem: et quod ex quatuor avibus ab eo supra quatuor montes repositis, et deinde revocatis, resurrectionis fidem didicerit Abrahamus: cujus rei nullam facit antiquissima Scriptura mentionem. Non tamen impudenter tantummodo ad vitia ruit, sed et usuram improbare videtur, atque orphanorum spoliationes, et ad eleemosynam faciendam hortatur; ut dum boni consilii auctor videtur, mortifera necumenta latenter inferat vir exitiosus. Atque in his, postquam sibi victoriam de nobis imprecatus est, primæ nugæ fabulæ finem imponit.

CONFUTATIO II.

41. Secundum fabulæ Mohamedis capitulum *Aurani familia* inseribitur. Statim ab initio traditum a Deo hoc scriptum affirmat, ejusque rei causam addit, quod ab hoc confirmetur illa superiore tempore tradita, lex videlicet atque Evangelium, directio nempe hominibus atque salus. Observate ergo, utrum secundum hanc promissionem fulcrum legis atque Evangelii deinde facti suis semet demonstraret, atque illa præclare sancire, et bene se habere ut in scripto jacent; vel saltem defectiva supplere. Quod si nihil hujusmodi in eo fuerit, aut vernatur, certe mentitur, et mendaci ore hæc effudit, et a mendacii parente provenire convincitur. Abunde itaque in sequentibus pro more suo jocatur de quadam lambræ concubina, quæ alicunde prodierit; ejusque precem et supplicem gratiarum actionem refert propter Mariæ conceptionem, quæ fuit, inquit, Mater Jesu; et quod hanc in templo [Mater] præsentaverit, et quod a Domino, inquit, recepta sit, et a Zacharia suscepta. Eoque aliquando in templum ingresso, et apud eam divino cibo conspecto, sciscitatum esse unde hic provenisset. Utram, a Deo dixisse; ipsumque illic postulasse a Deo filium; factamque ei pollicitationem quod Joannem filium habiturus esset virum justum atque prophetam. Illo mox dubitante quomodo jam

Α τοῖς παρθεῖσθαι, καὶ συγχύσαι τὰ πρόσωπα, ὡς περ ἀεὶ ποιεῖ, καὶ ἀλλάξαι (54). τίθεικε τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐπὶ τὸν Γεδεὼν, καὶ τὰ τοῦ Γεδεὼν εἰς τὰ τοῦ Σαουλ, καὶ ὁμόχρονον αὐτῶν εἶναι φησι τὸν Δαβὶδ (55)· τὴν δὲ κίβωτον ὑπ' ἀγγέλων εἰσεγε βασιτάζεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ παρ' ἀνθρώπων· οὕτω τὴν θεῖαν Γροφὴν καὶ ἠπίστατο καὶ εἰδίδασκεν ὁ τῶν θείων ἐμπαίκτης καὶ ἄθεος, Πέρουαιαν δὲ τῶν εἰς αὐτὸν εὐσεβοῦντων ποιῶν ὁ Κύριος, ἐματαιώσεν αὐτοῦ τὴν ἄθεον καρδίαν, μὴ καθ' ὃ εἶχεν καὶ προέστα· περὶ γὰρ τῆς κατὰ τὴν πίστιν βιαίας ἀπαρνήσεως, οὕτω φησὶ (56)· «Οὐκ ἀναγκάται δὲ εἰς πίστιν· ἐφανερῶθῃ γὰρ τὸ εὐπρόσδεκτον ἐκ τοῦ σφαλεροῦ.» Ἐπειμπαλῶν δὲ συνήθως (57) τὰ ψευδῆ αὐτοῦ μυθεύματα, πιραμβάλλει τὸν Ἀβραάμ διαλέξει; ληρώδεις ποιούνητα, καὶ πρὸς θεὸν διαμφισβάλλοντα περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως· καὶ ὅτι διὰ τεσσάρων ὁρνέων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τέσσαρα ὅρη ἀποθεθέντων καὶ ἀνακληθέντων, τὴν τῆς ἀναστάσεως πίστιν εἰλαθεν ὁ Ἀβραάμ· ὧν οὐδὲν ἢ θεῖα καὶ ἀρχαιοτάτη μέμνηται Γραφή· οὐκ ἀναιδῶς δὲ μόνον ὁμῶσε πρὸς τὰ κακὰ χωρεῖ (58), ἀλλὰ καὶ τόκον διαβάλλειν δοκεῖ, καὶ ἀρπαγῆς ὁρρανωῶν, καὶ συμπάθειαν ποιεῖν παραινεῖ· ὡς ἂν ἐκ τοῦ χρηστέος σύμβουλος εἶναι δοκῶν, διαλάθῃ εἰς τὰ καίρια βλέπων ὁ δειλαίος· καὶ ἐν τούτοις τὴν καθ' ἡμῶν νίκην εὐξάμενος (59), τὸν πρῶτον φληναφου ἐστήσει.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Β'.

μα'. Δεύτερος τῆς μυθοπλαστίας τοῦ Μωάμετ λόγος *Εἰς τοὺς τοῦ Ἀμράν* [εοδ. Ἀβραάμ] ἐπιγέγραπται· εὐθύς δὲ ἐξ εἰσόδου τὸ ἐκ θεοῦ δεδῶσθαι τὸ τοιοῦτον γράμμα ἀποφαίνεται (60)· καὶ αἰτίαν τοῦτου προστίθει, τὸ εἶναι βεβαιωτικὸν τῶν πρὸ αὐτοῦ κατενεχθέντων· τὰ δὲ κατενεχθέντα πρὸ αὐτοῦ, ὁ νόμος, φησὶν, ἐστὶ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὁδήγησις τοῖς ἀνθρώποις καὶ σωτηρία· σκοπεῖτε οὖν εἰ ἄρα κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην, βεβαιωτικὸν τοῦ νόμου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν τοῖς ἐξῆς διὰ πραγμάτων θειχθήσεται· ἤτοι ἐκεῖνα κυροῦν καλῶς καὶ ἀνευδεῶς ἔχειν, ὡς γέγραπται, ἢ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦν· ὡς εἰ γε μηδὲν τούτων ἐπ' αὐτοῦ, ἢ τοιοῦται θεωρηθεῖ, ψεύδεται· καὶ ἐκ ψευδοῦς προελθούως στόματος, καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους ἀπελέγχεται. Ἰκανῶς οὖν ἐφεξῆς τὰ συνήθη ἀδωλεσχῆσας, ἐταιρίδος τινὸς Ἰαμβρά (61), ἤτις καὶ ὤπται πῶποτε ἀπὸ μέρους, καὶ τὴν ταύτης εὐχὴν καὶ εὐχαριστίαν ἰκέειν ἐποιήσατο ἐπὶ τῇ συλλήψει Μαρίας τῆς μητρὸς, φησὶν, Ἰησοῦ· καὶ ὅτι ἐν τῷ ναῷ ταύτην ἀνέθετε· καὶ παρὰ τοῦ Κυρίου, φησὶν, ἀποδέδεκται, καὶ ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου προσεἰληπται· καὶ ποτε αὐτοῦ εἰσελθόντος ἐν τῷ ναῷ, καὶ τροφὴν θεῖαν παρ' ἐχυτῆ ἐωρακότος, καὶ ἐπερωτήσαντος πόθεν ἐληλύθει, παρὰ θεῷ φάναι, αὐτὸν τε ἐκεῖσε αἰτῆσαι παρὰ θεοῦ τέκνον· καὶ ἐπαγγελθῆναι λαβεῖν Ἰωάννην ἑνδρα

(54) Sur. II, 247 seq.

(55) Sur. II, 249.

(56) Sur. II, 257.

(57) Sur. II, 259 seq.

(58) Sur. II, 276 seq.

(59) Sur. II, 287.

(60) Sur. III, 3.

(61) Sur. III, 37.

δίκαιον καὶ προφήτην· ἀμφιβάλλοντος δὲ αὐτοῦ πῶς ἐπὶ γήρως ἔξει υἷον, ἐπιτίμιον λαβεῖν σιωπῆν ἡμερῶν τριῶν· ἐφεξῆς δὲ τοὺς ἀγγέλους εἰσάγει (62) πρὸς Μαρίαν εἰρηκότας, ὅτι Σὲ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο ὑπὲρ τὰς ἀπ' αἰώνων γυναῖκας· τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ ἀφανοῦς πράγματός φησι πρὸς τὸν Μωάμετ, ὡς αὐτὸς λέγει ὁ πρὸς αὐτὸν λαλῶν· Ὅπερ κατηνέγκαμεν εἰς σέ, σὺ μὴ ὄντος ἐκεῖσε (63), ὅτ' ἂν ἠπλώσαν αὐτῶν τὰς ἀγκάλας (64) ἀγγελοι, ποῖος ἐξ αὐτῶν προσδέξεται τὴν Μαρίαν· καὶ οὐκ ἦς ἐκεῖσε· τοὺς δὲ ἀγγέλους πρὸς αὐτὴν φάσαι· Ὁ Θεός, φησὶν, εὐαγγελίζεται σε τὸν Λόγον αὐτοῦ· Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς Μαρίας ἐπιτυγχάνων ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὑπάρχων, ὢν ἐκ τῶν ἐγγιζόντων, καὶ λαλῶν τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ σπαργάνων, φησὶν, ὑπάρχων πρεσβύτης καὶ ἐκ τῶν χρησίμων· εἶτα (65) εἰσάγει ταύτην πειρωμένην μαθεῖν πῶς ἔσται ταύτη υἱὸς ἀνευ ἀνδρός· τοὺς δὲ φάσαι· Ὁ βόλεται ὁ Θεός, τοῦτο καὶ γίνεται· καὶ παρὰ τῶν ἀγγέλων δὲ λέγει αὐτὴν μεμαθηκέναί τὴν σοφίαν καὶ τὴν Γραφὴν καὶ τὴν νόμον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπεστάλθαι ἀποστόλον πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. Εἶτα (66) εἰσάγει τὸν Χριστὸν ὄρνεα ἐκ πηλοῦ πεποιηκότα, ἐμφυσήσαντα, καὶ ζώσαντα ταῦτα· καὶ τυφλοὺς καὶ λεπροὺς ἰασάμενον, καὶ νεκροὺς ἀναστήσαντα, καὶ προγνώστην· καὶ ὅτι Θεὸν αὐτοῦ τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων ἐκάλει· καὶ ὅτι ἐξελέξατο ἑαυτῷ τοὺς ἀποστόλους· καὶ ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· Ἐγὼ σε ὑποβάλλω θανάτῳ, καὶ γὰρ σε ἀνυψῶ πρὸς με, καὶ καθαρῶσω σε ἐκ τῶν ἀρνησαμένων· καὶ καταστήσω τοὺς ἀκολουθήσαντάς σοι ἐπάνω τῶν ἀρνησαμένων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως· τοὺς δὲ ἀρνησαμένους κολάσω κόλασιν βαρεῖαν ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ οὐκ φησὶν εἶναι κατὰ τὸ εἶδος τοῦ πρώτου Ἀδάμ ὃν ἠέξηγισις ἢ ἀληθινή.

μγ'. Ἀληθινήν δὲ ταύτην εἰπὼν, δηλονότι τῶν θείων Εὐαγγελίων, ὡς ψευδῆ ἀπεκρούσατο· ποῦ γὰρ παρὰ τοῖς θείοις Εὐαγγέλοις Ἰαμβρὰ τῆς Θεοτόκου γεννήτωρ καταγγέλλεται; Τί δὲ ποιήσομεν τοὺς παρὰ τῷ Λουκᾷ κειμένους ἐννεία τῆς σιωπῆς Ζαχαρίου μῆνας, καὶ τρεῖς ἡμέρας μόνας τούτου ταύτην γεγενῆσθαι λέγοντος; ποῦ δὲ ὄρνεα ἐκ πηλοῦ παρὰ τῷ Ἰησοῦ πλαττόμενα καὶ ψυχούμενα; ἀλλ' ὄντως ὡς ἀληθῶς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς διακένου τῆς αὐτοῦ παρανοίας ταῦτα πίπλασται· αὕτη ἐστὶν βεβαιωτικὴ τῶν πρὸ αὐτῆς γραφῆ; ἀλλ' ὡς εἶσκον ἐπιλάθετο ὢν ἐπήγγελο· ἢ τάχα κακουργεῖ κἀνθάδε, κἀν μὴ διέλαθεν· δύο γὰρ αὐτῷ περὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προκειμένων τρόπων, καὶ οὐδὲ τὸ Θεὸς ἀληθῆς εἶναι ἀναιρεῖν πειράσεται, ἐνδὸς μὲν τοῦ μγδαμῆ μγδαμῶς αὐτὸν ἐληλυθῆναι ἀποδείξει σπουδάσαι, ἐτέρου δὲ τοῦ ἐληλυθότος μὴ Θεὸν, ἀλλ' ἀνθρώπον ψιλὸν ἐπιφτιμίσει, ὡς δυσχεροῦς αὐτῷ

A senex filium esset suscepturus, poenam retulisse silentium tridui. Deinde angelos introducit Mariæ dicentes: Te Deus elegit præ cunctis a sæculo mulieribus. Id autem ait ex incogniti negotii narratione Mohamedi facta: nempe quod ille qui sibi loquebatur dixerit: Hoc ad te detulimus, qui illie non eras; cum suas angeli ulnas explicuerunt, quisnam eorum Mariam esset suscepturus. Tu vero non eras illic. Angelos autem ei dixisse: Deus, inquit, nuntium tibi mittit Verbum suum. Ille est Christus Jesus Mariæ filius existens in hac vita et in futura, unus de propinquantibus [Deo], sermoninans ad homines, jam inde ab incunabulis ætate adulta, et ex probis. Postea introducit illam scire volentem, quomodo sibi filius erit absque viro? Illos autem dixisse: Quod Deus vult, hoc fit. Atque ab angelis ipsum didicisse ait sapientiam, et scripturam, ac legem et Evangelium, atque legatum ad Israelis filios missum. Deinde Christum introducit aviculas ex luto facientem, flatuque vivificantem, carnosque et leprosos sanantem, ac mortuos resuscitantem, et præsagium; et quod hominum Deum, Deum proprium appellaret; et quod apostolos sibi delegerit; et quod dixerit ei Deus: Ego te morti subijcio, et ego te extollam ad me, terræ a negantibus expiabo, constituamque assecclas tuos supra illos qui te negaverunt, in die resurrectionis. Verumtamen negantes præna gravi puniam in futuro sæculo, neque erit illis vindex. Speciem vero Jesu ait esse secundum speciem primi Adami, quem Deus formavit; concluditque: Hæc est vera narratio,

ἔστιν αὐτοῖς ἐκδικος· τὸ δὲ εἶδος τῆς ὁμοιώσεως Ἰησοῦ ἐπλασεν ὁ Θεός· καὶ προστίθησι λέγων· Αὕτη ἐστὶν

42. Jam vero dum hanc veram ait, sine dubio divinorum Evangeliorum historiam ceu falsam rejicit. Ubinam quippe apud divina Evangelia Iambra Deiparæ genitor nuntiatur? Quid faciemus novem mensium silentio Zachariæ apud Lucam memoratorum, cum Mohamedes tres tantum ei silentio dies statuat? Ubinam aviculæ abs Jesu ex luto formatæ et animatæ? Revera ex ipsius arcana vanaque dementia hæc sunt conficta. Hæcine est priorum se confirmatrix Scriptura? Sed ut videtur, promissi sui oblitus est: vel potius hic etiam malignosa agit, etiamsi nos non latet. Cum enim duo sint ei propositi circa Dominum nostrum Jesum Christum modi, quibus ejus divinitatem destruere conatur; unus, quo demonstrare studet, cum nulli modo advenisse; alter, quo pernegat, etiamsi Christus advenerit, Deum fuisse, nihilque præter hominem existisse vult; cum primus modus dif-

(62) Sur. III, 42.

(63) Sur. III, 44.

(64) Ita evidenter codex. Maraccius vocabulum Arabicum *calamum* explicat, et fabellam narrat de calamis seu virgis sortiendi causa jactis, quisnam angelorum Mariæ curam susciperet. Cur vero Ni-

fectas dicit ἀγκάλας? Fortasse mentium scripturæ est pro ἀστραγάλους, *talos lusorios*, vel pro καλάμους. Hoc enim postremum postulat vox Arabica.

(65) Sur. III, 47.

(66) Sur. III, 48.

frilis admodum ei esset, tam evidens nempe negotium oppugnandi, ad secundum confugit; omnisque incarnationis historia, hoc pacto divinitatem ejus evertere speravit, dum nullum ex his qui ejus divinitatem prædixerant memoravit. Hinc fit, ut consentanea dictis a se superius, res Christi humanati pergat dicere: « Hem qui familiares Scripturæ estis (sic appellat hoc loco illos qui sub Evangelio degunt), adeste ad sermonem qui inter nos vosque vertitur, ut ne serviamus nisi Deo, neque illi unquam quidlibet ad sociemus. » Quia enim, eo quem diximus modo, humilia de Christo dixerat, et quod Deum hominum ipse quoque appellaverat Deum suum, hortatur nunc ex communi unius Dei invocatione, qui Christi et hominum simulque Christianorum et Agarenorum Deus est, hortatur, inquam, ne participem Christum Patris majestatis confiteamur, id est, neque consubstantialem neque pari solio consistentem. Quod si concedatur, nihil vetat quominus Christiani ad Agarenos accedant. Eo scilicet apud eum recidunt Mariæ annuntiatio per angelos, et Patris ad Christum verba et miracula.

43. Sed qui inam nostrum de hominis dementia stuporem superabit, qui Moysis sororem dicit Christi Matrem? et cum Moyse Christianos in deserto fuisse? insuperque in Salomonis templo, Zachariæ ætate, Virgini ab angelis partum Christi prædictum? ita ut ex his narrationibus res contrarium ordinem habere cogitandum sit; Salomonem Moyse antiquiorem; Moysem vero, Mariam, et Zachariam contemporales; et post plurimos a templi ædificatione annos Moysem in deserto erravisse. O dæmoniacum! O atheismi crapula ebrium! O infelices barbaros, qui librum mendacia talia continentem divinum credunt! Interrogent alienas a nostra fide homines, Samaritanos, inquam, atque Judæos, interrogent Persas, interrogent Græcos auctores et historicos, hi vesani et omnis logicæ ignari, et mentis oculos obtenebratos gerentes; atque ab iis discant Moysem Salomone antiquiorem, non posteriorem. Nam si antiquior est Salomone Moyses, posterior autem Salomone Christus, profecto Moyse non fuit contemporalis Christus. Quod si contemporalis Moyse non fuit Christus, neque Mariæ Moysis sororis filius, quam jam fidem merebitur, qui tale tantumque mendacium contra veri Dei veritatem pronuntiavit? Vere cæca est, velit nolit, improbitas. τον ψεύδος κατά της ἀληθείας τοῦ ὄντως Θεοῦ ἐπισημαίνων; ὄντως ἐπεὶ καὶ ἀληθῶς τυφλὸν ἢ πανηρία, καὶ ἐκοῦσα καὶ ἀκουσα.

44. More suo rursus dolosus ac mendax, primam sacram ædem positam dicit hominibus apud Ma-

A πρὸς ἀνασκευὴν τοῦ πρώτου λίαν ὑπάρχοντος, πρὸς φανερόν οὕτως ἀπομαχόμενος πρᾶγμα, ἐπὶ τὸ δευτερον καταφεύγει· καὶ τὸν λόγον καταδραμὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως, διὰ τοῦτο τὸ Θεὸς εἶναι ἀνελεῖν ἤλπισε, μηδεὲς τῶν τὴν αὐτοῦ θεότητα κηρυττόντων μνημονεύσας· διὸ καὶ ἀκόλουθα τοῖς προθείσιν αὐτὰ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος Χριστοῦ τὰ ἑξῆς ἐπιφέρει λέγων (67)· « Ἄς (68) οἱ οἰκτεῖται τῆς Γραφῆς (τοῦς ὑπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τελοῦντας ἐνταῦθα καλῶν), δεῦτε εἰς τὸν λόγον τὸν στοιχοῦντα μέσα ἡμῶν καὶ ὑμῶν, τοῦ μὴ δουλεύειν εἰ μὴ τὸν Θεόν, καὶ τοῦ μὴ θεῖναι αὐτῷ κοινωνόν τι πνε. » Ἐπειδὴ γάρ, ὡς αὐτῷ ἐδόκει, καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον, ταπεινὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶρηκε, καὶ ὅτι Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτὸς ἀπεκάλει, παραινεί νῦν ἐκ τῆς κοινῆς τοῦ μόνου Θεοῦ ἐπικλήσεως, Χριστοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ Χριστιανῶν καὶ Ἀγαρηνῶν, καὶ μηκέτι κοινωνόν ὁμολογεῖν τῆς τοῦ Πατρὸς δόξης τὸν Χριστὸν, τουτέστι μήτε ὁμοούσιον, μήτε σύνθρονον· εἰ δὲ τοῦτο δοθείη, οὐδὲν καλύει Χριστιανοῖς ἀγαρίζειν· εἰς τοῦτο αὐτὴν ὁ τῆς Μαρίας εὐαγγελισμὸς παρὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ αἱ πρὸς Χριστὸν τοῦ Πατρὸς ὁμιλίαι, καὶ τὰ θαύματα φέρει τὸ τέλος

μγ'. Ποῖαν δὲ ἐκπλήξεως ὑπερβολὴν ἢ τοῦ ματαίου τούτου ἄνοια οὐ παρατρέχει, Μωϋσέως ἀδελφὴν τὴν Μητέρα Χριστοῦ καλοῦντος (69), καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ σὺν Μωϋσῇ τοῦς Χριστιανούς εἶναι, καὶ αὐθις ἐν τῷ ναῷ Σολομῶντος ἐπὶ Ζαχαρίου τὴν Παρθένον τοῦ Χριστοῦ τόκον εὐαγγελισθῆναι παρ' ἀγγέλων; ὡς ἐκ τούτου ἀνάπαλιν τὰ πράγματα ἀκολουθῆσαι νοεῖν ἀρχεγονώτερον Μωϋσέως εἶναι τὸν Σολομῶντα, Μωϋσεία δὲ καὶ Μαρίαν καὶ Ζαχαρίαν ὁμοχρόνους, καὶ μετὰ πλείστους τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ χρόνους εἰς ἔρημον τὸν Μωϋσεία πλανᾶσθαι. Ὡς ἀπὸ τοῦ δαιμονιώδους! Ὡς ἀπὸ τοῦ μεμεθυσμένου τῷ τῆς ἀθείας κάρῳ! Ὡς ἀπὸ τῆς ἀθλιότητος τὴν θείαν Γραφὴν τὰ πηλίκα ταῦτα ψευδῆ πιστευσάντων βαρβάρων! Ἐρωτάτωσαν τοῦς τῆς ἡμῶν πίστεως ξένους, Σαρματίτας φῆμι καὶ Ἰουδαίους· ἐρωτάτωσαν Πέρσας, ἐρωτάτωσαν συγγραφεῖς καὶ ἱστοριογράφους Ἑλλήνων οἱ ἀνόητοι, οἱ ἀδιαλόγιστοι, οἱ ἐσκοτισμένοι τὰς τῆς γνώσεως ὁράσεις, καὶ παρ' αὐτῶν μαθέτωσαν ὅτι Μωϋσῆς Σολομῶντος προγενέστερος καὶ οὐ μεταγενέστερος· εἰ δὲ καὶ προγενέστερος μὲν Σολομῶντος Μωϋσῆς, μεταγενέστερος δὲ Σολομῶντος Χριστὸς, οὐκ ἄρα ὁμόχρονος Μωϋσέως ὁ Χριστὸς· εἰ δὲ οὐχ ὁμόχρονος Μωϋσέως ὁ Χριστὸς, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας υἱός, τίνας ἀξίος ἔσται ὁ τὸ τασεῦ-

μδ'. Συνήθως δὲ πάλιν ὁ δόλιος ψευδόμενος, πρώτον οἶκον ἱερὸν τεθεῖσθαι λέγει τοῖς ἀνθρώποις εἰς

(67) Sur. III, 63.

(68) Ita Græcus auctor pronuntiat interjectionem Arabicam.

(69) Dixi jam (col. 708, not. 19) defendi ab aliquibus hoc loco Mohamedem; non enim is dicit (Sur. XIX, 27) Mariam sororem Aaronis et Moysis, sed Aaronis tantummodo. Porro non unus credibiliter

fuit apud Hebræos Aaron. Et quidem apud Lucam I, 5, Elisabetha erat de filiabus Aaron. Non nisi igitur ex conjectura propriaque opinione addit noster Nicetas Moysen, et Christianos cum illo in deserto errantes. Cæterum qui tam Herbelotus quam Relandus ultro fatentur, crassum ejusmodi errorem a Mohamedis inscitia non abhorreere.

τὸ Μάκεχ (70), καὶ ὅτι εἰσὶ σημεῖα ἐν αὐτῷ φανερά
ἐν τῷ στόματι [ita cod.] Ἀβραάμ· οὐδὲν δὲ τούτων
εὐρηται μέχρι δεῦρο ὡς οἱ βιπτιζόμενοι ἐξ αὐτῶν
ὁμολογοῦσιν· ἠπάτα δὲ ταῖς ματαίαις αὐτοῦ κενο-
φωνίαις ὁ ἄθεος τοὺς βαρβάρους· ὄντως ἐφώνησε
πέρδιξ, συνήγαγεν ὡς ἂν οὐκ ἔτεκεν· εἶτα μετὰ μα-
κρὰς φλυαρίας περὶ ἑαυτοῦ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἐν
αὐτῷ ἐμπνεύσαντος ἀγρίου δαίμονος, τάδε φησί·
« Ὁ δὲ Μωάμετ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἀπόστολος (71). »
Ὡς εἶκοι γὰρ διὰ τὰς μυρίας ψευδογορίας πεφύθηται
μὴ τις μείζονα δόξαν περὶ αὐτοῦ ὑπολάβοι, καὶ ἦτοι
ἀρχάγγελον ἢ ἄγγελον αὐτὸν ὑποτοπάζαι· ὁ δὲ
Μωάμετ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἀπόστολος· παρῆλλον δὲ
καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀπόστολοι· « Ἐὰν ἀποθάνῃ, ἢ σφαγῇ
ἀποστρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω (72)· » θαυμαστός ὁ τοῦ
βαρβάρου θεός, μὴ εἰδῶς ἐντελῶς τὸ ἐκθερούμενον
περὶ τὸν αὐτοῦ ἀπόστολον· ἀλλ', « Ἐὰν ἀποθάνῃ,
ἢ σφαγῇ, φησὶν, ἀποστρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω· » εἶτα
ἀκριδῶς φησὶν· « Οἱ βάρβαροι τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ
αὐτῶν φυλάττοντες, ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ὀπίσω· » ἀλλ'
ἔδει ἐκ τούτων συνιδεῖν τὴν περινεχθεῖσαν αὐτοῖς
ἐκ τοῦ ἀπαταιῶνος πλάνην· καὶ θυεῖν θάτερον λογι-
σαμένους δόξαι κατέχειν, ἢ ὅτι τύχη τιμὴ περιγέγο-
νεν ἡμῖν τὸ κατάρξαι τοσαύτης χώρας (οὐδὲν γὰρ
θαῦμα βαρβάρους ὄντας τοῦτο ὑπονοῆσαι), ἢ ὅτι ἄξιοι
μυρίων αἰκισμῶν οἱ προκατέχοντες τοὺς τόπους τού-
τους δι' ἁμαρτίας ἐτύγχανον· καὶ λόγον ἐκτίσεως
αὐτοῖς παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς ἀπαιτῶν, κατακρατεῖν
ἡμᾶς πεποίηκε· καὶ οὐδὲ τοῦτο τῷ Μωάμετ δια-
φέρει, κἂν αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς μέσον προέβηξεν, καὶ
ἔδοξέ τις εἶναι· μηδὲν ὦν· ἀλλ' ὄντως ἀνήρ ἄφρων οὐ
γνώσεται, καὶ ἄσύνετος οὐ συνήσει· ἀρχεται δὲ
ἐφεξῆς (73) εἰς πόλεμον τοὺς βαρβάρους ἐκστρατεύειν,
καὶ ἐτόιμους αἰεὶ πρὸς τοῦτο εἶναι παραινεί· καὶ ὅτι
Ἐὰν ὑμεῖς ἐν τούτῳ πυκτεύετε, ἢ δειλία τοὺς ὑπε-
ναντίους καθέξει· ταῦτά τε καὶ τούτοις ὅμοια παρ-
αινέτας, καὶ πρὸς ἀνθρωποκτονίαν αὐτοὺς παραθή-
ξας, τὸν φλῆναφον ἔπαυσεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Γ.

μέ'. Ὁ τρίτος τῆς μυθοπειρίας τῷ Μωάμετ λόγος
ἰπιγέγραπται μὲν εἰς τὰς γυναῖκας· διατάττει δὲ
εἰς δεῖ μίγνυσθαι καὶ αἷς οὐ δεῖ ἀπὸ συγγενείας, οὐ
μακρὰν τοῦ παλαιοῦ νόμου· μετέπειτα δὲ τοῦ πο-
νουμένου αὐτοῦ πάλιν δράττεται κεφαλαίου, τοῦ μὴ
δεῖν τοὺς βαρβάρους οἰεσθαι ἀνθρώπινα τὰ γεγραμ-
μένα εἶναι, ἀλλὰ τῆς ὑπερτάτου φύσεως (74)· καὶ
γυμνάζειν δοκιμάζει λογισμοὺς, ὅτι εἰ καὶ, ὡς εἶκος,
διαπορεῖτε, Πόθεν εἰσόμεθα εἰ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν αὕτη ἡ
ἔγγραφη; μηδὲν τι φορτικὸν ἑαυτοῖς ἐπαγάγοιτε, ἐξ-
ετάζοντες τὰ γεγραμμένα, ἢ συγκρίνοντες πρὸς ἕτερα,
ἀλλ' ἀπόδοτε πρὸς τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν, κάκει
μαθήσεσθε, εἴτε ἀληθῆ εἴτε ψευδῆ ταῦτά εἰσιν· ὡς
ἂν εἰ ἔλεγε· Μηδὲν τῶν χαρακτηριζόντων τὸ κατ'

• Psal. xci, 7.

(70) Sur. III, 96.

(71) Sur. III, 144.

(72) Intelligit cædem Mohamedanorum in Ohod
(ut in sequentibus illic versiculis) audito falso de

A cæch; ibique signa manifesta esse in Abrahami
ore. Nihil vero hujusmodi invenitur usque ad hunc
diem, ut qui baptizantur ex eorum numero, fa-
tentur. Describat autem stulto suo vanarum lo-
cutionum genere atheus homo barbaros. Vere cla-
mavit perdix, congregavit ova quæ non peperit.
Deinde post longas nœnias de se ipso, tanquam ex
persona spirantis in eo sævi dæmonis, hæc ait:
« Mohamedes vero non est nisi legatus. » Videtur
enim propter innumeratas suas falsas dictiones ti-
mere, ne quis majorem de eo opinionem suscipiat,
et vel archangelum vel angelum esse suspicetur.
Mohamedes itaque non est nisi legatus. Attamen
præterierant etiam ante ipsum legati. « Si morie-
tur, cædes retro convertitur. » Mirus est barbari
Deus, qui non satis cernit quid sibi apostolo suo
eventurum. « Si morietur, cædes, inquit, retro con-
vertitur. » Deinde diserte dicit: « Barbari, qui Dei
mandatum servaverant, retro cesserunt. » Atqui ex
his oportebat intelligere creatum illis a deceptore
errorem; habitaque consideratione, alterutrum
arbitrari debuerant; nempe vel fortuna aliqua tan-
ta nos regione potitos: non est enim mirandum
barbaros ita suspicatos: vel quia digni innumeris
cruciatibus erant ob sua peccata ii qui antea hæc
loca tenebant, ideoque poenas ab ipsis Deus manu
nostra exigens, victoriam nobis concesserit. Nihil
vero hoc attinet ad Mohamedem, etiamsi semet
in medium conjecit, visusque est aliquid qui nihil
erat. Sed revera *vir insipiens non cognoscat, et
stultus non intelliget*. Incipit postea barbaros ad
bellum instruere, paratosque ad id semper esse
monet. Nam si vos, inquit, in hoc dimicabitis, me-
tus adversarios corripiet. His et aliis hujusmodi
traditis monitis, barbarisque ad hominum cædera
exacutis, finem nugacis fabulæ facit.

CONFUTATIO III.

45. Tertium falsi libri capitulum inscribitur a
Mohamede *Mulieres*. Decernit autem quibuscum
sint nuptiæ contrahendæ, vel secus propter cogna-
tionem, parum a vetere lege abluens. Postea com-
posito a se capitulo rursus insistit, ut caveant bar-
bari existimare humana hæc esse scripta, sed po-
tius altissimæ naturæ: exploratque nudando illo-
rum cogitationes dicens: Quod si, ut verisimile est,
ambigitis aientes: Unde sciemus utrum a Deo sit
hæc scriptura? nihil, inquit, molestiæ vobismet
erectis, scripta scrutando, vel cum aliis compa-
rando; sed reservate dici judicii, ibique discetis,
utrum vera an falsa hæc sint. Quasi dicat: Nihil
habetis eorum, ex quibus homo Dei imago esse

Mohamede occiso rumore, ut adnotat ex Gelal-
dino Maraccius ad hunc Alcorani locum.

(73) Sur. III, 147, 151.

(74) Sur. III, 21, 35, 57.

dignoscitur; bruta fialis; exerceat mentis vestrae oculos, neque caeci sectemini; nolite de boni maliq̄ discrimine laborare. Quippe omnino ipse sciebat nihili esse pendendas nugas suas, neque a dementium sibilis discrepare, si certe eum divina conferantur Scriptura, vel etiam humano ingenio examinentur.

46. Quod autem in prima quoque fabula dictum fuit, nempe causam pereuntibus esse hujusce hominis Deum, nunc quoque dicit: « Vultis utique duces viæ fieri homini, quem Deus fecit errare. Atqui ei quem Deus fecit errare, nequaquam invenietur via. » Decebat sane talis Dei talem esse præconem! Quod si nostro sermoni abnuant hi qui dolosi hujus præda sunt, sic eos clementer alloqui licet: Vos quasi deceptorem dicitis Deum: atqui universalis Deus deceptor non est: Deus enim veritatis et est, et ita a divina Scriptura appellatur. Mendacium autem est deceptio: tum mentiri ne pii quidem hominis est, nedum ejus qui hominem scientiam docet. Quod si quia vester legatus deceptorem dicit Deum, idem hoc vobis quoque videtur; vere et nos dicimus illius esse Deum, qui eumdem talia scribere jussit. Quod si excaulescunt dicentibus nobis, diversum esse Mohamedis Deum a vero Deo; hoc haud nostro prædicamento fit, sed ex ejusdem confessione conficitur. Deceptorem enim esse oportet illum qui male facere palam nequit; vel etiam punire quos vellet, publice non valet: quorum neutrum in Deum verum eadit. Quamobrem recte dicimus diversum esse Deum Mohamedis a vero Deo. Et certe deceptorem esse, constat ex omnibus Mohamedis scriptiunculis: insuperque ex hac vehementi accusatione Dei. Nam si a Deo hanc dicamus profectam vocem, semet accusat Deus deceptorem. Quod si hoc fieri nequit, vere autem loqui oportet legatum; superest, ut hoc reapse effatum sit Dei Mohamedis. Est ergo deceptor Deus Mohamedis. Quod si Deus ipsius non est deceptor, mentitur certe Mohamedes, qui deceptorem dicit Deum suum. Atqui falsum prophetam et legatum, cum deceptorem interficere oportet præsentem, anathemati autem subicere absentem: adeoque si verax est Mohamedes, si aheus: si mentitur, execrandus est.

47. Mox progrediens, ineptias quasdam et batologias, quominus ei discredatur, recinit, metumquo injicit miseris barbaris, si forte velint sibi comprobari, quod hæc ab ore Dei loquatur. Sciens enim, se dicente: Hæc a Deo accepi, fore aliquem prorsus dubitantem, et absolutam rei probationem postulantem dicentemque: Si hæc revera a Deo accepisti, tibi que familiaris Deus est, potes facile vel nobis spectantibus eadem ab eo postulare atque accipere; ipse tanquam a Pythone inspiratus ait: « Petunt a te scripturales, ut descendere super eos

εικόνα Θεοῦ ἔχετε· ἀλογα γίνεσθε, πρῶτα τοῦ τῆς διανοίας ὑμῶν ὀφθαλμοῦς, καὶ τυφλοὶ μοι ἀκλουθεῖτε· μὴ ἐξισχῆστε τὴν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διάκρισιν· ἦδει γάρ, ἦδει ὡς ὑψένης ἀξιολόγου τὰ παρ' αὐτοῦ ληρούμενα τυγχάνει, καὶ τῶν μαινομένων εἰς μηδὲν διαλλάττοντα ποπυσμάτων [cod. πομπ.], εἰ τῆ θεῖα παρατεθεισὴν Γραφῆν, ἢ καὶ ἄλλως ἀνθρωπίνῃ συνέσει ἐξετάζοντο.

μς'. Ὅπερ δὲ καὶ τῷ πρώτῳ μύθῳ ἐλέγετο ὅτι αἰτίος τῶν ἀπολλυμένων ὁ τοῦτου Θεοῦ, καὶ νῦν φησιν (75)· « Θέλετε ἄρα ὀδηγῆσαι τὸν ἐπλάνητον ὁ Θεός· καὶ τὸν πλανά ὁ Θεός, οὐ μὴ εὐρεθῆ αὐτῷ ὁδός. » Ἔδει γάρ, ὡς εἰκός, τοιοῦτου Θεοῦ τοιοῦτον εἶναι τὸν κήρυκα· εἰ δὲ ἀπαναίνοιντο οἱ τῆ τοῦτου ζωγρηθέντες ἀπάτη πρὸς τὴν ἡμέτερον λόγον, ἠπίως φάνει ἔστι πρὸς αὐτοῦς, ὡς εἰ μὲν πλάνον λέγετε Θεόν, ὁ τῶν ὄλων Θεός πλάνως οὐκ ἔστιν. Θεός γάρ τῆς ἀληθείας καὶ ἔστιν καὶ παρὰ τῆ θεῖα Γραφῆ ὀνομάζεται· ψεῦδος γάρ ἔστιν ἡ ἀπάτη· ψεῦδεσθαι δὲ οὐδὲ εὐλαβοῦς ἀνθρώπου, μήτιγε τοῦ διδάσκοντος ἀνθρώπου γινώσιν· εἰ δὲ διὰ τὸ φάνει τὸν ὑμέτερον ἀπόστολον πλάνον τὸν Θεόν, τοῦτο καὶ ὑμῖν δοκεῖ, ἀληθῶς τὸν αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς φάμεν τὸν τὰ τοιαῦτα γράφειν αὐτὸν προστάσσοντα· εἰ δὲ ἐτι ἐκκαλοῖντο ἡμῶν λεγόντων ἕτερον εἶναι τῷ Μωάμετ πρὸς τὸν ὄντως ὄντα Θεόν, οὐ παρὰ τὴν ἡμῶν κατηγορίαν φάμεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν αὐτοῦ ὁμολογίαν τοῦτο δείκνυται· πλάνον γάρ δεῖ εἶναι τὸν κακουργεῖν εἰς τὸ προφανές μὴ ἰσχύοντα, ἢ καὶ ἄλλως ἀμύνεσθαι· οὐ βούλεται εἰς τὸ φανερόν οὐ δυνάμενον· ὅπερ ἐπὶ τοῦ ὄντως Θεοῦ χώραν οὐκ ἔχει· ὥστε καλῶς λέγομεν, ὅτι ἕτερος Θεός ὁ τοῦ Μωάμετ παρὰ τὴν ἀληθῆ Θεόν, ἐπειδὴ καὶ πλάνως ἔστιν, καὶ δῆλον ἐκ πάντων τῶν παρ' αὐτοῦ σκιογραφηθέντων· ἐτι γε μὴν καὶ ἐκ τῆς σφοδρῆς ταύτης κατηγορίας τοῦ Θεοῦ. εἰ γάρ παρὰ Θεοῦ ταύτην φῶμεν εἰρησθαι τὴν φωνήν, ἑαυτοῦ καταμαρτυρεῖ ὁ Θεός ὅτι πλάνος ἔστιν· εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, ἀληθεύειν δὲ δεῖ τὸν Ἀπόστολον, λείπεται εἶναι φωνὴν τοῦ Θεοῦ τοῦ Μωάμετ, ὥστε πλάνως ἔστιν ὁ Θεός τοῦ Μωάμετ· εἰ δὲ πλάνος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, ψεύδεται ἄρα Μωάμετ, πλάνον εἶναι λέγων τὸν Θεόν αὐτοῦ· ψευδόμενον δὲ προφήτην καὶ ἀπόστολον, ὡς πλάνον δεῖ μὲν ἀναιρεῖσθαι πᾶντα, ἀπόντα δὲ κατα[να]θιματί[ζε]σθαι· ὥστε καὶ ἀληθεύων Μωάμετ, ἄθεος· καὶ ψευδόμενος, ἀποτρόπαιος.

μς'. Προελθὼν δὲ ὑθλῶς τινὰς καὶ βιτωλογίας πάλιν ὑπὲρ τοῦ μὴ διαπιστηθῆναι διαλαμβάνει· καὶ φόβον ἐπανατείνεται τοῖς τάλαιπώροις βερβάροις, εἰ πειραθεῖεν πληροφορίας τυχεῖν ὡς ταῦτα παρὰ Θεοῦ ἐλαλήθη. Εἰδὼς γάρ ὅτι αὐτοῦ λέγοντος, Ταῦτα ἐκ Θεοῦ ἐδεξάμην, ἔσται τις πάντως διαμφοβήλων, καὶ πρὸς τελείαν πίστωσιν ἐξαιτούμενος καὶ λέγων, ὅτι [εἰ] ἀληθῶς ταῦτα ἐκ Θεοῦ ἐδέξω, καὶ φίλος σου ὁ Θεός, δύναται πάντως καὶ ἡμῶν βλεπόντων αἰτήσασθαι τοιοῦτον καὶ λαβεῖν· φησὶν (76), ὡς ἐκ τοῦ ἐμπνεύσαντος αὐτῷ Πύθωνος· « Αἰτοῦντα! σε οἱ αἰ-

καί: τῆς γραφῆς, τοῦ κτενέγκαι ἐπάνω αὐτῶν γρα-
φῆν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ γὰρ ἤτήσαντο τὸν Μωϋσῆν
μεγαλιότερα τούτων, καὶ εἶπον· Δείξον ἡμῖν τὸν Θεὸν
φανερῶς· καὶ ἔλαβεν αὐτοὺς τὸ θεῖον διὰ τὰς ἀδικίας
αὐτῶν. » Καίτοιγε οὐ γέγραπται ὅτι ἀνηρέθησαν διὰ
θεοῦ, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον παρετήσαντο μὴ ὀφθῆναι αὐ-
τοῖς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν. Ἄλλ' ὁ πεφασευμένος
οὗτος πάντα πρὸς τὴν οἰκειαν πλάνην καὶ ἀπώλειαν
τῆς θείας Γραφῆς κατέστρεφεν· τοιγαροῦν τοὺς
τὴν ψυχὴν στρεβλωθέντας διὰ τοῦ στρεβλοῦ αὐτοῦ
μύθου κατέπειθεν, ὡς εἰ καὶ παρ' αὐτοῦ τι τοιοῦτον
ζητήσῃαν οὗτοι, πάντως ἀπολοῦνται· ἑτέρῳ τινα
τοιοῦτον τρόπον ἔχοντα δύο τῶν παρ' αὐτοῦ σπουδα-
ζομένων πιθανότητας, ὡς ἐδοκεῖ, μίαν μὲν εἰς τὸ
αὐτὸ τοῦτο συνάδουσαν, τὸ μὴ δεῖν αὐτὸν ἀπιστηθῆ-
ναι τοιαῦτα παραφρονοῦντα· ἑτέραν δὲ τὸ ὅλον μυ-
στήριον τῆς Χριστιανῶν ἐπιπέδος ἀποκενοῦσαν· δια-
βάλλειν γὰρ δῆθεν δοκῶν Ἰουδαίους ὡς ἀπειθεῖς
Θεοῦ γεγονότας καὶ προφητοκτόνους, τὸ ἀσφαλὲς
ἐαυτῶν ἐκ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγανακτήσεως τοῦ Θεοῦ
ἐνόμισαν· φησὶ γάρ (77)· « Διὰ τὴν ἀδικίαν τῶν Ἰου-
δαίων, ἐκωλύσαμεν ἐπάνω αὐτῶν ἅπερ ἐξ ὧν
αὐτοῖς εἶπαν· καὶ ἤτοιμάσαμεν ἐξ αὐτῶν κλάσιν
δύευ δικαίου. »

μη'. Ἡ δὲ κατὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Χριστιανικῆς
εὐσιθείας σκαιωρία ἔστιν αὕτη· Προσκοιεῖται δῆθεν
πρεῖστασθαι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν παρὰ
Ἰουδαίων γεγεννημένην ἀναιρεῖν ὕβριν, τοῦ τε σταυ-
ροῦ καὶ θανάτου· ὡς ἂν τούτου ὡς παρὰ εὐνοουμένου
παραδεχθέντος, καὶ πιστευθέντος, ἡ ἀνάστασις ἐπιλεί-
ψη· ταύτης δὲ μήτε πραχθείσης μήτε πιστευθείσης,
εἰς κανὸν αἱ τῶν Χριστιανῶν ἐλπίδες οἰχέζονται·
φησὶ γοῦν (78)· « Καὶ τοῦ λέγειν Ἰουδαίους, Ἡμεῖς
ἐφρονέσαμεν τὸν Χριστὸν τὸν Ἰησοῦν υἱὸν Μαρίας
ἀπόστολον Θεοῦ· οὐκ ἐφρόνευσαν αὐτὸν οὐδὲ ἐσταύρω-
σαν αὐτὸν, ἀλλ' ὁμοιωθῆ αὐτοῖς (79)· οἵτινες δὲ
ἐμψιδάλλουσι δισταγμῶ ἐξ αὐτοῦ, οὐκ ἔχουσιν εἰς
αὐτὸν εἰδῆσιν, εἰ μὴ ἀκαλουθίαν τοῦ νομίζεσθαι· καὶ
οὐκ ἐφρόνευσαν αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, μᾶλλον ὕψωσαν
αὐτὸν ὁ Θεὸς πρὸς ἑαυτὸν. » Ἐντεῦθεν μανθάνομεν
ὅτι ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἀγγελον φωτός·
καὶ οὐ θαυμαστὸν, εἰ καὶ οἱ αὐτοῦ θεράποντες τοῦτο
ποιοῦσιν· καὶ τῶν τοῦ Κυρίου δὲ ῥημάτων νῦν εὐκαι-
ρον μνημονεῦσαι, ὅτι εἰ δυνατόν καὶ τοὺς πιστοὺς
ἀπατήσαι· ὁρᾶτε γὰρ εὐνοίαν ἐπιβουλής πλήρη, καὶ
ἀπολογία κατηγορίας μεστὴν, καὶ δόγμα ἀναστρέφον
τὴν ὅλην τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν· ἔστω γὰρ μὴ παραχω-
ρεῖν αὐτὸν ὡς Υἱὸν Θεοῦ ἀναστῆναι, διὰ τί μὴ ὡς
ἀπόστολον Θεοῦ, ὡς αὐτὸς αὐτὸν ὀνομάζει; τοῦτο
θεῖωσι διὰ δύο αἰτίας· μίαν μὲν, οἰηθεῖς, ὅτι Πάντως
καὶ μὲ ἀναστῆναι ἀπαιτήσουσιν, ὡς αὐτὸν, οἱ βάρβα-
ροι, εἰπερ καὶ γὰρ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ· τούτου δὲ μὴ
γενομένου περὶ ἐμὲ, καύσουσι πάντως καὶ τὰ ὅσα

A facias de caelo librum. Et quidem his majora a
Moysse postularunt, dixeruntque : Ostende nobis
Deum manifeste. Quamobrem corripuit eos sulphur
propter Iniquitates ipsorum, » Catero qui scriptum
non est, eos sulphure fuisse interfectos; sed potius
quod deprecati fuerint ne sibi Dei gloria appareret.
Quamquam falsarius iste cuncta ad fraudem suam
atque ad perniciem divinæ Scripturæ testimonia
detorquet. Quamobrem iis qui animo torquebantur
circa tortuosam ejus fabulam persuadebat, quod si
aliquid hujusmodi ab eo exquirent, omnino
essent perituri; alio quodam modo, duo persua-
sionis genera ut putabat curans; unum huc pariter
spectans, non oportere sibi discredere, alterum, ut
universum Christianæ spei mysterium vanum red-
deret. Hinc enim incusare Judæos putans, cum Deo
incredulos, et prophetarum interfectores, patrocini-
um rei ex ira Dei contra illos existimat consequi,
dicens : « Propter Judaizantium iniquitatem pro-
hibuimus ab eis illa quæ super illis dicta fuerant;
et grave illis supplicium paravimus; etiam quia
prophetas occiderant contra fas. »

σφιδράν· καὶ διὰ τὸ φονεῦσαι αὐτοὺς τοὺς προφήτας

48. Jam adversus Christianæ religionis myste-
rium malitia ejus hujusmodi est. Simulat Christo
patrocinari, et injuriam illi abs Judæis illatam
crucis necisque de medio tollere, ut postquam ipse
visus fuerit erga Christum benevolus, atque ita
creditus, resurrectio deinde evanescat : qua nec
facta nec credita, vana Christianorum spes fiet. Ait
igitur : « Quod vero Judæi dicunt, Nos occidimus
Christum Jesum Mariæ filium, legatum Dei, reapse
non occiderunt eum neque crucifixerunt, sed ejus
rei similitudo objecta fuit ipsis. Certe qui ex am-
biguitate de eo dubitant, non habent circa ipsum
scientiam, sed tantum opinionis sectationem : neque
eum vere occiderunt, sed Deus potius ad se illum
sustulit. » Hinc scilicet discimus, diabolum se in
angelum lucis transformare; neque esse mirandum,
quod ejus quoque famuli idem agant. Et quidem
nunc tempus est, ut verborum Domini reminisca-
mur, nempe quod si fieri potest in errorem indu-
centur etiam fideles *. Cernitis enim benevolentiam
insidiosam, accusatoriam defensionem, et senten-
tiam quæ universam Dei œconomiam subvertit.
Esto enim quod Mohamedes Christum surrexisse
non annuat tanquam Filium Dei; cur non saltem
tanquam Dei legatum, ut eundem ipsemet nominat?
Hoc duplicem ob causam facit, primo quia putat
fore ut me quoque a mortuis resurgere, æque ac
illum, barbari postulent, siquidem et ego Dei lega-
tus sum : quod si mihi non eveniet, ossa mea

* Exod. xi, 19. * Matth. xxiv, 24.

(77) Sur. IV, 154.

(78) Sur. IV, 156.

(79) Cantacuzenus oral. 5, col. Vat. 348, f. 270,
b. sic recitat hunc locum : Φησὶν ὁ Μωϋσῆθ μὴ ὑπὸ

τῶν Ἰουδαίων τὸν Χριστὸν ἀναιρεθῆναι μήτε σταυ-
ρωθῆναι, ἀλλὰ τινα ἕτερον ἐκείνῳ ὁμοῖον· καὶ κατὰ
φαντασίαν ἐδοκεῖ τὸν Χριστὸν ἐσταυρωθῆναι, Μαν-
χαίους ἀκαλουθῶν.

simul et scripta exurent. Altera causa fuit, quod si annueret credi resurrectionem, non satis erit sermone meo ut legatum ipsum appellet. Nam si vere resurrexit, quæcunque etiam dixit credentur. Jam si dixerit: Filius Dei sum, Agarismum totum perimit, quia in unius personæ fraude tota fabula nititur. Annuebat itaque ipsum tanquam alterum Eliam potius assumptum, quam e mortuis excitatum. Talis est diaboli malitia!

40. Et paulo post, denuo hic stultus sibi infamiam concilians, nec quid patiatum sentiens, ait: « Christus Jesus, Mariæ filius, legatus Dei est, et ejusdem Verbum quod in Mariam immisit, et Spiritus ex eo. » O amens et insane! si Verbum Dei est Christus, ut tu ais, veraciter omnia dicet. Atqui dicit se Filium Dei; etenim Evangelium tu ipse dixisti ipsum a Deo didicisse: credendum itaque Christo est. Porro fide ei adhibita, irreligiositas tua, te ipso teste, corrueat. Hoc vero mirabile est, quod cum Dei Verbum appellet Christum, et Spiritum ex eo esse dicat, haud valuit intelligere ea quæ ex Dei substantia proficiscuntur, et ei propria coexistunt, esse consubstantialia; atque ita unum Deum in tribus personis adorandum. Sed nihilo secius rudi ignorantia cæcutiens, paucis aditis adhuc nugis, fabulam claudit.

CONFUTATIO IV.

50. Quartum Mohamedicæ mythologiæ capitulum inscribitur *Mensa*. Blaterat autem de carniis esu ferro cæsarium, porco excepto; ut hinc barbaros mundos esse declaret. Perjurium et scortationem damnat, ut bonus videatur legislator. Oblitus est autem ante dictorum, nempe: « Congredimini ex animorum vestrorum sententia. » Eosdem purificari vult ad orationem cunctes, si copia sit, aqua; sin ea desit, pulvere; qui quidem, ut omnes sciunt, non purgandi, sed sordidandi vim habet. Rursus autem timori suo consultit; quia enim audierat Christum dixisse, sinem prophetarum esse Joannem⁷; itemque Apostolum pronuntiantem: Plenitudo legis Christus ad justificationem omni credenti⁸, metuens ne forte aliqui ei dicerent: Non est nobis alius propheta promissus post Christum; cur ergo tu legatum te Dei ac prophetam nominas? metuens, inquam, ne mendax videretur, fatetur se quoque scire rem ita se habere: causam vero pont adventus sui, Ne vos, inquam, diceretis neminem evangelistam ad vos venisse: probatis hinc, Christum propter vestram utilitatem mentitum: contigit autem illi prosum esse mendari, quia quod futurum erat nescivit: quamobrem me adveniente, ille mendax evasit: qui autem mentitur, ne Deus quidem est. Hæc est benigna inhumani hominis species, et fabulæ ab eo

μου και τὰ γεγραμμένα παρ' ἐμοῦ. Ἐτέραν δὲ, ὅτι εἰ δοθεῖη πιστωθῆναι τὴν ἀνάστασιν, οὐχ ἴσταται μου ὁ λόγος μέχρι τοῦ ἀπάσταλον αὐτὸν ἀποκαλεῖν· εἰ γὰρ ἀληθῶς ἀνέστη, καὶ ὅσα λέγει πιστευθήσεται· λέγων δὲ ὅτι Υἱὸς ἐστὶ Θεοῦ, τὸν Ἀγαρισμὸν παντάπασιν ἀναίρει, μονοπρόσωπόν τινα πλάνην μυθευόμενον· ἠνέσχετο οὖν κατὰ τὸν Ἠλίαν αὐτὸν ἀναληφθέντα φάναι, ἢ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι· τοιαύτη ἡ τοῦ διεβόλου κακουργία.

μθ'. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν ἑαυτὸν ὁ μάταιος καταίχθων, καὶ μηδὲ αἰσθόμενος ὅπερ ἔπαυσε, φησὶν (80)· « Ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς Μαρίας ἀπόστολος Θεοῦ ἐστὶ καὶ Λόγος αὐτοῦ, ὃν ἐβρίψεν πρὸς τὴν Μαρίαν, καὶ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ. » Ἀνόητε καὶ παράφρον· εἰ Λόγος Θεοῦ ὁ Χριστὸς, ὡς σὺ φῆς, ἀληθεύσει πάντα λέγων· λέγει δὲ ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· τὸ γὰρ Εὐαγγέλιον σὺ αὐτὸς εἰρηκας ἐκ Θεοῦ αὐτὸν μαθεῖν· πιστευθῆναι αὐτὸν δεῖ· πιστευθέντος δὲ αὐτοῦ, ἢ σὴ δυσσέβεια ἐκ τῆς σῆς μαρτυρίας ἀνατραπήσεται· τοῦτο δὲ ἐστὶν θαυμάσαι ὅτι καὶ Θεοῦ Λόγον τὸν Χριστὸν καλῶν, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ λέγων, οὐ δεδύνηται τὰ ἐκ τῆς οὐσίας προερχόμενα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδιουσύστατα ὄντα ὁμοούσια αὐτοῦ νοῆσαι, καὶ οὕτως ἓνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσει προσκυνῆσαι· ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον τυφλοποιῶν ἀπαιδευσίας καὶ ἐν βραχείαις ἐτέραις φλυαρίαις, καταπαύει τὸν φληνγρον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Δ'.

ν'. Ὁ τέταρτος τῆς μυθολογίας τῷ Μωάμετ (81), ἐπιγέγραπται μὲν λόγος *Εἰς τὴν τράπεζαν*, παραλαλεῖ δὲ περὶ βρώσεως κρεῶν τῶν διὰ μαχαίρας, πλὴν χοιρέου· ὡς δὴθεν ἐκ τούτου καθαρὸς ἀποφῆναι τοὺς βερβάρους ἐπαγγελλόμενος· καὶ ἐπιορκίαν δὲ καὶ πορνείαν καταδικάζει (82), τὸ δόξαι ἀγαθὸς εἶναι νομοθέτης· ἐπελάθετο δὲ, ὡς πρότερον ἔλεγεν, ὅτι « Συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν » καὶ καθαρῖζιν αὐτοὺς εἰς εὐχὴν ἰόντας βούλεται, εἰ μὲν πάρεστιν, ὕδατι· εἰ δὲ οὐ πάρεστιν, χώματι· ὅπερ πᾶσι δῆλόν ἐστὶν οὐ καθαρτικὴν, ἀλλὰ πιναρὰν ἔχον φύσιν. Πάλιν δὲ τῆς περὶ φόβου αὐτοῦ ὑποθέσεως δράττεται· ἐπειδὴ γὰρ ἔκρουσε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, τέλος προφητῶν εἶναι τὸν Ἰωάννην· καὶ τοῦ Ἀποστόλου εἰπόντος, « Πλήρωμα νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι, » φοβηθεὶς μὴ τιμῶν πρὸς αὐτὸν λεγόντων, οὐκ ἔχομεν ἐπαγγελίαν ἑτέρου προφήτου μετὰ Χριστόν· πόθεν οὖν σὺ ἑαυτὸν ἀπάστολον Θεοῦ καὶ προφήτην ὀνομάζεις; δόξει ψευδὴς εἶναι, ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς οὕτω ταῦτα ἔχειν εἰδέναι· αἰτίαν δὲ τίθησιν τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ, τοῦ μὴ λέγειν ὑμᾶς, φησὶν, οὐκ ἦλθεν ἡμῖν ὁ εὐαγγελιζόμενος· κατασκευάζων ἐντεῦθεν, ὅτι διὰ τὸ ὑμῶν συμφέρον ὁ Χριστὸς ἐψεύσατο· ψεύσασθαι δὲ αὐτὸν συνέδη πάντως τὰ μέλλοντα μὴ εἰδόντα· ὥστε ἐμοῦ ἐλθόντος, ἐκεῖνος ἐψεύσατο· ψευτάμενος δὲ, οὐδὲ Θεὸς ἂν εἴη·

⁷ Matth. xi, 15. ⁸ Rom. x, 4.

(80) Sur. IV, 169.

(81) Sur. V, 2.

(82) Sur. V, 6, 7.

τοιούτον τὸ φιλόφρωνον τοῦ ἀπανθρώπου σχῆμα, καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ μυθαρίου αὐτοῦ· ἐλέγχεται δὲ ἐκ τοῦ μηδὲν εἶ προφητικὸν σημεῖον παρ' αὐτοῦ εὐρίσκεισθαι.

να'. Τὰ εἰωθότα δὲ αὐτῷ ψευδηγορῶν κατὰ τῆς θείας Γραφῆς (83), μνημονεύει τοῦ θανάτου Ἄβελ, καὶ κήρακα λέγει αὐτοῦ σῶμα θάψαι ὄρωντος τοῦ Κάιν, καὶ ἐκ τούτου εἰς κατάνυξιν ἐληλυθέναι· τῶν ἐπὶ σκηνῆς ταῦτα καὶ μεθύοντων ἢ μαινομένων. Ὁμαλίζων δὲ τὰς τῶν βαρβάρων καρδίας πρὸς τὸ παραδίζασθαι τὰς αὐτοῦ βλασφημίας, μέμνηται πάλιν Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἑαυτὸν ἀνατρέπων οὐ συνορᾷ· φησὶ γάρ· « Ἀπεστείλαμεν δὲ ἀκόλουθον τούτων, πάντων δηλαδὴ τῶν προφητῶν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας εἰς τὸ ἀληθοποιῆσαι τὰ πρὸ αὐτοῦ τὰ τοῦ νόμου, καταγαγόντες αὐτῷ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ ἐστὶν ὁδήγησις, φῶς, καὶ δικαιοσύνη, κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ νόμου, εἰς ὁδήγησιν καὶ ἐπιγγελίαν τοῖς φοβούμενοις, καὶ εἰς τὸ κρίναι τοὺς τοῦ Εὐαγγελίου· ἐνεκεν τῶν, κατήγαγεν ὁ Θεὸς ἐν τούτῳ· καὶ ὅστις ἂν κρίνη (84) εἰς ἄπερ κατήγαγεν ὁ Θεός, οὗτοι εἰσι παράνομοι. » Ἄρα γε ἐπεγίνωσκεν ἄπερ παρελάλει ὁ μάταιος; εἰ γὰρ ἀληθοποιῆσαι τὰ πρὸ αὐτοῦ τὰ τοῦ νόμου, ἦλθεν ὁ Χριστός, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον φῶς καὶ ὁδήγησιν τοῖς ἀνθρώποις δέδωκεν, ὡς σὺ ὁμολογεῖς, καὶ τὸ κρίσιν αὐτὸς ποιεῖν μέλλει, σοὶ τί περιλείπεται εἰσενεγκεῖν τοῖς ἀνθρώποις; Οὐδὲν, ἀλλ' ἢ κατὰ τὸ σὸν στόμα, ψευδοποιῆσαι τὰ πρὸ σου, καὶ σκότος καὶ πηροδηρίαν δοῦναι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τῇ κρίσει τοῖς σε παραδειγμένοις καταδικασθῆναι.

νε'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὡς περ εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανασφῆλας μανίαν, τάδε φησὶν (85)· « Ἄε ὑμεῖς οἱ πιστεύσαντες (πρὸς τοὺς βαρβάρους φωνῶν), μὴ γίνεσθε ἀντιλήπτορες Ἰουδαίων ἢ Χριστιανῶν· ὅστις γὰρ ὑπερασπίζεται αὐτῶν ἐξ ὑμῶν, οὗτος ὑπάρχει ἐξ αὐτῶν. » Ταῦτα τῷ ὁδηγηθέντι λαῷ παρὰ τοῦ Εὐαγγελίου Χριστοῦ, ὡς ἔλεγε, τῆς εἰς Θεὸν ἐνεκεν εὐσεβείας ἀποδίδω; τὰ γέρα, εἰκότως γε· τί γὰρ καὶ ἄλλο ὁ διάβολος καὶ οἱ τούτου θεράποντες παρέξουσιν τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν; ἔστω Χριστιανοὶ μὲν τὴν παντοουργὴν καὶ ζωαρχικὴν ἀγίαν Τριάδα ὁμολογοῦσι, ταῦτα ὑπομένειν κελεύει· Ἰουδαίους δὲ τοῖς ἐπιγγελιομένοις τὴν τοῦ Ἀβραάμ πίστιν ἀποσώζειν, διὰ τί τὰ αὐτὰ προξενεῖ; οὐκ ἐξω τῆς κακοφροσύνης αὐτοῦ καὶ τοῦτο· ἦδει γὰρ ὅτι τὴν Χριστοῦ θεότητα ὁ νόμος ἀποδείκνυσι· διὰ τοῦτο ἀμφοτέροις ἐχθραίνειν κελεύει, καθ' ὅλου θεομάχος ὑπάρχων· ὅτι δὲ ταῦτα παραπαίων ἔγραψεν, ἢ τὰ πρότερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ πάντα, ἐντεῦθεν δῆλον. Ἐπισυνάπτει γὰρ τούτοις ἕτερα ὁμοία καὶ προσφωνεῖ Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανούς λέγων· « Ἄε οἰκεῖοι γραφῶν, οὐδὲν ἔστε ἕως ἂν ἐξακολουθῆτε τῷ νόμῳ, καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ τοῖς κατενεχθείσι παρὰ τοῦ Κυρίου ὑμῶν· προστίθεται γὰρ ἐκ τῶν κατενεχθέντων ἡμῖν παρὰ τοῦ

confictæ, scena. Sed inde convincitur quod nullam propheticum indicium apud eum comperitur

51. Jam vero consueta sibi mendacia contra divinam Scripturam blaterans, Abelis mortem memorat, et a corvo dicit traditum sepulturæ cadaver ejus, spectante Caino, qui idcirco compunctione tactus fuerit. Hæc sunt ludantium in scena et ebriorum aut amentium propria. Tum ut corda barbarorum demulceat ad suas excipiendas blasphemias, Christi iterum meminit atque Evangelii, nec quod se ipsum evertat videt. Ait enim : « Misimus autem post vestigia horum, omnium videlicet prophetarum, Jesum Mariæ filium, ut veritatem res arctur illius quæ ante ipsum fuit legis; eique tradidimus Evangelium, in quo est directio, lux, et justitia, secundum vires legis ante eum latæ, ad directionem et commonitionem timoratorum, atque ut judicium exercent Evangelii assectæ. Ideo id demisit huic Deus. Et qui (non) judicaverit, de illis quæ Deus tradidit, hi sunt prævaricantes. » Ain vero, putasne ipsummet cognoscere quæ dicit hic stultus? Si enim ob confirmandam veritatem legis quæ eum præcessit, Christus venit, et si Evangelium lucem directionemque, ut tu fateris, suppeditavit, et ipse judicium facturum est; quid tibi superest conferendum hominibus? Nihil aliud, nisi ut ore tuo teste, falsa demonstres quæ ante te exstiterunt, et tenebras fallacemque ducatum hominibus præbas, et judicii tempore cum iis qui te admisserunt condemnaris.

Tum paucis interjectis, in suam veluti relabens insaniam, hæc ait : « O vos credentes (ad barbaros clamat) ne sitis susceptores Judæorum et Christianorum. Quisquis vestrum eis patrocinator, hic est ex ipsis. » Hos populo sub evangelico Christi ducatu degenti, ut aiebas, pietatis causa erga Deum, honores tribuis. Condigne quidem; quid enim aliud diabolus et hujus satellites inimicis suis exhibebunt? Esto velit Christianos, qui omnium rerum creatricem vivificamque Trinitatem constituentur, hanc pati a se contumeliam; Judæis vero, qui se fidem Abrahami sartam tectam tenere dicunt, cur parem injuriam facit? Atqui ne hoc quidem malitiæ ejus extraneum est. Novit enim, Christi divinitatem a lege demonstrari: idcirco utrisque inimicos jubet esse suos, quia ipse generatim Deum oppugnat. Quod autem hæc non sine delirio scribat, nec non priora, vel potius omnia, hinc constabit. Subtexit enim his alia similia, et Judæos atque Christianos ita alloquitur : « O scripturales, nihil vos estis, quandiu legem et Evangelium sectamini, et id quod traditum a Deo vestro est. Ad datur enim ex iis quæ tradita sunt nobis a Domino, error et infidelitas. » Quid jam nobis dicendum de-

(83) Sur. V, 57, 54.
(84) Arab. μὴ κρίνη.

(85) Sur. V, 59.

his superest, fratres? Vere cum dementibus loquimur, et qui nec bonæ rei nec malæ quidquam intelligunt. Præter hæc pariter, multa alia mentitus, et stulte locutus, visus quoque vituperare incarnationis Christi humilitatem, et monachos sacerdotisque incusare, quia non sine dolore multo ac lacrymis Scripturam ejus legunt; quod est absurdum; denuo ad Christum revertens, eumque tanquam a Deo derivans, a quo commemorantur ea quæ per illum fecit signa; et interrogatur Jesus, num ipse se ipsum Matremque suam sinat haberi ab hominibus loco deorum? Quo negante, ceu si ipse semet abnegaverit, ait demonstrasse jam non esse Deum; ideoque vult Christianos desincero a confitendo Christi deitatem. Ubinam vero legit hæc homo inscitissimus? Imo ut magis proprie loquamur, neque hic legit quidquam, neque bonæ frugis aliquid novit. Veruntamen dum nugas suas demonstrare studet, Manichaicum cœnum fuliginemque manibus tractans, horum gravem exspirat odorem. Atque in his quartum suum garrutum fluit.

CONFUTATIO V.

53. Quinta a Mahomede fabula inscribitur *Pecudes*: videtur enim de mundis animalibus agere et de immundis; hortaturque barbaros cuncta animalia comedere, excepto sue, et jumenta omnia, asinosque ipsos et mulos et camelos, et quolibet prorsus quadrupede vesci. Et ne sectemini, inquit, viam Satanæ. Satanam videlicet (dicit) eum qui veterem legislationem tradidit; imo et evangelicam quoque doctrinam. Cæteroque totus ejus scopus in hac vanitate vertitur, ne quis discredat quominus hæc præstigiæ a Deo sint. Quæ vero opiniones ejus confirmant, nihil aliud sunt præter dictabolaria quædam, quæ non solum nihil demonstrant, sed assensum etiam avertunt, quia de fonte ignorantiae manant, id est, de obscurato intellectu, et divini luminis experte, et quidem rei ipsius natura non substistit: sunt enim verborum repetitiones; et idem secundum idem, idemque ad idem revertens. Et de ipso Christo mentionem inferens, haud diversa, quam diximus, ratione loquitur. Atque ita vana verba effutens, nugacem fabulam concludit.

CONFUTATIO VI.

54. Sexta a Mohamede fabula inscribitur *Cognitiones*, id est, de signis comprobantibus et de demonstrationibus, quod nempe a Deo hæc ipsi tradita scriptura fuerit. Statimque ab initio id ei occinit allatrator dæmon, ut et ipse videatur Mohamedi mandare, talia loqui, atque ita fraudis suspicionem vitet. Docet enim illum primigeniam hominum originem, quod nempe ex lumine ad imaginem (Dei)

A Κυρίου πλάνη καὶ ἀρνησις. Ἐπιφάν λοιπὸν εἶπωμεν ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἐπὶ τούτοις; ὄντως πρὸς μαινομένους ἡμῖν ὁ λόγος, ἐπὶ τε καλοῖς καὶ κακοῖς ἀναισθητοῦσιν· ὡσαύτως πρὸς τούτοις ἕτερα πάμπολλα ψευδόμενος καὶ ματαιολογήσας (86), δόξα; τε διαβάλλειν ἐκ τῶν ταπεινῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν Χριστόν, μοναχῶν τε καὶ ἱερέων κατηγορήσας, ὅτι πολλὰς κατανύξεως καὶ δακρύων πληροῦνται, ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς αὐτοῦ γραφῆς, ὅπερ παράλογον, πάλιν ἐπαναλαβὼν περὶ Χριστοῦ, καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὸν παρὰ Θεοῦ ὑπομιμησκόμενον, ὧν περ δι' αὐτοῦ, φησὶ (87), πιστόηκε σημεῖων· καὶ ἐρωτώμενον, εἰ αὐτὸς αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα Θεοῦ; ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους ἐπέτρεψεν, καὶ διαρνούμενον δῆθεν, ὡς ἐκ τούτου αὐτὸν διαρνητάμενον φάναι ἀποδείξαι ὅτι Θεὸς οὐκ ἔστι· καὶ ἀποπαῦσαι Χριστιανοῖς Θεὸν ὁμολογεῖν τὸν Χριστόν· ποῦ δὲ ταῦτα ἀνέγνω ὁ ἀμαθέστατος; ἢ διὰ ποίας θεοφανείας ἐπέγνω; μᾶλλον δὲ οἰκειότερον εἰπεῖν, ὅτι οὔτε ἀνέγνω οὔτε ἐπέγνω τι τῶν δεόντων· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐνδειξιν τῶν αὐτοῦ ληρημάτων, Μανιχαϊκῆς ἰλῦος καὶ σκότους ἀναμαξάμενος, τὴν δυσωδίαν τούτων ἐξώρυσεν, ἐν τούτοις τὸν τέταρτον ὄθλον ἐπέπαυσεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Ε΄.

γγ'. Ὁ πέμπτος μῦθος τοῦ Μωάμετ *Περὶ κτηνῶν* ἐπιγέγραπται· δοκεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς περὶ καθαρῶν διαλαμβάνειν ζώων καὶ ἀκαθάρτων (88)· καὶ προτρέπεται τοὺς βαρβάρους τὰ πάντα ζῶα ἐσθίειν πλην χοίρου· ἐπειτοὶ τὰ τε ἀχθοφόρα, θνους τε καὶ ἡμιόνους καὶ καμήλους καὶ παντὸς τετραπόδου ἀδεῶς μετέχειν. Ἐκαὶ μὴ ἐξακολουθεῖτε, φησὶ, τῇ ὁδῷ τοῦ Σατανᾶ· Ἐσατανᾶν δηλονότι τὴν γράψαντα τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν, ἥτοι καὶ τὸ εὐαγγελικὴν κήρυγμα· ὁ δὲ αὐτοῦ λοιπὸν ὁ σκοπὸς σχεδὸν ἐν τούτῳ τῷ ὄθλῳ ἀγωνίζεται μὴ διαπιστηθῆναι, ὅτι ἐκ Θεοῦ τὰ τοιαῦτα τερετίσματα δέδεκται· εἰσὶ δὲ αὐτοῦ τὰ δοκούντα τοῦτο συνιστᾶν λογύθρια, οὐ μόνον μὴ δεικνύντα, ἀλλὰ καὶ ἐκτρεπόμενα διὰ τὸ ἐξ ἀραβίας ταῦτα προέρχασθαι· καὶ ἄλλως ἀφωτίστου διανοίας καὶ ἀμεθέκτου θείας ἐλλάμψεως, καὶ οὐδὲ τοῦ πράγματος φύσιν ἔχοντος συστήναι· παλλιλογεῖ τε γὰρ πάλιν τὰ αὐτὰ κατὰ ταυτὰ, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπὶ τὰ αὐτὰ· καὶ τοῦ Χριστοῦ δὲ μνημονεύσας οὐδὲν ἤττον τῷ τρόπῳ ᾧ εἰρήκαμεν μέμνηται· καὶ οὕτως βατταρίζων περικόπτει τὸν φλήναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΣΤ΄.

γγδ'. Ὁ ἕκτος τῷ Μωάμετ μῦθος ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὰ γυναικίσματα* (89), τουτέστιν εἰς τὰ παριστατικά σημεῖα καὶ τὰς ἀποδείξεις, ὅτι ἐκ Θεοῦ δέξθαι αὐτῷ ἡ τοιαύτη δίδεται γραφή· καὶ εὐθέως ἐκ προομιῶν τοῦτο καταπέφει αὐτῷ ὁ πρὸς αὐτὸν ὑλακτοβαίμων, ἵνα δόξῃ καὶ αὐτὸς, ὡς εἰκὸς, κελυόμενος ταῦτα λέγειν, καὶ ἀνύποπτος πρὸς ἀπάτην γένηται· διδάσκει γὰρ (90) αὐτὸν τὴν ἀρχέγονον τῶν ἀνθρώπων

Arab. *alarabâ*, quod aliter explicatur apud Maracium p. 271, in annotationibus.

(90) Sur. VII, 10 seq.

(86) Sur. V, 84, 97, 92.

(87) Sur. V, 125.

(88) Sur. VI, 142.

(89) Ita Græcus auctor interpretatur vocabulum

πων ὑπόσταται, ὅτι ἐκ πηλοῦ κατ' εἰκόνα γεγέννηται, καὶ ὅτι προστέτακται τοῖς ἀγγέλοις πᾶσι προσκυνῆσαι τῷ Ἀδὰμ· καὶ τῶν λοιπῶν προσκυνησάντων, ὁ Βελιάρ μόνος οὐ προσκύνησε· καὶ ὅτι ἐρωτηθεὶς διὰ τί μὴ προσκύνησεν, αἰτίαν ἀποδίδωσι τὸ ἐκείνον μὲν ἐκ πηλοῦ γενέσθαι, αὐτὸν δ' ἐκ πυρός· καὶ ὅτι ἐπετιμήθη παρὰ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἀντίλεξε τῷ Θεῷ ἐπαπειλούμενος τῷ Ἀδὰμ διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγανάκτησιν, τοῦ μὴ περιλιπεῖν αὐτὸν πλὴν ὀλίγων τῶν ἐξ αὐτοῦ σωζομένων· καὶ τὴν ἱστορίαν τὴν κατὰ τὸν παράδεισον, καὶ τὴν τοῦ Ἀδὰμ ἐξορίαν· οἱ οὖν τῆς θείας Γραφῆς τρόφιμον συνίετε πάντως τὰς προτροπὰς καὶ ματαίας προσηκίας τοῦ ἀπαταιῶνος.

νς'. Ὁ δὲ σκοπὸς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἀφορᾷ, ὅτι δὴ οἱ Θεοῦ ἀπετοῦντες ἐντολήν, φησὶν, ἀπόλλυνται· οἱ δὲ φυλάττοντες, σώζονται· τὸ δὲ τέλος αὐτῶν συντηρεῖ· κατεσκευάζει δὲ αὐτὸ ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ τῶν καθ' ἑξῆς· ὡς ἐκ τούτου τῶν αὐτοῦ λόγων (91) τὴν παραδοχὴν πιστευθῆσεσθαι ἐλπίας· εὐθύς οὖν παρεισάγει ἀδᾶγνωστὰ τινὰ λεγόμενα ἐξ ἀφανῶν προσώπων καὶ ἀνωνύμων εἰς κήρυγμα πρὸ τοῦ Νῶε ἐλυόντων· καὶ ἐν οἷς μὲν ἐπιστεύθησαν θεῖαν εὐλογίαν προεξενηκότα· ἐν οἷς δὲ ἠπιστήθησαν κατάραν μεγίστην. Μετὰ Νῶε, Ζάλετ τινὰ προφήτην καὶ ἀπόστολον εἰσηγεῖται ἀδελφὸν Θαμῶθ, τὸν οὔτε γεγνότα οὔτε παρ' ἄλλου ὀνομασθέντα πώποτε· ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο παραγενόμενος καὶ κηρύξας· καὶ ἐφ' οἷς μὲν ἐπιστεύθη καὶ αὐτὸς τὸν Θεὸν εὐμενῆ παρέσχεν· ἐφ' οἷς δὲ ἠπιστήθη, διεφασθῆσαν, φησὶ, διὰ σεισμοῦ ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτῶν ἐξαρῶμενοι. Μετὰ δὲ τοῦτον ἕτερον λέγει προφήτην καὶ ἀπόστολον καὶ κήρυκα, Μαδιανίτην τῷ ἔθνει αὐτοῦ ἀποσταλῆναι, Σάικ ὄνομα αὐτῷ· ὡς αὐτῶς καὶ τοῦτον διαμαρτυρούμενον καὶ ποιήσαντα κατὰ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, οὗς οὔτε Μωϋσῆς, οὔτε τις τῶν ἐλλογιμῶν ἀνδρῶν ἐπίσταται· καὶ ἐπὶ τούτοις μέμνηται Μωϋσεὺς Θεὸν κηρύξαντος· καὶ ὅτι ἐν οἷς μὲν, φησὶν (92), ὑπηκούετο, αἱ τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεις προέφθαζον· ἐν οἷς δὲ παρηκούετο, ἡ δίκη τοῦς ὑπευθύνους ἀνήλπισκε· καὶ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς κεχρημένος ἐξ ἐταίμου περὶ αὐτοῦ λέγει·

νς'. « Ἄε ἄνθρωποι· ἐγὼ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ πρὸς ὑμᾶς πάντας. » Καλῶς γε ἔργον μὲν θείας δυνάμεως ἐπιφερόμενος οὐδὲν, οὔτε σοφίας, οὔτε ἀρετῆς ἀξιολόγου, αὐτοχειροτονήτως δὲ καὶ πάσης ἀποδείξεως διχα καὶ προαγγελίας, τὸ τοῦ ἀποστόλου ἀξίωμα δι' αὐτοῦ ἀπενεγκάμενος· καὶ τίς τοῦτο ποιεῖν οὐ δύναται, τῶν πάνυ ἀφρονεστάτων καὶ ἀγνοσίαν Θεοῦ ἐχόντων; διότι Μωϋσῆς νομοθέτης, καὶ διὰ τί μὴ καὶ Φαραὼ νομοθέτης; ἀλλ' ὃ ποιεῖν, εἰ καὶ κακῶς, ὅμως γοῦν ποιεῖν ἐνόμιζες, τούτου ὡς εὐκόλου μέμνησαι· ὃ δὲ προβλέψαι οὐκ εἶχες, παρεσιώπησας· ἐγὼ δὲ σε καὶ τοῦτο ὑπομνήσω· Μωϋσῆς μετὰ τοῦ νομοθέτης εἶναι, καὶ προφήτης ἐστὶ· καὶ τῆς προφητείας ὁσημέρι τὰς ἐκβάσεις θεωροῦμεν· σοῦ δὲ τί καὶ θαυμάσομεν; τὰς ἀσωτείας; τὰς σφραγὰς; τοὺς ἐμπρησμούς; τὰς λεηλασίας; τὰς δυσφημίας; καὶ

A facti fuerint : et quod omnibus angelis imperatum fuerit, ut Adamum adorarent : cumque ceteri adorassent, solum Beliar noluisse obsequium exhibere : rogatum autem cur non adoraret, causam intulisse, quod ille ex luto exstitisset, ipse autem ex igne. Tum increpitum fuisse a Deo, ipsumque Deo contradixisse, et Adamo simul comminatum, suscepto adversus eum odio, nonnisi paucos ex ejus posteris salvos fore. Pergit narrare paradisi historiam, et Adami exsilium. Veramtaimen quicumque sacris Scripturis innutriti fuistis, devios deceptoris excelsus stultasque additiones probe cognoscitis.

B 55: Scopus autem ejus huc collineat, ut divini præcepti violatores perire dicat, morigeros autem salvari. Atqui illorum seriem continuat, ex Adamo et deinceps contexens; nimirum hinc sperans sermonum suorum traditioni fidem accessuram. Mox itaque introducit incognitas nescio quas rugas obscurarum et sine nominibus personarum, quæ ad prædicandum ante Noe venerint, et quatenus illis creditum fuit, divinam benedictionem conferentium; quatenus autem discreditum, gravissimam maledictionem. Post Noe Zaketum quemdam prophetam legatumque introducit, fratrem Thamothi, hominem qui nunquam exstitit, atque a nemine unquam nominatus fuit; atamen ad idem officium venit; institutaque prædicatione, is quoque illis qui sibi crediderunt Deum propitiavit; illi autem qui fuerunt increduli, perierunt, inquit, terræ motu in habitaculis suis maledicti. Post hunc, alium dicit prophetam, Madianitem legationis et prædicationis causa ad gentem suam missum; eique nomen fuisse Saico. Hunc pari modo contestatum esse, et similia prioribus egisse. Quos tamen homines neque Moyses neque quisquam illustrium auctorum agnoscit. Postremum memorat Moysen, atque quatenus obeditum ei fuit, Dei patrocinium adfuisse; quatenus vero restitum illi est, vindictam reos persecutam. Atque hac via sibi strata, statim de se ipso dicit :

D 56. « O homines, ego legatus Dei sum ad vos omnes. » Præclare enimvero ! qui nullum divinæ potentiae opus præ se fert, nihil sapientiae aut virtutis laude dignæ, propria auctoritate, et absque demonstratione aut prædicatione, legati sibi dignitatem sponte sumit. Quis vero stultissimus licet, et omni Dei cognitione carens, id ipsum aggredi nequeat ? Si quoniam Moyses legislator est, idcirco et Mohammedes, quidni Pharao quoque in legislatorum numero sit ? At enim quod facere, etsi male, putabas tamen te facere, id saltem probabili ratione narrare debueras : quia tamen quod præ te ferres, non habuisti, rem silentio transmisisti ; sed ego tibi in memoriam reducam. Moyses non legislator tantummodo, verum etiam propheta erat, ejusque prophetiarum quotidie exitum cernimus. In te au-

tu quid admiremur? libidines, cædes, incendia, deprædationes, blasphemias, et divinæ Scripturæ lapidationes? etenim lapidum instar sunt scelusti sermones tui. Legatus, inquit, Dei sum. Revera apparet cujusnam Dei tu legatus sis, Dei qui Deo adversatur, mendacis, calumniatoris: nihil enim præter hæc docet legationis tuæ sermo; tametsi auditoribus reverentiam incutere niteris veri Dei mentione. Veruntamen satis hinc coargueris, quod nihil Deo dignum effaris; et quod ipsum Deum blasphemias labefactas, tibi que ea ascribis quæ rerum natura non patitur. Nam quomodo Satanas erit, qui Satanam te quoque affirmante destruxit? Nonne viæ Dei, præcepta ipsius legesque appellantur, quas tu Satanæ vias esse dicis?

57. Post hæc, tanquam patris mendacii legatus et propheta, cum illo petriæ scissæ miraculo quasdam suas miscet spurias fabulas, ut Moyse videatur sapientior, et accuratior historicus, ideoque ait; « Et eruperunt ex illa duodecim fontes. » Et paulo post addit: « Et cum Judæi contumaces in eo fuerunt, quod illis vetitum erat, diximus illis: Estote similes, et facti sunt quidam illorum similes capistrata. » Hactenus, quanquam haud intempestiva erat sermonis peregrinitas; sed plures idem mandantes. Rursus vero ad illas quibus tota ejus oratio contextitur blasphemias redit, nempe Deum esse causam malorum, aitque: « Quem Deus dirigit, ille directus est; quos autem errare facit, illi sunt erronei. » Et paulo post idem confirmans dicit: « Non pos-ideo animæ meæ sive utilitatem sive damnum, nisi quod voluerit Deus. » Oblitus autem quod paulo antea prophetam se nuncupaverat, ait: « Quod si omnia scirem, certe multiplicarer ex bono, neque me malum attingeret. Non sum ego nisi intimator et evangelizator populo credenti. » Deinde facta aliquanta idololatrarum objurgatione; hæc enim semper sibi personam induit; adjectis nonnullis aversabilibus et absurdis, nugacem fabulam abruptit.

CONFUTATIO VII.

58. Septima Mohamedis fabula cæde humana et occisione tota redundat: inscribitur enim *Manubiarum divisio*. Et quidem incitat armatque omnimode barbaros ut se Christianorum sanguine eruent; injecta præsertim spe paratæ, ut ait, a Deo mercedis in paradiso iis qui cominus cum illis congregentur. Quintam autem manubiarum partem Deo dandam monet et ejus legato: non enim oportebat lucrorum haud esse participem illum qui perditionis causa iisdem erat: congruèque erat, eruenti populi et cruentioris legati, cruenta esse facinora. Et ironicus ipse ironia illos uti jubet. Nobis interrogantibus in hæc re et similibus, de hellica expeditione siluit. Veruntamen sciendum est, quod gnarus illatam esse nobis propter in-

A τῆς θείας Γραφῆς τοὺς λιθασμούς; λίθων γὰρ χειρῶν οἱ ἀσεβεῖς σου λόγοι· Θεοῦ, φησὶν, [εἰμὶ] ἀπόστολος; φαίνεται γὰρ ὄντως ποίου Θεοῦ ἀπίστολος ὑπάρχεις, τοῦ Θεομάχου, τοῦ ψευδηγόρου, τοῦ συκοφάντου· οὐδὲν γὰρ τούτου πλέον σου ὁ τῆς ἀποστολῆς διδάσκει λόγος; κἂν εἰ δυσωπεῖν ἐπιχειρεῖς τοὺς ἀκούοντας ἐκ τῆς τοῦ ὄντως Θεοῦ προσηγορίας· ἀλλ' ἐλέγχῃ ἐκ τοῦ μηδὲν τῶν τῷ Θεῷ προσηκόντων γνωμοδοτεῖν, καὶ τοῦ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀνατρέποντα δυσφημεῖν, καὶ προσάπτειν αὐτῷ ἃ οὐδὲ αὐτῆ τῶν πραγμάτων ἢ φύσις ἐγχωρεῖ· πῶς γὰρ Σατανᾶς ἐστίν, ὁ τὸν Σατανᾶν καταργῶν μετὰ σοῦ; ἢ οὐχὶ ὁδοὶ Θεοῦ αἰ ἐντολαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ νομοθεσίαι αὐτοῦ ὀνομάζονται, ἃς σὺ ὁδοὺς φῆς εἶναι τοῦ Σατανᾶ;

B ν'. Εἶτα ἐπὶ τούτοις ὡς τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους ὢν ἀπόστολος καὶ προφήτης, τῆς κατὰ τὴν ἀκρότομον θαυματουργίας παρεισάγει τὰ νόθα αὐτοῦ μυθεύματα, ὡς ἂν δόξη καὶ Μωυσέως σοφώτερος καὶ ἀκριβέστερος εἶναι ἐξηγητῆς, καὶ φησὶν· « Καὶ ἔβρυσαν ἐξ αὐτῆς δώδεκα πηγαί. » Καὶ μετ' ὀλίγον προστίθῃσιν (95)· « Ὅτ' ἂν δὲ ἐπέμειναν οἱ Τουδαῖοι εἰς ἃ ἐκωλύοντο ἐξ αὐτῶν, εἶπομεν αὐτοῖς· Γένεσθε πίθηκοι· καὶ ἐγένοντο ἔνιοι πίθηκοι πεφριμμένοι. » Τέως εἰ καὶ μὴ ἄκαιρον ἦν τὸ τοῦ λόγου ξένον, ἀλλὰ πλείους αὐτὸ οἱ προστάξαντες. Πάλιν δὲ τῆς δι' ὄλου αὐτῷ τοῦ λόγου πλεομένης μέμνηται δυσφημίας, τοῦ τὸν Θεὸν εἶναι τῶν κακῶν αἴτιον, καὶ φησὶν· « Τὸν ὁδηγεῖ ὁ Θεός, ἐκαίνως ἐστὶν ὠδηγημένος; καὶ τοὺς πλανᾶ, ἐκεῖνοί εἰσιν ἐλλειμματισμένοι. » Καὶ μετ' ὀλίγα τὸ αὐτὸ βεβαιῶν, « ὅτι· Οὐ κυριεύω τῆς ψυχῆς μου ὠφέλειαν οὔτε βλάβην, ἀλλ' ὅπερ ὁ Θεός θέλει. » Καὶ ἐπιλαθόμενος ὅτι προφήτην ἑαυτὸν πρὸ μικροῦ ἐπεφήμιζεν, λέγει· « Καὶ εἰ ἐγίνωσκον τὰ ἅπαντα, εἶχον πλεονάσαι ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ οὐκ εἶχέν μου ἄψασθαι δεινόν. Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ εἰ μὴ ἀνατάλτης καὶ εὐαγγελιστῆς λαοῦ πιστεύοντος· ὄψα δὲ μικρόν τι καταγνῶναι τῶν εἰδωλολατρῶντων· τοῦτο γὰρ ἀεὶ ὑποδύεται τὸ προσωπεῖον, μετὰ τὸ θεῖναι αὐτόν τι τῶν ἀπευκταίων καὶ ἀδέκτων, ἀποτεμένει τὸν φλήναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Ζ'.

D ν'. Ὁ ἕβδομος μῦθος τῷ Μωάμετ ἀνδροκτονίας καὶ μαιφονίας πεπλήρωται (96)· ἐπιγράφεται γὰρ *Περὶ μρισμοῦ σκύλων*· διανίστησι δὲ καὶ ἐξοπλίζει τοὺς βρβάρους παντοίῳ τρόπῳ τοῖς τῶν Χριστιανῶν αἵμασι καταχραίνεσθαι· ἐξαιρέτως δὲ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀποκειμένης, φησὶ, παρὰ Θεῷ μισθιποδοσίας ἐν παραδείσῳ τοῖς ὁμοῖτε χωροῦσι κατ' αὐτῶν· πέμπτην δὲ μοῖραν τῶν σκύλων τῷ Θεῷ φησὶ δίδόναι καὶ τῷ ἀποστόλῳ αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἔδει μὴ καὶ τῶν κερδῶν αὐτοῖς κοινωνῆσαι τὸν καὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῖς αἴτιον· ἔδει δὲ ἐκ μαιφόνου λαοῦ καὶ μαιφονιότηρου ἀποστόλου μαιφόνους εἶναι τὰς πράξεις· εἰρωνεύόμενος δὲ καὶ εἰρωνεύειν αὐτοὺς κελεύει· ἡμῶν αἰτουμένων καὶ ἐν τούτοις καὶ τοῖς ὁμοίοις, τὴν ἐκστρατείαν ἀπεσιγῆσε· τοῦτο δὲ δεῖ εἰδέναι, ὅτι συνειδῶν

την διὰ τὰς ἀμέτρους ἡμῶν πλημμελείας ἐπεναχθείσαν ἡμῖν ὀργὴν ἐκ Θεοῦ, ὁ ἄθεος οὗτος βάρβαρος ἤρπασε τὸν καιρὸν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ βλασφημίαν, καὶ δι' οὐδεμίαν ἑτέραν αἰτίαν φησὶν ἡμᾶς εἰς χεῖρας αὐτῶν παραδίδοσθαι, ἢ διὰ τὸ σύνθρονον τῷ Πατρὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογεῖν· διὸ συνεχῶς ἀποφαίνεται· οὐ γὰρ ἰδηγεί ὁ Θεὸς λαὸν τῶν παρανόμων· πολλαχόθεν δὲ ἔστιν αὐτὸν ἀπελέγξαι τοῦτο κακῶς τεχμαιρόμενον, φυσικῶς τε καὶ Γραφικῶς· Γραφικῶς μὲν ἀπὸ τε τοῦ εὐσεβοῦς Ἰακώβ καὶ τοῦ βεβήλου Ἡσαῦ, Ἰωσήφ δὲ καὶ Πετεφρῆ, Δαβὶδ τε καὶ τοῦ ἀγνώμονος Σαοῦλ, Ναβουχοδοноσῶρ καὶ τῶν αἰχμαλώτων προφητῶν, καὶ ἑτέρων πλείστων ὁμοίων· φυσικῶς δὲ ἀπὸ τε προβάτων καὶ ἀγρίων θηρίων καὶ τῶν ὁμοίων, ἃ οὐχ ὡς χεῖρονα καὶ τῆς εἰς Θεὸν εὐχαριστίας ἀνεπιτήδεια τὴν ἄλωσιν ἐξ αὐτῶν ὑπομένει· ἀλλ' ὡς ἑτερόν τινα ἔχοντα λόγον ἀπόρρητον οὕτω τέτακται.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Η'.

95. Ὁ ὕψους μῦθος (95) τῷ Μωάμετ ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὴν μετάνοιαν*· παραινεῖ δὲ τοῖς βαρβάροις ὠρισμένον τινὰ καιρὸν τῷ πότε χρόνῳ προσμεῖναι τοῖς Χριστιανοῖς, ὡς ἂν βούλοιντο τὰ καθ' ἑαυτοῦς διαθέσθαι· εἰ μὲν οὖν ἑαυτῶν ἐγκρατεῖς γένοιντο, καὶ ἀποδιαστῶσι τῆς τῶν βαρβάρων περικρατήσεως, πόλεμον ἀνάρεσθαι πρὸς αὐτούς· εἰ δὲ μεταγνοῖεν, φησὶ, καὶ θρησκευοῦσι τὴν αὐτοῦ δυσσέβειαν, ἀδελφοὺς αὐτοῦς προσλαμβάνεσθαι· παραινεῖ οὖν τοῖς Χριστιανοῖς ὅτι κάλλιον ἔστι μετανοῆσαι καὶ ζῆν, ἢ Χριστιανίζοντας ἀποθνήσκειν· αὐθὶς τε ἀναιδῶς κατατυπεῖ τοὺς ἀθλοὺς βαρβάρους ἐν τε ἀπειλαῖς καὶ ἐλέγχοις καὶ ὀνειδέσειν ὡς καταραθιμούντας τοῦ σεβάσματος αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τούτοις κατὰ τὸ πρότερον εἰρημένον πανούργημα ἐν ἐνὶ ἐλέγχῳ ἀμφοτέρους πειρᾶται ἐπιστομίζειν, Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανοὺς οὕτω παραλαλῶν·

96. « Λέγουσιν Ἰουδαῖοι (96) ὅτι ὁ Ἰσραὴλ (97) ἔστιν υἱὸς Θεοῦ· καὶ λέγουσιν οἱ Χριστιανοὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τοῦτό ἐστιν ὁ λόγος αὐτῶν διὰ τῶν στομάτων αὐτῶν· ἰσοφωναῖσι τοῖς λόγοις τῶν ἀρνησαμένων ἐκ πρὶν· φονεύσει αὐτοὺς ὁ Θεός, ἐνεκεν τῶν ἀρνοῦνται· ἐπελάβοντο τοὺς ἀποστόλους αὐτῶν καὶ τοὺς ἱερεῖς κυρίους πάρεξ Θεοῦ· καὶ τὸν Χριστὸν υἱὸν τῆς Μαρίας· καὶ οὐκ ἐκελεύσθησαν δουλεύειν εἰ μὴ Θεοῦ ἑνός· ἄσυνους ὁ βάρβαρος, ἐπεὶ ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος· εἰ γὰρ ὄλως προσῆν αὐτῷ λογικὴ σύνεσις, ἔδει τὰ πρὸς τοῦνομα τοῦ υἱοῦ σημαίνοντα πρὸς θατέραν δόξαν τῶν ἐθνῶν προαναφωνῆσαι, καὶ τοῖς γε πρὸς αὐτὸν μὴ σφόδρα ἐναντίως φερομένοις ὁμαλώτερον ἐπιτιμῆσαι· τοῦναντίον δὲ τοῖς τὰ μάλιστα αὐτῷ διαμαχομένοις· οἱ τε γὰρ Ἰουδαῖοι οὐ γνήσιον υἱὸν Θεοῦ τὸν Ἰσραὴλ ὀνομάζουσι, ἀλλ' ἢ ὅσον ἀποδείξαι τὴν περὶ αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ὑπερχειμένην πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη διὰ τοὺς πατέρας στοργὴν· πῶς οὖν ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς τοῦ

A numerata peccata nostra Dei iram, atheus hic barbarus occasionem hinc arripuit blasphemandi Christi; nullamque aliam ob causam nos traditos dicit illorum manibus, nisi quia consessorem Patri Christum confitemur. Ideo constanter effatur: non enim dirigit Deus populum peccatorem. Multifariam vero possumus hunc ceu argumentantem perverse coarguere, tum naturæ scilicet tum Scripturæ testimoniis. Apud Scripturam quidem, a pio Jacobo et Esau nequam, ab Josepho et Putiphare, a Davide et ingrato Saule, a Nabuchodonosoro et prophetis captivis, et similibus aliis plurimis. Ex natura autem, ab ovibus et silvestribus feris, et hujusmodi aliis: quæ sane haud tanquam pejores, et minus grati erga Deum animam gerentes exitium ab aliis perpetiuntur: sed ob aliam secretiorem causam ita fuit constitutum.

CONFUTATIO VIII.

59. Octava a Mohamedo fabula inscribitur *Pœnitentia*. Admonet autem barbaros, ut definitum quoddam tempus observent erga Christianos, si hi velint res suas tractare. Quod si illi compotes sui efficiantur, et a barbarorum imperio discedant, tunc bellum contra eos suscipiendum. Sin vero, inquit, illos pœnituerit, et impiam ejus sectam amplectantur, in fratrum loco eos suscipiant. Admonet ergo Christianos, melius esse pœnitere ac vivere, quam in Christianismo perstantes mori. Mox impudenter pulsat infelices barbaros, minis, increpationibus et cōniviciis, tanquam in cultu suo socordes. Postea eodem, quem antea diximus, astu ambos unica reprehensione inhibere conatur, de Judæis simul et Christianis futiliter dicens:

60. « Dicunt Judæi Israelem esse filium Dei. Christiani similiter dicunt Christum esse Dei filium. Hic illis sermo in ore versatur. Consonant cum illorum sermonibus qui infideles ab ante fuerunt. Interficiet illos Deus propter ea quæ negant. Susceperunt apostolos suos et sacerdotes suos in dominos loco Dei, necnon Christum filium Mariæ. Atqui non fuerat illis mandatum ut alium adorarent, præter Deum unum. » Malæ mentis barbarus, præterquam quod indoctus et ineruditus. Nam si rationalis ei intellectus inesset, debuisset nominis filii notionem secundum diversam duarum gentium acceptionem proclamare: et illos quidem qui haud magnopere a placito ejus discedunt, mitius objurgare; secus autem illos qui maxime ipsi adversantur. Nam Judæi nequaquam genuinum Dei filium Israelem dicunt; sed illatenus, ut ostendant, Dei amorem erga illos præstare amoris patri qui apud cæteras gentes esse solet. Quomodo hic ergo

(95) Sur. IX, 1 seq.

(96) Sur. IX, 31.

(97) Ita Græcus codex. Alcor. Arab. *Ozair*.

de patre mendacii natus, ait Judæos dominum suum Israel sibi sumpsisse, præter Deum? Interrogentur Judæi utrum id aliquando animo agitaverint, vel in illorum Scripturis occurrat dominus ipsorum Israel. Christiani autem verum reapse, prout decet, genuinum Filium esse consententur Christum, ex eadem Patris Dei divina substantia; prout est in ea Scriptura quam ipse barbarus fatetur a Deo traditam, nempe in Evangelio. Nam si, ut fatetur, divinitus datum fuit Evangelium; in eo autem scriptum est, ter Deum desuper pro Christo clamasse; his quidem: *Hic est Filius meus dilectus*⁹; semel autem: *Et clarificavi, et iterum clarificabo*¹⁰; quid absurdum peregrinumve faciunt Christiani, Deum ac Dei Filium Christum consententes? Deo hoc idem testante, et

quidem in laudato ab ipso Mohamede libro. Quamquam arbitror nunquam lectam divinorum Evangeliorum a barbaro scripturam, sed illorum tantum nomine audito, laudasse; quin tamen sciret scriptum ibi quod vere Dei Filius Christus sit.

61. Quod tamen ex antiquiore etiam mysticorum ac prophetarum Scriptura exploratum est. Nam patres stellarum numero invenies rei hujus demonstrationes, jam inde a primo omnium libro Moysis, usque ad Daniele prophetam et reliquos. Quod quidem Moyses nosset Dei unitatem naturæ, et proprietatum id est personarum differentiam, palam factum est cum scripsit: *Faciamus hominem ad imaginem ac similitudinem nostram*¹¹. Item dixit: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*¹². Denique cum scripsit: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est*¹³. Vi causativa nimirum et substantia et conspuratione unitam esse Trinitatem, manifestum est: secus enim contraria sibi scripsisset, superius quidem positus diversis personis colloquentibus; deinde unam personam inducens loquentem, audientem atque facientem. Quod nefas est. Tum et omnium veterum prophetarum luculentissimus Daniel, perspicue tempus quoque manifestavit Christi adventus, ejusdemque dignitatem significavit, dicens: *Aspiciebam, et ecce in nubibus cæli, tanquam Filius hominis; eique datus est honor, et veneratio, et reliqua. Et quidem etiam Antiquum dierum in throno sedentem*¹⁴.

62. Sed veteres omittamus Scripturas. Ex ipsis Christi prædictionibus, harumque exitu, si certe stultus Mohamedes sapere aliquid poterat, divinam illius dignitatem intellexisset, necnon abs Joannis testimonio, quem ipse et prophetam et justum hominem dicens, admittit. Item a Christi miraculis per ejusdem symbola patris, a sepultura et resurrectione. Sed nihil horum mente sua comprehendit hic latronum dux: neque ei cordi unquam fuit Dei notitiam assequi, sed decipiendis tantum auditori-

φεύδους φάσκει αὐτοὺς κύριον ἑαυτῶν τὸν Ἰσραὴλ ἐπιλαβέσθαι παράξ Θεοῦ; ἐρωτάσθωσαν Ἰουδαῖοι εἴποτε τοῦτο ἐντεθύμηνται, ἢ ἐν Γραφαῖ; αὐτῶν εἰρηται κύριος αὐτῶν ὁ Ἰσραὴλ· εἰ δέ γε Χριστιανοὶ τῷ ὄντι ἀληθῶς καθ' ὃ πρέπον Θεῷ γνήσιον Υἱὸν, καὶ τῆς αὐτῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦσιν τῇ θεϊκῇ οὐσίᾳ, κατὰ τὴν καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ βαρβάρου ὁμολογουμένην ἐκ Θεοῦ δεδῶσθαι γραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰ γάρ, ὡς ὁμολογεῖ, θεόθεν δέδοται τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν αὐτῷ δὲ γέγραπται, ὅτι τρίτον ἄνωθεν ὁ Θεὸς ὑπὲρ Χριστοῦ ἐπέδωκεν· πῆ μὲν, *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός*; πῆ δὲ, *Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω*; τί ἄτοπον καὶ ξένον ποιοῦσιν οἱ Χριστιανοὶ, Θεὸν καὶ Θεοῦ Υἱὸν τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντες; τοῦ Θεοῦ αὐτὸ τοῦτο μαρτυροῦντος, καὶ τοῦτο μὲν ἐκ τῆς ἐπαινουμένης παρ' αὐτῷ βιβλίου τῶν Εὐαγγελίων· ἀλλ', οἶμαι, οὐκ ἀνέγνω πώποτε τὴν τῶν θείων Εὐαγγελίων γραφὴν ὁ βάρβαρος, μόνην δὲ αὐτῶν τὴν προσηγορίαν ἀκούων ἐξεθείλαζε· καὶ οὐκ ᾔετο ἐν αὐτοῖς γεγράφθαι ὅτι ἀληθῶς Υἱὸς Θεοῦ ἐστὶν ὁ Χριστός.

63. Ἐκ δὲ τῶν ἀπειρῶν τῆς προγενεστέρως τῶν θεοπτικῶν καὶ προφητικῶν Γραφῆς· ἀστέρων γάρ τις ἀριθμῷ σχεδὸν ἀμιλλωμένας εὐρήσει τὰς ἀποδείξεις, ἀπ' αὐτῆς τῆς πρωτογράφου βιβλίου Μωυσέως ἕως Δανιὴλ τοῦ προφήτου καὶ τῶν λοιπῶν. Ὅτι γάρ Μωϋσῆς ἤδει τοῦ Θεοῦ τὸ τῆς φύσεως μοναδικόν, καὶ τῶν ἰδιοτήτων, ἤγγουν τῶν ὑποστάσεων, τὸ διάφορον, φανερόν· ἠνίκα ἔγραφε, *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοιωσιν*. Καὶ ὅτε ἔφασκεν, *Ἴδοὺ γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν*. Ἄλλὰ καὶ ὅτε ἔγραφεν, *Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστι*· τῷ αἰτίῳ καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ συμπνοίᾳ ἐνιζομένην ἐγίνωσκε τὴν Τριάδα φανερόν· ἢ γὰρ ἐναντία ἑαυτῷ ἔγραφεν, ἄνω μὲν τιθεὶς διάφορα πρόσωπα διαλεγόμενος, μετέπειτα δὲ ἐν μόνον ἐκήρυττεν εἶναι πρόσωπον τὸ τε λέγον καὶ ἀκούον καὶ ποιοῦν· ὅπερ ἀθέμιτον. Καὶ ὁ πάντων δὲ τῶν πάλαι προφητῶν ἐμφαντικώτατος Δανιὴλ, τρανῶς καὶ τὸν χρόνον ἐδήλωσεν τῆς Χριστοῦ ἐλεύσεως, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν ἐσήμανεν, ἠνίκα λέγει· *Ἐθεώρου, καὶ ἰδοὺ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου*· καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις, καὶ τὰ ἐξῆς· καίτοι τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν καθεζομένου ἐπὶ τοῦ θρόνου.

64. Ἄλλ' ἀφείσθω τὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Γραφῶν· ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ προρρήσεων, καὶ τῶν τούτου ἐκθέσεων, εἰ γε συνιέναι ὁ μάταιος Ἰσχυε, τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ σέβας κατέλαβεν ἂν καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰωάννου μαρτυρίας, ὃν προφήτην καὶ ἄνδρα δίκαιον αὐτὸς καταγγέλλων ἀποδέδεκται (98)· ἢ καὶ ἀπὸ τῶν θαυματουργιῶν τῶν αὐτοῦ συμβόλων, τοῦ τάφου, φημί, καὶ τῆς ἀναστάσεως· ἀλλ' οὐδὲν τούτων συνεώρακεν ὁ λοχαγωγός· οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτῷ θείας φροντίς ἐπιγνώσεως πώποτε, πλὴν ὅσον τοῦ

⁹ Matth. iii, 17; Luc. ix, 35. ¹⁰ Joán. xii, 28.

¹¹ Dan. vii, 13.

¹² Gen. i, 26. ¹³ Gen. iii, 22. ¹⁴ Deut. vi, 4.

θηρᾶσαι διὰ τῆς προσηγορίας τῶν Γραφῶν τοὺς ἀκούοντας. Τί γάρ, φέρε εἰπεῖν, ἀληθῶς λέγων στοιχεῖν τὸν τοῦ φίλου αὐτοῦ λόγον ἐπὶ βεβαιώσει τινῶν πραγμάτων διηρημένην, ἐπὶ ἔργῳ τίθεται τὴν ἐκείνου πίστιν; Εἰ δὲ καὶ τίς που εὐρεθείη τοιοῦτος, ὑπὸ κατάραν ἐστὶ, κατὰ τὴν Γραφήν· Οὐαὶ γάρ, φησὶν, ἀμαρτωλῶ ἐπὶ δύο τρίτους πορευομένῳ! ὡςπερ δὴ καὶ οὗτος ὁ ἄφρων τε καὶ ἀπάνθρωπος· οἱ μὲν φασὶν εἶναι τὸν Ἰσραὴλ υἱὸν Θεοῦ, οἱ δὲ τὸν Χριστόν. Τί οὖν τοῦτο ἐναργῆς σημεῖον ψεύδους ἀεὶ κρίνεις, τὸ διαφόρων προσώπων ἀμφιβαλλόντων περὶ τινος μὴ συμφωνεῖν ἀμφοτέρους; καὶ ἀναίρεσιν οἶει τοῦ πράγματος παντελῆ γίνεσθαι ὀπηνίκα τινὲς περὶ αὐτοῦ διαφορῶς ἔχωσι δόξας, καὶ τῇ τῶν ἑτέρων μερῶν ἀποφάσει; ἢ οὐδέτερον τούτων, ἢ παντάπασιν οὐκ ὦν ἀπελέγχεσθαι νομίζεις; ὑπέρευγέ σου τῆς φιλαλήθους γνώσεως· τί οὖν ποιήσεις ἡμῶν μὴ πιστευόντων τῷ Θεῷ σου, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ σοῦ τῷ νομιζομένῳ Θεῷ σου πιστεύοντος, ἀλλ' οὐχὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἰπέ; Σοῦ γάρ ἐστι κατὰ τὸν προφήτην ἀφρόνως εἰπεῖν, Οὐκ ἔστι Θεός· εἰ ἕτερος παρ' ἑκατέρων Θεός, ἴδε ποῦ αὐτῷ ὁ κραταῖος ἔλεγχος αὐτοῦ κατέστραπτε· Ὅντως ἐπιστρέψαι ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλήν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφήν αὐτοῦ ἡ βλασφημία αὐτοῦ καταθήσεται· εὐλόγως δὲ καὶ ὁ τῆς παιδίσκης υἱὸς (99), φύσει δοῦλος, ἐν οὕτως εἶπω, τυγχάνων, τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν, οὐδὲ κατὰ χάριν κατὰ τὸν Ἰσραὴλ φαντασθῆναι ἰσχύει· δουλοπρεπῶς ἀνηνεγμένος, καὶ δουλοπρεπῶς μεμνημένος, καὶ τούτου πλέον οὐδέν.

ξγ'. Ἐφεξῆς δὲ τὸ περὶ τὸν Ἀντίχριστον εἰρημένον σημεῖον τῷ Ἀποστόλῳ, ἐναργῶς ἐν τούτῳ ἐστὶν εὐρεῖν (1)· «Κἀν ἀηδῶς ἔχωσιν οἱ ἀρνησάμενοι, Θεός ἐστὶν ὁ πέμψας τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ, εἰς ὁδήγησιν καὶ εἰς πίστιν ἀληθινὴν, τοῦ δεσπόζειν αὐτὸν ἐπάνω πάσης πίστεως.» Τοῦτο ταυτὸν ἐστὶ τῷ, Ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα· ἀπλῶς τοῦ δεσπόζειν αὐτὸν ἐπάνω πάσης πίστεως· ἐφανλίσθη ἄρα παρ' αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ Ἀβραάμ πίστις, καθ' ἣν αὐτὸς πιστεύειν ἐνόμιζε· καὶ οὐχ ὁ νόμος μόνον οὐδὲ τὸ Εὐαγγέλιον· ἐπάνω γὰρ πάσης πίστεως φησὶν· τὸ δὲ, ἀληθινὴν, εἴρηται, ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς· οὐκ ὀκνῶ τοῦ λοιποῦ περὶ αὐτοῦ ἐντεθυμῆσθαι, ὅτι καὶ οὗτος Ἀντίχριστός ἐστιν ἀληθῶς· μετ' ὀλίγον δ' ὅποι φέρεται ὁ σύμπαρ τῆς Θεομαχίας σκοπὸς, ἐκδηλὸς γίνεται· ὁ γὰρ τοι ἕως τοῦ νῦν διίσχυριζόμενος ὅτι Θεὸς Υἱὸν οὐκ ἔχει, οὐ θαρρῶν ἑαυτῷ ταῦτα φιλονεικοῦντι, ἀλλὰ διαλογοσάμενος· ὅτι τυχὸν καὶ ἔχει, οὐκ ἀναδύεται ἑαυτῷ τοῦτο προσάφαι τὸ πρόσωπον· εἰ καὶ ἐκ πλαγίου τοῦτο ἐπήγαγεν, καὶ προσποιεῖται ὁμοίᾳ σχηματίζεσθαι βλακίαν πάνυ αἰσχρὰν, καὶ φησὶν (2)· Τινὲς συηνοῦσι [cod. σιαίνουσι] τὸν προφήτην, καὶ λέγουσιν ὅτι αὐτὸς Υἱὸς (3) Θεοῦ ἐστὶ.» Καὶ οὐκ εἶπεν ὅτι ὁ

¹⁸ Eccli. II, 14. ¹⁹ Psal. XIII, 4. ²⁰ Psal. VII, 17.

(99) Nempe Agar's filius.

(1) Sur. IX, 33.

(2) Sur. IX, 63, 72.

(3) Ita in codice Græco est, Υἱός, Filius. At Arab.

bus commemoratione Scripturarum studebat. Nam quomodo, oro, veri aliquid diceret, qui se sponderet amici sententiam sequi ob rei alicujus confirmationem, et tamen negatam circa id negotium illius fidem recitaret? Quod si quis hujusmodi reperiretur, in maledictionem a Scriptura edictam incideret: *Væ enim, inquit, peccatori qui duplici via graditur*¹⁸; veluti reapse facit hic etiam vesanus et inhumane. Judæi quidem filium Dei Israeleni dicunt; Christiani autem, Christum. Cur tu porro hoc evidens semper judicas mendacii indicium, quia diversarum personarum de re aliqua aliter sentientes, sententiis non conspirant? existimasque perimi omnino rem aliquam, si forte nonnulli diversam de illa sententiam gerant? Et ob alterutrius partis negationem, vel nihil hujusmodi stare, vel omnino unquam existisse judicas? Macte ista veritatis amica mente tua! Quid ergo facies, nobis non credentibus Deo tuo, sed nostro? te autem putato tuo Deo credente, non autem nostro? Dic, sodes. Superest tibi, ut prophetæ verbis dicas: *Non est Deus*¹⁹, quoniam diversus est apud ambos Deus. Vides quo validum ejus argumentum tanquam fulmen deciderit. Vere convertetur labor ejus in caput ejusdem, et in verticem ipsius blasphemia propria descendet²⁰. Præclare famulæ filius, naturaliter ut ita dicam servus, filii appellationem ne secundum gratiam quidem imaginari valeat, cum ipse serviliter sit natus, serviliter sacris initiatus, et nihil amplius.

C 63. Deinde dictum ab Apostolo de Antichristo signum, perspicue in Mohamede conspicere licet. Ait enim: «Etiamsi moleste ferant negantes, Deus est qui misit legatum suum, ob directionem veramque fidem, atque ut dominetur cuilibet fidei.» Hoc perinde est atque illud: *Qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur*²⁰, id est, quod prorsus cuilibet fidei dominatur. Ergo apud hunc despiciatui est etiam fides Abrahami, ad cujus normam se quoque credere existimabat: atque exsufflat non legem tantummodo et Evangelium; se enim cuilibet fidei superiorem dicit; suamque veram affirmat reliquis comparatam. Jamque ego non ambigo, hunc deinceps Antichristum judicare, cujusmodi reapse est. Paulo autem post apparet quo totus ejus adversandi Deo scopus tendat: nam qui hactenus Deo non esse Filium contenderat, haud sibi confidens talia verbis vindicare, reputans tamen fortasse jam habere, hanc sibi personam non induit, quanquam oblique id agit: simulat itaque et confingit turpeni admodum stoliditatem, aitque: «Nonnulli lædunt prophetam, dicuntque ipsam esse Filium Dei.» Et non dixit exclusivo sensu et unicum Filium Dei,

²⁰ II Thess. II, 4.

auris. Dicerem scripturæ Græcæ mendum οἷς; pro οὖς, auris, nisi mox Nicetas de Filio reapse loqueretur.

de illo cogitans quem contendit destruere; ne omni suo dolo nudatus, una cum illo corrueret. Sed dicunt, ait, ipsum esse Filium Dei: quasi dicat: Si me vultis Filium confiteri, ego prædicto proximior sum. Postea nonnulla indecore blaterans, nugarumque suarum nugacibus demonstrationibus firmare jactitans, nominat quosdam Thamot et Madian et Mateuchamat, ad quos, inquit, legati revelationem suam deferebant. Prorsus autem hi sunt incogniti, et sine ulla probatione, prout et ipse est. Illico autem barbaros contra nos in prælium mittit, et quæ ad id concitare valeat allatrans, vanam fabulam concludit.

CONFUTATIO IX.

64. Nona a Mohamede fabula. inscribitur Jonas, nihil tamen de Jona in ea occurrit. Sed statim ab exordio tanquam pugnans et reprehendens et ironia quadam utens, «An, inquit, novum est hominibus, quod Deus alicui homini ex illorum numero revelaverit testari hominibus et evangelizare credentibus, quod ipsis est incrementum verum a Domino ipsorum? » Hæc scilicet tanquam ex Dei persona de se ipso ait. Deinde inducit homines merito non credentes, dicentesque: Magus hic est. Hoc ipse de se. Nos vero ad priorem sermonis partem dicimus, hæd sane novum esse, quod ex Deo revelatur aliquid et evangelizetur credentibus, quia sine dubio incrementum illis sit a Deo. Quod tamen verum incrementum circa Mohamedem factum sit, id cum putum mendacium appareat; hominem qui hoc sibi revelatum dicit, ceu vere scelestum, atque ut ipse ait magum, abominamur. Abrahamo ita factum scimus, neque miramur: *Vult enim Deus omnes homines salvare, et ad agnitionem veritatis venire*¹⁹. Etenim ex idololatrica inscitia processit Abrahamus in incrementum verum divinæ notitiæ, quia hæc ei revelata a Deo fuit; et mox opera ejus religiosa manifestiora evaserunt, veritatis cognitionem firmantia. Post illum denuo novimus Moysem illuminatum a Deo; ob testandum hominibus, quod ipsis erudentibus fiat incrementum verum a Domino ipsorum. Atque ita reapse evenit. Namque ab Abrahami adhuc imperfecta Dei notitia et vitæ instituto, ad perfectiorem divinam scientiam moresque deduxit illius posteros lex. Nisi enim hoc concedatur, supervacanea fuerunt et importuna omnia legis instituta, et Sabbatum, et Deo acceptabiles hostiæ, quæ omnia Abrahamo fuere incognita; quod impossibile est. Post Moysem, ut pergam uti revelationis nomine, donec exitus omnia manifestet, revelavit Deus per Jesum Christum hominibus, quod sit ipsis incrementum verum, credentibus scilicet, a Domino; verbaque in rem collata fuere: nam et Dei cognitio clarior, et vitæ mos accuratior existit. Idque vel inde constat,

¹⁹ I Tim. II, 4.

(4) Aliter hic vides apud Maraccium.

A Υἱός ἐστιν, λογιζόμενος ὅν ἀνελεῖν ἀγωνίζεται, ἕν μὴ γυμνός παντελῶς τοῦ δούλου κατεληφθὲς συσκελισθῆ, ἀλλ' ὅτι αὐτός Υἱός ἐστιν· ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, ὅτι εἰ θέλετε Υἱὸν Θεοῦ ὁμολογεῖν, ἐγὼ τοῦ λαλουμένου ἐγγύτερον· εἶτα βαττολογήσας τινὰ ἀσέμνω, καὶ τῶν αὐτοῦ φλυαριῶν διὰ φλυαρίας τὰς ἀποδείξεις πιστοῦσθαι ἀβρυνόμενος, μέμνηται τινῶν Θαμοῦτ, καὶ Μαδιὰμ, καὶ Ματευχαμάτ (4), πρὸς οὓς ἔφερον, φησὶν, οἱ ἀπόστολοι αὐτῶν τὴν φανέρωσιν, ἀδήλων ὄντων τούτων καὶ ἀναποδείκτων, ὡς περ δὴ καὶ αὐτός· καὶ εὐθέως ἐστρατεύει καθ' ἡμῶν τοὺς βαρβάρους, καὶ τὰ εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἐρεθίζοντα καθυλακτῆσας, ἀποκόπτει τὸν φλήναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Θ'.

B ξδ'. Ὁ ἑνατος τῷ Μωάμετ μῦθος ἐπιγέγραπται μὲν εἰς τὸν Ἰωνᾶν, οὐδὲν δὲ τοῦ Ἰωνᾶ ἐν αὐτῷ φέρεται· ἀλλ' εὐθέως ἐκ προοιμίων (5) ὡς περ μαχόμενος καὶ ἐγκαλῶν ἢ εἰρωνευόμενος ἐπεισέρχεται λέγων· « Ἄρα ἦν τοῖς ἀνθρώποις ξένον ὅτι ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς πρὸς ἄνθρωπον ἐξ αὐτῶν τοῦ διαμαρτύρασθαι τοῖς ἀνθρώποις καὶ εὐαγγελίσασθαι τοῖς πιστεύουσιν ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτῶν; » ταῦτα δὲ ὡς ἐκ προσώπου δηθέν Θεοῦ λέγει περὶ αὐτοῦ· εἶτα εἰσάγει τοὺς καὶ, κατὰ τὸ εἶδος, διαπιστοῦντας καὶ λέγοντας, ὅτι Οὗτος φαρμακός ἐστιν· τοῦτο αὐτός ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ἐμεῖς δὲ πρὸς τὸν πρῶτον λόγον οὐ πάνυ φάμεν ξένον τὸ παρὰ Θεοῦ ἀποκαλυφθῆναι καὶ εὐαγγελισθῆναι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ παρ' αὐτοῦ· ἕως δ' ἂν ἀληθεύῃ τὸ, προκοπὴ ἀληθινὴ, περὶ αὐτοῦ· τούτου δὲ ψεύδους πεφηνότος, τὸν λέγοντα ἀποκεκαλύφθαι τι τοιοῦτον, ὡς ἄνομον ἀληθῶς, καὶ, ὡς αὐτός φησι, φαρμάκον ἀποστρεφόμεθα· τὸν τε γὰρ Ἀβραάμ τοιοῦτον ἔγνωμεν, καὶ οὐ ξενίζόμεθα· θέλει γὰρ ὁ Θεὸς πάντα ἀνθρώπους σῶσαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ἐκ γὰρ τῆς εἰδώλων ἀγνωσίας προέβη ὁ Ἀβραάμ εἰς προκοπὴν ἀληθινὴν θεογνωσίας, διὰ τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτῷ τοῦτο παρὰ Θεοῦ· καὶ τὰ ἔργα αὐτῷ τῆς θεοσεβείας ἐκδηλότερα γέγονε βεβαιοῦντα τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Μετ' ἐκεῖνον πάλιν ἔγνωμεν Μωϋσέα ἀποκαλυφθέντα παρὰ Θεοῦ διαμαρτύρασθαι τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ πιστεύουσι παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτῶν· καὶ ἐγένετο τοῦτο· ἀπὸ γὰρ τῆς περὶ τὸν Ἀβραάμ ἐτι ἀτελοῦς οὐσης θεογνωσίας καὶ πολιτείας, ἐπὶ τὴν μᾶλλον τελείαν θεογνωσίαν καὶ πολιτείαν ἀνῆγεν τοὺς αὐτοῦ ἐχθόνους ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο δοθῆ, περιττὰ καὶ ἀκαιρα πάντα τὰ τοῦ νόμου, τὸ τε σάββατον καὶ αἱ θεόδεκτοι θυσίαι, ἅτινα Ἀβραάμ οὐκ ᾔδει, ὅπερ ἀδύνατον. Μετὰ Μωϋσέα, ἵνα καταχρήσωμαι τῷ τῆς ἀποκαλύψεως ὀνόματι, ἕως ἂν ἡ ἐκδασὶς τὸ πᾶν δηλώσῃ, ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ τοῖς πιστεύουσιν παρὰ Κυρίου· καὶ ἔσχεν ὁ λόγος τὸ ἔργον πέρας· ἢ τε γὰρ θεογνω-

(5) Sur. X, 3.

σία τρανοτέρα, καὶ ἡ πολιτεία ἀκριβεστέρα καθ-
έστηκε· καὶ δῆλον ἐν τῷ ἐκείνοις μὲν λέγεσθαι, μὴ
φρονεῦσαι· ἡμῖν δὲ, μὴ ὀργισθῆναι.

ξς'. Ἐπεὶ οὖν προκοπή ἀληθινή καθορᾶται, ἐπὶ
μὲν Ἀβραάμ ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἀγνωσίας Θεοῦ ἐπὶ
Θεῷ· καὶ μάρτυς ὁ βίος αὐτοῦ· ἀπὸ Ἀβραάμ ἐπὶ
τὸν νόμον προκοπή ἀληθινή· καὶ μαρτυρεῖ ἡ εὐτα-
ξία τῆς νομοθεσίας; ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου ἐπὶ τὸν Κύ-
ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προκοπή ἀληθινή· καὶ
μαρτυρεῖ τὸ ἀκριβὲς τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας·
οὐκ ἔστι ξένον τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἀπεκάλυψεν ὁ
Θεὸς πρὸς ἄνθρωπον ἐξ αὐτῶν τοῦ διαμαρτύρασθαι
καὶ εὐαγγελισασθαι τοῖς πιστεύουσιν ὅτι ἔστι προ-
κοπή ἀληθινή. Εἰδῶμεν λοιπὸν εἰ καὶ ἐπὶ τοῦ Μωάμετ
τοῦτο γεγονός ἐξήρηται· δοκεῖ γὰρ σεμνύνειν καὶ τὴν
Ἀβραάμ πίστιν, καὶ τὸν νόμον, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον·
καὶ τὸν μὲν Ἀβραάμ καὶ τὸν νόμον, αὐτὸς οὐκ ὀφεί-
λει παραυξῆσαι, τὸ μὲντοι Εὐαγγέλιον ἐξ ἀνάγκης.
Ἐπισκεψώμεθα οὖν τίνα τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ
ἐπηύξησεν· ἄρα γε τὰ περὶ τῆς ἀκτημοσύνης; ἄρα
γέ τὰ περὶ σωφροσύνης; ἄρα γε τὰ περὶ ἀοργησίας;
ἀλλ' οὐδὲν τούτων παρ' αὐτοῦ καθορᾶται· μᾶλλον μὲν
οὖν καὶ ἀπεναντία τούτοις πᾶσιν ἔγραψέ τε καὶ
ἔδρασε· λείπεται ἄρα ἐννοεῖν ἐξ ἀνάγκης μὴ ἐκ Θεοῦ
αὐτὸν ἀποκαλυφθῆναι· ἢ ὡς μὴ διαμαρτυράμενον
τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ εὐαγγελισάμενον τοῖς πι-
στεύουσιν προκοπήν ἀληθινήν, ἀλλ' ἀναστροφὴν, μᾶλ-
λον δὲ καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν· ἰδοὺ δὲ τὸν οἰ-
κεῖον αὐτοῦ λόγον, γνῶμονα καὶ κανόνα λαβόντας,
δι' αὐτοῦ αὐτὸν ἀπηλέγξαμεν μὴ ἀποκαλυφθέντα
παρὰ Θεοῦ· ἀλλ' ὡς αὐτὸς μὲν ἔφη, φαρμακὸς ἔστιν,
εἰ βούλοιο· πλὴν γε Θεόθεν οὐδὲν ἔλαβε· τούτου δὲ
ἐκπεσῶν, ὅποι δὴ καὶ τετάξεται, οὐκ ἄδηλον· καὶ
ἀληθεύσει ὁ εἰρηκῶς, *Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω*
αὐτῶν οἱ ἀμαρτωλοὶ· τούτων αὐτοῦ τῶν ἀφαιρο-
τάτων λογίων, ἐτι σαθρότερα ῥησεῖδια ὑποτιθέμενα,
διὰ τὴν παντελῆ χαύνωσιν καὶ ἀδράνειαν, εὐλογον
παριδεῖν ἐκρίναμεν· φύσεως μὲν γὰρ τῷ ὄντι πονη-
ρᾶς καὶ πολυλάλου, μᾶλλον δὲ φλυᾶρου καὶ γραο-
προποῦς ἐτύγγανεν· ἐτι δὲ καὶ δειλῆς καὶ ὀργίλου
καὶ ὑπούλου καὶ μεγαλορήμονος· καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι
κακὸν ἐνέλιπε τῷ διαβόλῳ ὅπερ αὐτῷ οὐ προσῆν·
ὀρθῆς δὲ κρίσεως καὶ διανοίας, εὐστόχου παντάπασιν
ἀμοιρος αὐτοῦ ὁ πᾶς λόγος τυγχάνει· διὸ αὐτὸν παρ-
τήσομεν ἐν τούτοις ἀδολεσχοῦντα καταλῦσαι τὸν φλη-
ναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Γ'.

ξς'. Ὁ δέκατος μῦθος τῷ Μωάμετ, *Λόγος Χοῦδ*,
ἐπιγέγραπται (6), καὶ τὸ προοίμιον καυχῆσεως πε-
πλήρωται κομφῆς, ὅτι, φησὶν, ὑπὸ σοφοῦ ἀνδρὸς
ἐσοφίσθη καὶ ἐστίχθη καὶ διεκρίθη· τέως μὲντοι τῆς
παρὰ ἀνθρώπων γνώσεως ἐπίδειξις ὁμολογεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ
αὐτοῦ Γραφήν· ἀρχεται δὲ πάλιν καταπλήττειν τοὺς
βαρβάρους, ὅτι δὴ Θεοῦ εἰσὶν νομοθεσίαι· τὰ τοιαῦτα
παίγνια· καὶ καταφοβεῖ αὐτοὺς, εἰ μὴ πείθοντο, ἀπὸ

A quod antiquis dictum fuit, *Ne occidatis*²⁰; nobis
autem, *Ne irascamini*²¹.

65. Verum ergo incrementum conspicitur; sub
Abrahamo quidem ad idololatræ inscitia Dei, ad
Deum ipsum; cujus rei testis vita ipsius. Ab Abra-
hamo ad legem incrementum verum, quam rem
testatur legislationis recta ordinatio. A lege denique
ad Dominum nostrum Jesum Christum incremen-
tum verum, prout demonstratur a perfecto evange-
licæ vitæ genere. Non est ergo novum inter ho-
mines, quod Deus revelet alicui ex eorum numero,
ut testetur atque evangelizet credentibus verum
fieri incrementum. Superest ut videamus utrum sub
Mohamede id contigisse comperiat. Etenim is
venerari videtur Abrahami fidem, et legem, et
Evangelium. Et Abrahamum quidem atque legem
is non debet augere; necessarie vero Evangelium.
Spectemus itaque, quodnam de Christi mandatis
auxerit; num illud de non possidendo? num de
pudicitia? num de mansuetudine? Atqui nihil ho-
rum apud Mohamedem conspicitur; imo omnia
his contraria scripsit egitque. Reliquum ergo est,
ut necessario putemus nihil a Deo ipsi revelatum;
sed neque hominibus quidquam testatum, neque
verum incrementum credentibus evangelizasse, sed
decrementum potius et subversionem atque exi-
tium. Ecce enim propria illius verba ceu gnomo-
nem regulamque secuti, ipsum per semetipsum
convicimus, nullam a Deo revelationem accepisse.
Sed, ut ipsemet dixit, esto utique, si vult, magus,
sed certe divinum nihil accepit. Ab hoc gradu
dejectus, ubinam sit reponendus, patet: veraxque
erit ille qui dixit: *Incident in retiaculum suum*
*peccatores*²². His inlrmisimis ejus sermonibus
marcidiores adhuc dictiunculas ab eo subjun-
ctas, propter futilitatem ipsarum et inutilitatem,
merito a me omittendas judicavi. Fuit enim
Mohamedes indole prava, loquace, vel potius ve-
tularum more nugace; formidolosa insuper, ira-
cunda, suspicace et arrogante: atque haud
sclero an quid pravi diabolo resit, quo Mohamedes
caruerit. Recto autem judicio ac solerti mente
omnis ejus sermo prorsus est expers. Quamobrem
ipsum sinemus cum his jocularibus fabulæ suæ co-
ronidem imponere.

CONFUTATIO X.

66. Decima a Mohamede fabula inscribitur *Sermo*
Chudi. Proœmium egregia gloriatione abundat, quia
dicit hunc sermonem a sapiente viro sapienter ela-
boratum, dispositumque periodis et distinctum. In-
terim sane humana peritia egentem confitetur Dei
ipsius Scripturam. Rursus autem incipit timorem
barbaris inculere, quod Dei leges sint, hæc sua
ludicra: territatque illos, nisi crediderint, futura

²⁰ Exod. xi, 13. ²¹ Matth. v, 22. ²² Psal. cxl, 10.

(6) Sur. Xi, 2, 4, 26, 40, 42, 49.

punitio, et iis quæ præter expectationem accidunt humanæ vitæ molestiis. Nam si quid, inquit, vobis eveniet terra marive, id utique propter vestram in his incredulitatem patiemini. Adducitque testem prophetam legatumque Noe, cui cum omnes fidem denegarent, omnes perierunt: et quod unus filiorum ejus incredulus, aquis suffocatus fuerit, sene spectante: et quod ex unaquaque animalium specie haud septem ac duo paria, sed unum tantummodo par secum detulerit. Additque tanquam aliquo ei aspirante: Hæc ex historiis remotorum tibi nota facimus, quæ tu ignorabas, populisque tuus ante hoc tempus. Ecce autem ipse Mosaicam Scripturam se non legisse constat; quandoquidem illam haud recte recitat, sed perverse omnino, et sibi contradicentem. Hinc constat, cum qui illam historiam dictavit, haud nunc cum Mohamede loqui. Sed ejus potius Scripturæ falsatio vel ab homine Manichæo erat, vel a dæmone; vel ipse Mohamedes dedita opera malitiosus est, volens se supra Moysen evehere. Præterea Zalcthum inducit prophetam, ignoti populi magistrum; et quod is illi mandaverit, quominus camelo cuidam feminæ nocerent in agris pascenti: et quod illi immorigeri illam occiderint, ideoque traditi sint propter camelum iræ Dei in habitationibus suis maledicti, qui et nusquam apparuerint. Terribile a barbaro exemplum ubique proponitur; sed tamen rei veritas nulla apparet. Memorat etiam Abrahami in meridie visionem, itemque Lotum; verumtamen omnia corrumpit atque confundit. Simul et inimissam Sodomis iram ponit, et incogniti cujusdam Soaipei Madianitæ mentionem facit, si hic unquam inter homines fuit. Res quoque Pharaonis attingit, necitque iis stultam suam prædicationem, seque illis æqualem facit; Et meos, inquit, sermones admittite. Atque ita nugatorium hoc capitulum claudit. Oportet vero summam barbari animadvertere inconsiderantiam qui tam libere personas illustres memorat, contrarium tamen illis vitæ institutum sectatur. Ergo alterum peccat; vel enim se prævaricatorem esse non intelligit, vel id omnes latere existimat: quorum alterum summæ dementiæ est, alterum vesaniæ et impudentiæ.

CONFUTATIO XI.

67. Undecima a Mohamede fabula inscribitur *Joseph*; narrat autem res pudici Josephi modo imperfecte, modo interpolatas et extensas, quædam etiam ridicula et turpia, et quod Rachel ad pedes ejus procubuerit cum Israele patre illius in Ægypto. Atqui Moyses dicit ipsam præmortuam in partu Benjamin. Adeo semper studet fallacem demonstrare virum visione Dei donatum! Additque: « Atque hæc ex historiis antiquorum tibi revelamus Arabicis litteris. » Atqui alibi dicit, se sine scripto has ineptias suas recepisse. Est autem ver-

Α τε τῆς μελλούσης κολάσεως, ἀπό τε τῶν συμβαινόντων παρά προσδοκίαν ἀνιάρων τοῖς ἀνθρώποις· εἴ τι δ' ἂν γάρ, φησί, συμβαίη ὑμῖν, εἴ τε ἐν γῆ εἴτε ἐν θαλάσῃ, διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἀπιστίαν πείσεσθε· καὶ παράγει εἰς μαρτυρίαν προφήτην καὶ ἀπόστολον γεγονότα τὸν Νῶε· καὶ ὅτι πάντων ἀρνησαμένων, οἱ πάντες ἀπώλοντο· καὶ ὅτι εἰς τῶν αὐτοῦ υἱῶν μὴ πιστεύσας ἀπεπνίγη ὄρωντος τοῦ γέροντος· καὶ ὅτι ἐξ ἐκάστου εἴδους ζώων, οὐχ ἑπτὰ καὶ δύο ζυγὰς, ἀλλ' ἀνά μιαν μόνην ζυγὴν μετ' αὐτοῦ ἔλαβε· καὶ προστίθῃσιν ὡς ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν δῆθεν ἐμπνέοντος, ὅτι Ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τῶν ἀπόντων δηλοποιούμεν ταῦτα πρὸς σέ· οὐκ ἦς γινώσκων αὐτὰ σὺ· οὐτε ὁ λαὸς σου πρὸ τούτου· Ἰδοὺ δὲ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ ὁμολογεῖ ὅτι τὴν Μωσαϊκὴν Γραφὴν οὐκ ἀνέγνω, ἐπειδὴ αὐτὴν οὐ προφέρει ὀρθῶς, ἀλλὰ πάνυ ἐνδιαστρόφως καὶ ἀκαταλλήλως πρὸς ἑαυτὴν· πρόδηλον ὅτι οὐ τοῦ ὑπαγορεύσαντος αὐτὴν ἐστὶν ἡ πρὸς αὐτὸν ὁμιλία, καὶ ἡ τῆς Γραφῆς νόθευσις, ἀλλ' ἡ παρά ἀνδρὸς Μανιχαίου, ἡ παρά δαίμονος, ἡ τάχα καὶ ἐθελοντῆς κακουργεῖ, ὑπὲρ Μωυσῆα ἑαυτὸν ἐπάραι θέλων. Καὶ πρὸς τούτοις τὸν Ζάλεθ εἰσηγεῖται προφήτην (7) καὶ διδάσκαλον λαοῦ ἀγνώστου· καὶ ὅτι διεστειλάτο αὐτοῖς τοῦ μὴ βλάψαι κάμηλόν τινα νεμομένην ἐν ἀγροῖς· καὶ ὅτι ἐκεῖνοι παραβάντες, ἐφόνευσαν αὐτὴν, καὶ κατελείφθησαν διὰ τὴν κάμηλον ἐν ὄργῃ Θεοῦ εἰς τὰς αὐλὰς αὐτῶν ἐξαρῶμενοι ὡς μὴ φανέντες· φοβερόν τὸ τοῦ βαρδάρου ὑπόδειγμα ἐν πᾶσι, πλὴν τὸ ἀληθὲς πεφνημέναι· μέμνηται δὲ καὶ τῆς περὶ τὸν Ἀβραάμ κατὰ τὴν τῆς μεσημβρίας ὀπτασίαν, καὶ τοῦ Λώτ· καὶ παρασολοκίζει πάντα καὶ συγχέει· ὁμοίως τὴν ἐπὶ Σόδομα κατενεχθεῖσαν ὄργην ἐξέθετο· πάλιν δὲ τοῦ ἀθήλου Σωαήπ μέμνηται τοῦ Μαδιανίτου, εἴ τις ἄρα καὶ ἐγεγόνει, καὶ τῶν ἐπὶ Φαραώ· καὶ ἐπισυνάπτει, καὶ τὴν αὐτοῦ ματαιοκηρυξίαν, ὅτι Ἐνός τινος τούτων ἔσον, καὶ τοὺς ἑμοὺς παραδέξασθε λόγους· καὶ ἐν τούτοις τὸν φληναφον ἐπιτέμεστο· σκοπεῖν δὲ δεῖ τὸ τοῦ βαρδάρου ἀλόγιστον ἐν τοῖς τοιούτοις αὐτοῦ ὑποδείγμασιν, ὅτι τῶν μὲν ἐνδόξων προσώπων ἀδεῶς ἐμνημόνευσεν, τὴν ἐναντίαν δὲ αὐτοῖς πορευόμενος, δυοῖν θάτερον ἔπασχεν· ἡ γὰρ οὐ συνίει τοῦτο πεπονθῶς, ἡ λαθεῖν πάντως ἐνόμισεν· ἔστι δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀνοίας ἀπλῶς, τὸ δὲ δεύτερον παρανοίας καὶ ἀναισχυντίας.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΑ'.

ΞΖ'. Ὁ ἐνδέκατος μῦθος τῆς Μωάμετ ἐπιγέγραπται μὲν εἰς τὸν Ἰωσήφ, διηγεῖται δὲ τὰ περὶ τοῦ σώφρονος Ἰωσήφ, πῆ μὲν ἑλλιπῆ, πῆ δὲ παρεμβεβλημένα καὶ ἐκτεταμένα καὶ γελοιώδη καὶ αἰσχρά (8)· « Καὶ ὅτι, φησὶν, ἡ Ῥαχὴλ ἔπασεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ σὺν Ἰσραὴλ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. » Καίτοι γε ὁ Μωυσῆς προτελευτῆσαι αὐτὴν λέγει ἐν τῷ τόκῳ Βενιαμίν· οὕτως ἀεὶ ψευδόμενον φιλονεικεῖ δεικνύναι τὸν θεόπτην· καὶ προστίθῃσιν, ὅτι « Τοῦτο ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν ἀπόντων ἀποκαλύπτομεν ταῦτα πρὸς σέ διὰ Ἀραβικῶν γραμμάτων »

(7) Sur. XI, 64, 69, 70, 76 seq. 85, 98.

(8) Sur. XI, 100.

καίτοιγε ἀλλαχοῦ φησιν ὅτι ἀγράφως τὰς τερθρίας ταύτας δέδεκται· ὁ δὲ σκοπὸς αὐτῷ τοῦ λόγου τοιοῦτος· ὅτι εἰ τὸν Ἰωσήφ ἢ Αἴγυπτος παρεδέξατο, πολλῶ μᾶλλον ἐμὲ δέξασθαι ὑμεῖς ἐποφείλετε· τοσοῦτον αὐτῷ τὸ περιὸν τῆς ἀπονοίας· καὶ ἐν τούτοις τὴν φλήναφον ἀπεστόμισεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΒ΄.

Ξη΄. Τὸ δωδέκατον μυθᾶριον τῷ Μωάμετ ἐπιγράφεται μὲν *Εἰς τὴν βροντὴν*· ὑπομιμνήσκει (9) δὲ τοὺς ἀκούοντας ὅτι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὁ Θεὸς ἐποίησεν, καὶ αὐτὸς βρέχει, καὶ χάλαζαν καταφέρει· ὡς ἀνεὶ οὐδέπω ἄλλοτε τούτου φημισθέντος, ὅτι τε ὁ Θεὸς ταῦτα ἐποίησεν, καὶ ἐνεργεῖν ἐκέλευσεν· καὶ λοιπὸν ὡς περ ἀρχὰς τινὰς ὁμολογουμένας ταύτας προσθεῖς, ὡς ἀναγκαιῶς ἐπεσθαι ὀφειλομένην τὴν ἐκυτοῦ νεκυομαντεῖαν ἐπισυνάγει, καὶ τοιαῦτά τινα παραληρεῖ· Ὁ Θεὸς βροντᾷ· ἐκ τούτου γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· ὁ Θεὸς ἀστράπτει, γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· ὁ Θεὸς ἐβηκεν ἐν τῇ γῆ πῖν ζῶον καὶ φυτόν· γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· ἴδε πῶθεν εἶλε τοὺς ἀθλίους βαρβάρους. Λοιπὸν δὲ καὶ ἡμεῖς ὡς ἐκ τούτου μαθόντες, καὶ τὰ κατὰ μέρος κατανοοῦντες, καθ' ὃ αὐτὸς διδάσκει εὐφρῶς περὶ αὐτοῦ λέγειν δυνάμεθα· Ὅνος ὀγκᾶται· γινώτε, οἱ βάρβαροι, ὅτι Μωάμετ Θεοῦ αὐτοῦ προφήτης· βόες μυκῶνται, γινώτε οἱ βάρβαροι, ὅτι Μωάμετ Θεοῦ αὐτοῦ ἀπόστολος· ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ κυνῶν ὕλακῆς, καὶ βομβύθρων ἤχης, καὶ τῶν ὁμοίων· τίνι τῶν δυσσεβῶν αὐτὸν ἀπεικάζει δι' ὑπερβολὴν θεομαχίας, οὐκ ἔχω· καὶ οὐδὲ συναισθόμενος ὁ παραπαίων τῆς ἀθέου φλυαρίας, ἀλλὰ καὶ μέγα ἐπ' αὐτῇ φρονῶν, ὅτι δῆθεν ἀκούει βροντῶντος Θεοῦ καὶ ἀστράπτοντος ὀρᾷ, καὶ ἄλλοις ταῦτα λέγει· ἐκδοάτω τοῦτο μέγα καὶ ἐξαισιον ἔργον ὡς ἐκ στόματος τοῦ πηρώσαντος αὐτοῦ τὰς νοητὰς αἰσθήσεις οὕτως·

Ξθ΄. « Ἀπεστείλαμέν σε (10) πρὸς ἔθνος οὗ παρηλθον παρ' αὐτοῦ ἔθνη τοῦ ἐντυγχάνειν ἐπάνω αὐτῶν τὰ δηλοποιηθέντα πρὸς σέ. » Ὡ ἀπὸ τῆς ἀνωτάτω σοφίας τῷ Μωάμετ! ὄντως νῦν εὐκαιρον τὸ Γραφικὸν ἐκεῖνο φάναι ρητόν· Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει· περὶ δὲ τῆς βροντῆς, δι' ἣν καὶ ἡ ἐπιγραφή κελταί, φησὶ· Καὶ δοξάζει ἡ βροντὴ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ αὐτοῦ· τούτεστι εὐνοῦς καὶ λογικῆ φωνῆ ἐστὶν ἡ βροντὴ· τοῦτο δὲ τῆς ἐγκρινομένης γραφῆς οὐκ ἐστὶν· καὶ εἰκότως· ἦν γὰρ ἂν καὶ περὶ φλοίσβου θαλάσσης, καὶ ροίζου ἀνέμου, καὶ ἐτέρων πλειόνων τοῦτο διανοεῖσθαι· ἀλλ' ἔσονταί τινες ἀπηχέστατοι ψόφοι, οἷς οὐχ ἀρμόσει τὸ εἰρημένον· τῆς δὲ δυσφήμου αὐτοῦ δόξης τῆς τὸν Θεὸν αἰτίον τῶν κακῶν τιθείσης, ὡς περ δὴ καὶ τῶν καλῶν, ἀναιδέστερον ἐπιμνησθεῖς, φησὶν· « Ἐὰν γὰρ ἤθελεν [cod. ἤλθεν] (11) ὁ Θεὸς, ὀδηγήσαι εἶχεν αὐτοὺς ἀνθρώπους πάντας· καὶ ὃν πλανᾷ ὁ Θεός, οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ ὀδηγήσις. » Ὅντως οὗτος

Λ horum ejus scopus hic, quod Si Josephum Ægyptus admisit, multo me magis debetis vos recipere. Tanta est insania ejus! Atque ita stultam fabulam suam concludit.

CONFUTATIO XII.

68. Duodecima a Mohamede fabula inscribitur *Tonitru*. Monet autem auditores, Deum cælum terramque fecisse, et ab eodem imbrem grandinemque demitti: quasi nusquam id esset famigeratum, hæc videlicet Deum fecisse, vicissimque operari jussisse. Et mox seu confessa quedam principia hæc proponens, tanquam necessario consecuturam necyomantiam suam adnectit, et hujuscemodi quedam nugatur: Deus tonat; hinc me esse prophetam illius cognoscite. Deus fulgurat; me prophetam ejus esse cognoscite. Deus in terra collocavit omne genus animalium atque plantarum; me prophetam illius esse cognoscite. Viden', quomodo infelices barbaros decipiat? Superest ut nos quodammodo ab eo discentes, et singula considerantes, prout ipse nos egregie docet, dicere valeamus: Asinus rudit; cognoscite, o barbari, Mohamedem esse Dei ipsius prophetam. Vaccæ mugiunt; cognoscite, o barbari, Mohamedem esse Dei ipsius legatum. Similiter de canum latratu, de vesparum strepitu, et aliis hujusmodi. Cuinam impio hunc ob irreligionis excessum comparem, non comperio. Neque tamen delirus hic sentiens impiam suam nugacitatem, imo magnopere in ea se jaectans, quod Deum tonantem audit, et fulgurantem videt, hoc ipsum et aliis narrat. Clamet vero hoc grande et immensum opus, tanquam ex ejus ore, qui mentis ejus sensum obtudit, clamet, inquam, sic:

69. « Misimus te ad gentem, cui præcesserunt gentes, ut recitares super eas quæ revelavimus tibi. » O cælestem Mohamedis sapientiam! Vere nunc tempestive recitabitur scripturale dictum illud: *Stultus stulta loquetur, et cor ejus vana cogitabit.* De tonitru autem, quo vocabulo etiam inscriptionem fecit: « *Tonitru glorificabit in sua gratiarum actione* »²². Id est, benevola et rationalis vox est tonitru. Porro hoc accuratam scripturam non decet; sane merito: idem enim et de maris murmure et de venti sibilo, et de aliis plurimis cogitare liceret. Erunt nihilominus quidam turpissimi crepitus, quibus prædicta non convenient. Infamem vero sententiam suam, quo Deum malorum æque ac bonorum causam dixerat, nunc impudentius refricans ait: « Et enim si Deus voluerit, utique universos homines diriget. Et quem Deus errare facit, non est ei directio. » Revera hic habitavit, ut ait Salomon²³, in locis quos Deus non inspicit. Rursus vero ob suum

²² Isa. xxxii, 6. ²³ Prov. xix, 23.

(9) Sur. XIII, 3.
(10) Sur. XIII, 32.

(11) Sur. XIII, 36.

animi timorem, ne forte ei discredatur., satis agit et ait : « Dicunt negantes , Non es legatus. Dic : sufficit mihi testis Deus inter me ac vos ; et is apud quem est scientia Scripturæ. » Deum producit testem legationis suæ ; nullum cæteroqui Deo dignum profert indicium, non miraculum ; non prophetiam, non vitam virtutibus exercitam, nec aliam saltē scientiam ; sed absque ulla demonstratione, Deus, inquit, testis est. Deinde agnoscens suam contra Deum calumniam, suumque mendacium , quandoquidem confirmare dictum nullatenus poterat, confugit ad illos qui Scripturæ scientiam habent ; quo dicto illudit barbaris tunc litterarum ignaris, ita ut fraudem suam eclare valeat. Et quicumque habet, inquit, Scripturæ scientiam : Quam dicis scripturam ? Sine dubio existimas veram esse illam Scripturam quæ de te testatur. Ergo effatum illud, *Abominatio desolationis*¹², de te dictum fuit. Nihil aliud cordatis superest de te cogitare. Quod si Mohamedes non est eo contentus, et sublimius aliquid postulat ; vos quidem divinæ Scripturæ studiosi, probe scitis quasnam ibi de Mohamede legito prædictiones Deus scripserit, et de ipsius expectatione. Imo et in istius libro invenietis sumpta ex sacris Scripturis testimonia, congruenter ejus dogmatibus applicita , ex lege, prophetis, atque Evangelio, quos libros ipse divinus judicare videtur : quorum ceu sibi notorum prætextu barbaros latens, fabulæ finem facit.

CONFUTATIO XIII.

70. Tertia decima a Mohamede fabula inscribitur *Abraham* ; nihil tamen frugi de hoc homine narrat ; sed prout etiam in superiore fabula , breviter de re creata locutus, quam a divino Spiritu regi dicit, subdit ministerii sui negotium, consuetamque blasphemiam effuit, quod Deus quem vult errare facit, vicissimque quem vult dirigit. Rursusque meminit Thamudi et Aadi, juxta prisicum deliramentum suum : et quod propterea sibi quoque credi debeat ut Dei legato. Hujus autem legationis suæ hoc dicit indicium, quod futuri sunt in paradiso credentes, cum uxoribus suis et filiis simul delicias ; infideles autem, in judicio. « Interulæ eorum ex pice cedrina, et cooperiet vultus eorum ignis. » Atque ita tremendum diem irridens, fabulari desinit. Animadvertendum est morem esse improborum hominum haud nuda objicere retia ; alioquin ipsi potius prædæ forent. Non est ergo mirandum si qua interdum apud eum sunt laudabilia. Verum tamen ista oportet explorare quæ noviter ipse ponit, quantopere fraudes ejus dolique adversentur divinis, a quibus is decerpit, legibus.

¹² Dan. ix, 27.

(12) Sur. XIII, 45.

(13) Sur. XIV, 10.

ηρόλισθη, κατά τὸν Σολομῶντα, ἐν τόποις οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ Ὑψιστος · πάλιν δὲ τῆς περιδεοῦς αὐτῷ ὑποθέσεως τοῦ μὴ ἀπιστηθῆναι ἀντέχεται, καὶ φησι (12) · « Λέγουσιν οἱ ἀρνησάμενοι, Οὐκ εἰ ἀπόστολος · εἶπέ· Ἄρχεσθῆ μοι ὁ Θεὸς μάρτυς μεταξύ [τε] ἐμοῦ τε καὶ ὑμῶν · καὶ ὅστις ἐστὶν παρ' αὐτοῦ εἰδῆσις τῆς Γραφῆς. » Θεὸν προβάλλεται μάρτυρα τῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς · Θεοῦ δὲ οὐδὲν τι ἀξίον ἐπιφέρεται σύμβολον, οὐ θαυματουργίαν, οὐ προφητείαν, οὐ βίον ἐξησκημένον, οὐδὲ ἀπλῶς γνῶσιν · ἀλλ' ἀναποδείκτως, Θεὸς μάρτυς, φησὶν · εἶτα αἰσθόμενος τῆς κατὰ Θεοῦ συκοφαντίας, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ ψεύδους (οὐ γὰρ εἶχε τοῦτο πόθεν πιστώσεται), καταφεύγει εἰς τοὺς εἰδότας τὴν Γραφήν, ἐν τῷ τέως τοῖς βαρβάρους ἀγνώστους ὄντας διαπαίξαι καὶ λαθεῖν ἰσχύσας· Καὶ ὅστις ἐστὶ παρ' αὐτοῦ, φησὶν, εἰδῆσις τῆς Γραφῆς · ποίας Γραφῆς ; ὅπως γὰρ δὴ οἶει ἀληθῆ τὴν Γραφήν εἶναι καὶ περὶ σοῦ μαρτυροῦσαν · εἰκόδες τὰ περὶ τοῦ βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως περὶ σοῦ εἰρηται · ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν περιλείπεται τοῖς συνιοῦσι διανοεῖσθαι περὶ σοῦ · εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτὸς ἀνέχοιτο, ἀλλ' ἕτερόν τι ὑψηλὸν ἀπαιτεῖ, ὅσοι τὴν θεόπνευστον μελετᾶτε Γραφήν, αὐτοὶ ἐπίστασθε ὅσας προαγγελίας περὶ Μωάμετ ἀποστόλου ὁ Θεὸς ἔγραψε, καὶ τῆς τούτου προσδοκίας · εὐρήσετε δὲ καὶ ἐν τῇ τούτου συγγραφῇ τὰς ἐκ τῆς θείας Γραφῆς μαρτυρίας εὐστόχως ἐν τοῖς αὐτοῦ δόγμασιν ἐξαγομένας ἀπὸ τε νόμου καὶ προφητῶν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἃ ἐκθειάζειν δοκεῖ, καὶ ἔν ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς εἰδήσεως τοῖς βαρβάρους λαθῶν, τὸν φληνάφον ἑπαυσεν

C

ΕΑΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΓ'.

ο'. Τὸ τρισκαίδεκατον (13) μυθῆριον τῷ Μωάμετ· Εἰς μὲν τὸν Ἀβραάμ ἐπιτέγραπται, οὐδὲν δὲ ἀξίον λόγου περὶ τοῦ ἀνδρός ἐξηγείται, ἀλλὰ κατὰ τὸν πρὸ τούτου μῦθον ὀλίγα περὶ τῆς κτίσεως καταλέξας ὅτι θεῶ Πνεύματι διοικεῖται, ἐπάγει τὰ οἰκονομούμενα παρ' αὐτοῦ · καὶ φησι τὴν συνήθη βλασφημίαν, ὅτι ὁ Θεὸς ὃν θέλει πλανᾷ, καὶ ὃν θέλει ὀδηγεῖ · καὶ αὐθις μέμνηται Θαμοῦδ καὶ Ἀάδ, κατὰ τὸν πάλαι λῆραν αὐτοῦ · καὶ ὅτι Διὰ τοῦτο κάγω ὀφείλω πιστωθῆναι ὡς Θεοῦ ἀπόστολος· τῆς δὲ τούτου ἀποστολῆς γνώρισμα τοῦτό φησιν· ὅτι Ἔσονται, φησὶν, οἱ πιστοὶ ἐν τῷ παραδείσῳ ταῖς ἑαυτῶν γυναῖξί τε καὶ τέκνοις συνευφρανόμενοι (14) · οἱ δὲ ἀπιστοὶ, φησὶν, ἐν τῇ κρίσει· « τὰ καμῆσια αὐτῶν ἀπὸ κεδρίας, καὶ καλύπτει τὰ πρόσωπα αὐτῶν τὸ πῦρ · ἰ καὶ οὕτως καταπαίξων τῆς φοβερᾶς ἡμέρας, τοῦ φληνάφου ἀπέστη. Ἐπιστῆσαι δὲ δεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν κακουργούντων ἴδιον τὸ μὴ γυμνάς προτιθέναι τὰς ἄρκυς · ἢ γὰρ ἂν αὐτοὶ μᾶλλον ἐάλωσαν · οὐ χρὴ ξενίζεσθαι, εἰ καὶ παρ' αὐτῷ τι τῶν ἐπαινούμενων θεωρηθεῖη · ἀλλὰ τὰ παρ' αὐτοῦ καινιζόμενα βρσανίσαι δεῖ· εἴ γε μὴ σφόδρα διαμάχεται τοῖς ἐξ ὧν ἐλήφθησαν αὐτοῦ τὰ δελέστα καὶ αἱ ἀπάται θεογράφους νόμοις.

D

(14) Sur. XIV, 49.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΔ'.

οα'. Τὸ τεσσαρεσκαίδεκατον μυθᾶριον ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὸν Νόγερ* (15) · μέμνηται δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ τέλει τοῦ μύθου ὅτι ἐταῖρος ἦν τῶν Σοδομιτῶν (16) · ὁ πᾶς δὲ σκοπὸς τούτου τοῦ μύθου περὶ τοῦ μὴ διαπιστηθῆναι αὐτόν · καὶ φησιν, ὅτι Πάντως ἐροῦσά σοι ἔτι δαιμονίως εἰ λέγων ἐκ Θεοῦ δέξασθαι ταῦτα (17) · εἰ γὰρ ἦς ἀληθινός, ἄγγελον ἂν κατῆγες. Αἰτίας δὲ τίθῃσι τοῦ μὴ δεῖν ἔρχεσθαι ἄγγελον, δύο · ὅτι τε εἰσὶ τινες δι' οὓς τοῦτο κωλύεται· καὶ ὅτι ἐκείνων ἐλθόντων, τὸ ὄλον ἦνυσται. Καὶ τίς χάρις τοῖς ἀνθρώποις; Εἰ δὲ καὶ τὸν οὐρανὸν, φησὶν, ἠνοιξάμεν, ἴσταντο ἂν οἱ ὀρώντες αὐτόν ἐκθαμβοί· διὰ τοῦτο οὐδὲν τούτων γίνεται· ἀλλ' ἀντὶ τούτων, φησὶ, καλῶς εἰδῶς τὰ μετέωρα· « Ἴδετε τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὰς ἀστροτοξίας γινομένας, ὅπηνίκα ἀναβαίνει ὁ Σατανᾶς παρακροῶσθαι θέλων τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ λαλούμενα· καὶ διὰ τοῦτο πιστεύσατε ὅτι ἀπόστολός εἰμι· ἄλλος γὰρ τοῦτο πρὸ ἐμοῦ οὐκ εἰδίδαξεν. » Εἶτα πάλιν μέμνηται τῆς τοῦ Ἀδάμ πλάσεως, καὶ τῆς γενέσεως τοῦ Βελιάρ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπειθείας, καὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τῆς ἱστορίας τῆς κατὰ τὸν Λώτ· καὶ παρεμβαλὼν τινα ἐξωθεν ἕτερα, κατορθώσας τε ἐκ τῆς τούτων ἐξηγήσεως, ὡς ἐνόμιζε, τὸ πιστωθῆναι, καθάπτεται λοιπὸν τῶν τιθέντων κρινόντων Θεῷ (18)· καὶ ἐν τούτοις τῷ φληνάφῳ τέλος τίθῃσιν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΕ'.

οβ'. Τὸ πεντεκαίδεκατον μυθᾶριον (19) ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὰ μελισσῖα*· μέμνηται δὲ τῶν μελισσῶν περὶ τὰ μέσα τοῦ μύθου, ὅτι ἐργάζονται κηρὸν καὶ μέλι· προστίθῃσι δὲ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ, ὅτι δὴ ἐκ Θεοῦ ταῦτα δέδεχται· καὶ ἐπιτρέχειν δοκεῖ τὰς ἐν τῇ κτίσει τοῦ Θεοῦ δυναστείας· καὶ ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κτήνη, καὶ διοικεῖ πάντα· καὶ ἐξόμνυται ὄρκον φρικτὸν κατὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὅσοι λέγουσιν ἔχειν τὸν Θεὸν θυγατέρας ἀγγέλους, τιμωρηθήσονται· τὴν δὲ τελείαν σαφήνειαν τοῦ προχρηματισμοῦ τούτου, ἐν τῷ ἐπιόντι αὐτοῦ μύθῳ ὀψόμενοι ἐκπλαγήσεσθε. Μέμνηται δὲ πάλιν περὶ βρώσεως κρεῶν, καὶ φησὶ· « Μὴ εἴπητε ὅτι τοῦτό ἐστι λελυμένον, καὶ τοῦτο κωλυμένον τοῦ βλασφημεῖν ἐπάνω τοῦ Θεοῦ ψεῦσμα· βλασφημίαν καὶ ψεῦσμα καλῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· καὶ παραινεῖ τῇ πίστει Ἀβραάμ μοναρχίαν τοῦ πιστεύειν· Ἔθετο γὰρ, φησὶ, τὸ Σάββατον ἐπάνω τῶν ἀμφιβαλλόντων εἰς αὐτόν· καίτοιγε οὐκ ἐγίνωσκε σαββατισμὸν Ἀβραάμ· ὡς ἐκ τούτου στοχάσασθαι, ὅτι καὶ σαββατίζεις ἐβούλετο τοὺς βαρβάρους· ἀλλ' ἴσως οὐκ ἀκουσθεὶς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, οὐκ ἐτόλμησε περὶ αὐτοῦ τι προσθεῖναι· καὶ ἐν τούτοις ὁ φληναφὸς αὐτῷ περιέστη.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΓ'.

ογ'. Τὸ ἐκκαίδεκατον μυθᾶριον (20) τῷ Μωάμετ

(15) Alcoranus Arabicus *Negerum*, quam *Gelal* apud *Maraccium vallem* dicit. Noster *Græcus* hominem existimat, et scribit *Noger*,

(16) *Sur. XV, 79.*

(17) *Sur. XV, 7, 15, 27, 58.*

Α

CONFUTATIO XIV.

71. Quarta decima fabula inscribitur *Noger*, cujus meminit circa fabulæ ipsius finem, nempe quod sodalis Sodomitarum fuerit. Totus autem hujus fabulæ scopus est, ne fides ei denegetur; idcirco ait: Dicent omnino, *Dæmoniacus es*, si a Deo hæc accepisse affirmas. Nam si verax esses, angelos adduxisses. Jam ipse causas, quamobrem angelum venire non oporteat, ponit duas; tum quia id a quibusdam prohibetur; tum quia illis advenientibus, cuncta consummahuntur. Quæ porro gratia erit hominibus? Quod si cælum ipsum, inquit, aperiremus, profecto admirabundi spectarent. Ideo nihil horum sit. Sed eorum loco, inquit, præclare sciens cælestia, « Videte cæli celsitudinem atque sidera, et siderum jaculationes, quo tempore ascendit *Satanas* audiendi cupidus quæ in cælo dicebantur. Idcirco credite me esse legatum: hoc enim ante me nemo docuit. » Deinde meminit rursus creationis *Adami*, et originis *Belial*, atque ejus contumaciæ; *Abrahami* item et historiæ *Loti*. Tum quibusdam insertis exterius desumptis, atque hac narratione existimans sibi fidem conciliasse reprehendit illos postea qui socium Deo dant. Atque ita finem vanæ fabulæ imponit.

Β

CONFUTATIO XV.

72. Quinta decima fabula inscribitur *Apes*, memoratque reapse apes circa fabulæ medium, quia ceram et mel fabricant: addit tamen commentum suum, nempe quod a Deo hæc sibi tradita fuerunt. Et delibare videtur Dei in creando potentiam, et quod Deus jumenta fecerit, atque omnia regat: juratque magnum jusjurandum per Dei nomen, quod poenas luent quicumque Deum habere dicunt filias angelos. Plenam autem prædictionis hujus declarationem in subsequente fabula non sine stupore videbitis. Denuo carniæ esum memorat dicens: « Nolite dicere hoc esse concessum, illud vero prohibitum, ne blasphemum adversus Deum mendacium proferatis: » blasphemiam videlicet appellans atque mendacium legem Dei; hortaturque ut *Abrahamum* unius Dei credulitate imitentur. Statuit enim, inquit, *Sabbatum* super discordes de eo. Atqui *sabbatismum Abrahamus* ignoravit. Quamobrem ex hoc conjicite quod etiam *sabbatizare* voluisset barbaros; sed cum ei fortasse suadenti non auscultaretur, nihil circa illud ausum esse constituere. Atque in his ejus fabula explicit.

Δ

CONFUTATIO XVI.

73. Sexta decima a *Mohamede* fabula inscribitur

(18) Christianos designat, qui Deo Patri dant socium vel potius consubstantialem Filium.

(19) *Sur. XVI, 68, 56, 57, 116, 124.*

(20) *Sur. XVII, 2, 13, 16, 40.*

Filii Israelis. Declarat autem, qui hanc scripsit: Nos dedimus Moysi Scripturam. Nos item judicavimus de filiis Israelis in Scriptura, fore iterum vastitatem in terra, magnumque excessum eventurum. At enim cognoscite ex sequentibus, verene hic Scripturam Moysi tradiderit. Nam paululum progressus ita nugaciter inquit: « Et nos unicuique homini de collo suspendimus sortem ipsius. Contingetque ut in die resurrectionis hæc illi obviam scriptura fiat: Lege scripturam tuam. » Hoc autem pene omnibus exploratum est, quod sortis decretum ac fatum, non solum haud suavit, Moyses, sed ne id quidem memorare voluit. Si igitur ad Dei gloriam pertinet fatum admittere, nil mirum quod postea tradita Mohamedi sint, quæ olim sub silentio fuerunt. Sin vero Deum mali æque ac boni causam vult demonstrare, tunc frustra fuisse leges datas, et pœnarum minas intentas, coarguit. Hoc autem est impossibile. Ergo necessario mentitur scriptor, nempe quod hæc inepta fabula auctorem habeat illum qui Moysi legem dedit. Eundem habent scopum apud ipsam, quæ sequuntur. Dicit enim: « Cum aliquod pessumdare oppidum volumus, jubemus incolas ejus luxuriose agere; atque ita justa fuit de his sententia: Exterminio illos exterminavimus: et profecto generationes post Noe multas perdidimus. » Atqui hæc verba Deumne hominum amantem an dæmonem osorem decent? Deusne luxuriari jubet an diabolus? Quis evidentior postulet demonstrationem, quo sibi persuadeat totum Mohamedis librum a Satana esse editum? Quod si aliqui dicant: Quomodo valuit Satanas generationes multas post Noe pessumdare? respondemus, quod viribus ac potentatu quasi divino, nequaquam; fraude autem et tentatione quæ illæ Deum ad iracundiam cicerent, utique valuit; quod et nunc peragere potest: meritoque ita, quamquam casu fortuito, veraciter dicit diabolus homines pessumdare.

καὶ εὐκότως ἐν τούτῳ ἐκ τοῦ αὐτομάτου ἀληθεύσει λέγων, ὅτι αὐτὸς ἀπόλλυσι τοὺς ἀνθρώπους.

74. Quodsi nondum his refutationibus persuadentur, sequentibus saltem credent. Etenim narrationem de Noe continuans, pergens porro connectit illud etiam a Moysedictum de filiis Dei et filiabus hominum, atque ait: « Et elegit vobis Deus noster filios, sumpsitque ex angelis feminas. Vos autem dicitis grandes sermones. » Videte impietatem, videte barbari hominis insaniam! Quia enim dictum fuit a Moyse: *Videntes filii Dei filias hominum quod pulchræ essent, acceperunt sibi uxores*²⁶; et quod ex iis quos illæ pepererunt, erant gigantes; nescit videlicet, quem Deum Moyses appellet, nempe Enosum. Quinam vero sint hujus filii ignorans, post tantum præcedentium sermonum laborem, in præsentī demum capitulo universa ejus spes manifeste corrui. Nam

²⁶ Gen. vi, 2.

(21) Quanquam vulgo inscribitur Arabice *Iter uocurnum*; attamen nonnulli, quos Græcus sequi-

ἐπιγράφεται *Εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ* (21). ἀποφαίνεται δὲ ὁ τοῦτο συγγραφεύς, ὅτι ἡμεῖς δεδώκαμεν τῷ Μωϋσεὶ τὴν Γραφήν, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἐκρίναμεν εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῇ Γραφῇ τὸ ἀφανίζειν ἐν τῇ γῆ δεύτερον, καὶ ἐξαρθῆναι ἑπαρσιν μεγάλην. σκοπεῖτε δὲ ἐκ τῶν ἐξῆς, εἰ ἀληθῶς οὗτός ἐστιν ὁ τῷ Μωϋσεὶ τὴν Γραφήν δεδωκώς. μικρὸν γὰρ πρόβας φλυαρῶν φησι. « Καὶ ἡμεῖς ἐκάστου ἀνθρώπου ἐκολλήσαμεν αὐτῷ τὴν μοῖραν αὐτοῦ εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ. καὶ ἐκβαίνει αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως γραφή ὑπαντῶσα αὐτῷ αὕτη. Ἀνάγνωσον τὴν γραφήν σου. » Τοῦτο δὲ σχεδὸν πᾶσιν ἐστὶ φανερόν, ὅτι μοιρογραφίαν καὶ εἰμαρμένην, οὐ μόνον οὐκ ἐνουθέτει, ἀλλ' οὔτε μνημονεῦσαι ἠθέσχετο Μωϋσῆς. οὐκοῦν εἰ μὲν πρὸς Θεοῦ δόξαν συντείνει τὸ ἀποδέξασθαι εἰμαρμένην, οὐδὲν ἕξινον εἰ ὕστερον τὰ τότε σιωπηθέντα αὐτῷ δέδοται. εἰ δὲ κακῶν αὐτῶν αἰτιον, ὡσπερ δὴ καὶ τῶν καλῶν ἀποφαίνει, καὶ ἐκ τούτου ἐπὶ ματαίῳ τὰς νομοθεσίας αὐτῶν τεθεῖσθαι, καὶ τὰς κολάσεις ἀπειλῆσαι ἐλέγχει. τοῦτο δὲ ἀδύνατον. ψεύδεσθαι πάντως ἀνάγκη τὸν γράψαντα, ὅτι τὸ ληρώδες τοῦτο μυθᾶριον τοῦ δεδωκῶτος Μωϋσῆ τὸν νόμον ἐστὶ. τοῦ αὐτοῦ δὲ σκοποῦ αὐτῷ καὶ τὰ ἐξῆς ἔχεται. φησι γάρ. « Ὅτ' ἂν ἠθέλομεν ἀπολέσαι χωρίον, ἐκελεύομεν τοὺς ἐστῶτας ἐν αὐτῷ, καὶ ἠσώτευσαν ἐν αὐτῷ. καὶ ἐδικαιώθη ἐπάνω αὐτοῦ λόγος. καὶ ἐξμάσαμεν αὐτοὺς δάμασιν. καὶ πολλοὺς ἀπωλέσαμεν ἐκ τῶν γενεῶν μετὰ τὸν Νῶε. » Ταῦτα τὰ ῥήματα τίνοι μᾶλλον ἀρμόττει; τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ἢ τῷ μισανθρώπῳ δαίμονι; Θεὸς καλεῖται ἀσωτεύειν, ἢ διάβολος; ἔτι ταύτης σαφεστέρην ἀπόδειξιν τίς ἐπιζητεῖ τοῦ πεπληροφορηθῆναι ὅτι τὸ ὄλον τοῦ Μωάμετ βιβλίον ὁ Σατανᾶς ἐξέδωκεν; εἰ δὲ τινες ἐξ αὐτῶν εἰποῖεν. Καὶ πῶς Ἰσχυσε Σατανᾶς πολλοὺς ἀπολέσαι ἐκ τῶν γενεῶν μετὰ τὸν Νῶε, ἐρουῖμεν ὡς ἐξ ἐπικρατείας καὶ δεσποτείας θεϊκῆς οὐδ' ὄλων. ὡς ἐξ ἀπάτης δὲ καὶ τοῦ ἐραθίσαι αὐτοὺς εἰς τὸ παροργίσει τὸν Θεόν, Ἰσχυσε. καθ' ἃ καὶ νῦν τοῦτο ποιεῖν δύνα-

σθ. Εἰ δὲ μὴ πείθονται ἐκ τῶν ἐλέγχων τούτων, ἐκ τῶν ἐφεξῆς πιστεύσουσι. κατὰ συνέχειαν γὰρ τῆς περὶ Νῶε ἐξηγήσεως προῖόν ἐπισυνάπτει καὶ τοῦτο περὶ τῶν εἰρημένων Μωϋσεὶ υἱῶν Θεοῦ καὶ θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων, οὕτω λέγων. « Καὶ ἐπελέξατο ὁμῶν ὁ Κύριος ἡμῶν τέκνα, καὶ ἐπελάβετο ἐκ τῶν ἀγγέλων θηλείας. ὁμεῖς δὲ λέγετε λόγους μεγάλους. » Ὅρατε τὴν ἀσέθειαν, ὁρατε τὴν ἀνοίαν τοῦ βαρβάρου! ἐπειδὴ γὰρ εἰρηται τῷ Μωϋσεὶ, ὅτι Ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας. καὶ ὅτι ἐκ τῶν τικτομένων αὐτοῖς ἦσαν οἱ γίγαντες, μὴ εἰδὼς τίνα καλεῖ Θεὸν Μωϋσῆς ὅτι τὸν Ἐκός. καὶ τίνες αὐτοῦ εἰσιν υἱοὶ ἀμηχανήσας, ὅτι δὴ μετὰ τοσοῦτον πόνον τῶν προλαβόντων λόγων, ἐν τῷ παρ-

την, inscripserunt etiam filii vel filiorum Israelis, ut Maraccius adnotat.

όντι κεφαλαίῳ διαπίπτει αὐτοῦ πῖσα ἐλπίς· φανε-
ρῶς τοῦ Μωυσεως υἱὸς Θεοῦ ὀνομάζοντος· αὐτῷ δὲ
ἦν ἡ σπουδὴ μηδένα αὐτῷ παραχωρῆσαι· καὶ ὡσπερ
ἐνθουσιάσας ἀνταμείβει τοὺς χαρακτῆρας τῶν προσ-
ώπων καὶ τὰ εἶδη· καὶ τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώ-
πων ἀναπλάττει θηλείας ἀγγέλους κατὰ τὸν Ἑλληνα
μῦθον·

Ἴρις δ' αὖ Ἑλένη λευκωλένῃ ἀγγελος ἦλθεν· (22)

ἀντὶ δὲ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ παραλαμβάνει τοὺς υἱοὺς
τῶν ἀνθρώπων· καὶ οὕτω τὰ ἔθνα τῆς αὐτοῦ ἀλο-
γίας καὶ δυσφήμιας τοῖς ἀθλοῖς βαρβάρους προικί-
ζει.

οε'. Τὸ δὲ πάντων ἐλεεινότερον, ὅτι παρὰ Θεοῦ
τοῦτο γενέσθαι καταγγέλλει. « Ἐπελέξατο γὰρ ὑμῖν
ὁ Κύριος ἡμῶν τέκνα· καὶ ἐπελάβετε ἐκ τῶν ἀγγέλων
θηλείας· ὑμεῖς δὲ λέγετε λόγους μεγάλους. » Τοὺς
περὶ τοῦ Θεοῦ φησιν, ὅτι δὴ φημίζετε τῷ Θεῷ υἱοὺς
ἔχειν, καὶ τοὺτους πεποιηκέναι γαμβροὺς ἀνθρώπων·
μᾶλλον μὲν οὖν ἀγγέλους θηλείας νόμφας δέδωκε τοῖς
υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων· ὡς ἐπὶ διορθώσει τῶν Μωσαϊκῶν
τοιαῦτα φάσκων· τούτου χάριν ἐν τῷ πρὸ τούτου
μύθῳ ἐξόμνυται ὅτι αἱ θηλείαι ἀγγελοὶ οὐκ εἰσὶ Θεοῦ
θυγατέρες· πλὴν ὅτι θηλείαι εἰσὶ κριταίως ἀγωνί-
ζεται (23)· ἀλλ' οἱμοὶ τῷ ἀμαρτωλοτέρῳ πάσης σαρκός
| ὅτι ἀναγκάζομαι θέλων ἐλέγξει τὸν ἐχθρὸν τοῦ
Θεοῦ, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λαλεῖν· τί οὖν λοιπὸν
πρὸς ταῦτα ἐροῦσιν οἱ ἀρνησῖθεοι Σαρακηνοί; Ἄρα
φιλονεικῆσουσι μετὰ ταῦτα, θεόπτην Μωάμετ καλεῖν;
ἢ μᾶλλον ἐπαιδὸν καὶ γόητα καὶ ἀπατεῶνα αὐτὸν
πεφηνότα διαπτύουσι; βαττολογήσας δὲ καὶ δυσφη-
μίσας τούτοις ὁμοῖα πλείονα, ὡσπερ ἤδη σαφεῖς καὶ
ἀναντιρρήτους ἐκ τούτων τὰς ἀποδείξεις ποιησάμε-
νος ἐπάγει· « Καὶ εἰπέ· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ τῷ μὴ
ἐπυλαθόντι υἱόν. » Καὶ ἐν τούτοις τῷ φληνάφῳ πέρας
τίθησιν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΖ'.

οζ'. Τὸ ἐπτακαιδέκατον μυθᾶριον (24) τῷ Μωάμετ
ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τοὺς ἐταίρους τοῦ σπη-
λαίου*, ἀφηγεῖται δὲ τὴν τῶν ἀγίων ἐπτὰ παιδῶν
τῶν ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὸ σπήλαιον φυγὴν, καὶ τὸν θά-
νατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν· τούτων δὲ ἐμνημόνευσεν
ὁ ἰδιώτης καὶ βάρβαρος κατὰ τρόπους δύο, ἓνα μὲν
τοῦ δόξαι γραφῶν πολλῶν ἔμπειρος εἶναι, ἕτερον δὲ
τοῦ σφετερίσαι εἰς τὸ ἑαυτοῦ δόγμα τὸ κατ' αὐτοὺς
θαῦμα· ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἤδει Χριστιανούς αὐτοὺς
ὄντας καὶ σωζομένους ἀκεράλους μετὰ θάνατον, ἐτῶν
πλείονων προεποιήσατο ἀγνοίαν ἐπαινετήν· καὶ
σχηματισάμενος ἀκίνδυνον ὑπόληψιν περὶ Θεοῦ ὅτι
αὐτὸς οἶδεν ὅσα ποιεῖ, καὶ πῶς αὐτὰ ποιεῖ, ἐκφεύγειν
οἶεται τὴν τῶν πολλῶν πραγμάτων ἔρευναν, ἣν οὐδὲ
θέλων ἐγίνωσκε· πλὴν μέντοι οὐδ' αὐτοὺς παρῆλθε
δίχα φόβου· φησὶ γάρ· « Νομίζεις αὐτοὺς ἐγρηγορό-
τας, καὶ αὐτοὶ κοιμῶνται· ἀναστρέφεις αὐτοὺς ἐπὶ
δεξιὸν καὶ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὸ σκυλίον (25) αὐ-

(22) Hom. *Iliad.* III, 121.

(23) Belandus in opere sæpe citato part. II, cap.
15, negat a Mohamedanis existimari angelos femi-
nas.

(24) Sur. XVII, 8, 17, 23, 31, 51, 62, 87.

A Moyse filios Dei nominante, Mohamedi cordi erant,
nullum omnino filium Deo concedere : ideoque tan-
quam œstro percitus, personarum formas et genera
immutat; et pro filiabus hominum, confingit feminas
angelos, juxta Græcam fabulam :

Iris vero ad Helenam candidis vultu præditam venit
[nuncia (angela)].

Filiis autem Dei filios hominum substituit. Atque
ita quasi sponsale stultitiæ suæ munus miseris bar-
baris exhibet.

75. Quod vero præ cæteris deplorandum est, a
Deo hoc factum affirmat : « Elegit enim vobis Deus
noster filios, sumpsitque ex angelis feminas. Vos
autem dicitis grandes sermones, nempe de Deo,
quandoquidem Deum filios habere dicitatis, atque
hos hominum fecisse generos; cum contra potius
angelos feminas filiis hominum uxores dederit : quæ
scilicet ad Mosaicæ historiæ emendationem dicit.
Propterea in præcedente fabula juravit, feminas an-
gelos non esse Dei filias : et nihilominus angelos
esse feminas mordicus contendit. Sed heu mihi præ
universa carne peccatori, qui cogor, quandoquidem
Dei hostem volo confutare, tot taliaque loqui ! Cæ-
teroqui quid ad hæc dicent Dei negatores Saraceni ?
Num post hæc volent adhuc pertinaciter Mohamedem
appellare Dei familiarem, et non potius præstigia-
torem et magum ? nec enim potius ut manifeste pla-
num convictum despicient ? Blaterans autem, et his
plura similia blasphemans, quasi manifestas et irre-
futabiles fecisset demonstrationes, addit : « Et dic :
Laus Deo qui filium non suscepit ! » Atque his dictis,
fabulæ suæ suem imponit.

CONFUTATIO XVII.

76. Decima septima a Mohamede fabula inscribitur
Sodales speluncæ : narrat autem sanctorum septem
adolescentium Ephesi ad speluncam fugam, et mor-
tem et resurrectionem. Hos vero memorat idiota
barbarus duplici ex causa; una quidem ut videatur
multarum scripturarum gnarus; altera ut sui dog-
matis proprium faciat quod illis evenit miraculum.
Quia vero probe sciebat fuisse illos Christianos, at-
que incolumes post mortem servatos, multorum
annorum simulavit ignorantiam laudabilem, præque
se ferens securam de Deo opinionem, nempe scire
eum quæ facit, et quomodo ea facit, declinare sic
putat multarum rerum investigationem, quam ne si
vellet quidem assequeretur. Attamen ne hos quidem
sine vituperatione esse sinit. Ait enim : « Existimas
illos vigilantes, at ipsi dormiunt : versas eos dex-
trorsum et sinistrorsum : et canis eorum extendens
brachia sua in pulvere. Dominus scit res eorum.

(25) In Alcorano Arab. *canis*; itaque sic interpre-
tor. Nicetam nostrum, qui cur legerit *σκυλίον*, alii
querant. Fortasse proprium canis nomen fuit *scylin*;
vel idem canis ita appellabatur ob mistum ex albo
rubroque colorem.

dicunt illi qui prævaluerunt in negotio ipsorum : A Constituimus super eos oratorium. Habent dicere fuisse tres, quartum ipsorum canem, et abstrusa narrare videntur ; et hoc, inquit, usque ad septem. Dominus scit mensuram (numerum) illorum ; nec nisi pauci sciunt eos. » Deinde nonnullis aliis absurdis joculariter dictis, mentionem infert paradisi, ejusque conditionem exponit sic : « Nos haud omittemus mercedem illorum, qui bene egerint. Ipsos manet paradisi in Eden : subter cum decurrunt fluvii. Illic ornantur armillis aureis, induuntur vestibus ex sindope prasina aut styracina ; accumbentes ibi in lectis. Bona retributio, et pulchra fructio ! » Postea deblaterat, prout etiam antea, de patre suo Belial, et de Adamo ac Moyse peregrina quædam atque delira. Exin de Alexandro Macedone loquitur sic : « quod nempe abierit usque ad solis occasum, solemque compererit in calidam aquam demergi : et quod murum sub aquilone muniverit contra Gog et Magog : et quod Dei unius cultor fuerit Alexander, æque ac Abrahamus, et minime ethnicus. Additque : Nos narramus de illo historiam cum veritate. » Qualls autem sit hujus rei veritas, cuncti vel nobis iacentibus sciunt. Denique cum consuetis sibi marcidis formulis fabulam claudit.

την ἐν ἀληθείᾳ. » Ὅποια δὲ ἐν τούτοις ἀλήθεια πρόσσεστιν, καὶ ἡμῶν μὴ λεγόντων πάντες ἴσασι· τὰ δὲ συνήθη αὐτῷ σαπρωλαγήσας, ἔσθη τοῦ μύθου.

XVIII. CONFUTATIO GENERALIS

Reliquarum omnium fabularum, cum expositione præcipuarum in illis blasphemiarum.

77. Quæ sunt a decima octava usque ad trigesimam sextam fabulam, utpote plena consuetæ Mohamedi garrulitatis et præstigiarii, imo vero conviciorum atque mendacii, præmittimus. Sunt enim omnia perversa et absurda, tam quæ ex Vetere quam quæ ex Novo Testamento joculariter narrat. Namque Mariam juxta palmam dicit peperisse Christum, vitæ suæ pertæsam : et ex utero ejus Christum proclamasse, ut palmam concuteret, colligeret et manducaret palmarum fructum viridem. Davidem ac Salomonem cum avibus et animalibus loquentes prodigiose facit. Dæmones Salomoni auxillares, et gundas nescio quos adfuisse dicit, et ventis illum imperavisse ac fornicarum mysteria novisse : et sævum quemdam gallum magistrum ejus : et solem atque lunam equitare : et thoracem ferreum a Davide dicit primo inventum : seque judicem cum Deo fore dicit mundum judicaturum : alia denique turpiora atque insaniora, imo magis diabolica nugatur.

μετὰ τοῦ Θεοῦ φημίζει κρινοῦντος τὴν οἰκουμένην· καὶ ἑτερα ἀσχροτέρα καταφλυαρεῖ.

78. Jam in trigesima sexta fabula inducit Deum

(26) Sur. XIX, 23.

(27) Gabrielem, non Christum, inclamasse Mariæ putat Maraccius ; sed utrum recte, non judico.

(28) Sur. XXI, 79. Confer Relandum op. cit. part. II, cap. 23.

(29) Sur. XXVII, 16 sq., 81.

(30) Sur. XXXIV, 12, 23.

(31) Puto in Suris XXXI, 29, XXXV, 13, ubi ver-

τῶν ἀπλῶν [cod. ἀπλῶνον] τοὺς βραχίονας αὐτοῦ εἰς τὸν χοῦν· ὁ Κύριος οἶδε τὰ περὶ αὐτοῦς· λέγουσιν οἷτινες ἐνίκησαν ἐπάνω τοῦ πράγματος αὐτῶν· Ἐπελάβομεν ἐπάνω αὐτῶν προσκυνητήριον· ἔχουσιν εἰπεῖν τρεῖς· τέταρτος αὐτῶν τὸ σκυλὴν αὐτῶν· δοκοῦντες τὰ ἀπόντα λέγειν· καὶ τοῦτο, φησὶν, ἕως τῶν ἐπτὰ· ὁ Κύριος οἶδε τὸ μέτρον αὐτῶν, καλοὺς οἶδασιν αὐτοὺς εἰ μὴ ὀλίγοι. » Ἔτα φλυαρήσας ἑτέρα τινα ἀλλόκοτα, μνημονεύει τοῦ παραδείσου, καὶ ἐκφράζει τὰ περὶ αὐτοῦ λέγων οὕτως· « Ἡμεῖς οὐκ ἀπορρίπτομεν τὸν μισθὸν τοῦ καλῶς ἐργασαμένου· ἐκεῖνοις ἔστι παράδεισος ἐν Ἑδέμ, τρέχονται ὑποκάτω αὐτῶν ποταμοί· ὀρνεύονται ἐν αὐτῷ ἐκ βραχιολίων χρυσέων, φοροῦσιν ἱμάτια πράσινα ἀπὸ σινδῶνος ἢ σταυράκιν ἀκουμβίζοντες ἐν αὐτῷ ἐπάνω ἀνακλιτορίων· ἀγαθὴ ἀνταπόδοσις, καὶ καλὴ ἡ ἀπόλαυσις. » Ἐφεξῆς δὲ φλυαρεῖ ἃ καὶ πρότερον περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βελίαρ καὶ Ἀδάμ καὶ Μωϋσέως, ξένα τινα καὶ παράφορα· εἶτα μέμνηται Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης, καὶ φησὶν, ὅτι « Ἀπῆλθεν ἕως δυσμῶν ἡλίου, καὶ εὔρε τὸν ἡλίον δύναντα εἰς θερμὸν ὕδωρ· καὶ ὅτι εἰς τὸν βορρᾶν ἀπετείχισεν τὸν Ἦγ καὶ Μάγωγ· καὶ ὅτι μοναρχίτης ἦν τὸ σέβας Ἀλέξανδρος, κατὰ τὸν Ἀβραάμ, καὶ οὐχ Ἕλλην. Καὶ προστίθησιν, ὅτι Ἡμεῖς διηγούμεθα ἐπάνω σου τὴν ἐξήγησιν ταύτην.

III. ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΚΟΙΝῆ

Πάντων τῶν ἐφεξῆς μυθῶν δι' ἐκθέσεως τῶν προκεκριμένων αὐτοῖς δυσφημιῶν.

οἷ. Τὰ μεταξὺ τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου μυθῶν καὶ τοῦ τριακοστοῦ ἔκτου μετὰ ὄντα τῆς συνήθους αὐτῷ ἀδολεσχίας τε καὶ τερθρείας, μᾶλλον δὲ δυσφημίας τε καὶ ψευδηγορίας, παρήκαμεν· πάντα γὰρ ἀνατετραμμένα καὶ παράλογα, τὰ τε ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς, τὰ τε ἀπὸ τῆς Νέας Διαθήκης καταφλυαρεῖ (26)· τὴν γὰρ Μαρίαν παρὰ φοῖνικά φησι τεκεῖν τὸν Χριστὸν, ἀπολεγομένην τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν· καὶ τὸν Χριστὸν (27) ἀπὸ τῆς γαστρὸς αὐτῆς προσπεφωνηθέναι, ὡς ἂν σείσοι τὸν φοῖνικα καὶ κατενέγκοι καὶ φάγοι φοινίκων καρπὸν χλωρὸν (28). Τὸν δὲ Δαβὶδ καὶ Σολομῶντα μετὰ τῶν ὀρνέων καὶ ἀλόγων διαλεγόμενους τερατεύεται (29)· δαίμονας τε βοηθοὺς τῷ Σολομῶντι, καὶ γουνοῦδας τινὰς παρεῖναι λέγει (30), καὶ τῶν ἀνέμων ἄρχειν, καὶ τῶν μυρμηκῶν μυστήρια κατανοεῖν, καὶ ἄγριόν τινα ἀλέκτορα τούτου διδάσκαλον, καὶ τὸν ἡλίον καὶ τὴν σελήνην καθαλαρίους εἶναι (31)· καὶ τὸν θώρακα δὲ τὸν σιδηροῦν παρὰ τοῦ Δαβὶδ πρῶτον λέγει (32) ἐφευρεθῆναι· ἑαυτὸν τε κριτὴν καὶ ἑτερα ἀσχροτέρα (33) καὶ ἀλογώτερα, μᾶλλον δὲ

οἷ. Ἐν μέντοι τῷ τριακοστῷ ἔκτῳ (34) μυθῶν

hum Arab. significat in 1 conjugatione currere ; in 2 autem ad cursum incitare, seu equum adigere.

(32) Sur. XXXIV, 11.

(33) Puto in Sur. XXXIII, 4, ubi Mohamedes concedit uxorum repudium. Item v. 36, ubi de Zeidi uxore, quam callida hypocrisi sibi improbus vindicavit. Item v. 48 sq.

(34) Sur. XXXVII, 1.

εισάγει τὸν Θεὸν αὐτοῦ Μωάμετ ἐξομνύμενον ὄρκον αὐτοῦτον· «Μὰ τὰ φολκῆ τῶν φολκῶν, καὶ προσθήματα προσθημάτων (35), καὶ ἐντυγχανόμενα μνήμη· Θεὸς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν εἰς Κύριος τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς, καὶ τῶν μέσα αὐτῶν· καὶ Κύριος τῶν ἀνατολῶν·» εἶτα ἀποφαίνεται ὡς ἐκ προσώπου πολλῶν οὕτω λέγων· «Ἡμεῖς ἐκοσμήσαμεν τὸν οὐρανὸν τὸν ἐγγίζοντα διακοσμήσεως ἀστέρων· καὶ ἐτηρήσαμεν ἐξ ἐκάστου Σατανᾶ ἐκτασίμου· οὐκ ἀκούουσι πρὸς τὰ ὄχλη τὰ ὑψηλὰ, καὶ ἀκοντίζονται ἐξ ἐκάστου μέρους ὀθοῦμενα.» Τὸν δὲ παράδεισον (36) τέσσαρας ποταμοὺς λέγει ἔχειν ἐξ ὕδατος ἀβολώτου καὶ γάλακτος καὶ ἀλλασσομένου τοῦ νόστου αὐτοῦ, καὶ οἴνου ἡδέος, καὶ μέλιτος ὕλιστοῦ· ἐν τούτοις πρόεισι μέχρι τοῦ πεντηχοστοῦ. Ἐν δὲ τῷ πεντηχοστῷ μύθῳ, οὕτως εἰσάγει τὸν Θεὸν αὐτοῦ ἐξομνύμενον (37)· «Μὰ τὰ λιχμοῦντα λιχμῶν (38), καὶ βαστάζουσαι γόμους, καὶ τρέχουσαι εὐθείας, καὶ τὰ μερίζοντα πράγματα, ὑπισχνύεσθαι γὰρ τὸ ἀληθές· καὶ ὅτι ἡ κρίσις φθάσαι ἔχει.» Ἐν δὲ τῷ πεντηχοστῷ πρώτῳ μύθῳ οὕτως ἐξόμνυται (39)· «Μὰ τὸ ὄρος, καὶ γραφὴν στιχιζομένην ἐν μεμβράνῳ λιτῷ, καὶ τὸ ὄσπίτιν τὸ ὑποδομημένον, καὶ τὸ στέγος τὸ σηκούμενον, καὶ τὴν θάλασσαν ἐλεύσεται.»

οθ. Ἐν δὲ τῷ πεντηχοστῷ δευτέρῳ μύθῳ τῷ ἐπιγράφοντι, *Εἰς τὸν ἀστέρα*, οὕτως ἐξόμνυται πρὸς τοὺς Ἀραβας ὑπὲρ τοῦ Μωάμετ (41)· «Μὰ τὸ ἄστρον τὸ δυόμενον· οὐκ ἐπλανήθη ὁ ἑταῖρος ὑμῶν, οὐδὲ ἠνόμησεν· οὐκ ἐφθέγγετο ἐκ θελήματος· οὐκ ἐστὶν αὐτῷ εἰ μὴ ἀποκάλυψις ἀποκαλυφθεῖσα· ἔδειξεν αὐτῷ ὁ ἰσχυρὸς εἰς δύναμιν (42), ὁ εὐθεώρητος· καὶ ἐκάθισε· καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἐν τῷ στερεώματι τῷ ἀνωτέρῳ· καὶ ἤγγισε, καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ ἐγένετο μέτρον δύο τόξων ἢ ἐγγύτερον· καὶ ἀπεκάλυψε πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ ὃ ἀπεκάλυψεν· οὐκ ἐφεύσατο τὰ ἐντὸς τὸ εἶδεν· καὶ γὰρ εἶδεν αὐτό· κατάβασιν ἄλλην ἐγγύς τοῦ δένδρου τοῦ σιδηρίτου ἐνέδωκε·» καὶ μετ' ὀλίγον ἀποφαίνεται καταγγέλλων οὕτω λέγων· «Καὶ πῶς οἱ ἄγγελοι εἰσὶν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, μὴ ὠφελοῦσα ἢ παράκλησις αὐτῶν τί ποτε;» Ἐν δὲ τῷ πεντηχοστῷ τρίτῳ μύθῳ βουλευθεὶς εἰπεῖν περὶ τῶν τῆς σελήνης παθῶν, καὶ μὴ εἰδὼς ὅτι ἐκ τοῦ ἀποσκιάσματος τῆς γῆς σκοτιζέται, φησὶν (43)· «Ἦγγικεν ἡ ὥρα καὶ ἐσχίσθη ἡ σελήνη (44)· καὶ ἐὰν θεωρῶσι σημεῖον, ἀποστρέφονται, καὶ λέγουσι· Φαρμακεία ἐστὶ παρεχομένη, καὶ ἐφευδοποίησαν.» Καὶ οὕτως ἀδολεσχῶν πρόεισεν ἕως ἐξηχοστοῦ μύθου. Ἐν δὲ τῷ ἐξηχοστῷ μύθῳ συγκαλυφάμενος ὡσπερ ἀκότῳ τῷ τῆς ἀνοίας ἢ ἀναισθησίας

(35) Alium plane sensum habent verba Arabica ordinavit; agitavit. Et sic habet Maraccius. Græcus autem noster, quid Arabice legerit, divinare non ausim.

(36) Sur. XLVII, 16.

(37) Sur. LI, 1.

(38) Arabice est verbum, *sparsit*. Noster aliter legit vel intellexit.

(39) Sur. LII, 1.

(40) Arabice verbum, *implevit*. Noster aliter.

(41) Sur. LIII, 1.

(42) Intelligit *Gabrielem*, quod nomen ita signi-

ficatum. *sum* Mohamedes jurantem *jusjurandum* hujusmodi: «Per strabos straborum, et per incrementa incrementorum, et quæ memoriæ occurrunt. Deus enim vester unus Dominus cælorum, et terræ, et omnium rerum his interjectarum; et Dominus orientium.» Deinde proclamatur tanquam ex persona multorum ita dicens: «Nos ornavimus cælum propinquum ornamento stellarum: et custodivimus adversus unumquemque Satanam rebellem. Non audiunt exercitus excelsos, et sagittis appetuntur, ex utroque latere repulsi.» Paradisum quatuor flumina habere dicit, ex aqua pura, lacte cujus non mutatur sapor, vino suavi, et melle defæcato. Hæc scriptura pervenit usque ad fabulam quinquagesimam. In quinquagesima autem fabula ita Deum facit jurantem: «Per linguas lingendo, et gestantes onera, et currentes recta, et disperientes negotia, jurare scilicet verum, et quod judicium venturum sit.» In quinquagesima autem prima fabula sic jurat: «Per montem, et scripturam in membranis exaratum subtilibus, et per hospitium ædificatum, et mare datum, ultio Domini veniet.» τὴν δεδομένην (40), ὅτι ἡ κόλασις τοῦ Κυρίου

79. Tum etiam in quinquagesima secunda fabula, quæ inscribitur *Stella*, sic jurat ad Arabes pro Mohamede: «Per stellam occiduam, non est deceptus socius vester, neque a regula discessit, non est locutus propria voluntate, nihil est in eo nisi revelatio. Demonstravit ei qui validus viribus est, qui facile videtur; et sedit. Ipse est in firmamento superiore: et accessit, et suspensus est: et fuit intervallum duorum arcuum, aut propinquius: et revelavit servo suo quod revelavit; non est mentitus quod intra vidit: namque id vidit. Descensum alium juxta plantam sideritini tradidit.» Et paulo post definit diserte dicens: «Quomodo angeli sunt in cælo, cum illorum intercessio nunquam prosit?» In quinquagesima tertia fabula dicere volens de lunæ passionibus, ignoransque obscurari eam terræ umbra, ait: «Appropinquavit hora, et scissa est luna. Quod si viderint signum, avertunt se, dicuntque: Præstigium est quod exhibetur, et mendaciter fecerunt.» Atque ita ludibundus pergit usque ad sexagesimam fabulam. In sexagesima autem fabula operiens quasi tenebris ignorantiae et fatuitatis infelicis animæ suæ oculos, dat se præcipientem in mendacii inauditi barathrum, atque ita de-

ficat.

(43) Sur. LIV, 1.

(44) Locus Alcorani celeberrimus, quia refertur, ut multi credunt, ad ridiculum Mohamedis miraculum lunam scindentis. Alii tamen intelligunt sermonem esse de die judicii extremi, quo luna scindetur. Hac super re multus est Maraccius tum hoc loco, tum in prodromio part. II, cap. 4, p. 16. Hinc certe Mohamedani morem sumpserunt lunam scissam seu dimidiatam ubique in suis emblematicis ostentandi.

lirat : « Et cum dixit Jesus Filius Mariæ : O filii Israelis, ego sum Dei legatus ad vos, ut vera esse confirmem quæ ante me in lege fuerunt, atque ut evangelizem legatum post me venturum, cui nomen Mohamedi. Simul ac autem hanc illis revelationem attulit, dixerunt : Hoc est præstigium. Age vero quid iniquius fieri potest, quam blasphemiam Deo ascribere » neque hujus rei scriptoris nomen saltem proferre ? Oportebat enim, siquidem tantæ rei prædictio contineri silentio nequibat, an revera a Christo fuisset pronuntiata, exponi. Quamobrem neque cuiquam nominatim hoc effatum tribuit, neque locum, neque tempus, neque probabilem aliquam causam assignat, quamobrem hanc advenire expediret : quia hæc et his similia, immaniter abiis, quæ vere dicuntur, recedunt. Alloquin etiam cum nullum Christi dictum Christianis odiosum cerneret, simpliciter pronuntiavit : « Cum dixit Jesus, » barbaris nempe ceu adhuc sine mente pueris illudens.

80. In sexagesima septima fabula sic jurat : « Per calamum, et ea quæ scribuntur, non es per bonitatem Dei dæmoniacus ; et est tibi merces sine convicio ; atque es in formatione magna. » In sexagesima octava fabula, quam inscribit *Acca*, ita exorditur : « *Acca* ; quid est *acca* ? et unde cognosces quid sit *acca* ? et negavit ut falsam horam *Thamudus* et *Aadus*. » Hæc nugabatur, barbaros decipiens ; quasi ipse sciret ignota quædam ; pergitque usque ad septuagesimam quartam garriens. In septuagesima quarta quæ inscribitur *Resurrectio*, sic jurat : « Non juro per diem resurrectionis, neque per animam figuratam. » Septuagesima sexta fabula quæ inscribitur *Missæ*, sic incipit : « Per missas ordinatim, et per procellam procellarum, et expandentes expansione, et separantes separatione, et injicientem memoriam apologeticam et protestationem ; quod fuit promissum, eveniet. » Septuagesima octava fabula sic a jurejurando incipit : « Per abstrahentes fanem, et auferentes ablatione, per natantem natatione, per projicientem projectione, et per moderantem negotium, quo die fiet terræ motus concussio. » Octogesima quarta fabula ab hujusmodi jurejurando exorditur : « Per cælum turratum, et diem condictam, per testificantem et testificatum, aboliti sunt sodales alachut, quod ignem habebat ad comburendum. » Octogesima quinta fabula a jurejurando incipit ita : « Per cælum et altanicum. Et quomodo scies quid sit altanicum ? *Stella terebrans*. Namque omni animæ existenti præsidet custos. » Octogesima octava

Α τοὺς τῆς ἀθλίης αὐτοῦ ψυχῆς ὀφθαλμοὺς, καὶ κατὰ κρημνὸν ἀβρόητου ψεύδους ἑαυτὸν ὠθήσας, οὕτω παραλαλεῖ· « Καὶ ὅτ' ἀνείπεν (45) Ἰησοῦς Υἱὸς Μαρίας· Ἄε υἱοὶ Ἰσραὴλ, ἐγὼ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ πρὸς ὑμᾶς, ἀληθοποιῶν τὰ ἐμπροσθέν μου ἐκ τοῦ νόμου, καὶ εὐαγγελιζόμενος εἰς ἀπόστολον ἐρχόμενον μετ' ἐμὲ, ὄνομα αὐτῷ Μωάμετ· καὶ ἅμα ἤνεύκεν αὐτοῖς τὴν φανέρωσιν· εἴπασιν, Αὕτη ἐστὶ φαρμακεία· καὶ τίς ἀδικώτερος τοῦ βλασφημοῦντος ἐπάνω τοῦ Θεοῦ ψεῦσμα ; » οὐδὲ τὸν συγγραψάμενον τοῦτο τολμήσας κἄν κατὰ συκοφαντίαν ἐξονομάσαι· ἦδει γὰρ ἀμήχανον ὡς ἦν σιωπῇ τὸ μέγα τοῦτο διάγγελμα, εἰ γε καὶ ὅλως πρὸς Χριστὸν ἀναπεφώνητο, παραδοθήσεσθαι· διὸ οὔτε τινὶ τοῦτο ὀνομαστὶ προσαναρτᾷ, οὔτε τόπου, οὔτε χρόνου, οὔτε τινὸς εὐλόγου αἰτίας ἀπομέμνηται, καθ' ἣν ἐλεύσεσθαι τοῦτον ἐνὸν ἦν, διὰ τὸ τούτων, καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων, ἐπὶ πάντων τῶν ἀληθῶς λεγομένων φυλαττομένων τὸ ψεῦδος ἀποίχεσθαι· καὶ ἄλλως τῶν Χριστοῦ ῥητῶν οὐδὲν ὁρῶν παρὰ Χριστιανοῖς ἀποστουγούμενον· ὅθεν ἀπλῶς ἀποφαίνεται, « Ὅτ' ἀνείπεν » ὡσανεὶ παῖδας ἀνοήτους διαπαίζων τοὺς βαρβάρους.

π'. Ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ ἐβδόμῳ μύθῳ (46), ἐξόμνυται οὕτως· « Μὰ τὸν κάλαμον καὶ τὰ στιχίζουσιν, οὐκ εἶσε εἰς τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ δαιμονίαις· καὶ ἐστὶ σοὶ μισθὸς ἀνευ ὀνειδισμοῦ (47)· καὶ εἶσε ἐπάνω πλάσματος μεγάλου. » Ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ ὀγδόῳ μύθῳ ἐπιγράφονται *Εἰς τὰ ἀκκά* (48), οὕτως ἄρχεται· « Τῷ ἀκκά· τί ἐστὶ τὸ ἀκκά ; καὶ πόθεν οἶδες τί ἐστὶ τὸ ἀκκά ; καὶ ἐψευδοποίησε *Θαμοῦθ* καὶ Ἄλδ εἰς τὴν ὥραν (49). » Ταῦτα δὲ ἐφλυάρει ἀπατῶν τοὺς βαρβάρους, ὅτι πάντως ἀπόρρητὰ τινα γινώσκει· καὶ ἀνεισιβατταρίζων ἕως ἐβδομηκοστοῦ τετάρτου [cod. δευτέρου]. Ἐν δὲ τῷ ἐβδομηκοστῷ τετάρτῳ [cod. δευτέρῳ] μύθῳ ἐπιγράφονται, *Εἰς τὴν ἀνάστασιν*, οὕτως ἀπόμνυται (50)· « Οὐκ ὀμνύω εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως· καὶ οὐκ ὀμνύω εἰς τὴν ψυχὴν τὴν μεμορφωμένην (51). » Τὸ δὲ ἐβδομηκοστὸν ἕκτον μυθᾶριον (52) ἐπιγράφεται, *Εἰς τὰς ἀπολυομένας*· ἄρχεται δὲ οὕτως· « Μὰ τὰς ἀπολυομένας ὀρίνου, καὶ καταιγίδων καταιγίς, καὶ τῶν ἀπλωθέντων ἀπλωμα· καὶ χωρησάσης χώρημα, καὶ ριπτούσης μνήμην ἀπολογητικὴν καὶ διαμαρτυρίαν· ὑπισχνύεσθαι γὰρ τὴν ἔλευσιν. » Τὸ ἐβδομηκοστὸν ὀγδοὸν μυθᾶριον (53) οὕτω ἐξ ὄρκου ἄρχεται· « Μὰ τὰς ἀνασπώμενας βόλισμα, καὶ ἀφελομένας ἀφέλωμα, καὶ κολυμβούσης κόλυμβον, καὶ προβαλλούσης προβάλωμα, καὶ διοικούσης πρᾶγμα ἢ ἡμέρα ἐν ἣ σείει ὁ σεισμός. » Τὸ ὀγδοηκοστὸν τέταρτον μυθᾶριον (54) ἐκ τοιοῦτου ἄρχεται ὄρκου· « Μὰ τὸν οὐρανὸν τὸν πεπυργωμένον, καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συνταγῆς· καὶ μάρτυς καὶ μαρτυρούμενος· ἐσφράγισαυ [ita cod.] οἱ ἑταῖροι τοῦ ἀλα-

(45) Sur. LXI, 6.

(46) Sur. LXVIII, 1.

(47) Arabice *perennis* vel *infinita*, ut certe vult Maraccius.(48) Arabice *fatalis*.

(49) Sur. LXIX, 1.

(50) Sur. LXXV, 1.

(51) Ita cod. μεμορφωμένην. Quod si Maraccii interpretationem inavis sequi, scribes Græcè, μεμορμένην.

(52) Sur. LXXVII, 1.

(53) Sur. LXXIX, 1.

(54) Sur. LXXXV, 1.

χουθ (55), τὸ πῦρ ἔχον τὴν κζῦσιν. » Τὸ ὀγδοηκοστὸν A
πέμπτον μυθᾶριον (56) ἐξ ὄρκου ἀρχεται οὕτως ·
« Μὰ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἀλταρικὸν · καὶ τί οἶδες τί
τὸ ἀλταρικὸν (57); ὁ ἀστὴρ ὁ τρυπητής, ὅτι πᾶσα
ψυχὴ τῶν ὄντων ἐπάνω αὐτῆς φύλαξ. » Τὸ ὀγδοηκοστὸν
του · « Μὰ τὸ αὐγος, καὶ αἱ νύκτες δέκα, καὶ ἡ ζυγὴ, καὶ ἡ ἀποζυγὴ, καὶ ἡ νύξ ὅτ' ἂν ἐφαπλοῦται · ἄρα
ἔστιν ἐν τούτοις ὄρκος τοῖς ὄγερ (59); »

πα', Τὸ ὀγδοηκοστὸν ἑνατον μυθᾶριον (60) ἐξ ἀπ-
ομόσεως τοιαύτης ἀρχεται · « Οὐκ ὀμνύω εἰς ταύτην
τὴν χώραν · καὶ σοῦ ὄντος ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ · καὶ
γονεῦς καὶ τὰ ἐγέννησε · καὶ γὰρ ἐπλάσαμεν τὸν
ἄνθρωπον ἐν Ισχυῖ (61). » Τὸ ἑνενηκοστὸν μυθᾶριον
ἐκ τοιούτων ἀρχεται ὄρκων (62) · « Μὰ τὸν ἥλιον καὶ
τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ, καὶ τὴν σελήνην ὅτ' ἂν ἀκολουθῇ
αὐτῷ · καὶ τὴν ἡμέραν ὅτ' ἂν ἐπιφαίνῃ αὐτῷ · καὶ ἡ
νύξ ὅτ' ἂν ἐπιφάσῃ αὐτῇ · καὶ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸ
ἔκτισεν αὐτόν · καὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ ἤδρασεν αὐτήν · B
καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ἴσασεν · » κατὰ πάσης γῆς νῦν
ἐξόμνυται. Τὸ ἑνενηκοστὸν πρῶτον μυθᾶριον (63) ἐκ
τοιούτου ἀρχεται ὄρκου · « Μὰ τὴν νύκτα ὅτ' ἂν παρ-
ίσταται · καὶ τὴν ἡμέραν ὅτ' ἂν ἐκκαθαίρῃ · καὶ τὸν
ποιήσαντα τὸν ἀρβένον καὶ τὴν θήλειαν, ὅτι ὁ βίος
ὁμῶν ἐστὶ πολλοῦ. » Τὸ ἑνενηκοστὸν δεύτερον
μυθᾶριον (64) οὕτως ἐξ ὄρκου ἀρχεται · « Μὰ τὴν
πρωτὴν καὶ τὴν νύκτα ὅτ' ἂν ἡρεμῇ · οὐκ εἰσέν σε ὁ
Κύριος ὧν οὐδὲ ἐξεκάχησε. » Τὸ ἑνενηκοστὸν τρίτον
μυθᾶριον (65) ἐν τούτοις πληροῖ · « Ὅτ' ἂν δὲ εὐκαι-
ρήσῃς, ἀγώνιζε, πρὸς τὸν Θεὸν δεήθητι. » Τὸ ἑνενηκο-
στὸν τέταρτον μυθᾶριον (66) οὕτως ἀρχεται · « Μὰ
τὰς συκὰς καὶ τὰς ἐλάιας · τὸ Σινὰ καὶ τὴν χώραν
τὴν ἀφοβὸν · καὶ γὰρ ἐπλάσαμεν τὸν ἄνθρωπον εἰς
καλὸν ἀνάστημα, καὶ ὑπεστρέψαμεν αὐτὸν κάτω τῶν C
κατωτάτων. » Ὡς μέγας ὁ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ἀν-
θρώπων ὄρκος! τούτου δὲ μείζον τὸ περὶ οὗ ὄμνυσι
κατόρθωμα · « Καὶ ὑπεστρέψαμεν αὐτόν, φησὶ, κάτω
τῶν κατωτάτων · » εἰκότως τοῦ Μωάμετ οὗτος ὤφει-
λεν εἶναι θεός. Τὸ ἑνενηκοστὸν ἕκτον μυθᾶριον οὕτως
ἀρχεται (67) · « Ἡμεῖς καὶ ἠνέγκαμεν αὐτὸν εἰς τὴν
νύκτα τὴν ὀρισμένην · καὶ τί οἶδας τί ἐστὶν ἡ νύξ ἡ
ὀρισμένη (68); καλλίων ἐστὶ χιλίων μηνῶν · κατα-
φέρουσιν οἱ ἄγγελοι, καὶ τὸ πνεῦμα ἐν αὐτῇ ἐπιτροπῇ
τοῦ Κυρίου αὐτῶν ἐξ ἐκάστου πράγματος · εἰρήνην
ἔστιν ἐκείνη, ἕως ἂν ἀνατελεῖ τὸ αὐγος. » Τὸ ἑνενη-
κοστὸν ἕβδομον μυθᾶριον (69) ἐπιγράφεται, *Εἰς τοὺς*
ἀρτησαμένους (70) · καὶ δοκεῖ καταπεῖθειν τοὺς ἐν-
τυγχάνοντας τῇ ἀφιλοσογραφίᾳ αὐτοῦ ὅτι ἐκ Θεοῦ D
ἐστὶν, ἐκ τοῦ ἐνέγκαι βιβλία ἀγνιζόμενα ὄντα, ἐν
αὐτοῖς γραφαὶ ὀρθαί · τὴν δὲ ὀρθότητα αὐτῶν ἀκροα-
ταὶ κρινέτωσαν. Τὸ ἑνενηκοστὸν ὄγδοον μυθᾶριον (71)

A fabula ab hoc jurejurando exorditur : « Per dilincu-
lum, et decem noctes, et per conjunctionem ac se-
parationem, et per noctem cum intenditur; num
est in his jusjurandum hominibus Oger? »

81. Octogesima nona fabula sic dejerando inci-
pit : « Non juro per hanc regionem, et tu resides
in hac regione; et per generantem, et per ea quæ
genuit. Etenim hominem formavimus in fortitu-
dine. » Nonagesima fabula ab his juramentis inci-
pit : « Per solem et radios ejus : per lunam cum
subsequitur illum : et per diem cum ei apparet :
et per noctem cum ei illucescit : et per cælum, et
qui illud creavit : per terram, et qui eam funda-
vit : et per animam, et qui coæquavit. » Nunc per
universam terram jurat. Nonagesima prima fabula
ab jurejurando incipit : « Per noctem cum adest :
per diem quando sit clarior : per eum qui mascu-
lum ac feminam fecit; certe vita vestra est multi-
faria. » Nonagesima secunda fabula ita pariter a
jurejurando incipit : « Per matutinum tempus, et
per noctem cum est intempesta, non dereliquit te
Dominus neque aversatus est. » Nonagesima tertia
fabula sic concluditur : « Cum autem tibi vacaverit,
da operam ut Deum exores. » Nonagesima quarta
fabula sic incipit : « Per ficus et oleas, et Sinai, et
regionem securam. Etenim hominem formavimus
præclara erectione, et mox depressimus eum ad in-
fima. » Quantum est hoc Creatoris hominum jus-
jurandum! Sed et hoc ipso majus est pro quo jurat
facinus, « Et depressimus eum, inquit, ad infima. »
Merito sane Mohamedis hunc oportebat esse deum.
Nonagesima sexta fabula sic incipit : « Nos attuli-
mus eum in nocte præfinita. Et unde scies quid sit
nox præfinita? Melior est mille mensibus. Descen-
dunt angeli, et spiritus in ipsa muti Domini ipso-
rum de omni re. Pax est illa (nox), donec oriatur
aurora. » Nonagesima septima fabula inscribitur
Negantes; videturque suadere legentibus inficetam
scripturam suam, quod ea sit a Deo, quoniam affert
libros depuratos, quibus continentur rectæ scriptu-
ræ. Verumtamen de harum rectitudine auditorès
judicent. Nonagesima octava fabula inscribitur
Terræ motus, quia inclamabitur adversus peccato-
res, sicuti etiam contra Mohamedem qui de blas-
phemiis suis judicabitur. Nonagesima nona fabula
inscribitur *Currentes*, incipitque a jurejurando sic :

(55) Arabicum vocabulum significat *foveam*.

(56) Sur. LXXXVI, 1.

(57) Controversia est de vocabuli Arabici sensu, utrum nempe sit *phosphorus*, an *noctis veniens*.

(58) Sur. LXXXIX, 1.

(59) Non est ausus Græcus Nicetas vocabulum Arabicum interpretari.

(60) Sur. XC, 1.

(61) Voc. arab. sic non absurde intelligi posse videtur. Sed tamen Maraccius maluit in *ærumna*.

(62) Sur. XCI, 1.

(63) Sur. XCII, 1.

(64) Sur. XCIII, 1.

(65) Sur. XCIV, 7.

(66) Sur. XCV, 1.

(67) Sur. XCVII, 1.

(68) Nox hæc celebris *alkadar* apud Mohamedanos, qua Deus decretum de rebus totius anni edit. Cæteroque vocabulum illud polysemum est.

(69) Sur. XCVIII, 1.

(70) Sumitur hic titulus a primis Suræ ver-
bis.

(71) Sur. XCIX, 1.

« Percurrentes cum latratu, et excutientes scintillas, et instantes invicem usque ad auroram, et turbantes stagnum, in quod vomunt omnes. Certe homo a Domino inseparabilis est. »

χούσας · ἀρχεται δὲ ἐξ ὄρκου οὕτως · « Μὰ τὰς δραμούσας ἐν ὑλακτισμῶ, καὶ τὰς ἐνδεικνυούσας πυροτόλια, καὶ περιπιπτούσας εἰς αὐγος, καὶ τὰράξαντες εἰς αὐτὸ ὑδρόστατήμα, καὶ ἐμέσαντες εἰς αὐτὸ πάντες (73) · ὁ γὰρ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου ἀχώριστος (74). »

82. Centesima fabula inscribitur *Care*. Sic vero incipit : « Care, et unde scies quid sit care? nisi dies in qua fiunt homines sicut scabies diffusa. » Centesima secunda fabula inscribitur *Alexar*, et sic incipit : « Per alexar, certe homo erit in involucro. » Centesima quarta fabula inscribitur *Sodales elephantis*. Est autem exigua et miserabilis scriptiuncula, Centesima septima fabula inscribitur *Cautharus*, et sic incipit : « Nos dedimus tibi cautharum. Et ora Dominum tuum : et jugula : nam qui te odit, ipse discerpetur. » Queramus autem de cautharo. Centesima decima fabula inscribitur *Bulaap*, quem utpote iniquum in igne peruri conflitur, uxore ejus fornacem incendente. Centesima undecima fabula ita se habet : « Dic : ipse est Deus unus ὀλόσφυρος qui nec genuit nec genitus est, nec par aliquis ipsi est. » Etiam si vocabulum ὀλόσφυρος non denotet sphaeræ figuram, certe tamen significat densum et solidum, quæ corporis est propria qualitas. Centesima duodecima inscribitur *Confugiam*. Est autem præstigiosa exclamatio ; nam ita se habet : « Dic : confugiam ad Dominum diluculi ; a malo quod ille creavit, a malo stellæ jaculantis, cum intenditur, a malo sputorum in nodos, a malo invidiæ invidentis. » Centesima tertia decima fabula, præstigiosa item exclamatio est. Inscribitur enim æque *Confugiam*, atque ita se habet : « Confugiam ad hominum Dominum, regem hominum, Deum hominum, a malo susurrationum dæmonum, qui susurrant in hominum corda : a dæmonibus et hominibus. » Atque his dictis, silet demum tota Mohamedis mythologia et fraus, congruum blasphemio iuitio finem imponens.

ων εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῶν δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων. » Καὶ ἐν τούτοις πεφίμωται αὐτοῦ ἡ πᾶσα μυθολογία καὶ γοητεία, πρόσφορον τῇ δυσφήμῳ ἀρχῇ ἐπενεγκαμένη τέλος.

83. Age vero ex his omnibus per quæ Mohamedis Deus Jurat, facile est cognoscere, quinam istius Deus sit : imo vero per hunc intermedium multos esse ipsius deos, abaque alio prorsus argumento apparet :

(72) Sur. C.

(73) Dissidet Græcus textus ab Arabico, ut certe nunc se habet.

(74) Arab. *ingratus*. Itaque Græce videtur scribendum τῷ Κυρίῳ ἀχάριστος (pro ἀχώριστος), *adversus Dominum ingratus*.

(75) Sur. CI.

(76) *Care* explicatur *pulsatrix* in ed. Maraccii.

(77) Maraccius explicat voc. Arab. *locustam*. Significat etiam *papilionem*.

(78) Sur. CIII, 1.

(79) Intellige *tempus pomeridianum*.

(80) Sur. CV.

(81) Sur. CVIII. Cod. hic et infra *κάνθαρον* ; sed tertio loco recte a 2 m. *καυθάρου*. Est autem controversa hæc vox Arabica ; vulgo tamen intelligitur

ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὸν σεισμόν τῆς γῆς*, ὅτι καταβοήσῃ τῶν ἀμαρτωλῶν · ὡσανεὶ τούτου διὰ τὰς δυσφημίας ταύτας δεδικαιωμένου. Τὸ ἐνενηχοστὸν ἑνατον μυθᾶριον (72) ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὰς τρε-*

πβ'. Τὸ ἑκατοστὸν μυθᾶριον (75), *Εἰς τὸ κυρὲ*, ἐπιγέγραπται · ἀρχεται δὲ οὕτως : « Καρὲ (76), καὶ τί οἶδες τί ἐστὶ καρὲ ; ἡ ἡμέρα ἐν ἣ γίνονται οἱ ἄνθρωποι ὡς ψώρα (77) δισπαρμένη. » Τὸ ἑκατοστὸν δευτέρον μυθᾶριον (78), *Εἰς τὸν ἀλέξαρ*, ἐπιγέγραπται · ἀρχεται δὲ οὕτως · « Μὰ τὸν ἀλέξαρ (79), ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐστὶν ἐν εἰλήματι. » Τὸ ἑκατοστὸν τέταρτον μυθᾶριον (80), *Εἰς τοὺς ἐταίρους τοῦ ἐλέφαντος* · ἐστὶ δὲ μικρὰ καὶ οἰκτρὰ ματαιολογία. Τὸ ἑκατοστὸν ἑβδόμον μυθᾶριον, *Εἰς τὸν καύθαρον* (81) · ἀρχεται δὲ οὕτως · « Ἡμεῖς ἐδώκαμέν σοι τὸν καύθαρον καὶ εὗξαι πρὸς τὸν Κύριόν σου, καὶ σφάξον, ὅτι ὁ μισῶν σε αὐτός ἐστὶν ὁ διχοτομημένος. » Ζητήσωμεν δὲ τὰ περὶ τοῦ καυθάρου. Τὸ ἑκατοστὸν δέκατον μυθᾶριον, *Εἰς τὸν Βουλαάπ* (82-83), ὃν ἄδικον γεγονότα ἐν πυρὶ καλεσθαι ὁμολογεῖ, τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ὑποκαύσεως κάμινον. Τὸ ἑκατοστὸν ἐνδέκατον μυθᾶριον ἔχει οὕτως (84) · « Εἰπέ, αὐτός ἐστὶ θεὸς εἰς, θεὸς ὀλόσφυρος · οὐκ ἐγέννησεν, οὐδὲ ἐγεννήθη · οὐδὲ ἐγένετο ὁμοιος αὐτῷ. » εἰ μὴ τὸ σχῆμα τῆς σφαίρας δηλοῖ τὸ ὀλόσφυρον, ἀλλὰ γε τὸ πυκνὸν καὶ πεπλημένον, ὅπερ καὶ αὐτὸ τοῦ σώματος ἴδιον (85). Τὸ δωδέκατον καὶ ἑκατοστὸν ἐπιγέγραπται, *Εἰς τὸ φεύξομαι* · ἐστὶ δὲ γοητικὴ ἐπιφώνησις · ἔχει γὰρ οὕτως · « Εἰπέ, φεύξομαι εἰς τὸν Κύριον τοῦ διαφάσματος, ἐκ κακοῦ τοῦ ἐπλάσε (86), καὶ ἐκ κακοῦ τῆς ἀστροτοξίας ὅτι ἂν ἐκτελεῖται · καὶ ἐκ κακοῦ ἐμπτυσμάτων εἰς τοὺς κόμβους. (87) · καὶ ἐκ κακοῦ φθόνου φθονοῦντος. » Καὶ τὸ ἑκατοστὸν τρισχαιδέκατον μυθᾶριον, γοητικὴ ἐστὶν ἐπιφώνησις · ἐπιγέγραπται γὰρ, *Εἰς τὸ φεύξομαι* (88) · ἔχει δὲ οὕτως · « Εἰπέ, φεύξομαι εἰς τὸν Κύριον τῶν ἀνθρώπων, βασιλέα ἀνθρώπων, ὁ θεὸς τῶν ἀνθρώπων · ἐκ κακοῦ ψιθυρισμάτων τῶν δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων. » Καὶ ἐν τούτοις πεφίμωται αὐτοῦ ἡ πᾶσα μυθολογία καὶ γοητεία, πρόσφορον τῇ δυσφήμῳ ἀρχῇ ἐπενεγκαμένη τέλος.

πγ'. Ἐκ δὲ πάντων τῶν παραληφθέντων εἰς ὄρκον τῷ τοῦ Μωάμετ Θεῷ, ῥᾶν ἐστὶ συνιδεῖν τίς ὑπῆρχεν ὁ τούτου θεός · μᾶλλον δὲ διὰ μέσου τούτου οἱ πολλοὶ αὐτοῦ θεοί · καὶ δίχα παντὸς ἑτέρου ἐλέγχου ὧν τε

Anvius aut piscina.

82-83) Fuit hic Mohamedis patruus.*

(84) Sur. CIX.

(85) Sur. CXIII. — Hic demum vel proprio studio vel aliena monitione eruditus, verum vocabuli Arabici significatum agnoscit Nicetas, emendatque tacite errorem quem retro (col. 705) scripserat. Grammaticalis ergo illius vocabuli sensus est *densus* vel *solidus*, sed quasi metaphorice etiam *perpetuus*, quatenus dissolvi nequit. Peccaverat insuper Nicetas scribens citato loco ὀλόσφαιρος pro ὀλόσφυρος.

(86) Hoc dicit defendens suam reprehensionem (col. 705) Mohamedis, qui Deum fecisse videbatur materialem.

(87) Intellige superstiosæ fascinationis genus. —

(88) Etiam hoc et seq. loco codex φεύξομαι.

εις την θείαν Γραφήν παρώνησεν, ὧν τε κατὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἠσέβησεν, ὧν τε κατὰ τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἀγγέλων ἐδυσφήμησε, τῆς τε βαθείας αὐτοῦ ἀγνώσεως, καὶ ἀπλῶς, ὡς ἔφην, ἰδίχα τινὸς ἐτέρου ἐλέγχου ἀριδῆλως κτισματολάτρης καὶ δεισιδαίμων ὑπάρχων καταλαμβάνεται· καὶ μάτην μεγαλαυχῶσιν οἱ ἀνόητοι Σαρακηνοὶ, ἐπὶ τῷ γόητι τούτῳ ὡς ἀληθινὴν αὐτοῦς θεογνωσίαν διδάξαντι· προκάλυμμα γάρ μόνον τὸ τοῦ μόνου Θεοῦ περιεβάλετο ὄνομα· κατὰ δὲ τὸ λεληθὸς κτισματολατρείαν καὶ Ἑλληνισμὸν αὐτοῖς εἰσηγήσατο· καὶ δῆλον, ὡς ἔφην, ἐκ τῶν τοιοῦτων αὐτοῦ ὄρκων· πῶς γάρ ἦν δυνατὸν τὸν ἀληθῆ Θεὸν ὁμνῦντα κατὰ κυνὸς ὀρομικοῦ, καὶ σκότους νυκτερινοῦ, καὶ τῶν τούτου χειρόνων; Ἄλλ' ἐπειδὴ φορτικὸς ἦν αὐτοῖς καὶ ἀπαράδεκτος ἐξ εὐθείας προτρεπόμενος αὐτοῦς λατρεύειν τῇ κτίσει καὶ τοῖς δαίμοσιν, προσομιάζεται μὲν ἐνὸς Θεοῦ γνῶσιν, ὡς ἂν διὰ τούτου ἐκφύγοι τὴν τῆς πολυθείας ὑπόψιν· πάλιν δὲ τούτων οὐκ ἀναίδη καὶ θεοῦς ἔχειν τὰ κτίσματα ἐκφωνεῖ· ἀλλὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ Θεοῦ ἀποσιωπᾷ· τὸ δὲ καθῆκον περὶ Θεοῦ σέβας, τὸ κατ' αὐτὸν ὄρκω, φημί, προσάπτει αὐτῷ· ὥστε ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τοῖς τῷ θεῷ τοῦ Μωάμετ λατρεύουσι, διὰ μέσου τούτου τῇ κτίσει καὶ τοῖς δαίμοσι λατρεύειν· τὸν δὲ Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ ὁμνῦναι Μωῦσῆς μὲν εἰσάγει, οὐ κατ' ἄλλου δέ τινοσ ὁμνῦναι λέγει, ἀλλὰ καθ' ἑαυτοῦ· Κατ' ἐμμετοῦ γάρ, φησὶν, ὡμοσα· ὥστε ὁ τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ σέβων, οὐχ ἕτερον τινα Θεὸν διὰ μέσου αὐτοῦ σέβει, ἀλλ' αὐτὸν ἐκείνον· οἱ δὲ τῷ τοῦ Μωάμετ λατρεύοντες θεῷ, δι' αὐτοῦ ἐκείνου νύχτας τε καὶ κύνας καὶ συκᾶς καὶ ἐλαίας καὶ πάντα τὰ προειρημένα μυθεύματα προσκυνοῦσιν· διὸ δὴ τὴν πλάνην κατανοήσαντες, καὶ τὸν δόλον συνιέντες, ἀποστήτωσαν, εἰ βούλοιντο, τῆς τοῦ ματαίου τούτου παροδηγίας· καὶ μόνῃ τῇ θείῃ Γραφῇ στοιχίσαντες, παρ' αὐτῆς τὴν τελείαν καὶ μόνην ἀληθῆ θεογνωσίαν διδαχθῆτωσαν· πρὸς ἣν τὰ κίβδηλα τούτου μυθάρια συγκρινόμενα, τὴν ὅσον κοπρίαν πρὸς ὄβρυζον χρυσὸν παραβαλλομένην ἀπόπτωσιν πάσχοντα ἀπελέγχεται.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΙΘ'.

Πρὸς τὸν Μωάμετ ψιλῶς ἐκλαμβανόμενον τὴν Λόγος (89) φωνήν ἐπὶ τοῦ ἐνυποστάτου Λόγου καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

πδ'. Ὡν αἱ οὐσίαι ἦτουν αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αὐτὰ πάντως κατ' οὐσίαν διάφορα· ἃ δὲ οὕτως πρὸς ἀλλήλα διαφέρει, καὶ τὰς οὐσιώδεις ἰδιότητας τῶν φύσεων διαφόρους καὶ ἀνόμοιους ἔχει· ὧν οὖν ἄρα αἱ οὐσίαι ἦτουν αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αἱ οὐσιώδεις αὐτῶν ἰδιότητες τῶν φύσεων διάφοροι καὶ ἀνόμοιοι. Εἰ οὖν Θεὸς καὶ ἄγγελος καὶ ἄνθρωπος διαφόρους ἔχει τὰς οὐσίας, καὶ αὐτοὶ διάφοροι ἂν εἴεν πρὸς ἑαυτούς· εἰ δὲ διαφέρουσι πρὸς ἑαυτούς, καὶ αἱ οὐσιώδεις αὐτῶν ἰδιότητες τῶν φύσεων διάφοροι καὶ ἀνόμοιοι τέλειον ἔσονται πρὸς ἑαυτάς· οὐκοῦν ἕτερον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων τὸ λογικὸν πρὸς

¹⁷ Gen. xxii, 16.

(89) Christus Verbum Dei vel ex Deo, appellatur a Mohamede Sur. III, 45. Recole autem apud nos col. 729.

A tum quia adversus sacram Scripturam insanit, tum quia adversus Dei majestatem peccavit, tum quia de sanctis blasphemavit. Adde profundam ejusdem inscitiam. Omnino evidenter absque alio quovis argumento creaturarum adorator et superstitiosus convincitur. Temere itaque gloriantur stolidi Saraceni de hoc impostore, quasi veram ipsos Dei notitiam docuerit. Namque pretextus tantummodo causa, Dei unius præ se tendit nomen; latenter vero idololatriam et ethnicismum illis invexit. Idque constat, ut dixi, ex hujusmodi juramentis ejus. Nam qui fieri poterat ut verus Deus per canem velocem juraret, per nocturnas tenebras, et per his deteriora? Sed quia molestus fuisset illis Mohamedes et minime credibilis, si recta eos ad creaturæ dæmonumque cultum impulisset; initio quidem unius Dei notitiam tradit, ut sic polytheismi suspicionem vitet. Item haud impudenter ut creaturas instar Dei habeant, clamat, sed Dei nomen retinet; nihilominus convenientem Deo honorem, qui per jusjurandum datur, hunc, inquam, creaturis tanquam Deo dat. Ex quo necessario consequitur, ut qui Mohamedis deum colunt, hoc intermedio, tum creaturas tum etiam dæmones colant. Abrahami sane Deum inducit jurantem Moses, sed per aliam rem nullam nisi per se ipsum: *Per memetipsum juravi*¹⁷, inquit. Quamobrem qui Deum Abrahami colit, alium Deum intermedio ipso non colit, sed illum ipsum. Mohamedani autem dum Deum colunt, intermedio eodem nocentes et canes et ficus et oleas, et prædicta omnia commenta adorant. Igitur errore demum cognito, doloque intellecto, recedant, si certe volunt, ab hujus stulti errore ducatu: uniusque divinæ Scripturæ adherentes, ab eadem perfectum solumque verum cultum discant; cum qua divina Scriptura cassæ hujus hominis fabulationes comparatæ, ceu si stercus cum auro obrizo conferatur, ruina diaboli comperientur.

CONTRADICTIONE XIX.

Adversus Mohamedem, qui vocabulum VERBUM simplici notionis intelligit in enhypostatico Verbo et Filio Dei.

84. Quorum substantiæ, id est naturæ, diversæ sunt, ea ipsa omnino substantialiter diversa sunt: quæ autem invicem sic differunt, ea substantiales quoque naturarum proprietates diversas dissimilesque habent. Igitur quorum substantiæ, id est naturæ, differunt, eorundem substantiales quoque naturarum proprietates diversæ sunt atque dissimiles. Si ergo Deus et angelus et homo diversas habent substantias, ipsi quoque diversi erunt inter se. Quod si hi differunt inter se, substantiales quoque apud eos naturarum proprietates diversæ dissimilesque prorsus erunt inter se. Itaque diversa est

invicem Dei et angelorum et hominum rationalis facultas, non solum tanquam Creatoris erga creaturam, et immaterialis erga materiale, sed quatenus in uno est verbum tantummodo internum; in altero etiam enuntiativum; in tertio denique plus quam internum et enuntiativum. Et cum illorum haud substantialia sit verbum, non enim extra illud in quo est procedit, quia naturaliter comparatum est ut verbum in creaturis a subjecto suo non discedat, sed in eo subsideat; Dei tamen substantiale est Verbum et insitum, quanquam indivisibile ac inseparabile ab eo unde procedit, et cui inest; quia et increatum est et ingenitum. Male igitur indoctus Mohamedes, quorum diversa substantia est, unam eandemque putavit naturarum esse proprietatem: et hominum verbo quod dilabatur ac dissipatur, simile esse Dei Verbum, quod per se subsistit habetque existentiam, affirmavit.

XX. Adversus eundem dicentem, Deum malorum aque ac bonorum esse causam.

85. Illorum quæ involuntarie operantur, alia per se operantur, alia per accidens. Veluti ignis per se quidem calefacit; per accidens autem, propter contrariam circumstantiam, frigefacit; item per se quidem illuminat, propter alicujus autem corporis obstructionem, tenebras parit. Similiter in cæteris omnibus, operationis analogiam quis observans, rem ita se habere comperiet. At illa quæ voluntarie agunt, frustratione excepta, cuncta per se agunt. Si igitur Deus operans frustrationem non patitur, utique per se operatur. Per se autem operans, bona æque ac mala secundum Mohamedem operatur. Ergo contraria juxta ejusdem sententiam operatur: ita ut ex eadem causa, mala æque ac bona procedant. Atqui ea quæ per se ex una causa procedunt, contraria inter se esse non possunt, ne causa, ex qua contraria procedunt, mala simul bonaque esse videatur; quod blasphemum est et inexpiabile; ergo ex Deo mala non sunt: mala autem peccata dico, quæ et poenarum causativa sunt. Prave igitur causam peccati Deum esse dixit impius Mohamedes.

XXI. Adversus eundem prave dicentem, homines in paradiso conjugalem vitam acturos.

86. Omnis sensualis natura materialiter operans, scopum habet operationis sensuum suorum, juxta materialium rerum affectionem; finem vero generationem. Sed quia omni mutationi ac motui congrua est quies; mutatio vel motus, secus; ita generationi contraria est corruptio. Et a divina quidem Scriptura promittitur resurrectio; sed non quemadmodum a generatione transit homo ad corruptionem, ita pariter a corruptione ad pristinam revertetur generationem: etenim neque copulas neque concubitus neque partus corruptio novit. Alioqui si hæc fieri concederetur, opus foret discernere corruptionem in masculum atque feminam; quod est impossibile. Non itaque ut generatio ho-

(90) Sur. II, 7. et sæpe alibi. Porro ab hac quoque accusatione conatur Alcoranum defendere Relandus op. cit. part. II. cap. 4; quo tamen jure vel

A ἄλληλα, οὐ μόνον ὡς ποιητοῦ πρὸς ποίημα, οὐδὲ ὡς ἀφύλου καὶ ἐνύλου, ἀλλ' ὡς τοῦ μὲν τὸν ἐνδιάθετον ἔχοντος μόνον λόγον, τοῦ δὲ καὶ τὸν προφορικόν· τοῦ δὲ, ὑπὲρ τὸν ἐνδιάθετον καὶ προφορικόν· καὶ τῶν μὲν ἀνούσιος ὢν ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἐκτὸς τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶν ὑφίστασθαι ὁ λόγος τοῖς κτίσμασι πέφυκεν, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκειμένῳ· τοῦ δὲ ἐνούσιου ὄντος λόγου καὶ ἐνυπάρχτου, εἰ καὶ ἀνεκφοίτητος καὶ ἀχώριστος, τοῦ ἐξ οὗ προήλθεν ἅμα καὶ ἐν ᾧ ἐστὶν ὑφίσταμένου· ἐπεὶ καὶ ἄκτιστος καὶ ἀγέννητος· κακῶς οὖν ἄρα ὁ ἁμαθὴς Μωάμετ, τῶν κατ' οὐσίαν διαφερόντων, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπέλαβεν οὐσιύδη ἰδιότητα τῶν φύσεων· καὶ τῷ σκεδαστῆρ καὶ διαβρέοντι τῶν ἀνθρώπων λόγῳ, ταυτὴν εἶναι τῷ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ τῷ καθ' ἑαυτὸ ὑφίσταμένῳ, καὶ τὸ εἶναι ἔχοντι, ἀνωμολόγησεν.

K'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα τὸν Θεὸν αἰτιον εἶναι τῶν κακῶν ὡς περ δὴ καὶ τῶν ἀγαθῶν (90).

πε'. Τῶν ἀθελήτως ἐνεργούντων ἃ μὲν καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ, ἃ δὲ κατὰ συμβεβηκός· οἷον τὸ πῦρ καθ' αὐτὸ μὲν θερμαίνει, κατὰ συμβεβηκός δὲ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν ψύχει· καὶ πάλιν καθ' αὐτὸ μὲν φωτίζει, δι' ἀντιφράσεως δὲ τινος σώματος σκότος ποιεῖ· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἀναλόγως τῇ ἐνεργείᾳ τις ἀκολουθῶν, εὐρήσει οὕτως ἔχον· τῶν δὲ θελητῶς ἐνεργούντων πλήν ἀποτυχίας, πάντα καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ. Εἰ οὖν Θεὸς ἐνεργῶν ἀποτυχίας ἄδεκτος, πάντα ἄρα καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ· καθ' αὐτὸ δὲ ἐνεργῶν, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ κατ' ἐκείνον ἐνεργεῖ· τάναντία ἄρα κατὰ τὸν Μωάμετ ἐνεργεῖ· ὥστε ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ προέρχεται· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ ἐκ μιᾶς αἰτίας προερχόμενα, οὐ δύνανται ἐναντία ἀλλήλοις εἶναι, ἵνα μὴ τὸ αἰτιον, ἐξ οὗ τὰ ἐναντία πρόεισιν, ἅμα κακὸν καὶ ἀγαθὸν δειχθῆ εἶναι. Εἰ δὲ τοῦτο βλάσφημον καὶ ἀνίατον, οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ κακὰ· κακὰ δὲ λέγω τὰ ἁμαρτήματα, ἅπερ εἰσὶ καὶ τῶν τιμωριῶν παραίτια. Κακῶς οὖν ἄρα αἰτιον τῆς ἁμαρτίας τὸν Θεὸν ὁ ἁσεβὴς ἔφη Μωάμετ.

ΚΑ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν κακῶς λέγοντα κατὰ συζυγίας πάλιν ἐν παράδεισῳ διαιτᾶσθαι (90').

πς'. Πᾶσα ἡ αἰσθητικὴ φύσις ἐνύλως ἐνεργοῦσα, σκοπὸν ἔχει τοῦ ἐνεργεῖν τοῖς αἰσθητηρίοις κατὰ τὴν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων προσπάθειαν· τέλος δὲ, τὴν γέννησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ πάση μεταβολῇ ἢ καὶ κινήσει πρόσφορος ἡρεμία, ἢ μεταβολῇ ἢ κίνησις ἐναντία ἐστίν· καὶ τῇ γενέσει ἄρα ἐναντία φθορά· ἐπειδὴ καὶ ἀναβίωσις πρὸς τῇ θείᾳ Γραφῇ ἐπαγγέλλεται· οὐ καθ' ὁ νῦν διὰ γεννήσεως εἰς φθορὰν ἄνθρωπος ἔρχεται, οὗτοι καὶ ἀπὸ φθορᾶς αὐθις κατὰ τὴν πρώτην ἐπανήξει γέννησιν· ἐπεὶ μηδὲ μίξεις καὶ συνουσίας καὶ τόκος ἢ φθορὰ οἶδεν· ἢ γὰρ ἂν δεδόσθω ταῦτα ἔχειν, καὶ διαιρησθῶ ἢ φθορὰ εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ· ἀλλ' ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ὡς ἡ γέννησις προάγει τὸν ἄνθρωπον, οὕτω καὶ ἡ φθορὰ διὰ γεννήσεως πολυπλασιάζει αὐ-

quam bene, alii judicent.

(90') Sur. II, 25, et sæpe alibi, ut dixi supra (col. 744).

τόν· ἐπεὶ ταυτὸν ἔσται γέννησις καὶ φθορὰ, ὅπερ ἄμῃχανον. Εἰ οὖν κατὰ γέννησιν οὐ προέρχεται ἐν τῇ ἀναστάσει ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ ὅσα τῆς γεννήσεώς ἐστιν ἐνεργήσει· ἐπεὶ μηδὲ φθορὰν πάλιν ἐλπίζει· εἰ δὲ ὅσα τῆς γεννήσεώς ἐστιν οὐκ ἐνεργεῖ, τίνοσ; ἕνεκεν ἢ τοῦ ἄρβενος καὶ τῆς θηλείας κατὰ συνουσιασμὸν μίξις; τέλους γὰρ μὴ προκειμένου, ἀποιχεται καὶ σκοπός. Εἰ δὲ οὐδεμία χρεία ἄρβενος καὶ θηλείας μίξεως μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τί εἴποι καὶ τί ποιήσει ὁ καμηλώδης Μωάμετ, εἰς ἄρβενος καὶ θηλείας διαιρεθέντας τοὺς ἄνθρώπους κατὰ συζυγίας ἐν παραδείσῳ διαιτᾶσθαι κελεύων; εἰ δὲ τις προβάλλει τὴν ἐκ γῆς τοῦ Ἀδάμ πλάσιν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα τόκον, ἴστω ὅτι ἐκεῖ μὲν τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἦν πρόοδος, καὶ διὰ τὸ τηρηθῆναι τὸ ἀνθρώπειον γένος δὲ τὴν ἐκπτώσιν. Ὡδέ γε μὴν χρεία τοῦ πρώτου οὐδαμῶς, ὅτι καὶ ὑπὲρ τὸ πρῶτον· φθορὰς γὰρ, καὶ τῶν τῆς φθορὰς αἰτίων παθῶν ἀπαλλαγὴ ἐστὶν ἡ ἀνάστασις, ἔτοι ἀνάπλασις, ἀλλ' οὐχὶ γέννησις καὶ πάθη γεννήσεως, φθορὰ; προηγούμενα οἷς αὐτὴ ἀναγκαίως ἐψεται.

resurrectio destruit; quæ quidem reformatio est, non tamen generatio, neque generationis passio, quæ corruptioni præenit, ei quas ipsa corruptio necessario subsequitur.

ΚΒ. Πρὸς τὸν αὐτὸν ἀμαθῶς ἅμα καὶ ἀσεβῶς λέγοντα θηλείας εἶναι ἀγγέλους, καὶ ταύταις συνελθεῖν τοὺς ἐπὶ Νῶε ἄνθρώπους (91).

ΚΓ. Πάντα τὰ ἐξ ἑτεροειδῶν κατὰ γέννησιν ἀλλήλοις συνιόντα, ἢ ἄλλο τι πάντη παρὰ τὰ ἐξ ὧν προελθούθει, ἢ πῆ μὲν αὐτῶν μετέχει, πῆ δὲ καὶ διζνηνοχότα πρόεισι· καὶ ἢ κρείττω ἐστὶν τῶν προαγόντων, ἢ χείρω. Εἰ οὖν ἐκ συνόδου, ὡς τερατεύεται Μωάμετ, ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων προήρχετό τινα γεννήματα, ἢ ἄλλο τι πάντως παρ' ἑκάτερα ἔδει εἶναι· καὶ ἴστω τὸ τικτόμενον ἐξ αὐτῶν οὔτε ἀγγελος οὔτε ἄνθρωπος, τούτιστιν οὔτε θνητὸν οὔτε ἀθάνατον, οὔτε σαρκοφόρον οὔτε ἀσώματον, ὡσπερ ἡμίονος, οὔτε χρεμετιστικόν ἐστὶν, οὔτε ὀγκηθημητικόν· ἀλλ' οὐδὲ μέσον θνητοῦ καὶ ἀθανάτου, οὐδὲ ἐνύλου καὶ ἀύλου· οἱ γὰρ γίγαντες καὶ ἐτελεύτων, καὶ ἔνυλοι ὑπῆρχον ἄνθρωποι. Οὐκ ἄρα κατὰ γέννησιν ἀνδρῶν ἀγγέλοις συνιόντων, ἄλλο τι ἐτίκτετο ἢ ἐστὶ τὰ τικτόμενα, πῆ μὲν τῶν τικτόντων μετέχοντα, πῆ δὲ διαλλάττοντα. Διαλλαττέτω οὖν κατὰ τὸ θνητὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ μετεχέτω κατὰ τὸ ἔνυλον· διαλλαττέτω πάλιν ἀγγέλου κατὰ τὸ ἀθάνατον, καὶ μετεχέτω κατὰ τὸ ἀσώματον· καὶ ἴστω θνητὸν, ἀθάνατον· καὶ ἔνυλον, ἀσώματον· ἀλλὰ ἀδύνατον· ἔνυλοι γὰρ μόνως καὶ θνητοὶ ἄνθρωποι μόνως ἦσαν οἱ γίγαντες· οὐκ ἄρα ἀνδρῶν ἀγγέλοις συνιόντων, πῆ μὲν τὰ τικτόμενα τούτων μετείχε, πῆ δὲ διήλλαττεν· ἀλλὰ δέδεικται, ὅτι οὐδέτερόν τι παρὰ ταῦτα. Οὐκ ἄρα μετὰ συνόδων ἀνδρῶν καὶ ἀγγέλων δυνατόν τι τεχθῆναι· ὅτι μηδὲ παρὰ τὰ εἰρημένα τεχθῆναι τι δύναται ἐξ ἑτεροειδῶν· ἀλλ' οὐδὲ φύσιν ἔχει τὸ πρᾶγμα. Εἰ γὰρ καὶ δοθῆ, ὅπερ ἄμῃχανον, ἀνδρὶ συγγενέσθαι ἀγγέλῳ, ἐν ποίᾳ μήτρᾳ συνέξει καὶ ζώσσει τὸ ἀσώματον τὸ σῶμα; ποίᾳ δὲ ὁμοίᾳ

minem producit, sic etiam corruptio per generationem eum multiplicat. Alioquin idem esset generatio et corruptio; quod est impossibile. Si ergo haud generatione producitur in resurrectione homo, is ne illa quidem postea operabitur quæ sunt propria generationis; nam neque corruptionem denuo expectat. Si ergo quæ sunt generationis propria jam non agit, cur jam masculi ac feminæ per concubitum mistio fiat? Nam sine non proposito, rei persecutio desinit. Quod si nullus jam usus erit concubitus masculi ac feminæ post resurrectionem, quid dicit aut quid facit camelarius Mohammedes, dum in masculos ac feminas distinctos homines conditione conjugali vivere in paradiso statuit? Quod si quis objiciat Adami ex pulvere formationem, et postea generationem, hic sciat tunc fuisse a non existente ad existentiam transitum, atque ut conservaretur post lapsum genus humanum. Nunc autem nulla est necessitas prioris rei, quia præsens status priorem superat: quippe quia corruptionem, et corruptionis causam passiones, re-

generatio, neque generationis passio, quæ corruptioni præenit, ei quas ipsa corruptio necessario subsequitur.

XXII. Adversus eundem insipienter simul et impie dicentem angelos esse feminas, et cum his concubuisse Noe temporibus homines.

87. Quæcunque ex heterogeneis per generationem invicem conveniunt, vel diversum quid evadunt ab illis unde procedunt, vel partim inde participant, partim dissimilia procedunt; et vel sunt meliora factoribus suis vel deteriora. Si ergo ex copula, ut monstrose dicit Mohammedes, hominum et angelorum genituræ aliquæ fierent; res nata vel diversa prorsus a parente fieret, atque ita nec angelus esset nec homo; id est, neque mortalis neque immortalis, neque carnalis neque incorporalis; nulli instar, qui neque hinniendi neque rudendi facultatem habet. Sed neque res media esset inter mortalem et immortalem, et inter materiale et immateriale. Nam gigantes certe et mortui sunt, et materiales homines fuerunt. Non itaque ex viris angelisque generandi causa coeuntibus, genitum quidquam fuisset diversum a gignentibus, quod partim eosdem participaret, partim discreparet. Esto igitur illud discrepans ab homine, quatenus hic est mortalis; congruat autem, quatenus idem est materialis. Esto vice versa discrepans ab angelo, quatenus hic est immortalis; congruat autem, quatenus idem est incorporeus. Atque ita mortale, sit immortale; materiale, sit incorporeum; quod est impossibile. Nam gigantes nihil aliud fuerunt quam materiales mortalesque homines. Non ergo ex virorum et angelorum concubitu quidquam gigni potest; quia, præter dicta, nihil ex heterogeneis gigni potest. Neque hanc natura rem patitur. Nam si forte concedatur, id quod fieri nequit, viro cum angelo

(91) Negat hunc esse Mohammedanorum errorem Helandus op. cit. lib. II, 15, contenditque locum ex Sura XXXVII, 150, contrarium potius significare.

Recolle col. 765 cum adn. Jam quæ Euthymius in *Panoplia* dicit, ea ex nostro Niceta haurit.

coire, quam in vulva incorporeus concipiet et vivificabit corpus aliquod? quam simili congruaque materia augebit concepti molem? quomodo in utero circumferet? quomodo lactabit? quomodo nutritivos humores sugere solito animali suppeditabit exsanguis et immaterialis natura? Ergo angelus ex viro non concipiet. Sed neque fieri potest ut vir ad angeli concubitum veniat: quippe hominum tangibile corpus est, intangibilis angelus. Quod autem sub tactum non cadit, eidem homo non communicat, Jam si angelus ad eam communionem trahi nequit, ne viri quidem copulæ obnoxius erit. Male igitur impieque Mohamedes confingit

XXIII. *Adversus eundem dicentem nihil valere sanctorum, qui in caelo sunt, angelorum intercessionem.*

88. Nisi Mohamedes confessus fuisset angelorum intercessionem, quærendum foret nam ipse eam fieri posse existimaret. Sed quia hanc concedit, sed inutilem affirmat; quærendum superest, quænam hujus frustrationis causa sit. Nam si hæc quidem talis est, id sit vel quia Deus implacabilis est prece qualibet; vel quia angeli improprie postulant. Nunc quia prius illud ne Mohamedem quidem admittere constat ex ejus ad preces adhortationibus, superest ut putemus, angelos, propterea quod male petunt, non exaudiri. Atqui male petere, ilem est ac male velle: sunt ergo angeli malevoli. Malevolus autem aliquis est, vel ex inscitia, vel ex improbitate. Verumtamen quis cordatus existimet, in ignorantia boni versari illos qui ipsi innatæ sapientiæ astant? quomodo item malos eos judicabit, qui summo bono jugiter saturantur? Quod si hæc impossibilia sunt, mentitur sine dubio Mohamedes; imo vero blasphematur, inutiles dicens sanctorum angelorum intercessionem.

XXIV. *Adversus eundem dicentem, Deum solidum esse; et neque genuisse, neque genitum esse.*

89. Qui omnia produxit ex nihilo, rebus a se factis prorsus et infinite debet per omnia esse melior, substantia, viribus, voluntate, perpetuitate, efficacia. Quod si ita non est, ne produxit quidem illas ex nihilo. Quod si non produxit, eadem ac ille sempiternitate et sine principio gloria cunctæ res sunt præditæ: ergo etiam viribus pares sunt, et illum qui sine initio est exæquant. Quod si pares habent vires, is quidem qui absque initio est, idem est quod res cæteræ omnes. Atqui videmus haud omnia quatenus omnia, sed tanquam unum omnia moveri; etsi quædam inter omnia, meliora videntur, quædam vero deteriora. Sed nihil eorum immutabile est vel immobile: adeo ut si omnia alternant, nec quatenus omnia sunt, moventur, sed tanquam unum, non sunt omnia paria ei qui sine initio est:

(92) Sur. XXI, 28.

(95) Cod. ὀλόσφαιρος hic et infra. Attamen constat scribendum fuisse ὀλόσφυρος. Jam vero et su-

καὶ καταλλήλῳ ὕλη αὐξήσει τὸν ὄγκον; πῶς δὲ καὶ ἐγγαστριῶς περιάξει; πῶς δὲ καὶ γαλουχήσει τὸ χυμοῦς θρεπτικῶς εἰωθὸς ἐπισπᾶσθαι ζῶον ἢ ἀναιμος καὶ αἷλος φύσις; οὐκ ἄρα συλλήψεται ἄγγελος ἐξ ἀνδρός· ἀλλ' οὐδὲ δυνατὸν ἀνδρὶ ἀγγέλῳ πρὸς συνουσίαν ἐλθεῖν· ἀπτὸν μὲν γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων σῶμα, ἀναφῆς δὲ ὁ ἄγγελος· ὅτι δὲ ἀφῆ οὐχ ὑποπίπτει, οὐδὲ μετέχεται παρ' αὐτοῦ· εἰ δὲ μετέχεσθαι παρ' αὐτοῦ οὐ δύναται ἄγγελος, οὐδὲ κατὰ συνουσίαν ἀνδρὶ συνεισέρχεται. Κακῶς οὖν ἄρα καὶ ἀσεβῶς Μωάμετ θηλείας τερατεύεται ἀγγέλους, καὶ ταύταις ἀνθρώπους συνελθεῖν βλασφημεῖ.

feminas angelos, et cum his copulari homines blas-

ΚΓ'. *Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα μηδὲν ἰσχύειν τὴν πρεσβείαν τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀγίων ἀγγέλων (92).*

πη'. Εἰ μὲν αὐτὸς οὐχ ὡμολόγει πρεσβείαν ἀγγέλων, ἐζητεῖτο ἂν εἰ ἄρα ἐστὶν αὐτῷ δοξαστόν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δίδωσι μὲν, ἀνόνητον δὲ αὐτὴν ἀποφαίνεται, ζητεῖσθω λοιπὸν τίς ἡ αἰτία τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς· εἰ ἄρα καὶ ἐστὶ· ἦτοι μὲν γὰρ ἀμελιχτός ἐστιν ὁ θεὸς ἐπὶ πάσῃ αἰτήσῃ, ἢ ἄγγελοι ἀνοικειῶς αἰτοῦσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πρῶτον οὐδὲ αὐτὸς ἀποδέχεται, δῆλον ἐκ τοῦ παραινεῖν εὐχεσθαι· λείπεται ἄρα τοῖς ἀγγέλοις οἴεσθαι κακῶς αἰτοῦσιν μὴ ἀκούεσθαι· τὸ δὲ κακῶς αἰτεῖσθαι, ταυτὸν τῷ κακῶς θέλειν ἐστίν· ὥστε κατὰ ταυτὸν κακοθελεῖς οἱ ἄγγελοι· κακοθελεῖς δὲ ἐστὶ τίς ἢ ἐξ ἀγνοίας, ἢ ἐκ μοχθηρίας· πῶς δὲ τίς ὄλως οἰηθῆ τῶν εὐφρονούντων ἐν ἀγνοίᾳ εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ τοὺς παρεστῶτας τῇ αὐτοσοφίᾳ; πῶς δὲ καὶ μοχθηροῦς τοὺς τὸ ἀγαθὸν ἀενάως ἐμπιπλωμένους; Εἰ δὲ ταῦτα ἀδύνατα, ψεύδεται ἄρα Μωάμετ, μᾶλλον δὲ βλασφημεῖ, ἀνωφελεῖς τὰς τῶν ἀγίων ἀγγέλων πρεσβείας ἀποφαινόμενος.

ΚΔ'. *Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα· Ὁ θεὸς ὀλόσφυρος (93) ἐστίν· οὐκ ἐγέννησεν, οὐκ ἐγεννήθη.*

πθ'. Ὁ πάντα παραγαγὼν ἐξ οὐκ ὄντων, κρείττων ἀπειράκις τῶν πραχθέντων ἐκ παντὸς ἂν εἴη κατὰ πάντα, οὐσία, δυνάμει, θελήσει, ἀιδιότητι, καὶ ἐνεργείᾳ· εἰ γὰρ μὴ, οὐδὲ ἐξ οὐκ ὄντων αὐτὰ παράγει· εἰ δὲ μὴ παράγη, τῆς αὐτῆς τοῦ αἰδίου καὶ ἀνάρχου εὐκλείας, τὰ πάντα τυγχάνει· οὐκοῦν καὶ ἰσοσθενῆ, καὶ συνεπεκτείνεται ἂν τῷ ἀνάρχῳ· εἰ δὲ ἰσοσθενεῖ, ἐστὶ καὶ ὁ ἀναρχος ταυτὸς τοῖς πᾶσιν. Ἄλλὰ μὴν ὀρῶμεν οὐχ ὡς πάντα τὰ πάντα, ἀλλ' ὡς ἐν τὰ πάντα ἀγόμενα· καίτοι ἂ μὲν ἐν τοῖς πᾶσι κρείττω δοκεῖ εἶναι, ἂ δὲ χείρω· ἀλλ' οὐδὲν αὐτῶν ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετακίνητον· ὥστε εἰ τὰ πάντα ἀμείβει, καὶ οὐχ ὡς πάντα ἀγεται, ἀλλ' ὡς ἐν, οὐκ ἰσοσθενῆ τὰ πάντα τῷ ἀνάρχῳ· εἰ δὲ μὴ ἰσοσθενῆ, οὐδὲ συναῖδια· εἰ δὲ μὴ συναῖδια, ὄντα δὲ, παρὰ τοῦ ἀνάρχου διελονότι προήχθη· εἰ δὲ αὐτὸς πάντα παράγει, κρείττων ἄρα

perius (col. 776), et hoc etiam loco, palinodiam canit auctor illorum quæ perperam scripserat (col. 708) de Arabici vocabuli significatu.

ἀπειράκις τῶν παραχθέντων ἐκ παντὸς ἂν εἴη κατὰ πάντα, οὐσία, δυνάμει, ἀϊδιότητι, θελήσει, καὶ ἐνεργείᾳ. Ἐπειδὴ δὲ τρία εἶδη γένη τῆς οὐσίας, σῶμά τε καὶ ἀσώματον καὶ τὸ ἐκ τούτων μικτόν· γνωριστικὰ δὲ, σώματος μὲν, τὸ τριχῆ διαστατὸν, τὸ πυκνὸν, καὶ τὸ μανόν· ἀσωμάτου δὲ, τὸ μὴ πανταχοῦ παρῆναι, καὶ μὴ ὑπὲρ τὸ πᾶν, εἰ καὶ ἀσώματον, ἀλλὰ περιγραπτὸν καὶ αὐτὸ πάντως ἔν. Ἐπὶ δὲ τῆς δημιουργοῦ οὐσίας, τί δώσομεν; μᾶλλον δὲ πρὸς τοῦτο, εἰ ταῦτα οὐσία λέγονται τε καὶ εἰσι, τὸ ταῦτα πεποιηκός, ὡς δέδεικται, τί ἔσται, καὶ τί αὐτὸ ὀνομάσομεν; οὐδὲν μὲν γὰρ ἐξομεν ὀριστικῶς· ἐξ ὑπερθέσεως δὲ τούτων προσαγορεύσομεν ὑπερούσιον. Εἰ οὖν ὑπερούσιος ὁ Δημιουργός, μακρὰν αὐτοῦ ἀποθήσεσθαι τὸ μανόν καὶ τὸ πυκνὸν καὶ τὸ τριχῆ διαστατόν· καὶ ἀπόλωλε Μωάμετ τὸ ὀλόσφυρον, πεφρονημένος τὴν κένωσιν διὰ τὴν πρόδοον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ δυνάμει καὶ κινήσει καὶ ἐνεργείᾳ· τὸ ὑπὲρ κίνησιν, ὑπὲρ δύναμιν, καὶ ὑπὲρ ἐνεργεῖαν ἀνάγκη δοξάζειν· εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ φοβηθῆ Μωάμετ τὸν συμφυῆ καὶ συναϊδίον τοῦ Πατρὸς Λόγον, ἀκούων Δημιουργὸν ὄντα πάσης κτίσεως, καὶ ἀνακαινιστὴν, καὶ Υἱὸν ὡς ἐκ γεννήτορος τοῦ νοῦ προελθόντα· ἀνεκφοιτήτως γὰρ προεληλύθει, καὶ μένει ἐν ἑαυτῷ (94) οὐ κατὰ σχέσιν, οὐ κατὰ συνάφειαν, οὐ κατὰ μνήμην, ἀλλ' ὑπὲρ ταῦτα· ὑπερούσιος γὰρ, ὅτι ἐξ ὑπερουσίου καὶ ὑπερουσίως.

turæ ac instauratorem, ei Filium utpote ex generantis mente progressum. Etenim sine separatione processu, manetque in se ipso non secundum relationem, non secundum conjunctionem, neque secundum memoriam, sed modo his omnibus sublimiore: est enim supersubstantialis, quia est ex supersubstantiali et supersubstantialiter.

Κ'. Μὴ οὖν λεγέτω, Εἰ οὐκ ἐγεννήθη, οὐδὲ ἐγέννησεν· ἰδοὺ γὰρ ὀρώμεν ὅτι ὡσπερ οὐκ ἐγεννήθη, οὐδὲ ἐδημιουργήθη· δύο γὰρ ταῦτα ἀναγκαίως ὁ ἀναρχὸς ἔχει. Ἀλλὰ μὴν ὀρώμεν ὅτι εἰ καὶ μὴ ἐδημιουργήθη, ἀλλ' ἐδημιούργησεν. Εἰ οὖν τὸ ἐν δίδωσιν ἐκεῖνος ἀνηργηκέαι, καὶ τοῦτο αὐτῷ δόξα, τοῦ ἐτέρου, τίνοσ ἐνεκεν ἐστέρηται; καίτοι γε οὐ τοσαύτη αὐτῷ ἢ ἐκ τῆς κτίσεως προσαγομένη δόξα, ὅση ἢ διὰ τὸν Υἱὸν· πολλῷ γὰρ πλεῖον ὅσον καὶ ἢ τούτου τῆς ἐκεῖνων οὐσίας ὑπέρκειται. Ὡστε κρείττων κατὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἦν αὐτὸν λέγειν, εἰ γε συνῆκεν, ὅτι Ἐπεὶ οὐκ ἐγεννήθη, διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐγέννησεν· ὡσπερ καὶ μὴ δημιουργηθεὶς, ἐδημιούργησε· καὶ τούτου ἀπόδειξις ὅτι ὁ Χριστὸς Υἱὸς καὶ Λόγος ὁμοουσίος τε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἢ αὐτοῦ ἐκεῖνου παρουσία· τῆς γὰρ παρουσίας αὐτοῦ μετὰ πολλὰς προσητείας καὶ τοῦτο ἀναμφίλεκτον σημεῖον, ἢ πρὸς τὸ κρείττον τῶν ἀνθρώπων μετάθεσις, οὐ μόνον βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν τὸν παλαιὸν νόμον· πρὸς μὲν τὸν νόμον, τοσοῦτον τὸ μέσον τῆς χάριτος, ὅση πρὸς παιδίον ὑπεροχὴ πρεσβύτου· πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ ἔθνη, ὅσον ὁ φύσει ἄνθρωπος τοῦ φύσει ἀλόγου· ἔδει γὰρ καὶ φύσεως καὶ λόγου ψιλοῦ ἀνώτερα παιδεῦσαι καὶ συμπᾶσαι, ὡς αὐτὸν ἐκεῖνον ἐλθόντα τὸν Θεοῦ Λόγον. Καὶ πρὸς τούτοις σημεῖον ἕτερον, τὸ τὴν θεῖαν καὶ νομικὴν λατρείαν καὶ ἱερωσύνην, καὶ

A quod si imparia viribus, ne coæterna quidem sunt: quod si non coæterna sunt, et tamen existunt, sequitur ut ab eo qui sine initio est producta fuerint. Quod si hic omnia producit, omnino infiniteque rebus a se productis melior erit, substantia, viribus, perpetuitate, voluntate atque efficacia. Quoniam vero tria sunt creatæ substantiæ genera, corporcum, incorporeum et ex utroque mistum; et quoniam corporis quidem demonstrativa sunt, triplex extensio, et densitas, ac raritas; incorporei autem, ut neque ubique sit, neque super omnia et quanquam sit incorporeum, nihilominus idem sit circumscriptura. De Creatoris autem substantia quid statuemus? Inno vero, si illæ res substantia sunt et dicuntur, uti demonstratum est, quid erit, aut quid appellabitur ipse Creator? nullam enim reperiemus definitionem. Ut autem supra illas extollatur, appellabimus eum supersubstantialem. Si ergo supersubstantialis est Creator, procul eo erit raritas et densitas, et triplex dimensio, peritque Mohamedis solidum, cujuscemodi eum appellavit timens, ne fieret vacuitas propter Filii et Verbi productionem. Similiter dicendum est de attributis potentiæ, motus; et efficacis nempe credendus est superior omni potentiæ, motui et efficacis. Quæ si ita se habent, ne expavescat Mohamedes dum connaturalem et coæternum Patri Verbum audit esse factorem omnis crea-

turæ ac instauratorem, ei Filium utpote ex generantis mente progressum. Etenim sine separatione processu, manetque in se ipso non secundum relationem, non secundum conjunctionem, neque secundum memoriam, sed modo his omnibus sublimiore: est enim supersubstantialis, quia est ex supersubstantiali et supersubstantialiter.

C 90. Nè itaque ulterius dicat: Si non est genitus, ne genuit quidem. Ecce enim cernimus, quod sicuti non est genitus, ita ne creatus quidem: hæc enim duo necessario habet, qui sine initio est. Aiqui plane cernimus, quod etsi non fuit creatus, tamen creavit. Si ergo unum concedit Mohamedes ab eo peractum, atque hoc tenet (creationis) dogma, cur altero attributo Deum spoliat? Et quidem non tantam habet a creatione gloriam, quantam a Filio: multo enim magis excellit Filii substantia quam creaturarum. Quapropter si recte saperet, potius ab eo dici oportebat: Quoniam Deus non est genitus, ideirco magis genuit; sicut, quoniam non est creatus, creavit. Quod autem Christus, Filius Verbumque, consubstantialis Deo Patri sit, id ejusdem adventus demonstravit. Etenim adventus ejus post multa vaticinia, hoc quoque indubium indicium est, nempe hominum ad meliorem frugem conversio, neque barbarorum tantummodo, verum etiam Grecorum, nec non illorum qui sub vetere lege vivebant. Et quidem Christi gratia comparata cum lege, perinde est ac proceritas maturi viri ad ætatem puerilem: cum cæteris autem ethnicis collata, perinde est ac natura hominis, ad naturam animantis irrationalis. Oportebat enim et natura et simplici orationis vi excelsiora docere et facere, prout reapse

(94) Ita cod. Sed si scribas αὐτῷ, intelligasque Patrem, diccs Latine manetque in ipso, id est in Patre.

fecit illud cum venit Dei Verbum : prætereaque signum alterum exhibere, id est, divinum legaleque cultum ac sacerdotium, necnon regale chrism, transferre ad gratiam. Non enim hæc legis demonstratio est, quod Patris creaturarum hæres sit Filius. Quod si hæc Mohamedi exigua videntur, qui incredulitate et barbarica cum feroci animo insellia laborat ; tunc velit nolit magna hæc esse confitebitur, cum Patris dictum ad Filium, ore Isaiæ prophætæ prolatum, completum cernet : *Quoniam et artetes Naboth ad te venient*²⁰, seu qui nimirum nunc ei obedire non sustinent ; siquidem Naboth *primogenitus Ismaelis*²¹ intelligitur. Jam si nihil vaticiniorum Isaiæ unquam exitum habuit, ne hoc quidem complebitur : sin cætera, hoc perinde eveniet. Tunc demum, quod nunc iste de nobis absurde blasphematur, recte contra se ipsum dici audiet : quod nempe Deus non dirigit populum errantem.

XXV. Demonstratio quod alienus extraneusque sit a Dei sædere populus Ismaeliticus, secundum Dei ipsius testimonium. Et quod quem dicant de cælo accepisse librum, is a duce ipsorum dæmone ac diabolo sit.

91. Cum Deus Abrahamum circumcisionis legi initiavit, filiumque ei ex Sarra libera Isaacum promisit, miraculum Abrahamo id visum est et stupore plenum, quod anno suo centesimo, Sarrae autem nonagesimo, filium susciperet : itaque etiam præ hilaritate risit. Ante tamén illum promissionibus nuntiatum Isaacum, pro Ismaele, qui jam natus ei erat, oravisse Abrahamum atque ita dixisse scimus : *Utinam Ismael hic vivat coram te ! Ait autem Abrahamo Deus : Utique, ex Sarra uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaacum*²², statuamque sædus meum cum Isaaco, quem tibi Sarra circa hoc ipsum tempus pariet altero anno. O quam accurate hæc verba vigilanterque prolata fuerunt ! « En, inquit, Sarra uxor tua. » Atqui Sarra eatenus sterilis fuerat, ita ut oporteret Agarem potius appellari uxorem ejus, quæ jam Ismaelem pepererat. Sed enim carnis filii, non sunt Abrahami filii : neque caro simpliciter est Abrahami uxor. « En, inquit, Sarra uxor tua. » Si Sarra uxor tua est, non est tua uxor Agar. Præclare item dictum : *pariet tibi, pro, similem tibi. »* Vocabisque nomen ejus Isaacum : « D ergo divino nutu nomen puero impositum. » Statuamque sædus meum cum ipso. » Hoc est familiaritatis cum Deo signum. Addidit etiam se futurum illi Deum, ejusque post ipsum semini. Quippe separatis nec dignis habitis Dei sædere, et illa ejus cum Isaaco familiaritate ac cultu, Ismaelitis. Addidit enim : « de Ismaele autem. » Quid est hoc ? num hic alterius viri semen est, et non potius famuli vel Abrahami ?

92. « De Ismaele autem. » Alterius hoc proposi-

²⁰ Isa. LX, 7. ²¹ Gen. xxv, 13. ²² Gen. xvii, 17, 24.

(95) Sur. II, 259, 265.

A τὸ τῆς βασιλείας χρίσμα μεταθεῖναι ἐπὶ τὴν χάριν οὐ μικρὸν γὰρ τοῦτο ἀποδείξεως ἐνέχυρον, τοῦ πληροῦν τῶν τοῦ Πατρὸς κτισμάτων τὸν Υἱόν. Εἰ δὲ μικρὰ αὐτῷ ἔβν ταῦτα φαίνεται, ἀπειθείαν καὶ βαρβάρικην σὺν θρασύτητι ἀμάθειαν νοσοῦντι, τότε καὶ μὴ βουλόμενος μέγαν ταῦτα ἀνομολογήσειεν· ὅτι καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου προλελεγμένον, πληρούμενον ὄφεται· *Ὅτι καὶ πρὸς Ναβεὼθ ἤξουσὶ σοὶ*· ὡς νῦν δηλαδὴ οὐκ ἀνεχομένων αὐτῷ ὑπειξαι· εἰ γὰρ Ναβεὼθ πρωτότοκος Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται. Εἰ μὲν γὰρ μηδὲν πώποτε ἦλθεν εἰς πέρας τῶν Ἡσαίου ῥημάτων, οὐδὲ τοῦτο ἐλεύσεται· εἰ δὲ τὰ λοιπὰ, καὶ τοῦτο· καὶ τότε τὸ καθ' ἡμῶν αὐτῷ δυσφημούμενον παράλογως, εὐλόγως κατ' αὐτοῦ ἐπακούσεται, ὅτι οὐχ ὁδηγεῖ ὁ θεὸς τὸν λαὸν τὸν κτανώμενον.

ΚΕ'. Ἀπόδειξις ὅτι ἀπηλλοτριωμένος καὶ ξένος τῆς τοῦ Θεοῦ διαθήκης ὁ Ἰσραηλίτης λαός, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μαρτυρίαν· καὶ ὅτι ἦν λέγουσιν ἐξ οὐρανοῦ εὐληφέναι βιβλίον, τοῦ στρατηγούντος αὐτοῖς ἐστὶ δαίμωνος καὶ διαβόλου.

93. Τοῦ Θεοῦ τὸν τῆς περιτομῆς τὸν Ἀβραάμ μουῦντος νόμον, καὶ παῖδα αὐτῷ ἐκ τῆς ἐλευθέρου Σάρρας τὸν Ἰσαὰκ ὑπισχνουμένου, εἰς θαύματος τε καὶ ἐκπλήξεως λόγον ἔδοξε τῷ Ἀβραάμ ἢ ἐν τῇ ἑκατονταετίᾳ τῆς αὐτοῦ ζωῆς, καὶ τῇ ἐνενηκονταετίᾳ τῆς Σάρρας, παιδοποιία, ὡς καὶ γέλασαι αὐτὸν ἐκ τῆς περιχαρείας· πρὸ δὲ τοῦ ἐν ἐπαγγελίαις κειμένου Ἰσαὰκ, περὶ τοῦ ἐν χειρὶ τέως καθεστῶτος Ἰσραὴλ αἰτῆσαι καὶ οὕτως φάναι· *Ἰσραὴλ οὗτος ζήτη ἐναντίον σου. Εἶπε δὲ ὁ θεὸς πρὸς Ἀβραάμ· Ναί, ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνὴ σου τέξεται σοὶ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαὰκ*· καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς Ἰσαὰκ, ὃν τέξεται σοὶ Σάρρα εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ ἑτέρῳ· ὡς λίαν δὲ καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα ῥητὰ ἀκριβείας ἀπάσης ὑπερβολὴν παρελαύνει ! « Ἰδοὺ, φησὶ, Σάρρα ἡ γυνὴ σου· καίτοι ἀπαιε τέως ἐτύγγανεν ἡ Σάρρα· ἔδει δὲ μᾶλλον τὴν Ἀγαρ αὐτοῦ καλεῖσθαι γυναῖκα τεξαμένην αὐτῷ τὸν Ἰσραὴλ· ἀλλ' οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκός, ταῦτα τέκνα τοῦ Ἀβραάμ· οὐδ' ἡ ἀπλῶς σὰρξ, αὕτη γυνὴ τοῦ Ἀβραάμ. » Ἰδοὺ, φησὶ, Σάρρα ἡ γυνὴ σου· εἰ ἡ Σάρρα γυνὴ σου, οὐ γυνὴ σου ἡ Ἀγαρ. Καλῶς δὲ καὶ, τέξεται σοὶ, ἀντὶ τοῦ, ὁμοῖόν σοι. « Καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαὰκ· » θεόκλητος ἄρα ὁ παῖς. « Καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτόν. » Τοῦτο τῆς εἰς θεὸν οἰκειώσεως σημεῖον· ἐπήγαγε γὰρ εἶναι αὐτοῦ θεός, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν· ὡς ἀντιδηρημένων καὶ μὴ καταξιωμένων τῆς πρὸς αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ διαθήκης, οἰκειώσεώς τε καὶ λατρείας τῶν Ἰσραηλιτῶν· ἐπήγαγε γὰρ, « Περὶ δὲ Ἰσραὴλ. » Τί τοῦτο ; ἑτέρου οὗτός ἐστιν ἀνδρὸς σπέρμα, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ σοῦ θεράποντος Ἀβραάμ ;

94. « Περὶ δὲ Ἰσραὴλ. » ἄλλης ὑποθέσεως ἀρχή

ειρημίνην τῆς κατὰ τὴν πρώτην ἀκολουθίαν συν-
 εχέας· ἡ δὲ ἀκολουθία τὴν ἐκ τῆς διαθήκης οἰκειό-
 τητα ἀπέσωσεν ἂν, εἰ μὴ διεκόπη ἑτέρα ἀρχή· τί δὲ
 φῆς ὅλως περὶ Ἰσμαήλ; « Περὶ δὲ Ἰσμαήλ, φησὶν,
 ἰδοὺ εὐλόγησα αὐτὸν, καὶ αὐξανῶ αὐτὸν σφόδρα
 σφόδρα. » Ἀλλὰ ταύτην τὴν εὐλογίαν, καὶ τὰ πετεινὰ
 τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης εὐλόγη-
 σας· οὕτω δὲ αὕτη ἰδίως ἀνθρώπων ἀξία ἢ εὐλογία·
 « Δώδεκα ἔθνη γενήσεται· » καὶ τί τοῦτο, ὅτ' ἂν τῆς
 θείας εὐμελείας ἀλλότριως τυγχάνῃ; ὥστε οὐδ' ἂν
 τὴν εἰς πλῆθος αὐξήσιν ἔσχευ, εἰ μὴ Ἀβραάμ ἠτή-
 σατο· « Ἰδοὺ γάρ, φησὶν, ἐπήκουσά σου· » ἄλλως τε
 τοῦ Χάμ πολὺ ἐλάττων καθέστηκεν Ἰσμαήλ. Τί δὲ
 εἰς μάτην καὶ τὸ πλῆθος, ὅτ' ἂν ἀχρηστον ᾖ; εἰκότως
 γὰρ ἂν ἀκούη παρὰ τοῦ Ἡσαίου· « Ἐγενήθητέ μοι
 εἰς πλησμονήν. » Ὡς τῆς τοῦ Θεοῦ προγνώσεως! ἔτι
 καὶ τοῦ Ἀβραάμ θεὸν λιτανεύοντος ὑπὲρ τοῦ Ἰσμαήλ,
 τὴν εἰς πλῆθος αὐξήσιν καὶ μόνον κομίζεται· τῆς δὲ
 διαθήκης τοῦ Θεοῦ ξένος καὶ ἀλλότριος ὑπ' αὐτοῦ
 τοῦ Θεοῦ ἀποδιαστέλλεται, ὡς Ἰσαὰκ μόνον ὄντος
 ἀξίου ταύτην κληρονομεῖν, διὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ μέλλοντα
 προέρχεσθαι εὐλογημένον Χριστὸν καὶ Θεόν. Καὶ
 τοῦτο δὲ θαυμάσαι ἔστιν ὅτι περὶ μὲν πάντων τῶν
 ἔθνῶν εἰρηται τῇ προφητείᾳ, ὡς *Μνησθήσονται*
καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέ-
ρατα τῆς γῆς. Τούτους δὲ ἀμετόχους τῆς αὐτοῦ δια-
 θήκης αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐκρινεν, πάντως διὰ τὸ τὸν
 ἀντικείμενον λεγόμενον δαίμονα θεραπεύειν.

47. Εἰ οὖν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀμεθέτους αὐτοὺς τῆς
 αὐτοῦ διαθήκης ἐποίησε, καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ
 μέχρι καὶ νῦν μὴ καταδέχεσθαι αὐτοὺς τῇ ἰσαγγελίᾳ
 τῆς θείας Γραφῆς μαθητεύεσθαι· πόθεν ὁ καμηλώδης
 γόης ἐκεῖνος τὴν τρίτην διαθήκην ἐκόμισεν, ἀναιδῶς
 τοῦ Θεοῦ καταψευσάμενος οὐρανῶθεν λήρους καὶ μύ-
 θους καὶ ἄσωτείας καὶ φλυαρίας ἀγνωσίας τε πάσης
 καὶ ἀμαθείας μεμστωμένα δέχεσθαι ἀλαζονευόμε-
 νος; ὅτ' ἂν λέγῃ Μαρίαν τὴν Μωϋσέως ἀδελφὴν τὸν
 Χριστὸν γενῆσαι (96), ἄρα ὑπολέλειπται ἀφροσύνης
 ὑπερβολή, καὶ ἀγνωσίας ὑπεροχή, ἣν αὐτὸς καθ'
 ἑαυτοῦ ὁ μαινόμενος οὗτος οὐ κατεχέτο; πόσον γὰρ
 ἂν αὐτὸν οἴεσθε καταγελάσθαι ἐκ τούτου παρὰ τῶν
 Ἰουδαίων, παρὰ τῶν Σαμαρειτῶν, παρὰ πάντων
 ἀπλῶς τῶν μετιόντων τὴν Παλαιὰν ἢ καὶ τὴν Καινὴν
 Διαθήκην; Πόθεν οὖν, φησὶν, ἐθάρρησεν αὐτὴν οὐ-
 ρανίαν καλέσαι βίβλον; Ἐκ τοῦ ἐμπνευσθῆναι αὐτὸν
 παρὰ τοῦ εἰρηκότος· *Θήσω τὸν θρόνον μου ἐπὶ*
τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔσομαι ὁμοίος τῷ
Ἐξίστω, τοῦ ὄντος καὶ λεγομένου πατρὸς τοῦ ψεύ-
δους. Τίς γὰρ ἂν ὅλως ἐντυχὼν τῇ θεῇ Γραφῇ οὐκ
 ἐκπλαγῆσεται τῷ μεγέθει τοῦ ψεύδους, ὅτ' ἂν λέγῃ
 Χριστὸν ἐκ Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως γεγενῆ-
 σθαι; Ὡς τοῦ μακροῦ γήρως τῆς Παρθένου! δισχιλίων
 γὰρ πῶς σχεδὸν ἑτῶν περιόδους παρετλήθει μέχρι
 Χριστοῦ γεννήσεως, ἀφ' οὗ Μαρία τὰ κύμβαλα ἀν-

tionis initium) est, a superioris contextus conti-
 nuatione distinctum. Contextus autem, foederis
 vinculum utique conservasset, nisi alterum initium
 sejunctum fuisset. Sed quid demum de Ismaele
 ais? « Quod attinet ad Ismaelem, inquit, ecce et huic
 benedixi, augeboque illum quam maxime. » Cætero-
 quin hujusmodi benedictione volucris quoque
 cæli et maris piscibus benedixisti; neque hæc
 hominibus satis digna benedictio est. « Duodecim
 populos gignet. » Sed quid hoc demum est, si di-
 vina benevolentia alienus erit? Imo ne multitudinis
 quidem incrementum habuisset, nisi Abrahamus
 pro illo orasset. « Ecce enim, inquit Deus, exaudi-
 vi te. » Cæteroqui Chamo multo minor fuit Ismael.
 Cui bono autem multitudo, si quidem haud com-
 moda evadet? Merito enim audies ab Isaia:
 « Geniti mihi estis ad nauseam²¹. » O Dei præscien-
 tiam! Abrahamus Deum pro Ismaele orans, nihil
 aliud impetrat quam populi incrementum: a fœ-
 dere autem Dei alienus et extraneus, ipso Dei ore hic
 constituitur, ceu si solus Isaac dignus esset il-
 lud possidere, propter oriturum ex ipso benedictum
 Christum ac Deum. Atque hoc mirabile est, quod
 de cæteris cunctis gentibus dictum est a prophetia,
 fore ut *reminiscantur et convertantur ad Dominum*
universi fines terræ²². Ismaelitas autem haud fore
 participes fœderis, ipse Deus judicavit, ideo
 prorsus quia adversarium ejus dæmonem colunt.

93. Si ergo ipse Deus fœdere suo Ismaelitas
 exelusi, idque inde constat, quia usque ad hanc
 diem noluerunt a divinæ Scripturæ angelica do-
 ctrina erudiri; undenam camelarius deceptor ille
 tertium fœdus impudenter detulit, calumniam Deo
 faciens jactanter dicendo, se de cælo nugæ suas
 et fabulas et ineptias inscitia insipientiaque plenas
 accipere? Qui ait: Mariam Moysis sororem Chri-
 stum peperisse, an summam aliquam stultitiam
 exquisitamque inscitiam omisit, quam insanus hic
 in caput proprium non effuderit? Quantopere hunc
 a Judæis ob id irrideri putatis, et a Samaritanis,
 atque ab omnibus quotquot Vetus Novumque Testa-
 mentum noverunt? Quomodo igitur ausus est, dicet
 aliquis, librum illum appellare cœlestem? Nempe
 quia inspiratus fuit ab eo qui dixit: *Ponam thro-*
num meum in nubibus cæli, similis ero Altissimo²³,
 ab eo, inquam, qui est et dicitur mendacii pater.
 Quis enim divinæ Scripturæ peritus, non stupebit
 mendacii immanitatem, cum ait Mohamedes Chri-
 stum ex Maria Moysis sorore natum? O longævam
 virginis senectutem! etenim bis mille ferme anno-
 rum revolutiones intercesserunt usque ad Christi
 nativitatem, ex quo Maria cymbalum pulsavit²⁴.
 Præclare tunc sane demonstrabitur ex Davide Jes-
 sæi filio propagatus Christus! Hæccine divina

²¹ Isa. i, 14. ²² Psal. xxi, 28. ²³ Isa. xiv, 14. ²⁴ Exod. xv, 20.

(96) Hæc de re diximus jam col. 708, adn. 19, et col. 727, adn. 69; quanquam paulo latius facit illud
 temporis spatium Nicetas. Videsis Eusebii chronicon.

Scriptura est ? hic cœlestis liber ? O inscitiam !
 O infeliciam barbarorum dementiam !
 τοῦτο θεία Γραφή; τοῦτο οὐράνιον βιβλίον; ὡ ἀπὸ
 βάρων!

94. Igitur tum quia a divinæ Scripturæ mente
 alienus prorsus et extraneus est hic maledictus
 ipsorum liber ; tum quia Deus ipse indignos illos
 fœdere suo judicavit ; satis cognoscere possumus,
 camelinum hunc librum habere auctorem dæmo-
 nem qui de cœlo excidit. Quippe quidquid Deo
 abalienatur, in contrariam dæmonis partem migrat.
 Nam si Dei esse Isaacum, veri, inquam, Dei, indi-
 cium manifestum est, quod constituerit cum ipso
 fœdus ; « Statuam, inquit, fœdus meum cum ipso,
 ut sim ejus Deus, necnon seminis ejus post ipsum ; »
 B indicium vicissim est non esse Ismaelitarum Deum
 peculiarem, quanquam ratione creationis sit ; hoc,
 inquam, rei ejus indicium est, quod statuere cum
 illis fœdus Deus noluerit. Diabolus itaque est
 illorum deus, qui Deum simulat : quanquam me-
 tuens ne tali scopo suo excidat, dolose nomen pro-
 prium reticet, quod apud omnes homines infame
 est, verique potius Dei appellationem præ se fert.
 Est enim hoc consuetum improbi hujus artificium.
 Si ergo deum suum habere Abrahami Deum cu-
 piunt hi barbari, impium illum fraudulentumque
 librum, ejusque pravum auctorem, stultum homi-
 nem, ejurent, unique assentiantur divinæ Scri-
 pturæ, atque ejus norma regantur. Aut si volunt
 C librum suum huic antepone, et adversarium Dei
 Abrahami adorare ; pudore suffundantur, quia
 nomine tenus Deo Abrahami gloriantur ; et res
 atque Scripturas inconciliabiles frustra proferre
 convincantur. Namque a demente nihil differt, is
 qui dicit Pharaonem et Augustum eadem ætate re-
 gnasse. Hoc enim necessario consequitur, si Moysis
 soror Christum peperit : ita ut Christus bis mille
 annos natus, tali cum senio ante Pilatum appa-
 ruerit ; et Maria totidem aut etiam plures vixerit
 annos.

XXVI. Quod nulla sit utilitas Agarenis se circum-
 cidentibus, ideoque putantibus deum suum habere
 Abrahami Deum ; ut hinc demonstrant vere ipsorum D
 Deum, esse Deum Abrahami.

Herilium præceptorum alia ad utilitatem subdito-
 rum redundant, si observentur ; alia vero prosunt ;
 alia utrisque. Similiter et inobedienciæ, aliæ subditis,
 aliæ dominis, aliæ utrisque detrimentum afferunt.
 Cunctis vero exploratum est, quod si quis præceptum
 aliquod domini violaverit, seque suimet dominum
 constituerit, adhuc tamen spem retinet ad pristinam
 benevolentiam dominum suum flectendi. Verumtamen
 si alium omnino dominum sibi asciverit, intolerabi-
 lem sibi domini sui iram provocat, etiamsi forte
 cuncta illius mandata diligenter peregerit. Neque
 tantopere servus ille proprium se domini illius de-
 monstrat, placita ejusdem exsequendo, quantopere
 alienum se ab illo declarat, alium sibi dominum

A εκρούσατο. Σφόδρα δὲ καὶ Δαβὶδ υἱὸς τοῦ Ἰσσαακ,
 ἐκ τούτου δὲ ὁ Χριστὸς καταγόμενος ἀποδείκνυται·
 τῆς ἀλογίας! ὡ ἀπὸ τῆς ἀνοίας τῶν ἀθλίων βαρ-
 βάρων!

95. Τοιγαροῦν ἀπὸ τε τῆς κατὰ Γραφὴν διανοίας
 ξένης καὶ ἀλλοτρίας τυγχανούσης τῆς ἐπαράτου αὐ-
 τῶν βίβλου πρὸς τὴν θείαν Γραφὴν, ἀπὸ τε τοῦ τὸν
 Θεὸν τῆς αὐτοῦ διαθήκης ἀναξίους αὐτοὺς κρίναι,
 συνιδεῖν ἔστιν ὅτι τοῦ οὐρανόθεν πεσόντος ἔστι δαι-
 μονος ἢ καμηλόθυτος ἐκείνη βίβλος· πᾶν γὰρ τὸ
 ἀπηλλοτριωμένον Θεοῦ, εἰς τὴν ἐναντίαν καὶ δαιμο-
 νιώδη περισταται μοῖραν· εἰ γὰρ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν
 Ἰσαάκ, τοῦ ὄντως δὲ Θεοῦ σημεῖον ἐμφανές, τὸ
 στήσαι αὐτὸν πρὸς αὐτῷ τὴν αὐτοῦ διαθήκην (εἰστή-
 σω γὰρ, φησὶ, τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν, εἶναι
 αὐτοῦ Θεός καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτὸν),
 B σημεῖον τοῦ μὴ εἶναι Θεὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν κατ'
 οἰκείωσιν, εἰ καὶ τῷ δημιουργικῷ λόγῳ ἐνεστί, τὸ μὴ
 ἡξιῶσθαι στήναι πρὸς αὐτοὺς τὴν τοῦ Θεοῦ διαθήκην.
 Ὁ διάβολος ἄρα θεός αὐτῶν, ὁ τοῦ Θεοῦ καταψευδό-
 μενος· εἰ καὶ φόβῳ τοῦ ἐκπεσεῖσθαι τοῦ τοιούτου
 σκοποῦ τὸ ἐκυτοῦ δολερῶς ἀποσιωπήσας ὄνομα, διὰ
 τὸ ἤδη διαβεβλήσθαι παρὰ πάντων ἀνθρώπων τὴν τοῦ
 ὄντος Θεοῦ προσηγορίαν προβάλλεται· σύνθετος δὲ
 τῷ πονηρῷ τούτῳ ἡ τοιαύτη μεθοδία. Εἰ οὖν θεὸν
 εἶαυτῶν ἔχειν τὸν τοῦ Ἀβραάμ Θεὸν οἱ βάρβαροι
 γλιχόμενοι, τὴν ἀθέμιτον ἐκείνην καὶ ἀπατηλὴν βί-
 βλον, καὶ τὸν ταύτην σκαιογραφήσαντα μάταιον
 C ἄνθρωπον ἐξαρνεῖσθωσαν, καὶ στοιχειώσωσαν μόνῃ
 τῇ θείᾳ Γραφῇ, καὶ ὑπ' αὐτῆς ποδηγείσθωσαν· ἢ
 ἐκείνην ταύτης προκρίναντες, τὸν ἀντικείμενον τοῦ
 Θεοῦ τοῦ Ἀβραάμ προσκυνοῦντες, ἐγκαλυπτέσθω-
 σαν, ὡς ψιλῷ τῷ τοῦ Ἀβραάμ ὄνοματι μόνον καλλω-
 πιζόμενοι· καὶ ἀκατάλληλα τοῖς πράγμασι καὶ γράμ-
 μασι κενοφωνοῦντες, ἐξελεγχέσθωσαν· μαινομένου
 γὰρ οὐδὲν διενήνοχεν ὁ λέγων τὸν Φαραῶ καὶ Αὐγου-
 στον κατὰ ταυτὸν συμβασιλεύειν χρόνον. Τοῦτο γὰρ
 ἔπεσθαι ἀνάγκη τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως Χριστὸν
 κυούσης· ἢ Χριστὸν μετὰ δισχιλίῳν ἐτῶν περιόδους
 γέροντα ὀφθῆναι τῷ Πιλάτῳ· ἢ τὴν Μαρίαν τσαῦτα
 περιδιῶναι ἢ τὰ πλείονα ἔτη.

ΚΖ'. Ὅτι οὐδεμίᾳ ὀνησίᾳ τοῖς Ἀγαρηνοῖς περι-
 τεμνομένοις, καὶ διὰ τοῦτο οἰομένοις εἶαυτῶν
 Θεὸν ἔχειν τὸν τοῦ Ἀβραάμ Θεὸν, πρὸς τὸ
 δεῖξαι ὅτι ἀληθῶς αὐτῶν ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ.

96. Τῶν δεσποτικῶν προσταγμάτων τὰ μὲν εἰς
 τοὺς ὑπηκόους φέρει τὸ κέρδος ὅτ' ἂν φυλάττηται,
 τὰ δὲ εἰς τὸν δεσπότην, τὰ δὲ ἐπ' ἀμφοῖν· ὡσπερ δὴ
 καὶ ἀποκρούμενα, τὰ μὲν εἰς τοὺς ὑπηκόους, τὰ δὲ εἰς
 τοὺς δεσπότης, τὰ δὲ καὶ εἰς ἀμφοτέρους τὴν ζημίαν
 ἐπάγει. Πάντες οὖν τούτο ἴσασιν, ὅτι κἂν ὅποιον τις
 ἂν εἴη ἡβετηκῶς τοῦ δεσπότητος ἐντολὴν, αὐτὸν δὲ
 εἶαυτοῦ ἐπιγράφοιτο κύριον, ἔχει αὐθις ἐπιπέλα εἰς
 τὴν πρώτην εὐνοίαν ἐπισπάσασθαι τὸν δεσπότην·
 ἕτερον δὲ εἶαυτοῦ κύριον ἐπιγραφόμενος, ἀνύποιστον
 τὴν ὀργὴν καθ' εἶαυτοῦ τὴν τοῦ δεσπότητος ἐφέλκεται,
 κἂν πάσας τὰς ἐντολάς αὐτοῦ σπουδαίως ἐπιτελῇ·
 καὶ οὐ τοσοῦτον ὁ οἰκέτης ἐκείνος γνώριμόν τε εἶαυ-
 τὸν καθίστησι τοῦ εἶαυτοῦ δεσπότητος δοῦλον εἶναι, ἐκ

τοῦ τὰ ἐκείνου ἀρεστά ἐπιτελεῖν, ὅσον ἀλλότριος ἀναφαίνεται, ἐκ τοῦ ἕτερον ἑαυτοῦ εἰσποιεῖσθαι δεσπότην. Ποῖον γὰρ σημεῖον οἰκείτης ἰατροῦ ἐπάγεται, τοῦ εἶναι αὐτὸν κύριον νῦν τὸν ἰατρόν; ὅτ' ἂν τὰ μὲν τῆς τέχνης καλῶς γινώσκει καὶ πράττει ὡς ἑαυτοῦ βούλεται δεσπότης, ἐτέρου δὲ δεσπότητος δούλον ἑαυτὸν ὑπογράφει; οὐδὲν γὰρ εἰσὶν ἕτερον αἰλοῖται ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἢ αὐτῶν ἰατρικὴ καὶ ὠφέλεια· ἢ δὲ εἰς Θεὸν πίστις, εἰς αὐτὸν τὴν δόξαν ἀποχομίζει, βεβαιούντων ἡμῶν ὅτι Θεὸς ἀληθὴς ἐστὶ, καὶ ὅτι ἡ Δεσποτικὴ σχέσις ἀδιάσπαστος συντηρεῖται. Ὡς περ οὖν καὶ αἱ ἀθετήσεις τῶν λοιπῶν ἐντολῶν, ἡμῶν μὲν αὐτῶν γίνονται ὀλεθροί, ἢ δὲ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας παραγραφή αὐτὸν ὑβρίζει τὸν Κύριον· πότε οὖν σφοδρότερος καθ' ἡμῶν ὀργισθήσεται; ἀθετούμενος, οἶμαι, ὃ πάντες Ἰσασί. Τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἐπὶ τε Ἀβραάμ καὶ Μωάμετ περὶ Θεοῦ γυμνάσομεν. Εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· « Περὶτεμεῖσθε τὴν ἀκροβυστίαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν· » ποιεῖ τοῦτο καὶ Μωάμετ. Εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· « Ὑπολατρεύσεις Θεῷ ἑτέρῳ, πλὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· » τοῦτο ποιῆσαι Μωάμετ οὐκ ἀνέχεται· προσκυνεῖ γὰρ τῷ Χουδάρ εἰδώλῳ ὄντι ἀρχαιοτάτῳ περὶ τὴν Ἐθριβὸν Ἐρημον, καὶ τῷ Μάκαχ, ὅπερ φασὶν εἰς τύπον τῆς Ἀφροδίτης διαγεγράφθαι (97). Οὐ δύναται οὖν Θεὸν ἑαυτοῦ ἔχειν ὁ Μωάμετ τὸν Θεὸν Ἀβραάμ, εἰ καὶ σύμβολον ἐντολῆς αὐτοῦ τὴν περιτομὴν ἐπάγεται, διὰ τὸ εἰς ἕτερον ἑαυτὸν μεθιστάναί Θεόν· αὐτὸς γὰρ εἰρήκει· « Πλὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· » ἢ γὰρ ἀπλῶς περιτομὴ, σαρκὸς μόνη ἐστὶν ἀφαίρεσις τοῦ περιτεμνομένου, ἀλλ' οὐκ ἀπόδειξις τῆς κατὰ τὴν δουλείαν καὶ δεσποτείαν σχέσεως· ὡς περ οὐδὲ τὸ κεχρησθαι τὸν ἐκ τοῦ ἰατροῦ δραπτεύοντα οἰκείτην τὰ τῆς ἰατρικῆς, εἰς ἕτερον ἀνακχωρηκότα δεσπότην, τοῦ εἶναι αὐτὸν τοῦ ἰατροῦ οἰκείτην ἀπόδειξις ἦν· μάτην ἄρα Θεὸν αὐτῶν Ἀγαρηνοὶ λέγουσι τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ· ἐφάνησαν γὰρ ψευδόμενοι. Εἰ γὰρ καὶ ἦν αὐτῶν ποτε Θεός, ἀλλὰ νῦν μετὰ τοῦ Χουδάρ καὶ τοῦ Μωάμετ, οὐκ ἐστὶν αὐτῶν Θεός.

KZ'. Ἄλλο εἰς τὸ αὐτό.

Λς'. Πᾶν τὸ ὄν ἀληθῶς, ἐξ ὀνόματος ἅμα καὶ πράγματος γνωρίζεται· εἰ δὲ διαιροῖτο εἰς δύο, εἰς τε ὄνομα μόνον, καὶ πρᾶγμα μόνον, πλανᾷ. Ὅνομα δὲ μόνον καλῶ τὸ Ἐρημον τοῦ οἰκείου ἀληθῶς πράγματος· πρᾶγμα δὲ μόνον τὸ Ἐρημον τοῦ οἰκείου ἀληθῶς ὀνόματος, ἀλλ' οὐκ ἀνώνυμον· ἐξ ἀμφοῖν μὲν οὖν γνῶσις ἀληθῆς συνίσταται, ἐκ δὲ θατέρου ἀπάτη· καὶ τοῦτό ἐστι· τὸ ποιῶν ὁμοιοῦν τε καὶ ἀλλοτρίως ἔχειν περὶ τι πρὸς ἑαυτοῦς τοὺς ἀνθρώπους· διττὴ δὲ τοῦ μόνου ὀνόματος ἡ ἀπάτη, ὅτ' ἂν μηδὲν μηδαμῆ σημαίνῃ, καὶ ὅτ' ἂν τοῦ οἰκείου ἀφαιρεθὲν πράγματος προσκείτο τῷ ἀπεικίῳ· τὸ δὲ σημαῖνον διάφορα ἀληθῆ, οἰκείον ἂν ἐκάστου καὶ ὁμοῦ καλοῖτο ὄνομα· πρᾶγμα δὲ ἀληθές ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται, τὸ τῶν οἰκείων τῆς οὐσίας ἀνεκδεδῶς καὶ ἀπερίττως σῶζον λόγον· ὄνομα δὲ ἀληθές, ὅπερ ὁ τοῦ πράγματος λόγος σημαίνει βούλεται. Οὔτε οὖν τὸ πρᾶγμα ὡς πρᾶγμα πλανᾷ· οὔτε τὸ ὄνομα, ὡς ὄνομα οἰκείου πράγματος,

A asciscendo. Quodnam enim medici famulus indicium exhibet, suum esse dominum qui nunc medetur; si artem quidem bene noscat exercentque, prout sui domini voluntas est, nihilo tamen minus alterius se domini servum faciat? Nam reliqua Dei mandata nihil aliud sunt, quam hominum medela et utilitas: fides in Deum tamen, ad hujus gloriam redundat, affirmantibus nobis, Deum revera esse, et relationem cum Domino a nobis incolumem conservari. Similiter reliquorum præceptorum violationes nobis quidem exitiales sunt, sed divini domini negatio ipsi Domino contumeliam facit. Quodnam itaque gravius nobis irascetur Deus? Nempe cum is a nobis negabitur, ut omnes sciunt. Hanc nunc de Deo doctrinam circa Abrahamum ac Mohamedem pertractemus. Dixit Deus Abrahamo: « Circumcidite præputium carnis vestræ: » hoc facit etiam Mohamedes. Dixit Deus Abrahamo: « Non adorabis Deum præter Dominum tuum: » hoc agere Mohamedes non patitur; adorat enim idolum Chubar antiquissimum in deserto Ethribo; itemque Macach, quod ad Veneris figuram elaboratum aiunt. Nequit itaque Deum suum habere Mohamedes Abrahami Deum, etiamsi symbolum mandati ejus circumcisionem gerit, quandoquidem ad alium se Deum transtulit. Ille autem jusserat: « Nullum præter Dominum Deum tuum coles. » Nam simplex circumcisio, carnis quidem est ablatio ejus qui circumciditur, non tamen demonstratio inter servitutem et dominatum relationis: sicut etiam, non ideo quia servus fugitivus domini sui medici artem exercet, cum ad alium confugerit dominum, non ideo, inquam, demonstrat se medici esse famulum. Temere itaque Agareni deum suum dicunt Abrahami Deum. Nam etiamsi olim forte fuerit, nunc certe cum Chubare et Mohamede, deus ipsorum non est.

XXVII. De eodem argumento.

96. Omne quod vere existit, ex nomine simul et ex re cognoscitur. Si autem in duo dividatur, nempe in nomen solum remque solam, decipit. Nomen solum autem appello, quod propria vere re caret: vicissimque solam rem, quæ suo vero nomine caret, sed tamen non est anonyma. Ex ambobus vera cognitio conficitur; ex alterutro autem error. Atque hoc est, quod consentire vel dissentire inter se homines de aliqua re facit. Duplex porro est solius nominis deceptio: quando videlicet nihil omnino significat, et quando a propria re abstractum, alienæ addicitur. Quod plura vera significat, proprium uniuscujusque simulque dicitur nomen. Res autem et vera est et dicitur, quæ sine defectu et sine redundantia proprietatum substantiæ rationem servat. Verum denique nomen est, quod rei ratio significare vult. Neque res, quatenus res est, decipit: neque nomen, quatenus nomen est propriæ rei, in errorem

(97) Recole quæ annotavimus col. 720, n. 47, cum Relando hanc idololatriam negante.

inducit : sed ut alterius rei in altera re nomen, atque ut alterius nominis in altero nomine res, id demum in errorem trahit.

97. His ita se habentibus, facile est barbarum hunc coarguere populum, qui temere Dei Abrahami appellatione sibi fucum facit : neque enim hic ab Agarenis reapse colitur, etiamsi particulares aliquas notas illius præ se ferunt et constantur, videlicet circumcisionem, et quod sint populus Dei Abrahami jactantiam. Sicut enim haud satis est exhibendæ hominis notitiæ, si quis dicat bipedem et mortalem, quamquam reapse bipes mortalisque est homo ; sed non continuo hæc hominem designant, quia non dicunt principalem naturæ humanæ propriamque notam ; ita cum isti dicunt deum se habere Deum Abrahami, et carnem circumcidere, nequaquam ipsum illum proprie vereque Deum demonstrant ; quia symbola illa omittunt, quæ illum præcipue denotant. Nam cum gentis eorum dux contraria legi Dei Abrahami imperat, nonne alterum Deum sub illius nomine invehit ? Atque hanc deceptionem quam nos ratione contingere dicimus, animadvertite. Dixit Abrahami Deus filiis ejus : Non adorabitis ullam idolorum iconem, neque illis cultum exhibebitis, nempe ceu Deo. Dixit Deus Agarenis, ut aiunt, per legatum suum : Adorate Chubarum, Dei instar, quod est idolum et Veneris simulacrum. Videamus jam quid commune sit Abrahamo cum Mohamede, et quid diversum. Videamus item, quænam potiora indicia sint, quibus Deus ab hominibus Deus esse denotatur : et quandonam videatur quidem, sed non sit : quando item potius ad iracundiam provocetur.

98. Ex iis præceptis quæ nobis tantum suffragantur, minor obscuriorque exurgit indicativa nota Dei : imo nulla est interdum, cum ei non obeditur. Ex iis autem præceptis, quibus majestas ejus ostenditur, verior longeque major emicat ; sicut et vice versa. Suscepit Abrahamus circumcisionem, postquam Deum agnoverat et idola patris sui abjecerat. Quandonam ergo is Deo magis placuit ? Idolorumne negatione. an carnis circumcisione ? Patet, idolico potius abnegato cultu : nam non nisi ceu fidei signum suscepit præputii circumcisionem. Afferit præstigiator legatus Agarenorum circumcisionem, sed simul idololatriam. Num ergo et hic tanquam Abrahamus Deo placuit, an iracundiam potius commovit ? An denique, ut videtur, utrumque præstitit ? Quod si forte utrumque, num Deo placuit se circumcidendo, an multo potius irritavit idola colendo ? Patet, quod potius irritavit : nam quorum observatio gravioris momenti est, eorumdem parviolatio. Etenim rerum natura vel ex ipsis cognoscitur, vel ex earum circumstantiis. Et cognitio quidem ex circumstantiis, infirmior ; tutior vero et sincerior quæ ex ipsis rebus emergit. Per se ipsum quidem demonstrat aliquis servitutis et dominatus naturam, cum relatio immobilis retinetur. Haud per se ipsum autem, cum aliquid ad eam rem per-

A ἀπατᾶ· ἀλλ' ὡς ἄλλου πράγματος ἐν ἑτέρῳ πράγματι ὄνομα, καὶ ὡς ἄλλου ὀνόματος ἐν ἑτέρῳ ὀνόματι πρᾶγμα ἢ ἀπάτη συμβαίνει.

Ἱζ'. Τούτων οὕτως ἐχόντων ῥᾶδιον ἐλέγξει τὸ βάρβαρον τοῦτο φῶλον, ὡς εἰς μάτην τῇ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ κλήσει ἑαυτοὺς ἐξαπατῶσιν, οὐκ αὐτοῦ ἀληθῶς ὡς αὐτῶν λατρευομένου, καὶ εἰ μερικά τινα γνωρίσματα αὐτοῦ ἐπιφέρονται τε καὶ ὁμολογοῦσι, τὴν τε περιτομὴν καὶ τὸ λέγειν αὐτοὺς λαὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ. Ὡς γὰρ οὐκ ἀρκεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου γνώσιν παραστῆσαι τὸ εἰπεῖν δίπουν θνητὸν, καίτοι δίπουν θνητὸν ἀληθῶς ὁ ἀνθρώπος· ἀλλ' οὐκ εὐθὺς τὸν ἀνθρώπων ταῦτα δηλοῖ, διὰ τὸ μὴ φάναι τὴν κυρίως παραστατικὴν τῆς ἀνθρώπου φύσεως διαφορὰν· οὕτως οὐδὲ τὸ φάναι αὐτοὺς θεὸν ἔχειν τοῦ Ἀβραάμ τὸν θεόν, καὶ τὴν σάρκα περιτετμηθεῖν, θεὸν αὐτὸν δείκνυσι τὸν κυρίως καὶ ἀληθῶς, τῶν χαρακτηρίζει δυναμένων συμβόλιον παρεωραμένων ὑπ' αὐτῶν. Ὅτι ἂν γὰρ ὁ τοῦ ἔθνους αὐτῶν προαγωγὸς ἐναντία τῶν τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ νόμων προστάσῃ, ἄρ' οὐκ ἕτερον θεὸν εἰς τὸ ἐκεῖνου εἰσάγει ὄνομα ; καθ' ὃν τρόπον τὴν ἀπάτην λέγομεν συμβαίνει· σκοπεῖτε γὰρ ἐν τεῦθεν· Εἶπεν ὁ θεὸς τοῦ Ἀβραάμ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ· οὐ προσκυνήσετε πᾶν ὁμοίωμα, οὐδὲ μὴ λατρεύετε αὐτοῖς, οὗτοι ἐστὶν ὡς θεὸν [ita cod.]. Εἶπεν ὁ θεὸς Ἀγαρηνοῖς, ὡς φασί, διὰ τοῦ ἀπιστοῦ αὐτοῦ· Προσκυνεῖτε τῷ Χουβάρ ὡς θεῷ εἰδώλῳ ὄντι καὶ ὁμοιώματι τῆς Ἀφροδίτης. Εἰθώμεν οὖν τί κοινὸν ἔχει Ἀβραάμ καὶ Μωάμετ, καὶ τί διενήνοχεν· εἰθώμεν δὲ καὶ ἐν τίσιν μᾶλλον χαρακτηρίζεται ὁ θεός, θεός παρὰ ἀνθρώπων γνωριζόμενος· καὶ ἐν τίσιν δοκεῖ μὲν, οὐκ ἔστι δέ· ἐν τίσιν δὲ παροργίζεται μᾶλλον.

Ἱη'. Ἐν αἷς μὲν οὖν ἐντολαῖς μόνως αὐτοὶ κοσμούμεθα, ἐλάττων ἢ δὴλωσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀμυδρά· ἔστιν ἔξ ὅτε οὐδὲ ἐλάττων, ἤνικα αὐτὸς ἀποκρούοιτο· ἐοῖς δὲ ἢ αὐτοῦ δόξα συνίσταται, ἀληθῆς καὶ μείζων ὑπερβαλλόντως· ὡσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· Ἐλαβεν Ἀβραάμ περιτομὴν προεπιγνοὺς τὸν θεόν, καὶ ἀπηνήσατο τὰ εἰδῶλα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Πότε οὖν μᾶλλον θεῷ εὐηρέστησεν, ἐν τῇ ἀπαρνήσει τῶν εἰδωλῶν, ἢ ἐν τῇ περιτομῇ τῆς σαρκός ; Πρέδηλον ὅτι ἐν τῇ ἀπαρνήσει τῆς εἰδωλολατρίας· σημεῖον γὰρ ἔλαβεν τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροθυστίᾳ τὴν περιτομὴν. Εἰσάγει καὶ ὁ γόης ὁ ἀπόστολος τῶν Ἀγαρηνῶν περιτομὴν· ἀλλὰ καὶ εἰδωλολατρίαν. Ἄρ' οὖν καὶ αὐτὸς ὡς Ἀβραάμ θεῷ εὐηρέστησεν ; ἢ μᾶλλον παρώργισεν ; ἢ ὡς δοκεῖ, τὰ ἀμφοτέρω ; ἀλλ' εἰ μὲν τὰ ἀμφοτέρω, ἄρα θεῷ εὐηρέστησε περιτέμνων, ἢ μᾶλλον πολλῶ πλεον παρώργισεν εἰδωλολατρῶν ; Εὐδηλον ὅτι μᾶλλον παρώργισεν· ὧν γὰρ ἡ κατόρθωσις μείζων, τούτων πάντως καὶ ἡ ἀπόπτωσις μείζων. Τῶν γὰρ πραγμάτων ἡ φύσις ἐκ τῶν καθ' αὐτὰ ἢ ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ δηλοῦται· καὶ ἡ μὲν ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ δὴλωσις, οὐ τοιούτη· ἢ δὲ ἐκ τῶν καθ' αὐτὰ, ἀσφαλῆς τε καὶ ἀδιάφυστος μᾶλλον. Καθ' αὐτὸ τις τὴν φύσιν δουλείας καὶ δεσποτείας τότε δηλοῖ, ὅτι ἂν ἡ σχέσις ἀκίνητος συντηρῆται· οὐ καθ' αὐτὸ δὲ, ὅτι ἂν τὸν περὶ τὸ πρᾶγμα τινα ἐμφαίνῃ, ἀλλ' οὐκ αὐ-

την την σχέσιν ἔχον. Ἡ οὖν περιτομή περὶ την σχέσιν τῆς δουλείας, ἀλλ' οὐ κατ' αὐτήν την σχέσιν· εἰ δὲ εἰδωλολατρεία, οὐ μόνον οὐ τῶν καθ' αὐτό τῆς θείας σχέσεως ἐστίν, ἢ τῶν περὶ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς στασιάζει τῆς σχέσεως διασπῶσα αὐτήν. Ἐντεῦθεν δηλοῦται εἰς Θεοῦ ἔγγυς, Ἀβραάμ ἢ Μωάβιαι· ποῖος νόμος τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ εἰσάγει; ὁ λέγων, « Οὐ προσκυνήσεις θεῷ ἑτέρῳ, ἀλλ' ἢ Κυρίῳ τῷ Θεῷ; » ἢ ὁ προσκυνῶν τῷ Χουβάρ εἰδῶλῳ οὗτι τῆς Ἀφροδίτης; Μὴ δὴ τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ σεμνυνόμενοι, ἀπεναντίας τῷ Θεῷ Ἀβραάμ φρονούντες ἀπατάσθωσαν, ὡς τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ οἰκεῖον καὶ εὐμενῆ ἐαυτοῖς ἔχοντες· παρεδειγματίσθησαν γὰρ ὄνομα μόνον, τοῦ πράγματός χωρὶς, ἑτέρῳ ἀπειοικῶτι τεθειμένον ψευδῶς σέβοντες· καὶ ἐκ τῶν περὶ τὸ πρᾶγμα τὸ γινώριμον ἔχειν ἐξαπατώμενοι· ἐκ δὲ τῶν καθ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὴν ἀλλοτριώσιν πάσχειν ἐξελεγχόμενοι· εἰ μὴ ἄρα ἡμεῖς φανῶμεν ἑαυτοῖς βιάζόμενοι ἓνα Θεὸν ἔχειν· δύο ἑκείνων ὁμολογούντων ἐναντιωτάτους θεοὺς, ἀληθῆ καὶ ψευδῆ· ἢ τὸ γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, οὐδέτερον ἔχόντων.

ΚΗ'. Ἀπόδειξις ὅτι οὐ τὸν ὄντως ἀληθινὸν Θεὸν εἰσηγεῖται ὁ Μωάβιαι· οὐδὲ αὐτῷ οἱ Ἀγαρηνοὶ λατρεύουσιν, ἀλλὰ τὸν ἀποστᾶτην δαίμονα σφετερισάμενον εἰς ἑαυτὸν τὴν θέλειν προσηγοῖσθαι.

Λθ'. Πάντων τῶν ὄντων ὑπεροχικῶς ἐξηρησθαι τὸ Θεῖον, εἰ καὶ τι ἄλλο τὸ γε ἀναλλοίωτον καὶ ἀτρέπτον χαρακτηρίζει σαφῶς, κατ' αὐτό τε τὸ εἶναι, καὶ τὸ διανοεῖσθαι, καὶ λέγειν, [καὶ] ποιεῖν· ὡς τὸ, Πάντες ἀλλαγήσονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ· καὶ τὸ, Ἡ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ τὸ, Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει· καὶ τὸ, Πάντα τὰ ἔργα σου ἀληθινά· βαιοτέρως δηλονότι ἢ ἀνθρωπινωτέρως τούτων νοουμένων· ἐπισκεπτέον νῦν εἰ γε ταῦτα συντηρηθῆσθαι τῷ Θεῷ, ὁ καμηλώδης τοῦ πονηροῦ ἀπόστολος συγχωρεῖ, τὴν τρίτην καὶ νεωτέρην διαθήκην μυθολογούμενος.

ρ'. Τοῦ Θεοῦ τοίνυν ὁμολογουμένου πάντη ἀύλου καὶ ἀσωμάτου, θεωρουμένου δὲ ἀναλόγως καὶ ἐκ τῶν οἰκειῶν ἔργων, ἐπιγινωσκομένου τε ἐκ τῶν θεῶν λόγων ὅτι ἂν συμφωνῇ τοῖς ἔργοις τὰ ῥήματα, ὑμνουμένου τε ἐκ τῶν θεοπρεπῶν θελημάτων· ὅτι ἂν παρ' αὐτοῦ ἐμφανίζωνται, ἐχομένων δηλαδὴ καὶ αὐτῶν τοῦ κατὰ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα σκοποῦ· ὅτι ἂν ἐν τούτων ἀντικειμένως εὐρεθῆ, ἔχον πρὸς τὰ λοιπὰ, τῆς πρὸς τὸ Θεῖον ἐκπεπτωκός ἂν ἐλέγχοντο ἀσεβείας, ὁ ταύτης ἀντεχόμενος τῆς ἀπάτης· σκοπεῖσθω δὴ οὖν τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἀραβος (98)· τὰ κατὰ τὸν Φαραῶ καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ὡς δὲ γε ἐγὼ νοεῖν δύναμαι, κατὰ τὸ, Ἐμπροσθὶ σθαι τῷ ἰδίῳ ἀμφιβλήστῳ τοῖς ἀμαρτωλοῦς εἰρημένον, καὶ αὐτὸς ἀπεδέξατο· τὸν δὲ τοῦ τεμόντος τὸ πέλαγος νόμον, ὡς οὐδὲν ἀποπέμπεται, δηλονότι μετὰ τῶν λόγων, καὶ τὰ θελήματα ἐκποιούμενος· φανερόν ὅτι χειροτόνητόν τινα ἑαυτῷ Θεὸν εἰσποιεῖ-

A tinens denotat, sed ipsam relationem non habens. Itaque circumcisio circa relationem est servitutis, sed non ipsa relatio est. At idololatria non solum per se habet divinam nullam relationem, sed illi adversatur seque inde avellit. Hinc elucet quis Deo sit proximus, Abrahamusne an Mohammedes: quæ lex Deum Abrahami exhibeat; num illa quæ ait: « Non adorabis Deum alium, nisi Dominum Deum tuum; » an hæc quæ adorare jubet Chubarem Veneris simulacrum. Ne, quæso, nomine Dei Abrahami gloriantur, dum contraria Deo Abrahami credunt, atque ita fallantur ceu si Abrahami Deum habeant sibi proprium et benevolum. Jactant enim nomen solum, absque re, et dissimili alteri id imponentes falso colunt. Nempe ex circumstantiis indicativam notam sumentes errant: sed ex re ipsa a vero cultu alieni coarctantur. Nisi forte nos videmur coacti unum Deum habere, dum illi duos consentur contrarios apprime Deos, verum et falsum; vel quod magis veritati consonat, neutrum habent.

XXVIII. Demonstratio quod nequaquam verum Deum inducit Mohammedes, neque ipsum Agareni colunt; sed apostatam dæmonem, qui divinam appellationem usurpavit.

99. Deum rebus cunctis existentibus summe præcellere, manifeste demonstrant-immutabilitas ejus et inconvertibilitas; et quod per se sit, et deliberet, et dicat, et faciat. Veluti scriptum est: Omnes immutabuntur, tu autem idem ipse es²⁸. Item: Consilium Domini manet in æternum²⁹. Item: In æternum, Domine, permanet verbum tuum³⁰. Item: Cuncta opera tua vera³¹; ita tamen ut hæc divinior potius quam humanior sensu cogitentur. Considerandum nunc, an hæc in Deo retineri concedat camelarius diaboli legatus, qui tertium ac neotericum testamentum couduxit.

100. Cum plane in confesso sit Deum esse immaterialem et incorporeum, spectatum tamen per analogiam in ejus operibus, ex ejusque simul sermonibus agnitum, cum verba operibus consonant; celebratum insuper ab ejus magnificis voluntatibus, cum eæ ab ipso manifestantur, quæ pariter et verbo et opere scopum suum persequuntur; si quid horum contrarium cæteris comperiat, is qui huic errori adhæreat, prorsus a recta Dei religione excidisse videbitur. Nunc id observemus in Arabe, de Pharaone marique Rubro narrante; nescio cur, nisi forte ut ergo arbitror, dictum illud: Cadent in retiaculum suum peccatores³², ipse quoque expertus est. Ejus autem, qui mare divisit, legem abjicit: nimirum post sermones, voluntates quoque repudiens, aperte alium Deum propria electione sibi constituit, verum Deum tamen nequaquam. Nam qui mare illud divisit, nullam aliam ob causam

²⁸ Psal. ci, 28. ²⁹ Psal. xlii, 11. ³⁰ Psal. cxviii, 80. ³¹ Psal. cx, 7. ³² Psal. cxl, 10.

fecit, quam ut ipsius observarentur sermones. Igitur qui ejus sermones abolet, ipsum auctorem abolet : qui auctorem abolet, negat simul factum ab eodem miraculum. Atqui cum Mohamedes miraculum illud confiteatur, utique ab alio Deo factum dicit, non ab illo qui auctor est sermonum, quibus hoc miraculum ipsum narratur. Quamobrem duplex est Mohamedis impietas, imo et triplex ; quia Deo auctori eripit miraculum ; et quia illi tribuit, a quo non est factum. Quisnam porro sit qui jam inde ab initio adversus divinam gloriam se extulit, satis scimus. Hunc ergo coli a Mohamede ita cogitante, necesse est. Vel certe immutatus est et conversus, ex Mohamedis sententia, Deus ; neque jam in æternum sermo ejus permanet, neque omnia ejus opera vera. Verum jactetur in capita sontium absurda blasphemia. Quod si inconvertibilis et immutabilis Deus perseverat ; Mohamedes potius perversus esto, qui mutatum conversumque Deum impie blasphemat, ejusque sermones delet. Participemus autem nos divinæ firmitatis gratiam, qui miraculum ejus admittimus, ejusque leges observemus et exsequamur, atque Deo dignas inde condiscamus disciplinas ac vaticinia et de Christo et de rebus cunctis presentibus ac futuris.

101. Ex his ergo concluditur Mohamedem convinci dicentem, aut Deum non existere, aut certe diversum esse deum ; aut si est, in statu suo non permanere, sed ut sit nascentibus et postea corruptionem patientibus, a suo vitæ habitu discedere, tempore immutatum : cujus sententiæ quanta sit impietas facile dignoscitur. Hac itaque regula utatur quisquis veritatem apprime amat : etiamsi Mohamedes aliud quidquam admittat sive Veteris Testamenti sive Novi ; audet enim ipse quoque, invitus licet, virgineum partum consisteri ; ex ipsa ejusdem confessione hunc convincat. Valde enim indoctus est barbarus et ineruditus.

XXIX. *Falli eos qui dicunt gentem Agarenorum Dei Patris cultum retinere.*

102. Cum Dominus noster Jesus Christus veritas appelletur et sit, necesse est credentes ei, haud concedere, quod Deus Arakami, et Deus Moysis, et Deus Aaronis, ab Agarenica gente colatur. Ait enim Dominus : *Qui non honorificat Filium, ne Patrem quidem honorificat*⁴⁰ : ceu cuncti videlicet sancti illi patriarchæ et prophetæ Filium Dei commemoraverint coluerintque præcognitum. *Abrahamus enim, inquit Christus, pater vester, exsultavit ut videret diem meum ; vidit et gavisus est*⁴¹. Moyses de eo scripsit ; et subsequentes prophetæ partim opere partim verbis eundem mystice revelarunt⁴². Quomodo igitur impia hæc gens, quæ ad internecivam

ται, ἀλλ' οὐχὶ τὸν ὄντως Θεόν · ὁ γὰρ ἐκεῖνο ῥήξας τὸ πέλαγος, δι' ἄλλο οὐδὲν ἢ διὰ τὸ τοὺς αὐτοῦ φυλάττεσθαι λόγους τοῦτο πεποίηκεν. Ὁ γοῦν ἀθετῶν τοὺς αὐτοῦ λόγους, πρότερον αὐτὸν ἀθετεῖ · αὐτὸν δὲ ἀθετῶν, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι τὸ θαῦμα ἀθετεῖ · γεγενημένον τε ὅλως τὸ θαῦμα ὁμολογῶν, παρ' ἄλλου πάντως αὐτὸ γεγενῆσθαι λέγει, οὐ παρὰ τοῦ γεγραφότος τοὺς λόγους ἐν οἷς καὶ τοῦτο γέγραπται τὸ θαῦμα · ὥστε διττὴ αὐτοῦ ἡ ἀσέβεια, μᾶλλον δὲ καὶ τριττὴ, ὅτι τὴν ἀφαιρεῖσθαι τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ τὸ θαῦμα · καὶ ὅτι μὴ τῷ πεποιηκότι χαρίζεται. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τῆς θείας ἐπαιρόμενος δόξης, σαφῶς οἶδαμεν · τοῦτον οὖν ἄρα πάντως ἀνάγκη σέβεσθαι ταῦτα φρονοῦντα · ἢ ἡλλοίωται κατ' αὐτὸν τὸ θεῖον καὶ τέτραπται, καὶ οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα ὁ λόγος αὐτοῦ διαμένει, οὐδὲ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀληθινά · ἀλλ' ἀπερρίφθω εἰς κεφαλὰς τῶν αἰτίων τῆς βλασφημίας τὸ ἄτοπον. Εἰ δὲ ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον διαμένει τὸ θεῖον, αὐτὸς μὲν ἀνατετραμμένος ὑπάρξει ὡς δυσσεβῆς μεταβαλλόμενον καὶ μετατρεπόμενον βλασφημῶν τὸ θεῖον, καὶ τοὺς αὐτοῦ ἡθετηκῶς λόγους · μεθέξομεν δὲ τῆς αὐτοῦ ἀτερψίας χάριτι οἱ καὶ τὸ θαῦμα προσδεδεγμένοι, καὶ τοὺς νόμους πληροῦντες καὶ τελειοῦντες, καὶ τὰς θεοπροπέας ἐξ αὐτῶν παιδευόμενοι μαθητείας τα καὶ προφητείας περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ πάντων τῶν ὄντων καὶ ἐσομένων.

ρα'. Συνῆχται τοίνυν ἐκ τούτων φωραθῆναι αὐτὸν λέγοντα, ἢ τὸν Θεὸν μὴ εἶναι Θεόν, ἀλλ' ἕτερον εἶναι Θεόν · ἢ ὄντα, μὴ τὸν αὐτὸν ἀεὶ διαμένειν ὡσαύτως ἔχοντα (99), ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, τῆς ἑαυτοῦ ἐξισταμένου ἕξεως, τῷ χρόνῳ μεταβαλλόμενον · ὧν τὸ ἀσεβὲς ὄπόσον, συνιδεῖν εὐχολον. Τούτῳ οὖν τῷ κανόνι κεκρημένος πᾶς ὅστις ἂν φιλαληθέστατος, κἂν ἄλλο τι τῆς Παλαιᾶς παραδέξηται ἢ καὶ Νέας · τολμᾷ γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν παρθενικὸν καὶ μὴ βουλόμενος ὁμολογεῖν τόκεν, ἐκ τῆς αὐτοῦ ὁμολογίας τοῦτον περιτρεπέτω · λίαν γὰρ ἀμαθὴς ὁ βάρβαρος καὶ ἀπαιδευτος.

Κθ'. Ὅτι σφάλλονται οἱ λέγοντες τὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα σώζειν εὐσέβειαν τὸ Ἀγαρηνῶν ἔθνος.

ρβ'. Ἀληθείας κεκλημένου καὶ ὑπάρχοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀνάγκη τοῖς τοῦτο πεπιστευκόσι, μὴ δεῖν κατατίθεσθαι ὡς τὸν Θεὸν Ἀβραάμ καὶ Θεὸν Μωϋσέως καὶ Ἀαρῶν παρὰ τοῦ Ἀγαρηνοῦ λατρεύεσθαι ἔθρους. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος · Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾷ · ὡς πάντων δηλονότι τῶν ἀγίων ἐκείνων πατριαρχῶν καὶ προφητῶν, τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μεμνημένων καὶ σεβασθέντων ἐπίγνωσιν · Ἀβραάμ γὰρ, φησὶν, ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιᾶσατο, Ἴσα Ἰδὴν τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Μωϋσῆς ἔγραψε, καὶ οἱ καθ' ἑξῆς προφηταὶ ἤτοι ἔργῳ ἢ λόγῳ περὶ αὐτοῦ μυστικῶς ἐνεφάνησαν · πῶς οὖν τὸ ἀσεβὲς τοῦτο

⁴⁰ Joan. v, 23. ⁴¹ Joan. viii, 56. ⁴² Matth. xxiv, 27.

(99) Sur. III, 47 ; XXI, 91 ; LXVI, 15.

Εἶνος τὴν παντελῆ τοῦ Υἱοῦ ἀναίρεσιν πρεσβεῖον, τὸν αὐτοῦ Πατέρα σεβάζοιτο; ἢ πῶς ἂν ὁ αὐτὸς ἀποδίξαιτο Πατὴρ τὸν αὐτοῦ ὄντως ὄντα Υἱὸν καὶ Λόγον καὶ Θεὸν εἰς ἀνυπαρξίαν ὑπ' αὐτῶν ὁρῶν βλασφημούμενον; οὐδεὶς πατήρ φίλος ἐστὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ· εἰ γὰρ τὸν Πατέρα ἐσεβον, αὐτὸς ἂν ὁ Πατὴρ αὐτοῖς τὸν Υἱὸν ἀπεκάλυψε. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· καὶ ὃ ἂν αὐτὸς ἀποκαλύψῃ· ὅπερ ἐπὶ τῶν πάλαι ἁγίων ὁρῶμεν γεγενημένον· οἱ τὴν ἑαυτῶν περὶ τοῦ Υἱοῦ γνῶσιν καὶ πίστιν, καὶ ἐν γράμμασιν ὡς ἐν στήλαις κατέλιπον· ἄλλως τε πῶς ἂν δύναιτο τὸν Πατέρα ἐπιγινώσκειν, μὴ αὐτοῖς ἀποκαλύπτοντος τοῦ Υἱοῦ; Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱός· ὥστε πάντες οἱ τῆς Παλαιᾶς Ἐγκριτοὶ καὶ δίκαιοι ἄνδρες, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα σεβόντες, τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐμνήσθησαν καὶ ἐμύησαν γνῶσιν.

ργ. Καὶ τοῦτο σημεῖον ἐναργές ὁ Υἱὸς δίδωκεν αὐτῶν τε καὶ τῶν μετ' ἐκείνους τῷ Πατρὶ προσκυνούντων, τὸ τὸν Υἱὸν τιμᾶν· καὶ γὰρ ὁρῶμεν ἀληθῶς εὐτως ἔχον ἐν τε νόμῳ καὶ χάριτι. Φανερόν ἄρα ὅτι ἐν τῷ τὸν τοῦ Ἀβραάμ καὶ Μωϋσέως Θεὸν τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσκυνούσιν Ἀγαρηνοὶ, καὶ τὴν γνῶσιν τοῦ Μονογενοῦς ἐξαρνούμενοι· ἀλλὰ τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους, ὡς ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἀκολουθοῦντος, διὰ τὸ μὴ προσκυνεῖν τὸν τῆς ἀληθείας Πατέρα. Ὁ γὰρ θατέρου ἀποστάς, θατέρῳ περιπίπτει· καὶ ἀψευδής ἐστὶν ὁ τοῦ Κυρίου λόγος, ὅτι Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾶ· ἀνάγκη οὖν τοῖς τῷ Χριστῷ πιστεύουσιν, μὴ ἐξεῖναι λέγειν ὅτι τὸν ἀληθινὸν Θεὸν σεβόνται Ἀγαρηνοὶ· ἢ τοῦτο λέγοντες, τοὺς περὶ Ἀβραάμ καὶ Μωϋσέα ἀναγκασθήσονται λέγειν μὴ τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινὸν προσκυνεῖν· καὶ τὸν Κύριον ψεύδεσθαι, ὅπερ ἀδύνατον τὴν αὐτοαλήθειαν παθεῖν· καὶ τὴν τῶν παλαιῶν Γραφῆν μὴ συσημαίνειν διαφόρως τῷ Πατρὶ καὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ πρόσωπον ὁποῖόν ἐστι τὸ, Ἐκ γαστροῦ πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε. Καὶ τὸ, Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ράβδος ἐθύτητος, ἢ ράβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε Θεός ὁ Θεός σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὰ ὅμοια. Εἰ δὲ τὴν ἀλήθειαν μὴ ψεύδεσθαι, καὶ τοὺς περὶ Ἀβραάμ θεοσεβεῖς ὁμολογοῦσιν, ἀσεβεῖς καὶ ἀθέους τοὺς Ἀγαρηνοὺς πάντως ἀποφανοῦνται, ἀλλ' οὐχὶ θεοσεβεῖς ὅπως οὖν.

Α'. Ἀπάντησις πρὸς τοὺς δυσφημοῦντας Ἀγαρηνοὺς τὴν Χριστοῦ θεότητα, καὶ λέγοντας ἀφρόνως· Οὐκ ἐστὶ Θεός· καὶ διὰ τοῦτο οἰομένους τῆς Χριστιανῶν αὐτοῖς ἐκδεδῶσθαι εἰς προνομίην χώραν.

ρδ'. Εἰ καὶ ἐπιτιμᾶσθαι αὐτοὺς εἰκὸς ἦν ἐκ προοιμίων, τοῦτο μὲν παροπτέον, διὰ τὸ εἶναι τὸν τούτους ὀξίως ἐπιτιμήσοντα· κοινὰς δὲ προλαβόντες ἐννοίας τῆς λύσεως τῆς τοιαύτης ἀπορίας, ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ὁμολογουμένων αὐτοὺς ἀπελέγξομεν, ὡς ἐν πᾶσι καὶ τούτῳ κακῶς φρονούντας· τὸ Θεῖον δεῖν εἶναι, παρ' ἡμῶν μαθόντες, ὁμολογοῦσιν ἀγαθόν, φιλάν-

A Filii destructionem anhelat, Patrem ejus colat? Aut quomodo patitur ipse Pater, suum vere Filium et Verbum ac Deum ab horum blasphemo ore negari? Nullus certe pater inimicorum unigeniti sui amicus est. Præter quam quod si Patrem rite colerent, is eisdem Filium suum revelaret. Ait quippe Dominus: *Nemo novit Filium nisi Pater, et cui ipse revelaverit*²³; quod veteribus sanctis contigisse videmus, qui suam Filii notitiam fidemque in libris quoque et quasi cippia scriptam reliquerunt. Insuper, quomodo possint Patrem cognoscere, Filio eis non revelante? *Nemo novit Patrem nisi Filius*: adeo ut cuncti Veteris Testamenti inclyti justique homines, Dei Patris cultores, Filii simul notitia imbuti fuerint, aliosque vicissim imbuerint.

B
103. Atque hoc dedit Filius signum evidens quod illi et posteris eorum Patrem colerent, si nempe Filium honorificarent. Sic enim rem ita se habere videmus tum in lege tum etiam in gratia. Exploratum igitur est, nequaquam Abrahami et Moysis Deum, patrem Domini nostri Jesu Christi, ab Agarenis coli, qui Unigenitum agnoscere renuunt; sed eos mendacii patrem potius necessaria sequela adorare, quoniam veritatis Patrem non colunt. Nam qui ab altero discedit, in alterum offendit. Neque fallit Filii sermo, nempe eum qui Filium non honorificat, ne Patrem quidem honorificare. Necessario igitur iis qui Christo credunt dicere non licet, verum Deum ab Agarenis coli. Aut si hoc dicent, cogentur dicere Abrahamum ac Moysen verum Deum non coluisse; et Dominum mentiri; quod fieri ab innata veritate nequit: neque item antiquas Scripturas plurifariam significasse quales sunt Patris Filiique personæ. Veluti: *Ex utero ante luciferum genuite*²⁴. Item: *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi. Virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus tuus in æternum*²⁵; et similia. Quod si fideles, veritatem non esse mentitam, et Abrahamum piuum fuisse fatentur, hi irreligiosos et atheos prorsus dicent esse Agarenos, non autem ædepol Dei cultores.

XXX. Adversus Agarenos Christi divinitatem blasphemantes, idicentesque insipienter eum non esse Deum; ac propterea putantes datam ipsis in prædam regionem Christianorum.

104. Etiam si statim ab initio increpare hos oporteret, id nihilominus omitemus, quia non deest qui eos pro merito increpabit. Sed communes adhibentes notiones, ob hujus controversiæ solutionem, ex confessis apud illos coarguemus, eos, ut in aliis omnibus, in hoc quoque prave opinari. Deum, nobis docentibus, bonum esse consententur, benevo-

²³ Matth. xi, 27. ²⁴ Psal. cix, 3. ²⁵ Psal. xlii, 7, 8.

lum erga homines, sapientem, justum atque potentem; etiamsi alium sub ejus nomine colunt. Quatenus ergo bonus est, vult animabus nostris benefacere, prout fieri potest, et corporibus, animam ab his sensibilibus ad intellectualia excitans. Quatenus vero sapiens ac justus et potens, animam semper præfert corpori. Namque hominum alii sunt religiosi, alii secus. Et religiosorum alii sunt boni, alii nequam. Horum autem alii sanabiles sunt, alii secus. Sanabiles vero sunt alii felicitate, alii calamitate. Rursus partim sese ipsimet sanant, partim ab aliis emendantur. Bonorum autem alii quiete salvantur, alii laboribus gratiam nanciscuntur. Sed ex his alii propter se dolent, alii propter alios. Alii et propter alios, et propter se dolent, vel futuri meliores, vel adhuc in defectu jacentes. Impiorum autem alii prospere agunt, alii calamitose: fortasse iis qui mala mente non sunt, subtracta futura pœnia, propter præsentem dolorem: vel propter consummatam malitiam utrinque puniuntur. Prospere vero degunt impii, omni ipsis dilatione sublata. Dolor itaque et gaudium cum inter se adversentur, et tamen eidem humano generi accidant, multis errorem creant, quasi homines Deo chari, suis bene animis habeant; Deo autem invisibili doleant. Sed non ita cogitandum est; imo sciendum, duplex esse gaudii genus, aliud sensibile et temporale, aliud intellectuale atque æternum. Eademque doloris ratio est. Itaque gaudent etiam justi, ut Abrahamus: gaudent quoque injusti, ut Pharaon. Vicissim dolent justi, ut Jacobus fugiens Esavum, et Labano famulans. Item dolent etiam injusti, ut Amalec et Ægyptii. En ergo in uno eodemque justis hominis more dolor et mœstitia: et in uno eodemque injusti hominis statu dolor et mœstitia. Dicit fortasse aliquis: Cur hæc, et unde inæqualitas in æqualibus? Neque enim in igne frigus simul et calor conspicitur. Concedo equidem, non enim justum æquale simul est et inæquale: sed in justitiæ capacibus, dolor et gaudium comperitur.

105. Quoniam itaque dictum est dolorem vel temporalem esse ac tolerabilem, vel æternum et intolerabilem; itemque gaudium vel temporale esse, ac breviter delectans, vel æternum et diu beans; animarum nostrarum amator Dominus, cujus beneficia arcana sunt et perpetua, alternatim pro sua sapientia singula præbens, pro temporali quidem gaudio æternum dolorem, pro temporali autem dolore æternum gaudium, deceptum voluptate Adamum non dubitavit a gaudio in gaudium deducere; et a dolore in dolorem propellere Cainum. Hoc est, quod barbaris perplexitatem creat, proptereaque ad insipienter loquendum impellit. Age vero quod Christiani sint religiosi, nequaquam a barbaris descendendum est: mendaces enim illi hominum: et omnis homo mendax: sed ab innata veritate qui est Christus, et a Spiritu veritatis qui a Patre procedit, quique sub lege prophetas alloquebatur; et ab ipsa denique perficiente nos gratia. Quod

Α θρωπον, καὶ σοφόν, καὶ δίκαιον καὶ δυνάτον· εἰ καὶ ἄλλο εἰς τὸ ἐκείνου σέβουσεν ὄνομα. Ὡς γοῦν ἀγαθός, θέλει εὐεργετῆσθαι ἡμῶν καὶ τὰς ψυχὰς, εἰ οἶόν τε, καὶ τὰ σώματα, ἐρεθίζων ἐκ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰ νοητὰ τὴν ψυχὴν· ὡς σοφός δὲ καὶ δίκαιος καὶ δυνατός, τὴν ψυχὴν δεῖ προκρίνει τοῦ σώματος· τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν εἰσι θεοσεβεῖς, οἱ δὲ ἀσεβεῖς· καὶ τῶν θεοσεβῶν, οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί· πάλιν τῶν ἀχρηστων, οἱ μὲν ἰάσιμοι, οἱ δὲ ἀνίατοι· τῶν δὲ ἰασίμων, οἱ μὲν δι' εὐπάθειαν, οἱ δὲ διὰ δυσπάθειαν ἰῶνται· ἀλλ' οἱ μὲν δι' αὐτῶν ἰῶνται, οἱ δὲ δι' ἑτέρων νομοθετοῦνται· καὶ τῶν ἀχρηστων δὲ, οἱ μὲν ἀνέσεως οὓς τοῦτο σώζει, οἱ δὲ πόνων ἀξιοῦνται· ἀλλὰ τούτων οἱ μὲν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀνιῶνται, οἱ δὲ καὶ ὑπὲρ ἄλλων καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἢ ὡς δοκιμώτερον ἐσομένων, ἢ ὡς ἐλλείψεις ἐτι ἐχόντων· τῶν δὲ ἀσεβῶν οἱ μὲν εὐπαθοῦσι τυχὸν τοῖς οὐ μοχθηραῖς τὴν γνώμην, ὑποτεμνομένης τῆς ἐκείσε τιμωρίας, διὰ τῆς ἐνθεν ἀνίας, ἢ διὰ τῆς κακίας παμμόχθηρον, καὶ κατ' ἀμφω ἐκδίδονται· εὐπαθοῦσι δὲ ἀσεβεῖς κατὰ πάσης αὐτοῖς περιαιρουμένης προφάσεως. Θλίψις τοίνυν καὶ θυμηδία ἐναντία ὄντα, περὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀνθρώπειον γένος συμβαίνοντα τοὺς πολλοὺς ἐξηπάτησεν· ὡς οἱ μὲν θεάρεστοι εὐθυμοῦσι πάντως, οἱ δὲ θεοστυγεῖς ἀνιῶνται. Ἀλλ' οὐχ οὕτω διανοεῖσθαι χρὴ· μᾶλλον δὲ εἰδέναι δεόν, ὅτι ἡ εὐθυμία διττὴ· ἡ μὲν τις αἰσθητὴ καὶ πρόσκαιρος, ἡ δὲ νοητὴ καὶ αἰώνιος· καὶ ἡ θλίψις ὡσαύτως· τοιγαροῦν εὐθυμοῦσι μὲν καὶ δίκαιοι, ὡς ὁ Ἀβραάμ· εὐθυμοῦσι δὲ καὶ ἀδικοί, ὡς οἱ [σοφ. ὄσοι] κατὰ τὸν Φαραῶ· πάλιν ἀνιῶνται δίκαιοι, ὡς ὁ Ἰακώβ φεύγων τὸν Ἡσαῦ καὶ θητεύων παρὰ τῷ Λάβαν· πάλιν ἀνιῶνται καὶ ἀδικοί ὡς ὁ Ἀμαλήκ καὶ Αἰγύπτιοι· ἰδοὺ τοίνυν περὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἦθος τοῦ δικαίου, θλίψις καὶ ἀθυμία· καὶ περὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἕξιν τοῦ ἀδίκου, θλίψις τε καὶ ἀθυμία· ἐρεῖ τις ἴσως· Τίς ἡ ἀνισότης ἐπὶ ἴσοις, καὶ πόθεν; Οὐδὲ γὰρ περὶ τὸ πῦρ κρυμὸς καὶ καῦσος καθορᾶται· φημί γὰρ γώ· οὐδὲ γὰρ τὸ δίκαιον ἴσον κατ' ἀνίσον· ἀλλὰ περὶ τὰ δεκτικὰ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, θλίψις καὶ θυμηδία.

ρε'. Ἐπειδὴ δὲ εἴρηται ὅτι ἡ θλίψις, ἦτοι πρόσκαιρος καὶ εὐφορωτάτη, ἦτοι αἰώνιος καὶ ἀφορωτάτη· καὶ ἡ εὐφροσύνη, ἦτοι πρόσκαιρος καὶ βραχυτερπῆς, ἦτοι αἰώνιος καὶ μεγαλοτερπῆς· ὁ φιλόψυχος Κύριος, καὶ οὗ αἱ διωρεαὶ ἀπόρρητοι καὶ ἀτίδοι, ἐναλλάξ ἐν σοφίᾳ τιθεὶς ἕκαστα τούτων, παρὰ μὲν τὴν πρόσκαιρον χερᾶν, τὴν αἰώνιον θλίψιν· παρὰ δὲ τὴν πρόσκαιρον θλίψιν, τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην· διὰ τὴν ἀπατήσασαν τὸν Ἀδάμ ἡδονὴν οὐκ ἠπόρησε, καὶ δι' εὐφροσύνης εἰς εὐφροσύνην ποδηγήσατο· καὶ ἀπὸ θλίψεως εἰς θλίψιν παραπέμψαι εἰς τὸν Κáιν· καὶ τοῦτο τὸ ποιῶν τοῖς βαρβάροις τὴν ἀπορίαν· καὶ διὰ τοῦτο ἀλόγως ἀποφείνεσθαι παρασκευάζον. Ὅτι μὲν οὖν θεοσεβεῖς οἱ Χριστιανοί, οὐ τοὺς βαρβάρους ἐρωτητέον· ψευδεῖς γὰρ οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης· τὴν δὲ αὐτοαλήθειαν ὅς ἐστι Χριστός, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφήταις λαλήσαν, καὶ τὴν χάριν τε-

λειώσαν· ὅτι δὲ ἐκεῖνοι ἀσεβεῖς, ἤδη δέδεικται, καὶ A
δείκνυται, καὶ δειχθήσεται. Ἄλλ' ὅτι καὶ ἡμῶν αὐτῶν,
οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί, ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ
ὀρωμεν τοῦτο καὶ ὁμολογοῦμεν· ὑπὸ γοῦν τῆς τοῦ
θεοῦ σοφίας καὶ ἀγαθότητος τῶν καθ' ἡμᾶς διοικου-
μένων (οὐ γὰρ δήπου δι' ἡμᾶς ἀφήρηται τὸ εἶναι
ἀγαθὸς καὶ σοφὸς καὶ δίκαιος καὶ δυνατὸς τῷ λόγῳ,
ὡς εἰρήκαμεν· τοῦτο γὰρ πᾶσα ἡ θεία διδάσκει
Γραφή)· πῶς οὖν οἱ ἄγνωστοι καὶ βάρβαροι, ἐν τῆς
διαίρεσως μὲν καταλαθόντες κρίμα, καὶ τοῦτο
παναθλίως, εἰς τοῦτο τὴν θεῖαν ἀμαθῶς περιορίσαι
δυνήσονται σοφίαν, ὡς οὐδὲν πλέον Ἀγαρηνῶν τοῦ
θεοῦ ἐγνωκότος; Εἰ οὖν θεοσεβεῖς οἱ Χριστιανοί,
τούτων δὲ οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί, θεοῦ δὲ
ἀμφοτέρων προμηθεῖσθαι τὴν σωτηρίαν, οὐκ ἄρα
ὡς ἀθέους ἡμᾶς καταληίζονται, ἀλλ' ὡς ὑπὸ θεοῦ B
παιδευομένους ἀφηνιάζοντας, καὶ στηριζομένους
ἐκλυομένους, καὶ συστελλομένους ὑπερφρονοῦντας,
καὶ ἐλεγχομένους τῆ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῦ συνέσει
ποικίλως τε καὶ πολυτρόπως. Οὐδ' αὖ πάλιν θεοσε-
βεῖς ἐκεῖνοι εὐκαθοῦντες πρόσκαιρα· ὅτι μὴδὲ οἱ
Αἰγύπτιοι θεοσεβεῖς ὄντες τοὺς χρηστοὺς ἐδουλοῦντο
Κυρίου· οὐ γὰρ διότι ἀληθῶς τις ἐρεῖ, τὴν ἐκ τόπου
εἰς τόπον μετάβασιν κίνησιν εἶναι, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν
ἄλλη κίνησις, πιστευθήσεται· λέγων γὰρ τὰς πλείους,
τῆς μιᾶς παραλέλοιπεν· οὐδ' ὅτι δὴ οὖν καὶ δίκαιοι
ἀσεβῶν κατεκράτησαν, ὡς Ἰσραὴλ τὴν γῆν Χαναάν,
καὶ ἡμῶν οὗτοι ὡς ἐκεῖνοι κρατεῖν λέγοντες πιστευ-
θήσονται. Εὐρηναί γὰρ καὶ ἀσεβεῖς εὐσεβῶν χαλε-
πώτερον κατακεκρατηκότες· καὶ μάρτυς ὁ Ψάλλων· C
Ὁ θεός, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου,
ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἁγίον σου· οὐκ ἄρα ὡς
κακῶς τὴν περὶ τὸ θεῖον δόξαν ἔχοντας τοὺς Χρι-
στιανοὺς τὴν τούτων χώραν ποτὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀγαρ
καταληίζονται, καὶ εἰς προνομὴν τούτοις ἐκδέδεται,
ἀλλὰ μᾶλλον τάληθές εἰπεῖν, ὡς ὁ τῆς ἀληθείας λό-
γος παρέστησεν, δι' ἁμαρτίας παιδευομένους.

ρς'. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς οἱ ἀσθενεῖς τῷ φιλαλή-
θει καὶ διελεγκτικῷ τοῦ ψεύδους λόγῳ ἐπόμενοι, οὐ-
νεὶ ῥαπίσματα τινα, κατὰ τοῦ ἀναιδεστάτου προσ-
ώπου τοῦ ψευδηγόρου λόγου Μωάμετ καθήκαμεν·
οἷς δὲ πλείων ἰσχύς τε καὶ παρρησία πρὸς τὴν ὄντως
ἀλήθειαν πρόσσεσι, τούτοις πάντως ὁ ἀπαραλόγι-
στος προστάξει λόγος μᾶστιξι καὶ βασάνοις προσφό-
ροις, τῶν αὐτῷ δυσφημηθέντων καθυποβαλεῖν ἀξίως· D
καὶ τὸ τελευταῖον πέδαις ἀλύτοις καὶ φρουραῖς
ἀπροσίτοις συγκατακλείσαι, καὶ ἀφθόγγῳ σιγῇ καταδι-
κάσαι· ὡς ἂν πληρωθῇ τὸ εἰρημένον, ὅτι Ἐνεφράγη
στόμα λαλούντων ἀδικα.

Τέλος τοῦ κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Μωάμετ ἐλεγ-
κικοῦ.

vero Agareni sint impii, jam demonstratum fuit.
et demonstratur, ac demonstrabitur. Verumtamen
quod et nos partim frugi simus, partim secus, nos
ipsi et cernimus et confitemur. Cum ergo a Dei
sapientia et bonitate res nostræ administrentur,
haud certe nostri causa desinit esse bonus et sa-
piens ac justus, ut jam diximus; hoc enim uni-
versa tradit divina Scriptura. Quomodo ergo isti
ignari ac barbari, uno discernendi judicio, et qui-
dem infeliciter præditi, adeo divinam inscite cir-
cumseribere sapientiam poterunt, ut nihilo plus
quam Agareni Deus sciat? Si ergo religiosi Chri-
stiani sunt; horum autem alii frugi, alii secus;
Dei vero officium est utrorumque saluti consu-
lere; haud equidem tanquam atheos nos depræ-
dantur, sed ut a Deo propter contumaciam cor-
reptos, et propter fiduciam infirmatos, et ob su-
perbiam cohibitos, et ab incomprehensibili ejus
sapientia varie ac multifariam castigatos. Neque
idcirco pii sunt qui prospere agunt; nam nec
Ægyptii pii erant, qui tamen bonos Domini famu-
los jugo servitutis premebant. Neque enim quia
aliquis veraciter dicet, migrationem de loco in
loco, motum esse, idcirco credetur ei dicenti nul-
lum aliud motus genus esse: nam dicto uno, re-
liqua omnia genera omisit. Nec quia justii aliquando
impiis potiti sunt, veluti Israel terra Chanaan,
idcirco hi Agareni eodem modo nobis se esse po-
titos persuadebunt. Exstiterunt enim impii etiam,
qui piis atrocius potiti fuere. Testis Psalmista:
*O Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam, pol-
luerunt templum sanctum tuum* 46. Non itaque, ceu
si pravam de Deo sententiam gererent Christiani,
horum ditionem Agareni devastant, eaque ipso-
rum direptioni tradita est; sed ut verus sermo
affirmat, propter peccata sua corripuntur.

106. Hos igitur, in hæmi nos sermone ingenuo et
falsitatem eoarguente utentes, hos, inquam, ceu
colaphos quosdam, impudentissimæ faciei falsidici
Mohamedis infiximus. Qui autem majores vires
adueciamque habuerint, ad veritatis soliditatem mon-
strandam, his sine dubio invicta facundia ratio
suadebit verberibus idoneisque cruciatibus, Moha-
medis blasphemias digne subjicere; postremo de-
nique vinculis insolubilibus et inaccessis carcere
cohibere, mutoque silentio addicere. Tunc enim il-
lud dictum complebitur: *Obstruetur os loquentium
iniqua* 47.

Explicit impii Mohamedis
confutatio.

46 Psal. LXXVIII, 1. 47 Psal. LXXII, 12.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ἐκθεσις κατασκευαστικὴ μετὰ ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν,
καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου,
καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας προαγομένη·
καὶ ἀντίρρησης τῆς στασιῆς ἐπιστολῆς ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν
πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου
ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

EJUSDEM NICETÆ BYZANTINI

*Expositio demonstrativa Christiani dogmatis, ex communibus notionibus,
et dialectica methodo,
ac naturalibus argumentis; et syllogistico artificio deducta.*

*Item refutatio Agarenorum epistolæ
ad Michaelē imperatorem, Theophili filium, missæ ob accusandam Christianorum fidem.*

1. Difficilis inventionis negotium veritas, et quod A
lyncaeos quoque oculos latere potest; nisi forte corporaliū tenebrarum densitatem anima dissipans, et connivere aut quiescere sensibus persuadens, vestigium aliquod ipsius veritatis persequi valuerit. Certe quādiu rerum materialium fumo intellectualis oculus adhuc occupatur, is illarum quasi acrimoniam aliquam experiens passionem, ne ante pedes quidem jacentem veritatem fortasse agnoscet, nedum procul valde remotam: et quanto acriorem materiæ experietur amorem, tanto crassiorem veritatis ignorantiam patietur. Cum ergo duplex sit veritatis scientia, altera circa creaturam spectata, altera circa Creatorem, quantum infra Creatorem sunt creaturæ, tantum præeminet Creatoris cognitio. Quare qui ratiocinio tantummodo cognitionem rerum tribuerunt, longe ab illa recessisse comperiti sunt. At ii qui omni vitæ delectationi nunlio remisso, unice vestigandæ scientiæ vacant, manum illis adjutricem porrigente Deo, et ipsi certe eam comprehendunt, et alios qui ipsorum vestigia sectantur, ad eandem recto cursu deducunt. Priore itaque modo circa eos qui divina enarrare volunt intento, sine dubio secundus quoque subsequetur; vicissimque hic non subsequetur, nisi ille comperitus fuerit. Si igitur illos, qui eum terminum attigerunt, hi qui ignorantia aut ignavia tenentur sectati fuerint, haud minore quam illi excellentia fruuntur. Sed si ne hunc quidem secundum cursum, primo exclusi, tenere patientur, haud jam prorsus improbitatis criminationem vitare poterunt. Nam si neque vitæ per omnem virtutem exercendæ curam gerunt, qua opus foret ut ad certam Dei scientiam pervenirent; neque iis, qui illam obtinuerunt, obtemperant; solis autem suis ratiocinationibus nituntur, qui fieri potest, ut quod alia via incedit, ipsi diversam decurrentes comprehendant? Veruntamen vere vim non patitur liberum arbitrium. Igitur quia tu magis optas, eruditissime amice, ex naturalibus ratiocinationibus, propositarum quæstionum demonstrationes; id enim manifeste requirit in ipso exordio scriptum tuum; quanquam hoc haud principali loco fidei nostræ ratio esse sinit, quia omnem mentem, non humanam tantummodo, verum etiam angelicam Deus

α'. Δυσθήρατόν τι χρῆμα ἀλήθεια, καὶ τοὺς γε
λίαν ὄξυωποῦντας λαθεῖν δυνάμενον, εἰ μὴ που ἄρα
τέλειον τοῦ σωματικοῦ τοῦδε γνόφου τὸ πάχος δια-
σχούσα ψυχῇ, μῦσαι ἢ ἀργῆσαι τὰς αἰσθήσεις κατα-
πέισασα, ἴχνους τινὸς αὐτῆς ἐφικέσθαι δυνήσεται·
ἕως μέντοι τοῦ καπνοῦ τῶν περὶ τὴν ὕλην ὀνοητῆς
ἔτι ἀντιλαμβάνηται ὀφθαλμοῖς, ὡς δριμυξίν τὴν τε
τῶν ὑπομένων προσπάθειαν, τὰχα καὶ πρὸ τῶν πο-
δῶν κειμένην οὐκ ἐπιγνώσεται, μήτιγε πόρρω που
λίαν ἀπωχισμένην· καὶ ὅσον ἂν μᾶλλον δριμυτέρας
τῆς τούτων αἰσθηταὶ ἀντιλήψεως, μᾶλλον τὴν ταύ-
της ὑποστήσεται ἀγνοίαν· διττῆς τοιγαροῦν τυχα-
νούσης αὐτῆς, καὶ τῆς μὲν περὶ τὴν κτίσιν θεωρου-
μένης, τῆς δὲ περὶ τὸν κτίσαντα, ὅσον ὑποδέθηκε
τοῦ Πεποιηκότος τὰ Κτίσματα, τοσοῦτον ὑπερελήλα-
ται ἢ ἀκραιφνῆς τοῦ Πεποιηκότος ἐπίγνωσις· ὅθεν
ἔσοι λογισμοῖς μόνοις τὴν πάντων γνῶσιν ἀπέδοσαν,
πόρρω που ταύτης ἐληλακότες εὐρέθησαν· ὅσοι δὲ
πάσῃ τῇ κατὰ βίον ῥαστώνῃ χαίρειν εἰπόντες, πρὸς
μόνην τὴν ταύτης ἔρευναν ἀπησχόληνται, τῆς θείας
αὐτοῖς ἐπαμνουσύνης χειρὸς, αὐτοὶ τε ἀσφαλῶς
κατειλήφασι· καὶ τοὺς ἐκείνων κατακολουθοῦντας
τοῖς ἴχνεσι, πρὸς αὐτὴν εὐθυδρόμως ἐχειραγώγησαν.
Τοῦ τοίνυν πρώτου τρόπου περὶ τοὺς τὰ θεῖα δι-
αγορεύειν βουλομένους εὐρισκομένου, ἀναμφιδόλως
καὶ ὁ δεύτερος ἔψεται· οὐχ ἔψεται δὲ, μὴ φαινομέ-
νου ἐκείνου. Μέχρι μὲν οὖν τοῖς ᾧδέ πη καταφθάσα-
σιν οἱ ἀγνοῖα καὶ ῥαθυμία κεκρατημένοι παρέπον-
ται, οὐδὲν ἦτιον τῆς αὐτῆς ἐκείνοις θεϊότητος ἀπο-
λαύσσονται· ὀπηνίκα δὲ μηδὲ τὸν δεύτερον πλοῦν,
ἀναβληθέντος τοῦ πρώτου, μεταδιώκειν ἀνέχονται,
οὐκέτι που πάντως τὸ τῆς κακουργίας ἔγκλημα δια-
δραῖναι δυνήσονται. Εἰ γὰρ βίου μὲν ἐξησκημένου
φροντίδα οὐ τίθενται, ὡς ἂν εἰς τὸ τῆς ἀπλανοῦς
θεογνωσίας καταφθάσωσι μέτρον, τοῖς τε κατειλη-
φῶσιν οὐ καταπεῖθονται, μόνοις δὲ τοῖς εἰκείοις
ἐπερείδονται λογισμοῖς, πόθεν τοῦ δι' ἄλλης ὁδοῦ
λαμβάνομένου ἑτέραν ἐπιτρέχοντες καταλήφονται;
πλὴν ἀβίαστον ἀληθῶς ἐν πᾶσι τῷ αὐτεξούσιον. Τοι-
γαροῦν ἐπειδὴ φροντίς μᾶλλον τῇ λογιστικῇ σου,
πολυπειρότατε φίλε, τοῖς ἐκ φύσεως λογισμοῖς τῶν
ἀίρετῶν τὰς ἀποδείξεις καθυποβάλλειν· τοῦτο γὰρ
τὸ σὸν σαφῶς παρίστησιν ἐν προοιμίῳ γράμμα, εἰ
καὶ μὴ τοῦτο προηγουμένως ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς πί-

στεως ἐπιτρέπαι λόγος διὰ τὴν πάσης ἐννοίας οὐ μόνον ἀνθρωπίνης ἀλλὰ καὶ ἀγγελικῆς ὑπερβαίνειν τὸ θεῖον, σῆς ἕνεκα χάριτος, πρῶτον μὲν ἐκ τοιούτων λόγων κατασκευαστικῶς, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν τὴν περὶ τὸ θεῖον ἡμῶν δόξαν ἐκθέμενοι, τὸ τνηκαῦτα τῶν σῶν προβλημάτων τὴν ἡμετέραν διαβαλλόντων θρησκείαν ἐπισκεψόμεθα τὴν ἰσχὺν ἄρξομαι δ' ἐντεῦθεν.

Nicetas abhinc repetit longam suam religionis Christianæ demonstrationem, quam in præcedente opere scripserat (in editione nostra col. 373 usque ad 707); nempe: Ὁ πάνσοφος καὶ φιλάγαθος κ. τ. λ. δόγμα κατασκευάσεν: Sapientissimus et bonitatis amator etc., dogma comprobavit. Omittuntur tamen in hac repetitione loci duo breves, nempe de Mohamede col. 689, et alter de Agarenis col. 697, idque euphemiæ causa, ut puto, ne amicus Mohamedanus, ad quem Nicetas scribit, offenderetur. Nos itaque universam illam Christianæ apologiæ partem repetendam non judicavimus, quia jam in volumine nostro prostabat.

β'. Καιρὸς ἤδη λοιπὸν καὶ τὰς ἐν τῷ σῶ συγ-
γράμματι διαβολὰς κατὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως, εἰ
εὐθυδῶλως ἔχουσιν, ἐπισκέψασθαι. ἄρξομαι δὲ ἐν-
τεῦθεν. Ἐχει τὸ σὸν γράμμα οὕτως. « Καὶ ἔδωκεν
ὁ θεὸς αὐτοῖς, δηλονότι τοῖς δημιουργηθεῖσιν ἀνθρώ-
ποις, νοῦν τοῦ γινώσκειν ὅτι ἡ δημιουργία κεχω-
ρισμένη ἐστὶ, καὶ πόρρω ἀφέστηκε τῆς πρὸς τὸν
Δημιουργὸν ὁμοιότητος. » καὶ ὅτι πᾶν ποίημα ἐνδεδῆς
ἐστὶ τοῦ ποιήσαντος. » Τοῦτο σύμφημι κάγω, ὅτι
πᾶν παραγόμενον, ἀλλότριόν ἐστὶ τῆς οὐσιώδους τοῦ
παραγόντος ὁμοιότητος. διὸ καὶ ὡς ὠμολογημένον
καὶ παρ' ἡμῶν εἰλήφθω. εἶτα τὸ ἐξῆς τούτου συν-
απτόμενον τὸ λέγον, ὅτι « Ἐκαστος γεννήτωρ πρό-
τερός ἐστὶ τοῦ οικείου γεννήματος. » Ἐπὶ τι μὲν τὸ
ἀληθές ἔχει ἀπλῶς τιθέμενον. ἐπὶ τι δὲ τὸ ψεῦδος.
καὶ ὅτι ἐπὶ θεοῦ ἀλλότριόν ἐστὶ καὶ χώραν οὐκ ἔχει,
οὔτε ἀποδέξομαι, οὔτε ὁμολογήσω. ἐλέγξω δὲ, καὶ
ἐν οἷς χώραν ἔχει παραστήσω. τοῦτο οὖν σὺ λαθὼν
ὡς ὠμολογημένον, δοκεῖς μὲν ἡμᾶς παρακρούειν,
ἦτοι εἰς τὸν τῆς ὁμοουσιότητος λόγον, ἢ εἰς τὴν τοῦ
γεννήτορος καὶ γεννήματος σχέσιν. καὶ πῶς, ἔρω.
Ἡμῶν γὰρ ὁμολογούντων ὁμοουσιότητα καὶ ταυτό-
τητα τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ τὸν μὲν ὡς γε-
γεννηκότα Πατέρα καλεῖσθαι, τὸν δὲ ὡς γεγεννημέ-
νον Υἱὸν, λαθὼν σὺ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀξιῶμα τὸ
λέγον, ὅτι « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστὶ τοῦ
οικείου γεννήματος. » καὶ τοῦτο ἐπὶ τῆς θείας φύσεως
κακῶς ἐπισυνάψας, ὅπερ μᾶλλον ἐπὶ γεννητῆς καὶ
κτιστῆς φύσεως χώραν ἔχει, ἐπὶ δὲ θεοῦ οὐκ ἔρρω-
ται (καὶ γὰρ πολλὰ μὲν, καὶ εἰ χρὴ ἀληθῆς εἰπεῖν,
ἀπειρα ἐφ' ἡμῶν χώραν ἔχει, ἐπὶ δὲ θεοῦ παντελῶς
ἀλλότρια ἐστὶ), τοῦτο οὖν ὡς ἀληθές ἐπὶ θεοῦ λαθὼν,
ὡδέ πως συνάγεις. Εἰ ἕκαστος γεννήτωρ πρότερός
ἐστὶ τοῦ οικείου γεννήματος, οὐκ ἔσται ὁ παρ' ἡμῶν
πιστευόμενος Υἱὸς τῷ Πατρὶ συναϊδὸς τε καὶ ὁμο-
ούσιος. εἰ δ' αὖ πάλιν συναϊδὸς ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ,
ἀληθῆς δὲ τὸ λέγον, « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός
ἐστὶ τοῦ οικείου γεννήματος, » καταναγκάζεται ἡ
σχέσις ἐξ ἀλλήλων διαχωρισθαι.

γ'. Οὐδὲν ξέρον, ὡ βέλτιστε, ἐνδὲς ἀτόπου δοθέντος,
μυρία ἔψασθαι. καὶ γὰρ εἴ τις τὸν ἀνθρώπον λίθον
ἀξιῶσειε, πολλοῖς ἀτόποις, μᾶλλον δὲ ἀπείροις αὐ-
τὸν ἐπισυνάψει. τοιαῦτόν τι καὶ τὸς λημμάτιον λα-
θὼν ἐπὶ θεοῦ τὸ λέγον, ὅτι « Ἐκαστος γεννήτωρ πρό-

A excedit; tui tamen gratia, ante omnia ex hoc ser-
monis genere, demonstrative quantum fieri potest
nostram ad Deo sententiam exponemus: moxque
argumentorum tuorum religionem nostram oppu-
gnantium vim perpendemus. Hinc autem initium
dicendi faciam.

B 2. Tempus est ut deinceps consideremus an ac-
cusationes quæ in tuo scripto adversus fidem no-
stram sunt, recte se habeant. Hinc ergo exordiar.
In scripto tuo sic legitur: « Dedit iis Deus, id est
creatis hominibus, mentem ad cognoscendum, crea-
turam diversam esse proculque distare a similitu-
dine cum Creatore; et rem factam longe esse
inferiorem factore. » Hoc et ego concedo, quod
nempe productum diversum sit a substantiali pro-
ducentis similitudine. Quare hoc tanquam a nobis
quoque confessum habeatur. Deinde sequitur con-
nexa sententia sic: « Omnis genitor prior est pro-
prio genimine. » Hoc de aliqua re simpliciter
dictum, vere se habet: de alia tamen dictum,
falsum est: et quia hoc Deo extraneum est, nec in
C eo locum habet, id ego neque admittam, neque
confitebor. Quin adeo refutabo; et quandonam id
eveniat, exponam. Tu vero id quasi concessum
sumens, videris nos supplantare, sive quod spectat
ad consubstantialitatis rationem, sive quod ad
gignentis et geniti relationem. Cujus rei modum
jam dicam. Nobis enim confitentibus Patrem ac
Filium unam simul habere eandemque substantiam;
et illum quidem ut gignentem, Patrem vocari;
hunc autem utpote genitum, Filium; tu ab huma-
nis rebus axioma sumpsisti, quod ait, omnem ge-
nitorem priorem esse proprio genimine; idque ad
divinam naturam male transtulisti; quod in natura
potius genita creataque usuvenit, in Deo autem
non valet. Nam et alioqui multa quidem, imo, ut
D vere dicam, innumera apud nos usuveniunt, quæ
a Deo prorsus sunt aliena. Tu vero, hoc tanquam
verum de Deo sumens, sic fere concludis: Si omnis
genitor prior est proprio genimine, jam non erit
qui a nobis creditur Filius Patri coæternus et con-
substantialis. Sin vice versa coæternus est Filius
Patri; verax autem essatum est: Omnis genitor
prior est proprio genimine; necessario mutua re-
latio ex utroque sejungitur.

3. Nec mirum est, o optime, si uno absurdo
concesso, sexcenta hujusmodi consequantur. Nam
si quis hominem existimare velit lapidem, multis
hunc absurdis; imo infinitis, copulabit. Pari fere
modo tu quoque dictionunculam hanc de Deo pro-

nuntians, quæ ait : « Omnis genitor prior est proprio genimine, » paralogismum insidiosè struxisti. Hoc igitur confutato, quippe quia de Deo pronuntiarî nequit, utroque ex latere absurditatem vitabimus. Nam præsens causa, a contraria est aliena. Si ergo dictum, omnis genitor, a creata natura prave sumptum, in absurditati trahit dicentis sermonem, cum id in Deo non usuveniat, sine dubio absurditatem vitabimus ; et sempiternum atque consubstantiale, et paternitatis filietatisque relationem inviolatam servabimus. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Papæ rem miram ! quæ in me quidem teque ipso valet, qui facultate homines sumus, aut aliud quidvis ; efficimur autem vi, puta genitores aut sapientes. At ubi hujusmodi vis non usuvenit, jam patet, prioratum genitoris relative ad genitum non subsistere. Si ergo vis a Deo aliena est (nam vis passione non caret ; vis aliquo exteriore indiget ; vis est de genere imperfectorum ; Deus autem supra hæc omnia est) satis patet ne prioratum quidem ei usuvenire, quia prioratus sine aliqua vi non lit. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Hoc creatæ naturæ, hoc genituræ per fluxum, proprium est. Nam quorum existentiæ diversa est, horum æque diversa generatio. Ergo tribus contrariis sumptis, creato, inquam, et increato, passibili et impassibili, priore ac simultaneo, si corporeum passibile est, subsequitur autem huic prius et posterius, patet incorporeum impassibile esse ac simultaneum. Ita enim logicæ methodi nos docent.

4. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Hoc ait qui legem vult Deo constituere, non autem qui veritatem dicit. Igitur vocabulum *genitor* vel est de numero eorum quæ per se sunt, vel quæ ad aliquid. Atqui non est ex iis quæ per se sunt : non enim ad genimen relationem haberet ; ergo est ex iis quæ ad aliquid sunt ; quæ autem sunt ad aliquid, simultanea naturæ sunt ; quæ vero simultanea naturæ, et simultanea sunt et non sunt ; ergo *genitor* quatenus *genitor*, ad aliquid existens relationem habet : quare prius et posterius non habet. Si ergo *genitor* nec prius habebit nec posterius, tu vero dicis omnem genitorem priorem esse proprio genimine, constat non esse genitorem, quatenus est *genitor*, sed secundum aliquid aliud, sicuti Socrates et Petrus. Quoniam itaque genitoris nomen in Deo patre hypostaticum est, et secundum id solum proprietas hypostaseos denotatur ; demonstratum porro fuit, quod est relativum non habere prius et posterius ; constat ergo Deum Patrem, qui est proprii geniminis *genitor*, prius non habere. Quod si non habet, constat esse simultaneum : quod si simultaneus, etiam coæternus est. Ergo Filius Patri coæternus est : atque ita in quo circumvenire putabas, circumventus es. « Omnis *genitor* prior est genimine suo. » Nobis quidem hoc usuvenit ; quod quidem ita se habere, hinc fit

Α τέρως ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος, ἢ τὸν παραλογισμὸν συνεσκευώρησας. Τοῦτου οὖν ἐληλεγμένου καὶ χώραν μὴ ἔχοντος τὸ παράπαν ἐπὶ Θεοῦ λέγεσθαι, τὴν εἰς ἐκάτερα ἀτοπίαν ἐκφευξόμεθα · καὶ γὰρ ὁ παρὸν αἴτιον, ἀπὸν τοῦ ἐναντίου · εἰ οὖν τὸ, ἕκαστος γεννήτωρ, ἀπὸ τῆς κτιστῆς φύσεως κακῶς λαμβανόμενον, εἰς ἀτοπον τὸν λόγον ἀπάγει, τούτου χώραν ἐπὶ Θεοῦ μὴ ἔχοντος, δῆλον ὅτι καὶ ἀτοπία ἐκφευξόμεθα, τὸ τε συναϊδίον καὶ ὁμοούσιον, καὶ τὴν τῆς πατρότητος καὶ υἱότητος σχέσιν, ἀτρωτον διαφυλάξομεν. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Βαβαί τοῦ θαύματος ! περὶ ἐμὲ καὶ σὲ τοῦτο, οἷ τὸ μὲν ἐνεργεῖα ἐσμὲν ἄνθρωποι, εἰ τύχοι, ἢ ἄλλο τι · τὸ δὲ γινόμεθα δυνάμει ὄντες, οἷον γεννήτορες ἢ ἐπιστήμονες, ἢ ἄλλο τι · ἐν οἷς δὲ τὸ δυνάμει χώραν οὐχ ἔξει, δῆλον ὅτι τὸ προτερεύειν τὸν γεννήτορα τοῦ γεννήματος οὐκ ἐρβῶται · εἰ τοίνυν ἐπὶ Θεοῦ τὸ δυνάμει ἀλλότριον (καὶ γὰρ τὸ δυνάμει μετὰ πάθους, τὸ δυνάμει τῶν ἐξωθεν προσδεῖται, τὸ δυνάμει τῶν ἀτελῶν · ὁ δὲ Θεὸς ἀνύπισται τούτων πάντων), δῆλον ὅτι καὶ προτερεύειν οὐχ ἔξει χώραν διὰ τὸ ἀνευ τοῦ δυνάμει τοῦτο μὴ εἶναι. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο τῆς κτιστῆς φύσεως, τοῦτο τῆς βευστῆς γεννήσεως · καὶ γὰρ ὧν τὸ εἶναι διάφορον, τούτων καὶ τὸ γεννᾶν διάφορον. Τριῶν οὖν ἀντιθέσεων λαμβανομένων, φημί δὴ κτιστοῦ τε καὶ ἀκτίστου, ἐμπαθοῦς τε καὶ ἀπαθοῦς, προτέρου τε καὶ ἅμα, εἰ ἢ ἐνσώματος ἐμπαθῆ, ἔπειτα δὲ ταύτῃ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, φανερόν ὅτι ἡ ἀσώματος ἀπαθῆς καὶ ἅμα · τοῦτο γὰρ αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἡμῖν διαγορεύουσιν.

δ'. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο νομοθετοῦντός ἐστιν ἐπὶ Θεοῦ, τὸ ἀληθὲς δὲ οὐδαμῶς λέγοντος · τὸ τοίνυν γεννήτωρ ὄνομα, ἦτοι τῶν καθ' αὐτό ἐστιν, ἢ τῶν πρὸς τι · ἀλλὰ μὴν τῶν καθ' αὐτό οὐκ ἐστίν · οὐ γὰρ ἂν πρὸς γέννημα τὴν ἀναφορὰν εἶχε · δῆλον ὅτι τῶν πρὸς τι · εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ τῶν πρὸς τί ἐστιν, τὰ δὲ πρὸς τι ἅμα τῆ φύσει, τὰ δὲ ἅμα τῆ φύσει, ἅμα τέ εἰσιν καὶ οὐκ εἰσιν, τὸ γεννήτωρ ἄρα καθ' ὃ γεννήτωρ, πρὸς ὃν τὴν ἀναφορὰν ἔχει, τὸ πρότερον καὶ ὕστερον οὐχ ἔξει. Εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον οὐχ ἔξει, ἐφης δὲ ὅτι ἕκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος · φανερόν ὅτι τὸ γεννήτωρ, οὐ καθ' ὃ γεννήτωρ, ἀλλὰ κατ' ἄλλο τι, καθ' ὃ Σωκράτης ἢ Πέτρος. Εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ ὄνομα ἐπὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑποστατικόν ἐστι, καὶ κατὰ τοῦτο μόνον τὸ ἴδιον τῆς ὑποστάσεως χαρακτηρίζεται · τοῦτο δὲ δέδεικται πρὸς ὃν τὴν ἀναφορὰν τὸ πρότερον καὶ ὕστερον μὴ ἔχον, φανερόν ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ γεννήτωρ ὧν, τοῦ οἰκείου γεννήματος, τὸ πρότερον οὐχ ἔξει · εἰ δὲ οὐχ ἔξει, δῆλον ὅτι ἅμα · εἰ δὲ ἅμα, καὶ συναϊδῖος · ὁ Υἱὸς ἄρα τοῦ Πατρὸς συναϊδῖός ἐστι · καὶ οὕτως δι' οὐ ἐδόκει παρακρούειν, παρακέρουσαι. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο ἐν ἡμῖν χώραν ἔχει · καὶ ὅτι οὕτως ἔχει, δῆλον ἐντεῦθεν · Πᾶσα δύναμις, τινὸς ἕνεκα ·

εἰ γὰρ μὴ ἕνεκά τινος, μάτην ἄμα· μάτην δὲ οἷτα ὁ Θεὸς ποιεῖ, οὔτε ἡ φύσις ἄμα· δῆλον ὅτι ἕνεκα ἄμα οὖν ἡ δύναμις ἕνεκά τινος, δῆλον ὅτι καὶ τὸ δύνασθαι ἄμα· πᾶν δὲ τὸ δύνασθαι τι ποιεῖν, καὶ ποιῆσαι, εἰ μὴ τι τὸ παρεμποδίζον· εἰ οὖν ἐν ἡμῖν ἔστιν ἔμφυτος δύναμις τὸ τεκνοποιεῖν, κεκωλύμεθα δὲ, δῆλον ὅτι παρεμποδίζοντός τινος· ἐν δὲ τῷ Θεῷ οὐδὲν ἀντίσθενον ἢ παρεμποδίζον· φανερόν ἐστι καὶ ἡ γέννησις σύμφυτος· εἰ δὲ σύμφυτος, καὶ ἄμα· εἰ δὲ ἄμα, οὐ πρότερον καὶ ὕστερον· ὥστε δῆλον ὅτι τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἐπὶ Θεοῦ χώραν οὐκ ἔχει. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Πόθεν τὰς ἀρχάς, ὦ οὗτος, εἰληφας; οἱ μὲν γὰρ μηδὲν κοινὸν τοῦ κτίστου καὶ τῶν κτισμάτων ὑποτιθέμενοι, ἑαυτοὺς παραλογίζονται, ταυτῶς ἐπὶ Θεοῦ καὶ τῶν κτισμάτων τὰς θείας φωνὰς ἐκλαμβάνοντες· καὶ τὸ πρότερον λῆμμα διὰ τοῦ δευτέρου ἐξοστρακίζεται, καὶ πάλιν διὰ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον· καὶ γὰρ εἰ πᾶν ποίημα ἐνδεές ἐστι τοῦ ποιήσαντος διὰ τὸ πρῶτον ἀξίωμα· ὁ δὲ ἐκ τοῦ γεννήτορος Λόγος, ἐκ τῶν ποιημάτων τὸν ποιητὴν πρότερον κατασυλλογίζεται, ἐνδεές τέ ἐστι καὶ οὐκ ἐνδεές, καὶ ταυτὸν οὐ ταυτὸν πᾶν ποίημα τοῦ ποιήσαντος, ὅπερ ἀδύνατον.

ε'. Εἰδωμεν δὲ καὶ τὸ ἐπιφερόμενον· ἔχει δὲ καὶ οὕτως· « Ἐπειδὴ ἐὰν ἡγήσῃται μίαν ἀρχὴν ἀμφοτέρω, τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ἀπόλλυται ἡ τάξις τῆς σχέσεως ἡ οὐσα ἐκ τοῦ γεννήτορος πρὸς τὸ γέννημα· καὶ καταναγκάζεται ἡ κλήσις τῶν ἀμφοτέρων χωρισθῆναι τοῦ γεγεννηκότος καὶ γεννήματος, τοῦ προὑπάρχοντος καὶ μεταγενεστέρου. » Ἀπήλλασθαι ἡμᾶς πραγμάτων, ὦ φίλος, ἐξείπων τὸ ἀπόρρητον· εἰ μὲν γὰρ ἐμῶν τὸ παρά σου προτεθὲν λημμάτων τὸ λέγον, « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος, » ἐπὶ Θεοῦ χώραν ἔχον, τάχα ἂν καὶ μὴ θέλων τῇ ἀληθείᾳ συνεφελοκόμενος, καὶ τὸ δεύτερον ὁμολόγουν· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἔωλον καὶ πάντη ψευδὲς ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἀλλότριον ὁ λόγος ἐδειξεν, οὐ με λόγος καταναγκάσει καὶ τὸ ἐπιφερόμενον τιθέναι· καὶ γὰρ ἐὰν δύο τινὰ ὡσι, καὶ τὸ μὲν ἐν τάξει ἡγουμένου εἰληπται, τὸ δὲ ἐν τῇ τοῦ ἐπόμενου, δῆλον ὅτι τοῦ ἡγουμένου ὁμολογηθέντος, καὶ τὸ ἐπόμενον ἔψεται· οὐχ ἔψεται δὲ, τοῦ ἡγουμένου μηδαμῶς ὁμολογηθέντος· τοῦτο δὲ δῆλον ὡδε· Ἐστω ἄνθρωπος καὶ ζῶον· καὶ τὸ μὲν ἄνθρωπος εἰλήφθω ἡγούμενος, τὸ δὲ ζῶον ἐπόμενον· φανερόν τοῦ ἀνθρώπου τιθεμένου, καὶ τὸ ζῶον ἐξ ἀνάγκης ἔψεται· οὐχ ἔψεται δὲ, μὴ τιθεμένου ἐκείνου· τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ παρά σου δραματούρηθον· διὸ εἰ μὲν χώραν ἐπὶ Θεοῦ εἶχεν τὸ, « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος, » ἡμῶν ὁμολογούντων τὸ συναίδιον ἔχειν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, φανερόν ὅτι καταναγκάσεται ἡ κλήσις ἐξ ἀλλήλων χωρισθῆναι· ἐπεὶ δὲ τὸ πρότερον οὐκ ἀληθές, οὐδὲ τὸ δεύτερον· καὶ οὕτως ἐλίθιον ἀνέφανεν τὸ παρά σου λεχθέν.

ς'. Καὶ ἄλλως· Εἰ διὰ τὴν συναϊδιότητα τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐξ ἀνάγκης φησὶ τὰς σχέσεις κεχωρισθῆναι, καταναγκάσει μᾶλλον ὁ λόγος διὰ τὴν σχέσιν

A manifestum. Potentia omnis propter aliquid est : nam si propter aliquid non sit, vana est : nihil porro vanum Deus facit neque natura. Est ergo propter aliquid. Si ergo potentia propter aliquid est, patet quod etiam posse ; omne autem quod facere aliquid potest, re quoque vera faciet, nisi aliquid obstiterit. Si ergo in nobis est insita potentia liberos gignendi, prohibemur autem, constat quod aliquid nos impedit. Atqui Deo nihil resistit aut obstat : constat ergo generationem quoque ei esse connaturalem : quod si connaturalis, simultanea quoque est ; quod si simultanea, jam non est prior nec posterior : unde constat prius et posterius in Deo non usuvenire. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Undenam principia, o sodes, B sumpsisti? Nam qui nihil esse commune Creatori cum creaturis credunt, errant dum eodem sensu et de Deo et de creaturis divina vocabula sumunt ; et prius lemma a secundo excluditur ; vicissim quo a priore secundum. Etenim si omnis factura inferior est factore, propter prioratus dignitatem ; quod autem est ex genitore Verbum, ex facturis factorem arguit esse prius ; illud quidem et inferius erit et non inferius, idem et non idem, quod est impossibile.

5. Videamus jam quod ibi additur, ita enim se habet : « Quia si putes unum esse principium amborum, Patris videlicet atque Filii, perit relationis ordo, quæ intercedit inter genitorem et genitum : cogiturque amborum appellatio sejungi a gignente et a genito, a præexistente et posteriore. » Liberasi me negotio, o sodes, arcanum enarraus. Nam si mihi persuasissem a te dictam sententiam quæ ait : « Omnis genitor prior est proprio genimine, » in Deo usuvenire, fortasse etiamsi invitus, veritate compulsus, secundam hanc quoque confiterer. Sed quia illam futilem esse atque omnino falsam a Deoque alienam sermo noster demonstravit, me certe ratiocinium non coget subiectam sententiam pensi habere. Nam si duo forte sint, quorum unum præcedentis loco habeatur, alterum vero subsequens, patet præcedente concesso, sequens quoque concessum iri : non tamen concedetur, si præcedens nullo modo admittatur. Hoc autem sic explanatur. Esto homo atque animal : et homo quidem sit instar præcedentis, animal subsequens : constat homine supposito, animal quoque necessario subsequendum : haud sequetur autem, homine non supposito. Tale est objectum a te argumentum. Quamobrem si in Deo usuveniret propositio : « Omnis genitor prior est proprio genimine, » consentibus nobis coæternos esse Patrem ac Filium, patet mutuam appellationem necessario ex utroque fore sejungendam. Sed quia prior propositio vera non est, ne altera quidem. Atque ita futile apparet prolatum a te argumentum.

6. Item aliter : Si propterea quod coæterni sunt Pater ac Filius, ais necessario relationes eorum fore sejungendas, imo coget potius ratiocinium

nostrum propter relationem, coæternitatem quoque inducere. Atque hoc ita ostenditur. *Genitoris* nomen cum sit ex iis quæ sunt ad aliquid, ad filium habet relationem. Quæ autem sunt ad aliquid, simultanea naturæ sunt: quæ autem simultanea naturæ sunt, et sunt et item non sunt. Concluditur ergo, propter relationem simultanea esse; quod verum est. Et cur tu, o sodes, contrarium inducis? qui propter coæternitatem, videris nobis eripere paternitatis ac filietatis relationem: propter relationem autem gignentis et geniti, videris perimere coæternitatem et consubstantialitatem. Item aliter: Si *genitoris* nomen, existentiam simul tribuit; quæ autem simultanea existentia a te accipiuntur, relationem perimunt, quæ intercedit inter genitorem et genitum; concluditur utique *genitoris* nomen, et genitum, invicem referentia, non esse relativa; quod est absurdum.

7. Pergis vero dicere sic: « Quia si existimes unum principium amborum, Patris atque Filii. » Miror, o sodes, quodnam tu velis principium in Deo ponere. Principium multifariam dicitur: aliud est enim effectivum, veluti est architectus ædificiorum: aliud materiale, veluti tabulæ navis: aliud formale, veluti statuæ schema: aliud finale, veluti navis ad victualium deportationem: aliud instrumentale, ut fabri murarii ascia: aliud exemplare, veluti prototypum facti operis: aliud temporale, veluti res factæ quæ in tempore fiunt et sunt: aliud causale tantummodo, veluti Seth ex principio quodam et causa ortus est, ex Adamo scilicet. Nunc si tanquam ex principio quodam, ceu causa, dicis Patris ac Filii unum principium, jam neque alterum genitorem, neque alterum esse genitum retinebis. Nam cujusnam genitor sit, si tanquam ex alio principio et causa Patrem ac Filium dicas ortos? Certe principium non dices effectivum; nam si hoc concedas, erit Dei Deus, et rursus hujus alius Deus, et hoc in infinitum. Neque principium dices materiale; non enim est Deus compositus et materialis. Sed neque formale principium; nam quodnam habere potuerunt formale principium Pater ac Filius? præterquam quod compositionem non vitarent. Neque denique finale, etenim nulla ex causa Deus provenit. Superest tibi temporale esse principium Patris ac Filii. Quod si ita est, ipsis quidem fieri contingit, et corrumpi, et alia innumera. Nam quæ in tempore, talia sunt. Constat, non posse in Deo principium antiquius inveniri. Et quomodo, o sodes, ita a nobis existimari præsumens, paralogismum contexis? Vere demonstratum tibi fuit id esse stolidum.

8. Sed videamus etiam quid paulo infra scribas: « Deus omnia sapientia sua gubernavit. » Concedo hoc libenter admodum: etenim enhypostatica sapientia sua, quam sermo noster perspicue demon-

A καὶ τὸ συναϊδιὸν εἰσάγεσθαι· καὶ τοῦτο δῆλον ὧδε· Τὸ γεννήτωρ ὄνομα τῶν πρὸς τι ὄν, πρὸς υἱὸν ἔχει τὴν ἀναφορὰν· τὰ δὲ πρὸς τι, ἅμα τῇ φύσει· τὰ δὲ ἅμα τῇ φύσει, ὁμοῦ τέ εἰσι καὶ οὐκ εἰσὶ· συνάγεται ἄρα διὰ τὴν σχέσιν ἅμα εἶναι· ὅπερ ἐστὶν ἀληθές· καὶ πῶς σὺ, ὦ φίλος, τὸ ἐναντίον εἰσάγεις, καὶ διὰ μὲν τὸ συναϊδιὸν, εἰς τὴν σχέσιν τῆς πατρότητος καὶ υἰότητος ἡμᾶς δοκεῖς παρακρούειν, διὰ δὲ τὴν σχέσιν τοῦ γεννήτορος καὶ γεννήματος, εἰς τὸ συναϊδιὸν τε καὶ ὁμοούσιον; Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ γεννήτωρ ὄνομα τὴν τοῦ εἶναι ἅμα ὑπαρξιν δίδωσι, τὰ δὲ ἅμα τῇ ὑπάρξει κατὰ σὲ λαμβανόμενα, ἀπόλλυσι τὴν σχέσιν τὴν οὔσαν ἐκ τοῦ γεννήτορος πρὸς τὸ γέννημα, συνάγεται ἄρα, τὸ γεννήτωρ ὄνομα, καὶ τὸ γέννημα, ἐν σχέσει ὄντα, ἀσχετα εἶναι· ὅπερ ἐστὶν ἀτοπον.

Ζ· Ἐπιφέρεις δὲ πάλιν οὕτως· « Ἐπειδὴ ἐὰν ἡγήσασαι μίαν ἀρχὴν ἀμφοτέροις τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. » Θαυμάζειν μοι ἐπέρχεται, ὦ φίλος, ὅποιαν ἄρα βούλη ἀρχὴν ἐπὶ Θεοῦ τιθέναι· τῆς γὰρ ἀρχῆς πολλαχῶς λεγομένης, τῆς μὲν ὡς ποιητικῆς, οἷον ὁ τέκτων τῶν οἰκημάτων· τῆς δὲ ὡς ὑλικῆς, οἷον αἱ σανίδες τοῦ πλοίου· τῆς δὲ ὡς εἰδικῆς [cod. ἰδικῆς. Sic et infra], οἷον τοῦ ἀνδριάντος τὸ σχῆμα· τῆς δὲ ὡς τελικῆς, οἷον τὸ πλοῖον πρὸς ἀγωγὴν τῶν χρεῖων· τῆς δὲ ὡς ὀργανικῆς, οἷον τέκτονος τὸ σκέπαρνον· τῆς δὲ ὡς παραδειγματικῆς, καθάπερ τὸ πρωτότυπον τοῦ παραγώγου· τῆς δὲ ὡς χρονικῆς, καθάπερ τὰ γινόμενα ἐν χρόνῳ γίνονται καὶ εἰσὶ· τῆς δὲ ὡς αἰτίας καὶ μόνης, καθὰ ὁ Σὴθ ἐξ ἀρχῆς τινος καὶ αἰτίας ἀνέφυ τοῦ Ἀδάμ· εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐξ ἀρχῆς τινος ὡς αἰτίας φῆς τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ μίαν ἀρχὴν εἶναι, οὐκέτι τὸν μὲν γεννήτορα, τὸν δὲ γέννημα φυλάξεις. Τίνος γὰρ ἂν καὶ εἴη γεννήτωρ, ἐπ' ἂν ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς τε καὶ αἰτίας τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν φῆς ἀναφύναι; οὐδ' αὐτὴν ὡς ποιητικὴν· εἰ γὰρ τοῦτο δῶς, ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ πάλιν τοῦτου ἄλλος, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον· οὐδ' αὐτὴν ὡς ὑλικὴν· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός σύνθετός τε καὶ ἔνυλος· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ὡς εἰδικὴν· τίνα γὰρ καὶ ἔχοιεν εἰδικὴν ἀρχὴν ὁ Πατήρ καὶ Υἱός; καὶ οὕτως τὴν σύνθεσιν οὐκ ἐκφεύξονται· οὐδ' αὐτὴν ὡς τελικὴν, ἀναίτιος γὰρ ὁ Θεός· λείπεται κατὰ σὲ τὴν χρονικὴν ἀρχὴν εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ γίνεσθαι ἂν αὐτοὺς συμβάλει, καὶ φθείρεσθαι, καὶ ἄλλα μυρία· τὰ γὰρ ἐν χρόνῳ τοιαῦτα· φανερόν ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ ἀρχὴν ἀνωτέραν εὑρεῖν· καὶ πῶς, ὦ φίλος, ὡς ἡγεῖσθαι λαβὼν τὴν παρλιόγισμον, συρράπτεις; Καὶ οὕτω δέδεικται καὶ τοῦτό σοι ἡλίθιον.

η'. Ἄλλ' ἰδῶμεν τί καὶ μετὰ βραχέα γράφεις· « Ὁ δὲ Θεός τὸ πᾶν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ ἐκυβέρνησε. » Σύμφημι καὶ γὰρ καὶ μάλα ἡδέως· τῇ μὲν γὰρ ἐνυποστάτῳ (1) αὐτοῦ σοφίᾳ, ἣν ὁ λόγος δύναμιν τὴν

(1) Enhypostatatum sic definit S. Maximus opusc. theol. t. II, p. 79: Ἐνυπόστατον, τὸ κατὰ τὴν οὐ-

σίαν κοινὸν, ἡγουν τὸ εἶδος, τὸ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις πραγματικῶς ὑφιστάμενον, καὶ οὐκ ἐπινοία

αὐτὴν καὶ Λόγον καὶ Υἱὸν τρανωῶς ἐδειξε, τὸ πᾶν A συνεστήσατο, καὶ ἐφάνερωσεν ἐν τοῖς ἔργοις τὴν ἑαυτοῦ ποιήσιν· καὶ ὅτι ἔστι Θεὸς εἷς ἐπὶ πάντων ὑπερούσιος καθ' ἃ πού τις τῶν παρ' ἡμῖν θεολόγων· συνωδᾷ τούτοις ἔφη· « Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ θεϊότης· » καὶ τὰ τούτοις σύστοιχα· διὸ καὶ μὴ θέλης, ταῖς ἡμετέραις ὁμολογίαις συνάδης· παρακατιῶν δὲ μικρὸν εἰς τὴν μοναρχίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπερουσιότητα, γράφεις οὕτως· « Διότι ἐὰν εἶχε κοινωνίαν εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, ἐμελλε δέχεσθαι ἐναντίωσιν, ἢ ἐνδεΐς εἶχεν εἶναι ὑπουργοῦ τοῦ διοικεῖν τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ. » Θαυμάζειν μοι ἔπεισι τοιαῦτα γράφοντός σου· οὐδὲ γὰρ συνορῶ ἐπὶ Θεοῦ τίς ἡ ἀνάγκη, ἢ κοι- B νωνούς τινος τῆς βασιλείας, ἢ ἐνδειαν ὑπουργίας τοῦ διοικεῖν τὸν ἑαυτοῦ κόσμον εἰσάγεσθαι· καὶ ὅσα τούτοις ἐπιφέρεις· τὸν γὰρ Θεὸν καὶ Πατέρα τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν κατὰ πάντα ὅμοιον ἔχοντα, πλήν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως· ἡμῶν δὲ μηδ' ἕως τὸ κοινωνὸν ὁμολογούντων ἐπὶ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἡμᾶς παραλογίζῃ ἢ σεαυτὸν καὶ τοῖς ἑαυτοῦ πτεροῖς ἀλίσκη· ἔστι δὲ τὸ παρά σου σόφισμα τοιοῦτον· Ἐὰν δύο τινὰ ᾧσι, καὶ τὸ μὲν καθολικώ- τερον, τὸ δὲ ἐπὶ μέρους, οἷον τὸ τε ὕειν, καὶ τὸ βεβρέχθαι τὴν γῆν· τὸ μὲν γὰρ ὕειν, ἐπέλαττόν ἐστι τοῦ βεβρέχθαι· οὐ γὰρ ἀντιστρέφει· τούτου δὲ ὄντος, δῆλον ὅτι καὶ τὸ λοιπὸν ἔσται, οἷον τὸ ὕειν καὶ τὸ βεβρέχθαι· εἴτα τοῦ λοιποῦ ὄντος, φήσει τις καὶ τὸ λοιπὸν εἶναι· τὸν παραλογισμὸν ποιεῖ οὕτω καλού- C μενον παρά τὸ μὴ ἀντιστρέφον, καὶ τὸ ἐπόμενον.

θ'. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐν τοῖς παρὰ σοῦ γραφεῖσι πεποίηκας· δύο γὰρ ὄντων, κοινόν τε καὶ κοινωνός· καὶ τὸ μὲν ἐπιπλέον, οἷον τὸ κοινόν· τὸ δὲ ἐπέλατ- τον, οἷον τὸ κοινωνός· ὁ μὲν γὰρ κοινωνός οὐ λέγε- ται κοινωνός, ὡς κοινόν τι ἔχων λέγεται κοινωνός· οὐκ εἶ τι δὲ κοινόν τι ἔχων μεθ' ἐτέρου, ἀνάγκη καὶ κοινωνὸν αὐτοῦ λέγεσθαι· λίθος γὰρ λίθω οὐ λέγεται κοινωνός, ἐπεὶ κοινή ἀμφοτέρων ἡ οὐσία· ὡσαύτως δὲ καὶ Ἰππο; Ἰππω, κοινήν καὶ μίαν οὐσίαν ἔχοντες, οὐ λέγονται κοινωνοί· εἰ οὖν τὸ κοινόν ἐπιπλέον, τὸ δὲ κοινωνός ἐπέλαττω ἡμῶν δὲ λεγόντων κοινήν καὶ ἀμέριστον ἔχειν τὸν Πατέρα τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱόν, αὐτὸς μεταφέρων γράφεις· « Εἰ κοινή βασιλεία καὶ ἐξουσία πρὸς Υἱόν, πάντως καὶ D κοινωνός ἐσται ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς τῆς αὐτοῦ βασι- λείας· » καὶ παραλογίζῃ μᾶλλον ἢ περ ἡμᾶς, ποιῶν τὸν παραλογισμὸν παρά τὸ μὴ ἀντιστρέφον καλούμε- νον· καὶ τοῦτο ποιῶν δοκεῖς μᾶλλον ἀγνοεῖν τὸ κοι- νωνός ὄνομα ἐπὶ τίνων εἰκότως καὶ ἔστι καὶ κυρίως λέγεται, καὶ διὰ τοῦτο κακῶς ἐπὶ Θεοῦ μεταφέρεις· τὸ γὰρ κοινωνός ὄνομα οὐκ ἐπ' ἄλλου δοκεῖ τίθε- σθαι, ἀλλ' οἷς ἰδιαζόντως καὶ ἀποτετημένως ἐνός ἐκάστου τὸ ἔργον ἀποτελεῖται, καὶ κατὰ σύμβασιν προαιρετικὴν, καὶ συμπειθισμὸν ἐν ταυτῷ πρά-

stravit Verbum esse ac Filium, omnia constituit, manifestavitque operibus facturam suam, et quod Deus unus sit super omnia supersubstantialis, sic- uti quidam de theologis nostris consonanter his dixit: *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus deitas*⁴⁸, et his consentanea. Quamobrem velis nolis confessionibus nostris con- senties. Aliquantum vero progressus ad Dei unita- tem et supersubstantialitatem, sic ais: « Quia si societatem aliquam sui regni haberet, contrarieta- tem quoque experturus esset. Vel certe esset adju- toris indigus ad creati ab se mundi administratio- nem. » Miror hæc a te scribi: nullam enim necessitatem video inducendi vel socios aliquos regni, vel adjutorii indigentiam ad mundi admini- strationem, vel quidquid his tu subjungis. Cum enim nos confiteamur Deum Patrem habere Filium suum prorsus sibi similem, excepta generatione ejusque negatione; neque tamen societatem ullam prorsus dicamus Patris ac Filii; haud video cur nobis fucum facere velis. Sane tuis ipsis pennis caperis. Est autem sophisma tuum hujusmodi: Si duo sint, et unum quidem generalius, aliud parziale, veluti est pluere, et terram madefieri: nam pluere minus est, quam terram madefieri: non enim convertitur; quod si est, patet alterum quoque fore, id est, pluere et madefieri. Deinde si alterum est, dicet ali- quis alterum quoque fore, paralogismumque facit, ita appellatum [quia non convertitur etiam subse- quens.

9. Tale quid tu quoque fecisti in scripto tuo. Nam cum duo sint, commune et communicans; et illud quidem amplius, id est, commune; hoc autem restrictius, id est, *communicans*: etenim qui com- municat dicitur communicans, quatenus commune aliquid habet: nequaquam autem eum qui commune aliquid habet cum alio, necesse est communicantem eidem dicere: nam lapis non dicitur lapidi com- municans, quia communis est utriusque substantia: similiter equus equo, qui communem unamque substantiam habent, non dicuntur communicantes: si ergo commune, plus est; *communicans* autem minus: nobis vero dicentibus commune et indivi- D sibile habere Patrem regnum suum cum proprio Filio, tu inverso sermone scribis: « Si commune est regnum et potestas cum Filio, prorsus et com- municans erit Filius regno Patris sui: » tibi que illudis potius quam nobis, paralogismum faciens in eo quod non alternat: idque faciens, videris potius ignorare, vocabulum *communicans* de qui- busnam recte proprieque dicatur: ac propterea male ad Deum transfers: nam vocabulum *commu- nicans* de alio nullo poni videtur, quam de iis quorum proprie præciseque uniuscujusque opus

⁴⁸ Rom. 1, 20.

perficitur, cum ex conventionē prævīa et soliditate in eodem negotio, duo vel tres aut plures, ad idem negotium concurrunt. Veluti si quis rhetoricam artem prius per se ipsum tantummodo exerceat, deinde aliquis alius ad eum accedat, et innox conventionē prævīa et consensu, ad rhetoricam professionem concorditer concurrant; tunc ambo dicentur hac in re communicantes. Verum enimvero iis, quorum opera, voluntas, deliberatio, operatio, et concordia inseparabilis suapte natura est, quomodo communicantis vocabulum congruet? Minime prorsus. Quare cum Patrem dicimus aliquid facere, Filium quoque et Spiritum sanctum inseparabiliter simul facere dicimus: et unius operatio, a tribus non est sejuncta: omnisque operatio quæ divinitus provenit, et multimodis denominatur, a Patre proficiscitur, et per Filium pergit, et in Spiritu sancto perficitur. Propterea æquum non est, vocabulum communicantis in sancta Trinitate adhibere.

10. Tu vero post vocabulum *communicans* pergis dicere, « fore ut Deus contrarietatem et seditio- nem experiretur. » O verborum tuorum stoliditas! Si certe vocabulo *communicans* apud Deum locus esset, fortasse et contrarietas et seditio comperiretur. Sed quia illud non conceditur, nec hoc quidem concedetur. Atque ita invitus ex iis quæ adjunxisti, propositionem evidentem nobis effecisti, quomodo proprie dicatur. Nam si vocabulum *communicans* de aliquo prædicatum, contrarietas et seditio subsequitur, planum erit, quod *commu- nicans* vocabulum iis congruet qui prævīa conven- tione et consensu rem gerunt: unde seditio etiam et contrarietas confit. His quippe tantum usuvenit seditio et contrarietas, propter voluntatis volubilitatem. Quibus autem immutabilis bonitas est, quomodo contrarietas et seditio incidet? Et paucis interjectis, ita scribis: « Vel certe esset adjutoris indigus ad creati ab se mundi administrationem. » Recte, sodes, dixisti. Si enim vocabulum *commu- nicans* de Filio prædicaretur, obnoxius utique esset, ut in opinaris, contrarietati ac seditio, et auxilio indigeret. Nunc quia illud futile et invalidum demonstratum fuit, constat quod et hæc similiter. Nam si positione alicujus, quædam ponuntur, sine

11. Insuper scriptum tuum hæc habet: « Fit per sæculorum spatium, et ob mutuam contrarietatem, deleteretur Dei dominatus una cum creaturis. Et alter alteri dominaretur, et cum creaturis compassio desineret. » Atqui hæc, o sodes, duorum principiorum et contrarietatis criminatio nobis non congruit; sed aliis a te intendi deberet, qui nempe duo principia et duos deos inducunt, bonum ac malum: et ab alio quidem dicunt hunc materialem mundum conditum et conservatum ac rectum; ab alio autem intellectualem: quam nos sententiam et odimus et toto animo aversamur; et eos, qui hanc fovent, capitali pœnæ subijcimus: vos vero

Α γματι, δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ πλεονες τούτων εἰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα συνέρχονται· οἷον ῥητορεύει τις καθ' ἑαυτὸν τὸ οἰκεῖον σπούδασμα ἐκτελών, ἐὰν ἄλλος τις πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο καὶ κατὰ σύμβασιν προαιρετικὴν καὶ συμπειθισμὸν εἰς τὸ τῆς ῥητορείας ἔργον ὁμογνωμόνως συνέλθοιεν· λέγοντο ἂν ἐκάτερος εἰς τοῦτο κοιωνοί· οἷς δὲ τὸ ἔργον καὶ ἡ θέλησις, βούλησις τε καὶ ἐνέργεια καὶ ὁμόνοια ἀδιάσπαστος φυσικῶς ἐν αὐτοῖς πρόσεστι, πῶς ἂν καὶ χώραν ἔξει τὸ τοῦ κοιωνοῦ ὄνομα; οὐ μὲν οὖν διὰ τὸν Πατέρα λέγοντες ποιεῖν τι, καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀδιασπᾶστως ἅμα λέγομεν ποιεῖν· καὶ τοῦ ἐνός ἡ ἐνέργεια, τῶν τριῶν πῶς ἐστὶ μὴ διασχιζομένη· καὶ γὰρ πᾶσα ἐνέργεια ἡ θεόθεν διήκουσα, καὶ κατὰ τὰς πολυτρόπους ἐννοίας ὀνομαζομένη, ἐκ Πατρὸς ἐφορμᾶται, καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ πρόβεισι, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τελειοῦται· διὰ τρι τοῦτο, οὐ δίκαιόν ἐστι τὸ τοῦ κοιωνοῦ ὄνομα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τίθεσθαι.

1'. Ἐπιφέρεις δὲ εἰς τὸν κοιωνὸν γράφων οὕτως· « Ἐμελλε δέχεσθαι ἐναντίωσιν καὶ στάσιν. » Ὡ τῆς ἀποπληξίας τῶν σῶν ῥημάτων! Εἰ μὲν γὰρ τὸ κοιωνός ὄνομα ἐπὶ Θεοῦ χώραν εἶχεν, ἴσως καὶ ἡ ἐναντίωσις καὶ στάσις εὐρίσκεται· ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐ δέδοται, οὐδὲ τὸ δι' ἐκείνου δοθήσεται· καὶ οὕτως ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου τὸ προτεθὲν δῆλον ἡμῖν παρέστησας, καθ' ὧν κυρίως λέγεται. Εἰ γὰρ τὸ κοιωνός ὄνομα τιθέμενον, τὴν τε ἐναντίωσιν καὶ στάσιν ἀκολουθοῦσαν ἔχει, φανερὸν δὴ πούθεν, ὅτι κοιωνός ἐπὶ τῶν κατὰ σύμβασιν προαιρετικὴν καὶ συμπειθισμὸν προερχομένων χώ- ραν ἔξει· ἐξ οὗ καὶ ἡ στάσις καὶ ἡ ἐναντίωσις ποτε ἐγγίνεται· τούτων γὰρ μόνων ἐστὶ τὴν, στάσιν καὶ ἐναντίωσιν δέχεσθαι, διὰ τὸ εὐμετάβολον τῆς προαι- ρέσεως· οἷς δὲ ἀγαθότης ἀτρεπτός ἐστι, πῶς ἂν καὶ ἐναντίωσις καὶ στάσις συνεισφρήσεται; Καὶ μετὰ βραχέα γράφεις οὕτως· « Ἡ ἐνδεὴς εἶχεν εἶναι ὑπουργοῦ, τοῦ διοικεῖν τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ. » Καλῶς, ὦ φίλος, ἐφησθα· εἰ μὲν γὰρ τὸ κοιωνός ὄνομα ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ χώραν εἶχεν, ἴσχυεν ἂν κατὰ σὲ καὶ τὸ τῆς ἐναντιώσεως καὶ στάσεως καὶ ἡ ἐνδεῖα τῆς ὑπουργίας· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνο δέδεικται ἑωλον καὶ ἀνίσχυρον, δῆλον ὅτι καὶ ταῦτα· καὶ γὰρ ἐὰν τῇ θέσει τινὸς τινὰ τίθενται, τῇ ἀναιρέσει τούτου δῆλον ὅτι συνανήρηται.

12'. Ἐχει δὲ πάλιν τὸ σὸν γράμμα οὕτως· « Καὶ κατὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν αἰώνων, καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλα ἐναντίωσιν, ἠφανίζετο ἡ τούτου κυριότης μετὰ τῶν κτισμάτων, καὶ ἐκυρίευσεν ὁ εἰς τοῦ ἑτέρου, καὶ ἐκόπτετο ἡ συμπάθεια τῶν ποιημάτων. » Τοῦτο οὖν, ὦ φίλος, τὸ τῶν δύο ἀρχῶν καὶ ἐναντιώ- σεως ἔγκλημα ἡμῖν οὐ πρόσεστιν, ἀλλ' ἄλλοις παρὰ σοῦ ἐγκαλεῖσθαι ὤφειλε, τοῖς καὶ δύο ἀρχαῖς καὶ δύο θεοῖς εἰσάγουσιν, ἀγαθόν τε καὶ κακόν· καὶ τὸν μὲν φασὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον δεδημιουργημέναι καὶ συνέχειν καὶ κρατεῖν· τὸν δὲ, τὸν νοητὸν· ἦν ὄξαν ἡμεῖς καὶ μυσαστόμεθα καὶ λίαν ἀποστρεφόμεθα, καὶ τοὺς ταύτην σεμνύοντας κεφαλικῇ τιμωρίᾳ καθ-

υποβάλλομεν (2)· ὑμεῖς δὲ καὶ προσέσθε καὶ ἐπι-
θλίψετε· ἡμῖν γὰρ μίᾳ ἀρχῇ τὸ σεβαζόμενον· ἐπεὶ
καὶ εἰς Θεός, καὶ ταῖς ιδιότησιν εἰς οὖν ὑποστάσει
τρία πιστεύηται· εἰ δέ σοι τὸ διάφορον τῶν ὑποστά-
σεων, διάφορον καὶ τὴν φύσιν ἐννοεῖν δίδωσι, καὶ
ὄσας τὰς ὑποστάσεις, τσαύτας καὶ τὰς φύσεις εἰσ-
άγεσθαι, ἀμαθαίνοντός ἐστι τοῦτο, ἥπερ εἰδότες· οὐ
γὰρ ταυτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις· ἦν γὰρ ἂν οὐδὲν
τῶν ὄντων ὁμοφυές, καὶ ταυτὸν κοινόν τι καὶ ἴδιον
χρῆμα· ὅπερ οὐχ εὐρήται.

ιβ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων,
διάφορον καὶ φύσιν εἰσάγεσθαι δίδωσιν, ἀνάγκη τὸ
μὴ διάφορον τῶν φύσεων, μηδὲ διάφορον καὶ τῆ
ὑποστάσει καθίστασθαι· συνάγεται ἄρα ὅτι τὰ ταυτὰ
τῆ φύσει, ταυτὰ καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν. Ἔσται ἄρα
Παῦλος καὶ Πέτρος ταυτοὶ ὄντες τῆ φύσει καὶ ἀδιά-
φοροι· καὶ τῆ ὑποστάσει ταυτοί, ὅπερ ἐστὶ γελοῖον·
ἔστι γὰρ σου τὸ σόφισμα παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν οὕτω
καλούμενον. Τοῦ γὰρ ἐνός πολλαχῶς λεγομένου, ὡς
αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἐκδιδάσκουσιν, ἢ γένει, ἢ εἴδει,
ἢ ἀριθμῷ, ἢ ἀναλογίᾳ, δῆλον ὅτι καὶ τὸ πολλα-
δαχῶς γὰρ τὸ προκείμενον [scil. ἀντικ.], τσαυτα-
χῶς καὶ τὸ ἀντικείμενον ἔχει· τοῦτο γὰρ δεδιδάγμε-
να· ἡμῶν δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν τὰ τρία διδόντων, οὐ
ἔξ καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον εἰσάγεις· ταῦτα δὲ
οὐχ οὕτως ἔχει· καὶ γὰρ ἡ ἐνάργεια τῶν πραγμάτων
δῆλη, καὶ αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσι· καὶ οὕτως σοι
πᾶσαι αἱ διαβολαὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως ἔωλοι
καὶ ἀπίθανοι καὶ ψευδεῖς ἀποδεικνύμεναι εἰσὶ καὶ
τῶν διαβολῶν δηλονότι ἀναιρεθεισῶν, καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα συνέψεται. Καὶ ταῦτα πέρα τοῦ μέτρου, ἐπεὶ
καὶ κόρος λόγου πολέμιος ἀχοαῖς· διὸ ἱκανὰ μὲν καὶ
ταῦτα τοῖς θέλουσι μικρῶς πως συνορᾶν, καὶ τῆ πα-
ραθέσει τῶν κρειττόνων, τὸ ἀληθὲς διώκειν, καὶ τὸ
ψεῦδος ἀπωθεῖσθαι· διὸ καὶ μέχρι τούτων τὸν λόγον
στήσω (3).

A illis favetis atque blandimini. A nobis autem unum
principium religioso cultu colitur, quia et unus
Deus est, quanquam proprietatibus, sive personis,
trinus creditur. Quod si tibi personarum diversitas
differentem quoque naturam reputare suggerit, et
quot sunt personæ, totidem quoque naturas indu-
cere; hoc indocti potius ingenii est quam eruditi:
non enim idem est natura et persona: alioqui
nihil in rebus existentibus homogeneum esset,
idemque esset commune et proprium negotium,
quod non usuvenit.

12. Item aliter. Si quis a personarum diversitate
diversitatem quoque naturæ induci concedat, ne-
cesse est quod naturaliter non differi, ne persona-
liter quidem differre. Consequitur ergo, ut quæ
sunt naturaliter eadem, personaliter quoque sint.
Erunt itaque Paulus et Petrus idem naturaliter et
non differentes, simulque eadem persona, quod est
ridiculum. Est enim sophisma tuum per homony-
miam ita vocatum. Nam quum unum multipliciter di-
catur, ceu logicæ regulæ docent, vel genere, vel
specie, vel numero, vel analogia; patet quod perinde
etiam *plura*. Nam quot modis proponitur, totidem or-
ponitur; ita enim indocti fuimus. Nobis autem perso-
narum trinitatem agnoscentibus, tu naturarum
quoque diversitatem oggeris. Sed res non ita se
habet, quod et rerum evidentia palam facit, et
disciplinæ tradunt. Atque ita omnes tuæ adversus
fidem nostram accusationes, futes, incredibiles
mendacesque demonstratæ fuerunt. Porro accusa-
tionibus cunctis peremptis, reliqua tibi omnia
subsequentur. Sed jam præter justum modulum
excurrimus; namque et sermonis satietatem aures
oderunt. Quare hæc sufficiant iis qui parumper
voluerint considerare, et comparativo meliorum
delectu veritatem sequi, ac falsitatem repellere.
Quamobrem finem hic dicendi faciam.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ

Ἀντιρρήσις καὶ ἀνατροπὴ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τῆς σταλεῖσης παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Μι-
χαὴλ βασιλέυ υἱὸν Θεοφιλοῦ ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

EJUSDEM NICETÆ

*Confutatio et eversio secundæ epistolæ ab Agarenis missæ ad Michaellem imperatorem
Theophili filium, ob accusandam Christianorum fidem.*

α. Ἐβουλόμην, ὦ φίλος, τὸν περὶ πίστεως ἡμῶν, D
τοῦ Χριστιανικοῦ, λέγω, δόγματος, λόγον, ἀληθῆ
πρῶτον ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἀνάγκαις καθυποβάλλειν,
καὶ ὡς οἶόν τέ ἐστίν ἐκ τῶν φυσικῶν λογισμῶν
βέβαιόν τε τοῦτον καὶ ἀτρεκέστατον παριστᾶν·
ἔπειτα δὲ καὶ τὰ παρὰ σοῦ ἀλλοκότως ἐπὶ τῆ δια-
βολῇ τῆς καθ' ἡμᾶς θρησκείας γραφέντα διελέγχειν·
τοῦτο γὰρ ἐξ ἅπαντος ὁ ἀντιλογικὸς λόγος ἀπαιτεῖ.

(2) Dicit penam capitalem adversus Manichæos
legibus principum decretam, de qua dixi in adn.
ad Petrum Siculum.

(3) Eadem hac utitur clausula noster Nicetas,

1. Vouisssem, o sodes, veram de fide nostra, id
est, de Christiano dogmate, doctrinam primo de-
monstrativis argumentis supponere, et prout fieri
poterat, naturalibus ratiociniis firmare hanc, et
certissimam præstare: deinde tua quoque ob eam
accusandam absurda argumenta refutare. Ita enim
prorsus antirrheticus sermo postulat. Nunc quo-
niam adversus alteram epistolam tuam, dogma

non hic solum et in secunda epistola, verum etiam
in illo suo, quem Allatus edidit adversus Arme-
nios tractatu, ut jam in prævio Monito dixi.

nostrum, ut par erat, validis demonstrationibus magnopere tractatum fuit, et evidenti conclusione stabilitum; ne nunc forte videamur torpere in scribendo ad te, si tantum adversus illa argumenta quæ ad nostræ irreprehensibilis Udei eversionem tu in litteris tuis misisti, responsionem fecerimus; ideo nunc ventilabimus, num tuæ contra fidem nostram accusationes et reliquæ contradictiones, recte collineent. Sic autem se habet scriptum tuum: «Deus est unus, neminem habens communicantem potestati suæ: et quia communicantem non habet, ideo ne filium quidem habet.» Miror equidem talia a te scribi: neque enim video, quænam sit necessitas communicantem veluti Deo Patri aut regni adiutorem Filium constituere, et hujusce generis alia a te sæpe proposita. Etenim cum Deus Pater Filium suum per omnia similem habeat, excepta innativitate et nativitate; cumque nos confiteamur non esse Filium Patri communicantem, nescio quomodo nos fallere velis; vel tu ipse propriis pennis capiaris. Est enim sophisma tuum hujusmodi: Si duo quædam sint, et unum pluris sit, aliud minoris, velut homo et animal; namque homo minoris est, quam animal; quia vicissim non alternat: animal autem pluris est; his ita se habentibus, veluti si homo est, animal quoque est; non autem, si animal est, homo quoque est; si animali existente, dicat aliquis hominem quoque esse; hic paralogismum facit, quia ista non alternant, neque invicem consequuntur.

A 'Ἄλλ' ἐπεὶ πρὸς τὴν ἑτέραν ἐπιστολὴν σου τὸ οὐκ εἶναι ἡμῶν, ὡς εἰκὸς ἦν, ταῖς ἀποδείξεσι κατασκευαστικῶς προσάγεσθαι μεγάλως τε πεπραγμότευται (4), καὶ σαφῶς ἐξήνυσται, ἵνα μὴ δόξωμεν νυνὶ παρέλκειν ἐν τῷ γράφειν σοι, μόνον ἀπὸ τῶν σταλέντων ἡμῶν ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀμώμου πίστεως, τὰς ἀντιρρήσεις ποιησόμεθα· διὸ καὶ εἰ εὐθυσθὸς αἰ τε τῆς πίστεως ἡμῶν διαβολαί, καὶ αἰ λοιπαὶ ἀντιρρήσεις σου ἔχουσιν, ὧδε ἐπισκεψώμεθα· ἔχει δὲ τὸ σὸν γράμμα οὕτως· «Θεὸς ἐστὶν εἷς, κοινωνὸν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν κοινωνὸν, οὐκ ἔσχεν οὐδὲ παῖδα.» Θαυμάζειν μοι ἔπεισι τοιαῦτα γράφοντός σου· οὐδὲ γὰρ συνορῶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τίς ἢ ἀνάγκη ὡς κοινωνὸν τινα, ἢ ὡς συνεργὸν τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν εἰσάγεσθαι, καὶ ὅσα τοιαυτότροπα πολλάκις γράφεις· τὸν γὰρ Θεὸν καὶ Πατέρα τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν κατὰ πάντα ὁμοίον ἔχοντα, πλήν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως, ἡμῶν δὲ μηδ' ἕως ὁμολογούντων κοινωνὸν ὄντα τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἡμᾶς παραλογίζῃ, ἢ σεαυτὸν τοῖς ἑαυτοῦ πτεροῖς ἀλλίσκη· ἐστὶ γὰρ σου σόφισμα τοιοῦτον· Ἐάν δύο τινὰ ᾧσι, καὶ τὸ μὲν ἐπιπλέον, τὸ δὲ ἐπέλαττον, ὅσον ὁ τε ἄνθρωπος καὶ ζῶον· ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἐπέλαττον ἐστὶ τοῦ ζώου· οὐδὲ γὰρ ἀντιστρέφει· τὸ δὲ ζῶον ἐπιπλέον· τούτου δὲ ὄντος, ὅσον τοῦ ἀνθρώπου, δῆλον καὶ τὸ ζῶον ἐστὶν· οὐ μὴν τοῦ ζώου ὄντος, καὶ ὁ ἄνθρωπος· εἴτα τοῦ ζώου ὄντος, φησείεν τις καὶ τὸν ἄνθρωπον εἶναι, τὸν παραλογισμὸν ποιεῖ, παρὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφον, καὶ τὸ ἐπόμενον οὕτω καλούμενον.

Hoc loco repetit Nicetas totum articulum nonum prioris epistolæ, nempe a verbis τοιοῦτόν τι usque ad ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος τίθεσθαι. Nos vero omittimus, ne actum agere videamur.

2. Item aliter: «Deus unus est, non habens aliquem communicantem potestati suæ.» Quod Deus unus sit universalis, qui cunctis rebus et existentiam tribuit et rectum statum, neminemque habeat communicantem aut adiutorem, ut tu dicis, a nobis pariter in superioribus demonstratum fuit, atque ita constemur et credimus. Quod autem ille quoque a nobis creditus Filius ac Deus verus, æque ac Deus Pater, Deus unus cum Patre ac Spiritu a nobis dicatur, non tanquam communicans Patri ac Spiritui; neque tanquam unius principii, et unius Dei, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur, et sit et a nobis inducatur, ita sit planum: Ille qui a nobis Dei Filius ac Deus verus dicitur, si est, ut tu ais, Deo communicans, id est, ei qui a nobis Deus ac Pater appellatur; vel uni principio et uni Deo, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur. Sed si quidem uni Deo qui in Patre et Filio ac Spiritu sancto spectatur; demonstratum autem fuit a nobis in prioris epistolæ tuæ refutatione, unum esse Deum, unumque principium, cum Patre ac Spiritu sancto, Filium qui et ita est et a nobis bene Deus appellatur; ergo ita contingit Fi-

β'. Καὶ ἄλλως· «Θεὸς ἐστὶν εἷς, κοινωνὸν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας.» Ὅτι μὲν εἷς Θεὸς ἐστὶν ἐπὶ πάντων τοῖς ὄσιν ἅπασιν, τό τε ἀπλῶς εἶναι καὶ τὸ εὖ χαριζόμενος, καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων τὸ παράπαν κοινωνὸν ἢ συνεργὸν, ὡς σὺ φῆς, κεκτημένος, καὶ ἀνωτέρω παρ' ἡμῶν ἀποδέδεικται καὶ ὠμολόγηται καὶ πεπίστευται· ὅτι δὲ καὶ ὁ παρ' ἡμῶν Υἱὸς Θεοῦ πιστευόμενος, καὶ Θεὸς ἀληθινὸς ὢν καὶ αὐτὸς, καθ' ἃ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ Θεὸς εἷς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος παρ' ἡμῶν καλῶς θεολογούμενος, οὐχ ὡς κοινωνὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὔτε τῆς μιᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου, ἐστὶ καὶ παρ' ἡμῶν εἰσάγεται, ὧδε δῆλον· Ὁ παρ' ἡμῶν Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ἀληθινὸς θεολογούμενος, εἴπερ ἐστὶ κατὰ σὲ κοινωνὸς τοῦ Θεοῦ, ἦτοι τοῦ παρ' ἡμῶν Θεοῦ καὶ Πατρὸς προσδουμένου, ἢ τῆς μιᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου· ἀλλ' εἰ μὲν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου, ἀποδέδεικται δὲ ἡμῶν ἐν τῇ ἀντιρρήσει τῆς προτέρας σου ἐπιστολῆς, ὅτι εἷς Θεὸς καὶ μιᾶ ἀρχὴ ὁ Υἱὸς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἀγίου καὶ ἐστὶ καὶ παρ' ἡμῶν καλῶς θεο-

(4) Dicit illam Christianæ religionis demonstrationem, quam ipse repetiverat in priore epistola,

sed nos utpote jam in superiore opere, hoc eodem volumine editam, necessario omisimus.

λογείται· εἰ δὲ τοῦτο, συμβαίνει ἂν ὁ Υἱὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ εἶναι κοινωνός, ὅπερ ἀτοπὸν· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ λέγεται εἶναι κοινωνόν· οὐκ ἄρα ὁ Υἱὸς τῆς μιᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου ἐστὶ κοινωνός· οὔτε μὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ἐπὶ τούτων γὰρ καὶ μόνον ἐστὶν υἱὸν εὐρεῖν τοῦ ἰδίου πατρὸς λεγόμενον κοινωνόν, ἐν οἷς γνώμης παραλλαγή παρεισδύναται, καὶ βουλήσεως ἑτερότης πάρεστιν, καὶ ἀπορία καλοῦσα πρὸς τὴν χρείαν, καὶ ἐνέργεια ἀποτετμημένη ἰδίως πάρεστιν· οἷς δὲ γνώμη μία, καὶ βούλησις ἀεὶ ἀδιάκοπος, καὶ φύσεως ταυτότης, καὶ μία ἐξουσία, καὶ θέλησις ἀτρεπτος πάρεστι, πῶς ἂν ὁ κοινωνός εἰσφρήσεται; οὐκ οὖν κοινωνόν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, οἱ ἐπὶ τῇ θεολογίᾳ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα θεολογοῦντες συνεισάγουσιν, εἰ καὶ κακῶς παρ' ὑμῶν [cod. ἡμῶν] ἐπιφημίζονται.

γ. Καὶ ἄλλως· ὁ Θεὸς εἷς ἐστὶ, κοινωνόν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν κοινωνόν, οὐκ ἔσχεν οὐδὲ παῖδα. Ἐπὶ τούτων ἡμᾶς πραγμάτων ἐξειπὼν τὸ ἀπόρρητον· εἰ μὲν γὰρ ἐώρων τὸ κοινωνόν ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως ἐπόμενον καὶ χώραν ἔχον, τάχα ἂν καὶ μὴ θέλων τῇ ἀληθείᾳ συναφελόμενος τῇ ἀναίρεσει τούτου, καὶ τὸ ἡγούμενον συνανήρουν· τουτέστι τὸ ἐπὶ τὴν θεολογίαν τὸν Υἱὸν ἀποκρῦπτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἔωλον καὶ πάντη ψευδές, ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως, καὶ ἀνακλόουθον ὃν ὁ λόγος ἔδειξεν, οὐ με λόγος καταναγκάσει καὶ τὸ ἡγούμενον, τουτέστι τὸν Υἱὸν, ἐπὶ τῆς θεολογίας ἀπαρνεῖσθαι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἐπομένων, καὶ τούτων ἀναιρουμένων, δῆλον ὅτι καὶ τὰ ἡγούμενα συνανήρηται· οὐ μὴν δὲ ἐπὶ τῶν ἥμισυ ἐπομένων, ὡς αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσι· διὸ τὴν τὸ παρά σου συλλογιζόμενον δυνάμει τοιοῦτον· εἰ ἐστὶν Υἱὸς ἐπὶ τῆς θεολογίας πιστευόμενος, εὐρεθήσεται καὶ κοινωνόν ὁ εἷς Θεὸς ἔχων· ἀλλὰ μὴν Θεὸς εἷς ἐστὶν ἐπὶ πάντων κοινωνόν οὐκ ἔχων· οὐκ ἄρα οὐδὲ Υἱὸς ἐπὶ τῆς θεολογίας εὐρηται. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς αἱ φιλοσοφικαὶ μέθοδοι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσι, τὸ ἐπόμενον ἐσφαλται. Ἀποδείκνυται γὰρ ὅτι οὐκ ἔπεται ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως τὸ κοινωνόν λέγεσθαι τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς· διὰ τοι τοῦτο καὶ ἀναπόδεικτος ὁ λόγος πρόδειξις· ἔπειτα μικρῶς πως τὴν καθ' ἡμᾶς θεολογίαν ἐπισκεψώμεθα, ὅπως εὐφωρατώτερον ἅπασιν τὸ ἀδρανές ὃν καὶ ἀπίθανον τοῦ παρά σου δογματιζομένου λόγου παραδείξωμεν.

δ. Τὰ τοίνυν ἐπὶ τῆς θεολογίας παρ' ἡμῶν ἀληθῶς λεγόμενα, τὰ μὲν κοινῶς ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων λέγεται, ὡς ἐπὶ μιᾶς οὐσίας ἦτοι θεότητος, καὶ ἑνὸς Θεοῦ ὄντος· οἷον φημι τὸ Θεὸς ὄνομα, καὶ τὸ Κύριος καὶ τὸ φιλόανθρωπος, καὶ τὰ παραπλήσια, ἃ καὶ οὐ συναριθμεῖται διὰ τὸ ἐνιαίως λέγεσθαι, ὡς καὶ ἀποδείκνυται· τὰ δὲ ἰδίως, ἃ καὶ τῶν ὑποστάσεων πρῶτως καὶ κυρίως εἰσὶν· οἷον φημι τὸ Πατήρ καὶ τὸ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἃ καὶ διὰ τὸ ἰδίως λέγεσθαι, συναριθμεῖται· ἢ γὰρ συναριθμησις, κυρίως τῶν ἰδίως λεγομένων ἐστίν, οὐ τῶν κοινῶς, ὡς ἐν ἄλλοις δίδεικται· ἐνίοτε δὲ εὐρηται καὶ ἐπὶ δύο

alium sibi met esse communicantem; quod est absurdum: nulla enim res existens dicitur sibi met ipsa communicare. Nequaquam igitur filius communicans est uni principio unique Deo qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur; neque item Deo Patri. Tunc enim tantummodo dicitur filius patri suo communicans, cum sententiæ aberratio subit, et consilii diversitas adest, cum dubitatio rei gerendæ, et operatio seorsum suscepta ceruitur. Iis autem, quorum est una sententia, et deliberatio semper indivisa, et natura eadem, et potestas unica, et voluntas immutabilis, quomodo vocabulum *communicans* obrepet? Non ergo faciunt uni Deo communicantem, illi qui Filium ac Spiritum Deum esse theologice dicunt; etiamsi prave a vobis ita diffamantur.

3. Item aliter: ὁ Θεὸς unus est, nullum habens potestati suæ communicantem, ergo ne filium quidem habet. Liberasti me negotio, arcæanum enarrans: nam si viderem vocabulum *communicans* in theologica generatione connexum et subsistens, fortasse quamquam invitus, veritate trahente, cum hujus vocabuli extinctione, principale quoque de medio tollerem: id est Filium prædicari Deum non sinerem. Sed quia hoc futile omnino et falsum in theologica generatione minimeque connectaneum sermo noster ostendit, nullum me ratiocinium coget, rem principalem, id est Filium, a Dei appellatione excludere. Nam in iis quæ necessario nexu coherent, patet, his sublatis, principalia quoque perire: non ita tamen in iis usuventre quæ minime mutuo coherent, disciplinæ docent. Propterea syllogismi tui hæc vis erat: Si Filii divinitas creditur, comperiemus unum Deum habere aliquem sibi communicantem: atqui unus est universalis Deus, nullum habens communicantem: nequaquam itaque Filius in theologia invenitur. Et primum quidem, prout nos philosophicæ regulæ docent, quod subsequens est evertitur. Demonstratum enim fuit, non esse consequens in theologica generatione, communicantem dici Filium Patri. Propterea absque demonstratione assertio illa est. Mox aliquantum theologiam nostram considerabimus, ut evidentius omnibus infirmitatem et incredibilitatem dogmatis a te prolati ostendamus.

4. Quæ igitur in theologia a nobis vere dicuntur, partim communiter de tribus personis dicuntur, tanquam de unica substantia seu deitate, veluti exempli gratia *Dei* nomen, et *Dominus*, et *benignus*, et his similia; quæ neque connumerantur, quia singulariter dicuntur, prout demonstratum fuit. Partim vero dicuntur privatim, quæ et personarum in primis ac præcipue propria sunt; veluti *Pater* et *Filius* et *Spiritus sanctus*, quæ quia privatim dicuntur, etiam connumerantur: nam connumeratio causa præcipue eorum quæ privatim dicuntur est, non eorum quæ communiter, sicut alibi osten-

sum fuit. Interdum vero etiam in duabus thearchicis personis invenitur, velut ex causa processio. Et quæ quidem communiter dicuntur, et communiter cum Patre et Filio et Spiritu sancto, ea tanquam de uno Deo qui et est et cogitatur, dicuntur, et proprie particulatim de personis prædicantur. Et enim et Pater vere Deus; et Filius tanquam ex Deo Deus, ac lumen de lumine; similiter et sanctus Spiritus. Privatim autem de personis dicta, ea privatim quidem dicuntur, sed communiter nequaquam; quia restrictiora de amplioribus prædicari nequeunt eisque exæquari. Atque hoc de creata quoque natura dictum comperies, veluti perspicuitatis causa in exemplo hoc: *Homo, et mortalis, et loquens*, vocabula hæc singula communiter quoque accepta de quibuslibet hominibus dicuntur, et privatim etiam de unoquoque. Nam et Petrus et Paulus, et singillatim homines, tum simul communi sermone dicuntur homo, tum privatim quoque unusquisque dicitur. Nam Petrus homo dicitur, item et Paulus, et alii similiter.

5. Sed etiam si in nostra theologia alia quidem communiter dicuntur de tribus personis, alia privatim; et quæ quidem communiter, ea communiter etiam prædicantur, et privatim per partes. Nam cum communiter ac simul de Patre et Filio et sancto Spiritu, nomen puta *Dei* dicitur, aut *Dominus*, patet unum Deum in tribus dici, in quibus divinitas est, atque a nobis recte sic theologice dicitur. Cum autem de Patre dicitur privatim et particulariter *Dei* nomen aut *Dominus*, vel de Filio aut Spiritu, tunc Pater Deus dicitur non privatim et particulariter, et quasi sit heterogeneus unus Deus Pater; et rursus unus alius Deus Filius; similiter et Spiritus sanctus; apage huiusmodi blasphemum polytheismum; nos enim unum colimus principium et unum Deum, et in tribus proprietatibus seu personis Trinitatem credimus. Quamobrem cum de Filii Dei divinitate loquimur, diversum quidem persona dicimus a Patre, haud tamen diversum natura et divinitate, sed unum eundemque, ut in priorē epistola ostensum fuit.

6. Nostra igitur theologia ex communibus notionibus, et ex divinis prophetis pendens, indidemque firmitatem stabilitatemque sortita, Patrem et Filium et sanctum Spiritum, ut unum Deum, Trinitatem theologice dicit. Tu vero non ita intelligens, sed unum Deum dici Patrem separatim et particulariter; deinde Filium tanquam extrinsecus unum Deum, reputans obtrusum et sic intelligens, paralogismum machinatus es. Quapropter falso sic colligis: « Si est Filius in Deo, communicans quoque est: atqui Deo communicans nullus est: ergo ne Filius quidem. » Quod dum ais, in multa incurris absurda. Nam primo idem facis personam atque naturam, quod jamdiu explosimus. Deinde non concedis Filium quoque cum Patre ac Spiritu esse unum Deum, alioqui apud nos recta cum theologia assertum; quod item a nobis demonstratum

A τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων, οἷον τὸ αἰτιατόν· καὶ τὰ μὲν κοινῶς λεγόμενα, καὶ κοινῶς ἅμα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐνός ὄντος Θεοῦ καὶ νοουμένου, λέγεται. Καὶ ἰδίως ἀνὰ μέρος τῶν ὑποστάσεων κατηγορεῖται· καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ Θεὸς ἀληθῶς· καὶ ὁ Υἱὸς ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ φῶς ἐκ φωτός· ὡσαύτως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὰ δὲ ἰδίως ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων λεγόμενα, ἰδίως μὲν λέγονται, κοινῶς δὲ οὐ λέγονται· ἐπειδὴ τὰ ἐλάττω τῶν ἐπιπλέον ἀδυνατεῖ κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν. Καὶ τοῦτο ἂν εὐροῖς καὶ ἐπὶ τῆς γεννητῆς φύσεως λεγόμενον· οἷον ὡς ἐν παραδείγματι σαφηνείας χάριν· τὴ μὲν ἀνθρώπος καὶ τὸ βροτόν καὶ τὸ μέρος, ἕκαστον αὐτῶν καὶ κοινῶς μὲν ἅμα λαμβανομένων τῶν καθ' ἕκαστα ἀνθρώπων λέγεται, καὶ ἰδίως ἕκαστου νοουμένου· καὶ γὰρ Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι, καὶ ἅμα μὲν κοινῶς λόγῳ λέγονται ἄνθρωπος, καὶ ἰδίως ἕκαστος λέγεται. Πέτρος γὰρ ἄνθρωπος λέγεται καὶ Παῦλος καὶ παραπλήσιοι.

ε'. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς θεολογίας, τὰ μὲν κοινῶς λέγεται ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, τὰ δὲ ἰδίως· καὶ τὰ μὲν κοινῶς, καὶ κοινῶς ἅμα κατηγορεῖται, καὶ ἰδίως ἀνὰ μέρος· ὅτ' ἂν μὲν γὰρ κοινῶς ἅμα ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, οἷον φημι τὸ Θεὸς ὄνομα ἢ τὸ Κύριος λέγεται, δῆλον ὅτι εἰς μὲν Θεὸς τὰ τρία λέγεται, ἐν οἷς ἔστιν ἡ θεότης, καὶ παρ' ἡμῖν καλῶς οὕτως θεολογεῖται. Ὅτ' ἂν δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ Πατρὸς λέγεται ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος τὸ Θεὸς ὄνομα, ἢ τὸ Κύριος, ἢ ἐπὶ Υἱοῦ ἢ Πνεύματος, τότε μὲν Θεὸς λέγεται ὁ Πατὴρ, οὐ μὴν ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος καὶ ἑτεροφυῶς εἰς Θεὸς ὁ Πατὴρ· καὶ πάλιν εἰς ἄλλος Θεὸς ὁ Υἱός· ὡσαύτως δὲ καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀπαγε τῆς τοιαύτης πολυθείας ἐξ ἡμῶν τὸ βλάσφημον! ἐπειδὴ ἡμῖν ἀρχὴ μία τὸ σεβασζόμενον· καὶ εἰς Θεός, κἂν ταῖς ιδιότησιν, ἦγουν ὑποστάσει, τρία πιστεύηται· ὅθεν Υἱὸν Θεοῦ θεολογοῦντες, ἕτερον μὲν φάμεν τῆ ὑποστάσει παρὰ τὸν Πατέρα, οὐ μὴν δ' ἕτερον τῆ οὐσίᾳ καὶ τῆ θεότητι, ἀλλ' ἓνα καὶ τὴν αὐτὸν, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ δέδεικται.

ς'. Μενούνηγε ἡ καθ' ἡμᾶς θεολογία ἐκ τῶν κοινῶν ἐνοιῶν καὶ τῶν θείων προφητῶν ἠρτημένη, καὶ τὸ βέβαιον καὶ πάγιον κληρωσαμένη, Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἐπὶ τῆς θεολογίας ὡς ἓνα Θεὸν τὰ τρία θεολογεῖ· σὺ δὲ οὐχ οὕτως ἐκλαθὼν, ἀλλὰ τὸ ἓνα Θεὸν λέγεσθαι τὸν Πατέρα ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος· εἶτα τὴν Υἱὸν ὡς ἐξωθεν τοῦ ἐνός Θεοῦ παρεισκρινόμενον λογισάμενος καὶ νοήσας, τὴν παραλογισμὸν συνεσκευώρησας· διὸ καὶ ψευδῶς ὧδε συνάγεις· « Εἰ ἔστιν Υἱὸς ἐπὶ Θεοῦ, καὶ κοινωνός ἐστιν· ἀλλὰ μὴν κοινωνός οὐκ ἔστιν ἐπὶ Θεοῦ· οὐκ ἄρα οὐδὲ Υἱός. » Τοῦτο δὲ λέγων, πολλοῖς ἀτόποις περιπέπτωκας· καὶ πρῶτον μὲν ταυτὴν ποιεῖς ὑπόστασιν καὶ φύσιν ἐπὶ Θεοῦ, ὅπερ ἤδη προαπελήλεγκται· ἔπειτα καὶ τὸν Υἱὸν οὐ δίδως μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἓνα Θεὸν ὄντα, καὶ παρ' ἡμῶν καλῶς θεολογούμενον· καὶ τοῦτο πάλιν ἡμῖν προαποδέδεικται· διὰ τοι τοῦτο

καὶ ἡλίθιον ἀνέφανε τὸ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον. Εἴπωμεν δὲ καὶ ἐπιφερόμενον· ἔχει δὲ καὶ αὐτὸ ὧδε· «Ὁς ἐποίησε τὴν πίστιν τῶν Σαρακηνῶν; φῶς· καὶ ἑτέρα πίστις οὐκ ἔστι, δι' ἣν τις τῷ Θεῷ δύναται προσεγγίσει, » καὶ ὅσα ἄλλα γράφεις ἀποσεμνύων τὴν οἰκείαν πίστιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν οὕτω φιλαίς τὸν λόγον χωρὶς ἀποδείξεως τὴν ἄλλοτρίαν πίστιν ὑβρεσιβάλλειν, καὶ τὴν οἰκείαν μεγάλως ἀποσεμνύειν, ῥᾶστον καὶ εὐπετές ἂν εἴη παντὶ τῷ βουλομένῳ· τὸ δὲ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν μετ' ἀποδείξεως εὐχρηστον καὶ ὠφέλιμον καὶ ἐκ Θεοῦ δοθεισαν ἀποδεικνύειν, ἀνδρὸς ἂν εἴη εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος. Οὐκ οὖν καὶ ὑμᾶς ἔδει τοῦτο ποιεῖν· καὶ μὴ ἀπλῶς βρενθυνομένους τὴν ὑμετέραν πίστιν ὡς φῶς παρὰ Θεοῦ ποιηθείσαν καὶ δοθεισαν ἀποφαίνεσθαι· ὅθεν ἡμεῖς μᾶλλον τῆς ὑμετέρας πίστεως τὴν πλάνην καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ τῆς ἡμετέρας τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν κόσμον μετὰ ἀποδείξεως παραθεῖναι πειρατόμεθα.

ζ'. Ἀπασὶ τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὠμολόγηται ὅτι πίστις μὲν εὐχρηστος καὶ ὠφέλιμος καὶ ὡς φῶς οὐσα καθέστηκεν· καὶ τοὺς ταύτην ἐπισπωμένους Θεῷ οικειοῦσθαι παρεγγυᾷ· ἥς τὰ θεσπιζόμενα τῶν χειριστῶν καὶ βλαβερῶν τὴν ἀπόθεσιν ἔχει, καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν πικρὰ φύσιν ἐπὶ τὰ κατὰ φύσιν καὶ ὑπερφυῆ μετατίθησιν· ἥς δὲ τὰ θεσπιζόμενα τῶν καλῶν τὴν ἀπόθεσιν, καὶ τῶν φεύλων τὴν οικείωσιν ἐπαγγέλλεται, καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφυῶν ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν κατασπᾷ, αὕτη πάντως δύσχρηστός τε καὶ βλαβερά, καὶ ἥμιστά τις τῷ Θεῷ προσοικειοῦσθαι δι' αὐτῆς δύναται. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ ὑμετέρα πίστις τῶν φεύλων τὴν οικείωσιν, καὶ τῶν καλῶν τὴν ἀπόθεσιν προλεσπίζει, καὶ ἐκ τῶν ὑπερφυῶν, ἢ καὶ κατὰ φύσιν, ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τοὺς ταύτην ἐπισπωμένους κατασπᾷ, φανερόν ἐστι δύσχρηστός τε καὶ βλαβερά, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ οικειοῦται· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, ἐντεῦθεν ἄβρει· Τὸ παρὰ φύσιν πάντες Ἰσασιν εἰδήμονες μετάθεσιν εἶναι τοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὸ χειριστόν· τὸ δὲ ὑπὲρ φύσιν, μετάθεσιν ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον. Εἰ οὖν ὁ ἄνθρωπος μέσος πως δεδημιούργηται τῆς αἰσθητῆς, φημί, κτίσεως καὶ νοητῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἑκατέρας τῆς τε ἀλόγου φύσεως καὶ ἀγγελικῆς ἐπικοινωνεῖ· καὶ τῆς μὲν ἀγγελικῆς κοινωνεῖ κατὰ τὴν λογιστικὴν τε καὶ τὸ διακριτικόν· τῆς δ' αὖ ἀλόγου, κατὰ τὸ θυμικόν καὶ ἐπιθυμητικόν· πεφύλακται δὲ καὶ διατετήρηται κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος, ὅτ' ἂν τὸ λογιστικόν τοῦ θυμικοῦ τε καὶ ἐπιθυμητικοῦ ἄρχῃ. Ἔτι γε μὴν καὶ τῆ ἀγγελικῆ φύσει οικειοῦται μᾶλλον, καὶ πρὸς τὰ ὑπερφυῆ ἀνεισιν, ἤνικα τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς ὑποπιάζεται καὶ ὑπολίθεται. Ὅτ' ἂν δ' οὖν τὸ ἐναντίον ἐν αὐτῷ καθορᾶται, καὶ τὰ μὲν πάθη τοῦ λόγου ἐπικρατεῖ, ὁ δὲ λόγος ὑπηρετεῖ, τοῦτο δὲ συμβαίνει ἀνευδοσίως ἐπὶ τῶν ἀκολάστως ἢ καὶ φονικῶς βιούντων· φανερόν ἐστι ἂν τὰ χείρονα διαπράττηται, ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφυῶν, ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν κάτεισιν· ὅθεν ὅσον ἂν μᾶλλον τὸ θυμικόν τε καὶ ἐπιθυμητικόν ἀνετόν ἐστιν, τοσοῦτον καὶ τὰ πάθη σκαίρει· καὶ ὅσον ἂν μᾶλλον σκαίρη, τοσοῦτον καὶ ἐπαύξεται· καὶ

A fuit : quamobrem fatua apparuit prolata a te dogmatis instar sententia. Jam vero videamus quod adilis : namque ita se habet : « Qui fecit Saracenum fidem lucis instar. Neque alia fides est, qua Deo quispiam propinquare possit. » Et quidquid aliud scribis, fidem tuam exaltans. At enim nudis ita verbis, absque ulla demonstratione, alienæ fidei maledicere, et propriam magnificare, facile est et expeditum volenti cuique. Verumtamen propriam fidem vi argumentorum bonam utilemque atque a Deo datam ostendere, id demum viri religiosi et cordati negotium est. Itaque et vos ita agere oportebat ; neque mera jactantia fidem vestram lucis instar a Deo constructam datamque pronuntiare. Proinde nos potius vestræ fidei errorem ac falsitatem, nostræque veritatem et pulchritudinem, cum argumentis exponere conabimur.

7. Cordati omnes fatentur, fidem bonam et utilem, lucis vice fungi, et eas qui hanc gerunt ut ad Deum accedant hortari : cujus fidei præcepta a deterioribus noxiisque retrahunt, hominesque ab iis quæ contra naturam sunt, ad naturalia et supernaturalia convertunt. Cujus autem fidei præcepta virtutis fugam, et vitii familiaritatem suadent, hominesque a naturalibus vel etiam supernaturalibus ad ea quæ contra naturam sunt trahunt ; hæc omnino prava et noxia est, minimeque per ipsam propinquare Deo quispiam potest. Quia igitur fides vestra vitiorum familiaritatem, et a virtutibus aversionem decernit ; atque a supernaturalibus aut saltem naturalibus, ad ea quæ contra naturam sunt, assecclas suos trahit, patet eam esse pravam et noxiam, neminemque per eam ad Deum accedere. Quodque id verum sit, hinc pervidè : Quod contra naturam est, prudentes omnes sciunt transitionem esse a naturali ad deterius : supernaturalia autem, transitionem esse a naturali ad melius. Quia ergo homo medius quodammodo conditus fuit inter sensibilem creaturam et intellectualem, idcirco utramque participat, irrationalem scilicet atque angelicam naturam. Et angelicam quidem participat secundum rationem et discretionem, irrationalem vero secundum irascibile et concupiscibile. Servatur autem et continetur intra naturæ lines homo, cum pars rationalis irascibili et concupiscibili dominatur. Item ad angelicam naturam magis accedit, et ad supernaturalia extollitur, cum animæ pars irrationalis cohibetur et comprimitur. Quando autem contrarium in homine cernitur, et passiones rationi prævalent, ratioque succumbit (hoc autem accidit hominibus luxurioso immanique vitæ genere utentibus), constat hominem deteriora facientem, a naturalibus vel etiam supernaturalibus, ad ea quæ contra naturam sunt migrare. Quapropter quo magis irascibile et concupiscibile freno carent, tanto magis passiones exsiliunt ; et quo magis hæc exsiliunt, eo plus augentur ; et quo magis augentur, tanto plus homo irrationabilibus brutis com-

municat; quod dum facit, ad belluinam conditionem festinat. Propterea et propheticus sermo voluntantem se in passionibus hominem, jumentis similem esse desinit: *Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis*⁴⁹.

8. Quoniam itaque vestra fides proponit et lege sancit intemperantem vitam, et passionum incrementum potius atque dominium, quam rationis, et ad deteriora inhiare homines impellit; hoc nimirum est quod diximus, a naturalibus et supernaturalibus ad illa quæ naturæ adversantur pertrahere: est autem apud nos in confesso, fidem illam, cujus statuta hujusmodi sunt, noxiam esse pravamque, ac neminem per illam ad Deum accedere: ergo concluditur, fidem vestram, o Saraceni, tenebras potius dicendam quam lucem, ac neminem per ipsam ad Deum accedere. Quod si ita est, ne a Deo quidem data fuit: tumque temere de hac falsi nominis fide vel, ut verius dicam, infidelitate, gloriaris et extolleris nobisque obloqueris. Quoniam vero nostra fides contrarium vestræ præscribit; nam vestra luxuriam, nostra pudicitiam; vestra ingluviem, nostra temperantiam; vestra luxuriam, nostra ingenuitatem; en demonstratum fuit vestram esse pravam et noxiam, neque Deo conciliantem, propterea quod brutis potius communicare facit. Exploratum est itaque, nostram bonam esse et utilem, et Dei nos familiares efficientem, quia homines ad angelorum conditionem extollit: ideoque possumus confidenter dicere, nullam esse fidem præter nostram qui Christiani sumus, cujus ope potest quispiam Deo propinquare, verumque bonum participare. Atque hactenus de vestra nostraque fide satis dictum sit.

9. Paulo autem progressus, ostendere niteris hominem nequaquam ad Dei imaginem ac similitudinem fuisse creatum; uti nos Moysis historiæ et rebus ipsis credentes, ad te scripsimus. Quare cum specioso prætextu sic videris scribere: « Deus inenarrabilis est, ineffabilis, incomprehensibilis. Semper enim fuit Deus, nemoque similis ei est. Nam celsitudo ejus infinita est, isque plasma suum fecit absque ulla sui similitudine. » Ex quo videris concludere, hominem haud fuisse creatum ad imaginem ac similitudinem Dei. Nam quia Deus incomprehensibilis est et invisibilis et similia, nullaque res ei comparabilis est, patet ne hominem quidem, quoniam inter res existentes est, ad Dei imaginem ac similitudinem factum. Hæc sunt verba hominis Deo legem statuentis ejusque creationibus, nihil tamen verum dicentis. Profecto si nos, dum hominem ad Dei imaginem ac similitudinem factum affirmamus, substantiæ similitudinem diceremus, quæ et indifferens, imo eadem cum Deo esset, et mox Deum confiteremur inenarrabilem,

ἄσον ἂν ἐπαύξηται, τοσοῦτον ὁ ἄνθρωπος τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐπικοινωνεῖ· καὶ τοῦτο ποιῶν σπεύδει ἀποκτηνωθῆναι. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς λόγος τὸν ἐν τοῖς πάθεσι κυλινδούμενον ἄνθρωπον, ἀφωμοιωμένον τοῖς κτήγεσιν ὧδε ἀποφαίνεται· Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήγεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς.

ἦ. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑμετέρα πίστις ἐπαγγέλλεται καὶ προσθεσπίζει τὸν ἀκόλαστον βίον, καὶ τῶν παθῶν τὴν αὐξησιν καὶ ἐπικράτειαν, ἥπερ τοῦ λόγου, καὶ πρὸς τὰ χεῖρω κεκηνῆναι τοὺς ἀνθρώπους προσωθεί, τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν καὶ ὑπερφυῶν ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τοὺς ἀνθρώπους κατασπᾶν· ὁμολογῆται δὲ ἡμῖν ὅτι ἤς τὰ θεσπιζόμενα τοιαῦτα καθίσταται, βλαβερά ἐστὶ καὶ δύσχρηστος, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς οἰκειοῦται Θεῷ· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ ὑμετέρα τῶν Σαρακηνῶν πίστις, σκότος μᾶλλον ἢ περὶ φῶς, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ οἰκειοῦται· εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ παρὰ Θεοῦ δέδοται, καὶ μάτην ἐπὶ τὴν ψευδώνυμον πίστιν, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τὰ ληθῆς εἰπεῖν, ἀπιστίαν ἐπαυχῆ καὶ ἐπαίρη καὶ ἡμᾶς προσκαλῆ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ὑμετέρα πίστις, τὸ ἐναντίον τῆς ὑμετέρας ἐπαγγέλλεται, ἐκείνη μὲν ἀκολασίαν, αὕτη σωφροσύνην· ἐκείνη γαστριμαργίαν, αὕτη ἐγκράτειαν· ἐκείνη ἀσωτίαν, αὕτη ἐλευθεριότητα, δέδεικται δὲ ἐκείνη ἄχρηστος καὶ βλαβερά καὶ οὐ Θεῷ οἰκειοῦσα, διὰ τὸ τοῖς ἀλόγοις μᾶλλον κοινωνεῖν παρασκευάζουσα, φανερόν ὅτι ἡ ὑμετέρα εὐχρηστος καὶ ὠφέλιμος καὶ Θεῷ οἰκειοῦσα, διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον τοῖς ἀγγέλοις ἐπισυνάπτειν· διὸ μᾶλλον ἡμῖν ἐστὶν ἀραρότως φθέγγεσθαι, ὅτι οὐκ ἐστὶ πίστις παρὰ τὴν ὑμετέραν τῶν Χριστιανῶν, δι' ἧς δύναται τις Θεῷ οἰκειωθῆναι, καὶ τῶν καλῶν ἐν μετουσίᾳ γενέσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὑμετέρας καὶ ἡμετέρας πίστεως ἀποχρώντως ὧδε λελέχθω.

θ'. Παρακατιῶν δὲ μικρὸν πειρᾶσαι δεῖξαι τὸν ἄνθρωπον μὴ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν διαπεπλάσθαι, ὡς ἡμεῖς τῇ κατὰ Μωϋσέα ἱστορίᾳ καὶ αὐτοῖς τοῖς πράγμασι πειθόμενοι πρὸς σὲ γεγράφαμεν· διὸ καὶ μετ' εὐλόγου αἰτίας δοκεῖς γράφειν οὕτως· « Ὁ Θεὸς ἀνεκδιήγητός ἐστι καὶ ἀπεριόριστος καὶ ἀπερίληπτος· ἀεὶ γὰρ ἦν ὁ Θεός, καὶ ὁμοῖος αὐτῷ οὐκ ἦν· τὸ γὰρ ὕψος αὐτοῦ ἀόριστόν ἐστιν· ὃς ἐπλασε τὸ πλάσμα αὐτοῦ χωρὶς τῆς ὁμοιότητος τῆς πρὸς αὐτόν· » ὡς ἐντεῦθεν δοκεῖς συνάγειν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐ πέπλασται κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἀπερίληπτός ἐστι καὶ ἀόρατος καὶ ἀόριστος καὶ τὰ παραπλήσια, καὶ οὐδὲν τῶν ὄντων ἔοικεν αὐτῷ, δῆλον ὅτι οὐδὲ ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ αὐτός τι τῶν ὄντων ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτο, κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν οὐ γεγένηται. Ταῦτα νομοθετοῦντός ἐστιν ἐπὶ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων, τὸ ἀληθές δὲ οὐδαμῶς λέγοντος. Διὸ εἰ μὲν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν ἡμεῖς λέγοντες γεγενῆσθαι, τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοίωσιν ἐλέγομεν, ἥτις τὸ ἀπαράλλακτον καὶ ταυτὸν τῆς οὐσίας πρὸς τὸν Θεὸν ἔχει·

⁴⁹ Psal. XLVIII, 13.

εἶτα τὸν Θεὸν ὁμολογοῦντες ἀνεκδιήγητον καὶ ἀπερ-
 ρύριστον καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀπειρον, καὶ οὐδὲν
 τῶν ὄντων τι τοιοῦτον, τάχα ἂν εἰς ἑαυτοὺς περιεπί-
 πτομεν, καὶ εἶχεν εὐλόγον τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον.
 Ἐπεὶ δὲ οὐ τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοίωσιν ἐν τῷ λέγειν
 ἡμᾶς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν
 γεγενῆσθαι ἐκλαμβάνομεν, ἀλλὰ τὴν τὸ ἀνάλογον
 ἔχουσαν πρὸς Θεὸν, ἢ καὶ ἐπὶ τῶν κτισμάτων εὔρη-
 ται, οὐδὲν ἀπεικλῆς ἔνεστιν ἡμᾶς γράφειν, ὅτι ὁ ἄν-
 θρωπος κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν πέπλασται (5).
 Τοῦτο γὰρ καὶ πείθει ἡμᾶς ὁμολογεῖν ἢ κατὰ Μωϋ-
 σία τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου ἱστορία· διὸ κατ' εἰ-
 κόνα μὲν φάμεν, κατὰ τὸ ἀρχαῖον [ita cod.] τε καὶ
 αὐτεξούσιον. Ἐτι γὰρ μὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔστι νοῦς
 καὶ λόγος καὶ πνεῦμα· καὶ ὁ μὲν νοῦς, γεννήτωρ
 ἐστὶ τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου· ὁ δὲ λόγος, γέννημά ἐστι
 νοῦς· καὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ λόγου ἐκδίδεται. Καὶ
 ὡσπερ δίχα λόγου νοῦς ἀλογος οὐκ ἔστιν, οὕτω καὶ ὁ
 λόγος δίχα νοῦς ἄνοος οὐκ εὔρηται, ἀλλ' ἅμα συνυπα-
 ρχεῖ, καὶ οὐ προτερεύει θάτερος θατέρου· ὁμοίως
 δὲ καὶ ὁ λόγος, ἄνευ πνεύματος οὐκ ἔνεστιν, οὐδὲ τὸ
 πνεῦμα τὸ εἰς φωνὴν ἐκτυπούμενον ἄνευ λόγου.

ι'. Ἐπεὶ ὧν ἡ ὑπερούσιος καὶ ἀκτιστος οὐσία,
 ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι θεωρεῖται, ἐν
 τε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ,
 ὡς ἡμῖν ἀποδέδεικται καὶ καλῶς πιστεύεται, ἀναλογεῖ
 μὲν ὁ κατ' ἡμᾶς νοῦς, γεννήτωρ ὧν τοῦ ἐν ἡμῖν λό-
 γου, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ ἀίδιως καὶ ἀχρόνως τὸν
 ἑαυτοῦ Υἱὸν γεννήσαντι· ὁ δὲ λόγος ὁ ἐν ἡμῖν, γέν-
 νημα ὧν τοῦ ἐν ἡμῖν νοῦς, ἀναλογεῖ τῷ ἐκ τοῦ Θεοῦ
 ἀρεύστω· καὶ ἀπαθῶς γεννηθέντι Υἱῷ καὶ Θεῷ ἀλη-
 θινῷ ὄντι· τὸ δὲ ἐν ἡμῖν Πνεῦμα, τῷ Πνεύματι ἁγίῳ,
 τῷ ἐκ Πατρὸς μὲν ἐκπορευομένῳ, καὶ δι' Υἱὸν τοῖς
 οὐσίαις ἐκχομένῳ καὶ διαδιδομένῳ· καὶ κατὰ τοῦτο
 πάλιν λέγεται ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεπλα-
 σθαι· καθ' ὁμοίωσιν δὲ πάλιν φάμεν τὸν ἄνθρωπον
 Θεοῦ γεγενῆσθαι, διὰ τὴν τῶν ἀρετῶν τελείωσιν,
 καὶ τῶν ἀγαθῶν τὴν μετουσίαν· ἐπειδὴ πάντα ὅσα
 πρώτως καὶ ἀναιτίως ἢ δημιουργοῦς αἰτία, ὅπερ ἐστὶν
 ὁ Θεός, ταῦτα δευτέρως καὶ μεθεκτῶς καὶ αἰτιατῶς
 ὁ ἄνθρωπος· οἶόν ἐστι τὸ πρῶτον καὶ ὑπερούσιον,
 ζωὴ, φῶς, σοφία, δυνατὸς, ἀγαθός, πρᾶος, δίκαιος·
 ἔστιν καὶ οὗτος σοφός, καὶ ζωὴ, καὶ δυνατὸς, καὶ
 ἀγαθός, καὶ πρᾶος, καὶ δίκαιος ὁ ἄνθρωπος· ἀλλὰ
 φύσει μὲν ὁ Θεός καὶ οὐσιωδῶς, θέσει δὲ καὶ χάριτι
 καὶ ἐπουσιωδῶς ὁ ἄνθρωπος. Εἰ δὲ τοῦτο, εἰκότως
 καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὸν ἄνθρωπον
 φάμεν, τὸ ἐξ ἀνακλάσεως [ita cod.], ἔσχατον ἀπήχη-
 μα φέροντα. Καὶ οὕτω πάλιν ἠλίθιον ἀνέφανε τὸ παρὰ
 σοῦ γραφέν.

ια'. Μεταβαίνων δὲ ἐπ' ἄλλο τῶν παρ' ἡμῶν γρα-
 φέντων, καὶ τοῦτο πειρώμενος ἀναιρεῖν, πάλιν γρά-
 φεις· «θεωροῦμεν τὰ εἰρη τῶν θηρίων ὅτι ὁ ἰσχυ-
 ρότερος ἐπανίσταται κατὰ τοῦ ἀσθενεστεροῦ, καὶ ὁ

A indefinitum, incomprehensibilem et immensum,
 cum nulla res existens talis sit, nobismet ipsi
 contradiceremus, et quod tu scribis videretur pro-
 babile. Nunc quia non substantiæ similitudinem
 intelligimus, cum hominem ad Dei imaginem ac
 similitudinem factum dicimus, sed potius analogiam
 erga Deum, quæ etiam in creaturis invenitur,
 nihil absorum est, nos scribere hominem ad ima-
 ginem Dei ac similitudinem fuisse formatum.
 Hanc enim confessionem nobis suadet Moysis hi-
 storia de mundi genesi. Ideo ad imaginem dicimus,
 secundum liberam voluntatem et arbitrium. Præ-
 terea in homine est mens, verbum, ac spiritus.
 Mens quidem, verbi nostri genitrix: verbum men-
 tis genuen: et spiritus per verbum profertur.
 Et quemadmodum nulla mens irrationalis existit,
 id est, absque verbo; ita ne verbum quidem ir-
 rationale ullum, id est, sine mente, invenitur: sed
 una coexistunt, neque alterum alteri antecedit. Sic
 etiam verbum sine spiritu non est, neque spiri-
 tus, qui voce exprimitur, sine verbo est.

10. Quoniam itaque supersubstantialis et increata
 substantia, ejusmodi Deus est, in personis tribus
 spectatur, Patre videlicet, Filio, et Spiritu san-
 cto, ut jam nos demonstravimus recteque credi-
 mus; nostra quidem mens, verbi quod intra nos
 est genitrix, analogiam habet ad Deum Patrem,
 qui sempiternaliter et intemporaliter Filium suum
 genuit. Verbum autem, quod intra nos est, ana-
 logiam habet ad illum, qui ex Deo Patre sine fluxu
 et passione generatus fuit Filius Deus verus. Spi-
 ritus denique noster analogiam habet ad sanctum
 Spiritum, qui a Patre procedit, et per Filium in
 creaturas effunditur ac diribetur. Secundum hæc,
 inquam, homo dicitur ad imaginem Dei formatus.
 Ad similitudinem præterea dicimus Dei hominem
 factum propter virtutum exercitium, et bonorum
 participationem: quia quæ primitus et non causa-
 liter habet causa creatrix, id est, Deus, eadem
 secundo et partiaro et causaliter habet homo.
 Nempe Deus primigenius est et supersubstantialis,
 vita, lux, sapiens, potens, bonus, mitis, justus.
 Est vero et homo sapiens, vita, potens, bonus,
 mitis, justus; sed naturaliter quidem ac substan-
 tialiter talis est Deus; adoptione autem, et gratia,
 et non essentialiter, homo. Quæ cum ita sunt, me-
 rito nos dicimus hominem ad similitudinem Dei
 factum, ita ut extrema veluti repercussionis echo
 sit. Atque ita denuo futile demonstratum est scri-
 ptum tuum.

11. Deinde tu, ad alium libelli mei locum trans-
 iens, eumque pessumdare nitens, rursus scribis:
 «Cernimus in ferarum speciebus, fortiozem insur-
 gere contra infirmiozem, majorem adversus mi-

(5) De homine ad imaginem Dei formato infinita
 prope dixerunt in commentariis suis Patres Eccle-
 siæ, et quidem præcipue Anastasius Sinaita. Qui-

bis nunc præclarus et peracutus theologus no-
 ster accedit Nicetas.

norem, potioꝛem adversus deterioꝛem. Et illæ has sæpenumero sibi pabulum faciunt : interdum et lacerant, zelotypia quadam ex ipsarum cubilibus pellendi, et reliqua. Hoc loco ignorare videris quomodo argumenta proferri oporteat, vel secus. Nam si quod nos scripsimus de omni animali, quatenus homogenea sunt vel heterogenea, id una etiam conversari et congregari illas affirmaret, propter mutuam mansuetudinem, et conservandæ salutis curam ; tu vero in nonnullis animalibus haud tale esse observasti, imo et contrarium, nempe adversari et mutuo lacerari, et quod debilius est a validiore opprimi, et deterius a potiore, quæ tu in scripto tuo posuisti, veluti sit a leone, urso, et similibus ; posses equidem sermonem nostrum fortiter perimere. Sed quia quod scripsimus non de omni irrationali animali loquitur, stulte blateras, male conflictum drama inducens, et quasi personatus agens. Quis enim vel minima perspicacia præditus ignorat, non omnia animalium genera naturaliter esse comparata ut congregentur et socialem vitam sectentur ? Namque animalium alia sunt solivaga, alia gregalia ; rursusque gregalium alia sub gubernatore ordinantur, alia secus. Utraque vero hæc partim sunt civilia, partim minime, sicut ipsorum physiologiæ atque historiæ docent. Si ergo alia sunt solivaga, alia minime ; constat comparatum esse a natura ut partim congregentur cum homogeneis suis, partim secus. Quod si ita est, nemo sana mente pollens, aut putat aut scribit, omnia animalia inter se congregari solere et simul vivere. Ne nos quidem itaque hoc diximus. Sed quia maxime propria nota et characteristicæ inest animali præcipue sociali, ratiocinium et prudentia et cum ratione iudicium, propterea sermone exteriore indiget homo, ut arcane repositas cogitationes in exteriorem lucem educat, et cum proximis communicet. Quo fit, ut naturaliter sit cicer animal, et apprime sociale. Cæteris vero cunctis animalibus sodalitas et naturalis mansuetudo principaliter non inest : sed tamen in nonnullis cernitur conversandi et simul vivendi atque communicandi studium. Sed multo magis hoc inter homines constitutum est. Nam si quod minus esse videtur, tamen est, multo magis quod amplius est : quanto scilicet convenientius utiliusque est conversari simulque vivere cum homogeneo suo hominem, animal nimirum præcipue sociale, et suapte natura cicer. Hoc enim et nos præ oculis habentes, vobis scripsimus.

12. Demmo progrediens ad alium scripti nostri locum, eumque refutare conatens, ita scribis : « Cædium aliæ licitæ sunt, aliæ illicitæ. Illicitum est, prout reapse a Deo vetatur, occidere fidelem privato proposito : legitimum autem est occidere eum qui dandum censet Deo sodalem, et hunc pari potentia præditum confingit. » Hæc dum scribis, indo-

A μείζων κατὰ τοῦ ἐλάσσονος, καὶ ὁ κρείττων κατὰ τοῦ χείρονος, καὶ πολλάκις ποιεῖται τροφήν αὐτοῦ· ἔστιν ὅτε καὶ διαφθεῖρει αὐτὸν, ἀντιζηλῶν τοῦ διωχθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐνταῦθα δοκεῖς ἠγνοηκέναι τὰς ἀποδείξεις, πῶς δεῖ προάγειν, καὶ πῶς οὐ δεῖ. Εἰ μὲν γὰρ τὸ παρ' ἡμῶν γραφὲν περὶ παντὸς ἀλόγου ζώου, πρὸς τε τὸ ὁμογενές ἢ καὶ ἑτερογενές, τὸ συναλίζεσθαι τε καὶ ἐνοῦσθαι ὑπισχνεῖτο, διὰ τὴν πρὸς ἀλληλα ἡμερότητα, ὡς φειδόμενα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας· εἶτα ἐπὶ τινῶν ζώων τοῦτο εὐρὼν σὺ μὴ θεωρούμενον, μᾶλλον δὲ τὸ ἐναντίον τὸ ἐπανίστασθαι καὶ διαφθεῖρειν καὶ ἀποδιώκειν τὸν ἰσχυρότερον τὸν ἀσθενέστερον, καὶ τὸν κρείττονα τὸν χείρονα, ἃ καὶ ἐν τῷ σὺ γράμματι παρετίθει, ὅσον λέοντά φημι καὶ ἄρκον καὶ τὰ παρὰ πλῆσι· εἶχεσ ἂν γενναίως τὸν ἡμέτερον λόγον ἀναιρεῖν. Ἐπεὶ δὲ τὸ παρ' ἡμῶν γραφὲν οὐ περὶ παντὸς ἀλόγου ζώου τοῦτο ἐπαγγέλλεται, καὶ ματαιολογεῖς, τὸ κακόπλαστον εἰσάγων ἄρμα καὶ ὑποκρινόμενος· τίνα γὰρ καὶ τῶν μικρὰ συνορᾶν δυναμένων λέληθεν, ὅτι οὐχ ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν ζώων συναλίζεσθαι καὶ συνδιαιτᾶσθαι πρὸς ἀλληλα πέφυκε ; Τῶν γὰρ ζώων τὰ μὲν εἰσι μοναδικὰ, τὰ δὲ ἀγελαῖα, καὶ τῶν ἀγελαίων τὰ μὲν ὑφ' ἡγεμόνι τάττονται, τὰ δὲ οὐ. Ἐκατέρων δὲ τούτων τὰ μὲν εἰσι πολιτικά, τὰ δὲ οὐ· ὡς αἱ περὶ αὐτῶν φυσιολογίαι καὶ ἱστορίαι ἐκδιδάσκουσιν. Εἰ οὖν τὰ μὲν εἰσι μοναδικὰ, τὰ [δὲ] οὐ, φανερόν ὅτι τὰ μὲν συναλίζεσθαι μετὰ τῶν ὁμογενῶν πέφυκε, τὰ δὲ μὴ. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, οὐδεὶς ἂν ἀδιάστροφον φρένα ἔχων, οὔτε νοεῖ οὔτε γράφει τὸ, Πάντα τὰ ζῶα ἔχει τὸ συναλίζεσθαι πρὸς ἀλληλα καὶ συνδιαιτᾶσθαι· ὅθεν οὐδὲ ἡμεῖς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἰδιαιτάτον γνώρισμα καὶ χαρακτηριστικὸν ἐνεστί τοῦ κυρίως κοινωνικοῦ ζώου, ὃ τε λόγος καὶ ἡ φρόνησις καὶ ἡ μετὰ λόγου κρίσις, διὰ τοι τοῦτο καὶ λόγου τοῦ ἐξωθεν ἐδεήθη ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἂν τὰ ἐν βάλει κείμενα νοήματα εἰς φῶς ἐξωθεν ἀγῆται καὶ τοῖς πέλας κοινοποιῆται· ὅθεν καὶ φύσει ἡμερον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ κοινωνικὴν ζῶον κυρίως ἐνταῦθα ἔστιν. Ἐν δὲ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἅπασιν τὸ τε κοινωνικὸν καὶ φύσει ἡμερον κυρίως οὐκ ἐνεστί· εὐρηται δὲ ὡς ἐπὶ τινῶν τῶν ἀλόγων ζώων τοῦτο συναλίζεσθαι καὶ συνδιαιτᾶσθαι καὶ κοινοποιεῖσθαι· πολλῶ μᾶλλον καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦτο θεμιτὸν ἂν εἴη. Εἰ γὰρ τὸ ἦττον δοκοῦν ὑπάρχειν ὑπάρχεις πολλῶ μᾶλλον καὶ τὸ μᾶλλον· ὅπερ προσῆκόν ἐστι καὶ μᾶλλον ὀφείλει τὸ συναλίζεσθαι καὶ συνδιαιτᾶσθαι πρὸς τὸ ὁμογενές τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινωνικὸν ζῶον κυρίως καὶ ἡμερον φύσει. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀφορῶντες πρὸς ὑμᾶς γεγράφαμεν.

ιβ'. Καὶ πάλιν δὲ μεταβαίνων ἐφ' ἕτερον τῶν παρ' ἡμῶν γραφέντων, καὶ τοῦτο ὡσαύτως πειρώμενος ἀνασκευάζειν, γράφεις ὡς : « Τῶν φόνων οἱ μὲν εἰσι θεμιτοί, οἱ δὲ ἀθέμιτοι· καὶ ἀθέμιτόν ἐστιν, ὃ ἀποτέτραπται παρὰ Θεοῦ, τὸ φονεῦειν πιστὸν τῇ ἰδίᾳ προαιρέσει· ἐννομον δὲ καὶ θεμιτὸν, τὸ φονεῦειν τὸ διζάζοντα συγκοινωνῶν τοῦ Θεοῦ (6) καὶ ἀναπλάττοντα

(6) Sur. VIII, IX et alibi. Confer retro col. 685 et 761, cum annotatione.

ισοδύναμον. Ταῦτα μὲν γράφων ὡς ἀμαθῆ καὶ ἀμύητον πάντη τῶν πραγμάτων σεαυτὸν εἰσάγεις· οὐδὲ γὰρ συνῆκας ὅτι πᾶς φόνος, ἢ φόνος ἐστὶ, φευκτὸς καὶ ἀποτρόπαιος, εἴπερ κακὸς· τὸ δὲ κακὸν ἅπαν οὐ θεμιτόν· καὶ ὅτι κακὸν ὁ φόμος, ἐντεῦθεν δῆλον· Πᾶς φόμος, ἢ φόμος ἐστὶν, ἢ φθορά ἐστὶν ἀνθρώπου, ἢ φθορᾶς ποιητικὸς ἐστὶν ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀνθρώπος μᾶλλον καλὸν καὶ μᾶλλον ἀγαθὸν τῶν ἐπὶ γῆς· εἴπερ τὸ πρῶτιστον κτίσμα Θεοῦ τῶν ἐπὶ γῆς· συνάγεται ἄρα· Πᾶς φόμος, ἢ φόμος ἐστὶν, ἀγαθοῦ τινος ἢ φθορᾶς ἢ φθορᾶς ποιητικόν· εἰ δὲ τοῦτο, καθ' αὐτὸ κακόν. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν αἱ φθοραὶ, καὶ τὰ τούτων φθαρτικὰ, πάντως ἐστὶ κακά· ὡς περ τῶν κακῶν αἱ φθοραὶ, καὶ τὰ φθαρτικὰ τούτων ἀγαθὰ· οὕτω γὰρ ἡμῖν αἱ κοιναὶ ἐννοιαὶ καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσιν. Εἰ οὖν πᾶς φόμος, ἢ φόμος ἐστὶν, δέδεικται ὡς κακὸς, δῆλον ὅτι καὶ οὐ θεμιτός· τὸ γὰρ κακὸν πᾶν, οὐ θεμιτόν· γίνεται δὲ ἐνίοτε κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθόν. Τῶν γὰρ ὄντων τὰ μὲν εἰσι καθ' αὐτὰ ἀγαθὰ· γίνεται δὲ κατὰ συμβεβηκὸς κακὰ, οἷον ἐλεημοσύνη· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ μὲν εἰσι κακά· γίνεται δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθὰ, οἷον τὸ ψεῦδος (7)· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ μὲν τὸ οὐδέτερον ἔχει· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἐπαμφοτερίζει, οἷον πλοῦτος, ἰσχυρός, καὶ τὰ παραπλήσια· καὶ τὰ μὲν καθ' αὐτὰ ἀγαθὰ, αἰεὶ μὲν δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις τῶν κατ' αὐτὰ ἀγαθῶν. Τὰ δὲ καθ' αὐτὰ κακά, ἔμπαλιν· ἢ αἰεὶ μὲν οὐ δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀλλ' ἐπέλαττον· τοιαύτη γὰρ καὶ τούτων ἡ φύσις· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ τὸ οὐδέτερον ἔχοντα ἐπ' ἴσης ἔχει τό τε γίνεσθαι καὶ μὴ. Ἐπει οὖν καὶ φόμος τῶν καθ' αὐτὸ κακῶν ἐστὶ (τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἀποδέδεικται)· τὸ δὲ καθ' αὐτὸ κακόν, κατὰ πρῶτον λόγον, ἢ ὅλως οὐ δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ πρῶτον ἀγαθόν· σπανιάκις δὲ γίνεται κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθόν· καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ δευτέρως ἀγαθόν καὶ ἐπέλαττον. Τὸ δὲ κατὰ πρῶτον λόγον ἀγαθόν καὶ ἐπιπλέον, τοῦ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ ἐπέλαττον ὄντος, ἀρετώτερον καὶ κρείττον, ὡς αἱ λογικαὶ ἡμᾶς μέθοδοι ἐκπαιδεύουσι· τὸ μὴ φονεύειν ἄρα, τοῦ φονεύειν, εἰ καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνίοτε ἐστὶν ἀγαθόν, κρείττον καὶ ἀρετώτερον· εἰ δὲ τοῦτο, οἱ τὸ φονεύειν ἐπιέμενοι ἀναιρεῖν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ πολὺ ἂν κρείττονες καὶ τιμωτέροι δειχθεῖεν τῶν μὴ προαιρουμένων τοῦτο ποιεῖν, ὡς τὸ κρείττον ἀγαθόν ἐπιέμενοι. Ἡμεῖς ἄρα κρείττονες ἀνεφάντημεν διὰ τῆς ἀποδείξεως, τὸν φόμον ἀναιρεῖν ἐκ ποδῶν προαιρούμενοι.

εγ'. Ὅτι δὲ καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος καθ' ἑκάστην φόμος (8) οὔτε τῶν κατὰ συμβεβηκὸς

(7) Puta cum aliquis mentitur, ut alicui prosit. Verumtamen id quoque Augustinus reprehendit enarr. in ps. V, n. 7: *Duo sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine culpa, cum aut jocamur, aut ut proximus mentimur. Illud primum, etc. Secundum ideo mitius est, quia retinet nonnullam benevolentiam. Videtis ibi cætera; tum alia plurima*

clum te et omnium rerum ignarum exhibes. Etenim non intelligis, omnem cædem, quatenus cædes est, vitandam esse et aversandam, utpote malam. Porro nullum malum licet. Quod autem mala res sit cædes, hinc fiet manifestum: Omnis cædes, quatenus cædes est, destructio est hominis, sive causa est destruendi hominis. Homine autem nihil pulchrius meliusve in terra versatur, siquidem præcipua est creaturæ a Deo in terra rerum. Concluditur ergo omnem cædem, quatenus cædes est, boni alicujus destructionem esse, vel causam destructionis. Quod si ita est, cædes per se mala est. Nam bonarum rerum destructiones et harum causæ, omnino malæ sunt: sicut vicissim malarum rerum destructiones, et harum causæ, bonæ sunt. Quippe ita communes notiones et philosophicæ disciplinæ nos docent. Si ergo omnis cædes, qua cædes est, mala esse demonstratur, patet eam ne licitam quidem esse. Nullum quippe malum licet: sed id tamen aliquando per accidens in bonum convertitur. Nam rerum aliæ sunt per se bonæ, sed fiunt per accidens malæ, velut eleemosyna. Aliæ per se malæ sunt, sed fiunt per accidens bonæ, velut mendacium. Aliæ denique per se quidem neutrius conditionis, per accidens autem in alterutram partem inclinantur, velut divitiæ, vires, et similia. Et hæc quidem res quæ sunt per se bonæ, semper fieri debent, vel certe plerumque: talis enim est rerum per se bonarum natura. Contraria ratio est rerum per se malarum, quæ vel nunquam fieri debent, vel raro, et minima quantitate. Talis enim est harum natura. Quæ denique per se neutrius naturæ sunt, perinde est utrum fiant, an secus. Quod autem cædes sit in numero rerum per se malarum, id nos jam ostendimus. Quod vero per se et principaliter malum est, id vel omnino fieri non debet, vel raro; et hoc principaliter bonum est: quod raro autem fit per accidens bonum, id secundo loco bonum est ac minimum. Jamvero quod est primigenia ratione bonum et gradu majore, illo certe quod est secundo loco bonum et gradu minore, optabilius est et melius, prout nos logicæ regulæ erudiunt. Ergo non occidere melius optabiliusque est quam occidere, etsi hoc postremum quandoque per accidens bonum fit. Quod si ita se habet, ii qui cædem abolere inter homines student, meliores majoreque laude digni apparent, quam hi qui ita se gerere non constituerunt: illi enim melius bonum amplexi sunt. Nos igitur meliores esse exploratum est, qui cædem ex hominibus exterminare studemus.

13. Quod vero quotidiana vestra adversus nos cædes, non sit de bonis per accidens contingenti-

hujusmodi apud Augustinum, qui constanter mendacium improbat.

(8) Loquitur de superstitione et fanatica Mohamedanorum adversus Christianos sævitia, quam, præter citatas retro suras, videmus etiam in epistola tertia Nicolai patriarchæ Græci inter editas a nobis in Spicilegio Rom., T. X.

bus, hinc fiet palam : Quod sit per accidens bonum, prudenti aliquo consilio sit : quod autem ita prudenter sit, propter frugi aliquid sit : ergo quod per accidens sit, propter frugi aliquid sit. Vestræ autem nostrorum hominum occisiones, haud ob aliud sunt, ut ipsi dicitis, nisi quia nos Saracenisimam sequimini : hoc autem frugi non est : consequitur ergo, ut vestræ nostrorum hominum occisiones, ne per accidens quidem bonæ sint. Quod autem Saracenisimæ sectæ minime bona sit, sic ostenditur : Saracenisimus nihil aliud est quam a naturalibus aut etiam supernaturalibus, ad ea quæ naturæ adversantur, hominum translatio ; namque hoc etiam demonstravimus. Jam id agere, malum esse, nemo non videt. Si ergo vestræ nostrorum hominum occisiones, neque per accidens neque per se ipsæ bonæ sunt : et si quod neque per se bonum est, neque per accidens, id omnino fieri non debet ; ergo vestræ quotidianæ nostrorum hominum occisiones fieri non debent. Nam quod fieri non oportet, id ne licet quidem. « Cædium aliæ licitæ sunt, inquis, aliæ illicitæ. » Ego quoque assentior, cædes aliquas licere, nimirum per accidens, si quidem de illorum honorum numero sint, quæ ita evadunt per accidens. At sunt illicitæ, per se ; quoniam cædes, quatenus cædes est, de numero esse per se malorum ostensum fuit ; idcirco hoc tanquam plane confessum a nobis quoque sumatur.

14. Age vero breviter deinde subnectis dicens : « Legitimum insonsque est occidere eum qui censet dandum Deo socium, et quidem pari potentia præditum. » Id, inquam, quam superbe a te dicitur et arroganter ! aut si magis proprie loquendum est, quanta stoliditate atque insania scatet ! Nam propter multam stupiditatem tuam et infidelitatem, absque ratiocinio nescio quomodo judicans, neque ut nos prædicamus, sed vane pugnans et stulte blaterans, sine causa nos irrides, quasi participantes quosdam, et Deo unico univoco principio æquipollentes inducamus. Quis enim ex nostris, sive pusillus sive magnus, cogitavit unquam aut confinxit quemquam esse Deo unico univoco principio communicantem aut æquipollentem ? quo prætextu vestræ nostrorum hominum occisiones, justæ, ut tu ais, evadant ? Etsi enim a nobis Filius Dei tanquam verus Deus, idemque Deo Patri homogeneus dicitur atque glorificatur, non tamen ut communicans uni principio, aut Deus extra Patrem existens et adjunctus, ut tu putas, in nostra theologia definitur ; hoc enim jam a nobis demonstratum fuit ; sed unus Deus cum Patre et Spiritu sancto est, et a nobis Christianis creditur et glorificatur. Quod si ita est, temere tu nobis probrum ex vocabulo communicantis impingis : temere item occisiones quas nostrorum hominum facitis, divinitus inspiratas legitimasque reputas, uti scribis. Nam si, propterea quod communicantem

A ἀγαθῶν ἐνδέχεται εἶναι, ἐντεῦθεν δῆλον· Τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθὸν γινόμενον, δι' οἰκονομίαν γίνεται· τὸ δι' οἰκονομίαν γινόμενον, διὰ καλὸν γίνεται· τὸ ἄρα κατὰ συμβεβηκὸς γινόμενον, διὰ καλὸν γίνεται· ὁ δὲ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς γινόμενος φόνος, οὐ δι' ἄλλο τι γίνεται, ὡς αὐτοὶ φατε, εἰ μὴ διὰ τὸ Σαρακηνίζειν ὑμᾶς· τοῦτο δὲ οὐ καλόν· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς γινόμενος φόνος, οὐδὲ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἐστὶν ἀγαθῶν· καὶ ὅτι τὸ Σαρακηνίζειν οὐ καλόν ἐστίν, ὡδὲ ἐστὶ δῆλον· Τὸ Σαρακηνίζειν οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἀλλ' ἢ τὸ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφυῶν εἰς τὸ παρὰ φύσιν κατασπᾶν τοὺς ἀνθρώπους· τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ ἀποδέδεικται (9)· τὸ δὲ τοῦτο ποιεῖν, πᾶσιν ἀρίδην ἐστὶν ὅτι οὐ καλόν ἐστίν· Ἐπεὶ οὖν οὔτε τῶν καθ' αὐτὸ ἀγαθῶν ἐστὶν ὁ φόνος ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος, οὐδὲ κατὰ συμβεβηκὸς· τὸ δὲ οὔτε καθ' αὐτὸ ἀγαθόν, οὔτε κατὰ συμβεβηκὸς, οὐ χρὴ γίνεσθαι τὸ παράπαν· ὁ ἄρα εἰς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν καθ' ἑκάστην ἐνεργούμενος φόνος, οὐ δεῖ γίνεσθαι· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐ θεμιτόν· ὁ γὰρ οὐ δεῖ γίνεσθαι, οὐδὲ θεμιτόν ἐστι· « Τῶν φόνων, οἱ μὲν εἰσι θεμιτοὶ, οἱ δὲ ἀθέμιτοι. » Σύμφημι καὶ γὰρ, ὅτι τῶν φόνων οἱ μὲν εἰσι θεμιτοὶ, δηλονότι κατὰ συμβεβηκὸς, εἴπερ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθῶν εἰσιν· οἱ δὲ ἀθέμιτοι, δῆλον ὅτι καθ' αὐτό· ἐπεὶ καὶ ὁ φόνος, ἢ φόμος ἐστίν, τῶν καθ' αὐτὸ κακῶν εἶναι ἀποδέδεικται· διὸ καὶ ὡς ὡμολογημένον καὶ παρ' ἡμῖν εἰλήφθω.

15. Εἴτα τὸ βραχὺ τοῦτου συναπτόμενον τὸ λέγον· « Ἐννομον δὲ καὶ θεμιτόν τὸν δοξάζοντα φονεύειν συγκοινωνὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναπλάττοντα ἰσοδύναμον, ποίας ἀλαζονείας καὶ φυσιώσεως, ἢ οἰκειότερον φάναι, ἐκπληξίας τε καὶ ἐμβροντησίας ἀνάμειστον οὐκ ἂν εἴη ; Ἐκ γὰρ πολλῆς εὐθελίας καὶ ἀπιστίας ἀλογιστὶ, οὐκ οἷδ' ὅτω τρήπῳ δόξαν, καὶ οὐχ ὡς ἡμεῖς κηρύττομεν, σχισμαχῶν καὶ μάταια ἐρευγόμενος, ἡμᾶς ἀναπλαστικῶς διακωμωδεῖς κοινωνοὺς τινὰς καὶ ἰσοδύναμους τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς ἐπεισάγοντας· τίς γὰρ τῶν ἐν ἡμῖν μικρὸς ἢ μέγας ποτὲ ἐνενόησεν ἢ ἐπλασεν ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς κοινωνὸν ἰσοδύναμον, ἵνα καὶ ὁ εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος φόμος θεμιτὸς ἂν εἴη, ὡς σύ φης ; εἰ γὰρ καὶ παρ' ἡμῖν Ἰῆς Θεοῦ ὡς Θεὸς ἀληθινὸς καὶ αὐτὸς ὢν ὁμοφυῆς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ θεολογεῖται καὶ δοξάζεται, ἀλλ' οὐχ ὡς κοινωνὸς τῆς μιᾶς ἀρχῆς, ἢ τοῦ Πατρὸς ἐξωθεν ὢν Θεὸς παρεισκρινόμενος, ὡς σὺ ἐπινοεῖς, θεολογεῖται (τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ ἀποδέδεικται [10])· ἀλλ' ὡς εἰς Θεὸς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐστὶ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καλῶς πιστεύεται τε καὶ δοξάζεται. Εἰ δὲ τοῦτο, μάτην τὸν οὕτως μῶρον τὸν ἐκ τοῦ κοινωνοῦ ἡμῖν προστρέβεις· ἐτι γε μὴν καὶ τὸν ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενον φόμον ἐνθεὸν καὶ ἔννομον λογίζῃ, ὡς γράφεις· εἰ γὰρ διὰ τὸ κοινωνὸν καὶ ἰσοδύναμον Θεοῦ, ὡς αὐτοὶ φατέ ἀναπλάττειν ἡμᾶς, ἔννομόν ἐστι τὸ ὑφ' ὑμῶν φονεύεσθαι,

(9) In hac ipsa epistola cap. 7, col. 829.

(10) In confutatione prioris Agarenorum epistolæ, cap. 9

δηλονότι τούτου ψευδῶς ἡμῖν ἐπιφημιζομένου. φανερόν ὅτι καὶ τὸ φονεῦσθαι ἡμᾶς παρ' ὑμῶν οὐ θεμιτόν. Εἰ δέ σε τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ἐπιθορυβεῖ καὶ ἐπιταράττει, ὡς τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς ἔξωθεν τὸν Υἱὸν ὡς κοινωνόν (11) παρ' ἡμῖν παρεϊκρινόμενον, καὶ διάφορον ὄντα τῆ φύσει τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀμαθαίνοντός· ἐστὶ τοῦτο ἡπερ εἰδότες· οὐ γὰρ ταυτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις· ἦν γὰρ οὐδὲν τῶν ὄντων ὁμοφυές, καὶ ταυτὴν κοινόν τι καὶ ἴδιον χρῆμα· ὅπερ οὐχ εὔρηται.

ε'. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων, διάφορον καὶ τὴν φύσιν εἰσάγεσθαι δίδωσιν, ἀνάγκη τὸ μὴ διάφορον τῶν φύσεων, μηδὲ διάφορον τῆ ὑποστάσει καθίστασθαι· συνάγεται ἄρα ὅτι τὰ ταῦτά τῆ φύσει, ταυτὰ καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν· ἔσται ἄρα Σωκράτης καὶ Πέτρος, ταυτοὶ ὄντες τῆ φύσει καὶ ἀδιάφοροι, καὶ τῆ ὑποστάσει ταυτοὶ, ὅπερ ἐστὶ γελοῖον· ἔστι γὰρ τὸ οὕτως ἐσφισμα παρὰ τῆν ὁμωνυμίαν οὕτω καλούμενον· τοῦ γὰρ ἐνὸς πολλαχῶς λεγομένου, ὡς αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν, ἢ γένει, ἢ εἴδει, ἢ ἀριθμῷ, δῆλον ὅτι καὶ τὰ πολλά· ὅσαχῶς γὰρ τὸ κείμενον (12), τοσαυταχῶς καὶ τὸ ἀντικείμενον· τοῦτο γὰρ καὶ δεδιδάγμεθα· ἡμῶν δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν τὸ τρία διδόντων, σὺ καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον εἰσάγεις· ταῦτα δὲ οὕτως ἔχει· καὶ ἡ ἐνάργεια τῶν πραγμάτων δῆλη, καὶ αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσιν· καὶ οὕτως σοὶ πᾶσαι αἱ διαβολαὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως, καὶ αἱ πρὸς ἡμᾶς ἀντιβρόχσεις σου ἔωλοι καὶ ἀπίθανοι καὶ ψευδεῖς ἀποδοδεϊγμένοι εἰσὶ· καὶ τῶν διαβολῶν δηλονότι ἀντιρεθεισῶν, καὶ τὰ λοιπὰ σοὶ πάντα συνέψεται· καὶ ταῦτα πέρα τοῦ μέτρου· ἐπεὶ καὶ κόρος λόγου πολέμιος ἀκοαῖ· διὸ ἱκανὰ μὲν καὶ ταῦτα τοῖς ἐθέλουσιν μικρῶς πως συνορᾶν, καὶ τῆ παραθέσει τῶν κρειττόνων, τὸ ἀληθὲς μεταδιώκειν, καὶ τὸ ψευδὸς ἀπωθεῖσθαι· διὸ καὶ μέχρι τούτων τὸν λόγον στήσω (13).

(11) Didymus Alexandrinus in suo ad Psalmos egregio commentario ait ad ps. xvii, 32: 'Ὁ Σωτὴρ οὐ μετέχων θεότητος, θεός ἐστιν . . . οὐδεὶς τῶν κατὰ μετοχὴν Θεῶν, ὡς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· εἶναι δύναται· *Salvator, non est participatione deitatis Deus . . . nemo qui esset participatione Deus, domino Jesu Christo æquipollere potest.*

(12) Cod. hic et postea ἀντικείμενον.

(13) In extrema codicis pagina a recentiore manu, et quidem mendosissima, scribitur brevis Mahomedis novitia, nempe quod hic a Niceta Byzantino philosopho, et aurea locutione prædito, confutatus Arabs Mahamedes, orphanus fuerit, peregrinus, mendicus et vagus, et quod ad divitem viduam in quadam Arabiæ urbe accesserit, cui se mercenarium famulum et camelarium adlaxit: quamque etiam malitia sua et subdolo sermone, licet ipse comitali morbo urgeretur, in proprium conjugium pellexit. At cum hæc postea repudium ei, tanquam mendico et dæmoniaco, mitteret; is ad monachum quemdam familiarem suum, Constantinopoli extorrem, negotio delato, facile impetravit ut uxori per hunc suaderet, Dei se esse prophetam, et visiones pati, non aplexin, et Gabrielem angelum secum loqui. Quæ au-

A et æquipollentem Deo, ut, vos dicitis, confingimus, legitimum est nos a vobis occidi; postquam nos eam imputationem falsam coarguimus, constat eadem quoque, qua vos in nos sævitis, justam non esse. Quod si te distinctio personarum Patris, Filii, et Spiritus sancti perturbat ac terret, quasi ea exterius in unum Deum unumque principium, Filium ceu communicantem obtrudat, a natura Dei Patris diversum, hoc indocti potius quam docti hominis proprium est. Non enim idem est natura et persona; secus, nullæ res existentes essent homogeneæ; eademque res et communis esset, et propria; quod non usuvenit.

B 15. Item aliter: Si personarum distinctio naturæ quoque distinctionem induceret, necesse foret id quod non est natura distinctum, ne persona quidem esse distinctum. Consequitur ergo, quidquid idem natura est, idem quoque fore personis. Socrates itaque erit etiam Petrus, qui si natura sunt iidem atque indistincti, iidem etiam persona erunt; quod est ridiculum. Namque hoc sophisma ab homonymia ita appellatur. Nam cum vocabulum unus multifario sensu dicatur, ut nos logicæ regulæ docent, nempe vel genere, vel specie, vel numero; constat, quod vocabulum etiam *plura* eandem rationem habet; nam quot modis propositum, totidem etiam oppositum; sic enim didicimus. Jam dum nos personis trinum numerum damus, tu naturarum quoque distinctionem invenis. Hæc ita se habent, et ex factorum evidentia constat, et disciplinæ sic nos docent. Atque ita tuæ omnes adversus fidem nostram calumniæ et contradictiones, futes, incredibiles mendacesque demonstratæ fuerunt. Jam calumniis disjectis, reliqua omnia per se consequuntur. Sed et dicta hactenus nimia fuerunt, et sermonum superfluitas auribus molesta est. Ideo hæc sufficiunt iis quidem qui aliquantulum considerare velint, et meliorum adjectione, aut comparatione, veritatem assequi, ac falsitatem dispellere. Hic ergo dicendi finem faciam.

C diens mulier gavisæ est. Tum ex ejusdem narratione, adhuc in Arabia famam hujusmodi perseverare dicit: 'Ὁ ἀποκηρυχθεὶς παρὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ φιλοσόφου καὶ χρυσοποιῦ κυρίου Νικήτα Ἀραψ Μωάμετ, ἦν ὀρφανὸς ξένος προσείτης περιπολεῦων ἐν πάσῃ χώρῃ καὶ πόλει· ἐν τῇ Ἀραβίᾳ δὲ ἐλθὼν, καὶ ἐκεῖτε τὴν διατριβὴν ποιῶν, προσήλθε γυναικὶ χήρᾳ πλουσίᾳ, καὶ ἐστοιχῆσεν μισθωτὸς ἐξυπηρετεῖν καὶ καμηλεύεσθαι αὐτῇ. Πονηρὸς δὲ ὢν καὶ ἐν λόγοις εἰρωνικὸς, ἐξεπατήσας αὐτὴν ἐγήματο, ὑπάρχων αὐτῆς κάτοχος. Ἐδυσφόρησεν ἡ γυνὴ ταῦτο οὕτω μαθοῦσα καὶ ἤχητο λέγουσα, ὅτι Ἀπόλωλα πτωχὴν καὶ δαιμονίαν λαβοῦσα· καὶ ἐμελλεν αὐτὸν ἀπ' αὐτῆς ἀποδιώξαι. Τοῦτο οὕτως ὁ πονηρὸς νοήσας, προσήλθεν τινὶ φίλῳ αὐτοῦ μοναχῷ ὄντι, ὃς ἀπὸ τῆς μεγάλης πόλεως ἐξώρισται· καὶ πρὸς αὐτὸν ταῦτα παρήγγειλεν λέγων, ὅτι Οἶδά σε γνωστὸν ὄντα τῆς ἐμῆς γαμετῆς, ὅτι ἐξαιρεῖν θέλη πρὸς σὲ τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ πῶς σκοτοδινῶν πίπτω· σὺ δὲ πρὸς τοῦτο ὑποπτηρίξας τάδε εἶπε, ὅτι τοῦτο οὐκ ἦν ἄλλο ἄλλ' ἢ ἀγγέλου Θεοῦ ὄπτια, Γαβριὴλ ὄνομα, καὶ ὅτι τοῦ Θεοῦ προφήτης ὑπάρχω· ἐπὶ τούτοις ὑπεραγάθησεν ἡ γυνὴ καὶ ἤθετο· καὶ παρ' ἐκείνης ἐξῆς ἀκουσθὲν ἐκρατήθη μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ.

THEOGNOSTUS MONACHUS.

NOTITIA.

(HANCICIUS, *De Græcis scriptoribus historiarum Byzantarum*, Lipsiæ, 1677, in-4°).

I. Theognostus monachus, exarchus Constantinopolitanus, id est, patriarchæ Constantinopolitani legatus (qualem auctores Latini recentiores *visitatorem* nominant), cum Ignatius Constantinopolitanum patriarchatum, quem ab anno Christi 847 per annos fere duodecim gesserat, anno Christi 858 in exsilium ab imperatore Michaelē pulsus, Photio cessisset; Ignatianis Photianos, Photianis Ignatianos persecuentibus, ad componendas lites A. C. 861 celebrata synodus Constantinopolitana, præsentibus Nicolai I Romani pontificis legati, patriarchatum Ignatio demptum Photio adjudicavisset, id non ferendum ratus, qui cum Ignatianis sentiebat, clam sub habitu civili Romam profectus, ope Nicolai, tum Ignatio, tum etiam sibi consulere modis omnibus conatur. Stylianus Neocæsariensis in litteris ad Stephanum V Romanum pontificem, cum retulisset, in concilio Constantinopolitano patriarchatum ab ipsis legatis Romanis Photio confirmatum: *Ὅποτε καὶ ζήλω κινήσεις ὁ μοναχὸς Θεόγνωστος ὁ ἀρχιμανδρίτης, καὶ διὰ κοσμικῆς στολῆς λαθραίως καὶ αὐτὸς εἰς Ῥώμην ἐπιδημεῖ, καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἰγνατίου διδάσκει τὸν ἀγιώτατον πάπαν Νικόλαον*. Tum etiam zelo commotus monachus Theognostus archimandrites et civili habitu clam et ipse Romam properavit, et causam Ignatii exposuit sanctissimo papæ Nicolao.

II. Romæ cum viveret, ab imperatore Michaelē, sicut inter calumniatores referebatur, qui Photium et Photianos in Occidente sumentis traducebant, ita Constantinopolim ad tribunal, sed nequidquam, citabatur. Pro Theognosto Nicolaus pontifex, ipsemet Ignatianus, epistola 8 (quam, ut ex epistola 9 colligi potest, A. C. 865, indictione XIII scripsit) imperatori Michaeli respondebat: *Porro scripsit nobis imperium vestrum ut Theognostum, qui a fratre et coepiscopo nostro Ignatio super quasdam provincias exarchatus pondus accepisse dignoscitur, nec non et alios monachos sibi, tanquam vestræ Augustalis injuriatores Excellentiae destinemus. In quo cum tamen ipsi injuriatores vestri non fuerint, quid aliud, nisi ut quanta pœna et quibus tormentis subjiciantur hi qui ex parte Ignatii sunt, et apud vos in ditione vestra consistunt, liquidius agnoscamus. Quando hi non utique ad epulas, non ad insulas alicujus honoris percipiendas profecto quæruntur, sed potius ad puniendum, quos forte nec vidistis, nec cujus moris sint, penitus agnovistis. Denique quidam eorum ab ineunte ætate Romæ divinis obsequiis famulati sunt, et non justum credimus hujusmodi tormentis fore subdendos. Theognostum autem non de vobis sinistra, sed potius grata prædicare testamur. Quamobrem ergo eum quærat is ignoramus, nisi forte, quia illinc fugatus, hic apud nos requiem, quemadmodum innumeri Christiani, aliquantulum reperit.*

III. Eam vero Theognostus apud Romanos inibat gratiam, ut ab iis ἀρχιμανδρίτης τῆς πρεσβυτέριας Ῥώμης, archimandrites veteris Romæ, id est, præfectus monasteriorum veteris Romæ, constiueretur, qui novæ Romæ, id est Constantinopoleos, exarchus extiterat. Ducet hoc titulus quem Theognosti narratio præfixum gerit, § VIII in medium afferendus.

IV. Ignatius ab imperatore Basilio, Michaelis successore, Photium relegante, patriarchatum Constantinopolitanum A. C. 867 recipiebat. Theognostus, qui per annos septem hætenus Romæ commoratus, exulis Ignatii causam apud Nicolaum I et Adrianum II pontifices Romanos, nervis omnibus egerat, A. C. 868 Constantinopolim revertebatur, ad Basilium imperatorem et Ignatium patriarcham litteras, in quibus utrique majorem in modum commendabatur, ab Adriano scriptas afferens. Adrianus, partibus Ignatianis addictus, in epistola I quam ad imperatorem Basilium, Indictione I Kalendis Augusti scripsit (Anastasius Bibliothecarius in Actis concilii Constantinopolitani IV Latinis actione VII), repræsentat: *Postquam autem cognovimus, quod misericors Deus imperium vestrum simul et affectum ad hoc erexerit, ut dispersa congreget, et quæ ceciderunt erigat et contrita resolidet; fiducialiter possumus, Deo gratias, deprecere ut ii qui abjecti sunt, ab imperio vestro recipiantur, et ii qui dispersi, congregentur. Quapropter prudentissimum virum Theognostum honorabilissimum exarchum vestræ fiduciæ remittentes commendamus; qui legatione, tam pro fratre et comministro nostro Ignatio, quam pro cæteris contribulatis sanctus per septennium apud principis apostolorum limina ut peregrinus et incola vixit, et eorum confessionibus memoriam vestram assidue commendavit; et a die adventus sui usque ad præsens pietatis vestræ præconia narrare, et Ecclesie manifestare vulnera, et horum medelam exigere non destitit. Nunc ergo quoniam et iste unus ex illis est, qui, postquam lupus factus est pastor, continuo dispersi et a vobis vie omnia regentibus congregati sunt, revocetur et ipse, petimus, et in mandra fidelium omnium a clementia*

vestra locetur, et inter lætantes pios filios paterno affectu post longæ captivitatis reversionem connumerari mereatur; et ob amorem Dei, et protectorum vestrorum principum apostolorum honorem, a quorum regimine proficiscitur, mansuetudinis vestræ auxilia sentiat, et post turbationem serenitatem, et post multa adversa optatæ prosperitatis effectum, quatenus per patronorum vestrorum intercessionem, principum videlicet a quorum sede remittitur, et quorum principatum pro Ecclesia vestra, quæ valde fluctuat, die ac nocte interpellare per multa curricula non cessavit. In epistola 2 quam ad Ignatium patriarcham indictione 1, Kalendis Augusti, scripsit, (Anastasius ibidem) exhibet: Præterea communem filium Theognostum, reverendissimum exarchum et dilectum vobis, ecce ad vos transmisimus, qui ex persequentibus æmulatoribus tuis illinc nudus salvatus, quin et mutato habitu vix huc pertingens, vitam lucratus est, deinde apud memorias apostolorum per septem fere annorum curricula, ut hospes et advenu demoratus, non tantum propriam miseriam, quantum sanctitatis tuæ pressuram et Constantinopolitanæ Ecclesiæ calamitates pene incessanter desebat: ita ut non solum antea jam dictum decessorem meum (Nicolaum 1) sed et me postea nocte ac die indeficienter erigere, et pro statu tantæ Ecclesiæ et erectione vestra crebris suasionum stimulis latera percutere, et quemadmodum angelus quondam: Surge, Petre, accipe fortitudinem ad salvandas gentes, per singulos dies nobis dicere non cessaret quousque auditum, Deo præstante, suscepit, quod ardentem in pectore semper bajulabat. Qua de re, frater dilectissime, sanctitati tuæ hunc commendantes, rogamus et deprecamur, quatenus circa se sentiat beneficii tui propositum; et sicut vestræ factus est communicator passionis, ita et consolationis: non autem ut familiaris noster factus, sed et ut a sede principis apostolorum susceptus, hic debet ob amorem ejus, non qualemcunque in conspectu sanctitatis vestræ gratiam invenire.

V. Anno Christi 869 Theognostus patriarchalis hegumenus legatos Adriani II Romani pontificis, ad concilium Constantinopoli celebrandum missos, Sillambriam ingressos excipiebat; qui Constantinopolim indictione III, die XV Septembris, A. C. 869, pervenerunt. Continuator Anastasii de Romanis pontificibus in Adriano II: Multorum anfractuum laboriosos circuitus (legati Pontificii) penetrantes, tandem Christo præduce Thessaloniam veniunt in quo Basilius imperator Eustachium spatharium candidatum cum suæ salutationis officio sanctæ Romanæ legatis Ecclesiæ obviam destinavit. Qui eos admodum honorifice per contigua itineris loca ducentes, Sillambriam pervenerunt. Ubi a Sisinnio imperiali protaspathario et Theognosto patriarchali hegumeno, qui Romæ apud sanctissimum papam Nicolaum pro restituendo Ignatio sedulus intercessor extiterat, cum 40 equis de stabulo imperiuli et totius mensæ argenteo apparatu, officialibusque, qui sibi ad omnem libitum famularentur, sunt excepti. Ad castrum autem rotundum, in quo est ecclesia miræ magnitudinis S. Evangelistæ Joannis nomini dicata, favore Augustali, Sabbato mansionem suscipiunt. Et Dominica, quæ quinta decima dies Septembris erat, indictione tertia, singulos equos cum sellis aureis devotione imperatoria capientes, obviati omnibus scholis, videlicet spathariorum, candidatorum, strategorum, mandatorum cæterorumque Palatinorum ordinum, omnibusque clericorum planetariis ordinibus ad portam auream veniunt.

VI. Post concilium Constantinopolitanum, A. C. 870 finitum, quod prorsus ad Adriani II Romani pontificis mentem, patriarchatum Constantinopolitanum ademeral Photio, confirmaverat Ignatio, Theognostus apud Constantinopolitanos monasterii Fontis hegumenus, id est abbas, et Ecclesiæ Magnæ (quibus vocabulis templum Sanctæ Sophiæ solet denotari) scenophylax, id est, vasorum custos, per se Romam iturus, imperatorum Basilii, Constantini, Leonis et patriarchæ Ignatii litteras ad Adrianum perferendas accipiebat: ipsius (cujus arbitrio Græcam Ecclesiam Ignatius et Ignatiani, partim acerrimis in Photium et Photianos odiis, partim magnis in integrum restitutionis beneficiis adducti, intra concilium a solis Ignatianis celebratum, in rebus præcipuis subjecerant,) ad utiles Ecclesiis, tum lectores plurimos quos Photius sacris initlaverat, in officiis suis toleratos, majoribus dignitatibus mactaudos, tum episcopos nonnullos ob communionem cum Photio cultam, muneribus suis orbatos, prioribus sedibus restituendos, consensum impetraturus. Imperatores in litteris ad Adrianum, quas Anastasius Bibliothecarius Actis Constantinopolitani concilli Latinis subjunxit: Litterarum gerulam expeditum ad peregrinam profectioem, et magnanimum ad malorum tolerantiam consecuti sumus, id ipsum optabile habentem principi apostolorum ante promissum causa reddendi votum, eundemque vestræ paternæ Sanctitati commendamus, super hoc quoque multam tranquillitatem vestram roquantem. Idem autem est hic Theognostus, quem et vos bene nostis, Deo amabilis hegumenus superlaudabilis Dei matris Pæges (id est Fontis) et vasorum custos Magnæ Ecclesiæ. Per ipsum ergo, quæ nostri desiderii sunt, opportune adimplere conspeximus. Ibidem post pauca: Specialis autem Pater noster et magnæ civitatis patriarcha postulavit a nobis scribere Sanctitati tuæ de his lectoribus, qui a Photio promoti sunt, multis et innumerabilibus existentibus eis in diversis provinciis; insuper autem et de Paulo reverendissimo bibliothecario, verbo et vita præfulgido, ac Theodoro metropolitano, qui et ipse nimis Ecclesiæ utilis est, quatenus dispensatio fiat a Sanctitate Vestra super ipsis, quibusdam quidem ad ascensus majores sacrorum graduum, quibusdam vero ad receptionem sedium suarum; ad hoc rogantibus Dei imitricem virtutem tuam; horum quidem multitudinem, hujus vero labores et pro veritate sudores, illius autem culpæ reprehensionem, et quod ex canonica sit manus inpositione promotus considerantem: pro his et imperium nostrum flagitat pietatem tuam dispensandum aliquid hinc humanius. Ignatius in litteris ad Adrianum, ibidem exstantibus: Nostra humilitas memor charitatis vestræ, ac amabilis, quem circa nos habet, affectus, et ad hoc ipsum voluntatem et medicationem habens, invenit procurantem

ut mitteretur in viam, quæ est ad magni nominis Romam, orationis causa, intimum filium nostrum reverendissimum abbatem Fontis, et scevophylacem Magnæ Ecclesiæ, dominum Theognostum, et idcirco magis studuimus adimplere desiderium vestrum, quem et misimus cum præsentis epistola nostra visitaturum et salutaturum, ac adoraturum fraternam Sanctitatem Vestram; nuntiaturum etiam et a Christo nobis donatam incolumitatem in hac vita multis passionibus et tribulationibus plena, quemadmodum ipse voluit et iudicavit, qui omnia sapienter et congruenter dispensat, et ante in tua piissimorum et Christi amicorum ac a Deo gubernatorum, atque divinitus munitorum imperatorum nostrorum prosperitatem et tropæa, et in melius de die in diem rerum Romani imperii translationem, ut et vos gaudentibus nobis congratulæmini per mutuam unius corporis membrorum coeffectiorem et compassionem, et iterum Dei boni gratia et cooperatione, ad mediocritatem maturius remeaturum, et bona nuntia amabilissima vitæ vestræ allaturum ad Ecclesiam nostram. Ibidem post pauca: Quod autem sanctissimis vicariis paternæ sanctitatis vestræ adhuc (Constantinopoli, quo ad concilium venerant) præsentibus perfectum non est neque finem accepit, rogamus nunc terminari et disponi perfecte, ac integre scribi ad humilitatem nostram de his lectoribus, qui tonsi sunt a Photio, manus impositione; qui cum sint pene innumerabilis multitudinis in universis regionibus et civitatibus Ecclesiæ, postulant ex necessitate aliorum fieri sacerdotalem profectionem: ut cognoscamus etiam et super hac re vestram voluntatem atque decretum certissime et manifestissime, utrum sint digni promoveri ad majores sacerdotii gradus, annon sint: dubium enim hoc tantum dimiserunt. Et adhuc postulamus etiam de intimo filio nostro et fortissimo veritatis agonista, Paulo videlicet chartophylace ut, si est possibilis in eum dispensationis aliqua ratio, recipiat dignitatem episcopatus, quemadmodum et antea in litteris nostris efflagitavimus. Deinde quoque super Theodoro, qui a nobis quidem consecratus est metropolita Cariæ, multum uultem laboravit et afflictus est ab initio injustæ ac iniquæ dejectionis nostræ, in novissimis vero cum misero Photio conveniens, propter ejus immensa tormenta, quæ sibi resistentibus inferebat, consensit et usque ad ultimum ipsius diem repœnitens, nihilominus rursus corde contrito et spiritu humilitatis veniam expetivit. Prohibuerunt enim eum sacerdotio fungi quoquo modo sanctissimi vicarii Almitatis vestræ, et quod subscripserit in eam quæ facta est ab infelicissimo Photio, quasi depositio beatissimi et optimi Patris nostri Nicolai decessoris Sanctitatis tuæ. Hæc sunt, de quibus rogamus Sanctitatem vestram, ut si possibile sit, utatur verbo dispensationis et misericordiæ in his, cum alia omnia optimum et commodum finem ac dispositionem susceperint.

VII. Sed horum quæ Constantinopolitanorum imperatores, cum patriarcha satis humilem in modum expetebant, nihil auctoritate sua, nihil precibus suis Theognostus ab Adriano Photianis implacabili, Constantinopolitanis inexorabili, obtinebat. Id nos Adrianus in litteris ad Basilium, Constantinum et Leonem, imperatores Constantinopolitanos, indictione v, die 10 Novembris, a. c. 871, scriptis, quas Actis concilii Constantinopolitani IV Latinis additas reperimus, docet: Quamvis, ait ibid., multa instantia et certamen viri prudentissimi et religiosissimi hegumeni ac sacrorum vasorum custodis Theognosti, qui de pietatis vestræ virtutibus et probabilium morum insignibus, et tropæorum triumphis, atque de beneficiorum vestrorum pie sibi præstitorum multitudine nos plurimum relatione sua lætificavit, et qualiter diebus vestris superno brachio atque studio et solertia, vestra Christianitas prosperetur, enarrans, ad multimodas laudes S. Trinitati reddendas, et gratias alacriores exhibuit ad postulata divinitus muniendo imperio vestro concedenda, nos supra modum efflagitaverit, et ultra quam dici possit, solito et prisco more, ac pro ecclesiasticis utilitatibus frequenter impenso crebris suggestionibus investigaverit; super quibus tamen, propter jam designatam causam (non esse partium Nicolai I Romani pontificis, tum etiam suo semel edito decreto, Photianos damnanti, contrarium quidquam admittere) nec annuere possumus, nec quidquam præter id, quod jam evangelizatum est, ullo modo definire.

THEOGNOSTI MONACHI SCRIPTA DE REBUS CONSTANTINOPOLITANORUM.

VIII. Ignatii Constantinopolitani patriarchæ, cui sede sua dejecto imperator Michael Photium successorum dedit, causam historico libello repræsentat, cujus inscriptio: Αἰθελλος περιέχων πάντα τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, πεμφθεῖς πρὸς Νικόλαιον πάπαν Ῥώμης, προσωποποιηθεὶς ὑπὸ Θεογνώστου μοναχοῦ καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης, καὶ ἐξάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἕνομα Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου. Libellus continens totam magni Ignatii causam, missus ad Nicolaum papam Romanum, conscriptus a Theognosto monacho et archimandrita veteris Romæ, et exarcho Constantinopoleos, nomine Ignatii patriarchæ.

IX. Hunc libellum, miserias, quas Ignatius in exilio passus erat, Nicolao I pontifici Romano recensentem, orditur ab initiis exilii, quod Ignatius a. C. 858 subiit, terminat in Actis Constantinopolitani concilii, quod Ignatium damnavit, a. c. 861.

X. Prodiit Græce et Latine, interprete Matthæo Radero, concilii Constantinopolitani IV, quod Inter œcumenica solet octavum nominari, Actis Græcis præmissus, Conciliorum tom. VI., Parisiis 1656, in fol.; tomo VIII, ibid., 1671, in fol.

ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΣ.

THEOGNOSTI MONACHI
ENCOMIUM IN OMNES SANCTOS.

(Codices Vaticanani, p. 144, cod. 72.)

Λαμπρὸν τὸ τῆς ἑορτῆς δῆμα, καὶ παιδρὸν τὸ τῆς Ἀ
ἐκλογῆς ἄσμα· πρέπει γὰρ ἡμῖν ἁσμάτων ἐκλογὴν,
τοῖς τῶν ἁσμάτων κυρτοῖς ἐκφωνεῖν καὶ σεβάσματα.
Ἄλλ' οἶμαι ἀρξάμενον, ναρκῶσαι πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ
λόγου προφορὰν· ὑπερβαίνει γὰρ ἡμᾶς τὴν εὐφρα-
δίαν, ἢ τῶν πεπραγμένων ἁθλῶν πολυτέλεια· τὸ δὲ
ὑπερβαίνειν εἰς ἐγγέλῃσιν, δυσχερεστέραν ἔχει τὴν
τοῦ σκοπούμενου κατόρθωσιν· πῶς γὰρ ἂν ἐξερευ-
ξωμαι τοῖς χελεσιν ὕμνον, ἀδίστακτος ὢν δικαιο-
μάτων Θεοῦ, ἀμύητος βεβαιωμάτων Χριστοῦ; Γέ-
γραπται γάρ· Ἐξερεύξονται τὰ χεῖλη μου ὕμνον,
ὅταν διδάξης με τὰ δικαιώματά σου. Ἄλλ' ἐστὶ
καὶ λόγος πανεύπορος, ὑπὲρ λόγον ἔχων τὸν λόγον,
θησαυρὸν ἔχων χορηγόν, ἐννοίας εὐσεβεῖς, καὶ φη-
μάτων ἀξίαν εὐφραδίαν, πρὸς δὲ ἐπερειδόμενος, ἀρ-
ξομαι λέγειν λόγια ἀληθῆ. Ὁρθίους οὖν τὰς ἀκοὰς
στήσαντες, ἀγαπητοὶ, τὴν τοῦ παρόντος συγγράμμα-
τος ἐπιμελῶς δέξασθε διήγησιν· ἐπίσταται γὰρ ἢ τῶν
κρειττόνων ἀκρόασις, πρὸς τὴν τῶν μειζάνων οἰκο-
δομήν ἀγειν τοὺς ἐπιμελῶς ἐνωτίζεσθαι θέλοντας.

Πολύανδρος ἢ τῶν ἀγώνων ἀνδραγχθία, καὶ πολύ-
τροπος ἢ τῶν ἁθλῶν προθυμία· οὐ γὰρ πρὸς ἓνα καὶ
δύο ἢ δέκα τὸν ἀριθμὸν, ὃ τοῦ ἔγκωμιου κηρύττεται,
ἀλλὰ πρὸς ἀπείρον πλῆθος ἁγίων, μαρτύρων καὶ
ὁσίων· ὢν γὰρ δῆμος ἀνδρῶν ἀριθμῆσαι οὐκ ἐξέλιχου-
σε, τούτους εἰς καὶ μόνος εὐαριθμητὸν ἔχει τὴν προσό-
τητα, καθὼς αὐτὸς ὁ εἰς ἐθριάμβευσε λέγων· Ὑμῶν
δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμῆνται.
Ὁ τοίνυν ἀριθμεῖν τρίχας δυνάμενος παντὸς ἀνθρώ-
που, οὐ μᾶλλον ἀριθμῆσει τῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ
μαρτύρων καὶ ὁσίων τὰ σώματα; Οὐ γὰρ πρὸς ἓνα
τόπον τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕκαστον τόπον τὰ
πλήθη. Ὡς περὶ γὰρ Θεοῦ τὸ ὑπέρογκον μέγεθος καὶ
ἐν τοῖς ἀοράτοις ἐξήπλωται, οὕτω καὶ ὁ τῆς πίστεως
αὐτοῦ ψυχολόγος ζῆλος καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰ-
κουμένης ἐκχέχεται. Διὸ εἰ καὶ κατὰ τόπον τὸ πλῆ-
θος, ἀλλ' εἰς ἓνα τόπον ὁ πόθος. Ὡς γὰρ ἢ γῆ διὰ
τὰς κατοικίας ἐχώριζε, τούτους οὐρανὸς διὰ τῆς
ὁμοιοῦσας συνήθροισ· καὶ γίνεται ὁ σωματικὸς χω-
ρισμὸς, πνευματικὸς ἀθροισμὸς· καὶ εἰ τὸ βραχύτα-

Magnificum festivitatis spectaculum, et alacre
electionis canticum! convenit enim nobis canticorum
electionem nobis canticorum dominis exprimere
et venerationis cultum. Sed hunc qui inceperit reor
ad dignam sermonis prolationem torpescere. Superat
enim nostram eloquentiam gestorum certaminum
magnitudo; quod autem conamina superat difficilio-
rem habet propositi exitum. Quomodo enim eruclabo
labiis hymnum, justificationum Dei inscius, et
inexpertus confirmationes Christi? Scriptum est
enim: *Eruclabunt labia mea hymnum, cum docueris
me justificationes tuas*¹. Sed est quoque verbum
abundantissimum, supra verba verbum habens, the-
saurum possidens copiosum, pias sententias, et
dignam vocis eloquentiam, cui insistens incipiam
veros sermones loqui. Matutinas ergo aures præben-
tes, dilectissimi, præsentis scripti accurate accipite
recitationem; scit enim meliorum auditio ad majo-
rum ædificationem ducere hos qui attente auscultari
volunt.

Multiplex est pugnarum virtus, et diversissimus
certaminum ardor; non enim in unum vel duo vel
decem numero, illud encomium proclamatur, sed in
innumeram sanctorum, martyrum et piorum
multitudinem. Quos enim hominum turba dinume-
rare non potuit, horum unus et solus Deus bene
æstimatam novit quantitatem, ut ipse solus triumpho
decoravit qui dicit: *Vestri capitis capilli omnes nu-
merati sunt*². Qui igitur capillos numerare potest
omnis hominis, nonne magis numerabit quæ in toto
mundo existunt martyrum et piorum corpora? non
enim ad unum locum multitudo adhæret, sed per
omnia loca multitudines diffunduntur. Nam sicut
Dei immensitas vel in locis invisibilibus extenditur,
ita quoque fidei ejus animas captivans zelus ad or-
bis universi terminos diffusus est. Quare si quidem
in suo loco multitudo est, sed ad unum locum cogi-
tamur. Quos enim terra per habitationes divisit,
hos cælum per mentium unionem conjunxit; sitque
corporalis divisio, spiritualis conjunctio; et qui

¹ Psal. cxviii, 171. ² Matth. x, 50.

brevissimam hanc in terra vitam separatam habent A
 æternam in cœlis vitam conjunctam obtinuerunt,
 se invicem videntes et sibi gratulantes. Non enim
 fuit illis cupitum breviter separatim vivere, sed desi-
 deratum semper conjunctis vivere, et vitæ datorem
 laudare. Unde ad patiendum destinati, periculis se
 objicere non pati reputaverunt; sed levioribus
 pugnis afflicti, vehementius pati iterum tentaverunt;
 in quibus licet multorum deorum et non Dei cul-
 tores iudices misericordia commoti fuerint, ad ille-
 cebras sanctis præbendas, injuriis illicitis strenui illi
 hos impetebant, ad vehementiorem in condemnatione
 iram excitandam; ut per acerbius supplicium,
 splendidiorem lætitiâ procurarent, quod possumus
 exemplo illustrare. Sicut in stadio equestri auriga,
 ob remissiolem bigarum cursum variabile et difficile
 certaminis exordium ostendens, victoriæ tandem
 præmiû adipiscitur; ita ubique terrarum diffusus
 sanctorum chorus multiplices pugnas Regi sæculo-
 rum offerre gestivit, splendidiorem inde accipiens
 luctarum retributionem, et illustriorem inde educens
 laudis æternam memoriam, memor apostolici verbi
 dicentis: *Unusquisque propriam mercedem accipiet
 secundum proprium laborem*². Attrahebat enim illos
 ejus amor qui primus pro illis passus est, et exem-
 plum dedit illis tantæ in patiendâ fortitudinis; sicut
 barnus in matis abyssum jactus, piscem natantem,
 ad piscatoris manus adducit. Inde majora secuti
 inferioraque spernentes pro corruptilibus incor-
 ruptionem apprehendebant. Non enim patria, aut
 consanguinitas, aut divitiarum opulentia, aut exer-
 cituum numerus, aut regiæ potestatis dignitas in me-
 moria sanctis versata erat: aspiciebant enim patriam,
 cœlum; consanguineos, angelos; et magnitudinem
 gaudii inenarrabilis, et cantus festa-agentium in spiri-
 tu, et vocem lætitiæ canentem, et divinitatis delicias.

εκλαλήτου, καὶ ἦχος ἑορταζόντων ἐν πνεύματι, καὶ
 Et videre erat iudices inter et iudicatos, dam-
 natores inter et damnatos, prodigium insolitum et
 stupenda admodum res; cum illi quidem ira per-
 moti et quasi irrisi acerbè castigantes, hi vero ani-
 mo elato variis suppliciis lætari invenirentur. Nam
 pars præmiorum in æternis sæculis utrisque data
 fuit, secundum mensuram illius, qui unicuique
 juxta æstimationem præmia largitur Christus; his
 quidem patientiæ levamen post suppliciorum illato-
 rum sufferentiâ; illis autem incussio acerbæ
 poenarum in hos qui crudelibus poenis affecerunt,
 incudis instar percussæ et castigantis eos qui illam
 percusserant. Quomodo enim incus percussa, ne-
 que maculam neque rugam admittens, cruciatuum
 dolores remittit suis percussoribus per membrorum
 contritionem? quod in figura dici potest per com-
 parationem. Nam aliqui celebrium martyrum per
 ignem pugnae cursum perficientes, in caminum
 vehementer ardentem præcipitati, choreas cum
 angelis jubilantes canticis spiritualibus agonothe-

τον ζῆν ἐπὶ γῆς ἀποθῆν κτερωισμένον ἔχοντας, τοῦ
 ἀεὶ ζῆν ἐν οὐρανοῖς συνηθροισμένων ἐκτίσαντο, ἐαυ-
 τοὺς ὀρώντες καὶ ἀγαλλόμενοι. Οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς
 ἐπιθυμητὸν, τὸ πρὸς βραχὺ μεμερισμένως ζῆν, ἀλλὰ
 ποθητὸν τὸ ἀεὶ συνηγμένως ζῆν, καὶ τὸν ζωδότην
 αἰνεῖν· ὅθεν καὶ τὸ παθεῖν ὀφειζόμενοι, τὸ μὴ παθεῖν
 κινδυνεύειν ἐλογίζοντο· ἀλλὰ καὶ τὸ πραοτέρως
 ἀθλεῖν ὀδυνώμενοι, τὸ σφοδρότέρως πάσχειν ἀν-
 επαίοντο. Ἐν οἷς εἰ καὶ πολλάκις τῶν πολυθέων
 ἀθέων κριτῶν ἔλεον ἐπικαμπτομένων, διὰ τὴν δελεα-
 στικὴν τῶν ἀγίων κατάθεσιν, ὑβρεσιν ἀθέσμοις οἱ
 γενναιοδουλοὶ τούτους ἐξέπλωον, πρὸς θυμικωτέραν
 ὀργὴν τῶν κολάσεων διεγείροντες· ἵνα διὰ τῆς πι-
 κροτέρας τιμωρίας, μεγαλιωτέραν τὴν θεωρίαν κο-
 μίσωνται· ὡς οἶόν ἐστι λέγειν τὸ ὑπόδειγμα· Καθά-
 περ ἐν σταδίῳ ἵππικῶ ἡνίοχος, τῇ βραχυδρομίᾳ τῶν
 ὑποδιφρίων ἵππων, ποικιλότεχνόν τε καὶ πολύμοχθον
 τὴν τοῦ ἀγῶνος ἐνδεικνύμενος ἔνστασιν, τὸ τῆς νί-
 κης βραβεῖον ἐλεῖται· οὕτω καὶ ὁ καθόλου κοσμητικὸς
 τῶν ἀγίων χορὸς πολυάθλους τοὺς ἀγῶνας τῆ βασιλεῖ
 τῶν αἰώνων προσφέρειν κατέσπευσε· λαμπροτέραν
 ἐκείθεν ἐκδεχόμενος τὴν τῶν ἐπάθλων ἀντίδοσιν, καὶ
 φαιδροτέραν ἔνθεν ἀφιέμενος τῆς εὐφημίας τὴν ἀεὶ-
 μνησιν· ἐνούμενος (sic) τὸ ἀποστολικὸν λόγιον τὸ
 φάσκον· Ἐκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται
 κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. Ἐἴλεγε γὰρ αὐτοὺς ὁ τοῦ προ-
 παθόντος ὑπὲρ αὐτῶν πρόθος, καὶ ὑποδείξαντος αὐτῶν
 τὰ τῶν παθῶν καρτερήματα· καθάπερ ἀγκιστρὸν
 βίβρον ἐν θαλαττίῳ βυθῷ, ἰχθὺν νηχόμενον χερσὶν
 ἀλιέως ἐφέλκεται· ἔνθεν καὶ τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ μεί-
 ζονος τῶν ἡττόνων καταφρονήσαντες, ἀντὶ φθαρτῶν
 ἀφθαρσίαν κατημῆτευσαν. Οὐκέτι γὰρ πατρις, ἢ
 συγγένεια, ἢ πλοῦτου διαψίλεια, ἢ στρατευμάτων
 ὑπεροχὴ, ἢ ἀρχικῆς δυναστείας προκοπὴ, εἰς μνήμην
 τῶν ἀγίων ἐφέρετο· ἀπέθλεπον γὰρ πατρίδα, οὐρα-
 νόν· συγγεγεῖς, ἀγγέλους· ἐνθα μέγεθος χαρῆς ἀν-
 φωνῆ ἀγαλλιάσεως ἤδουσα, καὶ λαμπηδόνες θεότητος.

Καὶ ἦν ὀρᾶν μέσον κριτῶν καὶ κρινομένων,
 μᾶλλον δὲ κολαζόντων καὶ κολαζομένων, θαῦμα ἐξ-
 αἰσίον καὶ θάμβος ὑπέρτερον· τῶν μὲν θυμουμένων
 καὶ ὡς παιζομένων, πικρῶς τιμωρούμενων, τῶν δὲ
 προθυμουμένων καὶ ταῖς ποικίλαις τιμωρίαις ἐπεν-
 τρυφᾶν εὐρυνομένων. Μερὶς γὰρ ἀθλῶν ἐν τοῖς αἰῶσι
 τοῖς ἀμφοτέροις ἐδίδοτο, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀγωνα-
 θετοῦντος ἐνὶ ἐκάστῳ τοῖς ἀθλοῖς πρὸς δοκιμασίᾳ
 Χριστοῦ· οἷς μὲν ὑπομονῆς στερέωμα, πρὸς ὑπο-
 δοχὴν τῶν ἐπιφερομένων κολάσεων· οἷς δὲ καὶ ἀντι-
 πομπὴ τῶν ὀδυνηρῶν βασάνων ἐπὶ τοῖς ἀφειδίῳ
 βασανίζοντας, δίκην ἀκμῶνος τυπτομένου, καὶ παι-
 δεύοντος τοὺς αὐτὸν κατατύποντας. Πῶς γὰρ
 ἀκμῶν τυπτόμενος, μήτε σπῖλον μήτε βυτίδι ὑπο-
 μένων, τὰς τῶν ἀλγηδόνων ὀδύνας ἀντιπέμπει τοῖς
 τύπτουσι διὰ τῆς τῶν μελῶν κλάσεως; Ὅπερ καὶ
 σχηματολογεῖν πρὸς ἀντιπαράθεσιν ἄξιον. Τινὲς γὰρ
 τῶν μεγαλοφώνων μαρτύρων, τὸν διὰ πυρὸς δρόμον
 ἀγωνιστικὸν τελούντες, εἰς κάμινον λαύρως ἐκκαυ-
 θέσαν βληθέντες, χορείας μετ' ἀγγέλων κροτήσαν-

² 1 Cor. iii, 8.

τες ἄσμασι πνευματικοῖς τὸν ἀγωνοθέτην ἐδόξαζον· καὶ τῇ αἰθάλῃ τῆς ὑπερορίου φλογὸς ἐροσιζόμενοι, τὰς καυστικὰς ἐνεργείας τοῖς ἐξυπηρετοῦσιν ἀντέπεμπον· καθὼς ἔστι λέγειν· Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός. Ἄλλοι δὲ ἐν σταδίῳ κυνηγεσίου πρὸς βορᾶν θηρίων σπαρχθέντες, τὸν φόβον τῆς προσδοκωμένης θηριοθροσίας ἀντ' οὐδενὸς ἠγησάμενοι, ἀτάραχον τὸν λογισμὸν ἑαυτοῖς κατήρτιζον· ἔτοιμον τὴ παθεῖν διὰ τὸ ζῆν μετ' εὐχαριστίας προβαλλόμενοι· οἱ δὲ βλοσυροὶ καὶ ἀτίθασσοι λυθέντες θῆρες, τοὺς κρινομένους πολλακίς ἔασαντες, καὶ πρὸς τοὺς κριτὰς δρομαίως χωρήσαντες, τοῖς ὁδοῦσι σπινθήματα τοῖς θεωμένοις ἐδείκνυον· ὡς ἐντεῦθεν καθολικῇ συμφωνίᾳ μεγαλύνεσθαι τὸν Θεόν. Ἐὼρων γὰρ τοὺς θῆρας ἐξουθενότητας Θεούς· καὶ ἦν ἰδέσθαι ἀγχιπεριπλοκὴν τῶν πραττομένων παράδοξον, κριτὰς κρίνοντας καὶ κολαζομένους, τῶν κολάσεων ἀνακτωμένους· ὅπερ καὶ πρὸς ὕμνον μεγαλαυχεῖν ἄξιον. Ὡς δυνάμει ὑπὲρ δυνάμειν ἐχούσης τὰ τῆς δυναστείας θαύματα! Ὡς προνοίας πρὸς τὸ συμφέρον δωρήματα!

Καὶ οὗτοι μὲν οὕτως προαιρετικῶς κολασθέντες, ἐνεργητικῶς δὲ ἀθωωθέντες, αὐτόματον τῆς κοιμήσεως ἐδέξαντο τὴν τελείωσιν· ἕτεροι δὲ οὐχ οὕτω· προειρήκαμεν γὰρ, ἀγαπητοί, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀγωνοθετοῦντος τοὺς ἀθλοῦς πρὸς τὸ συμφέρον Χριστοῦ. Ἀλλὰ πῶς; Ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων καὶ φυλακῆς πείραν ἔλαβον· ἄλλοι δὲ λιθοαθθέντες, πρισθέντες, σφαγέντες, τὴν ἐντεῦθεν κατέλιπον πρόσκαιρον φόρον· καὶ οὐ πῦρ, οὐ ξίφος, οὐ λίθων βολαί, οὐ λέθητες, οὐ ξυστήρες, οὐ στραγγαλιστήρες, οὐκ ἄλλη τις ἐδυνηρὰ τῶν κολάσεων τιμωρία, τοὺς καρτερικοὺς ἀγῶνας τῶν γενναίων ἀγίων διέστρεψεν· ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικήσαντες, καὶ τὸν ἀγαπήσαντα σφοδρῶς ἀγαπήσαντες, κατέλιπον ἡμῖν τὰ θεοσύλληκτα λείψανα. Καὶ πῶς θεοσύλληκτα; Μάθωμεν, ἀγαπητοί. Τινῶν γὰρ ἀγίων ξίφει ἀποτμηθέντων, τὰ σώματα ὡς βδελύγματα τοῖς ἀθέοις κριταῖς εἰς θηριοθήεις τόπους, ἐπ' ἐδάφους ριφέντα, σῶα διεξολάχθησαν· καὶ οὐ θῆρες, οὐκ ἄλλο τι τῶν σαρκωθροτεῖν εἰλωθῶτων ζώων, τούτων ἐφάσασθαι ἰσχυσεν· ἀλλ' ὅπερ ἐξ ἔθους τὸ τρώγειν εἶχον περισπούδαστον, τοῦτο παρὰ φύσιν ἔασαντες, τὸ ἀσύνηδες ἔθος τῆς παραφυλακῆς τῶν σωμάτων ἐδείκνυντο· καὶ γίνονται οἱ πρῶην βροτοφθόροι, ἔπειτα σωματοφύλακες. Οὐ γὰρ ἦσαν κοινὰ τὰ σώματα πρὸς θηριοθροτίαν ἄξια, ἀλλ' ἐκλεκτὰ εἰς εὐεργεσίαν ἑξαισία· ὅπερ πολὺ τὸ διάφορον τοῖς ἀσφαλῶς ἀκρωμένοις συνέστηκεν. Ἔσθ' ὅτε γὰρ τινα σώματα μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν ἅμα ριφέντα, τὰ μὲν ἀσινῆ διετηρήθησαν, τὰ δὲ κατεμειώθησαν· ἄλλων δὲ ἀγίων μαρτυρικῶς πυρὶ καυθέντων, ὁ χοῦς ὡσπερ φῶς τοῖς πιστῶς ἀρυσόμενοις ἐξέλαμπεν· ἑτέρων δὲ πάλιν καταμεληθῶν διατμηθέντων, καὶ τὰ ὅσπ' αὐτῶν ὡς μισητὰ τοῖς κολάζουσιν ἐν ποταμοῖς ριφέντα, οὐ τῇ φυσικῇ βαρῆματι πρὸς τὸ κατωφερὲς τοῦ βάθους συνήρχοντο βόλισμα, ἀλλὰ τῇ ἀνωτέρῃ ὕψει τῶν ὑδάτων δίκην

A tam collaudabant et cinere externi ignis aspersi, urentem vim ejus ministris remittebant; sicut dici potest: *In operibus manuum ejus comprehensus est peccator*. Alii autem in stadio venatico per rabiem ferarum lacerati, metum feris escam præbendi pro nihilo reputantes, firmam sibi animam componebant, ad patiendum parati cum gratiarum actione ut vitam attingerent exponentes; sed horribiles et mansuescere nescire scææ condemnatos sæpe linquentes, et in judices vehementer irruentes, dentibus lacerata membra mirantibus ostendebant; ita ut inde universali concentu Deum magnificent, videbant enim a feris ipsi deos contemni. Et videtur erat mirandam et ancipitem rerum conversionem, judices judicantes et condemnatos vicissim suppliciis affici; quod per canticum exaltare decet. O virtutis supra virtutem existentis potentie prodigia! O providentiæ super mentem prævidentis, magnæ mentis ad utilitatem collata dona!

προνοίας ὑπὲρ ἔννοιαν προνοουμένης τὰ τῆς μεγαλο-

Et hi quidem sic voluntarie damnati, sed efficaciter absoluti, spontaneam dormitionis acceperunt requiem; alii vero non sic. Diximus enim antea, dilectissimi, de mensura illius, qui præmia secundum utilitatem cujusque largitur Christus. Quomodo autem istud? irrisionum, flagellorum, et custodiæ probationem receperunt; alii vero lapidati, resecti, cæsi, temporalem reliquerunt corruptionem; et neque ignis, neque gladius, neque lapidum jactus, neque lebetes, neque ferrei unguis, neque strangulatores, neque aliud quoddam acerbum damnationis supplicium, a generosis certaminibus sanctos illos fortes avertit; sed in omnibus his vincentes, et hunc qui illos amavit vehementer amantes, nobis reliquerunt collecta a Deo fragmenta; et quomodo a Deo collecta? Discamus id, dilectissimi. Quibusdam enim sanctis gladio cæsis, corpora velut sordes ab impiis judicibus in locis ferarum assuetis ad solum dejecta, sana conservata sunt; neque fera, neque aliud quoddam animalium carne vescentium, his accedere potuit; sed quod e more odere jucundius habebant, hoc contra naturam omittentes, insuetum custodiæ morem corporibus præbebant, et quæ antea mortalium carnes vorabant, factæ sunt deinde corporum custodes. Non enim communia erant corpora ad ferarum escam convenientia, sed hæc abjecta electa erant ad hoc officium. Quod multam præbet differentiam ab his quæ solito audiuntur. Nempe quod quædam corpora cum his electis simul projecta, alia quidem integra servata sunt, alia vero comminuta sunt. Sanctis autem aliis igne exustis, cinis ut lux splendebat his qui cum fide hunc colligebant. Cæteris in frustra dissectis, ossa ut exosa tortoribus in fluvios projecta, non naturali pondere ad inferiora abyssi labebantur, sed superiori aquarum facie suberis instar immatantia, ut stellæ

¹ Gal. ix, 17.

radiantia, his qui pietate in Deum colligere studebant apparebant, similiter in mari jaculis sauciata alternis fluctuum orbibus elata et in arenosam terram emissa, divinisque indicantibus prodigiis ab hominibus piis inventa, communibus impensis publicos honores receperunt, multi quoque remotioribus temporibus, corporis integram sepulturam cum recepissent, sub terram occultari perpetuo non sustinuerunt, sed revelante apparitionum visione seipso manifestantes, in catholicam adorationem processerunt, thaumaturgicam virtutem invocantibus præstantes; et hæc multiplici modo inventarum sanctarum reliquiarum pallia, ad quæ accurrentes, animarum et corporum sanationem invenimus. Nam debiles curant, ægrotos sanant, dæmoniacos liberant, leprosos mundant, in fide Jesu Christi,

verum Dei nostri, una cum coæterno ejus Patre, et vivifico Spiritu, cui gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

συνανάρχω αὐτοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ζωοποιῶ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

φελῶν πλευστικῶς ἐπιπολάζοντα, ὡπερ ἀστέρες ἀκτινοβολοῦντα, τοῖς θεοσεβῶς τὸ συλλέγειν ἐνδεικνυμένοις καταφαίνοντο· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ἐν θαλάσῃ ἀκοντισθέντα τῇ ἀλλεπαλλήλῳ φορᾷ τῶν κυμάτων, πρὸς τὴν ψαμμίστρωτον γῆν ἐκπεμφθέντα, καὶ θεοῖς δεικτικοῖς σημεῖοις διὰ χρηστῶν ἀνδρῶν εὑρεθέντα, πρὸς τὴν κοινὴν εὐεργεσίαν, τὴν δημοσίαν ἔλαβον ἐμφάνειαν· πολλοὶ καὶ πρὸς τὰ βαθύτερα μέρη, ὀλόσωμον τὴν ταφὴν εἰληφότες, τὸ ὑπὸ γῆν καλύπτεσθαι διηνεκῶς οὐκ ἠνέσχοντο· ἀλλὰ τῇ ἀποκαλυπτικῇ τῶν ὀράσεων θεωρίᾳ ἑαυτοὺς φανερώσαντες, εἰς καθολικὴν προῆλθον προσκύνησιν, θαυματουργικὰς δυνάμεις τοῖς ἐκζητοῦσιν ἀπονέμοντες. Καὶ ταῦτα τῶν πολυτρόπως εὑρεθέντων ἁγίων λειψάνων τὰ σχήματα· ἐν οἷς προστρέχοντες, ψυχῶν καὶ σωμάτων ἰατροίαν εὑρίσκομεν. Καὶ γὰρ ἀσθενοῦντας θεραπεύουσι, νοσοῦντας ῥωννύουσι, δαιμονιῶντας ἐλευθεροῦσι, λεπροὺς καθαίρουσι, πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἅμα τῷ

THEOGNOSTI LIBELLUS AD NICOLAUM I PAPAM

IN CAUSA IGNATII CP.

(Apud Mansi, Concil. tom. XVI, col. 295, inter Acta concilii CP. iv.).

Libellus de tota magni Ignatii causa missus ad Nicolaum papam Romanum, Ignatii patriarchæ nomine a Theognosto monacho et archimandrita veteris Romæ, et exarcho Constantinopolitano scriptus.

Ignatius tyrannide oppressus, multisque ærumnis conflictatus, et qui necum infelicia tempora experti sunt, metropolitani decem et quindecim episcopi, cœnobiarcharum insuper ac presbyterorum, monachorumque infinita multitudo, sanctissimo domino nostro et beatissimo præsidii, cunctarum sedium patriarchæ, sancti Petri principis apostolorum successori, œcumenico papa Nicolao, episcopisque illius sanctissimis, et sapientissimæ Ecclesiæ Romanæ universæ in Domino salutem.

Quis dabit capiti meo, ut est in sacris Litteris, aquam, et oculis meis fontem lacrymarum; et deplorabo mala quæ acciderunt mihi, et eorum qui me persequuntur, barbaricam immanitatem? Frigore enim et nuditate, fameque et extremis malis omnibus infesti me hostes et alastores exagitarunt. Quindecim ipsos dies acerrimo frigore, locoque gelidissimo, ergastulo me occulto tenebricosoque rebus destitutum omnibus incluserunt, vinculisque constrinxerunt, ita ut ad me adire nemini visendi causa liceret, morbo jam alias gravi laborantem: crudeliter insuper in modum ceciderunt, omnesque artus meos verberibus affixerunt. Causam porro, ex qua

Versabar in palestra et lucta cum imperatoris avunculo tyrannidem lacerante Barda, quem ego

Δίβελλος περιέχων πάντα τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, πρυμφθεις πρὸς Νικόλαον πάπαν Ῥώμης, προσωποποιηθεις ὑπὸ Θεογνώστου μοναχοῦ καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ ἐξάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἄβυσσον Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου.

Ἰγνάτιος ὁ τυραννηθείς, καὶ πολλοῖς πειρασμοῖς προσωμιληκῶς, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ τούτων τῶν καιρῶν πείραν λαβόντες, δέκα μητροπολίται, δέκα πρὸς τοὺς ἐπίσκοποι, ἡγουμένων τε καὶ πρεσβυτέρων καὶ ἐτέρων μοναχῶν πλήθος ἀπειρον, τῷ δεσπότη ἡμῶν τῷ ἀγνωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ προέδρῳ καὶ πατριάρχῳ πάντων τῶν θρόνων, καὶ τοῦ κορυφαίου διαδόχῳ, καὶ οἰκουμενικῷ Νικολάῳ πάπῃ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀγνωτάτοις ἐπισκόποις, καὶ πάσῃ τῇ σοφωτάτῃ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ, κατὰ τὸ Λόγιον, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρύων; καὶ κλαῦσομαι τὰ συμβεβηκότα μοι κακὰ, καὶ τὴν τῶν διωκόντων με βιβλάριον ἀπήνειαν. Ἐν ψύχει γὰρ με καὶ γυμνότητι καὶ λιμῷ καὶ παντοίοις ἄλλοις κακοῖς ἐξήτασάν οἱ ἀλάστορες. Δεκαπέντε ἡμέρας ἐν καταψύχει καὶ τόπῳ κελχρόνῳ, ἐν τινὶ παρ' αὐτοῖς ἀπορήτῳ ἐγκατακλείσαντες δωματίῳ ἀδάπανόν τε καὶ ἀνεπισκόπητον, κατεδέσμευσαν, καὶ ταῦτα νόσῳ βαρεῖᾳ προκατειλημμένον, ἀκίζοντές τε δεινῶς, καὶ πᾶν μέλος συνθλώντες ῥάβδοις. Ὅθεν δὲ ταῦτά μοι συνεκύρησεν, ἰδοὺ γράφω·

hæc in me mala redundarunt, ecce jam lotiani exproio.

Προῦπήρχον ἐν πάλῃ καὶ μάχῃ πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον Βάρδαν τὸν τυραννήσαντα, καὶ παίων

τοῖς τοῦ Πνεύματος λόγοις οὐκ ἐπαυόμην· ἀντετυ-
πτόμην δὲ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ ἐπιβουλαῖς.

Ἡ δὲ αἰτία, ὅτι ἠλεγχον τοῦτον διὰ τὴν Ἱερωδι-
αχὴν χαμαιτυπίαν· καὶ μὴ πειθόμενον ἔξω ἐθέμην
τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τούτοις ὁ κρατῶν ποτὲ μὲν ἐδυσ-
ώπει με, ποτὲ δ' ἠπειλεῖ τὰ δεινὰ, εἰ μὴ πεισθεῖην
δέξασθαι τὸν θεῖον αὐτοῦ. Ὡς δὲ τούτῳ πεισθεὶς ὁ
κρατῶν ἠβουλήθη τὴν τε μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς
ἐξοστρακίσαι τῶν βασιλείων, ἐγκελεύεται μοι κεῖραι
αὐτάς. Ἐγὼ δ' οὐκ ἐπειθόμην, διὰ τὸ τῶν γυναικῶν
περὶ τὴν κουρὰν ἀκούσιον. Διὰ ταῦτα γαῦν καὶ τῆς
Ἐκκλησίας ἀπηλάθην, εἶτα καὶ ἐτυπτήθην, καὶ
ἐξωρίσθην, καὶ δέδεμαι, καὶ κέκλεισμαι πρὸ τῆς τῶν
καθ' ὑμᾶς κριτῶν ἐνδημίας. Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ δὲ ταυτὰ
πεπόνθασιν. Αἱ δὲ παρ' ἡμῶν δοθεῖσαι τοῖς ἐπισκό-
ποις ἔγγραφοι πίστεως, ἦγουν ἐπιστολαὶ, διὰ τοῦ
πρεσβυτέρου Λαυρεντίου καὶ τῶν δύο Στεφάνων, τοῦ
τε ὑποδισκῆνου καὶ τοῦ λαϊκοῦ, οὓς καὶ ἐνωρκώσα-
μεν, ταῖς χερσὶ τῆς σῆς ἀγιότητος αὐτάς ἀποδοθῆ-
ναι, ἀπρακτοὶ μεμενήκασιν.

Ὡς δὲ παραστῆναι ἐκελευσόμεθα εἰς τὸ Καῖσαφαῖκην
ἐκεῖνο κριτήριον, ἐκράξαμεν ἐπὶ τῆς ὑμῶν ἀγιότητος
προκχλούμενοι κριθῆναι. Ἄλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ ἀκούων.
Μετὰ τοῦτο μετὰ κλητοὶ πάλιν γενόμενοι ἠρωτήσαμεν·
Πῶς κελεύετε ἡμᾶς, ὦ Πατέρες, πρὸς ὑμᾶς παραγε-
νέσθαι; ὡς μοναχοὺς καὶ καταδίκους, ἢ ὡς χρησιμο-
μένους; Καὶ ἀντέπεμψαν ἡμῖν, ὅτι Ὡς ἐστὲ ἀξιοί.
Ἐφορέσαμεν οὖν τὰς ἱερατικὰς στολὰς, καὶ οὕτως
ἐχωροῦμεν πρὸς τὸ συνέδριον, ἢ μᾶλλον εἰρεῖν λη-
στήριον. Καὶ ὡς πλησίον γεγόναμεν, πέμψας ὁ τύ-
ραννος ἐπὶ τῆς λεωφόρου, τὴν ἱερὰν ἀποδύει στολήν.
Εἶτα ὡς ἔνδον τοῦ νεῶ συνωθίσθημεν, ἀποστέλλονται
πρὸς ἡμᾶς οἱ προρρήθέντες τρεῖς τῶν κριτῶν ὑπηρέ-
ται, ὁ τε Λαυρέντιος καὶ οἱ δύο Στέφανοι, καὶ εἶπον
πρὸς με· Τί ὅτι κατεγνωσμένος ἐπὶ τῶν αἰ-
τίαις καὶ καθηρημένος, τὴν ἱερὰν ἐτόλμησας περι-
βαλέσθαι στολήν; Ἀποσπάσαντες οὖν με τῶν σὺν
ἐμοὶ βίβ, μόνον τῷ κρατοῦντι παρέστησαν· καὶ ὁ
κρατῶν εὐθύς ὑβρεῖσι πλύνει με. Ἐμοῦ δὲ φιλάνθρω-
ποτέρας τὰς ὑβρεῖς τῶν βασιάνων εἰπόντος, μικρὸν
κατέπαυσε τὸν θυμὸν, καὶ εἰς ξυλόσκαμνον καθεσθῆ-
ναι με ἐκέλευσε· καὶ διαλόγου μεταξὺ γεγονότος,
Ῥαδίουλδον [Ῥαδούαλδον] καὶ Ζαχαρίαν ἐζήτησαν
προσαγορευσαί τοὺς τοποτηρητάς. Καὶ ἐνδοθέντος
μοι, προσηγόρευσα· οὓς καὶ ἠρόμην τὴν ἐπιδημίας
τῆς σφῶν αἰτίαν. Οἱ δὲ εἶπον· Τοποτηρηταὶ ἐσμεν
Νικολάου πάπα Ῥώμης, καὶ ἀπεστάλημεν κρῖναι τὰ
κατὰ σέ. Πάλιν ἠρόμην, εἰ γράμμα μοι κεκομίσχαι
τῆς ἀγιωσύνης σου. Οἱ δὲ εἶπον, μὴ ἔχειν, διὰ τὸ
μηδὲ πρὸς πατριάρχην ἔρχεσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὸν ὑπὸ
τῆς οικείας συνόδου καθαιρεθέντα, καὶ, Ἐτοιμοὶ
ἐσμεν τὰ κατὰ κανόνας πράττειν.— Οὐκοῦν, ἔφην
ἐγὼ, πρότερον ἐκ μέσου τὸν μοιχὸν ποιήσατε· εἰ δὲ
μὴ τοῦτο δύνισθε, οὐδὲ κριταὶ ἐστε. Ἐκεῖνοι δὲ
ἀντέφησαν πάλιν, δείξαντες τῇ χειρὶ τὸν κρατοῦντα·
Οὕτω θέλει ἐκεῖνος. Ἐπὶ τούτοις πρὸς παράκλησιν
μετέπεσον οἱ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ τὴν ἀπόταξιν
ἐζήτησαν, ποτὲ μὲν παραινοῦντες, ποτὲ δὲ καὶ ἀπει-
λοῦντες· ἀλλ' οὐκ ἐπειθόν με. Διὰ καὶ πρὸς τοὺς μη-

A gladio spiritus, seu verbo Dei everberare non desi-
nebam; qui contra me iniis insidiisque appetebat.

Argumentum et causa reprehensionis erat Hero-
dianum in Barda exemplum et incestus. Eum con-
tumacem, neque resipiscentem ab ecclesia rejeci.
Deinde imperator ipse modo pro illo deprecabatur,
modo atrociter minabatur, nisi avunculum in gra-
tiam reciperem. Postquam vero impulsus a Barda
statuit matrem cum sororibus a palatio subinovere,
præcepit mihi ut illas attonderem, quas ego iuvitas
tondendas non existimavi. Has ergo ob causas a
throno deturbatus sum, et pulsatus atque elimina-
tus, et in custodia vinculisque, cum iis qui mecum
fuere senseruntque, eadem passis, detentus ante
judicium vestrorum adventum. Cùm autem ad vos
B litteras, quibus episcopos statum rerum omnium
docebamus, per Laurentium presbyterum et duos
Stephanos dedissemus (quorum alter subdiaconus,
alter laicus), illos etiam sacramento adegimus, uti eas
ipsi manu sua tuæ sanctitati porrigerent, nihil egere.

Nos vero ut jussi sumus ad tribunal Caiphano
non absimile comparere, ad sanctitatis vestræ ju-
dicium magno clamore provocavimus. Sed non erat
qui nos audiret. Deinde rursum citati rogavimus:
Quomodo nos, o Patres, jubetis comparere? ut mo-
nachos et damnatos, an ut judicandos? Qui renun-
tiarunt: Perinde ut digni estis. Sacro igitur ornatu
induti ad concilium, imo latrocinium, perreximus:
cumque jam prope abessemus, submitit tyrannus
in publicam viam, qui sacris nos vestibus exuerent.
C Cumque jam ad templum protrusi essemus, tres
prædicti judicium viatores, Laurentius et duo Sthe-
phani ad nos mittuntur, qui ad me: Quid tu, in-
quiunt, tot ob crimina damnatus exauctoratusque,
sacram tamen stolam ausus es induere? Ergo me
per vim a meis avulsum solum ad imperatorem
sistunt, qui me contumeliis ex templo onerat. Re-
spondente porro me, convicia paulo mitiora esse
tormentis, paululum repressit furorem, jussitque
in ligneo scamno sine sedere. Interim cum verba ul-
tro citroque fierent, rogavi ut Rhodoaldum et Za-
chariam legatos tuos liceret mihi salutare, factaque
potestate eos consalutavi, atque interrogavi, qui
adessent. Legati, inquit, sumus Nicolai papæ
D Romani, causæ tuæ cognoscendæ gratia missi.
Querenti rursum, an a sanctitate tua litteras ad
me haberent, responderunt, nullas se habere; eo
quod, aiebant, non ad patriarcham, sed ad eum
qui in provinciali concilio suo damnatus esset, ve-
niremus, parati omnia ex canonum decretis deli-
nere. Ergo, inquam, prius adulterum removete:
quod si facere non potestis, ne Judices quidem e-
stis. Qui manu imperatorem indicantes: Ita impe-
rat, inquit, ille. Deinde palatini ad me conversi
hortantur, exiguntque nunc consulendo, nunc mi-
nitando, abdicationem: sed frustra. Ergo ad me-
tropolitanos versi, alios aliis calumniis et crimina-
tionibus insectantur, cur scilicet, qui jam depositioni
meæ non repugnassent, nunc denuo me patriarcham

petere? Quibus metropolitæ: Duobus, inquit, malis propositis, ira nempe imperatoris, ac populi seditione, minus scilicet elegimus. At vos, palatini proceres, reddite nunc patriarchæ nostro dignitatem suam, et de nobis nihil laborate. Hic rursus regia factio me impellit, uti mea sponte me palam patriarchatu abdicem, atque ita securus adulter Ecclesiam teneat. Recusante me, cum dies abiisset, conventus est dimissus. Idem postea cum sæpius frustra tentassent, ad alias artes se convertant, supraque nominatos iudicum ministros ad me ablegant, atque ad conciliabulum citant. Ego vero, inquam, non compareo, neque video vos iudices quidquam ex præscripto Ecclesiæ agentes. Photio tyranno non ejecto, ad cuius etiam mensam accumbitis, et cuius munera procul etiam stantes accepistis. Ad Rhædestinam enim urbem vobis missæ vestes, planetæ, ornamenta ad sinum pendentiâ. Hujuscemodi ego iudices non agnosco: ad papam provoeco; lubens iudicium illius subibo.

ποιήκατε, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συνεσθίετε τούτῳ, καὶ παιδεύετε τὸν ἑαυτῶν ἀπηνήχασιν, ἱμάτιά τε καὶ οὐ δέχομαι, ἀλλὰ πρὸς τὸν πίμπαν με ἀπαγάγετε,

Hoc idem qui mecum erant magna voce clamaverunt. Deinde, ut dictæ epistolæ legerentur, postulavit, quæ canonicas Innocentii papæ pro sancto Chrysostomo sanctiones continebant, Joanni concilium iudicium non prius esse subeundum, quam is loco suo thronoque esset restitutus. Et in Sardicensi concilio canon quartus: Si quis episcopus fuerit depositus, dicatque se habere defensionem; non prius sufficiatur in ejus locum alius, quam de eo Romanæ Ecclesiæ pontifex decernat. Hæc et alia id genus multa illis epistolis continebantur, quæ uti quæras legasque, te, Patrum et antistitum reverendissime, fratrumque amantissime, rogamus. Cum vero nihilominus adhuc nos urgerent, uti ad se veniremus, ita testati sumus: Ut apparet, Patres mei, neque canones legistis, neque decretum ecclesiasticum nostis. Lex enim est hæc, ut citatus a synodo episcopus, per duos episcopos vocetur, et hoc iterum ac tertio. Vos autem per duos me accersitis, diaconum alterum, alterum laicum. Et nos quidem hæc excusabamus. Illi vero testes produxerunt, qui dicerent se paratos esse jurejurando confirmare me non rite et lege creatum consecratumque esse. Hic ego: Qui sunt, inquam, illi? quis illis credat? Quis vero canon decernit, ut imperator testes producat? Ergo, si ego archiepiscopus non sum, ne tu quidem imperator es, neque isti episcopi, sed neque mæchus; omnes enim vos indignis manibus meis precibusque estis consecrati. Si adulter membrum esset Ecclesiæ, vel mea sponte amitterem: nunc vero alienum quomodo pastorem ovium Christi constituam? Multa huic adversantur. Primum, lex iis quod sit, qui ab Ecclesia damnati, et anathemate præcisi: qui quidem id non a nobis duntaxat passi sunt, et aliis quoque patriarchis, sed et ab ipsa vestra potestate, cum illis per

τροπολίτας ἐτράπησαν, ἄλλους ἄλλως διαβάλλοντες καὶ αἰτιώμενοι, ὅτι τὴν ἀπόταξιν τὴν ἐμὴν τάχα αὐτοὶ ἔφερον, καὶ πῶς πάλιν ζητοῦσι με πατριάρχην; Πρὸς οὓς οἱ μητροπολίται ἀντεῖπον, ὅτι δύο κακῶν προκειμένων, τοῦ τε βασιλικοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς τοῦ πλήθους ἐπαναστάσεως, τὸ κουφότερον ἐξελεξάμεθα ἴσως· ἀλλ' ὑμεῖς, οἱ περὶ τὸν βασιλέα, ἀπόδοτε τὸν θρόνον τῷ πατριάρχῃ, καὶ περὶ ἡμῶν μὴ φροντίσητε. Ἄλλ' ἐν τούτοις πάλιν πρὸς παράκλησιν ἐχώρουν οἱ βασιλικοὶ, αἰτοῦντες ἐμὲ καθαρῶς ἀποτάξασθαι, καὶ οὕτω τὸν μοιχὸν τὴν Ἐκκλησίαν ἀδείως κατέχειν. Ὡς δ' οὐκ ἐπειθόμην, παρήλθεν ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη. Ἐπὶ τούτοις διελύθη τὸ σύστημα· τὸ αὐτὸ δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐποίουν. Ὡς δὲ τοῦ σπουδαζομένου ἀπέτυχον, ἐπὶ ἕτερον μηχανῆς εἶδος τρέπονται, καὶ τοὺς προβήθέντας τῶν κριτῶν λειτουργοὺς πέμφαντες, εἰς τὸ συνέδριον προκαλοῦνται με. Ἐγὼ δὲ ἴφην, ὅτι Κάκει οὐκ ἔρχομαι· οὐδὲ γὰρ οἶδα ὑμᾶς τοὺς κριτὰς κατὰ βαθμὸν ἐκκλησιαστικὸν τι πράττοντας, ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ἐπιθήτορα ἐκ μέσου πεποιήκατε, ἀλλὰ μακρῶς ἐδέξασθε. Κατὰ γὰρ τὴν φελόνια, καὶ ἐγκόλπια. Ὑμᾶς ἐγὼ κριτὰς τοιούτους κακεῖθεν τὴν κρίσιν ἀσμένως δέχομαι.

Τοῦτο καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἐξεβόησαν. Εἶτα τὰς προδηλωθείσας ἐπιστολάς ἀναγνῶναι ἐζητήσαμεν αὐτούς. Κανονικὰ γὰρ ἀποδείξεις ἐν αὐταῖς ἐνεφέροντο τοῦ Ἰννοκεντίου πάπα ὑπὲρ τοῦ ἐν ἀγίοις Χρυσοστόμου, ὅτι οὐ δεῖ Ἰωάννην εἰς τὸ δικαστήριον εἰσελθεῖν, πρὶν αὐτὸν εἰς τὸν οἰκεῖον ἀποκαταστήναι θρόνον. Καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανὼν δ', ὡς Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῆ, καὶ λέγῃ πάλιν ἔχειν ἀπολογίαν, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀντικαταστήναι, πρὶν ἂν τὸν τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐπίσκοπον ὄρον περὶ τούτου ἐξεγεγκεῖν. Καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ τοιαῦτα κατὰ ἐπιστολαῖς ἐνεγέγραπτο, ἃ καὶ ζητῆσαι σε δυσωποῦμεν, Πατέρων καὶ προέδρων αἰδεσιμώτατε καὶ φιλαδελφώτατε, καὶ ἀναγνῶναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι ἐνέκειντο ζητοῦντες εἰσελθεῖν ἡμᾶς πρὸς αὐτούς, καὶ ταύτην πεποιήκαμεν τὴν ἀπολογίαν· Ὡς εἶπε, Πατέρες μου, οὔτε κανὼνας ἀνέγνωτε, οὔτε ὄρον ἐκκλησιαστικὸν οἴδατε. Ὅρος γὰρ ἐστὶ τοιοῦτος· Ἴνα ὁ καλούμενος ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου, διὰ δύο ἐπισκόπων καλεῖται, καὶ τοῦτο γίνεται δις καὶ τρίς. Ὑμεῖς δὲ ἀπὸ δύο, διακόνου καὶ λαϊκοῦ, ἡμᾶς προσκαλεῖσθε. Καὶ ἡμεῖς μὲν τοιαῦτα ἀπολογούμεθα. Ἐκεῖνοι δὲ παρήγαγον μάρτυρας τοὺς λέγοντας, ἐτοιμοὺς εἶναι ὁμῶς, ὡς ἀψήφιστος προεβλήθη καὶ ἐχειροτονήθη. Πρὸς ὅπερ ἐγὼ πάλιν ἀντεῖπον· Τίνες οὗτοι; καὶ τίς πιστεύσει αὐτοῖς, ποῖος δὲ κανὼν παρακελεύεται, μάρτυρας τὸν κρατοῦντα παράγειν; Οὐκοῦν εἰ ἐγὼ οὐκ εἰμι ἀρχιερεὺς, οὐδὲ σὺ βασιλεὺς, οὐδ' οὗτοι ἐπίσκοποι, ἀλλ' οὐδὲ ὁ μοιχός. Πάντες γὰρ ὑμεῖς τῶν ἀναξίων μου χειρῶν καὶ εὐχῶν ἐστε ἀποτελεσμα. Εἰ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἦν ὁ μοιχός, συνένευσα ἂν καὶ ἐκὼν αὐτῷ· νῦν δὲ ἀλλότριον πῶς καταστήσω ποιμένα τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων; Πολλὰ τούτῳ τὰ ἐναντία πρότεστιν· ἐν μὲν, ὅτι ἐκ τῶν ἀκρινωνήτων καὶ ἀναθεματισμένων ἐστίν. Οὐ μόνον δὲ περὶ ἡμῶν τοῦτο πεπόνθασιν καὶ

τῶν λοιπῶν θρόνων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆς ὑμῶν ἐξουσίας ἐπιτιμηθέντες διὰ τοῦ φαύλου Ζαχαρίου, μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν λειτουργῆσαι, ἢ κοινωνῆσαι, ἢ χειροτονῆσαι, τὸναντίον ἅπαν πεποιήκασιν πρὶν λυθῆναι αὐτούς. Ἔτερον δὲ, ταξεώτης ἦν καὶ ἐκ λαϊκοῦ τάγματος, καὶ πρὶν γενέσθαι πρόβατον, ποιμὴν ἐχρημάτισεν. Ἐτι γέ μῃ, ὅτι καὶ παρὰ ἀναθεματισθέντος καὶ καθαιρεθέντος ἐχειροτονήθη. Ἀλλὰ καὶ ὅτε τοὺς μητροπολίτας ἐπεισε συνελθεῖν αὐτῷ, ἀπητήθη παρ' αὐτῶν ἰδιοχείρον περὶ ἐμοῦ, καὶ ἔγραψεν ἐνωμότως, μηδὲν πράττειν παρὰ τὸν ἐμὸν λόγον, ὡς οἰκείου πατρός. Καὶ οὕτω τεσσαράκοντα ἡμέραι μετὰ τὴν χειροτονίαν παρῆλθον, καὶ καθύρτισέ με δημοσίως, καὶ ἀνεθεμάτισε μὴ παρόντα· κατέθλασαν δὲ καὶ τοὺς δακτύλους τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυζίκου κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ, καὶ ἤρπασαν, ὡς ἐνόμισε, τὸ ἴσον τοῦ ἰδιοχείρου αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν δὲ ἐκείνον καθήρησε· καὶ οὗς μὲν κακῶς διέθετο, ἐφ' ᾧ πατήσασιν τὸ πρὸς με χειρόγραφον· οὗς δὲ δώροισι ἐδεξιώσατο. Ἀλλ' ὁ τύραννος πρὸς ταῦτα μὴ ἀποκρίθεις, ἀντεπέφερε τοὺς προθυμούμενους ὁμῶσαι, ὅτι ἀψήφιστος προεβλήθη καὶ ἐχειροτονήθη. Ἐγὼ δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ἐπισκόπους ἀνέκραξα· Δέξασθε, Πατέρες, μίαν τοῦ ταπεινοῦ γέροντος δέησιν, καὶ δεῦτε πρὸς ἡμᾶς. Λαβόντες οὖν με μόνον οἱ τε κριταὶ καὶ οἱ τύραννοι, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποδιστήσαντες, πάλιν ἐξελιπάρουν με περὶ τῶν προτέρων. Ὡς δ' οὐδὲν ἤνυσον, πρὸς ἀπειλᾶς ἐχώρουν, εἶτα κατέλειψαν τοὺς ἐπισκόπους οἱ δῆμιοι σὺν ἐμοί, καὶ ὑπεχώρησαν· καὶ σὲ ἐπίσκοποι τοῖς αὐτοῖς ἐνεχείρουν. Ἐγὼ δὲ ἔλεγον, ὅτι χρὴ αὐτοὺς μαθεῖν τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ τότε ἀπαιτεῖν με ὁ ἀπαιτούσι. Πόθεν δὲ μαθεῖν ἔχουσιν, ἢ ἀπ' ἐμοῦ μόνον; Ἄλλος γὰρ οὐ τολμᾷ ἀπὸ τοσούτου πλήθους τῶν ἡγουμένων, τῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν πεπαρβρησασμένως λαλῆσαι. Εἶδον γάρ ἐκεῖνοι τὸν μητροπολίτην Ἀγκύρας ἀνακράξαντα τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὐτόχειρ ὁ βάρβαρος τῷ καλεῖσθαι τοῦ ξίφους κατὰ κεφαλῆς ἐπληξε, καὶ αἵματος τὴν ἐκείνου στολήν ἐπλησε, καὶ εἰς τοὺς λομπούς ὅσα ἐπραξέ τὰ δεινά. Ταῦτα εἶπον ἐγὼ, καὶ συνθεμένων ἐκείνων τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθεῖν, διέστημεν ἀπ' ἀλλήλων ὄψαδε. Καὶ μετὰ δεκάτην ἡμέραν τῷ Καίσαραϊκῷ συνεδρίῳ ἀνάρπαστόν με παρέδωκεσαν, καὶ τοὺς καταμαρτυροῦντας, ὅτι ἀψήφιστος προεβλήθη, παρίστησαν. Καὶ ὅσας μοι τότε πληγὰς ἐπέθεντο, τί χρὴ λέγειν; Ἐν ἑπτὰ γὰρ οὕτω κολασθέντα ἡμέραις ἔπιτον, αὐπνον, ἀκάθιστον διαμῖναι ἐβίβασαν. Ταῦτα ἐν ὀλίγῳ ἐδήλωσα. Σὺ δὲ, ἀγιώτατε δέσποτά μου, δεῖξον ἐν ἐμοί σπλάγγνα οἰκτιρμῶν, καὶ κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον εἰπέ καὶ αὐτός· *Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ;* Ἐνθυμήθητι τοὺς πρὸ σοῦ πικριάρχας, λέγω δὲ Φαβιανόν, Ἰούλιον, Ἰννοκέντιον, Λέοντα, καὶ ἀπλῶς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατὰ τῆς ἀδικίας ἀνδριζυμένους· καὶ ζήλωσον τούτους, καὶ εἰς τὴν ἡμῶν τῶν ἀδικηθέντων τσαῦτα ἐκλίχσιν διανᾶσθαι.

* II Cor. xi, 29.

A nefarium Zachariam interdictum esset, ne sacris operarentur, neve communicarent, aut sacris quinquam initiarent: qui tamen his contraria omnia, priusquam censura solverentur, facitarent. Alterum est, Photium forensem seu militarem et laicum prius creatum esse pastorem, quam fuisset ovis. Præterea, eundem ab excommunicato et exauctorato consecratum. Quin etiam quando metropolitanis persuasit ut suas partes sequerentur, dedit postulantibus chirographum de me, et juratus scripsit nihil se præter mea dicta veluti germani patris esse facturum. Nec omnino dies quadraginta ab ejus inauguratione fluxerant, cum ille me publice quamvis absentem deposuit, et anathemate damnavit. Archiepiscopo quoque Cyzicensi, mandato Photii, digiti fracti, exemplumque, ut is putavit (sibi satis esse) chirographi surreptum; et ipse de throno dejectus est. Alios vero vexando, alios donis placando adduxit, ut chirographum quod de me scripserant, pessumdarent. Ad quæ tyrannus respondit nihil, sed subornatos ad jusjurandum edendum contra me, perinde quasi non rite seneteque promotus et consecratus essem, testes produxit. Illic ego præsentibus episcopos magna voce appellavi: Admittite, Patres, abjectissimi senis unicum hanc petitionem, atque huc ad nos venite. Ergo convocatum me a reliquis, tum iudices, tum tyranni rogarunt denuo, ut juri meo renuntiarem, atque cederem. Recusanti minitari cœperunt. Tunc carnifices illi episcopos mecum reliquerunt, et se subduxerunt. Episcopi vero rursum agere mecum instituerunt (de libello nempe renuntiationis), quibus ego respondebam oportere illos statum causæ meæ cognoscere, ac tum demum a me exigere quod postularent: nec illos aliunde, nisi a me uno res meas posse discere; quod aliorum nemo de tanta multitudine hegumenorum, sacerdotum, monachorum et laicorum auderet libere loqui. Viderant enim Ancyranum metropolitanum, quod in concilio liberius pro veritate locutus esset, a nefario ipso parricida vagina gladii secundum caput ita vulneratum, ut ejus vestem sanguine perfunderet. Viderant quæ item in alios immaniter idem ausus esset. Hæc ego cum commemorassem, illi conventum in sequentem diem indixerunt. Et separati domum petivimus. Post decimum vero diem me ad Caiphanum tribunal raptatum abduxerunt, testesque qui me non legitime creatum dicerent, apposuerunt. Quid hic dicam me tot plagis affictum? septemdiuali incendio, vigilia, stationeque perpetua cruciarunt. Hæc summa causæ compendio exposita. Tu, sanctissime domine, ostende in me viscera miserationum, et cum magno Apostolo et ipse dicas: *Quis infirmatur, et ego non infirmor?* Intuere majores tuos patriarchas, Fabianum, inquam, Julium, Innocentium, Leonem, et omnes denique qui pro fide et veritate viriliter decertarunt: illosque æmulare, et vindicæ pro nobis tam indigna passis exsurge.

ANONYMI

VITA S. NICOLAI STUDITÆ

(COMBESIS. *Anctar. nov. II, 889.*)

MONITUM.

Quaquam minime propositum habui, ut singularium sanctorum Vitas hoc libro perscriberem, in quo alii sedulo navant operam; ac laudem habent: haud tamen mihi potui imperare, ut ne hanc Nicolai Studitæ obscuram hactenus, in lucem darem, qua multum lucis viderem accessurum ecclesiasticæ historiæ, rebusque in Oriente sub multis nequam imperatoribus, magna confessorum Christi gloria gestis: qua item notum deinceps esset, quisnam ac quanti meriti foret Nicolaus ille Studita: quem Nicolaus papa mitti peteret ex parte Ignatii, ac ejus Romæ cum aliis itidem expressis, adversus invasorem Photium acturum causam. Refert Baronius cum aliis eam Nicolai epistolam, apud quem potest videri. Propensior eram ut solum deslorarem historica illa, sed amici deterruerunt, atque ad integri operis editionem, reluctantem quodammodo coegerunt. Codex regius ex quo exscripsi, antiquus est, simplici manu quam erudita, ut nonnumquam soloccos ac apertam, abs scribentis seu antiquarii manu, barbariem, necesse habuerim emendare; auctore alioqui erudito nec ineleganti; qui ipse monachus Studita fuit, sed remotior a Nicolai ætate.

Vita Patris nostri ac confessoris Nicolai, præpositi monasterii sanctissimi Studii.

Quibus Olympiaca certamina laudis thema proposita sunt, exque iis, divinis proximos honores clientibus addere cupiunt, verbis ex rhetorica arte compositis, laudationem effequentes, sermonum efficacitati, ac suavi elocutioni rei summam concedunt; quo plane, disciplinæ potius, quam vera rerum lex, accurate laudetur. Ita enim natura comparatum est, ut quidquid desiderio habetur, aliis superius ferri ambiat. Qui autem summorum virorum res præclare gestas demirantes, eos ex illis exornare volunt, haudquaquam rhetoricis suasionibus, autve philosophicis argumentationibus, summam fortitudinis eorum victoriam comprobant: quin

Age igitur, nos quoque, ex quo instituta nobis oratio, magnum illud pietatis lumen, ac communem Patrem nostrum Nicolaum, vi sermonis in medium producit, exigua quædam ejus rerum, prout per facultatem licuerit, describamus, memoriæ fomentum quoddam futura, quo lectorum utilitati consultum sit; jamque diuturno tempore silentio tecta, ac oblivionis profundo obscura, pro debiti ratione extrahentes, quaquam rudius, veritati tamen studentes, posteris declaremus. Nihil enim justo

Ἡ βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Νικολάου, ἡγουμένου τῆς εὐαγγελιστικῆς μονῆς τῶν Στουδίου.

Οἱ τοὺς Ὀλυμπίους ἀγῶνας κρατοῦντες, καὶ τοῦτοις ἐκθειάζειν ἐθέλοντες, ῥητορικοῖς ἔπεσι πρὸς ὕψος ἀφρῖν φιλονεικοῦσι τὸν ἔπαινον, τῇ δεινότητι τῶν λόγων, καὶ τῇ εὐεπειᾷ τῆς φράσεως τὸ πᾶν χαριζόμενοι· ὡς ἂν ὁ τῆς παιδείας ἥπερ ὁ ἀληθῆς μᾶλλον τῶν πραγμάτων νόμος δι' ἀκριθείας ἐγκωμιάζεται. Πέφικε γὰρ ἰδίως ἔχειν πᾶν τὸ ποθοῦμενον φέρεσθαι τῶν ἄλλων ὑπεραλλόμενον. Οἱ δὲ τὰς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν ἀριστείας ἀποθαυμάζοντες, καὶ τοῦτοις καταγεραίρειν βουλόμενοι, οὐ ταῖς ῥητορικαῖς πιθανότησι, ἢ τοῖς τῆς φιλοσοφίας τεχνολογήμασι, τὸ τῆς ἀνδραγαθίας αὐτῶν συνιστῶσι παγκράτιον· μόντην δὲ τὴν ἀλήθειαν ὑφαπλώσαντες, καὶ ταύτη τὴν πρᾶξιν οὕτω πως σχεδιάσαντες, ἀνιστοροῦσι τὴν ἀρετὴν, τῶν ἀγῶνων ἐνθεν ἀπογυμνοῦντες τὸ μέγεθος.

Φέρε οὖν καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ περ ὑπόθεσιν ὁ λόγος, τὸν μέγαν τῆς εὐσεβείας λαμπτήρα, καὶ κοινὸν ἡμῶν Πατέρα Νικόλαον διὰ τοῦ λόγου μέσον προτίθεται, μικρὰ τινα τῶν αὐτοῦ καθόσιν οἷόν τε διαζωγραφήσωμεν, μνήμης ἐμπόρευμα πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ἐφέλειαν, τὰ μακρῶ τῷ χρόνῳ τῇ σιωπῇ καλυπτόμενα, καὶ λήθης βυθοῖς ἀμαυρούμενα, χρεωστικῶς ἀνιμώμενοι, καὶ φανεροποιῶντες, εἰ καὶ ἀτέχνως, πλὴν φιλαλήθως, τοῖς μετέπειτα. Εἰ γὰρ ὀνύγῃσι τῷ δικαίῳ τι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διηγη-

ματικῶς ὁ παρὰ τῶν πολλῶν ἐξηγούμενος καθέστηκεν Ἐπινομος· εὐφραίνονται δὲ οἱ λαοί, τὸ ἐκ τῆς ἀκοῆς τῆ ψυχῆ παραπέμποντες ὄφελος. *Μνήμη γὰρ δικαίου εὐφρανθήσονται λαοὶ πολλοὶ* (1)· καὶ μάλιστα ἡμεῖς ὁ Χριστοῦ λαός· ἡ ἅγια κοίμη· οἱ φιλοπάτορες ὁμοῦ, καὶ φιλόθεοι χρηματίζοντες, καὶ καθ' ἑκάστην ταύτης τῆς πανδαισίας τὴν εὐφροσύνην, τῆ τε παρεδρεύσει τῶν τάφων, καὶ τῆ ἐπαφῆ τῶν ἱερῶν καὶ πνευματικῶν ἰνδαλμάτων ἐπαπολαύοντες, οἷς ἀπόχρη καὶ μόνον πρὸς ἀρετῆς εἰκόνα, τούτοις τῶν ἄλλων ἡμᾶς ἐναδρύνεσθαι.

Ἄλλ' ἠγείσθω Χριστὸς ὁ Θεὸς ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος, καὶ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις, τῆς ἐμπαθοῦς ἡμῶν διανοίας τὸ ἀναπεπτωκός τε καὶ βάρυμον διορθούμενος, καὶ λόγον ἐν ἀνοίξει προτεινέτω τοῦ στόματος, καὶ τὴν χεῖρα πρὸς τὴν γραφίδα κινεῖτω τῶν τοῦ Πατρὸς διηγήσεων, τὴν εἰρεσίαν τοῦ λόγου πανταχόθεν ὡς λόγος προσλαμβανόμενος.

Οὗτος, ἵνα μικρὸν τῆ ἐκθρεψαμένη τοῦτον πατρίδι προσδιατρέψωμεν, ἔφυ μὲν οὖν ἐκ τῆς τῶν Κρητῶν εὐκλεεστάτης νήσου, τότε τῆ Χριστοῦ πυκαζομένης ἐλευθερίας· βώμη τε λοιπὸν, καὶ μεγέθει κτισμάτων αὐχούσης, εἰ καὶ τὰ νῦν (2) ἐπ' αὐτῆ τὰ πάλαι μυσσὰ τῆς Ἄγαρ ἀμβλώματα, καὶ ὁ τῆς παιδείας τοῦ Ἰσμαὴλ πονηρότατος γόνος, τὴν ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ εἰς Χριστοῦ τύπον προελθοῦσαν κοίμην νεόλεκτον, ὁ τῆς μαστιγίας [Ἰσ. μαστιγίου] οἰκέτης κατεδουλώσατο, τοῖς ὄπλοις τῶν ἡμετέρων κακῶν, καθ' ἡμῶν στρατευσάμενος. Τῆ γὰρ ἀθετήσει τῶν ἐντολῶν, τὴν ἀνωθεν βροχὴν ἀπώσαμενοι, καὶ τῆ ἐπιμειξία τῶν ἡδονῶν τὸ εὐγενὲς τῆς ψυχῆς ἀλλοιώσαντες, παρεδόθημεν, Γραφικῶς εἰπεῖν, ἐπ' ἔθνη ἀσυνέτω, τῆ ἀλλήλων αἱματοχυσία καταδουλούμενοι.

Ἴνα δὲ καθ' εἰρμὸν ὁ λόγος προβαίνων ἔχει τὸ χρησίμον, ἀγέσθω τοίνυν εἰς μέσον ὁ πρῶτος τῆς εὐσεβείας τρύτης διεληγμένος τοὺς οἰακας, Τίτος ὁ μέγας ἀπόστολος, καὶ δεικνυέτω τί πρὸς αὐτὸν, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς περὶ τῶν αὐτῆς οἰκητόρων διέξεισι, τυπῶν τῷ λόγῳ τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα δι' ἀκρασίας ἐπιμόνωσ τούτους

¹ Prov. xi, 10. ² Eph. vi, 19. ³ Deut. xxii, 21; Rom. x, 19.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(1) Etiam Andreas Cretens. in Tilo eam sententiam citat ex Salomone, quam et in Nicolao Myrensi reperit: Ἐγκωμιαζομένου δικαίου εὐφρανθήσονται οἱ λαοί. *Laudibus justii lætabuntur populi.* In loco libri Prov. quem ascripsi marg. paulo aliter est, ἐν ἀγαθοῖς δικαίων κατώρθωσε ἡ πόλις, in bonis justorum, præclare habuit civitas; ubi Theod., εὐφρανθήσονται πόλεις, lætabuntur civitates; Sym. ἀγαλλιάσονται, exultabunt; quod parum abest.

(2) Indicat auctor, suo adhuc tempore fuisse Cretam dittonis Saracenorum, quanquam significat scripsisse diu a Nicolai obitu, cujus fere media ætate Turci insulam ceperunt; nempe sub Michaele Theophili patre. Proinde scripserit ante tempora Nicephori Phocæ, a quo ac germano ejus Leone recuperata fuit, uti liquet ex actis S. Niconis monachi Armeni, cujus prædicatione fides in ea insula instaurata fuit. Quod autem Baron. ann. 961 ex Curopal. refert fuisse ab iis recuperatam, postquam annis ferme quadraginta fuerat occupata, mendosum

A inde commodi accedet, quanquam narratione præclare composita, laudatio ejus apud plures resonet: verum populi lætitiā habebunt, ab aure ad animum derivantes quod utile est: *Memoria enim justii lætabuntur populi multi*¹: nosque in primis Christi populus; sanctus grex: qui et Patris Deique pariter amantes sumus, quique quotidie convivii hujus dulcedinem percipimus, ad sepulcra assidui, sacrorumque ac spiritalium simulacrorum contrectatione, quibus vel id solum ad virtutis imaginem, præ aliis, hisce gloriari, sufficit.

B Verum nobis auspex sit Christus Deus, ac Patris Verbum, Deique sapientia et virtus, affectæ mentis nostræ pigritiam ac segnitiam corrigens; sermonemque prætendat in oris apertione² ac manum movens, ad gestorum Patris scribendam narrationem, sermonis undequaque moderandi, tanquam sermo ipse, curam suscipiat.

C Vir iste, ut parum quid moremur in patria, quæ educavit, fuit quidem oriendus Creta clarissima insula, Christi tunc libertate fulta, viribusque deinceps ac ædificiorum magnitudine gloriantē: quanquam in ea nunc, exsecranda olim Agaris abortio, Ismaelisque ancillæ filii genus pessimum in Christi figuram ex Isaac ortum novæ electionis gregem: servus, inquam, flagronis proles, nostrorum scelerum in nos armis utens, in captivitate rediit. Dei siquidem mandatorum violatione, cœlesti a nobis auxilium repellentes, voluptatumque mistione, animi ingenuitatem immutantes, traditi sumus, ut verbis Scripturæ utar, in gentem insipientem³, mutua sanguinum effusione, fracti ac subacti.

Ut autem oratio serie quadam procedens commodum habeat, in medium producat, qui primus ejus insule pietatis gubernacula suscepit, magnus scilicet Titus apostolus, ac quid ad ipsum vas electionis de ejus incolis edisserat, designans sermonē spiritus legem, ostendat. Nam quia per intemperantiam in omni pervicaciter vitio insanien-

D constat, cum a prima illa occupatione sub Michaele ad Nicephorum Phocam fluxerint anni circiter centum quadraginta. Non est ad manum præfatus Curopalates, ut ita scripsisse sciam, aut certe scriptum representari apud eum, quod non aliter acciderit, quam mutato seu sublato majori numero, ut passim in istis solet. Ut ne typographicum errorem in Baronio, ac nostræ Coloniensis editionis putem, facit, quod idipsum lego in ejusdem utroque breviorē Spondano, nostroque Bzovio: mirorque sic omnes ista devorare, nec quid scrupuli ea Curopalatae auctoritas ingerat, aperire. Consentiant acta S. Niconis 27 Novembr. quibus habetur fuisse tunc fidem pene extinctam in ea insula, a diuturna Saracenorum occupatione, cum eos Romani inde expulerunt. Quadraginta autem annorum occupatio, haud tanta videri potest, quæ ne ad ultimos quidem Nicolai annos, primosque Basilii imperatoris pervenerit, multo minus ad tempora præfati Nicephori.

tes videbat, hoc ita ad eum ait : *Cretenses semper mendaces, malæ bestię, ventres pigri* * : non ea omnino, pium genus omne Cretensium, dictionis vi inuens ; quin e converso eos, qui vivendi licentia, ac qualis fere brutarum animantium habeat, animi puritatem contraria ventris turpitudine, afflictionibus ad terrena depressis, dedecore afficerent, ejusmodi sermo subnotat. Quippe moris est Scripturæ, ut propter occultam ac invisibilem animi naturam, quandoque ventrem, quandoque uterum per figuram appellet, tanquam qui sermonis escas capere, ac rursus digerere habeat : quanquam aliter hic, pigritiæ staccitas assumitur. Vere etenim, talium animi ventres pigri, ac malæ bestię ab Apostolo vocantur, qui magis luxuriam erumpant, quam Spiritus sancti dona capiant.

Minime gentium ergo ex designatis existit magnus Nicolaus : quin longe ab eis moribus distans, patriæ magis gloriatio, honoris partes supra omnes obtinuit. Ut enim luci tenebræ, vitæque mors : ita et virtutes profanis animis adversæ sunt, ac e converso. Liquet autem proverbium hoc, non Apostoli esse, sed Epimenidis Cretensis, vatisque. His porro obiter tantum enarratis, ad ipsum jam vertamus stylum, dante Deo sermonem in apertione oris.

Fuit itaque, ut jam diximus, vito patria, Cretensium solum : propria civitas, nuncupata Cydonia, cujus appellationis gloriæ, superfluens quidam honorum fons, comes est. Puris enim limpidisque fluentis undique irrigua, frumentum ac vinum, aliosque fructus, cæteris exuberantius profert. Quin et præclara gloria inclytus martyr Basilides ex martyrum illa venerabili decade, urbe ista oriundus erat : in qua etiam athletæ nostri parentes domicilium habentes nedum generis claritudine, sed et pietatis causa, omnium ore magnificabantur. Qua enim ratione ferrum magnetem trahit : sic et laus universorum virtute præditos sequi consuevit.

Sua porro in Deum pietate, faustæ proles munus præclare demessi, magnum huic genuerunt ; ac tanquam parvulum in Christo, una cum reliquis

* Tit. 1, 12.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(3) Mutatum est nomen a Saracenis, ut pluribus urbibus Hispaniæ. Vocatur nunc *Chanã*, ut Sophianus, vel *Canea*, ut Bellonius habet : quod nomen cum significet *perditam*, habere videatur nescio quid mali ominis, ut ab ea nuper Crete secunda invasio Saracenicæ, ac Osmanicæ prima inchoare debuerit, uti forte ab eadem inchoaverat prima. Sic Aconis seu Ptolemaidis expugnatio a Saracenis, a turri cæpit quam Maledictam vocabant, haud longe a turri S. Nicolai ; qua de re Continuator Historiæ sacre Willemi Tyrri l. v, c. 6 : *Barbari statim cuniculos agebant, cæcisque fossis fundamenta turris, quæ Maledicta appellabatur (infausto quodam omne nomen sortita) conrellunt, quæ magno*

Α ἐν πάσῃ κακίᾳ βαχχεύοντας, τότε πρὸς αὐτὸν οὕτως πῶς φησι· Κρητες] αἰεὶ ψευδοῦνται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. Οὐ πάντως τῆ σημασίᾳ τῆς λέξεως, ἐνθεν ταύτης, τὸ τῶν Κρητῶν εὐσεβὲς ἅπαν ἔθνος ὑποφαινόμενον· τοὺς τῆ αὐτονομίᾳ δὲ, καὶ μόνον δίχην ἀλόγων ζῶων, τὸ τῆς ψυχῆς καθαρὸν τῆ ἀντιθέτῳ τῆς γαστροῦ ἀσυχρότητι καθυβρίζοντας διὰ τῆς τῶν παθῶν πρὸς γῆν κατανεύσεως, οὕτω πως ἀντιστρόφως ὁ λόγος αἰνίσσεται. Οἶδε γὰρ ἡ Γραφή τροπικῶς διὰ τὸ ἀπόκρυφον, καὶ ἀόρατον τῆς ψυχῆς, ποτὲ μὲν γαστέρα, ποτὲ δὲ καὶ κοιλίαν ἀποκαλεῖν, ὡς χωρητικὴν καὶ αὐθις ἀναδοτικὴν τῶν τοῦ λόγου γεγεννημένων τροφῶν· εἰ καὶ ἄλλως ἴσδε, τὸ τῆς ἀργίας σαθρὸν προσλαμβάνεται. Καὶ γὰρ ἀληθῶς αἱ τῶν τοιούτων ψυχῆ, γαστέρες ἀργαί τῷ Ἀποστόλῳ, καὶ κακὰ θηρία προσαγορεύονται, ὡς ἀναδοτικὰ ἀσελγείας μᾶλλον, ἢ χειρητικὰ τῶν τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων ὑπάρχουσαι.

Οὐκ οὖν τῶν σημανθέντων ὁ μέγας Νικόλαος· πόρρω δὲ τούτων, φιλοτιμία μᾶλλον τῆς ἐνεγκάμενης γενόμενος, κατὰ πάντων τὸ κλέος ἠνέγκατο. Ὡς γὰρ ἀπεναντίας τῷ φωτὶ τὸ σκότος, καὶ ὁ θάνατος τῆ ζωῆ· οὕτως αἱ ἀρεταὶ ψυχῆς βεβήλοις ἐναντία, καὶ τὸ ἔμπαλιν. Δῆλον δὲ ὡς οὐ τοῦ Ἀποστόλου· Ἐπιμανίδου δὲ τοῦ Κρητός τε καὶ μάντεως ἡ παρὰ μία καθέστηκεν. Πλὴν ὡς ἐν παρόδῳ περὶ τούτων διεξεληθόντες, ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὴν κάλαμον τρέψωμεν· Θεοῦ διδόντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος.

Πατρὶς μὲν οὖν, ὡς ἤδη φθάσαντες εἶπομεν, τὸ τῶν Κρητῶν αὐτῷ κεχηρημάτικον ἔδαφος· χωρίον δὲ, Κυδωνία (5), οὕτω καλούμενον· τῆ εὐδοσίᾳ τῆς κλήσεως ἐφεπομένην ἔχον τῶν ἀγαθῶν τὴν πηγὴν ὑπερβλύζουσαν. Πεῖθροις γὰρ καθαροῖς πανταχόθεν τοῖς νάμασι ἀρδευόμενον, σίτῳ καὶ οἴνῳ, καὶ διαφόροις καρποῖς τῶν ἄλλων ὑπεραντλούμενον. Ἐνθεν γὰρ καὶ τῆς τιμῆς τῶν μαρτύρων δεκάδος (4) ὁ ἐνδοξότατος μάρτυς Βασιλίδης ἐξώρμητο· ἐν ᾧ καὶ οἱ τοῦτου γεννήτορες τὴν κατοίκησιν ἔχοντες, οὐ δι' εὐκληρίαν τοῦ γένους, ἢ δι' εὐσέθειαν ἐν τοῖς ἀπάντων ἐμεγαλύνοντο στόμασιν. Ὡς γὰρ ὁ σίδηρος μαγνίτην, οὕτως ὁ παρὰ τῶν πολλῶν ἐπακολουθεῖν τοῖς ἐναρέτοις εἴθωθεν ἔπαινος.

Τῆ εὐσεβείᾳ δὲ καλῶς τῆς εὐτεκνίας τὸ δῶρον δρεψάμενοι, τὸν μέγαν τοῦτον ἀποτεσάχασιν· καὶ ὡς ἐν Χριστῷ νηπιάζοντα σὺν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ εὐ-

cum fragore corruens, late stragem fecit.

(4) Celebrant Græci eorum festum diem 23 Decembr., qua etiam ascripti leguntur in Ecclesiæ Latine tabulis. Exstat horum martyrum præclara memoria in epist. Martyrii Gortinæ in Creta episcopi ad Leonem Magnum imperatorem. Andreas quoque Cretens. meminit in Titi Encomio : Στήσεται δὲ καὶ ἡ παρ' ὑμῖν αἰδίδιμος τῶν μαρτύρων δεκάς, καὶ τοῖς ἑαυτῶν πάθεσιν ἐξιλάσεται, τὸν σώζειν ἐκ θανάτου δυνάμενον Κύριον· *Supplex vero etiam stabit incluta illa vestra decas martyrum, suisque passionibus, Dominum qui a morte salvare potest, propitium faciet.*

κλειστάτοις ὀμαίμοσι, πρὸς τὴν ἐν πνεύματι λειτουργίαν τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν ἀνάγοντες ἐξ-επαίδευσον. Τὸ γὰρ ἐκ βρέφους τῆς φύσεως ἀπαλὸν τε καὶ ἔκλυτον, ἥκιστα τῷ καθοδηγοῦντι ἐκτραχυνθείη πρὸς ὅπερ καὶ βούλεται. Διὰ τοῦτο πολλῆς τῆς νή-ψεως πρὸς τὰ κρείττω· πλειοτέρας δὲ καὶ τῆς προσ-οχῆς, τοῦ μὴ ἑτεροίως, ἢ ὡς ἐχρῆν ἀνάγειν τὸν παιδευόμενον. Πλὴν ὡς τῆς Ἐκκλησίας τρόφιμοι, δι' αὐτῆς καὶ τοῦτον ἀνέτρεφον· γράμμασιν αὐτὸν, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας θεσμοῖς ἐκδιδάσκοντες. Ὅθεν τὴν ἀρχὴν ἀρίστως οὕτως ὑπὸ τῶν φυσάντων οὕτῳ [leg. αὐτόν] διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίστην τε καὶ καθαρωτάτην· ἦν ἡμερινὴν (5) ὁ θεὸς Ἰησοῦς καλῶς ὀνομάζει, καὶ τῆς νυχτερινῆς ἀντίθετον

Ὡς δὲ λοιπὸν ἡ τῆς ἡλικίας ἀκμὴ τὴν πρώτην δεκάδα τῶν χρόνων ἡρίθμησε, καὶ ἡ τῶν στοιχείων κατάληψις ἀρχοῦσαν τῷ νέῳ τὴν προπαιδείαν τῶν μαθημάτων (6) ἐγνώρισεν, ἔδει δὲ αὐτὸν ἀνωθεν, ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων καλούμενον, τὴν πρώτην αὐθις βαθμίδα τῶν μακαρισμῶν ἐπιθήσεσθαι, καὶ πτωχεῦσαι τῷ πνεύματι, καὶ συνταπεινῶσαι τῷ σώματι· ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἔλθων τῇ πασῶν προκαθεζομένη τῶν πόλεων εἰσεῖσι, καὶ πρὸς τὸ περιφανές, καὶ περίδοξον τῆς ἀρετῆς παιδευτήριον· τὸ μέγα φημι κοινῶσιον τῶν τοῦ Στουδίου· πρὸς τὸν ἐκ πατρὸς αὐτοῦ θεῖον τοῦνομα Θεοφάνην, ὡς αὐτὸν κατ-εφόμενος, ὑπὸ τῶν γεννητόρων ἐξαποστέλλεται. Ἦν γὰρ οὗτος ἐκεῖσε τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας καὶ γυμνασίου μετερχόμενος· ἀρτι τοῦ παμφαῦς φω-στῆρος, καὶ μεγάλου τῆς ἀληθείας προμάχου καὶ κήρυκος Θεοδώρου, τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ὀλκάδα τῶν ἀδελφῶν διηθύνοντος, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας

Ὁ σὺν τῆς θεοφανείας ἐπώνυμος, φιλοφρόνως τὸν ἀδελφιδοῦν προσλαβόμενος, κατησπάσατο, καὶ πρὸς τὸ φερώνυμον τοῦ τῆς Ἐκκλησίας δῶρο· ἔβουλο-γιθῆναι τὸν παῖδα προσήνεγκεν. Ὁ δὲ πρὸς λαμπ-τῆς τῆς εὐσεβείας ἐκεῖνος σπινθήρ, τὸ ἀστεῖον τοῦ νέου, καὶ τὸ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπανάληψιν χρῆ-σιμον τῷ προορατικῷ ὄμματι θεασάμενος, εὐλογῆ-σας τοῦτον, ἐκέλευσε διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας, πρὸς τὸ ἑναγχος τῆς μονῆς καταγύγιον τῶν παιδῶν, τοῖς ἐμλιγῆσι συναυλιζέσθαι, τὴν τῶν γραμμάτων ἐκπαι-δευόμενον μάθησιν. Ἦρτηντο γὰρ ἰδίως οὐ πόρρω ποῦ τῆς μονῆς, ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐν ἐνὶ δωματίῳ εἰ-παῖδες ἀεὶ διατρέποντες, τὴν ἐκ τούτων ἐγγινομένην τοῖς ἀσκηταῖς ὀχλήσιν, κἀντεῦθεν ὡς ἀριστος τῶν

* Psal' cxxviii, 17.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(5) Legit auctor, ut et reliqui accusandi casu, ἡμέρας· ut intelligatur propositio κατὰ, sitque, per dies formabuntur ἡμέρας· non ut male repræ- sentat Corderius in paraphrasi Anonymi, ἡμέρας· πλάσθησονται· qui ipse Anonymus, uti alii, ἡμέρας legit exponitque. Locus quem citat Agelius ex Gregorio Theologo orat. in Pentecosten, pulcher- rimus est, nec male istis quadrat. Distinguit enim etiam Gregorius diurnam formationem et in lu- mine, a nocturna et in tenebris.

(6) Sunt ipsa prima μαθήματα ac artes liberales προπαιδεία, ac institutio prævia ad philosophiam et

A ejus clarissimis fratribus, corporalem ætatem ad cultum in spiritu subvehentes, docebant. Pueri enim tenera ac facilis natura, haudquaquam durior obnitatur ad quodcumque ductori placuerit. Idcirco, operæ pretium multæ sobrietatis, ut ad meliora; amplioris vero etiam diligentia ac sollicitudinis, ut ne secus atque oportet discipulum provehat ac instituat. Cæterum illi ceu alumni Ecclesiæ, per eam quoque educandum curarunt, litteris edocen- tes ac pietatis scitis. Sic ergo optime, optimam ac purissimam a parentibus suis formationem a prin- cipio formatur, quam bene admirabilis David, ma- lutinam, ac nocturnæ oppositam, dicit*.

Ubi jam autem ætatis nos primam annorum de- eadem numerasset, perceptaque elementa, quod sa- tis erat, juvenis animum ad capessendas disciplinas formassent; cum primum rursus beatitudinum gra- dum, a Patre luminum de cælo vocatus conscendere deberet, ac pauperem spiritu fieri, pariterque cor- pore humiliari, Byzantium urbium omnium princi- pem ingreditur, atque ad illustre ac clarissimum virtutis gymnasium, magnum, inquam, Studitarum cœnobium, ad patrui nomine Theophanem velut invisendi causa, a parentibus mittitur. Is enim illic asceticæ palæstræ exercitator agebat, cum nu- per lucidissimum luminare, ac magnus veritatis defensor ac præco Theodorus, spiritalem illam fra- trum navim dirigendam suscepisset, piorumque dogmatum splendore orbem totum illustraret.

A divina ergo apparitione sortitus nomen : Theophanes, susceptum amanter nepotem oscu- latus est, puerumque Ecclesiæ dono illi pro nomi- nis ratione, Theodoro scilicet, ejus benedictione donandum, obtulit. Is autem, igneos, inquam, ful- gores micans scintilla pietatis, urbanos pueri mores, aptumque virtutis perceptioni animum provido oculo conspicatus, eum benedixit, jussit- que, quod esset iminaturiori ætate, ut in puerorum diversorio, haud longe a monasterio, litteras edo- cendus, una cum pueris coætaneis hactenus ageret. Agebant enim seorsim sub magno illo, in domo quadam monasterio vicina, jugi contubernio pueri, ita co cavente, ceu animorum præclaro moderatore,

theologiam, ut recte Budæus: hic autem προπαιδεία alia adhuc anterior indicatur, ac rudis quædam elementorum notitia, qualem decennis ætas ferre poterat: fuitque plane Theodori prudentiæ, ut ne statim monachorum choro adlegeret, sed cum pueris, ac puerorum schola extra monasterium educandum curaret, ac disciplinis inbuendum. Ha- buerunt nedum Studitæ ejusmodi scholas, sed et Benedictini, in quorum olim fere cœnobiis fuerunt superstites, ut et ipsius theologiæ; sic ubique Nazaræi mei gnavi fuerunt in Domini vinea ope- rarii.

ut ne qua inde monachis ~~prolestia~~ ^{prolestia} fieret. Proficiebat ergo sapientia, ~~ætatē~~ ^{ætatē}, ac gratia ^a, æqualium ludos omnino aversans : quippe qui a puero admodum ingenio dexter atque sobrius esset. Superna namque providentia, cui mortales diversis donis coronari placuit, propriam enique indolem cognatam fere indidit, ut videntes possint discernere, siquidem, ut ait quidam Sapiens : *Amictus, gressusque, ac risus viri, de illo annuntiant.*

Quia vero pro ætatis ratione provehens, ingenue admodum ac studiosè disciplinas prævias, ac quibus ad majora aditus perstruatur, didicerat, jamque deinceps pingendi scientiam qua recte scribatur, comparare oportebat : hanc nihilominus abundo adjecit, utilissimus effectus scriba velox ^B naturæ celeritate, qua maxime plures comparatum habent, rem ejusmodi cum laude præstare. Quamobrem suæ in Christo conversationis non paucis brevi experimentum præbens, omnibus admirationi habebatur ; communique præposito, animi sulcum mandatorum aratro quotidie sciidente ac excolente, virtutis multiplicis fructus proferebat. Primus, cætus omnis æqualium, divinum Dei templum, in quo stationem habebant, ingrediebatur ; omniumque novissimis illo exhibat : ac sacris Patrum narrationibus attente aurem inclinans, eorumque vitas per dies singulos versans, ad melioris scientiam provehens, deinceps illuminabatur. Uti enim irrigatio arborem aridamque materia ^C ignem consistere facit, sic sane, qua tandem id ratione acceperis, gubernantium cura, sequentium est auctrix.

Jam autem ab imberbi in virum auctus, exque imperfecta ætate perfectam assecutus, carnis sensum militantem adversus spiritus legem festinans destruere, vestimentum salutis illic detonsus induit, ornamento manibus suis sancto Patre nostro ac confessore Theodoro, angelico monachorum habitu.

Plane enim par erat, ut cum ambo multa essent acturi pro æmula vivaque intemerati Christi Dei nostri similitudine, velut alius quidam Timotheus in morem Pauli, admirando huic pugili regeneraretur, quo sic per eos, uti per præfatos, curreret ^D Evangelium nostrum. Se enim totum beatus hic ejus tradens voluntati, velut homo erat, quod spectabat ad ipsum, voluntate carens, procul ac longissime a propria factus voluntate. Nec vero ad eum tantum, quin et ad alios deinceps parvos pariter ac magnos, eandem obedientiam leni animo, ejusque sensu contracto, præclare ostendebat ; ceu quædam ad omnes inanimis statua, divino timore fixus ; inersque ad id omne quod insolentia ac zelus, furorque, ac ira et odium videatur : ita ut sodales monachos stupore afficeret, qui suis ipse

ψυχῶν κηδεµὼν προµηθούµενος. Προέκοπτε τὸν σοφία, καὶ ἡλικία, καὶ χάριτι, πάντι τὰς ἐκ τῶν ὁμοειδῶν παιδείας ἐναποστρεφόμενος. Ἦν γὰρ ἐκ παιδὸς λίαν ἐντρεχῆς, καὶ νηφάλιος. Ἦ γὰρ ἄνωθεν τῇ διαφορᾷ τῶν χαρισµάτων στεφθηφορεῖσθαι τοὺς βροτοὺς εὐδοκῆσασα πρόνοια, οἰκείον ἦθος ὡς τὰ πολλὰ συγγενὲς ἡµῖν πρὸς τὴν τῶν ὁρώντων διάγνωσιν ἐδωρῆσατο· εἰπερ ὅς τις ἐφη· σοφός· Στολὴ καὶ βῆµα, καὶ γέλως ἀνδρός, τὰ περὶ αὐτοῦ ἀναγγέλλουσιν.

Ἐπεὶ δὲ καθ' ἡλικίαν προβαίνων, τὰς εἰσαγωγικὰς μαθήσεις εὐφυῶς ἄγαν καὶ φιλοπόνως ἐξήσκησεν, ἐχρῆν δὲ λοιπὸν, καὶ γραμματικῆς ὅσον πρὸς τὸ γράφειν ἕρῳ τὴν ἐπιστήμην πορίσασθαι· καὶ μέντοι, καὶ ταύτην προσεῖληψε, ταχυγράφος ἀφανθελὲς χρησιµώτατος ὡκύτητι φύσεως, δι' ἧς µάλιστα τοῖς πολλοῖς τὰ τοιαῦτα κατορθοῦσθαι πεφύκασιν. Ὅθεν ἐν ὀλίγῳ πείραν τοῖς πολλοῖς τῆς αὐτοῦ, ἐν Χριστῷ ἀναστροφῆς παρεχόμενος, ἐθαυµάζετο µὲν ὑπὸ πάντων· παρὰ δὲ τῷ κοινῷ καθηγητῇ τῷ ἀρότρῳ τῶν ἐντολῶν ὡσημέραι τὴν τῆς ψυχῆς ἀβλακα γσωργούμενος, ἐκαρποφῆρει τὴν ἀρετὴν, πολυειδεὶς τοὺς καρποὺς προβαλλόμενος. Πρὸ πάντων τῶν ὁμηλικῶν, ἐν ἕπερ ἠύλιζοντο τῷ θεῷ ναῦ τοῦ Θεοῦ εἰσερχόμενος, καὶ ὕστατος πάντων ἐκπρεσόμενος· τὴν τε ἀκοὴν προτεχῶς ὑποκλίνων ταῖς τῶν Πατέρων ἱεραῖς διηγῆσεσι, καὶ τούτων τοὺς βίους ἀνελίττων ἐκάστοτε, ἐφωτίζετο λοιπὸν πρὸς τὴν τοῦ κρείττονος ἀναγόμενος εἰδησιν. Ὡς γὰρ αἴτιον τῷ φυτῷ ἡ ἀρδία, καὶ τῷ πυρὶ πρὸς ὑπόστασιν ἡ ἀφθονία τῆς ὕλης, οὕτως ὁποτέρως ἂν λάβοις αἰτία τῶν ἐπομένων, ἡ τῶν κυβερνῶντων καθέστηκεν ἐπιμέλεια.

Ἦδη δὲ πρὸς ἀνδρὰς ἐξ ἀγενεῖων τελῶν, καὶ τῆς ἀτελοῦς ἡλικίας τὸ τέλειον προσλαβόμενος, καὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς τὸ ἀντιστρατευόμενον τὸν νόμον τοῦ πνεύματος καταβαλεῖν ἐπειγόμενος, τὸ τῆς σωτηρίας ἱμάτιον ἐνθεν ἀποκαρθεὶς ἐνδιδύσκειται, ὑπ' αὐτῶν τῶν χειρῶν τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡµῶν, καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τῷ ἀγγελικῷ τῶν μοναχῶν κατακοσμηθεὶς ἀμφιάσµατι.

Ἔδει γὰρ τοὺς ἀμφω, πολλὰ τελεῖν μέλλοντας ὑπὲρ τῆς ἐµφεροῦς παναχράντου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡµῶν ὁμοιώσεως, ὡς ἄλλον τινὰ κατὰ Παῦλον ἀναγεννηθῆναι τούτῳ τῷ θαυµασίῳ πύκτῃ Τιμόθεον, ἔν' οὕτω δι' ἀµφοτέρων κατ' ἐκείνους, καὶ ὧδε τρέχῃ τὸ καθ' ἡµᾶς Εὐαγγέλιον. Ὅλον γὰρ ἑαυτὸν ἐκδεδωκῶς οὕτως ὁ πανόλβιος τῷ ἐκείνου θελήµατι, καθάπερ τις ἀθέλητος ἄνθρωπος ἦν τό γε εἰς αὐτὸν ἦκον, πόρρω καὶ μακρὰν τῶν οἰκείων θεληµάτων γινόμενος. Οὐ πρὸς αὐτὸν δὲ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐφεξῆς μικροὺς τε καὶ μεγάλους, τὴν αὐτὴν εὐπειθειαν καὶ ὑπακοὴν πράως μετὰ τῆς τοῦ φρονήµατος συστολῆς ἐπεδείκνυσεν· οἷόν τις ἄψυχος ἀνδρίας ἐστηλωμένος τῷ θεῷ φόβῳ πρὸς ἅπαντας· ἀπρακτος δὲ διαμένων πρὸς πᾶν ὃ περπερεῖα καὶ ζῆλος, θυµός τε καὶ ἔργη, καὶ ἀπέχθεια· ὡς καὶ τοὺς συνασκού-

^a Luc. II, 52. ⁷ Eccl. XIX, 27.

μένους καταπλήττειν, ἴδι' ὧν ἔδρα προδήλιος, με-
γάλην αὐτοῖς τοῦ ἀφανδῦς ἀνθρώπου προτιθῶν τὴν
ἀπόδειξιν.

Ὁ γὰρ τῆς εὐσεβείας ἔρωσ οὐ δίδωσι χρόνον ὅλως
τὴν ἀλοῦσαν ἐφ' ἑαυτὸν ψυχὴν [*leg.* τῆ ἀλούση
ψυχῆ] τῆς ἐφέσεως· πῦρ δὲ πυρὶ, καὶ πόθῳ πόθον
προστιθείς, ἐγκαίει τὸν ἐραστὴν, καὶ ἀήττητον πρὸς
πάν ἔτιον ἀπεργάζεται. Τίς γὰρ ἐκείνου μᾶλλον
τὴν ἀρετὴν κατησπύσατο, πλουτοποιὸν ταπεινώσιν
ἐν ὑπερέχοντι τῷ φρονήματι, καὶ φρόνημα εὐτελές
ἐν ὑψηλῇ τῇ ταπεινώσει κτητάμενος; Τίς τὰς αἰ-
σθήσεις οὕτω καλῶς ἐξεπαίδευσε, τῶν αἰσθητῶν
εἰς τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν ταύτας φιλοσοφεῖν παρασκευα-
σάμενος; Τίς τὴν φρόνησιν μετὰ τῆς ἀνδρείας, ὡς
φίλας δυνάμεις ἀρίστως [*leg.* ὡς οὗτος, seu οὕτω] οἶμαι
συζεύξας, διὰ Λύδιον ἄρμα θέειν, ποιητικῶς
εἰπεῖν, ἑαυτῷ κατειργάσατο; Ὡς φρόνιμος οἰκονό-
μος, ἢ καὶ πιστὸς δοῦλος ἑκατέρας τὸ πρόσφορον ἐν
δικαιοσύνῃ, τῇ μὲν τῇ σαρκί, τῇ δὲ τῷ πνεύματι
διαμέρισεν.

Ἐγκρατείας δὲ τὴν ποιότητα, καὶ ἀγρυπνίας τὴν
νῆψιν, καὶ προσευχῆς τὸ ἀκρότατον, καὶ δακρύων τὸν
φωτισμὸν, τίς ἂν τῶν πολλῶν μίαν, ὡς οὗτος μόνος
ἀπάσας διήμειψεν; ὧν τῆς μὲν τὴν σωφροσύνην,
τῆς δὲ τὴν θεωρίαν, τῆς δὲ τὴν κατάνυξιν, τῶν δὲ τῆς
ἀγγελίας τὸν ἀγιασμὸν ἐπορίσατο. Ἐνθεν κατὰ τὸν Σολο-
μῶντα, τῷ γέλωτι μὲν παραφορὰν (7), τὴν δὲ λοιπὴν
τοῦ σώματος εὐφροσύνην, πένθος ὠνόμασεν· ἐπ' οὐ-
δανὸς τῶν δοκούντων ἡδέων τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐπι-
τερπόμενος. Κλειδὰς γὰρ ὡσπερ τὸ τριμερές τῆς
ψυχῆς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον διὰ τῆς ἀπαθείας περι-
στοιχήσας καλῶς, οὐκ εἶπασε διὰ τῶν αἰσθήσεων τὰς
ἐμπαθεῖς ὀρέξεις ἀποσυλῆσαι τὸν πλοῦτον τοῦ
πνεύματος. Ὅθεν ἀπερίτρεπτος ὑπῆρξε λοιπὸν, πρὸς
τὸ ὄντως ἐφετὸν ἐναποκρεμάμενος· καὶ οὐκ ἔστιν,
ἵνα συντόμως εἶπω, τῶν ἀπάντων οὐδὲν, ὡς τις ἐφη-
σοφός, ἐφ' ὅτι οὐχὶ τῶν ἀπάντων ἐκράτησεν.

Ὡ; τί περ εἶδει τοιοῦτον ὄντα, καὶ ἐν τῇ φύσει, τὰ
ὑπὲρ ταύτην διαπραξάμενον· καὶ ἄρτιον τῇ καθ'
ἡμᾶς γενεᾷ χρηματίζοντα ἀνθρώπον, ἐπὶ τὸ τελειώ-
τερον ἀναχθῆναι, καὶ ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῆναι, γέ-
ρας τῶν πόνων τὸ τῶν ἀρετῶν ὕψος μέγα δὴ τὴν
ἱερωσύνην ἀποληψόμενον. Καὶ δὴ προήχθη μὲν κατ'
ἀξίαν, καὶ οὐ καθὼς τινες ἐπιδραμῶν, ἢ ἐμπροευ-
σάμενος τῷ ἑωρήματι· κελεύσει δὲ μόνον τῆς πα-
τρικῆς ἐντολῆς, καὶ παρακλήσει τῆς κοινῆς ἀδελφό-
τητος. Ἦρκεσε γὰρ αὐτῷ πρὸς τὴν τοιαύτην εὐπέ-
θειαν, ἢ τῶν πολλῶν θεραπεία, καὶ τῶν ὑπὲρ δύ-
ναμιν ἐπιθήσεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ὁ τῆς ὑπακοῆς ἐραστῆς

⁸ Eccl. ii, 2.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(7). Sic Hieron., ubi Hebræa ^{לחץ} LXX παραφο-
ράν· ut hic auctor citat, ac bene respondet He-
braicæ illi voci, quam Arias insane reddit: pro
qua videri potest Pagninus. Sixtina habent περι-
φοράν, reddiditque interpres *circumlationem*: quod
non placet, nec putem aliunde quam ex scribentium

PATROL. GR. CV.

palam operibus, magnum eis occulti hominis spe-
cimen exhiberet.

Pietatis siquidem amor nullam desiderii satietatem, ut ne captus animus in eum feratur, permittit: quin ignem igni, desideriumque adjungens desiderio, amantem incendit, atque ad rem quamlibet insuperabilem reddit. Quis enim præ illo virtutem amplexatus est, humilitatis divitias in eminenti possidente sensu, sensumque alijectum in sublimi humilitate? Quis sic bene sensus instituit, ex sensilibus, ea quæ superant sensum, facias philosophari? Quis prudentiam cum fortitudine, ceu amicas vires optime adeo conjugans, Lydia sibi curru, ut verbis poetæ loquar, cursum fecit? Plane uti prudens dispensator, seu etiam fidelis servus, quod utrique conducibile erat, qua carni, qua spiritui, justa lance divisit.

Continentiæ porro qualitatem, vigiliarum sedulitatem, altissimam precum rationem, lacrymarum illuminationem, quis vel unam e multis, uti unus ipse universas alternavit? Quibus, continentia quidem, mentis sobrietatem comparavit; vigiliis, contemplationem; precibus, compunctionem; lacrymis, castitatis sanctificationem. Quamobrem juxta Salomonem, *risui quidem dixit errorem*⁸: reliquam vero corporis voluptatem, luctum nominavit; nullo eorum delectatus, quæ ævo hoc dulcia videantur. Ceu enim claustris, Dei metu, per passionum vacuitatem, triplicem probe animam cingens, non sivit ut cupiditates perturbationi conjunctæ, divitias spiritus, sensuum rapina prædarentur. Quamobrem impermotus exstitit, a vero deinceps appetibili pendens. Atque ut verbo dicam, nihil prorsus est universorum, ut quis sapiens ait, in quo ille non omnes superarit.

Quamobrem par erat, ut qui talis esset, atque in natura, quæ supra naturam erant peregisset, qui- que ævo nostro perfectus homo audiret, ad perfectiorem gradum proveberetur, laborumque præmium, magnum illud virtutum fastigium, sacerdotium recipiens, super candelabrum poneretur. Sane vero proventus est pro meriti ratione, non ut quidam, a se ipso procurrens, autve mercatus munere: sed Patris sola jussione, ac fratrum communis cætus obsecratione. Quippe satis ei erat ad talem suasionem, multorum cura, et ut viribus majora adiret. Nec enim obedientiæ amans periculum

errore aliud pro alio irrepsisse. Gregor. quoque Thaumaturgus citatus in scholiis, non vocem περιφοράν, sed παραφοράν exponit; quæ motum illum eĩκῃ sonat, ac motum temere; unde translatione ad animum dicitur agitatio illa, quæ est præter rationem, ac insaniam.

subveretur unquam, suo ipse iudicio ad omnia præsidenti devotus.

Quis vero exhibere possit quantos ab inito sacerdotio agones desudarit? Magnus Paulus olim descripsit, quibus Pontificem magnum, qui cœlos penetravit⁹, sermone depinxit ac designavit; quem is utique, quantum per humanam fragilitatem conceditur, imitatione expressit. Nec id mirum, siquidem factus erat deus adoptione, ac per gratiam, Altissimi filius.

Moralis porro conversationis ac vitæ studiosæ cumulo, nec operum illi communio cum fratribus deerat: quin manibus laborabat, optimeque ut quis alius ductis litteris, libros conscribat, nihil puto minori præditus manuum celeritate, quam Asael ille pedum erat¹⁰. Cujus rei argumento sunt, cum libri exarati, tum ejus reliqua opera.

Denique cum sic bene Spiritus gratiis dives ageret, venit ad eum Titus germanus ejus secundum carnem, homo vagus, captam patriam, ac parentum in ea detentionem circumducens; plenamque luctu, factæ cædis, ab agrestibus porcis, impiis scilicet Ismaelitis, hominum ad Dei imaginem conditorum, tragœdiam multis lacrymis narrans. Quapropter sinem tunc deinceps accepit, quod diu antea Sophonia propheta super eam futuri præseiis oculis fuerat celebratum: *Væ enim, inquit, qui habitatis funiculum maris, advenæ Cretensium: verbum Domini super vos: et perdam vos de habitatione*¹¹. — *Et erit Creta pascua gregum, et ovile pecudum*¹². Sane quidem vibratur gladius nimbis tentationum, multisque modis arcus nobis correctionis tenditur, ac quibus conversio a peccato proponatur. Si autem nihil inde meliores effecti pejores evadimus, tum demum clementer missa, gravem nobis pro beneficio mortem operantur: siquidem *calix Domini vini meri plenus est misto*¹³. Cæterum vir hic magnus fratrem recipiens, proboque consilio in monachum detouderi suadens, eundem secum cursum

κίνδυνον ὑφ' ἑαυτοῦ ποτε τῷ κρίματι ἑαυτοῦ εἰς ἅπαν τῷ καθοδηγοῦντι ἀνατιθέμενος.

Καὶ τίς ἂν τούτου τὴν μετὰ τὴν ἐρωσύνην τῶν ἀγώνων παραστήσῃ ἀκρίθειαν; Παῦλος ὁ μέγας προλαβὼν ἀνεγράψατο, ἐν οἷς τὸν ἀρχιερέα τὴν μέγαν τὸν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς διαζωγραφῶν τῷ λόγῳ ὑπεσημήνατο· ὅτι καθ' ὅσον οἶόν τε τῇ ἀνθρώπινῃ φύσει ἀπεμιμήσατο. Καὶ οὐ θαυμαστὸν, εἴπερ θέσει θεός, καὶ κατὰ χάριν υἱὸς Ὑψίστου γενήται.

Καὶ γοῦν πρὸς τῇ ἐμπράκτῳ πολιτείᾳ τε καὶ διαγωγῇ, οὐδὲ τῆς ἐκ τῶν ἔργων κοινωνίας τοῖς ἀδελφοῖς ἐπίσης ἀπελιμπάνετο· ἀλλ' ἦν ταῖς χερσὶ κοπιῶν, καὶ δέλτους ἀριστα συρμεογραφῶν (8), εἰ καὶ τις ἄλλος, οἶμαι, τῇ ὠκύτητι χειρῶν, τὸν Ἀσαήλ ἐκείνον ἐπὶ τῇ τῶν ποδῶν ἐξισούμενος. Καὶ μαρτυροῦσιν αἱ τε βίβλοι, καὶ τὰ ἐκείνου πονήματα.

Ἀμέλει καλῶς αὐτὸν ταῖς τοῦ Πνεύματος διευθυνόμενον χάρισι, κατέλαβε Ἰππος ὁ κατὰ σάρκα γνήσιος ἀδελφὸς αὐτοῦ, πλανήτης περιηγόμενος τὴν τῆς πατρίδος ἄλιωσιν, καὶ τὴν τῶν γεννητόρων ἐκείσε κατάσχεσιν· καὶ τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πολυπαθοῦς τραγωδίας [*leg.* τὴν πολυπαθῆ τραγωδίαν] ὑπὸ τῶν ἀγρίων σῶν γενομένης σφαγῆς τῶν ἀθέων Ἰσραηλιτῶν, μετὰ πολλῶν τῶν δακρύων ἐκδιηγούμενος (9). Καὶ πέρας ἐνθεν εἰλήφει λοιπὸν, τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου Σοφονίου πόρρωθεν ἐπ' αὐτῇ προβλεπτικοῖς τοῖς ὄμμασι κλειζόμενον. Οὐαὶ γάρ, φησὶν, οἱ κατοικοῦντες τὸ σχολίσμα τῆς θαλάσσης, πάροιχοι Κρητῶν· λόγος Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ἀπολωὼ ὑμᾶς ἐκ κατοικίας. Καὶ ἔσται Κρήτη νομὴ ποιμνίων, καὶ μάνδρα προβάτων. Στελλοῦται μὲν γὰρ ἡ μάχαιρα ταῖς νύκτι τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸ τόξον τῆς παιδείας ἡμῖν πολυτρόπως ἐντείνεται, τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἐπιστροφὴν προβαλλόμενα. Ὅταν δὲ μὴ βελτιωθέντες ἐκ τούτων χεῖρους γινώμεθα, τότε φιλανθρώπως στελλόμενα, δεινὸν τὸν πρὸς εὐεργεσίαν ἡμῖν κατεργάζονται θάνατον. Ἐπεὶπερ τὸ ποτήριον Κυρίου, οἴνου ἀκράτου πλήρες

⁹ Hebr. iv, 14. ¹⁰ II Reg. ii, 18. ¹¹ Sophon. ii, 5. ¹² Psal. vii, 13. ¹³ Psal. lxxiv, 9.

FRANC. COMBEFISHI NOTÆ.

(8) Velut longo litterarum ductu pro ratione scribendi illius temporis, qua passim libros uncialibus litteris exarabant, quorum aliqui etiamnum bibliothecas oruant.

(9) Vix aliqui capi potuit tanta insula a Saracenis, in quam ex Hispania coloniam deducerent, quin plurimi necarentur ex indigenis: fideique existis meretur quod Cedrenus narrat de Cyrillo Gortynæ episcopo sub ea invasione affecto martyrio: quanquam Baronius elevat, quod Menologium aliique scriptores longe ante ea tempora, ac sub ethnicis imperatoribus affectum martyrio Cyrillum Gortynæ episcopum habeant. Nam quid vetat alterum Cyrillum in ea metropoli postmodum sedisse, atque in eum peculiariter ceu ecclesiastici ordinis principem, Christi hostes Mahumetanos sævisse? Num enim unus Romæ sedit Gregorius, idque sanctus? unus Hierosolymis Joannes? unus Antiochiæ Anastasius? Sævilix Mahumetanorum Hispanorum in Christianos religionis causa argumento sunt,

Dum martyria sub illis in Hispania celebrata, ac Ecclesiæ tabulis diversis diebus consignata, tum quod legitur in actis S. Niconis, novi Cretensium apostoli, fuisse pene extinctam fidem Christianam in ea insula, per longum illud tempus, quo eam præfati Saraceni tenuerant. Quanquam enim longum reipsa videatur, himirum 100 circiter 40 annorum, haud tamen adeo longum est, ut id solum satis putandum sit ad tantam Christianorum immutationem, ac nisi vis adhiberetur ad fidem abnegandam: cum Græcia ab eodem saltem annorum numero Turcarum ditionis facta, Christianos per plures hactenus habeat: tametsi nec Turcæ æquis satis conditionibus habeant Christianos, variisque et ipsi artibus Christianum genus aboleant, subditosque populos in suam sectam pertrahant, cujus etiam dilatandæ causa pleraque sua bella pugnant: dum nos interim domesticis nosmet perdimus ac fidem catholicam.

ἐπάρχει κεράσματος. Πλήν τὸν ἀδελφὸν ὁ μέγας Αὐτὸς οὐτοσί προσηγάμενος, καὶ ἀποκαρθῆναι καλῶς βουλευσάμενος, σύνδρομα θέειν αὐτῷ παρεσκεύασεν· ἀλλὰ καὶ τοῖς τρόποις αὐταῖς ἀναδείξας αὐτάδελφον.

Εἶχε μὲν οὖν ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατὴρ καὶ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Νικόλαος, καὶ τὸν οἰκτεῖον βίον σιωπῶσαν παραίνεσιν· εἶχε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν ὡσπερ τι ἀπικριθωμένον τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων εἰκόνημα· εἶχον δὲ πάντες ὡς ἄλλον τινὰ μέσον αὐτοῖς ταῖς τῶν ἀρετῶν ἐπιστολαῖς καταστράπτοντα ἥλιον, τὸ θεοδώρητον χρῆμα καὶ ψυχωφελῆ ἐστιώτορα τὸν μέγαν Θεόδωρον· καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς τὸ τῆς ἀρετῆς παιδευτήριον, ἄλλος τις παράδεισος πολυειδέσι τοῖς ἀνθεσι πυκαζόμενος. Καὶ γοῦν πρὸς τοῦτοις, καὶ Ἰωσήφ ὁ τοῦ πανσόφου Πατρὸς ἡμῶν ὁμαίμων, ὑστερον τῆς μεγαλωνύμου Θεσσαλονίκης χρηματίσας ἀρχιεπίσκοπος, ἀλλὰ μὴν καὶ Τιμόθεος, Ἀθανάσιος ἰτε καὶ Ναυκράτιος, καὶ ἄλλοι πολλοί, οὓς διὰ τὸ πλῆθος παρήμι, ἐν τῷ ἐπιγεῖναι τούτῳ διέτριβον οὐρανῷ. Οὓς γὰρ συνάπτει τρόπος, καὶ τόπος συνίστησιν· καὶ οὓς ὁ τρόπος διέστρεψι, καὶ τόπος ἅπας ἀφίσταται. Δοξάζεται γὰρ τόπος ἐν τρόπῳ, καὶ ἀντιδοξάζεται τόπος ἐν τόπῳ στεργόμενος. Οἶδε δὲ πολλάκις καὶ τόπων συνήθων ἀπότηυξις, ὡς καὶ προσώπων συντρόφων διάζευξις, πολλὴν τὴν κατ' ἀρετὴν βραζιώνην ἐργάζεσθαι.

Ἀλλὰ γὰρ οὕτω καλῶς ὡδε τοῦ ἀμπελῶνος Κυρίου Σαβαώθ εὐκληματοῦντος, καὶ τῷ καρπῷ βριθοντος, ἔρητε κοσμικῆς προσπαθείας, τῶν τοῦ νοῦ, φημί, κινήματων τὸ ἐμπαθές, καὶ μετέωρον ὑπὸ τὴν αὐτοῦ σκιάν κατακρύπτοντος, καὶ ὡς τισι παραφύασι, τὸ διάφορον καὶ ποικίλον τῶν ἀρετῶν πρὸς τὰ τοῦ κόσμου τέρματα διαπέμποντος· καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εὐπρεπῶς ἤδη μεγεθυνομένης ἐν παντὶ βαθμῷ καὶ τάγματι, καὶ ἐν αἰθρία τῶν ὀρθοτόμων δογμάτων πυκαζομένης τῆς πίστεως, ἀθρόον ὡσπερ τι νέφος ἐκ τῶν ἐφῶν μερῶν ἀπροόπτως, καὶ παρ' ἡλπίδας ἀναφανέν, πάντα σκοτουδενίας ἐπλήρωσεν. Λέων [γάρ] τις, ἐκ τῆς τῶν Ἀρμενίων βλάστης ἀναφανείς· ἀνὴρ τῷ ὄντι ἀλιτήμων καὶ πονηρότατος· μύθος, οὐκ ἀληθεῖα, τὸ τῆς εὐσεβείας κατέχων μυστήριον· πρωτοπαγῆς Σατάν δῆλος τοῖς πολλοῖς, καὶ ὧν, καὶ ὀνομαζόμενος· ἄρτι Μιχαὴλ εὐσεβῶς τὰ τῆς βασιλείας σκῆπτρα διέποντος, καὶ τῶν Οὐνῶν (10) ἤδη κατὰ τὸν Αἶθα ληϊζομένων τὰς χώρας· χειροτονεῖ στρατηγὸν τοῦτον πρῶτον τὸν ἀλιτήριον, καὶ πρὸς τὸ εἰρημένον ἔθνος σὺν πολλοῖς ἄλλοις εἰς συμμαχίαν τοῦ κράτους ἐκπέμπεται. Ὅστις Θηρώνυμον ἐπίστρεψεν τῇ κλήσει καὶ τὴν προαίρεσιν ἐπαγόμενος, κρυφιογενωμῶν τε τὸ τῆς καρδίας ἐνδόμυχον, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, Λέοντος καὶ αὐτοῦ, καὶ Λεοντίδου τοῦ τούτου υἱοῦ τὴν αἵρεσιν

¹⁰ Psal. LXXIX.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(10) Cedren., Zonar. et alii, cum Bulgaris aiunt gessisse bellum, quos forte auctor Unos, seu Hunos aut Hunnos intelligit. Sunt perinde positi ad Danubium. Unos quidam Turcos intelligunt, gentem Scythicam. Quid illud Liba, haud satis intelligo :

inire fecit; ac ipsis quoque moribus fratrem suum ostendit.

Habebat sane communis Pater noster ac Dei famulus Nicolaus, ipsam vitam suam, latentem quamdam exhortationem: habebat et fratrem, ceu accuratam quamdam virtutum ejus imaginem: quin omnes tandem, ceu alium quempiam medium solem, virtutum radiis collucentem, a Deo datum illud munus, animis utilem ac præclarum convivam, magnum Theodorum habebant: eratque revera virtutis schola, novus quidam paradisos multiplici florum genere vernans. Etenim ad istos accedebant, Joseph quoque sapientissimi Patris nostri frater, ac postmodum celebris Thessalonicensium civitatis factus archiepiscopus: quin et Timotheus, Athanasius quoque, et Naucratius, ac alii plures, quos brevitatis causa omitto, in terrestri illo caelo agebant. Quos enim mores conjungunt, locus quoque in unum cogit: quos autem mores dividunt omnis quoque locus separat. Locus enim in moribus laudatur; vicissimque mores in loco amati, laudem habent. Solet enim non raro, cum frustrari loco consueto, tum sejungi a coaluminis, multam gerenda virtute, laxitatem præstare.

Enimvero cum sic pulchre hic vinea Domini Sabaoth palmitibus luxuriaret, ac fructu onusta esset¹⁴, montesque mundanæ affectionis, inquam, motuum vitiositatem ac sublimitatem, sub umbra sua tegetet, ac velut quibusdam stoloniibus, diversa ac varia virtutum ornamenta in mundi lines mitteret: j mone Christi Ecclesia, in omni decore gradu ordineque adaucta, ac fide in recturum dogmatum sereno tuta esset, repente ceu nubes quædam ab Orientis partibus, improvise ac inexpectato oborta, tetra nocte omnia replevit. Nimirum Leo quidam Armeniorum oriundus stirpe, vir revera nocens pessimusque, fabula, non veritate pietatis sacramentum tenens, quem multi recens instructum Satanam perspicue nossent, essetque, ac nominaretur: Michaelis imperii Romani sceptrum pie tum moderante, ac cum jam Huni ad Liba regiones vastarent; hunc ille miserum, primum creat exercitus ducem, multisque stipatum, adversus præfatam gentem suppetias imperio milit. Is porro perinde ac nomen, sic et voluntatem ferinam inferens, intusque animo latens consilium premens, ac patris Constantini Copronyni, qui et ipse Leo fuit, ejusque filii leunculii hæresim tenens, miser homo, adversus beneficium Deum universorum Regem, ejusque regnum insurgit.

nisi est lacus circa Nicomediam quem ait Ortelius ponere Cedrenum. Ponunt auctores captam ab eis Mesembriam, quæ est Mysiæ urbs ad Pontum Euxinum.

κτελέων, ἡ δὲ δαίμων, κατὰ τοῦ εὐερονέτου Θεοῦ τοῦ παντάνκτου, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας κτεξανίσταται.

Sane vero cum merentes sub ipso turmas, donorum multa largitione, stultus homo, decepisset, veniens ad partes Thraciæ extra urbem, impie scelestus adversus pios Christianos imperator renuntiatur; regiamque, Iconoclasta palam audiens, ingreditur. Cum autem modicum aliquantum siluisset, idque subdole, quo tuto sibi imperium muniret, mox contra cœlum aperuit os suum, blasphemiam eructans adversus Christum universorum Deum; negans sacras imaginum figuras esse erigendas, ut quæ idolorum simulacra essent.

O amentiam! Non enim intellexit, turpitudinis statua, quorum exemplaria contrariam liquido rationem habent, palam quoque habere ab iis deductas similitudines. Quæ enim inter se contrarie habent, omnino etiam contrariam mutuo inferunt communionem. Alterius enim ad alterum, idolum inquam, ac imaginis, contraria ratio, uti Christi et Beliar, ex utrisque liquet. Idolum enim tanquam quod aliquid, ipsamque adeo mentiatur exemplaris similitudinem; imago autem tanquam similis, sic præ illo proprie nominatur. Verum nihil ejusmodi intelligere voluit miser homo, atque a bestia nomen habens: quinimo more Corybantum, ut ita dicam, insaniens, atque adversus Christum, ejusque infemeratissimam figuram furore bacchans, cum viros quosdam animo reipsa corruptos, ejusque per omnia pravis consiliis astipulantes invenisset, fore putavit, ut per eos Christianæ pietatis sacramentum fabulam faceret. Haud tamen valuit præstare, ac quanquam instar sagittæ valide admodum percuciens, validius in Ecclesiæ pugiles impingens, retusus est.

Cum enim in sacra quadam palatii æde, sacerdotum ac Patrum nostrorum, circumquaque ipsum stipante milite, turbam congregasset, medius ipse præsidens, arrogantis ac fremebundo sensu, adversus magnum pontificem sociosque, quod per errorem in venerabilium imaginum restitutionem consensissent, velut pro concione orabat. Tumque deinde videns, ut ii Spiritus gladio nugarum ejus garrulitatem varie mediam secarent, quanquam nullius periinde atque herois ac magni Patris nostri

A Καὶ δὴ τὰς ὑπ' αὐτὸν τελούσας στρατιωτικὰς φάλαγγας δώροις πολλοῖς (11) φαινακίσας ὁ μάταιος, καὶ πρὸς τὰ Θρακικὰ μέρη γεγωνῶς τοῦ ἄστεως θύραθεν, ἀναγορεύεται κατὰ Χριστιανῶν εὐσεβῶν ἀσεβῶς ἀναξ ὁ μιαρὸς· καὶ εἰσεὶσιν εἰς τὰ βασίλεια διαβρήδην Εἰκονοκλάστης βασιλεὺς φημιζόμενος. Βραχὺ δὲ τι κατασιγήσας, καὶ τοῦτο ὑπόουλως, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφαλείᾳ πρὸς ἑαυτὸν τὰ τῶν ἀνακτόρων διάθηται· ὅσον οὐπω, καὶ πρὸς οὐρανὸν τὸ στόμα ἀνέψξε, βλασφημίαν κατὰ Χριστοῦ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ ἐρευγόμενος, μὴ δεῖν λέγων τὰς ἱερτύπους ἀναστηλοῦσθαι μορφάς, ὡς τῶν τοιούτων εἰκόνων εἰδωλικῶν ἰνδαλμάτων ὑπαρχουσῶν.

B Ὡς τῆς παραπληξίας! Οὐ γὰρ συνῆκε τὸ τῆς αἰσχύντης ἀγαλμα, ὡς ὦν τὰ πρωτότυπα προδήλως τὴν ἀντικειμένην ὑπόληψιν ἔχουσι, τούτων δῆλον καὶ τὰ παράγωγα. Τὰ γὰρ ἐναντίως ἀλλήλων, ἐναντίαν πάντως καὶ τὴν κοινωνίαν εἰσφέρει πρὸς ἄλληλα. Ἡ γὰρ ἑτερότης θατέρου πρὸς θάτερον, εἰδώλου τε, φημί, καὶ εἰκότος, ὡσπερ ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ Βελιάρ, δι' ἐκτετέρων γνωρίζεται· εἰδῶλον μὲν γὰρ ὡς δολιούν [τὰ] καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ ἀρχετύπου ἐμφέρειαν· εἰκὼν δὲ, ὡς εἰκυῖα ταύτῃ μᾶλλον ἐκεῖνου κυρίως προσονομάζεται. Οὐδὲν δὲ τούτων συνιδεῖν ἠδουλήθη ὁ τάλας οὗτος καὶ θηριώνυμος· ἀλλὰ κορυθαντιῶν, ἔν' οὕτως εἶπω, καὶ κατὰ Χριστοῦ καὶ τῆς τούτου παναχράντου μορφῆς βακχευόμενος, εὐρών· τινὰς ἀνδρας τῷ ὄντι διεφθαρμένους τὸν νοῦν, καὶ κατὰ πάντα συνίστορας τῶν αὐτοῦ πονηρῶν βουλευμάτων ὑπάρχοντας, δι' αὐτῶν κατακερτομεῖν δῆθεν φεοῦν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Ἄλλ' οὐκ ἴσχυον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα προσβαλὼν ὡς βέλος· στερρότερος προσκρούων τοῖς τῆς Ἐκκλησίας προμάχοις, ἐναποκρούετο.

C Ἐπειδὴ γὰρ τῶν ἀνακτορικῶν ἐν τινι τῶν θείων, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς Πατέρων συναγαγερκεν ὄμιλον, τῶν στρατευμάτων αὐτῷ κυκλόθεν παρισταμένων· αὐτῆς ἐν μέσῳ προῦκάθητο, σεβαρῶ καὶ βρέμοντι τῷ φρονήματι, καταδημηγορῶν τῶν ἀμφὶ τὸν μέγαν ἱεράρχην, ὡς ἐσφαλμένως προσηκαμένων, τῶν σεπτῶν ἰνδαλμάτων τὴν ἀναστήλωσιν. Εἶτ' ἐνορῶν εἰσαύθις τούτους τῇ τοῦ Πνεύματος μαχαίρᾳ ποικίλως τὴν λέσχην κατ' ἀμφὺ τῶν φληνάφων αὐτοῦ διακόπτοντας, οὐμενοῦν πρὸς τοῖς

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(11) Consentit Cedrenus, sic mala arte invasisse imperium, ac Michaeli abrogasse provocatis in eum populis ac militum odiis, eorumque sibi conciliatis studiis: suntque hæc longe vero similiora, quam quæ narrantur a Theophane de imperii illa adeptione, cedente sponte Michaeli, ac ultro Leonem ad imperium adeundum provocante. Non levis suspicio est fuisse illa adjecta Theophanis operi, a quodam Leonis studioso, cum Cedrenus dicat initio suæ Historiæ, Theophanem ad obitum usque Nicephori duntaxat suam Historiam deduxisse, quem deinde Joannes protovestiarius exciperit, suam exorsus

Historiam, ἀπὸ τοῦ τέλους, τοῦ ἀπὸ γενικῶν Νικηφόρου, a præfati Nicephori, qui ex generali logotheta factus est imperator, obitu. Anastasius tamen in sua ad Paulum Diaconum præfatione, usque ad Leonem, qui post Michaelem imperavit, sui illius operis stylum produxisse, ait. Atque ut bona illa de Leonis initiis scripserit, deceptus fuit, bonum principem ac pium arbitratus, cum ille ut sibi imperium stabiliret, hactenus pietatis larvam prætenderet, quod passim scriptores alii significant, ipseque adeo auctor vitæ Nicolai. Vide Baronian. 812 et sequenti.

ἄλλοις ὕσον τοῦ ἤρωος, καὶ μεγάλου Πατρὸς Θεοδώρου καταπλήξας τὸν εὐτολμὸν, μανείς ἐνθεν κατὰ φρένα ὁ ἀλιτήριος, ἀρδὴν πάντας μετὰ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ τῶν βασιλείων ἀπεώσας, ἢ τάχος τὴν ὑπερδριον ἐκάστω περιγραφὴν καθυπέγραψεν (12).

Ἐνθεν ἐξήριστος μὲν ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ τῆς νίκης ἐπώνυμος· ἐξήριστοι δὲ καὶ πάντες οἱ Χριστοῦ τὴν εἰκόνα σχετικῶς σεβάζομενοι. Ἐξήριστοι δὲ πρὸ πάντων, ἐν τὰ πολλὰ παραθετῶ, καὶ τὸ κοινὸν τοῦτο, καὶ πυρσολαμπές, τὸ θεοδώρητόν φημι τῆς Ἐκκλησίας ἐντρύφημα, σὺν τῷ μαθητῇ, καὶ γενναίῳ προμάχῳ, καὶ ὁμολογητῇ Πατρὶ Νικολάῳ γεγένηται. Μόλις γὰρ πρὸς ἑαυτὸν δι' ἀθθενείας ὤδε κάκεισε τὸν λόγον αὐτὸς πλαζόμενον, χεῖρα προτείνας συμπαθῶς, ἀνεκτίσαστο· εἰ καὶ μὴ περιεκτικῶς ἰδικήν τινα τὴν ὑπόθεσιν· κοινούς δὲ κατ' ἀμφω τῷ διδασκάλῳ τοὺς ἀγῶνας, τούτου τῆ ἱστορίᾳ παρλοτησιν. Ἀλλὰ μηδεὶς ἡμᾶς ἐν τούτῳ νεμεσάτω. Οὐ γὰρ τεχνικαῖς πιθανότησι, τῆ ἀληθείᾳ δὲ καὶ μόνον τὰ περὶ τούτου σεμνῦναι προεθυμήθημεν. Μείζω δὲ λοιπὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἀξήσομεν αὐτῷ τὸ ἐγκώμιον, εἴπερ μὴ παρέργως τὴν δοκιμὴν τῶν ἔργων κατευτελλίζων ὁ λόγος, ἐξ ἰδιωτείας ἀδόκιμον ἀποδείξει. Πρὸς γὰρ τῆ ξενιτεῖα, καὶ τὸν παρὰ τῶν ἀσεβῶν κατὰ χώραν τοῦ γεννάδος ἀκήρυκτον πόλεμον, καὶ συμπαρέμενε τῷ Πατρὶ θεραπεύων, ταῖς σωματικαῖς ἐνδείαις ἐγκαρτερῶν ὅτι μάλιστα, καὶ κατὰ πάντα σύμβουλος ἀγαθός, καὶ δεξιὸς παραστάτης αὐτῷ γνωριζόμενος. Ἀλλὰ περὶ τούτων, τῷ πανευφήμεῳ Πατρὶ Θεοδώρῳ καταλειπτέον, ποικίλως αὐτῷ δι' ἐπιστολῶν (13) τῆς ἀνδραγαθίας τὸν στέφανον πλέξαντι. Ἡμεῖς δὲ τὰ νῦν τῶν προκειμένων τέως ἐχώμεθα.

Ἐπειδὴ γὰρ ἀκρατῶς, καὶ κατὰ τῶν ἀκρίτων τούτων καὶ μακαρίων ὁ κατακεκριμένος ἀναξ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε, καὶ ὑπερόριοι εἰς τι φρούριον

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

(12) Multa interim gesta post eam collationem, ante confessorum ejectionem, narrat Baronius ex Theodori Studitæ epistolis, ejusque gestis a Michaele Studita conscriptis, quibus ista illustrantur, ut et illa vicissim istis. Una certe vel maxime vita hæc defuisse videtur Baronio, apud quem sæpe Theodorus concaptivum suum ac coexulem, commilitonemque Nicolaum, velut tamen obiter nominat atque celebrat; nec satis omnino ejus res declarat.

(13) Commeminiit sæpe Theodorus sui Nicolai in suis epistolis apud Baronium. Epistola ad Eudocinam virginem, cujus sollicitudine vir sanctus cum Nicolao in carcere aiebatur: *In carcere illic detinebamur ego fraterque Nicolaus, cum ante custodie foramen positi custodes, neminem ex impiorum interdito, propius contingere sinebant. Tum tu, Dei fiducia freta mittebas; quodammodo lactabas, alebas, potum dabas, etc.* Anno 816, n. 14. Epist. ad Josephum fratrem archiepiscopum Thessal.: *Qui mecum est (Nicolaus videlicet), ut famulus supplex veneratur; n. 45.* Epist. ad dispersas ubique fraternitates: *Salutat vos qui mecum est frater Nicolaus.* Anno. 818, n. 12 ad fratres Studianos: *Vos vero rependite mihi cum Nicolao, qui mecum est, fratre nostro, qui vos salutat, sacras preces vestras*

A Theodori audaciam stuperet, ea re miser in furorem actus, omnes ad unum, multa ira exæstuans, regia expellit, ac quam primum singulis locum exsiliis sancit.

Quamobrem deportatur pontifex cui a victoria nomen: sed et omnes relegantur, quotquot Christi imaginem quadam ad exemplar habitudine venerarentur. Ante omnes autem relegantur, ut pleraque omittam, commune illud lucentissimumque nomen; Dei, inquam, munere datum, oblectamentum; una cum discipulo strenuoque fidei propugnatore ac confessore Patre Nicolao. Vix enim ille, hic illic errantem sermonem ab imbecillitate, commiseratione manum prætendens, sibi adjunxit: quanquam is, haud peculiare aliquod argumentum complectens; communes potius ambobus magistris agones hujus historia texenda exsequitur. Ne quis vero ea nos parte vituperet. Non enim ex arte compositis suasionibus, quin potius veritate, eaque una, ejus res exornare providimus. Majus autem deinceps ex paterno ei accedet encomium, modo ne solum defunctoria oratio, probatam operum laudem ex inscitia deprimens, reprobam faciat. Præter enim exsiliis pœnam, quodque ab impiis implacabile bellum strenuus pugil indidem pertulit, etiam Patri famulans continue adhæsit; necessarium corporis indigentiam, maxima constantia ferens, seque ei per omnia bonum consiliarium, officiosumque parastatam ac adiutorem exhibens. Verum celeberrimi Patris Theodori partium sit ista edisserere, qui ei fortitudinis coronam varie per epistolas plexuerit. Nos autem interim prosequamur quæ sunt nostri propositi.

Quia igitur impotenti ira, ac contra indemnatos beatosque viros, prædamnatus imperator sententiam tulerat, extorresque in castro quodam Apol-

quo salvi simus. N. 21. Ad Nancratium, *Tu cum omnibus qui mecum est (Nicolaus) salutat.* Anno 820, n. 3. Iterumque ad easdem n. 20: *Salutat vos Nicolaus concaptivus meus, et laboris socius, et commilito meus, vester autem frater verissimus.* Scribit hæc Theodorus post multam ejus confessionis probationem agonesque plures cum ipso desudatos. De illa porro necessarium indigentia, legendus Michael Studita relatus anno illo 816, n. 12, ubi mirabile illud ex fama narrat, ut cum vix frustulum panis Theodorus ac Nicolaus alternis acciperent, totam ille annonam vel cesserit, vel voluerit cedere Nicolao, solam sibi Eucharistiam reservans, cujus particulas ad communionem repositas semper haberet, quo saltem discipulus utcumque vitam sustentare posset, ac superstes Theodoro, ejus ad fratres mortis nuntius foret. Sed huic tantæ penuriæ succurrit Deus per virginem illam Eudocinam. Pulchre etiam auctor in sequentibus secundæ illius custodiæ in castro Bonita explicat sævitiam: etsi non meminuit ejus, quod Michael sic velut ex fama narrat de Eucharistia, quam solam Theodorus proposuerit annonam suam sumere, quod nec firmum satis arbitror.

loniadis lacul vicino cognomento Melopa, annuum integrum carcere detenti egerant, eorum ubique pervagante fama, discipulisque ac nullis aliis elanculum ad eos ingredientibus, cum omnes fere resumptis animis ad integrandum orthodoxum fidei certamen animarentur : re, nescio qua ratione, comperta, mittit statim novus Amalecites indignusque purpura imperator, eosque ad castrum aliud in orientali themate nomine Bonita transfert, jubens ut ne quem omnino viderent, ullumve sermonem de fide miscerent.

Ut ne autem extra propositum ferri videamur plus justo sermonem protrahentes, age, fluctus plurimos a puppi pulsantes, immanis procellæ violentiam edicamus. Cum enim magnus Theodorus nedum vicinos, verum etiam multo locorum intervallo dissitos, qui post impiam hæresim abhuc consensissent, ad pietatis iter per epistolas postlimino traheret : nna quadam ex illis, incerto casu ac improvisè in feri ac leonino pectore hominis manus incidente, quam is, ad Christi confessores, sanctarum imaginum adorationem a principio describens, ejusque dogmatis plenam contentionis ac novitatis insaniam traducens scripsisset ; furore accensus, ac pro hominis ratione leonis instar, scelesus rugiens, quam celerrime satellitem verbera illaturum mittit. Veniens ille fremens ac minabundus, sanctos e custodia educit, ac inique, iniquo ac scelerato imperatore iniquior, insano furore actus, laureis centum in oculis Theodori magnum Nicolaum cædit. Illumque rursus totidem verberat, tumique pene voce defectos pari certamine beatos viros, in custodia ponit, ac ostium obstruens, jubensque fame enecari, relinquit.

Quis vero tantos illos agones, illatam ea re sanctis vim enarrans, satis assequi queat ? Quis insidias, quas sunt passi a custodibus, feralemque furorem, ac penurix necessitatem delineaverit ? Nec enim impiis hominibus veneranda erat ad miserationem senectus ; uti neque juventutis sobrietas animi reputabatur : quin potius odio in eos diu noctaque instar canum miseri latrantes, neces-

πρὸς τὴν Ἀπολλωνιάδα λίμνην (14) τὸ ἐπονομαζόμενον Μέτωπα, ὅλον ἐνιαυτὸν ἀμφὶ καθειρθέντες ἐτύχανον, τῆς φήμης πανταχόσε τούτων διαθεούσης, καὶ τῶν μαθητῶν ὡς αὐτοὺς [*leg.* αὐτούς] ἄλλων τε πολλῶν κρυφοποιούντων τὴν εἴσοδον, καὶ πάντων σχεδὸν μεταπλαττομένων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον τῆς πίστεως ἀμιλλαν· οὐκ οἶδ' ὅπως διαγνοῦς ὁ νέος Ἀμαληκίτης, καὶ τῆς ἀλουργίδος ἀνάξιος βασιλεὺς, στέλλει παραυτὰ καὶ μετατίθῃσι τούτους ἐν τῶ τῶν ἀνατολικῶν θέματι πρὸς ἕτερον φρούριον καλούμενον Βόνιτα (15), παρεγγυήσας μηδένα μηδαμῶς καθορᾶν αὐτοὺς, μῆτε μὴν εἰσηγεῖσθαι τὰ περὶ πίστεως.

Ἴνα δὲ μὴ δόξωμεν ἐξω τοῦ δέοντος φέρεσθαι τὸν λόγον μηκύνοντες, δεῦρο τὰ πολλὰ τῶν κυμάτων πρῶμα κρουσάμενοι, τῆς πονηρᾶς καταγιγῆδος τὴν βίαν ἐξεῖπωμεν. Ὡς γὰρ οὐ τοὺς ἐναγχοῦς, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς πόρρω που ὀπίσω τῆς δυσσεβοῦς ἀπαχθέντας· αἰρέσεως, πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας τριβὸν βάλειν ταῖς ἐπιστολαῖς μεθείλεκεν ὁ μέγας Θεόδωρος, μίαις τούτων (16) ἀπροόπτως οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς χεῖρας παρεμπιπτούσης τοῦ θυμολέοντός, ἰδικῶς πρὸς τοὺς Χριστοῦ ὁμολογητὰς τὴν τῶν ἀγίων εἰκότων ἀνωθεν διαζωγραφούσης προσκύνησιν, καὶ τὴν δύσεριν αὐτοῦ καὶ καινόποιον τοῦ δόγματος στηλογραφούσης παράνοϊαν· ἐξαφθεῖς τῷ θυμῷ, καὶ φερωνύμως βρύξας ὡς λέων ὁ ἀλιτήριος, ἐκπέμπει σὺν τάχει πολλῶ τὸν τὰ τῆς κακώσεως ἐνεργήσοντα. Ὁς ἐπιστὰς βρενθυνόμενος, ἐξάγει τοὺς ὁσίους ἐξ οὐπερ καθειργνυνο· καὶ παρανόμως, τοῦ παρανόμου βασιλέως ὑπάρχων παρανομώτερος, σφαδάζοντι θυμῷ, ἐν ἑκατὸν βουνεύροις ἐμπροσθεν τοῦ Πατρὸς Θεοδώρου τὸν μέγαν καταξάνας Νικόλαον, ἐκείνόν τε αὐθις τοῖς αὐτοῖς αἰχισάμενος, τίθησιν ἐν εἰρκτῇ σχεδὸν ἀφώγους τοὺς συμμακαροὺς ὑπάρχοντας, καὶ τὴν θύραν ἀναφράξας, κατέλιπε· τὸν διὰ τοῦ λιμνῆ τούτους ὑποῖσαι θάνατον παρακελευσάμενος.

Καὶ τίς ἂν συνεπαρβῆ τῶν ἀγώνων τῷ ὕψει· τὴν βίαν ἐνθεν τῶν ἀγίων ἐκδιηγούμενος ; Τίς τὰς ἐκ τῶν πονηρῶν φυλάκων ἐνέδρας, καὶ τὴν θηριώδη μανίαν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐνδείας ἀνάγκην καθυπογράψειεν ; Οὐ γὰρ εἰμίον τοῖς ἀσεδέσι τὸ γῆρας πρὸς ἔλεον· ὡς οὐδὲ τὸ τῆς νεότητος σῶφρον ὑπελαμβάνετο· μίσει δὲ τῷ πρὸς αὐτοὺς ὡσπερ κύνες νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν καθυλακτοῦντες τίς τάλανας, καὶ

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

(14) In Vita Theodori ex Michaelē apud Baron. ann. 814, n. 82 : *Quem mox vicinus Apolloniæ lacus in castro quod e paludis regione, Mesopa nuncupatur, custodia traditum excepit.* Ubi difficilior videtur illa nominis Mesopa deductio, a paludis regione, cum paludis nomen sit Apollonias, seu Apollonia, inter quod et Mesopa nomen nihil videtur referre. Puteum ergo interpretis esse, qui sua reddiderit, non Michaelis. Ortelius : *Apollonius lacus in Asia, prope Pergamum, Suidas : Ἀπολλωνιάτις ἐστὶ Στραβῶνι.* Codex Reg. *Melopa* habet, non *Mesopa*. Fuit forte sic dictum castrum, quod quasi frons ad eam paludem videretur. In Vita S. Euthymii 23 Januar. est *Melopa vicus circa forte Arabiam alicubi*, inquit Ortelius. Sit penes eum fides.

Nobis quoque in Aquitania fuit munitissima arx Fronsia cum, quasi frons Saracenorum, ad eorum cohibendas incursiones exstructa olim, meliorique rerum statu sub Ludov. XIII solo æquata.

(15) Consentit Michael in loci nomine : nobis ille obscurior est. Colligitur ex utroque scriptore fuisse remotiorem ab urbe Constantinopol. ad orientem : inque eo dura custodia per triennium maceratos viros sanctos.

(16) Alia sanctorum confessorum flagella his priora ponit Michael in Vita Theodori, qui nec ista omisit plane sævissima. Recitat Baron. ad ann. 819. Videtur hic auctor nonnihil diverse a Michaelē narrare, cum quo conferendus, ad illustrationem historix.

τῆς ἀναγκαίας αὐτῆς ἀπιστέρουν τροφῆς βδελυττό-
μενοι, διὰ δύο ἢ καὶ τεττάρων ἡμερῶν ἔσθ' ὅτε καὶ
δύσλης τῆς ἐβδομάδος, μόλις ἄρτου βραχὺ τι λείψανον
ἐπιβρίπτοντες, καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ τούτους ἀφυστε-
ροῦντες οἱ δειλαιοὶ. Καὶ οὐκ ἔστιν ὡς ἀληθῶς λόγῳ
καθυποβαλεῖν τὸ τῆς βίας ἀπόρρητον. Ἄρ' οὖν ἡλάτ-
τωνται μὲν ἡκιστα τῶν δογμάτων (17) διὰ ταῦτα τὴν
ἐνετασιν, ἢ τοῖς ἀγῶσι δὲ μειοῦν τὴν παρρησίαν
ὑφέντες ἐφάνησαν; Οὐ μανοῦν. Σκόπει δὲ τὴν ἀν-
δρίαν ἐντεῦθεν, καὶ τὸν φθόγγον τοῦ κηρύγματος
μείζονα.

Ὑπὼ γὰρ τὴν ὑγιᾶ τῶν τραυμάτων οὐλήν καλῶς
εὐραμένων τούτων τῶν σωμάτων, ἕτερος πονηρὸς
τοῦ δυσσεβοῦς βασιλέως δυσσεδέστερος ἔγγελος φο-
νῶν, καὶ σεσοδημένος ἐφίσταται, βιβλίον μετ' αὐτοῦ
συναπιφερόμενος· καὶ τῆς εἰρκτικῆς καθελῶν τὸ περι-
φραγμα, μετὰ βοῆς ἀτάκτου τοὺς θεοφόρους ἐξ-
ίσησι· καὶ τὴν παρ' αὐτῶν δῆθεν κατὰ τοῦ ἀνακτος
κρατηθεῖσιν [*leg.* γραφεῖσιν] ἐπιστολὴν ταῖν χερσῶν
κρατῶν, ὑπεδείκνυεν· πηνίκα δὲ ταύτην, καὶ δπως,
[*ιστ.* πρὸς τίναν] καὶ ὑπ' αὐτῶν σταλῆναι τούτους
ἐξειπεῖν ἐδιάζετο.

Ἄθρει τοιγαροῦν τῶν γεννάδων πάλην ἑτέραν
καὶ κάματον. Ὡς γὰρ καὶ σχεδιασθῆναι, καὶ πρὸς
αὐτῶν ἀποσταλῆναι ταύτην, καὶ ὅτου χάριν διωμο-
λόγητο· ἀλλοιωθεὶς ὁ παμμίαιρος, κλεῦει παρευ-
θὺς τὸν καρτερὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀδάμαντα, τὴν
μέγαν ἐν πρώτοις ἀφιματώσαι Νικόλαον. Ἄνδρες δὲ
τούτου [*ισ.* τοῦτον] κατ' ἄμφω τῷ χεῖρι ἀπεωρή-
σαντες, ἀνηλεῶς τοῖς βουνεύροις κατήκιζον ἕτεροι.
Ἐρῆει δὲ πρὸς γῆν τὸ αἷμα τοῦ μάρτυρος, καὶ ἐφ'
ἱκανὰς τὰς ὥρας τυπτόμενον ἀναυδὸν καταθρήσας ὁ
μιαρὸς, ἐκθηριωθεὶς τὴν ψυχὴν ὁ ταλαίπωρος, προσ-
τάσσει γυμνὸν οὕτω καὶ πεφυρμένον τῷ αἵματι,
αἰθριὸν πρὸς τῷ κρῦει παρσαθέντα τεθνήξεσθαι.
Ἦν γὰρ χειμέριος ὁ καιρὸς κατὰ τρίτην τοῦ ἐνεστῶ-
τος μηνὸς, ὅτε τοῖς ἀγίοις τοῦτο συνέβαινε.

Καὶ εὐθέως σφαδάζων τῷ θυμῷ, πρὸς τὸν τῆς
εὐσεβείας στυλὸν Θεόδωρον μέτεια· κάκεινον διαρ-
κῶς καταξάνας ταῖς μάστιξι, ἀνθυποστρέφας εἰς
αὐθις πρὸς τὸν μέγαν Νικόλαον, ἐπια δ' ἐπίσης
νιφάδεσσι χειμερίοις ταῖς τῶν λόγων ἀκτίσι βάλλων,
τῆς πατρικῆς στοργῆς ἀποστρακίσει περισώμενος.
Ὁ δὲ ἔφεπε κλονέων τὸν ἀλιτήριον ἀπωθούμενος.

Ἄλλ' ὁ μὲν ὡς ἀπίς τοῦ θυμοῦ τὸν ἰὸν τεθηγ-
μένον φέρων τοῖς χεῖλεσι, κλεῦει τούτου καὶ τὰ τε
τῶν βραχιόνων, καὶ τῶν ὠλενῶν ταῖς λεγομέναις
ρέκαις (18) αὐθις μαοτίζεσθαι. Ἄλλὰ μὴν καὶ κά-

A saria quoque esca, execrandi homines, privabant,
alternis, quaternisque diebus, quandoque per heb-
domadam totam, vix modici panis frustum aliquod
projicientes; quin et ipsam aquam scelesti homi-
nes eis denegabant. Ac sane major est, quam ut
sermone exprimi possit, immensa illa illata vis.
Num ergo ob eam vexationem haud quidem pugna-
cent dogmatum constantiam antifiserunt; visi tamen
sunt certaminibus Impares, minuiere aliquid di-
cendi libertatis? Haudquaquam. Vide enim am-
pliolem hinc fortitudinem, ac sonum prædicationis
majorem.

B Cum enim necdum eorum corpora bene sanas a
prioribus plagis cicatrices haberent, en tibi malus
alius impii, imperatoris Impius magis nuntius,
cædes spirans, ac furoris cæstro quodam agitato
advenit, una secum librum inferens, apertoque
carceris ostio divinos viros incondito clamore inde
elucit, ac monstrans epistolam, quam manibus te-
neret, ab eis adversus imperatorem scriptam, co-
gebat edicere, quando, ac quomodo, et ad quos
misissent.

C Vide ergo fortium pugillum pugnam aliam ac
certa non. Ut enim abs se compositam, missamque,
ac cuius causa factum sit, confessi fuissent, in fu-
rorem conversus execrandus homo, fortem illum
Ecclesiæ adamantem, magnum in primis Nicolaum
confessi nudari jubet. Viris autem sublimem ab
utroque manu tenentibus, alii dire taureis cæde-
bant. Porro defluebat in terram sanguis martyris:
vidensque scelestus ad longum satis tempus vapu-
lantem sine voce, animo exasperatus miserabilis,
jubet sic nudum ac sanguine commaculatum sub
dio frigore necandum relinqui. Erat siquidem tunc
hybernium tempus, tertia nimirum præsentis Fe-
bruarii mensis, cum hoc accidit sanctis.

D Mox vero, ira furens, Ecclesiæ columnam Theo-
dorum adit, eumque rursum multis verberibus cæ-
dens, redit vicissim ad magnum Nicolaum, multa-
que, instar hiemalium nimborum, sermonum jaculis
mittens carmina, conabatur abstrahere a pietate in
Patrem. Is autem eum observans fovensque, pes-
simum hominem ab officio vetantem, in se provo-
cabat.

Enimvero, ille quidem, instar aspidis, iræ præ-
sens venenum labiis repositum ferens, jubet ejus
cum brachia tum ulnas iterum flagellis quæ rhecæ
dicunt, cædi, sed et ab utraque manu carnivorus

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(17) Subnotat illos præpositos eo tandem ab-
ductos a Leone, ut fidem ipsi retinerent, sed non
prælicarent, aut ejus pravum dogma coarguerent,
de quibus multis Baron. ex Michaelē et aliis ann.
814, quibus magno semper animo restitit Theodo-
rus, omnes modis omnibus provocans ad liberam
fidei confessionem, ac hæresim palam arguendam.

(18) Antea βουνεύροις, seu nexis bubulis ac tau-

reis semel et iterum cæsos dixit: hic autem no-
vum genus flagelli indicat. Velit forte virgas ex
ramis arborum, accommodas satis cædendis illis
partibus; siquidem βραχίονες sunt rami, frutices,
ὀρόδαμοι. Ut autem allinem velimus eam vocem,
voci βέχος, quam Hesychius exponit cingulum,
possit flagellum ex loris intelligi: de quibus Galen.
c. 4: Erant lora apud veteres, corrigiæ ex corio

canis limes alligans, atque per horas plures tendens, virum sanctum torquebat. Tum vero blanditiis quoque minas nequissimus temperans, persuadere nitebatur, ut et lidem negaret. Ut autem conatum omnem, velut si marini fluctus petrae albidantur, in spumam dissolvi vidit, omnino jam animum tyrannus despondens, eum miser una cum Patre intra carcerem claudens, ac ostium obstruens, tandem et ipse confusus abscessit. Sane vero videre erat, ex verberum illa carnificina, martyris Nicolai brachia, nihil minus torribus exprorecta. Verberum siquidem excoriatione, ac limum tensione distentis nervis, vique tanta a naturali interius motu prohibitis defectisque, jacebat ceu grave aliquod onus portatu difficile, spectaculum miserabile aspectantibus in crucis modum rigentibus lacertis, palam omnibus factis. Plane vero mansurus erat ea corporis dispositione, nisi tandem custodes parum aliquid feritatem animi mitigantes, cum naturae vim superantem violentiam perspicerent, cum aqua tepida, adipem quoque petenti saepius Patri Theodoro ob inopiam, praeuissent. Is, adjunctis precibus, spongia leniter demulcens, ac quotidie plagas oblinens, paucis diebus, insanabilem illum manuum dolorem dissolvit, ac perfecta discipulum sanitate donavit. Sed et ipse nihilominus magnus Nicolaus id ipsum pie curationis officii Patri exhibebat, emortuas tormentorum vi carnes, ac instar mandilis pendentes a corpore, perite abscindens, ac omni parte Patris curam gerens.

Quas vero ac quantas necessitates toto illo triennii spatio pertulerint, angusto illo ac tenebricoso detenti carceris angulo, ne dici quidem facile queat. Nam quis, rogo, etiam paulo plenius, eam corporis inflationem describat, quae ex tormentis, vere gravis illa ac incuriosa, sanctis accidit? Nedum enim contra solum iniquum imperatorem impiosque praefectos decertabant, verum etiam ipsi quoque legi naturae vim inferebant, depugnantes adversus famem et sitim, frigusque ac nuditatem.

Ac sane, cum non modicum perfluxisset temporis spatium, iterum, crudelis imperator ab eo loco ad Smyrnae metropolim traducit: quos exceperunt custodia atque verbera, amboque utrisque pedibus ligno revincti erant. Cum autem viginti

A λους προσθήσας, ὁ σαρκοβόρος κύων τούτου τῶν χειρῶν ἐκατέρωθεν, ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ἡραῖς τείνων, αὐτὸν ἐβασάνιζεν. Ἔπειτα καὶ θωπείαις τὰς ἀπειλὰς προσμυγνύων ὁ ἔχθιστος, μεταπέθειν ἐπέειρα, καὶ τὴν πίστιν ἐξόμνυσθαι. Ὡς δὲ πρὸς πέτραν κρούων θαλαττίων δίχην κυμάτων εἰς ἀφρὸν διελύετο, ἀπειρικῶς εἰς ἅπαν ὁ τύραννος, κλείει σὺν τῷ Πατρὶ τῆς εἰρκτῆς ἔνδον τὴν θύραν ἀναφράξας ὁ δειλαιός, καὶ κατησχυμμένος λοιπὸν, καὶ αὐτὸς ἀπελήλυθεν. Ἐκ δὲ τοῦ τοιοῦτου δαρμοῦ, ἦν ἰδεῖν τοῖς τοῦ μάρτυρός Νικολάου βραχίονας κεκαυμένων δαλῶν οὐδὲν ἐλάττονας. Τῇ τῶν μαστίγων γὰρ ἐκδάρσει, καὶ τῇ τάσει τῶν κάλων ταυσοθέντων τῶν νεύρων, βία τῆς φυσικῆς πρὸς τὰ ἔνδον ἀπαρνηθέντων κινήσεως, ἔκειτο φόρτος ὡσπερ δυσβάστακτος, θέαμα ἐλεεινὸν τοῖς ἁγῶσι σταυροτύπως θριαμβευόμενος. Καὶ ἐμείνεν ἂν τῇ ταῖδε θέσει σχηματιζόμενος, εἰ μὴ τὸ θηριῶδες μικρὸν οἱ φύλακες ὑπαλλάξαντες, ὑπὲρ τὴν φύσιν καθορῶντες τὴν βίαν οὖσαν τῆς φύσεως, σὺν ὕδατι χλιαρῷ, καὶ στέαρ δὲ ἀπορίαν συχνωτέρως αἰτοῦντι τῷ Πατρὶ Θεοδώρῳ, προσένεμον· ὃς τῇ εὐχῇ σὺν τῇ απογγία μετρίως καταψύχων, καὶ καθ' ἑκάστην ἐπαλείφων τοῖς τραύμασιν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τὴν ἀνίατον ἐκείνην τῶν χειρῶν ἀχθηδόνα διέλυσε, καὶ τὴν ὑγείαν τελείως τῷ μαθητῇ ἔδωρῆσατο. Ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Νικόλαος ταυτὸ τῷ Πατρὶ θεραπεύων ἐφαίνετο, τὰς νεκρωθείσας ἐκ τῶν βασάνων σάρκας, δίχην μανθῆλων ἐκκρεμαμένας τούτου τῷ σώματι, εὐφυῶς κατατέμνων, καὶ παντα-

C χόθεν τῷ Πατρὶ προμηθεύμενος.

Οἷας δὲ καὶ ὅσας ἀνάγκας ἐν ὄλοις τρισὶν ἔτεσιν ἐν τῷ στενωπῷ τούτῳ, καὶ ζοφώδει τῆς εἰρκτῆς χωρὶς ὑπήνεγκαν, οὐδέ ἐστι ῥάδιον διηγήσασθαι. Τίς γὰρ ἂν καὶ διεξοδικῶς ἀναγράφοιτο τὴν ἐκ τῶν βασάνων ἐγγινομένην δεινὴν ὄντως αὐτοῖς καὶ ἀνεπιμέλητον τοῦ σώματος οἴδησιν; Οὐ γὰρ πρὸς βασιλέα μόνον παράνομον, καὶ πρὸς δυσσεβεῖς ἡγεμόνας ἀντηγωνίζοντο· ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν τῆς φύσεως νόμον ἐξεβιάζοντο, λιμῷ τε καὶ δέψει, ψύξει τε καὶ γυμνότητι προσπαλαίοντες.

Καὶ γοῦν οὐκ ὀλίγου χρόνου παριππεύσαντος διαστήματος, πάλιν ὁ μισαιφόνος ἀναξ πρὸς τὴν τῆς Σμύρνης ἐκειθεν μητρόπολιν μετατίθησιν· εἰρκτὴ δὲ τούτους καὶ μαστιγὰς διεδέχοντο, καὶ ξύλῳ κατ' ἄμφω τῷ πόδε καθείργοντο. Εἴκοσι δὲ μηνὶ (19) κἀν τῆδε

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

factæ, quibus servi verberari solebant. Ut autem corrigiæ in flagella cedebant, ita etiam in cingula; vixque communior alia materia cingulorum. Michael de Nicolai flagellis istis ita scribit: *Transit inde rursus ad Nicolaum, ratus illum propter verbera molliorem factum: verbisque asperrimis ad sacrarum imaginum magistrique ejurationem instigat. Ut vero fortiozem illum quam antea esse sensit, cum loris intextis, viminibusque recens excisis, manus ac pedes, reliquumque corpus dilanians, iteratis plagis exulcerans, sub dio sic affectum relinquit. Sic interpretes; atque ut satis auctorem reddat, clarum videatur quodnam flagelli genus appellatum sit λέξα: quod nimirum intexta lora cum viminibus haberet; quanquam adhuc obscurum maneat, quo-*

modo lora illa haberent ad vimina, nec enim ita utrisque videtur concinnatum, ut perinde cum vimina tum lora cæderent, sed potius ut alterum colligando alteri, ac velut componendo manubrio serviret, nisi etiam Michael, seu ejus interpretes, duo dicit flagellorum genera, ut et loris, et virgis seu viminibus seorsim Nicolaus cæsus sit. Græca forte Michaelis lucem asserre possent, ut modo suppeterent.

(19) Michael relatius a Baronio ann. 820, n. 8, nonnihil brevius spatium Smyrnaei illius carceris videtur assignare, cum ita ait: *Christi vero famulus, annum integrum ac dimidium Smyrnae degens in carcere, atrociter omnia cum gratiarum actione perseferbat, generosum animum nullis molestiis frangi*

τῆ φρουρᾷ διατρίψαντες, καὶ τῶν τοῦ σώματος πα-
θῶν ὑπεράνω γενόμενοι, τὴν τε ἀρετὴν ὡς ἐν πυρὶ
τῶν βασάνων, οὕτω καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου κατα-
τολμᾶν ἐπιδείξαντες αὐτὸς τόξον ἐνδίκως τῆς ὀργῆς
ἐπιτείνων, καὶ τοὺς ὑπεναντίους ἐξαίρων, ἧ φησιν ὁ
Προφήτης· ὁ μὴ τὴν βλάβον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπαφεί-
σῃ κλήρω τῶν δικαίων ἐγκαταπαύσεται· ἐμνήσθη
[leg. μνησθεὶς] τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων,
καὶ τὴν καταφαγόντα τουτοῦ λειοντύνου θῆρα, τὸν
Ἰακώβ.

Ὅθεν εὐδόκησεν ἐν τόποις ἐν οἷς αὐτὸς τὴν θείαν
τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐφαύλισεν ἐνανθρώπησιν, ἐν τούτοις
αὐτὸν σφαττόμενον ἐλεεινῶς ἀποβῆξαι τὴν ψυχὴν,
ὡς οὐκ ᾔετο· καὶ τέλος εἶχε σαφῶς τὸ τοῦ Σολομῶν-
τος ἐπ' αὐτὸν ῥηθησόμενον· Ἄφρων γάρ, φησὶ,
περιέλαβε (20) τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔφαγε τὰς
σάρκας αὐτοῦ. Προσφῆρως δὲ τούτῳ, καὶ ἱερὰ τοῦ
Ἡσαίου σάλπιγξ ὑποφωνήσκει· Ὅν τρόπον, λέ-
γουσα, ἐν αἵματι πεφυρμένον, καθαρὸν οὐκ ἔσται
ἰμάτιον· οὕτως οὐδὲ σὺ καθαρὸς ἔσῃ, διότι τὴν
γῆν μου ἀπόλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας.
Οὕτω οὖν, τῷ ἐξαισίῳ τούτῳ θανάτῳ, ἐν τῷ τοῦ
Θεοῦ νεῷ, ἐλεεινῶς καταπεπτωκότος τοῦ ἀνακτος,
ἀντανίσχει, οὐκ ἐξ ἐπιτολῆς αὐτοῦ πρῶτον εἰς φά-
σιν τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος· ἀλλ' ὡς εἰ τις εἴποι, ἐξ
ἀφροσύνης τῆς νυκτὸς ἀστήρ ἐβθίνης, ἡμέραν καὶ οὐχ
ἡμέραν τοῖς πιστοῖς παρεχόμενος. Μιχαὴλ γάρ ὁ
ἐκσκούδιτος τὰ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτρα δραξάμενος,
εἰ καὶ τὰ μάλιστα τῆ τῆς αἰρέσεως ζύμη σιτευθεὶς
ἐγκωρίζετο· ἀλλ' οὖν ἀνῆκε τοῖς Χριστοῦ ὁμολογη-
ταῖς τῆς τοῦ προδεβασιλευκότος ἀνυπόστου κολά-
σεως, ἐσθλὸν κατὰ πάντα τούτοις ἑαυτὸν χαριζόμε-
νος. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὁμαδίην τοὺς ἐκτακέντας διαφόροις
ταῖς θλίψεσι, καὶ τῇ χρονίᾳ καθεῖρξει ταλαιπωρήσαν-
τας, ἐπὶ τὸ αὐτὸ σκιρτῶντας πρὸς ἀλλήλους πνευμα-
τικῶς, τοῖς ἀθλοῖς ἀβρύνεσθαι, ὡς περ ἐκ δεσμῶν
ἀνειμένα μασχάρια.

Τότε δὲ καὶ οἱ μεγάλοι τῆς εὐσεβείας στύλοι Θεο-
δώρος τε καὶ Νικόλαος, τῆς Σμύρνης ἀπάραντες, τῆ
βακτηρίᾳ καὶ μόνον δηλαδὴ σκηριπτόμενοι, περὶ βα-
ταῖται τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντες, πρὸς τὰ τῆς Πρού-
σης μέρη κατέστησαν· κάκειθεν ἐν Χαλκηδόνι γενό-
μενοι, καὶ τὸν τροπαιώνυμον πατριάρχην λοιπὸν κα-
τήρησαντες, ἐφ' ἰκανόν τε χρόνον μετὰ πολίτης τῆς
εὐφροσύνης τούτῳ συναλιζόμενοι. Ὅρων ὁ κοινὸς

A donuo menses in eo carcere morati essent, corp-
risque affectionibus superiores facti, virtutem, uti
prohante tormentorum igne insuperabilem, ita et
adversus mortem audere ostendissent: ipse qui
juste arcum iræ tendit¹⁵, adversariosque tollit¹⁶,
juxta Prophetæ oraculum: qui non reliquit virgam
peccatorum illudere hæreditati justorum¹⁶, recorda-
tus gemitus compeditorum, atque comedentem
Jacob Leonis nomine bestiam¹⁷.

Quamobrem placuit, ut quibus locis, divinam is
Emmanuelis irrisioni habuerat incarnationem, in
iisdem jugulatus ipse, miserabilem abrumperet ani-
mam, qua minime putabat ratione: habuitque
perspicue finem Salomonis illud in eum oraculum.
B Ait enim: *Stultus complexus est manus suas, et co-
medit carnes suas*¹⁸. Huic autem congrue sacra
quoque occinuit Isaia tubæ, cum ait: *Quemadmo-
dum vestimentum in sanguine conspersum, non erit
mundum: ita neque tu eris mundus: quoniam terram
meam perdidisti, et populum meum interfecisti*¹⁹.
Cum sic ergo stupenda illa morte in sacro Dei
templo imperator miserabiliter cecidisset, oritur
ejus loco, non sol aliquis ortu suo matutinum lu-
men ad diem illustrationem præstans, sed velut quis
dicat, stella matutina, ab illuni atraque nocte, diem
et non diem fidelibus ministrans. Quidam enim
Michael ab excubitis, arreptis Romani imperii
sceptris, quanquam maxime hæreticorum fermento
C saginatum liquebat, eam tamen immensam cru-
ciationem, quam decessor adhibuisset, Christi con-
fessoribus remisit, bonum se eis ac humanum per
omnia præbens. Summaque, videre erat diversis
cruciatibus exhaustos ac longo carcere maceratos,
velut ad se invicem conserta spiritali chorea, cer-
taminibus gloriari, tanquam si vitulos dicas a vin-
culis solutos.

Tunc sane, magnæ quoque illæ pietatis columnæ
Theodorus ac Nicolaus Smyrna discedentes, solo
utique nixi baculo, locum ex loco pedibus iter car-
pendo motantes, ad Prusæ partes devenerunt; at-
que hinc tandem petentes Chalcedonem, deinceps-
que a trophæo appellati patriarchæ aspectu re-
creati, justo satis tempore, læti r' modum cum eo
H commorantur. Tunc videns communis ille pastor,

¹⁵ Psal. vii, 12. ¹⁶ Eccl. xxxvi, 9. ¹⁶ Psal. cxxiv, 5. ¹⁷ Psal. xviii, 7. ¹⁸ Eccl. iv, 5. ¹⁹ Isa. xlv, 20.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

sizens. Potuit ille annum ac dimidium velut com-
pendio dicere, breviusque duorum mensium spi-
ritum ab auctore notatum negligere. Quæ sequun-
tur Scripturæ verbis, ac ceu ex Scriptura, accepit
auctor a Patre Theodoro epist. ad Naukratium,
relata a Baron. ann. 821, ubi et ille sic habet:
Qui auferit adversarios Deus, sicut ait Script. Sed
male ibi annotatur marg. *Isai. lxiij.* cum petita sit
sententia ex Eccl. xxxvi, v. 9, juxta Vulg., et xxxvi,
juxta Sixtinam, *ἔφαγον ἀντιδίκον, tolle adversarium.*
(20) Edita Parisiis, *περιέλαβε*: quod putem er-
rone factum typogr. Vulg. *complexus manus suas*.

Velint Græca, comprehendere manus, atque ad
earum comedendas carnes, uti admovery: uti
etiamnum furiosos homines factitare videmus.
Mortem Leonis ejusque modum describit multis
Gedrenus. Quod ait auctor, illic occisum, ubi ἐφα-
γήτε τοῦ Ἐμμανουὴλ τὴν ἐνανθρώπησιν, ita intel-
ligo, quia sacras imagines inde eraserit, atque in
primis Dominicam, qua semper Græci ea loca
ornant. Quod palam vergit in contemptum, ac
velut inficiationem assumptæ ab eo naturæ homi-
nis, ac Manichæismum, ut liquet ex S. Nicéphori
Antirrheticis.

toto corpore eos stigmata Jesu circumferentes, honore prosequeretur, habebatque venerationi, ac in omnium conspectu, cum tempus tulisset, sermonum consertis symbolis exornabat. Facessat mota adversus istos invidia, manumque ori dementes imponant, qui sua ipsi nequitia, orbis illa luminaria invicem adversa effreni hactenus ore calumnantur.

Cæterum pontifex, hos bene consulentes assumens, una cum præcipuis metropolitibus, operæ pretium duxerunt ut coram imperatore adirent, sperantes fore ut subingressa in Ecclesiam scandala, ac nequam hæreticos, dejicerent. Ac vero virum quemdam in dignitate constitutum sequestrum exhibentes, ingressi sunt ad imperatorem, eique pro omnibus, ut quisque valebat, gratias agentes, cum jam Theodorus sermonem de Ecclesiæ sanis dogmatis proposuisset: jussit enim a victoria appellatus Nicephorus patriarcha, ut is fidem exponeret: percussus imperator ejus verbis, nolensque, ut rem dicam, dare solutionem Ecclesiæ, quippe qui velut antesignanus Iconomachorum, ejusdemque ac illi sententiæ esset, Tu, inquit ad divinum Theodorum, in more positum habes sceptris resistere: velut improperans plenam illam libertatis reprehensionem, quam communis illa Ecclesiæ fax, ceu Phinees æmulator, sub duobus imperatoribus Constantino ac Nicephoro fecisset. Sane enim ob animi oculos versantem habebat, quam is quoque miserabilem mortem Nicephoro imperatori ob aliene a ratione contentiosiusque defensas adulterinas nuptias, spiritu prophetico prædixisset: metuque percussus, siquidem, inquit, etiam hostes viri virtutem revereantur; hisce eum verbis modeste repelle-

Α ἐκείνος ποιμὴν ἐν ὄλῳ τῷ σώματι τούτους τοῦ Ἰησοῦ τὰ στίγματα περιφέροντας, ἐτιμᾶτο καὶ ἐσέβετο, καὶ ἐπὶ πᾶσι καθ' ὄραν τοῖς ἐκ τῶν λόγων ἐράνοις ἐγέραιριν. Ἐρρέτω φθόνος ὁ κατὰ τούτων κινούμενος (21), καὶ χεῖρα ἐπὶ στόμα τὸ ταυτῶν τιθέτωσαν οἱ ἐμβρόντητοι, οἱ τῇ σφῶν κακίᾳ, τοὺς τῆς οἰκουμένης φωστῆρας, κατ' ἀλλήλων μέχρι τοῦ νῦν ἀθυροτρομοῦντες ἐνδιαβάλλουσι.

Πλὴν (22) καλοῖς συμβούλοις [leg. καλοῦς συμβούλους τούτους] ὁ ἀρχιερεὺς σὺν τοῖς λογάσι τούτοις τῶν μητροπολιτῶν προσλαβόμενος, εἰς θεῖον τοῦ κρατοῦτος ἐλθεῖν ὑπειλήφασιν, τὰ παρεισελθόντα κῶλα τῇ Ἐκκλησίᾳ καθελεῖν προσδοκῆσαντες. Καὶ δὴ τῶν ἐν τέλει τινὲ μισίτη χρησάμενοι, πρὸς τὸν βασιλέα εἰσεληλύθησαν, καὶ περὶ πάντων τῆν εὐχαριστίαν, ὡς εἶχε δυνάμειως ἕκαστος αὐτῶν τῷ βασιλεὶ ἀφοσιωσάμενος, τοῦ μεγάλου Θεοδώρου τὸν λόγον ἤδη περὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων προτείναντος· τοῦτον γὰρ εἰσηγεῖσθαι τὰ περὶ πίστεως ὁ τῆς νίκης φερόνυμος προετρέψατο· καταβροντηθεὶς ὁ ἀναξ τούτου τοῖς ῥήμασι, καὶ, ἐν εἰπω, λύσειν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρασχέιν μὴ βουλόμενος· ἐπέπερ ὡς ἀρχηγὸς καὶ ὁμολογῆς τῶν Εἰκονομάχων ἐτύχχανε· Σὺ, φησὶ, πρὸς τὸν θεοφόρον Θεόδωρον, ἐξ ἔθους ἔχεις τοῖς σκηπτροῖς ἀνθίστασθαι, ὡς ὀνειδισάμενός πως τῆς παρρησίας τὸν ἐλεγχόν, ὃν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Νικηφόρου τοῖν δυοῖν βασιλέοιν, κατὰ τὸν ζηλωτὴν Φινεῆς, ὁ κοινὸς οὗτος τῆς Ἐκκλησίας πυρρὸς κατειργάσατο. Ναὶ γὰρ ἀπ' ἐναντίας εἶχε, καὶ τὸν τῷ ἀνακτι Νικηφόρῳ διὰ τὴν τῆς μοιχοζευξίας ἀλόγιστον ἐνστάσιν ἐν Βουλγαρίᾳ προφητευθέντα ἀκτιστον θάνατον (23)· καὶ φόβῳ βαλλόμενος, ἐπέπερ ἀνδρὸς ἀρετὴν αἰδοῦνται, φησὶ, καὶ πολέμιοι· τούτοις μετρίως ἠφίετο τοῖς ῥήμασι. Ἀμέλει μετὰ πλείστης ὄτι τῆς εὐφρο-

FRANC. COMBEFISHI NOTÆ.

(21) Minus quandoque convenerat inter SS. Nicephorum et Theodorum, occasione recepti a Nicephoro Josephi presbyteri et œconomi, quem S. Tarasius ejus decessor amovisset, ob benedictas incestuosas Constantini nuptias, qua de re multis Baron. ann. 806 ac deinceps. Verum erant jam illa omnia sopita a primo Michaelis imperio, quando Theodorus ac reliqui confessores præfato Nicephoro communicarunt, adnitente eodem imperatore, ubi patriarcha emendasset, si quid antea in eo negotio peccatum fuerat: deincepsque juncta ac præcipue cohortante Theodoro, ipse quoque Nicephorus cum iisdem confessor fuit, quos spreta ejus communitio confessores prius fecerat. S. Nicephori purgatio fuit, facta fuisse imperatoris violentia quæcunque accidissent, ut ait Theodorus in Vita S. Platonis. Excusat Baron. quia e laicis repente evertus in sedem, minus sciret quæ essent juris ecclesiastici: sed major ejus ipsius fides, ipsumque referentis magni Theodori, quam ita divinantis Baronii. Fuit ergo in S. Nicephoro sinente se abduci, ut ita indigno communicaret, mundani aliquid timoris, ut neque in illo defuerit, *vespere et mane dies unus*. Quam postmodum arcto societatis vinculo juncti fuerint, ac se mutuo observarint, liquet ex iis quæ scribit Michael istis consentanea, recitatque Baron. anno 823.

(22) Eadem recitat Michael in Vita Theodori, a Baronio relatus ann. 821, n. 39, hanc tantum cir-

cumstantiam silens, cum primis Theodoro gloriosam, ut ei patriarcha partes commiserit explicandæ fidei nomine totius sacri senatus, coram imperatore: cujus etiam explicandæ ac defendendæ partes præcipuæ eluxerant coram Leone Michaelis decessore, uti auctor superius cum ipso Michaelis.

(23) Narrat Michael pluribus, eam viri sancti prophetiam, tunc editam: cum Nicephorus adversus Bulgaros movens, modis omnibus satagebat adungere sibi Theodorum, ac comprobatoem habere male ab eo gestorum in negotio nuptiarum. Refert Baron. an. 811, quo etiam Nicephorus vivis exemptus est, peremptus a Bulgaris, ad cujus maxime cædem spectare videatur, quam auctor historiam mox enarrandam assumit de Cypriano tunc milite, postea vero monacho, cum se Dei clementia a miseranda illa strage ac cæde Romani exercitus a Bulgaris, ob servatam castitatem, liberatum intellexisset. Num is ipse Cyprianus sit, qui in Vita S. Ignatii, ejus socius ponitur, cum ille mutato habitu aufugit custodes latens, etsi omnino affirmare non possim, longe tamen vero simile arbitror. Haud quippe alius viro sancto ac monacho socius fuerit quam monachus: isque grandior natu, qualis erat ille Cyprianus a morte Nicephori sanctius vitæ genus professus, ac discipulus Nicolai, quem nulla vis persecutionis ad defectionem ab Ignatio impellere potuit.

εὐνης τῷ Ιερῷ τῶν Πατέρων θιάσῳ ὁ ἀναξ ὁμηρευ-
σάμενος, τῶν ὀρθοτόμων δογμάτων κενούς, τῶν
ἀνακτόρων ἐξέπεμψε.

Ἄλλ' ἐφαρμοζόντως ὧδε τῷ λόγῳ γενόμενος, ψυχ-
ωφελές τι προσθεῖναι δὴ ἔκρινα τῷ συντάγματι,
ὅπερ ἐν Βουλγαρίᾳ, ὡς ἐν τοῖς Ἐμπροσθεν ἐφθην, ἐπὶ
τοῦ ἀνακτος Νικηφόρου τότε πραχθέν, τὰ νῦν δια-
γράψαι κεκέλευσμαι, παρ' αὐτοῦ τοῦ τὸν ἀνάξιον
ἐμὲ ἀποκείραντος, καὶ χρόνοις πολλοῖς τὴν καθ' ἡμᾶς
μονὴν διθύνοντος, καὶ κοινοῦ τῆς ἀρετῆς εἰσηγήτο-
ρος, καὶ ἐν μοναχικοῖς ἀριστεύμασιν αὐξωντος ἡμῖν
τὸ ἐγκώμιον. Ἀνατόλιον οἶδ' ὅτι τὸν ἡμέτερον
ποιμένα πάντες ἐπίστασθε, δε τὴν ψυχοτρόφον παρα-
τιθέμενος τράπεζαν, οὕτως ἵπως ποιεῖσθαι τῆς πνευ-
ματικῆς πανδαισίας τὴν εὐφροσύνην ἀπήρξατο.

Μαθητῆς, φησὶ, τοῦδε τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν
Νικολάου Κυπριανῶς τοῦνομα, ἐξ ἔθους εἶχε κατ' ἔτος
τοῦ παραβάλλειν πρὸς τινὰ γέροντα κατὰ τὴν τῆς
ἀτρῶας ὑπουργίαν ποιούμενον τὴν οἰκίαν ἀξίαν τε
τοῦ γῆρας τῆς πολιτείας ἰσάγγελον φέροντα, ὡς
προβαίνων ὁ λόγος διδάξει τὸ χρήσιμον δε τὴν ἐξ
αὐτῆς νηπιότητος χρονίαν σχέσιν τοῦ Κυπριανοῦ
πρὸς ἐαυτὸν ὁ γέρον ἀγάμενος, ὥσπερ τινὰ κλῆρον
τὸ ἐξ οἰκείου βίου ἀγώνισμα τοῦτο τῷ νέῳ κατα-
λέλοιπε τὸ διήγημα κοινοποιήσας πᾶσι δι' αὐτοῦ τὴν
ὠφέλειαν.

Ἔλεγε γάρ· ὡς ὅτι ἔ Νέος ὑπάρχων, ἐν τῇ τῶν
σχολῶν στρατείᾳ κατεληλεγμένος ἐτύγχανον καὶ
τοῦ ἀνακτος Νικηφόρου πανστρατὶ κατὰ τῶν Σκυθῶν
ἐξορμήσαντο, ἔτυχεν ἐμὲ διὰ τινὰ βιωτικὴν περι-
πέτειαν οἷα δὴ συμβαίνει καταλειφθῆναι μονώτατον,
καὶ ὄπισθεν τοῦ στρατοῦ κατακολουθοῦντα πορεύε-
σθαι. Καὶ ἐν τινι χωρίῳ πρὸς τὰ Θρακικὰ μέρη τῆς
ἑσπέρας καταλαβούσης τὴν μονὴν ποιῆσαι βουλόμε-
νος, ὑπεδέχθη παρὰ τινι γυναικὶ λίαν εὐτόρῳ οὖσῃ,
καὶ εἰωθυῖα, ὡς οἶμαι, φιλοξενεῖσθαι τοὺς παραβά-
λοντας. Ἢ καὶ δαψιλῆν μοι προσθεῖσα τὴν τράπεζαν,
καὶ σὺν θυμηδείᾳ πολλῇ τὸ δείπνον ἐκτείνουσα,
ἐδείκνυ τὴν πρὸς με φιλοφροσύνην ἀχόρεστον. Ὅθεν
καὶ μετὰ τὴν ἐστίαν, ἐφ' ὕψηλῆς στρωμνῆς καθευ-
θῆσαι με παρασκευάσασα, πολλὴν μοι τὴν ἀνάπαυ-
σαν ἔχαρισάτο, τέλειον τὸν ἐκ τῆς ὁδοπορίας διαλύ-
σασα κάματον.

Ἄλλ' ὁ αἰὲ τοῖς ἀγαθοῖς βασκαίνων διάβολος,
οὐκ εἴασε κἄν τῷδε τῷ ἀγαθῷ προσθεῖναι ἀνεύθυνον·
πονηρὰν δὲ τῇ γυναικὶ τὴν ἡδονὴν ὑπενσπείρας ὁ
μάταιος, πρὸς μουσάρᾳ μίξιν τῆς πρὸς με συνουσίας
κατήπειγε. Καὶ ἀναστᾶσα τῆς κλίνης ἥσπερ ἐκάθευ-
δεν, ἐπέρχεται λοιπὸν κοιμωμένῳ μοι, τοῖς τῆς
αἰσχύνῃς λόγοις, πρὸς τὸ ἀθέμιτον ἐφελκομένη τῆς
μίξεως. Ἐγὼ δὲ ταύτην ὡς οἶόν τε ἦν ἀπωθούμενος,

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(24) Il tantum obtinuerunt Patres, ut deinceps,
si quod vellent, sentirent, ac imagines, modo ne
intra urbem, erigerent: uti etiam refert Michael,
et auctor ipse, post narratam obiter visionem illam
osteusæ mutua: cladis Romanorum et Bulgarorum,

A bat. Denique, ubi imperator lubentissime sacrum
Patrum senatum securitatis sacramento firmasset,
quod spectat ad recta dogmata, omni satisfactione
vacuos, e palatio jussit abire.

B Congruè autem, ex quo huc sermone devenimus,
aliquid animorum salutis conducibile, præsentis operi
adjiciendum putavi, gestum illud id temporis in
Bulgaria sub Nicephoro imperatore, uti jam in su-
perioribus dixi: quodque is modo jussit describere,
qui indignum me in monachum attulit, atque a
multis annis monasterium nostrum, virtutis com-
munis doctor, gubernat ac regit; quisque in mo-
nasticis facinoribus encomium nobis aucturus ve-
nit. Scio nosse vos omnes pastorem nostrum Ana-
tolum. Is alendæ animæ mensam apponens, in
hunc fere modum spiritalis convivii lætitiâ inco-
pit.

Quidam, inquit, sancti hujus Patris nostri Nico-
lai discipulus, Cyprianus nomine, in more positum
habebat, ut quotannis senem quemdam pro exsilio
ratione domicilium habentem, dignamque senectute
vitam angelicæ similem præferentem, uti sermo
processu commode docturus est, adiret. Videns ille
miransque antiquam a puero Cypriani ad ipsum
affectionem, ceu quamdam hæreditario jure posses-
sionem, hancce gesti ab eo certaminis narrationem,
adolescenti reliquit, universis per illum, quod illud
utile habet, communicans.

Dicebat enim: « Juvenili adhuc ætate, schola-
riorum agmini ascriptus eram. Cumque Nicephorus
imperator universo exercitu comitante adversus
Scythias movisset, contigit, ut casu quodam, quales
humanis rebus solent accidere, solus omnino relin-
querer, postque exercitum sequens abirem. Quodam
autem loco, circa partes Thraciæ, cum vespera oc-
cupasset, pernoctare volens, susceptus sum apud
feminam valde opulentam, atque ut existimo cui
moris esset hospitio adeuntes extipere. Illa, lau-
tam mensam apponens, multa que animi jucunditate
cœnam porrigens, insatiabilem quamdam benigni-
tatem in me exhibebat. Unde etiam post cœnam ac
epulas, sublimi strato dormire curans, multam mihi
requiem, viæ omnem fatigationem dissolvens, in-
dulsit.

D « Verum, qui semper invidet diabolus, nec in
hoc bono sine crimine procedere sivit: quin potius
malam feminæ voluptatem stultus subinserens, ut
mecum turpi consuetudine misceretur, urgebat.
Surgensque lecto, quo dormiebat, meum deinceps
dormientis petit, verborumque turpitudine ad illi-
citurum concubitum trahere satagit. Ego autem quam
poteram a me repellens: Jure merito, aiebam, mu-

sic velut Deo utrisque propinante, aliisque alios
ulciscente, ac Nicephoro prædictam mortem a
Theodoro inferente; ipsumque spectatorem, in sua
peculiaris castra, ac monachi statum angelicum,
compellente:

her tametsi bellum haudquaquam in barbarorum A
novacula positum esset, castitatem legibus divinis
præceptam oportebat inviolatam servare. Sin au-
tem belli armatura justitia est; siquidem ita vo-
luptatis gladio sancius meam ipse miser jugulavero
animam, qui ad pugnam cum hoste conserendam
prolicisci possim, qui jam ipse ante prælium mor-
tuus existam? Illa porro sermones hujusmodi
audiens, cum paululum recessisset, ad me rursus
venit, iisdem verbis ad amorem pelliciens. Ipse
nihilominus secundo quoque repulsam illam ver-
bis ad castitatem provocantibus irrigabam. Ut
autem tertio etiam instantem vidi, atque ad in-
ferni profundum detrahere me cupientem, tum vehe-
mentius infremens, ipsaque hora meo ipsius gladio
consciscendam illi comminatus mortem, inde exsur- B
gens, ac conscendens equum, concito cursu propo-
situm iter peragebam.

¶ Tum illa, fore suspicans ut fabula per me vul-
garetur, ad necem quærens, post nœ servos suos
emisit, jubens omnino occidi. Dei tamen immensa
clementia ab horum quasita nece, uti ab illius
animæ exitiosa injuria, clientem liberavit, miraque
quâdam ratione, recta per aliam viam incedere
fecit.

¶ Cum autem haud ita pridem Bulgariæ fines atti-
gissem, intraque eos, nullo alio itineris comite
singularissimus iter haberem, atque ad montem
quemdam cogitationibus distentus animum, pro-
pius accessissem: ita vero sub ipsam hanc horam,
eram revera divinam inspectionem, atque eam, C
quæ mihi supervenisset, calamitatem, totus la-
crymis perfusus, necum animo reputans: vocem
quamdam desuper a montis cacumine me vocan-
tem audivi. Porro metu percussus, eo quod sin-
gularissimus essem, ægreque anhelitum ducens
ac tremens, ad eum qui vocabat faciem converti;
âgensque oculos, novum supra naturam spectacu-
lum perspexi: nimirum, gigantea statura albis in-
dutum senem virum, cujus vestimenta solis instar
refulgerent. Is manum protendens, jubet cito ad
eum ascendam. At ego depulso statim timiditatis
pondere, gaudioque commixtus, ad eum ascendo,
inventumque sedentem in terra, pronus adoravi.
Tum ille gratiose imprecatus, jussit ut surgens, D
rectus ab ejus dextris starem. Porro habebat pedes
s e quodammodo in solo explicatos: manu autem
campum monti subjectum plenum corporibus vi-
dendum ostendit, stantesque in eo exercituum tur-
mas una cum imperatore: ac num alienigenarum,
nostraque castra seorsim cognoscerem, percontabatur.

¶ Cum autem hæc ego palam confessus essem;
Vile, inquit, ad me, nihil metuens. Porro autem
dum illi, ad vindicandam quisque suam aciem, arma
vibrantes instruerentur, dextrum hic pedum
alterum elevans sinistro superimponit. Tum video
nostram aciem multa vi adversariorum aciem in-

Δίκαιον, ἔλεγον, ὦ γυναῖκα, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ ξυροῦ τῶν
βαρβάρων ὑπῆρχεν ὁ πόλεμος, τὴν γε σωφροσύνην
ἔδει κατὰ τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους διαφυλάξασθαι ἀτρω-
τον. Εἰ δὲ καὶ ὄπλα πολέμου δικαιοσύνη, εἴπερ ἔνθεν
καταβλήθεις τῷ ξίφει τῆς ἡδονῆς τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν
κατασφάξω ὁ δειλῆσις, πῶς πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων
πάλιν πορεύσομαι, αὐτὸς νεκρὸς ἤδη καὶ πρὸ τοῦ
πολέμου γενόμενος; Ἡ δὲ τούτων ἠσθεῖσα τῶν λόγων,
καὶ μικρὸν ἀναχωρήσασα, αὖθις πάλιν ἐφίσταται μοι
τοῖς προτέροις λόγοις τὸν ἔρωτα ὑποκνίζουσα. Ἄλλ'
ὁμοίως ταύτην καὶ πάλιν ἀποσεισάμενος, τοῖς τῆς
ἀγγελίας κατήρδευον ῥήμασιν. Ὡς δὲ καὶ τρίτον
ἐπιστάσαν, καὶ πρὸς πέταυρον ἕλου κατασῦραι με
βουλομένην ἐώρακα, τότε σφοδρῶς ἐπεμβριμησά-
μενος, καὶ τῇ μαχαίρᾳ μου κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν
γενέσθαι τὸν θάνατον ἐπαπειλησάμενος, διαναστὰς
ἔκειθεν καὶ ἐπιθάξ μου τῷ ἔππῳ, τάχος τὴν προκει-
μένην τρίβον διήνυον.

¶ Τότε δὲ ἐκείνη θριαμβεῦσθαι παρ' ἐμοῦ τὸ δῶμα
ὑποτοπάσασα, ὀπισθόπους πρὸς με φωνοῦσα, τοὺς
δούλους αὐτῆς ἐξάπέστειλε, παρακαλεσαμένη πάντως
τοῦ θανατῶσαι με. Θεὸς δὲ φιλανθρωπευθεὶς, τῆς
θνητοφύρου τούτων, ὡς καὶ τῆς ἐκείνης με ψυχο-
φθόρου βλάβης ἀπέλλαξε· καὶ δι' ἄλλης παραδόξως
εὐθυπορῆσαι παποίηκεν.

¶ Ὡς δὲ τῶν τῆς Βουλγαρίας ὀρίων οὐ μετ' οὐ πολὺ
καθαψάμενος, καὶ ἔνδον τούτων ἐκτὸς οἴασουν συν-
οδίας μονώτατος ὠδεῦον, ἐπ' ἔρους [μέ] τινος ἐν-
ασχολουμένων ταῖς λογισμῶν πλησιάσαντι [leg. ἐνασχο-
λούμενος πλησιάσας]· ναὶ γὰρ δὴ κατ' αὐτὴν τὴν
C ὥραν ἤμην ἀληθῶς ὁ τάλας τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπὴν,
καὶ τὴν ἐπελθοῦσάν μοι συμφορὰν ἀναλογιζόμενος,
ὄλος συγκεχυμένος τοῖς δάκρυσιν· ἠσθόμην ἀθρόως
φωνῆς τινος ἀνωθεν ἀπὸ τῆς ἀκρωρείας καλούσης με.
Φόβῳ δὲ βληθείς, ἐπεὶ περ ὑπῆρχον μονώτατος·
ἀσθμαίνων τε καὶ ὑπότρομος πρὸς τὸν καλοῦντα τὸ
πρόσωπον ἀνθυπέστρεφον· καὶ προσερείσας τοῖς
δύμασι, ξίνον κατενόουν ὑπὲρ τὴν φύσιν εἶναι τὸ
θέαμα· ἄνδρα λευκοφόρον γιγανταῖον τὴν ἡλικίαν
καὶ γηραιόν· οὐ τὰ ἱμάτια ἀπέστειλον ὡς ὁ ἥλιος·
τὴν χεῖρά τε προτεινοντα, καὶ διὰ τάχους ὡς αὐτὸν
ἀνελθεῖν παρακλυσόμενον. Ἐγὼ δὲ παρευθὺς τῆς
δειλίας τὸ ἄχθος ἐπαπώσασαμενος, χαρᾶς τε σύμμικτος
γεγόμενος, ἀνειμι· καὶ πρὸς γῆν εὐρύων ἐφεζόμενον,
D πρηνῆς γεγωνῶς, προσεκύνησα. Ὅς χαριέντως ἐπρευ-
ξάμενος, ἐκέλευσεν ἀναστάντα στήναι με πρὸς τοῖς
δεξιῶς αὐτοῦ μέρεσιν. Εἶχε δὲ τοὺς πόδας οὕτω πως
ἐφηπλωμένους πρὸς τοῦδαφος· τῇ τε χεῖρὶ τὴ ὑπο-
κάτω με τοῦ ἔρους πεδίον πλήρες σωμάτων ὑπάρχον
καταθρεῖν ὑπεδείκνυε, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν στρατευ-
μάτων καθεστηκυῖαν πληθὺν σὺν τῷ ἄνακτι· τὰς τε
τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τὰς ἡμετέρας παρεμβολὰς ἰδίᾳ
γινώσκαι με ἤρετο.

¶ Ἐμοῦ δὲ ταῦτα σαφῶς καθομολογήσαντος· Ὅρα,
φρσὶ πρὸς με, μὴ δεδιτόμενος. Καὶ ὡς πρὸς ἄμυ-
ναν ἐκείνοι τῆς ἀλλήλων μάχης τοῖς ὄπλοις [ἴσ. τὰ
ὄπλα] κραδαίνοντες παρετάσσοντο, τὸν δεξιὸν οὗτος
τοῖν ποδῶν τὸν ἕτερον κουφίσας, ἐπάνω τοῦ ἀριστε-
ροῦ ἐπιτίθησι. Τότε θεωρῶ τὴν ἡμετέραν παρεμ-

βολὴν μετ' ἰσχύος πολλῆς πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων Ἀ
ἐφαλλομένην, καὶ πᾶσαν αὐτὴν διακόπτουσαν. Καὶ
δὴ φροῦδον τῶν Σκυθῶν διαφθειρομένων, καὶ νῦτα
μελλόντων δίδοναι τοῖς αὐτῶν [ἴσ. αὐτοῦς] κατα-
σφάττουσιν. Αὐθις οὗτος τῶν ποδῶν τὸν ἀριστερὸν
κουφίσας, ἐπάνω τοῦ δεξιῦ λοιπὸν ἐπιτίθεται· καὶ
ἐξαναστάντες ἔνθεν οἱ βάρβαροι, ἐλβεινῶς τοῖς ἡμε-
τέροις ἐπέκαιντο κταίνοντες. Ἐγὼ δὲ ὡς περ ἐξεστη-
κῶς, καὶ ἀχανῆς γερονῶς τῷ παραδόξῳ τούτῳ θεά-
ματι, ἰστάμην ἀποσκοπῶν τὰ τελούμενα· καὶ τούτου
μὲν τῶν ποδῶν τὴν ὑπαλλαγὴν καὶ ἐπίδασιν, κάκει-
νων δὲ τὸν δδυνηρὸν ἐν μαχαίρᾳ πικρότατον θάνατον.
Καὶ οὕτω μέχρι δυσμᾶς ἡλίου τοιοῦτῳ τρόπῳ καὶ
σχῆματι, κατ' ἀμφω τοῖν ποδοῖν τὴν νίκην ἐκάστῳ
μέρει βραβεύοντος· ὡς ἐφαρμόσας τούτους, ἐπίσης
κεῖσθαι τῷ λοιπῷ παρεσκεύασε σώματι, τῆς ἀλλή-
λων μάχης καὶ οὗτοι παυσάμενοι, τὸν φοβερὸν ἐκει-
νον διέλυσαν πόλεμον.

ἰ Τότε διαναστὰς οὗτος καὶ γενόμενος ὄρθιος,
ἤρετο πρὸς με, τῶν πεπτωκῶτων τὸ πλῆθος εἰ δυ-
ναίμην ἀπαριθμῆσασθαι, καὶ εἰ κενός ποῦ τόπος
ἐγκαταλέλειπται νεκροῦ ὑπάρχων ἄμοιρος σώματος.
Ἐμοῦ δὲ τὴν ἀδυναμίαν προτείνοντος, καὶ τόπον οὐδ'
ὄλως με καθορᾶν σαφῶς διομολογήσαντος, μικρὸν
δέ τι πεδίον, ὅσον εἰκάσαι τοῦτο καίτην βοῆς, τῶν
ἐσφαγμένων μέσον ὑπονοοῦντος, καὶ πρὸς αὐτὸν
δακτυλοδεικτοῦντος, αὐτὸς ἀπακρίνατο· Ὅρᾳ τοῦτο,
φησὶ, τὸ πραεθὲν θνητοῦ ὑπάρχον ἄμοιρον σώματος;
οὐκ, καὶ οὐκ ἄλλου καθέστηκεν. Ἐν αὐτῷ γὰρ σὺν
τοῖς λοιποῖς τεθνήξεσθαι ἐμελλες, βροχὴν τοῖς ὄρνέοις
παραδιδόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ σου τὸ σῶμα διεφύλαξας
ἀφθρονον, καὶ πάθει ἀίσχυνῆς τὴν ψυχὴν οὐκ ἐμό-
λυνας· τοῦ χάριν τῆς φοβερᾶς καὶ φρικώδους ἀνάγ-
κῆς μετὰ καὶ τοῦ πικροῦ σε θανάτου ὁ Θεὸς ἡλεσθέ-
ρωσε. Καὶ ταῦτα λέξας, ἀφανῆς ἐκ τῶν ἐμῶν ἐγένε-
το ὀφθαλμῶν.

ἰ Τότε μετὰ φρίκης πολλῆς ἐγὼ καὶ ἐκστάσεως
ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν τῷ φόβῳ κλονούμενος, καὶ
προσκυνήσας τὸ ἅγιον ἔδαφος, ἐν ᾧ περ οἱ πόδες
τούτου προσήγγιζον· τοῦ ὄρους ἀπάρας, καὶ δι' ὅλης
τῆς νυκτὸς τὴν πορείαν πρὸς τοῦπίσω ποιούμενος,
δι' ὀλίγων ἡμερῶν τὰ ἐνταῦθα κατέλαθον, Θεῷ τῷ
σεσωκότι διὰ τοῦδε τοῦ σχήματος, εἰ καὶ ἀνάξιός ὁ
ταπεινός, δουλεῦσαι προθέμενος.

ἰ Καὶ σὺ οὖν, τέκνον Κυπριανέ, πειρασμῶν ἐπερ-
χομένων σοι, μὴ σκυθρίωπαζε· ἀλλ' ἀνδρείως ἐγκαρ-
τερῶν, καὶ τὸ τῆς σωφροσύνης ἀεὶ καλὸν μνηστου-
μένος, ἔξεις τὸν Θεὸν σύμμαχον, ὃς οὐ παρορᾷ τοὺς
εἰς αὐτὸν ἐλπίζοντας. ἰ Ἡμεῖς δὲ λοιπὸν, εἰ καὶ
παρεκβατικώτερόν πως, ὠφέλιμον οὖσαν τὴν δι-
ήγησιν, ὧδε περὶ ἀναντες, πρὸς τοὺς κοινούς ἡμῶν
Πατέρας τὴν κάλαμον τρέπωμεν.

Τοῦ γὰρ Καίσαρος Μιχαήλ, ὡς ἐν τοῖς ἀνώπιν, εἰ
καὶ μικρὸν ὑπεξεληθόντες εἰρήκαμεν, μὴ ἐλομένου
σύμμαχον ἔχειν τὸ κράτος τῆς πίστεως· τοῦνεκα δὲ
δι' ἀγροικίαν πολλὴν ὡς ἀνπερ βούλοιοτο ἕκαστος δο-
ξάζειν θεοπίσαντος (25)· μὴ ἐξεῖνα: δὲ ὄλως τοὺς

FRANC. COMBESISII NOTÆ.

(25) Videatur Michael mitius quid dicere; nimirum prohibitus tantum sacras imagines in urbe

vadentem, eamque totam percurrentem. Cumque
Scythæ penitus interirent, essentque necantibus
versuri terga : en rursus ille pedem sinistrum ele-
vans, supra dextrum deinceps ponit; tunique
exsurgentes barbari, miserabiliter nostros interfici-
ciendo urgebant. Ego autem novo hoc ac mirabili
spectaculo velut stupefactus ac attonitus, stabam
aspectans quæ gerebantur : nimirum, tum illam
hujus commutationem pedum, alteramque vi-
cissim inequitationem, tum acerbam ac amari-ssi-
mam illorum cædente gladio necem. Cumque sic
ad usque solis occasum hujusmodi corporis habitu,
pedumque commutatione cuique parti victoriam
sanciret; ut eos aptans, perinde atque reliquum
corpus æquali situ composuit, si quoque pugne
mutuæ finem imponentes, terribile illud bellum
dissolverunt.

ἰ Tunc ille surgens, stansque rectus ex me quæ-
rebat, num eorum qui cecidissent summam inire
possem, ac num locus aliquis relictus esset vacuus,
mortui corporis expers existens? Me autem impo-
tentiam prætendente, ac palam confitente, nullum
me ejusmodi locum conspicerem, putare tamen soli
quid exiguum exstare, quantum strato bovis cor-
pori satis videatur, jugulatorum medium, intento-
que in illud digito, monstrante, respondit ille :
Vides spatium, illud expers corporis mortui reli-
ctum? tuum utique, nulliusque præterea fuit.
Quippe in illo moriturus cum aliis eras, in escam
tradendus cœli volucribus. Quia tamen tuum cor-
pus servasti incorruptum, nec turpi passione ani-
mum polluisti, idcirco te Deus a terribili horren-
daque necessitate ac amara morte, clementer li-
beravit. lis vero dictis, ab oculis meis evanuit.

ἰ Tum ego, horrore multo ac stupore paululum
inclinans caput, metu agitatus, adoransque san-
ctum solum, in quo pedes ejus stetissent, descen-
dens e monte, totamque noctem iter retro faciens,
paucis huc diebus adveni, animo constitutum ha-
bens, ut humilis ipse, quanquam indignus, Deo
qui salvum effecisset, hocce habitu suscepto, ser-
virem.

ἰ Tu ergo quoque, fili Cypriane, cum tibi tenta-
tiones supervenerint, noli tristari : quin potius
viriliter sustinens, ac castitatis bonum semper am-
biens appetensque, Deum adiutorem habiturus es,
qui non despicit sperantes in ipsum. ἰ Nos autem
hic deinceps narrationem ejusmodi, etsi digressionem
fusiores, utilem tamen finientes, calamum vertamus
ad communium Patrum nostrorum historiam.

Cum itaque Cæsar Michael, uti jam supra di-
ctum est, quanquam nonnihil a proposito diverti-
mus, fidei robur in auxilium habere respicisset, ac
propterea per summam agrestis animi stoliditatem,
quemque pro libito suo sentire sauxisset : omnino

autem venerandarum imaginum cultores intra urbem sedere vetuisset, sancti Patres nostri Theodorus ac Nicolaus vale dicentes sanctissimo patriarchæ, ac cum illo existentibus omnibus, ad supra designatum junctum sinui Prusæ locum abeuntes, illic demorabantur.

Enimvero, cum populi seductor Thomas in Romanum orbem rabiem exerceret, jubente imperatore, iterum, vel invitum, in regiam urbem revertuntur: postque brevi inde abeuntes, vicinam Acrita promontorio peninsulam magni martyris Tryphonis nomine appellatam petierunt: ubi tandem multis certaminibus gloriosum Patrem ac beatissimum Theodorum, communis vitæ finis excepit; migravit autem maxima nominis celebritate, die undecima mensis Novembris. Ejus vero beatum tabernaculum inde translatum ad insulam nomine Principem, gloriosæ ac sanctæ sepulchræ mandatur. Verum de hoc scripserunt sacri quidam Ecclesiæ doctores, seu donum quoddam ad Christianæ reipublicæ communem utilitatem, ejus res præclare gestas depingentes ad perpetuam memoriam.

Lucens vero illa columna Ecclesiæ Nicolaus, Patre suo spiritali orbatus, assidue sepulcro hærebat, certaminibus adjungens certamina, ac sudoribus, monasticæ exercitationis sudores, Patrisque jacturam pro hujus sæculi usu quotidie lugens: quo loco Byzantini plures, ac maxime ordinis senatorii, plures quoque ex vicinis regionibus ad eum confluebant, quem miserationis speculum, vario virtutum splendore ornatum, scirent. Eos ille qua erat cordis rectitudine, suscipiens, ac paternis visceribus amplectans, cuique membro congruam medelam adhibebat, apud omnes, seu morborum animi probus curator, admirationem habens, atque ut Christi confessor, venerationem.

Cæterum e vivis sublato Michaelē, ac filio ejus Theophilo imperii sceptrum adeptum, bellum iterum adversus pios instauratur, diraque verbera in eos proferuntur: quo etiam tempore duo illa lumina e Moabitide regione nobis exorta, Christi que Eccle-

FRANC. COMBESII NOTÆ.

colendas erigere; sic enim scribit dictum a Michaelē: *Et me, æquum est manere, qui fui, et vos pristinum statum retinere, opinionesque vestras sequi. Per me enim licebit, nec cuiquam obsistam, nisi quod imagines in regia urbe a vobis erigi nolo, sed extra eam prociat, et ubicunque volueritis: auctor vero nec ipsos quoque docet passos esse in urbe consistere. Consentiant vero egressum urbe Theodorum, ad locum Prusæ secessisse, vel ut Michael, ad Crescentis loca: quo utroque unus idemque designatur locus Theodoro familiaris, et ut auctor indicat, ad sinum aliquem, παραχόλιον· in quo Smyrna rediens primum consedisit ait, ac priusquam veniret Chalcedonem. Reliqua ad Theodori obitum, ejusque corporis translationem, partim ex Michaelē, partim ex Naucratis, eadem fere habeas, atque hic ab auctore perstricta.*

(26) Putem errore antiquarii mutatum nomen, ac legendum Ἰσραηλιτιδος. Nam ut habetur in Vita

την σεπτὴν τῶν εἰκόνων ἀντεχομένους προσκύνησιν ἔνδον καθέσθαι τοῦ ἁγίου· οἱ καθ' ἡμᾶς οἱ Πατέρες Θεόδωρος τε καὶ Νικόλαος, τοῖς ἀμφὶ τὴν ἁγιώτατον πατριάρχην ἅπασιν συνταξάμενοι, εἰς τὸν προσημανθέντα παραχόλιον τόπον τῆς Προύσης ἐξελθόντες ἠύλιζοντο.

Ἄλλὰ τοῦ λαοπλάνου Θωμᾶ κατὰ τῆς οἰκουμένης λυτήσαντος, καλεῖται τοῦ κρατοῦντος αὐθις, καὶ μὴ βουλόμενοι, τὴν βασιλίδαν κατέλαβον· καὶ ταύτης μετ' ὀλίγον ἀπάραντες, τὴν προσπελάζουσιν τῆς Ἀκρίτας χερσόνησον, τὴν ἐπώνυμον τοῦ μεγάλου μάρτυρος κατελήφασιν Τρυφῶνος· καὶ εἰσελθὼν τῷ πολυάθλει Πατρὶ καὶ παμμακάρι Θεόδωρῳ τὸ κοινὸν τοῦ βίου τέλος ἐπέστηκεν, ἑνδεκάτῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, εὐκλειῶς πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος. Οὗ τὸ μακάριον σκῆνος μετακομισθὲν πρὸς τὴν γείτονι νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πριγκίπῳ, τῇ εὐκλείῃ καὶ ὁσίᾳ ταφῇ παραδίδεται. Ἄλλὰ περὶ τούτου ἐνίοι τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἱερομυστῶν ἀνεγράψαντο, ὡς περ τι φερωνύμως τὰς αὐτοῦ ἀριστείας κοινωφελῆς διαζωγραφῆσαντες.

Ὁ δὲ πυρσολαμπῆς τῆς Ἐκκλησίας στυλοῦ Νικόλαος ἀποφανισθεὶς τοῦ κατὰ πνεῦμα γεννήτορος, προσεκαρτέρει τῷ τάφῳ, τοῖς ἀγῶσι ἀγῶνας, καὶ τοῖς ἰδρωσιν ἰδρωτὰς προστιθεὶς τῆς ἀσκήσεως, καὶ τὴν κοσμικὴν ζημίαν τοῦ Πατρὸς καθ' ἑκάστην ὀλοφύρομενος· ἐνθα δὲ πολλοὶ μὲν τῆς Βυζαντίδος, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου· πολλοὶ δὲ, καὶ τῶν περὶ χωρῶν ὡς αὐτὸν ἐκεῖσε συνέβησον, κάτοπτρον συμπαθῆς αὐτὸν ἐπιστάμενοι, τῇ διαφόρῳ τῶν ἀρετῶν στιλπνότητι πυκαζόμενον. Οὗς εὐθύτητι καρδίας προσλαμβανόμενος, καὶ σπλάγχνοις πατρικῶς ἐναγκαλιζόμενος, τὴν ἰατρειάν ἑκάστῳ μέλει προσέφερεν, ὑπὸ πάντων ὡς δόκιμος τῶν ψυχικῶν παθημάτων ἀκέστῳ στεργόμενος, καὶ ὡς ἐμολογῆται τοῦ Χριστοῦ σεβαζόμενος.

Ἄλλὰ τοῦ ἀνακτοῦ Μιχαὴλ τῶν τῆδε μεταναστῶσαντος, καὶ Θεοφίλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῆς βασιλείας τὰ σκῆπτρα κρατήσαντος, πάλιν ὁ κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἀνεκαινίζετο πόλεμος, καὶ μάστιγες βαρβαῖαι κατ' αὐτῶν προεβείνοντο· ὅτε καὶ τοὺς ἐκ Μωαβιτιδος (26)

D S. Theodori, erant orti ipsa urbe Hierosolyma, quæ multum distat a terra Moab; sic enim scribit Metaphrastes, sive quisquis est auctor illius Vitæ: Τοῦτον ἤνεγκε μὲν ἡ Παλαιστίνη, ἣν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ κληρὸν εἰδούς, γῆν ἑπαγγελίας καλῶς προσήγορευσε· πόλις δὲ Ἱερουσαλήμ· ἥτις πάντως ἀρχέσει πρὸς ἔπαινον, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο τῶν ἐπαλίων εἶχεν, ὅτι καὶ Χριστὸς ἐκεῖθεν τὸ κατὰ σάρκα, καὶ δὴ καὶ προφητῶν ἐξ αὐτῆς καὶ πατριαρχῶν πολλὸς προῆλθε χορὸς· καὶ αὐτὴ δὲ τῶν ἀποστόλων ἡ χαριστάτη λογὰς ἐκεῖθεν ἔσχε τὴν γένεσιν. Ἐννὶ patria Palæstina tulit, quam Deus Abraham hæreditatem tradens, merito promissionis terram appellavit: civitas autem, Hierusalem: cui plane abunde ad laudem sit, tametsi reliqua deessent laudum ornamenta, quod Christus ipse secundum carnem inde prodierit; exque ea prodierit chorus plurimus prophetarum ac patriarcharum; ipsaque adeo lecta apostolorum gratiosissima cohors, inde ortum habue-

κατ' ἐκείνῃ τῷ καιρῷ δύο φωστῆρας, ὡς ἡμᾶς ἀνα-
τείλαντας, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ταῖς τῶν
δογμάτων ἀκτίσι καταπυρσεύσαντας, τοὺς θεοφό-
ρους Πατέρας καθ' ἡμᾶς χρηματίζοντας, Θεόδωρον
τέ φημι καὶ Θεοφάνην τοὺς ἀυταδέλφους τὴν φύσιν,
εἴπερ δὴ καὶ τὴν πίστιν ὁμαίμονας, οὐτοσί δ' τοῖς ἔρ-
γοις Θεὸν φιλεῖν ἐξαρνούμενος, καὶ παρωνύμως
Θεόφιλος προσαγορευόμενος, διὰ τὸ προσκυνεῖν ἐν
εἰκόσι Χριστὸν, καὶ τοῦτον σεβάζεσθαι, κρατήσας
αὐτοῦς, μετὰ πολλὰς τὰς βασάνους, τούτων τὰς
δύσεις δυσσεβῶς ἐνεχόλαψε, καὶ ξένον τῷ κόσμῳ κοι-
νὸν ἀνθρώποις προὔτειχε θέατρον.

Τότε δὴ καὶ τὸν ἡμέτερον Πατέρα Νικόλαον, διὰ
τὴν ἐπικρατοῦσαν σκοτόμαιναν τῆς αἵρέσεως, τόπον
ἐκ τόπου κατατροχόμενον, γυνή τις εὐσεβῆς κατ-
αθρήσασα, καὶ ὡς ἄλλη Σουναμίτης κατὰ τὸν μέγαν
Ἐλισσαίον ξεναγωγῆσαι τοῦτον θελήσασα, οὐ πόρῳ
τοῦ ἄστεος πρὸς τὰ Θρακῶα μέρη ἤσυχον πάνυ κε-
κτημένη προάστειον, προσάγει τοῦτο τοῦ Χριστοῦ
τῷ θεράποντι, φερωνύμως ἐφαρμοσαμένη τῇ κλήσει
τῷ πράγματι [ἴσ. τὸ πρᾶγμα], καὶ μεστήν ἐλέους
αὐτῷ, δῶρον ὡς μέγα, τὴν εἰρήνην, - ὡπερ δὴ καὶ
Εἰρήνην, μετὰ καὶ τοῦ κτήματος ἐμπαράξασα. Κά-
κεισε τοίνυν διέτριβε, τὰς τῶν αἵρετικῶν λαθὰς ὑφ-
οριόμενος. Εἴθ' ὕστερον τοῦτο τῇ ἑαυτοῦ μονῇ προσ-
εκύρωσε, τὴν ἐπωνυμίαν φέρον τῆς Φίρμου πόλεως.

Θεοφίλου δὲ τελευτήσαντος, καὶ δυστυχῶς τῷ
τύμβῳ καταξίαν, ὡς οἶμαι, συμπριγραφὴν αὐτῷ, καὶ
τὴν αἵρέσεως, καὶ Θεοδώρας τῆς αὐτοῦ φιλοχρί-
στου συνεύνου σὺν τῷ υἱῷ Μιχαὴλ κομιδῇ νέμει τὰ
τῶν Ῥωμαίων κατασχούσης βασιλείας, καὶ Ἰαννοῦ (27)
τοῦ δυσσεβοῦς, προοίμιον τῆς αἰωνίου δίκης τὴν ἐν-
ταῦθα τῶν θείων κληρωσαμένου ἀπόπτωσιν, καὶ
Μεθοδίου τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχιερωσύνης ἀμπεχο-
μένου τοὺς οἰάκας, συνδρομῇ τῶν θεοφόρων Πατέρων
γέγονεν ἡ τῆς ὀρθοδοξίας πανήγυρις, αἰθρίας κατα-
λαβούσης ἤδη τὰ πέρατα, καὶ ἀστέριον δίκην, τῶν
Χριστοῦ ὁμολογητῶν, ἅπαν τὸ τῆς Ἐκκλησίας κατα-
κοσμούντων.

Τότε δὴ καὶ ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατὴρ καὶ τοῦ Χριστοῦ
θεράπων Ναυκράτιος, τῆς ἐξορίας ἀπάρας, κατ-
έλαβε τὸ Βυζάντιον, καὶ πρὸς τῆς βασιλίδος κατ'
ἀξίαν τῶν ἀθλῶν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως, μετὰ
πολλῆς τῆς τιμῆς εἰσδεχθεὶς ὁ ἀοίδιμος, παρακλή-
σει τούτων, τῆς κατ' αὐτὸν ἱερᾶς ἀδελφότητος εἰς
ταῦτ' ἐνεληθούσης τότε ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ τῶν Στου-
δίου μονῇ, τὴν ἀρχὴν προσλαμβάνεται ἦν περ ὁ
μέγας Θεόδωρος, πόνως πολλοῖς πρώην ἐκθρέψας
ἐπλήθυνε, καὶ τὸν χιλιοστὸν ἀριθμὸν ἐξισωθῆναι μι-
κροῦ ὑεῖν τὴν πληθύν κατασκεύασε. Καὶ ἦν αὖθις τὸ
τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον νεοθαλές, ὡπερ τις παρὰ-

A siam sanæ doctrinæ fulgoribus illustrantia, quos
nostri a Deo afflatus ac divinos Patres vocitant,
Theodorum, inquam, ac Theophanem, natura fra-
tres, siquidem etiam fide germani erant, ille Deum
amare operibus negans, quanquam nuda hinc de-
nominatione Theophilus appellabatur; quod Chri-
stum in imaginibus colerent, eumque venerarentur,
tenens, post multa tormenta, eorum impia inscul-
pens faciem, novum insolensque commune homi-
nibus spectaculum traduxit.

B Tunc quoque cum pia quadam mulier Patrem
nostrum Nicolaum, propter obtinentem obscuram
pravæ hæresis noctem, crebra locorum mutatione
male atteri videret, velletque tanquam alia Suna-
mitis in magni Elisæi modum, hospitio recipere,
haud procul ab urbe, ad Thraciæ partes, subur-
bium plane a turbis semotum habens, illud offert
Christi famulo, rem rite pro nominis ratione appel-
lationi accommodans, plenum misericordia munus
quam magnum, pacem nimirum, uti a pace Irene
dicta, una cum possessione præbens. Illic itaque
demoratus est, hæreticorum insidias timens. Post-
modum vero suo illud monasterio firmata dona-
tione adjecit, Phirmipolis appellationem habens.

C Ubi porro Theophilus jam diem obiisset, unoque
misere tumultu, hæresis pariter merito, quod exi-
stimo, circumscripta esset, ac Christi amans uxor
ejus Theodora cum filio Michaele admodum juvene
Romani imperii arcem suscepisset; impiusque
Jannes, ceu præludio quodam æternæ ultionis, hic
quoque abdicationem a divinis sortitus esset; ma-
gusque Methodius Ecclesiæ gubernacula pontifex
obtineret, a Deo afflatis Patribus in unum coruntibus,
initium habuit orthodoxiæ celebritas, cum
orbis jam fines serenitas haberet, Christi que con-
fessores velut stellæ quædam universum Ecclesiæ
firmamentum illustrius ornarent.

D Tunc plane etiam communis Pater noster ac
Christi famulus Naucratus ab exilio rediens, venit
Byzantium, proque certaminum merito, multo cum
honore ab imperatrice ipsoque patriarcha sus-
ceptus vir inclytus, eorum rogatu, sacræ fratrum
sodalitatis in unum tunc congregatæ, in venerabi-
lissimo Studii monasterio, præfecturam suscepit:
quam quidem magnus Theodorus multis nuper
laboribus enutriens adaugeasque, ad millenarium
fere numerum provexerat. Eratque rursus novo
vigore vegetum Christi illud ovile, velut cui-
dam paradiso simile, multas virtutum rosas, ac

FRANC. COMBESII NOTÆ.

rit. Fuerunt ergo sancti Grapti, ac vultus insculpti
confessores, non Moabitæ, sed Hierosolymitæ,
undeunque tandem eorum Hierosolymis genus
saturni esset.

(27) Alii Joannem scribunt. Possit auctor ita
nomen immutasse, allusione ad celebrem illum
magum Pharaonis, quem Paulus Moysi contrarium

commemorat II Timoth. iii, cujus hic pseudopa-
triarcha, magus ipse ac facinorosus homo, stud a
sectaretur. In illum plura auctor historiæ institu-
tionis diei festi Orthodoxiæ Dominica prima Jeju-
niorum, quem damus. De ejus abdicatione et suffecto
S. Methodio, Baron. ex Theophane presbytero
ann. 842.

Spiritus suavcolentiam aspectare volentibus præstans.

At vero Nicolaus Pater, quam amicam haberet longam ex certaminibus in carcere quietem undequaque venans, eaque quotidie compunctus, quamquam maxime pro amicitiae jure, pariter cum fratribus commorari volebat; haud tamen sinebatur melioris studio, amica solitudine, jugiter laborare desiderans. Quamobrem plurimum tempus in præfato diversorio agens, rarius huc in Patrum se consortium dabat.

Per id tempus, illustris quoque ac lætitiæ plena translatio contigit confessoris ac sancti Patris nostri Theodori ab insula Principe, ad nostrum hoc monasterium, providente piissima Augusta, ac magno pontifice, universoque Ecclesiæ cœlu concurrente: fuitque gloriose depositus vigesima sexta Januarii, juxta inclytum ac afflatum a Deo ejus ex matre avum Platonem, una cum fratre ac episcopo Josephi, a dextris ad orientalem partem delubri sancti Præcursoris; quo utique loco, sacræ etiam victoriosorum martyrum reliquiae conditæ sunt.

Methodio autem pietatis defensore ac præcone ad beatam illam sortem commigrante, cum Ignatius pontificalis apicis gubernacula suscepisset, admirabilis ille multisque certaminum coronis revera inclytus Naucratius, decima octava Aprilis mensis, in idipsum soporatus est obdormivitque, successorem suum relinquens beatum confessorem ac multa passum Patrem nostrum Nicolaum. Is vero, animo reputans dignitatis magnitudinem ac ejus onus, semperque secum sibi contubernalem ac domesticam virtutum arcem humilitatem ferens, eam rem lugens moleste habebat. Cedens nihilominus multis Patrum obsecrationibus, eam admittit ordinationem, qui id proprie humilitatem sciret, ut ea quis potiora habeat quæ multis videntur, quam quæ propria ipse voluntate approbat.

Cum autem triennii spatio nobilem illam fratrum onerariam, ad virtutum crementa, divini Spiritus aspirantibus auris, honesto admodum direxisset, quod plane, uti jam sermo liquido ostendit, quietis amans, ut quis alius, esset, eoque desiderio vehementius incensus, haud ultra quatientia cogitationum jacula ferre posset; ubi pauca quædam ea de re Patribus coram habita oratione exposuisset; demum proponit qui ejus loco præfecturam gesturus esset, Sophronium quidem nomine, ac presbyterii dignitate præfulgentem virum, quique nihilominus appellationis gratiam temperantiæ augmentis reipsa obsignaret. Quippe ferunt, uti non raro loqui accidit quadam simplicitate ac candore, ipsum de se ipso beatum virum ad auditorum utilitatem quandoque dixisse, nunquam se, ab eo tempore quo monachi habitum induisset,

Α δεισος, πολλήν τοῖς ὁρᾶν βουλομένοις τὴν βουδωνίαν τῶν ὁρετιῶν, καὶ τὴν ὁσμὴν τοῦ Πνεύματος παρεχόμενον.

Ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν Νικόλαος, τὴν ἐκ τῶν ἁθλῶν χρονίαν ἐν τῇ εἰρηκτῇ φιλίᾳ ἡσυχίᾳ ἐαυτοῦ πανταχόθεν προμνηστεύμενος, καὶ ταύτῃ καθ' ἐκάστην νυκτόμενος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα νόμῳ φιλίας ἐπίστως τοῖς ἀδελφοῖς συνδιατρίθειν ἐβούλετο· ἀλλ' οὖν οὐ παρεῖτο τῷ κρείττονι, συγκακουχεῖσθαι τῇ ἡσυχίᾳ διὰ παντὸς ἐφιέμενος. Ὅθεν τὰ πλείω τὴν διαγωγὴν πρὸς τῷ προρόρηθέντι καταγωγῆν ποιούμενος, σπανίως ὡδε τοῖς Πατράσι παρέβαλλε.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἡ τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου πανευκλείης καὶ εὐφρόνου, ἐκ Πριγκίπου πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς μοναστήριον μετάθεσις γέγονε, προνοίᾳ τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, τοῦ τε μεγάλου ἀρχιερέως, καὶ συνδρομῆ παντὸς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος· κατατεθείς ἐνδόξως τῇ ἔκτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, πρὸς τῷ ἐκ μητρὸς αὐτοῦ θεῷ ἀοιδίμῳ καὶ θεοφόρῳ Πλάτωνι, ἅμα τῷ συγγόνῳ καὶ ἀρχιερεῖ Ἰωσήφ, ἐκ δεξιῶν κατ' ἀνατολὰς τοῦ προδρομικοῦ τεμένου· ὅπου δὴ καὶ τὰ τῶν καλλινίκων μαρτύρων ἱερὰ κατάκεινται λείψανα.

Μεθοδίου δὲ, τοῦ τῆς εὐσεβείας προμάχου, καὶ κήρυκος πρὸς τὴν ἐκείθεν λήξιν μεταναστεύσαντος, καὶ Ἰγνατίου τῆς ἀρχιερωσύνης ὑπειλημένου τοῦς οὐρακας, ὁ θαυμάσιος καὶ πολυάθλος ὄντως Ναυκράτιος, τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη καὶ ὑπνωσε· διάδοχον ἐαυτοῦ τὸν ὁμολογητὴν, καὶ πολύτλαν Πατέρα καταλείπων Νικόλαον. Ὅς τῆς ἀξίας τὸ μέγεθος, καὶ τὸ ταύτης φορτικὸν ἀναλογιζόμενος, σύνοιχόν τε αὐτῷ τὴν τῶν ἀρετῶν ἀκρόπολιν τὴν ταπεινώσιν ἀεὶ συνεπιφερόμενος, ἐδυσφόρει τῷ πράγματι κατολοφυρόμενος. Ὅμως ὑπέβλεψας ταῖς τῶν Πατέρων πολλαῖς παρακλήσεσι, δέχεται ταυτηνὴ τὴν καθίδρυσιν, εἰδὼς τοῦτο κυρίως ὑπάρχειν ταπεινώσιν, τὸ ὑπὸ τῶν πολλῶν πρὸς τὸ κρείττον τοῦ πρὸς ὃ ἔξω τοῦ θελήματος ψηφίζόμενον.

Ἐπὶ τριετῇ δὲ χρόνον εὐπρεπῶς ἔβαν τὴν τιμίαν τῶν ἀδελφῶν ὀλκάδα μᾶλλον πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ἐπανάληψιν ταῖς τοῦ Πνεύματος αὔραις οἰακίζεσθαι παρασκευασάμενος, ἐπεὶ περ, ὡς προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε, φιλήσυχος εἰ καὶ τις ἄλλος γενόμενος, καὶ τῷ πόνθῳ τούτῳ ἰέμενος, οὐκέτι οἶδός τε ἦν τῶν λογισμῶν τοῖς τόξοις κραδαίνεσθαι, τοῖς Πατράσι μίκρὰ τινα περὶ ταύτης διεξεληθὼν τῆς ὑποθέσεως ἕνεκα, προβάλλεται λοιπὸν ἀντ' αὐτοῦ τὸν τούτοις καθηγησόμενον, Σωφρόνιον μὲν ἐπονομαζόμενον, καὶ τῷ τοῦ πρεσβυτερίου κατακοσμούμενον ἀξιώματι· τῆς κλήσεως δὲ τὸ χαρίεν τῇ σωφροσύνῃ τοῖς ἔργοις ἐπισφραγίζοντα. Καὶ γὰρ ὡς λόγος ἔχει περὶ αὐτοῦ, οἶα δὴ συμβαίνει πολλάκις ἀπλότῃτι γνώμῃς φερόμενον, αὐτὸν δι' ἐαυτοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀκούοντων ἀφέλειαν ὑποφθέγγεσθαι τὸν μακάριον, ὡς Ἐξ ὅτε τοῦ μοναχοῦ τὸ σχῆμα ἡμφίεσαι, ἄρτου ἢ οἴνου, ἢ

τῆς οἰασοῦν λιπαρῶν τροφῆς ἐν πλησμονῇ γαστρὸς γεγένημαι.

Τοῦτον [leg. τούτῳ] τοίνυν πρὸς τοῦ ἀρχιερέως καταλείψας τὸ ποίμνιον, ὁ πανόσιος αὐτὸς ἐξελθὼν, ἐν τῷ προρόρηθέντι καταγωγῆ τῆς Φέρμου πόλεως ἐκαθέζετο. Ἦδετο γὰρ τῷ τόπῳ, τὸν τρόπον μᾶλλον δι' οὐπερ ὁ τόπος κατασχεῖν ἐπειγόμενος. Ἀλλὰ τοῦ ἀοιδίου Σωφρονίου καλῶς τὴν μονὴν ἐπὶ τέσσαρας χρόνους ἀξήσαντος, καὶ γέρας τῆς ἀγχινοίας τὴν ἀγαθοεργίαν καταπλουτήσαντος, καὶ τρίτη τοῦ Νοεμβρίου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, οἱ τῶν μοναχῶν φιλοπάτορες οὐκέτι στέγειν δυνάμενοι τὴν τοῦ ἁγίου διάζευξιν, πρὸς τὸ οἰκείον αὐτῷ τῆς ἡσυχίας ἀπάραντες ἐνδιαίτημα, ἐπὶ τὴν πειθὴ τῆς ἀρχῆς ὡς φιλότεκνον καὶ αὐθις τοῦτον ἐλκύσαντες, ἐν τῷ μοναστηρίῳ εἰσήνεγχαν· καὶ ἦν ὁ Πατὴρ τοῖς τέκνοις καθ' ἐκίστην ἐπευφραϊνόμενος.

Τοιγαροῦν τῆς φερωνύμου ὡς διῶρον τῆ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ παρασχεθείσης, τῆς φιλοχρίστου, φημί, καὶ πανεύσεβοῦς βασιλίδος, ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ ἑαυτῆς υἱοῦ ἤδη λοιπὸν τὰ τῆς νηπιότητος ἐπαποθεμένου ψελλίσματα, τῶν ἀνακτόρων ἐκεῖθεν κατενεχθείσης, κακῶ συμβούλῳ δηλαδὴ Βάρδῳ τῷ ἑαυτῆς ἀδελφῷ ὁ νέος ἀναξ χρησάμενος, καὶ κατ' ἀμφω τῶν δύο, τὴν αὐτοκρατορίαν ὁ ἕτερος, ὁ δὲ τὴν Καισαρος τιμὴν πρὸς ἑαυτοῦς ἀμφεπόμενοι, οὐ μικρὴν, ὡς οὐκ ἴσονται, τὴν κατ' ἀλλήλων τῶν γνωμῶν ἐντεῦθεν τῷ ὑπηκόῳ σύγχυσιν κατειργάσαντο· τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους ἐφ' ἑαυτοῦς καθυβρίζαντες.

Ὁ μὲν γὰρ αἶρει τὴν ὄφρυν κατὰ τῆς μητρὸς· ὁ δὲ, πρὸς τούτῳ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν ἐξήμαρτον, ὑπερ τὴν φύσιν τὴν πρᾶξιν σχεδίασας τῆς φύσεως. Ὅρα γὰρ τὸ ἐσόμενον. Κατὰ γὰρ τῆς τοῦ υἱοῦ κριτικῆς ὁ Καῖσαρ Βάρδας παρανόμως ἐπιμανεῖς ὁ παλαίπωρος, ξένος σύνευνος πρὸς τῆ ἰδίᾳ νύμφῃ, καὶ ἑτερόμοιον ζεύγος (28) ἐκδοκχευθεὶς ἐγνωρίζετο.

Ὁ οὖν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς, καὶ τοῦ θεοφόρου ἐπώνυμος, ὡς οἶδόν τε τουτὶ τὸ δρᾶμα διορθώσασθαι προμηθεύμενος, οὐ διελίμπανεν, ὡσπερ εἶη τοῦ Θεοῦ νόμος, ὑπερ[μ]νήσκων, παρακαλῶν, νουθετῶν· ἐκ τούτων ἐλπίζων τὴν ἐκκοπήν τοῦ μύσου πάντως γενήσεσθαι. Ἀλλ' ὁ τῆς παρανομίας μίξεως ἔρω· οὐκ εἶα τὸν ἐλεεινὸν ἀναγῆσαι τὸ σύνολον. Πλὴν ὡς εἶδε ἐκκεχυότα (29) τὸν ἄθλιον, καὶ δοῦλον τῆς

A panis, aut vini, aut cuiusvis alterius cibi qui impinguare possit, eam quantitatem sumpsisse, quæ ventri explendo esset.

Huic ergo in præsentia pontificis relicto grege, exiens vir sanctissimus, in præfato resedit Firmopolis hospitio. Quippe loci eum delectatio tenebat, cum ille, mores potius quorum causa locus studio esset, adipisci contenderet. Cæterum ubi inclytus Sophronius annis quatuor præclare monasterium tenuisset, ac solertiæ præmium, honorum operum divitias consecutus esset, dieque tertia mensis Novembris ad Dominum migrasset, Patris amantes monachi, cum ultra Sancti absentiam ferre non possent, proprium ejus quietis hospitium petentes, eumque rursus tanquam filiorum amantem ad suscipiendam præfecturam cogentes, ad monasterium duxerunt: isque interim paterna pietate in filiis quotidie lætabatur.

Cum itaque juxta nominis rationem Christi munus illud Ecclesiæ concessum, Christi, inquam, amans, ac religiosissima imperatrix, a Michaelis filio, ubi jam ille infantia balbutiem abjecisset, ab aula dejecta esset; cum nimirum novus imperator malum consiliarium Bardam Theodoræ fratrem sibi adhibuisset, amboque ita remp. inter se partiti essent, ut alter imperium, alter Cæsaris sibi honorem vendicaret; non exiguam inde subjecto populo voluntatum in invicem confusionem, qua non putabant ratione, in se ipsi divinas leges violantes, fecerunt.

C Ille siquidem supercilium tollit in matrem, hic præterea in ipsam quoque naturam peccavit, naturæ actionem temere usurpans contra naturam. Vide enim quid gereretur. Nimirum, miserabilis Cæsar Bardas, adversus filii thorum sceleste insanians, novus conjux cum propria sponsa, jugumque alterius similis ac filii perturbans noscebatur.

Dei ergo pontifex, atque a Deifero, magno, inquam, Ignatio, nomen habens id facinoris quam fieri posset, corrigere studens, constans, ex divinæ legis præscripto jugiter admonerat, obsecrabat, increpabat²⁹, sperans fore ut ea ratione secluso omnino excinderetur. Haud enim vero iniquæ copulæ amor quidquam miserum ad frugem meliorem redire sinebat. Cæterum ubi sacer pontifex hominem

²⁸ II Tim. iv, 2.

FRANC. COMBEFISHI NOTÆ.

(28) Vox rarior, sed qua maxima filii ad patrem necessitudo bene exprimitur, qui sit alter prorsus similis, ac velut alter ipse, quam incestuosus Bardas necessitudinem pessimo exemplo violans, justo zelo ab Ignatio correptus est, ac tandem proscriptus a fidelium cætu, negata publice publico peccatori sacra eucharistia, quamquam sciret vir sanctus, quanta inde creanda illi forent mala. Erat utique, qui non animam suam, se pretiosorem faceret; nec forte eorum, qui gravi aliquo metu, publicum peccatorem publice petentem sacramentis impertire, haud illicitum secluso scandalo arbitrantur.

(29) Ita Aristoph. in *Vespis*, κάτω κόπτειν, in

PATROL. GR. CV.

pertinacia notavit. Forte quia senes toto jam corpore incurvi, eo soleant esse genio, ut propositi tenaciores sint. Illustrant ista ea quæ scripsit Nicetas in Vita Ignatii, uti et ista illis illustrantur. Annotat ille diem, quo Bardas eam ab Ignatio repulsam passus est, nempe Epiphaniorum, cujus antiquissima religio est, ut vix Christianus haberetur, qui sacris Christianorum sub iis solemnibus non interesset: cui rei argumento est, quod in Valente, inque Juliano Augusto, altero Cæsareæ, altero in Galliis, Epiphaniorum sacro die actum est. Quod ita S. Ignatius Martyr, ac tertius a Petro Antiochenus episcopus, κατ' ἐξοχὴν, ac peculiari

obstinatum vidisset, ac extrema linea peccati servum, arcet deinceps ab ecclesiae sacris liminibus, hanc ei praestans emendationis materiam. At ille, ira pariter ac cupiditate aliene a ratione confixus, potentiam in tyrannidem arrogantia vertit: universoque populo comitante, fremens, sensuque excelso templum ingrediens, ac intra sacra adyta penetrans, horrendis mysteriis impertiri a pontifice flagitabat.

At ille aemulator, sermonum siromaste sceleris illi reprehensionem publice praetendens, mediis praecordiis graviter confixus, vacuumque atque confusum ab ecclesia ejecit. Is vero furore totis praecordiis actus, tandem imperatori persuadet, ut magnum Ignatium a sua deturbet sede; quod etiam haud diu post accidit. Tum vero, quid? Ignatio per tyrannidem expulso, Photium quemdam nomine, tunc proto a secretis munere fungentem, multa virum religionis ac scientiae fama, eligunt: quem statim detonderi jubentes, pontificali dignitate sublimant. Quid autem zizania singula ea occasione exorta dicere attinet, cum illa universi Ecclesiae alumni perspicua habeant? Caeterum aptandum argumentum pastori nostro Nicolao.

Hic itaque, qui se prorsus Christo ac Deo devovisset, ac omni parte ad ejus se mandatorum normam composuisset: qui flore primo juventutis patria relicta peregrinus factus esset³¹, quique more apostolico fratrum infirmitatibus socius, una undique affligi cuperet, uti accuratam imaginem ac similitudinem, ita et communionem involutam servans, ab iniqua se incompositorum conscientia abrumpens, ac una cum fratre e monasterio discedens, in ejusdem hospitio degebat, quod Praeneti situm est. Hujus rei sparsa fama, ac cum percrebrescente toto populo rumore, fidem omnino haberet, sciens jam olim Caesar sublimem viri virtutem, utque is omnium ore decantaretur, stupensque, quam ejus dementiae, viri sancti illa discessio, redargutionem auctura esset, imperii vires delegendo adhibens, ubi ejus hospitii locum didicisset, statim morosus homo, persuasibilibus sermonum suorum verbis,

³¹ I Cor. ii, 29.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

ratione dictus sit Θεοφόρος, qualem hic auctor nominat, eam rationem reddit Anast. ex Graecorum traditione in notis ad viii synod., quod ipse fuerit parvulus, quem Dominus statuit in medio, dicens: « Nisi conversi fueritis, et efficiamini, sicut hic parvulus, » etc. De quo difficile quod subdit: Unde nec apostoli ausi fuerint ei, cum ad Ecclesiae praesulatum promoveretur, amplius manus imponere; nimirum quem ore Dei laudatum, et ipsius tactu sanctificatum cognoverint. Quid enim Dominicus ille contactus ac sanctificatio, ad ejus in episcopum ordinationem, et ut jam tunc esset Ignatius, quod apostoli non nisi in Cæna, ac subinde accepto Spiritu sancto a Dominica resurrectione, facti sunt? Nisi forte hoc volumus, existimasse apostolos sic Dominica manuum impositione sanctificatum Ignatium, ut ea accepisse censeretur, quidquid impo-

Α ἀμαρτίας εἰς τέλος γινόμενον, εἶργει τῶν τῆς ἐκκλησίας οὐδῶν, ἐντεῦθεν τὴν διόρθωσιν αὐτῷ προβαλλόμενος. Ὁ δὲ τῷ θυμῷ παραλόγως τῆ ἐπιθυμῆα συμπεριτείρεται, καὶ τὴν δυναστείαν εἰς τυραννίδα σοβαρῶς μετατίθησι· καὶ πανδημὶ βρέμων τὸν νεῶν κατειληφῶς ἐν ὑπερέχοντι τῷ φρονήματι, τῶν τε ἀδύτων ἔνδον γενόμενος, τὴν τῶν φρικτῶν μυστηρίων πρὸς τοῦ ἀρχιερέως ἐξήτει μετάληψιν.

Ὁ δὲ ζηλωτὴς ἐκεῖνος τῷ σειρομάσῃ τῶν λόγων δημοσίᾳ τῆς παρανομίας αὐτῷ προτεινας τὸν Ἐλεγχον, κατα φρένα δεινῶς ἐξεκέντησε, καὶ κενὸν καὶ κατησχυμμένον τῆς ἐκκλησίας ἀπῆλασεν. Ὁ δὲ μανεῖς καταφρένα, τέλος πείθει τὸν ἀνακτα κατελευσθῆναι [leg. καθαιρεθῆναι] τοῦ θρόνου τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, ὅπερ οὐ μετ' οὐ πολὺ καὶ συνέβαιεν. **Β** τί; Ἐκεῖνου τυραννικῶς ἐξωσθέντος, οὗτοι προβάλλονταί τινα, Φώτιον μὲν προσαγορευόμενον πρωτοσηκρήτης τότε ὑπάρχοντα, ἐπ' εὐλαβείᾳ δὲ καὶ γνώσει πολλῇ φημιζόμενον· ὄνπερ εὐθύς ἀποκαρθῆναι κελεύσαντες, τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης πρεσβεῖα μεταχειρίζονται. Καὶ τί ἂν λέγοιμι τὰ καθ' ἕκαστον ἐντεῦθεν ἀναφύετα ζιζάνια, ὅτλα πᾶσι τοῖς τῆς Ἐκκλησίας τροφίμοις ὑπάρχοντα; Μεταρμοστέον δὲ τὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν ἡμέτερον ποιμένα Νικόλαον.

Οὗτος τὸν οὖν ὁ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἑαυτὸν ὀλικῶς ἀναθέμενος, καὶ πανταχόθεν ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς ρυθμιζόμενος· ὁ ἐν ἀκμῇ τῆς νεότητος πάροικος ὑπάρξας καὶ παρεπίδημος, καὶ ταῖς ἀποστολικαῖς ἀσθενείαις συγκακουχεῖσθαι πανταχόθεν αἰρούμενος, ὡσπερ τὸ κατ' εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν, οὕτω κἂν τῷ κοινῷ ἀπαράτρωτον διαφυλαττόμενος τὴν ἀκρίθειαν, ἀπηρόδηγνυσιν ἑαυτὸν τῆς ἀθέσμου τῶν ἀσυνθέτων συνέσεως, καὶ σὺν τῷ οἰκείῳ ὀμαίμονι τῆς μονῆς ἀπάρας, πρὸς τῷ ἐν Πραϊνέτῳ (30) ταύτης καταγωγῆν διέτριβεν. Ὡς δὲ διεβοήθη τοῦτο, καὶ πανδημὶ πλατυνθὲν πάνπιστον ἐπετύγχανεν, ὁ Καῖσαρ πάλαι τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς τὸ ὑψηλὸν ἐπιστάμενος, καὶ ὡς ἐν τοῖς ἀπάντων ἄδεται στόματι, καταβροντηθεὶς ἔνθεν εἰς ὅσον αὐτῷ τῆς παροινίας ἐπαύξει τὸν ἔλεγχον, τὴν τοῦ κράτους ἰσχὺν πρὸς εὐρεσιν χειρισάμενος, καὶ καταμαθὼν ἐφ' ᾧπερ ἠύλιζετο, τῆ τῶν λόγων ἑαυτοῦ πειθανότῃ πρὸς Ἐλκυ-

Δ sitione manuum presbyterii conferri poterat, sic tamen ut oratio, ac quam juniores vocant formam ordinationis, deberet accedere: qua adhibita per apostolos, tunc demum factus sit pontifex ac sacerdos, quod prius erat quadam tantum velut designatione. Sic visum charissimo συμμύστη καὶ συνομίλῳ· arbitronque ipse longe pium ac probabile.

(30) Bithyniæ emporium est, Socrati I. vi, c. 4, e regione Nicomediae. Illa καταγωγή, quæ multa indicantur monasterii Studitarum, ipsa videntur quæ in Actis vi synodi dicuntur μέτατα· parumque abesse putem a villis Carthusianorum, vel, ut malis, ab antiquis Benedictinorum prioratibus, in quibus pauci fratres extra commune cœnobium agerent, ac tum quieti vacarent, tum fratrum renuorum ac communis cœnobii negotia illie agerent.

ειν τοῦ Πατρὸς ὁ σικχός [γρ. σικχός] ὄνειροπολούμε-
νος, ἐν τοῖς τῶν Πυθίων θερμοῖς (31) δῆθεν τὸν
ἀνάκτα Μιχαήλ προσλαβόμενος· οἱ τάχος ποντοπο-
ροῦντες, ἐν Πραϊνέστῳ τὸν ὄσιον κατειλήφασι·
λόγους τε κολακείας ὡς τόξα προτείνοντες (δεινὴ
γὰρ τούτων ἡ τυραννίς, καὶ ψυχὰς ἀνδρείας εὐχερῶς
μεταθεῖναι δυνάμεντι), ὥντο τούτοις μεταπειθεῖν
τὸν ἄγιον.

Τότε κοινοτέρως πῶς τὸν λόγον τούτοις ὁ μέγας
ποιούμενος, Ἐχρῆν μὲν ὑμᾶς, φησὶν, εἰς Θεὸν καὶ
τοὺς αὐτοῦ θελοὺς νόμους ἐξαμυρτήσαντας,
δράξασθαι τῆς ἐκείνου παιδείας, καὶ μὴ ἐν θυμῷ
τὴν ἐργίην ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι· ὅτι κρίσις
ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεσθαι. Ἐπεὶ δὲ
τῶν τραυμάτων τὴν σηπεδένα τοὺς τῆς μετανοίας
φαρμακίς ἐπιρρώσασθαι οὐ βούλεσθε, τάδε λέγει
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς Κακὸν κατὰμφω τὸ τέλος
ὑμῶν ἀποδοῦνται.

Τοῖσιν τριχυνθέντες τούτοις τοῖς ῥήμασι, κενὸι τῶν
ἐκείσε ἀπύχοντο, εἰς ἑτέραν ῥοπήν τὰς ἑαυτῶν ἐλπί-
δας ταμειυσάμενοι. Στέλλουσι γὰρ εἰς τοῦπίσω τινα
πρὸς τὸν ὄσιον, τοῦ μὴ δεῖν σε, φησὶν, δηλοποιῶντες
ἐν τινι τῶν τῆς μονῆς σου καταγωγῶν αὐλίξεσθαι.
Καὶ ὡς πρὸς ἀμυραν δῖθεν εὐθὺς χειροτονοῦσιν
αὐτ' αὐτοῦ καθηγούμενον, Ἀχιλλᾶν μὲν οὖν ὀνομαζό-
μενον, χρηστὸν δὲ τοῖς τρόποις πανταχόθεν ὑπάρ-
χοντα. Αὐτοὶ δὲ, τὸ δὴ λεγόμενον, πάντα κάλων ἐκί-
νουν τοῦ ζωγρῆσαι τὸν ὄσιον.

Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Νικόλαος, τῶν οἰκείων
ἀπελσθεῖς, καὶ τούτοις πλησιάζειν εἰργόμενος, δι-
ετέλει τόπον ἐκ τόπου τῆ ἐνδείᾳ τῷ γῆρα συμπεριζό-
μενος· ὅφ' ὧν τις ἀνὴρ κατατρυχόμενον θεασάμενος,
Σαμουήλ μὲν ἐπίσης τῷ πρυφῆτῃ καλλωπιζόμενος
τῷ ὀνόματι· ἐπιποθῶν δὲ τὴν κλήσιν οὐπερ συγκοινω-
νεῖν καὶ τῷ πράγματι, καὶ λύτρον ψυχῆς τὸν πλοῦτον
διψιλῶς τε· χρήσουσι παρεχόμενος, ἐνδον τῆς πό-
λεως πρὸς τὰ τοῦ Λίβα μέρη (32) τόπον ἀπωκισμέ-
νον, καὶ ἡσυχον ἐκπριάμενος, προσφέρει τῷ ἁγίῳ
μετὰ πολλῆς τῆς εὐθύτητος, ἀρμόδιον ἐνθεν τὴν ἡσυ-
χίαν στέργοντι χαριζόμενον· ὃν καὶ τῆ τοῦ Χριστοῦ
χάριτι περιφανῆς ἀσκητήριον ἐναπεκατέστησεν, ἀρί-
στην ἐξ ὑπαρχῆς τὴν βᾶσιν ἐν τούτῳ πηξάμενος.

³¹ Psal. II, 12. ³² Sap. VI, 6.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(31) Est locus Bithyniæ unde aquæ calidæ sca-
turiunt. Nicetas et Procop. v^o *Ædificior.*

(32) Urbis nomen absolute prolatum palam indi-
cat urbem regiam; utque eam, non aliam intelli-
gam, adhuc suadet, quod lego in Cantacuz. I, I,
c. 40, ubi de Irene conjuge Andronici minoris est
sermo: Τὸν μὲν οὖν νεκρὸν αὐτῆς κομίσαντες εἰς
Βυζάντιον, ἐν τῇ τοῦ Λίβος ἑθαψαν μονῇ μεγαλο-
πρεπῶς καὶ βασιλικῶς. *Corpus Byzantium deporta-
tum, in Libis monasterio, magnifice ac regia pompa
funeratum est. Nihil siquidem aliud videatur illud
Libis monasterium, quam monasterium ad Liba,
sive partes Liba; sive intelligat illud ipsum, quod
auctor illic a Nicolao exstructum narrat, occa-
sione illata a Photianis vexationis, ac expulsionis
a suo Studitarum monasterio, ac locis subjectis,
sive aliud quodpiam: atque adeo videtur pœna
illa Nicolai, similis expulsionis a religione, quam*

A in sententiam Patrem pellicere molitur; unaque so-
cium Michaelem imperatorem in Pythiorum balneis
assumens, cito conscensa nave, virum sanctum
Prænesti invenerunt, verbaque blanditiæ jacu-
lorum instar prætendentes (quippe gravis erat
eorum tyrannis, ac quæ facile virili quoque virtute
animos demutare posset), iis sanctum a sententia
revocatos putabant.

Tunc vero, cominiori, magnus ille ad eos,
sermone: *Par quidem erat, ut qui in Deum ejusque
divinas leges peccaveritis, ejus apprehenderetis dis-
ciplinam, nec iram in furore in vos ipsi traheretis* ³¹:
judicium quippe durum fiet in iis, qui præsumunt ³².
*Quia vero pœnitentiæ medicos putrescentia ulcera
consolidare renuitis, hæc dicit Spiritus sanctus: In
malum tandem vobis res cedit.*

Iis itaque illi sermonibus exasperati, inde vacui
abscedunt, in commodum aliud tempus spes suas
reservantes. Quemdam siquidem pone se ad San-
ctum destinantes, significant, non debere in ulio
sui monasterii hospitio degere. Ac velut ulciscen-
tes, statim ejus loco, Achillam nomine, virum uti-
que probis undique moribus, præpositum ordinant:
ipsi autem, quod in proverbio est, nullum non mo-
vebant funem, quo Sanctum caperent.

Dei autem famulus Nicolaus sic a propriis
pulsus, atque iis propius accedere vetitus, lo-
cum ex loco, cum egestate, tum senio con-
fectus, mutabat. Tum vir quidam ita divexari
videns, cui idem atque Samueli prophetæ clerum
obligisset nomen; ejus uti appellationis, ita et
operum ac veritatis consortium ambiens, ac pre-
tium redemptionis animæ, divitias egonis large im-
pertiens, in urbe ad partes Liba semotum locum ac
quieti aptum coemens, proposito animi rectissimo,
viro sancto offert, commodam ea largitione amanti
quietem præstans: quem is locum, Dei gratia illu-
stre tandem monasterium, optimam in eo a princi-
pio basim figens, effecit.

D fere statuta ordinum certis quibusdam casibus, ac
rarius præscribunt, uti Regula S. P. N. Augustini,
ac illi consentaneæ, quas vocant, Constitutiones FF.
Prædicatorum. Poterat ergo sic a propriis pulsus,
vel in ipsa urbe, ac extra suos, hospitium ha-
bere, in illoque fratres sibi aliquos adjungere,
nisi potius tunc solum adjunxit, cum jam Ignatius
restitutus esset, ipseque Studii præfecturam tan-
dem resumpsisset: haud certe modicum videtur
vel solum foveri in urbe, Barda inimico tyrannidem
exercente. Quod ait Ortel. in voce Liba: *Locus
circa Nicomediam, Cedreno, possit verum habere.
Cum enim ea vox nihil aliud sonet quam guttam,
stillationem, fontem, nihil vetat, ut ne multa Græ-
ciæ loca fontibus ac aquis irrigua, id ipsum nomi-
nis sortita sint. Locus apud Cedrenum non est in
manu, nec velim quærendo totum evolvere.*

Postmodum enim cum unum quemdam e suis discipulis Evarestum nomine accersisset; nedum solus ille asceticæ palæstræ certaminibus, Evarestum se, id est, placentem ac gratum ostendit, verum etiam locum ipsum per eos, qui in eo placerent Deo ac religiose mererentur, beneplacitum fecit, qui ejus hactenus placitis intercessionibus, præclaris meritis egregie abundet, totique fere orbi venerationi habeatur, cum olim Cocorobii locus appellatus esset. Denique dum interim vir sanctus venerabili illo loco bene quietus ageret, eum Photius pontifex cum Augustis, modis omnibus ad se trahere moliebatur, utique ad eum accederet, inducere tentabat. Ejus quippe supra omnes alios gloriam captabat. Id ubi vir admirabilis intellexit, eorum volens cavere insidias, fuga se in Priconesum proripit, indeque Mitylenem abit: quo loco, ubi diu satis demoratus esset, tandem in Cherronesum una cum proprio fratre, apud Kamelium habitaturus, reductus est.

Porro præfatus Achilles ubi annis quinque in Sancti monasterio gregem gubernasset, archiepiscopus Nicolæ in partibus Orientis creatus est: a quo præfecturam iniens Theodosius, cum annum unum et ipse præfuisset, vivis exemptus successorem Eugenium habet. Sed et ipse cum menses quatuor præfecturam tenuisset, Theodorus Santabaris oriundus, ac idcirco a nonnullis Santabarinus appellatus, successor susceptus est: cui demum, cum annum unum præpositi personam gessisset, Sabas a Callistrato, ejus discipulus, qui tunc pontificem agebat, ordinatus succedit.

Cum autem magnus Pater Nicolaus annos septem in præfato loco, cum naturæ necessitatibus, tum ipsa senectute attritus egisset, inde vincetus ad suum

FRANC. COMBEFISHI NOTÆ.

(33) Προικόννησον scribit Ptolomæus, voluitque puto Noster scribere. Est Propontidis insula antè Cyzicum. Mitylene Lesbi oppidum, a quo tota insula sic dicta fuit. Quam denique ponit Cherronesum seu peninsulam, in quam tandem vir Dei reductus sit, ipsam puto vicinam Acra promontorio, in qua Theodorus diem obiit. Plura loca sic appellantur. Potuit sic reduci a Photio ac imperatore, ut urbi vicinum diligentius observarent, ac aliquid pro Ignatio moliri prohiberent: forte vero quod Romam accessurum, eoque Ignatii, ac ei communicantium, virum tantæ auctoritatis, querelas delaturum timerent. Sic conati sunt Theoctistum revocare, ceu reum majestatis, cum ille pro Ignatio Romæ ageret, ut est in epistolis ad Nicolaum.

(34) Fuit iste procul dubio episcopus a Photio, id temporis tyrannidem exercente; unde non placet, quod eum auctor paulo superius, cum ait creatum præpositum Studi ejecto Nicolao χριστόν τοῖς τρόποις πανταχόθεν, asserit, *virum omni parte moribus probatum*. Ut ita probatus esset, non sic facile a viro grassatore iteratis honoribus auctus esset. Vel sic voluit angere, virum alioqui magnæ existimationis, ac a Nicolao secundum, ut suæ factioni præsidium quæreret. Quid in utroque gradu, pro aut contra Ignatium egerit, utque

A Ἐνα γὰρ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν Εὐάρεστον τοῦνομα εἰς ὕστερον τοῦτον μεταπεμφάμενος, οὐ τοῖς ἀγῶσι μόνος ἐκεῖνος τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας ἐδείχθη Εὐάρεστο; ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ χωρίον διὰ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ θεῷ εὐαρεστούντων, εὐάρεστον κατειργάσατο, μέχρι τῆς σήμερον ταῖς αὐτοῦ εὐαρέστοις πρεσβείαις, βρήθον τοῖς ἀγαθοῖς κατορθώμασι, καὶ σχεδὸν ὑπὸ πάσης τῆς γῆς σεβασζόμενον ἀνωθεν τῆ προσωνυμίας τῶν Κοκοροβίου ἐπιφερόμενον. Ἀμέλει καλῶς ἐν τῷδε τῷ εὐαγγελί τόπω τῷ ὁσίῳ ἐφησυχάζοντι, ὁ ἀρχιερεὺς Φώτιος παντοίως πρὸς ἑαυτὸν σὺν τοῖς κραχῦσιν ἐλκῦσαι τοῦτον πραγματευόμενος, καὶ ὡς αὐτὸν ἀφικέσθαι πειρώμενος. Ἐθῆρα γὰρ αὐτοῦ τὴν δόξαν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους γε· καταμαθὼν ὁ θαυμάσιος, καὶ τὰς τούτων ἐνέδρας διαδράσαι βουλόμενος, φυγὰς ἀπαίρει πρὸς τὴν Πρυκόννησον (33) [ἡρ. Προικόννησον], ἐκεῖθεν δὲ πρὸς Μιτυλήνην ἀπόχεται· ἐφ' ἱκανὸν δὲ ταύτῃ προσδιατρίψας, ἀνήκται πρὸς τὴν Χερρόνησον, σὺν τῷ οικεῖῳ ἀδελφῷ ἐν τῷ Σαμηλίῳ οικισθησόμενος.

Ὁ δὲ προρῥηθεὶς Ἀχιλλᾶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου ἐπὶ πέντε χρόνους ἰθύνας τὸ ποίμνιον, ἀρχιεπίσκοπος εἰς Νακόλιαν (34) ἐν τοῖς τῆς ἀνατολῆς προχειρίζεται μέρεσιν· ὃν τῆς ἀρχῆς διαδεξάμενος Θεοδόσιος, καὶ ἐνιαύσιον χρόνον κρατήσας τὸ μοναστήριον· τοῦτον Εὐγένιος τελευτήσαντα διαδέχεται. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ποιησάμενον τὴν κατάτχεσιν, Θεόδωρος ὁ ἐκ γωρίου τοῦ Σανταβαρέως ἐξορμώμενος, καὶ διὰ τοῦτο Σανταβαρινὸς παρωνύμως ὑπὸ τινῶν ἐπονομαζόμενος, διεδέξατο. Ὅνπερ ἐνιαυτὸν ὅλον ἀντιπροσωποῦντα τὸ μοναστήριον, ὁ ἐκ Καλληστράτου Σάβας χειροτονηθεὶς, αὐτὸν διαδέχεται, μαθητῆς ὑπάρχων τοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην τότε κρατοῦντος.

Ἐπταετίαν δὲ τοῦ μεγάλου Πατρὸς Νικολάου ἐν τῷ προρῥηθέντι τόπῳ διαμείθοντος, καὶ ταῖς ἀνάγκαις τῆς φύσεως, καὶ αὐτῷ τῷ γῆρα συγκακουχούμενος,

habuerit ad Patrem Nicolaum, ac fratres Studianos, incompertum est. Putem omnes hic nominatos præter prostremum Sabam Photii discipulum, devotos Patri fuisse, ac si quid communionis labe cum Photio infecti fuerunt, timore potius humano, quam odio in Ignatium vel Nicolaum id commisisse. Forte vero præposituram inierunt sic velut vicarii, ac ne quid gravius fratrum sodalitas per Nicolai absentiam pateretur, vel ipso annuente Nicolao: idque videatur auctor innuere in Theodoro Santabarino, cum ἀντιπροσωποῦντα τὸ μοναστήριον, per annum integrum, successorem habuisse memorat Sabam Photii discipulum: ut alii, Nicolai discipuli fuerint; Sabas Photii. Nacolia urbs est Ptolomæo ac Straboni magnæ Phrygiæ. In viii synodu subscriptus habetur, *Photius episcopus Nacoliæ*: ac videri possit scribendum *Nacolia*, cum vix ulla possit assignari urbs Nacolia. Quia tamen constat ex Anastasio solos veteres episcopos, ac sub aliis patriarchis ordinatos, admissos esse ut subscriberent synodo, nec Achilles subscribere potuit, nec si quem Photius, eo forte defuncto, illi substituit. Sit ergo Nacolia peculiaris civitas, forte in Asia Minori, quam Turcæ ac moderni Natoliam vocant: velut thema orientale, ac quod orientior sit Constantinopoli.

δέσμιος ἐνθεν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μονὴν ἐπανάγεται, καὶ τῷ προβήθέντι Σάββ παραδθεις, ἐμφρούριος ἐναποκαθίσταται ἐπὶ δύο ἔτη ἀπρονόητος, ἐν τηρήσει πολλῇ διαφυλαττόμενος. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ τῶν ἀμαρτωλῶν ὁδοὶ σκοτειναὶ, καὶ οὐκ οἶδουσιν πῶς προσκόπτουσιν· ἵνα κατ' ἄμω τοῖν δυοῖν Καισάρων ὑπὸ τοῦ ὁσίου προφητευθὲν τέλος προκαταλάβηται, ἐπὶ Κρήτην ὁ ἄναξ Μιχαὴλ σὺν τῷ Καισαρι κατὰ τοῦ Ἰσμαὴλ ἐκστρατεύουσιν· ἐκεῖσέ τε κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπιμανέντες ἀλλήλοις (35), ὁ Καίσαρ ἐπιβουλευθεὶς ἐλεεινῶς ἐν μαχαίρᾳ διαμερισθεὶς κατασφάττεται. Ὁ δὲ ὑποστρέψας, οὐ μετὰ πολὺ καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἐκείνῃ τῆς ὁργῆς τὸ ποτήριον πέπωκεν, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος κατὰ τὴν τοῦ δικαίου πρότασιν ἐφευράμενος.

Καὶ εὐθέως ὁ Καίσαρ Βασίλειος τὰ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτρα μεταχειρίζεται· ὅς ἱερὰν γενέσθαι σύνοδον παρακελευσάμενος, μετὰ τὸ ἀποδοῦναι τὸν οἰκεῖον τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον τὸν θεοφόρον Ἰγνάτιον [ἱ. τῷ θεοφόρῳ Ἰγνατίῳ], ἐπιζητήσας τὸν κοινὸν ἡμῶν Πατέρα, καὶ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρα Νικόλαον, κατασχεῖν παρεκάλει καὶ αὐτὸν τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ μοναστήριον· συμπρεσβευτὴν ἐν τούτῳ πρὸς τὴν παράκλησιν καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐπιφερόμενος. Ὁ δὲ ἀπωθεῖτο τὴν τοιαύτην ἐγγείρησιν [ἰ. ἐγγείρισιν], τὴν τε τοῦ γήρωσ ἀδυναμίαν, καὶ τὴν ἐκ τῶν προηγησαμένων ἐν αὐτῷ συντριβὴν προβαλλόμενος. Ἐχεις με, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, σὺν πολλῇ προθυμίᾳ, ὡς ἂν κελύοις, κατὰ πάντα τῷ σῶ ὑπηρετοῦντα θελήματι· ἀλλὰ καὶ τὴν παρῶρησίαν τε καὶ ἀποστολὴν ἀκώλυτον εἶναι παρακελεύομαι· μέγα κέρδος ἡγούμενος, τὸ ὑπὸ τῆς σῆς ὀσιότητος δηλοποιεῖσθαι τε καὶ ἐπισκέπτεσθαι. Ἐν τούτοις ὁ ἄναξ φιλοφρονησάμενος τὸν μακάριον, καὶ πείσας τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἀναδέξασθαι, σὺν θυμηδίᾳ πολλῇ τῶν βασιλείων ἐξαπέστειλεν, εἰ καὶ μάλιστα συχνωτέρως πρὸς ἑαυτὸν μετεστέλλετο, ἡδόμενος αὐτοῦ τῇ ἀπλότητι.

Ἄλλ' ἐνταῦθα δίκαιον ᾤθηεν διὰ βραχέων, τοῖς πόνοις τούτου τὴν ἐπιχαρτίαν προσενεῖραι τῷ διηγήματι, καὶ μικρὰ τινα τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ὑπομνήσαι τοῖς ἐντυχάνουσι· ὡς ἂν ἄρτιον εἴη τῆς ὑψηλῆσεως τὸ ὠφέλιμον. Εἰ γὰρ καὶ σημεῖα τοῖς ἀπίστοις, ὡς γέγραπται· ἀλλ' οὖν εἰς μείζονα δόξαν τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ὁ Κύριος, ἐν τοῖς πιστοῖς τὰ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς φύσεως διανέμει τούτων χαρίσματα· οὐκοῦν μετ' εὐφροσύνης τὰ τοῦ Πνεύματος ἐξείπωμεν θαύματα.

Εὐδοκία γὰρ ἡ τοῦ φιλοχρίστου μέδοντος σύνευνος, κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας πάθει δεινῷ περιπέπτωκε· καὶ τῆς ἐκ τῶν ἰατρῶν ἐπομένης βοηθείας ἐστέρητο, ἐπεὶ καὶ τὰ τοῦ πάθους πρὸς θάνατον ἐβλεπε. Τοῦ δὲ βασιλέως ἀθυμοῦντος, καὶ περὶ τούτου δεινῶς ποτνωμένου καὶ στένοντος, ὀπτασία τις παρεμπε-

A ipsius reducitur monasterium, praefatoque Sabæ traditus, in carcere ad biennium, maximo corporis neglectu, diligentique admodum custodia, tenetur. Quia nihilominus peccatorum viæ tenebrosæ sunt, nec sciunt quomodo offendunt³³; quo finis a Sancto in duos Cæsares prænuntiatus tunc primum occuparet, junctis copiis imperator Michael ac Cæsar, in Cretam adversus Ismaelem exercitum educunt: tumque in via mutuo in se furore concitatis, Cæsar insidiis appetitus, misere gladio dissectus jugulatur. Reversus autem ille, brevi et ipse perinde calicem iræ bibit, unum eundemque, juxta quod vir justus pronuntiat, inveniens finem.

B Mox vero Basilius Cæsar Romani imperii sceptrum moderanda suscipit; jubensque sacram fieri synodum, post redditam Ignatio pontificalem sedem, quærens communem nostrum Patrem ac Ecclesiæ lumen Nicolaum, obsecrabat, ut et ipse monasterii sui curam reciperet, una secum obsecrationis intercessorem episcopum adhibens. At ille, commissum a se munus rejiciens, cum affectæ senectutis impotentiam causabatur, tum ab iis, qui illic præfecturam gessissent, exantlatos labores atque molestias. Habes, inquit, imperator, ad omnia quæ jusseris multa alacritate tuæ devotum voluntati: verum a te unum hoc rogo, ut ne libertatem ac dimissionem meam impedias; cui magni lucri compendio accedat, ut a tua sanctitate manifeste ac protegar. Denique imperator benevole virum beatum excipiens, ac persuadens pristinae præfecturæ munus etiamnum obire, multa animi voluptate ab aula remisit: quanquam etiam a se crebrius accersebat, ejus impendio simplicitate affectus.

Hic enimvero operæ pretium duxi, beati viri laboribus etiam consequentes fructus brevi narratione subnectere, ac pauca quædam ejus miracula Lectoribus insinuare, quo absoluta consistat narrationis utilitas. Quanquam enim signa in fidelibus³⁴, juxta quod Scriptura habet: Dominus tamen, ad majorem famulorum suorum gloriam, eorum dona, quibus natura beneficio afficitur, in fidelibus distribuit. Læti ergo divina Spiritus miracula edicamus.

Quippe Eudocia Christi amantis imperatoris uxor, per hos dies in morbum gravem incidit, jamque omni medicorum auxilio, morbo in mortem inclinante, destituta erat. Cum autem imperator ea re mœstus, dire quireretur, ac animo angustiaretur, incidens interim visio læto animo effecit. Putabat enim

³³ Prov. iv, 19. ³⁴ I Cor. xiv, 22.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(35) Videndus Nicetas in Vita Ignatii, ubi pluribus explicat qui ista habuerint, ac qua primum occasione, ulciscente Numine, rixæ illæ ac tandem

utriusque Cæsaris mors contigerint, Basiliusque pius princeps regnum capessiverit.

illa, cum modicum degustaret somnum, senem quemdam videre, monachum quidem habitu, quemque multa gloria honestaret, in hæc verba affantem: *Confide, inquit, fore, ut modo minime moriaris: quin amodo optatæ sanitatis commoda persensura es.* Tum illa somno soluta rem statim cum viro communicans, imperiali decreto, omnes in urbe sanctimonix laude præcellentes viros, cum invisendi ergo ad se ascendere jubet¹. Quamobrem etiam Pater noster una cum Patrum choro in palatium veniens, vultu Mosis instar glorificato, liquido is ipse Augustæ innotuit, qui in visione verba oppignerasset. Magna itaque voce, in gratiarum actionem effusa, palam traducens, gloriosa Dei in ipsam per eum magnalia prædicavit. Imperator autem, adstansque omnis caterva, virum admirantes, congruis honoribus prosecuti sunt. Symbolice puto, Christi famulus, illi simile miraculum portento quodam operatus est, quod nominis patronus Nicolaus olim edidisset, cum nimirum, imperatori in visu apparens, ab injusta nece viros liberavit. Enimvero, miraculo subnectentes miracula, Patris virtutem ediscamus.

Helena quippe Manuelis patricii quondam uxor, cum perinde atque Augusta, portis inferni, vi morbi, propior accessisset, jamque sui ad suprema, pro morientium ratione, officia parati essent; accedens magnus ille, ac manu ægrotantis caput attingens crucisque signo desuper in aere expresso corpus consignans, mortis recessum vegetavit. Confestim enim sanitate recepta, a diro dolore, quo tenebatur, liberata est.

Sed et hoc præfate ejus viro memoratur accidisse. Nimirum, cum humili lecto jacens decumberet, jamque a medicis supremam mortis sententiam accepisset, rogabat adesse virum sanctum, clamore flagitans, ut angelico monachorum habitu perornaret. Ad quem Sanctus: *Haudquaquam: nec enim, fili, conducibile foret, qui brevi, infirmitatis hujus symbola relinquens, magistratum præfecturas Dei munere administraturus sis.* Ubi itaque hoc evenerit, te deinceps coma deposita ad beatam illam sortem bonis operibus refertum assumpturus sum. Porro finem habuit prædictio, eventusque prophetiam secutus est. Etenim relicta ille cum lecto ægritudine, diversisque illis magistratibus defunctus, cum tandem modicum ægrotasset, juxta viri justis sententiam, comam deponens, migravit ad Dominum.

Theophilus autem, qui perinde atque Melissenii, Lydiates appellabatur: quippe vir eorum gener erat, impositamque illis a genere appellationem ipse etiam merito abusione ferebat. Nam et protospatharii dignitate ornatus erat. Nati porro ex eo infantes, vitam statim cum morte commutabant,amboque parentes jucundissima eorum gaudio ac

σοῦσα μέσον, εὐθυμειν παρεσκευάζεν. Ἐδόκει γὰρ ἐκεῖνη μικρὸν καθευδήσασα, καθορᾶν τινα γηραιὸν, μοναχὸν μὲν ὑπάρχοντα, καὶ δόξῃ πολλῇ σεμνυόμενον· οὕτω δὲ πωρ αὐτῇ προσδιαλεγόμενον· *Θάρσει, φησὶν, ὡς οὐ τεθναίεις τὰ νῦν· ἔξεις δὲ λοιπὸν ἐκ τῆς δεῦρο τῆς σοι φίλης ὑγείας τὸ χρήσιμον.* Ἡ καὶ μετὰ τὸν δνειρον τοῦτο παρρηθὺς τάνδρῳ διανείμασα, σθένει τοῦ κράτους πρὸς ἑαυτὴν τοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν ἐπ' εὐλαθείᾳ προδχοντας, ἐπισκέψεως χάριν ἀνελθεῖν παρασκεύασεν. Ἐνθεν ὁ μέγας συνανιῶν ταῖς Πατράσι, δεδοξασμένον φέρων κατὰ Μωτέα τὸ πρόσωπον, γνώριμος τῇ βασιλίδι γεγένηται, ὡς αὐτὸς εἶη ὁ ἐν τῇ ὄπτασι αὐτῇ ὁμηρουσάμενος ῥήματα. Ὅθεν μεγάλη τῇ φωνῇ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦτον ἀναφανδὸν ἐθριάμβευσε, τὰ εἰς αὐτὴν δι' αὐτοῦ ἔνδοξα τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα ἀνακηρύττουσα. Ὁν ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντες οἱ συμπρόντες θαυμάζοντες ταῖς προπούσαις τιμαῖς ἀπεσέμνονον. Συμβολικῶς οἶμαι τῷ ἐπωνύμῳ Νικολάῳ ἐφάμιλλον, ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων κατ' ἐκεῖνον τὸ θαῦμα τερατευσάμενος, ἐν ὄνειρῳ πάλαι δειματώσας τῷ ἀνακτι τῆς ἀδίκου δίκης τοὺς ἀνδρας ἐξελάτο. Ἀλλὰ θαύματι συνάπτοντες θαύματα, τὴν τοῦ Πατρὸς ἀρετὴν καταμάθωμεν.

Ἐλένη γὰρ ἡ τοῦ πατρικίου Μανουὴλ ὑπάρξασα σύμβιος, ἐπίσης τῇ βασιλίσει ταῖς τοῦ ἄδου πυλῶσι δι' ἀβρωστίας ἐγγίζουσα, καὶ πρὸς τὴν ἐξόδιον τῶν αὐτῆς εὐτρεπιζομένων συνήθειαν· ἐπιστὰς ὁ μέγας τῇ χειρὶ τῇ τῆς καμνοῦσης κορυφῇ ἐφαψάμενος, τῷ σταυρικῷ συμβόλῳ ἀερίως ὑπερθεῖν ταύτης ἐπισφραγίσας τῷ σώματι, τὸν τοῦ θανάτου μυχὸν ἀνεζώγησεν. Ἐβρωτο γὰρ εὐθέως, καὶ τῆς κατεχούσης ὀδύνης ἀπήλλακτο.

Ταυτὸ δὲ συμβεβηκέναι καὶ τῷ προβήθέντι ταύτης ἀνδρὶ διηγόρευται· ὁ ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἀνακείμενος, καὶ πρὸς τῶν ἰατρῶν τὴν τελευταίαν τοῦ θανάτου ἀπόφασιν προσλαβόμενος, ἐπιστάντα παρεκάλει τὸν ἅγιον, τῷ ἀγγελικῷ τῶν μοναχῶν κατακοσμησαί τοῦτον ἐπιδουόμενος σχήματι. Οὐ, φησὶ, πρὸς αὐτὸν ὁ δσιος ἀπερθέγγετο. Οὐ γὰρ λυσιτελή σοι, τέκνον, συμβήσεται, μέλλοντι συντόμως τῆς ἀβρωστίας τῆσδε διαδράντι τὰ σύμβολα, τῶνδε τῶν ἀξιωματῶν τῆ τοῦ Χριστοῦ χάριτι τὰς ἀρχὰς διοικήσασθαι. Ἡ δ' ἂν τοίνυν τοῦτο γενήσεται, τότε σοι [γρ. τότε σε] λοιπὸν ἀποκαρθέντα πρὸς τὴν ἐκεῖσε λῆξιν κομῶντα ταῖς ἀγαθοεργίαις προσλάβοιμι. Εἶχε δὲ τέλος ἡ πρόβησις, καὶ τὴν προφητείαν ἐπηκολούθει τὰ πράγματα. Τῇ γὰρ εὐνῇ ὁ ἀνὴρ τὴν νόσον ἐπαποθέμενος, καὶ τοῖς διαφοροῖς ἐκείνοις ὑπεισελθὼν ἀξιώμασι, τέλος μικρὸν νοσήσας, κατὰ τὴν τοῦ δικαίου ἀπόφασιν, ἀποκαρθεῖς, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε.

Θεόφιλος δὲ ὁ κατὰ τοῦ Μελισσηνοῦς Αὐδιάτης καλούμενος (γαμβρὸς γὰρ αὐτῶν ὁ ἀνὴρ ἐχορημάτισε, καὶ τὸ ἐκ γένους ἐκεῖνοις παρωνύμως ἐπιτεθὲν, εἰχότως καὶ οὗτος καταχρηστικῶς ἐπεφέρετο· καὶ γὰρ καὶ τῷ τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἐτετίμητο ἀξιωματι), τὰ παρ' αὐτοῦ νήπια, τοῦ ζῆν. αὐθωρὸν ἀπῆλλανττοντο, καὶ τῆς ἡδίστης τούτων χαρμῶσύνης τε

¹ Exod. xxiv, 29.

καὶ διαβιώσεως ἀμφω τῷ συμβίῳ ἐστέρηντο. Θέλγει γάρ ὄντως τὰ τῶν νηπίων ψαλλίσματα, ἐκ τῆς ἀτέχνου γλώσσης μάλιστα προλιμένα. Καὶ δὴ βουλὴν καλὴν βουλευσάμενος· σὺν τῇ γαμετῇ, τῷ μεγάλῳ τούτῳ φωστῆρι καταλαθόντες προσπίπτουσι, καὶ τὴν τῆς ἀπαιδείας ὀδύνην μετὰ πολλῶν δακρῶν διαγορεύουσι· καὶ ὡσπερ θυρεῶ τινι ἑαυτοὺς πρὸς τὴν ἀπρόοπτον τοῦ θανάτου τῶν ἐμψύων φορὰν κατασφαλίζόμενοι, αὐτὴν τὴν μέγαν τὴν ἐκ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ θεοῦ βαπτίσματος παρεκάλουν ἀναδοχὴν τούτοις δωρήσασθαι. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἐπένευσε· τὴν χάραν δὲ τούτου βρέφους, οὐπὲρ ἐκέκτηντο, τῇ λαίῳ χειρὶ καθαψάμενος, τὴν τε ἐτέραν ἀπεώρισας ἄνω, καὶ ἱκανῶς προσευξάμενος, Ἄπιτε, φησὶν, οἴκαδε· τὰδε γὰρ λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι Ζήσεται τὸ θυγάτριον (θῆλυ γὰρ ἔπειπερ ἐτύγχανε), καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν υἱὸς τῶν αὐτῆς υἱῶν καταθρήσεται, καὶ οὕτω μετ' εὐφροσύνης καὶ ὑμεῖς τῶν ἐνθένδε μετακαστεύσητε. Ἐπηκολούθει δὲ καὶ ὡς τοῖς τοῦ Πατρὸς λόγοις τῶν πραγμάτων ἢ ἐκβάσις, καὶ πολὺ παιδὲς τῇ ἀτεκνίᾳ τοῦ παιδὸς

Καὶ τί ἂν λέγοιμι τὰ καθέκαστον; Δέδεικται δὴ τοῦ τῷ προφητικῷ χαρακτήρι [ισ. add. ἄμα] τῇ τῶν θαυμάτων διόπτρᾳ πανταχόθεν τὸν μέγαν κατακοσμούμενον, εἰ καὶ τοῦ χρόνου τῷ μήκει τὰ πλεῖστα τούτων ὁ τῆς λήθης βυθὸς ἐθησαύρισεν. Ἄλλ' ἐπεὶ δι' ἀσθενείας ὁ λόγος ἀμυδρῶς πως τὰς αὐτοῦ ἀριστίας ὑπεσημάνατο, φέρε καθόσον οἶδόν τε, τοῖς παλαιοῖς τὰ ἐκαίνοῦ συνάψαντες, κἀντεῦθεν τὸν ἄνδρα γνωρίσωμεν. Οὐ γὰρ μερικὰ τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα, εἰ καὶ διάφορος ἡ τούτων ἐνέργεια. Μόνον γὰρ εἰς ἀλλήλους διαμερίζομεν, τὸ προσπαθῆς ἡμεῖς ἐκάστῳ τὰ ἀμερῇ ἐν μέρει μερικῶς συνεστῶντες τῆς σχέσεως. Οὕτως δὲ σκοπήσωμεν.

Θαυμάζεις Ἄβελ τὴν τῆς καρδίας εὐθύτητα καὶ τὰ ἀρτιγενῆ τῶν δώρων πρωτότοκα, ἐπεὶ καὶ πρὸς Θεοῦ τὸν ἔπαινον ἀπειλήφασιν· τὴν τε τοῦ Ἐνώχ ἐλπίδα, καὶ Ἐνώχ τὴν μετάθεσιν· θαύμασον, εἰ βούλει, τὴν ἐξ αὐτῆς νηπιότητος καὶ τούτου τὴν ἀρτιγενῆ τῶν φρενῶν πρὸς τὸ θεῖον ἀλλοίωσιν· τὴν τε γενικὴν τῶν ἡλικιῶν ἀπαρχὴν, τῆς λογικῆς, ψημλ, θυσίας ἐκ πνεύματος συντετριμμένου, τιμιωτέραν τῶν δώρων ἀνάθεσιν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐλπίδα, καὶ τὴν τοῦ νοῦς πρὸς τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν καθεκάστην ἐγγινομένην μετάθεσιν· ὅσον ἐκεῖ μὲν, ἐκ τῶν περὶ αὐτῶν, ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν δὲ τούτῳ τῆς προσφορᾶς ἢ τελειώσις. Εἰ δὲ τὴν τοῦ πρωτοπάτορος ἐν χειρὶ Θεοῦ γενομένην διάπλασιν, καὶ τὴν ἐν παραδείσῳ διατριβὴν, καὶ τὴν πρώτην νομοθεσίαν ἀντεπεξάγοις τῷ ἡμετέρῳ Πατρὶ, μείζον, ἢ ἔλαττον εὐρήσεις τῆς ἀρετῆς τὸ ἐγκώμιον, τὴν τῆς ἐντολῆς ὑφαίρεσιν ἄρτιον ἐντεῦθεν προσλαμβανόμενος, τὴν τε ἐν παραδείσῳ (36) τρυφὴν ὅσον οὐπω μετὰ δικαίων ἀποληψόμενος· ἐπεὶ μὴ οἶδόν τέ τινα τελειωθῆναι κατὰ, τὸν μέγαν Ἀπόστολον.

¹⁶ Hebr. II, 40.

FRANC. COMBEFISHI NOTÆ.

(36) Quanquam videtur auctor obscurius loqui, satis tamen indicat errorem, utriusque Ecclesiæ

A vita carebant. Plane enim mulcent, quæ maxime infantes rudi lingua balbutimenta pronuntiant. Bono itaque consilio, una cum conjugē, magnum hoc lumen adentes, ejus se objiciunt pedibus, multisque lacrymis, exponunt, quem ex orbitate prolis dolorem persentirent. Ac vero, ceu quodam clypeo, adversum improvisam illam mortis infantum violentiam sese munientes, hunc ipsum magnum virum, ut susceptoris a divini baptismatis regeneratione munus obire dignaretur, obsecrant. Haud tamen ille postulatis annuit: caput nihilominus infantis superstitis manu sinistra tenens, dexteramque desuper elevans, ac abunde precatus: *Domum, inquit, abite: hæc enim dicit Spiritus sanctus: Viret puella: quippe femina erat: vestrisque ipsi oculis filios filiorum ejus visuri estis; sicque vos etiam ab humanis cum lætitia migrabitis.* Porro hic quoque rerum eventus Patris sermones consecutus est, filiique orbitate multorum filiorum parentes existerunt, qui illis orbi erant.

οἱ ἀπαιδὲς ἐχρημάτιζον.

Quid vero singula prosequar? Sane probatum fuit magnum hunc virum prophético schemate miraculorum dioptra omnino ornatum esse, quamquam longo temporis lapsu pleraque illorum oblivionis profundum absorbit. Quia enimvero obscure quodammodo præ sua imbecillitate instituta oratio, ejus res præclare gestas designavit: age jam, res ejus antiquorum rebus gestis conferentes, hinc quoque declaremus viri præstantiam. Nec enim Spiritus dona particularia sunt, locisque ac personis addicta, tametsi eorum virtus est diversa. Soliquippe nos, quæ individua sunt, in parte particulatim in invicem partimur ac dividimus, qua sumus in aliquos, affectionem prodentes. Sic autem consideremus.

Miraris Abelis cor rectum, novaque munera primitiva, quando etiam a Deo laudem meruerunt: spem quoque Enos, ac Enochii translationem: verum hujus quoque, si lubet, mirare ab infantia ipsa novam sensus animi in Deum demutationem, universasque ætatum primitias; rationalis, inquam, hostiæ ex spiritu contrito, pretiosiorē munerum oblationem, quæque inde spes, ac mentis quotidiana, ad ea quæ sensum exsuperant, translatio accedit: quanto illic, ex circumstanti externaque substantia, huic autem, ex ipsismet propriis oblatio consummatur. Sin autem protoplasti in manu Dei formationem, moramque in paradiso, ac primo latam legem, Patri nostro ex adverso produxeris; majus, quam minus encomium virtutis inveneris; integram inde mandati abrogationem assumens, paradisi que vix non cum justis accepturus voluptatem: siquidem, juxta magni Pauli sententiam, impossibile est quemquam cou-

summari ¹⁶.

Laudas Noënum, quod diluvii aquas in justitia A
evaserit ²⁷, quodque bruta animantia arcae lignæ
ambitu continuerit ²⁸. Abrahæ item hospitalitatem,
novamque Deo offerentem unigeniti hostiam; sus-
ceptum inquam ex repromissione immolantem; sed
ei hujus lauda hæretica illuvione ad Deum perfu-
gium, quodque genera multa rationalium salvarit:
animi item purgationem, quamque sacerdotii jure
Christo ipsi ac Deo hospitem paravit mensam.
Quippe qui etiam totum se, mensam sacram ac
spiritali holocaustum effecerit. Plane mirabilis
Isaac ante etiam nativatem promissio ²⁹; hic enim
vero ipse statim ultro promisit, post etiam nati-
vitatem.

Mira quoque est Jacobi scala ³⁰ ceu novi ejusdam
ac admirandi sacramenti designatio ³¹: viri item
circa pecudes solertia; nec non tanta illa, duodenæ
prolis ex lumbis ejus propagatione, felicitas: sed
et hujus mirabilis virtutum, morali conversatione
recta scala, nec non pascendi ratione præditos
peritia, ac demum copiosa ex lumbis, spiritali partu
filiorum editio.

Beatissimus Job in stercore positus ³², tantaque
illa in malis tolerantia, omnium ore celebratur: hic
autem, fortitudinem illam ex desudatis certamini-
bus vulnerumque cicatrices indutus, longamque aliis
aliisque locis carcerum coercionem stercoreis instar
inferens, nihil minus illo tolerantiam coluit.

Magnus Moses, tanquam qui deus Pharaonis ³³ mi-
rabilisque populi ductor, ac mitis legislator, ut quis
alius, fuerit. Sed et hic nihilominus perinde atque
ille, deus adoptione, ac legislator mitissimus, om-
nes admonens hortansque abstinere a malis actibus,
virgaque depurgati zimi ac vacui ab affectionibus,
varia miracula patrans, imitatus est Davidis illud
in bellis inexpugnabile robur, hæreticorum phalan-
ges invicta fortitudine fugans ³⁴. Mitto dicere zelum
Phinees, ac Eliæ Carmelum ³⁵, Elisæique in melote,
duplici dono concessam Spiritus vim ³⁶: in quibus
magnum hic, excellentia virtutis, quam fieri potest,
nrisque eos partibus expressit.

²⁷ Gen. vii, 1. ²⁸ Gen. xviii, 2; xii, 2. ²⁹ Gen. xviii, 10. ³⁰ Gen. xxviii, 12. ³¹ Gen. xxii, 37. ³²
Job. i, etc. ³³ Exod. vii, 1. Num. xii, 3. ³⁴ Num. xiv, 7. ³⁵ III Reg. xviii, 19. ³⁶ IV Reg. ii, 9.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

consensu in Florent. damnatum, in quo versata est D
magna pars sequioris Græciæ, quemque in ea mul-
tis arguit Leo Allatus opusc. nuper edito Parisiis;
ut nimirum justis, non omnino beatas sedes ante
ultimam consummationem accipiant, ac paradisi
amœna; sed ζσον οὐπω, tantum non, ac lere reci-
pian. necdum Dei visione beati, sed locis quibus-
dam lucidis in gaudio agentes, cum impii ac mali
interim mœsti agant in locis obscuris ac tenebrosis:
ut etiamnum eo modo justis habeant, ac post Chri-
stum ejusque morte devictam mortem, quo sentit
Ecclesia habuisse ante eundem, ac necdum soluto
pretio universali, quando revera nemo consumma-
batur, uti apostolus ab auctore citatus habet:
pedum eo sensu, quo nec modo consummatur ali-
quis, ultima omnino consummatione ac glorifica-
tione totius hominis, de qua etiam nihil vetat

Ἐπινεῖς Νῶε τὴν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ κατακλυ-
σμοῦ φυγαδείαν, καὶ τὴν ἐν λάρνακι ἐθλήνῃ τῶν
ἀλόγων ζῶων κατάσχεσιν· τοῦ τε Ἀβραάμ τὴν φι-
λοξενίαν, καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς καινὴν θυσίαν,
θεῶ τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας θῦμα προσάγοντα·
ἐπαίνει καὶ τούτου τὴν ἐκ τῆς αἰρετικῆς κατακλύ-
σεως πρὸς αὐτὸν [Ἰσ. πρὸς αὐτὸν πίστιν, ἢ, κα-
ταφυγὴν], καὶ γένη πολλά τῶν λογικῶν διασώσαντα,
τὴν τε τοῦ νοῦ καθαρίαν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἱερωσύ-
νης ἐτοιμασθεῖσαν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ θεῷ φι-
λόξενον τράπεζαν· ἐπεὶ καὶ ὅλον ἑαυτὸν, ἱερὰν τρά-
πεζαν, καὶ πνευματικὸν ὀλοκάρπωμα κατειργάσατο.
θαυμαστὴ ἀληθῶς ἡ τοῦ Ἰσαάκ ἐπαγγελία, καὶ πρὸ
γεννήσεως· ὁ δὲ αὐτεπάγγελτος εὐθύς ὑπήρξε (37),
καὶ μετὰ γέννησιν.

B θαυμαστὴ καὶ τοῦ Ἰακώβ κλίμαξ, ὡς παραδόξου
μυστηρίου προτύπωσις· καὶ ἡ περὶ τὰ θρέμματα
τοῦ ἀνδρὸς εὐμηχανία· καὶ ἡ ἐκ τῆς ὀσφύος δωδε-
καστέλεχος τῶν τέκνων εὐήμερία· θαυμαστὴ δὲ καὶ
τούτῳ [Ἰσ. τούτου] τῶν ἀρετῶν ἡ κλίμαξ πρακτικῶς
ἐξεγένετο, καὶ ἡ ποιμαντικὴ τῶν λογικῶν ἐμπει-
ρία, καὶ ἡ ἐκ τῆς ὀσφύος πλήθουσα πνευματικὴ
τῶν τέκνων ἀπότεξις.

Ἰὼβ ἐπὶ κοπρίᾳ, καὶ τῇ περὶ τὰ δεινὰ καρτερίᾳ,
ἐν τοῖς ἀπάντων καταγεραίρεται στόματι· ὁ δὲ
τὴν ἐκ τῶν ἀθλῶν ἀνδρείαν, καὶ τῶν τραυμάτων τὰ
ἔλκη καταβαλλόμενος· τὴν τε ἐκ τόπου εἰς τόπον
χρονίαν κάθειρξιν ὡς κοπρίαν ἐπιφερόμενος, ἐπίσης
τὴν καρτερίαν ἐξήσκησε.

C Μέγας Μωσῆς ὡς θεὸς Φαραῶ, καὶ ξένος δημ-
αγωγός, καὶ νομοθέτης πρῶτος, εἰ καί τις ἄλλος, γενό-
μενος· ὁ δὲ, θέσει μὲν θεὸς κατ' ἐκεῖνον, καὶ νομο-
θέτης πρῶτος, παρεγγυῶν ἅπασιν τῶν φαύλων
ἀπέχεσθαι πράξεων· καὶ ῥάδιον τῆς ἀπαθείας θαυ-
ματουργοῦν διαφόροις τοῖς θαύμασιν, ἐμιμήσατο
Δαβὶδ τὸ ἐν πολέμοις ἀκαταμάχητον, τὰς τῶν αἰρε-
τικῶν ἀνδρείως κατατροπούμενος φάλαγγας. Ἐὼ
λέγειν Φινεὲς τὸν ζῆλον, καὶ Ἰλιῶ τὸν Κάρμηλον,
καὶ Ἐλισσαίου τὴν ἐν μηλωτῇ διπλῷ τῷ χαρίσματι τοῦ
Πνεύματος δύναμιν· ὧν ὁ μέγας τῷ περιόντι τῆς
ἀρετῆς, ὡς οἶόν τε, κατ' ἀμφοτέρα τούτοις ἀπεμι-
μήσατο.

Εἰ δὲ καὶ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ Ἰωσήφ σιτοδείαν ἄπιζητοῖς ἐκδήσασθαι, πρόβηθι λοιπὸν, καὶ ἔπει μείζω τῶν σοι ἐζητασμένων τὴν ὕπαρξιν. Ἐπεὶ γὰρ ἔδει τοῦτον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, τῆς ἀθλητικῆς παλαίστρας καλῶς τὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενον, τὸ κοινὸν ἀποτίσαι χρέος τῆς φύσεως (ἦν δι' ἀβρωσίας ἐπὶ τοῦ σκίμματος ἀνακείμενος, τῶν τέκνων στοιχηδὸν ἤδη παρισταμένων αὐτῷ, καὶ τὰ τοῦ πάθους σχετλιαζόντων ἐξόδια), εἰπεῖν λέγεται τὸν μακάριον, μὴ τῶν καθηκόντων ἐφυστεροῦντο, ἐντεῦθεν τὴν ἀθυμοῦσαν αὐτῶν, ὡς οἶμαι, ψυχὴν κατεγγυῖζόμενος. Οἱ δὲ, θρυλληθέντες τῷ παραδόξῳ τοῦ Πατρὸς ἐρωτήματι, ἀνεδίδαξαν τὴν προσφάτως αὐτοῖς χρειώδη τοῦ αἵτου ἐνδειαν παραστήσαντες.

Τότε στενάξας ὁ μέγας, καὶ ἐνθους ὡς περ γενόμενος, Ἐγὼ μὲν ἄπειμι, φησὶ, καὶ μεταναστεύω πρὸς τοὺς πατέρας μου. Οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι τὰ νῦν ἀποκρίσεται· ὑμῖν δὲ, ὁ τῷ Ἰσραὴλ πάλαι τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ πέτρας διαψιλευσάμενος, μετὰ τρίτην ἡμέραν τῆς ἐμῆς ἀπ' ὑμῶν διαλεύξεως, αὐτὸς ὑμῖν τὸν σῖτον εἰς κόρον παράσχηται. Καί... τῷ λόγῳ ὑποσημαῖναι τοῖς ἀδελφοῖς τὰ τοῦ ξύλου κρούσματα παρακλειςάμενος, ὡς τῷ ἱερῷ τῷ μοναχῶν συστήματι [ἱερ. τὸ ἱερὸν σύστημα], ἐπὶ τὸ αἰτὸ συναθροισθὲν ἐθεάσατο, ὡς οἶόν τε, τούτῳ τὰ ἐξόδια προσφθεγξάμενος βήματα, προχειρίζεται μετὰ τῆς τούτων βουλῆς τὸν καθηγῆσόμενον. Κλήμης δὲ ἦν ὁ θαυμάσιος, ὁ φερωνύμως ὡς κλῆμα κατάκαρπον, ἀειθαλεῖς τοὺς τῶν ἀρετῶν ἐπιφερόμενος βότρυας, τὴν τοῦ οἰκονομοῦ τότε βαθμὴν ματερχόμενος.

Αὐτὸς δὲ μικρὸν κατατροχωθεὶς τῷ νοσήματι, ἐκδημος ὄλος καὶ πρὸ τῆς ἐκδημίας τῇ τοῦ νοσίου μεταθέσει τῶν ἐνθεν γενόμενος, ἐξάρας τοὺς πόδας, καὶ σταυρικῶς τὰς χεῖρας τυπώσας τῷ σήματι, τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὴν ἁγίοις ἀγγέλοις μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας τὴν ψυχὴν ἐναπέθετο, τῷ ἐβδομηκοστῷ καὶ πέμπτῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ, ἐξακτιχλιοστῷ δὲ τριακισιοστῷ ἐβδομηκοστῷ ἔκτῳ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, τετάρτῃ τοῦ Περιτίου μηνός, τῆς πρώτης ἰνδικτιῶνος, ὅς ἐστι Φεβρουάριος.

Τὸ δὲ πολῦστικτον αὐτοῦ καὶ πολὺαθλον σκῆνος, μετὰ Ναυκρατίου τοῦ μάκαρος κατετέθη, πρὸς τῷ δεξιῷ μέρει, ἐν τῷ κατ' ἀνατολὰς τοῦ Προδρομικοῦ τεμένους πανενδόξῳ καὶ ἱερῷ τῶν μαρτύρων σηκῷ· ἐνθα δὲ καὶ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡ πανευκλεῆς καὶ πανσέβαστος τιμὰ θήκη καθίδρυται. Ἀλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν

Ἄρα οὖν μεταβὰς τῶν προφητευθέντων ἐλάττω [ἱσ. ἐλάθετο] ἢ οὐχ ὡς ἐχρῆν τὰς ἐκβάσεις, ἢ τῶν ἐπαγγελιῶν πόρρω τῷ χρονικῷ πεποίηκε διαστήματι; Οὐδαμῶς. Μετὰ γὰρ τρίτην ἡμέραν τῆς αὐτοῦ ἐνδόξου μεταναστεύσεως, πλήρες αἵτου τῶν βασιλικῶν πλοίων ἐκ Βασιλείου τοῦ φιλοχρίστου μέδοντος πέπομφε, καὶ τοὺς τῆς μονῆς σιτώνας ἐπλήρωσεν· ὡς μετὰ πολλῆς τῆς ἐκστάσεως τῷ θάμβει κατα-

Quod si etiam Josephi in Ægypto frumentationem quaeris²⁷, procede modo, majora præ iis visurus quæ interrogasti. Nam quia, juxta quod ait magnus Apostolus, postquam athleticæ palestræ bene certamen certasset, commune tandem naturæ debitum persoluturus, morbo detentus, humili jacebat lecto, filiis jam circum turmatim adstantibus, mortisque exodia tristi luctu plangentibus: quæsiisse ferunt virum beatum, num aliquo necessariorum carerent, mæstam puto ea ratione eorum oppignerans animam. Illi autem nova ac insolita Patris percontatione turbati, eam, quæ nuper acciderat, exposuerunt necessariæ annonæ penuriam.

Tunc vir magnus altum pectore suspirium ducens, ac velut afflatus Numine: *Equidem, inquit, adeo, atque ad meos putres commigro. Hoc enim in præsentiarum mihi repositum scio: vobis autem, is qui olim manna Israeli in deserto, ac aquam de petra abunde suppeditavit, ipse vobis, triduo a mea disjunctione, largum annonæ præbebit comineatum.* Ubi autem dari signum fratribus ligni pulsatione, humili vocis insinuatione jussisset, sacrum jam monachorum cœtum in unum congregatum videns, communi eorum consilio eum eligit, qui in monasterii præfectura successurus esset. Is porro admirabilis ille Clemens fuit; vir plane pro nominis ratione instar fructiferi palmitis, virentes semper virtutum botros ferens; ac tum œconomi officio defungens.

Ille autem plusculum morbo attritus, totus, ante etiam migrationem, mentis ab humanis translatione excedens ac extra factus, extendens pedes, atque in crucis modum manus componens, multa fiducia abducentibus sanctis angelis, deposito animam tradidit, anno vitæ ipsius 75, a mundi autem creatione 6376, die 4, mensis imparis, 1 indict., qui est Februarius.

Porro ejus multis compunctum, plurimaque certaminum gloria inclutum tabernaculum, una cum beato Naucratis depositum est, ad dexteram partem in gloriosissimo ac sacro martyrum sacello, quod a dextris delubri Præcursoris situm est: quo item loco, sancti Patris nostri Theodori præclarissimus ac venerabilissimus honorabilis locus constitutus est. Quid vero inde?

Ergone ubi migrasset oblitus est, quæ prophetaus prædixisset? aut secus atque oportebat, aut termino dilatiori, quam haberet promissio, curavit evenire? Haudquaquam. Post triduum enim gloriosæ ejus migrationis, navim unam e maximis Christi amantis Basilii imperatoris, frumento plenam misit, monasteriique horrea implevit: ut multo stupore percussus beatus Clemens in hæc verba pronun-

²⁷ Gen. xli, 53.

tiaverit : *Ecce, inquit, Patres, communis Pater noster, post triduum, juxta quod promiserat, suæ in nos affectionis debitum implevit, novum nobis suæ apud Deum fiduciæ argumentum præbens.*

Habes quæsitæ solutionem, Josephi in Ægypto observatam liquido annonæ provisionem : quanquam hic miraculum longe miraculo præstet. Cæterum ad prodigium aliud orationem converto. Cum enim vir inclytus Clemens diu satis monasterii præfectum egisset, atque ad Dominum quintadecima die mensis Julii migrasset, jamque Hilarion, congruè omnino nomini morum hilaritate habens, præfecturam gereret; sancti Patris nostri Nicolai discipulus Maurus appellatus, a multis annis, fluxus sanguinis morbo exsugebatur, vi tanta ægritudinis, ut restituendæ sanitatis medicos spes omnis defecisset. Huic tandem præfatus Pater Hilarion, ut in cella, in qua olim Christi famulus Nicolaus inclusus fuisset, decumbens, corporis disjunctionem sustineret, permisit. Dum ergo impensius gaudens in ea demoratur, apparens illi vir sanctus in somnis, in hæc verba compellat : *Humilis Antoni, quis te morbus moleste habet? Ut autem, inquit, morbum explicavi, ejusque vim remediis majorem detexi : Ne, inquit vir magnus, ultra timueris : quippe amodo, nihil morbo hoc molestiæ creante, sanus eris. Tumque ad me ipse rediens, non jam in somnis, sed ipsis coram oculis, ejus e cella exeuntis posteriora aspexi. Quapropter, sanguis quidem fluxio actutum compressa est : multaque odoris fragantia circumquaque cellam pervagata, humile cor meum immenso gaudio replevit. Jam tum anni quadraginta fluxerant, isque nihil molestiæ ab eo patiens morbo, Dei gratia vivebat.*

σασα, τὴν ταπεινὴν μου καρδίαν χαρᾶς ἀφάτου ἐπλήρωσεν. Ἐκτοτε οὖν τεσσαρακοστὸν ἔτος ἦν (38), καὶ προσδιαμείβων ἀπαρενόχλητος ἐγεγόνει

Et hæc hæc hactenus dicta sint : plurima enim silentio omittenda sunt, quo brevitatis regulam servemus; cum et alioqui oratio debilior sit, quam ut miraculorum vim valeat enarrare; hac parte auris ad fidem durioris utilitati prospiciens.

Nos quidem, beate vir, ad ea quæ longi temporis lapsu, silentii profundo obruta remanserant, pro eo desiderio, quo humilis noster animus in te habet, viliosum atque contritum calamus extendentes, tanquam ex rerum abs te præclare gestarum

ἐληθέντα Κλήμεντα τὴν μακάριον ἀποφθέγγασθαι. Ἴδὸν γὰρ, φησὶ, Πατέρας, ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατὴρ μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ὡς ἐπηγγείλατο, τῆς πρὸς ἡμῶς διαθέσεως τὸ ὄφελλημα ἐκπεπλήρωκε, κοινὸν τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ παρρησίας ἡμῖν τὸ θαῦμα ταμειυσάμενος.

Ἐχεις τοῦ ζητουμένου τὴν λύσιν, τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ Ἰωσήφ σιτοδείαν εὐμαρῶς διασώζουσαν, εἰ καὶ δεῦρο πλευνεσθεὶ τὸ θαῦμα τοῦ θαύματος. Ἐπ' ἄλλο δὲ τέρας τῷ λόγῳ τετράφομαι. Κλήμεντος γὰρ τοῦ ἀοιδίμου ἐφ' ἱκανοὺς τοὺς χρόνους τὴν μονὴν κυβερνήσαντος, καὶ πρὸς Κύριον τῆ ἑπτακαίδεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἐκδημήσαντος, καὶ Ἰλαρίωνος τοῦ κατὰ πάντα τῆ τῶν ἡθῶν ἰλαρότητι οἰκείως ἔχοντος τῷ ὀνόματι, τὴν ἡγεμονίαν ἄρτι κρατύνοντος ὁ τοῦ ὀνόματος Πατρὸς ἡμῶν Νικολάου μαθητῆς Ἀντώνιος τοῦνομα, ὁ τῷ συμβεβηκότι παρωνύμῳ τῆ προσηγορίας Μαῦρος παρά τισιν ἐπονομαζόμενος, ἐν πολλοῖς ἔτεσι τῆ τῆς αἱμορροίας νόσῳ ἐκπιεζόμενος, τῆ φορᾶ τοῦ νοσήματος τὴν παρὰ τῶν ἰατρῶν ἀπόγνωσιν κομισάμενος, ἐπετράπη λοιπὸν ὑπὸ τοῦ προρόρηθέντος Πατρὸς Ἰλαρίωνος, πρὸς τῆ κέλλη ἐν ἣ πρώην ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων καθείρχτο Νικόλαος, ἐπανακλιθέντα τὴν τοῦ σώματος ὑποῖσαι διάζευξιν ἐν ἣ μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς τὴν οἴκησιν ποιησαμένου, φαίνεται κατ' ὕπνου ὁ ἅγιος οὕτως ὡς αὐτῷ προσφθεγγόμενος : *Ταπεινὲ Ἀντώνιε, τί τὸ παρενοχλοῦν σοι ἀβρώστημι;—Ὡς δὲ τὸ πάθος ἀπήγγειλα, φησὶ, καὶ τούτου τὸ ἀνίατον οὐκ ἀπέκρινθα. Μηκέτι φοβοῦ, φησὶν ὁ μέγας ἔση γὰρ ὄντης ἀπὸ τῆς δεῦρο, τῷ τοιούτῳ νοσήματι μὴ παρενοχλούμενος. Καὶ εἰς ἑαυτὸν γεγονῶς, οὐκέτι κατ' ὕπνου, ὀφθαλμοφανῶς δὲ τούτου τεθεᾶμαι τὰ ὀπίσθι τῆς κέλλης ὑπεξερχομένου. Ὅθεν ἡ μὲν φύσις εὐθὺς τοῦ αἵματος ἀνεστέλλετο ἑὸς δὲ πολλὴ τὴν κέλλαν περιστοιχίσθη.*

Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Παραλειπτέον γὰρ τὰ πολλὰ τῷ τῆς βραχυλογίας νόμῳ ὑπέλκοντας ἔπει καὶ ὁ λόγος, δι' ἀσθενείας, τῶν θαυμάτων τὸ τθένος ἀδρανεὶ διηγῆσασθαι, τῆς ἀπιστουμένης ἀκοῆς ἐν ταυτῷ τὸ χρήσιμον κατεγγυῖζόμενος.

Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὦ μακάριε, τὰ ἐν μακρῷ τῷ χρόνῳ, τῆς σιωπῆς τῷ βυθῷ καλυπτόμενα, πόθῳ πολλῷ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν διανοίας τὸν ἐμπαθῆ καὶ συντετριμμένον κάλαμον παρεκτείναντες, ὡς ἐκ πελάγους τῶν σῶν κατορθωμάτων, μικρὸν

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(38) Indicat auctor se fere supparem Nicolao, sub cujus exsuccessore miraculum, istud contigerit, a quo deinceps ad hanc scriptionem fluxissent anni 40. Consentiant reliqua, tum quæ de Creta necdum imperio Rom. restituta in superioribus dixit, tum quæ tandem in calce perorat, tristem id temporis Ecclesiæ statum, ab hostium infestatione perstringens, quando ædes sacræ ab illis cremabantur, terra Christianorum sanguine mædebat, qua Saracenis, qua Bulgaris imperium Orientalis populantibus : qua de re nonnulla Baronius

sub Constantantino VIII ex Curopal. auctorque Vitæ S. Lucæ junioris quiescentis in Hellade, qui et ipse θαυματουργὸς appellatus, ac notissimæ sanctitatis, eo claruit tempore. Sunt certe ea Acta valde illustria, nec ecclesiasticæ historiæ eorum temporum inutilia; tametsi Baronius ipsum quoque nomen viri tanti, ac Lucæ junioris ignoret. Sunt illa proluxiora, quam ut commodum videatur integra exscribere et dare. (*Excerpta dedit Combefisius quæ locum suum apud nos obtinebunt.*)

τι μνήμης ἐμπόρευμα, ἢ καὶ ὀψώνιον εὐτελές, τοῦ-
 τόν σου τῆ πανευκλῆει καὶ ἀγία μνήμη ἀναγαγόντες
 τὸν λόγον, ἀνεθέμεθα. Αὐτὸς δὲ ἀνωθεν ἡμᾶς ἐπ-
 οπτεύεις Πλωῆς, καὶ τὸν παρεπόμενον τῆς σαρκὸς
 ἡμῶν πόλεμον κατευμαρίζεις ἐκάστοτε, καὶ διεξ-
 ἄγοις αἰσίως τῆς ταλαιπώρου ζωῆς ἡμῶν τὴν οὐθέ-
 νειαν, ὅτι πολλὰ τὰ παρ' ἐλπίδα ταύτης συμπτώ-
 ματα, καὶ κυβερνήσαις πόρρω τῆς πονηρᾶς τῶν
 παθῶν καταιγίδος, τὴν τοῦ νοῦς εἰρεσίαν διεξαγώ-
 μνος, καὶ βραβεύσαις εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας τῷ
 συστῆματι: ὄρῃς γὰρ ὄσην, καὶ ὡς καλύπτουσιν
 ἀμεταστρεπτοὶ τῆς ἡμέρας τὴν ὄργην ἐπιδείκνυται·
 καὶ καταβάλοις ἔθνῶν ἀτιθάστων θρασεῖαν ὄρμην
 καὶ ἀλλόκοτον φρόνημα. Ἴδε γὰρ οἷα νῦν τὰ τολ-
 μώμενα. Ἐκκλησίαι κατεμπιπρῶνται, καὶ γῆ Χρι-
 στιανῶν τοῖς αἵμασι ἐπένδεται· καὶ πείσαις ταῖς
 πρεσβείαις, ἢ πρὸς τὴν ἀρχαίαν διὰ τῆς πίστεως
 ἐπανελθεῖν τῆς δόξης εὐγένειαν, ἢ παμπληθεῖ κρο-
 τὰρ[ίζε]σθαι, ὡς ἔθνη πόλεμον θέλοντα. Καὶ μὴν καὶ
 παράσχοις ἀγαθαῖς ἐλπίσαι ταῖς πρὸς τὸ θεῖον ἡμᾶς
 πρακτικῶς ἐναδρύνεσθαι, δοξάζοντας Πατέρα, Υἱόν,
 καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν ἀμερῆ οὐσίαν τε καὶ θεότητα,
 νῦν καὶ δεῖ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
 Ἀμήν.

Δ pelago, exiguum hoc memoriae fomentum, seu
 etiam vile obsonium, sermonem hunc inclytæ ac
 sanctæ memoriæ tuæ offerentes, dedicavimus. Tu
 vero nos propitius e cœlis intuere, quodque jugiter
 comes adest carnis bellum, quotidie alleves, miseræ-
 que vitæ nostræ exiguitatem prospere dirigas,
 quam multi casus inexpectato excipiant, ac pro-
 cul a sæva perturbationum procella, animi navim
 gubernes ac regas, pacemque Ecclesiæ cœtui a Deo
 obtineas. Vides enim quantam quamque immobi-
 liter diem obtegentem, iram exhibeat: destruasque
 gentium indomitaram audacem impetum, ac animi
 insolentis superbiam. Vide enim qualia nunc præ-
 sumantur. Ecclesiæ incenduntur, ac terra Chri-
 stianorum madet sanguine: suadeasque tuis inter-
 cessionibus, ut vel fide recta ad antiquam revertantur
 gloriæ ingenuitatem, vel penitus collidantur, tan-
 quam gentes quæ bella volunt. Ita, quæso, præ-
 stesque, ut bona in Deum spe moribus rite compo-
 sitis gloriemur, gloriam submittentem Patri, Filio,
 ac Spiritui sancto, individue uni substantiæ ac
 deitati, nunc et semper, et in sæcula sæculorum.
 Amen.

ANNO DOMINI DCCCXCIII

S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS

NOTITIA

(Ex *Abt. Monasterii Bibliotheca Sicula, Panormi 1708, tom. I, p. 381.*)

Josephus hymnographus, ita ab hymnorum multitudine, quos decantavit, appellatus, lucis usuram Sy-
 racusis accepit, natus ex Plotino et Agatha parentibus virtute claris. Ab infantia morum maturitate, vir-
 tute ac pietate, futuræ sanctimoniam specimen dedit. Sacris addictus litteris mirum in modum profecit,
 et non obscura cœlestis sapientiæ ac divinæ eloquentiæ splendorum edidit, quos præclariores virtutum
 incrementis effecit, sed florente adhuc ætate cum Agareni Syracusas occupassent, ut Barbarorum furo-
 rem declinaret, in Peloponesum decessit, ubi, relictis genitoribus, ut Deo liberius vacaret, Thessalonicam
 petiit, ibique monasticum D. Basilii institutum amplexus est in cœnobio Latoeni dicto. Eo animi fervore
 regularem disciplinam aggressus est, ut breviter perfectionis exemplum sese omnibus exhibuerit; humi-
 litatis enim, obedientiæ, solitudinis ac silentii studio incubuit: austeritate, contemplatione, charitate,
 aliisque virtutibus ornatus ita refulsit, ut omnibus admirationi esset. Ex assidua sacrarum litterarum
 sanctorumque Patrum lectione, virtutum fomenta eliciebat, cœlitesque primarios nedum imitari cona-
 latur, verum etiam et hymnis aliisque ingenii monumentis extollere curabat. Hinc in sui amorem ac ve-
 nerationem omnes trahebat; dulcius autem cum sacrarum litterarum arcana magna suavitate expen-
 deret. Sæpius cœlesti sapientiæ imbutus concionabatur, et ad virtutes amplectendas auditorum animos
 excitabat: profuebat enim ex ore egregii viri mellitæ eloquentiæ flumen, quo omnium corda dulciter
 alliciebat. Ob egregiam vitæ sanctimoniam dignus existimatus qui sacerdotio initiaretur, licet humilitatis
 vires obsisterent, precibus et obedientiæ cœssit; ideoque hac dignitate insignitus ferventius virtutum stu-
 dio incubuit. Duriores pœnitentiæ leges amplexus est, orationem protrahere diutius curavit, et ad san-
 ctimoniam fastigium omnibus animi nervis properare contendit. Cum autem Thessalonicam pervenisset,
 S. Gregorius Decapolita, qui sanctitatis ac miraculorum gloria florebat, Josephi sanctimoniam numeris
 omnibus absolutam, demiratus, cum illo arctissimam familiaritatem contraxit; adeo ut ab eo distrahi

haud pateretur : hinc discedere coactus ad gravissimas res Constantinopoli pertractandas, cœnobii moderatorem enixe rogavit, ut Josephum itineris socium adjungeret, et tandem obtinuit.

Constantinopolim appulsus Josephus, Gregorium continuo intuens, omnem vitæ suæ rationem in se fideliter transferre curabat, ac vitam potius angelicam quam humanam traducebat. Cum autem Leo (non Isauricus, ut habet Vita S. Josephi apud Octavium Caetanum, tom. II *Sanctor. Siculor.* p. 46, sed Armenus, ut juxta temporis epochas recte advertunt Godefridus Henschenius et Daniel Papebrochius in *Actis SS.* 3 Aprilis, in comment. prævio ad Vitam S. Josephi, § 1, p. 266, et in annotat. p. 273) immanissimus Constantinopolitanus imperator, vesana rabie in sacras imagines earumque cultores sæviret, S. Gregorius, imperatoris furori se opponens, publice catholicam fidem propugnavit : hinc nonnulli viri religiosi ad Gregorium, tanquam ad fidei athletam confugientes, sæpius institerunt, ut Romam ad summum Pontificem S. Josephum mitteret, cui Ecclesiæ calamitates ac flideliū pericula exponeret, ideoque noster Josephus Gregorii jussu Romam velificavit : at in itinere a piratis aggressus, captivus in Cretam insulam adductus est, ubi in vincula conjectus, obscuro carceri mancipatur. Sed inter catenas gestiens, sociorum languores mellita eloquentiæ vi emolliebat, ac in fidei constantia confirmabat. Episcopum animi infirmitate laborantem, qui ut se a laboribus eriperet ad imaginum contemptum jam propendebat, ita roboravit, ut pro Christi fide ac imaginum cultu sanguinem profundere paratum reddiderit. Innumeros e diaboli laqueis solvit, ac in fide fluctuantes firmavit, quorum nonnulli martyrii palmam assecuti sunt. Dum autem ita fructuose vitam, etsi catenis vinctus, traducebat, in natalitii Dominici nocte, spiritualibus canticis producta usque ad galli cantum, D. Nicolaus Myrensis sese spectabilem fecit, ac Josepho nuntiavit, iconomachum imperatorem jam defunctum ; se autem Constantinopolim regredi opus esse, ut cœlesti sapientia Christi fideles confirmaret : inde libelli folium in os ejus immisit, in quo hæc legebantur verba : « Accelera tanquam misericors, et festina tanquam miserator in adiutorium nostrum, potes enim si vis. » Hæc cum suavissime decantasset, se cœlesti dulcedine perfusum sensit, ac compedibus solutum, et per aerem raptum ; statim a D. Nicolao Constantinopolim translatus est. Cum ibi Gregorium jam defunctum deplorasset, in ecclesiam S. Joannis Chrysostomi secessit, ubi populos ad ecclesiam confluentes cœlesti sapientia erudit, et ad omnium commodum cœnobium extruxit, quod statim numerosus religiosorum cœtus explevit. Accepta autem ex dono S. Bartholomæi reliquia, ad ejus cultum ecclesiam excitavit, ibique pluries S. apostolus spectabilem Josepho dormienti se exhibuit, eique abdita nonnulla mysteria, ac difficillima sacrarum litterarum loca explanavit ; cœlestibus benedictionibus et charismatibus cumulavit, ut terrarum orbem cantionum suavitate demulceret, Josephum superna benedictione beavit, et in ejus linguam supernæ sapientiæ latices largiter influit. Ex tunc carmina panxit uberrime eo nectare referta, leporibusque concinnata, ut auditorum ac legentium animos mira dulcedine perfundant, et quocumque velint facillime flectant : adeo ut ex iisdem cœlicolarum cantorum melos effluere ad animarum solatium putet. Hinc merito ejus hymni ab Ecclesia Græca in sacris divinæ psalmodiæ locis translati, ad cœlitum laudem decantantur. Multos in hæresim lapsos ad catholicam fidem revocavit, multosque a sæculi illecebris ereptos, monasticæ vitæ addixit.

At dum in his sedulus insudabat, inclyti viri labores exturbavit Theophilus imperator (non Constantinus Copronymus, ut ex citata Henschenii et Papebrochii correctione) qui et ipse sacris imaginibus infensus, Josephum evangelica libertate concionantem, in exilium ejicit, in quo forti animo exilii æcumnas perpessus est, usquedum a Michaelē imperatore Constantinopolim revocatur. Inde spreis dignitatibus ultro sibi oblatis, ecclesiasticæ suppellectilis custodiam accepit, ut Iguatio Patriarchæ obtemperaret : hic enim Josephi sanctimoniam doctrinamque perpendens, in pertractandis Ecclesiæ negotiis ipsum adhibere cupiebat, quod ex collato munere obtinuit : ideoque in rebus difficillimis sæpius Josephum consulcbat, et ab ejus ore dulciter pendebat. Acceptissimus etiam Photio successori fuit, qui Josephum ea prosequabatur æstimatione, ut ipsum appellaret Patrem Patrum, et hominem Dei : tanquam angelum venerabatur, cui et Ecclesiæ negotia demandabat, omnesque Ecclesiæ primates hortabatur, ut eundem veluti sanctissimum Patrem recolerent, et ipsi mentis arcana detegerent ; quod libentius perpetrabant : prophetica enim luce perfusum experti sunt, quo cordium penetralia rimabat : Josephus autem omnes ad rectam Domini viam dirigebat. Tandem undique celeberrimus virtutibus, ac sanctimonia clarissimus, ab angelo commonitus est, sibi instare mortis diem ; ideoque omnibus rejectis curis, ad ipsam ferventius se paravit, ac tandem ad cœlum evolavit, in quo Deipara cœlitesque omnes, quorum elogia decantaverat, summo honore exceperunt, 3 Aprilis anno 883.

Si plura tanti viri cupis, consule ejus Vitam a Joanne Diacono scriptam, apud Octavium Caetanum, in *Vitis SS. Siculorum*, tom. II, p. 43, ab eo primum sub anonymi scriptoris nomine editam, ex ms. codice Græco monasterii S. Salvatoris Messanæ, ab Augustino Florito soc. jesu Latinitate donatam ; exinde sub Joannis Diaconi nomine eandem in lucem emicere Henschenius et Papebrochius, in *Actis SS.* 3 Aprilis, p. 269 ; (hietiam Vitam s. Josephi ex Synaxariis mss. edidit p. 266 ;) eandem etiam ex perantiquo codice Bibliothecæ Vaticanæ in Latinum translatam a Ludovico Marraccio e congregatione Cleric. regul. Matris Dei, edidit Hippolytus Marraccius frater, ejusdem Congregationis sacerdos in *Mariali* ipsius S. Josephi, qui et ea quæ in Græcorum Menæis ac Menologiis de Josepho habentur, lectoribus exhibuit. De eodem etiam Josephus Perdicarus, in *Vitis SS. Siculorum*, p. 282 ; Hieronymus Baseape *Ephemerid. Sacr.* 3 Aprilis

lis a pag. 31; Simon Wagnereckius in *Prolegomenis ad Pietatem Marianam Græcorum*, n. 22; qui duos distinguit Josephos hymnographos, quorum unus, S. Theodori Studitæ frater, episcopus Thessalonicensis, alter noster Siculus; et huic ascribendos putat canones qui in Græcorum Menæis nudum Josephi nomen præferunt; ejusque sententiæ adhærent Henschenius et Papebrochius, in *comin. prævio ad Vitam* § 2, n. 10 et 11. Vide etiam Jacobum Goar in *Glossario ad Rituale Græcorum*, Marraccium citatum in *Biblioth. Mariana*, part. 1. p. 822, Joannem Nadasî in *Anno cælesti* 3 aprilis; Leonem Allatium *De libris ecclesiasticis Græcorum* diss. 1; Franciscum carreram in *Panth. Siculo* p. 75., Rocchum Pirrum in *notit. Eccles. Syracusanæ*, p. 139; Thomam Strotium in *Controversia Concepti*. part. 1, lib. II, cap. 19, p. 163, et cap. 20. p. 165; Michaellem Angelum Mancharusum in *Kalendario Syracusano*; Caetanum citatum in *Isagog. ad hist. Sicul.* c. 36, n. 24, 25, aliosque.

Scrpsit Josephus :

Hymnos innumeros, ex quibus *Hymnographi* nomen accepit. In ecclesiasticis Græcorum libris CCCV hymnos (quos etiam canones vocant) per dies dispositos, ac per anni ambitum ab Ecclesia Græca decantari solitos contineri testatur Caetanus cit. in *animadv. Tom. II SS. Siculo*. p. 18, n. 20, et Perdicarus loc. cit. p. 294, nempe :

Canones XCVI in Paracletico. Liber est Græcorum, qui quotidie aliquod recitandum in choro exhibet ad aliorum librorum differentiam, quibus statutis temporibus utuntur, ex Leone Allatio *De libris Græcorum*, dissert. 1, p. 68.

Canones' XXXV in Triodio. Liber hic recitanda in choro a Septuagesima usque ad Sabbatum Majoris Hebdomadæ complectitur, ex Allatio cit. dissert. 1, p. 69; et Marraccius in *Mariali XXXVI* a p. 301 ad 322, ex eodem libro exhibet.

Canones V in Pentecostario. Liber est Græcorum qui recitanda in choro a Pascha usque ad octavam Pentecostes continet, ex Allatio cit. p. 77 et 78.

Canonem I in Horologio, quod idem est ac Latine diurnum, ex eodem Allatio cit.

Canones CLAVIII in Menæis. Codices sunt duodecim, juxta duodecim anni menses distincti, in quibus quotidie decantanda horis canonicis ad Dei, Deiparæ ac sanctorum laudem continentur, ex Allatio cit. p. 78. Sed haud prætermittendum puto ex eodem p. 81, S. Josephi hymnos, omnibus aliorum Græcorum, qui in ipsis Menæis comperiuntur, anteponendos. Imo ejus Vitæ scriptores tradunt, poetas scriptoresque omnes post ipsum florentes, quæ venustatis et concinnitatis habent, omnia ex Josephi hymnis, tanquam ex cœlesti aurifodina eruisse. Ex his omnibus libris, aliisque mss. codicibus celeberrimus vir, et Deiparæ cultor inclytus Hippolytus Marraccius Lucensis hymnos collegit omnes Græcos, quos S. Josephus in Deiparæ laudem cecinit, et Latinitate donatos fere omnes a Ludovico Marraccio ejus fratre, edidit, notisque illustravit hoc apposito titulo : *S. Josephi hymnographi, Siculi, Syracusani, Ordinis D. Basilii monachi, Mariale, quo ejusdem S. Josephi de augustissima cœli terræque Regina Deipara virgine Maria, opera omnia quæ reperiri potuerunt, ex Græcis mss. codicibus collecta, Latine reddita, notisque illustrata, nunc primo publicantur, studio ac labore P. Hippolyti Marraccii, Lucensis, e congregatione cler. regul. Matris Dei, Romæ, typis Ignatii de Lazaris, 1661, in 8.* Addit et ipse Marraccius, in notis p. 423, hymnos multos reperiri in mss. codicibus bibliothecæ Barberinæ, qui in editis Græcorum Menæis desiderantur; et pag. 488 et 494 ait, quod in Triodio ms. Græco ejusdem biblioth. n. 118, hymni exstant nonnulli, qui in impresso Triodio non reperiuntur. Apud Octavium Caetanum in *Vitis SS. Siculo*, hæc in Latinum versa ab Augustino Florito soc. Jesu habentur, nempe :

Antiquæ odes fragmentum in S. Marcianum episcopum Syracusanum. Tom. 1, p. 7.

In S. pontificem Paneratum hymnus, ib. p. 15.

In S. Niconem martyrem hymnus, ibid. p. 45.

In S. Euplium hymnus, ibid. p. 110.

Hymnus secundus in S. Euplium, ibid. p. 112.

Hymnus in S. Fantinum ex ms. Græco codice monasterii S. Philippi Fragalatis, ibid. p. 161.

In S. Gregorium Agrigentinum episcopum hymnus. Ibid. p. 218.

In S. Leonem episcopum Catanensem, hymnus tom. II, p. 26.

Denique apud Laurentium Surium in *Vitis SS.* 24 Augusti p. 254, et Aloysium Lipomanum in *Vitis SS.* 24 Augusti p. 891, ex Simone Metaphraste exstat sermo inscriptus : *Josephi humilis et minimi laudatio in sanctum apostolum Bartholomæum*. Hunc nostri Josephi fetum putant Octavius Caetanus in *animadv.* ad tom. I. *SS. Sicul.* p. 134, n. 6; et in *animadv.* ad tom. II, p. 18; Josephus Perdicarus in *Vitis SS. Siculo*. p. 294; Henschenius et Papebrochius in *annotat. ad Vit. S. Josephi* p. 274. Hi vero in *comment. prævio ad eandem Vitam*, § 2, n. 11, ex Allatio in *dissert. de Græc. libris* p. 11, Josephi nostri putant.

Canones de S. Nicolao, servantur Græce mss. Romæ in bibliotheca Barberina.

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

VITA

AUCTORE JOANNE DIACONO CP.

(Acta Sanctorum Bolland., Aprilis, tom. I.)

GODEFRIDI HENSCHENII COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. *Cultus sacer ex Synaxariis mss. Legationis Romanæ, et exilii tempora.*

1. Sanctum Josephum, a sacris hymnis sive canonibus conscribendis, Menæa excusa et plurima mss. Synaxaria, Claromontanum, Chiffletianum, Mazarinianum, aliaque, τὸν Ὑμνογράφον· duo autem in monasterio Cryptæ-Ferratæ conservatæ, τὸν Ποιητὴν τῶν κανόνων appellant, eique elogium texunt, alia brevius, longius alia; vix ulla absque mendis, librorum oscitantia aspersis. Solum Synaxarium, quod primo loco hic nominavimus, Claromontanum, quia ex Claromontani nostri Parisiis collegii bibliotheca commodatum, majori ex parte sincerum est: quod proinde præ ceteris dignum duximus huic prolusioni inserere, ita expeditiorem cursum habituri ad ea, quæ circa hujus Sancti ætatem moventur dubia; non aliud habentia fundamentum, quam quod audacior aliquis Vitam ab auctore pene cœvo scriptam præsumpserit ex suo ingenio interpolare unius vocis additamento; et Leonem Iconomachum legens, addero τὸν ἐκ τῆς Ἰσαυρίας, non satis attendo quod integro sæculo Leonis Isaurici imperium distet a temporibus Ignatii Photique patriarcharum, sub quibus scevophylacis munus in Ecclesia Constantinopolitana gessisse Josephum, in progressu Vitæ debuerat observasse. Similem prorsus errorem 23 Maii circa S. Michaelis Synaxarum episcopum irrepsisse in Menologium Græcorum notavimus 5 Januarii ad Vitam sancti Gregorii Aritensis, pag. 290. Elogium porro sancti Josephi præcitatum tale est:

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Σικελῶν ἐπαρχίας, γεννητόρων Πλουτίνου καὶ Ἀγάθης. Πορθηθείσης δὲ τῆς πατρίδος, σὺν μητρὶ καὶ ἀδελφοῖς διαφυλαχθεὶς, ἤλθεν εἰς Πελοπόννησον. Ἐκεῖθεν ἀπάρας ἤλθεν εἰς Θεσσαλονίκην. Πέντε καὶ δέκατον ἔτος ἄγων, ἀποκείρεται ἐν τινι μοναστηρίῳ, καὶ ἦν διερχόμενος πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν· ὄθεν καὶ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν δέχεται, καὶ μετὰ Γρηγορίου τοῦ δεκαπολίτου τῇ Κωνσταντινουπόλει καταλαμβάνει. Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν εἰκονομάχων ἀρεσις αὐθις ἀνεφάνη, Λέοντος τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρμενίου [βασιλεύοντος], παρεκάλεσαν τὸν ἅγιον Γρηγόριον οἱ ὀρθόδοξοι,

Ἀστεῖλαι εἰς Ῥώμην τὸν Ἰωσήφ, μηνύσοντα τοῖς ἐκεῖσε τὸ συμβάν. Καὶ ὁ μὲν ἐξέπλει· πλοῖα δὲ ἐπιστάντα βαρβαρικά δεσμώτην εἰς Κρήτην ἀπήγαγον. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ἐπιστὰς αὐτῷ τις ἱεροπραπῆς τὴν ιδέα, Ἐκ Μύριον ἐνταῦθα πάρειμι, ἔφη· καὶ βιβλίον κρατῶν, διεκελεύετο λαβεῖν. Ὁ δὲ λαβὼν, ἀνεγίνωσκε καὶ ἔψαλλε· Τάχυνον, ὁ οἰκτίρμων, καὶ σπεῦσον ὡς ἐλεήμων εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος. Καὶ τὸ ᾄδόμενον, ἔργον πρώτως ἐγένετο. Τότε γὰρ τοῦ τῆς σίρσεως προμάχου Θεοφίλου ἐξ ἡμῶν γενομένου, ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τῶν σεπτῶν εἰκονισμάτων ἀπέιληρε τὴν εὐπρέπειαν· καὶ ὁ τίμιος Ἰωσήφ, ἐλευθερωθεὶς τῆς εἰρκτῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλιν διεσώζετο. Ἐν δὲ τοῖς ὄροις τῆς Θεσσαλονίκης γενόμενος, λείψανον εὐρῶν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρείου [ἐν ἄλλοις Συναξαριοῖς λέγεται, τοῦ Βερθολομαίου λείψανον], ἔλαβεν, καὶ ναὸν ἐπ' ὀνόματι τούτου ἐδομήσατο· καὶ ἐν φροντίδι πλείονι καθεστήκει, μελωδήμασι τὰς αὐτοῦ πανηγύρεις κατακοσμήσας, σὺν δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς ἡξίου τοῦ ποθουμένου τυχεῖν· τοιγαροῦν καὶ ἐπέτυχεν. Ὅρᾳ γὰρ νύκτωρ ἀνδρα τινὰ φυδερόν, ἐν ἀποστολικῷ τῷ σχήματι, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τραπέζης εὐαγγέλιον ἀράμενον, καὶ τοῖς στέρνεις αὐτοῦ ἐπιθέντα, καὶ εὐλογίας αὐτὸν ἀξιῶντα. Καὶ ἐκ τότε ἔλαβε τὸ χάρισμα τῆς ὑμνωδίας· καὶ οὕτως ἀπόνως καὶ μετ' εὐκολίας τὰς ἱερὰς ὑμνωδίας δι' ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν ἐφύτισεν ἐν ὕμνοις· ἐντεῦθεν τοῖς ἀπάντων στόμασι ᾄδεται, καὶ πᾶσι πνευματικῶς καὶ ἐπέρτατος, οὐ μόνον ἰδιώταις καὶ ἀρχουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς βασιλεῦσι γίνεται.

Καὶ πολλὰ ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου περὶ τῶν εἰκόνων πίστεως ἀγωνιζόμενος ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα, παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρμενίου [ἱμιο Θεοφίλου], ὑπὸ Βάρδα τουνομα καταδικασθεὶς, καλῶς γε τοῦτον διελεγχόμενος. Καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀναρρυσθεὶς ἐκ Χερσῶνος, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας, τῆς πιστάτης τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας φύλαξ γενόμενος, Ἰγνατίου πατριαρχόντος τοῦ θείου. Οὗ μετὰ τὴν ἐκδημίαν, παρὰ Φωτίου στέργεται καὶ ἐκθειάζεται· οὗτος γὰρ μετὰ τοῦτον πατριάρχης ἀναδείκνυται. Ἐν τούτοις καλῶς διαρκέσας, καὶ ὁσίως καὶ ὀκνάως

πολιτευσάμενος ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ · λέγεται γάρ, ὅτι ἡ ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ, ὀψικευομένη παρὰ τῶν ἀγίων μαρτύρων καὶ ἀγγέλων, ἀνῆλθεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἄνθρωπός τις, ἔχων δοῦλον χρησίμον, ἐπέπερ ὁ δοῦλος ἐφυγεν, ἀπελθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον τὸν Φανερωτὴν, παρεκάλει αὐτὸν φανερωσάτω τὸν δοῦλον αὐτοῦ · προσμείνας δὲ ἰκανῶς καὶ μηδὲν μαθὼν, ἐβουλεύετο ἀναχωρῆσαι. Ὁρθρου δὲ ὄντος, καὶ λόγου ψυχωφελοῦς ἀναγιγνωσκόμενου, μικρὸν ἀφύπνωσε, καὶ ὄρα τὸν μάρτυρα λέγοντα αὐτῷ · Ἴνα τί περίλυπος εἶ; Τοῦ ποιητοῦ Ἰωσήφ κοιμηθέντος ταύτῃ τῇ νυκτὶ, ὀψικεύθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ παρὰ πάντων ἡμῶν, οὗς κανόνισιν καὶ ὕμνοις ἐτίμησεν καὶ ἐσυνοψίσθη εἰς Θεόν · καὶ νῦν πάρεμι πρὸς σέ. Τοῦ λοιποῦ τοίνυν δηλώσει · Ἀπελθε κατὰ τόνδε τὸν τόπον, τοῦνομα προσειπῶν, καὶ εὕρησεις, ὃν ἐπιζητεῖς οἰκέτην σου.

2. « S. P. N. Joseph Hymnographus ex Sicilia provincia erat, parentibus Plutino atque Agatha : in depopulatione autem suæ patriæ cum matre fratribusque servatus, in Peloponnesum abiit, indeque se transtulit Thessalonicam; et decimum quintum agens ætatis annum, attonsus est in monasterio quodam : ubi totam sacram Scripturam tanto cum profectu decurrit, ut presbyter meruerit ordinari, et cum Decapoliita Gregorio Constantinopolim transit. Postquam autem sub Leone Armeno denuo resuscitata Iconomachorum hæresis extulisset caput, deprecati sunt sanctum Gregorium orthodoxi, ut Romam destinaret Josephum, fidelibus ibi degentibus nuntiaturum, quid accidisset. Navigavit igitur eo; sed a barbarorum navigiis interceptus, abductus in Cretam captivus est. Una autem noctium astans eidem quidam, speciem pontificalem præferens : Ex Myra, inquit, huc adveni; et librum sumens, jussit eum accipere. Accipit Joseph, legitque hæc verba : Accelera, misericors, et festina, miserator, in adiutorium nostrum : potes enim, si vis. Quod autem tunc decantavit, opere ipso completum vidit; quando Theophilo e vivis sublato, sancta Ecclesia sacrarum imaginum recepit ornatum. Interim divinus Joseph liberatus e carcere, Constantinopolim salvus perductus est.

3. « Invenerat, cum adhuc esset in sinibus Thessalonicæ, sancti apostoli Bartholomæi reliquiam. Hanc igitur accipiens, sub illius nomine ædificavit sacellum; cœpitque multa cum sollicitudine versare animo, quomodo festivitatem ejus sacris canticis componendis ornaret; cum lacrymis atque singultibus supplicans, ut hujus desiderii sui compos effecti mereretur. Et vero compos ejus effectus est. Noctu enim virum quemdam reverendum conspicatus est ad latus epistolæ, qui videbatur sacra e mensa Evangelium tollere, ipsumque Josephi imponens pectori, sua cum benedictione impertiri. Ex tunc autem gratiam componendorum hymnorum et facultatem habuit tam expeditam, ut quidam existimarent, eum melodias sacras non proferre ex seipso, sed aliunde acceptas et memoriæ commen-

A *datas pronuntiare, et præbere postulantibus. Itaque Ecclesiam universam suis illustravit hymnis, circipitque omnium ore celebrari, et cunctis haberi amabilis. non tantum idiotis, sed etiam principibus et imperatoribus ipsis.*

4. « Multum quoque orthodoxæ fidei causa decertans, in Chersonem est relegatus ab impio Armeno, eo quem Bardam vocabant condemnante, quod illum generose redarguisset. Post cujus mortem e Chersone liberatus est ab egregia illa imperatrice Theodora, quæ orthodoxiam celebravit; et sacrorum vasorum Magnæ Dei ecclesiæ custos effectus est, divino Ignatio sedem patriarchalem obtinente. Post hujus porro ex hac vita discessum, Photio quoque (hic enim post Ignatium patriarcha est declaratus) in amoribus fuit æstimationeque maxima. Inter hæc longum vitæ spatium laudabiliter implens, sancteque et innocenter suo versatus in munere, obdormivit in Domino. Dicitur autem, quod sancta illius anima, deducuntibus sanctis martyribus angelisque, evecta in cælum sit. Etenim homo quidam, servum utilem habens, cum hic se fugam proripuisse, abiit ad sanctum Theodorum, Phanerotem vulgo nuncupatum, rogaturus ut suum sibi servum revelaret. Exacto autem ibidem spatio non modico temporis, cum nihil didicisset de fugitivo, recedere voluit; recessissetque, nisi orto jam die detentus spirituali qui flebat sermone, obdormisset tantisper. Atque ecce martyrem videt, et hæc ad se dicentem audit : Utquid mœstus es? Poeta Josepho hac nocte moriente, anima ejus ab omnibus nobis quos suis canonibus hymnisque honoravit, deducta est et ante Dei conspectum constituta. Nunc autem præsto sum, ostensurus deinceps, quod voles. Vade ad locum illum (et locum nominavit), ibi famulum tuum, quem requiris, invenies. »

5. Hactenus Synaxarium prædictum, recte et ordine omnia, nisi quod ad auctores indicti in Chersonem exilii pertinet, adeoque et ipsius exilii tempus. Etenim quamvis Leo Armenus, suæ adversus monachos orthodoxos sævitæ ministrum facemque habuisse legatur Bardam quemdam, affinem suum; hic tamen nullam potuit partem sibi vindicasse in vexando Josepho : cum is sub ipsum initium persecutionis, anno 2 Leonis, suscitata, Romam legatus sit, et usque ad annum 820 manserit captivus in Creta. Theophilus igitur, impius passim ab auctoribus dictus, ob iconomachiam resuscitatam, scribi hic et intelligi debuit; sub quo Bardas, S. Theodoræ Augustæ frater, vir incestus atque nefarius, apud sororium, monachis orthodoxis insensissimum, facile potuit effectum dare, ut Josephum, vitia sua increpantem liberius, videret relegatum. Ita certe censuit is quis alterum e mss. Synaxariis Cryptæ-Ferratæ compilavit auctor, et conveniunt optime Vitæ Acta, quamvis nulla facta Bardæ mentione totam culpam in « pessimum illius temporis imperatorem, » scilicet Theophilum conferant. In dicto vero Synaxario sic legitur : « Ic-

vidi autem quidam cum eum calumniati essent de iis, quæ adversus Bardam Casarem dicta fuerant, in Chersonem relegarunt, unde post aliquod tempus Constantinopolim regressus, sacrorum Magnæ Dei ecclesiæ vasorum custos factus est, Ignatio patriarcha. »

6. Graviora aliorum Synaxariorum errata hic non attingimus, tantum dicimus in eorum nullo notari nomen Leonis Isaurici, quod in Actis reperi- tum ita torsit Octavianum Cajetanum nostrum, in suis ad ea annotationibus, ut cum videret consequens esse, quod annis ut minimum 170 vixisset Josephus, ingenue fassus sit, « tam longinquam ætatem, inter tot rerum turbines, totque ærumnas et exercitationes asceticæ vitæ, negotium sibi facere. » Omnia nihilominus, quæ deinceps in Vita dicuntur, ita digessit, ut « pessimum, » de quo supra, imperatorem, sub quo in exilium ejectus est Josephus, haud dubie notet fuisse « Constantinum Copronymum, Leonis Isaurici filium, et imperii perinde atque impietatis successorem; » et « orthodoxos imperatores, » sub quibus est Constantinopolim revocatus, Constantinum et Irenem interpretetur. Utque hæc concordet cum Menæis occasione Bardæ ejectum dicentibus; concludit « rursus, sub Michaelē Balbo pulsam Josephum, atque a S. Theodora restitutum videri. » Dubitat etiam « an Leo Isauricus, quem xiv Kal. Julii mortuum Theophanes scribit, potius dicendus sit in Natalitiis Domini obiisse, an vero post menses sex et totidem dies de ejus morte fuerit sancto Josepho nuntiatum. » Quæ omnia facile potuisset discernere, si ex indicato mortis die, scivisset Leonem Armenum, Isaurico tanto posteriorem, intelligere; et illud, ἐν τῆς Ἰσαυρίας, insertum Actis, suspectum habere, propter aliorum omnium silentium et enormem distantiam temporis.

7. Simili ratione non difficulter potuisset idem Cajetanus videre illius conjecturæ vanitatem, qua Syracusas fuisse Josephi patriam propterea asseveravit, quia in Actis dicitur Josephi patria, gloriosior reddita a Beati parentibus tam felici germine, quam a Dionysio, « qui olim in ea summis in deliciis regnavit. » Esto enim quod regiam Syracusis habuerit Dionysius, toti tamen imperitavit insulæ de qua, non de peculiari aliqua ejus urbe loquuntur Acta. Non potest sane verosimile videri in tanto historicorum omnium silentio, quod Irene et Constantino regnantibus, potiti sint piratæ barbari, ea tempestate non admodum validi, munitissima urbe: quam iidem, Siciliæ reliquæ dominatum adepti sub Michaelē Balbo, non potuerunt, nisi nec Tauromenium, per annos 55 sui juris facere; usque dum veniret annus 878, quando die 21 Maii, victoria ipsis de eadem obtigit, et totius insulæ possessionem confirmavit, magna cum Ecclesiæ afflictissimæ calamitate: quam describit is qui interfuit Theodosius monachus, in epistola ad Leonem archidiaconum, ex ms. Græco Latine reddita

A et apud Rocchum Pyrrhum in notitia Ecclesiæ Syracusanæ impressa. Qui idem Pyrrhus interim asserit et Basiliani ordinis monachum et Syracusanum fuisse Josephum; istud ex sua, hoc ex Cajetani conjectura persuasus: additque illius festum Syracusis celebrari 3 Aprilis, utique postquam Cajetanus incepit sanctos Siculos ex Græcorum Menæis conquirere, et suis insulanis venerandos proponere: neque enim existimamus cultum eum Syracusis esse antiquum, aut in ulla majorum de Josepho traditione fundatum.

§ II. Vitæ scriptores. Canones compositi, tempus mortis.

8. Quod § superiori diximus de Barda, et circumstantiæ quædam aliæ, in Synaxariis expressius quam in Vita notatæ (ut quod decimo quinto ætatis anno attonsus in monachum sanctus Josephus sit, quod invasa a Saracenis patria cum matre ac fratribus servatus, quod extemporaneam pene habuerit canonum condendorum facultatem, quod locus exsili Chersona fuerit, quod ante exilium injecta sint sancto vincula et verbera, quod denique gloriosè illius in cælum deductionis visio, occasione fugitivi requisiti in templo sancti Theodori Phanerotæ seu Manifestatoris, obtigerit probo illi viro, qui ejus ad alios meruit testis existere), hæc, inquam, circumstantiæ, in prolixioribus Actis præteritæ, credibile nobis faciunt, Vitæ epitomen (quam supra ex Claromontano dedimus, quamque alia mss. fere sequuntur) ipsam esse, quam, a discipulo sancti Josephi Theophane scriptam, Joannes Magnæ Dei ecclesiæ diaconus et orator, præ oculis habuit, plenius ornatiusque exponendam, additis quæ desiderabantur multis. Hanc sic auctam ornatamque ex parte, ex parte vero, prædictarum circumstantiarum minutis prætermissis, descriptam liberius, accepimus ex codice Græco Bibliothecæ Vaticanæ, auctoris nomen quale diximus præferente: contulimusque cum egrapho alterius codicis, a Daniele monacho et sacrista in monasterio sancti Salvatoris Messanæ absque auctoris nomine descripti, ex pluteo 20, num. 52.

9. Ea primum, Latine reddita a P. Augustino Florito societatis nostræ, prodiit inter Vitas sanctorum Siculorum an. 1657; aliam deinde ejusdem Vitæ versionem adornavit Ludovicus Maraccius Lucensis, e Congregatione Clericorum Matris Dei, una cum Canonibus in omnia Beatæ Virginis Mariæ festa, et Theotociis per omnes Græcorum ecclesiasticos libros sparsis, et sancti Josephi nomen ut auctoris præferentibus; quæ omnia prænominati Ludovici conjunctione sanguinis et religionis professione frater, Hippolytus Maraccius, commentariis eruditis illustravit, vocans illa *Mariæ sancti Josephi Hymnographi*, et publicavit Romæ anno 1661. Hanc versionem, Græci contextus verbis pressius inhærentem, prætuleramus tum priori illi, tum alteri a quodam hujus nostro provinciæ phil-

ellene elaboratae. Sed excerpta ex Maraccii libello folia, preloque ad nostrum morem parata, exciderunt nobis Amstelodami, quando post tristem Blavianæ typographiæ casum colligebamus sarcinas Antwerpiam revehendas: neque jam, cum primum defectus animadvertitur, promptius est aliquid quam ex Octavio Cajetano recipere Floriti versionem, eamque ad contextum Græcum demum recognoscere, mutatis hinc inde pauculis ubi id exigere res videbitur.

10. Simon Wangnereckius noster, in Prolegomenis ad Marianam Græcorum pietatem, ex duodecim tomis Menæorum et septem reliquis Græcæ Ecclesiæ voluminibus excerptam, n. 22, de duobus sanctis Josephis, utroque hymnographo et confessore apud Græcos, agit: quorum alter fuerit S. Theodori Studitæ frater atque episcopus Thessalonicensis, 14 Julii recolendus, et habuerit in canticis suis pangendis hoc notabile, quod nomen suum sæpe omissum in titulo, per Acrostichidem sive primas stropharum litteras, circa ultimam odam sui ultimi canonis, semper accuratissime signarit: alter annis forte quadraginta junior, hic noster sit, cui adscribendos putat eos canones, quæ nudum Josephi nomen appositum habent. Quia vero etiam canones hujus posterioris, de quo nunc agimus, Josephi, fere acrostichidi alicui illigantur, existimat præcitatus Wangnereckius, ad ipsos utpote operosius compositos, extendi debere extemporalem illam dictandi facilitatem, quam supra ex Menæis laudatam vidimus. Cur tam operosum hoc sit, ut ab exercitato nequiverit ex tempore fieri? Certe nuli poetico metro astrictos Græcorum canones, potuisse non magna contentione animi ad certas litteras, in cujusque strophe principio inveniendas, astringi ab eo, cui liberum esset strophas singulas, nullo inter se ordine connexas, a quacunque liberet voce ordiri, ipsi didicimus experiendo; quando talium canonum aliquos Latine reddidimus, eadem acrostichidum lege servata, idque in versione, ad Græcorum verborum sensum exprimendum, obligata. An autem omnes illi canones, quas Mariali suo Maraccius inseruit, quosque supra trecentos inveniri in ritualibus Græcorum libris asserit Cajetanus, hujus ultimi Josephi sint, an aliqui relinqui priori debeant, non vacat nec operæ pretium est sollicitius examinare.

11. Placet interim discrimen a Wangnereckio supra nominato designatum, ut scilicet canones illi, qui nudum Josephi nomen præferunt absque alio titulo, Josephi hujus nostri sint: quem etiam intelligere videtur Leo Allatius in sua de Græcorum libris dissertatione, quando Josephum Melodum nominat. Episcopo Thessalonicensi imputari possunt alii qui dicuntur τοῦ κυροῦ Ἰωσήφ, domini Josephi: hæc enim honoris appellatio denotat gradum aliquem eminentiorem. Fatemur tamen non ita firmam eam conjecturam videri, quin varia possint contra eam opponi, quæ ambiguum judi-

cium faciant. Præter hos duos non videtur alius tertius Josephus fuisse, qui in titulo ms. Typici, Romæ in Bibliotheca Barberina asservati et a Leone Allatio, pag. II dissertationis præcitatae, laudati, nominetur, cum dicitur, Typicum illud continere ecclesiasticam constitutionem omnium festorum totius anni, secundum traditionem sanctorum Patrum, videlicet S. Sabæ, et Studitæ, et maxime Sancti Montis; necnon partem traditionis sanctissimi Patris nostri Josephi, possessoris sancti monasterii quod Divi Nicolai τῶν καρούλων dicitur. » Etenim si Josephi ille proprium ordinavit officium monasterio suo, cujus patronus erat D. Nicolaus, quis Paracleticon Græcorum legens (in quo ordinarium totius hebdomadæ officium octies secundum octo tonos variatum continetur) in eoque observans secundum feriæ 5 canonem (nam singulis feriis duo sunt canones, et feria 5 primus de apostolis est) cum cathismatis atque tropariis eodem spectantibus esse de S. Nicolao: quis, inquam, hæc legens et observans, non judicabit Josephum istum τῶν καρούλων esse auctorem illorum octo de S. Nicolao canonum? Atqui etiam horum canonum acrostichides subjunctum habent nomen Ἰωσήφ hoc modo: Ἦχος α'. Σοι, Νικόλας, πρῶτον εἰσφέρω μέλος. Ἰωσήφ. Et similiter in aliis, præterquam in canonibus toni secundi et octavi, qui nihilominus ejusdem auctoris manifeste sunt. Hunc igitur non esse a nostro Josepho distinguendum, tum illa styli similitudo suadere poterit, tum quod nostrum a Cretensi captivitate liberatum D. Nicolai miraculo, possimus prudenter opinari, ei quod Constantino- poli erexit monasterio patrocinium prætulisse S. Nicolai, in deserto illo loco, ad quem, haud procul positum a templo D. Joannis Chrysostomi, et sedem et curarum scholam n. 24, dicitur transtulisse, inibique discipulorum distribuisset multitudinem: » in casulis forsitan extemporaneis, unde dictum sit monasterium D. Nicolai Casularum, vocabulo, ut alia multa Constantinopolitana, Πωμαῖκῳ quamvis et monasterii a D. Nicolao dicti nusquam Acta meminerint, et adjectum postea oratorium S. Andreæ apostolo nuncupaverit sanctus, propter reliquias ejus istuc collocatas, ut dicitur num. 25.

12. Quo anno Christianæ æræ et ætatis suæ mortuus sit hic, de quo agimus, Josephus, nusquam exprimunt Acta: tantum n. 37 inquirunt, diu illum in vita duravisse, et propter graves in ea labores diuturnum censi debere sustinuisse martyrium. Num. autem 34 dixerant, quod Dominicæ Passionis magna ac venerabili Parasceve instante, discipulum suum, et ecclesiæ possessiones in libello descriptas obtulerit et commendavit Photio patriarchæ, nihil ulterius exprimens: quo facto imminens sibi exitum præsignasse declaraverit mox vehementissima febris, quæ eidem fecerit vivendi finem, et (quantum ex contextu colligi datur) paucorum omnino dierum fuerit. Hinc porro animum

circum agentes per octo illos annos, quos Ignatio mortuo Pholius in patriarchatu habuit, antequam anno 888 dignitate illa privaretur; et annum requirentes, qui Parasceven habuerit, neque post tertium diem Aprilis, quo mortuum credimus S. Josephum; neque tandem ante, ut inter ipsam et diem mortis longioris temporis statui debeat; nullus occurrit opportunior annus, quam 883, qui Parasceven 29 Martii habuit, et quarta feria Paschalis hebdomadae diem 3 Aprilis. Nam, si anno 880 mortuus esset Josephus, mortuus esset ipso die Paschae; talem autem tamque notabilem festivissimae diei circumstantiam, nequaquam, si vera fuisset, omisisset exprimere auctor Vitæ.

13. Hinc porro de ætate conjectare possis, eum qui Leone Armeno persecutionem incipiente, id est anno æræ vulgaris 814 jam presbyter initiatus, Romanæ legationi judicabatur idoneus, atque adeo ut minimum tricenarius erat, haud multum abfuisse a centenariis, quando a mortali hac vita ad immortales Superos transiit. Eadem ratione intelligi datur illam Barbarorum incursionem in Siciliam, quæ Josephum cum matre fratribusque in Peloponnesum

expulit e patria, non paucis annis priorem fuisse luctuoso illo tempore, quo post Leonis Armeni eadem, et Michaelis adversus rebellem Thomam occupato, et omnem aliam curam huic unice postponente, Creta, Sicilia et insulæ Cyclades a Romano imperio rescissæ sunt, ut scribit Leo Grammaticus. Nempe Barbari illi, piraticis excursibus prædas ante id tempus contenti agere, tunc etiam firmas novo dominatui sedes in iisdem insulis acquisiere. Quod autem Barbaricæ etiam naves fuissæ dicantur, quæ vela Romam facientis cursum intercideret et captivum in Cretam avexere Josephum: id ita accipimus ut eam insulam non jam tunc tenerint Barbari, sed ut a Leonis Armeni ministris conducti ad scelus piratæ, profugos Constantinopoli sacrarum cultores imaginum curaverint retrahere in manus Iconomachorum; et Josephum nominatim intenderint comprehendere, quem Romam legatum navigare, non potuit omnino clam haberi: ex Actis enim manifeste constat, non Saracenos, sed Iconomachos fuisse, in quorum custodia detentus ille apud Cretam est toto fere sexennio.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΣΗΦ
ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ.

JOANNIS

MAGNÆ DEI ECCLESIAE DIACONI ET ORATORIS

SERMO

IN VITAM S. P. N. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.

(Ex ms. codice biblioth. Vatic., collato cum ms. Siculo monasterii S. Salvatoris.)

Interprete Ludovico Marraccio, Lucensi.

1. Omnis quidem virorum virtute præditorum vita B animum virtutis amantem ad imitationem invitat, et honestatis amicum ad eam pro viribus æmulandam compellit: si vero etiam sermo vitam exornet, et practicum cum speculativo intelligibiliter conveniat, perfectionis studiosum per hæc duo excitat ad sedulitatis expressionem: quanquam etiam vita sola illi, qui currit ad scopum supernæ voca-

α'. Καὶ ἅπας μὲν βίος τῶν ἐναρέτων, τὴν ἐρῶσαν ψυχὴν ἀρετῆς πρὸς μίμησιν ἐκκαλεῖται, καὶ ζήλοῦ ἀναγκάζει κατὰ δύναμιν τὸν φιλόκαλον· εἰ δὲ καὶ λόγος τὸν βίον καλλύνει, καὶ τὸ πρακτικὸν τῷ θεωρητικῷ νοερῶς συνδυάζεται τὸν δρεγόμενον τελειότητος, δι' ἀμφοτέρα ταῦτα διερεθίζει πρὸς τὴν τῆς ἀκριβείας ἐκτύπωσιν. Καίτοι γὰρ καὶ βίος μόνος ἀρκεῖ τῷ κατὰ σκοπὸν τῆς ἀνώ κλήσεως τρέχοντι, τὴν βασιλείαν

τῶν οὐρανῶν προξενῆσαι καὶ τὴν δι' αἰῶνος μακα-
ριότητα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λόγος τῷ βίῳ συνημμένος
κατάλληλος, Λυδία λίθος ὁρᾶται τὰ τῶν ἄλλων ἡθῆ
βασανίζων καλῶς, καὶ διὰ τῆς χάριτος τὸν αὐτῷ μετὰ
τρόπου κοσμούμενον, κοινὸν προτιθεὶς τοῖς βουλο-
μένοις ἀρχέτυπον. Τοιοῦτον οἶδα καὶ Ἰωσήφ, τὸν ἐν
πῆνοις μὲν γενναϊότατον, ἐν δ' ἀρεταῖς ἀπαράμιλλον,
τῷ δὲ περιόντι τοῦ λόγου τοῖς ἀνέκαθεν ἀγίοις, κατὰ
τὴν δεδομένην παρὰ τοῦ Πνεύματος δύναμιν, μελ-
ψδικούς ὑμνητηρίους ἐμπαρενεύοντα.

β'. Τοῦτον ἴδει μὴ παραδραμεῖν τὸν ἐραστὴν τοῦ
λόγου, καὶ τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς ἐυσωπούμενον,
ἀλλ' ὁ ἐκεῖνος ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἐκτετέλεκε, τοῦτο
πάντως λαβεῖν παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος. Εἰ γὰρ
καὶ οὐχ ὥρατος ὕμνος, κατὰ τὸν Ἰμνογράφον, ἐν
στόματι τοῦ ἀμαρτωλοῦ, πλὴν ἀλλ' ἡ προθυμία καὶ
τὸ ζέον τῆς διαθέσεως ἔλξει τὸν εὐφημούμενον πρὸς
τὰ ἐλάττω καὶ πενιχρὰ παραδέξασθαι· οὐ γὰρ
τὸ ἴσον ἀντιζητήσῃ παρὰ τῆς ἡμῶν οὐθενότητος·
οἷς γὰρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν οἱ βίοι κατὰ διάμετρον
ἀφαστήχασιν, τούτοις ἀναλόγως καὶ ὁ λόγος ἀποσχοι-
νίζεται. Λαλήσω γοῦν παρὰ μέρος τῷ τὰ τῶν ἄλλων
ἐμμελῶς μελωδήσαντι· ὁ δὲ τὴν ἴσην χάριν εἰδὼς μὴ
παροῦσαν τῷ γράψαντι, γυμνὴν τὴν προθυμίαν τῆς
χάριτος ἀποδέξεται· ἐπεὶ μὴδὲ τῷ τοῦ προσώπου
κάλλος κομιδῆ ἀπὸ τῆς φύσεως ἔχοντι περισπούδαστα
τὰ ἔξωθεν ἐπιτρίμματα. Τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ
καταχραῖνοι τὸ ὡραϊόμορφον ὁ περιστιμμίζων τοῖς
χρῶμασι.

expolimentis atque affricamentis laborat : qui vero opposito modo se habet, formæ decorem ap-
pingit, et circumpositorum colorum fucat ornamentis.

γ'. Θεοφάνει μὲν οὖν τινι, τοῦ ἱεροῦ πρεσβυτέρου
ἡξιομένῳ καὶ τῷ καταλόγῳ τριθμημένῳ τῶν μονα-
χῶν, ὁ βίος τοῦδε τοῦ μακαρίου πεπύνηται· οὐ μὴν
ἀλλὰ παρέδραμεν τοῦτον πολλὰ, ὅτι κατὰ σπουδὴν
ἐκείνῳ συν[ερ]υφάνθη τὸ πόνημα· ἀμέλει καὶ οἷς
ἐκεῖνος τοῦ μάκαρος τοῦδε τὸν βίον ἐσμίκρυνεν, ἐν
τούτοις ἡμᾶς ἐπὶ τὸ εὖρος τῆς διηγήσεως προσδίθα-
σεν. Ἀλλὰ τίς γένοιτο τῷ βίῳ τοῦδε ἀξιοχρεῶς ἐπαι-
νος; ποία δὲ γλῶσσα τὰ τούτου δυνήσεται διηγήσα-
σθαι κατορθώματα; Ἔδει γὰρ, ἔδει τὰς γλώσσας
ἄρτι παρεῖναι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀξίως ἐξυμνουμένων,
καὶ παρὰ τούτων τούτῳ ἀποπληρωθῆναι τὴν διὰ λό-
γων ἀντίχρῃν· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ἡμεῖς, ὡς ἔχομεν,
σιωπήσομεν, τὰ ἐκεῖνου ἐκδιηγούμενοι.

δ'. Πατὴρ τοιγαροῦν τῷ μεγάλῳ ἢ ἐν νήσοις τὸ εὐ-
δαίμον φέρουσα, ἡ περιφανὴς Σικελία, φημί, ἣν οὐχ
οὕτω περίδοξον Διονύσιος, ὁ ἐν αὐτῇ ποτε ἄρξας
ἀδρῶς ἀπειργάσατο, ὡς εἰ τοῦ μεγάλου γεννήτορες,
τὸ μέγα τῇ πατρίδι χαρισάμενοι ὄνομα, διὰ τοῦδε
τοῦ μακαρίου βλαστήματος. Πατέρες δὲ Ἀγάθη ἢ
περιώνυμος, καὶ Πλουτίνος ἢ περιδόητος, ἀμφω μὲν
τῆς ἀρετῆς ζηλωταί, καὶ τῶν θεῶν θελημάτων
ἐκπληρωταί, διὰ δὲ τῆς ἀρίστης ὠδίνος τὸ μέγα
κληρωσάμενοι ὄνομα· ἔδει γὰρ εὐχῆς ἔργον εἶναι τὸδε
τὸ μέγα [χάριτος] καὶ ἀρετῆς ἀποκύημα. Ὁ μὲν γὰρ
ἐπλοῦται πίστιν τὴν εἰς Θεόν· ἡ δὲ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ

tionis, coeleste regnum atque aeternam beatitudi-
nem sufficienter acquirit. Verumtamen sermo quo-
que mutuo nexu vitæ conjunctus, Lydio lapidi per-
similis est : nam aliorum qualitates optime probat
ac mores, et propterea gratiæ illius, quæ cum
certa ratione in eo refulget, archetypum commu-
nem volentibus proponit. Talem affirmo fuisse Jo-
sephum, in laboribus generosissimum, in virtutibus
insuperabilem, qui suavissimas cautiones, secun-
dum facultatem sibi a Spiritu sancto tributam, in
honorem præcedentium sanctorum ex sermonis
copia et ubertate composuit.

2. Hunc minime decebat præterire sermonis
amatorem, etiamsi quispiam ob virtutis abundan-
tiam confusus hæreret : sed quod ille in multis
aliis fecit, hoc omnino conveniebat eundem a
nostra humilitate recipere. Licet enim juxta Hym-
nographi dictum, non sit speciosa laus in ore pec-
catoris, attamen promptus alacerque animus, et
sर्वens affectus alluciet eum, qui laudibus cele-
bratur ad hæc nostra exigua viliaque suscipienda.
Non enim paria exiget a nostra imbecillitate ; etenim
eadem proportione debet singulis sermo dividi ac
distribui, qua eorum vita per diametrum differt ac
separatur. Loquar igitur inconciune de eo, qui
aliorum facta suavissimo metro composuit. Porro
ille idem, qui novit non æqualem gratiam mihi
scribenti adesse atque ipsi aderat, nudam gratiæ
promptitudinem atque alacrem affectum suscipiet :
quandoquidem neque ille, qui a natura vultus pul-
chritudinem possidet eximiam, non in extrinsecis

C

3. Porro beati hujus vitam Theophanes quidam
sacra presbyterii dignitate insignitus, et mona-
chorum catalogo ascriptus, elaboravit : multa ta-
men hic auctor prætermisit, nam festinanter opus
confecit. Sed in iis in quibus iste beati hujus vitam
imminuit, nos ad narrationis amplitudinem pro-
vexit. Verum quæ tandem satis digna laus hujus
vita reperiatur ? Et quæ lingua præclara illius gesta
recensere valeat ? Oportebat sane, oportebat illorum
nunc linguas adesse, qui ab eodem pro dignitate
laudati sunt, et ab illis isti gratiam per sermones
rependi. Non tamen vos, quales sumus, tacebimus,
illius res gestas exponentes.

4. Fuit igitur hujus magni patria illa, quæ inter
insulas felicitatis palmam refert, illustrissima, in-
quam, Sicilia, quam non ita Dionysius, qui in ea
olim summis in deliciis regnavit, gloriosam reddi-
dit, ut magni hujus genitores, qui celeberrimum
patriæ nomen per tam beatum germen acquisivere.
Illius mater Agatha nobilis, pater vero Plutinus ce-
lebris appellabatur : ambo sane virtutis zelo ar-
dentes, divinæque voluntatis complendæ studiosi.
Per optimam vero prolem magnum nomen hæredi-
tare. Oportebat autem precum opus esse magnum
hunc virtutis letum. Pater enim fide, quæ est in

Deum, dives erat, mater vero vitæ hujus bonis gaudere recusans, soli Deo intendebat animum, præsentis vitæ mare prudenter et continenter pertransiens, ita ut ambo juxta vitem illam Psalmistæ florerent, et maturis virtutis fructibus plurimos ad sui imitationem pertraherent. Non enim (quemadmodum facere consueverunt illi qui mundo vivunt, et carni inservientes communi naturæ legi obsequuntur) ad voluptates respiciebant, et delicias sectabantur, sed solis tantummodo necessariis rebus contenti, atque illis, sine quibus humilitatis nostræ corpus consistere nequit, superflua manibus pauperum dilargiebantur, ne forte superfluis ipsi ad voluptatem ac delicias utentes, a Dei participatione excluderentur, qui ut eosdem pro charitate ipsorum in se, ferventique amore remuneraret, illustrem Josephum pro quavis alia mercede illis donavit: cujus genitores hujusmodi vitæ decore quo modo imitari potuissent.

5. Non enim juxta puerorum morem primos crines molliter ac speciose alebat, neque, ut adolescentuli facere consuevere, ad parva hæc et fluxa intendebat animum, sed quamvis adhuc puer esset, quamdam tamen gravitatem maturitatemque præ se ferebat, quam in pueris nequaquam solemus recognoscere, lingua, nescio quid breve atque angustum subbalbutiens, divina eloquia vel discebat, vel docebat. Quia vero apud pueros senex mente et judicio incomparabilis inscribatur, ex hoc illius prudentia tacite ostendebatur. Animus ejus virilis in affectionum imperio elucebat, cognitio vero, ac scientia ab iis, qui cum eo familiariter versabantur, clare cognoscebatur. Cum enim provinciam aliquam vir hic admirabilis aggredieretur, naturæ gratia ac sedulitatis studii que intentione universos superare cernebatur, ulna, juxta proverbium, regia, et valde recte. Non enim in sola sermonum copia ac dicendi facultate proficiebat, sed ante verba plures virtutis species sedulus præferebat, ex quo ad ipsam dicendi copiam felicior illi via aperiebatur. Solus enim panis, occidente sole, universas illi mensæ delicias supplebat, aqua vero tantum ad potum utebatur, propterea et dicendi facundia ditatus est. Anima enim scribendo et orando vacare assueta, ut in utroque mens et intellectus illustratur, non facilem habet ad pravas affectiones prolapsus: tota fertur in Deum, divinoque illius amori immista, atque eidem perpulchre inhærens, ad humanarum disciplinarum auditum arida evadit.

6. Attamen horum etiam peritiam generosus hic vir habebat, sed in illa scientia, quæ fert ad Deum, magis quam in humana philosophia profecit. Verum non diuturnus fuit illi sine offendiculo vitæ cursus, quandoquidem magnis animabus a prima ætatis linea difficilia quædam ac aspera innascuntur. Nam multitudo permista barbarorum illius patriam cum obsedisset, eamque sibi subjecisset, quod cladis genus prætermisit, aut quam malorum Iliadem in eam non edidit? Alii ferro sublatis sunt: alii miserabiliter facultatum jacturam sustinuerunt: nonnulli captivi facti sunt, atque in externas regiones

A βίου χαίρειν εἰποῦσα μόνῳ προσεῖχε Θεῷ, σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς τοῦ βίου περῶσα τὴν θάλασσαν, ὡς θάλλειν καὶ ἄμφω κατὰ τὴν ψαλμικὴν ἄμπελον, καὶ τῷ πεπαίρω τῆς ἀρετῆς πολλοὺς ἐφέλκεσθαι πρὸς τὴν μίμησιν. Οὐ γὰρ ὡς κόσμῳ ζῶντες, καὶ σαρκὶ δουλεύοντες, καὶ τῷ κοινῷ τῆς φύσεως νόμῳ ὑπηρετούμενοι πρὸς ἡδονὰς ἐύρων, καὶ τὸ τρυφῆλόν κατεδίωκον· ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις μόνοις ἀρκούμενοι, καὶ ὅσοις τὸ σῶμα συνίσταται τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, τὰ περιττὰ πενήτων χερσὶν ἐχαρίζοντο· ἵνα μὴ τοῖς περιττοῖς αὐτοὶ ἡδυνόμενοι, οὐκ ἔχοιεν κοινῶν τὸν Θεόν· ὃς αὐτοὺς τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ τοῦ ζέοντος ἀμειδόμενος ἔρωτος, τὴν κλεινὴν Ἰωσήφ, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀμοιβῆς, ἐχαρίσατο· Ἰωσήφ δὲ οἱ τεκόντες, καὶ ταῦτα βίου τοιαύτη ὠραιότητι λαμπρυνόμενοι, μέγα τι κατορθοῦν ἐλογίζοντο, εἰ ποσῶς ἀπομιμῆσθαι δυνησονται.

B νόμοι, μέγα τι κατορθοῦν ἐλογίζοντο, εἰ ποσῶς ἀπομιμῆσθαι δυνησονται. refulgentes, magnum aliquid efficere cogitabant, si

ε'. Οὐ γὰρ κατὰ παῖδας αὐτῷ τὰ τῆς πρώτης τριχὸς οὔτε μὴν κατὰ μείρακας πρὸς τὰ μικρὰ ταῦτα καὶ ῥέοντα ἡ ῥοπή· ἀλλ' ἦν ἐκείνῳ, παιδί μὲν ἔτι ὑπάρχοντι, σεμνόν τι καὶ οὐ κατὰ παιδίον τὸ κίνημα· γλῶσσα δὲ, βραχὺ τι ὑποψελλίζουσα, τὰ κατὰ Θεὸν ἐδιδάσκετο λόγια. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς μείρακας ὁ γηραιὸς τὸν νοῦν, καὶ τὴν φρόνησιν ἀπαράμειλλος, ἐνεγράφετο, τούτου τὸ σῶφρον ὑπεδεικνύετο, καὶ τὸ ἀνδρεῖον τὸ πρὸς τὰ πάθη διέλαμπε, καὶ ἡ γνῶσις καθαρῶς τοῖς ὁμιλοῦσιν ἀνεγνωρίζετο. Τὰ γὰρ ἐγκύκλια μετιῶν ὁ θαυμάσιος, φύσεως χάριτι καὶ σπουδῆς εὐτονότητι πάντας ὠρᾶτο νικῶν πῆχει, κατὰ τὴν παροιμίαν, βασιλικῶ· καὶ μάλα εἰκότως· οὐ γὰρ λόγων ἐποιεῖτο μόνην ἐπίδοσιν, ἀλλὰ πρὸς τούτων ἀρετῆς ἐπεμελεῖτο πολυειδοῦς, ἐξ ἧς αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὸν λόγον ἐγένετο εὐδοα. Ὁ γὰρ ἄρτος ἐσπέραν ἐκείνῳ μόνος ἐπλήρου τὴν ἐπιτραπέζιον ἡδονὴν, καὶ τὸ ὕδωρ τὴν πόσιν, διὸ καὶ τὰ περὶ τοὺς λόγους ἐπλούτησε· ψυχὴ γὰρ ἐθισθεῖσα λόγοις σχολάζειν καὶ προσευχαῖς, ὡς ἂν ἐν ἀμφοῖν τό τε νοερὸν διαλάμποι καὶ τὸ ἐφ' ὄλκιον τοῦδε τοῦ σώματος καταδεσμούμενον καὶ τηχόμενον, οὐκ εὐχερῶς ἔχει τὸ πρὸς τὰ πάθη εὐδαισιθον, ὅλη δὲ φέρεται πρὸς Θεόν, καὶ τῷ ἐκείνου κερνωμένη ἔρωτι θεῖῳ, ξυρόν· ἐστὶν, εἰς ἀκοὴν τῶν μαθημάτων ἀντεχομένη καλῶς.

et corpusculi hujus sarcina alligata ei macerata, tota fertur in Deum, divinoque illius amori immista, atque eidem perpulchre inhærens, ad humanarum disciplinarum auditum arida evadit.

ς'. Ἄλλ' εἶχε μὲν οὕτω γνώσεως ὁ γενναῖος· εἶχετο δὲ πλεον τῆς φερούσης πρὸς τὸν Θεόν, οὐ μὴν ἀνεπηρέαστος αὐτῷ καὶ ὁ βίος μέχρι πολλοῦ, ἐπεὶ καὶ ταῖς μεγάλαις ψυχαῖς ἀπὸ πρώτης γραμμῆς ἐπιφέρεται πως τὰ σκυθρωπά. Ἀμέλει καὶ πλῆθος μιγάδων βαρβάρων τὴν πατρίδα περικυκλώσαν, καὶ αὐτὴν ὑφ' αὐτοὺς ποιησάμενοι, τί τῶν δεινῶν ἐν αὐτῇ οὐκ εἰργάσαντο; ποῖαν δὲ Ἰλιάδα συμφορῶν τὰ ἐν αὐτῇ παρ' αὐτῶν οὐκ ἀπέκρυψαν; Οἱ μὲν γὰρ ἡθῆδον ἀνηροῦντο, οἱ δὲ ἀθλίως τῶν καιρῶν ὑπέμενον στέρησιν, οἱ δὲ κατεδουλοῦντο καὶ εἰς ἄλλοτρίας ἐφέροντο, οἱ δὲ, ὅσοις ἄρα φιλόανθρωπον ἐπέδρασαν ὁ

Θαδς, τὴν ἐνερχαμένην ἀπολαπόντες, φυγῆ τὴν σωτη-
 ρίαν ἐπραγματεύσαντο· ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ τοῦ μακα-
 ρίου τούτου γεννήτορες, οἱ τὸν παῖδα παραλαβόντες,
 πρὸς τὴν τοῦ Πέλοπος ἑστρεχον, ξένοι πατρίδος, ξένοι
 χρημάτων, καὶ ἑταιρείας, καὶ συγγενείας. Οὐ μὴν
 οὗτος ὁ μέγας μετὰ τούτων τὴν Πελοπόννησον ἑστερ-
 ξεν, οὐδ' ἠγάπα, ξένης πατρίδος γενόμενος, μὴ τὴν
 ἄνω πόλιν ζητῆσαι διὰ τῆς ἀληθοῦς ξενιτείας, καὶ
 τὸν θεὸν εὐρεῖν διὰ τῆς ἀκριβεστάρας πολιτείας καὶ
 καταστάσεως. Διὸ καὶ τὸν Ἰουλον μὴπω φέρων χλοά-
 ζοντα, ἀποστέργει τὴν Πέλοπος, καὶ πρὸς τὴν πά-
 σης Μακεδονίας ὑπερχειμένην πόλιν ἀπαίρει Θεσ-
 σαλονίκην· ἵνα μὴ τῇ σχέσει τῶν γεννητόρων
 δεσμούμενος, οὐκ ἔχοι εὐπετῶς, διὰ τῆς παντελοῦς
 ἐγκρατείας, πρὸς τὴν ἀληθῆ ἑραστὴν ἀναπετάν-
 νυσθαι, καὶ ὄλω φέρεσθαι τῷ πετρῷ. Καὶ ὅτι τοιοῦτος
 ἦν τῷ γενναίῳ σκοπῶς, καὶ πρὸς τοῦτο μόνον ἑώρα ἡ
 ἀναχώρησις, ἐδήλωσεν ἡ τοῦ πράγματος ἑκθασίς.
 genetosi hujus scopus, ei ad hoc solum respexerit
 demonstravit.

Ζ. Ἄμα τε γὰρ τὴν Θεσσαλονίκην κατέλαβε, καὶ
 εὐθέως ἐπέδωκεν ἑαυτὸν ἀνδρὶ τινι τῶν ἄγαν ἐγκρα-
 τῶν καὶ ὁσίων, ὃς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς περιὸν, τὴν φρον-
 τίδα τῶν ἀδελφῶν, οἱ κατὰ τὸ ἱερὸν φροντιστήριον
 τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἠσχοῦντο, οὐ διώξας,
 ἀλλὰ πνευματικῶς διωχθεὶς, ἀνεδέξατο· τοῦ Λατό-
 μου νῦν, ἐκ τοῦ γεγενημένου θαύματος, τὸ φροντι-
 στήριον ὀνομάζεται. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ μέγας οὗτος τὰ
 τῶν μοναχῶν ἐνδύς ὁ καὶ ἀπὸ πρώτης τριχῆς ἅπαν
 σαρκικὸν ἀποδυσάμενος θέλημα, ποίαν μὲν τῶν
 ἀρετῶν οὐ κατώρθωσε; ποῖον δὲ εἶδος ἀσκήσεως
 ὑπερβαλλόντως οὐκ ἐξησχῆσατο; ὡς εἶναι τοῖς ἡρώσι
 παράδειγμα, καὶ τοῖς ζηλοῦν βουλομένοις ἀκριβείας
 πάσης ἀρχέτυπον. Νηστεία γὰρ ἐπενοήθη τούτῳ
 καινῆ, ἵνα καὶ τὸν δεσμὸν κατέχη, καὶ διαλανθάνῃ τὸ
 σπουδαζόμενον· ἀγρυπνία μικροῦ δεῖν καὶ ἀπιστου-
 μένη τοῖς λογιζόμενοις τῆς σαρκὸς τὴν χαυνότητα·
 γλώσσης κατάσχεσις οὐκ εἰς τὸ [μὴ] πολυπραγμονεῖν
 τὰ ἀλλότρια (τούτο γὰρ αὐτῷ ἀπὸ παιδὸς μεμελέ-
 τητο), ἀλλ' ὥστε μὴ ἐξακουέσθαι τὴν φωνὴν τοῖς μὴ
 ἀκριβῶς πρὸς ἐκείνον προσέχουσιν, ὃ φιλοσοφίας
 ἐστὶν ἀρχή, μᾶλλον δὲ φιλοσοφίας τὸ τελειότατον·
 εἰ γὰρ ἀρχὴν σοφίας φόβος Θεοῦ μεμνήθηκαμεν,
 Θεοῦ δὲ φόβος ἐντολῶν ἐπάγεται πλήρωσιν, κρατίστη
 δὲ τῶν ἐντολῶν τὸ τιθεῖναι θύραν τῷ στόματι, ἵνα
 μήτε νοῦς ἀλόγως βεμβάζηται, μήτε λόγος θυραυ-
 λήσας ἔξωθεν ἀπηχῆς εἰς πολυλογίαν μετακινήσῃ
 τῆς ἡσυχίας τὸν ἑραστὴν, εὐδηλον ἄρα, κατὰ τὸν
 θεῖον Δαβὶδ, ὡς ἡ φυλακὴ τῶν ὀδῶν τοῦ Θεοῦ τῷ
 ἀναμαρτήτῳ τῆς γλώττης κατευοδοῦται τε καὶ πλα-
 τύνεται· ἦν κατορθώσας ὁ μέγας, τὰς ἄλλας εἶχε
 τῶν ἀρετῶν ἐφεπομένας αὐτῷ. Τὸ δὲ περὶ τὴν στρω-
 μνήν ἡμελημένον κομιδῆ καὶ λιτὸν, τίς οὕτως ἐστὶν
 ἀφυῆς περὶ τὰ κατὰ, ὃς μὴ θεθαύμακέ τε καὶ ἐξ-
 επλάγη, καὶ τὸ πρὸς πόνους ἀήτητον ἐμεγάλυνεν;
 Ἐδαφος ἦν ἐκείνῳ ψιλὸν ἡ στρωμνή, ἐν ᾧ τὸ ἀσθε-
 νὲς τῆς φύσεως διελέγχετο, καὶ λίθος τὸ ποθεινὸν
 προσκεφάλαιον· ὕμνος ὁ πάντη βραχύτατος, καὶ
 κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐδωδῆς, ἐν ᾧ πλλάκις καὶ

A abdueti : nonnulli vero, quos oculo magis benigne
 ac propitio respexit Deus, patria derelicta, fuga
 sibi salutem comparavere. Inter quos fuerunt etiam
 beati hujus parentes, qui eodem puero adhuc acce-
 pto, in Peloponnesum celeriter profecti sunt, extor-
 res, sine pecuniis, amictis omnibus cognatisque pri-
 vati. Non tamen magnus hic noster una cum illis
 Peloponnesi amore atque affectu captus est, pere-
 grinus a patria, ita ut per veram peregrinationem
 supernam civitatem non requireret, et per studio-
 sissimam politiam ac status tranquillitatem Deum
 non inveniret. Propterea antequam prima lanugine
 illius vultus vernaret, Pelopis terram, velut exosam,
 derelinquens, Thessalonicam, urbem totius Mace-
 doniæ principem, proficiscitur, ne genitorum affectu
 illigatus, non posset facillime per continentiam
 perfectam ad verum amatorem tendere, atque libe-
 ris amoris sui alis deferri. Quod vero talis fuerit
 illius a Peloponneso recessus, rei ipsius eventus

7. Statim enim atque Thessalonicam pervenit, tra-
 didit seipsam curæ et moderationi cujusdam viri,
 qui abstinentiæ et pietate erat eximius, et propter vir-
 tutis excellentiam, non affectans, sed spiritualiter
 coactus, susceperat curam fratrum, qui secundum
 sacrum magni Dei ac Salvatoris magisterium ac di-
 sciplinam exercebantur. Nunc schola, seu præfectura
 Latomi, ex admirando quodam, quæ evenit, succes-
 su, locus ille appellatur. Hoc in monasterio maguus
 C hic vir monachi habitum assumens, et a prima coma
 (ut aiunt) universas carnis exuens voluntates, in qua
 virtute progressus non fecit? et in qua asceseos spe-
 cie sese eminenter non exercuit? Itaque erat intuen-
 tibus exemplum, et æmulationis studiosis universæ
 sedulitatis archetypus. Jejunium enim novum atque
 insolitum excogitavit, ita ut et vinculum retineret,
 et studium illius singulare cæteros lateret. Vigiliæ
 fere erant incredibiles considerantibus carnis im-
 becillitatem. Linguam cohibebat, ne aliena facta cu-
 riosius investigaret. In hoc enim a puero curam po-
 suerat, nec vox ejus exaudiri poterat nisi ab iis qui
 attente aurem loquenti arroxissent, id quod philo-
 sophiæ est initium, imo summa philosophiæ per-
 fectio. Si enim initium sapientiæ timorem Dei esse
 D didicimus; Dei autem timor, ut ejusdem mandata
 impleantur, facit, porro mandatorum præstantissi-
 mum est, ponere ori januam, ut neque mens irra-
 tionabiliter evagetur, neque ratio cui domus inte-
 rioris custodia incunibebat, eadem relicta, in multi-
 loquium absone commoveat silentii et quietis ama-
 torem, manifestissimum est, juxta divini Davidis
 effatum, custodiam mandatorum Dei, ei, qui non
 peccat linguæ lapsu, prospero faciliq; cursu suc-
 cedere, atque in amplitudinem commutari: quam
 quidem custodiam maguus hic sedulo observans,
 aliarum virtutum sequelam facile obtinuit. Quod
 vero attinet ad lectuli, in quo jacebat, neglectum,
 magnamque vililitatem, quis erat ita ad res honestas
 dispiciendas ineptus, ut non in admirationem stupo-

remque raperetur, atque illius in laboribus indefes-
sum invictumque animum non extolleret? Erat illius
lectus nudum pavementum, in quo naturæ infirmitas
monstrabatur: lapis vero pro pulvillo desidera-
bilis deserviebat. Porro somnus erat omnino brevissimus, et ad
potus cibique mensuram ac propor-
tionem: in eo autem sæpe sacra mysteria purissimæ illius menti denudabantur.

8-9. Alii sane lacrymas instar torrentis ex illius
oculis emanantes admirentur, et genuum adeo fre-
quentes incurvationes, ut nullo prope sermone possint
recenseri, ita ut illius genua in lapidis naturam di-
riguerint, alternis ad Deum colloquiis, et motibus,
ac stationibus per totam noctem adhibitis: palpe-
bræ vero ac supercilia ex assiduo atque immenso
lacrymarum imbre excavarentur ac depilarentur.
Alii vero eminentissimam illius humilitatem, qua
vel infimis venerandum caput ad terram usque in-
clinabat, et erga cunctos æqualem charitatem cu-
stodiebat, nulla distinctione facta, servata semper
erga omnes immutabili unione. Alii autem conti-
nentiam, ac nullis dissipatam evagationibus cogita-
tionem. Etenim cum legi mentis legem carnis collu-
ctantem ac repugnantem videret, juxta magni Apo-
stoli dictum¹, toto animi conatu in legem Dei fe-
rebatur, ne serpens ille, qui, juxta magnum veritatis
agonistam Job, residet in umbilico ventris, passio-
nes venereas in renibus excitans illis, qui circa exte-
riores sensus vagantur, in illius mentem ingressum
reperiret.

10. Alii intensum illius indefessumque in psal-
mis et hymnis concinendis laborem studiumque com-
mendent, generosumque agonistam divinis laudibus
extollant. Alii incomparabilem in loquendo scri-
bendoque facundiam oratione concelebrent, quippe
qui tanquam apis sacrarum Scripturarum prata cir-
cumvolitans, et pulcherrimos optimosque flores dis-
crete colligens, omnem virtutum speciem in seipso
mellificavit. Castitatis quidem ac temperantiæ exem-
plar habuit castissimum Joseph; cujus in affectioni-
bus subigendis severitatem imitatus est, non adver-
sus Ægyptiam feminam sese defendens ac repu-
gnans, sed adversus peccatum, juxta divini Apostoli
præscriptum², usque ad sanguinem resistens: non
pallium exuens ac rejiciens, ut impudentissimæ
mulieris sese ad turpia allicientis manus effugeret,
sed carnem totam per continentiam mortificans, ut vel
minimos impetus evaderet illius qui furtim per sen-
sus ingreditur. Jacobi autem simplicitatem ac siu-
ceritatem imitatus est, non furto arripiens patris
benedictiones per suppositionem matris, neque fu-
giens ab Esau, qui etiam antequam nasceretur, odio
habitus est, sed per Dei Ecclesiam a qua dilectus
est, et quam ipse quoque mutuo dilexit, primogenita
benedictionis assecutus, ut per suavissimam hym-
nodiam Deum benediceret, quam ipse primogenitis
eorum, qui in cælis conscripti sunt, dulcissimo ac
festivissimo metro composuit: supplantans inali-
gnum, et ab eo præcul fugiens, ut mente ab omni
perturbatione libera Deum laudaret, eidemque se-

Α μυστηρίων παραγυμνώσεις τῷ πανάγιῳ τούτου νοῦ
διεγράφοντο.

monstrabatur: lapis vero pro pulvillo desidera-
bilis deserviebat. Porro somnus erat omnino brevissimus, et ad
potus cibique mensuram ac propor-
tionem: in eo autem sæpe sacra mysteria purissimæ illius menti denudabantur.

η'-θ'. Ἄλλος μὲν οὐνεὶδὸ καταρρέον ἐξ ὀφθαλμῶν
θαυμαζέτω κρουνηδὸν δάκρυον, καὶ τῆς πάντα λόγον
ὑπερβαινούσας γονυκλισίας, ὡς εἰς λίθου φύσιν κατ-
εσκληρέναι τὰ γόνατα ταῖς ἄλλεπαλλήλοις πρὸς
θεὸν ἀδολεσχίαις, καὶ ταῖς παννύχοις κινήσεσσι τε
καὶ στάσεσσι, τὰς τε ψιλώσεις τῶν βλεφαρῶν μετὰ
κοιλότητος, ἐκ τῆς ἀπειρου τῶν δακρύων ὀμβροβλυ-
τήσεως. Ἄλλος δὲ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ταπεινώσεως,
ὅπως καὶ τοῖς ταπεινοτέροις μέχρις ἐδάφους τὴν σε-
Β βασιλίαν κάραν ὑπέκλινε· καὶ πᾶσιν ἐπίσης τὰ τῆς
ἀγάπης ἐτήρησε, μηδεμίαν ποιούμενος διαστολήν,
διὰ τὴν πρὸς πάντας ἀμετάπτωτον ἑνωσιν. Ἄλλος
τὸ ἐγκρατές, καὶ τὸ τῆς διανοίας ἀνέμωτον· τῷ
νόμῳ γὰρ τοῦ νοῦ ἀντιστρατευόμενον βλέπων τὸν νό-
μον τῆς σαρκὸς, ὃ φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅτι
τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ ἀνεπτέρωτο, ἵνα μὴ πηχὴ παρῆ-
δουσιν ὁ, κατὰ τὸν μέγαν τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴν
Ἰωβ, παρ' ὀμφαλῷ γαστρὸς ἐνιζάνων ἕρις, καὶ τὰ
περινέφρια κἀθη ἀνακινῶν τοῖς βεμβαζομένοις περὶ
τὴν ἐξωθεν αἰσθησιν.

ι'. Ἄλλος τὸ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ἀνένδοτόν τε
καὶ σύντονον βήτορευέτω, καὶ θειαζέτιω τὸν γεν-
C ναῖον ἀγωνιστὴν· καὶ ὁ μὲν τὸ ἀμίμητον ἐκείνου
περὶ τοὺς λόγους μεγαλυνέτω... ὅπως ὡς μέλισσα
τοὺς λειμῶνας τῶν Γραφῶν περιπτάμενος, καὶ τὰ
κάλλιστα τῶν ἀνθέων εὐκρινῶς ἐκλεγόμενος, πᾶν
εἶδος ἀρετῆς ἐν ἑαυτῷ ἐκεράσατο· σωφροσύνης μὲν
εἶδος καὶ ἀγγελίας ἔχων τὸν σώφρονα Ἰωσήφ, οὐ τὸ
πρὸς τὰ πάθη ἀνένδοτον ἀπομιμούμενος τέθηκεν,
οὐ πρὸς Αἴγυπτίαν ἀπομαχόμενος, ἀλλὰ πρὸς τὴν
ἀμαρτίαν, ὡς ὁ θεὸς διατάττεται Ἀπόστολος, μέ-
χρις αἵματος ἀντικαθιστάμενος· οὐχ ἱμάτιον ἀπο-
δύόμενος, ἵνα φύγη χεῖρας σοβάδος ἐφελκομένης εἰς
ἄτοπα, ἀλλὰ σάρκα πᾶσαν διὰ τῆς ἐγκρατείας νε-
κρῶν, ἵνα καὶ μικρὰς εἰσβολὰς ἀποδράσῃ τοῦ δι'
αἰσθήσεων πηρακλέπτοντος. Ἰακώβ δὲ τὸ ἀπλαστον
D καὶ ἀκέραιον, οὐ κλέπτων εὐλογίας πατρὸς δι' ὑπο-
θήκης μητρὸς, οὐδὲ ἀποτρέχων Ἠσαῦ τὸν μεμιση-
μένον καὶ πρὸ γενέσεως· ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτὸν ἠγα-
πητικῆς ὡς ἀνταγαπωμένης Ἐκκλησίας θεοῦ τὰ
πρωτότοκία τῆς εὐλογίας λαθῶν, ὡς εὐλογίῃ θεὸν
διὰ τῆς ἐμμελοῦς ὀμνησίας, ἣν αὐτὸς τοῖς πρωτο-
τόκοις τῶν ἐν οὐρανοῖς ἐγγραφέντων εὐρύθμως ἔγαν
ἀνέθηκε, πτερνίσας τὸν πονηρὸν καὶ ἀποτρέχων
πόρρωθεν ἐξ αὐτοῦ, ἵνα τῷ ἀρεμβάσει νοῦ θεὸν
ὑμνοῖη, καὶ τούτῳ ἐνοῖτο κατὰ τὴν ἀδιάτμητον
κίνησιν. Ἀθραῦμ τὸ μεσαβατικόν, καὶ πρὸς ὑπακοήν
Χριστοῦ ἐτοιμά[τα]τον, οὐκ ἐκ Χαλδαίων ἀπαίρων,
καὶ τὴν Παλαιστίνην ἐργαζόμενος οἰκίσιν, ἀλλὰ
σχέσιν γονέων δευτέραν θεοῦ λογισάμενος, καὶ διὰ

¹ Rom. vii, 23. ² Hebr. xii, 4.

τοῦτο τὰ περιπέζια πάντα θέμιστος ὡς οὐδέν, τὸν A
μονότροπον βίον ἐπ' ἀλλοτρίᾳ προκέρκει.

solū commutatione, et promptissima erga Christum obedientia, non quidem ex Chaldaeorum regione discedens, et in Palæstinam proficiscens, ibidem suam sedem collocaturus; sed affectum erga parentes divino amorī posthabendum existimans, et propterea tanquam nihilum universa hæc inferiora atque humilia ducens, simplicem vivendi sibi ipsi rationem alienis curis negotiisque præposuit.

ια'. Καὶ τί δεῖ τοὺς καθέκαστον ἐξετάζειν, καὶ παραβάλλειν τούτοις αὐτὸν, κατὰ τὸν μυστικώτερον λόγον τῆς ἀνυψώσεως; Οὐδέν ἐστὶν ἐπαινούμενον τῇ Γραφῇ ὃ μὴ τούτῳ κατωρθοῦτο· οὐδεὶς ἐν παλαιαῖς ἱστορίαις ὑμνούμενος, ὃν οὐκ ἐκεῖνος ἐζήλωσε. Καὶ ἵνα συνέλω τὸ πᾶν, σύμβροιά τις ἦν ἀρετῶν ὃ ἐκεῖνου βίος, καὶ οὐ μιμητὴν πρὸς ἀκρίθειαν ἀποτύπωμα τοῖς βουλομένοις καὶ ὀλίγα τῶν ἐκεῖνου ἀπομιμήσασθαι· ὅθεν καὶ τῷ προσετώτῳ τῆς μονῆς τῆς πολλῆς σκληραγωγίας ἐπετιμᾶτο, παθοκτόνον B λέγοντι τὴν νηστείαν, οὐ σωματοκτόνον, διὰ τὴν τῆς φύσεως οἰκειότητα. Ἀμέλει καὶ πάντα τρόπον ὑπέκειντο μεμαθηκώς, καὶ κατὰ μηδὲν ἀντιλέγειν τοῖς αὐτὸν ἐνάγουσιν εἰς ταπεινώσιν, τὸ προσεταγμένον ἐποίει, καὶ τῶν προσκειμένων ἐφήπτετο, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ συλλογιζόμενος καὶ ποιῶν. Ὁ καὶ αὐτὸς ὃ προσετώτῳ ἐγνωκώς, καὶ πάσης ἀνθρωπίνης ἐννοίας ἀνω τὸν μέγαν καταλαβὼν, ἐπέτεινε μᾶλλον πρὸς τὴν ὁρμὴν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς καλλίστης ὁρέξεως· ὡς καὶ ποτε συνηγμένοις τοῖς ἀδελφοῖς ἐν ταυτῷ, τούτου δὴ μόνου τοῦ μεγάλου ἀπόντος, προφητικώτατα ἐξειπεῖν, ὡς ἰ Οὗτος ὃ μελραξ, Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἀληθῆς μαθητής, καὶ τῶν αὐτοῦ θελημάτων ἐκπληρωτής, καὶ ἐν αὐτῷ καταμένει Πνεῦμα ἅγιον, ὃ καὶ λαλήσει διὰ C τοῦ στόματος μελωδήματα, πάντα περιηχοῦντα τὰ πέρατα. »

pheticō spiritu valicinans ait: « Adolescens iste ipsius voluntatis completor, et in eo residet Spiritus sanctus, qui per os illius suavissimos hymnos loquetur, qui per universos orbis terræ fines resonabunt. »

ιβ'. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὖν εἶχεν ἐκεῖνος ὃ θεῖος ἀνὴρ, καὶ οὕτω μὲν τις σύγκρασις ἦν ἀρετῶν, ἐξ ὧν καὶ βιβλίον τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς ἀπειργάσατο, κατὰ τοὺς εὐφουεῖς τῶν κηρῶν ἅπαν εἶδος μαθημάτων ἀποματτόμενος. Ψυχὴ γὰρ ἐκ πρώτης τῆς ἀρχῆς ἐνοιχον σχοῦσα Θεόν, τὰ ἐκεῖνου καὶ μελετᾷ καὶ φαντάζεται, ἀπρὶξ ἐναδολεσχοῦσα τοῖς αὐτοῦ δικαιώμασιν· ἐπεὶ καὶ ἄλλως τὸ φρούριον τῆς ψυχῆς, ἐγκρατεῖα, καὶ νηστεία, καὶ ἀγρυπνία ὀχυρωθὲν ἀσφαλῶς, ἀνεπί- D θαιον παντάπασιν ἦν τοῖς ἐξωθεν ρεμβασμοῖς. Ταύτη τοι καὶ θαῦμα ἦν Ἰωσήφ τοῖς ὁρώσιν αὐτόν· καὶ πᾶν μὲν ἄλλο ἡμέλει τι παράδειγμα· πρὸς ἄλλο δέ τι οὐδὲν ἀπέβλεπεν ἀποτύπωμα, ἀλλ' ἢ πρὸς μόνον τὸν Ἰωσήφ· οὗτος γὰρ καὶ ὁρώμενος, εἰκῶν ὠρᾶτο τῆς ἀρετῆς, καὶ λαλῶν γλυκυτέραν μέλιτος ἤφει φωνήν, κἂν ταῖς αὐτοῦ παραινέσεσιν ἅπαν βιβλίον ἡμέλητο. Ἐπεὶ τί μὴ παρ' ἐκεῖνῳ ἡδύ; Εἰ σαφηνίζειν ἔδει βάθος Γραφῶν, τῷ ἡδεῖ τοῦ ρυθμοῦ τὰς μυθευομένας Σειρήνας ἀπέκρυπτεν· ἂν ἠθικὸν προέτεινε λόγον, ἅμα τῷ λόγῳ καὶ τὸ πάθος κατέστειλε. Χάριτες ἦσαν τῷ ἐκεῖνου ὑποκαθήμεναι στόματι· ἐστῆσαν πρώτως αἱ κρῆναι ρέουσαι νάματα, ἢ τὸ ἐκεῖνου στόμα πελαγίζον τὰ ὄψματα.

11. Sed quid opus est singulos enumerare, et mystico arcanoque orationis genere eundem effendendo illis comparare? Nihil est quod in sacris voluminibus laude dignum prædicetur quod ab hoc effectum ad amussim non sit. Nemo in antiquis historiis celebratur, quem hic æmulatus non fuerit. Et, ut omnia verbo complectar, cumulus quidam et congeries virtutum erat istius vita, et quantumvis aliquis sedulo conaretur, vel minime ipsius facta et virtutes, tanquam typum, propositas imitari, nullo tamen pacto id æsequi poterat. Quamobrem, et ob eximiam vitæ asperitatem a monasterii præside quondam redargutus est, qui dicebat, jejunium debere esse interfectiorem passionum, non corporis, propter naturæ conjunctionem atque affinitatem. Postremo, cum in omnibus semper cedere didicisset atque nulla prorsus in re aliis contradicere, qui illi humilitatis occasionem præbuisset, quæcunque imperata fuissent, sedulo exsequebatur, et quæ proponebantur, capescebat, omnia ad Dei gloriam et faciens et cogitans. Quod cum ille idem, qui cæteris præerat, agnovisset, et magnum hunc virum nihil humanum aut terrenum mente agitare comperisset, intentioni studio ad virtutis honestatem, atque ad optima quæque expetenda animum advertit. Itaque die quadam, fratribus in unum congregatis, uno tantum magno nostro absente futuro pro- verus est Christi veri Dei discipulus, et divinæ

12. Ita quidem sese habebat divinus hic vir, atque ita una quædam erat illius virtutum contem- ratio et conjunctio, ex quibus veluti quendam spi- ritualem librum composuit, juxta apes, quæ ceras industrie fabricant, omne disciplinarum genus congerendo atque exprimendo. Anima enim ab ipsis exordiis Deum inquilinum habens, res divinas assidua meditatione et cogitatione revolvit, tenaciter mente inhærens illius justificationibus, quan- doquidem, alias animæ præsidium continentia, je- junio vigiliisque munitum ac firmatum, impervium undequaque erat, et exterioribus evagationibus prorsus inaccessum. Itaque et miraculum erat Josephus sese intuentibus, et omne aliud exemplum negligebatur, neque erat qui ad ullum alium, quem imitaretur, oculos converteret, præterquam ad unum Joseph. Cum enim ille cerneretur, simul etiam virtutis simulacrum cernebatur, et dum loqueretur, melle suaviorem vocem emittebat, et præ illius adhortationibus, quivis alius liber parvi ducebatur. Nam quid non in illo dulce erat ac suave? Sacrarum Scri- pturarum profundam obscuritatem declarare opus erat? Rhythmi suavitate fabulosarum Sirenum can-

tum ita superabat, ut etiam occultaret. Moralem sermonem in medium proferebat? Animi affectus ac motus oratione componebat. Gratiae ipsae in illius ore insidebant, et prius fontium decurrentium fluentia stetit immota, quam ex illius ore sacra dogmata profluere atque emanare cessassent.

13. Cum talis esset Joseph, tantisque virtutum ac caelestium donorum charismatibus effulgeret, sacerdotii gradum avide non appetiit, aut invasit, sancti Spiritus dignissimum donum non affectavit, ac propinquam Deo dignitatem tempori non est suffuratus; quin potius a dignitate ipsa requisitus ac coactus est, universis fratribus reluctanter adhortantibus, et praeterea, ut episcopi urbis precibus obsequeretur, presbyter ordinatus est. Tunc autem videre erat virtutis speciem, quae intensioris majoris nequaquam capax erat, quam Joseph praeferebat, unde quaque amplissimam. Ipsum vero contentum et contententem, utpote generosissimum, ut quancquam mortali carne adhuc indutus, in caelesti tamen choro inhabitaret. Etenim, et lacrymae ipsius indeficienter effluentes fluminum decursus imitabantur; et genua ejus per totum noctis cursum, quemadmodum supra dictum est, inclinata, in lapidis naturam commutata erant, et pectus illius crebro lapidis ictu percussum obcalluerat sane, sed tamen musculis circa thoracem laesis non poterat vox libera et soluta prodire. Ita magnus hic sese ad virtutem amabiliter habebat, tamque nullam carnis suae curam unquam habuit, ut omnino ab illa solutus ac liber videretur. Totus erat mentis acie

Α ιγ'. Τοιοῦτος ὢν καὶ τοσοῦτοις καταλαμπόμενος χαρίσμασιν, οὐκ ἐπιπηδᾷ τῷ βαθμῷ τῆς ἱερωσύνης, οὐ μεταδιώκει τὴν ἀξίαν τοῦ Πνεύματος, οὐκ ὑποκλέπτει τῷ χρόνῳ τὴν Θεῷ πλησιάζουσαν· ἀλλὰ διώκεται μὲν ὑπὸ τοῦ βαθμοῦ βίᾳ καὶ ἄκων, καὶ ὑπὸ πάσης παρακληθεὶς ἀδελφότητος, ἔτι δὲ τὴν δέησιν προσηκόμενος, ἦν ὁ τῆς πόλεως ἐποιεῖτο ἐπίσκοπος, χειροτονεῖται πρεσβύτερος. Καὶ ἦν ἰδεῖν τότε τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον ἐπίτασιν εἶδος τῆς ἀρετῆς, ὅσον ἐπήγετο ὁ Ἰωσήφ, ἐκτεινόμενόν τε καὶ ἐφαπλούμενον, καὶ φιλονεικοῦν μετὰ σαρκὸς τῷ οὐρανίῳ χορῷ ἐγκατοικῆσαι τὸν γενναιότατον. Τότε γὰρ δάκρυον αὐτοῦ ἀειρρῦτως ῥέον, τὰς ἀμάρτας ἐμίμειτο τῶν ποταμῶν· τότε γόνυ παννύχως, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἐπικλινόμενον, εἰς λίθου φύσιν μεταπεποιήται· καὶ τὸ στέρνον πυκνὰ τῷ λίθῳ κρούμενον, τετύλωται τὰ ἄλλα· καὶ συγκακῶσαν καὶ τοὺς περὶ τὸν θώρακα μῦας, οὐκ εἶα τὴν φωνὴν ἀποτελεῖσθαι ἀπαρεμπόδιστον· οὕτως ὁ μέγας εἶχεν ἐρασμίως πρὸς ἀρετὴν, τοσοῦτον οὐκ ἐμέλησεν αὐτῷ ποτε τῆς σαρκὸς, ὅτι παντάπασιν αὐτοῖς ἀπολέλυτο· καὶ ὄλος ἦν πρὸς Θεὸν ἀφορῶν, δι' ὃν ἐπόθει λυθῆναι μὲν τοῦ δεσμοῦ, κατὰ Παῦλον, συνάπτεσθαι δὲ τῷ ἐρωμένῳ καὶ ἐραστῇ.

fixus in Deum, propter quem, una cum Paulo, a corporis vinculo dissolvi cupiebat, et cum dilecto atque amato suo copulari.

14. Quamobrem cum Deus illum etiam bonis praesentibus remunerare vellet (est autem bonum, imo bonorum omnium optimum, similem aliquem in virtutis stadio currentem reperire, et propositum sibi illius exemplo ejusdem virtutis cursum augere), pervenit in urbem Thessalonicensium, ita Deo volente, aetate provecus, et miraculis celeberrimus, Decapolarum decus, et ut verius dicam, omnium civitatum ornamentum divinus Gregorius, qui ubi monasterium illud appulit, in quo generosus hic agonista, magnus inquam Joseph, adversus hostes invisibiles strenuissime depugnabat, videns stabiles et constantes illius mores, animaeque ejus habitum agnoscens, ex gratia illa divina ac plenitudine, quae in ejusdem facie refulgebat (cito enim, ac facile sanctorum animae eorum, quos in virtutis aemulatione similes habent, habitus agnoscunt, ac veluti venerantur) cum illo familiaritatem contraxit, et corpore simul ac mente conjunctus est, nec ab eo separari volebat; quae enim natura similia sunt facillime copulantur. Sed Gregorium negotia alio evocabant, et Thessalonicam relinquere cogebatur: iter tamen differebat amore erga divinum Joseph, ut ita dicam, impeditus ac retentus. Propterea cum in urbium reginam vellet proficisci, nec ferre posset, vel ad exiguum tempus a suo in virtute caemulo separari, perrexit ad monasterii praesidem, et omnem movit lapidem, innumeris precibus adhibitis, ut Joseph socium itineris sui posset obtinere, tandemque atque obsequi propter virtutis eminentiam.

Δ ιδ'. Ὅθεν καὶ Θεοῦ τοῦτον ἀμειβομένου καὶ τοῖς ἐνταῦθα καλοῖς (καλὸν δὲ ἄρα καὶ καλῶν κάλλιστον τὸ εὐρίσκειν τὸν ἀρεταίνοντα ὁμοιον, καὶ τῇ προθέσει συνεπαυξάνειν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς), ἐπιδημεῖ τῇ Θεσσαλονικέων [οὕτω δόξαν αὐτῷ, ὁ πολὺς τὸν βίον, καὶ τοῖς θαύμασι περιδόητος, τὸ δεκαπολιτῶν περιλάλημα, μᾶλλον δὲ πασῶν τῶν πόλεων ἐγκαλλώπισμα, ὁ θεῖος Γρηγόριος· ὅς ἐπει παρέδραλε τῇ μονῇ], ἐν ἣ [ὁ γενναῖος ἀγωνιστής] ἐκ κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπετέλει ἀνδραγαθήματα, ὁ μέγας, φημι, Ἰωσήφ, ἰδῶν ἡθὸς βεθηκῆς, καὶ ψυχῆς ἐπιγνοὺς κατάστημα, ἐκ τῆς ἐπιφαινομένης τῷ προσώπῳ χάριτος θείας καὶ ὠραιότητος (ταχισταὶ γὰρ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀγίων πρὸς τὸ θηρᾶσαι τὰ τῶν ὁμοζήλων αὐτοῖς καταστήματα), οἰκειοῦται τούτῳ καὶ συνάπτεται σωματικῶς ἅμα καὶ νοερῶς, καὶ οὐκ ἐθέλει τούτου χωρίζεσθαι· φύσει γὰρ οἰκειοῦται τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον. Ἄλλ' ἐκάλει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐμελλεν ὁ θεῖος Γρηγόριος τὴν Θεσσαλονικέων καταλιπεῖν· ἀνεβάλλετο δὲ τὸν δρόμον, τῇ πρὸς τὸν θεῖον Ἰωσήφ ἀνακοπτόμενος, ὡς ἂν τις εἴποι, στοργῇ. Διὸ διὰ τινος ἀνάγκας ἐπιδημῆσαι θέλων πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων, οὐ φέρων δ' οὐδ' ἐπολίγον τὴν τοῦ ὁμοζήλου διακοπὴν, προσελθὼν τῷ προεστῶτι τῆς μονῆς, καὶ πάντα κάλων κινήσας, λόγους τε μυρίους παρακλητικῶς ποιησάμενος, λαμβάνει τὸν Ἰωσήφ συναπόδημον· ἔμαθε γὰρ ᾧ τέως ὑπέεικεν τῷ Γρηγορίῳ, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀρετῆς.

obtinuit. Jam enim didicerat Gregorio cedere

ιε'. Καὶ δὴ τῇ βασιλίᾳ παραβαλόντες τῶν πόλεων, ἐν τῷ τῶν καλλινίκων μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάχου ναῷ τὴν παροικίαν πρὸς βραχὺ ἐποίησαντο. Καὶ ἦν ἰδεῖν, τὸν ἱερόν Ἰωσήφ ὡς ἄρτι τῆς ἀρετῆς ἠργημένον, πᾶσαν μὲν ὑπακοὴν τηροῦντα τῷ Γρηγορίῳ, πᾶν δὲ εἶδος τῆς ἀσκήσεως ἐξ ὑπαρχῆς μεταερχόμενον. Ἄ μὲν γὰρ κατωρθώκει, ὡς οὐδὲν ἐλογίζετο, πρὸς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτείνετο, καὶ ἅμα ἐπιθεβαιῶν καὶ τὰ πρῶτως κατορθωθέντα τῇ πρὸς ἐκεῖνον ἀκριβεστάτῃ διαμορφώσει, τὸν μέγαν λέγω Γρηγόριον, ὡς ἄρτι τῆς καλῆς ἀκορδέτως ἀσκήσεως ἀπαρχόμενος, νεαλῆς ἐχώρει πρὸς τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὸν τῶν ἀσωμάτων ἀπεμειμῆτο βίον ἐν σώματι, χαίρειν μὲν πῖσιν εἰπὼν αἰσθητοῖς, τῷ ἀοράτῳ δὲ κάλλει ἐνηδυνόμενος. Καὶ δροφον μὲν εἶχε τὸν οὐρανόν, ἀντὶ δὲ πάσης γλυκείας στρωμνῆς τὸ σύντροφον ἐκείνῳ καὶ φίλον ἔδαφος, εἰ ποτε ἄρα διαναπαύειν ἔμελλε τὸ συνεργεῖν ἐκείνῳ πρὸς ἀρετὴν· οὕτω γὰρ ἑώρα διάγειν καὶ ἐν θαλῶν Γρηγόριον, καὶ κάτοπτρον εἶχε τὸν ἐκεῖνου βίον· καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἑαυτὸν ἀπευθύνων, καθεκάστην ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ ἐτίθετο.

Gregorium vitam agere videbat, atque illius vitam seipsum componens et conformans, per singulas

ις'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ (ὅσα τὰ τοῦ Θεοῦ κρήματα!) Δέων ὁ θηριώδης, ὁ ἐκ τῆς Ἰσαυρίας [ἰμο Ἄρμενίας], τῆς βασιλείας τῶν σκῆπτρων ἐπιλαβόμενος, κυκλῶ μὲν ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ταῖς παναγίαις εἰκόσι πάσαι προσωχθηκῶς, πόλεμον κατ' αὐτῶν τῶν πώποτε γεγενημένων ἐκίνησε τὸν σφοδρότατον· τὰ δὲ τῶν φιλοχρίστων στίφη, μὴ πεπεισμένα τῷ ἐκεῖνου θελήματι, ἄλλοι ἀλλαχόθι διεσκορπίζοντο. Διὸ καὶ οἱ μὲν τὸν Βόσπορον κατελάμβανον, οἱ δὲ εὐθύς τῆς Σικελίας ἀπέπλεον, ἄλλοι δὲ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καταλαμβάνοντες, τοῦ δεινοῦ μονιῶ τὰς σὺδεις ὀρμὰς ἀπεδίδρασκον. Ἄλλ' οὐχ ὁ γενναῖος ἀγωνιστής, καὶ τῶν ἱερῶν μορφομάτων προσκυνητῆς οὕτως ἐποίησε Γρηγόριος· ἀλλὰ τὸν θεῖον ἐνδεδυμένος τῆς πίστεως θώρακα, περιέρχεται μὲν πανταχόθεν τῆς πόλεως, κηρύσσων ἐν ἀγυιαῖς, καὶ διδάσκων ἐν στενωποῖς, καὶ παρρησίαν ἐν ταῖς πλατείαις ἐπιδεικνύμενος, μὴ τῷ λαοπλάνῳ πείθεσθαι βασιλεῖ, μηδὲ τοῖς ἐκεῖνου ληρήμασι τὴν ἀκοὴν ἐνδιδόναι κἂν πρὸς μικρόν. Καὶ ἦσαν οἱ ἐκεῖνου λόγοι πρὸς τὰς τῶν εὐσεβῶν καρδίας ἐνστάζοντες δρόσος ἑωθινή καὶ ἰαμα πνευματικὸν καὶ σωτήριον· ᾧ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν πόλεων ἀσκητῶν συνελθόντες, κατὰ ταυτὸν προσάγουσι κοινήν ἱκετηρίαν τῷ Γρηγορίῳ, τὸν γενναῖον ἐν λόγοις, καὶ σταθῆρόν ἐν κόνοις, πρὸς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ἐξαποστεῖλαι, διασημανοῦντα τῷ πάπῳ καὶ τοῖς ἐκεῖσε τὰ νῦν συνέχοντα τὴν πόλιν δεινὰ, ἵνα τις

(1) Hic ab audaci manu scriptum erat, ἀπὸ τῆς Ἰσαυρίας, cum Leo Armenus esset intelligendus. De persecutionis autem ab eo an. 414 moveri coeptæ acerbitate, vide Acta SS. Theophanis et Nicephori, 12 et 13 Martii. Menologium Basilii imp. hæc omnia ad Theophili tempora refert: minus recte.

15. Cum igitur Constantinopolim pervenissent, in templo gloriosissimorum martyrum Sergii et Bacchi brevi temporis spatio moram fecerunt, Ibi vero videre erat sacrum Joseph, tanquam novitium ac virtutis tironem, omnibus in rebus exactam Gregorio obedientiam præstare, atque omnem religiosæ exercitationis speciem a principio repetere; quæ enim antea recte gesserat, tanquam nihil reputans, ad ulteriora sese extendebat, et ea, quæ prius præclare egerat, simul confirmabat, et per exactissimam conformationem ad illum (ad magnum, inquam, Gregorium) honestæ exercitationis, tanquam recenter susceptæ, insatiabili fame cruciatus ab exordio incipiebat, et novus atque integer miles ad certamina procedens, incorporeorum vitam adhuc in corpore positus imitabatur. Omnibus quidem sensibilibus gaudere recusabat, sola vero invisibili pulchritudine delectabatur. Et tectum quidem illius erat cœlum, pro universa vero lectuli dulcedine connutritum sibi ac dilectum pavementum habebat, si quando cooperarium ejus ad virtutem, corpus scilicet, requiescere optaret. Ita enim etiam divinum tanquam speculum ob oculos habens, eidemque dies ascensiones in corde suo disponebat.

16. Haud multum vero temporis intercessit, cum (o qualia Dei judicia!) Leo ille immanissimus ex Armenia (1) egressus, atque imperii sceptrum invadens, universam Ecclesiam coepit exagitare, et sanctissimis imaginibus, quibus olim infensus fuerat, dirum atque atrocissimum bellum inferre. Christi autem amantium civium ordines, illius voluntati parere recusantes, per varias regiones, alii alio fugientes, dispersi sunt. Alii quidem in Bosphorum profugerunt, alii vero recta in Siciliam (2) navigaverunt: alii demum ad montium cacumina sese receperunt, ut singularis feri illius immanissimi porcinus appetitus evaderent. At non ita se gessit generosus agonista, et sacrarum imaginum adorator Gregorius, sed divinum fidei thoracem induens, circumibat quaquaversus civitatem, prædicans in vicis, docens in angustis, et in plateis libertatem fiduciamque præferens, ne minima quidem in re seductori plebis regi obtemperans, aut illius nugis ac deliramentis præbens auditum. Erant autem illius allocutiones in corda piorum stillantes, ros matutinus, ac medicamentum spirituale ac salutiferum. Igitur multitudo ascetarum, qui Constantinopolitana urbe morabantur, convenit in unum, et communem supplicationem detulit Gregorio, statuens eum mittere legatum (utpote efficacem in sermonibus, et constantem in laboribus) Romam veterem, ut significaret papæ (3) aliisque Romanis ea mala

(2) Cajetanus huc trahit, quod Gregorium Decapolitam Mensea dicant Syracusas venisse: non recte, quia patet hoc ibi factum dici antequam accederet Thessalonicam, adeoque ante persecutionis tempus. Quid quod hic expresse dicatur Gregorius non fugisse?

(3) Idem propter errorem de Leone Isaurico, quem

quæ Constantinopolitanam civitatem affligebant, A quo aliquod auxilium Ecclesiæ Dei afferretur. Vides enim, aiebant, o Pater, quomodo res nostræ in Iliadem malorum sint commutatæ, et magnum Christi ovile periclitetur, eo quod nos sit qui defendat illud.

17. Admittit advocacionem magnus Gregorius, et magis rogans, quam rogatus, sermonem breviter absolvit, divinumque Josephum accersens: « Nunc, inquit, o filii, tempus est ostendendi eloquentiam tuam plurimam, et comprobandi incrementa amoris tui in Deum pro viribus. » Ille, qui semper subjectus esse didicisset, caput humiliter inclinat, et ne rerum quidem necessariorum minimum quid accipiens, navim conscendit, et Romam versus vela facit. Sed forte non erat hæc Dei voluntas, qui sæpe per res adversas admiranda disponit. Quid ergo accidit, et B quid factum est? Barbaricæ triremes piratarum supervenientes omnia navigia invaserunt, atque ad sese attraxerunt illud etiam in quo magnus Joseph ferebatur. Adducitur itaque captivus in Cretam, quo cum pervenisset, in carcerem conjectus, atque gravissimis catenis alligatus est. Tantum autem vinculis suis exultabat ac gestiebat, ut cæteris quoque captivis afferret solatium dulcissimum ferre mala incurrentia, et doloribus afflicti.

18. Dulcia quippe sunt vincula quæ propter Christum tolerantur, quamvis ad tempus tristitiam afferant ac discrucient. Gratias igitur agamus, aiebat, magni Pauli exemplum præ oculis habentes^a, qui tanquam monilibus ferrea catena circa collum alligata decorabatur, et gaudebat quod pro Christi nomine flagella pati meruisset. Quin etiam Christus ipse C Pauli Dominus cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur: tradebatur autem judicanti injuste, quemadmodum loquitur corypheæ apostolorum summitas magnus Petrus^b. Sed videntur aliquibus aspera ac dolorifica, propter multam sensuum imbecillitatem, ea, quæ corporibus inferuntur tormenta. At quo pacto aliter possibile erit Christi jugum ferre, nisi quis incedat per omnes ætatis gradus sine macula, omnes etiam virtutes exercens, quas exercuit ille pro nobis, et quidem cum Deus esset, et voluntati potentiam conjunctam et concurrentem haberet, possetque aliter nobis ingratam salutem afferre? Verum illi, quod in virtute laboriosum est, subscribens (per quam iis, qui salvantur, cœli portæ antea oclusæ aperiuntur) D per vitam laboribus plenam, tanquam Deus ac Dominus salutem omnibus demonstravit. Debemus igitur pro divina imagine Christi, ejusque immaculatæ ac purissimæ Matris, pericula subire, ut adversus moderatorem sæculi hujus usque ad sanguinem decertantes, gratiam invenire possimus, quemadmodum sacra loquuntur oracula, in auxilium opportunum. His aliisque hujusmodi multis sermonibus

ἐπικουρία γένηται τῆ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ὅρῳ γάρ, ἔλεγον, ὦ Πάτερ, ὡς Ἰλιάς ἐστὶ κακῶν ἐὰν ἡμέτερα, καὶ κινδυνεύει τὸ μέγα ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν ἐκδικήσαντα.

17. Δέχεται τὴν παράκλησιν ὁ μέγας Γρηγόριος καὶ ὡς μᾶλλον αἰτήσας, οὐκ αἰτηθεὶς, ἀπαρτίζει τὸν λόγον ταχύ· καὶ τὸν θεῖον μετακαλεσάμενος Ἰωσήφ, Νῦν, εἶπε, τέκνον, καιρὸς τοῦ τε λόγου τὸ πολὺ ἐπιδείξασθαι, καὶ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα πολυπλασιάσαι ὡς ἐφικτόν. Ὁ δὲ μαθὼν δεῖ ὑποτάσσεσθαι, κλίνει μὲν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν, καὶ μηδὲ τῶν ἀναγκαίων μηδὲν τι παραλαβὼν, νηὸς τε ἐπέβαινε καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπέπλεεν. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα καὶ Θεῷ βουλή τὴν, τῷ διὰ τῶν ἐναντίων πολλάκις οικονομοῦντι πειράδοξα. Τί οὖν γίνεται, καὶ τί τελεῖται; Μῆτις ἐπιστάσαι βαρβαρικὰ ἀνδρῶν πειρατῶν, ἀλλὰ τὴν πλοῖα συνεπισπῶνται, καὶ δὴ κάκεινο, ὃ τὸν μέγαν ἔφερεν Ἰωσήφ. Ἦγετο οὖν ἀιχμάλωτος εἰς τὴν Κρήτην· ἐνθα γενόμενος ἐντίθεται μὲν τῇ εἰρκτῇ ἀλύσει βραχίαις δεσμούμενος· τοσοῦτον δὲ τοῖς δεσμοῖς ἐνηγάλλετο, ὅσον καὶ τοῖς ἄλλοις δεσμώταις ἐποιεῖτο παράκλησιν ἡδέως φέρειν τὰ ἐπιόντα, καὶ μὴ δυσχεραίνειν τοῖς ἀλγεῖνοις.

18. Ἠδέα γάρ εἰσι τὰ διὰ Χριστὸν δεσμά, καὶ εἰ πρὸς καιρὸν ἀνιῶ. Εὐχαριστῶμενοῦν, ἔλεγε, τῷ Θεῷ, τὸν μέγαν Παῦλον παράδειγμα ἔχοντες, ὃς καὶ ὡς ὀρμίσκοις τοῖς κλοιοῖς ὠρατίζετο, καὶ ἔχειεν ὅτι ἤξιώθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος Χριστοῦ μαστιχθῆναι· ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος Χριστὸς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, καὶ πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως, ὡς ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης ὁ μέγας Πέτρος φησὶν. Ἄλλὰ δοκεῖ τισὶν ἀλγεῖνά, διὰ τὸ πολὺ τῆς αἰσθήσεως, ἐὰν τοῖς σώμασιν ἐπαγόμενα. Καὶ πῶς ἄλλως δυνατὸν τὸν Χριστοῦ ἄραι ζυγὸν, εἰ μὴ τις διοδεύσει διὰ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ἀμέμπτως αὐτοῦ καὶ δυνάμεων, πάντα γινόμενος ὅσα ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ταῦτα Θεὸς ὢν, καὶ σὺνδρομον ἔχων τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, καὶ δυνάμενος ἄλλως τὴν ἡμῶν τῶν ἀχαρίστων πραγματεύεσθαι σωτηρίαν; Ἄλλὰ τὸ ἐπίπονον ὑπογράφων τῆς ἀρετῆς, δι' ἧς τοῖς σωζομένοις αἱ κεκλεισμέναι πύλαι ἀνοίγονται, δι' ἐπιπόνου βίου, ὡς Θεὸς καὶ Δεσπότης, τὴν σωτηρίαν πᾶσιν ὑπέδειξε. Χρεῶν τοιγαροῦν ὑπὲρ τῆς θεανδρικῆς εἰκόνης Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀμώμου καὶ παναχράντου προκινδυνεύσαι Μητρὸς, ἵνα μέχρις αἵματος πρὸς τὸν κοσμοκράτορα τοῦ αἰῶνος τούτου ἀντικαθιστάμενοι, χάριν εὐροιμεν, ὡς τὰ ἱερά φησι Λόγια, εἰς εὐκαιρον βοήθειαν. Τούτοις καὶ τοιοῦτοις ἄλλοις μυρίοις λόγοις τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ ἐγκεκλεισμένους ὑπέλειψεν, δι' οὓς τάχα καὶ πρὸς ἄλλην στελλόμενος, τὴν ἐπὶ Κρήτην Θεοῦ ἀρήτῳ λόγῳ κατέλαθεν, ἵνα καὶ νηὸς πᾶσα καὶ ἡπειρος τὸν βίον γνοίῃ τοῦ μάκαρος, καὶ μετὰ τοῦ βίου

^a Hebr. iv, 16. ^b 1 Petr. ii, 19.

ravere Floritus nesciverat, Gregorium III hic intelligit: ast Leone Armeno persequente Ecclesiam, eidem præsidebat S. Leo III.

καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς γνώσεως· ὃ καὶ γέγονε, Πνεύματος ἁγίου αὐτῷ οικιζόντος.

quoque urbem Cretæ missus, ineffabili Dei verbo illud assecutus est, ut insula illa tota cum continenti beati hujus vitam atque eminentissimam virtutem illius ac scientiam agnosceret. Quod factum est, Spiritu sancto illum dirigenti et gubernante.

18. Ἐνθα καὶ τινὰ τῷ τῆς ἐπισκοπῆς τετιμημένον βαθμῷ καταλαβὼν ἐν φρουρᾷ, καὶ τι καὶ ἀνθρώπινον πάσχοντα, καὶ λογισμοῖς ἀλλεπαλλήλοις βαλλόμενον, καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύοντα νῦτα δοῦναι τοῖς μισοῦσι θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ὑβρίζουσιν, ἀναλαμβάνει τοῖς λόγοις, ὑποστηρίζει τοῖς παραδείγμασι, καὶ ὑπεραποθνήσκειν ἔτοιμον ἀπειργάζετο Χριστοῦ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ· κὰν ὁ τὸ ἀσθενὲς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐπιστάμενος, οὐκ εἴασεν αὐτὸν πειρασθῆναι ὑπὲρ τὴν δύναμιν. Μετὰ μικρὸν γὰρ πρὸς τὰ ἐκείθεν μεταστειλάμενος ὁ θεῖος Ἰωσήφ, τῷ μὲν ἐπισκόπῳ τοιαύτη εἰς ἀγκυρα καιρῷ χειμῶνος ἀλλεπαλλήλων λογισμῶν κινδυνεύοντι ἀναδείκνυται· ἐτέρῳ δὲ ἰδιώτῃ, καὶ διὰ τὸ μὴ φέρειν τὰς ἐκ τοῦ πάσχειν ἀνίας συνθεμένῳ τὸ πᾶν τῆς ἀρρήτου οικονομίας διαπτύσαι μυστήριον, ἔτι τε τὴν θεόσωμον εἰκόνα καταπατήσαι Χριστοῦ, ἀθρόον περιτυχῶν, εἰ μὲν οὐκ εἶπε τῶν μαλάττεν εἰδόντων καὶ λιθίνας ψυχάς; ποῖα δὲ δάκρυα οὐκ ἀφῆκε τῶν ὀφθαλμῶν; τὰς χεῖρας κατασπαζόμενος, καὶ χεῖλη τῷ τραχήλῳ προσάπτων, ἵνα μετακινήσῃ τοῦτον τῶν δεδογμένων, καὶ πείσῃ διὰ Χριστὸν προέσθαι καὶ τὴν ζωὴν· ὃ δὲ καὶ τετίλεκε, καὶ ὅπως, ἐγὼ διηγήσομαι.

ei persuadere, ut propter Christum vitam ipsam profunderet. Quod sane obtinuit, quemadmodum nunc ego enarrabo

19. Ἐσπέρα μὲν ἦν ὅτε τῷ ἀνθρώπῳ τὰς θαυμασίας παραινέσεις ἐν τῇ καρδίᾳ παρέθετο, ἅμα δὲ πρῶτ' σπείρα βαρβαρική πρὸς τὴν φρουρὰν παραγέγονε, βιολαβίδας ἐπαγομένη καὶ πιεστήρια, καὶ ἀνηρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τῆς γνώμης ὑφῆκεν, εἰ μὴ ἠλλοιώθη κατὰ τι, ἀλλὰ τοῖς πρὸ μικροῦ κριθεῖσιν ὀλικῶς ἐμμένει καὶ ἀπαρνεῖται Χριστόν. Καὶ ὅς, οὐδὲν ὑποστειλάμενος οὐδ' ἐνδύσας, ἀλλὰ διαρρήξας τὸν χιτῶνα καὶ γυμνωθεὶς, Ἔτοιμος ἐγὼ εἰμι, ἔλεγεν, εἰ οἶόν τε ἄρα, μυριάκις ὑπὲρ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἀποθανεῖν. Ταῦτα εἰπὼν καὶ μηδέ[ν] τι πλέον προσθεὶς, χερσὶ θεμίῳν ἑαυτὸν εἰσωθεὶ· ὁ δὲ (ὁὕτω προσταγὴν ὑπὸ τοῦ ἐκείσε τὴν ἀρχὴν περιέποντος) ἀναρτᾶται τῷ ξύλῳ, καὶ ἅπαν τὸ σῶμα καταβελῆς γίνεται· ἔνθεν τοὶ καὶ ὀφθαλμοὶ διερρύησαν, καὶ ἔγκατα ὡς ὕδωρ, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν, ἐξεκένυτο, καὶ πᾶσα ἡ ἐνδον ἐθριαμβεύθη διάπλασις· ἡ ψυχὴ δὲ τῷ γενναίῳ ἐκείνῳ καὶ ἔτα κατείχετο, καὶ γλῶσσα, κεκμηκυῖα τοῖς πόνοις καὶ ταῖς ὑπερβαλλούσαις ὀδύνασι, τὸν Χριστὸν ἀνεκῆρυττεν. Ὅν οὕτως ὄραν, καὶ ἀθλίως ἔχοντα, ὡς ἐκείνοισι ἐδόκει, οἱ ἀλιτήριοι μὴ ἀνεχόμενοι ὄημοι, παντοίως προσπατταλεύουσι, καὶ λίθον ἄρανας πάμμεγα[ν] ἐπαφίσει τῇ κεφαλῇ· ἡ δὲ διερρήγνυται ἄρα κατὰ μικρά, καὶ ἡ βία ψυχῆ ἐκείνη πρὸς θεὸν ἐκδημαί.

ei magnam vastumque lapidem altollentes, super caput illius demiserunt, quod statim in frusta comminutum est; anima vero illa fortis atque invicta ad Deum evolavit.

20. Tempus erat vespertinum, cum admirandis cohortationibus suis in cor hujus hominis penetravit. Summo autem mane cohors barbarica ad carcerem venit, ferens secum forcipes ad nares distortuendas, et alia iustumenta ad torquendos miseros apta, et interrogabat hominem, an perstaret in sententia, nihilque circa eam immutatus fuisset, an vero cum iis, qui paulo ante iudicati fuerant, sentiens circa omnia Christum abnegaret? Ille vero, nihil reformidans, aut hæsitans, discissa tunica, ac nudatus: Ego, inquit, paratus sum, si fieri possit, pro magno Deo et Salvatore millies ac nullies mori. Hæc dicens, et nihil amplius addens, in manus tortorum sese conjecit. Tunc, ita imperante illo, qui ibi cum imperio residebat, suspensus est in ligno, totumque illius corpus est dilaceratum. Oculi illius effluerunt, et interiora ejus, velut aqua, ut cum Davide loquar, effusa sunt, omnis vero interior forma et compositio dissoluta. Adhuc tamen anima generosi illius in corpore detinebatur, et lingua, quantumvis laboribus et excessivis doloribus delassata, Christum tamen iterum prædicabat. At vero cum profani illi immanesque satellites, illum in tam misero, prout ipsis videbatur, statu intueri non sustinerent, undequaque eum configunt, quod statim in frusta comminutum est, quod statim in frusta comminutum est, quod statim in frusta comminutum est, quod statim in frusta comminutum est.

21. Hæc sunt quæ veluti perfunctorie, ac per transennam propugnator Christi Joseph peregit: hic

A eos qui pro Christo in carcere captivi tenebantur, alloquebatur, quorum causa quamprimum ad aliam illud assecutus est, ut insula illa tota cum continenti illius ac scientiam agnosceret. Quod factum est, Spi-

19. Ibidem etiam quemdam invenit in carcere, episcopali dignitate insignitum, qui cum ut homo humano more pateretur, et alternis variisque cogitationibus jactaretur, parum aberat a discrimine dandi terga inimicis Dei, qui sacram illius imaginem aspersionabantur. Hunc Joseph hortationibus suis ad viam veritatis reduxit, exemplis confirmavit, et ita disposuit, ut pro Christo ejusque imagine vitam cum sanguine profundere paratus esset. Quamquam ille, qui animi illius infirmitatem non ignorabat, non permisit illum supra vires tentari, inde enim alio deportatus est. Talis quidem ancora fuit divinus Joseph episcopo illi inter fluctuantes prœcellas alternarum cogitationum periclitanti. Alii vero idiotæ ac vulgari, quæ tristitiam ex calamitate sua consurgente ferre non poterat, ac propterea de respicienda ineffabilis mysterii œconomia, et divina Christi imagine conculcanda pactus erat, cum in illum repente incidisset, quid non dixit eorum, quæ vel lapideos animos possent emollire? Quales autem lacrymas ab oculis non emisit? manibus illum submissis amplexans, et oscula collo ejus infigans, conabatur eundem a sententia dimovere, Quod sane obtinuit, quemadmodum

20. Tempus erat vespertinum, cum admirandis cohortationibus suis in cor hujus hominis penetravit. Summo autem mane cohors barbarica ad carcerem venit, ferens secum forcipes ad nares distortuendas, et alia iustumenta ad torquendos miseros apta, et interrogabat hominem, an perstaret in sententia, nihilque circa eam immutatus fuisset, an vero cum iis, qui paulo ante iudicati fuerant, sentiens circa omnia Christum abnegaret? Ille vero, nihil reformidans, aut hæsitans, discissa tunica, ac nudatus: Ego, inquit, paratus sum, si fieri possit, pro magno Deo et Salvatore millies ac nullies mori. Hæc dicens, et nihil amplius addens, in manus tortorum sese conjecit. Tunc, ita imperante illo, qui ibi cum imperio residebat, suspensus est in ligno, totumque illius corpus est dilaceratum. Oculi illius effluerunt, et interiora ejus, velut aqua, ut cum Davide loquar, effusa sunt, omnis vero interior forma et compositio dissoluta. Adhuc tamen anima generosi illius in corpore detinebatur, et lingua, quantumvis laboribus et excessivis doloribus delassata, Christum tamen iterum prædicabat. At vero cum profani illi immanesque satellites, illum in tam misero, prout ipsis videbatur, statu intueri non sustinerent, undequaque eum configunt, quod statim in frusta comminutum est, quod statim in frusta comminutum est, quod statim in frusta comminutum est, quod statim in frusta comminutum est.

21. Hæc sunt quæ veluti perfunctorie, ac per transennam propugnator Christi Joseph peregit: hic

fuit generosi hujus per Cretensem regionem discursus. Hujusmodi victimam, cum captivus delineretur, Deo, qui ita res suas disponebat, consecravit, ac feliciter votum suum assecutus est, animumque honestatis amicum explevit. Nam licet esset in exsilio, atque in carcere, linguam tamen liberam ad prædicandam pietatem ac religionem semper habuit. Pressuris angustiabatur, et Deo martyres transmittabat: catenis gravabatur, et multos a sicarii Tartarei manibus liberabat.

22. Sed qualisnam fuerit illius ad urbem regiam regressus exponamus. Nox illa erat, in qua Christi Natalitia consuevit Ecclesia celebrare. Joseph autem cum pedes compedibus constrictos, et collum catenis gravatum haberet, totam illam noctem in divinis laudibus concinendis illi, qui propter nos similis nobis ineffabiliter factus est, transegit; produxit autem sacros hymnos usque ad galli cantum; cum ecce subito quidam canus crinibus, sacerdotali veste indutus, gratiam vultu emicantem præ se ferens, illi apparuit, eumque ita allocutus est: « Nuper ex Myrensi Lyciæ civitate discedens, ad te et ad tuam charitatem deveni; Dei, propter quem laboras ac decertas, velocissima urgente celeritate. Apporto autem tibi grata ac festiva nuntia: ille, qui Ecclesiam Dei exagitabat, et oves Christi dilaniare aggrediebatur, Imperio privatus, tanquam execrabilis ac detestandus, futuris judiciis in diem revelationis, quemadmodum Paulus loquitur¹, reservatus est. Te autem oportet in regiam civitatem contendere, ut confirmes plurimos gratia tibi a Spiritu sancto concessa. Sed prius accipe hoc capitulum, et comede illud. » Videbatur autem habere in dextera exiguum quemdam libellum. Hic vero scripturæ quidem illius venustate delectabatur: ea vero, quæ ibi scripta erant, interiori animæ gutture suavissime recitabat. Erant autem in eo libello scripta hæc verba: « Accelera tanquam misericors, et festina tanquam miserator in adiutorium nostrum: potes enim, si vis. » Et ubi jussus a divino illo viro cecinisset hæc cum summa dulcedine ac suavitate, aspexit scriptum a compedibus solutum: catenas vero, quibus collum alligatum erat, ante pedes suos jacentes, et audivit illum dicentem: « Sequere me. » Et, o miraculum! o auxilii celeritatem! o Dei prodigia ineffabilia atque admiranda! invisibilis videbatur intactum aerem dissecare, et celer instar Euri ad omnium maximam civitatem cursum dirigere. Hujusmodi alii novit Deus feliciter deducere, qui cor suum ad illum faciunt evolare.

23. Hoc sane miraculum ad Deum hymnis collaudandum Joseph incitabat; illud vero quod deinde accidit, ad lacrymas et fletus excitavit. Nondum enim ab omnibus, qui eum amabant ac desiderabant, conspectus fuerat, cum audivit, divinum Gregorium, communem omnium consolationem, qui verarum Ecclesiarum ore celebrabatur, et animatum

μοσ· τοιοῦτον τὸ καλλιέρημα ὁ αἰχμάλωτος τῷ οὕτως οἰκονομοῦντι τὰ κατ' αὐτὸν Θεῷ ἀφιέρωσεν. Ὑπέρευγε τῆς γνώμης! ὑπέρευγε τῆς φιλοκάλου ψυχῆς! ὅτι καὶ ἐν ὑπερορίᾳ καὶ ἐν φρουρᾷ ἀσίγητον εἶχε τὴν γλῶσσαν, μετὰ παρρησίας ἀνακηρύττουσαν τὴν εὐσέδειαν. Ἔστενοχωρεῖτο ταῖς θλίψεσι, καὶ Θεῷ προσήγαγε μάρτυρας· ἐδαρύνετο τοῖς δεσμοῖς, καὶ πολλοὺς ἐλυτροῦτο τῶν τοῦ παλαμναίου χειρῶν.

κβ'. Ἄλλ' οἷα καὶ ἡ αὐτοῦ πάλιν πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανάζευξις; Ἡ νύξ παρῆν ὅτε τὴν τῶν γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ ἡμέραν ἡ Ἐκκλησία εἰθίσται τελεῖν· ὁ δὲ καὶ ξύλῳ τὸν πόδα ἐκπικεζόμενος, καὶ τοῖς κλοιοῖς τὸν τράχηλον κατακαμπτόμενος, παννύχιον ἐπετέλει τὴν ὑμνωδίαν, καὶ τῷ δι' ἡμᾶς ὑπὲρ λόγον καθ' ἡμᾶς ὀφθέντι Χριστῷ παρεστίνετο, μέχρι καὶ ἀλεκτρούνων ῥόδων. Καὶ δὴ ἐφίσταται τις ὑπὲρ [ὑπαρ?] ἀθρόον, πολὺς τὴν τρίχη, ἱεροπρεπῆς τὴν ἐσθῆτα, ἀγλαΐζομένην τῷ προσώπῳ χάριν ἐπιφερόμενος, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀρτι-φησὶν· « Ἐκ Μύρων τῆς Λυκίας ἀπάρας, πρὸς σὲ καὶ τὴν σὴν ἀγάπην ἀπήνητησα, Θεοῦ δι' ὀνειραθελῆς ἀπτέρῳ τάχει μὲν κατεπείγοντος· καὶ δὴ σοὶ τὰ θυμῆρη λέγω ἀγγελτήρια, ὡς ὁ μὲν τὴν Ἐκκλησίαν κυκῶν, καὶ κατασπαράττειν ἐπιχειρῶν τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ, παραλυθεὶς τῆς ἀρχῆς, τοῖς ἐκείθεν δικαιοτηρίοις ὡς ἐναγῆς εἰς ἡμέραν ἀποκαλύψεως, ὡς φησι Παῦλος, ἀποτετήρηται· σὲ δὲ χρῆσθαι τὴν βασιλίδι καταλαθεῖν, ὡς ἀν ἐπιστηρίξις πολλοὺς τῇ δεδομένῃ σοὶ παρὰ τοῦ Πνεύματος χάριτι. Πλὴν ἀλλὰ λαθὼν τὴν κεφαλίδα ταύτην, κατάφαγε (ἐὶώκει γὰρ παρακατέχειν τῇ δεξιᾷ βραχὺ τι βιβλίου ἀπότμημα). » Ὁ δὲ ἐνηδύνετο μὲν τῇ γραφῇ, καὶ, « Ὡς ἡδέα, ἔλεγε, τῷ νοουμένῳ λάρυγγι τῆς ψυχῆς τὰ γεγραμμένα ταυτί! » Εἶχε δὲ ἡ γραφή κατὰ λέξιν οὕτως· « Τάχυνον ὡς οἰκτίρμων, καὶ σπεῦσον ὡς ἐλεήμων εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος. » Καὶ ὡς ταῦτα ψάλλειν ἐμμελῶς ἄγαν καὶ λιγυρῶς ἐκελεύσθη παρὰ τοῦ θεικοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὁρᾷ μὲν ἑαυτὸν τῆς ποδοκάκης ἀπολυθέντα, τοὺς δ' ἐν τῷ τραχήλῳ κλοιοὺς κειμένους ἐν τοῖς ποσί· καὶ, « Παρομάρτει μοι, » ἤκουε παρ' αὐτοῦ· καὶ (ὦ τοῦ θαύματος! ὦ τῆς ταχείας ἐπικουρίας! ὦ τῶν ἀνεκλαλήτων καὶ παραδόξων τεραστίων Θεοῦ!) ἀοράτως ὤρᾳτο τὸν ἀναρῆ διατέμνων ἀέρα, καὶ ὑπηνέμιος ὡσπερ πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων ἀπαντῶν. Τοιοῦτοις οἶδε Θεὸς τοῖς πτεροῖς δεξιούσθαι τοὺς τὴν ἑαυτῶν καρδίαν πρὸς ἐκείνον ἀναπερῶσαντας.

κγ'. Ἄλλὰ γὰρ τὸ μὲν θαῦμα πρὸς ὑμνωδίαν ἐκί-νει τοῦτον Θεοῦ, τὸ δὲ συμβάν πρὸς ὄδυρμούς παρ-ώθει καὶ δάκρυα. Οὕτω γὰρ πᾶσι τοῖς ποθοῦσιν ὀφθελῆς, ἀναμανθάνει, ὡς ὁ θεῖος Γρηγόριος, τὸ κοινὸν παρηγόρημα, τὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀληθινὸν περιλάλημα, τὸ ἐμψυχον τῶν ἀρετῶν ἀποτύπωμα, πολλοῖς καμάτοις κατακαμφθεὶς καὶ πόνοις ἀμυθῆ-

¹ Rom. II, 25.

τοὺς καταταχεῖς, πρὸς ὃν ἐπόθει Θεὸν ἐπανέζευξεν· ὁ καὶ θρήνων ὑπόθεσιν ποιησάμενος, ἀναλαμβάνει τὸ σκῆνος ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ ὡς ἐμψυχον ἤδη ὄρων, τοιαύτας πρὸς αὐτὸν ἐποιεῖτο τὰς παρακλήσεις, θαλάσσης δακρῦων ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπορρέων, καὶ πόδας ἐπιβρέχων τοὺς εὐαγγελισμένους εἰρήνην καὶ ἀγαθὰ, μεθ' ὧν ἐκαῖνος ἐλήλυθε· « Πῶς ὑπομενῶ σου, Πάτερ, τὴν στέρησιν; πῶς δ' ἄτερ σου τῷ περιγεῖψ χῶριον παραμενῶ; Τίς μου τὸ θλιβόμενον τῆς ψυχῆς λόγοις παρακαλέσει τῆς παρακλήσεως; τίνοι δὲ καὶ τὸν χεῖμῶνα τῶν λογισμῶν ἀναγνωρίσω ποτέ; τίνα εὐροίμι εἶα Χριστὸν ταύτῃ τῇ χαλεπῇ θαλάσῃ τὸ, Φιμώθητι, ἐπιλέγοντα; Ἴνα τί μὴ πρῶτον ἐμὲ τῷ σὺ Δεσπότη προέπεμπες, ἔν' εἶχον, παρά χερσὶν ἀποφύχων ταῖς σαῖς, τῶν ἐν ἀέρι ἔδοστατῶν καὶ πονηρῶν φροολόγων τὰς παλαμναίας χεῖρας ἀποδιδράσκειν διὰ τῆς σῆς παρακλήσεως; Πλὴν ἐπειδὴ προέδραμες, ὡ γενναῖος τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς πόνους ἀνένδοτος, τὸ ἀσθενὲς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἀναβρόννυε, καὶ σοῦ ταῖς πυκναῖς ἐπιστάσιαις ἐν νυκτὶ μὲν καὶ ἐν ἡμέρᾳ πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ διευθέτει θελήματα· ἴν' ὑπὸ τὴν ἐκείνου χεῖρα τὴν κραταιὰν ταπεινούμενος, διὰ τῶν σῶν προσευχῶν, ἃς ἀμέσως τελεῖς τῇ μακαρίᾳ Τριάδι καταλαμβάνομενος, ἀδλαδῶς διαπεράσω τοῦ βίου τὴν θάλασσαν, καὶ σοῦ τῷ λιμένι προσορμισθεῖς, βλέποιμί σε διηνεκῶς κατὰ τὴν ἀδιάτμητον ἔνωσιν. »

intermedio beatissimæ Trinitati lucidissimus effundis, et ad tuum portum appulsus, per inseparabilem
 κδ'. Οὕτως εἰπὼν τῷ τόπῳ προσκαρτερεῖν, ἐν ὕπερ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐγκλειόμενος τῆς φιλοσόφου παλαίστρας ἀντείχετο, ἐλόμενος ἔχειν τῶν πόνων συμμεριστὴν Ἰωάννην, τὸν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου φοιτητὴν τε καὶ ζηλωτὴν. Ὁ συμβῶσας χρόνον συχρῶν, ἐδόκει βλέπεσθαι Γρηγόριος, καὶ διδοῦς καὶ λαμβάνων ἀφορμὰς ἀρετῶν. Πολλὰς γὰρ εἶχε καὶ Ἰωάννης ἐπικαθημένας τῇ γλώσσῃ τὰς χάριτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος, νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καταδαμάσας τὸ τῆς ψυχῆς περικάλυμμα, πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησεν· ὁ θεῖος Ἰωσήφ τὸν τόπον καταλιπὼν, τῷ τοῦ μεγάλου καὶ χρυσοῦ τὴν γλώσσαν Ἰωάννου σηκῶ ἐμφιλοχωρεῖ, ὡς τίνα θησαυρὸν ἐπαγόμενος Γρηγορίου τὸ ἱερώτατον λείψανον καὶ τοῦ αὐτοῦ μάρτυρος, πολλῶν συνδεδραμηκότων κατὰ ταυτὸν, ὥστε ποιμαίνεσθαι καὶ καθοδηγεῖσθαι τεχνικῶς παρ' αὐτοῦ, καὶ γλώττης ἐκείνης ἀκροᾶσθαι τῆς μελιχρᾶς, ὡς ἐδίδου τοῦ τόπου τὸ πάνσθενον. Ὅθεν καὶ πλησίον τοῦ τόπου, ἐρήμου τότε πάντῃ τυγχάνοντος, ἐνιδρύεται φροντιστήριον· ἐν ᾧ τὸ τε πλῆθος κατατέμνει τῶν μαθητῶν, καὶ πρὸ πάντων ὡς τι κειμήλιον ἄσυλον τὸ σκῆνος τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ φοιτητοῦ κατατίθεται.

κε'. Οὐ μὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ πάλαι τοῖς Θεσσαλικοῖς ἐνδιατρίβων ὁρίοις, παρά τινος θεοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν γνῶσιν οὐ μιμητοῦ, τὸ θεῖον καὶ γερώτατον λείψανον

(4) Elogium in Menæis 20 Novembris, brevi admodum tempore reducem Gregorium vixisse insinuat.

A virtutum exemplar erat, multis laboribus victum, et arduis innumeris confectum, ad Deum, quem desiderabat, emigrasse (4). Hoc tanquam solum ac lacrymarum materiam accipiens, corpus illius manibus amplexabatur, et tanquam adhuc vivum aspiceret, tales ad eum allocutiones dirigebat (flumina lacrymarum ex oculis profundens, et pedes illos irrigans, qui evangelizaverant pacem ac bona cum quibus ille venerat) : « Quomodo sustinere potero, o Pater, aiebat, ita siue te orbus remanere? Quo pacto procul a te in hac terrena regione permanebo? Quis cordis mei angustias suavissimis alloquiis consolabitur? Cui potero identidem exponere cogitationum mearum tempestatem, ut scilicet Christum inveniam, qui turbido huic mortalis vitæ pelago comminetur, ac dicat : Compescere, ac sedare? Cur me priorem ad Dominum tuum non præmisisti, ut scilicet possem per tuas manus respirare, ac mediante consolatione tua pessimorum aeræ regionis stationariorum atque exactorum dæmonum truculentas manus effugere? Verumtamen, quandoquidem præcurreisti, generosus animo, et in laboribus indefessus, animæ meæ infirmitatem corrobora, et frequentibus præsidiis tuis nocte ac die ad Dei voluntatem efficiendam dispone; ut sub potenti illius manu humiliatus, per tales preces, quas sine ullo intermedio beatissimæ Trinitati lucidissimus effundis, sine offensione vitæ hujus mare pertranscam, et ad tuum portum appulsus, per inseparabilem unionem te semper intuear. »

24. His dictis, in eodem loco constanter perseveravit, in quo divinus Gregorius inclusus philosophica sese in palæstra exercuerat, elegitque sibi socium laborum suorum Joannem quemdam, qui magni Gregorii discipulus erat atque æmulator, cum quo multo tempore vitam traducens, videbatur sibi Gregorium ipsum videre, ac multa dabat et accipiebat virtutum documenta. Etenim Joannes etiam plurimas in lingua charites residentes habebat. Postquam autem iste similiter jejuniis vigiliisque corpore edomito atque consumpto ad Deum emigravit : divinus Joseph, loco illo derelicto, in magni atque aurea lingua præditi Joannis templo libenter conversabatur, in quo tanquam thesaurum quemdam sacratissimas Gregorii reliquias, ejusque discipuli collocavit. Multis autem ad eum concurrentibus, ut ab eo regerentur, solertique cura dirigerentur, et linguæ illius mellitissimæ arcana audirent, angustia loci eos excludebat. Unde cum locum undequaque desertum non procul inde invenisset, ibi sedem suam, curarum scholam, collocavit, in qua et discipulorum multitudinem distribuit, et ante omnia, tanquam inviolabile quoddam monumentum magni Gregorii et ejus discipuli corpus collocavit.

25. Quoniam vero olim in Thessalicis finibus vitam traducens a viro quodam divino, et in divina scientia incomparabili, divinas ac sacratissi-

mas magni apostoli Bartholomæi reliquias (5) in sortem acceperat, templum etiam illi restaurare decrevit, etenim miraculorum gratiæ ex illo veluti e fonte emanabant. Videbat autem in somnis frequenter prædictum apostolum, futuræ vitæ mysteria revelantem, atque omnia Scripturarum sacram ænigmata et quæstiones implicitas explicantem. Quadam vero die cum hymnis et canticis illum vellet celebrare, ab hoc suo desiderio rehahebatur, dicens in corde suo: Fortasse non erit juxta Apostoli beneplacitum hæc mea deliberatio. At vero cum quadraginta dierum spatio novus hic nostræ ætatis Moyses carnei jejuniis vigiliisque macerasset, ut divinarum melodiarum seu modulationum tabulas posset accipere, et tota mente in hoc incumberet, ac sensibus omnibus alio evagandi aditum undique occluderet, ad apostoli reliquias caute timideque accedit, ubi ineffabili quadam visione dignus factus est. Etenim die, quæ magni hujus apostoli memoriam præcedit, vidit virum quemdam sindone ex lino Ægyptio (6) contexta circumdatum (quemadmodum Palæstinæ etiam habitatores amicti incedere fortasse consueverunt,) pro sacris templi foribus consistentem, atque ad sese Josephum advocantem. Deinde vir iste, qui apparuerat, sacrum mensæ velamen (7) ex altera parte reducens, evangelicorum Christi sermonum ptyctidem (8) tollit, et ponit episternium (9) subdens hæc verba: « Benedicat te manus Dei, et linguam tuam dogmatum maria circumdent, et Spiritus sanctus resideat in corde tuo, et modulationes tuæ universum terrarum orbem circumquaque demulceant. » Quispiam vero, qui his delectetur ac perfruat, Sirenas spirituales, eas dixerit, propter gratiam inventionum atque argumentorum et propter dictionem humore quodam suavissimo, atque aromatum instar undequaque fluentem. Porro licet is, qui oculis subjectus fuerat, ab aspectu remotus esset; verba tamen illius indita atque salta in cordis sulcis uberrimam segetem proferebant.

26. Hæ fuerunt charismatis primitiæ; hæ magni doni divitiæ, hæ magnum ac pretiosissimum munus. Denique cum suavissimas cantiones scribere cœpisset, voce quidem arguta ac sonora auribus concentum reddebat, illum vero, qui iis quæ cane-

(5) Ita etiam Synaxarium Claromontanum, sed in margine duntaxat, tanquam ex consensu aliorum Synaxariorum, his verbis, ἐν ἄλλοις συναξαρίοις λέγεται τοῦ Βαρθολομαίου λείψανον· in textu autem legitur τοῦ Ἀνδρέου· et ita etiam habet alterum Synaxariorum miss. in Crypta ferrata. Verum de S. Andrea nihil composuisse Joseph invenitur: de sancto autem Bartholomæo exstat apud Lipomanum et Surium oratio Josephi τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐλαχίστου, humilis et minimi: quem Hymnographum esse merito judices: et 25 Augusti ad diem translationis invenitur canon ad hanc acrostichidem compositus:

Ἕμμοις γεραίρω τὸν καλὸν μου προστάτην.

Ubi quod προστάτην præsidem, patronum, protectorem suum appellet Bartholomæum Poeta, idque in acrostichide, Josephum auctorem possis agnoscere, quamvis nomen nusquam exprimitur.

(6) Floritus Sidoniam vestem reddidit.

(7) Ἀράχιον. An quia filis diversi a reliqua tela coloris reticulariter intexi solebant istiusmodi altarium opera? Nolim certe lineam mappam

τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Βαρθολομαίου κεκλήρωται, ναὸν ἔγνω καὶ τούτῳ ἀναδείμασθαι, πολλὰς θιομάτων ἀναβρύνοντι χάριτας. Ὅν καὶ πυκνὰ ἑώρα κατὰ τοὺς ὕπνους τὰ ἐκείθεν μυστηριώδη ἀνακαλύπτοντα, καὶ πᾶν γρίφον ἐν τῇ Γραφῇ ἐπιλύοντα. Καὶ ποτε μελωδήμασι τοῦτον ἀνυμῆσαι βουλόμενος, ἀνεκόπτετο τῆς ὁρμῆς, Μὴ ποτε, λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀβούλητόν ἐστι τῷ Ἀποστόλῳ τὸ βούλημα. Καὶ δὴ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὁ τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν Μωϋσῆς ἐκπιέσας τὴν σάρκα, ἵνα λάβῃ τῶν θείων μελωδημάτων τὰς πλάκας, καὶ ὄλον νοῦν συναγαγῶν ἐν ταυτῷ, καὶ τὰς αἰσθήσεις μύσας παντάπασι, τῷ τοῦ Ἀποστόλου λείψανῳ περιλημέως καὶ εὐλαβῶς περιφύεται, καὶ τινος ἀβρήτου ἀξιούται τῆς θεωρίας. Πρὸ γὰρ τῆς τοῦ μεγάλου μνήμης, ὁρᾷ τινα ἄνδρα, σινδόνιον μὲν ἐσθῆτα, οἷος ἄρα καὶ τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ κατασκευάζεται, περικεῖμενον, τὰς ἱεράς τε πύλας κατέχοντα τοῦ νεῶ, καὶ πρὸς ἐαυτὴν τὸν Ἰωσήφ ἐκκαλούμενον· εἶτα τὸ ἱερὸν τῆς τραπέζης ὁ φανεὶς ἀντανακαλέσας ἀράχιον, αἶρει μὲν τὴν πυκτίδα τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων Χριστοῦ, καὶ τίθησιν ἐπιστέρνιον, ἐπειπὼν· « Εὐλόγησέ σε ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, καὶ σοῦ τὴν γλῶσσαν θάλασσα δογμάτων περικυκλώσῃ, καὶ τῇ καρδίᾳ ἐνιδρυθῆι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ σοῦ τὴν πᾶσαν οἰκουμένην τὰ μελωδήματα περιθέλξαιεν, καὶ τις τούτοις ἐπεντροφῶν Σειρῆνας εἴποι τὰς νοητάς, διὰ τε τὴν χάριν τῶν νοημάτων καὶ τὴν ὑγραίνουσαν λέξιν καὶ πανταχόθεν ἀρωματίζουσαν. » Εἶπε, καὶ ἀπῆν ἐκεῖνο τὸ θεαθῆν· τὸ δὲ λεχθὲν ἐντεθὲν καὶ ἐνσπαρὲν καρδίας ταῖς ἀβλαξί, πολύχου ἀναδεδώκει τὸν ἀσταχυν.

κς'. Αὕτη ἡ ἀπαρχὴ τοῦ χαρίσματος· οὗτος ὁ πλοῦτος τῆς μεγαλοδωρεᾶς· τοῦτο τὸ μέγα καὶ πολυτίμητον χρυσίον. Ἀμέλει καὶ ἀπαρξάμενος γράφειν τὰ ἐμμελῆ μελωδήματα, τῷ μὲν λιγυρῷ τῆς ἡχῆς καταμουσούργει τὴν ἀκοήν, κατέθειλε δὲ

intelligere, qua ad sacrificium insternitur altare: sed velum accipio, quæ idem altare et omnis altaribus supellex, extra divini officii tempora, contegi solet.

(8) Tabellam. Fortassis moris fuit Græcis Evangelium sub Missa legendum in tabula descriptum seorsim habere, aut saltem Evangeliorum per Dominicas et festa distributorum codicem elaboratis pretiosius tabulis obducere, indeque eum sic nominare: quemadmodum in Ecclesia Latina videmus hodieque usurpari. Maraccius vocem Græcam retinuit.

(9) Vocem Græcam retinens Maraccius vertit, ponit Episternium, quasi substantive, ut vestis pectoralis intelligatur. Ego vero existimo adjective debere sumi, ut referatur ad ipsum codicem pectori impositum, eo modo quo in Ecclesia Latina subdiaconus tenet Evangeliorum librum, cum ex eo diaconus Evangelium cantaturus est: nam et hoc magis facit ad rem præsentem, et in sacris Græcorum vestibis nulla est, quæ ἐπιστέρνιον vocetur.

τῷ φθεῖ τὴν δυναμένην συμβαλεῖν τοῖς λεγομένοις διάνοιαν. Καὶ ποῖον γὰρ εἶδος ἐκεῖθεν ῥητόρων οὐκ ἐδιδάσκετο μουσικῶν; ἢ ποῖα χάρις οὐκ ἐπέλαμπε τοῖς ἁσματιζομένοις αὐτῷ; Ἐκεῖθεν ὕπνος καὶ τοῖς ἄγαν ῥαθύμοις ἀπετινάσσετο, σπεύδουσι κηληθῆναι τὴν ἀκοὴν ὁμοῦ καὶ διάνοιαν τῷ λιγυρῷ προσφωνήματι. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἑαυτοῦς ἐπιτείνουσι τῆς ἀρετῆς ἢ ἕξις κατανενοῆται. Ταῦτα καὶ οἱ ἐν λύπαις ἀναλαμβάνοντες, τὸ ἀθυμοῦν καὶ δακνόμενον τῆς ψυχῆς κατακοιμίζον τούτοις καὶ οἱ ἐν εὐθυμίᾳ ὄντες πρὸς ἡδονῆς κατ' ἄλλον τρόπον μετέπιπτον δάκρυα. Οἱ γράφοντες δὲ, τοῖς ἄλλοις χαίρειν εἰπόντες πονήμασι, τοῖς τοῦ θεοῦ Ἰωσήφ πολὺ τι κέρδος ἐμμελωδήμασι συνηθοίκασι, μᾶλλον δὲ συναθροίζουσι. Γλῶσσαι γὰρ πᾶσαι κατὰ φυλάς, πρὸς τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον τὰ μελετήματα βαλλόμεναι, τὴν νύκτα πᾶσαν καταφωτίζουσι, καὶ τὸ αὐτῆς σκοτεινὸν καὶ πρὸς ὕπνον ἐλκόμενον τῇ πυκνῇ φρυκτωρίᾳ πρὸς ἡλιακὰς φωτοχυσίας μεταβιδάζουσι, καὶ χαίρειν τῷ ὕπνῳ εἰποῦσαι τοῖς ἁσμασιν ὠραίζονται. *gentiam, frequenti luminum accensione in solares radios commutant, et somni dulcedine frui recusantes, sancti hujus viri canticis decorantur.*

κζ'. Ἔστι τις ἀτεγκτος καὶ ἀμελιχτος καὶ πρὸς δακρύων ἐπιρροαῖς ἀφυής; Τὰ εἰς τὴν Παρθένον καὶ Μητέρα Θεοῦ, τὴν ὑπὲρ λόγον συλλαβοῦσαν τὸν Λόγον, λιγυρὰ μελωδήματα ἐπιῶν, θαλάσσης δακρύων τοὺς ὀφθαλμοὺς πληρωθεῖς, καὶ τὴν διάνοιαν συντακείς, ἀὐλῳ νῦν κατατροφήσει τῶν νοερῶν ὑγγῶν τῆς κατανώξεως· μυρία δὲ ταῦτα τούτῳ συντέβεται ἐν διαφόροις ἐναλλαγαῖς, καὶ ἤχων κατατομαῖς, καὶ ῥυθμῶν ποικίλων διαφοραῖς τὸ ἡδύ πως ἀρωματίζοντα. Βούλεται τις μαθεῖν τὸν βίον τοῦ πρὸς ἡμέραν τιμωμένου ἀγίου τῆ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ; Μετερχέσθω τὸ εὐρυθμον, καὶ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν φδομένων, ἐπιγινωσκέτω τὴν τοῦ βίου διαγωγὴν. Καὶ πᾶς μὲν τῶν ἀγίων ὑπ' ἐκείνῳ τιμώμενος ἀναδείκνυται· αὐτὸς δὲ ἐν πᾶσιν ὁρᾶται τιμώμενος, ἐν ἄλλων βίοις αὐτὸς ἐξυμνούμενος, διὰ τὸ λιγυρὸν καὶ εὐρυθμον τῆς ἐμμελοῦς μελωδήσεως. Ἄλλος μὲν οὖν μεγαλυνέτω τὸν βίον τοῦ μακαρίου, ὃ δὲ τῆς γνώσεως τὸ ὑπερφέρον, πάντες δὲ πάντα ἐπίσης καὶ διὰ πάντων μεγαλυνέτωσαν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἧτις τούτῳ οὕτως ἐκκέχεται, ὡς εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξεληθεῖν τὸν ῥητόρον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα πάντα τὰ πῶν μελωδημάτων θεοκρότητα ῥήματα. Περὶ γὰρ τῶν ἄλλων τί χρὴ καὶ λέγειν; ὁπόσους ἐκεῖνος ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπιστίας ἐξελεκε, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος γνῶσιν ἐρύθμισε· πόσους δὲ πέπεικε, χαίρειν εἰπεῖν τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, καὶ τὸν μονήρη βίον ἀσπάσασθαι· πόσας δὲ γυναῖκας παρθενεύειν ἐδίδαξεν, ἵν' ἔχοιεν τὰς λαμπάδας ἀναπτομένας διηνεκῶς, καὶ συνέλθοιεν τῷ μνηστῆρι Χριστῷ, ἄρτι κραυγῆς τελομένης ἐν τῷ μέσῳ δὴ τῆς νυκτός; ἀμπελαῖς; quot feminas virginitatem servare docuerit, ut haberent assidue lampades accensas, et cum sponso Christo nuptias inirent, statim atque clamor media nocte fieret?

(10) Plurimas eas fuisse non dubitamus: et multæ forsitan adhuc latent in mss. Siculis apud Basilianos. Hippolytus Maraccius ex Græcorum Menæis noveam integros canones de Deipara edidit, et maxi-

A banitur, mentem potuisset animumque advertere, mira dulcedine oblectabat. Etenim qualis musicorum sonorum species inde non addiscebatur? vel qualis gratia in iis, quæ ab eodem canebantur, non elucebat? Inde vel ignavissimis ac sæcordia plenis somnus excutiebatur, festinantibus ad oblectandas aures simul et animum cantu illius suavissimo. Inde et illis, qui ad virtutem vehementer animum intendebant, virtutis ipsius habitus comparatus est. Hæc memoria repetentes illi, qui mœrore oppressi erant, animi pusillitatem ac molestiam deponabant. His etiam illi qui hilaritatem animi experiebantur, ad voluptatis lacrymas, sed diverso modo, transitum faciebant. Scriptores autem in aliis operibus componendis lætari recusantes, ex divini Joseph canticis ac modulis collegerunt, vel potius colligunt lucrum quoddam per amplum ac nobile. Omnium enim linguæ juxta tribus suas, ac proprietates loquelæ suæ, per totam noctem sacris meditationibus vacantes, illius tenebras ac somno-

27. Est quispiam rigidus ac durus, atque ad lacrymas effundendas ineptus? Suavissimas melodias ab eo scriptas in Virginem ac Dei Matrem (10), quæ ineffabiliter Verbum concepit, assidue legens ac decantans, lacrymarum maria plenius oculis effundet, et mente colliquefactus, immateriali sensu spiritualibus compunctionis deliciis perfruetur. Hæc autem melodiæ sexcentæ sunt, quæ ab eo variis commutationibus et sonorum concisionibus, variisque rhythmorum differentiis compositæ, dulcedinem quodammodo atque odorem suavitatis aromatizant. Est porro aliquis, qui sancti illius, qui currenti die ab Ecclesia Dei honoratur, vitam addiscere cupiat? Capessat ac legat lepidissima illius cantica, et in unoquoque eorum, quæ canuntur, vitæ sancti illius rationem recognoscant. Et profecto uniuscujusque sanctorum, qui ab eo honoratur, vita in lucem profertur, oculisque subjicitur. Ipse vero inter omnes honoratus apparet, atque in aliorum vita ipse laudatur propter suavitatem et concinnitatem dulcissimæ melodiæ. Alii igitur hujus beati vitam sane magnificent: alii autem scientiæ illius eminentiam; omnes vero omnia æqualiter et per omnia magnificent Spiritus gratiam, quæ ita in illo effusa est, ut in omnem terrarum orbem exierit sonus ejus, et in fines terræ universos verba Deum resonantia melodiarum ejus. De aliis porro quid opus est præterea dicere, quot ille ex infidelitatis barathro ad sanctæ Trinitatis cognitionem eduxerit; quot persuaserit mundi et eorum quæ in mundo sunt gaudia respuere, et solitariam vitam

num numerum Theotociorum, id est stropharum de Beata, in fine cujusque odæ canendarum, ex omnibus quos a Josepho compositos credidit canonicis, per totius anni officium sparsis.

28. Verum rursus extorris atque exsul esse com-
pellitur; caudam sua commovente Satana frau-
dulento, et pessimum illius temporis imperato-
rem (11) excitante. Non enim potest is quiescere,
qui tanquam triticum pios fideles cribrare expetit,
sed animas ad sese proclives penitus commovet et
exagitat. Quamobrem iterum bellum adversus Ec-
clesiam inconcussam suscitatur, et sacræ Christi
sanctorumque illius imagines exploduntur, quas
cum magnanimus noster tota lingua populum ho-
norare doceret et catholicæ orthodoxæque fidei
dogmata, non in privato, aut in domo, sed in pla-
teis cum libertate prædicaret, exturbatur atque
ejicitur e civitate in exsilium, ubi magnis in au-
gustiis versabatur, majores tamen angustias atque
afflictiones ipse proprio sensu sponteque subibat.
Non multo autem post, cessante malo, ac tempe-
state quiescente, concessis a Deo imperii fascibus
imperatoribus orthodoxis (12), iterum accersitur
secundum Deum. Ille vero non obtemperavit;

29. Sed quoniam hi vehementer instabant, ac
veluti admoto exercitu urgebant, ille vero repu-
gnare non valebat, præsertim quia magno cives
amore prosequeretur, frequentibus imperantium
precibus obedivit, atque exsilii tandem derelicto
loco, in Byzantinam urbem profectus est. Et nihilo-
minus cum aliorum honorum gaudio frui recusa-
ret, vix illum persuaserunt, ut ecclesiasticorum
negotiorum curam capesseret, sacriamque Ecclesiæ
supellectilem in suam fidem susciperet. Et forsitan
principibus non obtemperasset, nec propterea mi-
nisterium illud suscepisset, sed divino Ignatio (13),
qui plurima virtute ornatus, et ferventissimum pro
Christo zelum gerens, nuper patriarchatus guber-
nacula sibi credita susceperat, non obtemperare
non potuit. Illic, excellentissimam Josephi nostri vir-
tutem admiratus, eundem in laborum suorum par-
tem, et in rebus necessariis adiutorem assumere
studebat: et cum ministerii jam prædicti prætextum
invenisset, id quod cupiebat facile obtinuit. Fre-
quentes igitur cum eo sermones et colloquia misce-
bat, et ea quæ ignorabat, ab eodem addiscebat. Nihil
porro novi erat, si qua ineffabilium divinæ Scripturæ
mysteriorum viro illi essent ignota. Magno autem huic
Patri, et propter multum studium, et propter emi-
nentem puritatem et cogita erant, et eadem plurima cum dulcedine ac suavitate explicabat: id quod
donum est, ex iis, quæ a magno Apostolo commendantur, et nullius alterius doni indigere videtur.

30. Postquam autem magnus hic antistes se-
nectute laboribusque innumeris confectus emi-
gravit ad Deum, successit in ejus locum et patriar-
chalem dignitatem Photius, qui in publicis consiliis
in sententia ferenda, et propter sermonis copiam,

(11) Theophilum scilicet, ut in Prolegom. dictum.

(12) Sunt hi Theodora et filius ejus Michael. Men-
dum autem in Menologio Basilii imper. est, quod
non nisi Theophilo mortuo, Josephus scribatur ex
carcere ereptus D. Nicolai ope, iterumque ejectus in

κη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπερόριος γίνεται, τὸ
οὐραῖον περιεῖλαντος τοῦ πτεροσκόπου Σατάν, καὶ
τὸν τότε πονηρὸν βασιλέα κινήσαντος. Οὐκ ἦν γὰρ
ἡρεμεῖν, τὸν ὡς αἶτον σινιάσαι ζητοῦντα τοὺς εὐσε-
βεῖς, ἀλλὰ παντοίως κινεῖ τὰς πρὸς αὐτὸν βεπούσας
ψυχάς. Ὅθεν καὶ πάλιν πόλεμος κατὰ τῆς ἀτινάκτου
πανταρχοῦν Ἐκκλησίας ἀναρρίπιζεται, καὶ τὰ ἱερὰ
μορφώματα Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων πάλιν
διώκονται, ἃ τιμᾶσθαι ὀλη γλώσση τὸ πλήθος ἀναδι-
δάσκων ὁ γενναιότατος, καὶ ἀνακηρύττων τῆς ὀρθοδο-
ξίας τὰ δόγματα, οὐκ ἐν οἰκίᾳ οὐδ' ἐπὶ δώματος, ἀλλ'
ἐν πλατείαις καὶ παρῶρησι, ἐξωθεῖται τῆς πόλεως,
καὶ ἦν ἐν ὑπερορίᾳ στενοχωρούμενος, μᾶλλον δ' ἐαυ-
τὸν οἰκειογνωμόνως στενοχωρῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ λή-
ξαντος τοῦ καχοῦ, καὶ τοῦ χειμῶνος λωφῆσαντος, καὶ
ὀρθοδόξοις δοθέντων τῶν σκήπτρων βασιλευσιν ἀπὸ
θεοῦ, μετακαλεῖται αὐτὸς κατὰ θεὸν. Ὁ δὲ οὐ κείθε-
ται, τῇ ὑπερορίᾳ ὡς παραδείσῳ διὰ Χριστὸν ἡδυνό-
μενος.

elenim in exsilio paradisi dulcedinem degustabat

αθ'. Πλὴν ἐπεὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐπέκειντο ἀντιβολοῦν-
τες τὴν ἀνάξουξιν, ὁ δὲ ἀντιτείνειν οὐκ εἶχε, διὰ τὸ
καὶ πρὸς τοῦς ἐν τῇ πόλει φιλόνηρωπον, εἶκει ταῖς
τῶν κρατούντων πικναῖς παρακλήσεσι, καὶ τὴν
ὑπερορίαν τῶς καταλιπὼν τῇ Βυζαντίδι ἐπιφοιτᾷ·
καὶ μόλις μὲν, πείθουσι δ' ὁμως, ταῖς ἄλλαις χαίρειν
εἰπόντα τιμαῖς, ἐκκλησιαστικῶν προστήναι πρα-
γμάτων, καὶ τὴν φυλακὴν ἐμπιστευθῆναι τῶν τῆς
Ἐκκλησίας ἱερῶν κειμηλίων. Οὐκ ἐπέθετο δὲ ἄρα
τοῖς ἄρχουσι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν διακονίαν ἐδέχετο,
ἀλλ' Ἰγνατίῳ τῷ θεῖῳ (πολύς δὲ ἄρ' οὗτος τὴν ἀρι-
την, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλον θερμότατος), ἄρτι
τῆς ἀρχιερωσύνης ἐμπιστευθέντι τοὺς ὀλακας· ὅς
τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς τοῦδε τοῦ ἱεροῦ δυσωπούμενος,
ἐσπευθεν ἔχειν συγκοινωνῶν τῶν πόνων, κἂν τοῖς
ἀναγκαίοις συλλήπτορα· καὶ πρόφασιν τὴν διακονίαν
εὐράμενος, τοῦ ποθομένου ἐτύχανε. Καὶ ἦν ἐκεῖνος
συνομιλῶν θαυμά, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ ἀγνωόμενα δι-
δασκόμενος. Καινὸν δὲ πάντως οὐδὲν εἶ τινα τῶν
ἀπορρήτων τῆς Γραφῆς μυστηρίων ἐκεῖνος μὲν
ἠγνοεῖτο, τῷ δὲ μεγάλῳ τῷδε Πατρὶ, διὰ τε τὸ πολὺ
τῆς σπουδῆς καὶ τὸ περιὸν τῆς καθάρσεως, καὶ
ἐγινώσχετο καὶ διηρθροῦτο μετὰ πολλῆς μελιχρότητος,
δὲ χάρισμα τῶν παρὰ τῷ μεγάλῳ Παύλῳ ὕμνουμέ-
νων ἐστίν, ἄλλου μὴ προσδεόμενον θεοῦ χάρισματος.

λ'. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας ἀρχιερεὺς οὗτος γῆρας
ἐταλαιπωρεῖτο, καὶ καμάτῳ πολυειδεῖ πρὸς θεὸν
ἐξεδήμησε, διαδέχεται τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον
ὁ Φώτιος, ὅς τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐτύχανε τὸ
πρωτεῖον ἐπιφερόμενος, διὰ τε τὸ πολὺ τοῦ λόγου

exsiliium.

(13) S. Ignatius, qui colitur 23 octob., Methodio
successit, quarto post orthodoxiam restitutam
anno; pulsus et iterum restitutus, usque ad an. 879
sedem tenuit patriarchalem.

καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς γνώσεως, καὶ ἅμα διὰ τὸ δεινὸν τοῦ νοῦς, καὶ πρὸς τὸ συνθεῖναι καὶ σκευάζει πράγματα ἐπιτήδειον, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερωσύνης ἀπεκληρώσατο, ἵνα μὴ λέγω πάντα τὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ που καὶ πρὸς διαβολὰς χωρήσω τοῦδε, ἀπὸ τοῦ πράγματος εἰς τοῦτο παρακινούμενος. Πλὴν ὅτι καὶ οὗτος τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ Ἰωσήφ τὴν ἴσιν ἐτήρει τιμὴν, καὶ τῷ μέτῳ τῆς καρδίας ὑπέκρυπτε, Θεοῦ ἀνθρώπων ὀνομάζων, καὶ ἰσαγγέλω κατὰ τὸ θεμιτὸν προσέχων αὐτῷ. Ἐνθεν τοι καὶ ὄκνην τὴν φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων αὐτῷ ἀναθέμενος, Πατέρα Πατέρων ἐκάλει, καὶ τοὺς τῶν πρώτων βαθμῶν ἀξιουμένους τῆς Ἐκκλησίας παρεκάλει τούτῳ ἀνατιθέναι τοὺς λογισμούς. Ὁ δὲ καὶ πᾶς ἐτέλει καὶ πρὸ τῆς πατριαρχικῆς παρακλήσεως. Ἦν γάρ, κατὰ τὰ Ἄσματα τῶν ἁσμάτων, κομιδῆ εὐφύης, ἀλώπεκας ἀμαρτημάτων κατέχειν σμικρὰς, καὶ ἀποκτένειν τῆς νοουμένης γῆς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ὃ φησὶν ὁ θεὸς Δαβὶδ, ναὶ δῆτα καὶ ψυχὴν ἐπιστηρίξει καὶ βεβαιώσασθαι, καὶ τὸν εἰς σαρκικὰς ὀρέξεις δίκην σφαίρας κατὰ πρηνοῦς κυλιόμενον ἀναστῆσαι τῆς ἀμαρτίας καὶ ποιῆσαι μεταρσίον. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπερικτυπῆται συζῶντα σχολῆ, καὶ ταῖς τῆς ἁγίας Τριάδος θεωρίαις περιλαμπόμενον, ἔτι πείσαι, μὴ χαλάσαι τὸ θεῖον πτερὸν, μηδὲ μετεωρισθῆναι, διὰ τὰς ἐν θεωρίαις παγίδας (δι' ὧν ὁ πτεροσκόπος οὐρανὸς πάθει τοὺς πολλοὺς πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας κατήγαγεν βάραθρον), γαλήνην μὲν διδάσκων ὅπως συνίσταται ἡ ψυχὴ, καὶ ὅπως τὰ φυσικῶς ἐγκατεσπαρμένα τῆς γνώσεως σπέρματα, πανταίως ἐν ἡμῖν κατὰ κράσιν καὶ ἰδιότητα μεταποιούνται τε καὶ ἐπαύξονται, πρὸς ὅπερ ἕκαστος πέφυκε.

sed ibi gradum sistat, et conquiescat, et ut ea semina scientiæ et cognitionis, quæ naturaliter seminata sunt, omnino in nobis, juxta temperaturam illam ac proprietatem commutentur et crescant, ad quam unusquisque naturaliter propensus est.

λα'. Καὶ τί μὴ λέγω τὰ μείζω καὶ τελεώτερα; Ἐώρα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ γενναῖος, καὶ ἀπὸ μόνῃς τῆς ὕψεως ὁποιῶ πάθει ἕκαστος ἐδεσμεῖτο, μυστηριωδῶς προδιέγραφεν, ὁμοῦ μὲν ὑπεκκλίνων τὴν δόξαν, ἵνα μὴ τις τυχὸν ὑπολειφθεῖ παρὰ τοὺς πολλοὺς, ὃ τοῖς πᾶσιν ἄγγελος νομιζόμενος, καὶ ἵνα μὴ ἐντρέψῃ τὸν ἀμαρτάνοντα, καὶ διὰ τοῦτο ποιήσῃ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐπιβρεπέστερον· φιλεῖ γὰρ τὸ τέως κρυπτόμενον, καὶ ὡς αἰσχύνῃς ἔργον νομίζεσθαι· τὸ δὲ πρὸς πολλὰς ἀκοὰς ἐμπροσθεν εὐκαταφρόνητον τῷ ποιῶντι λογίζεσθαι.

λβ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ ἔδει καὶ τοῦτον, ἀνθρώπων ὄντα καὶ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως περιχέμενον, μᾶλλον δὲ ἐν ὀστρακίνῳ σκευεῖ τοῦ σώματος τὸν μέγαν τῆς ἀρετῆς περικρύπτοντα μάργαρον, ἀναλύσαι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τῇ ἀληκτῷ μαρμαρυγῇ τῶν θείων θεωρημάτων ἀμέσως ἐνωραίζεσθαι· καὶ τῶν πολλῶν ἰδρώτων τὸν μισθὸν συγκομισσασθαι· νοσεῖ μὲν ὀλίγον, διὰ δὲ θείας ἀποκαλύψεως μυεῖται τὴν ἐκδημίαν, ἀγγέλου τούτῳ κατὰ τοὺς ὕπνους λαλήσαντος. Ὁ τῶν νηστεῶν τοίνυν παρωχῆκει καιρὸς, καὶ

et propter scientiæ excellentiam, et propter animi gravitatem primas obtinebat; et in concinnandis pertractandisque negotiis magnam habebat dexteritatem, unde et sacerdotis principatum sortitus est (ne loquar nunc de cæteris omnibus, quæ ad hunc virum spectant, et a proposito sermone ad calumnias divertam). Præterea hic etiam magno Patri Josepho æqualem honorem impendebat, et in medio cordis recondens eum hominem Dei appellabat, et tanquam angelo, quantum fas erat, eidem intendebat: omnem etiam ecclesiasticorum negotiorum curam ac sollicitudinem in eo reponens, Patrem Patrum vocitabat, et eos, qui in Ecclesia primos gradus habebant, hortabatur, ut in eo animi curas collocarent; quod sane etiam ante patriarchæ exhortationem omnes faciebant. Erat enim, secundum quod in Canticis canticorum scriptum est, admodum sedulus ac sollicitus in parvulis peccatorum vulpibus capiendis, et in spiritalis terræ peccatoribus, juxta Davidis dictum, interficiendis. Præterea animum assidue firmabat, ac stabilem reddebat, cumque in morem orbis seu spheræ ad carnales appetitus peccati tanquam in declive voveretur, retrahebat atque in sublime erigebat. Cumque quietissimo otio frueretur, et sanctæ Trinitatis visionibus illustraretur, nunquam remittebat, sed semper divinæ contemplationis alas intendebat; neque mente efferebatur, propter laqueos qui in visionibus reperiuntur, per quos versutus dæmon elationis vitio multos in ruinæ ac perditionis barathrum induxit, tranquillitatem præ se ferens ac docens, ne anima ulterius progrediatur,

31. Sed cur majora ac perfectiora præteream? Si quem generosus iste in oculis vultuque aspexisset, ex solo aspectu, quam passionem quisque detineretur, arcanis modis præsignabat, et simul gloriam declinabat, ne quis forte eum supra multos esse suspicaretur, qui ab omnibus angelus æstimabatur: et ne peccantem innutrit, ac soveret, atque ad peccandum faceret procliviores. Solet enim id quod adhuc occultum est, tanquam opus turpe censeretur: quod vero ad multorum aures pervenit, contemptibile ab eo qui peccat existimari.

32. Quoniam vero oportebat ipsum etiam, cum esset homo, et corpore humilitatis circumdatus esset, vel potius in vase fictili corporis magnam virtutis margaritam absconditam circumferret; oportebat, inquam, remeare ad Deum, et immensis divinarum contemplationum splendoribus immediate illustrari, multorumque sudorum mercedem reportare, cœpit aliquantulum ægrotare; per divinam autem revelationem sese hinc emigraturum intellexit, angelo id in somnis signifi-

⁶ Cant. II, 15.

cante. Cum igitur Quadragesimalis jejunii terminus adventasset, et salutiferæ Passionis magna, ac venerabilis Parasceve instaret, accepit libellum, in quo universæ gregis possessiones descriptæ erant; et assumens simul discipulum suum Theophanem, patriarchæ Photio utrumque commendavit, nihil ulterius verbis significans. Photius vero variis cogitationibus undequaque jactabatur, et quidnam hoc sibi vellet, animo revolvebat, quod non multo post intellecturus erat. Mortis enim præcedentia signa. (ardentissima scilicet febris) instar cuiuslibet vocis magni hujus fluem præmonstrabant.

33. Vehemens autem dolor erat illi gratiarum actionis occasio, ac dicebat: Benedico te, Deus, quia sub alis tuis intellectualibus custoditus sum; verum custodi me usque ad exitum spiritus mei; et concede mihi, ut sine errore ac deceptione aera tenebrososum, ac plantasmata, quæ in aere morantur, pertranseam, ne forte propter negligentias in vita mea admissas, gaudeat super me inimicus meus. Guberna etiam gregem tuum, o Verbum Dei, et dextera tua omnipotenti usque ad finem sæculi benedic filiis Ecclesiæ: stabili tranquillitatem Ecclesiis tuis largire: regale sacerdotium gratis tuis exorna: Belial sub pedibus diligentium te humilia: omnem hæresim tanquam mortiferam gangrænam ab Ecclesia expelle: et animæ meæ miserrimæ concede, ut sine ullo timore a corpore separetur. Novi, Domine, Spiritum tuum immaculatissimum non requievisse in me propter maculas impressas animæ meæ. Sed tu propter excellentissimam benignitatem tuam dissimula iniquitates meas, et in sortem primogenitorum, qui in cœlis ascripti sunt, connumera me. His dictis, benedixit illis qui aderant, et absentibus etiam fausta ac felicia apprecatus, immaculata sacramenta suscepit. Deinde paulatim manus extollens in cœlum, utpote omnium amatoris amicus, læta ac subridenti facie immaculatis Dei manibus purissimum spiritum commendavit.

34. Eodem tempore monachorum undequaque agmina congregata locum illum concursu suo coangustabant; et innumera multitudo commista ex illis, quorum ipse quoquo modo curam gesserat, convenit: quorum alius patrem deslebat, alius nutriticum, alius unimæ suæ sedulum curatorem, alius vero in rebus asperis ac difficillimis adiutorem miserabiliter ejulans deplorabat. Omnes autem, omnibus omnia factum, juxta magnum Apostolum, ut omnia lucrifaceret, lacrymis comitabantur. Ita funus illi persolutum est, et id quod luce dignum erat, copiosis cum luminibus sub terra absconditum fuit; angelis sursum exsultantibus, et veluti cum concive ac consocio suo collætantibus: omnibus vero deorsum gementibus, eo quod erga universos humanissimus semper fuisset. At vero dæmones in divinæ illius animæ ascensu exhorrescebant, atque interim aereas regiones derelinquentes procul aufugiebant. Et quidam ex longo

Α· ἡ τοῦ σωτηρίου πάθους μεγάλη καὶ σεβασμία ἐφεστήκει Παρασκευῆ· ἐν ἣ τὸ γραμματεῖον, ἐφ' ἧ αἱ πᾶσαι τοῦ ποιμνίου ἀναγεγραμμέναι κτήσεις ὑπῆρχον ἀράμενος, καὶ σὺν τούτῳ καὶ τὸν μαθητὴν Θεοφάνην παραλαβὼν, Φωτίῳ τῷ ἀρχιερεὶ παρατίθεται, μηδὲν τι πλεον ὁ γενναῖος προσημιγνάμενος. Ὁ δὲ παντοίως λογισμοῖς ἐπατάσαστο τὴν καρδίαν, καὶ τί ποτε τοῦτο ἐστὶ καθ' ἐαυτὸν ἐλογίζετο· οὐκ ἔμελλε δὲ πάντως ἐπὶ πολὺ ἀγνοεῖν· τὰ γὰρ τοῦ θανάτου προμηνυτήρια (κλύσος δὲ ἦν ταυτὶ πυρετός) ἀντὶ πάσης φωνῆς τὸ παρά τοῦ μεγάλου τελεσθὲν προεμήνυσεν

λγ'. Καὶ ἦν ἐκείνῳ ἡ ἀλγυδὼν εὐχαριστίας ὑπόθεσις, καὶ, Εὐλογῶ σε, ἔλεγεν, ὁ Θεός, ὅτι σου ταῖς νοηταῖς διαπεφύλαγμαί πτέρυξιν, ἀλλὰ συντήρησόν με καὶ μέχρι τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς, καὶ ἀπλανῶς δὲ διαθῆναι τὸν ἀρχοντα τοῦ σκότους καὶ τὰ ἐν ἀέρι φαντάσματα, μὴ ποτε διὰ τὰς ἐν τῷ βίῳ τελεσθείσας ἀπροσεξίας ἐπιχαρσῆν ἔπ' ἐμὲ ὁ ἐχθρὸς μου. Κυβέρνησον δὲ καὶ τὸ ποιμνίόν σου, Λόγε Θεοῦ, καὶ τῇ σῇ παντοκρατορικῇ δεξιᾷ διεπε· μέχρι τερμάτων αἰῶνος, τὰ τέχνα τῆς Ἐκκλησίας εὐλόγησον· γαλήνην σταθερὰν ταῖς Ἐκκλησίαις σου δώρησαι, τὸ βασίλειον ἰεράτευμα ταῖς σαῖς κατακόσμησον χάρισι, ταπεινώσον τὸν Βελλίαρ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἀγαπώντων σε, πῆσαν ἀρεσιν ὡς ψυχολεθρίαν γάγγραιναν τῆς Ἐκκλησίας ἀπέλασον, καὶ δὲ τῇ παναθλίῳ ψυχῇ μου ἀταράχως διαζευχθῆναι τοῦδε τοῦ σώματος. Οἶδα, Δέσποτα, ὡς τὸ πανάχραντόν σου πνεῦμα, οὐκ ἀναπέπαυται ἐν ἐμοὶ διὰ τὰς ἀπομορχθείσας τῇ ψυχῇ μου κηλίδας· ἀλλὰ σὺ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν σου χρηστότητα πάριδέ μου τὰς ἀνομίας, καὶ κλήρω τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν οὐρανῶς συναρίθμησον. Εἶπε ταῦτα καὶ τοὺς παρόντας εὐλόγησας, καὶ τοῖς ἀποῦσι τὰ ἐξιτήρια ἐπευξάμενος, εἶτα καὶ τῶν ἀχράντων μεταλαβὼν μυστηρίων, ἤρέμα τε τὰς χεῖρας ἄρας εἰς οὐρανόν. Καὶ οἶον πρὸς ἐραστὴν ἐλόμενος ἀπάντων, παιδρῶ καὶ ὑπομειδιῶντι προσώπῳ, χερσὶν ἀχράντοις Θεοῦ τὸ πανάχραντον πνεῦμα παρέθετο.

λδ'. Ὅτε καὶ πανταχόθεν τὰ σμήνη τῶν μοναχῶν κατὰ ταυτὸν ἀθροίζόμενα, κατεστενοχώρουν τὴν τόπον τῇ συνδρομῇ, καὶ τὰ μυριάμικτα πλήθη, ὧν ἐκεῖνος ἐπεμελεῖτο παντοίως, ὁ μὲν τὸν πατέρα ἐπολοφυρόμενος ἦν, ὁ δὲ τὸν τροφέα, ἄλλος τὸν τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐπιμελητὴν, ὁ δὲ τὸν ἐν δειγοῖς ἐπίκουρον στερονοτυπῶν ἐλεεινῶς ὠλοφύρετο, πάντες δὲ τὸν πάντα πᾶσι γινόμενον ἵνα τοὺς πάντας κερδίσῃ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον. Καὶ διετελεῖτο ἡ ἐκφορὰ, καὶ τὸ φωτὸς ἀξίον ὑπὸ δαψιλεῖ τῷ φωτὶ ὑπὸ γῆν κατεκρύπτετο, ἀγγέλων ἀνωθεν προσκίρτωντων καὶ οἶον ἐπαγαλλομένων τῷ συμπολίτῃ, καὶ συνθιασώτῃ αὐτῶν, ἀνθρώπων κάτωθεν οἰμωζόντων διὰ τὸ ἐκεῖνου πρὸς πάντας φιλόανθρωπον, δαιμόνων φριττόντων τῇ ἀνόδῳ τῆς θείας ἐκεῖνου ψυχῆς, οἱ τῶς τὸν ἀέρα καταλιπόντες ἀπεδίδρασκον κόρρωθεν· καὶ τινες ἀπὸ μακρᾶς ὁδοπορίας ἄρτι πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην μεταφοιτῶντες, ὠλοφυρμῶ ἀερίου ἠσθάνοντο, τάχα τῶν πονηρῶν οἰμωζόντων, διὰ τὸ μὴ στέγειν τὴν ἀνοδὸν

ἰὴρ ἅπας καθιγιάζετο καὶ γῆ τῆ καταθέσει τοῦ σώ-
ματός·

cum gemitu abeuntibus, eo quod illius ascensum
sanctificabatur, atque etiam terra corporis illius depositione.

λε'. Καὶ τις ἀνὴρ, συνήθης ὡς τὰ πολλὰ τῷ ἁγίῳ,
καὶ βίῳ λόγον κοσμῶν, καὶ τῷ λόγῳ τὸν βίον καθ-
ωραζῶν, ἐψέει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐκδημίας τῆς μα-
καρίας ἐκείνης ψυχῆς (πρόβρω γὰρ ἦν), φωνῆς ἀκούειν
καλοῦσης αὐτόν· "Ἐξίθι, καὶ βλέπε παράδοξα καὶ
θεῖα μυστήρια· ἀμέλει καὶ τῆς οικείας, ὡς ἐδόκει
ἐκείνῳ, ὑπὸ τῆς φωνῆς ἀφυπνισθέντι καὶ ἐξίοντι ὄρα-
σαι τι φόβον καὶ χαρὰν ἐμποιοῦν θέαμα. Ἐφαίνετο
γὰρ ὅλον τὸ κῦτος τοῦ οὐρανοῦ διασχίζομενον σώμα-
τος, τὰ δὲ τάγματα τῶν ἀγίων ὀμιλησθῶν τῆς μακαρίας
περιοχῆς ἐξερχόμενα, οὐ καθ' ἑνωσιν μίαν καὶ τὴν
αὐτήν, ἀλλὰ προηγείτο μὲν ἡ τῶν ἀποστόλων ἀκρό-
της μετὰ τῆς ὄλης αὐτῶν ὀμηγύρεως, μάρτυρες δὲ
μετὰ τούτους συνεφερόμενοι κατεφαίνοντο, καὶ καθ-
εξῆς οἱ προφήται, καὶ τῶν ἄλλων ὁσίως βεβιωκότων
τὰ στίφη, καὶ ὁ τῶν διαπρεψάντων ἐν ἀγιωσύνῃ καὶ
ἀρχιερωσύνῃ παναγιώτατος σύλλογος. Ἐώρα γοῦν τὸ
γινόμενον ὁ ῥηθεὶς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ ὅλος ἦν ἐκπλή-
ξεως καθορῶν· ἀλλ' οὐκ ἠδύνατο συμβαλεῖν τῷ παρα-
δόξως γινομένῳ θεάματι, ἐνθεν τοι καὶ διηπορεῖτο
καθ' ἑαυτὸν, Τί ποτέ ἐστι τὸ ὀρώμενον; Καὶ δὴ τῆς
προτέρης ἐδόκει καὶ αὐθις ἀκούειν φωνῆς· Νῆφε,
ἄνθρωπε, ἰδοὺ τὸ ὀρώμενον πρόδηλον· ἤκουε ταῦτα·
καὶ ὄρα νεανίσκους τέσσαρας τὸν ἀριθμὸν, πτερὰ
περικειμένους ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ὡσπερὶ τινα κή-
ρην ἄρτι καλὸν καὶ ἠδὺ ἀπολάμπουσαν ἐν μέσῳ κατ-
έχοντας, καὶ τοῖς τῶν ἀγίων ἐκείνων χοροῖς διακε-
λευομένους καὶ λέγοντας· Δέξασθε μεθ' ὀμῶν τὴν
μακαρίαν ταύτην ψυχὴν, ἥτις ὀμῖν πολλὰ διμελ-
ώδησε μελωδήματα, μετὰ καὶ τοῦ τὸν ὀμέτερον βίον
ἀπομιμήσασθαι. Καὶ πάντας ἑώρα ταύτην ἀσπαζο-
μένους περιχαρῶς, προηγησαμένης τῆς Μητρὸς τοῦ
Θεοῦ.

λε'. Ἀμέλει καὶ πάλιν διηπόρει ὁ ἀνθρώπος, Τίς
ποτέ δὲ αὐτῆ ἡ τοσαύτης τῆς δόξης ἀπολαβοῦσα, καὶ
τῆς ὑπὲρ λόγον τιμῆς; Καὶ ἀκούει τῶν φερόντων
ἐκείνην ἀγγέλων διαπρυσίῳ φωνῆ· Οὗτός ἐστιν Ἰω-
σήφ, Ἰωσήφ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ εὐπρέπεια, ὅς ἀπο-
στόλων τὸν βίον καὶ τῶν μαρτύρων ἐν βίῳ καλῶς μι-
μησάμενος, ἀλλὰ καὶ πάντας τιμήσας τῆ δεδομένη
τούτῳ παρὰ τοῦ Πνεύματος χάριτι, φερατὰ τε θεῖα
τούτοις ἀξίως τῆς οικείας σοφίας καὶ γνώσεως πλέ-
ξης, παρὰ τούτων αὐθις ἀντιτιμᾶται, ταύτην ὀπαν-
τὴν πρὸς οὐρανοὺς εἰσιτήριον, οὕτω Θεοῦ διατάξαν-
τος, ἵνα μηδεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων ἀπῆ, ὥστε
πάντας ὀμοῦ συνδραμόντας τελῆσαι τὸν ἐπιδατήριον
τῷ γενναίῳ τούτῳ ζηλωτῇ τε καὶ μιμητῇ. Ἀλλὰ γὰρ
καὶ ἐτι βλέπε καὶ τὰ τούτων παραδοξότατα· καὶ
ἄμα ἔλεγον, καὶ ὅλος οὐρανὸς ἐξεκένωτο, καὶ τάξεις
πάσαι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἐντίμως ἄγαν καὶ
εὐλαθῶς κατησπάζοντο. Καὶ οὐκ ἐτι δυνατὸς ὄρα
ἦν ὁ τῆς θεωρίας ταύτης καταξιωθεὶς τὰ ἐπέκεινα,
ὑπὸ πολλῆς ἀγωνίας ἰδρῶτι λεπτῷ πανταχόθεν κατα-

A itinere nuper advenientes, gemitus flatusque voces
in aere audiverunt, celeriter pessimis spiritibus
Universus autem aer san-

35. Vir autem quidam sancti hujus consuetudine
clarus, qui vita sermonem exornabat, et sermone
vitam decorabat, atque illi valde similis erat; per
illud tempus, quo bestia illius anima emigrabat,
cum procul esset, vocem audivit vocantem se, ac
dicentem: Egredere ac vide mirabilia, et divina
mysteria. Denique a familiari voce, ut sibi vide-
batur, expergefactus, et egressus, visionem quam-
dam timore gaudioque plenam conspexit. Universa
enim caeli latitudo discindi videbatur, atque ex
beato illo sinu turmatim sanctorum ordines exire,
non quidem uno eodemque modo; sed primo qui-
dem apostolorum summitas cum universo illorum
caelu prodibat: post hos autem martyres conse-
quentes apparebant: prophetæ deinceps, et aliorum
sanctorum qui olim vixerant, acies, et pontificia
dignitate insignes fuerant, sanctissimum collegium
visebatur. Aspiciebat ergo vlr prædictus id quod
fiebatur, totusque stupore plenus erat, dum aspiceret,
non tamen poterat plene assequi atque intelligere
spectaculum illud admirandum; propterea mente
dubia atque hinc inde agitata aiebat ipse secum:
Quidnam est hoc quod ego video? Tunc visus est
sibi ipsi vocem illam, quam antea audiverat, ite-
rum audire dicentem sibi: Evigila, o homo, ecce
manifestum est id quod vides: audi hæc. Tunc
vidit quatuor juvenes habentes alas circa humeros,
et veluti puellam quamdam pulchritudine ac suavi-
tate undique perfusam tenentes in medio, atque
illorum sanctorum choris præcipientes ac dicentes:
Suscipite vobiscum beatam hanc animam, quæ
vobis plurimas cautiones suavissime modulata est,
vestramque vitam imitata est. Et simul videbat
illos omnes eam amplexantes magna cum lætitia,
Matre Dei principium hujus rei faciente

36. Porro rursus homo cœpit ambigere, ac se-
cum colloqui: Quænam hæc est, quæ tanta fruitur
gloria atque ineffabili honore? Audivitque angelos
ipsam ferentes dicere sibi voce perspicua: Hic est
Joseph, Joseph Ecclesiarum decus et ornamentum,
qui apostolorum ac martyrum vitam vita sua præ-
clare imitatus est, et insuper universos illos hono-
ravit per gratiam sibi a Spiritu sancto tributam:
et cantica divina sapientia ac scientia sua digna,
in eorundem laudem modulatus, vunc ab ipsis
vice versa honoratur: ita Deo ordinante hunc oc-
cursum in primo illius ad cœlum ingressu, ut
nullus sanctorum qui fuerunt unquam a sæculo,
absit, sed omnes simul concurrentes, generosum
hunc zelotem et imitatore deducant, atque illi
ad cœlos ascensum faciant. Verum, aspice præte-
rea ad hæc summe maximeque admiranda. Hæc ait,
et universum cœlum evacuatam atque exinanitam
est, omnesque ordines cœlestium potestatum egres-
sæ, illum magno cum honore ac reverentia am-

plexabantur. Neque ulterius vir ille videre potuit, qui hujusmodi spectaculo dignus factus fuerat, ob multam agoniam, animique angustiam minutissimo sudore undique stillante perfusus. Quænam sunt hæc? Ad sanctissimam Trinitatem admissio atque accessus ut eam adoraret; astare cum angelis ante illam: ineffabilis de eadem scientia illi sine medio infusa, propter communicationem sine ullo velamine.

57. Neque verò novum aliqua ex parte videri debet, si hujusmodi honore in ascensu suo ad cælum dignus factus est. Ab illis enim honoratus est, cum quibus illum semper honorari justum est. Etenim illorum vitam sedulo descripsit atque elaboravit; cum apostolis tanquam apostolus connumerandus; cum martyribus tanquam martyr, qui licet cruorem non effuderit, graviorem tamen laborem toleravit in ea vita, quam sibi elegit et in qua diu duravit, lætus sustinens familiare martyrium, quod ipse tantum noverat: cum confessoribus tanquam confessor sanctam animam usque ad imaginationem castam puramque efficiens: cum iis qui futura prævident, tanquam non expers gratiæ prædictionis futurorum, plus habens quam omnes alii (ut aliquid plus beato huic gratificer); nam supra omnes alios ipse animum apposuit ad pangendas encomiasticas cantiones per suavissimam atque ornatissimam melodiam: ipse vero ab omnibus meruit in cœlestem thalamum cum honore, nulli alii concesso, ascendens deduci. Magis ergo et fruitur, et confruitur cum illis honore ac splendore a sanctissima Trinitate sibi communicato, cui astans, et pulchritudine, quæ lucem omnem superat, oblectatus, memor sane est nostri, qui illum honoramus, et assidue pro nobis precatur, ut nos

38. Verum, o Dei famule fidelissime, compesce ac seda in nobis acerrimum carnis prælium, et impetra, nobis tuis apud Deum intercessionibus, mentem ab omni phantasmatum perturbatione semper immunem: habes enim confidentiam multam ac libertatem, quippe qui animam tuam beatam pro sancta illius imagine posuisti, sanctosque illius sanctis laboribus tuis honorasti, cum quibus intercedis pro nobis, qui semper protectorem ac præsidem te habere rogamus: et mentem nostram splendore perfundis, spiritaliter informans ad mystica spiritus melodiam, ut exteriorum cantum cum interiori conjungat, et beatissimum Deum suavissimo cantu collaudet secundum occultam atque intellectualem musicam ac modulationem, in loco quidem incolatus per typum et imaginem, in futuro autem sæculo intellectualiter atque arcane in ipso cula. Amen

σταζόμενος. Τίνα ταῦτα; Ἡ πρὸς τὴν ἁγίαν Τριάδα εἰσαγωγή καὶ προσκύνησις, ἡ μετὰ τῶν ἀγγέλων παράστασις, ἡ ἀβρόχτος γυνῶσις αὐτῆς αὐτῷ κεχυμένης ἀμέσως, διὰ τὴν χωρὶς παραπετασμάτων ἀνάκρασιν.

λζ'. Καινὸν δὲ πάντως οὐδὲν εἰ τοιαύτης ἐν τῇ ἀνόδῳ τιμῆς κατηξίωτο· παρά γὰρ τούτων τετίμηται, ὅς ἀεὶ συντιμᾶσθαι δίκαιόν ἐστιν, ὅτι καὶ τούτων τὸν βίον ἀπηκριθώσατο, τοῖς ἀποστόλοις συναριθμούμενος, ὡς ἀπόστολος· τοῖς μάρτυσιν ὡς μάρτυς ἀναίμακτος, ὅτι τὸν πόνον μᾶλλον ἐπέτεινε τῇ τῆς ζωῆς ἀποκληρώσει, καὶ παρατάσει τῷ οἰκείῳ τοῦ συνειδότης μαρτυρίῳ ἐπαγαλλόμενος· τοῖς ὁσίοις ὡς ὁσίος, ἀγνὴν τὴν ἁγίαν ψυχὴν καὶ μέχρι φαντασίας ἀπεργασάμενος· τοῖς προορῶσι τὰ μέλλοντα, ὡς τῆς προῤῥήσεως οὐκ ἀμοιρῶν τοῦ χαρίσματος· πλεονέχων ἀπάντων (ἵνα τι πλεονεξίᾳ μακαρίῳ χαρίσωμαι), ὅτι τοῖς ἄλλοις πᾶσιν αὐτὸς ἐπέθηκε διὰ τῆς ἐμμελοῦς μελωδίας τὴν ψυχὴν, εὐκόσμως ἀγούσαν ἐγκωμιαστικά μελωδήματα. Αὐτὸς δὲ παρὰ πάντων μίαν ταύτην τιμὴν εἰσβατήριον εἰσοθρανίου παστάδος [ἀπεκεκλήρωτο], μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀπολαύει, καὶ συναπολαύει τούτοις τῆς παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος τιμῆς τε καὶ λαμπρότητος· ἢ παριστάμενος, καὶ τῆς ὑπερφώτου κατατροφῶν ὠραιότητος, μέμνηται μὲν ἡμῶν τῶν τιμώντων αὐτὸν, ἀντιβολεῖ δὲ διηνεκῶς ὅπως καὶ ἡμεῖς ἀβρόχως τὴν τοῦ βίου διαπεράσαντες θάλασσαν πρὸς τὸν ἀκλυστον λιμένα καθορμισθήμεν.

λη'. Ἄλλ', ὦ Θεοῦ θεράπων πιστότατε, παῦσον τὸν ἐν ἡμῖν τῆς σαρκὸς ἰσχυρώτατον πόλεμον, καὶ δίδου ταῖς σαῖς πρὸς τὸν Θεὸν παρακλήσεσιν, ἀφάνταστον ἡμῶν διατηρεῖσθαι τὸν νοῦν· ἔχεις γὰρ παρρησίαν πολλήν, ὡς θετικῶς τὴν σὴν μακαρίαν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ἁγίας εἰκόνοσ αὐτοῦ, ὡς τιμήσας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ τοῖς σοῖς ἀγίοις πονήμασι, μεθ' ὧν πρὸς θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν σὲ προστάτην ἔχειν ἐπευχομένων ἀεὶ, καὶ ἐλλάρμοις ἡμῶν τὸν νοῦν νοερῶς τυπῶν πρὸς μυστικὴν μελωδίαν τοῦ Πνεύματος, ἵνα συμφωνοῖται τὰ ἔξω τοῖς ἐνδοθεν, καὶ τὸ μακάριον ἔδος κατὰ τὸ κρυπτόν καὶ νοούμενον ἐμμελῶς μουσουργημα καὶ μελωδήμα, ἐν μὲν τῷ τόπῳ τῆς παροικίας εἰκονικῶς τε καὶ τυπικῶς, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι νοερῶς καὶ τελεστικῶς, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ σε τιμήσαντι καὶ δοξάσαντι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην.

Christo, qui te honoravit et glorificavit in sæ-

SANCTI JOSEPH

HYMNOGRAPHI

SICULI, SYRACUSANI, ORDINIS D. BASILII MONACHI

MARIALE

Quo ejusdem S. Josephi de augustissima cœli terræque Regina Deipara Virgine Maria opera quæ reperiri potuerunt omnia ex Græcis mss. codicibus collecta, Latine reddita * notisque illustrata, nunc primum publicantur studio ac labore P. HIPPOLYTI MARRACCHII, Lucensis, ex congregatione Clericorum Regularium Matris Dei.

Romæ, typis Ignatii de Lazaris MDCLXI.)

EMINENTISSIMO PRINCIPI

D. BENEDICTO ODESCALCO, SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ CARDINALI AMPLISSIMO
HIPPOLYTUS MARRACCHIVS FELICITATEM PRECATUR.

S. Josephi Hymnographi, Ecclesiæ Græcæ luminaris omnino clarissimi, Mariate, quo ejusdem S. Josephi, de augustissima cœli terræque Regina Deipara Virgine Maria, opera omnia, quæ reperiri potuerunt, ex Græcis manuscriptis codicibus collecta, Latine reddita, notisque illustrata continentur, in publicam mundi lucem, splendoremque deducturus, votis omnibus, ac toto cordis conatu, tuæ illud curæ ac patrocinio commendo. Princeps eminentissime; ut ipsum satis per se clarum, tui quoque nominis ac protectionis fulgentissimo jubare illustratum, Christianæ reipublicæ utilitati possit dignius, ac nobiliter inservire. Non tibi offero vilem tenuemque ingenii mei opellam, tuæ purpuræ majestate ac dignitatis fastigio indignam; sed opus omnino eximium, ac prorsus egregium venerandæ antiquitatis monumentum, quod e latebris, in quibus per septem et amplius sæcula, alta oblivione sepultum jacuit, prodens in apertum, sub tui tutissimi patrocini ac clarissimi nominis auspiciis laud indecore sese asseret in lucem. Desint ei licet offerentis dignitas et meritum, opus est Josephi Hymnographi qui cum non solum a terræ regibus, sed a cœli civibus, miro modo fuerit honoratus: Imo cum ab ipsa augustissima Dei Matre, ex indulgentissima pietate, suo fuerit amplexu dignatus: quis, quamvis magnus, sibi ducere potest inglorium, tanti riri operi in lucem publicam prodeunti, sui nominis, ac dignitatis auctoritate, tutelæ suæ gratiam, ac patrocini favorem impartiri? Insuper opus est de Deipara Virgine, quæ cum sit Dei altissimi Mater, et creaturarum omnium Domina, quis, quamvis eximia dignitate resurgens, in summa felicitate, maximaque beatitudinis parte repositum non arbitretur, rebus, quæ ad ipsam pertinent, et quæ ipsius cultum ac honorem tangunt, posse aliquod patrocini genus impendere, ac servitutis specimen exhibere? præsertim cum certum omnino sit, ad summi Dei gloriam pertinere, quidquid Genitrici suæ fuerit impensum: atque augustissimam Dei hominis Parentem, patrocinium sibi exhibitum, munifica semper patrocini sui exhibitione vicissim compensare. Nihil igitur dubito, Princeps eminentissime, te huic Josephino, simulque Mariano operi, quod tibi humiliter offero, tui suffragii ac patrocini gratiam promptissime ac libentissime præstiturum; nam licet, prout est a me, mortalium infimo, summæ tuæ benignitatis argumentum ducat, si tu illud vel solum respicere digneris; attamen, prout est Josephi, qui talis ac tantus est, ut sis tuo favore atque honore dignissimus: et prout est de Deipara, quæ innumeris gratiis in te collatis, jam totum tuum ad se pertraxit affectum; totum, velut jure suo tuum sibi vindicat patrocinium. Pietatem erga Deiparam a majoribus tuis, Mariano cultui semper addictissimis, velut præclaram hæreditatem in te transfusam lætanter accepisti: et ab ipso indite rationis usu, tanto studio, et benevolentia augustissimam Dei Matrem amplexus es, ut in ejus obsequiis supra multos, etiam obsequentissimos, eminueris. Equidem quamvis in familia tua Odescalca, quæ in Germanorum oris antiquitus nata est, et postmodum in Italia fuit splendida propagata, avitæ nobilitatis tesseram, atque inclyti generis claritatem non parum suspiciam, magis tamen suspicio obsequentissimum studium, ac ardentissimum pietatis affectum, quo majores tui se totos Deiparæ Virgini addictos atque emancipatos declararunt. Quoniam vero epistolæ dedicatoriæ brevitati inserviendum, et volumen integrum non sufficeret, si omnes essent tuæ prosapiæ recen-

* Græca ex Menæis et Menologiis aliisque liturgicis Græcorum libris addidimus. Quæ vero Marraccius ex codicibus mss. expresserat, delicenter Græco, Latine et nos damus. EDIT. PATR.

ndi, qui incredibili erga Dei Matrem ardore æstuarunt, et tenergima prorsus erga eandem pietate eniuerunt; dæos solum e tuis, levi tantum calamo delibabo, erga augustissimam Dei Matrem flagrantissimo affectu conspicuos, a probæ notæ scriptoribus recensitos, ac summis etiam laudibus celebratos; nempe Paululum Odescalcum, utriusque signaturæ referendarium, episcopum Pennensem, et Adriensem; qui auditor generalis cameræ apostolicæ, et apud multos principes Christianos (nomindtini apud Hispaniarum regem) sedis apostolicæ nuntius, et gubernator provinciarum, et totius ecclesiasticæ dititionis visitator generalis, post multos pro Romana Ecclesia sumptos labores, et operam egregie navatam, obiit anno Domini 1585, Idus Februarii. Et Petrum Georgium Odescalcum, protonotarium apostolicum, utriusque signaturæ referendarium, majoris præsentia abbreviatorem, brevium justitiæ præfectum, Alexandriae primum, deinde Vigevani episcopum, atque apud Helvetios sedis apostolicæ nuntium, virum omnino eximium, et compluribus litterarum monumentis æternitati meritissime consecratum; qui majores honorum gradus meritis, quam adeptus, cursum vitæ consummavit anno post natam de Virgine Salvatorem 1620, die 6 Maii. Porro Paulus Odescalcus, cum esset augustissimæ cælorum Reginae constantissima pietate, atque immutabili devotione devinctus (a), jussu Gregorii XIII Pontif. Max. electus est, ut Joannam Austriacam, Ferdinandi Cæsaris filiam, eandemque Francisci, magni Estrariæ ducis, uxorem, Lauretum euntem, tota pontificia dititione, regio cultu exciperet, et ad optatissimam Virginis ædem deduceret: cum congruum omnino esset, heroinam præstantissimam, summa benevolentia, summoque erga Deiparam Virginem animi affectu prædicandam, a viro excipi, deducique, qui esset augustissimæ Dei Matris Virginis Mariæ cliens omnino eximius, ejusque cultui obsequioque penitissime addictus. Idem quoque Paulus, cum Rosarium B. Virginis a pueritia ipsa in amoribus habuisset, a Pio V Pontif. Max. ad Joannem Austriacum, Caroli V Cæsaris filium (b), et Catholicæ exercitus contra Turcas imperatorem, jure merito fuit Nuntius destinatus, ut inter alia pia munera, in classiarios omnes cum fausta victoriæ appreciatione distribuenda, ipsi Austriaco ejusdem B. Virginis Rosarium deferret. Quod porro Rosarium, dum de ejusdem pontificis mandato in tantæ principis manus consignaret, his dictis, ex cordis penetrati intimo, ac e totius fiduciæ soliditate expromptis, usus est: « In hoc signo vinces. » Hæc autem verba, ut Constantino olim, ita tunc Austriæ fuisse certam e cælo futuræ victoriæ sponsonem, vel postea demonstravit eventus. Nam Austrius, cum Rosarium ab Odescalco accepisset, divina quadam virtute et robore confortatus, Deo et beatissimæ Virgini confidens, omnes trirentes et naves visitans, milites, duces et principes, qui ibi aderant, confirmavit, simulque ad pugnam strenue excitavit, et postmodum, ejusdem præsertim Rosarii virtute, de potentissima Turcarum classe ad Echinadas insulas gloriosissimam victoriam reportavit.

Petrus vero Georgius Odescalcus, vir ab eximia in Mariam Deiparam Virginem pietate et religione æternum prædicandus, inter alia plane innumera, quibus ardentissimum erga magnam Dei Matrem studium declaravit (c), litterarum monumentis ad posteros transmisit opus plane egregium, et ab omnibus Mariano cultui mancipatis assidue legendum, sub titulo (d): Institutum devotionis ad honorem beatissimæ Virginis Mariæ; atque insuper extra urbis Alexandrinæ mœnia, in ejusdem beatissimæ Virginis Mariæ honorem tria templa construenda dicandaque curavit. Hæc autem de tuis solummodo delibasse contentus (nam ut oratione de sua in presbyterum designatione verissime dixit Chrysostomus: « In pretiosis unguentis, non tantum si quis effundat lecythum, verum etiam si quis vel summis digitis superficiem attingat, et aerem novo odore tinxit, et quotquot adsunt fragrantia suavitare replevit. » Quid de te dicam, princeps eminentissime, qui omnium majorum tuorum pietatem erga Deiparam, una cum aliis præstantissimarum virtutum ornamentis, non solum æquare, sed etiam superare studuisti? Dicerem te Ecclesiæ S. Mariæ de Montibus, ad potentissima miraculorum signa, quæ ibi quotidie in Matris suæ gratiam demonstrat Deus, in urbe sanigeratissimæ, non sine speciali divinæ providentiæ consilio, protectorem fuisse meritissime constitutum; cum eo existas erga Deiparam Virginem affectu, ut in omnia, quæ tantæ Matris honorem ac reverentiam tangunt, magis promo ac incenso animo rapiaris, quam ad magnetem ferrum, atque ad solis rotam rapiatur heliotropium. Prædicarem propensum voluntatis tuæ studium, ac cordi tuo insitam teneritatem erga augustissimum Lauretanæ Virginis sacrarium, in quo Deipara genita, et educata, et in quo Verbum caro factum est; cum illud non solum religiosissime invideris, sed etiam in beneficiorum Lauretanæ Virginis erga te signum (ipsa enim votis tuis benigne annuente, fuisti a gravi gutturalis suppurationis ægritudine persanatus) aureis donis, tua pietate et magnificentia dignis, honestaveris. Celebrarent te, adjutum præsertim ope Deiparæ, quam singularibus obsequiorum generibus, magnisque devotissimi affectus significationibus tibi assidue demereri procurasti; Novariensem episcopatum, legationem Ferrariensem, atque alia munera a sede apostolica tuæ curæ commissa, summa semper cum prudentia, atque integritate administrasse: ac ejusdem Deiparæ tibi patrocinio favente, te in omnibus fuisse semper in judicio rectum, in moribus inculpatum, in gratiis et beneficiis promptum, erga subditos benignum, in pauperes magnificum, animo candidum, corde sincerum, vita purum, et ut verbo dicam, in omnibus virum tui nominis benedictum: nisi hæc, et complura alia devotissimæ mentis tuæ erga Dei Matrem testimonia, et splendida ejusdem Dei Matris erga te Clementiæ monumenta, quæ solo veritatis affectu urgente, sine ulla assentationis nota scribere possem,

a) Tursell. in Hist. Lauret. lib. iv, cap. 25,

(b) Hyacinthus Choquetus in Triumpho Rosar. cap. 9.

(c) Ughellus in Italia sacra, tom. IV.

(d) Hieronymus Ghilinus in Theatro Virorum litteratorum, et alii.

tacitus præterire omnino cogerer, ob singularem tui animi modestiam, quæ magnis tuis laudibus hanc adjunxit, laudis odium. Implere enim gloriose satagis inclytam tui cognominis Odescalci appellationem, quæ a calcatione odarum, id est laudum, non incongrue derivatur: atque ideo odas, id est laudes, quamvis tuæ virtuti omnino debitas, atque a sincera confessione laudantium tibi exhibitas, generoso humilitatis pede calcare non desinis. Omnia igitur tuæ modestiæ concedens, et ea, quibus de te meus calamus, a sola veritate impulsus, non unam paginam posset ornare, in intimo mentis recessu, ibidem æternatura, recondens: solum mihi a te concedi exire peto, mihi que nullo pacto denegari ardentissime desidero, posse scilicet in fine hujus epistolæ huic S. Josephi Hymnographi operi Mariano, ac tibi etiam ipsi, ex cordis intimo saltem breviter gratulari. Gratulor igitur huic operi, Princeps eminentissime, eo quod in mundi conspectum prodiens, ex providentissima Dei benignitate te sortitum sit patronum, quo in Deiparæ cultu, et cæteris etiam omnibus Christianarum virtutum ornamentis, vix majorem melioremque optare potuisset: et gratulor etiam tibi, quia Joseph meus (ut firmum apud me est) tuum suo operi exhibitum patrociniæ honorem, grata sit semper memoria, et sollicita apud Deum prece, prosecuturus: atque augustissima cælorum Regina, dum operi quod ejus laudes et encomia continet, protectionis tuæ favorem impendis, hoc valida vicissim protectionis suæ erga te exhibitione, et dignis e cælo muneribus sit affluentissime compensatur.

Vale interim publico bono magnæ Dei Matris cliens amantissime, et me famulum tibi deditissimum, totamque congregationem meam, tuis obsequiis addictissimam, solita benignitate prosequere.

Romæ, ex ædibus S. Mariæ in Campitello, anno salutis 1661, die 6 Januarii.

LECTORI.

Pauca, amice Lector, de auctore hujus operis, ac de opere ipso tecum præfabor, audire si libuerit. Quis ac quantus fuerit S. Josephus Hymnographus, cujus Mariana monumenta nunc primo spectanda tuis oculis objicio, ex iis quæ de ipso in principio hujus operis appono (ne in hoc vestibulo te longius morer) erit, ut spero, tibi satis superque manifestum. Josephi Vita, per Joannem Magnæ Dei Ecclesiæ Constantinopolitanæ diaconum ac oratorem composita, quam exhibeo, exstat Græce ms. in perantiquo codice amplissimæ bibliothecæ Vaticanae, et inde excerpta, per P. Ludovicum Marraccium, meum conjunctione sanguinis, ac religionis professione, fratrem germanum Latine reddita est. Exstat eadem in Græco ms. codice monasterii S. Salvatoris apud Messanam, atque a Patre Augustino Floritio Soc. Jesu in Latinum translata, edita est Panormi, superiori anno 1657, una cum tomo secundo operis *De Vita SS. Sicularum P. Octavii Cajetani ejusdem Societatis. Vita Josephi*, quam ex Menæis produco, per eundem P. Ludovicum Marraccium est Latio illata (a).

De opere autem ipso quid dicam? Dico illud ex Menæis, ex Horologio, ex Paracletico, ex Triodio, ex Pentecostario, ex Rituali, aliisque Græcorum voluminibus, in quibus Josephi Canones hinc inde sparsi reperiuntur, fuisse collectum: et fere totum studio ac diligentia jam dicti P. Ludovici Marracci e Græco in Latinum sermonem fuisse translatum. Dico esse totum aureum, totum gemmeum, totum ex pietatis saccharo, ac devotionis melle compactum, ex quo, quam affectuosus fuerit auctoris in Mariam genius, quam ingeniosus affectus, et quam purus ac fervens amor luculentissime elucet. Dico esse omnium semper immaculatæ Virginis studiosorum manibus terendum, judiciisque probandum, cum in omnium animis pietatem erga semper et omnibus modis immaculatissimam Virginem Deiparam, non solum fovere sed augere non parum valeat; cum duri prorsus ac lapidei cordis sit, qui eo lecto non emolliatur, et ad Magnam Dei Matrem ardentius amandam non excitetur. Dico esse ditissimum Gazophylacium, innumeris Marianarum laudum et præconiorum talentis refertissimum: pretiosissimam Aurifodinam sacris Deiparæ pro concione declamatoribus uberem virginallum encomiorum materiam ministrantem: atque incomparabilem Thesaurum, non ex magna auri vel argenti vi, rerumque pretiosarum copia, sed ex amplis summisque Deiparæ Virginis opibus affluentissime congestum. De quo quidem opere jure merito in ipsius Josephi Vita Joannes Magnæ Dei ecclesiæ diaconus et orator in hunc modum scripsit. *Est quispiam rigidus, ac durus, atque ad lacrymas effundendas ineptus? Suavissimas melodias a Josepho scriptas in Virginem ac Dei Matrem, quæ ineffabiliter Verbum concepit, assidue legens, et decantans, lacrymaram maria plenis oculis effundet, et mente collique factus immateriali sensu spiritualibus compunctionis deliciis perfruetur. Hæ autem melodiæ sexcentæ sunt, quæ ab eo variis commutationibus et sonorum concisionibus, variisque rhythmorum differentiis compositæ, dulcedinem quodammado atque odorem suavitatis aromatizant.* Sic ille. Certe, amice Lector, si ad ea quæ a S. Josepho Hymnographo tibi in hoc opere exhibentur, legenda animum oculosque adjicies, certus omnino sum de tua post degustatam ibi latentem dulcedinem in legendo perseverantia, nec dubito te hujusmodi lectione in cultu amoreque Virginis augustissimæ Deiparentis pristinæ pietatis magnitudini semper aliquid additurum. Interim pro hoc S. Josephi opere, quod tibi in præsentia exhibeo, et pro alijs etiam SS. Patrum in laudem Deiparæ Virginis præclarissimis monumentis, quæ, si Deus vitam vires, atque otium dare pergat, tibi quantocius exhibiturus sum, preces tuas apud Deum et sanctissimam ejus Parentem Virginem Mariam, modestissime, sed instantissime requiro. Vale.

(a) Vide supra col. 951.

MARIALE

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.

I.

In pervigilio Nativitatis SS. Deiparæ Canon I (1),
cujus acrostichis (2) hæc est : « Ortum puellæ
Numinis natæ cano Joseph.

Ode 1 (3).

I 1. Ovantes hodie cum lætitia hymnis canamus
divinam Dei Matris nativitatem : gaudium enim pe-
perit universo mundo, quod mœstiliam primæ
parentis exterminavit.

Regina castissima, atque ab omni labe mundis-
sima, nascitur ex sterili, futura ipsa peccati sterili-
tas, quam lex prædescripsit, et divinorum theolo-
rum voces præmonstraverunt.

Templum et palatium Regis facta es, in quo
faciens habitationem suam ille supersubstantialis,
efficiat fideles domicilium sanctissimæ Trinitatis.

Unicæ pulchritudinis thalamus, Dei thronus altis-

(1) Illic S. Josephi canon in pervigilio nativitatis
sanctissimæ Deiparæ, qui Græcè exstat in Menæis
Græcorum sub die 7 Septembris, et in codice ms.
bibliothecæ Vaticanæ n. 779, pag. 137, una cum
aliis ejusdem S. Josephi de Deipara canonibus,
præter cānones de obdormitione et zona B. Virgi-
nis, Latine redditus est a P. Ludovico Marraccio
nostræ congregationis Matris Dei. — Quid sit can-
on apud Græcos, exponit Zonaras in Commenta-
rio ad S. Joannis Damasceni Canones anastasi-
mos, sive de Resurrectione, conscriptos, qui
Commentarius exstat ms. in bibliotheca Bavarica.
Canon autem sive-hymnus, quem in divinis officiis
cantant Græci, complectitur odas numero novem,
quia scilicet ecclesiasticus cantus imitatur novem
ordines angelorum laudes divinas in cœlo canen-
tium : vel etiam novenarius iste odarum ex triplici
ternario constans, symbolice ter maximam Trini-
tatem designat, ad cujus laudem dirigitur omnis
Ecclesiæ cantus. Forte canones S. Josephi inter
alios Græcorum scriptorum canones insignem lau-
dem merentur, adeoque excellunt ut nullam fere
comparationem admittant : sunt enim venustissimi,
ingeniosissimi, et sacris conceptionibus pleni, nec
non tenerorum erga Deiparam affectuum copia re-
dundantissimi. Unde in Typico Græcorum cap. 7 hæc
habentur, ut refert Leo Allatius *De libris eccles.
Græcor.* dissert. I, pag. 81 : « Sciendum est, si Me-
næum habet in memoriam alicujus sancti canones
variorum poetarum, si canon aderit domini Cosmi,
eum aliis anteponendum ; si domini Joannis, et
aliorum, eum qui Joannis est, anteponi ; si domini
Theophanis, et aliorum, domini Theophanis ante-
poni ; ille enim ante alios honorandus est : si do-
mini Josephi, eum reliquis poetis præponi ; si cæ-
teri defuerint, domini Joannis ; si hi quoque de-
fuerint, domini Theophanis ; si hi etiam, domini Jo-
sephi cæteris omnibus præponi. » Hæc in Typico
de Josephi nostri canonibus.

(2) In nostri Josephi canticis, seu canonibus,

A

A'.

Ἐν προσορτίᾳ τῆς Γεννήσεως τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου, Κανὼν Α', οὗ ἡ ἀκροστιχίς ἐστὶ·
« Γέννησιν ὑμῶν τῆς Θεοπαίδος κόρης Ἰωσήφ. »

Ὁδὴ α'.

Γηθόμενοι σήμερον μετ' εὐφροσύνης ὑμνήσωμεν
τὸ θεῖον γενέθλιον τῆς Θεομήτορος· καὶ γὰρ τέτοκε
χαρὰν τῇ οἰκουμένῃ, λύπην τῆς πρωτομήτορος ἐξα-
φανίζουσαν.

Ἐκ στείρας προσέρχεται τῆς ἀμαρτίας ἡ στείρω-
σις, ἣν νόμος προέγραψε, καὶ τὰ κηρύγματα προ-
εδήλωσαν πῶν θεῶν θεηγόρων, ἡ πάναγνος Δέσποινα
καὶ παναμώμητος.

Ναὸς καὶ παλάτιον τοῦ Βασιλέως γεγένησαι, ἐν ᾧ
τὴν κατοίκησιν αὐτοῦ ποιούμενος, αἰκητήριον τῆς
ἀγίας Τριάδος πιστοῦς ἀπεργάσῃται ὁ ὑπερούσιος.

Νυμφῶν ὠραιότατος, θρόνος Θεοῦ ὑψηλότατος,

illud omnino notabile est, quod sæpe nomen suum
omissum in titulo, per acrostichidem, sive primæ
stropharum litteras, circa ultimam semper odam
sui musici canonis accurate signavit : quod ejus
factum alii quoque Græcorum melodi sunt imitati.
Id quod vel ideo monitum velim, ne aliquis in in-
dagandis odarum auctoribus solos inspiciendos ca-
nonum titulos credat. Certe cum fateantur Menæa
Josepho nostro hymnorum extemporalium gratiam
divinitus datam fuisse, ut taceant de subitaneorum
acrostichidum dono (quas nemo nescit operosis-
simas esse), credit vir doctissimus P. Simon Vua-
gnereck in *Mariana Pietate Græcorum* in Prolego-
menis n. 22, extemporalem hanc gratiam ad illos
Josephianos in Menæis hymnos non trahendam,
qui sciant acrostichidibus, quanquam asserat dici
forte non incommode posse, ob id ipsum divinam
hanc gratiam in eodem Josepho pro miraculo ha-
bitam esse, quod extemporaneas quoque acrosti-
chides funderet.

(3) Scire forsitan non nemo cuperet, an hæc Jose-
phi odæ, et aliæ odæ etiam Menæorum, et libro-
rum Græcorum ecclesiasticorum, constant certo
genere carminum, an oratione soluta? Cui aliud
cum Simone Vuagnereck in *Mariana pietate Græco-
rum* in Prolegomenis n. 31, respondendum non
habeo, quam ideo vocari odas a Græcis, quod in
strophas dividantur imitatione odarum, cum præ-
sertim ex usu vulgari significet oda quidquid can-
tatur. Cæterum ex nullo ipsas metro constare nisi
aliquando quoad senarios iambicos, quod raro con-
tingit, deprehendere est. Unde Suidas scribit
S. Joannem Damascenum, uti et ejus collegam
S. Cosmam Hierosolymitanum, condidisse canones
musicos, tum carmine iambico scriptos, tum ora-
tione soluta. Quapropter ambigendum non est, Me-
næorum innumeras odas, in quibus nullum iambi
vestigium lucet, in suis omnibus strophis ex metra
omnino prosa constare.

καθίσας σαρκὶ ὁ ὑπερούσιος τοὺς καθημένους ἐν σκοτεινότητι ἀπωλείας, ἐγερεῖς πρὸς γνώσεως φῶς ἀγαθότητι.

Ὁδὴ γ'.

Ἡ γῆ ἡ κατάκαρπος ἐκ γῆς ἀκάρπου γεννᾶται, ἥτις καρπογονήσει τὸν γεωργὸν τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωηφόρον ἀσταχυν τὸν τρέφοντα πάντα θείῳ νεύματι.

Σήμερον ἐδλάστησε τῆς παρθενίας ἡ ῥάβδος, ἐξ ἧς ἀνθήσει ἄνθος ὁ φυτουργὸς ἡμῶν θεός, τὰ πονηρὰ βλαστήματα ἀποτέμνων ἀκρα ἀγαθότητι.

Ἰδὲ τὸ ἀλάξευτον ὄρος ἐκ πέτρας ἀγόνου ἀποτεχθὲν τὴν λίθον καρπογονεῖ νοητὸν, ὃς συντριβὴν ἐργάζεται τῶν ξοάνων πάντων τοῦ ἀλάστορος.

Νόμου προχαράγματά σε προεδήλωσαν, Κόρη· τὸν Νομοδότην σὺ γὰρ νομίμων δίχα ἐν γαστρὶ κυφορεῖς, τηροῦντά σε ὑπὲρ λόγον ἀφθόρον, ἀμίαντον.

Ὁδὴ δ'.

Ἵπερτέρα τῶν ἀγγέλων ἐπὶ γῆς κόρη τίκτεται, ἐν ἀγιωσύνῃ οὐσα καὶ καθάρσει ἀσύγκριτος, ἥτις τὴν καθάρσιν πάντων Χριστὸν τέξεται, ἀγιότητα, καὶ παντελεῖ ἀπολύτρωσιν.

Μακρὴ ἡ κοιλία ἡ τῆς Ἄννης γεγένηται· τὴν γὰρ ἐν κοιλίᾳ μέλλουσαν χωρεῖν τὸν μακάριον καὶ μὴ χωρούμενον Λόγον ἀπεγέννησεν, ἀναγέννησιν πᾶσι πιστοῖς παρεχόμενον.

Νῦν ὁ ζόφος τῆς κακίας ἐκμειοῦσθαι ἀπάρχεται· ἡ γὰρ τοῦ ἡλίου ἐμψυχὸς νεφέλη ἀνέτειλε στείρωτικῶν ἐκ λαγόνων ἡ πανάμωμος. ἧς τὴν γέννησιν τὴν φωταυγῆ ἐορτάσωμεν.

Ὡς κατάκαρπος ἐλαία, ἡ ἐκ ῥίζης βλαστήσασα Ἰεσσαί, Παρθένος, Ἄννα σὲ βλαστάνει βλαστάνουσαν τὸν ἐλεήμονα Λόγον, οὗ τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ παντὸς προπορεύεται.

Ὁδὴ ε'.

Τὸ ἐσφραγισμένον νῦν βιβλίον ἀποτίκτεται, ὃπερ ἀναγνώσεται οὐδόλως φύσεως νόμῳ βροτῶς, τηρούμενον Λόγου εἰς κατοίκησιν, καθὼς βιβλοὶ προεδήλωσαν θεηγόρων ἐν Πνεύματι.

Ἡ ἀμίπελος σήμερον ἐτέχθη ἡ σωτήριος, ἥτις τὸν ἀκήρατον ἀνθήσει βότρυν τὸν θεῖον γλεῦκος προχέοντα, ἐξ οὗ πᾶς ὁ πίνων μυστικῶς θείαν καὶ σωτήριον εὐφροσύνην καρπώσεται.

Σχιρτήσατε, ἄγγελοι, ἀνθρώποις συγχορεύοντες· σήμερον ἐκ στείρας ἡ Παρθένος ἀποτεχθεῖσα τὴν λύπην ἐπαυσε, καὶ προοιμιάζεται χαρὰν τοῖς πανηγυρίζουσι τὴν αὐτῆς θείαν γέννησιν.

Θεῖος προδιέγραψε προφήτης προδηλότατα τόμον σε καινὸν, ἐν ᾧ δακτύλῳ Λόγος πατρῶς, Κόρη,

(4) Hæc est veluti propria B. Virginis nota, qua ipsa ab aliis Adæ filii discernitur, scilicet quod sit tota immaculata. Et cum de hac voce tota quasi in proverbium abierit apud omnes: Qui totum dicit, nihil excludit, Josephus B. Virginem totam immaculatam appellans, in nulla vitæ parte eam fuisse

simus est, o Virgo; in quo ille sedens secundum carnem 2 eos qui in perditionis tenebris sedent excitabit ad lucem scientiæ propter bonitatem suam.

Ode 3

Mira fecunditate prædita terra ex terra nascitur infecunda; et fecundissimum fructum gignet, agricolam scilicet bonorum; et spicam vitæ allatricem quæ nutrit omnes divina voluntate.

Pullulavit hodie virga virginitatis, ex qua flos efflorebit sator noster Deus, qui mala germina rescindit propter summam bonitatem suam.

Vide quomodo mons a lapicida intactus, et a petra sterili natus, intellectualem lapidem fructificat, qui universa superbissimi hostis simulacra confringet.

Expresserunt te ante legis præsignationes, o Puella: etenim præter consuetum morem Legislatorem in utero conceptum gestas, qui te supra rationis captum, incorruptam atque immaculatam conservat.

Ode 4.

Longe angelis sublimior puella nascitur in terra; quæ in sanctitate et puritate est incomparabilis, et quæ Christum pariet, omnium purgationem, sanctificationem, et perfectam redemptionem.

Lætus ac beatus Annæ uterus effectus est; etenim illam generavit, quæ Verbum beatum, quod a nulla re capi potest, atque omnibus fidelibus regenerationem præstabit, in utero suo continebit.

Atra malitiæ caligo nunc incipit imminui; animata enim solis nubes orta ex sterilibus lumbis illa scilicet tota immaculata (4); cujus fulgentem nativitatem solemniter celebremus.

Es velut oliva fructifera, o Virgo, quæ ex radice Jesse germinasti: Anna te protulit, mox producturam Verbum misericors, quod semper misericordia et veritas præcedunt.

Ode 5.

Nunc liber signatus paritur, quam nullo modo secundum naturæ legem leget mortalis homo, cum reservatur ad Verbi habitationem, quemadmodum antea libri theologorum in Spiritu declaraverunt.

Vitis salutifera hodie data est, ex qua botrus ille incorruptibilis efflorebit, qui divinum mustum profundit, de quo quisquis mystice bibit, divinæ ac salubris lætitiæ fructus percipiet.

Movete choreas, o angeli exsultantes simul cum hominibus. Hodie ex sterili Virgo nata, mœrorem eliminavit, et principium dedit lætitiæ iis qui divinam illius Nativitatem concelebrant.

Indicavit te ante divinus propheta manifestissime, volumen novum te appellans, o Puella: in quo pa-

maculatam profecto voluit. Maculæ enim nihil inesse debet illi, qui non in parte, sed in toto immaculatus est. Cum igitur B. Virgo sit tota immaculata, quoad totum vitæ suæ tempus, atque adeo etiam in ipso conceptu, qui est cujusque primæ pars, debuit esse immaculata.

terno digito scribetur Verbum, quod in libro vitæ A
 ascribit ex sua bonitate omnes obtemperantes im-
 perio suo.

Ode 6.

Natus est hodie pons transferens ad lucem genus
 humanum: Scala cœlestis, mons Dei clarissimus,
 videlicet Deipara puella, quam beatificemus.

Instar conchæ Anna protulit purpuram, quæ la-
 nam incarnationis Regis tinctura est in posterum:
 quam omnes pro dignitate hymnis celebremus.

Scaturiit nunc tanquam fons ex parva gutta, illa
 tota immaculata (5), quæ abyssum salutis pariens,
 immensa & idololatriæ fluentia desiccabit.

Nata es velut germen ex radice infecunda, et ma-
 litæ spinas divino germine tuo quod supra naturam B
 pullulavit, radicibus excidisti, o Puella Dei genitrix
 semper beatissima.

Ode 7.

Anna, et Joacim beatificantur, quia pepererunt
 beatam revera ac puram Dei Matrem, quæ beatum
 Verbum paritura est, quod universos fideles efficit
 beatos.

Tui genitores, donum pretiosum te, o castissima,

(5) Denominatio immaculatae absque alio addito
 restringente omnino fert, ut ipsa absolute, et sim-
 pliciter, atque adeo per totam vitam omni macula
 caruerit: quia videlicet vox immaculata non po-
 test in Deiparam in universum cadere, si ipsi pro
 primo Instanti non quadraverit. Nam ut opportune
 dixit Paschasius libro *De corpore et sanguine Do-*
mini: « Non est ergo immaculata, quam nævi
 obscuritas dedecorat: » quippe attributum immacu-
 late profert velut virginitatem animæ, per elonga-
 tionem sive abscessum ab omni mortali peccato,
 quod animæ stuprum, et vim affert, ut proinde Chry-
 sostomus homil. 24 in Epist. ad Ephesios peccatum
 appellaverit *animæ devirginationem*. Ergo sicut vir-
 ginitas corporea sonat omnimodam corporis virgi-
 nitatem nullo impuro commercio violatam, ita ut
 nullus virginem dixerit feminam, cujus corporis
 nitor non sit omnino illibatus, etiam si post captum
 aliquando florem illum, omnimodam sanctitatem
 colat; et corporis munditiam accurato studio servet,
 quod nimirum virginitas omnia temporis spatia,
 sivi momenta complectatur; et in indivisibili (ut
 sic dixerim) consistat; ita prorsus non potest dici
 per antonomasiam immaculata (quemadmodum
 B. Virgo dicitur) quæ fuit aliquando maculata,
 quantumcumque postea niteat, emaculetur, atque
 sanctificetur: quod vox immaculata negationem
 alicujus contractæ maculæ singillatim denotet.
 Quod si aliquis objiciat infirmam ab hac voce im-
 maculata pro Mariæ immunitate desumi argumen-
 tationem, cum in Scriptura sæpius dicantur immacu-
 lati, qui maculæ originali sunt obnoxii, ut
 psalm. xxxvi: *Novit Dominus dies immaculatum*;
 psalm. xviii: *Tunc immaculatus ero*; psalm. xvii:
Et ero immaculatus cum eo; et alibi. Imo vero
 Exodi xxix et Levitici iv, arietes, vituli, oves et
 agni dicuntur immaculati. Respondeo, nihil valere
 objectionem, eam eadem ratione homines Dii dici
 possunt, quod in psalm. viii (ipsomet Dei Filio lo-
 cutionem firmante apud Joann. cap. X) dicitur:
Ego dixi: Dilectus; cum tamen vox quæ se ipsa di-
 vinitatem præ se fert, cum hominibus tribuitur,
 divinitatem minime significet, quod ipsis addicta,
 aliam a divinitate, a qua ipsi longe eunt, signifi-
 cationem habeat. Cui enim sit dubium nomina et

γραφῆσεται, βίβλῳ καταγράφων τῆς ζωῆς πάντα;
 ἀγαθότητι τοὺς αὐτῷ πειθαρχήσαντας.

Ὡδή 6.

Ἐτέχθησθε σήμερον γέφυρα μετάγουσα πρὸς φῶς
 τὸ ἀνθρώπινον, κλίμαξ οὐράνιας, δρὸς Θεοῦ ἐμφα-
 νέστατον, ἡ Θεοτόκος κόρη, ἣν μακαρίζωμεν

Ὁ κόχλος Ἄννα προήγαγε πορφύραν, τὴν τὸ
 Ἐριον βάψασαν τῆς σωματώσεως τοῦ Βασιλέως εἰς
 ὕστερον, ἣν ἐπαξίως πάντες ὕμνολογήσωμεν.

Πηγὴ νῦν προεληλύθει βανίδος ἐκ μικρᾶς ἡ παν-
 ἀμωμος, ἥτις τὴν ἄβυσσον τῆς σωτηρίας κυήσασα
 πολυθείας παύσει ἀπειρα ρεύματα.

Ἀκάρπου ρίζης ἐδλάστησας, καὶ πρόρριζον κα-
 κίας τὴν ἀκανθαν τῷ ὑπὲρ φύσιν σου θεῷ βλαστῶ
 ἐναπέτεμες, Θεογεννητορ κόρη, ἀειμακάριστε.

Ὡδή 7.

Ἰωακείμ τε καὶ Ἄννα μακαρίζονται ἀποκυήσαν-
 τες τὴν μακαρίαν σαφῶς ἀγνήν Θεομήτορα, τὴν
 τὸν μακάριον Λόγον τέξασαν, τὸν μακαρίους ἀπαν-
 τας τοὺς πιστοὺς ἀποτελοῦντα.

Δῶρον τίμιον ἐκτήσαντό σε, πάνταγε, οἱ σοῦ

epitheta, secundum personas quibus dantur, fore
 accipienda: et aliter dici Christus immaculatus ut
 ad Hebr. 9, *Semetipsum obtulit immaculatum Deo*;
 et I Petri ii. *Sed pretioso sanguine quasi Agni im-*
maculati Christi: aliter B. Virgo immaculata, ali-
 ter homines immaculati. Ut enim Christus Domi-
 nus in divina persona subsistens natura sua
 immaculatus est, ita B. Virgini ex singulari privi-
 legio immaculatam esse competit, ut Matrem Dei
 decet, ac proinde undequaque immaculatam juxta
 propriam vocis significationem per negationem cu-
 juscumque maculæ pro quocumque instanti dici de-
 bere. Quod quidem, ut hominibus non competit,
 ita cum eos immaculatos dicimus, minime volumus
 significare, sed eam puritatem illis subesse, quæ
 humanæ naturæ peccato originali sublimitæ propria
 est. Sicut cum oves et arietes dicuntur immacu-
 lati, ea tantum extrinseca innuitur munditia, quæ
 in pecoribus desideratur. Ex quibus plane evincit-
 tur ex S. Josephi mente Deiparam eo sensu imma-
 culatam dici, quod tota pulchra et sine macula
 actuali vel originali sit: nec aliud omnium fide-
 lium auribus tinnire Mariam esse immaculatam,
 quam ipsius etiam conceptionem, immaculatam
 fuisse. Nonne appellatio Theotocos sive Matris Dei
 adeo B. Virginis Mariæ est propria, ut non sine
 insano errore alteri præter ipsam attribui possit,
 quod sola ipsa proprie et vere dicenda sit Mater
 Dei? Attamen plures ab officio sunt mætres Dei,
 ipsomet Dei ac Mariæ Filio affirmante: *Qui fecerit*
voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus
frater, et soror, et mater est. (Matth. xii). Ecce
 ergo qua ratione et justi dici possunt, ac sint im-
 maculati, et Maria dicatur immaculata. Illi quidem
 ad eum modum, quo per vocabuli et significationis
 ejus extensionem mætres Dei etiam appellantur.
 Maria proprie unica et juxta nativam ac germanam
 significationem tum Mater Dei, tum immaculata
 appelletur ac sit, fide jubente divino Spiritu Can-
 tic. vi. *Una est columba mea, perfecta mea*, seu ex
 Hebræo, *immaculata mea*: ubi cum dixit una, om-
 nino expressit soli Mariæ convenire proprie imma-
 culatam esse. Vide Velasquez *de Maria immacu-*
late concepta libr. iv. Dissertat. 3, Annot. unica

γενήτορες, . . . συλλαβοῦσαν Θεόν, τὸν καταπλου-
τήσαντα δωρεαῖς κρείττοσι τοὺς κραυγάζοντας· Ὁ
τῶν πατέρων Κύριος καὶ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Οἱ μασθοὶ σου ὑπὲρ οἶνον ἀγαθώτατον, Ἄννα
θεόκλητε, ὅτι μασθοῖς ἀγαθοῖς τὴν τὸν ἀγαθώτατον Λό-
γον θηλάσασαν σὺ ἐθήλασας, τὸν χορηγὸν τοῦ γάλα-
κτος καὶ πνοῆς τροφῆα πάσης.

Σκίρτα, κρούε τὴν κινύραν σου, θεόπνευστε Δα-
βὶδ, καὶ χόρευε· ἡ κιθαρὸς γὰρ Ἰδοῦ ἦν πάλαι
προηγγείλας, ἐκ στείρευούσης γαστρὸς προσήλυθε,
τῷ Βασιλεῖ τῆς κτίσεως καὶ Θεῷ τετηρημένη.

Ὤδὴ η'.

Κινήσωμεν γλῶτταν ὑμνῳδίας, τὸ θεῖον γενέθλιον
γεραίροντες τῆς τὸν ὑπερύμνητον Λόγον καὶ ὑπέρ-
θεον σωματώσεως Πνεύματι, καὶ ἀνακράζωμεν·
Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς
πάντας τοὺς αἰῶνας.

Οἱ θεοὶ, σιρτήσατε, προφῆται, τιμῶντες Παρθέ-
νου τὸ γενέθλιον· αὐτὴ γὰρ ἐπλήρωσε πάντα τὰ
κηρύγματα, τὴν ὀφ' ἡμῶν δηλούμενον ἀποκυήσασα
Χριστὸν, τὸν τοῦ παντός Βασιλέα, ὃν ὑπερυψοῦμεν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ῥήξατε, τὰ ὄρη, εὐφροσύνην, ἀπόστολοι, μάρτυρες,
χορεύσατε, ὅσοι καὶ δίκαιοι νῦν ἀγαλλιάσθητε τῷ
γενέθλιῳ σήμερον τῆς τοῦ Κυριομήτορος, καὶ Κύριον
ὑμνεῖτε βοῶντες καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἦνθησε τὸ μῆλον τὸ εὐώδες, τὸ ῥόδον τὸ θεῖον πε-
φανέρωται, καὶ κατευωδία ἐπλήρωσε σήμερον τὰ
πέρατα, καὶ τὸ δυσώδες ἔπαυσε τῆς ἀμαρτίας ἡμῶν
ἡ πάναγνος καὶ μήτηρ τοῦ Λόγου, ἣν ὑπερυψοῦμεν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Στείρευούσα φύσις τῶν ἀνθρώπων, σεπτῶν χαρι-
σμάτων τῶν θεοῦ Πνεύματος, σήμερον εὐφράνθητι
στεῖρα, τὴν θεόπαιδα ἀποτεχθεῖσαν βλέπουσα, καὶ
ἀναδόχσον· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερ-
υψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὤδὴ θ'.

Ἰδὲ τοῦ Θεοῦ ὁ τόπος ὁ ἅγιος προφανῶς δέδεικται,
πόλις ἡ περίδοξος τοῦ Βασιλέως ἀνυχοδόμηται, ὁ
φωταυγῆς παράδεισος φαιδρῶς ἐξήνθησε, παρα-
δείσου πρόξενος ὑπάρχουσα, πρὸς Χριστὸν τε ἀν-
θρώπων οικείωσιν.

Ἄφθη ἡ λαμπρὰ λυχνία τε σήμερον, ἡ χρυσαυγι-
ζουσα φῶς τὸ προαιώνιον, ἐν ἣ οἰκῆσαν τοὺς ἐν
νυκτὶ τῶν δεινῶν καταφωτίζει, παύσει τε τῆς ἀθείας
ἀγλύν, καὶ ἡμέρας πάντας ἀπεργάσσεται κοινωνοῦς
ἀληθῶς διὰ πίστεως.

Σήμερον ἡ γῆ χορεύει· τὸν νέον γὰρ οὐρανὸν

(6) Bernardinus de Busto in Mariali serm. 5, de
Concepti. parte III, probans Mariam in rosa fuisse
figuratam Eccles. xxiv, ubi in persona Virginis di-
citur : *Et quasi plantatio rosæ in Jericho*, ait
inter alia : « Rosa de spinis nascitur, et tamen spi-
nam non habet; sic Virgo Maria quamvis de Ju-
da, quæ utique peccatis spinosa erat, nata sit,
nullum tamen spinæ, id est peccati, aculeum sensit. »
Unde de ipsa Virgine canit Ecclesia in Officio As-
sumptionis ejusdem : *Et sicut dies verni cir-
cumdabant eam flores rosarum*. In Missali etiam

acquisierunt, quæ concepisti Deum ditantem me-
lioribus donis eos qui clamant : Deus ac Dominus
patrum, benedictus es.

A Deo vocata Anna, meliora sunt ubera tua vino ;
tu enim illam lactasti, quæ bonis uberibus lactavit
optimum Verbum, auctorem lactis, et omnis spiritus
nutritorem.

Exsulta, o David a Deo inspirate; percutite cytha-
ram tuam, et tripudia; ecce enim Arca, quam olim
prævenunsiasti, ex utero sterili processit, Regi crea-
turarum omnium ac, Deo reservata.

Ode 8.

Cum hymnorum canticis linguam moveamus,
illius natiuitatem divinam venerantes, quæ Verbum
superlaudatum, ac superdivinum per Spiritum cor-
poravit, et exclamemus : Benedicite, opera, Dominum,
et superexaltate in omnia sæcula.

Adeste exsultantes, o prophetæ divini, atque
honorate natalem Virginis diem : ipsa enim omnes
adimplevit prædictiones, pariens Christum pro nobis
manifestatum, universi Regem, quem superexal-
tamus in omnia sæcula.

5 Nunc erumpite, montes, lætitiarum; apostoli ac
martyres, choreas ducite; sancti et justi, exsultate
hodie in Natali Matris Domini, et Dominum laudate
clamantes, et superexaltate in sæcula.

Odoris suavissimi pomum floruit; rosa divina
apparuit (6), et universos terræ fines hodie replevit
suaveolentia, ac peccati nostri fetorem eliminavit,
castissima scilicet Verbi mater, quam superexal-
tamus in omnia sæcula.

Infecunda venerandorum charismatum divini Spi-
ritus, lætare hodie, o hominum natura, videns
divinam puellam ex sterili nascentem, et exclama :
Laudate opera Dominum, et superexaltate in omnia
sæcula.

Ode 9.

Ornatus sanctitate Dei locus ecce hodie manifeste
monstratus est; civitas gloriosa Regis ædificata
est : Paradisus refulgens splendide effloruit; et homi-
nibus paradysum, et cum Christo reconciliationem
acquisivit.

Splendida lampas, et lucerna hodie apparuit, quæ
aureo æternæ lucis fulgore coruscat : in qua eadem
lux inhabitans, eos qui in nocte malorum morantur
illuminabit, et impietatis nebulam dissolvit, et
omnes per fidem participes diei vere efficiet.

Exsultat hodie terra novum cælum (7) Deo jucun-

Romano antiquo, ut refert Balinghen in *Parnasso
Mariano*, pag. 23, olim canebatur de B. Virgine :

*Hæc concepta miro modo
est, ut rosa cum nitore
et ut candens liliūm.
Ut fructus exit a flore
est producta cum puore
preventa per Filium.*

(7) Quia non fuit a terrenis pristini flagitii con-
tigiis coinquinatum, sed a conceptionis initio læ-

dissimum natum aspiciens ; in quo inhabitans secundum carnem, supra caelos attollet homines, et deificabit omnes bonitate sua : quem laudantes fideliter magnificamus

Pulcherrimum binarium Joacim, et Anna genuerunt juvenecam immaculatam, ex qua prodiens vitulus saginatus, pro mundo sacrificatus est, tollens peccata hominum, et cessare faciens hostias illas, quae daemionibus offerebantur.

6 Honorantes solemni conventu in spiritu luciferam nativitatem tuam, illumina nos, o Dei genitrix, quae lucem peperisti : et fac nos, o casta, futurae lucis participes, et pacem, et redemptionem a rebus malis concede maternis intercessionibus tuis.

II.

In pervigilio ingressus in templum sanctissimae Deiparae, Canon II (8), ordine alphabetico.

Ode I.

Ad Sancta sanctorum Sanctissima atque integerima progreditur, ibidem inhabitatura, ut sanctitate omni majoris Dei fiat templum sanctificatum ; et illi accurrunt adolescentulae puellae.

Aeternam consilium Dei nostri qui est ante saecula ad finem devenit, dum tu, o puella, tota pura in Sancta sanctorum, ibidem educanda, progredieris, ut fias habitaculum Verbi.

Bono Dei spiritu pleni genitores, te futuram Dei genitricem obtulerunt in Sancta sanctorum, ut ibidem educareris, o castissima, votum quod olim voverant, persolventes.

Corroborata, o Domina, infirmitatem cordis mei, et confirma me passionibus exagitatum, ut cum fide et affectu beatificem te, semper beatissimam atque immaculatissimam (9).

7 Ode 3.

Deferentes lampadas puellae Virginem praecedebant,

beatam Dei sedem erectum. Hinc Bernardinus de Busto in *Mariati* serm. 3, de Concep., initio, ait : « Per caelum intelligi potest anima Virginis, quam Deus Pater, simul cum Filio, et Spiritu sancto, absque ulla corruptione aut macula fabricavit. » Et Georgius Nicomediensis serm. 3 de concept. Virginis in hunc modum scribit : « Hodie terra illustrioribus supra caelum gratiae fulgoribus latam faciem explicat, augustius caelo spirituali claritate splendet, majori supra mundi caeli decore pollet, quippe natam suscipit superius caelum. Coelum, inquam, eximie lucidum ac spatiosissimum, quod mundo non occidentem solem, sed eum praetendat, qui nescit occasum, caelum plane non visibilibus stellis, sed spiritualium luminum accensione varium. » Sic ille. « Quid luculentius (inquit in suis Exceptionibus cap. 13, ubi ejus verba affert P. Joan. Eusebius Nierembergus), cum vocet Virginem in sua conceptione caelum spiritualium luminum accensione varium, scilicet cum lumine gratiae et virtutum? Nec enim haec dixit propter solam nativitatem Deiparae, sed potissime propter ejus conceptionem. Quamvis enim utramque celebret, id scit communibus utrique laudibus, et quidem maxime Conceptivis, quam primo loco commendat. »

Magnus quoque Albertus in tractatu quem inscripsit : *Biblia Mariana*, comparans B. Virginem

A εβλεψε Θεοῦ τὸν τερπνότετον ἀποτεχθέντα, ἐν ᾧ οἰκήσας σαρκί, τῶν οὐρανῶν ἀναβιδάσει βροτούς, καὶ θεώσει πάντα ἀγαθότητι, ὃν ὕμνουντες πιστῶς μεγαλύνομεν.

Ἡ περικαλλὴς δυὰς ἀνεβλάστησεν Ἄννα καὶ Ἰωακείμ δάμαλιν τὴν ἀσπιλον, ἐξ οὗ ὁ μόσχος ὁ σιτευτὸς προελθὼν ὑπὲρ τοῦ κόσμου τέβυται αἵρων τὰ πταίσματα τῶν ἀνθρώπων, τὰς προσαγομένας καταπαύων θυσίας τοῖς δαίμοσι.

Φώτισον ἡμᾶς, τὸ φῶς ἡ κηύσασα, τοὺς τὴν Φωφόρου σου γέννησιν ἐν πνεύματι, Θεογεννητορ, πανηγυρίζοντας, καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ μέλλοντος δείξον, ἀγνή, κοινωνούς, καὶ εἰρήνην βράθεισον, καὶ λύτρωσιν τῶν δεινῶν μητρικαῖς ἰκεσίαις σου.

B'

B' Ἐν προορτία τῆς ἐν τῷ γαῶ εἰσόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Κανὼν β', κατὰ ἀλφάβητον.

Ἦδὴ α.

Ἄγιων εἰς Ἄγια ἡ Παναγία καὶ ἀμωμος οἰκήσαι προέρχεται, ὑπεραγίου Θεοῦ ὅπως γένηται ναὸς ἡγιασμένος, καὶ ταύτη προτρέχουσι κόραι νεάνιδες.

Βουλή προαιώνιος τοῦ πρὸ αἰώνων Θεοῦ ἡμῶν εἰς πέρας προσέρχεται, προτερχομένης σου ἀνατραφῆναι εἰς Ἄγια ἀγίων εἰς Λόγου κατοίκησιν, κόρη πανάμωμη.

Γεννήτορες ἐνθεοὶ σε τοῦ Θεοῦ τὴν γεννήτριαν γενήσεσθαι μέλλουσαν ἀνατιθέασιν εἰς τὰ Ἄγια τραφῆναι τῶν ἀγίων, εὐχὴν ἤνπερ ἠύξαντο πληροῦντες, πάναγνε.

Δυνάμωσον, Δέσποινα, τὸ ἀσθενὲς τῆς καρδίας μου, καὶ στήριξον πάθει περιτρεπόμενον, ὅπως πῖσται σε καὶ πόθῳ μακαρίζω τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον.

Ἦδὴ γ.

Ἐξάρχουσαι κόραι τῆς Παρθένου, λαμπάδας

caelo empyraeo, in hunc modum loquitur : « Empyrium quam cito factum est, statim dispositum est, ornatum est, quod non alii Coeli, sic ipsa in gratia et sanctificatione. » Ubi supponit, conditam in conceptione Virginem cum ornata gratiae et simultanea sanctificatione.

P. J. Eusebius Nierembergus in suis Exceptionibus cap. 8. cum dixisset B. Virginem a synodo Francofordiensi sub Adriano papa I. in epistola quam scripsit ipsa synodus ad praesules Hispaniae, caelum fuisse appellatam, subdit : « Vocavit caelum sancta Synodus carnem sanctissimae Virginis ob eximiam puritatem suam, et perpetuam Dei habitationem in illa. Coelum enim nunquam maledictum fuit, sicut terra, in eoque a principio creationis suae Deus inhabitavit ; sic sanctissima Virgo nunquam fuit maledicta, sed purissimum Spiritus sancti habitaculum ab ipsa origine sua. Idcirco notavit synodus Christum caelestem hominem de caelo, id est, de purissima et nunquam maculata Matre. »

(8) Hic canon in pervigilio ingressus in templum sanctissimae Deiparae Graece habetur in Menzies Graecorum sub die 20 Novembr. et Graeco ms. in codice Bibliothecae Barberinae n. 204, p. 125.

(9) Non fuisset B. Virgo semper immaculatissima, si in primo instanti sui esse, peccato originali, quod macula est, inquinata fuisset.

κατέχουσαι φαιδρῶς τὸ μέλλον ἀπογράφουσαι, ἐκ ταύτης γὰρ τεχθήσεται ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως αὐτῶν τῆς πλάνης τὴν ζόφωσιν.

Ζηλοῦσα τὴν πάλαι θεοφρόνως ἡ Ἄννα εὐχὴν ἀποπληροῖ, καὶ σε προσανατίθεται τῷ ἱερῷ, πανόμωμε, ἱερωτάτην σύλληψιν μέλλουσαν ἔχειν καὶ γέννησιν.

Ἡλιος ἐφήπλωσεν ἀκτῖνας, ὁρῶν τὴν νεφέλην τοῦ φωτὸς ἐφαπλουμένην Πνεύματι Θεοῦ ἔνδον εἰς Ἄγια, ἐξ ἧς ὁμυρῆσει ἄφεισιν τοῖς χερσῶθεισιν ἐγκλήμασιν.

Θεοὶ με Θεὸς ἐν σοὶ σκηνώσας δι' οἶκτον, πανάχραντε ἀγνή, κλαπέντα βρώσει πρότερον ἀπάτη τῆ τοῦ ὄψεως, καὶ τῆς φθορᾶς τὴν ἀφθαρτον πάλιν τροφήν ἀντιδίδωσιν.

Ὦδὴ δ.

Ἰεραὶ προήγγειλαν γλῶσσαι, σεμνὴ, Ἰσσεσθαι χωρίον σε φύσει τῆς ἀχωρήτου· διὰ τοῦτό σε χοροὶ παρθενικαὶ προπέμπουσι λαμπαδηφοροῦντες εἰς Ἄγια.

Κλέος ἀπηνέγκατο Ἰωακεὶμ Ἄννη συμβαδίζων, καὶ φέρων σε σὺν εὐωχίᾳ εἰς τὸν ἅγιον ναόν, ναὸ Θεοῦ πανάγιο, ἀχραντε πανάμωμε Δέσποινα.

Λύεται ἀπόφασις προγονικὴ· ἦνθησεν ἰδοὺ γὰρ ἡ ἀμπειλος, ἥτις τὸν βότρυον τὸν ἀκήρατον ἡμῶν καρπογονήσει, φέροντα οἶνον εὐφροσύνης τοῖς πέρασιν.

Μόνην σε πανάμωμον ὁ πλαστοουργὸς Λόγος εὐρηκῶς κατεσκήνωσέν σου ἐν νηδύϊ, εργαζόμενος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν, ἀχραντε, χάριτι δι' ἄφατον ἔλεος.

Ὦδὴ ε'.

Νεφέλαι βανάτωσαν δικαιοσύνην σήμερον, ὡς ἐν οὐρανῷ γὰρ ἐφαπλοῦται θεία νεφέλη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀποστάξει γλυκασμὸν, πᾶσαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν τὴν πικρίαν ἐξαίροντα.

Ξένη σου ἡ σύλληψις, ξένη σου ἡ γέννησις, ξένη σου ἡ πρόοδος, Παρθένε, ἡ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ ἀγωγή· ξένα καὶ παράδοξα τὰ σὰ λόγον ὑπερβαίνοντα καὶ διάνοιαν, ἀχραντε.

Ὅλην σε ἠγίασε τὸ Πνεῦμα τὸ πανάγιον ἔνδον τοῦ ναοῦ διατιτωμένην καὶ τρεφομένην τροφήν οὐράνιον· νύμφη τοῦ Πατρὸς περικαλλῆς, ὅθεν ἐχρημάτισας καὶ τοῦ Λόγου γεννήτρια.

(10) Ergo si tota pura et immaculata, in nulla sui parte, nec in conceptione, quæ est uniuscujusque vitæ pars prima, fuit impura et maculata: Qui enim totum dicit, nihil excludit.

(11) Potestne pro immaculata B. Virginis conceptione testimonium clarius et luculentius inveniri? Quomodo enim B. Virgo sola caruit omni macula, si, cæterorum instar, originali macula in suo conceptu sorduit? Universa terra Ægypti Pharaoni tributum persolvebat, excepta terra sacerdotali, quæ immunis ab hoc onere fuit; sic quoque, licet homines relliqui noxam originalem contrahentes, quodammodo tributum dæmoni pendant,

A manifesto id quod futurum erat subinducantes: ex ipsa enim nascitura erat illuminatio scientiæ quæ erroris tenebras dissolveret.

Divina sapientia prædita Anna, ac zelo plena antiquum votum suum complet, teque, o immaculatissima, præsentat in templo, quæ sacerrimam conceptionem, et partum habitura eras.

Explicuit sol radios suos, lucis nubem aspiciens expansione impulsu divino intra Sancta sanctorum, ex qua indulgentia desolatione plenis criminibus pluitura erat.

B Facit me Deitatis consortem Deus, qui in te habitavit, o tota pura, et casta, propter suam misericordiam: cum prius deceptus essem per cibum serpentis fraude: et pro corruptione, incorruptibiles iterum delicias rependit.

Ode 4.

Genus sacrum prophetarum prænuntiaverunt, o veneranda, fore receptaculum naturæ incomprehensibilis; propterea virginales chori te comitantur in Sancta sanctorum cum lampadibus.

Gloriam retulit Joacim una cum Anna incedens, et ferens te cum festivitate convivali in templum sanctum, o templum Dei sanctissimum, Regina tota pura, et immaculata (10).

Hodie primis parentibus irrogata sententia aboletur: ecce enim floruit vitis, quæ fructificabit nobis botrum incorruptibilem, afferentem vinum lætitiæ universis finibus terræ.

C 8 (11) Invenit te solam omni macula carentem Verbum plasmator rerum, et ideo in utero tuo habitavit operans salutem nostram propter ineffabilem misericordiam suam.

Ode 5.

Large pluant hodie nubes justitiam; etenim tanquam in cælo expanditur in templo Dei divina illa nubes, quæ dulcedinem stillabit, universam animarum nostram amaritiem auferentem.

Labe omni carens Virgo, peregrina est conceptio tua; peregrina est nativitas tua, (12) peregrinus ingressus, et vita acta in templo; peregrina et admiranda, et sermonem et cogitationem transcendentia omnia quæ tua sunt.

D Morantem te in templo atque ibidem cœlestibus escis vescentem, Spiritus sanctissimus totam sanctificavit: unde speciosissima sponsa Patris, et Verbi Genitrix facta es.

sola tamen terra sacerdotalis Maria, propter sacerdotem Christum ex ea gignendum, immunis ab hoc Stygii Pharaonis tributo permansit.

(12) Peregrina est conceptio tua: peregrina est nativitas tua! Non enim decebat sanctuarium Dei, domum sapientiæ, reliquiarium Spiritus sancti, urnam mannae cœlestis, aliquam in se habere peccati labem, atque ideo labe omni carens Virgo dicitur a Josepho. Vocavit autem Josephus conceptionem passivam B. Virginis peregrinam, quia non ut aliorum conceptiones in peccato, sed sola sine peccato originali.

Nunc omnem spem meam in te, o puella, repono; ad misericordias tuas confugio: fac liberam a demonum nocimento animam meam dejectam; et ad languorem redactam a concupiscentiarum influxibus.

Ode 6.

Obfirmati gratia divina divini Virginis genitores, tanquam columbam immaculatam in Sancta sanctorum, ut ibidem educaretur, cum effectu illam obtulere.

Orientem ex luce lucem cum esses in te susceptura, venerandæ puellæ splendidam lucem accendentes et chorcas ducentes, te ad divinum templum præcedebant.

Pleuum gloriæ palatium, magna prophetarum circumsonatio, thronus sanctus in Sancta sanctorum collocatur omnium Regi præparatus.

Quibus possum laudibus effero, o Puella, conceptionem tuam, et ineffabilem partum tuum: commendo protectionem tuam, per quam ab omni læsione liber evado, ego, qui adducor ad tuam serenitatem.

Ode 7.

Radiantem tanquam solem (13) excipit te templum sanctum intra se, effundentem inde salutare splendores in omnes fines terræ, o casta Virgo, sanctissimum templum factorum esse Filii Dei.

Sublatis manibus omnes plaudite videntes in nuptiam, quæ fert redemptionis signa; etenim per manus angeli enutritur, quippe quæ paritura est nobis ineffabiliter panem cœlestem.

Tenebricosum sub terra domicilium incolentes animæ justorum universæ felix nuntium accipite: columba aurea apparuit quæ spiritualis diluvii cessationem adducit, et in Sancta sanctorum cum religioso tripudio ingreditur.

Utpote speciosa speciosum peperisti, qui deformitatem nostram in pristinam restituit effigiem, o Puella tota immaculata (14), propterea illi canimus. Patrum Dominus et Deus benedictus es, etc.

Ode 8. Alphabetum.

Audi, et intellige, venerande senex, dixit Anna Zachariæ:

Accepi voluntate divina Puellam venerandam.

Bono magnoque animo hanc tu suscipe.

Conceditur enim per illam redemptio: et in Templo sancto offer illam, clamans: Benedicite, omnia opera Domini; Domino.

Dominus solus benedictus, exclamavit sacerdos.

IO Dedisti nobis nunc aperte intueri ingressus ritæ.

(13) Bernardinus de Busto in Mariali serm. 5, de concept. parte 3, probans Mariam in sole figuratam psal. 18, ubi dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum*, ait inter cætera: « Per solem intelligitur B. Virgo, quia sicut sol clarior est omnibus sideribus, et est incorruptibilis: sic B. Virgo in sua conceptione fuit clarior, et purior omnibus creaturis, et fuit incorrupta ab omnibus peccatis. » Idemque loco citato serm. 8, non longe a principio, explicans de B. Virgine illud Eccles. 26,

πρὸς σέ μου τὴν ἅπασαν ἐλπίδα, Κόρη, τίθημι, πρὸς τοὺς οἰκτιρμούς σου καταφεύγω· βλάβης δαιμόνων δείξον ἀμέτοχον τὴν καταπτωθεῖσάν μου ψυχὴν, καὶ ἐξασθενήσασαν ἡδονῶν ἐπικλύσειν.

Ὦδὴ 6.

Σωθίντες τῆ θείᾳ χάριτι οἱ θεοὶ τῆς Παρθένου γεννήτορες, ταύτην ὡς ἄμωμον περιστερὰν εἰς τὰ Ἅγια ἀνατραφῆναι πόθῳ ἀνατιθέασιν.

Τοῦ τῆς μελλούσης εἰσδέχσθαι τὸ φῶς τὸ ἐκ φωτὸς προερχόμενον φῶτα ὑφαπτόμεναι κόραι σεμναὶ προπορεύονται φωτοειδῆ πρὸς θεῖον ναὸν χορεύουσαι.

Τὸ πλήρες δόξης παλάτιον, τὸ μέγα προφητῶν περιήχημα, θρόνος ὁ ἅγιος ἔνδον εἰς Ἅγια τίθεται τῷ Βασιλεὶ τῶν ὅλων ἐτοιμαζόμενος.

Ὕμνῳ σου, Κόρη, τὴν σύλληψιν, ὕμνῳ σου τὴν ἀπόρρητον γέννησιν, ὕμνῳ τὴν σκέπην σου, δι' ἧς βλάβης πάσης ρύομαι, ὁ πρὸς τὴν σὴν γαλήνην καταπειγόμενος.

Ὦδὴ 7.

Φωτοφόρον σε ὡς ἥλιον εἰσδέχεται ναὸς ὁ ἅγιος, ἔνδον ἀστράπτουσαν ἀκτίνας τοῖς πέρασι σωτηριώδεις, ἀγνή, ὑπεράγιον ναὸν γενέσθαι μέλλουσαν τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ, Παρθένε.

Χεῖρας ἅπαντες κροτήσατε λυτρώσεως σύμβολα φέρουσαν τὴν ἀπειρόγαμον ὀρώντες· ἀγγέλου γὰρ χερσὶν ἐκτρέφεται, τὸν οὐράνιον ἄρτον ἡμῖν ὡς μέλλουσαν ἀπορρήτως ἀποτίκτειν.

Ψυχὰι ἅπασαι δικαίων ὑποχθόνιοι εὐαγγελίζεσθε· περιστερὰ ἢ χρυσὴν κατάπασιν φέρουσα κατακλυσμοῦ νοτιοῦ πεφανέρωται, καὶ εἰς Ἅγια ἁγίων εὐσεβῶς περιχορεύει.

Ὡς ὠραία τὸν ὠραῖον ἀπεχύττας, τὴν ἀμορφίαν ἡμῶν προσεπανάγοντα εἰς πρώτην ἐμφέρειαν, Κόρη πινάμωμε· ᾧ καὶ ψάλλομεν· Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ὦδὴ 7', κατὰ ἀλφάβητον.

Ἄκουε, σύνες, πρεσβύτα σοφῆ, τῷ Ζαχαρίᾳ Ἄννα φησί.

Βουλήσει θεῖα ἦν ἔσχον παιδα σεμνήν γενναίᾳ ψυχῇ ὑπόδεξαι.

Δι' αὐτῆς γὰρ ἴσται λύτρωσις, καὶ εἰς ναὸν τὸν ἅγιον ἀνάθου ταύτην βοῶν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Εὐλογητὸς μόνος Κύριος, ἐδόθησεν ὁ ἱερεὺς, Ζωῆς εἰσόδους νῦν ὑποφαίνεις σαφῶς.

Sicut sol oriens mundo, etc., inquit: « Sicut sol creatus est plenus lumine, et sine ulla tenebra; ita Mater Dei in conceptione sua procreata est fulgida lumine divinæ gratiæ, et nunquam obscurata fuit ulla peccati tenebra. »

(14) Quare tota immaculata, nisi quia, quoad omnem vitæ suæ partem, sine ulla peccati macula tota fuit? Non fuisset autem tota, si in prima vitæ suæ parte, quæ conceptio est, originalis peccati macula sordidata apparuisset.

Ἡμῖν φανερώσῃς ὅτι μάλιστ' οὐκ εἰς θεοχώρητον Α
παλάτιον Χριστὸς ὁ Βασιλεὺς τοῦ παντός, πρὸς ὃν
βοᾷ πᾶσα γῆ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν
Κύριον.

Ἴδου, πρεσβύτα σοφώτατε, ἡ Ἄννα εἶπεν εὐ-
λαδῶς.

Καλλίστην παῖδα ἣν δέδωκέν μοι Θεὸς
λαμπρῶς ὑποδέχου καὶ προφήτευσ.

Μόνην μέλλουσαν εἰς πράγματα προφέρειν τὰ κη-
ρύγματα μεθ' ὧν βοᾷς προφητῶν· Εὐλογεῖτε, πάντα
τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Νῦν ἔγνω, γύναι, σαφέστατα, προφρόνως εἶπεν
ὁ γηραιός,

Ζύλον ἐν μέσῳ ὡς ἐκπλαστάνειν ἐκ σοῦ,

Ὅπερ ἐξανθήσει θεῖον ὄντως καρπὸν.

Παραδείσῳ εἰσοικίζοντι τοὺς βροτοὺς ἐξωσθέντας
φθορᾷ, ἀναδοῶντας χαρᾷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου, τὸν Κύριον.

Ῥητῶν ἀρήτων μύσεων ἡ σὴ ψυχὴ, Κόρη σεμνή.

Σαφῶς ὑπάρξει, ὁ πρέσβυς εἶπεν τρανῶς.

Τὸν θεῖον ἰδοῦ, Παρθένα, οἰκεῖ ναόν.

Ἐπ' ἀγγέλου τρεφομένη γὰρ βουλῆς μεγάλης Ἄγ-
γελον κυήσεις, ᾧ μελωδεῖ, εὐλογοῦντα πάντα τὰ
ἔργα Κυρίου ὡς Κύριον.

Φωνὴν σου ἄδομεν, Κόρη ἀγνή, περιχαρῶς τοῦ Γα-
βριήλ.

Χαῖρε, τῆς πάντων αἰτία μόνη χαρᾶς.

Ψυχῶν χαῖρε καθαρτήριον.

Ὡς τέξασα τὴν λύτρωσιν ἡμῶν καὶ τὴν ἀνάπλασιν
τῶν μελωδούντων αὐτῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου, τὸν Κύριον.

Ὡδὴ θ'.

Ἴδου τοῦ Θεοῦ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον μετὰ λαμπάδων
φαιδρῶν ἔνδον εἰς τὰ Ἅγια βαδίζει, λίθος ἐξ οὗ τμη-
θήσεται καὶ τοὺς βωμοὺς καὶ ξόανα δαιμονικά λε-
πτυνεῖ, τοὺς βροτοὺς δὲ τούτοις ἀπεργάσεται καὶ
ναοὺς καὶ σεπτὰ καταγώγια.

Ὁμοσε Θεὸς καὶ νῦν ἐκπεπλήρωκε, φυλῆς Ἰούδα
ἡμῖν δοῦς τὴν Ἀειπαρθένον, ἧς ἡ κοιλία ζύλον βλα-
στήσει ζωῆς, θανατηφόρου βρώσεως ἀπολυτρούμενον
τοὺς τὴν πτώσιν βρώσει ὑποκύψαντας, καὶ κλαπέντας
ἀπάτη τοῦ ὄφρατος.

Στόματι λαμπρῷ ἡ Ἄννα ἐδόθησεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ
Θεοῦ· Σοὶ προσαντιθῆμι ἣν μοι παρέσχου παῖδα, ὡ
Δέσποτα, ἐξ ἧς δι' οἶκτον ἄφατον σωματοφόρος ὄφ-
θεις, διασώσεις κόσμον ὅνπερ ἐπλασας, μεγαλύνων
αὐτὴν ὡς Μητέρα σου.

Ἡύγασεν ἰδοῦ ἡμέρα σωτήριος τοῖς ἐν νυκτὶ τῶν
δεινῶν, πύλη ἑπουράνιος ναοῦ τὰς πύλας ἀναπετά-
σασα μετὰ λαμπάδων πρόεισιν ἔνδον εἰς Ἅγια, ὑφ'
ἀγίας τρέφεσθαι δυνάμει εἰς ἀγίαν Θεοῦ κατασκή-
νωσιν.

Φώτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, φῶς ἡ
κυήσασα, μὴ καταλαβέτω με τῆς ἁμαρτίας σκότος
βαθύτατον, μηδὲ βυθὸς καλύψῃ με τῆς ἀπογνώσεως·

Etenim manifeste ostendisti palatium illud capax
Dei, quod futurus est ut inhabitet Christus Rex
universi: ad quem clamat universa terra: Benedicite,
omnia opera Domini, Domino.

Grande sapientiae decus senex, inquit Anna reli-
giose verecunda,

Gratiosissimam puellam quam dedit mihi Deus,
Hilariter accipe, et vaticinare,

Illam solam futuram quae opere completura est
oracula prophetarum, cum quibus exclamas: Bene-
dicite, omnia opera Domini, Domino.

Liquido nunc cognovi, mulier, respondit senex
benevolo animo,

Lignum ex te germinasse, quod,

Medio veluti in paradiso, producturum est fru-
ctum vere divinum.

Nosque homines per corruptionem expulsos, reci-
piendos iterum ab illo paradiso, clamantes ob gau-
dium: Benedicite, etc.

O puella veneranda, anima tua manifeste, re-
spondit clare senex.

Origo erit narrabilium, et inenarrabilium initia-
tionum.

Perge nunc, habita, o Virgo, in templo divino.

Quo in loco ab angelo nutrieris, magni consilii
Angelum paritura, cui suaviter canunt, et benedi-
cunt omnia opera Domini, tanquam Domino.

Resonamus tibi laetis canticis, o casta Puella, vo-
cem Gabrielis.

Salve, o causa unica laetitiae omnium.

Tibi salve dicimus, o animarum purificatorium.

Ut quae redemptionem peperisti, et reformatio-
nem nostram, cui nos canimus suaviter: Benedicite,
omnia opera Domini, Domino.

II Ode θ. Joseph.

Ingreditur in Sancta sanctorum cum splendidis
lampadibus mons Dei sanctus, ex quo excidetur
lapis, qui aras, et simulacrum dæmonum commi-
nuet; homines autem templa et veneranda habita-
cula efficiet.

Olim iuravit Deus, et nunc adimplevit, dans no-
bis de tribu Juda Virginem perpetuam, e cujus
ventre lignum vitae germinabit, quod liberabit a
mortifero cibo eos, qui per escam subiere ruinam,
et fraude serpentis decepti sunt.

Sermone claro exclamavit Anna in templo Dei:
Offero tibi, Domine, puellam, quam mihi tradidisti,
ex qua propter ineffabilem misericordiam tuam cor-
poratus apparens, salvabis mundum quem formasti
magnificans eam, tanquam Matrem tuam.

Ecce coruscavit dies salutaris commorantibus in
nocte malorum: porta caelestis templi portas expan-
dens, cum lampadibus ingreditur in Sancta sau-
ctorum a divina virtute nutrienda, ut sit Dei sancti
habitaculum.

Purissima Virgo, illumina oculos animae meae,
tu quae lucem peperisti, ne deprehendant me pro-
fundissimae peccatorum tenebrae: neque despera-

tionis abyssus cooperiat me. Habeam per te salu-
tem: tu mihi gubernatrix esto ad portum divinæ
voluntatis.

2 III.

In profestivitate obdormitionis beatissimæ Virginis
Canon III (15), cujus acrostichis hæc est: *Læti
dilaudo Genitricem Dei Joseph.*

Ode 1.

Læti cantemus Domino, qui suam incontami-
natam et omni sanctitate præditam in carne Matrem
transtulit ad terram viventium.

Accelerabas tu ipsa quoque profectionem istam
magnis gressibus, o Virgo, ut tanto citius gloriose
nunc Filii pulchritudinem cerneret, atque mira ejus
amœnitate fruereris.

Et vero mortem quodammodo sustinuisti, tu que
talis Filii Genitrix fuisti, qui mortem attulit inferno,
quique mortuis hominibus per te nunc vitam elar-
gitur.

Tu, o Virgo, demonstrata es omnibus creaturis
purior (16), quia peperisti eum qui tollit peccata; et
propter hanc sane causam te cum singulari fide
glorificamus.

Ode 3.

Utique cœlum et terra propter hunc tuum trans-
itum lætantur, Mater Dei qui inexpectatum mu-
tuæ conjunctionis vinculum, per tua in cœlis pa-
trocinia consequuntur.

Suscipientes te a terris cœlestes angeli hac tui in
13 altum deportatione exsultabant, o cunctorum
laudibus celebrata Dei Genitrix.

Divina et adoranda tua in cœlum transmigratio
non minus revera ceptum humanum superavit, o
Virgo intacta quam eundem superavit tua fecunditas
in pariendo.

In cœlestia tabernacula fuisti tu sublata, o ca-
sissima et nullis subjecta Virgo maculis, quod eras
nimium multo maxime purum Dei templum.

Ode 4.

Letho extinctam et omni privatam voce ipsius
te vitæ Genitricem, dum aspiciunt Verbi divini mystæ
(id est apostoli), ingens eos admiratio et velut eccliasis
oppressit, o nunquam sordidata Virgo!

Ah funus! et simul o gratia! o item laus divina
omnem excedens intellectum, quam tunc apostoli,
nil nisi divinum sapientes, sunt auspicati, cum sci-
licet, o omni ex parte beatissima, te circumstarent.

(15) Canonem hunc in profestivitate, seu in
vigilia Obdormitionis B. Virginis, qui Græce exstat
in Menæis tam impressis quam manuscriptis sub
die 14 Augusti, una cum canone de pretiosa zona
B. Virginis, Latinitate a se donatos, mihi Mona-
chio Romam transmisit P. Simon Vuagnereck Soc.
Jesu theologus, amicus meus.

(16) Purior omnibus creaturis non fuisset Dei-
para, si cum impuritate peccati originalis, ut cæ-
teri omnes Adæ posterii, concepta fuisset. Igitur
ut purior omnibus creaturis vere sit et dici possit,

ἀλλ' αὐτὴ με σῶσον καὶ κυβέρνησον πρὸς λιμένα του
θείου θελήματος.

Γ.

Ἐν προεορτίᾳ τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου, Καρῶν γ', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ·
« Αἰνῶ τερηθῶς τοῦ Θεοῦ τὴν Μητέρα Ἰω-
σήφ. »

Ἦδὴ α'.

Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ τῶν ἐν χώρᾳ ζώντων μετα-
στήσαντι τὴν ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα παναγίαν Μητέρα
τὴν ἀχραντον.

Ἴνα τὸ κάλλος βλέπης καὶ καταπολαύης ὠραιότη-
τος τοῦ Υἱοῦ σου, Παρθένε, πρὸς αὐτὸν μεταστᾶσα
ἀνέδραμες.

Νεύρωσίν πως ὑπέστης, ἢ τὸν νεκρωτὴν ἄδου
κύησασα, καὶ νεκροῖς τοῖς ἀνθρώποις διὰ σοῦ νῦν
ζωὴν χαρισάμενον.

Ὁφθης καθαρωτέρα, πάντων τὸν καθαίροντα κυή-
σασα ἀμαρτίας, Παρθένε· διὰ τοῦτό σε πιστεῖ δοξά-
ζομεν.

Ἦδὴ γ'.

Γῆ καὶ τὰ οὐράνια τῇ μεταστάσει σου χαίρουσι,
Μῆτερ Θεοῦ, διὰ σοῦ τυχόντα παραδόξου ἐνώσεως.

Ἐχαιρον οὐράνιοι ὑποδεχόμενοι ἄγγελοι τὲ ἀπὸ γῆς
ἀναφερομένην, Θεοτόκε πανύμνητε.

Γέγονε παράδοξος ὡσπερ ἡ κύησις, ἀχραντε, σοῦ
ἀληθῶς, οὕτω καὶ ἡ θεία καὶ σεπτὴ σου μετά-
στασις.

Ἦρθης πρὸς οὐρανῶματα τὰ ἐπουράνια, Πάναγνε,
οὕτα Θεοῦ, ἀχραντε Παρθένε, καθαρῶτατον τέμε-
νος.

Ἦδὴ δ'.

Θάμβος εἶχε καὶ ἔκστασις τοὺς τοῦ Λόγου μύστας
ὄρωντας, ἀχραντε, σὲ νεκρὰν οὔσαν καὶ ἀφωνον, τῆς
ζωῆς μητέρα χρηματίζουσαν.

Ὁ κηδείας! ὦ χάριτος! ὦ τῆς ὑπὲρ λόγον τότε ὑμ-
νήσεως, ἧς προῆγον οἱ θεόφρονές σε περιεστῶτες,
παμμακάριστε.

ex S. Josepho, hujusmodi est ab ea impuritas
ableganda.

(17) Ergo nec subjecta maculæ originali: si
enim huic aliquando subjecta fuisset, non nulli,
sed alicui maculæ subjecta dici posset, quod non
vult S. Josephus.

(18) Fuisset autem aliquando sordidata, id est
in primo instanti sui, si contraxisset peccatum ori-
ginale, quod animam inquinat, et divinis oculis
abominabilem reddit.

Σὺ χωρὶον εὐρύχωρον γέγονας τοῦ Λόγου, ὅθεν Α
μετῆρέ σε πρὸς εὐρύχωρον καὶ ἅγιον, Θεοτόκε, λή-
ξιν καὶ αἰώνιον.

Τὴν ἁγίαν σου κοίμησιν ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι μα-
καρίζουσι, πάντων πέλεις γὰρ βασίλισσα, Βασιλέα
πάντων, Κόρη, τέξασα.

Ῥδὴ ε'.

Ὁ τάφος σου κηρύττει, πανάμωμε, τὴν ταφὴν
σου, καὶ τὴν μετὰ σώματος πρὸς οὐρανοῦς νῦν με-
τάστασιν.

Ῥμνήσατε, παρθένοι, δοξάσατε, νεανίσκοι, πρε-
σβύται καὶ ἄρχοντες, τῆς Θεοτόκου τὴν κοίμησιν.

Θανοῦσα ἀθανάτους μετέβης πρὸς κατοικίας ἐχ- Β
θρὸν θαντζώσασα τῷ τοκετῷ σου, πανάμωμε.

Ἐχύκλουν θεολήπτων ἀνδρῶν σε χοροστασίαι,
ἐξοδίους ῥήμασιν ὑμνολογοῦντές σε, Δέσποινα.

Ῥδὴ ς'.

Ὁ οἶκος τὸν τοῦ παντὸς συνοχέα ὁ χωρήσας μετα-
βαίνει οἰκῆσαι πρὸς οὐρανοῦς, οὐρανὸς δεδειγμένος
Χριστοῦ καὶ θρόνος καὶ μέγα παλάτιον, ἡ πάναγος
περιστέρα, ἥς θεῖαν ὑμνήσωμεν κοίμησιν.

Ῥπόπτεροι ἐν νεφέλαις ἀρθέντες ἀετοί, ὡς ὑψη-
πέται τοῦ Λόγου Γεθσημανῆ συνελθόντες, Παρθένε, C
καὶ ἐπιφθάνειν ἀπαιρεῖν σε μέλλοντες, πανύμνητε,
πρὸς οὐρανὸν, οὓς ὡς τέκνα Υἱοῦ σου ἠύλόγησας.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα πέλει κοσμικῶν ἀπὸ κοι-
λάδων; τίς αὕτη ἡ προπομπή καὶ προπόρευσις ξένη;
τί τὸ ὀρώμενον μέγα μυστήριον; Ἡ πάντων ἐστὶ βα-
σιλις, καὶ κυρία, καὶ δόξα, καὶ καύχημα.

Ἡλάλαξεν ἀποστόλων ὁ δῆμος καὶ δακρύων ἐπλη-
ρώθη, ἠνίκα σου τὴν ψυχὴν τὴν ἁγίαν λιποῦσαν τὸ
θεοδόχον τεθέαται σκῆνωμα, καὶ ὕμνησε θεοπρεπῶς
σου τὴν θεῖαν, πανάμωμε, κοίμησιν.

Ῥδὴ ζ'.

Νόμους τῆς φύσεως λαθοῦσα τῇ κυήσει σου, τῷ
ἀνομίμῳ νόμῳ θνήσκεις, μόνη ἀγνή ζωώσασα τοὺς
πάλαι νενεκρωμένους, ἀχραντε, ζωηφόρῳ τοκετῷ
σου.

Μένει κενὸς ὁ θεῖος τάφος σου τοῦ σώματος, τῆς
χάριτος δὲ πλήρης· ποταμοὺς γὰρ ἡμῖν πηγάζει
λαμάτων, καὶ ἀποπαύει ρεύματα, παναγία Θεοτόκε.

Ἦρθη τὸ σῶμα μὲν τοῦ τάφου, παραμένει δὲ ἡμῖν

(19) Fuisse tunc B. Virgo prorsus immaculata, si turpi ac detestanda originalis peccati macula ali-
quando conspurcata apparuisset?

Verbi locus et sedes amplissima tu fuisti: unde
et ab illo ad latissime patentem et sanctam atque
nunquam desituran quietem translata es, o Deipara!

Dormitionem tuam sacram angeli simul et homi-
nes beatam fuisse profitentur. Es enim istorum om-
nium regina, o Virgo, ut quæ Regem universorum
procreasti.

Ode 5.

Omnibus tumulus iste tuus declaravit, aliquando
te fuisse tumulatam: et is nunc quoque palam in-
dicat corporis tui ad cœlos factam translationem.

Genitricis Dei obdormitionem hymnis celebrate,
virgines, glorificate item, o juvenes atque senes,
una cum principibus terræ.

14 Excedens hac vita ad sedes transiisti immor-
tales, quia per tuum partum, o undique intemerata,
mortem affecisti morte.

Numine affatorum hominum chori te cingebant,
o Domina! collaudantes te hymnis, faustam tibi ad
cœlum profectionem gratulantibus.

Ode 6.

Ille domus qua comprehenditur omnia comprehen-
dens jam modo ad cœlos facit transitum ut illos
inhabitet, ipsa quoque cœlum existens utpote Christi
thronus et ejusdem magnam palatium, illa, inquam,
castissima columba, cujus divinam celebramus
dormitionem.

Tanquam alarum remigio vecti in nubibus et ceu
Verbi divini quædam altivolantes aquilæ in Geth-
semane, uno repente cœtu abituræ ad cœlum tibi, o
Virgo ab omnibus laudata, supervenerunt, quos tu
ut filios Filii tui prosecuta es benedictione.

Rogo, quænam ista quæ ascendit de mundi con-
vallibus? Quænam hæc tam nobis incognita pompæ
deductio procedens a terra in cœlum usque? Quam
est immensum istud mysterium quod intuemur jam
nunc? Nimirum ascendit modo nostra omnium do-
mina et regina, decus item et gloriatio nostra.

Jubilavit apostolorum cœtus et simul tamen lacry-
mis perfusus fuit quando vidit tui corporis taberna-
culum, in quo Deum suscepisti, a sancta anima tua
derelinqui. Quare divinam hanc quietem tuam lau-
dibus Dei majestate dignis prosecutus fuit, o omni-
bus omnino modis intemerata!

D

15 Ode 7.

Conceptione tua arcana legitimum quondam natu-
ræ ordinem superasti, eadem nunc tamen lege ritu-
que mortali, subis mortem: quantumvis partu tuo
vivifico homines inveterata jamdiu morte exani-
matis ad vitam reduxeris, o quæ sola vere es casta
ac prorsus immaculata (19).

Exstat divinus ille tumulus corpore quidem tuo
jam vacuus, sed is gratia tamen miraculorum scatet.
Nam medicinarum nobis fundit flumina, malorum
autem suffocat torrentes.

Manet nobis benedictio saltem tua, licet corpus

tuum, o Virgo inviolata, sublatum sit e tumulo: hæc autem tua benedictio cæcos ad lucem perfructandam manuducit, ac divite simul fructu tuorum erga miseros humanitatem viscerum patefacit universis.

Dignatum est Verbum divinum in te conscribi, o novum plane volumen, idque conjunctione tecum facta, summe admiranda, roga, ut nos omnes libro vitæ inseramur, quicumque tuum venerabilem et nostro captu superiorem obdormiscentis obitum hymnis celebramus.

Ode 8.

Ex sinibus terræ convenerunt in Sion illustrissima finium orbis columnina, ut tibi, o intemerata, vitæ finem facienti, curam adhiberent exsequiarum.

In unum collectæ omnes hominum linguæ, angelorum item omnium ora, non te digna possunt B prosequi prædicatione. Nam incomparabiliter creaturis omnibus, o Domina, antecellis.

Igitur omnis exsulet creatura, et simul ad tanti transitus 16 divinam prope dignitatem celebrandam, ipsæ quoque cælorum nubes stillent rorem justitiæ.

O vide! nunc Domini thronus qui eminet super Cherubinos et Thronos, incipit de terra elevari, ut in suprema Dei regia collocetur. Illa, inquam, creaturarum unica a nævis plane omnibus intacta (20).

Ode 9.

Sicut cœlitibus illustrior universis, laudatores nos illustris tuæ obdormitionis tuarum splendore gratiarum illumina simul ac penitus illustra.

Exsultate, mentes omnium quotquot aliquid habent pietatis in celebranda ejus obdormitione, quæ sola Deum genuit, utpote cunctæ patrociniis ejus nunquam obdormituro conservandæ.

Panegyricè tibi gratulatur terra, et simul angeli tripudiant: aggaudent denique omnes qui sunt justi, obdormiscentem te, o virgo, hymnis celebrantes.

Haurire fac effuse omnes, o amatrix Virgo benignitatis, de tuarum flumine misericordiarum; et demum salutem nobis largire, tu, quæ Verbum omni summa bonitate præditum genuisti

17 IV.

De depositione pretiosæ vestis sanctissimæ Deiparæ in Blachernis. Canon IV (21), cujus acrostichis est: « Vestem beatam Virginis diæ colo: » Joseph.

Ode 1.

Vestem tuam venerandam largita es, o Virgo,

(20) Annon nævus originale peccatum, quod animam quam tangit lædat, polluit, contaminat, ac macula turpissima aspergit? Ab hoc igitur nævo plane libera Deipara, ut sit a nævis omnibus plane intacta: non enim est, ut dixi alias, in Deipara locus vulgari ac trito proverbio: *Nulla facies absque nævo*.

(21) Habes hunc canonem Græce tantum in Menæis Græcorum tam impressis quam manuscriptis sub die 2 Julii, et Græce ms. in codice bibliothecæ Barberinæ n. 140, pag. 74, et in antiquo Menologio ms. bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ. — Die 2 Julii apud Constantinopolim in Blachernis celebrabatur

ἡ εὐλογία σου, Παρθένε ἀγνή, τυφλοὺς φωταγωγοῦσα, καὶ σοῦ τὸ εὐσυμπάθητον ὑπεμφαίνουσα πλουσίως.

Τόμῃ καινῇ, ἐν ᾗ Λόγος ἀναγέγραπται συνόδῳ ξηνοτάτῃ, βίβλου πάντας ζωῆς ἰκέτευε γραφῆναι τοὺς τῆν σεπτῆν σου κοιμήσιν καὶ παράδοξον ὑμνοῦντας. et nostro captu superiorem obdormiscentis obitum

Ὁδὴ η'.

Ἐκ τῶν περάτων ἐλθόντες οἱ περάτων φωτισθέντες στυλοὶ πρὸς τὴν Σιών παρεγένοντο, πέρασ βίου λαβοῦσαν κηδεῦσαι σε, ἀχρυντε.

Ῥητορευόντων οὐ σθένει πᾶσα γλῶσσα οὐδὲ ἀγγέλων ἀξίως ἀνευφημῆσαι σε στόματα· ἀσυγκρίτως γὰρ πάντων ὑπέρκεισαι, Δέσποινα.

Ἀγαλλιάσθῃ ἡ κτίσις, αἱ νεφέλαι ἐν τῇ παρουσίᾳ ἡμέρᾳ δικαιοσύνης βανάτωσαν, τῆς Παρθένου τιμῶσαι τὴν θεῖαν μετᾶστασιν.

Ἴδε, ὁ θρόνος Κυρίου ὑπερέχων τὰ Χερουβείμ καὶ τοὺς Θρόνους, γῆθεν ὑφουῖται: τεθήσεσθαι εἰς βασιλεῖα θεῖα, ἡ μόνη πανάμωμος.

Ὁδὴ θ'.

Ὡς πάντων φαιδροτέρα τῶν ἐπουρανίων τοὺς ὑμνητάς τῆς φαιδρᾶς σου κοιμήσεως τῶν σῶν χαρίτων τῷ φέγγει φαίδρυνον, φώτισον.

Σχιρτήσατε, καρδίαι πάντων εὐσεβούντων, ἐν τῇ κοιμήσει τῆς μόνης θεόπαιδος, τῇ ἀκοιμήτῃ πρεσβεῖα ταύτης σωζόμεναι.

Ἡ γῆ πανηγυρίζει, ἄγγελοι σχιρτῶσιν, ἀγαλλιῶνται δὲ πάντες οἱ δίκαιοι, ἐν τῇ κοιμήσει σου, Κόρη, ὑμνολογοῦντές σε.

Φιλάγαθε Παρθένε, βᾶνον ἐπὶ πάντας τὰ ἀγαθὰ σου ἐλέη, καὶ σῶσον ἡμᾶς, ἡ τὸν πανάγαθον Λόγον ἀποκυήσασα.

Δ'.

Ἐν καταθέσει τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις, Καρῶν Δ', οὗ ἡ ἀκροστιχίς ἐστίν· « Ἐσθῆτα τιμῶ τῆς παρθένου Παρθένου. » Ἰωσήφ.

Ὁδὴ α'.

Ἐσθῆτά σου σεπτῆν, Θεοτόκε Παρθένε, τῷ τιμῶντι

festum depositionis venerandæ vestis B. Mariæ Virginis, ut patet non solum ex Menæis, sed ex Kalendario Græcorum et Ruthenorum, ex Emmanuele Comneno imperatore in edicto de Feriis, neenon ex Molano in Additionibus ad Usuardum. Vocabatur autem ea solemnitas Depositio vestis; quia eo die reposita fuerat vestis seu tunica B. Virginis Mariæ in theca argentea in templo quod Leo Magnus imperator in loco dicto Blachernis in suburbio Constantinopolitana construxerat. Porro historia de veste B. Virginis a primo exordio, ut eam ex Menæis-Græcorum refert Matthæus Raderus in suo *Viridario Sanctorum*, parte II, sub

σε λαῶν δεδιόρηται ἀεὶ ἱερὸν περιτείχισμα, ἅπασαν ἄνθρωπων ἐναντίων ἐπανάστασιν πάντοτε ἐκτραπόμεθα σθένει τοῦ πνεύματος.

Σαρκὶ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων γνωρισθέντος ἐπὶ γῆς, ἐσθῆτα ἱερὰν ἐπαφῆ καθηγήσας, σώματός σου τῇ προσφύσει, δι' ἧς πάντας τοὺς δούλους σου ἀγιάζεις, Παρθένα, ὑμνοῦντάς σε.

Θησαύρισμα σεπτὸν τοῖς πιστῶς σε τιμῶσι ἐδώρησω, ἀγαθὴ Παρθένα, ἀληθῶς τὴν τιμίαν ἐσθῆτά σου, ἅπαντας καταπλουτοῦσα δωρεαῖς θεοῦ Πνεύματος, καὶ θαυμάτων πολλαῖς ἐπιδείξῃσιν.

Ἡ ἀσπίλος ἀμνάς, τὸν Ἄμνόν ἢ τεκοῦσα τοῦ Θεοῦ ὑπερφύως, δεδιόρηται ἡμῖν τὴν τιμίαν ἐσθῆτά σου, σπῖλον ὄντως καὶ ῥυτίδα ἐκκαθαίρουσαν πάντοτε τῶν αὐτῆν προσκυούντων, πανάμωμε.

Ὁδὴ γ'.

Τὸ τερπνὸν ἀγίασμα, τὴν ἐπουράνιον πύλην, τὴν τοῦ Θεοῦ Μητέρα ὑμνήσωμεν, καὶ αὐτῆς ἐσθῆτα θεῖα βρύουσαν χάρισματα, ἣν πιστεῖ ἀνυμνήσωμεν.

Ἀφθαρσίας ἔνδυμα τοὺς τῇ φθορᾷ γομνωθέντας σου τῷ ἀφθόρῳ τόκῳ πάντας ἐνέδυσας, σεμνή, οἷς τὴν σεπτὴν ἐσθῆτά σου δεδιόρησαι ὄλβον ἀναφαίρετον.

(22) Beatissima veste tua illum circumdedisti, o immaculata (23), qui nubibus caelum induit univ-

Ἰατρῆον ἀμίσθον τοῖς ἀσθενοῦσιν ὑπάρχει ὁ θεῖος οὗτος οἶκος· τὴν γὰρ ἐσθῆτά σου, ἀγνή, πηγὴν

die 2 Julii, hujusmodi est: « Galba et Candidus, C gemini patricii, germani fratres, adorandi causa Hierosolymam profecti, in Palæstinam venerunt, quibusdamque Galilæis oris peragratis, apud quamdam Hebræam matronam B. Virginis venerandam vestem repererunt: quam ut acquirerent, hac arte usi sunt. Hierosolymam peregrinati omnia illic loca sancta venerabundi adierant, arculamque persimilem illi in qua Dei Matris multum honoranda vestis custodiebatur, fieri curarunt; reversique ad matronam suam illam vacuum ad speciem reliquerunt, illam vero, in qua sacrosanctum illud et divinum erat indumentum, sublatam secum apportarunt, et Constantinopolim regressi, in suburbio suo, cui Blachernæ nomen, condiderunt. Clam omnibus thesaurum servare conati cum frustra fuissent, imperatori rem aperiant, qui allatæ vestis nuntio incredibili gaudio affectus est, dum eam exosculetur, amplecteretur, temploque in ipsis Blachernis excitato, aream ibidem reposuit. » Hactenus Menæa apud Raderum. Eandem D historiam, et quidem uberiores et prolixiores habes apud Nicephorum lib. xv *Hist. Eccles.*, cap. 24; Metaphrastem in oratione de vita et obitu sanctissimæ Deiparæ apud Surium die 15 Augusti; Georgium Nicomediensem oratione in Depositionem pretiosæ vestis Deiparæ in Blachernis, aliosque.

(22) In l. *Princeps, C. De legibus* hæc habentur: « Princeps legibus subditus non est: Augusta vero, licet sit subdita, princeps tamen eadem privilegia illi concedit, quæ ipse habet. » Certe Patres arbitrati sunt, et vere, Christum solum fuisse solutum a legibus peccati originalis per se, et ex vi suæ naturæ, per hoc tamen non admittitur, B. Virginem, tanquam Augustam, ab iisdem exemptam fuisse per gratiam, et privilegium, et

populo te colenti, quæ semper sit sacra munitio, per quam omnes adversariorum impetus spiritus robore perpetuo declinamus.

Ejus, qui propter nos ex castis sanguinibus tuis in carne super terram cognitus est, vestem sacram tactu sanctificasti, corporis scilicet tui contactu; per quam omnes servos tuos, qui te laudant, o Virgo, sanctificas.

Sicut thesaurum honorabilem, vestem tuam pretiosam donasti illis, qui te fideliter colunt, o Virgo vere benignissima, ditans omnes Spiritus sancti donis, multisque miraculorum ostensionibus.

Tota pura agna, quæ Agnum Dei supra naturæ modum peperit, largita est nobis pretiosam vestem suam, assidue emundantem omnes sordes ac maculas eorum, qui ipsam adorant; o immaculatissima.

18 Ode 3.

Eam, quæ est jucunda sanctificatio, porta cælestis, Deique Mater, laudemus; vestemque illius, ex qua divina charismata scaturiunt, hymnis cum fide celebremus.

Mediante partu tuo incorrupto, omnes per corruptionem nudatos, incorruptionis amictu induisti, o augusta (22); atque iisdem vestem tuam venerandam, stabiles ac perennes divitias largita es.

Est hæc domus tua, medicaminum gratuita officina morbo laborantibus: possidet enim vestem

ex vi meritorum Christi. Quapropter S. Ambrosius in psalm. cxviii, quando Virginem attestatus est integram ab omni labe peccati, addidit, *per gratiam*. Et Eusebius Emisenus, quando Christum solummodo peccati originalis ærumnam declinasse asseruit, verba *per se* protinus adjuaxit, significare volens beatissimam Virginem tanquam Augustam, quæ principis privilegiis gaudet, fuisse per Christum, ac ejus gratiam, ab ejusdem peccati inquinamento præservatam. Nam, ut luna a sole recipit claritatem, ita Dei Mater omnia sua privilegia, et præsertim hoc præservatæ, recipit a Filio. Vide Nieremberg. in *exceptionibus*, cap. 4.

(22) Deest strophe una in Menæis impressis, et infra plures; quod semel monuisse sufficiat. Edit.

(23) Ut verificetur quod purpura regia sit nitida, et omni prorsus sordo vacans, requiritur quod nullo sit aspersa pulvere, aut olei sit conspurcata labe, nec in aliqua etiam parte sui. Verumtamen, si quid cum ejus nitore aut munditia consistere posset, maxime modicus pulvis, qui facillime excutitur, non vero foeda proserpentis olei macula, ac in vicinas partes se insinuantis, ut totum contactu suo deturpet. Eodem modo dicitur *immaculata* nullius peccati aut maculæ consortium admittit, et si cum aliquo coherere pateretur, maxime cum modico venialium peccatorum nævulo, non vero cum peccati originalis gravitate, quod turpius omni labefactat oleo. Quapropter dum S. Josephus B. Virginem toties absolute immaculatam nuntiavit; conceptioni immaculatæ nos solum suffragatus est, sed eidem suo suffragio insigne auctoritatis pondus addidit. Vide Nieremberg. in *Exceptionibus*, cap. 3.

tuam, o castissima, atque immaculatissima, fontem ex quo medicamina indeficienter emanant.

Ode 4.

Adeste: unicam benedictam magnificemus; et ad vestem illius cum fide accedamus, ut gratiam Spiritus hauriamus.

Tanquam pretiosissimum thesaurum, hæc civitas quæ te honorat, possidens vestem tuam, o puella, cum fide eam amplectitur atque osculatur, et gratiam inde reportat.

Adoramus vestem tuam, o laudabilissima, tanquam incorruptionis fontem, et gloriæ stolam existentem omnibus laudantibus te.

Munda ab omni labe et sola benedicta (24), quæ Cherubim sanctior apparuisti; animas nostras ab omni adversitate custodi, dum te cum fide honoramus.

19 Ode 5.

Undequaque purissima Domina (25), tu donasti servis tuis vestem ac pretiosam zonam tuam, ut sit illis robur ac divinum munimentum.

Jucundissimum viridarium, suavem Spiritus odorem emittens factum est templum illud, o tota immaculata, in quo tua vestis conservatur.

Repleta omni sanctitate, sanctifica animas et corpora nostra, dum vestem tuam sanctam hono-

ramus, tanquam omni honore dignissimam. Genitrix Dei, fac nos templa Dei qui habitavit in te, dum te in templo tuo divino cum fide glorificamus.

Ode 6.

Inexpugnabilem tanquam murum, o Mater omnium Regis et Domini, dedisti civitatum omnium reginæ vestem tuam sanctam ac venerabilem.

Nos gaudentes, Virginis gratiam glorificemus, ac sanctissimam illius vestem veneremur, ex qua omnis sanitas ac robur morbo laborantibus incessanter promanat.

Inexhaustum aquarum vitalium fontem te novimus, o Deipara, tuamque divinam vestem veneramur, ex qua nos fideles quotidie medicamina haurimus.

Substantiam hominum sibi ipsi domesticam fecit Dominus, habitans in te, o Deipara, omnemque hostis læsionem ab eo exterminavit.

Ode 7.

Depresso atque humili corde, menteque sublimi, altissimum Regis thronum glorificemus; sanctissimam scilicet et plenam gratia puellam.

20 In hoc thalamo tuo venerando asservatam vestem tuam cum fide honoramus, tanquam arcam sanctam, et pietatem colentium protectionem, o Dei thalame electe.

A vetustate liberatur omnis qui cum fide accedit, et sanctam capsulam osculatur, quæ splendidam vestem tuam continet, o Virgo casta.

(24) An hæc verba immaculatæ B. Virginis conceptioni saveant, judicet lector. Certe ego intelligere non possum, quomodo B. Virgo absolute dici possit munda ab omni labe, et sola benedicta, si labe originalis peccati fœdata aliquando apparuit, et communi maledictioni, ut cæteri omnes Adæ illi, subjecta fuit.

A ἀπαύστως βρύουσαν λάματα κέκτηται, πανάμωμε.

ᾠδὴ δ'.

Μεγαλύνωμεν τὴν μόνην εὐλογημένην, καὶ τὴν αὐτῆς ἐσθῆτα προστησώμεθα πίστει, ὅπως ἀρβύσώμεθα τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

Ὡς πολύτιμον θησαύρισμα κερκτημένη, ἡ σὲ τιμῶσα πόλις τὴν ἐσθῆτά σου, Κόρη, πίστει κατασπάζεται, καὶ χάριν κομίζεται.

Ἡ πανάμωμος καὶ μόνη εὐλογημένη τῶν Χερουβιμ φανεῖσα, τὰς ψυχὰς ἡμῶν σῶσον πάσης περιστάσεως τῶν πίστει τιμώντων σε.

ᾠδὴ ε'.

Σὺ, Δέσποινα ἀγνή, τοῖς σοῖς δούλοις δεδώρησαι κραταίωμα τὴν ἐσθῆτα, καὶ τιμίαν σου ζώνην, καὶ θεῖον περιτείχισμα.

Παράδεισος τερπνῶς εὐωδῖαν τοῦ Πνεύματος, πανάχραντε, ἀποπέμπων ὁ ναὸς ὁ κατέχων τὴν σὴν ἐσθῆτα δέδωκεται.

corpora nostra, dum vestem tuam sanctam hono-

Ναοὺς ἡμᾶς Θεοῦ τοῦ ἐν σοὶ ἐνοικήσαντος ἀνάδειξον, Θεοτόκε, τοὺς τῷ θεῷ ναῷ σου πιστῶς σε μακαρίζοντας.

ᾠδὴ ς'.

Ἀνέδειξας τῇ πασῶν βασιλίδι τῶν πόλεων, ἡ τεκοῦσα Βασιλέα τῶν ὄλων καὶ Κύριον, ἀρραγὲς ὡς τεῖχος τὴν σεπτὴν καὶ ἀγίαν ἐσθῆτά σου.

Γηθόμενοι τῆς Παρθένου τὴν χάριν δοξάσωμεν, καὶ τὴν ταύτης παναγίαν ἐσθῆτα τιμήσωμεν, ἐξ ἧς πᾶσα ῥῶσις ἀσθενούσιν ἀπαύστως προέρχεται.

Ἄνακαινιεται πᾶς ὁ προσῶν ἐν πίστει, καὶ τὴν ἀγίαν ἀσπαζόμενος σπορὸν τὴν κατέχουσαν τὴν σὴν, ἀγνή Παρθένε, φωτοειδῆ ἐσθῆτα.

ᾠδὴ ζ'.

Ἵψηλοτάτῳ νοῦ καὶ ταπεινῇ καρδίᾳ τοῦ βασιλέως ὑψηλοτάτον τὸν θρόνον δοξάσωμεν τὴν παναγίαν κόρην τὴν κεχαριτωμένην.

Παστὰς Θεοῦ ἐκλεκτῆ, ἐν τῇ σεπτῇ σου ταύτῃ παστάδι πίστει τὴν ἐσθῆτά σου κειμένην σεβόμεθα, ὡς κηρωτὸν ἀγίαν καὶ εὐσεβούντων σκέπη.

Ἄνακαινιεται πᾶς ὁ προσῶν ἐν πίστει, καὶ τὴν ἀγίαν ἀσπαζόμενος σπορὸν τὴν κατέχουσαν τὴν σὴν, ἀγνή Παρθένε, φωτοειδῆ ἐσθῆτα.

(25) Quid est esse undequaque purum, nisi ex omni parte, atque ex omni genere carere impuritate? Non fuisset igitur B. Virgo undequaque, id est ex omni parte, atque ex omni genere purissima, si ex parte conceptionis originali fuisset impuritate deturpata.

Emundat omnes animæ sordes, o Virgo mundissima, hæc arca, quæ continet vestem illam, quæ corpus tuum venerandum coopertum fuit.

Θεογενῆτορ ἀγνή, τὴν σὲ τιμῶσαν πόλιν λιμοῦ, A σεισμοῦ τε καὶ κακώσεως ἀπάτης περισώζε, καὶ εθνικῆς ἐφρόδου, καὶ ἐναντίας βλάβης.

Ὁδὴ η'.

Εὐχαρίστοις φωναῖς ἀνυμνοῦμέν σε τὴν παντοίων καλῶν ἡμῖν πρόξενον, καὶ τὴν σεπτὴν ἐσθῆτά σου ἀσπαζόμενοι, Κόρη, ἀναβοῶντες· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Νοητὸν ὡς λαμπάδιον ἔχοντες ἐν λυχνίᾳ τραπέζης προκείμενον τὸ ἱερὸν μαφόριον τῆς πανάγνου Παρθένου, τὰς τῆς καρδίας φωτιζόμεθα κόρας ἐκάστοτε.

Οὐδαμῶς ἀμοιροῦντας κατέλιπες ἱερᾶς σου, Παρθένε, προσψάσεως τοὺς ἀναξίους δούλους σου· ἀντὶ σώματος γάρ σου τοῦ ζωηφόρου τὴν ἐσθῆτά σου πᾶσι B δεδώρησαι.

Ἵμνωδίαῖς ἐνθέοις τιμῆσωμεν τοῦ Θεοῦ εὐρύχωρον σκήνωμα τὴν ἐν μητέραςί πανάγνον τὴν οὐράνιον πύλην, δι' ἧς ἐκλείσθη ἡ πρὸς θάνατον πύλη εἰσάγουσα.

Ὁδὴ θ'.

Ἴδοὺ σε τὴν κλίνην Σολομῶν γεραίρομεν χαρμῶσιν· μελωδήμασι, καὶ τὴν τιμίαν σου ἐσθῆτα ὡς ἄλλην κιθωτὸν ἀγιάσματος κυκλοῦντες, τὰς ἰάσεις λαμβάνομεν τὰς σωτηρίους, αἰεὶ Παρθένε.

Ἄρθη νῦν ἡ θεία σου σορὸς κατέχουσα τὴν ἐσθῆτα τὴν τιμίαν σου, ὡσπερ πηγὴν φωτὸς, Παρθένε, ἀκτῖνας ἰαμάτων ἐκπέμπουσα καὶ σκότος νοσημάτων διώκουσα, ἦν μετὰ πόθου ἀσπαζόμεθα.

Σήμερον συγκαίρουσιν ἡμῖν, πανάμωμε, προσκυνήσε· τῆς ἐσθῆτός σου πᾶσαι οὐράνιαι Δυνάμεις, ἀπόστολοι, προφῆται, καὶ μάρτυρες, καὶ ὅσιοι, καὶ δίκαιοι ἅπαντες, Δέσποινα μόνη αἰεὶ Παρθένε.

Ἠγλάσται ἅπανα ἡ γῆ, πανάγιον τοῦ Δεσπότη καταγώγιον, τῇ καταθέσει τῆς ἐσθῆτος τῆς σῆς, καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπαγάλλεται τῆς πάλαι κιθωτοῦ προτυπούσης σε τῇ καταθέσει, αἰεὶ Παρθένε.

Φαιδρὸν περιβόλαιον τὸ σὸν μαφόριον ἐδωρήσω καὶ προτείχισμα τῇ σε τιμῶσῃ βασιλίδι τῶν πόλεων πιασῶν, ὡς βασιλίσσαν ἀπάντων ποιημάτων τυγχάνουσαν, Θεοκυῆτορ μητροπάρθενε.

Ε'.

Περὶ τῆς τιμίας ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Κανῶν Ε', οὗ ἡ ἀκροστιχίς ἐστὶ· « Ἴσχύν με τὴν σὴν ζῶσον, ἀγνή Παρθένε. » Ἰωσήφ.

Ὁδὴ α'.

Ἴσχύν με θεῖαν εὐσεβῶς περιζῶσον ὑμνολογοῦντά σου τὴν ἱερὰν ζώνην θεῖον χρηματίζουσαν τῇ πόλει σου περιζῶσμα καὶ κρατάλωμα, Κόρη, καὶ ἀρβραγὲς

Custodi, Dei Genitrix pura, hanc urbem quæ te honorat, a fame, terræmotu, atque omni afflictione: ab ethnicorum impetu, atque hostili

Ode 8.

O omnium nobis bonorum conciliatrix, cum gratiarum actione te laudamus: et vestem tuam venerabilem deosculantes, o Puella, exclamamus: Benedicite, opera, Dominum.

Lumine jugi fruuntur oculi cordis nostri, cum habeamus tanquam lampadem in lucerna mensæ prominentem, sacram vestem castissimæ Virginis.

O Virgo, licet indignos servos tuos, nullo modo reliquisti expertes sacri contactus tui; etenim pro vitali corpore tuo, vestem tuam omnibus donasti.

Illustremus divinis canticis amplissimum Dei tabernaculum, castissimam inter matres, portam cœlestem, per quam clausa est janua, quæ introducebat ad mortem.

Ode 9.

O Virgo perpetua, ingentis lætitiæ canticis ecce veneramur te lectulum Salomonis: ac pretiosam vestem tuam tanquam aliam sanctificationis arcam circumdantes, salutare 21 medelas recipimus.

Sicut fons lucis visa est, o Virgo, arca illa divina, quæ continet vestem tuam pretiosam, emittens radios curationum, ac tenebras morborum depellens; ideo illam cum affectu deosculamur.

Exsultant nobiscum hodie, o immaculatissima, in adoratione vestis tuæ, Virtutes cœlestes, apostoli, prophetæ et martyres; et sancti ac justii universi; o Domina sola Virgo perpetua.

Propositione vestis tuæ, sanctificata est universa terra, o sanctissimum Domini habitaculum: et exsultavit olim David in expositione arcæ, quæ te, o Virgo perpetua, præfigurabat.

Hanc vestem tuam tanquam præclarum vallum ac munimentum donasti reginæ omnium urbium, quæ te colit, veluti Reginam omnium creaturarum, o Dei Genitrix Virgo mater.

V

De pretiosa zona B. Virginis Constantinopoli olim asservata, Canon V (26), cujus acrostichis est: « Robore me accinge tuo, o casta Virgo. » Joseph.

Ode 1.

Robore divino clementer me circumda et accinge, o intemerata Virgo! quando sacratam nunc zonam tuam hymnis celebros (27), quæ hanc civita-

(26) Exstat hic canon Græce in Menæis Græcorum, tam impressis, quam manuscriptis, sub die 31 Augusti; quo die olim Constantinopoli in Chalco-prateio celebrabatur festum Depositionis pretiosæ zonæ, seu cinguli sanctissimæ Dei Genitricis.

(27) Præter Josephum nostrum, sacratam Deiparæ zonam hymnis et laudibus celebravit S. Germa-

nus patriarcha Constantinopolitanus, et Euthymius monachus Zigabenus, uterque in Encomio in adorationem venerandæ zonæ sanctissimæ Deiparæ; item Georgius Nicomediensis, canone de Depositione venerandæ zonæ sanctissimæ Virginis in Blachernis, qui canon Græce exstat ms. in codice Bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ: necnon

tem **22** tuam cingit ut vallum et forte quoddam A περιτείχισμα, ἄχραντε Παρθένη, τῆ ποιμνῆ σου. propugnaculum ab ipso nobis Numine concessum : quæ item tuorum clientum gregem munit tanquam muri quidam ambitus nulla unquam vi rumpendus.

Omnipotentem peperisti Deum, o incontaminata I qui omnes pios accingit virtute : unde beatam te nominantes, hanc coelestem zonam tuam magna animorum lætitia deosculamur, ut ex qua tanquam fonte gratiam haurimus et misericordiam.

Bona hodie luce exorta cum tripudio magno exultemus propter sacratæ zonæ, quæ castam Dei Parentem cinxit, apud nos hic depositæ solemnitate (28) : ex qua nobis zona contextum est cingulum, quod non corrumpi, et indumentum, quod non lacerari, et denique pallium, quod non avelli a nobis potest.

O extra omnem reprehensionis aleam collocata B Virgo! populus tuus magno cursu ad tuam potentiam contendit, et in cunctis adversitatibus ad protectionem se tuam recipit. Esto igitur cunctis loco præsidii, et quæcunque sibi ipsis postulant salutaria, ea illis omnia largire, tu quæ imperiis animabus nostris liberationem a calamitatibus.

Ode 3.

Renovatur cor nostrum, et novo quasi vigore hilarescit, dum sacram tuam, o Virgo, zonam fide ferventi apprehendit, qua item zona cor nostrum vim induit inexpugnabilem impuris appetitionibus debellandis, ac simul hinc perseverat idem cor micis.

Etiamnum manet incorrupta zona hæc sacrata, C quæ olim corpus tuum nullis unquam sordibus, o Virgo, inquinatum circumcinxit, et magnam inde trahit hodieque efficaciam **23** ad hos omnes quodammodo sanctificandos, qui se pie conferunt ad eam venerandam, ipsosque ab interitu per morbos et alias calamitates imminentes liberat.

Maximæ pulchritudinis domus exististi tu ipsa quoque pro Verbo divino ex te incarnato, o Mater immaculata! jamque sibi complacitum est item, ut hæc zona tua in sancta domo ista, quæ nomini tuo consecrata est, reponatur, quam et nos piis passim osculis frequentantes, inde fructum quemdam sanctitatis obtinemus.

Eminentis pretii zonam tuam, o Deipara, venerando cordis júbilo, omnes circumcirca amplectamur, tanquam decus Christianitatis universæ; D quandoquidem illa sanctum corpus tuum, quod omne pretium et honorem superat, attingere digna fuit.

Ode 4.

Tu quidem in altum assumpta ad inaccessible humen accessisti : at cunctis interim beatam te dicentibus loco tui intemerati corporis, pretiosam

anonymus auctor antiquus Encomio in Depositionem zonæ S. Mariæ, quod ex Regio Græcæ ms. codice eruit, et Latine a se redditum anno 1648 una cum Historia hæresis Monothelitarum Parisiis edidit P. Franciscus Combessis, ordinis Prædicatorum.

(28) Sacrosanctam beatissimæ Dei Matris zonam usque adeo Ecclesia Græca venerata est, ut in ejus honorem festum quotannis die 31 mensis Augusti, solemniter celebrandum instituerit in regia urbe

Σὺ τὸν Θεὸν τὸν δυνατὸν ἐκύησας περιζωννύοντα τοὺς εὐσεβεῖς πάντας δύναμιν, πανάμωμε· διό σε μακαρίζομεν, καὶ τὴν θείαν σου ζώνην περιχαρῶς ἀσπαζόμενοι χάριν ἀπαντλοῦμεν καὶ ἔλεος.

Χαρμονικῶς τῆ καταθέσει σήμερον περιχορεύομεν τῆς ἱερᾶς ζώνης τῆς ἀγνῆς θεόπαιδος, ἐξ ἧς ἡμῖν περίζωμα ἀφθαρσίας ὑφάνθη, καὶ ἀδιάρρηκτον ἔνδυμα, καὶ περιβολὴ ἀδιάσπαστος.

ὑπὸ τὴν σὴν ὁ σὸς λαὸς, πανάμωμε, προστρέχει δύναμιν, ὑπὸ τὴν σὴν σκέπην καταφεύγει πάντοτε· πᾶσι γενοῦ βοήθεια, καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῖς πᾶσι δίδου αἰτήματα σώζουσα δεινῶν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὦδὴ γ'.

Νεουργεῖται καρδία, πίστει θερμῇ ψαύουσα ζώνη ἱερᾶ τῆς Παρθένου, καὶ περιζώννυται δύναμιν ἀμαχον, κατὰ παθῶν ἀκαθάρτων, δυσμενῶν, ἀσάρκων τε ἄτρωτος μένουσα.

nostrum penitus invulnerabile a spiritibus ini-

Μένει ἀφθορὸς ἐτι ἡ ἱερὰ ζώνη σου, ἧτις σου τὸ ἄχραντον σῶμα, Κόρη, διέζωσεν, καθαγιαζούσα τοὺς εὐσεβῶς προσιόντας, καὶ φθορᾶς ἐξαιρούσα, νόσων καὶ θλίψεων.

Ἐχημάτισας οἶκος περικαλλῆς, ἄχραντε, Λόγου τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, καὶ ἐν ἀγίῳ σου οἴκῳ εὐδοκῆσαντος ζώνην τὴν σὴν ἐντεθῆναι, ἣν κατασπαζόμενοι ἀγιάζομεθα.

Τὴν τιμίαν σου ζώνην τιμητικῶς ἀπαντες ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας περιπτυσσόμεθα τιμὴν ὑπάρχουσαν πάντων πιστῶν; Θεοτόκε, ὡς τῷ ὑπερτίμῳ σου ψαύσασαν σῶματι.

Ὦδὴ δ'.

Ἦρθης πρὸς φῶς ἄδυτον μεταχωρήσασα, ἔλιπες δὲ τοῖς σε μακαρίζουσιν ἀντὶ τοῦ σώματος σου, ἀγνή, τὴν τιμίαν ζώνην, πηγὴν θαυμάτων ὑπάρχουσαν.

Constantinopolitana : ejusque festi non solum in præsentī canone S. Josephus, sed et Germanus et Euthymius supra relati, Emmanuel Comnenus imperator in suo edicto de feriis, et Kalendaria Græcorum, Ruthenorum et Syrorum expressis ac disertis verbis meminere. Vide Colvenerium in Kalendario Mariano die 1 Augusti, et notas nostras in Mariale S. Germani ad orationem de zona sanctissimæ Dei Matris.

καὶ τόπον σωτηρίας, καὶ χαράκωμα ταύτης τῆς Α
τιμῶσί σε πόλεως, ἄχραντε.

Νέον ἡμεῖς ὡς οὐρανὸν ὑπερχόμεθά σου τὸν οἶκον,
ἐν ᾧ τεθησαύριται καθάπερ ἥλιος φωταυγῆς σου
ἡ θεία ζώνη, βολὰς θαυμάτων ἐκπέμπουσα, καὶ πάν-
των τὰς καρδίας καταυγάζουσα, Κόρη, καὶ παθῶν
τὴν ὀμίχλην διώκουσα.

Σὺ κιβωτὸς τοῦ νοητοῦ ἀγιάσματος χρηματίζεις,
ἄχραντε, πανύμνητε, καὶ τὴν τιμίαν ταύτην σορὸν
ἔχουσαν τὴν ζώνην ἣν περιούσα ἐφόρεσας, παρέχεις
τῷ λαῷ σου καταφύγιον πᾶσι, καὶ πηγὴν λαμάτων
ἀζέκωτον.

terra vitam degenti usurpata, populo **24** tuo exhibes
prodigiorum fontem nullis unquam conatibus exhauriendum.

Ἦχε τῇ σῆ πόλει πολυόλβον δῶρημα ἡ τιμία
ζώνη σου, πανύμνητε, καὶ κατετέθη περιφανῶς ταύτη
τῇ ἡμέρᾳ ἐν τούτῳ θείῳ οἴκῳ σου, καὶ γέγονε με-
γίστης ἑορτῆς, Θεοτόκε, τοῖς θερμῶς σε ποθοῦσιν
ὑπόθεσις.

Νόμου σκιαὶ καὶ προφητῶν τὰ αἰνίγματα προσδή-
λουν ἔσεσθαί σε, πάναγνε, Θεοῦ Μητέρα παναληθῆ,
δι' ἧς ἡ κατάρα ἀπεστειρώθη καὶ ἤνθησε τελεία
εὐλογία, καὶ σωτήριος χάρις τοῖς ἐν πίστει καὶ πόθῳ
ὑμνοῦσί σε.

benedictio una cum salutari quadam gratia efflorescere incepit, ad singularem omnium, cupida
fide tibi servientium, utilitatem.

Ἦδη ε'.

Ζώνης θείας τεθείσης σήμερον ἐν οἴκῳ σου, θεο-
χαρίτωτε, συνεπανετέθη ἀγαθῶν πᾶσα δόσις τοῖς
χρηζούσι, καὶ πληροῦται πᾶς τις ἀγιασμοῦ, ὁ προσ-
πελάζων τὰς αἰτήσεις πιστῶς κομιζόμενος.

liberalissimam omnium gratiarum copiam, prout cujusque postulat indigentia, et quicumque huc acces-
serit, ille impletur copioso dono sanctimoniae, si nimirum preces suas corde obtulerit sincero ac fidei.

Ἦραιώδης, Παρθένε, Λόγον ὠραιότατον ἀποκυή-
σασα, καὶ τῷ σῷ ὠραίῳ ἐπευδόκησας οἴκῳ τεθήσε-
σθαι τὴν ὠραίαν ζώνην, ἣτις τὸ σὸν ὠραῖον σῶμα,
Θεοτόκε, ὠραίως διέζωσεν.

chritudinis zona tua, quæ et tuum inclyte pulchrum corpus, o Deipara, cinctu quodam inclyto
perornavit.

Σοῦ ὁ ἅγιος οἶκος ἄλλος ὡς παράδεισος πᾶσι **D**
γνωρίζεται, μέσον κεκτημένος ὡσπερ εὖσομον
ρόδον τὴν ζώνην σου, εὐοδίας θείας ἀποπληροῦσαν
τὰς καρδίας τῶν πιστῶς προσιόντων, πανάμωμε.
corda, qui ad te pia quadam confidentia accedunt,
bus intacta Virgo!

Ὁμβροῦ θείου νεφέλη γέγονας, πανάμωμε, ἐνα-
ποστάζουσα δωτηρίας ὑδῶρ, καὶ πηγὴ χερσω-
θεῖσιν ἐγκλήμασιν πρὸς καρποφορίαν μεταγαγοῦσα
εὐσεβείας· διὰ τοῦτο πιστῶς σε δοξάζομεν.

(29) Culpæ igitur, quæ ex Adam per originem
contrahitur, non fuit particeps B. Virgo, alioquin

tuam reliquisti zonam, tanquam scaturiginem mi-
raculorum et ipsissimam salutis sedem, ac denique
ut vallum hujus civitatis, quæ amore flagrat hono-
ris tui.

Velut novum quoddam cœlum tuam domum in-
gredimur, o Virgo, in quo cœlo tanquam thesau-
rus quidam tua divina servatur zona (utpote quæ
Deum olim in se circumdedit), illustres miraculo-
rum radios emittens instar solis, nempe cordibus
omnium illuminandis et effugandis inde malarum
cupiditatum tenebris.

O sordibus intacta, et omni laudum genere
certatim ab omnibus colenda! tu es arca sanctifi-
cationis intimæ, intellectu potius quam externo
quodam sensu delibandæ, et simul hoc venerabile

B conditorium, quo asservatur zona tibi adhuc in
tanquam refugium omnibus paratum ac velut

Advenit dono civitati huic tuæ multarum valde
felicitatum cumulus, tuum nempe cingulum,
o præconiis universorum decantata Virgo,
idque hodierna luce in hac divina æde tua illu-
stre in modum est collocatum, evasitque omni-
bus ferventi te amore prosequentibus multo festi-
vitatibus instituentibus argumentum.

Caligine scatentes legis umbræ ac simul ænigmata
prophetarum te aliquando verissimam Dei Matrem
futuram præsignificaverunt, o castissima! sicque per
te et peccati maledictio ad quamdam quasi sterili-

C latem redacta est, et vicissim vera ac perfecta be-
nedictio una cum salutari quadam gratia efflorescere incepit, ad singularem omnium, cupida

Ode 5.

Cingulum istud tuum divinum, cujus hodie in
hac domo tua depositionem celebramus, o singu-
lari apud Deum gratia pollens Virgo! istud tuum,
inquam, cingulum in suum huc comitatum, traxit

Inclytam ob Verbi a te geniti pulchritudinem, tu
quoque inclyta es pulchritudine illustrata; simul
et in hoc templo tuo inclyte specioso, tu placide
pati es dignata, ut reponeretur inclytæ item pul-

chritudinis zona tua, quæ et tuum inclyte pulchrum corpus, o Deipara, cinctu quodam inclyto
perornavit.

Novus esse paradisos domus hæc tua creditur
palam **25** ab universis, in cujus paradisi medio
instar cujusdam fragrantis rosæ zona tua collocata
cernitur, per cujus fragrantiam divinam, eorum
voluptate plenissima inundantur, o a nævis omni-

Guttatim salutarem pluvie divinæ undam distil-
lans nubes facta es, o culpæ omnis expers Vir-
go (29)! animabusque nostris propter vitiorum
ariditatem penitus incultis exhibes te ut quamdam

non absolute nec vere dici posset omnis culpæ
expers, cum originalis expers non fuisset.

fontanam scaturiginem, qua nos irrigati ad faciendos fructus pietatis secundamur, unde et singulari te conatu fidei nostræ glorificamus.

Ode 6.

Eum qui est ante omnia sæcula, ut novum nobis infantem progenuisti, et simul ad novum hunc tuæ adventum festivitatis, qua pretiosi hodie cinguli tui agitur depositio, innovas quoque corda nostra vetustis jam culpis depravata.

O virginea Dei Mater, sacrum hoc templum tuum jure merito gignit admirationem omnibus, utpote quod mirificam zonam tuam possidens, omnibus fidei dono præditis pelagus quoddam representat remediorum.

Cunctæ exhilarantur animæ sanctum intrantes templum tuum, quia zonæ hujus tuæ id loci positæ fruuntur contemplatione: ista enim solis quamdam sereni habens faciem, omnipotentis illum divinique Spiritus fulgorem donis atque gratiis re-

fertum, ceu quosdam ex se radios vibrare solet. Animarum nostrarum vires quadam multiplicium peccatorum paralyti dissolutas, quasi nervis quibusdam corroborata, o Virgo! et tibi illos præterea virtute quadam singulari accingendos sume, quicumque eximia religione zonam tuam, ut multi-

26 Ode 7.

Sublimis ad cœlestia tabernacula proficiscens rerum creaturarum omnium regina, nostræ civitati cunctarum urbium reginæ magnas reliquit opes, zonam nempe suam, per quam urbs hæc nostra custoditur adversus incursiones hostium, tam qui videntur, quam qui non videntur.

Tam nobili fonti, ex quo ebullivit gratia et misericordia divina, propius nunc accedamus, nempe receptaculo huic venerando, in quo zona pretiosissima conservatur illius Matris simul ac Virginis, quæ massam generis humani adorando partu suo ad magnum evexit decus.

Adorate hymnis Dominum, Virtutes cœlorum universæ, cujus et Genitricem, linguæ omnes mortaliū, glorificate: vobis quippe dono dedit zonam suam, in cujus vere tuto ac salutari ambitu, merito possunt refuglum querere fideles.

Urgeant nubes hodie imbrem justitiæ de supernis, quandoquidem nunc depositæ hic zonæ tuæ agitur festivitas, o quæ ipsa es quoque nubes vere Deo gratissima! simul omne quidquid vivit exultando cantet: Benedictus Deus!

Ode 8.

In sanctuario profanis et impiis inaccessio, instar throni cujusdam sacri reponitur summa cum pompa et lætitia iste locus, qui unicæ Dei Genitricis, et intemeratæ omnium reginæ zonam in sese collocatam tenet; ex qua quidem iis qui multis sunt peccatis fracti ac debilitati, plena tanti mali quies ac medicina in promptu adest.

Revera per sanctas manus tuas, illum ex te incarnatum **27** in terris Dominum, tuo accinxisti cingulo, qui omnes veræ pietati deditos quendam

A

Ὦδὴ ς'.

Νέον τέτοκας ἡμῖν ὡς παιδίον τὸν πρὸ πάντων αἰώνων, καὶ καινουργεῖς καρδίας ἀμαρτίας παλαιῶσιν δεξαμένης, καινισμῶν τῆς καταθέσεως τῆς τιμίας ζώνης σου, Κόρη ἀειπάρθενε.

Ἄγιός σου ὁ ναὸς θαυμαστὸς δικαιοσύνη ὑπάρχει, ὡς τις τὴν θαυμαστὴν σου ζώνην θαύματα βρῦουσιν κεκτημένος, τοῖς πιστοῖς πέλαγος δεικνύται λαμάτων, Θεοκυῆτορ μητροπάρθενε.

Γέγηθε πᾶσα ψυχὴ συνιοῦσα ἐν ἀγίῳ ναῷ σου, καὶ ἐν αὐτῷ ὄρωσα. Θεοτόκε, τὴν ζώνην σου, ὡσπερ ἥλιον φαιδρὸν φέγγος ἀστράπτουσαν χαρισμάτων τοῦ παντεροῦ καὶ θείου Πνεύματος.

Νεύρωσον ἡμῶν, ἀγνή, τὰς καρδίας παρεθείσας παντοίων ἀμαρτιῶν ἰδέαις, καὶ περιζώσον δύναμιν τοῦς τὴν ζώνην σου πιστῶς ὡς πολυτίμητον κεκτημένους καὶ ἀναφαίρετον θησαύρισμα.

gazam pretii asservant, nulla arte de piis eorum

B

Ὦδὴ ζ'.

Ἡ πάντων βασίλισσα πρὸς οὐρανίους σκηναὶς ἀπαίρουσα καταλλοίπειν ἔλθον τῇ βασιλίδι πασῶν τῶν πόλεων τὴν ταύτης ζώνην, δι' ἧς περιζώσεται ἐπιδρομῆς ὄρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

C

Πηγῇ νῦν προσέλθομεν ἀποσταζούσῃ χάριν καὶ ἔλεος τῇ σοφῷ τῇ τιμίᾳ, τῇ κατεχούσῃ ζώνην τὴν πάντιμον τῆς τιμησάσης ἀνθρώπων τὸ φύραμα τιμῆς τόκῳ αὐτῆς, Παρθένου τε καὶ Μητρὸς.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, Δυνάμεις πᾶσαι αἱ ἐπουράνιαι· τὴν τοῦτον τεχοῦσαν, ἀνθρώπων γλώσσαι πᾶσαι, δοξάσατε, ὅτι τὴν ζώνην αὐτῆς ἔδωρήσατο καταφυγὴν ἀληθῆ καὶ σωτηρίαν πιστοῖς.

Ῥανάτωσαν ἄνωθεν δικαιοσύνην νεφέλαι σήμερον καταθέσει τῆς ζώνης τῆς σῆς, νεφέλη θεοχαρίτωτε, καὶ μελωδεῖτω ψυχὴ πᾶσα χαίρουσα· Εὐλογητὸς ὁ Θεός.

D

Ὦδὴ η'.

Θρόνός καθάπερ ἅγιος ἡ σορὸς ἀνατίθεται ἔνδον ἐν ἀδύτοις ἱεροῖς φαιδρότατα τῆς μόνης θεόπαιδος καὶ βασιλίδος πάντων ἀγνῆς, ζώνην κεκτημένη ἐπαναπυομένην, ἐξ ἧς τοῖς κοπιῶσιν ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις ἀνάπαυσις τελεία προέρχεται ἀφθόνως.

Ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Κύριον ἱερῶς ἐσωμάτωσας, καὶ χερσὶν ἀγίαις ἀληθῶς διέζωσας, τὸν περιζωννύοντα τοῦς εὐσεβοῦντας δύναμιν· νῦν δὲ ἀναβᾶτα οὐρανῶν

ὄπερ ἄνω, κατέλιπες ἀνθρώποις τὴν τιμίαν ζώνην, A singulari accingit robore. At nunc, o virginea Dei Παρθένε Θεοτόκε, κρατάωμα καὶ σκέπην.) Mater, posteaquam super omnes cœlos ascendisti, tuum istud venerabile cingulum hominibus reliquisti tanquam potens quoddam munimentum quo protegamur.

Νενοσηκόσιν λαμα, ὀλισθαίνουσι στήριγμα, καὶ τοῖς ῥαθυμοῦσιν εὐθυμία, ἐνθεος κυβέρνησις πλέουσι, πεπλανημένοις ἐπιστροφή, ἡ παρεπομένη τῇ τιμῇ σου ζώνη, ἀγνή Παρθένε, χάρις ἀληθῶς χρηματίζει, ἢν πίστει προσκυνούμεν εἰς πάντας αἰῶνας.

Gratia illa divina, quæ in nos ex tuæ zonæ venerando cultu redundare cernitur, hæc, inquam, gratia, o casta Virgo, est verissima ægrotantibus medela, jamjam item labentibus fulcimentum; præterea male animatis divinæ quoddam alacritatis donum, ad hæc moderamen et gubernaculum navigantibus, ac denique iis qui aberrarunt, auxilium plane ac lumen ad resipiscendum. Unde et cultu fideli te adoremus in omnia sæcula.

Ἐπιτελοῦντες σήμερον τὴν ἀγίαν καταθέσιν ζώνης σου τῆς θείας, ἱερὰν πανήγυριν οἱ δοῦλοι σου ἀγώμεν, καὶ ἐν χαρᾷ βοῶμεν· Χαῖρε, Θεοτόκε, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων τῶν πιστῶς μελιωδούντων· Λαός, ὀπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ob tuæ divinæ zonæ depositionem hic olim peractam, nos servi tui sacram hodie panegyrim sive conventum celebramus, magnisque tibi vocibus hunc in modum cum lætitia gratulamur: Salve, Deipara, gaudium es angelorum et eorum præsertim hominum, qui religiose nunc jugiter decantant: Populus Domini, superexaltate Dominum in omnia sæcula!

Ῥδὴ θ'.

Ode 9.

Ἴδοῦ ἡ θεία κλίνη τοῦ Σολομῶν, δυνατοὶ ἦν κυκλοῦσιν ἐξήχοντα, ῥήσεις Γραφῶν, οἷά περ ἐν κλίνῃ βασιλικῇ σορῶ τιμῆ σήμερον ζώνην ἀνακλίνει τὴν ἑαυτῆς ἀνάκλιν, εἰς πάντων τῶν τεταπεινωμένων καὶ εὐσεβούντων περιποίησιν.

Intuere, obsecro, nam iste divinus Salomonis lectulus, quem circumdant sexaginta fortes (ut aiunt Scripturæ), suam hodie zonam pretiosam in loculo tanquam in lectica regis quodam modo reclinat, idque in solatium et reconciliationem omnium, qui ut abjecti contemnuntur, ad illorum item omnium conservationem ac tutelam, quicunque veram pietatem cordi habent.

Ὡς πόλις βασιλέως τῶν οὐρανῶν, περὶ ἧς ἐλάληθη παράδοξα· ἔθου τῇ σῇ πόλει δῶρον τίμιον καὶ σεπτὸν τὴν παναγίαν μνήμην σου πάντων εἰς κρατάωμα τῶν πιστῶν, δι' ἧς οἱ στεφνηφόροι τροπῶνται πολεμίους ὀρθοδοξία διαλάμποντες.

O regis cœlorum civitas de qua dicta sunt gloriosa! Tu in hac tua civitate reposuisti augustum et adorandum munus, tuam nempe zonam sacratissimam, ut esset omnibus vere credentibus quoddam potens plane propugnaculum, qua zona principum orthodoxorum capita, hostilem mox impetum facillime profligant.

Σταλάξατε, τὰ ὄρη, νῦν γλυκασμὸν, καὶ βουνοὶ, εὐφροσύνην αἰώνιον· πατριαρχῶν δῆμοι, καὶ μαρτύρων πάντες χοροὶ, τῶν προφητῶν ὁ σύλλογος, θείων ἀποστόλων δῆμος σεπτὸς, εὐφράνθητε σὺν πασίν ἡμῖν, τῇ καταθέσει τῆς θείας ζώνης τῆς Θεοπαιδος

Stillate, montes, dulcedinem, et colles, lætitiā sempiternam! Vos præterea, tribus patriarcharum, et chori martyrum universi, adhæc cœtus prophetarum, ac denique adoranda cohors apostolorum, vestram nobiscum omnes lætitiā cœlestem communicate ad divini hujus cinguli quo se olim Dei Genitrix accinxit, dignis hodie modis celebrandam festivitatem.

Ἡγίασας τὰ πάντα διὰ τῆς σῆς, παναγία Παρθένε, κυήσεως, καὶ νῦν ἡμῖν δέδωκας ὡς πλείονα φωτισμὸν τὴν παναγίαν ζώνην σου, ἧς τῇ καταθέσει πάσα ἡ γῆ χορεύει, καὶ γεραίρει σε τὴν χαρὰς ἀρβύτου ἀποπληροῦσαν τὸ ἀνθρώπινον.

Excilarasti omnia omnino quadam benedictione sancta per tuum sanctissimum, o Virgo, puerperium, et nunc quoque nobis, ut ope tua magis semper ac magis illustremur, zonam dedisti tuam sacratissimam, in cuius hic depositionis festivitate universa nobiscum exsultat terra teque summis animorum studiis honorat, ut quæ humanum genus letum ineffabili quodam gaudio complevisi.

Φιλίας δολίας τῆς τῶν παθῶν καὶ ἐχθροῦ καθ' ἐκάστην πειράζοντος ἀμαρτιῶν βάσει ῥαθυμίας τε χαλεπῆς ἀπαγωγῆς, πανάχροντος, καὶ αἰχμαλωτίας καὶ προνομῆς, τῷ σὺ προσπεφευγότα ἐλέει διὰ τάχους, ὡς συμπαθῆς, ἀγνή, ἀπάλλαξον.

Præripe me ac libera, o summe intacta Virgo, ab omni insidiantium mihi cupiditatum amicitia, ab inimici item tentationibus quotidianis, quibus ille me, per peccata graviora vitæque dissolutionem maximam, abripere violenter in captivitatem prædamque suam nititur, ad tuam quippe nunc confugio misericordiam, o Virgo miseratrix!

29 VI.

A

Γ.

Ad hymnum Acathiston. In sanctissimam Deiparam Canon VI (30), cujus acrostichis est: « Gaudere te unam convenit, gaudii domus. Joseph. »

Ode 1.

Gabriel magnus archangelus, cum te, o casta, librum Christi animatum, et Spiritu sancto sigillatum vidisset, exclamavit ad te: Gaude, o gaudii domus, per quam primæ parentis maledictio abolita est.

Adæ correctio, gaude, o Virgo Dei sponsa, quæ infernum interemisti: gaude, tota immaculata, palatium solius regis; gaude, throne ignee Omnipotentis.

Vigens semper rosa, gaude (31), quæ sola primum suavissimi odoris protulisti: gaude, tu quæ peperisti olfactorium Regis omnium; gaude, nuptialis thalami ignara, mundi salvatio.

Domina, castitatis thesaurus, gaude, per quam a casu nostro erecti sumus; gaude, suave redolens liliium, fideles odore recreans: thymiana suavissimum, unguentum pretiosissimum.

30 Ode 3.

Expers omnino araturæ ager, ex quo divina spica germinavit, gaude: mensa animata, quæ panem vitæ recepisti: gaude, Domina, fons aquæ viventis inexhaustus.

Remotum ab omni labe vitulum enixa fidelibus juvenca, gaude: gaude, agna, quæ peperisti Agnum Dei, qui totius mundi tollit peccata: gaude, fervens propitiatorium.

Emicans aurora, quæ sola solem Christum attulisti, gaude: lucis habitatio, gaude, quæ tenebras dissolvisti, et tenebricosos demones omnino imminuisti.

Tu, Domina, porta unica, per quam Verbum so-

(30) Exstat hic canon Græce tantum in Horologio Græcorum Venetiis impresso fol. 537, in Triodio Græcorum Sabbato quintæ hebdomadæ in Quadragesima, in codice Græce ms. bibliothecæ Barberinæ n. 418, pag. 116, necnon in aliis pluribus Græcorum voluminibus manuscriptis in bibliotheca Vaticana ac Cryptoferratensi asservatis. — Propter insigne miraculum a castissima Dei Genitrice sub Heraclio imperatore patratum, de quo vide, si libet, Cæsares nostros Marianos in Heraclio imperatore cap. 6, § 7, celebrabatur quotannis Constantinopoli dies festus, *Acathistos* nuncupatus, quo Dei amantissimus populus Constantinopolitanus totam noctem absque ulla intermissione hymnum pro gratiarum actione Deiparenti decantabat, tanquam illi, quæ pro omnium salute excubias egisset, et cælesti sua virtute tam insigne tropæum contra hostes erexisset. *Acathistum* vero nominavit, quod tunc populus ac clerus universus eodem ardore idem facerent, nemine cessante, nemine a divinis laudibus conquiescente. Unde in Rituali Græcorum libro, apud Gretserum libr. III Commentarior. in cap. 12 Codini legitur: « *Acathistos*, quasi carens sessione dictus est, quod totus populus tota nocte stando hymnum Deiparæ concinuerit: quodque cum omnibus aliis in ædibus ex more sedere liceat, in istis divinæ Matris erecti omnes stantes auscultamus. Precibus propugnatrix et invictæ Matris

Ἐἰς τὸν ὕμνον ἀκάθιστον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Κατὼς Γ', οὗ ἡ ἀκροστιχίς ἐστὶ· « Χαρᾶς δοχεῖον, σοὶ πόσει χαίρει μόνη. Ἰωσήφ. »

Ῥδὴ α'.

Χριστοῦ βίβλον ἐμψυχον ἐσφραγισμένην σε Πνεύματι ὁ μέγας ἀρχάγγελος [Γαβριήλ], ἀγνή, θεώμενος, ἐπεφώνει σοι· Χαῖρε, χαρᾶς δοχεῖον, δι' ἧς τῆς προμήτορος ἀρχὴ λυθήσεται.

Ἄδῃμ ἐπανόρθωσις, χαῖρε, Παρθένε θεόνυμφε, τοῦ ἄδου ἠνέκρωσις, χαῖρε, πανάμωμε, τὸ παλάτιον τοῦ μόνου Βασιλέως, χαῖρε, θρόνε Πύρινε τοῦ παντοκράτορος.

Ῥόδον τὸ ἀμάραντον, χαῖρε, ἡ μόνη βλαστήσασα τὸ μῆλον τὸ εὖοσμον· χαῖρε, ἡ τέξασα τὸ ὄσφράδιον τοῦ πάντων Βασιλέως· χαῖρε, ἀπειρόγαμε, κόσμου διάσωσμα.

Ἄγνεϊας θησαύρισμα, χαῖρε, δι' ἧς ἐκ τοῦ πτώματος ἡμεῖς ἐξανέστημεν· χαῖρε, ἠδύπνοον κρίνον, Δέσποινα, πιστοῦς εὐωδιάζον, θυμίαμα εὖοσμον, μῦρον πολύτιμον.

Ῥδὴ γ'.

Στάχυν ἡ βλαστήσασα τὸν θεῖον, ὡς χώρα ἀνθρώπου σαφῶς, χαῖρε· ἐμψυχε τράπεζα ἄρτον ζωῆς χωρήσασα, χαῖρε· τοῦ ζῶντος ὕδατος πηγὴ ἀκένωτος, Δέσποινα.

Δάμαλις τὸν μόσχον ἡ τεκοῦσα τὸν ἀμωμον, χαῖρε, τοῖς πιστοῖς· χαῖρε, ἀμνὸς κυήσασα Θεοῦ Ἄμνὸν τὸν αἶροντα κόσμου παντὸς τὰ πταίσματα· χαῖρε, θερμὸν Ἰλαστήριον.

Ὁρθρος φαεινός, χαῖρε, ἡ μόνη τὸν ἥλιον φέρουσα Χριστόν· φωτὸς κατοικητήριον, χαῖρε, τὸ σκότος λύσασα, καὶ τοὺς ζοφώδεις δαίμονας ὀλοτελῶς ἐκμειώσασα.

Χαῖρε, πύλη μόνη ἦν ὁ Λόγος διώδευσε μόνος, ἡ

tuae, Christe Deus, ab omnibus nos libera calamitatibus, et miserere nobis tanquam solus clemens et humanus. » Sic ibi. Atque in bibliotheca Bavarica exstat de die *Acathisto* oratio hoc titulo: « Narratio utilis ex veteri historia collecta, et in memoriam revocans inexpectatum illud miraculum, factum quando Persæ et barbari regiam hanc civitatem obsederunt, qui perierunt divinam ultionem experti: civitas vero illæsa permanens intercessionem Deiparæ quotannis ex illo tempore hymnum gratiarum agendarum causa concinit, diem illum *Acathiston*, quasi sessionis expertem nominans. »

(31) En pulchrum S. Josephi pro immaculata B. Virginis conceptione testimonium. Si enim ex Josepho B. Virgo fuit rosa semper vigens, ergo nunquam sine vigore divinæ gratiæ fuit, sed semper exstitit divina gratia vernans. Quid est enim semper vigens, nisi omnibus omnino temporibus vigens, etiam illo momento, quo sanctissima ejus anima creata fuit? Nam si sine vigore divinæ gratiæ aliquando, id est in primo suæ conceptionis instanti fuisset, quomodo tunc, malæ originis æstu arida cum esset, rosa semper vigens vere dici posset? Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta*, libr. v, Dissert. 2, annot. 2, ubi quod B. Virgo in sua conceptione fuerit rosa fragrantissima.

μοχλοῦς καὶ πύλας ἄδου, Δέσποινα, τῷ τόκῳ σου A
συντρίψασα· χαῖρε, ἡ θεία εἰσοδος τῶν σωζομένων,
πανύμνητε.

Ψδὴ δ.

Ἐν φωναῖς ἁσμάτων πίστει σοι βρωῶμεν, πανύ-
μνητε· χαῖρε, πλονδρος καὶ τετυρωμένον ἐν πνεύματι·
χαῖρε, λυχνία καὶ στάμνε μάμμα φέρουσα, τὸ γλυκαῖ-
νον τὰ τῶν εὐσεβῶν αἰσθητήρια.

Ἰλαστήριον τοῦ κόσμου, χαῖρε, ἀχραντε Δέσποινα·
χαῖρε, κλίμαξ γῆθεν πάντας ἀνυψώσασα χάριτι·
χαῖρε, ἡ γέφυρα ὄντως ἡ μετάγουσα ἐκ θανάτου
πάντας πρὸς ζωὴν τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Οὐρανῶν ὑψηλότερα; χαῖρε, γῆς τὸ θεμέλιον ἐν
τῇ σῆ νηδύϊ, ἀχραντε, ἀκόπως βαστάσασα· χαῖρε,
κογχύλη πορφύραν θεῖαν βάψασα ἐξ αἱμάτων σου τῷ B
βασίλει τῶν δυνάμεων.

Νομοθέτην ἡ τεκοῦσα ἀληθῶς, χαῖρε, Δέσποινα, τὸν
τάς ἀνομίας πάντων ἔωρεάν ἐξαλείφοντα, ἀκατανόη-
τον βάθος, ὕψος ἀρρήτων, ἀπειρόγαμε, δι' ἧς ἡμεῖς
ἐθειώθημεν.

Σὲ τὴν πλέξαταν τῷ κόσμῳ ἀχειρόπλοκον στέφα-
νον ἀνυμνολογοῦμεν, Χαῖρε, σοι, Παρθένε, κραυγά-
ζοντες, τὸ φυλακτήριον πάντων, καὶ χαράκωμα, καὶ
κραταίωμα, καὶ ἱερὸν καταφύγιον.

Ψδὴ ε'.

Ὁδὸν ἡ κυήσασα ζωῆς, χαῖρε, πανάμωμε, ἡ κα-
τακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας σώσασα κόσμον· χαῖρε,
θεόθυμπε, ἀκουσμα καὶ λάλημα φρικτὸν· χαῖρε, ἐν- C
διαίτημα τοῦ Δεσπότου τῆς κτίσεως.

Ἰσχύς καὶ δύρωμα ἀνθρώπων, χαῖρε, ἀχραντε·
τότε ἀγιάσματος τῆς δόξης, νέκρωσις ἄδου, νυμφῶν
ἀλόφωτε, χαῖρε, τῶν ἀγγέλων χαρμονή· χαῖρε, ἡ
βοήθεια τῶν πιστῶν δεομένων σου.

Πυρίμορφον ὄχημα τοῦ Λόγου, χαῖρε, Δέσποινα,
ἐμψυχε παράδεισε, τὸ ξύλον ἐν μέσῳ ἔχον ζωῆς τὸν
Κύριον, οὗ ὁ γλυκαζμός ζωοποιεῖ πίστει τοὺς μετέ-
χοντας καὶ φθορᾷ ὑποκύψαντας.

Ῥωννύμενοι σθένει σου πιστῶ; ἀνιθοῶμέν σοι·
Χαῖρε, πόλις τοῦ Παμβασίλειος, δεδοξασμένα καὶ
ἀξιάκουστα περὶ ἧς λελάληνται σαφῶς· ὄρος ἀλατό-
μητον, χαῖρε, βάθος ἀμέτρητον.

Εὐρύχωρον σκηνωμα τοῦ Λόγου, χαῖρε, ἀχραντε,
κόχλις ἡ τὸν θεῖον μαργαρίτην προαγαγοῦσα· χαῖρε,
πανθαύμαστε, πάντων πρὸς Θεὸν καταλλαγῆ τῶν
μακαριζόντων σε, Θεοτόκε, ἐκάστοτε.

Ψδὴ ς'.

Παστᾶς τοῦ Λόγου ἀμόλυντε, αἰτία τῆς τῶν πάν-

(32) Cuni B. Virgo ex mente S. Josephi caruerit
omni macula, non solum caruit maculis peccato-
rum actualium, sed etiam macula peccati nobis ab
ortu congeniti, cum hæc sit vere macula turpis et
deformis, ut animam inquinat, Deoque reddat om-
nino odiosam, alioquin non caruisset omni ma-
cula: et particula universalis omnis non omnem
maculam comprehenderet, cum non comprehende-

lum pertransivit; quæ veces et portas inferni partu
tuo contrivisti, gaude: gaude, divinus introitus
eorum qui salvantur, o omni laude dignissima.

Ode 4.

Exclamamus ad te fideliter cum vocibus cantico-
rum, o cunctis laudibus celebranda: gaude, mons
pinguis et coagulatus spiritu: gaude, lucerna, et
urna ferens manna, quod piorum sensus dulcedine
perfundit.

Universi propitiatorium, gaude, o Domina imma-
culata: gaude, scala, quæ omnes per gratiam in
altum extollis a terra: gaude, pons, qui vere trans-
mittis a morte ad vitam omnes laudantes te.

Nobilior cælis sublimitate, gaude, quæ sine ullo
labore in tuo utero terræ fundamentum portasti, o
immaculata: gaude, purpura, quæ virtutum Regi
purpureis floribus contextam vestem tuis sangui-
nibus tinxisti.

Auctorem legis emixa vere, qui omnium iniquita-
tes gratuito delet, gaude, Domina, inintelligibilis
profunditas, 31 ineffabilis sublimitas; nuptialis
tori ignara, per quam nos deificati sumus.

Mundo coronam non manu factam contexuisti,
ideo te hymnis celebramus, tibi, Gaude, exclaman-
tes, o omnium custodia, et vallum, et robur, et
sacrum subsidium.

Ode 5.

(32) Carens omni macula, quæ viam vitæ pepe-
risti, gaude: gaude, quæ mundum a diluvio peccati
liberasti, o Dei sponsa: auditio et locutio horrore
plena: gaude, mansio Domini omnium creatu-
rarum.

O immaculata, fortitudo et munitio hominum,
gaude: locus sanctificationis gloriæ, iuteritus in-
ferni, thalamus totus lucidus, gaude, angelorum
lætitia; gaude, auxilium eorum, qui te cum fide de-
precantur.

Nitens ignea luce currus Verbi, gaude, Domina,
paradise animate, in cujus medio est arbor vitæ
Dominus, qui dulcedine sua vivificat omnes sui
participes et corruptioni obnoxios.

Virtute tua roborati, cum fide clamamus ad te:
Gaude, civitas omnium Regis, de qua manifeste glo-
riosa et digna auditu dicta sunt: mons a lapicida
D intactus: gaude, profunditas immensa.

Expers maculæ, gaude, amplissimum Verbi taber-
naculum: concha, quæ divinam margaritam pro-
tulisti; gaude, tota admirabilis; cum Deo reconci-
liatio omnium illorum qui te, o Deipara, assidue
beatificant.

Ode 6.

(33) Nullam habens maculam, thalame Verbi,

ret maculam originalem. Certe cum nemo dubitet
Dei Matrem actualis peccati venialis macula nun-
quam fuisse vel levissime afflatam, intelligere non
possum, quomodo nihilominus aliqua contendat
lædatam macula longe turpiori, nempe originali.

(33) En quot modis. S. Josephus immaculatæ
B. Virginis conceptioni suffragetur! Omnem ab-
solute maculam a B. Virgine, quæ fuit divini Verbi

causa deificationis omnium, gaude, o tota purissima: gaude, prophetarum **32** circumsonatio, et apostolorum exultatio.

(34) Ille ros ex te distillavit, qui idololatriæ incendium exstinxit: quamobrem ad te clamamus: Gaude, vellus roscidum, Virgo, quod Gedeon prævidit.

Tibi ecce clamamus, Gaude: esto nobis in mari versantibus portus, et propugnaculum in pelago tribulationum, et omnium scandalorum hostis.

Gaudii causa, reple gratia mentem nostram, ut clamare possimus ad te: Gaude, rubus incombustus, nubes tota lucida, quæ assidue fideles obumbrat.

Ode 7.

Ad te cum vocibus laudis clamamus: Gaude, cursus solis spiritalis, vitis vera, quæ botrum maturum protulisti, ex quo effluit vinum lætificans animas eorum, qui te cum fide glorificant.

(35) Universorum hominum medicum enixa, gaude, o sponsa Dei; virga mystica, ex qua flos

thalamus, et causa deificationis omnium, eliminavit, ut ab ea etiam originale peccatum, quod ex Thoma 3 p. q. 87 et 89, proprie maculæ nomen meretur, eliminatum intelligeremus. Quis etenim cum S. Josephus diserte scribat. B. Virginem nullam habuisse maculam, ex ejus verbis recte inferat aliquam in ea fuisse maculam, scilicet, culpæ originalis, qua filii Adæ constituti sunt filii iræ, mancipia diaboli, servi gehennæ?

(34) Dicitur B. Virgo vellus, quia sicut vellus licet sit de corpore, nescit tamen corporis passionem, ita B. Virgo licet fuerit de corpore peccati, id est de massa peccatrice, fuit tamen a passione hujus corporis, in peccati præsertim originalis contractione immunis. Favet D. Hieronymus in serm. de Assumpt. dum de Maria loquens ait: « Cæteris per partes præstat, Mariæ vero se totam infudit plenitudo gratiæ, quæ est in Christo, quamquam aliter. Hoc quippe est quod David canit: *Descendit sicut pluvia in vellus*: namque vellus cum sit de corpore, nescit corporis passionem. » Hæc ille. Cujus verba afferens Catharinus in suo Tract. de concept. ad Synod. Trident. parte II: « Adverte, inquit, quam egregie velleri comparatur, quod cum sit de corpore, nescit tamen corporis passionem. Quid est hoc, nisi quod licet Maria esset de corpore peccati, id est de massa peccatrice, tamen quasi vellus ignoravit corporis passionem? Tale erat Gedeonis vellus etiam antequam descenderet in illud pluvia, et ros æternæ nubis, id est Altissimi Filius, ne forte dicas hoc intelligi post Filii conceptionem: nam et angelus salutando, jam gratia plenam antea illam enuntiat. » Sic Catharinus.

Favet etiam Gulielmus Filiatrus episcopus Tullensis in Officio ordinis Velleris Aurei sive beatissimæ Virginis sub figura Velleris Roris et Victoriæ Gedeonis edito anno 1458, et in comitiis ejusdem Valentinianensibus, in Harmonia approbato, dum in hymno ad Vesperas, sic de beatissima Virgine canit:

Alba lana sanctitate, carens peccati macula,

Clarissima castitate, humilitatis regula

Hoc vellus absque læsura, repletum divo semine,
Tingitur, et fit purpura cruoris Nati flumine.

Et dum ibidem lect. v, sic loquitur: « Descendit ergo sicut pluvia in vellus, puram Virginem reddens puriorem, assumendo ab ea carnem purissi-

των θεώσεως, χαῖρε, πανάχραντε· τῶν προφητῶν περιήχημα, χαῖρε, τῶν ἀποστόλων τὸ ἐγκαλλίστισμα.

Ἐκ σοῦ ἡ δρόσος ἀπέσταξε φλογμὴν πολυθείας ἡ λύσσασα, ὄθεν βοῶμέν σοι· Χαῖρε, ὁ πάχος ὁ ἔνδροσος, ὁν Γεδεὼν, Παρθένε, προεθεάσατο.

Ἰδοὺ σοι Χαῖρε κραυγάζομεν· λιμὴν ἡμῖν γενοῦ θαλαττεύουσι, καὶ ὀρητήριον ἐν τῷ πελάγει τῶν θλίψεων, καὶ τῶν σκανδάλων πάντων τοῦ πολεμητοροῦ.

Καρὰς αἰτία, χαρίτωσον ἡμῶν τὸν λογισμὸν τοῦ κραυγάζειν σοι· Χαῖρε, ἡ ἀφλεκτος βάτος, νεφέλη ὀλόφωτε, ἡ τοῦς πιστοῦς ἀπαύστως ἐπισκιαζούσα.

Ὁδὸς ζ.

Ἄνυμνοῦμέν σε βοῶντες· Χαῖρε, δχημα ἡλίου τοῦ νοητοῦ, ἀμπελος ἀληθινή τὸν βότρυον τὸν πέπειρον ἡ γεωργήσασα, οἶνον στάζοντα τὸν τὰς ψυχὰς εὐφραίνοντα τῶν πιστῶς σε δοξαζόντων.

Ἰατῆρα τῶν ἀνθρώπων ἡ κυήσασα, χαῖρε, θεόνομφε, ἡ ῥάβδος ἡ μυστική, ἄνθος τὸ ἀμάραντον, ἡ ἐξαν-

mam, licet peccatrici similem. »

(35) Quid igitur mirum si hunc medicum enixa, ab eo fuit præservata, ne caderet in infirmitatem peccati originalis? Cui enim congruentius hanc præservationis medicinam exhibere poterat quam Matri? Hinc Bernardinus de Busto serm. 6 de conceptione, parte I, ait in rem nostram: « Inquit Constantinus Africanus in prima Practicæ Pantegni de regimine sanitatis, c. de Disputatione regendorum sanorum, intentio medicorum non est nisi de sanitate custodienda, secundum Galenum in initio sui libri *De diversa intentione medicorum*, qui ait: Medicorum intentio ac voluntas non est nisi in sanitate regenda. Monstravit enim quod ultimitas medicinæ nihil sit aliud, quam sanitatis custodia. Antiqui enim dixerunt, quod melius est custodire sanitatem, quam morbis repugnare: quia sanitas in sanis reperitur, ab infirmis vero est absens. Et melius est rem inventam custodire, quam non inventam quærere. Sanitatis enim custodia prior est, quam infirmitatis curatio, quoniam homo naturaliter est sanus, et sanitas est temperamentum corporis. Hæc ille. Quibus præsuppositis, sic infero: Christus tanquam bonus medicus venit in mundum ad procurandum hominum salutem, et ideo Samaritanus vulnera originalis et actualis peccati curans appellatur a Magistro Sententiar. in princip. 4 libri. Sed boni medici triplici utuntur medicina, secundum Philosophum, in Ethic., scilicet, præservativa, conservativa et curativa, quarum excellentior est præservativa, scilicet, impedire, ne quis in infirmitatem labatur. Ergo debuit Matri suæ hanc medicinam exhibere, eam præservando, ne caderet in infirmitatem peccati originalis, quod quidem facere potuit, quia quidquid potest Deus ab aliquo remove, potest etiam illud infundi prohibere, quia facilius quid suspenditur, sive præservatur, quam inductum tollitur. I. *Patre furioso*, ff. *De his qui sunt*, etc. Sed peccatum originale multipliciter potest removeri, maxime per baptismum fluminis, aut fluminis, vel sanguinis, ut declarat Magister in 4, d. 4, et per suam gratiam remittitur, juxta illud ad Rom. III: *Justificati gratis per gratiam ipsius*. Ergo etiam potuit prohibere, ne in Matre sua benedicta infunderetur, quod et fecit, et sic ille digniorem exhibuit medicinam salutis. » Hactenus Bustus l. c.

θήσασα, χαίρε, Δέσποινα, δι' ἧς χαρᾶς πληρούμεθα, καὶ ζωὴν κληρονομοῦμεν.

Ῥητορεύουσα οὐ σθένει γλῶσσα, Δέσποινα, ὑμνολογῆσαι σε ὑπὲρ γὰρ τὰ Σεραφίμ ὑψώθης, κυήσασα τὸν βασιλέα Χριστὸν, ὃν ἰκέτευε πάσης νῦν βλάβης βύσασθαι τοὺς πιστῶς σε προσκυνοῦντας.

Εὐφημεῖ σε μακαρίζοντα τὰ πέρατα καὶ ἀνακράζει σοι· Χαίρε, ὁ τόμος ἐν ᾧ δακτύλῳ ἐγγέγραπται Πατρὸς ὁ Λόγος, ἀγνή, ὃν ἰκέτευε βίβλῳ ζωῆς τοὺς δούλους σου καταγράψαι, Θεοτόκε.

Ἰκετεύομεν οἱ δούλοι σου καὶ κλίνομεν γόνυ καρδίας ἡμῶν· κλίνον τὸ αὖς σου, ἀγνή, καὶ σῶσον τοὺς θλίψει βυθιζομένους ἡμᾶς, καὶ συντήρησον πάσης ἐχθρῶν ἀλώσεως τὴν σὴν πόλιν, Θεοτόκε.

Ῥοδή η'.

Νηδυῖ τὸν Λόγον ὑπεδέξω, τὸν πάντα βαστάζοντα ἐδάσασας, γάλακτι ἐξέθρεψας νεύματι τὸν τρέφοντα τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ἀγνή, ᾧ ψάλλομεν· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Μωϋσῆς κατενόησεν ἐν βάτῳ τὸ μέγα μυστήριον τοῦ τόκου σου· παῖδες προεικόνησαν τοῦτο ἐμφανέστατα μέσον πυρὸς ἱστάμενοι, καὶ μὴ φλεγόμενοι, ἀκήρατε ἀγία Παρθένε· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Οἱ πρώην ἀπάτη γυμνωθέντες στολήν ἀφθαρσία, ἐναδύθημεν τῇ κυοφορίᾳ σου, καὶ οἱ καθεζόμενοι ἐν σκότει παραπτώσεων φῶς κατωπτεύσαμεν, φωτὸς κατοικητήριον, Κόρη· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Νεκροὶ διὰ σοῦ ζωοποιοῦνται· ζωὴν γὰρ τὴν ἐν ὑπόστατον ἐκύησας· εὐλαλοὶ οἱ ἀλαλοὶ πρώην χρηματίζοντες, λεπροὶ ἀποκαθαίρονται, νόσοι διώκονται, πνευμάτων ἀερίων τὰ πλήθη ἡττηνται, Παρθένε βροτῶν ἡ σωτηρία.

Ἡ κόσμῳ τεκοῦσα σωτηρίαν, δι' ἧς ἀπὸ γῆς εἰς ὕψος ἤρθημεν, χαίροις, παντευλόγητε, σκέπη καὶ κραταίωμα, τεῖχος καὶ ὀχύρωμα τῶν μελωδούντων, ἀγνή· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ῥοδή θ'.

Ἰθά σοι πιστοὶ τὸ Χαίρε κραυγάζωμεν οἱ διὰ σοῦ τῆς χαρᾶς μέτοχοι γενόμενοι τῆς αἰδίου, ρῦσαι ἡμᾶς πειρασμοῦ, βαρβαρικῆς ἀλώσεως, καὶ πάσης ἄλλης πληγῆς διὰ πλῆθος, Κόρη, παραπτώσεων ἐπιούσης βροτοῖς ἀμαρτάνουσιν.

Ἄφθης φωτισμὸς ἡμῶν καὶ βεβαίωσις, ὅθεν βωμέν σοι· Χαίρε, ἄστρον ἄδυτον εἰσάγον κόσμῳ τὸν μέγαν ἥλιον· χαίρε, Ἐδὲμ ἀνοίξασα τὴν κεκλεισμένην, ἀγνή· χαίρε, στυλε πύρινε εἰσάγουσα εἰς τὴν ἀνω ζωὴν τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Στῶμεν εὐλαδῶς ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἐκβοήσωμεν· Χαίρε, κόσμου Δέσποινα· χαίρε, Μαρία, Κυ-

immarcescibilis effloruit : gaude, Domina, per quam implemur gaudio, et accipimus hereditatem vitæ.

Deficit lingua, dum de te loquitur, o Domina, in laudibus tuis : etenim supra Cherubim exaltata es pariens regem Christum, quem deprecare, ut ab omni læsione liberet nunc omnes qui te cum omni fide adorant.

Insigni laude te celebrant ac beatificant omnes fines terræ, clamantes ad te : Gaude, volumen, in quo scriptum est digito Patris Verbum ; quod deprecare, o casta Deipara, ut in libro vitæ describat servos tuos.

Deprecamur te servi tui, et inclinamus genu cordis nostri : inclina tu, o purissima, aurem tuam, et salva nos, qui in profundo tribulationum demergimur ; custodi, o Deipara, civitatem tuam ab omni inimicorum expugnatione.

33 Ode 8.

O casta, Verbum in utero suscepisti : portantem omnia portasti, nutristi nutrientem nutu suo universum terrarum orbem ; cui psallimus : Dominum laudate, opera, et superexaltate in omnia sæcula.

Moyses intellexit in rudo magnum mysterium partus tui : pueri præfigurarunt illud apertissime stantes in medio ignis sine ulla læsione ; unde te, o Virgo inviolata ac sancta, laudamus in omnia sæcula.

Versutia hostis antea nudati, stola immortalitatis induti sumus partu tuo : et cum sederemus in tenebris peccatorum, lumen aspeximus, o puella, luminis habitaculum : quare te laudamus in omnia sæcula.

Suscitantur per te ad vitam mortuæ ; vitam enim subsistentem peperisti : facundi fiunt ac disertī, ii qui paulo ante loqui nesciebant : leprosi mundantur, morbi depelluntur, aereorum spirituum multiplicis turbæ devictæ sunt, o Virgo salus hominum.

Innumeris benedictionibus cumulata, quæ mundo salutem peperisti, per quam a terra in sublime elevati sumus, gaude, o casta protectio, et rohur, murus et munimen canentium : Dominum laudate, opera, et superexaltate in omnia sæcula.

Ode 9.

O Puella, ut tibi Gaude clamemus nos fideles, qui per te gaudii participes facti sumus, libera nos a perenni tentatione, a barbarorum expugnatione, et ab omni alia plaga, quæ propter multitudinem peccatorum, mortalibus peccantibus advenire solet.

Stabilimentum et illuminatio nostra facta es : quare ad 34 te clamamus : Gaude, astrum innociduum, quod mundo magnum solem attulisti ; gaude, o casta, quæ paradisum Edem clausum aperuisti ; gaude, columna ignea, quæ humanum genus in supernam vitam introduxisti.

Et religiose stemus in domo Dei nostri, et clamemus : Gaude, mundi regina ; gaude, Maria om-

nium nostrum Domina; gaude, sola immaculata et pulchra inter mulieres (36): gaude, vas quod unguentum inexhaustum in te evacuatum suscepisti

Perpetua Virgo, columba quæ Misericordem peperisti (37), gaude; gaude, confessorum omnium gloriatio; gaude, athletarum corona, omniumque justorum divina exsultatio, nostrumque fidelium salus.

Hæreditatis tuæ, quæ nos sumus, peccatis omnibus ignosce, Christe Deus, non respiciens nunc ad illa, cum habeas deprecantem te eam, quæ sine semine genuit te super terram, quippe qui propter magnam misericordiam tuam voluisti formam alienam suscipere.

VII

In sanctissimam Deiparam canon VII (38), cujus acrostichis hæc est: « Deipara, senis te modis ego cano. » Joseph.

Ode f.

Decepta pravo hostis consilio, prima mater mortem adduxit in mundum: tu vero, o purissima, vitam enixa nos corruptione peremptos vivificasti.

35 Et cogitationibus prolapsa, et maculis carnalibus sordescens, ad te vere (39) puram, immaculatam et castam confugio: esto adiutrix servo tuo.

Infestas cordis mei passiones, o Deipara, tuis medicaminibus cura; gravissimam cogitationum inconstantium tempestatem seda intercessione tua apud Deum, o Domina.

Ode 3.

Per illam quæ peperit te, miserere mihi, et salva me, o Verbum, tu qui solus natura compatiens propter viscera misericordiæ tuæ effudisti pro me totum sanguinem tuum.

Addictum Deo templum per divinam generati-

(36) Non potest S. Josephus immaculatum B. Virginis conceptum verbis clarioribus deprædicare. Quid enim est dicere B. Virginem solam inter mulieres fuisse immaculatam, nisi cum omnes mulieres post Adæ lapsum fuerint cum originali macula conceptæ, eam solam inter illas ab hac macula in suo conceptu liberam exstitisse, atque adeo solam inter omnes immaculatam fuisse?

(37) Ob puritatem originalem maxime appellatur Virgo nomine columbæ, quæ sine felle est, et typus puritatis: *Una est columba mea*. Cantic. cap. ii. Nam sexaginta sunt reginæ, et multo plures concubinæ; adolescentularum autem non est numerus, sed primaria Sponsa et omnibus longo intervallo anteposita, una est Maria, hoc est sola, quam singularitatem maxime habet in puritate justitiæ originalis. Est quippe amor munditiæ et puritatis velut natus columbæ, ut propterea aquam, unde bibere et se lavare possit, mundam et puram esse admoneat Varro libr. iii, c. 7: *Sunt enim, inquit, per mundæ hæc volucres*. Itaque apte consentit cum summo Virginis nitore nomen columbæ. Et nomen quidem Hebræum columbæ, a radice impurum quid et graveolens serente deductum est, quia indidem derivatur unde cœnum et lutum, ut Sancius in cap. ii Cantic., n. 58, ratio-

αρία πάντων ἡμῶν χαῖρε, ἡ μόνη ἄμωμος ἐν γυναιξὶ καὶ καλὴ χαῖρε, σκεῦος μύρον τὸ ἀκένωτον ἐπὶ σὲ κενωθὲν εἰσοδεζάμενον.

Ἡ περιστέρα ἡ τὸν Ἐλεήμονα ἀποκυήσασα, χαῖρε, Ἀεικάρθενε ὁσίων πάντων, χαῖρε, τὸ καύχημα τῶν ἀθλητῶν στεφάνωμα, χαῖρε, ἀπάντων τε τῶν δικαίων θεῖον ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἡμῶν τῶν πιστῶν τὸ διάσωμα.

Φεῖσαι, ὁ Θεὸς, τῆς κληρονομίας σου τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν πάσας, παραβλέπων νῦν εἰς τοῦτο, ἔχων ἐκδυσωποῦσάν σε τὴν ἐπὶ γῆς ἀσπόρως σε κυοφορήσασαν διὰ μέγα ἔλεος θελήσαντα μορφωθῆναι, Χριστὲ, τὸ ἀλλότρουτον.

B

Z.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, Κανὼν Ζ', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ: Ἐκτον προσάξω τῇ θεοτόκῳ μέλος. Ἰωσήφ.

Ῥδὴ α'.

Ἐκ πονηρᾶς συμβουλίας τοῦ δυσμενοῦς ἡ προμήτωρ θάνατον ἐπεισῆξεν· ἀλλ' αὐτὴ τὴν ζωὴν κυήσασα, ἀγνή, νεκρωθέντας τῇ φόρᾳ ἡμᾶς ἐζώωσας.

Καὶ λογισμοῖς ὀλισθαίνων καὶ μωλυσμοῖς σαρκικοῖς σπιλούμενος, ἐπὶ σὲ τὴν καθαρὴν ἀληθῶς καὶ ἀσπιλον, ἀγνήν καταφεύγω, βοηθὸς γενοῦ τῷ δούλῳ σου.

Τὰ τῆς καρδίας μου πάθη τὰ χαλεπὰ, θεοτόκε, ἴσασαι, τῶν ἀστάτων λογισμῶν τὸ δεινὸν κλυδώνιον τῆ σῆ μεριτεία πρὸς Θεὸν ἔκσπασον, Δέσποινα.

Ῥδὴ γ'.

Ὁ μόνος φύσει συμπαθὴς, ὁ τὸ α.μά σου, Λόγε, διὰ σπλάγχχνι ἐλέους δι' ἐμὲ ἐπὶ σταυροῦ κενώσας, διὰ τῆς σε κυησάσης οἰκταίρον καὶ σῶσον με.

Ναδὸς γενόμενος Θεοῦ τῇ θεογεννησίᾳ, ἐκουσίως εἰς

cinatur; ipsum tamen columbæ nomen nihil nisi purum et illime præ se fert, quod in rem nostram apposite cadit. Nam B. Virgo, quamvis de cœnosa et fœda radice parentum generis nostri procreata, nihil tamen continet nisi sanctum et purum, ita ut etiam ipsum ejus primum initium fuerit intemperatissimum et omni prorsus labe carens, quod Galatinus libr. vii, *De arcanis*, cap. 5, expressum putat eo Spiritus sancti oraculo Cantic. ii: *Columba mea in foraminibus petrae*. Nam petram ad principium generationis pertinere putat ex Isaiaë lv, ubi Hebræi jubentur attendere ad petram unde excisi erant, id est, ad suæ generationis principium. In ipsis ergo petrae foraminibus, inque ipso primo ortus ad vitam principio puritas Virginis commendatur. Vide Nieremberg. in *Exceptionib.* c. 13.

(38) Exstat hic canon Græce tantum in Paracletica Græcorum, Feria iv, sexti tomi seu secundæ.

(39) Ne aliquis putaret B. Virginem false, inaniter et ficto dici puram et immaculatam, addidit Josephus, vere, significans ipsam in veritate puram fuisse atque immaculatam. Revera autem non fuisset pura, nec dici posset vere immaculata, si in primo instanti sui esse impuritate ac macula originalis criminis sordidata apparuisset.

πάθη ὠλισθησα χαλεπά· διό σε, Θεοῦ ναε, Ικετεύω, Δέσποινα, βοήθει μοι.

Παστάς Κυρίου ἐκλεκτή, οὐρανίου κασάδος ποιη-
σόν με κληρονόμον τὸν τῆ θεία σου σκέπη, ὡς ἐν
καστάδι σεπτῆ καθ' ἐκάστην πόθω σε γεραίροντα.

Ὁδὴ δ'.

Ῥανίσιν, ἀχραντε, πλευρᾶς τοῦ τόκου σου τῶν πα-
θῶν μου τὸν ῥῦπον καὶ τοὺς δεινοὺς σπύλους τῆς καρ-
δίας μου ἐναποκάθαρρον, ἀγνή, καὶ φωτὶ σου κατα-
λάμπρυνον.

Ὁδὸς εὐθεία μοι, ὁδὸς εἰσάγουσα σωτηρίας πρὸς
τρίβους ἢ τὴν ὁδὸν τέξασα γενήθητι, ἀποπλανήσει
πονηρὰ καθ' ἐκάστην ὀλισθαίνοντι.

Σταγόνα δμδρισον ἐν τῆ καρδίᾳ μου κατανύξεως, Β
Κόρη, ἢ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς κηῆσασα, τὰς διεκχύ-
σεις τῶν ἐμῶν παθημάτων ἀναστέλλουσα.

Ἄγλα Δέσποινα, τὸν ὑπεράγιον ἢ κηῆσασα Λόγον,
ἀγιασμὸν τῆ ψυχῆ μου δώρησαι, καὶ τριχυμίας πει-
ρασμῶν τὴν ζωὴν μου ἐλευθέρωσον.

Ὁδὴ ε'.

Ξένον ὡς ἔσχηκας τοκετὸν, ξένον με γενόμενον
Θεοῦ δι' ἁμαρτίας οἰκείωσον, ξένωσον ἐκ ταύτης, καὶ
τῷ οἰκτίρμονι οἰκείωσον, Παρθένε, τῆ μεσιτεία σου.

Ὡς ὄρος πάλαι σε Δανιὴλ βλέπει, τηλαυγῶς μαρ-
μαρυγαῖς τῆς παρθενίας ἐκλάμπουσαν, ἐξ οὗ ἐτμήθη
λίθος συντρίβων, πάναγνε, τὰ εἰδῶλα τῆς πλάνης
σθένει θεότητος.

Truculentorum latronum invasionibus sauciatum in anima, et semimortuum in via hujus vitæ, gravi-
que in discrimine positum, visita me, o Verbum. per eam quæ peperit te.

Ὁδὴ ς'.

Ἡ ῥάβδος ἢ ἐντιμος ἢ βλαστήσασα ἡμῖν ξύλον
ζωῆς τὸν Κύριον, τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου φθοροποι-
οῦς ἐννοίας βλαστάνουσαν τῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου
ἀποκάθαρρον

Θηρὸς ἁμαρτίας με, ὡς κυτῶας ἐκ γαστρὸς τὸν
Ἰωνᾶν, ἐξάγαγε σαῖς Ικεσίαις, Λόγε, τῆς ἐν γα-
στρῇ ἀγνῶς χωρησάσης σε τὸν ἀχώρητον φύσει, πο-
λυέλεε.

Ἐπλήθυναν, Δέσποτα, ὑπὲρ ἄμμον θαλασσῶν τὰ
πονηρὰ μου πταίσματα· ὡς κεκτημένος πέλαγος

A nem effectus, voluntarie in molestissimas passiones
prolapsus sum. Propterea supplex rogo te, o Do-
mina, quæ es templum Dei, adjuva me.

Regis Domini thalamus electas, fac me cœlestis
thalami consortem divina protectione tua; ego
quippe in angusto thalamo quotidie cum affectu te
honoro.

Ode 4.

Absterge, o immaculata et pura, (40) guttis e
latere Filii tui manantibus, sordes affectionum
meorum, et pessimas maculas cordis mei; et luce
tua illustra me.

Sis mihi, tu, quæ viam ipsam peperisti, via re-
cta; via quæ deducat me in semitas salutares; nam
quotidie errore malo prolabor.

Effunde stillas compunctionis in corde meo, o
Puella, quæ fontem vitæ peperisti, et passionum
meorum effusiones compesce.

Nulli sanctitate secunda Domina (41), quæ omni
sanctitate superius Verbum peperisti, sanctificatio-
nem largire 36 animæ meæ, et a tentationum
procellis libera vitam meam.

Ode 5.

Ipsa, quæ partum peregrinum habuisti, me a Deo
peregrinum effectum, eo quod peccati domesticus
fuerim, ab eodem peccato peregrinum redde; et
misericordi me domesticum effice, o Virgo, media-
tione tua.

Sicut montem vidit te olim Daniel, virginitatis
radiis splendide coruscantem, o tota immaculata:
ex quo abscisus est lapis; qui robore divinitatis,
erroris simulacra contrivit.

per eam quæ peperit te.

Ode 6

Emunda cruce Filii tui infelicem animam meam,
cogitationes noxias pullulantem, o virga venera-
bilis, ex qua nobis lignum vitæ Dominus germina-
vit.

Me a fera peccati, tanquam Jonam a ventre ceti
educ, o Verbum, multa præditum misericordia,
per intercessionem illius, quæ te incomprehen-
sibilem natura, in suo utero castissime comprehendit.

O Domine, multiplicata sunt super arenam ma-
ris pessima peccata mea: tu, tanquam possidens

(40) Quando Patres, ut Origenes Homil. 1 de
diversis in Matthæum; S. Bernardus serm. 13, de
Cœna Domini; S. Leo papa epist. 38, S. Joan.
Chrysostomus in cap. xi Epist. ad Hebræos, et
alii, Christum vocant immaculatum, non solum a
Christo peccatum actuale excludunt, verum etiam
et originale, id quod expresse docuit Odo Cameracensis in Expositione Canonis, dist. 3, dicens: *Ho-
stiam immaculatam, id est, sine omni macula culpæ,
utpote concepta et nata sine peccato.* Eodem prorsus
modo de Virgine censendum: nam quemadmodum
Christus non diceretur revera immaculatus absolute
et simpliciter, si aliquod admisisset peccatum ac-
tuale aut originale, æquè minus Virgo immaculata
nuncuparetur, si aliquod agnovisset. Meritoque
Odo Cameracensis loco citato eodem modo copu-
lavit Jesum Christum et Matrem ejus in Elogio nomi-

nis immaculati dum dixit: ab immaculata Matre
sumptam esse hostiam immaculatam. Vide Nierem-
bergium, in Exemptionibus cap. 2.

(41) Hoc Elogio Deiparam Virginem omnes
omnino tam homines quam angelos in sanctitate
excessisse proclamavit Josephus, quod verificari
nullatenus possit contracto peccato originali; ex
hac enim parte angeli et protoplasti in paradiso
essent. B. Virgine sanctiores. Nam si primos parentes,
quod essent humanum genus propagaturi, visum
est Deo sanctimonia ornatæ in lucem educere (ex
communiori sententia), an videri ipsi aliter potuit de
hac altera Eva reparandæ salutis adjutrice, sociæque
amplificandæ sanctitatis, et aliis insigni gloriis,
quæ primigeniæ labis probrum aut excludant oportet,
aut in dubium revocentur? Si angeli in san-
ctitate a Deo creati, cur non similiter eorum Regina?

pelagum misericordiarum, converte, et salva me, o Verbum, avocationibus Genitricis tuæ.

37: Ode 7.

Desiccasti partu tuo, qui fuit supra naturam, naturam primi parentis. Me igitur qui supra naturam pecco, et Deum natura bonum ad iram provoco, maternis tuis reconciliationibus eidem domesticum redde.

Jugiter emanant a corde meo peccatorum flumina: tu ex qua aqua salutis fidelibus scaturivit, emunda illud, ut canere possim dulcisonis modis: Benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Supra terram tu fuisti cælum Factoris cœli et terræ, quem supplex precare ut liberet me a terrenis malis, et dignum me faciat ut particeps sim bonorum cœlestium, o Dei Genitrix.

Ode 8.

Ego miser, quantumvis nolim, turpia perpetor, consuetudini deserviens, quæ me subjicit pessimis dominis, qui a Deo exciderunt; o Domina Virgo, libera me.

Genuisti, o Domina Virgo, nostrum nullius manu agricolæ cultum, ex quo vinum salutiferum profluit universis; me peccati ebrietate obtenebratum, sobrietati ac salutis restituere.

O Domine, licet damnationis reus sim, ne statuas me cum damnatis, in hora judicii: sed exiguum suspirium meum suscipiens, salvum me fac, o miserator, intercessionibus Matris tuæ.

Ode 9.

Conculcavi ego solus per summam amentiam legem tuam salutiferam, o Christe; et gravissimæ transgressionis 38 deservio, jamque damnationis reus factus sum: salva me, et miserere mei, per castam illam, quæ peperit te, tu quippe es omni bonitate superior.

A tempestate tentationum mihi graviter periclitanti esto portus, o Deo charissima Domina: et passionum mearum fluctus mitigans, peccatorum meorum pelagum desicca, ut pro debito laudem te omni laude dignissimam.

Notifica mihi viam rectam, o Virgo, per quam invenire possim portam ad regna superna ferentem, ad divina paradisi tabernacula, ad veram ac sempiternam beatitudinem.

Ordines angelorum sanctorum, exercitus martyrum, confessorum, hierarcharum, justorum, prophetarum atque apostolorum cœtus, una cum Genitrice tua, te, Christe, præcantur: Tu tanquam multa præditus misericordia, salva nos, et miserere nostri.

VIII

In sanctissimam Desparam Canon VIII (42) cujus acrostichis est: « Octava do tibi, Maria, cantica. Joseph. »

Ode 1.

O gloriosa et casta, quæ sola fidelium gloria

(42) Exstat hic Canon Græce tantum in Paracletico Græcorum edito feria IV. octavi toni seu

οικτιρμῶν, ἐπιστρέψον, σῶσον με παρακλήσει, Λόγε, τῆς Τεκούσης σε.

ᾠδὴ ζ'.

Ἡ τὴν φύσιν τοῦ προπάτορος θεώσασα τῷ ὑπὲρ φύσιν τόκῳ σου, ἀμαρτῶντά με ὑπὲρ φύσιν, καὶ τὸν ἀγαθὸν τῇ φύσει πικράναντα θεὸν, καταλλαγαῖς σου μητρικαῖς αὐτῷ οικείωσον.

Τὴν πηγάζουσαν ἐκάστοτε καρδίαν μου ἀμαρτημάτων ρεῦματα, ἡ πηγάσασα σωτηρίας ὑδὼρ τοῖς πιστοῖς, καθάρισον μέλπειν ἐμμελῶς· Εὐλογημένη ἡ θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Οὐρανὸς ἐπὶ τῆς γῆς σὺ ἐχρημάτισας τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς Ποιητοῦ, ὃν ἴκέτευε τῶν τῆς γῆς με ρύσασθαι κακῶν, καὶ μέτοχον τῶν ἐν οὐρανοῖς καταξιῶσαι ἀγαθῶν, Θεογεννήτρια.

ᾠδὴ η'.

Καὶ μὴ θέλων, ὧ τάλας, πράττω τὰ ἀτοπα συνηθεῖα δουλεύων καταδουλούσῃ με δούλοις πονηροῖς, ἐκ θεοῦ ὀλισθήσασι· Δέσποινα Παρθένε, ἐλευθέρῳ με δεῖξον.

Ὡς τὸν βότρυν τεκούσα τὸν ἀγεώργητον, τὸν πηγάζοντα οἶνον πᾶσι σωτήριον, μέθη με πικρᾶ; ἀμαρτίας σκοτούμενον, Δέσποινα Παρθένε, σωφρόνησον καὶ σῶσον.

Μὴ με στήσης ἐν ὄρῳ, Δέσποτα, κρίσεως μετὰ τῶν κατακρίτων ὄντα κατάκριτον, ἀλλὰ τὸν μικρὸν στεναγμὸν μου δεξάμενος, σῶσον με προσβελαις τῆς σῆς Μητρὸς, οἰκτίρμο.

C

ᾠδὴ θ'.

Ἐμὲ τὸν μόνον καταπατήσαντα φρενοβλαβῶς τὸν νόμον σου, Χριστέ, τὸν σωτήριον, καὶ δεινῇ παραδάσει δουλεύσαντα, καὶ κατακεκριμένον σῶσον, οἰκτιρήσον διὰ τῆς τεκούσης σε ἀγνῆς, ὡς ὑπεράγαθος.

Διμήν ἐν ζάλῃ μοι κινδυνεύσαντι τῶν πειρασμῶν γενοῦ, θεοχαρίτωτε Δέσποινα, καὶ παθῶν μου τὸν σάλλον πράδνον, τὸ τῶν ἀμαρτιῶν μου ξήρανον πέλαγος, ὅπως κατὰ χρέος σε ὑμῶ τὴν πολυύμνητον.

Ὅδον εὐθείαν μοι καθυπόδειξον, δι' ἧς εὐρεῖν δυνήσωμαι τὴν πύλην τὴν φόρουσαν πρὸς τὰ ἄνω, Παρθένε, βασιλεία, πρὸς τὰ τοῦ παραδείσου θεῖα σκηνώματα, πρὸς τὴν δι' αἰῶνος ἀληθῆ μακαριότητα.

... στρατὸς μαρτύρων, ὁσίων σύλλογος, ἱεραρχῶν, δικαίων, προφητῶν, ἀποστόλων τε, τῶν ἀγγέλων τὰ τάγματα, μετὰ τῆς σε τεκούσης ἐκδυσωποῦσί σε· Σῶσον ἡμᾶς, οἰκτιρὸν, Χριστέ, ὡς πολυέλεος.

H'.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, Κανὼν η', οὗ ἡ ἀκροστιχὴς ἐστὶ· « Δέησις ἐστὶν ὀρθοῦ τῇ Παρθένῳ. » Ἰωσήφ.

ᾠδὴ α'.

Δεδοξασμένα περὶ σοῦ λελάληται, δεδοξασμένη,

quarti plagii, et in Paracletico ms. Bibliothecæ monasterii Cryptæferratæ feria VI.

ἀγνή, ἡ τῶν πιστῶν δόξα μόνῃ χρηματίσασα· διὸ A
μελλούσης δόξης με κοινωνῶν σαῖς πρεσβείαις δοξά-
ζοντά σε ἀνάδειξον, ἄχραντε πανάμωμε Δέσποινα.

Εὐλογημένος ὁ καρπὸς, πανάμωμε, ὁ τῆς κοιλίας
σου, δι' οὗ βροτοὶ πάντες, τῆς ἀρᾶς ἐλύθημεν, εὐλογη-
μένη πάναγνε, ἀνερμήνευτον θαῦμα, ἀκατανόητον
δραμα, πάντων τε βροτῶν τὸ διάσωμα.

Ἡ τῶν ἀγγέλων δυσωπεῖ σε, Κύριε, πληθὺς ἐκά-
στοτε, τῶν μαθητῶν δῆμος, προφητῶν ὁ σύλλογος,
μαρτύρων καὶ ὁσίων σου· διὰ τῆς Θεοτόκου, ἀμαρ-
τημάτων συγχώρησιν δώρησαι ἡμῖν, ὡς φιλόφρω-
πος.

Σὲ τὴν ἐν σπλάγχνοις δεξαμένην, ἄχραντε, τὸ φῶς
τὸ ἀστεκτον ἐκδυσωπῶ πίστει· τῆς γέννησις ῥῦσαι με, B
καὶ τῆς ἀποκειμένης μοι διὰ πλῆθος πταισμάτων
κολάσεως ἐλευθέρωσον, σοῦ ταῖς εὐπροσδέκτοις δεή-
σειν.

Ὁδὴ γ'.

Ἰερᾶς πολιτείας ἀποπεσῶν, ἄχραντε, παρασυν-
εβλήθη τοῖς κτήνεσι καὶ κατάκριτος ὄλος γεγένημαι·
ἡ τὸν Κριτὴν τετοκυῖα πάσης, κατακρίσεως ῥῦσαι
καὶ σῶσόν με.

Στεναγμοὺς ἀνευδύτους, καὶ ψυχικὸν δάκρυον, καὶ
διηνεκῆ μοι παράσχου, κέρη, κατάνυξιν, ὅπως πεν-
θήσω μου τὰ συμφυέντα μοι πάθη ἐξ ἀπροσεξίας
μου, Θεοχαρίτωτε.

Ἐπουράναι τάξεις, λειτουργικὰ πνεύματα, δῆμος
προφητῶν, ἀποστόλων σου, καὶ μαρτύρων σου, σὺν C
τῇ τεκούσῃ σε, ἐκδυσωποῦσιν, οἰκτίρμον, τῷ λαῷ
σου δώρησαι πταισμάτων ἄφεσιν.

Συμπαιθεῖς με θείας, ὡς συμπαθῆς, ἄχραντε, νῦν
καταξιῶσαι δυσώπει τὸν εὐσυμπάθητον, τρόπους
ἀσπλάγχχνους καὶ ἀσυμπαιθεῖς κεκτημένον, μετανοίας
τρόπους με νῦν ἀνακάλεσαι.

(43) Hæc vox *immaculata*, adjuncta Dominæ no-
stræ Virgini Deiparæ, exserit omnes vires suas
et plenitudinem puritatis significat, excludens
omnem maculam sive actualem, sive originalem;
nobilius significans exclusionem maculæ originalis
in conceptione conjuncta Virgini, quam si conce-
ptioni ipsi jungatur. Indicat enim originem et fon-
tem, unde conceptioni provenit quod sit immacu-
lata et ab omni labe aliena, nempe gratiam, quæ
animæ Virginis inhæret. Virgo enim non est imma-
culata ex vi suæ conceptionis, sed ex beneficio Dei
infundentis illi gratiam, in ipso conceptionis mo-
mento. Quare (ut more scholastico loquar) hæc cau-
salis est vera: quia anima Virginis est immaculata
in momento conceptionis, conceptio ipsa est imma-
culata non e contra. Ad hæc, Virgo est immaculata
intrinsece per gratiam, et carentiam maculæ ipsi
inhærentem; conceptio vero est immaculata solum
extrinsece per denominationem a puritate quæ est in
Virgine. Conceptio enim neque intrinsece potest
habere gratiam, neque culpam, sed sancta dicitur
a sanctitate animæ, maculata vero tum ab infe-
ctione seminis ex debito et quasi radicaliter, tum
formaliter a macula inhærente animæ, quæ omnia
conceptioni ipsi extrinseca sunt. Nobiliter ergo si-
gnificatur puritas conceptionis conjungendo cum

PATROL. GR. CV.

A facta es: gloriosa dicta sunt de te: propterea, dum
te glorifico, fac me participem futuræ gloriæ inter-
cessionibus tuis, o Domina immaculata, et ab omni
labe aliena (43).

39 Carens omni macula Virgo (44), tota casta ac
benedicta, inexplicabile miraculum, incomprehen-
sibile spectaculum, omnium mortalium æslus, be-
nedictus sit fructus ventris tui, per quam nos ho-
mines universi a maledictione liberati sumus.

Turba angelorum copiosa, discipulorum con-
ventus, prophetarum, martyrum et confessorum
tuorum cœtus, te, Domine, semper precatur: per
Deiparam largire nobis peccatorum veniam, utpote
hominum amator.

Ad te, o immaculata, quæ ignem intolerabilem
intra viscera suscepisti, supplices cum fide preces
fero: a gehenna eripe me, et a supplicio, quod
propter multitudinem peccatorum meorum para-
tum est mihi, libera me acceptissimis precibus tuis.

Ode 3.

Ut a sacris vitæ institutis excidi, o immaculata,
comparatus sum jumentis, et damnatus totus factus
sum; tu quæ Judicem peperisti, ab omni danina-
tione libera me, et salva me.

Assiduam compunctionem, veros genitus, ac
lacrymas ex animo emanantes concede mihi, o
puella, ut passiones quæ mihi ex mea negligentia
inhæserunt, deslere possim, o Deo gratissima.

Digestæ per cœlum angelorum acies, admini-
stratorii spiritus, turba prophetarum, apostolorum,
ac martyrum tuorum, una cum Genitrice tua, te
suppliciter exorant, o misericors, ut populo tuo
peccatorum indulgentiam largiaris.

O immaculata, tanquam compatiens precare
illum qui maxime omnibus compatitur, ut me di-
vina compassione dignum efficiat: et cum mores
immites, et compatiendi ignaros induerim, tu me
nunc ad pœnitentiæ mores revoca.

Virgine epithetum *immaculatae*, quam si cum con-
ceptione ipsa conjungeretur. Vide Calderon,
Pro titulo immaculatae conceptionis, cap. 5, n. 197.

(44) Potuitne Virgo omni carere macula, si ori-
ginalis peccati macula non caruit? Nonne mirum
apparet, quod cum dubitet nemo Dei Matrem ac-
tuali peccato nunquam fuisse vel leviter afflatam,
esse nihilominus qui velint scdatam macula longe
turpiori? Is sanctus, impollutus, segregatus a pec-
catoribus tam procul, ut sanctitatis notas populo
sacrificiis et templo, sacerdotibus, throno, ac reli-
quis olim fabricandi sibi palatii nudis imaginibus
atque umbris ab orbe condito impresserit, hoc
ipsum palatium, nempe Matrem divinitatis corpo-
randæ, æternum augustale, cum facile posset, non
exemit, scilicet, a labe detestanda peccati nobis ab
ortu congeniti? Et in illis ab sese plurimum remo-
tis, fumique instar defecturis, ad se tamen utcu-
que spectantibus, puritatis summæ curiosus, copu-
landam sibi arctissimo omnium ac maxime intimo
ac sempiterno vinculo neglexit? Passus exsecran-
darum sordium contumeliis patere quam sibi Ma-
trem delegerat? Passus dæmoni carnem semel manci-
pari, quam deinde secum æset in perpetuum junctu-
rus? Vide Ludovic. Janinum Soc. *Jesus in Corona ar-
gustissimæ Virginis Matris Dei*, tract. 1, excellent. 7.

40 Ode 4.

A

ᾠδὴ

Tota pura, discinde pessimum peccatorum meorum chirographum divina lancea, quæ pupugit divinum latus illius, qui ex te, o Virgo, homo fieri atque inter homines versari voluit, et precare, ut ego a Deo per meam insipientiam elongatus, salvandorum libro ascribar.

Indulgentia dignum me fac, o puella, qui vehementer pecco, et in gravia delicta prolapsus sum, ut cum vocibus pſenis gratiarum actione te glorificem et cum divino affectu glorificem te, quæ excellentissimo partu tuo universos viles atque abjectos, o purissima, magnificasti.

Beatissima illibata puritate Virgo, in te naturæ eges innovantur; etenim supra naturam Verbum peperisti: propterea te cum fide precor, ut me qui supra humanam naturam multa peccavi, et a Deo elongatus sum, convertas, et salvum facias intercessionibus tuis.

Inimicus ferox, peccati jaculis totam animam meam consauciavit meumque cor sædis concupiscentiis commaculavit, atque a via recta seduxit me. Propterea clamo ad te, ut revertentem suscipias, et salves me.

Ode 5.

Maxima te semper beatitudine fruente, beatificant nunc generationes generationum: et cœlestes virtutes solam te concelebrant, o benedicta inter mulieres, atque Adami collapsi revocatio; quippe quæ inferiora cum superioribus copulaveris.

Ad hoc ut integer sanusque perseverem, nec ullo modo a meliori statu dimovear, sed recto tramite incedam, Deoque placita faciam, tu me virtute corrobora, quæ 41 Verbum bonum peperisti quod nos ab irrationalitate liberavit.

Redundantem ob misericordiæ abyssum sanguinem tuum, o Verbum, in cruce totum effudisti: ideo exsiccata passionum mearum abyssum, et dignum me fac mediante Deipara, ut cum compunctione tibi Deo placere et gratus esse possim.

Ode 6.

Invenit per te misericordiam humana natura; etenim misericordem Dominum peperisti, o miseratrix ac tota pura: unde tibi supplico, miserere anime meæ.

Acies incorporeorum spirituum exorant te, o Christe, simulque martyrum, prophetarum, et apostolorum cœtus: per Genitricem tuam salvum fac populum tuum ab omni circumstante calamitate.

Calloris nescia terra, quæ agricolam peperisti, omniumque Creatorem, sylvescentem passionibus animam meam, fructiferam redde, mediante divina scientia.

Ad Deum me deducens præcepta transgressus sum, et sponte pessimis passionibus servus factus

Τὸ πονηρὸν ἁμαρτιῶν μου χειρόγραφον θείᾳ λόγῃ, πάναγνε, διάρρηξον τῇ κεντησάσῃ θείαν πλευράν τοῦ ἐνανθρωπίσαι ἐκ σοῦ, Παρθένε, θελήσαντος, καὶ βίβλω με γραφῆναι σωζομένον δυσώπει, τὸν ἀφρόνως Θεοῦ μακρυνόμενον.

Ἵνα φωναῖς χαριστηρίοις δοξάζω σε, Ἵνα θείῳ ᾄθῳ μεγαλύνω σε, τὴν τῷ μεγίστῳ σου τοκετῷ πάντα μικρυνθέντας, πανάμωμε, μεγαλύνασαν, μέγਾਲως ἁμαρτιῶντα καὶ δεινῶς συμπτωθέντα συγχωρήσεως, κόρη, ἀξίωσον.

Νόμοι ἐν σοὶ κεκαινοτέμηνται φύσεως· ὑπὲρ φύσιν Λόγον γὰρ ἐκύησας· διό σε πίστει ἐκδυσωπῶ τὸν ὑπὲρ τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην, πανάμωμε, πολλά ἡμαρτηκότα, καὶ Θεοῦ μακρυνθέντα, ἐπιστρέφαντα σῶσον πρεσβείαις σου.

Ὁ δυσμενῆς τῆς ἁμαρτίας τοῖς βέλεσι τὴν ψυχὴν μου ὀλην ἐτραυμάτισε, καὶ κατεπόλυνεν ἡδοναῖς τὴν ἐμὴν καρδίαν, καὶ τῆς ὁδοῦ ἀπεκλάνησε, Παρθένε, τῆς εὐθείας· διὰ τοῦτο βοῶ σοι, Ἐπιστρέφοντα δέξαι καὶ σῶσόν με.

ᾠδὴ ε'.

Γενεαὶ γενεῶν σε τὴν ἀειμακάριστον· νῦν μακαρίζουσιν· οὐρανῶν δυνάμεις, ὡς τὰ κάτω τοῖς ἄνω συνάψασαν, φύφημοῦσι μόνην, ἐν γυναιξίν εὐλογημένη, τοῦ πεσόντος Ἀδάμ ἢ ἀνάκλησις.

Διαμένειν με σῶον, μὴ περιτρεπόμενον στάσεως κρείττονος, ἀλλ' εὐθυποροῦντα, καὶ Θεῷ τὰ εὐάρεστα πράττοντα, ἐνδυνάμωσόν με, τὸν ἀγαθὸν τεκοῦσα Λόγον τὸν ἡμᾶς ἀνοίας ρυσάμενον.

Ὁ τὸ αἷμά σου, Λόγε, διὰ ὑπερβάλλουσαν ἐλέους ἄδυσσον ἐν σταυρῷ κενώσας, τῶν παθῶν μου τὴν ἄδυσσον ξήρανον, καὶ ἐγκαταρύξει σοι τῷ Θεῷ εὐαρεστῆσαι διὰ τῆς Θεοτόκου ἀξίωσον.

ᾠδὴ ς'.

Ἠλέηται διὰ σοῦ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος· τὸν ἐλεῆμονα γὰρ ἐκύησας Κύριον, ἐλεῆμον πάναγνε· ὅθεν δυσωπῶ σε, τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐλέησον.

Τῶν ἀσωμάτων, Χριστὲ, τὰ τάγματα δυσωποῦσί σε, μαρτύρων τε, προφητῶν, καὶ τῶν ἀποστόλων σου· διὰ τῆς τεκούσης σε, τὸν λαόν σου σῶζε ἀπὸ πάσης περιστάσεως.

Ἡ ἀγεώργητος γῆ τὸν γεωργὸν ἢ κυήσασα, καὶ πάντων Δημιουργὸν, τὴν ὕλομανήσασαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, δεῖξον καρποφόρον διὰ τῆς θείας ἐπιγνώσεως.

Παρέβην τὰς ἐντολὰς τὰς πρὸς Θεὸν ὀδηγούσας με, καὶ θέλων τοῖς πονηροῖς δεδούλωμαι πάθεσι· διό

ἵκετεύω σε τῆς αὐτῶν με ρῦσαι δεσποτίας, Ἄει-
πάρθενε.

ᾠδὴ ζ'.

Ἀρρήτην κυήσει σου, φρικτῶν ἀρρήτων ἡμᾶς
ἠξίωσας, Θεοτόκε, πραγμάτων· διὸ φρικτῆς με ρῦ-
σαι κολάσεως, καὶ τῆς ἀρρήτου χαρᾶς καταξίωσον,
ἵνα ὑμῶ σε ἀεὶ τὴν πολυμήνητον.

Ῥαθύμως τὸν βίον μου ἐκδαπάνησας, ἀκαρπος
ἔμεινα, καὶ πτοοῦμαι τὴν δίκην καὶ τῆς γεέννης τὸ
πῦρ τὸ ἀσβεστον· ἢ πῦρ τεκούσα, Παρθένε, τὸ ἀστε-
κτον, πρόσθηθι ρῦσαί με πυρὸς τῆ μεσιτείας σου.

Θαυμάτων ἐπέκεινα τὸ μέγα θαῦμα τῆς σῆς κυή-
σεως· διὰ τοῦτο βοῶ σοι· Ἄγνη Παρθένε, Θεογεννή-
τρια, τὰ σὰ ἐλέη ἐπ' ἐμοὶ θαυμάστωσον, καὶ τῆς
μελλούσης ὀργῆς ρῦσαι καὶ σῶσόν με.

Ἐμὲ τὸν βιώσαντα ἐν ἀμελείᾳ καὶ παραβλέψαντα
τοὺς ἀγίους σου νόμους, καὶ τὰ σεπτὰ σου, Σῦτερ,
ἐντάλματα, οἴκτειρον, σῶσον διὰ τῆς τεκούσης σε,
ὡς εὐεργέτης Θεός καὶ πολυέλεος.

ᾠδὴ η'.

Νενεκρωμένην ζώωσον, συμπτωθεῖσαν ἀνάστησον,
τετραυματισμένην τὴν ψυχὴν μου ἴασαι, τὸν νοῦν μου
εἰρηνεύσον, τῶν πειρασμῶν τὰ κύματα πράυνον,
Παρθένε, καὶ βοῶντά με σῶσον· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε
ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε· λαός, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
αἰῶνας.

Ὡς ὁ ληστῆς κραυγάζω σοι· Μνήσθητί μου, φι-
λάνθρωπε· κλαίω ὡς ἡ πόρνη, καὶ βοῶ σοι· Ἠμαρ-
τον, ὡς πάλαι ὁ ἄσωτος. Μετανοοῦντα δέξαι με τὸν
ἀπεγνωσμένον, διὰ τῆς Θεοτόκου, προθύμως ἵνα
μέλπω· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαός, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν
εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἰκετικῶς βοῶμέν σοι, Θεοτόκε πανύμνητε, μετὰ
τῶν ἀπείρων νοερῶν δυνάμεων, μαρτύρων, ὁσίων
τε, καὶ ἀποστόλων, καὶ προφητῶν· ποιήσον πρε-
σβείαν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν ἐνθεῶ μελιρδούντων·
Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαός, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
αἰῶνας.

ᾠδὴ θ'.

Ἡ θεία κλίνη Σολομῶντος, ἣν κυκλοῦσι δυνατοὶ
νῦν ἐξήκοντα, ῥήσεις τῆς θείας Γραφῆς ἐν ᾗ ὁ
Λόγος ἐπανεπαύσατο· ταῖς μυριάσι με ἀεὶ δαιμόνων
κλονούμενον, ἀτρωτον φύλαξον τῆ δυνάμει σου, ἄγνη
ἀειπάρθενε.

Στάζουσα θεῖον γλυκασμὸν, τὸν ἀπάντων γλυκα-
σμὸν ἡ κυήσασα, ἰψὸν τοῦ ὄφους τὴν φαρμαχθεῖσαν
ψυχὴν μου γλύκανον· ἀλλοτριούσά με πικρᾶς ἀμαρ-
τίας πάντοτε τῆ μεσιτείας σου, προστασία τῶν πιστῶν
ἀκαταίσχυντε.

Ἦλιε δόξης, Ἰησοῦ, τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν φω-
αγώγησον ταῖς παρακλήσεσι τῆς σε τεκούσης
ἀγνῆς θεόπαιδος, τῶν ἀσωμάτων λειτουργῶν, σεπτῶν

A sum : propterea te supplex oro, o Virgo perpetua,
ut me ab earum imperio liberare digneris.

Ode 7.

Inenarrabili partu tuo, o Deipara, dii os fe-
cisti nos rebus ineffabilibus atque horrore et re-
verentia plenis : quamobrem ab horribili suppli-
cio libera me ; atque ineffabili gaudio dignum me
fac, ut laudem te semper plurimis laudibus di-
gnam.

Totam vitam meam per summam socordiam ab-
sumpsi, atque sine ullo fructu permansi, et iudicium
formido, ac gehennæ 42 ignem inextinguibilem, o
Virgo, quæ ignem intolerabilem peperisti, patrona
mibi adesto ut liberares me ab igne, intercessione
tua.

B Ingens miraculum partus tui, miracula universa
transcendit : ideo clamo ad te : O casta Virgo ac Dei
mater, mirifica in me misericordias tuas, et ab ira
futura libera, et salva me.

Cum vitam meam in incuria ac negligentia trans-
egerim, sanctasque leges tuas, et veneranda præce-
pta tua transgressus fuerim, miserere mei ac salva
me, o Salvator, per Genitricem tuam, tanquam
Deus beneficus, ac multæ misericordiæ plenus.

Ode 8.

Animam meam peremptam, vivifica, o Virgo :
prolapsam erige, sauciatam cura ; mentem meam
pacifica ; tentationum fluctus concitatos tranquilla,
et salvum me fac clamantem : Benedicite, pueri ;
sacerdotes, laudate ; populi, superexaltate Christum
in sæcula.

Instar latronis clamo ad te : Memento mei, o
amator hominum ; tanquam meretrix fleo ; et tan-
quam antiquus ille prodigus luxuriosus exclamo :
Peccavi. Tu me poenitentem ac desperatum sus-
cipe per Deiparam, ut alacri promptoque animo
eamam : Benedicite, sacerdotes ; populi, superexal-
tate Christum in sæcula.

O Deipara omni laude dignissima, suppliciter ad
te clamamus cum innumeris intellectualibus po-
testatibus, cum martyribus, confessoribus, apo-
stolis ac prophetis ; intercede pro omnibus qui cum
fide divinitus canunt : Benedicite, sacerdotes ; po-
puli, superexaltate Christum in sæcula.

43 Ode 9.

Salomonis divine lectule, quem nunc sexaginta
potentes ambiunt, id est divinarum Scripturarum
verba ; in quo Verbum requievit : me a dæmonum
myriadibus assidue exagitatam, conserva sine vul-
nere, virtute tua, o castissima semper Virgo.

Effundens divinam dulcedinem, quæ omnium
dulcedinem peperisti, animam meam serpentis
veneno infectam dulcore tuo perfunde ; semper me
ab amaritudine peccati alienum efficiens mediatione
tua, o patrocinium fidelium, quod pudore non
suffunditur.

Perfunde lumine tuo infelicem animam meam, o
Jesu sol gloriæ, intercessionibus illius castissimæ
divinæ puellæ. quæ peperit te : itaque incorporeo-

rum ministrorum, venerandorum apostolorum tuorum, hierarcharum, prophetarum, et martyrum gloriosissimorum, confessorumque tuorum.

Horresco, o sole rex, ac vehementer formido secundum adventum tuum, cum sim totus damnatus, et auxilio consilioque destitutus; propterea antequam finis adveniat, ad te clamo, o Domine: Per cam quæ te genuit, parce mihi, et salva me, misericors, bone et amator hominum.

44 IX.

In sanctissimam Deiparam Canon IX (45) Paracleticus.

Ode 1.

O sanctissima, tota immaculata (46) et pura, quæ Verbum Dei omni sanctitate superius, supra naturæ modum genuisti, omnes sanctifica, et gubernas, atque a passionibus emunda, et ab ingruenti periculo quantocius libera.

Theotocion.

O patrocinium omnium fidelium, assiste, et auxiliare mihi a molestis vitæ circumvento, neque permittas me fluctibus illius immodicis agitari, ac contereri; sed extende auxilii tui manum, te precor, o puella.

Ode 3.

O fons pure, ex quo Christus emanavit, irriga animam meam, quæ omnium passionum æstu adurit, et ab ingruentibus molestiis salva me.

Theotocion.

O Virgo pura, patrocinium omnium, quod non confunditur, protege me, et libera me ab operibus confusionis, te precor, et ab hominibus qui semper student inferre malum mihi.

45 Ode 4.

Deprecor, o Domina, bonitatem tuam, auxiliare mihi, dum tribulationes, et tentationes invadunt me, et gravissima tempestate exagitant cor meum.

Theotocion.

Ne despicias me tempestate jactatam; ne derelinquas me calamitatibus circumdatum et assidue attritum, o Deipara, auxilium fidelium.

(45) Græca desunt. Ebrt. — Hic Josephi canon non solum est in S. Deiparam, sed etiam in Michaeli principem celestis militiæ, et sanctos Acyndinos sanctumque Nicolaum. Quæ vero in eo erant non pertinentia ad B. Virginem, cum huc non facerent, consulto omissa sunt. Desumptus est autem ex quodam ms. bibliothecæ Cryptæ Ferratæ sub numero 93, cujus titulus est: *Canones Anastasimi et Stauroanastasimi et Anabuthmi Octæchorum Echus primus*, in quo libro sunt plures alii canones ejusdem Josephi, ex quibus Theotocia superius adduxi.

(46) Totalis B. Virginis immaculatio non potest cum aliqua macula bene coherere, quocumque instanti vel tempore sit hæc macula contracta, atque ideo obnixè et necessario tenendum S. Josephum, dum Deiparam totam immaculatam salutavit, illam nullius peccati macula, etiam in primo instanti, fuisse delurpatam credidisse.

(47) Quid est Deiparam esse immaculatissimam,

A αποστόλιον σου, ιεραρχῶν, προφητῶν, καὶ μαρτύρων εὐκλεῶν, καὶ δόσιων σου.

Φρίττω σου, μόνε βασιλεῦ, τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ δέδοικα, ὅλος κατάκριτος ἠπορημένως ὑπάρχων, Κύριε· διὰ πρὸς τέλος σοὶ βῶω· Διὰ τῆς τεκούσης σε, φείσαι καὶ σῶσον με, ἐλεῆμον, ἀγαθὲ, καὶ φιλόανθρωπε.

Ode 5.

Ab horrenda disquisitione, ac damnatione, ab hominibus iniquis, qui gratis conturbant me, atque ab omni angustia quæ me invadit, libera me servum tuum inutilem, tibi, o castissima, ferventi affectu supplicansem.

Theotocion.

Concede mihi, Domina, imbres lacrymarum quibus abluantur sordes miseri cordis mei, et ab ingruentibus periculis libera me, ut semper te magnificem cum lætitia, o Deo charissima.

Ode 8.

Tanquam ea quæ divinam pluviam suscepisti, desicca intercessionibus tuis flumina delictorum meorum, et tentationum imbres imminue, et salva me.

Theotocion.

O Domina pura, quæ cælos excedis amplitudine, libera 46 nos supplices tuos ab omni angustia; et in tribulatione consolare omnes dilatatione bona, ut te debitis laudibus beatificemus.

Ode 9. †

O Domina Virgo, eripe me a luto peccati, in eodem infixum; et periclitantem libera a tentationibus adversariorum ac malorum hominum, qui gratis conturbant me, et graviter me invadunt.

Theotocion.

Tu quæ lucis es habitaculum, o immaculatissima (47); animæ meæ tenebras et tentationum nebulos celeriter expelle, et a malis ingruentibus salva me, precor, dum te fideliter collaudo.

nisi ipsam privilegio singularissimo ac prærogativa omnes per generationem naturalem ab Adamo descendentes in munditia, puritate, et carentia cujuscunque maculæ superasse? Admissa autem in B. Virgine macula peccati originalis, plures ex posteris Adæ, quoad peccati carentiam in munditia, et puritate, a B. Virgine non superarentur: nam omnes infantes innocentes, qui post baptismum moriuntur, antequam ad usum rationis perveniant, quotquot etiam adulti perfecti judicii ac rationis expertes, totum vitæ suæ stadium percurrerunt, modo a peccato originali lavacro regenerationis mudentur, essent æque immaculati ac Virgo beatissima; sunt enim pares quoad peccati actualis carentiam, nec beatissima Virgo ab ipsis in immunitate a labe originali dissideret. Unde deducitur B. Virginem quoad peccati impuritatem reliquis ab Adamo descendentes speciali privilegio non præstare, nec vere a S. Josepho et aliis passim Patribus salutari immaculatissimam.

ΘΕΟΤΟΚΙΑ

H

ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΣΤΡΟΦΑΙ

Ἐκ τῶν Μηναίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

47 THEOTOCIA (48),

SEU

DEIPARÆ STROPHÆ

Ex Menæis Græcorum (49).

ΜΗΝ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ.

*Ἐκ τοῦ Κατόντος ἐν προορτίῳ τῶν Φώτων, καὶ μνήμῃ τοῦ Σιλδέστρου, πάπα Γώμης, ἡμέρα β'.**Ἵνα τοὺς κάτω τοῖς ἄνω συνάψειεν, ὁ μόνος πάντων Θεὸς μήτραν ἀπειρόγαμον ὑπέδου, καὶ σαρκὸς φανεὶς ἐν ὁμοιώματι, τῆς ἄχθρας τὸ μεσότοιχον*

(48) Hæc S. Josephi de Deipara Virgine Theotocia ex Menæis Græcorum impressis, ex Menæis mss. bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ, et ex pluribus Græce manuscriptis codicibus celeberrimæ bibliothecæ Barberinæ, in quibus multi exstant sub nostri Josephi nomine canones qui in Menæis Græcæ tantum impressis desiderantur; decerpit, ac e Græco in Latinum sermonem transtulit P. Ludovicus Maracius, frater meus. — Scire debet lector fere omnes Græcorum canones, hymnos et odas, de sanctis quibuslibet scriptos, cum insigni aliqua ad Deiparam apostrophe claudi. Has Græci clausulas hymnorum suorum, *Theotocia* nominant, quasi dicas Deiparæ strophas. Alii scribunt *Theotochia* non recte, cum apud Græcos non sit X, sed K. Cum autem Josephus noster innumeros fere de sanctis canones, hymnos et odas composuerit, infinita prope virginearum inde laudum seges exerescit, quam per omnes pene Menæorum paginas sparsam, ad ingrendos fovendosque teneros erga magnam Dei Matrem affectus, hoc loco collectam lectori exhibeo.

(49) Menæa nihil aliud sunt quam duodecim non exigui codices Ecclesiæ Græcæ quibus continentur per singulos singulorum mensium dies variæ Dei, Deiparæ, ac sanctorum laudes, in templis Græcorum sub divinis Officiis decantari consuetæ; et in lingua Romana hos duodecim Menæorum tomos non incommode libros menstruales appellandos censet P. Simon Vuagnereck in *Mariana Pietate Græcorum* in Prolegomenis, n. 9, velut et Plautus in *Captivis*, *menstruales epulas* dixit. Hi autem duodecim tomi, manuscripti a Græcis Venetias missi, ante annos circiter quinquaginta ibidem Græce solum excusi sunt, ad commodiorem templorum Græciæ usum: tam tum e in ipsis etiam Græcis pervetustus ille manuscriptorum codicum squalor esse tædio cæperat: plus undique blandientibus Latine Ecclesiæ libris arte typographica cultis. De his Menæis loquens Leo Allatus in suo opere *De libris Eccles.*

A

MENSIS JANUARIUS.

*Ex canone in pervigilia Epiphaniæ, et sanctum Syvestrum, papam Romanum, die 2.**Ut inferiores superioribus ac cælestibus conjungeret solus omnium Deus, virginalem uterum ingressus est, cumque in similitudine carnis appa-*

Græc. Dissert. 1, pag. 78, ait inter alia: Menses singuli singula explent volumina, singulis diebus unius vel plurium sanctorum Officium, quorum solemnitas eo die celebratur, digeritur. Troparia scilicet in primis et secundis Vesperis, Missa et Canones in Matutino, aliisque divinis Officiis recitandis, inter quos Synaxaria, rerum nempe gestarum ab illis sanctis, quorum dies agitur, succincta oratio: aliorum item sanctorum, licet eorum Officium peculiare non habeatur, eaque vel prosa vel carmine commemoratio, sic a mense Menæa appellantur. Ea plerique in rebus ecclesiasticis minus accurati cum Menologiis confundunt, quæ omnino diversa esse manifestum est. Menologia enim (ut idem Leo infra subdit) non alia sunt, quam quæ Latinus Martyrologia vel Kalendaria dixerit, nec aliud in illis habetur, nisi vel sanctorum Vitæ, quolibet die per totum annum summam expositæ, vel quorum vitæ non habetur, commemoratio, nullaque ibi aut Officii ordiandi aut recitandi series continetur. Verum est tamen sæpissime Menologiorum horum partem, eamque non minimam in Menæis inter canones post odam sextam esse digestam, ut sine alterius libri ope, qui officium in ecclesia aut domi recitat, habeat unde celebrandorum sanctorum historiolas, et commemorationes legat. Hoc Menologium apud Græcos non unum est, sed pro opportunitate temporis variam quoque faciem induit: aliud quippe est quod nobis Latine tantum ex versione cardinalis Sirleti Canisius in *Antiquis Lectionibus* representavit: aliud quod separatim hinc inde manuscriptum adhuc in bibliothecis, et Barberina potissimum, quod et antiquissimum est, asservatur, quæ nec omnia sibi invicem respondent: aliud quod in Menæis Græcorum insertum est: aliud quod post divinas Horas, Evangelium, Apostolum, aliosque libros legitur. Menologium ex Menæis Græcorum erutum, et in linguam Græcorum vernaculam versum a Maximo Margunio,

risset, intermedio inimicitiae pariete sublato, pacem interposuit; vitamque ac divinam redemptionem largitus est.

Virgo casta post partum permansisti, o sanctissima; Deum enim Verbum genuisti similem nobis factum, sine peccato.

Sana vulnera cordis mei, o puella; et motus animae meae recto ac felici tramite dirige, o Virgo, ad Dei voluntatem faciendam.

Salve, o unica Genitrix illius, qui carnem... emendicavit; salve, collapsi mundi erectio, o immaculatissima; salve, mœroris dissolutio; salve, salus fidelium; salve, throne Dei altissime.

Mente revolventes divinitoqui prophetæ, mysterii tui profunditatem, o Virgo, propheticè prænuñtiaverunt illud, **48** divino Spiritu illustrati: nos vero cum illorum vaticinia opere completa nunc læti intueamur, credimus.

O puella, omnibus miraculis admirabilior, illum genuisti, qui est ante omnia sæcula, nobis similem factum propter summam misericordiam suam, ut salvos faceret eos, qui canunt: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Divinis verbis tuis hominum generationes inherentes, beatam te dicunt, o semper beatissima, suaviter concinentes: Benedicite, omnia opera, Dominum.

O Virgo, honorum amatrix, bonam effice animam meam, peccati malitia depravatam; tu enim bonum Deum ac Dominum peperisti.

Ex Canone in pervigiliis Luminum, seu Epiphania, die 3.

O miraculorum miraculum! Quomodo Deus noster, qui est superior omni creatura, creatur et plasmatur ex Dei Matre; et voluntate sua renovat et plasmatur iterum nos ex aqua, et spiritu solus beneficus plasmatione maxime admirabilis?

Horrescunt cherubim, atque universa coelestis natura ob reverentiam venerandæ prolis tuæ incomprehensibilis, o immaculatissima, quæ similis facta est nobis propter ineffabilem misericordiam suam, et secundum carnem baptizata est; cujus divinam apparitionem nunc omnes exultantes celebramus.

Ex Canone in sanctos septuaginta apostolos, die 4.

Divinum regis palatium honoremus, in quo, quemadmodum ipse voluit, habitavit; in nuptiam ac solam Deiparam, per quam deificati sumus, colaudemus.

49 Casta ante partum, in partu, et post partum vere, o Virgo Mater, apparuisti: Deum enim peperisti, quem apostolorum collegium manifeste prædicavit.

Beatissimus olim prophetarum chorus sacris va-

Cytherorum episcopo, edidit Antonius Pinellus Venetiis anno 1529, in 4. Cum autem in Menæis, de quibus diximus, plurimi sparsim in quolibet mense exstent sub Josephi nostri nomine de sanctorum

A ἑλὼν, εἰρήνην ἐμεσίτευσε, καὶ ζωὴν ἐβράδευσε, καὶ θείαν ἀπολύτρωσιν.

Παρθένος ἀγνή μετὰ τὴν κύησιν, παναγία, διέμεινας· Θεὸν Λόγον γὰρ ἐγέννησας ἡμῖν ὁμοιωθέντα, χωρὶς ἁμαρτίας.

Ἰασαί μου τὰ τραύματα, κόρη, τῆς καρδίας, καὶ κατευόδωσον τῆς ψυχῆς μου τὰ κινήματα εἰς Θεοῦ, Παρθένε, τὰ θελήματα.

Χαῖρε, μόνη τεκοῦσα τὸν... σάρκα πτωχεύσαντα, χαῖρε, τοῦ πεσόντος ἐπανόρθωσις κόσμου, πανάμωμος· χαῖρε, λύπης λύσις· χαῖρε, πιστῶν ἡ σωτηρία· χαῖρε, θρόνε Θεοῦ ὑψηλότατε.

Νοήσαντες θεηγόροι προφηταὶ μυστήριόν σου, Παρθένε, τὸ βάθος προφητικῶς προκατήγγειλαν τοῦτο, φωταγωγοῦμενοι θεῷ ἐν Πνεύματι· καὶ νῦν ἡμεῖς περιχαρῶς τὰς ἐμφάσεις ὁρῶντες πιστεύομεν.

Ἵπερθαύμαστε κόρη, τὸν πρὸ πάντων αἰώνων ἐκυφόρησας ἡμῖν ὁμοιωθέντα, δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν, ἵνα σώσῃ τοὺς ψάλλοντάς· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ῥήμασί σου θεοὶς γενεαὶ ἐπόμεναι αἱ τῶν ἀνθρώπων μακαρίζομέν σε τὴν ἀειμακάριστον, καὶ μελωδοῦμεν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην τῇ ἁμαρτίᾳ ψυχὴν μου ἀγάθυνον· τὸν ἀγαθὸν ἡ τεκοῦσα Θεὸν καὶ Κύριον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος ἐν προσοδείᾳ τῶν Φώτων, ἡμέρα γ'.

Ὁ θαῦμα θαυμάτων! Πῶς ὁ πάσης ἐπέκεινα κτίσεως Θεὸς ἡμῶν κτίζεται καὶ πλάττεται ἐκ τῆς Θεομήτορος, καὶ καινουργεῖ θελήματι καὶ ἀναπλάττει ἡμᾶς, δι' ὕδατος καὶ πνεύματος πλάσιν θαυμασιωτάτην, ὁ μόνος εὐεργέτης;

Φρίττει χερουβὶμ καὶ πᾶσα οὐράνιος φύσις, πανάμωμε, τὸν ὑπὲρ κατάληψιν σεπτὸν σοῦ τόκον ὁμοιωθέντα ἡμῖν, δι' εὐσπλαγχνίαν ἄφατον, καὶ βαπτισθέντα σαρκί, οὗ τὴν θείαν πάντας ἐπιφάνειαν ἑορτάζομεν νῦν ἀγαλλόμενοι.

D *Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους ἑβδομήκοντα ἰαποστόλους, ἡμέρα δ'.*

Τὸ θεῖον παλάτιον τοῦ βασιλέως τιμήσωμεν, ἐν ᾧ κατεσχῆνωσε, καθὼς ἠθέλησε· τὴν ἀπειρανδρον καὶ μόνην Θεοτόκον, δι' ἧς ἐθεώθημεν, ὑμνολογήσωμεν.

Ἄγνή πρὸ τοῦ τόκου, καὶ ἐν τόκῳ, καὶ μετὰ τόκον ἀληθῶς, Παρθενομῆτορ, πέφνησας· Θεὸν γὰρ ἀπεκύησας, ὃν ἀποστόλων σύλλογος περιφανῶς ἀνεκήρυξεν.

Σὲ μακαριώτατος πάλαι χορὸς τῶν προφητευόντων

laudibus canones, ex his omnia, quæ ad Deiparam spectabant, decerpta, nunc piorum oculis sese offerunt legenda

εν Πνεύματι θεηγορίαις Ιεραῖς θεοπροπῶς κατονομά-
ζαι, πάναγνε, πύλην καὶ ὄρος κατάσκιον.

Τὰ ὄμματα φώτισον, Παρθένε, τῆς καρδίας μου,
λάμψον μοι ἀκτίνα μετανοίας, σκότους με ῥύσαι διαιω-
νίζοντος, πύλη τοῦ φωτός, Χριστιανῶν πάντων τὸ
προσφύγιον τῶν πιστῶς ἀνυμνούντων σε.

Ἵμνῶ σε, μόνη πανύμνητε· δοξάζω σε, ἀεὶ θεοδό-
ξαστε, καὶ μακαρίζω σε ἣν γενεαὶ μακαρίζουσι τῶν
γενεῶν, Παρθένε θεομακάριστε.

Ἰλαστήριον, πανάμωμε, γεγένησαι ἀμαρτανόν-
των ἀεὶ, τεκοῦσα ὑπερφυῶς τοῦ κόσμου τὸν ἀφροντα
τὴν ἀμαρτίαν Χριστὸν, ᾧ κραυγάζομεν· Ὁ τῶν πα-
τέρων Κύριος καὶ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ὁ θαῦμα ἐπέκεινα θαυμάτων! Πῶς τίκεις καὶ B
μένεις παρθελεύουσα, πάναγνε θεόνημφε; Λόγον
γὰρ ἐγέννησας τὸν τῷ Πατρὶ συνάναρχον, ᾧ πάντες
ψάλλομεν· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερ-
ψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέγγος ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἔλαμψε καὶ κατ-
εφαίδρυνε πᾶσαν τὴν ὑφήλιον, καὶ τὸν προστάτην τοῦ
σκότους ὠλεσε, Θεογεννητορ πάναγνε, ἀγγέλων καύ-
χημα, καὶ ἀνθρώπων πάντων τὸ διάσωμα, τῶν
ἀπαύστοις φωναῖς εὐφημούντων σε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ὁσίαν μητέρα ἡμῶν Δο-
μνίκαν, ἡμέρα η'.*

Καὶ πρὸ τόκου ἀφθορος, ἀγνή, καὶ μετὰ τὴν κῆ- C
σιν Μήτηρ Θεοῦ, ὑπερφυῶς διέμεινας· ὄθεν σε πο-
θήσασα θεῖῳ Πνεύματι ἡ Δομνίκα, ὀπίσω σου ἀφθο-
ρος προσήχθη τῷ παμβασιλεῖ Υἱῷ σου, ἀχραντε.

Δυνάμωσον, πανάχραντε, τὸ ἀσθενές μου, Δέ-
σποινα, δύναμιν τὴν τοῦ Ἵψίστου τέξασα, τὴν τὸ εἶναι
πᾶσι προσέχουσαν, καὶ Δομνίκας τὴν μνήμην μεγα-
λύνσαν.

Νεκρώσεως τοὺς χιτῶνας Ἀδὰμ ἐξεδύσατο τῇ θείᾳ
γεννήσει σου, καὶ τὴν στολήν ἡμφιάσατο, μόνος ἦν
ἐξύφανεν ἐν τῇ γαστρὶ σου ὁ Λόγος σωματούμενος.

Ἄγιον Κύριον, Κυριοτόκε, τοῦ παντός τέτοκας,
ὃν ἐκ ψυχῆς Δομνίκα ποθοῦσα, παθῶν φθοροποιῶν
κατακυριεύει, Παρθένε, ὑμνοῦσα σε.

Δι' ἐμὲ, κατ' ἐμὲ ἐχρημάτισε βρέφος ὁ παντέ-
λειος, ἀνακαινίζων με παλαιωθέντα πάθει, διὰ
σοῦ, παναγία θεόνημφε.

Ἰσχύς μου, καὶ ὕμνησις, καὶ σωτηρία ὑπάρχει ὁ
Κύριος, ὃς σε Μητέρα πάναγνον καὶ νύμφην ἀνύμφευ-
τον προεκληξάμενος, ὃν ὑπὲρ τῶν δούλων σου ἀεὶ μὴ
διαλίπης πρεσβεύειν, ἀχραντε.

Ὁ ὑπερούσιος Θεός οὐσιούται δι' ἡμᾶς ἐκ τῶν σῶν
σπλάγχχνων, τὴν φθαρεῖσαν οὐσίαν ἀνακαινίσαι ζη-
τῶν, δι' οἴκτον, Παρθένε, καὶ ἔλεον, ὁ δεδοξασμένος
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φείσαι μου, Κύριε, φείσαι, ὅταν μέλλης με κρίναι,

ticiniis in Spiritu divinitus te, o castissima, por-
tam, et montem umbrosum noninavit.

Illumina, o Virgo, oculos cordis mei, effulge su-
per me pœnitentiæ radio; a tenebris perennantibus
libera me, o porta lucis, refugium omnium Chri-
stianorum te fideliter laudantium.

Laudo te, o sola digna omni laude : glorifico te,
o semper a Deo glorificatissima; et beatifico te, o
Virgo divina beatitudine felicissima, quam gene-
rationes generationum beatam appellant.

Expiatorium facta es, o purissima, eorum qui
assidue delinquant, supra naturæ ordinem equia
Christum, qui tollit peccatum mundi, ad quem
clamamus : Dominus ac Deus patrum, benedi-
ctus es.

O miraculum, quod omnia miracula transtendit! Quomodo paris, et permanes Virgo, o castissima sponsa Dei? Nimirum Verbum Patri coeternum genuisti, cui omnes psallimus : Laudate, omnia opera, et superexaltate Dominum in omnia sæcula.

Jubar fulgoris partus tui effulsit, atque univ-
ersum terrarum orbem lætissimo lumine perfudit, &c
tenebrarum principem perdidit, o Dei Genitrix ca-
stissima, angelorum gloriatio, atque omnium hō-
mianni salus, qui incessantibus vocibus te concelebrant.

*Ex Canone in sanctam Matrem nostram Do-
mnicam, die 8.*

Ante partum incorrupta, etiam post partum Virgo
permansisti supra naturæ ordinem, o Dei Mater.
Quamobrem 50 Domnica te in Spiritu sancto de-
siderans, post te incorrupta adducta est, o inviolata,
regi omnium Filio tuo.

Corroborata, o intemeratissima Domina, infirmī-
tatem meam, tu quæ virtutem Altissimi peperisti,
quæ omnibus dat esse, et Domnicæ memoriam
magnificat.

Tunica mortalitatis exiit Adamus, divino partu
tuo, et induit se stola, quam incarnatum Ver-
bum solum in utero tuo contexiit.

Sanctum omnium Dominum peperisti, o Domini-
para, quem ex animo Domnica concupiscens,
passionum mortiferarum dominatur, te, o Virgo,
collaudans.

Propter me factus est similis mei infans ille, qui
est perfectissimus, ut me passionibus inveteratum
renovaret per te, o sanctissima Dei sponsa.

Fortitudo mea, et laus et salus mea est Dominus,
qui te Matrem intaminatissimam, et sponsam in-
nuptiam elegit; apud quem ne prætermittas assidue
pro servis tuis intercedere, o inviolata.

Supersubstantialis Deus fit substantia propter nos
ex visceribus tuis, substantiam corruptam redin-
tegrare cupiens, o Virgo, propter suam misericor-
diam, et pietatem, qui est gloriosus in omnia
sæcula.

Parce mihi, Domine, parce cum veneris ad judi-

caudum me, et ne me. condemnes ad ignem, ne in ira tua arguas me; precatur te Virgo, quæ peperit te, o Christe, una cum angelorum turbis, atque ordinibus sanctorum.

Ex Canone in SS. Hermylum et Stratonicum MM. die 13.

Dominus, qui a nulla creatura capi aut contineri potest, in te, Domina, continetur, propter suam misericordiam **51** factus homo, ut homines per ineffabilem humanitatem ac benignitatem salvos faciat.

O sanctissima, quæ sanctissimum Verbum peperisti, sanctifica animas et corpora nostra, dum te omni laude dignissimam beatificamus.

Renovat humanam naturam novus infans, Dominus, qui est ante sæcula, apparens ex Virgine, factus homo. Illi concinamus: Gloria, Domine, potentiae tuæ.

Deum supra omnem sermonis mentisque conceptum genuisti, et qualis fueras ante partum, post partum etiam permansisti virgo, o casta Deo charissima.

Passionum carnis meæ fluctus, te precor, o puella, fac quiescere, ac veluti obdormire, semper vigilantibus intercessionibus tuis; neque sinas me in profundissimum peccati somnum incidere.

Te, quæ vitæ manna in utero portasti, urna illa, quæ manna continebat, olim verissime ac manifestissime præfigurabat. Benedicta tu in mulieribus, o Domina purissima.

Aperitur per te iterum antiquus ille Paradisus, et introducit in eum homo antea damnatus, o casta Deo charissima. Et Deus verissime assumit hominum massam clamantium: Laudate, omnia opera, Dominum.

Exhorrescunt cherubim videntes Verbum illud, quod inter eos ineffabili verbo est, et residet, gestatum maternis ulnis tuis infantem, o sanctissima Domina, quæ res omnes creatas dignitatis celsitudine præcellis.

Ex altero in eisdem Canone.

Compesce peccatorum meorum fluxus, tu, quæ matris corruptelam partu tuo exsiccasti; et compunctionem concede mihi, o Dei Genitrix purissima.

Gladius ille versatilis, qui Paradisi ingressus clauderebat, erubescit ac pudore perfunditur videns lætæ illam, quæ Filium tuum, o Virgo Mater, genueravit.

52 Me in segnitie dormientem, et peccatis coopertum, ad pœnitentiam excita, o castissima, tanquam Verbi Mater.

Tanquam pulchra, tanquam speciosa, tanquam puritatis fulgore cœruscans, Verbum speciosum forma corporasti ac peperisti, o Virgo Mater: quod divina operatione omnibus dat esse ex divitiis benignitatis suæ.

Sana, o Deipara Virgo, tanquam compatiens, passiones infirmæ animæ meæ, et dolorem cordis

καὶ μὴ καταδικάζῃς με εἰς πῦρ, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, δυσωπεῖ σε Παρθένο, ἢ σε κυοφορήσασα, Χριστέ, τῶν ἀγγέλων τὰ πλήθη, καὶ τῶν ἁγίων τάγματα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἑρμύλλον καὶ Στρατόνικον, ἡμέρα εἴ.

Ἐπάρχων ὁ κατὰ φύσιν Κύριος πᾶσιν ἀχώρητος, ἐν σοὶ χρεῖται, Δέσποινα, βροτὸς εὐσπλαγχνίᾳ γενόμενος, ἵνα βροτοὺς δι' ἀφάτον φιλανθρωπίαν διασώσῃται.

Ἐπεραγία ὑπεράγιον Λόγον κυήσασα, καθαγίασον ἡμῶν καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν μακαριζόντων σε τὴν παναμώμητον.

Νεουργεῖ τὴν ἀνθρωπότητα νέον βρέφος, ὁ πρὸ αἰώνων Κύριος, ὀφθαλμοῦ ἐκ Παρθένου, καὶ βροτὸς γενόμενος· αὐτῷ μελιφθῆσωμεν· Δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.

Ἐκύησας Θεὸν ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν, καὶ ἐμεινας μετὰ τόκον ὡς πρὸ τόκου παρθένο, ἀγνή Θεοχαρίτωτε.

Κοίμησον τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς μου τὰ κύματα τῆ ἀκοιμήτου σου, κόρη, ἱκεσία, δέομαι, καὶ μὴ δώῃς ἀμαρτίας ἀφυπνώσαι με ὕπνον βαρύτατον.

Σὲ τὴν τὸ μάννα τῆς ζωῆς ἐν κοιλίᾳ φέρουσαν, πάλαι μανναδόχος στάμνος ὡς ἀληθῶς προετύπου ἐμφανεστάτα. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, πανάμωμη Δέσποινα.

Ἀνοίγεται πάλιν διὰ σοῦ ὁ πρὶν Παράδεισος, καὶ ἐπεισάγεται ὁ πρὶν κατάκριτος ἀνθρώπος, καὶ θεοῦται ἀληθέστατα, Θεοχαρίτωτε ἀγνή, βροτῶν τὸ φύραμα, τῶν βοόντων· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φρίττει χερουδίμ καθορῶντα τὸν ἐν αὐτοῖς ἀρρήτην λόγον ἐπικαθεζόμενον Λόγον, μητρὸς ἀγκάλις βρέφος κρατούμενόν σου, παναγία Δέσποινα, ὑψηλοτέρα πάσης κτίσεως.

Ἐκ τοῦ ἑτέρου Κανόνος εἰς τοὺς αὐτοὺς.

Στήσόν μου ἀμαρτίας τοὺς ὀχετοὺς, ἢ τοῦ θανάτου τὴν φθορὰν τῷ τόκῳ σου μαράνασα, καὶ κατὰ νυξίν μοι ὀδός, Θεοκυήτορ πανάμωμη.

Ῥομφαία τὸ πρὶν ἢ στρεφομένη τὰς εἰσόδους μοι διδοῦσα, αἰδουμένη τὴν κεντήσασαν, Παρθενομήτητορ, λόγχην, τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα.

Ῥαθυμία καθεύδοντα, καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ συγκαλυπτόμενον, πρὸς μετάνοιάν με, πάναγνε, ὡς τοῦ Λόγου Μήτηρ ἀνακάλεσαι.

Ὡς καλὴ, ὡς ὠραία, ὡς τῇ καθαρότητι περιεστράπτουσα, τὸν ὠραῖον κάλλει ἐσωμάτωσας Λόγον καὶ τέτοκας, τὸν τὸ εἶναι πᾶσι θεουργικῶς, Παρθενομήτητορ, παρεχόμενον πλοῦτῳ χρηστότητος.

Τὰ πάθη τῆς ἀσθενούσης μου ψυχῆς, καὶ τὸ ἄλγος τῆς καρδίας, Παρθένε, καὶ τοῦ νοδὸς ἐκτροπιά

πολυτρόπους, ὡς συμπαθῆς, Θεοτόκε, θεράπευσον, ἅ καὶ κόπασον τὸ χαλεπὸν τῶν παθῶν μου κλυδώνιον δέομαι.

Ἄυων τῆς Ἐβας τὴν κατάραν, τὴν πανάμωμον κατόκησας γαστέρα, εὐλογίας πηγὴν βλύζων τοῖς βοῶσιν· Εὐλογημένος, πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Ὁ κατὰ πάντα τέλειος καὶ τῆ φύσει ἀπρόσιτος ὤφθη πρόσιτός μοι σάρκα περιχείμενος ἐκ σοῦ, ἀπειρόγαμε· ὃν ἐκτενώς ἐχέτευε τῶν ἀνομιῶν μου τὸ φορτίον σκορπίσαι, καὶ σῶσαι μελωδοῦντα· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαί μου, Σῶτερ, ὁ τελεῖς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσης κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀμάρτητος, ἐλεήμων ὡς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Καλύβητον, ἡμέρα 18'.

Χαλεπαῖς παθῶν ἐπιβουλαῖς, κόρη, χειμαζόμενος, καὶ προσβολαῖς ἀμαρτιῶν κλονούμενος, σοῦ πρὸς τὴν ἀκοίμητον προστασίαν, πανύμνητε, πόθῳ καταφεύγω. Οἴκτειρόν με, σῶσον, Ἀειπάρθενε.

Μυρίπνουν ὡς ῥόδον ἀπὸ κοιλάδων, ἀχραντε, ὁ καθάρως σε εὐρατο, καὶ ἐν μέσῳ σου κατεσκήνωσεν, εὐωδίας πληρώσας τὸ ἀνθρώπινον.

Ἰθυόν μου τῆς ψυχῆς τὰς κινήσεις, πανάμωμε, πρὸς θεῖα προστάγματα, τοῦ ἐκ γαστρὸς σου ἐκλάμψαντος, ζάλης λυτρουμένη με τῶν ἐν τῷ βίῳ σκανδάλων μεσιτεῖαις σου.

Ἐμμανουὴλ τὸν ἀπάντων Δεσπότην τίκτεις ἀφθόρως, μείνασα παρθένος καὶ μετὰ τόκον, Παρθενομήτορ· ὃν ἀπαύστως δυσώπει ἐπηρείας ἐχθρῶν λυτρώσασθαι τοὺς ὑπὸ τὴν σκέπην τὴν σὴν καταφεύγοντας.

Ἰσουργὸν καὶ σύνθρονον τῷ τεκόντι Λόγον ἐκ γαστρὸς σου, ἀγνή, ἐσωμάτωσας, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀφαιρόν τὸ ἡμέτερον ὄλον φορέσαντα.

Ἕμνοῦμεν τὸν τόκον σου, εὐλογημένη, δι' οὗ ἐλυτρώθημεν τῆς πάλαι κατακρίσεως, καὶ σε μακαρίζομεν, θεομακάριστε, μόνην ἣν ἠγάπησεν ὁ ὢν εὐλογημένος καὶ ὑπερένδοξος.

Ῥεῖθρον ἀένναον ἡμῖν τοῖς προστρέχουσιν εἰς σέ, ἀγνή, πηγάζεις, οὗ τὴν ἀφθορον χάριν ἀπαρρόδόμενοι, σοῦ Ἕμνοῦμεν τὸν τόκον, πανάχραντε, καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτὸς οὐκ ἐκ τῆς μήτρας σου γεγένηται, δι' οὗ φῶς οἱ ἐν σκότει εἶδον καθήμενοι· ὅθεν σε φωναῖς ἀσιγήτοις, Μήτηρ Θεοῦ, αἰεὶ ἠνυμνοῦμεν, καὶ πόθῳ γεραίρομεν τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς τιμίας ἀλύσεως τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Πέτρου, ἡμέρα 15'.

Ῥομφαῖαι πάσαι δολίου ἐχθροῦ, ἀχραντε Παρθένε,

mei, mentisque varias evagationes et errores: et gravissimam affectionum mearum tempestatem, quaeso, compesce.

Ut Evæ solveres maledictionem, uterum omni carentem labe inhabitasti, benedictionis fontem effundens iis qui clamant: Benedictus, o castissima, fructus ventris tui.

Qui per omnia perfectus est, et natura inaccessibleis, factus est mihi accessibilis carne circumdatus, ex te accepta, o innupta. Eundem tu enixe precare, ut allevet onus iniquitatum mearum, et salvet me concinentem: Sacerdotes, benedicite; populi, superexaltate Christum in sæcula.

Parce mihi Salvator qui natus es, et Genitricem tuam post partum incorruptam conservasti, cum sedebis ut judices opera mea; dissimulans iniquitates meas, et peccata mea tanquam impeccabilis, misericors ut Deus, et hominum amator.

Ex Canone in S. Joannem Calybitam, die 15.

Molestissimis passionum insultibus, quasi tempestatibus exagitatus, et peccatorum ictibus quasi fluctibus concussus ad indefessam protectionem tuam confugio cum affectu, o puella omni laude dignissima. Misere mei, et salva me, o Virgo perpetua.

53 Cum te tanquam rosam redolentem purus ille in convallibus reperisset, o inviolata, in medio tui habitavit, humanum genus suavissimo replens odore. Dirige motus animæ meæ, o purissima, ad divina illius præcepta, qui ex utero tuo coruscavit; atque a tempestate scandalorum hujus vitæ eripe me intercessionibus tuis.

Omnium Dominum Emmanuel sine viri opera peperisti, manens virgo post partum, o Virgo Mater. Eundem incessanter exora ut ab hostium invasionibus liberentur illi, qui confugiunt sub protectionem tuam.

Verbum, quod æquale est in operatione, et in throno, genitori suo, ex visceribus tuis corporasti, o casta; atque inde propter ineffabilem misericordiam suam, totam naturam nostram assumpsit.

Prolem tuam laudamus, o benedicta, per quam ab antiqua damnatione redempti sumus; te vero beatificamus, o divina felicitate cumulatissima; quam solam dilexit ille qui est benedictus ac supergloriosus.

Fluvium perennem nobis effundis recurrentibus ad te, o casta; cujus uberem gratiam delibantes, partum tuum laudamus, o inviolatissima, et superexaltamus in omnia sæcula.

Lucis habitaculum venter tuus factus est, per quam sedentes in tenebris viderunt lumen: unde te incessabili voce semper laudamus, o Dei Mater; et cum affectu veneramur te spem animarum nostrarum.

Ex Canone in adorationem pretiosæ catenæ sancti et gloriosissimi Petri, die 16.

Framen universæ dolosi hostis defecerunt omni-

nino, o Virgo inviolata, per lanceam, qua vulneratum est Verbum **54** illud, quod uterum tuum impollutum inhabitavit, cujus dulcissimo amore precor te nunc ut vulneres cor meum.

Colibuit mors, ubi ad te pervenit, irrefrenabilem impetum (50); tu enim sola immortalitatis fontem peperisti, o Deipara semper virgo.

Tanquam amplissimum palatium inhabitans rex omnium sanctum uterum tuum, corporatus apparuit, o Domina purissima.

Me nunc multorum peccatorum pondere gravatum, subleva, o inviolata, corroborans me ad portandum levissimum jugum Christi.

Pelliceis mortalitatis tunicis indutus est primus pater; Creator enim illo superindutus est, ex visceribus tuis, o purissima, ineffabiliter incarnatus.

Ille, qui in terram tanquam Imber descendit, irrigavit scientia divina universam terram, teque, o Virgo casta, omnibus angelis honorabiliorem effecit.

Intellectuale candelabrum te olim, Dei genitrix, propheta præsignavit, ferens lampadem divinam, quæ illuminavit eos, qui plurimis malorum tenebris prius erant obfusi.

Lucis habitaculum facta es: propterea illumina me, o puella, universis inimici vexationibus obtebratum, ut cum fide magnificem te, o sanctissima Mater Virgo.

Ex Canone in SS. Speusippum, Eleusippum, et Meleusippum, die 16 (50').

Terra inarata apparuisti, o augustissima, quæ splendam nobis protulisti, universi nutritorem Dominum Jesum ex quo nos comedentes, ad vitam revocamur.

Deum ex te incarnatum videntes, o Virgo casta Deipara, **55** te proprie confitemur, quæ omnium reformationis absque ulla dubitatione causa fuisti.

Superessentialis ille, qui carnis erat expertus, ex venerandis sanguinibus tuis incarnatus est, o castissima; et caro sine ulla mutatione factus, cum hominibus conversatus est.

Naturæ leges in te, o purissima Virgo, revera innovantur: Virgo quippe post partum manes, velut ante partum, Christum legislatorem enixa.

Miserabilis animæ meæ passionibus medere, o

Ex Canone in S. Neophytum, martyrem, die 21.

Enixa naturæ Creatorem, universam terrigenarum substantiam deificasti; propterea te proprie Deiparam confitemur, o Virgo Dei sponsa.

Hymnum tibi semper rependit in gratiarum actionem mortalium genus, o Dei Mater, cum per te immortalitatem **56** assecutum sit.

(50) Vel ut vertit P. Simon Vuagnereck in *Mariana Pietate Græcorum*, n. 97. « Mors cujus præcipientem impetum reprimere nullagres potuit, ad te usque perveniens, attonita stetit; id est intacta per-

A τελείως ἐξέλιπον, ἀφ' οὗ λόγῃ ἐτρώθη ἡ τὴν σὴν γαστέρα τὴν ἀμόλυντον οἰκῆσας Λόγος· οὗ τῷ γλυκυτάτῳ νῦν τρώσαι ἔρωτι τὴν καρδίαν μου καθεύω σε.

Ἔσθη μέχρι σου ὁ θάνατος τῆς ἀκατασχέτου ὁρμῆς· σὺ γὰρ μόνη ἔτεκες τὴν πηγὴν τῆς ἀθανασίας, Θεοτόκε μητροπάρθενε.

Ὡς παλάτιον εὐρύχωρον κατοικήσας, ὁ βασιλεὺς τῶν ἔλων τὴν ἁγίαν σου μητρὰν ὤφθη σωματούμενος, πανάμωμε Δέσποινα.

Βεβαρυμένον, ἀχραντε, τῷ φόρτῳ τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων ἐλάφρυνόν με νῦν, φέρειν τὸν ζυγὸν ἐνδυναμοῦσα Χριστοῦ τὸ ἐλαφρότατον.

Βαρυτέρας δερματίνους χιτῶνας ἐνδέδεται ὁ προπάτωρ· ὁ γὰρ Κτίστης αὐτὸν ἐπενδύεται, ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων σαρκωθεὶς ὑπὲρ λόγον, πανάμωμε.

Ὁ καταβάς ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὑετός, Παρθένε, θεογνωσίαν πᾶσαν ἤρδευσε τὴν γῆν, καὶ ἀνέδειξέ σε τῶν ἀγγέλων πάντων, ἀγνή, τιμιωτέραν.

Νοστήν σε λυχνίαν προέγραψεν ὁ προφήτης τὸ θεῖον λαμπάδιον, Θεογενῆτορ, φέρουσαν τὸ φῶτισαν, τοὺς πρώην ἐσκοτισμένους τῶν κακῶν ταῖς πολλαῖς ἁμαυρώσεσιν.

Φῶτὸς οἰκητήριον ἐγένου· διὸ φωταγωγήσον με, κόρη, ἁμαυρούμενον πάσαις τοῦ ἐχθροῦ ταῖς ἀπιστίαις, ὅπως ἐν πίστει σε, Παναγία, μεγαλύνω, Μητροπάρθενε.

C Dei Genitrix castissima; mentem tranquilla hostilibus invasionibus velut tempestatibus jactatam, et cor meum pacatum redde, o puella.

Rosam in medio spinarum te vere invenit in hujus mundi convallibus, o casta Virgo, Jesus omnium plantator, atque ex utero tuo natus, nos divinæ cognitionis suavissimo perfudit odore.

Te spirituale candelabrum, quæ lucem inaccessibilem suscepisti, agnovimus, o Virgo Maria, quæ omnium fidelium animas illuminasti, et peccati tenebras eliminasti.

Vocibus gratiarum actione plenis ad te clamamus: Ave, immaterialis lucis habitaculum purissimum; ave, causa deificationis omnium; ave, maledictionis dissolutio; ave, terrigenarum expulso-
D sorum revocatio.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Νεόφυτον, ἡμέρα κα'.

Τεχοῦσα τὸν φύσει Δημιουργὸν ἐθέουτας ὄλην τὴν οὐσίαν τῶν γηγενῶν· διὸ τε κυρίως Θεοτόκον ὁμολογοῦμεν, Παρθένε Θεόνημφε.

Ἦμνον χαριστήριον γένος βροτῶν ἀεὶ νέμει σοι, Μητέρα Θεοῦ, τὴν ἀθάνατον διὰ σοῦ κληρωσάμεναν.

mansisti ab originis culpa, quæ est mors quædam spiritualis ab Adamo in alios omnes transfusa. Vide P. Petrum Possinum in *Vincentio Victo*, cap. 14. (50') Græca in impressis Menæis desunt.

Ἐκουσίως πτωχεύσαντα πλούτῳ ἀγαθότητος τὸν Ἀ
ὕπερθεον, Θεοτόκε, ἀπεκύησας, τὴν ἡμῶν πτωχείαν
κατοικτείροντα.

Τὸ πρὸ πάντων αἰώνων, κόρη, παναμώμητε, θεῖον
μυστήριον ἀποκεκρυμένον διὰ σοῦ ἐγνωρίσθη τοῖς
πέρασιν, ὁ Υἱὸς, καὶ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ σὰρξ χρημα-
τίσας καὶ θεώσας, Παρθένε, τὸν ἄνθρωπον.

Ἐπὲρλαμπρὸς ἀνεδείχθη καθέδρα βασιλέως οὐ-
ρανίου Παρθένε, ἐν ἧ σαρκὶ ἀνεπαύσατο θέλων, καὶ
τὸν πολὺν ἡμῶν κόπον ἀφείλατο, καὶ ἴδρυσεν τῷ πα-
τρικῷ, ὡς ἠδύκχησε, θρόνῳ τὸν ἄνθρωπον.

Ἐφθης ἀγγέλων ὑπερτέρα, βουλή; Ἄγγελον μεγα-
λης τετοκυῖα, Θεοτόκε ἀγνή, ᾧ πάντες μελωδοῦμεν.
Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς, εἰς τοὺς αἰῶνας.

Νέον παιδίον τέτοκας, τὸν πρὸ πάσης τῆς κτίσεως
φύντα ἐκ Πατρὸς ἀνερμηνεύτως, πάναγεν· αὐτὸν
οὖν ἰκέτευε παλαιωθέντα πταίσμασι νῦν ἀνακαι-
νίσαι καὶ βωῶντά με σῶσαι· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε·
ἐρεῖς, ἀνυμνεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
αἰῶνας.

Σὺ φέρουσα οἶάπερ λαβὴς τὸν οὐράνιον, Θεόνυμφε,
ἀνθρακα, τὰ φρυγανώδη μου καρδίας πάθη κατά-
φλεξον καὶ τῆς γέννης τοῦ πυρὸς λύτρωσαι με δέο-
μαι, ἵνα δοξάζω σὲ τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν, παν-
αμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀγαθάγγε-
λον, ἡμέρα κτ'.

Σαρκωθέντα Κύριον δι' εὐσπλαγχνίαν ἄφατον
ἐκύησας, Παρθένε, ὃν Ἀγαθάγγελος παθήσας ἔξω
σαρκὸς γέγονεν, ἀθλήσας παραδόξως, μεθ' οὗ ὁμνοῦ-
μέν σε.

Ἐ παραδόξου μυστηρίου! Πῶς ἡ Παρθένο; πλα-
τυτέρα τῶν οὐρανῶν ἐδείχθη, ἐν νηδύϊ τὸν ἀπεριόρι-
στον ἀστενοχωρήτως κυήσασα;

Μαχαρίζομέν σε ἀεὶ, Θεοκυήτορ εὐλογημένη, δι'
ἧς δόξης ἠξιώθημεν, καὶ τὸν πρὶν Παράδεισον, ἐν
ἀπωλέταμεν, ἀπελάδομεν.

Ῥυομένη φάνηθι, ἀπειρόγαμε, πάντας ἡμᾶς πει-
ρασμῶν τε καὶ κινδύνων, καὶ θλίψεων τοὺς πόθῳ
ὁμνοῦντάς σε.

Ῥζθυμίαν ὑπὸν θανατηφόρου ἀπάλλαξον, ἀγνή, D
καὶ πρὸς ἐνθέους γρηγορεῖν με ὕμνους, καὶ καλὰς
ἐργασίας ἐνίσχυσον, Δέσποινα, ἵνα πόθῳ ὁμνολο-
γῶ σε.

Ἄνερμηναῦτου λόγος ἐδείχθη, Παρθένε, μυστη-
ρίου. Θεὸν γὰρ ἐν πάσιν ὄντα ἀχώρητον ἀστενοχω-
ρήτως χωρεῖς, καὶ τίχτεις, καὶ μαζίς ἔθρεψας,
βουληθέντα οἰκτειρῆσαι ἡμᾶς τοὺς Θεοτόκον σε ὁμο-
λογοῦντας.

Ἰσχυρὰν παράκλησιν, καὶ ἀναταίσχυντον ἐλπίδα,
τεῖχος ἀπροσμάχητον, καὶ θείαν προστασίαν ὁ λαὸς
σου ἔχει σε, ὃ σε δοξάζων, Παρθένε, καὶ σωζόμενος
κράζει ἐμμελέστατα· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα Κυρίου,
ἀπαύστως· ἐν Κυρίῳ.

Superdivinum illum, qui sponte factus est pau-
per ob divitias bonitatis suæ, peperisti, o Deipara,
paupertatem nostram commiseratum.

Mysterium illud divinum, ante omnia sæcula
abscoditum, per te cognitum est ab omnibus terræ
finibus, o Virgo puella immaculatissima: Filius
scilicet tuus et Verbum Dei, quod caro factum est,
atque hominem deificavit.

Lucidissima cœlestis regis cathedra facta es, o
Virgo, in qua incarnatus sponte requievit, et abstu-
lit multam lassitudinem nostram; atque hominem
in paterno throno, quemadmodum sibi placuit,
collocavit.

Sublimior angelis apparuisti, magni consilii An-
gelum enixa, o casta Deipara, cui omnes modu-
lantes canimus: Benedictus es, Domine Deus, in
sæcula.

Novum puerum peperisti, o castissima, qui ante
omnem creaturam ineffabiliter natus est ex Patre.
Ipsam ergo nunc deprecare, ut me peccatis inete-
ratum renovet, et salvum faciat, dum clamo: Pueri,
benedicite; sacerdotes, laudate; populus, superexal-
tate Christum in sæcula.

Tu, o Dei sponsa, quæ velut forceps cœlestem
carbonem portasti, fruticosas cordis mei passiones
combure; et ab igne gehennæ, quæso, libera me, ut
glorificem te spem fidelium, o omni laude dignis-
sima.

Ex Canone in S. Agathangelum, martyrem, die 23.

Incarnatum ob ineffabilem pietatem suam Domi-
num peperisti, o Virgo, quem Agathangelus concu-
piscens, e carne exivit post admirandum certamen,
cum quo te collaudamus.

O admirabile mysterium! Quomodo Virgo spa-
tiosior cœlis facta est, concipiens in utero sine
ulla coarctatione 57 illum qui nullo termino con-
cludi aut definiri potest?

Semper te beatificamus, o Dei Genitrix benedicta,
per quam gloria digni facti sumus, et Paradisum
illum antiquum, quem amiseramus, recepimus.

Ostende te, o Virgo innapta, liberatricem omnium
nostrum a tentationibus; periculis et tribulationibus,
dum te cum affectu collaudamus.

Libera me, o casta, a mortifero negotii som-
no; et corrobora me, Domina, ad vigilandum in
hymnis divinis, ac bonis operibus, ut cum affectu te
laudare valeam.

Inexplicabilis mysterii verbum facta es, o Virgo:
Deum enim qui in omnibus est incomprehensibi-
lis, sine coarctatione comprehendisti, ac peperisti,
atque uberibus nutritisti, cum voluisset misereri
nostri, qui te Deiparam constitemur.

Populus tuus, o Virgo, qui glorificat te, habet te
validam advocacionem, et consolationem, spem quæ
non confunditur, murum qui non potest expugna-
ri, et protectionem divinam, et salutem assecutus,
clamat suavissimis vocibus: Benedicite semper,
regna Domini, Dominum.

Mundum illuminas, o purissima, lucem effun-
dens, quæ ante sæcula ex Patre supra mentis ca-
ptam, coruscavit. Ideo clamo ad te : Expelle tene-
bras turbulentarum cogitationum e corde meo, ut
te, o casta, laudare possim.

(50°) *Ex Canone in SS. Claudium, Asterium et Neonem, die 26.*

Ineffabili prorsus modo Verbum continuisti simi-
lo nobis factum propter summam bonitatem; atque
illud idem in duabus voluntatibus, atque una per-
sona vere peperisti : propterea te Dei Matrem im-
maculatam atque inviolatam, o Virgo, pronuntia-
mus.

58 Hymnum in gratiarum actionem tibi offert
genus humanum, quod per te immortalitatem ac-
cepit in sortem.

Domina a maritali toro immunis, quæ Verbum **B**
incarnatum peperisti, illumina animam meam, et
a gehenna ac supplicio libera me.

Ne cesses eripere me a captivitate, et a mortifera
tempestate, quæ premit me undique, et a gravis-
simis passionibus, quæ me ad mortem adigunt, o
puella sanctissima, peccatorum præsidium, ac
promptum hominum auxilium.

Uterum tuum Dominus ingressus, tanquam spon-
sus pulcherrimus ab eodem supernaturaliter pro-
cessit, atque homines immortalitate decoravit, ac
salvavit eos, qui te veram Deiparam castam agno-
scent.

Lux ex utero tuo exorta, terrarum orbem illu-
minavit, o Virgo, ac dæmonum nebulam, atque
ignorantiæ tenebras undequaque penitus elimina-
vit, Jesus lucis dator.

Animam meam passionum morbo peremptam
vitæ restitue, o benedicta, quæ vitam peperisti
omnium Dominum, cui modulantes canimus.

O divina gratia plenissima, quæ velut forceps,
coelestem carbonem ulnis tuis tulisti, animæ meæ
pravas affectiones exure, et ab igne tremendo eripe
et salva me, ut te glorificare possim, o fidelium
tutela ac protectio, quæ non confunditur nec eru-
bescit.

Ex Canone in S. Joannem Chrysostomum, die 27.

O benedicta et gloriosa, concede iis qui gloriû-

60 MENSIS FEBRUARIUS.

*Ex Canone in S. Simeonem Theodochum, seu Dei-
ferum, die 3.*

Ille qui plenus erat evacuatur; qui erat ante
sæcula, incipit esse; Verbum sit palpabile; pla-
smator plasmiatur; incomprehensibilis comprehen-
ditur in utero tuo corporatus, Deo o charissima.

Ubi Simeon vidit te spiritualem forcipem, se-
rentem divinum illum carbonem, qui ex sangui-
nibus tuis corpus accepit ineffabiliter, cum gaudio
te beatificavit, o purissima.

Qui manu fert universa, in manu perpetuæ Vir-
ginis gestatus, fecit eandem ipsis cherubim ac

A Φωτίζεις τὸν κόσμον, ἀνατείλασα τὴ φῶς, πην·
ἀμωμε, τὸ λάμψαν πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ
νοῦν. Διὰ τοῦτό σοι βοῶ· Τὴ σκότος ἀπέλασον, ἀγνή,
ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας τῶν ἀτάκτων λογισμῶν, ὅπως
ἀνομνῶ σε.

cant te, ut gloriam et lucem consequantur æter-
nam, o Virgo immaculatissima, quæ es auxilium
fidelium.

Stabilem me fac, o Virgo, Intercessionibus tuis
in petra **59** veritatis; et a seductoris insidiis
supplantari nunquam sinas me, o Deo charissima,
ut te cum fide beatam appellem.

Tanquam propitiatorio, tanquam ferventi apud
Deum patrociniio locupletati sumus te nos servi
tui, o inviolata ab omni labe immunis : libera nos
ab æternis tormentis, dum tuas laudes cantamus.

Incarnatus est citra mutationem Dominus ex
castis sanguinibus tuis, o Virgo tota pura, atque
omnes nos errorum laqueis implicitos, ad divinam
vitam revoca, dum laudamus, o omni laude dignis-
sima.

Divinæ compunctionis iulites stilla super me,
castissima Domina, ut lugeam, atque abluam me
totum a sordibus immensorum peccatorum meo-
rum.

Peccati gladio sauciatus ac dejectus, mortuus
sum. Tu quæ peperisti Christum, qui morte sua
sustulit mortem, vivifico patrociniio tuo, vitæ re-
stitue me, et saluti.

C Sacratissimæ prophetarum linguæ prænuntiantes
vocaverunt te montem pinguem, o puella immacu-
latissima et castissima; portam ineffabiliter effe-
rentem solem justitiæ, qui corda nostra divinis
splendoribus illuminat, dum clamamus; Domi-
num, etc.

z A formidolosissima necessitate libera me, o
Virgo casta, cum tempus aderit, quo Filius ac Do-
minus tuus veniet, vero iudicio cuncta discussu-
rus, atque unicuique pro merito præmia vel pœnas
repeusurus, astantibus cum tremore universis su-
perni exercitus ordinibus.

MHN ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ.

D

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Συμεῶν τὸν Θεο-
δόχον. Ἡμέρᾳ γ'.*

Ὁ πλήρης κεκένωται, ὁ προαιώνιος ἀρχεται, ὁ
λόγος παχύνεται, ὁ πλάστης πλάττεται, ὁ ἀχώρητος
χωρεῖται ἐν κοιλίᾳ τῆ σῆ σωματούμενος, Θεοχαρι-
τωτε.

Νοητὴν λαβίδι σε ἀνθρακα φέρουσαν θετον, τὸν
ἐκ τῶν πῶν αἱμάτων σωματωθέντα ὑπὲρ νοῦν, ὁ
Συμεῶν ὡς ἐβλεψε, πηνάμωμε, χαίρων ἐμακάριζεν.

Ὁ χεῖρὶ τὰ πάντα φέρων ἐν χερσὶ βασταζόμενος
τῆς Ἀειπαρθένου, ταύτην χερουδίμ ἀπειργάσατο,

(50°) Hujus Canonis ac sequentis Græcus textus desideratur in Menais impressis.

καὶ σεραφίμ ἀνωτέραν ὡς γεννήτριαν ἦν ὑμνήσω-
μεν, καὶ εὐσεβῶς μακαρίσωμεν.

Μὴ φλέξας τὴν μήτραν σου ὁ φύσει ἀναλλοίωτος,
ἄνθρωπος ὤφθη ἐκ σοῦ τικτόμενος, καὶ τοὺς ἀπ-
ωσθέντας τῇ φθορᾷ πάντας ἀνέσωσατο, Θεομητορ
πανάμωμε.

Θηρεῦσαι με καθ' ἐκάστην ζητεῖ ὁ παμπόνηρος,
ἀλλ' αὐτοῦ με τῶν παγίδων ἐξάρπασον, Δέσποινα,
καὶ τῇ θείᾳ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σῶον συν-
τήρησον.

Οὐ κενώσας ὁ πληρέστατος τὸν ἀχραντον κόλπον
τοῦ φύντος Πατρὸς, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις, ἀγνή, ὡς
βρέφος καθέζεται, ἐτοιμαζόμενος οἷς ἠθέλησεν
ἐμοιωθῆναι, ἀχραντε, ἱερὰν σαφῶς καθέδραν.

Ὡς κρίνον, ὡς εὐοσμὸν σε ῥόδον, ὡς θεῖον ὄσφρά-
διον ἐδρέφατο Λόγος ὁ ὑπέρθεος, πάναγνε Θεόνυμφε,
καὶ σου τὴν μήτραν ἔκρησεν εὐωδιάζων ἡμῶν τὴν
φύσιν δυσωδίας πλησθεῖσαν, τὴν ἐξ ἁμαρτίας,
Μαρία Θεοτόκε.

Φανεῖσαν Μητέρα σε Θεοῦ ὡς ἐβλεψε, Θεοτόκε,
ὁ πρεσβύτατος, ἔφησεν οἷάπερ προφήτης· Ἴδου ὁ
σὺς Υἱὸς εἰς ἀνάστασιν καὶ πτώσιν τῶν πολλῶν
κεῖται, Δέσποινα, καὶ εἰς σημεῖον δυσερμήνευτον.

Ἐκ τοῦ Κανόνα εἰς τὸν ὁσιον Βουκόλον, ἐπίσκοπον
Σμύρνης, ἡμέρα 5'.

Ὁ τῷ Πατρὶ συνυπάρχων Μονογενὴς ὑπὲρ νοῦν,
ἐν μήτρᾳ σου σαρκωθείς θεοπρεπῶς, τοὺς βροτοὺς
ἐθέωσεν, ἀγνή, διὰ πληθὸς οἰκτιρμῶν ὁ ὑπεράγαθος.

Λιμὴν γενοῦ μοι, καὶ φρουρὰς, ταῖς δειναῖς τρικυ-
μαῖς τῶν παθῶν ἀνευδότως χειμαζομένῳ αἰεὶ ἐν
βαλάσῃ, ἀγνή, τῇ τοῦ βίου, μόνη αἰεὶ παρθένε.

Γνωστῶς ἐν βράτῳ σε Μωσῆς ἐώρακεν ἱερῶς τυ-
πουμένην, τὴν τοῦ πυρὸς μέλλουσαν λοχεύτριαν ἀνα-
φανῆναι μυστικῶς, Θεοτόκε αἰεὶ παρθένε.

Νόμους τῆς φύσεως Ἰησοῦς ὁ πανυπερούσιος Θεὸς
καινοτομεῖ, παναμώμητε, σοῦ ἐκ τῆς νηδύος ἀποτι-
κτόμενος ὁ μόνος οὐσιώσας τὸ πᾶν βουλήματι.

Ἡ πύλη τῆς χάριτος ἡ ἀνοίξασα βροτοῖς τὴν
πύλην τὴν οὐράνιον, τῆς μετανοίας πύλας μοι τηλαυ-
γῶς διάνοιξον, Δέσποινα, καὶ πυλῶν τοῦ θανάτου
ἐλευθέρωσον.

Λυτρωθέντες τῆς ἀρχαίας ἀποφάσεως τῷ τόκῳ
σου, πανάμωμε, ἀνυμνοῦμέν σε οἱ σωθέντες, κόρη,
διὰ σοῦ, βοῶντες καὶ λέγοντες πιστῶς· Εὐλογημέ-
νος ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας, ἀγνή.

Ἱερῶς ἐμυεῖτο τὰ σὰ μυστήρια προφητῶν, Θεο-
τόκε, ὁ θεῖος σύλλογος, πόρρωθεν μαθῶν καὶ τρα-
νῶς ἐκτιθέμενος τὰς θεοσημίας τοῦ θεοῦ τοκετοῦ
σου.

Φωνῇ ἀγγέλου, μεγάλης Ἄγγελον βουλῆς, ἀγνή,
Χριστὸν Ἐμμανουὴλ ἀποτέτοκας, τοῖς ἀγγέλοις τοῖς
κάτω συνάπτοντα, μόνη εὐλογημένη, μόνη παν-

A seraphim sublimiorem, tanquam genitricem suam,
quam laudemus, et devote beatificemus.

Ille qui natura est immutabilis, apparuit homo
natus ex te; nec tamen uterum tuum combussit,
omnesque a corruptione ereptos liberavit, o Dei
Mater purissima.

Pessimus hostis quotidie me venari studet; at
tu ab ejus laqueis eripe me, Domina, et divina
protectione alarum tuarum saluum conserva me.

Ille qui erat plenissimus, non evacuans immacu-
latum sinum Patris, a quo natus erat, in sinu tuo,
o casta et immaculata, tanquam infans sedet,
præparans illis, quibus voluit assimilari, cathedram
sacram manifeste.

B Tanquam liliam, tanquam suavissimam rosam,
tanquam divinum olfactorium collegit te divinissi-
mum Verbum, o castissima Dei sponsa; tuumque
uterum inhabitavit, odore implens suavi naturam
plenam fetore peccati, 61 o Maria Deipara.

Ubi Simcon senex vidit te, o Deipara, esse Ma-
trem Dei, dixit tanquam propheta: Ecce filius
tuus in resurrectionem, et ruinam multorum
positus est, o Domina, et in signum difficilis in-
terpretationis.

Ex Canone in S. Bucolum, episcopum Smyrnæ,
die 6.

Unigenitus qui est simul cum Patre, in utero tuo,
o casta, ineffabiliter incarnatus, prout Deus dece-
bat, mortales homines deificavit, propter multi-
tudinem miserationum suarum, tanquam benignis-
simus.

Portus esto mihi et custodia, gravissimis pas-
sionum procellis sine intermissione semper jactato
in mari vitæ hujus, o casta sola semper virgo.

Manifeste in rubo per sacrum typum te figura-
tam vidit Moyses, futuram mystici ignis genitricem,
o Deipara semper virgo.

Naturæ leges, Jesus omni substantia superior
Deus, renovavit, ex utero tuo natus, o omni laude
celebranda, qui solus fecit ut esset omnis substan-
tia voluntate sua.

D O porta gratiæ, quæ hominibus cæli portam
aperuisti, aperi mihi, Domina, patenter portas pœ-
nitentiæ, et a portis mortis libera me.

Liberati per partum tuum ab antiquæ damna-
tionis sententia, o purissima, laudamus te, salutem
per te consecuti, clamantes, et cum fide dicentes:
Benedictus fructus ventris tui, o casta puella.

Divinus prophetarum cœtus sacrè initiabatur
mysteriis tuis, o Deipara, procul edoctus, et ma-
nifeste exponens vaticinia divini partus tui.

Per vocem angeli, magni consilii Angelum con-
cepisti, o casta, Christum Emmanuelem, qui angelis
homines 62 conjunxit, o sola benedicta, o sola

omni laude dignissima puella (51), o sola deifica-
tionis nostræ causa.

*Ex Canone in S. Parthenium, episcopum Lampsace-
num, die 7.*

O inviolata, quæ Deum bonum peperisti, bonum
office miserum cor meum multarum passionum ma-
litia depravatam; et da mihi vires ad efficiendam
voluntatem Redemptoris nostri, qui vult omnes
homines salvos fieri.

Inter homines conversatus est Dominus, qui
ex te carnem inexplicabili modo accepit: eundem
ergo deprecare, o sanctissima, ut misereatur mei,
qui a serpentis ictibus in certamine superior ac
dejicior.

Sana, o Virgo, vulnera animæ meæ mentem
meam a passionibus dilaceratam, et a transgres-
sionibus mandatorum Salvatoris obtenebratam
pacifica.

A malis inhaerentibus mihi ob invasiones Alieni,
et a tormentis æternis mihi reservatis libera me,
precor, intercessionibus tuis apud amatorem ho-
minum.

Ne statuas me, in die judicii, inter damnatos; ne
ignominia notes me, in omnibus insensibilem,
Deus meus, et factor meus, cum habeas advocatam
pro me Dominam illam, quæ sine semine concepit
ac peperit te.

Sanctior supernis potestatibus apparuisti,
immaculatissima. Deum enim corporasti, quem

(51) Egregia Deiparæ laus est, ipsam statum
gratiæ nullo unquam peccato temeratum semper
habuisse, et extra communia naturæ inquinatæ pro-
cul a maledictione et subjectione dæmonis posi-
tam fuisse. Hac igitur laude, qua ipsa dignissima
est, debet ab omnibus qui eam laudare cupiunt
celebrari. Porro esse istam Deiparæ laudem unde-
quaque eximiam, extra omnem dubitationem esse
debet. Ut maxime mirandum sit Abulensem, tametsi
de Mariæ conceptione optime sentientem, eamque
immunem a peccato fuisse affirmantem, atque id et
tutius et plane eligibilis esse pronuntiantem, eo
tandem devenisse ut diceret: « Non mutari in hoc,
vel minui Deiparæ laudem ac gloriam, si dicatur
incurrisse originale peccatum, ut putant qui non pe-
netrant naturam peccati originalis: » cum non par-
va gloria sit, Deo similem perpetuo esse, et habitu
dissimilitudinis Dei, quod peccatum originale est,
semper caruisse, illdemque labe peccati natura sua
corruptentis, et inficientis, imo interficientis ani-
mam, Dei beneficio eximi: sicut e contrario non
minui ejus laus, qui ea macula sordere supponitur.
Vide Velasquez, *De Maria immaculate concepta*, libr.
II, dissertat. 5, annot. 1, ubi ostendit sanctis-
simam Virginem pro dignitate laudari non posse,
nisi communibus Deiparæ laudibus illa addatur,
quod nimirum fuerit immaculate concepta.

Porro Ambrosius Catharinus in sua disputat.
Pro immaculata conceptione, libr. I, agens contra
nonnullos, qui dicebant ad laudem Mariæ non atti-
nere præservatam fuisse a labe peccati originalis,
ait inter alia: « Quod insuper adjiciunt parum ad
laudem Dominæ attingere hoc quod illi ascribitur
privilegium præservationis ab originali, prorsus
inopinabile est. An, quæso, parum mali existimant
peccati lætatem, Dei iram atque inimicitiam, dia-

ύμνητε, μόνη ἡ αἰτία τῆς ἡμῶν, κόρη, θεώ-
σεως.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Παρθένιον, ἐπί-
σκοπον Λαμψάκων, ἡμέρα 7.*

Ἄγαθὸν κυήσασα θεὸν, ἀχραντε, ἀγάθονον τὴν
ἐν πολλοῖς κεκαχωμένην πάθει ταπεινῆν καρδίαν
μου, καὶ τὸ θέλημα ἐκτελεῖν ἐνδυνάμωσον τοῦ σωθῆ-
ναι πάντας θέλοντος ἀνθρώπους λυτρωτοῦ ἡμῶν.

Ἐμίλησεν ἀνθρώποις ἐκ σοῦ τὴν σάρκα ὁ Κύριος
φθέρσας ἀνερμηνεύτως· αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπτισον, παν-
αγία, τοῦ οἰκτειρῆσαι με καταπονούμενον προσβο-
λαῖς τοῦ ὄφους καὶ ὄρωμένου.

Τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, Παρθένε, θεράπει-
σον, τὸν νοῦν μου εἰρήνευσον ὑπὸ παθῶν σπαρτατό-
μενον, καὶ ταῖς παραβάσεσι τῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆ-
ρος σκοτιζόμενον.

Ἄπὸ παθῶν ἀμαυρώσεως, κόρη, ἀπὸ σκανδάλων
τῶν προσγινομένων ταῖς ἐπηρειαῖς τοῦ Ἄλλοτρίου,
μενουσῶν τε βασάνων αἰώνιων πρὸς τὸν φιλάν-
θρωπον ῥῶσαι με ταῖς σαῖς, δυσωπῶ, παρακλήσεις.

Μὴ στήσης με ἐν ἡμέρᾳ τῆς δίκης κατάκριτον,
μὴ στηλιτεύσης με ἐπὶ πάντων τὸν ἀναίσθητον, θεὸ
μου, ποιητὰ μου, ἔχων ἰκετεύουσαν τὴν τεκούσαν
ἀσπύρως σε Δέσποιναν.

Ὁράθης, πανάμωμε, ἀγιωτέρα τῶν ἄνω συνά-
μεων· θεὸν γὰρ ἐσωμάτωσας, ὃν τάξεις ἀσώματοι

holi servitutem, et si quis parvo momento his tan-
tis malis tenentur? At non ita sentiunt qui spiri-
tualibus oculis rem perspiciunt. Quare ab hac adeo
misera conditione singulari dono servatam fuisse
magnum esse arbitrantur, sicut et illa exultans
in spiritu professa est Luc. 1: *Quia fecit mihi ma-
gna qui potens est.* Quod si parvum etiam ex se hoc
donum profiteremur, magnum tamen profecto ste-
ret, tum præstantia donatoris, tum etiam singula-
ritate ejus, cui soli donatum est; nam, ut quidam
egregie dixit, a magnis principibus etiam minu-
tulis donis honestari, magnum et favorabile cense-
tur. Denique si vir ille spiritualium rerum diligens
examinator atque æstimator prudens Augustinus,
carnem Mariæ jam demortuam pro quovis temporis
puncto obnoxiam corruptioni non poterat sine
horrore cogitare (ut ipsemet testatur), quanto hoc
certe minus de sacratissima animæ illa cogitandum,
quod peccato corrupta, quod diaboli potestati sub-
jecta, quod Deo tandem inimica etiam pro quovis
momento vere dici potuerit? Sed quid ulterius
moror? cum et hoc in loco isti ex diametro cum
sententia B. Thomæ depugnent? Nam quod ipsi
adeo parvi faciunt, Thomas ipse contra adeo ma-
gnifacit, ut idcirco neget Mariæ convenire, quod
nimis excelsum videbatur, eo quod per illud
æquari videretur Christo. Nos tamen, ut suis locis
declarabimus, et magnum esse fatemur, nec tamen
adeo magnum ut ad Christi Majestatem ascendat.
Quare frivolum est penitus quod addebant, satis
eam ut Dei Matrem celebrari, idque solum loco
omnis laudis; nam hac ipsa ratione concluderent,
ne laudetur ut Virgo, ne colatur ut sanctificata,
taccatur et Assumptio ejus gloriosa, et alii præro-
gativarum tituli, quibus abundat, » Sic Catharinus
loco citato.

φώδω δοξάζουσι. Τοῦτον οὖν ἰκέτευε δεῖ τοῦ αἰχτε-
ρῆσαι τοὺς σε δοξάζοντας.

Ῥόπου με παθῶν, ἀγνή, προσγινόμενον τῆ με-
σιτεῖα σου καθάρισον, καὶ λάμπρυνον, δέομαι, σκω-
τισθεῖσαν τὴν καρδίαν μου δαιμόνων ἀμαυρότησιν,
ὅπως σε μακαρίζω, θεομακάριστε Δέσποινα.

Φωτὶ με καταύγασον τὸν ἐν τῷ σκότει κείμενον
τῆς δεινῆς βραθυμίας, Θεοχαρίτωτε, καὶ μὴ προαι-
ρούμενον ὄλως τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους συντηρῆσαι,
ὅπως ὡς προστάτην μου καταχρέως μακαρίζω σε.

Ἐκ τοῦ Κατόντος εἰς τὸν ἅγιον Ἰερομάρτυρα Βλά-
σιον, ἡμέρα ια'.

Ὅλην σε καθαρὰν εὐρηκῶς ὁ καθαρὸς ἐσχήνω-
σεν ἐν τῇ νηδύϊ σου, ἀγνή Παρθενομήτορ, καὶ σὰρξ
ἐχηρήματισε δίχα τῆς ἀμαρτίας, ἵνα πλάνης ἡμᾶς
ἀπαλλάξῃ.

Σὲ τὴν φανεῖσαν ὑπερέχουσαν τῶν κτισμάτων, ὡς
πάντων οὔσαν ἀγιωτέραν, ἐν αἰνέσει γενεαὶ μακα-
ρίζουσιν ἀνθρώπων, θεομακάριστε.

Νόμον σε καινὸν προείδεν ὁ προφήτης, ἔχοντα
Θεοῦ τὸν Λόγον γεγραμμένον, τὸν διαβρήξαντα, κόρη,
τῆς ἀμαρτίας τῶν προπατέρων τὸ χειρὸς γραφον.

Ἕμνοῦμέν σε, Μαρία, τὴν θεώσασαν τῶν ἀνθρώ-
πων τὸ φύραμα τῆ ὑπὲρ νοῦ σου λοχεῖα, καὶ ἀνα-
πλάσασαν καταφθαρέντας ἡμᾶς καὶ συντριβέντας
ἀπάτη τοῦ ὄφιδος, πάναγνε.

Ὁ θρόνος ὁ τοῦ Θεοῦ τῶν χερουβὶμ ὁ ὑπέρτερος,
νεφέλη ἡ τῆς φωτὸς, ψυχῆς μου τὰ δῆματα πάναγία,
φώτισον, καὶ παθῶν ἀχλύος τὴν καρδίαν μου κα-
θάρισον,

Νυσταγμῷ κρατηθέντα με, Παρθένε, ἀμελείας,
ἀμαρτίας κατέλαβεν ὕπνος θανατηφόρος· διὸ μετα-
νοίας με πρὸς ζωηφόρον ἀγνήν, ἀγνή, ἐξέγειρον καὶ
σῶσόν με.

Ἰεραὶ σε προήγγειλαν, Παρθενομήτορ, φωναὶ ἐσο-
μένην, κόρη, τοῦ ποιητοῦ σου ὑπὲρ φύσιν τροφὴν,
γέννησιν ἀβρήτητον ὡς καὶ σύλληψιν ξένην κεκτημέ-
νην· ὅθεν σε ἕμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεις ἐν ἀγκάλαις σου Χριστὸν τὸν διακρατοῦντα
οἰκημένην πᾶσαν χεῖρ, ἀγνή Παρθενομήτορ, ὃν ἰκέ-
τευε, ὡς Υἱὸν σου καὶ Κτίστην, σῶσαι τὰς ψυχὰς
τῶν ἀνυμνούντων σε.

Ἐκ τοῦ Κατόντος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἀρ-
χιππον, ἡμέρα ιθ'.

Ἰδόντες προφητικοῖς ἐν δῆμασι πόρρωθεν, πάν-
αγνε, τοῦ ὑπὲρ νοῦν σου θεοῦ τοχετοῦ τὸ φρικῶδες

(52) Hinc Cælius Pannonius ord. S. Pauli primi
Eremitæ decus, in suis Commentariis mss. in Can-
tic. quæ in celebri monasterio Lepoglavæ asservari
asserit Laurentius Chrysog. in *Mundo Mariano*, tom.
II. diss. 40, n. 42, ait inter alia: «Decuit summe
puram esse, quæ candorem lucis æternæ, et specu-
lum sine macula conceptura, et intra viscera gesta-
tura foret, quæ singulari gratia præservata fuit, ut

A incorporeorum acies cum timore glorificent. Hunc
ergo semper deprecare, ut eorum qui te glorificant,
misereatur.

A sordibus passionum inhaerentibus mihi emun-
da me, o casta, intercessione tua, et illumina, pre-
cor, cor meum, dæmoniaca caligine obtenebratum,
ut beatificem te, o Domina, divina beatitudine fe-
licissima.

In tenebris gravissimæ desidiæ jacentem luce tua
illumina me, o Deo charissima; non enim adhuc
firmiter scio **63** deliberare velle me observare Dei
leges. Ita fiet, ut te tanquam meam patronam, pro
debito beatificem.

Ex Canone in S. Blasium, martyrem, die 11.

B

Cum te totam puram invenisset ille qui purus est,
habitavit in utero tuo (52), o casta Virgo Mater,
et caro factus est, sine peccato, ut nos a seductione
liberaret.

Te, quæ omnibus creaturis eminentior appa-
ruisti, utpote omnibus sanctior, generationes ho-
minum cum laude beatificant, o divina beatitudine
cumulata.

Legem novam prævidit te olim propheta, Verbum
Dei inscriptum habentem, o puella, quod peccati
primorum parentum chirographum disruptit.

Laudamus te, o Maria castissima, quæ ineffabili
partu tuo humanam massam deificasti, et nos cor-
ruptos ac fraude serpentis contritos reformasti.

C

O sanctissima, thronus Dei cherubim sublimior,
ac nubes lucis, illumina oculos animæ meæ, et
a passionum tenebris purifica animam meam.

Dormitatione negligentæ oppressam, somnus
peccati mortiferus deprehendit me: propterea ad
vitalem poenitentæ splendorum exsuscita me, o
casta, et salva me.

Sacræ voces prænuntiaverunt te, o Virgo Mater
puella, futuram esse Creatoris tui atricem, atque
habituram partum ineffabilem, et conceptionem per-
egrinam: unde te laudamus in omnia secula.

Ulnis tuis Christum portas, o casta Virgo Mater,
qui manu sua continet ac regit omnem orbem
terrarum. Eundem tanquam Filium et Creato-
rem tuum deprecare pro salute animarum collau-
dantium te.

D

64 Ex Canone in S. Archippum, apostolum, die 19.

Videntes divini loqui vates a longe propheticiis
oculis formidabile atque ineffabile partus tui divini

non penetraret ad eam labes ista connaturalis,
quando corpus æfflatu Spiritus consecratum susce-
pit animam in plenitudine gratiæ creatam: quod
citra alterationem potuit Deus facere, et fecit, alio-
quin non tantum honorasset Pater Filium, si Ma-
trem aliquando infamiæ malum subisse passus
esset.

mysterium, o summe casta atque inviolata, illud A variis modis ac figuris manifestaverunt.

Templum Dei capas, et mundum tabernaculum, dignumque Deo habitaculum facta es manifeste, o castissima.

Tanquam montem umbrosam prævidit te olim Habacuc, o purissima puella, ferentem Verbum illud, quod a delictorum flamma et a peccatorum combustione universos obumbrat.

Te solam ex omnibus generationibus elegit Dominus, o Deipara, et ex te incarnatus est, deificans humanam naturam.

Mortem induit, vita exutus, Adam in Paradiso. Vivifico autem partu tuo mors interempta est, o Virgo sanctissima sponsa Dei.

Dominus qui terram nebula, et cœlum nubibus circumdat, mortalem carnem ex sanguinibus tuis induere voluit, o puella, ut immortalis gloriæ stola hominum vestiret.

Per unicam comestionem Adam mortuus est, cum mortem vindemiasset ab arbore scientiæ. Per te autem, o immaculata (53), ad vitam revocatus, Paradisi delicias iterum recepit clamans: Benedicite, omnia opera, Dominum.

O castissima, ferens Christum in ulnis tuis nutu suo ferentem omnia, eundem tandem Filium tuum deprecare, ut liberet me a manibus inimici, et propter abyssum misericordiæ suæ, sustentet ac velut ulnis regat me, et **65** salvum me faciat.

Ex Canone in S. Leonem, episcopum Catanensem, C die 20.

Templum Dei facta es, o puella immaculata Deipara (54), qui in te supra cogitationibus conceptum inhabitavit, et ab animabus hominum errorem ac seductionem eliminavit.

O forceps carbonis divini ac lucidi, o rube divinitatis igne non combuste, omnes frutuosas passiones meas combure, et ab igne æterno eripe me.

Ille qui a nulla re capi potest in utero tuo capitur, o castissima, ut me in peccatis profunde immersum salvum faciat propter benignitatem suam.

Intuentes olim venerandi prophætæ divino numine afflati, ineffabilem profunditatem mysterii

(53) Ex hoc immaculatae titulo, quo B. Virgo non solum a Josepho nostro, sed ab aliis passim Patribus compellatur, eliciunt multi theologo omniomodam ejusdem B. Virginis puritatem, inter quos P. Joannes Baptista Lezana in suo Apologetico pro conceptione immaculata cap. 15, sic ait: « Si vim negationis, quæ per nomen immaculatae significatur, recte pensitemus, invenietur certe ad omnem temporis differentiam extendendam fore: negatio enim illa in, vim universalis habet, ac si doceat nullam prorsus maculam neque actualem neque originalem Deiparam habuisse. Deinde femina corrupta semel, non potest impostum incorrupta nuncupari. Si ergo sanctissima femina Maria aliquando originalem maculam fuit perpressa, nequibit imposterum immaculata vocari. » Sic ille. Ut ergo recte, pie et prudenter a Josepho nostro et aliis Patribus hoc immaculatae nomine

μυστήριον οἱ θεηγόροι, ἄχραντε, ποικιλοτρόπως κατεράνωσαν.

Ναὸς ἐδείχθη θεοῦ χωρητικὸς περιφανῶς, Πίνναγνε, καὶ καθαρὸν σκῆνωμα, καὶ θεοπρεπὲς ἐνδιαίτημα.

Ὡς κατάσκιον προβλέπει σε πάλαι ὄρος ὁ Ἀβραχούμ, πανάμωμε, φοροῦσαν τὸν Λόγον πάντας συσχιάζοντα φλογμοῦ παραπτώσεων καὶ ἀμαρτιῶν, κόρη, καύσωνος.

Σὲ μόνην ἐκ πασῶν γενεῶν ἐξελέξατο ὁ Κύριος, θεοτόκε, καὶ ἐκ σοῦ ἐσαρκώθη, θεώσας τὸ ἀνθρώπινον.

Νέκρωσιν τὴν ζωὴν ἐκδυθεὶς ἐνεδύσατο ἐν Παραδείσῳ, Παρθένε, ὁ Ἀδάμ· τῷ σὺ δὲ ἀθανάτισθη ζωηφόρῳ τοκετῷ, παναγία Θεόνυμφε.

Γῆν μὲν ἐμίχλη, τὸν οὐρανὸν δὲ νεφέλαις Κύριος, κόρη, περιβάλλων, σάρκα θέλων θνητὴν ἐξ αἱμάτων σου ἐνδύεται, καταστολὴν δόξης ἀθανάτου ἐνδύων τὸν ἀνθρώπον.

Νεκρὸς διὰ βρώσεως μιᾶς Ἀδάμ γέγνηται, τρυγήσας θάνατον φυτοῦ τῆς γνώσεως. Ἀχραντε, διὰ σοῦ δὲ ἀνεζώωσας, καὶ Παραδείσου τὴν τρυφήν πάλιν ἀπέλαβε κραυγάζων· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις νεύματι τὸν φέροντα τὰ πάντα, τοῦτον ὡς Υἱὸν σου δυσώπει ἐχθροῦ χειρῶν με, πάναγνε, ῥύσασθαι, καὶ δι' ἐλέους ἀβυσσὸν ἐναγκαλίσασθαι καὶ σῶσαί με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Λέοντα ἐπισκοποῦν Κατάνης, ἡμέρα κ'.

Ναὸς ἐχηρημάτισας τοῦ θεοῦ, ἀμόλυντε κόρη, τοῦ οἰκήσαντος ὑπὲρ νοῦν ἐν σοὶ, θεοτόκε, καὶ τὴν πλάνην τῶν ψυχῶν τῶν βροτῶν ἐξοικήσαντος.

Ἡ λαβὴς ἡ τοῦ θεοῦ καὶ φωταυγοῦς ἀνθρακός, καὶ βᾶτος ἡ πυρὶ μὴ φλεχθεῖσα τῷ τῆς θεότητος τῆ φρυγανώδῃ μου πάντα κατάφλεξον πάθη, καὶ πυρὸς ἐξάρπασον διαιωνίζοντος.

Ὁ τοῖς πᾶσιν ἀχώρητος, πάναγνε, χωρεῖται ἐν τῇ νηδύϊ σου, διασώζων με χρηστότητι τὸν βεβυθισμένον ἀμαρτήμασιν.

Θεωρήσαντες πάλαι ἐνθεαστικώτατα, θεοχαρίτωτε, οἱ σεπτοὶ προφῆται μυστηρίου τὸ βᾶτος τὸ

Deiparam appellatam esse dicamus, asserere oportet omnem peccati, sive actualis, sive originalis maculam ab ea penitus fuisse remotam.

(54) Ad conficiendum in Eucharistia corpus Christi, hostia immaculata requiritur, et Deo offerri ita dicitur: Offerimus tibi, Domine, hostiam immaculatam: quæ videlicet undequaque munda e parte azymo absque ullo fermento subsistat. Ergo in incarnationis mysterio Dei Filius carnem ex immaculata et purissima Matre nulli fermento veteri obnoxia sumere debebat, cruditis auctoribus observantibus, antiquitus in hostiis, in quibus Christi corpus consecrandum erat, Dei Matris imagines insculptas fuisse, ut Deiparæ a peccati macula immunitas ab immaculata Eucharistie hostia explicaretur. Vide Velasquez De Maria Concepta, libr. II, dissert. 2, annotat. 1, n. 5.

ἄφραστον τῆς σεπτῆς λοχείας σου τῆς ἀγνῆς, ποι-
λοτρόπως ὡς ἐχώρησαν, τοῦτο προήγγειλαν.

Ἄγισσον τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε, ἡ τὸν ἅγιον
κῆσασα Λόγον, τὸν ἀληθῶς ἐν ἀγίοις, ὡς θέμις,
ἀναπαυόμενον μόνον Θεὸν ἡμῶν, καὶ δίδου μοι ὡς
ἀληθῶς καταλύξεν δυνάμεις, πανάμωμε.

Σοῦ τὴν νηδὺν μὴ καταφλέξαν τῆς θεότητος τὸ
πῦρ, παρθενομήτορ, σωματοῦται ἐκ σοῦ τὰ πέρατα
φωτίζων ταῖς θεϊκαῖς λαμπρότησι· διὰ τοῦτό σε
ὑμνοῦμεν.

Ὁ βουλήσει πάντα ἐκτελῶν, πανάμωμε εὐλογη-
μένη, βουληθεὶς καὶ μήτραν τὴν σὴν κατεσκήνωσε,
καὶ σὰρξ ὠράθη, καὶ ἐθέλωσέ με φθαρέντα τὸ πρό-
τερον τοῦ ἀπατεῶνος κακίστη συμβουλίᾳ.

Φρίττω σου, μόνε βασιλεῦ, τὴν δευτέραν παρου-
σίαν καὶ δέδοικα, ἀμετρα πταίσας σοι, καὶ μετα-
γνώσει μὴ βελτιούμενος· ἀλλ' ὡς ὑπάρχων ἀγαθὸς
ἐπίστρεψον, σῶσόν με, τῆς κυττάσης σε εὐποσδέ-
κτοις, Ἰησοῦ, παρακλήσεσι.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Πορφύριον ἐπί-
σκοπον Γάζης ἡμέρα κς'.

Ὅμβρον εἰσδεξαμένη σου ἐν τῇ νηδύϊ τὸν οὐρά-
νιον, Θεοτόκε, Παρθένε, ἀμαρτίας τοὺς δυνάμεις ἐξή-
ρανας.

Ῥῦσαι με πρεσβείαις σου τῶν τοῦ ἐχθροῦ βελῶν,
ἄχραντε, καὶ λογισμῶν τῶν ἐπιεμβαινόντων ἀφειδῶς
τῇ καρδίᾳ μου.

Νεκρωθέντα με, πάναγνε, πάλιν ἀνεζώωσας, ὡς
κῆσασα τὴν ζωὴν τὴν ἐνυπόστατον, τὸν Υἱὸν καὶ
Λόγον τοῦ Γεννήτορος.

Μόνην γενεῶν ἐκ πασῶν σε ἐξελέξατο ὁ πλαστουρ-
γός, καὶ ἀναπλάττει ἡμᾶς ἐν σοὶ οἰκίᾳς, Θεοτόκε
Ἄειπάρθενε.

Νεκρούμενον καὶ φθορᾷ ὑπαχθέντα τὸν πρωτό-
πλαστον, Παρθένε Μαρία, τὸν νεκρωτὴν τοῦ θανά-
του τεκοῦσα, εἰς ἀφθαρσίαν μετήγαγες, ἄχραντε,
καὶ ἔδειξας τοὺς γηγενεῖς οὐρανίους, Θεὸν σωμα-
τώσασα.

Ὀϊκτερον, σῶσόν με, Παρθένε, τὸν οἰκτίρμονα τε-
κοῦσα Θεὸν Λόγον, καὶ φωτὶ τῷ ἐν σοὶ καταύγασον
βοῶντα· Εὐλογημένος, πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς
κοιλίας.

Ὡς ἀνωτέραν σε πάντων τῶν ποιημάτων, καὶ
οὐρανῶν πλατυτέραν, παρθενομήτορ, ἠγάπησεν ὁ
υἱός σου, καὶ σὰρκα ἐκ σοῦ ἀνελάβετο.

Φεῖσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τε-
κοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς
κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν καὶ τὰς
ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεήμων ὡς Θεός,
καὶ φιλόανθρωπος.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὁσίον Προκόπιον τὸν
Δεκαπολίτην ἡμέρα κς'.

Σεσαρκωμένον τὸν Λόγον θεοπρεπῶς συλλαβοῦσα,
πάναγνε, τὸν πρὶν ἄσαρκον, ἡμῖν ὑπὲρ φύσιν τέτο-
κας, ἀγνή, μετὰ γέννησιν παρθένος διαμείνασα.

A partus tui venerabilis et casti; per varias ligu-
ras, quemadmodum capere potuerant, præuui-
tiaverunt illud.

Sanctifica animam meam, o Virgo, quæ sanctum
Verbum genuisti, quod in sanctis suis, sicut æquum
est, requiescit, unicum Deum nostrum; et da mihi
veræ compunctionis imbres, o immaculatissima.

Ignis deitatis, qui universos terræ fines divinis
splendoribus illuminat, ex utero tuo corpus acce-
pit, nec tamen illum combussit: propterea te, o
Virgo Mater, collaudamus.

Qui voluntate sua perfecit universa, in utero
tuo, o tota immaculata ac benedicta, voluntarie
habitavit, et caro factus est, meque prius pessimo
deceptoris consilio depravatum, deificavit.

B Formido, o Rex unice, secundum adventum
tuum, et timeo, cum immensa peccata in te com-
miserim, nulla per pœnitentiam facta in melius
mutatione. Sed tu tanquam **66** bonus converte,
et salva me, o Jesu, per acceptissimas interces-
siones genitricis tuæ.

Ex canone in S. Porphyrium episcopum Gazensem,
die 26.

O Virgo Deipara, cum cœlestem imbrem in utero
tuo suscepisti, peccati imbres exsiccasti.

Libera me, o inviolata, intercessionibus tuis a
jaculis hostis, et a cogitationibus pravis, quæ in-
stanter superveniunt cordi meo.

Me mortuum ad vitam revocasti, o castissima,
quippe quæ vitam subsistentem genuisti, Filium sci-
licet ac Verbum Genitoris.

Te solam, o Deipara semper Virgo, ex cunctis
generationibus elegit Creator, et cum in te habitas-
set, nos reformavit.

Protoplastum mortuum, et corruptioni subjec-
tum, ad immortalitatem transtulisti, o inviolata
Virgo Maria, cum mortis interemptorem peperisti;
et terrigenas cœlestes reddidisti, cum Deum cor-
porasti.

Miserere mei, et salva me, o Virgo, quæ Deum
Verbum miseratorem peperisti; et luce, quæ est
in te, illumina me clamantem: Benedictus, o ca-
stissima, fructus ventris tui.

D Te tanquam creaturis omnibus sublimiorem, et
cœlis ipsis latiore, dilexit filius tuus, o Virgo
Mater, et carnem suscepit ex te.

Parce mihi, Salvator, qui natus, Genitricem
tuam post partum incorruptam conservasti, cum
sederis ut judices opera mea: dissimulans iniqui-
tates meas, et peccata mea, tanquam impeccabilis;
misericors ut Deus, et amator hominum.

67 Ex canone in S. Procopium Decapoliitanum,
die 27.

Cum Verbum, quod antea a carne erat immune
ex te incarnatum, eo modo quo Deo dignum ac de-
cens erat, concepisses, o castissima Virgo, nobis
supra naturæ ordinem peperisti, ac post partum
virgo perseverasti.

(54*) Naturæ leges, Jesus qui est Deus omni essentia superior, innovavit, o ab omni macula immunis, ex utero tuo exortus; qui solus rebus universis concedit esse, voluntate sua.

O porta gratiæ, quæ mortalibus cœlorum portam aperuisti; patefac mihi, Domina, pœnitentiæ portas, et a portis mortis libera me.

Ab antiqua maledictionis sententia redempti per partum tuum, o inviolatissima Puella, ac per te salvati, te laudibus extollimus, clamantes et cum fide dicentes: Benedicta tu, quæ Deum incarnatum peperisti.

Divinum Prophetarum collegium mysteriis tuis sacrum in morem initiatum fuit, o Deipara, longe ante edoctum, et clare exponens divini partus tui divinas appellationes.

Ad vocem angeli, magni consilii Angelum Christum Emmanueli in carne peperisti, qui homines angelis copulavit; o Virgo puella sola benedicta, sola omnibus laudibus celebranda, sola causa nostræ deificationis.

Ex canone in S. Patrem nostrum Cassianum confessorem, dei 29. A Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὁσιον Πατέρα ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴν Κασσιανόν, ἡμέρα κθ'.

Omni creatura visibili atque invisibili superior apparuisti, o casta semper Virgo; etenim Creatorem peperisti, cui placitum fuit incarnari in utero tuo. Eundem cum **68** fiducia ac libertate deprecare pro salute animarum nostrarum

Sana, precor, o purissima, intercessionibus tuis animam meam, quæ a passionibus atque omnigenis pessimorum dæmonum assultibus oppressa languescit.

Tempore carentem, sub tempore constitutum ineffabiliter peperisti, o immaculatissima, qui luce perfundit sanctos suos, qui in fide optime se gesserunt, et principem malorum serpentem humiliaverunt.

Vita ex te, o Virgo, supra mentis conceptum exorta, hostem interemit, qui nos omnes morte affecerat; et mundum te incessanter laudantem, vivificavit.

Tanquam pulchram ac speciosam concupiscens te pulcherrimus Jesus, o mundissima, ex te secundum carnem natus est, et me propter immensam misericordiam suam deificavit.

Thalamus Dei Verbi, et thronus ejus igniformis facta es, o casta; in quo idem Verbum, propter summam bonitatem suam, incarnatum requievit. Ipsum ergo deprecare, ut mei misereatur, atque erga me ostendat compassionem suam.

Miseram animam meam multis Belial aggressionibus atque ictibus infirmatam, precibus tuis roboratricibus sana atque incolumem effice, o Virgo Dei genitrix, ut te in omnia sæcula glorificem. C

Naturam primi parentis corruptam renovasti, cuius supra naturæ ordinem, universæ naturæ conditorem, et virgo perseverans, quem olim in cruce pendentem intulisti, lamentabar, o sanctissima Virgo Mater.

MENSIS MARTIUS.

69 *Ex canone in S. Hesychium martyrem, die 2.*

Post partum virgo permansisti vere, qualis eras ante partum: quippe peperisti Creatorem, quem deprecare, o immaculatissima, pro salute collaudantium te.

(54*) Sequentes strophæ in vulgato textu Menæorum desiderantur.

Ἵπερτέρα πέφνηας, ἀγνή, πάσης ἀοράτου τε καὶ ὄρατῆς, Ἀειπάρθενε, κτίσεως· τὸν γὰρ Κτίστην τέτοκας, ὡς ἠύδωκῆσε σαρκωθῆναι ἐν μήτρᾳ σου, ὃν σὺν παρῶρησι πρέσβευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἰάτρευσον, πανάμωμε, τὴν ψυχὴν μου, δέομαι, ἐξασθενοῦσαν πάθει, καὶ παντοίαις ἐπαναστάσεσι τῶν κακίστων δαιμόνων, μεσιτείαις σου.

Τὸν ἀχρονον ὑπὸ χρόνον γενόμενον τέτοκας ἀβρήτως, πανάμωμε, τὸν τοὺς ὁσίους λαμπρύνοντα πίστει ἀριστεύσαντας, καὶ τὸν ἀρχέκαχον ὄφιν ταπεινώσαντας.

B

Ἐκ σοῦ ἡ ζωὴ ὑπὲρ νοῦν, Παρθένε, ἀνατελλασα ἐχθρὸν ἐθανάτωσεν, ἅπαντας ἡμᾶς τὸν θανατώσαντα, καὶ ἐζώωσε κόσμον ἀπαύστως ἀνυμνοῦντά σε.

Ὡς καλὴν, ὡς ὠραίαν ποθήσας σε ὁ καλλοποιὸς Ἰησοῦς, παναμώμητε, ἐκ σοῦ σαρκὶ γεγέννηται, καὶ θεοὶ με δι' οἴκτον ἀμέτρητον.

Παστὰς ἐχρημάτισας τοῦ θεοῦ Λόγου, καὶ θρόνος πυρίμορφος, ἐν ᾧ ἐκανεπαύσατο ὁ Λόγος σαρκούμενος, δι' ἄκραν ἀγαθότητα· τοῦτον οὖν ἰκέτευε, ἀγνή, κατοικτειρῆσαι καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς.

Ἐξασθενήσασαν πολλαῖς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν, Θεοκυῆτορ, προσβολαῖς τοῦ Βελίαρ, ταῖς βωστικαῖς σου λιταῖς, Παρθένε, ὑγιῆ ἀπέργασαι, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φθαρῆσαν ἐκαίνισας τὴν φύσιν τοῦ πρόπάτορος, ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα καὶ παρθενεύουσα φύσεως ἀπάστις τὸν πλάστην, ὃν ἐν σταυρῷ κρεμάμενον πάλαι ἠλάλαζες βλέπουσα, παναγία Μητροπάρθενε.

MHN ΜΑΡΤΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἡσύχιον, ἡμέρα β'.

Παρθένος διέμεινας μετὰ τόκον, ὡς πρὸ τοῦ τόκου ἀληθῶς, τὸν Κτίστην τεκοῦσα, ὃν αἰτίζεις, πανάμωμε, σωθῆναι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ἔσθη μέχρι σοῦ ὁ θάνατος· τῆς ἀθανασίας γὰρ τὴν Α πηγὴν ἀπεκύησας, παναγία, Χριστὸν τὸν μόνον ὑπεράγαθον Θεὸν ἡμῶν.

Τὸν ἀκήρατον βότρυν βλαστήσασα, κόρη, ἀθανασίας γλεῦκος ἀποστάζοντα πᾶσιν, ὠφθης, παναμώμητε καὶ μήτηρ ἀλόχαυτος.

Σὺ μόνη ἐπὶ γῆς τὸν οὐράνιον τέτοκας, πανάμωμε, Θεὸν Λόγον, ὃν ὕμναι πᾶσα κτίσις, ὡς Ποιητὴν καὶ Κύριον.

Οἰκήσας σου τὴν ἅγιαν κοιλίαν ὁ Κύριος, Θεοτόκε, τῆς Τριάδος τερπνὴ καταγωγή, ἐκτελεῖ τοὺς πιστοὺς ἀληθείας σε νῦν μακαρίζοντας.

Νενεκρωμένους ἡμᾶς τῇ ἀμαρτίᾳ πάντας, ζωὴν τεκοῦσα, ἀνεζώωσας· διὸ σοὶ κραυγάζομεν, Θεοκυῆ- Β τορ κόρη, ἀεὶ δεδοξασμένη.

Ὁ ἱερώτατός σε καλεῖ προφήτης πύλην ἀδιόδευτον, ἀχραντε, ὁ Κτίστης δι' ἧς' διήλθεν, ὡς μόνος ἐπίσταται, πάλιν κεκλεισμένην λιπῶν, ὡς πρὸ τοῦ τόκου.

Φῶς ἡμῖν ἀπέτειλεν ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὁ τῶν ὄλων μόνος Κύριος, καὶ κατελάμπρυνε τὰς πάντων καρδίας θεϊκαῖς ἐπιγνώσεσι, καὶ σκότος ἀγνωσίας ἐμείωσεν· ὅθεν σε πάντες μακαρίζομεν.

Ex canone in S. Theodotum martyrem, die 2 (54^{**}).

Humana natura olim per dolum serva facta est seductionis. Cum autem tu, inviolata, Christum peperisti, libertatem adeptam, magnis vocibus te gratia veneratur.

Medere menti meæ, o castissima, quæ pessimi C Draconis ictibus percussa languescit, et peccatis captiva deservit.

Lucidissimum Domini Palatium, Domina sanctissima, effice nos domus Spiritus sancti, dum in domo sancta tua laudem Domino offerimus.

Deum hominem factum concepisti, o Domina; propterea generationes generationum te incessanter beatam dicunt.

Christus Deus noster, qui in utero tuo habitavit, o immaculata, peccatum in hominibus habitans

Ἐκ τοῦ καρδίας εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Θεόδωρον, Κωνσταντῖνον, κ. τ. λ., ἡμέρα 5^α.

Ἵπεραγία Παρθένε, τῶν ἀθλητῶν θεῖον ἐγκαλλώπισμα, ἣ κυήσασα Χριστὸν τὸν ὠραῖον, κάλλεσιν αὐτὸν D καλλιῶσαι τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐκέλευε.

Ἄγιων δῆμος ἐναθλῶν τεσσαράκοντα δύο σε Θεοῦ τοῦ ὑψίστου Μητέρα παναληθῆ ἐκήρυττεν ἐμφανῶς, δυναμοῦσαν τούτους μεσιτεῖαις σου.

Ἄγνην μητέρα σε οἱ θεοὶ μάρτυρες ἐπιστάμενοι, κόρη, καὶ τὴν ἐν σοὶ δόξαν κλειζόμενοι, τὰς ἀθανάτους δωρεὰς ἐν ὑψίστοις ἐκληρώσαντο.

Νοός μου ἰθυον, δυσωπῶ, ἀχραντε, κινήσεις πρὸς Θεὸν ὁδὸν ζωῆς χρηματίζοντα, καὶ τῶν ἀθλοφόρων ἐξωμαλίσαντα τὰς τρίβους τὰς φερούσας πρὸς τὰ οὐράνια.

(54^{**}) Græca desunt in Menæis impressis.

Perstitit mors usque ad te, o sanctissima; tu enim immortalitatis fontem peperisti Christum unicum optimum Deum nostrum.

Incorruptibilem botrum, ex quo immortalitatis mustum effluit universis, germinasti, o puella immunis ab omni labe, et facta es mater sine maternas passionum et sine corruptionis experimento.

Tu sola caelestem Deum Verbum in terra peperisti, o mundissima; quem universa creatura tanquam Creatorem Dominumque collaudat.

Dominus, qui in sancto utero tuo inhabitavit, o Deipara, jucunda Trinitatis hospitia efficit eos, qui nunc te cum vera fide beatificant.

Nos omnes peccato peremptos, tu vitam enixa, vivificasti; propterea ad te clamamus, o Dei genitrix, puella semper gloriosa.

Sacratissimus propheta portam te vocat, o inviolata, per quam nulli patet aditus, et solus Creator transivit, sicut ipse solus novit, relinquens eam clausam quemadmodum erat ante partum.

Lux nobis ex te orta est, o purissima, unicus omnium Dominus, qui divinis cognitionibus omnium corda illustrat, 70 et ignorantiae tenebras imminuit. Unde te omnes beatam nuncupamus.

expulit, et ob suum in homines amorem, eosdem domos suas effecit.

Una cum supernis choris, omnes ad te clamamus; Ave, Mater Dei; cælum animatum, palatium gloriosissimum, et thronus igneus, in quo Christus secundum carnem requievit.

Ab omni inquinamento humanam naturam emundasti, o inviolata, supercaelestem filium enixa hominem factum, nosque renovasti, qui vetustate confecti eramus: et nunc clamamus, o casta: Laudate, omnia opera, Dominum.

Lucem, quæ a Patre ante luciferum coruscavit ineffabiliter, peperisti nobis, o Virgo, et ignorantiae tenebras dissipans, nos, qui in peccati umbra sedebant, illuminasti atque exhilarasti.

71 *Ex canone in SS. Theodorum, Constantinum, etc. martyres, die 6.*

O sanctissima Virgo, divinum athletarum decus, quæ Christum decorum pulchritudine peperisti, eundem exora ut decoret animam meam.

Quadraginta duorum martyrum sanctorum turba decertans, te Dei altissimi Matrem verissimam manifeste prædicabat, quæ eosdem intercessionibus tuis in certamine reborabas.

Castam matrem scientes te esse divini martyres, o puella, tuamque gloriam celebrantes, immortalia dona in excelsis hæreditaverunt.

Mentis meæ motus dirige, te precor, o inviolata, ad Deum, qui est via vitæ, et martyrum triumphantium semitas ad caelestia perducentes complanavit.

Deipara puella præter naturæ leges, ac supra A ejusdem naturæ ordinem, peperit te, o Christe, qui martyres legitime pro fide certantes vere coronasti.

Volūmen maxime novum es, o inviolata, quæ Verbum in te scriptum habuisti, quod in libro viventium divinos Athletas suos descripsit, qui ea quæ scripta sunt exactissime adimpleverunt.

Divinus archangelus tanquam divinarum nuptiarum auspex apparens tibi, o casta et inviolata, clamavit: Salve, o ignee Dei throne, martyrum triumphantium, qui Deum in carne manifestatum confessi sunt, firmamentum.

O lucis receptaculum, Deo charissima, illuminativis radiis tuis illustra cor meum, socordix nubes depellens, ac peccati tenebras eliminans; tu, quæ B Deum omni peccati labe carentem peperisti.

72 *Ex canone in SS. martyres Basileum, Ephræm, etc., die 7.*

Primorum parentum pœna sublata est, o casta et inviolata, ineffabili partu tuo; atque illis pristinus ad Paradisum patuit ingressus, quamobrem te magna voce concelebrant.

O Virgo tota casta et inviolata, peperisti Dominum illum potentissimum, qui homines ab hostis potestate liberavit.

Homines mortuos vivificasti, o Virgo, supra omnis cogitationis captum enixa Christum Deum nostrum, qui propter suam misericordiam homo factus est

Beatus est ille populus, qui agnoscit te, o immaculatissima, omnium Domini Matrem, et cum affectu te beatificat.

Te legis umbræ, te prophetarum ænigmata præfigurabant, o Virgo purissima, quæ per Verbum ineffabile illum conceptura ac paritura eras, qui mundo salutem afferret.

Dei Verbum, quod manu sua Evam formavit, universos reformare volens, ex utero tuo, o puella, humanam formam accepit, incipiens esse, cum tamen Patri ac Spiritui sancto sit coæternum, et coæquale.

Deus supersubstantialis, ex te natus, o inviolata, homo apparuit, cum duabus naturis, operationibus et voluntatibus; illis manifeste apparens, quibus sponte similis factus est. Quamobrem illi clamamus: Omnia opera, laudate Dominum.

Puella Deo charissima ferens in ulnis Christum, qui manu fert universa, stupore percussa exclamabat dicens: Quomodo te et Filium et Creatorem meum video, o incomprehensibilis?

73 *Ex canone in S. Quadratum, et socios martyres, die 10.*

A sordibus passionum, a tempestate cogitationum, a jaculis maligni, ab omni impetu hostili salva, o Deipara immaculata ac tota pura, animas laudantium ineffabilem partum tuum.

Ne cœlestis quidem mens explicare valet, o

Νομίμων σε ἀνευθεν τῶν τῆς φύσεως, Χριστὲ, ὑπερφυῶς ἐκύησεν ἡ Θεοτόκος κόρη ὡς ἀληθῶς, νομίμως τοὺς μάστιγας ἐναθλήσαντας πίστει στεφανώσαντα.

Τόμος, ἀχραντε, καινότατος ὑπάρχουσα, τὸν Λόγον ἐγγραφόμενον ἐν σοὶ ἐσχηκας, τὸν ἐν βιβλῶ ζώντων τοὺς αὐτοῦ ἐγγράψαντα θείου ἀθλητᾶς, τὰ γεγραμμένα ἐμμελῶς ἀποπληρώσαντας.

Νυμφοπόλος φανείς σοι θεῖος ἀρχάγγελος· Χαῖρε, πύρινε θρόνε Θεοῦ, ἐδόξα σοι, ἀχραντε ἀγνή, ἀθλοφόρων κραταίωμα ὁμολογησάντων Θεὸν σαρκὶ φανέντα.

Φωτὸς δοχεῖον, θεοχαρίτωτε, φωτιστικαῖς αὐγαῖς σου τὴν καρδίαν μου φώτισον, ῥαθυμίας τὰ νέφη διώκουσα, καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας σκότος ἐξαίρουσα, ἡ τὸν ἀναμάρτητον Θεὸν ἀποκυήσασα.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Βασίλειον, Ἐφραίμ, κ. τ. λ., ἡμέρα ζ'.

Ἐλύθη τῶν προπατόρων, ἀχραντε, τὸ ἐπιτίμιον τῆ ὑπὲρ νοῦν κυήσει σου, ἀγνή, καὶ τὴν πρώτην ἀπέλαβον τοῦ Παραδείσου εἰσοδον, μεγαλοφώνως εὐφημοῦντές σε.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς τῆς δυναστείας τοῦ ἐχθροῦ, πάνταγνε, τὸν δυνατὸν Κύριον, ἀχραντε Παρθένε, ἐκύησας.

Νενεκρωμένους ἐζώσας τοὺς ἀνθρώπους, ζῶν τὴν ἐνυπόστατον τεκοῦσα, Παρθένε, ὑπὲρ πάσαν ἐννοίαν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἄνθρωπον δι' οἶκτον C γενόμενον.

Μακάριός ἐστιν ὁ λαὸς ὁ γινώσκων σε, πανάμωμε, τοῦ Δεσπότου τῶν ἀπάντων μητέρα, καὶ πόθῳ μακαρίζει σε.

Νόμου σε αἱ σκιαὶ, προφητῶν τε αἰνίγματα προδιετύπουν, Παρθένε, τὴν ἀρρήτῳ Λόγῳ κυοφορίαν ἐσχηκυῖαν διασώζουσαν κόσμον, πανάμωμε.

Ὁ διαπλάσας χειρὶ τὴν Ἐβαν Λόγος Θεοῦ, κόρη, ἀναπλάσαι ἅπαντας βουληθεῖς, ἐκ γαστρός σου ἀναπλάττεται ἀρχὴν δεχόμενος, ὁ τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματι σύνθρονος.

Ὁράθη ὡς ἄνθρωπος ἐκ σοῦ ἀποτικτόμενος ὁ ὑπερούσιος, διπλοῦς ταῖς φύσεσιν, ἀχραντε, ἐνεργεῖαις καὶ θελήσεσι· οἷς ὁμοιώθη βουληθεῖς ἐμφανιζόμενος, ᾧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις χειρὶ τὸν φέροντα τὰ πάντα ἡ θεοχαρίτωτος κόρη, ἐκπληττομένη ἐδόξα λέγουσα· Πῶς καὶ γῆδον γνωρίζω σε καὶ Ποιητὴν μου, ἀκατάληπτε;

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Κόδρατον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα ι'.

Ἴλύος ἐκ παθῶν, λογισμῶν τριχυμίας, ἐκ βελῶν τοῦ πονηροῦ, ἐκ πάσης προσβολῆς ἐναντίας διάσωσον, ἀχραντε Θεοκυῆτορ, τὰς ψυχὰς τῶν ὑμνούντων σου τὸν ἀνέκφραστον τόκον, πάνταγνε.

Νοῦς οὐδὲ οὐράνιος τὴν ὑπὲρ νοῦν σου λοχεῖαν

διερμηνεύσαι, κέρη, δύναται· νοῦ γὰρ τοῦ πρώτου A ἐν γαστρὶ Λόγον, ἀγνή, συνέλαβες, τὸν τὰ πάντα λόγῳ συστησάμενον.

Ἡ ἀγία Θεοτόκος, ἣν οἰκῆσαι ἠδύοκῆσεν ὡς εὐώδη οἶκον Λόγος τοῦ Πατρὸς ὁμοούσιος, οὐ κατεφλέχθη τὴν μήτραν, οὐκ ὠδίνησε· καὶ γὰρ τέτοκεν Ἐμμανουὴλ τὸν Θεάνθρωπον.

Ὁ πλαστοργήσας, ἀχραντε, τὴν Εὐαν ἐκ πλευρᾶς, σοῦ ἐκ νηδύος, ἀγνή, πλαστοργεῖται, σῶσαι τὸν Ἀδάμ δι' εὐσπλαγγίαν βουληθεὶς, ὡς φιλόανθρωπος.

Οὐράνωσας γεωθείσαν τὴν φύσιν, πανάμωμε, τῶν ἀνθρώπων, καὶ φθαρείσαν αὐτὴν ἐθεούργησας· διὰ τοῦτο πάντες ἀσιγήτοις φωναῖς σε δοξάζομεν.

Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς εὐλογημένης γαστρὸς σου, ὃν εὐλογοῦσιν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις, βροτῶν τὰ συστήματα, ὃ ἡμᾶς λυτρωσάμενος τῆς κατάρας τῆς ἀρχαίας, εὐλογητὸς εἶ.

Λυτρωθέντες τῆς ἀρᾶς τῆς προμήτορος διὰ σοῦ τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος, εὐλογημένη Δέσποινα, εὐλογοῦμέν· σε πίστει καὶ μελωδοῦμεν, παναγία Παρθένε θεόδυμφε.

Φανείσα τοῦ πάντων ποιητοῦ λοχεύτρια ὑπὲρ πάντα νοῦν, πανάμωμε, τῶν οὐρανῶν ὑψηλοτέρα ἐδείχθης, καὶ τῶν ὄλων δεσπόζουσα, Παρθένε θεοτόκε πανύμνητε· ὄθεν σε πάντες μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὁσιον Πατέρα ἡμῶν C Βενεδικτόν, ἡμέρα ιδ'.

Οἱ διὰ σοῦ τὴν ἀφθαρσίαν πλουτήσαντες, Θεοκυρι-
τορ πάναγνε, Χαῖρε, βοῶμέν σοι, ἡ κεχαρισμένη, ὁσίων καὶ δικαίων τὸ ἐγκαλλώπισμα.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς τὴν σὴν σαρκούμενος ὑπέδν, παναμώμητε, γαστέρα, καὶ βροτος ὠράθη τέλειος· ἐν ἰκέτευε σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὡς ὄμβρος ἐπὶ πόκον, ἀχραντε, τῇ σεπτῇ σου γαστρὶ ὁ Λόγος κατηλθε σαρκούμενος, καὶ ἔπαυσε πολυθείας σαφῶς τὰ ὄμβρήματα, πανάμωμε, καὶ τὸν πικρὸν χειμῶνα διεσκέδασεν.

Ὁ κατοικῶν οὐρανοὺς τὴν σὴν πανάμωμον νηδύν D ἔρησεν, ὅπως ἡμᾶς οἴκους τῆς Τριάδος ἐναποτελέσῃ, τοὺς σὲ Θεοτόκον κηρύττοντας, ἀχραντε.

Ἐκ γαστρὸς σου ἀγίας ἀνέτειλε τῆς δικαιοσύνης ἀνέσπερος ἥλιος, καὶ τοὺς πιστοὺς ἐφώτισε, Θεοτόκε παρθένε πανύμνητε.

Ἰασαί τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη, τῆς ἀπαθείας τὴν πηγὴν ἡ συλλαβοῦσα, Παρθένε, καὶ ἰκατανύξεως ὄμβρους παράσχου μοι προξενούντάς μοι τὴν παράκλησιν ἐκεῖ, ἀγία Θεοτόκε.

Ἰδοὺ γεγέννηται ἐκ σοῦ, Ἡσαίας ἐμφανῶς, ἀγνή, ἔδοξα, ὁ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου, καὶ σὸς ὄραται Υἱὸς, Παρθένε, υἱὸς ἐργαζόμενος τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς τοὺς σὲ ὑμνοῦντας.

puella partum tuum, qui transcendit omnem men-
tem : primæ enim mentis Verbum in utero tuo
conceptisti, o casta, quod omnia verbo produxit.

Deipara sanctissima, in qua tanquam in domo
suavi odore plena habitare sibi complacuit Ver-
bum Patris consubstantiale, non sensit uteri
combustionem, neque dolores partus experta est :
peperit enim Emmanuel Deum et hominem.

Ille, qui Evam e costa formavit, ex utero tuo, o
casta, formatus est, volens Adam salvare propter
pictatem suam, tanquam hominum amator.

Hominum naturam, quæ terrena facta erat, cœ-
lestem effecisti, o immaculatissima, et corruptam
deificasti : propterea omnes te incessabili voce glo-
B rificamus.

Benedictus ventris benedicti fructus tui, quem
benedicunt cœlorum | potestates hominumque
cœtus ; qui nos ab antiqua maledictione redemit.

A primæ matris maledictione per te castam Dei
Matrem redempti, cum fide te benedicimus, atque
canticis celebramus, o Domina benedicta, sanctis-
sima Virgo, sponsa Dei.

Cum omnium factoris Genitrix supra omnem
cogitationem, o purissima, fueris, facta es cœlis
sublimior, atque omnium Dominatrix, o Virgo Dei-
para omni laude dignissima : unde te universi ma-
gnificamus.

74. Ex canone in S. P. N. Benedictum, die 14.

Nos qui per te incorruptione ditati sumus, o Dei
genitrix castissima, ad te clamamus : Salve, o gra-
tia plena, sanctorum omnium ac justorum orna-
mentum.

Ille qui solus bonus est, ingressus est in uterum
tuum, ubi carnem suscepit, et homo perfectus factus
est : quem tu deprecare, o purissima, pro salute ani-
marum nostrarum.

Velut imber super vellus, descendit Verbum
carnem assumens in venerandum uterum tuum, o
inviolata, et idololatriæ pluvias manifeste sedavit,
et amarulentam tempestatem dissipavit, o immacu-
latissima.

Qui habitat in cœlis, in purissimo ventre tuo ha-
bitavit, ut Trinitatis domos efficeret nos, qui te
Deiparam prædicamus, o inviolata.

Ex utero tuo sancto ortus est Sol justitiæ inoccid-
uus, et fideles illuminavit, o Deipara Virgo omni
laude dignissima.

Sana, o Virgo, animæ meæ passiones, tu quæ
fontem impassibilitatis concepisti, et compun-
ctionis imbres concede mihi, o Deipara sancta,
qui futuram in cœlo consolationem acquirant
mibi.

Ecce natus est ex te, quemadmodum Isaias aperte
clamabat, Altissimi Filius, et Filius tuus factus
est, o Virgo casta, qui filios Patris cœlestis efficit
eos, qui te collaudant.

O Virgo lucis genitrix, animæ meæ nubes expelle, et concede, o Domina omni laude celebranda, ut ad radios salutiferæ pulchritudinis illius qui ex tuo sanctissimo utero in lucem gentium coruscavit, pure illuminetur.

75 Ex canone in SS. Martyres Agapium et socios, die 15

Splendore lucidissimo illius, qui ex te ortus est, illumina, o Virgo, pupillas animæ meæ, ut te glorificare possim.

Creatorem agnovimus, qui in carnis similitudine propter viscera misericordiæ suæ ex utero tuo lucifero, o Mater semper Virgo, apparuit manifeste nobis collaudantibus te.

Unguentum suscepisti in utero tuo, o casta et inviolata, Verbum scilicet, quod mundum a foedissimo omnium peccatorum odore repurgavit: quamobrem te cum fide beatam appellamus.

Divinis canticis Deiparam fideles beatificemus, dicentes: Salva, porta, per quam solus Dominus pertransivit.

O purissima sponsa Dei (55), quæ sancto germine tuo infidelitatis plantas arefecisti, hostis malitiam imminue, in me assidue repullulantem.

Exsolve me, o immaculatissima, inextricabilium peccatorum vinculis colligatum, ac lacrymarum imbres concede mihi, canenti ad eum qui ex te ortus est: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Medere passionibus cordis mei, o mater Salvatoris, quæ impassibilitatis fontem peperisti, et ad vitam divinam deduc me, ut glorificem te in omnia sæcula.

Illustra me, o intemeratissima, negligentiae te-

(55) Nemo nescire debet (inquit Ambrosius Catharinus in Disput. pro veritate immaculatæ conceptionis libr. III, testim. 6,) quod in Scripturis sanctis, inter multas, quæ ibi commemorantur, adolescentulas et concubinas regis, imo etiam reginas, una est ipsius Regis Christi primaria Sponsa electa et præelecta, quod de Maria procul dubio intelligitur, sicut et canit Ecclesia. Nam propter nimirum illius excellentiam declarandam, scriptum est: *Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea.* Nulli autem nisi supra modum austero homini potest videri decens, quod summus et primarius rex voluerit sibi adoptare in Sponsam talem, scilicet primam et primariam, eam de qua dici aliquando posset, vel pro aliquo momento, quod sub hostis et adulteri potestate fuerit: et ita subira sua, et Patris sui maximi et altissimi Regis, cum præsertim potuerit ipse ac noverit, si modo voluerit, eam præripere ac præservare sibi, ne in hosticam manum dimitteretur. Obsecro, discamus hoc saltem a prudentia sæculi; nec minoris benignitatis ac prudentiæ faciamus Deum. Si enim quærat spona cuiuslibet magni regis filio, qui speciosus ipse fuerit præ filiis hominum, aut ipse filius sibi ipsi eam quærat, imo (ut aptior parabola fiat) si detur ipsi filio eligendi facultas, quin potius et condendi et componendi potestas unam aliquam pro voto, an quæso, talem eliget, aut sibi condet, quam cum-

Φωτοκυήτορ Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη ἀπέλασον, καὶ δίδου καθαρῶς προσενοπτρίζεσθαι, Δέσποινα, τὸ σωτήριον κάλλος τοῦ λάμπαντος ἀρρήτως ἐκ τῆς σῆς παναγίας νηδύος εἰς φῶς ἔθνῶν, πανύμνητε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀγαπίον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα 15.

Αἰγλή φαινοτάτη τοῦ ἐκ σοῦ, Παρθένε, ἀνατείλαντος τῆς ψυχῆς μου τὰς κόρας φωταγώγησον, ὅπως δοξάζω σε.

Σαρκὸς ὁμοιώματι ἐμφανισθέντα ἐκ τῆς φωτοφόρου νηδύος, τὸν Κτίστην ἐπέγνωμεν διὰ σπλάγχνα ἐλέους, ἡμῖν τοῖς ὁμοῦσί σε, Μήτηρ ἀειπάρθενε.

Μύρον ἐν γαστρὶ τὸν Λόγον ὑπεδέξω, ἀχραντε ἀγνή, τὸν κόσμον δυσωδίας ἀποκαθαίροντα πάσης τῶν ἐπταισμένων· ὅθεν πιστῶς σε μακαρίζομεν.

Ἵμνολογίαις θέλαις τὴν Θεοτόκον πιστοὶ μακαρίσωμεν· Χαῖρε, λέγοντας, πύλη, ἣν μόνος διώδευσε Κύριος.

Μαρὰνασα τὰ φυτὰ τῆς ἀθείας, πανάμωμε, τῷ σῷ ἀγίῳ φυτῷ τὴν ἀναβλαστάνουσαν ἐν ἐμοὶ ἐκάστοτε τοῦ ἔχθρου κακίαν ἀπομείωσον, θεόνομφε.

Δεδεμένον σειραῖς με ἀμυθήτων πταισμάτων λύσον, πανάμωμε παρέχουσα μοι ὄμβρους δακρῶν μελωδοῦντι τῷ ἐκ σοῦ ἀνατεῖλαντι· Ο τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ἰασαί μου τὰ πάθη τῆς καρδίας, ἀπαθείας πηγὴν ἢ τετοκυῖα, καὶ πρὸς ζωὴν με βελαν καθοδήγησον, ἵνα σε δοξάζω, Μήτηρ τοῦ Σωτήρος, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Φωτὶ με μετανοίας τὸν ἐσκοτισμένον τῇ ἀμελείᾳ,

prehendi ab hoste et violari patiatur, quam tamen prius potuerit ipse ac meruerit servare? Profecto austerus nimirum necesse sit, qui hoc fateatur: indecentissimum enim est hoc in sponsa primaria. Foedissime enim claudicarent hæ nuptiæ, neque enim sponso esset sponsa conveniens, quem jam speciosum facimus præ filiis hominum. Quod vero post unam hanc primariam penitus illibatam, alias habeat secundario, sive ancillas, sive concubinas, redemptas tamen et ab hostium manu ereptas, atque ideo non penitus intactas, nihil absurdum est, nullus enim vituperio dederit, modo illa una prima ac præcipua servata sit illi, ut prorsus illibata, intacta, immaculata fuerit. Quid ergo? Prudentiores erunt filii sæculi in generatione sua, non dico, quam filii lucis (hoc enim per socordiam nostram sæpe contingit), sed dico quam ipsa lux? Ipsa, inquam, lux æterna, et sapientia vera, unde omnis sapit, quicumque sapit? Absit. Quis enim dicere hoc potest sine blasphemiam? Ergo speciosissimus omnium Sponsus, et sapientissimus, et omnipotentissimus Rex, non talem sibi potius adoptaverit Sponsam, imo (ut Hieronymi utar verbis) etiam condiderit, ac servaverit, qualem sibi omnino convenire prævideret, scilicet perpetuo speciosam, intemeratam, incorruptam penitus et mente et corpore, et cum qua nullum unquam potuerit intervenire dissidium? Qui hoc negaverit, male affectus sit, prorsus necesse est. » Haecenus Catharinus loco citato.

πανάμωμε, λάμπρονον, ὅπως ὑμῶν καὶ δοξάζω τὰ **A** μεγαλεῖά σου.

nebris offusum, luce poenitentiae, ut laudem et glorificem magnalia tua.

76 *Ex canone in S. Papatu martyrem, die 16 (55').*

Tanquam angelis sanctior existens, Deum sanctum, sanctissima, concepisti, qui sanctitatem largitur omnibus sese incessanter glorificantibus, sanctosque ipsius martyres venerantibus.

Canens propheta David te, Dei Mater, montis pinguis nomine manifestissime praesignificavit, ex quo advenit Christus, qui malitiae montes contrivit.

Templum sanctum apparuisti, o Virgo innupta, quod Deum in se continuit, universis sanctitatem largientem, propter misericordiam suam ineffabilem, et pietatem prorsus inenarrabilem.

Te, o Deo charissima, Prophetarum chorus praemonstravit fore Creatoris Matrem, quem sine ulla intermissione precare, ut misereatur animarum nostrarum.

Abyssum misericordiae et miserationum Christum

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἀλέξιον τὸν ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, ἡμέρα 15.

Ὁ Θεοῦ συνάναρχος Υἱὸς ἔσχεν ὡς αἰτίαν σε τῆς πρὸς ἡμᾶς, Παρθένε, ὁμοιώσεως μόνην ὑπὲρ ἅπασαν κτίσιν, ἀχραντε, καθάραν σε εὐράμενος· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν πᾶσαι γενεαὶ καὶ μακαρίζομεν.

Ὁ ἀνω ἀθεώρητος τοῖς ἀγγέλοις, ἀχραντε, κάτω **C** ἐκ σοῦ γενόμενος καθορᾶται τέλειος ἄνθρωπος, ἀπολλύμενον κόσμον ἀνακτώμενος.

Θηλάσασα τὸν δοτῆρα, Παρθένε, τοῦ γάλακτος, πεινώσαν καὶ στένουσαν νῦν τὴν καρδίαν μου κόρεσον πάσης ἐπιγνώσεως καὶ κατανύξεως θείας, ἱκετεύω σε.

Ὁ φῶς κατοικῶν τὴν ἁγίαν ὕψησέν σου νηδύν, ἀγνή, κόσμον ἀπολλύμενον σκότει ἀγνωσίας ἀνακτώμενος, ὃν ἰκέτευε πάντα φωτίσαι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Νόμους φύσεως, ἀχραντε Δέσποινα, ὁ Δημιουργὸς καινοουργήσας, τῆς κτίσεως ἐκ σοῦ ἀρρήτως τίκτεται, καὶ θεοὶ με δι' ἄμετρον ἔλεος.

Μεγαλοῦ διακόνου σὺ μυστηρίου ἑγένου, πανάμωμε· Θεὸν γὰρ ἐσωμάτωσας μεγάλων κακῶν ἡμᾶς ἀπολυτρούμενον τοὺς σε μεγαλύνοντας, ἀγνή, εὐλογημένη θεοχαρίτωτε.

ῥεύσαντας ἡμᾶς τῇ πάλαι παραβάσει ἀνακαινίστων ὁ φιλόανθρωπος ἀρρεούστως σεσάρκωται ἐξ ἀφθό-

enixa, abyssum malorum meorum exsicca, o Domina sanctissima, intercessione tua, et cogitationes compunctionis concede mihi.

Benedictus fructus tuus omni benedictione cumulatus, o benedictissima Domina, quem deprecare, ut benedicat nobis, qui te castam Dei Matrem agnovimus.

Dejice fortitudine tua, Virgo inviolata, universam hostis fortitudinem, nosque virtute corrobora, ut divinam filii tui voluntatem perficere valeamus, o praesidium formidabile eorum qui invocant te!

Virgo casta, et immaculata, quae Dei receptaculum apparuisti, me plurimis peccatis maculatum emunda, precor, o Deipara, purificativa intercessione tua, et in die iudicii a damnationis sententia libera me.

77 *Ex canone in S. Alexium hominem Dei, die 17.*

Dei Filius, illi coaeternus, habuit te, o Virgo inviolata, tanquam causam, qua similis factus est nobis, cum te solam super omnem creaturam invenisset puram (56): unde omnes generationes te laudamus, ac beatam appellamus.

Qui superius in caelo est angelis invisibilis, inferius in terra natus ex te, o inviolata, ab omnibus conspicitur perfectus homo, perditum mundum recuperaturus.

O Virgo, quae datorem lactis lactasti, cor meum famescens ac gemens satia, precor, omni cognitione ac compunctione divina.

Qui habitat in luce, in sancto utero tuo habitavit, o casta, ut mundum in tenebris ignorantiae pereuntem recuperaret; eundem deprecare, ut omnes te laudantes illuminet.

Cum creaturarum conditor naturae leges innovasset, o Domina inviolata, ex te ineffabili modo natus est, et me propter immensam misericordiam suam deificavit.

Magni mysterii ministra facta es tu, o immaculata; Deum enim corporasti, qui a magnis malis redemit nos, qui te magnificamus, o casta, benedicta, Deo charissima.

Nos, qui propter antiquam transgressionem deflexeramus in corruptionem, Amator hominum

ritatem infinitam ex Matre, quae aliquando contaminata fuisset, progigni, cum praeteritarum sordium ipsa quoque memoria offendere soleat. Quapropter dum S. Josephus Deiparam solam a Deo super omnes creaturas puritate fulgentem inventam fuisse, eademque de causa in Dei Matrem electam affirmat, omnem ab ipsa originariam maculam propulsat.

(55') Græca desunt in Menæis impressis.

(56) Non invenisset Dei Filius B. Virginem solam omni creatura puriorem, si hæc non fuerit immunis ab originali macula, qua primi parentes caruerunt creati in justitia et sanctitate veritatis. Cum autem solam omni creatura puriorem invenisset, in ea habuit causam qua similis nobis fieret, nempe summam puritatem, siue qua Dei Filius in ea non fuisset incarnatus. Non enim decebat pu-

renovaturus, incorruptibiliter incarnatus est ex impolluto utero tuo, o purissima, atque omnes a peccati corruptione liberavit, o immunis ab omni macula (57).

Ad te Gabrielis vocibus lætabundi clamamus, dicentes: Salve, o ager inarate; salve, o maledictionis solutio: salve, o fons aquæ vivæ; salve, gloria-tio sanctorum Deipara semper Virgo.

78 *Ex canone in SS. Chrysanthum, et Dariam martyres, die 19.*

Qui secundum naturam divinam est Inaccessibilis, accessibilis apparuit mihi, ex te, o Virgo carne suscepta: quem Daria concupiscens, constanter decertavit, et in sponsæ morem ad eum adducta est.

Filius, qui ex utero tuo, o Virgo inviolata, secundum carnem natus est, desponsavit sibi sponsam castam martyrem Dariam.

Incomprehensibilis ille ab omni intellectu, qui te post partum virginem conservavit, quemadmodum fueras ante partum, ex te, o inviolata, incarnatus est, Dariam martyrem sibi sponsam asciscens.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o castissima? Deum enim Verbum, supra cogitationis verbique conceptum, duplicem in natura peperisti.

Te tanquam novum puerum Virgo peperit, antæ-sæculare Verbum, quod puellæ concupiscentes, tanquam sponsæ post illam adductæ sunt tibi omnium Regi.

Qui secundum divinam substantiam est incircumscriptus, in sinu tuo, o Virgo, factus est similis nobis secundum carnem circumscriptus. Benedicta es tu inter mulieres, o domina immunis ab omni macula.

Cum te tanquam rosam in medio spinarum hujus vitæ, invenisset Deus immaculatam (58), o castissima, habitavit in utero tuo inviolato, et mystica suaveolentia replevit mundum clamantem: Omnia opera, laudate Dominum.

Horrore quatuntur mens et cor, dum partum tuum, o puella, recogitant. Deum enim, quem nulla cogitatio comprehendere potest, concepisti, qui per te liberat ab omni necessitate eos qui te hono-

(57) Sæpissime S. Josephus se egregium pro Deiparæ immunitate ab originali fidejussorem præbet, cum non solum hic, sed alibi eam deprædicet ab omni macula et labe immunem, ab omni labe et macula liberam, omni labe et macula carentem, ab omni labe vacuum, ab omni labe puram, ab omni nævo mundam, quæ elogia absolute prolata, ut ea profert S. Josephus, maculam etiam, labem et nævum peccati originalis a B. Virgine ablegant.

(58) Si B. Virgo tanquam rosa in medio spinarum hujus vitæ immaculata inventa non fuisset, in ea Dei Filius per humanæ carnis assumptionem non inhabitasset. Hinc Nicolaus Cusanus S. R. E. cardinalis libr. v. Exerc. ad illa verba: *Cælum et terra transibunt*, hæc litterarum monumentis con-

ρου σου, πανάμωμε, νηδύος, καὶ ἐρρύσατο ἅπαντας ἁμαρτίας καταφθορᾶς, παναμώμητε.

Φωνήν σοι προσάγομεν τοῦ Γαβριὴλ γηθόμενοι· Χαῖρε, λέγοντες, χώρα ἡ ἀγεώργητος, χαῖρε, τῆς κατάρας ἡ λύσις, χαῖρε, πηγὴ ὕδατος τοῦ ζῶντος, ὁσίων τὸ καύχημα, Θεοτόχε ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Χρυσανθόν καὶ Δαρείαν, ἡμέρᾳ 19'.

Ὁ φύσει τῇ θεϊκῇ ἀπρόσιτος προσιτὸς ὤφθη μοι, ἐκ σοῦ, Παρθένε, σάρκα προσλαβὼν· ὃν Δαρεία ποθήσασα καρτερικῶς ἐνήθλησε, καὶ νυμφικῶς αὐτῷ προσήνεκται.

B

Σαρκὶ τεχθεὶς ἐκ γαστρὸς σου τῆς παρθένου υἱός, ἀχραντε, νύμφην ἀγνήν μάρτυρα ἐαυτῷ Δαρείαν μνηστεύεται.

Συντηρήσας σε παρθένον, ὡς πρὸ τοῦ τόκου, μετὰ τὸν τόκον, ἀχραντε, ἐκ σοῦ ἐσαρκώθη ὁ ἀπερινότητος, Δαρείαν τὴν μάρτυρα νύμφην ἐαυτῷ ἐπαγόμενος.

Τίς δύναται τὸ σὸν ἐρμηνεῦσαι μυστήριον, ὦ πάν-αγνε; Θεὸν Λόγον γὰρ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, διπλοῦν τῇ φύσει τέτοκας.

Νέον σε ὡς παιδίον Παρθένος ἐκύησε τὸν προαιώνιον Λόγον, ὃν ποθοῦσαι κόραι ταύτης ἐπίσω σοι τῶ πάντων βασιλεῖ νυμφικῶς ἀπηνέχθησαν.

C

Ὁ κατ' οὐσίαν τὴν θεϊκὴν ὢν ἀπερίγραπτος κέλποις σου, Παρθένε, γέγονε καθ' ἡμᾶς τῇ σαρκὶ περιγραφόμενος. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὡς ῥόδον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν τοῦ βίου, πάναγνε, Θεὸς εὐράμενός σε τὴν ἀμώμητον, ὤκησε τὴν γαστέρα σου τὴν ἀχραντον, καὶ εὐωδίας μυστικῆς κόσμον ἐπλήρωσεν ἐκδοῶντα· Πάντα τὰ ἔργα, ὕμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φρίττει λογισμὸς καὶ καρδία κατανοοῦντες τὴν λοχείαν τὴν ἀκατανόητον, κόρη· Θεὸν γὰρ Λόγον ἐκυσφόρησας τὸν διὰ σοῦ ρυθόμενον πάσης ἀνάγκης τοὺς τιμῶντάς σε.

D

signavit: « Virgo gloriosa cum esset prædestinata ante sæcula, ut ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, et Dei Filius fieret filius hominis, ita concepta est, ut dignum ad hoc habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ, quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. Nam etsi ipsa concepta fuit ex virili semine via propagationis ab Adam, et quantum ad suum initium indiguit liberatore, quia in Adam, nisi liberentur aut præserventur, omnes, moriuntur, ut in Christo omnes vivificantur; tamen sicut anima ejus rationalis, nullo tempore fuit, antequam esset corpori unita, ita ipsa dum crearetur, sancta creata fuit, sic etiam quod nulla duratione fuit verum dicere Virginem fuisse sub peccato. » Sic ille.

79 *Ex Canone in S. Cyrillum episcopum Catanæ, die 11 (58').*

Fortitudo mea, laus, et salus mea Christus est, o castissima; qui ex te tanquam homo natus est circa corruptionem, propter suam multam misericordiam, et factus est quod non erat.

O immensam mysterii profunditatem: Deus incarnatur et nascitur ex puella incorrupta, et corruptionem dissolvit per passiones quas subit solus bonus et amator hominum.

Quomodo Verbum peperisti? quomodo post partum incorrupta, qualis ante fueras, permansisti, o Virgo immaculatissima? Quomodo omnium nutritorem aluisti, voluntarie apparentem infantem mansuetum ac placidum? O novitatem miraculi tui, purissima!

Salva me, o mundissima, a gravissimis periculis: erige me a libidinum mearum sterquilinio; et a captivitate, et vexatione pessimorum dæmonum libera me, dum te devote collaudo.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἱερομάρτυρα Βασίλειον πρεσβύτερον, ἡμέρα κβ'.

Ὁ τῷ Πατρὶ συνυπάρχων Μονογενὴς βουληθεὶς κατέκησέ σου τὴν ἀχραντὸν νηδύν, καὶ βροτὸς ἐγένετο, ἀγνή, σῶσαι θέλων τοὺς βροτοὺς δι' ἀγαθότητα.

Γνωρίσας πόρρωθεν τὴν σὴν σύλληψιν Ἡσαίας διὰ πνεύματος, κόρη, διετράνωσεν αὐτὴν βοῶν· Ἰδοὺ ἐν γαστρὶ ἡ Παρθένος τὸν Θεὸν συλλήψεται.

Ὑμῶ σε, Δέσποινα, τὴν πολυύμνητον· εὐλογῶ σε, Παρθένε, δι' ἧς βροτοὶ πάντες εὐλογήθημεν, καὶ τῆς κατάρτας ἀληθῶς τῆς ἀρχαίας ἐλυτρώθημεν.

Τὴν ἀνωτέραν τῶν χερουβιμ, τὴν ὑψηλοτέραν οὐρανῶν, τὴν ὑπερτέραν τῆς κτίσεως, τῶν σοφῶν μαρτύρων τὸ περιτελισμα, τὴν μόνην Θεοτόκον τιμῆσωμεν.

Ὑμῶ σε, πανύμνητε, ἦν ὕμνοῦσι στρατιαὶ ἐπουρανίων τάξεων, καὶ δυσωπῶ σε, πάθη μου τῆς ψυχῆς ἰάτρευσον, ἀχραντε, καὶ πυρὸς αἰωνίου ἐλευθέρωσον.

Παρθενίαν μετὰ τόκον ἀδιάφθορον, Παρθένε, διαμένουσαν κατανοοῦσα, τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι ὑπὲρ νοῦν ἐδόξας Σωτῆρι καὶ Θεῷ· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Σωτηρίαν ἀνθρώπων γένος ἡξίωται διὰ σοῦ, παναγία θεοχαρίτωτε· μόνη γὰρ ἡμῖν τὸν Σωτῆρα ἐκύησας, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φρικτὸς ὁ τρόπος ὁ τῆς λοχείας σου· Θεὸς γὰρ ἦν, Παρθένε, σαρκωθείς ὁ τικτόμενος, ὃν ἰκέτευε φρικτῆς κολάσεως πάντας τοὺς ἀδιστακτῶ πιστεῖ τιμῶντάς σε, μήτερ ἀπειρόγαμε σεμνή, ἀπολυτρώσασθαι.

Ἐκ τοῦ κανόμος εἰς τὸν ὁσιον Πατέρα ἡμῶν Νικῶνα, ἡμέρα κγ'.

Ἡ πύλη τῆς πρὸς ἡμᾶς σου, Κύριε, συγκαταβά-
(58') Græca desiderantur in Menais.

A Esto mihi gubernatrix, o Virgo, in pelago tentationum hujus vitæ periculosissime fluctuanti, et dirige me in portum salutis, et salva me.

Mentem meam plurimarum [passionum morbo peremptam vivifica, o immaculatissima; et da mihi vires, ut Deo placita efficere possim, ut magnificem te fervens patrocinium, et spem Christianorum.

Curasti contritionem Adæ terreni, dum Deum Salvatorem peperisti, o illibatissima. Eundem exora pro curatione plagarum animæ meæ, quæ insanabili morbo laborat.

Cum ferret tanquam recens natum infantem Verbum quod est ante sæcula, veneranda puella stupore percussa, **80** sic loquebatur: Fili mi, quomodo fero te, qui nutu contines universa? quomodo te lacte nutrio nutritorem, Salvatorem, ac Deum?

Ex canone in S. Basiliū presbyterum et martyrem, die 22.

Unigenitus, qui simul est cum Patre, habitare voluit inviolatum uterum tuum, o casta; et homo factus est ut homines propter suam bonitatem salvos faceret.

Cum a longe conceptionem tuam Isaias per spiritum agnovisset, o puella, clare manifestavit illam exclamans: Ecce Virgo Deum in utero concipiet.

Laudo te, Domina, omni laude dignissima; benedico te, Virgo, per quam omnes homines benedicti sumus, atque ab antiqua maledictione vere liberati.

Sublimiorem Cherubim, excelsiorem cœlis, eminentiorem omni creatura, sapientissimorum martyrum munimentum ac vallum, solam Deiparam hymnis honoremus.

Laudo te, o summe laudabilis, quam laudant acies cœlestium exercituum; et precor te, o inviolata, ut animæ meæ affectionibus medearis, meque ab igne liberes sempiterno.

Cum virginitatem tuam post partum incorruptam permaussisse cognosceres, exclamabas, o Virgo, Salvatoris ac Deo, qui ex te supra omnem mentis captum natus est: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Per te humanum genus salute dignum factum est, o sanctissima ac Deo charissima: sola enim nobis Salvatorem peperisti, quem superexaltamus in omnia sæcula.

Pavendus est modus partus tui, o Virgo: Deus enim incarnatus ex te natus est: quem supplex exora, ut a pavendo supplicio eripiat omnes, qui te inconcussa fide venerantur, o veneranda Mater innupta.

81 *Ex canone in S. P. N. Nicodem, die 23.*

Porta ista, per quam ad nos, Domine, descen-

disti, supernaturali modo genuit orientem, et solem, et lucem mystico advocatam atque accersitam, *Deum scilicet et hominem, natura duplici præditum.*

Martyrum coetus occisionem tuam, Domine, imitatus est atque in se expressit, cum agnovisset te ex Virgine Innupta exortum esse.

Tanquam omni creatura superiorem, Creator dilexit te, o Virgo mater, faciens te Matrem suam; quam etiam deprecantur martyrum turbæ cum omni honore ac veneratione.

Lucem illam sine tempore, quæ est splendor Patris, genuisti, o immaculatissima, factam sub tempore, propter divitias bonitatis suæ.

Templum et palatium Dei animatum agnoscens te martyrum triumphantium chorus, te Domina, deprecatur, quæ sola mulierum opprobrium abstulisti.

Verbum Patris, absque ulla virginitatis tuæ corruptione, in te habitavit; et celeberrimum martyrum chorum attraxit, te Deiparam castam, prædicantem.

Petrum pondus grave malorum meorum, o tota casta atque inviolata, et omni laude dignissima, quæ partu tuo Adæ lapsum reparasti; et illumina me, ut clamare possim mentis pura: Benedicite, omnia opera, Dominum.

Lucis habitaculum facta es, illius scilicet qui ex te propter nos natus est; quem sine intermissione deprecare ut lumine suo perfundat eos, qui te, o castissima Virgo Mater, collaudant ac Deiparam confitentur.

82 *Ex canone in Synaxim archangeli Gabrielis, die 26.*

Statim atque Gabriel vidit te castam omni labe carentem, illustri voce exclamavit: Ave, Domina, thalami nescia, hominum salus, angelorum gloria et venustas.

Agnoscens Gabriel mysterium olim absconditum, ad te clamabat, o puella: Ave, Dei palatium, in quo inhabitans, omnes homines, ut vote misericors, deificabit.

Cum te totam a Spiritu sancto castificatam vidisset Gabriel, o immaculatissima, exclamavit ad te claris vocibus: Ave, redemptio a maledictione et primorum parentum revocatio.

Cum templum sanctificationis esses, o intemperatissima, per vocem Gabrielis archangeli concepisti eum, qui requiescit in sanctis suis, sanctissimum Deum, qui universos sanctificat ac liberat a malis.

Divinis Gabrielis verbis obediens fuisti, o casta, et Verbum æternum in carne perperisti quod mundum ab irrationalitate liberavit.

Missus est princeps militiæ coelestis Gabriel, ut tibi gaudium annuntiaret, o casta Virgo Mater, per quam vere tristitia cessavit, et maledictio sterili facta est, ac floruit benedictio fidelibus in sæcula.

Tanquam jucundum Regis thronum, tanquam

σεως, ἀνατολήν καὶ ἥλιον καὶ φῶς μυστικῶς συγκαλούμενον ὑπερφυῶς γεγέννηκε, διπλοῦν τὴν φύσιν τὸν Θεάνθρωπον.

Μαρτύρων δῆμος τὴν σὴν ἀπεικονίσασθε σφαγὴν, Δέσποτα, ἐπεγνωκῶς κόρης σε ἐξ ἀπειρογάμου βλάστησαντα.

Ὡς ὑπάρχουσαν τῆς κτίσεως ἀνωτέραν ὁ Ποιητὴς ἠγάπησέ σε, Παρθενομήτορ, δείξας σε μητέρα αὐτοῦ, ἣν καὶ λιτανεύουσι δῆμοι ἀθλητῶν εὐκρεπέστατα.

Φῶς ἄχρονον ἡμῖν τοῦ Πατρὸς τὸ ἐπαύγασμα ἐγέννησας, ὑπὸ χρόνον ἀγαθότητος πλούτῳ γενόμενον, πανάμωμε.

Ναὸν σε τοῦ Θεοῦ καὶ παλάτιον ἐμφυχον τῶν ἀθλοφόρων χορεία ἐπιγνοῦσα, Δέσποινα, λιτανεύει σε τὴν μόνην γυναικῶν ἀραμένην τὸ δνειδος.

Μὴ διαφθείρας τὴν παρθενίαν δὴως τὴν σὴν Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐσκήνωσεν ἐπὶ σοί, καὶ μαρτύρων ἐπεσπάσατο χορὸν αἰδιμον, Θεοτόκον ἀγνήν σε κηρύττοντα.

Ῥῆξον τῶν κακῶν μου τὸ βαρὺ φορτίον, πάναγνε, ἡ ἀνορθώσασα Ἀδὰμ τὴν ἐκπτωσιν, ἀχραντε, τῆ κυήσει σου, πανύμνητε, καὶ φωταγώγησον βοῶν ἐν καθαρῷ λογισμῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ὤφθης τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ τεχθέντος, δὴ ἀδιαλείπτως δυσώπει φωταγωγησαί τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε, καὶ Θεοτόκον, πάναγνε Παρθενομήτορ, καταγγέλλοντας.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν σύναξιν τοῦ ἀρχιστρατήγου Γαβριήλ, ἡμέρα κς'.

Ἀγνήν σε πανάμωμον ὁ Γαβριήλ ὡς ἐώρακε, τὸ Χαῖρε, σοί, Δέσποινα, λαμπρῶς ἐδόθησεν, ἀπειρόγαμε, βροτῶν ἡ σωτηρία, ἀγγέλων τὸ καύχημα καὶ σεμνολόγημα.

Γνωρίζων τὸ πάλαι κεκρυμμένον μυστήριον, κόρη, σοί ποτε ὁ Γαβριήλ ἐκραύγασε· Χαῖρε, Θεοῦ παλάτιον, ἐν ᾧ οἰκήσας ἀπαντας βροτοὺς θεώσει ὡς ἐδπλαγχνος.

Ὅλην σε τῷ Πνεύματι ὁ Γαβριήλ περιηγισμένην, πανάμωμε, κατανοήσας ἐκβοᾷ σοὶ ἐμφανῶς· Χαῖρε, ἀρᾶς ἡ λύτρωσις, καὶ τῶν πρωπατόρων ἀνάκλησις.

Ναὸς ἀγιάσματος ὑπάρχουσα, πανάμωμε, φωνῆ Γαβριήλ τοῦ ἀρχαγγέλου, τὸν ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενον τέτοκας ἰπανάγιον Θεὸν, πάντας ἀγιάζοντα καὶ δεινῶν ἐξαιρούμενον.

Ῥημάτων θείων ὑπήκοος, ἀγνή, τοῦ Γαβριήλ ἐχηρήμισσας, καὶ τὸν προάναρχον Λόγον σαρκὶ ἀπέκυήσας, τῆς ἀλογίας κόσμον ἀπολυτρούμενον.

Ἀπεστάλη Γαβριήλ ὁ ἀρχιστράτηγος χαρὰν μηνύων σοί, Παρθενομήτορ ἀγνή, δι' ἧς λύπη πέπαυται, καὶ ἡ ἀρὰ ἀληθῶς ἀπεστείρωται, καὶ εὐλογία ἦνθησε τοῖς πιστοῖς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὡς θρόνον τὸν πνευματικὸν τοῦ βασιλέως, ὡς

πάντων τῶν ποιημάτων ὑπερέχουσαν, ὡς τὸν ὀπερούσιον μόναν οὐσιώτασαν τὸν τοὺς βροτοὺς θεώσαντα ἐνώσει κρείττονι γεννήσεως ἀρδότηου καὶ ξένης, τὴν εὐλογημένην ὑμνήσωμεν Παρθένον.

Ἐγγος ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἔλαμψεν καὶ καταβράδρυνε πᾶσαν τὴν ὑφήλιον, καὶ τὸν προστάτην τοῦ σκότους ὤλεσε, Θεογεννήτορ πάναγνε, ἀγγέλων καύχημα, καὶ ἀνθρώπων πάντων τὸ διάσωσμα, τῶν ἀπαύστοις φωναῖς εὐφημούντων σε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν Ἰλαρίων τὸν Νέον, ἡμέρα κη'.

Τῶν ἐμῶν πταισμάτων τὰς σειρὰς, πάναγνε, διάρρηξον, τὸν σὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν ἰχτεύουσα· καὶ τὴν τυραννοῦσάν με, Ἀειπάρθενε, ἀμαρτίαν κατάβαλε, ὅπως σε γεραίρω πάντοτε, πανάμωμε, σωζόμενος.

Ίατρευσον τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, δέομαι, καὶ τοῦ νοδὸς κυβέρνησον τὰς κινήσεις πρὸς τὰ θελήματα τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, κόρη πάναγνε.

Ὁ Κύριός σε Κυρίαν ἀπάντων καὶ Δέσποιναν εἰργάσατο, ἄχραντε· σοῦ γὰρ ἐκ μήτρας σεσάρκωται κατακυριεύοντος αὐτοῦ τὸ ἴδιον πλάσμα λυτρωσάμενος.

Ἰσχύς τῶν πιστῶν καὶ ὁσίων ἕγεγονας κραταίωμα· διὰ σοῦ γὰρ, ἄχραντε, ἅπασιν ἐπήγασας τὰ κρείττονα, καὶ οἱ γῆν κατοικοῦντες πρὸς οὐρανὸν βαδίζουσιν.

Τὴν παστάδα Θεοῦ τὴν ἀμόλυντον, θρόνον τὸν πυρίμορφον τοῦ Παντοκράτορος, τὴν Θεοτόκον ἅπασαι γενεαὶ γενεῶν μακαρίσωμεν.

Συμβόλοις σε πόρρωθεν προδιετύπου ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος προφητικοῖς χαρίσμασιν, ὄρας πῖον ἅγιον, πύλην σωτήριον, τόμον τε καινότατον, ἀγνή, καὶ κιδωτὸν σε κατονομάζουσα.

Ῥύπου με παθῶν, καὶ σπilloύ ἀμαρτίας, θεοχαρίτωτε ἀπόπλυνον, καὶ πύλας μοι ἀνοιξον μετανοίας ἀλισθαίνοντι, καὶ συνεχῶς τοῖς πταίσμασιν, ἄχραντε, συναντῶντι, καὶ τὸν Θεὸν παροργίζοντι.

Φωνὴν σοι προσάγομεν τοῦ Γαβριὴλ γηθόμενοι· Χαῖρε, λέγοντες, οἶκος τοῦ Παντοκράτορος, χαῖρε, τῶν ὁσίων ἡ δόξα καὶ τῶν πιστῶν πάντων σωτηρία, δι' ἧς ἐθεώθημεν, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Μάρκον ἐπίσκοπον Ἀρεθουσίων, ἡμέρα κθ'.

Ὅρος σε κατάσκιόν ποτε ὁ Ἀββακούμ ἐλλαμφθεὶς ἐθεάσατο, Μητέρα ἀπειρόγαμε, ἐξ ἧς Θεὸς σωματωθεὶς ἐπέφανεν ἀρετῇ καλύψας ὡς ἀληθῶς τὰ οὐράνια.

Ὁ μόνος οἰκῶν τοὺς οὐρανοὺς τὴν μήτραν σου κατώκησεν ὑπερβολῇ, Παρθένε, χρηστότητος, καὶ σὰρξ ὠράθη ἐκ σοῦ τικτόμενος· ἀλλ' αὐτὸν ἰκέτευε πάσης περιστάσεως, παναγία, ρυθῆναι τοὺς δούλους σου.

Συλλαβοῦσα ἀφλέκτως τὸ πῦρ τῆς Θεότητος, καὶ

A omnibus creaturis eminentiorem, tanquam eam, quæ solum supersubstantialem substantiam effecit, qui præstantissima unione ineffabilis ac peregrinæ generationis homines deificavit, Virginem benedictam collaudemus.

Jubar fulgoris partus tui coruscavit, atque universum terrarum orbem læta luce perfudit; tenebrarumque præsidem profligavit, o Dei Genitrix castissima, angelorum gloriatio, **83** et omnium hominum salus, qui te incessabilibus vocibus celebrant.

Ex canone in S. P. N. Hilarionem Junioem, die 28.

Disrumpe, o castissima, peccatorum meorum vincula, deprecans pro me Filium ac Deum tuum; et peccatum, quod me tyrannice premit, dejice, ut salutem consecutus te semper honorare valeam, o semper Virgo purissima.

Cura, precor, vulnera animæ meæ, o puella castissima; et mentis meæ motus rege ac dirige ad voluntatem ejus faciendam, qui ex te incarnatus est.

Dominus constituit te, o inviolata, Dominam ac Reginam universorum: ex utero enim tuo incarnatus est, ut suum plasma ab eo, qui eidem dominabatur, liberaret.

Fortitudo fidelium et firmamentum sanctorum facta es, o intemerata: per te enim omnibus præstantissimorum bonorum fons emanavit, et habitantibus in terra ad cælum iter patefactum est.

Thalamum Dei impollutum, thronum Omnipotentis igniformem, Deiparam omnes generationes generationum beatificemus.

Gratia Spiritus sancti prophetis charismatibus te a longe per symbola præfigurabat, o casta; nominans te montem pinguem ac sanctum, portam salutarem, volumen novum ac recentissimum, et arcam.

Emunda me, o Deo charissima, a sordibus passionum, et a maculis peccati, et poenitentiae portas aperi mihi, o illibata, qui cado, et assidue in peccata incurro, Deumque provoco ad iram.

Vocem Gabrielis ad te cum gaudio proferimus, dicentes: Ave, domus Omnipotentis: ave, gloria sanctorum, **84** et salus omnium fidelium, o Deipara semper Virgo, per quam deificati sumus.

Ex canone in Festo S. Marci episcopi Arethusiorum, die 29.

Montem umbrosum, quondam Abbacuch illuminatus te vidit, mater inuupta, ex qua Deus incorporatus apparuit, virtute occultans verissime cælestia.

Is, qui solus inhabitat cælos, in utero tuo habitavit, o Virgo, ob excessum benignitatis, et caro apparuit natus ex te. Tu vero ipsum deprecare, o sanctissima, ut liberet servos tuos ab omni adversitate.

Quæ suscepisti absque combustione ignem Divi-

nitatis, et peperisti sine semine fontem vitæ Domini-
num, o Deipara, gratia plena, salva ab omni parte,
magnificantes te.

Nos qui tuam protectionem possidemus, o immaculata, et tuis intercessionibus a malis liberamur, a cruce Filii tui in omnibus custoditi, jure te omnes religiose magnificamus.

Mons ille, quem propheta Daniel vidit, ex quo lapis Christus abscissus est sine manu, conterens idola, et evertens dæmonum fastum, tu es, o Virgo, propterea te glorificamus.

Admirans sanctissima eum, qui ex se natus erat ineffabiliter, terrore concutiebat, et magnificabat, et clamabat, Quomodo in ulnis meis complector te, Fili, universa complectentem.

Palatium Dei apparuisti, Domina, omnium regnatoris, quem deprecare, ut me malorum latronum diversorium factum expurget, et salvet me, o immaculata.

Segnitiam, quæ est in me, Domina, et somnolentiam gravem vigilantibus tuis et venerandis precibus apud Deum, immaculata, expelle, et miserere mei, qui cano : **85** Laudabilis et supergloriosus Deus patrum nostrorum.

Contritam hominum naturam antiqua transgressione, reformasti super naturam, et deificasti, o pura, psallentem partui tuo : Benedicite, omnia opera, etc.

Miserere populi tui, Domine, et hujus hæreditatis tuæ, quam possedisti, flexus precibus pro nobis oblati Genitricis tuæ Dei Fillæ, ut te velut Dominum et misericordissimum glorificemus.

Ex canone in SS. martyres Jonam et Barachisium, die 29.

(Idem est cum superiori, et ideo omittimus.)

86 MENSIS APRILIS.

Ex canone in SS. martyres Theodulum et Agathopodem, die 4 (58°).

Salvatorem, factorem omnium, ac Dominum concepisti, quem Agathopus una cum illustri Theodulo prædicavit esse Deum et hominem, o Virgo Mater, omni beatitudine cumulatissima.

Ex te salus hominibus exorta est, o Dei Genitrix benedicta, propterea te laudamus universæ generationes.

Peperisti, o inviolata, Redemptorem, qui ab hostili captivitate homines liberavit, carne nostra circumdatum.

Prædicantes incarnationem Domini, qui ex utero tuo, Deipara coruscans, exortus est, gloriosi martyres salutare martyrii poculum lætantes biberunt.

O Mater Dei, animæ meæ pessimum morbum cura, tu quæ optimum Verbum peperisti, quod universos efficit bonos.

Medere passionibus animæ meæ, o immaculatis-

Α τεκοῦσα ἀσπόρως πηγὴν ζωῆς τὸν Κύριον, κεχαριτωμένη, Θεοτόκε, περίσωζε τοὺς σὲ μεγαλύνοντας.

Οἱ τὴν σὴν προστασίαν κεκτημένοι, ἀχραντε, καὶ ταῖς σαῖς ἰκεσίαις τῶν δεινῶν λυτρούμενοι, τῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου ἐκ παντὶ φρουρούμενοι, καταχρίως σε πάντες εὐσεβῶς μεγαλύνομεν.

Τὸ ὄρος, ὃ προφήτης Δανιὴλ ὁ θεάεται, ἐξ οὗ ὁ λίθος ὁ Χριστὸς ἐτμήθη ἀνευθεν χειρὸς, συντρίψας τὰ εἰδῶλα καὶ καθελὼν τὰ τῶν δαιμόνων φρυάγματα, σὺ εἶ, Παρθένε· διὸ σε δοξάζομεν.

Θαυμάζουσα τὸν ἐκ ταύτης ἀρρήτως τικτόμενον, ἡ πάναγνος κατεπλήττετο, καὶ ἐμεγάλυνε, καὶ βρωῶσα ἔλεγε· Πῶς ἐν ἀγκάλαις σε κατέχω, τέκνον, τὸν πάντα κατέχοντα ;

Παλάτιον Θεοῦ ἐδέλχθης, Δέσποινα, τοῦ πάντων βασιλεύοντος· ὃν ἰκέτευσεν ληστῶν με πονηρῶν ἤδη γεγονότα καταγώγιον ἀποκαθάραι, καὶ σῶσαι με, ἀχραντε.

Τὴν ἐν ἐμοὶ ῥαθυμίαν, Δέσποινα, καὶ νυσταγμὸν τὸν χαλεπὸν ταῖς ἀγρύπνοις σου πρὸς Θεὸν καὶ σεπταῖς δεήσεσιν, ἀχραντε, ἀπέλασον, καὶ μελωδοῦντά με οἰκτιρον· Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Συντριβεῖσαν φύσιν τῶν βροτῶν τῇ πάλαι παραβάσει ἀνέπλασας ὑπὲρ φύσιν, καὶ ἐθέωσας, ἀγνή, τῷ τόκῳ σου ψάλλουσαν· Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, Κύριε, καὶ ἤς ἐκτίσω ταύτης κληρονομίας σου, ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν τῆς σε τεκούσης θεόπαιδος παρακλήσεσιν ἐπιχαμπτόμενος, ἵνα σε ὡς Δεσπότιν καὶ πανοικτίρμονα δοξάζομεν.

sima, quæ impassibilitatis fontem peperisti, et compesce tyrannidem eorum, o Virgo, qui assidue conturbant ac **87** perterrent cor meum.

Cum te, o casta, virtutum splendore exornatam invenisset Verbum illud, quod cælos virtutibus cælavit, habitavit in te, o purissima, et humanam naturam in cælestem convertit.

Absque ulla naturæ suæ mutatione vere totum hominem ex te Deus assumpsit, o divina gratia cumulatissima Domina ; cujus passionem Theodulus atque Agathopus representantes, constantes ac fortes clamabant : Omnia opera, laudate Dominum.

Intimæ pietatis tuæ fulgore perfunde atque illumina me in ignorantix tenebris jacentem, o tu quæ unica lucis datorem et Redemptorem ac Dominum in utero tuo conceptum peperisti, qui sanctos coronavit.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Κλαύδιον, Διδώρον, Οὐίκτορα, Οὐίκτωρινον, Πάπιον, Νικηφόρον καὶ Σεραπίωνα, ἡμέρα ε'.

Ἐν χρόνῳ ὁ ἔξω χρόνων Κύριος ἐκ σοῦ σεσαρκωμένος τὰ τῶν βροτῶν διέλυσεν, ἀγνή, πολυχρόνια πταίσματα, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε τοῦ οἰκτειρῆσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς αἰχμαλωσίας νοητῆς τέτοκας, τὸν τοῦ παντός Κύριον, ἄχραντε Παρθένε πανύμνητε.

Νοερῶς σε ὁ προφήτης προεθεῶρει ὄρος, σεμνή, κατάσκιον, ἐξ οὗ ὁ Δεσπότης ἀληθῶς ἐπέφανε σαρκὸς ὁμοιότητι, σώζων ἐκ φθορᾶς τὸ ἀνθρώπινον.

Τὴν πτώσιν τῶν βροτῶν ἐπανώρθωσας, Δέσποινα, ἵνα κηύσασα Θεὸν Λόγον τὸν τοῦς καταβράχμενους ἐπανορθοῦν δυνάμενον.

Νεύρωσον τῆς ψυχῆς μου τὸν τόνον, πανάμωμε, τῇ συνεχεῖ ἀμελείᾳ καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ κεχαυνωμένον, ἵνα πίστει καὶ προθυμίᾳ μέλω σε πάντοτε.

Ὡς τοῦ Ὑψίστου θρόνον, Παρθένε, ὑψηλώτατον πάντες, καὶ χρυσῆν λυχνίαν, καὶ κιβωτὸν ἀγιάσματος ὑμνοῦμέν σε· Εὐλογημένη σύ ἐν γυναιξί, βοῶντες, πανάμωμε.

Νοὸς ὁ φρικτός σου τοκετός νικᾷ κατάληψιν, θεοχαρίτωτε· Θεὸς γὰρ πέφυκεν ἀναρχος χρονικῆν ἀρχὴν δεξάμενος, διὰ τὸ σώσαι τοὺς πιστῶς αὐτῷ κραυγάζοντας· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις σάρκα θνητὴν ἐκ σοῦ λαθόντα, τοῦτον ἐκδυσώπει, Παρθένε, ἀθανασίας τυχεῖν, πανάμωμε, τοὺς σε πιστῶς γεραίροντας, καὶ θεοτόκον μεγαλύνοντας.

Ex canone in sanctam et admirabilem Theodoram, die 5 (58^{***}).

Medere animæ meæ morbis ac passionibus immoderatis, o Virgo Deo charissima, et salvum me fac, precor, tu quæ Salvatorem ac Dominum supra rationis captum corpore induisti.

Matrem Verbi, quod ante sæcula ex Patre absque corruptione coruscans emanavit, te solam agnovimus, o sponsa Dei illibata. Propterea ad te clamamus: Ave, o benedicta. Teque precamur, ut impleas gaudio animas nostras.

Amore tui allecta illustris Theodora, post te, o Virgo, adducta est Regi ex utero tuo incarnato, cum animæ exultatione tripudians.

Voluntarie attrahor et inescor malorum pulchro aspectu, et coinquino animam meam: propterea converte me intercessionem tua, et salva me, o purissima.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Καλλιόπον, ἡμέρα ζ'.

Ὁ νεύματι πάντα δημιουργῶν ἐκ σοῦ σωματοῦται ὑπὲρ λόγον, Μητέρα Θεοῦ, ὁ τὸν ἀθλοφόρον στεφανώσας, μεθ' οὗ πιστῶς σε ἀεὶ μακαρίζομεν.

A *Ex Canone in SS. martyres Claudium, Diodorum, Victorem, Victorinum, Papium, Nicephorum et Serapionem, die 5.*

In tempore, Dominus qui est extra tempora, ex te, o Virgo, incarnatus, hominum peccata multi temporis abolevit: quem impense deprecare, ut animarum nostrarum misereatur.

Universi Dominum peperisti, o Virgo inviolata, omni laude celebranda, qui homines a spiritali captivitate liberavit.

Prævidit te intellectualiter propheta, montem umbrosam, o veneranda, ex quo Dominus vere illuxit in similitudine carnis, ut humanum genus a corruptione liberaret.

B *Verbum enixa, qui contractos ac dejectos potest saluti restituere.*

Corroborata animæ meæ vigorem, o immaculatissima, **88** assidua negligentia et peccatis relaxatum, ut cum fide atque alacritate semper laudes tuas canere possim.

Tanquam Altissimi thronum eminentissimum, et lucernam auream, atque arcam sanctificationis, universi te, o Virgo, laudamus, clamantes: Benedicta tu inter mulieres, o inviolatissima.

Tremendus partus tuus mentis captum superat, o Deo gratissima: Deus enim qui est sine principio, principium temporis habuit, ut salvaret eos, qui cum fide clamant ad illum: Benedicite, omnia opera Domini, Domino.

C *O Virgo, quæ Christum, qui ex te mortalem carnem accepit, in ulnis tuis gestasti, eundem deprecare, o immaculatissima, ut illi qui te fideliter honorant, et Deiparam magnificent, immortalitatem consequantur.*

O Domina, quæ Dominum, lumen de lumine, peperisti, **89** illumina animam meam negligentia et gravissimarum culparum cæcitate laborantem.

Cogitationes tanquam stamina cum gaudio conglomerans ac nens, pulcherrimum Verbo vestimentum texuisti ex tuis sanguinibus, o Virgo, quod gestabit in æternum.

D *Interfice peccatum nostrum vivens, tu quæ vitam vere existentem peperisti, o sola Virgo pura ac benedicta, ut te laudemus per universa sæcula.*

Luce vultus tui illumina jacentem in tenebris passionum, o porta lucis spiritalis. Ne me deprehendat et involvat nox mortis, o casta Domina, a qua salutis meæ spes penitus abscindatur.

Ex canone in S. Calliopum martyrem, die 7.

Qui nutu condidit universa, ex te ineffabiliter corpus assumpsit, o Dei Mater, qui martyrem suum victorem certaminis coronavit, cum quo semper te fideliter beatificamus.

O sanctissima Virgo, martyrum gloriatio, et sanctorum apostolorum decus et ornamentum : eos qui te laudibus cum gaudio concelebrant, libera ab omni angustia intercessionibus tuis.

Tanquam vitis fructifera botrum produxisti, o Immaculatissima, ex quo illis, qui te fideliter beatificam, divinum mustum exprimitur.

Liberati, o virgo, a progenitorum nostrorum culpa mediante opera tua, cum archangelo Gabriele, tibi, o intemeratissima, clamamus : Salve, o unica omnium peccatorum salus : salve, martyrum omnium robur firmissimum.

Sana, o casta, immensa animæ meæ peccata, et illumina mentem meam, quæ omnium transgressionum **90** perpetuis in tenebris versatur, ut te debitis laudibus beatificem.

Venerandi uteri tui fructus, o Despara, vivificavit nos per fructum peremptos ac mortuos : propterea te pro debito collaudantes, clamamus : Laudabilis Deus patrum.

Jesum Dominum corpore amictum peperisti, o Virgo inviolata, et ulnis portasti, qui omnipotenti nutu portat universa. Quamobrem tanquam Dei Matrem te laudamus, clamantes cum præconio : Sacerdotes, benedicite ; populus, superexaltate Dominum.

Mysticis lucis tuæ radiis mentis meæ tenebras elimina, o Mater Dei ; et gravissimam cogitationum mearum tempestatem seda, et ad tranquillos portus deduc me, o unica omnium salus, ut te cum fide beatam appellem.

Ex canone in SS. apostolos Herodionem, Agabum, Rufum, Asyncritum, Phlegontem, et Hermam, die 8.

O Deipara compassione prædita, apostolorum gloria, martyrum triumphantium decus, fidelium firmamentum, confirma mentem meam, precor, invasionibus seductoris exagitata, atque transgressionum tenebris obscurata.

Qui secundum divinam substantiam inaccessibilis est, accessibilis mihi factus est, o inviolata ; et per carnis assumptionem totus mihi unitus est, propter summam misericordiam suam.

Per sacrum verbum Patris Verbum concepisti, o puella Dei genitrix, quod homines liberat ab omni rationalis verbi defectu. Unde te divinis verbis semper magnifice glorificamus.

Sola in terris peregrinam prolem habuisti, quæ sola Patri nos reconciliavit, qui solus est sine principio ante omne principium : ideo te solam tanquam Dei Matrem **91** veneramur.

Legis arca figurabat te, quæ divinæ legis plenitudinem suscepisti, et in carne peperisti, et post partum virgo perennis permansisti, qualis ante partum fueras, o Sponsa Dei.

Novus Paradisus, in quo vitæ lignum situm est, facta es nobis, o inviolata Virgo Dei genitrix ; cujus

A Παναγία Παρθένη, τῶν ἀθλητῶν καύχημα, καὶ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων τὸ σεμνολόγημα, τοὺς ἐν αἰνέσει σε χαρμονικῶς ἀνυμνοῦντας ρῦσαι ταῖς πρεσβείαις σου πάσης στενωπῆς.

Ὡς κατάκαρπος ἀμπελος βότρυν ἐγεώργησας ἀποστάζοντα γλεῦκος θεῖον, παναμώμητε, τοῖς πιστῶς αἰεὶ σε μακαρίζουσιν.

Λυθρωθέντες, Παρθένη, τῆς προγονικῆς διὰ σοῦ καταπτώσεως, σὺν τῷ ἀρχαγγέλῳ Γαβριὴλ σοὶ βοῶμεν, πανάμωμε· Χαῖρε, μόνη πάντων ἀμαρτωλῶν ἡ σωτηρία, χαῖρε, πάντων μαρτύρων κραταίωμα.

Ἰάτρευσόν μου, ἀγνή, ψυχῆς τὰ ἀμετρα πταίσματα, καὶ φώτισόν μου τὸν νοῦν αἰεὶ σκοτιζόμενον πάσις παραδάσειν, ὅπως ἐν αἰνέσει καταχρέως **B** μακαρίζω σε.

Ὁ καρπὸς, Θεοτόκε, τῆς σεπτῆς σου νηδύος ἡμᾶς ἐζώωσε καρπῷ θανατωθέντας· διὸ σε καταχρέως ἀνυμνοῦντες κραυγάζομεν· Ὁ τῶν πατέρων Θεὸς εὐλογητός.

Σωματοφόρον τέτοκας καὶ ἀγκάλαις ἐβάστασας, ἀχράντε Παρθένη Ἰησοῦν Κύριον, τὸν πάντα βαστάζοντα παντοδυνάμῳ νεύματι· ὅθεν ὡς Θεοῦ σε ἀνυμνοῦμεν μητέρα, βοῶντες ἐν αἰνέσει· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε, λαὸς, ὑπερυψοῦτε.

Φωτὸς σου ταῖς ἀκτίσι ταῖς μυστικαῖς τοῦ νοῦς μου τὸ σκότος ἀπέλασον, Μήτηρ Θεοῦ, καὶ τῶν λογισμῶν μου τὸ χαλεπὸν κλυδώνιον κατεύνασον, καὶ πρὸς τοὺς λιμένας τοὺς γαληνοὺς ὀδήγησόν με, μόνη ἡ πάντων σωτηρία, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε. **C**

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους Ἡρωδίωνα, Ἀγαθόν, Ροῦφον, Ἀσύχαριτον, Φλέγοντα, καὶ Ἐρμόν, ἡμέρα η'.

Συμπαθῆς Θεοτόκε, ἀποστόλων τὸ κλέος, τῶν ἀθλοφόρων ἡ δόξα, καὶ πιστῶν στήριγμα, στήριξον, δέομαι, τὸν περιτρεπόμενον ταῖς ἐπηρειαῖς τοῦ πλάνου, τὸν νοῦν μου σκοτούμενον ταῖς παραδάσει.

Ὁ κατ' οὐσίαν ὑπάρχων τὴν θεϊκὴν ἀπρόσβιτος, ἀχράντε, προσιτός μοι νῦν γέγονε, καὶ σαρκὸς προσλήμματι ὄλωσ ἠνώθη δι' ἀκραν εὐσπλαγγνίαν.

Δ **D** Λόγῳ ἱερῷ τοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον συνέλαβες πάσης ἀλογίας τοὺς βροτοὺς, Θεογεννητορ κόρη, λυτρούμενον· ὅθεν λόγοις πάντοτε μεγαλοφώνως θεοῖς σε δοξάζομεν.

Μόνη ἐν γῆ τοκετὸν ἔσχες ξένον, μόνον ἡμᾶς καταλλάσσοντα μόνῃ τῷ προανάρχῳ Πατρὶ· διὰ τοῦτο μόνῃν σε ὡς Θεοῦ Μητέρα σέβομεν.

Νόμου σε ἐτύπου ἡ κιβωτὸς τὴν δεξαμένην νόμου θεοῦ τὸ πλήρωμα, καὶ σαρκὶ κυήσασαν, καὶ μετὰ τόκον μέλυσαν ἀειπάρθενον ὡς πρὸ τόκου, Θεόνυμφε.

Νέος Παράδεισος ἡμῖν ζωῆς ξύλον, ἀχράντε, κεκτημένος γεγένησαι, οὗ ἡ βρώσις τοὺς βρώ-

σει πεπτωκότας ἀνεζώωσεν, ἀγνή Θεογεννητορ. **A** *esca* *cos* *qui* *per* *escam* *cecciderant*, *novæ* *vitæ* *resiluit*.

Σὲ προστασίαν ἔχοντες, ἀχραντε, οἱ δοῦλοί σου, καὶ πρὸς τὸν Υἱόν σου μετὰ Θεοῦ μεσίτην ἀκατασχυντον, κινδύνων ἡμᾶς σῶζε καὶ πειρασμῶν, σεμνή, ἵνα πίστει καὶ πόθῳ αἰεὶ σε δοξάζωμεν.

Φλογοφόρος ὡς λαθὶς ὑπεδέξω ἐν γαστρὶ ἄνθρακα τὸν νοητὸν, καταφλέγοντα ἡμῶν τὰ πάθη, καὶ φωτίζοντα τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ λύοντα τὸ σκότος τῆς εἰδωλομανίας, ἀχραντε Παρθένε, πολυῦμνητε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἁγίον μάρτυρα Εὐψύχιον, τὸν ἐν Καισαρείᾳ, ἡμέρα θ'.

Σαρκὸς ὁμοιώματι γεννηθεὶς ἐκ σοῦ ὁ Δεσπότης **B** ἐκαινούργησε τὴν ἡμῶν πεπαλαιωμένην, κόρη, φύσιν, καὶ τοὺς θνητοὺς οὐρανοὺς εἰργάσατο.

Ἕμνον χαριστήριον τῶν ἀθλητῶν χορὸς ᾄδει σοι, κόρη σεμνή, σοῦ ταῖς ὁδηγαίαις νικηφόρος γενόμενος.

Ἕπερτέρα δυνάμεων τῶν ἐπουρανίων σὺ χρηματίσασα, σαρκικῶν παθῶν ὑπέρτερον τὸν ἑμὸν, Παρθένε, νοῦν ἀνάδειξον.

Ἕπὲρ τῶν εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας, πάντων Δέσποινα, κεκτημένων πάντων πρέσβευε, ὅπως μελλούσης λυτρωθῶμεν κατακρίσεως.

Ἀνόρθωσον συμπτωθέντα με ὄλον, ὡς τοῖς πάθεισιν ἀνοίξαντα θύραν, καὶ τῇ ἐν σοὶ ἀγαθῇ μεσιτείᾳ πρὸς μετανοίας εἰσόδους εἰσάγαγε, καὶ σῶσόν με ἡ τοῦ παντὸς τὸν Σωτῆρα τεκοῦσα καὶ Κύριον.

Ἕρος προφήτης Δανιὴλ σὲ θείῳ Πνεύματι ἐκάλεσε, Παρθένε, ἐξ οὗ λίθος Χριστὸς ἀνευ χειρὸς ἐτμήθη, καὶ συντριβὴν εἰργάσατο τῶν ξοάνων τῆς ἀπάτης.

Συμπαθῆς Παρθένε, ἡ τὸν συμπαθέστατον τεκοῦσα Λόγον, τὸν ἀσυμπαθῆ με δωρεὰν οἰκτείρησον, ἀπεγνωσμένον παταίσμασιν ἀμέτροις, καὶ μὴ ἐπιστρέφοντα, ἀλλ' ἐν ῥαθυμίᾳ τὸν βίον δαπανῶντα.

Φωτὶ τῆς μετανοίας αὐγασον, Παρθένε, τῆς ἀμαρτίας νυκτὶ με σκοτούμενον, καὶ ῥαθυμίας ὁμίχλην συγκαλυπτόμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Τερέντιον, Πομπόνιον, Μάξιμον κ. τ. λ. ἡμέρα ι'.

Ἕμνῶ σε, Παρθένε, ὅτι Θεοῦ, πανύμνητε μόνη, ἐσωμάτωσας ἐκ τῶν τιμίων σῶν αἱμάτων, παναγία, καὶ ὑπὲρ λόγον φρικτῶς ἀπεκύησας.

Σῶσόν με, κυήσασα τὸν ὑπεράγαθον Κύριον, μήτερ ἀγνή, παῦσον τῆς ψυχῆς μου πολυτάραχον κλύδωνα.

Σὲ, πανάμωμε Δέσποινα, πειρασμοῖς κυκλούμενος εἰς βοήθειαν προσκαλοῦμαι· σπεῦσον, σῶσόν με, τὸν Σωτῆρα Λόγον ἡ κυήσασα.

Λυτρούμενος ἐπέφανεν, ἀχραντε, ὁ Υἱός σου ἀνθρωπος γενόμενος ἀνθρώπους πάντας, πανάμωμε.

Κατάσκιον προεώρα σε ὄρος ὁ προφήτης Ἀββα-

Cum te, o intemerata, nos servi tui protectricem apud Filium tuum, ac mediatricem, quæ non confunditur, post Deum habeamus : libera nos a periculis et tentationibus, ut te, o veneranda, semper cum fide et affectu glorificemus.

Tanquam forceps flammifera suscepisti in utero carbonem spiritalem, qui passiones nostras comburit, animas nostras illuminat, et idololatriæ tenebras dissolvit, o Virgo inviolata, plurimis laudibus celebranda.

Ex canone in S. Euppsychium martyrem Cæsariensem, die θ.

Dominus in similitudine carnis genitus ac natus, o puella, naturam nostram inveteratam renovavit, atque eos, qui mortales erant, cœlestes effecit.

Hymnum in gratiarum actionem martyrum Chorus tibi canit, o puella veneranda, nam, te duce, victoriam consecutus est.

Tu, quæ cœlestium potestatum sublimior es, effice, o Virgo, mentem meam carnalibus concupiscentiis superiorem.

O omnium Domina, intercede pro omnibus, qui in te spes suas collocaverunt, ut a futura damnatione liberentur.

Erige me, qui totus lapsus sum, quippe qui passionibus januam aperui, et benignissima mediatione tua ad **92** pœnitentiæ ingressus induc me, et salva me tu, quæ omnium Salvatorem ac Dominum peperisti.

Propheta Daniel divino Spiritu afflatus, montem te vocavit, o Virgo, ex quo lapis Christus sine manibus abscissus est, qui simulacra erroris contrivit.

O Virgo compassione ornata, quæ Verbum summa compassione plenum peperisti, me compassione carentem commiserare, ob innumeros lapsus desperatum, et nequaquam de conversione cogitantem, sed in negligentia vitam absumentem.

Luce pœnitentiæ illustra me, o Virgo, peccati nocte obtenebratum, et negligentia nebulis cooperatum.

Ex Canone in SS. MM. Terentium, Pomponium, Maximum etc., die 10.

Laudo te, o Virgo sola omni laude dignissima ac sanctissima, quoniam Deum ex pretiosis sanguinibus tuis corporasti, et supra rationis conceptum formidabili ratione peperisti.

Salva me, Mater casta, quæ optimum Dominum concepisti : seda animæ meæ multipliciter tumultuantem procellam.

Te, o Domina tota immaculata, tentationibus circumvallatus in auxilium advoco : festina, et salva me, tu quæ Verbum Salvatorem peperisti.

O inviolata, ac tota immaculata, filius tuus factus homo apparuit, ut universos homines liberaret.

Montem umbrosum prævidit te propheta Abbe-

cuc, o Deipara, ex quo Deus ineffabiliter processit incarnatus, mundumque salvavit, dum gravissima peccatorum procella exagitaretur.

Humani generis principes, qui olim ob foedissimæ transgressionis **93** delictum defluerant, tu, o Deipara, in utero Christum sine fluxione concipiens, ad vitam antiquam revocasti.

Animam meam mortuam vivifica, collapsam exsuscita, vulneratam sana, o inviolatissima, lancea illa, quæ dignum Salvatoris ex utero tuo nati latus vulneravit: quem pueri benedicunt, sacerdotes laudant, populi superexaltant in omnia sæcula.

Illumina, o porta lucis, animam meam gravissimis transgressionum tenebris obscuratam ac periclitantem: et fac me divinæ diei participem, ut glorificem te, o patrocinium fidelium, quod non confunditur.

Ex canone in S. Antipam martyrem, episcopum Pergami, die 11.

Lucis tuæ fulgoribus, irradiæ o puella innocentissima (59), cor meum, quod in nocte passionum et calamitatum detinetur; tu enim justitiæ Solem omnibus ineffabiliter oriri fecisti.

Redemptorem peperisti, o inviolata, qui ab hostis captivitate homines liberavit: unde te religiose glorificamus.

Talis conservata es post partum, qualis ante partum fueras, Virgo mater incorrupta. Etenim omnium Conditorem peperisti, qui ex te humanum corpus voluntarie suscepit.

Divinissimus ille Dominus, qui erat in forma Dei, habitavit in ventre tuo, o purissima, suscipiens ac gestans formam meam.

Sanctus est ille Dominus, qui in utero tuo habitavit, o Virgo puella; et requiescit in sanctis, et glorificat eos qui ipsum vera cum fide glorificant.

Ex virginis sanguinibus tuis incarnatum est Verbum **94** coæternum Patri, ut contritionem nostram restauraret. Benedicta es tu in mulieribus, o Domina intemeratissima.

Tanquam Mater Creatoris omnium, tanquam divinum templum Omnipotentis, tanquam terra inarata, quæ spicam culturæ expertem germinavit, salvos fac, o Virgo Mater, eos, qui assidue cum fide clamant: Benedicite, omnia opera, etc.

Lux nobis exorta est, o puella, ex lucifero utero tuo, conditor solis, et stellarum, et universæ creaturæ: quem enixe precare ut eos, qui te collaudant, illuminet.

Ex canone in SS. et admirabiles Dimum et Protionum, die 12 (59').

Totum seipsum Creator exinaniens, quemadmo-

(59) An insontem, vel innocentem appellare possumus hominem, qui quamvis multo tempore recte vixerit, aliquando inter sones, nocentes vel reos numeratus est? Quomodo ergo B. Virgo innocentissima, si innocentiae originalis prærogativa illi in conceptu defuit? Favere videtur perpetuæ innocentiae B. Virginis ab originali Ecclesia Græca, dum

κούμ, Θεοτόκε, ἐκ σοῦ Θεός ὑπὲρ λόγον προήλθε σεσαρκωμένος, καὶ κόσμον διέσωσε τῷ κλύδωνι τῆς χαλεπῆς ἀμαρτίας δεινῶς συνεχόμενον.

Ῥεύσαντας πάλαι τοὺς γενάρχας παραβάσεως ἀτόπου πλημμελεία, ἐν νηδύϊ Χριστὸν ἀρρέυστως συλλαβοῦσα, πρὸς τὴν ζωὴν ἀνήγαγες τὴν ἀρχαίαν, Θεοτόκε.

Νενεχρωμένην ζώωσον, πεπτωκυῖαν ἀνάστησον, τετραυματισμένην τὴν ψυχὴν μου ἴασαι τῇ λόγχῃ, πανάμωμε, τῇ κεντησάσῃ θείαν πλευρὰν τοῦ ἐκ γαστροῦ σου σεσαρκωθέντος Σωτῆρος, ὃν παῖδες εὐλογοῦσιν, ἱερεῖς ἀνυμνοῦσι, λαοὶ ὑπερυψοῦσιν, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν ψυχὴν μου ταῖς δειναῖς ἀμαυρότησι τῶν παραβάσεων ἐσκοτισμένην καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ τῆς ἡμέρας κοινωνῶν τῆς θείας ἀνάδειξον, ὅπως δοξάζω σε, προστασία τῶν πιστῶν ἀκαταλόχυντε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Ἀντίπαν, ἐπισκοπὸν Περγᾶμου, ἡμέρᾳ ια'.

Φωτὸς σου ταῖς ἀστραπαῖς καταύγασον, κόρη πανάμωμε, τὴν ἐν νυκτὶ παθῶν καὶ συμφορῶν συσχεθεῖσαν καρδίαν μου, δικαιοσύνης ἥλιον πᾶσιν ἀρρήτως ἀνατείλασα.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς αἰχμαλωσίας τοῦ ἐχθροῦ, ἀχραντε, τὸν λυτρωτὴν τέτοκας· ὄθεν εὐσεβῶς σε δοξάζομεν.

Μετὰ τόκον ὡς πρὸ τόκου διεφυλάχθης, Παρθενομῆτορ ἀφθορῆ· τὸν Δημιουργὸν γὰρ πάντων ἀπέκυσας ἐκ σοῦ, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐκουσίως φερέσαντα.

Ἵπάρχων ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ ὁ ὑπέρθεος ἐσχῆνωσεν ἐν γαστρὶ σου, τὴν μορφὴν μου φερέσας ὁ Κύριος, πανάμωμε.

Ἄγιος ὁ σκηνώσας ἐν μήτρᾳ σου Κύριος ὁ ἐν ἀγίοις, Παρθένε, ἐπαναπαυόμενος, καὶ δοξάζων τοὺς πίστει ἀληθεῖ τοῦτον, κόρη, δοξάζοντας.

Αἱμάτων, κόρη, παρθενικῶν σου σεσαρκωταὶ ὁ Λόγος, ὁ Πατὴρ συνάναρχος τὴν ἡμῖν συντριβὴν ἐπανορθούμενος· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὡς Μήτηρ τοῦ πάντων Ποιητοῦ, ὡς θεῖον τέμενος τοῦ Παντοκράτορος, ὡς γῆ ἀνήροτος ἀσταχυὸν ἀγεώργητον βλαστήσασα, Παρθενομῆτορ, τοὺς πιστῶς αἰεὶ κραυγάζοντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλε, κόρη, ἐκ φωτοφόρου σου νηδύος, ὁ Δημιουργὸς τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν ἀστέρων, καὶ πάσης κτίσεως, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε φωταγωγῆσαι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

dum sibi complacuit, ex utero tuo processit ami-

in Exsequiarum Officio eidem B. Virgini occinit: Non est præter te innocens quispiam, immaculata Dei Genitrix. Nec non S. Bernardus serm. in Salve Regina, dum his verbis B. Virginem alloquitur: Innocens fuisti ab originalibus et actualibus, nemo ita præter Te, Domina.

(59') Græca desiderantur in libris impressis.

cius carne, o immaculatissima Domina; ut immortalitatis fontem hominibus copiosissime faceret emanare.

Laudamus te, Virgo sanctissima, quoniam illum genuisti qui ab omnibus creaturis assidue glorificatur.

Thronus Dei, o purissima, facta es, et præclarissimum palatium, ac lectulus, in quo Dominus omnium reclinatus est, ut primum parentem excitaret ac relevaret.

Promptum ac paratum auxilium, eorum qui cadunt, erectionem, Matrem Dei nostri, hymnis perenniibus magnificemus.

Ex utero paterno ante luciferum exortus coruscasti, qui uterum immaculatissimum, ut corpus assumeres, ingressus fuisti.

Ἐκ τοῦ Καρίνος εἰς τὸν ἅγιον Μαρτίνον πάπα Ῥώμης, ἡμέρᾳ ιγ΄.

Ὁ κατὰ φύσιν τὴν θεῖαν ἀόρατος ὠράθη βρέφος ἐκ σοῦ ἄνθρωπος γενόμενος, διπλᾶς ὡς ἀληθῶς θελήσεις ἐνεργείας τε προσφαίνον ὑποστάσει ἐν μιᾷ ᾧ πρέσβευε, πανάμωμε, πάντα ἡμᾶς σώζεσθαι τοὺς πόθῳ σε γεραίροντας.

Πατρὶ τὸν ὁμότιμον καὶ σύνθρονον ὑπὲρ Λόγον ἐγέννησας, ἐνεργείας δύο φέροντα καὶ δύο τὰς θελήσεις, παναγία Κόρη.

Ἐν δύο οὐσίαις θεανδρικῶς γνωριζόμενον τῆς Τριάδος τὸν ἕνα ἐκύησας Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, θελήσεις φέροντα καταλλήλως τῶν τούτου φύσεων, Παρθένε πανάμωμε.

Ἄπειρόγαμος Παρθένε, ἡ τὸν ἀπερίγραπτον Θεὸν σαρκὶ κυήσασα, τῆς σαρκὸς μου τὰ πάθη θανάτῳ ζῶισον δὲ τὴν ψυχὴν μου νενεκρωμένην πλημμελήμασιν.

Νόμοι φύσεως ἐν σοὶ καταλύονται· ἀρρήτως γὰρ τίχτεις τὸν Πλαστοργὸν τῶν ὄλων, Θεοτόκε πανύμνητε, ὡς Θεὸν τε καὶ βροτὸν δύο θελήσεις δὲ κεκτημένον καὶ ἐνεργείας, Μητροπάρθενε.

Ὁ θελήσεις δύο καὶ δυσὶν ἐνεργείαις ἐκ σοῦ, πανάμωμε, τεχθεὶς ἀνερμηνεύτως, τοὺς οὕτω συμφρονούντας διασώζει κραυγάζοντας· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν εὐλογητὸς εἰ, Θεός.

Ἄγιωτέρα τῶν ἄνω στρατευμάτων, καὶ Χερουβὶμ ὑπερτέρα, Μητὲρ Θεοῦ, ἐχρημάτισας· διὸ βλάβης παθῶν με ὑπέρτερον ποίησον.

Φωναὶς Πατέρων πειθόμενοι, δύο ἐν οὐσίαις, ἀγνή, καὶ θελήσεις τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἐκ σοῦ τιχτόμενον πιστῶς ὁμολογοῦμεν, καὶ σὲ, Παρθένε, μεγαλύνομεν.

Ex Canone in SS. Aristarchum Pudam et Trophimum ex discipulis septuaginta, die 14 (59°).

Ut eos qui inferiores erant nunc superioribus conjungeret Deus ob excessum misericordiae suae, carnem suscepit ex te, o inviolata, et permansit id, quod erat, etiam post incarnationem.

Lacte nutris nutritorem mundi universi, natum

(59°) Græca desunt.

PATROL. GR. CV.

A O Virgo casta, nuptialis thalami nescia, assiduis precibus, exora Christum, quem genuisti ut animabus nostris sese propitium largiatur.

Divini sanguinis aspersione redempti, Dei nostri, qui **95** ex utero tuo, o Virgo, sine semine natus est, ad te clamamus cum Gabriele venerando : Ave, o divina gratia plenissima.

Supra rationis captum Verbum concepisti et peperisti, et Virgo casta atque incorrupta fuisti : ideo te pro debito assiduis laudibus celebramus.

Fulgor radiantis lucis ex te coruscavit, o Deipara, atque universas res creatas divino lumine replevit, atque impietatis noctem eliminavit : quamobrem te vocibus concordibus magnificamus.

B

Ex Canone in S. Martinum PP. et M., die 13.

Ille, qui secundum divinam naturam est invisibilis, visus est infans, ex te factus homo, habens in unica hypostasi vere duas voluntates et operationes. Hunc tu, o purissima, deprecare pro salute omnium qui te cum affectu venerantur.

Æqualem Patri in honore ac throno ineffabili modo generasti, o sanctissima puella, duas voluntates ac duas operationes habentem.

In duabus substantiis divina et humana notificatum unum Trinitatis peperisti, o Virgo tota immaculata, Deum simul et hominem, habentem duas voluntates juxta duplicem ipsius naturam.

C O Virgo, quæ sine virili commercio Deum incircumscriptibilem peperisti in carne, mortifica passiones carnis meæ, et animam meam delictorum morte preceptam atque extinctam vivifica.

Naturæ leges in te dissolvuntur, ineffabiliter enim Creatorem omnium paris, o Deipara omnibus laudibus celebranda, Mater et Virgo : tanquam Deum et hominem, duas voluntates duasque operationes habentem.

96 Qui cum duplici voluntate, ac duplici operatione ex te ineffabiliter natus est, o purissima, eos, qui hoc idem sentiunt, salvat clamantes : Benedictus Deus patrum.

Sanctior supernis exercitibus, et Cherubim sublimior facta es, o Dei Mater : propterea passionibus noxiis me superiorem effice.

Patrum vocibus obedientes, in duabus substantiis ac voluntatibus unum Trinitatis ex te, o casta, natum, fideliter consistemus, et te, o Virgo, magnificamus.

sine semine ex impolluto utero tuo, qui homines corruptione peccati contritos reparavit.

Cum sis, o inviolata, virtus mea, et præsidium meum, murusque inexpugnabilis, et apud Deum oratrix, ab æternis gehennæ flammis libera me.

Sacer olim Isaias sacratissime a divino Spiritu illuminatus clamavit : Ecce Virgo incarnatum Deum in utero habebit, propter incompreheusibilem misericordiam ipsius.

Peregrinus est, o puella, conceptus tuus; peregrinus horrore venerabili plenus partus tuus, qui universos a Deo peregrinos factos, eidem reconciliat, ac pristinam pulchritudinem impertitur.

O beata, ac veneranda, magni consilii Angelum ex Spiritu sancto corporasti, qui divinos discipulos

Ex Canone in S. Crescentem martyrem, die 15.

Incarnatus est propter excessum benignitatis ex te Dominus, et propter nos similis nobis apparuit, qui natura erat inaccessibleis, quem enixe precare pro nobis, o Virgo purissima.

Illam, quæ sola inter mulieres modo inexplicabili Deum peperit, universi Dominam sacris vocibus honoremus.

Domina illa castissima, quæ creaturarum omnium Conditorum supernaturaliter enixa est, ob beneficium proprii plasmatis, condigne beatificatur.

Laudamus te, o Deipara omni laude dignissima, per quam a corruptione liberati sumus, et ad te clamamus : Ave, martyrum exsultatio.

Tanquam igniformem thronum Domini universorum laudamus te, o Puella inviolata, et tanquam jucundum palatium, et candelabrum, et thalamum, et mensam Dei recipientem celebramus.

Sanctior Cherubim facta es, o immaculatissima, Verbo concipiens Verbum Patris, quod laudantes clamamus : Benedicta es inter mulieres, o Domina intemeratissima.

98 O miraculum! Quomodo Deum peperisti hominem factum, o Deo charissima? quomodo incombusta perseverasti, cum ignem intolerabilem continuisses? Merito te gratis vocibus glorificamus, et clamamus : Omnia opera, etc.

Lux nobis exorta est, o Puella, ex utero tuo lucifero, Conditor solis et lunæ Christus Dominus, quem impense precare, ut animas nostras lucis suæ fulgore perfundat.

Ex Canone in SS. mulieres Agapem, Irenem, et Chioniam, die 16.

Paris ineffabiliter, o Domina, illum quem Pater sine semine generavit, et uberibus nutris illum, qui nutrit universa.

Rumpe peccatorum meorum crudele chirographum, o Domina, quæ immaculato partu tuo inferorum vincula dissolvisti.

Dominum universarum creaturarum, Domina, incarnatum peperisti : quem deprecare, o sanctissima, ut ab hoste dominante liberet nos.

Intercede pro me, o Puella, ut adveniat mihi finis bonus; ut timeam cruciatus nunquam finiendos, qui manent me, et salvus sim.

Tunicas mortis pelliccas abiciens Adam a se,

A suos, tanquam **97** divina fulgura per mundum misit, ut fideles illuminaret.

Humanam naturam contristatam totam renovasti, o Virgo, novo partu tuo, naturæ legibus a te supra naturam innovasti, o gratia plena viventis Dei Mater.

Libera me a flamma gehennæ, tu quæ lucem intolerabilem supra mentis conceptum peperisti, et animam meam accende desiderio et affectu cognitionis illius qui ignem venit mittere in terram, o puella inviolata, divina gratia cumulatissima.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Κρέσκοντα, ἡμέρα ιε'.

Σαρκούται ὑπερβολῇ χρηστότητος ἐκ σοῦ ὁ Κύριος, καὶ δι' ἡμᾶς ὁράται καθ' ἡμᾶς ὁ τῆ φύσει ἀπρόσιτος, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε ὑπὲρ ἡμῶν, ἀγνή πανάμωμε.

Τὴν μόνην ἐν γυναιξίν ἀνερμηνεύτως τὸν Θεὸν τέξασαν, τὴν τοῦ παντὸς Δέσποιναν ἱερολογίαις τιμήσωμεν.

Ἡ τὸν Κτίστην ἀπάντων τῶν ποιημάτων ὑπερφυῶς κυήσασα, ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ ἰδίου πλάσματος, ἡ πάναγνος Δέσποινα ἀξιοπρεπῶς μακαρίζεται.

Ἦμνοῦμέν σε, δι' ἧς τῆς φθορᾶς ἐλυτρώθημεν, πανύμνητε Θεοτόκε, καὶ βοῶμέν σοι· Χαῖρε, μαρτύρων ἀγαλλίαμα.

Ὡς θρόνον τοῦ Δεσπότη τῶν ὄλων πυρίμορφον ὕμνολογοῦμέν σε, Κόρη, καὶ τερπνὸν παλάτιον, καὶ λυχνίαν, καὶ παστάδα, καὶ θεόδεκτον, ἔχραντε, τρέπεζαν.

Ἀγιωτέρα τῶν Χερουδīm ὤφθης, πανάμωμε, Λόγῳ συλλαβοῦσα Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς, ὃν ὕμνοῦντες ἀνακράζομεν· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὁ θαῦμα! πῶς τέτοκας Θεὸν βροτὸν γενόμενον, θεοχαρίτωτε; πῶς ἀκατάφλεκτος ἐμείνας, πῦρ τὸ ἀστεκτον χωρήσασα; Χαριστηρίοις σε φωναῖς ὄθεν δοξάζομεν, καὶ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα, κ. τ. λ.

Φῶς ἡμῖν ἀπέτειλε, Κόρη, ἐκ φωτοφόρου σου νηδύος ὁ Δημιουργὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης Χριστὸς ὁ Κύριος· ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε, φωταγωγήσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὰς ἁγίας γυναῖκας Ἀγάπην, Εἰρήνην καὶ Χιονίαν, ἡμέρα ιε'.

Τίττεις ἀνερμηνεύτως ὃν Πατὴρ ἀβρεύστως ἀπεγέννησε, καὶ μαζοῖς διατρέφεις τὸν τὰ σύμπαντα τρέφοντα, Δέσποινα.

Ῥῆξον τῶν πταισμάτων μου δεῖνόν χειρόγραφον, Δέσποινα, ἢ τὰ δεσμὰ λύσασα τοῦ ἄδου τῆ ἀσπόρου κυήσει σου.

Σωματούμενον Κύριον ἔτεκες, Κυρία, πάσης τῆς κτίσεως, ὃν ἰκέτευε ρυσθῆναι ἐχθροῦ, παναγία, κυριεύοντος.

Τέλος μοι χρηστὸν προσγενέσθαι, Κόρη, πρόσθευε, ὅπως φοβῶ τὰς μενεύσας με ἀτελευτήτους τιμωρίας καὶ σωθῆσωμαι.

Νεκρώσεως δερματίνους χιτῶνας ὁ Ἄδαμ ἀποβα-

λῶν, τῇ σαρκώσει του σου Γιοῦ, Θεοτόκε Παρθένε, καταστολὴν θείας δόξης ἐνδέδεται, δοξάζων σε περιχαρῶς ὡς Μητέρα Θεοῦ παναμώμητον.

Νέκρωσον, ἀχραντε, τὴν ζῶσαν, καὶ νεκροῦσαν τὴν ψυχὴν μου ἀμαρτίαν, καὶ ζωῆς μετασεῖν ἀξιῶσόν με θείας, ἢ τὴν χαρὰν κυήσασα, καὶ νεκρώσασα τὸν ὄφιν.

Σύμβολα φέρουσα πάλαι τοῦ σοῦ τόκου, τοὺς νεανίας οὐ φλέγει, Παρθενομήτορ, ἢ κάμιнос, ὡς οὐδὲ τὴν νηδύν σου τὸ πῦρ τῆς θεότητος.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκαχωμένην τῇ ἀμαρτίᾳ ψυχὴν μου ἀγάθυνον, ἢ τὸν πανάγαθον Λόγον ἀποκυήσασα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Συμεῶνα τὸν ἐν Περσίδι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα ιζ'.

Φέρεις χερσὶ, Παρθένε, τὸν πάντα φέροντα, καὶ θηλάζεις ὡς βρέφος τὸν χορηγὸν τοῦ γάλακτος· αὐτὸν οὖν ἰκέτευε τὸν λαόν σου ἀπαντα οἰκτειρῆσαι πιστῶς ὑμνοῦντά σε.

Κατάρας προγονικῆς ἡμᾶς ἠλευθέρωσας εὐλογίαις πάντας τὸν στεφανώσαντα Λόγον σωματώσασα, ἀγνή αἰεὶ εὐλογημένη, τῶν ἀθλοφόρων ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἀμαρτανόντων ἐξίλασμα.

Ἐκ σοῦ δικαιοσύνης ὁ Ἥλιος ἐξανατείλας ὑπὲρ νοῦν τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε, θεοχαρίτωτε Κόρη, καὶ πλάνης τὸν χειμῶνα διέλυσεν.

Εὐροίμ' σε, Δέσποινα, ἐξαιρουμένην με ἐν ᾧρα δίκης τῆς καταδίκης, ὁ πιστῶς δοξάζων τὸν τόκον σου τὸν ἀρρήτον.

Ἐκ σοῦ ἀνατέταλκε, παναγία, ὁ Δημιουργὸς, καὶ ἀκτίσι θείας ἐπιγνώσεως τοὺς ἐν νυκτὶ τῆς ἀγνοίας ἐφώτισεν.

Ἴασαι, πανάμωμε, πάθη τῆς καρδίας μου, κήπασον τὸν τάραχον τὸν νοῦν μου χειμάζοντα, καὶ σῶσόν με βουῶντα· Ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἴνα τὸν σεπτὸν σου προσηλώσῃ τόκον, βάτος ἀκατάφλεκτος ὠράθη, πάναγνε· πῦρ ἐν σπλάγχνοις τὸ θεῖον δεξαμένη, ὅλως οὐκ ἐφλέχθης· διὸ σε ἀνυμνοῦμεν.

Φανωτάταις λάμψεσι, παναγία Μητέρα τοῦ Θεοῦ, καταύγασόν μου τὸν νοῦν σκότει χαλεπῷ ἀγνοίας

(60) Illustrissimum sane atque efficacissimum est argumentum istud ex admirabili dignitate Matris Dei immunitatem B. Virginis ab originali labe inferre, in eoque exsultant Patres tam Græci quam Latini. Qui enim attente perpenderit quanta sit dignitas Matris Dei, plane comperiet hanc gratiam seu privilegium præservationis a peccato originali esse maxime consentaneum, et suo quasi jure debitum Matri Dei. Non quia non fuerit gratia et privilegium, sed quia in tam profundum gratiarum mare debuit etiam hoc flumen intrare. Eleganter S. Bonaventura in opusc. de laudibus B. Mariæ cap. 7, Omnia, inquit, flumina intrant in

A per incarnationem filii tui, o Virgo Deipara, stola gloriæ divinae indutus est, glorificans te cum lætitia, tanquam Dei Matrem ab omni labe immunitatem (60).

Interime, o inviolata, peccatum vivens, quod interimit animam meam; et fac me dignum participatione vitæ divinae, tu quæ gaudium peperisti, et serpentem interemisti.

Fornax illa antiqua gerens symbola partus tui, o Virgo Mater, pueros non combussit; quemadmodum neque ignis divinitatis combussit uterum tuum.

O Virgo bonorum amatrix, animam meam a peccatis depravatam bonam redde, quippe quæ Verbum optimum peperisti.

B

Ex Canone in S. Symeonem Persam, et socios martyres, die 17

Fers manibus tuis, o Virgo, ferentem universa, et lacte nutris ut infantem, lactis datorem. Ipsum ergo deprecare ut misereatur populi tui universi, qui te fideliter collaudat.

A primorum parentum maledictione nos liberasti, o casta, corpore vestiens Verbum, quod omnes benedictionibus coronavit, o semper benedicta, martyrum triumphantium decus, et peccantium propitiatio.

Ex te, o Puella Deo charissima, justitiæ Sol ineffabili ratione exortus, universum terrarum orbem illuminavit, et erroris tempestatem dissipavit.

Inveniam te, o Regina, liberatricem meam a damnatione in die judicii; quippe ego partum tuum ineffabilem fideliter glorifico.

Ex te exortus est, o sanctissima, Creator, et divinæ scientiæ radiis, eos qui in nocte ignorantiae versabantur, illuminavit.

Medicam manum adhibe, o summe illibata, passionibus cordis mei; compesce tumultuantem mentis meæ tempestatem, et salvum me fac vociferantem: Benedictus es, Deus, etc.

Ut partum tuum venerandum significaret, o castissima, rubus incombustus apparuit: tu enim divinum ignem in visceribus suscipiens, nullam prorsus passa es combustionem; propterea te laudibus celebramus.

100 Lucidissimis splendoribus tuis illumina, o sanctissima Dei Mater, mentem meam, gravissimis

mare, et mare non redundat, quia omnia flumina gratiarum intrant in Mariam, et dignitatem eius non excedunt.

Omnia B. Virginis privilegia voluit Scriptura comprehendere, dum solum maternitatem Dei exponit. Unde S. Thomas de Villanova, speciali Spiritus sancti providentia, inquit, factum esse, quod evangelistæ nihil aliud de Maria dicerent, ne aliquo privilegio caruisse videretur. Sic enim habet conc. 2 de Nativit. Virginis: « Vobis totum erat, pars scribenda non fuit, ne putares, quod scriptum non fuerat, ei forsitan defuisse. » Sic ille.

ignorantiæ tenebris occupatam; ut divinam assecutus illustrationem, magnalia tua annuntiem, o Virgo perpetua.

A κρατούμενον, ἔπος τυγῶν θείου φωτισμοῦ τὰ μεγαλειά σου καταγγέλλω, Ἄειπάρθενε.

Ex Canone in S. Acacium episcopum Melitinæ, die 17 (60').

Tu, quæ arcano atque ineffabili modo Deo corpus dedisti, et nos repulsos atque rejectos eidem reconciliasti, o casta omni laude dignissima, medere, quæso, passionibus cordis mei passione filii tui, et salvum me fac psallentem quotidie: Glorioso enim glorificatus es, etc.

O porta, per quam nulli transitus patet, pœnitentiæ portas, o casta, aperi mihi, et in vias rectas dirige me.

Vivifica, Domina, me mortuum: et in errorem inductum celeriter converte me, tu quæ es via ab omni errore libera, atque omnium manductio.

Qui nullo modo Genitoris sinum vacuum reliquerat, omni substantia superior, in sinu tuo infans contineri visus est, o Virgo; accipiens sibi paupertatem meam, ob excessum divitiarum misericordiæ suæ.

Ex Canone in S. Thèodorum martyrem, die 19.

Ille qui, secundum naturam, lucem habitat inaccessibleem, cum habitasset in utero tuo, o purissima, ineffabili misericordia sua fecit nos Paradisi habitatores, ex quo propter serpentis invidiam, amandati atque ejecti fueramus.

Ille qui secundum suam naturam immunis est a tempore, natus ex te in similitudinem carnis factus est sub tempore, ignoscens temporalibus peccatis meis propter ineffabilem pietatem suam, o immaculatissima.

Sine partus doloribus Deum, qui corpore carebat, peperisti, o puella: qui Evam primam matrem a doloribus partus liberavit, et a doloribus inferni redemit eos, qui vitam doloribus atque miseriis plenam debebant.

O purissima, quæ sola proprie ac vere es Dei-para, corrobora me ut passionum, quarum servus factus sum, dominari possim, quatenus libera mente gaudens te beatificem, o salus fidelium.

Ex Canone in S. Theodorum, die 20.

Nos per te, o puella, salvati; te immaculatissimam inter mulieres, Deique Genitricem hymnis beatam nuncupamus, et illud Gabrielis, Ave, ad te clamamus. Ave, o causa reformationis primorum parentum.

Te Dei Genitricem castissimam puellam sanctorum populus agnoscens, o sanctissima, splendoris tui luce irradiatus est, et nunc in cœlis te deprecatur, Verbum ex te exortum cum gaudio glorificans, o Maria sponsa Dei.

Thalamus immortalitatis venter tuus factus est, Virgo inviolata; ex quo sponsus Dominus cum splendore procedens, sanctorum populos attraxit.

Mentis meæ mutationes, et cordis fluctuationes compece, precor, o Virgo, misericordia tua, et a peccato, quo detineor ligatus, libera me, qui te fideliter beatam appello.

Te, ut causam nostræ salutis, omnes servi tui quotidie laudamus, o Deo charissima, et cum fide beatam appellamus, dicentes:

O puella, quæ es incorruptionis fluentum, me plurimorum peccatorum inundationibus corruptum, dignum fac curatione tua, o Virgo.

Lucis illius, quæ illuminavit universa, jucundum propitiatorium revera apparuisti, o Virgo tota lucida; propterea **101** illumina me peccatorum tenebris involutum, ut te cum fide magnificare possim.

Ecce mons sanctus: ecce aromataria spiritus officina: ecce pons, qui omnes transportat ad Deum, Dei Mater puella; quam beatam dicamus.

Propitiatorium esto mihi, o illibatissima, apud eum qui ex te natus est, gravium debitorum remissionem impetrans mihi, et divinum regni Dei ingressum, et deliciarum fruitionem, lucisque consortium.

O ineffabilis mysterii profunditatem! Is qui olim manu plasmavit hominem, plasmatur carnem assumens uterum Virginis perpetuæ ingressus, et salvat me, cum timore clamantem.

102 Illumina semper oculos animæ meæ, o Dei genitrix: ne me profundissimæ peccati tenebræ comprehendant; neque desperationis abyssus absorbeat me: sed tu me salva, et gubernas, protectio fidelium, quæ non confunditur.

In hora tremenda judicii salva me, et redime me, o sanctissima, et a gehenna eripe me; ut te beatificem, et meritis laudibus honorem, o immaculatissima.

Tu sola, o inviolata, vitam subsistentem genuisti, factorem omnium ac Dominum, quem amans sanctorum Patrum multitudo, piam sanctamque vitam traduxit.

Tanquam pulchram, tanquam speciosam Verbum speciosum te dilexit, o illibata, in unumque uterum inhabitavit, ob nostrum fidelium redemptionem.

Inruit te rubus ille, o intemeratissima, qui igne circumdatus nulla ex parte comburebatur: etenim

divinitatis ignem gestasti, qui te, o Virgo, sine combustione servavit, et post partum Virginem incorruptam custodivit.

103 Speciosa facta ornamentis virtutum, et aurearum simbriarum varietate circumdata, o Virgo, speciosum super omnes homines Verbum

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἰαννουάριον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα κα΄.

Μακάριός ἐστιν ὁ λαός, Θεοτόκε, ὁ δοξάζων σε Θεοῦ Μητέρα ἀψευδῆ καὶ ἀεὶ μακαρίζων σε, ἀχραντε, καθὼς προεῖπας ἱερῶς προφητεύουσα, ὀπηνίκα Χριστὸν ἔνδον ἔφερες.

Ῥῆξον τὰς σειράς, Θεόνυμφε, τῶν ἀμαρτιῶν μου, ἢ τὰ δεσμὰ διαρρήξασα τὰ τοῦ ἄδου τῷ τοκετῷ σου, καὶ χαρὰς πάντα πληρώσασα.

Μεγαλύνωμεν τὴν μόνην εὐλογημένην, δι' ἧς μεγάλως πάντας ἐπευλόγησεν ὄντως ὁ πανυπεράγαθος ἐκ ταύτης σαρκούμενος.

Ἵμνουμέν σε, δι' ἧς τοῖς ἐν σκότει φῶς ἔδυτον ἀνέτειλε, Θεοτόκε, ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, καὶ πρόθω μακαρίζομεν.

Ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων, σῶν ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σεσωμάτωται Θεός ὁ Λόγος, ὃν ἐκτενῶς, Θεομήτορ, αἰτησαί τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Νέκρωσόν μου τὰς κινήσεις, ἀχραντε, τὰς τῆς σαρκός, ζῶν ἢ κυήσασα, ζώσων, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου νεκρωμένην πάθει καὶ πολλοῖς ἀμαρτήμασιν.

Ὁ σκηνώσας ἀφράτως ἐν μήτρᾳ σου ἑαυτοῦ ὀκητήριον ἔδειξε τοὺς εὐσεβεῖς, πανάχραντε· ᾧ βρωῦμεν ἀπίστως· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς τυφλώττουσαν τὴν ψυχὴν μου φωταγωγήσον, καὶ χειραγωγήσόν με, Κόρη, ὁδοὺς σωτηριῶδεις πορεύεσθαι, καὶ πλάνης ἐκφυγεῖν τὰ προσκόμματα, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσίου Πατέρα ἡμῶν Θεόδωρον τὸν Συκεώτην, ἡμέρα κβ΄.

Ὁ ἀγεώργητος βότρυς σου ἐκ γαστρὸς ἦνθησε, Παρθενομήτορ, γλυκασμὴν ἀναβλυστάνων ἀφέσεως καὶ ἀφροσύνης, πανάχραντε, ἀπασὶ τοῖς ἐκ τῆς μέθης τῶν δεικῶν παραφρονήσουσι.

Νόμοι ἐν σοὶ τῆς φύσεως, Παρθένε, καινοτονοῦνται· τίκτεῖς γὰρ ὑπὲρ λόγον καὶ Δεσπότην, ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε σωθῆναι τοὺς δούλους σου.

Μακαρία ἐκ γενεῶν πασῶν ἔδειχθης, Χριστὸν τεκοῦσα μακαρίως ἐργαζόμενον τοὺς αὐτῷ δουλεύοντας, Παρθενομήτορ, ἀχραντε Δέσποινα.

Ῥανίσι τοῦ ἐλέους σου κατάρδυσσον, πανάχραντε, τὴν ἐκταχεῖσάν μου διάνοιαν φλογμῷ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὸν ἐσβεσμένον μου τῆς καρδίας ἀναψὸν λύχνον, πύλη τοῦ φωτός.

Παθῶν με τρικυμῖα συνταράσσει, βυθὸς ἀπογνώσεως χερμάζει μου τὴν καρδίαν· κυβερνήτην κυή-

peperisti; quod pro nobis ne cesses deprecari.

Lucis habitaculum uterus tuus factus est, quæ mundum divinitatis splendoribus illuminavit: porta solis gloriæ, gratiosissima inter mulieres, sanctorum gloriatio, sanctissima atque optima.

Ex Canone in S. Januarium, et socios martyres, die 21.

Beatus populus, o Deipara, qui te veram Dei Matrem glorificat, semperque beatificat, quemadmodum, o immaculata, prædixisti per sacrum vaticinium cum Christum in utero ferebas.

Rumpe catenas peccatorum meorum, o Dei sponsa, quæ inferni vincula perrupisti partu tuo, et **B** universa gaudio replevisti.

Magnificemus unicam benedictam, per quam ille qui omni bonitate est superior ex illa incarnatus, universos vere magnifice benedixit.

Laudamus te, o Deipara, per quam lux innocua iis qui in tenebris versabantur exorta est, omnium scilicet Dominus; teque cum affectu glorificamus.

Ut hominibus beneficium sese ostenderet, ex castis sanguinibus tuis corpus accepit Deus Verbum, quem enixe, o Dei Mater, precare pro salute animarum nostrarum.

Mortifica, o inviolata, carnis meæ motus: tu quæ vitam genuisti, vivifica, o casta, animam meam, passionibus multisque peccatis interemptam.

Qui ineffabiliter in utero tuo, o inviolata, habitavit, habitationem suam fecit eos qui pietatem colunt: eidem **104** nos incessanter clamamus: Omnia opera, benedicite Domino.

Lucis in te habitantis splendoribus cæcutientem animam meam illumina, o Puella, et manu duc me ut per vias salutis incedam, et seductionis et erroris offendicula devitem, ut cum fide te beatam appellem.

Ex Canone in S. P. N. Theodorum Syceotam, die 22.

Botrus ille, qui cultoris operam nullam habuit, ex utero tuo effloruit, o Virgo Mater immaculatissima; ex quo indulgentiæ et lætitiæ dulcedo effluxit omnibus, qui ex malorum ebrietate prudentiæ sensum amiserunt.

Naturæ leges in te, o Virgo, innovantur; etenim supra rationis conceptum, Dominum paris, quem connixe deprecare pro salute animarum nostrarum.

Beata ex omnibus generationibus demonstrata es, o Virgo Mater inviolata Domina, Christum enim peperisti, qui sibi servientes beatos facit.

Stillicidiis misericordiæ læ irriga, o illibatissima, mentem meam peccati incendio liquescentem; et extinctam cordis mei lucernam accende, o porta lucis.

Passionum tempestas conturbat me: desperationis profundum exagitat cor meum: o Virgo, quæ

gubernatorem et Salvatorem Christum peperisti, libera me, precor, et salva me.

Speciem Jacob te elegit Deus, o Virgo Deipara; in te habitavit, et te post partum virginem conservavit, qualis fueras ante partum.

Sacræ prophetarum voces te, o Virgo, symbolice prædicant portam, montem, et tabernaculum, ac sanctam lucis nubem, ex qua sedentibus in tenebris et umbra, exortus est sol Christus lucis dator.

105 Reverendus partus tuus est, o Deipara Mater Dei, propterea te semper beatam dicimus, et fideliter glorificamus generationes generationum in sæcula. Amen.

Ex Canone in S. Matrem nostram Elisabet Thaumaturgam, die 24.

Te, opurissima, quæ supra mentis conceptum inseparabile Patris Verbum peperisti, ardentissimo amore prosequens celeberrima Elisabet, Spiritus sancti receptaculum facta est divinis virtutibus refulgens.

Te solam, purissimum Virginitatis templum gloriosissima Elisabet cum fide desiderans, o tota immaculata, gaudet adducta filio tuo religiose vestigia tua subsecuta.

Sola Deum incarnatum fers in utero, qui præbet esse universis, quem Elisabet ex animo concupivit et amavit, eidem spiritualiter desponsata: o Virgo Deipara, angelorum miraculum, et dæmonum vulnus, tota admirabilis.

Superior supernis potestatibus facta es, o Virgo, Verbum Patri coæternum et coæquale enixa: cujus splendoribus Elisabet Deifera illustrata, passionum nebulas dissipavit.

Concepisti in utero illum qui est ante sæcula: peperisti in carne eum qui natura est incorporeus: nutriti lacte eum qui nutrit universa; o Dei Mater innupta et inviolata.

Vide, o Virgo, tribulationem meam, quam induxit multitudo malorum meorum, et ab igne gehennæ eripe me clamantem: Benedictus, o castissima, fructus ventris tui.

Corpore amictum peperisti, et ulnis gestasti, o Virgo inviolata, Dominum Jesum, qui portat universa nutu suo omnipotenti. Quamobrem te tanquam Dei Matrem collaudamus, clamantes cum præconiis: Sacerdotes, benedicite; **106** populus, superexaltate Dominum.

Parece mihi, Salvator, qui natus, Genitricem tuam incorruptam conservasti post partum, cum sedebis ut judices opera mea, dissimulans iniquitates, et peccata mea tanquam benignissimus, miserator, bone, et amator hominum.

Ex Canone in S. Basileum episcopum Amasæ, die 26.

O Virgo perpetua, refugium fidelium, et validum auxilium recurrentium ad te, ab omni necessitate et damno hostili salvos fac nos.

Α τασα Χριστόν, Παρθένε, και Σωτήρα, ρύσαι και σωσον με, δεομαι.

Την καλλονην Ιακώβ σε Θεός εξελέξατο, εν σοι κατεσχηνωσε, και σε διετήρησε, και μετά τόκον, Παρθένον, ὡσπερ ἦς πρὸ τοῦ τόκου, Παρθένε Θεοτόκε.

Ἰεραὶ σε τῶν προφητῶν κηρύττουσι φωναὶ συμβολικῶς πύλην, και ὄρος, και σκηνήν, και τὴν ἀγίαν φωτὸς νεφέλην, ἐξ ἧς τοῖς ἐν σκότει και σκιᾷ καθημένοις ἀνέτειλεν ἥλιος, Παρθένε, Χριστὸς ὁ φωτοδότης.

Φρικτὴ σου ἡ λυχεῖα, Θεοτόκε Μήτηρ Θεοῦ: διό σε μακαρίζομεν ἀεὶ και δοξάζομεν πιστῶς, αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ὁσίαν Μητέρα ἡμῶν Ἐλισάβετ τὴν θαυματουργόν, ἡμέρα κδ'.

Σὲ τὴν τεκοῦσαν ὑπὲρ νοῦν, πανάμωμε, τὸν ἀδιαίρετον Θεοῦ Πατρὸς Λόγον διαπύρην ἔρωτι ποθοῦσα ἡ αἰδίμος Ἐλισάβετ, δοχεῖον ἀγίου Πνεύματος γέγονεν, θείαις ἀρεταῖς διαλάμπουσα.

Παρθενίας σε μόνην τὸ καθαρὸν τέμενος, ἡ πανευκλεῆς Ἐλισάβετ πίστει ποθήσασα, χαίρει, πανάμωμε, τῷ σὺ Ἰῶ προσαχθεῖσα ὀπίσω σου ἀκολουθήσασα.

Μόνη Θεὸν φέρεις ἐν μήτρᾳ σαρκούμενον, τὸν τὸ εἶναι πᾶσι παρεχόμενον, ὃν ἐπεπόθησεν ἐκ ψυχῆς, τούτῳ μνηστευθεῖς ἡ Ἐλισάβετ ἐν Πνεύματι, Παρθένε Θεοτόκε, τῶν ἀγγέλων τὸ θαῦμα, και δαιμόνων τὸ τραῦμα, πανθαύμαστε.

Ἐπερτέρα τῶν ἄνω πέφυκας δυνάμεων, Λόγον κυήσασα τοῦ Πατρὸς, Παρθένε, τὸν συνάναρχον και συναἰδιον, οὗ τρεῖς φρυκτωρῖαις ἡ θεοφόρος ἀγασθεῖσα τῶν παθῶν τὴν ὁμίχλην διέλυσεν.

Συνέλαβες ἐν γαστρὶ τὸν προαιώνιον, ἀχραντε, και τέτοκας ἐν σαρκὶ τὸν φύσει ἀσώματον, και γάλακτι ἰθρεψας τὸν τροφέα πάντων, Θεομητορ ἀπειρόγαμε.

Ἴδε τὴν θλίψιν μου, Παρθένε, ἣν ἐπήγαγε τὸ πλῆθος τῶν κακῶν μου, και γέννης πυρὸς ἐξάρπασσον βοῶντα. Εὐλογημένος, πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Σωματοφόρον τέτοκας, και ἀγκάλαις ἐδάστυσας, ἀχραντε Παρθένε, Ἰησοῦν τὸν Κύριον, τὸν πάντα βαστάζοντα παντοδυνάμῳ νεύματι: ὄθεν ὡς Θεοῦ σε ἀνυμνοῦμέν Μητέρα, βοῶντες ἐν αἰνέσει: Ἰερεῖς, εὐλογεῖτε: λαὸς, ὑπερυψοῦτε τὸν Κύριον.

Φείσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς και φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετά τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, και τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ὑπεράγαθος, ἐλεήμων, ἀγαθὸς και φιλόανθρωπε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Βασίλειον, ἐπίσκοπον Ἀμισίας, ἡμέρα κς'.

Ἡ πιστῶν καταφυγή, Ἀειπάρθενε, ἡ κραταιὰ βοήθεια τῶν προστρεχόντων σοι ἀπὸ πάσης ἀνάγκης και βλάβης ἐναντίας ἡμᾶς διάσωσον.

Ἐκύησας τὸν ἀναρχὸν βασιλέα ἐκ σοῦ, Παρθενο-
μήτορ, ἀρχὴν λαβόντα· αὐτὸν οὖν ὡς φιλάνθρωπον
ἐκδυσώπει σῶσαι τοὺς δούλους σου πάσης ἐκ θλί-
ψεως καὶ ἐχθρῶν ἀλώσεως, παναμώμητε.

Πανύμνητε, τῶν ἀνθρώπων ἐτοίμη βοήθεια, τὰ
ἀγρία κύματα τῶν πειρασμῶν καταπράυνον, σώ-
ζουσα τοὺς δούλους σου τῆς τῶν ἐχθρῶν προσδοκίας.

Πόλις Θεοῦ, περὶ ἧς ἐλαλήθη δεδοξασμένα, ταύτην
σου τὴν πόλιν καὶ πᾶσαν χώραν ἀπὸ κινδύνων, καὶ
λιμοῦ, καὶ βαρβάρων, Θεοτόκε Παρθένε, λύτρωσαι,
μόνη προστασία πιστῶν ἀκαταίσχυντε.

Παναγία Παρθένε θεόθυμπε, ἡ μετὰ Θεὸν προστα-
σία τῶν δούλων σου, βαρβαρικῆς ἀλώσεως, καὶ κιν-
δύνων ἡμᾶς ἀπολύτρωσαι.

Ἡ μόνη ἐλπίς καὶ βοήθεια πιστῶν, Θεογεννητορ,
σπεῦσον, βοήθει τοῖς ἰκέταις σου βυθιζομένοις ταῖς
θλίψεσι, καὶ ἠπορημένοις, Παρθένε, καὶ ἐν ἐδύνη
ὑπάρχουσι, καὶ καταφεύγουσιν εἰς σὲ ἐν πεποιθήσει
ψυχῆς.

Καταφυγή Χριστιανῶν, βοήθεια τῶν ἐν δεινοῖς
συνεχομένων, παναγία Παρθένε, μὴ ὑπερίδης ἡμᾶς
κινδύνοις κλονομένους πάντοτε, καὶ πολλαῖς ἐφόδοις
τῶν πονηρῶν βαρβάρων.

Φωτοκυῆτορ Παρθένε, μετὰ τῶν ἀσωμάτων ἀγγέ-
λων, ἀποστόλων, προφητῶν, ἱεραρχῶν, ἀθλοφόρων τε
καὶ ὁσίων ἀπάντων, τὸν μόνον ὑπεράγαθον Θεὸν
ἐκδυσώπει ρυσθῆναι κινδύνων τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ κινόντος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Συ-
μεῶνα συγγενητῆρ τοῦ Κυρίου, ἡμέρα κζ'.

Ὡς οὔσα τῆς κτίσεως ἀνωτέρα πάσης, τὸν Κτίστην
καὶ Θεὸν ἐν μήτρᾳ συνέσχεσ, Παρθένε, καὶ ἐκύησας
βροτῶν εἰς ἀπολύτρωσιν.

Ἄπας ἐγκωμίων, πάναγνε, νόμος νῦν ἠττάται σε
ἀνυμνεῖν, Θεόθυμπε, Λόγον Θεὸν τεκοῦσα, καὶ ἀγ-
γέλους ὑπερβέβηκας.

Μεμνημένος τὸν τόκον σου, ὁ προφήτης σε Ἀββα-
κούμ προγράφει κατάσκιον ὄρος, Κόρη, ὁ Θεὸς ἡμῶν
ἐξ οὗ ἐπεδήμησεν.

Ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπησον Χριστὸν τὸν ἐκ τῶν σῶν
ἀγνῶν αἱμάτων, ἀγνή Θεοτόκε, σάρκα ὑλικὴν ἡμ-
φισμένον, καὶ βροτοὺς ἀναπλάσιντα.

Ἰάτρευσον τὰ ἀνίατα πάθη, Θεόθυμπε, τῆς ψυχῆς
μου, ἱατρὸν καὶ Σωτῆρα κύησασα τῶν βροτῶν τὰ
πάθη τοῖς αὐτοῦ θεραπεύοντα πάθεσιν.

Παρθενομήτορ ἀγνή, τὸ τῶν δαιμόνων τραῦμα,
καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ διάσωσμα, ἀγγέλων εὐπρέπεια,
τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν ἐχθροῦ τῆς πλάνης ρῦσαι.

Ἵνα σε φωναῖς, ἀγνή, χαριστηρίοις τὴν χαριτώσα-
σαν ἡμῶν τὸ γένος ἀνυμνοῦμεν, σκέπε καὶ περιφρού-
ρει ἡμᾶς, Θεόθυμπε, ἐκ πάσης βλάβης.

Φωτί με καταύγασον τῷ θείῳ, φωτὸς οἰκητήριον,
Παρθένε, τῶν παθῶν μου τὸ σκότος, καὶ τὴν βαθυ-
τάτην ὕπνωσιν νύκτα σαῖς μεσιτελαῖς, Θεοκυῆτορ,
ἀπελαύνουσα.

A Peperisti regem aeternum, qui ex te, Virgo Mater,
esse coepit in tempore. Ipsum ergo tanquam homi-
num amatorem exora, ut salvet servos tuos ab
omni tribulatione, atque ab hostium expugnatione,
o intemeratissima.

O omni laude dignissima, promptum hominum
auxilium, seros fluctus tentationum tranquilla, sal-
vans servos tuos ab hostium expectatione.

Civitas Dei, de qua gloriosa dicta sunt, hanc tuam
civitatem omnemque regionem a periculis, fame,
et Barbarorum armis libera, o Deipara Virgo, unica
protectio fidelium, quæ non confunditur.

O Virgo sanctissima Dei sponsa, quæ post Deum
es præsidium servorum tuorum, a Barbarica expu-
gnatione ac periculis libera nos.

B O spes unica et auxillum fidelium, Dei genitrix,
festina, adjuva supplices tuos tribulationibus im-
mersos, et consilii auxillique inopes, ac propterea
in dolore versantes et ad te cum animi confiden-
tia confugientes, o Virgo.

Refugium Christianorum, adjutrix eorum qui in
angustiis detinentur, Virgo sanctissima, ne despi-
cias nos **107** assiduis periculis percussos, multis-
que Barbarorum pessimorum invasionibus exagita-
tos.

O Virgo genitrix lucis, cum angelis incorporeis,
apostolis, prophetis, pontificibus, martyribus, ac
sanctis omnibus, unicum benignissimum Deum de-
precare, ut a periculis liberet animas nostras.

C Ex Canone in S. Simeonem martyrem, qui fuit co-
gnatus Domini, die 27.

Tanquam omni creatura superior, Creatorem ac
Deum in utero concepisti, o Virgo, et peperisti in
redemptionem hominum.

Omnis encomiorum lex vincitur nunc, o castis-
sima Dei sponsa, in laudibus tuis; Dei enim Ver-
bum peperisti, et angelorum sublimitatem transcen-
disti.

Initiatus mysteriis partus tui propheta Abba-
cuc, o Puella, describit te montem umbrosum, ex quo
Deus noster advenit.

D Deprecare pro nobis Christum, o casta Deipara,
qui ex puris sanguinibus tuis materialem induit
carnem, et homines reformavit.

Sana insanabiles animæ meæ passiones, o Dei
Sponsa, quæ medicum et Salvatorem peperisti, qui
passionibus propriis hominum passiones curavit.

Virgo Mater casta, dæmonum vulnus, hominum
salus, angelorum decus, libera miseram animam
meam a seductione inimici.

Ut te gratis vocibus, o casta, quæ genus nostrum
gratia replevisti, laudemus, protege et defende nos
ab omni damno, o Sponsa Dei.

Divina luce perfunde me, o Virgo, lucis habita-
culum, passionum mearum tenebras, et penitus
profundissimam **108** noctem, intercessionibus tuis
dispellens, o Dei Genitrix.

Verbum citra mutationem incarnatum in terra peperisti in reformationem hominum, qui te vocibus incessabilibus beatificant, o vere divina felicitate cumulatissima.

Virgo incorrupta, o casta, post partum permansisti, concipiens modo inexcogitabili, illum qui abstulit corruptionem: propterea omnes te merito beatam dicimus, o Deipara.

Thalamus totus lucidus, candelabrum totum aureum, locus sanctificationis thronus Dei altissimus, et palatium amplissimum facta es, o Virgo divina gratia cumulatissima.

Sanctior Cherubim fuisti, o laudatissima, dum Deum inexplicabili ratione genuisti, qui voluit salvare humanum genus, serpentis dolo corruptum ac peremptum.

Vitam peperisti, o castissima, quæ ob pomi esum

Ex Canone in S. Jasonem apostolum, die 28.

Puellæ virum nescientis apparuit filius carne circumdatus propter multam suam misericordiam ille, qui nulla mentis ratione comprehendi potest, ut eos qui passionibus carnis misere succubuerant, ad impassibilitatem manifeste reduceret per passionem carnis suæ, cui de more psallentes dicimus: Glorioso enim glorificatus est, etc.

Interfice, o purissima, vivifica intercessione tua peccatum quod vivit in me, tu quæ vitam genuisti.

O Domina, thalami nuptialis nescia, salva me, Salvatorem Verbum enixa, et a periculis atque ab æterna damnatione libera me.

Sanctior Cherubim apparuisti, dum in terra omnium Dominum corpore induisti, o Domina inviolata, omni laude dignissima.

110 Ex Canone in S. Memnonem, die 29.

Cum Deus ex te hominem assumpsisset propter suam bonitatem, o intemerata Virgo, processit cum duplici operatione et natura; quem semper deprecare, ut te laudantes illuminet.

Verbum Dei impolluta viscera tua inhabitavit, o inviolata, atque universa hominum peccata eliminavit.

Animam meam in profundum carnalium voluptatum demersam confirma, te precor, interventione tua, o Dei genitrix, quæ sola bonorum omnium datorem Deum nostrum genuisti.

Deum peperisti, et virgo permansisti, o Sponsa Dei; propterea omnes hominum linguæ te cum gaudio beatam dicunt.

Mortifica, o Virgo, carnis meæ prudentiam, quæ

MENSIS MAIUS.

111 Ex Canone in SS. martyres Timotheum, et Mauram, die 3.

Supersubstantiale Verbum substantia factum ex

(60') Hic canou cum duobus sequentibus Græce non exstat in libris editis.

A mortuos vitæ restituit; unde nos fideles vocibus gratiarum actionis te beatam proclamamus, per te, o laudibus digna, salvati.

Lex divina et prophetarum ænigmata præmonstraverunt te, o tota immaculata, parituram Jesum Christum Emmanuelem in omnium hominum reconciliationem, salutem, vitam et redemptionem.

Negligentiæ dormitatione gravatum, profundissimus peccati sopor me oppressit: quamobrem clamo ad te, ut semper vigilantibus precibus tuis ad poenitentiae lucem excites me.

Voce gratiarum actionis ad te clamamus: Salve; jucundum ac sanctissimum Dei tabernaculum: salve, totius mundi salus: salve, o benedicta: salve, o ab omni macula immunis, per quam a corruptione ac damnatione liberati sumus.

Sicut pluvia in vellus, Verbum salutiferum in vulvam tuam descendit, et homo ex te factus est, ut salvaret me, o Puella, mediatione tua.

Tu quæ Christum in ulnis tuis, tanquam thronus igniformis gestasti, exora eundem, o innocentissima, utpote Filium tuum ac Dominum, ut pacem largiatur mundo clamanti: Benedictus Deus patrum nostrorum.

Fornax, partus tui symbola olim referens, o Virgo Mater, adolescentes non combussit, quemadmodum nec ignis divinitatis uterum tuum.

Mater facta Emmanuelis in utero tuo incarnati, deificasti, o inviolatissima, naturam humanam: propterea, o sanctissima Dei Genitrix, te beatam vocamus.

mortis peremptorem, et vitæ datorem concepisti et peperisti modo ineffabili atque inexcogitabili, o castissima.

A tempestatibus immensorum peccatorum libera me, o Puella, quæ sola fortissimum es miserabilium adjutorium, et peccatorum propitiatorium, o benedicta in mulieribus purissima Domina.

Miseram animam meam, gravissimis malis ægrotaantem et periclitantem, dignam fac, o Domina Deo charissima, visitatione tua, et omnimodam illi incolumitatem restitue, dum clamat.

Voce archangeli ad te lætabundi clamamus, o Virgo: Ave, maledictionis solutio, sanctorum confessorum gloria, Patrum gloriatio, prophetarum prædicatio, atque hominum salus.

MHN MAIOS.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Τιμόθεον καὶ Μυύραν, ἡμέρη γ'.

Ἐπερὺσιος Λόγος οὐσιωθεὶς ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων

σου ἐθεοῦργησεν ἡμᾶς καὶ φθορᾶς ἐρρύσατο, ἀγνή· A
διὰ τοῦτό σε πιστῶς αἰεὶ δοξάζομεν.

Ἐπάρχων φύσει ἀπαθῆς ὁ Υἱός σου, Παρθένε,
προτελάβετο σάρκα ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν, καὶ διὰ
πάθους σταυροῦ τῶν παθῶν με, ἀχραντε, ἐρρύσατο.

Ἀγνείας σκήνωμα, κατοικητήριον τοῦ Δεσπότη
τῶν ὄλων, τῶν προφητῶν πάντων περιήχημα, θεο-
χαρίτωτε ναε, τοὺς ὑμνοῦντάς σε οἰκτείρισον.

Τὴν καταιγίδα τῶν λογισμῶν, τὰς ἐπαναστάσεις
τῶν παθῶν, τῶν πειρασμῶν τὸ κλυδώνιον, κόπασον,
Παρθένε θεοχαρίτωτε, καὶ σῶσόν με ὑμνοῦντα τὰ
μεγαλεῖά σου.

Πανάγαθε Δέσποινα, τὸν πανάγαθον Θεὸν ἢ ἐν B
σαρκὶ κηύσασα, κεκακωμένην πάθεισιν τὴν ψυχὴν
ἐμὴν νῦν ἀγάθυνον, ἵνα πιστεῖ καὶ πόθῳ μεγαλύνῃ σε.

Ἐπερύμνητε Παρθένε, ἐπερύμνητον Θεὸν ἀποκη-
σασα, τοὺς ὑμνοῦντάς σε κοινωνοὺς ἀνάδειξον φω-
τὸς, καὶ βῦσαι γέεννης καὶ φλογὸς, καὶ πάσης βλά-
θης τοῦ ἐχθροῦ ταῖς ἰκεταῖς σου.

Ὀρραιώθης, Παρθένε, ἀποκηύσασα ὠραιότατον
κάλλει Χριστὸν τὸν Κύριον, θείαις τοὺς πιστοὺς
ἀγλαταῖς φαιδρύνοντα, ὃν ὑπερυψοῦμεν.

Φωτὶ τῷ σὺ με, θεοχαρίτωτε ἐν γυναιξὶ Παρθένε,
καταλάμπρονον, δέομαι, καὶ πυρὸς αἰωνίου με λύ-
τρωσαι, ὅπως σε μεγαλύνῃ, ὅπως δοξάζῃ σε, ὅπως C
καταχρέος ἀνυμνῶ τὰ μεγαλεῖά σου.

Ἐκ τοῦ Κατόντος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἀν-
δρόνικον καὶ Ἰουλίαν, ἡμέρα ιζ'.

Ὁμβρισὸν μοι, Παρθένε, πάντων τῶν παισμάτων
ἀπολύτρωσιν, καὶ διόρθωσιν βίου, τῇ ἐν σοὶ μεσιτείᾳ
καὶ χάριτι.

Οὐκ ἔστιν ἀχραντος πλήν σου, Δέσποινα, καὶ οὐκ

61) Per titulum *immaculata* additum 'Virgini',
exprimi ejus immaculatam conceptionem, videtur
suaderi posse ex synodo Tridentina, quæ sess. v,
ad finem Decreti de peccato originali, B. Virgini
appozuit epitheton *Immaculatae*, ut forte hunc titulum
propriū esse mysterii conceptionis intelligeremus,
et in appellatione Virginis *immaculatae* *immacula-*
tam conceptionem includi agnosceremus. « Decla-
rat, inquit, hæc ipsa sancta synodus non esse suæ
intentionis comprehendere in hoc Decreto, ubi de
peccato originali agitur, beatam et immaculatam
Virginem Mariam Dei Genitricem. » Cujus declara-
tionis perspicua sententia est, inquit *Armamenta-*
rium Seraphicum pro tit. Immaculatae Conceptionis,
pag. 150 ! « Beatam Virginem Mariam in communi
lege peccati necessario non comprehendo, sed ut
ab omni macula liberam pie a fidelibus *immacula-*
tam dici, exemplo doceo. Hæc concilii mens valde
illustratur ex sess. vi, can. 23 : Si quis hominem
semel justificatum dixerit posse in tota vita peccata
omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei
privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ec-
clesia, Anathema sit. Hic non auditur titulus *im-*
maculatae, quia puritas ab omni peccato actuali
non sufficit ut persona aliqua omnimode in tota
vocabuli latitudine et per excellentiam *immaculata*

castis sanguinibus tuis, deificavit nos, ac liberavit
nos a corruptione : propterea te semper cum fide, o
purissima, glorificamus.

Filius tuus, cum esset natura impassibilis, ex
puris sanguinibus tuis carnem suscepit, o Virgo
immaculata (61), et per passiones crucis, me a pas-
sionibus liberavit.

O castitatis tabernaculum, domicilium Domini
universorum, prophetarum omnium resonatio,
templum Deo gratissimum, miserere eorum qui te
collaudant.

Cogitationum procellam, passionum insurgentes
fluctus, tentationum tempestatem seda, o Virgo
divina gratia cumulatissima, et salvum fac me lau-
dantem magnalia tua.

B Omni bonitate prædita Domina, quæ Deum omni
bonitate plenum, in carne peperisti, animam meam
passionibus male affectam ac depravatam, bonam
effice, ut cum fide et affectu magnificem te.

O Virgo superlaudabilis, quæ superlaudabilem
Deum peperisti, eos qui te collaudant effice parti-
cipes lucis, et libera eos intercessionibus tuis a
gehenna et flamma, et ab omni læsione inimici.

Speciosa facta es, o Virgo, cum peperisses spe-
ciosum forma Christum Dominum, divinis splen-
doribus fideles illustrantem, quem nos superexal-
tamus.

112 Luce tua illustra me, precor, o Virgo inter
omnes mulieres Deo charissima, et ab igne æterno
redime me, ut te magnificem, ut te glorificem, ut
pro debito laudem magnalia tua.

Ex Canone in S. Andronicum apostolum et Juliam,
die 17

Deplue super me, o Virgo, omnium peccatorum
redemptionem et emendationem vitæ, mediatione et
gratia tua.

Nullus est immaculatus præter te, o Domina :

nominetur, si autem sub lege originalis non com-
prehendatur, optime hujusmodi titulo absque ulla
limitatione insigniri potest. Nemo conciliarium
actionum gnarus suspicari potest *immaculatae* titulum
illuc expressum, hic prætermisum, absque maturo
consilio et singulari aliquo mysterio, cum ex scri-
ptis Patrum, qui concilio interfuerunt, constet ca-
nones et decreta a peritissimis deputatis confecta
in congregationibus legi, et adeo districto examini
subjici, ut ob unius vocis, imo apicis collocatio-
nem sæpe ad deputatorum incudem revocentur,
donec communi judicio probari mereantur. Quam
diligentiam, si unquam alias, in articulo de con-
ceptione Virginis exquisitissime adhibitam necesse
est fateri, controversia vigente et præsentibus
utriusque opinionis defensoribus. Si ergo titulus
immaculatae ex magna aliqua causa tributus est
Virgini, cum solum declarabatur in regula gene-
rali de peccato originalis contractione non neces-
sario comprehendi : et prætermisus, cum tan-
quam certum Ecclesiæ dogma statuebatur omnibus
venialibus caruisse : aut hæc causa assignanda
est, vel concedendum veram esse causam a nobis
prolatam, scilicet per titulum *immaculatae* additum
Virgini exprimi (ut ego arbitror) ejus *immaculatam*
conceptionem.

nullus est irreprehensibilis præter te, o tota pura : etenim sola Dei omnium habitaculum facta es (62).

Te semper, o Virgo Deipara, omnes fideles concordi voce laudamus, tanquam tutissimum et ad propugnandum aptissimum præsidium, et animarum nostrarum redemptionem.

Te, o sanctissima Puella, prophetarum chorus in sacris symbolis præsignavit futuram esse Dei genitricem.

Noti facti sunt divini ingressus Domini in te, o innupta, qui carnem abs te emendicavit, et ditavit fideles.

O Domine, qui in utero Virginis habitasti, et Adam in ipso reformasti, benedictus es in sæcula.

Tanquam forcipe, manibus carbonem defers, o Virgo, qui divinum rorem, super eos qui in incendio erroris periclitantur, effundit, et comburit passiones eorum qui ipsius regnum laudibus celebrant.

O Virgo immaculata, ab omni prorsus labe pura (63), quæ lumen peperisti, postula lumen, et remissionem peccatorum, et salutem animarum pro illis qui te veram Deiparam esse cognoscunt.

113 *Ex Canone in Festo sanctorum martyrum Petri, Dionysii, et sociorum, die 18.*

Tanquam thronum regis, in quo cum ille sedisset, eodem cœlestem fidelibus præparavit te, o Virgo, veneremur, et cum affectu beatificamus.

Sola Virgo manens parisi, sola mysterii maximi vere ministra notificata es cum Deum peperisti, o Deipara Mater Virgo.

O Virgo, Dei genitrix, omni laude superior, salva laudatores tuos in te confidentes, ab omni circumstanti periculo ac tribulatione.

Sponsa Christi innupta, per quam ab antiquo debito liberati, illi secundum gratiam facti sumus Patris cœlestis, custodi eos qui te collaudant.

Tanquam secundus ager, germinasti, o Deipara, spicam vitæ, à qua fideles nutriuntur, et erroris fames a terra vere repellitur.

Arcam Dei, urnam mannae divinæ, aureum candelabrum ac mensam, montem sanctum, Deiparam omnes fideliter laudemus.

(62) Petrus Galatinus libro *De arcanis catholicæ veritatis*, cap. 6. exponens illud Pauli, *Omnes in Adam peccaverunt*, ait : « Omnes scilicet qui subeunt solum Adæ regulam, neque altiore sortiuntur gradum. Hi enim in Adam vere peccatores sunt, ac in originali peccato concepti. Gloriosa autem Virgo, cum ad sublimiorem, quam Adam, ascenderit gradum, dici non potest in peccatum Adæ cecidisse, quoniam ipsa sola inter cæteras omnes creaturas hoc privilegio donata fuit, ut in ea Filius Dei conciperetur. Quod autem hic fuerit ejus ultimus finis ac suæ conceptionis, ex eo potissimum patet, quod nunquam alia creatura, præter ipsam, ad hoc concepta fuit, ut in ea Filius Dei incarnaretur; quia in nulla alia quam in ipsa Filius Dei incarnatus est. Ergo ut in ea Filius Dei

est in æμεμπτος πλήν σου, πανάμωμα τοῦ Θεοῦ γὰρ τῶν ὄλων χωρίον μόνη ἐχρημάτισας.

Σὲ διὰ παντός, Παρθένε Θεοτόκε, πάντες οἱ πιστοὶ συμφώνως ἀνυμνοῦμεν, ὡς ἀσφαλῆ καὶ ὑπέρμαχον προστασίαν, καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν τὴν λύτρωσιν.

Σὲ, παναγία Κόρη, τῶν προφητῶν ὁ χορὸς προεχίραξεν ἱεροῖς ἐν συμβόλοις, ἕσσεσθαι Κυρίου λοχεύτριαν.

Αἱ θελαὶ τοῦ Δεσπότη ἐπὶ σοὶ πορεῖται ἐγνώσθησαν τοῦ σάρκα πτωχεύσαντος, καὶ πλουτίσαντος πιστοῦς, ἀπειρόγαμε.

Ὁ ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου οἰκήσας, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν Ἀδὰμ ἀναπλάσας, εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας, Κύριε.

Ὡς λαβίδι χερσὶν ἀνθρακα φέρεις, δρόσον θεῖον πηγάζοντα, Παρθένε, τοῖς τῷ φλογμῷ τῆς πλάνης κινδυνεύουσι, φλέγοντα δὲ πάθη τῶν ὁμολογούντων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν.

Φωτισμὸν ἡμῖν αἰτησαι, ἢ τὸ φῶς τεκοῦσα, καὶ ἁμαρτιῶν ἄφρασιν, καὶ ψυχῶν σωτηρίαν τοῖς εἰδόσι σε ἀληθῆ Θεοτόκον, ἀχραντε Παρθένε πανάμωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Πέτρον, Διονύσιον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, ἡμέρα ιη΄.

Ὡς θρόνον σε, Παρθένε, τοῦ βασιλέως, ἐν ᾧ καθίσας τοῖς πιστοῖς καθέδραν οὐράνιον ἠτοίμασας, γενναίως, καὶ πόθῳ μακαρίζομεν.

Μόνη παρθενεύεις τίχτουσα, μόνη μυστηρίου μεγίστου ὄντως διάκονος ἐγνωρίσθης Θεὸν τεκοῦσα, Θεοτόκε μητροπάρθενε.

ὑπερύμνητε Παρθένε Θεοκυῆτορ, τοὺς ὕμνητάς σου σῶζε ἐπὶ σοὶ πεποιθότας πάσης περιστάσεως κινδύνων καὶ θλίψεων.

Νύμφη Χριστοῦ ἀνύμφευτε, δι’ ἧς τοῦ παλαιῦ λυθέντες χρέους υἱοὶ κατὰ χάριν ὠφθημεν Πατρὸς ἐπουρανίου, τοὺς ὕμνοῦντάς σε φύλαττε.

Ὡς ἄρουρα καρποφόρος τὸν στάχυν ἐδλάστησας, Θεοτόκε, τῆς ζωῆς τοὺς πιστοὺς διατρέφοντα, καὶ λιμὸν τῆς πλάνης ἐκ τῆς γῆς ἀληθῶς ἀναστέλλοντα.

Τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ, τοῦ θεοῦ μάννα στάμνον, χρυσοῦν λυχνίαν τε καὶ ἐράπεζαν, τὸ ὄρος τὸ ἅγιον, τὴν Θεοτόκον πάντες πιστῶς ὕμνολογοῦμεν.

conciperetur, ipsa concepta est; concluditur igitur Filius Dei incarnationem conceptionis ipsius Virginis causam finalem exstitisse. Quare, ut ex præmissis rationibus colligitur, oportuit materiam et formam ipsius immaculatæ Virginis perfectiorem atque sublimiorem quacunque alia materia et forma in genere humano fuisse, ac sine peccati initialis infectione productam. » Sic Galatinus.

(63) Nonne hæc verba clarissime et sine ulla probabili tergiversatione omnem prorsus peccati labem a Maria relegant? Si autem prorsus omnem relegant, cur non etiam labem peccati originalis, quæ sub universali comprehenditur, et pejor multo est quam labes peccati actualis venialis, a qua Deiparam nunquam vel levissime fuisse afflatam nemo dubitat?

Νοητὸν Ἰλαστήριον πέφυκας, τὰς ἀπάντων δεήσεις Ἀ δεχόμενον, καὶ τῷ Ἰῶ σου, πάναγνε, ἀναφέρεις εἰς λύτρων τῶν μελωδούντων· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φωνὴν σοι πιστοὶ περιχαρῶς προσφέρομεν τοῦ ἀγγέλου, Θεοτύμφευτε· Χαῖρε, βοήθεια ἀνθρώπων, μαρτύρων, ἀποστόλων κρατάωμα, καὶ πάντων προφητῶν περιήχημα, Θεογεννητορ παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Θαλλελαῖον, ἡμέρα κ'.

Κυριοτόκε Παρθένε, τῶν εὐσεβῶν καύχημα, ἡ τῶν ἀγγέλων χαρμονή, Χριστιανῶν τὸ διάσωμα, ἀμαρτανόντων ἐξίλασμα, γέφυρα ἐκ γῆς μετάγουσα τοὺς πιστοὺς εἰς οὐρανὸν, σῶζε δούλους σου.

Λάμψον μοι φῶς, Παρθένε, μετανοίας· ἐν σκότει B γὰρ κατάκειμαι τῆς ἀμαρτίας φρενοβλαβῶς, καὶ παράσχον μοι τὴν λύσιν τῶν ἐπταισμένων, ὅπως σε δοξάζω, πανάμωμε.

Ἰεροὶ προφήται τὴν σὴν λοχείαν πάλαι προ- ανεφώνουν, ὄρος μέγα καὶ κατάσκιον, πύλην τε κα- λοῦντές σε, δι' ἧς Κύριος, μόνη ἀγνή, διώδευσεν.

Υἱὸς φωτὸς ἀπέδειξας τοὺς σκοτισθέντας πάθει, Πατρὸς ἀπαύγασμα κύησας Χριστὸν τὸν φωτοδότην, παναγία Δέσποινα· διὰ τοῦτο πόθῳ σε μακαρί- ζομεν.

Ἐλυσας τῶν δεσμῶν με τῆς ἀμαρτίας, τεκοῦσα τὸν Κύριον, τὸν λύσαντα τὰ τοῦ ἄδου, Θεοτόκε, βασι- λεια, καὶ πάντας συνδεσμοῦντα πρὸς τὴν οἰκείαν C ἐπίγκωσιν.

Εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, θεοχαρίτωτε Κόρη, σὲ δυσωποῦμεν σαφῶς, ἀνάστηθι καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς πειρασμῶν αἰωνίων καὶ πάσης ἀπειλῆς.

Ἰλασμὸν τῶν ἐπταισμένων μοι, παναγία ἀγνή, αἴτησαι, καὶ δός μοι χεῖρα ἐν πελάγει τῶν δεινῶν δεινῶς χειμαζομένῳ, ἵνα σε μακαρίζω, ἵνα πιστῶς κηρύττω τὴν σὴν βεβαίαν προστασίαν.

Φωτὸς δοχεῖον γεγένησαι, Παρθένε, καὶ θρόνος τοῦ παντάνακτος, ἀχραντε, ἐν ᾧ καθήσας τοῦ παλαιοῦ πτώματος ἤγειρεν ἡμᾶς, καὶ τῇ συνεδρείᾳ τῇ θείᾳ ἐτίμησε τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σε μεγαλύνοντας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Βασίλει- D σιον, ἡμέρα κβ'.

Πόκον προεώρα Γεδεὼν τὴν ἀχραντον γαστέρα σου, ὄρσον τὴν οὐράνιον, Παρθένε, δεξαμένην, θαλάσσης ξηραίνουσαν, Κόρη, τῆς ἀθείας, καὶ τακείσας ἀρδεύ- ουσαν φρένας.

Εὐροίμι σε, πάναγνε, χειραγωγοῦσάν με πάντοτε πρὸς ἀρετὰς, καὶ πρὸς μετανοίας· τὰς ὁδοὺς ἐμβιδά- ζουσαν.

Ὁ Πατρὶ ὁμοούσιος ὤφθη κατὰ πάντα ὅμοιος ἀν- θρώποις, σαρκωθείς, καθὼς ἠύδωκῆσεν, ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων, παναμώμητε.

Σαρκὸς ἐν ὁμοιώματι τέτοκας, Θεοτόκε, τὸν ἀκα- τανόητον καὶ ἀπερίληπτον Κύριον.

Συντρίμματα τῆς ἀθλίης ψυχῆς μου, καὶ τὰ χρόνια

Spiritale propitiatorium facta es, a quo om- nium preces suscipiuntur, quas filio tuo offers, o castissima, in pretium redemptionis eorum qui suaviter canunt : Benedicite, opera, Dominum.

Tibi, o Dei Sponsa, vocem angeli nos fideles le- tabundi offerimus : Ave, o hominum auxilium martyrum et apostolorum robur, omniumque pro- phetarum resonatio, Dei Genitrix immaculatis- sima.

114 Ex Canone in festo S. Thallelæi martyris, die 20.

Domnipara Virgo, piorum gloriatio, angelorum gaudium, Christianorum salus, peccantium expia- tio, pons e terra transferens fideles in cœlum, sal- vos fac servos tuos.

Irradia super me, Virgo, luce poenitentiae ; in tenebris enim jaceo peccati ob meam stultitiam ; et concede mihi remissionem peccatorum meorum, ut te glorificem, o carens omni macula.

Prophetæ sacri partum tuum olim præclamave- runt, appellantes te montem magnum, atque um- brosum, et portam per quam Dominus transivit, o sola casta.

O Domina, omni sanctitate cumulata, tu effeci- sti filios lucis eos qui in passionum tenebris ver- sabantur, Patris splendorem enixa, Christum lucis datorem : propterea cum affectu te glorificamus.

A vinculis peccati me dissolvisti cum Dominum peperisti, o casta, qui inferni regna dissolvit, om- nesque colligat ad cognitionem sui.

Exsurge palam in auxilium nostrum, te preca- mur, o Puella Deo gratissima ; et redime nos a ten- tationibus et cominationibus sempiternis.

Postula mihi, o sanctissima casta, propitiationem peccatorum meorum, et manum tuam porrige mihi in pelago afflictionum graviter fluctuanti ; ut te beatificem, ut fideliter prædicem firmissimum pa- trocinium tuum.

Lucis receptaculum facta es, o Virgo immacu- lata, et thronus Regis universi, in quo cum conse- disset, ab antiquo casu excitavit nos, et ad divi- num consessum præparavit eos qui cum fide et affectu magnificent te.

115 Ex Canone in festo S. Basilisci martyris, die 22.

Sub velleris typo prævidit Gedeon immaculatum uterum tuum, o Virgo puella, cœlestem rorem ex- cipientem, ac maria infidelitatis exsiccantem, men- tesque incendio liquescentes irrigantem.

Inveniam te ego semper, o castissima, manu- dentem me ad virtutes, et ad poenitentiae vias indu- centem.

Consubstantialis Patri, apparuit per omnia si- milis hominibus, incarnatus, juxta beneplacitum suum, ex sanguinibus tuis, o tota immaculata.

In carnis similitudinem peperisti o Deipara, Do- minum inintelligibilem et incomprehensibilem.

Contritiones viserrimæ animæ meæ, et tempu-

rales passiones sana, o Virgo, quæ animarum et corporum medicum inexplicabili ratione genuisti, et salva me, o immaculatissima, qui spes meas in te reposui.

Ecce Virgo, quam magnus Isaias in Spiritu prædixit, Deum in utero concepit ac peperit, cui suaviter canimus: Domine Deus, benedictus es.

Latius cœlis apparuisti, Deum in utero comprehendens, o Puella tota sancta; qui a perniciose angustia liberavit eos qui concinunt: Laudate Dominum, et superexaltate in omnia sæcula.

Natura quidem Deus es; sed sustinuisti circumdari natura humana, vulvam immaculatam sponte ingressus, o amator hominum: unde duas naturales voluntates in te agnoscentes, te magnificamus, Matrem tuam fideliter beatificantes.

116 *Ex Canone in festo S. Apostoli Carpi, die 26.*

Pariens Virgo ineffabiliter, et naturæ innovans leges, facta es mater semper Virgo, propterea te beatificamus.

Novum tanquam puerum peperisti illum, qui ante sæcula a Patre exortus est ineffabiliter, o Dei Genitrix: ideo te glorificamus.

Intellectualiter vidit te, o Dei Genitrix, Puella, propheta Deiferus montem magnum et umbrosum, ex quo Deus noster in carne advenit.

A sordibus mentis et corporis emunda me nunc, o benedicta, nutu tuo atque inclinatione plena misericordiæ: ut te pro debito laudem ac magnificem, o omni laude dignissima.

Peperisti, o immaculatissima, sine dolore Creatorem, qui aufert dolores et labores nostros, et deliciis omni dolore carentibus dignum facit humanum genus.

Tanquam cœlis latior, excepisti, o Virgo, in utero tuo Verbum quod a nulla re capi potest, et quod redimit ab omni angustia genus hominum.

Cœlum facta es, o Deiparens, ex quo ortus est nobis Sol justitiæ, qui illuminat nos luce cognitionis, o Deigenitrix casta.

Vocem tibi Gabrielis exhibemus, o Virgo, exclamantes: Ave, nubes levis; ave, terra, quæ sine agricolæ cultura spicam speciosam fructificasti, nutritorem scilicet omnium creaturarum.

117 *Ex canone in festo S. Eutychis martyris, die 28.*

In carnis similitudine apparens amator hominum ex te, o tota immaculata, mundum salvavit pereuntem atque errori subjectum, unde te honoramus ac beatificamus.

Mentis meæ tenebras, o Deipara, luce tua, precor, tanquam benignissima, dissipa, et intercede pro me, ut per pœnitentiam melioris vitæ rationem instituem, ut cum fide te glorificem.

Prophetarum collegium scripsit ante, te esse volumen, o Virgo immaculata Deo desponsata, in quo Verbum Patris digito scriptum est, quod fideles describit in libro vitæ.

Α ἰάτρευσον πάθη, τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνερμηνεύτως, Παρθένε, κυήσασα, καὶ σῶσον με τὸν ἐπὶ σοὶ τὰς ἐλπίδας, πανάμωμε, θέμενον.

Ἴδς, ἦν Εφησε Παρθένον ἐν τῷ Πνεύματι ὁ μέγας Ἰσαίας, ἐν γαστρὶ τὸν Θεὸν συνέλαβε καὶ τίθει, ᾧ μελωδοῦμεν· Κύριε ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἐφθης πλατυτέρα οὐρανῶν χωρήσασα Θεὸν ἐν μήτρᾳ τὸν στενοχωρίας πονηρᾶς ρυσάμενον τοὺς μελωδοῦντας, παναγία Κόρη· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντα αἰῶνας.

Φύσει μὲν πέφυκας Θεὸς, ἀλλ' ἠθέσχου περιθέσθαι τὸν ἀνθρώπον, μήτρην ἀμώμητον ἐθελοσέως εἰσδύς, φιλόανθρωπε· ὅθεν διπλᾶς τὰς φυσικὰς εἰδότες θελήσεις σου, σὲ μεγαλύνομεν, τὴν Μητέρα σου πιστῶς μακαρίζοντες.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Κάρπον, ἡμέρα κς'.

Κύουσα Παρθένος ἀνερμηνεύτως καὶ τοὺς τῆς φύσεως θεσμοὺς καινίζουσα πέφυκας Μητέρα αἰὲ Παρθένος, διὸ σε μακαρίζομεν.

Νέον ὡς παιδίον τέτοκας τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀνατείλαντα ἀπορήτως, Θεογεννητορ· διὰ τοῦτό σε δοξάζομεν.

Νοερῶς ὁ Θεοφόρος, Θεογεννητορ, ἦρος σε βλέπει μέγα κατάσκιον, Κόρη, ἐξ οὗ ἐπεδήμησε σαρκὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ῥύπου ψυχῆς καὶ σώματος καθάρισόν με νῦν, εὐλογημένη, εὐσπλάγγυν σου ῥοπή, ὅπως σε ὑμῶν καὶ μεγαλύνω καταχρέος, πανύμνητε.

Ἐκύησας ἀνωδύνως τὸν Πλάστην, πανάμωμε, τὰς ὀδύνας καὶ τοὺς πόνους ἡμῶν ἀφαιρούμενον, καὶ τῆς ἀνωδύνου ἀξιούντα τρυφῆς τὸ ἀνθρώπινον.

Ὡς πλατυτέρα οὔσα τῶν οὐρανῶν ἐν μήτρᾳ ἐδέξω Λόγον τὸν ἀχώρητον, Παρθένε, λυτρούμενον στενοχωρίας πάσης τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Ἐφθης οὐρανός, Θεοκυητορ, ἐξανατέλλουσα ἡμῖν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον, φωτίζοντα ἡμᾶς φωτὶ ἐπιγκώσεως, Θεογεννητορ ἀγνή.

Φωνὴν σοὶ προσάγομεν, Παρθένε, τὴν τοῦ Γαβριήλ, ἀναβοῶντες· Χαῖρε, κούφη νεφέλη, χαῖρε, γῆ ἀγεώργητος, στάχυν ὠραῖον καρποφοροῦσα τὸν τροφέα τῆς κτίσεως.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Εὐτυχέα, ἡμέρα κη'.

Σαρκὸς ὁμοιώματι ἐπιφανεὶς ὁ φιλόανθρωπος ἐκ σοῦ, πανάμωμε, κόσμον διέσωσεν ἀπολλύμενον, καὶ πλάνη ὑπαρχθέντα, διὸ σε γεραίρομεν καὶ μακαρίζομεν.

Νός μου τὸ σκότος, Θεοτόκε, φωτὶ τῷ ἐν σοὶ, ὡς ἀγαθῆ, ἐκδυσωπῶ, διάλυσον, καὶ μετανοίας τρόποις με βελτιωθῆναι πρέσβευε, ὅπως ἐν πίστει δοξάζω σε.

Τόμον σε προέγραψε τῶν προφητῶν, ἀχραντε Παρθένε, ὁ σύλλογος, ἐν ᾧ δακτύλῳ κατεγράφη τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος, Θεόνυμφε, βίβλιω τῆς ζωῆς καταγράφων πιστούς.

Νεκρούμενος πάθει καὶ λογισμοῖς, πανάμωμε, Ἀ πρὸς τοὺς οἰκτιρμούς σου καταφεύγω πρὸς τὴν θερμὴν σου προστρέχω, Δέσποινα, σκέπην καὶ βοήθειαν ἡμῶν, μόνη θεοδόξατε, ζωοποίησον, σῶσόν με.

Λιμὴν γενοῦ μοι, πανάμωμε, πρὸς ὄρμον σωτηρίας ἰθύουσα τῷ θαλαττεύοντι ἐν τοῖς τοῦ βίου νῦν κύμασι, καὶ τῶν σκανδάλων ῥῦσαι τοῦ πολεμήτορος.

Ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἀπερινόητος Υἱὸς καθήμενος, ἐν κόλποις σοῦ τῆς ἀγνῆς, ὡς βρέφος καθέζεται, ἐπ' ἀνακλήσει ἡμῶν, ᾧ κραυγάζομεν· Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Συνῆψας τὰ πάλαι διεστῶτα, Παρθένε θεοχαρίτωτε, τῷ τόκῳ σου· ὅθεν ὡς αἰτίαν σε πάντων μακαρίζομεν τῶν ἀγαθῶν, κραυγάζοντες ψυχῆς εὐθύτητι· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα.

Φῶτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, παῦσον τὸν κλύδωνα τὸν ἐπιγινόμενον τῆς τῶν δαιμόνων παρενοχλήσεως, καὶ εἰς ὁδὸν κατεύθυνον τῶν θελημάτων Χριστοῦ τοῦ νοῦς μου, πάναγνε, τὴν στένωσιν, ὅπως πίστει ἀεὶ μακαρίζω σε.

Ex Canone in SS. Theodulum, ac Therapondem, die 28 (63).*

Sacerrimus Prophetarum chorus præmonstravit a longe te futuram vere Dei Genitricem, o Virgo sublimior Cherabim, atque hominibus creaturis.

Arcanam aique inscrutabilem partus tui profunditatem humanus intellectus assequi nullo modo potest, o Augusta : Deus enim seipsum propter suam misericordiam exinaniens in utero tuo, me totum iterum plasmavit.

Tanquam portam ferentem ad ingressum divinum, tanquam alium Paradisum, tanquam intelligibilem locum sanctificationis, tanquam speciem Jacob, Virginem beatificemus.

Post tremendum partum virgo, qualis ante fueras, perseverasti : Deus enim erat qui nascebatur, qui immutat omnia voluntate sua, o Maria innupta, Dei gratia plenissima.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἑρμείον, ἡμέρα λα'.

Ἄγλα Παρθένε, Μῆτερ Χριστοῦ, μαρτύρων ἡ δόξα, καὶ ἀγγέλων ἡ χαρμονή, σὺν τούτοις δυσώπει τὸν Υἱόν σου, τοῦ οἰκτειρῆσαι καὶ σῶσαι τοὺς δούλους σου.

Στόματι καὶ γλώττῃ σε Θεοῦ πανάγιον τέμενος ὁμολογῶ, πάναγνε· διό με πάσης ῥῦσαι κολάσεως.

Ἵπερύμνητε Δέσποινα, τὸν ἐν τοῖς ἁγίοις ἀναπαυόμενον ὑπὲρ λόγον ἀπεκύησας· διὰ τοῦτο ὕμνοις σε γεραίρομεν.

Νοεράν σε λυχνίαν πάλαι ὁ προφήτης κατεῖδεν ἐν Πνεύματι κεκτημένην, Κόρη, τὸ λαμπάδιον Χριστὸν τὸν Κύριον, τὸν φωτὶ ἀρρήτῳ πάντας ἡμᾶς φωταγωγοῦντα, τοὺς πιστῶς σε τιμῶντας, πανάμωμε.

(65*) Deest in Meraxis impressis.

Interemptus a passionibus et cogitationibus meis, o summe Immaculata, ad miserationes tuas confugio, ad ferventem protectionem tuam et auxilium erga nos, accurro, o Domina sola a Deo summe glorificata : tu vivifica et salva me.

Portus esto mihi, o libera ab omni labe, dirigens me ad quietam stationem salutis, dum agitor marinis fluctibus vitæ, et ab hostis scandalis libera me.

Filius inintelligibilis qui sedet in sinu Patris, in tuo etiam sinu, o pura, tanquam infans residet ad revocandum nos; cui clamamus : Patrum Dominus et Deus, benedictus es.

Copulasti ea, quæ olim disjuncta erant, partu tuo, o Virgo Deo gratissima : quamobrem te tanquam omnium bonorum causam beatificamus, clamantes cum rectitudine animi : Laudate, opera, Dominum.

Illumina, o casta, oculus animæ meæ, seda tempestatem perturbationis dæmonum ingruentium, et in viam dirige voluntatum Christi, mentis meæ angustiam, ut te **118** semper cum fide beatificem, o castissima.

Verbum intra viscera tua corpus factum sine semine, perfectus homo apparuit, innovans naturas, prout Deum decebat, quemadmodum solus ipse novit, o porta Deo charissima, ab omni nævo immunis.

Ille qui sedet in sinu Genitoris incircumscribibiliter, in sinu tuo nunc residet, o intemerata, circumscribibiliter, forma tua circumamictus, propter salvationem Adæ factus novus Adam.

A pristina maledictione redempti per partum tuum, o Puella omni benedictione cumulata, ac divina gratia plenissima, ad te vocem Gabrielis emittimus : Ave, causa salutis omnium.

Luce tua illustra me, quæso, o Virgo inter mulieres Deo gratissima, et ab igne perenni redime me, ut te magnificem, **119** ut te glorificem, ut debitis laudibus extollam magnalia tua.

Ex Canone in festo S. Martyris Hermi, die 31.

Sancta Virgo, Mater Christi, martyrum gloria, et angelorum lætitia, una cum illis supplex precare filium tuum, ut misereatur et salvos faciat servos tuos.

Ore et lingua te sanctissimum Dei templum confiteor, o tota casta : propterea ab omni supplicio libera me.

O Domina omni laude superior, tu eum qui in sanctis requiescit, ineffabili ratione peperisti; ideo te laudibus veneramur.

Olim vidit te, o Puella, propheta in spiritu candelabrum intelligibile habens lucernam Christum Dominum, ineffabili luce nos omnes perfundentem, qui te, o immaculatissima, fideliter honoramus.

Lacte divinitus nutris eum qui nutu nutrit universos; ulnis contines et complecteris, o purissima Domina, eum qui continet omnia: quamobrem te fideliter pro debito glorificamus.

Speciosa facta es, o Virgo, speciosum forma Christum enixa, qui similis factus est nobis, atque omnes contritos, ad vitam reformavit: unde te semper fideliter hymnis glorificamus.

Latior caelis facta es, o Virgo, cum contineris in utero Deum; quem semper exora, ut liberet me nunc a peccato, a quo nunc in angustias religor, ut pietatis operibus dilatatus, te fideliter beatificem.

Deus, qui gestavit me, processit ex te; induens me vestimento incorruptionis, cum ob pravas meas cogitationes divina stola nudatus fuisset; o Dei Genitrix Domina, omnium hominum refugium, B
martyrum murus, et robur a quo coronantur, et angelorum exultatio.

120 MENSIS JUNIUS.

Ex Canone in festo S. Dorothei martyris, episcopi Tyri, die 5.

Deplue super me, o Virgo, precor, compunctionis stillam, quæ inherentes mihi sordes abstergat, ut glorificem te.

Totum cor meum illustra luce divina, o porta lucis, peccati tenebras depellendo.

A
A tentationibus, atque a mortifera vitæ tempestate salva me, ut cum fide te beatificem, o sanctissima Puella Mater Virgo.

Oriens Solis, qui ante Luciferum coruscavit, facta es, o immaculata; per quem illi qui in tenebris malorum versabantur, lucem viderunt.

Deum, quem peperisti hominem factum supplex ora, o Virgo, ut liberet me ab igne et tormento.

O Dei Genitrix, eripe a vinculis peccati infelicem animam meam; et mediante perfecta Christi charitate liberam redde eam, ut te, o Deipara, fideliter in sæcula glorificem.

Speciosissima facta es, o Virgo, speciosissimum in utero concipiens ac ferens Verbum, cui psallimus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

O pura, quæ manibus portasti Christum, universa divino nutu portantem; eundem assidue deprecare, ut dirigat elevationes manuum nostrarum D
tanquam thymiama in conspectu suo.

121 *Ex Canone in festo S. Theodoti Ancyran, martyris, die 7.*

Ob excessum misericordiæ Filius Dei inclinavit caelos, et descendit, atque ex te incarnatus est, o casta, ut salvaret homines a seductione serpentis.

Intuitus a longe divini loquorum prophetarum chorus profunditatem mysterii tui, multiformibus vocibus, te Dei Matrem castam prædicavit, o castissima Sponsa Dei.

Cum Creator conservasset te post partum virginem incorruptam, qualis fueras ante partum, ha-

A
A Θηλάζεις θεοπρεπῶς τὸν νεύματι πάντα τρέφοντα, ἀγκάλαις περικρατεῖς, πανάμωμε Δείσποινα, τὸν πάντα κατέχοντα· διὰ τοῦτο πίστει καταχρέος σε δοξάζομεν.

Ἐραιοῦθης, Παρθένε, τὸν ἐν κίλλει ὤραλον Χριστὸν κύησασα ἡμῖν ὁμοιωθέντα, καὶ πάντα συντριβέντας πρὸς ζωὴν ἀναπλάσαντα· ὄθεν πιστῶς σε αἰεὶ δοξάζομεν ἐν ὕμνοις.

Ἄφθης πλατυτέρα οὐρανῶν, χωρήσασα θεὸν ἐν μήτρᾳ, ὃν αἰεὶ δυσώπει τῆς στενοχωρούσης με νῦν ἀμαρτίας ρύσασθαι, Παρθένε, ὅπως πλατυνόμενος ἔργοις εὐσεβείας πιστῶς σε μακαρίζω.

Φορέσας με προῆλθε θεὸς ἐκ σοῦ ἀφθαρσίας ἐνδύων με ἔνδυμα τὸν πονηρᾶ γνώμῃ γυμνωθέντα θείας στολῆς, Θεογεννητορ Δείσποινα, πάντων τῶν ἀνθρώπων καταφυγή, μαρτύρων στεφηνόρων κρατάϊωμα, καὶ τείχος, καὶ τῶν ἀγγέλων ἀγαλλίαμα.

MHN IOYNIOS.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Δωρόθεον, ἐπίσκοπον Τύρου, ἡμέρα 4.

Ὁμβρισὸν μοι, Παρθένε, δέομαι σταγόνα καταλύξω, τὸν ἐνόντα μοι ρύπον ἀποπλύνουσαν, ὅπως δοξάζω σε.

Ὅλην τὴν καρδίαν μου τῷ θεϊκῷ φωτὶ λάμπρυνον, πύλη φωτὸς τὸν τῆς ἀμαρτίας σκοτασμὸν ἐκδιώκοντα.

Πειρασμῶν με διάσωσον, καὶ τοῦ ψυχοφθόρου τοῦ βίου κλύδωνος, ὅπως πίστει μακαρίζω σε, παναγία C
κόρη Μητροπάρθενε.

Ἀνατολή Ἡλίου πρὸ Ἑωσφόρου ἐκλάμψαντος γέγονας, δι' οὗ φῶς αἱ ἐν σκότει, ἀχραντε, δεινῶν ἐθεάσαντο.

Παρθένε, ὃν ἐκύησας θεὸν ἀνθρώπον γεγόμενον, τοῦτον ἰκέτευε λυτρωθῆναι με πυρὸς καὶ κολάσεως.

Ῥῦσαι δεσμῶν τῆς ἀμαρτίας τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν, Θεογεννητορ, καὶ ἀγάπη Θεοῦ ὑπόζευξον τελείη, ἵνα πιστῶς δοξάζω σε, Θεοτόκε, εἰς αἰῶνας.

Ἐραιοτάτη, Παρθένε, ἀνεδείχθης τὸν ὠραιότατον λόγον κυοφοροῦσα, ᾧ ψάλλομεν· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν χερσὶ φέροντα τὰ πάντα νεύματι τῷ θεῷ, ἀγνή, αὐτὸν αἰεὶ δυσώπει τῶν χειρῶν ἡμῶν τὰς ἐπάρσεις εὐθῦναι τούτου ὡς θυμίαμα ἐνώπιον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Θεόδοτον Ἀγκύρας, ἡμέρα 5.

Ἐπερβολῇ εὐσπλαγχνίας τοὺς οὐρανοὺς κλίνας καταδέδωκεν ὁ Υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ σοῦ σεσάρκωται, ἀγνή, διασώζων τοὺς βροτοὺς πλάνης τοῦ ὄφρατος.

Ἰδὼν σου πόρρωθεν χορὸς προφητῶν θεηγόρων μυστηρίου τὸ βάθος, πολυτρόποις ἐν φωναῖς Θεοῦ Μητέρα ἀγνήν σε κηρύττει, παναγνε Θεόνυμφε.

Φυλάξας ἀφθορόν σε μετὰ κύησιν, ὡς πρὸ τόκου παρθένον, ὁ πλαστοουργὸς ἔπηξεν ἐν μήτρᾳ σου,

καὶ τοὺς φθαρέντας τῇ πλάνῃ ἐκαινούργησεν ὡς εὐπλαγχνός.

Σωματωθέντα τὸν ἀληθῆ Λόγον τοῦ Πατρὸς ἐκ τῶν σεπτῶν, ἀγνή Παρθένε, αἱμάτων σου, τέτοκας ἐν δύο τελείαις φύσεσι, μιᾷ δὲ ὑποστάσει, θεοχαρίτωτε.

Ὁ πάσης ἐπέκεινα νοουμένης ἀληθῶς καὶ ὀρωμένης κτίσεως μήτραν τὴν σὴν ὑπέδου παναλιθῶς, καὶ σὰρξ ἐχημάτισε, τοὺς βροτοὺς ἀναπλάττων, Ἄειπάρθενε.

Μίαν φέροντα ὑπόστασιν ἐκύησας τὸν Λόγον, Μητροπάρθενε, διπλὰς ἔχοντα τὰς θελήσεις καὶ τὰ φυσικὰ αὐτοῦ ιδιώματα σαφῶς· Θεὸς γὰρ ἐστὶ καὶ βροτὸς ὁ δι' ἡμᾶς σαρκωθείς.

Ῥητορεύουσα γλῶσσα τοῦ μυστηρίου σου τὸ ἀπόρρητον βάθος εἰπεῖν οὐ δύναται. Λόγον γὰρ Θεὸν ὑπὲρ λόγον ἐκύησας, πάναγνε Παρθένε, εἰς πάντων σωτηρίαν.

Φωνῇ ἀγγέλου τέτοκας τὸν ἀναρχὸν Λόγον λαβόντα σὰρκα ἔνουν τε καὶ ἐμψυχόν, Παρθένε παναγία, ἐκ τῶν καθαρῶν αἱμάτων σου, καὶ τοὺς ἀσάρκους ἐχθροὺς καταβάλλοντα, καὶ σώσαντα ἡμᾶς πάντας τοὺς ἀληθῆ Θεοτόκον ὁμολογοῦντάς σε.

Ἐκ τοῦ Κατόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀλέξανδρον καὶ Ἀντωνίναν, ἡμέρα ι'.

Ὁ δημιουργήσας ὡς Θεὸς τὰς ἀοράτους δυνάμεις βουλήματι, ἔσχεν ὡς αἰτίαν σε τῆς πρὸς ἡμᾶς, Παρθένε, ἀναπλάσεως· τοῦτον οὖν δυσώπει τὸν κόσμον σῶσαι, πανάμωμε.

Παρθένος κυήσασα Θεὸν ὠράθης μετὰ γέννησιν, καὶ σοῦ τὸ θεῖον, ἀχραντε, πρόσωπον χοροὶ παρθένων νῦν λιτανεύουσι, μεθ' ὧν ἡμῖν αἴτησαι ἰλασμόν καὶ ἔλεος, καὶ δεινῶν παντελῆ ἀπολύτρωσιν.

Ὡς ἔχουσα, πανύμνητε, ἰσχύν σε καὶ στήριγμα ἡ Ἀντωνίνα, καρτερεῖ τὰ δυσαχθῆ καὶ θλιβερά, καὶ ρίπτει τὸν τύραννον καὶ συμπατεῖ ποσὶν ὠραίοις, τῇ χάριτι τοῦ ἐκ νηδύος σου Λόγου ἐκλάμψαντος.

Κατάβαλε τοὺς ἀεὶ πολεμοῦντάς με δαίμονας, καὶ ἀπρακτὸν τὴν βουλήν αὐτῶν ποίησον, ἀχραντε, ἀτριπτόν με σώζουσα τῆς προσδοκίας τούτων, Κόρη, ὅπως ἀεὶ μακαρίζω σε.

Νενέκρωμαι ψυχὴν ταῖς παραβάσεσιν, ἐπίσχεψά με, ζῶωσον, τὴν ζωὴν ἀποκυήσασα Χριστόν, ὃν οἱ εὐκλεεῖς μεγαλομάρτυρες πάντων Θεὸν, Παρθενομήτορ, καθωμολόγησαν.

Ὡςπερ τοὺς τρεῖς παῖδας οὐ κατέφλεξε κάμινος ἡ Χαλδαϊκὴ, οὕτως, ἀχραντε, σὴν νηδὺν πῦρ τὸ τῆς θεότητος ἀφλεκτόν ἐτήρησεν, ἀλλὰ βοῶ σοι· Κατάφλεξον ὕλην πικρὰν τῶν παθῶν μου, ἀγνή, ὅπως δοξάζω σε.

Ἄπειράνδρως τέτοκας Θεὸν ἡμῖν ὁμοιωθέντα, Παρθένε, ὃν ἐκδυσώπει, παναμώμητε, ἀεὶ σῶσαι τοὺς κραυγάζοντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

Abitavit in utero tuo; et tanquam plenus misericordia, eos qui fraude diaboli corrupti fuerant, instauravit ac renovavit.

Verum Patris Verbum, ex venerandis sanguinibus tuis, o Virgo casta, incorporatum peperisti in duabus perfectis naturis, unica autem hypostasi, o Deo charissima.

Ille, qui vere est supra omnem creaturam, quæ intelligi aut videri possit; verissime uterum tuum ingressus est, et caro factus est, ut homines reformaret, o Virgo perpetua.

Verbum unicam habens hypostasim, duasque voluntates, et naturalia ipsius idiomata, manifeste, peperisti, o Mater Virgo: Deus enim est et homo, qui propter nos incarnatus est.

Lingua quantumvis eloquens ac diserta non potest ineffabilem mysterii tui profunditatem explicare: Verbum enim Dei supra verbum genuisti, o Virgo castissima, in salutem universorum.

Mediante voce angeli peperisti Verbum carens principio, quod carnem accepit mente atque anima præditam ex tuis puris sanguinibus, o Virgo sanctissima; hostesque carnis expertes devicit, nosque omnes salvavit, qui te veram Deiparam confitemur.

122 Ex Canone in festo SS. martyrum Alexandri, et Antoninæ, die 10.

Qui creavit tanquam Deus invisibiles potestates decreto suo, habuit te tanquam causam reformationis nostræ, o Virgo. Hunc ergo exora, o intemerratissima, pro mundi salute.

Cum Deum genuisses, post partum Virgo apparuisti, o impolluta; divinumque vultum tuum chori virginum nunc deprecantur, cum quibus postula pro nobis propitiationem et misericordiam, et omnimodam a malis liberationem.

Cum Antonina haberet te, o omni laude dignissima, fortitudinem ac fulcimentum, toleravit aspera ac dura supplicia; projecit tyrannum, conculcavitque eum pedibus speciosis, mediante gratia illius Verbi, quod ex utero tuo coruscavit.

Dejice, o immaculata, dæmones, qui me perpetuo oppugnant, et irritum redde consilium eorum; serva me illæsum a vulnere, præter spem eorum, o Puella, ut te semper beatificem.

Animam transgressionibus interemptam ac mortuam habeo: visita et vivifica me, tu quæ vitam Christum peperisti, quem illustres magnique martyres omnium Deum esse confessi sunt, o Virgo Mater.

Quemadmodum tres pueros non combussit fornax Chaldaica, ita uterum tuum, o inviolata, divinitatis ignis incombustum servavit. Ego vero clamo ad te: Combure amaram sylvam passionum mearum, o casta, ut te glorificem.

Absque viri experientia Deum peperisti, o Virgo, factum similem nobis; quem suppliciter exora assidue, o libera ab omni macula, ut salvet eos, qui clamant: Benedicite, **123** omnia opera, Dominum.

O castissima, oriri fac mihi nunc in tenebris so- cordiæ jacenti, lucem, qua dissolvas nubes, excæ- cantes mentem meam, ac perpetuo altissimam quietem pacemque concedas animæ meæ, ut glori- ficare possim te, o mundissima.

Ex Canone in SS. martyres, Meletium, Stephanum et Joannem, die 10(63°).

Venerandum virginitatis monumentum, montem vere a lapicidæ manu intactum, Spiritus sancti thur- ibulum, Dei matrem, orthodoxorum gloriam, fide- les universi beatificemus.

Corporatum Patris Verbum ineffabili ratione ge- nuisti, o pura Deipara, unitum hominibus propter summam bonitatem suam; quod enixe precare, ut servos tuos a periculis eripiat.

Leges naturæ in te innovantur; nam legis dato- rem vere peperisti, qui universis vitæ leges consti- tuit, et peccatorum contra legem commissorum flu- vios repressit, o Virgo omni ex parte illibata, mar- tyrum gloria, et fidelium salus et gloriatio.

Solidissimam gloriam, regale sanctumque ve- hiculum, thalamum Dei, pontem, transmittentem omnes ad immateriales mansiones, mundi propi- tiatorium, Virginem Mariam laudibus celebremus.

Mortifica carnis meæ lascivientes motus, o in-

Ex Canone in festo S. Acylinæ martyris, die 13.

Qui cum Patre principii experte simul intelli- gitur, ingressus est uterum tuum, o Maria Deo de- sponsata, factus homo, et salvavit nos, qui succu- bueramus malitiæ, et servi facti fueramus seduc- tione inimici: atque ideo te cum fide et affectu glorificamus.

Te sponsam innuptam, purumque Creatoris ta- bernaculum, et Cherubinis sanctiorem, o casta, co- gnovimus.

Dormitatione negligentiae somnus peccati depres- sit me: tu vigilantibus intercessionibus tua exsus- cita me ad pœnitentiam.

Nos omnes a damnatione primorum parentum redempti per partum tuum, ad te clamamus: Ave, gratia plena, omni laude dignissima.

Ut homo fieret Deus, Deus visus est ab homini- bus, natus ex visceribus tuis, o Virgo, inexplica- bili ratione, et permanens id quod erat absque ulla mutatione.

Peperisti, o Virgo, eum qui nos ab omni cor- ruptione redemit, propterea universi te glorifica- mus.

Angeli voce ad te, o castissima, clamamus: Ave, o omnium hominum salvatio, et gloriosissimorum martyrum corona divina

125 *Ex Canone in festo S. Tychonis thaumaturgi, die 16.*

Erexisi nos, o casta, qui in perditionis profun- dum collapsi eramus, cum Christum ex immacula-

A Φῶς μοι τῷ κειμένῳ, πάναγνε, ἐν ἀμελείας σκότει νῶν ἐξανάτειλον, τὰ τυφλοῦντά μου τὸν λογισμὸν νέφη λύουσα, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν, πανάμωμε, ἀεὶ ἐργαζομένη ἐν τῇ ψυχῇ μου, τοῦ δοξάζειν σε.

temeralissima, tu quæ vitam peperisti, et passio- num tempestatem in tranquillitatem commuta, æ- que esto mihi adjutrix, ab hujus vitæ periculis eri- piens me.

Peccati luto me nunc infixum erige, o Sponsa Dei, sola Dei Genitrix, et dirige ad impassibilita- tem, intense **124** clamantem, etc.

Præfigurabat te rubus ille, qui olim Moysi osten- sus est, dum arderet, et non combureretur: vere enim, o castissima, divinitatis ignem portasti, qui te nulla ex parte combussit; cui cum fide clamamus: Pueri, benedicite, etc.

Amica bonorum Virgo, quæ bonum Dominum ac dominatorem peperisti, animam meam nunc multitudine malorum vitiatam, tanquam bona bo- nam effice, et a duritie qua nunc detinetur, libera eam precibus tuis, ut te sine cessatione magnificet.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μάρτυρα Ἀκυλί- νην, ἡμέρα ιγ'.

C Ὁ τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ συννοούμενος ὑπέδω μη- τραν τὴν σὴν ἀνθρώπος γενόμενος, καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς κακίᾳ ὑποκύψαντας, καὶ πλάνῃ δουλωθέντας τοῦ ἐχθροῦ, Μαρία Θεονύμφευτε· διὰ τοῦτο πιστεῖ σε καὶ πόθῳ μακαρίζομεν.

Nύμφην σε ἀνύμφευτον, καὶ καθαρὸν, ἀγνή, σκή- νωμα τοῦ Ποιητοῦ καὶ ἀγιωτέραν Χερουδιμ ἐπι- στάμεθα.

Νυσταγμῷ ἀμελείας με ὕπνος ἀμαρτίας, Κόρη, κατέλαβε, τῇ ἀγρύπνῳ ἰκεσίᾳ σου διανάστησόν με πρὸς μετάνοιαν.

Ἀελυτρωμένοι πάντες προγονικῆς καταδίκης τῷ τόκῳ σου, Χαῖρε, σοὶ προσφωνοῦμεν, κεχαριτωμένη πανώμνητε.

D Ἴνα θεὸς ὁ ἀνθρώπος γένηται, θεὸς ὠράθη ἀν- θρώποις, Παρθένε, ἐκ σῶν λαγόνων ἀνερμηγεύτως τε- χθεῖς, καὶ ἔπερ τὴν μείνας ἀναλλοίωτος.

Τὸν καταφθορᾶς ἡμᾶς πάσης ἀπολυτρούμενον τέ- τοχας· διὰ τοῦτό σε πάντες, Παρθένε, δοξάζομεν.

Φωνὴν σοὶ τοῦ ἀγγέλου, πάναγνε, βοῶμεν· Χαῖρε, ἀνθρώπων ἀπάντων διάσωσμα, καὶ πανενδόξων μαρ- τύρων θεῖον στεφάνωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον καὶ θαυματουργὸν Τύχωνα, ἡμέρα ις'.

Ἀνώρθωσας ἡμᾶς ἀπωλείας εἰς βάθη πεπτωκότας τὸν Χριστὸν κηΐσασα, ἀγνή, ἐξ ἀχράντων λαγόνων

σου. Τοῦτον οὖν ὡς παλῆρσιαν κεκτημένη ἐκέλευε λυτρωθῆναι κινδύνων τοῦ δούλους σου.

Τὸν τῆς Τριάδος ἀπεκύητας ἕνα, πανάμωμε, ἀναπλάττοντα ἡμῖς τοὺς συντριβέντας τὸ πρότερον κακίᾳ τοῦ θφειωσ τοῦ πολεμήτορος.

Ῥαθυμίᾳ συσχεθέντα, καὶ παθῶν ἀμαυρότητι ἔλον σκοτισθέντα, καὶ τῆ ἀμαρτία δουλεύσαντα, τὸν ἀναμάρτητον Λόγον ἡ κυήσατα, φωταγωγήσον καὶ πρὸς ζωὴν χειραγωγήσον.

Ῥυομένη φάνηθι ἐχθρῶν ἐπαγωγῆς καὶ Βαρβάρων ἐπίδρομῆς τοὺς σοὺς δούλους, ἀχραντε, τοὺς κεκτημένους σε κραταιὴν ἀντλήψιν, καὶ πρεσβείαν ἀκαταίσχυντον.

Ἄγία Παρθένε, τὴν ψυχὴν μου ἦν ὁ ἐχθρὸς δολίως κατεσπίλωσε τῆ ἀμαρτία, ὡς ἀγαθὴ, δυσωπῶ, ἀγά- Β ουνον καὶ φωτὶ σου καταλάμπρυνον.

Πάντων ὠφθῆς ἀσωμάτων, οἷα Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, δντως ὑπερέχουσα, δν ἐκδυσωποῦσα, Παρθένε, ὑπέρ- τερόν μου δεῖξον τὸν λονισμόν σαρκικῶν ἡδονῶν.

Ἱερεῖς καὶ λαὸς εὐφημοῦσί σε, παντευλόγητε κέρη πανάμωμε, τὴν εὐλογίαίς ἀπαντας στεφανώσασαν, πίστει μελωδοῦντες· Εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ, πανάμωμε, παναγία ἡ μή- τρα γέγονεν, ἕ φωτιζόμενοι τοῦ σκότους λυτρου- μεθα τῆς πλάνης ὑμνοῦντές σε, καὶ πόθῳ ἀληθεῖ μαχαρίζοντες, μόνῃ ἀνθρώπων ἐπανόρθωσις.

126 Ex Canone in S. Fortunatum martyrem, die 19 (64').

Oriens fuistitu, o immaculatissima, in occasu C naturæ nostræ, propter benignitatem Solis justitiæ, qui apparuit.

Gigneus, o Virgo, illum qui est Patri coæternus, hominibus similem factum: genuisti etiam apostolorum ornamentum, et martyrum coronam.

Per te nobis illuxit, o Deipara puella, Sol innociduus, sedentibus in umbra mortis.

Corpore indutus apparuit ex te, o inviolata, Deus qui a carne erat immunis, ut passione sua a carnalibus passionibus liberaret omnes, qui te cum fide assidue beatam appellant.

Rumpe, o Virgo puella, catenas peccatorum meorum, et illuminatione tua tenebrosam mentem meam illustra, o salus fidelium.

Ἐκ τοῦ Κατόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἰούδα, D ἡμέρῃ 18'.

Πίστις ἡγείσθω μόνῃ καὶ μὴ ἀπόδειξις τῶν ὑπέρ- νοῦν θαυμάτων, Θεογεννητορ, πάναγνε, τὸν ἀκατά-

(64) Et quomodo B. Virgo non solum immaculata, sed summe immaculata, si ejus etiam non sit immaculata conceptio? Porro qui Virginem immaculatam appellari dignum existimant, non vero immaculatam conceptionem, fructum laudant, et arborem radicibus excindunt. Si vero immaculata conceptio semper diceretur, et non etiam frequenter immaculata Virgo, servata arbore fructus invi-

lis visceribus tuis peperisti: ipsum ergo tanquam liberam habens confidentiam deprecare, ut a periculis liberet servos tuos.

Unum Trinitatis peperisti, o purissima, qui nos ante malitia serpentis bellatoris contritos, restauravit.

Me negligentia occupatam, et passionum nigredine totum obtenebratum, peccatoque servientem, tu qua: Verbum impeccabile peperisti, illumina, et manuduc ad vitam.

Appare, o immaculata, et ab hostium invasione, et ab incursu Barbarorum libera servos tuos, qui habent te fortem defensionem, et intercessionem, quæ non confunditur.

Oro te, Virgo sancta, bonam redde animam meam, quam hostis dolose peccato inquinavit, tu namque bona es, et illustra eam lumine tuo.

Omnibus spiritibus incorporeis superior apparuisti, utpote vere Mater Dei: quem supplex deprecans, o Virgo, fac mentem meam superiorem carnalibus voluptatibus.

Sacerdotes et populus concelebrant te, o puella omni benedictione plena, et vacua ab omni macula, quæ benedictionibus coronasti omnes, cum fide concincentes, Benedicite et laudate Dominum.

Lucis habitaculum factus est sanctissimus uterus tuus, o summe immaculata (64); qua illuminati a tenebris erroris liberamur laudantes te veroque affectu beatificantes, o sola hominum restauratio.

Cum mortuus fuisset Adam ob præcepti a Creatore impositi transgressionem, ad vitam verissimo revocatus fuit vivificante partu tuo, et pristinam paradisi habitationem recepit, psallens: O Benedicta, quæ Deum in carne genuisti.

Puerum novum nobis vere peperisti in terra, o pura, qui ante omnia sæcula ab æterno Patre ineffabiliter genitus fuit, o inviolata; et nos corruptione inveteratos, ad novitatem revocavit.

Illum fers, qui fert omnia divina potentia sua; et nutris ab uberibus tuis, o castissima, illum qui nutrit omne in quo est spiritus vitæ. Miraculum tuum omni cogitatione superius angelos stupore percellit atque homines, qui te perpetuis laudibus celebrant, et cum affectu beatam appellant.

D 127 Ex Canone in festo S. Judæ apostoli, die 19.

Fides sola, et non demonstratio sit dux ad miracula tua quæ sunt supra omnem mentem, o ca-

deretur: nam ex radice immaculatae conceptionis pretiosum hunc honoris ac honestatis fructum Virgo decerpit. ut Immaculata, imo summe immaculata, atque immaculatissima appellari mereatur. Vide Armentarium Seraphicum pro titulo Conceptionis Immaculatae pag. 156.

(64') Desideratur in Menais impressis.

tissima Dei Genitrix : Deum Verbum, incomprehensibilem peperisti humano corpore indutum.

Ecce tu, o casta, super universas gratia repleta fuisti; sanctitate universas superasti : universas transcendisti, sublimior omnibus cœlestibus potestatibus manifeste apparuisti, mater Dei effecta.

Cum ineffabiliter factorem, et Deum tuum, o intemeratissima, conceperis, eundem exora, ut nos a periculis servet illæsos, animarumque salutem laudantibus te, Domina, largiatur.

Mortifica passiones meas, o Dei Genitrix; et animam meam peccati morsu peremptam resuscita, o Mater veræ resurrectionis.

Sanctissima Domina Deipara, libera me a corruptione, et passionum tumultum comipesce, tu quæ impassibilitatis fontem peperisti.

Ore et mente te universi Deiparam prædicamus, o tota casta; Deum enim genuisti, cui omnes concinimus : Benedictus es, Deus.

Venite, honoremus pulchritudinem Jacob, Mariam immaculatam, concordii voce clamantes : Omnia opera, Dominum laudate, et superexaltate.

Tanquam enixa creaturarum omnium Conditorum, o castissima, supra omne quod creatum est, geris principatum incomparabilem, ac præstantissimam habens excellentiam : quamobrem prolem tuam adorantes glorificamus.

128 *Ex Canone in festo S. Eusebii martyris episcopi Samosatensis, die 22.*

O benedicta, quæ Deum peperisti, benedic nunc, o immaculata, benedicientibus te, et imple eos divinis virtutibus, ac tribue vires canendi iis, qui Domino psallunt, dicentes : Glorioso enim honorificatus est, etc.

Voluntate Patris, adveniente Spiritu sancto, Verbum peperisti, o sanctissima Mater Virgo, pontificum gloria; quamobrem te hymnis celebramus.

Ore, lingua, et corde confiteor te, o casta, Matrem Creatoris, tibi supplico, irradiam animam meam delictorum tenebris offusam.

Candelabrum illuminativum divinam serens lucernam cognita es, o Dei Genitrix, quod illuminat omnes fines terræ.

Immensam mysterii tui profunditatem, o puella, prophetae diviniloqui mente inspicientes, illud manifeste præmonstraverunt per ænigmata divinasque prædictiones. Etenim Verbum Patris, supra verbum corporasti, o casta.

Naturæ leges, o Virgo, mirabiliter innotas partu tuo, et nos pessima transgressione corruptos, in integrum restituis ac recudis : unde te pro debito celebramus.

Tanquam sublimior divinis celsitudinibus, altissimum Verbum peperisti, o laudabilissima; quod exaltavit a terra substantiam hominum quæ corrumpat.

Amica bonorum Virgo, bonam effice animam

Α ληπτον Θεον Λόγον τέτοκας ένδυσάμενον τὸ ἀνθρώπινον.

Ἴδοὺ σὺ ὑπὲρ πάσας, ἀγνή, κεχαρίτωσαι, ὑπερέβης πάσας τῇ ἀγιότητι, πάσας ὑπερήρας καὶ πασῶν ὠφθης ὑψηλότερα τῶν οὐρανίων σαφῶς δυνάμειων, μήτηρ τοῦ Θεοῦ χρηματίσασα.

Ἀφράστως συλλαβοῦσα, πανάμωμε, τὸν ποιητὴν σου καὶ Θεόν, δυσώπει σῶσαι κινδύνων ἡμᾶς, καὶ ψυχῆς σωτηρίαν βραβεῦσαι τοῖς ὑμνοῦσί σε, Δέσποινα.

Νέκρωσον τὰ πάθη μου, θεογεννήτρια, καὶ τὴν ψυχὴν μου τὴν νεκρωθεῖσαν ἀμαρτίας δῆγματι ἀνάστησον, μήτηρ τῆς ὄντως ἀναστάσεως.

Παναγία Δέσποινα Θεοτόκε, ῥῦσαι με φθορᾶς, καὶ παθῶν τὸν θόρυβον κατάπαυσον ἢ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κύησασα.

Στόματι καὶ γνώμῃ σε Θεοτόκον ἅπαντες κηρύττομεν, πάναγνε. Θεόν γὰρ ἐγέννησας, ᾧ πάντες μελωδοῦμεν Ὁ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Δεῦτε, καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ τιμῶμεν Μαρίαν τὴν ἀχραντον συμφώνως κράζοντες· Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε.

Ὡς τεκοῦσα, πάναγνε, τῶν κτισμάτων τὸν δημιουργόν, κατὰ παντός γεννητοῦ φέρεις τὴν ἀρχὴν ἀσύγκριτον ἔχουσα ὑπεροχὴν καὶ ὑπερφερῆ ὄθεν τὸν τόκον σου προσκυνοῦντές σε δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἰερομάρτυρα Εὐσέβιον ἐπίσκοπον Σαμωσάτων, ἡμέρα κβ'.

Εὐλογημένη Θεὸν ἢ κυήσασα, τοὺς εὐλογοῦντάς σε νῦν, ἀχραντε, εὐλόγησον, καὶ ἐμπλησον ἐνθέων ἀρετῶν, καὶ ψάλλειν ἐνδυνάμωσον τῷ Κυρίῳ ψάλλοντας ἑνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Βουλῆσει Πατρὸς τὸν Λόγον τέτοκας, ἐπελεύσει Πνεύματος, παναγία Μητροπάρθενε, ἀρχιερέων δόξα, ὅθεν σε ὑμνοῦμεν.

Στόματι, ἀγνή, καὶ γλῶσση καὶ καρδίᾳ καθομολογῶ τοῦ Κτίστου σε Μητέρα, καὶ δυσωπῶ σε, καταύγασσον τὴν ψυχὴν μου ἐσκοτισμένην πλημμελήμασιν.

Φωτιστικῇ λυχνίᾳ, Θεοκυήτορ, τὸ θεῖον λαμπάδιον φέρουσα ἐγνωρίσθης, πάντα καταυγάζον τὰ πέρατα.

Νοήσαντες θεηγόροι προφῆται μυστηρίου σου τὸ ἔπειρον βάθος, τοῦτο σαφῶς προεδήλωσαν, κόρη, δι' αἰνεγμάτων καὶ θεῶν προρρήσεων. Τὸν Λόγον γὰρ τὸν τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ λόγον, ἀγνή, ἐσωμάτωσας.

Νόμους τῆς φύσεως, Παρθένε, τῇ κυήσει σου καινίζεις παραδόξως, καὶ ψοφέντας ἡμᾶς κακίστη παραβάσει ἀναχωνεύεις ὅθεν σε καταχρέος εὐφρομοῦμεν.

Ὡς ἀνωτέρω τῶν θεῶν ὑψωμάτων Ὑψίστην ἔτεκες Λόγον τὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἀνωψάσαντα τὴν πεσοῦσαν οὐσίαν ἀνθρώπων, πανύμνητε.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακιομένην τῇ ἁμαρτίᾳ

ψυχὴν μου ἀγάθουνον, ἢ τὸν πανάγαθον Λόγον σαρκὶ κυήσασα.

A meam peccati malitia depravatam, tu quæ Verbum omni bonitate præditum in carne peperisti.

129 *Ex Canone in festo S. Michaelis archangeli, die 22 (64^m).*

O Virgo, universis celebranda laudibus, angelorum decus, hominum auxilium, tu mihi auxiliare in pelago fluctuanti, et peccatorum tempestate assidua jactato, atque periclitanti.

Ille qui immateriales mentes voluntate sua creavit, in utero tuo materiali voluntarie habitavit, o ab omni labe purissima; cum in carne cerneretur is qui erat invisibilis.

Partus tui paradoxum, o Virgo, significavit olim intellectualiter sacrorum mysteriorum magister, in spiritu montem umbrosam aspiciens te manifestissime, ex quo venit sanctus Deus incarnatus.

Intellectualium angelorum sublimiorem te Deus ostendit, ingrediens in uterum tuum, o inviolata, et ab omni macula immunis: quem assiduis precibus interpella pro salute animarum nostrarum.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονικῆ, ἡμέρα κς'.

Ἄφθης ὠραϊσμένη τῷ κάλλει τῶν ἀρετῶν, καὶ Χριστὸν τὸν ὠραῖον, Παρθένε, ἀπεκύησας βροτοῦς ὠραϊσαντα τοῖς ὠραίοις κάλλεσι τῆς Θεότητος, ἀειπάρθενε.

Ἀγγέλων τιμιωτέρα ὠφθης κυήσασα τὸν αὐτοῦς, Παρθένε, δημιουργήσαντα· ὄθεν ἰκετεύω σε, ἀγνή, ἀγίασον τὸν νοῦν μου, καὶ τὴν καρδίαν φωταγώγησον, νέφη τῶν παθῶν ἐκδιώκουσα.

Ἵμνοῦμέν σε, πανύμνητε Δέσποινα, τὸν ὑπερύμνητον Θεὸν ἀνερμητεύτως κυήσασαν, τὴν τοῦς χερσὺς τῶν ἀγγέλων τῷ κάλλει ἀσυγκρίτως νικήσασαν.

Ἴθουνον τὸν βίον μου, καὶ τὰ κινήματα τῆς διανοίας, ἀγνή Παρθένε, πρὸς τὸ θεῖον βούλημα τοῦ ἐκ σοῦ ἀρρήτως ἡμῖν ἐπιδημήσαντος.

Ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου ἐξυφάνθη σὰρξ ὑπερφυῶς τῷ δημιουργήσαντι τὸν ἄνθρωπον, Θεοτόκε· ὄθεν ἀξίως ὑμνοῦμέν σε.

Λέλυται τῷ τόκῳ σου ἀρᾶς τὸ ἀνθρώπινον, μόνη παντευλόγητε· διὸ σε δοξάζομεν ὡς κεχαριστωμένη, Θεοτόκε, εἰς αἰῶνας.

Σὲ τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ τιμῶμεν, Θεὸς ἦν ἡγάπησεν, ἦν ἐξελέξατο, πάντως ὡς μόνην ἀγνήν εὐλογημένην ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Φωτοφόρον πύλην σε προεώρα Ἐζεκιήλ, δι' ἧς διήλθε τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃν ἐκτενῶς αἶτησαι, ἀγνή, τῆς μετανοίας μοι διανοῖξαι πύλας δέομαι.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν Ἄμψονα τὸν Ξενοδόχον, ἡμέρα κς'.

Σὲ τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπὲρ λόγον λοχεύτριαν, ὡς κραταῖαν ἀντίληψιν πάντων, πανάμωμε, τῶν καταπο-

Beatus populus, qui semper beatificat te, o beata, quæ beatum Deum peperisti, qui propter suam misericordiam homines ineffabili unione deificavit.

Mentis magnæ Verbum æternum videns Gabriel archangelus in te vere, o puella, inhabitasse ineffabiliter ac stupende, exclamavit: Ave, throne Altissimi, o benedicta.

Nuptiarum sequester divinus archangelus stans exclamavit tibi: Ave, o Sponsa Dei illibata, angelorum gloria, hominum salus, et munimentum.

Ad vocem angeli Gabrielis, concepisti, o tota sine ulla macula, Deum Verbum, qui verbo celestes exercitus creavit, et verbum præstat quo laudare possimus sanctam ipsius humiliationem ac demissionem, quæ est super omne verbum et cogitationem.

130 *Ex Canone in Festo S. Patris David Thes-salonicensis, die 26.*

Apparvisti decorata pulchritudine virtutum, et Christum decorum, o Virgo, peperisti, qui homines decoravit decoris pulchritudinibus divinitatis, o virgo perpetua.

Angelis honorabilior facta es, o Virgo, pariens illum, qui ipsos creavit: quamobrem precor te, o casta, sanctifica mentem meam, et cor meum illuminata, depellens nubes passionum.

Laudamus te, o omni laude dignissima Domina, quæ omni laude superiorem Deum ineffabiliter genuisti, et angelorum choros pulchritudine incomparabiliter superasti.

Dirige vitam meam, et motus mentis meæ, o Virgo casta, ad divinum consilium illius qui ex te ad nos modo inexplicabili processit.

Ex purissimis sanguinibus tuis, supra naturæ morem compacta est caro illi, qui hominem creavit; unde te, o Deipara pro dignitate laudamus.

Liberatum est per partum tuum a maledictione humanum genus, o sola omni benedictione cumulata; propterea te glorificamus tanquam gratia plenam, o Deipara, in sæcula.

Te pulchritudinem Jacob honoramus, quam Deus amavit, et elegit: omnino tanquam solam castam et benedictam te laudamus in omnia sæcula.

Luciferam portam prævidit te Ezechiel, per quam transivit lux vera Christus Deus noster, quem impense precare, o casta, te oro, ut mihi pœnitentiæ portas aperiat.

131 *Ex Canone in festo S. P. Sampsonis Xenodochi, die 27.*

Te Dei ineffabiliter Genitricem, tanquam validissimam defensionem omnium qui labore præ-

inuntur, glorificamus incessanter, et beatificamus, o mundissima.

Animæ mentisque meæ tenebras dispelle, o pura, et da mihi, ut sicut in die, honeste ambulem atque converser, ac salutaria præcepta exsequar.

Te, o tota munda Domina, lucidum Verbi palatium hymnis celebramus, ac beatam appellamus.

Te, o sanctissima casta, speciem Jacob, fidei divinæ vocibus laudamus, quæ genuisti nobis Deum carnem ferentem, quem omnia contremiscunt.

Cælum sublime omnium regis Dei lacta es, o ondequeque purissima; mundumque illius palatium, et thalamus divina gratia coruscans.

Vellus olim prænotavit castissimum uterum tuum, o veneranda, qui excepit in se divinum rorem irrorantem universos, qui siti peccati laborant, o omni laude digna ac benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Seda nunc gravem passionum mearum tempestatem, o casta benedictaque puella; et oppugna omnes incorporeos hostes, qui immaniter insultant paupertati meæ, ut floeliter te laudem.

Lucidissimis lampadibus illius qui ex te supra mentis captum incarnatus est, sanctissima Virgo, illuminemur nos, qui te Deiparam fideliter agnoscimus, et a passionum tenebris, atque a periculis cunctisque vitæ adversitatibus liberemur.

132 *Ex Canone in festo receptionis reliquiarum sanctorum Cyri, et Joannis, die 28.*

Tanquam ea, quæ ob bonitatis excessum tibi nos familiares facis, o castissima, Deoque gratissima, ab omni obscuritate, tempestate ac periculo libera universos.

Virgo illibatissima, quæ peperisti illum qui tollit morbos hominum, medicam adhibe manum contritionibus animæ meæ, carnisque meæ infirmitatibus.

Opulentas misericordias tuas asperge super nos, o Virgo, juxta consuetudinem tuam, varios morbos curans animarum illorum qui cum fide ad te accedunt, quæ es causa bonorum, o plurimum laudanda.

Ærumnositatibus animæ meæ fluctus tranquilla, obsecro; et dolores carnis meæ seda, quæ sola absque doloribus Deum corporatum peperisti.

Intellectualibus superior potestatibus, omni seductoris malitia superiorem me fac intercessionibus tuis, dum te cum gratiarum actione semper glorifico.

Ab hominibus infestis, a dæmonibus malignis, et ab omni alia adversitate, casu, omnique læsione libera me, Virgo sancta, et custodi me concinentem; Benedictus es, Deus Patrum.

In similitudine carnis ille, qui est serpentivus, ex te apparuit, o Virgo casta, quem incessanter deprecare, ut miseretur nostri, qui cum malitia

Α νουμενων δεξαζομεν απαύστοις, και μακαρίζομεν.

Ψυχῆς μου καὶ νοῦς, ἀγνή, ἀπέλασον τὸ σκότος, καὶ δίδου, ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχημόνως πολιτεύεσθαι, τὰ σωτήρια πράττοντα προπτάγματα.

Σὲ, πανάμωμε Δέσποινα, τὸ φωτεινὸν παλάτιον τοῦ Λόγου ἀνυμνολογοῦμεν καὶ μακαρίζομεν.

Σὲ, παναγία ἀγνή, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ, πίστεως θελαὶς φωναὶς ἀνυμνοῦμεν, κυήσασαν ἡμῖν θεὸν σαρκοφόρον ὃν τρέμει τὰ σύμπαντα.

Ὁ οὐρανὸς ὑψηλὸς ἐχρημάτισας τοῦ παμβασιλείως Θεοῦ, παναμώμητε, καὶ καθαρὸν παλάτιον, καὶ παστὰς φωτεινὴ θεὶς χάριτι.

¶ Ὁ πόκος ποτὲ προεδήλου τὴν ἀγνήν, σεμνὴ, γαστέρα σου εἰσδεξαμένην τὴν οὐράνιον δρόσον τὴν πάντας δροσίζουσιν τοὺς κεκρατημένους τῇ δίψῃ τῆς ἀμαρτίας, πανύμνητε εὐλογημένη, ἡ θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Στήσον παθῶν μου τὸ δεινὸν νῦν κλυδώνιον, ἀγνή εὐλογημένη, καὶ πολέμησον πάντας τοὺς ἀφειδῶς τῇ ἐμῇ πτωχείᾳ, κόρῃ, ἐπιμβαίνοντας δυσμενεῖς ἀσάρκους, ἕπως πιστῶς ὑμῶ σε.

Φαινοτάταις λαμπάσι τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, Παρθένε παναγία, ὑπὲρ νοῦν, εἰ θεοτόκον εἰδότες σε φωτιζόμεθα πίστει, καὶ σκότους ἐκλυτρούμεθα παθῶν, καὶ κινδύνων καὶ πάντων τοῦ βίου περιστάσεων.

C *Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν Λειψάνων τῶν ἀγίων ἀναργύρων Κύρου καὶ Ἰωάννου, ἡμέρᾳ κη'.*

Ὡς τὰ ἡμῶν ὑπερολῆ ἀγαθότητος οἰκειουμένη, πάναγνε θεοχαρίτωτε, ἀμαυρώσεως πάσης, καὶ ζάλης, καὶ κινδύνων πάντας διάσωσον.

Τὰς νόσους τῶν βροτῶν τὸν ἀφαιρούμενον τεκοῦσα, παναμώμητε Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ συντρίμματα καὶ σαρκὸς τὰ νοσήματα θεράπευσον.

Συνήθως ἐφ' ἡμᾶς τὰ κλοῦσιά σου ἔλεη, Παρθένε, ῥᾶνον, νοσήματα παύουσα ποικίλα ψυχῶν, τῶν ἐν πίστει προσιόντων σοι τῇ τῶν καλῶν αἰτίᾳ, κολουύμητε.

Κύματα πράυνον τῆς παναθλίας μου ψυχῆς, δέομαι, καὶ τῆς σαρκὸς παῦσον τὰς ὀδύνας, ἡ μόνη τεκοῦσα ἀνευθεν ὀδίνων θεὸν σωματούμενον.

Ἀνθρώπων δεινῶν καὶ δαιμόνων πονηρῶν καὶ πάσης ἄλλης καχοπραγίας καὶ συμπτώσεως καὶ πάσης κακώσεως ῥῦσαι με, ἅγία Παρθένε, καὶ συντήρησον ψάλλοντα· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ θεὸς ὁ τῶν Πατέρων.

Ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ὁ ὑπέρθεις, ἀγνή, ἐκ σοῦ ὠράθη, ὃν ἀπαύστως δυσώπει ἐλεηθῆναι ἡμῖς κακίᾳ

συζώντας, καὶ τρέμοντας τῆς αἰωνιζούσης, Παρθένε, Α
ειμωρίας.

Φωτοειδής ὡς νεφέλη, τὴν τῆς δικαιοσύνης κατέχουσα ἀγκάλαις σου, ἀγνή, Ἥλιον ἄδυτον πέφυκας· διὰ τοῦτο βοῶ σοι· Πολλοὶς ἐσκοτισμένον με κακοῖς φωταγώγησον, κόρη, ἀπαύστως σε γεραίροντα.

133 *Ex Canone in S. Hypatium, die 28 (64^{...}).*

Salvatori ac Deo ex castis sanguinibus tuis corpus dedisti, o Virgo inviolata, qui dedit nobis sapientem Hierarchiam suam, salutiferum ac ferventem defensorem, vere admirabilem Hypatium.

Esto mihi propitia in die Christi formidabili ac tremenda, o Dei Mater, Virgo genitrix Maria, quæ omnibus Filii tui creatoris es sublimior, quippe quæ sola ipsum supernaturaliter lactasti.

Virgo Mater, quæ Deum incarnatum peperisti graves et innumerabiles animæ meæ lapsus expians, salva me intercessione tua.

Gratiarum tuarum fluvii, et fontes curationum, et divinarum divitiarum distributiones dividuntur, o Dei Sponsa, ex manu Illa, unde vita principium habuit, Omnipotentis qui ex utero tuo natus est.

Sapientiam Dei subsistentem peperisti, inviolata Virgo Deipara, quæ sanctos sapientissimos fecit, per quos malitiæ architecti cecidit fastus, et pessima machinamenta.

MHN ΙΟΥΛΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κατόντος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Κοσμίῶν καὶ Δαμιανόν, ἡμέρα α'.

Ἐὶ τοῦ Θεοῦ τὸ χωρίον, τὴν νοητὴν τράπεζαν, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ, τὴν ἀδιάβατον γέφυραν, καὶ ἀδιάσειστον κλίμακα, ἀχραντε, αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν μακαρίζομεν.

Ὁ φοβερός ταῖς ἄνω στρατηγίαις ἐν σοὶ ἀφράστως ὤκησε, καθαρωτέραν εὐρηκῶς ὄρατῆς καὶ νοουμένης, ἀγνή Παρθένε, φύσει· διὸ σε μακαρίζομεν.

Ἡ λαμπρὰ τοῦ θεοῦ φωτὸς, ἡ ἀνωτέρα πάντων τῶν ποιημάτων, ἡ τὸν ἀνθρώπον θεώσασα, ὡς θεὸν κύψασα, καὶ Θεοτόκος δοξάζεται.

Ἀνάτειλόν μοι, Δέσποινα, ἀκτῖνα θείας γνώσεως τῶ ἐν τῷ σκότῳ τῆς ἀγνωσίας δεινῶς συνεχομένῳ, καὶ πρὸς φῶς ὁδήγησον μετανόιας, ἀχραντε, πύλη οὔσα τοῦ φωτός.

Σῶσόν με, ἡ τεκοῦσα τὸν Σωτῆρα· βυθὸς γὰρ συνταράσσει με ἀμαρτημάτων, καὶ χεῖμάζει με κλυδώνιον ἰδονῶν, καὶ ζάλη τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐκθλίβει με.

Καταβήσεται Χριστός, ὡς ὑετός ἐπὶ πόρον, ἐν τῇ γαστρὶ σου, θεοχαρίτωτε, καὶ τοὺς χεῖμάρρους τῆς ἀνομίας καταπαύσει ὡς θεός, καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν πηγάζει τοῖς μέλλουσιν, Εὐλογητός ὁ θεός ὁ τῶν Πατέρων.

(64^{...}) Desideratur in Mensis.

A convivimus et æternum tormentum contremisimus.

Facta es, o casta, velut nubes lucida, quæ justitiæ Solem inocciduum ulnis contianisti: ideo clamo ad te; Illumina me, o puella, multis malis obtenebratum, dum te incessanter honoro.

133 *Ex Canone in S. Hypatium, die 28 (64^{...}).*

O miraculum omnium miraculorum maximum, quod Virgo concipiens sine viri opera in utero suo illum qui universa complectitur, illum non coarctavit.

O Dei sponsa Virgo, quæ absque nuptialis thalami experimento, et absque seminis corruptione Unigenitum Patris concepisti, et in carne peperisti, ex immaculatis sanguinibus tuis, ne cesses preces effundere pro salute mundi.

Me multis periculis circumdatum, et peccatorum tempestate periculosissime jactatum, dirige nunc Spiritus sancti aura ad pacatissimam stationem, o Dei genitrix Domina, portus enim es Christianorum; quamobrem te **134** laudamus in omnia sæcula.

Mater Creatoris lucidissima mæstorum consolatio, periclitantium protectio, et laborantium auxilium, atque ægrotantium velox visitatio, tu me, quandiu vixero, custodi.

MENSIS JULIUS.

Ex Canone in festo SS. Cosmæ, et Damiani martyrum, die 1.

Te Dei sedem ac possessionem, mensam spiritalem, speciem ac pulchritudinem Jacob, pontem trajectu felicissimum ac facillimum, scalam stabilem atque immobilem, omnes hominum generationes cum affectu beatam nuncupamus. o immaculata.

Ille qui formidabilis est supernis exercitibus, in te inenarrabili modo habitavit, o casta Virgo, cum te omni natura visibili, atque intelligibili puriorum invenisset: propterea te beatam appellamus.

Lampas divinæ lucis, superior omnibus creaturis, quæ hominem deificavit, quippe quæ Deum pepererit, Deipara glorificatur.

Oriri fac super me, Domina, radium divinæ cognitionis, cum tenebris ignorantie graviter oppressus sim; et deduc me ad lumen pœnitentiæ, o immaculata, cum sis porta lucis.

Salva me, tu quæ Salvatorem peperisti; profundum quippe peccatorum conturbat me; et exagitat me tempestas concupiscentiarum, malignorumque spirituum procella affligit me.

135 Descendet Christus sicut pluvia in vellus, in uterum tuum, o Deo charissima; et torrentes iniquitatis cessare faciet, utpote Deus; atque immortalitatem ac vitam in modum fontis emanabit iis qui canunt: Benedictus Deus Patrum.

Ex sacris sanguinibus tuis incarnatus est Creator omnium, atque exivit ab utero tuo, virginem te conservans. O miraculum miraculorum! o novorum mysteriorum manifestatio, quæ in te facta sunt in omnia sæcula.

O virgo, quæ ipsis Cherubim superior apparuisti, effice mentem meam carnalibus concupiscentiis vitæque tentationibus superiorem; et concede mihi ut expedite facileque incedam pro semitas salutare, quæ ducunt ad supernam civitatem, o immaculata.

Ex Canone alio in SS. Anargyros Cosmam, et Damianum (64^{****}).

Salvatorem ac Deum ex castis sanguinibus tuis corporasti, o pura et inviolata, qui dedit nobis salutare medicos passionum nostrarum, et ferventes defensores, sapientes Anargyros in spiritu.

Te speciosissimam inter mulieres elegit Deus, et ex te corporaliter, o casta, nasci complacuit sibi, qui requiescit in sanctis suis.

Compassione tua dignum me fac, o Virgo inviolata, quæ peperisti Verbum unice compassivissimum, quod concessit universis finibus terræ Sanctos compatiens medicos, et miraculorum patratore.

Sapientiam Dei substantialem peperisti, o Virgo inviolata Deipara, quæ sanctos sapientissimos nobis concessit, per quos malitiæ architecti cecidit fastus, et gravissima stratagemata.

Ex Canone alio in SS. Anargyros Cosmam, et Damianum.

Effunde super nos, nunc, o casta, stillas miserationum tuarum, tu quæ bonum, et pium, et miseratorem ineffabiliter peperisti, atque universorum nunc præsidium existis.

Ille qui solus est bonus, solus intime misericors, immaculatam vulvam tuam ingressus est, o tota immaculata, volens nos passionibus pollutos reformare.

In te, o Virgo Dei Mater, spes meas reposui, me ab omni hostis malitia esse liberandum.

O Domina casta, quæ Deum incarnatum incomprehensibili modo peperisti, eundem semper deprecare, ut me a carnalibus passionibus, et ab æternis tormentis eripiat.

Ille qui inferiora superioribus in supernaturali

Ex Canone in festo S. Thomæ Patæensis et S. Cyriacæ martyris, die 7.

Mortis impetum repressisti, o casta, Christum immortalitatis datorem enixa, quem cum infernus voluntario decreto mortuum vidisset, contremuit.

O Virgo, quæ subsistentem Dei Sapientiam peperisti, a sophista malitiæ libera me mediatione tua, o sola carens omni labe.

Libera, o Virgo castissima, ab omni hostis læsione, eos qui noverunt te veram esse Dei matrem.

Ἐξ αἱμάτων σου ἱερῶν σεσάφκωται ὁ Πλαστουργὸς ὁ πάντων, καὶ σοῦ προῆλθεν ἐκ γαστρὸς, σὲ παρθένον διαφυλάξας· ὦ θαῦμα θαυμάτων! ὦ καινῶν μυστηρίων φανέρωσις ἐν σοὶ πεπραγμένων εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας!

Φανεῖσα, Παρθένε, τῶν Χερουβὶμ ἀνωτέρα, ἀνώτερον ἀπέργασαι τὸν νοῦν μου τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ τοῦ βίου πειρασμῶν, καὶ δίδου βαδίζειν εὐσταλῶς τὰς σωτηρίους τρίβους, τὰς φερούσας, ἀχραντε, πρὸς τὴν ἀνω πόλιν.

Templum mundum fecit te, Domina, mundissimum **136** Verbum, quod divinam Anargyrorum Ecclesiam signis ac prodigiis semper magnificat.

O Maria virga quæ germinasti ex radice Jesse, protulisti, inviolata, florem Christum, qui velut floribus, miraculis exornat famulos suos Anargyros.

Perempta est mors in te; vitam enim substantialem peperisti Christum Dominum, o inviolata, protectorem vitæ nostræ, quæ Anargyros medicos dedit iis qui clamant: Benedicite omnia.

Facta es, o Virgo, domicilium lucis illius, quæ universa illuminavit, et luciferos sanctos nunc concessit, qui mortiferarum passionum tenebras in spiritu eliminant, o sola semper inviolata Virgo.

C partu tuo conjunxit, o castissima, custodiat in tranquillo statu nos, qui te laudibus exaltamus.

Mons Dei, ex quo Veritas manifestatur, tu es, o Virgo **137** casta, in quo eum inhabitasset ille, qui est incomprehensibilis, hominibus voluit similis fieri propter excessum misericordiæ suæ: cui psallimus: Benedictus es, etc.

Ecce, o anima mea, porta lucis, quæ nunc aperit aditus poenitiæ: ecce species Jacob; unica hominum tutela ac defensio: festina per intercessionem illius consequi misericordiam.

Agnoscentes te, o Domina, vere lucidam esse nubem Solis justitiæ per tuam intercessionem ab obscurissimis tenebris, et ab æterno supplicio liberemur, o ab omni nævo libera.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Θωμᾶν τὸν ἐν τῷ Παλαιῷ, καὶ τὴν ἁγίαν μάρτυρα Κυριακὴν, ἡμέρα ζ.

Ῥύμην, ἀγνή, τοῦ θανάτου ἀνέστειλας ἀθανασίας πρόξενον Χριστὸν κυήσασα, ὃν ὁ ἄδης θανέντα βουλῆσει ἐκουσίῃ ἰδὼν ἐτρόμαξεν.

Σοφίαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνυπόστατον τεκοῦσα, Παρθένε, τοῦ σοφιστοῦ με τῆς κακίας ἐκλύτρωσον μεσιτεία σου, μόνη παναμώμητε.

Ῥῦσαι πάσης κακώσεως τοῦ δυσμενοῦς, Παρθένε, τοὺς εἰδότας ἀληθῶς Θεοῦ σε μητέρα, πάναγνε.

Ἐλυσας, ἀγραντε, τῶν προπατόρων τὴν ἀράν, **A** γέζασα ἀνευ σαρκὸς, σεμνή, θελημάτων τὸν πάντα τῷ αὐτοῦ θελήματι θεῖω σαφῶς οὐσιώσαντα.

Βασιλέα κυήσασα Χριστὸν οἷάπερ βασίλισσα, θεοχαρίτωτε, τοὺς ἐπὶ σοὶ προστρέχοντας οὐρανῶν βασιλείας ἀξίωσον.

Ὁ μόνος Θεὸς μόνην εὔρε καθαράν τὴν σὴν γαστέρα, καὶ σωματοῦται καὶ γνωρίζεται ἄνθρωπος σώζων τὸν ἄνθρωπον· ὄθεν ὡς καλῶν σε αἰτίαν ἐπιστάμενοι ψάλλομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκί, κυήσασα.

Ὁ ὑπερούσιος Θεὸς οὐσιώθη καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ, Παρθένε, καὶ ὠράθη ὡς βρέφος ὁ πρὸ αἰώνων Πατέρι καὶ θεῖω συνυπάρχων Πνεύματι· ὄθεν ὡς αὐτοῦ σε δοξάζομεν μητέρα.

Φωτεινοτάταις λαμπάσι τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, Παρθένε παναγία, ὑπὲρ νοῦν οἱ Θεοτόκον εἰδότες σε φωτιζόμεθα πίστει, καὶ σκότους ἐκλυτρούμεθα παθῶν, καὶ πάντων κινδύνων καὶ πάσης περιστάσεως.

*Ex Canone in SS. Paternitium, et Coprum, die 9 (64****).*

Mortifica cordis mei affectiones, tu, quæ vitam nostram Christum ineffabiliter peperisti, o Virgo nuptialis thalami nescia, spes eorum qui recurrunt ad te.

O porta salutaris, pœnitentiæ portas, utpote benigna protectrix, aperi mihi, et a peccati portis libera me, custodiens me divina potentia tua.

Corpus accepit ex visceribus tuis Deus Verbum, o Dei genitrix puella, et ut infans visus est, exhibens universis admirandam ac stupore plenam regenerationem.

Ille qui erat perfectissimus, factus homo ex te, o Virgo innupta, corruptam hominum essentiam deificavit.

Incessabili voce ad te clamamus: Gaude, o in-

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Πρόκλον καὶ Ἰλαρίωνα, ἡμέρα ιβ'.

Γόν τῶν ἀκοῶν τῆς προμήτορος Εὐας Γαβριήλ σοι προσφωνῶν τὴ Χαῖρε ἀληθῶς ἐξετίναξε, Δέσποινα· μόνη γάρ τὸν ἀναιρέτην τῆς κακίας τοῦ ὄφρου ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον ἐκύησας.

Λῦσον, Παρθένε, τὸν δεσμόν τῶν κακῶν μου, συνδέουσα τῇ στοργῇ με τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος Λόγου, πανάμωμε, καὶ σώσον με, Δέσποινα, ταῖς ἰκεσίαις σου.

Συντριβὲν τῇ παραβάσει τῶν χειρῶν σου τὸ ποίημα κατοικτεῖρων, Λόγε, μήτραν ἀπειρόγαμον ὤκησας, καὶ ἐν δυσὶ ταῖς οὐσίαις προελήλυθας, ἀφθαρσίας καινίζων ὁδοὺς τοῖς εἰδόσι σε.

Τίς δύναται τὸ σὸν ἐρμηνεῦσαι μυστήριον, ὦ Δέ-

(64****) Menæa non habent.

Dissolvisti, o intemerata, primorum parentum maledictionem, cum peperisti sine voluntate carnis, o veneranda, illum qui voluntate sua divini manifeste universa produxit.

O Deo gratissima, quæ regem Christum peperisti, utpote regina, eos, qui ad te recurrunt, dignos fac regni cœlorum.

Deus, qui est solus, solum uterum tuum purum invenit, et corporatus est, et agnitus homo salvans hominem: unde te tanquam causam bonorum agnoscentes, psallimus: Benedicta tu, quæ Deum in carne peperisti.

138 Supersubstantialis Deus substantia nostra factus est ex te, o Virgo, et apparuit tanquam infans, ille qui ante sæcula est cum Patre et Spiritu divino: quare tanquam illius matrem te glorificamus.

Lucidissimis lampadibus illius, qui ex te, o Virgo sanctissima, supra mentis captum incarnatus est, nos, qui te Deiparam fideliter agnoscimus, illuminemur, et a tenebris passionum, omnique periculo atque adversitate liberemur.

temeratissima: gaudium enim omnium Christam genuisti; atque universum primæ matris Evæ mororem effugasti.

Ecce Arca illa legalis præfigurabat uterum tuum continentem Manna Christum escam nostram, o Dei genitrix sola casta, benedicta.

C Cœlis sublimior apparuisti, dum Verbum Deum, qui nos ad sublimia evexit, peperisti, quem superexaltat omnis spiritus, tanquam Deum nostrum, in sæcula.

Lucis tuæ radiis illumina, o Sponsa Dei, animam meam, **139** in socordiae profundo jacentem; exsurge, atque hostes proturba ac dejice, qui semper divexant cor meum, et ad libidines meas sectandas impellunt me.

Ex Canone in festo SS. martyrum Procli, et Hilariionis, die 12.

Venenum, quod prima mater Eva auribus audiendo imbiberat, Gabriel tibi, Ave, acclamans vere ejecit, o Domina: tu enim sola ablatorem malitiæ serpentis supra omnis cogitationis ac sermonis captum peperisti.

Dissolve, o Virgo, catenam malorum meorum, colligans me amore Verbi, quod ex te, o mundissima, natum est: et salvum me fac, o Domina, precibus tuis.

Confractum ob transgressionem, opus manuum tuarum commiserans, o Verbum, uterum virilis copule nescium habitasti, et in duabus substantiis processisti, renovans vias immortalitatis scientibus te.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o Domina

Deipara? omnium enim Creatorem ineffabiliter A
corporasti.

Ecce Virgo concipiet (exclamavit olim Isaia-) magni consilii angelum Emmanuel, Deum, et Dominum, et Salvatorem animarum nostrarum.

Tanquam sanctior omnibus creaturis, peperisti, o casta Virgo, o Virgo immaculata, benedicta Mater, semper glorificata, Creatorem et Dominum.

Incarnatus ex impollutis sanguinibus tuis Deus, qui fecit, et plasmavit me, o Dei genitrix Domina, recuperavit mundum, ita clamantem: Benedicite, et laudate Dominum.

Lucis domicilium facta es, o casta, sanctissima Mater Virgo, in materia visibili corporis, a qua omnes qui in 140 tenebris vitam trahunt, illuminantur: quamobrem te cum fide beatam appel- B
lamus.

Ex Canone in Synaxim, seu collectam archangeli Gabrielis, die 15.

Ubi Gabriel, etc.

(Idem est cum Canone diei 26 Martii.)

141 Ex Canone in festo S. Golinduchæ martyris, die 15.

A sordibus malitiæ volens Creator naturam nostram mundare, ex utero tuo mundo incarnatus est, o Deipara; propterea te omnes glorificamus.

Manifeste cognovimus Deum ex castis sanguinibus tuis incarnatum esse, o Virgo, nostramque C
nunc formam misericordia adductum suscepisse; quamobrem te cum fide glorificamus.

Vinculum transgressionis dissolvisti, bonorum datorem cum excessu benignitatis enixa: propterea nos fideles te, Virgo Mater, glorificamus.

Cum sit mens mea multis transgressionibus inquinata ac deturpata, precor te, o Dei Mater, unice immaculata (65), miserere mei, et salva me mediatione tua.

Cum contexuisset Altissimus sibi ipsi amictum ex puris sanguinibus tuis, o immaculata, eos qui divinis vestibis nudati fuerant, exornavit; propterea cum affectu te beatam appellamus.

Propitiatorium apud Deum te semper habemus, o summe immaculata: erue nos a futuræ vitæ D
terribilibus tormentis, ac libera nos ab omnibus minis et conatibus hostium tam visibilium quam invisibilium.

Tu quæ partu tuo universam seductoris malitiam sterilem reddidisti, o casta, cor meum omnium bonorum operum sterile, fructiferum effice, Deum mihi propitium reddendo.

142 Mediante voce angeli, concepisti, o casta,

(65) Hinc Joan. Trithemius abbas de laud. S. An-
næ cap. 7, ait ad rem nostram: « Digna Dei Mater fuisse creditur sine originali macula concipi, quæ illum erat Virgo paritura, qui totius mundi deleret crimina. Nolo mireris Dei Genitricem præter naturæ consuetudinem ab originali præservatam cri-

σποινα Θεοτόκε· τὸν γὰρ χτίστην τῶν ὄλων ἀφρά-
στως ἐσωμάτωσας.

Ἴδου ἡ Παρθένος, ἀνεβόα ὁ Ἡσαίας πάλαι, βου-
λῆς ἄγγελον μεγάλης Ἐμμανουὴλ τὸν Θεόν, καὶ
Κύριον, καὶ Σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν συλλήψει.

Ὡς τῶν κτισμάτων πάντων ἀγιωτέρα, ἀγνή Παρ-
θένε, ἀπεκύησας τὸν χτίστην καὶ Κύριον, Παρθένε
ἀμίαντε, εὐλογημένη Μῆτερ ἀεὶ δεδοξασμένη.

Σαρκωθεὶς ἐξ ἀχράντων αἱμάτων σου ὁ Θεὸς ὁ
ποιήσας καὶ πλάσας με, Θεοκυῆτορ Δέσποινα, ἀν-
εκτήσατο κόσμον οὕτω βοῶντα· Εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε
τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, γεγένησαι, παναγία
μητροπάρθενε, ἐν ὕλῃ ὀρωμένη τοῦ σώματος, καὶ
πάντας τοὺς ἐν σκότει φωτίσαντος· ὅθεν σε πιστεῖ
B μακαρίζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν σύναξιν τοῦ ἀρχαγγέ-
λου Γαβριήλ, ἡμέρα 15.

Ἄγνήν σε, κ. τ. λ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μάρτυρα Γολιν-
δουχήν, ἡμέρα 15.

Ῥύπου κακίας τὴν φύσιν ὁ Πλαστοργὸς τὴν
ἡμῶν βουλόμενος ἐκκαθάραι, ἐκ τῆς σῆς καθαρᾶς
σεσάρκωται γαστρὸς, Θεοτόκε· διὸ σε πάντες δοξά-
ζομεν.

Γνωστῶς κατίδομεν Θεὸν σαρκωθέντα, Παρθένε,
ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, δι' οἶκτον νῦν τὴν ἡμῶν
ἀναλαβόντα μορφὴν. Διὰ τοῦτο πιστεῖ σε δοξά-
ζομεν.

Δεσμὸν διέλυσας τῆς παραβάσεως τῶν καλῶν τὸν
δοτῆρα ὑπερβολῆ τέξασα χρηστότητος, Παρθενομη-
τορ. Διὰ τοῦτο οἱ πιστοὶ σε δοξάζομεν.

Μεμολυσμένος τὸν λογισμὸν καὶ ἠχρειωμένος ταῖς
πολλαῖς, Μῆτερ Θεοῦ, παραβάσει, σὲ καθικετεύω,
μόγη ἀμόλυντε, οἰκτεῖραί με καὶ σῶσαι τῇ μεσιτείᾳ
σου.

Ἵψανάς Ἵψιστος ἐαυτῷ περιβολὴν ἐκ τῶν ἀγνῶν
αἱμάτων σου, τοὺς γυμνωθέντας θείαις καταστο-
λαῖς ἐφαιδρυνεν, ἀχραντε. Διὰ τοῦτό σε πόθῳ μακα-
ρίζομεν.

Πλαστήριον κεκτημένους, πανάμωμε, πρὸς τὴν
D Θεὸν σε πάγποτε, ἐξελοῦ ἡμᾶς τῶν ἐκεῖ βασάνων
φοβερῶν, καὶ λύτρωσαι πάσης ἀπειλῆς καὶ ἐπιβου-
λῆς ὄρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

Ἡ τῶν τόκῳ σου πᾶσαν ἀποστειρώσασα τὴν κα-
κίαν τοῦ πλάνου, πάσης στειρεύουσαν πράξεως,
ἀγνή, ἀγαθῆς τὴν καρδίαν μου δειξὸν καρποφόρον,
Θεὸν ἰλεουμένη.

Φωνῇ ἀγγέλου, ἀγνή, συνέλαβες Λόγον Πατρὸς

mine, quam sibi mansionem paraverat Deus infu-
sor gratiæ. Considera natam Dei Genitricem, et non
miraberis sine macula conceptionem. Magna sunt
quæ dicuntur, sed vera, sed sancta, sed Genitricem
Dei decentia, cujus conceptionem prævenit gratia,
et hinc miratur natura. » Sic ille.

ἡμῶν ὁμοιωθῆναι θελήσαντα, ὃν δυσώπει εὐρεῖν ἡμᾶς Ἐλεος, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων λύσιν, πανάμωμε ὄθεν εὐχαρίστους σε φωναῖς ἀειδοῦσάμεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἀκύλαν, ἡμέρα 18.

Λόγω, σεμνή, Λόγον ἐν μήτρᾳ συνέλαβες τὸν διὰ λόγου ἅπαντας δημιουργήσαντα· διὰ τοῦτο σε λόγοις ἐνθειοῖς ἀνυμνοῦμεν, Θεοχαρίτωτε.

Ὁ μόνος καθαρὸς, ὁ μόνος Κύριος, σὲ μόνην ὡς ἔγνω καθαρωτέραν πάσης κτίσεως, πανάμωμε, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων σεσωμάτωται.

Νοητὸν σε παλάτιον, καὶ ὑψηλὸν τοῦ βασιλέως θρόνον, Θεοτόκε δέσποινα, ὀνομάζομεν.

Μήτηρ καὶ δούλη Χριστοῦ τοῦ σαρκωθέντος δι' ἡμᾶς γέγονας, ὃν ἐκτενῶς πάντοτε δυσώπει τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς τοὺς σε Θεοτόκον ἀγνήν ὀνομάζοντας.

Κυριῶνυμε κόρη πανάμωμε, τὸν ἀγαθοδότην Θεὸν ἡ κυήσασα, τοὺς σε ὑμνοῦντας πάντοτε πειρασμῶν πολυτρόπων διάσωσον.

Νεκροῦται τὸ πρὶν ὁ Ἀδάμ φθοροποιῶ βρώσει, πανάμωμε, σὺ δὲ τεκοῦσα τὴν ζωὴν ἡμῶν, τοῦτον, Παρθένε, ἐζώωσας· ὄθεν ὡς καλῶν σε αἰτίαν ἀνυμνοῦντες κραυγάζομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Ὡς τὸν παναίτιον Θεὸν ὑπὲρ πᾶσαν ἀληθῶς, ἀγνή, αἰτίαν ἐν γαστρὶ συλλαβοῦσα, καὶ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς ὀφθέντα τεκοῦσα, πανάμωμε, τοῦτον ἐκδυσώπει ὑπὲρ τῶν σε ὑμνοῦντων.

Σὲ φωτιστικὴν λυχνίαν προεώρα προφήτης τὸ φῶς τὸ ἀνατείλαν ἐκ φωτὸς, Παρθενομήτορ, βαστάζουσαν, τὸ φωτίσαν πλουσίως τὰ πρὶν ἐσκοτισμένα ταῖς αὐγαῖς τῆς αὐτοῦ ἀνεκφράστου, πανάμωμε, θεότητος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Κήρυκον καὶ Ἰουλίτην, ἡμέρα 19.

Κατήγγηται θάνατος διὰ σοῦ, καὶ ἄδου τὸ κέντρον ἠφανίσθη, Μητὴρ ἀγνή· σὺ γὰρ τὸν ἀθάνατον Δεσπότην θανατωθέντα σαρκὶ ἀπεκύησας

Μὴ κενώσας τοὺς κόλπους τοὺς Πατρικοὺς, ἄχραντε, Λόγος ὁ τὸ πᾶν οὐσιώσας σου τὴν πανάμωμον γαστέρα ἔκρησε, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως ἠράθη, καὶ βροτοὺς ἐθέωσεν ὁ ὑπερούσιος.

Νόμοι φύσεως, πάντα γενε, ἐν τῇ ὑπὲρ φύσιν κρυφολα σου ἐναλλάττονται· τὸν Πλάστην γὰρ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἀπεκύησας.

Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος σάρκα ἀνελάβετο ἔννοον καὶ ἐμψυχον ἐκ σοῦ, πνευμάτι, καὶ δι' οἴκτον ἐγένετο ἄνθρωπος, καὶ ἐθέωσέ με τῇ παραβάσει ἀπωσθέντα, ὃν ἰκέτευσ σῶσαι τὰ σύμπαντα.

A Verbum Patris, quod nobis voluit assimilari : illud idem nunc deprecare, o mundissima, pro nobis ut misericordiam, et peccatorum absolutionem invenire possimus, quamobrem gratis vocibus, te semper glorificemus.

Ex Canone in festo S. Aquilæ apostoli, die 14.

Verbum mediante verbo in utero concepisti, o veneranda, quod per verbum universos creavit : ideo te verbis divinis collaudamus, o Dei gratia cumulatissima.

Solus mundus, solus Dominus, ut te agnovit solam, omni creatura mundioreni, o immaculatissima, ex castis sanguinibus tuis corporatus est.

B Te spirituale palatium, et altissimum Regis thronum, o Deipara Domina, nominamus.

Mater es et ancilla Christi incarnati propter nos : quem semper impense deprecare ut salvos faciat nos, qui te Deiparam castam nuncupamus.

O puella immaculatissima, cujus nomen dominium resonat ; quæ Deum bonorum datorem peperisti ; eos qui te collaudant assidue a multiformibus tentationibus salva.

Mortuus est olim Adam lethifero cibo degustato, o summe pura Virgo : tu autem enixa vitam nostram, eundem vivificasti : unde te tanquam bonorum causam laudantes, clamamus : Benedicta tu, quæ Deum in carne genuisti.

C Cum Deum rerum omnium causam, supra omnem causam vere, o casta, in utero conceperis, ac propter nos similem nobis effectum pepereris, eundem, o intemeratissima, suppliciter exora pro illis, qui te laudibus exornant.

Te lucernam illuminativam prævidit propheta, o Virgo **143** mater, gestantem lumén ortum de lumine, quod ea quæ antea tenebris offusa erant, splendoribus ineffabilis divinitatis suæ copiose illuminavit, o immaculatissima.

Ex Canone in SS. martyres Cericum et Julittam, die 15.

Irriti facti sunt conatus mortis, et inferni stimulus exterminatus est per te, Mater casta : tu enim immortalem Dominum, qui secundum carnem mortuus est, peperisti.

D Verbum illud supersubstantiale, quod omnem substantiam creavit, non deserens Paternum sinum, in utero tuo mundissimo habitavit, o immaculata, et caro sine ulla mutatione apparuit, hominesque deificavit.

Naturæ leges in partu tuo, qui fuit supra naturam, mutatae sunt, o castissima ; etenim Creatorem modo ineffabili atque inexcogetabili peperisti.

Deus Verbum Dei carnem mente atque anima præditam assumpsit ex te, o Sanctissima, et misericordia motus, factus est homo, meque deificavit, qui rejectus ac perditus eram, ob transgressionem. Hunc tu deprecare, ut omnibus salutem concedat.

Acutissima intercessionis tuæ falce, amputa, o puella, a radicibus pravæ cogitationes animæ meæ; neque fructiferum redde, precor; omnium enim Satorem Deum, et Salvatorem peperisti.

Verbis tuis inhaerentes, omnes generationes te beatam dicimus, o puella, beati Dei matrem factam, qui credentes in se, facit esse beatos.

Verbum ex immaculatissimis sanguinibus tuis incarnatum, o puella immaculata, eos qui ad irrationabilissimas carnis passiones ante propenderant, divina scientia deificavit; ideo nos illud superexaltamus in omnia sæcula.

144 Illumina, o porta lucis, animam meam ab affectibus excæcatam, pravisque cogitationibus obtenebratam, ac periclitantem; neque a tentationibus, periculis, ac tribulationibus eripe, ut glorificem te, fidelium spem ac fortitudinem.

Ex Canone in festo S. Athenogenis martyris, die 16.

Verbum æternum, ex sanguinibus tuis, o innupta, carnem factum, supra mentis verbiq̄ue comprehensionem, peperisti.

Cœlis sublimior facta es, o casta, et Seraphim sanctior, quippe quæ omnium Regem ac Dominum supra naturæ ordinem genueris.

Æqualis cum Genitore potestatis ac throni, supersubstantialem corporasti, o immaculatissima, qui cum hominibus propter suam misericordiam conversatus es.

Matrem ac Virginem te totam sanctam agnoscentes, concordii voce te veneramur, et devote beatam appellamus.

Tanquam intelligibilis arca, legislatorem portasti: tanquam lucerna splendida lumen peperisti: tanquam radix nunquam irrigata vitæ racemum, o Deipara, protulisti.

Verbum, quod supra verbi comprehensionem peperisti, o Dei genitrix Maria, pro nobis exora, qui te cum fide collaudamus, ac beatificamus, o immaculata.

Liberati per te, o intemeratissima, ab antiquo primorum parentum lapsu, tibi clamamus, Ave, et cum fide glorificamus eum, qui per te nos a corruptione liberavit.

Fers in ulnis Deum ferentem omnia; nutris nutritorem, **145** o casta, nobis similem effectum; quem deprecare, ut a cunctis asperis atque adversis liberet populum tuum.

Ex Canone in festo S. Marinæ martyris, die 17.

Receptaculum capax divinæ gratiæ facta es, o Dei genitrix immaculata: propterea Marina affectu virgineo te prosequens ac desiderans; Filio tuo adducta est post te.

Vere ac proprie te Deiparam nos fideles venera-

Προβρίζους τῷ τμητικῷ σου δρεπάνῳ τῆς πρῆσβειας ἐναπόκοψον, κόρη, τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς μου, καὶ καρποφόρον ἀνάδειξον, δέομαι ἁπάντων γὰρ τὸν φυτουργὸν τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἐκύησας.

Ῥήμασι σοῖς ἀκολουθοῦντες μακαρίζομεν γενεαὶ πᾶσαι, κόρη, μακαρίου Θεοῦ Μητέρα σε δειχθεῖσαν, τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας μακαρίους ἐκτελοῦντα.

Σαρκωθείς ὁ Λόγος ἐκ τῶν παναχράντων σου αἱμάτων, κόρη, τοὺς προνευκότας πρὸς τὰ ἀλογώτατα τῆς σαρκὸς πάθη, ἐπιγνώσει θεῖα ἐθέλωσεν, ἄχραντε, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν τυφλώτουςαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ πονηροῖς λογισμοῖς ἀμαυρωθεῖσαν καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ ἐξελοῦ με πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων, ἵνα δοξάζω σε, τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν καὶ κραταίωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀθηνογέντην, ἡμέρα 15'.

Σάρκα γεγεννημένον ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων, ἀπειρόγαμε, τὸν αἰώνιον Λόγον ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον ἐκύησας.

Ἄφθῃσι οὐρανῶν, ἀγνή, ὑψηλοτέρα, καὶ τῶν Σεραφίμ ἀει ἀγιωτέρα, ὡς τὸν ἁπάντων Δεσπότην καὶ Βασιλέα ὑπερφνωῶς κυφορήσασα.

Ἰσοδύναμον, σύνθρονον τῷ γεγεννηκότι τὴν ὑπερούσιον ἐσωμάτωσας, πανάμωμε, τοῖς βροτοῖς δι' οἶκτον ὁμιλήσαντα.

Μητέρα καὶ Παρθένον εἰδότες σε παναγίαν συμφῶνως γεραίρομεν, καὶ εὐσεβῶς μακαρίζομεν.

Ὡς νοητὴ κεισὼς τὸν νομοδότην ἐβάστασας, λυχνίς ὡς φωταυγῆς τὸ φῶς ἀπεκύησας, ὡς ῥίζα ἀπότιστος τῆς ζωῆς τὸν βότρυν, Θεοτόκε, ἀνεβλάστησας.

Ὅν ἀπεκύησας Λόγον ὑπὲρ λόγον, Θεογεννητορ Μαρία, ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδυσώπει, τῶν πιστῶν σε ὑμνοῦντων, καὶ μακαρίζόντων σε, ἄχραντε.

Λυτρωθέντες, πανάμωμε, διὰ σοῦ, τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων ἐκπτώσεως, τὸ Χαῖρε, σοὶ βοῶμεν, καὶ πίστει δοξάζομεν τὸν διὰ σοῦ ἐκ φθορᾶς ἡμᾶς ρυσάμενον.

Φέρεις ἐν ἀγκάλαις Θεὸν τὸν φέροντα πάντα, τρέφεις τὸν τροφέα ἡμῖν, ἀγνή, ὁμοιωθέντα ὃν ἰκέτευε τῷ λαῷ σου δοῦναι πάντων δυσχερῶν τὴν ἀπολύτρωσιν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μάρτυρα Μαρτίνην, ἡμέρα 15'.

Δοχεῖον χωρητικὸν γέγονας τῆς θείας χάριτος, Θεογεννητορ ἄχραντε διό σε Μαρίνα ποθήσασα παρθενικῶς ὀπίσω σου τῷ σῷ Υἱῷ προσαπενήνεχται.

Κυρίως καὶ ἀληθῶς σε Θεοτόκον οἱ πιστοὶ σέβο-

μεν, πανάμωμε· σὺ γὰρ Θεὸν τέτοκας σάρκα γε-
γένητα.

Fluxus corruptionis compescuit Virgo, incorrupte enim genuit illum qui corruptam hominum naturam a corruptione vindicavit.

Ἡ πανάμωμος καὶ μόνη ἀγιωτέρα τῶν Χερου-
βιμ φανεῖσα, τὰς ψυχὰς ἡμῶν σῶσον πάσης περι-
στάσεως, τῶν πίστει ὑμνούντων σε, ἄχραντε, Παρ-
θένε θεόθυμπε.

Θάλασσαν σπαργανώσας ὁμίχλη βουλήματι κυοφο-
ρεῖται ὁ Κτίστης ἐκ παρθένου, κόρη, ἀπειρογάμου,
ὡσπερ βρέφος, καὶ σπαργάνοις ἀρρήτως εἰλλίσσεται.

Παρθένε μόνη ὡς καθάραν σε ἀδιάφθορον Λόγος
καθάρως ἠγάπησε, καὶ ἐκ σοῦ ἀνεπλάσατο σαρκού-
μενος, κόρη, τὸν ἄνθρωπον, ὁ Μαρίνην δοξάσας β
τοῖς θαύμασι.

Ἄφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν Θεὸν οὐράνιον ἀπο-
κυήσασα τὸν οὐρανῶσαντα, πάναγνε, γηγενῶν ὄλον
τὸ φύραμα, καὶ τῆς Μαρίνης τὴν σεπτὴν μνήμην
φαιδρύναντα, ἔ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τὸν
Κύριον.

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλας μητέρας ἐξ ἀπειράνδρου σου,
Παρθένε, ἡ ταῖς φυκτωρίαις ἐνθέοις καταυγασθεῖ-
σα φῶς ἐχρημάτισεν, ἡ τῆς χαρᾶς ἐπώνυμος, Θεο-
κυήτηρ Μητροπάρθενε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Αἰμι-
λιανόν, ἡμέρα ιη'.

Ἰσχύς μου, καὶ ὑμνησις, καὶ φωτισμὸς τῆς καρ-
δίας μου ὑπάρχει, πανάμωμε, Χριστὸς ὁ Κύριος, C
ὃν ἐκύησας ἐν δύο ταῖς οὐσίαις, μὴ ὑποστάσει δὲ
κατανοούμενον.

Νόμους τοὺς τῆς φύσεως λαθοῦσα ἐν τῷ ὑπὲρ
φύσιν τοκετῷ, παρθένος μετὰ γέννησιν, Παρθενο-
μήτορ, ἔμεινας τὸν Πλαστοεργὸν γὰρ, ἄχραντε,
ἀπάσης κτίσεως τέτοκας.

Ἀγιάσματός σε τόπον τοῦ ἡμᾶς αγιάσαντος, παν-
αγία κόρη, μόνην εὐρεθεῖσαν δοξάζομεν, δι' οὗ οἱ
γῆν κατοικοῦντες οὐρανῶθησαν, καὶ ζωῆς ἀληθινῆς
ἠξιώθησαν.

Ῥομφαίᾳ τρωθέντα με τῆς ἀμαρτίας λασαι τῷ
δραστικωτάτῳ σου φαρμάκῳ, ἡ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν
κυήσασα, λόγχῃ τὸν τρωθέντα δι' ἐμὲ, ἄχραντε, καὶ
τρώσαντα τὴν καρδίαν τοῦ ὄφρατος.

Εὖα μὲν ἐτρόγησε τοῦ ξύλου καρπὸν θανατηφό- D
ρον· σὺ δὲ, πάναγνε, ζωῆς τὸ ξύλον καρπογονεῖς, οὗ
ἡ γεῦσις ἀπνιπτας τοὺς θανόντας ἀνεζώωσεν.

Κυριώνυμε θεόθυμπε, τὸ, Χαῖρε, σοὶ πίστει κραυ-
γάζομεν· καὶ γὰρ ἐκύησας χαρὰν ἀνεκλάλητον Χρι-
στὸν τὸν Κύριον, ᾧ κραυγάζομεν· Ὁ τῶν Πατέρων
Κύριος καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Σταγόνα μοι δμβρησον ἐλέους, πηγὴν τοῦ ἐλέους ἡ
κυήσασα, καὶ τῆς ἀμαρτίας μου ξήρανον δμβρήματα,
καὶ τῆς ψυχῆς μου πράϋνον ἄγρια κύματα, Παρθένε
Θεοτόκε Μαρία, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶ-
νας.

Φωτί με καταύγασον τῷ σῶ, πανύμνητε, τὸν ἐν
σκότει πορευόμενον· δίδου μοι χεῖρα βοηθείας· τὰ

A mur, o munda ab omni labe : tu enim Deum car-
nem factum peperisti.

O immaculatissima, quæ sola sanctior Cherubini
apparuiisti, salva animas nostras ab omni circum-
stanti adversitate, dum te cum fide laudamus, e
immaculata Virgo, sponsa Dei.

Creator, qui nebula tanquam fascia mare cir-
cumat, sua voluntate ex puella Virgine innu-
pta gignitur tanquam infans, et fasciis modo inef-
fabili circumvolvitur.

O Virgo unica, te utpote puram et incorruptam
Verbum illud purum dilexit, et ex te incarnatum,
hominem reformavit; quod Marinam miraculis
glorificavit.

Altior caelis apparuiisti Deum caelestem enixa, e
castissima, qui coelificavit universam massam ter-
rigenarum, ac venerandam Marinæ memoriam il-
lustravit; ad quem clamamus: Omnia opera, lau-
date Dominum.

Lucem nobis oriri fecisti ex inviolato utero tuo,
o Virgo, qui splendoribus divinis illustratus, lux
evasit, o Dei genitrix, Mater virgo, cujus nomen
resonat lætitiā.

146 Ex Canone in festo S. Emiliani martyris,
die 18.

Fortitudo mea, et laus mea, illuminatio cordis
mei est Christus Dominus, quem peperisti, o
summe illibata, qui intelligitur in duabus substan-
tiis, una autem hypostasi.

Naturæ leges ignorans in partu tuo, qui fuit su-
pra naturam, o Virgo Mater, post partum Virgo
permansisti: omnium enim creaturarum Condito-
rem, o inviolata, peperisti.

Te, quæ sola sanctificationis sanctificantis nos
locus esse inventa fuisti, o puella tota sancta, glo-
rificamus; per quem, terram inhabitantes, cœle-
stes facti sunt, veraque vita digni redditi sunt.

Me peccati gladio vulneratum sanasti efficacis-
sima medicina tua, o immaculata, quæ Salvatorem
Christum peperisti, qui propter me lancea vulne-
ratus, cor serpentis ipse vulneravit.

Eva quidem decerpit fructum arboris mortife-
rum: tu autem, o castissima, vitæ arborem fructi-
ficasti, cujus gustus omnes, qui mortui erant,
vivificavit.

O Dei sponsa, dominanti nomine ornata, tibi,
cum fide clamamus, Gaude; etenim gaudium ineffa-
bile Christum Dominum peperisti, ad quem vocife-
ramur: Patrum Deus, et Dominus benedictus es.

Deplue super me stillam misericordiae, tu, quæ
misericordiae fontem peperisti; peccatique mei im-
bres exsicca, ac feroces animæ meæ fluctus tran-
quilla, o Virgo Deipara Maria, ut te in omnia sæ-
cula glorificem.

Illustra me luce tua in tenebris ambulatētem, o
omni laude dignissima: porrigere mihi manum

auxiliatricem : nubes animæ dispelle; passionum
meorum tempestatem sedā, o refugium despa-
ratorum.

147 *Ex Canone in festo S. P. N. Dii confessoris,
die 19.*

Solis spiritualis tabernaculum facta es, o ab
omni labe pura, qui nos divinis splendoribus pie-
tatis illuminavit, atque ignorantiae nebulas dissipa-
vit, o Virgo perpetua.

Habitavit in te, o immaculata, ille, qui habitat
in caelis; quem enixe roga, ut salvet animas lau-
dantium te.

Candelabrum luciferum, te divinum splendorem
in utero gestantem agnovimus, o Virgo: unde te
supplices deprecamur, ut luce tua irradies animas
omnium qui te collaudant.

Interfice animæ meæ affectus, o inculpabilissima,
quæ vitam omnium ineffabili Verbo peperisti: et
mentem meam conturbatam pacifica, o puella.

Cherubim sanctiorem effecit te, o puella, Deus
sanctus manifeste, qui sanctificat clamantes, Be-
nedicta tu in mulieribus, o Domina immacula-
tissima.

Cœlis latior apparuisti, Deum in te capiens, o
Maria castissima; quem deprecare ut liberet me a
passionibus detinentibus me, atque a futura ter-
ribili sententia eripiat me clamantem: Laudate,
omnia opera, Dominum.

Parce mihi, Christe, quando veneris cum gloria
ad judicandum mundum, cum habeas deprecantem
te, o Verbuni, Deiparam semper Virginem, et
angelorum ordines, sanctorumque concilium.

Ex Canone in festo S. Eliæ Prophetæ, die 20.

Supersubstantialis Deus, ex te, o mundissima,
incarnatus est, et propter nos homo factus est si-
milis nobis: quem impense roga, o castissima, ut
me, qui supra omnes **148** homines peccavi, salvet
et liberet a supplicio.

O porta impervia, per quam transitur ad Deum,
pœnitentiæ portas aperi mihi precor, abluens sordes
peccatorum meorum imbribus misericordiæ tuæ, o
puella Deo charissima.

Cum omnibus cœlestibus virtutibus, cum omni-
bus prophetis et martyribus, cum apostolis et con-
fessoribus, preces effundē, o Domina mundissima,
ut ego, qui multa peccavi, salutem consequar, et a
futuris pœnis eripiar.

Super te tanquam imber descendit Verbum su-
persubstantiale, quod deprecare, o puella innocen-
tissima, ut super me nunc mundas compunctionis
stillas depluat, quibus omnes immensorum malo-
rum meorum sordes abluantur.

O porta Dei, divinos ingressus ostende miseræ
animæ meæ, quos ingrediar cum confessione, ma-
lorumque absolutionem recipiam, o Deipara.

Laudo te, o tota laudabilis, et magnifico, o Deo

νέφη τῆς ψυχῆς μου ἀπέλασον· παθῶν μου τὸ κλυ-
δώνιον κόπασον, ἀπεγνωσμένων καταφύγιον.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσιον Πατέρα ἡμῶν
Διον, ἡμέρα ιθ'.*

Ἡλίου τοῦ νοητοῦ, πανάμωμε, σκῆνωμα γέγονας
ταῖς θεϊκαῖς λαμπρότησιν ἡμᾶς εὐσεβείας καταυ-
γάσαντος, καὶ τὴν ἀγλυν διώξαντος τῆς ἀγνωσίας,
Ἄειπάρθενε.

Ἐνώκησεν ἐπὶ σοὶ ὁ κατοικῶν τοὺς οὐρανοὺς,
ἀχραντε, ὃν ἐκτενώς αἰτησαὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς τῶν
ὑμνούντων σε.

Φωτοφόρον σε λυχνίαν τὸ θεῖον φέγγος ἐν τῇ
γαστρὶ βαστάσασαν ἔγνωμεν, Παρθένε· ὄθεν δυσ-
ωποῦμέν σε, φωτὶ σου καταύγασον πάντων τὰς ψυχὰς
τῶν ὑμνούντων σε.

Νέκρωσον τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη, πανάμωμε,
ἢ τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων ἀπορρήτιψ λόγῳ κηύσασα,
καὶ τὸν νοῦν μου ταρασσόμενον, κόρη, εἰρήνευσον.

Ἀγιωτέραν τῶν Χερουδίμ σε ἀπειργάσατο, κόρη,
ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ἐμρανῶς, ἀγιάζων τοὺς κραυγάζον-
τας· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, πανάμωμε Δέ-
σποινα.

Ἄφθης πλατυτέρα οὐρανῶν Θεὸν χωρήσασα, Μα-
ρία πάναγνε· ὃν καθικέτευε ῥύσαι με τῶν παθῶν τῶν
συνεχόντων με, καὶ τῆς μελλούσης φοβερᾶς δίχης
με ῥύσασθαι τὸν βοῶντα· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε
τὸν Κύριον.

Φεῖσαι μου, Χριστέ, ὅταν ἔλθῃς κρίναι τὸν κόσμον
μετὰ δόξης, ἔχων δυσωποῦσάν σε, Λόγε, τὴν Θεοτό-
κον τὴν ἀειπάρθενον, τὰ τῶν ἀγγέλων τάγματα,
καὶ τῶν ὁσίων τὴν ὁμήγουριν.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον προφήτην Ἡλιοῦ,
ἡμέρα κ'.*

Ὁ ὑπερούσιος Θεὸς, πανάμωμε, ἐκ σοῦ σεσάρκω-
ται, καὶ δι' ἡμᾶς ὤφθη καθ' ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος, ὃν
ἐκτενώς ἐκέτευε ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, ἡμαρτη-
κότα με, πάναγνε, σῶσαι καὶ κολάσεως ῥύσασθαι.

Ἀδιόδευτε πύλη, ἢ πρὸς Θεὸν φέρουσα, πύλας
μετανοίας μοι, κόρη, ἀνοιξον, δέομαι, ἀποκαθαίρουσα
ἁμαρτιῶν μου τὸν ῥῦπον ὄμβροισ τοῦ ἐλίου σου,
θεοχαρίτωτε.

Μετὰ πασῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων, μετὰ πάν-
των, Δέσποινα πανάμωμε, τῶν προφητῶν, καὶ τῶν
ἀθλητῶν, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ὁσίων, ἐκέ-
τευε τυχεῖν με σωτηρίας τὸν πολλὰ ἁμαρτάνοντα καὶ
ῥυσθῆναι μελλούσης κολάσεως.

Ἐπὶ σὲ ὡσπερ ὄμβρος Λόγος καταδέβηκεν ὁ ὑπερ-
ούσιος, ὃν δυσώπει, κόρη, ἐπομβρῆσαι μοι νῦν
κατανύξεως καθαρᾶς σταγόνας ἀποπλυνούσας πάντα
ῥῦπον τῶν ἀμέτρων κακῶν μου, πανάμωμε.

Ἡ πύλη ἢ τοῦ Θεοῦ, εἰσόδους θείας ὑπόδειξον τῇ
ταπεινῇ μου ψυχῇ, ἐν αἷς εἰσελεύσομαι ἐξομολογού-
μενος, καὶ κικῶν τὴν λύσιν, Θεοτόκε, ἀπολήψομαι.

Ἵμνῶ σε, πανύμνητε, καὶ μεγαλύνω, θεοχαρίτωτε,

την ἀγνήν σου λοχείαν· βοήθησόν μοι βίου τοῖς κύμασι· χειμαζομένῳ, καὶ δίδου κατάνυξιν τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, καθαρτικὴν τῶν μολυσμῶν.

Νομοθετῶν εὐσέβειαν καὶ διδάσκων μετάνοιαν ὁ Ἐμμανουὴλ ἐκ σοῦ τεχθεὶς ἐπέφανεν, ὃν νῦν ἐκδυσώπησον, ὑπεραγία Δέσποινα, τῆς δικαιοσύνης ὑπανοίξαι μοι πύλας, καὶ σῶσαι με βοῶντα· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε Κύριον.

Φωνάς τῶν οἰκετῶν σου, ὡς ἀγαθὴ, μὴ παρίδῃς, πανάμωμε Δέσποινα, ἀλλ' ἐκτενῶς αἰτῆσαι τὸν πάντων Δημιουργὸν τῷ βασιλεὶ τὰ τρόπαια, καὶ τὴν εὐρωστίαν τὴν ψυχικὴν δωρῆσασθαι, Παρθένε, καὶ θείας βασιλείας τὴν μετουσίαν καὶ λαμπρότητα.

149 *Ex Canone in S. Vocam martyrem, die 23 (65).*

Soluta est primorum parentum pœna : Deum enim, qui est ante sæcula, peperisti, o illibata ; qui factus novus infans, omnem humanam substantiam penitus renovavit.

Deus ex te incarnatus, propter viscera misericordiae suae, hominibus unitus est, ac sustulit maledictionem, o sola omni benedictione cumulata Domina.

Virgo a nuptiis immunis, Virgo benedicta, pontificum gloria, martyrum omnium corona, libera a periculis ac tribulationibus eos qui concinunt laudes tuas.

Sapientia Dei ædificavit sibi domum, prout sibi placitum fuit, ex puris sanctisque sanguinibus tuis, o Domina.

Tanquam Imber salutaris, Verbum effusum est

Ἐκ τοῦ Καρότος εἰς τὴν ἀγίαν μάρτυρα Χριστίνην, ἡμέρα κδ'.

Συνέλαβες Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς σαρκὶ ἐνωθέντα κατ' ὑπόστασιν τὴν ἐκ σοῦ, ὃν ἐπιποθήσασα Χριστίνα τοῦ μαρτυρίου τὸ κλέος ἐκτήσατο.

Στήσόν μου τὸν ταραχὸν τῶν λογισμῶν, ἀγνή Δέσποινα, παῦσον ψυχῆς πάσαν ἀθυμίαν, τὸν Χριστὸν ἡ κύησασα.

Προφητῶν σε ὁ ἔνδοξος πάλαι Ἴσαϊας ῥάβδον ὠνόμασεν, ἀνθος φέρουσαν τὸν Κύριον, Θεοτόκε μητέρα ἀειπάρθενε.

Νεκρὸν με τῇ ἀμαρτίᾳ γενόμενον ζώωσον, ζωὴν ἀναμάρτητον, ἀγνή Παρθένε, κύησασα.

Νοήσαντες ἡεγήβοροι προφηταὶ μυστηρίου σου, Παρθένε, τὸ βάθος, προφητικῶς προκατήγγειλαν θεῖω καταλαμπόμενοι πόρρωθεν Πνεύματι μητέρα σε πιναληθῆ τοῦ Δεσπότη τῶν ὅλων γενήσεσθαι.

Νόμους, Παρθένε, ὑπερβάστα τοὺς τῆς φύσεως τῇ θεῖα σου συλλήψει ὑπὲρ φύσιν θεὸν ἐκύησας βοῶσα· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἡ κραταιὰ βοήθεια τῶν πιστῶν, ἀειπάρθενε, ῥύσαι με τῆς πλάνης τοῦ δολίου δράκοντος δεινῶς πολεμοῦντός με, καὶ ταπεινῶσαι σπεύδοντος· σὺ γάρ

(65') *Deest in Menæis impressis.*

A gratissima, castum partum tuum : adjuva me vitæ fluctibus exagitatum, et concede compunctionem miserabili animæ meæ, qua illius fœditates emundentur.

Legislator pietatis, et magister pœnitentiæ Emmanuel ex te natus apparuit ; quem nunc suppliciter exora, o supersancta Domina, ut justitiæ portus mihi desuper aperiat, et salvet me clamantem : Sacerdotes, benedicite Dominum.

Voces famulorum tuorum, utpote benigna, ne despicias, inculpatisima Domina : sed omnium Conditozem enixe roga, o Virgo, ut regi tropæa, animique fortitudinem, ac regni divini consortium, splendoremque largiatur.

B in incorrupto utero tuo, o puella sanctissima, et malitiæ torrentes divina potentia sua exsicavit.

Conquassatam ac dirutam animæ meæ domum, tu, utpote benignissima, pœnitentiæ actibus renova, o castissima puella, quæ universam hominum naturam partu tuo reformasti.

Arca legis, et urna quæ manna continebat, figurabat te, o castissima ; mensa divina, et lucerna auro collucens, quæ lumen illud in revelationem gentium peperisti, quod divina scientia universum terrarum orbem illuminavit.

Illumina, o pura, animam meam, peccatorum tenebris involutam, et a flammis ac tenebris æternis libera me mediatione tua, ut cum animi exultatione magnitudinem tuam concelebrem

150 *Ex Canone in festo S. Christinæ martyris, die 24.*

Concepisti Verbum Patris carni unitum secundum hypostasin quæ erat ex te ; quod ardentem aignans Christina martyrii gloriam adeptæ est.

Seda, o casta Domina, cogitationum mearum tumultum, aufer omnem animi consternationem, tu quæ Christum peperisti.

Prophetarum gloriosissimus Isaias olim te virginam nominavit, quæ florem Dominum protulisti, o Veipara mater semper virgo.

Me propter peccata mortuum vivifica, o Virgo casta, quæ vitam immortalem peperisti

Mentis oculo inspicienter diviniloqui prophetæ mysterii tui profunditatem, o Virgo ; prophetice a longe prænuntiaverunt, divino Spiritu illustrati, futuram te matrem verissimam Domini universorum.

Cum naturæ leges transcendisses, o Virgo, divina conceptione tua, Deum supra naturæ ordinem peperisti, clamans : Benedictus es, Domine Deus in sæcula.

O Virgo perpetua, validissimum fidelium auxilium, libera me a seductione fraudulentæ draconis, qui graviter oppugnat me, atque humiliare mise-

rumque me reddere satagit: tu enim dux es infallibilis atque omni errore carens, eorum qui confidunt in te, atque incessanter clamant: Populi, superexaltate Dominum.

O Virgo amica bonorum, animam meam peccatis malignatam, bonam effice, et ab æterna flamma libera me intercessionibus tuis.

151 *Ex Canone in S. Fantinum mart. die 24 (65'').*

O Castissima, quæ lucem divinam atque immaculatam in lucem edidisti, tenebras, quæ in me sunt, dispelle, cordis mei nubes dissipa, illumina me, porta luminis, qui te cum fide magnifico, Deumque glorifico: gloriose enim glorificatus est.

Ille, qui duplici præditus natura intelligitur, Deus et homo, Paternum sinum nulla ex parte derelinquens, in sinu tuo, o Virgo inviolata, resedit circumscriptibilis, cum sit incircumscrip-
tuus suapte natura.

Deus cœlestis intra viscera tua habitavit; o Puella, atque hominem deificavit, teque universorum patrocinium præsidiumque constituit.

Legales typi præfigurabant mysterium conceptionis tuæ, quorum nos intuentes exitum glorificamus te, o Virgo, quæ facta es omnium bonorum causa, et genus nostrum gratia replevisti.

Respice in me, o Deo gratissima Regina, et a

Ex Canone in festo SS. Hermolai, et sociorum martyrum, die 27.

Redde mihi Christum propitium, o Virgo tota sine macula (66), liberans me in die Judicii a tremenda damnationis sententia.

Libera me, o immaculatissima, a gravissima tempestate peccatorum, et cogitationum, quæ crudeliter invadunt cor meum.

Tanquam thronus igniformis, Dominum fers, o divina gratia cumulatissima; quem deprecare ut salvos faciat nos in peccati salo periclitantes.

Habentes te, o Virgo, patrocinium, refugium, firmamque defensionem, per te liberemur ab omni tribulatione.

Tempestas immensorum peccatorum meorum conturbat me, et in profundum desperationis semper dejicit me, o Puella: at tu præveniens, porrige mihi manum tuam, et da mihi, ut in tranquillo pœnitentiæ portu securus ingrediar.

Virgo omni sanctitate prædita, quæ Deum incarnatum peperisti, ab omni peccato, et tribulatione salvum fac populum tuum clamantem: Benedictus es, Deus Patrum.

(65'') Menææ non habent.

(66) Consonat S. Amadeus Lausannensis antistes homil. 7 de B. V. dum inducens Christum Matri suæ in cœlum subeunti gratulantem, in hunc modum scribit: « Dominus assistens egressæ de corpore, ita prædicat laudes ejus: Tota pulchra es, Mater mea, et macula non est in Te. Tota, ait, pulchra es: pulchra in cogitatu, pulchra in verbo: pulchra in actu, pulchra ab ortu usque ad finem. » Sic ille. Uni ortus non nativitatem, sed conceptum

A ἀπλανῆς τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθῶτων ὑπάρχεις ὁδηγία τῶν βοῶντων ἀπαύστως· Λαός, ὑπερυψοῦτε Κύριον.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην ταῖς ἁμαρτίαις ψυχὴν μου ἀγάθυνον, καὶ αἰωνίου φλογός με ρῦσαι πρεσβείαις σου.

peccatorum dæmonum, qui me conturbant, vexatione, et ab igne gehennæ libera me, qui te cum fide collaudo.

Quemadmodum non combussit olim ignis fornacis prudentissimos adolescentes; ita nec vulvam tuam, Deigenitrix Virgo, combussit nunc ignis Divinitatis, quæ in te naturæ terminos innovavit.

Morbo affectos, atque ad terram inclinatos, et peccato palam servientes, Dominus omnipotens, cum inhabitasset uterum tuum, salvavit; unde nunc firma fide clamant ad eum: Pueri, etc.

Corruptam terrigenarum substantiam partu tuo incorruptibili redintegrasti. Quamobrem vociferor: Redintegra me qui totus concupiscentiis pravis corruptus sum, **152** utpote benignissima, et semitas dirigentes ad vitam demonstra mihi; tu enim es dux omnium, qui recurrunt ad te, o purissima.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἑρμόλαον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα κζ'.

C Ἰλεῶν μοι, Παρθένε, τὸν Χριστὸν ἀπέργασαι, πανάμωμε, ἐν ἡμέρᾳ τῆς δίκης φοβερᾶς καταδίκης ἐξάλρουσα.

Ῥῦταί με, πανάμωμε, ἁμαρτιῶν δεινοῦ κλύδωνος, καὶ λογισμῶν τῶν ἐπεμβαινόντων ἀφειδῶς τῇ καρδίᾳ μου.

Ὡσπερ θρόνος πυρίμορφος φέρεις τὸν Δεσπότην, θεοχαρίτωτα, ἐν ἰκέτευσ σωθῆναι ἡμᾶς ἁμαρτίας σάλῳ κινδυνεύοντας.

Σὲ προστασίαν, καταφυγὴν, καὶ βεβαίαν ἀντιληψὴν κεκτημένοι, Παρθένε, ρυσθείημεν, διὰ σοῦ, πάσης θλίψεως.

D Κλύδων με τῶν ἀμέτρων πταισμάτων συνταράττει καὶ βυθῷ παραπέμπει διηνεχῶς ἀπογνώσεως, κόρη· ἀλλὰ προφθάσασα χεῖρά μοι βρεξόν, καὶ δίδου μοι πρὸς γαληνοὺς μετανοίας λιμένας ὁρμίζεσθαι.

Παναγία Παρθένε, ἡ Θεὸν σαρχοφόρον ἀποκυήσασα, ἐκ πάσης ἁμαρτίας καὶ θλίψεως βοῶντα τὸν λαόν σου περίσωζε· Ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

passivum sonat, a quo ortu, sive principio vitæ usque ad finem in morte, beata Virgo tota, juxta Amadeum, perpetuo nituit absque omni prorsus macula. Alioquin, si Amadeus significare voluisset ortum ex utero, nimirum nativitatem, diminutissimus fuisset, imo falsum dixisset, cum Deipara fuerit pulchra per gratiam ante nativitatem suam, ut omnes concedunt. Vide Nieremberg, in *Sacro-syllabo* 5, pag. 245.

Σὲ τὸ τερπνὸν παλάτιον καὶ φαιδρὸν ἐνδιαίτημα τοῦ παμβασιλέως, παναγία Δέσποινα, ὑμνοῦμεν, δεόμενοι, ναοὺς ἡμᾶς ἀνάδειξον τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος, καθαρῆσαντας πάσης κακίας ἐναντίας, καὶ βωῶντας ἀπαύστως· Λαός, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαί μου, Σῦτερ, ὁ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν χύσιν ὅταν καθίσης κρῖναι τὰ σύμπαντα, τὰς ἀνομίας παρορῶν καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος ἐλεήμων, ὡς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους Πρόχωρον, Νικάνορα, Τίμωνα, καὶ Παρμήναν, ἡμέρη κη'.

Πορεῖται αἱ τοῦ Θεοῦ, πανάμωμε, ἐν σοὶ ἐγνώσθησαν γεγενημέναι ξένῳ τοκετῷ ἀσυγκρίτῳ τε ἐνώσει· ὅθεν ὡς πάντων Δέσποιναν τῶν ποιημάτων σε δοξάζομεν.

Σταλάζοντα γλυκασμὸν καὶ ἀπολύτρωσιν κακῶν τέτοκας τὸν ἀγαθὸν Κύριον, ἀχραντε παρθένε πανάμωμε.

Ἀπειρογάμως ἐκύησας Θεὸν Λόγον σωματωθέντα, πάναγνε, ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον· ὅθεν καταχρέως σε Παρθένον δοξάζομεν καὶ χρεωστικῶς μακαρίζομεν.

Ἵμνοῦμέν σε δι' ἧς τῆς φθορᾶς ἐλυτρώθημεν, πανάμωμε, τοῦ ἀδύτου, καὶ τῆς πρὶν τυραννοῦσης κακίας τοῦ ἀλάστορος.

Τάξεις σε ἀσωμάτων ἀγγέλων γεραίρουσι, καὶ ἀποστόλων χορεῖται, καὶ μαρτύρων δῆμοι, Θεοκυῆτορ· τὸν γὰρ πάντων Βασιλέα ἀφράστως ἐκύησας.

Λόγῳ τὸν Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς, κόρη, τέτοκας, λόγῳ οὐρανὸν ποιήσαντα καὶ τὴν γῆν, καὶ δοξάζεις τοῦτον, πανάμωμε, λόγον παρέχοντα τοῖς καθαρῶς αὐτῷ νῦν πιστεύουσιν.

Ἰδοὺ θεηγόρων αἱ φωναὶ πέρας ἐδέξαντο, ἀποτεκούσης τοῦ τὸν ὑπερούσιον Κύριον, ὑπ' ἐκείνων τὸν δηλούμενον, εἰς σωτηρίαν τῶν πιστῶν, θεοχαρίτῳ τε, τῶν βωῶντων· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φωνὴν σοὶ βοῶμεν, Παρθένε, περιχαρῶς τοῦ ἀρχαγγέλου· Χαῖρε, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀποστόλων τὸ σεμνολόγημα, καὶ προφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῶν μαρτύρων τὸ στεφάνωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Σύλαν, Σιλουανὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, ἡμέρη λ'.

Ἵπερόμνητον Θεὸν ἀβρόβητος τέτοκας σάρκα ἐκ σοῦ φορέσαντα δι' ἀγαθότητα, ὑπερόμνητε ἀγνή· ὅθεν ἐν φωναῖς εὐχαριστηρίοις ὑμολογοῦμέν σε καὶ μακαρίζομεν, ὡς πάλαι προεφήτευσας.

Εὐρών σε τῶν ἀγγέλων καθαρωτέραν ὑπέδου τὴν γαστέρα σου τὴν ἁγίαν ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, θεστόχε, καὶ ὥφθη ἄνθρωπος ἐκ σοῦ σαρκούμενος, ἐν δυσὶ ταῖς φύσει γνωριζόμενος.

Te jucundum palatium, et splendidum domicilium omnium Regis, o sanctissima Domina, laudamus, obsecrantes, ut efficias nos templa Filii tui, purgatos ab omni adversante malitia, et incessabili voce clamantes : Populi, superexaltate Christum in saecula.

Parce mihi, Salvator (qui natus, servasti Genitricem tuam incorruptam post partum), quando sedebis iudicaturus **153** universa; non respiciens iniquitates meas, et peccata mea, tanquam impeccabilis, et misericors; tanquam Deus, et amator hominum

Ex Canone in festo SS. apostolorum Prochori, Niccanoris, Timonis, et Parmenae, die 28.

Itinera Dei facta in te cognita sunt, o immaculatissima, per partum tuum peregrinum, atque unionem incomparabilem: unde tanquam omnium creaturarum Dominam te glorificamus.

Bonum Dominum stillantem dulcedinem, et redemptionem a malis, peperisti, o inviolata Virgo, carens omni macula.

Sine viri copula peperisti Deum Verbum corporatum, o castissima, supra omnem verbi cogitationisque comprehensionem; unde pro debito te Virginem glorificamus, ac jure beatam appellamus.

Laudamus te, o libera ab omni labe, per quam a corruptione barathri, et a malitia hostis, qua prius tyrannice premebamur, liberati sumus.

Incorporeorum angelorum acies te venerantur, o Deigenitrix, una cum apostolorum choro, ac martyrum turba: omnium quippe regem ineffabiliter peperisti.

Per verbum peperisti Verbum Patris, o puella, quod verbo caelum terramque creavit: et glorificas illud, o castissima, dum praebet verbum illis, qui nunc ipse credunt sibi.

Ecce divinitoquorum voces finem acceperunt, pariente te supersubstantialem Dominum, ab illis declaratum ac demonstratum, o Deo gratissima, in salutem fidelium clamantium: Benedicite, omnia opera Domini, Domino.

154 Archangeli voce ad te cum gaudio exclamamus: o Virgo. Gaude, gaudium angelorum, titulus honorificus apostolorum, praeconium prophetarum, martyrumque corona.

Ex Canone in festo SS. Sylae, et Sylvani, et sociorum mart., die 30.

Superiorem omni laude Deum incarnatum ex te propter suam bonitatem, ineffabiliter peperisti, o casta omni laude superior: quare cum vocibus gratiarum actionis te laudamus, dicimusque beatam, quemadmodum olim tu ipsa prophetasti.

Ille qui lucem habitat inaccessibleem, cum invenisset te, o Deipara, angelis sanctiorem, ingressus est in uterum tuum, et homo factus est incarnatus ex te, in duabus naturis notificatus.

Miraculorum omnium eminentissimum est miraculum factum in te : etenim præter consuetas naturæ leges, legislatorem Christum peperisti, qui primorum parentum transgressionem abolevit, o immaculatissima.

Te antea descripsit David montem coagulatum, montem Dei nostri, montem pinguem. In te enim, o puella, notæ factæ sunt illius viæ, dum carne ex te emendicavit, nosque ad pristinam dignitatem reduxit.

Cum Factor te decoram pulchritudine invenisset, in te posuit tabernaculum suum, et speciosus super omnes filios terrigenarum apparuit corporatus, o sanctissima Virgo, omni laude dignissima.

Dissolve funes peccatorum meorum intercessione tua, o casta, et colliga me perfecte charitate boni Filii tui : nam in dies longius discedo ab eo per deformes cupidines.

Parce mihi, qui iterum venturus es cum gloria divinitatis judicare orbem terrarum, o omnipotens Domine, **155** per intercessionem illius, quæ nesciens virum peperit te : et ne in ignem dejicias me, ob peccata desperatum.

Ex Canone in festo S. Eudocimi justī, die 31.

Tanquam animatum Dei thalamum, et thuribulum spiritalis vitalisque carbonis, Deiparam semper beatissimam hymnis celebremus, vociferantes : Ave, causa salutaris restorationis.

Cum esses angelis honorabilior, angelorum Creatorem tuo gremio tulisti, ac peperisti, o Dei mater in redemptionem hominum concipientium tibi : Non est sanctus, o immaculata, præter te, Domina.

O omni laude dignissima Virgo perpetua, tu peperisti Deum, vere hominem factum, quem superni laudant exercitus. Eundem pro servis tuis suppliciter exorare ne cesses.

Illum, qui ex te incarnatus est, o Virgo Mater, semper deprecare pro nobis laudantibus te, ut a passionibus et periculis mortiferis, a malis ac tribulationibus, ab æterna flamma, ac pœna liberemur.

Electa a Deo fuisti, utpote speciosissima, o Virgo, factaque es ejusdem sedes ac possessio spatiosissima, et thalamus, et lucerna, et mensa.

Illum, quem peperisti, deprecare semper, o Virgo, ut liberet me a servitute passionum damnationis, a gravi duritie quæ detinet me, et ab imperio eorum, qui semper tribulant me, o Deo charissima.

Adæ Formator, ex sanguinibus tuis, o casta, formatus est, lacteque tuo nutritus, qui nutrit omne quod spirat, o Deipara Virgo; unde te tanquam Dei Matrem glorificamus.

Lucis illuminantis omnes habitaculum et tabernaculum ejus, et pons et scala in excelsum terri-

Θαυμάτων ὑπερέχον πέφυκε τὸ ἐν σοὶ γενόμενον θαῦμα· νομίμων γὰρ ἀνευθεν τῆς φύσεως τὸν νομοδότην Χριστὸν ἀποτίχτει, τὴν τῶν προπατόρων παράδασιν λύοντα, παναμώμητε.

Σὲ δὲ Δαβὶδ προδιέγραψεν ἕρος τετυρωμένον, ἕρος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἕρος πῖον· ἐν σοὶ γὰρ, κόρη, ἐγνωρίσθησαν τοῦτου αἱ πορεῖαι σάρκα πτωχεύσαντος, καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἡμᾶς ἐπανάξαντος.

Ὁρασαν σε κάλλει ὁ Ποιητὴς εὐράμενος, ἐν σοὶ ἐσκήνωσε, καὶ ὠραίως ὑπὲρ ἀπαντας υἱοὺς τῶν γηγενῶν ὤφθη σωματούμενος, παναγία Παρθένε πανύμνητε.

Λῦσόν μου τὰς σειρὰς τῶν πταισμάτων τῇ μεσιτείᾳ σου, ἀγνή, καὶ τῇ ἀγάπῃ τελείως τοῦ ἀγαθοῦ Υἱοῦ σου πρόσδεσον, μακρυνόμενον καθ' ἐκάστην ἐξ αὐτοῦ δι' ἡδονῶν ἀτόπων.

Φεῖσαι μου, ὁ μέλλων ἐν δόξῃ πάλιν ἔρχεσθαι Θεότητος κρῖναι τὴν οἰκουμένην, παντοδύναμη, ἰκεσίαις τῆς ἀπειράνδρω, Δέσποτα, τεκούσης σε, καὶ μὴ εἰς πῦρ ἐκπέμψῃς με κατεγνωσμένον ἀμαρτήμασιν.

Ἐκ τοῦ Κατόνος εἰς τὸν δσιον καὶ δίκαιον Εὐδόκιμον, ἡμέρα λα'.

Ὡς παστάδα ἐμψυχον Θεοῦ καὶ θυμιατήριον τοῦ νοητοῦ καὶ φωτοφόρου ἀνθρακος, τὴν ἀειμακάριστον ἀνυμνήσωμεν Θεοτόκον κραυγάζοντες· Χαῖρε, ἡ αἰτία τῆς σωτηριώδους ἀναπλάσεως.

Ἐπάρχουσα ἀγγέλων τιμιωτέρα τὸν Κτίστην τῶν ἀγγέλων τῇ σῆ νηδύϊ ἐβάστασας καὶ τέτοκας, Θεομητορ, βροτῶν εἰς λύτρωσιν τῶν μελωδούντων σοι· Οὐκ ἔστιν, ἀχραντε, ἅγιος πλὴν σου, Δέσποινα.

Πανύμνητε τὸν ἄνω στρατηγίαις ὑμνούμενον Θεὸν ἀπεκύησας ἀνθρωπον ὄντως γενόμενον, ὃν ὑπὲρ τῶν δούλων σου ἐκδυσωπῆσαι μὴ παύσῃ, ἀειπάρθενε.

Ἐπὲρ ἡμῶν τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, Παρθενομητορ, πάντοτε δυσώπει τῶν σε ὑμνούντων, τοῦ λυτρωθῆναι ἐκ παθῶν καὶ κινδύνων, ψυχοφθῶρων κακῶν καὶ θλίψεων, καὶ αἰωνιζούσης φλογὸς καὶ κολάσεως.

Ἐκλεκτὴ τῷ Θεῷ ἐχρημάτισας, ὡς ὠραιότατη, χωρίον εὐρύχωρον τοῦτου, Παρθένε, γέγονας, καὶ παστάς καὶ λυχνία καὶ τράπεζα.

Ὅν ἔτεκας, Δέσποινα, ἀεὶ δυσώπει, δουλείας βυσθῆναι με παθῶν τε κατακρίσεως, καὶ τῆς συνεχούσης με δεινῆς πωρώσεως, καὶ τῆς τῶν Ολιθόντιων με ἀεὶ ἐπικρατείας, Θεοχαρίτωτε.

Ὁ τοῦ Ἀδάμ Δημιουργὸς ἐξ αἱμάτων σου, ἀγνή, δημιουργεῖται, καὶ γαλακτοτροφεῖται ὁ διατρέφων πᾶσαν πνοήν, Παρθένε Θεοτόκε, ὄθεν ὡς Θεοῦ σε δοξάζομεν Μητέρα.

Φωτὸς ἐνδαιήτημα τοῦ πάντας κατχυγᾶσαντος, καὶ σκηνὴ καθωράθης, Θεοχαρίτωτε, γέφυρα καὶ κλίμαξ

πρὸς ὄψος τοῦς γηγενεῖς ἀνάγουσα, κόρη, διό σε γε-
παίρομεν καὶ πιστῶς σε μακαρίζομεν.

ΜΗΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν κατακομιδὴν τοῦ τιμίου
σταυροῦ ἀπὸ τοῦ σκευοφυλακείου, ἡμέρα α΄.

Ἐλεγεν ἡ πάναγνος κλαίουσα· Ὅτε σε, τέκνον
ἀπορρήτως ἔτεκον, ὠδίνας ἔφυγον, καὶ πῶς νυνὶ διη
ὄδυνῶν πεπλήρωμαι; ὄρω γάρ σε κρεμάμενον ὡς
κακοῦργον ἐν ξύλῳ, τὴν γῆν ἀσχέτως κρεμάσαντα.

Νενεκρωμένην τὴν Ζωὴν ἐπὶ σταυροῦ θεωροῦσα,
καὶ μὴ φέρουσα τῶν σπλάγχχνων τὸν πόνον, ἐδονεῖτο
ἡ σεμνὴ Παρθένος ἀνακράζουσα· Οἱ μοι, Υἱέ μου, τί
σοι δῆμος ἀνόμων πεποίηκεν;

Παρθενικῆς, Τέκνον, ἐκ μήτρας σε ἔτεκον, καὶ
ὄρωσα ξύλῳ νῦν κρεμάμενον, ἐπαπορῶ καὶ οὐ συνορῶ
ὄψος μυστηρίου, καὶ βάθος πολλῶν κριμάτων σου,
ἡ πάναγνος ἐβόα, ἦν φωναῖς ἀσιγήτοις ὡς Μητέρα
Θεοῦ μακαρίζομεν.

Ἐν σταυρῷ καθορῶσα τὸν δι' ἀγαθότητα ἐκ σοῦ,
πανάμωμε, ὑπὲρ νοῦν τεχθέντα, ἐδονήθης τὰ σπλά-
γχχνα καὶ ἔλεγες· Οἱ μοι, θεῖον τέκνον! πῶς ὑπὲρ
πάντων ὄδυνᾶσαι, προσκυνῶ σου τὸ εὐσπλαγχνον,
Κύριε.

Νηστεύειν ἡμᾶς, ἀγνή, κακίας πάσης ἐνίσχυσον,
καὶ φαύλων καὶ πονηρῶν ἀπέχεσθαι πράξεων ἀεὶ
ἐνδυνάμωσον, προστασία πάντων τῶν ἀνθρώπων
χρηματίζουσα.

Νοῦς μου τὴν στένωσιν τῆ σῆ πρεσβεῖα πλάτυνον,
δέσποινα, ἡ στενώσασα πάσας τὰς μεθοδεῖας τοῦ
πολεμήτορος, καὶ δι' ὁδοῦ με στενοῦ κατευδῶσον
πρὸς πλατυσμὸν τῆς ζωῆς βαδίζειν, Μητέρα Θεοῦ.

Νῦν ὡς ἀρνίον ἀκακὸν καθορῶσα κρεμάμενον καὶ
ὑπὸ ἀνόμων τῷ σταυρῷ πηγνύμενον, Υἱέ μου προ-
ἀναρχε, καὶ ὄδυρμοῖς συγκόπτομαι, καὶ ταῖς μητρι-
καῖς περιστατοῦμαι ὀδύναις, ἡ πάναγνος ἐβόα, ἦν
φωναῖς ἀσιγήτοις ὑμνοῦμεν θεοφρόνως εἰς πάντα
τοὺς αἰῶνας.

Φθορᾶς σε δίχα τέτοκα ἐκ γαστρὸς, πρὸ αἰώνων
Πατὴρ ὃν ἐγέννησεν, καὶ πῶς φθορᾶ; ἀνθρωποὶ σπα-
ράττουσί σε, Υἱέ, καὶ τὴν πλευρὰν ὀρύττουσι λόγχῃ,
καὶ τὰς χεῖρας σὺν τοῖς ποσὶν ἠλοῦσιν ἀπανθρώπως;
ἡ πάναγνος ἐβόα, ἦν ἐπαξίως μεγαλύνουεν.

Ex Canone in SS. Septem pueros, die 2 (66).*

Ille qui suapte natura purus est, cum invenisset
te, o castissima, omnibus creaturis puriorem,
inhabitavit in te, volens, tanquam hominum amator,
eliminare culpam, quæ habitaverit in Adamo.

Cum me ex divinis sanguinibus tuis Christus
tanquam vestimentum suscepisset, o inviolata,
olim nudatum gratiæ vestibus induit.

(65*) Deest in Menæis.

PATROL. GR. CV.

A genas deducens apparuisti, **156** o puella Deo
charissima; ideo te veneramur, et cum fide beati-
ficamus.

MENSIS AUGUSTUS.

*Ex Canone in Translationem sanctæ crucis a loco,
in quo sacra vasa asservantur, die 1.*

Dicebat castissima cum fletu: Cum te, o Fili,
ineffabiliter pepereris, dolores non sensi: et quo-
modo nunc tota doloribus plena sum? Vidco enim
te suspensum, tanquam facinorosum in ligno, te,
inquam, qui terram vi insuperabili suspendisti.

Cum vitam in cruce mortuam veneranda Virgo
intueretur, non sustinens viscerum dolorem, com-
movebatur, atque exclamabat: Hei mihi, Filiam
(inquiens), quid tibi fecit populus iniquorum?

B Ex utero Virginali pepereris te, o Fili, et nunc vi-
dens te in ligno suspensum, anceps hæreo, nec
intelligo altitudinem mysterii, et profunditatem
judiciorum tuorum: sic exclamabat castissima,
quam incessabilibus vocibus tanquam Dei Matrem
beatificamus.

Cum aspiceres in cruce illum, qui propter bo-
nitatem suam ex te, o immaculatissima, supra
mentis conceptum natus est, commovebantur vi-
scera tua, ac dicebas: Hei mihi, divina proles;
quomodo pro omnibus dolore afficeris. Adore, Domi-
ne, intimam misericordiam tuam.

C Da nobis vires, o casta, ut ab omni malitia je-
junemus; et corrobora nos ut a pravis ac perversis
actibus **157** semper abstinamus, cum sis omnium
hominum patrocinium.

Dilata mentis meæ angustiam intercessione tua,
o Domina, quæ in angustias redegisti et coarctasti
insidiosas vias hostis; et per viam angustam fac
me feliciter incedere, ut ad latitudinem vitæ per-
veniam, o Dei Mater.

Nunc tanquam Agnum innocentem videns te
suspensum, et ab iniquis cruci affixum, o Fili mi,
omni principio carens, atque omnia antecedens, et
fletibus querelisque conficior, et doloribus maternis
circumdor. Ita castissima exclamabat, quam irre-
quietis vocibus, divina cum orudentia laudamus in
omnia sæcula.

D Sine corruptione pepereris te ex utero, quem Pater
ante sæcula generavit: et quomodo corruptores
homines nunc te dilacerant, o Fili, ac latus tuum
lancea perfodiunt, manusque cum pedibus crude-
liter affigunt? Sic castissima exclamabat, quam nos
pro dignitate magnificamus.

Novum infantem peperisti, o Virgo, qui mun-
dum jam diu senio confectum, divina scientia re-
novavit; propterea te glorificamus.

Dissolve, o Virgo, animæ meæ duritiam: et
concede mihi prompte ac faciliter divinis Filii tui
sanctionibus obtemperare, atque inhærere.

Mortifica carnis meæ fastum ac ferociam, o pu-

rissima, **158** quæ Vitam illam peperisti, quæ morte mortem sustulit, et pueros admiranda suscitatione vivificavit.

Angelis excellentior apparuisti, o Deigenitrix: apparuisti revera Athletarum robur, apparuisti salus omnium illorum, qui te verissimam Domini Genitricem agnoscunt.

Animæ meæ ægrotanti medicam manum adhibe, o Virgo, et passionum sordes mihi inhærentes

Ex Canone in festo SS. PP. NN. Isaacii, Dalmati, et Faustii, die 3.

O gloriosa, quæ Deum peperisti, a passituum dedecore libera me, et concede mihi, o Virgo pura, cogitationes compunctionis, et pœnitentiæ fulgore illustra mentem meam, ut magnificem te, quæ omnes magnificasti.

Te spiritalem lucernam, ac splendidissimam agnovimus, quæ ignem intolerabilem in te recepisti, o Virgo: te divinum palatium, ac thronum altissimum, in quo cœlestis ille supersubstantialis requievit.

Dormitione scordiae peccati somnus ad terram dejecit me; tu vero, o casta, vigili intercessionem tuam, ad pœnitentiam exsuscita me.

Omnès generationes te veram Deiparam glorificent, o immaculata, quæ angelis sanctior manifeste fuisti; propterea vociferor ad te, o puella sanctissima; sanctifica animam meam passionibus inquinatam.

Animam meam peccatis, atque omnibus hostium vexationibus **159** ægrotantem, visita, o sanctissima Virgo, celeriter salutifera visitatione tua, et cura me, utpote benigna, o Deipara, spes mea, omni laude diguissima.

Mortis impetum retudisti ac repressisti, immortalē Deum enixa, o sola casta Deipara, quem cum fide collaudantes dicimus: Benedictus es, Domine Deus.

Dominus, qui habitavit in utero tuo impolluto, totam te puram ac lucidam effecit: propterea me venenosis morsibus, noxiisque invasionibus adversariorum inquinatum emunda, o Virgo; et fac me dignum ut psallere possim: O populi, superexaltate Dominum in omnia sæcula.

O porta lucis, illumina cor meum a malitia excæcatum; et ne sinas me nunc obdormire in mortem, qui semper impurarum cogitationum tenebris involvor; ut te cum gratiarum actione glorificem, o Deipara tota immaculata.

Ex Canone in festo S. Eusebii martyris, die 5.

Abolita est maledictio, cessavit tristitia, per partum tuum; o puella omni benedictione cumulata, fidelium lætitia, ab omni labe immunis.

Omnia desideria mea erga te moveo, o casta Regina: a carnalibus concupiscentiis quantocius libera me.

O sanctissima puella, Virgo perpetua, tu peperisti

A ablue, et statue me ante omnipotentis Dei tribunal cum omnimoda salute, ut possim cantare: Omnia opera, etc.

Fers ulnis tuis, qui divina manu sua continet universa, quem suppliciter ora, o Virgo, ut me, qui omnium maxime damnatus sum, propter viscera immensæ pietatis suæ amplectatur, et saluum faciat.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ὁσίου Πατέρος ἡμῶν Ἰσαάκιον, Δάλματον καὶ Φαῦστον, ἡμέρῃ γ'.

Δεδοξασμένη Θεὸν ἡ κησάσα, τῆς ἀδοξίας με τῶν παθῶν ἀπάλλαξον, καὶ δός μοι λογισμὸν, Παρθένε, κατανύξεως, καὶ λάμψον μετανόας φωτισμὸν, ἀγνή, ἐν διανοίᾳ μου, ὅπως μεγαλύνωσέ τὴν πάντας μεγαλύνασαν.

Νοητὴν σε λυχνίαν καὶ φωταυγὴ ἔγνωμεν, ἐνδον δεξαμένην, Παρθένε, τὸ πῦρ τὸ ἀσπεκτον, θεῖον παλάτιον, καὶ ὑψηλότατον θρόνον, ἐν ᾧ οὐράνιος ἀνεπαύσατο ὁ ὑπερούσιος.

Νυσταγμῷ ἀμελείας με ὑπὸς ἀμαρτίας, ἀγνή, κατέβαλε, τῇ ἀγρόπνιρ ἰκεσίᾳ σου διανόστησόν με πρὸς μετάνοιαν.

Ἀληθῆ Θεοτόκον πᾶσαι γενεαὶ σε δεξάζουσιν, ἀχραντε, τὴν ἀγιωτέραν τῶν ἀγγέλων σαφῶς χρηματίσασαν, παναγία κόρη. Διὸ βοῶ σοι, Ἀγίασόν μου τὴν ψυχὴν μελυνθείσαν τοῖς πάθεσι.

Νοσοῦσάν μου τὴν ψυχὴν ἀμαρτίαις καὶ παντοίας τῶν ἐχθρῶν ἐπηρείαις ἐπισκοπῆ, παναγία Παρθένε, σωτηριῶδει σου τάχος ἐπίσκεψαι, καὶ ἴασαι, ὡς ἀγαθῆ, Θεοτόκε, ἐλπίς μου, πανύμνητε.

Ἔστησας βύμην τοῦ θανάτου τὸν ἀθάνατον τεκοῦσα Θεὸν, μόνη Θεοτόκε ἀγνή, ᾧ πιστεῖ μελωδοῦμεν· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεός.

Ὁ κατοικήσας Κύριος τὴν ἀμόλυτον μήτραν σου, ὄλην καθαρὰν καὶ φωταυγὴ σε εἰδείξεν. Διὸ μολυνθέντα με τοῖς ἰοδόλοις δῆγμασι καὶ ταῖς βλαβεραῖς τῶν ἐναντίων ἐφόδοις καθάρισον, Παρθένε, καὶ ἀξίωσον φάλλειν· Λαός, ὑπερυψοῦτε Κύριον εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν καρδίαν μου κακίᾳ τυφλώτουςαν, καὶ μὴ εἰς θάνατον πτραχωρήσης νῦν ἀφυπνώσαι με, τὸν ἀκαθάρτοις λογισμοῖς ἀεὶ σκοτιζόμενον, ἵνα δεξάζω σε εὐχαρίστως, Θεοτόκε πανάμωμε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Εὐσέβιον, ἡμέρῃ ε'.

Ἀέλυσται ἡ κατάρα, πέπανται ἡ λύπη τῇ κησεί σου, παντευλόγητε κόρη, τῶν πιστῶν εὐφροσύνη, πανάμωμε.

Ὅλην μου τὴν ἐφῆσιν πρὸς σέ κινῶ, ἀγνή Δέσποινα, τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν με διὰ τάχους ἀπάλλαξον.

Ἰσοδύναμον σύνθρονον τέτοκας τὸν ἄγιον Πατρί

καὶ Πνεύματι, ὃν ἔχετε σωθῆναι με, παναγία κόρη Ἀ
κλειπάρθενε.

Ὁ Λόγος ἐν νηδύϊ σου, ἀχραντε, σωματοῦται,
ἐλόγων τοῦ σώματος παθῶν τὸν κόσμον βυόμενος.

Ἐράνασα τὰ φυτὰ τῆς κακίας τῆ ἐν σοὶ ἀνάπλα-
στήσει τοῦ Λόγου, Μῆτερ ἁγνή, ἐκ ριζῶν τῆς ψυχῆς
μου τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις ἀπόκοψον, καὶ φύτευ-
σον τῶν ἀρετῶν τὰ ὄρατα, Παρθένε, βλαστήματα.

Νέον ἐκύησας παιδίον ὃν ἐγέννησε Πατήρ πρὸ
τῶν αἰώνων, Θεοτόκε ἁγνή, ᾧ πάντες μελωδοῦμεν
Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε.

Συμπαθῆς Παρθένε, Θεὸν συμπαθέστατον ἀποτε-
κοῦσα, συμπαθείας θείας πάντας καταξίωσον τοὺς
μελωδοῦντας· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ
ἕμματα, δέομαι, ταῖς ἀμαυρότησι τῆς ἀμαρτίας
ἀποτυφλούμενα, καὶ δεκτικὰ τῶν θεϊκῶν δειξὸν ἐπι-
λάμψεων, ἵνα γεράρω σε ἐν φωναῖς ἀγγελικαῖς,
παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἐδραλον,
ἡμέρα ια'.

Λαμπρύνας σου Χριστὸς τὴν νηδὺν τὴν φωσφόρον,
τῆ καθόδῳ τῆ φρικτῆ ὡς ἥλιος, ἁγνή, τοῖς ἐν κόσμῳ
ἀνέτειλε, λύων τῆς πολυθείας τὴν ἀχλὺν τὴν καχ-
έσπερον, καὶ φωτίζων τοῦ κόσμου τὰ πέριτα.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ σου κατασπηνώσας οὐδ' ὄλιγος τῆς
παρθενίας κλειθρα τῆς σῆς ἐσάλασεν, ἁγνή, ὃν
ἐκτενῶς ἔχετε στηριχθῆναι πάντας τοὺς ὑμ-
νοῦντάς σε.

Λιτανεύουσιν οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ σου σὲ τὴν
τεκοῦσαν, κόρη, τὸν πλουτίσαντα πάντας θείαις
ἐπιγνώσεσι Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν.

Ἐπερτέρα πέφηνας ἀγγέλων ἀληθῶς, των ἀγγε-
λων τὸν Ποιητὴν ὑπὲρ νοῦν κυήσασα τὸν δοξάσαντα
τοὺς ἁγίους μάρτυρας, παναγία μητροπάρθενε.

Ὁ θαῦμα παράδοξον! πῶς τέκεις πείραν ἄνδρος
μὴ γνοῦσα; πῶς θηλάζεις δὲ, Παρθενομήτορ, τὸν
χορηγὸν ἀληθῶς τοῦ γάλακτος, καὶ τροφέα πάσης
κτίσεως,

Ἴνα σου τὴν θείαν μήτραν κάμνος ἡ Περσικὴ
τυπώση, πανάμωμε, σώζει νεανίας ἀφλέκτους ἀνα-
σοῶντας· Κύριε ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Ὁραιοῦθης, ἁγνή παναμώμητε, ὑπὲρ πᾶσαν
ἀγγέλων εὐπρέπειαν, τὸν ποιητὴν κυήσασα τῶν
βροτῶν καὶ ἀγγέλων, ᾧ μελωδοῦμεν· Εὐλογεῖτε, τὰ
ἔργα, τὸν Κύριον.

Φωτὸς σου ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς, Θεόνυμφε, τὴν
ψυχὴν μου φωταγωγῆσον. Κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας
ἀνάστησον, ἐχθροὺς καταειχύνουσα τοὺς θλίβοντας
αἰετὴν τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνωθοῦν-
τάς με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Φθίον
καὶ Ἀρίστητον, ἡμέρα ιβ'.

Παρθένος καὶ πρὸ τοῦ τόκου, ἀχραντε, καὶ μετὰ

Verbum eadem potestate eodemque throno prædi-
tum cum Patre ac Spiritu sancto : illud ipsum de-
precare pro salute mea.

Verbum in utero tuo corpus assumpsit, o invio-
lata, quod mundum ab irrationalibus corporis pas-
sionibus liberat.

O casta Mater, quæ per germinationem Verbi in
te, **160** malitiæ plantas arefecisti; abscinde a ra-
dicibus pravæ cogitationes animæ meæ, et planta
ibidem, o Virgo, speciosa germina virtutum.

Novum puerum peperisti, o casta Deipara, quem
Pater ante sæcula genuit, cui omnes concinentes
dicimus : Benedictus es, Domine.

O Virgo compatiens, quæ Deum summe compa-
tientem peperisti; divina compassione dignos fac
omnes, qui concinunt : Benedicite, omnia opera,
Dominum.

Illumina, o porta lucis, obsecro, oculos cordis
mei, peccati tenebris obcæcatus; et capaces fac
eos divinarum illustrationum, ut te vocibus an-
gelicis honorem, o summe pura atque immacu-
lata.

Ex Canone in festo S. Euplii martyris die, 11.

Cum ventrem tuum luciferum Christus illumina-
nasset, o casta, exitu horroris ac venerationis
pleno, tanquam sol habitantibus in mundo exortus
est, idololatriæ nebulam dissolvens quæ malorum
vesperam inducebat, ac mundi fines illuminans.

Cum Deus in medio tui habitasset, nullo modo
virginitatis tuæ claustra commovit : quem enixe
precare, o casta, ut te laudantes confirmet et sta-
biles efficiat.

Divites plebis tuæ te deprecantur, o puella, quæ
peperisti Christum Deum nostrum, qui divina
scientia universos ditavit.

Sublimior angelis vere apparuisti, cum angelo-
rum Factorem supra mentis captum peperisti, qui
sanctos martyres glorificavit, o sanctissima Mater
Virgo.

O stupore plenum miraculum! Quomodo paris
sine viri experientia? quomodo lacte nutris, Virgo
Mater, illum qui vere lactis est auctor, et omnium
creaturarum emittitor?

161 Ut divinum gremium tuum fornax illa Per-
sica figuraret, adolescentes sine combustionem ser-
vavit, clamantes : Domine Deus, benedictus es.

Speciosa facta es, o tota casta, atque immaculata
super omnem angelorum decorem, angelorum ho-
minumque Factorem enixa, cui hymnos modulantes
dicimus. Benedicite, omnia opera, Dominum.

Lucis, quæ in te est, splendoribus, o Dei sponsa,
illumina animam meam : in fovea perditionis jacen-
tem exsuscita, pudore suffundens hostes, qui sem-
per divexant cor meum, et me ad passiones sectan-
das impellunt.

Ex Canone in festo SS. Phitii, et Aniceti martyrum,
die 12.

Et ante partum et post partum Virgo verissime

comprobata es, o immaculata, Deum enim supra rationis captum peperisti, qui sanctos martyres post confectum certamen coronavit.

Habitavit in te, o Deipara, Dominus ille, qui habitat in caelis, atque a nobis omnem fraudem erroremque eliminavit.

Tanquam speciosa, speciosum peperisti, o Virgo Mater inviolata, qui speciosissimos fecit martyres, qui constanter decertaverunt, atque impietatem dominuerunt.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o Domina Deipara? Etenim supra rationis orationisque conceptum, Deum ineffabiliter peperisti.

Præter naturæ leges, verum legislatorem, o immaculatissima, peperisti: quem supplex exora, ut animæ meæ, peccati legibus obnoxix, misceatur, et salvet me.

Tanquam caelis latior, o casta, Verbum, quod a nulla re comprehenditur, supra quam mente concipi possit, suscepisti, o tota immaculata; quod ambulantes per viam **162** angustissimam, ad latitudinem divinæ vitæ perducit.

O Virgo sancta quæ Deum supersanctum peperisti, qui gratia sanctos martyres suos coronavit, salva et sanctifica nos, qui animo prompto atque alacri concinimus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

Illumina nos, o Virgo, tu quæ lucem inaccessibilem peperisti; reple nos lætitia, animique alacritate, ac divina scientia, dum te puro corde religiose ac prudenter beatam appellamus.

Ex Canone in festo S. Myronis martyris, die 17. **C**

Sola Deum nuptialis tori nescia peperisti, quem decertatores martyres confessi, similem nobis factum, seductoris astus irritos reddiderunt, o Domina intacta.

Impietatis atque infidelitatis morbo laborantem omnem creaturam, tu, o Virgo, Deum medicum enixa admirabiliter curavisti. Propterea gratias agentes ad te clamamus: Nemo est sine macula præter te, o Domina (67).

Magnum ac tremendum partus tui mysterium, o casta, stupore percellit omnem mentem, quia Deus ex te homo fieri sibi complacuit propter bonitatem suam, in salutem ac restaurationem mundi.

Illum, qui ex te incarnatus est verbo ineffabili, pro nobis deprecare, o benedicta, ut ab omnibus hostibus tam visibilibus, quam invisibilibus liberemur nos qui te castam Deiparam pronuntiamus, o immunis ab omni labe (68).

(67) Ut nihil pro conceptione immaculata manifestius, ita nihil dici potest illustrius. Nam quid illustrius atque expressius istis verbis: « Nemo est sine macula præter te, o Domina? » Quibus verbis omnino affirmatur Deiparam solam inter omnes creaturas fuisse sine macula. Aut enim ista S. Josephi auctoritas est neganda vel concedenda. Non neganda, ergo concedenda. Hujusmodi autem auctoritate concessa, nulla alia explicatione opus est ad cognoscendum ex Josephi mente, B. Virginem solam sine macula conceptam esse.

Α τὸν τέκον ὡς ἀληθῶς ἐδείχθης· τὸν Θεὸν γὰρ ὑπὲρ λόγον ἔτεκες, τὸν τοὺς ἁγίους μάρτυρας ἐνηθληκότας στεφανώσαντα.

Ἐνοίχησεν ἐπὶ σοὶ ὁ οἰκῶν τοὺς οὐρανοὺς Κύριος καὶ ἐξ ἡμῶν ἄπασαν πλάνην, Θεοτόκε, ἐξέψικσεν.

Ὡς ὡραία ἀπεκύησας τὸν ὡραῖον, Παρθενομήτορ ἀχραντε, τὸν ὡραιότατους δείξαντα τοὺς μάρτυρας στεφάνως ἐναθλήσαντας, καὶ τὴν ἀθειαν μειώσαντας!

Τίς δύναται τὸ σὸν ἐρμηνεύσαι μυστήριον, ὦ Δέσποινα Θεοτόκε· ὑπὲρ νοῦν γὰρ καὶ λόγον Θεὸν ἀφράστως τέτοκας.

Νομίμων ἀπεκύησας δίχα, πανάμωμε, τὸν ἀληθῆ νομοθέτην, ὃν δυσώπει νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τὴν ψυχὴν μου τροπομένην οἰκτεῖραι καὶ σῶσαι με.

Ὡς πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, ἀγνή, ὑποδέδεξαι Λόγον μηδαμοῦ χωρούμενον ὑπὲρ νοῦν, στενωτάτην τοὺς ἀδεύοντας ὁδὸν, πανάμωμε, πρὸς πλατυσμὸν εἰσάγοντα θείας ζωῆς.

Ἄγία Παρθένε, ἡ Θεὸν τὸν ὑπεράγιον ἀποκυήσασα, τὸν στεφανώσαντα χάριτι τοὺς ἁγίους τούτου μάρτυρας, σῶσον, ἁγιάσον ἡμᾶς προθύμως μέλποντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

Φώτισον ἡμᾶς ἡ τεκοῦσα φῶς τὸ ἀπρόσιτον, Παρθένε, ἐμπλήσον ἡμᾶς εὐφροσύνης, καὶ θυμηδίας, καὶ θείας γνώσεως τοὺς καθαρᾶ καρδίᾳ σε εὐσεβοφρόνως μακαρίζοντας.

Ἐκ τοῦ Κυρόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Μύρωνα, ἡμέρα ιζ'.

Μόνῃ Θεὸν ἀπειρογάμως ἐκύησας, ὃν ἀθλοφόροι μάρτυρες ὁμολογήσαντες ἡμῖν ὁμοιωθέντα, κατήργησαν τὴν πλάνην, ἀχραντε Δέσποινα.

Νοσοῦσαν ἀθειὰ τὴν πᾶσαν κτίσιν Θεὸν κυοφορήσασα λατῆρα, Παρθένε, ἐθεράπευσας παραδόξως· εὐχαριστοῦντές σοι διὸ κραυγάζομεν, ὡς Οὐκ ἔστιν ἄμωμος πλὴν σοῦ, Δέσποινα.

Τὸ μέγα καὶ φρικτὸν μυστήριον τῆς λοχείας σου καταπλήττει πᾶσαν, ἀγνή, ἐννοίαν, ὅτι Θεὸς ἐνανθρωπήσας ἐκ σοῦ ἀγαθότητι εὐδόκησεν, εἰς σωτηρίαν κόσμου καὶ ἀνάπλασιν.

Ἐπὲρ ἡμῶν τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ἀρρήτῳ λόγῳ δυσώπει, εὐλογημένη, ὅπως ρυσθῶμεν ὀρωμένων καὶ πάντων ἀοράτων ἐχθρῶν, πανάμωμε, οἱ σὲ Θεοτόκον ἀγνήν καταγγέλλοντες.

(68) Ergo immunis etiam ab originali labe, alioquin ab omni labe non fuisset immunis. Probe Joannes de Agaciis doctus auctor et perantiquus in *Tractatu de conceptione Virginis* apud Novarinum in *Umbræ Virginis* n. 209: « Sicut, inquit, Eva fuit similis Adæ ad corruptionem, ita B. Virgo Maria similis fuit Christo ad reparationem, et sic necesse fuit ut esset a peccato immunis, sicut et ipse Christus. » Sic ille. Non fuisset autem immunis ab omni labe, sicut ipse Christus, si peccati originalis labe fuisset infecta.

Νόμοι ἐν σοὶ καινίζονται, Πάρθενε, τῆς φύσεως· ἅπερ γὰρ φύσιν σου τὸν τῆς φύσεως ἀκατάληπτον Θεὸν Ἐμμανουὴλ παραδόξως τέτοκας, εἰς ἡμῶν τῶν πιστῶν ἀναγέννησιν.

Χωρὸν Θεοῦ καὶ παλάτιον τερπνὸν καὶ θεῖος θρόνος, ἐν ᾧ καθίσας ἡτοιμάσατο πᾶσι καθέδραν οὐράνιον, ὠφθης, παναγία Παρθένε· διὰ τοῦτό σοι κράζομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Νυγεὶς τῷ βέλει τοῦ ἐχθροῦ τὴν ψυχὴν, ὀλοτελῶς ἐτραυματίσθην, καὶ ἀνάτα πάσχω· ἡ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἀρρήτως τεκοῦσα, πανάμωμε, ἴασαί με, σῶσον, ἐλπίς ἀπηλπισμένων.

Φωνὴν βοῶμέν σοι πάντες τοῦ ἀγγέλου, Παρθένε, παλάτιον καὶ θρόνον τοῦ Θεοῦ· Χαίρει δι' ἧς ἡξιώθημεν οὐρανῶν βασιλείας, οἱ πάλαι ἀπωσθέντες τῆς φθορᾶς, καὶ τὸ κάλλος τὸ πρῶτον ἀφρόνως ἀπολέσαντες.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Φλωρόν καὶ Λαῦρον, ἡμέρα ιη'.

Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς ἐδλάστησας, ῥίζα ἀπότιστε, τὸν φυτουργὸν πάντων ἀνθρώπων γενόμενον, καὶ πάθη ὑπομείναντα, ὃν πωθοῦντες οἱ θεοὶ πιστῶς ἐνήθλησαν μάρτυρες, ἀχραντε Παρθένε πανύμνητε.

Ἀπειρόγαμε κόρη, δι' ἧς ἡμῖν ἔλαμψε Λόγος ὁ ἐπέκεινα πάσης ἀρχῆς νοούμενος, σῶζε τὴν πόλιν σου, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν πάσης περιστάσεως, θεοχαρίτωτε.

Ὡς καθάραν τῶν γενεῶν ἐξελέξατο, Θεοτόκε, σὲ τὴν Ἀειπάρθενον ὁ πλαστοουργὸς πάντων καὶ Θεὸς, καὶ τὴν σὴν γαστέρα παλάτιον ἀπειργάσατο ἀμόλυτον ὁ μόνος Βασιλεὺς τῶν αἰώνων, καὶ ἐκ σοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἐπεφάνη.

Τὸ πρὸ πάντων αἰώνων, κόρη, ἀποκείμενον μέγα μυστήριον, ὅπερ οὐκ ἐγνώσθη γενεαῖς προλαβούσαις, πανάμωμε, διὰ σοῦ ἐφάνη, Λόγος Πατρὸς, ὁ πρὸ αἰώνων σαρκωθείς καὶ γενόμενος ἄνθρωπος.

Νοσοῦσάν μου τὴν ψυχὴν τῆς ἀμαρτίας θεράπευσον, τὸν ἰατρῶν τῶν ψυχῶν κυήσασα, πάναγνε, ὃν οἱ θεοὶ μάρτυρες καθομολογοῦντες, ἰατροὶ παθῶν ἐδείχθησαν.

Ὡς ῥόδον κοιλάδων σε τοῦ βίου, Κόρη, Θεὸς ἐκλέγεται, καὶ ἐν σοὶ κατοικήσας σαρκὶ προῆλθεν εὐωδιάζον ἡμᾶς· θεογνωσίας πνοαῖς, παναμώμητε, τοὺς Θεοτόκον ἀεὶ σε ὁμολογοῦντας.

Ἄγιωτέρα πέφυκας τῶν ἀγγέλων, κυήσασα, Κόρη παναγία, τῶν ἀγίων Ἄγιον δι' οἶκτον γενόμενον ἄνθρωπον, ὥσπερ ἐσμέν, ἀφύρτως, σῶσαι τοὺς αὐτῷ ἀναβοῶντας ἀπαύστως· οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε, ἱερεῖς, ὑπερυψοῦτε Κύριον.

Φρικτὴ σου ἡ λοχεία, Μήτηρ ἀγνή· οὐρανῶν γὰρ ὃν τρέμει τὰ τάγματα, Λόγον Θεοῦ ἄνθρωπον γενόμενον ἐπὶ γῆς ὑπερφυῶς ἐκύησας, μείναντα

Naturæ leges in te innovantur, o Virgo : etenim tu supra naturam peperisti admirabiliter Emmanuel Deum, qui a natura comprehendi non potest, ut nos fideles regeneraret.

Regio ac possessio Dei, illiusque palatium jucundum, **163** ac thronus divinus, in quo residens, omnibus caelestem sedem præparavit, apparuisti, o Virgo sanctissima ; ideo ad te clamamus : Benedicta tu, quæ Deum in carne genuisti.

Percussus in anima hostili jaculo, totus undique vulneratus sum, et incurabiles patior dolores : tu o purissima, quæ Salvatorem Christum ineffabiliter peperisti, sana, et salva me, o spes desperatorum.

Angelicis vocibus ad te clamamus omnes, o Virgo, palatium, ac thronus Dei : Salve, o tu per quam digni facti sumus caelorum regno, qui olim propter corruptionem procul repulsi eramus, et primum decorem insipienter amiseramus.

Ex Canone in festo SS. Flori, et Lauri martyrum, die 18.

A Virginali gremio protulisti, o radix nunquam irrigata, plantatorem omnium, hominem factum, passionibus tolerandis obnoxium, cujus amore affecti divini martyres, fideliter decertaverunt, o Virgo intemerata, omni laude celebranda.

O puella, nuptialis thalami nescia, per quam Verbum, quod superius omni principio intelligitur, nobis illuxit, salvam civitatem tuam, omnemque aliam civitatem ac regionem ab omni circumstante adversitate, o Deo charissima.

Creator omnium ac Deus, te tanquam mundam ex omnibus generationibus elegit, semper virginem, o Deipara : tuumque ventrem palatium fecit immaculatum solus Rex sæculorum, et ex te hominibus apparuit.

Magnum mysterium, ante omnia sæcula absconditum, quod nequaquam cognitum fuit a generationibus præcedentibus, per te, o inculpatisima, manifestatum est : Verbum **164** scilicet Patris, quod erat ante sæcula, incarnatum, et homo factum.

Ægrotantem peccatis animam meam, medica manu cura, o castissima, tu quæ animarum medicum genuisti, quem divini martyres confitentes, medici passionum facti sunt.

Tanquam rosam convallium, te Deus elegit ex vita, o puella ; cumque in te inhabitasset, secundum carnem processit, afflans suavissimo divinæ scientiæ halitu nos, qui te Deiparam semper confitemur, o purissima.

Sanctior angelis fuisti, o puella sanctissima, Sanctum sanctorum enixa, propter suam misericordiam hominem factum, quales nos sumus, sine ulla permissione, ut salvaret eos, qui incessanter clamant illi ; Pueri, benedicite ; sacerdotes, superexaltate Dominum

Tremendus est partus tuus, o casta mater ; Verbum enim Dei, quod caelorum acies contremiscunt, hominem factum, in terra, supra naturæ ordinem

peperisti, virgo permanens, quemadmodum antea tueras. Propterea te Deiparam, et lingua et corde constantes, magnificamus.

Ex Canone in festo SS. Mari. Andromæ ducis exercitus, et sociorum ejus duorum millium, quingentorum nonaginta trium, die 19.

Qui ex superabundantia benignitatis suæ, ex te, o immaculatissima, vere carne indutus est, propter salutem omnium fidelium, Deus simul et homo, duplex naturis notificatur.

O Domina, Virgo, Dei sponsa, tu universi Dominum peperisti, qui homines ab hostis tyrannide liberat.

Omnes hominum linguæ celebramus te gloriam martyrum, et salutem fidelium, o immunis ab omni macula: **165** Deum enim peperisti, ac Virgo inviolata permansisti.

Inimici defecerunt nunc frameæ in sinem, cum tu, o Deipara, peperisti eum qui lancea vulneratus est, ac mundum reformavit.

Peperisti inexplicabiliter coæternum Patri, similem factum hominibus, supra rationis atque orationis conceptum: quam exora, o Dei genitrix, ut a periculis liberet servos tuos.

Tu, quæ homines supernaturali ac divino partu tuo manifeste deificasti, quippe quæ Deum ineffabiliter incorporasti, benedicta es in mulieribus, o puella Domina, tota pura.

O Virgo sancta, quæ supersanctum Deum ineffabiliter peperisti; quem sanctissimi martyres in stadio confessi sunt; sanctificationem atque illuminationem demitte populis clamantibus: Omnia opera, benedicite Dominum.

O Domina, quæ Christum nutu suo omnia portantem, in ulnis tuis portasti; eundem supplex exora, ut ab alieni manu eripiat me, qui orthodoxa fide te incessabiliter magnifico.

Ex Canone in festo S. Samuelis prophetæ, die 20.

Qui erat cum Patre tanquam Filius ante sæcula, novissimis temporibus incarnatus, Filius tuus vere factus est, o immaculata (69); faciens filios Dei per Balen, omnes qui sævissimi hostis servitia premebantur.

Ex te processit Jesus Christus incorporatus, et

(69) Si Virginis conceptio vere maculata diceretur, ipsa etiam B. Virgo maculata nuncuparetur in propria persona (inquit in suis Exceptionibus cap. 3. Joan. Eusebius Nierembergicus): nam macula parti inexistens, in totum, saltem quod denominationem, valet redundare. Si sola aliqua sacrorum corporaliū extremitas, atramento aut aliqua alia sordē aspersa esset, ipsa corporalia dicerentur immunda ac plane indigna ac indecentia, ut in eis corpus Christi collocaretur, vel ob unius partis maculam aut nigrorem: pari igitur ratione etiam persona Virginis maculata diceretur ob maculam, qua ejus conceptio deformaretur, ac consequenter minime idonea, ut in ejus visceribus [Filius Dei vivi

παρθένος ὡπερ τὸ πρὶν· διὸ τε Θεοτόκον γλώσση καὶ καρδίᾳ ὁμολογοῦντες μεγαλύνωμεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀνδρέαν τὸν στρατηλάτην, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δισχιλίους πεντακοσίους ἑννεήκοντι τρεῖς, ἡμέρα 19.

Ὁ σάρκα ὑπερβολῇ χρηστότητος ἐκ σοῦ, πανάμωμε, εἰς σωτηρίαν πάντων τῶν πιστῶν ἀληθῶς ἐνδυσάμενος, θεὸς ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπος διπλοῦς ταῖς φύσεσι γνωρίζεται.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς τῆς τυραννίδος τοῦ ἐχθροῦ τέτοκας, τὸν τοῦ παντὸς Κύριον, δέσποινα Παρθένε θεόθυμε.

Κύφημοῦμέν σε, τὸ καύχημα τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν πιστῶν διάσωμα, πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων γλώσσαι, πιναμώμητε· θεὸν γὰρ ἐκύησας μένεις Παρθένος ἀμόλυτος.

Ῥομφαῖαι τοῦ ἐχθροῦ νῦν εἰς τέλος ἐξέλιπον, τεκνύσης σου, Θεοτόκε, τὸν τῆ λόγχῃ τρωθέντα καὶ κόσμον ἀναπλάσαντα.

Τέτοκας ἀποβήτως Πατρὸς τὸν συνάναρχον ὁμοιωθέντα ἀνθρώποις ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, Θεογεννητορ, ὃν δυσώπει λυτρωθῆναι κινδύνων τοὺς δούλους σου.

Ἡ τοὺς ἀνθρώπους τῷ ὑπὲρ φύσιν θεῷ τόκῳ σου, Κόρη, προφανῶς θεώσασα, ὡς θεὸν ἀποβήτως σωματώσασα, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ἄγία Παρθένε, ἡ θεὸν τὸν ὑπεράγειον ἀβρήτως τέξασα, ὃν οἱ πανάγιοι μάρτυρες ἐν σταδίῳ ὠμολόγησαν, ἀγιασμὸν καὶ φωτισμὸν κατάπεμψον τοῖς λαοῖς, τοῖς βοῶσι· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις νεύματι φέροντα τὰ πάντα, τοῦτον ἐκδυσώπει χεῖρός με τοῦ ἀλλοτρίου βύσασθαι, Δέσποινα, τὸν ὀρθόδοξον πίστει σε ἀκαταπαύστως μεγαλύνοντα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον προφήτην Σαμουήλ, ἡμέρα 20.

Ὁ ὢν σὺν τῷ Πατρὶ ὡς Υἱὸς πρὸ αἰώνων, ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθείς, Υἱὸς σου ἀληθῶς ἐχρημάτισεν, ἀχραντὸς, πάντας τε υλοθετήσας τῷ θεῷ διὰ πίστεως δουλωθέντας δεινῷ παλευήτορι.

Ἐκ σοῦ προήβθεν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς σωματούμε-

incarnaretur. Eandem etiam proportionem retinet ad suas partes totum successivum, quale est vita, comparata ad omnes successus ac gressus sui stadii, quam totum permanens ad suas habet partes. Porro si nomen positivum ac limitatum, semel parti applicatum, se porrigit ad denominandum totum; quanto magis nomen negativum et Immaculatae, et universalis ac quasi nescium coarctari, uni toti attributum, ad denominandam partem se diffundet? Igitur ratio et immaculatae, et quae tribuitur Virgini ac totius vitae suae decursui, poterit denominare conceptionem immaculatam, utpote partem principalem istiusmodi totius successivi inchoationem, Sic Nierembergicus.

νοι, καὶ ἐθέωσεν ἡμᾶς σαρκὸς προσλήψει ὄθεν, πανάμωμε, ὡς Μητέρα σε τούτου γεραίρομεν.

Ὁ τοὺς κόλπους μὴ κενώσας τοῦ Πατρὸς ἐν τοῖς κόλποις σου, νέον ὡσπερ ἰβρέφο; , ἐπανακλιθῆναι εὐδόκησεν, ἐπ' ἀνακλήσει, Παρθένε, τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ᾧ κραυγάζομεν Δόξα, Χριστὲ, τῇ δυνάμει σου.

Μεθ' ἡμῶν γενόμενος δι' οἴκτον ὁ Σωτὴρ ἐξ αἱμάτων σω λερῶν ὑπὲρ νοῦν, πανάμωμε, σεσωμάτῳ, καὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ φιλόανθρωπος γνωρίζεται.

Αελύτρωται τῶν ὠδίνων ἡ Εῤῥα, πανάμωμε, ἀνωδίνως σοῦ τεκούσης Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν τὰ πάθη πάντων καὶ ὀδύνας σαφῶς θεραπεύσαντα.

Ἄφθης ἀφλεκτος τεκοῦσα, πάναγνε, ὡς ἀληθῶς τὸ πῦρ τῆς Θεότητος ὁ δὶ τὰ ὑλώδη μου πάθη, Θεοκυῆτορ, φλέξον, ὡς συμπαθὴς καὶ φιλάγαθος.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθὴς καὶ φιλάγαθε Δέσποινα, καὶ τῆς γέννησης ῥύσαι με, καὶ τοῦ σκότους ἐκείνου τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἵνα πίστει καὶ πίστιν γεραίρω σε.

Φθορὰν μὴ γνωρίσασα ἀνδρὸς, τὸν ἀφθαρτον ἐν νηδύϊ ὀποδέδεξαι Λόγον ἡμᾶς καταφθαρέντας ῥυόμενον πολλοῖς παραπτώμασι, τῷ πάθει τῆς ἀφθάρτου σαρκὸς αὐτοῦ, ἀφθορε μόνῃ παναμώμητε.

167 Ex Canone in S. Andream ductorem exercitus, die 20.

Idem est cum superiori, ad diem 19.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Θαδδαῖον, καὶ τὴν ἁγίαν μάρτυρα Βάσσην, ἡμέρα κα'.

Δέσποινα τῶν ἀπάντων ἄφθης τῶν κτισμάτων, τὸν δεσπόζοντα ἀποβρήτως τεκοῦσα, Θεοτόχε Παρθένε πανύμνητε.

Συνέλαβες Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς ἀνευθεν ὠδίνων, παναγία, τῶν μητρικῶν, καὶ τοῦτον ἀβρήτως ὑπὲρ λόγον εἰς σωτηρίαν ἡμῶν ἀπεκύησας.

Νόμου προχαράγματα καὶ προφητῶν φωναί, Δέσποινα, σεῦ τὸν φρικτὸν τόκον ἀριδῆλως, Θεομῆτορ, ἐδήλωσαν.

Νεκρωθέντα με βρώσει παρακοῆς ἔσωσας, μόνῃ τὴν ζωὴν τετοκίλα τὴν ἐνυπόστατον, Κόρη πανάμωμε.

(70) Gabriel Biel scholastica doctrina et antiquitate celebris, in serm. 2, de conceptione, scribens de B. Virgine tanquam de muliere forti, his verbis ejus innocentiam lectoribus repræsentat : « Procul de ultimis finibus pretium ejus. » Proverb. ultimo. « Innocentia finis est humani generis, nam ab innocentia principium sumpsit. In innocentia enim creatus est Adam, ad innocentiam etiam reducitur, cum omnes prædestinati illuc assumantur, quo nihil ingreditur inquinatum. Ab his itaque terminis, sive finibus, a quo et ad quem, id est innocentia, qui procul sunt a cæteris hominibus, pretium hujus fortissimæ mulieris cæterorum hominum peccatum non de innocentia, quia » omnes peccave-

deificavit nos carne nostra accepta, o immaculatissima : quare. tanquam illius Matrem te veneramur.

Pateros sinus non derelinquens, in sinu tuo reclinari tanquam novus infans sibi complacuit, o Virgo, ut animas nostras ad se revocaret : quamobrem nos eidem clamantes **166** dicimus : Gloria, Christe, virtuti tuæ.

Nobiscum factus Salvator, propter suam misericordiam, ex sacris sanguinibus tuis, supra mentis captum, incorporatus est, o immaculatissima ; et amator hominum, Deus et homo cognoscitur.

Liberata est Eva a doloribus, pariente te, o purissima, sine ullo dolore Christum Deum nostrum, qui passiones et dolores omnium manifeste curavit.

Incombusta permansisti, o castissima, verissime Dæitatis ignem enixa ; propterea passionum mearum sylvam combure, o Deigenitrix, tanquam compatiens, ac bonorum amatrix.

Compassione tua dignum me fac, o Domina compatiens, ac bonorum amatrix, et a gehenna atque a tenebris illis exterioribus libera me, ut cum ille et affectu venerer te.

Viri corruptionem ignorans, Verbum incorruptibile in utero suscepisti, quod nos multis peccatis corruptos, passione incorruptibilis carnis suæ liberat, o incorrupta sola omni laude dignissima.

Ex Canone duplici in festo S. Thaddæi apostoli, et sanctæ Bassæ mart., die 21.

O Deipara Virgo, omni laude celebranda, omnium creaturarum Domina facta es, cum Dominum ineffabiliter peperisti.

Verbum Patris sine maternis doloribus concepisti, o sanctissima ; atque illud ineffabiliter supra verbi conceptum in salutem nostram peperisti.

Præcedentes legis figuræ, et prophetarum voces, tremendum partum tuum manifeste declarabant, o Domina, Dei Mater.

Me ob gustatum inobedientiæ cibum jam mortuum salvasti, **168** o puella innocentissima (70),

runr, et egent gloria Dei, Rom. II, « sed justificatione post lapsum. Hujus solius de ultimis finibus, id est innocentia, recte pretium attollitur, quam nulla unquam, nec originalis, nec actualis culpa maculavit. Propter quod etiam angelus a Deo ad hanc theotocou missus, ab ejus innocentia laudes exorsus est : Ave quod interpretatum est, sine væ, utique maculæ culpæ. » Sic Biel. Qui et Serm. 3, subdit : « Opponitur Evæ Maria quantum ad personalia, et quantum ad propagationis principia. Quantum ad personalia, id est propria personarum, sive actus personales, Evæ Maria opponitur, tam in earum productione, quam in conversatione, quoniam Eva de massa innocentia, costa videlicet

quæ sola subsistentem vitam peperisti; quamobrem te semper beatissimam nunc pro debito beatam appellamus.

Tanquam Creatorem enixa; creaturarum omnium Regina facta es: propterea te glorificamus, o Deipara, sola semper Virgo (71).

innocentis viri Adæ formata, sibi innocentiam perdidit, nobis originale peccatum invenit: Maria vero de massa perditionis, sine perditione concepta peccatum originale perdidit, primo innocentiam invenit, eumque, qui omnium diluit peccata, immaculatum edidit immaculata. » Hæc ille.

Sanctius etiam a Porta ord. Prædic. in suo Mariali serm. 13, de hac Virginis innocentia locutus dixit: « Eva habuit duo nomina: primum, in statu innocentiae virago: secundum in statu naturæ corruptæ, Eva. Sed de *virago* tolle A, scilicet Adam, qui illum statum perdidit, et remanet virgo, ad innuentum, quod status innocentiae, perditus per Adam, recuperatur et reducitur per Virginem. » Hinc P. Hortensius Pallavicinus Soc. Jesu in suis Elogiis parte 1, elogio 4, de illibata conceptione, de Maria loquens, ait inter alia: « Monstrum esset, innocentem non esse ejus (B. Virginis) genituram, quæ sola sub horoscopo concipitur innocentiae. Eva nocens prima peccatum concepit: Eva innocens prima sine peccato concipitur. » Sed de eadem Virginis innocentia præclare omnino Petrus Pazmany S. R. E. cardinalis in sua concione de immaculato B. Virginis conceptu, dum ait: « Eo majori asseveratione dici potest beatissimam Deiparam non tantum ab omni originali labe fuisse innocentem, quo originale peccatum est deterius ac magis exitiabile, quam omnia mundi totius venialia peccata. Illud est fons et radix actualium. Quo etiam ex capite argumentatus Augustinus contra Julianum cap. 9, sub finem, probat Christum nunquam peccasse, eo quod originali labe infectus non fuerit, et adjungit: Profecto peccatum etiam major fecisset, si parvulus habuisset. » Sic ille. Qui et infra addit: « Magnum tribunalium axioma est, quod si de quopiam quæstio suboriatur, reusne sit, an innocens, innocens debeat censerī, donec indubitatis indiciis et luce clarioribus demonstrari possit illum esse reum. Vide Aristotelem Probl. 29, p. 13: « Reum liberare volumus potius nocentem, quam condemnare innocentem. » Ideirco cum beatissimam Virginem originalis noxæ ream esse indubitatis et clarioribus luce indiciis ostendi non possit, imo illam defendere sine ullo errore liceat per Ecclesiam, id nos illi non negare tenemur. Porro in die judicii non videretur decens minus esse completam in hoc omnipotentiam et misericordiam divinam, nec gloriosum Judici Christo, qui de divinis præceptis rationem tunc accipiet ab hominibus, si ita Matrem ipse non honoravisset, ut minimus angelorum cæli innocentior, quam illa, appareret in illo die, cum hi in toto ævo suo apparebunt innocentissimi sine ulla culpa, eorum tamen Regina, et Mater summi sancti et omnipotentis, aliquando cum macula fuisset. Plane non videtur magis decens minus in hoc curasse Christum de honore Matris et ostentatione suæ omnimodæ puritatis et misericordiae, tum arcendo a Matre hanc minorem prærogativam, quod possent angeli in publicatione illius diei dicere, innocentiores esse ipsa sua Regina, tum exaltando suam misericordiam, quod non defuerit in excellentissimo redemptionis modo etiam a peccato originali eam præservans. Nam, ut Antonius Navarrus ex Dominicana familia in sermone de conceptione B. Virginis ait: « Si Deus angelos fecit spiritus mundissimos, cur non eorum reginam puriorem faceret? Vas mundum

A δὲ σε ἀξιοχρέως τὴν ἀειμακάριστον νῦν μακαρίζομεν.

Ὡς τὴν Κτίστην κυήσασα πάντων ποιημάτων ὠφθης βασίλισσα· διὰ τοῦτό σε δοξάζομεν, Θεοτόκε μόνη ἀειπάρθενε.

elegit Elisens, in quo mitteretur sal sanaturum aquas Jericho; ita et vas mundissimum et ornatum omni lapide pretioso fuit B. Virgo, in quo recondideretur Christus salus vera populorum, qui in aquis figurantur, juxta illud Joannis: *Aquæ multæ, populi multi*. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis, alioquin derideret et subsannaret diabolus in voce exultationis, quod prius possederit in suam, quam postea Deus in Matrem elegit. Non sivit Deus, ut dæmon columbam assumeret ad decipiendam Evam (sub columbina enim specie, sicut sub vestimentis ovium, melius contegeretur simulata fraus, quam sub serpentina pelle), quia columbam assumpturus erat Spiritus sanctus in baptismo Christi; ita nec illam, de qua nasciturus erat Filius Dei, decebat sedem fuisse unquam Satanæ. » Sic ille. Ne igitur in die judicii cœlestes spiritus eorum Regina apparerent innocentiores, hæc sine aliqua peccati macula fuit concepta, atque hoc forsitan intuitu a S. Josepho titulo innocentissimæ compellata.

(71) Quia sola tam in corpore quam in anima ab omni contaminatione aliena. Favet S. Anastasius Sinaita dum libro II in *Hexaemeron* Deiparam appellat: « Lunam plenam, quæ nunquam minuta aut defecit, aut privata fuit essentiali lumine, nempe sua virginitate. » Lumen namque essentialitè explicans virginitatem, non loquitur de virginitate solius corporis, hæc enim non potest dici lumen essentialitè gratiæ et sanctitatis, nam potest ejus carentia componi cum eximia sanctitate ex lumine gratiæ, sicut accidit S. Annæ; sed loquitur de integra virginitate seu puritate virginis, corporis scilicet et animæ, cujus puritatem omnimodam vocarunt etiam Patres integritatem et virginitatem. Itaque Virgo sacratissima non est passa deliquium aut defectum in integritate sua, tum corporis, tum animæ, quæ cum in sanctitate creata fuisset, nunquam fuit orba lumine essentiali gratiæ in anima, nec splendore superadicto incorruptionis in corpore, nimirum omnimoda virginitate et puritate. S. Augustinus et alii Patres dixerunt prius concepisse Virginem Verbum mente, quam carne, denotantes fidem ejus et voluntatem requisitam ad assumptionem humanitatis in ejus ventre. Itaque virtus animæ ad conceptionem divinam requisita fuit. Quapropter debebat ut non minus fuisset pura, et integra, et virgo ab omni contaminatione culpæ animæ Mariæ, quam ejus caro pura et incorrupta. Et ne quis intelligeret ipsum Anastasium loqui solum de perpetua virginitate corporis, ipse S. Anastasius se explicat subdens: « Perseverat Maria virgo quoad animam: » perpetua autem virginitas quoad animam, est perpetua integritas, quoad peccatum, vel actualè, vel originale. Vide Nierembergium in *Exceptionibus* cap. 13.

B. Albertus Magnus cap. 181, super *Missus est*, definiens essentialitè propriissimam virginitatis, sic inquit: « Virginitas est recessus ab omni malo, tam malum animæ, quam corporis comprehendens. Et quidem major ratio habita fuit a Deo puritatis spiritualis, quam integritatis corporalis, quia, ut docuit Augustinus libr. X, *De mendacio ad Consent.*, cap. 20: « Minus est quidquid in corpore, quam quidquid in anima violari potest. »

Ἄλατόμητον ὄρος σε πάλαι Ἄββακούμ προείδεν ἄν πνεύματι, ὁ Θεὸς ἐξ οὗ ἐπέφανε, καὶ ἡμᾶς, Παρθένε, διεσώσατο.

Σεσαρκώμενον Λόγον διπλῆν ἐνέργειαν φέροντα τέτοκας, ἀπειρόγαμε Κόρη, μείνασα παρθένος ἀμίαντος.

Τῆς προμήτορος Ἐβας νῦν ἀνεκαλέσω τὴν ἤταν, κηύσασα Λυτρωτὴν τῶν ὄλων, καὶ Σωτῆρα καὶ Κτίστην καὶ Κύριον, Θεομήτορ μόνη, ἐν γυναιξίν εὐλογημένη. Διὰ τοῦτό σε πίστει δοξάζομεν.

Νέον ἡμῖν βρέφος ἀπεκύησας Πατὴρ τῶν ὁμοούσιον, φθαρεῖσαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ ἀρχαῖον, ἀγνή, κάλλος αὐτὴν πάλιν ἐπανάγοντα.

Πελάγη ἀμαρτιῶν καὶ κύματα ἀπογνώσεως χειμάζουσί μου τὸν νοῦν· σπλαγχνίσθητι, Δέσποινα, καὶ χεῖρά μοι ἔκτεινον, καὶ διάσωσόν με, τὴν Σωτῆρα ἡ κηύσασα.

Γνώμη οἰκεία ὀλισθαίνων, καὶ πράξεις ἀτόπους περιχέμενος, ἐπὶ σὲ καταφεύγω· βοήθει μοι, Δέσποινα, μετανοίας τρόπους παρέχουσα τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, ἵνα δοξάζω σε.

Ῥῆξον τὰς πολυπλόκους τῶν ἐμῶν ἐγκλημάτων σειρὰς, Θεοῦ μφε, τὸν αἶφροντα τοῦ κόσμου Θεὸν τὴν ἀμαρτίαν, ὑπὲρ λόγον κηύσασα, εὐλογημένη ἄγνή, αἰεὶ δεδοξασμένη.

Νόμου τὸ σκιῶδες ἀψπαύθη, Δέσποινα, σοῦ κηύσεως νόμου τὸν δοτῆρα, χάριτι φωτίζοντα τὴν οἰκουμένην, ὃν αἰεὶ δυσώπει, νόμῳ με τροπεύμενον τῷ τῆς ἀμαρτίας οἰκτεῖραι διὰ τάχους.

Ὁ οὐρανοὺς τῷ νεύματι, καὶ τὴν γῆν τῷ βουλήματι Λόγος τοῦ Πατρὸς δημιουργήσας, ἀχραντε, καὶ κλάσας τὸν ἀνθρώπον, ἐκ σοῦ σαφῶς ἠνέσχετο σάρκα ἐαυτῷ, οἰκοδομῆσαι τὴν φύσιν ἡμῶν ἀναχωρεύων συντριβεῖσαν ἀπάτη τοῦ ὄφρα, Παρθένε, ὁ μόνος ἐλεήμων.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην ταῖς ἀμαρτίαις ψυχὴν μου ἀγάθυνον, ἡ τὸν πανάγαθον Λόγον ἀποκυήσασα.

Φιλάνθρωπον τεκοῦσα καὶ λυτρωτὴν, θυμαστή καὶ φιλάγαθε Δέσποινα, ἀμαρτιῶν λύτρωσίν μοι δίδου σαῖς προσευχαῖς, καὶ τὴν ψυχὴν μου, πάντα ἀγνε, τὴν κεκακωμένην ταῖς λογισμοῖς ἀγάθυνον, καὶ δεῖξον παθῶν θανατηφόρων λελυτρωμένην, παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος διπλοῦ εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀγαθόνικον, καὶ Λούπρον, ἡμέρα κβ'.

Θαυμάτων ἐπέκεινα τὸ μέγα θαῦμα, σεμνὴ τῆς λοχείας σου καθορᾶται· τίχτεις γὰρ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς γενόμενον Χριστὸν δίχα τροπῆς καὶ φερμοῦ.

Ὡς ὄρθρος εὐπρεπὴς ἐκ λαγόνων ἀνίσχεις Ἰησοῦν τὸν φωτισμὸν ἀπάντων καὶ Θεὸν, ἀπειρόγαμε Δέσποινα, νύχτα τε πολυθείας ἐκμειοῦντα, ταῖς λάμψεσιν ἀνεσπέρις καὶ κόσμον φωτίζοντα.

Montem a lapicidæ manu immunem prævidit olim te, o Virgo, Abbacuc in spiritu, ex quo Deus manifestatus est, nobisque salutem dedit.

Verbum incarnatum duplici operandi virtute præditum in lucem protulisti, o puella innupta, et Virgo impolluta permansisti.

Primæ Matris Evæ cladem nunc restaurasti, Redemptorem, Salvatorem, Creatorem, ac Dominum omnium enixa, o Dei Mater, sola inter mulieres benedicta: ideo te cum fide glorificamus.

Novum nobis infantem peperisti, consubstantialiam Patri, o casta, qui humanam naturam corruptam ad antiquam suam pulchritudinem iterum reducit.

Pelagi peccatorum, fluctusque desperationis exagitant mentem meam: ad misericordiam moveantur viscera tua, o Domina, manumque tuam extendens mihi salvum me fac, tu quæ Salvatorem peperisti.

Mea sponte collapsus, fœdisque actibus circumdatus, ad te confugio: adjuva me, Domina, habitum pœnitentiæ præbens miseræ animæ meæ, ut possim te glorificare.

Rumpe implicatissima delictorum meorum vincula, o Dei Sponsa benedicta; et casta, semperque gloriosa; quæ Deum, qui tollit peccatum mundi, supra sermonis conceptum genuisti.

Legis umbrositas cessavit, pariente te, Domina, datorem legis, qui gratia illuminat orbem terrarum; quem semper precare, ut me peccati legi obnoxium, misericordia sua celeriter ductur.

169 Verbum Patris, quod cœlum nutu, terramque voluntate creavit, atque hominem plasnavit, ex te, o immaculata Virgo, manifeste corpus carneum sibi ædificare non est dedignatus, ut naturam nostram, serpentis fraude contritam, restauraret, unice misericors.

O Virgo bonorum amatrix, bonam redde animam meam peccatorum malitia depravatam, tu quæ Verbum optimum peperisti.

Amatorem hominum et redemptorem enixa, o Domina admirabilis, et bonorum amatrix, redemptionem a peccatis concede mihi precibus tuis, et animam meam cogitationibus pravis vitiatam, bonam redde, atque a mortiferis passionibus redimeam, o tota casta, et immaculata.

Ex Canone duplici in festo SS. Martyrum Agathonici, et Lupi, die 22.

Magnum partus tui miraculum, o veneranda, miraculorum supremum apparet; peperisti siquidem in similitudine carnis factum Christum sine mutatione, aut permistione.

Tanquam aurora pulcherrima, e visceribus tuis, o Domina innupta, educis Jesum illuminationem et Deum omnium; qui idololatriæ noctem splendoribus innocuis imminuit, ac mundum illuminat.

Qui secundum naturam est incircumscriptus, A formam nostram ex te, Domina, accipiens, circumscriptioem quoad corpus suscepit, cognitus in duabus substantiis, ac voluntatibus.

Cum Deus in medio tui tanquam in tabernaculo habitasset, eo modo quo ipse novit, virginitalis claustra non commovit, o casta: atque in immobili fidei petra universas **170** stabilivit ac fundavit.

Qui ascendit supra humeros Cherubim, incarnatus tanquam homo ex te, eo modo, quo Deum decebat, tuis insedit ulnis velut infans, et infantis in morem se gessit, ut primum parentem, qui olim infantilliter sapuit, salvaret.

In te descendit tanquam imber, abyssus sapientiae Jesus; cum te solam puram invenisset, o Dei genitrix Virgo; et gravissimos Impietatis torrentes divina gratia repressit, atque cohibuit.

Prævidens in spiritu divino Isaias mirabilia tua, exclamabat: Ecce, o Immaculata (72), in utero habebis incarnatum illum, qui a nullo capi aut comprehendi potest.

Castam casta mente veneremur, decorem Jacob divinis actibus decoremus, ac religiose laudemus, utpote Dei nostri Matrem.

Virgo permanes postquam Christum peperisti, sicut eras antea; lacte nutris eum, o casta, ac veneranda, qui escam præbet universis. O stupore plenum atque incomprehensibile miraculum.

Genuisti illum, o casta, quem Pater ante sæcula ab æterno generavit: et uberibus lactasti ipsum nutritorem. O miraculum excedens omnem mentem! o mysterium superans omnem sermonem!

Deus ex te factus est homo: hominum massam deificasti, o inviolata; naturæque divinæ consortes effecisti eos, qui te beatam appellant, o vere benedicta inter mulieres, et casta.

Te speciem Jacob solam elegit solus qui habitat coelos; cumque in medio tui habitasset, o intacta ac benedicta, nequaquam labefactavit claustra virginitalis tuæ.

Tabernaculum, et mensam, et arcam divinam, et urnam manna vitæ continentem, et montem sanctum te **171** nominamus; o Virgo Maria semper benedicta (73).

(72) Per titulum *immaculata* magis excluditur peccatum originale, quam veniale, ex vi et significatione epitheti *immaculata*: quippe macula venialia non est adeo notoria, ut animæ spiritualem pulchritudinem demoliri contendat, adeoque nec tantam repugnantiam habet cum voce elogii *immaculata*. Cæterum peccatum originale, cum penitus omnem gratiæ ornatum excludat, cum decore immaculata minime potest consistere. Magis igitur verificatur significatio hujus verbi *immaculata*, per expulsionem peccati originalis, quam per expulsionem venialis, juxta sententiam angelici Doctoris 1. 2. q. 8. 9. a. 1. in c. dicentis: « Proprie loquendo peccatum veniale non causat maculam in anima. »

(73) Cum fuerit B Virgo Maria semper bene-

Ο κατά φύσιν ἀπερίγραπτος μορφωθείς ἐκ σοῦ τὸ ἡμέτερον περιγραφὴν σωματικῶς ὑπέδειξας, Δίσποινα, ἐν οὐσίαις καὶ θελήσει διτταῖς γνωριζόμενος.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ σου κατασκευάσας ὡς οἶδα, τῆς παρθενίας κλειθρα οὐ παρεσάλευσεν, ἀγνή, ἐν ἀσαλεύτῳ πέτρᾳ δὲ τῆς πίστεως πάντα ἐστερέωσε.

Ὁ νῶτοις ἐπιβαίνων, ἀγνή, χερουβικοῖς σαρκωθείς ὡς ἄνθρωπος ἐκ σοῦ θεοπροπῶς, σοῦ ἐν ἀγκάλαις καθίζεται ὡσπερ βρέφος, καὶ νηπιάζει νηπιόφρονα τὸν πάλαι σῶζων γεγονότα πρωτόπλαστον.

Ἐπὶ σὲ καθάπερ δμβρος τῆς σοφίας ἡ ἀβυσσος Ἰησοῦς κατήλθε μόνην καθαρὰν σὲ εὐράμενος, Θεογεννητορ Παρθένε, καὶ κατέκλυσεν ἀσεβείας χειμάρρους δεινοῦς θεῖα χάριτι.

Σοῦ τὰ θαυμάσια προορώμενος θεῖω ἐν Πνεύματι Ἡσαίας ἀνεκρούγαζεν· Ἰδοὺ ἐν μήτρᾳ ἔξεις τὸν ἀχώρητον σαρκούμενον, ἀχραντε.

Τὴν ἀγνήν ἀγνεύοντι τιμήσωμεν νοῖ, καλλομένη τὴν τοῦ Ἰακώβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Παρθενεύεις ὡς τὸ πρὶν, καὶ τεκοῦσα τὸν Χριστὸν, γαλουχεῖς πᾶσι τροφήν τὸν παρέχοντα, ἀγνή. Παράδοξον, σεμνὴ, τὸ θαῦμα καὶ ἀκατάληπτον.

Γεγέννηκας δὲ Πατὴρ πρὸ αἰώνων γεγέννηκε προανάρχως, καὶ μαστοῖς τὸν τροφέα ἐθήλασας· ὑπὲρ νοῦν τὸ θαῦμα, ὑπὲρ λόγον, ἀγνή, τὸ μυστήριον.

Θεὸς ἐκ σοῦ ἐγένετο βροτὸς, τὸ φύραμα, ἀχραντε, θεώσας τῶν βροτῶν, καὶ καιωνοῦς φύσεως θείας ἐκτελέσας τοὺς σε μακαρίζοντας, ἐν γυναιξίν ἀληθῶς εὐλογημένη ἀγνή.

Σὲ καλλομένη τοῦ Ἰακώβ μόνην ἐξελέξατο ὁ μόνος ἐ κατοικῶν τοὺς οὐρανοὺς καὶ οἰκῆσας ἐν μέσῳ σου, ἀχραντε, οὐδαμῶς παρεσάλευσε παρθενίας σου τὰ κλειθρα, εὐλογημένη.

Σκηπὴν σε, καὶ τράπεζαν, καὶ θείαν κιβωτὸν, καὶ στάμνον χωρησασαν τὸ μάννυ τῆς ζωῆς, καὶ ἅγιον ὄρα· ὀνομάζομεν, Παρθένε Μαρία ἀεὶ εὐλογημένη.

dicta, fuit etiam talis in sua creatione, et consequenter tunc maledictionem peccati originalis evitavit. Favet Ecclesia in Responsorio v festi Circumcisionis, dum ait: « Et benedicta in æternum, Deum nobis protulit et hominem. » Quasi dicat Ecclesia: Quia B. Virgo nobis Deum protulit et hominem, fuit benedicta in æternum. Quid autem est benedicta in æternum, nisi semper benedicta, id est, ab initio suæ creationis et deinceps? æternitas enim respicit omnem temporis differentiam, et nullum momentum temporis excludit, sed annue omnino et totaliter comprehendit. Ergo Maria benedicta fuit semper, et in omni differentia temporis, non potuit ergo incurrere peccatum originale, obstante gratia benedictionis, quæ illam præ-

Εὐλογεῖ πᾶσα κτίσις τὸν τόκον σου, εὐλογίαις, ἅμα στεφανώσαντα, καὶ τὴν ἀράν ἐξάραντα, παντεὺς μόνη δεδοξασμένη, ἢ τὸ γένος ἡμῶν χαριτώσασα.

Φιλαμαρτήμονα γνώμην, καὶ ἀδιόρθωτον βίον, καὶ πλημμελήσαν ψυχὴν, καὶ καρδίαν ρυπῶσαν ἔχων ἄσωτος ἐγὼ, προσπίπτω σοι, Δέσποινα, βοήθει μοι καὶ διόρθωσιν δίδου, πρὶν με φθάσῃ τοῦ θανάτου ἡ τομὴ.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς, Θεόθυμπε, τὴν ψυχὴν μου φωταγώγησον, κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας ἀνάστησον, ἐχθροὺς καταταράσσουσα τοὺς θλίβοντας ἀεὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνωθοῦντάς με.

Ἐκ τοῦ Κατόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα **Εὐτυχέα**, ἡμέρα κδ'.

Ἐν σοὶ, Παρθένε, τὴν ἐλπίδα τίθημι τῆς σωτηρίας μου, ἁμαρτιῶν ῥύπου ὄλον με ἀπόπλυνον, καὶ καθαρὸν ἀπέργασαι τῷ Υἱῷ σου ἀρίστως ἐδραστοῦντα, καὶ πράττοντα τούτου τὸ πανάγιον θέλημα.

Χαῖρε, ἡ μόνη τὴν χαρὴν θνερμηνεύτως τεκοῦσα· χαῖρε, ἄρμα καὶ νεφέλη τοῦ Λόγου· χαῖρε, θρόνε τοῦ Θεοῦ, Παρθένε ἀπειρόγαμε· χαῖρε, ὁσίων δόξα· χαῖρε, μαρτύρων στεφάνωμα.

Ἐν γυναιξὶ μόνη παρθένος διέμεινας, καὶ πρὸ τόκου, καὶ μετὰ τὴν γέννησιν· Θεὸς γὰρ ἦν ὁ καινοτομῶν φύσεις ὑπὲρ λόγον ἐκ σοῦ ἀρρήτως σαρκούμενος, ὁ ἄνω πρὸ αἰώνων, καὶ ἐν γῆ εἰς τὰ τέλη γεννηθεὶς τῶν αἰώνων, πανάμωμε.

Μητροπάρθενε κόρη, ἡ τὸν ἀπερίληπτον Λόγον κηύσασα, τῶν ἀγγέλων δόξα, καὶ διαιμόνων τὸ τραῦμα θεόθυμπε, τὴν ἐμὴν καρδίαν τραυματισθεῖσαν ἁμαρτίαις θεραπείας ἐνθέου ἀξίωσον.

Νοός μου τὰς ἐκτροπὰς, καὶ τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα τὰ ἐμπαθῆ καὶ δεινὰ, Παρθένε, διόρθωσον, καὶ σῶσόν με, φύλαξόν ἐκ τῶν καθεκάστην ἀφειδῶς ἐπεμβαινόντων μοι.

Νοήσαντες πόρρωθεν σεπτοὶ προφήται τοῦ μυστηρίου σου τοῦ ἀπορρήτου βάθος, ποικιλοτρόπως πᾶσιν ἐφάνωσαν τὴν σὴν λοχείαν, Παρθένε, κραυγάζοντες· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων.

Νανεκρωμένην δὴ γμάτι τὴν ψυχὴν μου τοῦ θφωος, μόνη προφανῶς ἡ τὴν Ζωὴν κηύσασα, πανάμωμε, ζώωσον, καὶ ἐνεργεῖν εὐδωτόν τὰ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ τεχθέντος, Παρθένε, θελήματα, βοῶσα· Ἱερεῖς εὐλογεῖτε Κύριον.

Φωνὴν σου προσφωνοῦμεν τοῦ Γαβριὴλ· Χαῖρε, γῆ ἐκλεκτή, χαῖρε, τράπεζα χρυσοειδής, χαῖρε, τῶν ἀνθρώπων καταφυγή, χαῖρε, μαρτύρων καύχημα, χαῖρε, τῶν ἀγγέλων ἡ χαρμονή, ἅγια Θεοτόκε, κραταίωμα τῶν πίστει μακαριζόντων σε.

ΜΗΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κατόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα **Ἀνθιμον**, ἡμέρα γ'.

Ὁ Κύριος ἐκ σοῦ ἀνατείλας ὡς οἶδε, τοὺς χοροὺς

Benedicunt omnes creaturæ partum tuum, qui nos benedictionibus coronavit, atque abstulit maledictionem : O omni benedictione cumulata, sola gloriosa, quæ genus nostrum gratia replevisti !

Ego ille prodigus, ac luxuriosus habens mentem peccatorum amicam, et vitam pravam, animamque delictis oneratam, et cor coinquinatum, ante te præcido, o Domina ; adjuva me, et correctionem concede mihi, antequam a mortis falce secute præveniar.

Lucis in te habitantis radiis, illumina, o Dei sponsa, animam meam : jacentem in barathro perditionis excita, perterrefaciens hostes, qui semper tribulant cor meum, et ad passiones sectandas compellunt me.

B Ex Canone in festo S. Eutychis martyris, die 24.

In te, o Virgo, repono spem salutis meæ ; absterge me totum a sordibus peccatorum, ac purum effice, Filio tuo optime complacentem, sanctissimamque illius voluntatem facientem.

Gaude, o tu, quæ sola gaudium ineffabiliter peperisti : gaude, eurus, et subes Verbi ; gaude, thronus Dei, Virgo viri nescia ; gaude, confessorum gloria ; gaude, martyrum corona.

C Sola inter mulieres virgo ante partum, et post partum, permansisti : Deus enim erat qui naturas innovabat supra sermonis conceptum, ex te ineffabiliter incarnatus : qui in supernis ante sæcula, in terra autem in fine sæculorum natus est, o tota immaculata.

O Mater Virgo puella, quæ Verbum incomprehensibile genuisti : o Dei sponsa, angelorum gloria, et dæmonum vulnus : cor meum peccatis vulneratum, divina **172** curatione fac dignum.

Mentis meæ evagationes, animæque motus molestos, atque affectibus perturbatos corrige, et salva et custodi me ab iis, qui per singulos dies crudeliter invadunt me.

Inenarrabilem mysterii tui profunditatem a longè intuentes mentis oculo prophetæ venerandi, variis figuris ac modis universis partum tuum manifestaverunt, o Virgo, clamantes : Benedictus Deus Patrum.

D Mortuam ob serpentis morsum animam meam, tu, quæ sola Vitam manifeste peperisti, o immaculatissima, vivifica : et deduc me feliciter per viam, qua voluntates illius, qui propter nos ex te natus est, efficere possim, o Virgo, clamans : Sacerdotes, benedicite Dominum.

Voce Gabrielis ad te clamamus : Ave, terra electa ; ave, mensa aurea ; ave, hominum refugium ; ave, martyrum gloriatio ; ave, angelorum gaudium, Dei-pars sancta, robur eorum qui te eum fide sincera beatificant.

MENSIS SEPTEMBER.

Ex Canone in festo S. Anthimi martyris, die 5.

Dominus, qui ex te ortus est, eo modo, quem

ipſe novit, o caſta, athletarum choros illustravit; exprimentes in ſeipſis omnes illius paſſiones vitales, mortemque injuſtam, quæ nos peccatores juſtificavit.

Specioſa facta es, o caſtiſſima, ſpecioſum ſuper omnes terrigenas enixa Filium ac Verbum Patris, quem generoſi martyres amantes, gloria illuſtrati ſunt.

173 Verbum, non relinquens vacuum ſinum Paternum, in ſinu tuo reclinatum eſt, o puella, tanquam infans, volens reſtaurare me corruptioni ſubjectum.

Legis umbræ declaraverunt ſplendorem illum, qui ex te ortus eſt, o puella illibatiffima, et athletarum choros te celebrantes illuſtravit.

O innupta, quæ malitiæ plantas germine tuo arefecifſi, paſſionum mearum ſtirpes evelle, divinasque cogitationes germinare fac ex anima mea.

Propter exceſſum humanitatis ac benignitatis erga homines apparuit Verbum ex te corporatum, o Virgo, ſalvans eos qui modulantes canunt: Benedictus es, Deus Patrum noſtrorum.

Sacris vocibus beatificemus impollutum Dei tabernaculum, arcam animatam, martyrum gloriam, ſubluniorum Cherubim, atque omnibus rebus creatis.

Gladius flammeus, qui olim Paradifſi ingreſſum prohibebat, nunc recedit, ac terga vertit iis, qui venerandas paſſiones Chriſti lancea vulnerati voluntarie in ſe expriment: et te, o Virgo, honorant, omni honore ſuperiorem.

Ex Canone duplici in memoria miraculi facti Colossis, vel Chonis per S. Michaelem archangelum, die 6.

O Virgo tota pura, angelorum decor, et hominum auxilium; tu adjuva me in mari verſantem, atque in tempeſtate peccati ſemper coincidentem ac periclitantem.

O miraculum inintelligibile, quomodo hominibus unitus eſt incomprehenſibilis Deus, natus ex te in carne ſecundum hypotaſin, o innupta, ut ſalvaret me ob ſerpentis fraudem corruptioni obnoxium.

Qui immateriales mentes voluntatis nutu condidit, in **174** utero tuo materiali, o puriffima, voluntarie habitavit, ſecundum carnem patens aſpectibus qui erat inviſibilis.

Daniel te montem magnum deſcripfit, o inviolata, Abbauc vero montem umbroſum virtutibus. David autem montem coagulatum: ex te enim Deus incarnatus eſt, ut mundum redimeret.

Docuit olim partus tui miraculum intellectualiter in ſpiritu ille ſacrorum præſes, intuens te montem umbroſum manifeſtiſſime, ex quo ſanctus venit, Deus incarnatus.

Gabriel ab altiffimis venit, deferens tibi Ave, o caſtiſſima: cum ipſo ergo clamamus: Ave, o

τῶν ἀθλητῶν ἐλάμπρυνεν, ἀγνή, τὰ αὐτοῦ εἰκονίζοντας πάθη πάντες ζωφόρα, καὶ τὸν ἀδικὸν θάνατον δικαιοῦντα ἡμᾶς ἀμαρτήσαντας.

Ὁραϊώθης, ἰπάναγνε, τὸν ὑπὲρ πάντας ὠραῖον τοὺς γηγενεῖς τεκοῦσα Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς, ἐν οἷ γενναῖοι μάρτυρες ποθήσαντες δόξῃ ἐλαμπρύνθησαν.

Μὴ κενώσας τοὺς Πατέρας· ὁ Λόγος κόλπους, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις, κόρη, ἀνεκλίθη ὡς βρέφος, θέλω ἀναπλάσαι με φθορᾷ ὑποκείμενον.

Νόμου ſκιαὶ ἐδήλωσαν τὸ φέγγος τὸ ἐκ σοῦ ἐξανατεῖλαν, πανάμωμε κόρη, καὶ τῶν ἀθλητῶν καταλαμπρῦναν τοὺς χοροὺς εὐφημοῦντάς σε.

B Μαρᾶνασα τὰ φυτὰ τῆς κακίας, ἀνύμφευτε, τῷ βλαστῷ σου, τῶν παθῶν μου τοὺς σκόλοπας ἐκτιλον, καὶ βλαστάνειν θεῖα τὴν ψυχὴν μου νοήματα ποίησον.

Ἵπερβολῇ, Παρθένε, φιλανθρωπίας ὤφθη ἐκ σοῦ Λόγος ſωματούμενος, καὶ σώζει τοὺς μέλλοντας· Ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἰεραῖς ἐν φωναῖς μακαρίσωμεν τοῦ Θεοῦ τὴν σκηνὴν τὴν ἀμόλυντον, τὴν κιθωτὸν τὴν ἐμφυχον, τῶν μαρτύρων τὴν δόξαν, τὴν ἀνωτέραν Χερουβίμ καὶ ἀπάσης τῆς κτίσεως.

C Φλογίνῃ ῥομφαίᾳ, ἡ τὸ πρὶν τὴν εἰσοδὸν τοῦ παραδείσου ἐναπείργουσα, νῶτα νῦν δίδωσι, Παρθένε, τοῖς πάθη τὰ σεπτὰ εἰκονίσασι Χριſτοῦ τοῦ λογχευθέντος θελήματι, καὶ σὲ τιμῶσι τὴν ὑπέρτιμον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος διπλοῦ εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν Κολοσσαῖς, ἢ ἐν Χωνναῖς παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἡμέρα 5.

Παρθένε πανάμωμε, ἡ τῶν ἀγγέλων εὐπρέπεια, ἀνθρώπων βοήθεια, σὺ μοι βοήθησον θαλαττεύοντι, καὶ ζάλη ἀμαρτίας ἀεὶ περιπίπτοντι καὶ κινδυνεύοντι.

Ἀκατανόητον θαῦμα, πῶς τοῖς βροτοῖς ἦνται ὁ ἀκατάληπτος Θεὸς, ἐκ σοῦ σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἀποτεχθεὶς, ἀπειρόγαμε, σῶσόν με τὸν ὑπαχθέντα τῇ φθορᾷ κλοπῇ τοῦ ὄφως.

D Ὁ τοὺς ἀύλους συστησάμενος νόας βουλήματι, τῇ ἐνύμφῃ σου γαστρὶ οἰκεῖ βουλήσει, πανάμωμε, σαρκὶ καθορώμενος ὁ ἀθεώρητος.

Ὁ Δαυιδὸς σε ὄρος γράφει μέγα, ὁ Ἀβδακούμ δὲ, ἀχραντε, ὄρος κατάσκιον ἀρεταῖς, καὶ Δαβιδ τετυρωμένον, ἐξ οὗ ὁ Θεὸς σεσάρκωται τὸν κόσμον λυτρούμενος.

Νοερῶς τοῦ σοῦ, Παρθένε, τοκετοῦ τὸ παράδοξον ἐνοεῖτο πάλαι ὁ Ιεροφάντωρ ἐν πνεύματι, ὄρος κατάσκιον βλέπων σε τρανώτατα, ἐξ οὗ ἅγιος ἦλθε Θεὸς ſωματούμενος.

Ὁ Γαβριὴλ σοὶ τὸ Χαῖρε ἐκ τῶν ὑψίστων, πάνηγνε, κομίζων ἦθε· σὺν αἰτιῷ οὖν ἐκδοῶμεν· Χαῖρε,

πύλη, μόνος ἦν διώδευσε Χριστός ὁ Θεὸς σώζων τὸ ἀνθρώπινον.

Νοερῶν ἀγγέλων σε ἀνέδειξε Θεὸς ἀνεπέραν, καθυποδὺς τὴν σὴν μήτραν, ἀχραντε, τὴν Παναμώμητον, ὃν δυσώπει πάντοτε οἰκτειρῆται τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ἀγγελικῶν δυνάμεων, Παρθένε, ὑπερέχουσα καὶ τετοκυῖα τὸν ἀπάντων Θεὸν καὶ βασιλέα, σὺν αὐτοῖς ἰκέτευε, παναγία Δέσποινα, διασώζεσθαι ἡμᾶς.

Μακάριος ὁ λαὸς αἰεὶ μακαρίζων σε, μακαρία, ἡ Θεὸν τὸν μακάριον τέξασα, τοὺς βροτοὺς δι' οἶκτον ἀπορρήτῳ ἐνώσει θεώσαντα.

Τόμον σε προεώρα ὁ προφήτης, ἐν ᾧ Λόγος γέγραπται δακτύλῳ Πατρὸς, Παρθένε, ἐν ἰκέτευε βίβλῳ τῆς ζωῆς ἡμᾶς καταγραφῆναι τοὺς εὐσεβῶς σε δοξάζοντας.

Νοῦ τοῦ μεγάλου Λόγον τὸν ἀίδιον, κόρη, ἀληθῶς ἐν σοὶ ἀρρήτως καὶ φρικτῶς κατοικήσαντα βλέπων ἐδόκησε Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος· Χαῖρε, θρόνε τοῦ Ὑψίστου, εὐλογημένη.

Τὸν Σωτῆρα καὶ Θεὸν, καὶ Λυτρωτὴν καὶ Δεσπότην σαρκὶ τεκοῦσα, πάναγνε Δέσποινα, τοῦτον αἰεὶ, ἀχραντε, δυσώπει, ὅπως λύσιν τῶν δεινῶν, καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν τὴν ἄφεισιν λάθωμεν, ὑμνολογοῦντες αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ νοῦν οἰκτιρμούς.

Νυμφοστόλος ὁ βεῖος ἀρχάγγελος ἐπιστάς προσεφώνησε, τὸ Χαῖρε σοὶ, Νύμφη Θεοῦ ἀνύμφευτε, τῶν ἀγγέλων ἡ δόξα, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ διάσωμα καὶ περιτείχιμα.

Πῦρ ἐκύησας οὐδαμῶς φλογίσαν σου, Παρθένε, νηδὺν, Λόγον ἐγέννησας Πατρὸς, ἐξαιρούμενον ἀλογίας τοὺς λόγους τοῦ πλάνου ὑπακούσαντας, καὶ πικρακούσαντας τοῦ πεποιηχότος Θεοῦ τοῦ φιλανθρώπου.

Φωνῇ τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ συνέλαβες Θεὸν Λόγον, παναμώμητε, λόγῳ τὰς ἀνω στρατηγίας ποιήσαντα, καὶ λόγον παρέχοντα ὑμεῖν τὴν ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν τούτου ἀγίαν συγκατάβασιν.

Φανείσα, Παρθένε, πλατυτέρα οὐρανῶν ἐχώρησας Θεὸν ἀγερμηνεύτως, ὃν ἀσωμάτων χοροὶ ἀνυμνοῦσι μυστικῶς· αὐτὸν οὖν ἰκέτευε, ἀγνή, πάντας ἡμᾶς σωθῆναι τοὺς σε μακαρίζοντας φωναῖς ἀσιγήτοις.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὰς ἀγίας μάρτυρας Μηροδώραν, Μητροδώραν, καὶ Νυμφοδώραν, ἡμέρα ι'.

Ὡς ἐμψυχον θάλαμον, ὡς ἀδιάφθορον σκῆνωμα, ὡς πύλην οὐράνιον, ὡς θείαν τράπεζαν, ὡς παλάτιον, καὶ θρόνον τοῦ Δεσπότης Μαρίαν τὴν ἀχραντον ὕμνοις τιμήσωμεν.

(74) Idem apud me est immunem esse Virginem a peccato originali et actuali, ac esse immaculatam. Licet enim homines concepti in peccato immaculati nuncupentur, ut cum dicitur in psalmo,

A porta, per quam solus Christus Deus pertransiit, salvans genus humanum.

Intellectualibus angelis sublimiorem te fecit Deus descendens et ingrediens in uterum tuum purissimum, o inviolata. Illum igitur semper deprecare, ut eorum qui te laudant, misereatur.

O Virgo, quæ angelicas Potestates superemines, et peperisti omnium Deum, et Regem, una cum illis preces effunde, o Domina sanctissima, pro salute nostra.

Beatus populus, qui beatificat te, o beata, quæ Deum beatum peperisti, qui propter suam misericordiam homines ineffabili unione deificavit.

Volumen prævidit te propheta, o Virgo, in quo Verbum scriptum est digito Patris: quod supplex exora, ut ascribat in libro vitæ nos, qui te religiose glorificamus.

Magnæ mentis Verbum æternum in te, o puella, ineffabiliter ac formidabiliter vere habitasse intuens Gabriel archangelus, clamabat: Ave, thronus Altissimi, o benedicta.

Cum Salvatorem et Deum, Redemptorem et Dominum pepereris, o castissima Domina, eundem semper deprecare, o immaculata, ut ab eo recipere possimus gravissimorum malorum depulsionem, plurimorumque **175** peccatorum remissionem, laudantes misericordias ejus, quæ excedunt omnem cogitationem.

Nuptialis auspex divinus archangelus prope astans, exclamavit tibi, Ave, o sponsa Dei innupta, angelorum gloria, et hominum salus, et munimentum.

Ignem concepisti, qui nequaquam uterum tuum, o Virgo, flammis combussit; Verbum Patris genuisti, quod liberat ab irrationalitate eos qui seductoris verbis obedierunt, et Deo factori suo humanissimo inobedientes fuerunt.

Per vocem angeli Gabrielis, o mundissima, concepisti Deum Verbum, qui verbo supernos exercitus creavit, et verbum præbet, quo sanctam illius descensionem ac demissionem, quæ superat omne verbum et cogitationem, laudare possimus.

O Virgo, latior cælis apparuisti, continens in te ineffabiliter Deum, quem incorporeorum chori mystice collaudant. Ipsum ergo deprecare, o casta, pro salute omnium nostrum, qui te irrequietis vocibus beatificamus.

Ex Canone in festo SS. martyrum Menodoræ, Metrodoræ, et Nymphodoræ, die 10.

Tanquam thalamum animatum, tanquam tabernaculum incorruptum, tanquam portam cœlestem, tanquam mensam divinam, tanquam palatium et thronum Domini, Mariam immaculatam, hymnis honoremus (74).

Beati immaculati in via, parum refert, quoniam non loquor de qualibet nuncupatione nominis immaculati, sed de absoluta et autonomastica, et speciali, personæque particularis, et in Novo Testamento,

Appare, o Virgo casta, et animæ meæ tenebras A dispelle; peccati vincula disrumpe; salva me tu, quæ omni misericordia præditum, omniumque miserentem peperisti.

Me dolosi malitia interemptum vivifica, o illibatissima, quæ vitam ipsam peperisti; ad te enim confugi; et in profunda peccatorum prolapsam erige, atque extrahæ, tanquam **176** compatiens, o tota immaculata (75).

Cum te solam electam, et pulchram, et carentem macula, divinissimum Verbum invenisset, ex te incarnatum est, o divina gratia plenissima.

Sanctus est Deus, qui habitavit in utero tuo; cum te omnibus creaturis sanctiorem ac puriorem invenisset (76), o Dei Mater Immaculata Regina, cujus nomen dominationem sonat.

Supra naturæ ordinem, Creatorem in utero tuo conceptum gestare digna facta fuisti, o puella, qui reformavit nos, cum lide carentes: Benedictus es, Christe.

Tanquam templum Dei immaculatum, o puella, eundem suscepisti humano corpore indutum, et in duabus naturis cognitum: cui concinimus: Benedicite, opera, Dominum.

Parce mihi, Christe, dum veneris judicare mundum cum gloria: dissolve nebulas passionum mearum precibus Genitricis tuæ, ac venerandissimi martyrum tuorum, tanquam bonus, plurimæque misericordia plenus.

Ex Canone in festo S. Cornelii Centurionis martyris, C die 13.

Alicis fidelium corda ad te semper cum insatiabili desiderio glorificandam, o Domina Dei genitrix immaculata: tu enim es hominum gloria, quæ Dominum gloriæ peperisti.

nam in Veteri non extiterat Christus et beatissima Virgo, quæ personæ vere, et propriæ, et omnino, et antonomastice immaculatæ sunt; at vero cum in Veteri Testamento tales personæ non essent, non mirum, si attribueretur sanctioribus nomen immaculati, maxime cum nec absolute illis tribuatur. Sic cum dicitur: *Beati immaculati*, additur, *in via*, id est, in modo operandi, non absolute et omnino. David etiam dixit, *Immaculatus ero*, hoc ipsum indicat aliquando non fuisse talem. Job quoque, qui agnoverat, et supposuerat se in peccato, conceptum, postea se dixit immaculatum de præsentem, non de præterito, sicut alii significantur immaculati de futuro in Scriptura. Modus autem quo Josephus et alii Patres vocant Virginem immaculatam, absolute, antonomastice; et passim non invenitur similis in aliis sanctis, et specialissimum et grandius aliquid supra omnes filios Adæ indicat, ut in suis Dissertationibus epistolice epist. 8, observat Nierembergus.

(75) Concinit Josepho nostro S. Ildephonsus archiepiscopus Toletanus, in aureo tractatu *De coronâ B. Virginis*, quod opus, ut testatur Petrus de Alva in *Bibliotheca Virginali*, fetum esse hujus sanctissimi præsulis verisimile putatur, dum ibi cap. 13, hoc habet: « Tu, Domina, semper fuisti clara et serena, sincera, mundissima et amena. Tu enim es semper tota pulchra, tota formosa, tota immaculata, et tota speciosa. Macula nulla suscaris, nulla sordemacularis, omni gratia illustraris. » Sic

Ἐπιφανείσα τῆς ψυχῆς μου τὸ σκότος ἀπέλασον, ἀμαρτίας τὰς σειρὰς, ἀγνή Παρθένε, διάρρηξον, σῶσόν με, κηῆσασα τὸν πανοικτίρμονα.

Νεκρωθέντα με κακίᾳ τοῦ θολλοῦ, πανάμωμε, ἡ Ζωὴν τεκοῦσα, ζώωσον, πρὸς σὲ γὰρ κατέφυγα, καὶ ἐμπεσόντα εἰς βάρη παραπτώσεων ἐπανάγαγε, ὡς συμπαθῆς, παναμώμητε.

Σὲ μόνην ἐκλεκτὴν, καὶ καλὴν, καὶ ἀμώμητον εὐράμενος σωματοῦται ὁ ὑπέρθεος Λόγος ἐκ σοῦ, Θεοχαρίτωτε.

Ἄγιος ὁ σκηνώσας ἐν μήτρᾳ σου Κύριος ἀγιωτέραν εὐρών σε καὶ καθαρωτέραν κτίσεως πάσης, Θεομητορ, κυριώνυμε ἀχραντε Δέσποινα.

B

Ὑπερφυῶς τὸν Κτίστην τῆ γαστρὶ σου, κόρη, κυοφορῆσαι κατηξίωσαι ἡμᾶς ἀναπλάττοντα τοὺς μελωδοῦντας πίστει· Χριστὲ, εὐλογητὸς εἶ.

Ὡς Θεοῦ ἀκηλίωτον τέμενος ὑπεδέξω αὐτὸν σωματούμενον, καὶ ἐν δυοὶ ταῖς φύσεσι γνωρίζομενον, κόρη, ᾧ μελωδοῦμεν· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φείσαι μου, Χριστὲ, δταν ἔλθῃς κρίναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, λύσον τὴν ἀχλὺν τῶν παθῶν μου ταῖς ἰκεσίαις τῆς κησάτης σε, καὶ τῶν σεπτῶν μαρτύρων σου, ὡς ἀγαθὸς καὶ πολυέλεος.

C

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Κερνήλιον τὸν ἑκατόνταρχον, ἡμέρα ιγ'.

Θέλγεις πιστῶν καρδίας αἰὲ δοξάζειν σε ἀχορίστη ἐφέσει, Θεογεννητορ Δέσποινα· δόξα γὰρ χρηματίζεις τῶν ἀνθρώπων, τέξασα τὸν τῆς δόξης Κύριον, ἀχραντε

ille.

(76) Vox purior, applicata Virgini in comparatione omnium creaturarum, omnino excludit peccatum originis. Nam (ut in suis Dissertationibus epistolice epist. 6, notat vir egregie doctus et pius P. Joan Eusebius Nierembergus) communiter sumuntur diversimode ista nomina *sanctior* et *purior*. Sanctitas solet sumi pro positiva dignitate gratiæ et meritorum, ad quam pervenit creatora, unde non refertur ad præterita, sed ad præsentem statum et culmen, ad quod pervenit gratia. Puritas autem sumitur pro negativa propinquitate peccati et sordis, unde respicit etiam ad præteritum, ex quo haberi possent sordes, et tamen non fuerunt habitæ. Hinc est ut Magdalena, vel S. Maria Ægyptiaca posset dici *sanctior* sancta Agnete vel Cæcilia, et tamen non posset dici *purior*; quia quamvis majorem sanctitatem potuerit acquirere Magdalena, non tamen adeo caruit immunditiis peccatorum. Sic etiam S. Augustinus posset dici *sanctior* quam S. Ludovicus episcopus, vel S. Casimirus, attamen non poterit dici *purior*, quia non caruit sordibus vitæ præteritæ, quibus caruit S. Casimirus. Sic etiam rex David potest dici *sanctior* quam sanctus Henricus imperator, et tamen non dicetur *purior*. Hinc constat B. Virginem, dum appellatur omnibus creaturis purior, denotari necessario caruisse in præterito labe originis, qua caruerunt angeli et protoplasti.

Ἄγνειας φωτισίδες σκήνωμα γεγένησαι, καὶ τὸν Ἀ
φωτοδότην φέρεις σαρκούμενον ἄνθρωπον ὄφθέντα
καθ' ἡμᾶς διὰ φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν φθορὰν ἐξ-
αφανίσαντα, ἀφθορε βροτῶν ἢ ἀνάκλησις.

Σοφίας καθαρὸν ἐνδιαίτημα τῆς τοῦ Πατρὸς ὑπερ-
φωῶς, ἀγνή Παρθένε, γεγένησαι, δι' ἧς ἡμεῖς τῆς
κακίας νυκτὸς τοῦ σπυριτοῦ ἐλυτρώθημεν.

Ὁμυρισθὲν μοι, πάναγνε, πταισμάτων ἀφεσίν,
ἐπίσκεψαι με τὸν ἀσθενοῦντα, καὶ κλυδωνιζόμενον
συμφοραῖς τοῦ βίου, καὶ πάθει τοῦ σώματος.

Ὁ τῆς δόξης Κύριος ἐξ αἱμάτων σου παρθενικῶν
ἐσαρκώθη μόνος ὡς ἐπίσταται, πανύμνητε, σώζων
ἡμᾶς ἀγαθότητι.

Ἄφθης τὸ ἀνθρώπινον φύραμα θεώσασα τῆ θείᾳ Β
γεννήσει σου, Παρθένε πανάμωμε· διό σε καταχρέος
οἱ πιστοὶ δοξολογοῦμεν.

Ῥᾶνον ἐφ' ἡμᾶς τὰ σά ἐλέη, κόρη, συνήθω; καὶ
αἵτησαι, ἀγνή, συγχώρησιν πάντων πταισμάτων ἐν
γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ ἐξ ἀπροσεξίας ἡμῶν συμβάντων.

Φωτισμόν μοι αἵτησαι, ἡ τεκοῦσα Φῶς τὸ ἐκ φω-
τὸς ἐκλάμψαν, τὸν σκοτασμόν πόρρω ἀπ' ἐμοῦ ἐν-
αποδιώκουσα, καὶ πειρασμῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, ἀχραν-
τε Δέσποινα, προστασία ἀναίσχυντε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν Εὐ-
μένιον ἐπίσκοπον Γορτύνης, ἡμέρα ιη'.

Αἱ περὶ σοῦ νῦν προφητεῖαι πεπληρῶνται, Θεο-
κυῆτορ Δέσποινα· ὃν γὰρ προήγγειλαν ὑψηλόρως, C
ἐν μήτρᾳ ἐχώρησας ἐν δύο τελείαις φύσεσι.

Μαρία τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον καθῶν μου ἀπέλα-
σον τὸ δυσῶδες, καὶ στερέωσον κλονούμενον προσ-
δολαῖς τοῦ δαίλου πολεμήτορος.

(77) Dicitur B. Virgo Regina immaculata, quia
non decuit illam, quæ futura erat Regina angelo-
rum, cum originali macula concipi. Hinc S. An-
selmus in serm. De concep. ait : « Angelos, aliis
peccantibus, a peccato servavit, et feminam Ma-
trem suam futuram ab aliorum peccatis exortam
servare non potuit? In æternitate consilii sui sta-
tuit Eam dominatricem et reginam fore angelorum,
et tuæ inferioris gratiam angelis datam, in con-
sortium conceptam esse credimus hominum peccā-
torum? Existimet hoc qui vult : argumentis suis
probet qui vult : iis, quæ dicimus, adversetur qui
vult : ego, donec ostendat mihi Deus aliquid di-
gnius excellentiæ Dominiæ meæ posse dici, quæ
dixi, dico ; quæ scripsi, non mutō. » Hinc etiam
Guilielmus Parisiensis Junior, sive Bitontinus, in
Postillis majoribus de festo Concep. q. 3, ait :
« Virgo Maria in Matrem Dei electa, erat exaltata
super angelos : sed omnes angeli fuerunt præser-
vati ab omni peccato. Ergo a ratione fortiori et
ista, quæ erat superior. » Insuper Albertus Ma-
gnus in Bibliæ Mariæ super libr. Job, de Maria
loquens dixit : Ipsa est aquila singularis, de cuius
kinde et præconio loquitur Dominus ad Job 39,
Nunquid ad præceptum tuum, sicut ad meum, qui,
quidquid præcipio, inspiro, elevabitur, in natura,
gratia et gloria etiam, et in omni prærogativa

Lucidissimum castitatis tabernaculum facta est ;
iucisque datorem defers incarnatum, qui homo si-
milis nobis apparuit propter hominum amorem, et
corruptionem abolevit, o incorrupta hominum repa-
ratio.

Sapientiæ Patris purum habitaculum supra na-
turæ ordinem facta es, o casta Virgo ; per quam a
maligni pravitate 177 nunc nos liberati sumus.

Deplue mihi, o castissima, peccatorum remissio-
nem. Visita me infirmum, vitæque calamitatibus, et
corporis passionibus, tanquam tempestatibus exa-
gitatum.

Dominus gloriæ ex virginalibus sanguinibus tuis
incarnatus est eo modo, quem ipse solus novit,
o laudabilissima, salvans nos ex sua bonitate.

Humani generis massam deficere visa es divino
partu tuo, o Virgo tota immaculata, propterea nos
fideles te pro debito glorificamus.

Stilla super nos misericordias tuas, o puella,
juxta morem tuum, et omnium peccatorum, tam
scienter quam ignoranter ex incuria perpetratorum,
indulgentiam nobis impetra, o casta.

Illuminationem mihi impetra, precibus tuis,
o Regina immaculata (77), quæ Lumen quoddam lu-
mine coruscavit, peperisti, procul a me tenebras
tentationum, et concupiscentiarum depellens,
o patrocinium quod non confunditur.

Ex Canone in festo S. P. N. Eumenii episcopi Gor-
tyensis, die 18.

Prophetiæ, quæ erant de te, nunc impletæ sunt,
o Domina Dei Genitrix : quem enim sublimi elo-
quio prænuntiaverunt, in utero tuo comprehendisti
in duabus perfectis naturis.

O Maria, auream Thymiatarium, passionum mea-
rum fœdissimum odorem depelle, meque fraudu-
lenti hostis assultibus exagitatum, stabilem redde
ac firmum.

aquila, id est Maria, super omnes choros angelo-
rum. » Sic ille. Cujus verba afferent in suis Dis-
sertationibus epistolice, epist. 6, P. Joan. Eusebius
Nieremberg. in hunc modum scribit : « Superare
angelos in natura, est in conditione, seu a condi-
tione naturæ, in qua non esset super omnes angé-
los, si conderetur illis impurior.

In Liturgia quoque Æthiopicum apostolica, quo-
niam ab apostolis promanasse dicitur, sic dicitur
in oratione ad Virginem Dei Matrem : « Lætari,
Immaculata, vere Regina. Lætare, gloria nostrorum
parentum. » Quasi dicat (ut in suis Exceptionibus
cap. 13, inquit Nierembergus :) Tu, quæ, utpote
vera regina et augusta, duræ servorum poenæ seve-
ræque legi de macula contrahenda non subjacuisti,
atque ita humani generis amissum decus restau-
rasti, Tu domina, gaude. Vere regina, quod immac-
culata ea ratione, ut nunquam servire alieni de-
bueris nisi Uni Deo, cui servire vere regnare est.
Non igitur ullum peccatum habuit, quando id cu-
jusdam est infelicissimæ servitutis. Lætare igitur
tanto bono, tanta gloria, quam suam parentes no-
stri vocare possunt; cum hac illorum fuerit igno-
minia compensata. Sic humani generis amissum
justitiæ statum, et decus, primorumque paren-
tum collapsam gloriam magno cum timore resti-
tuisti.

Olim sacræ voces, partus tui profunditatem præ-
nuntiaverunt; quarum nunc eventum intuemur, o
immaculata (78).

Tanquam novum infantem peperisti nobis Filium,
qui **178** est ante omnia sæcula, o summe imma-
culata (79); qui in duabus voluntariis operationibus
duplex est, homo scilicet simul et Deus.

Cum cœlestis imber in te descendisset, o Virgo
perpetua: terram desolatam, divinæ scientiæ fluentis
irrigans, fecundissimam reddidit.

Lucis immaterialis domicilium venter tuus fa-
ctus est, o Dei Sponsa puella inviolata: illius, in-
quam, lucis, quæ divinæ scientiæ facibus infidelita-
tem imminuit; quam laudantes clamamus: Bene-
dictus es, Deus patrum nostrorum.

Sacratissimus Prophetarum chorus, te vere ante
descripsit, o veneranda Virgo, appellans montem
a lapidæ manu intactum; virgam, et portam, per
quam Altissimus pertransivit, eo modo quem ipse
novit, clausamque iterum reliquit.

Fers ferentem omnia divina potentia, o castissima,
ac nutris uberibus tuis nutrientem omne quod spi-
rat. Superat omnem mentis cogitationem miracu-
lum tuum, ac stupore percellit angelos simul et
homines, qui te assidue collaudant, et cum affectu
beatam appellant.

*Ex Canone in festo SS. martyrum Trophymi, Sab-
batii, et Dorimédontis, die 19.*

Generosi martyres gratiarum tuarum illuminati-
vo fonte splendide illustrati, o Deo charissima,
sola porta lucis, profundissimas tenebras intolera-
bilibium suppliciorum, te laudantes, pertransierunt.

Domini ex te incarnati legibus obtemperantes,
generosi Athletæ iniquos devicerunt; te enim co-
adjutricem habebant, quæ salvas animas nostras,
o puella carens omni macula (80).

179 Te tanquam mundum Regis palatium, o
virgo inviolata, martyrum cœtus invocans tripli-
cem adjutricem, dæmonum templum dejecit, cum
iis qui ad templum gloriæ supernum translati sunt,
laudibus te semper honorans.

Fortissimi milites invocantes in auxilium virgi-
nem sanctam, Deo gratissimam, ac summe imma-
culatam, tormentorum tumorem, et rerum diffi-
ciliam tempestatem inconcussa mentis prudentia
pertransierunt.

Virtutibus ex te missis roborati Athletæ tui,

(78) Hinc patet B. Virginem originali macula
non esse aspergendam, cum eam toties Josephus
noster in hoc opere, imo omnis Ecclesia sancto-
rum, Sponsi vocem audiens, concinit immacula-
tam, inquit Catherinus in Tract. *De concept.* ad
Synod. Trident. sub finem.

(79) Quomodo immaculata B. Virgo vere dici
posset summe immaculata, si fuisset cum origi-
nali macula concepta? Nec valet dicere, quod di-
catur summe immaculata, quod post conceptionem
fuerit summe purificata et ab originali macula
mandata: quia, cum præteritum non possit esse

Ἰσραὴλ προκατήγγειλαν· πάλαι φωναὶ τοῦ τόκου
σου τὸ βάθος, ὧν νῦν ἐκβάσεις εἶδομεν, ἀχραντε.

Νέον ὡς βρέφος ἡμῖν τὸν προαιώνιον Υἱὸν τέτοκας
θελητικαῖς δυσὶν ἐνεργείαις ὑπάρχοντα διπλοῦν,
ἄνθρωπον ἅμα Θεόν τε, πανάμωμε.

Ἐπὶ σὲ καταβάς ὁ οὐράνιος δῆμος χερσὶθεισαν
τὴν γῆν, ἀειπάρθενε, θεογνωσίας νόματι καταρ-
δεύσας πολυφόρον ἐδειξεν.

Ἄβλου φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ μήτρα γεγένηται,
τοῦ φρικτωρῆαις θείας γνώσεως τὴν ἀθείαν μειώσαν-
τος, ἀχραντε Θεόνυμφε κόρη, ὃν ὑμνοῦντες κραυγά-
ζομεν· Εὐλόγητός εἶ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ἰερωτάτη προφητῶν σε προγράφει ἀληθῶς, σεμνή.
χορεία ἀλατόμητον ὄρος, ῥάβδον καὶ πύλην δι' ἧς
διήλθεν ὡς οἶδεν ὁ Ὑψιστος, πάλιν κεκλεισμένην
ἔασας σε, Παρθένε.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα θεϊκῆ δυναστεία, καὶ
τρέφεις ἐκ μαζῶν πᾶσαν πνοὴν τὸν διατρέφοντα,
πάνανγε· ὑπὲρ νοῦν σου τὸ θαῦμα ἀγγέλους κατα-
πλήττον καὶ βροτοῦς τοὺς ἀεὶ σε ὑμνοῦντας, καὶ
πόθῳ μακαρίζοντας.

*Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Τρό-
φιμον, Συμβάτιον καὶ Δορυμέδοντα, ἡμέρα 19.*

Φωτιστικαῖς σου πηγαζούσαις χάρισι, θεοχαρί-
τωτε, πύλη φωτὸς μόνη, οἱ γενναῖοι μάρτυρες φαι-
δρῶς καταυγαζόμενοι τὸ βαθύτατον σκότος τῶν
ἀνυποκίτων κολάσεών σε ὑμναλογοῦντες παρέδρα-
μον.

Νομοθεσίαις ἐκ σοῦ σεσαρκωμένου Δεσπότου πείθ-
αρχοῦντες, παναμώμητε κόρη, οἱ γενναῖοι ἀθληταὶ
ἀνόμους ἐτροπώσαντο, σὲ συνεργῶν ὡς ἔχοντες, τὴν
σώζουσαν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὡς καθαρὸν τοῦ βασιλέως παλάτιόν σε μαρτύρων
σύστημα τρισάριθμον ἐπικαλούμενοι βοήθον, ἀχραντε
Παρθένε, ναοὺς δαιμόνων ἠδάφησαν, καὶ πρὸς ναὸν
τὸν ἄνω μετετέθησαν δόξης, ἀεὶ σε ἐν αἰνέσει γε-
ραίροντες.

τὴν ἁγίαν Παρθένον, τὴν θεοχαρίτωτον καὶ παν-
αμώμητον οἱ στεῆροὶ ὀπλῆται εἰς βοήθειαν ἐπικαλού-
μενοι τῶν βασάνων ὄγκον καὶ τῶν δεινῶν τὴν τρι-
κυμῆαν ἀκλονήτην ἐιήλθον φρονήματι.

Νευρούμενοι ταῖς ἐκ σοῦ ἐκπεμπομέναις δυνάμε-

non præteritum, in *Perhierm.* per Aristotelem,
sequitur beatam Virginem fuisse cum peccato
originali, perpetuo esset verum, sicut etiam in
Magdalena remansit nomen peccatriciis, quamvis
purificata fuerit a peccatis, ne in perpetuum con-
sequatur aureolam virginitatis.

(80) Cum S. Josephus Deiparæ neget omnem ma-
culam, sub hac negatione generali illi etiam negasse
maculam peccati originis quis inficietur, cum pro-
positio particularis necessario includatur in ge-
nerali?

σιν οἱ ἀθλοφόροι, Χριστὲ, νομίμως ἐνήθλισαν, τὴν Ἀ
ἀγνήν Μητέρα σου ἀνυμολογοῦντες ἀποβήτως σε
κύησασαν.

Ἐπάρχουσα Δέσποινα καθαρωτέρα πάσης τῆς
κτίσεως ὑπεδέξω τὸν Λόγον ἐκ σοῦ ἀρρήτως ἀπρ-
σιχτόμενον, ὃν οἱ γενναῖοι ποθήσαντες μάρτυρες τῆν
τῶν βασάνων πυρὰν ἐνεκαρτέρησαν.

Νέον ὡς βρέφος τέτοκας τὸν Πατρί καὶ τῷ Πνεύ-
ματι, ἀχραντε Παρθένε, συμφυῶς νοούμενον Χρι-
στὸν, τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὃν οἱ γενναῖοι μάρτυρες καθ-
ομολογοῦντες ἱερώς ἐναθλοῦσι, μεθ' ὧν σε, παναγία,
μακαρίζουσι πίστει λαοὶ, φυλαὶ, καὶ γλῶσσαι εἰς
πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φυλάξας σε παρθένον ὃ ἐκ τῶν σῶν ἀνατελλας λα-
γόνων, ἀνέσπερος ὡς ἀληθῶς ἕλιος, Παρθένε, τοὺς Β
ἀθλητὰς περιφανῶς ἐλάμπρυνε, διηγωνισμένους καρ-
τερικῶς, μεθ' ὧν αὐτὸν δυσώπει ἡμᾶς κατοικτειρή-
σαι τοὺς εὐσεβῶς σε μακαρίζοντας.

Ex Canone in sanctam Susannam (80^a), die 19 septembris.

Oriens solis illius, qui super occasum humanæ
naturæ natus est, revera facta es, o Domina, per
quem illi, qui in tenebris et in umbra versabantur,
viderunt lucem:

Urna figurabat te, o casta Virgo, quæ intelli-
gibile manna **180** tulisti, Christum scilicet, dulcedi-
nem mundi : cui supplica, Dei Mater (81), ut ii qui
te assidue glorificant, a pravarum affectionum ser-
vilitate liberentur.

Fortitudo mea et laus mea Christus est, qui ex
te, Deipara, exortus est, servili carne circumda-
tus, et nos a servitute diaboli eripuit propter bo-
nitatem suam.

Sanctissimum templum Dei agnoscentes te, so-
lam immaculatam (82), et creaturis omnibus supe-
riorem, sacris te vocibus merito beatam appella-
mus.

Dominum universi, qui ex te natus est, exorans

(80^a) Desideratur in Menæis impressis.

(81) Ex titulo Dei Matris solide admodum colligi-
gitur, B. Virginem siue originalis peccati macula
fuisse conceptam; nam, ut inquit S. Bernardinus
Senensis serm. 49 de amore glorioso ex Bartholo-
meo Siculo : « Credendum est, quod voluit sumere
carnem ex carne purissima, et quod ejus Mater
fuerit plusquam Eva et Adam, qui creati fuerunt
sine peccato originali. » Bernardinus item de
Busto in *Mariali* serm. 2 de concept. in fine ait :
« Cum omnes credant B. Virginem Mariam fuisse
idoneam Matrem Dei, debent etiam credere ipsam
fuisse immunem ab omni labe peccati, quia aliter
non fuisset congrua Mater Christi. » Consonat Bar-
tholomeus Pisanus *De laud. B. V.* fructu 7, dum
scribit : « Non fuit conveniens Matrem Dei addici
morti æternali pro quacunq̄e mensura : ergo ori-
ginali caruit. Item Christus elegit Matrem incorru-
ptam corporaliter, quare et spiritualiter. » Item
Joannes Vigerius theologus Dominicanus in libro
Institutionum capite de peccato originali in hunc
modum loquens : « Si dicatur, quod Diva Virgo
non habuit peccatum originale, licet processerit ab
Adam secundum rationem seminalem, dicendum
est, quod ipsa sola speciali gratia præventa fuit et

Christo, legitime certaverunt, laudibus celebrantes
purissimam Matrem tuam, quæ te ineffabiliter ge-
nuit.

Cum esses, o Domina, purior omnibus creaturis,
suscepisti Verbum, ex te ineffabiliter natum, quod
generosi martyros cum affectu concupiscentes, tor-
mentorum probationem patienter constanterque
sustinuerunt.

Tanquam novum infantem peperisti, o Virgo in-
violata, Christum Deum nostrum, qui intelligitur
Patri ac Spiritui coævus : quem generosi martyres
confitentes, sacrum certamen obiere ; cum quibus
populi, tribus et lingue, cum fide te, o sanctissima,
per universa sæcula beatificant.

Ille qui te virginem conservavit, ex tuis visce-
ribus exortus, tanquam vere sol inocciduus, o Virgo,
athletas suos præclare illustravit, qui constantis-
sime decertaverunt : cum quibus eundem depre-
care, ut misereatur nostri, qui te religiose ac pie
beatam prædicamus.

deprecare, o castissima, pro servis tuis, ut ab omni
adversitate ac pernicie liberentur, dum te Virginem
Matrem collaudant.

A damnationis vinculis solutus sum, et a male-
dictione per partum tuum, o castissima benedicta ;
sola enim in terra Deo corpus dedisti ex puris sau-
guinibus tuis, o immaculatissima.

Lucidissimis splendoribus tuis illuminasti tene-
bricosum cor meum, o Virgo, quæ in terra solem
Christum peperisti, cui psallimus semper : Benedi-
ctus est Deus patrum nostrorum.

Cum divinissimum Verbum castam te etiam post
partum conservasset, ex te, o inviolata, cum du-
plici natura, atque operatione processit ; quam-
obrem te tanquam ejus Matrem glorificamus.

Luce tua illustra me, o casta, qui in hujus vitæ
nocte cæcitate laboro, ac fluctibus factor peccato-
rum, o Domina sancta, porta lucis intelligibilis.

præservata, eo quod fuit prævisa esse Mater Dei. »
Sic ille. Et merito quidem, nam ut in opusculo *de*
Concept. B. Virginis libr. 1, inquit Ambrosius
Catharinus : Dum ipse mecum animo et cogita-
tione contemtor, quam grande et magnificum sit
esse excelsam Dei Genitricem : tum quam vile et
indignum computari sub macula et fetore peccati,
et sub ira Omnipotentis, magna profecto disso-
nantia offendor : piæ enim aures cacophoniam
istam facile sentiunt, cum hinc Matrem Dei, inde
illam ipsam sub ira Dei, audiunt hinc rursam matrem
Dei, inde sub fece et fetore peccati. Neque vero du-
bito, si sectarum affectuque semota, etiam vos ipsi, o
amantissimi fratres, in cordibus vestris rem eam
tranquillius tractaretis, procul dubio hanc absurdam
dissonantiam sentiretis. At quia nunc magistrorum
traditionibus addicti, atque idcirco male affecti
sunt quidam, nil mirum si a re, quantumvis absu-
na, non patiuntur. Quod si forte non ita beati
quorundam oculi, ut hæc videant, saltem ne sint
nequam, ut his, qui vident, invideant. Sic ille.

(82) Quid est Deiparam solam esse immacula-
tam, nisi solam sine originali macula conceptam?
ita ut cum cæteri omnes concepti in peccato fue-
rint, ipsa sola concepta fuerit sine illo?

181-182 Ex Canone duplici in festo S. Phocæ A
martyris, et S. Codrati seu Quadrati apostoli,
die 22.

Factor creaturarum natus secundum carnem ex puella quæ virum nesciebat, conservavit illam virginem post partum, sicut erat ante partum, eo modo, qui ipsi placuit.

Abolita est pœna primorum parentum, o immaculata (83). Deum enim, qui est ante sæcula, peperisti, novam infantem natum, qui vere omnem humanam substantiam in novum statum redegit.

Ignis intolerabilis in te habitavit, o Deipara, nec combussit uterum tuum; combussit tamen passiones nostras, atque erroris sylvam in cinerem redegit.

Ex te incarnatus Deus propter viscera misericordie suæ cum hominibus unitus est, ac maledictionem abolevit, o sola omni benedictione cummulata Domina.

Ex castis sanguinibus tuis incarnatus est Creator, o Deipara, atque universos corruptos renovavit.

Sine virili consortio concepisti, o Virgo, et post partum virgo ut ante fuisti; quare incessabilibus vocibus tibi, Domina, indubitata fide clamamus: Ave.

Incarnatum Filium nobis in duabus naturis peperisti, o casta, qui ex Patre natus est ante omnia sæcula sine corruptionis aut temporis legibus, quemadmodum ipse solus novit.

Sapientia Dei ædificavit sibi ipsi domum ex castis sanguinibus tuis, o Domina Deipara, eo modo, qui ipsi placuit.

Qui voluntate sua cœlum extendit, te alium cœlum in terra effecit, o Domina Dei genitrix, et ex te illis qui in tenebris versabantur exortus est.

183 Tanquam imber salutaris, Verbum evacuatum est in utero tuo, qui nullis verbis digne laudari potest, o sanctissima Puella, et malitiæ torrentes divina potentia desiccavit.

A primorum parentum maledictione per te liberati, o Dei gratia cumulatissima, te honorum causam agnoscimus, quippe quæ rerum omnium causam, Verbum scilicet, supra mentis verbi que conceptum peperisti; unde ad te, o inviolata, clamamus: Benedicta tu, quæ Deum in carne peperisti.

Conquassatam et collapsam animæ meæ domum restaura pœnitentiæ acibus, o Puella purissima ac benignissima, quæ universum genus hominum partu tuo restaurasti.

Sacratissimi prophetæ Dei sacratissimis vocibus prædixerunt manifeste te futuram esse Matrem Dominatoris omnium, o casta atque inviolata. Unde te in omnia sæcula laudamus.

Te legis arca figurabat, o castissima, et urna quæ

(83) Odo Cameracensis in Expositione Canonis dist. 3, postquam dixisset Christum vocari hostiam immaculatam, quia conceptus sine omni macula culpæ, addidit: « Ab immaculata ergo sumpta est hostia, ideo et ipsa immaculata; » quasi

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Φωκᾶν, καὶ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Κοδράτον, ἡμέρα κβ'.

Κόρης σαρκὶ ἐξ ἀπειράνδρου τικτόμενος ὁ Ποιητὴς τῆς κτίσεως, μετὰ τὴν κύησιν ὡς πρὸ τόκου παρθένον αὐτὴν διαφυλάττει, καθὼς εὐδόκησεν.

Ἐλύθη τῶν πρωπατόρων, ἀχραντε, τὸ ἐπιτίμιον· ἐδν ἔνδρ αἰώνων τέκταις γὰρ Θεὸν, νέον βρέφος τικτόμενον, καὶ νεουργοῦντα ἅπασαν τὴν ἀνθρωπίνην ὄντως ὑπαρξιν.

Ἐσχῆνωσεν ἐν σοὶ τὸ πῦρ τὸ ἀστεκτον μὴ φλέξαν τὴν μήτραν σου, Θεοτόκε, καὶ κατέφλεξε ἐκ πάθῃ ἡμῶν, καὶ τὴν ὕλην τῆς πλάνης ἀπετέφρωσε.

Ἐκ σοῦ σαρκωθείς δι' εὐσπλαγγίαν τοῖς βροτοῖς ἤνωται, καὶ τὴν ἀρὰν ἔλυσε, μόνῃ παντευλόγητε Δέσποινα.

Ἐξ ἀγνῶν σου σεσάρκωται ὁ πλαστοουργος αἱμάτων, Θεοτόκε, καὶ φθαρέντας πάντας ἐκαινοποίησεν.

Ἀπειρογάμως ἐκύησας, ὦ Παρθένα, καὶ μετὰ τόκον ὤφθης παρθελεύουσα πάλιν· ὄθεν ἀσιγήτοις φωναῖς τὸ, Χαῖρα, σοὶ, Δέσποινα, πίστει ἀδιστακτῶν κραυγάζομεν.

Σεσαρκωμένον ἡμῶν ἐν δύο φύσεσιν Ἰδὸν τέτοκας, τὸν ἐκ Πατρὸς πρὸ πάντων αἰώνων, ἀγνή, γεννηθέντα ἀφρεύστως, ἀχρόνως, ὡς μόνος ἐπίσταται.

Σοφία τοῦ Θεοῦ ἑαυτῇ ψυχοδόμησεν, ὦ Δέσποινα Θεοτόκε, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων τὸν οἶκον, ὡς εὐδόκησεν.

Οὐρανὸν ὁ τανύσας βουλήματι ἄλλον οὐρανὸν ἐπὶ γῆς σε ἀνέδειξεν, Θεογεννητορ Δέσποινα, καὶ ἐκ σοῦ τοῖς ἐν σκότει ἀνέτειλεν.

Ὡς δμβρος ὁ σωτήριος Λόγος κεκένωται ἐν τῇ ἀφράστῳ σου μήτρα, παναγία Κόρη, καὶ τῆς κακίας τοῦς χειμάρρους θεϊκῆ δυναστεία ἐξήρανε.

Ῥυσθέντες ἀρᾶς διὰ σοῦ προγονικῆς, Θεοχαρίτωτε, καλῶν αἰτίαν σε γινώσκομεν, ὡς τὸν παναίτιον τέξασαν Λόγον ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον· ὄθεν βεῶμέν σοι, ἀχραντε· Εὐλογημένη εἶ, Θεὸν σαρκὶ κύησασα.

Σεσαθρωμένον τὸν τῆς ψυχῆς μου οἶκον, πανάρωμε Κόρη, μετανοίας τρόποις, ὡς ἀγαθῆ, ἀνακαινίσσον, ἅπασαν ἀνθρωπότητα τῷ τοκετῷ σου ἀνακαινίσασα.

Ἐρωτάταις σε φωναῖς ἱερώτατοι Θεοῦ, ἀγνή, προφῆται ἐσομένην Μητέρα προανεψώνουν τρανώς τοῦ πάντων δεσπόζοντος, ἀχραντε· ὄθεν σε ὕμνουμέν εἰς πάντας τοῦς αἰῶνας.

Νόμου σε ἐτύπου κιβωτός, καὶ στάμνος φέρουσα

dixerit: Quoniam Filius Dei natus fuit de Virgine, decebat illam immaculatam fuisse sine peccato originali propter honorem divinæ Maternitatis. Vide Nierembergium in Sacrosyllabo pag. 287, et in Dissertationib. epistolice pag. 301.

τὸ μάννα, πάνταγε, ἡ θεία τράπεζα αὐθίς τε καὶ
 λυχία χρυσαυγάζουσα, εἰς ἀποκάλυψιν ἰθῶν τὸ
 φῶς κηύσασαν, τὸ φωτίζον θεογνωσίᾳ τῆς γῆς τὰ
 πέρατα.

Φείσαι μου, Κύριε, φείσαι, ὅταν μᾶλλον με κρίναι,
 καὶ μὴ καταδικάσῃς με εἰς πῦρ, μὴ τῷ θυμῷ σου
 ἐλέγξῃς με· δυσωπεῖ σε Παρθένος ἡ σὲ κωφορή-
 σασα, Χριστὲ, ἀποστόλων ὁ δῆμος, καὶ σὺν προφή-
 ταις μάρτυρες.

Φώτισον, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου σκοτισμένην ἀμαρ-
 τία, καὶ αἰωνιζούσης φλογός με καὶ σκότους ρῦσαι
 τῇ μεσιτείᾳ σου, ἵνα τὴν σὴν γηθόμενος ἀνευφημῶ
 μεγαλειότητά.

Ἐν τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ὄσταν μητέρα ἡμῶν
 Εὐφροσύνην, ἡμέρα κε'.

Ὅλος ἐπιθυμία, καὶ γλυκασμός καὶ ζωὴ, ὁ ἐκ σοῦ
 ἀνατελλας ὑπερβολῆ χρηστότητος, Παρθένε παν-
 ἀμωμε, ὃν δυσώπει σῶσαι με τὸν ἀπαύστως σε μακα-
 ρίζοντα.

Παθῶν μὲ τὸ χαλεπὸν χειμάζει, κλυδώνιον πονηρῶν
 πνευμάτων βυθός συνέχει με, ἡ τῆς ἀμαρτίας κατα-
 γίς δονεῖ μου τὴν καρδίαν, Θεοκυῆτορ, σὺ με στή-
 ριζον τὸν εὐκρινῶς σε δοξάζοντα.

Θικτεῖρησον, οἰκτίρμον ὑπάρχουσα, τὴν παναθλίαν

(84) Concilia et Patres, dum Mariam prædicant
 Dei Genitricem, vel Dei Matrem, addunt fere sem-
 per titulum *immaculatae*. Ita sexta synodus gene-
 ralis sub Agathone papa Constantinopoli celebrata,
 actione v.: Confitemur Dominum nostrum Jesum
 Christum incarnatum esse de Spiritu sancto,
 ex immaculata Domina nostra Dei Genitrice. Ita
 concilium Tridentinum sess. vi, Can. 4: Declarat
 S. synodus non esse suæ intentionis comprehen-
 dere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur,
 immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem.
 Ita S. Jacobus in sua Liturgia, quæ habetur in
 Bibliotheca Veterum Patrum: Commemorantes
 sanctissimam immaculatam Dominam nostram
 Matrem Dei. Ita Origenes homil. i, Mater Dei imma-
 culata. Et passim Patres, tum Græci, tum Latini,
 qui Dei Matrem non solum immaculatam, sed
 plane, et plene, prorsus, omnino immaculatam, seu
 immaculatissimam interdum appellant. Unde immu-
 nitatis ab originali peccato privilegium in B. Virgine
 ex divina maternitate, sic colligo: Vox *immaculata*,
 (ut inquit auctor anonymus, in quodam libello
 supplicii sacræ Congregationi Inquisitionis oblato)
 exprimit sanctitatem per negativa, hoc est, per
 negationem cujuscunque maculæ, ideo videtur
 excludere maculam pro quocunque instanti. Ergo
 hæc vox *immaculata*, absque alio addito restrin-
 gente, Deiparæ tributa, omnino fert, ut ipsa abso-
 lute et simpliciter atque adeo per totam vitam, et
 per consequens in primo instanti conceptionis,
 omni macula caruerit. Quemadmodum enim abso-
 lute virgo ea mulier minime diceretur, quæ, ut
 modo castissima esset, aliquando tamen a virgini-
 tatis flore excidisset; ita Dei Mater, vel Dei Geni-
 trix, absolute et per antonomasiam immaculata dici
 non posset, quantumcumque postea niverit, si
 aliquando originali labi obnoxia fuisset, cum vox
immaculata negationem alicujus contractæ macule
 singillatim denotet. Quod si objicias infirmum ab
 hac voce *immaculata* pro Dei Matris immunitate ab
 originali desumi argumentum, cum in Scriptura
 sæpius dicantur immaculati, qui maculæ originali

manna continerebat, pariterque divina mensa, et lu-
 cerna auro coruscans; in revelationem gentium lu-
 men enixa, quod divina scientia orbis terræ termi-
 nos illuminat.

Parce mihi, Domine, parce, quando veneris ad
 me judicandum, et ne me ad ignem condennes,
 neque in ira tua arguas me. Precatur te Virgo,
 quæ te, Christe, in utero gestavit, et cœtus apo-
 stolorum, et martyres, una cum prophetis.

Illumina, casta, animam meam peccatis obtene-
 bratam, et libera me a flamma percussæ, ac tene-
 bris, intercessionem tuam, ut majestatem tuam læta-
 bundus concelebrem.

184 Ex Canone in festo S. matris nostræ Euphro-
 sianæ, die 25.

Totus desiderabilis, totus dulcedo ac vita est ille,
 qui exortus est ex te propter excessum benignita-
 tatis, o Virgo intemeratissima; quem supplex de-
 precare ut salvet me qui te incessanter beatifico.

Gravissima passionum tempestas exagitat me:
 malignorum spirituum gurges profundus depre-
 hendit me: peccati procella jactat cor meum: o
 Dei Genitrix, tu me stabilem ac firmum redde,
 dum te sincere glorifico.

O Dei Genitrix immaculatissima (84), cum sis

sunt obnoxii, vi Psalm. 38. *Novit Dominus dies
 immaculatum; et Psalm. 18. Tum immaculatus
 ero, et emundabor a delicto maximo. Et Psalm. 17.
 Et ero immaculatus cum eo, et alibi; respondens
 cum Velasquez de Maria concepta libro iv, Dissert.
 3, annot. unica, nomina et epitheta secundum
 personas, quibus dantur, accipienda, et aliter dici
 Christus immaculatus, ut ad Hebr. ix, Semetipsum
 obtulit immaculatum Deo viventi; et 1 Petr. i, Sed
 pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi;
 aliter B. Virgo Immaculata, aliter homines immacu-
 lati. Ut enim Christus Dominus in divina persona
 subsistens, natura sua immaculatus est, ita
 B. Virgini eo modo immaculatam esse competit, ut
 Matrem Dei decet, ac proinde undique immacula-
 tam, juxta propriam vocis significationem, per
 negationem cujuscunque maculæ pro quocunque
 instanti dici debere. Quod quidem ut hominibus
 non convenit, ita cum eos immaculatos dicimus,
 minime volumus significare, sed eam puritatem
 illis subesse, quæ humanæ naturæ peccato origi-
 nali subditæ propria est. Ex quo mihi inferre posse
 videor ex conciliorum et Patrum mente Deiparam
 eo sensu immaculatam dici, quod tota pulchra et
 sine macula actuali vel originali sit, nec aliud om-
 nium fidelium auribus innire, Dei Matrem esse
 immaculatam, quam ipsius conceptionem immacu-
 latam fuisse. Nam ex eo quod Dei Matrem plenis
 buccis dicere possumus ut debemus immaculatam,
 plane deducitur, juxta doctoris anonymi doctrinam,
 eodem titulo honorandam esse ipsius Dei matris
 conceptionem. Nam auctore anonymo assertore in
 libello supplicii citato, vox *immaculata* exprimit
 sanctitatem per negativa, hoc est, per negationem
 cujuscunque maculæ, ideoque excludit maculam pro
 quocunque instanti. Ergo si Dei Mater immaculata
 est, quæcunque macula illi neganda et pro quocun-
 que instanti. Ergo macula originalis et pro primo in-
 stanti vitæ. Altoquin, si eo instanti maculato di
immaculata non debet Hæc enim vox (Anonymo
 iudice) et quæcunque maculam, et pro quocun-
 que instanti excludit. Unde contradictione, ut puto,*

misericos, miserere animæ meæ infelicissimæ, quæ ob peccati passiones graviter denigrata est et infirmata.

Tanquam novum infantem peperisti, o inviolata, illum qui est ante sæcula, et sine tempore illuxit ex Patre qui caret principio. Eundem pro mundo supplex exora, o Sponsa Dei.

Supra mentis captum peperisti eum qui caret tempore; supra sermonis conceptum peperisti Creatorem, o sanctissima, qui redimit ab omni corruptione eos, qui te Deiparam collaudant.

Corpore circumdatum Deum incorporeum peperisti, o purissima, qui redimit nos cum timore concinentes: Benedictus es, Deus.

Tota electa, tota speciosa apparuisti, o Virgo semper gloriosa, quam Deus sanctificavit et elegit: unde te laudamus in omnia sæcula.

Lumine vultus tui, o intellectualis porta lucis, illustra me jacentem in tenebris passionum: ne nox mortis comprehendat me, quæ irritas reddat spes salutis meæ, o casta et immaculata.

185 *Ex Canone in Translationem S. Joannis Evangelistæ, die 26.*

Tu, quæ Deum concepisti, qui propter nos homo factus est, eundem deprecare, o casta, ut in die judicii misereatur nostri, qui multa peccata contra illum commisimus.

Cum Verbum ex te ineffabiliter incarnatum, o Deipara, in ligno crucis exaltatus penderet, discipulo virgini te puellam tanquam virginem commendavit.

Divinum Dei templum laudemus: sanctam Virginem omnes claris vocibus beatificemus, qui per illam deificati sumus, et a gravissimis malis liberati.

Cum juxta crucem Filii tui una cum dilecto discipulo stares, immaculatissima, lacrymas effundens gemebas, et admirabaris plurimam illius erga homines pietatem.

In similitudine carnis Deus cognitus est ab hominibus ex te, purissima; quem semper deprecare, o sanctissima, ut perniciosam carnis nostræ prudentiam interimat.

Benedicimus te, inviolatissima, quæ benedictum Dominum genuisti, qui divinis benedictionibus coronavit hominum naturam maledictam, et nos, qui ad corruptionis vetustatem redacti eramus, renovavit.

Jesum Salvatorem, quem corpore induisti ex castis sanguinibus tuis, o Deo charissima, depre-

se implicaret, qui Dei Matrem immaculatam fatetur, et ejus conceptionem immaculatam negaret. Nani si Virgo immaculata est, necesse est in sua conceptione immaculatam esse cum ea vox omnem prorsus maculam excludat et pro quocunque instanti. Addit Antonius Calderon pro titulo *Immaculatæ*, cap. 5, n. 134, amplius requiri ut Dei Mater sit immaculata, quam ut sit immaculata ejus conceptio. Hæc enim peccati originalis carentia, et pro unico in-

μου ψυχὴν, Θεοκυῆτορ πανάμωμε, τὴν ἐκ παθῶν ἀμαρτίας δεινῶς ἀμαυρωθεῖσαν καὶ στένουσαν.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, ἀχραντε, τὸν πρὸ αἰώνων Πατὴρ ἀνάρχου ἀχρόνω; ἐκλάμψαντα, ὃν ὑπὲρ τοῦ κόσμου δυσώπει, Θεοτύμφευτε.

Ἵπὲρ νοῦν τὸν ἀχρονον, ὑπὲρ λόγον τὸν Διμιουργόν, παναγία, τέτοκας, λυτρούμενον πάσης φθορᾶς τοῦς Θεοτόκον σε ὑμνοῦντας.

Σώματι περιχέμενον Θεὸν τὸν ἀσώματον, πανάμωμε, τέτοκας ἡμᾶς ἐκλυτρούμενον, τοῦς φόβω μελωδοῦντας· Ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ὁλη ἐκλεκτὴ, ὠραῖσμένη δλη, Θεὸς ἦν ἠγίασε, ἦν ἐξελέξατο, ὠφθης, Παρθένε ἀεὶ δεδοξασμένη. Ἐθεὸν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοῦς αἰῶνας.

Φωτὶ τοῦ προσώπου σου τὸν ἐν σκότει κεῖμενον παθῶν καταύγασον, τοῦ φωτὸς πύλη νοητῆ· μὴ νῦξ καταλάβῃ με τοῦ θανάτου, ἀχραντέ ἀγνή, τῆς σωτηρίας μου τὰς ἐλπίδας ἀνακόπτουσα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν μετάστασιν τοῦ ἀγίου εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἡμέρα κς'.

Ἡ τὸν Θεὸν συλλαβοῦσα τὸν δι' ἡμᾶς γεγονότα ἄνθρωπον, τοῦτον αἰτησαι, ἀγνή, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἡμᾶς οἰκτειρῆσαι, τοῦς πολλὰ ἡμαρτηκότας αὐτῷ.

Ἦνίκα Λόγος ἐκ σοῦ σαρκωθείς ἀποβῆτίως, Θεοτόκε, ἐν ξύλῳ ἀνυψοῦτο τοῦ σταυροῦ, παρθένω τῷ μαθητῇ ὡς παρθένον κόρην σε παρέθετο.

Τὸ θεῖον τέμενος Θεοῦ ὑμνήσωμεν, τὴν ἀγίαν Παρθένον περιφανῶς πάντες μακαρίσωμεν, οἱ Θεωθέντες δι' αὐτῆς καὶ δεικνῶν ἀπολυτρούμενοι.

Ὅτε παρέστις σὺν μαθητῇ τῷ ἡγαπημένῳ ἐν σταυρῷ τοῦ σοῦ Υἱοῦ, παναμώμητε, ἔστενες θαυρούουσα, καὶ ἐθαύμαζες αὐτοῦ τὴν πρὸς ἀνθρώπους πολλὴν συμπάθειαν.

Σαρκὸς ὁμοιώματι ἐγνωρίσθη τοῖς βροτοῖς Θεὸς ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὃν ἐκδυσώπει πάντοτε τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὰ φρονήματα, παναγία, νεκρῶσαι τὰ ὀλέθρια.

Εὐλογοῦμέν σε, πανάμωμε, κυήσασαν εὐλογημένον Κύριον, τὸν εὐλογίαις καταστέψαντα ταῖς θεῖαις; ἐπάρατον φύσιν τῶν βροτῶν, καὶ καινουργήσαντα ἡμᾶς παλαιωθέντας φθορᾶ.

Ἰησοῦν τὸν Σωτῆρα, ὃν ἐσωμάτωσας ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, Θεοχαρίτωτε, αἰτησαι ἡμᾶς οἰκτει-

stanti contenta est, cum alterius maculæ capax non sit, neque amplius duret; at Dei Matri, ut sit immaculata, non satis sit originis labe caruisse, sed etiam actus, neque in aliquo dimittat instanti, sed semper, ejusque puritas his veluti partibus absolvitur. Monstrumque esset integram Dei Matri munditiam titulo immaculatæ concedere, et partem, id est, munditiem conceptionis negare, cum totum sine parte subsistere non possit.

ρῆσαι τοὺς δούλους σου, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἀ-
εξάρται.

Φωνὴν προσάξωμεν χαριστήριον τῇ τοῦ Θεοῦ Μητρὶ
περιφανῶς, καὶ βοήσωμεν· Χαῖρε, θρόνε Θεοῦ ὑψη-
λότητας, χαῖρε, φωτὸς νεφέλη, χαῖρε, παράδεισε δι' ἧς
παραδείσου τῆς τρυφῆς κατηξιώθημεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Καλλι-
στρατον, ἡμέρα κζ'.

Μόνη γυναικῶν κυοφορεῖς ὑπερφυῶς, πανάμωμε,
παῖσαν μὴ γνωῦσα ἀνδρὸς, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος· διό
σε δοξάζομεν, καὶ τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα ὑπὲρ πᾶσαν
αἰτίαν καὶ λόγον.

Ἰκετηρίαν ποίησον ἐκτενῆ πρὸς τὸν σὸν Υἱόν,
Παρθένε, τοῦ σῶσαι ἡμᾶς προσδοκωμένων κινδύνων, B
καὶ αἰωνιζούσης κολάσεως.

Ῥυπωθεῖσαν τοῖς πάθεσι, Κόρη, τὴν καρδίαν μου,
ἀποκάθαρσον, καὶ δοχεῖον ἀποτελέσον καθαρῶν
ἐνθίων ἐπιλάμψεων.

Ἀνατολὴ ἐδείχθης δικαιοσύνης ἡλίου, πανάμωμε,
ὃν ἰκέτευε σῶσαι τοὺς εἰλικρινῶς σε δοξάζοντας.

Ἄγλασόν μου τὸν νοῦν καὶ φώτισον τὴν καρδίαν
μου, ἅγία Μητὲρ Θεοῦ, καὶ τῶν συνεχόντων με
δυσχερῶν ἀπάλλαξον, ἵνα σε δοξάζω, Θεοτόκε ἀει-
πάρθενε.

Τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον,
Θεοχαρίτωτε, ἰκέτευε σωθῆναι τοὺς πόθῳ σε τιμῶν-
ται, καὶ συμφώνως κραυγάζοντας· Ὁ τῶν πατέρων
ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ. C

Ὡς ἀνωτέρα πάντων τῶν ποιημάτων, Θεοχαρίτωτε
Κόρη, τὸν λογισμόν μου ἀνώτερον τῶν τοῦ πλάνου
σκανδάλων, πανάμωμε, ποίησον.

Φωνὴν σοι τὴν τοῦ Γαβριὴλ γεγηθότε λογισμῶ
ἀνακράζομεν· Χαῖρε, χαρὰ τῶν πιστῶν, χαῖρε, λυχνία
χρυσῆ καὶ τράπεζα, ὄρος καὶ πύλη νοητῆ, χαῖρε,

(85) R. P. Sebastianus de Novaes, Soc. Jesu
theologus, in suo *Lilio inter spinas*, fol. 149, assi-
milans B. Virginem cum paradiso voluptatis, ait
inter alia: « Plantaverat Deus paradysum volupta-
tis a principio » Genes II. Si a principio adeo sui pa-
radisi voluptuosus Deus est, qui tu a principio ori-
ginali labe invisum Deo lingis paradysum? Rimare
quanto voluptuosior terrestri Marianus, in quo
Deus posuit hominem, non illum quidem, quem
formaverat, sed in quem semetipsum transforma-
rat, habitu inventus ut homo. Terrestrem plantavit
orientem versus, spinarum immunem, loco subli-
niem, irriguum fluvio. Expende singula de Mariano
voluptatis paradiso, sic tuo facies volupe animo.
Hunc Deus ad orientem posuit, ne vel aspectu per-
ciperet, quem gratia despexerat, occasum. Removit
spinas, ne Deum laederent, non jam decambulantem
in paradiso ad auram post meridiem, sed vel primo
mane virgineo quiescentem paradisi in utero. *Bene-
dixisti, Domine, terram tuam*, inquit coronatus Va-
tes. Spinam igitur et tribulos germinare non poterat,
quæ terra a Deo benedicti meruit. Signanter dictum,
terram tuam, ne tu aliquando a Deo alienam diceres.
Præ xcelso in monte fundavit, ne originea diluvies,
quæ cæteros montes, eravi, mortales dico, sub-

care, ut misereatur nostri, qui servi tui sumus,
atque ab æterno supplicio liberet nos.

Voces in gratiarum actionem extollamus claras
ac manifestas Dei Matri, et exclamemus: Ave,
throne Dei altissime; ave, nubes lucis; ave, para-
dise (85); per quam paradiso deliciarum digni facti-
sumus.

186 Ex Canone in festo S. Callistrati martyris,
die 27.

Sola inter mulieres, o immaculatissima, sine
viri cognitione, supra naturæ rationem fers in utero
unum Trinitatis: propterea glorificamus te, et illum
qui natus est ex te super omnem causam et ratio-
nem.

Impense supplica Filio tuo, o Virgo, ut nos a
periculis quæ formidamus, et ab æterno supplicio
salvos faciat.

Cor meum passionibus inquinatum, emunsa, o
Puella; et effice illud receptaculum purum divina-
rum illustrationum.

Oriens facta es Solis justitiæ, o summe imma-
culata; quem precare pro salute eorum, qui te
sincere glorificant.

Sanctifica mentem meam, et cor meum illumina,
Mater Dei sancta, et ab angustiis, quæ me coarctant
deprehensum, libera me, ut glorificem te, Deipara
semper Virgo.

Illum qui ex te, supra mentis sermonisque con-
ceptum, incarnatus est, exora, o divina gratia cu-
mulatissima, pro salute eorum qui te cum affectu
honorant, et concordī voce proclamant: Benedictus
es, Deus patrum nostrorum.

Tanquam sublimior universis creaturis, o Puella
Deo gratissima, atque ab omni macula immunis (86),
effice mentem meam deceptoris scandalis sublimio-
rem.

Gabriellis voce, lætabunda mente ad te clamamus:
Gaude, gaudium fidelium; gaude, lucerna ac mensa
aurea: mons et porta intelligibilis; gaude, divinum

mersit, hunc etiam inundaret paradysum, sive, ut
terræ sordibus immineret, qui cœlitum voluptati
condebatur, a terra quidem tracturus radices, sed
cœlo daturus poma. Tandem Deus hunc mirifice
delectavit irriguo fluvio, qui cum unus « egrederetur
de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, inde
dividebatur in quatuor capita: » ut scias omnem in
Deiparam effundi gratiam, sed in reliquos mortales
dividi. En paradysus, ubi edere de ligno vitæ mor-
talibus fas est, imo necessitas summa. Etenim, nisi
ex illo te nutrias, morieris. Ille iterum ille est pa-
radysus, in quem animantium nulli concessus ad-
itus: hic ille, in quo cœlestem Deus posuit. Ada-
mum, non ut operaretur, at ut quiesceret et custo-
diret illum. » Hactenus Novaes.

(86) Hoc S. Josephi de B. Virgine elogium sæ-
pius repetitum, non solum astruit ejusdem B. Vir-
ginis immunitatem a macula peccati actualis, sed
etiam a macula peccati originalis. Non enim limi-
tatur ad maculam peccati actualis, tam mortalis
quam venialis, sed extenditur ad maculam peccati
in communi, quæ omne genus maculæ intra suum
ambitum comprehendit: nec unquam vere et abso-
lute poterit B. Virgo laudari ab omni macula
immunis, si non sit immunis a macula originali.

Regis Christi veliculum; gaudere maledictionis solatio, o omnibus benedictionibus cumulata.

187 *Ex Canone in S. Epiphaniam, die 27.*

Ecce naturæ leges innovantur in te, o ab omni labe immunis; Deum enim pariter et hominem supra naturæ rationisque leges, quem cum amore adolescentulæ ferventer dilexerunt.

Permansisti post partum supernaturaliter virgo, o Deo charissima; atque amore tui vulnerata hæc virgo et martyr alacriter decertavit, et post te, o casta, adducta est Sponso suo una cum virginibus fidelibus choreas ducens.

Verbum Patris substantiale absque ulla sui mutatione ex te, o Virgo, incarnatum est, cujus amore succensa Epicharis cœlestibus thalamis digna facta est.

Complexeris, o Deipara, sola divina gratia plenissima, maternis ulnis tuis, illum qui completitur et continet universa.

Odorem suavissimum Filii ex te incarnati illustrissimæ puellæ percipientes, post te, o inviolata,

Ex Canone in festo S. Gregorii magnæ Armeniæ, et SS. Mart. Ripsimie, Gaianæ, et sociarum, die 30.

Mulieres cruce illius qui ex te, o casta, incarcatus est, roboratæ, constantissime decertaverunt, et adductæ sunt ad illum post te Virginem: et splendoribus virginitatis, et martyrum sanguine fulgent.

Ripsimia martyr sciens te puellam solam esse Virginem matrem, oblectata est pulchritudine tua, et Christo post te adducta est, certaminibus coruscans.

Ut pulchram, ut electam, ut speciosam dilexerunt te adolescentulæ puellæ, quæ cum Ripsimia decertarunt: et post te, o Virgo Mater Maria, adductæ sunt ad Filium tuum lætantes.

Quæ fragrantiam unguenti Verbi quod ex te, Virgo casta, coruscavit, perceperunt; per athletica certamina ipsi gratæ acceptæque fuerunt gaudentes.

Statim atque Ripsimia rescivit crucifixum fuisse illum, qui ex te incarnatus est, Deipara, simul crucifixa est cum eo, tanquam agna cum pastore, velut victima Dei immaculata.

Martyricis coronis exornatæ puellæ, ad Deum, qui ex Virgine exortus est, adductæ sunt, melodice clamantes: Benedictus Deus, etc.

Nec tormentorum multitudinem reformidans, nec carnis voluptatibus succumbens, natum ex Virgine Dominum confessa est Ripsimia exclamans: Benedicite et laudate Dominum.

Luce vultus illius, qui ex te coruscavit, o Virgo perpetua, illustrata Ripsimia cum affectu pertulit passiones **189** ejus, et mortem ejus in sua carne expressit; unde nunc exsultat cum illo.

MENSIS OCTOBER.

Ex Canone in festo S. Charitinæ Mart., die 5.

Regio divinæ naturæ capax facta es, o Dei geni-

A θεῖον ὄχημα τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, χαῖρε, λύσις τῆς ἀρᾶς, παντευλόγητα.

eidem cum animi exultatione adductæ sunt.

Naturæ novas leges indidisti, o Virgo, quando supra naturæ ordinem peperisti; Deus enim et homo fuit ille qui ex te modo ineffabili incarnatus est.

Virgo casta post partum venerabili stupore plenum permansisti, o inviolata: Deum enim Verbum peperisti, quem virgo Epicharis in medio iniquorum tyrannorum confitens, exclamabat: Benedictus Deus, etc.

Sacratissimis vocibus sacratissimi prophetæ futuram te Dei Matrem manifeste prænuotiauerunt, o casta et inviolata: quem omnibus dominantem superexaltamus in omnia sæcula.

Lucifera nubes, quæ divinum lumen peperisti, miserabilis animæ meæ nubila dispelle, o Dei Genitrix, et luce **188** salutis illumina me, quæ sola es bona; ut cum fide et affectu te incessanter magnificem.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, καὶ τὰς ἁγίας μάρτυρας Ῥιψιμίαν, Γαϊανὴν καὶ ἑτέρας, ἡμέρα λ'.

Γυναῖκες τῷ σταυρῷ τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος κραταιούμεναι, ἀγνή, ἐνήθλησαν στερεῶς, καὶ αὐτῷ προσηνέχθησαν διπισθὲν σου τῆς Παρθένου, παρθενίας λαμπρότησι καὶ μαρτύρων ἐν αἵματι λάμπουσι.

C Μητροπάρθενον κόρην σε Ῥιψιμία ἡ μάρτυς ἐπισταμένη μόνην, ἐθέλχθη σου ταῖς καλλοναῖς, καὶ τῷ Χριστῷ ὀπίσω σου προσήνεκται, ἄθλοισι διαλάμπουσα.

Ὡς καλὴν, ὡς ἐκλεκτὴν σε, ὡς ὠραίαν ἠγάπησαν νεάνιδες κόραι, μετὰ Ῥιψιμίας ἀθλήσασαι, Παρθενομήτορ Μαρία, καὶ ὀπίσω σου προσηνέχθησαν τῷ σῷ Υἱῷ, εὐφραίνόμεναι.

Αἱ τῆς ὁσμῆς αἰσθανόμεναι τοῦ μύρου τοῦ ἐκ σοῦ, ἀγνή Παρθένε, ἐκλάμψαντος Λόγου, δι' ἀθλητικῶν αὐτῷ ἀγῶνων εὐηρέστησαν χαίρουσαι.

Σταυρωθέντα τὸν ἐκ σοῦ ὡς ἐπέγνω σαρκούμενον, Θεοτόκε, Ῥιψιμία αὐτῷ συνέστρωται, ὡς ἀμνάς ποιμένη, ἱερεῖον Θεοῦ ὡς ἀμώμητον

D Μαρτυρικοῖς στεφάνοις κατακεκοσμημέναι κόραι τῷ ἐκ Παρθένου ἀνατελλαντι Θεῷ προσηνέχθησαν μελωδικῶς βοῶσαι· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεός.

Οὐ βασάνων πληθὺν δειλιάσασα, οὐ σαρκὸς ἡδονὰς ὑποκύψασα, τὸν ἐκ Παρθένου Κύριον ὁμολόγει βοῶσα ἡ Ῥιψιμία· Εὐλογεῖτε, ἁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκ σοῦ ἐκλάμψαντος ἐλλαμψθεῖσα, Ἀειπάρθενε, πόθῳ ἀσχέτῳ Ῥιψιμία παθήματα αὐτοῦ καὶ τὴν θάνατον οἰκείῃ τῇ σαρκὶ ἐξεικόνισεν· ἔθεν σὺν σοὶ νῦν ἐπιγάλλεται.

MHN OKTOBPIOΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Χαριτινήν, ἡμέρα ε'.

Χωρὸν χωρητικὸν γεγένησαι τῆς θείας φύσεως,

Θεογεννητορ ἀχραντε· διὸ Χαριτίνη ποθήσασα παρ-
θενικῶς ὀπίσω σου τῷ σῷ Υἱῷ προσαπενήνεχται.

Τὴν μόνην ἐν γυναιξίν εὐλογημένην σε, ἀγνή,
στεργουσα σαῖς ἀγαθαῖς χάρισι μάρτυς Χαριτίνη
δεδόξασται.

Σωματούμενον ἐκύησας Θεὸν Λόγον, Θεογεννητορ
ἀχραντε, ὃν ἡ Χαριτίνη στέργουσα θερμότατα, πυρὶ
ἀντετάξατο καὶ πολυειδέσι στρεβλώσειν.

Νοῦς βρότειος τὴν σὴν ὑπὲρ ἔννοιαν σύλληψιν οὐ
δύναται ἐννοῆσαι, Μητροπάρθενε κόρη· Θεὸν γὰρ
ἀπεκύησας.

Ἰσχύν σε εὐραμένη, Παρθένε, καὶ στήριγμα ἡ
Χαριτίνη, αἰκίσαις καρτερῶς προσφέρει, καὶ χαι-
ρουσά σου ὀπίσω τῷ τῶν ὅλων Δεσπότη προσ-
άγεται.

Παρθένε μόνη, καὶ καθαρὰν σε καὶ ἀκήρατον Λό-
γος καθαρὸς ἠγάπησε, καὶ ἐκ σοῦ ἀνεπλάσατο σαρ-
κούμενος ὅλον τὸν ἄνθρωπον, ὁ Χαριτίνην δοξάσας
σου τοῖς θαύμασι.

Ἐφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν Θεὸν οὐράνιον ἀπο-
κυήσασα τὸν οὐρανῶσαντα, πάναγνε, γηγενῶν ὅλον
τὸ φύραμα, καὶ Χαριτίνης τὴν σεπτήν μνήμην φαι-
δρύναντα, ᾧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλο-
γεῖτε τὸν Κύριον

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλε μήτρας ἐξ ἀπειράνδρου σου,
Παρθένε, οὗ ταῖς φρυκτωρλαῖς ἐνθέως καταυγασθεῖσα
φῶς ἐχρημάτισεν ἡ τῆς χαρᾶς ἐπώνυμος, Θεοκυῆτορ
ἀπειρόγαμε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Εὐ- C
λάμπιον καὶ Εὐλαμπίαν, ἡμέρᾳ ι'.

Λελυτρωμένοι, Παρθένε, προγονικῆς καταδίκης,
ἀχραντε, τῇ γεννήσει σου σαφῶς, ἐν φωναῖς φρομά-
των σε ἀεὶ μακαρίζομεν πιστοὶ ὡς Θεομήτορα.

Ῥυσθῆναι πάσης πονηρᾶς ἐναντίων ἐφόδου, καὶ
παθῶν ψυχοφθόρων, καὶ κινδύνων χαλεπῶν τοὺς σε
τιμῶντας ἀεὶ, θεοτόκε πάναγνε, ἰκέτευε.

Νοήσας πόρρωθεν ἐμφαντικώτατα Ἄεθακούμ σε
ἐκάλει ὄρος, ἀγνή, ἀρεταῖς κατάσκιον, ἐξ οὗ ἐπέφη-
νεν ἡμῖν ὁ φωτίζων τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ῥομφαλαὶ πᾶσαι τοῦ δυσμενοῦς, ἀχραντε, παν- D
άμωμε, ἀγνή, ὅντως εἰς τέλος ἐξίλιπον· σὺ γὰρ τὸν
πάντων Θεὸν ἐκύησας τὸν σταυρῷ καθελόντα ταύτου
τὸ φρύαγμα.

Ὡς ὄμβρος κεκένωται ἐν τῇ μήτρᾳ σου Θεός, δι'
εὐσπλαγγνίαν ἀφατον, καὶ τὸν χειμάρρουν ἀπαντας
τῆς τρυφῆς ἐπότισε, Δέσποινα, καὶ τὴν κτίσιν φθα-
ρεῖσαν ἐκαινούργησεν.

Νεανίας τρεῖς ἡ κάμιнос οὐκ ἐφλεξε, γέννησιν
προτυποῦσα τὴν σὴν· τὸ γὰρ θεῖον πῦρ σε μὴ φλέ-
ξαν φκησεν ἐν σοὶ, καὶ πάντας ἐφώτισε βοῶντας·
Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἄπειρόγαμε Κόρη, χαιρς, πανάμωμε, ὁ λιμὴν
τῶν ἐν ζάλῃ, χαιρς, θεόνυμφε, τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ

A trix inviolata : propterea Charitina virgineo amore
succensa post te ad Filium tuum adducta est.

Te solam, o casta, inter mulieres benedictam,
Charitina martyr prosequens amore, gratiis tuis bo-
nis glorificata est.

Incorporatum Deum Verbum peperisti, o Dei ge-
nitrix illibata ; quem Charitina ferventissimo
amans, ignem, ac tormenta multiformia pugnando
superavit.

Conceptionem tuam omni cogitatione superio-
rem, non potest humana mens assequi, o mater
Virgo puella ; Deum enim peperisti.

Cum te, o Virgo, robur summi ac fulcimentum
Charitina invenisset, constanti animo lætoque vultu
flagella sustinuit ; et post te ad universorum Domi-
num adducta est.

O Virgo singularis, Verbum purum te puram et
incorruptam dilexit et ex te incarnatum reformavit
totum hominem ; et Charitinam miraculis tuis glo-
rificavit.

Sublimior cœlis apparuisti, Deum enim cœlestem
peperisti, o castissima, qui universam terrigenarum
massam cœlificavit ; et venerandam Charitinæ me-
moriam **190** illustravit ; ad quem clamamus :
Omnia opera Domini, benedicite Dominum.

Lux nobis exorta est ex impolluto utero tuo, o
Virgo Dei Mater nescia viri, cujus splendoribus di-
vine irradiata lux facta est illa, quæ a gaudio no-
men accepit.

Ἐκ Canone in festo SS. Eulampii et Eulampiae mart.,
die 10.

A primorum genitorum damnatione per partum
tuum, o Virgo inviolata, manifeste redempti, cum
vocibus canticorum te semper nos fideles, tanquam
Dei Matrem, beatam appellamus.

Deprecare, o castissima Deipara, ut illi qui te
semper honorant, ab omni maligna inimicorum in-
vasione, a lethiferis passionibus, et a gravibus mo-
lestisque periculis liberentur.

Cum te Habaeuc a longe mente perspexisset, o
casta, expressissime montem virtutibus umbrosam
appellavit, ex quo apparuit nobis ille, qui illuminat
animas nostras.

Frameæ omnes inimici revera in finem defecerunt,
o inviolata, tota pura et casta : tu enim omnium
Deum genuisti, qui cruce sua illius elationem fa-
stumque dejecit.

Tanquam imber effusus est in utero tuo Deus,
propter ineffabilem pietatem suam ; et torrente de-
liciarum potavit universos, o Domina, creaturam-
que corruptam renovavit.

Tres juvenes fornax non combussit, conceptionem
tuam præfigurans. Etenim divinus ignis absque
tui combustione, in te habitavit, omnesque illa-
minavit, qui clamant : Benedictus es, Deus patrum
nostrorum.

Salva, Puella viri nescia, tota immaculata : salve, o
sponsa Dei, portus eorum qui tempestate jactantur ;

salve, **191** propitiatorium peccatorum; salve, quæ Deum incarnatum peperisti.

O receptaculum lucis, quæ ex te pura digne Deo effulsit, illumina, o immaculatissima, oculos animæ meæ, atque ignorantie tenebras elimina, peccati- que nebulas dejice, atque extermina.

Ex Canone in festo S. Philippi apostoli, unius ex septem Diaconis, die 11.

Qui ex iis quæ non sunt universa creavit, habuit te, o Dei Mater inviolata, tanquam incarnationis suæ causam; propterea Beiles pro debito te beatam dicunt.

Candelabrum mysticum facta es, o Puella, vere circumferens illam lampadem, quæ ob summam suam bonitatem eos illuminavit, qui ignorantie nocte ante detinebantur.

Filios Dei esse fecit Filius tuus eos qui erant filii hominum, incarnatus ex castis sanguinibus tuis, et ex te natus, o immaculatissima: propterea te glorificamus.

Nos, qui te vere Deiparam confitemur, a tentationibus, rebusque difficillimis eripimur intercessionibus tuis apud Deum ac Dominum omnium, o Virgo, divina gratia cumulativissima.

Præter naturæ leges peperit te Mater tua sancta Conditorum naturæ, et supra naturam vere mansit virgo inviolata, o Christe omni bonitate superior.

Virginem genitricem nominamus te, o Maria, Sponsa Dei, nos qui per te singulis diebus ac noctibus, a noxia hostium violentia, ab omnigenis tentationibus, et ab animæ inquinamentis liberamur,

Commotam hostis improbitate animam meam, firmam stabilemque redde, o Virgo casta, quæ illum sine tui **192** commotione suscepisti, qui divino aspectu commovet universa.

Voces emittit ad te in gratiarum actionem, omne quod spirat, clamans cum lætitiâ, ac dicens: Salve, throne igniformis Altissimi; salve, Dei regio spatiosissima, salve, o casta, pulcherima apostolorum corona.

Ex Canone in festo SS. Probi, Tarachi, et Andronici martyrum, die 12.

Verbum Patri sanctoque Spiritui coæternum virginali utero sponte inhabitavit, et caro sine mutatione factum est; ac voluntarie passum, divinos martyrum exercitus ad certandum cum fide præparavit.

Tanquam pulchram, tanquam speciosam, tanquam electam cum te Verbum elegisset, o inviolata, immaculatum ac Dei capacem uterum tuum sponte inhabitavit.

Sola fers in utero Deum incarnatum, qui rebus omnibus esse dedit, quem divini martyres in stadio consistentes immobiliter decertare, o Virgo Deipara, angelorum admiratio et dæmonum vulnus, omni laude dignissima.

Superior supernis potestatibus facta es, o Virgo,

Αἰλαστήριον, χαῖρε, ἡ τεκοῦσα Θεὸν σεσαρκωμένον.

Φωτὸς δοχεῖον τοῦ ἀναλάμπαντος θεοπρεπ. ὡς ἐκ σοῦ τῆς καθαρᾶς, παναμώμητε, τῆς ψυχῆς μου τὰ δμματα φωτίσον, σκότος τῆς ἀγνοίας ἀποδιώχουσα, καὶ τῆς ἀμαρτίας τὴν ἀγλὴν ἐξαφανίζουσα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Φιλίππον, ἕνα τῶν ἑπτὰ διακόνων, ἡμέρα ια'.

Ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα δημιουργῶν, ὡς αἰτίαν ἔσχες σε τῆς σαρκώτεως αὐτοῦ, Θεομητορ ἄχραντε· διδὸ καταχρέως οἱ πιστοὶ σε μακαρίζομεν.

Λυχνία ὄφθης μυστικῆ τὸ λαμπάδιον, Κόρη, περιφέρουσα ὄντως τὸ φωτίσαν τοὺς νυκτὶ τῆς ἀγνοίας τὸ πρὶν συσχεθέντας, ἀκρα ἀγαθότητι.

Υἱοὺς ἐτέλεσε Θεοῦ, πανάμωμε, τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὁ σὸς Υἱὸς, ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου σωματωθεὶς καὶ γεννηθεὶς· διὰ τοῦτο σε δοξάζομεν.

Οἱ Θεοτόκον σε ἀληθῶς καθομολογοῦντες, πειρασμῶν καὶ δυσχερῶν ἐξαιρούμεθά σου ταῖς πρὸς τὸν πάντων Θεὸν καὶ Κύριον, Παρθένε, μεσιταίαις, θεοχαρίτωτε.

Νομίμων τῆς φύσεως δίχα τέτοκέ [σε], Χριστέ, τὸν πλαστοργῶν τῆς φύσεως, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐμεινεν ἀληθῶς Παρθένος ἀμίαντος ἡ ἀγία σου Μήτηρ, ὑπεράγαθε.

Κυροφόρον σε Παρθένον ὀνομάζομεν, Μαρία θεό- νυμφε, οἱ σωζόμενοι διὰ σοῦ, ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐχθρῶν ἐπηρείας βλαβερᾶς, καὶ πειρασμῶν παντοδαπῶν, καὶ ψυχικῶν μολυσμῶν.

Σαλευθεῖσαν κακίᾳ τοῦ πολεμήτορος τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε ἀγνή, στερέωσον, ἢ τὸν θεϊκῆ ἐπιθλέ- φει σαλεύοντα πάντα δεξάμενη, καὶ μὴ σαλευομένη.

Φωνὴν προσάγει σοι χριστήριον πᾶσι πνοή, βοῶσα χαρμοσύνως καὶ λέγουσα· Χαῖρε, θρόνε Ὑψίστου πυρίμορφε, χαῖρε, Θεοῦ χωρίον εὐρυχωρίτατον, χαῖρε, ἀποστόλων εὐπρεπὲς, ἀγνή, στεφάνωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Πρόβον, Τάραχον καὶ Ἀνδρόνικον, ἡμέρα ιβ'.

Ὁ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι Λόγος συν- ἀναρχος παρθενικὴν μήτραν βουλευθεὶς κατώκησε, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως γέγονε, καὶ παθῶν ἐκουσίως, μαρτύρων θεῖα στρατεύματα πίπτει ἐναθλεῖν παρεσχεύσασιν.

Ὡς καλὴν, ὡς ὠραίαν, ὡς ἐκλεκτὴν, ἄχραντε, Λόγος, ὁ τὸ πᾶν οὐσιώσας σὲ ἐκλεξάμενος, σοῦ τὴν ἀμόλυντον καὶ Θεοδόχον γαστέρα βουλευθεὶς κατώκησεν ὁ ὑπερούσιος.

Μόντ, Θεὸν φέρεις ἐν μήτρᾳ σαρκούμενον, τὸν τὸ εἶναι πᾶσι παρεχόμενον, ὃν ἐν σταδίῳ οἱ ἀκλινοῖς καθομολογοῦντες ἐνήθλησαν θεοὶ μάρτυρες, Παρθένε Θεοτόκε, τῶν ἀγγέλων τὸ θαῦμα καὶ δαιμόνων τὸ τραῦμα, πανύμνητε.

Ἐπερτέρα τῶν ἄνω πέφυκας δυνάμεων, Λόγον

κυήσασα τοῦ Πατρὸς, Παρθένε, τὴν συνάντησιν καὶ συναϊδίον, οὗ ταῖς φρυκτωρίαις οἱ ἀθληταὶ καταυγασθέντες ἀθείας τὴν νύκτα παρέδραμον.

Συνέλαβες ἐν γαστρὶ τὸν προαιώνιον, ἀχραντε, καὶ τέτοκας ἐν σαρκὶ τὸν φύσει ἀπρόσιτον, καὶ γάλα ἐπέτισας τὸν τροφῆα πάντων, Θεομητορ ἀπειρόγαμε.

Κενούται ἐν μήτρᾳ σου Πατρίων κόλπων μὴ ἀριστάμενος ὁ πληρέστατος Λόγος, καὶ σὰρξ ὁράται, καὶ βρέφος τίχτεται, ᾧ μελωδοῦμεν, Παρθένε, γρηθόμενοι· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων.

Σὺν ἀσωμάτων τάξεσι, σὺν μαρτύρων στρατεύμασι, σὺν τοῖς ἀποστόλοις καὶ προφήταις, ἅπαντες τὴν πάντων δεσπόζουσαν τῶν ποιημάτων Δέσποιναν, ὡς τῶν Χερουβιμ ἀγιωτέραν, καὶ μόνην Θεοῦ ἀγνήν· Μητέρα εὐσεβῶς ἀνυμνοῦμεν, Χριστὸν ὑπερυψοῦντες εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φείσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς, καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεήμων ὁ Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ex Canone in SS. Carpum, et Popylum, die 13 (86').

O porta lucis, quæ ex incorruptis visceribus tuis effulsit, vibra in me illuminativos pœnitentiæ radios, et dissipa peccatorum meorum tenebras, o divina gratia plenissima.

Cognovimus, Domine, quod cum Deus esses principio carens, principium habere sustinuisti, et ex Virgine absque mutatione procedere, quam etiam post partum incorruptam puramque conservasti.

Thalamum Dei incontaminatum, montem a lapidæ manibus immunem, arcam sanctam ac mensam, et carbonis immaterialis thuribulum omnes fideles te prædicamus, o casta Virgo, tota immaculata.

Portum salutarem te, o Virgo, habentes nos qui assidue in gravissimorum malorum pelago jactamur, ad te confugimus, et in te sperantes, mala hostium consilia non formidamus.

Concepisti absque virilis consortii experientia,

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ναζαρίον, Γερβάσιον, Προτάσιον καὶ Κέλσον, ἡμέρα 14.

Τὴν μόνην χωρήσασαν τὸν πρὸ αἰώνων Κύριον ἐν μήτρᾳ πανάμωμον κόρην ὑμνήσωμεν, ὅτι γέγονεν οὐρανῶν πλατυτέρα, Θεὸν σωματώσασα δι' ἀγαθότητα.

Νόμου προετύπου σε ἡ σκηνὴ γυνήσασθαι μέλλουσαν, ἀγνή, Θεοῦ ἅγιον σκηνῶμα, ἐν ᾧ ὁ ἰλασμός ἡμῶν ἁγιασμὸν δωρούμενος πᾶσιν ἡμῖν ἐπελεύσεται.

Μὴ κενώσας τοὺς Πατέρας ὁ ὑπέρθεος, ἀχραντε

(86') Desideratur in Menæis impressis.

(87) Quia sola inter omnes Adæ filios sine peccati originalis macula concepta. Cum enim omnes in Adam peccaverint, ut inquit Apostolus in Epistola

Verbum Patris enixa, eidem Patri coeternum, similiterque principio carens : ejus splendoribus athletæ irradiati, infidelitatis noctem percusserunt.

Concepisti in utero, o immaculata, eum qui est ante sæcula ; peperisti in carne eum qui naturæ est inaccessibleis, lacte potasti eum qui nutrit universa, o Dei Mater nescia viri.

Evacuatum est in utero tuo, o Virgo, non recedens a Paterno sinu, Verbum plenissimum, et caro apparuit, atque infans natum est : cui suaviter caninus lætahundi : Benedictus Deus patrum nostrorum.

193 Cum agminibus incorporeorum, cum martyrum exercitibus, cum apostolis ac prophetis, omnes religiose pieque collaudemus Dominatricem omnium, reginam rerum creatarum, tanquam Cherubim sanctiorem, et solam Dei matrem castissimam, Christum superexaltantes in omnia sæcula.

Parce mihi, Salvator, qui natus es, et conservasti incorruptam post partum genitricem tuam, cum sederis ad judicanda opera mea ; dissimulans iniquitates et peccata mea, tanquam impeccabilis, et Deus misericors, atque hominum amator.

Deum incomprehensibilem, peperisti supra naturæ modum, plasmatores naturæ. Magnum mysterium ! Inintelligibile **194** miraculum, o Virgo sola sine ulla macula (87).

Ex luto passionum, ex barathro peccatorum educ, et rege me servum tuum semper confitentem te Deiparam. Tu enim semper eorum qui cadunt es erectio.

Primæ matris nostræ Evæ maledictionem manifeste, o Virgo, solvisti.

Sacer prophetarum divinorum chorus prædicat te, o purissima, futuram Matrem Dei, cui omnes clamamus : Benedicite, omnia, etc

Fers in ulnis, o castissima, tanquam thronus Cherubicus, ferentem omnia, qui propter nos carne nostra circumdatus est, et cum esset simplex, duplex apparuit ; quem tu semper precare pro nobis, laudantibus te.

Ex Canone in festo SS. Nazari, Gervasi, Protasii, et Celsi mart., die 14.

Laudemus immaculatissimam puellam, quæ sola in utero Dominum, qui est ante sæcula, comprehendit : facta est enim latior coelis, Deum corpore vestiens propter ipsius bonitatem.

Legale tabernaculum præfigurabat te futuram esse sanctum Dei tabernaculum, o casta, in quo superveniret propitiatio nostra, quæ nobis omnibus sanctificationem largiretur.

Non relinquens vacuum Paternum sinum ille

ad Romanos cap. v, in hac generali regula seu decreto de peccato originali B. Virginem comprehendere declaravit suæ intentionis non esse coacilium Tridentinum sessione 5.

superdivinus, o Deipara immaculata, mundissimo sinui tuo insedit, ut sedem divinam et gloriam semper manentem universis, ex bonitate sua præpararet.

Romphæa, quæ prius paradisum Edem custodiebat, aversa est a fidelibus signatis pretioso sanguine, qui olim effusus est ex latere lancea vulnerato illius qui ex te, o custodia, exortus est

195 Naturæ leges innovasti, o puella Virgo, enixa Deum immortalem mortali carne indutum, ut mortales ob suam bonitatem deificaret.

Lucidissimum palatium inveniens Deus ventrem tuum, in illo habitavit, o immaculatissima, efficiens filios iucis eos qui clamant: Benedictus es, Deus et Dominus patrum nostrorum.

Carne unitus tibi secundum substantiam, ille qui tribuit esse universis, totum me reformavit, totum renovavit, qui propter transgressiones inveteraveram; propterea laudamus te Virginem, o castissima, et superexaltamus in omnia sæcula.

Vocem divini Gabrielis ad te, o castissima Puella, lætantes extollimus: Ave gratia plena (88), martyrum atque apostolorum gloriatio, omniumque fidelium salus, o Virgo Mater thalami nescia.

Ex Canone in festo S. Longini Centurionis mart., die 16.

Dei Verbum in utero tuo per verbum conceptum est ex sua voluntate ac bonitate, ut a carentia verbi homines liberarentur, o Virgo Mater inviolata, ab omni macula immunis (89).

Animæ meæ passionum ingruentium morbo laboranti medere, Dei Mater castissima, et ad salutem dirige.

Verbum in utero tuo secundum hypostasim unitum, et factum hominem, supra verbi conceptum peperisti, o inviolata, quod et voluntatibus et operationibus duplex esse comprobatur.

Deiparam, quæ sola sine viri opera Deum concepit, collaudemus nos qui per ipsam salvati sumus, et cum affectu beatificemur.

Exsicca et radicitus evelle, o immaculatissima, spinosas **196** cogitationes cordis mei, atque illud fructiferum effice mediatione tua, o Puella purissima.

In te tanquam pura, purum Verbum inhabitavit, o Puella, volens emundare per te hominum iniqui-

(88) Quia gratia etiam in instanti conceptionis minime vacua. Unde S. Eucherius Lugdunensis ad Evangelium serm. 4 Dominicæ 4 Adventus ait: « Quis unquam tantam gratiam habuit, quantam Virgo Maria? Aliis enim ad mensuram gratia datur, hæc autem gratia plena dicitur. » Quibus verbis negat Eucherius in conferenda gratia Virgini non solum quantitatis, sed etiam temporis mensuram, quasi omne tempus ab ipsa conceptione sua, tanto tempore ante Christi conceptionem eam possederit; idcirco notanter subdit: « Quæ cum gratia plena sit, priusquam et concipiat, post conceptionem quanta Dei abundavit gratia, quis cogitare possit? » Sic ille. Cujus verba, quam facile ex-

θεοτόκος, κόλπου, κόλποις σου ἀχράντοις καθέζεται, θείαν καθέδραν τοῖς πᾶσιν ἀγαθότητι ἐτοιμάζων, καὶ δόξαν αἰεὶ διαμένουσαν.

Ῥομφαία τὸ πρότερον, ἢ τὴν Ἑδέμ φυλάττουσα, νῶτα ταῖς πιστοῖς ἀγνή, παρέχει σημειούμενοις τιμῆν αἵματι πάλαι κενωθέντι ἐκ πλευρᾶς, λόγχης ἐκκεντήματι, τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατείναντος.

Τοὺς νόμους, κόρη, ἐκαίνισας τῆς φύσεως, Παρθένε, κηῖσασα θεὸν ἀθάνατον σάρκα θνητὴν ἐνδυσάμενον, ἵνα θνητοὺς θεώσῃ δι' ἀγαθότητα

Φωτεινότατον παλάτιον εὐράμενος θεὸς τὴν μήτραν σου, ταύτην κατέκρησεν, υἱοὺς ἐργαζόμενος φωτὸς, πανάμωμε, τοὺς κραυγάζοντας: Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

B Σαρκὶ ἐνωθεὶς σοὶ κατ' οὐσίαν ὁ πᾶσι τὸ εἶναι παρεχόμενος, ὄλον με ἀνέπλασεν, ὄλον ἀνεκαίνισε παλαιωθέντα, πάναγνε, ταῖς παραβάσεσι· διό σε τὴν Παρθένον ὑμνοῦμεν καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωνὴν σοὶ τοῦ θεοῦ Γαβριὴλ προσάγομεν γεγηθότες, Κόρη πάναγνε· Χαῖρε ἡ κεχαριτωμένη, μαρτύρων, ἀποστόλων τῆ καύχημα, καὶ πάντων τῶν πιστῶν διάσωσμα, Παρθενομήτηρ ἀψιρρόγαμε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Λογγίνον τὸν ἑκατόνταρχον, ἡμέρα 15'

C Ὁ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ ἐν μήτρᾳ σου λόγῳ συνελήπται, τῆς ἀλογίας ρύσασθαι βροτοὺς βουληθεὶς ἀγαθότητι, Παρθενομήτηρ ἀχραντε, εὐλογημένη, παναμώμητε.

Νοσοῦσάν μου τὴν ψυχὴν ταῖς τῶν παθῶν ἐπαγωγαῖς ἴασαι, μήτηρ Θεοῦ πάναγνε, καὶ πρὸς σωτηρίαν κατεύθυνον.

Ἐνωθέντα καθ' ὑπόστασιν ἐν γαστρὶ σου, καὶ γεγονότα ἀνθρώπων, ἀχραντε, τὸν λόγον ὑπὲρ λόγον τέτοκας, διπλοῦν ταῖς θελήσεσι καὶ ταῖς ἐνεργείαις δεικνύμενον.

Τὴν μόνην τὴν θεὸν ἀπειράνδρως κηῖσασαν ὑμνήσωμεν θεοτόκον, δι' αὐτῆς οἱ σωθέντες, καὶ πόθῳ μακαρίσωμεν.

Μάρανον, καὶ προβρίζους, πανάμωμε, ἐκτίλον τὰς ἀκανθώδεις ἀνοίας τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ καρποφόρον ταύτην δεῖξον μεσιτεῖά σου, Κόρη πανάμωμε.

D Ὡς καθάραν σε ὁ καθαρὸς Λόγος κατέκρησε, Κόρη, διὰ σοῦ καθάραι τοὺς μολυσμοὺς τῶν ἀνθρώ-

pen-di possunt, tanto minus est in illis immorari. Vide Nierembergium in Exceptionibus cap. 13.

(89) Si B. Virgo immunis fuit a macula peccati venialis, quod animam proprie non maculat, quanto magis immunis fuit a macula peccati originalis, a quo anima magis maculatur? Optime in hanc rem Antonius Navarrus ordinis Prædicatorum Serm. 1 de Conceptione B. Virginis, dum ait: « Si venialis culpa in B. Virgine a fidelibus denegatur, quanto magis originalis est ab ea semovenda! Venialis quippe Dei gratiam non tollit, originalis vero cæli portas in æternum claudit. » Sic ille. Vide Nieremberg. in Sacrosyllabo §. 3, pag. 254.

πων προελόμενος. Εὐλογημένος γὰρ ὁ καρπὸς τῆς Α namenta. Benedictus enim est fructus ventris tui. κοιλίας σου πέφυκεν.

Στόματι καὶ γλώσση καὶ ψυχῇ ἀνακηρύττω σε, Θεογεννήτρια, καὶ ἱκετεύω σε, ἀχραντε, τὴν καρδίαν μου καταύγασον τῷ φωτισμῷ σου, καὶ δεινοῦ σκότους με λύτρωσαι ἐκβοῶντα· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Φωτὸς οἰκητήριον ὠφθῆς τοῦ ἀνεσπέρου, Θεοτόκε, δι' οὗ οἱ ἐν σκότει καὶ σκιά τῆς ἀμαρτίας φῶς ἐθεάσαντο· διό μου φωταγωγῆσον τὰ τῆς καρδίας αἰσθητήρια.

Ἐκ τοῦ Κανόνα εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀνδρέαν τὸν ἐν τῇ Κρίσει, ἡμέρα ιζ'.

Ῥαθυμίας ὑπὸ τὴν ψυχὴν πάντοτε βροούμενος, ἐπὶ τὴν σὴν, Παρθενομῆτορ ἀχραντε, προστρέχω B ἀντίληψιν, πρὸς ἐγρηγόρησιν μετανόιας διέγειρον, τῆς αἰωνιζούσης τότε ρυομένη με κολάσειω.

Σαρκὸς ἐν ὁμοιώματι γεγονότα Πατρὸς τὸν ἑμοῦσιον Θεὸν Λόγον ἐκύησας, πανάμωμα, ὑπὲρ λόγον, παρθένος μείνασα μετὰ τὴν κύησιν· διὰ τοῦτο πίστευσε σε μακαρίζομεν.

Ὡς εὐφορον ἐγεώργησας χάριτος ἄσταχυ, τὸν τρέφοντα ἄπαντας τοὺς ὀρθοδόξως τιμῶντίς σε, Δέσποινα πανύμνητε, τὸν ἐκ τῆς σῆς σαρκωθέντα μήτρας Κύριον.

Φέρεις, ἀχραντε, ἐν ἀγκάλαις ἀρρήτην κυοφορίαν ἐναγκαλιζόμενον τοὺς κακίαν καθυπαχθέντας, καὶ τῷ πλάνῳ ἀθλίως δουλωθέντας, Κόρη πανύμνητε· θεὸν ὡς Θεοτόκον σε δοξάζομεν.

(90) Omnis maculæ non fuisset expers, si originalis peccati maculam contraxisset. Ut igitur verum sit hoc B. Virginis elogium, debemus ex Josephi mente ipsam B. Virginem ab originalis peccati macula liberare.

(91) Licet detestabilis sit comparatio Mariæ cum Agrippina Neronis matre, et detestanda pietas, quæ astruit peccatum in Virgine, ex quo sequitur comparatio Christi cum Nerone; attamen quia Hyacinthus Arpalegus auctor incognitus in suo Memoriali apologetico contra conceptionem immaculatam, hac usus est comparatione, dum ita philosophatus est: « Nec alienum est ab humilitate Mariæ, quæ ancillam se Domini dixit, dum Mater eligitur, ut notavit Ambrosius, præsumere, quod ipsa libentissime cedit huic honori, dummodo concipi sine peccato, sit solius Filii prærogativa. Sic enim notavit D. Bonaventura per hæc verba: Magis vult honorari et extolli Filium, quam se ipsam. Quod si de Agrippina Neronis matre narrat Cornelius Tacitus libr. iv, tantum amorem erga filium suum exercuisse, ut ipsa consulente super Neronem Chaldæos, responderent illi fore ut imperaret, matremque occideret, ait illa: « Occidat, dum imperet; » quid ergo miri, si ferventior amor, eximior reverentia, observantior cultus erga Filium compulerit Mariam, ipsa, si daretur optio, libenter subiret felicem culpam, quæ tantum habere meruit Redemptorem? Quid miri, si peccati mortem oppeteret, non quam inferret Filius, sed quam suo sanguine opprimeret? Nam sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Obtineat Christus imperium puritatis, et Maria libenter subibat originalis peccati labem et mortem. » Huc usque Arpalegus. Ad hanc comparationem nimis horridam respondens cum excellentissimo ac reverendissimo

Ore, et lingua, et anima prædico te, o Dei genitrix, et precor te, o inviolata, ut illumines cor meum illuminatione tua, et a gravissimis tenebris liberares me, dum clamo: Omnia opera Domini, laudate Dominum.

Lucis innocidua habitaculum facta es, o Dei para, per quam illi qui in tenebris et umbra mortis habitabant, lumen viderunt: propterea illumina sensus cordis mei.

Ex Canone in festo S. Andrew Crisienti martyria, die 17.

Negligentiæ somno animam semper gravatam habens, ad protectionem tuam recurro, o Virgo Mater inviolata, excita me ad vigilantiam poenitentia, eripiens me a futuro supplicio perenni.

In similitudine carnis factum, consubstantialem Patri Deum Verbum peperisti supra verbi conceptum, o expers omnis maculæ (90), ac post partum virgo inviolata permansisti; ideo te cum fide beatam dicimus.

Excoluisti tanquam secundissimam gratiæ spicam nutrientem universos orthodoxos, qui te, Domina laudabilissima, honorant, Dominum ex tuis visceribus incarnatum.

Gestas in ulnis Christum ineffabili conceptu ex te natum, qui excipit ulnis suis malitia dejectos, et seductoris servituti miserabiliter mancipatos: unde te tanquam Dei matrem glorificamus (91), o

C Puella omni laude dignissima.

domino, domino Ludovico Crespi, prius episcopo Oriolano, nunc Placentino, et Philippi IV regis Catholici ad SS. D. N. Alexandrum VII extraordinario oratore, in suo Propugnaculo theologico pag. 286 et 287, ex divina maternitate prærogativam conceptionis sine peccato, in hunc modum deduco: « Licet dubitandum non sit de Virginis humilitate, magis velle Filium honorari, quam seipsam, et quod ipsa libentissime cederet huic honori, si non posset stare cum Filii prærogativa, et non cederet in majorem honorem Filii eam præservare, tamen neque decenter comparatur Maria Agrippinae, neque Christus Neroni, qui vult magis honorari matrem, quam seipsum. Et quidem nonne crudelis fuit Nero occidendo matrem, quamvis ipsa dixerit: « Occidat ut imperet » cum imperare ipsa vivente? Ergo cum Christus imperium puritatis obtinere possit, imo multo magis imperium Redemptoris possideat præservando Matrem, debuit illam præservare, ne posset ab aliquo Arpalego Neroni comparari, cum multo magis de honore Matris quam de suo curaverit, ut inquit Ambrosius in illud Luc. ii, ad Virginem desponsatam viro, per hæc verba: « Et bene utrumque posuit Scriptura, ut et desponsata esset et virgo. Virgo, ut expers virilis consortii videretur: desponsata, ne temeratae virginitatis adureretur infamia, cui gravis alvus corruptelæ videretur insigne proferre. Maluit autem Dominus aliquos de suo ortu, quam de Matris pudore, dubitare. Sciebat enim teneram esse virginis et lubricam famam pudoris, nec putavit ortus sui fidem, Matris injuriis astruendam. » Sic Ambrosius. Quomodo ergo putaret Christus imperii sui principatum, et redemptionis titulum, matris labem et morte, esse astruendum?

Candelabrum intellectuale te olim propheta præ- A vidit, o casta, divinam lampadem Christum gestans, per quam **197** nos omnes illuminati sumus.

Templum facta es Dei viventis, in quo habitationem suam ineffabiliter constituit, o Virgo omnibus laudibus celebranda, qui tamen cœlos inhabitat, et propter multam bonitatem suam homo fieri passus est.

Latior cœlis apparuisti, o Virgo, Deum recipiens in visceribus tuis, quem nulla res capere potest: eumdem deprecare, o Domina inviolata, ut a mortifera angustia liberet eos, qui te religiose collaudant.

Lucis habitaculum ventris tui factus est, quæ splendoribus divinitatis illuminavit mundum, et ignorantia tenebras prorsus ab orbe eliminavit; B quamobrem te glorificamus, o Puella, quæ cares o. omni labe.

Ex Canone in festo S. Vari martyris, die 19.

Verbum super substantiale, supra verbi conceptum in utero tuo habitavit, o immaculata: et natus eo modo qui Deum decebat, martyrum choros attraxit: cum quibus tibi hymnos decantamus.

O Virgo Mater Dei, segnitiei inæ tenebras profundissimas passionumque nubes gratiæ tuæ illuminatione, te precor, elimina.

De limo passionum, deque cogitationum miseria, quæ alienum me faciunt a Deo, qui solus purus est, educ me, Domina, ut cum fide te beatificem. C

Tanquam ea quæ Cherubim et Seraphim vere sanctior apparuisti, o immaculatissima, sanctificamones, qui te nunc fideliter beatificant, et salvos fac eos, qui te laudibus concelebrant.

Guberna, Domina, miseram animam meam, in pelago gravissimorum malorum assiduis tempestatibus exagitata, et perduc eam ad portum serenum ac tranquillum, **198** firmissima mente te beatificantem.

Me immodicis transgressionibus confractum et contritum redintegra, o Virgo, mediatione tua, melioram adhibens animæ meæ, sermonesque præbens ad clamandum: Benedicta tu, quæ Deum in carne peperisti.

Peccata peccatis conjungo, neque horresco futurum formidabile mysterium. Aufer, o casta, animæ meæ duritiam, et intercessionem tuam converte et salva me.

Cum apparuisset Dominus ex te, nube lucida, o Virgo, Ægypti simulacra penitus abolevit; multitudine autem certatorum palmam reportantium illam dignam effecit, qui imitati sunt eum in illius passionibus venerabilibus perferendis. j

Ex Canone in festo S. Artemii martyris, die 20.

Verbum incorporeum, eo modo quo Deum decebat ex te incarnatum, o castissima, propter excres-

Νοεράν σε λυχνίαν προέβλεπε πάλαι ὁ προφήτης τὸ θεῖον λαμπάδιον Χριστὸν, ἀγνή, βαστάζουσιν, δι' οὗ πάντες ἡμεῖς ἐφωτίσθημεν.

Ναὺς ἐχρημάτισας Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἐν ᾧ τὴν κατοικήσιν ὁρρήτως ἐποιήσατο, Παρθένε πανύμνητε, ὁ οὐρανοὺς κατοικῶν, καὶ δι' ἀγαθότητα πολλὴν βροτῶς γενέσθαι καταδιξάμενος.

Ἄφθης οὐρανῶν, Παρθένε, πλατυτέρα, Θεὸν ἐν μήτρᾳ σου χωρήσασα τὸν πᾶσιν ἀχώρητον, ὃν ἰκέτευε λυτρώσασθαι στενοχωρίας, ἀχραντε Δέσποινα, ψυχοφθόρου τοὺς εὐσεβῶς ἀνυμνοῦντάς σε.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ μήτρα σου γεγένηται τοῦ φωτίσαντος κόσμον ἀγαθὸς θεότητος, καὶ τῆς ἀγνωσίας τῆ σκοτίας ἀπὸ τῆς γῆς, πανάμωμε Κόρη, τελείως διώξαντος. Διὰ τοῦτό σε δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Οὐαρον, ἡμέρα ιθ'.

Ὁ ὑπερούσιος λόγος σου ἐν γαστρὶ ὑπὲρ λόγον ἔφησε, καὶ τεχθεὶς θεοπρεπῶς τῶν μαρτύρων, ἀχραντε, χοροῦς ἐπισπάσατο, μεθ' ὧν ὑμνολογοῦμέν σε.

Παρθένε Μητέρα Θεοῦ, τῆς ἐμῆς βραθυμίας τὸ βαρύτατον σκότος, καὶ τὰ νέφη τῶν παθῶν τῷ φωτισμῷ τῆς ἐν σοὶ, δυσωπῶ σε, χάριτος ἀπέλασον.

Τύος, Δέσποινα, παθῶν ἀνάγαγε, καὶ τῆς ταλαιπωρίας τῶν λογισμῶν, τῶν ἀλλοτριούντων με Θεοῦ τοῦ μόνου καθαροῦ, ἵνα πίστει μακαρίζω σε.

Ἀναφανείσα τῶν Χερουβίμ καὶ τῶν Σεραφίμ ὡς ἀληθῶς ἀγωτέρα, πανάμωμε, πάντας τοὺς πιστῶς σε νῦν μακαρίζοντας ἀγίασον, καὶ σῶσον τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε.

Κυβέρνησον, Δέσποινα, ἐν πελάγει τῶν δεινῶν χειμαζομένῳ πάντοτε τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου, καὶ γαληνὸν πρὸς ὄρμον ἀνάγαγε, ἀδιστάκτῳ σε γνώμῃ μακαρίζουσιν.

Συντριβέντα με ἀμέτροις παραβάσει, Παρθένε, μεσιτεῖζ σου καινοποιήσον, ἰατρούουσά μου τὴν ψυχὴν, καὶ λόγον παρέχουσα βυθῶν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκὶ κύησασα.

D Ἄμαρτίας συνάπτω ἐφ' ἁμαρτήμασι, καὶ τὸ μίλλον οὐ φρίττω φρικτὸν μυστήριον· νίκησον, ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου τὴν πώρωσιν, καὶ τῇ σῇ προσδεῖξ ἐπιστρεψόν με, σῶσον.

Φανείς, Παρθένε, ἐκ σοῦ ὁ Κύριος τῆς φωτεινῆς νεφέλης, τῆς Αἰγύπτου τὰ ξόανα πανταλεῖ ἀπωλείᾳ παρέδωκε· πληθὸς δὲ ἀθλοφόρων ταύτην ἤξλωσε φέρειν, μιμουμένους τὰ αὐτοῦ σεπτὰ παθήματα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Ἀρτέμιον, ἡμέρα κ'

Σαρκωθεὶς ἐκ σοῦ θεοπρεπῶς ὁ Λόγος ἀσώματος ὑπερβολῇ φιλανθρωπίας, πάναγε, πάθει προσωμί-

λησαι, καὶ ἀπάθειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπήγαγεν, ὁ δε-
δοξαζόμενος· Κύριος· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Σεσάρκωται βουλήματι ἐξ αἱμάτων, Δέσποινα, σοῦ
παναχράντων Κύριος, διασώζων τὴν ἀνθρωπότητα,
καὶ μαρτύρων τοὺς δῆμους ἐπεσπάσατο.

Παρθένον σε μετὰ τόκον, ἀμίαντε ἀφθορε, Θεὸς
συνετήρησεν, ὁ εὐδοχῆσας ἐν μήτρᾳ σου ὅλον με τὸν
ἀνθρωπον ἀναλαβέσθαι δι' ἀκραν ἀγαθότητα.

Σταυρὸν καὶ ταφὴν ὁ ἐκ σοῦ θελήματι τεχθεὶς δι'
ἡμᾶς ὑπομείνας, Δέσποινα, μάρτυρα στεφφίτατον
Ἄρτέμιον τῶν αὐτοῦ παθημάτων ὡς κραταίως εἰρ-
γάσατο.

Χειμαζόμενον σάλῳ τῶν θλίψεων, καὶ κλυδωνιζό-
μενον ἐπαναστάσει τρικυμιῶν διάσωσον, Θεοτόκα
Παρθένε, τοὺς δούλους σου.

Νεκροῖς τὸν πηγάζοντα ἀθανασίαν, Παρθένε παν-
ἀμωμε, θεοπρεπῶς ἐκύησας· αὐτὸν οὖν ἰκέτευε τοῦ
ὀθνατῶσαι ἡμῶν τὰ πάθη τοῦ σώματος, ἀγνή, καὶ
αἰωνίου καταξιῶσαι ζωῆς.

Ῥεύσαντας ἡμᾶς πικρᾷ τοῦ ξύλου βρώσει, καὶ
συμπτωθέντας ὀλισθήματι, πάναγνε, ἀνέπλασας,
πλαστουργὸν ἀποκυήσατα, καὶ Λόγον ἐνυπόστατον,
ἔχραντε, ᾧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύ-
ριον εὐλογεῖτε.

Φωτὶ μου καταύγασον τοῦ σοῦ προσώπου, Κύριε,
ῥαθυμίας τῷ σκότει συγκαλυπτόμενον, ἔχων δυσ-
ωποῦσάν σε, Λόγε, τὴν ἀληθῆ ἀγνήν σου Μητέρα,
ἀγγέλων λαμπρότητας, καὶ τὸν ἐνδοξον Ἄρτέμιον.]

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἄγιον Ἀβέρκιον ἐπι-
σκοπον Ἱεραπόλεως, καὶ τοὺς ἀγίους ἐπὶ τὰ
παῖδας τοὺς ἐν Ἐφέσῳ, ἡμέρα κβ'.

Ῥητορικὰ γλῶσσαι σοῦ λέγειν οὐ θένουσι τῇ
ὑπὲρ λόγον σύλληψιν· Θεὸν γὰρ τέτοκας ἐν σαρκί,
παναγία, ἡμῖν ἑμοιωθέντα δι' ἀγαθότητα.

Εὐρών σε καθαρωτέραν, πάναγνε, πάσης κτίσεως,
ὁ καθαρὸς ἐνώκησεν ἐν σοί, ἐξοικῆσαι βουλόμενος

(92) Quia pollutionem et corruptionem peccati
nifigialis ex divina gratia evasit. Unde Bernardi-
nus de Busto in Mariali serm. 7 de concept. parte
1, ait : « Optabilius est animam non pollui, quam
corpus incinerari, quia anima pretiosior est cor-
pore. Sed B. Virgo obtinuit de corpore ne incine-
raretur : ergo et credendum est, quod multo magis
obtinauit animæ impollutionem et incontaminatio-
nem. » Idem loco citato serm. 8, parte 1, inquit :
« Cum Deus elegerit integritatem et puritatem uteri
virginalis, quem nunquam voluit pollui, sed semper
intactum ab omni pollutione servari, ut in Spiritu
vidit Ezechiel propheta sui libri c. XLIV, ergo a
fortiori credendum est ipsum elegerit in Virgine
puritatem internalem animæ ejus innocentis. Ideo
Ambrosius super Lucam ait de B. Virgine : « Virgo
erat, non solum corpore, sed et mente. Quod secus
esset, si anima ejus per peccatum originale esset
fornicata. » Sic ille, et quidem optime. Nam pleræque
formæ ac denominationes (inquit in cap. 3 suarum
Exceptionum P. J. Eusebius Nierenbergius) con-

sum humanitatis suæ, passionibus communicavit,
et impassibilitatem hominibus emanare fecit glo-
riosus Dominus : gloriose enim glorificatus est.

Ex immaculatis sanguinibus tuis, o Domina, in-
carnatus est Dominus ex voluntate sua, ut salvum
faceret genus humanum; et martyrum cætus ad
se attraxit.

Deus virginem te post partum conservavit, o
impolluta, atque incorrupta (92) : cui complacuit in
utero tuo totum me hominem recipere, ac recu-
perare propter summam bonitatem suam.

Ille qui ex te, o Domina, voluntarie natus est,
cum crucem ac sepulturam propter nos sustinisset,
tanquam fortis fecit Artemium constantissimum
testem passionum suarum.

Salvum fac servum tuum, o Virgo Deipara, agi-
tatum salo tribulationum, et procellarum insurgen-
tibus fluctibus jactatum.

Illum, qui mortuis immortalitatis fontem ema-
nare fecit, peperisti, o Virgo carens omni macula,
eo modo, quo Deum decebat. Ipsum itaque depre-
care, o casta, ut corporis nostri passiones mortifi-
cet, et vitæ æternæ dignos efficiat.

199 Nos, qui ob an aram ligni escam defluxe-
ramus, et in ruinam prolapsi eramus, reformasti, o
castissima atque integerrima, Creatorem enixa, et
Verbum subsistens, cui clamamus : Omnia opera
Domini, laudate Dominum.

Luce vultus tui illumina me, Domine, negligenti-
æ tenebris obvolutum, cum habeas, o Verbum,
Matrem tuam veram, castissimam, quæ te depre-
catur una cum splendoribus angelorum, et Artemio
glorioso.

Ex Canone duplici in festo S. Abercii episcopi Hie-
rapolitæ, et septem sanctorum puerorum Ephesi,
die 22.

Lingux facundæ, ac disertæ non valent eloqui
conceptionem tuam, quæ omnem superat loque-
lam; Deum enim in carne peperisti, o sanctissima,
factum similem nobis propter bonitatem suam.

Ille qui purus est, cum te omni re creata purio-
rem invenisset, o castissima, inhabitavit in te, vo-

sistent in indivisibili, quæ semel amissæ reparari
non possunt, ex quibus est virginitas corporalis,
quæ semel deperdita resarciri non potest, sive adhi-
bito proprio consensu fuerit violata, sive violenter
oppressa. Pari etiam ratione puritas, et virginalis
candor spiritualis castimonix semel emissus recu-
perari non valet ultra. Sed hæc puritas, aut virgi-
nitas spiritualis consistit in carentia peccati, po-
tissimum mortalis, quod, secundum Scripturam
sacram, est animæ spiritualis fornicatio, et Chry-
sostomus animæ devirginationem appellat. Igitur
anima semel per peccatum, quo separatur a Deo,
corrupta, sive illud a propria voluntate descendat,
sive ex vi generationis communis ac descensus ab
Adamo, animæ impressum (nam quomodo id con-
tingat nihil refert, ut paulo ante notavi de virgini-
tate corporali), deinceps impollutæ titulo lætari ni-
quibit. Itaque si B. Virgo in instanti suæ concep-
tionis fuit violata, et polluta spiritualiter per pec-
catum originale, nullo jure sibi vindicabit titulum
impollutæ et incorruptæ.

lens, tanquam hominum amator, eliminare iniquitatem, quæ habitaverat in Adam.

Ille qui prius erat Deus invisibilis, factus est visibilis, corpore ex utero tuo accepto, o Virgo, propter misericordiam suam; propterea te cum fide beatam appellamus.

200 Christus, qui me ex divinis sanguinibus tuis acceptum tanquam vestem tulit, o inviolata, me cumdem, qui olim nudatus fueram, gratiæ stola vestivit.

Contritionem et miseriam antiquam terrigenarum medela adhibita curasti, o tota immaculata, Dei sponsa, illum enixa, qui propter ineffabilem misericordiam suam infirmitates nostras portavit.

Novum infantem peperisti, o Virgo, qui mundum ante senio confectum, divinis cognitionibus renovavit; ideo te glorificamus.

Leges in te mirabiliter innovantur, o Virgo: etenim sine semine paristi Deum Salvatorem, et virgo, qualis antea eras, perseveras. O peregrinum miraculum! Hac de causa te Matrem Emmanuelis religiose ac pie pronuntiamus.

Dissolve, o casta, durissimum callum animæ meæ; et concede mihi, ut facili promptoque sensu divinis Filii tui mandatis attendam.

Per te, o sanctissima Dei Sponsa, nos qui mortui eramus, vitæ digni facti sumus; et cum essemus corruptionis servi, incorruptionis divitias manifeste adepti sumus:

Mortifica carnis meæ prudentiam, o Virgo, quæ vitam peperisti, quæ morti mortem abstulit, et pueros admiranda excitatione glorificavit.

Natus est ex te, o Puella, ille quem Pater genuit ante sæcula, qui in duabus substantiis ac voluntatibus agnoscitur (Deus scilicet et homo) ab omnibus, qui cum fide clamant: Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Apparuisti, o Dei genitrix, angelis superior; apparuisti verè athletarum robur; apparuisti, o castissima, salus eorum qui te verissimam Verbi genitricem recognoscunt.

Ecce lectulus Salomonis, quem nunc potentes circumdant, Scripturæ scilicet, divinitus inspiratæ, prædictiones; in quo Christus Deus per divinam incarnationem requievit, nimirum benedicta et gratia plena.

Egrotantem animam meam medica manu cura, o Virgo, **201** et inhaerentes mihi affectionum sordes absterge, atque ad tribunal omnipotentis Dei siste me totum, salvum factum, ut cantem: Omnia opera, laudate Dominum.

Lucernam illuminativam prævidit te olim propheta, o Virgo castissima, divinam lampadem in se ipsa vere ferentem: solum scilicet Deum supersubstantialem, qui propter viscera misericordiæ suæ ex te homo factus est.

Gestas in ulnis eum, qui palma sua divina continet universa; quem suppliciter exora, o Virgo,

την ἐν Ἀδὰμ οἰκήσασαν, παρανομίαν ὡς φιλόανθρωπος.

Ἵπάρχων ὁ Θεὸς τὸ πρὶν ἀόρατος ὠράθη, Παρθένε, δι' εὐσπλαγχνίαν ἐκ γαστρὸς σου σωματούμενος. Διὰ τοῦτό σε πιστεῖ μακαρίζομεν

Φορέσας με ἐκ τῶν σῶν θείων αἱμάτων ὁ Χριστὸς, ἔχραντα, κατασταλὴν χάριτος πάλαι γυμνωθέντα ἐνέδυσεν.

Ἰάσω, πανάμωμε, συντριβὴν καὶ τὴν πάλαι τάλαιπωρίαν τῶν γηγενῶν, τέξασα τὸν βαστάσαντα τὰς νόσους ἡμῶν, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀφατον, Θεόνυμφε.

Νέον βρέφος ἀπεκύησας τὸν πρόντα γεγηρακότα κόσμον νεουργοῦντα, Παρθένε, θείαις ἐπιγνώσεσι. Διὸ σε δοξάζομεν.

Νόμοι ἐν σοὶ παραδόξως, Παρθένε, καινοτομοῦνται: τίχτεις γὰρ ἀσπάρως Θεὸν ὄντα, καὶ διαμένεις παρθελεύουσα πάλιν, ξένον θαῦμα· ὄθεν Μητέρα σε τοῦ Ἐμμανουὴλ εὐσεβῶς καταγγελλομεν.

Τὴν πώρωσιν, ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου διάλυσον, καὶ δίδου μοι εὐαισθητῶς τοῦ Υἱοῦ σου προσέχειν τοῖς θείοις ἐπιτάγμασιν.

Διὰ σοῦ, παναγία Θεόνυμφε, οἱ κενερωμένοι ζωῆς ἔξιώθημεν, καὶ τῇ φθορᾷ δουλεύοντες ἀφθαρσίαν σαφῶς ἐπλουτήσαμεν.

Νέκρωσον τῆς σαρκὸς μου, Παρθένε, τὸ φρόνημα, ἢ τὴν ζωὴν τετοκυῖα, τὴν θανάτῳ θάνατον καθελούσαν, καὶ τοὺς παῖδας παραδόξως ἐγέρσει δοξάσασαν.

Ἐτέχθη ἐκ σοῦ ὃν ἐγέννησε Πατὴρ πρὸ τῶν αἰώνων διτταῖς οὐσίαις καὶ θελήσειν, οἷα Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος, Κόρη, γνωριζόμενος πᾶσι, τοῖς ἐν πίστει κραυγάζουσιν, Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἦφθης ἀγγέλων, Θεοκυῆτορ, ὑπερέχουσα, ἔφθης ἀθλητῶν κραταίωμα ἀληθῶς, ὦφθης, πάναγνε, διάσωμα τῶν γινωσκόντων σε παναληθῆ τοῦ Λόγου λοχεύτριαν.

Ἰδοὺ ἡ κλίνη Σολομῶντος, ἣν κυκλοῦσι δυνατοὶ, τῆς θεοπνεύστου νῦν Γραφῆς αἱ προρρήσεις, ἐν ἣ Χριστὸς ὁ Θεὸς σαρκώτει θεία ἀνεπαύσατο, ἡ εὐλογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Νοσοῦσαν, Παρθένε, τὴν ἐμὴν ψυχὴν θεράπευσον, καὶ τὸν ἐνόντα μοι παθῶν ἀπόπλυνον βόρβορον, καὶ τῷ βήματι παράστησον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ ὄλον σωζόμενον, ἵνα μέλω· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτιστικὴν σε λυχνίαν ὁ προφήτης προβλέπει, λαμπάδιον τὸ θεῖον ἀληθῶς ἐν αὐτῇ ἐπιφέρουσαν, παναγία Παρθένε, τὸν μόνον ὑπερούσιον Θεὸν διὰ σπλάγχνα ἐλέους ἐκ σοῦ ἐνανθρωπήσαντα.

Φέρεις ἐν ἀγκάλαις τὸν πάντα θεία κατέχοντα παλάμη. ὄνπερ ἐκδυπώπει, Παρθένε, ἐμὲ τὸν μόνον

ὄντα κατάκριτον δι' εὐσπλαγχνίαν ἄφατον ἐναγκαλί-
σασθαι, καὶ σῶσαί με.

Ἐκ τοῦ Κατόνου εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Μαρ-
κιανόν καὶ Μαρτύριον, ἡμέρα πε'.

Τὸν ἀναρχον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ συλλαβοῦσα ἐσωμά-
τωσας, ἀγνή, γενόμενον βροτὸν διὰ ἔλεος ἄφατον,
ἔθεν τοῦτον προσκυνοῦντες εὐσεβῶς σε δοξάζομεν,
τὴν αἰτίαν τῆς πάντων θεώσεως.

Πεποικιλμένη κροσσωτοῖς ἐν χρυσοῖσι ὡς βασι-
λισσα, τοῦ Δεσπότου καὶ Θεοῦ ἐκ δεξιῶν νῦν περι-
στασαι, Δέσποινα, πρεσβεύουσα ὑπὲρ τῶν δούλων
σου.

Ἰερὸς πάλαι προφήτης ἕρος σε θεῖον ἐκάλεσεν **B**
ἀρετῆς, Παρθένε πάναγνε, δι' ὄλου κατάσκιον, ἐξ οὗ
σωτηρίος Λόγος πεφανέρωται εἰς ἀνάπλασιν καὶ φω-
τισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸν ἐκύησας, ἀγνή, ἁμοούσιον
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ θεῷ Πνεύματι, Θεογεννήτρια, ὄν
ἀπαύστως αἰτῆσαι, οἰκτιρῆσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Στόματι καὶ γλῶσση σε Μητέρα παναληθῶς,
Παρθένε, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὁμολογοῦμεν αὐτὸν, ἀγνή,
ἐκτενῶς ἐκέταυε, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δελυτρωμένοι τῷ σῶ, Θεογεννήτορ, τόκῳ τῆς αἰ-
νίου κατακρίσεως, τὸ, Χαίρῃ σοι, κράζομεν ἀεὶ, εὐ-
λογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Νεκρωθέντας ἡμᾶς ἀνεζώωσας τὴν ζωὴν τῶν **C**
ἀνάντων κύησας, Θεοκυῆτορ Δέσποινα, τῶν μαρ-
τύρων δόξα, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ διάσωμα καὶ
περιτείχισμα.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, ὑπάρχουσα τῆς ψυχῆς
μου κόρας φώτισον ἀμαυρωθείσας ἀμελεία, καὶ
σκότος φθουρίας βαθύτατον ἀεὶ περιχειμένας, παν-
ἀμωμε, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

Ἐκ τοῦ Κατόνου εἰς τὴν μνήμην τοῦ σεισμοῦ,
ἡμέρα κς'.

Ἰκετικῶς σοι βοῶμεν, Μητέρα Θεοῦ, τὰ συνήθη
σπλάγχνα σου ἐπὶ πόλιν καὶ λαὸν συμπαθῶς δει-
κνύουσα, σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ φθορᾶς ἡμᾶς ἀπάλ-
λαξον.

Ἡ μόνη οὖσα ἀγαθὴ τὸν πανάγαθον Λόγον ἐκτε-
νῶς ἐκδυσώπει τῆς ἀνάγκης τοῦ σεισμοῦ ρυθῆναι
πάσης ὀργῆς, Θεοτόκε ἄχραντε, δεόμεθα.

Ναὸν σε, Δέσποινα, Θεοῦ γινώσκοντες ἐν ἀγίῳ ναῶ
σου χεῖρας οἰκτρὰς ἀίρομεν εἰς δέησιν ἴδε τὴν κά-
κωσιν ἡμῶν, καὶ παράσχου τὴν βοήθειαν.

Νῦν βοηθείας ἤλθε καιρὸς, νῦν καταλλαγῆς χρεῖα,
ἀγνή, πρὸς τὸν Υἱὸν σου καὶ Κύριον, ὅπως οἰκτι-
ρήσῃ προσκεκρουκῶτας ἡμᾶς, καὶ τῆς ἐπικειμένης
ὀργῆς λυτρώσῃται.

Ἄγία Θεόνυμφε, ἀπορούμενον νυνὶ τὸν σὸν λαὸν
εἰςτείρησον, καὶ μητρικαῖς πρεσβείαις τὴν καθ'

ut me, qui unice damnatus sum, propter ineffabi-
lem pietatem suam ulnis excipiat, et salvum fa-
ciat.

Ex Canone in festo S. Marciiani et Martyrii marty-
rum, die 25.

Filium Dei æternum concipiens, o casta, corpo-
rasti hominem factum propter ineffabilem miseri-
cordiam suam. Unde illum adorantes, te devote
glorificamus, quæ causa fuisti deificationis om-
nium.

Circumdada varietatibus in simbriis aureis, tan-
quam Regina ac Domina, a dextris Dei ac Domini
nunc astas, intercedens pro servis tuis.

Olim sacer propheta te divinum montem appel-
lavit, o Virgo castissima, virtutibus undequaque
umbrosam; ex quo salutare Verbum manifestatum
est in restaurationem, et illuminationem animarum
nostrarum.

Vere, o casta Dei genitrix, Filium Dei genuisti,
Patri ac Spiritui divino consubstantialem; quem
incessanter precare, ut misereatur animarum no-
strarum.

Ore et lingua te verissimam Dei nostri Matrem
confitemur, o Virgo: eundem impense deprecare,
o casta, pro salute animarum nostrarum.

Ab æterna damnatione per partum tuum liberati,
o **202** Dei genitrix, ad te semper clamamus: Ave,
benedicta, et gratia plena.

Nos mortuos ad vitam revocasti, vitam omnium
enixa, o Dei genitrix Domina, martyrum gloria, et
hominum salus ac munimentum.

Lacis habitaculum cum sis, o casta, animæ meæ
pupillas illumina, incuria obscuratas, et tenebras
profundissimas negligentis, quibus semper involu-
tus sum, ut te cum fide beatificem, o purissima.

Ex Canone in memoria cujusdam terræ motus, die 26.

Suppliciter ad te clamamus, Dei Mater, ut con-
suetæ misericordiæ tuæ viscera super hanc civita-
tem populumque demonstrans, a gravissimo terræ
D motu et interitu nos liberes.

Tu quæ sola bona es, optimum Verbum enixe
deprecare, ut a necessitatibus, terræmotibus, at-
que ab universa ira liberemur, te oramus, o Dei-
para inviolata.

Te Dei templum agnoscentes, Domina, in templo
sancto tuo manus miserandas extollimus suppli-
cantes: vide afflictionem nostram, et præbe nobis
auxilium.

Nunc venit tempus opportunaux auxilii, o casta;
nunc opus est reconciliatione cum Filio tuo ac Do-
mino, ut nostri, qui terrore perculsi sumus, mise-
reatur, et ab ira imminente liberet nos.

Sancta sponsa Dei, miserere nunc populi tui in
angustia positi; et maternis intercessionibus in-

dignationem Dei contra nos cito, te rogamus, Averte.

Annue, o inviolata, saluti famulorum tuorum, qui exitio propinqui sunt ob iram Dei, gravemque atque horribilem furorem minarum nunc ingruentium, propter multitudinem multorum peccatorum nostrorum.

203 O Domina compassione prædita, quæ Salvatore summe compassivum peperisti; vide afflictionem et gemitum populi tui, et accelera ad intercedendum, ut misereatur nostri.

Tu quæ corruptionem in partu non sustinuisti, crue nos omnes, o Virgo, ab omni corruptione, gravissimæque terræ motu, ac tribulatione, placans indignationem Domini maternis reconciliationibus tuis, o Deo charissima.

Ex Canone in S. Demetrium, die 26 (92').

Assiduas ad Deum preces effunde, o Puella, ut misereatur mei, qui plurimis hujus vitæ fraudibus detineor, et peccati cæca nocte involutus sum.

Domina Deo gratissima, tu, quæ Solem peperisti, tenebrosa animæ meæ nubila undequaque dissipa ac dispelle.

Mater Virgo, quæ Deum corporasti, a corporeis passionibus libera me, et medere omnibus contritionibus animæ meæ.

Speciosa facta es, o Virgo, quippe quæ speciosissimum Verbum genuisti; quod assiduis precibus exora, ut peccantis populi misereatur, et mundum, qui sperat in te, o Deipara, ab omni dæmonica fraude salvum faciat.

Supplicationem miserabilis animæ meæ ne despicias, Virgo Deipara: sed benigna interventione tua me omnium Deo domesticum redde, et a futuri

Ex Canone duplici in festo S. Anastasiæ Romanæ Martyris, et S. P. N. Abrahamii, die 29.

Te scalam illam, quæ ad cælum perlingebat, et in qua Deus innitebatur, homines reddens cælestes, o Puella, veneramur.

Dei Patris Verbum ex sacris sanguinibus carnis tuæ supra naturæ rationem incarnatum est, o Virgo Maria: quod deprecare, ut carnis meæ sensus interimat.

Peccatorum meorum sylvam intercessionum tuarum igne combure, o Dei Mater, divinum mihi remissionis rorem afferendo.

In te, o sanctissima, universi auctor ob excessum misericordiæ suæ voluntarie habitavit, hominumque substantiam sanctificavit, quæ prius ob transgressionem ruinam subierat.

Post partum, Virgo, inviolata permansisti, quemadmodum fueras ante partum; novum quippe infantem genuisti, qui ante sæcula fuisse cognoscitur.

Me socordia oppressum, et in peccato demersum,

(92') Desideratur in Menæis impressis.

ἡμῶν Θεοῦ ἀγανάκτησιν μεταποίησον τάχος, δυσωποῦμέν σε.

Νεῦσον, ἀχραντε, σωθῆναι τοὺς οἰκέτας σου ἀπολεσθῆναι μέλλοντας ἐν ὀργῇ Θεοῦ, καὶ θυμῷ μεγάλῳ καὶ φρικτῷ τῆς νῦν ἐπελθούσης ἀπειλῆς διὰ τὸ πλήθος τῶν πολλῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

Συμπαθῆς Θεοτόκε, τὸν ἀσυμπάθητον ἢ τεκοῦσθ Σωτῆρα, ἴδε τὴν κάκωσιν καὶ τὸν στεναγμὸν λαοῦ σου, καὶ τάχυνον τοῦ παρακαλέσαι ἡμᾶς οἰκτερηθῆναι.

Φθορὰν τῷ τίκτειν μὴ ὑπομείνασα, πάσης φθορῆς, Παρθένε, ἐξελοῦ ἡμᾶς ἅπαντας, καὶ σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ θλίψεως, παύουσα τοῦ Δεσπότου τὴν ἀγανάκτησιν ταῖς σαῖς μητρικαῖς καταλλαγαῖς, Θεοχαρίτωτε.

sæculi cruciatibus mihi præcatis libera me, o illibatissima.

Habentes te, o Virgo inviolata, præsidium ac murum, et portum, a noxiis tentationibus variisque tribulationibus, precibus tuis eripiamur, dum te pro merito laudamus.

Pro iis qui te Virginem Matrem agnoscunt, legatione **204** fungere, o benedicta, ut a tentationibus ingruentibus, a serpentis jaculis, atque a sempiternis suppliciis, o Virgo, liberentur.

Bonorum amica Virgo, quæ Deum Verbum undequaque bonum peperisti, animam meam peccatorum gravissimo pondere male affectam, precibus tuis bonam effice, ut ea exsequi possit quæ conducunt ad vitam; et ea fugere quæ ad malitiæ mortem deferunt; et ego te cum fide beatam dicam.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μεγαλομάρτυρα Ἀναστασίαν τὴν Ῥωμαίαν, καὶ τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν Ἀβραάμιον, ἡμέρα κθ'.

Σὲ τὴν οὐρανομήκη κλίμακα, ἐν ἣ Θεὸς ἐπεστήρικτο τοὺς βροτοὺς οὐρανίους ἐργαζόμενος, Κόρη, γειραίρομεν.

Σαρκὸς ἐξ αἱμάτων σου ἱερῶν Θεοῦ Πατρὸς Λόγος ἐσαρκώθη ὑπερφυῶς, Παρθένε Μαρία, ἐν θυδίῳ τι τὰ τῆς σαρκὸς μου νεκρῶσαι φρονήματα.

Ἵλλην ἀμαρτίας μου σῶν πρεσβειῶν πυρὶ σύμφληξον, Μήτηρ Θεοῦ, δρόσον μοι τὴν θέλαν τῆς ἀφέσεως φέρουσα.

Ἐπὶ σοί, παναγία, ὁ τοῦ παντὸς αἴτιος δι' ὑπερολήην εὐσπλαγχνίας θέλων ἐσκήνωσε, καὶ καθήγγιασε τὴν τῶν ἀνθρώπων οὐσίαν, παραβάσαι πρότερον ἐξολισθήσασαν.

Μετὰ τόκον διέμεινας ἀφθορος, Παρθένε, ὡς πρὸ γεννήσεως· νέον βρέφος γὰρ ἐκύησας τὸν πρὸ αἰῶνων γνωριζόμενον.

Ῥαθυμίᾳ κρατούμενον καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ με βυθι-

ζόμενον τῇ πρεσβείᾳ σου με λύτρωσαι, Θεοτόκε, A intercessione tua redime, o Deipara, Mater Virgo perpetua.

Μήτηρ ἀειπάρθενε, Ὑμνοῦμέν σε, πανύμνητε Δέσποινα Θεοτόκε, Θεὸν ὑπερύμνητον σαρκὶ ἀσπύρωσ κυήσασαν.

Μητροπάρθενε κήρη, θεῖω φωτιζόμενοι Πνεύματι, πάναγνε, ἱεροὶ προφηταὶ ἱεραὶς ἐν φωναῖς σε προήγγειλαν, ἐξ ἧς Θεὸς Λόγος ὑπὲρ αἰτίαν τε καὶ λόγον ἐσαρκώθη δι' οἶκτον ἀμέτρητον.

Φιλάνθρωπον κυήσασα Θεὸν, φιλάγαθε Δέσποινα, αὐτὸν καθικέτευε τῆς γέννησ τοῦ πυρὸς λυτρωθῆναί με.

Βαρούμενον νυσταγμῷ ῥαθυμίας διανάστησον τῇ σῇ μεσιτείᾳ, Μήτηρ Θεοῦ, καὶ μὴ δόξης ὑπνώσαι τῆς ἀμαρτίας, Παρθένε, εἰς θάνατον· προστάτην B γὰρ καὶ ὁδηγὸν τῆς ἐμῆς σε ζωῆς ἐπιγράφομαι.

Ὅλον τὸν ἄνθρωπον φορέσας ὁ ὑπέρθεος δίχα τῆς ἁμαρτίας ἐκ γαστρὸς σου, ἀγνή, προῆλθε σαρχοφόρος, ὃν ἐκδυσώπει πίστει σε τοὺς τιμῶντας διασῶσαι.

Μόνη τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἀπεγέννησας ἐν διτταῖς οὐσίαις ὑποστάσει μιᾷ ὁριώμενον, Παρθένε, ᾧ μελεφδοῦμεν, πάναγνε, ἀσιγήτως εἰς αἰῶνας.

Σὲ τὴν ἀγνήν καὶ ἀμωμον ἡ παρθένος (Ἀναστασία) ποθήσασα, ἀμωμον καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐτήρησεν, παθῶν ὑπεκαύματα ὑπομονῇ τεφρώσασα, πειρὰν τε πολλῶν ὑπενεγκοῦσα βισάνων, καὶ νῦν ἐπουρανίοις ἐν θαλάμοις χορεύει, σὺν σοὶ εὐφραινομένη εἰς C πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ῥείθρου ζῶντος ὤφθης πανάγιον σκήνωμα, ἐξ οὗ πτόντες οἱ θανατωθέντες τὴν ζωὴν κληρούμεθα, ἀναδωῶντες· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φορέσαντά σε σάρκα ἐκ γυναικὸς ὡς ἐπέγνω ἡ μάρτυς σου, Κύριε, παρθενικαῖς κατηγλαῖσμένη μαρμαρυγαῖς, καὶ μαρτυρίου αἵματι περιηθισμένη, σοὶ τῷ Χριστῷ ὀπίσω τῆς Μητέρας σου ἐνδόξως προστηνέχθη, ὡς βασιλεύοντι τῆς κτίσεως.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην τῇ ἀμαρτίᾳ ψυχὴν μου ἀγάθηνον καὶ ἀγαθῶν αἰωνίων μέτοχον ποίησον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ἡμέρη λ'.

Χαίροις, ὁ πανάγιος ναὸς, ὁ πεκος ὁ θεόδρακος, ἐσφραγισμένη πηγὴ τοῦ ἀθανάτου ῥείθρου, τὴν πόλιν σου, Δέσποινα, φύλαττε ἐκ παντοίων πολεμίων ἀπολιτορχήτως.

Τριάδος τὸν ἕνα ἀπεκύησας τὸ ἀνθρώπινον φορέσαντα, παναγία Μητροπάρθενε, ὃν αἵτησαι σωθῆναι τοὺς σε ἀνυμνοῦντας.

Τῷ ξένῳ σου τόκῳ τοὺς ἐκ Θεοῦ ξενιτεύσαντας ἐν αὐτῷ οἰκειώσω, πανύμνητε, ὅθεν σε μεγαλοφρόνως πίστει δοξάζομεν, καὶ κραυγάζομεν· Χαῖρε, πάντων γηγενῶν τὸ διάσωμα.

Laudamus te, o omni laude dignissima Domina Deipara 205, quæ Deum superiorem omni laude in carne sine semine genuisti.

Mater Virgo puella castissima, prophetæ sacri, divini Spiritus lumine illustrati, sacris vocibus te prænuntiaverunt, ex qua Deus Verbum, supra causam ac verbum incarnatus est propter immensam misericordiam suam.

O Domina honorum amatrix, quæ amatorem hominum Deum peperisti, eundem deprecare, ut liberet me a gehenna ignis.

Me dormitione negligentia gravatum, exsuscita mediatione tua, Mater Dei, neque sinas me in mortem peccati obdormire : te enim patronam ac ducem vitæ meæ mihi vendico, o Virgo.

Superdivinus ille qui totum hominem tanquam vestem portavit, citra peccatum, ex utero tuo incarnatus prodivit, o casta; quem deprecare pro salute eorum, qui te fideliter honorant.

Sola unum Trinitatis peperisti in duabus substantiis, unaque hypostasi conspicuum, o Virgo castissima : cui suaviter concinimus sine intermissione, in sæcula.

Te castam et immaculatam, virgo (Anastasia) amore prosequens, corpus et animam sine macula conservavit; passionum incendia patientia despicens, multorumque tormentorum experimentum perferens : et nunc in cœlestibus thalamis tripudiat tecum gaudens in omnia sæcula.

Fluenti viventis sanctissimum tabernaculum facta es; ex quo libentes nos qui mortui eramus, vitam hæreditamus, clamantes : Benedicite, omnia opera, Dominum.

Statim atque martyr tua (Anastasia) cognovit te, Domine, carnem ex muliere acceptam gestasse, virginalibus radiis illustrata, et martyris sanguine tanquam floribus exornata, tibi Christo tanquam creaturarum regi, post Matrem tuam gloriose adducta est.

O Virgo honorum amatrix, animam meam peccatorum 206 malis viliatam, bonam redde, ac bonorum æternorum participem effice.

Ex Canone in festo SS. Zenobii et Zenobiæ sororis ejus mart., die 30.

Salve, o templum sanctissimum; o vellus divino rore perfusum, o fons signatus immortalis fluenti : custodi, Domina, gregem tuum, ita ut a nullis hostibus expugnetur.

Unum Trinitatis peperisti, o sanctissima Mater Virgo, humana natura indutum; quem deprecare pro salute laudantium te.

Partu tuo peregrino eos, qui a Deo peregrini facti erant, eidem domesticos reddidisti, o omni laude dignissima. Unde te magna voce cum fide glorificamus, clamantes : Salve, o omnium terrigenarum salus.

Gravi peccatorum sarcina semper opprimor, o A
immaculata, et ad te vociferor, ut mediatione tua
me ab illis allevare digneris: tu enim es gloriosa
peccatorum patrona, quæ Redemptorem ac Sal-
vatore[m] peperisti.

Speciosam reddo animam meam, o Virgo, pas-
sionum sceditate deformatam, et mihi cor meum
miserum veræ poenitentiae cogitationibus, et salvum
me fac, o casta, qui ad te constanter atque immo-
biliter confugio.

Locus sanctificationis facta es, o Virgo, ex quo
Deus apparuit sanctificans nos, qui cum sile con-
cinimus: Benedictus, o castissima, fructus ven-
tris tui.

Racemum, quem nulla agricolæ manus excoluit, B
et ex quo indulgentiæ vinum effluxit, cum conce-
peris, o Virgo Mater, a passionibus ebrietatis, te
precor, libera me.

Illumina, quæso, o porta lucis, oculos cordis mei,
207 procul repellens profundissimas peccati te-
nebras ex infelici anima mea; ut te magnificem,
teque cum affectu collaudem omni laude dignis-
simam.

*Ex Canone duplici in festo SS. Apostolorum Stachyis,
Amplie, Urbani, Aristoboli, et Narcissi, et
S. Epimachi martyrum, die 31.*

Montem Dei lucidissimum, arcam sanctam, ac
mensam, urnam totam auream, mundum Dei pa- C
latium, benedictam inter mulieres beatificamus.

Cantabo tibi, Domine Deus meus; quoniam sine
semine ex utero Virginis natus es, per quam etiam
salvas universos tanquam multa præditus miseri-
cordia.

Thalamus Christi luciferus, ac thronus altissi-
mus facta es, o Dei genitrix ab omni labe immunis;
in te enim cum solus ille requievisset, nostros abs-
tulit labores, et futuram requiem dignis præpa-
ravit.

Salve, Mater viri nescia, quæ Deum Verbum in
utero tuo continuisti, atque incarnatum peperisti,
tanquam Deum simul et hominem.

Angelis eminentior apparuisti, o Domina; eum
namque qui illis est formidabilis, ineffabiliter in
utero continere digna facta es, et tanquam infan-
tem in manibus gestare illum, qui dies omnes - ac
tempora præcedit.

Ave, o Deipara innupta, quæ Cherubicis ordini-
bus sublimior fuisti, et Deum incarnatum in ulnis
vectam gestasti.

Supra verbi conceptum, Verbum concepisti ac
peperisti, o omnibus laudibus celebranda, quod
Pater ex utero ante sæcula generavit. Unde te, o
inviolata, tanquam illius Matrem pro debito bea-
tam appellamus.

Quis valeat explicare, o casta, admirabilem par-

Ἄμαρτίας βαρεῖα πάντοτε περίκειμαι φορτία,
ἄχραντε, καὶ βοῶ σοι, τούτων μεσιτεῖα με ἐλάττυνον
σύ γὰρ εἶ προστάτις ἀμαρτωλῶν δεδοξασμένη, λυ-
τρωτὴν καὶ Σωτῆρα κυήσασα.

Ἐραίωσον τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε, ἀμορφία
τῶν παθῶν κρατούμενην, καὶ λογισμοῖς ἀληθοῦς
μετανοίας τὴν ταπεινὴν μου καρδίαν ὀχύρωσον, καὶ
σῶσόν με τὸν ἐπὶ σοὶ ἀδισταχτῶς, ἀγνή, καταφεύ-
γοντα.

Τόπως, Παρθένε, ἀνεδείχθης ἀγιάσματος, ἐξ οὗ
θεοῦ ἐφάνη, ἀγιάζων ἡμᾶς τοῦ; πίστει μελωδοῦντας·
Εὐλογημένος, πάντα γινε ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιτίας.

Τὸν ἀγεώργητον βότρυον συλλαβοῦσα, ἀναπηγά-
ζοντα οἶνον, Παρθενομήτορ, ἀφέσεως, τῶν παθῶν με
τῆς μέθης ἀπάλλαξον, δέομαι.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ
δύματα, δέομαι, μακρὰν ἐλαύνουσα τῆς ἀμαρτίας
σκότος βαθύτατον ἐκ τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς, ἵνα με-
γαλύνω σε, ἵνα πόθῃ σε ὑμῶ τὴν πανύμνητον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους
Στάχυα, Ἀμπλίαν, Οὐρβανόν, Ἀριστόβολον,
Νάρκισσον, καὶ τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἐπίμαχον,
ἡμέρα λα'.

Τὸ περιφανὲς ἕδος Θεοῦ, τὴν κισσὸν τὴν ἀγίαν, καὶ
τράπεζαν, στάμνον τε πάγχρυσον, τὸ καθαρὸν τοῦ
Κυρίου παλάτιον, τὴν εὐλογημένην ἐν γυναιξὶ μα-
καρίσωμεν.

Ἄσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεός μου, ὅτι ἀσπόρως ἐκ
γαστρὸς Παρθένου ἐτέχθης, δι' ἧς καὶ σώσεις ἅπαν-
τας, ὡς μόνος πολυέλεος.

Πιστὰς Χριστοῦ φωτοφόρος, καὶ θρόνος ὑψηλότα-
τος, Θεογεννητορ, ὠφθης, πανάμωμε· ἐν σοὶ γὰρ
μόνος ἀναπαυσάμενος τοὺς ἡμῶν ἀφελματο κόπους,
καὶ τὴν μέλλουσαν τοῖς ἀξίοις ὑπέρειπεν ἀνεσιν

Χαίροις, Μῆτερ ἀπειρόγαμε, ἡ Θεὸν Λόγον ἐν
γαστρὶ σου χωρήσασα, καὶ τεκοῦσα σαρκοῦμενον,
ὡς Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ἐράθης ἀγγέλων ὑπερέχουσα, Δέσποινα· τὸν γὰρ
ἐκεῖνοις φοβερὸν ἀνερμηνεύτως ἐν γαστρὶ χωρῆσαι
ἤξιωσαι, καὶ ἐν χερσὶ βαστάσαι καθάπερ νήπιον τῶν
ἡμερῶν τε καὶ χρόνων ἐπέχεσθαι.

Χαῖρε, Θεοτόκε ἀνύμφευτε, χερουδικῶν ταγμάτων
ὑπερέχουσα, καὶ Θεὸν ἐν ἀγκάλαις ἐποχοῦμενον μετὰ
σαρκὸς βαστάσασα.

Συνέλαβες ὑπὲρ λόγον τὸν Λόγον, καὶ ἔτεκες, παν-
ύμνητε, ὃν Πατὴρ ἐκ γαστρὸς ἀπεγέννησε πρὸ
αἰώνων, ἄχραντε· ὅθεν ὡς τούτου σε Μητέρα χρεω-
στικῶς μακαρίζομεν.

Τίς ἐξείπειν δυνήσεται τοῦ τόκου σου, ἀγνή, τὸν

ὕπὲρ λόγον παράδοξον τρόπον; φύσει γὰρ Θεὸν σαρκωμένον ὑπὲρ λόγον ἐκύησας.

Ἵμνοῦμέν σε δι' ἧς ἐδικαιώθημεν οἱ πρότερον κατάκριτοι, καὶ συνήφθημεν ἀθλοῖς λειτουργοῖς καὶ τοῦ παραδείσου ἠξιώθημεν, ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη θεοχαρίτωτε.

Δυσώπησον ὑπὲρ τῶν οἰκετῶν σου, Θεόνυμφε θεοτόχε, τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, Θεὸν ἡμῶν, ὅτι σὲ καὶ μόνην προστασίαν πιστοὶ ἐπιστάμεθα.

Ῥῦσαι ἡμᾶς πειρασμῶν, καὶ θλίψεων, καὶ συμφορῶν παντοδαπῶν, καὶ Βαρβάρων ἐπιδρομῆς, Δέσποινα πανύμνητε, ὅπως σε δοξάζωμεν, καὶ τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα, Θεόνυμφε, τὸν αἰνετὸν τῶν πατέρων Θεὸν καὶ ὑπερένδοξον.

Ἐν τῇ ἀφλέκτῳ βάτῳ, καὶ δροσοδόλῳ καμίνῳ σὺ προεγράψης, Μητροπάρθενε, ἀφράστως κύησασα σαρκαωμένον Θεὸν, ἀγνή εὐλογημένη.

Σὲ καὶ τείχος, καὶ καταφυγὴν, καὶ κλίμακα πρὸς ὕψος μετάγουσαν τὸ ἀνθρώπινον, πανάμωμε ἀγνή, εἰδότες κραυγάζομεν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον, ὑμνεῖτε...

Σῶσόν με, ἀγνή, ἡ τὸν Σωτῆρα ἀποκυήσασα Χριστὸν, ἡμῖν ὁμοιωθέντα, ὅπως ἐν αἰνέσει σε ἀεὶ μακαρίζωμεν, εὐλογημένη.

Φέρεις τὸν τὰ πάντα φέροντα, καὶ γαλουχεῖς τὸν πᾶσι τροφήν παρέχοντα, μέγα καὶ φρικτὸν τὸ ὑπὲρ νοῦν σου μυστήριον, Κιβωτὸ τοῦ σεπτοῦ ἀγιάσματος, Παρθένε θεοτόχε, ὅθεν πιστῶς σε μακαρίζομεν.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, γεγένησαι· διὰ τοῦτο ἱκετεύω σε, φώτισον, δέομαι, τὰς κόρας τῆς τεταπεινωμένης καρδίας μου παθῶν ταῖς χαλεπαῖς ἁμαρτήσιν, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

MHN NOEMBRIOS.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους Κοσμάων καὶ Δαμιανόν, ἡμέρᾳ α'.

Σωτῆρα καὶ Θεὸν ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων ἐσωμάτωσας, ἀγνή, τὸν δείξαντα ἡμῖν ἰατροῦς τῶν παθῶν ἡμῶν, ἀχραντε, σωτηριώδεις, καὶ θερμοὺς ἀντιλήπτορας τοὺς σεπτοὺς Ἀναργύρους ἐν πνεύματι.

Ἐρασιτάτην ἐν γυναιξὶ σε Θεὸς ἐξελέξατο, καὶ ἐκ σοῦ σωματικῶς, ἀγνή, τεχθῆναι ἠϋδόκησεν, ὁ ἀναπαυόμενος ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

Συμπαθείας με, Παρθένε, τῆς ἐν σοὶ καταξίωσον, ἡ τεκοῦσα Λόγον μόνον ἀληθῶς συμπαθέστατον, τὸν συμπαθεῖς τοὺς ἁγίους ἀναδείξαντα ἰατῆρας καὶ θαυματουργοὺς ἐν τοῖς τέρασιν.

Σοφίαν ἐκύησας Θεοῦ τὴν ἐνυπόστατον, ἀχραντε Παρθένε θεοτόχε, τὴν τοὺς ἁγίους πανσόφους δείξασαν, δι' ὧν τῆς κακίας σοφιστοῦ πέπτωκε τὸ φρούραγμα καὶ δεινὰ πανουργεύματα.

Ναὸν σε καθαρὸν ἀπειργάσατο, Δέσποινα, ὁ καθα-

lus tui **208** rationem, quæ omni ratione est superior? Eum namque qui suapte natura Deus erat, supra verbi conceptum, incarnatum peperisti.

Laudamus te, o benedicta inter mulieres, Deo gratissima, per quam nos antea damnati justificati sumus, et immaterialibus ministris cooptati, ac paradiso digni facti sumus.

Exora, o Dei Sponsa Deipara, pro famulis tuis, Deum nostrum, qui ex te incarnatus est: te enim unicum patrocinium nostrum nos fideles agnoscimus.

Libera nos, o Domina, summe laudanda, a tentationibus, tribulationibus, omnigenis calamitatibus, atque a Barbarorum incursu: ut te, o Dei Sponsa, glorificemus, atque illum, qui ex te natus est, laudabilem ac supergloriosum Deum patrum nostrorum.

In rubo incombusto, et in fornace rore perfusa, tu præfigurata es, o Mater Virgo casta, ac benedicta, quæ Deum incarnatum ineffabiliter genuisti.

Te murum, refugium, et scalam, quæ ducit ad sublimitatem humanum genus, agnoscentes, o casta ab omni labe immunis, clamamus: Benedicite, omnia opera Domini, Dominum, laudate, etc.

Salvum me fac, o casta, quæ Christum Salvatorem, factum nobis similem peperisti, ut cum laudibus te semper beatificemus, o benedicta.

Portas eum qui portat universa, et lacte nutris eum, qui dat omnibus escam. Magnum ac formidabile mysterium tuum, quod omnem mentem transcendit, o Arca venerandæ sanctificationis, Virgo Deipara: unde te fideliter beatificamus.

Lucis habitaculum facta es, o casta, quamobrem te precor, illumina, quæso, pupillas miserabilis cordis mei, graviter a passionibus obscuratas, ut te cum fide beatificem.

209 MENSIS NOVEMBER.

Ex Canone in festo SS. Cosmæ et Damiani martyrum Anargyrorum, die 1.

Salvatorem ac Deum ex puris sanguinibus tuis corporasti, o casta atque immaculata; qui venerandos in spiritu Anargyros, salutare passionum nostrarum medicos, ac ferventes defensores effecit.

Te speciosissimam inter mulieres Deus elegit, o casta, et ex te corporaliter nasci sibi complacuit ille qui requiescit in sanctis suis.

Compassione illa, quæ est in te, dignum me fac, o Virgo, quæ Verbum peperisti, solum vere summa compassione plenum, qui medicos ac thaumaturgos in prodigiis, compassionis in nos compotes effecit.

Sapientiam Dei subsistentem genuisti, o inviolata Virgo Deipara, quæ sanctos sapientissimos effecit; per quos maligni sophistæ jactantia et hostiles astus ceciderunt.

Templum purum effecit te, Domina, purissimum

Verbum, quod divinam Anargyrorum domum semper signis prodigiisque magnificat.

Virga de radice Jesse tu germinasti, o Maria; ex qua nos Christus effloruit, qui Anargyros famulos suos, miraculis tanquam floribus decoravit.

Mortua est mors in te, vitam enim subsistentem Christum ac Dominum peperisti, o inviolata, qui protectores vitæ nostræ constituit Anargyros medicos, esamantes: Benedicite, omnia opera Domini, Dominum.

210 Lucis habitaculum facta es, o casta, quæ universa illustravit, et sanctos luciferos effecit, qui nunc dispellunt spirituales tenebras mortiferarum passionum, o inviolata, sola omni laude dignissima.

Ex Canone in festo SS. martyrum Acepimæ, Æthalæ, et Josephi, die 4.

Tu quæ Deum incomprehensibilem, corpore circumscriptum peperisti, carnem factum ob excessum bonitatis suæ, eundem deprecare, o Virgo, ut servos tuos a periculis eripiat.

Ex te ortus est nobis sol innocens, o immaculatissima, qui lumine radiorum suorum illustrat mundum, tenebris occupatum, et inimici fraude pereuntem, o sanctissima Virgo, Dei sponsa.

Sanctorum martyrum sacrum ornamentum vere facta es, o Virgo, et fidelium refugium, murus, fulcimentum, ac perfecta redemptio; propterea te magna voce glorificamus.

Qui te virginem incorruptam, qualis ante partum fueras, conservavit, o purissima, cum habitasset sine semine in utero tuo, duplex inde processit, Deus scilicet et homo, deificans id quod assumpserat propter bonitatem suam.

Peremptus est hostis vivifico partu tuo, o Virgo inviolata, et ad vitam revocatus est Adam olim ob inobedientiam peremptus degustato fructu: unde te laudat ac beatificat, o immaculatissima.

Divinum hierarcharum ornamentum, et martyrum gloriosorum corona vere facta es, o summe immaculata, ac robur eorum omnium qui semper concinunt: Laudabilis ac supergloriosus Deus patrum nostrorum.

211 Te olim Jacob scalam vidit, o Virgo; per quam quidem supersubstantialis descendit in terram, nos vero in excelsum transduxit. Illum incessanter laudamus, o Desipara, et superexaltamus, in omnia sæcula.

Formidabile partus tui mysterium exprimere lingua nullatenus potest; etenim cœli atque omnium creaturarum Dominum corporasti, o casta Virgo mater, a qua ille carnem emendicavit; unde concordii voce te glorificamus.

Ex Canone duplici in festo S. Joannicii Magni, et SS. Nicandri episcopi, et Hermiei presbyteri, die 4.

Eorum qui ceciderunt revocatio, et eorum qui

Αρώτατος Λόγος, ὁ τὸν θεῖον οἶκον τῶν Ἀναργύρων μεγαλύνων ἐν σημείοις καὶ τέρασι πάντοτε.

Ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ σὺ ἀνεβλάστησας, ἄνθος τὸν Χριστὸν βλαστήσασα, Μαρία, τὸν ὡς ἀνθεσι τοῖς θαύμασι καθωραΐσαντα τοὺς αὐτοῦ ἀναργύρους θεράποντας.

Νεκροῦται ὁ θάνατος ἐν σοί· ζῶτην γὰρ ἔτεκες ἐνυπόστατον Χριστὸν τὸν Κύριον, ἄχραντε, τὸν προστάτας τῆς ζωῆς ἡμῶν τοὺς ἀναργύρους ἰατροὺς βοῶντας δείξαντα· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, γεγένησαι, τοῦ τὰ πάντα καταυγάσαντος, καὶ φωτοφόρου τοὺς ἀγίους δεικνύντος, νῦν τὸ σκότος ἐξαίροντας παθῶν τῶν ψυχοφθόρων ἐν πνεύματι, ἄχραντε, μόνη πολυύμητε.

B

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀκψιμῶν, Αἰθαλῶν καὶ Ἰωσήφ, ἡμέρα γ'.

Ἡ τὸν ἀπερίληπτον Θεὸν περιγραφόμενον σώματι τέξασα, σάρκα χρηματίσαντα ὑπερβολῇ, Παρθένε ἀγαθότητος, τοῦτον ἐκδυσώπει κινδύνων σῶσαι τοὺς δούλους σου.

Ἐκ σοῦ ἀνατέταλκεν ἡμῖν ὁ ἥλιος ὁ ἄδυτος φωτιστικαῖς, πανάμωμε, λάμπει φωτίζων κόσμον σκότει κρατούμενον, καὶ προσπολλύμενον πλάνῃ τοῦ ἀλάστορος, παναγία, Παρθένε Θεόνημφε.

Ἀγίων μάρτύρων ἱερὸν ἐγκαλλώπισμα ὤφθης, Παρθένε, ἀληθῶς, καὶ τῶν πιστῶν καταφυγή, τεῖχος τε καὶ στήριγμα, καὶ παντελῆς ἀπολύτρωσις· μεγαλοφώνως διό σε δοξάζομεν.

C

Τηρήσας σε ὡς πρὸ τόκου παρθένον ἀκήρατον, πανάμωμε, οἰκήσας ἀσπέρως ἐν μήτρᾳ σου, διπλοῦς προελήλυθε Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, θεώσας τὸ προτήρηθῆν ἀγαθότητι.

Νενέκρωται ἐχθρὸς τῷ ζωηφόρῳ σου, Παρθένε, τόκῳ, ἄχραντε, καὶ ἐζώεται Ἀδὰμ παρακοῇ πάλα νεκρωθεὶς, καρποῦ γευσάμενος· ὅθεν σε ὑμνεῖ καὶ μακαρίζει, παναμύμητε.

Ἱεραρχῶν θεῖον ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἀθλοφόρων εὐκλειῶν, παναμύμητε, ἀληθῶς στέφανος γεγένησαι, πάντων τὸ κραταίωμα τῶν μελωδούντων ἐκάστοτε· Ὁ αἰνετὸς πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

D Ἰακώβ σε κλίμακά ποτε ἐώρακε, Παρθένε, δι' ἧς μὲν ὁ ὑπερούσιος κατήλθεν ἐπὶ γῆς, ἡμᾶς δὲ ἀνήγαγε πρὸς τὸ ὕψος· τοῦτον ἀπαύστως ὑμνοῦμεν, Θεοτόκε, καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φράσαι τὸ φρικτὸν μυστήριον τοῦ τοκετοῦ σου γλῶσσαι ὅλως οὐ δύναται· τὸν γὰρ οὐρανοῦ καὶ πάσης κτίσεως Κύριον ἐσωμάτωσας σάρκα πτωχεύσαντα, ἀγνή Παρθενομήτορ· ὅθεν συμφώνως σε δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν δοσιῶν Ἰωαννίκιον τὸν Μέγαν, καὶ τοὺς ἀγίους ἱερομάρτυρας Νίκανδρον ἐπίσκοπον, καὶ Ἑρμῆιον πρεσβύτερον, ἡμέρα δ'.

Πεσόντων ἀνάκλησις, καὶ ἱσταμένων βεβαίωσις.

ὑπάρχεις, πανάμωμε, ὄθεν σοῦ δέομαι, συμπτωθέντα ἅ
μου τὸν νοῦν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀνόρθωσον, Δέσποινα,
ὅπως δοξάζω σε.

Ὁ ἀπερίγραπτος κόλποις Πατρὸς, κόλποις τῆς
Μητρὸς σαρκικῶς περιγράφεται Χριστὸς, μετὰ γέν-
νησιν ταύτην ἀληθῆ παρθένον ὑπὲρ νοῦν διαφυλά-
ξας, ᾧ μεγαλοφώνως βρωμεν· Ἄτωμεν τῷ Θεῷ
ἡμῶν, ὅτι δεδόξασται.

Ῥανίσιν ἐλέους σου, Παρθένα, τοὺς ἀνθρακας
σδέσον τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων, πάναγνε, καὶ
ἐσβεσμένον ἀναψὸν τὸν λύχνον τῆς καρδίας μου χρυ-
σῆ λυχνία, πανάμωμε.

Νοῦς οὐδὲ οὐράνιος τὴν ὑπὲρ νοῦν σου λοχείαν
διερμηνεύει, Κόρη· νοῦ γὰρ τοῦ πρώτου ἐν γαστρὶ
Δόγον, ἀγνή, συνέλαβες τὸν τὰ πάντα λόγῳ συστη-
σάμενον.

Σὲ τὸ ἱλαστήριον πάντων βροτῶν πίστει ἱκετεύω
καὶ δέομαι, εὐλογημένη, ἴσῶν μοι τὸν κριτὴν τὸν
σὸν Υἱὸν ἀπέργασαι, ὅπως καταχρέως δοξάζω σε.

Ἐπὶ θρόνου ἐπηρμένου φοβερῶς ὁ καθήμενος μη-
τρικαῖς ἀγκάλαις βρέφος χρηματίσας καθέζεται, τὴν
συμπτωθεῖσαν εἰκόνα ἀνορθούμενος, καὶ τὴν θέωσιν
τοῖς ἐξ Ἀδάμ χαριζόμενος.

Νοῦς μου θεράπευσον τὰς ἐκτροπὰς, πανάμωμε,
ἴσασαι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου, τῆς βαθυμίας σκότος
ἀπέλασον, ὅπως ἐν αἰνέσει σε ὑμῶ τὴν ἀιμακά-
ριστον, Θεοτόκε πανύμνητε.

Ἡ τὸν Ἀμνὸν καὶ Κύριον κυήσασα σαρκί, Παρθένα,
μόνη ἀμόλυντε, σεμνή, θεία κιθωτὲ, σεπτὴ λυχνία, Ἐ
τὴν ψυχὴν μου καταύγασον.

Ἡ μόνη πάντων βοήθεια, βοήθησον ἡμῖν κινδύ-
νεύουσι, καὶ χεῖρα βρεξον, καὶ πρὸς λιμένας ἐμβί-
θασον τῆς σωτηρίας, Κόρη θεοχαρίτωτε.

Ἡφάνισας τῆς προμήτορος, Κόρη, τὸ ὄνειδος,
εὐλογίαις τὸν ἡμᾶς στεφανοῦντα κυήσασα, καὶ τὴν
λύπην ταύτης εἰς χαρὰν, ἀγαθὴ, μετενήνοχας.

Ἀναλλοίωτον τεκοῦσα μόνη Κύριον, θεοχαρίτωτε,
τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ἀγνή, ἀλλοιωθαί μου τὸν νοῦν ἱκέ-
τευε πρὸς τὰ κρείττονα, δαινώς περιτρεπόμενον
ταῖς τοῦ βίου ἀσχολίαις.

Σωματωθέντα Λόγον ἀνερμηνεύτως τίχτεις, ἀγνή
Παρθένα, τοὺς κραυγάζοντα θανάτου λυτρούμενον·
Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ὁράθης ἀγγέλων ὑπερτέρα, Θεὸν ἀπορρήτως
σωματώσασαι· τοῦτον οὖν ἱκέτευε, Δέσποινα παν-
άμωμε, τῶν σαρκικῶν ἀνώτερον παθῶν γενέσθαι με
νοός ἐν ὑψηλῇ ταπεινώσει ἀνυμνολογοῦντα τὴν σὴν
μεγίστην χάριν.

Τῶν κακῶν μου τὸ πέλαγος ἐξήρανον, εὐσπλαγχνίας
κυήσασα πέλαγος τὸν Λυτρωτὴν καὶ Κύριον, ᾧ βρω-
μεν, Παρθένα· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε
τὸν Κύριον.

Φώτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, φῶς ἡ
κυήσασα, μὴ καταλαβέτω με τῆς ἀμαρτίας σκότος
βαθύτατον, μὴ δὲ βυθὸς καλύψῃ με τῆς ἀπογνώσεως,

stant confirmatio es, o immunis ab omni macula ;
unde te precor, o Domina, erige mentem meam
peccato collapsam, ut glorificem te.

Incircumscribitus in sinu Patris, in Matris sinu
secundum carnem Christus circumscribitur, con-
servans illam supra raptum, virginem ve-
ram post partum : ad magna voce clamamus :
Cantemus Deo nostro, quoniam glorificatus est.

Stillis misericordiae tuae, o Virgo castissima,
extingue carbones peccatorum meorum ; et
lychnum cordis mei extinctum accende, o lucerna
aurea, immaculatissima.

Ne caelestis quidem mens partum tuum, qui
omnem superat mentem, explicare valet, o puella
casta. Primae enim mentis Verbum, quod omnia
B verbo statuit, in utero tuo concepisti.

Te omnium hominum propitiatorium cum fide
rogo ac deprecor, o benedicta : propitium mihi
redde Judicem Filium tuum, ut te pro debito glo-
rificem.

Qui super thronum elevatum terribiliter sedet,
in 212 ulnis maternis, factus infans, residet,
erigens imaginem collapsam, et deificationem filii
Adae gratiose impertiens.

Mentis meae evagationes cura, o purissima ; pas-
sionibus animae meae medere ; negligentiae tenebras
expelle ; ut te semper beatissimam laudibus cele-
brare possim, o Deipara omni laude dignissima.

O Virgo puella, immaculata, ac veneranda, quae
Agnum ac Dominum in carne peperisti ; o arca
divina, o candelabrum venerabile, illumina animam
meam.

O puella, divina gratia cumulatissima, quae sola
es omnium auxilium, auxiliare nobis periclitanti-
bus, et manum nobis porrigens ad portum salutis
deduc nos.

Dedecus primae Matris abolevisi, o puella, illum
enixa, qui nos benedictionibus coronat ; et moero-
rem ejus in gaudium, o benignissima, commutasti.

O casta, Deo charissima, quae sola immutabilem
Dominum peperisti, precare ut dextera sua mutet
mentem meam ad meliora, quae graviter vitae occu-
pationibus circumvolvitur.

Verbum corporatum inexplicabili modo peperisti,
o Virgo casta, quod redimit a morte eos, qui cla-
mant : Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Apparuisi angelis sublimior cum Deum ineffa-
biliter corporasti. Eundem ergo deprecare, o Do-
mina ab omni labe pura, ut me carnalibus passio-
nibus superiorem efficiat, in sublimi mentis humi-
litate hymnis celebrantem maximam gratiam.

Malorum meorum pelagum exsicca, o Virgo, tu
quae misericordiae pelagum Redemptorem ac Domi-
num peperisti, cui vociferamur : Benedicite, omnia
opera, et laudate Dominum.

Illumina, o casta, oculos mentis meae, tu quae
lucem peperisti ; ne me profundissimae peccati
tenebrae deprehendant, neque desperationis abyssus

absorbeat me : sed tu **213** salvum me fac, atque a portum divinæ voluntatis gubernatrix esto mihi.

Luce tua irradia me, o munda ab omni nævo, quæ lucem inaccessibilem peperisti; dissipa nubila animæ meæ, et a tenebris eripe me, obsecro, divinæque salutis dignum fac me, ut laudem te omni laude dignissimam.

Ex Canone in SS. Galationem et Epistemon (92°), die 5.

Præsidium tribulatorum, salus et spes desperatorum, Deipara omni laude celebranda, impensis precibus ora pro nobis, ut a periculis liberemur.

Dissolve cordi meo circumfusam, nubem, o castissima; evibra in me radium veræ poenitentiae, o porta lucis benedicta, atque omnimoda puritate exornata, et concede, ut sicut in die honeste ambulem in præceptis Dei.

Me noxiis affectionibus peremptum ac mortuum vivifica, o puella, quæ vitam illam peperisti, a qua universa mortis vis et potentia dissoluta est.

Lingua terrigenarum nequaquam sufficit ad laudandam te, quæ Dei genitrix facta es, o Domi-para, et Virgo immaculatissima, atque Christianorum confugium.

214 *Ex Canone in SS. Mart. Auctum, Taurionem, et Thessalonicam, die 7.*

Altitudinem tremendi mysterii tui, et profunditatem illius incomprehensibilem, quis valeat, o Virgo, verbis explicare? Deum enim peperisti hominem factum citra omnem causam et rationem.

Ad te semper confugio, o Domina, multitudine tentationum per singulos dies circumdatus. Miserere mei et salva me, o sola omni laude dignissima, quæ Salvatorem ac Dominum universorum peperisti.

Peccatorum tempestate deprehensum, et in discrimine constitutum, rege me, o Deipara, tanquam gubernatrix, et ad tranquillum compunctionis portum dirige.

Gravissima peccatorum sarcina undequaque premor; et clamo ad te, o castissima, ut ab hac me sublevare digneris, et imponere mihi jugum leve illi quod sine impedimento feram, divina intercessionem tua, o sola ab omni labe mundissima.

Verbum, sponsus speciosus tanquam ex thalamo

Ex Canone in S. Michaelem archangelum, die 8

Virgo omni laude cumulata, angelorum decus, hominum auxilium, tu mihi affer opem fluctibus factato, atque peccati tempestate semper agitato ac pene demerso, atque in summo discrimine versanti.

Qui voluntate sua immateriales condidit mentes, in utero tuo materiali voluntarie habitavit, o immaculatissima, atque in carne apparuit homo visibilis, qui erat invisibilis.

Partus tui mysterium admirandum intellectualiter docebatur olim sacer Vates, in spiritu videns te

(92°) Deest, ut sequentes duo, in Menæis impressis.

ἀλλ' αὐτή με σῶσον καὶ κυβερνήσον πρὸς λιμένα τοῦ θεοῦ θαλήματος.

Φωτὶ με καταύγασον τῷ σῶ, πανάμωμη, ἡ τεκοῦσα φῶς ἀπρόσιτον, λύσον τὰ νέφη τῆς ψυχῆς μου, καὶ σκότους με ἐξάρπασον, δέομαι, καὶ θείας σωτηρίας ἀξίωσον, ἵνα ὑμῶ σε τὴν πανύμνητον.

Peperisti in tempore temporis expertem, o sanctissima, hominem factum propter salutem hominum.

Cum universis supernis ac cœlestibus ordinibus, nos omnes Deiparam puellam, per eandem consecuti salutem, magna voce beatificemus.

Tanquam pretiosissimum ac sublimissimum thronum Dei altissimè laudemus, o populi, illam quæ sola post partum mater fuit et virgo.

Tu es, o Deipara, arma nostra et murus: tu præsidium et defensio recurrentium ad te: et nunc te oratricem nostram constituimus, ut ab hostibus nostris liberemur.

processit ex utero tuo, et cum humanam naturam speciosam reddidisset, divina cognitione illustravit, ac malitiæ deformitatem abstulit, o Virgo sponsa Dei.

Animam meam pessimis peccati jaculis vulneratam miserare: mentem meam graviter transgressionibus obscuratam illumina, Domina Deipara, quæ lucis datorem Christum peperisti.

Animam meam passionibus, plurimisque peccatis peremptam, vitæ restitue, o Virgo inviolata, quæ vitam genuisti, quæ per mortem et passionem suam, omnes mortis vires dissolvit; et concede mihi, ut grato corde concinam: O populus, superexaltate, etc.

215 Illumina, porta lucis, animam meam, quam inimicus peccatorum tenebris obscuravit: et ab omnibus hujus vitæ perturbationibus, ac tenebris perpetuis, atque ab igne, et verme libera me, ut glorificem te, o Deipara, hominum revocatio.

apertissime montem umbrosam, ex quo Deus sanctus venit corporatus.

Intellectualibus angelis sublimiorem te Deus ostendit, ingressus in uterum tuum; quem deprecare, o tota pura et inviolata, semper pro salute animarum nostrarum.

Beatus populus, qui semper beatificat te, o beata, quæ Deum beatum peperisti, qui ineffabili unione misericorditer homines deificavit.

Mentis magnæ Verbum æternum cum in te, o puella, vere ineffabili ac stupenda ratione inhabi-

uisse vidisset archangelus Gabriel, exclamavit : Ave, A
o benedicta, thronus Altissimi.

Pronubus divinus archangelus astans clamavit
ad te : Ave, sponsa Dei innupta, angelorum gloria,
atque hominum **216** salus et munimentum.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ὀρη-
σιφόρον καὶ Περφόριον, καὶ τὰς ὁσίας Μα-
τρώνην καὶ Θεοκτίστην, ἡμέρα θ'.

Ἐστησας θανάτου τὴν τυραννίδα, ἀθανασίαν καὶ
ζωὴν τῷ κόσμῳ κηύσασα, Χριστὸν τὸν Λυτρωτὴν
ἡμῶν, Παρθένε ἀπειρόγαμε,

Ἡ κηύσασα κόσμῳ θείαν σωτηρίαν καὶ ἀνάκλησιν,
ταῖς πρεσβείαις σου σῶζε τοὺς πιστῶς σοι προστρέ-
χοντας, ἀχραντε.

Νεῦσον, πάναγνε. σωθῆναι με· τὸν γὰρ θείῳ νεύ-
ματι τὸ πᾶν περιάγοντα ἐσωμάτωσας Θεὸν Λόγον
ὑπὲρ λόγον καὶ διάνοιαν.

Ἦνωται ἐν μήτρᾳ σου ὁ Πλαστοργὸς σαρκί, πάν-
αγνε. μείνας ὁ ἦν, ὅπως τὸ εὖ εἶναι τοῖς ἀνθρώ-
ποις δωρήσεται.

Σωματούμενον ἐκύησας Θεὸν Λόγον, ὁμοιωθῆναι,
Κόρη, διὰ σπλάγχνα ἐλέους πᾶσιν εὐδοκήσαντα, παν-
άμωμε Δέσποινα.

Οὐ λιπῶν τὰ οὐράνια, ἀχραντε, κενούται Θεὸς ἐν
μήτρᾳ σου, καὶ μετρεῖται ὁ ἀμέτρητος τὰ ἀμέτρητά
μου λύων πταίσματα.

Ἐνώκησεν ἐν σοὶ χωρηθεὶς ὁ ἀχώρητος, καὶ ἔδει-
ξεν οὐρανῶν σε πλατυτέραν, Παρθένε· διὸ σε μαχα-
ρίζομεν.

Νεκρῶν τε καὶ τῶν ζώντων Δεσπότην ἀποτεκοῦσα,
τὰ πάθη, πανάμωμε, τὰ τῆς σαρκὸς μου θανάτωσον.

Νομίμων δίχα φύσεως, Παρθένε, τὸν νομοδότην
τίκτεις, ἀναπλάττοντα τὴν συντριβείσαν φύσιν ἡμῶν,
ὃν δυσώπει σῶσαι με ἀμαρτίαις συντριβόμενον.

Δεδούλωτο ἀμαρτία ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ
ταύτην ἐβρύσω τῆς πονηρᾶς, Θεοτόκε, δουλείας τὸν
τῶν ἀπάντων Δεσπότην κηύσασα τὸν δείξαντα πᾶσιν
ἡμῖν τῆς ζωῆς τὰς εἰσόδους, πανάμωμε.

Σεσαρκωμένον Λόγον σῶν ἐξ αἱμάτων τίκτεις
βροτοὺς θεῶσαι εὐδοκήσαντα, Παρθένε, τοὺς μέλλον-
τας· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Λύουσα Εὐας τὴν κατάραν, παναμώμητε, ἐγέννη-
σας, Παρθένε, τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ἀφράστως συλλα-
βούσα, καὶ ὑπὲρ νοῦν κηύσασα σωτηρίαν τοῖς ἀν-
θρώποις.

Ῥόδον ἐκλεκτὸν ἐν ταῖς κοιλάσι, Κόρη, τοῦ βίου
εὐρηκῶς, ἠράσθη σου τοῦ κάλλους Λόγος τοῦ Θεοῦ,
καὶ σαρκωθείς εὐωδίασε τὴν οἰκουμένην.

Ἴδου ἡ Παρθένος, ὣς φησιν ἐν πνεύματι ὁ Ἠσαίας,
ἔσχεν ἐν κοιλίᾳ τὸν ἡμᾶς βυσάμενον ἄδου κοιλίας
εὐσεβῶς βοῶντας· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον καὶ ὑπερ-
υψοῦτε.

Φορέσας με ὕλον ἐκ τῶν σῶν θείων αἱμάτων

Ad vocem angeli Gabrielis concepisti Deum Ver-
bum, o intemeratissima, qui verbo super nos exer-
citus creavit, et verbum præstat, quo laudare possi-
mus sanctam illius condensationem, quæ est su-
per omne verbum et cogitationem.

Ex Canone duplici in festo SS. Onesiphori et Por-
phyrii martyrum et sanctarum Matronæ ac Theoc-
tistæ, die 9.

Finem imposuisti mortis tyranniæ, o Virgo viri-
nescia, mundo immortalitatem ac vitam genuisti,
Christum scilicet Redemptorem nostrum.

O inviolata, quæ divinam salutem ac reparatio-
nem mundo peperisti, salva intercessionibus tuis
eos qui fideliter recurrunt ad te.

B Annue, o castissima, salutem meam : etenim nutu di-
vino universa circumagentem Deum Verbum supra
verbi mentisque conceptum corporasti.

Unitus est in utero tuo carni Creator, o castis-
sima, manens id quod erat, ut hominibus felicita-
tem vitæ largiretur.

Deum Verbum incorporatum peperisti, o puella ac
Domina immaculatissima, cui placitum fuit omnibus
asimilari propter viscera misericordie suæ.

Nou relinquens caelestia exinanitus est Deus in
utero tuo, o inviolata, et immensus mensuratus est
immensa peccata diminuens.

Habitavit in te comprehensus incomprehensibilis,
et effecit te cælis latiore, o Virgo. Propterea
beatam te dicimus.

C Mortuorum ac viventium Dominum enixa, pas-
siones carnis meæ mortifica, o immunis ab omni
macula.

217 Præter consuetas naturæ leges peperisti,
o Virgo, legislatorem, qui naturam nostram con-
tritam reformavit. Eundem deprecare, ut mihi a
peccatis contrito salutem concedat.

In servitutem peccati reducta est natura homi-
num; at tu, o Deipara, illam a pessima servitute
redemisti, Dominum universorum enixa, o immu-
culatissima, qui omnibus nobis vitæ aditus de-
monstravit.

Incarnatum Verbum ex tuis sanguinibus pepe-
risti, o Virgo; cui placitum fuit deificare homines
D qui concinunt : Benedictus es, Deus patrum nostror-
um.

Solvens Evæ maledictionem, genuisti, o inviola-
tissima, omnium Deum; quem ineffabiliter conce-
pisti, atque inexcogitabiliter peperisti in hominum
salutem.

Eum te, o puella, rosam electam in convallibus
vitæ Verbum Dei invenisset, pulchritudinis tuæ
amore captum est, et incarnatum, odore replevit
orbem terrarum.

Ecce Virgo, quemadmodum in spiritu dixit Isaias,
in utero habuit illum qui nos ab inferorum utero
redemit, religiose canentes : Laudate Dominum, et
superexaltate, etc.

Ferens ioc totum tanquam vestem ex tuis divinis

sanguinibus, o intemeratissima, tanquam sponsus Dominus processit; et lacte tuo nutritus est, qui consilio suo nutrit omnes creaturas, o benedicta semper Virgo.

O puella, quæ manibus tuis illum tulisti, qui nutu fert universa, libera me a manu alieni mediatione tua, et luce tua illumina mentem meam, et alienum fac me a passionibus quæ impudenter oppugnant me.

218 *Ex Canone in festo SS. apostolorum Olympæ, Rhodionis, Sosipatri, etc., die 10.*

Genus humanum partu tuo reformasti, o Virgo: Verbum namque Patris genuisti, quod carnem mortalem gestavit, et vias immortalitatis nobis ostendit.

Unigenitum Patris Filium, qui prius fuerat sine matre, nunc ex te sine patre natum agnoscentes, Dei matrem te confitemur, quæ sine dolore peperisti, et virgo permansisti ratione ineffabili, o Dei sponsa Maria.

Miracula superavit universa miraculum illud novum, quod in te, o purissima, manifeste factum est: Deum enim corporaliter peperisti, o Dei sponsa, hominibus misericorditer unitum unione impermista.

Concepisti per verbum Verbum, o illibatissima Deipara, ac supra verbum, factum hominem, peperisti, propterea te verbis divinitus inspiratis assidue beatificamus.

Tanquam aliud cælum priori cælo sublimius factum, te, Domina, glorificamus; quod nobis Soli justitiæ protulit, et profundas ignorantie tenebras eliminavit.

Verbum Patris coæternum, hominibus manifestatum, corporasti, o puella, et in carne peperisti hominem factum propter hominis salutem. Laudabilis et supergloriosus Deus patrum.

Urna quæ olim manna ferebat, te, o casta, figurabat: Christum enim, dulcedinem nostram, portasti, o veneranda, et in carne peperisti, qui eripit ab omni amaritudine sceleratissimorum peccatorum eos qui superexaltant ipsum in sæcula.

Parce, Domine, populo tuo, a Barbarorum in-
eursu, peccatis, tentationibus, et æterno supplicio liberans nos per **219** preces sanctissimæ Virginis Genitricis tuæ et gloriosorum apostolorum tuorum.

Ex Canone in SS. Orestem, Menam, Victorem, Vincentium, Stephanidem, et Theodorum Studitam, die 10 (92^{***}).

O laudabilissima, quæ sola supra naturæ ordinem Conditorum et Factorum universi, qui in te naturas innovavit, peperisti, redime me a peccatis, et a tormentis eripe me.

Medica mentem meam pravæ affectionibus vitiatam, o inviolata; ac divinæ gratiæ læta luce animam meam perfunde.

Malitiæ turbine exagitatum, et procelloso passio-

Α προέρχεται ὡς νυμφὸς, παναμώμητε, ὁ Δεσπότης, καὶ γάλακτι ἐκτρέφεται ἅπασαν τὴν κτίσιν διατρέφον βουλήματι, εὐλογημένη Ἄειπάρθενε.

Φέρουσα, Κόρη, ταῖς χερεὶ τὸν τὴ σύμπαντα τῷ νεύματι φέροντα, χεῖρός με λύτρωσαι τοῦ ἀλλοτρίου τῆ μεσιτείας σου, καὶ τῷ φωτὶ σου τὴν ἐμὴν διάνοισιν φώτισον, καὶ ἀλλοτρίωσον τῶν παθῶν τῶν ἀναιδῶς πολεμούντων με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους Ὀλυμπᾶν, Ῥοδίωνα, Σωσίπατρον, κ. τ. λ., ἡμέρη ι'.

Γένος τὸ ἀνθρώπινον τῆ σῆ κυοφορίᾳ, Παρθένε, ἀνέπλασας· Λόγον γὰρ ἐκύησας τὸν τοῦ Πατρὸς, σάρκα θνητὴν φορέσαντα, καὶ ἀθανασίας ὁδοὺς ἡμῖν ὑποδείξαντα.

Υἱὸν τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, ἀμήτορα τὸ πρότερον, ἐκ σοῦ τεχθέντα γνόντες ἀπάτορα, Θεοῦ Μητέρα ὁμολογοῦμέν σε, ἀπαθῶς κυήσασαν καὶ παρθένον μέλυσαν ὑπὲρ λόγον, Μαρία Θεόνομφε.

Θαυμάτων ἐπέκεινα ἀπάντων, πανάμωμε, τὸ ἐπὶ σοὶ κενουργηθὲν θαῦμα ἐδείχθη ἐμφανῶς· Θεὸν γὰρ ἐκύησας σωματικῶς, βροτοῖς δι' οἶκτον ἐνούμενον ἐν ἀσυγχύτῳ ἐνώσει, Θεόνομφε.

Συνέλαβες διὰ λόγου τὸν Λόγον, πανάμωμε, καὶ ἔτεκες ὑπὲρ λόγον γενόμενον, Θεοτόκε, ἀνθρώπον· διὸ σε λόγοις θεοπνεύστοις διαπαντὸς μακαρίζομεν.

C Ὡς ἄλλον οὐρανὸν τοῦ πρώην, Δέσποινα, δειχθεῖσαν ὑψηλότερόν σε δοξάζομεν, τὸν Ἥλιον ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἀνατελλαντα, καὶ τὸ βαθύ τῆς ἀγνωσίας σκότος διώξαντα.

Τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον συναἰδῖον ἐμφανισθέντα τοῖς βροτοῖς ἐσωμάτωσας, καὶ σαρκὶ, Κόρη, ἀπεκύησας ἀνθρώπον γενόμενον, διὰ τὸ σῶσαι τὸν ἀνθρώπον. Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Στάμνος πάλαι φέρουσα, ἀγνή, ἐτύπου σε τὸ μάννα· Χριστὸν γὰρ, τὸν γλυκατμὸν ἡμῶν, ἐδάστασας, σεμνή, καὶ σαρκὶ ἐκύησας ἐξάιροντα πάσης πικρίας ἀτόπων ἐγκλημάτων τοὺς ὑπερυψοῦντας αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, Κύριε, ἐπιδρομῆς Βαρβάρων ἡμᾶς λυτρούμενος, καὶ ἀμαρτιῶν, καὶ πειρασμῶν, καὶ κολάσεως αἰωνίου, εὐχαῖς τῆς τεχούσης σε, Παρθένε παναγία, καὶ τῶν ἐνδόξων ἀποστόλων σου.

num pelago jactatum salva servum tuum ad te confugientem, o inviolata.

A violentis peccati fluetibus, a passionum ignominia, atque ab omni, quod circumstat, malo, salvos fac servos tuos, o casta.

Mortifica carnis meæ prudentiam, Virgo inviolata, quæ Christum concepisti, qui divina potentia mortuam hominum naturam vivificavit.

(92^{***}) Desideratur in Menæis impressis.

Verbum Dei, innovatis naturæ legibus, cum esset sine principio, ex puris sanguinibus tuis incarnatum est, o Virgo, supra rationis captum, et factum infans, hominem corruptum redintegravit.

Dominus altissimus, cum esset verus Deus, humanam formam ex te suscepit, o Virgo castissima, atque hominem deificavit, eumque a corruptione

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα, ἡμέρα ιβ'.

Ἴνα τοὺς κάτω τοῖς ἄνω συνάψαιεν, ὁ ἄριστος πάντων Θεὸς μήτραν ἀπειρόγαμον ὑπέδου, καὶ σαρκὸς φανεῖς ἐν ὁμοκώματι, τῆς ἐχθρας τὸ μεσότειχον ἐλὼν εἰρήνην ἐμεσίτευσε, καὶ ζωὴν ἐδράβευσε, καὶ θεῖαν ἀπολύτρωσιν.

Ἐπὶ σοὶ, παναγία, ὁ τοῦ παντὸς αἴτιος δι' ὑπερβολὴν εὐσπλαγγίας θέλων ἐσκήνωσε, καὶ καθηγίασε τὴν τῶν ἀνθρώπων οὐσίαν παραβάσει πρότερον ἐξολισθήσασαν.

Ἰασαί μου τὰ τραύματα, Κόρη, τῆς καρδίας, καὶ κατευόδωσον τῆς ψυχῆς μου τὰ κινήματα εἰς Θεοῦ, Παρθένε, τὰ θελήματα.

Τὴν σκοτισθεῖσαν ψυχὴν μου ταῖς φιληδονίαις τοῦ βίου, ἀγνή πανάμωμε, τῷ φωτὶ τῷ σὺ ταύτην καταύγασον, ἢ τὸ φῶς Χριστὸν τεκοῦσα τῆς ἀγνοίας σκοτὸς λύοντα.

Νοήσαντες θεηγόροι προφήται μυστηρίου σου, Παρθένε, τὸ βάθος, προφητικῶς προκατήγγειλαν τοῦτο, φωταγωγοῦμενοι θεῖῳ Πνεύματι, καὶ νῦν ἡμεῖς περιφανῶς τὰς ἐκβάσεις ὁρῶντες πιστεύομεν.

Μόνη τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἀπεγέννησας ἐν δύο ταῖς οὐσίαις ὑποστάσει μιᾷ ὁρῶμενον, Παρθένε, ᾧ μελωδοῦμεν· Κύριε ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ῥείθρου ζῶντος ὠφθης, παναγία, σκήνωμα, ἐξ οὗ πίνοντες οἱ θανατωθέντες τὴν ζωὴν κληρούμεθα ἀναβωῶντες· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φανείσα πλατυτέρα οὐρανῶν, Παρθένε, τὸν λογισμὸν μου στενοῦμενον πλάτυνον, χωρητικὸν χαρισμάτων θεῶν δεικνύουσα.

*Ex Canone in S. Philippum Apostolum, die 14 (92***).*

O sanctissima, Deoque gratissima, esto mihi adiutrix et patrona apud Christum, ut liberet me ab æterno iudicio, et ab omnimoda serpentis læsione.

Mentis meæ vagationes, corporis passionēs, atque animæ morbos cura, o Virgo, et ad vias bonas dirige me, ut faciens Dei voluntatem, inveniam vitam æternam.

Tanquam animatum Domini palatium, et fidelium asylum, eorumque, qui in tribulationibus versantur, auxilium, et ducem infallibilem gratia plenam laudemus.

Te, quæ optimum Dominum peperisti, deprecamur,

(92***; Desideratur in Menæis impressis.

ereptum, incorruptione donavit. Quamobrem te universi benedicimus, o Dei sponsa Maria.

Horrescunt angelorum ordines, o immaculata, considerantes mysterium partus tui, quod est supra naturam : **220** Deum enim peperisti, et tanquam filium lactasti eum qui nutrit universa.

Ex Canone in festo S. Joannis Eleemosynarii, die 12.

Ut superiores ac cælestes cum inferioribus copularet, solus omnium Deus uterum illibatum ingressus est, et in similitudine carnis apparens, intermedio inimicitiae pariete sublato, pacem interposuit, et vitam, divinamque redemptionem donavit.

In te, o sanctissima, universi auctor, propter excessum misericordiae suæ voluntarie inhabitans, sanctificavit hominum substantiam, quæ propter primam transgressionem corruebat.

Medere vulneribus cordis mei, o puella Virgo, et animæ meæ motus ad Dei voluntatem perficiendam felici tramite dirige.

Animam meam voluptatum vitæ amore obtenebratam luce tua illumina, o casta, ac libera ab omni labe, quæ lucem Christum peperisti, a quo ignorantiae tenebræ dissolvuntur.

Diviniloqui prophetæ intellectu assecuti profunditatem mysterii tui, o Virgo, propheticè illud enuntiaverunt, divini Spiritus luce illustrati. Et nunc nos illorum vaticinii exitum manifeste videntes, credimus.

Tu sola, o Virgo, unum Trinitatis in duabus substantiis atque unica hypostasi agnitum peperisti, cui concinimus : Benedictus es, Domine Deus, etc.

Fluvii viventis tabernaculum facta es, o sanctissima, ex quo bibentes nos qui mortui eramus, hæredes vitæ evadimus, clamantes : Benedicite, omnia opera, Dominum, et superexaltate eum in omnia sæcula.

Tu, o Virgo, quæ coelis latior apparulisti, dilatamentem **221** meam angustatam, et divinorum charismatum capacem redde.

D mur, o benignissima Dei Genitrix, ab omni malo eripe populum tuum.

Intellectuale candelabrum te propheta vidit, o inviolata, vere habens lucernam, illuminationem, et propitiationem animarum nostrarum.

Lingua et corde te prædico Deiparam, o inviolatissima; Deum enim immortalē peperisti, cui omnes modulantes canimus, Benedictus es, Deus, etc.

Illum qui est ante sæcula, novum infantem in terra peperisti, o Virgo, innovantem nos, qui anti-

qua malitia graviter inveterati eramus : unde te laudamus, o casta, In sæcula.

Custodi servos tuos, o sanctissima Virgo involuta, illæsos a vulnere omnium telorum Inimici; et

222 *Ex Canone in festo SS. mart. Samonæ, Guria, et Abibi, die 15.*

Sapientiæ illius, quæ omnem excedit sapientiam, tabernaculum es, o immaculatissima; suam enim ipsius domum ex castissimo sanguine tuo, o Virgo, ædificare sibi complacuit, ad salutem eorum qui te collaudant.

Te medicaminum fontem effecit, qui in uterum tuum ingressus est, o Dei Mater castissima: meæ igitur animæ medere.

Supra mentis captum peperisti, o Virgo, et post partum virgo item permansisti: quamobrem incessabilibus vocibus te inconcussa fide salutamus clamantes: Salve, Regina.

Ille qui solus bonus est, et pelagus benignitatis, atque universa continet ac sustinet, in ulnis tuis, o Dei Mater, contineri ac sustineri dignatus est.

Cum te solam tanquam liliū purissimum in medio spinarum (93), et florem convallium spon- sus reperisset, o Dei Mater, spiritale in te tabernaculum sibi constituit.

Tanquam speculum tersissimum ac lucidissimum (94) divini radii nitorem in te evibratum continuisti; benedicta tu inter mulieres.

(93) Fuit B. Virgo tanquam liliū purissimum, quia sine ulla originalis macula concepta, cum cæteri Adæ filii fuerint ob peccatum originale, non lilia, sed spinæ. Favet Federicus Nausea episcopus Viennensis, homil. 81, dum exponens illa verba ex n. Cantic. cap. *Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias*, ait: « Esi ex lege naturæ omnes filia humanæ spinosæ, id est, peccato conceptæ sicut, Maria tamen sanctissima Virgo per legem gratiæ immaculata mansit, non secus ac liliū inter spinas, quæ etsi sint quantumlibet horridæ, asperæ rigidæque atque tumidæ, crescit tamen subter ipsas sine macula liliū ipsam speciosissimum, nihil suæ virtutis amittens. » Et D. Anselmus *De conceptu virginati* cap. 4; « Liliū, inquit, potest nasci inter spinas, et illis non pungi; sic Mater Christi potuit concipi inter peccatores, et peccato non tangi. » Hinc Adamus de S. Victore in suis Rhythmis sanctam Virginem salutat his verbis:

*Salve, Verbi sacra Parens,
Flos de spina, spina carens,
Flos spinetigloria:
Nos spinetum, nos peccati
Spina sumus cruentati,
Sed tu spinæ nescia.*

Dixit Virginem florem de spina, quia fuit ex majoribus in peccato conceptis oriunda, sed non dicit illam florem factum ex spina, quia Virgo semper flos seu liliū fuit, unde etiam dicit nesciam spinæ, tanquam Virgo de se nihil aliud sciat, aut scire possit, quam quod fuerit semper liliū, nunquam spina. Vide Bustum in *Mariali* serm. 5 de concept. parte III, ubi probans B. Virginem in lillo figuratam Cantic. II, *Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias*, ait inter alia: « Licet li-

fringe audaciam ac fastum omnium hostium Agarenorum, ut te cum fide, o Doipara, beatam dicamus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Σαμονῶν, Γουρίαν, καὶ Ἀβίβον, ἡμέρα ιε'.

Σοφίας τῆς ὑπερσόφου γέγονας σκηνή, πανάμωμε- τὸν ἑαυτοῦ γὰρ οἶκον ἐκ τῶν σῶν παναχράντων αἱμάτων, σεμνή, οἰκονομεῖν εὐδόκησε πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἰάσων σε πηγὴν ὁ τὴν σὴν μήτραν ὑποδύς ἔδειξε, μήτηρ Θεοῦ πάναγνε· τὴν ἐμὴν ψυχὴν οὖν θεράπευσον.

Ἵπὲρ ἔννοιαν ἐκύησας, ὦ Παρθένε, καὶ μετὰ τόκον ὤρθης παρθενεύουσα πάλιν· μέγα τὸ μυστήριον τῆς κυοφορίας σου, Ἀειπάρθενε ἀχραντε, ὑμνοῦμεν.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ πελάγει χρηστότητος τὰ σύμπαντα, Θεομήτορ, συγκρατῶν σαῖς ἀγκάλαις κρατεῖσθαι κατηξίωσεν.

Σὲ μόνην τῶν ἀκανθῶν ἐν μέσῳ εὐδράμενος ὡς καθαρῶτατον κρίνον, καὶ κοιλάδων ἄνθος, ὦ Θεομήτορ, ὁ Νυμφίος ὁ νοητὸς ἐν σοὶ κατεσχένωσεν.

Ὡς νεόσμητον καὶ φωταυγίας πέμπτον ἑτοπτρον, ἀγλὴν θεϊκῆς, Παρθένε, μαρμαρυγῆς προσδαλοῦσάν σοι ἐχώρησας· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, Πανάμωμε Δέσποινα.

lilium inter spinas nascatur, tamen sine spinis est, et totum candidum atque odoriferum exstat; sic B. Virgo Maria, quamvis a primis parentibus per peccatum spinosis sit propagata, tamen sine macula fuit, et per munditiam et puritatem tota candida atque odorifera permansit. » Sic ille.

Porro S. Sabbas in *Menzeis Græcorum*, die 20 Januarii, ode 6, quod etiam hic asserit S. Josephus, B. Virginem solam a Christo sponso, tanquam purissimum liliū in medio spinarum inventam testatur his verbis:

Ex te sola, quam purissimo lilio in medio spinarum
[*invento,*
Uterum incolens tuum, Sponsus ille tuus processit.

Sic ille. Nimirum (ut in *Mariana Pietate Græcorum* inquit P. Simon Wagnerek) ex mente S. Sabbas Christus Mariam inter homines in peccatis conceptos invenit, non tanquam similem illis, id est, tanquam spinam inter spinas, sic enim ex spina debuisset primum facere liliū, cum revera non liliū invenisset Mariam, sed spinam. Quod autem artifices faciunt, hoc excogitare seu invenire dicuntur. Asserunt proinde S. Sabbas, et S. Josephus Christum inter spinas, id est, omnes homines, qui concipiuntur in peccato, non spinam, sed liliū invenisse Mariam, quia illam inter spinas, non spinam, nec ex spina liliū, sed ab initio liliū fecit, id est, sine ulla originis macula existere jussit.

(94) Si decens fuit, ut peccati venialis levissima macula a Mariano speculo, ut tersissimum et lucidissimum vere appellari posset, procul aberet; dignius certe et decentius longe fuit, ut originalis culpæ labe ab eodem quam longissime arceretur. Peccatum enim veniale macula quædam est, sed levissima, utpote, quæ animæ pulchritudinem,

Φύσειν ὁρώμενον διτταῖς Χριστὸν ἐγέννησας μίαν Ἀ φέροντα σαφῶς ὑπόστασιν σύνθετον, ἀνθρωπότητι θεότητος συνεισδραμούσης φυσικὴν ὄντως καθ' ἑνωσιν ὄθεν πάντες σε εὐλογοῦμεν, Μαρία Θεόνυμφε.

Σαρκί ἐπιδημήσαι θελήσας ὁ διακοσμήσας πάντα Λόγος ἐν σοὶ κατεσκήνωσε, μόνην ἀγιωτέραν πάντων εὐράμιος, καὶ Θεοτόκον ἔδειξεν ἐπ' ἀληθείας, Μητροπάρθενε.

Ἐκ τοῦ Κανόνοϋ εἰς τὸν ὁσίων Γρηγόριον τὸν Ἀσκαπολίτην, ἡμέρα κ'.

Ἡ ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανὸν διήκουσα κλίμαξ οὐράνιος, δι' ἧς Θεοῦ Λόγος τοῖς βροτοῖς ὠμίλησε, εὐλογημένη πάναγνε, ἀνερμήνευτον θαῦμα, ἀκατανόητον δρᾶμα, σῶζε τοὺς εἰς σὲ καταφεύγοντας.

Χαῖρε, μόνη τεκοῦσα τὸν τοῦ παντός Κύριον· χαῖρε, τὴν ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις ἡ προξενήσασα· χαῖρε, κατάσκιον καὶ ἀλατόμητον ὄρος, τῶν πιστῶν τὸ στήριγμα· χαῖρε, πανάμωμε.

Μήτηρ Θεοῦ, εὐλογημένη, πανάμωμε, τῆς ψυχῆς μου τραύματα θεράπευσον, τὰς ἡδονὰς σβέσον τῆς σαρκὸς, τὴν ἐσκοτισμένην καρδίαν μου φωταγώγησον, εἰρήνευσον τὸν νοῦν μου καὶ παντοίας ἐκ βλάβης, καὶ ἐχθρῶν ἐπηρείας με λύτρωσαι.

Προστασία τοῦ κόσμου, Μητηρ Ἀειπάρθενε, σὺ με κυβέρνησον, καὶ ὁδήγησόν με εἰς εὐθείαν ὁδόν, καὶ κατεύθυνον πρὸς δικαιοσύνην· τρίβους ὁρθὰς τὸν λογισμὸν μου, καὶ ψυχῆς τὰς πορείας εὐθύνουσα.

Μαρία τὸ καθαρὸν βασιλέως παλάτιον, γενόμενόν με ληστῶν ἀκάθαρτον σπήλαιον εὐχαῖς σου καθάρασα, τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος ναδὸν ἁγίου ἀνάδειξον.

Νεκρὸν χρηματίσαντα τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ ἀπολλύμενον, τὴν ζωὴν ἡ τεκοῦσα, ἀγνή Παρθένε, ζώωσον καὶ σῶσόν με, καὶ τῆς γέννης ἐξάρπασον ψάλλοντα· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἡ τὸν κριτὴν καὶ Κύριον ὑπὲρ λόγον κηύσασα, τοῦτον, ὡς Υἱὸν σου, παναγία, αἰτησαι ἐν ὧρα τῆς κρίσεως, τῆς καταδίκης, καὶ τοῦ πυρός, σκότους ἀφεγγυός, καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων λυτρώσασθαι τοὺς πιστεῖ εὐσεβῶς μελωδοῦντας λαούς· Ὑπερυψοῦμαι εἰς τοὺς αἰῶνας...

Φωνὴν σοὶ τοῦ Γαβριὴλ οἱ πιστοὶ περιχαρῶς προσφθεγγόμεθα· Χαῖρε, παράδεισε, ζωῆς τὸ ξύλον ἀναβλαστήσασα· χαῖρε, ἡ λύσις τῆς ἀρᾶς, μαρτύρων

gratiam videlicet, extenuat, non tamen corrumpit : per quam charitatis fervor intepescit quidem, sed non exstinguitur : quæ valetudinem imminuit animis, sed mortem non consciscit : quæ Dei erga nos amorem præfervidum fortasse etiam defervere facit, odium vero minime lacessit aut provocat. Contra vero originalis culpæ labes animi pulchritudinem corrumpit, charitatem excludit, mortem affert, et Dei Opt. Max. odium homini accersit. Inmunditiam legalem, illam scilicet, quam feminæ propter sordes, quibus ex partu imbuebantur, contrahere solebant, a nitidissimo Matris suæ speculo Deus abesse voluit, ut docet Cyprianus in serm. de Nativit., Augustinus de v. Hæresibus, Epiphanius in Compendio Doct., Nazianzenus orat. 40 et alii.

Duplici præditum natura, unicam vero gerentem personam sine dubio Christum genuisti ; compositum, per concurrentiam divinitatis cum humanitate, physica prorsus ac vera unione. Unde universi te benedicimus, o Maria sponsa Dei.

Cum Verbum, quod universa condidit et exornavit, ad carnem accedere voluisset, in te habitavit, quam solam omnibus sanctiorem invenit, et Deiparam te effecit revera, Mater et Virgo.

223 Ex Canone in festo S. Gregorii Decapolitæ, die 20.

O scala cœlestis, quæ a terra ad cœlum pertingis, per quam Deus Verbum cum hominibus conversatus est, benedicta Virgo castissima, miraculum inexplicabile, spectaculum inintelligibile, salva confugientes ad te.

Ave, o tu quæ sola universi Dominum peperisti : salve, quæ vitam hominibus conciliasti : salve, mons umbrose, et a lapicidæ manu intacte : salve, fidelium fulcimentum, o ab omni labe immunis.

O Mater Dei, benedicta, tota immaculata, medere vulneribus animæ meæ ; carnis libidines exstingue : obtenebratum cor meum illumina : mentem meam pacifica, et ab omni malorum atque hostium infestatione eripe me.

O mundi præsidium, Mater semper virgo, tu me gubernas, et deduc. me in viam rectam, et ad rectas justitiæ semitas dirige mentem meam atque animæ meæ itinera, o immaculatissima.

O Maria purissimum regis palatium, me, impurorum latronum speluncam effectum, precibus tuis emunda, et Filii tui templum sanctum me constitue.

Me, ob peccatum mortuum ac perditum, tu, o casta Virgo, quæ Vitam peperisti, vivifica, et salvum me fac, et a gehenna eripe me psallentem : Benedictus Deus, etc.

Tu quæ judicem ac Dominum genuisti ineffabiliter, eundem tanquam Filium tuum, o sanctissima, precare, ut in hora judicii, a damnatione, ab igne, a tenebris obscurissimis, et a dentium stridore liberentur ii qui cum fide ac pietate concinunt : O populi, superexaltate, etc.

Voce Gabrielis nos fideles, ad te cum gaudio clamantes, salutamus : Salve, paradise, quæ lignum vitæ protulisti (95) : salve, maledictionis

Si ergo Deus hujus speculi munditiem et candorem per umbratiliem legalis immunditiæ maculam non parum lædi aut violari putavit, ac propterea inmunditiam istam ab illo prohibuit, quoniam modo peccati originalis teterrimas sordes et squalorem illi aspergi et adherere permisit ? Vide quæ de hoc speculo dixi in Vindicatione sacri ordinis Prædicator. libro 1, parte 1, argumento 8, super illa verba S. Thomæ, Fecit summus Artifex speculum unum etc.

(95) De hoc paradiso loquens inter alios vlt pietate et doctrina inclytus Pater Idephonsius Giron, ord. Prædicatorum, in suo Promptuario concionum, concione 2, de conceptione B. Virginis ait : Custodivit quoque Filius Dei paradisum suum,

dissolutio, martyrum corona, **224** confessorum gloria, atque hominum piorum firmamentum.

Ex Canone in festo S. Philemonis apostoli et sociorum, die 22.

Divinus olim prophetarum catalogus multiformibus symbolis te vere a longe prædescripserunt solam parituram esse Dominum.

Cum apparuisses pura, ac tota immaculata, o Virgo, suscepisti in visceribus tuis Deum Verbum, qui naturam nostram peccatorum excessibus inquinatam purificavit.

Laudo te, vere omni laude dignissima, quæ Deum Verbum omni laude superiorem supra naturæ modum peperisti : et precor te, ut infelicis animæ meæ morbos cures, quippe quæ benigna es, o sponsa Dei.

O Domina, salva nos gravissima tentationum tempestate jactatos, et Barbarorum immitissimorum incursibus, et crudelibus dæmonum invasionibus afflictos.

Corporatum est Verbum in ventre tuo : et propter suam misericordiam agnosci voluit homo, ut hominem efficeret Deum, o puella ab omni nævo immunis (96).

Fortitudo humilium, et lucerna lucida, et mensa divina : mons, et porta impervia : thronus Dei, et palatium : virga Aaron, et urna auro fulgida facta es, o Virgo, quæ Christum, vitæ manna, portavit.

Novus paradisos vere nobis venter tuus apparuit, o casta Deipara, in quo germinavit vitæ lignum, per quod illi qui fructu ligni gustato mortui erant, iterum vivificati ad paradisum reducuntur.

Fers ferentem omnia, et nutrientem nutris, o immaculatissima : nec partus tui rationem mente assequi potes. Superat omnem mentem miraculum tuum, quod angelos **225** atque homines stupore percellit, dum vident te solam Virginem Matrem Dei.

Ex canone in festo S. Patris nostri Gregorii Agrigantini [Agrigentini], die 23.

Te vere ac proprie Deiparam confiteor ; Dominum enim inexplicabili modo peperisti, o Deipara inviolata, qui in duabus substantiis ac voluntatibus intelligitur.

Verba divini loquorum præconum completa sunt :

dum domum virginalem deliciarum suarum servavit ab omni culpa. Neque in hunc paradisum invenire potuit ingressum callidus serpens ; fuit enim conclusus hortus, imo ipsa Virgo contrivit caput serpentis. Sic ille. Et P. J. Eusebius Nie-remberg. in suis Exceptionib. cap. 13, cum retulisset a S. Athanasio in homilia in Occursum Domini B. Virginem paradisum divina plantatum manu fuisse appellatam, subdit : « B. Virgo dicitur paradisos plantatus manu Domini, quoniam in plantatione suæ creationis, sola manus Dei, et gratia ejus locum habuit, non autem vestigium dianoti et ejusdem servitus. »

(96) Quid hac exclamatione opportunius pro immaculata B. Virginis conceptione astruenda?

ατεφάνωμα, όσίων καύχημα και ανθρώπων εύσεδών τὸ κραταίωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Φιλήμονα και τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα κβ'.

Σὲ προφητῶν πάλα: ὁ θεὸς κατάλογος πολυειδέσιν, ἀχραντε, αὐμδόλοισ πόρρωθεν προεκήρυξεν ὄντως, τὴν μόνην τὸν Δεσπότην ἀποκυήσασαν.

Φανεῖσα καθαρὰ και πανακήρατος ἐδέξω ἐν μήτρα τὸν Λόγον Θεόν, τὸν καθάραντα τὴν φύσιν ἡμῶν ρυπωθεῖσαν, Παρθένε, ἀτοπήμασιν.

Ἵμνῶ σε ἀληθῶς, πανύμνητε, ὑπερύμνητον Θεόν Λόγον ὑπερφυῶς τέξασαν, και δέομαι τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς θεραπεῦσαι τὰ νοσήματα, ὡς ἀγαθὴ ὑπάρχουσα, Θεόνυμφε.

Δέσποινα, σῶσον ἡμᾶς χειμαζομένους χαλεπῷ κλύδωνι τῶν πειρασμῶν, και τῶν ἀνημέρων Βαρβάρων ἐκδρομαῖς, και ταῖς τῶν δαιμόνων δειναῖς ἐπιθέσεσιν.

Σωματοῦται ὁ Λόγος ἐν μήτρα σου, και δι' εὐσπλαγγνίαν γνωρίζεται ἄνθρωπος, ἵνα Θεὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάσῃται, Κόρη πανάμωμε.

Ἰσχύς ταπεινῶν, και λυχνία φωτεινὴ, και θεία τράπεζα, ὄρος και πύλη ἀδιόδευτος, θρόνος Θεοῦ και παλάτιον, ῥάβδος Ἀαρὼν τε και στάμνος χρυσαυγίζουσα πέφυκας, Χριστὸν τὸν μάννα τῆς ζωῆς, Παρθένε, φέρουσα.

Νέος παράδεισός ἡμῖν ἡ γαστήρ σου ἀληθῶς, ἀγνή, ὠράθη, ζωῆς ξύλον βλαστάνων, και τοὺς θανέντας καρπῷ τοῦ ξύλου πάλιν πρὸς παράδεισον ζωοποιηθέντας εἰσάγον, Θεοτόκε.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα, και τὴν τρέφοντα τρέφεις, τὸν τρόπον τῆς λοχείας οὐδαμῶς ἐπισταμένη, πανάμωμε: ὑπὲρ νοῦν τὸ σοῦ θαῦμα ἀγγέλους καταπλήττον και βροτοὺς τοὺς εἰδῶτας σε μόνην Παρθένον Θεομήτορα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Πατέρα ἡμῶν Γρηγόριον τὸν Ἀκραγαντῖνον, ἡμέρα κγ'.

Θεοτόκον σε ἀληθῶς ὁμολογῶ: τέτοκας γὰρ Κύριον ἀνερμηνεύτως ἐν εὐσὶν οὐαῖαις, ἀχραντε Παρθένε, και θελήσει κατανοούμενον.

Ῥῆσις κηρύκων θεηγόρων ἀνεπληρώθη: ἰδοὺ γὰρ

Quid enim fuerit affirmare Deiparam ab omni nævo fuisse immunem, quam omnem prorsus ab ipsa peccati, sive actualis, sive originalis nævum propulsare? Consonat S. Sabhas in Menæis Græcorum, die 3 Januarii, ode 3, dum Deiparam alloquens ait :

*Nemo, ut tu, Domina. inculpatus est æque,
Nec præter te incontaminatus quisquam, o nævo nulli*
[subjecta.

Et ibidem, die 1 Januarii, Ode 9,

Tu, quæ ab omni es nævo intacta.

Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta* libr. iv, dissert. 5, annot. 1.

ἔτεκεν ἡ Παρθένος νέον βρέφος τοῦ Ἀδάμ παλαιότερον, καὶ σύνθρονον τοῦ Γεννήτορος.

Γένος βροτῶν σέσωται τῇ ὑπὲρ νοῦν σου κυοφορία, καὶ οἱ ἐν σκότει φθορᾶς, παναγία Δέσποινα, εἶδον τὸ φῶς τὸ ἐκλάμψαν ἐκ γαστρὸς σου, τῆς αἰτίας τῆς ἡμῶν, Κόρη, ἀναπλάσεως.

Ὁ κόλπους τοῦ Πατρὸς μὴ κενώσας ἐν τῷ σαρκοῦσθαι, πανάμωμε, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις ὄραται, κρατούμενος ὡς βρέφος, ὃν ἐξιλέωσαι τοῖς εὐσεβῶς σε τιμῶσιν, Παρθένε Θεόνημφε.

Νοῦς ἐννοῆσαι τὸ μέγα ἀπορεῖ τοῦ σοῦ τόκου μυστήριον· Θεὸν γὰρ ἐκύησας ἄνθρωπον γενόμενον, Ἄειπάρθενε, τὸν ἀπερινόητον.

Μητροπρεπῶς τὸν πάντων ἀπεκύησας Κτίστην, καὶ ἐν χερσὶν ἐδάστασας, χερουβικὸς ὡς θρόνος, τὸν συνοχέα τοῦ παντὸς, ἀπειρόγαμε.

Ὁ παράδοξος τόκος σου τὰς διανοίας ἡμῶν καταπλήττει, μόνη εὐλογημένη. Θεὸς γὰρ ἐκ σοῦ σάρκα προ[σ]έλαβεν, ὅπερ ἦν διαμείνας, Θεοτόκε, ἀτρεπτος τῇ φύσει ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φῶς ἡ τεκοῦσα ἄχρονον, τὸ ἐκλάμψαν ἐκ Πατρὸς, φῶτισόν μου, Κόρη, τὴν ψυχήν, καὶ τὸν νοῦν, μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ἐκδιώκουσα τὸ σκότος τῶν παθῶν, ἵνα σε μακαρίζω, τὴν ἀειμακάριστον τῶν πιστῶν ἐλπίδα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Κλήμηνα Ῥώμης, ἡμέρα κδ'.

Ἄγλασον, Δέσποινα, τὴν ταπεινὴν μου διάνοιαν, ἢ τὸν ὑπερούσιον Λόγον κυήσασα, καὶ ὑπάρχουσα πασῶν ἀγιωτέρα τῶν ἄνω δυνάμεων, θεοχαρίτωτε.

Κυριοτόκε, ἢ Θεὸν ἀπορήτως κυήσασα τὸν Σωτῆρα τοῦ παντὸς, αὐτὸν δυσώπει σωθῆναι με πάθεισιν ἐκάστοτε περιαντιλούμενον.

Ἀναπλάττεις συντριβεῖσαν καὶ φθορᾶ ὑποκύψασαν τὴν βροτεῖαν φύσιν, ἄχραντε, Θεὸν σωματώσασα, καὶ ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα, ἀπειρόγαμε· ᾧ κραυγάζομεν· Δόξα, Χριστέ, τῇ δυνάμει σου.

Τὴν ἀγνὴν ἀγνεύοντι τιμήσωμεν νοῖ, καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλονόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Μεμύηται Ἡσαίας τὸ βάθος τοῦ τόκου σου, καὶ παρθένον ἐν γαστρὶ σου ἐκήρυξεν ἔχουσαν τὸν δι' εὐσπλαγχνίαν σαρκωθέντα ἐκ σοῦ, ἀπειρόγαμε.

Ὁ τοῖς πᾶσι παρεχόμενος βουλήματι τὸ εἶναι, πάναγνε, ἐκ σοῦ ἀρχὴν χρονικὴν λαμβάνει καὶ τίχεται, λύων τὰ χρόνια παραπτώματα τῆς συμπτωθείσης, ἄχραντε, τῶν βροτῶν βευστῆς οὐσίας.

Ὁ φρικτοῦ καὶ ἀρρήτου θαύματος! ἐν γαστρὶ κατοικεῖ ὁ ἀχώρητος, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως γίνεται, καὶ θεοὶ με δι' οἶκτον, καὶ τὴν τεκοῦσαν μετὰ τόκον φυλάττει ἀγνεύουσαν.

A ecce enim Virgo peperit infantem novum, qui Adamo est antiquior, et æqualis considet Patri.

Genus hominum salvatum est per partum tuum, qui superat omnem cogitationem, et ii qui in tenebris corruptionis versabantur, viderunt lumen quod coruscavit ex utero tuo, o Domina sanctissima puella, causa reparationis nostræ.

Is qui Paternum sinum non reliquerat vacuū in sua incarnatione, in sinu tuo visus est, o purissima, arctatus tanquam infans, quem propitium redde iis, qui te religiose honorant, o Virgo Dei sponsa.

Hæsitat mens recogitans magnum partus tui mysterium, o Virgo : Deum enim peperisti hominem factum, quem nulla mens cogitatione assequi potest.

Omnium Creatorem peperisti, ut Matrem talem decebat ; et velut thronus cherubicus, portasti eum qui continet ac portat universum, o innupta.

Admirandus partus tuus, o sola benedicta, mentes nostras stupore percellit : Deus enim ex te carnem suscepit, o Deipara, permanens id quod erat, immutabilis natura : quem superexaltamus in omnia sæcula.

O puella quæ lucem æternam ex Patre coruscantem peperisti, illumina animam ac mentem meam, o Virgo, **226** longe repellens a me tenebras passionum, ut beatificem te, semper beatissimam spem fidelium.

Ex canone in festo S. Clementis Romani, die 24.

Sanctifica, Domina, miseram mentem meam, quæ supersubstantialē Verbum genuisti, et universis supernis potestatibus sanctior es, o Deo charissima.

O Dominipara, quæ Deum ineffabiliter genuisti, universi Salvatorem, eundem deprecare ut salvet me assidue passionibus circumdatum.

Restaurasti humanam naturam contritam et corruptioni subjectam, o inviolata atque innupta, dum Deum corporasti, ac supra naturæ modum peperisti : ad quem clamamus : Gloria, Christe, potentiæ tuæ.

Castam casta mente honoremus : pulchritudinem Jacob divinis actionibus decorantes religiose laudemus, tanquam Dei nostri Matrem.

Initiatus est Isaias profundis mysteriis partus tui, et prædicavit te virginem, quæ in utero habitura eras eum qui propter suam misericordiam ex te incarnatus est, o nescia viri.

Ille qui omnibus decreto suo præbet esse, ex te, o tota casta atque inviolata, principium temporale suscepit ac natus est, expians delicta naturæ hominum fluxæ, quæ corruerat.

O spectaculum formidandum atque ineffabile ! In ventre habitat is, quem nihil capere potest, et sine ulla mutatione sit caro ; meque sua deificat misericordia ; et Genitricem suam post partum castam conservat.

Fers in ulnis Deum, o sanctissima, tanquam A thronus igneus inviolatus, qui humanam suscepit naturam, et 227 unione ineffabili ob immensam misericordiam suam eidem copulatus est; quamobrem omnes te magnificamus.

Ex canone in festo S. Mercurii martyris, die 25.

E virgine puella incarnatus visus est, qui propter nos homo similis nobis factus est, et Mercurium suorum passionum testem, athletam suum effecit, enixe sibi concinentem: Cautemur Domino, gloriose enim honorificatus est.

Ut conceptionem tuam, quæ omnem mentem excedit, rubus præfiguraret, o casta, apparuit ardens in igne, nec tamen comburebatur.

In te salutiferum Verbum descendit, o Virgo B perennis, tanquam imber, qui infidelitatis pluvias exsiccavit.

Interime, o Virgo, vivum peccatum meum, tu quæ vitam peperisti, quæ morti tradidit mortem.

Concepisti, o puella, per vocem angeli, magni consilii Angelum, et ex tuis sanctissimis sanguinibus incarnatum peperisti, o purissima, illum qui vitæ aditus universis ostendit propter ineffabilem misericordiam suam.

Angelorum ordines stupore percellit mysterii tui profunditas, o Deipara: Deus enim ex te incarnatus apparuit, cui concinimus: Benedictus es, Domine Deus.

Nos omnes fideles te tanquam reparationis nostræ causam laudamus, o inviolata: Deum enim omnium rerum causam supra causam peperisti, qui imaginem suam malitia contritam, propria misericordia redintegravit, o sola superbenedicta et gratia plena.

Illumina, o porta lucis, animam meam passionum caligine excæcatam, pravisque cogitationibus obscuratam, atque in discrimine positam, et a tentationibus, periculis 228 ac tribulationibus eæce me, ut glorificem te spem roburque fidelium.

Ex canone in festo S. P. N. Alypii Cionitæ, die 26.

Verba venerandæ prophetæ snem habuere. Ecce enim Virgo Deum in carne peperit, qui homines D delictis ac peccatis ante contritos redintegravit.

O Virgo, mundum Verbi palatium, fac animam meam domum Spiritus sancti: fonte aquæ, quæ est principium vitæ, pota me, peccati calore inflammatum, ut pro debito te glorificem.

Medere, Domina, passionibus animæ meæ, mentemque et cor meum illumina, tu quæ lucis datorem peperisti, Christum Dominum omni bonitate superiorem.

O puella sancta, Deum sanctum peperisti, ex sua misericordia hominem factum, qui sanctificat omnes ipsum cum fide ac timore sanctificantas.

Nos, qui in tribulatione versamur, fortem con-

Φέρεις ἐν ἀγκάλας τὸν Θεόν, ὡς πύρινος, παν- αγία, θρόνος ἀχραντὸς φύσιν βροταίαν εἰληφότα, καὶ ταύτης συμπλακέντα καθ' ἑνωσιν ἀπόρρητον, δι' οἶκτον ἀμέτρητον· ὃ ἔ' γ' σε πάντες μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Μερκούριον, ἡμέρα κς'.

Κόρης παρθένου ὠράθη σαρκούμενος οἱ ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ μάρτυρα πιστὸν παθῶν οἰκείων δεικνύσει Μερκούριον γενόμενον, αὐτοῦ τὸν ἀθλητὴν, αὐτῷ συντόμως ψάλλοντα· Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἵνα προτυπώσῃ σου τὴν ὑπὲρ νοῦν, ἀγνή, κύησιν, βᾶτος πυρὶ ὠφθη καιομένη, οὐδαμῶς φλεγόμενη.

Ἐπὶ σὲ ὁ σωτήριος Λόγος καταβέβηκεν, Ἄειπαρ- θενε, ὡσπερ ὄμβρος, καὶ ἐξήρανε τῆς καλυθείας τὰ ὄμβρηματα.

Θανάτωσον, Παρθένε, τὴν ζωσάν μου ἁμαρτίαν, ζωὴν ἢ κύησασα τὴν θανατώσασαν θάνατον.

Συνέλαβες τῇ φωνῇ τοῦ ἀγγέλου τὸν βουλής μεγάλης Ἄγγελον, Κόρη, καὶ ἐκ τῶν σῶν παναγίων αἱμάτων σεσαρκωμένον, πανάμωμε, τέτοκας τὸν δείξαντα πᾶσι ζωῆς τὰς εἰσόδους δι' ἀφατον ἔλεος.

Τάξεις ἀγγέλων καταπλήττει μυστηρίου σου τὸ βάθος, Θεοτόκε· ὁ Θεὸς γὰρ ἐκ σοῦ σαρκούμενος ὠράθη, ᾧ μελωδοῦμεν· Κύρια ὁ Θεός, εὐλογητός εἰ.

Ὡς τῆς ἡμῶν ὑπάρχουσα ἀναπλάσεως, ἀχραντε, ἀπαντες αἰτίαν οἱ πιστοὶ ὑμνοῦμέν σε. Θεὸν γὰρ παναίτιον ὑπὲρ αἰτίαν τέτοκας, τὸν τὴν συντριβείσαν ἐν κακίᾳ εἰκόνα οἰκείᾳ εὐσπλαγχνίᾳ ἀναπλάσαντα, μόνῃ ὑπερευλογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν τυφλώττουσαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ πονηροῖς λογισμοῖς ἀμαυρωθείσαν καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ ἐξελοῦ με πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων, ἵνα δοξάζω σε, τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν καὶ κραταίωμα.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν Ἀλύπιον τὸν Κιονίτην, ἡμέρα κς'.

Ῥῆσις σεπτοῦ προφήτου πέρας ἐδέξατο· Ἰδοὺ γὰρ ἡ Παρθένοσ σαρκὶ Θεὸν ἐκύησε βροτόσ ἀναπλάττοντα, συντριβέντα· πρότερον ἁμαρτίαισ καὶ κλημμελήμασιν.

Παρθένε, τὸ καθαρὸν τοῦ Λόγου παλάτιον, τὴν ψυχὴν μου δείξον οἶκον τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὕδατος πηγῆς ζωαρχικῆς πότισόν με τῇ καύσει τῆς ἁμαρτίας φλογιζόμενον, ὅπως καταχρῆαισ δοξάζω σε.

Τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου θεράπευσον, καὶ φωταγωγῆσον, τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου, Δέσποινα, ἡ φωταδοτήν τεκοῦσα Χριστὸν τὸν ὑπεράγαθον Κύριον.

Ἄγιον ἐκύησας Θεὸν γενόμενον βροτὸν δι' οἶκτον, ἀγία Κόρη, τὸν καθαγιαζόντα τοὺς αὐτὸν ἐν πίστει καὶ φόβῳ ἀγιάζοντας.

Ἰσχυράν παράκλησιν οἱ ἐν θλίψει ἔχομεν, ἀγνή,

καὶ βεβαίαν πάντες σε ἀντιλήψιν, Μητέρα Θεοῦ, κιν-
δύων σῶζε τοὺς δούλους σου.

Ὁ ἀπεριόριστος σάρκα ἀνελάβετο ἔννοον τε καὶ
ἐμψυχον ἐκ σοῦ, Ἄειπάρθενε, τοῦ σῶσαι τοὺς βοῶν-
τας· Ὁ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Σοῦ ὁ τοκετός τὴν τικτομένην βλάβην κακίᾳ τοῦ
ὄφρου νῦν ἀπεστέρωσε, μόνῃ κατάρας ἀναίρεσις,
Παρθένε· ὄθεν σε τιμῶμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτισμόν μοι δώρησαι τῷ ἐν σκότει ὄντι τῶν
παθῶν, καὶ ῥῦσαι με πονηρῶν ἔργων, καὶ φλογὸς
ἐναποκειμένης μοι τῷ ἀβλίῳ καὶ ἀμαρτωλῷ, ἀχραντε
Δέσποινα, προστασία τῶν ὑμνουμένων σε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν
Στέφανον τὸν νέον, ἡμέρα κη'.*

Τὴν ἀδιόδευτον πύλην, τὸ καθαρὸν τῆς ἀγνείας
τέμενος, τὴν καλὴν ἐν γυναιξί, τὴν ἀγίαν Δέσποι-
ναν φωναῖς ἱεραῖς ὁ ἱερός λαὸς δοξάζωμεν.

Ἐκ σοῦ τῆς μόνῃς καθαρᾶς ὁ ὑπέρθεος Λόγος
ἐσαρκώθη, ὡς οἶδε, καὶ διέσωσεν ἡμᾶς, τοὺς προσ-
κυνοῦντας αὐτοῦ τὴν δι' οἶκτον θείαν συγκατά-
τασιν.

Ἐν σοί, πανάμωμε, τῆς σωτηρίας μου τὰς ἐπι-
δας ἐθέμην, ἐπὶ τὴν σὴν σκέπην κατέφευγα· γε-
νοῦ μοι, Κόρη, βοηθός, τῶν δευῶν ἐξαιρουμένη με.

Ἐπεραγία, ἡ τὸν Θεὸν μόνῃ ἐπὶ γῆς ὡς ἀληθῶς
τὸν ὑπεράγιον τέξασα, τοὺς σε Θεοτόκον ἀεὶ κηρύτ-
τοντας ἀγιάσον καὶ σῶσον τῇ μεσιτείᾳ σου.

Τὴν μόνῃν πανύμνητον, τὴν καλὴν ἐν γυναιξί,
τὴν τοῦ Θεοῦ λοχεύτριαν, Χριστιανῶν τὸ τεῖχος τὸ
ἀβράγες, τὴν ἀχραντον Δέσποιναν ἀδικάστῳ καρδίᾳ
μακαρίζωμεν.

Ἰερώτατοι προφήται προεδήλωσαν, ἀγνή, ἐκφαν-
τικώτατα τὸ μυστήριον τῆς σεπτῆς λοχείας σου, καὶ
νῦν ἡμεῖς τὰς ἐκβάσεις τηλαυγῶς κατανοοῦντες
δύσεθῶς σε μακαρίζομεν.

Ἐπαντισμῷ θείου λύτρου, θεοχαρίτωτε, ἐκ πλευ-
ρᾶς κενωθέντος τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, τὸν ἐκ πο-
νηρᾶς ἀμαρτίας προσόντα μοι ῥύπον, δυσωπῶ σε,
ἀπόπλυνον, Παρθένε.

Φωτὸς δοχείον, θεοχαρίτωτε, τῶν ἱερῶν μαρτύρων
ἀληθῶς τὸ κραταίωμα, τῶν ὁσίων ἀπάντων τὸ καύ-
χημα, σῶσον ἡμᾶς κινδύων, καὶ περιστάσεων, καὶ
τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιδρομῆς τοὺς ἀνυμνουμέντάς σε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Παρά-
μορον καὶ τὸν ἅγιον Φιλούμενον, ἡμέρα κθ'.*

Ἐν χρόνῳ τὸν ἔξω χρόνου τέτοκας βροτὸν γενό-
μενον, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε, ἀγνή, ὡς Υἱόν σου καὶ
Κύριον, τὰ τῆς ψυχῆς μου χρόνια πάθη ἰάσασθαι,
πανάμωμε.

Στερέωσόν μου τὸν νουν περιτρεπόμενον πολλοῖς

A solationem habemus, et stabilem defensionem, te,
inquam, o casta. Libera, o Mater Dei, a periculis
servos tuos.

Ille qui est incircumscribitus atque indefinitus,
carnem suscepit mente atque anima præditam, ex
te, o Virgo perpetua, ut eos salvaret, qui clamant:
Benedictus es, Deus, etc.

Partus tuus nunc sterilem reddidit noxam, quæ
ex malitia serpentis nata erat, o Virgo, unica ma-
ledictionis exterminatio; quamobrem te in omnia
sæcula honoramus.

Illuminationem largire mihi, in passionum tene-
bris commoranti, et libera me a pravis operibus,
et a flamma quæ reservatur mihi miserabili ac
peccatori, o Domina inviolata, eorum, qui te lau-
dant, patrocinium.

229 *Ex canone in festo S. Stephani Junioris,
die 28.*

Portam imperviam, mundum castitatis templum,
pulcherrimam inter mulieres, Dominam sanctam,
sacris vocibus sacer populus glorificemus.

Ex te sola pura Verbum superdivinum incarna-
tum est, eo modo quo idem novit, et salvavit nos,
qui illius descensum divinum ob suam misericor-
diam factum adoramus.

In te, o immaculatissima, salutis meæ spes re-
posui, sub tuam protectionem confugi: esto mihi
adjutrix, o puella, et a rebus molestis eripe me.

O supersancta, quæ supersanctum Deum sola in
terra verissime peperisti, eos, qui te Deiparam
semper prædicant sanctifica ac salva mediatione
tua.

Solam illam omni laude dignissimam, pulcher-
rimum illam inter mulieres, Dei Genitricem, Chri-
stianorum murum inexpugnabilem, Dominam in-
violatam, immoto minimeque dubitanti corde bea-
tificemus.

Sacratissimi prophetæ manifestissime antea de-
claraverunt mysterium venerandi partus tui, o
casta; et nunc nos vaticinii successus aperte agno-
scentes, te devote beatificamus.

Aspersorio divini lavacri, quod ex latere Filii
Deique tui effusum est, ablue, te precor, o Virgo
Deo charissima, sordes, ex peccati malitia inbæ-
rentes mihi.

O Deo charissima, lucis receptaculum, vere sa-
crorum martyrum robur, et confessorum omnium
gloriatio, salvos fac nos a periculis, et circumstan-
tibus calamitatibus, atque ab hostium incursionibus,
dum te laudibus celebramus.

230 *Ex canone in festo SS. Paramoni et Philumeni
martyrum, die 29.*

In tempore peperisti eum, qui est extra tempus,
hominem factum: quem enixe deprecare, o casta
ac tota immaculata, tanquam Filium tuum ac Do-
minum, temporariis animæ meæ passionibus me-
deatur.

Confirma ac stabilem effice mentem meam, o

Mater Dei castissima, multis passionibus circum-
agitata, ut te pro debito glorificem.

Homines ob transgressionem mortuos vivifico
partu tuo omnes resuscitasti, o Virgo Maria : pro-
pterea te glorificamus, et divinis laudibus beatam
appellamus.

Qui Patri ac Spiritui sancto æqualem habet ho-
norem Dominus, ex castis sanguinibus tuis, o Virgo,
incarnatus est et factus homo.

A scandalis vitæ libera me, o intemperatissima,
qui in nocte cæcitatibus, deformium cogitationum
tenebris, ob inimici malitiam, semper occupatus
sum.

Gaude tu, quæ sola hominibus gaudium pepe-
risti : gaude, cælum, et throne Cherubice, et glo-
riosissimum palatium Regnatoris sæculorum, o B
Domina ab omni macula immunis.

Legis umbræ, et prophetarum veneranda præco-
nia, præfigurant te futuram ineffabiliter Dei no-
stri Genitricem, o casta, divina gratia cumulatis-
sima, cui omnes concinimus : Benedicite, omnia
opera Domini, Dominum, etc.

Illumina pupillas oculi mei cæcitate mortiferi
peccati obtenebratas, o Dei Genitrix, castissima
Domina. Tu enim es fidelium auxilium et illumi-
natio, o inviolata.

231 MENSIS DECEMBER.

Ex canone in S. Sophoniam prophetam (96), die 3.*

Humanum genus per te in sortem accepit re- C
demptionem ; etenim Redemptorem omnium sola
peperisti ; propterea beatam te dicimus, o Virgo
Deipara, peccatorum auxilium, et cadentium erectio.

Conspectæ sunt in te semitæ desiderati ab om-
nibus. Ille enim qui sedet in sinibus Paternis, in
sieu tuo, o casta, in morem infantis, residet, et
voluntarie lac sugit, qui nutrit universa.

Novum nobis velut puerulum peperisti, sæculis
omnibus antiquiorem, adolescentula unica specio-
sissima, gignens ineffabiliter Creatorem, o Virgo
sanctissima, angelorum miraculum, atque hominum
fidelium salus.

Dinturnas animæ meæ passiones cura, o invio-
lata, te precor : atque omnium peccatorum meorum
chirographum discinde lancea Filii tui, neque sinas D
perire me sperantem in te, o purissima.

Carnis meæ appetitus mortifica, o Deipara, quæ

*Ex canone in festo S. Ambrosii episcopi Mediolan.,
die 7.*

Sine semine Filium Dei, ex decreto Patris, de
Spiritu divino concepisti, atque incarnatum pepe-
risti, qui ex Patre sine matre, et ex te sine patre
propter nos natus est.

Genus hominum renovasti, sola naturæ nostræ
Conditorum ac Dominum enixa ; quare te glorifica-
mus, o Deo charissima.

Ille qui universa voluntate sua formavit, sponte

(96*) Deest in Menæis impressis.

πάθει, Μητέρα Θεοῦ πάναγνε, ὅπως καταχρέως
δοξάζω σε.

Νεκρωθέντας τοὺς ἀνθρώπους τῇ παραβάσει, τῇ
ζωηφόρῳ τῶν σου, Παρθένε Μαρία, πάντας ἀν-
έστησας. Διό σε δοξάζομεν, καὶ θεοπροσπεῶς μακαρι-
ζομεν.

Ὁμότιμος Πατρὶ ἐνυπάρχων καὶ Πνεύματι, ὁ
Κύριος ἐξ ἀγνῶν σου ἐσαρκώθη αἱμάτων, ἀγνή, βρο-
τὸς γινόμενος.

Ῥῥσαί με τῶν σκανδάλων τοῦ βίου, πανάχραντε,
τῆς ἐν νυκτὶ ἀβλεψίας λογισμῶν ἀτόπων κέκρατη-
μένον, τῇ κακίᾳ τοῦ δυσμενοῦς ἀεὶ σκοτιζόμενον.

Χαῖρε, ἡ μόνη χαρὰν ἀνθρώποις κυήσασα, χαῖρε,
οὐρανέ, καὶ θρόνε Χερουβικέ, καὶ περιδοξον παλά-
τιον τοῦ βασιλεύοντος τῶν αἰώνων, πανάμωμε Δέ-
σποινα.

Νόμου σε σκιαί, καὶ προφητῶν προδιεχάραξαν
σεπτὰ κηρύγματα, ἀρρήτως μέλλουσαν ἔσσεθαι τοῦ
Θεοῦ ἡμῶν λοχεύτριαν, θεοχαρίτωτε ἀγνή, ἧ πάντες
μέλομεν. Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν
Κύριον.

Φώτισον ψυχῆς μου τὰς κόρας ἀμαυρωθείσας
ἀβλεψία τῆς φθοροποιῦ ἀμαρτίας, Θεογεννητορ,
πάναγνε Δέσποινα : σὺ γὰρ πιστῶν βοήθεια καὶ
φωτισμὸς ὑπάρχεις, ἀχραντε.

MHN ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ.

Vitam peperisti, atque in viam pacis dirige semitas
animæ meæ infelicissimæ, deducens me ad divinam
Dei voluntatem faciendam.

Ecce nunc impleta est prophetia præconis divini :
nam Virgo peperit illum, qui sæcula produxit ; cui
modulantes assidue canimus, dicentes : Benedictus
es, Deus patrum nostrorum.

Te, Dei omnium Domini Matrem, universæ ge-
nerationes 232 generationum semper beatificant,
o purissima, et sacris modis glorificant : omnium
quippe fidelium asylum facta es, qui cum fide con-
cinunt : Sacerdotes, benedicite ; populi, super-
exaltate in omnia sæcula.

Bonorum amica Virgo, quæ Verbum bonum ac
Dominum peperisti, animam meam, quæ assidue ob
serpentis assultus atque ictus ad mala propendet,
festinans bonam fac, o bona, tanquam unicum
præsidium lassorum, et salus laudantium te.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Ἀμβρόσιον ἐπι-
σκοπὸν Μεδιολάνων, ἡμέρα ζ'.*

Ἀσπόρως τῷ τοῦ Πατρὸς βουλήματι ἐκ θεοῦ
Πνεύματος τὸν τοῦ Θεοῦ συνείληφας Υἱόν, καὶ σαρκὶ
ἀπεκύησας τὸν ἐκ Πατρὸς ἀμήτορα, καὶ δι' ἡμᾶς
ἐκ σοῦ ἀπάτορα.

Γένος ἀνθρώπων ἐκαινούργησας, μόνη κυήσασα
τὸν τῆς φύσεως ἡμῶν Δημιουργόν τε καὶ Κύριον.
ὄθεν σε δοξάζομεν, θεοχαρίτωτε.

Ὁ θελήματι τὰ πάντα δημιουργήσας δημιουργεῖ.

ται θέλων ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, σώζων τοὺς εἰδόμε-
τας σε ἀγνήν Θεομήτορα.

Βουλήματι τὸ πᾶν ὁ σοφῶς ἐργαζόμενος, βουλό-
μενος ἀναπλάσαι τοὺς ἀνθρώπους, Παρθένε, τὴν σὴν
γαστέρα ὤκησεν.

Ἴσαι τῆς ψυχῆς μου, Παρθένε, τὰ τραύματα
ἐπισκιάσει σου θεία, καὶ τὸν νοῦν μου λάμπρυνον
σκοτισθέντα ἀμελεία καὶ κακίᾳ ἐχθροῦ πολεμήτορος.

Ἰδοῦ, Παρθένε, ἐν τῇ γαστρὶ σου σὺ συνέλαβες
Λόγον, τοῦ Πατρὸς συνάναρχον, καὶ σαρκὶ ἀπεκύησας
δωρούμενον πᾶσιν ἀνάκλησιν, ταῖς ἐν Ἀδὰμ πε-
σοῦσι, πανάμωμε.

Ἄφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν, Θεὸν οὐρανίον ἀπο-
κυήσασα τὸν τὰ ἐπίγεια, πάναγνε, οὐρανίους ἐπισυν-
άψαντα, καὶ τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ πᾶσι παρέχοντα
τοῖς βιῶσι· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωνὴν σοι βροῶμεν, Παρθένε, περιχαρῶς τοῦ
ὀρχιγγέλου· Χαῖρε, τῆς κατάρας ἢ λύσις· δεινῶν
παντοίων, χαῖρε, ἡ λύτρωσις, ἡ τοὺς βροτοὺς θεώσασα
τῇ ὑπὲρ νοῦν κυοφορίᾳ σου.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Μη-
τᾶρ, Ἑρμογένην, καὶ Εὐγραφον, ἡμέρα ι'.

Ῥυσθῆναι, Κόρη πανάμωμε, παθῶν ἐπικρατείας
τοὺς δούλους σου, τὸν σὸν ἐκτενῶς ἰκέτευε Κύριον καὶ
Δεσπότην, ὃν ἐκ τῶν σῶν, πάναγνε, αἱμάτων ἐσωμά-
τωσας ἡμῖν προσομιλήσαντα.

Μόνην γυναιξί σε τὴν ὡραίαν τῷ κάλλει εὐράμε-
νος, σωματοφόρος ἐκ γαστρὸς σου προελήλυθε, Κόρη,
Χριστὸς, θείαις ὡραιότησι καταφαιδρύνασα γένος
ἡμῶν· ὅθεν σε γεραίρομεν.

Ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος, ἀνεβλά-
στησας τὸν φυτουργὸν πάσης τῆς κτίσεως, μαράναντα
τὰ φυτὰ τῆς ἀκάρπου γνώσεως, πίστιν σε ἡμῖν ἀλη-
θεστάτην φυτεύσαντα εὐσεβῶς, ἀχραντε Παρθένε
πανύμνητε.

Ἄγιων ἀγγέλων, Παρθένε ἀγνή, ὑπερέχουσα
ἄφθης, κυήσασα βουλής μεγάλης ἀγγελοῦ Θεοῦ Ἐμ-
μανουὴλ, βροτοὺς ἐπουρανίους αὐτοῦ τῇ καταβάσει
ἐργασάμενον, Κόρη, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀδιήγητον.

Ἔστη μέχρι σοῦ, Παρθένε, ὁ θάνατος· ζῶτην γὰρ
Χριστὸν ἐκυοφόρησας τὸν δωρούμενον καθαρῶς εἰς
αὐτὸν τοὺς πιστεύοντας τὴν ἀθάνατον καὶ θείαν
ἐπολύτρωσιν· τοῦτον, παναγία, αἰτῆσαι λυτρωθῆ-
ναι πταισμάτων τοὺς δούλους σου.

Οὐ φλέξας σου τὴν μήτραν, οὐ σαλεύσας παρθε-
νίας σήμαντρα ὁ σαρκωθείς Λόγος ἐκ σοῦ προελή-
λυθε, παρέχων ἡμῖν ἀφθαρσίαν καὶ ζῶτην, Κόρη,
τοῖς μέλλουσιν· Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητός εἶ.

Στάμνον σε τὸ μάννα κεκτημένην τῆς θεότητος
ἐγνωμεν, Κόρη, κιθωτὸν, καὶ τράπεζαν, καὶ λυχνίαν,
καὶ θρόνον Θεοῦ, καὶ παλάτιον, καὶ γέφυραν με-
τάγουσαν πρὸς θείαν ζῶτην τοὺς ἀναμέλλοντας· Εὐλο-
γείτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψούτω
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

A formatur ex castis sanguinibus tuis, salvans eos
qui te veram Dei Matrem agnoscunt.

Qui consilio suo universum condidit sapienter,
volens homines reformare, uterum tuum, o Virgo,
inhabitavit.

Medere, Virgo, vulneribus animæ meæ divina
visitatione tua, mentemquæ meam negligentia ac
malitia bellatoris hostis obtenebratam, luce serena
perfunde.

Ecce, o Virgo immaculatissima, in utero tuo
concepisti Verbum Patri coæternum, et incarnatum
peperisti, a quo universis ex Adam natis jam col-
lapsis donatur reparatio.

Sublimior cœlis visa es, Deum cœlorum enixa, o
castissima, qui cœlestibus terrena conjunxit, sui-
que cognitionem **233** præbuit omnibus clamanti-
bus : Omnia opera, laudate Dominum.

Cum voce archangeli ad te lætanter clamamus,
o Virgo : Ave, maledictionis solutio : ave, omnium
malorum redemptio, quæ partu tuo inexcogitabili
homines deificasti.

Ex canone in festo SS. Menæ, Hermogenis et Eu-
graphi martyrum, die 10.

Ut servi tui a passionum tyrannide liberentur,
exora, o intemeratissima Puella, impense Dominum
ac Despotam tuum, quem ex castis sanguinibus
tuis corporasti, o castissima, qui que nobiscum
conversatus est.

Solam te inter mulieres pulchritudine speciosam
inveniens Christus, o Puella, incarnatus processit
ex utero tuo, divina pulchritudine decorans genus
nostrum ; quamobrem te veneramus.

Virga ex radice Jesse, florem protulisti universæ
creaturæ satorem, qui infrugiferæ scientiæ plantas
arefecit, fidem autem verissimam nobis cum devo-
tione plantavit, o Virgo inviolata, omni laude di-
gnissima.

Sanctis angelis eminentior apparuisti, o Virgo
casta, magni consilii Angelum, Deum Emmanuel
enixa, qui descensione atque humiliatione sua ho-
mines fecit cœlestes, o Puella, propter incenarra-
bilem misericordiam suam.

Usque ad te mors perduravit, o Virgo ; vitam
enim Christum genuisti, qui pure in se credenti-
bus immortalē ac divinam redemptionem dona-
vit. Hunc, o sanctissima, deprecare, ut servi tui a
lapsibus liberentur.

Verbum ex te incarnatum, o Puella, uterum
tuum non comburens, virginitatis signa non com-
movens, processit, præbens incorruptionem et
vitam nobis concinentibus : **234** Benedictus es,
Deus patrum nostrorum.

Te urnam, divinitatis manna continentem agno-
vimus, o Puella : te arcam et mensam, te lucernam
ac thronum Dei, te palatium et pontem ad divinam
vitam transcendentem eos qui concinunt : Benedicat
omnis creatura Domino, et superexaltet cum in
omnia sæcula.

Splendorem fulgoremque partus tui natura nostra abjecta vidit, » purissima, et a nocte ignorantia et a tenebrosa passionum confusione liberata est : propterea tetanquam salutis nostræ causam veneramur. *Ex canone in festo S. Danielis Stylitæ conf., die 11.*

Totus homo ac perfectus apparuit, permanens id quod erat etiam post incarnationem, immutabilis Dominus, qui ex te natus est, o Deipara.

Libera me, Domina, a passionum violentia, et expugna nunc hostes impugnantes me : stabilem me firma in petra divinæ voluntatis ; animam meam illumina, o porta lucis divinæ.

Naturæ leges in te innovatæ sunt ; Verbum enim legislatorem, o castissima, vere supra causam ac rationem, genuisti, quod ab irrationalitate liberavit genus hominum, qui fideliter concinunt : Gloria potentia tuæ, o amator hominum.

Dominum enixa, supernis potestatibus sublimior facta es, hominumque naturam deificasti, o sola omni laude dignissima. Unde te verissimam Deiparam, o Virgo, nos fideles corde et ore glorificamus.

Te patrocinium ac propugnaculum omnes fideles habemus, qui in profundo malorum, et in salo tribulationum semper periclitamur, o Deipara, sola hominum præsidium.

Propitia esto mihi, Virgo ; et me peccati rhomphaea vulneratum **235** fomento intercessionis tuæ cura ac sana, dum clamo : Benedictus fructus ventris tui.

Illi qui te Deiparam esse sentiunt, o Domina sanctissima atque omni laude celebranda, verbis tuis inhaerentes nunc beatam te dicunt, quoniam beatum Deum nobis peperisti, quem in duabus naturis atque unica persona laudantes clamamus : O pueri, benedicite ; sacerdotes, laudate ; populi, superexaltate eum in omnia sæcula.

Parce mihi, Salvator, qui natus, illæsam atque incorruptam Genitricem tuam conservasti post partum, cum sedebis, ut judices opera mea ; dissimulans iniquitates meas et peccata mea, tanquam impeccabilis, tanquam Deus miscrator atque hominum amator.

Ex canone in Dominica in qua celebratur memoria primorum patrum Adæ et Evæ.

Divinis oraculis aurem præbeamus, Christi apparitionem reboantibus. Ecce enim in spelunca nascitur, ex virgine puella ille, cujus partum horrore plenum astrologis apparens stella præmonstrat.

Nunc expectatio gentium ex Virgine procedit : et Bethleem opportune aperit paradisum Edem qui clausus erat, suscipiens Verbum incorporatum, et in præsepio, secundum carnem, reclinatum.

Nunc redemptio nostra in præsepio reclinatur, et tanquam infans fasciis involvitur : et Magi reges veniunt ab Oriente ad videndum illum tanquam Deum ac regem natum super terram, et ad adorandum illum cum donis fideliter.

A Φέγγος ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἡ ἀπωθείσα φύσις ἡμῶν, πανάμωμε, εἶδε, καὶ νυκτὸς ἐξ ἀγνωσίας λελύτρωται, καὶ παθῶν τῆς σκοτώδους συγχύσεως· διὸ σε ὡς αἰτίαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν σέβομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν δόσιον Δανιήλ τὸν Στυλίτην, ἡμέρα ια'.

Ὅλος ἄνθρωπος ὤφθη, μέλας ὅπερ ἦν, καὶ μετὰ σάρκωσιν, ὃ ἐκ σοῦ Θεοῦ γεννηθεὶς ἀναλλεῖωτος Κύριος.

Ῥῦσαι τῆς τῶν παθῶν με ἐπαγωγῆς, Δέσποινα, καὶ τοὺς πολεμοῦντας ἐχθροὺς με νῦν ἐκπολέμησον· στήριξον πέτρα με τῇ τοῦ Θεοῦ· θελημάτων· τὴν ψυχὴν μου φώτισον, πύλη τοῦ θείου φωτός.

B Νόμοι ἐν σοὶ φύσεως κεκαινοτόμηται· νομοδότην λόγον γὰρ ἐγέννησας ὑπὲρ αἰτίαν ὡς ἀληθῶς, πάναγνε, καὶ λόγον, τῆς ἀλογίας βυσάμενον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τῶν πιστῶς μελωδούντων· Τῇ δυνάμει σου δόξα, φιλόανθρωπε

Τὸν Δεσπότην τεκοῦσα ὤφθης ὑπερτέρα τῶν ἀνω δυνάμεων, καὶ βροτῶν τὴν φύσιν ἐθεοῦργησας, μόνη πανύμνητε· Θεοτόκον ὄθεν παναληθεῖ ψυχῇ καὶ γλώσσει οἱ πιστοὶ σε, Παρθένα, δοξάζομεν.

Σὲ προστασίαν πιστοὶ καὶ τεῖχος πάντες κεκτημένα, οἱ ἐν βυθῶ τῶν κακῶν καὶ σάλω τῶν θλίψεων αἰεὶ κινδυνεύοντες, Θεοτόκε μόνη, τῶν βροτῶν τὸ καταφύγιον.

C Ἦλεος ἔσο μοι, Παρθένα, καὶ πληγέντα με βρομφαλῆ ἀμαρτίας ἐν μωττώσει τῆς σῆς θεράπευσον προσβείας κράζοντα· Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Οἱ Θεοτόκον, Δέσποινα παναγία, φρονούντες σε, βήμασιν ἐπόμενοι τοῖς σοῖς, πανύμνητε σεμνή, μακαρίζομεν, ὅτι Θεὸν μακάριον ἔτεκες ἡμῖν, ὃν ἐν δυοῖ ταῖς οὐσίαις, μιᾷ δὲ ὑποστάσει ἀνυμνοῦντες βοῶμεν· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε, ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε, λαοί, ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Σῶτερ ὃ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς κρῖναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεήμων ὡς Θεός, καὶ φιλόανθρωπος.

D Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς μνήμης τῶν ἀγίων προπατόρων Ἀδὰμ καὶ Εὐᾶς

Ῥητῶν ἐνθέων ἀκούσωμεν, βοώντων τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀνάδειξιν· Ἰδοὺ γὰρ σπηλαίω τίχεται, Κόρης ἐξ ἀπειρογάμου, οὗ τὸν φρικτὸν τόκον προμηνύει ἀστρολόγοις ὁ ἀστήρ ἐπιφαινόμενος.

Νῦν ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν ἐκ Παρθένου προέρχεται, καὶ Βηθλεὲμ τὴν κεκλεισμένην ὑπανοίγει προσφύρω· Ἐδὲμ, Λόγον σωματούμενον εἰσδεδεγμένη, καὶ φάτνη σαρκὶ ἐπανακλινόμενον.

Νῦν ἡ ἀπολύτρωσις ἡμῶν ἐν φάτνῃ ἀνακλίνεται, καὶ σπαργανοῦται ὡσπερ νήπιον, καὶ Μάγοι ἀνατολῶν βασιλεῖς ἀφίκοντο, τοῦτον ὡς Θεὸν καὶ βασιλέα τεχθέντα ἐπὶ τῆς γῆς βλέψαι, προσκυνῆσαι σὺν δώροις πιστῶς.

Ὁ πλήρης κενεῖται σαρκὶ δι' ἡμᾶς, καὶ ἀρχὴν ὁ
προάναρχος δέχεται, πτωχεύει δὲ ὁ πλούσιος καὶ λόγος
ὢν Θεοῦ ἐν φάτῃ τῶν ἀλόγων, προσκλίνεται ὡς
βρέφος, τῶν πάντων ἀνάπλασιν ἀπ' αἰῶνος ἐργαζό-
μενος.

Νέον ἐπὶ γῆς παιδίον γνωρίζεται ὁ ὢν σὺν Πατρὶ
καὶ Πνεύματι, σπαργανούται δὲ ὁ τὴν γῆν
σπαργανώσας ὁμίχλη σαφῶς, καὶ ἐν φάτῃ τῶν
ἀλόγων ἀναπέκλινται· τούτου νῦν προεορτάζωμεν
γεγεθότες τὴν ἀσπορον γέννησιν.

Ἰδοὺ, καθὼς προεῖπεν ὁ προφήτης, ἐν γαστρὶ
συνέλαβεν ἡ ἀπειρόγαμος Θεὸς, καὶ τεκεῖν σαφῶς
ἐπαίγεται ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ, ἧ πάντες ψάλλομεν·
Ὁ τῶν πατέρων Θεὸς, εὐλογητὸς εἴ.

Ἄρθος ἐκ παρθενικῶν, Χριστὲ, αἱμάτων σωμα-
τοῦμενος ἀρρήτως λόγῳ, καὶ ὡς βρέφος τέλειον ἐν
σπηλαίῳ, ὑπερβολῆς εὐσπλαγχνίας, Ἰησοῦ, ἀποικτό-
μενος· ἀστὴρ δὲ σε πόρρωθεν ἐμήνωσεν ἀστρολόγοις·
Ἵμνεῖτε, πίστει κραυγάζουσι, καὶ ὑπερυψοῦτε
Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φορέσας με ἐκ τῆς Παρθένου προέρχεται, καὶ
σπηλαίῳ τέκεται λόγος ὁ τοῦ Πατρὸς ἀσυγχύτως,
χόρευε, ἡ κτίσις, φωνῆς εὐχαρίστως μεγαλύνουσα
αὐτοῦ τὴν δι' οἶκτον παναγίαν συγκατάθεσιν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἐλευθέ-
ριον, ἡμέρα α'.

Ὡς θρόνος πυρίμορφος, τὴν Κτίστην φέρεις, ὡς
ἐμφύχος θάλαμος καὶ τερπνὸν παλάτιον, τὸν βασιλέα
χωρεῖς γενόμενον ὅπερ ἡμεῖς, Θεοχαρίτωτα.

Ῥάβδος δυνάμειος ἐδάστησας τὸν Χριστὸν, ἐν ᾧ
στηριζόμεθα· σὲ γὰρ ἐτύπου Ἀαρὼν ῥάβδος ποτὲ
βλαστήσασα, ἀγεώργητε ἀγνή, περιστερὰ ἀειπάρθενα.

(97) De hac columba verba faciens Bernardinus
de Busto in Mariali serm. 6, de Concept. parte II,
ait inter alia: «Gloriosa Virgo ab omni labe im-
maculata, fuit figurata per columbam albam et
mundissimam, quæ de arca Noe egrediens, atque
nihil sceditatis tangens, cum ramo virentis olivæ
est reversa, ut habetur Genes. viii cap., quod fuit
in signum victoriæ. Ideo non debet corvus contra
eam erocifare, licet eò mortuorum corporum pu-
tredine scdato, ipsa purissima columba in nullo
penitus fuerit maculata.» Sic ille. Favet S. An-
dreas Cretensis in canone De conceptione B. Vir-
ginis ode 6, dum inquit:

*Anna Columbam immaculatam concipiens in útero
Impleta fuit verissimo spiritali gaudio.*

Quibus verbis cum Virginem primo statim initio
suo dixerit columbam immaculatam, negavit fuisse
primo ex peccato originali corvum. Apparuit Spi-
ritus sanctus in columbæ specie, cum Christus
Dominus in fluminis Jordani undis effligem pecca-
toris abluebat. Post lustralis undæ fluxum eva-
nuit columba, solum efformata ad signum, et tamen
cito transitura, sedulo delectu seligitur inter
alites candidior, sincerior absque felle. Dominus

Qui plenus erat, propter nos exinanitur secundum
carnem; et qui erat ante principium, incipit esse:
qui dives erat, fit mendicus; et qui est Verbum Dei,
in præsepio **236** brutorum irrationalium reclina-
tur, ut infans, omnium qui a sæculo sunt repara-
tionem faciens.

Novus in terra puer agnoscitur, qui semper est
cum Patre et Spiritu: fasciis autem involvitur
ille qui tanquam fasciis, nebula terram manifeste
circumdat; et in stabulo irrationalium reclinator.
Hujus nunc lætabundi incorruptam natiuitatem
festis vocibus præveniamus.

Ecce, quemadmodum prædixit propheta, Virgo
Deum concepit in utero, et proxima est ad illum
manifeste pariendum in spelunca Bethleem: cui
omnes psallimus: Benedictus es, Deus patrum no-
strorum.

Apparuiti, Christe Jesu, incarnatus ex virgineis
sanguinibus, ineffabili verbo: et tanquam perfe-
ctus infans, propter excessum misericordiæ in
spelunca natus es. Stella autem te a longe astrolo-
gis manifestavit, cum fide clamantibus: Laudate
et superexaltate Christum in sæcula

Portans me tanquam vestimentum, ex Virgine
procedit, et in spelunca nascitur Verbum Patris
sine commistione. Tripudiate, creaturæ, et gratis
vocibus sanctissimam illius demissionem, quæ ex
misericordia processit, magnificate.

Ex canone in festo S. Eleutherii martyris, die 15.

Tanquam thronus igniformis portas Creatorem;
tanquam thalamus animatus, jucundumque palatium
Regem continens factum similem nobis, o Deo cha-
rissima.

Virga virtutis germinasti Christum, in quo sta-
biles efficitur; te enim olim virga Aaronis pullu-
lans figuravit, o casta, culturæ nescia, columba
semper virgo (97).

ergo Matrem eligeret semper mansuram novem
mensium claustrum, quæ aliquando sub felle, sub
labe, et deditit fuisse generis consors? Quid? Ve-
nis ad hominem in serpente collidit hostis (inquit
Hugo Victorinus apud Tilmanum in Allegoriis), qui
fortasse, si permissus fuisset, in forma columbæ
venire maluisset, sed hoc vas sibi Spiritus sanctus
reservavit, quia profecto dignum non erat, ut spiritus
malignus formam homini odiosam faceret, in qua
postmodum idem Spiritus sanctus apparere de-
buisset. Sic ille. Et Magister Sententiarum libr. II,
dist. 21: «Voluisset quidem dæmon in specie columbæ
venire; hæc nempe, ut animal innoxium et simplex, ad
mulierem decipiendum congruentissimum diabolo
fuisset instrumentum; sed non erat consentaneum et
conveniens, ut per immundum et malignum spiri-
tum redderetur homini columbæ invisæ et exosæ, in
cujus postea specie Spiritus sanctus hominibus erat
appariturus.» Hæc Magister. Dignum igitur non fuit
ex Hugone, columbam, in qua tot ante sæcula erat
appariturus Spiritus, a callido hoste prius invadi,
ne sic odiosa hominibus fieret, et inhabilis Spiritui
sancto portando redderetur. Et dignum erit colum-
bam nostram, Virginem Delparam, Dei Filio por-
tando ab æterno destinata, a prima sui origine

Angelorum exercitus obstupuerunt, videntes quo pacto invisibilis, in forma nostra ex te, o Virgo Dei Genitrix, **237** accepta, visibilis factus esset: quem tu supplex precare, ut omnes qui te cum fide glorificent, saluti dignos efficiat.

In admirationem rapit omnem mentem miraculum tuum, o Virgo; paris enim Deum cum corpore, et nutrientem lacte nutris, sine virilis tori experientia, eo modo quem solus ipse novit.

O Maria, quæ tabernaculum sanctificationis effecta es, sanctifica miseram animam incam voluptatum sordibus inquinatam, et divinæ gloriæ participem effice illam.

Te solam mundissimam inveniens mundissimum Verbum Dei, o Dei sponsa immunis ab omni labe; ex utero tuo natum, emundat nos fideles a sordibus nobis adhærentibus ex passionum intemperantia.

Tanquam imber descendit Christus in ventrem tuum, o Virgo, et universas vere irrigavit creaturas, exsicicans lutulenta idololatriæ flumina, solus beneficus.

Parce nobis, Domine, qui ineffabilem nativitatem tuam ex Virgine collaudamus, liberans nos famulos tuos a tentationibus, passionibus et angustiis, per intercessionem ejusdem Virginis: tu quippe beneficus es, et solus amator hominum

Ex canone in S. Marinum (97'), die 16.

Multinoma puella, salve: sancta Maria Mater Christi, et Virgo: fidelium gloriatio, maledictionis redemptio, Evæ revocatio, miraculum inintelligibile, rubus incombustus, terra inculta.

Diviniloquorum prophetarum voces, prænuntiaverunt te, o Virgo, futuram Dei Genitricem, qui propter **238** ineffabilem misericordiam suam, humanam formam assumpsit.

Rumpitur sepe antiquæ maledictionis partu tuo: paris enim Deum Emmanuel, o castissima, qui benedictionibus universos terræ fines illustravit atque exhilaravit: quem laudantes, te cum fide glorificamus.

Novum nobis genuisti infantem, o casta, qui ex Patre sine tempore natus est ante sæcula: propterea, o Puella, te merito beatificamus.

Portam te vidit Ezechiel, o Deipara, per quam

Ex canone in festo S. Sebastiani, et sociorum, die 18.

Novum filium peperisti, eum qui cum Patre ante

fuisse maledicti serpentis veneno cumulatam, ut hoc pacto humano generi amabilis esset et divinæ maternitati idonea præpararetur? Si ex mente insignis theologi (ut in suo opere *De Conceptione* n. 1432 optime ratiocinatur Pius Ramyrez) phantastica illa specie columbæ, etiam Spiritu sancto gravida horrore hominibus veniret, quia vera aliquando columba ipsius dæmonis bajulam se gessisset, quid si illa columba, quam diabolus reipsa indueret, postea indumentum Spiritus sancti scriberetur? Si nulla latentis Dei mundities umbram priscæ columbæ nobis redderet plausibilem, quid si veritas ipsa obtruderetur? Cogita ergo

A Ἐξίστησαν ὀρῶσαι ἀγγέλων στρατιαί, πῶς ὁ ἀθεώρητος μορφῇ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ὠράθη, Παρθένε Θεοκυῆτορ, ὃν ἐκδυσώπει σωτηρίας ἀξιῶσαι πάντας τοὺς πιστῶς σε δοξαζομένου;

Ἐνίξει πᾶσαν ἔννοιαν τὸ θαῦμά σου, ἀγνή· τικτεῖς γὰρ Θεὸν μετὰ σώματος, καὶ τὸν τροφέα τρέφεις γάλακτι, πείραν ἀνδρὸς μὴ γνοῦσα, αὐτὸς ὡς εἶδε μόνος.

Ἁγιάσματος σκηπὴ δεδειγμένη, Μαρία, μιανθεῖσαν ἡδοναῖς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἀγλασον, καὶ θείας δόξης μέτοχον ποιήσον.

B Καθαρωτάτην μόνην σε εὐρών, πανάμωμε, Λόγος καθαρῶτατος Θεοῦ σου ἐκ γαστρὸς ἀποτεχθεὶς πιστοῦ; καθαίρει μολυσμοῦ, Θεόνυμφε, προσηνομένου ἡμῖν ἐξ ἀκρασίας παθῶν.

Ὡς ὄμβρος ἐν μήτρᾳ σου κατήλθεν ὁ Χριστὸς, καὶ πᾶσαν κατήρδευσε τὴν κτίσιν ἀληθῶς, ξηράνας, Παρθένε, θολεροῦς ποταμοῦς εἰδωλομανίας, ὁ μόνος εὐεργέτης.

Φεῖσαι ἡμῶν τῶν ὀμνούντων σοῦ, Κύριε, τὴν ἐκ Παρθένου ἀνέκφραστον γέννησιν, πειρασμῶν βύθωνος, καὶ παθῶν, καὶ θλίψεων ταῖς ἰκεταῖς αὐτῆς τοὺς σοὺς οἰκέτας, ὡς εὐεργέτης καὶ μόνος φιλόανθρωπος.

C transivit Sol gloriæ, qui hominem a corruptione eripuit: quem deprecare pro redemptione servorum tuorum.

Dei genitrix Maria, impensis precibus supplicia Domino ac Filio tuo, ut ab igne liberentur ii, qui cum affectu modulantes canunt: Benedictus es, Deus patrum.

Vidit te Jacob scalam, o purissima, in qua innixus erat Deus, e terra ad cælum exaltans eos qui eum orthodoxa fide clamant assidue: Benedicite, opera Domini, Dominum.

Facta Dei Mater procul ab omni corruptela ac sorde, omnibus supernis ordinibus nunc eminentior sedes; teque laudant, et cum affectu beatam dicunt omnes generationes, quemadmodum prædixisti, o casta: propterea ab omni necessitate libera mundum precibus tuis.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Σεβαστιανόν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρᾳ ιη'.

Νέον ἀπεχύσας οὐδὲν, τὸν πρὸ αἰώνων Πατρ'

columbam nostram reipsa ab origine dæmonis bajulam, et putabis non futuram Christo horrore ut ad eadem bajulari pateretur? Foret tibi exosa species columbæ a primo sæculo, et Christo veniret grata veritas paulo ante præcorrupta? Et tamen columba nihil reipsa a dæmone contraheret, nihil Deo traderet, quid autem inde contraheret Maria, quid Deo dedit omnes norunt. Quidni ergo purissimam in intimis hospitium et singularem thronum columbam Verbo divino pararet Spiritus sanctus, qui sibi vitiatam etiam columbæ umbram penitus evitavit?

(97') Deest in Menæis impressis.

συννοούμενον, φύσει καινίσασα νόμους, ἀγνή, Ἀ παρθενομήτορ ἄχραντε, ἐν τῇ ὑπὲρ φύσιν σεπτῇ καὶ θείᾳ γεννήσει σου.

Ἀγίασμα ὤφθης νοητὸν τοῦ πάντας ἀγιάζοντος, καὶ καθαρὸν, πανάμωμε, σκήνωμα· ἐκ σοῦ γὰρ ὤφθη Θεὸς σαρκούμενος, καὶ διπλοῦς φύσει κόσμῳ γνωριζόμενος ἐν μιᾷ ὑποστάσει, Θεόνυμφε.

Μόνην σε πασιῶν ἐκ γενεῶν ἐξελέξατο ὁ ὑπερούσιος Θεός, καὶ οὐσιώθη δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος ὁ πλαστοουργὸς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, Θεογεννητορ, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὑπέρφωτε τοῦ ἡλίου νεφέλη, πανάμωμε, ἀπέλασον τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη πρεσβείᾳ σου, καὶ τὸν νοῦν μου φώτισον τῇ ἀμελείᾳ σκοτισθέντα, ὅπως ὁμνῶ σε, πανύμνητε.

Φθαρῆσαν τὴν ἡμῶν ἐκ παραβάσεως οὐσίαν ἀνεκαίνισας, τὸν καινίζοντα τὰ πάντα θεῖκῳ μόνῳ τῷ βουλήματι κυήσασα, ἐν γυναιξίν εὐλογημένη Θεοχαρίτωτε.

Στάμνον χρυσῆν, παναγίαν τράπεζαν τοῦ Θεοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, ὀνομάζομεν σε, ἀγνή, τόπον ἀγιάσματος, θρόνον ὑψηλότατον, ἐν ᾧ Θεὸς ἀνεπαύσατο, ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεός.

Ὡραιώθης τέξασα Θεὸν ὡραῖον καὶ Δεσπότην τὸν θελαῖς καταφαιδρύναντα ἀκτίσι τοὺς βροτούς, ἀγνή, ᾧ κραυγάζομεν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φρίττει νοερὰ στρατεύματα τὸ τοῦ Πατρὸς ὄρωντα θεῖον ἀπαύγασμα, σοῦ ἐν ταῖς χερσίν ἀνερμηνεύτως κρατούμενον, καὶ τὸ σὸν κερκημένον ὁμοίωμα, ἵνα βροτούς θεώσῃ, Παρθενομήτορ ἀπειρόγαμε.

Ἐκ τοῦ καρῶνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Βονιφάτιον, ἡμέρα ιθ'.

Τὸ δρος τοῦ Θεοῦ, Δανιὴλ ὁ προεῖδε, τὴν σκηνὴν τὴν νοητὴν, τὴν πλάκα τὴν σεπτὴν, τὸ τῆς δόξης ἀγίασμα, τράπεζαν τὸν θεῖον ἄρτον τὴν χωρήσαντα, ἄμωμοι τὴν ἁγίαν Παρθένον ὁμνήσωμεν.

Ἐαυτὸν ἐκένωσεν ἐν τῇ γαστρὶ σου, μὴ κενώσας τοὺς Πατρικοὺς κόλπους ὁ ὑπερούσιος Θεός, καὶ σὸς υἱὸς ἐγένετο, πανάμωμε, σώζων τὸ ἀνθρώπινον.

Παρθενίαν μετὰ τόκον ἐσφραγισμένην κατανοοῦσα, Κόρη, τὸν ἀφράστως τεχθέντα Λόγον ἐκ λαγόνων σου πιστῶς ἐμεγάλυνες.

(98) P. Joan. Euseb. Nierembergii in suis Exceptionibus cap. 13, cum ex anonymo prisco auctore Græco Deiparam Virginem appellasset tabulam a Deo scriptam, subdit: « Nimirum per Spiritum sanctum, qui suis Eam characteribus ab ipsa conceptione, qua formata fuit, exornavit, nec enim in illa prius aliquid scripserat dæmon. » Alludit ad tabulas legis digito Dæi scriptas, quarum perfectio, propter quam dicitur lex Dei immaculata, typum referebat sanctissimæ Mariæ. Hoc magis declaratur ex Menæis Græcis die 10 Junii, ode 9, de S. Metho-

A sæcula simul esse intelligitur; ac nature leges innovasti, o casta Virgo, mater inviolata in partu tuo divino ac venerando, qui fuit supra totam naturam.

Facta es spiritalis sanctificatio illius qui sanctificat universa, ac mundum ejusdem tabernaculum, o immaculatissima 239 Dei sponsa; ex te enim apparuit Deus incarnatus qui in duplici natura atque unica hypostasi mundo notificatur.

Te solam ex universis generationibus elegit supersubstantialis Deus, et substantialis factus est propter nos natus homo, substantiæ humanæ plasmator, o Dei Genitrix, purissima Domina.

O tota immaculata, lucidissima solis nubes, depelle animæ meæ nubes intercessionibus tuis, et mentem meam illumina, negligentiae tenebris obductam, ut laudare possim te, o omnibus laudibus digna.

Substantiam nostram, ob transgressionem corruptam, renovasti, illum enixa, qui sola divina voluntate sua innovat universa, o benedicta inter mulieres, divina gratia cumulatissima.

Te urnam auream, te mensam sanctissimam divini panis vitæ, te locum sanctificationis, o casta, nominamus, ac thronum altissimum in quo requievit laudabilis Deus patrum nostrorum.

Speciosa facta es, o casta, speciosum Deum ac Dominum enixa, qui divinis splendoribus suis mortales illustrat; cui clamamus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

Horrescunt spiritales exercitus videntes divinum Patris splendorem, in tuis manibus inexplicabili modo detentum, et similitudinem tuam possidentem, ut homines deficiet, o Virgo mater inupta.

Ex canone in festo S. Bonifacii martyris, die 19.

Montem Dei, quem Daniel prævidit, tabernaculum spiritale, tabulam venerandam (98), gloriæ sanctificationem, mensam in qua panis divinus continetur, sanctam Virginem canticis collaudemus.

240 Seipsum exinanivit in utero tuo, nec tamen Paternum exinanivit sinum supersubstantialis Deus, et tuus filius factus, o purissima, ut salvum D faceret genus humanum.

Cum intelligeres, o Puella, virginitatem tuam post partum sigillatam permansisse, Verbum ex visceribus tuis ineffabiliter natum fideliter magnificabas.

dio, ubi dicitur:

Te novæ legis arcam vocamus,
Unaque novæ legis tabulam,
Ab ipso Numine sculptam,
Cui suum Deus Verbum inscripsit,

Pulchre, novæ legis tabula, a veteri peccati lege et communi antiqui delicti consortio aliena; pulchrius: ab ipso Numine sculpta, ut conceptionis Mariæ non nisi Deus artifex fuerit.

Clamo ad te, o Virgo, emunda ab omni sorde animam meam, et salvum fac me, o casta, quæ Salvatorem Deum verum in terra corporasti.

Rubus te ante præfigurabat, o omni laude dignissima, et castissima, dum ardebat et non comburebatur: etenim tu similiter non es combusta, quamvis Deus ex te incarnatus fuerit.

Ut lætis vocibus laudare possim te, o puella, libera me intercessionibus tuis a periculis, tribulationibus, et pravis cogitationibus, quæ me vexare conantur.

In te, Virgo casta, descendens ille superdivinus, incarnatus est eo modo quem ipse novit, atque homines deificavit, qui concinunt: Benedicite, omnia opera, et laudate Dominum.

Luce tua illumina me, o purissima Deipara, peccati tenebris occupatum, et concede mihi, o sponsa Dei, ut ambulem in die divinorum mandatorum, ut laudare possim te omni laude dignissimam.

Ex canone in pervigiliis seu præparationibus ad festum Nativitatis Domini, die 20.

Paradisus Edem reseratur, nascente te, Domine, ex puella Dei filia, secundum carnem in civitate Bethleem. Providentiam tuam admirabilem hymnis collaudamus.

Jam stella exorta est ex tribu Juda, quam cum agnovissent reges, ex Oriente advenerunt accelerantes iter, **241** ut viderent Christum natum in Bethleem secundum carnem.

Quomodo, o Verbum, suscipiet te spelunca angustissima ac vilissima, natum in carne? Quomodo fasciis involveris, tu qui nubibus circumdas polum? Quomodo tanquam infans in brutorum stabulo reclinaberis?

O Edem olim mihi clausa, aperire in posterum, videns Christum infantem incarnatum, et in civitate Bethleem, quemadmodum illi placitum fuit, ex puella Virgine natum.

In spelunca Bethleem puella manifeste parit Deum factorem universi, et tanquam hominem fasciis involutum, reclinat nunc in præsepio.

Aurem præbeamus sermonibus sacris; Dominus nascitur puer propter nos, cujus principatus factus est super humerum ejus, et vocatur Angelus magni consilii Patris, princeps pacis Christus.

Sicut juravit Dominus, ecce complevit jusjurandum, dans nobis ex semine David Virginem matrem suam, ex qua natus est infans secundum carnem in civitate Bethleem, supra omnem conceptum verborum.

Virgo, alabastrum spiritale, fert Christum unguentum inexhaustum, quod in spelunca Bethleem egreditur ut in spiritu manifeste evacuetur, ut suavitate odoris sui repleat animas nostras.

Ex canone in festo S. Julianæ martyris Nicomediæ, die 21.

Virgo naturæ Condito rem parere festinat in

Α Ψύπου πάντος ἀπόπλυνον, Παρθένε, τὴν ἐμὴν ψυχὴν. βοῶ σοι, καὶ σῶσόν με, ἀγνή, ἡ τὸν ἀληθῆ θεὸν Σωτῆρα ἐπὶ γῆς σωματώσασα.

Ἡ βάτος σε προετύπου, πανύμνητε, πρῶτον καιομένη, μηδαμῶς δὲ φλεγόμενη, πάναγνε· καὶ γὰρ ὡς ἐκέλευε οὐκ ἐφλέχθη θεὸν σωματώσασα.

Ἵνα φωναῖς αἰσῆαις ὕμνολογῶ σε, Κόρη, παθεῖν με ρῦσαι ταῖς πρῆσβειαῖς σου, κινδύνων, καὶ θλίψεων, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, κακῶσαί-με ζητούντων.

Ἐπὶ σὲ τὴν ἀγνήν ὁ ὑπέρθεος κατελθὼν, ὥσπερ οἶδε, σεσάρκωται, καὶ τοὺς βροτοὺς ἐθέωσε μελωδοῦντας, Παρθένε· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὕμνεῖτε τὸν Κύριον.

Β Φωτὶ με καταύγασον τῷ σῶ, πανάμωμε, τὸν ἐν σκότει συνεχόμενον τῆς ἁμαρτίας, Θεότοκε, καὶ δίδου ἐν ἡμέρᾳ πορεύεσθαι ἐνθέων προσταγμάτων, θεήνυμφε, ὅπως ὑμῶ σε τὴν πανύμνητον.

Ἐκ τοῦ καρῶτος εἰς τὴν προσόρτια τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Κυρίου, ἡμέρᾳ κ'.

Ἐδὲμ διανοίγεται, σοῦ γενομένου ἐκ κόρης θεό-παιδος ἐν τῇ πόλει, Δέσποτα, τῇ Βηθλεὲμ ἐν σαρκί· ὁμολογοῦμεν τὴν φρικτὴν αἰκονομίαν σου.

Αστρὸν ἤδη ἀνατέταλκεν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ὅπερ ἐπιγνόντες βασιλεῖς κινήσεις ἀνατολῶν ποιοῦνται, καὶ φθάσαι ἐπείγονται, ὅπως θεάσωνται Χριστὸν ἐν Βηθλεὲμ σαρκὶ τιχτόμενον.

Πῶς δέξεται σε, Λόγε, τιχτόμενον σαρκὶ τὸ σπηλαῖον μικρότατον καὶ λίαν εὐτελές; πῶς εἰλιθήσῃ σπαργάνοις, ὁ περιβάλλων πόλον νεφέλαις; πῶς ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων ἐπανακλιθήσῃ ὡς νήπιον;

Ἐδὲμ πάλαι κλεισθεῖσά μοι ἀνοίχθητι λοιπὸν, βλέπουσα Χριστὸν σαρκὶ νηπιόσαντα, καὶ ἐν τῇ πόλει, ὡς ἠρόδοκος, τῆς Βηθλεὲμ ἐκ κόρης τιχτόμενον Παρθένου.

Ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ Κόρη τίκει ἐμφανῶς τὸν θεὸν τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν, καὶ ὡς βροτὸν εἰλιξασα σπαργάνοις φάτνῃ ἐπανακλίνει νῦν.

Δ Ακουτισθῶμεν λόγων ἱερῶν· ὁ Κύριος τίκεται παιδίον δι' ἡμᾶς, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμιου ἐγενήθη, καὶ καλεῖται Ἄγγελος βουλῆς μεγάλης Πατρὸς, ἀρχῶν εἰρήνης Χριστός.

Ὡς ὤμοσε Κύριος, πεπλήρωκεν ἰδοὺ, ἐκ σπέρματος δούς ἡμῶν Δαβὶδ τὴν ἐκυτοῦ Μητέρα Παρθένον, ἐξ ἧς βρέφος σαρκὶ ἐτέχθη ἐν πόλει Βηθλεὲμ ὑπὲρ λόγον.

Φέρει Χριστὸν ὥσπερ μῦρον ἀκένωτον τὸ νοητὸν ἡ Παρθένος ἀλάβαστρον, καὶ τοῦτο προέρχεται ἐν σπηλαίῳ, πνεύματι ἀποκενῶσαι σαφῶς, ὅπως πληρώσῃ τῆς εὐωδίας αὐτοῦ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ καρῶτος εἰς τὴν ἀγίαν μάρτυρα Ἰουλιανῆν, τὴν ἐν Νικομηδίᾳ, ἡμέρᾳ κα'.

Ἡ Παρθένος τὸν Πλαστεργὸν τῆς φύσεως τεκεῖν

ἐπιγεται ἐν τῷ σπηλαίῳ, σάρκα ἐξ αὐτῆς καθ' ὁπόσταςιν ἀβήρητον ὑπερφυῶς φορέσαντα, ὅπως θεῶσιν τὸ ἀνθρώπινον.

Ῥυόμενος τοὺς βροτοὺς ὁ συμπαθὴς ἐκ τῆς ἀγνῆς τίκεται ἐν Βηθλεὲμ, σπάργανα καθάπερ νήπιον δεχόμενος.

Παρθενίαν μετὰ τόκον ἐσφραγισμένην ἡ Θεοτόκος βλέπουσα, θάμβει συσχεθεῖσα, ἰ Τέκνον, ἀνεκραύγασε, πῶς νῦν σπαργανώσω σε, ψάμμω σπαργανούντα τὴν θάλασσαν;

Θαῦμα καινοπρεπές! Ἡ Παρθένος ἐπιγεται ἡ ἀχραντος ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ τοῦ κυῆσαι Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα.

Θάλασσαν σπαργανώσας ὁμίχλη βουλήματι κυφορεῖται ὁ Κτίστης ἐκ Παρθένου κόρης, καὶ σπάργανα ὡσπερ βρέφος καταδέχεται κόσμον λυτρούμενος.

Χαῖρε, χωρίον τοῦ ἀχωρήτου, Μητροπάρθενε· τοῦτον γὰρ σαρχοφόρον μέλλεις δι' ἡμᾶς ἐν σπηλαίῳ τίκτειν, ἀχραντε, ἐπανορθούμενον τῶν οἰκειῶν χειρῶν τὸ πλαστούργημα.

Νέφει τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ τιθεὶς ὁ Κύριος διὰ νεφέλης ἡμῖν Παρθένου τίκτεσθαι ἔρχεται, ὅπως λύση τῶν ψυχῶν ἡμῶν τῆς ἀμαρτίας ζοφερὰ νέφη, βούντας αὐτῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φέρουσα τὸν φέροντα πάντα, πρὸς Βηθλεὲμ ἔρχη, Παρθένε, τοῦτον καὶ κυῆσαι, καὶ φάτνη προσανακλῖναι καθάπερ νήπιον, τὴν τῶν βροτῶν ἀνάκλισιν διαφερόντως ἐργαζόμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μεγαλομάρτυρα Ἀναστασίαν, ἡμέρα κβ'.

Πτωχεύει ὁ πλούσιος δι' εὐσπλαγχνίαν ἐκ Παρθένου τικτόμενος· Μάγοι εὐτρεπίζονται Ἀνατολῶν βασιλεῖς τοῦτον θεάσασθαι πιστῶς, καὶ προσκυνῆσαι σαρκί.

Ἄφθη ὁ ἀόρατος Θεὸς ὑπερφυῶς τικτόμενος, δι' εὐσπλαγχνίαν πολλὴν ἐκ σοῦ, Παρθενομήτορ, πτωχεύσας ὁ πλούσιος, ὅπως ἀθανασίαν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος πλουτήσῃ.

Ὁὗτος μόνος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐκ σοῦ, Παρθένε, σάρκα ὑπὲρ λόγον ἀληθῶς φορέσας, τεχθῆναι ἐν σπηλαίῳ ἐπιγεται, ὅπως με, οἶκον γενόμενον ληστῶν, δείξῃ ναὸν τοῦ θεοῦ Πνεύματος.

Ἀπειρόγαμε Κόρη, τὸν τῇ χειρὶ φέροντα ἅπασαν τὴν κτίσιν, ἐν μήτρᾳ φέρεις σαρκούμενον, ὃν καὶ τικτόμενον ἀνακλινεῖς ἐν τῇ φάτνῃ βρέφος καθορώμενον τὸν προαιώνιον.

Ῥήσεις ἤδη πεπλήρωνται τῶν προφητευόντων ἐν θεῷ Πνεύματι· ἡ Παρθένος γὰρ ἐπιγεται ἐν σπηλαίῳ τίκτειν τὸν παντέλειον.

Σαρχοφόρος προέρχεται ἐκ σῆς φωτεφόρου νηδύος, ἀχραντε, Βασιλεὺς ὁ ἐπουράνιος, ὡς ἐν θρόνῳ φάτνη προσκλινόμενος.

Νῦν ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια, ἐν ξένῳ τοκετῷ Λόγος τοῦ Πατρὸς σωματούμενος ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ ὡς νήπιον ὀρᾶται ἐν σπηλαίῳ δι' ἀχραν εὐσπλαγχνίαν.

A spelunca; qui ex ipsa secundum ineffabilem hypostasiu, carnem, tanquam vestem supra naturæ modum, accepit, ut deificaret genus humanum.

Ut homines liberaret, Deus ille piissimus ex Virgine casta **242** nascitur in Bethleem, et tanquam infans recipit fascias.

Cum Deipara virginitatem suam post partum sigillatam videret, stupore correpta, clamabat: O Fili, quomodo nunc fasciis te involvam, qui tanquam fasciis, arenis mare circumdas?

O novum miraculum! Virgo inviolata festinat parere in spelunca Bethleemitica Deum hominem factum.

B Qui nutu voluntatis suæ mare, tanquam fascia, nebula circumdat, cum sit Creator, nascitur ex Virgine puella, et fascias tanquam infans recipit, ut redimat mundum.

Salve, o Virgo Mater, receptaculum illius, quem nihil capere potest. Hunc tu, o inviolata, in spelunca paritura es incarnatum propter nos, ut restitueret opus manuum suarum.

Dominus, qui ponit nubem ascensum suum, per nubem Virginis venit ad nos nasciturus ex illa, ut obscurissimas peccati nubes animarum nostrarum dissipet, dum eidem clamamus: Benedicite, omnia opera Domini, Dominum, etc.

C Ferens ferentem omnia, ad Bethleem venis, o Virgo, ibi eundem paritura, et tanquam infantem reclinata, ut hominum revocationem mirabiliter operetur.

Ex canone duplici in festo S. Anastasiæ martyris, die 22.

Mendicat ille qui dives est, propter suam misericordiam e Virgine natus: reges Magi discessum præparant ab Oriente, ut illum intueantur incarnatum, et fideliter adorent.

Apparuit Deus qui erat invisibilis, supra humanum morem natus ex te, o Virgo Mater, propter multam misericordiam **243** suam, pauper factus qui erat dives, ut immortalitate humanum genus ditaret.

D Hic solus Deus noster, qui ex te, o Virgo, vera carne ineffabiliter indutus, in spelunca nasci festinat, ut me, speluncam latronum effectum, templum divini Spiritus efficiat.

O puella viri nescia, fers incarnatum in utero tuo illum qui universam fert creaturam; quem cillam ex te natum in præsepio reclinas; et cernitur ut infans, ille qui est ante sæcula.

Jain completa sunt verba eorum, qui in Spiritu sancto prophetaverunt: Virgo enim accelerat parere in spelunca perfectissimum Deum.

Ex utero tuo lucifero procedit incarnatus Rex cœlestis, o inviolata, et in præsepio tanquam in throno reclinatur.

Nunc in propria venit novo partu editum Verbum Patris incarnatum ex Virgine; et tanquam infans cernitur in spelunca propter summam misericordiam suam.

In spelunca subterranea e Virgine nasci properat
Christus. Exsultet universa creatura.

Civitas Dei animata, in civitate Bethleem parit
Christum, o Deipara, ineffabiliter, propter suam
misericordiam, perfectum hominem factum.

Sanaturus humanam naturam ob antiquam præ-
varicationem corruptam, sine corruptione novus
nascitur infans, et in sinu tuo, o innupta, tanquam
in throno residet, non discedens a consessu Pater-
næ deitatis.

Verbum incarnatum ex visceribus tuis ineffabili
modo procedit, o inviolata, et incipit esse ille qui
est ante sæcula, atque in præsepio jacet fasciis
involutus, dissolvens vincula peccatorum no-
strorum.

O miraculum, quod mentem stupore percellit!
Perfectum Deum ex te, o Virgo Mater, paritura es;
et in præsepio **244** reclinata eum qui ipsis Cheru-
bim est inaccessibleis, et immortalis natura.

Nunc venit Dominus, qui ubique præsens est, ex
Virgine natus in civitate Bethleem. Exsultate,
creaturæ occurrentes illi, et gloriæ cantica conci-
nentes in omnia sæcula.

O puella Deo gratissima, paries infantem Creato-
rem sæculorum, qui prorsus est immutabilis, in
civitate Bethleem, propter ineffabilem misERICOR-
diam suam,

Paris, o Virgo Mater sancta, in civitate Bethleem,
divinissimum Verbum, ferens humanam naturam;
et ut matris est munus, lacte nutris illum qui nu-
trit universa: atque ut thronus igneus fers illum,
o sanctissima, ipsis Cherubim sublimior.

Nunc jucunde exsultet omnis creatura: etenim
nunc Deipara properat parere Verbum Deum de
Deo, factum hominem.

*Ex canone in pervigiiliis seu præparationibus Nati-
vitatibus Domini, die 23.*

Reges Persarum cum cognovissent te, o Verbum
Dei, Regem in terra natum ex Virgine, cum donis
venerunt festinantes ut adorarent te.

Erepturus nos Christus e tenebris malitiæ, pro-
cedit secundum carnem oriturus ut homo.

Redempturus Dominus ab antiqua maledictione
genus humanum, nascitur ex te secundum carnem,
o summe inviolata ac benedicta; propterea cum
laudibus glorificamus te, gloriam et glorificationem
nostram.

Nunc venit Christus in propria cum corpore
alieno: peregrinemur omnes a passionibus inho-
nestis, et illum natum in carne suscipiamus.

245 Quomodo angustissima spelunca suscipiet
te, o Rex, spiritu pauperem, et universa ditantem?
Quomodo aspiciet te humana natura corpore vesti-
tum? Adoramus humiliationem tuam.

Laudamus te, o unice casta, omnium bonorum
causam: etenim incarnatum Verbum, ob excessum
benignitatis ejusdem, peperisti; cujus nativitatem
in civitate Bethleem stella præmonstravit.

Α Σπηλαίω ὑπογαίῳ τεχθῆναι ἐκ τῆς Παρθένου,
Χριστὸς κατεπείγεται. Ἀγαλλιάσθω ἡ σύμπασα
κτίσις.

Πόλις ἐμφυχε Θεοῦ, ἐν τῇ πόλει Βηθλεὲμ ἀπο-
τίκτεις τὸν Χριστὸν, Θεοτόκε, ὑπὲρ νοῦν γενόμενον
δι' εὐσπλαγχνίαν τέλειον ἀνθρώπου.

Ἰώμενος τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν τῇ ἀρχαίᾳ
παραβάσει φθαρείσαν, δίχα φθορᾶς νέον τίκτεται
βρέφος, καὶ σοῦ ἐν κόλποις ὡς θρόνῳ καθέζεται,
ἀνύμφευτε, τῆς Πατρικῆς μὴ ἐκστάς συνεδρία θεό-
τητος.

Σεσαρχωμένος Λόγος ἐκ σῆς προέρχεται, ἀχραντε,
νηδύς ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀρχεται ὁ προαιώνιος, καὶ
φάτνη κεῖται σπαργανούμενος, καὶ διαλύει σειρὰς
τῶν ἐγκλημάτων ἡμῶν.

B

Θαῦμα διάνοιαν ἐκπλήττον, τὸ τελούμενον ἐκ
σοῦ, Παρθενομήτορ· κύειν μέλλεις Θεόν, καὶ φά-
τνη ἀνακλίνει τὸν Χερουβὶμ ἀπρόσιτον, καὶ ἀχώ-
ρητον τῇ φύσει.

Νῦν ἦλθεν ὁ Κύριος, ὁ πανταχοῦ παρὼν, [ἐκ] Παρθέ-
νου τικτόμενος ἐν πόλει Βηθλεὲμ· ἀγάλλου, ἡ κτίσις,
ὑπαντῶσα αὐτῷ, καὶ δοξολογοῦσα εἰς πάντας τοὺς
αἰῶνας.

Ὁ θεοχαρίτωτε Κόρη, τέξεις βρέφος τὸν Ποιη-
τὴν τῶν αἰώνων, καὶ ἀναλλοίωτον, ἐν Βηθλεὲμ τῇ
πόλει, δι' ἀφατον ἔλεος

Φέροντα φύσιν βροτεῖαν, Παρθενομήτορ ἁγία,
τίκτεις ἐν πόλει Βηθλεὲμ τὸν ὑπέρθεον Λόγον, καὶ
γαλουχεῖς μητροπρεπῶς τὸν τρέφοντα ἅπασαν κτί-
σιν· ὡς δὲ πύρινος θρόνος τοῦτον φέρεις, παναγία,
ἀνωτέρα Χερουβὶμ.

Φαιδρῶς πᾶσα ἡ κτίσις νῦν ἀγαλλιάσθω· ἡ Θεο-
τόκος τεκεῖν νῦν ἐπιίγεται τὸν ἐκ Θεοῦ Θεόν Λόγον,
βροτὸν γενόμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος ἐν προσορτίᾳ τῆς γεννήσεως
τοῦ Κυρίου, ἡμέρα κγ'.

Γινόντες σε βασιλεῖα ἐν γῆ ἀποτικτόμενον ἐκ Παρ-
θένου, οἱ βασιλεῖς Περσῶν, Λόγε Θεοῦ, μετὰ δώ-
ρων σπεύδουσι τοῦ προσκυνῆσαι σοί.

Ζόφου ἐξαιρούμενος ἡμᾶς κακίας ὁ Χριστὸς,
προέρχεται σαρκὶ τεχθῆναι ὡς ἄνθρωπος.

Κατάρξας παλαιᾶς λυτρούμενος τὸ ἀνθρώπινον ὁ
Δεσπότης ἐκ σοῦ σαρκὶ τίκτεται, πανάχραντε, εὐ-
λογημένη· διὸ ἐν αἰνέσει σε δοξάζομεν, δόξαν ἡμῶν
καὶ καύχημα τυγχάνουσαν.

Νῦν ἔχει ἐν ἀλλοτρίῳ ὁ Χριστὸς σῶματι ἐν τοῖς
ἰδίοις· ξενωθῶμεν ἅπαντες τῶν ἀτίμων παθῶν, καὶ
τοῦτον δεξιόμεθα σαρκὶ τικτόμενον.

Πῶς δέξεται, Βασιλεῦ, σὲ σμικρότατον σπήλαιον,
γνώμη πτωχεύσαντα τὸν πλουτίζοντα τὰ σύμπαντα;
πῶς βλέπει σε βροτῶν φύσις σωματούμενον; Προ-
σκυνοῦμεν τὴν σὴν συγκατάθεσιν.

Ἵμνοῦμέν σε τὴν πάντων αἰτίαν τῶν ἀγαθῶν,
μόνη ἀγνή· σωματοφόρον γὰρ Λόγον ὑπερβολῇ χρη-
στότητος τέτοκας, οὗ τὴν γέννησιν προεμήνυσεν
ἀστὴρ ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει.

Οραῖος ἐκ γαστρὸς σου προέρχεται τεχθῆναι ἀβ-
ρήτω λόγῳ, καθωραῖσαι τὸ ἀνθρώπινον ἀφθαρσίχ,
Παρθένε, θέλων ὁ ἀγαθοδότης Κύριος, ᾧ νῦν με-
λωδοῦμεν· Ὑμνεῖτω τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις, καὶ
ὑπερυψούτω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεις, Υἱέ μου, ὅλην τοῦ πνεύματος τὴν ἰδέαν,
καὶ πῶς σε φέρω ὅμοιον ἐμοὶ κατὰ πάντα γεγο-
νότα; Ἐλεγεν ἡ ἀπειρόγαμος ἐμπληττομένη· ἦν ὡς
Θεοῦ Μητέρα τιμήσωμεν, πιστοὶ, πάντες, καὶ ἐν
αἰνέσει συμφώνως δοξολογήσωμεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος ἐν τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Χρι-
στοῦ γέννησιν, ἐν ᾗ ἐπιτελοῦμεν μνήμην τοῦ
ἀγίου Ἰωσήφ τοῦ μνήστορος τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου.

Σαρκὶ Χριστὸν ἀπεκύησας, ἀγνή, ἐν Βηθλεὲμ,
ἀπειρόγαμε, σπαργάνοις αὐτὸν εἰλίξασα, οὗ τὴν
ἐπιδημίαν καταπλαγείς Ἰωσήφ σὺν φόβῳ μεγαλύνει,
προσκυβεῖ τὴν τούτου δύναμιν.

Σάρκα εἰληφότα ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, Παρθένε
ἀγνή, καὶ ἐν σπηλαίῳ γεννηθέντα, καὶ ἐν φάτνῃ
τεθέντα ἰδὼν Ἰωσήφ ὁ δίκαιος τὸν καθ' ἡμᾶς ὄρα-
θέντα Θεὸν ὕμνοις ἐμεγάλυνεν.

Λύων τοῦ νοός σου προφανῶς ἐπέστη ὁ ἀόρατος
ἀμφιβολίαν πᾶσαν, λέγων σοι· Μὴ φοβηθῆς, Ἰωσήφ,
Μαριάμ τὴν ἀχραντὸν γυν παραλαβεῖν. Γαστρὶ γὰρ
φέρει τὸν φέροντα θεῖχῃ τούτου [αὐτοῦ] δυναστεία
τὰ σύμπαντα.

Εὐρέθη, ὡς ἔφη προφήτης Δαβὶδ, ἐν γαστρὶ ἡ
Παρθένος χωρήσασα τὸν φύσει ἀπερίγραπτον Θεὸν
Ἐμμανουήλ, ὑπερ μὴ ἐννοήσας ὁ θεὸς ἐδιδάχθη
Ἰωσήφ ὑπ' ἀγγέλου, νυκτὶ καθεύδων ἀοιδίμος.

Νέον ἐπὶ γῆς παιδίον ἐώρακας Παρθένου ἀγνῆς
ἀποτικτόμενον τὸν προτέλειον καὶ πρὸ πάντων αἰώ-
νων ἐκφύοντα Πατρός, καὶ ἀγγέλων ἀνυμνούντων
τοῦτον ἤκουσας ἐνδον τοῦ σπηλαίου κείμενον, Ἰωσήφ,
ἐπὶ φάτνης, πανεύφημε.

Συμβόλοις ἱεροῖς σε τυπουμένην Ἰωσήφ ὁ δίκαιος,
θεοχαρίτωτε ἀγνή, ἐγνωκῶς βάδδω κληροῦται σου
τὴν μνηστειαν τὴν σεπτὴν, ἐπιμνησθεὶς Ἀαρὼν τῆς
βλαστησάσης ποτὲ ἀγίας βάδδου.

Νόμου τῆς σκιᾶς εἶδες ποθείσας τῇ τῆς χάριτος
φωτοχυσίχ· φωτεινὴν νεφέλην, τὴν Παρθένον, τὸν
νοητὸν ἀνατέλλουσαν σαρκὶ Ἥλιον ἐβλεψας, καὶ
ὡς περ ἀστὴρ πάντας ἐφώτισας τοὺς βοῶντας, σφῆ
Ἰωσήφ, ἐκάστοτε· Εὐλογεῖτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν
Κύριον.

Φυλάττουσαν τὴν παρθενίαν ἀκήρατον, τὴν ἀγνήν
ἐφύλαξας, ἐξ ἧς Θεὸς Λόγος ἐσαρκώθη, φυλάξας
παρθένον αὐτὴν μετὰ γέννησιν ἀπόβροχτον, μεθ' ἧς,
θεοφόρε Ἰωσήφ, ἡμῶν μνημόνευε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους δισμυρίους
μάρτυρας, τῶν ἐν Νικομηδείᾳ καέντων, ἡμέ-
ρᾳ κη'.

Ἐμῶ σε, πανύμνητε εὐλογημένη, Θεὸν ὑπερ-

A Speciosus Dominus, honorum dator procedit
nasciturus ex utero tuo, o Virgo, ratione ineffabi-
li, volens humanum genus incorruptione decorare.
Illi nunc concinimus : Laudet Dominum omnis
creatura, et superexaltet eum in saecula.

Fers, o Fili mi, totam spiritus ideam, et quomodo
ego fero te, in omnibus mihi similem effectum?
Ita loquebatur Virgo stupore percussa, quam tan-
quam Dei Matrem fideles omnes honoremus, et
consonis vocibus laudum glorificemus.

Ex canone in Dominica post Christi Nativitatem,
in qua celebratur memoria S. Josephi sponsi
B. Mariæ Virginis.

B Christum incarnatum in Bethleem peperisti, o
Virgo innupta, eundemque fasciis involvisti; ejus
adventum Joseph stupore percussus cum timore
magnificat, et adorat illius potentiam.

Cum vidisset Joseph justus Deum accepisse car-
nem ex castis visceribus tuis, o Virgo pura, et in
spelunca natum atque in praesepio collocatum fuisse,
magnificabat eum hymnis, quí similis nobis
apparebat.

Ut omnem mentis tuae ambiguitatem aperte re-
moveret, apparuit tibi angelus, dicens : « Ne timeas,
Joseph, accipere nunc Mariam immaculatam; ete-
nim fert in utero **246** illum qui divina potentia
sua fert universa.

Inventa est, sicut dixit propheta David, Virgo
in utero comprehendens illum, qui natura est
incircumscriptus, Deum Emmanuel. Quod cum
divinus Joseph non intelligeret, ab angelo noctu
edoctus est dum dormiret.

Novum in terra puerum vidisti, o nobilissime
Joseph, ex Virgine casta natum, qui ante omnia
saecula natus est ex Patre; et audivisti angelos
collaudantes illum intra speluncam in praesepio
jacentem.

Cum te sacris symbolis figuratam agnovisset
Joseph justus, o Virgo Deo charissima, per virgine
sortem venerandum conjugium tuum accepit, in
memoriam reducens sanctam virgam Aaronis, quæ
olim germinaverat.

Legis umbras vidisti abundantia luminis gratiæ
perfusas; et e Virgine, nube lucida, orientem in
carne intellectualem solem aspexisti : et tanquam
astrum illuminasti, o sapiens Joseph, omnes qui
clamant assidue : Benedicat omnis creatura Do-
minum.

Custodisti, o Deifere Joseph, Virginem, quæ
virginitatem incorruptam conservavit; ex qua
Deus Verbum incarnatus est, conservans illam
virginem post partum ineffabilem. Tu, o Joseph, una
cum illa memor esto nostri.

Ex canone in festo SS. martyrum duorum millium,
qui in civitate Nicomediæ igne absumpti sunt,
die 28.

Laudes tibi concino, o omni laude dignissima,

ac benedicta, quæ in carne peperisti Deum omnibus laudibus superiorem, qui triumphatores ac victores hostis magnificavit.

Ut humanam deificaret naturam, Deus homo factus est ex te, o Virgo casta, modo ineffabili atque inexcoḡitabili: **247** propterea nos fideles concordibus vocibus te beatam appellamus.

Cum redempti fuerimus per partum tuum, o benedicta, ab antiqua maledictione, benedictionem, vitam ac redemptionem accepimus, nos qui te Deiparam glorificamus.

Ut Deus cum supernis spiritibus conjungeret eos qui in magnum prævaricationis barathrum prolapsi erant, uterum tuum inhabitavit, o inviolatissima, et caro factus est.

Per virtutem Jesu, qui ex te incarnatus est, o Maria, permansisti vere virgo post partum, quemadmodum fueras ante partum. O miraculum, quod humanam fidem transcendit!

Excelsior cœlis apparuisti, o tota sancta atque inviolata, dum Dominum ac Deum omnium peperisti, quem impense atque enixe deprecari ne cesses pro salute eorum qui te cum fide ferventi glorificent.

Vidit te Ezechiel, o Virgo, portam clausam, per quam transivit Jesus, qui habitavit in utero tuo, et carnem accepit ex sanguinibus tuis sine ulla permistione aut confusione.

O tota immaculata et casta, quæ lucem illam divinam peperisti quæ ex Patre refulsit, animam meam erroribus vitæ obtenebratam, et hostium ludibrium factam, miserare, et salutaris pœnitentiæ luce dignam fac illam.

A ὕμνητον ἐν σαρκὶ κυήσασα, τὸν μεγαλύναντα τοὺς ἀθλοφόρους, καὶ τὸν ἐχθρὸν καταπαλαίσαντα.

Ἵνα θεώσῃ τὸ ἀνθρώπινον, ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος ἐκ σοῦ, Παρθένε, τῆς ἀγνῆς, ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν· διὰ τοῦτό σε συμφώνως οἱ πιστοὶ μακαρίζομεν.

Λυτρωθέντες τῷ τόκῳ σου, εὐλογημένη, τῆς πρὶν κατάρας εὐλογίαν ἀπειλήφαμεν, καὶ ζωὴν καὶ λύτρωσιν, οἱ σὲ Θεοτόκον δοξάζοντες.

Ἵνα Θεὸς τοῖς ἄνω συνάψῃ τοὺς ὀλισθήσαντας παραβάσεως εἰς μέγα βάραθρον, τὴν σὴν γαστέρα ὄκησας, πανάχραντε, καὶ σὰρξ ἐχρημάτισεν.

B Μετὰ τόκον ἀληθῶς ὡς πρὸ τόκου, Μαρία, τῇ δυνάμει τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος Ἰησοῦ, διέμεινας παρθένος ὄντως, θαῦμα παράδοξον.

Ἵψηλοτέρα ὠφθῆς οὐρανῶν, κυήσασα πάντων τὸν Δεσπότην καὶ Θεόν, ὃν ἐκτενῶς καθικετεύουσα μὴ παύσῃ, παναγία ἀχραντε, σῶσαι τοὺς πίπτει θερμῇ δοξολογοῦντάς σε.

Τεξεκιτῆλ πύλην βλέπει κεκλεισμένην, Παρθένε, δι' ἧς διώδευσεν Ἰησοῦς ὁ σκηνώσας ἐν μήτρᾳ σου, καὶ σάρκα ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων φορέσας ἀσυγχύτως.

Φῶς ἡ τεκοῦσα τὸ θεῖον, τὸ ἐκ Πατρὸς ἀναλάμψαν τὴν σκοτισθεῖσάν μου φυγὴν ταῖς ἀπάταις τοῦ βίου, καὶ γεγонуῖαν τῶν ἐχθρῶν, πανάμωμε, παῖγνιον, οἰκτεῖρησον, καὶ φωτὶ μετανοίας σωτηρίου καταξίωσον, ἀγνή.

ΘΕΟΤΟΚΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗΣ.

THEOTOCIA.

Ex Paracletica Græcorum (99).

Ex canone serice n, ad Matutinum. Toni I.

248 Ordines incorporeorum nobiscum tibi concinunt hymnos, o Virgo omnibus laudibus cele-

(99) Liber Paracleticus (ut inquit Leo Allatus in suo opere *De libris ecclesiasticis Græcorum.*) differt ab aliis Græcorum libris ecclesiasticis, quod in aliis certa sunt certis diebus decreta officia, canones, seu troparia quæ recitari solent, quibus finitis reponuntur donec eadem tempora remeent, cum rursus ad recitandum suscipiuntur; ut Tridion, quod Quadragesimæ præcipue officio; Pentecostarium, quod a die Resurrectionis ad Pentecostem; Menæa, quæ singulis mensibus; Paracleticus tantum semper præ manu est, et omnibus

D Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὁρθρον.
Ἦχος α'.

Τάξεις ἀσωμάτων σὺν ἡμῖν σε ἀνυμνοῦσι, Παρθένε πανύμνητε· τὸν γὰρ ἀπερλήπτου ἐν σῇ γαστρὶ σω-

diebus aliquid in eo invenitur, quod sive in Missa, sive in Vesperis sive in Matutino, sive in aliis officiis recitatur. Quando enim in aliis officiis propria desiderantur, quæ ad complementum officii pertineant, ad hunc lector remittitur. Dicitur, utpote, Paracleticus, quasi *consolatorius*; videntur enim omnia, quæ in eo sunt, eo maxime spectare ut peccatorem consolentur, hortentur, et quasi vi quadam compellant ut de commissis pœnitentiam agat, et Deum, quem peccando offenderat, pœnitentia et precibus sibi propitium reddat. Hinc modo ange-

μακροθύμια τέτοιας, μείνασα παρθένος, ὡς πρὸ τοῦ
τόκου, Θεόνημφε.

Ἁγία Θεόνημφε ἀγνή, ἀγίως ἀπεκύησας τὸν ἐν
ἀγίοις ἀναπαυόμενον, Υἱὸν καὶ Λόγον Πατρὶ συν-
ἀναρχον, τὸν καθαγιάζοντα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τοὺς
αὐτὸν εὐσεβῶς ἀγιάζοντας.

Ὁ πάλαι Πατὴρ ἐξ ἀγεννήτου Υἱὸς γεννηθεὶς
γέννησιν ἔσχε χρονικὴν, ἐκ σοῦ, Παρθένε, γεννηθεὶς,
τὸν χρόνιον πόλεμον τῶν γηγενῶν ἐξῆραι θέλων ὡς
εὐσπλαγχνός, ὁ ἡμερῶν τε καὶ χρόνῳ ἐπέκεινα.

Ῥητορζῶον οὐ δυνήσεται στόμα τοῦ τόκου σου τὸ
ἄρρητον διηγῆσασθαι θαῦμα, Θεόνημφε· τὸν γὰρ
ἀνερμήνευτον τίχτεις καὶ φέρεις ἐν ἀγκάλαις χειρὶ
κρατοῦντα τὰ σύμπαντα.

Πυρῶν λειτουργῶν τὸ πῦρ κηῖσασα ἐφάνης πανα-
μόμητος, καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης πρωτουργός,
πάναγνε Παρθένε, ὑπερέχουσα, ἐν γυναιξίν εὐλογη-
μένη θεοχαρίτωτι.

Virgo castissima, benedicta inter mulieres, divina gratia cumulatissima.

lorum opem, modo apostolorum, modo martyrum,
modo confessorum aliorumque sanctorum, prout
diei, cujus officium recitatur, ratio exposcit. Unde
etiam Paracleticus dici potuit, quasi *invocatorius*,
sive *imploratorius*. Dividitur in octo partes, quas
Græci Tonos appellant. Uno namque tono officia
unius hebdomadis implentur, altero subsequentis,
et sic de singulis; quibus finitis, denuo ab initio
exordiantur, et sic perpetuo isto circulo materiam
Deum laudandi perpetuam sibi et nunquam defi-
cientem suppeditant. Licet autem Paracletica etiam
nova Octoecha appellatur, differt tamen ab Octoe-
cho, quod ille tantummodo a primis Vesperis ad
Missam canones et troparia continet, Paracletica
et illa et multo plura, cum et subsequentes Ves-
peras, et aliorum dierum inter hebdomadam officia
integra exhibet. Ingens, sed apprime necessarium,
et defectus aliorum supplens volumen. Quod forte
a Josepho nostro compilatum ex acrostichide Sab-
bati octavi toni colligit vir eruditissimus Leo Al-
latius dissert. 2, cum ibi habeatur:

Octoechi novæ divinus finis, labores vero Josephi.

Porro cum in hoc Paracleticæ volumine plures
reperiuntur canones sub Josephi nostri nomine,
quæ in his exstant theotocia de Græco in Latinum
translata, ut fructum ferant, et Marianæ gloriæ
serviant, tibi, mi lector, exhibere curavi.

(1) Celebranda igitur (cum jure et merito cele-
brari possit) etiam laude ista, quod fuerit immacu-
late concepta. Hinc Petrus Montius libro 1 *De
unius legis veritate*, cap. 77, ubi late defendit con-
ceptionem B. Virginis immaculatam, ait inter alia :
« Quam plures auctoritates comperimus, quæ ab
Ecclesia commemorantur in Virginis laudem, nec
ullam in contrarium legimus. Quæ quidem aucto-
ritates non infectam et maculatam assignant, imo
et totam perfectam et ab omni labe semotam, quem-
admodum habetur in Cantico canticorum, ubi di-
citur : *Tota pulchra es, amica mea, dilecta mea, for-
mosa, columba mea, speciosa mea, et macula non
est in te.* » Sic ille. An dubitas B. Virginem istius
laudis, scilicet præservationis ab originali, fuisse
capacem? Audi Bustum in Mariali serm. 1, de Con-
ceptione part. III, his te verbis instrumentem : « B. Virgo
capacissima fuit gratiæ præservationis ab originali

A branda (1); etenim illum qui est incomprehen-
sibilis, in utero tuo incorporatum peperisti, perma-
nens virgo qualis ante partum fueras, o sponsa
Dei.

O Dei sponsa sancta et pura (2), sancte genuisti
eum qui in sanctis requiescit, Filium ac Verbum
Patri coæternum, qui sanctificat in Spiritu sancto
eos qui ipsum religiose pioque sauctificant.

Filius qui olim ex Patre ingenito genitus fuit,
generationem temporalem habuit, ex te, o Virgo,
generatus, bellum terrigenarum diuturnum allevare
volens, utpote intime misericors, cum ipse sit omni-
bus diebus ac temporibus antiquior.

Os nullum, quantumvis eloquens ac disertum,
potest ineffabile partus tui enarrare miraculum, o
Dei sponsa; illum enim peperisti qui nullis verbis
potest demonstrari, atque illum tuis brachiis ge-
stasti, qui manu continet ac regit universa.

Ab omni labe ac nævo immunis (3) ignem pepe-
risti; unde inter igneos ministros primum locum
tenens ac veluti antistes apparuisti, imo et illos et
universas creaturas dignitate **249** superasti, o

peccato. Cum enim fuerit capax ut esset Mater Dei,
et virgo perfecta ante partum, in partu, et post
partum, cumque meruerit elevari super omnes
angelicas hierarchias et effici Regina colorum,
quanto magis fuit capax hujus gratiæ ut sine pec-
cato originali conciperetur? Certe multo plus : qui
enim est capax majoris dignitatis, et excellentiæ,
multo est capacior minoris : et cui conceditur quod
est majus, videtur etiam concessum quod est minus.
Sic ille.

(2) « Congruerat, inquit S. Bernardinus : Se-
nensis tom. II, Sermon. 51, cap. 3, ut illa, quæ
placuit Altissimo ita ut fieret illius Sponsa, sic
esset immaculata mente, sicut fuit internerata
carne. » Non autem fuisset hæc Dei Sponsa, nec
sacra, nec pura, nec immaculata, si peccati origi-
nalis hæditati, impuritati et maculæ subjecta fu-
isset. Et quamvis nomine Sponsæ Ecclesiam ipsam
intelligeremus, attamen, ut inquit Marsilius anti-
quus auctor in libro II Sententiarum q. 20, a. 3, Sponsa
in aliqua sui parte debet esse tota pulchra, et non
esset hoc in aliqua parte, nisi Virgo ab originali
fuisset præservata. Ergo minor patet : quia si
fuisset aliquo tempore sub peccato originali, tunc
illo tempore fuisset imaculata. Ergo non esset
Sponsa tota pulchra in Virgine, nec in Christo :
quia ille est Sponsus, et licet sit candidus, et rubi-
cundus, et totus desiderabilis (Cant. v), tamen nec
non est pulchritudo Sponsæ, sed Sponsi, nec in
aliquo alio, quia omnes alii rei sunt peccati ac-
tualis vel originalis, et sic nusquam esset Sponsa
tota pulchra. » Sic ille. Vide Nieembergiam in
Sacro syllabo § V.

(3) Favet Petrus Apollinaris in carmine de Nati-
vitate ita canens :

*Salve, Virgo Parens, labe quam nulla vetusti
Per tot ducta gradus criminis implicuit.*

Anonymus etiam poeta apud Bernardinum de Busta
in Mariali Sermon. 9 de Conceptione, part. prima,
in hunc modum loquens :

*Si decuit luctus sine labe effingere Matrem,
Matrem lætitiæ plus decorare decet.
Immunem Sponsam voluit si crimine levi,
Sic illi voluit majus abesse nefas.*

Naturæ leges in te innovantur: nam legislatorem **A** Christum, legibus carnalibus minime obnoxia peperisti, o innocentissima (4): illum, inquam, qui redemptionis leges sancit omnibus iis, qui canunt: Laudabilis et supergloriosus, Deus patrum nostrorum, etc.

Sacræ prophetarum voces multo ante tempore prænuntiaverunt te futuram esse Matrem Dei, qui universa creavit, cui canimus, o immaculata (5): Benedicite, etc.

Illum fers, qui fert universa: illum lacte nutris, qui cunctis cibum suppeditat: magnum tremendumque mysterium, quod intellectum tuum excedit, o arca venerandæ sanctificationis, Virgo Deipara: quamobrem te cum fide beatam appellamus

Ex canone feriæ III, ad Matutinum.

Tanquam thronus igneus fers Creatorem: tanquam animatus thalamus, ac jucundum palatium Regem continens factum similem nobis, sed sine mutatione aut perturbatione sui ipsius.

O sanctissima Domina, quæ sola Filium carentem tempore in tempore incarnatum peperisti, medere omnibus passionibus miserrimæ animæ meæ ex diuturno tempore contractis.

Illum paris, quem Pater genuit ante omnia sæcula: nutris nutritorem, nulla virilis copulæ facta experientia. Miraculum paradoxum! mysterium novum! propterea omnes fidelium animæ te glorificant, o Deo charissima.

Totum Adam, tanquam vestem, assumpsit Verbum, ex te, o Deipara, totum carne amictum procelens. Ipsam ergo, o Deipara, suppliciter exora, ut ab omni tentationum genere et ab igne æterno nos eripiat.

250 Stupore percussæ mente excesserunt angelorum legiones, intuentes quomodo ille qui est invisibilis, in humana forma ex te assumpta visibilis appareret: quem tu, o Virgo Dei Genitrix, simplex precare, ut omnes qui te fideliter glorificant salute dignos efficiat.

Templum sanctificatum Dei, qui in te habitavit, modo ineffabili, facta es, o Virgo. Eundem deprecare, ut nos a peccatorum sordibus emundet, ut domus et habitaculum Spiritus sancti esse agnoscamur.

Unum Trinitatis venerandæ in duabus voluntatibus unam hypostasim habentem peperisti, o ab omni macula immunis (6): quem enixe precare pro omnium nostrum salute.

(4) Optime Bernardinus de Busto in suo Mariali serm. 9, de Conceptione parte III, « Sicut, inquit, ignis nunquam fuit sine calore, nec aqua aliquando fuit sine humore, ita B. Dei Genitrix nunquam fuit sine innocentia. » Sic ille. Et merito quidem cum innocentia sit B. Virginis, quatenus hæc est Dei Mater, quædam proprietas et forma, ut in sua *Umbra virginea* n. 213, observat P. Aloysius Novarinus. Jure proinde B. Virgo a Josepho nostro tanquam innocentissima agnoscitur, et salutatur: O innocentissima.

Νόμοι ἐν σοὶ φύσεως καινίζονται. Τὸν νομοδότην γὰρ Χριστὸν δίχα νόμων τῶν σάρκικῶν τίκεις, παναμώμητε, πᾶσιν ἀπολύτρωσιν νομοθετοῦντα τοῖς μέλπουσιν. Ὁ αἰνετός τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Τεραὶ σε πόρρωθεν φωναὶ γενήσεσθαι μητέρα τοῦ πάντα ἐχτειναμένου προκατήγγειλαν Θεοῦ, ᾧ μέλομεν, ἀχραντε. Εὐλογεῖτε...

Φέρεις τὸν τὰ πάντα φέροντα καὶ γαλουχεῖς τὸν πᾶσι τροφήν παρέχοντα, μέγα καὶ φρικτὸν τὸ ὑπὲρ νοῦν σου μυστήριον, κιβωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἀγιασματος, Παρθένε Θεοτόκε, ὅθεν σε πιστεῖ μακαρίζομεν.

B Ἐκ τοῦ διπλοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὄρθρον.

Ὡς θρόνος πυρίμορφος φέρεις τὸν Κτίστην, ὡς ἔμφυχος θάλαμος καὶ τερπνὸν παλάτιον τὸν βασιλεῖα χωρεῖς, γενόμενον ὅπερ ἐσμέν, δίχα τροπῆς καὶ φυρμού.

Ἡ μόνη τὸν ἀχρονον Υἱὸν ἐν χρόνῳ τεκοῦσα σαρκούμενον, παναγία Δέσποινα, πάντα τὰ χρόνια τῆς παναθλίας μου ψυχῆς πάθη θεράπευσον.

Τίκεις ἐν Πατρὶ ἐγέννησε πάντων πρὸ αἰώνων, τρέφεις τὸν τροφέα, πείραν ἀνδρὸς μὴ γινῶσα, παράδοξον τὸ θιῦμα, καινὸν τὸ μυστήριον, θεοχαρίτωτε διὸ πᾶσα πιστῶν ψυχὴ δοξάζει σε.

C Ὅλον τὸν Ἀδάμ ἐφόρεσεν ἐκ σοῦ, Θεοτόκε, ὅλος σαρκοφόρος προελθὼν ὁ Λόγος· αὐτὸν οὖν, Θεοτόκε, δυσώπει τοῦ ῥύσασθαι ἐκ πειρασμῶν παντοδαπῶν, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίζοντος.

Ἐξέστησαν ὀρῶσαι ἀγγέλων στρατιαὶ, πῶς ὁ ἀθεώρητος μορφῇ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ὠράθη, Παρθένε Θεοκυήτορ· ὃν ἐκδυσώπει σωτηρίας ἀξιῶσαι πάντας τοὺς πιστῶς σε δοξάζοντας.

Ναὸς ἡγιασμένος ἐδείχθης τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν σοὶ οἰκήσαντος, Παρθένε, ὑπὲρ νοῦν· αὐτὸν δυσώπει ἀμαρτιῶν ἡμᾶς ῥύπου ἀποκαθᾶραι, ὅπως οἶκος γγνωρισθῶμεν καὶ κατοικητήριον Πνεύματος.

Ἐν δύο ταῖς θελήσεσι ἓνα τῆς σεπτῆς τέτοκας Τριάδος, πανάχραντε, φέροντα μίαν τὴν ὑπόστασιν, ὃν ἐκτενῶς δυσώπει πάντας ἡμᾶς σωθῆναι.

(5) Per præsertim a macula originali. Unde Marsilius doctor inter scholasticos insignis in libr. II Sentent. q. 20, a. 2, ait inter alia: « Magis decuit Deum Virginem Matrem præservare a macula mentis, quam a dolore corporis. Patet: quia anima hominis est præstantior corpore; item, quia anima est expressior imago Trinitatis: item, quia macula mentis sine proportione gravior est dolore carnis. » Sic ille.

(6) Hebræi hoc religiose servabant, ut Theophilum in membrana scriberetur, quæ omni macula

Βασίλισσαν Παρθένον σε κηρύττει ὁ Δαβὶδ, ἄχραντε ἀγνή· διὸ ἔκτεύω σε, τῆς οὐρανίου βασιλείας με ποιήσον κληρονόμον, ἵνα σε μακαρίζω.

Ἁγιάσματος σκηνὴ δεδειγμένη, Μαρία, μιανθεῖσαν ἡδοναῖς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἀγίασον, καὶ θείας δόξης μέτοχον ποιήσον.

Τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ καλὴν ἐν γυναιξὶ δυσωπῶ σε ἔκτενῶς, μὴ παρίδῃς με, ἀγνή, ἀλλ' οἰκτεῖρον, καὶ πάσης βλάβης σῶον συντήρησον.

Ἐκ γενεῶν πασῶν σε ὁ Χριστὸς, πανύμνητε, μόνην ἤρετίσατο αὐτῷ, οἷα σεμνὴν καὶ καθαρὰν, εἰς κατοικίαν, καὶ ἐκ σοῦ ὡς ἥλιος ἐξανασταίλας τὴν γῆν πᾶσαν ἐφώτισεν.

Ἰκετηρίαν, ἄχραντε, Θεῷ προσάγαγε, ὅπως παραβλέψῃται ἡμῶν τὰ πταίσματα, καὶ τὰς ἀμέτρους ἀμαρτίας, καὶ διαγωνίζοντος ἐλευθερώσαι ἡμᾶς πυρὸς κολάζοντος.

Ὡς κρίνον κοιλάδεσι τοῦ βίου εὐρηκῶς ἐν σοὶ κατεσκήνωσεν ὁ πάντων φυτουργός· ὁδμαῖς ἐναρέτοις καὶ σεμνότητος νῦν κατευωδίασον ἡμᾶς, Θεογενεῖον.

Ῥῦσαι με ἀτόπου ἀμαρτίας καὶ φλογὸς ἀμαρτίας, σκότους κολάζοντος, καὶ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, καὶ σκώληκος, Παρθένε, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Φωτιστικαῖς λαμπηδόσι τοῦ ἀνατελλαντος Λόγου ἐκ τῆς ἀγίας σου γαστρὸς, Θεοτόκε Παρθένε, καὶ καταυγάζαντος τῆς γῆς τὰ πέρατα, φώτισον τὴν ψυχὴν μου, ἡδονῶν ἀμαυρώσει σκοτισθεῖσαν, ἀμελείᾳ τῶν παθῶν.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα, χερουβικὸς ὡσπερ θρόνος, τρέφεις τὸν τρέφοντα ἡμᾶς, ὃν ἀπαύστως δυσώπει, θεοχαρίτωτε, ἡμᾶς σεισμοῦ καταπτώσεως, ἀλώσεως, καὶ παντοίας ἀνάγκης, σοῦ τὴν πόλιν ἐκλυτρώσασθαι αἰεὶ.

Ἐκ τοῦ καρδίου τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ρομφαία, πάναγνε, τέτρωσαι, τὸ πάθος τοῦ Υἱοῦ σου, ὡς ἐβλεψας αὐτὸν τῇ λόγχῃ νυκτόμενον, καὶ τὴν ἐν παραδείσῳ κωλυτικὴν εἶργοντα ρομφαίαν, μὴ διδοῦσαν τοῖς πιστοῖς τὴν θείαν εἰσοδόν.

careret : quia scilicet in ea quædam divinæ legis verba exaranda erant. Ita inter alios tradit ex eorum ritibus Olearius in cap. xiii Exod. Quod si Hebræi tantam puritatem requirebant in membrana, in qua Dei verba scribenda erant, quomodo permisisset Deus turpissima originalis peccati macula conspurcari B. Virginem, in qua non nuda verba, sed Verbum ipsum, non hominum, sed Dei manu erat scribendum? Fuit igitur B. Virgo ab omni macula immunis, et talis quod Verbo responderit in illa exarando. Vide Novarinum in *Umbra virginæ*, n. 93.

(7) De hoc habitaculo locutus Bartholomæus de Pisis in opere *De laud. B. Virginis*, libr. 1, fructu 7, ait : « Habitaculum Dei vivi, anima scilicet corpusque Mariæ, nullo peccati contagio maculatur : sed in infusione ipsius animæ corpori sic gratia prævenit divina, ut ejus sacer conceptus ab originalis peccati macula (ut pie creditur) fuerit immi-

Reginam Virginem prædicat te David, o immaculata et pura : propterea tibi supplico ut me celestis regni hærejem efficias, ut possim te beatam appellare.

O Maria, quæ sanctificationis tabernaculum facta es, sanctifica miseram animam meam, passionum cupiditatibus inquinatam, et divinæ gloriæ participem effice.

Te Dei Matrem, et pulcherrimam inter mulieres, obnixè deprecor, o Virgo, ne despicias me, sed miserere mei, et ab omni læsione incofumem conserva.

Ex omnibus generationibus te unam Christus sibi in habitaculum elegit (7), o laudabilissima, utpote venerandam ac puram; et ex te tanquam sol exortus, terram universam illuminavit.

Supplicationes Deo offer, o inviolata, ut nobis lapsus nostros ignoscat, et peccata, quæ sine numero perpetravimus, et ab ignis sempiterni supplicio liberet nos.

Cum te tanquam liliū in hujus mundi vallibus Creator omnium invenisset, in te, o Dei Genitrix, habitavit : nunc igitur virtutis ac pietatis odoribus nos perfunde.

Libera me a scdissimis peccatis, et a flamma tenebrosa, **251** qua puniuntur eadem peccata, et a stridore dentium, atque a verme, o Virgo, unicum humani generis præsidium.

Illuminativis splendoribus Verbi, quod ex utero tuo sancto exortum est, o Virgo Deipara, atque universos terræ fines luce perfudit, illumina animam meam cupiditatum nigredine obtenebratam, eo quod passiones meas cohibere neglexerim.

Illum fers qui fert universa, tanquam thronus Cherubicus : nutris, nutrientem nos; quem sine cessatione exora, o Deo charissima, ut nos gregem tuum a terræ motus ruina, ab hostili oppugnatione, et ab omni necessitate semper liberos custodiat.

Ex canone seriativ, ad Matutinum.

Gladio vulnerata es, o castissima, in passione Filii tui, ut illum vidisti lancea perfossum, atque remotentem gladium illum qui fidelibus divinum ingressum in paradysum prohibebat.

sice præservatus. » Et de eodem in suo *Mariæli* serm. 6, de Concept. parte 1, hæc scripsit B. Bernardinus de Busto : « Locus debet esse proportionatus locato, ut ait Philosophus, et commentator in ii de Anima, et iv Phys. Facit ad hoc illud quod inquit Glossa in c. Dudum de deci. dicens : « Qualia sunt prædicata, talia convenit esse subjecta. Sed Virgo gloriosa fuit habitatio Filii Dei : unde ipsa inquit, Eccles. xxiv : *Et qui creavit me requievit in tabernaculo meo.* Ergo debuit esse proportionata ipsi habitatori, qui fuit sine ulla peccati macula. Purissimo ergo Filio non debuit esse Mater nisi purissima, nec decuit Dei Sapientiam sordidatam a peccato et contaminatam sibi habitaculum deputare : quia, ut dicitur Sap. ii, *In malevolam animam non intrabit Sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Si igitur B. Virgo originali peccato deturpata fuisset, non fuisset conveniens habitaculum Filii Dei. » Sic Bustus.

Cum, tempore passionis, speciosum illum forma A
intuereris, o Virgo casta, non habentem speciem
neque decorem, exclamabas amare ejulans: Hei
mihi, quomodo pateris, o Fili, qui cupis omnes a
passionibus liberari?

Injustam aspiciens mortem Genitrix tua, o
Christe, cum dolore ad te clamabat: O Fili, judex
juste, quomodo injuste judicaris, cum ipse velis
justo judicio absolvere eos qui ob pristinam trans-
gressionem condemnati fuerant et in corruptio-
nem ceciderant?

Stupore percussa turbabatur immaculata, videns
Christum voluntarie et sine querela in cruce
exaltatum; et sensus exclamabat: Fili mi, ac Deus:
dolores in partu non perpassa, dolores crucis
sustineo, dum tu ab iniquis injuste crucifigeris.

Crucifixionem tuam aspiciens, castissima excla-
mabat: **252** Quid est hoc, Fili, quod video? Novum
prorsusque inauditum spectaculum! Tu, qui infir-
morum passionibus mederis, quomodo passionem
prorsus novam atque inusitatam sustines? Quid
tibi inimici tui retribuerunt, o benefactor, pro
beneficiis quæ a te acceperunt?

Ille quem peperisti, o Virgo, mirando modo sæ-
cula peperit, et exaltatus in cruce, eos qui cecido-
rant simul secum exaltavit, cœlique cives effecit,
clamantes: Benedictus es, Deus patrum nostro-
rum, etc.

Virgo innupta, cum qua creaturæ omnes te glo-
rificant in sæcula, cum videret te, Jesu Redemptor
omnium, olim in cruce exaltatum, exclamabat:
ubi populus insipiens, qui te ad iracundiam pro-
vocavit, suscepit te ut elevaret a terra: Absque li-
beris facta sum, et animo commoveor, maternusque
dolor disruebat cor meum.

Verbum amatorem hominum, quod ineffabiliter
pepereras, cum pati pro hominibus voluntarie vi-
deres, exclamabas, o Virgo: Quid est hoc? Deus
impassibilis sustinet passionem, ut a passionibus
liberet eos qui se fideliter adorant.

Ex canone feriæ 5, ad Matutinum.

Mentis meæ obscuritates aufer, o purissima, lu-
mine tuo, et a tenebris æternis eripe me, ut perpe-
tuis laudibus cantem magnalia tua.

Libera me, o mundissima, ab omni adversitate,
plurimisque serpentis scandalis, atque ab igne te-
nebrisque æternis, quæ hominibus lucem nunquam
occidentem peperisti,

Affatus propheta Spiritu sancto, descripsit te
olim montem umbrosam, o casta Deipara, quæ ho-
mines multorum peccatorum flamma liquefacis
per tuas acceptissimas intercessionem nunc umbra
gratiæ refocillas.

253 O Dei gratia plenissima puella, templum
Christi fulgentissimum, intercessionibus tuis fac
nos per bona opera nostra domos Patris, et Filii,
et Spiritus sancti.

Magnalia facit tibi Christus, o Virgo Deo gratis-

Ἄρα τῆ τοῦ πάθους τὸν ὥρατον ἐν κάλλει
εἰσβλέψασα, εἶδος, Παρθένε, οὐδὲ κάλλος κεκτημέ-
νον, ἐδόξας πικρῶς, ἀγνή, ἀλαλάζουσα· Ὁ μοι πῶς
πάσχεις, Γιέ, ἐκ παθῶν πάντας θέλων ῥύσασθαι!

Τὴν ἀδικὸν βλέψασα σφαγὴν, Χριστέ, ἡ σὲ κυήσασα
ὀδύρομένη ἀνεβόα σοι· Δικαιοκρίτα Γιέ, πῶς ἀδί-
κως κέκρισαι, θέλων δικαιοῦν τοὺς παραβάσει κα-
τακριθέντας τὸ πρὶν καὶ πρὸς τὴν φθορὰν ὀλισθή-
σαντας;

Θαμβεῖται ἐν ξύλῳ ὀρώσα Χριστὸν ὑψωθέντα
βουλήσει καὶ ἀμέριπτος, καὶ κλαίουσα ἐκραύγαζεν·
Γιέ μου καὶ Θεέ, ὠδίνας ἐν τῷ τέκτειν μὴ λαβοῦσα,
νῦν ὠδίνας ὑπορένω, ἀδίκως ὑπὸ ἀνόμων σταυρου-
μένου σου.

Σταύρωσιν τὴν σὴν ἡ πάναγνος βλέπουσα, ἰδοὺ
Ἰτέ, τί τὸ ὀρώμενον ξέρον θέαμα; Ὅ τὰ πάθη νο-
σούντων ἡμέτερος, πῶς τὸ πάθος ὑπομένεις τὸ και-
νότατον; τί σοι οἱ ἐχθροὶ ἀπέδωκαν, εὐεργέτα, ἀνθ'
ὧν εὐεργέτηνται;

Ὁ τόκος σου, Παρθένε, τοὺς αἰῶνας παραδόξως
ἔταξε, καὶ ὑψωθείς ἐν τῷ σταυρῷ τοὺς πεσόντας
συνανώψωσε, καὶ βοῶντας οὐρανοῦ πολλοὺς ἰδείξεν·
Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Ἀπειρόγαμος Κόρη, μεθ' ἧς ἡ κτίσις πᾶσα
δοξάζει σε, πάντων λυτρωτὰ Ἰησοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας,
σταυρῷ ὀρώσά σε ὑψωθέντα, ἰδοὺ, ἵνα σε παραπι-
κρατῶν ἄφρων δῆμος, ὡς ὑπέλαβεν, ἐκ γῆς ἰξάται,
ἄτεκνος γεγέννημα, καὶ δονοῦμαι, καὶ μητρικῶς
τὴν καρδίαν ὀδυνῶμαι.

Φιλάνθρωπον Λόγον ἀρήτως κυήσασα, ὃν ὀρώσα
πάσχοντα, Κόρη, ὑπὲρ ἀνθρώπων βουλήσει, Τί
τοῦτο; ἐδόξας. Θεός ἀπαθὴς πάθος ὑφίσταται, πα-
θῶν ὅπως ῥύσεται τοὺς πίστει προσκυνούντας
αὐτόν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Νοός μου, πανάμωμε, τὰς ἀμαυρώσεις φωτὶ σου
ἀπέλασον, καὶ τοῦ σκότους ῥῦσαι με τοῦ αἰωνίζον-
τος, ὅπως ὑμῶ διηνεχῶς τὰ μεγαλεῖά σου.

Ῥῦσαι με πάσης περιστάσεως, καὶ πολλῶν σκαν-
δάλων τοῦ ὄφους, καὶ αἰωνίζοντος πυρός καὶ τοῦ
σκότους, πανάμωμε, ἡ τὸ φῶς ἀποκυήσασα βροτοῖς
τὸ ἀνέσπερον.

Νοήσας ὁ προφήτης ἐν Πνεύματι Θεοῦ, ἔρας
σε προέγραψεν κατὰ σκίον, ἀγνή, ἡ τοὺς ἐκτακέν-
τας φλογμῶ πολλῶν ἐγκλημάτων σαῖς εὐπροσ-
δέκτοις μεσιτελαῖς Θεοτόκε, νῦν ἐπισκιάζουσα
χάριτι.

Φωτοειδὲς Χριστοῦ τέμενος, Κόρη θεοχαρίτωτε,
τοῦ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, ταῖς προσευχαῖς
σου, οἴκους ἡμᾶς ποίησον, τὰ ὅσα πράττοντας.

Μεγαλεῖά σοι Χριστὸς ἐποίησατο, ἀγνή, ἐν ἰκτίσει

ἀεὶ μεγαλῦναι ἐν ἑμοὶ τὰ πλούσια αὐτοῦ ἐλέη, A
θειοχαρίτωτε.

Σὲ, παναγία, ἀχραντε, ἀγνή, οἱ δοῦλοί σου πάν-
τοτε ἡμέρας καὶ νυκτὸς συντετριμμένη διανοίᾳ δυσ-
ωποῦμεν, λύτρωσιν ἀμαρτημάτων πολλῶν δίδου
ἡμῖν, ἀγαθή.

Πάτρευσον, δέομαι, τὰ πάθη τῆς ἐμῆς καρδίας,
κυήσασα τὸν πάντων ἰατρὸν, καὶ τῆς τῶν δικαίων
δείξον μέτοχον, Παρθένε, μερίδος, Χριστὸν ἐκδυσ-
ωποῦσα.

Φῶς ἡ τεκοῦσα τὸν Θεόν, ἐσκοτισμένον με πάσαις
ταῖς μεθοδείαις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ῥαθύμως βιοῦντα,
καὶ παροργίζοντα Θεόν, πανάμωμε, φώτισον, ὀδη-
γοῦσα πρὸς καλὰς ἐργασίας, ὡς αἰτία οὕτα πάντων
τῶν καλῶν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν
Ὅρθρον.

Ὅσπερ ἀμνὸν ἐπὶ σταυροῦ καθορῶσα ἡ ἀμνὸς
ἀπαρτηθέντα τὸν Χριστὸν, ἀλαλάζει καὶ βοᾷ· Ποῦ
σου ἔθου τὸ κάλλος, μακρόθυμε Υἱὲ προάναρχε ;

Εὐλογημένος τῆς κοιλίας σου ὁ καρπὸς, Παρθένε
πανύμνητε, ὁ τοὺς φθαρέντας τῷ καρπῷ, διὰ ξύλου
σταυροῦ αὐτοῦ ἀφθαρσίας καταστήσας κοινωνοῦς
οὐρα χάριτι.

Οἱ μοι, τέκνον! πῶς βλέψω σε ἐπὶ τοῦ ξύλου
ἀνηρτημένον, καὶ ἀδίκως θανατούμενον, τὴν ζωὴν
παρέχοντα ; ἡ Παρθένος κλαίουσα ἔλεγεν.

Ῥάβδος ἡ ἔντιμος ἡ βλαστήσασα κλάδον ἀμάραν-
τον, ἀνυφούμενον αὐτὸν ὡς ἔβλεπεν ἐπὶ τοῦ ξύλου,
Δίεσποτα ἐχοαύγαζε, μὴ ἀτεκνον δείξης με.

Μετὰ τόκον, πανάμωμε, ὡς πρὸ τόκου διέμεινας·
Θεὸν γὰρ ἐκύησας ξύλῳ τὸν ἄνθρωπον σώσαντα.

Σταυρούμενον ὀρῶσα τὸν Κύριον ἡ ἀμεμπτος

(8) An B. Virginem omni laude dignissimam
judicent, qui eam, totam pulchram et formosam, D
in suo conceptu maculosam constituunt ; qui eam
liberam, magistram, dæmonum victricem, dæmoni
subjectam faciunt : qui benedictam per omnes ge-
nerationes, ut reliquos Adæ posteros maledictam,
sceleris purissimam, peccato originis temeratam,
Matrem denique gratiæ, ipsi Auctori gratiæ exorant
Ingratamque pro illo primo instanti asserunt :
tuum, mi lector, esto iudicium. Certe homini fide-
lissimo fieret injuria, si de illo quis diceret : Iste
est magnæ fidelitatis, quia nunquam, nisi semel,
fuit proditor sui regis : vel si de sapientissimo viro
diceretur : Hic est sapientissimus, quoniam tantum
semel fuit stultus. Quomodo igitur B. Virgo lauda-
bitur, si de illa dicatur : Laudetur B. Virgo, quæ
non nisi per instans fuit contaminata peccato :
laudetur Mater Dei, quæ parvo tempore stetit
serva diaboli ? Vide Bustum in Mariali Serm. 9, de
Concept. parte II.

(9) Vere ab omni macula immunis tam actuali,
quam originali, quam Ecclesia in quodam Missali

sima ; quem tu precare assidue, ut magnificet in me
divitias misericordiæ suæ.

O sanctissima Virgo Deipara, nos servi tui sem-
per noctu diuque contrito corde te suppliciter
exoramus, ut indulgentiam plurimorum peccato-
rum nostrorum nobis benigna impertiaris

Medere, quæso, pravis affectionibus cordis mei,
tu, o Virgo, quæ omnium medicum progenuisti, et
partis justorum fac me consortem, placans pro me
Christum orationibus tuis.

O intemeratissima, quæ divinam lucem peperisti,
illumina me propter omnigenas hostis insidias te-
nebris involutum, dum summam per ignaviam vi-
tam traduco, et Deum ad iram provoco : et manu-
duc me ad honestas sanctasque operationes, utpote
B quæ bonorum omnium es causa.

Ex canone Feriæ 6, ad Matutinum.

Christum in cruce suspensum tanquam agnum
cum Agna videret, ejulans clamabat : Ubi periiit
pulchritudo tua, o patientissime Fili, ante omnia
sæcula genite ?

Benedictus fructus ventris tui, o Virgo omni
laude dignissima (8), qui corruptos per fructum,
ligno crucis suæ incorruptionis participes di-
vina gratia effecit.

Gemebunda Virgo has voces fundebat : Hei
mihi, Fili ! quomodo intuebor in ligno pendentem,
et injusta morte extinctum te qui es vitæ lar-
C gitor ?

Virga honorabilis ac pretiosa, quæ ramum in-
corruptibilem germinavit, videns eundem in ligno
exaltatum, in has voces erumpebat : Domine, ne
me absque liberis ac 254 veluti sterilem esse
patiaris.

O ab omni macula immunis (9), post partum
perseverasti qualis fueras ante partum : Deum
enim genuisti, qui per lignum hominem salvum
fecit.

Deipara culpa penitus carens (10), certans Do-
antiquo apud Balinghem in Parnasso Mariano sa-
lutat his verbis :

Ave, o dulcis Maria,
Christi Mater et Filia,
Ulla sine macula,
Tu a Deo fabricata
In conceptu præservata
Nulla trahis scelera,

et quam S. Casimirus in suo hymno de B. Virgine
part. II his verbis alloquitur :

Pulchra tota sine nota
Cujuscunque maculæ.

(10) Patres communi consensu dignitatem divi-
næ maternitatis ita extollunt, ut ex ea Deiparam
caruisse omni culpa etiam veniali deducant, quia
ex ipso quod ea in sacro textu Mater Dei declara-
tur, eam puram et liberam ab omni culpa etiam
veniali inferunt. Cum autem culpa originalis tur-
rior sit, et feminam Deum parituram magis dede-
ceat, igitur sicut prædicta prærogativa de immu-
nitate a culpa originali in dignitate divinæ mater-

minum cruci affixum, aiebat: Hec mihi, Fili, quomodo moreris, vita spesque fidelium?

Illam quae caelis est sublimior, videns Christum, qui solus est altissimus, in ligno exaltatum, et inimici altitudinem dejicientem, eundem magna voce laudabat.

Splendore illius, qui ex te secundum carnem exortus est, o Virgo, illustra mentem meam, et cor meum illumina, tenebras peccati dispellens, omnemque socordiae meae nebulam dissipans.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Me semper proposito excidentem, menteque instabilem, pravisque cogitationibus abstractum, et illectum, et qui me ipsum per summam dementiam totum inimicis dedidi ut me facillime caperent, ne despicias, o Domina.

O tabernaculum caelis ipsis augustius, populum tuum in hoc tuo tabernaculo ad tuas laudes concinendas convenientem, caelestium tabernaculorum fac participem, ferventibus precibus tuis apud Christum, quem genuisti, omnium Dominum ac dominatorem.

Scientes te esse templum gloriae, o immaculata, in templo tuo venerande congregati, devotissime imploramus auxilium tuum, quatenus per venerabilem intercessionem tuam salutem consequamur, o casta Virgo.

Agnoscentes te matrem illius, qui voluntate sua universa creavit, ad divinum templum tuum, o Virgo, accurrimus, atque in eo precamur, ut erro- rum nostrorum venia per tuam mediationem nobis concedatur.

255 O Maria, purissimum Verbi tabernaculum, purifica a pravis affectionibus cor meum, divinique Spiritus vas mundum illud effice, ut laudem et magnificem te omni laude dignissimam.

Esto mihi mediatrix, o benignissima, apud Dominum qui ex te natus est, ut a gehennae flammis eripiat me, ac caelesti regno dignum faciat, clamantem: Laudabilis et supergloriosus Deus Patrum, etc.

O Virgo tota lucida, quae lucis datorem Deum in lucem edidisti, illumina oculos cordis mei lumine divinae cognitionis, ut cantem: Omnia opera, laudate Dominum, etc.

Horrescunt caelestes exercitus, videntes divinum Patris splendorem ineffabiliter in manibus tuis contineri, o Virgo mater purissima, similitudinem atque imaginem tuam habentem, ut homines Deo similes efficiat.

Ex canone feria 2, ad Matutinum. Toni II.

O unica Deo charissima puella, quae fontem im-

nitatis virtualiter includitur, ita immunitatem ejusdem ab originali in ea denotari necesse est. Vide Nierembergium in Sacrosyllabo § 7, ubi plures

θεοτόκος ἔλεγεν· Οἱ μοι, Υἱέ! πῶς Ονήσκεις, ἡ ζωὴ καὶ ἐλπίς τῶν πιστῶν

Ἡ τῶν οὐρανῶν ὑψηλοτέρα, ὑψωθέντα ἐν ξύλῳ καὶ καταράσσοντα τὰς ὑψώσεις ἐχθροῦ θεωρήσατα τὸν μόνον ὕψιστον, ἀνόμναι Χριστὸν μεγαλοφώνως.

Φέγγει, Παρθένε, τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατείλαντος σαρκί, τὸν νοῦν μου καταύγασσον, καὶ τὴν καρδίαν φώτισσον, καὶ σκότος διώκουσα τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῆς βραθυμίας μου ἀπάταν τὴν ἀγλὴν ἀπελαύνουσα.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Γνώμη δλισθαίνοντα αἰεὶ καὶ λογισμοῖς πονηροῖς ἐξελκόμενον, καὶ δελεαζόμενον, φρενοβλαβῶς γὰρ τοῖς ἐχθροῖς εὐχείρωτον ὄλον γεγονότα, μὴ ὑπερίδῃς με, Δέσποινα.

Σκηνὴ πλατυτέρα οὐρανῶν, λαὸν σου συνερχόμενον ἐν τῇ σκηνῇ σου ταύτῃ ὑμῆσαι σε σκηνῶν ἀδύλων μέτοχον ποίησον τῇ θερμῇ δεήσει σου πρὸς Χριστὸν ὃν ἔτεκες, τὸν Δεσπότην ἀπάντων καὶ Κύριον.

Ναὸν σε τῆς δόξης ἐπιστάμενοι, ἀχραντε, ἐν τῷ σεπτῷ συναθροιζόμενοι πιστῶς, τὴν σὴν ἐξαιτούμεθα θεοπρεπῶς, ἀγνή Παρθένε, βοήθειαν, καὶ τῇ σεπτῇ σου πρεσβείᾳ σώζόμεθα.

Μητέρα σε τοῦ τὰ πάντα βουλήσει ποιήσαντος γινώσκοντες τῷ ναῷ σου τῷ θεῷ προστρέχομεν, ἐν αὐτῷ αἰτούμενοι τῇ μεσιτείᾳ σου, Παρθένε, λύσιν σφαλμάτων κομίσασθαι.

Μαρία, καθαρὸν τοῦ Λόγου σκηνῶμα, παθῶν ἐναποκάθαρον τὴν καρδίαν μου, καὶ σκεῦος καθαρὸν Πνεύματος τοῦ θεοῦ ἀποτέλεσον, ἵνα ὑμῶ καὶ μεγαλύνω σε τὴν πανύμνητον

Πρὸς τὸν ἐκ σοῦ γεννηθέντα Κύριον γενοῦ μεσίτις ἀγαθῆ, τῆς γενένης καὶ τοῦ πυρὸς ὅπως με λυτρώσῃ, καὶ καταξιώσῃ με τῆς βασιλείας κραυγάζοντα· Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Φωτοδότην τέξασα Θεὸν, ὀλίφωτε Παρθένε, τὰ ὄμματα τῆς καρδίας μου καταύγασσον φωτὶ Θεοῦ ἐπιγνώσεως, εἰς τὸ μέλπειν, Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φρίττει νοερὰ στρατεύματα τὸ τοῦ Πατρὸς ὄρῶντα θεῖον ἀπαύγασμά σου ἐν ταῖς χερσὶν ἀνερμηνεύτως κρατούμενον, καὶ τὸ σὸν κεκτημένον ὁμολῶμα, ἵνα βροτοῦς θεώσῃ, Παρθενομῆτορ πανάμωμε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὁρθρον. Ἦχος β'.

Ἡ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κυήσασα, τραυματι-

assert Patres incontaminationem et omnimodam Virginis puritatem ab omni culpae genere divinae maternitati tribuentes.

σθέντα πάθει, Κόρη, Θεράπευσον, και πυρός αιώ-
νίου ἐξάρπασόν με, μόνι, Θεοχαρίτωσ.

Ἀρχὴν ὑπὸ χρόνον εὐληφῶς πιστεύεται ἐκ σοῦ
ὁ χρόνων Δημιουργός, Μήτηρ, ἀειπαρθένε.

Σαρκοῦται ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου, καὶ ἀνθρώποις
ἐνοῦται θέλων ὁ Κύριος, ἄχραντε, καὶ δέχεται με-
τανοοῦντας τοὺς πρὶν ὑπαχθέντας ἀμαρτήμασι, ταῖς
σαῖς λιταῖς ἀεὶ κατακαμπτόμενος.

Νέον ὡς βρέφος ἡμῖν τὸν προαιώνιον Υἱὸν τέτο-
κας, θελητικαῖς δυσὶν ἐνεργείαις ὑπάρχοντα διπλοῦν,
ὡς ἀνθρώπον ἅμα Θεόν τε, πανάμωμε.

Ἐκ πασῶν γενεῶν ἐξελέξατό σε τὴν καλλονὴν
Ἰακώβ, ἣν ἠγάπησεν ὁ Ποιητής, πανάμωμε, καὶ ἐκ
σοῦ ἀνατείλας ἐπέφανεν.

Ἄθλου φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ μήτρα γεγένηται
τοῦ φρυκτωρῆαις θείας γνώσεως τὴν ἀθείαν μειώ-
σαντος, ἄχραντε Θεόνυμφε Κόρη, ὃν ὑμνοῦντες
κραυγάζομεν· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων
ἡμῶν.

Ἐξασθενήσασαν πολλαῖς προσβολαῖς τοῦ πανηροῦ,
Θεογεννητορ, τὴν ἀθλίαν ψυχὴν μου ταῖς ῥωστικαῖς
σου λιταῖς, Παρθένε, ὑγιῆ ἀπέργασαι, ἵνα σε δοξάζω
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Κύριε, φεῖσαι, ὅταν μέλλης με κρι-
ναί, καὶ μὴ καταδικάσης με εἰς πῦρ, μὴ τῷ θυμῷ
σου ἐλέγξης με· δυσωπεῖ σε Παρθένο· ἡ δὲ κυοφο-
ρήσασα, Χριστὲ, τῶν ἀγγέλων τὰ πλήθη, καὶ τῶν
μαρτύρων σύλλογος.

Ἐκ τοῦ κατόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Φλογοφόρε λαβίς, ἣν Ἡσαίας ἐβλεψέ ποτε, τὰ
ὕλωδη τῆς ἐμῆς καρδίας πάθη, Θεογεννητορ, φλέξον
καὶ εἰς τέλος ἀφάνισον.

Γαλουχεῖς μητροπρεπῶς τὸν τροφέα τοῦ παντὸς
καὶ φέρεις τοῦτον ἐν ἀγκάλαις, ἀγνή, τὸν τὰ σύμ-
παντα χειρὶ φέροντα πάντοτε.

Μεμυημένος ἐν Πνεύματι προφητῶν, Θεοτόκε, ὁ
περίδοξος χορὴς τὸ ὑπὲρ νοῦν σου μυστήριον ποι-
κιλοτρόπως τοῦτο προχαράττει ἱεροῖς ἐν συμβόλοις,
ὧν τὸ πέρας καθορῶμεν τηλαυγῶς.

Δανιὴλ σε ὄρος μέγα ἐν πνεύματι ἐθεώρει, Θεο-
τόκε, ἐξ οὗ λίθος ἀποτμηθεὶς ἐκλεπτύνει τῶν δαι-
μόνων τὰ γλυπτά.

Ὡς τράπεζα τὸν ἄρτον χωρεῖς τὸν μυστικὸν ἐξ
οὗ φαγόντες οὐκ εἶμι λιμώττομεν, πανύμνητε, οἱ
ἰδόντες σε Χριστοῦ τοῦ πάντων Θεοῦ γεννήτριαν καὶ
τροφὴν ὡς ἀληθῶς.

(11) Pulchre Aloysius Novarinus in *Umbra vir-
ginea*, n. 207 : « Nemo, inquit, tam parum virginæ
puritatis, virginæ gloriæ amicus sit, qui maculam
in ea fuisse asserat, per quam omnes erant macu-
læ auferendæ, sordes omnes abstergendæ. »

*Originis peccatum non habuit
Quæ omnis boni fons et origo.*

PATROL. GR. CV.

A passibilitatis peperisti, animæ meæ passionibus
sauciatae medicam manuum admove, et ab igno
æterno eripe me.

Ille qui est auctor et conditor temporum, credi-
tur accipisse ex te, o Mater et Virgo perpetua
temporale principium.

Incarnatur ex castis sanguinibus tuis, ac volun-
tarie hominibus unitur, ac suscipit ad pœnitentiam
eos qui antea peccatis subjecti fuerant, assiduis
precibus tuis exoratus Dominus, o immaculata (11).

Novum velut Infantem, nobis peperisti, o puris-
sima, Filium qui est ante omnia sæcula : in duplici
natura, duarumque voluntatum operatione, utpote
Deum simul et hominem.

256 Creator elegit te speciem Jacob quam di-
lexit, ex omnibus generationibus, o immaculatis-
sima : atque ex te velut sol exortus apparuit.

Immaterialis lucis habitaculum factus est venter
tuus, o immaculatissima puella Sponsa Dei ; qui di-
vinæ scientiæ splendoribus infidelitatem impieta-
temque imminuit : quem nos hymnis celebrantes,
clamamus : Benedictus es, Deus patrum nostro-
rum, etc.

Infelicem animam meam plurimis maligni hostis
assultibus attenuatam, corroborativis precibus tuis,
o Virgo Dei Mater, saluti restitue, ut te per uni-
versa sæcula glorificem.

Parce mihi, Domine, parce cum veneris me judi-
care : neque ad ignem me damnes, neque in furore
tuo arguas me. Precatur te Virgo, o Christe, quæ
te concepit ac gestavit in utero : precatur te ange-
lorum multitudo martyrumque collegium.

Ex canone alio feriæ III ad Matutinum.

O forceps flammifera, quam vidit olim Isaias,
cordis mei inordinatos affectus combure, o Dei
Genitrix, atque omnino illos abole et extermina.

Lacte nutris, prout matris est munus, omnium
nutritorem ; et illum gestas in ulnis, o casta, qui
universa semper manu fert ac sustentat.

Gloriosus prophetarum chorus Spiritu sancti
magisterio edoctus, incomprehensibile mysterium
tuum, o Deipara, multiformiter sacris symbolis
ante descripsit, quorum nos eventum nunc manife-
stissime intuemur.

Te montem magnum Daniel vidit in spiritu, o
Deipara, ex quo lapis abscissus, dæmonum sculpti-
lia comminuit.

Tanquam mensa, contines mysticum panem vitæ,
ex quo **257** comedentes, non amplius esurimus nos,
qui scimus te, o laudabilissimæ, Christi, qui est
Deus omnium, esse Genitricem ; et vere nutricem.

*Culpa Virgini non debetur, cui
Omnis debet, quod liberatur a culpa.*

Et infra n. 215 :

*Maculam peccati Virgo non habuit
Per quam mundus emaculandus.
Sordibus illa caruit cui, Justitiæ
Nostræ comvaratæ sunt sordes.*

Cherubim glorificant, Seraphim, Throni, Potestates, et Dominationes perpetuis laudibus extollunt incomprehensibilem partum tuum, o Maria omni laude celebranda : tu enim sola Deum Incarnatum in utero tuo portasti; quem deprecare, o castissima, ut nos omnes salvos faciat, qui te devotissime honoramus.

Ut nos deificaret, Deus incarnatus est ex purissimis sanguinibus tuis, atque homo factus est : cui semper supplices offer precēs, o Virgo Deipara, pro iis qui te venerantur.

Nitidissimis radiis solis infans, qui ex utero tuo nobis exortus est, et infidelitatis noctem eliminavit, illumina, o Virgo Mater Maria, atque in hora iudicii ab obscurissimis tartari tenebris libera eos omnes qui te cum fide honorant.

Ex canone sermōnis III ad Matutinum. Ex canone in S. Præcursorem.

Cognatus fuisti, o beate Præcursor, illius castæ Virginis, ex qua Deus corpus accepit : cum qua te etiam veneramus, atque in divino templo tuo nunc commorantes deprecamur, ut nos Spiritus sancti domos efficias.

Exultat Præcursor intra viscera materna constitutus, Dominumque adorat in utero tuo collocatum, o divina gratia plenissima (12) : quem precamini, quæso, ut ab omni tribulatione eripiat me.

Respice in me ægrotantem, o purissima; et dissolve passiones meas graves, curatuque difficiles, ut magnificem te, quæ universum genus humanum magnificasti.

Insiidiis ac fraudibus seductoris mortem incurri, o Domina **258** mundissima : vivifica me tu, o Deipara, quæ substantialem omnium vitam peperisti; ut te ab omni macula immunem religiose collaudem (13).

(12) Alexander III Pont. Max. adeo egregie sensit de plenitudine gratiæ Marianæ ut in epistola ad Soldanum Iconii dixerit : « Hinc migravit sine corruptione, juxta verbum angeli, ut plena, non semiplena gratiæ esse probaretur, ut Deus Filius ejus antiquum, quod pridem docuit, mandatum fideliter adimpleret, videlicet, Patrem et matrem honore prævenias, ut ne caro Christi virginea, quæ de carne Matris Virginis assumpta fuerat, et tota discreparet. » Sic ille. Cujus verba afferens in suo Opusculo de nova moneta sanctissimi domini nostri Alexandri VII, pro gloria Immaculatæ Conceptionis perpensa, edito Valentiniæ anno 1658, P. Joan. Eusebius Nierembergii, sic ait : « Cum plenitudinem Marianæ gratiæ extendat tum ad incorruptionem carnis, tum ultra vitam; quanto magis in illa comprehendit incorruptionem animæ intra limites vitæ, scilicet in principio ipsius vitæ, Conceptione nimirum? » Certe Virgo Beatissima quam Josephus noster absolute divina gratia omnino vacua diei posset, si in originali peccato, quod divinam gratiam omnino excludit, concepta fuisset. Favet Seraphicus Pater sanctus Franciscus, Minorum Ordinis fundator inclitus, dum Tomo I Opusculorum in Salutatione ad Virginem Mariam hæc habet : « Ave, Domina sancta, in qua est et fuit omnis plenitudo gratiæ. » Indeterminate enim dixit, fuit, ut intellexerimus in B. Virgine, quandiu hæc existit,

A Τα Χερουβιμ δοξάζουσι, τὰ Σεραφιμ ἀνυμνοῦσι, Θρόνοι, καὶ Ἐξουσίαι, καὶ Κυριότητες ἀεὶ τὸν ὑπὲρ νοῦν σου Τόκον, Μαρία πανύμνητε, ὅτι μόνη Θεὸν κυφορεῖς ἐν γαστρὶ, ὃν αἰτῆσαι, ἀγνή, πάντας ἡμᾶς σωθῆναι τοῦς πόθῳ σε τιμῶντας.

Ἵνα θεώσῃ ἡμᾶς, ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη ἐξ ἀγῶν σου αἱμάτων, καὶ ἐγένετο βροτὸς, Παρθένε Θεοτόκε, ὃν ἐκδυσώπει ἀεὶ ὑπὲρ τῶν σε τιμῶντων.

Φωτιστικαῖς ἀγαθῶν τοῦ ἐκ γαστροῦ σου ἐξανατελλαντοῦ ἡμῖν, καὶ ἀθείας τὴν νύκτα ἐξαφανίσαντος, Παρθενομῆτορ Μαρία, φώτισον πάντας τοῦς πίστει σε τιμῶντας καὶ ἀφεγγοῦς λύτρωσαι σκότους ἐν ὥρᾳ κατακρίσεως.

Ἐκ τοῦ ἑτέρου κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν ἅγιον Πρόδρομον.

Τῆς ἀγνῆς Παρθένου συγγενῆς, μακαρ, ἐχηρημάτισας, τῆς τὸν Θεὸν σωματωσάσης, Πρόδρομε, μεθ' ἧς σε γεραίρομεν, καὶ δεόμεθα οἱ τῷ θεῷ τεμένει σου νῦν περιπλοῦντες. οἴκου ἡμᾶς κοίτησον τοῦ Πνεύματος.

Ἀγάλλεται ὁ Πρόδρομος ἐν νηδύϊ φερόμενος μητρῶα καὶ προσεχύνει τὸν Κύριον φερόμενον ἐν νηδύϊ, Θεοχαρίτωτε, ὃν καθικέτευε, ἀπὸ πάσης θλίψεως λυτρωθῆναι με.

Ἐπέδλεξόν ἐπ' ἐμὲ τὸν νοσοῦντα, πανάμωμε, καὶ λῦσον τὰ πάθη μου τὰ χαλεπὰ καὶ δυσίατα, ὅπως μεγαλύνω σε τὴν μεγαλύνασαν ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον.

Ἐπιβουλαῖς καὶ ἐνέδραις τοῦ πλάνου ἐθανατώθην, Δέσποινα πανάμωμε, ζώωσόν με, ἡ τετοκυῖα τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων, Θεοτόκε, τὴν ἐνυπόστατον, Ἵνα σε ὕμνῶ εὐσεβῶς τὴν πανάμωμον.

sine limitatione temporis, horæ, aut instantis, atque adeo in ipso momento Conceptionis, nullam vacuitatem, sed semper fuisse gratiæ plenitudinem. Favet etiam sanctus Amadeus episcopus Lausannensis dum homil. 3 de B. Virgine in hunc modum scribit : « Spiritus sanctus superveniet in te. In alios sanctos venit, in alios venit, sed in te superveniet, quia præ omnibus, et super omnes elegit te, ut superes universos qui ante te fuerunt, vel post te futuri sunt, plenitudine gratiæ. » Supponit enim hisce verbis Virginem originali gratia præditam fuisse, sicut Angeli eam habuerunt, quia alioquin eos, quantum ad plenitudinem gratiæ, non superasset, si hac in sua Conceptione vacua existisset. Vide eundem Nierembergii in *Exceptionibus* cap. 27.

(13) Haud desunt exempla eorum, qui a Deo ope Deiparæ vivificati fuerunt, id est, a morte ad vitam revocati, ut eandem Deiparam ab originalis peccati macula immunem religiose collaudarent. Refert enim S. Anselmus in Epistola, quæ sub ejus nomine circumfertur, ad coepiscopos Angliæ; sacerdotem quemdam, a dæmonibus in pelago Sequanæ occisum, a Deipara vivificatum, in gratiarum actionem festum Immaculatæ Conceptionis deinceps celebrasse. Et probati etiam Auctores scribunt, imo ipsi parietes collegiatiæ Ecclesiæ Maresanæ representant, anno Domini 1422, Franciscum Mulet in Ecclesia collegiata urbis Mauresæ in Barcino-

Νυσταγμῷ ἀμελείας συνεχομαι, ὕπνος ἀμαρτίας Ἀ βαρεῖ τὴν καρδίαν μου, τῇ σῆ ἀγρύπνῳ, πάναγνε, μεσιτεία ἐξέγειρον, σῶσόν με.

Στεριεῦουσα φέρει σε νηδὺς Παρθένον, ἐγγάστριον φέρουσαν τὸν Λόγον σωματούμενον, ἐν θείοις σκιρτήμασιν ὁ μέγας Πρόδρομος, στείρας ὁ πανάγιος καρπός, ἐπέγνω χαίρων, καὶ προσεκύνησε.

Ἐψιστον Θεὸν σαρκὶ ἀποτεκοῦσα, ἀπὸ κοπρίας με ἀνάστησον παθῶν τῶν θλιδόντων με, καὶ δεινῶς ἔλον πτωχεύσαντα ταῖς θείαις καταπλούτισον, πάναγνε, ἀρεταῖς με, ὅπως ὕμνῳ σε αὐζόμενος.

Φερόμενον ἅπαντα τὸν φέροντα τῷ νεύματι ἐν γαστρὶ προσεκύνεις τῆς Θεομήτορος μεθ' ἧς ἐκδυσώπει, προφήτα, τὴν ταπεινὴν σώζεσθαι ψυχὴν μου πολλοὶς περιπίπτουσαν καθ' ἡμέραν πλημμελήμασιν. B

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἰερὸς ἐκάλει σε χορὸς πύλην ἀδιόδευτον, γῆν ἐκλεκτὴν, καὶ ἥρος ἀλατόμητον, παναγία Δέσποινα· τὸν Δεσπότην γὰρ τῶν ἀπάντων ἐκύησας, τὸν ἐθειλουσίως σταύρωσιν σαρκὶ καταδεξάμενον.

Ἐψούμενον ἐν ξύλῳ, τὸν ζωοδότην βλέπουσα, καὶ ἐκουσῶ; θνήσκοντα, καὶ τοῖς πᾶσι ζωὴν παρέχοντα, ἐδονεῖτο τὰ σπλάγχνα ἢ πανάμωμος.

Ἀνέτειλεν ἐκ γαστρὸς σου Πατὴρ τὸ ἀπαύγασμα Χριστός, καὶ ἐφώτισεν τὴν οἰκουμένην σταυρούμενος, Κόρη ἀπειρόγαμε, καὶ τῶν δαιμόνων τὸ σκότος C ἐξηφάνισεν.

Ὁράθη, ἀγνή, μετὰ τόκον ἀφθορος Θεὸς γὰρ ἐκ σοῦ ἐτέχθη ὡς ἄνθρωπος, ὃν κατανοήσασα σταυρούμενον τὴν τῶν σπλάγχνων ὀδύνην μὴ φέρουσα ἠλάλαζες.

Ἐμνοῦμέν σε, πανύμνητα, ὡς Θεὸν κυήσασαν τὸν ὑπερύμνητον ἐν ξύλῳ τὸν ἀρχέκακον δυνάμει τῇ αὐτῇ ὀλέσαντα τύραννον, εἰς ἡμῶν σωτηρίαν καὶ καύχημα.

Τὸν βότρυν τὸν πέπυρον ἀγεωργήτως, ἀγνή, ὃν ἐδλάστησας, ἐν ξύλῳ ὡς ἐώρακας κρεμάμενον, ἔκραζες· Τέκνον μου γλυκύτατον, γλεῦκας ἐναπόσταξον, δι' οὗ παθῶν ἡ μῆθη ἀνασταλήσεται.

Σάρκα ἐκ τῆς σῆς γαστρὸς λαμβάνει θέλων, καὶ καθορᾶται ὁ ἀόρατος, καὶ σταύρωσιν δέχεται, καὶ D κατάρρα ἐνομάζεται κατάρρας ἐξαιρούμενος; ἅπαντας ὁ Υἱός σου, Θεοχαρίτωτε.

Φθαρεῖσαν ἐκαίνισας τὴν φύσιν τοῦ πρόπατορος, ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα καὶ παρθενεύουσα, φύσει

nensi agro canonicum, et Immaculatæ Conceptionis cum pertinacia oppugnatorem, crudeliter ab inimico interemptum, post tres amplius horas jam mortuum ad vitam rediisse; et veritatem Conceptionis Immaculatæ his verbis confirmasse: « Vita ad hoc solum mihi concessa, ut quam tenui contrariam sententiam, opinionem retractem: verum est beatissimam Virginem Mariam ab omni originali macula in sua conceptione fuisse immunem, et divinitus præ-ervatam. » Vide Armamentarium Se-

Negligentiæ dormitatione laboro; somnis peccati occupat cor meum: tu, o castissima, semper vigili intercessione tua excita me, et salva me.

Venter sterilis portavit te Virginem, quæ in utero tuo Verbum incorporatum portavisti; quod magnus Præcursor sanctissimus sterilis uteri fructus divinis saltibus agnovit lætabundus, et adoravit.

Tu, quæ Altissimum in carne peperisti, erige me a stercore passionum tribulantium me: atque omni ex parte gravissima egestate laborantem, dita me, o castissima, divinis virtutibus, ut salutem consecutus hymnos tibi decantem.

Illum, qui nutu portat universa, in utero Deiparæ portatum adoras, o propheta; cum qua precare pro salute misellæ animæ meæ, quæ quot'die in plura peccata dilabitur.

Ex canone serisæ iv ad Matutinum.

Sacer chorus vocabat te, o Domina sanctissima, portam imperviam, terram electam, et montem quem lapidæ manus non attigit (14); nam Dominum universorum peperisti, qui voluntariam in carne crucifixionem suscepit.

Virgo purissima, cum cerneret exaltatum in ligno datorem vitæ, eundemque voluntarie morientem, atque omnibus vitam præbentem, intimo dolore viscera sua discruciarî sentiebat.

Exortus est ex utero tuo splendor Patris Christus, o puella maritalis tori ignara; atque universum terrarum 259 orbem cruci affixus illuminavit, dæmonumque tenebras dissipavit.

Incorrupta inventa es post partum, o casta; ex te enim Deus, quatenus homo, natus est; quem in cruce pendentem animadvertens, dolorem cordis non sustinens, in flebiles voces erumpebas.

Laudamus te, o omni laude celebranda, quippe quæ Deum omni laude superiorem peperisti, qui tyrannum principem malorum virtute sua perdidit in ligno, in nostram salutem et gloriam.

Botrum illum maturum, quem sine viri cultura protuleras, o Virgo, ut vidisti in cruce pendentem, has voces emisisti: Dulcissime Ali, mustum illud distilla, per quod passionum ebrietas prohibeatur.

Carnem ex utero tuo voluntarie suscepit Filius tuus, o Domina Deo charissima; et cum invisibilis esset, visibilis factus est, et crucis tormentum suscepit, et maledictum nominatus est, dum omnes liberat a maledictò.

Corruptam primi parentis naturam renovasti; universæ naturæ Plasmatores supernaturaliter

raphicum in *Regesto* a pag. 563 et deinceps.

(14) Et Montem hunc, quem non attigit manus hominis, attigit manus dæmonis! Neuliquam profecto. Decebat enim eam, quæ universorum peperit Dominum, a manu hominis, et multo magis a manu dæmonis esse penitus intactam. Hinc B. Laurentius Justinianus in libro de *Gradibus perfectionis* scripsit: « Ab originali peccato nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi Salvatorem. »

enixa, permanens virgo intacta post partum : quem olim in cruce suspensum videns, o sanctissima Virgo Mater, in fletus gemitusque erumpebas.

Ex canone seriae vi ad Matutinum.

Venerabilis prophetæ sermo impletus est : gladius enim cor tuum pertransivit, o Domina, quando in ligno Filium tuum lancea vulneratum suspexisti.

Honorant te ordines incorporeorum, nam omnium Dominum corpore vestitum peperisti, o Puella Dei Sponsa; qui per lignum omnes vinctos dissolvit, et fideles amore suo colligavit.

Incarnatus est ex castis sanguinibus tuis Altissimus, o **260** purissima; quem cum intuereris in ligno injuste exaltatum, suspirabas cum lacrymis, et misericordiæ ejus viscera magnificabas.

Ille, qui super humeros Cherubim in coelis, prout Deo convenit, absque dubio portatur, in ulnis tuis gestatus est : et cruci affixus, omnes a corruptione salvavit.

Ut hominem deificaret, ex te, o Virgo, Deus natus est; et crucifixus, mortem gustavit, occidens eum qui me prius occiderat.

Palatium Regis animatum, et thronus igneus facta es, o Virgo; in quo ille residens, omnes homines a primo lapsu crexit, et consessu Patris sui honoravit.

Aгна immaculata (15), prophetarumque et martyrum pulchritudo, ubi te Agnum in ligno suspensum vidit, cœpit amare flere, atque ita dicere : O creaturæ omnes, quæ in rerum natura existitis, laudate Dominum, et superexaltate eum in omnia sæcula.

Solarium splendorum pulchritudo a consueto cursu destitit, cum vidit te, o Sol justitiæ, in cruce voluntarie sublatum. At Virgo cum discipulo virgine, amaro ejulatu verba intermiscens, clamabat : Quodnam spectaculum est hoc novum atque inusitatum?

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Venerandæ mulieres, quæ dura exercitatione decertaverant, at athletice hostem superaverant, circumstantes te, o Dei Genitrix, lætabantur.

Cum omnibus prophetis sacrisque mulieribus obnixè precare, o Virgo, illum qui ex te natus est, ut misereatur nostri.

Montem virtutibus umbrosum vidit te, o Deipara, propheta Habacuc, ex quo inexplicabili ratione Deus apparuit, qui virtute sua operuit cœlos, atque homines **261** ab interitu salvavit.

Sanctissima Virgo, martyrum, confessorum, ceterorumque justorum gloria, ab omni tentationum tyrannide eripe nos.

(15) Agnam quoque immaculatam Deiparam vocant S. Andreas Cretensis canone in Mariæ Nativitatem, et Jacobus monachus Orat. in eandem Nativitatem, quorum verba dedi in notis ad Mariæ S. Germani patriarchæ Constantinopolitani pag. 185.

Α ἀπάσης τὸν Πλάστην, ὃν ἐν σταυρῷ κρεμάμενον πάλαι ἠλάλαζες βλέπouσα, παναγία Μιτροπάρθενε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥῆσις σεπτῷ προφήτου πεπλήρωται· ῥομφαία γάρ τὴν καρδίαν τὴν σὴν διήλθεν, ὅτε ἐν σταυρῷ λοχουθέντα, Δέσποινα, τὸν σὸν Υἱὸν ἔβλεψας.

Γεραίρουσί σε τάξεις τῶν ἀσωμάτων· τὸν πάντων γάρ Δεσπότην σωματοφόρον ἐκύησας τὸν λύσαντα διὰ ξύλου δεσμίους ἅπαντας, Κόρη Θεόνυμφε, καὶ πιστοὺς συνδήσαντα τῇ στοργῇ αὐτοῦ.

Σεσάρκωται ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων ὁ Ὑψιστος ὃν βλέπouσα, πάναγνε, ξύλῳ ἀδίκως ὑφούμενον ἑστενες δακρύουσα, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν ἐμεγάλυνες.

Ὁνώτοις Χερουβιμ ἐν οὐρανοῖς θεοπρεπῶς ὡς ἀληθῶς ὀχοούμενος, ταῖς ἀγκάλαις σου ἐποχεῖ, σταυρωθεὶς πάντας φθορᾶς διέσωσεν.

Ἵνα θεώσῃ τὴν ἄνθρωπον, ἐκ σοῦ, Παρθένε, τικτεται Θεός, καὶ σταυροῦται, καὶ θανάτου γεύεται ἀποκτείνων τὸν ἐμὲ τὸ πρὶν ἀποκτείνοντα.

Παλάτιον ἔμφυχον τοῦ βασιλέως, καὶ θρόνος πυρρίμορφος, Παρθένε, ἀναδέδειξαι, ἐν ᾧ καθεζόμενος πάντας ἐξήγειρε τοῦ προτέρου πτώματος βροτοὺς, καὶ συνεδρία Πατρὸς ἐτίμησας.

Ἡ ἄμωμος ἀμνάς, προφητῶν τε καὶ μαρτύρων ἡ ὠραιότης, ὥσπερ ἀμνὸν σε ἀνηρημένον ἐπὶ ξύλου θεαταμένη ἐκλαίει πικρῶς καὶ ἔλεγεν· Ἡ οὐσιωθεῖσα ὕμνειτῶ τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις καὶ ὀπερυφούτῳ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωστήρων κάλλος δρόμου τοῦ συνήθους ἀπέστη, ὅτε σε εἶδεν, Ἥλιε τῆς δικαιοσύνης, ἐπηρμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θελήματι, ἡ δὲ Παρθένος σὺν μαθητῇ παρθένῳ ἠλάλαζε πικρῶς, οἶμοι! ἀναβοῶσα, Τί τοῦτο τὸ ξένον θέαμα;

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὁρθρον.

Αἱ ἀσκήσει στέργῳς ἠγωνισμέναι καὶ ἀθλητικῶς καθελούσαι τὸν ἐχθρὸν σεμναὶ γυναῖκες, Θεοκυήτορ, σὲ περιεστῶσαι εὐφραίνονται.

Μετὰ πάντων προφητῶν καὶ γυναικῶν ἱερῶν Θεὸν, Παρθένε, τὸν τεχθέντα ἐκ σοῦ ἐκδυσώπει ἐκτενῶς τοῦ οἰκταιρῆσαι ἡμᾶς.

Ὅρος κατάσχιον βλέπει σε ἀρεταῖς ὁ προφήτης, Θεοτόκε, Ἀβδακούμ, ἐξ οὗ ἐπέφανε Θεός ἀφράστως ἀρετῇ καλύψας οὐρανοὺς, καὶ τὸ γένος ἀνθρώπων διασώσας ἐκ φθορᾶς.

Παναγία Παρθένε, τὸ καύχημα τῶν μαρτύρων, καὶ ὁσίων, καὶ δικαίων πάσης ἡμᾶς τυραννίδος ἐξελοῦ τῶν πειρασμῶν.

Perspicuum autem apud me est B. Virginem falso dicendam absolute agnam Immaculatam, ut eam appellat Josephus, si in primo momento sui esse sorduisset macula, cujusmodi est peccatum originale.

Ἄγία Θεοτόκε, ἀγίασον ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς, ἅ καὶ τὸ φρόνημα στήριξον, καὶ σῶσον ἐκ τῶν βελῶν τοῦ πονηροῦ ἀτρώτους ἡμᾶς δοξάζοντάς σου τὸ ἔλεος, ἀγνή.

Μετὰ μαρτύρων, ἀχραντε, καὶ ὁσίων Πατέρων, καὶ προφητῶν, πασῶν τε καὶ τῶν ὁσίων γυναικῶν, τὴν ἐν ἀγίοις μόνον ἐπαναπαυόμενον ἐκδυσώπει ἡμᾶς καθαγιαῖσαι, ἀγνή, ἀγίαις ἐν φωναῖς τοῦς δοξολογοῦντας αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοκυῆτορ ἀγνή, μετὰ πάντων μαρτύριον, προφητῶν, καὶ ὁσίων, καὶ ἀγίων γυναικῶν καὶ ἱερομαρτύρων, κατοικτειρήσαι ἡμᾶς τὴν Σωτῆρα δυσώπει.

Φιλοικτίρμονα Ἐδὸν ἡ κυήσασα σαρξί, μετὰ πάντων ἀγίων καθικέτευέ ἀεὶ κινδύνων ἡμᾶς σῶσαι, Μητροπάρθενε ἀγνή.

ΗΧΟΣ Γ.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὁρθρον.

Παναγία ἀχραντε, ἁμαρτωλῶν βοήθεια, πιπτόντων ἐπανόρθωσις, μετάνοιαν δίδου μοι κατανύξεως πολλὰ ἁμαρτηχότα.

Μαρία κυριώνυμε πολλοὺς κυριευθέντα με πάθει ψυχοφθόροις ἐλευθέρωσον πρεσβείαις σου.

Δίδου μοι, ἀγνή, ἀληθῆ μετάνοιαν, παῦσον τῶν παθῶν μου τὸν σάλον, ἁμαρτανόντων ἡ προστασία.

Ἡ μόνη διὰ λόγου ἐπὶ γῆς τὸν Λόγον τέξασα καὶ παρθενεύουσα, τῶν ἀλόγων με ρῦσαι πράξεων λόγοις σεπτοῖς ὅπως ἀνυμνῶ σε.

Τὴν κιβωτὸν τῆς Διαθήκης, τὴν ἀγίαν ὄντως τράπεζαν, τὸ ἱλαστήριον ἡμῶν, τὸν ναὸν Θεοῦ τὸν ἐμψυχον, τὴν πάγχρυσον λυχνίαν, τὴν ἀληθῆ Μητέρα τοῦ πλαστοουργοῦ ἀνυμνοῦμεν.

Ἡ κρήνη ἡ τὸ ὕδωρ τῆς ἀφίσεως βρύουσα, τὰς ἐκδύσεις τῶν ἐμῶν πταισμάτων ξήρανον, παρεχομένη μοι ἑμβροὺς δακρύων, ὅπως σε ἀεὶ ὡς Θεοτόκον ὑμνῶ.

Ἐπερβολῆ ἀσωτείας τῷ ἤδη νυκτὶ προσήγγισα ὑπερβάλλουσαν, Κόρη, εὐσπλαγχνίαν ἔχουσα, ὡς Θεὸν τὸν εὐσπλαγχνον ἀρρήτως τεκοῦσα, οἰκτείρασά με σῶσον.

Φωτεινὸν τοῦ Δεσπότη παλάτιον, οἶκον δεῖξόν με φωτός · ἀδιόδευτε πύλη, ὑπάνοιξόν μοι μετάνοίας ὁδούς · γῆ ἀγία, πρὸς γῆν με πραέων ὁδήγησον · Δέσποινα, πάσης με δεῖξον δεσποτείας παθῶν ἀπελεύθερον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἀθανασίας μάνα Χριστὸν φέρουσα, στάμνος λεγική, πικρίας ψυχοφθόρων παθῶν ἐκλύτρωσαι με, Παρθένε παναγία, ὅπως πίστει δοξολογῶ σε εὐσεβῶς.

Παρθενομήτορ ἀχραντε, μετανοοῦντας ἡμᾶς καὶ τῷ Χριστῷ προσηύχοντάς καὶ τῶν πταισμάτων λύσιν

O Sancta Deipara, sanctifica cogitationes nostras, animique sensum corrobora, et a maligni jaculis nos sine vulnere conserva, dum tuam misericordiam, o Virgo casta, glorificamus.

Una cum martyribus, sanctisque Patribus ac prophetis, omnibusque sanctis mulieribus suppliciter, o Virgo, ora illum qui solus in sanctis requiescit, ut sanctificet nos, qui sanctis vocibus illum glorificamus in sæcula.

Dei Genitrix pura et casta; cum omnibus prophetis, martyribus, et confessoribus, sanctisque mulieribus ac hieromartyribus, precare Salvatorem, ut misereatur nostri.

O Mater, Virgo purissima, quæ amatorem misericordiae Deum in carne peperisti: semper illum deprecare, una cum omnibus sanctis, ut nos a periculis salvos custodiat.

TONUS III.

Ex canone seriae II ad Matutinum.

Virgo sanctissima ac purissima, auxilium peccatorum, lapsorum erectio, mihi, qui multa peccata perpetravi, compunctionis poenitentiam concede.

O Maria, cujus nomen Dominam sonat, me sub multarum passionum, animam meam ad interitum pertrahentium, dominatu oppressum libera intercessionibus tuis.

Veram mihi poenitentiam concede; compesce passionum mearum tumultuantes fluctus; o Virgo casta, praesidium peccatorum.

262 O tu, quæ sola in terris per verbum Verbum genuisti ac peperisti, et virgo permansisti, libera me ab actionibus brutalibus, ut verbis veneratione plenis te collaudem.

Arcam Testamenti, mensam vere sanctam, rostrum propitiatorium, templum Dei animatum, lucernam totam auream, veram Matrem Creatoris collaudamus.

O fons, qui aquam indulgentiae ac remissionis scaturis, peccatorum meorum manantes aquas exsiccata, lacrymarum imbres mihi concedens, ut te semper tanquam Deiparam laudibus extollam.

Luxuriae atque intemperantiae excessu inferno nunc appropinquavi: tu, o Puella, quæ excedis in visceribus misericordiae, utope quæ Deum misericordissimum ineffabiliter peperisti, miserere mei, et salva me.

O palatium Dei luminosum, fac me domum lucis: o porta impervia, aperi mihi vias poenitentiae: o terra sancta, deduc me in terram mansuetorum: o Domina, libera me ab omni passionum dominio.

Ex canone seriae III ad Matutinum.

O urna rationalis, quæ Christum immortalitatis manna tulisti, libera me, Virgo sanctissima, a mortiferarum passionum amaritudine, ut cum fide, ac pietate te glorificem.

Virgo Mater inviolata, tu quæ omnium es Domina, concede nobis omnibus qui poenitentia ducti ad Chri-

stum recurremus, et peccatorum absolutionem desideramus, ut illum propitium reperire possimus.

Salve, o Puella multorum nominum appellatione conspicua, ex qua Verbum natum est, quod nos a seclorum actionum irrationalitate liberat. Salve, nubes lucida, quæ nostræ pusillanimitatis ac socordiae nubes dispellit.

263 Partu tuo, o Puella, primi parentis maledictionem sustulisti, et nobis benedictionis flumina emanare fecisti, qui te benedicimus, et cum fide glorificamus.

O janua eorum, qui per fidem salutem consequuntur : o porta per quam solus ille pertransiit, qui propter nos incarnatus est ; aperi nobis portas justitiæ, qui te fideliter collaudamus.

O casta Virgo perpetua, libera me ab ignorantia peccatique tenebris, quæ me undequaque circumdant et constringunt ; quippe quæ illum peperisti qui universa et continet et astringit.

Speciosus forma Dominus cum te speciem Jacob dilexisset, o immaculatissima, inhabitavit uterum tuum ; et cœlestium donorum pulchritudine humanum genus decoravit.

Te nubem lucidam propheta prævidit, ex qua sol magnus Christus Deus apparuit nobis, et ea quæ prius tenebris perfusa erant illuminavit. Eundem ergo, o benignissima, precare, ut passionum mearum nubes dissipet, divinaque luce me illuminet.

Ex canone feriæ iv ad Matutinum.

Supernis ordinibus sublimior apparuisti, Deum Verbum in terris enixa, o immaculata, qui nos passionibus suis, et cruce pretiosa propter suam bonitatem ad cœlestia regna reduxit ac recepit.

Cum Christum in cruce suspensum videres, o innupta, cum dolore dicebas : Occidis, o Sol gloriæ, ab oculis meis, qui in tenebris versantes illuminas.

Volumen te quondam, o Puella immaculata, propheta conspexit, in quo Patris digito, Verbum incarnatum descriptum fuit ; et primi parentis chi-rographum lancea rescissum est.

264 Naturam nostram, quæ prius ob transgressionem deflexerat, tu reformasti, quæ Christum indefluenter peperisti, o Domina sanctissima, præsidium oculmarum nostrarum.

Cum Verbi ex tuis sanguinibus incarnati mortem videres, o Domina Virgo Mater immaculatissima ; materna pietate commota ejulabas, et eum qui vite auctor erat, magnificabas.

Stabas, o immaculata, aspiciens Christum, quem pepereras cruci affixum, et exclamabas : Ne me absque prole relinquas, quam post partum Virginem conservasti.

Cum ante Christi tribunal tanquam reus judicandus constitueret : ostende te mihi, o pura, ut libereris me ab omni tormento ferventissima protectione tua.

In tempore illum peperisti, o immaculata, qui est omnibus temporibus antiquior, et Adæ proto-

A θέλοντας λαβείν, τοῦτον ἴσον τοῖς πᾶσιν ἀπέργασαι, πάντων Δέσποινα.

Πολυώνυμε Κόρη, χαῖρε, ἐξ ἧς Λόγος ἐτέχθη, ἀλογίας ἡμᾶς λύων ἀτόπων πράξεων, χαῖρε, νεφέλη φωτεινὴ ἢ σκευάζουσα τὰ νέφη τῆς ἡμῶν ἀθυρίας.

Τῷ τόκῳ σου ἀπεστερωτας, Κόρη, τὴν τοῦ προπάτορος ἀράν, καὶ ἐπήγασας ἡμῖν εὐλογίας ποταμούς, τοῖς εὐλογοῦσί σε καὶ δοξάζουσι πιστεῖ.

Ἡ θύρα τῶν πιστῶν σωζομένων, ἡ πύλη ἦν διώδευσε μόνος ὁ σαρκωθεὶς δι' ἡμᾶς, πύλας ἡμῖν δι-καιοσύνης ὑπάνοιξον, τοῖς πιστῶς σε ὁμνοῦσιν.

Ὡς τὸν πάντων τεκοῦσα συνοχία, τοῦ συνέχοντος ζόφου τῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαρτίας ἀνάλλαξόν με, ἀγνή Ἄειπάρθενα.

Τοῦ Ἰακώβ τὴν καλλονὴν ὁ ὠραῖος κάλλει Κύριος ἡγαπητικῶς, τὴν νηδὺν, παναμώμητε, κατόκησεν ἀνθρώπων τὴν οὐσίαν ταῖς καλλοναῖς φαιδρύνοντα τῶν ὑπὲρ νοῦν δωρημάτων.

Φωτοειδῆ νεφέλην σε ὁ προφήτης προορᾷ, ἐξ ἧς μέγας ἥλιος ἐπέφανεν ἡμῖν Χριστὸς ὁ θεός, καὶ ἐφώτισε τὰ πρὶν ἐσκοτισμένα. Αὐτὸν οὖν δυσώπει, ἀγαθῆ, τὰ τῶν παθῶν μου νέφη ἐκδιώξαι καὶ φωτὶ θεῖῳ φαιδρυνθῆναι.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

C Ὑπερτέρα τῶν ἀνω ἐσθῆς ταγμάτων, τεκοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς θεὸν Λόγον, τὸν ἡμᾶς, ἀχραντε, πρὸς τὰ σθράνια, τοῦτου τοῖς παθήμασι καὶ τῷ σταυρῷ τῷ τιμίῳ, ἐπαναδιδάσαντα δι' ἀγαθότητα.

Ἀναρτηθέντα ὁρῶσα ἐν τῷ σταυρῷ Χριστὸν, ἀπειρόγαμε, ὄδυρομένη ἑλεγεσ' Ἐδυσ, δόξης Ἥλιε, ἐξ ὀφθαλμῶν μου, φωτίζων τοὺς ἐν σκότει.

Τόμον σέ ποτε ὁ προφήτης, Κόρη, τεθείσεται, ἐν ᾧ τῷ δακτύλῳ τοῦ Πατρὸς ἐναπεγράφη Λόγος σαρκούμενος, καὶ τὸ προπάτορος λόγῃ ρηγνύει, ἀχραντε, χειρόγραφον.

ῤεύσαταν πρὶν παραβάσει τὴν φύσιν, τὴν καθ' ἡμᾶς, ὡς ἀρρέυστως τεκοῦσα Χριστὸν, ἀνέπλασας, παναγία Δέσποινα, προστασία τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

D Νέκρωσιν ὁρῶσα τοῦ ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων Λόγου σαρκωθέντος, πανάμωμε, μητρικῶς ἠλάλαξες, καὶ ζωῆς ὄντα αἷτιον ἰμεγάλυνες, Μητροπάρθενε Δέσποινα.

Ἴστασο βλέπουσα Χριστὸν σταυρῷ ἀνυψούμενον, ὃν ἐκύησας, ἀχραντε, καὶ ἐδόξας· Μὴ ἀτεκνὸν με δείξης ἦν ἐτήρησας ἀγνήν καὶ μετὰ τόκον.

Ἐπὶ τοῦ βήματος Χριστοῦ, ὅταν μέλλω κρίνεσθαι, ὡς ὀπεύθυνος, ἀχραντε, φάνηθί μοι ἐκ πάσης με βαράνου βουμένη τῇ θερμῇ σου προστασίᾳ.

Ἐν χρόνῳ ἀπεκύησας τὸν χρόνον ἐπέκεινα, λύοντα τὰ χρόνια δεσφὰ τῶς δεσμοῖς αὐτοῦ, ἀχραντε, Ἄδὰμ

τοῦ πρωτοπλάστου, καὶ συνδεσμοῦντα αὐτὴν τοῖς A δεσμοῖς τῆς γλυκείας αὐτοῦ ἀγαπήσεως.

Φέρον βρότειον μορφήν τὸ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς, Παρθένε, τέτοκας, ὃν ὑψούμενον σταυρῷ ὁ ἥλιος μὴ φέρων ὄρᾶν ἐμελαίνετο, καὶ ζόφω ἐμειοῦτο τῆς εἰδω-
λοατρίας· διὸ σὺν ἐκείνῳ σε μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τὴν κίβωτόν τὴν θείαν τὴν χωρήσασαν τὸν τοῦ νόμου πάροχον, ἡμῶν τὰς ἀνομίας πάσας ἀφαιρού-
μενον δι' εὐσπλαγχνίας θείας, ἀδιήγητον πέλαγος, Μαριάμ τὴν πανάχραντον συμφώνως μακαρίσωμεν.

Νοῦς ἐννοεῖν οὐ δύναται τὸν ὑπὲρ νοῦν τοκετὸν B τῆς θαυμαστῆς Λοχείας σου, Θεογεννητορ Μητροπάρ-
θενε, διὸ, ἰκετεύω σε, τὸν νοῦν μου, χαρίτωσον, τοῦ ἀεὶ δοξάζειν σε.

Σαρκωθέντα τὸν Λόγον ὑπερβολῇ εὐσπλαγχνίας ἀρρήτως ἀπεκύησας, αὐτὸν δυσώπει, ἀχραντε, τῶν σαρκικῶν πάντας μολυσμῶν ἐκλυτρώσασθαι, καὶ πάντων δυσχερῶν τῶν τοῦ βίου.

Ὡς μόνη τῶν ἀγγέλων χαρμονὴ χαρῆς μου πλή-
ρωσον, Θεοχαρίτωτε, τὴν διάνοιαν σκυθρωπάζουσαν, καὶ ἀμελεῖα βεθυθισμένην.

Οἰκῆσας ὁ Λόγος ἐν γαστρὶ σου, τὴν πάλαι ἐν ἀν-
θρώποις οἰκοῦσαν τῇ παραβάσει φθορᾶν, Μητέρα ἀγνή, C ὡς μόνος Θεὸς ἐξώκησε, διὰ σπλάγχνα ἐλέους.

Ἐμὲ τὸν ἀμελεῖα τὴν ψυχὴν σκοτιζόμενον φωτ-
αγώγησον, ἀγνή, τὸν τῆς καρδίας μου προσεπανά-
πτουσα λύχον, ἐν προθυμίᾳ ἀγαθῇ ὅπως δοξάζω σε.

Ἰσχύς καὶ ὕμνησις ὑπάρχει ὁ ἐκ σοῦ τεχθεῖς,
πανάμωμε, ὃν ἐκδυσώπει ἐκτενῶς παρεϊμένον με
τοῖς πάθεσι, Παρθένε, ἐνισχύσαι τοῦ ἐκτελεῖν τὰς
σωτηρίου αὐτοῦ διατάξεις.

Φωτισμός μου σωτήριος φάνηθι, ἡ κηύσεσα τὸ
φῶς, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη διώκουσα τὰ πολλὰ καὶ
χαλεπὰ, ὅπως μὴδὲ ἡμέρας εὐχαῖς σου γεννήσομαι,
πράττων τὰ ὅσια, καὶ ὕμνολογίαις ἀεὶ μακαρίζω σε. D
Ἐκ τοῦ κανόμος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὁρ-
θρον.

Ἡ περικαλλῆς καὶ Παρθένος Δέσποινα, ὃν ἐκύη-

(16) Jam hoc S. Josephi votum adimpletum vide-
mus, dum Christiani orbis antistites, illustres
academias, selectissimos reges, inclytos princi-
pes, florentissimas respublicas, integra regna, ac
totum fere undique mundum, B. Virginem, ut ab
omni macula immunem, una voce magnificare
conspicimus. Paucos jam pnto esse in Ecclesia, qui
piæ de immunitate B. Virginis ab originali macula
sententiæ refragentur; et etiamsi aliquis in scrinio
sui pectoris arbitraretur Mariam originali macula
fuisse infectam, hic comparatus his, qui animo,
sensu, ac voce clamant purissimum Deiparæ con-
ceptum, jam nullus videtur, cum ex veteri prover-
bio, unus sit nullus, nec paucorum habenda sit ra-

plasti vincula, quibus diuturno tempore vincius
fuerat, dissolvit vinculis suis, atque eundem dul-
cissimæ charitatis suæ vinculis colligavit.

Peperisti, o Virgo, splendorem Patris humana
formā præditum; quem in cruce exaltatum sol videre
non sustinens, obscuratus est, et tenebris idoloma-
niæ minoratus: propterea una cum illo te magnifi-
cavimus.

Ex canone feriæ v ad Matutinum.

Arcam divinam, continentem legis datorem, qui
omnes iniquitates nostras propter viscera divinæ
misericordiæ suæ aufert: pelagum inenarrabile,
Mariam ab omni macula immunem, una omnes
voce magnificemus (16).

Nequit cogitatio excogitare inexcogitabilem par-
tum admirandæ Conceptionis tuæ, o Dei Genitrix
Virgo Mater. Unde te deprecor ut cogitationes
mentis meæ gratia repleas, et te semper glorificem.

265 Verbum propter excessum pietatis incarna-
tus ineffabiliter peperisti: ipsum suppliciter exora,
o immaculata, ut omnes a carnalibus inquinamen-
tis et ab universis vitæ molestiis atque adversita-
tibus liberentur.

Tu, quæ sola es angelorum lætitia, imple, o Deo
charissima, gaudio mentem meam præ tristitia mœ-
roreque dejectam, atque in socordiæ profunda vo-
ragine demersam.

Cum Verbum in utero tuo habitasset, o Mater
casta, corruptionem, quæ a dluturno tempore in
hominibus propter transgressionem habitaverat,
ejecit, tanquam solus Deus, propter viscera miseri-
cordiæ suæ.

Illumina me, o casta, cujus anima negligentia
tenebris offusa est, accendens lucernam cordis mei,
ut te magna animi alacritate glorificem.

Virtus et laus ille est, qui ex te natus est, o ab
omni nævo mundissima Virgo (17); quem tu cum
affectu deprecari ut me passionibus fractum virtute
corroboret, ut salutaria ipsius præcepta perficere
possim.

Esto salutaris illuminatio mea, tu quæ lucem pe-
peristi; dispellens multas et graves nubes animæ
meæ, ut precibus tuis efficiar filius dici, exercens
opera sancta, teque assiduis laudibus beatificans.

Ex canone feriæ vi ad Matutinum.

Domina pulcherrina et Virgo, cum videret in

tio, ut ait Joan. Damasc. orat. i de imaginibus.
Quis autem negare possit inter Catholicos paucis
maculatae conceptionis opinatoribus plusquam
centum mille purissimi conceptus assertores ob-
vios nunc esse, et imposterum futuros?

(17) Perspicuum apud me est B. Virginem, si
hæc in primo instanti sui esse sordisset originali
peccato (quod non solum nævus, sed turpissima
macula est), falso dici a S. Josepho absolute, ab
omni nævo mundissimam: cum igitur falso non
dicatur, sed vere, sequitur ipsam ex ejusdem
S. Josephi mente originalis peccati nævo in sua
conceptione vere mundissimam exstitisse.

ligno voluntarie exaltatum Filium quem pepererat, cum dolore ingemiscens exclamabat : O piissime Domine Deus omnium, quomodo, cum sis Dominus gloriæ, ista pateris?

Post partum virgo conservata es, o casta, quæ Deum incarnatum peperisti, qui cruci voluntarie affixus est.

Velut forceps divinum carbonem suscepisti, o Virgo **266** Mater; qui non solum non combussit vel minima ex parte, sed potius rore respersit incorruptum divinumque uterum tuum, quem cum videres in ligno voluntarie secundum carnem exaltatum, hymnis glorificabas.

Cum videres, o casta Virgo, in ligno crucis affixum, et lancea in latere confossum illum qui olim ex lateris costa Evam formavit : materno dolore tacta exclamabas : Quomodo moreris, o Filii mi, qui es vita immortalis!

Non potest mens hominum, o Puella omni laude dignissima, miraculosa partus tui : tu enim super omnem mentis capacitatem peperisti.

Tu sola, o casta, conceptionem ineffabilem, et partum inenarrabilem habuisti, quæ corpore vestisti Dominum, qui secundum carnem crucifixus est, Eundem nos laudantes clamamus : Benedictus es, Deus patrum nostrorum, etc.

Te urnam auream, et candelabrum; mensam, et virgam; montem divinum et nubem, palatium Regis et thronum igniformem, fideles omnes nominamus, o Deipara, quæ post partum virgo conservata fuisti.

Solares radii videntes crucifixionem tuam, Filii mi, defecerunt : et quomodo obstinatus Hebræorum populus non defecit, qui morti tradidit te vitæ auctorem? His vocibus Deipara utebatur; quam sine cessatione magnificamus.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Te, o castissima, quæ Deum in carne peperisti, religiosa mente incessanter honoramus cum venerandis mulieribus, quæ exercitatione illustratæ in certamine, hostem dejecerunt.

Nos, o castissima, per partum tuum venerabilem salvati; cum Gabrielis voce ad te fideliter clamamus, Ave (18) : **267** itaque precamur, ut intercessionibus tuis, omnibus nobis obtineas indulgentiam peccatorum.

(18) Per verbum Ave, quod componitur ex littera A, et VE, interjectione execrantis et maledicentis, et significat absque VE, seu maledictione, denotari B. Virginem sine Væ culpæ originalis conceptam, ex Joanne Viguerio, Alberto Magno, Bernardino Senensi, Ernesto Pragensi, et aliis late probat in suo *Sacrosyllabo* 4, P. Joannes Eusebius Nierembergius. Hinc Joannes Vitalis in Defensorio B. Virginis. libr. 4, cap. 5, Ave, inquit, sonat Sine væ, id est, sine labe, et per consequens ipsa (B. Virgo) fuit sine væ originalis culpæ. Petrus quoque de Albaco S. R. E. Cardinalis in meditatione super salutationem angelicam, Audi, ait, O clemens Maria, tuam gratissimam salutationem Ave. Nulla tibi esse

A σεν Υἱὸν θεωρήσασα ἐν ξύλῳ ὑψωθέντα βουλήσει, ἡλάλαζε βῶσα ἐν ὀδύνῃ · Θεὲ τῶν ὄλων εὐσπλαγχνε, Κύριος ὢν τῆς δόξης, πῶς ταῦτα πάσχεις, Δέσποτα;

Συντετήρησαι καὶ μετὰ τόκον παρθένος, ἡ Θεὸν, ἀγνή, τέξασα σαρκακωμένον, τὸν σταυρῷ προσηλωθέντα βουλήματι.

Τὸν ἀνθρακα ὡς λαθὺς τὸν θεῖον δέδεξαι, οὐ καταφλέγοντα ὄλωσ, δροσίζοντα δὲ μᾶλλον, Μητροπάρθενε, τὴν ἀφθορον καὶ θεῖαν νηδύν σου, ὃν βλέπουσα σαρκὶ ὑφούμενον ἐθελουσίως ἐν ξύλῳ ὑμνοῖς ἐδόξαζες.

B Σταυρούμενον ἐν ξύλῳ καὶ τὴν πλευρὰν τῇ λόγχῃ ὀρυττόμενον τὸν ἐκ πλευρᾶς πάλαι δημιουργήσαντα τὴν Εὐαν, ἀγνή Παρθένε, θεωροῦσα, ἀνεβδᾶς μητρικῶς · Πῶς θνήσκεις, Υἱέ μου, ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος;

Νοεῖν οὐ σθένει τὸ ὑπὲρ φύσιν τοῦ τοκετοῦ σου, πανύμνητε, νοῦς ἀνθρώπων, Κόρη ὑπὲρ νοῦν γὰρ σὺ τίχτεις.

Κύησιν, ἀγνή, ἀσύγκριτον καὶ τόκον ἀνερμήνευτον μύνη ἔσχεις, τὸν Δεσπότην σωματίσασα τὸν σαρκὶ σταυρωθέντα, ὃν ὑμνοῦντες βοῶμεν · Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

C Στάμνον σε χρυσὴν καὶ λυχνίαν, τράπεζαν καὶ βᾶβδον, θεῖον βροσ καὶ νεφέλην, παλάτιον τοῦ Βασιλέως καὶ θρόνον πυρίμορφον, Θεοτόκε, πάντες πιστοὶ ὀνομάζομεν, τὴν μετὰ τὸν τόκον παρθένον φυλαχθεῖσαν.

Φωστῆρες τὴν σὴν ὀρῶντες, Υἱέ μου, σταύρωσιν ἔδυσαν, καὶ πῶς Ἑβραίων δῆμος οὐ κατέδυσεν ἡ ἀπαθεὺς, παραδιδούς σε θανάτῳ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἡ Θεοτόκος ἔβδᾶ, ἦν ἀπαύστως μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὡς Θεὸν τεκοῦσα σαρκὶ, πάναγνε, γνώμη εὐσεβεῖ τιμῶντές σε ἀπαύστως μετὰ σεμνῶν γυναιῶν ἀσκήσει λαμπρυθέντων, καὶ ἀθλήσει καταβαλόντων τὸν ἐχθρόν.

D Οἱ σεσωσμένοι, πάναγνε, σοῦ τῷ σεπτῷ τοκετῷ, τοῦ Γαβριὴλ βοῶμέν σοι πιστῶς τὸ, Χαῖρε, καὶ δεόμεθα· ταῖς σαῖς παρακλήσεσι πταισμάτων συγχώρησιν πᾶσιν αἰτησαί.

potest gratior acceptabiliorque salutatio ea, quam Deus per angelum suum Gabrielem transmisit de caelo. Ave, inquit, o Virgo salutifera, quæ Evæ maledictionem in benedictionem transferens, sola esse meruisti Sine væ. Meruisti quidem non tua justitia, sed divina gratia, ut sola esses sine væ culpæ venialis, et mortalis, et (ut pie creditur) etiam originalis. Sic ille. Vide Bustum in *Mariall* serm. 5 de concept. parte 1, ubi in rem nostram scribit : Ave idem est quod Sine væ, et ista indefinita æquipollet universali. Ideo exponitur Ave, id est, sine omni væ, id est, afflictione, quod verum non esset, si originali aculeo afflicta fuisset.

Τῶν μαρτύρων τὴν δόξαν, ἱεραρχῶν καὶ ὁσίων τὸ A
θεῖον ἐγκαλλώπισμα, τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα,
καὶ τῶν γυναικῶν σεμνολόγημα, ἀνυμνήσωμεν ἀξίως
τοῦ Θεοῦ τὴν Μητέρα.

Ἐκ σοῦ Θεὸς σεσάρκωται, ἀγνή, καὶ ἀνωτέραν σε
νῦν ἀγγέλων ἀνέδειξεν, ποιημάτων τε ὑπερέχουσιν
πάντων · διό σε ὑμνολογοῦμεν.

Μαρτύρων, προφητῶν τε ἀγίων τῶν πάντων ἀπ'
αἰῶνος δικαίων καύχημα σὺ εἶ, ἀγνή · ἔθεν φωναῖς
σαφῶς ἱεραῖς τιμῶμέν σε σὺν αὐτοῖς εἰς αἰῶνας.

Μαρτύρων, καὶ ὁσίων, προφητῶν τε, πανάμωμε,
γυναικῶν καὶ πάντων τῶν ἱεραρχῶν, τῶν ἱερῶς
βιωσάντων σὺ εἶ τὸ κλέος ἀληθῶς, μεθ' ὧν τιμῶ-
μέν σε.

Ἡ πολύμνητος Παρθένος, προφητῶν τὸ περιή-
χημα, ἱεραρχῶν καὶ ἀθλητῶν, καὶ ὁσίων ἐγκαλλώ-
πισμα, γυναικῶν τε ἀγίων ἡ χαρμονή, ὑμνεῖσθω χρεω-
στικῶς εἰς αἰῶνας.

Φοβερός οὗτος τόπος, ἐδόθησεν ὀπηνίκα Ἰακώβ σου
τὴν τύπον ἐν κλίμακι ἐβλεψε, Θεοτόκε, ἀψευδῶς, τῶν
μαρτύρων ἡ δόξα, ὁσίων τὸ καύχημα, ἀγγέλων
ἀγλάϊσμα, πάντων προφητῶν καὶ πιστῶν τὸ διά-
σωμα.

ΗΧΟΣ Δ'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὁρ-
θρον.

Ἐπέρφωτε λαμπὰς τοῦ Ἡλίου τῆς δόξης, τῆς
ψυχῆς μου τὸν πυρσὸν σθεννύμενον ἀεὶ ῥαθυμία προ-
νάσφον θείων ἔργων τῷ ἐλαίῳ, παναγία ἐπάρ-
δουσα, ἵνα πίστει καὶ πόθῳ δοξάζω σε.

Μαρία Κυρία, ὡς οὔσα τοῦ παντός τὸν Κύριον
γεννήσασα, κυριευθέντα πάθει τὸν νοῦν μου καὶ κα-
κία μελαγχθέντα ἐλεύθερον ποιήσον, καὶ καταλάμ-
πρυνον.

Ἐπὶ σὲ καθάπερ ὄμβρος τῆς σοφίας ἡ ἄβυσσος
Ἰησοῦς κατήλθε, μόνην καθαρὰν σε εὐράμενος,
Θεογεννητορ Παρθένα, καὶ κατέκαυσεν ἀμαρτίας
χειμάρρους δεινῆς θεία χάριτι.

Σοῦ τὰ θαυμάσια προφητικὰ ἔφησαν φωναί, ὄρος
καλοῦντές σε καὶ πύλην, ἀρχοντε, καὶ λυχνίαν, φαι-
νήν, ἐξ ἧς τὸ φέγγος ἀληθῶς τὸν θαυμαστὸν φρυ-
κτωρεῖ, ἀγνή, κόσμον ἅπαντα.

Τὴν ἀμαυρωθείσαν μου καρδίαν ταῖς σκοτειναῖς
ἐφόδοις, θεονύμφευτε, τῆς ἀμαρτίας, τῷ φωτισμῷ
τῷ ἐν σοὶ καταύγασον, ἡ τὸν Ἡλίον κυήσασα.

Μόνη μένεις ματὰ τόκον, Δέσποινα, παρθενικῶ
κάλλει διαλάμπουσα μόνη τὰς μητέρων διέδρας ·
θεὸν γὰρ μόνη ἔτεκες Λυτρωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(19) Favet Joan. Bromiardus ord. Prædic. in sua
Summa prædic. parte, II, c. 5, dum ibi inter alia
ait : « Filius Dei volens in aliquo loco, et de aliqua
muliere naturam nostram assumere et nobiscum
morari, a principio mundi nullam invenit pro ho-
spitio dignam, quia omnes peccato originali, vel

Merito Dei Matrem laudamus tanquam martyrum
gloriam; divinum hierarcharum, et confessorum
ornamentum; prophetarum præconium · mulierum,
titulum honorificum.

Ex te Deus carnem assumpsit, o Virgo; teque
nunc angelis sublimiorem effecit atque omnibus
rebus creatis excellentiorem: idcirco te hymnis
celebramus.

Martyrum prophetarumque sanctorum, atque
omnium a sæculo justorum tu gloria es, o Virgo
casta: unde te manifeste, sacris vocibus una cum
illis honoramus in sæcula.

Martyrum et confessorum, prophetarum, mulie-
rum, atque omnium hierarcharum qui sancte vi-
tam traduxerunt, tu vere gloria es, o purissima,
cum quibus te honore prosequimur.

Virgo plurimis dignissima laudibus, prophetarum
præconium undique resonans: hierarcharum, mar-
tyrum, et confessorum ornamentum: sanctarum
feminarum lætitia, debitis laudibus celebretur in
æternum.

Cum Jacob elata voce dixit: Terribilis est locus
iste; vidit sine dubio te in illa scala figurari, o Dei-
para, martyrum gloria, confessorum lætitia, an-
gelorum splendor, omnium prophetarum atque
fidelium salus.

TONUS IV.

Ex canone serię II ad Matutinum.

Splendidissima lampas Solis gloriæ, flammam
animæ meæ, quæ socordia ac torpore semper ex-
stinguitur, accende ac fove divinorum operum oleo,
o sanctissima, ut cum fide et affectu glorificem te.

O Maria Domina, omnium Dominum enixa;
mentem **268** meam sub pravaram affectionum
dominatu oppressam, et malitia denigratam, libera
et illustra.

(19) Super te tanquam imber descendit sapien-
tiæ abyssus Jesus, cum te solam puram invenisset,
o Dei Genitrix Virgo, et vorticosos peccati torrentes
divinæ gratiæ flammis exsiccavit.

Mirabilia tuæ prophetiæ voces prolocutæ sunt,
o inviolata; appellantes te portam et lucernam
splendentem, o casta: ex qua jubar vere admirabile
universum mundum illuminat.

Cor meum tenebris peccati invasionibus obscu-
raturum, illumina, o Sponsa Dei, luce tua; nam tu
solem ipsum peperisti.

Tu sola, o Domina, post partum Virginalis deco-
ris lucem conservasti: sola, quæ propria matrum
sunt in partu ignorasti; sola enim Deum peperisti
Redemptorem animarum nostrarum. ♦

actuali, vel utroque infectæ erant. Et tandem vero
in fine mundi hanc mundissimam inveniens Virgi-
nem, in qua nullum erat peccatum, vel originale
vel actuale, tanquam gaudens de fortuna optata
inventa, dicere potuit: Hæc requies mea, etc.

Benedicunt omnes creaturæ Filium tuum, qui A nos benedictionibus coronavit, et sustulit maledictionem; o sola omnibus benedictionibus cumulata (20), Virgo gloriosa, quæ genus nostrum gratia replevisti.

Lucis tuæ radiis illumina, o Sponsa Dei, animam meam in perditionis voragine jacentem: exurge; hostes proturba ac dejice, qui affligunt assidue cor meum, et ad sectandas passiones meas impellunt me.

Ex canone duplici seriae III ad Matutinum.

Tabernaculum immaculatum (21), Arcam, mensam, et montem, ex quo sine hominis manibus abscissus est lapis Christus omnium Dominus, Mariam Virginem hymnis honoremus.

O nubes lucida (22), animæ meæ nubes multas et graves, illuminativis intercessionibus tuis dissolve, ut radios 269 illius, qui ex te tanquam sol exortus est, videre possim, et ex tua luce lucem innocidiam acquiram.

Primorum parentum tristitiam abstulisti, dum gaudium nobis peperisti, o sanctissima Deipara, vitæ scilicet datorem, ac Redemptorem, quem impenso affectu precare pro salute animarum nostrarum.

Mundus per te veniam consecutus est, Virgo Mater, qui propter transgressionem inutilis factus fuerat: propterea canticorum odis te merito beatam appellat.

Te salutem in omni loco et tempore invoco: ne C despicias me, o purissima, quæ Deum Redemptorem ac Salvatorem meum peperisti.

Propitiatio ac redemptio nostra apparuit Filius tuus, o Virgo; quem suppliciter exora pro salute eorum qui te cum animum compunctione beatificant.

(20) Hac igitur etiam benedictione cumulata, quod ipsa fuerit aurora divini Solis nulla originali caligine obscurata, arca semper coronata, et in nullo temporis momento, dæmoni per peccatum subjecta; albedo splendidissima in nulla unquam vel minima peccati obscuritate deprehensa: et amica Dei tota pulchra, a qua omnis macula non solum actualis, sed etiam originalis criminis semper exsulavit. Porro « Christus (ut in suo opere *De laud. B. Virginis* libr. 1, fruct. 7, inquit Bartholomæus Pisanus) dedit majora dona, et minus necessaria Virgini. Patet, quia eam suam Matrem fecit, ergo et minora dona dedit, scilicet præservationem a peccato originali. Item, præservavit Virginem a pœna Evæ, ergo et a culpa, » etc.

(21) Non aliam ob causam, nisi quia ab originalis peccati macula semper alienum. Hac enim macula, etsi ad momentum fuisset inquinatum, nec vere, nec absolute immaculatum dici posset. Hinc Bernardinus de Busto in Marial. serm. 2 de Concept. parte 3, ait: « Deus, cujus perfecta sunt opera Deut. 22, sacratissimum tabernaculum B. Virginis omni puritate et innocentia repletissimum formavit, in cujus sacratissimo utero factus homo novem mensibus, » Magister quoque Paulus de Luca in quodam excellentissimo sermone, in quo decem melius probat Immaculatam B. Virginis conceptionem, inter alia inquit: « B. Virgo non fuit resoluta in pulverem. Ergo nec concepta per originalem

Eulogiei πάσα κτίσις τὸν τόκον σου εὐλογίαις ἡμᾶς στεφανώσαντα, καὶ τὴν ἀράν ἐξάραντα, παντευλόγητε μόνη δεδοξασμένη, ἡ τὸ γένος ἡμῶν χαρίτωσασα.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς, Θεόνημφε, τὴν ψυχὴν μου φωταγώγησον, κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας ἀνάστησον ἐχθροῦς καταράσσουσα τοὺς θλίβοντας ἀεὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνωθοῦντάς με.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τὴν σκηνὴν τὴν ἀχραντον, καὶ κιβωτὸν, καὶ τράπεζαν, τὸ ὄρυς οὐ ἐτμήθη ἀνευ χειρὸς ἀνθρώπου λίθος, ὁ τοῦ παντὸς Κύριος, Μαριάμ τὴν Παρθένον B ὕμνοις τιμήσωμεν.

Νεφέλη φωτεινὴ, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη τὰ πολλὰ καὶ χαλεπὰ ταῖς σαῖς φωτιστικαῖς μεσιτελαῖς διάλυσον, ὅπως ἴδω τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατελλαντος, καὶ φωτὶ φῶς προσλάβωμαι ἄδυτον.

ἰων προπατόρων ἔλυσας τὴν λύπην, χάριν ἡμῖν κηῖσασα, τὸν ζωοδότην καὶ λυτρωτὴν, παναγία Θεοτόκε, ὃν ἐκτενωῶς ἐκέλευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Κόσμος διὰ σοῦ ἠλέηται ὁ τῆ παραβάσει ἀχρεωθεὶς, Μητροπάρθενε· διὰ τοῦτο ᾠδαῖς ἁσμάτων καταχρέως μακαρίζει σε.

Σωτηρίαν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, ἐπικαλοῦμαι, μὴ παρίδῃς με, πανάμωμε, ἡ θεὸν κηῖσασα τὴν λυτρωτὴν ὁμοῦ καὶ Σωτῆρά μου.

Ἰλασμός ἡμῖν καὶ λύτρωσις ἐγνωρίσθη ὁ σοῦ Υἱός, Παρθένε, ὃν ἐκέλευε σῶσαι τοὺς ἐν κατανύξει σε ψυχῆς μακαρίζοντας.

culpam. Nam constat quod Tabernaculo Christi plus derogat peccati corruptio, quam in pulverem resolutio. Sic ille apud Bustum, serm. 6 de Concept. parte 2.

(22) Quia nullo unquam tempore alicujus peccati obscuritati subjecta. Hinc D. Hieronymus tractans versiculum illum Psalmi 77. Eduxit eos in nube diei, dixit: Ecce Deus venit in Ægyptum in nube levi; Nubem levem aut proprie corpus Salvatoris, quia leve fuit, et nullo peccato gravatum, aut certe debemus accipere Mariam nullo semine humano prægravatam. « Ecce Dominus venit in Ægyptum sæculi hujus per nubem levem Virginem, et eduxit eos in nube diei. Pulchre « dixit in nube diei. » Nubes enim illa non fuit in tenebris, sed semper in luce. » Hæc Hieronymus. Quæ profecto (inquit Catharinus in suo Tract. de Concept. ad Synod. Trident. parte 1) nisi sophisticè pervertantur, perpetuam Dominæ gratiam, et innocentiam comprobant. Appellat enim Virginem nubem nullo humano semine prægravatam. Quid, obsecro, est hoc nisi apertius dicere illam nullo peccati pondere, quod ex humano semine descendit, fuisse prægravatam? Et quid hoc est non fuisse illam nubem unquam in tenebris, sed semper in luce, nisi nunquam fuisse involutam peccato, per quod tenebræ significatur? Quid hic dicturi sunt quantumvis ingeniosi, et ad commenta copiosi? Sic Catharinus.

Ἄνατειλόν μοι, Δέσποινα, ἀκτίνα τοῦ ἐλέους σου, ἅτις ἐν τῷ σκότει τῶν πταισμάτων ὑπάρχοντι, Παρθένε, καὶ πρὸς φῶς ὁδήγησον μετανοίας, ἀχραντε ἵνα πίστει σε ὕμνῳ.

Τὴν καλλονὴν ἠγάπησεν Θεὸς σε τοῦ Ἰακώβ, Παρθένε Κόρη, ἐπικαλλωπίζων πάντας διὰ σοῦ ἀμαρθάνοντας παραβάσει τὸ πρότερον.

Παναγία Παρθένε, ἡ προστασία ἅ πάντων τῶν πιστῶν, πρόστηθι, ῥύσαι με ἀπειλῆς καὶ σκότους τοῦ φρικτοῦ κριτηρίου ἐν ᾧρα τῆς κρίσεως, ἵνα πίστει ἀεὶ ὕμνῳ σε.

Νόμου διετράνωσαν εἰκόνες τὴν σὴν φρικτὴν λοχείαν, Θεοτύμφευτε, ὧν τὰς ἐκβάσεις ἡμεῖς νῦν καθορῶντες, Δέσποινα, ἐπαξίως σε δοξάζομεν.

Τὸν Σωτῆρα καὶ Θεὸν, καὶ Λυτρωτὴν, καὶ Δεσπότην σαρκὶ τεκοῦσα, πάναγνε Δέσποινα, τοῦτον φεὶ, ἀχραντε, δυσώπει, ὅπως λύσιν τῶν δεινῶν καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν τὴν ἀφειδὴ λαβόντας ὕμνολογοῦμεν αὐτοῦ τοῦς ὑπὲρ νοῦν οἰκτιρμούς.

Ἀπαγωγῆς πονηρᾶς, καὶ προνομῆς, Παρθένε, καὶ τῆς δουλείας τοῦ ἀλάστορος τοῦς δούλους σου φύλαττε, τοῦς σε ψυχῇ καὶ γλώσσῃ ἀεὶ δοξολογοῦντας.

Ἡ καλλία σου, πανάμωμε, θημονία ἑσπετῆς ἀλινοῦς ἐδείχθη κόσμῳ σίτον φέρουσα ζωῆς τὸν τρέφοντα τὰ πάντα· διὸ σε ὡς αἰτίαν ἀπάντων τῶν καλῶν οἱ πιστοὶ συμφώνως ἀνυμνοῦμεν.

Ὡς πηγὴ τῆς ἡμῶν ἀναπλάσεως, συντριβέντα με ὄλον ἀνάπλασον ταῖς προσβολαῖς τοῦ ὄφους, ὅπως πίστει καὶ πόθῳ σε μακαρίζω, Θεοτόκε Παρθένε πανύμνητε.

Φιλάγαθε Κόρη, τὸν φιλάγαθον Θεὸν κυήσασα, ἀγάθωνον, βῶ σοι, κεκαχωμένην δεινῶς καὶ ἀθλίαν μου ψυχὴν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πονηραῖς ἐπιβουλαῖς τοῦ πλάνου, ἵνα πίστει σε ὕμνῳ τὴν ἐλπίδα πάντων.

Φιλάγαθον τέξασα Θεὸν, φιλάγαθε Θεοτόκε, τοῦτον αἰτησαί πάσης με ῥύσασθαι κακίας, καὶ τοῦτον καρ-

(23) Optime in hanc rem vir piissimus et doctissimus Leonardus de Nogarolis in Epistola dedicatoria sui Officii de Immaculata Conceptione ad Sixtum IV Pontific. Max. dum ibidem inter alia: « Nullus in Mariæ lau les prorumpens, matrem eam dicet Dei simulque quondam filiam fuisse diaboli. Deformem profecto reddidit laudatam. Num Matrem dices gratiæ eam, quæ antea inimica largitoris gratiæ? Ingrati, non laudantis est officium. Numquid viam ad vitam affirmabis quæ et ipsa, quandoque ignoravit viam? Te sane confundis, Spemne peccantium, et medium ad omnia tollenda peccata, quæ peccatum gustaverit? Te ipsam a veritate alienum ostendis. Extollis et deprimis, magnificas et vilipendis, sanas et percutis, teipsum censura circumvenis, benedictam dicis cui maledicere non desinis. Vis igitur laudare B. Virginem orbem terrarum introeuntam? vis festum diem constituere? Eas laudes tribue quæ ignominiam non servant. » Certe nulli dubium

Oriri fac, o Domina Virgo, radium misericordiæ tuæ, mihi, qui in peccatorum meorum tenebris jaceo; et ad lumen pœnitentiæ deduc me, o inviolata, ut cum fide collaudem te.

Te speciem Jacob Deus dilexit, o Virgo puella, qui exornat pulchritudine ac fulgore per te omnes qui prius peccati nigredine fuerant deformati.

Virgo sanctissima, præsidium omnium fidelium: esto mihi præsidium ut liberet me a malis, et tenebris tremendi consessus in hora judicii, ut semper te cum fide collaudem.

Legis imagines venerandum partum tuum manifeste expresserunt, o Sponsa Dei; quarum eventus nos nunc intuentes, pro merito te, Domina, glorificamus.

Salvatorem ac Deum, Redemptorem ac Dominum cum in carne pepereris, o Domina purissima et castissima; eundem assidue precare pro nobis, ut malorum cessatione, multorumque peccatorum indulgentia impetrata, ejusdem miserationes, quas nulla mens comprehendere potest laudibus efferamus.

A captivitate mala, a deprædatione ac servitute crudelissimi hostis custodi servos tuos, o Virgo, qui te corde et ore semper glorificant.

Venter tuus, o mundissima, venerandæ aræ acervus factus est mundo, afferens vitæ panem, quo nutriuntur universa: propterea te tanquam causam omnium bonorum nos fideles concordî voce laudamus.

Tanquam fons reformationis nostræ, me totam serpentis ictibus contritum reforma ac redintegra, ut cum fide et affectu te beatificem, o Deipara Virgo omni laude dignissima (23).

O Puella bonorum amatrix, quæ amatorem bonorum Deum peperisti; ad te clamo: bonam fac miserabilem animam meam, passionibus, pravisque ac insidiosis seductoris suggestionibus gravissimis malis infectam: ut te cum fide laudare possim, spem universorum.

O Deipara, bonorum amica, et bonorum amicam Deum enixa, eundem roga, ut me ab omni liberet

est, concipi sine peccato originali esse magnam laudem; ergo Virgini non est deneganda, cui nec Ecclesia abstulisse videtur eum illam vocat sanctam in conceptione. Aliud est esse dignum, aliud est esse dignissimum laude. Laude dignus sufficienter extollitur nonnullis laudibus illi tributis: qui vero dignissimus est laude, meretur in omnibus laudari, quæ illi non repugnant. Maria ergo cum sit laude dignissima, in omnibus et super omnes extollenda est, ac proinde etiam de conceptione. Hoc porro, inquit Emmanuel Palæologus imperator, evenire omnibus necesse est, qui aliquem de Maria sermonem habere voluerint. atque enim de duobus erit, omnino aut nihil dicere de Virgine, aut si dicas, laudare. Nulla enim ratione fieri potest ut loquaris de illa, et laus non sit, quod loqueris; quandoquidem et ipsa, et quidquid ad ipsam spectat celebratissimam habet gloriam. Sic ille.

malitia, et ut cor meum illius amore vulneretur, cum odio voluptuosarum carnis passionum, ut te laudabilissimam hymnis celebrare possim.

Ex canone feriæ iv ad Matutinum.

Post partum Virgo inviolata permansisti, illum ineffabiliter enixa, qui in cruce fuit exaltatus: quamobrem nos fideles omnes te, o immaculata, magnis vocibus beatam nuncupamus.

Agnâ immaculata, videns te, Domine, in cruce elevatum, cum dolore flebat, ac potentiam tuam laudabat.

Tu quæ in tempore Domini temporis expertem peperisti, atque unica virginitatem immaculatam possedisti; videns eundem in ligno suspensum, animam tuam **271** doloribus dissecari ac dividi sentiebas.

Ille qui solus bonus est, cum in uterum immaculatum ut carnem susciperet, ingressus fuisset, etiam crucifixus ostendi voluit, ut nos a perditione liberaret.

Clavis te populus iniquus confixit; et nunc doloris gladius dilacerat cor meum, o Creator meus. Ita cum lacrymis Virgo clamabat.

Cum Christum Deum, qui in camino ros apparuit, et nullo modo combussit uterum tuum; videres, o Puella, affixum ligno, inexcogitabilem illius demissionem, humilitatemque glorificabas.

Cum Domina plurimis celebranda laudibus, videret Christum morientem, et simul perimentem hostem illum qui homines occidebat; tanquam Dominum cum lacrymis illum laudabat: ac longanimitatem illius et patientiam admirata, clamabat: Omnia opera, laudate Dominum.

Illumina, Virgo casta, animam meam peccati tenebris involutam: dissolve nubila malorum meorum, o nubes lucis, quæ olim solem obtenebratum vidisti dum crucifigeretur ille qui est immortalis.

Ex canone feriæ v ad Matutinum.

O Virgo, quæ semper vigilas intercedendo pro nobis: animæ nostræ passiones sopore opprime sacris precibus tuis, divinam et salutarem vigilantiam elargiens nobis, qua divina placita explere possimus.

Te præsidium, Virgo sanctissima, possidemus: commuta in gaudium tristitiam nostram, et libera nos a tribulatione quæ generat mortem.

Exercitus angelorum stupore percelluntur, o castissima, hymnis extollentes magnitudinem divini partus tui: cum quibus preces funde, o Virgo, pro salute omnium **272** illorum qui te cum fide sincera beatam appellant.

Intellectualibus oculis intuens te Isaias, o Virgo, in has voces erupit: Ecce nasciturus est Jesus Dominus, ut homines renascantur.

Populus et civitas tua supplex precatur te Dei Matrem. Libera nos ab omni necessitate, o Domina sanctissima, et ab æterna futuri sæculi damnatione.

Somno opprime insurgentes motus passionum

Α διῶσαι τῷ ἔρωτι σαρκῆς ἡδουπαθείας μισήσαντα, ὅπως ὁμῶς σε τὴν πανύμνητον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Παρθένος μετὰ τὸν τόκον ἀφθορος διαμεμένηκας, τὸν ὑψωθέντα, ἀχραντε, σταυρῷ ὑπὲρ λόγον κησασα· ὄθεν πιστοὶ σε ἀπαντες μεγαλοφώνως μακαρίζομεν.

Ἡ ἀμωμός σε ἀμνάς ἀναρτηθέντα ἐν σταυρῷ βλέπουσα, ὀδονηρῶς, Δέσποτα, ἐκλαιεν, ὁμνοῦσα τὸ κράτος σου.

Ἡ τὸν ἀχρονον ἐν χρόνῳ ἀποτεκνοῦσα καὶ παρθενίαν ἀμωμον ἢ μόνη κεκτημένη, ξύλῳ ἀναρτηθέντα ὡς ἔγνωσ τὸν Κύριον, πόνοις τὴν ψυχὴν κατεμέριζες.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς ὑποδὺς μήτραν ἀφθορον σαρκούμενος καθωράθη, καὶ σταυρούμενος, ὅπως φθορὰς ἡμᾶς λυτρώσεται.

Ἦλοις σε ὁ παράνομος δῆμος προσήλωσε, καὶ λύπης νῦν τῇ ῥομφαίᾳ τὴν ἐμὴν καρδίαν σπαράττομαι, ὦ Ποιητὰ μου, ἢ Παρθένος ἐδόξα δακρῦουσα.

Τὸν ἐν καμίῳ δρόσον ὀρθέντα Χριστὸν τὸν Θεόν, Κόρη, μηδαμῶς δὲ φλέξαντα τὴν νηδὺν τὴν σὴν· βλέπουσα γὰρ κρεμάμενον ξύλῳ ἐδόξαζες τὴν ὑπὲρ νοῦν αὐτοῦ συγκατάβασιν.

Νεκρούμενον βλέπουσα Χριστὸν, καὶ τὸν νεκρῶσαντα βροτοὺς νεκροῦντα ἐχθρόν, ἢ πολύμνητος Δέσποινα ὡς Δεσπότην ὕμνεϊ κλαίουσα, καὶ τὸ μακρόθυμον αὐτοῦ ἀποθαυμάζουσα ἀνεδόξα· Πάντα τὰ ἔργα, ὕμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φώτισον, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου τῇ ἀμαρτίᾳ σκοτισθείσαν, λύσον τῶν κακῶν μου τὰ νέφη, φωτὸς νεφέλη ἢ σκοτιζόμενον ἥλιον πάλαι βλέψασα, ἐν τῷ σταυροῦσθαι τὸν ἀθάνατον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἀκοίμητον, ἀγνή, κεκτημένη πρεσβείαν, κατακοίμησον ἡμῶν τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἱεραῖς μεσιτείαις σου, θεῖαν καὶ σωτηριώδη διορουμένη ἐγρηγορσιν πρὸς Θεοῦ θελημάτων ἐκπλήρωσιν.

Σὲ προστασίαν, παναγία Παρθένε, κεκτήμεθα, μεταποίησον ἡμῶν εἰς χαρμονὴν τὴν κατήφειαν, καὶ θλίψεως λύτρωσαι γεννώσης θάνατον.

Στρατηγίαι τῶν ἀγγέλων καταπλήττονται, παναγνε, ἀνυμολογοῦσαι μέγεθος τῆς θείας λοχείας σου, μεθ' ὧν δυσώπει, Παρθένε, πάντας σώζεσθαι τοὺς ἐν πίστει σε εἰλικρινεῖ μακαρίζοντας.

Νοεροῖς τοῖς ὄμμασι, Παρθένε, σὲ ἐρῶν Ἡσαίας ἀναβοᾷ· Ἰδοὺ μέλλει τίχτεσθαι κόρης θεόπαιδος Ἰησοῦς ὁ Κύριος εἰς ἀνθρώπων ἀναγέννησιν.

Λαός σου καὶ ἡ πόλις δυσωπεῖ σε τὴν τοῦ Θεοῦ Μητέρα, ἐξελοῦ ἡμᾶς πάσης ἀνάγκης, καὶ τῆς ἐκεῖ, παναγία Δέσποινα, αἰωνίου κατακρίσεως.

Κοίμησον ἐπαναστάσεις παθῶν τῆς ἐμῆς ψυχῆς

ἀγρύπνω δεῖσαι σου, δίδου μοι ἐγρήγορσιν, Κόρη, ἅ τῆς ῥαθυμίας πύργῳ τὸν νυσταγμὸν ἀπελαύνουσα.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθέστατον Λόγον κύψασα, εὐλογημένη Παρθένε, καὶ ἐν ᾧ ῥα τῆς δίκης πρόστηθι ῥῦσαι τῆς ἐκεῖ με, ἀγνή, κατακρίσεως.

Φωνὴν σοι τοῦ θείου Γαβριὴλ προσάγομεν χαρμωσύνας, καὶ κραυγάζομεν· Χαῖρε, Παράδεισε, τὸ ξύλον ἐν μέσῳ τῆς ζωῆς ἔχων πάντοτε περιδύξον τοῦ Λόγου παλάτιον· χαῖρε, Παρθένε παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥομφαία, ὡς ἔφησεν ὁ Συμεὼν, τὴν καρδίαν σου διήλθεν, ὡς ἔβλεψας Χριστὸν σταυρούμενον μόνον, Δέσποινα, νυττόμενον τῇ λόγχῃ· ὄθεν ἀλαλάζουσα πόνους ὑπέφερες.

Ἐκ σοῦ ἡ ἀνάπλασις τῆς Ἐβας ὠράθη, Παρθένε, ἀληθῶς Θεὸς σαρκὶ τικτόμενος, καὶ ἐν σταυρῷ ὑψούμενος, καὶ καταράσων δαίμονας, θεοχαρίτωτε Δέσποινα.

Ῥήγνυται χειρόγραφον τὸ τοῦ Ἀδάμ, λόγχῃ νυττομένου σου, Δέσποτα, ἡ Θεοτόκος ἀνεβόα τῷ σταυρῷ παρισταμένη, Κύριε, καὶ ὀδυνηρῶς ἀλαλάζουσα.

Σαρκὶ ὄν ἐκύησας Χριστὸν, θεοχαρίτωτε, ξύλῳ ἀναρτούμενον ὡς εἶδες, θρήνων ἐπλήσθης, καὶ τὸ μακρόθυμον τούτου κατεπλήττου ἀληθῶς· ὄθεν ἐμεγάλυνες τὴν αὐτοῦ συγκατάβασιν.

Λιμὴν γενοῦ μοι, πανάμωμε, πελάγει τῶν δεινῶν θαλαττεύοντι, ἡ ναυαγήσασαν πᾶσαν τὴν φύσιν τῷ τόκῳ σου, Θεογεννητορ Κόρη, νῦν διασώσασα.

Νύμφη ἀμωμος, παλάτιον τοῦ Κτίσαντος, γῆ ἀγεώργητος, θρόνος πυρλίμορφος ἐδείχθης, πανάμωμε· ὄθεν βοῶμέν σοι· Χαῖρε, Δέσποινα, ἡ τοὺς βροτοὺς θεώσασα θεϊκῇ κυοφορίᾳ.

Ἰδοῦσα ὑπνώσαντα ἐν ξύλῳ τὸν πᾶσιν ἐγρήγορσιν παρέχοντα θείαν καὶ σωτήριον, Μήτηρ ἡ πανάμωμος ἀλαλαγμῷ ὠδύρευτο, καὶ ἀνεκραύγαζε· Τί τοῦτο καινότερον θαῦμα; ὁ ζωοποιήσας τὰ πάντα, θνήσκει θέλων.

Φώτισον, ἀγνή, τοὺς πόθῳ ὑμνοῦντάς σε, καὶ μεγαλύνοντας· λύσον τῶν παθῶν ἡμῶν τὸ σκότος, Κόρη· παῦσον τὸν κλύδωνα τοῦ πονηροῦ τὰ σκάνδαλα ἐκ μέσου ποιήσον· τοὺς τῆς Ἄγαρ γόνους καθυπόταξον βασιλεῖ εὐσεβεῖ ταῖς πρεσβείαις σου.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥυόμενος ἡμᾶς καταδίκης ἀρχαίας ὁ Υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ἠὲ δόκησεν, ἀγνή, καὶ Υἱὸς χρηματίσαι σου·

(24) Cum Christus caruerit originalis peccati maculis, decuit ut ejus mater eisdem careret, essetque omnino immaculata, ne Filius Dei habuisset circa se in Matre maculam, et peccatum originis. Et se non decuit habuisse Matrem Dei sordes naturæ physicas, nimirum sordes [partus naturalis, quan-

animæ meæ precibus tuis nunquam dormientibus. Da mihi vigilantiam, o Puella, procul abigena sordis ac torporis dormitationem.

Compassionis tuæ dignum me fac, quæ Verbum summa compassione præditum peperisti, o benedicta Virgo castissima; et in hora judicii assiste mihi, ut a futuræ damnationis sententia eripias me.

Ad te Divini Gabrielis vocem cum gaudio dirigimus, clamantes: Ave, Paradise, quæ vitæ lignum semper habes in medio tui. Ave, gloriosissimum Verbi palatium, Virgo omni laude dignissima.

Ex canone seris vi ad Matutinum.

Pertransivit gladius cor tuum, quemadmodum prædixerat Simeon, o Domina; cum Christum crucifixum vidisti solum lancea perfodi; quamobrem dolores sustinens in gemitus erumpebas.

Ex te reformatio Evæ revera facta est, o Virgo Domina Deo charissima: Deus scilicet in carne natus, et in cruce exaltatus, qui dæmones proturbans dejecit.

Rescinditur chirographum Adæ, dum tu lancea perforaris, Dominator Domine. Ita Deipara assistens cruci cum dolore atque ejulatu exclamabat.

Quando Christum quem incarnatum pepereras, ligno affixum vidisti, o divina gratia cumulatissima, lamentis **273** repleta es, et profecto illius longanimitatem ac patientiam cum stupore admirabarís, quamobrem ejusdem demissionem atque humiliationem magnificabas.

Esto mihi portus, in pelago adversitatum fluctuanti, o purissima puella, quæ universam hominum naturam naufragium passam, partu tuo, o Dei Genitrix, salvasti.

Sponsa immaculata, palatium Creatoris, terra inarata, thronus igniformis facta es, o purissima: quare ad te clamamus: Ave, o Domina, quæ divino conceptu tuo homines deificasti.

Cum immaculatissima Mater (24) videret illum dormientem in ligno, qui omnibus divinam salutaremque tribuit vigilantiam: cum dolore ejulans exclamabat: Quoddam miraculum novum, et nunquam antea auditum est hoc? Ille qui omnia vivificat, moritur voluntarie?

Illumina, o casta, eos qui te cum affectu collaudant ac magnificant: dissolve passionum nostrarum tenebras, o puella: seda tempestates: tolle e medio scandala maligni: subjice filios Agar piissimo imperatori intercessionibus tuis.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Filius Dei, ut nos ab antiqua damnatione liberaret, etiam Filius tuus, o Virgo, esse voluit; quan-

to magis debuit carere spiritualibus peccati. Item, si dolor partus dicitur contumelia naturæ, cum non sit culpa, sed pœna illius, ac proinde semota a Dei Matre, quanto magis ipsa culpa originalis, quæ est major contumelia humanæ naturæ, ab ea debuit excludi?

obrem per ipsum nos in filiorum adoptionem recepti, celestem Patrem benedicimus; tibi que laudes decantamus.

Laudem Deo offeramus, qui ex Virgine voluntarie natus est, et choris angelorum mulierum chorus adjunxit.

Ille, qui te Virginem immaculatam post partum conservavit, virgines omnes quæ te circumstant, glorificavit; cum quibus sine cessatione precare, ut animæ nostræ ab omni angustia ac tentatione serventur.

Dominus, qui habitavit in te, o Virgo ab omni macula immunis, (25) 274 fecit homines habitacula divinæ gloriæ suæ.

Ore, lingua, et corde confiteor te, o puella, castam Matrem Dei nostri; at tu mediatione tua ab æternæ damnationis sententia libera me.

Videns olim legislator flammam non comburentem rubum, didicit illam esse figuram partus tui, o Dei Genitrix sola benedicta.

Compassione tua dignum me fac, o Dei Genitrix castissima, quæ piissimum Verbum peperisti; et salvum me fac clamantem: Benedicite, omnia opera, Domino; laudate, etc.

Supernis Cherubinis superior apparuisti, o mundissima, quippe quæ illum portasti qui continet universa: fac quoque mentem meam passionibus carnis superiorem; tribuens mihi virtutem, qua Domini voluntatem exsequi possim.

TONUS PLAGIUS.

Ex canone feriæ II ad Matutinum.

O porta divinæ gloriæ, pande mihi portas pœnitentiæ, et a portis inferi erue, precor, miserabilem animam meam.

Virgo Mater, a qua Deus corpus assumpsit; suscipe voces clamantium ad te assidue, et a variis adversitatibus libera nos.

Ex puris sanguinibus tuis incarnatus est Dominus, o omnibus hymnis celebranda, concedens per benignissimam intercessionem tuam, pœnitentiæ locum honorantibus te, utpote piissimus, atque unice hominum amator.

O Virgo inter mulieres benedicta (26), concede misericordias tuas populo tuo, quippe quæ misericordis Mater facta sis.

(25) Favet Richardus de S. Victore, dum tractans illud Cantic., Tota pulchra es, etc., in hunc modum scribit: « Nemo tam sanctus, qui maculam non habuerit et defectum, præter ipsam B. Virginem. Luna enim quæ nocte splendet, et stellæ non sunt mundæ in ejus comparatione. Obtenebrantur enim stellæ caligine humanæ culpæ, sed beatissima Maria, Virgo tota adeo pulchra est, quam totam illustravit et perfudit Sol justitiæ, ut nec maculas habuerit nec tenebras culpæ. » Hæc Richardus. Cujus verba afferens Catharinus in suo tractatu *De concept.* ad synod. Trident. parte I, observat de originali macula loqui manifesto Richardum, tum quia indistincte loquitur, tum quia auctoritatem ex B. Job assumit, quæ (ut exponit B. Gregorius et D. Thomas) ad peccatum originale refertur, cum ait: Ob-

σθεν υιοτεθέντες δι' αὐτὸν τὸν οὐράνιον εὐλογοῦμεν Πατέρα, ὑμνοῦντές σε.

Αἶνον τῷ Θεῷ προσάξωμεν, τῷ ἐκ τῆς Παρθένου ἀποτεχθέντι βουλήματι, γυναικῶν τε χοροῖς ἀγγέλων τοὺς χοροὺς ἐπισυνάψαντι.

Ὁ Παρθένον σε φυλάξας μετὰ τόκον ἀμώμητον, τὰς παρθένους πάσας σε περιεστῶσας ἐδόξασεν, μεθ' ὧν ἀπαύστως δυσώπει διασώζεσθαι πάσης θλίψεως καὶ πειρασμῶν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὁ Κύριος ἐν σοὶ κατοικήσας, πανάχραντε, εἰργάσατο τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐτοῦ θείας δόξης, Παρθένε, οἰκητήρια.

Στόματι καὶ γλώσση καὶ καρδίᾳ ὁμολογῶ σε, Κόρη, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀγνὴν Μητέρα· ἀλλὰ τῇ σῇ μεσιτείᾳ ῥῦσαι με αἰωνίου κατακρίσεως.

Φλόγα τὴν βάτον πάσαι μὴ πυρπολοῦσαν βλέπων, ὁ νομοθέτης ἐδιδάσκετο τὸν τύπον τοῦ τόκου σου, Θεοκυῆτορ μόνη ἀεὶ εὐλογημένη.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθέστατον Λόγον κηύσασα, Θεογεννητορ πάναγνε, καὶ βοῶντά με σῶσον· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φανείσα τῶν ἀνω Χερουβιμ, πανάμωμε, ἀνωτέρα, ὡς βαστάσασα τὸν συνοχέα τῶν ἀπάντων, ἀνώτερον τὸν νοῦν μου ἀπέργασαι παθῶν τῶν τῆς σαρκὸς, δυναμοῦσά με τὸ τοῦ Δεσπότης πράττειν θέλημα.

ΗΧΟΣ ΠΑΛΓΙΟΣ Α'.

C Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὅρθρον.

Πύλη τῆς θείας δόξης, μετανοίας μοι πύλας ἀναπέτασον, καὶ ἐκ πυλῶν τοῦ ἁδου ἐξάρπασον, δέομαι, τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν.

Παρθενομῆτορ, ἡ Θεὸν σωματώσασα, τὰς φωνὰς πρόσδεξαι βοῶντων σοὶ πάντοτε, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς τῶν ποικίλων περιστάσεων.

Σαρκοῦται ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου Κύριος μετάνοιαν τοῖς τιμῶσι σε διδοὺς, πανύμνητε, τῇ σῇ χρηστῇ μεσιτείᾳ, ὡς εὐσπλαγχνος καὶ μένος φιλόανθρωπος.

Παρθένε ἐν γυναιξίν εὐλογημένη, τὰ σὰ ἐλέη παράσχου τῷ λαῷ σου· τοῦ ἐλεήμονος γὰρ εἰδείχθης D Μητῆρ.

tenebrentur tenebræ in caligine ejus. » Neque vero humanæ culpæ caligo proprie potest nisi ad originale referri.

(26) Quis sola inter mulieres a communi maledictione et contractione originalis peccati libera. Hinc Armandus Richelius R. E. cardinalis in suo *Catechismo*, seu *Institutione Christiana*, lect. 24, ait: « Beata Virgo dicitur benedicta in mulieribus, quia nulla fuit nec nunquam erit sine peccati macula concepta cum plenitudine gratia sicut ipsa. » Bartholomæus etiam Pisanus *De laud. B. Virg.* lib. I, fructu 7. « Maria, inquit, dicitur Benedicta in mulieribus, secundum Hieronymum et Augustinum, id est, super omnes mulieres. Ergo puritas aliis concessa, Mariæ non debet negari. Ergo si Eva a Deo mundissima est facta, quare et Maria. »

Παρθένε, τῶν πιστῶν ἡ προστασία, ρυσθῆναι ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας δυσώπει τὸν Κύριον τοὺς δούλους σου.

Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ μήτραν Παρθένου καθυποδύς, καὶ σώσας τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὑπερύμνητος καὶ ὑπερένδοξος.

Ἐκ σοῦ Θεὸς ἀνέτειλε, καὶ θεογνωσίᾳ κατελάμπρυνε τοὺς ἐσχοτισμένους, πανύμνητε Παρθένε.

Φέρεις ὡς περ θρόνος πύρινος νεύματι τὸν πάντα φέροντα, καὶ θηλάζεις, Παρθένε, τὸν πάντα διατρέφοντα.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ῥῦσαι συνηθείας με, ἀγνή Παρθένε, πονηρᾶς, στήριζον ἐπὶ πέτραν ἐντολῶν περιτρεπόμενον μεθοδείας, Δέσποινα, τοῦ παλαιοῦ πτερνιστοῦ, καὶ ἀξίωσον ἐμὲ Χριστῷ εὐαρεστῆσαι καλῶς ἔδοντα καὶ ψάλλοντα ἐπινίκιον ᾠδὴν.

Τέτοκας ἀπορρήτως ὠδίνων ἀνευθεν ὃν Πατὴρ πρὸ αἰώνων ἀρρέυστως ἀπέγέννησε, πανύμνητε Δέσποινα, ὃν δυσώπει σώζεσθαι ἀπὸ πάσης βλάβης τοὺς σοὶ προστρέχοντας.

Τῆς μετανοίας πύλας νῦν μοι ὑπάνοιξον, πύλη φωτὸς, Παρθένε, καὶ εἰσόδους τῶν καθῶν ἀπόκλεισον τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς.

Ἁγία Παρθενομήτορ, μόνη πανύμνητε, ἐγκλημάτων μώμου ἡμᾶς ἀπάλλαξον, φώτισον ἡμῶν τὸν λογισμὸν, ἀγίασον καρδίαν, καὶ αἰωνίας ἡμᾶς πάντας λύτρωσαι καταδίκης δεόμεθα.

Ἡ πάναγνος Δέσποινα, ἀμαρτανόντων ἡ προστασία, τῶν πικτόντων ἡ θεία ἐκανόρθωσις, ὡς Θεὸν τεκοῦσα δοξάζεται.

Ἐλέησόν με, μόνη πανύμνητε, τὸν ἐλεήμονα Θεὸν ὑπερβολῇ ἀγαθότητος ἀνερμηνεύτως τεκοῦσα, καὶ ῥῦσαι αἰωνίου κολάσεως.

Πύλη ἀδιόδευτε τῆς δόξης, ἀχραντε, διάνοιξόν μοι τῆς μετανοίας πύλας, προξενήσας μοι τὰς θείας εἰσόδους καὶ τὴν ἐκεῖ κατάπαυσιν.

Θεὸν ἀρρήτω λόγῳ, Παρθενομήτορ, ἐκύησας ἡμῖν πᾶσι μετάνοιαν δίδοντα τοῖς πολλὰ πταίουσιν διὰ μεσοιτεία σου τῆς ἀγαθῆς, καταφυγὴ τῶν πιστῶν καὶ λιμὴν.

Θεοχαρίτωτε σκηνὴ, τοῦ ἀγιασματος σεπτῆ κιβωτὴ, λυχνία θεοῦ φωτὸς, ἄρτου ζωῆς τράπεζα, Λόγου παλάτιον ἐμφυχον, εἶκον Πνεύματος με δείξον.

Καταιγὶς χεῖμαξί με ἀμαρτίας, ἀχραντε ἀγνή, σπεῦσον ἐξελεῖσθαι με εἰσάγουσα μετανοίας πύλας τοὺς λιμένας, πανάμωμε.

Λιμὴν σωτήριος ἐδείχθης πᾶσιν, ἀγνή, καθῶν τὸ κλυδώνιον καταπραδύνουσα, πρὸς γαλήνην τε πάντας μετάγουσα τῆς μετανοίας, σεμνὴ, τοὺς ἐν γῆ ταπεινούς.

O Virgo præsidium fidelium, Dominum deprecare, ut ab omni peccato liberet servos tuos.

275 Benedictus es, Deus, qui uterum Virginis ingressus, hominibus salutem attulisti : superlaudabilis es, et supergloriosus

Ex te, o Virgo celeberrima, tanquam sol exortus est Deus, et eos qui in tenebris versabantur, divinæ cognitionis luce illustravit.

Gestas tanquam thronus igneus illum, qui nutu gestat universa ; et lacte nutris, o Virgo, illum qui omnibus dat alimentum.

Ex canone duplici sermone in ad Matutinum.

Libera me, Virgo casta, a prava consuetudine : firma supra petram divinorum mandatorum, o Domina, me, qui circumvertor ac circumagitor insidiis supplantatoris antiqui : et dignum me fac, ut et ego Christo placere possim pulchre canendo, ac psallendo canticum victoriæ.

Peperisti ineffabiliter sine doloribus illum quem Pater ante sæcula incorruptibiliter generavit ; quem deprecare, o Domina laudatissima, ut ab omni læsione serventur ii qui accurrunt ad te.

Pœnitentiæ portas aperi nunc mihi, Virgo porta lucis, et claude ingressus passionum miseriæ meæ.

Sancta Virgo Mater, una omni laude dignissima, a delictorum maculis libera nos : illumina mentes nostras ; sanctifica corda nostra ; omnesque nos ab æternæ damnationis sententia eripe, te precamur.

Castissima Domina, peccatorum patrocinium ; cadentium erectio divina, quæ Deum peperit, glorificatur.

Miserere mei, o sola ab universis laudanda ; quæ misericordem Deum ob nimiam Ipsius bonitatem, modo inenarrabili peperisti : et ab æternis suppliciis eripe me.

O immaculata, porta gloriæ per quam nulli transire licet, pœnitentiæ portas aperi mihi, pandens mihi aditum ad divinos ingressus et ad requiem futuram.

Verbo ineffabili Deum peperisti, o Virgo Mater, qui pœnitentiæ spatium dat nobis omnibus ultorum lapsuum reis, per benignam intercessionem tuam, o refugium, et portus fidelium.

O Deo charissimum tabernaculum : arca veneranda sanctificationis ; divinæ lucis candelabrum ; mensa panis vitæ, palatium Verbi animatum : Spiritus sancti templum effice me.

Peccatorum tempestate jactor, o Virgo summe pura, casta et immaculata ; festina ut eripias me, et ad pœnitentiæ portus deducito me.

Portus salutaris facta es universis, o Virgo casta, quæ passionum tempestates fluctusque sedas ac serenat, atque omnes qui in terra sunt miserabiles, ad pœnitentiæ tranquillitatem, o veneranda, perducis.

Novum puerum peperisti, o purissima, Christum A scilicet, qui nos antiqua transgressione inveteratos, In novam reformat creaturam.

Angelorum gloria, hominumque salus, esto mihi fidejussoris loco, o mater Dei, ut convertar et resipiscam, et indulgentiam peccatorum præteritorum per scientiam castitatemque recipiam.

Exaltasti nos sublimi partu tuo a barathro peccatorum; o divina gratia plenissima: quamobrem vocibus gratum animum demonstrantibus, te, puella, laudamus in omnia sæcula.

O Deo gratissima, tu facta es nubes lucida, quæ præcessit novum populum ad terram veram promissionis; et porta, quæ aditum fecit ad vitam: propterea te, o Deipara, magnificamus.

Vere tu facta es, o immaculata Virgo, luciferum B veliculum Solis illius, qui ex visceribus tuis refulsit, **277** et gravissimas fraudis tenebras dissolvit; unde te pro merito ac debito cum fide magnificamus.

Ex canone feriæ iv ad Matutinum.

Cum Dominum ex utero tuo natum, in crucis ligno injuste exaltatum animadverteres, o Virgo, lacrymas fundebas, et illius prorsus infinitam humiliationem laudibus extollebas.

Laudant te chori angelici, o omnibus laudibus celebranda, quæ illos incomparabiliter superas dignitate; Deum enim in carne peperisti, qui maledictionem per lignum illatam, ligno abolevit, et benedictionis fontem profudit.

Gladius, o benedicta Dei Mater, animam C tuam pertransivit, cum Filium tuum crucifixum, et animam suam in manus Patris commendantem, vidisti.

Te immaculatissimam Dei Genitricem appellamus (27), per quam maledictio sublata est atque extincta, et data est redemptio, et benedictio.

Admirabilis est proles tua, o Deipara, quæ facit mirabilia magna, et in sanctis glorificatur, o sola omni ex parte admirabilis Domina.

Nova ac peregrina est conceptio tua, o immaculatissima; Deum enim genuisti, qui ligno exstinxit flammam malitiæ, et mundum luce perfudit.

Astabas cruci, o Domina puella, considerans Christum quem pepereras, in illa confixum: quapropter exclamabas; Ne me prole carentem relin- D quas, o æterne æterni Patris Fili et Verbum.

Plantatorem religionis ac pietatis, ipsum scilicet Creatorem, peperisti, qui in terris veram scientiam plantavit, et maledictionem, quæ ex planta pullulaverat, dissolvit: quem **278** dum magnificamus, te quoque, o Virgo, beatam appellamus.

(27) Et quidem decens omnino fuit, ut Christus fabricator Matris suæ, eam faceret immaculatissimam, et tali decoraret puritate ut esset apta et digna de qua carnem assumeret, ne despiceretur ab infidelibus et hæreticis. Et hoc probat Augustin. in libr. v contra hæreses, dicens in persona Christi: « Hæc quam despicias, Manichæe, Mater mea est, manu fabricata est mea. Ergo Matrem ex qua nascerer, feci: ego viam itineri meo præparavi, » etc.

Νέον ἀπεκύησας παιδίον, πανάμωμε, Χριστόν A τὴν ἀναπλασιν ἡμῶν ἐργαζόμενον τῶν πεπαλαιωμένων τῇ ἀρχαίᾳ παραβάσει.

Ἄγγέλων καύχημα, βροτῶν διάσωσµα, ἐγγυη- τῆς μου γενοῦ, Μητέρα Θεοῦ, ὅπως ἐπιστρέψω καὶ κομίσωμαι λύσιν τῶν προηµαρτηµένων ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ.

Ἵψωσας ἡµᾶς τῷ ὑψηλῷ σου τόκῳ βαράθρων συμπτώσεως, Θεοχαρίτωτε, ὕθεν φωναίς σε χαριστηρίοις πίστει, Κόρη, ἀνυµνοῦµεν, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Φωτοειδῆς νεφέλη, προηγουµένη νέου λαοῦ πρὸς γῆν ἐπαγγελίας ἀληθῶς, Θεοχαρίτωτε, ἀνεδείχθης, καὶ πύλη εἰσάγουσα πρὸς ζωὴν· διό σε, Θεοτόκε, µεγαλύνοµεν.

Φωτοφόρον ὄχημα τοῦ Ἡλίου ὠφθῆς ἀληθῶς τοῦ λάµφαντος ἐκ τῶν σῶν, ἀχραντε ἀγνή, λαγόνων, καὶ λύσαντος τῆς ἀπάτης σκότος χαλεπὸν· ὅθεν ἐν πίστει σε καταχρέως µεγαλύνοµεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὅτε τὸν ἐκ γαστρὸς σου τεχθέντα Κύριον κατενόησας ξύλῳ ἀδίκως ἀνυψούμενον, Παρθένε, ἐδάκρυσας, καὶ τούτου ὕμνησας ὄντως τὴν ἀπειρον συγκατάδασιν.

Ἵμνοῦσιν ἀγγελικοὶ χοροὶ σε, πανύμνητε, ἀσυγκρίτως τούτους τὴν ὑπερέχουσαν· τέτοκας γὰρ Θεὸν ἐν σαρκί, τὸν ξύλῳ τὴν κατάραν τὴν διὰ ξύλου ἀφανίσαντα, καὶ τὴν εὐλογίαν πηγάσαντα.

Ῥομφαία, Θεομητορ, διηλθέ σου, εὐλογηµένη, τὴν ψυχὴν, ἠνίκα εἶδες σταυρούµενον τὸν σὸν Υἱὸν, καὶ εἰς χεῖρας ψυχὴν τὰς πατρικὰς παραθέµενον.

Σὲ τὴν παναµώμητον Θεοῦ Λοχεύτριαν, δι' ἧς ἡ καταρὰ ἀπεστεριώθη, καὶ ἡ ἀπολύτρωσις καὶ ἡ εὐλογία ἐδόθη, μακαρίζοµεν.

Θαυµαστὸς ὁ τόκος σου, ὁ µεγάλα θαύµατα ποιῶν, καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις δοξαζόμενος, Θεοτόκε, µόνη πανθαύµαστε Δέσποινα.

Ἐνὴ σου ἡ γέννησις ὑπάρχει, πανάµωµε· Θεὸν γὰρ ἐκύησας τὸν ξύλῳ μαράναντα τὴν φλόγα τῆς κακίας, καὶ φωτίσαντα τὸν κόσµον.

Ἴστασο σταυρῷ, κατανοοῦσα, Κόρη, πηγνύµενον, Δέσποινα, Χριστόν ὃν ἔτεκες· ὕθεν ἐδόξασ· Μὴ ἀτεκνόν µε δείξης, ἀναρχε ἀνάρχου Πατρὸς Υἱὲ καὶ Λόγε.

Φυτουργὸν ἐκύησας εὐσεβείας, τὸν Δημιουργὸν φυτεύοντα ἐπὶ γῆς γινῶσιν ἀληθῆ καὶ τὴν ἐκπλαστήσανταν ἀπὸ φυτοῦ λύνοντα ἀράν, ὃν µεγαλύνοντες, σέ, Παρθένε, μακαρίζοµεν.

In quibus verbis ostendit Augustinus, quod postquam Christus tanquam Deus, et sapiens architectus ad libitum fabricavit Matrem suam, taliter eam fabricavit sine aliquo defectu, ne ab aliquo despiceretur, et cum tanto decore, et perfectione, ut esset apta, et digna, ut ex ea carnem assumeret, et ab omnibus veneraretur, ut in canticum B. Virginis Magnificat, observat Jacobus Christopolitanus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον. Α

Πάλαι τῶν προφητῶν σε χορὸς ἐκάλεσεν ὄρος θεῶν,
Παρθένε, καὶ πύλην ἀδιόδευτον, ὄθεν, δυσωποῦμεν,
μετανοίας πύλας, Παρθενομήτορ, ἡμῖν ὑπάνοιξον.

Παρέστης ἐκ δεξιῶν Χριστοῦ, ὡς βασίλισσα χρυσο-
σωτοῖς χρυσαῖς, θεοχαρίτωτε, περιβεβλημένη ἀλη-
θῶς, ἡμῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τῇ μεσιτείᾳ
σου, Κόρη, προσξενούσα πρεσβείαις σου.

Ἄγία Θεοτόκε, βοήθει μοι ταῖς ἡδοναῖς διηνεκῶς
βυθιζομένῳ τοῦ σώματος, καὶ ῥαθυμίας ἐν κλίνῃ
αἰεὶ κατακειμένῳ καὶ στένοντι.

Ὁ ἀπερινόητος, θεοχαρίτωτε, περιοχὴ σωματο-
φόρος γενόμενος, ἔχει με, βροτοὺς ἀπαλλάττων περι-
εχούσης θλίψεως.

Κυοφόρος ἀνανδρος, Θεομήτορ, πέφηνας ἀγνή· διὰ
τοῦτο πίστει ἰκετεύω σε, τῆς ψυχῆς μου τὴν ῥαθυμίαν
ἀπέλασον.

Ἐκ σοῦ ἡμῖν ἔλαμψεν ἀνέσπερος ἥλιος, νεφέλῃ
ὀλόφωτε, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, φωτίζων τοὺς ἐν
σκότει ἀγνωσίας, Θεοτόκε.

Σάρκα δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ Θεὸς φορέσας, ἀγνήν σε
πανάμωμον παντὸς τοῦ γένους ἡμῶν θείαν, Παρθένε,
δεικνύει προστασίαν· ὄθεν, σὲ ὑμνοῦμεν πιστοὶ μεγα-
λοφώνως.

Φαινήν λυχνίαν σε ὁ προφήτης ἔβλεψεν, ἀγνή,
λαμπάδιον νοσητῶν φέρουσαν Χριστὸν, δι' οὗ ἐφωτί-
σθημεν οἱ ἐν σκότει κείμενοι κακῶν, σε μακαρίζοντες, **C**
Θεοτόκε Ἄειπαρθένε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὁρ-
θρον.*

Νέον βρέφος ἡμῖν τὸν παλαιὸν ἡμερῶν, ἀγνή
Παρθένε, ἀπεκύησας παλαιωθεῖσαν τὴν φύσιν ἀνα-
καινίσαντα ἀνθρώπων, πανάμωμε, τῷ θείῳ πάθει
αὐτοῦ.

Ζωῆς ἡμῖν πρόξενος, ἀγνή, θανῶν ἐν ξύλῳ ἀναδέ-
δεικται ὁ σὸς Υἱὸς τε καὶ Κύριος, ὁ δοξάζων τοὺς
ὑμνοῦντάς σε.

Ὡς ἑώρακας ἐν τῷ σταυρῷ Χριστὸν ὃν ἔτεκες,
ἀγνή, ἀπεθαύμαζες τὴν ἔρατον αὐτοῦ μακροθυμίαν·
ὄθεν σὺν αὐτῷ σε δοξάζομεν.

Ἰδοῦσα ἐπὶ ξύλῳ ὑπνώσαντ' ἃ τὸν Δεσπότην, θρη- **D**
νοῦσα ἡλάλαζες, Παρθενομήτορ πανάμωμε.

Ῥομφαία τὴν καρδίαν σου διήλθεν, ἡνίκα σταυρού-
μενον τὸν Κτίστην τεθέασαι, Παρθένε πανάμωμε,
καὶ λόγχῃ θείαν πλευρὰν ἐξορυττόμενον.

(28) Favet Joan. Geometra hymno 3 de B. Vir-
gine, dum ipsam B. Virginem sic salutat :

Ave, primævi libera labe Patris.

Favet etiam hymnus cujusdam Missalis antiqui
apud Bolingkem in Parnasso Mariano, ubi sic le-
gitur.

Ave, Regina cælorum.

Omni laude dignissima;

PATROL. GR. CV.

Ex Canone serię v, ad Matutinum.

Olim prophetarum chorus vocavit te, o Virgo,
montem divinum, et portam impenetrabilem; unde
te supplices rogamus, o Virgo Mater, ut pœnitentiæ
portas aperias nobis.

Astitisti a dextris Christi tanquam Regina, o
divina gratia cumulatissima Puella, vere circumdata
simbriis aureis; mediatione tua et intercessionibus
tuis cœlorum regnum nobis acquirens.

O Deipara sancta, adjuva me corporeis volu-
ptatibus assidue immersum, atque in socordię le-
ctulo semper jacentem atque suspirantem.

Ille, qui nulla potest cogitatione comprehendi,
intra corporis ambitum accepti a te, o divina gra-
tia plenissima, sese conclusit, ut homines ab an-
gustiis, quibus comprehendebantur, liberaret.

O Dei Mater, cum sine viri opera concepisses.
Virgo casta apparuisti: ideo te cum fide rogo, ut
animæ meæ segnitiam depellas.

Ex te, o Deipara, nobis illuxit sol, qui ignorat
occasum, o nubes undequaque lucida, Christus sci-
licet Deus noster ut eos, qui ignorantie tenebris
detinebantur, illuminaret.

Cum Deus ex te, o Virgo, carne indutus esset
propter nos, universi generis nostri te purissimam
atque castissimam, divinum præsidium constituit:
quamobrem nos fideles te magna voce laudamus.

Candelabrum refulgens vidit te propheta, o Virgo,
quod spiritalem lucernam Christum ferebat, per
quem **279** nos, qui in malorum tenebris jacebamus,
illuminati sumus, et te, o semper Virgo Deipara,
beatam vocamus.

Ex Canone serię vi, ad Matutinum.

Novum infantem peperisti nobis, antiquum die-
rum, o castissima atque purissima Virgo, qui di-
vina passione sua, inveteratam hominum naturam
renovavit.

Vitæ nobis auctor, moriens in ligno, factus est
Filius et Dominus tuus, o casta, qui glorificat lau-
datores tuos.

Cum videres in cruce Christum, quem pepereras,
o pura, ineffabilem illius patientiam admirabaris
quare te cum illo glorificamus.

Cum vidisses Dominum super crucis lignum ob-
dormisse; in lamenta et fletus erupisti, o Virgo
mater purissima.

Gladus pertransiit cor tuum, o Virgo ab omni
prorsus labe immunis (28), cum Creatorem cruci
adfixum, et divinum ejus latus lancea perfossum
vidisti.

*Quæ concepta est vitiorum
Sine labe purissima.*

*Solve, Virgo singularis,
Vere sacra margarita.*

*Solve, quia stella maris,
Et sine labe concepta.*

Sed et S. Gregorius papa, ut refert Jo. Vitalis in
Defensorio B. Virginis lib. 4 cap. 2, Deiparam

Post partum virgo, qualis ante partum fueras, A perseverasti. Deus enim erat qui nascebatur, ut homines Deos faceret.

Gabriel divinarum nuptiarum conciliator ac pronubus ad te missus, o Virgo, exclamavit dicens: Ave, lucidissimum palatium Christi omnium regis, in quo cum habitaverit, omnes homines deificabit.

Lux nobis ex te, o Virgo, exorta est Jesus, qui crucifixus creaturas suas hilari luce perfudit, ac tartareas tenebras eliminavit.

280 Ex Canone Sabbati, ad Matutinam.

Ad te, o omnibus digna laudibus, clamamus: Gaude, quæ gaudium ipsum peperisti. Illumina mentem atque animam nostram, atque omnes manu- B duc ad semitas scientiæ: et precare Filium tuum ac Deum, o Domina illibata, ut nobis omnibus concedat indulgentiam peccatorum.

Ut te, o benedicta inter mulieres, vidit mulierum cœtus, certatim Filio tuo sese obtulit, o Virgo Mater.

Ille qui erat æternus, nunc ex te factus est sub tempore: eundem nunc exora, o Virgo, ut peccata omnia animæ meæ ex longo tempore perpetrata aboleat.

Te Laudamus, o Virgo, per quam apparuit Deus factus homo in terra. Salve terra secundissima, quæ mysticam spicam fructificasti omnes spiritus nutrientem.

Tu, Domine, qui a principio Evam formasti; C Virginis uterum ingressus, meam operaris reformationem, forma servi indutus, cum sis Dominus omnium.

Qui te orthodoxe Deiparam esse sentimus, ab igne, tenebrisque æternis intercessione tua liberemur, et ab hostibus invisibilibus, qui nos oppugnant, eruamur.

Laudibus celebrenus Virginem gratia plenam, tanquam portam, quæ fert ad divinum ingressum; tanquam scalam Dei, per quam feliciter ascenditur; tanquam certam ac securam eorum qui salvantur ductricem.

Insania mentis incitatus peccata multa commisi, superest nunc ut me condigna poena sequatur; a D qua libera me, o Virgo, dum corde firmo ac stabili ad tuam divinam protectionem recurro, quæ est unicum præsidium fidelium.

281 TONUS PLAGIUS II.

Ex Canone feriæ II, ad Matutinum.

Una cum martyribus, atque omnibus angelis supplica, o casta, omnium Domino pro salute eorum qui te cum fide glorificant.

Novus paradisos nobis facta es, o Virgo, habens Virginem ab omni prorsus labe liberam, agnoscens eam allocutus est dicens:

Salve, ave, sancta parens,
Omni prorsus labe carens.

Μετά τόκον, ἀγνή, ὡς πρό τόκου διαμένεις· Θεός γάρ ἦν ὁ τεχθεὶς, ἵνα θεώσῃ βροτούς.

Νυμφαγωγός σοι Γαβριήλ, Παρθένη, ἀποστελλόμενος, Καίρει, ἐδόθησε λέγων, φωτεινότατον παλάτιον τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ, ἐν ᾧ οἰκήσας βροτούς θεώσει πάντας.

Φῶς ἡμῖν ἐκ σοῦ, ἀγνή, ἀνατέταλκεν Ἰησοῦς, καὶ ἐπαίδρυσε τὴν κτίσιν σταυρούμενος, καὶ δαιμόνων τὸ σκότος ἀπεδίωξεν.

Ἐκ τοῦ Καρόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Καίρει, σοὶ κραυγάζομεν τῇ κηυσάσῃ τὴν χαρὰν, πανύμνητε, φωταγωγῆσον ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ πρός τρίβους γνώσεως πάντας ὁδήγησον, καὶ πταισμάτων ἱλασμόν δοθῆναι πᾶσιν αἰτησαι, Δέσποινα ἀχραντε, τὸν Υἱόν σου καὶ Θεόν.

Εὐλογημένη γυναικῶν, σὲ ὡς ἐβλεψε κατάλογος γυναικῶν, ἐνήθησε καὶ τῷ σῶ Υἱῷ προσενήγκεναι, Παρθενομήτορ.

Ὁ ἀχρονος γέγονε νῦν ὑπὸ χρόνον ἐκ σοῦ, Παρθένη, τοῦτον αἰτησαι διαλύσαι ἅπαντα τῆς ψυχῆς μου τὰ χρόνια πταίσματα.

Ἵμνοῦμέν σε, Παρθένη, δι' ἧς ἐφάνη ὁ Θεός ἐπὶ γῆς, βροτός γενόμενος· Καίρει, γῆ εὐκαρπε, ἡ καρποφοροῦσα στάχυν μυστικὸν τὸν διατρέφοντα πᾶσαν πνοήν.

Ὁ διαπλάσας κατ' ἀρχὰς τὴν Ἐβαν, Κύριε, παρθένου νηδὺν καθυποδὺς τὴν ἐμὴν ἐργάζῃ ἀνάπλασιν, δούλου σχῆμα ἐνδυσάμενος ὁ Δεσπότης τῶν ἀπάντων.

Ὡς Θεοτόκον σε φρονοῦντες γνώμη εὐθεῖ, πυρὸς αἰωνίζοντος καὶ σκότους, Δέσποινα, ρυσθειήμεν τῇ μεσιτείᾳ σου, καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν πολεμούντων ἡμᾶς.

Ὡς πύλην φέρουσαν πρός θείαν εἰσοδόν, ὡς εὐδιάβατον τὴν κλίμακα Θεοῦ, τῶν σωζομένων ἀπλανῆ ὁδηγίαν, τὴν κεχαριτωμένην ὑμνήσωμεν Παρθένον.

Φρενοβλαδῶς, Παρθένη, ἀμαρτίας πράξας πολλὰς, τὴν κόλασιν ἐκδέχομαι λοιπὸν, ἀφ' ἧς με λύτρωσαι τὸν ἀδιστακτῶ καρδίᾳ τῇ θεῖᾳ σκέπῃ σου προστρέχοντα, τῆς μόνης προστασίας τῶν πιστῶν.

ΗΧΟΣ ΠΛΑΓΙΟΣ Β'.

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Μετά μαρτύρων, ἀγνή, μετὰ τῶν πάντων ἀγγέλων, τὸν κτίτην τῶν ἀπάντων ἐκδυσώπει σωθῆναι τοὺς πιστῶς σε δοξάζοντας.

Νέος ἡμῖν παράδεισος ἐδείχθης ζωῆς, ἀγνή, τὸ

Vide S. Ambr. Serm. 22 in psalm. 118, ubi deprædical B. Virginem per gratiam ab omni ingrain labe peccati.

ξύλον μέσον ἔχων, ἐξ οὗ φαγὼν, ἀχραντε, τῆς νε-
κρώσεως Ἀδάμ τῆς πονηρᾶς ἀπολύεται.

Ῥαθύμως μου τὴν ζωὴν ἐκδαπανήσας, ἀγνή, πρὸς
τὴν σὴν προστρέχω ἀντίληψιν, οἰκτερον, σῶσόν με.

Τὴν οὐράνιον πύλην ὑμνήσωμεν, δι' ἧς πάντες εἰσ-
έρχονται ἀμαρτωλοὶ πρὸς ὁδοὺς συγχωρήσεως.

Ἄγία μητὲρ Θεοῦ, τὴν βεβηλωθεῖσαν καρδίαν μου
πράξεσιν ἐναγέσι συμπαιδείᾳ σου ἀγίασον.

Δούλου μορφήν ὑποδύνα Δεσπότην, Κόρη, τίχτεις,
ὃν ἰκέτευε τῶν παθῶν τῆς δουλείας, ἀγνή, ἐλευθε-
ρῶσαί με.

Ἵπάρχουσα ἀγγέλων τιμιωτέρα, Θεὸν τὸν ἅγιον **B**
τέτοχας ὑπερβαλλόντως ἀγιασθεῖσα, Θεοτόκε Παρ-
θένε· διό μου τὴν ψυχὴν καθοδήγησον.

Φώτισόν με ἀμαρτίᾳ σκοτισθέντα, ἀπαθείας τὸ
φῶς ἡ κυήσασα, ἵνα ὑμῶ σε, ἀγνή Ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἦφθης πύλη τῆς ζωῆς, θανάτου πύλας τῷ τοκετῷ
σου λύσασα, ἀγνή· Ἦφθης γῆ ἐκλεκτῆ δι' ἧς ἀνυψώθη
ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοὺς τὸ τῶν ἀνθρώπων φύραμα.

Δόλω ἀπαύστως ὁ ἐχθρὸς θηρεύει με ὁ πονηρὸς,
τῆς αὐτοῦ με ἐνέδρας, πανάμωμε, ἐξάρπασον, καὶ
ποιεῖν τοῦ Δεσπότη, Θεοτόκε, εὐόδουσον τὸ θέλημα. **C**

Συνέλαβες, ἀχραντε, τὸν συνοχέα παντὸς τοῦ
κόσμου· διὰ τοῦτο, ἰκετεύω σε, λύτρωσαί με πάσης
συνεχοῦσης κολάσεως.

Θρόνος Θεοῦ ἐδείχθη, Θεοτόκε, ἐν ᾧ σαρκὶ καθ-
ίσας τοῦ ἀρχαίου ἐξήγειρε πτώματος τοὺς ἀνθρώπους·
ἐν φωναῖς χαριστηρίοις ὑμνοῦντάς σε.

Ἐπέφωτόν σε λυχνίαν τὸ πῦρ τῆς θεογνωσίας
φέρουσαν, Κόρη, ὁ προφήτης πάλαι προεώρακε,
φαίνων τοῖς ἐν σκότει κινδυνεύουσι, πανάμωμε, τῆς
ἀγνωσίας· διὸ βοῶ σοι, φώτισόν με, δέομαι.

Μὴ κρίνης με, Κύριε, κατὰ τὰ ἔργα μου, δυσωπῶ **D**
σε, ἀλλὰ ἱλιώσ μοι φάνηθι, δυσωπεῖ σε σὺν τῷ
Βαπτιστῇ ἡ τεκοῦσά σε.

Πύλη ἀδιόδευτε, διάνοιξον πύλας μοι, δέομαι, μετα-
νοίας ἀληθοῦς, καὶ δεῖξόν μοι τὴν τρίβον τῆς σωτη-
ρίας, ἀγνή, ἡ πάντων ὁδηγία.

Πεποικιλμένη θείαις ἀγλαταῖς τὸν ὥραϊον ἐν κάλλει
ἐκύησας, Παρθένε. Αὐτὸν οὖν ἀεὶ ἐκδυσώπει σωθῆναι

(29) Ab omni, scilicet, nœvo tam actualis quam
originalis culpæ, a quo per divinam gratiam præser-
vata fuit. Hinc Ivo Carnotensis in Serm. de Na-
tivit. Domini dixit, Dei Filium in Matre sua om-
nem nœvum originalis culpæ delevisse, præservando,

A in medio tui lignum vitæ, ex quo comedens Adam,
a mala morte liberatur.

Cum ego, o casta Virgo, vitam meam in socer-
dia otioque malo absumpserim ac dissipaverim, ad
tuam protectione recurro: miserere mei, et salva
me.

Cœlestem portam laudibus celebremus, per quam
peccatoribus universis indulgentiæ aperiuntur ac
patent ingressus.

Mater Dei sancta, cor meum coinguinatum, ope-
ribus puris, pietate tua commota, sanctifica.

Dominum servi forma indutum peperisti, o Puel-
la castissima: quem precare ut me a servilibus
passionibus liberet.

Angelis honorabilior es, o Virgo Deipara, quæ
Deum sanctum peperisti, in excellentissimo san-
ctitatis gradu constituto: propterea dux esto ac di-
rectrix animæ meæ.

O semper casta Virgo, quæ impassibilitatis lu-
cem peperisti, illumina me peccati tenebris involu-
tum, ut cantem laudes tuas.

Ex Canone duplici feriæ iii, ad Matutinum.

Vitæ jamua facta es, o Virgo, quæ portas mortis
partu tuo dejecisti: Terra electa facta es, per
quam humani generis massa a terra in cœlum sub-
levata est.

282 Hostis malignus assidue me dolis ac fraudi-
bus suis venatur; tu, o purissima, ab insidiis illius
eripe me; et prospere dirige me, o Deipara, ut
Domini voluntatem exsequi valeam.

Concepisti, o inviolata, illum qui universum
mundum capit et continet: propterea te depre-
cor, ut ab omni supplicio inferni carceris liberares
me.

Thronus Dei facta es, o Deipara, in quo ille
sedens incarnatus, ab antiquo casu erexit homines,
qui idcirco te gratis vocibus collaudant.

Prævidit te olim propheta, o Puella ab omni
nævo libera (29), candelabrum septem luminibus
ornatum, habens ignem divinæ scientiæ, qui lucem
præbet iis, qui in ignorantia tenebris periclitau-
tur: ideo ad te voces extollo, precorque, illumina
me.

O Domine, precor te, ne me iudices secundum
opera mea, sed propitius esto mihi; de quo precatur
te cum Baptista, Genitrix tua.

O porta, per quam nulli hominum conceditur
via, aperi mihi, precor, veræ pœnitentiæ portas, et
ostende mihi semitam salutis, o Virgo omnium
dux et directio.

Divinorum splendorum circumdata varietatibus,
speciosum forma peperisti, o Virgo. Eundem igi-

scilicet, non auferendo, ut optime explicat Joannes
A. S. M. doctor theologus Gallus in suo opere de
conceptione edito Tolosæ anno 1649, sicut actuale
delevit, hoc est, præservavit.

tur assiduis precibus interpella, ut ab interitu et corruptione liberet nos, qui te cum fide et affectu glorificamus.

Templum Dei facta es, o summe immaculata, in quo cum ille tanquam sacerdos inhabitasset, humanam substantiam deificavit, et fideles templa sua mirabiliter effecit.

Hymnum gratiarum actionis offerimus tibi nunc, o Virgo pura, per te ab antiqua maledictione liberati, atque omnis benedictionis fructum consecuti.

Germinasti illum sine semine, quem Pater incorruptibiliter germinavit: et post partum virgo permansisti, **283** quemadmodum fueras ante partum: propterea beatitudinem, et gloriam concede mihi perpetuam, o lilyolata, quippe quæ es Dei Mater.

Illum, cui cum tremore assistunt cœlestes acies, tu peperisti, o casta, hominibus unitum propter suam bonitatem: Eundem impenso affectu precare, ut misereatur servorum tuorum.

Novum nobis infantem peperisti Antiquum dierum, qui novas in terris semitas demonstravit, et vetustate confectam naturam nostram renovavit; o Virgo benedicta.

Custodi, o Puella Deo charissima, in humilitate vitam meam, tu quæ dæmonum fastum ac superbiam partu tuo contrivisti, et exalta me a stercore passionum, et famelicum gratiæ tuæ satura me, dum concino: Laudate, opera, Dominum, etc.

Voce angelî te salutamus, o benedicta Virgo castissima: Ave, quæ Deum incomprehensibilem in te continuisti! Ave, maledictionis solutio, et benedictionis introductio! Ave, o unica, quæ paradisi portas aperuisti.

O Virgo, quæ ipsis Cherubim sanctior apparuisti, quippe quæ Deum omni sanctitate superiorem peperisti, sanctifica nos omnes, qui noctu diuque vocibus sanctis te sanctificamus.

Ex Canone feriæ iv, ad Matutinum.

Ut omnibus filiis Adam impassibilitatem acquireret, passionem sustines, Domine, super crucem: terra tremit et concutitur. Tu vero, o Domina, maternis permota visceribus, in voces querulas ac debiles erumpis.

O filii, cum te peperi, speciosum forma super omnes filios hominum cognovi; et quomodo nunc, Christe, cruci **284** affixus pulchritudine careres? Ita cum lacrymis Virgo loquebatur.

Gladio passionis filii tui vulnerata es, o Domina, cum eundem crucifixum, ac latus ipsius purissimum, propter nos lancea percussum vidisti.

Cum Christum, qui solus ab universo capi non potest, in utero meo cepissem, ac deinde sine doloribus peperissem; nunc dolores partus experior, dum eundem in cruce sublatum video. Ita Deipara illacrymans aiebat.

ἡμᾶς ἐκ φθορᾶς, τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σε δοξάζοντας.

Ναὸς Θεοῦ ἐθείχθης, πανάμωμε, ἐν ᾧ οἰκήσας ἱερῶς τὴν βροτῶν οὐσίαν ἐθέωσεν, ποιήσας τοὺς πιστοὺς ναοὺς ἑαυτοῦ παραδόξως.

Ἕμνον σοι, Παρθένε, εὐχαριστίας προσάγομεν νῦν, διὰ σοῦ, ἀγνή, οἱ σεσωσμένοι ἐκ τῆς ἀρχαίας κατάρας, καὶ πᾶσαν εὐλογίαν καρπούμενοι.

Ἐβλάστησας ἄνευ σπέρματος ἦν ἐγέννησε Πατὴρ ἀβρόευστως, ἔμεινας μετὰ τόκον παρθένος ὡς πρὸ τόκου· δ.δ. μεμακάρισαι καὶ δεδόξασαι, ἄχραντε, ἀπαύστως, ὡς Μήτηρ οὐσα Θεοῦ.

Ἐπαρειστήκεισαν τρόμφ τὰ ἐπουράνια τάγματα, τοῦτον τίχτει, ἀγνή, ἐνωθέντα τοῖς βροτοῖς ἀγαθότητι, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευς οἰκτειρῆσαι τοὺς δούλους σου.

Νέον ἡμῖν βρέφος ἀπεκύησας τὸν Παλαιὸν ἡμερῶν νέας ἐπὶ γῆς τρίβους ὑποδεικνύντα, καὶ τὴν παλαιωθεῖσαν φύσιν καινουργοῦντα, ἀνύμφευτε εὐλογημένη.

Συντήρησόν μου τὴν διάνοιαν ἐν ταπεινώσει, Κόρη θεοχαρίτωτε, ἡ τῷ τόκῳ σου συντρέψασα ἐπάρσεις τῶν δαιμόνων, καὶ ὑψωσόν με ἀπὸ τῆς καπρίας τῶν παθῶν, καὶ πεινῶντα τὴν χάριν σου κόρεσον μελωδοῦντα· τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωνήν σοι προσάγομεν τὴν τοῦ Γαβριὴλ ἀγγέλου, πάναγνε, εὐλογημένη· Χαῖρε, ἡ χωρήσασα Θεὸν τὸν ἀχώρητον· χαῖρε, κατάρας λύσις, καὶ εὐλογίας εἰσχωγῆ· χαῖρε, μόνη παραδείσου ἡ τὴν θύραν ἀνεψῆσασα.

Φανείσα τῶν Χερουβὶμ ἀγιωτέρα, Παρθένε, ὡς τὸν Θεὸν τεκοῦσα τὸν ὑπεράγιον, πάντα ἡμᾶς καθάγιασον, τοὺς ἐν φωναῖς ἀγλαῖς πίστει ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ σε ἀγιάζοντας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἵνα ἀπάθειαν πᾶσι τοῖς ἐξ Ἀδάμ προξινήσης, Δέσποτα, πάθος φέρεις ἐν σταυρῷ, καὶ ὀρῶσα τελεται ἡ γῆ, θρηνηδοῦσα μητρικῶς ἐδύας, Δέσποινα.

Ὁραῖον κάλλει σε, Υἱέ, ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους ἐν τῷ τίχτειν ἐπέγγων, καὶ πῶς σταυρούμενος νῦν κάλλος οὐκ ἔχεις, Χριστέ; ἡ Παρθένος ἔλεγε δακρύουσα.

Ῥομφαίᾳ τέτρωσαι τοῦ πάθους, Δέσποινα, τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, ὅταν αὐτὸν ἐβλεψᾷ σταυρούμενον καὶ λόγῃ ἄχραντον πλευρὰν δι' ἡμᾶς ἐξορυττόμενον.

Πατρὶ χωρήσασα Χριστὸν μόνον τὸν ἀχώρητον παντὶ ὠδίνων ἀνευθεν τέτοκας, νῦν δὲ ὀδυνῶμαι ἐν τῷ σταυροῦσθαί σε, Χριστέ, ἡ Θεοτόκος κλαίουσα ἔλεγεν.

Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα, πῶς ἐπήρθη ἐν σταυρῷ, ἅ
φωταγωγῶν τὰ σύμπαντα, καὶ καταράσσωσιν σκότους
τὸν ἀρχηγόν; ἡ πάναγνος Δέσποινα μητρικῶς θρη-
ψοῦσα ἀπεφθέγγετο.

Ὁ ὑπάρχων ἀναλλοίωτος θεότητι ἠλλοίωσας κρε-
μάμενος σταυρῷ κτίσιν ἅπασαν, ἡ Παρθένος ἔλεγεν,
Υἱέ, καὶ βλέπουσα ταῦτα θρηνωδῶς ἐκπληττομένη
τὴν φρικτὴν οἰκονομίαν σου.

Ἰακώβ σε προεῖδε, Παρθένε, κλίμακα πρὸς οὐ-
ράνιον ὕψος ἡμᾶς ἀνάγουσαν, τοὺς εἰς τὸν βυθὸν τῶν
κακῶν ὀλισθήσαντας· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν, ἀγνή, εἰς
τοὺς αἰῶνας.

Φρικτὴν λοχελίαν ὑπέστης, Δέσποινα, ἐν τῷ φρι-
κτῶς σε τίκτειν, ὃν ἡ κτίσις σταυρούμενον ἐν ξύλῳ
θελήσει, μακρόθυμε, ἐφριξε καθορῶσα, πάλαι ἡ
ἀμεμπτος ἔκλαιε βοῶσα μητρικῶς ἦν μεγαλύνουσα.

Ita exclamabat olim maternum in morem ingemiscens purissima illa, quam nunc magnificamus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὁ συνυπάρχων Πατρί, ὁ συναϊδιος Υἱὸς ἐπ' ἐσχά-
των βουλευθείς κατώκησε τὴν μήτραν σου, Θεοτόκε,
εἰς ἡμῶν τῶν πιστῶν ἀναγέννησιν, ὅθεν ὑμνοῦ-
μέν σε.

Λύσιν ἡμῖν, ἀγνή, ἀμαρτημάτων τὸν Λυτρωτὴν
δοθῆναι ἐκδυσώπει, τὸν σκοτασμὸν, ἄχραντε, τῶν
ψυχῶν ἡμῶν ἀειταῖς σαῖς πρεσβείαις σκεδάζουσα.

Ἀνύμφευτε Δέσποινα, εὐλογημένη Θεοκυῆτορ,
τοὺς ὑμνοῦντάς σε περὶ ὅλης πάσης βλάβης, μόνη τῶν
ἀνθρώπων βοήθεια.

Ὁ τὸ εἶναι ἡμῖν παρεχόμενος, σοῦ τὴν μήτραν
κατώκησε, Θεοτόκε, ὃν αἰτησαι σωθῆναι ἡμᾶς.

Παρθένε μόνη ἀγνή, κεχαριτωμένη βοήθειά μοι
ἀει χειμαζομένῳ ταῖς τοῦ βίου περιστάσεσιν.

Δέσποινα πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀγία Θεοτόκε,
τῆς δουλείας με τῶν παθῶν σαῖς πρεσβείαις τελείως
ἐλευθέρωσον.

Ὑμνοῦμέν σε, Παρθένε Θεοκυῆτορ, δι' ἧς ἀρὰ
ἀπεστείρωται, καὶ εὐλογία πᾶσιν ἐπῆλθε τοῖς εἰδόσι
σε μόνην Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναδρον.

(30) Ecclesia in catechismo Clementis VIII per quem iste pontifex jussit Ecclesiae fideles erudiri in doctrina Christiana, illa verba Salutationis angelicæ *Gratia plena*, ita explicat: «*Gratia plena, quia quod primum gratiæ effectum, scilicet peccati deletio, Virgo sanctissima nunquam maculam habuit peccati originalis, aut actualis, mortalis vel venialis.*» Ludovicus etiam Granatensis ordinis Prædicatorum in catechismo Trigesimohomiliario homil. 27, eodem Salutationis angelicæ verba, *Gratia plena*, in hunc modum declarat: «*Gratia plena, hoc est, singulariter electa ab æterno Deo omnipotenti, et annuntiata mirabiliter ab initio mundi per prophetarum revelationes atque in conceptione sua custodita admirando et singulari modo ab omni macula peccati, tam originali, quam sæpe ipsius personæ, denique complete adornata omnibus gra-*

Quomodo splendor Patris in crucem sublatus est, qui universa luce perfundit, et tenebrarum principem proturbat ac dejicit? Dicebat Domina sanctissima, tanquam mater ingemiscens ac plorans.

Immutabilis secundum divinitatem, in cruce suspensus mutasti, ὦ Fili, omnes creaturas, aiebat Virgo; et hæc aspiciens in lamenta erumpebat, cum stupore considerans tremendam illius dispositionem.

Prævidit te Jacob, ὦ Virgo, scalam quæ nos in profundum malorum delapsos ac perditos ad cælestem altitudinem eras sollevatura: quam obrem nos te, ὦ pura, laudibus extollimus in sæcula.

Partum sacro horrore plenum, cum te in lucem mirabiliter edidi, sustinuisti: Nunc vero cum creaturæ omnes videant te sponte in ligno confixum, exhorrescunt, ὦ patientissime Fili.

Ex Canone sericæ v ad Matutinum.

Filius coæternus Patri, voluit in fine temporum in utero tuo habitare, ὦ Deipara, ut nos fideles regeneraret: quam ob causam tibi hymnos decantamus.

285 Deprecare, ὦ casta et inviolata, Redemptorem, ut nobis peccatorum nostrorum absolutionem concedat: atque assiduis intercessionibus tuis elimina tenebras animarum nostrarum.

ὦ Domina innupta, Dei genitrix benedicta, salva nos, qui te laudamus, ab omni malo: tu enim es unicum humani generis auxilium.

Ille qui dedit nobis esse; uterum tuum inhabitavit, ὦ Deipara. Eundem pro nostra salute deprecare.

ὦ Virgo sola pura (30), et gratia plena, esto mihi auxilium, assiduis adversarum rerum, et vitæ calamitatum fluctibus agitato:

ὦ Domina omnium hominum, sanctissima Deipara, a servitute passionum mearum tuis intercessionibus penitus libera me.

Laudamus [te, ὦ Virgo Dei genitrix, per quam maledictio sublata est, et advenit benedictio iis omnibus qui te Dei nostri purissimam atque a viri admistione integerrimam Matrem agnoscunt.

tiæ donis. » Vide S. Bonaventuram tom. III, serm. 2, de B. Virgine ubi inquit: «*Domina nostra fuit plena gratia præveniente in sua sanctificatione, gratia scilicet præservativa contra foeditatem originalis culpæ.*» Vide etiam Joannem Vitalem Hispanum in *Defensione B. Virginis* lib. iv, c. 1, ubi ex plenitudine gratiæ, quam B. Virgini annuntiavit angelus, hanc elicit consequentiam: «*Sancta Virgo habuit plenitudinem gratiæ, ut in quodam esse totali. Ergo ipsa fuit ab originali præservata.*» Vide insuper Bartholomæum Pisanum in lib. 1, de Lau. B. Virg. fructu 7, sic ibi inter alia sententiam: «*Materia vocatur Mater Gratiae, igitur nulla gratia sibi de fuit quoad numerum, secundum Hieronymum, et sic quoad usum, igitur habuit gratiam præservationis ab originali.*»

Tu quæ lucem genuisti, cordis mei pupillas A excæcatas illumina, ut per te salutem consecutus, laudes tuas concinam, o omni laude dignissima.

Ex Candne feriae vi, ad Matutinum.

Cum te speciosum forma, nullam in passione speciem aut decorem habere videret innupta puella, quæ est fidelium decor et ornamentum: materna pietate commota ejulabat, teque cum affectu glorificabat.

Cum illum, qui ex te natus erat, lancea vulneratum vidisti, vulneratum est cor tuum, o omnibus sanctis superior purissima Virgo (31) et stupore percussa, dixisti: Quid tibi retribuit, o filii, populus divinæ legis violator.

286 Ego te sine doloris passione peperisti; et quomodo nunc te video passionibus admistum? quomodo has perfers, o Fili æternæ? Glorifico longanimitatem tuam. Ita exclamans aiebat Virgo.]

Ex radice Jesse, o Virgo, pullulasti, et tanquam florem protulisti satorem mundi, qui ejusdem mundi surculos arefecit divina crucis planta, quam secundum carnem suscepit.

Cum pastorem ac Dominum vidisset agna in ligno elevatum, in lamenta, utpote mater, erumpens clamavit: Quodnam mysterium novum est hoc, o filii? Quomodo cum sis immortalis in essentia, mortem suscepisti, volens a corruptione homines liberare?

Crucifigeris voluntarie, o Fili æternæ, exclamabat Deipara; et dum ego aspicio, nunc doloris morrorisque baptismate immergitur anima mea: Moreris tu, Redemptor, qui præbes vitam cæmentibus: Benedictus es, Deus, etc.

O Fili altissime et æternæ; sputa, probra, crucem toleras; calamo per ludibrium, percuteris, aiebat Deipara; magnam patientiam tuam glorifico, Fili, quem pueri benedicunt, sacerdotes laudent, populi superexaltant in sæcula.

Fers, o Domina inviolata, ferentem omnia, et tenes in manibus ut infantem, illum, qui nos de manu bellatoris hostis liberavit: et intæris in ligno Crucis exaltatum, illum, qui ex malitiæ nos profundissima voragine eripuit.

Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

Cherubim atque Seraphim sanctitate superior

(31) Favet Jacobus Christopolitanus dum in Comment. suo super *Magnificat* inter alia ait: « Nulla fuit gratia data alicui creaturæ, quin fuerit data Virgini Mariæ. Sed primi parentes, et angeli fuerunt creati in gratia. Ergo hoc non defuit Virgini Mariæ. » Sic ille. Bartholomæus etiam de Pisis in suo Opere *de Laud. B. Virg.* lib. I, fructu 7, ait: « Non minus fuit digna Mater Christi, quam angelus, Adam et Eva; sed in sua factione nullam maculam habuerunt. Igitur... » Item: « Non minus est digna Maria, quam aliquis qui in puris naturalibus crearetur. Sed ille non haberet peccatum. Igitur nec Maria habuit. » Bernardinus quoque Bustensis in suo *Ma-*

Φως τεκούσα, τῆς καρδίας μου τὰς κόρας ἀδελποπούσας, πανύμνητε, φώτισον, ἵνα ὑμῶν σε διὰ σοῦ σωζόμενος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Κάλλος ἐν τῷ πάσχειν ὠραῖον ἐν κάλλει οὐκ εἶδος ἔχοντα ἢ ἀπειρόγαμος κατανοοῦσά σε Κόρη, τῶν πιστῶν τὸ ἐγκαλλώπισμα, μητρικῶς ἠλάλαξε, καὶ πόθῳ σε ἐδέξαζεν.

Σὺ τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα ὡς ἐδύσας τιτρωσόμενον λόγῳ, ἐτρέψης τὴν καρδίαν, ὑπεραγία πανάμωμη, καὶ θαμβουμένη ἑλαγες· Τί σοι ἀπέδωκε, τέκνον, δῆμος ὁ παράνομος;

B

Ἐκτός σε πάθους ἀπεκύησα, καὶ πῶς βλέπω σε νῦν πάθει προσομιλοῦντα; πῶς φέρεις τοῦτο; Ἐκραζεν, ἀναρχε Υἱέ, ἡ Παρθένος, δοξάζω σου τὸ μακροθυμον.

Ἐκ ρίζης, Κόρη, Ἰεσσαὶ βλαστάνεις, καὶ ὡς ἄνθος προσφέρεις τὸν φυτουργὸν τοῦ κόσμου, παραφυάδας ξηράναντα θείῳ φυτῷ τοῦ σταυροῦ, ὃν σαρκὶ κατεδέξατο.

Τὸν ποιμένα πρῶτον καὶ Δεσπότην ξύλω ὀρώσα ἡ ἀμνάς ἐναπρωρήμενον θρηνηδοῦσα μητρικῶς ἐδά· Τί τοῦτο, τέκνον, τὸ καινὸν μυστήριον; πῶς ἀθάνατος ἰδὼν κατ' οὐρανὸν ὑπάρχων, θάνατον δέδεξε, τοὺς βροτοὺς θέλων ἐκ φθορᾶς ἀπολυτρώσασθαι;

C

Σταυροῦσαι θέλων, ἡ Θεοτόκος ἐκραύγαζε· καὶ ὀρώσα, ἀναρχε Υἱέ, λύπη τὴν ψυχὴν νῦν καταβαπτίζομαι· θνήσκεις γὰρ παρέχων ζωὴν τοῖς μελωδοῦσι· Λυτρωτὰ ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Υψιστε; ἀναρχε Υἱέ, φέρεις ἐμπτύσματα, καὶ ὀνειδῆ, καὶ σταυρὸν, καλῶς παιχτικῶς τυπτόμενος, ἡ Θεοτόκος ἐδά· δοξάζω τὴν σὴν μακροθυμίαν, ὃν παῖδες εὐλογοῦσιν, ἱερεῖς ἀνυμνοῦσι, λαοὶ ὑπερυψοῦσιν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα, καὶ κατέχεις ὡς βρέφος ἐν ταῖς χερσὶ τὸν ἐκ χειρὸς ρυσάμενον ἡμᾶς πολεμίου ἐχθροῦ, ἀχραντε Δέσποινα, καὶ ὄρα; ἐπὶ ξύλου ὑψούμενον σταυροῦ τὸν ἐκ βόθρου κακίας ἡμᾶς ρυσάμενον.

D

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἰερωτέρη, ἀγνή, τῶν Χερουβίμ καὶ Σεραφίμ

riali serm. 5, de conceptione parte 1, ita loquitur: « Cum angelis Dominus dederit innocentiam in creatione illorum, ut habetur in Sent. d. 4, et per Augustin. in viii, *De civit. Dei*, et similiter primi parentes fuerint originali justitia decorati, ut habetur a Theologis in 2, d. 29 et ab Anselmo lib. 1 de conceptu Virginati, requiritur quod si dicta gratia data non fuisset B. Virgini, suis servis ipsa inferior exstitisset] quod est valde absonum. Et ideo est concludendum, quod etiam ipsa fuit in sua conceptione originali justitia insignita: quia non fuit minus chara Filio suo, quam angeli vel primi parentes. » Sic Bustus.

ἀναδείχθης τεκοῦσα τὸν Ποιητὴν τῆς κτίσεως, ὃν ἀναπαύστως δυσώπει οἰκτιρῆσαι τοὺς δούλους σου, τοὺς σε δοξάζοντας.

Αἱ τὸν Χριστὸν ποθήσασαι γυναῖκες σε τὴν αὐτὸν ἀπορρήτως τετοκυῖαν, πανάχραντε Δέσποινα, γεγηθῶσι λογισμῶ περιεστῶσαι χορευούσιν.

Ὁ Κύριος, ἄχραντε, ἐκ σοῦ ἀρρήτως σάρκα φορέσας, τῶν γυναικῶν τὸν κατάλογον ἐν ἀνδρεία διηγωνισμένον προσήκατο.

Ἐυομένη ἡμᾶς πάσης φάνηθι τοῦ ἐχθροῦ βλάβης, Δέσποινα, δυσωπούσα Χριστὸν τὸν μόνον εὐσπλαγχνον.

Σαρκὶ τεκοῦσα Χριστὸν τῆς σαρκὸς μου τὰ πάθη θανάτῳ, καὶ ζώωσον, Παρθένη, τὴν ψυχὴν μου μεσιτείᾳ σου.

Ὁ σὲ παρθένον δεῖξας ἀγνήν καὶ μετὰ τόκον, τῶν ἀγίων τε γυναικῶν τὰς χορείας ἀκολουθοῦσας ἔσχηκας.

Ὅλην σε πλησίον Θεοῦ, Παρθένη, χορὸς γυναικῶν ἠγάπησεν, καὶ σοῦ ὀπίσω προσηρέχθη τῷ Δεσπότη τῶν ὄλων συμφώνως μακαρίζων σε, ἄχραντε.

Φῶς τεκοῦσα φωταγώγησον, Παρθένη, τῆς ψυχῆς μου τὸ σκότος, διώκουσα τῆς ἀμαρτίας, ἀγνή, τὸ βαρύτερον.

ΗΧΟΣ ΒΑΡΥΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὅρθρον. C

Ἡ προστασία τῶν πιστῶν, ἡ τῶν ἀμαρτανόντων ἐπιστροφή πρὸς Θεόν, Παρθένη πανάμωμε, τῇ προσοδείᾳ σου, σῶσον με.

Μόνη τεκοῦσα τὸν οὐράνιον βασιλέα, Παρθένη, ἐν ἐμοὶ τὴν βασιλεύουσαν ἀμαρτίαν κατάβαλε, καὶ οἰκτιράσα σῶσον με.

Παρθένη ἀγνή, θεοχαρίτωτε, χαριτώσασα τὸν νοῦν μου τοῦ σκοτασμοῦ τῆς ἀγνοίας τελείως ἐλευθέρωσον.

Διὰ σοῦ, παναγία, σοὶ ποιήσας μεγαλεῖα ὁ Θεὸς ὑπὲρ λόγον ἐκ σοῦ ἐσωματώθη. Αὐτὸν εὖν ἰκέτευε ἔκτενῶς ὑπὲρ πάντων.

Ἕμνοῦμέν σε, ὑπερύμνητε Κόρη, κηύσασαν ὑπερύμνητον Λόγον, ὃν πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἀνυμνοῦσιν οὐρανῶν ἀσιγήτοις φωναῖς.

Βάτος σε προσικόνιζεν, ἀγνή, μὴ φλεγόμενη· τὸ πῦρ γὰρ ἀπεκύησας τὸ ἄσπεκτον, Παρθένη, διὸ βοῶ σοι· Κατάφλεξόν μου τὰ ὀλέθρα παθήματα.

Ἐλύθη τῆς κατάρας τῷ τόκῳ σου, Παρθένη, τὸ ἀνθρώπινον φύραμα· τὸν γὰρ παντευλόγητον εὐλογίαι· τὰ πάντα κοσμοῦντα ἐκύησας.

Φωτιστικαῖς φρυκτωρίαις τοῦ ἀνατείλαντος Λόγου ἐκ σοῦ, Παρθένη ἀγνή, καταύγασόν με ἀμαρτιῶν καὶ παθῶν ἐν τῷ σκότει καλυπτόμενον.

fuisti, o Virgo, quadoquidem creatorarum omnium Factorem peperisti; quem assiduis obsecrationibus ora ut misereatur **287** servorum tuorum, qui gloriam tuam decantant.

Mulieres, quæ Christi amore ac desiderio flagrant; circa te, o Domina immaculatissima, quæ eundem ineffabiliter pepereras, læto animo stabant ac tripudiabant.

Dominus ille, qui ex te, o inviolata, ineffabiliter carne amictus est, mulieres, quæ strenue decertaverunt, virosum fortium catalogo ascripsit.

Libera nos, Domina, ab omni inimici læsione, tuis precibus apud Christum, qui solus habet viscera misericordiae.

Tu Virgo, quæ Christum in carne peperisti, carnis meæ passiones mortifica, et animam meam vivifica intercessione tua.

Ille, qui te virginem etiam post partum servavit, fecit ut sanctarum mulierum chori tripudiantes te sequerentur.

Te totam proximam Dei, o Virgo, mulierum chorus dilexit; et post te oblatum est omnium Domino, concordii voce te beatam appellans, o intermerata.

O Virgo casta, quæ lucem peperisti, illumina tenebras animæ meæ, gravissimam ac densissimam peccati caliginem eliminans.

TONUS GRAVIS.

Ex Canone seriae II, ad Matutinum.

O Virgo tota pura, patrocinium fidelium, peccatorum conversio ad Deum; saluum me fac intercessione tua.

O Virgo, quæ singulari privilegio cœlestem regem peperisti; peccatum quod in me dominatur, dejice, et miserata saluum fac me.

O Virgo casta, divina gratia plenissima, imple gratia mentem meam, et ab ignorantiae tenebris perfecte libera me.

Per te, o sanctissima, Dominus, qui fecit tibi magna, **288** supra rationis captum ex te corporatus est. Eundem ergo pro universis optime precare.

Laudamus te, o Puella omni laude superior, quæ Verbum superlaudabile peperisti, quod universæ cœlorum potestates vocibus nunquam silentibus collaudant.

Præfiguravit te, o casta, rubeus, qui non comburebatur; ignem quippe intolerabilem peperisti, o Virgo, propterea clamo ad te: Materiales passiones meas combure.

Per partum tuum, o Virgo, humana massa a maledictione soluta est: etenim illum totum benedictum peperisti, qui universa benedictionibus exornat.

Illuminativis splendoribus Verbi quod ex te velut sol exortum est, o Virgo casta, illumina me, peccatorum ac passionum tenebris involutum.

Ex Canone duplici seriae III, ad Matutinum.

A Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Animam meam plurimis peccatis vitiatam maleque affectam, medica manu cura, Virgo Dei genitrix, ut in vocibus gratiarum actionis cum impenso affectu semper glorificem te.

Τὴν πολλαῖς κεκακωμένην ἀμαρτίαις τὴν ψυχὴν, Θεογεννητὸρ Παρθένε, θεράπευσον, ὅπως ἐν φωναῖς εὐχαριστίας ἐκτενῶς αἰεὶ δοξάζω σε.

Peperisti, o sanctissima, incomprehensibile Verbum in carne secundum hypostasin nobiscum conversatum: quod tu precibus tuis assiduis precare pro salute eorum qui te semper beatam appellant.

Τέτοκας, παναγία, τὸν ἀπερίληπτον Λόγον σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἡμῖν προσομιλήσαντα· τοῦτον πάντοτε δυσώπει σῶσαι τοὺς πιστῶς σε αἰεὶ μαχαρίζοντας.

Dei portam praevidit te propheta, o Virgo inviolata, per quam ipse, modo sibi tantum noto, transiit. Ideo tibi supplico, ut ipsa poenitentiae portas aperias mihi.

Πύλην Θεοῦ προεῖδεν ὁ προφήτης, δι' ἧς αὐτὸς διεῆλθε καθὼς οἶδε, Παρθένε· ἀχραντε· διό σε ἐκδυσωπῶ, μετανοίας πύλας αὐτῆ μοι ἀνοίξον.

O Domina pura ac benedicta, quæ Deum inexplicabili modo peperisti; eundem, una cum divino ejus Baptista, precare incessanter pro nobis hujus vitæ miseris, in quas incidimus, circumdatis, peccatorumque nexibus detentis.

B Εὐλογημένη, ἡ Θεὸν ἀνερμηνεύτως τεκοῦσα, σὺν τῷ θείῳ τούτου βαπτιστῇ δυσώπει, ἀγνή, ἀπαύστως, Δέσποινα, ὑπὲρ ἡμῶν τῶν συμφοραῖς περιπιπτήτων τοῦ βίου καὶ συνεχομένων ἀμαρτήμασιν.

289 Ex puris sanguinibus tuis incarnatus est Dominus, qui poenitentiam omnibus hominibus concedit intercessionibus tuis.

Σετάρκωται ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν ὁ Κύριος τὴν μετάνοιαν βροτοῖς δωρούμενος πᾶσι μεσιτείαις σου.

Legis umbræ per multas figuras demonstraverunt te, o purissima, Deum esse parituram: quem exora ut me ab omni iniquitate, corporisque passionibus liberet.

Νόμου σκιαὶ πολυειδῶς τὴν τεξαμένην τὸν Θεὸν ἐδήλωσαν, ὃν ἰκέτευε, πανάμωμε, πάσης ἀνομίας με καὶ παθῶν ρυθῆναι τοῦ σώματος.

O solis nubes lucida, emitte mihi jubar luminis spiritualis veræ poenitentiae, et dispelle tenebras pravæ cogitationum: ut cum fide te laudem salutem fidelium.

C Ἡ τοῦ ἡλίου νεφέλη φωτεινὴ, λάμψον μοι φῶς νοερὸν τῆς ἀληθοῦς μετανοίας, καὶ ἀπέλασον σκότος τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ἵνα πιστεῖ ὑμῶν σε ὡς σωτηρίαν πιστῶν.

Occide terrenam carnis meæ prudentiam, o Deipara casta et inviolata, quæ vitam peperisti, quæ mortem morte divina potentia penitus abolevit.

Νεκρώσον τῆς σαρκὸς μου τὸ γεῶδες φρόνημα, Θεοτόκε, ζωὴν ἢ κυήσασα, θανάτῳ τὸν θάνατον παντελῶς θεῖα δυναστεία, ἀχραντε σεμνῆ, ἀφανίσασα.

Ex profundo negligentiae et effrenatarum libidinum educ me, o benignissima, quæ profundum piissimæ misericordiae abyssum peperisti; et lacrymarum fontem largire mihi.

Βυθοῦ με ῥυθυμίας τῶν ἀμετρήτων παθῶν, ἡ τὸν βυθὸν εὐσπλαγγχίας τεκοῦσα, ἀνάγαγε, ἀγαθῆ, καὶ δακρύων πηγὴν μου δώρησαι.

Velut pluvia in uterum tuum Verbum descendit, quod deprecare, te oro, o Virgo sanctissima, ut malorum meorum, quorum nulla est mensura, fluxus exsiccet.

Ὡς ὕετος ἐν γαστρὶ σου ὁ Λόγος κατέβη, ὃν αἰτησαι, παναγία Παρθένε, τὰ ρεύματα ξηρᾶναι τῶν ἀμέτρων μου κακῶν, ἰκετεύω σε.

Volumen novum vidit te propheta, in quo Verbum Patris scriptum fuit. Unde te suppliciter oro, o casta, ut precibus tuis Jesum renovatorem universi roges ut scribat me in libro viventium.

D Τόμον καινόν σε προφήτης ἐβλεψεν, ἐν ᾧ Λόγος γέγραπται Πατρός· ὃθεν, ἀγνή, ἐκδυσωπῶ, βίβλην με ζώντων γραφῆναι ἰκέτευε τὸν καινουργὸν τοῦ παντός ἐκδυσωπῶν Ἰησοῦν.

Animam habens gravissimarum passionum morbo peremptam, supplex te rogo, o Domina, quæ partu tuo infernum peremisti, per poenitentiae actus vivifica me.

Νενεκρωμένην ψυχὴν κεκτημένος ταῖς χαλεπαῖς παραβάσεσι, σὲ τὴν νεκρώσασαν ἄδην τῷ τόκῳ σου ἰκετεύω, Δέσποινα, μετανοίας τρόποις με ζώωσον.

O Deipara firmissimum praesidium et spes Christianorum, in hora tremendi judicii esto advocata mihi, qui plura peccata perpetravi, et a gehenna formidabili libera me, inter oves quæ ad dexteram collocabuntur, annumerans.

Θεοτόκε ἡ βεβαία προστασία καὶ ἐλπίς Χριστιανῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φρικτῇ πρόστηθί μοι ἐπταιχότι· πῶς, καὶ ρῦσαι τῆς γέννης τῆς φοβερᾶς, πρόστατοις με δεξιόις ἀριθμήσασα.

Ignem intolerabilis ardoris in visceribus suscepto, nullam, o Virgo, experta es combustionem. Ideo

Ἵπῆρξας ἀφλεκτος δεξαμένη ἐν σπλάγγνοις τὸ πῦρ τὸ ἀστεκτον, ὦ Παρθένε· διό με ἐξάρπασον τοῦ

πυρὸς τοῦ ἀσθέστου, δροσίζουσά με νῦν γνησίας μετανοίας περικαλλέσι τρόποις.

Φορέσας με ὁ Κύριος ἐκ σοῦ προῆλθεν, ἀγνή. Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπησον στολὴν φεδρῦναί με φοιτὸς, Παρθένε, ἐκδυθέντα τῶν παθῶν νῦν τὸν σάκκον τὸν βαρύτατον.

Φῶς ἡ τεκοῦσα τὸ θεῖον, θεοχαρίτωτε, τὴν σκοτισθεῖσαν ψυχὴν μου ταῖς παραβάσεσι φώτισον, δέομαι, καὶ σκότους αἰωνίου ἐλευθερόν ἡμε δαίξον, ὅπως σε μεγαλύνω καὶ δοξάζω, ἀειμακάριστε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥήγνυται γραμματεῖον τὸ τοῦ Ἀδάμ, ἀνεβόη ἡ πάναγνος Δέσποινα, λόγῃ, Γιέ, τρωθέντος σου ὕδεν ὕμνῳ σου τὸ πάθος πᾶσι τὸ πηγάσαν ἀπάθειαν, Δέσποτα.

Τὸν ἐθελόθυτον ἀμνὸν ἐπὶ τὸ πάθος ἐλθόντα καθορώσα, μήτηρ καὶ ἀμνάς, δακρύων πηγὰς προχέεις λέγουσα· Τί τοῦτο, τέκνον ἱερόν; πῶς θανατοῦσαι, ζῶσαι πάντας τοὺς θανέντας προμηθούμενος;

Ἰκετηρίαν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν σε ὑμνοῦντων, Θεοτοκε, ποίησον, ὅπως ἔδρωμεν βοήθειαν καιρῶ περιστασίας, οἱ αὐτοῦ τὸ πάθος δοξάζοντες.

Ποίους ὄμμασι βλέψω ὄμμα τὸ ξηραῖνον πάσας ἀδύσους, Γιέ μου, σθεννύμενον, σταυρῶ κρεμαμένου σου; ἡ ἀγνή Παρθένος ἐβόη, θρήνοις ἐαυτὴν συντάσσουσα.

Νέον βρέφος τίχτεις τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἀχρόνως Πατρὶ συν[εν]ουμένον, Θεοτόκε, νεοποιῶντα σταυρῶ τὸ ἀνθρώπινον πεπαλαιωμένον ἀμαρτίαις, τῇ τοῦ ἀρχεκάκου συμβουλή, πανάμωμε.

Πῶς οὐ πενθήσω, γλυκύτατον τέκνον, ἐπὶ σταυροῦ θεωροῦσά σε; πῶς οὐ θρηνήσω, ἀδίκως σου πάσχοντος, κριτὰ [δικαιοσύνη]; ἡ Παρθένος Μήτηρ ἐφθέγγετο.

Νόμου σε πάλαι κισιτὸς προδιετύπου, οὐ πλάκας ἐνδον φορέσασα, ἀλλὰ Χριστὸν τὸν νομοδότην, ἀγνή, ὃν ἀνομος ἐν σταυρῶ λαὸς προσήλωσεν, ἡμᾶς βρῶντας σώζοντα. Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φῶς νοητὸν ἐν σταυρῶ ἀπήστραψεν ὁ σὸς, πανάχραντε, Γιέ, καὶ ἀρχὰς τὰς τοῦ σκότους παρεδειγμάτισε, πανάμωμε, τοῦ ἡλίου ἡμαύρωσε φέγγος, καὶ πιστῶν τὸ πλήρωμα, ἀγνή, κατεφώτισεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἀχραντε Θεοτόκε, σὺν ἀσωμάτοις ἀγγέλοις, προφήταις, καὶ μάρτυρσι, καὶ ἀποστόλοις πρέσβευε, ὅπως ἀφαισιν πταισμάτων λάβωμεν, Παρθένε, καὶ πλούσιον ἔλεος.

Ὁ τοὺς ἀύλους λειτουργοὺς, Θεοτόκε, ποιήσας ἐκ σοῦ γεγέννηται δι' ἔλεον ἀφατον ἀνθρώποις καθορώμενος.

Ab igne inexstinguibili eripe me, rorem spargens super me, veræ **290** scilicet poenitentiae actus, quibus decoretur anima mea.

Veste carnis meæ indutus Dominus, ex te, o casta, prodivit. Eundem ergo deprecare, o Virgo, ut me stola lucis exornet, gravissimo passionum mearum nunc sacco spoliatum.

O divina gratia cumulatissima, quæ divinam lucem peperisti; illumina, quæso, animam meam transgressionibus obtenebratam, et ab æternis tenebris libera me, ut magnificem atque glorificem te, o semper beatissima.

Ex Canone seriae iv, ad Matutinum.

O Fili, exclamabat castissima Domina, scinditur B Adæ chirographum, dum tu lancea vulneraris: quamobrem passionem tuam, Domine, laudibus extollo, ex qua impassibilitatis fons omnibus emanavit.

Agnum, qui ad passionem venerat voluntarie sacrificandus, aspiciens mater et agna, lacrymarum fontes effundens, aiebat: Quodnam sacrificium est hoc, o fili? quomodo mortem subis, qui omnes mortuos vivificare disponis?

Offer supplices preces pro nobis, qui laudes tuas celebramus, o Deipara; ut tempore adversitatis inveniamus auxilium, dum nunc Filii tui passionem glorificamus.

Virgo casta, lamentis sese afflicta, et discrucians, has voces effundebat: Fili mi, quibus oculis intueri possim extinctum oculum illum, qui universas exsiccet abyssos, dum tu suspenderis in cruce?

Novum infantem paris, o putissima Deipara, illum scilicet qui ante sæcula sine tempore simul cum Patre esse intelligitur, qui humanum genus principis malorum astu et consilio peccatis inveteratum, cruce sua novitati restituit.

291 Quomodo non lugebo, dulcissime fili, dum viden te cruce pendentem? quomodo non conquerar, dum tu injuste pateris, o justissime iudex? Hæc Virgo Mater loquebatur.

Olim te legalis arca præfigurabat, o pura, quæ non duas tabulas, sed ipsum in te gessisti legislatorem Christum, quem populus legis violator cruci affixit, et qui salvat nos clamantes: Omnia opera Domini, Dominum benedicite, etc.

Luce spiritali in cruce fulguravit tuus Filius, o intemeratissima Virgo: et tenebrarum principes palam traduxit: solis splendorem obscuravit, et fidelium multitudinem illuminavit.

Ex Canone duplici seriae v, ad Matutinum.

O Deipara Virgo illibata, una cum angelis incorporeis, prophetis, martyribus, et apostolis intercede pro nobis, ut peccatorum remissionem et copiosam misericordiam consequamur.

Ille qui immateriales spiritus ministros suos fecit, ex te o Deipara genitus est propter ineffabilem misericordiam humanis oculis.

Qui cœlestes potestates verbo creasti; qui prophetis, discipulis, atque omnibus martyribus gratiam largitus es, tu, Deus, eorundem, et immaculatæ matris tuæ intercessionibus, universis salutem, et misericordiam, utpote benignissimus ac piissimus concede.

O foreps, quæ divinum carbonem in sacris visceribus tuis absque ulla proreus combustione suscepti, combure, o castissima, peccata nostra.

O Dei Mater electa (32), una cum sacris apostolis, martyribus et prophetis deprecare, ut a periculis, tribulationibus, **292** et peccatis liber esse possim.

O immaculatissima, quæ carentem tempore in carne peperisti, eundem roga ut a temporalibus passionibus liberet nos, qui laudes tuas hymnis celebramus.

Domine Deus meus, qui ex Innupta puella natus es, ejusdem et apostolorum tuorum intercessionibus, propitiare peccatis meis; et a futuro supplicio libera me.

O Maria Domina omnium creaturarum, et Dei genitrix, libera miserum cor mentis ab inimico, qui impudenter quærit in illud exercere dominium.

Illumina, o lucis genitrix, animam meam passionum tenebris obductam; et cum apostolia, prophetis, atque martyribus deprecare, ut omni peccato, ab omni læsione atque improbitate inimici server incolumis.

Medere, o purissima, infelici animæ meæ incurabiliter ægotanti, ex mundanæ hujus vitæ fraudibus, et multorum peccatorum profluvio.

Cum angelis, apostolis, et martyribus, Filium tuum ac Dominum roga, o mundissima, ut a tentationibus, periculis, et angustiis eruantur servi tui.

O casta Deipara undequaque laudabilis, omnis lingua cum fide glorificat te, quæ es gloria et decus generis nostri, et eorum qui errant, directio.

Ignem peperisti, et incombusta mansisti, o Virgo maritalis tori nescia: propterea illum exora quem peperisti, una cum angelorum choris, atque apostolis, ut salvos faciat eos, psallunt fidefiter: Omnia opera Domini, laudate Dominum, etc.

Omnis lingua laudat et glorificat te; o Virgo Dei

(32). Opportune in hoc S. Josephi elogium B. Virgini tributum Bartholomæus Pisanus *De laud. Virg.* lib. 1 fruct. 7, dum ait: « Sapiens debet eligere quod est perfectius et melius: sed Christus est Sapiens increatus, et cum melius sit, et eligibilis habere Matrem sine omni macula, quam cum macula, et potuit eam sic habere. Igitur, » etc. Opportuno etiam Bernardinus de Busto in *Mariali* serm. 1, de concept. parte III, dum inquit: « Cum Christus ab æterno elegerit B. Virginem in Matrem, juxta illud quod canitur, *Elegit eam Deus, ac præelegit eam*; concludendum est quod ipse, cui omnia futura erant præsentia, a cunctis malis, et damnis peccati originalis eam voluit præservare, ut boni filii debitum adimpleret. » Et ibidem serm. 2, parte III; « Quos Deus ad aliquod elegit, ita præparat, et disponit, ut ad illud Apostoli II ad

Α 'Ο τὰς δυνάμεις οὐρανῶν καθυπόστησας τῷ λόγῳ, ὁ προφήταις χάριν παρασχὼν, καὶ τοῖς μαθηταῖς, καὶ πᾶσι μάρτυρσι, τούτων πρεσβείαις, ὁ θεὸς, καὶ τῆς ἀχράντου Μητρὸς σου, σῶσον πάντας, οἰκτιρον ὡς εὐσπλαγχνος.

Ἡ λαβὴς ἡ τὸν θεῖον ἀνθρακα δεξαμένη ἐν τοῖς θελοῖς σου σπλάγγνοις, μὴδ' ἕως φλεχθεῖσα, κατάφλεξον ἡμῶν, πάναγνε, τὰ πταίσματα.

Β Ἐκύησας ἐν σαρκὶ τὸν ἀχρονον, ἐν δυσώπει τῶν χρονίων παθῶν ἡμᾶς λυτρώσασθαι ὑμνοῦντάς σε, πανάμωμε.

Κύριε ὁ θεὸς μου, ὁ τεχθεὶς ἐκ κόρης ἀπειράγαμου, ταύτης παρακλήσεσι καὶ τῶν ἀποστόλων σου, ἰασμὸν πταισμάτων μοι δίδου, καὶ μελλούσης ῥῦσαι κολάσεως.

Μαρία Κυρία πάσης κτίσεως, ἐχθροῦ ἀναιδέος κυριεύειν ζητοῦντος τὴν ταπεινὴν καρδίαν μου, θεογενῆτορ, λύτρωσαι.

Ἡ τὸ φῶς τεκοῦσα, φώτισον τὴν ἐσκοτισμένην ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ δυσώπει σὺν ἀποστόλοις, προφήταις, καὶ μάρτυρσι, πάσης ἀμαρτίας, πάσης βλάβης, πάσης τῆς κακίας τοῦ ἐχθροῦ ρυσθῆναί με.

Γ Ἰάτρευσον ἀνιάτως νοσοῦσαν, πανάμωμε, τὴν ἀθλίαν ψυχὴν μου τοῦ βίου ταῖς ἀπάταις, καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν ἐπικλύσειν.

Μετὰ μαρτύρων ἀγγέλων, καὶ ἀποστόλων, πανάμωμε, τὸν σὸν υἱὸν ἐκδυσώπει, καὶ Κύριον, σωθῆναι τοὺς δούλους σου πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων.

Ἄπασα γλῶσσα πιστεῖ δοξάζει σε, ἀγνή, δόξαν χρηματίζουσαν καὶ καύχημα τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ ὁδηγίαν τῶν πλανωμένων, θεοτόκε πανύμνητε.

Ἄφλεκτος τεκοῦσα τὸ πῦρ διεφυλάχθης, Παρθένε ἀπειρόγαμε· διὸ ἰκέτευε ἐν ἑταίρῳ, σὺν ἀσωμάτων χοροῖς, σὺν ἀποστόλοις, τοὺς πιστῶς σωθῆναι ψάλλοντάς· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Δ Ὑμνεῖ σε πᾶσα γλῶσσα δοξάζουσα, θεὸν τὸν ὑπερ-

Corinth. III: *Idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti.* Sapiens enim regulator ea, quæ sunt ad aliquem finem debet regulare secundum ordinem ipsius finis, juxta dictum philosophi II *Metaph.* Et probatur per c. *Prodest* 23. q. quia princeps, assumendo aliquem ad officium suum, dicitur velle dispensare cum eo meliori modo, quo potest. Item: Qui vult consequens vult etiam omne necessarium antecedens: et crimen est sacrilegii dubitare, an is dignus sit quem imperator elegerit? Sed gloriosa Virgo Maria fuit electa divinitus ab æterno ut esset Mater Dei, ipsa dicente illud *Eccli.* XXIV, *Ab initio et ante sæcula creata sum.* Et *Proverb.* VIII, *Ab æterno ordinata sum, et ex antiquis antequam terra fuerit,* quæ omnia attribuit Ecclesia B. Virgini. Ergo Deus per gratiam suam eam ad tam mirabile opus idoneam præservavit. Sic ille.

ύμνητον τέξασαν, Παρθένε θεόνυμφε, ὃν δυσώπει ἅπαύστως σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Φωτεινοτάτην λαμπάδα μέσον σε ἔχουσαι χοροστασίαι μαρτύρων, καὶ ἀποστόλων, ἀγνή, φῶς ἀπαστράπτουσαν ἐνθέων χαρισμάτων φωτίζονται ἀδύω, καὶ πάντας τοὺς ἐν πίστει μεγαλύνοντάς σε φωτίζουσιν.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα ἐν ταῖς ἀγίαις χερσὶ σου, ὃν ἐκδυσώπει, ἀγνή, τοῦ ἀλλοτρίου τῆς κακουργίας ἡμᾶς ἀχειρώτους περισώζεσθαι.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τὸν ἀνατελλαντα ἐκ σοῦ ὑπερβολῇ εὐσπλαγγνίας ἐν σταυρῷ καθορῶσα θρηνηθεῖς, Δέσποινα, τοῦτον δοξάζουσα.

Ἄψιν ἡμῖν ὀφλημάτων, ἀγνή Παρθένε, δίδου, ταῖς μητρικαῖς σου πρεσβείαις, ἢ τὸν σταυρῷ παγέντα, ἀνθρωπὸν γενόμενον, Θεὸν Λόγον κηῖσασα.

Ἀπεκύησας ἀνευ σκορπῆς, Παρθένε, τὸν Λόγον, τὸν σταυρῷ ἐξαφανίσαντα τὴν φθορὰν ἀγαθότητι.

Ἦγάσεν ὁ Θεὸς τὴν μήτραν σου, ἀγία σεμνή; κατοικήσας ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν σταυρῷ ὑψούμενος τὴν κτίσιν συνενώφωσεν.

Ἦμολογεῖς τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, καὶ θρηνηθεῖς ἐν σταυρῷ ὑψωθέντα, αὐτὸν κατανοοῦσα, Μητροπάρθενε ἀγνή, παναμώμητε.

Ἡ παναγία πανάγιον Λόγον τὸν ἐξ αὐτῆς ἀνατελλαντα, ἐν τῷ ἁγίῳ σταυρῷ ἀνυψούμενον, καὶ καθηγάζοντα τοὺς βροτοὺς ὀρῶσα, ᾠδύρετο.

Ἄγιων τάγματα λιτανεύουσι, Κόρη, τὸν ἐκ γαστρὸς σου προελθόντα Δεσπότην, τὸν δεῖξαντα ἐν σταυρῷ τούτοις τρίβον ἀθλήσεως, ἀγνή, καὶ δοξολογοῦσιν ὡς πάντων βασιλίδα.

Φιλάγαθε τῶν Χερουβιμ ἀγιωτέρα, ἢ Θεοῦ Θεὸν Λόγον σαρκὶ ἀποτεκοῦσα, τὸν ἀνυψωθέντα σαρκὶ σταυρῷ ἐθειλουσίως, ὑπὲρ πάντων ἐκτενῶς τοῦτον πρέσβευε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἦπεραγία ἢ Θεὸν ὑπεράγιον Λόγον ἀποκυήσασαι, ἀγίασον ἅπαντας τοὺς πιστεῖ σε δοξάζοντας.

Μὴ κενώσας τοὺς κλάπους τοὺς πατρικοὺς ὁ Λόγος,

(35) Huic B. Virginis elogio splendorem affert Bernardinus de Busto in *Mariæ* serm. 2, de Concepti. parte III, dum ibidem ait: «Indubitanter tenendum quod Deus dilectam Sponsam suam (B. Virginem) ante creationem mundi electam ab

sponsa (35), quæ Deum superlaudabilem peperisti; quem tu suppliciter roga incessabiliter pro salute animarum nostrarum.

Martyrum atque apostolorum chori habentes te, o Virgo, in medio, tanquam fulgentissimam lampadem, divinatorum 293 charismatum radios effundentem, spiritualiter illuminantur; ipsi vero eos omnes, a quibus tu magnificaris, illuminant.

Portas eum, qui portat universa, in tuis manibus divinis, o Virgo. Ipsum roga, ut ab alieni malignitate nos inuites et nihil valentes tuatur.

Ex Canone seriae vi ad Matutinum.

Cum videres, o Domina, illum, qui ex te exortus fuerat, ob excessum misericordiae suae in cruce pendentem, in lamenta erumpens, eundem glorificabas.

Maternis tuis intercessionibus concede nobis debitorum remissionem, o Virgo, quæ Deum Verbum hominem factum et cruci affixum peperisti.

Sine semine Verbum genuisti, o Virgo, qui per crucem ex sua benignitate corruptionem abolevit.

Sanctificavit Deus vulvam tuam habitans in illa, o Virgo veneranda; et in cruce exaltatus, simul creaturas exaltavit.

Hymnis collaudas illum qui ex te incarnatus est; et in cruce videns exaltatum, lamentis prosequeris; o mater Virgo casta, omni laude decoranda.

Cum sanctissima videret sanctissimum Verbum, quod ex ipsa solis instar exortum fuerat, in sancta cruce exaltatum, atque homines sanctificantem; in lamenta fletusque erumpebat.

Sanctorum exercitus deprecantur, o castissima puella, Dominum illum, qui ex utero tuo processit; et qui in cruce ostendit illis viam strenuæ decertationis; teque ut omnium Reginam glorificent.

O bonorum amica, sanctior Cherubim, quæ Deum Dei Verbum in carne progenuisti, qui et in cruce voluntarie 294 secundum carnem exaltatus est: apud eundem pro universis strenue intercede.

Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

O omnium sanctorum sanctissima, quæ Deum Verbum omni sanctitate sanctiorem peperisti, sanctifica omnes qui glorias tuas cum fide decantant.

Verbum e sinu Patris nunquam discedens

omnis peccati turpitudinis præservavit. Quis enim est hominum, qui, si posset sponsam suam facere, illam non absque omni macula procrearet? Sic ille.

in sinu tuo ut infans receptum est, o immaculata : et ex te principium sumpsit, qui est sine principio.

Precare, o laudatissima, Deum quem peperisti, ut gregem tuum ab omni tentationum ac tribulationum genere liberet.

O Virgo sanctissima, quæ Dei thalamus indisso- lubilis facta es : eidem supplica, ut me thalami spiritalis faciat habitatorem.

O Virgo sanctissima, quæ Verbum sanctissimum incarnatum peperisti, quod omnis spiritus laudat et sanctificat, sanctifica servos tuos.

Tanquam angelis honorabiliorem Deiparam hymnis veneremur.

Mulierum omnium cætos, quæ sese in virtute exerceudo ac decertando, Dominum quæsierunt, vultum tuum divinum, o purissima, assidue deprecantur.

Cum peccandi sim cupidus, tribunal horrendum contremisco judicis qui ex te ortus est, o Virgo : in quo tu me, utpote benignissima, indemnatum conserva.

TONUS PLAGIUS IV.

Ex Canone feriæ II, ad Matutinum.

Medicam manum tuam adhibe mihi, mortifera- rum corporis atque animi passionum morbo gravi- ter ægrotanti ; **295** ut te, o casta, cum fide semper beatam appellem.

Te, o sanctissima, custodem in tentationibus habeo : tu es, post Deum, præsidium meum semper vigilantissimum. Te, o castissima, in die judicii liberatricem ab omni damnationis sententia inveniam.

Te purissimum Domini receptaculum, cum fide precor, o Dei genitrix ; ab omni macula purifica me, et purissimi Spiritus divini domum effice me.

Puella casta, occide passionum mearum motus, tu quæ partu tuo peccatum vivens primi parentis occidisti.

Ut te, o ab omni labe purissima (34), gratiarum actionis vocibus semper glorificem ; animæ meæ tenebras elimina ; et luce pœnitentiæ me delictis obscuratum illumina.

Deus Dei Verbum, cum in utero tui tabernaculi habitasset, o divina gratia plenissima ; fecit te omnium qui in certamine superabantur, præsidium : quamobrem clamant : Benedictus es, Deus patrum, etc.

Tu, o Virgo, eorum qui stant, es firmitas ; co-

(34) Favere videtur S. Thomas Aquinas dum in 1 Sent. d. 44, a. 3, in hunc modum scribit : Puritas intenditur per recessum a contrario, et ideo potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit, et talis fuit puritas B. Virginis, quæ a peccato originali immunis fuit. « Sic ille. Sanctus item Thomas a Villa Nova, serm. 5, de

Α ἐν τοῖς κόλποις σου ὡς βρέφος κρατούμενος ὠράθη, ἀρχὴν ἐκ σοῦ λαβὼν, ἀχραντε, ὁ ἀναρχος.

Ἰκέταυε δὲ ἐκύησας Θεὸν, πανύμνητε, πειρασμῶν παντοδαπῶν καὶ θλίψεων ῥύσασθαι τὴν ποιμνὴν σου.

Νυμφῶν ἀκατάλυτος ὄφθεισα Θεοῦ, δυσώπει αὐτὸν, παναγία Παρθένε, νυμφῶνός με οἰκήτορα τοῦ νοητοῦ γενήσεσθαι.

Ἄγλασον, παναγία Παρθένε, τοὺς δούλους σου, τὸν πανάγιον Λόγον σαρκὶ ἀποτεχοῦσα, δὲ ὑμνεῖ πᾶσα πνοὴ ἀγιάζουσα.

Ὡς τῶν ἀγγέλων τιμιωτέραν τὴν Θεοτόκον ὑμνο- λογοῦμεν.

Β Ὁ τῶν γυναικῶν ἀπάντων κατάλογος, ὁ ἀσκήσει καὶ ἀθλήσει, πανάμωμε, ζήτησας τὸν Κύριον, λιτ- ἀνεύει ἀπαύστως τὸ θεῖόν σου πρόσωπον.

Φιλαμαρτήμων ὑπάρχων, τὸ δικαστήριον τρέμω τὸ φοβερόν τοῦ ἐκ σοῦ, ἀγνή, τεχθέντος, ἐν ᾧ με, ἀγαθὴ, ἀκατάκριτον συντήρησον.

ΗΧΟΣ ΠΛΑΓΙΟΣ Δ'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἰασαι νοσοῦντά με χαλεπῶς τῆς θανατηφόρου ἀσθενείας τῶν σαρκικῶν, ἀγνή, ψυχικῶν τε παθη- μάτων, ὅπως ἐν πίστει ἀεὶ μακαρίζω σε.

Κ Σὲ φρουρόν, παναγία, ἐν πειρασμοῖς κέκτημαι, σὲ μετὰ Θεὸν προστασίαν ἔχω ἀκοίμητον, σὲ ῥυομένην με ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δίκης πάσης κατακρίσεως εὐροι- μοι, πάναγνε.

Σὲ τὸ καθαρὸν δοχεῖον τοῦ Δεσπότη πῖστει δυσωπῶ, καθάρισόν με πάσης, Θεογεννητορ, κηλίδος, καὶ οἶκον δεῖξον τοῦ καθαρῶ καὶ θεοῦ Πνεύματος.

Νέκρωτον, ἀγνή, τῶν παθῶν μου τὰ κινήματα, ἡ νεκρώσασα τῷ τόκῳ σου τὴν ζῶσαν, Κόρη, ἀμαρτίαν τοῦ προπάτορος.

Ἰνα φωναῖς εὐχαρίστως πάντοτε, πανάμωμε, δοξάζω σε, ψυχῆς μου δῖωξον τὸ σκότος, καὶ μετα- νοίξαι φωτὶ τὰ ζοφερά λῦσον μου ἐγκλήματα.

Δ Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος ἐν γαστρὶ σου σκηνώσας, θεοχαρίτωτε, ἀπάντων προστασίαν τῶν καταπονου- μένων καὶ βούωντων δεικνύει σε. Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἰταμένων βεβαίωσις ὑπάρχεις, καὶ πεσόντων

Nativit. Domini prope finem, dum ibidem his utitur verbis : « Deceit Matrem Dei esse purissimam sine labe, sine peccato, unde non solum quando puella, sed quando parvula, sanctissima, et in utero sanctissima, et in Conceptione sanctissima. Non enim decebat sanctuarium Dei, domum Sapientiæ, reliquiarium Spiritus sancti, urnam mannae caelestis aliquam in se habere labem. »

ἀνόρθωσις, Παρθένε· διδὸν καταπτωθέντα με ἀνάστη- **A**
σον, ἵνα σε δοξάζω τὴν κεχαριτωμένην.

Φώτισον, κύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ
ὄμματα, δέομαι, καὶ ἀπημαύρωσε τῆς ἀμαρτίας
σκότος βαθύτατον, καὶ μετανοίας μου αὐγὴν κατὰ-
πεμφον, Δέσποινα, καὶ αἰωνίου πυρός μεσιτείας
σου, ἀγνή, ἐλευθέρωσον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Μετανοίας μοι, Παρθένε, καθυπόδειξον ὁδοὺς, καὶ
τῆς ἀπαγούσης με πρὸς ἀμαρτίαν ἐπίστρεψον τρί-
βον, ἵνα σε ὑμῶν τὴν πολυῦμνητον καὶ παμμακά-
ριστον.

Κατεβράχμενων ἐπανόρθωσις, Θεοτόκε, πτωθέντα
ἔγειρον ἐκ βόθρου τῶν κακῶν μου, καὶ ἐδραίωσον,
Δέσποινα, ἐν πέτρᾳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν.

Πανύμνητε, Δέσποινα, μεγαλοφώνως σε ἀνυμνοῦ-
μεν, πλήρωσον πάσης χαρᾶς τὴν ἐμὴν διάνοιαν,
παρεχομένη μοι πένθος ἀγαθόν, καὶ μετανοίας ἀφορ-
μὰς, καὶ γνῶσιν σωτήριον.

Ἄγία Θεοτόκε, ἡ τὸν ἅγιον Λόγον ἀποτεκοῦσα,
σαρκὶ ἀναπαυόμενον· μόνον ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, ἁγία-
σόν μου τὸν νοῦν ταῖς πονηραῖς ἐργασίαις ἀεὶ ἐπι-
μένοντα.

Ἡ μανναδύχος σε στάμνος, Θεοτόκε, ποτὲ πρκει-
κόνιζε· Χριστὸν γὰρ ἐβλάστησας τὸ μάννα τῆς
γνώσεως ἐπομβρίζοντα πᾶσι τοῖς τιμῶσί σε.

Ἵπὲρ αἰτίαν τίχτεις τοῦ παντός τὸν αἴτιον, ὑπερ-
βολῇ χρηστότητος βροτῶν γεγεννημένον· ὄθεν συμ- **C**
φώνως σε, ἀγνή, μακαρίζομεν.

Κυματούμενον σάλῳ με τῆς ἀμαρτίας, ἀγνή, τῇ
σῇ μεσιτείᾳ πρὸς σωτηρίαν μετανοίας, βοῶ, Ἰθυον,
Δέσποινα, παγγαλήνους λιμένας, ὅπως βλέψω φῶς
τῆς σωτηρίας ὁ ἐσκοτισμένος ἀεὶ τῇ βραθυμίᾳ.

Φωτιστικαῖς, πανάμωμε, ἀστραπαῖς τοῦ ἐκ τῆς
σῆς προελθόντος μήτρας Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, τοὺς πίστει
ὑμνοῦντάς σε φαίδρυον, καὶ σκότους ἡμᾶς τοῦ
ἀφεγγοῦς καὶ τῆς αἰωνιζούσης ἐξελοῦ κολάσεως τῇ
σῇ μεσιτείᾳ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Παρισταμένη τῷ σταυρῷ σου, Κύριε, ἡ ἀπειρό- **D**
γαμος, καὶ τὰς ἐν σοὶ τρώσεις καθορῶσα, Δέσποτα,
τιτρωσκυμένη ἔλεγεν· Οἱμοι, τέκνον! ὠδύνας ἀπο-
φυγοῦσα τῷ τόκῳ σου, νῦν ὀδυνηρῶς κατατρώχο-
μαι

Ἡ πολυῦμνητος ἀμνάς τὴν ἀρνα θεασαμένη πρὸς
ἐκούσιον ἐλκόμενον πάθος, καὶ σταυρούμενον σαρκί,
ἠλάλαζε δακρύνουσα, καὶ τὴν μακροθυμίαν ὕμνει τὴν
τούτου δοξάζουσα.

Τὸν ἐαυτῆς μὲν ἡ ἀμεμπτος δάμαλις κατιδοῦσα
ξύλω ἀναρτώμενον, Τέκνον, ἐβόα ἀλαλαγμῶ, πῶς σε
πανάμωμον δῆμος οὐδ' ὄλως ἔκτειρησεν αὐτὸν οἰ-
κτειρηκότα, ἀλλὰ σκέψει δολίκα θανατῶσαι ἀδίκως
προεῖλετο;

rum qui cecidit erectio : quamobrem me jam col-
lapsum erige, ut te gratia plenam glorificem.

Illumina, precor, o porta lucis, oculos cordis
mei, quos densissimæ peccati tenebræ obscura-
vere; et emitte mihi, Domina, pœnitentiæ radium;
et intercessionibus tuis, o Virgo casta, ab igne per-
enni libera me.

Ex Canone fericæ iii, ad Matutinum

Pœnitentiæ vias demonstra mihi, o Virgo, et a
semita quæ me ad peccatum deducit, averte me, ut
laudem te omni laude dignissimam et omni beati-
tudine cumulativissimam.

Prostratorum erectio, o Deipara, e barathro ma-
lorum meorum me collapsum erige; et in petra di-
vinorum **296** mandatorum stabilem firma me, o
Domina.

Laudabilissima Domina, magnis tuas laudes vo-
cibus extollimus : imple omni gaudio mentem
meam; luctum utilem, pœnitentiam opportunam,
et scientiam salutiferam concedens mihi.

Deipara sancta, quæ Verbum sanctum, quod so-
lum omnibus sanctis requiescit, incarnatum pepe-
risti : sanctifica mentem meam, in pravis operibus
semper immorantem.

Urna illa, in qua manna continebatur, olim te,
Deipara, præfiguravit : Christum enim gerinasti,
qui omnibus honorantibus te scientiæ manna velut
imbrem demittit.

Supra omnes causas ac rationes, causam atque
auctorem universi peperisti, propter nimiam suam
benignitatem, hominem factum. Unde te, o pura,
consona voce beatam nuncupamus.

Me in peccati salo fluctuantem, intercessione tua,
o casta, ad tranquillissimos salutaris pœnitentiæ
portus, precor, Domina, deducito; ut perpetuis so-
cordiæ tenebris involutus, tandem aliquando salutis
lumen aspiciam.

Fulgorantibus radiis Filii et Dei tui, qui ex utero
tuo processit illumina et exhilara, o intemperatis-
sima, eos qui te cum fide collaudant; et interces-
sione tua a tenebris obscurissimis Averni, et a pe-
renni tormento eripe nos.

Ex Canone fericæ iv ad Matutinum.

Assistens Virgo innupta cruci tuæ, Dominator
Domine, atque intuens vulnera tua, ipsa etiam
vulnerabatur, ac dicebat : Mei mihi, filii! dolores
partus, cum tu nascereris, effugi; et nunc dolori-
bus premor ac discredior.

Agna illa, quæ plurimis ubique laudibus celebra-
tur, **297** videns Agnum ad voluntariam passionem
attractum, ac secundum carnem crucifixum, ejula-
bat cum lacrymis, et illius longanimitatem cum lau-
dibus glorificabat.

Juvenca immaculata videns vitulum suum in
cruce suspensum, cum gemitu clamabat : O Fili;
quomodo populus prævaricator nullam tui misera-
tionem habuit, qui illius misertus es? sed fraudu-
lento consilio te injuste interficere decrevit.

Novum spectaculum intueor (exclamabas, o omni laude dignissima): Quomodo tu, qui aspectu universam concutis terram, in cruce exaltatus obdormisti: cum tamen eos qui dormierunt a sæculo suscitaturus sis? Adoro, o Fili, patientiam tuam.

Te Dominum vite, et speciosum forma super filios hominum olim peperit (exclamabat Virgo), et quomodo moreris nunc, o fili, non habens speciem neque decorem in cruce suspensus, qui nutu omnia paichritudine exornas.

O Verbum, sol nesciens occasum (aiebat Virgo), quomodo nunc in ligno extensum occidisti; et sol videns, destitit a cursu suo, non ferens sese apparere ac lucere dum tu pateris, o Domine; laudo et adoro divinam potentiam tuam.

Cum dolore suspirans, cum materno affectu ejulans, et coarctationem atque angustiam cordis respicere non valens, oculis in cruce defixis ad eum qui ex utero tuo natus erat, exclamabas: O Fili, quodnam spectaculum est hoc? quomodo pateris tu, qui natura es impassibilis, atque hominum genus omnino vis a corruptione liberare?

Cum fugerim dolores matrum eo tempore quo te peperit, o mitissime Fili; nunc dum, te voluntarie passionem amplecti, et dolores subire video, viscera mea discruciantur, et anima mea repletur doloribus. Ita exclamabat castissima illa, quam nos pro merito magnificamus.

298 Ex Canone seriae v, ad Matutinum.

Præter naturæ leges, peperisti, o intemeratissima, legislatorem ac Deum, hominem factum: quem, utpote benignum, deprecare, ut ignoscat nobis ea quæ contra legem deliquimus, dum assidue clamamus: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est.

Deprecare, o Virgo, illum qui bonus est, ut peccatorum absolutionem, et a gravissimis vitæ hujus adversitatibus liberationem, mihi largiatur.

Da mihi vires, o inviolatâ, ut cœlestes cogitationes in anima mea excolere possim, et illius motus ad vitæ ingressus dirige.

Aquarum vitæ fluentis plena cum sis, o Puella, potum nobis omnibus præbe, dum te pia ac religiosa mente laudamus.

Palatium Regis altissimi, et thronus igniformis facta es, o Virgo, Cherubim et Seraphim modo ineffabili sublimior: quamobrem omnis spiritus te tanquam Creatoris matrem laudibus extollit.

Impetum mortis repressisti dum immortalem Deum peperisti; quem roga, o casta, ut passiones miserabilis corporis mei mortificet, et vita dignum me faciat.

Offer Domino supplicationem, ut misereatur, et salutem tribuat iis qui ad te confugiunt, o sanctissima Deipara, hominum auxilium.

Cum sis lucis domicilium, illumina, o Virgo, ani-

Α Ξόνον θέαμα βλέπω, έκραζες, πανύμνητε, πῶς ὁ τῷ βλέμματι πάσαι γῆν σαλεύων, ἐπὶ ξύλου ὑφόμενος ὑπνωσας, τοὺς ὑπνοῦντας μέλλων ἐκ τοῦ αἰῶνος ἀνυπνίζεις; προσκυνῶ σου, Υἱέ, τὸ μακρόθυμον.

Κύριόν σε τῆς ζωῆς καὶ ὠραῖον ἀπεχύησα κάλλει ὑπὲρ υἱοὺς ἀνθρώπων, ἡ Παρθένοσ ἐκράυγαζε, καὶ πῶς θνήσκεισ νῦν, Υἱέ, κάλλοσ οὐκ ἔχων ἐν τῷ σταυροῦσθαι, ὁ καλλωπίζων πάντα νεύματι;

Ὁ ἄδυτοσ ἥλιοσ, πῶσ ἔδυσ ξύλω, Ἀλόγε, τεινόμενοσ; ἡ Παρθένοσ ἐβόα· καὶ βλέπων ἔστη τοῦ δρόμου ἥλιοσ, φαίνειν μὴ σθένων, σοῦ πάσχοντοσ, Δέσποτα; Ὑμνολογῶ, προσκυνῶ τὸ θεῖον κράτοσ σου.

Β

Ὁδυνηρῶσ στενάζουσα, μητρικῶσ ἀλαλάζουσα, καὶ τὴν ἐκ τῶν σπλάγχων συνοχὴν μὴ φέρουσα, σταυρῷ ἐνητένιζεσ τῷ ἐκ τῆσ σῆσ τεχθέντι γαστρὸσ, Τέκνον, ἐκδοῶσα, τί τὸ δράμα τοῦτο; πῶσ πάσχεισ, ὁ τῇ φύσει ἀπαθῆσ, πᾶν [τε θέλων τὸ γένοσ τῶν ἀνθρώπων φθορᾶσ ἐλευθερῶσαι;

Φυγοῦσα τὰσ ὠδῖνασ τὰσ μητρικὰσ τῷ καιρῷ τῆσ λοχείασ, μικρόθυμε, ἐν τῷ δὲ νῦν πάθει ἐκουσίωσ προσομιλεῖν, καὶ ἄλλοσ καθυφίστασθαι, ἤλγησα τὰ σπλάγχνα, καὶ τὴν ψυχὴν ἐδύνης ἐπληρώθην, ἡ πᾶν-αγνοσ ἐβόα, ἦν ἐπαξίωσ μεγαλύνομεν.

Γ Ἐκ τοῦ Κανόνοσ τῆσ πέμπτησ, εἰσ τὸν Ὁρθροσ.

Νομίμων δίχα τῆσ φύσεωσ τέτοκασ τὸν νομοδότην καὶ Θεὸν ἄνθρωπον γενόμενον· αὐτὸν ὡσ ἀγαθὸν ἰκέτευε, πανάμωμε, ἡμῶν τὰσ ἀνομίασ παριδεῖν τῶν βωόντων πάντοτε· τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν· ἐνδόξωσ γὰρ δεδόξασται.

Λύσιν δωρηθῆναι μοι, ἀχραντε, ἀμαρτιῶν αἰτῆσαι τὸν ἀγαθὸν, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπῶν περιστάσεων.

Γεωργεῖν με νοήματα, ἀχραντε, οὐράνια ἐνδυνάμωσον, καὶ τῆσ ψυχῆσ μου κατεύθυνον πρὸσ ζωῆσ εἰσόδουσ τὰ κινήματα.

Ναμάτων ζωηρόττων ἀνάπλεοσ οὔσα, Κόρη, πάντασ ἡμᾶσ πότισον εὐσεβοφρόνωσ ὑμνοῦντάσ σε.

Παλάτιον ὑψηλοῦ βασιλέωσ, καὶ πυρίμορφοσ γεγένησαι θρόνοσ, τῶν Χερουβὶμ ἀνωτέρα, Παρθένε, καὶ Σεραφὶμ ὑπὲρ νοῦν χρηματίσασα· ἐντεῦθεν σε πᾶσα πνοὴ ὡσ Μητέρα δοξάζει τοῦ Κτίσαντοσ.

Ἐστησασ ρύμην τοῦ θανάτου, τὴν ἀθάνατον Θεὸν ἀποχύσασα· ὃν δυσώπει, ἀγνή, τὰ πάθη θανατῶσαι τοῦ ταπεινοῦ μου σώματοσ, καὶ ζωῆσ με ἀξιῶσαι.

Ἰκετηρίαν προσάγαγε Κυρίῳ ματοικτειρῆσαι καὶ σῶσαι τοὺσ ἐπὶ σοὶ καταφεύγοντασ, παναγία Παρθένε, ἀνθρώπων βοήθεια.

Φωτὸσ οὔσα δοχεῖον, φώτισον, Παρθένε, τὴν σκο-

τισθείσαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσιν, ὅπως ἐν πίστει
καὶ πόθῳ αἰεὶ δοξάζω σε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν
Ὅρθρον.

Ὡς ἐδλεψέ σε σταυρῷ τὸν τὰ πάντα βλέποντα
ἠλούμενον ἢ ἀμεμπτος, ὄδυρομένη ἔλεγε· Τί τοῦτο,
τέκνον ἐμόν; Τί σοι ἀνταπέδωκαν οἱ ἀπολαύσαντες
πολλῶν σου δωρημάτων; πῶς ὑποίσω τὸν πόνον;
Δόξα τῇ σῇ, εὐσπλαγγνε καὶ μακρόθυμε, οἰκονομίζ
φρικτῇ.

Νομίμων δίχα τῶν ἀνθρωπίνων σε τέκνον ἔτεκον,
καὶ πῶς ἀνομοὶ ὑψοῦσί σε ξύλῳ μέσον ἀνόμων, τὸν
μόνον νόμους ζωῆς ἐκτιθέμενον; ἡ Θεοτόκος θρηνη-
ψδοῦσα ἀπεφθέγγετο.

Νέον βρέφος ἐκύησας τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ὄντα
παντέλειον, καὶ σταυρῷ, Κόρη πανάμωμε, τελειοῦντα
πάντα ἀγαθότητι.

Νενοσηκότας, Παρθένε, τῇ ἀμαρτίᾳ ἡμῶν ἰάτρευ-
σας, κῆσασα τὸν Σωτῆρα ἰατρόν τε τῶν ὄλων, ἐν
ξύλῳ τοῦ σταυροῦ τραυματισθέντα, ἀχραντέ, τὸν
παρέχοντα ἀφθορίαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

Ῥομφαία τὴν σὴν διήλθε καρδίαν, καθορώσης σὸν
Υἱὸν, ἀχραντέ Κόρη, ἠλωμένον ἐν ξύλῳ, καὶ πάθη
φέροντα, καὶ λόγχῃ θείαν πλευρὰν ἐξορυττόμενον
θειλήματι, καὶ κατασφάττοντα ἐν αὐτῇ τὸν πολέμιον
δράκοντα· ὅθεν θρηνηψδοῦσα μητρικῶς τοῦτον ἐμε-
γάλυνες.

Δύπη πεπλήρωμαι, ὀρῶσά σε, Υἱὲ, ἀδίκως πά-
σχοντα, τέτρωμαι ψυχὴν, λόγχῃ τρωθέντος σου τὴν
πλευρὰν, ἡ Θεοτόκος ἐβόα κλαίουσα καὶ ὄδυρομένη,
μόνη Δέσποινα· ἦν ἐπαξίως πάντες μαχαρίζομεν,
καὶ εὐσεβῶς κραυγάζομεν· Ὁ ὑπερύμνητος τῶν
πατέρων καὶ ἡμῶν Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Νοητὴν νεφίλην, καὶ σκητὴν ἀγιασματος, θρόνον
Θεοῦ καὶ πύλην, φωτὸς λυχνίαν, καὶ ἀνατολὴν τοῦ
Λόγου οἱ πιστοὶ σε πάντες κατονομάζομεν, πάναγνε
Παρθένε, τοῦ πάντα τεκτεναμένου Μήτηρ ὑπάρ-
χουσα εὐλογημένη.

Φωτοειδῆς παστάς ὠράθης, Παρθένε, τοῦ οἰκήσαν-
τός σου τὴν ἀφθορον νηδύν, καὶ πάθος μακάριον
καθυπομείναντος ἐθέλοντι, καὶ πᾶσι τὴν ἀπάθειαν
παρασχόντος δι' ἀφατον ἔλεος, ὃν πίστει προσκυ-
νοῦντές σε εὐσεβῶς μεγαλύνομεν.

(35) Vox *immaculata* cum absolute omnis ma-
culæ carentiam importet, nullam limitationem dicit;
ei ad omnia vitæ tempora atque momenta proten-
ditur, sicut infinitum simpliciter, et absolute pro-
latum ex neutro extremo finem admittit; neque
immensum proprie vocabis quod alicui mensuræ
subesse potest. Quin potius si hæc nomina efferan-
tur de re, quæ secum admittit aliquo modo formam,
quæ per illas voces negatur, quilibet affirmabit
locutionem esse hyperbolicam, et impropiam. Ad
eundem modum dicitio *immaculata*, cum omnis
maculæ carentiam dicat pro omni temporis diffe-
rentia, et apponatur B. Virgini in sensu proprio,
non hyperbolico, ut admittit communis doctorum

nam meam pravarum affectionum tenebris involu-
tam, ut cum fide affectu semper cantem gloriam
tuam.

299 Ex Canone feriæ vi, ad Matutinum.

Ubi immaculata (35), vidit videntem omnia in
cruce sublatum, dolore percussa, ita locuta est:
Quid est hoc, filii mi? quid tibi retribuierunt, qui a
te tot beneficia acceperunt? quomodo dolorem
sustinebo! Gloria sit venerandæ dispositioni tuæ,
o misericordissimè ac patientissime.

Te præter leges humanas peperit, o Fili; et quo-
modo legis violatores in lignum te sustulerunt
in medio transgressorum legis, qui solus vitæ
leges condidisti? Ita gemebunda Deipara loque-
batur.

Novum infantem peperisti, qui erat ante omnia
sæcula perfectissimus, o Puella tota pura; et in
signo crucis omnia perficit bonitate suâ.

Nos peccati morbo ægrotantes, curasti, o Virgo
inviolata, dum omnium Salvatorem et medicum
peperisti: qui in ligno crucis vulneratus, immorta-
litate animabus nostris elargitur.

Gladius cor tuum pertransivit, o intemerata
Puella, cum Filium tuum in ligno extensum vi-
disti; passiones spontè tolerare; et divino latere
lancea perfossa, in eodem inimicum draconem
mactare ac jugulare: unde maternis querelis dolo-
rem tuum divulgans, illum magnificabas.

Tristitia plena sum, cum video te, o Fili, injuste
patientem: vulneratur anima mea, dum latus tuum
lancea perfoditur. Ita cum lacrymis, et dolore
vociferabatur Deipara Domina unica, quam merito
omnes beatam dicimus, et devote exclamamus.
Benedictus es, Deus, etc.

Nubem intellectualem, tabernaculum sanctifica-
tionis, thronum Dei et portam, lucis candelabrum,
et Orientem 300 Verbi, universi te fideles nomina-
mus, o Virgo castissima, et Mater benedicta illius
qui universa fabricavit.

Thalamus luce plenus facta es, o Virgo, illius
qui immaculatum uterum tuum habitavit, ac bea-
tam passionem voluntarie sustinuit, atque omnibus
impassibilitatem concessit propter ineffabilem mi-
sericordiam suam, quem cum fide adorantes, te
devote magnificamus.

consensus, haud dubie ejus innocentiam pro omni-
bus vitæ sæ; instantibus sinu suæ significationis
coercet. Quam maculæ carentiam pro omni diffe-
rentia temporis acute sapientissimus attingit Idiota
libr. *De contemplat.* B. Virg. locum illum Cantic.
cap. iv, *Tota pulchra es, amica mea, et macula non
est in te*, explanans: *Tota pulchra es*, ait: «Virgo
gloriosissima, non in parte, sed in toto, et peccati
macula, sive mortalis, sive venialis sive originalis
non est in te nec unquam fuit, nec erit. Ex quo
patet, quod vox *immaculata* innocentiam, et excep-
tionem ab omni peccato, pro omni temporis diffe-
rentia secum apponet.» Vide Vegam in Theologia
Mariana, Palæstra 4, Certamine 5, n. 510.

Ex Canone Sabbati, ad Matutium.

Chorus mulierum sciens te Domini esse genitricem, o Virgo; post te strenue decertans, eidem Domino oblatas est.

Dominus Jesus, qui nullibi capi potest, uterum tuum sanctificatum sine ulla arcationis angustia inhabitavit, o Virgo inviolata.

Divinum legislatorem supra naturæ leges peperisti, o ab omni mævo immunis (36): qui perditam hominum naturam reformavit.

Abolevisti primorum parentum damnationem, o casta, dum omnium justificatorem atque unicum Dominum in carne peperisti.

Habitavit in te, o pura, splendor Patris, et immaterialibus radiis divinitatis suæ idololatriæ tenebras dissipavit, et mundum illuminavit.

Ut eras tota pura (57), sic Verbum incorporatum in utero tuo suscepisti. Illud ipsum Verbum deprecare, o castissima, ut corporis animæque peccatis purificet me ad te fide pura confugientem.

Ostende te mihi, o Virgo, et animæ meæ tenebrosissima nubila splendore tuo depelle, tu, quæ Justitiæ Solem peperisti.

301 Tu, o purissima, quæ in ulnis tuis honorum plenitudinem portasti, imple preces servorum tuorum, et semitas nostras ad Deum dirige, et da nobis facultatem ut cum virtute vitam traducamus.

EX TRIODIO GRÆCORUM (38).

Ex Canone in Dominica in qua legitur Evangelium parabolæ filii prodigi.

Deus, in me omnem benignitatem demonstrans; ignosce mihi, utpote beneficis, multitudinem delictorum meorum, divinis Matris tuæ precibus permotus.

(36). Nam ut optime omnino, inquit vir doctissimus Antonius Navarrus ex Dominicana familia, tom. I, serm. I, de Concept. B. Virginis: « Ipsa sola est, cui ex filiis hominum donatum est ex virili semine procedere originalis labis immunem. Et juste quidem, nam si a lege communi quosdam excipi justis ex causis legimus, Assuerus enim inquit suæ conjugii Esther: *Non pro te lex hæc est posita.* Et licet et statutum est hominibus semel et in brevi mori, Elias et Enoch adhuc vivunt præter taxatum communem annorum vitæ hominum numerum. *Dies enim avnorum nostrorum in ipsis septuaginta sunt, si autem in potentibus octoginta, et amplius eorum labor et dolor,* et hi duo quandiu plus vixerint, omnibus patet. Et qui tempore judicii ultimi in consummatione sæculi inventi fuerint, si Hieronymi sententiæ inhæremus, morientur omnes juxta illud Pauli: *Deinde nos qui vivimus, qui residui sumus, rapiemur obviam Christo in aera.* Cur ergo non castissima Virgo a lege tam dura peccati originalis excipienda erit? Sic ille.

(37) Dixerunt quidam (ut in suo Tract. de Concept. ad synod. Trident. part. I, inquit Ambrosius Catharinus) quod, quando B. Virgo concipiebatur, non erat tum Mater Dei cui honor deberetur, et ideo non sine originali macula fuisse conceptam, nec fuisse totam puram dum conciperetur. Quasi vero tunc esset Dei Mater cum erat in utero, et tamen sanctificabatur, nec propter aliud, D. Thoma teste, nisi quia futura erat Dei Mater. Cur igitur et hanc

A *Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὁρθρον.*

Κύριον τετοκυῖαν γυναικῶν χορὸς σε ἐπιστάμενος, σοῦ ὀπίσω, Παρθένε, ἐναθλήσας αὐτῷ προσενήγχευαι.

Ὁ μηδαμοῦ χωρούμενος Ἰησοῦς ἀστενοχωρήτως τὴν σὴν κατῴκησεν ἡγιασμένην γαστέρα, ἀχραντα Παρθένε, καὶ Κύριος.

Νόμου θεῖον τὸν πάροχον φύσεως νομίμως ἀνωθεν τέτοκας ἀναπλάττοντα, πανάμωμε, τῶν βροτῶν τὴν φύσιν ὀλισθήσασαν.

Ἐπαύσας, ἀγνή, προπατόρων τὸ κατάκριμα, τὸν τοὺς πάντα δικαιοῦσαντα σαρκὶ τεκοῦσα, Ἰησοῦν τὸν μόνον Κύριον.

Ἐσχῆνωσεν ἐπὶ σοὶ Πατὴρ, ἀγνή, τὸ ἀπαύγασμα, καὶ ταῖς ἀόλοις αὐγαῖς αὐτοῦ τῆς θεότητος τὸ σκότος διέλυσε τῆς πολυθείας, καὶ τὸν κόσμον κατεφώτισεν.

Ὅτι ὡς καθαρὰ καθυπεδέξω ἐν μήτρῃ τὸν Λόγον σωματούμενον· αὐτὸν ἐκδυσώπει καθάραι πταισμάτων με, καὶ ψυχῆς καὶ σώματος, πάντα γε, τὸν ἐπὶ σοὶ καθαρᾷ πίστει προστρέχοντα.

Ἐπιφανείσα, Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ σκοτεινότερα νέφη τῷ φωτισμῷ σου ἀπέλασον, ἢ τῆς δικαιοσύνης τεκοῦσα τὸν Ἥλιον.

Φέρουσα τὸ πλήρωμα τῶν ἀγαθῶν ἐν ταῖς ἀγκάλαις, πλήρωσον ἡμῶν, πανάμωμε, τὰς ἐντεύξεις τῶν δούλων σου, καὶ τὰς πρὸς θεὸν ἡμῶν πορείας κατεύθυνον ἐναρέτως, ἐνδυναμοῦσα πολιτεύεσθαι.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ.

C *Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς ἐν ἣ ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου.*

præservationem ab originali tantæ Matri non donent? Vere non erat tunc Mater Dei, sed electa erat ut esset, et a Filio suo electa. Te hic cum eodem Catharino convenio et obnixè rogo, ut paulisper semota omni affectione respondeas. Si datum tibi esset ut Matrem posses eligere qualem velles, imò ut eam posses ipsemet fabricare, fabricaresne habentem maculam, crudelis videris. Quod si dicas: *Justitia etiam hoc exigebat ut talis conciperetur, et nos objicimus Justitia: etiam exigebat ut talis nasceretur.* Cur ergo non talis nata est? Hic te medium teneo, et addo: Si justitia quæritur, et non justitia nitimur, quia Christus hanc præcelsam pro Matre sua meruit liberationem. Ita igitur de illo cogita qui juste poterat hoc privilegium suis meritis imputare et ab initio donare Matri suæ. Quid est enim tam grande quod passione sua non obtinuerit? Si igitur in hoc dono salva fuit justitia, quomodo putas defuisse misericordiam? Considera hæc, rogo te, qui stas ex adverso, et sedato animo recognosce non in contentione repositam esse veram gloriam, sed in veritatis agnitione et defensione.

(38) Triodiam est liber Græcorum ecclesiasticus e Canticorum sive canonum ita dictorum, quibus abundat, ratione et modo ita appellatus. Cæteri canones, qui in officiis divinis in ususunt, novem odis seu strophis constant, at qui in isto volumine continentur, ut plurimum tribus tantum constantur, licet interdum sint et canones novem odarum, et canones quatuor odarum, qui tetraodii appellantur. Continet autem Triodium officium in

O pulcherrima inter mulieres; dita etiam me bonorum pulchra specie, qui ob multa peccata mea mendicus factus sum, ut glorificem te, o casta.

O hominum auxilium; o spes firmissima omnium Christianorum; o refugium eorum, qui salutem consequuntur: salva me, Virgo inviolata, maternis tuis advocacionibus; et futuræ vitæ dignum me fac.

Παναγία Παρθένη, κεχαριτωμένη, ἡ τὸν Ἰασημὸν Ἀ πάντων τέξασα, τῶν ἐμῶν ἐγκλημάτων τὸ βαρὺ φορτίον σοῦ ταῖς ἰκεσίαις ἐλάφρυνον.

Σωτήρα καὶ Δεσπότην κυήσασα Χριστὸν, τῆς σωτηρίας με, Κόρη, ἀξίωσον πτωχεύσαντα ἐκ πάντων ἀγαθῶν, Παρθένη ἀγνή, ἵνα ὑμῶν τὰ σὰ μεγαλεῖα.

Τῶν Χερουβὶμ φανεῖσα καὶ Σεραφίμ, Θεοτόκε, καὶ πάσης λαμπρότερα ἐπουρανίου στρατιᾶς, σὺν τούτοις ἐκδυώπει ὄνπερ ἐσωμάτωσας θεῖον Λόγον, πανάμωμε, ἀνάρχου Πατρὸς, ὅπως τῶν ἀγαθῶν τῶν αἰωνίων πάντες ἀξιωθῶμεν.

Θεογεννητὸρ ἀγνή, ἡ τῶν κατεβραγμένων ἐπανόρθωσις μόνη, ἐπανόρθωσον καὶ με, παντοίαις ἀμαρτίαις συντετριμμένον ὄλον καὶ τεταπεινωμένον.

Ecclesiis Græcorum recitari solitum a Septuagesima, quam illi vocant Dominicam Publicani et Pharisei, ad Sabbatum sanctum. Vide plura de Triodio apud virum eruditissimum Leonem Allatum in opere *De libris ecclesiasticis Græcorum*, dissertat. 1, a pag. 69 et deinceps. Porro Theoria, quæ ex Græcorum Triodio in hoc opere attuli, non solum excerpta sunt ex Triodio Græce Venetis impresso, sed ex Triodio Græce ms. quod exstat in perantiquo codice celeberrimæ bibliothecæ Barberinæ num. 418, in quo quædam sub Josephi nostri nomine reperiuntur, quæ in Triodio impresso desiderantur.

(39-40) Si Virgo tota sancta, ergo omnis peccati et maculæ semper experta. « Sanctitas » enim ex Dionysio Arcopagita libro *De divinis nominibus*, cap. 12, « est ab omni scelere libera, perfectaque, ac omni ex parte incontaminata, » sive, ut alii legunt, « immaculata puritas. » Quam definitionem probat S. Thomas in 5. d. 3. q. 5. 2. 1, in c. Perinde igitur est Deiparam a S. Josepho totam sanctam dici, ac omnis labis expertam, et omni ex parte immaculatam. Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta* libr. iv, dissert. 2, annot. 4, n. 6 et 7, ubi probat vocem sanctam, multo opportunior, et significantiorem esse ad Mariæ conceptionem puram, et illibatam, ac omnis culpæ necessariam exprimendam, quam vocem immaculatam, quod præter incontaminatam puritatem, sive cum illa simul, tanquam consecrariam proprietatem, aut effectum a causa subsecutum, etiam significet rei Deo, et Dei usibus mancipatam et consecratam, ac proinde adversus injuriam et vim profanam religione quadam munitam, et quæ sit omni observatione inviolata, ut iam jurisperiti quam Latinæ linguæ auctores observant. Ita jure consultus Marcianus in l. 1. *De rer. divisione* dixit: « Sanctum proprie dicitur, quod ab injuria hominum defensum atque munitum est: » ut videatur defuisse B. Virginem totam sanctam, id est ab Adami injuria in suo conceptu divina gratia defensam atque munitam. Porro dum S. Josephus B. Virginem absolute appellavit totam sanctam, talem in omni differentia temporis fuisse, manifeste indicavit, ac proinde etiam in primo suæ conceptionis instanti, et qui eam originale peccatum tunc contraxisse opinantur, ipsam tunc non solum totam non sanctam, sed totam peccato et macula infectam fuisse asserere coguntur.

(41). P. Joan. Baptista Novatus in suo opere *De eminentia Deiparæ*, cap. 5, q. 5, querens, utrum

PATROL. GR. CV.

O Virgo tota sancta, gratia plena (39-40), quæ omnium propitiatorum peperisti, gravissimum delictorum meorum pondus subleva precibus tuis.

O Puella, quæ Christum Dominum ac Salvatorem peperisti, dignum me fac salute, qui omnibus bonis spoliatus sum, ut magnalia tua, Virgo casta, collaudem (41).

O Deipara, quæ Cherubim et Seraphim, atque universo exercitu cœlesti splendidior apparuisti (42); una cum illis, **302** o purissima, divinum Verbum Patris principio carentis exora, ut omnes digni efficiamur bonis sempiternis.

O casta Dei genitrix, unica erectio dejectorum, erige etiam me, qui totus ab omnibus peccatis contritus sum, et vilis effectus.

magis laudent Virginem, qui ejus immaculatam conceptionem prædicant, quam qui alia ejus magnalia, privilegia, prerogativas et gratias gratis datas celebrant, ait, « Magis laudari Deiparam, dum a peccato originali præservata prædicatur, quam dum alia ejus prerogativæ, aut gratiæ gratis datæ (ut sunt accelerato usus rationis, optima corporis temperies, forma venusta atque elegans, præservatio ab omni infirmitate et corruptione post mortem, celeris resurrectio, corporis glorificatio, virtutes infusæ, spiritus prophetiæ, etc.) recensentur. Probatur: quia quod B. Virgo neque per momentum privata fuerit gratia sanctificante, majus ipsius bonum, et major excellentia est, quam nullæ prerogativæ, et gratiæ gratis datæ, quæ in ipsa Virgine fuerunt; quia ponere Virginem etiam per momentum peccato originali maculatam, est illam constituere spiritualiter mortuam, Deo inimicam, servituti Satanzæ obstrictam: hoc vero est majus malum, quam carentiæ omnium prerogativarum et gratiarum gratis datarum: per hanc enim carentiam nunquam formaliter constituta fuisset mortua spiritualiter, inimica Deo, et Satanzæ servituti obstricta. Sed qui prædicat Virginem a peccato originali præservatam, affirmat illam neque per momentum caruisse gratia sanctificante. Ergo magis laudatur virgo dum præservata a peccato originali prædicatur, quam dum alia ejus prerogativæ aut gratiæ gratis datæ recensentur, quia sic majus ejus bonum, et major excellentia commendatur.

(42). Cum Cherubim, et Seraphim, atque universi spiritus angelici a Deo fuerint in gratia creati, his certe B. Virgo splendidior non apparuisset, si quando primo apparuit, nempe in ipso suæ conceptionis instanti, non solum siue gratiæ luce, sed cum peccati obscuritate fuisset inventa. Et licet ad immunitatem Deiparæ ab originali labe exprimendum satis dixisset S. Josephus, si dixisset, ipsam Deiparam, quando primo apparuit, tanquam Cherubim, et Seraphim, atque universos spiritus angelicos, in gratia splendidam apparuisse: attamen consulto dixit Deiparam apparuisse angelis splendidior, quia omnipotens Deus Spiritu sancto cooperante, pro sua sapientia, potentia, bonitate et benignitate Mariæ animam tali puritate, sanctitate et gratiæ splendore præparans, qualis Matri Unigeniti sui conveniebat, necessaria ratione multo splendidior, excellentior, ac sublimior cœlestibus spiritibus effecit. Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta*, libr. 1. Dissert. 2, annot. 2.

Illuminantibus intercessionibus tuis, o Virgo, intellectuales oculos meos, malitia obtenebratos, illumina, precor : et ad poenitentiae vias adduc me, ut debitis laudibus prosequar te, quae Verbum ineffabile corpore induisti.

Ex canone in Dominica Carnisprivii, Vespere.

Nocte peccatorum obscuratus, ad te, quae Solem justitiae Christum, iis qui in tenebris versabantur, peperisti, nunc impenso affectu confugio ; o Domina, salva me.

Victi sunt in te, o castissima Virgo, naturae termini : enixa enim absque virili copula Deum, immaculata post partum veluti ante partum, o casta, permansisti.

O Virgo omni laude dignissima, quae sola fidelium auxilium es : apud Deum firmissimum, libera me a tenebris, et a supplicio quod male viventibus est praeparatum.

Ne cesses pro nobis exorare Deum, qui bonus est, et solus conscius infirmitatis nostrae : ut a peste, fame, terrae motu, omni que adversitate liberetur civitas, quae te honorat, o Deipara, spes terrigenarum.

Ex canone in die tertia Tyrophagi.

O Virgo, omni laude celebranda, esto nobis via poenitentiae, deducens nos ad portas salutis.

O Puella, quae massam nostram terrenam, caelestem effecisti : animae meae sulcum terrenum et corruptum, tuarum **303** miserationum imbre saecunda virtutibus, dum clamat, et superexultat Christum in saecula.

Te forte propugnaculum, et spem firmam, pie religioseque collaudantes deprecamur. Exora, o Virgo, filium tuum pro nostra salute.

Ex canone in die quarta, Diluculo.

Compesce tumultum passionum mearum ; medere vulneribus animae meae : a somno torporis excita me, intercessione ac protectione tua, o sanctissima regina, Mater et Virgo.

Aperi nobis, o Virgo, pulsantibus, et misericordiam tuam invocantibus, o paratissimum hominum refugium, et firmum in rebus omnibus auxilium, et fortissimum in necessitatibus praesidium.

Velocissima intercessione tua, vigilantissima protectione tua, fortissimo auxilio tuo, o Domina casta, conserva nunc fideles famulos tuos ab omni impetu hostili ; et a passionibus et peccatis, atque a tentationibus salva nos.

Ex canone in die quarta, Vespere.

Concepisti ineffabiliter, et peperisti supernaturaliter, o Dei genitrix, Dominatorem creaturarum ; quem incessanter deprecare ut nos, qui te beatam nuncupamus, ab omni ira liberemur.

Tu, quae omnium es Domina, supplicationes servorum tuorum suscipiens, o regina sancta Deipara, eripe me a tenebris, atque ab igne inextinguibili : abole multitudinem malorum meorum mediatione tua, atque unica intercessione tua.

Α Φωτιστικαῖς πρεσβείαις σου, Παρθένη, τοὺς νοερούς μου ὀφθαλμούς σκοτισμένους κακία φώτισον, δέομαι, καὶ πρὸς ὁδοὺς μετανοίας εἰσάγαγε, ὅπως χρεωστικῶς σε ὑμολογῶ τὴν ὑπὲρ λόγον τὸν Λόγον σωματώτασαν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀποκρῆς, ἑσπέρας.

Νυκτὶ παραπτώσεων ἡμαυρωμένος, πρὸς σὲ τὴν κοῦησασαν τοῖς ἐν σκότει "Ἡλιον δικαιοσύνης Χριστὸν, νῦν καταφεύγω ἐκτενῶς, Δέσποινα, σῶσόν με.

Νενίκηνται, Πάναγνε, ἐν σοὶ οἱ ὄροι, Παρθένη, τῆς φύσεως ὁ μένεις γὰρ τέξασα ἀνευ ἀνδρός τὸν Θεόν, ὡς πρὸ τοῦ τόκου, σεμνῆ, πάλιν ἀπήμαντος.

Π Παρθένη πανύμνητε, ἡ μόνη πρὸς Θεὸν πιστῶν ἐνυπάρχουσα βοήθεια στερῶν, τοῦ σκότους με ρῦσαι καὶ κολάσεως τῆς ἀποκειμένης τοῖς πονηρῶς βιοῦσιν.

Ἐπὲρ ἡμῶν δυσωποῦσα τὸν Ἀγαθὸν μὴ ἐλλείπης τὸν τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν ἐπιστάμενον μόνον, λοιμοῦ, λιμοῦ τε, καὶ σεισμοῦ, καὶ πάσης κακώσεως λυτρώσασθαι τὴν τιμῶσάν σε πόλιν, Θεοτόκε, ἡ ἐλπίς τῶν γηγενῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς Τυροφάγου.

Παρθένη πανύμνητε, ὁδὸς ἡμῖν γενοῦ τῆς μετανοίας, σωτηρίας ὀδηγοῦσα πρὸς τὰς πύλας.

Ἡ οὐρανῶσασα ἡμῶν τὸ γεῶδες, Κόρη, τὸ φύραμα, τὴν γεωθεισαν καὶ καταφθαρείσαν τῆς ψυχῆς μου ἀβλακα τῷ δμῶν σῶν οἰκτιρῶν καρποφόρον ἀρεταῖς ἀνάδειξον, βοῶσαν καὶ ὑπερυψοῦσαν Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σὲ τὴν κριταῖαν προστασίαν καὶ βεβαίαν ἐλπίδα ἀνυμνοῦντες εὐσεβῶς ἐκδυσωποῦμεν Ἐν Υἱόν σου δυσώπει, Παρθένη, τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὀρθρον.

Κατεύνασον τὸν ταραχὸν τῶν παθῶν μου, Θεράπευσον τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, ἐξέγειρον ἐξ ὕπνου με ῥαθυμίας τῆ μεσιτείας σου, τῆ προστασίας σου, παναγία Δέσποινα, Μητροπάρθενα.

Ἀνοιξον κρούουσιν ἡμῖν, καὶ τὸ ἔλεος τὸ σὸν προσκαλουμένοις, ταχινῆ τῶν ἀνθρώπων καταφυγῆ, καὶ στερῶν ἐν πᾶσι βοήθεια, Παρθένη, καὶ τῶν ἐν ἀνάγκαις βεβαία προστασία.

Δ Τῆ ὀξυτάτῃ σου πρεσβείᾳ, τῆ ἀγρύπνῃ σου σκέπῃ, τῆ κριταῖᾳ σου, Δέσποινα ἀγνή, νῦν βοήθειᾳ συντήρησον τοὺς πιστοὺς σου οἰκέτας ἐκ πάσης ἐναντίας προσβολῆς, καὶ παθῶν, καὶ πταισμάτων, καὶ πειρασμῶν διάσωσον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, ἑσπέρας.

Συνέλαβες ὑπὲρ λόγον καὶ ἔτεκες ὑπὲρ φύσιν, Θεογεννητορ, τὸν Δεσπότην τῆς κτίσεως, ἐν ἀπαύστως πρέσβευε ρυσθῆναι ἡμᾶς ἐκ πάσης ὀργῆς τοὺς σε δεῖ μακαρίζοντας.

Ἡ πάντων δεσπύουσα τὰς ἰκεσίας δεχομένη, Δέσποινα, τῶν δούλων σου, ἀγία Θεοτόκε, τοῦ σκότους με λύτρωσαι, καὶ πρὸς τοῦ ἀσβέστου, τῶν κακῶν μου τὰ πλήθη ἐξαλείψασα τῆ ἐν σῇ μεσιτείᾳ, καὶ μόνη τῆ θείας σου πρεσβείᾳ.

Ὅτι ἀνέδειξέ σε Θεός, Παρθένε ἀγνή, βοήθειαν τοῦ Ἀ γένους τῶν βροτῶν, μὴ ἐλλίπης ἐκτενωῶς καθιχε- τεύουσα αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν πιστῶν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης, ἑσπέρας.

Ἄγία Παρθένε, ἡ τῶν πιστῶν ἀντίληψις μόνη, τὴν πρεσβείαν σου συνεργῶν καιρῷ τῆς νηστείας πᾶσι δίδου τοῖς Θεοτόκον ἀγνήν σε γινώσκουσι.

Ὡς αἰτίαν σε πάντων τῶν ἀγαθῶν, Δέσποινα, πάντες ἐκτενωῶς δυσωποῦμεν συνεισελθεῖν ἡμᾶς τῇ μεσιτείᾳ σου τῷ τῆς νηστείας ἀγῶνι, καὶ πέρας δωρήσασθαι τούτου σωτήριον.

Καθαρὸν ἱλαστήριον τῶν ἀμαρτανόντων, ἅγια Δέσποινα, μεσιτεία σου διάρρηξον τῶν ἀμαρτιῶν μου τὸ χειρόγραφον.

Τῆς νηστείας πύλας μέλλοντες εἰσερχεσθαι, ἐκδυ- σωποῦμέν σε, τοῦ Θεοῦ τὴν πύλην, συνελθεῖν τοῖς οἰκέταις σου, Δέσποινα, καὶ πλατῦναι πάντως τοὺς λογισμοὺς, καὶ διανοίας τὰ σωτήρια πράττειν τὰ θελήματα.

Ταῖς φωτοδόλοις σου ἀστραπαῖς, Δέσποινα τοῦ κόσμου ἀγαθῆ, τὸ τῆς ψυχῆς μου ἀπέλασον σκότος, καὶ τὴν νύκτα τῆς ἀμαρτίας μου, προθύμως ἵνα ψάλλω καὶ μακαρίζω σε.

Ἡ μόνη τὸ ἀσθενές τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως τῷ θεῷ σου τοκετῷ, ἀγνή, ἐπιβύσασα, συνεργός μοι φάνηθι πρὸς τὸ τῆς νηστείας εἰσιόντι θεῖον στάδιον.

Μόνη βοήθεια ἀνθρώπων, βοηθός ἡμῖν καιρῷ τῆς ἐγκρατείας τοῖς σοῖς δούλοις γενοῦ, ὅπως ἐν μετα- C νοίᾳ εὐαρεστοῦντες λάβωμεν οὐρανῶν τὴν βασιλείαν.

Θεοκῆτορ πάναγνε, ἐπὶ σὲ καταφεύγομεν, οἰκτι- ρὸν ἡμᾶς τῇ ἀγαθῇ πρεσβείᾳ σου, καὶ δίδου εὐλάτων τὸν Υἱόν σου καὶ Κύριον ἄψισιν ἡμῖν ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας, τῆς νῦν εἰσαγομένης εἰς πιστῶν σω- τηρίαν τῶν σε ὑμνολογούντων εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Καταπιπτόντων ἐπανόρθωσις, ἀμαρτωλῶν με- σίτις, ξένων ἀνάψυξις, λυπουμένων παράκλησις, παναγία Παρθένε, τὴν τῆς ψυχῆς μου λύπην δια- σκέδασον, ἀγνή, καὶ παράκλησιν ἀνωθεν ἐκ Θεοῦ μοι δοθῆναι δυσώπει, μελωδοῦντι προθύμως, καὶ ὑπερυψοῦντί σε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν ἀγαθὴν ἡ τεκνοῦσα Σωτῆρα, D ἀγάθυνον πάντα ἡμᾶς, πάθεισιν ἀμέτροις καὶ λογι- σμοῖς κεκακωμένους, Δέσποινα, καὶ βεβαρυμένους ἀμαρτιῶν φορτοῖς δυσδαστάτοις, ἵνα σε καταχρέως ὡς Θεοτόκον μεγαλύνωμεν.

Ἡ προστασία πάντων τῶν εἰς σὲ πεποιθότων, ἡ ἐν ἀνάγκαις ἄγρυπνος ὑπάρχουσα προστάτις, Θεο- τόκε, τῆς αἰωνιζούσης λύτρωσαι ἡμᾶς ἠεὲννη, καὶ τῶν ἀποκειμένων κολάσεων πικρῶν, ὅπως χρεωστι- κῶς ὑμνοῦμεν τὰ μεγαλεῖά σου.

Ἦχος β'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος α'.

Ἡ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κυήσασα τραυ- μτισθέντα πάθει, Κόρη, θεράπευτον, καὶ πυ-

Quandoquidem Deus constituit te humani generis auxilium; ne omittas, o Virgo casta, impense eun- dem pro nobis fidelibus deprecari.

Ex canone in die quinta, Vespere.

304 O Virgo sancta, unicum fidelium auxilium, concede adjutricem intercessionem tuam tempore jejunii, omnibus te Deiparam castam agnoscenti- bus.

Te, ut omnium bonorum causam, Domina, uni- versi obnixè deprecamur, ut te mediatrice, in jeju- nii agonem simul descendamus, et ad salutarem ejusdem finem deveniamus.

Purum peccantium propitiatorium; o Domina sancta, intercessione tua effringe peccatorum meo- B rum chirographum.

Jejunii portam ingressuri, te Dei portam deprecamur, o Domina, ut adjuves famulos tuos, atque pe- nitus dilates mentes et cogitationes ad salutaria desideria perscicienda.

Lucidissimis splendoribus tuis, o bona mundi Domina, discute tenebras animæ meæ, et noctem peccati mei, ut alacriter psallam, teque beatifi- cem.

O casta, quæ sola divino partu tuo humanæ na- turæ imbecillitatem corroborasti; esto mihi auxi- liatrix, dum divinum jejunii stadium ingredior.

Unicum hominum auxilium, esto nobis servis tuis adjutrix tempore abstinentiæ; ut in pœnitentia, Deo placite hilariterque servientes, recipiamus regnum cœlorum.

O castissima Dei Genitrix, ad te confugimus: miserere nostri benigna intercessione tua, et redde propitium Filium tuum ac Dominum nobis omnibus tempore jejunii nunc incipientis, in salutem fide- lium: qui te hymnis celebrant per omnia sæcula.

Labentium erectio; peccantium mediatrix; pe- regrinorum refrigerium; tristium consolatio, Virgi sanctissima; animi mei nocerorem dispelle, o casta, et impetra **305** mihi precibus tuis a Deo desuper consolationem; dum hilariter cano, teque su- perexalto per omnia sæcula.

Unica bonorum Virgo, quæ bonum Salvatorem peperisti, bonos effice nos universos, o Domina, immoderatis animi perturbationibus et cogitatio- nibus malos effectos, et importabilibus peccatorum sarcinis gravatos, ut te, prout æquum est, tanquam Deiparam glorificemus.

O omnium, qui in te confidunt, patrociniū, quæ vigilantissima in necessitatibus es protectrix; libera nos, o Deipara, a gehennæ perenni, et ab amarissi- mis suppliciis jam præparatis, ut debite laudemus magnalia tua.

TONUS II.

Ex canone seriæ II primæ hebdomadæ Quadragesimæ.

Impassibilitatis fontem enixa, me passionum vul- neribus confectum medica manu cura, o Puella: et

ab igne æterno eripe me, quæ sola es Dei gratia plenissima (43). Ἀρδὸς αἰωνίου ἐξάρπασόν με, μόνη Θεοχαρίτωτα.

Tu, o casta, quæ cœlificasti substantiam nostram terrenam et corruptibilem; ferventi intercessione tua fac ut dirigantur preces et supplicationes nostræ ad tuum atque omnium Deum et Regem.

Infirmatam omnibus pessimorum dæmonum invasionibus miseram animam meam, medica, o Domina immaculata (44), tu quæ medicum Christum redemptionem nostram peperisti: te enim, o Puella, Virginem incorruptam agnovimus.

TONUS II.

Ex canone sericæ III ejusdem hebdomadæ.

O terra, ab aratoris manu immunis, quæ universi Nutritorem produxisti, qui aperiens manum beneplacito suo, implet omne animal divina virtute: fortifica pane vitali corda nostra debilitata ac fracta ex satietate gravissimorum peccatorum nostrorum.

O Dei Genitrix casta, medicinam adhibe ulceribus animæ meæ, cordisque passionibus, ac mentis volubilitati; quippe quæ sola peccatorum es auxiliatrix, et murus eorum qui hostium deprædationibus sunt expositi.

Quis auditas faciet laudes tuas, o Virgo, quæ incœgocogitabili modo peperisti laudabilem Dominatorem ac Dominum, quem primarii angelorum ordines collaudant. Eundem tu deprecare, o Virgo innupta, pro populo, qui sese peccatis obstrinxit.

TONUS II.

Ex canone sericæ IV ejusdem hebdomadæ.

Tu quæ in omnes creaturas exerces imperium, o Domina; quippe quæ Dominum ipsum peperisti, libera me a servitute dolosi omnium hostis.

Te refulgentem lampadem, et lucernam, in qua ignis Divinitatis commoratus illuminavit eos qui in

(43). «Plenum (inquit Pelbartus in *Stellaris* libr. IV, p. 1, q. 2, a. 3) est cujus nulla pars est vacua, IV, Phys. Ergo, subdit idem, pars originis, id est, conceptionis Mariæ, non fuit a gratia vacua, quod fuisset, si in peccato originali concepta foret; » Sic Pelbartus. Dicitur porro B. Virgo a Josepho « sola divina gratia plenissima; » quia sola per singularem Dei in se benevolentiam, ab omni prorsus peccato, quod gratiam excludit, semper alienissima: vel quia sola a primo suæ conceptionis instanti, et per omne vitæ tempus, divinis oculis in omnibus gratiosissima: vel quia cum ejus gratiæ plenitudo sit ex ejus dignitate mensuranda et maternitatis ejus dignitas omnem quæcumque hominibus possibilem dignitatem superet, plenitudo etiam gratiæ ipsius omnem puro Adæ filio communicabilem dignitatem excedet, et privilegium immun. tatis ab originali peccato, quod gratiam excludit, in se includit. Hinc Paulus de Heredia in tract. *De Concept. B. V.*, ad Innocent. VIII, in illa verba *Ave Maria, gratia plena*. « Plenitudini, inquit, convenit, ut sit per totam essentiam subjecti, quia si ita non esset, nunquam plena esset: essentia vero subjecti divisa est in principium, medium, et

Ἡ οὐρανώσασα ἡμῶν τὴν γαῖαν καὶ φθαρτὴν, ἀγνή, οὐσίαν, τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ κατευθυνθῆναι ἡμῶν ἐντεύξεις καὶ δεήσεις ποιήσον πρὸς τὸν σὸν καὶ πάντων Θεὸν καὶ βασιλέα.

Ἐξασθενήσασαν πάσαις προσβολαῖς τῶν κακίστων δαιμόνων τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἴασαι, ἀχραντε Δέσποινα, ἱατρὸν τετοκυῖα Χριστὸν τὴν ἀπωλύτρωσιν ἡμῶν, τῶν εἰδύτων σε κόρην Παρθένον ἀδιάφθορον.

HXOZ B'.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος.

Ἡ ἀγεώργητος ἡ γῆ ἡ βλαστήσασα τὸν τοῦ παντὸς Τροφέα τὸν ὑπανοίγοντα χεῖρα, καὶ εὐδοκίᾳ τῇ αὐτοῦ ἐμπιπλοῦντα πᾶν ζῶον ἰσχυρῶς θεῖκῃ, στήριξον ἄρτυ ζωτικῶν παρειμένας καρδίας τῷ κόρῳ τῶν δυσχερῶν ἡμῶν παραπτώσεων.

Θεογεννητορ ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου τὰ ἔλκη καὶ καρδίας τὰ πάθη, καὶ νόσος τὰς ἐκτροπὰς θεράπευσον, ὡς μόνη ἀμαρτωλῶν βοηθὸς καὶ πορθουμένων εὐχῆς.

Τίς ἀκούσας ποιήσει τὰς αἰνέσεις σου τῆς τεκούσης ὑπὲρ νοῦν τὸν αἰνετὸν καὶ Δεσπότην, ἀγνή, καὶ Κύριον, ὃν ὑπεραινουῖσιν ἀγγέλων ταξιαρχαί; Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπει ὑπὲρ λαοῦ ἡμαρτηκότος, Παρθένε ἀπειρόγαμε.

HXOZ B'.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος.

Δεσπόζουσα ἀπάντων τῶν ποιημάτων, Δέσποινα, ὡς τὸν Δεσπότην τέξασα, τῆς δουλείας με ἐλευθέρωσον τοῦ δολίου τοῦ μόνου πολεμήτορος.

Σὲ τὴν φαινήν λαμπάδα καὶ λυχνίαν, ἐν ᾗ τὸ πῦρ τῆς Θεότητος οἰκῆσαν ἐφώτισε τοὺς νυκτώδεις

finem; sequitur gloriosam Virginem plenam fuisse gratia in principio, medio, et fine; ergo concepta fuit absque peccato originali. » Sic ille.

(44). Si diligenter evolvantur libri, disputationes, tractatus, et varia scripta eorum qui contra immaculatam conceptionem scripserunt vel eidem modeste subscribere recusarunt, nusquam legetur apud illos titulus immaculatæ, toties a Josepho nostro attributus Virgini: nihil enim disputationem sustinentes volebant dicere repugnans, ut ab Aristotele in *Topicis* didicerant, et probe callebant titulum immaculatæ quomodo unque enuntiaretur, æque esse opinionis Virginem a peccato originali eximentis protestativum. Hinc Hieronymus ab Angesto, exacti judicii theologus, lectura 5, sui *Propugnaculi* contra nolentes gloriosissimam Virginem Mariam dici immaculatam, nullo alio pugnat argumento, quam probatione præservationis ipsius ab originali peccato, ratus non posse illi titulum immaculatæ competere, quam vel unius instantis macula scædasset. Vide *Armamentarium Seraphicum* pro titulo immaculatæ Conceptionis pag. 153.

συγχεθέντας φθορᾷ. ἄχραντε, γεραίρομεν ἅπαντες εὐλογοῦντες, εὐλογημένη, τὸν τόχον σου.

Κριτὴν δικαιοτάτον καὶ μόνον εὐδιάλλακτον ἡ τεκοῦσα, Παρθένε, Χριστὸν τὸν Κύριον, ῥῦσαι με τῆς κρίσεως, Κόρη, καὶ τοῦ πυρός καὶ τῆς τιμωρίας, ἣν μοι προσξένησεν ἁμαρτίας ἡ ἀπόλαυσις.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος.

Κράζομαι ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ θλιβόμενος πρὸς σὲ, καὶ σωθήσομαι, καὶ ἡδονῶν ὑπερβήσομαι τείχος βοήθειά καὶ τῇ σῇ, Παρθένε, δυνάμει τειχιζόμενος.

Ἀνέμεινας ἀφλεκτος τὸ πῦρ τεκοῦσα τῆς θεότητος, Παρθένε, ἀλλὰ κατάφλεξον πάθη ψυχῶν, τῶν πίστει βωόντων σοι τὴν φωνὴν τοῦ ἀγγέλου, χαρᾷ μόνῃ πρόξενε.

Ἡ οὐρανῶσασα τὸ ἡμῶν γεῶδες φύραμα τῇ ἐν σοὶ τοῦ Θεοῦ, πανάμωμε, ἐνοιχήσει, ῥῦσαι πάντας κινδύνων.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος.

Ὁ φωτισμὸς τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἡ σωτηρία τῆς ἀμαυρωθείσης, ἀγνή, ψυχῆς μου, σῶσόν με, σῶσον ἀπολλύμενον, Κόρη, καὶ χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας με ἐνδύσον φθαρέντα δεινοῖς πλτμμελήμασι.

Ἐν ἀμελείᾳ τὴν ζωὴν δαπανήσας, νυσταγμῷ τῆς ἁμαρτίας τὴν ψυχὴν ἐβρύνθην· τῇ δὲ ἀκοιμήτῃ σου προσβία προστρέχω, μὴ δόξης με εἰς θάνατον, Κόρη πανάχραντε, ὑπνώσαι.

Me miserum, irrationabilium actionum sordibus animo et corpore inquinatum (te precor cum clamore et suspiriis, o Dei Mater, omni ex parte perditus), munda me abstersiva intercessione tua; et miserere mei, ac salva me.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος β'.

Ἀμόλυντε σκηνὴ, παναγία Παρθένε, μολυνθέντα με δεινῶν παθῶν ἐπαγωγαῖς τῇ πηγῇ τοῦ ἐλέους σου κάθαρον, καὶ δός μοι ἄμωμους κατανώξεις, Δέσποινα, ἁμαρτίας βυθὸν ἀφανίζουσα.

Ἐν γαστρὶ σου σκηνώσας ὁ Ὑψιστος, οὐρανῶν πλατυτέραν σε εἰδείξε, καὶ προστασίαν ἀμαχον τῶν βωόντων, Παρθένε· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὁμνεῖτε τὸν Κύριον.

Μερίμνη Κυρία τοῦ παντός, παντοίοις με δουλωθέντα ἁμαρτήμασι σὺ ἐλευθέρωσον, Παρθένε· τὸν γὰρ ἐλευθερωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν αὐτὴ ὑπὲρ λόγον ἐκύησας τὴν οὐσιώδη ἀγαθότητα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος β'.

Ἡ μόνῃ κησασα τὸν ἀναρχον Λόγον, πανάμωμε,

(45). Ut verificetur hoc elogium, quod absolute Josephus tribuit Virgini Deiparæ, nempe, quod ipsa dicatur tabernaculum immaculatum, requiritur, quod ipsa in nulla sui parte fuerit aliqua macula infecta; si enim aliquando maculata fuisset (quod sane accidisset si originalis peccati maculam contraxisset), non posset nec vere nec absolute dici tabernaculum immaculatum.

(46). Si beatissima Virgo in ultimo instanti suæ vitæ unum commisisset peccatum veniale, non posset dici absolute immaculata, idem etiam procul

obscura corruptionis nocte detinebantur, te, inquam, universi veneramur, o immaculata ac benedicta, prolem tuam laudibus celebrantes.

Christum ac Dominum, judicem justissimum, et solum placabilissimum, enixa, o Virgo puella, libera me a judicio, et ab igne, atque a supplicio, quod mihi peccati voluptas comparavit.

Ex canone serię v ejusdem hebdomadæ.

Clamabo die ac nocte tribulatus, ad te, et salvus ero, et voluptuosarum affectionum transgrediar murum auxilio tuo, o Virgo, virtute communitus.

307 Incombusta permansisti ignem Deitatis enixa, o Virgo, sed combure tu passiones animarum eorum qui cum fide clamant ad te, voce angeli **B** utentes, o sola gaudii conciliatrix.

Tu, quæ massam nostram terrenam cœlificasti per inhabitationem Dei in te, o purissima, omnes eripe a periculis.

Ex canone serię vi ejusdem hebdomadæ.

O casta, obscuratæ animæ meæ illuminatio, imbecillitatis meæ salus, salva me, o Puella, salva me pereuntem; et incorruptibilitatis tunica indue me, gravissimis peccatis corruptum.

In negligentia ac socordia vitam meam absumpsi, et peccati sopore gravissimo anima mea immersa est. Nunc autem ad vigilantissimam intercessionem tuam recurro: ne permittas me in mortem ob- **C** dormire, o Virgo Deipara.

Ex canone in die secunda secundæ hebdomadis.

O tabernaculum immaculatum (45) sanctissima Virgo, emunda me maculatum gravissimarum passionum illecebris, fonte misericordiæ tuæ: et da mihi, Domine, imbres compunctionis, profundum peccati gurgitem exterminans.

In utero tuo habitans Altissimus, te cœlis latiorum effecit, o Virgo, et præsidium inexpugnabile clamantium: **308** Omnia opera, benedicite et laudate Dominum.

D O Virgo Maria Domina universi, omnium peccatorum me servum effectum vindica in libertatem; tu enim liberatorem animarum nostrarum essentialem bonitatem ineffabiliter genuisti.

Ex canone in die tertia hebdomadis secundæ.

O immaculata (46), quæ sola æternum Verbum ex

dubio dicendum esset, si in primo suæ conceptionis, ac esse instanti aliquod peccatum veniale committeret. Ex, quo evidenter sequitur illam a Josepho nostro absolute non posse vocari immaculatam si peccati originalis scedaretur turpitudine. Nam si exigua peccati venialis macula impedimento foret in primo conceptionis instanti, quo minus immaculata nuncuparetur, quanto magis macula peccati originalis denominationem immaculatæ prohiberet? Vide P. Joan. Eusebium Nierembergium in *Exceptionibus* cap. 2.

te incarnatum absque ulla mutatione illius, peperisti, et post partum Virgo, virilis copulæ experta, permansisti, deprecare pro omnibus, ut a corruptione liberetur vita nostra.

Virginem, montem lapideæ manu non tactum; candelabrum luciferum, scalam per quam felicissime ascenditur; Dei sedem (47), fideles beatificemus.

Vehiculum regale; nubem lucidam; montem pinguisimum; montem coagulatum, te deprecamur, o Virgo a toro maritali immunis medere passionibus animarum nostrarum.

Ex canone in die quarta u hebdomadae, ad Matutinum.

O casta, quæ collapsorum es erectio, me in concupiscentiarum præcipitium delapsam, reducere ad vitam, et propter gravissima peccata in barathrum dejectam, erige.

O Virgo, quæ sine ulla cultura cœlestem spicam protulisti, quæ divina potentia enutrit universa, imple esurientem miseram animam meam.

Quoniam in malitiæ profundis demersus sum, et contrariarum cogitationum tempestatibus jactor, dæmoni obediens, et voluptatibus inserviens: adjuva me, o casta Virgo Mater: et ad salutis viam dux esto mihi.

309 *Ex canone in die v, ad Matutinum.*

Tu, quæ Christo ex carne tua carnem mutuo dedisti; mortifica carnis meæ passiones, o casta Virgo vitæ genitrix.

Rubum igne succensum prævidit te Moyses, o Dei Mater Virgo: propterea extingue affectionum mearum fornaces, et ab igne gehennæ eripe et salva me.

Virginitas et partus in te supra naturam concurrerunt, o arca venerandæ sanctificationis, Virgo Mater casta. Ideo cum fide ad te clamo: Sanctifica me totum; totum libera ab omni violentia passionum, quæ tribulant me.

Ex canone in Parasceve u hebdomadis.

Castam casta mente honoremus: speciem Jacob divinis actionibus decoremus: religiose eam laudemus, ut Dei nostri matrem.

O porta Dei clausa, per quam solus Dominus transivit; deduc me in semitas divinas, et salutis portas aperi mihi, o Deo charissima: ad te enim confugio, o Virgo, unicum generis humani præsidium.

Parce mihi, Christe, quando veneris cum gloria ad judicandum mundum, dissolve nebulam malorum meorum, intercessionibus illius quæ te genuit, et fac me heredem cœlestis regni tui.

(47). Quod, ut Maria digna Dei sedes esset, in qua per incarnationem consideret, a peccato originali experta esse debuerit, pluribus demonstrat

Α ἐκ σοῦ σαρκωθέντα μὴ ἑραπένεξ, καὶ μείνωσα Παρθένο:, μετὰ τόκον, ἀνύμφευτε, ἰκέτευε ὑπὲρ πάντων λυτρωθῆναι ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Τὸ ἀλατόμητον ὕδρος τὴν Παρθένον, τὴν φωτοφόρον λυχνίαν, τὴν εὐδιάβατον κλίμακα, τοῦ Θεοῦ χωρίον, πιστοί, μακαρίσωμεν.

Τὸ βασιλικὸν ὄχημα, τὴν φαίδραν νεφέλην, ὕδρος τὴ πιότατον, ὕδρος τετυρωμένον, ἀπειρόγαμε, σὲ δυσωποῦμεν, Παρθένε, ἴασαι τὰ πάθη τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος β', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Καταπιπτόντων ἐπανόρθωσις, ἡδονῶν κρημνῶ συμπτωθέντα με, καὶ ἀμαρτίαις χαλεπαῖς ἐμπεσόντα εἰς βάραθρα ἐξανάστησον, ἀγνή, καὶ πρὸς ζωὴν καθοδήγησον.

Ἡ ἀγεώργητος βλαστήσασα τὸν ἐπουράνιον στάχυν, τὸν διατρέφοντα θεϊκῆ δυναστείας τὰ σύμπαντα, Παρθένε, ἐμπλήσον πεινώσαν τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.

Ὅτι εἰς βάθος κακίας ἀπέροίμμαι, καὶ λογισμοῖς ἐναντίοις χειμάζομαι, δαίμοσι πειθόμενος, ἡδοναῖς δουλούμενος, βοήθησον μοι, ἀγνή Παρθενομήτορ, πρὸς σωτηρίαν ὁδὸν ὁδηγοῦσά με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Σάρκα τῷ Χριστῷ ἐκ τῆς σῆς δανείσασα, νέκρωσον σαρκὸς μου τὰ πάθη, ζωοκῆτορ ἀγνή Παρθένε.

Βάτον πυρὶ καιομένην Μωσῆς σε προσθεύρει, Θεομήτορ Παρθένε· διό μου κατάσβεσον τῶν παθῶν τὰς καμίνας, καὶ πυρὸς γέννης ἐξάρπασον καὶ σῶσον.

Παρθενία καὶ τόκος συνέδραμον ὑπὲρ φύσιν ἐπὶ σέ, κίθωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἀγιάσματος, Μητροπάρθενε ἀγνή· διὸ πίστει βοῶ σοι· Ὅλον με αγίασον, ὅλον ἐκλύτρωσαι πάσης ἐνεργείας παθῶν τῶν θλιδόντων με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς τῆς ἑβδομάδος β'.

Τὴν ἀγνήν ἀγνεύοντι τιμήσωμεν νοί, καλλονὴν τὴν τοῦ Ἰακώβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν, ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἡ πύλη Θεοῦ ἡ κεκλεισμένη, ἦν μόνος διώδευσεν ὁ Κύριος, ἴθυνον πρὸς τρίβους μεθείας, καὶ διάνοξον τῆς σωτηρίας πύλας μοι, θεοχαρίτωτε· πρὸς σέ γὰρ καταφεύγω, Παρθένε, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Φεῖσαι μου, Χριστέ, ὅταν ἔλθῃς κρίναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, λύσον τὴν ἀχλὺν τῶν κακῶν μου ταῖς ἰκεσίαις τῆς κηρύσεώς σε, καὶ κληρονόμον ποιήσον τῆς οὐρανοῦ βασιλείας σου.

Velasquez in suo opere *De Maria immaculate concepta* libr. 1, dissert. 1, annotat. 3, quem tu consulere.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος β'. Α

Ex canone in Sabbato u hebdomadis.

Νηστεύειν με καὶ ἀπέχεσθαι πάσης ἀμαρτίας ἐνδυνάμωσον, Κόρη, τὸν δυνατὸν, ἀναμάρτητον Λόγον σωματωθέντα ἀρβήτως κυήσασα, καὶ δίδου μοι καθαρτικὸν μολυσμάτων, Πανάμωμε, δάκρυον.

O Puella, da mihi vires, ut jejunare, et ab omni peccato abstinere possim, quæ potentissimum Verbum ab omni peccati labe immune, corpore vestitum ineffabiliter peperisti; et concede mihi lacrymas, o purissima, **310** quibus maculas meas emundem.

Ἕμνον προσάγω σοι, Παρθένη, μὴ παρίδης με κακοῖς κεκρατημένον, ἀλλὰ δίδου, ἀγνή, διόρθωσιν τελείαν διὰ νηστείας πάσης τε ἀγωγῆς ἀγαθοτρόπον.

Hymnum offero tibi, o Virgo: ne despicias me malis obsessum: sed concede mihi, o casta, perfectam correctionem per jejunium, ac vitæ omnis probe peractæ rationem.

Ἐξεκιήλ σε πύλην ἀδιόδευτον, ἀγνή, προεῖδε, μετανοίας πύλας πᾶσιν ὑπανόγουσαν ἀπεγνωσμένοις; ὅθεν δυσωπῶ σε τρίβους μοι ὑπάνοιζον τὰς πρὸς τὰ; ἐκεῖθεν φερούσας καταπαύσεις.

Prævidit te Ezechiel, o casta, portam per quam nulli patebat via; quæ omnibus desperatis aperis portas pœnitentiæ: unde tibi supplico; ut mihi **B** vias aperias, quæ ad cœlestem requiem me perducant.

Φάνηθι, ἀχραντε Δέσποινα, θεῖος συνεργὸς τοῖς ἀχρείοις οἰκέταις σου, καιρῶ τῆς ἐγκρατείας τὰς προσευχὰς ἡμῶν προσάγουσα Κυρίῳ τῶ τῶν αἰώνων βασιλεύοντι.

Esto, o Domina immaculata, divina coadjutrix inutilibus servis tuis tempore abstinentiæ, preces nostras offerens Domino regi sæculorum.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ex canone in feria u heb. iii, ad Matutinum.

Χαίροις ὁ πανάγιος ναὸς, ὁ πόκος ἑ θεόδωρος, ἐσφραγισμένη πηγή τοῦ ἀθανάτου βείθρου, τὴν πόλιν σου, Δέσποινα, φύλαττε ἐκ παντοίων πολεμίων ἀπολιρκήτως.

Salve, o templum sanctissimum, o vellus divino rore infusum, o fons signate fluentis immortalis: gregem tuum custodi, Domina, ab hostium universorum oppugnatione immunem.

Τὸν ἀγεώργητον βότρυον συλλαβοῦσα ἐσχοτισμένον με μέθη τῆς ἀμαρτίας σωφρόνισον, Θεοτόκε Παρθένη, ἐλπίς τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Tu quæ racemum absque ullius cultura concepisti, me peccati ebrietate obtenebratum ad sobrietatem restitue, o Virgo Deipara, spes animarum nostrarum. **C**

Σὺ εἶ, Θεοτόκε, τὰ ὄπλα ἡμῶν καὶ τεῖχος, σὺ εἶ ἡ ἀντιληψίς τῶν εἰς σὲ προσερχομένων· σὲ καὶ νῦν εἰς πρεσβείαν κινουμένον, ἵνα λυτρωθῶμεν τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

Tu es, o Deipara, arina nostra, et murus: tu refugium ad te confugientium. Nunc itaque te oratricem nostram constituimus, ut ab hostibus nostris liberemur.

Θεοχαρίτωτε ἀγνή καὶ εὐλογημένη, μετὰ τῶν ἄνω δυνάμεων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν πάντων ἀσωμάτων, πρέσβευε ἀτελευτήτως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, τὸν ἐκ σοῦ γεννηθέντα δι' εὐσπλαγχνίας, ἵνα δίδεται ἡμῖν, πρὶν ἢ τέλος ἔλθῃ, συγχώρησιν καὶ ἱλασμόν τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ ἐπανόρθωσιν τοῦ βίου, ὅπως οἰκτειρμὸν εὐρεῖν δυνηθῶμεν.

O divina gratia plenissima, casta, et benedicta, una cum supernis virtutibus et archangelis, omnibusque incorporeis deprecare incessanter pro nobis omnibus illum qui ex te natus est per viscera misericordiæ; ut concedat nobis, antequam finis adveniat, indulgentiam, et propitiationem peccatorum, vitæque correctionem, ut misericordiam invenire possimus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος γ'.

311 *Ex canone in feria iii hebdomadis iii.*

Τὰς χεῖράς σου τὰς θείας, αἰς τὸν Κτίστην ἐδάστασας, Παρθένη παναγία, σαρκοθέντα χρηστότητι, προτείνασα δυσώπησον αὐτὸν λυτρώσασθαι ἡμᾶς ἐκ πειρασμῶν, καὶ παθῶν, καὶ κινδύνων, τοὺς πύθην ἀνευφημοῦντάς σε, καὶ βρωῶντάς σοι· Δόξα τῶ ἐνοικήσαντι ἐν σοι, δόξα τῶ προελθόντι ἐκ σοῦ, δόξα τῶ ἐλευθερώσαντι ἡμᾶς διὰ τοῦ τόκου σου.

O Virgo sanctissima, extende divinas manus tuas, quibus portasti Creatorem, propter suam benignitatem incarnatum; eumque precare suppliciter, ut a tentationibus, perturbationibus et periculis eripiat nos, qui te cum affectu celebramus, et ad te clamamus: Gloria ei qui in te habitavit: gloria ei qui ex te processit: gloria ei qui nos per partum tuum in libertatem vindicavit. **D**

Σῶσόν με, σῶσόν με, ἡ τὸν Σωτῆρα τέξασα· ἴδε τὴν θλίψιν μου, ἀγνή, ἣν ἡ πληθὺς τῶν ἀμετρήτων μου κακῶν ἐμποιεῖ καθ' ἡμέραν τῆ ἀθλία μου ψυχῆ, ἐξ ἀπογνώσεως.

Salva me, salva me, tu quæ Salvatorem peperisti: vide tribulationem meam, o casta, quam multitudo immensorum malorum meorum infert quotidie miseræ animæ meæ, ex desperatione.

Κριτὴν ὃν ἐγέννησας, Παρθένη Μαρία, δυσώπει ἐν ὥρᾳ τῆς κρίσεως με, ἀγνή, οἰκτεῖραι καὶ σῶσαι

O casta Virgo Maria, deprecare Judicem, quem generasti, ut in hora iudicii misereatur mei, et

salvet me damnationi obnoxium : o unicum præsidium generis humani.

Montem a lapicida intactum ; portam imperviam, sublimiorem cælo, universisque rebus creatis ; speciem Jacob ; uiam totam auream, et pontem ; et Matrem Creatoris, Virginem fideles beatificemus.

Ex canone in feria iv hebd. iii, ad Matutinum.

Incarnatum ex te, o immaculata, Verbum processit, ut primorum parentum lapsum erigeret per viscera misericordiæ suæ.

Dei Sapientia, domum sibi ædificans, ex te incarnata est ineffabili sui ipsius demissione, o Virgo innupta ; tu enim sola ex omnibus generationibus electa es, incorrupta in habitationem incorrupti Verbi.

Ex te, o Virgo, paupertatem nostram accepit spoliæ, ille qui dives est suapte natura : visibilis autem factus **312** est nobis ille qui invisibilis a superuis choris laudatur, imaginem contritam restituens propter suam bonitatem.

Ex canone in feria v hebd. iii, ad Matutinum.

Domina sancta, Christi Dei nostri Mater ; cum omnium factorem ineffabili ratione pepereris ; exora una cum sacris apostolis assidue bonitatem illius, ut nos ab animi perturbationibus liberet, et peccatorum veniam nobis largiatur.

Lucerna inextinguibilis, thalame undequaque coruscans, Seraphim sublimior, vehiculum cherubicum, ab omni macula immunis (48), a gravissimis peccatis et periculis libera me.

Generaciones generationum beatificant te, ut olim prædixisti, o divina felicitate cumulatiissima : sola enim hominibus beatum Verbum peperisti, quod ex te, modo inexplicabili, corpus assumpsit.

Luce divina illumina me, o Virgo Deipara, genitrix lucis ; animæque meæ caliginem dissipa, ut beatificem te, quam universæ hominum generationes, quemadmodum antea prophetasti, beatam appellant.

Ex canone in feria vi hebd. iii, ad Matutinum.

Novum, ut infantem, peperisti o castissima, Creatorem meum ; quem deprecare, te oro, ut me multa malitia inveteratum, renovare dignetur.

Compesce, o Christi Dei Mater, malitiam cordis mei undequaque periclitantis : collide jacula demonum, et arcus oppugnantium miseram animam meam.

Sanctissima Domina, spes mea et refugium incum, medere vulneribus animæ meæ ; mentem meam pacifica ; ut et ego gaudens collaudem mirabilia tua, o Deipara semper Virgo.

(48). Universum genus maculæ tam actualis quam originalis his verbis a B. Virgine removit Josephus, cum hæc verba absolute, simpliciter, et sine

Α τὴν κατὰ κριτον, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν ἀδιόδευτον πύλιν, τὴν ἀνωτέραν οὐρανοῦ, καὶ τῆς κτίσεως πάσης, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ, τὴν στάμνον τὴν πάγχρυσον, καὶ γέφυραν, καὶ Μητέρα τοῦ Κτίστου, τὴν Παρθένον μακαρίσωμεν, πιστοί.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Σωματούμενος ἐκ σοῦ, Κόρη, προῆλθεν ὁ Λόγος, τὴν ἐκπτώσιν, ἀχραντε, τῶν προπατόρων διὰ σπλάγχνα οἰκτιρῶν διορθούμενος.

Ἐκ σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡ Σοφία οἶκον ἑαυτῇ δομησαμένη ἐσαρκώθη ἀπορρήτῳ συγκαταβίσει, Κόρη ἀπειρώγαμε · σὺ γὰρ μόνη πασῶν γενεῶν ἐκλέεξαι ἀφθόρος ἀφθάρτου εἰς κατοικίαν Λόγου.

Ἐκ σοῦ τὴν ἡμῶν πτωχείαν, Παρθένε, θέλων ἐφόρεσεν ὁ πλούσιος τῇ φύσει · ἐρατὸς δὲ γέγονεν ἡμῖν ὁ ἀοράτως τοῖς ἀνω χοροῖς ὑμνούμενος, τὴν συντριβέσαν εἰκόνα ἀναπλάττων ἀγαθότητι.

Ἐκ τοῦ Κανόμος τῆς πέμπτης τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἄγία Δέσποινα, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Μητερ, ὡς τὸν ἀπάντων ποιητὴν ἀπορρήτως τεκοῦσα, ἰκέτευε, σὺν ἀποστόλοις ἱεροῖς ἐκάστοτε, τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ παθῶν ἡμᾶς λυτρώσασθαι, καὶ ἀρεσὴν ἡμῖν δοῦναι ἀμαρτημάτων.

Λυχνία ἀσβεστος, νυμφῶν δόξωτε, Σεραφίμ ὑπερτέρα, Χερουδικὴν ὄχημα, πανάμωμε, ἀμαρτιῶν με χαλεπῶν καὶ κινδύνων ἐλευθέρωσον.

Γενεαὶ γενεῶν σε, θεομακάριστε, μακαρίζουσι, ὡς πάλα· προσεφήτησας · μόνη γὰρ βροτοῖς τὸν μακάριον τέτοκα ; Λόγον ἀπορρήτως ἐκ σοῦ σωματωθέντα.

Φωτὶ τῷ θεῷ με φωταγωγήσον, ἡ τοῦ φωτός, Παρθένε, θεοτόχε, λοχεύτρια, καὶ ψυχῆς μου τὸν ζόφον ἀπέλασον, ὅπως σε μακαρίζω, ἦν μακαρίζουσι παῖσαι τῶν ἀνθρώπων γενεαί, ὡς προσεφήτησας.

Ἐκ τοῦ Κανόμος τῆς παρασκευῆς, τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, πάναγνε, τὸν Πλαστοουργόν μου, ὃν δυσωποῦσα πεπαλαιωμένον με ἐν πολλῇ κακίᾳ ἀνακαίνισαι θέομαι.

Παῦσον τῆς ἐμῆς πολυωδύνου πάσαν καρδίας τὴν κάκωσιν, Μητερ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ · θραῦσον δαιμόνων τὰ βέλη καὶ τὰ τόξα τῶν ἐκπολεμούντων τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.

Παναγία Δέσποινα, ἡ ἐλπίς μου, καὶ καταφυγή, τὰ τραύματα τῆς ἐμῆς ἴασαι ψυχῆς, τὸν νοῦν μου εἰρηνεύσον, ἵνα καὶ γὼ χαίρων ἀνυμνῶ τὰ μεγαλεῖά σου, θεοτόχε ἀειπάρθενε.

limitatione ulla prolata, ad cujuslibet maculæ immunitatem significandam sint ex se idonea.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἵνα σε φωναῖς διαπρυσίαις ἀνευφημοῦμεν, Κόρη, τὰς φωνὰς ἡμῶν ταύτας προσδέχου, καὶ ἱλασμὸν ἁμαρτημάτων λήψασθαι τὸν Υἱὸν σου καθικέτευε.

Τέτοχος νομίμων δίχα φύσεως τὸν Πλαστοργὸν γενόμενον ἄνθρωπον, ἀχραντε· αὐτὸν οὖν δυσώπει πάντων τὰς ἀνομίας νῦν παριδεῖν καὶ τὰ πταίσματα.

Ὡς τεκοῦσα Θεὸν ἀναμάρτητον, τὰς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐξάλειψον ταῖς μητρικαῖς πρεσβείαις σου, Θεοτόκε, καὶ σῶζε ἀναβοῶντας· Εὐλογοῖτε, τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ γεγένηται, παναγία, μήτρα, πάνταγε· ὅθεν πιστῶς ἀναβοῶ σοι· τὰς κόρας τῆς ψυχῆς μου καταύγασον, καὶ τρίβον τὴν εὐθείαν ἀπέδειξον τῷ σε γνησίως μακαρίζοντι.

Ἐκ τοῦ Κανόνος διπλοῦς τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος δ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Σάρκα γενόμενον ἀναλλοιώτως τὸν Χριστὸν, Παρθένε, κυοφορεῖς, ὃν ἔκτενῶς ἰκέτευς σαρκικῶν παθῶν ἀπαλλάξαι τοὺς προσκυνῶντας σταυρὸν ὃν καθυπέμεινε σαρξί.

Ἀρόρητον τὸ θαῦμα τῆς σῆς κυήσεως, Μητροπάρθενε· πῶς γὰρ λοχεύεις καὶ ἀγνεύεις ἐν ταυτῷ; πῶς παιδοτοκεῖς, καὶ ἀγνοεῖς πείραν ὄλων ἀνδρῶν; ὃ εἶδεν ὁ ὑπὲρ φύσιν ἐξ ἐμοῦ καινοπρεπῶς Λόγος Θεοῦ γεννηθεῖς.

Νοητὸν ὡς ἀγίασμα τὸν ἐν ἀγίοις Θεὸν ἀναπαυμένον τίχτεις, ἀγία Θεομητορ ἀγνή, πάντα τὰ πέρατα ἀγιάζοντα θεῖα προσκυνήσει σήμερον, Παρθένε, ξύλου παναγίου, ἐν ᾧ σαρξί ἐπάγη.

Μόνη ἀρθορος κύεις, μόνη θηλάζεις βρέφος μὴ λοχεύουσα, μόνη τὸν Κτίστην τίχτεις, καὶ Δεσπότην σου, εἰ καὶ δοῦλη καὶ Μήτηρ· σὲ, Παρθενομητορ, ὑμνοῦμεν εἰς αἰῶνας.

Αἱ γενεαὶ σε ἅπασαι μακαρίζουσιν, ἀγνή· Ἰησοῦς γὰρ μόνος ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς σῆς νηδύος, αὐτὸς ὡς ἐπίσταται, ἐποίησε, Κόρη, μετὰ σοῦ, Παρθένε, μεγάλα, ὃν δυσώπει σώζεσθαι ποίμνην καὶ λαὸν σου.

Ἐν τῷ σταυρῷ ὡς ἴστατο ἡ ἀμνάς σου, Ἰησοῦ, τὸν ποιμένα καὶ Δεσπότην αὐτῆς σε ὁρῶσα πικρῶς ἐπωδύρετο, καὶ σπλάγχνα κινουσα ἐπὶ σοῦ, Χριστέ, ἀνεκαλεῖτο· Τί τὸ ξένον θέαμα; ἡ ζωὴ πῶς θνήσκεις;

(49), c. Quid magnum (inquit in sua *Sacra Deipara* pag. 331, P. Sylvester de Saavedra) si a peccato originali non præservavit Virginem, quæ illi Mater futura erat? Naturalis est propensio in cognatorum utilitatem, honorem et gloriam. Unde rogantibus Sinai montis abbatem piissimis monachis, cur Deus tanta, et tot contulisset homini beneficia, respondit referente Philippo

A 313 *Ex canone in Sabbato Domini: c. iii, ad Matutinum.*

Ut te claris vocibus concelebrare possimus, Puella, suscipe has oblationes nostras, et Filium tuum precare ut debitorum nostrorum propitiatio nem recipiamus.

Peperisti, præter leges naturæ, Creatorem hominem factum, o immaculata: eundem ergo suppliciter exora, ut iniquitates et peccata universorum dimittat.

Tu quæ Deum ab omni peccati labe immunem peperisti, dele peccata nostra maternis intercessionibus tuis, o Deipara, et salva clamantes: Benedicite, opera Domini, Dominum.

B Lucis habitaculum factus est sanctissimus uterus tuus, o castissima: unde cum fide ad te proclamo: Illumina pupillas animæ meæ, et viam rectam ostende mihi dum te legitime beatam appello.

Ex canone duplici in feria iii, hebd. iv ad Matutinum.

Christum sine mutatione carnem factum, o Virgo, gestas in utero: eundem obnoxie precare, ut a carnalibus passionibus liberet eos qui crucem, quam secundum carnem sustinuit, adorant.

Ineffabile est miraculum conceptionis tuæ, o Virgo Mater: quomodo enim concipis, et simul casta permanes? quomodo puerum paris, et viri experientiam prorsus ignoras? Ipse solus novit, qui supra naturam ex me, cum esset Verbum Dei, nova ratione genitus est.

Tanquam spiritale sanctuarium, Deum, qui in sanctis requiescit, paris, o sancta et casta Virgo Dei Mater: illum, inquam, qui hodie universos terræ fines sanctificat divina adoratione sanctissimæ crucis, in quam secundum carnem adactus est.

314 Sola sine corruptione concipis, sola lactas infantem, partus sordium nescia: sola edis in lucem Creatorem, et Dominum tuum; ancilla es et Mater. Te, Virgo parens, laudamus in sæcula.

Universæ generationes te beatam dicunt, o casta, solus enim Jesus ex utero tuo natus, ut ipse novit, fecit, o Virgo Puella, magnalia tecum (49): ipsum eundem deprecare pro salute gregis et populi sui.

Ut Agna tua stans juxta crucem, vidit te in ea, o Jesus, pastorem et Dominum suum; desiebat amare, et visceribus commota super te, Christe, ita te compellabat: Quod novum spectaculum est hoc? quomodo moreris, o vita?

presbytero Dioptræ lib. iii c. 3: Quia cognatus nobis et ejusdem substantiæ, ejusdem generis ac formæ, homo natus videlicet, ac proinde naturaliter deditus est ac diligit cognatos, et generis sui substantiæque. Perbelle hæc autem cadunt in sacram Deiparam, quam Dominus magnam effecit, id est omnino liberam, et quam sub tyrannide peccati originalis nunquam permisit.

Ex duplici canone in feria v mediæ hebdomadæ, A ad Matutinum.

Ἐκ τοῦ κανόνος διπλοῦς τῆς πέμπτης τῆς μέσης ἑβδομάδος, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Maria, venerandum Domini receptaculum, erige nos collapsos in chaos gravissimæ desperationis, et peccatorum, et tribulationum: tu enim salus es peccatorum, et auxilium, et forte præsidium, et salvos facis servos tuos.

Mater boni Dei, bonam fac animam meam, quam Malignus mala consuetudine depravavit, misere inescans me: ut te causam salutis laudibus semper celebrem, quæ plurima laude es dignissima.

Peperisti, o Puella, sine viri opera, ab omni labe immunis, Deum, qui pugillo continet fines terræ, et omnibus est antiquior.

Patris sinu non derelicto, in sinu Virginis reclinatus es propter inclinationem humani generis, cujus similitudinem accepisti propter viscera misericordie tuæ: unde te homines laudamus in sæcula.

Tu, quæ gaudium concepisti ad vocem archangelii, abole nunc mœrorem cordis mei, qui corrumpit animam **315** meam: et da mihi, o casta, licium gaudii effectorem; ut in futuro sæculo divinam consolationem invenire possim.

Te gloriosam ac solam Deiparam, quæ Verbum incomprehensibile in tuo ventre continuisti, et secundum carnem peperisti, hymnis magnificamus.

Ex canone feriae vi hebd. mediæ in adorationem venerandæ crucis.

Cum te, o Fili, ineffabili modo peperisti; dolores partus effugi; nunc autem tota doloribus repleta sum: video enim te tanquam malefactorem in ligno suspensum, qui terram absque ullo fulcramento suspendisti. Ita castissima illacrymans loquebatur.

Cum vitam in cruce mortuam Virgo veneranda vidisset, cordis dolorem cohibere non valens, tota commovebatur et exclamabat: Hei mihi, Fili mi! quid tibi populus prævaricator et iniquus retribuit?

Ex utero virginali te peperisti, o Fili, et nunc videns te in ligno suspensum, conturbor et hæreo, et altitudinem mysterii, et multorum judiciorum tuorum profunditatem non comprehendo. Ita castissima exclamabat; quam nos vocibus incessabilibus tanquam Dei Matrem beatificemus.

Cum videres in cruce illum qui, propter bonitatem suam, ex te, o immaculatissima, incomprehensibili ratione natus est, vulnerabantur viscera tua, ac dicebas: Hei mihi, divine Fili? quomodo pro omnibus dolore cruciaris? Pietatem tuam adoro; sit tibi gloria.

Da nobis vires, o casta, ut ab omni malitia jejuniemus, et ut a pravis malisque actionibus semper abstinemus: virtutem nobis concede tu, quæ es omnium hominum præsidium.

316 Mentis meæ angustias dilata intercessione tua, o Domina, quæ universas insidiarum vias hostis nos oppugnantis coangustasti, et per angu-

Μαρία, τὸ σεπτὸν τοῦ Δεσπότης δοχεῖον, ἀνάστησον ἡμᾶς πεπτωκότας εἰς χάος δεινῆς ἀπογνώσεως, καὶ πταισμάτων. καὶ θλίψεων· σὺ γὰρ πέφυκας ἀμαρτωλῶν σωτηρία καὶ βοήθεια, καὶ κραταῖα προστασία, καὶ σώζεις τοὺς δούλους σου.

Ἴμῃτερ Θεῷ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀγάθυνόν μου τὴν ψυχὴν, ἣν ὁ Πονηρὸς συνήθειά πονηρᾷ ἐκάκωσεν, ἀθλίως δελεάσας με, ὅπως ὡς αἰτίαν σωτηρίας ὑμνολογῶ σε αἰεὶ τὴν πολυύμνητον.

Ἐκύησας, Κόρη ἀνανδρε, Θεὸν, πανάμωμε, τὴν κατέχοντα δρακί τὰ πέρατα, καὶ πάντων ἀρχαιότερον.

B Κόλπων οὐκ ἐκστάς τῶν πατέρων ἐν κόλποις ἀνεκλήθης Παρθένου, ἐπ' ἀνακλήσει τοῦ γένους, ὃ ἐφόρεσας διὰ σπλάγχνα, Ἰησοῦ, τὸ ὁμοῶμα. Ὅθεν σε ὑμνοῦμεν βροτοὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Χαρὰν συλλαβοῦσα τοῦ ἀρχαγγέλου τῆ φωνῆ, τῆς ἐμῆς νῦν καρδίας τὴν λύπην ἀφάνισον τὴν ψυχοφθόρον, καὶ δίδου, ἀγνή, χαροποιὸν πένθος, ὅπως εὐρῶ ἐκεῖ τὴν θείαν παράκλησιν.

Σὲ τὴν ἑνδοξὸν καὶ μόνην Θεοτόκον, τὴν τὸν ἀχώρητον Λόγον ἐν γαστρὶ χωρήσασαν καὶ τεκοῦσαν σαρκὶ ὕμνοις μεγαλύνομεν. Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς τῆς μέσης ἑβδομάδος, εἰς τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ προσκύνησιν.

C Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς μέσης ἑβδομάδος εἰς προσκύνησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Ὅτε σε, Τέκνον, ἀπορρήτως ἔτεκον, ὠδύνας ἐφυγον, καὶ πῶς νυνὶ δλη ὀδυνῶν πεπλήρωμαι; ὄρω γὰρ σε κρεμάμενον ὡς κακουργὸν τῷ ξύλῳ, τὴν γῆν ἀσχέτως κρεμάσαντα, ἔλεγεν ἡ πάναγνος κλαίουσα.

Νενεκρωμένην τὴν ζωὴν ἐπὶ σταυροῦ θεωροῦσα, καὶ μὴ φέρουσα τῶν σπλάγχνων τὴν πόνον, ἐδονεῖτο ἡ σεμνὴ Παρθένος ἀνακράζουσα· Οἱ μοι, Υἱέ μου, τί σοι θῆμος ἀνόμιον ἀπέδωκεν;

D Παρθενικῆς, Τέκνον, ἐκ μήτρας σε ἔτεκον, καὶ ὄρωσα ξύλῳ σε κρεμάμενον ἑξαπορῶ, καὶ οὐ συνορῶ ὄψος τοῦ μυστηρίου, καὶ βέθος πολλῶν κριμάτων σου, ἡ πάναγνος ἑδοῶ, ἣν φωναῖς ἀσιγήτοις ὡς Μητέρα Θεοῦ μακαρίζωμεν.

Ἐν σταυρῷ καθορῶσα τὸν δι' ἀγαθότητα ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὑπὲρ νοῦν τεχθέντα, ἐτιτρώσκου τὰ σπλάγχνα καὶ ἴλεγες· Οἱ μοι, θεῖον Τέκνον, πῶς ὑπὲρ πάντων ὀδυνάσαι; προσκυνῶ σου τὸ εὐσπλαγχνον· Κύρια, σοὶ ἡ δόξα.

Νηστεύειν ἡμᾶς, ἀγνή, κακίας πάσης ἐπίσχυσον, καὶ φαύλων καὶ πονηρῶν ἀπέχεσθαι πράξεων αἰεὶ ἐνδυνάμωσον, προστασία πάντων τῶν ἀνθρώπων χρηματίζουσα.

Νός μου τὴν στένωσιν τῆ σῆ πρεσβεία πλάτυνον, Δέσποινα, ἡ στενώσασα πάσας τὰς μεθοδείας τοῦ πολέμητορος, καὶ δι' ὁδοῦ με στενῆς κατευόδου-

σὺν πρὸς πλατυσμὸν τῆς ζωῆς βαδίζειν, Μητέρα Θεοῦ.

Νῦν ὡς ἀρνίον ἀκικόν καθορῶ σε κρεμᾶμενον, καὶ ὑπὸ ἀνόμων τῷ σταυρῷ πηγνύμενον, Υἱέ μου προάναρχε, τοῖς ὕδασι συγκόπτομαι καὶ ταῖς μητρικαῖς περιστατοῦμαι ὀδύναις, ἡ πάναγνος ἐβόα, ἣν φωναῖς ἀσιγήτοις ὑμνοῦμεν καταχρέως, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φθορᾶς σε δίχα τέτοκα ἐκ γαστρὸς, πρὸ αἰώνων Πατὴρ ὄν ἐγέννησε, καὶ πῶς φθορεῖς ἄνθρωποι σπαράττουσί σε, Υἱέ, καὶ τὴν πλευρὰν ὀρύττουσι λόγχῃ. καὶ τὰς χεῖρας σὺν τοῖς ποσὶν ἡλοῦσιν ἀπανθρώπως; ἡ πάναγνος ἐβόα, ἣν ἐπαξίως μεγαλύνωμεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνοσ τοῦ Σαββάτου τῆς μέσης ἐβδομάδος, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος ζητῶν θεῶσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀγνή, ἐκ σοῦ σαρκούται καὶ βροτὸς ὀράται, ὄν ἀπαύστως δυσώπει, εὐρεῖν ἡμᾶς ἔλεος ἐν καιρῷ τῆς ἀπολογίας.

Σὲ τὴν μόνην ἀγαθὴν ἐκδυσωποῦμεν, Παρθένε, κεκακωμένους ἡμᾶς ἀγάθουνον, καὶ ἐκτενῶς τὸν Χριστὸν δυσώπει φύσει ὄντα ἀγαθόν, ἐγκρατείας τὸν καιρὸν τὰ ἀγαθὰ πράττοντας ἀποπληρῶσαι ἡμᾶς ὑμνολογοῦντας αὐτόν.

Τὸν σταυρὸν Χριστοῦ τὸν τίμιον, Θεοτόκε ἀγνή, βλέψαντας, καὶ ἐκ καρδίας προσκυνήσαντας ἡμᾶς, ταῖς σαῖς πρὸς τὸν Δεσπότην ἀξίωσον πρεσβείαις ἰδεῖν καὶ τὰ πάθη τὰ σεπτὰ αὐτοῦ, παθῶν κεκαθαρμένους.

Σαρκὸς μου τὰς κινήσεις ἀπονέκρωσον, ἡ Θεὸν σαρκὶ ἀποτεκοῦσα ὑπὲρ νοῦν, καὶ παράσχου φωτισμὸν τῇ διανοίᾳ μου, ἀγνή, νεφέλη οὔσα φωτός.

Ἐκ τοῦ Κανόνοσ τῆς δευτέρας τῆς ἐβδομάδος δ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τὴν ὠραιότητα τῆς παρθενίας σου, καὶ τὸ ὑπερλαμπρὸν τὸ τῆς ἀγγελίας σου ὁ Γαβριὴλ καταπλαγεῖς ἐβόα σοι, Θεοτόκε· Ποῖόν σοι ἐγκώμιον προσαγάγω ἐπάξιον; τί δὲ ὀνομάσω σε, ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι. Διὸ, ὡς προσετάγην, βοῶ σοι· Χαῖρε, ἡ κεχαριτωμένη.

Πολυώνυμε Κόρη, χαίροις, ἀγία Παρθένε, Θεοκυῆτορ Μαρία, τῶν πιστῶν καύχημα, κατάρως λύτρωσις, κλίμαξ ἐπουράνιε, ἀκατανόητον θαῦμα, βάτε ἀκατάφλεκτη, γῆ ἀγεώργητε.

Ἡ μετὰ τόκον ἀρθορος μείνασα, πανάμωμε, λύτρωσαι, δεόμεθα, ἀγνή, καταφθορᾶς τοὺς δούλους σε πιστῶς τοὺς μελωδοῦντας ἐν ὁμονοίᾳ ψυχῆς· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα.

Μετὰ μαρτύρων, μετὰ προφητῶν τὴν τεκοῦσάν σε, μετὰ ὁσίων πάντων, Χριστέ, δυσωποῦσαν πρόσδεξαι δεῖ, ὑπὲρ δούλων τῶν παροργισάντων σε τὸν μόνον φιλάνθρωπον Δεσπότην, ὄν ἐπουράνιαι τάξεις τρέμουσι.

A stam viam feliciter deduc me, ut ad latitudinem vitæ perveniam, o Dei mater.

Cum videam te nunc, o Fili mi æterne, tanquam agnum innocentem suspensum, et pro iniquis in cruce confixum, discrucior querelis; et doloribus maternis circumdor : clamabat castissima, quam vocibus assiduis debite laudamus in sæcula.

Sine corruptione ex utero te peperit, o Fili, quem Pater ante sæcula generavit : et quomodo homines corruptibiles te dilacerant; et lancea latus tuum perfodiunt, et manus ac pedes inhumaniter clavis configunt? Ita castissima exclamabat : quam nos pro merito magnificemus.

B Ex canone in Sabbato mediæ hebd., ad Matutinum.

Verbum Dei divinum volens hominem deificare, ex te, o casta, incarnatum est, et homo apparuit : quem sine cessatione deprecare, ut in tempore reddendæ rationis, misericordiam invenire possimus.

Te solam bonam deprecamur, Virgo, ut nos malitia infectos, bonos efficias; et impense Christum exores, qui natura bonus est; quatenus abstinentiæ tempus in bonis operibus explere possimus, eundem Christum collaudantes.

Dum pretiosam Christi crucem intuemur, et ex corde adoramus; precibus tuis apud Dominum dignos nos effice, o casta Deipara, ut venerandas illius passiones a passionibus nostris purificati, intelligere possimus.

Tu, quæ Deum in carne, intelligibili ratione peperisti, carnis meæ commotiones mortifica; et concede **317** menti meæ illustrationem, cum sis, o casta, nubes lucis.

C Ex canone in feria II Dominicæ v, ad Matutinum.

Virginitatis tuæ pulchritudine, et immenso castitatis tuæ splendore obstupefactus Gabriel, clamabat ad te Dei para : Quo te encomio digne celebrare possim : et quo te nomine appellem prorsus ignoro, et mente excedo : propterea, juxta id quod imperatum est mihi, exclamo ad te : Ave, gratia plena.

D Salve, multis nominibus celebrata Puella; sancta Dei Genitrix Maria, fidelium gloria, maledictionis redemptio, scala cœlestis, miraculum omni intellectu superius, rubus incombustus, terra nunquam aratro proscissa.

O purissima atque castissima, quæ post partum incorrupta permansisti, redime, te precamur, a corruptione servos tuos, qui fideliter concinunt unanimi consensu : Benedicite, opera, etc.

Genitricem tuam semper suscipe, Christe, cum martyribus, prophetis, atque omnibus sanctis te deprecantem pro servis tuis, qui ad iracundiam provocaverunt te Dominum placabilissimum solum amatorem hominum, et omnipotentem, quem cœlestes exercitus contremiscunt.

Ex canone in feria III hebd. v, ad Matutinum. A Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Divinum Verbi tabernaculum facta es, o sola castissima Virgo Mater, quæ puritate angelos superasti; me super omnēs carnalibus peccatis scedatum emunda intercessionibus tuis, o veneranda; divinis irrigationibus præbens magnam misericordiam.

Requievit in te Christus, o sola benedicta, atque ex te carnem suam suseepit.

Miserationum tuarum stillicidiis, o semper Virgo inviolata, **318** passionum cordis mei sordes, emunda, donans mihi lacrymarum canales, quibus anima mea purificetur.

Animam meam passionum voluptuosarum nigredine obtenebratam, illumina, o casta, quæ lucem peperisti, ut cum fide semper magnificem te.

Ex canone in feria IV hebd. v, ad Matutinum. B Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Cum videres, o veneranda, illum qui ex puris sanguinibus tuis corpus acceperat, atque ex te modo inexcogitabili natus fuerat, suspensum in ligno in medio malefactorum, visceribus discruciaris, et materno affectu plorans clamabas: Hei mihi, Fili mi! quæ est hæc divina atque ineffabilis dispositio tua, per quam plasma tuum vivificasti? misericordiæ tuæ viscera collaudo.

Porta salutaris, pons deducens ad Deum; Christianorum præses, Domina castissima; me vitæ calamitatibus circumdatum, fluctibusque jactatum, gubernâ, o Puella.

O Dei genitrix castissima, animæ meæ vulnera, et peccati cicatrices abole, exsiccans atque exurens C fontibus e latere Filii tui manantibus, et purificans fluentis quæ ex ipso procedunt: ad te enim vocem attollo, et ad te confugio, et te invoco gratia plenam.

Concepisti, o Virgo, sine semine, eum qui universa creavit, Verbum Dei, absque voluntate carnis: absque corruptione peperisti, et absque doloribus, qui cæteras matres invadunt: propterea te Deiparam lingua et corde confitentem, magnificamus.

Ex canone in feria VI hebd. v ad Matutinum.

Cum videret te castissima in cruce sublaturam, exclamabat corde vulnerata, ac dicebat: Propter viscera misericordiarum tuarum, Domine, pati voluisti, præbens omnibus impassibilitatem.

319 Urnam te, divinum Deitatis manna continentem agnovimus, o Puella; arcam, et mensam, et candelabrum, thronum Dei et palatium, et pontem ad divinam vitam traducentem eos qui concipiunt: Benedicat omnis creatura Dominum, etc.

O Domina universis sublimior, fac me passionum malitia superiorem, dum te verissimam Deiparam glorifico, et partum tuum hymnis celebros, o immaculata, Deo charissima, incomprehensibiliter honoratum.

Θεία γέγονας σκηνή τοῦ Λόγου, μόνη πάναγνε Παρθενομήτορ, τῇ καθαρότητι ἀγγέλους ὑπεράρατα, τὸν ὑπὲρ πάντας ἐμὲ βερυτωμένον σαρκὸς πλημμυλῆμασιν ἀποκάθαρον πρεσβείαις σου, τοῖς ἐνθέοις νάματι παρέχουσα, σεμνή, τὸ μέγα ἔλεος.

Ἐπανεπαύσατο Χριστὸς ἐν σοὶ τῇ μόνη εὐλογημένῃ, καὶ σάρκα τὴν ἑαυτοῦ ἐκ σοῦ ἐφόρεσεν.

Τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ βανίσιν, Ἄειπάρθενε ἀμβλυντε, τοὺς μολυσμοὺς τοὺς ἐμπαθεῖς τῆς καρδίας μου ἀπόπλυνον, δακρύων ὄχετοῦς μοι παρεκτικoὺς καθάρσεως ψυχικῆς δωρουμένη.

Ἄναγνε, ἡ σὺ μόνη εὐλογημένη, καὶ σάρκα τὴν ἑαυτοῦ ἐκ σοῦ ἐφόρεσεν.

Ex canone in feria IV hebd. v, ad Matutinum. B Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τὸν ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν σωματωθέντα, καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν ἐκ σοῦ, σεμνή, τεχθέντα, ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον μέσον τῶν κακούργων ὄρωσα, τὰ σπλάγχνα ἤλγεις, καὶ μητρικῶς θρηνοῦσα ἔδδας· Οἱ μοι, τέκνον, τίς ἢ θεία καὶ ἀφατος οἰκονομία σου, δι' ἧς ἐζώσας τὸ πλάσμα σου; ἀνυμνῶ σου τὸ εὐσπλαγγνον.

Ἡ σωτήριος πύλη, ἡ πρὸς Θεὸν γέφυρα, εἰς Χριστιανῶν ἢ προστάτις, πάναγνε, Δέσποινα, περιστατούμενον ταῖς συμφοραῖς με τοῦ βίου καὶ κλυδωνιζόμενον, Κόρη, κυβέρνησον.

Θεογενήτορ πάναγνε, τῆς ψυχῆς μου τὰ τραύματα, καὶ τῆς ἀμαρτίας τὰς οὐλὰς ἐξάλειψον, πηγαῖς ἀποσμήχουσα ταῖς ἐκ πλευρᾶς τοῦ τόκου σου, καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαθαίρουσα βεῖθροις· πρὸς σὲ γὰρ ἀνακράζω, καὶ σὲ καταφεύγω, καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν κεχαριτωμένην.

Συνέλαβες, Παρθένα, δίχα σπορῆς τὸν τὰ σύμπαντα δημιουργήσαντα Λόγον Θεοῦ ἀνευ θελημάτων τῶν τῆς σαρκὸς, ἀνευ φθορᾶς δὲ τέτοκας, ἀνευθεν ὠδίνων τῶν μητρικῶν· διό σε Θεοτόκον καὶ γλώσση καὶ καρδίᾳ ὁμολογοῦντες μεγαλύνομεν.

Ex canone in feria VI hebd. v ad Matutinum.

Ὁρωσά σε ἐν σταυρῷ ἡρτημένον ἢ παναγία, ἡλάλας τετρωμένη τὰ σπλάγχνα καὶ ἔλεγε· Διὰ σπλάγχνα, Κύριε, σῶν οἰκτιρμῶν παθεῖν ἠνέσχου, πᾶσι παρέχων ἀπάθειαν.

Στάμνον τε τὸ θεῖον μάννα κεκτημένην τῆς Θεότητος ἔγνωμεν, Κόρη, κιβωτὸν, καὶ τράπεζαν, καὶ λυχνίαν, θρόνον Θεοῦ, καὶ παλάτιον, γέφυραν μεταγούσαν πρὸς θεῖαν ζωὴν τοὺς ἀναμέλλοντας· Εὐλογεῖτω ἡ πᾶσα κτίσις τὸν Κύριον.

Πάντων ὑπερτέρα, Δέσποινα, τῆς τῶν καθῶν κακίας δεῖξον ὑπέρτερον τὸν δοξάζοντα παναληθῆ σε Θεοτόκον, καὶ ὑμνοῦντα τὸν τόκον σου, ἀχραντε, τὸν ἀκαταληψία, θεοχαρίτωσε, τιμῶμενον.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος ε', Α
εἰς τὸν Ὁρθρον.*

Tu quæ sola es omni laude dignissima, iis qui te remissio, et divinarum charismatum distributio, et

Ἡ τοῦ νόμου τὸν Δοτῆρα, Ἀειπάρθενε κυήσασα, ἐκέτενε τὰς ἀνομίας ὑπεξᾶραι πάσας ἐν καιρῷ τῷ νῦν ἐνεστῶτι τοῖς καλῶς προαιρουμένοις ἐξασκεῖν θείας νηστείας σπουδῆν.

Ἰκεσίαις οἰκτίρμων τῆς κυησάσης σε, καὶ ἀγίων μαρτύρων, καὶ ἀποστόλων σου, φώτισον ἡμῶν τὰς ψυχὰς τοῦ δοξάζειν σε ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φωνῆ ἀγγέλου βουλῆς τὸν Ἄγγελον τῆς τοῦ Πατρὸς ἀρρήτως Θεὸν, Θεοτόκε, ἐκύησας· τὰς φωνὰς οὖν τῶν δούλων σου πρόσδεξαι, ὡς ἐν τῷ τῆς νηστείας χρόνῳ προσάγομεν, καὶ ταύτας προσάγαγε Θεῷ, ὡσπερ θυμίαμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῶν Βαῶν, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἀρχὴ σωτηρίας ἡ τοῦ Γαβριὴλ προσηγορία πρὸς τὴν Παρθένον γέγονεν· ἤκουσε γὰρ τὸ, Χαῖρε, οὐκ ἀπέφυγε τὸν ἀσπασμόν, οὐκ ἐδίστασε ὡς ἡ Σάρρα ἐν τῇ σκηνῇ, ἀλλ' οὕτως ἔλεγεν· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

Χαῖρε, σοὶ βοῶμεν, τῇ κυησάσῃ τὴν χαρὰν, ἡ κεχαριτωμένη Θεοτόκε Παρθένε, Θεὸν ὃν ἔτεκες δυσώπει λυτρωθῆναι κινδύνων καὶ φθορᾶς τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε αἰεὶ.

Παναγία Παρθένε, σὺ με διάσωσον, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας γενοῦ βουθήσια, ἡ τὸν θελητὴν τοῦ ἐλέους κυήσασα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐκ σοῦ, Παρθένε θεοχαρίτωσε, τοῖς ἐν νυκτὶ παθῶν κεκρατημένοις ἀνέτειλε τοῦ φωτὸς καὶ εἰρήνης Χριστοῦ χορηγίς, τὴν ἐξ ἀπροσεξίας λύων παράθασιν, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῖν σαφῶς δωρούμενος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος διπλοῦ τῆς τετάρτης τῶν Βαῶν, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τῷ τιμῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου φυλαττόμενοι, Δέσποινα ἀγνή Θεοτόκε, πᾶσαν προσβολὴν τοῦ πολέμητορος ἀπαντες ῥαδίως ἐκτρεπόμεθα· διό σε καταχρέως δοξάζομεν ὡς Μητέρα τοῦ φωτὸς καὶ μόνην ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Μὴ φληχθεῖσα τῷ πυρὶ τῆς Θεότητος, ἀγνή, κατάφλεξόν μου τὰς ὑλώδεις ὀρμάς τῶν παθῶν, ὅπως πιστῶς, ἀγνή, δοξάζω σε.

Παρθενομητορ ἄχραντε, ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, ἐξ ἧς Χριστὸς ἀνέτειλε, τὸ ζωηφόρον ἄνθος τῶν γηγενῶν, δι' ἧς ἐλυτρώθημεν φθορᾶς καὶ θνητότητος, σὲ ὑμνοῦμεν πάντες, ἀγνή.

Ἐν σοὶ, Παρθένε ἀγνή, ἐθεωρήθησαν πᾶσαι τοῦ Θεοῦ αἰ πορεῖαι, τοῦ φυλάξαντος τὴν σὴν ἀγνείαν μετὰ τὸ κον ἐσφραγισμένην σαφῶς εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἰδοὺ πᾶσαι γενεαὶ μακαρίζομέν σε, ἄχραντε, τὰ μεγαλεῖα τὰ σὰ καθορῶντες· σὺ γὰρ τίκεις ὑπερφυσῶς τὸν τοῦ κόσμου παντὸς Ποιητὴν, Θεὸν ὄντα καὶ βροτόν.

Ex canone in Sabbato hebdomadae v, ad Matutinum.

fideliter laudant, precare ut concedatur peccatorum Verbum sanctissimum exora.

Virgo perpetua, quæ legis Datorem genuisti, eundem precare, ut e medio tollat omnes iniquitates eorum, qui præsentis tempore in divino jejunio sese sollicite exercere deliberant.

Deprecationibus Genitricis tuæ, o misericors, et sanctorum martyrum et apostolorum tuorum, illumina animas nostras, ut glorificemus te in exultatione animi per sæcula universa.

Ad vocem angeli Angelum consilii Patris ineffabiliter concepisti, o Deipara: voces ergo suscipe servorum tuorum, quas jejunii tempore offerimus, easque tu Deo offer, instar thymiamatis.

Ex canone in feria iii in Ramis Palmarum, ad Matutinum.

Principium salutis fuit allocutio Gabrielis ad Virginem: audivit enim, Ave. Non refugit salutationem; non dubitavit ut Sarra in tabernaculo; sed ita dixit: « Ecce **320** ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. »

At te clamamus, Gaude, quæ gaudium concepisti, o gratia plena Deipara Virgo: Deum, quem peperisti, deprecare, ut liberet a periculis et corruptione eos qui te assidue concelebrant.

Virgo sanctissima, tu me salvum fac, et meæ inimitatis esto auxilium, quæ misericordiam amorem concepisti, quem superexaltamus in omnia sæcula.

Ex te, o Virgo Deo charissima, iis qui in nocte passionum delinebantur, exortus est auctor lucis et pacis Christus, transgressionem ex negligentia ortam diluens, et manifeste nobis redemptionem dilargiens.

Ex canone duplici in feria iv in Ramis Palmarum, ad Matutinum.

Pretiosa Filii tui cruce custoditi, Domina casta Deipara, omnem hostis impetum facile omnes evitamus: propterea te pro debito glorificamus tanquam Matrem lucis, atque unicam spem animarum nostrarum.

O casta, quæ a Divinitatis igne nequaquam combusta es, combure materiales affectus passionum mearum, ut cum fide, o casta, te glorificem.

Virgo Mater immaculata, virga Jesse, ex qua Christus exortus est, flos, qui vitam protulit terrigenis; per quam redempti sumus a corruptione et mortalitate; te universi, o pura, collaudamus.

In te, Virgo casta, conspectæ sunt omnes viæ Dei, qui conservavit puritatem tuam post partum manifeste sigillatam in omnia sæcula.

Ecce omnes generationes beatam te dicimus, o inviolata, magnalia tua contemplantes: tu enim supernaturaliter parvis universis Conditorem Deum et hominem.

Inter mulieres tu sola speciosa facta es, o casta A
omni miraculo superior, quæ pulcherrimum Ver-
bum concepisti. **321** Ipsum ergo deprecare, ut
formosam reddat deformitatem cordis mei.

Puerperam virginem quis audivit, et matrem
sine viro? Tu efficis hujuscemodi prodigium, Ma-
ria: sed dicito mihi, quomodo? Ne scrutaris pro-
funda divini partus mei. Verissimum est hoc; sed
ab humana mente comprehendi non potest.

*Ex canone in feria v, in Ramis Palmarum, ad Ma-
tutinum.*

Animæ meæ passiones dolorificas et carnis meæ
morbos velociter cura, o purissima: mentis meæ
siste instabilitatem; et fac me dignum ut cum
tranquillitate animi offeram puras preces Regi om- B
nium, et exorem pro remissione lapsuum meorum,
o Deipara.

Ex te divina scaturivit aqua immortalitatis et
vitæ, o Dei Genitrix purissima et castissima; per
quam, bibentes a mortifera siti liberantur.

Te lucis portam fulgidam vidit Propheta, o pu-
rissima: lucis enim datorem nobis similem factum
ineffabili ratione peperisti, quem superexaltamus
in universa sæcula.

In duabus voluntatibus et essentiis peperisti no-
bis unigenitum Filium Patris, o Puella immaculata,
hominem factum, ut nos ille supremus Deus divinæ
naturæ participes efficeret.

*Ex canone in feria vi, in Ramis Palmarum ad C
Matutinum.*

O Virgo purissima, Mater Christi Dei, gladius
pertransivit sanctissimam animam tuam, cum cru-
cifixum voluntarie Filium et Deum tuum aspiceres;
quem ne cesses, o benedicta, rogare, ut nobis tem-
pore jejunii peccatorum indulgentiam largiatur.

Misericordiæ tuæ stillicidiis irriga, o immacula-
tissima (50), **322** cor meum flamma peccati lique-
factum; et extinctam cordis mei lucernam, tu quæ
es porta lucis, accende.

Sacræ prophetarum voces te prædicant symbolice,
o Virgo, portam, et montem, et tabernaculum san-
ctum: lucis nubem, ex qua sedentibus in tenebris
et umbra exortus est sol, unicus lucis dator.

Tremendus est partus tuus, o Deipara Mater D
Christi: propterea beatam te fideliter appellamus,
et venerabiliter glorificamus generationes generatio-
num in sæcula. Amen.

(50) Cum vox immaculatæ et multo magis im-
maculatissimæ, æque ac vox virginitatis innocen-
tiam quamdam nunquam labe opposita contamina-
tam sonet, perspicuum est S. Josephum, dum Vir-
ginem absolute immaculatam, atque immaculatis-
simam toties nominavit, voluisse nunquam ullam
ei inexistisse peccati maculam, ac proinde nec ori-
ginalem quidem, quæ teterrima est atque mortalis.
Unde ex mea sententia, non bene aliqui, qui Vir-
ginem quidem recte dici immaculatam admittunt,

Ἐν γυναιξὶ σὺ μόνη ὠραιώθης, ὧ ὑπερθαύμαστε
ἀγνή, ὠραιότατον τὸν Λόγον ἀποκυήσασα, τὸν ὑπὲρ
πάντας φανέντα βροτοὺς ὠραῖον. Αὐτὸν οὖν ἐκδυώ-
πει τὸ εἰδεχθῆς καθωραῖσαι, Παρθένε, τῆς καρδίας
μου.

Παιδοτόκον παρθένον τίς ἤκουσε, καὶ μητέρα
πλὴν ἀνδρός; Μαρία, ἐκτελεῖς τὸ τεράστειον, ἀλλὰ
φράζε μοι τὸ πῶς; Μὴ ἐρεύνα τὰ βάθη τῆς θεοτοχίας
μου· τοῦτο πανάληθες, ὑπὲρ δὲ ἀνθρώπινον νοῦν ἡ
κατάληψις.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης τῶν Βαίων, εἰς
τὸν Ὁρθρον.*

Τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη τὰ πολυώδυνα, καὶ σαρ-
κός μου τὰς νόσους ἐν τάχει ἴασαι, τὴς τοῦ νοός
μου ἐκτροπᾶς στήσον, πανάμωμε, καὶ ἐν γαλήνῃ
λογισμοῦ εὐχὰς προσφέρειν καθαρὰς τῷ βασιλεῖ τῶν
ἀπάντων ἀξίωσον, Θεοτόκε, καὶ ἐξατελεῖσθαι πται-
σμάτων ἄφεσιν.

Ἐκ σοῦ τὸ θεῖον ὕδωρ ἀνέβλυσεν ἀθανασίας καὶ
ζωῆς, Θεοκυῆτορ πανάμωμε, οὗ οἱ γευόμενοι, δίψης
ἀγνή, θανατηφόρου ρυσθήσονται.

Πύλην σε φωτὸς πεφωτισμένην βλέπει ὁ προφη-
της, πανάμωμε· τὸν φωτοδότην γὰρ τίκεις ἀφρά-
στως ἡμῖν ὁμοιωθέντα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Ἐν δυσὶ θελήσει καὶ οὐσίαις τέτοκας ἡμῖν Υἱὸν
τὸν μονογενῆ, Κόρη, τοῦ Πατρὸς, γενόμενον ἀνθρω-
πον, ἵνα ἡμᾶς δείξῃ κοινωνοὺς φύσεως, ἀχραντε,
θείας ὁ ὑπέρθεος.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς τῶν Βαίων, εἰς
τὸν Ὁρθρον.*

Παρθένε πανάμωμε, Μῆτερ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ,
ρομφαία διήλθες σου τὴν παναγίαν ψυχὴν, ἥνικα σταυ-
ρούμενον ἐβλεψας ἐκουσίως τὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν σου,
ὃν, εὐλογημένη, δυσωποῦσα μὴ παύσῃ, συγχώρησιν
πταισμάτων καιρῶ νηστείας δωρήσασθαι.

Ῥανίσαι τοῦ ἐλέους σου κατάρδευσον, πανάχραντε,
τὴν ἐκτακεῖσάν μου καρδίαν φλογμῶ τῆς ἀμαρτίας,
καὶ τὸν ἐσβεσμένον μου τῆς καρδίας ἀναψὸν λύχνον,
πύλη τοῦ φωτός.

Ἱεραὶ σε τῶν προφητῶν κηρύττουσι φωναὶ συμ-
βολικῶς πύλην καὶ ὄρος, καὶ σκηνὴν τὴν ἀγίαν, φω-
τὸς νεφέλην, ἐξ ἧς τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημέ-
νους ἀνέτειλεν ἥλιος, Παρθένε, ὁ μόνος φωτοδότης.

Φρικτὴ σου ἡ λοχεῖα, Θεοτόκε Μῆτερ Χριστοῦ· διό
σε μακαρίζομεν πιστῶς, καὶ δοξάζομεν σεπτῶς αἱ
γενεαὶ γενεῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

conceptionem tamen negant dicendam esse imma-
culatam. Nam si Virgo est immaculata, ergo nun-
quam inquinata est ulla macula etiam originali in
conceptione, cum conceptio non sit subjectum
maculæ originalis, sed sit actio nectens animam
corpori, vel utriusque unio, in qua non cadit
macula, sed in animam, prout substantem illi
actioni vel conceptioni. Vide P. Theophilum Ray-
naudum in opere prænotato: *Pietas Lugdunensis erga
immaculatam B. Virginis Conceptionem.*

EJUSDEM S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

THEOTOCIA (51)

Sive Allocutiones ad beatam Virginem Deiparam.

Ex canone seriae II hebd. II (a).

Cum Christum ex mortuis secundum carnem resurgentem vidisses, o Dei genitrix, gaudebas. Sed nunc cum affectu ad te clamo, o casta, gratulabundus, ut eundem deprecereis ut mihi concedat in futuro saeculo divinam tuam advocacionem ac patrocinium reperire.

In ulnis ferens Christum ex te corporatum, Virgo, ipsum roga ut ulnis me colligat nunc errantem per omnia abrupta vitae, ac passim quotidie per negligentiam offensantem.

323 Obstupescit universus orbis, Domina, ad cogitatione superius mysterium partus tui. Paris enim Emmanuelem vere Deum immaculatissima (52), eundemque propter nos hominem, qui cruce sua solvit tyrannidem mortis.

Ex canone seriae III hebd. II.

O miracula! o stupore plenum nuntium! Paris enim carne Deum, qui solvit mortis vincula, et corruptione homines liberavit, Virgo apud Deum gratiosissima.

Viso quem peperisti Deo cum resurgeret ex mortuis, apparuisti gaudio plena, Virgo Maria: illum

(51). In pervetusto codice pergamenaceo Graece ms. celeberrimae bibliothecae Barberinae n. 118, praeter Triodiam (de quo supra diximus) a pag. 217 et deinceps, exstat aliud Triodium, quod incipit ab Antipaschate (seu ab octava Paschae, nimirum a feria 2 post Dominicam in Albis) usque ad Dominicam omnium Sanctorum, quae apud Graecos est prima post Pentecostem, cum sua hebdomada sequenti: et, praeterquam quod in ipso titulo praefert auctorem Josephum, canon seriae 2 hebdomadis 2, hanc habet acrostichidem: *Canit ista Joseph.* Hoc Triodium (quod tanquam pretiosissimum thesaurum mihi detexit vir clarissimus, a me alias, licet non pro meritis, laudatus Leo Allatius et D. Carolus Moronus, eminentissimi D. Francisci Barberini S. R. E. cardinalis vice cancellarii bibliothecarius, vir eruditissimus, et non solum de me, sed de plurimis hominibus eruditis optime meritus, et merens, mihi humanissime communicavit) praeter canones trium odarum (a quibus Triodium denominatur), habet etiam canones tetraodios, id est quatuor, ne canones integros, novem odarum. Et licet in eo quaedam sint folia abscissa, atque alicubi character ob antiquitatem ita consumptus, ut vix legi possit, Theotociis tamen, quae remanserunt, et legi poterunt, Lectorem fraudari non sum passus, sed ea, ut Marianis cultoribus prodessent, ex praedictis canonibus fideliter excerpta, et partim a P. Petro Possino soc. Jesu theologo viro doctissimo ac eruditissimo, partim vero a P. Ludovico Maraccio fratre meo, de Graeco in Latinum sermonem translata, supra in hoc opere exhibui:

(52). Licet vox immaculata, saepissime a Josepho nostro B. Virgini tributa, et quod sit negativa, et juxta suae significationis amplexum, totius ac cujuslibet maculae carentiam comprehen-

A igitur ora, Virgo, ut ex corde nostro dolorem penitus omnem abstergat.

Lumen inocciduum splendens ex mortuis cum vidisses, gaudio repleta es magno, et congausa es, Virgo, sanctissimis discipulis, cum quibus nobis impetra remissionem innumerabilium culparum, Deipara tutela fidelium.

Ex canone seriae IV hebd. II.

Spectata es superior angelis, cum Deum corporasses crucifixum sepultum, et mortuis incorruptionem, o Virgo, largientem: Quem deprecere ut servet nos laudantes te.

Mortificato tuus, o Virgo, Filius inferno, sicut praedixerat, e mortuis surrexit. Illum ora, ut a peccati et supplicii pernicie liberet omnes qui ad te in fide clamant.

Laetissimum totum, forma incomparabilem, ut Sponsa conspicata, Virgo e tumuli thalamo in carne procedentem, gaudio repleta es. Quem supplica ut corruptione ac poena nos liberet.

324 *Ex canone seriae V hebd. II.*

Qui te ut templum pulcherrimum condidit Jesus (53), Rex maximus, descendens in inferos tene-

hendat: frequenter tamen idem Josephus ipsam B. Virginem etiam immaculatissimae titulo appellavit, ut perspicue intelligatur, eandem B. Virginem fuisse in omni genere puram, ac omnem puritatem possibilem attingisse, quam nequaquam attingere, si impuritatem originalem admisisset. Huic Matthaeus Cantacuzenus imperator in Canticum canticorum firmiter adherens B. Virginis totali puritati *Super immaculatam*, quasi dicere voluerit ascendisse supra omnem puritatem creatam, adhuc ultra justitiam etiam originalem, si fieri posset. Favet S. Eustachius Antiochenus in Hexaemeron, dum ibi Virginem appellat *Acrantos* quae dicitio est totius puritatis ac omnis maculae exclusionis significativa. Quapropter vir eruditissimus Leo Allatius ejus interpret et commentator dicit quod significat, quod *Tota pulchra est, nec ullam admittit omnino maculam.* Et Lexicon locupletatum a Budeo ducit, quod significat: *Nulla aspersus macula, nulla labecula notatus.* Vide Nierembergium in Exceptionibus cap. 6 et 13.

(53). Si B. Virgo ut iemplum pulcherrimum a Deo est condita, nullo pacto dum conderetur, id est dum conciperetur, contraxit originale peccatum, quod non solum omnem amovet ab anima pulchritudinem, sed eam macula inficit atque deturpat. Hinc Thomas de Kempis serm. 25 ad Novitios ait: « Spirituale Dei Templum, quod est B. Virgo Maria ab omni labe pura, supra omnia templa sanctorum praenitet. » Sed optime S. Gregorius Nazianzenus in Epist. ad Nemesium, dum inquit: « In multorum hominum ore hic sermo versatur, Deum hominem, id est, Christum, ex Virginis sinu ortum esse, quem, id est sinum Virginis, Spiritus sanctus, cum Dei magni templo coagnen-

(a) Hic canon, ut alii infra nonnulli, Graece non exstat in Pentecostario Graecorum.

brum habitaculum vacuum fecit, incorrupta Deipara Virgo, ad resuscitandum mortales ut omnipotens.

Vidisti e mortuis excitatum, Virgo, quem carne ineffabiliter conceperas Verbum, et gaudio anima repleta es, illius condescensionem ac demissionem hymnis exaltans, o casta, in sæculum.

Lumen allucens sedentibus in umbra mortis cum peperisses, e mortuis ut vidisti exorians, immaculata (54), cum mulieribus cunctis unguenta ferentibus glorificabas, choros ducens.

Ex canone feriæ vi hebd. ii.

Sanctum Dominum virtutum incorrupta peperisti (55), Eum qui evacuavit inferorum regiam,

tavit templum sanctum extruens, Mater enim Virgo templum Christi fuit, Christus autem Verbi. » Quem locum asserens Gregorius de Valentia tom. IV in 3, p. d. 2. q. 2, a. 1, subdit : « De ipsa etiam Virgine, quatenus fuit templum Dei, dicere videtur, quod fuerit sancta exstructa, id est formata. Sic ille. Consonat S. Proclus orat. vi in qua locutus de Josepho, dixit : « Non meminerat potuisse eam (Mariam) efflei Dei templum, quæ ex mundo erat formata luto : » quasi diceret, Mariam Dei templum effectam, quia ex mundo luto formata, id est, sine originali labe concepta. De puritate originali hujus templi locutus Joannes Taulerus in serm. de Purific. dixit : « Prævenit hoc sapientia æterna, nolens electissimum templum suum aliqua labe aspergi. » Porro (ut in suo *Mariali* serm. 6, de Concept. B. Virginis inquit Bernardinus Bustensis) sapiens architectus volens præclarum aliquod atque admirabile palatium construere, diu prius in mente sua præconcepit illud, antequam ipsum erigat, et adesse producat. Deus ergo, qui omnium est artifex, omnia prospiciens, ut dicitur Sap. 1, volens Filio suo templum virginium fabricare atque domum sibi dignam construere, prius, id est ab æterno præordinavit illam præservare a submersione originalis peccati, ne, si in illo inficeretur, Majestati suæ incongrua habitatio redderetur. Si enim præservavit corpus ejusdem Virginis ab omni corruptione, multo magis præservavit ejus animam, quæ excellentius dicitur templum Dei, quam corpus. Unde Ambrosius in 1 libr. *De Virginibus* ait : « Nam si corpus Virginis Dei templum est, anima ejus quid est ? » quasi dicat multo dignius templum. Et post multa : « Gloriosa Virgo Maria figurata est per domum, et templum, quod Salomon ædificavit Deo, de qua habetur III Reg. vi. Sed templum materiale dicitur sanctum juxta illud Psal. x : *Dominus in templo sancto suo.* Ergo et ipsa Mater Dei fuit sancta et nunquam maculata. Unde de ipsa dicitur illud Aggæ ii : *Magna erit gloria domus illius novissimæ plus quam primæ.* Et ideo de ista domo divina, scilicet benedicta Virgine, dicit David Psal. xcii : *Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudine dierum.* Quod non esset verum si aliquando fuisset peccato infecta. Similiter falsum esset illud, quod dicitur III Reg. vi, in figura Virginis, scilicet, nihil erat in templo, quod non auro legeretur, id est, charitate vestiretur. Falsum etiam esset illud, quod in eodem capite scriptum est, scilicet : *Malleus et securis et omne ferramentum non sunt audita in domo Domini cum ædificaretur.* Non ergo malleo peccati originalis, vel securi, vel aliis ferramentis peccati actualis fuit benedicta Virgo percussa, vel vulnerata. » Sic Bustus : « Merito (inquit P. Simon Vuagnerek in *Mariana Pietate Græcorum*, n. 196, ubi Mariam Salomonis templo assimilat) a prima sui origine intaminatum fuit hoc templum, neque enim homini habitatio preparaba-

A quique resurgens secum resuscitavit hominum massam.

O cælis excelsior, Cherubim superior, pretiosiorque mundo toto, sanctissima Virgo, intercede pro iis qui te in fide semper glorificant.

Mortuos nos peccatis, quæ vitam æternam peperisti, Deipara, vivifica, et prospera ut faciamus quæ ad veram vitam conducunt, ut fideliter te semper beatificemus.

Ex canone Sabbati hebd. ii.

Domina omnium (regem enim Deum concepisti, o casta) vere tu es, o immaculatissima : illum deprecare pro servis tuis.

Quomodo peperisti, Virgo, Creatorem tuum ?

B tur, sed Deo. » (I Paral. xxix, 1.) Et P. Hieronymus Lanuza ord. Prædic. ad probandum, B. Virginem sine originali peccato fuisse conceptam, dixit inter alia : « B. Virgo adumbrata fuit insigni illo templo per Zorobabel ædificato, cujus ore Spiritus sanctus edixit : *Manus Zorobabel cæperunt ædificare Domum istam.* (Zachar. iv, 9.) » B. Hieronymus tradit Zorobabelis nomen significare *Magistrum insignem in Babel* : et ad Christum referri : *Vos vocatis me Magister, et bene dicitis.* (Joan. iii, 13.) Manus illius due in efformanda Virgine, quando concepta fuit, operam dederunt. Non ait *manus* in singulari : quia ambas ad hanc ædificationem adhibuit. Non solum manum, cujus ope esse naturale concedit, sed etiam alteram, quæ confert esse gratiæ. In efformatione nostra manum primo adhibet, cujus ope confert esse naturale, quod operatur in conceptione nostra : alteram deinde manum, qua esse spirituale, et sic in illam facilis patet dæmonis ingressus, quia tunc temporis unica tantum Dei manus adhibetur. Verum in conceptione Virginis duabus simul manibus usus est Deus ; illa, quæ confert esse naturæ humanæ ; ista, quæ confert esse naturæ gratiæ : *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.* (Cant. viii, 3.) Sinistra respectu honorum naturalium, dextera respectu bonorum gratiæ, quibus Virginem circumdedit, quemadmodum agere solet qui alium amplectitur, et manu utraque extensa constringit. Sic Lanuza. Vide Bartholomæum de los Rios in *Horizonte Mariano* tract. 1 cap. 6.

(54) Titulus *immaculatæ*, quem Josephus Noster toties B. Virginis attribuit, optime explicat exemptionem, et immunitatem a peccato originali in B. Virgine, quod recte animadvertit Hieronymus ab Angesto lectura 3, sui *Propugnaculi*, ubi probat non posse Virgini titulum *Immaculatæ* competere, si per instans illam macula peccati originalis attingeretur. Idcirco nunquam Ecclesia sanctorum cuiquam, si Christum deas et Virginem, titulum *Immaculatæ* attribuit per modum cognominis, et absolute prolatis, qui titulus nititur illis Cantico-rum verbis cap. iv ; *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.* Ubi omnem puritatem Naturæ communicabilem innuit, et omnem maculam notam ab ea procul arceat, ut videre est apud Christophorum de la Vega in *Theologia Mariana*, Palæstra 4, certam. 3, n. 519.

(55) Ex P. Thoma p. p. q. 98, a 2, ad 4, parere sine dolore et læsione virginitatis, est effectus connaturalis justitiæ originalis, et status innocentie. Ergo si Virgo incorrupta, hoc est sine dolore et læsione virginitatis peperit sanctum Dominum Virtutum, non contraxit peccatum originale. Vide pro hoc argumento Andreani Peruzzinum in *Analyti purissimæ Conceptionis*, pag. 165, et Ludovicum Crespi a Boria in *Propugnaculo theologico pro definibilitate immaculatæ Conceptionis B. Virginis Mariæ*, pag. 62 et 63.

Inopinatum, **325** et ineffabile miraculum! Ubi enim Deus vult, vincit ordinem naturæ.

Celebramus te mortalium genus ut omnium salutem, o Laudabilissima (56), ad vitam revocati. Per te siquidem omnes maledictionis mortis liberationem nacti sumus.

Ἐκ τοῦ Κυρόνος τῆς Κυριακῆς β', ἀπὸ τοῦ Πάσχα τῶν ἁγίων γυναικῶν μυροφόρων, καὶ Ἰωσήφ τοῦ δικαίου.

Τὴν ἀρχαίαν ἀρὰν ἐν γαστρὶ σου λύσασα, σεμνή, ἀνεβλάστησας ἡμῖν τὴν εὐλογίαν, βρέφος τεκοῦσα οὗτος γὰρ Θεὸς ἐστὶ, καὶ σάρκα φορεῖ.

Μαχαρία εἶ, σεμνή, ἡ ἐκ βίζης Ἰεσσαί, ἐξ ἧς ἡ ῥάβδος καὶ τὸ ἄνθος ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα δι' ἡμᾶς ἀναβλάστησας.

Magnalia (57) tuæ, o incontaminata, quis prædicare conceperis corruptionis expers, solventem vincula multorum, criminum? potest enim quæcunque vult facere.

Σὲ τὴν ἀσπύρω κυήσει γεννήσασαν ὑπὲρ φύσιν τὸν καινίσαντα τὴν φύσιν Χριστὸν τὸν μόνον. Δεσπότην ἀνυμνοῦμεν οἱ πιστοί.

Γαστρὶ ἀγεωργήτως συνέλαβες, ἀγνή, τῆς ἀφθοαρσίας τὸν βότρυν ὡς ἀμπελος, ἐξ οὗ τῆς ἀθανασίας οἱ κρουνοὶ ὡς οἶνον ἡμῖν πηγάζουσι τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Ἐν τῇ γαστρὶ σου, ἀχραντε, πῶς ἐχώρησας βρέφος, ὃν τρέμουσι δυνάμεις αἱ τῶν ἀγγέλων ὡς Θεόν; εἰ μὴ ὡς ἠθουλήθη, ὡς οἶδεν, ἐσκήνωσεν, πάντα θέλων σῶσαι τοὺς ἐξ Ἀδάμ γηγενεῖς, λύσας τὸν Ἀδάμ τῆς ἀρᾶς ἐκείνης τῆς διὰ βρώσεως πικρᾶς.

Ἐν τῇ γαστρὶ σου, ἀγνή, τὸν ἀείζων ἄρτον φεραθέντα ἀφύρτως ἐν φεράρατι ἡμῶν ἐγέννησας ἀτρέπτως ἓνα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἐν δυσὶ ταῖς οὐσίαις.

Εὐφραίνεσθω Ἰεσσαί, χορευέτω καὶ Δαβὶδ· Ἰδοὺ γὰρ ἡ Παρθένος, ἡ θεόφυτος ῥάβδος ἐβλάστησεν τὸ ἄνθος τὸν ἀείζων Χριστόν.

Ex canone feriæ II, hebdom. III.

Vidisti Christum ex mortuis exortum Justitiæ Solem, Deo gratissima, quem roga, ut omnium te

(56) Inter alias Laudes, quas B. Virgini laudabilissimæ attribuere debemus, ut ab ea favores et gratias reportemus, haud postrema esse debet ejus Immunitas a peccato originali. Unde in Missali Romano antiquo apud Balinghem in Parnasso Mariano, pag. 25, canebatur;

*Nos ergo dulci carmine
Laudemus in hac Virgine
Conceptum sine nubilo.
Hanc conceptam ex semine
Et mundam ab origine
Laudet chorus cum júbilo,
Ut mota dulci modulo
Nos servet in hoc sæculo
Mundos ab omni crimine.
Et in mortis articulo
Liberet a periculo
Et inferni voragine.*

Et in quodam Officio de Immaculata Conceptione,
PATROL. GR. CV.

Expers naturæ legum, et matrum usum nesciens peperisti filium sine dolore, Virgo, qui te manu sua in matris utero formavit. Unde omnes generationes merito laudantes te semper beatam prædicant.

Ex canone Dominicæ secundæ post Antipascha, Sanctarum mulierum unguenta ferentium, et Josephi justii.

Antiquam maledictionem in tuo ventre solvens, o veneranda, germinasti nobis benedictionem Christum pariens. Sic enim Deus est, et carnem gestat.

Beata et venerabilis ex radice Jesse, ex qua virga, et flos Christus secundum carnem propter nos germinavit.

Quis dicat terrigenarum ut Creatorem sufficet? Quis dicat terrigenarum ut Creatorem incorruptionis botrum, ut vitis: ex quo immortalitatis fontes, ut vinum, nobis fundunt æternam vitam.

Te seminis experte conceptu enixam supra naturam eum, qui innovavit naturam Christum solum Dominum prædicamus fideles.

Ventre sine cultoris opera Christum concepisti incorruptionis botrum, ut vitis: ex quo immortalitatis fontes, ut vinum, nobis fundunt æternam vitam.

In tuo utero, o immaculata, quomodo continuisti infantem illum, quem, utpote Deum, angelicæ potestates contremiscunt? Certe, ut ipse voluit, ut ipse novit, in me habitavit, cupiens salvare universos ex Adam **326** prognatos, qui Adam ipsum ab illa maledictione absolvit, quæ ex amaro cibo provenerat.

In tuo ventre, casta, semper vivum panem sine fermento commistum massæ nostræ genuisti, immutabiliter unum Filium, et Christum in duabus substantiis.

Gaudeat Jesse, choros agat et David: Ecce enim Virgo divini satus virga germinavit florem semper vivum Christum.

laudantium corda illuminet.

Sacerrimis te vocibus Dei Matrem glorificamus,

quod ex Floris B. Virginis secundum usum Romanum affert idem Balinghem loco citato pag. 34, his verbis Deipara salutabatur:

*Ave, Regina cælorum
Inter omnes mitissima:
Ave, decus Angelorum
Inter omnes pulcherrima,
Simul et Archangelorum
Omni laude dignissima,
Quæ concepta es vitiorum
Sine tæbe, purissima.*

(57) Cum nemo neget per appellationem « Incontaminatæ » affirmari a Josepho, et aliis Patribus puritatem actualement B. Virginis, ita ut nunquam vel veniali culpa fuerit infecta; cur non etiam significetur puritas originalis, cum multo plus contamine originalis peccatum, quam veniale?

ut supernis ordinibus manifeste sanctiorem, et divinum pontem transmittentem mortales ad supermundanos choros.

Lucis genitrix Virgo, divina tua luce illustra cogitationes nostras et corda : intercessionibus tuis perturbationum caliginem dissipans, et omnes per gratiam participes faciens diei vespere carentis.

Ex canone feriæ III, hebd. III.

Omnia continentem concepisti, immaculata Domina. Eum qui contrivit portas inferi, et qui resurrexit, sicut dixerat, die tertio.

Tu es omnium vita : tu vivorum, et mortuorum, consolatio, o Verbum, gaudium, et illuminatio, quæ effulsisti ex Virgine, et die tertia gloriosus e sepulcro resurrexisti.

Viso e mortuis resurgente, Deipara, tuo Filio, et Deo, repleta es gaudio gaudii lætitiæque omnium causa. Propterea **327** te lætanter omnis anima celebrat, et glorificat semper, o Virgo.

Ex canone feriæ IV, hebd. IV.

Gladius animam tuam, Virgo immaculata, pertransiit, quando Christum cruci affixum vidisti : Exsultasti autem eundem e sepulcro conspicata redivivum.

Te splendidam nubem spiritualis solis, Deo gratissima, laudantes prædicamus. Corda nostra illumina, tenebras e cunctis expellens negligentia, et perturbationum, o Dei Sponsa.

O maculæ plane omnis expers (58), roga sine intermissione Christum Deum nostrum, ut eos qui te **C** semper beatam prædicant, liberet e tentationum,

(58) Deiparam Virginem Mariam, omnis plane maculæ, etiam levissimæ peccati actualis, semper expertem fuisse, extra controversiam est : valde enim decuit ut illa, cui tanta cum Christo affinitas, et conjunctio fuit, nullo unquam actualis peccati etiam venialis macula fuerit contaminata, ut optime argumentatus est D. Thomas 3, p. q. 27, a. 4. Ergo Deipara multo magis debet fuisse expers a macula peccati originalis, cum longe magis deceat Dei Matrem macula mortalis, cujusmodi est peccatum originis, quam macula venialis, quæ tamen est voluntaria (non item originalis), tamen levicula est, nec hominem a Deo alienat. Præterquam quod ex immunitate maculæ cujusvis peccati actualis in Deipara, recte infertur immunitas a macula peccati originalis, ex doctrina magni **D** Patris Augustini, quæ fert peccata actualia esse infelicia germina peccati originalis, ita ut ubicunque peccatum actuale invenitur, præcesserit originale, ubi autem nullæ unquam sordes actualis, saltem venialis, reperiuntur, defuerit originale. Ita enim loquitur Augustinus, lib. v contra Julianum c. 9 : « Illud sane magnum verumque dixisti, cum posuisses testimonium Apostoli dicentis : Qui peccatum non fecit : notandum esse, quod judicaverit Apostolus sufficere ad ostendendum in Christo nullum fuisse peccatum, quia dixit nullum eum fecisse peccatum. Ut doceret, inquis, quia qui non fecit, habere non potuit, omnino verissimum est. Profecto enim peccatum etiam major fecisset, si parvulus habuisset. Nam propterea nullus est hominum, præter ipsum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominum, præter ipsum, qui peccatum non habuerit

A et perturbationum procella, et tenebris laqueisque insidiose perplexis diaboli.

Sanctum sanctorum supra mentis captum genuisti, o Deipara, qui sanctificationem, redemptionem, et remissionem peccatorum fidelibus, Te mediante, concedit, qui illius resurrectionem glorificant.

Ex canone feriæ V, hebd. III.

Luctus tibi, immaculata Virgo, conversus est in gaudium, quando vidisti tuum Filium, et Dominum Christum e mortuis die tertia gloriose resurgentem, et mundum illuminantem.

Apparuisti capaxior cœlis, o Virgo, Deum complexa, qui sub terra condi sustinuerat, et mira bonitate morte propria immortalitatem omnibus largitus fuerat, quem pie glorificantes te, ut par est, **B** beatam appellamus.

328 *Ex canone in Parasceve hebd. III.*

Sanctifica corda nostra, sanctissima Dei sponsa (59), quæ vidisti sanctissimum Deum Verbum, e morte resurgentem, et in lætitia clamasti : Omnis substantia laudet Dominum.

Apparuisti, Virgo Mater, auctora Solis Justitiæ : quem cum vidisses excitatum e mortuis, sicut dixerat, et mundum totum illustrantem, gavisæ es, o sancta, laudans illum ut benignum.

Præter naturæ legem peperisti ineffabiliter Verbum Deum ; Quem impiorum consilio, Domina inculpatisima, crucifixum, sepultum, et resurgentem e mortuis ut vidisti, repleta es gaudio, eam pro nobis rogans laudantibus te.

Ex canone in Sabbato hebd. III.

Puerum peperisti tu quidem, sed Virgo perman-

infantis ætatis exortu. » Sic ille. Ex cujus doctrina liquet peccatum originis subsequenter habere peccata actualia, et e contrario in Adam posteris, ubi nullæ reperiuntur actuales maculæ, non antecessisse originale. Cum igitur **B**. Virgo maculæ cujusvis peccati actualis semper fuerit plane expers, sequitur manifeste, quod fuerit etiam plane expers maculæ peccati originalis.

(59) Atque idcirco sine originali peccato concepta. Nam ut inquit Bernardinus de Busto in *Mariæ* serm. 7, de *Concept.* parte II, « Decens fuit et consonum rationi, ut Sponsa castissima Dei, nunquam careret gratia sui Sponsi, sed semper jungeretur illi glutino charitatis, ita ut nec quidem per momentum inter ipsam, et Sponsum inimicitia contraheretur, nec divortium fieret. Si autem in peccato originali fuisset Benedicta Virgo concepta, pro illo tunc non fuisset ejus amica, sed inimica, et a Sponso suo divertisset, et separata fuisset. Sed inter ipsam, et Deum semper fuit amicitia et dilectio. Unde ipsa inquit Cant. vi : *Ego Dilecto meo, et Dilectus meus mihi, scilicet conjunctus est, et semper fuit unitus. Ergo sine peccato concepta fuit.* » Sic Bustus. Hinc S. Petrus Chrysologus in serm. de *Annun.* n. 140, dixit : « Pervolat ad Sponsam festinus interpres, ut a Dei Sponsa humanæ desponsationis arecat, et suspendat affectum : neque auferat a S. Josepho Virginem, sed reddat Christo, cui est in utero pignorata cum fieret. » Quibus verbis non solum supponit, sed etiam expresse fatetur Virginem Dei Sponsam caruisse peccato originali : nam si cum hoc concepta fuisset in utero cum fieret, id est, cum conciperetur, non fuisset pignorata Christo, sed demoni.

sisti, sicut eras antequam pareres, Incorrupta A Virgo Deipara. Nam Deus, quem peperisti, naturam innovavit.

Tibi et soli convenit, ut salutis, et gaudii procuratrici, illud quod angelus attulit, Ave, quod cum fide tibi recinimus, Maria semper Virgo.

Liberata per te est prima Parens antiqua maledictione. Non jam amplius illa in dolore pariet. Tu

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς Κυριακῆς γ', τοῦ παραλύτου.

Τὴν τιμῶσα, ταύτην, ἀγνή, πάλιν σε πάντοτε πιστῶς περιώζε κινδύνων ἀλώσεως Βαρβάρων, πολέμου ἐμφυλίου, καὶ μαχαίρας, καὶ πάσης ἄλλης ἀπειλῆς.

Ἄσπορον ἔσχεσ ὀλλήψιν, καὶ ὑπὲρ νοῦν τοκετόν, Παρθενομῆτορ ἄχραντε ἔργον φρικῶδες, θαῦμα μέγιστον, ἀγγέλοις τιμῶμενον, βροτοῖς δοξαζόμενον, Κόρη Δέσποινα.

Ἡ ἀγνή, πῶς θιλάζεις; πῶς δὲ ἐγέννησας βρέφος τοῦ Ἀδάμ ἀρχαιότερον; πῶς ἐν ἀγκάλαις φέρεις υἱόν, τὸν ἐπὶ ὤμων Χερουβικῶν φερόμενον. Ὡς ἐπίσταται, ὡς οἶδεν ὁ τὸ πᾶν οὐσιώσας.

Τὴν ἄσπορον λοχεῖαν σου, ἀγνή, τὴν ἀκατάληπτον ὑμνοῦμεν γέννησιν, μακαρίζοντες ὡς Μητέρα σε τοῦ Ποιητοῦ πάντων καὶ Δεσπότου.

Ὅ πάντα θεῖω νεύματι φέρων κραταῖται, Θεοτόκε Παρθένε, ἐν ταῖς ἀγκάλαις σου, πάντας ἡμᾶς ἀρπάζων χειρὸς δουλείας τοῦ πονηροῦ, ὡς οἰκτίρμων.

Πάρθενεύεις τεκοῦσα ὑπὲρ λόγον τὸν πρὸ πάντων αἰώνων γεννηθέντα ἐκ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς ἀβρέυστως. Διὰ τοῦτο, ἀγνή, σὲ μακαρίζομεν.

Τόμον σε πάλαι ἐθεάσατο Ἡσαίας, Ἄειπάρθενε, ἐν ᾧ δακτύλῳ τοῦ Πατρὸς Λόγος ἄχρονος ἐγγέγραπτο, ἐκ πάσης ἀλογίας σώζων ἡμᾶς, τοὺς λόγοις σε ἱεροῖς ἀνυμνοῦντας.

Φωτοφόρου προῆλθε νηδύος σου μέγας ὁ Ἥλιος Χριστὸς, καὶ τὸν κόσμον ἐφώτισεν, ἄχραντε, ἐπιλάμψεσι φαιδραῖς, καὶ τὸ σκότος ἐξῆρε τὸ τῆς παραβάσεως ὅθεν ὑμνοῦμέν σε πάντων ὡς αἰτίαν καλῶν, θεονύμφευτε.

330 Ex canone seriae II, hebdomadae IV.

Incarnatum Dominum ineffabiliter ex tuo purissimo sanguine, Deipara, et propter nos morte in carne suscepta resuscitatum intuens e sepulcro,

(60) Non aliam ob causam B. Virgo dicitur *inculpata*, nisi quia fuit prorsus ab omni culpa immunis. Si autem B. Virgo fuit ab omni culpa immunis, ergo non solum ab actuali veniali, ut omnes concedunt, sed etiam, et multo magis, ab originali. Si enim Deus a venialibus culpis B. Virginem non fecisset immunem, nunquam ei inimica, et invisibilis fuisset, utpote habens in se gratiam sanctificantem, charitatem enim non expellunt leves defectus: at non

enim sine dolore, Dei Genitrix, Christum peperisti. Quare te merito felicem praedicamus, et Dominum glorificantes laudamus.

Ad te ipsum recepisti gentem sanctam, eos, qui erant longe a te faciens prope corpore a Virgino suscepto, o Salvator, et non populum tuum vocasti populum tuum divinum; propterea omnes te nunc adoramus, o omnipotens.

329 Ex canone Dominicæ III, in Paralyticum.

Urbem hanc, quæ te, o Virgo, semper fideliter adorat, tu undequaque tuere a periculis captivitatis Barbarorum, civilium bellorum tenebris, a gladio, atque infaustis omnium malorum auguriis.

Seminis expertem habuisti conceptum, partum vero cogitatione superiorem, incorrupta Dei Mater. Opus stupendum, miraculum maximum, ab angelis honoratum, ab hominibus glorificatum, Virgo Domina.

Quomodo, Virgo, lactas? Quomodo genuisti parvulum Adam seniore? Quomodo in ulnis gestas illum qui gestatur supra humeros Cherubicis? Eo modo quem ipse scit et novit, qui rebus universis dedit esse.

Conceptionem tuam sine semine, o casta, partum tuum incomprehensibilem laudamus, Beatam Te nuncupantes, utpote Matrem Dei Factoris omnium ac Domini.

Qui nutu divino cuncta sustinet, tenetur, Deipara Virgo, tuis ulnis, omnes nos eripiens e servitute diaboli ut misericors.

Virgo perseveras postquam peperisti ineffabiliter genitum ante omnia sæcula sine successione ex Patre principio carente: propterea, casta, te beatam praedicamus.

Librum te olim vidit Isaias, o semper virgo, in quo digito Patris Verbum initio carens conscriptum est, quod ex omni irrationali actu et motu liberat nos sacris te verbis collaudantes.

Prodiit ex lucifera tua alvo magnus Sol Christus, et mundum illuminavit, o immaculata, radiis lætissimis, tenebrasque expulit transgressionis. Unde laudamus te ut omnium causam bonorum, o Dei Sponsa.

cum ingenti gaudio glorificasti et magnificasti.

Concepisti, inculpata (60), eum qui cuncta continet, eum ipsum carne generans qui deinde

reddendo immunem ab originali mortali, vi istius fuisset objectum condignum odio Dei, et filia iræ et abominationis. Si a venialibus non reddidisset immunem, adhuc jus retinisset ad hæreditatem æternam, quæ est clara ipsius visio; at non reddendo immunem a peccati originalis infectione, excluderetur de facto a consecutione, illius gloriæ. Item positus in B. Virgine culpis levibus, minime dici poterat, maledictus dies, et hora in qua concepta fuisset: at originali existente vere

mortem tridana sua morte spoliavit. Quem ora, ut animæ meæ vitia mortificet, meque salvum faciat.

Serva et libera civitatem ac populum confugientem ad te, Dei genitrix Virgo, quæ Christum peperisti, ex omni adversaria ira, et excidio, incursio-

dicretur maledicta conceptio B. Virginis sicut, et Job, et reliquorum hominum. Hinc Bustus in *Mariagli*, serm. 7, de *Concept.* part. 1, ait: « Si Deus præservavit, et defendit Virginem gloriosam a veniali peccato, quod non privat gratia Dei, et stare potest cum charitate, ut dicunt theologi, in 4, d. 21, et hoc ut esset idonea Mater sua, et ob amorem quem ipsi ab æterno portavit: ergo inconveniens videtur credere quod permiserit illam sibi in originali peccato privante gratia divina. Non enim esset verus amor, si quis defenderet amicum suum, ne vel modicum leviter verberaretur, quem tamen per gulam suspendi, vel capite permetteret detruncari. » Sic Bustus.

(61) Angelicus Doctor 3, p. q. 27, a. 2, illum locum Jobi III, ubi de diabolo dicitur *Expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis auroræ*, in sensu litterali (etsi metaphórico) exponit de nocte peccati originalis his verbis: « *Expectet Lucem*, id est, Christum, et non videat, quia nihil inquinatum incurrit in Sapientiam, quæ est Christus, ut dicitur Sap. VII; *nec ortum surgentis auroræ*, id est, B. Virginis, quæ in suo ortu a peccato originali fuit immunis. » Sic ille. Cum autem, idem D. Thomas in cap. I Matthæi, duplicem ortum, seu nativitatem agnoscat, scilicet nativitatem in utero, quæ est primâ formatio, et nativitatem ex utero, qua quis exit in lucem: « Nasci de Matre, inquit, est in lucem prodire, in Matre nasci est ipsum concipi. » Ex hoc loco argumentum bonum elici posse videtur ad confirmandum fuisse sanctam, et immaculatam non modo Virginis nativitatem, ad quam cum locum refert S. Thomas, sed etiam Conceptionem? « Neque enim potest negari, inquit Valentia in III p. D. Thomæ, tomo IV, disp. 2, q. 1, puncto 2, quin vel maxime Conceptio ipsa Virginis fuerit quoque ejus ortus; rei namque ortum maxime dicimus esse ipsum rei principium. » Hinc Catherinus in sua *Disputat. pro immaculata B. Virg. Concept.* lib. 1, ad quosdam, qui adducunt hunc Jobi locum: *Expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis auroræ*, et de peccato originali ibi sermonem esse asserentes, quod non vidit Lucem, quæ est Christus, quo illum penitus non conclusit, nec ortum, id est, Nativitatem surgentis Auroræ, quæ est Maria: inde inferbant, quod sola nativitas, et non conceptio Mariæ excipiebatur, et ab eo peccato erat immunis, in hunc modum respondet: Exponunt ortum Auroræ pro Nativitate Mariæ, quæ fuit ex utero; cur non potius pro illa quæ fuit in utero? Cur enim viri isti, ut sæpissime, et multis locis contra Domine puritatem perpetuam agentes, ortum, et nativitatem pro ipsa conceptione accipiunt, atque exponunt etiam verbis, et mente auctorum repugnantibus, ut suo loco monstrabo; nunc autem, ubi ratio maxime suadebat, et pius favor Matri Dei, ortum auroræ pro nativitate, quæ ex utero, non quæ in utero, velint nos recipere, ut hoc Domine privilegium expugnent? At nos discimus potius pro gloria Regine nostræ simili modo exponere, sicut illa faciunt contra illam, ut ortum ipsum pro ipso primo ortu accipiamus, qui fuit in utero cum est concepta, quem ortum procul dubio atra illa peccati nox non vidit. Quod autem ita vere exponi debeat, primum facit, quod ipsa decenter pro aurora significatur, quæ Christi luci adjungitur, quæ certe simul cum est, cum luce ipsa est, nunquam est enim aurora sine

neque gentium, ut te, prout decet, hymnis honorantes magnificemus.

Ex canone feriæ III, hebd. IV.

Sicut Aurora Solem in ulnis ferens, Virgo exorta et nobis in nocte sedentibus (61).

Ut Deificaret humanum genus Deus homo factus

luce. Secundo facit et maxime, quod cum de stellis loquitur Job, per quas procul dubio sancti ipsi significantur, obtenebratas illas caligine noctis hujus pronuntiat? quod certe non videretur verum, si ortum ex utero etiam in quibusdam ipsorum spectarem, ut de Joanne Baptista, et Jeremia omnes concedimus, sicut scriptum est: « Antequam exires de vulva, sanctificavi te. » (*Jerem. 1, 5.*) Non igitur recte excepta fuisset sola aurora in ortu, tanquam peccato illius noctis libera, si per ortum posterior significaretur nativitas, cum et hoc de aliquibus stellis verum esset. Et tamen sanctissimus Job, ut illam luci, id est, Christo adjungeret, et super omnes stellas, id est, sanctos, singulariter magnificaret, solum ejus ortum excipit, ut stellas omnes præ illa obscuratas faceret. Sic Catherinus. Prædicta etiam Jobi verba a S. Thoma allata expendens Andreas Pintus Ramirez in suo opere *De concept. B. Virg.* n. 367, in hunc modum scribit: « Quam libere ortus ab utero hic explicatur, tam libere ortum in utero, id est conceptionem passivam, possumus explicare, et fortasse magis congrue vulgatam nostram (qui est optimus explicandi inodus) aliis versionibus conciliantes. » Sanctes enim Paginus Thomista fideliter ex Hebræo sic vertit: « *Expectet lucem, et non sit, nec videat splendorem auroræ.* » Ortus ergo apud nostrum interpretem splendorem significat, et splendor absolute de quovis Mariæ instanti venit usurpandus. Vatablus legit: « *Expectet lucem, et non adsit, nec videat palpebras auroræ.* » Has palpebras frustra ad nativitatem magis deferat, quam ad conceptionem. In re ergo dubia magis congrue ad honorem Virginis locus ducitur, quam trahitur ad impium. Sed audi quid pro littera Pineda ibi: « Inter reliquas translationes hæc palpebrarum illustrior est, quod oculum cæli respiciat: namque solem cæli oculum videtur aurora quasi post nocturnum soporem, et clausa lumina, iterum diductis, et apertis palpebris vigilantem, et videntem mundo reddere. » Divini ergo Oculi, id est, Verbi, palpebra erit Maria, si Aurora est ex mente D. Thomæ, et quis tanti Oculi palpebras lippas, et conniventes quandoque existimabit? Si nihil in Divinam lucem Christum incurrit inquinatum, cur ejus Mater, ubi lux ista, tanquam inter palpebras, nobis fulguravit, denigratur? Si Maria Aurora est Solis immaculati, cur maculata, imo oppetens, quod Concepta appetit, profanatur? Majus est, quod voluit B. Petr. Dam. ad hunc locum serm. de *Assumpt.* « Hæc est, inquit, Aurora, quam ille non vidit, qui vidit omne sublime, ut erat B. Job, ut illi multa suppressione claudatur dicens: *Non videt ortum surgentis Auroræ.* Sicut Aurora terminum noctis, et diei principium adesse testatur, sic et Virgo noctem expulit sempiternam. » Minus enim congrue tam multa suppressione, id est abstrusione, clausa dicitur Aurora nostra, si ipsas appetentis illius primitias dæmon oppressit: minus congrue clauderetur, si hostis primum illius ostium reseravit. Absit: non solum non tetigit, sed nec eam videre ausus est princeps superbæ sublimium spectator; quam jam se suosque oppressuram, et æterno clausuram carcere pertimebat. Hactenus Ramirez. Vide S. Thomam in psalm. XLV, ubi explicans de B. Virgine illa verba: « Adjuvabit Eam Deus mane diluculo, » inquit, Deum Mariæ existendi adhuc in utero, auxiliatum fuisse: « Et

est ex te, inculpatisima Virgo, quem pulcherrimum A
 e sepulcro prodeuntem, victorem Orci conspexisti
 lætitia exundans.

Lucis datorem peperisti Dominum porta facta

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος δ.
 ἐν τῇ Μεσσηντηκοστῇ.

Μόνη ἐχώρησας τὸν Κτίστην τὸν Ἰδίου, Θεογεννη-
 τος, ἐν γαστρὶ, καὶ σαρκὶ ἐκύησας ἀφράστως, καὶ
 Περθένοσ Ἐμεινας, μηδὲν τῆς παρθενίας λυμανθεί-
 ος· τοῦτον, ἀγνή, ὡς Υἱόν σου καὶ Θεὸν ἀπαύ-
 στως ἰκέτευε ὑπὲρ τῆς ποιμνῆς σου ἀεὶ.

Εἰς τῆς Τριάδος ὦν, γενόμενος σὰρξ ὠρίθης, οὐ
 τρέψας τὴν οὐσίαν, οὐδὲ φλέξας τῆς τεκούσης τὴν
 ἀφθορον γαστέρα, Θεὸς ὦν ὅλος καὶ πῦρ.

Ἢ ἐν γαστρὶ τὸν Θεὸν ἀπερίγραφτον χωρήσασα,
 Θεόνυμφε Παρθενομήτορ ἀγνή, μὴ παύσῃ πρε-
 σβεύουσα ὑπὲρ ἡμῶν, ὅπως διὰ σοῦ ρυσθῶμεν τῶν
 περιστάσεων· πρὸς σὲ γὰρ ἀεὶ καταφεύγομεν.

Γέγονεν ἡ κοιλία σου ἀγία τράπεζα ἔχουσα τὸν
 οὐράνιον ἄρτον, ἐξ οὗ πᾶς ὁ τρώγων οὐ θνήσκει, ὡς
 ἔφησεν ὁ παντὸς, Θεογεννητορ, τροφεύς.

Παρθένον μετὰ τόκον ὑμνοῦμέν σε, παρθένον καὶ
 μητέρα δοξάζομέν σε μόνην, ἀγνή Θεόνυμφε Κόρη·
 ἐκ σοῦ γὰρ ὄντως Θεὸς ἐσαρκώθη ζωοποιήσας ἡμᾶς.

Ἐν γαστρὶ σου ἐχώρησας τὸν ἀχώρητον Λόγον,
 ἐκ μαζῶν σου ἐθήλασας τοῦ κόσμου τὸν τροφέα, C
 ἀγκάλαις ἐβάπτασας τὸν παροχέα ἡμῶν, Θεογεννη-
 τος ἀγνή.

Πῶς ἐγέννησας, εἰπέ, τὸν ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως
 προεκλάμψαντα, καὶ σὺν ἀγίῳ Πνεύματι ἀνυμνού-
 μενον; Ἢ ὡς οἶδεν ὁ μόνος εὐδοκῆσας ἐκ σοῦ τε-
 χούνηναι, Θεοτόκε.

hoc est quod dicit, quod auxiliatus est ei Dominus
 in ipso ortu matutino. »

Andreas etiam Duvallius doctor Sorbonicus in
 suo tract. *De Conceptione B. Virginis*, afferens hæc
 Jobi verba : « Expectet lucem et non videat ; nec
 ortum surgentis auroræ, » quæ S. Thomas in sensu
 litterali, etsi metapharico, exponit de Christo, et de
 B. Virgine, ait : Sicut aurora propter proximita-
 tem, quam cum sole habet, nunquam obtenebra-
 tur, ab eo quippe duntaxat quindecim gradibus, ex
 astrologis, semper distat ; sic neque anima Vir-
 ginis, Deo tantopere proxima, ullius peccati, etiam
 originalis tenebris unquam est comprehensa. Nec
 respondeas, per ortum Auroræ intelligendam esse
 Virginis nativitatem, quæ proprie appellatur ortus,
 siquidem conceptio non minus, imo magis dici po-
 test ortus, quam nativitas, cum ipsa sit principium
 existentia, qua res dicitur ex potentia suarum cau-
 sarum extrahi. Unde Lucæ i, de Christo, qui adhuc
 utero Matris suæ detinebatur scribitur : *Quod in ea
 natum est, de Spiritu sancto est.* Nec dicas fetum
 conceptum, et detentum adhuc in utero, nondum
 esse extra hanc causam, nempe Matrem, quam cer-
 tum est, esse causam per se : et hinc est, quod
 ipse fetus non habeat angelum custodem, donec sit
 egressus ex utero ipso : itemque si Mater marty-
 rium subeat, corona martyrii, ita ut Mater, donec-
 tur. Respondeo enim fetum habere propriam exsi-

lucis, quem e sepulcro fulgurantem intuita, repleta
 es gaudio. Ipsum exora ut mihi concedat, o Virgo
 venerabilis, luctum lætificum, futuræ consolationis
 pignus et causam.

331 *Ex canone seriae iv. hebdom. iv. in sanctam
 Mesopentecosten.*

. Sola comprehendere tuo utero potuisti Conditio-
 rem tuam, Dei Genitrix, et carne genuisti incorru-
 pta virgo permanens, nec pudore uspiam maculata.
 Hunc, Sancta, Filium et Deum tuum ne cesses exo-
 rare pro tuo grege.

Unus Trinitatis, etsi caro factus, agnitus es non
 mutasse, Domine, substantiam, nec ambussisse Ge-
 nitricis incorruptum ventrem, cum Deus omnino
 et ignis sis.

Tu quæ in utero tuo Deum incircumscribibilem
 genuisti, o Dei Sponsa Virgo Mater casta, ne cesses
 intercedere pro nobis, ut per te a circumstantibus
 malis liberemur : ad te enim semper confugimus.

Fuit alvius tuus sancta mensa habens coelestem pa-
 nem Christum, ex quo quicumque comederit, non mori-
 rietur, ut dixit, o Dei Genitrix, universorum nutritius.

Virginem post partum laudamus te, Deipara :
 Virginem et Matrem glorificamus te, o sola casta
 Dei sponsa puella, ex te enim vere incarnatus est
 Deus, qui renovavit nos.

Ventre tuo comprehendisti, quem nullus compre-
 hendit locus. Uberibus tuis lactasti mundi altorem :
 ulnis portasti eum qui nos sustinet, Dei Genitrix
 Virgo.

Quomodo genuisti, age dic : Eum qui ante omne
 tempus ex Patre resplenduit, quinque cum Spiritu
 sancto glorificatur ? Certe ut ipse scit, ut solus vo-
 luit ex te gigni, Deipara.

stentiam distinctam ab ipsa Matris, quod autem
 matre indigeat, est tantum ut conservetur in suo
 esse, non autem ut simpliciter producat. Quod
 autem specialem angelum ad sui custodiam non
 habeat, est quia tunc eo non indiget : nullum enim
 aliud peccatum potest subire quam ex parte Ma-
 tris, ut satis constat, Ideoque alio angelo, ab ipso
 matris, opus non habet. Et licet, si martyrio
 mater afficiatur, coronetur etiam martyrio fetus
 ille, quem supponimus esse animatum, est, quia
 re ipsa propter odium Christi, et Christianæ reli-
 gionis occiditur ad occisionem matris prægnantis.
 Ex quo colligitur fetum conceptum, et anima infor-
 matum, optime dici posse natum, et extra suas
 causas. Hactenus Duvallius. Bernardinus. Denique
 de Busto in *Mariali*, serm. 5, de *Concept.* part. iii,
 probans B. Virginem fuisse in aurora præfigura-
 tam Cantic. vi, ubi dicitur : « Quæ est ista, quæ
 progreditur quasi aurora consurgens ? » ait inter
 alia : Aurora a lumine incipit, et semper in lumine
 crescit, quousque soli jungatur, et nunquam lu-
 mine privatur ; sic B. Virgo a lumine divinae gra-
 tiæ incipiens, nullis unquam est peccatorum tene-
 bris obscurata, sed semper in virtutum omnium
 claritate succrescens, tandem cum Sole Justitiæ
 dulcissimo Filio suo in cœlesti gloria mirandis
 circumdata fulgoribus est conjuncta. Sic ille.

Continuisti alvo tua, Virgo mater, unum Trinitatis, Christum regem, quem laudat universa creatura, quem tremunt supernæ turmæ. Hunc roga, augustissima, ut nostras animas salvet.

332 *Ex canone feriae v, hebdomad. iv.*

Super te sapientia Patris æterni descendit sicut pluvia in vellus, o casta et incarnata citra mutationem, vias vitæ ostendit nobis scientibus te Virginem post partum et Matrem.

Mundi universi Domina effecta, Dei Genitrix, mundanis me scandalis et vitiis corporis, æternisque suppliciis gehennæ libera, ut te laudem.

O tua cogitatione superiora miracula, sanctissima Virgo! Tu enim peperisti incarnatum Deum, qui divina resurrectione sua cuncta salva fecit.

Ex canone Parasceve hebdomad. iv.

Sancta Dei Genitrix, quæ sanctum sanctorum Verbum principio carentis æterni Patris ex eo resplendens peperisti. Roga ipsum iadesinenter, ut sanctificet et illuminet animas et corda nostra, qui desideramus te laudare.

Domus Dei agnita es, castissima Virgo Deipara (62), quippe illi carnem vere animatam ex tuo incorrupta sanguine largita, o immaculatissima, unde te honoramus.

Incarnatur Christus ex te, ineffabiliter Verbum existens Patris, Virgo Deipara, et crucifigitur vo-

Ex canone Dominicæ iv, in Samaritanam.

Salve, throne ignee; salve, candelabrum totam aureum: salve, nubes luminis; salve, Verbi palatium, et mensa spiritualis, quæ Christum panem vitæ digne portasti.

O Virgo Mater, quæ modo inexplicabili in tuo utero Deum universorum concepisti; et supra men-

(62) Sufficit dicere R. Virginem fuisse Domum Dei, ut intelligamus illam sine originali macula conceptam. Nam ut sanctus Thomas a Villanova serm. 3 *De Nativit. B. Virg.*, ait: « Non decebat Domum Sapientiæ aliquam in se habere labem, propter quod anima, cum infunderetur, nullam habuit ex carne, neque contraxit labem peccati. » Sic ille.

Ludovicus quoque Carvajalus in Declamat. expostularia pro Conceptione B. Virginis, in persona ejusdem Virginis in hunc modum loquitur: « Antequam ego formata essem in utero, sui destinata ut essem Mater Dei, et eum in visceribus matris formarer, tunc domus mea, tanquam domus Dei, fabricabatur, non tanquam spelunca Satanæ, » Sic ille apud *Armamentarium Seraphicum* pag. 42. Et in quodam Officio antiquo Immaculatæ Conceptionis apud Ballingham in *Parnasso Mariano*, pag. 39, B. Virgo salutatur his verbis:

*Salve, Virgo sapiens,
Domus Deo dicata,
Columna septemplici.
Mensaque exornata,
Ab omni contagio
Mundi præservata:
Ante sancta in utero
Parentis, quam nata.*

Ἐχώρησας ἐν γαστρὶ σου, Παρθενομήτορ, τὸν ἐν τῆς Τριάδος Χριστὸν τὸν ζωοδότην, ὃν ὕμνεῖ πᾶσα κτίσις, καὶ τρέμουσιν οἱ ἄνω θρόνοι· αὐτὸν δυσώπει, παμμακάριστε, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

lena propter nos, et resurrectione post triduum fines orbis illustrat, cum quo te, ut par est, Beatam prædicamus.

Ex canone Sabbati hebd. iv.

Lacte nutris Nutritum mundi, et portas in ulnis, o Virgo, illum qui divina potestate sua portat universum. Propterea te ut Deiparam laudamus.

Auxiliatrix eorum qui periculis urgentur, Portas et **333** Salus confugientium ad te, Dei genitrix sancta, eos qui cum fide te laudant, tuo patrocinio protege, et ab omnibus malis libera per intercessionem tuam eos, qui fideliter modulantur laudes tuas.

Tu quæ gaudium peperisti, et mœstitiam exterminasti, laudatissima Domina, intercessionibus tuis divinam lætitiā impetra his, qui te fide ferventi, ut vere Dei genitricem celebrant.

Te ut mundi Dominam obsecramus, Sancta (63), ut populum tuum liberes ab omnibus malis, fame, peste, vexatione hostili, quoniam tu præsidium inexpugnabile Christianorum es, Maria Virgo.

C *Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς δ', τῆς Σαμαριτιδος.*

Χαῖρε, θρονε πυρινε, χαῖρε, λυχνία πάγχρυσε, χαῖρε, φωτὸς νεφέλη, χαῖρε, παλάτιον τοῦ Λόγου καὶ νοσητῆ τράπεζα, ἄρτον ζωῆς ἀξίως Χριστὸν βασιτάσασα.

Ἀνερμηνεύτω; συλλαβοῦσα ἐν τῇ γαστρὶ σου τὸν τῶν ὄλων Θεόν, Παρθενομήτορ, ὑπὲρ ἐννοιαν καὶ

(63) Hieronymus Lanuza Ord. prædicatorum, inter alias rationes, quas excogitavit ad probandum immaculatam B. Virginis Conceptionem, hanc nobis proposuit: Observavit S. Thomas, inquit ille, populo antiquo Deum abstulisse casuum et peccatorum occasiones, ut essent sancti, quia nasci ex illis Sanctus sanctorum debebat: « Sancti eritis, quia ego sanctus sum; et pedum, quibus gradiebantur, curam gessisse, ne in culpæ vacuum inciderent: *Pedes sanctorum suorum servabit.* Si ergo priscis illis, ne pedes illorum sordes contraherent, præibat ipse, mundando iter, et obviam offensiones seponendo, ob eam tantum causam, quod ex illis nasci debebat Christus; quanto magis Matri titubandi occasiones auferret, eamque præservaret a sordibus, ut in omnibus vitæ passibus sancta foret? « *Pes tuus non impinget Dominus,* etc. Unde cum Deus jam ipsis vicinus esset, minime dubium est, quin eam puram, et sanctam in primo Conceptionis suæ gressu conservaret. Sic Lanuza, hinc Origenes homil. 1 in Matth. beatam Virginem non solum sanctam, sed plenissimam sanctitatem nuncupavit, ut sic innueret ipsam nullius peccati consortium admisisse. Qua enim ratione plenissima diceretur Mariæ sanctitas, si eam gratia vacuum fuisse aliquando concedatur?

λόγον τέτοκας, μείνασα παρθένος ὡς πρὸ τέκευ, Θεόνημφε.

Ἀκατάφλεκτον βάτον σε ὁ νομοθέτης ἑώρα πάλαι, Δαν:ήλ δὲ ὄρος ἅγιον κατενώει, μόνη Μητροπάρθενε Δέσποινα.

Σὲ πύλην ἀδιόδευτον, καὶ χώραν ἀγεώργητον, καὶ κισσῶν τὸ μάννα φέρουσαν, καὶ στάμνον, καὶ λυχνίαν, καὶ θυμιατήριον τοῦ ἁλλου ἄνθρακος ὀνομάζομεν, ἄγνη.

Παρθένον μόνην τίχτουςαν, καὶ νηδὺν ἀφθορον τρήσασαν ὑμνοῦμέν σε, ἄγνη, θρόνον Κυρίου, καὶ πύλην, καὶ ὄρος, καὶ νοσητὴν λυχνίαν, νυμφῶνα ἐλόφωτον τοῦ Θεοῦ, καὶ σκηνὴν δόξης σαφῶς, κισσῶν τε καὶ στάμνον, καὶ τράπεζαν.

Μετὰ λοχείαν φρικτὴν παρθένος, ἄγνη, διεφυλάχθης, ἄγλα Θεοτόκε· διὸ σε ἅπασα ἀγγέλων χορεία καὶ τῶν ἀνθρώπων γενεαὶ ἅπασαι ἀσιγήτοις ἀνυμνοῦσι φωναίς, χωρίον καθαρὸν τοῦ ἄχωρῆτου.

Ἄνθρακι καθαίρεται ὁ Ἡσαίας προκηρύττων τὸν νοσητὸν ἄνθρακα σαρκούμενον, Παρθένε, ἐκ σοῦ ὑπὲρ ἔννοιαν, καταφλέγοντα πάντων τῶν βροτῶν τὰ ὑλώδη ἁμαρτήματα, καὶ θεοῦντα· δι' οἶκτον τὴν φύσιν ἡμῶν, παναμώμητε.

Φωτὸς γενομένη οἰκητήριον, ἄγνη, καταύγασον τὰς κόρας τῆς ψυχῆς μου ἀμαυρωθείσας πολλαῖς μεθοδεύσεις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ βλέψαι ἀξίωσον τρανῶς τὸ ἀναλάμπαν φέγγος ἐκ σοῦ ὑπὲρ ἔννοιαν καθαρῆ καρδίᾳ.

Ex canone seriae II. hebdomadae v.

Lucis domicilium facta, o Virgo, illumina pupillas animæ meæ plurimis hostis insidiis obscuratas, et dignum me fac, ut clare videre possim puro corde illud jubar, quod ex te supra mentis captum effulsit.

Exortus est formosus ut Sponsus ex mortuis, qui bonitate sua cogitationes excedente, ex tuis visceribus incarnatus est. Quare visa cum apostolis resurrectione post triduum, illum glorificasti.

Quam venerabilis est partus tuus, o laudatissima, per quem nos omnes ab horribili damnatione liber-

(64) Porro B. Virgo Dei Thalamus minime undequaque, id est, omni ex parte, atque omni ex genere, luce coruscasset, si in ipso principio sui esse principio, tetrīs originalis peccati tenebris obvoluta apparuisset. De hoc autem Dei Thalamo loquens Bernardinus Bustensis in Mariali, serm. 6, de Conceptione, part. 1, ait inter alia: « Quis in lecto fetido, et immunditiis pleno, jacere potius assentiret, quam in strato mundissimo, et ab omnibus immunditiis elongato? Nemo enim praesumitur carnem suam odio habere (ut inquit Glossa in Rubrica. § In jus voc.). Beata igitur Virgo Maria quia thalamus divinæ fuit gloriæ, non fuit aliqua peccati sorde polluta. » Sic ille. Hinc sanctus Melito Asianus episcopus Sardensis, homil. de Transitu Virginis dixit: « Domine, praelegisti hanc ancillam tuam fieri immaculatum tibi thalamum. »

A tis captum, verborumque conceptum, eundem peperisti: virgo, qualis ante partum fueras, o Dei Sponsa, permansisti.

Olim te rubum incombustum vidit legislator: Daniel vero te montem sanctum animadvertit, o Regina sola virgo et mater.

Te portam imperviam, et agrum a cultura immunem; et arcam manna continentem et urnam, et candelabrum, et immaterialis carbonis turribulum nominamus, o pura.

Virginem solam parientem, et vulvam incorruptam servantem: thronum Domini, portam, et montem; spiritale candelabrum, thalamum Dei lucidissimum, tabernaculum gloriæ manifeste; arcam, urnam, et mensam, te laudamus, o B casta.

334 Post partum venerandum Virgo, casta, conservata es, o sancta Deipara: propterea te omnes angelorum chori, atque hominum generationes universæ vocibus incessantibus collaudant, o pura sedes illius qui nullo potest loco contineri.

Carbone purificatus est Isaias, qui spiritualem carbonem vaticinans prædicavit, ex te, o Virgo, incogitabili ratione incarnatum, qui materialia omnium peccata comburit, nostramque naturam misericorditer deificat, o immaculatissima.

O pura, quæ lucis habitaculum facta es, illumina pupillas animæ meæ, multis inimici insidiis obscuratas; et fac me dignum ut perspicue puro corde intueri possim nitorem ex te supra quam mente concipi possit, fulgurantem.

rati clamamus: Salve, o omnium hominum salus: salve, collapsi mundi erectio.

Eum qui mortuis inspirat vitam, ut vidisti, o, immaculatissima, e sepulcro redivivum cum gloria, repleta es dulcedine animi, clamans: Fili mi et Deus mi, magnifico tuam cogitatione superiorem benignitatem.

Ex canone seriae III. hebdomadae v.

Incarnatus visus est ex sanguinibus tuis ineffabiliter, o castissima, supersubstantialis Deus, et reputatus inter mortuos ille qui est omnium vita, potenter resurrexit: **335** quem tu cum vidis-

Ubi satis insinuare videtur (inquit in suis *Exceptionibus*, cap. 13, P. Joan. Eusebius Nierembergius) immunitatem Virginis a peccato originali. cum dixerit non solum electam immaculatam Dei thalamum, sed præelectam, nimirum per singulare puritatis privilegium a principio suæ Conceptionis. Eandem a peccato originali immunitatem insinuare voluit, Joannes Geometra in *Catena Græca* ad cap. 1 Luc. dum Mariam appellavit Thalamum præpurum. Et auctor hymni Græci apud Buteonem, et Raynaudum in *Nomenclatore Mariano*, dum eandem nuncupavit « Thalamum Verbi incontaminatum, et Thalamum undique relucens. » Quomodo enim Thalamus præpurus, incontaminatus, atque undique relucens, si impuritati, foeditati, atque obscuritati peccati originalis fuisset aliquando subiectus?

ses, animi alacritate repleta es, eundem magnificans.

Jesum quem corpore induisti supra cogitationem, casta Domina, resuscitatum intuens e mortuis, clamabas : Quam speciosa pulchritudo tua, Fili mi, per quam ad antiquam formam Adam nunc mutatus renovatur,

Luminis tui radiis dissipa meæ ignorantiae, Deipara, caliginem, ut fidei vocibus prædicem perpetuo mirabilia tua.

Ex canone feriae iv. hebdomadae v.

Qui secundum propriam naturam invisibilis erat, visibilis est factus incarnatus ex te, inculpatisima Domina, et crucem mortemque volens sustinuit.

Quæ Dominum Deum peperisti vitæ mortique dominantem, da nobis, o casta, dominium evadere insidiantis nostræ liberati maligni hostis.

Ut porta lucis ex orci penetrabilibus solem intuita exortum, Virgo, et collustrantem terminos terræ, divina completa es suavitate, inculpatisima.

Ex canone feriae v. hebdomadae v.

Cum Filium tuum e sepulcro resurgentem vidisses, o Virgo inviolata (65), cum illius apostolis gaudebas, cum quibus te glorificamus.

Serva me ab igne gehennæ et ab æterna damnatione, immaculata : frange perturbationum mearum vehementem procellam, et dirige me ad tranquillos vitæ portus.

Vidisti Christum resuscitatum cum mulieribus unguenta ferentibus, et converso in gaudium luctu, illum glorificabas. Unde alta voce te felicem prædicamus, Dei Genitrix.

337 *Ex canone Dominicæ v, in Cæcum a Nativitate.*

Alvum tuam conjugii expertem inhabitavit Dominus, o Virgo, per viscera miserationum suarum salvum facere volens hominem corruptum astutia inimici. Hunc igitur obsecra, ut civitatem hanc omni excidio liberet, et incursione gentium.

Virginali ex ventre peperisti Deum incarnatum, a quo impetra, sanctissima Domina, ut misereatur nostri.

Partum tuum, incorrupta, natura superiorem glorificamus, beatam te, inculpatisima, fide prædicantes, tanquam Dei universorum Genitricem.

Quomodo peperisti sine virilis copulæ experimento, o casta Virgo Mater? quomodo nutristi eum, qui universas nutrit creaturas? Ut ipse solus novit, qui universi est auctor et Deus.

(65) Hic titulus Inviolatæ, non solum ostendit B. Virginem suis e illibatam in corpore per integritatem virginitalis, sed etiam illibatam in anima per immunitatem a peccato originali. Unde P. Joan. Eusebius Nierembergus in suis *Exceptionibus*, pag. 176, observat sanctum Leonem papam in Epistola ad Julianum Coensem, quæ exstat apud Binium in concilio Chalcedonensi, dum in ea vocat

Ex canone in Parasceve hebdomadae v.

Sancta inculpatisima, sanctum in sanctis quiescentem enixa, hunc ut vidisti e sepulcro fulgentem sicut sponsum ex thalamo, extulisti laudibus, benignitatem ejus commendans.

Sicut ex te prodiit Deus in aspectum, Virgo, minime resignatis virginitalis tuæ signaculis; ita e sepulcro emicuit signati lapidis inviolata sigilla linquens, quo viso superabundasti gaudio benedicens divinam ejus potentiam.

Eum qui nutu fert cuncta Deum utero gestasti, Virgo, factum hominem per suam misericordiam, Deo gratissima. Quem enixe roga ut illuminet corda nostra beatificantium te tanquam castam vere Dei Genitricem.

Ex canone Sabbati hebdomadae v.

Excedit omnem cogitationem divinus partus tuus: universorum enim factorem et Deum in carne paris, quem precare, o Domina, pro eorum, qui laudes tuas canunt, salute.

Virgo post partum, ut et ante partum fueras, o casta, apparuisti. Leges enim in te naturæ, o immaculata, immutatæ sunt. Propterea te, o casta, fideles beatam dicimus.

Virgo in utero concepit mundi unum imperatorem Deum humana indutum carne, quam ut imperatricem orbis et Dominam, merito celebramus.

Inopinatum in te miraculum existit, Deipara, mater enim eadem et Virgo nulla unquam a sæculo, præter te, visa est, quæ Deum incarnatum enixa, Virgo post partum permansisti: quamobrem cuncti te fideles pie laudamus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς ε', τοῦ τυφλοῦ.

Μήτηραν σου ἀπειρόγαμον τὴν σὴν κατώκησεν, ἀγνή, Κύριος διὰ σπλάγγνα οἰκτιρῶν σῶσαι βουλόμενος τὸν φθαρῆντα ἄνθρωπον ταῖς μεθοδεύσασιν τοῦ ἐχθροῦ· αὐτὸν οὖν ἐκέλευε τὴν πόλιν ταύτην σώζεσθαι πάσης ὀλώσεως καὶ ἐχθρῶν ἐπιδρομῆς.

Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς ἀπεκύησας Θεὸν σεσαρκωμένον, ὃν κατοικτειρῆσαι ἡμᾶς αἴτησαι, παναγία Δέσποινα.

Τὸν τόκον σου, ἀχραντε, τὸν ὑπὲρ φύσιν δοξολογοῦμεν μακαρίζοντες πιστεῖ σε, πανάμωμε, ὡς Θεοῦ τῶν ὅλων λοχεύτριαν.

Πῶς τέτοκας μὴ γνοῦσα, Παρθενομήτορ ἀγνή, πείραν ἀνδρός, θεοχαρίτωτε; πῶς τρέφεις τὸν τὴν κτίσιν τρέφοντα; Μόνος ὡς ἐπίσταται αὐτὸς τοῦ παντὸς Πατριτῆς καὶ Θεός.

Mariam inviolatam, ita appellare, quia nulla sorde, tum ejus mens, tum ejus caro lesa fuit, cum hoc inviolatæ nomine plus utatur S. Leo ad significandam integritatem spiritus, quam illæsiōnem corporis, atque idcirco sæpe in suis epistolis vocat Deum inviolabilem, quippe qui nulli corruptelæ obnoxius sit tanquam impassibilis.

Τὰ μεγαλειά σου, ἄγνη, τίς διηγῆσεται; Θεὸν γὰρ ἄν σαρκὶ ἔτεκες, ὑπερφωῶς κόσμον διὰ σοῦ ρυόμενον, Παρθένε πανάμωμε, ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

Μετὰ τὴν κύησιν παρθένος ὤφθης, ἄγνη· Θεὸν γὰρ ἐγέννησας καινοτομήσαντα φύσεις, ἄχραντε, τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ὃν ἐκδυσώπει σωθῆναι πάντας ἡμᾶς.

Παρθένε ἄχραντε, θεοχαρίτωτε, τὸν σὸν δυσώπει Υἱὸν διὰ παντὸς μὴ με καταισχυῖναι ἐν ἡμέρᾳ τῆς εἰκτικῆς, ἀλλὰ συναριθμῆσαι τοῖς ἐκλεκτοῖς προβάτοις.

Φανεῖσα πλατυτέρα οὐρανῶν, Παρθένε ἄγνη, ἐχώρησας Θεὸν σωματικῶς τὸν ἀπερίγραπτον, καὶ ἐκύησας πάντων ἀπολύτρωσιν τῶν πίστει ἀδιστακτῶ ὑμνούντων σε.

Ex canone seriae II, hebd. VI.

Aurora, Virgo, fuisti Solis intelligibilis justitiæ, per quem ex ignorantia tenebris sumus eruti.

338 Libera nos a supplicio ac damnatione æterna, nos qui te laudibus extollimus (66), o pura Dei Genitrix.

Propitium effice nobis, incorrupta Virgo, tuum Filium et Deum omnium, nobis, inquam, fide te laudantibus.

Ex canone seriae III, hebd. VI.

Domine sancte, qui ex casta Virgine natus es,

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος Σ', ἐν τῇ προευρτία τῆς Ἀναλήψεως.

Φωτοφόρον δχημα τοῦ Ἡλίου σὺ τοῦ νοητοῦ γεγένησαι ἀληθῶς, ἄχραντε ἄγνη, δι' οὗ οἱ καθήμενοι ἐν τῷ σκότει ἐβλεψαν τὸ φῶς τῆς ἐπιγνώσεως, καταχρέως σε δοξάζοντες.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης τῆς ἑβδομάδος Σ', ἐν τῇ Ἀναλήψει τοῦ Κυρίου.

Ἄχραντε Μητέρα Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ἐκ σοῦ, καὶ ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Γεννήτορος μὴ ἐκφοιτήσαντα Θεὸν, ἀπαύστως πρόσθευς ἐκ πάσης περιστάσεως σῶσαι οὐκ ἐπλασεν.

Ἰκέτευε ἀπαύστως, ἄγνη, τὸν προελθόντα ἐκ λαγόνων σου ρυσθῆναι πλάνης διαδόλου τοὺς ὑμνοῦντάς σε Μητέρα Θεοῦ.

Ἡ Παρθένος ἔτεκε, καὶ τὰ μητέρων οὐκ ἔγνω, ἀλλὰ μήτηρ μὲν ἔστι, παρθένος δὲ διέμεινε, ἦν ἀνυμνοῦντες, Χαῖρε, Θεοτόκε, κραυγάζομεν.

(66) Sat est dicere B. Virginem fuisse Dei Genitricem, ad hoc ut eam a quacunque impuritate, non solum peccati actualis, sed etiam originalis omnino liberam atque immunem intelligamus. In ignominiam enim Christi redundasset, ut inquit 3, p. q. 27, angelicus doctor, si ipse non præservasset Genitricem suam a culpa veniali, quia infamia matris in filium redundat. Ergo in ejusdem Christi majus dedecus vergeret, sinendo propriam Matrem impuritate culpæ originalis coinquinari. Nonne plus per illud recessisset a Filio, utpote sancto per essentiam, et magis accessisset ad Belial, majusque cum illa commercium contraxisset, quam per peccata venialia, etiamsi in infinitum commisisset? Si Dei Filius consuluit honori suo, animam, et uterum undequaque pulchrum suæ Matris ab omni levis-

Magnalia tua, o sancta, quis enarrabit? Deum enim carne peperisti supernaturaliter, qui per te liberat mundum, inculpatissima Virgo, ab omni peccato.

Post partum, Virgo apparuisti, sancta, Deum enim genuisti naturam immutantem, o incorrupta, virtute sua; quem semper deprecare ut salvos nos faciat.

Virgo immaculata Deo gratissima, tuum exora Filium semper ne me confundat in die judicii, sed annumeret electis ovibus.

Visa capacior coelis, Virgo sancta, comprehendisti corporaliter Deum incircumscriptionem, et peperisti in redemptionem omnium, qui fide nil dubitante laudant te.

crucifixus autem et sepultus es voluntarie, et a mortuis resurrexisti, per ejusdem preces omnibus misericordias tuas demitte.

Supplex precare incarnatum ex te Verbum, ut nostri humiliatorum misereatur, o Deipara Virgo.

Lucem nobis de luce, o Virgo inviolata, genuisti, atque infidelitatis tenebras minuisti, unde nos universi te fidei vocibus collaudamus.

Ex canone seriae IV, hebd. VI, in vigilia Ascensionis.

Vehiculum Luciferum Solis spiritualis tu facta es revera, o Virgo inviolata, per quem illi, qui in tenebris sedebant, viderunt lumen scientiæ te pro dignitate glorificantes.

Ex canone seriae V, hebd. VI, in Assumptionem Domini nostri Jesu Christi.

Inviolata Dei Mater, Deum ipsum ex te incarnatum, absque eo quod Genitoris sui sinum dereliquerit, assidue deprecare, ut ab omni periculo servet quos creavit.

Roga indesinenter, o sancta, productum ex visceribus tuis, ut liberet a fallaciis diaboli laudantes te Matrem Dei.

339 Virgo peperit, nec, quæ matrum sunt, est experta, sed mater quidem est, virgo autem permansit, quam laudantes, Ave Deipara, clamamus.

simo peccato actuali liberum conservando, quis Sipientia non intrat in corpus subditum peccatis; quanto magis exigit Filius idem corpus, eandem animam pulchram, ita ut nunquam denigrata, aut infecta fuerit lethali culpa originali? Hinc in quodam Officio antiquo Immaculatae Conceptionis apud Balinghem in Parnasso Mariano, pag. 41, sic canitur:

*Decebat tam nobilem
Natum præcavere
Ab originali
Labe Matris Evæ
Almam, quam elegerat
Genitricem vere
Nulli prorsus sinens
Culpæ subjacere.*

Virginem post partum te laudamus o Deipara : A tu enim Deum Verbum incarnatum mundo peperisti.

(67) Te rubum incombustum, et montem, et scalam animatam, et portam coelestem merito glorificamus, o Maria gloriosa, orthodoxorum gloria.

Qui natus est de Virgine, quam Deiparam effecit, benedictus sit Deus patrum nostrorum.

Filium ac Deum ob suam plurimam misericordiam de Virgine natum, per quem Spiritus paracliticus fidelibus missus est, sacerdotes laudato.

Ave, Deipara, Mater Christi Dei, quem peperisti, hodie e terra evolantem cum angelis videns, magnificentias.

Ex canone seriae vi, post Assumptionem.

Castam casti laudamus populi, speciem Jacob B divinis actionibus illustremus, et religiose laudamus tanquam Matrem Dei nostri.

Commune fidelium propitiatorium, promptum ac paratum hominum auxilium, pontem ad Creatorem traducentem, per quem omnes ad salutem transvehuntur, Dei Matrem glorificemus.

Præsens cum divinis discipulis, castissima, et videns quem genuit e terra exaltari, clamabat : Revertere ad Patrem principio carentem tu, qui replevisti omnia gloria tua, o sole Domine gloriosissime.

340 *Ex canone Sabbati post Assumptionem.*

Arcem in te ad refugium habemus, o Virgo, quin et promptuarium, unde salus perfecta et divitiæ C in animas nostras angustiis pressas effunduntur. Lumine enim tuo semper lætificantur, o Domina, et nunc nos et a vitis et a periculis serva.

Non relicto Patris sinu in tuo gremio Verbum reclinatam est ab irrationalitate nos liberans, o Virgo, canentes, Domine Deus.

Deipara castissima, animæ meæ vulnera, et peccati cicatrices absterge, et purga fontibus illis qui ex Filii tui latere manant, atque laticibus ex eo-

(67) Quare B. Virgo dicatur *Rubus incombustus*, optime inter alios explicat B. Ludovic. Bertrandus, ord. Prædic. in *Serm. de Conceptione* part. iv, p. 4, dum ibidem ait : « Domina nostra in sua Conceptione ab originali labe præservata fuit. Hæc est itaque rubus ille Moysis, qui ardebat, et non consumebatur. Ardebat hæc, nam mors reliquorum ab Adamo descendentium ex semine virili et ardore concupiscentiæ fuit concepta, verum incombusta, ac a communi peccati originalis incendio remansit illæsa. » Sic ille. Cui favet S. Theodotus Ancyranus in homil. 2, de *Nativit. Salvatoris*, lecta in synodo Ephesina S. Cyrillo præsentem, dum ibidem comparans Virginem cum rubo ardenti inquit : « Dic mihi, quid est vilius, rubusne an uterus virginis, ab omni passione peccati purus? » Rubus enim Mariæ expresse fuit similitudo. Si ergo (subdit in suis *Exceptionibus* Nicrembergius) vilem illam arbusculam ita Deus ipse olim insedit, ut eum illi splendorem, eam gloriam, eam mirandam integritatem induxerit, quæ quæso, ratione Virgi-

Παρθένον μετὰ τόκον ὑμνοῦμέν σε, Θεοτόκε - οὐ γάρ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκὶ τῷ κόσμῳ ἐκύησας.

Βάτον σε ἀκατάφλεκτον, καὶ ὄρος, καὶ κλίμακα ἔμφυχον, καὶ πύλην οὐράνιον ἀξίως δοξάζομεν, Μαρία ἑνδοξε, ὀρθοδόξων καύχημα.

Ὅ ἐκ παρθένου ταχθεὶς, ἦν Θεοτόκον ἀπειργάσατο, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Τὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν, διὰ τὴν αὐτοῦ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν σαρκωθέντα ἐκ παρθένου, ὅφ' οὗ τὸ Πνεῦμα τὸ παρακλητικὸν διηγγέλθη, ἱερεῖς ὕμνεῖτε.

Χαῖρε, Θεοτόκε, Μητέρα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐκύησας, σήμερον ἐκ γῆς ἀνιπτάμενον σὺν ἀγγέλοις ὄρωσα, ἐμεγάλυνες.

dem latere fluentibus emunda. Ad te enim clamo, ad te confugio : te invoco gratia plenam.

Vocem tibi Gabrielis cum omnibus angelis offerimus : Ave, palatium lucidissimum Regis : Ave, quæ terram cælis, Virgo, conjunxisti, per quam salvamur, qui scimus te virginem Dei matrem.

Ex canone seriae ii, ante Pentecosten.

Totus dulcedo, totus desiderabilis tuus Filius Christus est Dominus, immaculata Virgo, quem instanter ora cum innumerabilibus sanctorum, qui sursam habitant, virtutibus, ut amaritia peccatorum animas perdente liberet nos.

Ex canone seriae iii, ante Pentecosten.

Inarata Terra, quæ germinasti nutritium Universitatis, Eum qui manum aperit, et implet omne animal benedictione, divina virtute confirma per panem vitalem corda **341** languida, et nauseantia saturitate gravium nostrarum offensionum.

Speciosum forma peperit te, Salvator, speciosa puella, quem cum illa videret in passione non habentem speciem neque decorem, in lamenta erumpens aiebat : Stupore percellor, Fili mi, considerans inexcogitabilem humiliationem tuam, per-

nem nostram obsederit, aut potius possederit? Quem illi nitorem, quam puritatem, quam lucem intulerit, quando eam ita ab omni peccati affectione immunem præstitit? Vide S. Theodorum, novum confessorem, in *orat. de Nativit. Virginis*, ubi Deiparam appellat Rubum consertum igni miraculum, quem rubigo peccati non tetigit; et Ambrosium Catharinum in *Disp. de Concept. B. Virg. ad Patres ord. Prædic.*, lib. iii, circa finem ubi cum B. Virgine loquens his utitur verbis : « Tu Rubus ille ardens et incombustus, quem Moyses videns admiratur, in quo non minus corporis quam mentis perpetuam tuam ac laudabilem virginitatem agnovit Ecclesia. » Vide etiam Bernardinum Bûstensem in *Mariali serm. 6, de Concept. part. iii*, ubi in rem nostram ita fatur : « Salamandra in igne permanet, et per illum transit, et tamen non comburitur, nec caloris ardorem sentit, sic intemerata Mater Dei in lumbis parentum igne peccati ardentium permansit, et per illos transiit, et tamen illius peccati ardorem in se non recepit. »

quam naturæ hominum humiliatæ largiri salutem. A humanam naturam, immaculatam, Deum corporans,

Ex canone feriæ iv, ante Pentecostem.

Corporatus ex te prodiit Deus Verbum, o immaculata, lapsum primorum parentum per viscera misericordiæ reparans.

Ex te Dei Sapientia, domum sibi ipsi fabricata, incarnata est ineffabili demissione, Virgo nuptiarum expers. Tu enim una ex cunctis generationibus electa es in incorruptum incorrupti habitaculum Verbi (68).

Luminis receptaculum fuisti, o pura, splendidis ante luciferum ex Patre, et in te habitaculum fligentis temporibus novissimis, nostramque ferentis humanam formam, et illam sine permistione deificantis. Propter quod te omnes, ut Dei matrem, magnificamus.

Ex canone feriæ v, ante Pentecosten.

Resingis constrictam, et corruptione collapsam

(68) Favet Nicolaus Cusanus S. R. E. cardinalis, lib. v *Exercitat.* ad illa verba: *Cælum et Terra transibunt*, dum inquit: « Virgo gloriosa, cum esset prædestinata ante sæcula, ut ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, ut Dei Filius fieret filius hominis: ita concepta est, ut dignum ad hoc habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ, quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. » Sic ille. Et Gulielmus Pariensis Junior, sive Bitontinus in *Postillis majoribus de festo Conceptionis*, q. 3, dum ait: « Virgo Maria debebat fieri speciale habitaculum Dei. Ergo debebat specialius præparari. Sed si concepta fuisset in peccato originali, non fuisset specialius præparata. Igitur non fuit concepta in peccato originali. Sic Gulielmus. Hinc Fulbertus Carnotensis in *Serm. de Nativitate B. Virginis*, ait in rem nostram: « Hoc igitur cum primis astruere fas est, quod anima ipsius, et caro, in qua elegit sibi habitaculum Sapientia Dei Patris, ab omni malitia et Immunditia purissima fuerunt: affirmante Scriptura, quod in malevolam animam non introibit Sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. » Hæc Fulbertus. Cujus verba videtur desumpsisse D. Thomas 3, p. q. 27, a. 4, ad probandam Virginis puritatem actualem, sed Fulbertus (ut in suis *Exceptionibus* cap. 5, notat Nierenbergius) puritatem originalem iis stabilire contendit, quod in aliis locis uberius expressit: et quod majorem viam habere videtur ad suadendam immunitatem a peccato originali, quam a veniali, dubitari non debet, cum corpus efformatum ac conceptum in peccato originali, magis sit subditum peccato, quam quod unum admittat veniale, si non contraxisset originale. Velasquez de Maria Concepta lib. 1, Dissert. 3, annot. 7, n. 4, afferens illam Ecclesiæ orationem: « Omnipotens sempiternus Deus, qui gloriosæ Virginis Mariæ corpus, et animam, ut dignum Filio tuo habitaculum effici mereretur, Spiritu sancto cooperante præparasti, » ait inter alia: Notanter quidem corporis et animæ Mariæ mentionem fecit, quæ Spiritus sanctus ad dignum Filii Dei habitaculum præparavit, quin dubium sit, quod de prima sui formatione Ecclesia loquatur, ne tardus præparator habitaculi Spiritus sanctus fuisse videretur, qui peregrinum hospitem, et quidem ferum hostem prius habitaculum intrare, et conspurcare permiserit. Sic ille. Speciale habitaculum Dei debet speciali modo præparari. Sed B. Virgo fuit speciale habitaculum Dei tam secundum corpus, quam secundum animam. Ergo speciali modo debuit præparari. Quo autem speciali modo præparata fuisset,

et supra naturam pariens sine lactu nuptiali, cui clamamus: Gloria, Christo, virtuti tuæ.

Porta Dei clausa, per quam solus intravit Altissimus, dirige me in vias Dei, et aperi tibi salutis portas, o Deo gratissima; ad te siquidem, o Virgo, confugio, unicum præsidium generis humani.

342 Parce mihi, Christe, cum veneris gloriosus ad judicandum mundum: dissipa nebulam passionum mearum per intercessionem Genitricis tuæ, et fac me hæredem cœlestis regni tui.

Ex canone Parasceve ante Pentecosten.

Humanam naturam ex Virgine tanquam vestem suscipiens, o Verbum, propter summam misericordiam tuam, eandem tanquam firmum tegumentum ac parietem dedisti nobis semper, qui te Deum hominumque amatorem esse cognovimus.

Præter legem naturæ legis datorem parturis,

si in originali peccato fuisset concepta? Ingens profecto pondus habet oratio missæ pro Virginis conceptione, qua Ecclesia Romana usa est, ut habetur in Missali, cui titulus: « Missale ad usum Sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ recens diligenti studio recognitum Lugduni anno 1515, » et in Officio Conceptionis B. Virginis per magistrum Leonardum de Nogorolis edito, et per Sixtum IV, pont. max. approbato, quam refert et in ea vim facit Ambrosius Catherinus lib. II, *Disput. pro immaculata Virginis conceptione* hunc in modum: « Audi, quæso, orationem, quam consulto et ex certa scientia recepit jam olim Ecclesia, et agnosce quam perspicue declaret quod dicimus: Deus qui per immaculatam Virginis conceptionem dignum Filio tuo habitaculum præparasti, » etc. Sic ille. Observanda enim est series dictionis, qua per immaculatam Mariæ conceptionem dignum a Summo Patre Filio suo præparatum habitaculum dicitur, quasi aliter non fuerit dignum. Tolle ergo immaculatam Virginis conceptionem, tolles et dignum Filii Dei habitaculum, tolles etiam et Domini incarnationis sacramentum. Pone vero immaculatam Mariæ conceptionem, et videbis statim cum impolluta eum qui sanctificat universa, nam ut nunquam ante sanctissimam Mariam diviniæ carnis assumptioni repertum est habitaculum, ita ubi repertum est, humanam carnem assumpsit Deus. Nisi fuisset Filius, cui dignum erat a Patre habitaculum præparandum, non fuisset immaculata Virginis conceptio, nec alia immaculatæ conceptionis causa, fons, et origo, quam Dei Filius. Porro Deiparam Virginem fuisse sine originali macula conceptam, eo quod ipsa fuerit in Dei humanitatem habitaculum præparata, disertis verbis affirmavit L. Germanus patriarcha Constantinopolitanus in Mensis Græcorum die 9 Decembris et in suo *Mariæli* fragm. 9, dum dixit: « Hodie in visceribus Castæ Annæ concipitur Maria Dei Filia, præparata in habitaculum universalis Regis sæculorum. » Quid enim est Mariam in visceribus S. Annæ conceptam esse Dei filiam, nisi conceptam esse in gratia, et per consequens, conceptam sine peccato originali? si enim in originali peccato concepta fuisset, non jam concepta Dei filia, sed concepta filia diaboli, et filia iræ (quod Christianæ aures audire horrent) prædicari posset. Filia autem Dei sine originali peccato concepta est, non aliam ob causam, nisi quia præparata in habitaculum universalis Regis sæculorum. Oportuit enim eam, quæ Dei singulare habitaculum futura erat, esse incontaminatissima puritate fligentem, atque ab omni omnino labe alienissimam.

Virgo, legis umbras dissipantem, et gratiæ fulgores affundentem. Quare me lege peccati, o Virgo, qua nunc gravissime exagitor, solutum, concede vacare liberum laudando liberatori meo Domino.

Vas lucis illuminantis totum Orbem sola ostensa

Ex canone Dominicæ Pentecostes.

Salve Regina, maternitatis et virginitatis gloria, nullum quippe os, licet disertissimum ac facundissimum in dicendo, valet te pro dignitate celebrare. Hæret autem, et quodammodo vertigine laborat omnis mens in partus tui consideratione, quam-obrem te cum affectu gloriosam prædicamus.

343 *Ex canone feriæ v, post Dom. Pentec*

Ex Spiritu sancto, casta, concepisti eum qui ante tempus resplenduit, Verbum ex Patre ingenito, et hunc per summam bonitatem incarnatum peperisti, Dei genitrix Mater Virgo.

Ex canone in Parasceve post Pentec.

Montem lucidissimum, montem umbrosissimum, montem pinguem, et incaseatum dilexit Deus, te scilicet, o Virgo sancta; salvos fac servos tuos.

Architecta mundi divina Sapientia, ex te, o puella, templum Spiritus sanctus ædificavit, salvare volens ex fidei præscripto viventes.

Spiritus sancti thalamus facta es, o Deipara, ex quo mundi Opifex Verbum Patris processit homo,

(69) De hoc vase loquens Bustus in *Mariali* serm. 8, de concept. parte 1, ait ex S. Antonino archiepiscopo Florentino: « Ordinans vas ad sacrificium altaris, conservat ipsum a maculis, hoc enim est valde decens. » Hæc ille, scilicet Antoninus. « Sed Virgo Maria (subdit Bustus) fuit vas Deitatis. Ergo decuit ut præservaretur etiam a macula originali. » Vide S. Cyprianum in Orat. de Nativitate Domini, ubi appellans B. Virginem *vas electionis* natura nobiscum communicans, non culpa: « Nec sustinebat justitia, inquit ille, ut illud vas electionis communibus laxaretur injuriis, quoniam pluribus a cæteris differens, natura communicabat, non culpa. » Quis enim hic non videat Cyprianum supposuisse puritatem originalem beatissimæ Virginis? Culpa namque communis, cui descendentes ab Adamo subjiciuntur, tantum est originalis, non vero venialis. Hanc enim aliqui, saltem infantes, non commiserunt, cum quibus si Virgo culpa non communicavit, evidens est, eam non fuisse obnoxiam originali, ac de illa potissimum intelligi debere Deiparam communibus injuriis non fuisse offensam. Sanctus etiam Chrysostomus Orat. in Annuntiat. non aliam ob causam Deiparam vocat Vas incontaminatum, nisi quia originalis peccati contaminationem non habuit, sed ab hac tanti mali miseria immunis fuit. Quis enim absolute appellet incontaminatum, quod aliquando, et quidem turpissime, contaminatum fuit?

(70 B. Virginem sine Originalis peccati macula fuisse conceptam, eo quod inter nos, et Deum Mediatrix futura esset, colligit Bartholomæus Pisanus, *De laud. B. V.* libr. 1, fructu 7, dum ait: « Maria Pei Mater debebat esse mediatrix inter nos et Deum, scilicet ejus Filium, et ejus Filium inter nos et Deum; ergo carere debebat quolibet vatio, et

es (69), immaculata inculpatissima Maria Deipara. Quare, oro te, illumina obtenebratam vitæ deliciis miseram animam meam, quo, sicut in die, per vias Dei ambulem.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς.

Χαίροις, Ἀνασσα, μητροπαρθένων κλέος· ἅπαν γὰρ εὐδύνατον εὐλαλον στόμα ῥητορεύσω, οὐ σθένει σε μέλπειν ἀξίως· ἱλιγγιᾶ δὲ νοῦς ἅπας σοῦ τὸν τόκον νοεῖν· ὅθεν σε συμφώνως δοξάζομεν.

B et nobiscum conversatus nunc manifestavit Trinitatis cognitionem.

Ex canone Sabbati post Pentec.

Spiritus sanctus in te purum virginitatis sacramentum descendens, effecit splendidum, et sanctissimum tabernaculum Filii excelsi, beatissima.

Incarnationis Verbi organum divinum, o veneranda, Spiritus sanctus cum obumbravit tibi, te arcam divinam, illustrem effecit, et adornavit, o Virgo benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Terrestre quoddam cælum apparuisti, sancta, cæleste Verbum ventre concipiens, quod in terra conversatum est.

Deum hominibus, Virgo, conciliasti mirabiliter, inter **344** Eum, et nos mediatrix interveniens (70).

C macula, qua erat discordia, qua e peccato originali et omni alio. » Sic ille. Bernardinus etiam de Busto in suo *Mariali*, serm. 6, de concep. parte 1, in hunc modum loquitur: Quodcumque est inter aliquos inimicitia, pro reconciliatione convenit accipere tertium, nisi ille sit offensi amicus, multo minus autem talis mediator, debet esse particeps delicti, per quam participationem sit et ipse dolosus: nam inimici amicus, inimicus est, et ideo ei, tanquam inimico, non credendum. Virgo itaque quæ debebat mediare inter humanam naturam, et Christum venturum, non debebat esse rea et conscia delicti, alioquin esset indigna reconciliatrix, dicente Gregorio in *Moralibus*: Cum is qui displicet ad interpellandum mittitur, irati judicis animus ad iracundiam provocatur. Missa est ergo Virgo benedicta a Patribus exilio damnatis tanquam digna reconciliatrix ad Deum, quæ si non esset digna, pœnam mereretur. Sed quia non est repulsa, uno iratum Deum placavit, dignissima inventa est, et per consequens, sine originali culpa. Christus ergo inter Patrem et populum mediavit, Virgo inter Filium et delinquentes; quod si ipsa peccavisset, ubi esset spes nostra? Ubi reclinatorium capitis nostri? Si Mater esset rea, quid nobis servis esset inutilibus? Desperare possemus, ubi ipsa privilegio singulari puritatis non polleret. Sic Bustus. Cui his verbis subscribit Pelbartus in *Stellaris B. Virginis*, lib. iv, part. 11, a. 3: Mediatrix est Maria inter Christum, et homines, medium autem debet participare cum extremis, 5, *Phys.*; ideo congruit, ut ipsa Maria mediatrix generis humani in conceptione assignetur hominibus, in naturali, scilicet, propagatione communi, et hoc non obstante assignetur Christo capiti in hoc, ut per gratiam præservetur a peccato originali. Sic Pelbartus.

Per te enim, sanctissima, coierunt in unum quæ A
prius dissidebant. Cœlestis siquidem, et divinæ hæ-

reditatis, et voluptatis misericorditer facti partici-
pes sumus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς μετὰ τὴν ἀγίαν
Πεντηκοστήν, ἐν ἣ ποιεῖται ἡ μνήμη τῶν ἀγίων
πάντων.

Ex canone Dominicæ post sanctam Pentecostem in
qua celebratur memoria omnium sanctorum.

Γνώμην ἀνδρείαν αἱ παρθένοι, πάναγνε, ἀνάλα-
βοῦσαι σαφῶς, μαρτυρικούς ἀθλους ἀκλινῶς μιμού-
μεναι, καὶ ψαλμικῶς ὀπίσω σου τῷ Υἱῷ σου, Παρθένε,
ἐνθέως συναγαλλόμεναι τῷ παμβασιλεῖ προσηνέχθη-
σαν.

Virilem palam animum virgines assumentes, o
castissima, certamina martyrii fortiter subierunt,
et juxta psalmum post te, Virgo, Filio tuo summo
Regi lætantes oblatae sunt.

Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον
ἀπεγέννησας ἡμῖν, Θεομήτορ, ὃν νεάνιδες ἀγαλ-
θεοπρεπῶς ἐπόθησας, καὶ σοῦ ὀπίσω πᾶσαι τούτῳ
σαφῶς ἠκολούθησαν.

Virgineo ex ventre Deum ex Deo Verbum pro-
genuisti nobis, Dei Mater, quem adolescentulæ
castæ Deo digne dilexerunt, et post te palam om-
nes secutæ sunt.

Νύμφη Θεοῦ γέγονας, Θεογεννήτρια· τὸν γὰρ B
τούτου Λόγον προαιώνιον σωματικῶς τέτοκας ἡμῖν,
ἐν ᾧ καὶ γυναῖκες ἀγίως πολιτευσάμεναι, καὶ ἄλλοις
παμπαικίλοις διὰ σοῦ κοσμηθεῖσαι τῆς προμήτορος
πτῶσιν ἀνώρθωσαν.

Sponsa Dei fuisti, Dei Genitrix, ejus enim Ver-
bum ante sæcula genitum corporaliter peperisti no-
bis. In quo et mulieres sanctæ vita perfectæ, et
variorum certaminum coronis per te ornatae, primæ
parentis lapsum emendarunt.

Ὑπερθαύμαστον τόκον τὸν σὸν ἀγαπήσασαι γυναῖ-
κες; πάνσεμναι, τὰ τερπνὰ τοῦ βίου εἰς οὐδὲν ἐλογί-
σαντο, πάναγνε, τῆς αὐτοῦ καὶ μόνης ἐρωτικῶς ἐπι-
θυμοῦσαι ἀγλαίας καὶ θείας ἐλλάμψεως.

Admiratione omni superiorem partum tuum am-
plexæ sanctissimæ mulieres, jucunda mundi nihil
habuerunt, castissima, solam ejus adamantes spe-
ciem divinis radiis illustrem.

Μητέρα παναληθῆ Θεοῦ σε πάντες γινώσκομεν,
εἰ ἥς φύσις γυναικῶν ῥωσθεῖσα, πανάμωμε, Χρι-
στοῦ ὑπερήθησεν, ἀρετῆς τε πάσης εὐσεβῶς γέγονεν
ἐμπλεως.

Veram Dei Matrem te omnes agnoscimus (71), o
immaculatissima, per quam roborata natura mu-
liebris pro Christo certavit usque ad mortem: vir-
tuteque cumulata omni religiose vitam duxit.

(71) Qui B. Virginem agnoscunt veram Dei Ma-
trem, decens etiam est, eos ipsam agnoscere ab C
omni prorsus originalis peccati labe immaculatis-
simam. Nam ut optime argumentatur Thomas
Argentiniensis, lib. III, d. 3, q. 1, a: « Decuit
Filium Dei Virginem Matrem, a macula originali
præservare, quia hoc decuit Filium Dei in propria
Matre observare, ad quod obligatur quilibet purus
homo ex præcepto divino. Sed quicumque filius
posset matrem suam præservare etiam a minori
malo, quam fuerit originalis culpa, ipse ad hoc
teneretur ex præcepto divino, quia alias non hono-
raret Matrem, neque in maxima necessitate illi
subveniret. Ergo, etc. Illud igitur quod decet ali-
quem facere, et nullam habet de impotentia excu-
sationem, si hoc non facit, aliquo modo pro incon-
venienti sibi poterit imputari. Sed Virginem præ-
servare ab omni macula Dei Filium decuit, et ipse
hoc potuit. Ergo aliquo modo inconveniens esse
videtur, si hoc non fecerit. Ita Argentin. Cui
consonat Ambrosius Tarvisinus, sive Spiera, Serm.
in Sabbatis, considerat. 2, conclus. 3, in hunc D
modum scribens: « Servavit Deus populum suum
ab aquis maris Rubri, et per quadraginta annos
eorum vestimenta et calceamenta illæsa servavit, et
hoc propter dignitatem populi sui: et quomodo
Matrem propriam ab omni macula non præservasset
propter dignitatem maternitatis suæ. » Sic ille. Sed
de immunitate B. Virginis ab originali macula, ra-
tione divinæ maternitatis, optime omnium Ambros.
Catharinus in Disput. de conceptione B. Virginis
ad Patres ord. Prædic. lib. II, cap. ult. ubi ait:
Dico audacter, volente Deo, quod si B. Virgo con-
sideretur secundum naturæ suæ conditionem,
secundum quam erat filia Adæ ex semine in se ipso
odioso, vel digno odio concepta, et propagata,
absque dubio ex se digna fuit intelligi sub Adæ
peccato cum reliquis. Si vero consideretur ut Ma-
ter Dei, et illa, quæ erat paritura Salutem mundo,
pium, et pulchrum est credere, quod fuit digna

omnino eximi a tanto malo, ut Salus, quæ ab illa
erat, sibi primum, et summo modo prodesset, præ-
veniendo, et occurrendo ante malum potius quam
postmodum vindicando. Quod si quærat ergo quis:
Quo ergo modo consideranda est? Nunquid ut filia
Adæ, ut sit cum peccato, an ut Mater Christi, ut
ab eo sit præservata? ego quidem a Scripturis di-
scens, hac parte non considerabo illam, ut Adæ
filiam, sed ut Christi Matrem: Aliam enim penitus
in ea geneologiam non lego in Scriptura, nisi quod
Christi sit Mater. Patrem autem ejus, et matrem
a Scriptura nequaquam didici. Ergo hoc plane in-
nuit his, qui capere volent, et quibus est intelli-
gentiæ spiritus, ut ita a nobis consideranda sit,
sicut Scripturæ illam nobis præferunt, et osten-
tant. Similiter enim est, quod de Melchisedech ad-
vertit Paulus, quod essent in Scripturis, et pater, et
mater ejus sub silentio missi, et ipse absque genea-
logia, eo quod Christum significaret Dei Filium. Cum
igitur non sine hujus veritatis, ac mysterii doctrina
(ut certo scio, videre poterunt quibus sunt beati
oculi) occultatum sit pater, et mater Dominæ nostræ,
et solum ostensa palam nobis ut Christi Mater in
Scripturis sanctis, ut agnosceremus illam, quod
gratia non solum naturam superavit, sed absorbit,
et ad nihilum redegit; confidenter assero quod Do-
minus ab initio cum videret omnino ex rigore le-
gis debuisse illam similiter cum aliis a gratia sua
excidere, singulari prærogativa excipiens eam, no-
luit videre hoc malum in ea, quam in Matrem ine-
narrabili gratia prælegerat, ut hinc omni honore
dignissima censi posset. Noluit tantæ Matris
statum et debitam perpetuo gratiam quovis modo
mutare, aut ab unius facti adeo indigne sub discrimi-
nime pendere, siquidem longe æquius, et divinæ
sapientiæ congruentius, ut in Filio suo perpetuæ
charitatis oculo respiceretur, quam in parente ali-
quando sub ira quasi peccatrix agnosceretur. Hac-
tenus Catharinus.

Mariam inviolatam et sanctissimam Dei genitricem adolescentulæ universæ cum affectu nunc choreas ducentes magnis vocibus exsultant, laudantes illam, quæ nobis perennis gaudii fontem produxit.

Dissidentium conciliatrix reipsa probata es. Per te **345** siquidem contubernales angelorum in cælis homines sunt. Idque testatur sanctorum omnium ordines, nunc cum ipsis celebrantes tuum partum, Virgo Deipara, canticis æternis.

Cum lætitia universæ mulieres divina sapientes feliciter initiatæ in Christo, et Spiritu sancto, Virginem inviolatam veramque Dei Matrem, quæ nos ab Evæ primæ parentis maledictione redemit, religiose circumstantes, ejusdem fructum laudibus extollunt in sæcula.

Ex alio canone ejusdem Dominicæ post Pentecosten.

Currus Lucifer, et illustre habitaculum, o castissima, ipsis Cherubim sublimior facta es, dum Deum in ulnis gestasti: propterea ad te omnes clamamus, o casta, Salve, o omni benedictione cumulatissima.

Portam spiritualis Lucis te, Dei Mater, nominamus, per quam ingressus est ad nos Christus speciosus apparens splendoribus divinitatis, occultatus in stola carnis, invisibilis ut Deus, in forma autem nostra visibilis.

Maledictionem Evæ Matris omnium tuo, Virgo, partu abrogasti, quæ mundo benedictionem protulisti Christum. Quocirca te gaudentes ore, et mente Deiparam proprie confitentes, beatam prædicamus.

Universus chorus a Deo eruditorum prophetarum, mysterium ineffabilis et divinæ incarnationis ex te factæ Dei Verbi prænuntiavit, Virgo Mater. Tu enim verissimi, et antiquissimi consilii arcanum divulgasti.

Symbola partus tui tres pueri in fornace cecinerunt. Ut enim illi permanserunt in igne illiesi, permansisti et tu virgo, concepto licet in tuo ventre,

(72-74) Si dicatur *Apostolus, Protomartyr, Philosophus, Urbs*, statim per antonomasiam Paulum, Stephanum, Aristotelem, Romam intelligimus. Et si sol tarie scribatur vel pronuntietur hoc epithetum *immaculata*, ut sæpissime pronuntietur a Josepho, statim intelligitur B. Virgo; hic enim titulus est illi proprius, atque antonomasticus, sed ratione præsertim immaculatæ conceptionis. Hinc auctores *Armamentarii Seraphici pro titulo Immaculatæ Conceptionis*, col. 153, observant, nunquam ab Ecclesia vel doctorum aliquo sanctorum quempiam, Christo Domino, et ejus sanctissima Matre exceptis, *immaculati* appellatione fuisse insignitum, saltem per modum cognominis, aut tituli: quamvis non desint, qui beatum Joannem Baptistam a levissimis etiam venialibus peccatis pie liberum asserant. Ex quo arguitur B. Virginem, ratione præsertim præservationis ab originali macula immaculatæ appellationem sortiri, et ex eo, quod sola fuerit in instanti suæ conceptionis a peccato originali immunis, ad hunc cognominis omnino maculam excludentis honorem ascendisse.

(75) Hæc ratio (scilicet quod B. Virgo, ex eo

A *Μαρίαν την ἄχραντον, καὶ παναγίαν θεογενήτριαν αἱ νεάνιδες πᾶσαι χοροῖαν θεῖαν ἄμα στησάμεναι, μεγαλοφύωνως Ἀγάλλου, ἐδόξασάν σοι, ἡ τῆς χαρᾶς τὴν πηγὴν ἡμῖν ἔδυσας.*

Ἦράθης δεισιπώτων συναπτική· διὰ σοῦ γὰρ ἀγγέλοις ὁμόσκηνοι ἐν οὐρανοῖς ἄνθρωποι γεγονασιν ἀληθῶς, καὶ μαρτυροῦσι τάγματα πάντων τῶν ἁγίων νῦν σὺν αὐτοῖς, ὕμνοῦντες τὸν σὸν τόκον, Παρθένε θεοτόχε, ἐν αἰωνίοις μελωδήμασι.

Μετ' εὐφροσύνης ἅπασαι γυναῖκες αἱ θεόφρονες καὶ τελειωθείσαι ἐν Χριστῷ καὶ τῷ Πνεύματι, Παρθένον τὴν ἄχραντον καὶ ἀληθῆ Μητέρα Θεοῦ, τὴν ἐκ τῆς κατάρτας τῆς προμήτορος Εὐας ἡμᾶς λυτρωσάμενην, εὐλαδῶς παραστᾶται, τὸν ταύτης ἀνυμνοῦσι καρπὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

B benedicta, igne inexstinguibili, Deo videlicet Patrum nostrorum.

Quis de excessu misericordiæ tuæ non vehementer obstupescat, **246** o Verbum æternum? Propter nos egenus factus es, cum esses dives, et in utero sanctæ Virginis tanquam in tabernaculo habitasti: propterea te adorantes concinimus:

Salve virginitatis gloria, salve, Mater Dei inviolata, quam universæ creaturæ divinis canticis magnificamus.

Ex canone in Dominica Cæci, quinta post Pascha.

Virginalem uterum tuum Dominus habitavit, o casta, per viscera misericordiarum salvare volens hominem corruptum insidiis inimici. Ipsum ergo deprecare, ut hanc civitatem ab omni expugnatione, et incursum hostili defendat.

C A virginali utero Deum incarnatum peperisti, quem deprecare, o Domina sanctissima, ut nobis misereri dignetur.

Partum tuum qui fuit supra naturam (72-74), o immaculata, glorificamus, beatam te cum fide appellantes (75), o ab omni labe immunis, tanquam Dei omnium Genitricem.

quod fuerit Dei Genitrix, fuerit etiam omnimoda puritate ornata, et ab omni tam actuali quam originali labe immunis), licet alicui solum congruens videatur, pluribus tamen videtur concludens, ut in sua Theoria § 50, inquit P. Jo. Eusebius Nierembergus. Et cur, quæso, in Conceptionis Immaculatæ festo nil de Maria, nisi divinam ejus maternitatem Ecclesia in Evangelio proponit, dicens: « De qua natus est Jesus? » Quid divinæ maternitati (inquit Celada, in *tractat. de Esthere figurata*, cap. II, § 343), ad Conceptionem purissimam dudum peractam? P. Alphonsus Salmeron, vir in omni litteratura in paucis excultissimus, tom. III, in *Evang. tract. 30*, hæc super re ita granditer scribit: *De qua natus est Jesus, etc.*, Mariæ siquidem maternitas (ut ita dicam) conceptionis illius comes fuit et administra. Quid sublimius? quid augustius quam divina maternitas, qua Virgo Deipara vero dicitur, et est vera Dei Genitrix? Vis nosse puritatem, et dignitatem immaculatæ conceptionis Deiparæ? pensita verba hujus magni doctoris: Mariæ maternitas (ut ita dicam) conceptionis illius comes fuit et administra. Ne reputes temporis divortium

Quomodo, o casta Virgo Mater, Deo charissima sine **348** virili copula peperisti? quomodo eum nutriti, qui creaturas nutrit universas? quomodo solus ipse novit, qui universi est Creator, et Deus.

Quis magnalia tua enarrare possit, o Virgo casta? Deum enim in carne supernaturali ratione peperisti; qui per te, o Virgo castissima, a peccatis mundum retrahit universis.

Post partum virgo, casta, permansisti, Deum enim genuisti, o inviolata, qui potentia sua innovavit naturas: quem supplex ora pro omnium nostrum salute.

Virgo immaculata, Deo charissima, tuum Filium deprecare assidue, ne me in die iudicii confusione perfundat; sed cum electis ovibus annumeret.

O Virgo casta quæ coelis latior apparuisti, continuisti corporaliter Deum, qui circumscribi non potest; et eundem peperisti in redemptionem omnium qui te firmissima fide collaudant.

Ex canone in feria II, post Dominicam v Paschæ.

Luciferum vehiculum solis intellectualis vere facta es, o casta et immaculata; per quod, sedentes in tenebris lumen scientiæ viderunt, te pro debito gloriosam appellantes.

Ex canone in feria IV, post eandem Dominicam.

Dominum omnium peperisti, o Domina ab omni labe immunis (76), qui voluntariam passionem su-

inter Mariæ conceptionem, et Dei maternitatem: nam etsi conceptio quindecim annorum spatio maternitatem anteverterit in Dei mente, et mysteriorum prævisione, maternitas conceptionis est comes, nec computanda est sine maternitate conceptio: concipitur enim mox Dei Mater digne futura. Unde divina maternitas futuræ Dei Matris conceptioni adest, ut affinitatem cum peccato præpropere arceat et avertat. Nec tantum divina maternitas comes adest, sed etiam Marianæ conceptionis administra, scilicet tantus gratiæ et gloriæ nitor in Deiparæ purissima conceptione scintillat, ut Dei maternitas, quæ est omnium Mariæ gratiarum matrix, non dedignetur puritati conceptionis velut ministrare: siquidem singulare et prælustre gratiarum omnium privilegium in conceptione Virgini præmature concessum, ex divina maternitate anguste nascitur. Gratiæ enim tunc naturam præpropere antevertit, ut digna Filii Dei Mater conciperetur. Ergo infinita dignitas, et gratia divinæ maternitatis, velut comes, et administra adest immaculatæ Virginis Deiparæ conceptioni. Hæc Celada.

* Apud Maraccium deinceps leguntur *Theotocia* ex alio codice deprompta; quæ cum eadem sint omnino cum *Theotocis* supra ex Paracletica Græcorum expressis, nobis omittenda erant, quamvis Maraccius ea ob varietatem quædam admisserit. Eoir.

A scepit, et ad Patrem suum ascendit, quem tamen non deseruerat, quamvis carnem suscepisset.

Beatus factus est venter tuus, o purissima, digna namque fuisti continere eum modo ineffabili; qui inferorum **349** ventrem mirabiliter evacuavit; quem pro salute nostra dum te laudamus, exora.

Christus, qui te, o Dei Genitrix, Virginem incorruptam post partum conservavit, ascendit ad Patrem, quem non dereliquerat, licet carnem assumpsisset ex te præditam anima intellectuali, propter ineffabilem misericordiam.

Laudamus, o casta puella, conceptionem tuam; laudamus partum ineffabilem, per quem a corruptione, et perditione, ac tenebroso inferni carcere liberati sumus.

B O stupore plena miracula! quomodo Deum continuisti, o Deo charissima, qui est incomprehensibilis? qui carnem ex te emendicavit, et cum plurima gloria hodie in cælum assumptus homines deificavit?

Ecce Filius tuus, o Deipara, morte per suam crucem spoliata, resurrexit tertia die; et cum apparuisset discipulis suis, ad cœlestia emigravit; cum quo te adorantes laudamus, et glorificamus in omnia sæcula.

Lux de luce coruscans, ex te, o mundissima, exorta est; et universam infidelitatis obscuritatem dissipavit; et iis qui in nocte dormiebant, illuxit: propterea universi te pro merito beatam appellamus in æternum*.

(76) Cum esse ab omni labe immunem, sit infimum Christi omnium supremi, Christus enim cum sit justus, duo habet quæ justum hominem constituunt, scilicet declinare a malo, et facere bonum, sine peccato esse, et virtutibus abundare: quamvis enim sine peccato esse quid magnū sit, majus tamen est gratia et virtutibus abundare, et omni perfectione esse præditum. Unde angeli boni non distinguuntur inter se ex eo quod non contraxerint culpam, nam nullus eorum deliquit, sed juxta majorem, vel minorem eorum gratiam, sublimiorem, vel inferiorem locum obtinent in illa æterna beatitudine. Cum etiam Christi Mater Virgo beatissima sit supremum omnium, qui sub Christo capite vivimus, ut nemo negabit, et supremum infimū attingat infimum supremi, manifestum est quam decens sit, ut ipsa B. Virgo sit omni labe immunis, ut Christus. Christus quidem ex natura, ex privilegio tamen ejus mater, ut locus Christo in ea locando conveniret. Vide pro hac re Nierembergium in *Theoria*, § 10, non longe a principio.

ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΦΟΒΟΝ ΣΕΙΣΜΟΥ (1)

Ὁ ἡ ἀκροστιχίς·

Ἦ Χριστὲ τῆς γῆς τὸν κλόνον παῦσον τάχος Ἰωσήφ.

CANON IN TERRÆ MOTUS PERICULO.

(Apud Goar. *Euchology*. Gr. p. 783 ed. Paris; Daniel. *Thesaur. hymnol.* III, 111.)*Canticum primum. Tonus obliquus secundi. « Velat A Ὁδὴ α', ἦχος πλ. β'. « Ὡς ἐν ἡπείρῳ πεζεύσας. »
in terra pedibus procedens. »*

Quam timenda ira tua est, e qua, Domine, nos exemisti, dum in terrā minime statum nostrum obruisti: propterea te cum gratiarum actione laudamus.

Qui sincera nostra correptione continuo gaudes, ad instar levis folii terram omnem, in timore fideles tuo confirmaturus, coxcutis, Domine.

Gravi terræ motu nos omnes libera: et hæreditatem tuam, te patientem Dominum plurimis irritantem offensis, ne perire permittas.

In Deiparam.

Suppliciter tibi, Mater Dei, clamamus, solitos compassionis affectus civitati, et populo, exhibito; gravissimo terræ motu, et interitu cunctos exime.

Canticum secundum. « Videte, videte. »

Terra solo tuo aspectu concussa, Rex omnium, animis nostris timorem incussisti: verum furorem tuum, misericors Dominator, remitte, et populum tuum ruinæ cuncta devastanti ne tradas.

Pro populo omnimoda debitorum verëcundia operto, et jamjam perniciem exspectante, quis te exorabit? ab ea, Christe, tua misericordia, nos exime.

Terrorem tuum nunc, aspectu tuo fundamentis terræ concussis, Christe, manifestasti: verum solitam tibi, misericors, clementiam exhibe, ne misere pereamus.

In Deiparam.

Quis solus absque te, illibata Virgo, iratum nobis Deum reconciliare potest? Hac de causa, precare, sanctissima, ut terræ fragorem perniciem nobis imitantem sedet.

(1) Subito etiam et vehementi terræ motu concussos, et conturbatos animos, Ecclesia suis orationibus erigit et firmat. Inter cunctos vero memorandus est ille qui Theodosii Junioris tempore contigit et quo talis clades imminerebat, ut Constantinopolis cives ruinam ædificiorum veriti, in campo extra urbem aliquo spatio morati fuerint. De illo D precibusque tunc actis refert Nicephorus lib. xiv, cap. 46: Συνεχῆς δεήσεις συνέμα βασιλεῖ τῷ Θεοδοσίῳ καὶ Πρόκλῳ τῷ πατριάρχῃ προιόμενοι, καὶ

Ὡς φοβερά ἡ ὀργή σου, ἐξ ἧς ἡμᾶς ἐλυτρώτω, Κύριε, μὴ συγχωρήσας ἐν τῇ γῇ ἅπαν τὸ ἀνάστημα ἡμῶν. Εὐχαρίστως σε διὸ ἀεὶ δοξάζομεν.

Χαίρων ἡμῶν καθ' ἕκαστὴν τῇ παντελεῖ διορθώσαι, Δέσποτα, ὡσπερ φύλλον εὐτελὲς διασελεῖς ἄπισαν τὴν γῆν, εἰς τὸν φόβον σου πιστοὺς στηρίζων, Κύριε.

Ῥῦσαι σεισμοῦ βαρυτάτου πάντας ἡμᾶς, καὶ μὴ δόξης, Κύριε, ἀπολέσθαι παντελῶς τὴν κληρονομίαν σου πολλοῖς παροργίζουσαν κακοῖς σε τὸν μακρόθυμον.

Θεοτόκιον.

Ἰκετικῶς σοὶ βοῶμεν, Μήτηρ Θεοῦ, τὰ συνήθη σπλάγχνα σου ἐπὶ πόλιν καὶ λαὸν συμπαθῶς δεικνύουσα, σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ φθορᾶς πάντας ἀπάλλαξον.

Ὁδὴ β'. « Ἴδετε, ἴδετε. »

Σείσας προβλέπει σου πᾶσαν τὴν γῆν, παμβασιλεῦ, ἐνέβαλες εἰς φόβον ἡμῶν τὰς διανοίας. Ἄλλ' ἄνες, Δέσποτα οἰκτίρμων, τὴν ὀργὴν σου, καὶ μὴ δῶς εἰς παντελεῖ ἀφανισμόν τὸν σὸν λαόν.

Τίς δυσωπήσει σε, ὑπὲρ λαοῦ παντοδαπῶν αἰσχύνης ὀφλημάτων ἀεὶ καλυπτομένου, καὶ ἀπολέσθαι προσδοκῶντος τῇ ὀργῇ σου; ἐξ ἧς ἡμᾶς, Χριστὲ, τῷ σὺ ἐλέει ἐξελοῦ.

Ἐδειξας φόβον σου νυνὶ, Χριστὲ, τῇ φοβερᾷ προβλέπει σου σαλεύσας τῆς γῆς τοὺς θεμελίους· ἀλλὰ συνήθως δεῖξον πάλιν, ἐλεῖμον, τὸ ἔλεος τὸ σὸν, μὴ ἀπολλύμεθα δεινῶς.

Θεοτόκιον.

Τίς μόνος ἄνευ σου δύναται, ἀχραντε ἀγνή, Θεὸν ἀγανακτοῦντα καθ' ἡμῶν καταλλάξει; διὸ δυσώπει, παναγία, παῦσαι τάχος τὸν κλόνον τῆς γῆς γεννῶντα βλεθρον ἡμῶν.

λιτῆς ἀγομένης πάντες σύνδακρυς ἐκ βάθους τὸν ἄνωθεν ἔλεον ἐκκαλούμενοι: *Una cum imperatore Theodosio et Proclo patriarcha continuis precibus incumbentes, et supplicatione publica celebrata omnes collacrymabantur, et ex profundo intimoque animo misericordiam supernam invocabant.* In Occidente autem notissimus is fuit, qui eodem ævo, renovandæ Rogationum piæ consuetudini S. Mamerto Viennensi episcopo causam præbuit: de quo, Sidonius Apollinaris epistola prima lib. v.

ᾠδὴ γ'. « Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς σὺ, Κύριε. »

Ἡ γῆ μαρτύρεται ἡμῶν κακῶς διαχειμένων, καὶ ἀεὶ τὴν ὀργὴν σου συγκινούντων καθ' ἡμῶν, οἰκτίρμον παμβασιλεῦ· ἀλλὰ φείσαι, Δέσποτα, τῶν δούλων σου.

Ευσσεύσας, Κύριε, τὴν γῆν, ἐστερέωσας πάλιν νοσητῶν ἐπιστρέφων τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, στηρίζεσθαι ἐν τῷ σὺ θεῷ φόβῳ θέλων, ὑπεράγαθε.

Γενώσας θάνατον πικρὸν, καὶ σεισμοὺς βαρυτάτους, καὶ πληγὰς ἀνηκέστου ἀμαρτίας, ἀδελφοί, ἐκφύγωμεν, καὶ θεῷ μετανοίας τρόπους ἐπιδείξωμεν.

Θεοτόκιον.

Ἡ μόνη οὐσα ἀγαθὴ τὸν πανάγαθον Λόγον ἐκτενῶς ἐκδυσώπει, τῆς παρουσίας τοῦ σεισμοῦ ρυσθῆναι πάντας ὀργῆς, Θεοτόκε ἀχραντε, δεόμεθα.

ᾠδὴ δ'. « Χριστὸς μου δύναμις. »

Σαλεύεις, Κύριε, τὴν γῆν, βουλόμενος ἐδρασμῷ ἀληθείας πάντας ἡμᾶς, Δέσποτα, στηρίζεσθαι σαλευομένους προσβλαῖς τοῦ δολίου πολεμήτορος.

Τῇ θεῷ νεύσει σου κλονεῖς τὰ σύμπαντα, καὶ δυνεῖς τὰς καρδίας τῶν ἐπὶ γῆς κατοικούντων, Δέσποτα. Τῆς οὖν δικαίας σου ὀργῆς ἄνευ, Κύριε, τὰ κύματα.

Οὐδ' ὄλωσ' ἔχοντες εἰς νοῦν τὸν φόβον σου, ἐκφοβεῖς τῇ νικήσει πᾶσαν τὴν γῆν, μόνε εὐσυμπάθητε· ἀλλὰ συνήθως ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἔλεη σου θαυμάστωσον.

Θεοτόκιον.

Ναὸν σε, Δέσποινα, Θεοῦ γινώσκοντες, ἐν ἀγίῳ ναῷ σου χεῖρας οἰκτρὰς αἰρομεν εἰς δέησιν, ἴδε τὴν κάκωσιν ἡμῶν, καὶ παράσχου τὴν βοήθειαν.

ᾠδὴ ε'. « Τῷ θεῷ φέγγει σου. »

Καὶ σὺ, καρδία, σείσθητι νῦν βλέπουσα Θεοῦ τὴν ἀπειλὴν ἐπικειμένην, καὶ βόησον· φείσαι τοῦ λαοῦ σου, Δέσποτα Κύριε, καὶ παῦσον τὴν δικαίαν ὀργὴν σου, εὐσπλαγχνε.

Λαὸν καὶ πόλιν ἦνπερ τῷ σὺ αἵματι ἐκτήσω, Ἰησοῦ, μὴ παραδῶς εἰς ἀπώλειαν, ἐν τῷ συνταράσσειν τὴν γῆν σεισμῷ φοβερῷ, χορὸς τῶν ἀποστόλων καθ' ἑκτεύει σε.

Ἰδοὺς σου, Δέσποτα, τὰς ὀρθὰς γνώμῃ ἀποκλίνοντες στρεβλῆ, εἰς ἀγανάκτησιν τρέπομέν σε τὸν συμπαθῆ τε καὶ ἀμνησίκακον, ἀλλ' ἰλεως, οἰκτίρμον, γενοῦ τοῖς θούλοις σου.

Θεοτόκιον.

Νῦν βοηθείας ἦλθε καιρὸς, νῦν καταλλαγῆς χρειαῖ ἀγνὴ πρὸς τὸν Υἱόν σου καὶ Κύριον, ὥπως οἰκτερήσῃ προσκαρτερυκτάς ἡμᾶς, καὶ τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς λυτρώσῃται.

ᾠδὴ ς'. « Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν. »

Οὐκ ἔχοντες, Δέσποτα, παρήρησιαν δυσωπεῖν, οἱ ταπεινοὶ τὸ ὕψος σου, τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους σου εἰς θερμὴν κινουμένην παράκλησιν· δι' αὐτῶν τῆς ὀργῆς σου ἐξελοῦ ἡμᾶς.

Νῦν ἐγνωμεν, Κύριε, ὡς ἠλέησας ἡμᾶς, καὶ οὐ-

ΠΑΤΗΟΛ. Γ.Α. C.V.

A *Canticum tertium.* « Non est sanctus ut tu, Domine. »

Nobis prave affectis, furoremque tuum jugiter concitantibus terra flagellatur, misericors universi moderator, verum famulis tuis parce, Domine.

Terram commotam iterum firmasti, Domine, commovens et convertens infirmitatem nostram, ut in divino tuo timore corroboreremur, benigne.

Mortem amarum, terræmotus gravissimos, intolerandasque plagas peccata generantia vitemus, fratres, et pœnitentiæ modum omnem Deo exhibeamus.

In Deiparam.

Clementissimum Verbum, quæ sola benigna es, intense deprecâre, ut imminente terræmotus flagello cuncti liberemur, illibata Deipara, exoramus.

Canticum quartum. « Christus virtus mea. »

Terram, Domine, commoves, ubi dolosi bellatoris insultibus nos concussos, magis ac magis veritatis fundamento solidari omnes præcipis.

Divino tuo nutu cuncta commoves, et incolarum terræ corda concutis; justis ergo furoris tui fluctus compone, Domine.

Nobis nusquam timore tuo correptis, terram universam tuo motu terres: verum mirifica misericordias tuas super nos, qui solus facile compatieris.

In Deiparam.

Te Dei templum, o Domina, professi, in templo sancto tuæ supplices manus tendimus: vide afflictionem nostram, et auxilium præbe.

Canticum quintum. « Divino tuo splendore. »

Concutere etiam tu cor meum, attentis ingruentibus a Deo periculis, et exclama: Parce, Domine, populo tuo, et justum furorem tuum, o clemens, remitte.

Populum civitatemque sanguine tuo acquisitam, ne des, o Jesu, in interitum, dum tremendo motu terram concutis, te apostolorum cœtus precatur.

A viis tuis rectis sententia obliqua declinantes, ad iram te clementem, et malorum immemorem provocamus, Domine; at tu propitius et misericors esto servis tuis.

In Deiparam.

Adest nunc succurrendi tempus, nunc reconciliatione cum Filio tuo et Domino est opus; ut delinquentium misereatur, et ab imminente periculo nos eruat.

Canticum sextum. « Vitæ mare. »

Nulla majestatem tuam exorandi fiducia freti, electos tuos angelos ad ferventes pro nobis preces offerendas excitamus: per illos itaque a furore tuo nos eripe.

Jam te nostri miserum agnovimus, qui nusquam

sub terra diro casu nos in multis delinquentes obruisti : propterea te, Christe, adoramus.

Fundamenta terræ concuti præcipis, ut nos miseri meliori virtutum statu dimoveri abistamus : et tandem timore tuo, o Verbum, confirmemur

In Deiparam.

Sancta Dei Sponsa, anxii nunc populi miserere, et motam adversum nos Dei indignationem tuis maternis precibus quamprimum immuta, te precamur.

Canticum septimum. « Roridam fornacem. »

Benedictus es, longanimis Domine, qui motu et hiatu terræ nos morti minime dedisti : terruisti tantum eos qui a malis resipiscere student, ut vita cuncti fruantur.

Suspiria e corde proferamus, et lacrymas profundamus, ut Christum Dominum propter peccatorum nostrorum colluviem cunctos misere atterere minitantem, propitium nobis reddamus.

Heu me ! clamemus, ad Deum allissimum tendamus manus, et de reliquo perversa agere desistamus. Salvator etenim firmiter nos stabilire affectans, terram omnem indignabundus commovet.

In Deiparam.

Anue, illibata, ut tuis precibus salvemur, qui propter nimiam offensarum nostrarum copiam, ira Dei, intentatisque et horrendis grassantis periculis, jamjam sumus consumendi.

Canticum octavum. « E flamma sanctis. »

Justo hoc tuo flagello grassante, repente turbati sumus, benigne, teque conspecto adversum nos irato, omnimoda desperatione detinemur.

Manus et oculos ad solum Dominum salvare nos valentem, tendamus, fideles, et exclamemus : Averte cito iram tuam a nobis, Christe, qui humanus es.

Angelorum millia, martyrum cœtus, prophetarum, apostolorum, monachorum et pontificum sanctus chorus te deprecatur, parce, Domine, populo tuo afflicto.

Misericors, qui infirmitatem, naturæque nostræ lubricum, et perversitatem novisti : iram tuam remitte, terræ tumultum sedâ, et tua clementia, miserere nostri, benigne.

In Deiparam.

Pia Deipara, facilem ad pietatem quæ genuisti Salvatorem : vide populi tui afflictionem et suspiria, accelera ut pro nobis misericordiam depreceris.

Canticum nonum. « Deum hominibus videre nefas. »

Eccœ deliquimus omnes, et nullius peccati tellus noxia horrendo modo corripitur ; moniturus enim nos clemens Dominus illam totam agitat : mentem ergo resumamus, et salutis nostræ curam geramus.

δαμῶς συνέχσας ὑπὸ τὴν γῆν συμπτώματι χαλεπῶ πολλὰ πλημμελήσαντας. Εὐχαρίστως διό σε προσκυνοῦμεν, Χριστέ.

Προσάττεις σαλεύεσθαι τὰ θεμέλια τῆς γῆς ὅπως ἡμεῖς παυσώμεθα, οἱ ταπεινοὶ, σαλεύεσθαι ἀρετῶν τῆς κρείττονος στάσεως, καὶ τῷ φόβῳ σου, Δόγε, στηριζώμεθα.

Θεοτόκιον.

Ἄγία Θεόνυμφε, ἀπορούμενον νυνὶ τὸν σὸν λαὸν οἰκτερήσον, καὶ μητρικαῖς πρεσβείαις τὴν καθ' ἡμῶν Θεοῦ ἀγανάκτησιν μεταποίησον τάχος, δωποῦμέν σε.

ᾠδὴ ζ'. « Δροσοβόλον μὲν τὴν κάμιτον. »

Ἵπερύμνητος εἶ, Κύριε μακρόθυμε, ὅτι οὐκ ἔθανότῳσας τοὺς οἰκέτας σου σπαραγμῶ καὶ κλόνη φοβερῶ τῆς γῆς· ἀλλ' ἐφόβησας ζητῶν τοῦ ἐπιστρέψαι τῶν κακῶν, καὶ ζῆσαι πάντας ἡμᾶς.

Στεναγμὸν ἀπὸ καρδίας ἀναπέμφωμεν, καὶ δάκρυα προχέωμεν, ὅπως ἴδωμεν τὸν Δέσποτην ἔχωμεν Χριστὸν, ἐκτρέψαι σεισμῶ πάντας ἡμᾶς διὰ πληθὺν ἀμαρτιῶν ἐπαπειλοῦντα δεινῶς.

Οἱμοὶ! κράζωμεν, καὶ χεῖρας ἐκπετάσωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον, καὶ παυσώμεθα τοῦ λοιποῦ ποιεῖν τὰ πονηρά. Καὶ γὰρ ὁ Σωτὴρ ἀγανακτῶν σαλεύει ἅπασαν τὴν γῆν, στηρίζαι θέλων ἡμᾶς.

Θεοτόκιον.

Νεῦσον, ἀχρῖντε, σωθῆναι ταῖς πρεσβείαις σου, ἀφανισθῆναι μέλλοντας ἐν ὀργῇ Θεοῦ, καὶ θυμῶ μεγάλῳ καὶ φρικτῶ τῆς νῦν ἐπελθούσης ἀπειλῆς, διὰ τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν.

ᾠδὴ η'. « Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις. »

Τῆς δικαίας σου ταύτης ὀργῆς, φιλόφρονε, ἐπιλήθους ἀθρόως, συνεταράχθημεν, καὶ ἀπελπισμῶ παντελεῖ συνεσχέθημεν, προσαγανακτοῦντα ὀρῶντες καθ' ἡμῶν σε.

Ἀνατείνωμεν χεῖρας, πιστοὶ, καὶ ὄμματα πρὸς τὸν μόνον Δεσπότην δυνάμενον, κράζοντες· Χριστέ, τὸν θυμὸν σου ἐπίστρεψον ἀφ' ἡμῶν ταχέως, φιλόφρονε ὑπάρχων.

Χιλιάδες ἀγγέλων, μαρτύρων σύλλογος, προφητῶν, ἀποστόλων, ὁσίων ἱεραρχῶν ἅγιος χορὸς, ἐκτεύει σε, Δέσποτα, φείσαι τοῦ λαοῦ σου, τοῦ τεταπεινωμένου.

Ὁ γινώσκων, οἰκτίρμων, τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν, καὶ εὐδυσχόνον πάντῃ καὶ ἀδιόρθωτον, ἄνες τὴν ὀργὴν, καὶ τὸν ταραχὸν κόπασσον, καὶ τῷ σπῷ ἔλεει οἰκτερήσον, οἰκτίρμων.

Θεοτόκιον.

Συμπαθῆς Θεοτόκε, τὸν εὐσυμπάθητον ἡ τεκουσα Σωτῆρα, ἴδε τὴν κάκωσιν, καὶ τὸν στεναγμὸν τοῦ λαοῦ σου, καὶ τάχυνον τοῦ παρακαλέσαι ἡμᾶς οἰκτερηθῆναι.

ᾠδὴ θ'. « Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον. »

Ἴδοὺ οἱ πάντες ἡμεῖς ἐπταίσωμεν, καὶ φοβερῶς ἡ γῆ μηδὲν σφαλίσσα κολάζεται· νοθετῶν γὰρ ἡμᾶς ὁ φιλόφρονε, ὅλην αὐτὴν σαλεύει. Λάβωμεν αἴσθησιν, καὶ τῆς σωτηρίας ἑαυτῶν ἐπιμελώμεθα.

Ἐρῶν καὶ χρόνων ὑπάρχων Κύριος, μὴ ῥοπῆ A
ἠθέλησας ἐκτρέψαι τοὺς δούλους σου ὑπὸ δὲ τῆς
πολλῆς εὐσπλαγγνίας σου, Δέσποτα, ἐκωλύθης· εὐχα-
ριστοῦμέν σοι, οἱ ἀναπολόγητοι ἡμεῖς, μόνε φιλάν-
θρωπε.

Σεισμοῦ, μαχαίρας, πικρᾶς ἀλώσεως, καὶ ἐθγι-
κῆς, Χριστέ, ἐπιδρομῆς, καὶ συμπτώσεως, καὶ λιμοῦ,
καὶ κακίσεως, Δέσποτα, πάσης ἀλλης, οἰκτίρμον,
ῥῦσαι καὶ πόλιν σου, ἅπασάν τε χώραν τὴν πιστῶς
ὑμναλοῦσάν σε.

Ἡ γῆ ἀγλώσσωσ βροῦ στενάζουσα· Τί με κακοῖς
μιαίνετε πολλοῖς, πάντες ἄνθρωποι, καὶ ἡμῶν ὁ Δε-
σπότης φειδόμενος, μόνην ἐμὲ μαστίζει; λάβετε
αἰσθησιν, καὶ ἐν μετανοίᾳ τὴν Θεὸν ἐξιλεώσασθε.

Θεοτόκιον.

Φθορὰν τῷ τίκτειν μὴ ὑπομείνασα καταφθορᾶς,
Παρθένε, ἐξελοῦ ἡμᾶς ἅπαντας, καὶ σεισμοῦ βαρυ-
τάτου καὶ θλίψεως, παύουσα τοῦ Δεσπότης τὴν ἀγαν-
ἀκτησιν, σοῦ ταῖς μητρικαῖς καταλλαγαῖς, Θεοχα-
ρίτως.

Horarum et temporum cum sis Dominus, uno
temporis momento servos tuos perdere constitueras,
nisi a multa tua clementia prohibitus fuisses : gra-
tes ideo referimus benigne ; omni enim patrociniio
destituti eramus.

A terræmotu, gladio, dura captivitate, gentium
incursu, casu adverso, fame, et quavis alia cala-
mitate, Christe misericors Domine, civitatem tuam
regionemque omnem, te fideliter celebrantem,
eripe.

Muto sermone suspirans tellus exclamat : Quid
me tot malis polluitis, homines, quibus si Deus
parcat, solam me corripit ? resumite mentem, et in
pœnitentia placate Deum.

In Deiparam.

B

Quæ corruptionem in pariendo non pertulisti,
cunctis, o Virgo, ab interitu, terræmotu, et affli-
ctione, Domini indignatione materno tuo interventu
solata, libera, o Deo gratissima.

JOSEPHI HUMILIS ET MINIMI

LAUDATIO

IN SANCTUM APOSTOLUM BARTHOLOMÆUM.

(Apud Surium ad diem 24 Augusti.)

I. Hujus coracionis auctor, et diei festi jucunditatem C
spiritualem nobis afferentis hilaritas, est B. aposto-
lus Bartholomæus, qui, cum divinus sit apostolus,
et luminis splendore purisque S. Spiritus fulgo-
ribus tantum illustretur, quantum verbis explicari
non potest : nobis etiam lumen suggerit, qui sacram
et gloriosam ejus memoriam celebramus. Age igitur
divinis vocibus illum collaudantes quam maxime
possumus, divina ipsius narratione delectemur, et
laudationibus honoremus virum quovis honore su-
periozem. Laudemus apostolum a Deo ipso lauda-
tum. Beatum prædicemus eum, qui semper beatus
est. Ejus gloriam celebremus quem extulit divina
gloria. Videamus quisnam ante fuerit, et qualis
postea evaserit, quemadmodum qui prius idiota
erat, et pauperem vitam agebat, omni ex parte sa-
piens effectus, et omnium bonorum divitiis ornatus
fuerit : quemadmodum e terrestri cœlestis evaserit,
e minimo maximus, et ex piscium piscatore ho-
minum piscator factus sit.

II. Itaque cum Deus ipse homo factus, propter
misericordiæ suæ viscera nostrum corpus gestaret,
et discipulorum delectum haberet, is, inquam, qui
prænovit omnia priusquam generentur, celeberrim-
um apostolum Bartholomæum delegit, amicum-
que sibi verum et fidelem cooptavit. O divinæ
vocationis præstantiam ! O magnam et singulari

felicitatem ! O qualem hic invenit magistrum, qui
maximis mysteriis eum initiavit, et sapientem
effecit ! O beatam illam animam, dignam habitam
quæ cum Deo versaretur, cum Deo et omnipotente
Domino cibum sumeret, et sacra doctrina, oratio-
nem et facultatem omnem superante, instrueretur !

III. Postea vero quam magistrum suum in cruce
suffixum, eundemque sepultum, et post resurre-
ctionem ad cœlos ascendentem vidit, et sanctissimi
Spiritus dono, æque ac reliqui apostoli, donatus
est, tanquam generosus aliquis miles, validissimis
armis undique munitus, adversus hostile bellum
prosiluit, et ipsos quidem hostes validissime per-
cussit, his vero, qui ad vitam ipsam venire stude-
bant, salutem conciliavit. Tetendit orationis suæ
D
retia, et gentes ipsas profundo ereptas, illas quidem
captivas, sed ad vitam tamen ductas, conservavit ;
evertit idolorum templa, et Dei ecclesias erexit ;
humana corda in sterilitatem conversa cœlestis
doctrinæ aratro renovavit : eaque ita excoluit, ut,
tanquam feraces campi, fructum ferre possent :
secendit miraculorum faciem, et affectuum humano-
rum caliginem profugavit : in quascunque partes
permeabat, velut stella quædam justitiæ solem præ-
dicans, illustremque fulgorem emittens, fallaciæ
tenebras destruebat : et oratione quidem dæmo-
nes ipsos fugabat, precibus autem morbos insana-

biles curabat, leprosos mundos faciens, cæcis visum restituens, claudos ad currendum expeditos reddens, corda denique et animos imbecilliores confirmans.

IV. Erat una cum Bartholomæo et B. illè apostolus Philippus, quocum multo tempore divinum Evangelium prædicavit. Hi cùm in urbem Hierapolim venissent, cui prius nomen erat Ophioryme, multas ærumnas et cruciatus non mediocres sustinuerunt, cum ejus civitatis homines violenti essent et valde inhumani : quippe qui viperam colere consueverant, venenum pestiferum et lethale, tanquam fructum aliquem percipientes. Illi cum divinos apostolos vidissent, dicebant novum quemdam Deum ab illis nuntiari, et a veteri cultu ipsos averti, atque a paternis traditionibus abalienari. Quamobrem cum manus in eos injecissent, admirandæ sanctitatis virum apostolum Philippum cruce condemnaverunt; divinus autem Bartholomæus, instar alicujus bovis aratoris, a suo compare separatus ingemiscebat ac lamentabatur quidem, sed non desinebat tamen suavem illum sulcum ducere, qui animarum agricolæ Deo uberes fructus allaturus esset : quinimo, ita ut consueverat, huc atque illuc obibat fidei sermonem disseminans, pravam zizaniam evellens, et quidquid salutare iis esset, qui eum suscipiebant, diligenter declarans. O beatos illos pedes, Evangelicis gressibus speciosos factos, et ad infinitarum animarum adeptionem recta via progredientes ! O linguam illam divinam, ex qua salutaris potus effluxit, qui ab impietatis æstu multos liberavit ! O manus, quæ violentos hostes expugnarunt, et animas ipsas e diaboli manibus eripuerunt ! O divinos et illustres oculos, per quos multorum oculi patefacti sunt, qui erant perfidiæ tenebris obscurati !

V. Cum igitur regiones illas ita peragraret, venit ad urbem quamdam, cujus cives cum idolorum superstitione liberasset, ab ejus loci præside crucis supplicio et ipse condemnatus est. Ad quam dum beatus ille accederet, totus gaudio perfusus : Salve, inquit, crux, per quam humanum genus gaudio affectum est. Salve, ejus crucis imitatio, per quam mortem dissolvit, et mortales ipsos immortalitate donavit. Salve, crux, in quam cum Christus ascendit, terrenos homines cælestes effecit. Salve, crux, quæ mihi hinc migranti vehiculum effecta es, quo ad cælos perducì possim : quæ denique me præceptoris imitatoremi me fecisti. Ad te ascendo, neque moram duco; jam enim tempus meum completum est. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi : opus quod mihi Christus magister meus tradidit, perfecti. Hæc cum dixisset, et Deum precatus esset, rogavit carnifices illos, ut verso in terram capite, in cruce suffigeretur : nec rectus, quemadmodum ejus magister, in crucem ageretur; ita et in ipsis cruciatibus suam in magistrum reverentiam conservabat. Quin etiam in cruce suffixus, cum fratribus loqui non destitit, quoad sanctissimam illam animam Deo tradidit. Cujus ascensum angeli applausu exceperunt, aer purgatus

est, et divinarum apostolorum chorus exsultavit.

VI. Cum vero multum temporis præterisset, ejus regionis tyranni, vitæ pravitatem exercentes, et multorum deorum ebrietate debacchantes, cum viderent loculos illos, in quibus beati apostoli Bartholomæi reliquiæ conditæ erant, splendida quædam et illustria miracula edere, et eos a morbis liberare qui eo accedebant, pravum consilium et suo proposito dignum inierunt. Venite, inquit, in profundum mare corpus hoc demergamus. Sed, o miseri, ejusne corpus in mare demergetis, qui profundum illum draconem in altum demersit, qui salutaris aquæ fontem aperuit, et abunde cælestia dogmata hominibus impertivit. Venite, inquit, mari obruamus. Eumne vos obruetis, qui veritatem antea obrutam detexit, et infidelitatis salsedinem exterminavit. Venite, inquit, et temerarium furorem effundentes, in maritimas undas hoc corpus projiciamus, ne ex eo, tanquam e rationali aliquo flumine, salus ad eos defluat, qui morborum angustiis comprimuntur.

VII. Hæc cum dixissent, quod cogitarant aggressi sunt, et una cum quatuor aliorum martyrum loculis, beati Bartholomæi reliquias in mare dejecerunt. Martyres autem illi gloriosi, apostolum Bartholomæum valde inclytum, duo a dextera, et duo a sinistra parte, medium habentes, Pontum ipsum sine fluctuatione aliqua transmittabant. Cunque ad Bosphorum Thracium in Propontidem venissent, Hellesponti angustias transierunt : deinde, transmissis Ægæo et Ionio mari, ad Siciliam applicuerunt : et Syracusas ad sinistram derelinquentes, atque occidentem versus tendentes, ad insulam Liparim pervenerunt. Itaque celeberrimus ille apostolus ad eam insulam deductus est. Divini autem illi martyres cum id complevissent, quod Deus voluerat, quam celerrime redierunt in eam viam, in quam unumquemque divina providentia direxit. Statim autem is, qui Ecclesiam Liparis Insulæ gubernabat, per divinam revelationem didicit, Christi apostolum ad maris littus appulisse.

VIII. Erat ejus Ecclesiæ gubernator Agatho ille, cujus gloria longe lateque apud omnes celebrabatur. Cum ille igitur properasset, et loculos ad continentem appulsos vidisset, stupore et gaudio repletus, summa voce : Bene, inquit, quod huc venisti, ut portus salutaris, ad eos qui pelagi fluctibus periculosis agitamur. Bene quod venisti, divinum Spiritus Paraleti flumen, ex quo veritatis aquæ scaturiunt, et pietas multa redundat. In mari viæ tuæ, et semitæ tuæ in aquis multis, et vestigia tua non cognoscentur. Veni, et animas nostras irriga, affectuum nostrorum fervorem reprime, cordium januas patefactas gratiarum tuarum muneribus repleas. Hoc a te Liparis insula supplex petit, quam habitare voluisti. Hæc, inquam, insula bis verbis te alloquitur : Tu, qui multo lumine illustris es, et filius divini Orientis vere amicus, quomodo factum est, ut talis tantusque apud meæ paupertatis Occiden-

tem diversatus sis, ab Orientis partibus commotus, et per maritimos sinus nobis ostensus? Dives factus sum, quæ antea paupertate laborabam, thesaurum magnum hodie sum consecuta: neque ulla in te Roma illa ipsa urbe decantata, beatos apostolos Petrum et Paulum habitatores tenente, inferior ego sum: Bartholomæum enim habitatorem possideo. Omnes insulæ, mihi gratulemini; omnes urbes, quæ ubique estis, mecum una exultate. In vobis multorum sanctorum corpora posita sunt: mihi satis est unus pro omnibus.

IX. Sed, o beatissime, et divinis angelis par factus apostole, quis tua præclata facta pro dignitate laudaret? Quis pericula pro Christo a te suscepta enumerare posset? Quæ cum quotidie subires, a tristibus periculis mortales liberasti. Tu vere sal illud es, quod corda illa, quæ evanuerant, atque insipida evaserant, condidisti, et inscitia: salsedine purgata, putredinem ex multorum deorum superstitione contractam expurgasti. Tu es rationale illud flumen, ex divina sede profectum, juncorum plenum torrentem abluens, Ecclesiæ vero sulcos replens, pravitatis rivus exsicicans, ipsius denique terræ faciem irrigans. Tu es sagena ista solidissima, quæ rationales pisces, in erroris profundo natantes, comprehendisti, eosque supernæ illi mensæ obsonium obtulisti. Tu es aureum illud candelabrum, in quo Paraclæti Spiritus ignis, tanquam fax quædam, adveniens, multiplicis vitii zizania combussit, et divinæ cognitionis splendorem emisit. Tu es divini Solis lucidus radius, qui a summo cælo usque ad extremum percurrens, et erroris tenebras immi- nuens, et iis, qui sedebant in umbra mortis, hoc est in malis lethalibus, effulgens, per lavacrum regenerationis, Dei filios, mortales homines effecisti. Tu es pretiosus ille lapis, ab angulari lapide illo missus, in quo Ecclesiam Christus ipse ædificavit, quæ nullo unquam tempore quassari aut concuti poterit. Tu es purissimum illud aurum et cælestis Dei pretiosissimum munus, lucis columna, Ecclesiæ fundamentum, Spiritus sancti diversorium, magniloquentiæ præco, aquila in altum volans, suave canens lusciniæ, cælestis cicada, angelus denique in humano corpore versans, aurea columna, stella lucidissima, florens paradisi, Spiritus sancti

A myrothecium, ægrotantium medicus, divinæ gratiæ tuba, vitis fecundissima, olea fructifera, fluctuantium portus, peccantium patronus, defessorum recreatio, oppressorum refugium, miraculorum fons, dæmonum profugatio, apostolorum gloria, angelorum civis, qui prophetis sublimior, et martyrum consors fuisti, ejus denique gloriæ, quæ revelanda est, particeps, sempiternorum bonorum hæres, mundi lumen, omnium, ut summam dicam, bonorum thesaurus.

X. Itaque salve, Bartholomæe, illius magni tonitruum fulgur, quod in rota mundi hujus apparuisti, et idolorum insaniam ac noctem exstinxisti. Salve, Bartholomæe, ille Spiritus sancti calamus celeriter scribens, qui legem in tabulis cordis pulcherrime descripsisti, legem, inquam, illam non veterem, sed valde novam. Salve, Bartholomæe, potentis Verbi sagitta acutissima, quæ hostium corda vulnerasti, dæmonum per aerem vagantium turmas percussisti, et mortalium animas vitio vulneratas, sanas effecisti. Salve, Bartholomæe, qui idolorum templa solo adæquasti, et homines ipsos viventis Dei templa reddidisti. Salve, Spiritus sancti gladius, qui alienigenarum turmas sermonis acie, et omnes mentes ad Christi obedientiam captivas duxisti. Salve, concinna sancti Spiritus Paraclæti cithara, rationalis tibia, Christi instrumentum, quod cælestia dogmata nobis cecinisti, et praviæ impietatis modulationes confundisti. Salve, cælum perpulchrum, divinis splendoribus illustre, in quo ille Sol justitiæ requiescit, et orationis dux, quo tu innixus, fallaciam omnem evertisti. Te quidem laudationibus extollere vellem, sed rerum multitudine confundor et dictionis infirmitate opprimor: nam vel hi, qui oratoria facultate maxime præstant, inferiores sunt, quam ut te laudare possint; neque quisquam est qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat. Tuis igitur precibus Deum ipsum nobis propitiū facias, et peccatorum perturbationem, qua vexamur, sedare velis: quique tuum diem festum recolimus, nobis omnibus delictorum veniam, et cælestis gaudii participationem tuis orationibus impetres, in Christo Jesu Domino nostro: cui gloria cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen (2).

(2) Sacrum corpus S. Bartholomæi apostoli ex Liparitana insula circa annum Domini 832 translatum est Beneventum. Capto vero postmodum Benevento, Otto II imperator B. apostoli ossa inde asportavit, ac Romæ in Lycæonia insula in tumba

porphyretica collocavit anno Domini 983, cogitans eadem per Tiberim et mare in terram suam deportare, sed eo brevi vita exempto pretiosus thesaurus Romæ remansit, ubi pia fidelium veneratione honoratur. Vide Baron. in not. ad Martyrol. 25 Aug.

(Opuscula nonnulla incertæ ætatis, quæ desinenti sæculo IX additæ constitueramus, propter inexpectatam voluminis spissitudinem ad sequentem tomum remittere cogimur, quem adisis si placet.)

INDEX IN MARIALE S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

Revocatur Lector ad numeros crassioribus typis in textu expressos.

A

Acehiston quid sit apud Græcos, 30, not. 30.
 Aesra carbonis immaterialis B. Virgo, 333.
 Acrostichis quid sit apud Græcos, 1, not. 2.
 Adjutorium fortissimum, miserabilium B. Virgo, 110.
 Adjutrix dicitur B. Virgo, 106, 123, 221, 304.
 Admiratio angelorum B. Virgo, 129.
 Advocatio valida B. Virgo, 37.
 Ager dicitur B. Virgo, 30, 77, 113, 333, 346.
 Agna dicitur B. Virgo, 17, 30, 253, 260, 270, 286, 290, 296, 314.
 Alabastrum dicitur B. Virgo, 241.
 Albertus M. immaculatæ conceptioni favens, 6, not. 7.
 Altrix creatio:is sui B. Virgo, 63.
 Amatrix bonorum B. Virgo, 48, 99, 166, 169, 205, 270.
 Amica bonorum B. Virgo, 124, 128, 150, 201, 252, 270, 293, 303.
 Arca dicitur B. Virgo, 4, 23, 83, 88, 91, 113, 144, 149, 170, 173, 193, 207, 208, 212, 234, 249, 262, 264, 268, 276, 291, 309, 333, 343, 346.
 Arma nostra B. Virgo, 215, 310.
 Asilum fidelium B. Virgo, 221, 232.
 Assumptio B. Virginis, 12.
 Astrum dicitur B. Virgo, 54.
 Auditio horrore plena dicitur B. Virgo, 31.
 Augusta dicitur B. Virgo, 18 et not. 18. Quomodo Augusta in conceptione immaculata, 18.
 Aurora dicitur B. Virgo, 30, 169, 328, 330, 337. Quomodo aurora in conceptione immaculata, 330 in not. 60.
 Auxiliatrix dicitur B. Virgo, 304, 306, 332.
 Auxilium dicitur B. Virgo, 34, 45, 58, 94, 106, 113, 114, 129, 134, 150, 173, 212, 215, 221, 230, 231, 261, 285, 304, 302, 303, 304, 330.
 Ava dictum B. Virgini quid significet, 266, not. 18.

B

Benedicta cur dicatur B. Virgo, 171, not. 73.
 Benedictus Ode-calcus S. R. E. card. a cultu B. Virginis laudatus, in Epist. dedic.

C

Candelabrum dicitur B. Virgo, 34, 35, 97, 108, 113, 119, 128, 147, 191, 296, 212, 221, 276, 278, 282, 308, 333.
 Carolus Moronus laudatus, 324, not. 31.
 Cathedra dicitur B. Virgo, 56, 60.
 Causa deificationis omnium B. Virgo, 31, 35, 62, 67.
 Causa divinæ Incarnationis B. Virgo, 191. Causa gaudii B. Virgo, 32. Causa nostræ salutis B. Virgo, 100, 118.
 Causa omnium bonorum, B. Virgo, 117, 122, 137, 142, 151, 181, 183, 245, 253, 270, 304, 329. Causa qua Dei Filius similitis factus est nobis, B. Virgo, 77. Causa reformationis primorum parentum, B. Virgo, 102, 122. Causa reparationis nostræ B. Virgo, 223, 227. Causa unica lætitiæ omnium dicitur B. Virgo, 8, 32.
 Civitas dicitur B. Virgo, 5, 27, 31, 106, 243, 378, 383.
 Coadjutrix martyrum B. Virgo, 178. Coadjutrix servorum suorum B. Virgo, 310.
 Cælum dicitur B. Virgo, 3, 14, 37, 70, 116, 131, 181, 182, 218, 230, 343. Quomodo cælum in conceptione immaculata, 404, 405, 406.
 Columba dicitur B. Virgo, 8, 9, 14, 34, 236. Quomodo columba in conceptione immaculata, 35, not. 37.
 Columna dicitur B. Virgo, 34.
 Conceptio immaculata B. Virginis late adstruitur passim in notis.
 Concha dicitur B. Virgo, 31.
 Conciliatrix bonorum dicitur B. Virgo, 20. Conciliatrix dissidentium B. Virgo, 344.
 Conciliatrix gaudii B. Virgo, 307.
 Confirmatio eorum qui stant B. Virgo, 211.
 Confugium Christianorum B. Virgo, 213.
 Consolatio tristium B. Virgo, 304. Consolatio valida B. Virgo, 37, 134, 228. Consolatio vivorum et mortuorum B. Virgo, 326.
 Conversio peccatorum ad Deum B. Virgo, 287, 386.
 Corona dicitur B. Virgo, 34, 124, 149, 154, 171, 192, 210, 223.
 Correctio Adæ dicitur B. Virgo, 29.
 Currus dicitur B. Virgo, 31, 32, 171, 343.
 Custodia dicitur B. Virgo, 31, 61.
 Custos in tentationibus B. Virgo, 293.

D

Decor fidelium B. Virgo, 283. Decor Jacob B. Virgo, 170.
 Decus angelorum B. Virgo, 107, 129, 173, 213. Decus apostolorum B. Virgo, 89. Decus divinum athletarum B. Virgo, 71. Decus martyrum B. Virgo, 90, 99.
 Defensio dicitur B. Virgo, 123, 131, 137, 152, 213, 228.
 Dissolutio maledictionis B. Virgo, 53, 223. Dissolutio mœroris dicitur B. Virgo, 44.
 Domicilium dicitur B. Virgo, 111, 136, 139, 152, 298, 334.
 Domina dicitur B. Virgo, 6, 14, 19, 30, 32, 34, 35, 38, 45, 50, 51, 58, 62, 73, 74, 78, 80, 83, 94, 97, 110, 111, 119, 247, 148, 153, 165, 164, 203, 212, 228, 229, 271, 283, 288.
 Dominatrix dicitur B. Virgo, 73, 193.
 Dominicani Immaculatæ Conceptioni B. Virginis faventes : Albertus Magnus, 6, not. 7, 177, not. 77. — Ambrosius Catharinus, 32, not. 34; 62, not. 51; 73, not. 55, etc. — S. Antoninus, 343, not. 69. — Antonius Navarrus, 168, not. 70; 196, not. 59. — Hieronymus Lanusa, 324, not. 53; 333, not. 63. — Ildelfonsus Giron, 223, not. 95. — Joannes Taulerus, 324, not. 53. — Joannes Vigorius, 180, not. 81. — R. Ludovicus Bertrandus, 340, not. 67. — Ludovicus Granatensis, 283, not. 50. — Sanctius a Porta, 168, not. 70. — S. Thomas Aquinas, 293, not. 34; 329, not. 61.
 Domus dicitur B. Virgo, 14, 23, 29, 73, 83, 332, 333, not. 62.
 Donum dicitur B. Virgo, 4.
 Ducitrix certa et secuta eorum, qui salvantur, B. Virgo, 280.
 Dux infallibilis B. Virgo, 150, 203, 221, 281.

K

Erectio cadentium B. Virgo, 254, 273, 293.
 Erectio dejectorum B. Virgo, 302.
 Erectio labentium B. Virgo, 304. Erectio lapsorum B. Virgo, 261, 308.
 Erectio mundi collapsi dicitur B. Virgo, 47, 334. Erectio prostratorum B. Virgo, 293.
 Expers omnis macule B. Virgo, 327, not. 38.
 Expiatio peccantium B. Virgo, 114.
 Expiatorium delinquentium B. Virgo, 49.
 Exultatio dicitur B. Virgo, 32, 34, 97, 119

F

Filia Dei B. Virgo, 240.
 Firmamentum dicitur B. Virgo, 71, 83, 90, 224.
 Firmitas eorum qui stant, B. Virgo, 245.
 Fluentium incorruptionis B. Virgo, 100, 122.
 Fons dicitur B. Virgo, 3, 10, 30, 44, 77, 206, 222, 262, 270, 310.
 Forceps dicitur B. Virgo, 36, 58, 60, 65, 91, 266, 265, 291.
 Fortitudo dicitur B. Virgo, 31, 83, 122, 224.
 Fulcimentum dicitur B. Virgo, 189, 210, 223.

G

Gaudium dicitur B. Virgo, 27, 114, 154, 172, 256.
 Genitrix lucis B. Virgo, 74, 326.
 Germen dicitur B. Virgo, 4.
 Gloria dicitur B. Virgo, 38, 83, 90, 110, 119, 123, 128, 129, 140, 141, 149, 164, 171, 176, 215, 224, 241, 261, 267, 339, 342, 346.
 Glorialis dicitur B. Virgo, 34, 49, 77, 82, 83, 89, 103, 110, 114, 125, 172, 229, 244.
 Gratia plena cur dicatur B. Virgo, 238, not. 12; 282, not. 29 et 30; 306, not. 43.
 Gubernatrix dicitur B. Virgo, 11, 79, 244.

H

Habitaculum dicitur B. Virgo, 6, 11, 21, 33, 46, 54, 55, 64, 81, 107, 112, 133, 178, 196, 202, 208, 210, 260, 341, 345, 347, 352. Quomodo habitaculum in conceptione immaculata, 251, not. 7; 342, not. 68.
 Habitatio incorrupta Verbi incorrupti B. Virgo, 311.
 Habitatio lucis dicitur B. Virgo, 30.
 Honorificentia angelorum B. Virgo, 140.
 Hostis omnium scandalorum dicitur B. Virgo, 32.

I

Illuminatio dicitur B. Virgo, 33, 230, 265.
 Immaculata dicitur B. Virgo quia sine macula originali concepta, 2, not. 4 et 5; 8, not. 10; 18, not. 25; 31, not. 53; 33, not. 36 et 39; 39, not. 43 et 44, 46, 47; 65, not.

53 et 54; 112 not. 61 et 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68; 170, not. 72, 74, etc.

Immacinatus ab omni macula B. Virgo, 78, not. 57; 162, not. 68; 186, not. 86; 195, not. 89; 223, not. 96; 249, not. 3, 6; 254, not. 9, 11, 13; 265, not. 16; 274, not. 25 et 23; 300, not. 37; 312, not. 48; 246, not. 75; 349, not. 76.

Imperatrix orbis B. Virgo, 536.

Impolluta cur dicatur B. Virgo, 199, not. 92.

Incontaminata cur dicatur B. Virgo, 236, not. 57.

Inculpatissima cur dicatur B. Virgo, 330, not. 60.

Innocentissima cur dicatur B. Virgo, 93, not. 59; 160, not. 60; 249, not. 4.

Intercessio dicitur B. Virgo, 125.

Interitus inferni dicitur B. Virgo, 21.

Introductio benedictionis B. Virgo, 283, 382.

Introitus divinus dicitur B. Virgo, 50.

Inviolata cur dicatur B. Virgo, 337, not. 63.

Janua dicitur B. Virgo, 263, 281.

L

Lætitia dicitur B. Virgo, 51, 119, 159, 265, 267.

Lampas dicitur B. Virgo, 5, 134, 267, 272, 306.

Laus B. Virginis ut in conceptu immaculatæ, 62, not. 51 et passim.

Lectulus dicitur B. Virgo, 20, 43, 94, 200.

Leo Allatus, 47, not. 48 et alias.

Lex nova dicitur B. Virgo, 65.

Liber dicitur B. Virgo, 5, 29, 329.

Liberatrix dicitur B. Virgo, 57, 99, 295.

Lignum dicitur B. Virgo, 10.

Lilium dicitur B. Virgo, 29, 60, 222, 230, 222, not. 93.

Locus dicitur B. Virgo, 5, 13, 51, 108, 118, 146, 206, 259.

Locutio horrore plena dicitur B. Virgo, 51.

Lucerna dicitur B. Virgo, 5, 30, 88, 142, 144, 149, 155, 258, 186, 201, 211, 221, 234, 262, 268, 306, 312.

Ludovicus Crespi laudatus, 196, not. 91.

M

Magnalia B. Virginis, 522, not. 50.

Mausio dicitur B. Virgo, 51.

Manu ductio dicitur B. Virgo, 100.

Manu ductrix ad amplitudinem vitæ ad semitas penitentia, ad bonos ingressus voluntatum Christi B. Virgo, 351.

Maria Deipara Virgo unicæ pulchritudinis thalamus. Vide Thalamus. Thronus Dei Altissimus. Vide Thronus. Virga Virginitatis. Vide Virga, et fere singula hujus Indicis verba.

Mater Dei atque ideo immaculate concepta B. Virgo, 99, not. 60, 142, 65; 180, not. 81; 184, not. 84; 196, not. 91; 254, not. 10; 273, not. 24; 274, not. 26; 292, not. 32.

Mater inexplicabilis mysterii B. Virgo, 57.

Mater veræ resurrectionis, B. Virgo, 127.

Mediatrici dicitur B. Virgo, 91, 255, 304, 344.

Medicus Matris suæ quomodo fuerit Christus, 52, not. 35.

Mensa dicitur B. Virgo, 30, 113, 134, 149, 155, 170, 172, 175, 186, 193, 224, 234, 239, 256, 262, 268, 276, 335, 346.

Ministra maximi mysterii B. Virgo, 113.

Miracula B. Virginis, 258, not. 15.

Miraculum dicitur B. Virgo, 59, 105, 223, 231, 237, 317.

Monumentum venerandum virginitatis B. Virgo, 123.

Mons dicitur B. Virgo, 2, 3, 11, 30, 51, 56, 49, 59, 64, 76, 85, 84, 83, 87, 92, 101, 107, 113, 114, 115, 123, 129, 136, 154, 168, 170, 174, 190, 193, 201, 215, 223, 239, 252, 256, 258, 260, 268, 278, 308, 343, 358, 359, 381.

Mors quomodo non alligerit B. Virginem, 54, not. 50.

Munitio dicitur B. Virgo, 33, 80.

Munitio hominum B. Virgo, 129, 175, 202, 216.

Munitio dicitur B. Virgo, 51.

Murus dicitur B. Virgo, 33, 57, 96, 119, 208, 210, 213, 229, 306.

N

Nativitas B. Virginis quomodo celebrata a S. Josepho, 1, 2, 3, 4, 5 et 6.

Nubes dicitur B. Virgo, 2, 7, 8, 25, 26, 32, 104, 116, 132, 137, 171, 183, 187, 198, 239, 246, 262, 263, 268, 276, 278, 289, 299, 308, 327, 346. Quomodo nubes in conceptione immaculata, 269, not. 22.

O

Odescalca familia a cultu B. Virginis laudata in epist. dedic.

Officina aromataria spiritus B. Virgo, 101.

Oliva dicitur B. Virgo, 3.

Oratrix nostra B. Virgo, 213, 310.

Organum divinum incarnationis Verbi B. Virgo, 343.

Oriens dicitur B. Virgo, 120, 126, 179, 186, 373, 396.

Ornamentum dicitur B. Virgo, 74, 89, 210, 267, 285.

P

Palatinum dicitur B. Virgo, 1, 8, 10, 14, 29, 48, 70, 81, 82, 84, 85, 94, 97, 108, 131, 140, 142, 152, 158, 162, 179, 207, 221, 223, 228, 230, 234, 236, 249, 260, 262, 272, 276, 279, 293.

Paracletica quid sit, 247, not. 99.

Paradisus dicitur B. Virgo, 5, 51, 91, 118, 185, 272, 281, 381. Quomodo Paradisus in conceptione immaculata, 186, not. 83.

Partus B. Virginis arguit immaculatam conceptionem, 324, not. 55.

Patrocinium dicitur B. Virgo, 18, 43, 44, 59, 93, 151, 152, 177, 208, 223, 234, 275, 287, 303.

Patrona dicitur B. Virgo, 63, 205, 208, 221.

Paulus Odescalcus a cultu B. Virginis laudatus, in epist. dedic.

Pelagus inenarrabile B. Virgo, 264.

Petrus Georgius Odescalcus quam eximia fuerit erga B. Virginem pietate, in epist. dedic.

Petrus Possinus soc. Jesu laudatus, 323, not. 51.

Pomum dicitur B. Virgo, 5.

Pons dicitur B. Virgo, 3, 30, 101, 111, 123, 153, 153, 234, 318, 319, 339.

Porta dicitur B. Virgo, 11, 18, 20, 30, 49, 59, 61, 67, 69, 75, 81, 83, 89, 93, 100, 103, 104, 114, 118, 120, 150, 154, 157, 158, 144, 148, 151, 159, 160, 174, 180, 184, 193, 206, 213, 215, 227, 229, 234, 238, 247, 258, 262, 265, 274, 275, 276, 278, 280, 281, 282, 288, 295, 304, 309, 318, 321, 335, 341, 345, 346.

Portus dicitur B. Virgo, 52, 48, 61, 117, 133, 190, 193, 273, 276.

Possessio Dei B. Virgo, 134, 153, 162.

Præconium prophetarum B. Virgo, 154, 267.

Prædicatio prophetarum B. Virgo 110.

Præsentatio B. Virginis in templum, 6.

Præses christianorum B. Virgo, 318.

Præsidium dicitur B. Virgo, 58, 76, 96, 106, 112, 151, 213, 223, 232, 264, 264, 269, 271, 274, 280, 289, 293, 303, 307, 341.

Profunditas dicitur B. Virgo, 50, 51.

Propitiatio peccantium B. Virgo, 99.

Propitiatorium dicitur B. Virgo, 30, 59, 100, 101, 110, 113, 123, 141, 191, 211, 262, 304, 339.

Propugnaculum dicitur B. Virgo, 52, 254, 303.

Profectio dicitur B. Virgo, 53, 57, 58, 102, 106, 154.

Protectrix dicitur B. Virgo, 91, 138, 303.

Pulchritudo Jacob B. Virgo, 127, 150, 154, 226. Pulchritudo martyrum B. Virgo, 366. Pulchritudo prophetarum et martyrum B. Virgo, 260.

Puella dicitur B. Virgo, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19, 48, 61, 118, 142, 237, 255, 258, 262, 298, 302, 317.

Purificatorium dicitur B. Virgo, 10.

Purior omnibus creaturis B. Virgo, quia immaculate concepta, 176, not. 76.

Purpura dicitur B. Virgo, 3, 50.

R

Radix dicitur B. Virgo, 144.

Receptaculum dicitur B. Virgo, 7, 71, 76, 114, 143, 181, 191, 229, 242, 295, 314, 334, 341.

Reconciliatio dicitur B. Virgo, 51.

Redemptio dicitur B. Virgo, 82, 112, 140, 233, 257, 317.

Refrigerium peregrinorum B. Virgo, 304.

Refugium dicitur B. Virgo, 49, 106, 119, 154, 173, 208, 210, 276, 301, 302.

Regina dicitur B. Virgo, 1, 7, 13, 21, 26, 54, 83, 99, 157, 151, 168, 177, 193, 230, 278.

Regio Dei B. Virgo, 162, 169, 192.

Reliquarium Spiritus sancti B. Virgo, 407, not. 12.

Resonatio prophetarum B. Virgo, 111, 113.

Restauratio hominum B. Virgo, 123.

Revocatio eorum, qui ceciderunt, B. Virgo, 211, 215.

Revocatio Evæ B. Virgo, 237. Revocatio primorum parentum B. Virgo, 82, 140. Revocatio terrigenarum expulsores B. Virgo, 53.

Robur dicitur B. Virgo, 51, 33, 89, 113, 119, 158, 172, 189, 200, 210, 228, 229.

Rosa dicitur B. Virgo, 5, 29, 53, 55, 78, 164, 217. Quomodo Rosa in conceptione immaculata, 50 not. 31.

Rubus dicitur B. Virgo, 52, 61, 65, 99, 102, 124, 237, 240, 288, 309, 317, 339, 346. Quomodo rubus in conceptione immaculata, 314.

S

Sacrarium dicitur B. Virgo, 343.

Salutatio dicitur B. Virgo, 29, 124.

Salus dicitur B. Virgo, 33, 34, 39, 47, 49, 57, 83, 83, 84, 89, 90, 101, 108, 110, 114, 123, 126, 129, 141, 158, 164, 200, 207, 231, 267, 269, 323, 333, 336.

Sancta tota cur dicatur B. Virgo, 502, not. 40 *et alias*.
 Sanctificatio dicitur B. Virgo, 17, 238, 259.
 Sanctuarium dicitur B. Virgo, 515.
 Scala dicitur B. Virgo, 5, 50, 134, 55, 204, 211, 223, 233, 267, 280, 284, 303, 317.
 Scaturigo fontana dicitur B. Virgo, 25.
 Sedes dicitur B. Virgo, 13, 131, 155, 508, 547.
 Splendor angelorum B. Virgo, 267.
 Sol dicitur B. Virgo, 9. Quomodo sol in conceptione immaculata, 6, not. 12.
 Solutio maledictionis B. Virgo, 77, 110, 186, 233, 283.
 Species Jacob B. Virgo, 118, 131, 134, 137, 170, 256, 263, 269, 509, 539.
 Spectaculum dicitur B. Virgo, 39, 225.
 Speculum purissimum B. Virgo, 22. Quomodo speculum in conceptione immaculata, 222, not. 94.
 Spes dicitur B. Virgo, 57, 106, 138, 159, 213, 226, 289, 501, 503.
 Sponsa dicitur B. Virgo, 8, 29, 31, 32, 49, 50, 55, 56, 60, 64, 73, 75, 78, 102, 106, 107, 110, 113, 121, 123, 124, 129, 133, 138, 146, 168, 190, 191, 200, 215, 218, 222, 248, 344, 369, 573. Quomodo sponsa in conceptu immaculato, 75, not. 55. 219 not. 2.
 Sublimitas ineffabilis dicitur B. Virgo, 31.
 Subsidium omnium dicitur B. Virgo, 31.

T

Tabernaculum dicitur B. Virgo, 20, 51, 64, 104, 108, 111, 124, 147, 155, 170, 173, 175, 176, 194, 220, 222, 237, 258, 259, 250, 254, 255, 307, 317, 333, 343, 347, 352.
 Tabula dicitur B. Virgo, 239 *et not.*
 Templum dicitur B. Virgo, 6, 7, 15, 35, 64, 65, 76, 81, 82, 94, 105, 111, 119, 135, 140, 176, 180, 183, 197, 202, 206, 209, 229, 250, 254, 262, 276, 282, 310, 324. Quomodo templum in conceptione immaculata, *vide not.*
 Terra dicitur B. Virgo, 2, 41, 54, 94, 116, 172, 258, 262, 280, 281, 305, 317, 348. — Quomodo terra in conceptione immaculata, 6, not. 11.
 Thalamus dicitur B. Virgo, 1, 31, 33, 68, 83, 97, 108, 123, 131, 135, 175, 193, 207, 256, 249, 294, 300, 512, 335, 347, 351, 366, 391. Quomodo Thalamus in conceptione immaculata, 31 not. 33.

Theolocia quid sint apud Græcos, 47 not. 48.
 Thesaurus dicitur B. Virgo, 29.
 Thronus dicitur B. Virgo, 1, 8, 14, 16, 19, 29, 47, 63, 68, 70, 71, 82, 83, 88, 94, 97, 108, 109, 113, 114, 129, 140, 142, 152, 158, 163, 171, 174, 175, 185, 192, 194, 207, 213, 215, 225, 226, 230, 236, 259, 244, 249, 250, 260, 275, 282, 298.
 Thuribulum dicitur B. Virgo, 125, 155, 193, 346.
 Thymiana dicitur B. Virgo, 29.
 Thymiaterium aureum B. Virgo, 177.
 Titulus honorificus apostolorum B. Virgo, 154.
 Titulus honorificus mulierum B. Virgo, 267.
 Triodius quid sit, 301 not. 38, 323 not. 51.
 Tutela dicitur B. Virgo, 58, 157, 525.

U-V

Unguentum dicitur B. Virgo, 29.
 Urna dicitur B. Virgo, 30, 51, 149, 170, 179, 207, 218, 224, 234, 259, 262, 296, 319, 364, 367, 373, 393.
 Vas dicitur B. Virgo, 342. Quomodo vas in conceptione immaculata, 343 not. 69.
 Vehiculum dicitur B. Virgo, 125, 186, 276, 208, 312, 338, 348.
 Vellus dicitur B. Virgo, 32, 206, 310, 332. Quomodo vellus in conceptione immaculata, 32 not. 34.
 Venustas angelorum B. Virgo, 82.
 Vestis B. Virginis, 17, 18, 19, 20, 21 *et not.*
 Via dicitur B. Virgo, 55, 100, 302.
 Virga dicitur B. Virgo, 2, 32, 36, 136, 150, 209, 224, 253, 256, 253, 320, 326.
 Virgo dicitur Maria, quia immaculate concepta, 168 not. 71, 184 not. 84, 199 not. 92.
 Virtus dicitur B. Virgo, 96.
 Visitatio velox ægrotantium B. Virgo, 51 not. 61.
 Vita omnium B. Virgo, 526.
 Vitis dicitur B. Virgo, 5, 7, 32, 89, 525.
 Volumen dicitur B. Virgo, 3, 15, 32, 74, 83, 117, 174, 263, 289.
 Vulnus dæmonum B. Virgo, 105, 107, 171, 192.

Z

Zona B. Virginis, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 21 not. 27.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

NICETAS DAVID PAPLAGO.

Notitia historica et litteraria.	9
ORATIONES LAUDATORIÆ ET FESTIVÆ.	15
Oratio I. — In diem natalem S. Dei Genitricis.	15
Oratio II. — In exaltationem venerandæ crucis.	27
Oratio III. — Laudatio apostolorum Petri et Pauli.	38
Oratio IV. — Laudatio sancti Andreae apostoli.	54
Oratio V. — Laudatio sancti Jacobi Zebedæi.	79
Oratio VI. — Laudatio sancti Joannis Theologi.	99
Oratio VII. — Laudatio sancti Thomæ.	127
Oratio VIII. — Laudatio sancti Jacobi Alphæi.	146
Oratio IX. — Laudatio sancti Philippi.	163
Oratio X. — Laudatio sancti Bartholomæi.	193
Oratio XI. — Laudatio sancti Matthæi.	218
Oratio XII. — Laudatio sancti Simonis Zelotæ.	233
Oratio XIII. — Laudatio sancti Judæ Thaddæi.	254
Oratio XIV. — Laudatio sancti Mathiæ.	270
Oratio XV. — Laudatio sancti Marci evangelistæ.	283
Oratio XVI. — Laudatio S. protomartyris Theclæ.	302
Oratio XVII. — Laudatio S. martyris Anastasiæ.	333
Monitum Combefisii ad Orationem de Eustathio	374
Oratio XVIII. — Laudatio inclyti martyris Eustathii, Agapii, Theopisti, et Theopistes.	375
Oratio XIX. — Laudatio S. Hyacinthi Amastreni.	418
Oratio XX. — Laudatio S. Gregorii, Theologi.	439
Vita sancti Ignatii archiepiscopi CP.	487
Fragmenta expositionis in Lucæ Evangelium.	575
Exegesis carminum arcanorum Gregorii Theologi.	578
NICETAS BYZANTINUS.	
Monitum editorum Patrologiæ.	583
De Scriptis Nicetæ Byzantini.	585
REFUTATIO EPISTOLÆ REGIS ARMENIÆ.	587
Monitum de Refutatione Mohamedis sequentis.	666
CONFUTATIO MOHAMEDIS.	670
Capitula varia hujus libri adversus Mohamedem.	671
THEOGNOSTUS MONACHUS.	
Notitia	813
ENCOMIUM IN OMNES SANCTOS.	850

LIBELLUS AD NICOLAUM I PAPAM, in causa Ignatii Constantinopolitani.	855
ANONYMUS.	
VITA S. NICOLAI STUDITÆ.	863
S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS.	
Notitia.	926
Vita S. Josephi Hymnographi.	931
MARIALE S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.	978
Epistola nuncupatoria.	978
Monitum Lectori.	982
I. — In pervigilio Nativitatis SS. Deiparæ Canon I, cujus acrostichis hæc est: <i>Ortum puellæ Numinis natacano Joseph.</i>	983
II. — In pervigilio ingressus in templum sanctissimæ Deiparæ, Canon II, ordine alphabetico.	991
III. — In profestivitate obdormitionis B. Virginis, Canon III, cujus acrostichis hæc est: <i>Lætus dilando Genitricem Dei Joseph.</i>	999
IV. — De depositione pretiosæ vestis SS. Deiparæ in Blachernis, Canon IV, cujus acrostichis hæc est: <i>Vestem beatam Virginis diæ colo, Joseph.</i>	1003
V. — De pretiosa zona B. Virginis Constantinopoli olim asservata, Canon V, cujus acrostichis hæc est: <i>Robore me accinge tuo, o casta Virgo, Joseph.</i>	1010
VI. — Ad hymnum Acathiston. In SS. Deiparam, Canon VI, cujus acrostichis est: <i>Gaudere te unam conventi, gaudii domus, Joseph.</i>	1019
VII. — In SS. Deiparam Canon VII, cujus acrostichis hæc est: <i>Deipara, seniste modis ego cano, Joseph.</i>	1027
VIII. — In SS. Deiparam Canon VIII, cujus acrostichis: <i>Octava do tibi, Maria, cantica, Joseph.</i>	1031
IX. — In sanctissimam Deiparam, Canon IX.	1039
Theolocia seu Deiparæ strophæ, ex Menæis Græcorum.	1042
Theotora ex paraclitica Græcorum.	1273
Theolocia sive Allocutiones ad B. Virginem	1342
CANON IN TERRÆMOTUS PERICULO.	1412
LAUDATIO IN APOSTOLUM BARTHOLOMÆUM	1425

FINIS TOMI CENTESIMI QUINTI.